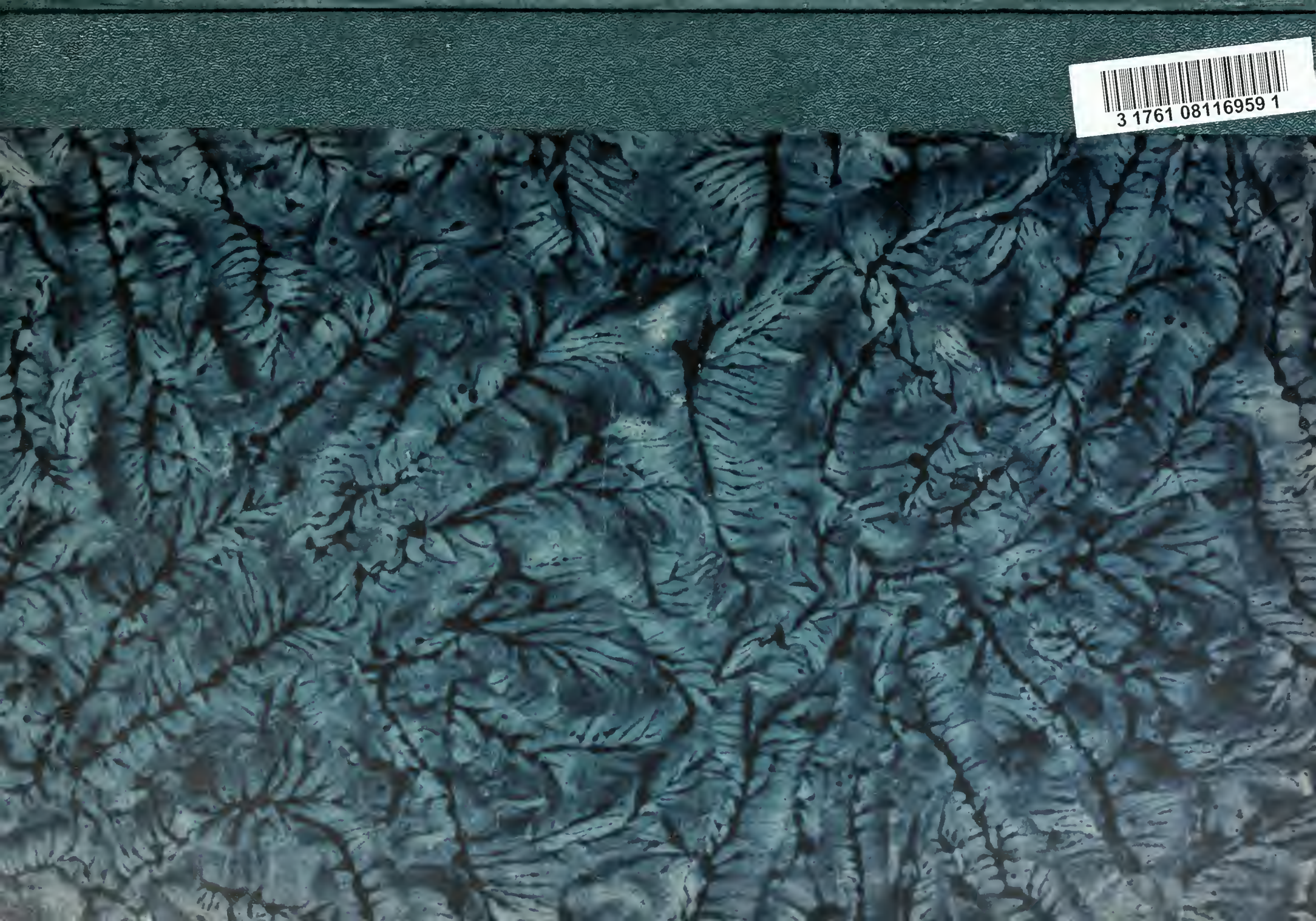
3 1761 08116959 1

MÁJ

ROČNÍK IX. 1911.
REDIGOVALI: FRANTIŠEK HERITES, ODP.
REDAKTOR, JUDr. R. J. KRONBAUER.
VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO
MÁJE, ČESKÁ AKC. SPOLEČ. V PRAZE.

AP
P43
LIBRARY
APR 4 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

ANKETA O SLOVANSKÉ VÝSTAVĚ V PRAZE R. 1913.

Úvodní slovo JUDr. JAROSLAVA PREISSE

Po dobrém příkladu slovanské ankety usnesla se redakce týdenníku Máje dotázati se na podkladu dotazníků jednotlivých slovanských osobností o tom, jakým způsobem by měla vypravena býti slovanská výstava umělecko-průmyslová v Praze r. 1913. Sluší vitati tento podnět, poněvadž bude jim připraven bohatý materiál pro výkonný výbor výstavní a budou zároveň přesně určeny rozměry i tendence výstavy této. Budiž prominuto, že v prvním článku, který má býti počátkem ankety této, dotkneme se šířeji materiálu i některých vývojových dat, která jsou pro posouzení poslání výstavy důležita.

Slovanský sjezd v Sofii usnesl se, aby v r. 1913 uspořádána byla v Praze slovanská výstava umělecká, národopisná a umělecko-průmyslová. Tím realisována býti má část původně projektované, všeobecné slovanské výstavy.

Myšlenka této výstavy zaměstnávala pracovníky slovanské již po řadu let a jest zajímavo, že usnesení sofijské navazuje k původnímu projektu, jak vyšel z Petrohradu. Původně totiž r. 1901 usneseno v Petrohradě, uspořádati umělecko-průmyslovou výstavu slovanskou. Na projektu tomto súčastněna byla i ruská vláda, výstava sama pak projektována v Tauridském dvoreci, kde dnes nalézají se místnosti hosudarstvenné dumy. Když obdržel český komitét pozvání k této slovanské výstavě v Petrohradě, vyslovil ochotu súčastniti se jí, projevil však současně přání, aby výstava tato neomezila se na umělecko-průmyslový rámec, nýbrž aby připustila i ostatní obory práce i snažení lidského a stala se takto skutečným výrazem kulturní úrovně, sociálních, hospodářských i politických snah všeho Slovanstva, resp. jednotlivých národu slovanských. Petrohradský komitét vešel ochotně na přání české a byla sjednána tehdy dosti zevrubná úmluva o tom, jak zabezpečiti účast ostatních slovanských národu na výstavě. Válečné stíny však znemožnily uspořádání její, byť práce přípravné dosti pokročily, vyžádavše si několika let.

Teprve po válce rusko-japonské oživlo úsilí o slovanskou výstavu znovu. Potřeba její projevena hned již při výpravě dra Kramáře a Ivana Hribara do Petrohradu, načež slovanský sjezd v Praze usnesl se, aby výstava slovanská všeobecná, zahrnující tedy veškeré obory snažení i práce, byla uspořádána v Moskvě nebo v Petrohradě. Místa tato volena byla nejen proto, aby v největším slovanském státu výstava se nalézala, nýbrž i proto, poněvadž měla působiti na rozšíření idejí slovanských i uvědomění slovanského na veliké Rusi. Příslušné komitéty zahájily jednání a při zasedání všeobecného slovanského výboru v Petrohradě jednáno bylo i s delegáty moskevskými o uspořádání výstavy v prvém stoličném sídle ruském. Tehdy ruská vláda byla ochotna značnými subvencemi přispěti na dustojnou representaci ruského národa, ostatní národové slovanští byli by ovšem bývali nuceni valnou část výstavních výloh nésti ze svého.

Čechum bylo možno to připověděti, poněvadž finanční plán účasti vypracován byl již při původně zamýšlené výstavě petrohradské a specielně česká města projevila v tomto smě-

1

ru ochotu, jež zasluhovala všeho uznání. Jednání dospěla tak daleko, že bylo možno považovati Moskvu za město výstavy. Jedinou překážkou od samého počátku jednání byly námitky průmyslu jak ruského, tak polského, který nejevil valné chuti k výstavě, ježto nepříznivá konjunktura naň příliš doléhala a nebylo nálady k representativním nákladům. V poslední chvíli však bylo zřejmo, že celá řada politických i hospodářských momentů nabádá k tomu, aby všeobecná slovanská výstava nebyla uspořádána, jak původně bylo usneseno komitétem slovanským r. 1913, nýbrž aby byla odsunuta na dobu podstatně pozdější; ostatně ani některým balkánským státům slovanským nebylo by bývalo možno v širším rámci na výstavě této vziti podílu z důvodů finančních i jiných. Následkem toho uzrávala myšlenka jíti k uspořádání všeobecné slovanské výstavy etapově, to jest, pokusiti se předem o uspořádání výstav z oboru snazších a méně přípravných prací vyžadujících. Výsledkem těchto úvah pak jest usnesení slovanského sjezdu v Sofii. Že volba padla na Prahu, jest nejen důkazem obliby, které té doby Češi mezi Slovanstvem se těší, ale jest i důsledkem toho, že v Praze uspořádáno několik velikých výstav, namnoze velmi originelních, jež ukazují, jak mezi Čechy určité zkušenosti v tomto směru se nashromáždily. Snad i geografická poloha hlavního města českého padla na váhu. Vedla-li tedy sjezd k usnesení okolnost, že se věří v možnost výstavní práce v Čechách, jest naší povinností ukázati, že skutečně také s práce této jsme a že práce této upřímně chceme se podejmouti. Usnesení slovanského sjezdu v Sofii ukládá nám zodpovědnost za výstavu tuto a máme-li zodpovědnosti této dostáti, jest nutno, aby veškeré přípravné práce byly co možno urychleny a řádně ihned zahájeny.

Pracovní organisace pražské výstavy r. 1913 může zajisté opírati se o onu organisaci, která projektována byla pro zřízení všeobecné výstavy slovanské. Bude nutno utvořiti generální výbor slovanské výstavy umělecko-průmyslové a národopisné, ve kterém bude příslušeti jednotlivým národům ono zastoupení, jak vytčeno návrhem českého odboru slovanské výstavy. V generálním komitétu tomto připadalo by Rusům 14, Polákům 8, Čechům se Slováky a Lužickými Srby 8, Srbům 4, Bulharům 3, Slovincům 2 a Chorvatům 3 místa. Tento generální komitét slovanské výstavy zvolen by byl národními výstavními komitéty a sídlo jeho bylo by místo výstavní, tedy Praha. Výbor tento jest představitelem výstavy, representantem její, výstavní práce vlastní však připadají národnímu výstavnímu komitétu českému resp. jeho výkonnému výboru. Národní komitét český povinen jest připraviti rozpočet výstavy, program, místo výstavní, provésti místní roztřídění, vypracovati řád, věsti dozor, dosazovati personál, jmenovati generálního jednatele, zkrátka upraviti vše, čeho k řádnému uspořádání a vedení výstavy jest třeba. U každého národa slovanského pak zřízen by byl rovněž národní výstavní komitét, který by připravoval materiál representující ten který národ a obstarával jeho dopravu a vystavování v Praze samé, resp. opatřil ony finanční prostředky, kterých by bylo zapotřebí, jak níže ještě o tom bude řeč.

V národních výstavních komitétech jednotlivých slovanských národů zasedali by representanti všech důležitých korporací, při čemž nutno toho dbáti, aby ve výborech těchto zastoupeny byly veškeré vrstvy národa bez ohledu na politické strany a směry. Jednotlivé národní komitéty mohly by ovšem zříditi si subkomitéty pro jednotlivé obory výstavní, event. dále komitét finanční, dopravní, agitační, redakční a pod. Tyto komitéty specielně ovšem budou nutny při národním resp. výkonném výboru českém, který jest vlastním pořadatelem výstavy.

Jak výše řečeno, má výstava shrnouti jednak umění slovanské, dále národopis a konečně umělecký průmysl. Při projektování všeobecné výstavy v Petrohradě vycházel komitét z názoru, že jednotlivé výstavy umění mají obsahovati i retrospektivu, že tedy mají býti přímo z produkce toho kterého národa vybrány. Při tom vycházel výkonný výbor z přesvědčení a názoru doloženého ochotou ruské vlády, že ruská vláda dovolí, aby umělecké skvosty, skupené ať v museích petrohradských, ať moskevských ať jinde, byly sneseny na výstavu v pečlivém výběru, tak že by zde representováno bylo celé umění ruské. Půjde-li ochota ruské vlády tak daleko, aby i za hranice dovolila dovézti tyto skvosty ruského umění, bude možno plán tento uskutečniti eventuelně i v Praze. V každém případě bude nutno o této otázce nejen s ruskou vládou, ale i s příslušnými institucemi jednati. Takto by ovšem umění bylo zastoupeno široce a v plné vývojové své bohatosti. Zdá se však, že specielně po požáru Bruselské výstavy nebude asi ochoty propůjčiti vynikající tato díla, a to nejen na Rusi, ale i u nás, v Polsce a na Balkáně, nýbrž že bude nutno výstavu tuto uspořádati způsobem jiným, snad s pominutím retrospektivy alespoň v oné bohatosti, jak zamýšlena pro Petrohrad. Umělci, resp. umělec-

ká sdružení by pak výstavní předměty sama přihlašovali. Výstava výtvarného umění rozpadati se bude ve 3 skupiny: na malířství, plastiku a grafiku a bude eventuelně také možno vytvořiti komitéty pro jednotlivé tyto skupiny. Rozumí se samo sebou, že bude potřebí určitého sboru soudců a znalců, kteří by předměty k výstavě hlášené z výše uvedených oboru podrobili kritice. Náklady na uspořádání této skupiny by ovšem připadly českému komitétu, jakožto komitétu pořadatelskému. Při tom by se ovšem odporučovalo, aby pro umění výtvarné zřízen byl zvláštní pavilon, ve kterém by jednotlivé slovanské národy postupně vedle sebe zastoupeny byly, tak že by tím vznikl obraz celkového umění slovanského, nebude-li retrospektivy, alespoň soudobého, moderního. Že do příslušných organisačních komitétu povoláni by byli zástupcové všech korporací uměleckých a umělecké snahy podporujících, jest samozřejmo.

K umění výtvarnému družila by se výstava slovanské hudby, slovanské literatury, slovanského divadla a slovanské architektury. Co se hudební výstavy týče, vypracován byl českým komitétem zevrubný návrh pro uspořádání výstavy této, při čemž vycházelo se z předpokladu, že hudební pavillon by byl jednotný pro všecky slovanské národy; v tomto celku by arci každý jednotlivý slovanský národ vystupoval jednotlivě. Při výstavě této sáhnuto by bylo ovšem i k výstavě předmětů s vývojem hudby souvislých, jako u nás památek starého českého duchovního zpěvu, tedy rukopisu, starých tisků, kancionálů, památek literátských bratrstev a pod. Moderní hudba mohla by býti representována interiery, ať interierem Smetanovým, Dvořákovým, interierem moderní hudby ruské (Glinkovým) a pod. Tato výstava vhodně doplněna by byla koncertním sálem, resp. koncertním a divadelním sálem, ve kterém by předváděny byly orchestrem, na umělecké výši stojícím, skladby vynikajících slovanských skladatelů. K tomu pojiti by se mohly přednášky o vývoji slovanské hudby, stejně jako přednášky o vývoji slovanského umění, slovanské literatury, uměleckého průmyslu atd., aby obecenstvo povolanými znalci poučováno bylo o širokých základech práce slovanských národů v těchto oborech.

Rovněž odporučovalo by se, aby výstava literatury slovanské byla podobně seskupena při zachování jednotnosti jednotlivých celků národních (tedy ve všech případech na př. Poláci vystupují jako jednotný národ ze všech tří záborů). Výstavu literatury bylo by zajisté rovněž vhodno místně sjednotiti. Jak již řečeno bylo původním programem českým, nelze literatury slovanské, to jest všech děl vůbec, vystavovati. V podstatě půjde o to, aby znázorněn byl vývoj literatury toho kterého slovanského národa a aby byla vystavena díla, vynikající ať významem ať úpravou. Bude možno tedy jednak uchýliti se k diagramům, jednak k účelnému uspořádání interieru, tedy na př. interiéru Dobrovského s vývojem slavistiky v Čechách, interieru Palackého s vývojem historie v Čechách, interiéru Tylova s vývojem dramatické literatury v Čechách, interiéru Puškinova se znázorněním vývoje poesie ruské a pod. Výbory spisů, pečlivě sestavené, jistě by bavily, mezi nimi zajisté výstava překladů z ruštiny do češtiny, z češtiny do jiných slovanských řečí a pod. Výstava literatury doplněna by byla zajisté účelně výstavou novinářskou, včítaje v to i revue, k čemuž bylo by možno pojmouti čítárnu listů slovanských a výstavu slovanských knihkupců, aby tímto způsobem pracováno bylo k tomu, oč slovanský sjezd usiloval, to jest k navazování přímých styku mezi jednotlivými knižními trhy slovanských národů. Při výstavě knihkupců ovšem nebylo by třeba přihlížeti k třídění místnímu, nýbrž bylo by možno výstavy této nedělíti mezi jednotlivé slovanské národy.

Kollektivní výstava architektury zahrnovala by v sobě architekturu s dekorativní malbou a plastikou, rozumí se při specielním zření na výrazné slovanské tendence v architektuře. Vystaviti zde typický výběr předmětů bylo by velmi účelno. Z oboru tohoto ovšem vyloučeny by byly lidové stavby, jež by případly do skupiny národopisné.

Exposice slovanských divadel zahrnovala by v sobě památky slovanských divadel a bylo by zajisté velmi účelno, shrnouti sem vedle nich i význačné modely pro výpravu některých slavných slovanských kusů na jednotlivých slovanských scénách. Rozumí se, že v tuto výstavu bylo by možno pojmouti památky na vynikající slovanské herce a pěvce, resp. dramaturgy a režiséry, tak že by jí mohlo dojíti výrazu vše to, co charakterisuje divadelní umění slovanské a co došlo tak krásného výrazu v družině uměleckého divadla moskevského, anebo ve výpravě některých oper českých. Rozumí se, že i tento oddíl výstavy musel by býti doplňován scénou, na které by předváděna byla vynikající slovanská díla, ať činoherní, ať operní. V tomto směru narazili bychom ovšem na určité obtíže. Postaviti na výstavišti samotném divadelní budovu, která by vyhovovala všem moderním potřebám a v níž mohly by vystupovati jednotlivé vynikající slovanské družiny u-

melecke, nebude asi možno. Proto bude nutno sáhnouti k východisku pro pořádání návštěvy velikých ensemblu slovanských, tedy na př. ruského uměleckého divadla anebo petrohradské opery. Tu bylo by záhodno uspořádati tato představení v Nár. Divadle, které by po dobu slovanské výstavy mohlo předváděti i v té době, kdy nebyli by zde slovanští hosté, vybrané kusy, ať slovanské, ať české. Rozhodně by se ovšem odporučovalo, aby ihned jednáno bylo o tom, aby v Praze vystupovala vzorná slovanská divadla a slovanské opery, aby na tomto poli Slované mezi sebou se poznali a položeny byly základy součinnosti v další budoucnosti. Při tom nesluší toho zapomínati, že právě tento oddíl bude zajisté velikým atrakčním bodem pro západ Evropy. V tomto směru bylo by možno rozvrhnouti uspořádání her v ten způsob, že by na v ý s t a v i š t i s a m é m dána byla přednost l i d o v é m u d i v a d l u s l o v a n s k é m u, kdežto č i s t ě u m ě l e c k é snahy nalezly by svůj útulek v N á r o d n í m d i v a d l e. Že by Národní divadlo k tomu mohlo připraviti pak cyklus Smetanův, Dvořákův, Fibichův a vybraný cyklus českých činoher, resp. slovanských kusu a oper, bylo by více než žádoucno. Bylo by ovšem třeba započíti již nyní, aby v čas výstavy pečlivě nastudovaný a vypravený slovanský repertoár byl připraven. (Dokončení.)

MÉ VZPOMÍNKY NA EMANUELA BOZDĚCHA.

Napsal Dr. ALBÍN BRÁF.

Jednoho dne roku 1867 přinesla nám divadelní cedule král. zem. českého divadla prozatímního nemalé překvapení. »My«, o nichž jest řeč, byli jsme tehdy sextány na staroměstském gymnasiu. Takměř všichni lpěli jsme zaníceným zájmem na nových zjevech písemnictví. Byly kromě politiky, která námi také často dost zalomcovala, hlavní látkou našich rozhovoru. Každá nová báseň Nerudova, každý nový román Karoliny Světlé byl událostí. Tehdejší naši učitelé nespatřovali v tom ještě žádnou povážlivost, kdyby se nám opravdu mělo zdáti, že jest v naší literatuře také něco původního a při tom dobrého. Subjektivné hodnocení dle měnivých znaků modernosti ještě nevnášelo zmatek a nejistotu do školáckých hlav a hoši s mlíčím na bradě nemluvili ještě o písemnictví jako staří zmrzelí gourmandi o včerejším menu.

S divadlem bylo nejinak. Teprve nedlouho stálo prozatímní. Mladé naděje našeho dramatického umění všecky se pnuly k němu. Nový původní kus — co to bylo pro naše očekávání. Takovou událostí tedy bylo zmíněného dne pro nás, v hloučku před divadelní cedulí na Staroměstském rynečku seskupené, ohlášení novinky, veselohry »Z doby kotillonu« od spisovatele, jehož jméno samo bylo novinkou, naprostou novinkou.

Dva tři spolužáci, kteří byli na prvním představení, přinesli nám, dychtivě naslouchajícím, radostnou zprávu o kromobyčejném úspěchu. Dosud jsem nezapomněl, jaký pěkný dojem sám jsem si odnesl z jednoho z představení následujících. Pro nás bylo už to věcí přeradostnou, že jest možno napsati po česku něco, co uhlazeností a čipernou osnovou nic si nezadalo se Scribovou Sklenicí vody nebo Povídkami královny Navarské, jež té doby platívaly za veseloherní skvosty.

Ostatně byla prvotina Bozděchova přese všecky pletky a záskoky kusem ušlechtilým. Měla morální jádro. Ctnost vítězí, slečna Champrosé dostane svého Caramana a odvede ho daleko z říše pokušení. Ta milá Champrosé! Slečna Malá — pozdější paní Sklenářová — hrála ji tak pěkně. Měla příležitost rozvinouti všecku modulační schopnost svého krásného hlasu, v čemž, mimochodem povědčno, bylo lze od ní více se přiučiti než od nejlepších veřejných řečníku tehdejších. Jaký rázovitý, roztomilý výkon byl maršálek d'Estrées Kolára ml. Arci slečna Lipšová, naše tehdejší lady Macbeth, musila hráti maršálkovou a nemohla se docela vyzouti ze své neodolatelné pathetičnosti, která m. j. záležela v tom, že před každou z hlubin nitra jdoucí větou tak hlučně dech nabírala, že to vždy zachrčelo jak hrčívá ve starých hodinách, než začnou bít. Však to ani tak špatně nesvědčilo úloze pokrytecké milovnice zapovězeného ovoce a působilo protivou divadelně účinnou proti markýzce de Logny, o níž, aspoň v tehdejším obsazení paní Peškovou, netvrdil St. Croix bez důvodu, že »tak příjemně žvatlá.«

Úspěch u kritiky i obecenstva byl takový, že rázem vyšinul Bozděcha mezi první naše spisovatele divadelní. Ba snad se od nikoho z nich tolik nečekalo jak od něho. Pro nás studenty však měl nimbus zvláštní. Říkalo se, že on jest také ještě studentem, posluchačem universitním. Tedy kollega jaksi vyšší hodnostní třídy — ale přece kollega. Byl-li tehdy ještě stu-

dentem, tedy zcela jistě studoval in absentia, neboť byl vychovatelem u Ledvinku z Adlerfelsů ve Skřivanech. Tudíž vychovatelem ne právě u vysoké šlechty, leč přece jen ve šlechtickém domě a my si libovali, jak je dobře, že takto do šlechty zasahují vlivy české literatury. K tomu všemu ještě vypravování, kterak Kolár st. — takový zkušený herec a dramatik! nechtěl ani uvěřit, že by »Z doby kotillonů« bylo původním dílem Bozděchovým, jak do něho obvyklou svou jadrností dorážel, aby udal jméno autora, z něhož »to je přeloženo«, a jak nepřestal dělat nevěřícího Tomáše, ani když už jméno Bozděchovo stálo na divadelní ceduli.

Nebylo tedy divu, že jsme vlastně všichni byli dychtivi Bozděcha spatřiti tváří v tvář. Nevím, ukázal-li se obecenstvu při premiéře. Při hře opakované už nikoliv. A tak se převelké obci ctitelu jeho dostalo té radosti teprve při prvních provozováních Barona Goertze — ač-li ho neuviděl někdo náhodou dříve, jako právě já krátce před prvním provozováním dotčeného druhého jeho díla. Šel po Ferdinandově třídě se Zděnkem Strobachem; štíhlý, vzrostlý, vkusně, ale nenápadně oděný mladík, s bezvousou pihovatou tváří a ryšavým vlasem, s výrazem mdlým a neživými gesty. Studenti zvěděvše, že to Bozděch, dychtivě se tlačili jemu v patách.

Bylo asi čirou náhodou, že Bozděch napsal Barona Goertze zrovna v době, kdy v Rakousku, po válce z r. 1866 nadobro rozviklaném, svěřeny politické otěže bar. Beustovi, až dotud ministru v království saském. Doba, do níž padlo první provozování toho Bozděchova kusu, byla z nejpohnutějších v nových našich politických dějinách. Státoprávní vyrovnání s Uhry bylo provedeno, dualismus hotov, prosincovou ústavou spečetěno v Předlitavsku centralistické zřízení. U nás pak účinkem státoprávních hesel přese všecko obmezování mladých politických svobod bujně se rozkvasilo víno politické uvědomělosti se vším při takových památných dějích nevyhnutelným doprovodem rozněcujícího pathosu i hlučného nadšení.

Svou měrou rozechvěn byl každý, v saloně i na ulici. Ulice rozvířila se nejvíce, když chystal se do Prahy Dr. Herbst, do nedávna profesor pražské university a předák německý ve sněmu i na radnici, tenkráte však již člen nově utvořeného »občanského« ministerstva. V německém kasině, které tehdy se nalézalo v Jungmannově ulici, kde nyní stojí domy Hlávkovy, strojila se slavná hostina na počest jeho a na oslavu nové ústavy i nové vlády. Strojila se zrovna v těch dnech, když se Baron Goertz dostal na repertoir. Před kasinem byla denně velká srocení, a po ulicích ryčné průvody. Bujará mládež vymyslila si pro ně zvláštní prostředek k udržování řízného taktu v kroku. Postupujíc ulicemi průvody o širokých řadách, sborem si do kroku volala, křičela, výskala: Herbst-Beust, Herbst-Beust .... že to rachotilo jako když skály láme.

Zatím co takové dunivé pochody se valily ulicemi a vojsko stálo všude ve zbrani, vyčkávajíc povelu vyklizovacích, hrál se v prozatímním divadle ponejprv Goertz. Kdo se dovede vmysliti v tehdejší náladu obecenstva, představí si asi také ty hřímavé salvy potlesku a výkřiků při každém místě, které se dalo vyložit jako časová narážka politická. Ani však nelze popsati, jak obecenstvo řádilo při místě, kde se o Goertzi praví, že zhubiv svým státnickým uměním zemi malou přichází zničit velikou. To se hodilo na Beusta znamenitě. Ostatně lapalo se dychtivě všecko, co jen trochu vypadalo jako politická narážka. Když na př. Mošna v lidové scéně zpíval »Goertzi, Goertzi, jednooký, sebral jsi nám všecky floky« a při tom mával papírovou zlatkou, bylo to sice historicky nesprávno, protože úvěrní peníze Karla XII. nebyly z papíru, nýbrž z mosazného plechu — ale to beztoho nikdo nevěděl, také já tehdy ne a narážka na naši papírovou měnu byla přijata výbuchem veselí. Pana Mošnu však, tuším, ta zlatka stála pětku. Policejní pokuty totiž.

Nebylo to ovzduší pro pravý umělecký dojem a přece byl i umělecký dojem tak veliký, že u vzdělané části obecenstva nepříjemná vzrušení z vedlejších pohnutek udolal. O ničem jsme při návratu z divadla, jdouce kolem vojenských tlup a hlídek nehovořili a hovořit neslyšeli, než o umělecké stránce kusu, který se nedal prostě narážet na obvyklé šablony o tragedii a tragickém hrdinovi. S Gustavem Eimem krutě jsme se o správné pojetí pohádali. Přese všecko nebezpečí, které kusu hrozilo z předpokladu, že jest časově tendenčním, nepovstal odtud takový zmatek, jako z Nerudovy kritiky. Lpělať i ona příliš na školském typu tragédie. Teprve Durdíkův duchaplný a případný výklad pončil a upokojil mnohé, kteří se po Nerudově posudku ostýchali doznati, jak se jim Baron Goertz přece jen náramně líbil. Naproti starostlivému vyhledávání podobností a období mezi jednotlivými osobami a výstupy Bozděchova dramatu a dramat autorů jiných byl pronikavý rozbor Durdíkův úctyhodným literárním činem.

Není nezajímavo, že také nejbližší hra Bozděchova, která se dostala na jeviště o čtyři

léta později. Zkouška státníkova — do jisté míry měla podobný osud jako Goertz, že totiž zavdala některá místa její obecenstvu podnět k projevum souhlasu ryze politickým. Kdybych měl říci, ve kterém z obou kusu, v Baronu Goertzi či ve Zkoušce státníkově bych spíše podložiti chtěl Bozděchovi úmyslnou tendenčnost, řekna, že mnohem spíše bych ji předpokládal ve Zkoušce státníkově. Jak známo, hraje si tam Kaunitz trochu na českého vlastence a vložen jest mu do úst výklad, který svítí barvami českého státoprávnictví. Při těch místech, na jichž naivnost svého času také Durdík poukázal, strhl se zpravidla demonstrativní potlesk v hledišti. Uvážíme-li, že v době zadání Zkoušky státníkovy divadlu v našem lidu ještě se jitřilo pro zmar fundamentálek a státoprávní odpor té doby byl na svých vrcholích, pochopíme snadno, že hra Bozděchova látkou i postavami nebyla populární, že vypadala — jak by jisti lidé nyni řekli — příliš rakušácky a proto jest pravdě dosti podobno, že Bozděch úmyslně nanesl trochu červenobílé barvy, aby obecenstvo snáze strávilo ostatek, pro jeho nálady tehdejší příliš černožlutý. Leč jako v Goertzi i zde ponenáhlu úplně zvítězilo i v obecenstvu hledisko umělecké nad každým jiným.

Za to začalo se pak velmi záhy v kruzích literárních smýšlení obraceti proti Bozděchovi. Brala se v pochybnost jeho českost, ale také jeho autorská poctivost. Že by Bozděch své hry rád dostal na jeviště německá, vědělo se arci také v širší veřejnosti. Německy psal skvěle, tak uhlazeně a dovedně, jako česky. Napadlo však jemu, nešťastníku, napsati do feuilletonu »Politik« studii o Grillparzerovi; vřelou, básnické hodnoty vídeňského dramatika nepokrytě oceňující i pokud šlo o »König Ottokars Glück und Ende«, o toto drama, v němž spatřováno vždycky tendenční ostří protičeské, zvláště když se ve Vídni opravdu dopustili beztaktnosti, že si je vyhlédli při jisté dvorské slavnosti pro slavnostní představení. Bozděchova studie způsobila tehdy mnoho zlé krve. Pamatuji se, jako by to bývalo včera, jak se proto Karolina Světlá celou sopečnosti své ohnivé letory na Bozděcha rozhorlila. Naši lidé od péra to jinak nebrali, než že Bozděch svou studii o Grillparzerovi odevzdává visitku u vídeňských divadel a německých kritiku. Přiznávám se, že jsem naopak zrovna z té práce měl nemalou radost. Radost, že se našel český literát, který se odvážil povznésti se k ryze uměleckému pončtí, nedbaje citlivosti, jež básníkovi neodpouštěla, co on vlastně neměl ze sebe, nýbrž od německých historiku. Tenkráte jsem arci nepomyslil, že sám v pozdějších letech si zacituji právě jedno takové choulostivé místo, kde Přemysl Otakar ukazuje českým pánům nádherné roucho a ptá se: »Könnt ihr das machen in enerem Land?«, že si je zacituji, a to v trudu a úzkosti nad nynější naší opozdilostí hospodářskou proti Němcům.

Proti podezřením z choutek po spisovatelských vavřínech německých i po příslušných honorářích bylo tíže se bránit, než proti útokum na osobní počestnost. Kde se vzalo, tu se vzalo — pojednou počalo se známou cestou po kavárenských stolech literátů a přátel umění trousiti tvrzení, že kusy pod Bozděchovým jménem hrané a tištěné, nejsou jeho dílem, nýbrž jeho nebožtíka bratra, který býval nadaným žurnalistou. J. J. Staňkovský dal tomu zlému podezření kdesi výraz v té podobě, že Bozděch divadelní kusy již hotové nalezl v kufru po svém bratru. Mnoho lidí uvěřilo tomu tvrzení, pro něž žádných dukazů přesvědčivých nebylo, ale Bozděch podle pravidla, že nejlepší obranou jest útok, ve feuilletonu »Pokroku«, nadepsaném »J. J. Kaňkovský«, odpověděl tak peprně a jizlivě, že jsem přese všecku pozdější břitkost jeho, v divadelních kritikách osvědčenou, od něho už nikdy něco tak silného nečetl, až když se rozešel s majitelem »Prager Tagblattu«, a ve feuilletonu »Politik« ho vypodobnil, užívaje arci místo jména »Mercy« názvu »Dankwart«. Veřejnost naše nebude míti pravého názoru o Bozděchovi, dokud se tyto věci všecky souborně tiskem nevydají. (Dokončení.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

Bylo po druhé hodině v noci. Kráčel jsem (Zubr — hrdina románu) ulicemi, v nichž bylo nápadně živo. Od desáté hodiny pršelo skoro do druhé vydatně a nepřetržitě. Lilo z oblak tak, že nebylo možno vyjiti na ulici. Všem lidem, kteří té noci vyšli za zábavou, přišlo to nesmírně vhod. Nejmilejší to bylo ovšem těm, kteří mívají doma mrzutost, když se opozdí. Měli tentokráte závažnou příčinu. S večera bylo tak krásně, nebe bylo jako zvon, hvězdička seděla na hvězdičce, a nikdo nemohl tušiti, že se něco strhne, a proto nikomu nena-

padlo, aby vzal s sebou deštník. Ten měl nový klobouk, onen šaty, jiný žluté boty . . . a vyjíti do nepohody, znamenalo, nadobro zkazit novou věc.

Hospody i kavárny byly nabity. Konečně déšť ustal, a všechno se vyhrnulo na ulici. Vypadalo to, jakoby v každé takřka ulici bylo divadlo nebo koncert. Všude byly spousty vody. Dámy v lehounkých, bělounkých šatičkách kmitaly se tmou jako motýlkové. Všichni měli radost z toho, že je zaskočila taková nepohoda. Poslouchal jsem hovory chodců, rozbujnělých vzácnou, nezvyklou náladou. Povídalo se, jen aby se něco mluvilo — nic nového člověk neslyšel. Porostou prý houby, ovoce naleje, celičký svět se prý z tohoto nadělení bude těšit — sedláci přestanou naříkat, v městech se pročistil a ochladil vzduch, cyklisté nebudou trpět na silnicích prachem, oddechne si zkrátka příroda a oddechnou si lidé.

Za patnáct minut byly ulice prázdné. Vyprázdnily se náhle, v několika minutách, jako divadlo po představení. Stál jsem u Prašné brány a pozoroval pouliční rej. Skupina dam a pánů zastavila se u čajaře a dala si z bujnosti nalíti po číšce nápoje. To bylo řečí a smíchu, to bylo vtipův a poznámek. Děvčátka škole nedávno odrostlá byla na to náramně pyšná, že konečně jednou zažila něco tak zvláštního, apartního. Pozoroval jsem mladé jejich průvodce a neušlo mně, že si leccos dovolili, čeho by se asi jindy neodvážili. Rozjařené panenky buď ničeho nepozorovaly, nebo se tvářily, jakoby nevěděly, co se děje. Taková zvláštní rozdrážděnost jakoby mladé ty lidi posedla. Věděl jsem v chvíli, co bude za nějaký den následovat. Dvě, tři z těchto děvčat, ne-li všechny, stála v tuto dobu nad propastí. Staly se tu doteky na zkoušku, provedlo se tu ohledání, a při příštím shledání půjde se už dál, odhodí se nesmělost a ostýchavost . . . bude o několik párku nasycených milenců víc . . .

Prošel jsem branou a šel jsem zamyšleně ulicí, vedoucí k tržišti. Tam zářilo několik oken. Byla otevřena. Bylo slyšeti smích a zpěv. Tam bude živo a hlučno až do rána . . . v kavárně, jejíž okna vedou na ulici, i ve vinárně, do které se vchází kavárnou. Možná, že tam budou kamarádi. Jsou prý tam nová děvčata . . . jedna je blondýna, druhá je snědá jako cikánka. Stojím nerozhodně na tržišti a uvažuji, mám-li vejíti. Budou-li tam kamarádi, je zle. Ještě v osm ráno budeme seděti u stolů — čtyřicet, padesát korun bude v pekle, hlava těžká . . . a ta cesta domů! Na trhu bude hlava vedle hlavy, všude spousty krásného, čerstvého ovoce . . . a až se vyhrneme z kavárny, babky se budou pořouchle usmívat a budou vybízet: »mladý pane, dají mně také počínek«. Možná, že by to dopadlo na vlas tak, jako předevčírem. Na schodech jsme se rozloučili, děvčata si řekla »o štípanou«, a když jsme stanuli v průjezdě a uvažovali, kterým směrem vyjít, abychom nepotkali známého, holky se přihrnuly za námi, popadly nás pod paže a vlekly nás k babě, abychom jim koupili třešně. Daly si jich navážit do pasinky po několika kilech, nastrkaly si je do vlasů a za uši, kamarádkám házely je nahoru do oken, chechtaly se a pranic si z toho nedělaly, že počestné paničky a cudná děvčátka byla úžasem nad touto nevázaností ztrnulá. Však to byla také podívaná! Obě byla nemírným požitkem vína na dobro znožena, a bujnost jejich činila za bílého dne dojem vskutku hnusný. Za okamžik byli jsme obklopeni nesmírným zástupem. Naňhé ruce děvčat, jejich hluboká dekoletáž působila pohoršení. Mezi paničkami ozvalo se reptání. »Nestydy . . . nestydaté« . . . slyšeli jsme se všech stran. Rázem jsme vystřízlivěli.

Bylo nám hanba před těmi lidmi, kteří se krásně vyspali, umyli, upravili, nasnídali a putovali za svým povoláním, za svým cílem. Holky vyváděly jako posedlé, bavily se s babkou a dělaly vtipy, za které jsme se strašlivě styděli. V tom jsem poznal v zástupu známou tvář, mladou, hezkou ženušku magistrátního koncipisty, kterou si nedávno přivezl ze Šumavy do Prahy. Něco takového jakživa neviděla, o něčem podobném se jí ovšem ani ve snu nezdálo . . . snad o tom ani v knihách nečtla.

V čistých, neporušených jejich očích zračila se jakási hrůza před touto mravní spustlostí. Věděla, že si s jejím mužem tykáme! Pro Boha . . . aby tak i její miláček prováděl takové kousky!

Míra naší hanby nebyla ještě dovršena. Přede tváří užaslých zvědavců dostali jsme po polibku, děvčata zapomněla, že jednou rukou třeba držet cíp zástěry . . . a třešně vysypaly se na dlažbu. Kluci vrhli se na ovoce jako diví, holky se daly do smíchu, nahrnuly si z košatiny plné zástěry třešní, zvolaly: »mládenci . . . zaplaťte« . . . a jako divošky hnaly se po schodech nahoru.

S večera člověk smlouval o čtyři haléře — ráno musel zaplatit zrovna tolik korun a ceknout nesměl.

Studem jsme se div do země nepropadli.

»To je mládež! — sypaly se na nás poznámky jako krupobití . . . »naposledy jsou to studenti, táta s mámou se doma dřou do úmoru, a oni krvavě vydělaný a na nich vyždímaný groš takhle lehkomyslně utrácejí! Možná, že večer nebudou mít na bandura, a ráno rozhazují koruny, jakoby to byly pecky.«

Babka se nás ujala, a už byl oheň na stře-

še. Strhla se hádka, a ta nám pomohla k nenápadnému útěku. Holky se vyložily z okna a pokřikovaly na nás jako papoušková. Kdosi je ze zdola okřikl, holky odpovídaly, a z toho povstala mela, které nedovede péro vylíčit. Postavili jsme se u německého divadla a pozorovali tuto švandu, které rázem učinil konec policejní strážník, jenž měl dobrý nápad . . . vyběhl nahoru a opilé holky od okna odehnal.

Stojím před kavárnou, vzpomínám na tuto scénu, pocit studu pomalu dohasíná, touha, vidět kamarády, vidět jejich divokou radost z příchodu, prožít zase jednou takovou bujnou noc, kdy se na všechno na světě hravě zapomíná, láká a svádí, a rozvaha, rozum, marně zápolí, chabě varuje a domlouvá, že bude mnohem líp, opanuji-li se a půjdu-li se vyspat. Před kavárnou stojí »vrátný«, jemuž z naší společnosti přezděl: »kavárenský eunuch«. Ten dobře ví, kdo je nahoře . . . Bojím se ho optat, jsou-li kamarádi ve vinárně — řekne-li »ano«, žádná světa moc mne nezadrží, abych se nerozběhl nahoru.

Chodím po chodníku, zápolím se svou slabostí. Nahoře hrají valčík z »Rozvedené paní«. Slyším šoupání nohou o parkety. U okna nějaký smutný hlas doprovází melodii, která zní umyle a svůdně.

»Zubře, Zubře . . . jdi domů,« šeptá varovný hlas nitra . . . co z toho budeš mít . . . ráno toho budeš litovat.«

Přešel jsem tržiště a postavil se na druhém chodníku. Viděl jsem několik párků v kole. Mladí pánové tančili s klobouky na hlavě. Poznal jsem mladého herce z předměstí, jenž tančil valčík s bravůrou a při tom ještě s mladickou vášní. Děvče s ohromným širákem na hlavě pyšně se rozhlíželo kolem. Patrně si na tom nesmírně mnoho zakládalo, že ulovilo umělce. U okna sedělo děvče v bílých šatech a s velikou kyticí na ňadrech. Kouřilo papírosu a nervosně ji oklepávalo o římsu.

Hudba strašlivě lákala. Nějaký člověk přisedl si k děvčeti. Něco se asi mezi nimi strhlo . . . děvče sotva pokynulo hlavou a dívalo se na ulici. V tom mne děvče spatřilo pod svítilnou, odhodilo a poslalo mi hubičku.

Neznámý vyklonil se z okna a upřeně pohlížel dolů — bezpochyby proto, aby vypátral, komu tato pozornost patří.

Pochopil jsem ovšem ihned, co to znamená a co tím holčina chce docílit. Šlo jí o to, probudit v panáčkovi žárlivost. Tato její hubička »na slepo«, celý ten pruhledný její manévr vyvolal ve mně pocit hnusu a odporu.

»Teď snad přece půjdeš domů,« domlouval jsem si . . . »vidíš, k čemu všemu nejsi dobrý. Taková pobělhlice . . To je nějaké vyznamenání pro tebe. Jen jdi nahoru — posmíval se mi strážný anděl mého nitra . . . rozběhni se k ní a přilnas se, řekni, že ti poslala hubičku. Toho chlapíka vyhoď ze sedla . . . to bude přece nějaké vítězství!«

V zamyšlení šel jsem kolem vchodu do lokálu.

»Má poklona, vašnosti«, pozdravil eunuch . . . »dva pánové jsou už nahoře — ostatní prý přijedou s automobilem . . . Přijedou s jednou herečkou a s jednou zpěvačkou.«

Sahám mechanicky do kapsy a podávám mu něco drobných.

»Vašnosti,« stával se eunuch intimnější ve hlase i v gestech, »první jejich bylo: »Je tam už Zubr?« — »Není,« povídám, »ale dovolil jsem si připomenout, že přijdou co nevidět, že přijdou docela jistě.« To jsem rád, vašnosti, že jsem se nezmýlil. Nahoře už to je v proudu — ten pán s tím »ohněm« dal si mne zavolat nahoru, podal mi dvě koruny a povídá: Seženou tu babu ovocnářku, co jsme s ní měli k ránu tu švandu. Prý někde nedaleko bydlí. Spakuju ji, rozumnější, půjdou s ní do kvelbíku, kde má ovoce, a přinesou sem košatinu třešní. Celou, plnou, vrchovatou košatinu — to jim povídám — jedna nesmí scházet. Tady mají dvacet korun — a zaplatějí, co bába požádá.«

»Co s tím . . . co je to za nápad?« ptám se.

»Nevím, vašnosti,« chechtá se eunuch . . . »košatina je na stole. To se neptají co je nahoře za poprask. Holky chodějí kolem košatiny jako kolem medu, a tuze rády by se do toho nadělení pustily. Ale nikdo si nesmí vzít ani jedinou — pan . . . ten pán s tím ohněm, má v ruce karabáč, a kdykoli někdo vztáhne ruku po třešni, práskne bičem . . . Slyšeli? Teď zrovna to udělal« . . .

Z domu vyrazila holčina, celička červená, jako uvařený rak.

»Pane — prosím o jednu cigaretku,« řekla a malounko se usmála, jakoby chtěla dodati: »za víc taková papirosa nestojí.«

Podal jsem jí rozevřenou tašku, která byla napěchována na obou stranách.

»Děkuju, pane . . . mohu si vzíti dvě?«

Pokývl jsem hlavou.

»Ah . . . to jsou ruské, že ano . . . pane, co vám to udělá? . . . vezmu si tři . . .«

Jenom jsem se pousmál.

Popadla jich asi šest, jednu si zapálila, ostatní podala eunuchovi a řekla: Schovají mi je, až se vrátím . . . Když mi je vrátějí všechny, dostanou za ně deset princesek. S Bohem, bafuško, jdete-li už spat, moh' byste mi ještě nějakou přidat . . .« volala na mne jak nejsvůdněji to bylo možno a jak dovedla.

Poodstoupil jsem do prostřed tržiště.

(Pokračování.)

DEN JDE JIŽ SPAT.

Den jde již spat; noc pozvolna se blíží
a tesknota jde v údol s horských čel,
po keřích bojácně se měsíc pliží
a z lesa vstává tlupa strašidel.

Mně je tak přepodivně srdce kolem
a pod nohou mi vzdychá suchý mech,
slyš, z dálky slyším pobíhati polem
pláč dušený a housli tklivý vzdech.

Či jsou to jenom myšlenky mé žalné,
jež v podvečerní takto zvučí čas?
a vzpomínají na ty chvíle dalné,
jež v mládí mučily a mučí zas?

Nuž dozvučte už, dohrejte vy vzdechy,
už konec buď i mučení buď dost,
či míníte mne — nač ty vaše spěchy —
snad provoditi také na věčnost?

ADOLF HEYDUK.

JABLOŇ.

Stála jabloň v širém poli,
každá haluz květu přival,
v jarním slunci na vrcholi
pták jak duše stromu zpíval.

Bledý poutník zmdlévající
paprsek svit' jeho bolem,
přeletěl mu úsměv lící,
zastavil se, jak šel kolem.

Zašel v dál. — Pět trudných roku! —
Přec, jak žití den se stmíval,
vzpomněl při posledním kroku:
Jabloň kvetla kdes, pták zpíval.

JOS. V. SLÁDEK.

ŽIVOT IDEÁLEM.

Památce strýce P. Aloise Koláře.

Tak prchl život a s ním každá snaha
po dobru, kráse, pravdě, ideále,
kdos větší kyne Tobě nejít dále,
mdlá ruka mdle po knize veršů sahá.

Dnes život byl, u konce jeho dráha,
mdlá noha jest, i ústa říci: Dále!
Tvuj život žeň jest, po níž nenadále
žnec větši z říše nekonečna sahá.

Žil's, ideál byl ten Tvuj život celý,
byl krásně žit a vždy pro dobro jiných,
tak tichou hudbou dozněl harmonicky.

Dni žití Tvého, bohaté jak včely,
si věčnou setbu našly ráju stinných,
a tak Jsi stejně zemřel, jak žil's vždycky.

V Stupčicích, 16. září 1910.

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

ZÁVADNÁ ADRESA.

Z nevinných taškařic † Jana Červenky.

Od IGNÁTA HERRMANNA.

Drahý přiteli redaktore!

Nějakou vzpomínku — vzpomínečku na mně chceš? Sebe menší?

Mám sice vzpomínek mnoho, na živé i na mrtvé — těchto mnohem více, neboť čím dál hustěji to klesá kolem nás, jako na bojišti — ale není klidu, aby je člověk nějak spořádal a soustavně započal. A krom toho se mi zdává, že všechny ty vzpomínky jsou tak nepatrny, bezvýznamny, a mají cenu jen pro nás několik, kdož jsme J e — ony odešlé — znali a s nimi obcovávali.

Tak na příklad J a n Č e r v e n k a!

(Vlastně Janu bylo s námi a mezi námi za všechna ta léta několik. Mým nejstaršim kamarádem z těchto Janů a vlastně prvním »literárním druhem« byl Jan V. Veselý, podpisující se Benešovský-Veselý. S tím svedl mne osud na podzim roku 1871, když jsem se stal druhým pomocníkem v závodě Bratří Tučku, nezapomenutelných pro mne principálu, z nichž zejména mladšího Bedřicha jsem přímo miloval jako dobrého, otcovského přítele. Jan Veselý byl tam tehdá nejstaršim, doučujícím se něčím, a říkali mu Jeníček nebo H o n z í č e k. A H o n z í č e k mu zůstal i později v našem kroužku ve staré, dávno zmizevší »Slavii«, a pro celý život. Honzíček měl již tehdá literární touhy a snahy a spolu prožívali jsme rozkoše i bolesti prvního tvoření, prvních radostí z »úspěchu« i prvních zklamání. — Mnohem později, snad až někdy v polovině let osmdesátých, seznámil jsem se s Janem Červenkou, a tomu říkali přátelé kamarádsky srdečně Honzík a Honza. O něco později přibyl Jan Antoš a konečně v Máji spřátelili jsme se s Janem Ladeckým. A vidíš, všichni tito Honzičkové a Janové jsou již t a m, kam se za nimi i my pomalu chystáme.)

Časem vytáhnu z všelikých příhrad spousty starých papíru, sednu na podnožku ke kamnům a konám »oběť zápalnou« — metám do pece, co překáží a co zbytečno schovávati. Pálím, pálím a nemá to konce!

Tak onehdy nachomýtla se mi v kupě žloutnoucích papíru obálka velikého formátu, jakoby kdy byla obsahovala nějaká úřední lejstra. Hledím — a je to písmo zesnulého Jana Červenky, dobře mi povědomé. Obálka s mým jménem, pod nímž je celá legenda ve verších.

Červenka byl čertův chlap, jak říkáme. Někdy kousavý, jízlivý, ale z gruntu srdce dobrý člověk. Měl jsem ho již proto rád, že měl královéhradeckou minulost. V mých očích — zejména v mládí — kdo byl Hradečákem, vypadal docela jinak a hleděl jsem k němu s důvěrou i náklonností. Kdokoli byl, každý jakoby mně přinášel pozdrav z domoviny, z drahého Hradce, v němž jsem prožil krátké dětství své. A Červenka byl tedy také dokonalým hradeckým »votrokem«. A když mne potkal a zdánlivě drsným, jadrným svým způsobem ke mně zvolal: »Tak co děláte, votroku starej?« — tu mi připadalo, že jsme se spolu honívali na hradeckých šancích, ač tomu tak nebylo. Neboť on byl o sedm roku mladší mne. Přes to byli jsme oba hradečtí »votroci«. To je slůvko, jemuž jen Hradečák dobře rozumí. Je to někdy nadávka, ale z přátelských úst je to skoro mazlivá lichůtka.

Kdo z nás by mohl zapomenouti na Červenku »karbaníka«, když jsme někdy zasedli ke dvoukrejcarové »šístce«. S jakou náruživostí lípal trumfy, s jakým důrazem vynášel na konec dočku!

A jakým byl vášnivým rybářem! Pozval mne taky jednou na lov štik — neboť kdo je z Hradce, každý je rybářem — ale o tom dnes nechci mluviti. Dnes přede mnou leží zmíněná obálka, kterou jsem před upálením zachránil. Je to taky památka na Jana Červenku, krom jisté jeho »Benátské barkaroly«, která sice přátelský náš kroužek v M á j i s doprovodem kytary mé mnohokráte až k zakuckání rozesmála, ale kterou jsem přece nemohl otisknouti v cyklu b a r k a r o l (ve Švandovi Dudáku roč. 1899), jež jsem si byl na starý, z dětství mne provázející nápěv od přátel básníků vyžádal. Barkarola Červenkova byla by snad uchvátila palmu vítěznou, aspoň u všech žertumilovných čtenářů, ale pro svůj intimní ráz a výraz nehodila se na veřejnost. Červenka ji psal skutečně jen pro soukromé naše potěšení.

Již nevím, co mi to Červenka posílal v obálce, jejíž poštovní razítko má datum 13. dubna 1894. Nejspíše to byl nějaký příspěvek pro Švandu Dudáka. Vím jen, že někdy 15. neb 16. dubna toho roku listonoš, když mi byl odevzdal ranní »poštu«, nějak otálel a rozpačitě na mne pohlížel.

»Ještě něco, pane sousede?« táži se.

Mám — či nemám? — takový byl výraz tváře listonošovy. Hrábl do své torby, ale než věc vyňal, předesílal omlouvavě:

»Totiž, vašnosti, měl bych ještě něco, ale pan správce doručení zakázal, aby snad neráčili být uražen.«

»A svědčí to mně?« táži se.

»To jo, vašnosti, ale je to jakási nezbednost, je to závadné — a na to je zákaz doručovat, aby si adresát nestěžoval. Urážky nesmí posta dodávat.«

»No, ukažte mi, pane sousede.«

Listonoš váhavě vyňal velikou obálku. Byla to ke všemu zásilka rekomandovaná.

»My jsme to už vrátili poště vinohradské,« omlouval pan listonoš, »aby to vrátila zasílateli. Ale toho na Vinohradech nemohou najít — a tak to zas poslali nám do Prahy. Pan správce tuze se zlobil, ale já to pro všecko strčil do kabely, kdyby snad vašnosti přece — ale Ježíš Marjá, neráčej mě prozradit — —«

»Buďte bez obavy, pane sousede, a sem tedy s tím.«

Obrátil jsem obálku. Na rubu bylo jméno zasílatele: Jean Juan Giovanni.

Toho ovšem na Vinohradech nemohli najíti. Jenom já jsem věděl že je to Jan Červenka, neboť sám jsem pro něj vymyslil tento pseudonym na příspěvky literární, jež nechtěl vlastním jménem podepsati a ponechal mně, redaktoru, abych je libovolně označil. Vymýšlel jsem pseudonymy i pro jiné spolupracovníky.

Jal jsem se čísti »závadnou« adresu, která by byla málem zavinila, že bych byl přišel o příspěvek Červenkuv. Byla hodně dlouhá a rázu neobvyklého, že nevyhnutelně musila vzbuditi pozornost obezřelého úřadníka poštovního:

Velevážnému pánu, pánu,
který domů chodívá až k ránu,

REDAKTORU HERRMANNOVI IGNÁTU,

vynálezci hlávkového salátu,
parních stříkaček a švejckých sýrů,
dobrodinci lidstva, kavalíru,
spisovateli a žurnalistu,
vdov ochranci, otci, bicyklistu,
dosti obstojnému jedlíku,
příznivci špekových knedlíků,
příteli všech přátel, vzácných kvalit,
majiteli různých specialit,
nábytku, knih, jež mu slouží k chvále,
šatu, vína, šperků atd.
slovutné všech druhů kapacitě

v Praze,

Konský trh.

Ve vlastním bytě!

Prosím, doručiti okamžitě!

Jak vidět, přítel Červenka příliš svého Pegasa nenamáhal, není to báseň, která by časem do jeho sebraných spisu musila býti pojata. Ale poštu zarazila. Rázným písmem je napsáno v levém rohu obálky:

zpět
Král. Vinohrady

a na rubu obálky připsáno:

Zpět, poněvadž mimo adressy se použilo všelijakých prädikátu, které si adressat nemusí nechati líbiti a předpokládá se, že by mohly p. adressata uraziti. 1813 IV. 94.

A pod tím jsou dva úřední podpisy, z nichž jeden naprosto nečitelný.

Listonoš pozoroval mne dychtivě a když jsem dlouhou adresu dočetl, otázal se:

»Ráčí to vašnosti přijmout?«

»Přijme!«

»A neráčí být vašnosti uražena?«

»Není uražena.«

»Zaplať Pánbuh,« ulevilo se listonošovi. »My nevěděli, co a kam s tím! Rekomando je to a zasílatel není k vypátrání. Bylo by se to muselo odevzdat k ouředním řízení, otvírat a pátrat po pisateli. A to jsou nepříjemné věci. — Má úcta!«

Po několika dnech setkal jsem se s Červenkou.

»Došla moje zásilka?« táže se.

»Jaká zásilka?« tvářím se nevědomým.

»No, rekomandované psaní, v takové veliké obálce.«

»A stakra,« rozpomínám se, »něco mi z pošty oznámili, ale mělo prý to obsah tak urážlivý, že mi to nechtěli dodati. Už prý je to na policii, kde se to před svědky otevře, aby mohli vypátrati zasílatele.«

Červenka pobledl, vyvalil oči, přitiskl si dvěma prsty skřipec pevněji na nos, vyšpulil otevřená ústa jako kapr a zvolal nehorázně:

»Zatracený votroci! Co pak nerozumněj špásu?!«

Pomalu jsem vytahoval z náprsí složenou obálku, rozevírám ji a povídám:

»To je pěkný špás, kamaráde! Málem že se to nedostalo na státní zastupitelství — byl byste měl pěknou polízanou! Štěstí, že jsem to zadržel.«

Teď Červenka zčervenal, odplivl, zamžikal několikrát očima a povídá:

»Ale jste vy starej votrok — hradeckej — že vás tam šancfrajtr neutopil!«

No bodejť! Já na svých výpravách do pevnostních šanců hradeckých jakživ nečekal, až ke mně šancfrajtr doběhne.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

Bratru-Chodu prof. Janu F. Hruškovi věnováno.

Jako ohromný dvouhrbý velbloud rozkročuje se na hranici dvou říší a dvou národu poslední hora Šumavy na jejím severním konci — zadumaný, temný Čerchov. Na jednom z jeho hrbu postavili rozhlednu s turistickou chýží. Jako dětské hračky — tak titěrnými zdají se obě stavby proti masse, která jim slouží za podnož a trpělivě je na svém vrcholu nese. Ztrácejí se na té hoře, mizejí, splývají se stromy a nelze jich z dola ani rozeznat.

Na té vysoké věži kamenné jsem nedávno stál a rozhlížel se rodným krajem svým. Celá moje lidská ubohost zjevila se mi tu v nahé svoji pravdě. Tváří v tvář té velebné přírodě cítil jsem malichernost svoji, malomoc, ba marnost svých snu a tužeb i lichost svých boju. Z duše zmizela tu všecka bolest z utrpěných ran, křivd a porážek, ale pobledla tu i všecka radost z těžce dobytých úspěchu — rozplynulo se kouzlo života a jasná pravda stála zde přede mnou. »Hle, takový mraveneček, který se vyškrábal až sem na vrchol té věže — takový lidský mravenec a nic víc — to jsi ty,« slyšel jsem hlas ve svém nitru a oči hleděly na drobného, černého mravence, který bystře pobíhal po okenním rámu rozhledny. Pode mnou a okolo mne jakoby se rozlévalo ztuhlé, zkamenělé moře. Z hlubokých údolí vyvalují se nadmuté kopce a hory, po nich hučí a šumí les, roztéká se do rovin, tvoří záhyby a zálivy, okraje jeho třepí se a řídnou, roztroušené stromy, liskové keře a vřes tvoří přechod lesa do polí a luk. Jako voda ostrovy tak obklopuje černý les kusy krajin, tu a tam bojácně tlačí se k sobě hrst domečku jako stádo do kola sehnaných oveček — vesnice to s kostelem, kaplí a dvorci, zelenají se osetá pole, šedají se holé neúrodné skály. Kam oko dohlédne — lesy — lesy — lesy — — —. Lesy v blízku temně zelené, pak tmavé až černé a v dáli jako voda modravé, dýmající kouřem milířů, vodní párou a mlhou jako závojem potažené. Lesy, skrývající v sobě nejen vesnice a lidi, ale i doupata zvěře, srn, lišek, nesčíslná hnízda ptačí, miliony skrýší různého hmyzu a plazu. Lesy staré a vlhké, plné podivné vuně z tlícího, zahnívajícího listí, upomínající chladem, plísní i temnem na uzavřené hrobky. Lesy mladé, veselé, se slunnými mýtěmi a pasekami, plné dnes sladkých jahod a jindy opojně dráždivých ostružin. Lesy tajemné, ve kterých zraje jedovatý rulík i vranní oko, rostou tvrdé, kypře vypučelé hříby i mochomurky, leskne se kapradí, mechy a lišejníky. Lesy ohromné a nepřehledné, ze kterých běží potůčky i hrnou se přívaly, zkáza i požehnání, smrt i život, lesy, ke kterým hledíme jako k vyšší a mocné bytosti, ano — v těch lesích zde po staletí už žije a roste lidský kmen, jehož míza a šťáva koluje i v mých žilách. A těm lesům dalekým a svému lidu v nich děkuji za to, že mohu psát další řádky.

I.

Porazilue les, ježící se nad Klenčím na příkré stráni Haltravské, měl nejhorší cestu, ale nejlepší půdu ze všech sousedských lesů. Dnes od božího rána hrabali v něm stlaní. Suché špendlíčí, mech i s prstí ostrými hráběmi hrnuli, až holé kořeny mohutných smrků skroucené jako tmaví hadi vystupovaly na povrch; v koších snášeli hrabánku na velikou kupu. Lesní sice vytýkal sedlákům, že tím škodí lesu — ale pomoci není. Do žní ještě daleko, slamou se šetřit musí a čím tedy podstýlat dobytku na stání? »Klín klínem nutno vyrážet« myslí si starý Porazil a hrabe, až mu pot i v tom stínu lesním na čele a zádech vyráží. Hrabe i horlivě Porazilue podruh Kašpar se ženou a dcerou — a nepřestali, dokud z Klenské věže nezavolal na ně zvon Martin »Anděl Páně«. Jak jej uslyšeli, jako na povel se vzpřímili, pokřižovali se, oddechli si a loudali se ke smrčince, pod kterou bělala se plátěná prostírka, přikrývající oběd. Stará Kašparka — která od selčiny smrti vařila u sedláka, vytáhla bochník chleba veliký jako kolečko od pluhu, přikrývající kamenný hrnec rýžové kaše.

»Ještě je teplá,« pochválila si, sahajíc na hrnec, »ani máslo na ní nehustydlo.«

Sedlák udělal nožem na bochníku na spodní bílé kurce tři kříže a načal jej. Plechové lžíce zacinkaly, na pařezu zabělala se prostírka. Porazilouc lidi na zem si u edli, o levou ruku se opřeli a pravou nabírali.

»Hde pa je Manka?« optal se hospodář.

»Šla pro vodu — koza mlsná — a jistě brousí po jahodách anebo barovnicích — jezme bez ní,« povídala podruhyně.

»Nemá to bejt. K práci i stolu všichni spolu,« mrzel se Porazil a podav ústům první

sousto, už nepromluvil. Jenom jedno dílo i huba muže dokonale dělat — buď jíst anebo mlnvit. Obojí nelze — a proto v svatém tichu a klidu pojídá oběd. Pouze ptáci v korunách stromů hlasně se ozývají. Holub doupňák kdesi zavrkal, straka pod lesem se zachechtala — moucha zabzučela. I Manka přiběhla se žbánem vody a kytkou borovnic — beze slova i ona přisedla a dohánělа, co zameškala.

Ještě ani nebyli s obědem jak se patří hotovi, mužští si dosud ani nenacpali dýmky a už tišinou lesní ozval se vzdálený rachot vozu.

»Martin huž jede,« zaslechla ho první Manka, vyskočila jako laň, popadla koš i hrábě a zmizela v houští.

»Bijó, mali, bij!« slyšel teď i sedlák Martinův hlas.

»Moh' teky počkat — chvilku aspoň — bul bych s Kašparem promluvil,« pomyslil si — ale slovíčka nahlas neutrousil, natáhl se jen, aby pohověl starým údům, než Martin dojede.

Strakatí volouši táhli do kopce krůček po krůčku žebřinový vůz ověšený chřestícími řetězy. Šlo to těžce do příkrého kopce jako na střechu a Martin nejen pilně »bijúkal« ale i za kolo místy musil vzít a zatlačit, aby se prázdný vůz dostal přes kámen anebo kořen. A tak jako hlemýžď plazil se potah po strmé cestě vzhuru, jasněji a jasněji ozýval se jeho rachot i veselý praskot biče, až ze zelené záplavy vynořily se rohaté hlavy volků.

»Ešli pa tu vobrátím?« křičel už také Martin — jak spatřil tátu s podruhem opřené o pařez a dýmající, až se jim od úst kouřilo.

»Žádná starost — jeď vejš ha tam se votočiš, dybys jel i se štyrma,« zahouk starý sedlák — aby překřikl rachot vozu, a dýmkou ukázal za sebe — kde končily selské a počínaly hranice panských lesů.

Starý Porazil ležel dál jako němý. Kašpar navazoval řeč o tom i onom — ale marně. »Cák mu asi je, že hani sluvka nepromluví!« pomyslil si konečně a zmlkl také. Sedlák zatím úsilně předělával svůj plán. »Dyž nešlo napřed promluvit s Kašparem, teky dobře, promluvím s Martinem, do ví proč to není dobrý!« a už se zdvihal se země.

»Přitáhni ňákou smyjkoň, my zatím naložíme,« poručil Martinovi, který s vidlemi v ruce už se stavěl k hromadě stlaní. Poslechl hned. Sáhl po sekeře zavěšené na perách za vojí a odešel hlouběji do lesa. Podruh podával, ženské v koších ještě snášely a přímo do vozu vysýpaly, sedlák na voze sešlapával suché, kypré stlání — ale všecko to dělali zamlkle, nevesele, ač jindy právě v lese cítívali se šťastnými, smíchem i zpěvem kořenili si milou práci a s ptáky o závod se překřikovali. »Hospodáři přefouklo,« myslili si Kašparovic a když sám nemluvil, mlčeli i oni. Za to práce ubývalo a než se nadáli, pohltil vůz celou kupu a podruh popojel ke druhé.

Velikou smrčinu i se suky přivlékl Martin a než naložili, řetězem ji za vůz vzadu přivázal. Porazilka hodila si na vrch ještě břemeno krákorek a chrastí, aby měla pod troubu, až bude pect vdolky anebo pod plech na livance. Peručím ucpali kde jaký otvor v řebřinách, aby cestou netrousili, obě zadní kola dali »na řetěz«, na předním voze utáhli brzdu, prohlédli pozorně návojníky, líšně i zákolníky. Martin křikl na volky, hovící si na zemi, upravil jim povolené pasy, pořibetníky i podpinky a podával otci bič. Tu stala se neslýchaná věc. Starý nesáhl po biči, ale vážně se rozhovořil: »Martine, huž nejsi malej chlapec, jednou to bejt muší, tak hybaj před voly, dnes vokážeš, co humíš, sjedeš sám!« Všichni tiše naslouchali a všichni si pomyslili: »Hlete, hlete! starej nabažil se sedlačení, vlády se vzdává.« Ale Martin chutě se měl k činu. Už dávno ho mrzelo, že mu otec stále ještě neduvěřoval, sám že z lesa až na silnici sjížděl a tam mu teprv předával bič i potah. »Vuji držít ha nepustit — dij se co dij — jenom krokem muší dobytek, — nikdyš skokem — sic by bulo zle — žádnej na světě by to tu nehudržíl — volky — já — vuz — šecko na cimprcampr rozbilo by se — vo život to hraje,« v duchu opakoval si mladý Porazil, stavěje se před potah do středu úzké, přívaly vymleté cesty a bera okovaný konec oje do mozolné pravice. Jako otec i on bičem kříž na zemi před sebou udělal a už »biji« zavolal. Ohlédnout se už nebylo času, dokud nestál vůz na tvrdu císařské silnice pod lesem. Tam teprve zastavil Martin a ohlédl se. »Dobře si sjel,« pochválil ho otec a ještě chvály přidal, »ba lepší než já. Vidět, že si silnější — držíš vuji jako v kleštích, patama se vopíráš, až kamení vod nohou lítá.« Jakoby Martina hedvábným šátkem hladil, tak mu lahodí otcova chvála — ale brání se: »Silák sem, táto, po vás, hale měřit s vama bych se přece nechtíl,« a oba spolu odvazují smejkoň a házejí na vrch na furu, aby cestář nenadával, že mu drhnou silnici. Kašparovic pustili se teď k domovu pěšinou — a hle — starý Porazil nejde s nimi — jako klíště drží se vozu.

»Cák, sedláče, nepudete s náma?« nedalo podruhyni, aby se neoptala.

»Nepudu,« krátce ji odbyl Porazil a když se Kašparka už u samýho Klenčí ohlédla, spatřila sedláka jak v důvěrném hovoru s Martinem rukama rozkládá i pěstí hrozí.

Něco napadlo podruhyni, ale rozběhla se za mužem i deerou, kteří ji o kousek předběhli a ani o tom nehlesla. Otec se synem vskutku jednali o vážné věci. Až se lekl Martin, když naň starý z čista jasna udeřil: »Je čas, abys se voženil.« Martin usmál se rozpačitě a řekl: »Na tuto je času dost.«

»Ba není, abys věděl!« stál otec tvrdě na svém, »huž mám dost hospodaření s cizíma, po mámino smrti sem se neženil, ceru nám Pámbu nedal a tak s podruhem sem to protloukal, ke stolu je šecky vzel, jen aby nám mil hdo huvařit, ha vyprát — ha možná dost, že budu ještě litovat.« (Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

I.

Krásná, malebná Boka Kotorská přijímala v poslední letošní týden srpnový ve svou svěží náruč nevídaný počet cestujících, kteří tamtudy putovali k velikým slavnostem cetyňským. Parníky rakouského Lloydu i uhersko-chorvatské paroplavební společnosti denně přivážely do Kotora zástupy cizinců, kteří v automobilech a v kočárech vydávali se po proslulé serpentině přes posvátný Lovčen do černohorského hlavního města.

Černá Hora, všechen její slavný národ i jeho panující rodina slavila v těch dnech trojnásobný svátek, jenž nikdy, ani po tisiciletích, nebude zapomínán v černohorských dějinách. Kníže Nikola, jehož hlava jest ozdobena netoliko panovnickou korunou, nýbrž i básnickým vavřínem, slovanský bohatýr tělem i duchem oslavuje padesátiletí své významné vlády, při tom slaví zlatou svatbu s nejušlechtilejší ženou černohorskou, Milenou, a proklamuje svoji zemi za opětné království a sebe za krále.

Parník lloydový »Prinz Hohenlohe«, na kterém jsme kromě jiných Čechů pozorovali mezi Pulji a Splitem také českého spisovatele Jaroslava Hilberta, zastavuje se před samým polednem v přístavu kotorském. Řada automobilů a fiakrů čeká již, aby se po malém odpočinku vydala s námi přes výšiny lovčenské. Jest krásný, příjemný den, ve vzduchu vznášejí se lehké chmury, tím vítanější, poněvadž nikterak nehrozí nepohodou a přece vydatně tlumí nejostřejší paprsky sluneční.

Na nábřeží kotorském jest hlučno a živo. Mezi jiným složili tam s lodi a nyní nakládají na vozy kulisy záhřebského divadla, které pro celý slavnostní týden pohostinsky zaujalo scénu cetyňskou. Někteří hosté hned usedají do automobilu neb kočáru a neprodlévajíce v několika minutách ztrácejí se v zelenu sadův, a teprve po dlouhé chvíli nahoře na serpentině letící obláčky bílého prachu naznačují jejich úprkem se ženoucí moderní vozidla. Za krátko všechny automobily předstihují sebe rychlejší kočár a po půl třetí hodině zastavují se v residenci černohorské. Mezi prvními, ne-li snad dokonce prvým, kdo toho dne na Cetyň ujížděl, jest ruský státní rada Fišer se synem a deerami, sympatický Čech, jenž svým úctyhodným zjevem lákal již na parníku pozornost cestujících.

Máme sice prostřednictvím konsulátu černohorského v Kotoru telegraficky opatřena místa v poštovním automobilu, nicméně postupujeme je jiným, v nesnázích se octnuvším cestovatelům, když mezitím se nám podařilo zachvátiti sedadlo v jednom z oblehaných kočárů. Loď »Prinz Hohenlohe« již zatím přijala krále a korunního prince bulharského s družinou, kteří si pospíšili blahopřát panovníku černohorskému a nyní se vraceli na samém počátku vlastních slavností, a počínala zpáteční plavbu přes Dubrovník, Split a Zadar k Terstu.

Jsme téměř mezi posledními, opouštějícími toho dne Kotor a spějícími na Cetyň. Když náš kočár, obtížený vedle vozky pěti dospělými osobami a kupou rozmanitých zavazadel, opouštěl stinný útulek pod oleandry kotorskými a pustil se podle tržnice na prvý zákrut serpentiny, přední automobily jistě již byly v Něgušich, ač jestli nesjížděly do samé Cetyně. Ale zúmyslně jsme se rozhodli pro kočár, ačkoli cesta bude téměř třikráte delší; chceme dokonale se nasytiti volné vyhlídky na Boku a pohodlněji sledovati svoji strmou, až závratnou cestu.

Proti nám sedí starý Černohorec, člověk jako hora a mlčky polykající cigaretku za cigaretkou. Dívá se na nás poněkud zvědavě a lapá z našeho českého hovoru jednotlivá slova. Nenabyl dosud určitého vědomí, co jsme zač, měří si nás, odhaduje náš zevnějšek i naše nitro, viklá se mezi důvěrou a nedůvěrou.

Vzhlížejíce ke stěnám lovčenským, bezděky si tiše zanotujeme píseň knížete Nikoly »Onamo, onamo za brda ova —«, a ovětralý obličej vysokého starce před námi měkne a taje v nejpřátelštější úsměv.

»Odkud přicházíte?« bez ostychu poučí se do vyptávání.

Odpovídáme, že z Čech, ze Zlaté Prahy.

»A odkud znáte Onamo?«

»U nás v Čechách zná ji skoro každý člověk. Poslyšte!«

A rychle mu recitujeme zpěvné sloky.

Vrtí hlavou, jest překvapen, ale již nám důvěřuje úplně. Vyptává se na Prahu, slyšel o ní mnoho krásného, představuje si ji jako veliké město, oslňující zlatem. Když pak ještě nás vyzpovídá z našeho

upřímného přátelství k Černé Hoře a Černohorcům a dovídá se, že až z té vzdálené Prahy vážíme radostnou cestu na slavnosti, jest nám oddán veškerou vroucností svého dosud nestárnoucího srdce.

Potom vypravuje o sobě.

Jest mu již dvaasedmdesát let a dvacet osm let nebyl na Černé Hoře. Před tou dlouhou dobou odešel do Srbska a za těch dvacet osm let nedostal se do náručí své rodné země. Tentokráte však už nic nedovedlo ho zdržeti, žádná pouta, žádné zájmy, žádné překážky. Poznal, že s přibývajícími léty přibývá mu i lásky k vlasti, kterou v těch slavných dnech chtěl ještě spatřiti a pozdraviti jejího gospodara.

Jede tedy také na Cetyň. Sejde se tam s přáteli, popovídá si s nimi, nadívá se na slávu, bude z plna hrdla i srdce provolávati Nikolovi »Živio!« Pobude na Černé Hoře několik neděl a nashromáždí si potěšení a drahých vzpomínek pro všecek ostatní život.

Ačkoli míst, kudy jedeme, neviděl již tolik let, přece zná tam dosud každý výběžek skály, každý i sebe menší horský záhyb. Často prý tamtudy, ovšem vždy starou cestou, putovával před oněmi dávnými lety pěšky do Kotora a jiných koutů jihodalmatských.

Stáří sedmdesáti dvou let neodnaučilo ho netrpělivosti, jsme teprve na počátku cesty, a již mu trvá příliš dlouho. Ten zpropadený kočár takhle pojede na Cetyň jistě dvakráte déle, než kolik jemu kdysi trvávala pěší cesta. Vrtí sebou, bručí, že cesty neubývá, škoda, že se mu nepodařilo dostati místo na některém z oněch čertovských smradlavých automobilů. Nedůvěřuje sice automobilům ani dost málo, na Cetyň by však jel dnes třebas i na »héroplánu«, jenom kdyby tam byl brzo.

Nejsme daleko za místem, kde od naší serpentiny odděluje se cesta do Budvy, když náš starý Jovan káže zastaviti a slézá s kočáru. Jest mu to přespříliš pomalé, nadejde si tudíž kousek cesty a nahoře počká na nás.

Nedbá našich úsměvů a hbitými kroky přetíná přísle serpentinového žebříku. Příkře, jen málo se uchyluje na tu neb onu stranu, stoupá vzhůru a než jsme objeli jeden záhyb, on přetíná již čtvrtý nad námi.

Lovčen zahalen jest bělošedým mračnem, které téměř co by ho rukou dosáhl visí nad našimi hlavami. Mizí v tom mračnu již třetí, čtvrtý záhyb, zmizel nám v něm i náš milý, netrpělivý Jovan. Zdá se nám pak, že také vjedeme do mračna, ale ten podivuhodný tlum mokré a chladné páry ustupuje před námi do výše vždy o tu pič cesty, kterou jsme právě urazili. Již však přece cítíme její studenost a nepruhlednou tmu, pokrývající vše, co pohltí.

Obrací se k nám vozka a vypravuje, že tu na Lovčenu i za hodiny poledni bývá v takovém hustém oblaku tma jak o půlnoci. A jiný cestující, soused Jovanův na sedadle, dotvrzuje to řka, že před několika dny projel mračnem na automobilu. Ze slunce náhle vjeli do mokré tmy, chauffeur musil uvolniti a neustále troubiti, aby snad nenastala srážka. Když pak ztratil trubku a zastavil, chvíli trvalo, než ji nalezl v té mračné zátopě. Z mračna rázem vyjeli pak zase na slunce, a po automobilu zůstal v oblaku vyvrtaný černý otvor jako malý tunel. Pomalu, velmi pomalu se opět sléval a ztrácel.

Měli jsme starost o Jovana, aby v mračnu nezabloudil. Zastavili jsme se, a soused jeho, Hercegovec z Trebině, houkal do výše velikým hlasem, vycvičeným doléhati na velikou dálku, jak na sebe Hercegovci někdy volávají na hodinu cesty.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

MISTR JAROSLAV VRCHLICKÝ nedli už tuto dobu v Čechách. Z jara, počátkem měsíce března odebral se do pensionátu pro rekonvalescenty ve Stupčicích u Tábora, kde zůstal až do středy. Bylo horoucím přáním mistrovým, aby se dostal k moři, a tužba jeho utkvěla na čarokrásné O p a t i i, kam odebral se, jak nám sděluje jeho bratr pan Bedřich Frída, minulé středy v průvodu svojí choti. Mistr hodlá zůstati v Opatii až do jara, kde bude pod ochranou lázeňského lékaře, našeho krajana p. MUDra Landy. Mistr se ve Stupčicích znamenitě zotavil — toho důkazem je báseň, věnovaná Máji, kterou napsal před svým odjezdem a kterou otiskujeme v dnešním čísle. Jižní moře, jižní vzduch, slunce, po němž mistr tak horoucně touží, moře, jež tolik miluje, utuží dozajista otřesené zdraví básníkovo. Dlouho, řadu měsíců ho neuvidíme, ale za to tím více těšíme se na jeho návrat, na Vrchlického, jak ho znali přátelé i literatura.

HISTORIE BRANDLOVA SYNA. Podívám se z okna svého letního zátiší na náměstí, a k svému nemalému a radostnému překvapení spatřím na náměstí v Bakově p a n a k o n s e r v á t o r a H e r a i n a v průvodu místního duchovenstva. V minutě jsem byl ovšem dole a živě se vyptávám, co přivedlo vzácného hosta do našeho městečka. Pan konservátor vytáhl spisy, ukázal mi několik výpisků a řekl: »Probíral jsem se celé dopoledne v bakovské matrice — hledám rodiště Brandlova syna, Antonína. Není to vlastní jeho syn — je to nemanželské dítě mistrovo, ačkoliv platí za potomka

z manželského lože. Slovník sice uvádí, že měl syna Brandla, ale není a nemůže to býti pravé jeho jméno.«

Rozhovořili jsme se o zajímavém tomto předmětě. Petr Brandl byl veselý patron, pravý kumštýř své doby. Konservátoru Herainovi přisluší zásluha, že Petra Brandla očistil od potupné legendy, ke které přišel asi tím způsobem, jako Šimon Lomnický k žebrotě. Tvrdilo se a psalo se o Brandlovi, že zemřel na slámě, na kališti, v největší bídě. Petr Brandl zemřel pravděpodobně, jak upozornili pana konservatora kutnohorští starožitníci, jako vážený muž, znamenitý měšťan — jinak asi sotva by Lazarovi, jenž skonal na hnojišti, šlo na pohřeb sedm set kutnohorských havířů se světly, purkmistr, mnichové ze Sedleckého kláštera atd. Brandl popřával si dobrého truňku v starobylé hospodě u Měděnku v Kutné Hoře, byl raněn mrtvicí, a donesen na slámu pod kulnu. A už to bylo — Petr Brandl zemřel ve svrchované bídě, jako nějaký povržený tuláK, jako bezpřístřešenec!

Domovem byl Brandl na Starém Městě v Praze, poslední léta žil v Kutné Hoře, ale doma byl vzácným hostem. Byl ustavičně na cestách, zdržoval se ve městech a v klášteřích, kde maloval, a o svou legitimní manželku se mnoho nestaral, ba dokonce ji opustil a s jiným, patrně onačejším fraucimorem, navázal intimní styky, kteréžto poměr způsobil mistrovi mnoho nepříjemností. Tím se také asi vysvětluje, proč Brandl pořád cestoval — měl rozháranou domácnost a proto se toulal po světě, maloval sice za menší plat, ale za to »ke stravě«. Na Horách zachovaly se soudní spisy, z nichž se dovídáme, že se Brandlova žena Helena soudila se svým mužem o alimentaci. Brandl měl dvě nemanželské děti, holčičku, zvanou »junge Brandlin«, a hocha Antonína. O toho právě panu konservátorovi běží — rád by dostal, jak se říká, celou Brandlovu rodinu pod jeden klobouk: hledá a zjišťuje v různých místech a nejrůznějších knihách, po světě roztroušených, stopy Brandlova syna Antonína.

Pan konservátor již na třetí rok bádá v Kuksu a v nejširším okolí. Hledá sochy a zbytky soch, hlavně Braunových, pátrá po poustevnách, zde zřízených, a sestavuje seznam umělců, pracujících u hraběte Františka Antonína Šporka. Zní jako pohádka, co čteme v zápise prvního starožitníka pana K. Bienera z Bienenberka, jenž první upozornil na originální, svého druhu jedině řezby na stromech v lese, zvaném »Bukovina«. Hrabě Špork dal totiž vyřezati do kmenů buku polorelieiní figury, počtem asi 30 nebo 40. Bylo tu na kmenech zříti dvanáct apoštolů, čtyři proroky, Jidáše oběšeného atd. Stromy ovšem rostly a mohutněly do šířky i výšky, a následek toho byl, že se figury měnily a že časem ztrácely na své plastičnosti a že nabývaly forem znetvořených. O znamenitosti tohoto zvláštního uměleckého zjevu svědčí nejlépe, že těšily se řezby ochraně i ve vřavě válečné, a že bylo vojákům nařizováno, aby figur šetřili. Podobný rozkaz vydal na př. Fridrich Velký, jenž několikráte táhl se svým vojskem tímto krajem, a je zaznamenán tento pietní smysl pro uměleckou památku i o generálu Trenkovi, jenž Šporkovu »apoštolskou alej« vzal v ochranu přísným rozkazem. Stromy tyto poraženy byly krátce před rokem 1848. V krajině po dnešní dobu žije v lidu památka na »Svaté, co rostli do výšky a do šířky.«

Uměnimilovný kavalír obklopil se celým štábem znamenitých lidí, povolal k sobě řadu umělců výtvarných, sochaře, malíře, většinou z Prahy, z Bavor pak rytce, z nichž nejprosluleiší byl Renz, jenž tu založil celou školu. Rozumí se samo sebou, že většina z nich se zvrhla, a že příslušníci tohoto cechu se poznenáhlu degenerovali. Uchytilo se tu především mnoho ocelorytců, kteří se v krajině kolem Kuksu usadili a živili se různým způsobem. Po většině vyráběli obrázky, hlavně poutnické, písničky o svatých a pod., a rozmohli se tou měrou a zaplavili krajinu daleko široko tak, že slynul kraj v té době touto výrobou asi tak, jako Hořovicko cvočkářstvím a pod. Asi třicet těchto příslušníku Renzovy školy, zajisté že ti nejlepší, přestěhovalo se do Prahy a usadilo se zde samostatně jako rytcové.

Důležitým pramenem pro bádání v tomto směru byly panu konservátorovi »Knihy měšťanů«, nalézající se v archivu král. hlavního města Prahy, v nichž našel záznamy o celé řadě těchto umělců a jejich epigonech, zápisy o tom, jak a kde se usazovali a kde dostávali měšťanství. To vedlo pana konservátora na další stopu, probádal v klášteře Milosrdných bratří v Kuksu zápisy o přijetí nemocných do špitálu, a tu zjistil, že do nemocnice byl několikráte přijat syn Petra Brandla, Antonín. Po každé udal jiný rok svého narození, ale ze srovnání všech těchto zápisů vychází na jevo, že se jedná pořád o jednoho a téhož člověka, třeba rok stáří diferoval o několik roků.

Antonín »Brandl« byl malířem a rytcem u Renze. Ve špitále v Kuksu hledal útulek čtyřikráte, a to r. 1748, 1751, 1758 a 1762. Zápis špitální z 21. února 1751 zní: »Antonius Brandl, ein Kupferstecher, gebürtig aus Backau, Waldsteinische Herrschaft, alt 25 Jahre, der Vater Petrus, die Mutter Anna Maria, beide todt.« V jiném zápise stojí: aus Pacau, v dalším: Pakau. Jméno toto psáno ovšem pravopisem fonetickým, a nemají dozajista tyto odchylky žádného významu.

Ani Brandl, ani špitální písař nepřikládal tomuto registrování valné váhy. Pro badatele nejduležitější je označení »Waldsteinische Herrschaft«, a je proto vyloučeno, že by rodištěm mohla býti na př. P a k a, jak by se dalo souditi ze zápisu: Pacau a Pakau. Nenáleží a nikdy nenáležela Paka k panství hraběte Waldšteina. V Bakově nad Jiz., kde pan konservátor matriky podrobil důkladné prohlídce, žádného zápisu nenašel, a marně hledal v Kuksu a

JOSEF MÁNES.

v Hradišti, kam si ihned zajel, v matrice zemřelých zápis o tom, kdy a kde Brandl zemřel. Je totiž pravděpodobno, že Antonín Brandl zemřel v tomto kraji, poněvadž se nikde jinde jeho stopa neobjevuje, zde se zdržoval, v nemocnici několikráte si poležel, a zdá se, že tu také někde složil svoje kosti. Na neštěstí je matrika tohoto období neúplná, a tak narazil pan konservátor na novou překážku.

Vida, jakou práci dá taková, na pohled nepatrná drobnost, kolik cest už k vuli ní pan konservátor vykonal, kolik knih už prohlédl, je očividno, že ubírá se po správných stopách, ale pravého rozuzlení záhady ještě se nedopídil. Pieta k slavnému mistru povede jistě badatele dál, a malý nezdar ho jistě neodradí, aby velkou svou studii o Petru Brandlovi nekorunoval úplným objasněním této ne sice velké, ale přece jenom významné podrobnosti.

Dr. R. J. Kronbauer.

PAMĚTIHODNÁ DLAŽBA PRAŽSKÁ. Na rohu kostela, kde začíná Křižovnická ulice, na sloupu, otoceném révou, stojí socha sv. Václava, dílo sochaře Jana Jiřího Bendla, od něhož je také socha sv. Václava, jež stávala na Václavském náměstí a dosla konečného útulku na Král. Vyšehradě, Herkules v císařské zahradě atd. Málokdo si asi povšiml, že kolem sochy, zvané také »Sloupem vinařu«, je dláždění, jemuž podobného nikde jinde nenaleznete. Je to nejstarší dlaždičský kámen pražský, kterého použito proto, poněvadž víže se k němu zajímavá historická vzpomínka. Když došlo v Křižovnické ulici ke kanalisačním pracím, objevena pod povrchem stará, dlážděná silnice, která vedla k mostu a v místech, kde stojí »Sloup vinařu«, zahýbala ke starému Juditinu mostu, předchůdci kamenného mostu Karlova. Konservátor Herain vyňal část kamene a použil ho k vydláždění koutku, v němž stojí socha sv. Václava. Péčí Soupisné komise přijde sem tabulka, která chodcum připomene tuto historickou zvláštnost.

NEZNÁMÁ PODOBIZNA JOSEFA MÁNESA. Podařilo se nám získati pro reprodukci jednu z nejkrásnějších a nejvýznamnějších podobizen Mánesových — můžeme prohlásiti, že podobizna je naprosto neznámá a že tudíž nebyla také nikde reprodukována. Zdá se, že to je amatérská fotografie, kterou vyměnil přítel s přítelem, jak poznámka na rubu fotografie naznačuje. Existuje tedy jediný exemplář, a proto je tím vzácnější. Fotografií Josefa Mánesa není, jak známo, mnoho; nejznámější jest fotografie Mánesova v národním kroji z roku 1848, pak fotografie, kde Mánes je v kruhu rodinném se sestrou Amálkou a bratrem Kvidonem, konečně jsou známější ještě dvě fotografie jeho celé postavy, jež nejsou datovány.

Naše fotografie má tu přednost, že je datována — je z roku 1865, tedy z doby největšího uměleckého rozmachu mistrova, tedy nedlouho před tím, kdy objevily se u Mánesa první neblahé duševní poruchy. Rok tento je pro Mánesa i pro české umění bodem kulminačním toho roku povstalo arcidílo Mánesovy tvorby a českého umění XIX. století vůbec, deska pražského Orloje. Nemůžeme se ubrániti při tom pomyšlení vzpomínce na lidovou pověru, vížící se k této světoznámé umělecké památce naší. Kdo Orloj obnoví nebo spraví, propadne prý kletbě šílenství. A, bohužel, u našeho Mánesa pověra tato strašlivě se vyplnila. Roku 1866 objevily se první stopy duševní jeho choroby, která vyvrcholila na jaře r. 1871, kdy Josef Mánes dlel na zotavené v Římě, v šílenství. Psychiatru jistě napadne záhadný, horečný třpyt v oku Mánesově, jenž je prvním zášlehem neblahého převratu v mitru umělcově. Z fotografie dýše takřka aristokratická povýšenost Mánesova, pro kterou mu mnozí — dii minorum gentium ovšem — přezdívali »pane barone«. Je známo, že Josef Mánes i zevnějškem rad dával na jevo jistou odlišnost od tak zvané ženiální nedbalosti, už v té době oblíbené, a stávalo se velmi často, že byl mistr i na veřejných schůzích terčem různých vtipů. I tento moment Mánesovy uhlazenosti jeví se, jak vidno, na naší fotografii.

K.

»ČERNÁ KNÍŽKA« NEDBALOVA. Kapitolku bych mohl vlastně nadepsat: »ze života moderního skladatele a jeho libretisty«. Ve čtvrtek se dovídám, že mne shání telefon z hotelu »U černého koně«, že prý by mne rád viděl a se mnou mluvil, než odjede, skladatel a dirigent mistr Oskar Nedbal. Telefon nezastihl nikde mne — já jsem zase nezastihl nikde Nedbala. Od božího rána do večera je ve voze, v kočáře nebo v automobilu, všude se zdrží na okamžik, nikde nepobude delší chvíli. Konečně jsem ho zastihl v kavárně »U černého koně«. Je půl osmé ráno, u stolu sedí Ladislav Novák, má před sebou partituru, proti němu sedí Nedbal, a oba horlivě a se zanícením konferují. Vidím na stole spoustu papírů, poznámek, skizz, návrhů, přisednu, vyměním několik slov a smluvíme si přátelskou schůzku na rozloučenou; Nedbal poslouchá jedním uchem mne, druhým Nováka, jenž má hodinky před sebou a nervosně upozorňuje Nedbala na momenty libreta, jimž má se dostati hudebního zdůraznění.

Přistupuje k Nedbalovi číšník a vyřizuje mu, že tu má naléhavou návštěvu. »To už je čtvrtá,« povzdychl si Nedbal, a ubírá se do hotelové písárny, kde přijímá hosty. Byla to známá pražská dáma. Nedbal ji potom doprovází až před hotel, v tom ho chytne německý herec — Nedbal zase vchází do své audienční síně. Je na něm vidět, jak přemáhá svoje rozechvění a jak se nutí do zdvořilosti. Vrací se za nějakou chvilku, zapálí si doutník a nervosně řekne: »Kde jsme přestali? Aha... už vím — tak pověz svuj nápad.« Novák rozvinuje svoje názory — ale nepromluvil snad ani dvacet slov, když je

Nedbal na novo volán. Číšník podává mu navštivenku. Nedbal sebou škubne, odloží doutník, odchází, vrací se — a to se opakovalo několikrát, až do deváté hodiny. »Takové tu mám živobytí,« naříká Nedbal — »takhle pracujeme na díle, jež má se co nevidět hrát. Nevím už, co mám dělat, kam se zavřít, kam utéci! — Takhle to dál nejde,« povídá k Novákovi — »musíš ke mně přijeti do Tábora. Až přijedu do Prahy, nikdo se nesmí o tom dovědět — zavřeme se na tři zámky, sedneme si na to několik hodin a urazíme hodný kus práce.«

Čtenáři vědí, oč se asi jedná. Nedbal a Novák chystají pro Národní divadlo zajímavou novinku, velké překvapení pro obecenstvo — groteskní baletní pantomimu, zvanou »Princezna Hyacinta«. Novák sáhl tentokráte k ději ze své druhé domoviny, do českého ráje. Děj odehrává se totiž na čarokrásném pojizerském území, a stěžejními body jeho jsou úchvatné Trosky a Prachovské skály. Hlavní figurou pantomimy je rázovitý český kovář, jedna z největších hereckých rolí, jež celý večer je na jevišti. Pantomima má tři jednání a šest obrazů. Druhé jednání položeno je do Prachovských skal, jejichž divoká scenerie skytá apartní dekorační motivy pro čarodějnickou kuchyni, která bude dozajista efektním výpravním číslem. O náležitou její výbavu postará se osvědčený pracovník v tomto oboru, chef výpravny Národního divadla pan Štapfer.

Sedím u stolu a čekám vlastně jenom na vhodnou chvíli, abych mohl Nedbalovi, jenž za několik hodin odjíždí z Prahy, dáti s Bohem. Novák nařizuje sklepníkovi, aby už Nedbalovi nikoho neohlašoval, a vyhrožuje, že se s ním odstěhuje buď do jiného hotelu nebo do jiné kavárny. Na stole leží podlouhlá, černě vázaná knížka. Otevru ji spíše maně než z nějaké zvláštní zvědavosti. — Co má člověk dělat — nebudu přece v takové chvíli číst sáhodlouhý referát o sensační pražské vraždě! Vidím, že je to notová knížka, skoro celá popsaná chvatnou rukou, po většině tužkou. Tu a tam jsou poznámky, datum — pod skizzami nápěvů a melodií je napsáno místo, kde povstala. Ptám se Nováka, co to je za skizzář.

»To je Černá knížka Nedbalova,« vysvětluje Ladislav Novák — »jsou tam motivy, nápěvy, melodie, jak je Nedbal na svých cestách, Španělskem a Afrikou, zachytil. Je to jeho žeň z líbánkové cesty — knížka putovala s ním a do ní uložil Nedbal celou spoustu hudebních nápadů, jež v rychlosti hodil na papír. Jak vidíš, pamatoval na svůj skizzář všude a při každé příležitosti — na lodi, v přístavu, v hotelích, v restauracích, na ulicích, v kočáře i ve člunu. Je to zkrátka jeho Orient, z něhož si přivezl ohromné bohatství. Jsou to ovšem většinou vlastní, originální improvisace, které se zrodily ve chvíli, kdy byl uchvácen nádhernou scenerií přírodní, rušným životem nebo prostým výjevem lidovým. Mnoho těchto hudebních myšlenek zajiskří v »Princezně Hyacintě«, pro kterou je Černá knížka Nedbalova zlatým dílem.«

Nedbal vstoupil, vzal skizzář do ruky, obrátil několik listů, pousmál se na omluvu, že to jinak nejde, a poněvadž jsem viděl, že je jim každá minutka drahá, rozloučil jsem se s nimi — »Princezna Hyacinta« už vyžaduje nějaký ohled! J. H.

NYMBURSKÉ DIVADLO OCHOTNICKÉ slavilo v den svátku sv. Václava jubileum padesátiletého trvání. V pěkném divadélku svém pracují nymburští ochotníci po dlouhá desítiletí. Nehrají pro sebe, ale pro obecenstvo, a v tom spočívá cena jich horlivé a nezištné činnosti. Seznamují obecenstvo s dramatickou literaturou, nikoli s rolemi, a hrají při tom dobře. Jich snahám lze přiznati kulturní význam pro český venkov. Slavnosti súčastnilo se mnoho vynikajících hostí z kruhů divadelních a literárních. Spolek Máj vyslal do Nymburka několikačlennou deputaci.

PREMIE SPOLKU ČESKÝCH SPISOVATELŮ BELLETRISTŮ MÁJ NA R. 1910 liší se celým svým zevním rázem ode všech podobných publikací i ode všech premií, které spolek až dosud vydal pro své členy a příznivce. Nepamatujeme se, že by vůbec kdy v naší literatuře byla vydána kniha v podobné úpravě, ač i u nás v poslední době vykázáno bylo vynalézavosti při úpravě knih a jich obálek dosti široké pole. Jde tedy do jisté míry o knižní unikum, které jistě vítáno bude všem bibliofilům. Již před lety připojoval spolek Máj ke svým členským legitimacím snímek rukopisu některých spisovatelů českých. Leč tentokráte podává vám celou knihu básní (o 53 stranách velkého formátu). Malou lyrickou anthologii svých mrtvých i žijících členů, jejíž básně nejsou vytištěny obyčejnými tiskařskými typy, nýbrž objevují se tu veskrze ve věrných snímcích samých rukopisů autorských. Přes to, že rukopisy našich básníků jsou velice různé, činí celek opatřený vkusným titulním listem Mikuláše Alše jednotný a pěkný dojem. Je věcí grafologů, aby pohřížili se v studium tahů našich básníků a vyčetli tam z nich nevím jaké dokonalosti či slabosti povah, my můžeme jim jen vydati svědectví, že píší všichni celkem čitelně, čemuž zvláště redaktoři a sazeči bývají, a tentokráte i čtenáři lyrické premie Máje budou povděčni. Nepíší arci všichni stejně pěkně a dokonce nejsou takovými kalligrafy, jako starý mistr písně i písma Adolf Heyduk, jenž vzorným krasopisem vepsal sem také písničku, ale v celku ta kytice rukopisu není bez jistého půvabu a dokonce ne bez zajímavosti. Shledáváme přirozeným, že anthologie obmezuje se jen na básníky, kteří náleželi nebo ještě náležejí do kruhu Máje. Ale litujeme, že aspoň všichni básníci z Máje nejsou tu zastoupeni. Proč se tak nestalo, může mít u živých členů Máje různé vysvětlitelné příčiny a hlavně asi tu, že všichni neposlali redakci své rukopisy.

I tu více měla se však starati redakce o to, aby nescházeli tu básníci již zemřelí, jichž rukopisy nebylo přece těžko shledati buď v Museu neb u příbuzných a literárních přátel. Pohřešili jsme tu zejména Josefa Jiřího Kollára, Otokara Mokrého, Hlji Vratislava Jahna, Jana Spáčila-Žeranovského a Aloisa Škampu, a jsme vděčni Karlu Legerovi, že aspoň jméno Škampovo se tu objevuje v nadpisu cituplných veršů, které připsal Leger svému zesnulému příteli.

Někteří z básníku zde zastoupených opsali sem jen své starší, již dříve jinde vytištěné verše, většinou však nalézáme tu příspěvky nové, jinde ještě neuveřejněné. Obmezený prostor, jaký každému byl vykázán, nedovoloval arci velkého rozpětí křídel. A tak většinou shledáváme se tu s písněmi a popěvky, rubáiijáty, fragmenty a nejvýše se sonetem, tedy s kratšími příspěvky, z nichž některé zamlouvají se hlubokým citem a jiné suggestivním naladěním, všecky pak vyznačují se elegantní a lahodnou formou slova i duše. Z básníku mrtvých zastoupen je tu Jan Neruda, Svat. Čech, Jan Červenka, Jos. Jakubec a Ant. Klose.

Kniha určena je pouze přispívajícím členum a příznivcum Máje. Kdož tedy chtěl by pro svou knihovnu opatřiti si tuto publikaci jedinou svého druhu, nechť přihlásí se za příznivce spolku českých spisovatelu belletristů Máj, jehož lidumilné snahy o opatření českých spisovatelu pro případ stáří zaslouží štědré pomoci a podpory české veřejnosti. — a —

BRAUNŮV DŮM ve Vodičkově ulici a Jungmannově třídě tedy přece padl. Dnes je z něho pouhá hromada stavebního materiálu. Protesty ani návrhy nepomohly, a tak v době vyvinutého smyslu pro cenu uměleckých děl a pro rázovitost budov i městských části ztrácíme jednu památku za druhou. Snad při větší míře dobré vůle byla by se ztracená budova dala udržet, ale dnes je marno uvažovat: co tam, to tam. Nezbývá než myslit na budoucnost, hleděť dalším ztrátám zabránit. Jak, o tom bylo již dosti uvažováno — ovšem bez výsledku, ale není třeba vzdávati se naděje, že konečně přece nějaký prostředek se najde. Mohou-li evropské státy vydávati zákony, jimiž se zakazuje vývoz starožitností a uměleckých děl za hranice, omezující tedy zcela citelně právo soukromého vlastnictví, proč by nebylo lze podobnými zákony chránit i památky stavební před zkázou a úplným zničením? Ale horší je, že jsou ohrožovány netoliko objekty v soukromém vlastnictví se nalézající, i budovy, sady a scenerie, o nichž rozhodují korporace veřejné, nejsou zcela bezpečny. I tu bylo by dobře postarati se o závoru ničivé touze po nových komunikacích, regulacích a jiných velikých změnách, často vskutku potřebných, velmi často jen zdánlivých. V každém případě však mělo by se řešení naskytnuvšího se problému hledati spíše u jednotlivcu než v poradách sborových těles, neboť, jak napsal Hermann Mathesius, porady komise nikdy nekonají práce tvůrčí.

HRADČANY. Představa královského hradu pražského, jak nám jej zustavily věky, srostla nerozlučitelně s obrazem Prahy. To uchvacující panorama, které by z každého města jiného samo učinilo turistické město par excellence, je nám však daleko více než pouhou malebnou vedutou — je nám velikolepým, neumlčitelným svědkem lepší minulosti, je nám viditelným výrazem tužeb a snah po právu sebeurčení. Každá změna na obraze, celému národu českému tak drahém, dotýká se nás bolestně. I dostavba chrámu svatovítského, stělesnění velké idey, skutek horoucí lásky k minulosti i k uměleckému dílu, největšímu, jaké kdy v Čechách stvořeno, odsuzuje se dnes z důvodu historických i estetických. Myšlenka dostavby věže, logické vyvrcholení celé dostavby, narazila na prudký odpor, který ukončení věže snad na vždy znemožnil. A přece neběželo o věc všední, o nějaký rozmar, o pomíjející potřebu doby. Dostavba mohla se státi mohutným uměleckým činem. Ale nejistota, bude-li beze sporu dobrá věc stará nahražena lepší věcí novou, a především láska k vžitému obrazu Hradčan rozhodla. Chráníme si hrad pražský jako oko v hlavě. Dojista právem. A přece si ho dosti nevážíme. Stačí, vystoupi-li na obzor nějaká otázka časové důležitosti, všední potřeby, abychom projevili ochotu vyhověti požadavkům doby, třeba i na úkor věcí, které jsme si dosud tolik cenili. Obyvatelé města Hradčan mají nepopíratelné právo, aby jich potřebám bylo vyhověno, a město Praha má povinnost, jich přání vyplniti, pokud to vůbec možno. Ale nad zájmem jedné pražské čtvrti stojí zájem celé Prahy a ještě výše zájem celého národa. Kdyby hrad pražský neměl jiného významu a jiné ceny kromě své malebnosti, starobylosti, polohy, umělecké hodnoty, krásy svých sadů a příkopu, svého jedinečného, náladového a harmonicky k němu se pojícího okolí, musil by zůstati nedotčen. Ale řekl jsem již, že je nám více, je nám přímo zástavou šťastnější budoucnosti. A to nemluvím květnatou frází. Neboť je jako úpis, jako směnka, jejíž hodnota jednou bude musit být splacena. Na Hradčany má právo celý národ a to právo dlužno respektovat. Přání obyvatel města Hradčan budiž vyplněno, ale tak, aby hrad, jeho okolí a čarovně krásná příroda jeho zahrad a příkopů zůstala nedotčena, aby jeho vznešený klid a jeho důstojnost neutrpěla ani v nejmenším. Nebudeme-li svého hradu sami šetřit, dočkáme se přece jednou, že z něho budou kasárny.

DNEŠNÍ ČÍSLO MÁJE nestačilo pojmouti množství připravené látky. Zvláště úvodní slovo ředitele Dra Jaroslava Preisse o anketě Slovanské výstavy bylo třeba alespoň z poloviee v čísle otisknouti, poněvadž jest podstatnou částí programu letošního ročníku Máje. Zvětšili jsme tedy pro tentokráte číslo na celých 20 stran.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 1.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ANKETA O SLOVANSKÉ VÝSTAVĚ V PRAZE R. 1913.

Úvodní slovo JUDr. JAROSLAVA PREISSE.

(Dokončení.)

K výše uvedeným výstavám uměleckým, pojila by se výstava oněch institucí a organisací povahy veřejnoprávní i soukromé, jež slouží k účelům uměleckým a literárním, jim napomáhají, umělecké a literární snahy popularisují atd. Na tomto podkladu bylo by pak možno vybudovati součinnost na tomto poli, Slovany dosud bohužel tak mileném.

Do skupiny uměleckého prumyslu spadaly by veškeré předměty výroby řemeslné nebo prumyslové, které mají nepopiratelnou pečeť uměleckou. Jest ovšem velmi obtížno určiti přesné hranice, kde končí umělecký prumysl a začíná hromadná produkce, jež nezaslnhuje tohoto jména; bude věcí povolaného komitétu, aby v každém jednotlivém případu rozhodnul. Ale každým zpusobem sem spadati budou tovary zlatnické a stříbrnické, umělecké spracování kamene, hlíny, skla a porculánu, kovové prumysly umělecké, výrobky z dřeva, kosti, umělecko-prumyslové produkty textilní, papírové a dřevěné, včítaje v to i umělecky vypravený nábytek. Do této skupiny spadaly by ovšem jenom produkty moderní tvorby, ježto by na druhé straně starší produkty umělecko-průmyslové zařaděny byly do zvláštního pododdělení skupiny národopisné. Produkty tyto musely by ovšem býti krajní solidnosti a zasluhovalo by speciální pozornosti, nesly-li by také vedle toho ráz uměleckých tradicí slovanských, resp. tradicí toho kterého slovanského národa. K výstavě této připojena by byla výstava umělecko-prumyslových organisací, institucí a škol. Toto oddělení výstavy nebylo by vybíráno ze soudobé produkce, nýbrž připuštěni by byli vystavovatelé, již by se přihlásili. Ovšem nebylo by možno ponechati volné pole vystavovatelům, nýbrž bylo by nutno podříditi možnost vystavovati ty které produkty určité kritice. Rozumí se, že by sem spadaly rovněž produkty denní spotřeby, vyrobené pod uměleckými hledisky. Pokud by v tomto oboru bylo možno připustiti prodávání předmětu takovýchto, bude nutno rozhodnouti výboru; nebylo by však možno činiti námitek, pak-li že by zde nabízeny byly předměty skutečně umělecky cenné, tak že by na každý způsob bylo se vyvarováno trhům pochybné jakosti, jež vyskytují se zpravidla i na větších výstavách. Těmto jarmarkovým výstřelkům právě k representativnímu a poznávacímu poslání Slovanské výstavy bylo by nutno zabrániti.

Výstava národopisná bude zajisté jedním z největších atrakčních bodů a z největších oddílu výstavy. Národové slovanští zachovali si ještě z valné části své staré lidové zvyky, své národní kroje, svůj způsob života a bytu, své zpěvy — ony všechny půvabné jevy, jež u cizince těší se právem pozornosti a obdivu. Vzhledem k bohatosti a velkoleposti materiálu a vzhledem k tomu, že u některých národu, hlavně Čechu, jest materiál tento z valné části upraven a sebrán, bude výstava tato asi jednou z největších, a doporučovalo by se, aby zde každý slovanský národ vystupoval ve vlastním svém pavilonu, jehožto ráz již by také upomínal na lidové stavby jeho. V jaké formě ten který slovanský národ bude řešiti exposici tuto, sáhne-li po velikých budovách, jak jest to možno při zvláštním rázu architektury ruské, anebo k výstavě ve

způsobu vesnice a pod., jest momentem, který nutno ponechati k rozhodnutí jednotlivým národním komitétům slovanským, poněvadž zde bude možno nejlépe vyjadřovati speciální vlastnosti toho kterého národa, jež ovšem on sám nejlépe posouditi může. Při tom by se doporučovalo, aby výstavní výbor sám vytvořil pro oddíl národopisný jakýsi centrální pavilon, ve kterém by vystavena byla plastická mapa slovanských zemí s dalšími pomůckami ať diagramatickými, ať interieury, znázorňujícími stupeň kultury, školství, způsob výživy, poměry zdravotní, sociální a pod., tedy materiál, který jest nutným základem k poznání sociálního postavení a kulturní úrovně lidu slovanského. Pro českou výstavu dány jsou zkušenosti Národopisnou výstavou a není nejmenší pochybnosti, že by Spolek národopisného musea milerád k disposici dal své sbírky. U ostatních slovanských národů bohatost materiálu připraveného nebude tak velká, jako u Čechů, za to však zdroj, ze kterého čerpati možno, jest u všech slovanských národů, vyjímaje snad Poláky, větší, než byl u Čechů před Národopisnou výstavou. Proto možno za to míti, že v době určené pro běžné práce výstavní materiál tento sebrati bude lze. Jak již výše řečeno, byl by v těchto národopisných výstavách každý národ zastoupen jak svým rázem, tak zvyky, krojem, obydlím, prací značící i jeho charakter i kulturní úroveň. K tomu účelu bylo by možno voliti výstavy pomocí figur, interiérů, výstavy lidového umění, krojů národů atd. — onu bohatou exposici, kterou skýtá rušná dílna života i uměleckých snah toho kterého národa. Sem bylo by možno přiřaditi dále výstavu lidové literatury, i světské i náboženské, lidových šperků, hraček, modliteb, obrazů, výrobků keramiky, porculánu, skla, hlíny atd. Není možno detailovati povahu té exposice, jest však jisto, že skvělé dílo vydané své doby o Národopisné výstavě obsahuje tak dokonalé schema výstavné, že i ostatním slovanským národům sloužiti může za podklad, na kterém by svoje individuelní a své povaze přizpusobenou výstavu vypraviti mohli. Nutným doplňkem národopisných výstav byla by výstava hospodářských plodin, výrobků domácích, a p. Ale bylo by účelno předvésti nejen to, co možno vystavovati v rámci takové výstavy, nýbrž bude nutno sáhnouti i do živé studnice zvyků, obyčejů, zpěvů atd. Za tím účelem doporučuje se pro slovanskou výstavu, co tak skvěle osvědčilo se při výstavě národopisné, pořádání výprav lidových, jež by předváděly zpěvy a zvyky toho kterého kraje. V tomto směru mohou všecky slovanské národy vykonati neobyčejně zajímavé dílo, které může býti zdrojem rozsáhlých srovnávacích studií a poznávání slovanských národů vubec. Rozumí se samo sebou, že výpravy tyto musil by si uspořádati každý národ sám, při čemž by ovšem Čechům připadl milý úkol hostitelu v Praze po dobu, kdy by výprava v Praze dlela. Přednáškami bylo by možno obecenstvo seznámiti s podstatou zvyku i zpěvu, jak osvědčilo se to své doby při přednášení ruských »bylin« v Praze.

Výkonnému výboru českému ovšem připadlo by pořádání a organisování výprav alespoň ze zemí českých a usnadnění výprav z ostatních zemí slovanských, nehledě ani k tomu, že bylo by nutno, aby rozvinut byl veliký aparát reklamní, který by s výstavou tonto seznámil kulturní svět. Výstava seriosně vypravená a znázorňující Slovanstvo po umělecko-průmyslové a lidové stránce bude atrakcí pro celý západ Evropy i pro Ameriku, poněvadž předvede světu něco, co v této plnosti a sytosti dosud nikde nebylo uvedeno. Po této stránce může výstava přinésti nejen mnoho ve prospěch Slovanstva, poněvadž rozptýlí se mnohé pomluvy a křivé úsudky o slovanském lidu, ale může také neobyčejně mnoho přispěti Praze, poněvadž vystupuje zde Praha jakožto ústředí snah kulturních a hospodářské práce slovanské poznávací. Na výstavě nejlépe bude zřejmo, že nejedná se o agitaci politickou, jak rádo se o slovanských snahách sbližovacích soudí, nýbrž o vážnou práci kulturní a hospodářskou, která svým požehnáním prospěje nejen Slovanstvu, ale prostřednictvím Slovanů i všem státům, v nichž Slované sídlí.

Nebudeme se tuto dotýkati podrobného finančního podkladu výstavního, možno však vytknouti, že hojně bude usnadněna účast slovanským národům potud, že Praha svým obecenstvem zvyklá na výstavy ve formě vstupného alespoň přispěje nemálo k tomu, aby výstava nenákládala pořadatelům přílišných nákladů. Ale jedné skupiny nutno se ještě dotknouti. Jest to zábavní stránka výstavní. Široké obecenstvo na výstavách chce míti své kouty zábavní. Jedná se jen o to, aby i tento kout přizpusoben byl slovanským tradicím a zvykům, resp. slovanským zábavám. Není to tak těžké, jak by se zdálo, a provádění výstavního programu zábavního pod tímto hlediskem zajisté ušetří výbor od výtek banality, které musily stihnouti různé a různé zábavní podniky na některých předchozích výstavách. Také bylo by toho nutno dbáti, aby restaurace pokud možno vypraveny byly v rámci, jak vystupují u toho kterého slovanského národa, a aby zde také prodávána byla jídla a nápoje, jichž slovanští národové požívají. Tím stane se výstava

interesantní, podávající nový doklad o tom, jak slovanský člověk žije.

Zbývá ještě otázka, kde, na kterém místě výstavu tuto v Praze uspořádati. Při projektu slovanské všeobecné výstavy v Praze, mělo býti použito dnešního výstaviště (rozumí se, účelně upraveného) a části letenské roviny; obě výstaviště byla by spojena. Snad možno o eventualitě této mysliti pro případ, že by výstaviště v Král. Oboře nestačilo.

Co tu bylo řečeno, jest kostra. Není možno v rámci úzkého článku nastíniti celý bohatý program budoucí výstavy. Šlo jen o to, aby hlavní rysy byly vyznačeny, a najdou se povolaní, kteří dovedou po této stránce stručný tento náčrtek doplniti. Není účelem jeho nic více, než aby byl vzbuzen zájem a přemýšlení o podniku, který může býti ke cti nejen nám Čechům, ale i ku prospěchu a k zvýšení dobrého jména celého Slovanstva.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Kašparovic sou hodný lidi,« ozval se Martin. Otec střihl po něm okem, zle se zamračil, ale jakoby nic pokračoval: »Selka muší přijít do dvora, věno přinest, věnem bratra tvýho Hadama vyplatit ha domácnost naší — pumebí i sklep i vodu i chléb — vzít do ruky — s Mankou to snad, chlapče, do vopravdy nemyslíš?« Vůz vesele klapal a drkal po bílé silnici, ale otec se synem oba se po té otázce odmlčeli. Chvíli trpělivě čekal Porazil na Martinovu odpověď a když se jí nedočkal znovu počal rozkládati: »za rovný tři tisíce pustím tobě grunt — jenom vejmínek si hudělám — tři tisíce bratru Hadamovi vysázíš ha celej dvůr je tvůj. — Dívčat všude jako kvítí, libnejch ha s pomocí, tlačí se k nám, samy zkazujou, všadeš tě rádi uvidí, hde zavoláš všudeš vorevřou, — Tak co mlčíš jako sloup? Promluv, ajt vím, co ha jak!« už rovnou udeřil teď starý sedlák, který ve všem a všude miloval přímost a jasnost.

»Nehněvejte se, táto, hale jinou si nevemu než Manku!«

»Našeho podruhovo — Kašparovo — Manku?«

»Ano tu — ha žádnou jinou!« tiše, ale pevně přikývl Martin. Starý cítil, jak se cosi boří v jeho hlavě. Zamilovaný jeho plán se bortil — sesouvalo se — padalo o čem dlouho přemýšlel, co dlouho v sobě budoval a na čem budoucnost svou i svého rodu zakládal, v dým se to všecko obracelo, tento umíněný synek hatí mu počet. Zlost i lítost současně pocítil, lát i plakat najednou se mu chtělo, ale ovládl se a po chvíli s ledovým klidem povídá. »Ták, ták, Martine, jednej, jak rozumíš — jak si husteleš, tak si lehneš, tolik rozumíš, že dyš si vemeš Manku, nevemeš dvur, eště jednou povídám — vyber si — buď Manku nebo dvůr!«

»Už sem si vybral — bez dvoru budu živ — hale bez Manky ne.«

»Tak, tak,« zakýval Porazil opět hlavou »jak sem už ejdnou řek — jednej jak rozumíš, jenom pozor, habys, jednou nelitoval ha vinu nedával.«

»To nebudu, táto.«

»V podružstvu se chlapše těžce žije — náš dvůr té jiná! Nádeník je nádeník, dyž nedělá, aby nejed!?

»Jen dyž má člověk, co ho těší.«

»Hm!— Žena těší člověka rok; potom ho přestane těšit — nemá-li řešit — ale za to dítě začne chovát ha muže podporovat.«

»To všecko Manka bude.«

»Tak pobídni volky, habyste huž buli doma — mušíš eště dnes stlaní do kolny smetat. Já skočím támhle k Hadamovi husíct několik řadu jeteli.« A už zadíval se přes »Bystrý« dolu, k Mejkosovci, kde oral Hadam druhým párem tvrdé jeteliště. Martin už ani slůvka nepromluvil. Švihl jen bičem vysoko nad hřbety strakatých volounků, ti rázněji vykročili, vůz lomozněji se rozhrčel a starý Porazil na pohled klidný pustil se od Klenčí »za Soutky« okolo hřbitova pěšinou rovnou k Mejkosovci. Volky brzy zapomněli na bič, klátili se znovu loudavým krokem a Martin při nich předl si pohodlně pásmo svých myšlenek. »Co pak, zlý to nebude.« myslil si »hani cítit nebudu, že sem bez gruntu. Kolem do kola vzato, sedlák víc se nadře než nádeník. Co starostí jenom má! Práci podestojím, živobytí vydřu ha lepší než na dvoře, váženej tak pravda nebudu jako sedlák, ale za to budu mít Manku.«

»Kluk psohlavá, paličatá,« cestou si říkal zase starý Porazil spěchaje, až se mu hlava třásla. »To je po nebožce tak paličatej, co si do tý palici veme, heverem to nedostane člověk ven, leda mu palici rozbit; párem volu ho člověk vod tý dívčí nevodtrhne — tak se do ní zakous. — Je prvorozenej, dvůr mu patří. Dyž nechceš, teky dobře, dostane ho Hadam, vo ti-

sic víc muší klopit za Porazilouc dvur, protože je mladší a protože Martinovi i dyž si Manku veme třeba do chalupy aspoň pomozt, haby nedělal vostudu svýmu rodu.«

V Mejkosovci od božího rána časného ořе Hadam dvouleté jeteliště. Skoro za tmy vyjel, dokud hovádi a mouchy neštípají, ale za to dlouhé poledne udělal sobě i volkum. Od jedenácti až do dvou, kdy slunce vrhá skoro kolmo svoje palčivé paprsky, leží Hadam i s potahem ve stínu vozu prkeňáku. Zaoraný pluh opuštěn bělá se na slunci v šedé ornici, volky přežvykují, ohánějí si dotěrné mouchy, a Hadam? Ten leží na zádech pod vozem, kus chladivého, zeleného jetele pod hlavou, chvíli podřimuje chvíli přemýšlí. Zdá se, že slyší zpívat:

»Pojeď, Honzo, pojeď demů,
zanech toho vorání,
dyť už mi tu huba bolí,
vod samýho volání.«

Zřetelně slyší vysoký dívčí hlas, jaký má jediná jedna dívče v celém Klenčí — Krejčine Dodlička. Ale Hadam se nedá, je rozený zpěvák, odpoví Dodliče a už zpívá pod vozem:

»Ha, já nechci, nepojedu
ještě mám záhon vorat,
pro ten už si nemušela
před lidma na mě volat.«

Teď čeká, že se ozve další verš — ale nezpívá, ticho je vukol, jen evrčkové evrkají v nedaleké mezi, jakoby Hadamovi strouhali mrkvičku. Co je to?« myslí si Hadam a vyskočí, hlavou točí do kola, ale kde nic, tu nic, po dívči ani památky.

»To se mi jen zdálo,« zasmál se vesele a znova ulehl a znova zdřiml, ale Dodlička v jednom kuse se mu plete do spaní — myslí si na ni ustavičně. Zpívat ji slyší, tancovat ji vidí, směje se na něho, zoubky se jí svítí za červenými rty a v černých očičkách jí hoří dvě světlička jako andělíčkovi. Tak než se naděje, přeleze stín vozu s jedné strany na druhou a Hadam ví, že jsou dvě hodiny, čas zapřáhnout sebe i volky do práce. Zahnal je ještě napojit do hlinovatek, sám se také napil i umyl a za chvíli už stojí zase jako svíce za pluhem. Sucho je, horko je, zle se ořе, ale oráč není baba. Potah až hřbety hrbí jak táhne, postraňky jsou napjaty jako struny, radlice skřípe o kamení a závady, jichž je tu hojně, Hadam svíra sice tíhle pluhu až se prohýbají, ale sám vykračuje jakoby v Močkách měkotu oral, pohvizduje si, ušpulnje se, usmívá a jenom když konce dojel a obrací, utře si rukávem režné košile pot a s chutí zabírá zas novou brázdu. Vesele po odpočinku ořе a ještě se krajem rozhlíží. Aha, tamhle jde ke Kodovu Kutue strejček. Na hlavě má černou čepici s prýmkem a vorlíčkem, po jedné straně na řemenu visí mu přes rameno, kožená taška s psaními a po druhé se svítí žlutá trubička. Kutue strejček je listonoš. Hadam ho nejen očima, ale i myšlením sleduje. Přijde na Kodovské grunty a foukne do trubičky. Doma teď nikdo není, mužští jsou v Bavořích, ženské po polích, psaní a poukázky se odevzdat musejí — proto strýc jde, cestou občas zatrubí a lidé se k němu sbíhají anebo děti posílají s otázkou: »Nesete nám něco?«

»Vám dnes nic,« odpovídá listonoš — »ale Vaší Káči nesu psaní z Ameriky — tu máš, dej jí je.«

Snad i dolary a marky nese, ale nevyplácí — jenom poukázku podá a napomene: »v neděli si přijďte na poštu, tam to podepíšete a slečinka vám vyplatí.« V Klenčí v neděli po ranní na poště je lidí jako v bance, hezká, růžová slečinka ukazuje prstíčkem, kam nutno se podepsat a už cinkají zlatníky a šustí papíry...

»Hot-ej-hot — hót!« rozkřikne se náhle Hadam na voly a chápe se trukadla. Málo chybělo a byl by vyjel z brázdy — šibal náruční chtěl vytlačit sedlového z rozhoru a chyba byla hotová. Hadam se chvíli hněvá na voly, vadí se s nimi, zapomíná na Kutue strejčka a obrací. A hle, od Klenčí po bílé silnici dolu jde zas někdo — a to je pan farář, poznává ho Hadam hned na první pohled, protože má celé černé šaty, jakoby ustavičně po někom smutek nosil. »Hm, ten de jistě do Dobří.« doprovází i jej myšlenkami — »v Dobří jsou všecky farský pole — na vovísek se de pan fárář podívat.. malou radost mu asi dělá —, po jaru vymok, sežlout, ičko zas v tom parnu přesýchá, snad se místy ani nevymetá —«

V tom se volky samy od sebe uprostřed pole zastaví. Hadam je nešupne bičem. Toto! Ale pochválí je a řekne jako člověku pomocníku: »Tak, malí, vodpočněte jenom, vodpočněte, já si zatím nacpu.« Vytáhne mišek a tabákem láduje dřevěnku, palcem pěchuje, až v kloubu lupá, a nebýt dřevěnka uvnitř i zvenčí dobře kovaná, obroučky stažená, prasknout by musila — ale vydrží to. Hadam si už zapálil, už i dýmy velké jako husí křídla pouští a volky nic.

»Tak co.« — hněvá se na ně Hadam — »budeme tu stát do rána? To toho málo povořem a takovej neščasnej kus ještě máme.« Volky rozumní a zaberou.

»Pomahej Pámbu!« ozve se v tom za Hadamem.

»A táta!« radostně vykřikl syn. »De pa se tu berete?« po hlase otce poznal, ale hlavu k němu otočit nemohl, protože pluh právě se octl na zlém místě, před kterým voli před chvílí zarazili. Kořeny jetele praskají, země se trolí, kamení o radlici skřípe, každé chvíle může pluh z brázdy vylítnout a ta hanba před tátou! Drží tedy pluh, mačká ho do země, rozkročuje se na svalnatých nohách, až šťastně projel.

»Dobře vořete i ty i volky i plouh!« pochválil syna Porazil a znalecky podíval se po zoraném jetelišti — »ha plouzek máš tuze dobře seřízenej, pevnej — hani se nehne, brázdu rovně kráji, netřípí, pěkně klopí, jako kliště půdy se drží, hladce de —«

»To si myslím« — políboval si i syn — »to je ňákej plouh, radostno s ním vorat, jenom radlici a čertadlo na večer naklepám ha navostřím ha ráno, dá-li Pámbu, sám vorat bude.«

»Pravda, pravda,« souhlasně přikyvuje otec a hned nařizuje i chválí. »Dost ste dnes zvorali a pěkně zvorali, íčko hale konec — vem kosu a husikni několik řadu jeteli, já ji pohrábnu, voly zapřáhnu a pojedem k domovu — slunce huž stojí nad lesem.«

Hadam se diví, jak mu čas ušel, skutečně už je k večeru a ani se nenadál. Poslušně bere kosu a ta už syčí jako zmije jedovatá v čerstvém, mladém jetelíčku a u samé země ho podtíná. Starý si zatím hraje s potahem i vozem, volky vypřahá i zapřahá, vuz rovná, pluh nakládá, hrabičkami za Hadamem v patách pohrabuje a v hlavě řeč si sestavuje, jak moudře se synem promluví, jak mu pěkně rozloží, štěstí že ho čeká, na dvur doma že se dostane, protože si hloupý Martin nerozumí, postavil si hlavu, a s tou podruhovic Mankou nemnomoci oženit se chce.

»Táta má ňákýho brouka v hlavě,« hádá Hadam v duši, a také žadných řeči nezapřádá, jen se obírá svými myšlenkami. Domů přijedou, jetel, aby se nezapařil s vozu po mlatě rozhází, spolu s Martinem dobytek spraví, napojí, navečeří se, jinou kazajku obleče, modrou zástěru smdá, vlasy přičísne, klobouček si nasadí a na Klenčí mezi chasu půjde a jistě Dodličku Krejčovic uvidí, snad si s ní i v tichém letním večeru s ostatními zazpívá a jak se mu o ní, když dnes v Mejkosovci jetelišti oral, zdálo, to jí poví.

»Nakládej, nakládej!« pobídl ho náhle otec. Hadam se začervenal až po uši a protrhl se rázem ze svého sladkého snění. Zapíchl teď vidle do jetele, že celou hromadu skoro pobral. »Si ty blázen!« kárá ho otec, »napřed nic a íčko ryc — napřed háziš jako vospalej a íčko bys se málem strhal, svou váhou má člověk dělat, nepřehnát sebe ani zvíře, potom vydrží člověk dělat a dobytek táhnout jako šroub.«

(Pokračování.)

MÉ VZPOMÍNKY NA EMANUELA BOZDĚCHA.

Napsal Dr. ALBÍN BRÁF.

(Dokončení.)

Lidi k podezřívání náchylné utvrzovala ve víře v obvinění Bozděcha z tak těžké duševní krádeže pomalost jeho tvorby či snad správněji houževnatost, s jakou si hotové práce schovával ve své zásuvce než je ku provozování zadal. Z úmyslu, přiměti ho k vydání nové nějaké hry na veřejnost, vyšel záměr, o němž chci vypravovati, ježto jsem při té příležitosti vnikl v domácnost autorovu.

Bylo to v roce jubilejní slavnosti Akademického čtenářského spolku, 1874. Jako při takových příležitostech bývalo zvykem, mělo se mimo jiné také pořádati slavnostní představení divadelní a tu jsem v slavnostním výboru navrhl, aby byl poprošen Bozděch o propůjčení nějakého svého dramatu dosud neprovozovaného. Bylof už počátkem r. 1872 v novinách oznámeno, že má napsány některé nové hry. Rozumí se, že jsme nechtěli kus jeho míti zadarmo, naopak jsme se domnívali, že se divadlu usnadní vyplacení příznivého honoráře. Výbor ustanovil, že mám o to Bozděcha jít požádat já s Gustavem Kreimlem. »S panem Bozděchem nic nepořídíte,« řekl kdosi ze starších pánů, kteří byli členy slavnostního výboru. Ale to mne nezaleklo. Předně jsem Bozděcha tolik miloval a vábilo mne, setkati se s ním blíže, uviděti, jak ve své domácnosti žije. A za druhé — pevně jsem doufal, že se mé výmluvnosti podaří ho oblomit. On ode mne má zvědět, jakými jsme jeho ctiteli, jak akademická mládež ho cení a jak se na jeho novou práci všecko jen třese. To jsem mu chtěl výmluvně povědětí. Výmluvně. Já si na své výmluvnosti tenkrát více zakládal než kdy vubec potom. Paní Světlá sama mne v tom utvrdila, když po jedné mé přednášce v Ženském výrobním spolku svým živým způsobem ke mně přistoupila a ruku mi podávajíc, pravila: »To bude jednou řečník na sněmu!« Jak potom nevěřit. Politický ideál mládeže tehdejší byl a snad i nynější jest ideál rhetora, ne státníka. Nu, dobrá paní s

proroctvím svým valně nepochodila. Na půdě směnovního řečnění jsem mnoho vavřínů neskládil. Leč tehdy jsem takové slávosměnky ochotně eskontoval a pokládal tudíž u Bozděcha úspěch z předu za jistý. Se svým spolužákem Gustavem Kreimlem, jsem se vydal na cestu. V bezvadném úboru — vždyť Bozděch tak elegantně psal, jistě na to hleděl a nejspíše také přiměřeně bydlil, byť ovšem trochu v zákoutí, v jakés uličce v okolí sv. Haštala.

Těsnými schody, trochu lepkavými, dostali jsme se přede dvéře bytu, jejž nám kdosi jako Bozděchův označil. Byl v úzké chodbičce, kde se šířil jistý puch, jaký dle věrohodných svědectví ani v chodbách versailleských v dobách těch nescházel, do kterých padá děj Bozděchových Kotillonů. Zaklepali jsme na skleněné dvéře a stáli v temné a malé kuchyni. Opravdu tak malé, že jsme jen s obtíží se propletli k protějším skleněným dveřím okolo nečeka, při nichž stála, peroucí, letitá, však statná žena, se silnýma pažema, oděná jen sukní a košilí — matka Bozděchova. Vlídně nás pobídla, abychom vešli dále, skrze ty druhé skleněné dvéře. Vedly do světnice o dvou oknech, jež měla světlo ze dvorka a také zdá se mi, že z jakési malé zahrádky mezi opelichanými zdmi. Na čistě umyté podlaze z měkkých prken stál uprostřed hnědě natřený stůl, při straně pravé postel, touž barvou natřená s vysoko nastlanými peřinami v pruhovaných cíchách a nějaká skříň. Na ostatní podrobnosti se více nepamatuji; pevně mi jen utkvěla statná řada skvostně vyleštěných bot, jež stála při levé straně od vchodu na lavici. V jich množství byl jediný přepych, který jsem tam viděl. U bot stál, kartáč maje ještě v ruce, kostnatý stařec, s oholenou tváří, přímé postavy, bez kabátu; s jistou důstojnou rozšafností poukázal nás na dvéře v levo u okna, tam že je pokoj synův. Ve chvilce jsme stáli před Bozděchem v jeho pracovně.

To tedy bylo obydlí spisovatele, jehož eleganci jsme všichni obdivovali? Kabinetek o jednom okně, s holými bílými stěnami. V něm hnědě natřená postel z měkkého dřeva; stůl — vlastně stoleček z takovéhož dřeva a stejného nátěru, asi půl metru do čtverce; velký, černý kufr, jaký mívali studenti a mají dosud služky, aspoň ty, jež přišly teprv před nedávnem z venkova; malá skříň v koutě; dvě židle — a dost. Více by se tam ani nebylo vešlo. Bozděchovi bylo 33 let, tři znamenité kusy jeho přešly přes jeviště, čtvrtý — »Dobrodruzi« — byl vytištěn, ale provozování zakázáno — a on tady bydlel a žil jako bydlelí a žili asi nejchudší z našich soudruhů studentů. A já byl tak zvědav, jaký má psací stůl! Sám jsem sice téhož roku jako JUC. dal si teprv přidělat nástavek se zásuvkami na starý černý stůl, při němž za otcova života se hrával, když byli hosté, whist. Bylo to malé, neprostorné a nevzhledné — ale přece psací stůl. Leč ten by zde býval přímo přepychově se odrážel od svého okolí, ačli by byl měl dosti místa.

Bolest mne popadla, že takový náš přední spisovatel musí trávit v poměrech tak chudobných. Kuráže, nezbytného soudruha výmluvnosti, valně jsem pozbyl. Bozděch nám nabídl židle, sám nemohl usednouti leda na kufru, ale většinou stál. Stál mlče a kroutě si narudlý knír, mdle se usmíval. My přednesli prosbu. Ne bez okolku. Vřele líčili, jak by si studentstvo zrovna jeho kusu přálo. Aby nám ve zlé nevykládal, když podotýkáme, že nechceme ho oloupit o honorář. Že to dá jubileu pětadvacetiletého trvání spolku, jehož on sám bývalý členem, zvláštní lesk. On na vše jen tiše namítal, že by přece jen bylo lépe, obrátiti se na jiného čelnějšího spisovatele. My pak, což on si myslí, na poli dramatickém že nemůžeme jíti k jinému než k němu. A celý už přednesený soubor důvodů přemílali jsme živými slovy znova. On však také zase vedl svou a my začali naléhat plnou srdečností. Teď neodolá — myslil jsem v duchu. A on — odolal. »Tak tedy, vidíte, pánové, že to nejde, že nejlíp uděláte, řeknete-li některému jinému spisovateli.« Tomu »tedy« jsme po svých pádných důvodech nerozuměli, jenom jsme cítili, že jest po všem. Touž cestou, kterou jsme přišli, vraceli jsme se s nepořízenou. Otec vlídně pozdravil, matka, přívětivě kynouc, nedala se vyrušiti z horlivého praní.

Když se za námi dvéře zavřely, nic mne více nezajímaly osudy mého poslání. Chudobný zjev toho příbytku celého mne zaujal. Nevyšel mi z mysli a obraz jeho mi zůstal na vždy nerozlučný s představou Bozděcha samého. Nevím, vedlo-li se mu v příčině bydlení kdy lépe, neboť jsem pak po mnoho let s ním ani nemluvil. Když jsme se z jeho podnětu po čtrnácti letech zase měli sejíti, živou mocí nechtěl, abych přišel k němu. Měl jsem dojem, že nechce, abych viděl jeho bydlení, že se ostýchá.

Poslední veliký úspěch na jevišti přinesl Bozděchovi jeho »Světa pán v županu«, který byl aspoň čtyři léta hotov, než jej autor zadal divadlu. Mnoho zásluhy na úspěchu této vybroušené, ale chladné hry mělo skvělé provedení. Už to pověstné ženské kvarteto — Malá, Šamberková, Boubínová a Veverková — stálo za podívání. O to zde však neběží. Jen o skutečnost, že to byl úspěch poslední. Už pak byl skoro napořád jen německy píšícím kriti-

kem, který psal duchaplně a vtipem sršel, leč často ranil a měl pořád méně přátel. Třeba nešlo o politické spolupracovnictví, nýbrž o rubriku divadelní, přece mnozí lidé naši spatřovali v Bozděchově vstupu do služeb »Prager Tagblattu« — ne-li už národní proradu, přece aspoň vystoupení z řad českého spisovatelstva, ve kterých, jak se za to mělo, už dávno mu nebylo volno. Arci ani v postavení při listu politicky a národně německém to neprošlo bez srážek, až konečně Bozděch vystoupil a hledal návrat do »Politik«, kdež chtěl zaujmouti zase své bývalé místo referentské o divadle českém. To místo bylo zatím obsazeno. Bozděchovi ponecháno jen zpravodajství o divadle německém, kteréž konečně mělo býti vůbec zastaveno.

V těch okolnostech dovolával se Bozděch mého sprostředkování. Nemám v dosti bohaté sbírce svých korespondencí jediného psaní Bozděchova, jen dvě dopisnice a visitku, vše z května 1888, tedy z posledního roku Bozděchova života. Zajímavo jest, že na visitce, jež byla odevzdána osobně, i na jednom z lístků je sdělení francouzské.

Na visitce táže se, kdy mne zastane doma, a sice takto: »Emanuel Bozděch (Štěpánská ul. 31.) prie Mr. Bráf de vouloir bien lui indiquer l' heure à laquelle il pourraiet trouver Mr. Bráf chez lui.«

Dopisnice z 4. května 1888 má český text: Velectěný pane! Jsa churav, nemohu dle libosti vycházeti a musil jsem návštěvu u Vás na pozdější dobu odložiti. Velice byste se mně zavděčil, kdyby jste mně několika řádky sděliti ráčil, zdali něco a co se ve známé Vám věci stalo. Pro churavost matky nelze mi návštěvy přijímati. V hluboké úctě E. B. Štěpánská ul. 31.

Druhá a zároveň poslední dopisnice z 13. května 1888 má jen adresu českou. Bozděch zase podotýká, že nemůže pro nemoc dle libosti vycházeti, ale doufaje v uzdravení do zítřka ohlašuje svou návštěvu pro nejbližší dny, při čemž žádá za příčinou důležitosti své věci aspoň o hodinu času k rozmluvě. Znění doslovné jest toto: »13. mai 88. Monsieur. La maladie dont je souffre, ne me permet pas de sortir quand je voudrai. Malgré cela, j'espère que je serai assez rétabli entre ci et demain pour pouvoir aller Vous voir ou lundi ou mardi vers quatre heures. Mais je suis forcé de Vous prier de vouloir bien m'accorder au moins une heure; l' affaire dont il me faudra Vous entretenir, étant assez compliquée. Veuillez bien, Monsieur, agréer l' assurance de mes sentiments les plus distingués. E. B. Štěpánská 31.

Bozděchovi tehdy šlo ovšem v první řadě o to, aby se mu zajistilo postavení lépe placené u »Politik« a rád by byl zejména převzal referát o českém divadle. Ve správním výboru zasedaly však osobnosti, které zároveň byly horlivými účastníky v družstvu národního divadla, — zejména prof. Dr. Neureutter a red. Schick — a ty se každému takovému pokusu ze všech sil vzpíraly, poukazujíce k tomu, jak prý Bozděch ostrostí a přímo podjatostí své kritiky divadlo české poškozoval. V těch věcech nemohl jsem si osobiti úsudku, neboť jsem v oněch dobách již neměl dosti pokdy, abych správnost či nesprávnost takových tvrzení sám mohl zkoumati. Nezbylo mi než pokusiti se o sprostředkování. Správní výbor »Politiky« — na tolik se pamatuji — nechtěl tehdy brátí Bozděchovi důchod jeho, arci nevelký, jenom rozšíření, kterého se domáhal, pro zmíněný odpor povoliti nechtěl. Bozděch pak, jemuž jsem již po 4. květnu o tom stavu věci dal zprávu, v zjevném rozčilení už jen o to usiloval, aby mne přesvědčil, že odpůrci jeho nemají pravdu. Nezůstalo jen při hodině k rozmluvě vyhrazené, nýbrž doprovázel mne, ke státní zkoušce se ubírajícího, ještě dlouhý kus Ostrovní (nynější Smetanovou) i Uršulinskou ulicí a Ferdinandovou třídou, stále mi vykládaje o sporech, intrikách a protivenstvích v divadle a redakcích. Nepoznamenal jsem si z toho tenkrát nic, proto bych sotva byl s to, něco souvislého z celého obsahu správně vypověděti. Nesmírná hořkost sálala z každého slova Bozděchova. I bylo opravdu zřejmo, že tu i onde člověku bez odporu vynikajícímu, jakým byl on, neodpouštěli slabosti a zvláštnosti, které se lidem mnohem méně význačným snadno promíjejí. Také bylo patrno, jak bylo asi nesnadno s Bozděchem vyjíti, jehož si nechtěl dáti líbiti obmezení, ani když šlo o pouhé osobní výpady proti jiným. A ti lidé, na nichž nyní se dožadoval pro sebe ústupků, už ani nevěřili, že by mu vůbec nějak na tom záleželo býti českým spisovatelem. To byla skoro obecná námitka, s níž jsem se potkával. Kyselosti a hněvy mezi Bozděchem a některými jednotlivci byly urputné. Viděl jsem mezi dopisy, jež vyměnil s jiným kritikem, se kterým býval druhdy v přátelských stycích, list, jenž byl nadepsán: Du Schuft!

A tak tři krátké rukopisy Bozděchovy v mé sbírce jsou upomínkou na marný pokus, připoutati jej zase více k tiskovému podniku, české věci sloužícímu, marný proto, že už nikdo nechtěl uvěřiti v opravdovost českého zájmu u spisovatele, v něhož písemnictví naše druhdy kladlo naděje tak veliké.

HVĚZDA.

Když na pout svoji vydáme se ráno,
tu nad hlavou nám jasná hvězda svítí,
a jako když »Jdi směle!« je v ní psáno.

»Jdi čist a pevný přes propasti žití
a velký cíl svůj nepusť nikdy s hledu,
i nedojdeš-li, líc tvou ozáří ti!«

A jdeme tedy, víroù silni, k předu,
a hvězda, jež nám plála, kamsi mizí,
po celém nebi není po ní sledu.

Jdem, cestou k nám se chodci druží cizí,
ten vzdychá, klne, a ten sobě zpívá,
ten hnut k nám hněvem, a ten láskou ryzí.

Mžik s námi jdou, a jak už to tak bývá,
zas ztrácíme je; jedni cestou padnou,
a jiným jinam u cesty sloup kývá.

Přes úskalí a mnohou propast zrádnou
a močály zas vratkým krokem jdeme
i úpalem, v němž všecky květy vadnou.

A večer je tu, než se nadějeme,
a noha mdlá již klesá pod únavou,
zrak svírá se, a pukají rty němé.

A tu zas hvězda vzplá nad naší hlavou,
je táž to, poznáš, slzu s očí vytra,
již zdraviľs ráno před svou poutí mhavou.

Však jako když teď do našeho nitra
svůj vlídný zrak a přece přísný točí
a pátrá, co tam zbylo ze snu z jitra.

Ó, blah, kdo muž' k ní směle zvednout oči!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Za chvilku ubírala se kolem mne hopkavým krokem.

»Toho znám,« prohodila k svému společníkovi, jenž vyšel za ní a teprve před kavárnou se k ní připojil; »je to nějaký ruský hrabě. Má doma bednu cigaret.«

Chodím po tržišti, pořád ještě nerozhodnut, co mám činit. V duchu jsem sice tuto svou váhavost omlouval a namlouval si, že už mám vyhráno, že jsem boj se svou slabostí slavně dobojoval a skvěle vyhrál, ale nebyla to pravda. Moje prodlévání bylo naopak důkazem, že doufám ještě v nějakou mimořádnou příhodu, kterou jsem si sice zřetelně neujasnil, ale která se z pravidla v podobných situacích dostavovala.

Povšiml jsem si, že párek, jenž před chvilkou opustil kavárnu, zastavil se na tržišti. Z dlouhé chvíle povšiml jsem si člověka, jenž — jak jsem pozoroval — nemohl neb nechtěl nějakému přání svojí společnice vyhověti. Stáli opodál, ve světelné periferii plynového hořáku. Kdo a čím byla červená holčice, bylo ovšem jasno — bylo to tak zvané »nočňátko«, policii nekontrolované, které se galánům chlubí, že má »cechovní knížku« a že chodí k pravidelné lékařské prohlídce. Vzpomněl jsem si na tyto hovory, které jsme nedávno s nesmírným gaudiem poslouchali. Pořádný svět ani tušení nemá, čím dovede a chce taková ženština muži imponovat. »Víte, co mi řekl doktor?«, chlubilo se nám takové stvoření. »Vzala jsem si na něj z brusu nové, hedvábné, mřížkované punčochy a prádlo, že neměla Božena, co Oldřichovi udělala, čistšího. To jste ho měli vidět, jak vyvaloval svoje doktorská kukadla! Ještě prý tak nádherného ženského těla neviděl a dodal, že bych je měla ukazovat jenom o největších svátcích, a když, tak jen za drahé peníze.« Sousedka její, žárlivá na její chlubné plice, cosi pošeptala družkám, a ty vyhrkly v nevázaný řehot. Povstala z toho mela, a když na urputné naléhání kamarádka »vtip« prozradila, vjely si panenky do vlasů a do opravdy se popraly.

Myslím, že nikterak ze zvědavosti věnoval jsem pozornost mladému muži, jenž — dobře jsem si toho povšiml — často se díval na hodinky. Měl asi v hlavě podobné muky, jako já. Činil na mne dojem intelligenta, jenž teprve nedávno se existenčně uchytil. Bylo vidět na jeho zevnějšku, že má na sobě poprvé roucho, koupené za vlastní, vydělané peníze. Ještě všechno nebylo prima, ale už se k tomu blížil.

Byl to zkrátka moderně sešacený člověk, jenž ještě nedovedl věcí si vybrat a koupit s pravým vkusem. Vyloupl se asi nedávno ze studentské skořápky a na nově opeřeném tělíčku uvázl ještě nějaký střípek.

Něco podobného zračilo se i v jeho fysiognomii. Brus velkoměsta ho ještě nedobrousil — tu a tam, jako sníh na jaře v brázdách, uchoval se v záhybech nádech venkova. Něco už zastřel holič, něco krejčí, něco kloboučník, ba dokonce i švec... ale jistá drsnost, hranatost pohybů nedala se tak snadno odstraniti. Neznámý mohl býti podle tohoto zběžného odhadu ve věku pětadvaceti nebo třiceti roků. Největší potíže měl tento ne zúplna aklimatisovaný venkovan asi s vysedlými lícními kostmi, jež nebylo možno žádným uměním o nějaký ždibec snížiti. Nehyzdily právě jinak pravidelný a sympatický obličej, ale dodávaly mu zvláštního tvaru a v důsledku toho výrazu skoro neurvalého. Celé tělo, třeba zahaleno v šat moderní façony, jevilo známky této hrubší konstrukce. Napadlo mi, že otec tohoto člověka byl nějaký Herkules, lamač kamene, pivovarský sudař nebo jateční obr, jenž nosil na svých bedrách celé polovičky poražených zvířat.

Červená jeho společnice stávala se drzou a dotěrnou. Usuzoval jsem z celé situace, že byla v nějakém, snadno pochopitelném požavku, zklamána. Domnívala se asi, že má před sebou nezkušence, nováčka v těchto věcech, činila nemírné nároky, a mladý muž se toho zalekl a ustupoval. Bránil se dost chabě, tuze dobrácky, ukazoval tobolku a všelijak a na všelicos se vymlouval. Holčici tím ovšem nikterak nepřivedl do rozpaku. Viděla prsten, zlatý řetěz, hodinky, jehlici v kravatě a prohlašovala, že se spokojí s odměnou v jiné formě než v papíru nebo minci.

Podíval jsem se mu líp do obličeje.

»Hlupáku,« pomyslil jsem si..., »cosi buldočího je v tvém obličeji, a nedovedeš ani štěknout, nehku-li kousnout.«

Taková noční nedorozumění nejsou v končinách města, kde jsou lokály takového druhu, žádnou vzácností.

Zapálil jsem si papirosu a poodstoupil jsem, abych rozpaky neznámého svou blízkostí ještě nezvětšoval.

Nahoře hrála kapela valčík z »Veselé vdovičky«, jenž jakoby byl komponován pro takové ovzduší. V lokále se zatím počet hostů ztrojnásobil. Všechna okna byla obsazena holčinami... až pět, šest jich sedělo u jednoho okna. Valčík na ně působil zrovna uspávacím prostředkem. Děvčata se objímala, hlavami se opírala o sebe, a vpíjela do sebe omamnou melodii, jež poslouchána na svěžím vzduchu, působila dojmem lízavé a mazlavé dotěrnosti.

Kapela dohrála, děvčata probudila se ze svého zasnění, a spustila frenetický potlesk, při tom tloukla pěstmi na stoly a dupala, aby donutila kapelu k opakování. Člověk s táckem obešel »lože v prvním pořadí«, děvčata zaplatila poplatek, a za chvíli ozval se zase klouzavý, sentimentální valčík, jenž doprovázen sopránovými hlasy, měl v sobě něco ze záhadné síly opia.

V tom ozval se za mnou pronikavý, vřeštivý výkřik. Rychle jsem se obrátil. Poběhlice jako plamínek kmitla se kolem mne, vztáhla ruce a z plných plic, se vzteklou ječivostí křičela do oken:

»Pomoc... holky... poběžte mi na pomoc.. podívejte se, co mi udělal... krvácím...«

Nahoře hudba rázem ztichla, u každého okna objevil se chomáč zvědavých hlav. Zavadím pohledem o chlapíka, jenž toto vzrušení zavinil. Stál tu jako sloup, a byl patrně tím, co se právě šustlo, nejvíc překvapen.

»Pomoc... chyťte ho... patrol... patrol..!« vřískala poběhlice tak poplašně, že vzbouřila všechny nájemníky. Ve všech patrech otvírala se okna, v nichž objevili se spáči v nedbalkách.

Za minutu bylo z kavárny všechno na ulici. V tu chvíli neznámý, jenž postřehl nebezpečí, jež mu hrozí, dal se na útěk.

Utíkal znamenitě... chlapík měl běhy jako závodní běžec.

»Podívejte se, co mi udělal,« ječela červená furie... »rodičko boží, snad nemám naposledy oko venku!«

Otočila se, kolem do kola ukazovala svoje zranění, a viděl jsem, že dostala pořádný šrám a že pod okem silně krvácí.

Okamžik se dav obíral touto prohlídkou a zjišťováním faktu.

»Potrol... patrol...!« řvalo asi dvacet ženských hrdel najednou.

»Mlčte!« okřikl je nějaký muž zchátralého zevnějšku... »co z toho budete mít, když ho dáte policii? Tomu se musí dát pořádně na pamětnou... Za ním...«

»Za ním... za ním!« souhlasil dav, a celý chumáč pustil se za utíkajícím.

Byla to vskutku prazvláštní podívaná na tuto smečku, pádící za »chrtem«, jenž zmizel za rohem. Dobře sto lidí mohlo býti v zástupu, jenž hnal se jako divý za člověkem, jenž měl dostati svou odplatu za prolitou krev, za hroznou, za surovou, strašlivou urážku a pohanu, již spáchal na tom ubohém, politováníhodném tvo-

ru, na kterého si každý halama troufá. To tak... pomazlit, polízat, nezaplatit a odkopnout!

Ženské křičely, muži hrozili, řvali a spílali. Na cestě přišli na ohradu kolem vykopávky. Na tyči visela výstražná lucernička s červeným světýlkem. Jeden z pronásledovatelů a mstitelů lampičku utrhl, zahodil, vytáhl tyčku, podepřel jedním koncem o kámen, šlápl na ni, rozlomil, polovičku si ponechal, druhou podal kamarádovi, a pustili se za ostatními. Tržiště bylo prázdné. U oken stáli muzikanti, popíjeli a pokuřovali. Byli asi rádi, že si na okamžik oddychnou. Takové intermezzo je vždycky vítané... cháska se vrátí rozjařena, a v takové náladě se neskrblí grošem.

Scéna zavinila, že jsem se konečně rozhodl a zamířil k domovu.

Slyším strašlivý křik, hulákání a spílání. Něco se stalo. Poslouchám a zřetelně rozeznávám jednotlivé výkřiky.

»Já to nebyl... povídám, že jsem tu slečnu jakživ neviděl, že jsem s ní ve svém živobytí nemluvil,« volá uděšený mužský hlas.

»Je to on... je to on!« řve jiný hlas... »viděl jsem ho s ní stát... Nařežte mu, co se do něho vejde... na moje zodpovídání...«

Přidal jsem do kroku.

Vidím strašlivou scénu. Dav řádil jako zběsilý. Měl ve svém středu člověka, na kterého rány jen jen pršely. Na zemi se válel klobouk, deštník a rukavice. Napadený držel si ruce nad hlavou, aby alespoň poněkud se chránil, volal, křičel, prosil, zaklínal se, ale nic mu to nebylo platno. Všichni do něho s tím, co měli po ruce, bušili... ženské slunečníky, muži holemi, a kdo nic neměl, tloukl do něho pěstmi nebo ho kopal.

Z druhé ulice žene se na bojiště menší zástup s červenou poběhlicí v čele. Patrně se dav rozdělil ve dva stihající sbory, aby jim vinník neunikl.

»Počkat...!« zavolal velitelsky člověk, jenž řežbu vedl... »Když právo, tak právo. Povídá, že to nebyl on... »Loro!«, křičel na původkyni všeho, co se strhlo... »podívej se na něho... je to on, nebo není to on...?«

Nastalo ticho... zástup se rozestoupil. Na zemi ležel člověk, jehož obličej byl zalit krví.

Div jsem hrůzou nevykřikl... dav popadl a lynchoval docela jiného člověka!!

Všechno upřeně se dívalo na Loru. Měli svou oběť a jen se chvěli nedočkavostí, zvířecí touhou, aby mohli ve svém řádění pokračovat. Co řekne Lora?

»Ne, abys ho naposledy šetřila?«, zahrozila jí kamarádka a zašermovala jí pěstí před očima. »To víš... my ti dobře rozumíme. Proč jsi se tak zarazila, co? Teď si chceš udělat u něho dobré oko, viď? Snad si nemyslíš, že nám ho vyrveš? Víš, co by se ti mohlo státi?«

»Nařežeme, Loro, potom tobě, abyste si neměli co vyčítat,« pohrozil jí Pepík, kavárenský povalovač, jenž měl dojista Prahu zakázanou.

Lora přistoupila blíže, shýbá se, tváří se, jakoby důkladně prohlížela tvář i oblek, vidí, že všichni jen jen hoří touhou, aby si mohli ulevit, aby mohli pustit uzdu své zuřivosti, ještě vteřinu váhá, a pak křikne ostrým, škodolibým hlasem:

»Je to on... mažte ho.. dejte mu, co se do něho vejde!«

»Sláva... sláva...!« křikl dav, a ve vteřině zmizel nešťastník v jejich středu. Sténal, chroptěl, volal o pomoc, prosil o smilování, dovolával se ženy, dovolával se dětí... smečka se jen smála, mlátila do něho a při každé ráně křičela: tu máš... tu máš!

Bylo svrchovaně na čase, abych jednal. Dav byl tak rozvášněn, že nebylo ani pomyšlení na zakročení rozumným slovem. Popadnu nejzuřivějšího útočníka za hrdlo, smýknu s ním o zemi, chytnu nejbližší holčinu, hodím ji vedle toho ničemy, a při tom řvu, co hrdlo stačí:

»Zpátky... to není ten pravý... zmýlili jste se...!««

Nevím, jak bych byl dopadl a co by se mi bylo stalo, kdybych byl mimo všechno nadání nedostal pomocníka.

Najednou vidím po svém boku člověka, jenž měl sílu obra.

»Ten pán má pravdu,« křičel a při tom všechno kolem sebe poráží jako kuželky... »není to ten, koho myslíte... ten vám dávno upláchl... stál jsem před kavárnou, kam jsem se chtěl právě vrátiti a všechno jsem viděl a slyšel. Málem byste byli, když ne zabili, tedy jistě zmrzačili nevinného člověka...«

Zjevení a zakročení tohoto člověka způsobilo nesmírný úžas dvou lidí — takový úžas, že se nedá slovy naznačiti. Jedním jsem byl já, druhým Lora. Pohlížíme na něho oba vyjevenýma očima... To byl on... to byl ten pravý, to byl vlastní vinník!

Ku podivu... vzpomněl jsem si ve chvíli, když ty divochy hravě na zem kladl, na všechny podrobnosti svého pozorování. Lamač kamene, pivovarský sudař nebo jateční obr... něco takového byl jeho otec a síla ta přešla na syna. Ano.. ano.. cosi buldočího bylo v jeho obličej... a neuměl pouze zahafat... dovedl kousnout, dovedl trhat...

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

(Pokračování.)

Naslouchali jsme, ale nic se neozývalo. Pod námi smál se v slunci Kotor s modrým pozadím svého rozkošného zálivu a šedými stěnami Krivošijských hor, nad námi to tiché, jako nepohnuté mračno a tři nebo čtyři téměř nad samými našimi hlavami přeletující orlové, nádherní ptáci, jako předzvěst oněch skalních orlů černohorských, ke kterým jsme se blížili.

»Ten se neztratí!« pohodil hlavou flegmatický vozka a škubl opratěmi.

Jedeme dále. Kotor někdy mizí našemu zraku a brzo opět vidíme jej pod sebou, a zdá se nám, že skutečně se ho ani nevzdalujeme a že bychom za čtvrt hodiny seběhli do jeho úzkých ulic. A jedeme ještě dlouho, někdy klusem, někdy krokem po skvostné silnici, koníci se činí, seč jest jejich otužilost.

Posléze spřežení bez vybídnutí samo se zastavuje u osamělého hostince, přilepeného na skálu. Náš starý Černohorec Jovan tu sedí, směje se a povídá, že čeká na nás již dobrou hodinu. Za toho čekání vypil prý již alespoň dva litry vína. Podává nám sklínku a žádá, abychom si připili.

Občerstvujeme sebe i vozku a vydáváme se dále, tentokráte opět s Jovanem, který si béře od hostinského prázdnou lahvici. Ještě jednou u pramene, zurčícího ze skály jako tekutý křišťál, žádá na minutu posečkati a naplňuje láhev vodou. Domníváme se, že si veze pro osvěžení živel, tak zdravý po vydatném doušku révové šťávy, ale Jovan mlčí, jenom se usmívá.

A tu již trčí před námi sloup s tabulkou, označující hranice mezi Černou Horou a Rakouskem.

»Zastavit!« vyhoukl Černohorec tak prudce, jako když vystřelí.

Kočár se zastavuje a Jovan, v jedné ruce láhev, v druhé deštník, už stojí na bílé silnici. Deštníkem rýsuje na ní napříč od hraničního sloupu čáru a pak leje si z lahve vodu na ruce, omývá si je i osmahlý obličej.

»Co děláš, Jovane?«

»Smývám se sebe špínu po cestě — chci vkročiti čist na Černou Horu.«

Když se umyl, odhazuje láhev stranou mezi balvany a pak dlouhým, mladickým rozmachem přeskakuje načrtnutou čáru.

»Už jsem zas doma!« volá a obrací k nám nadšený obličej, v němž se leskou slzami operlené oči. Blahořečí své vlasti, rozplývá se v slzách a měkkých slovech, pohledy jeho objímají nás, ty šedé, nebetyčné hory, ta bělavá mračna, již se rozplývající nad námi. Azurová obloha prohlédá jako obrovské modré oči trhlinami par, slunce zene na ně s kotorské strany posledním útokem.

Jedeme dále s Jovanem, a písně »Onamo«, srbská »Hej, Slované« a česká »Kde domov můj« ozývají se z nitra kočáru, a ozvěna jejich třístí se o hradby Lovčena. Zmizely za námi sady kotorské se svými oleandry, zmizely zákruty cesty, obrostlé révou, olivami, smokvoněmi, keři granátovými, na kterých vedle zardívajících se velikých plodů červenají se ještě pyšné květy. Význačný útvar Krasu však nás neopouští, ale tady již halí své většinou nahé údy do vonného šalvějového šatu. Tu a tam ještě planý fikový stromek bují ze skály, přes hradbu silnice dere se k nám ostružina s růžovým květem, zasvítí nám do očí zlato velkokvěté divizny.

Než se nadějeme, jsme v Něguších, rodišti gospodarově. Slavnostní brána, řady stožárů, ověnčených vavřínovými guirlandami, a moře praporů vítá nás a volá, že jsme vstoupili do oblasti velikého národního svátku. Kočár zastavuje se před budovou celní, kde také ukazujeme svoje cestovní listiny.

Obklopuje nás hlouček Černohorců, vesměs odění ve sváteční národní kroj, a když slyší, odkud přicházíme, vítají nás jako milé přátele, ujišťují o své lásce ke všemu, co přichází z Čech. Hned nám také oznamují, že naši dobří známí tudy projeli před pěti dny a před třemi nebo čtyřmi dny že konal touž cestu se svou rodinou doktor Vratislav Černý, přivážející knížeti na Cetyň dary města Prahy a Slovanského klubu.

S největší šetrností dotýkají se pouze jednoho našeho zavazadla a spíše jenom pro formu konají svou celní povinnost. Jsou přesvědčeni, že nejsme pašeři. Usmívají se, zdvořile odmítají, když chceme otevříti a ukázati svoji přitěž.

Před celnicí jest cisterna a výstavná budova, pyšnící se nadpisem »Grand hôtel«. Vypijeme tam číšku černé kávy, rychle naškrábneme několik nezbytných prvých černohorských pohlednic, které o dva tři domy níže s laskavým kynutím hlavy přijímá od nás jednonohý poštmistr.

Starý Jovan táhne nás dále a jiskře očima ukazuje čistý kamenný dům s novou eternitovou střechou a vycementovaným nádvořím.

»Tu se narodil gospodar,« oznamuje, a někdo dodává, že kníže Nikola tu byl s kněžnou Milenou na výletě před několika dny. Přijíždí sem občas podívat se do tiché, dnes na pohled jako opuštěné kuče, kde před sedmdesáti lety se narodil a odkud národu černohorskému vyzářilo tolik věhlasu a slávy.

Po chvíli ujíždíme dále. Ještě jeden příkrý vzestup zdolávají neumdlévající koníci, a pak již cesta v rozmanitých křivkách pomalu se sklání k Cetyni. Za Něguší pojednou zmizel všechen prach silnice. Před půlhodinou hezky tam sprchlo, ono mračno, které prve se převalovalo po tvrdých plecích Lovčena, pospíšilo pokropit nám cestu.

Ale jest úplně jasno a slunečno, nikde jinde po dešti a bouři ani památky. Svěží, nepohnutý vzduch přijemněji dýše ochlazenou vůní šalvěje, orlové již nadobro zapadli do svých skal.

Pojednou starý Černohorec vstává, obrací se v kočáře a upírá dalekovidné oči přes hlavu vozkovu. Slunce právě padá za modrošedé hory a na všecku krajinu se klade vlahý stín, když se před námi zjevuje Cetyň.

Jovan zajásal a od té chvíle byl jako posedlý. Křičel, zpíval a házel sebou, dupal, až vozka měl smrtelnou úzkost o svůj kočárek.

Před námi v dlouhé, úzké rovině, obklopené se všech stran ostražitou hlídkou příkrých skalnatých hor, svítí ze stromoví jako z obrovské zahrady bílé zdi a červenavé střechy cetyňské. Nikoli na sta, ale na tisíce praporův a praporků nejrozmanitějších barev kmitá se klidným podvečerním jasem. Koníci přidávají do klusu, a chvatně projíždíme ještě dvěma nebo třemi vesničkami, které jsou cetyňskou dřevní zásobárnou.

A zase slavnostní brány, zase nepřehledné stožáry, obtočené a spojované vonným vavřínem. Než se vzpamatujeme z prvého radostného úžasu, kočár se zastavuje a již se nás chápou milé, známé ruce.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

BROKOFF JAN — »ČESKÝ« SOCHAŘ. Přišel jsem v Naučném slovníku na zajímavou korrekturu — slovo »český« bylo u jména Brokoffova přeškrtnuto. Našel jsem opravu tuto v exemplář veřejné knihovny, objevil jsem ji také v exemplář, jenž je majetkem archivu král. hlavního města Prahy. Otázal jsem se proto znalců tohoto oboru, jaké národnosti vlastně mistr Brokoff byl, a ti mne odkázali na konservátora Herain — ten prý mně podá jistě nejsprávnější, autentické vysvětlení. »Brokoffův křestní list,« odpověděl na můj dotaz pan Herain, »stál mne mnoho peněz. Víte, že se Brokoff narodil v Uhrách, ve Spišské Sobotě roku 1652. Rodem luterán ský Slovák, stojí psáno ve Slovníku. Pochybnosti o jeho původu pohnuly mne k tomu, že jsem se rozjel do té Spišské Soboty. Leží v nejkrásnějším místě Tater. Celé město — jak to tu je skorem u všech karpatských měst — je německé a luterán ské, celé okolí je slovanské a katolické. Brokoff bývá zván také mylně »Prokov«. Rozumí se, že jsem se i v tomto směru hleděl dopíditi pravdy. »Brokoff není ani maďarské ani německé jméno,« řekl mi tamní evangelický farář — je to patvor jména Prokop — o tom nemůže býti nejmenší pochybnosti.«

Matriky v rodišti Brokoffově jsou ovšem německé. Jsou ve vzorném pořádku a jsou tak dukladně vedeny, že při jménu novorozeňátka je dokonce namalována příslušná čtvrt měsíce, ve které se dítě narodilo. Tak je tomu i při našem Brokoffovi. Našel jsem, že otec jeho byl švecem, matka, která byla před provdáním za otce Brokoffova vdovou, jmenovala se Dürerová — ale jaké národnosti byli, toho jsem v matrikách nenašel. Vzhledem k tomu, že matriky jsou německé, a že město bylo a je německé, je ovšem konkluse nad slunce jasná. Při prohlídce matrik nalezl jsem jako rodiště uvedeno několikrát město Olomouc a dost jmen divně přetvořených, ukazujících na slovanský původ. Soudí se, že ve Spišské Sobotě žili Češi v exilu z Olomouce.

Zde jsem tedy nepochodil. Rok na to zajel jsem si do Uher zase tentokráte hodný kus za Spišskou Sobotu, dobrých pětadvacet mil. Jel jsem za otcem Brokoffovým v radostném očekávání, že v matrice jeho rodiště najdu něco určitějšího. Bohužel, jel jsem nadarmo — když jsem přišel na faru, dověděl jsem se k malé svojí radosti, že matriky z té doby neexistují, že shořely. Nebyla to ovšem poslední moje cesta za Brokoffem. Zajel jsem si také do Ronšperku, kde Brokoff z příkazu Matěje Boh. z Wunšvicu řezal dle modelu vídeňského sochaře Matiáše Rauchmüllera sochu sv. Jana Nepomuckého. Hledal jsem model, ale nenašel. Když došlo k přestavbě dvorního traktu, t. zv. Wunšvicovského domu na Václavském náměstí, pozvali mne tam, abych si prohlédl sochu sv. Jana, která stála na schodech. V domě bývala kaple — v první chvíli jsem myslil, že jsem na dobré stopě. Ale zase nic — socha odpovídala jenom svou velikostí hledanému modelu — ale jinak je dozela nezajímavá, je kamenná a pochází asi z let sedmdesátých.

Kolem vzato, nejel jsem do těch Uher přece jenom nadarmo. Našel jsem v matrice záznam, u koho se Brokoff učil sochařem. A tu je zajímavo toto: Mistr mladého učně dělal oltáře, v š e c h n y m a j í l i s t n a t é m o t i v y, čili, jak se v sochařském žargonu říká, tak zvaný »Laubwerk«. Povšimněte si Brokoffových soch na Karlově mostě — jak krásné, jak pěkně provedené mají »listoví«. To si přinesl Brokoff ze svého rodiště, to přejal od svého prvního učitele — v tom si liboval a v tom to dovedl k pravému mistrovství.«

Dr. R. J. K.

JOSEF R. VILÍMEK ML. PADESÁTNÍKEM. Nakladatelství Vilímkovo známo bylo po dlouhá léta svými Humoristickými Listy. Jako dnes, již před třiceti lety horlivě četlo Humory české obecenstvo a s ním i — státní zastupitelstvo. Jich zakladatel, Jos. R. Vilímek st., otec dnešního jubilanta, měl proto s úřady všelijaké více méně příjemné styky. Vedle Humoru vydával starý pán i jiné věci: vel-

JOSEF MÁNES: PORTRÉT SESTRY AMÁLIE.

mi úhledné svazečky vybrané poesie i prosy na příklad. Ale mazlíčkem byly mu přece jen Humory, jichž vzdal se teprve před nemnohými lety, když syn jeho už dávno převzal všecek ostatní závod. To se stalo r. 1886. Vstupem mladého Vilímka do řad českého nakladatelstva zavanul kmžnou naším trhem vítr obchodní bystrosti, podnikavosti, vzácné energie a odvahy. Z tichého závodu otcova obratem ruky takořka vytvořil syn podnik plný života, šumu a ruchu. Byla tu arci už velká nakladatelství, ale ta šla jinými cestami. Kobrovo žilo ze staré slávy, Šimáčkovo utkávalo se s mladším, ale do velikých rozměrů vzrůstajícím závodem Ottovým v ideálním zápase o primát, ale práce jejich platila spíše vrstvám vybraného čtenářstva, kdežto ostatní třídy poměrně byly zanedbávány. Vilímek obrátil se k nejširším kruhům čtenářským. Dlouhá je řada jeho sešitových edicí, do nichž vybíral s neomylnou jistotou spisy nejvyšší popularity — vzpomeňme jen spisů Verneových nebo Dumasových. V době nejnovější připojil k nim programově rozsáhlou sbírku Slavných autorů literatur světových. Těmi drobnými sešitky, energicky a obratně ve velikých masách rozšiřovanými, zatlačoval krok za krokem jedovaté býlí krvavé literatury a vnášel do lidu četbu nepoměrně cennější. Tradice závodu dala mu ovšem také popud k pěstění literatury humoristické. Senzačního úspěchu obchodního dosáhl Vilímek svého času svými publikacemi obrazovými. Ale netoliko zábavné publikace pro lid vyšly z Vilímkova nakladatelství. I spisy populárně poučné dovedl vpraviti mezi český lid: Kosinovy illustrované dějiny světové, Devatenácté století slovem i obrazem a j. Činnost Vilímkova neutkvěla však nikterak na jedné koleji. Vydával knihy na svoji dobu splendidně vypravené — Červinkovy Písně Závišovy, illustrované Maroldem a množství knih krásné prósy i veršu i pro čtenáře v salonech. Vydal i publikace veliké váhy literární — Vrchlického Bar Kochbu — nebo literárně-historické, Husovy Spisy, dále řadu knih Klostermannových, Spisy Svobodovy, množství spisů pro mládež. Spolek Máj vydal u něho svoji Poesii XIX. věku. Jos. R. Vilímek ml. dočkal se těchto dnů své padesátky v plné síle a svěžesti.

CIZÍ PERÍ NA DEKORATIVNÍ MŘÍŽI V KOSTELE SV. SALVÁTORA. Až půjdete Křižovnickou ulicí, povšimněte si nádherných mříží v přízemních oknech Klementina. Neujde jistě vaší pozornosti, že celá řada těchto mříží postrádá ozdoby, která krásu druhých znamenitou měrou doplňuje. Byly tu totiž na mřížích roztomilé kovové kytice, které zmizely, a dlouho se nevědělo, kam přišly. Dvanáct oken bylo o tento dekorativní předmět oloupeno. Nebyly daleko — a právě proto trvalo hezky dlouho, než byly objeveny. Pod kurem kostela sv. Salvátora, jenž hraničí s Klementinem, je veliká dekorativní mříž, uzavírající chrám po celé šířce. A na této mříži je všech dvanáct kovových kytic, vyňatých ze mříží v Klementinu. Je vidět na první pohled, že sem nepatří a že neharmonují se stylem krásné mříže chrámové — už způsob, jakým jsou připevněny, dosvědčuje, že cizí toto peří se sem naprosto nehodí. Dovídám se, že po dlouhém vyjednávání podařilo se opatřiti souhlas Centrální komise, aby kovové kytice dostaly se zase tam, odkud byly vzaty, a že po dlouhých prutazích — vyjednávání toto trvalo půl druhého roku — stane se to co nejdříve. —or—

PORTRÉT SESTRY MÁNESOVY AMÁLKY. Na Jubilejní výstavě budil pozornost roztomilý portrét dívky asi čtyřiadvacetileté, jenž označen byl jako dílo Kvidona Mánesa. Po výstavě zapomnělo se na obraz, až teprve po delší době objevil se v novinách inserát, upozorňující, že v Provaznické ulici, v domě, zvaném »U města Moskvy«, jsou na prodej staré obrazy. Pan konservátor Karel Buchtela byl z prvních, jenž přišel se na obrazy podívat. Bylo tu několik zajímavých kousků od celé rodiny Mánesovy, Antonína, Josefa, Kvidona, a celá řada krajin od Amálky Mánesovy. Konservátora Buchtelu nejvíce zajímal portrét sestry Mánesovy, Amálie, o kterém tradice rodiny Kulhánkovy, jež byla jeho majitelkou, vypravovala, že byl malován Kvidonem Mánesem.

Není však pravděpodobno, že je tomu tak. Není to prostě z toho důvodu možno, poněvadž malířsky a technicky tak dokonalé dílo nemůže býti výtvorem Kvidonovým, jenž v době, kdy obraz vznikl, byl hochem as čtrnáctiletým. Naopak, veškeré přednosti obrazu, zejména portrétní koncepce, slohovost a dokonalost techniky, ukazují na ruku umělecky již značně vyspělou. Portrét má neklamné známky rozvíjejícího se génia Josefa Mánesa — je to především sladký, okouzlující úsměv kolem rtů, hluboký pohled čistého, dívčího oka, půvab květoucího koloritu, jenž obestírá líce zářícím, jemným, sametově hebkým pelem mládí, a charakteristický Mánesovský ovál. Je to rozkvetlá, porosená růže. Obraz je ještě tím zajímavý a vzácný, že neznáme jiného malovaného portrétu Amálčina, která svým nevšedním vlivem ovládla rodinný život bratří Mánesů. Byla hlavou rodiny, byla v krušných okamžicích živitelkou a matkou rodinného kroužku, ale zdá se, že přílišná láska k Josefovi měla neblahé důsledky — má se dokonce za to, že svou puritánskou přísností způsobila bratru svému mnoho bolestných okamžiků. Jedná se tu o milostný románek Josefův, jehož následky jako černá nit vinou se uměleckou dráhou Mánesovou. K.

DVOJÍ LOKET — I V ARCHAEOLOGII! Nedalo mi to, abych si neprohlédl historicky památný tábor Saalburg v tak zvaném »limes transrhenanus«, kde Římané za dob Caesarových a po něm zřizovali vojenské tábory a opevněná místa, jimiž zajišťovali si svoje territorium, hlavně svoje obchodní tepny, silnice, vedoucí přes Alpy. Je známo, jak živý zájem a jak činné účastenství projevil německý císař Vilém II. o to, aby staroslavný

Saalburg, jeden z nejdůležitějších kastelů římských, byl obnoven. Stalo se tak ovšem za náležitého zřetele k původní podobě tábora, použito starých základů, a nové zdi zbudovány věrně dle popisu starořímských spisovatelův a dle zachovaných vzoru.

Němci věnovali na renovaci starořímského tohoto sídla ohromné obnosy peněz. Celý bývalý vojenský tábor zařízen jako museum, v němž jsou vzorným a přehledným způsobem srovnány a nápisy opatřeny památky, jež nalezeny byly při kopání a jichž nejvíce objeveno ve starých táborových studních. Přední starostí římských vojáku bylo, opatřit si dobrou a svěží pitnou vodu. V táboře, o němž je řeč, bylo mnoho studní. Vyschla-li studna, nebo objevila-li se voda kvality horší, byla studna zaházena a ihned ovšem vykopána studna nová. Na zásyp starých a nepotřebných studní použilo se ovšem všeho, co bylo po ruce a co překáželo. A právě tyto zásypy jsou bohatým a vděčným nalezištěm různých předmětu, jež mají pro archaeology veliký význam.

Do Saalburgu sjíždějí se cizinci ze všech končin světa, nejvíc Francouzi a Angličané, kteří zajímají se především o vykopávky. Je to skutečně zajímavá podívaná. Bylo tu již objeveno a vykopáno dvaasedmdesát studní. Dělník pracuje s motykou, u něho sedí dva badatelé, kteří prohlížejí s nesmírnou důkladností každou hrst hlíny, kámen nebo střep. Cizinci sledují dychtivě jejich počínání a trpělivě, hodinu i dvě, ba i déle čekají, až se něco pamětihodnějšího najde. V násypech nalezlo se mnoho vzácných věcí, zpravidla jsou to zbraně, různé nástroje a nářadí, kosti, hračky a pod. Učenci se zlatými brejlemi, opatřeni lupou, podrobí důkladné prohlídce každý kamínek. Což kdyby to byl úlomek sošky, kterou bylo zvykem z vděčnosti věnovati geniům kohort, když vojsko zvítězilo nebo vyvázlo z nějakého nebezpečí? Plné dvě hodiny stáli jsme u takovéto skupiny, sledující vykopávku staré táborové studně, a za tu dobu postoupil dělník jen o nějaký centimetr do hloubky. Pozorovatel si v duchu pozasteskl a povzdychl při vzpomínce na naše poměry.

U nás v Rakousku sice také bádání římských kastelů a starožitností, hlavně podunajských, státem velice štědře se podporuje, ale jak macešsky chová se stát k archaeologickým podnikům, které obírají se probádáním starožitností, na české půdě hojně se vyskytujících. I u nás v Čechách máme znamenité hradiště s kulturou římskou. Je to našim čtenářům známé, věhlasné hradiště Stradonické u Berouna. Zde bylo vykopáno již ohromné množství znamenitých předmětů, které mají přímo nezměrnou cenu pro historii českou. Zde by se mělo postupovat na vlas tak, jako se to děje v Saalburgu anebo u nás v Rakousku v Carnuntum a jinde v Podunají. Co lze rekonstruovati, obnoví se, co lze zachovati, zachová se, založí se lokální museum, do kterého přijde vše, co se tu najde, od monumentální sochy až do nejnepatrnějšího úlomku nádob hliněných a skleněných, vše se změří, podrobně popíše a v nádherných a drahocenných publikacích, jež pohltí statisíce státních peněz, uveřejní a budoucnosti dochová.

Je to záslužné dílo, ovšem — ale stejně záslužné by bylo, kdyby stát tolik péče a hmotných prostředku věnoval na záchranu a publikaci starožitností českých. Mohl by hned začíti se Stradonicemi, které jsou známé již od let sedmdesátých, kde již spousta nejcennějších památek byla náhodou objevena. V Berouně potřeboval totiž cukrovar spodium, a poněvadž bylo známo od nejdávnějších dob, že na polích stradonických je hojně kostí, dali se tu lidé do kopání a odvezli odtud mnoho set vozu předhistorických kostí. A tu, čirou náhodou, našla se spousta římských a galských věcí, jako: zlatých prstenů s drahocennými kamejemi, stříbrných šperků, bronzových okrasných předmětů, vykládaných vzácným galským emailem, našly se tu vážky na odvažování zlatých mincí, bronzová rýdla na psaní, destičky ze slonové kosti, do jejichž voskového povlaku psali si kupci a řemeslníci svoje poznámky, našly se tu honosné, závěsné řetězy, celé garnitury luxusních předmětů, železné a bronzové nástroje řemeslníku, kteří věci ty na hradišti vyráběli — našla se tu taková přemíra znamenitých věcí, jež zřejmě k tomu poukazují, že Hradiště Stradonické bylo v době kolem narození Krista důležitým místem obchodním a výrobním, snad nejdůležitějším v celé Střední Evropě, jemuž mimo Gallii, kde tehdy stávala největší výrobná hradiště, tak zvaná oppida, rovno není.

Druhou, čirou náhodou se stalo, že bohatství toto dostalo se do Zemského musea, kde dnes tvoří památný celek. Kdyby nebylo bývalo obětavého sběratele Štěpána Bergera, jenž hlavní část starožitností stradonických skoupil a ve své sbírce zachránil, snad ani paměť by se nebyla dochovala na toto znamenité naleziště, jemuž prof. Píč věnoval celý svazek svých »Starožitností«. Co by se tu bylo asi mohlo vykonati a objeviti, kdyby se bylo postupovalo řekněme tak, jako na jiných římských kastelech menšího historického významu? Prostředky soukromníků, ba ani Zemského musea nestačí na systematické bádání v tak ohromném rozsahu, jež by ještě dnes, po tolika pohromách, jež Hradiště stihly, mělo jistě překvapující výsledky. Stradonice nejsou, bohužel, jediným důležitým místem, kde v Čechách kultura římská hojně se objevuje, kde dosud řádně bádáno býti nemohlo! JUDr. E. Černý.

ADOLF SRB, žurnalista a spisovatel český, slavil šedesáté výročí svého narození. Po čtyři desetiletí snáší slasti a strasti českého novináře a v r. 1876 dokonce okusil i příjemnosti čtyřměsíčního vězení, k němuž byl odsouzen delegovanou vídeňskou porotou. Srb žurnalisticky pracoval zvláště

v redakci německé Politik, po několik let (1876 až 1879) v Plzeňských Listech. Těžisko jeho významu literárního spočívá v jeho pracích historicko-politických. S příkladnou pilí a vytrvalostí obíral se dějinami české politiky nové doby (»Boj za naše práva národní«, »Politické dějiny národa českého od r. 1861« a j.).

Zápas českého národa za práva národní a politické trvá již šedesáte let, a je přirozeno, že zejména mladší generace, nemajíce dosti vhodných pomůcek, ztrácejí přehled a tím i kontinuitu. Práce Srbova v tomto směru zasluhuje uznání.

MARYA KONOPNICKÁ zemřela těchto dnů. Po Elize Orzeszkové ztrácí literatura polská v krátké době druhou vynikající spisovatelku. Konopnická byla dcerou své doby: pochybující a hledající. Dlouho a těžce zápasila, až konečně z neútěšné přítomnosti, z chaosu bolestných nezodpovědných otázek, jimiž krvácelo nitro, vypracovala se k víře v sílu a moc ideálu. Milovala svou vlast jako Polka horoucí láskou a pátrajíc po příčinách žalostného úpadku Polsky, bystře postřehovala kořen zla v zanedbávaném lidu. Neohroženost, s jakou své poznání vyslovila, zajistí jí navždy úctu a vděčnost v srdcích polského národa i v srdcích všeho Slovanstva.

JONÁŠOVY PREMIÉRY NA VINOHRADSKÉ SCÉNĚ. 10. října předvedeny obecenstvu hojně shromážděnému, jak pochopitelno, ježto původní dramatické novinky nejsou nyní u nás tak častým zjevem, aby se obecenstvu přejídaly, dvě nové dramatické práce Karla Jonáše: »Tragoedie« a »Naše sufražetka«. První kus je aktovka, jež názvu tragoedie skutečně zaslouží, a divíme se, že myšlenka tak silná, třeba ne nová, nebyla autorem zpracována v grandiosní drama, neboť odevšad vane, i z pěkných veršů i z období děje, kdy se takové příběhy mohly udáti, těžká pochmurná osudnost fakt, jež nezaviněně — aspoň potud, že vina nepřipravuje nás o sympatii s hrdiny děje — padá na hlavy paní Lešanové z Marsovic, šlechtice Boerdea a šlechtice Retise. Dle všeho je děj vzat ze skutečnosti. Paní Lešanová, jež po poklesku, z něhož vzešel plod lásky, mladý život stráví trudně po boku starého šlechtice, jenž ji pojal za choť, ovdověvši po letech zamiluje se do sličného šlechtice Retise. Jest však milována šl. Boerdeem, jenž jí, když odmítla jeho lásku, prozradí, že její miláček, s nímž došlo mezi nimi už k nejkrajnější důvěrnosti, je — její syn. Nezbývá než rozchod. Když vypravování mladého šlechtice přesvědčuje ji o pravdivosti toho, co jí zjevil Boerde, zlomena vybízí syna-milence, aby odešel do ciziny a nevracel se, až sličná dosud jeho milenka-matka sešediví. Marně hledí ji mladý muž přemluviti, s polibkem na čele odchází, a po několika okamžicích zaznívá z parku výstřel — odmítnutý milenec usmrcuje se, netuše, co přimělo ženu jeho srdce k osudnému rozchodu. Autoru podařilo se vystihnouti ovzduší a náladu doby, žel, že z vděčného děje nevytvořil, co mu podával. Herci, zvláště sl. Májová a p. Dobrovolný, byli na svém místě.

Kus došel uznání obecenstva, které však — dle staré zkušenosti, že se divadelní obecenstvo raději směje nežli slzí — s mnohem větším gustem sledovalo druhou práci téhož autora »Naše sufražetka«, tříaktovou veselohru, jež je vlastně satirou venkovského planého politisování, v němž se uplatňují splhavci a blouznilkové, ba místy fraškou, překypující vtipnými narážkami na náš politický život. Poslanec dr. Lederský pracuje za resignovavšího poslance pro volbu svého přítele měšťana Tulovize, takto kupce, ale zazobaného, ale najednou objeví se protikandidát v osobě — vlastní ženy, kterou, chtěje ji, bezdětnou a sličnou odvrátiti od flirtu, uváděl sám do života politického. Rozejdou se proto téměř, ale nežli dojde skutečně k souboji obou kandidátu a tím k roztržce manželu Lederských, ježto manžel nechce choť svoji ke kandidatuře a poslanectví připustiti, vyjde na jevo, že resignovavší poslanec odvolal resignaci a tak ani k volbě nedojde. Ježto pak nejvíce zastává se kandidatury paní Lederské obecní písař Bakonský, vznikne klep, že má s ním paní Lederská poměr, takže také trochu žárlivosti do pohnutek p. Lederského přikápnuto, jenž je trochu studený a podivný patron. Některé výjevy, na př. schůze předvolební ženského klubu, jsou zdařile inscenovány a byly dobře sehrány. Nejlepší folii podal p. Faltys (Bakonský) a v epizodce přepjatě umravněné slečny Hořcové, jež pro klep opouští kandidátku strany, sl. Kratinová. Paní Ptáková, sufražetka, byla tentokráte málo životna. Veselohra bude míti zajisté hojně repris na Vinohradech i po venkově, ježto hoví smíškům a pro svou satirickou žílu, přes nepodařenost figury dr. Lederského, má i jistou cenu výchovnou, ukazujíc, jak se politika pojímati nemá. Režii obou kusů obstaral přiléhavě řed. V. Štech. Čís. 4. »Foyeru« přineslo zajímavě psaný profil K. Jonáše z péra Jaroslava Hasiny. —a—c—

CYKLUS OSMI DIVADELNÍCH HER v Národním domě na Král. Vinohradech za spoluúčinkování sympathické Budilovy družiny uspořádá Sdružení československého úřednictva peněžních ústavů v Praze. Na repertoiru jsou autoři: Bozděch, Stroupežnický, Štolba, Gogol, Lope de Vega, Schiller, Björnson, Hauptmann a j.

Budilova družina, řízená synem plzeňského ředitele Budila, vyšinula se nad obvyklou úroveň ochotnických společností výkony jednotlivců i vpravdě uměleckou ukázněností celku; její cyklus nebude tedy bez zajímavosti. Prvý večer — Björnsonův Bankrot — bude 18. října.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 2.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

PŘÍCHOD.

Josefu Šimánkovi.

Spí v srdci mém? Dost možná, že tam dříme.
Chceš vzbudit Jej? Dost možná, sám že čeká.
A nežli naděješ se, jest již řeka,
v tvé duši svatvečer, a on již hříme.

Nuž nelekej se Jeho tváře přímé,
jen o jednu píď se vznes nad člověka,
naň pohlédni. — On silných nepoleká, —
a posléz' — druha druh jen vytoužíme.

Pak poznáš, s duší dávno jásající
že oba čekali jste na objetí,
že chyběla vám jediná jen chvíle.

Ty's dávno lev byl, myšlénka tvá lvicí,
než naděješ se, vytoužený letí,
a králem jsi již hmoty zotročilé.

Opatija 10. X. 1910.

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Dav začal se probírati ze svého překvapení. Nevěřte jim—« zvolal kdosi... »ti dva se dobře navedli... je nás ke stu, a dáme si něco pověsit na nos od takových dvou čimanů. Tenhle má dost... dejte taky jeho ochráncům něco na památku...

Možná, že bychom byli měli co dělat, abychom se jim ubránili. Herkules skočil jako pardál po tyčce, která se povalovala na zemi. Bleskurychle přiskočil ke zdi, zamával klackem a křikl:

»Zkuste to... ale zdráv nepůjdete domů nikdo...!

Slyším rychlé kroky. Ve vteřině byli tu policejní strážníci. Jsou udýcháni... Je vidět, že byli hodně daleko a že se důkladně uhnali. Vyšetřují, co se stalo. Lora ukazuje krev na tváři, všichni ukazují na zraněného, jenž těžce vstává. Strážník mu pomáhá a rozhlížeje se kolem sebe, v jargonu pouliční chásky mumlá:

»Pěkně děkuju... vy ste mu tu makovici sakramentsky zvalchovali.«

»Kde mám klobouk... kde mám deštník?«, byla první otázka zraněného.

Lora svědčí a lže, jako když tiskne. Všichni jí přizvukují a dosvědčují, že mluví pravdu.

Strážníci byli se svým úsudkem hned hotovi a popadli ubožáka z obou stran.

»Hajdy s námi na komisařství!«

»Pro Krista Pána,« úpěl nešťastník, »vždyť já jsem nic neudělal... Lidičky zlatí... mluvte přece pravdu... co pak je tohle možné? Div jste mne neutloukli, a ještě mne povedete na policii... To je strašlivé...«

Sesypal se na dlažbu a dal se do usedavého pláče.

»Banda zatracená,« ulevil svému hněvu Herkules... »poslouchám to všechno a žasnu nad tím darebáctvím. Pusťte ho... rozkřikl se na policejní strážníky... já vám teda povím, kdo tohle všechno — ovšem bez úmyslu, zavinil. A ty červená ocehchule, dobře se na mne podívej. Kdo pak ti udělal tenhle šrám? Já to byl... A proč jsem ti to udělal? Nerad... tahala si mi, ty červené strašidlo, hodinky z kapsy, já se ohnal, a rukojetí hole jsem tvou nalíčenou larvu trochu poznamenal. Teď víte, páni policajti, koho máte sebrat... tuhle příšeru zavřete na deset zámku, aby dala lidem ve dne i v noci pokoj...«

Strážníkům bylo toto rozuzlení nějak nemilé. A zástupu teprve. Člověk žasl, kam se najednou ti lidé poděli. Jakoby se země pod nimi otevřela. Než se kdo nadál, stál jsem tu jenom já, Herkules a strážníci. Nejpodivnější však mi bylo, kam se poděl ten dobrý muž, jenž před chvílí ještě činil dojem polomrtvého tvora, kterého musí dopraviti Ochranná stanice do špitálu.

Strážníci neřekli a, neřekli b a zmizeli jako dva stíny.

Přistoupil jsem k neznámému a podal jsem mu ruku.

»Mně jste přišel,« povídám, »na pomoc v čas ... trochu jste se opozdil pro beránka, jenž sňal vaše hříchy.«

»Netušil jsem, co se z toho vyvine,« omlouval se Herkules... »ale jen když jsem přišel aspoň na třetí zvonění.«

»Dobrou noc,« — povídám.

»Pane!« zvolal.

Otočil jsem se.

»Nešel byste na černou kávu...? neusnul byste zrovna tak, jako já...«

»Proč ne... na černou kávu ano... z toho nekouká velký ouraz... a kam?«

»Kam? Tam!«

»Tam?... Do toho brlohu?... Vrhnou se na nás jako vosy a dostaneme třeba víc, než ten ubožák, jenž sice utekl, ale domů toho nese víc, než dost.«

»Ba ne,« ubezpečuje mne znalecky Herkules... »budou jako pěny... nikdo ani nedutne. Pojďte... stojí za podívanou takový spráskaný pes...«

Měl pravdu... vzbudili jsme sice svým příchodem veliký rozruch, ale nic víc. Nevybitá pomstychtivost a blamáž nenasytných lynchovníků odškodnila se na původkyni aféry. Seděla v kontě a její vzezření ukazovalo, že scéna na ulici měla v kavárně bezprostředně před tím, než jsme přišli, bouřlivý dozvuk. Sklepníci, kteří ihned vystihli, že příhoda takového rázu by je mohla poškoditi, přivítali nás s devótní zdvořilostí. Nočňátka pokukovala po nás plachými pohledy, muzikanti nás přivítali slavnostním pochodem z Libuše. Nevadí, že přišli hned na to vybírat... měli nejlepší úmysl, těžili z krátka z vhodné situace.

Přišel k našemu stolu vrchní sklepník a tázal se, smí-li k našemu stolu přisednout »dáma«.

»Proč ne...« řekl jsem ledabyle...

»Je to náš nejlepší kousek,« doporučoval ji prostředník, »tuze vzdělaná osoba. Lepším pánům ji vždy doporučujeme. Není nikterak dotěrná... nemá toho také nikterak zapotřebí.«

»To je respekt, co?« liboval si Herkules.

Se židle u kapely zdvihla se vysoká, štíhlá ženština. Měla na sobě tak zvanou »velkou toiletu«, která na první pohled prozrazovala moderního krejčího. Osoba ta nebyla ošklivá, naopak, její obličej byl dost zajímavý. Tu a tam měla pod očima nastříknuto po pize, na čemž si asi nemálo zakládala.

Uklonila se, posadila se docela způsobně, a objednala si papirosy. Nabídl jsem jí svou tašku. Vytáhla filigránskou tabatěrku z kabelky, zaplatila cigaretky, nabídla nám a zapálila.

Měla hezké, jiskřivé oči a krásné zuby. Proto se asi pořád usmívala. Hezkou chvíli si nás prohlížela.

»Hrdinové,« prohodila... »provedli jste kapitální kousek...«

Vzala si druhou papirosu z mojí tašky, podepřela si bradu oběma rukama, a dlouho se na mne šelmovsky dívala.

»Máte dnes peníze?« překvapila mne otázkou.

»Vida,« pomyslil jsem si... »není prý dotěrná.«

»Dnes,« řekl jsem... proč zrovna dnes..?«

Povyhrnula rty, aby ukázala svoje skutečně nádherné zuby.

»Protože lidé vašeho druhu dnes mají a zítra nemají.«

»Lidé vašeho druhu? Tomu nerozumím...«

»Vy jste přece tak zvaný kumštýř... literát a žurnalista... a ti zpravidla bývají v takové situaci. Vydělají, mají... pak hýří a týden suší ústa.«

»Jen si nedělejte násilí a řekněte to na plno, že suší hubu.«

»Jak je libo... sedávám ve společnosti lidí, kteří si potrpí na slušnou konversaci. Chodíváte na druhou stranu, že? Jsou tam vaši kamarádi... chcete, abych jim vzkázala, že jste tady?«

»Ne... prozatím ne... je mně docela příjemně zde...«

»Mohu to považovati za pokloně?«

»Nemám nic proti tomu.«

»Počkejte,« řekl Herkules, »uděláme z toho melodram. Zahraji vám něco na piano.«

Odměnila ho za to roztomilým úsměvem. Věděla, co jí sluší.

Herkules se zvedl, naklonil se k ní a řekl:

»Byly doby, kdy vám člověk mohl políbiti ruku.«

Zvážněla a upřeně se mu podívala do očí.

»Pane... jak dlouho to bude trvat, než budete mít větší duši než tělo.«

Herkules dal se do řehonivého smíchu.

»Oho, to zní jako útok, ne-li dokonce jako urážka.«

»Nikterak, pane, je to pravda.«

Při tom ho změřila tak pohrdavým pohledem, že jsem k ní za tuto energickou obranu pocítil ždibeček sympatie.

Herkules cítil, že byl dukladně trefen. Styděl se za to, a proto mu napadlo, že udělá nejlíp, když si pomůže z rozpaku nějakou neomaleností.

»Jste jako ta tobolčička... malá jako vaše huba, ale vejde se do ní tisícovka sprostoty.«

Sklonila hlavu a nedala mu odpověď.

»Máte poslední slovo,« řekl jsem nevrle... »jděte a zahrajte něco. A ne abyste přišel potom vybírat,« zvolal jsem za ním se smíchem.

Vděčně se na mne usmála.

»Toho jste našel na ulici, že ano?« prohodila za chvíli.

Pokývl jsem hlavou.

»Přála jste si něco?« zeptal jsem se za chvíli.

»Proč se ptáte?«

»Proč jste vyzvídala, mám-li dnes peníze?«

»Ah tak. Nerozuměl jste mi. Vím přece, kdo a čím jste.«

»A jak to víte, kdo vám to řekl?« chytil jsem se.

Herkules začal hráti.

»Ku podivu,« řekla sousedka, »nehraje špatně.«

»Neodpověděla jste na mou otázku.«

»Hlásí se z vás autorská ješitnost. Nuže... pošimrám vás trochu na šíji. Lidé i psi mají to rádi, říkával můj přítel. Znám vás z nakladatelských prospektů... všude, kam jsem přišla, povaloval se váš obrázek, visel na rozích, v tramvayi, v holírnách... patříte zkrátka mezi populární, nechci-li říci, slavné autory. Jste zajímavější člověk, než jak vypadáte na prospektu. Je vidět, že jste na to tuze myšlil, že se váš obrázek v tisících exemplářích rozletí do světa. Nebyla by to tedy žádná přednost, že vás znám... znají vás tihle všichni, znají vás sklepníci a znají vás také policajti. Proto jste dnes tak dobře dopadl... báli se vás, báli se vašeho péra, a proto vám nenabili.«

»Tedy podle prospektu byste se byla do mne ani nezamilovala,« řekl jsem s nádechem jizlivosti.

»O to se přece nejedná,« odpověděla s obdivuhodným klidem... chtěla jsem tím jenom říci to, co se děje všem slavným lidem. Jejich podobizny jsou pravá monstra. Je v tom všem něco strašlivě směšného a malicherného. V duchu je vidím, jak slavnostně se ubírají k tomu fotografovi a jak jsou při tom proniknuti myšlenkou, že nastává památná a rozhodující chvíle — pro ně i pro národ. Jsou to na fotografii docela jiní lidé. Nejlepší toho doklad jste vy... tak, jak tu přede mnou sedíte ve volné, nenucené posici, tak byste měl vypadat na fotografii...«

»A jak tam vlastně vypadám,« dal jsem se do smíchu, abych neprozradil, že bych rád slyšel pointu.

»Jak tam vypadáte? Jako praobyčejný šosák, jako podnikavý krejčí, jenž dá nad inserát nebo nebo nad ceník svou podobiznu. Ten pracovní stůl, u kterého sedíte, ten to nezachrání. Na stole je vidět sošky, kolem do kola knihy a obrazy... to všechno vypadá přirozeně, ale vy ne... vy jako byste si tu chvíli myslil: »musím se tvářit tak, abych světu imponoval, abych jej omráčil.« Kdyby vás brał člověk, jenž dovede to svoje řemeslo zvednout z obyčejné úrovně... možná, že by to dopadlo jinak... Ale to by byla zásluha jeho, ne vaše. Mne tyhle fotografie nesmírně zajímají. Málokdy přijdu na výminku z pravidla... Nemluvím o svatebčanech, nemluvím o hodnostářích — baví mne jenom fotografie z kumštýřského světa. Ještě nejlepší snímky našla jsem v ateliérech... Hoši si je sami pořizují, a ti mají vkus. To je opravdu radost, podívat se na takový obrázek. Mám jich doma několik a občas se ráda na ně podívám, zejména tehdy, když některý z nich s něčím novým přijde...«

»Aha, teď už všemu rozumím... že jste byla, nebo dokonce ještě jste modelkou?« vyhrklo ze mne radostně, že jsem konečně všechno rozluštil.

»Mýlíte se... nebyla jsem modelkou. Byla jsem víc...«

»Víc než modelkou? Sapristi... neprozradila byste mi laskavě jméno tohoto kariérového stupínku?«

(Pokračování.)

KOMPROMIS.

Úhořem hladký je a hebce lísavý,
vypadá oddaně, jak sloužiti by prál'
nezištěn vuli tvé bez hlesu únavy
jen za to, lože své že stlát smí před tvuj prah.

Však krátce v ložnici tvou pelech přestaví,
za stolem sedne tvým, dle něho jdeš jak
v snách,
zmanuje svědomí a mate představy
a s ideálných drah rve v kruh svých kalných
snah.

Z úhoře stal se had, jak okov obmyká,
tvé chtění úmyslu svých jedem proniká,
čin jiní řídě tvuj i slovo jazyka.

Pán kdys, teď sluhuv rob pro zisku psího kost
mu v povel ženeš se i přes ten z břitev most,
své zadav svobodě, svou zhubiv poctivost! —

CIRCULUS VITIOSUS.

Zapřažen krátce v psotné káře žití,
dřív jeden, druhý padnem' později:
to jistota, jež sirným terčem svítí
mlh těžkých návějí.

Co nad to kmitá sklaných citu v mýti,
podobno rosné v slunci krupěji,
z domyslu bez podstaty vzešlé kvítí
bláhových nadějí.

Plod chtíčuv cizích, bez vlastního chtění
nevýzkumného taje přes pražce
k vědomí jsoucnosti sem vyvrženi:

Bez vule své a beze svojí viny
jdem jako ovce, hrané k porážce,
ze říše stínu k stínum skrze stíny — — —

XAVER TEJŘOV.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Hadam mlčky snáší otcovy káry, zaslouží je a je už zase ve své míře.

Volum sáčky s hlav stáhl, opraf na klanici omotal, na cestu s pole přes prokopnutý zákop sjel a potom na vuz k otci si vyskočil a na jetej na předku se k němu posadil.

»Chlapče zlatej, cítím na sobě jak stárnu, síla mě vopouští, k večeru už nohy pode mnou se třesou ha lože se dočkát nemůžu.« z lehka počíná otec, ale k cíli už ton řečí míří, nenaříká pro nic za nic, na měkko naladí nejdřív Hadámka, a lehčí pořízená s nim pak bude.

»Tak vidíte, ha přece si pokoje nedáte, ste ve všem první, víc se dřete než my, ha přece s Martinem vás rádi ve všem zastaneme.«

»Huž to jiný nebude, než že na vejmluvu muším. Vlády se vzdám, hustompím vám, do sedničky zalezu, než se vodstěhuju za mámou za Soutky.«

»Nemluvte tak, táto, proto hunířit eště nemušíte, ani dvur předávat, ani do sedničky chodit na řbitov myslit, pánem si vostaňte ha jako pan správčí Tranovskej na lidi, vy pěkně na nás dohlížejte ha jen dyž chybu spatříte, ruku k dílu přiložte.«

»Ani toho třeba nebude — nechlubím se s vámna, hale celý Klenčí ví, že ty i Martin — voba že ste spolehliví hospodáři, vo to nic, budu s lehkým srcem humírat, dobře sme vás s mámou vychováli, jenom eště jedna velká starost mě dusí.«

»Ha jaká pak?«

»Esli se dobře voženite.« Hadam mlčel, slova neřekl, ani starý nepromluvil, jen se díval, jak krev pod osmahlou lící synovou vystupuje po skráních až ke kořínkum vlasů. Vuz drkotá nerovnou cestou, minul už Hlinovatka, projel husí louži i husí plac a volouškové sami zahnuli teď pod Dílci u Lomikarových božích muk na staron silnici a pomalu se klátí do kopce k městečku.

»Vy, táto, seďte, hale já skočím, de to do vrchu.«

»Jenom i ty seď, dyf to není žádnej náklad ten drobet jeteli, to muši straky utáhnout, dybys je zapřáh za vocasy!«

Poslechl Hadam, ale jakoby na trní seděl, jako mák plane i srdce buší mu pod košilí jako divoké. »Dyf ty mi nehutečeš, z drápu tě nepustím,« pod kůži se směje starý Porazil a nahlas povídá: »Abych tera nezapomíl na svou řeč, ženit se jeden z vás muší.«

»Martin, táto, to Martin muší, je starší, dvur je jeho, patří mu ha přeju mu ho!« horlivě, až nápadně ochotně vykládal Hadam.

»Ty bys chtěl u něho do smrti pacholčit?« Jakoby ho ke zdi tiskl, tak úzko bylo Hadamovi, táta ho těmi otázkami tak utiskuje a ne-

povoluje, vykroutit se mu nemuže, pravdu přiznat už musí, a když musí — Pánu Bohu poručeno — tak přizná. »Víte, táto, já bych nějakej čas třebas i pacholčil, než by se mi něco šikovnýho naskytlo, myslím, že při kontrachtu na mě nezapomenete, ňákej podíl že mi vyštípíte,« odmlčel se a čekal, co otec řekne.

»To jistě, s holejma rukama ze dvoru nepudeš, spravedlivým dílem na tebe pomejšlím, moh bys se i jinám na dvůr přiženit, moh bys i ženu s věnem k nám přivest — Martina vyplatit a doma hospodařit.«

»Táto, ne, to bych nemoh'.« třese Hadam hlavou, až mu spocené kudrny do čela padají.

»Nemoh? Ha proč bys nemoh?« To už ho táta netiskne ke zdi, ale zrovna nuž mu na hrdlo nasazuje — nž to ani k vydržení není.

»Protože Krejčuc Dodlička tulik peněz nemá,« vyhrkl náhle Hadam a hned se mu značně ulevilo. Bičem si pošvihl, pot s čela si utřel, natáhl se a čekal, co na to otec.

»Která Dodlička? Vo jaký Dodličce to mluvíš? Snad ne vo tý sýkorce Krejčiřuc?«

»Ba právě, vo žádný jiný než vo ní.«

»Kam si dal jenom voči, chlapče nechčasnej — to se mi ještě Kašparuc Manka stokrát víc líbí než ta Krejčuc bledule.«

»Hale mi ne!«

»Cák si s ní počneš? Ženská k jehle ha niti, takovou ke kose ha cepu?«

»Teky si na selskou práci zvykne.«

»Hadame, nezvykne — dyť nemá k tomu podstatu.«

»Přičiním se sám, za dva dřít budu, jen dyž bude má.«

Volci dojeli právě k prvnímu stavení v Klenčí. »Pudu vokolo humen,« utrhl se náhle starý Porazil a než Hadam zastavil, seskočil už jako mladík za jízdy s vozu a dal se pěšinou vzhůru. Těžko se mu šlo... Domů ani se mu nechtělo. Sluníčko hledělo na něho přikrčené už na samý Haltrav, a takové smutné a mdlé se dívalo, takové bledé a matné nějak, jako nemocné. Z par a mlh utkal se přes ně závoj jako ze šedého průsvitného hedvábí a ten závoj jako filtr zachycoval v sobě všechen oheň sluneční, všechno jiskření a žár a pouze mdlé, žluté paprsky procezené propouštěl dolů na chodský svět.

Tak tomu bylo i ve staré duši Porazilově, sesmutněla, zmatkem a nepokojem se zakalila. »Co dělat? Co si počít?« rozjímal si stařec ještě na svém loži pozdě večer, když marně čekal dnes na spánek a sen. »Škoda mámy!« politoval upřímně, »ta by jim to rozmluvila — ba hani rozmlouvat nemušela, nebulo by se to přitrefilo, nebulo by na to došlo; ženský mají na tuty věci jinej čuch, bula by hned s samým začátku šlápla tomu na krk, hudusila jiskru dřív, než vyšlehne plamen, chlapci jí měli rádi, lepší humělа s nima promluvit i lepší se vydadit — ba — škoda mámy — — — škoda — « a pomalu klížila se mu víčka, až konečně přece usnul.

Těžko usínali v přístěnku i oba bratři. Dlouho si spolu šeptali, až konečně i oni řekli: »Co je nám souzeno, nebude nám vodlouzeno,« a také se ztišili...

II.

V noci sprchlo, ale ráno za Houvězským Hrádkem vstalo sluníčko boží čisté a usmívavé. Čerstvé jako rybičky, umyté, jako vykoupané stály už stromy i louky i pole a sotva jim slunce vtisklo první políbek, celý kraj jakoby se štěstím usmál, zajiskřil tisícerými krůpějemi, jako dítě, když v pláči náhle se rozesměje pod vřelým políbkem matčiným. Ptáci se rozezpívali, z černých lesů se kouřilo, jako měkké stuhy bílé protahovaly se Sádkem, Maličkým, Stroužkem a ostatními revíry, nad nimi pruhy páry — hezky a mile bylo na světě...

U Porazilů vstal hospodář a rovnou cestou k oknu. Vidí, že se sluníčko usmívá, vlažička že spadla, lesy se paří — usmál se také radostně a hledě k té lesní stěně nad Klenčím, jako dítě si povídal: »Kouří se z lesů, lišky pečou chléb.« Ta pěkná nálada už ho neopustila, ani když si vzpomněl na svoje trápení s oběma syny. »Tak to hudělám, nic jináč!« upevňoval v sobě ještě znovu, na čem se v noci rozhodl. »Budou mít, co chtějí, hale ajť mi potom někdo příde s lamentem — bránit jim nebudu — aby na mě jednou nemohli nařikat.«

»Co je tátovi?« starostlivě ptali se Martin i Hadam, když viděli, jak celé týdny chodí, nemluví, dvořiště na kroky měří, pole obchází, brejle na nos bere, do kalendáře se dívá, počítá, staré gruntovní archy prohlíží, strach se zmocňuje obou. Věří už, že otec chce hospodářství prodat, do cizích rukou je odevzdat a tak oba potrestat. Pár set podílu jim vysadí, ostatní si uloží do záložny pod intresí. »Až co po mně jednou zbyde, to bude váše,« řekne. Líto jim bude domova, kde vyrostli, líto polí i luk, které si zamilovali, ale »ajci« — mávli rukou, »jen dyž bude náše, co se nám líbí a s čím mušíme do smrti žít.« a dvě pěkné, hladké tváře dívčí jakoby se mihly jim při tom rozhodnutí před očima.

Minula senoseč i žně, už bylo i po otavách, semena šťastně dostala se do země, brambory ze země a starý Porazil stále nic.

Přešlo ho to, zapomíl na to!« radují se synové, jenom je jim divné, proč tak chvátá s mlácením a proč neprodává nejstarší pár volů, čekali, že poženou na Bortolomskej trh do Kdýně a když nic, tak že jistě na Šimona-Judu do Hostouně, ale zase nic, až najednou než se s pole vrátili — prodal oba páry volků dvouročáku, místo aby je tahu vyučil — divdivouci!

»Něco se s tátou dije, něco má za lubem, vědí sice synové, ale ani slovem se nezmíní, až bude čas, však se otec ozve. A ozval se.

»Budem stavět,« prohlásil slavnostně, když zima se blížila a práce už bylo na mále. »Martine, ty budeš vozit klády, Kašpar bude lámat kámen a ty, Hadame, ho budeš z lomu vozit. Nepomyslil sem nikdýž, jaká starosť na mě ještě čeká, do stavby že se na starý kolena pustím, dyž nedáte jináč, tak vás spravedlivě vo dvůr rozdělím, každej dostane polojci, Martin jako starší vostane tu, v našom, de se šichni Porazilové narodili, Hadamovi postavím tudle naproti v sadu stavení, mařtat, kolnu a storolu, aby míl v čom vostávat. Materiálu natahánie v zimě ha po jaru jak Pámbu dá, přídou zedníci ha tesaři.«

Celé Klenčí už dlouho bylo zvědavo, jak to u Porazilů dopadne. Dovolí starý synům se oženit podle jejich srdce anebo se zatvrdí a chlapci budou se musit ženit podle jeho hlavy. A celé Klenčí nyní chválilo starého za to, že to tak moudře rozhod, synům povolil, o grunt je rozdělí a oběma tak slušné živobytí dá.

Všichni Porazilové byli muži činu. Moc řečí nenamluvili, ale na dílo byli kati. V neděli odpoledne vydal se hospodář s tesařským mistrem do lesa. Srdce starému sedláku krvácelo, když tesař vybíral a sekerou na kůře hned označoval, co se má porazit na trámy, co na krokve, které stromy na prkna a na šindel. »Tůze pěknej, zachovalej les máš, Porazile,« chválil hlasitě, procházeje a probíraje kmen od kmenu a tou chválou bolest sedlákovi jenom zvětšoval.

»Mám, mám,« hrdě kýval Porazil, »hale ty mi z něho hudeláš paseku,« a díval se smutně kolem po stromech, na kterých pod odňatou korou bělalo se obnažené dřevo, potící z rány vonnou pryskyřici.

»I mlč ha nenařikej, ani znát to nebude; pěknou památku tu ještě synom zanecháš — půl Klenčí bys moh postavit, než bys svůj les se zemí srovnal.«

Hned v pondělí potom v Porazilue lese zaskřípala pila a v jejich lomu zazvonila motyka. Napřed s vozem, a potom když sníh napadl, se saněmi pěchotou vyjížděli od Porazilů — i sousedé svým ramenem i potahem pomohli a do jara hmoť už se nemohli doma na dvoře ani v sadu a poslední fury skládaly písek a cihly venku »na Klenčí«.

»Co muší bejt, ajf je špíš než dýl,« bylo příslovím sedláka Porazila a hned jak minula popeleční středa, udeřil na syny: »vožeňte se ha čerstva, masopust je krátkej a řeknu rovnou — ajf se i ty divčata na stavbě přičiní, ha ne aby jako paní přistěhovaly se do hotovýho anebo abych Mance za dílo ještě platil — štyry ruce sou štyry ruce — ty huž bude cítit — Ha my habysme se letos roztrhali — řemesníky mít doma — vobsloužit pole ha do žní mít všecko hotovo, habyste huž každej svou hourodu moh pod svou střechu vozit — to nebude malá hračka — z Tranova panckej archýtek přijede pole rozměřit ha stavby založit huž tuten tejden ha na druhej pudem k notárovi — bude tu u Hausneru »držít soudnej den« — tak se to šikne.«

»Tumlujte se — tumlujte se,« volal teď ustavičně Porazil a sám první hnal se do práce jako mladík. S horečným kvapem, s nevidanou dříve u něho nedočkavostí, skoro až překotně hnal teď všecko parou.

»Porazile, cák tak pospícháš?« divili se sousedé z prava i leva, kterých ke smlouvám dožádal za svědky.

»Ještě bych rád za svýho živobytí všecko viděl,« vysvětloval sedlák, veda oba syny ke kontraktu.

»Tak co dáš věnem svý ceři ty?« udeřil před notářem na nádeníka Kašpara.

»Tělo ha duši — víc nemá,« přiznal se bez mučení a rozpaků podruh.

»Ha ty?« optal se Krejčího.

»Nu, vybytí bude mít jak se sluší ha patří, na dvě lože porušek, halmary, suden, truhlu.«

»To nic,« přetrhl mu řeč Porazil, »po tom se neptám, řekni zkrátka, kolik věna jí vyplatíš v hotovejch?«

Krejčí podrbal se za uchem a nerad kousal do toho kyselého jablíčka zde před lidmi. Ale s pravdou musí ven. »Tůlik, co Kašpar teky dám,« řekl konečně.

»Tak tera nic,« nahlas a tvrdě, ale za to určitě a přesně zjišťoval Porazil a mluvil dál k oběma otcum nevěst společně: »dyž nám nic nedáte, nic vod nás chtít nesmíte, statek rozdělím synom, nevěstám nic, do polojčky je nevemu; podle toho pane notár sestavte kontrachty.«

»Táto, já bych proti tomu nebyl, dyby půlka byla psaná i na Manku,« opovážil se ozvat Martin, ale hned toho litoval.

»Ty mlč,« přísně ho okřikl otec, »jen z vlastního se dává, ičko já dávám, ha podle svýho rozumu dávám, haž ty budeš pán, jednej jak rozumíš.«

Hadam přikrčil hlavu a raději ani nepípl. Měl už na jazyku, že se přidává k Martinovi a také Dodličku že chce uznat za spolumajitelku, zašla chuť i Krejčímu i podruhovi dělat nějaké námitky. »Se starým nejsou žádný špásy,« a byli svolni ke všemu. Matky nevěst se doma s nimi sice vadily, že tam dcery nebudou jako selky, ale jako děvky, nic že jejich nebude, jen dřít že se tam budou, ženichům to vyčítaly, hrozily, že jim dcery nedají, starý Porazil však byl jako ze žuly, nepovolil, i svatby se slavit musily tiché, nehlučné, jak se na chudé nevěsty sluší a patří. Aspoň o muziku škemrali mladí.

»Máma je nebožka,« odbyl je krátce otec, »pudem do kostela bez mámy, ha proto pudem i bez muziky.« A na tom zůstalo.

Porazil měl uděláno hospodařit do Jakuba, pak se z vejminku vystěhuje podruh Kašpar a nastěhuje se tam on — vejmluvník — a mladí rukou společnou a nerozdílnou budou mu sypat vejminek zrovna takový — nic větší, ani menší — než on sypával za mlada svým rodičům. Jenom loučku v lese si vymiňuje — ta do smrti zůstane jeho — protože on ji lesu urval — on močál vysušil a travnou louku tam z toho bahna, kde nic nerostlo — udělal. Sekat ji bude, nebo na stojato prodá — jak mu bude líbo, aby měl přece v kapse nějaký groš na tabáček a nemusil se o krejcar prosit mladých. Asi půl roku zbývalo — v tom čase měl postavit nový, bytelný »dvůr« a odevzdat ho Hadamovi. Dá se to dokázat — ale ne leže, ani stoje, zachvátnout si musejí všichni jak se patří — a proto hned ten den po svatbě zapřáhl tesaře i zedníky, mladé, sebe i potahy a od noci do noci je honil. Jako hřiby ze základů vylézaly zdi, roubované stěny stodoly, sloupky kulny a než pole vyschla a na jarní setbu mohlo se pomýšlet, zdvíhaly se u Porazilů krovy a na první krokvi zazelenala se smrčinka šábory ověšená, jak ji tam tesař Vojtačka přibil. Když tam v té výši zašuměla, utřela si dole pod ní Hadamova žena tajně cípem zástěrky slzičku a nebyla to první po svatbě. Což Manka — té bylo hej! To byla lamželezo, ženská od malička v selské práci vyrostlá, utuhlá, ale chudák, Dodlička, teprve ovykat musila, ona vyrostla při jehle, tátovi od malička pomáhala krejčovat a nikdy ji tuze netěšilo, když ji máma poslala s putnou, srpem a brouskem nažít kousek trávy jediné kravce, kterou měli anebo s košem na zádech do lesa pro trochu chrastí, anebo na pole s motykou pro »brambury.« Zhrubly ji sametové její ručičky při té práci selské a ani jehlička, ani plátno pak jimi tak lehce neklouzalo. Krejčí to chápal a zastával se jí — ale matka ji to zazlívala. »Mlč, ty nic nerozumíš,« kárala i svého muže nad šitím skloněného, »divči se ruce vod práce vodvrátí, jehlička a cihlička by ji huživily, dyby vostála jako švadlí do smrti svobodná — hale co potom, esli se vdá —? Huškubnout kousek trávy, huvařit voběd, humejt zem, hudeřit cepem, nakrmit krávu — ničehož nic nedovede — jaká pa to z ní bude žena ha hospodyně?«

Na svou mámu zlatou si nyní proto vzpomínala Dodlička, když ji starý Porazil z práce do práce stejně jako ostatní honil, ba právě na ni zvlášť přísně utkvívaly ostré jeho oči a chybičku každou hned našly i vytkly. »Jak pa to držíš tu lopatu? Tak se písek hani vobilí nenabírá s hromady s hora, pěkně při zemi se začne, ha lopata muší mluvit.« A když se Dodličce zamžily oči anebo když se zastavila, na rukách mozoly si prohlížela: »Jojo, divče, to není jehlička ha nitě — to sou bídle ha sláma,« drsně až jízlivě smával se jí sedlák, jakoby kouska citu v srdci neměl. Bolelo to nejen Dodličku, ale i Hadama a zastával se jí, když byli s tátou sami mezi čtyřma očima.

»Ty chlapče hloupej,« smál se otec dobrácky, »poděkuj mi rači misto se durdit. Ženu tě vychovávám ha pomocnici. Myslíš, že sem slepej, ha nevidím, jak zkouší? Každý učení je mučení. Kostě v těle jí musí hutouhnout, ruce ztvrdnout, řibet, se votlačit, měký masíčko spadnout, líčátka se vopálit, sic budeš nechčasnej s ní. A jí řeknu, že tu hlavu si nesmí česat ha kudrnatit jako za svobodna, že je vdaná, aby zapomínala na zrcádko ha mašličky, že k nám nepřišla dát si jí jako svatej vobrázek za sklo sklo ha rámeček. Jináč je to tuze bystrá dívče,« zmírnil teď hlas stařec a vřele i s uznáním mluvil o Hadamově ženě. »Šikovná je ha čiperná jako šídlo, jednou jí práci vokážeš, něco jenom napovíš, na nos se tě podívá ha sama hned ví, za kerej konec to popadnout. Nic proti ní nemám, ha tuze rád poslouchám, když jí práce těší ha vona jako včelička bzučí si ňákou písničku. — Tak mlč ha nech mě! — zvykne si ještě selský práci, ha budeš mít ženu vopravdu k pohledání.«

Smířil se Hadam a vyložil to i vysvětlil u Krejču, kam od svatby den co den spát chodil, když mu vyčítali, proč nechá Dodličku tak prohánět, proč se jí nezastane... I mladá žena to uznávala, ale přece jen prožívala chvíle, kdy smutek ulehal jí na duši a kdy v smutné náladě v koutečku někde sama a sama si poplakala anebo smutně jako v kleci lapený ptáček zazpívala. I v této chvíli, kdy bílé, otesané krovy leskly se v záři zapadajícího slunce, kdy zelenala se a šuměla nad příštím jejím domovem smrčinka, vzpomněla si na jinou, vysokou smrčinu, štíhlou a rovnou, a jistě tak vyso-

kou, že by dosáhla až přes ty krokve nahoře, vzpoměla si na svůj »máj«, který jí loni ještě Hadam pokradmu v noci před okno postavil. Viděla ten štíhlý strom s tak oloupanou korou, že jí bílé dřevo prosvítalo, jakoby se po »máji« z dola nahoru dvě stuhy — bílá a zelená — vinuly, »máj« s okleštěným peručím, tak že nahoře pouze vršek zbyl, i ten vršek viděla ověšený pestrými fábory, okrášlený hedvábnými pentlemi, barevnými pouky vaječnými a pod tím vrškem jak se houpá a kolem tyče uprostřed točí na šňůrkách zavěšený zelený věnec. Zastesklo se jí po těch bezstarostných, milých dívčích časech — tak zastesklo, až jí ta slzička úkradkem z očí vyběhla...

Martinova Manka — ta neměla ani půl citu Dodliččina. Srdce její bylo v jádru snad dobré, ale nepěstěné a nehleděné. Zakrsalo v ní všechno něžnější a jen silou svojí a stepilou postavou a zdravým, bujaře kvetoucím tělem se líbila. Od mládí ku práci selské vedena, uměla pracovat jako kůň — i teď do práce samé si nestěžovala, jenom na to zahubovala často a někdy i hlasitě, že se musí plahočit a starat na jiného — pomáhat stavět něco, co jejich nebude, v čem se jiný bude roztahovat a čím jiný bude vládnout. To tak štíra nasazovala do hlavy i Martinovi i on se dával pomalu na stránku své ženy a i jemu hořklo všecko dílo na stavbě.

Jednou i podruhé to přeslechl tatík a dělal, jakoby neslyšel, ale když po třetí si tak Martin se ženou stěžovali, a to hodně hlasitě, schválně, jak se mu zdálo, aby to Hadam slyšel, tu se zle rozkřikl: »Že vám huby neboli, tak marně mluvit. Ještě sem tu pánem já, já poroučím, ha dám nový stavení komu budu chtít — možná dost, že pro sebe stavíte ha Hadam se ženou že se dřou na vás — hamba je to, vyčítat — ha ty, Manka, se mi zdáš bejt lakomá, pamatuj si: lakota — čertovo rachota!« To řekl nahlas, vážně a přísně, vrásky mu při tom na čele naskočily a dlouho se neztrácely. To ustavičně na Manku i Dodličku myslil a ku podivu, čím více na obě nevěsty myslil, tím víc líbila se mu Hadamova žena, ta, o které stále říkal, že je »budiž k ničemu«, ženská pro sedláka slabá, nic že neuzdvihne, neusekne, že má hebké ručičky jako paní, ty že špatně se budou ohánět kosou a cepem. Za to srdce jeho odvracelo se zvolna, ale jistě od Manky, kterou velebil dřív pro její sílu a vážil si jí jako neúmorné pracovnice, která vydržela stát v řadě sekáčů, na mlatě, na poli jako každý mužský. Bránil se tomu rozumem a říkal si »Martin přece líp pochodil, Manka je sukovatá ženská, na groš vopatrná, v jídle pořadovná, to ta Hadamova je horší, mlsná je jako koza, všecko jí neleze, rači žíci položí ha vo hladu je, než by břicho vošidila ha parádnice — furt načesaná ha naškrobená jako k muzice.«

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

II.

(Pokračování.)

Krásný večer na Cetyni. Vysoká horská poloha a svěží vzduch, neznečistěný rmutem velikého průmyslu a velikých měst, činí nám oblohu skvostnější a hvězdnatější. Šedá barva skalnatých hor kolem kotliny cetyňské místy téměř zbělala ve svitu ubývajícího měsíce, naproti tomu zčernaly ony části, na které padal stín.

Cetyň jásá v zátopě radostných barev a elektrického osvětlení, má totiž hlavní město černohorské, které posměváčkově nazývají vesničí, již také svoje vlastní moderní světlo. Před palácem knížecím koncertuje hudební kapela, a ačkoli jest již blízko půlnoci, na hlavních ulicích jest živěji nežli v nejrušnějších denních hodinách. Všechna Cetyň vyšla si sem na procházku do toho veselého šumu, do toho svátečního jasu, pod tu rozkošnou, zázračně čistou oblohu.

Někdo na nás kývá a družně pozdravuje z procházejícího se zástupu. Je to náš veliký, starý Jovan ze Srbska, s kterým jsme téhož odpoledne stékali pověstnou Kotorskou cestu. Uhlazenější, v oděvu novějších barev jen září mezi svými přáteli. Černohorská čapka sedí mu na prošedivělé hlavě trochu na stranu jako šviháckému mladíkovi, v ústech nezbytná cigareta. Něco provolává, ale vlna lidí pohlcuje ho a utápí ve víru svých hlasův a barev — však se spolu za slavností ještě několikráte shledáme.

A ustavičně potkáváme někoho, na koho nás upozorňují provázející nás přátelé. Slyšíme oživená jména, která jsme, chvějíce se nadšením, více než před třicíti lety za bojů tureckých čítali ve zprávách denních listův a která mají nejednu vynikající úlohu ve spisech Holečkových. Zimunić, Plamenac, Sočica, Vukotić — samá jména, na kterých lpí významná část novodobé černohorské historie, či lépe řečeno jména, která pomáhala tvořiti tu historii.

Přijeli jsme na Cetyň před samým večerem a vidíme knížete Nikolu a kněžnu Milenu již po třeti.

Hned jak jsme opouštěli kočár, potkali jsme je zvolna se vracející v povozu z podvečerní projížďky. Nyní kníže sedí na balkoně svého konaku a naslouchá hudbě. Národ, téměř co by odtamtud rukou dosáhl, prochází se pod ním. Stále někdo vstupuje dveřmi dokořán otevřenými na balkon, chvíli také naslouchá, s knížetem tiše pohovoří, usmívá se světlou slavnostní náladou. Poznáváme tam prince následníka Danila, několikráte vidíme vstupovati a odcházeti svižnou postavu prince Mirka a mladický zjev prince Petra. Objevují se chvilemi též princezny a mezi nimi všemi nanejvýš skromná a starostlivá máti, kněžna Milena, jako kvočna mezi kuřátky.

Viděli jsme mnoho rozmanitých podobizen kněžniných, ale žádná nevystihuje milé lahody a laskavosti, kterou vyniká tato opravdová matka černohorského národa. Dlouhých padesáte panovnických let nikterak se nedotknulo její vznešené prostoty, žádná sláva a pocta neučinila ji a jistě již neučiní hrdější nebo pyšnější. Černohorci vzhlížejí k ní jako ke knížeti nebojácně a s neskonalou důvěrou, neboť z jejích očí a rtů line vždy jenom dobrota.

Ty skvělé vlastnosti matčiny dostala do vínku také její dcera, italská královna Jelena. Učinila Italy vroucími přáteli Černohorců, podmanila si srdce jejich; hovoří o ní se svrchovanou oddaností a úctou jako o světici. Lesk italského trůnu neoslnil slovanské princezny. Pozorovali jsme za dalších slavnostních dní, jak Černohorci a Italové předstihují se v projevech oddané lásky k této ztepilé, usmívající se krásce, o které jsou přesvědčeni, že nové vlasti přinesla štěstí a požehnání.

V následujících dnech uchváceni jsme vírem slavností. Poměrně malá Cetyň stala se dostaveníčkem hostí několika evropských královských a knížecích rodů. Po králi a korunním princi bulharském dostavují se královští manželé italští, přijíždí princ Battenberg a korunní princové srbský a řecký, přijíždějí velkoknížata ruská se skvělou družinou. Děla téměř ani nepřestávají hřímati, zvony každé chvíle se rozhoupávají na známé staré věži nad monastýrem. A dolů na tu všechnu slávu pohlíží se strmé skalnaté výše, odkud jako z ptačí perspektivy lze obhlédnouti celou Cetyň s okolními horami, vzdušné mausoleum, pod jehož blankytnou klenbou, aby byl poetickým výšinám blíže, klidně dřímá věčný sen někdejší gospodar černohorský mitropolit Danilo. Nápis na náhrobku, ozdobeném bronzovým medailonem, praví pouze nejprostší data: Narodil se roku 1677, nastoupil vládu roku 1696, zemřel roku 1735.

A nic více. Kolem hrobu jest na nízké kamenné podezdívce železné zábradlí, aby neopatrný návštěvník toho tichého místa neoctnul se bezděčně s polámanými údy v krajních ulicích cetyňských. Tak jest strmý tento horský hrot s hrobem Danilovým, ale přece ještě zbylo tam kousek místa pro tři malé záhony, posázené kvetoucími astrami.

Nebe přispělo slavnostem cetyňským nejkrásnější pohodou. Slunce plné teplého zlata, na obloze ani obláčku. Vůně šalvějová s nepřehledných hor kolkolem mísí se s vůní vadnoucích a schnoucích ozdob vavřínových. Jenom bílé chomáče dýmu z dělových výstřelů vyskakují chvílemi nad čirou vuni, ale záhy se rozplývají na horských stráních a nikterak nezachmuřují modré oblohy.

Den 27. srpna 1910 znamená konec knížectví Černohorského a nedělní den 28. srpna staví Černou Horu do počtu evropských království. Nová epocha nastává slovanskému národu, který, třebas co do počtu hlav malý, přece významem svým dává nyní tón celému Balkánu. Nejenom manifest o prohlášení královstvím, který od časného rána byl po Cetyni rozdáván, ale zejména dlouhá řeč, již Nikola, od nynějška král černohorský, po slavných bohoslužbách v monastýru promluvil, na blahopřání národní skupštiny, vlády a duchovenstva, každou téměř větou ukazuje, že ji složil netoliko moudrý panovník, nýbrž i osvícený básník. Známo, že král černohorský nepotřebuje pomocníků, kteří by mu skládali proslovy a řeči. Tvoří si je sám, a zejména v otázkách citových majestát vladařc nikdy nedovede potlačiti vroucnost poety.

Tak i tato památná prvá královská řeč Nikolova vyzněla tímto dojemným závěrem:

Čas pokryl také moje líce vráskami, ale moje srdce, toto moje srbské srdce nemá vrásek, ono jest i dnes, jako bylo vždy, silno, aby milovalo vás všecky, všecku Černou Horu i všechen můj dobrý národ, který byl a který bude také vždycky mou poslední láskou a poslední hvězdou.

Kdo tu promlouval více s trůnu vladařského — král nebo básník?

Z ostatních dojmů černohorských slavností zvláště dva vtiskly se nám do paměti. Otřáslo to námi a všemi přítomnými, když armáda odevzdávala svému královskému veliteli čestnou šavli. Dělo se to opět na balkoně konaku před očima vojska a národa. Šavli podali králi dva prostí vojáci. Po oslovení a odpovědi králově, opět prodchnuté otcovskou láskou a srdečností, Nikola odkládá z rukou šavli a pak chápe se prvého i druhého vojína, objímá jej a třikráte políbí.

Minuta nevýslovně dojemná. Dole lid, voják nevoják povoluje návalu citův a slzí, upírajc zalité oči k balkonu, kde král rozpiatýma rukama ještě ukazuje, že tak jako ty dva vojáky objímá a líbá všechno černohorské vojsko.

A zachvělo to námi ještě mocněji za velikého slavnostního průvodu, když král s královnou se vrátil z malé crkvy, kde před půl stoletím jako dvacítiletý knížecí ženich spojil se svazkem manželským s líbeznou dcerou vojvody Vukotiče, třináctiletou Milenou. V průvodu přibližuje se burácejícím špalírem obecenstva četa starých bojovníku černohorských, kteří pomáhali tvořiti věhlas své vlasti. Všechna veliká sláva černohorského národa, jeho ju-

náctví a vítězství, všechno to, co kdysi vzbuzovalo strach v nepřátelích a úžas celého světa, oživuje tu před námi v řadě těch sto padesáti nebo dvou set starců a v těch jejich starých památných zbraních. Za pásy majíce dlouhé handžáry a pistole, na ramenou pak známé štíhlé pušky, vykládané stříbrem, perletí a korály, hrozné kdysi zbraně, opatřené většinou ještě křesacími kaménky, staří bojovníci, obělení květem svých pozdních let a prachem ulice, vážně a důstojně, jsouce si vědomi, že nadchází jeden z nejslavnějších, ne-li dokonce poslední okamžik slávy v jejich životě, přibližují se v průvodu ke královskému paláci. Před konakem se zastavují, a král nepozdravuje se s nimi s balkonu, ale sestupuje před palác, přichází k nim tak, jako oni přicházejí k němu. Syn věhlasného kdysi serdara Tura Plamence, význačné osoby v černohorských dějinách, který ve známé bitvě na Grabu roku 1862 obětoval život za svobodu své vlasti, serdar Rade Plamenac, nyní již také stařec, oslovuje prostou, skromnou řečí svého gospodara. Král dojat děkuje a obchází řadu starců, pro každého maje přátelskou pravici a srdečný pozdrav. Ale pohnutí v srdci králově i v srdcích šedých junáků je tak veliké, že nedá se vtěsnati v pravidelné řady a obyčejná slova. Postřehujeme kynutí královo, a starci vrhají se k němu a líbají mu tváře, ramena, prsa i ruce, šťastni, že jsou mu tak blízko, že se ho mohou dotknouti a že k nim promlouvá. Statná, vysoká postava králova ztrácí se v přívalu starých mužův a starých zbraní, zdá se až, že z něho nevyvázne zdráv. Ministr vojenství vniká do zástupu a oběma rukama brání krále, aby mu dlouhé sklánějící se pušky nezpůsobily úrazu v tě nezměrné stařecké horoucnosti.

A zase kde které oko marně se brání slzám. Nejsou až do hloubi duše pohnuti jenom Černohorci, ale vidíme také cizince, kteří přišli na malou Cetyň jako turisti s úsměvem svého velikášství na rtech, jak si docela nepokrytě utírají oči. Krásně bylo pak psáno o této chvíli, že to byl okamžik nezapomenutelný, nejvznešenější výjev celé slavnosti, a že patriarchální Černá Hora zazářila tu posledním svým svitem před očima celého světa, jako skvělý příklad všem vladařům, jako odhalení tajemství vzájemné lásky a úcty mezi panovníkem a národem.

A ještě malá vzpomínka. V prvý slavnostní den, v neděli 28. srpna, jest v cetyňském divadle představení »v lesku«. Za přítomnosti královských manželův a jejich hostí záhřebská činohra hraje Nikolovu »Balkanskou caricu«. Někdejší sněmovna, známý »Zetský dům«, proměněna jest v útulné divadélko, kde se již hraje denně. Představení počíná se až po příchodu královské družiny o půl desáté a trvá přes půlnoc, zatím co venku hřímají nesčetné dělové rány nádherného italského ohňostroje.

Vskutku útulné divadélko ten někdejší »Zetský dum«. Tak útulné, že za představení vniká do naší lože hezké malé kotátko, skáče nám na klín a předouc usíná nám pod rukou. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

EMANUEL BOZDĚCH.

Literární svět, možno říci, že celá česká veřejnost, byla vzrušena skutečně senzační zprávou — Emanuel Bozděch prý je živ — vyhledal si útulek v balkánském klášteře! Zvláštní shodou okolností objevila se zvěst tato brzo na to, když v prvním čísle Máje vyšly zajímavé vzpomínky dr. Albína Bráfa na Emanuela Bozděcha. Velká, dalekosáhlá novina! Je-li pravda, že Bozděch není mrtev — jak draze vykoupil klid, vysvobození z trampot, po němž toužil! Jeho odchod, jeho tajuplné, záhadné zmizení, v hodinách večerních dne 10. února 1889 — — stalo se za tak zvláštních okolností, že musilo se souditi na sebevraždu. »Toho dne k večeru,« vypravovala sestra Bozděchova Magdalena p. JUDr. Karlu Adámkovi, »seděl bratr ve svém pokoji a psal. Asi o půl sedmé hodině večerní prošel kuchyní kolem mne a divným tónem pozdravil. Vešla jsem ihned do pokoje, a tam spatřila jsem na jeho stolku spořitelní knížky, nějaké losy a na nich obálku s mojí adresou. Vyňala jsem dopis, přečtla, a hrůzou jata a ve svém zoufalství nevědouc si rady, vyběhla jsem na ulici a pobíhala po Štěpánské ulici, na všechny strany jsem se ohlížela, ale bratra jsem nikde nespatřila.«

V dopise tomto psal Emanuel Bozděch svojí sestře:

»Když se matinka po mně tázati bude, mužeš jí z počátku říci, že jsem musil na delší čas odjeti a nechtěl klid její loučením rušiti. Později můžeš jednati dle vlastního uznání. Odpusť ež, že Vás opouštím, nelze však jinak! Život se mi zprotivil . . .«

Zároveň s tímto dopisem nalezena byla Bozděchova závěť, napsaná dne 31. prosince 1888 s třemi kodicily ze dne 10. února 1889. Ve třetím dovětku ustanovuje Emanuel Bozděch: »Bude-li moje mrtvola nalezena, ať se pytvá, nebo ať se tepny přeřezají. Pohřeb ať je co nejprostší.«

Je-li Bozděch živ — pak je možno jenom toto: Tušil, co by následovalo, kdyby prostě zmizel, někam hodně daleko odjel. Byl předním českým dramatickým spisovatelem, byl mužem známým, váženým a populárním, a dlouho by netrvalo, a úkryt jeho by byl objeven. Budu míti později příležitost,

poukázati na některé důležité momenty, jež soud s velikou pietou a obdivuhodnou důkladností zjistil, z nichž vychází na jevo, s jakou prozíravostí Bozděch všechny stopy, jež by ho mohly prozraditi, vyhladil. Zahladil je tak dokonale, že nebylo pro soud, pro celý svět jiného východiska, než domněnka, že Bozděch skončil sebevraždou. Zahladil-li je s určitým úmyslem, aby svět zmátl — pak provedl Bozděch ženiální, úžasně promyšlený tah.

Mám po ruce soudní akta, objemný konvolut spisů, jejichž první kapitolou je žádost p. JUDra Jana Bayera, advokáta v Praze, aby nezvěstný Emanuel Bozděch prohlášen byl za mrtvého. Za hovoru s radou zemského soudu p. K r a t o c h v í l e m o literární sensaci dne byl jsem jim na důležitý tento materiál upozorněn, ve věci intervenoval soudní rada p. JUDr. J. V. B o h u s l a v, a vzácnou laskavostí presidenta zemského soudu p. JUDra Karla S c h r a m k a byly mně soudní spisy zapůjčeny k tomu cíli, abych z nich vybral to, co má pro veřejnost, především ovšem pro literaturu, svůj význam. Soud provedl svůj úkol s nesmírnou obezřelostí. Z celého postupu je vidět, jak soud prozíravě a důkladně postupoval a jak úzkostlivě při řešení důležité otázky bral zřetel ke zvláštní povaze záhadného případu, k literárnímu a uměleckému jeho rázu.

Dnes — na podrobné vyčerpání bohaté látky dojde v době nejbližší — obmezím se pouze na upozornění, v němž chci poukázati k tomu, jak všeobecnou byla domněnka, že Bozděch skončil sebevraždou. Svědek Antonín Nosek, jenž často navštěvoval rodinu Bozděchovu, uvedl ve svém výslechu závažnou věc — sestra Bozděchova prý mu jednou vypravovala, že Emanuel měl pro nějakou divadelní záležitost hádku nebo mrzutost a že se vůči jednomu členu Národního divadla vyjádřil, ž e m u j e d n o u p o m ů ž e c y a n k a l i!

Na to obdrželo ř e d i t e l s t v í N á r o d n í h o d i v a d l a od soudu přípis tohoto znění:

»Za příčinou podané žádosti Magdaleny Bozděchové za prohlášení jejího, ode dne 10. února 1889 nezvěstného syna Emanuela Bozděcha, za mrtva, bylo zahájeno řízení v záležitosti té. Z protokolární výpovědi jednoho ze svědků ve věci té slyšených, vyšlo na jevo, že nezvěstný Emanuel Bozděch krátce před svým zmizením, maje mrzutost pro nějakou divadelní záležitost, se vyjádřil oproti jednomu z pánů členů Národního divadla, že jemu pomůže jenom cyankali.

Poněvadž tento výrok pro zavedené řízení v záležitosti svrchu zmíněné má nemalou důležitost, klade se uctivá žádost, aby slavné ředitelství ráčilo příhodným způsobem, snad pomocí oběžníku, laskavě zjistiti, ke kterému z pánů členů Národního divadla tak, jak svrchu uvedeno, se vyjádřil.

Výsledek pak šetření s udáním jména a bydliště onoho pana člena Národního divadla buď sem laskavě s uspíšením co možná největším laskavě zaslán.

Jedlitschka.«

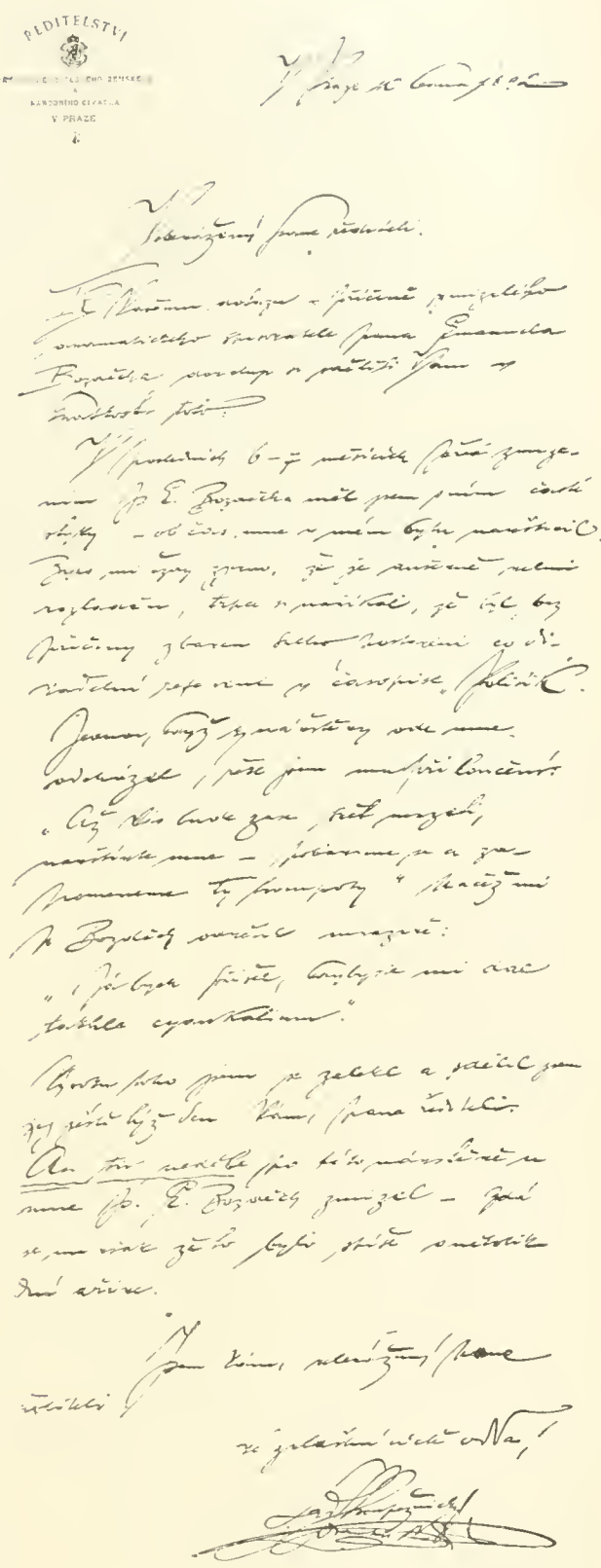

JAROSLAV VRCHLICKÝ V OPATII.

Tehdejší ředitel Národního divadla F. A. Šubert odpověděl na vyzvání soudu obšírným dopisem ze dne 12. ledna 1892, v němž uvádí, že Emanuel Bozděch jako dramatický spisovatel požíval naproti všem ostatním spisovatelům zcela výminečného postavení v tom smyslu, že jeho původní práce dramatické byly honorovány tak, jako žádnému jinému českému spisovateli, dokazuje tvrzení toto výpisem z honorářové knihy divadelní a prohlašuje, že správa Národního divadla není si vědoma, že by vůbec kdy byla zavdala p. Emanueli Bozděchovi nějakou objektivní příčinu k nevrlosti.

K objasnění tomuto připojil ředitel F. A. Šubert dopis, jejž mu zaslal dramaturg Národního divadla Ladislav Stroupežnický, vůči kterému E. Bozděch učinil výrok o cyankali. Pro zajímavost zařaďujeme do Máje list tento ve fotografické reprodukci.

Zajímavo je, že všichni svědkové vyslovili domněnku, že Emanuel Bozděch skončil sebevraždou a to tím způsobem, že se vrhl za sněhové vánice do Vltavy a že všichni svědkové považovali za vyloučeno, že by Bozděch žil a že se uchýlil někam do ciziny.

Dr. R. J. Kroubauer.

JAROSLAV VRCHLICKÝ V OPATII.*) O vlivu prostředí na fysické zdraví člověka bylo již pronešeno velmi mnoho myšlenek. Obírali se jím lékaři ode dávna a zvláště v poslední době toto thema hodně podrobně propracováno.

O mnoho méně bylo přemýšleno o vlivech prostředí na myšlenku a ji teprve na fysické tělo. Říká se »sana mens in corpore sano«. Tuto větu lze velmi snadno obrátiti a stane se pak ještě pravdivější. Je nezvratně jisto, že myšlenka má neobyčejně vehementní vliv na zdraví tělesné. Není zcela bezvýznamná a bezcenná myšlenka, že, chceme-li léčiti zdraví fysické, nutno působiti dříve na stav duševní a jím teprve na tělo.

Vycházeje z těchto praemiss, jsem jist, že nemohlo býti šťastnější myšlenky, než vypraviti Jaroslava Vrchlického na jih. Stýkaje se s ním velmi často, měl jsem příležitost pozorovati, jak prostředí na jeho mysl působí, a vliv tohoto vzniklého stavu mysli pozoroval jsem vždy v zápětí na jeho stavu fysickém. Dospěl jsem kdysi tak daleko, že uhodl jsem skoro přesně dle nálady a způsobu myšlení mistrova, jaká změna nastane v jeho bolestech. A dle toho již předem jsem činil závěry, jak asi bude se jeviti na básníku vliv jihu.

A tento vliv byl již v prvních dnech patrným. Mnohé, co dříve bylo básníkovi lhostejné, vzbudilo pod vlivem jižního slunce znova jeho čilý zájem. Především zmizela úplně jeho častá apatie, jakoby se proměnila v páry pod paprsky slunečními. A myšlenky jeho nabyly zabarvení sytého a jásavého, jakoby procházely světle modrými a zelenými skly.

Celé nynější okolí mistrovo jakoby směřovalo k docílení jediného efektu, jediného účinu: Harmonickému klidu, vše smiřujícímu, který mazlivě zko-

*) Přikládám snímek Jaroslava Vrchlického, vzatý v krásné zahradě Dra Landra v Opatiji. Pán sedící vedle mistra před kmenem palmy je Dr. Landr, náš krajan, majitel villy, která stala se teď dočasným domovem básníkovým.

nejšuje myšlenky, city, vášně a nervy. Monotonní a uspávající hudba vln, zdravě veselý rhytmus jich pohybu a vyrovnaná, mateřsky shovívavá modř jejich, která hladí naše myšlenky, ochlazujíc příliš žhavé a dodávajíc tepla ledově studeným! Zdá se mi, že nemohla by zde dlouho obstáti příliš prudká nenávist. Vegetovala by těžce a chudě a uschla by záhy, nebyla-li by zalévána stále příliš rudou a příliš bouřlivou krví. Nad vámi klene se jasné, blankytné nebe jako úsměv Boží a jemná, bílá oblaka zdají se býti dýmem, který unikl z neviditelných kaditelnic Cherubínu.

Dům Dra Landra je tichý a sympatický jako jeho majitel. Mistr nalezl v něm něžné ošetření a opravdové pohodlí. Necítíte dojmu, jakoby byl v cizině, a zdá se vám, že ocitl se v nějakém novém, zidealisovaném domově. Pozornost, kterou je zahrnován, je tak opravdová, upřímná a nevtíravá, že musí vás dojmouti a získati vaší sympatie. Ona ulehčila mi rozloučení a způsobila, že kliden a šťasten opouštěl jsem mistra, přesvědčen, že svěřen byl nejspolehlivějším rukám, které budou ušlechtile doplňovati mateřskou péči básníkovy ošetřovatelky.

Nikdy nezapomenu krásných rozmluv s mistrem na balkoně s výhledem na moře, obzvláště za večera, kdy ticho kolem nás bylo ještě hustší a struny srdce staly se citlivými pro nejjemnější doteky nepopsatelných a extrémně nuancovaných záchvěvů myšlenkových. Zvláště tane mi na mysli rozmluva posledního večera, kdy básník s emfasí rozhovořil se o Balzacovi. Vzpomínka na něho otevřela v duši jeho celý poklad nádherných analogií. A myšlenky mistrovy rozhořely se jako čarovné ohňostroje, jiné opět přelétly tichem studené a jasné jako padající hvězdy. — Myšlenky génia, veliké, neomezené časem ni prostorem, a hořící jako věčná lampa před oltářem věčnosti! . . . . . .

V Praze, 18. října 1910.

Josef Šimánek.

fr. Xav. Svoboda

F. X. SVOBODA. Myslím, že ani Svoboda sám, ani jeho literární přátelé, ani veřejnost, že nikdo nebude tím více překvapen, že už je padesátníkem, že bude nejvíc překvapeno jeho věčné mládí, jeho jaré srdce. Ciferník ukazuje na dvanáctou, ale do opravdy není ještě tak pozdě. Hodiny Svobodova života jdou napřed! Je z našich druhů, je z naší generace, a já nehodlám dnes psát jeho literární profil. Ten je dávno hotov, dávno ucelen a ustálen a je nanejvýš třeba, doplňovat ho podle toho, co vyjde ještě z bohaté duševní jeho dílny. Chci si dnes ve významný den Svobodova života, na něco vzpomenout, co je charakteristické především pro něho a pak pro svět, jemuž svou spisovatelskou činností zpusobil tolik milých, hezounkých chvil, podal tolik vzácných literárních překvapení.

Tedy zase vzpomínka!! Pravda, rád, s nadšením je píšu, a jsem na to hrd, že jich mám tolik v duši. Život je láska — to nikdo upřít nemůže — a nejkrásnější je ten život, ta láska, jež má mnoho vzpomínek. Když jsem svoji drahé, duší i tělem krásné a ušlechtilé družce životem věnoval první svou knihu, napsal jsem jako motto slova Viktora Huga na první list: »Jakým dobrodincem by byl ten, kdo by rozdával zapomenutí!« Napsal jsem větu tu v mučivé nejistotě, zda smělá moje tužba dojde splnění.

Když jsem na toto heslo přisahal, byl jsem mladý junák, jehož duše, jehož srdce bylo jako louka v máji. Co záleželo na jednom květu, co záleželo na jednom zapomenutí! Každá chvíle života tvořila nová a nová poupata, sekáč prchavého života chodil za námi, ostrou kosou hlavičky poupat hromadně kácel — ale než se otočil, nová záplava za ním zahořela, zavoněla.

Ale není pořád jaro, není pořád máj. Léta ubíhají, a než se naděješ, zůstane ti na památku jenom her-

bář. Po letech béřeš do ruky knihu s hořkým povzdechem Hugovým a trpce si řekneš: »netoužím po takovém dobrodinci« — ba naopak, zalekneš se ho, rozeběhneš se na lány své minulosti, na luka svého mládí, samé ocůny vidíš hořet, modrat se kolem sebe, a jsi rád, že aspoň vzpominky zustaly na doby, jež byly zality květy, poupaty, vůní.

Svého času, před mnoha a mnoha lety, měli jsme na Malé Straně takovou louku, krásně zelenou a zasypanou kvitím. Tam byla naše studánka, ke které jsme chodili denně s mladou dlaní, tam byla naše besídka, tam byl náš háj, naše luka, na která jsme chodili trhat kytice.

Tam jsme také našli svou pohádkovou princeznu, Hannu Kubešovou, tam nám svoje pohádky vypravoval syn jara, Josef Václav Frič, tam svoje romanetta snil Jakub Arbes, tam mezi nás přišel i Jaroslav Vrchlický, ba i Ladislav Stroupežnický, v té době samotář, jenž nikam jinam nechodil, tam ještě Ignát Herrmann bezstarostně zpíval, Bohdan Kaminský sensaci v mladém dívčím světě dělal svou výraznou hlavou, Luděk Marold líbánky slavil se svou slavnou paletou — tam jsme žili a prožili nejkrásnější chvíle života, tam jsme byli ještě mladí, nadšení, tam jsme ještě nevěděli, že je červ v každém, i v tom nejkrásnějším jablíčku.

Za Mosteckou věží malý zlatnický krámek byl, v něm za pultem Rudolf Inneman zlato dělal a opatroval. Tam my mladší den co den besedovávali, a tam poznali jsme, tam přilnuli jsme k Fr. X. Svobodovi, jenž toho jara přinášel celou náruč. Už tenkrát považovali jsme ho za nejšťastnějšího člověka na světě. Leckdo mu to bude záviděť — hned tak někdo jiný to po něm, co on dovedl, nedokáže. V tu asi dobu uvázal se také do existenčního jha. »Člověk musí míti doma aspoň bochník chleba, nechce-li, aby mu v zahrádce pod srdcem uvadla lilinka,« stojí psáno v mém památníčku, jenž byl popsán v Innemannově krámečku. Ourášil se sebe kancelářský prach, hodil do sebe jídlo, a už byl venku, za hranami města, v přírodě. Toulal se kolem Kleean, Lysolej, v Šárce, ve Hvězdě, chodil Prahou, nejraději starými, zadumanými uličkami s barokovými domky, a když přišel mezi nás, oči mu jen jen svítily, rty se usmívaly, a hlas zněl jako zvon.

A teď začal vypravovat, co všechno viděl, co zažil, jaké dojmy, krásné a milounké, nasadil do své duše. Uměl vypravovat, jako hned tak nedovede někdo druhý. Když líčil, maloval přírodu, vypravoval o lidech, jež zastavil a s nimiž si pohovořil, bylo nám, jakoby nejkrásnější partii ze svých veršů nebo ze své prósy předčítal. A což teprve, když lepý dívčí zjev, nádherná duše ho zaujala a chytila ve svoje hebounká tenata. To byl hymnus, to byla píseň nadšení, to dovedl tak plně, tak plasticky povědět, že nám duší táhl divný stesk, prudká touha, také něco takového prožít, horoucí přání, dovésť se tak dívat na svět, na život, na jeho krásy tak, jako to uměl Fr. X. Svoboda!

Bylo, když ze svých toulek mezi nás přišel, jakoby to z něho rostlo a se valilo, jako trs mechu nebo pramen bystřiny, jakoby z něho ptáci zpívali, větérek vanul, bouře duněla, jakoby krása, jím do nitra pojatá, z něho pučela a tryskala.

A co viděl, co v sebe vsál, všechno napsal, všechno na papír vychrlil. Byl v té době sopkou, z něhož se valila láva. A psal, a pranic nedbal nepřízně doby, nelásky kritiku, lhostejnosti nakladatelu, upjatosti redaktoru. »Jsem jako zeměkoule,« zaznamenal jsem si jeho výrok — »zdánlivě stojí — a ona zatím letí. Nevadí, že nikdo nestojí o moje rukopisy . . . kladu jeden na druhý, trpělivě, ale s pevnou vírou, že na všechny dojde řada.«

Kufry, jak známo, mají v české literatuře svůj zvláštní význam. Svobodovi říkávali jsme — nestačil by na jeho rukopisy kufr — je jich už tolik, že se nevejdou do ohromné bedny. Byli jsme tenkrát zlomyslná čeládka! Co jen Svoboda zkusil k vůli té svoji bedně, k vůli svým rukopisům! Jen se usmíval dobromyslně, ale při tom sebevědomě. Ba dokonce písničku jsme na ně složili a sborem jsme mu ji zpívávali, když mezi nás přišel. Ale byla mezi námi dušinka, která měla ve Svobodu svatou, velkou víru. Byla to Hanna Kubešová!

»Vaše vzkříšení přijde,« říkávala se zanícením v krásném, hlubokém svém oku.

Víme všichni, že přišlo — slavné, velké vzkříšení se skutečně dostavilo. Svobodova bedna se brzičko vyprázdnila, »Byla plnička ryzího zlata,« řekla jednou Hanna Kubešová, když jsme si na ty doby Svobodova literárního zajetí vzpomněli.

Slyším, že Svoboda odkládá jho, jež na sebe vzal, že se ubírá jako vrchní úředník Městské Spořitelny pražské na odpočinek. Nebude se tedy už obírat vklady českých střádalů, nebude jim peníze vydávat, nebude je přijímat, nebude úspory zapisovat do čtyřprocentních knížek, nebude už nucen dávat úzkostlivě pozor, aby se u pokladny nepředal a sebe nepoškodil. Dal si sám sobě k svojí padesátce nejkrásnější dárek.

Sobě dal plnou, krásnou, zlatou s v o b o d u — literatuře dá celou svou bytost, celou svou duši, celého, nerozptýleného, povinnosti nepoutaného, uvolněného — F r. X. S v o b o d u!

Dr. R. J. Kronbauer.

LITERÁRNÍ NOVINKY. Naše nakladatelství vydává tohoto těhodne dva autory cizích literatur v českém překladu. Je to anglický románopisec T h o m a s H a r d y, jehož román B e t s a b é E v e r d e n o v á přeložil L a d. J. Ž i v n ý, a německý básník H e i n r i c h H e i n e, jehož F l o r e n c k é n o c i a L i s t y z H e l g o l a n d u pro lonský ročník překladové knihovny přeložil J o s e f M a c h. Současně dostávají se na knižní trh nová vydání Š t o l b o v ý c h M a l o m ě s t s k ý c h d i p l o m a t u a S t r o u p e ž n i c k é h o Z v i k o v s k ý r a r á š e k. S nimi vychází nedávná novinka Měst. divadla vinohradského H e j d o v a J i ž n í k r e v.

JUDr. JAN SLAVÍK. V Jindřichově Hradci zemřel bývalý poslanec, advokát JUDr. Jan Slavík. Byl z těch vážných lidí české delegace, kteří běh české politiky řídí svými myšlenkami. Zápasil za všeobecné rovné právo hlasovací a byl rozhodným stoupencem českého státního práva, k němuž však vyhledával nové cesty. Vydal několik spisků politických.

HRADČANY. Centrální komise pro zachování historických památek vyslovila se proti projektu elektrické dráhy mezi královským hradem a arcibiskupským palácem a připomíná, že jediný možný projekt jest ulicí Jelení, přes pozemky Lumbeovy do ulice Kasární. O věci bude tedy znovu uvažováno. Potud zpráva denních listů. Stanovisko centrální komise je dáno povahou věci, její úsudek nemohl vyznítí jinak. Ale je příznačno, že musí pražský hrad brániti Vídeň proti — Praze.

ŠKRÉTOVA PAMĚTNÍ DESKA. Soupisná komise zasadí v nejbližších dnech pamětní desku na hrobku v kostele sv. Havla, ve které dříme věčný svůj sen slavný náš Škréta. Obec královského hlavního města Prahy a fond Náboženské matice mají o tento pietní čin hlavní zásluhu. Pamětní deska je z červeného mramoru; věnování, jež bude do desky vryto písmem prohloubeným, koncipoval konservátor arch. p. Jan Herain.

Jisto jest, že Škréta ve hrobce byl pochován, a je jisto, že v jedné z rakví leží jeho tělo. Ale není, bohužel, známo, a nelze zjistiti, která rakev je posledním lůžkem Škrétovým. V hrobce je totiž čtrnáct rakví, jež jsou ve třech řadách nad sebou. Rakve nejsou opatřeny nápisy, a není také nijak označena rakev Škrétova. V té době, když byl kostel přestavován, byl Škréta do hrobky pochován, a z toho možno usuzovati, že rakev Škrétova je v řadě nejspodnější. K.

ZVLÁŠTNOSTI STARÉ PRAHY. Jsou v té naší matičce Praze věci, o nichž se ani nám Pražanům, kteří se domníváme, že ji dobře známe, ve snu nezdálo. Jsou tu zvláštnosti, o nichž nevědí znalci nejlepší — chodíme kolem nich a potuchy o nich nemáme. Takovou staropražskou raritou je dům č. p. 5. na Malém náměstí. Jsou to vlastně dva domy, jsou skoro stejného vzezření a stejné výšky, mají v průčelí pouze dvě okna a mají stejné číslo. Jedna tabulka je zánovní, modrá, druhá je starší, šedá. Domy mají společné schodiště a mají také společné chodby v patrech. A zde právě je zvláštnost, na kterou chceme upozornit: ve druhém a ve třetím patře tvoří podlahu chodby pěkná, čtverečkovaná, podlouhlá mříž. Nejpodivnější však je, že mříže tyto mají závěsy a že se dají tudíž otvírati. Chodbičky jsou ovšem úzké a krátké, a znalec nám ihned poví, proč majitel domu učinil toto neobvyklé opatření. Předně proto, aby chodby měly trochu světla — ale mříže mají mnohem důležitější, praktický účel. Schody jsou totiž tak uzounké, že bylo takřka nemožno po nich stěhovati nábytek objemnějších rozměrů. Nouzi té odpomohlo se dobrým nápadem — na místo pevné podlahy dały se sem silné mříže, a při stěhování šlo to z třetího patra do druhého, z druhého do prvního náramně prostým, ale dozajista originálním způsobem — otevřela se mříž, nábytek se spustil na mříž druhou, a odtud putoval o patro níž, odkud už si nějak na ulici s pianem nebo almarou pomohli. Domu s podobným zařízením bývalo prý v Praze několik.

V Kožní uličce, na rohu ulice Melantrichovy, je dům č. 475, zvaný »U dvou zlatých medvědů«, dům, dle soudu Herainova, z nejstarších v Praze, s překrásným renaissančním portálem ze XVI. století. Nemáme v úmyslu, upozorňovat na překrásné loggie se sloupy toskánskými a jonskými — to jsou věci všeobecně známé. Ale jedná se nám o něco zcela jiného. Čtli jste v knihách, v románech, zejména však ve studiích Zigmunda Wintra, slyšeli jste bezpočtukráte na divadle slovo »mazhauz« — ale pravého, staročeského »mazhauzu« málokdo viděl. A právě v domě »U dvou zlatých medvědu« je, abychom tak řekli, pravzor takového »mazhauzu«. Neleňte, a jděte se na toto rodinné, roztomilé zákoutíčko podívat — učiníte si hned správnou představu o životě našich předku. »Mazhauz« je řešen přímo ideálně, vedou jím schodiště, dvéře do komnat i do kuchyně otevírají se do »mazhauzu«, tady rodina jedla, tady besedovala, tady se batolily a skotačily děti, tady zkrátka prožila rodina nejlepší okamžiky svého života. Klenot tento je uschován za hradbou zdí. Z nejsympatičtějších návrhů etitelu Staré Prahy je projekt, aby loggie, až se bude ulička rozšiřovat, byla otevřena.

Projdeme průchodním, několik kroků vzdáleným domem č. 499, jenž od starodávna sluje »Kožnice«, poněvadž tu měli od pradávna Židé sklady kožní. Populárnější je jméno »Lederhaus«. Je tu krámek na krámku po dnešní dobu, ale málokdo dnes ví, jak znamenité privilegium pojilo se k tomuto domu. V té době, kdy byl dům privilegiem, jakýmsi obchodním asylem Židů, vypadal ovšem jinak. Židé nesměli se hnouti ze svého ghetta, z území, sobě vykázaného. Až do časů císaře Josefa I. směli Židé, jak známo, bydliti pouze v Židovském městě (v Josefově), a teprve za císaře Josefa bylo bohatým Židům dovoleno, aby směli se usazovati mezi křesťany. Výminku už za dávných dob tvořil však »Lederhaus«, jenž tvořil židovskou oasu v křesťanském okolí. V tomto domě směli se totiž Židé usazovati, bylo jim dovoleno, míti zde krámy, po celý den, od rána do večera, zde obchodovati — ale na noc museli se vrátiti do Židovského města, kde museli přespati. Protože takovým privilegiem — Židum dostalo se této výsady za finanční ochotu, prokázanou za vojny císaři Ferdinandovi II. — byl obdařen jenom je-

den dům, snažili se ovšem Židé o překot, jenž tísnil se v »Lederhausu«, jeden druhého přeplácel, ten aby se dostal z ghetta mezi křesťany. Proto také byl dům od střechy až do přízemí obsazen krámy, a patřil také v té době k nejvýnosnějším domům pražským. Svobodou Židu ztratil obchodní tento dům z pochopitelných důvodů na svém významu i na ceně.

Zaskočíme si ještě do domu č. 398, tvořícího roh ulice Havířské proti německému divadlu. Vystavěl si ho velkoobchodník s kávou a jižním ovocem, jenž svoje povolání zvěčnil v rozlehlém reliéfu, jemuž málokdo z chodců věnuje pozornost. Střed tvoří sv. Michal s váhou — půl korábu je na pravo, půl korábu na levo. Vidíme, jak z boku lodi vyčuhují kanony, a ihned poznáme, že umělec znázornil vzrušující příhodu na moři — je velká bouře, lodníci vrhají kotvy, ale shazují zároveň s paluby zboží, sudy a bedny, aby ohroženému korábu ulehčili. Ale nebylo zapomenuto na smírný motiv — vidíte mezi stožáry postavu sv. Mikuláše, patrona plavců a obchodníků, jenž nebezpečí zažehnává. Vstupte do domu a budete překvapeni vzácnou věcí — ve všech třech patrech spatříte překrásnou, nádhernou barokovou mříž, jež lemuje všechny pavlače. Ale to nejzajímavější povíme na konec. Bývalému majiteli domu tohoto — panu Koseovi — nabízeli agenti z ciziny tisíce za mříže, a když nechtěl o prodeji ani slyšet, nabízeli mu věrnou kopii mříží, zaručovali se, že náhradní tyto mříže na svůj náklad zasadí do pavlačí — ale majitel odolal všem těmto lákadlům a nabídkám a mříží neprodal!

Jak liší se tento ušlechtilý muž od jiných majitelů starobylých, vzácných památek! Nedal mříže za tisícovky, nedal je ani tehdy, když mu přidávali kopie jejich — za našich časů běhají majitelé takových předmětů za agenty a starožitníky sami a prodávají je za babku!

Dr. R. J. Kronbauer.

BÁCHORKÁŘSTVÍ PRAŽSKÝCH CIZINECKÝCH PRŮVODCŮ. Je to stará naše bolest — nemáme v Praze spolehlivých průvodců cizinců. Dostanou se z pravidla do rukou nahodilých lidí, kteří mají o pravé ceně památek, jež ukazují a o nichž vykládají, náramně mlhavé obrysy. Docházejí stesky, že ději se v poslední době neslýchané zlořády, a že dochází k trapným, zahanbujícím úkazům. Cizinci přicházejí do hlavních našich historických ústředí v průvodu lidí, kteří vymýšlejí si nejsměšnější báchorky a vypravují nepravdy a nesmysly. Bylo nám řečeno, že průvodce poučoval cizince o znamenitostech Týnského chrámu následujícím způsobem: Ukazuje jim veliký, skoro čtyři metry široký, nádhernou řezbou zdobený oltář a svoje líčení kulminuje touto nesmyslnou pointou: »Oltář tento je tím znamenitější, poněvadž je udělán z jednoho kusu dřeva z gigantického kmene.« Cizinec zase, diví se, nemůže ovšem pochopiti, kde by se vzal na světě velikán tak neslýchaných rozměrů, vzpomíná na stromové obry z Kalifornie, vyslovuje pochybnost, ale průvodce ho ujišťuje, že je to historické faktum, že oltář je vskutku vyřezán z jednoho kusu, a že jsou o tom nepopiratelné, zaručené doklady. V témž chrámu ukazuje průvodči cizincům místo, kde stával patron české země sv. Václav se sv. Ludmilou, když byl přítomen v Týnském chrámu bohoslužbám!! Průvodce byl jednou při této hloupé lži přistižen, a bylo mu ovšem důrazným způsobem toto nedůstojné jednání vytknuto. — ale to ho nikterak nepřivedlo do rozpaků: »Co je to platné,« řekl kramářský cicero — »když oni cizinci za takové podrobnosti znamenitě platí«!

Není ovšem možno řáděni nesvědomitých vyděračů soustavně, jak by slušelo, kontrolovati a přibíti po každé na pranýř. Bůh ví, co všechno cizincům vypravují a jaké, snad ještě křiklavější lži, jim vykládají. Ale chceme poukázati ještě na jednu starou pražskou, lživou legendu, která od dávných let se v Praze kolportuje a která domácím i cizincům předkládá se jako zvláštní pochoutka, navinulá pikantní příchuti. Krakorec na Staroměstské mostecké věži, na straně ke mlýnům, zobrazuje muže, jenž činí prudký atentát na cudnost ženy. Upozorní-li vás někdo na drobnou sice, ale všeobecně známou dekorativní výzdobu tuto, jistě vás poučí, že mužem tím je — Luther a ženou — jeptiška. Především je naprosto nepravda, že by necudou tím mohl býti Martin Luther, a to prostě z toho důvodu, že krakorec tu byl sto let před tím, než se Luther narodil. Pravda je pouze, že umístění krakorce a jeho symbol měl svoje zvláštní poslání. Byl to pranýř svého druhu dozajista jediný — krakorcem tímto, jeho vyřešením v naznačeném způsobu, mělo býti totiž demonstrováno proti nemravnému životu, jenž řádil v protějších lázních. Ale naši průvodci koncesovaní i nekoncesovaní vedou pořád svou a opakují do omrzení starou, vskutku směšně hloupou nepravdu.

Do Svatovítského dómu, do Týnského chrámu, do jiných velikých a slavných budov vodí cizince příslušníci druhé národnosti a jiné víry. Když jsme se pídili po vysvětlení, bylo nám řečeno: »Průvodci naši neznají předně druhého jazyka a nevyznají se také v tom, svou živnostenskou způsobilost uplatniti takovým způsobem, jako konkurrenti, kteří slynou od pradávna větší vychytralostí a hlavně dutklivější schopností, se uplatniti a nabízeti se. Okupovali stanoviště před velikými hotely, okupovali tím také cizince, kteří jim musí vběhnouti do rány, a následek toho je, že důležitá tato instituce velkoměstská je obsazena lidmi, kteří nemají pro krásy našeho města a jeho historii ani pravého citu ani příslušných vědomostí. Tady je svrchovaně na čase, aby došlo k radikální nápravě.

Dr. R. J. K.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 3.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO.

Básníku Karlu Maškovi
v upřímném přátelství připsáno.

Šel ještě naposled se sklonit paní z Milu — —

Jak často před ní stál, v své paži cítě sílu
a možnost pracovat. Dnes obé dávno pryč.

Proč sudba nevtiskla mu v pevnou ruku rýč,
proč dláto dala v ni a v duši touhu chorou,
za šerou umění jít v neurčito zorou?
Moh nyní v domově, tam v jižních Čechách svých
se živit prací svou a úrodou svých lích,
moh dobrou ženu mít a již i děti možná,
moh srdce potěšit svých roditelů zbožná,
jež doma v úzkosti se chví oň, v dálný svět
se za ním vzpomínkou a citem pouští v let:
být na své hroudě pán, mít zájmy pouze malé,
však žíti poctivě a šťastnější být krále.

Ach, k čemu vzpomínat!

To vše tak dávno již — —
jak nedosněný sen, jak bájí mlžná říš.
Dnes třicet pět mu let, z nichž deset žije tady,
ve shonu Paříže, kam přišel, duše hlady
se v úzkém, tísnivém své vlasti prostředí.
Dnes, pravdu má-li říc, již zpátky nehledí,
to jenom tu a tam a pouze jako maní
uklouzne vzpomínka a po mládí se shání
Dnes už ni necítí, že svými kořeny
kdys v jiné půdě tkvěl, svět nově zvolený
že cizí je mu svět, kde vlastně doma není.

Na všechno sneslo se již husté zapomnění
a v posled, upře-li hled v nitra temný mrak
— jeť pevný před smrtí a jasný muže zrak! —
zří: jeho umění ho nepřivedlo v scestí.
Nebylo umění, co nedalo mu štěstí,
to život, ž i v o t byl!

Ba život, jenom ten,
vždyť poznal v umění vždy plný úspěch jen.

V »Salonu podzimním«, kde víc je vždycky snahy
než vskutku umění, kde tisíceré dráhy
se k cíli zkoušejí, ač jenom jedna jest
ta, která nezklame a muže k výši vést,
však která šlapána tak zřídka, ach, tak zřídka,
v »Salonu podzimním« kdys první lauru snítka
mu ovinula skráň.

Sám mistr tenkráte,
ten, jehož umění, životem prohřáté,
tak silné odvahou a velké v mužné touze
jej v Paříž zlákalo, sám mistr tenkrát dlouze
nad sochou jeho stál a, což víc platí as,
k ní po čas výstavy se často vracel zas.

Jan Litvan »Slavii« svou nazval tehdy sochu,
moh však i slovanskou ji Vesmí zvát trochu.

Bez směšných odznaků a allegorií
tam stála, vznešena svou každou linií
a každým rysem svým přec slovansky tak měkká,
že zdálo se, jak zřít by okem, v dál jež těká,
jí bylo v duši až.

Tak aspoň zřeli ti,
kdož, ruským románem tak náhle opiti,
za panem z Vogüé v svět vydali se nový.

Byl východ pohádkou tak dlouho Francouzovi:
teď zřeli, reální jak onen východ jest,
že v něm tak pramálo se vzdychá k záři hvězd,
však tím hloub v člověka že nazírá se duši!

Před roky dvaceti by byli ještě hluší
k té hudbě linií tak zcela svérázné — —. —
kdo v starých předsudcích však rád teď uvázne?
A tak i záhy ti, kdož ani nechápali,
pak plni nadšení a plni byli chvály.

A vlna úspěchu se Jana chopila
— tak jako prudký vír a bouře opilá!
až vznesla na výši jej bohatství a slávy.

Však lauru žárný dech mu nesežehl hlavy.
Byl prostý hoch to dál a prostě dále žil.
Jen ještě výše snad si postavil svůj cíl,
však nedal zmásti se a neuhnul ni krokem
od cesty počaté. Před přítelem i sokem
byl stejný povždycky, svůj, prostě přímý tak
a prostě pravdivý co mistr jako žák;
a věřil v poslání, jež jeho dáno dlátu;
šel, vyhýbaje dne se bahnitému blátu,
však v čistý doby proud se celý nořil rád
a dneška touhami své duše sytil hlad.

Kam přáním zamířil, tam vždy též došel dosud
Ba skoro věřit moh' v svůj výminečný osud,
tak šťastně, zdravě žil.

Až náhle pocítil:
ne, neměl přece jen, jak věřil, tolik sil.

Sen nový, veliký rost v duši mu v tu dobu.
Zřel, tvoře Anděla, jak zvedá balvan hrobu,
v němž pohřben býti měl kýs ducha velikán.
Tak řešit prostince chtěl úkol, jenž mu dán
byl státem nedávno.

Vše viděl již v své duši:
ten balvan, anděla jak paže, křídla kruší — —
leč anděl vírou svou tu zmáhá hroznou tíž
a balvan nadlidskou svou silou zvedá výš.

Však, běda, anděl ten, jenž před ním stál již týdny,
stál vzpřímen, velebný a nadlidsky tak klidný,
ten anděl, každičký sval jehož, plný cév,
hle, bouřil životem, jak kdyby horká krev
v něm bila jásavě a píseň svoji pěla
o věčném životě, o životě krás těla — — —
ten anděl tváří svou, žel, bezvýraznou dál,
se jemu cynicky a zlomyslně smál,
ba, n e m ě l dosavad snad ani tváře věrn.

(Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Jakmile se podíval na Manku v sukni modračce, v šátku jen tak ledabylo uvázaném, v propocené košili bez jupky a pak se mu mihla dvorem malá drobná postavička Dodliččina, hned znovu cítil táta, že je a bude pravá žena, byť i horší hospodyně. »Rozhradit je musím,« umiňoval si v takových chvílích, »dobrotu by to nedělalo, chlapci sou dobráci, ty by se snášeli, hale ty ženský — to je voda ha voheň — ty se nesrovnají.« A dokdu měl ještě řemeslníky na dvoře, přivezl z lesa sloupy a z Pecácké pily latě na hradbu, provázek natáhl, dvořiště ještě jednou rozměřil, na kroky rozpočítal, důkladně prozkoumal, bude-li dost místa i pro vuz — řebříňák mandely žita ovršený, široko naložený a když se přesvědčil, že vuz pohodlně projede, bezpečně do kůlny i stodoly se zatočí, obrátí, dal se do hradby.

»To by se nemusílo dít,« vymlouvali to otci oba synové, »dyť sme přece bratří — porovnáme se — lustoupíme si ha vyhovíme, de bude třeba« — . »Svatá pravda, ste bratří, hale vaše ženy nejsou sestry; každá je z jinýho dřeva řezaná — ha tuta hradba nemá bránit vaší lásce bratrský, bude tu stát proto, haby přes ni s jedný ani s druhý strany nemoh přelízat hněv, zlost, křiky, vády, nepřátelství a jinší ještě neřest. Tak jen pomáhejte, bytelnou hradbu postavíme, aby tu stála! — haž já mezi váma nebudu, místo mně.«

S obou stran hradby nasázel i dvě řady stromů pěkně na tři sáhy od sebe po celé délce střídavě — štípky i hrušky — na všecko myslil, o všem uvažoval, starostí nemohl často v noci ani spát, jen aby na nic nezapomněl: na chlívky, kurník, kamenné žlaby a cíle na zámky a klíče, na nové meze v polích a stoky v lukách, jen aby všecko v čas bylo hotovo a dokonáno.

Senoseč nadchází, travnou vůní dýše celý

kraj. Jako tečky — kam oko pohlédne — všude k večeru a ještě ráno než slunce rosu vypije, černají se kopenec na kopenci po pokosených lukách, dlouho do noci zní celým Klenčím tukání kladívek — to sekáči na ráno kosy si naklepávají, s kytkou kmínu vracejí se ženské i děti večer s luk a za nimi kolébají se s nadmutými boky a utaženou žerdí vysoko naložené vozy do prázdných stodol. U Porazilu sečou i suší jako jindy společně, ale vozí už rozděleně — s jednou furon jedou do staré, s druhou do nové stodoly a sedlák dává bedlivý pozor, aby na žádné nebylo ani o šňupec sena víc. Dělí spravedlivě píci dobrou i kyselou, seno dlouhé i krátké. Chválí Manku, jak čistě seče, fousy nenechává, haní Dodličku, učí ji kosu narazit, nabrousit, aby nemusila stále za Hadamem běhat — a tak plyne čas.

Porazil počítá dny do svého svátku — Jakuba, kdy teprve u nás žita zrají, počítá i kusy dobytka, počítá pluhy a brány, vozy a kosy, motyky i sekery, všecko co má, počítá a v duchu dělí na dvě spravedlivé půlky.

V novém stavení už se roztahuje truhlář. Barvou a kytem tu všechno páchne, jak dvéře a zasklená okna natírá. I ten se odstěhuje a nový statek stojí hotový od sklepa až po sýpku pod krovem a čeká na svého hospodáře. Jako vejce vejci je podoben starému, i světničku vzadu má pro příštího výměnkáře. Kašpar podruh už se vystěhoval a prázdná světnička po něm má otevřená okna i dvéře do kořán, je vydrhnuta a vybílena, jako sklo čistá, čeká na — starého Porazila. Žita na vrchách proti slunci už valem bělají, žně jsou přede dveřmi, svatého Jakuba už je zítra.

»Ráno půdem všichni do kostela a potom se budem stěhovat. První se postěhuju já do svýho, ha to druhý povím, haž zejtra,« nařídil otec po večeři a toho dne už nepromluvil. Jako hrob mlčel, ač mladí měli plno otázek, jak to přece bude, kdo se postěhuje »do novýho«, ale nic se nedozvěděli, s tou nejistotou se musili rozejít. Sešli se zas teprve ráno v kostele. Ač byl všední den, byl kostel lidmi namlácen. Všichni Kubové celé osady přišli a kteří přijít nemohli, protože byli na práci v Bavořích anebo ve Vídni, za ty přišly jejich ženy a děti. Po pozdvihování z lavic vystupuje hloučeк mužů a staví se ke mřížce před oltář. Aha, půjdou k svatému přijímání. Hle — mezi nimi bělá se i hlava starého Porazila. Jako dítě klečí tu ten přísný stařec, z očí mu tekou slzy, ruce se mu chvějí a kdyby se nestyděl, do hlasitého pláče by se dal. Na nebožku ženu si vzpomíná, sebe vidí, jak se vlády vzdává, na děti myslí, všecko se v něm mísí a vaří, »Bože, Bože, jen aby to všecko dobře dopadlo,« tak se modlí. Kříž dělá po přijímání, Tělo Páně požívá, chvilku ještě s hlavou sklopenou, v sebe celý shroucen klečí, s ostatními vstává a vrací se kostelem na své místo, k svému širáku — ale jak se vrací! Sám sice nikoho nevidí, ale všichni vidí jeho. Rty má pevně zaťaté, oči mu září, rovně jde jako šindel, tíhu stáří necítí. Stará Beranka fukla loktem Podestátku a šeptá jí: »Koukej, Hanče, na toho starýho Porazila, chodil s náma do školy, sedm křížku nese na řibetě, dvůr bude dnes předávat, ale vyšlapuje jako mladík.«

»Táta je ještě chlapík,« myslí si synové, »ten by moh ještě dobře deset let hospodařit.« »Pane, ten tu bude věčně, tomu se nasypeme vejminku,« počítá v duchu Manka, hledíc na starce.

»Hezkej je,« líbuje si Dodlička na kruchtě, vystupuje na špičky, aby dobře viděla, »prašťěnky, kabát, boty, šecko jako nový, jenom ten šátek už sem mu mila včera dát,« a stiskla černý hedvábný šátek, jaký mužští v Klenčí nosí pod límcem košile kolem krku — »ten má votřípenej« —

Modlení čte teď pan farář a kostel poslouchá, čte i za nebožku Porazilku a na konec přidává: »a taky se pomodleme zvlášť všichni na jistý dobrý úmysl.«

»Aha, to jistě táta dal,« projelo to v té chvíli hlavami mladých — a modlili se zvlášť vroucně až do konce.

Doma ještě před snídaním všichni tátovi »přáli«. Políbili mu ruku a prostými slovy poděkovali mu za vše, co pro ně učinil: »za vychování i pokárání, za jídlo i bydlo a šecko aby mu Pámbu nastotisíckrát vším dobrým zaplatil.« S holýma rukama k němu přistupovali, pouze Dodlička mu vtiskla do tvrdé dlaně měkký šáteček. »Dybych měla víc, věřte táto, srce bych s váma rozdělila, tak jako svýho mám vás ráda,« povídala to krotce a upřímně, jako růžička se při tom zapálila a tak pěkně se na Porazila při tom podívala, že musil hlavu obrátit a k oknu popojít.

»Zatracepená žába,« zlobil se v duchu, přemáhaje pohnutí, »je jako za groš kudla ha tu mě starýho chlapa poplete, že se div do breku nedám.«

»Nu, ty se humíš lichotit — jako kočka,« pichla švakrovou Manka. — Cítila, že za nic na světě by starému něco podobného říci nemohla, a nevěřila, že by to Dorotka myslila upřímně.

»Darmo si si škodu hudělala,« poděkoval hospodář už zase klidný a zavolal: »tak pones snídaní.«

Zavolal to na Kašparku, která tu stále ještě v kuchyni vládla, aby se mladí nezdržovali vařením. »Ještě voběd nám huvaříš ha potom předáš měchačku mladý — večeřet huž budem každej ve svým.«

»Každej ve svým?« podivila se podruhyně, div že jí mísa z ruky nevypadla, »cák vy, strejčku, nepudete s mladejma ke stolu?«

»Nevím, esli mě pozvou!« smál se Porazil.

»A to by bula hanba!«

»Jenom esli vám bude chutnat — já sem špatná kuchařka,« ozvala se Manka, »to támdle Dodlička je tajnovější.«

»Tuze ráda, táto, vařím, jenom si mušíte říct co vy rád.«

»Tytyty!« pohrozil jí prstem Porazil a nějak starostlivě se zase na ni podíval. »Chléb ha brambůr je grunt selský stravy, pamatuj si to a íčko jezme!«

Po snídaní počalo se dělení. Pár volů převedli do nových stájí a hned »čela« s postraňky pověsili k nim na hřebík, krávy rozdělili i jalovinu, z chléva do stodoly šli, řešata, cepy, kosy, hrabice, řezací stolice, řetězy, stejným dílem dělili, odtud pod kúlnu se dostali, vozy, pluhy, brány, kolečka, motyky, lopaty na dvě hromádky kladli, z drubeže dvě hejna udělali, na sejpce zbylé obilí rozměřili, celý den s tím strávili a mladí stále nevěděli, kde který bude hospodařit, kdo doma zůstane, kdo do nového postěhuje se a proto ochotně i spravedlivě dělili. Až když ve velké světnici mělo dojít k dělení peřin a nábytku zastavil se u stolu Porazil a čekal, až se všichni sejdou. Na jeho tváři mohlo se znamenat neobvyklé vzrušení. Nevěda ani o tom, tvářil se Porazil jako sestárlý král, chystající se předat žezlo a trůn svému nástupci.

»Než na tudleto sálmem,« mávl sedlák rukou kolem na rozestavené lavice, truhly, kuchyňské nádobí, almary a postele, »muší se mezi váma rozhodnout, kdo tu zůstanete ha kdo do nového se postěhujete.«

Mladí poslouchali tiše jako pěny — i když otec přestal, jakoby očekával, že se Martin nebo Hadam ozve; neodvažovali se promluvit.

»Mý svědomí mi povídá, že sem rozdělil spravedlivě náš majetek ha že je čas vám ho předát. Jako rez železo, tak stáří hubí člověka.

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Proč se mnou mluvíte s takovou ironií? Vy si myslíte, že jste něco lepšího než ten člověk, jenž sedí u toho piana. Myslila jsem to také, a nerada bych se klamala. Pořád se na mne díváte s takovým divným záluskem, dát mi na jevo, čím jsem a čím se živím. Nechme to všechno stranou... Měla jsem touhu k vám si přisednout a s vámi si pohovořit, poněvadž jsem si zrovna v duchu s radostí zavýskla, že zase jednou osvěžím. Takových narážek se naposlouchám od všedních lidí do omrzení. Přijdou sem za určitým cílem... jdou sem jako na jarmark. Než koupí, prohlížejí a ohmatávají — slovem nebo rukou, to je jedno. O vás jsem si myslila, že jste sem přišel k vůli něčemu docela jinému...«

»Dopovězte tedy... máte zlozvyk, něco napovědít a nedopovědít.«

»Napadlo mi, že jste si sem dnes zašel k vůli nějaké studii... e jste chtěl prožít bizarní noc, vidět zase jednou takový noční blázinec.«

»Jste ke mně skutečně velice shovívavá. Ale, abychom se vrátili k mojí otázce. Řekla jste, že jste byla víc než modelkou.«

»Byla jsem milenkou básníka.«

»Promiňte... ale tomu nevěřím. Pokud já je znám, nikdo z nich se na tak výstřední poměr nezmohl.«

»Zase vám uklouzlo takové pofouchlé slovíčko... no, budiž... Jste do opravdy nenapravitelný. Ale uznávám, že musím něco dodati... muj milenec psal také prósu.«

»To je něco jiného . . . to zní už mnohem pravděpodobněji.«

»Byl to velice podnikavý a praktický člověk. Namlouváte si, že znáte všechny pomocníky a přidavače, kteří pracují na stavbě vašeho Parnasu. Už se vám to dávno vymklo podrobné kontrole. Všude je teď mnoho lidí, je také víc básníků, spisovatelů, umělců a herců, než bývalo. Měl-li některý známost nebo lásku, znala jeho vyvolenou celá Praha, neřku-li celý národ. Není a nebude už mnoho takových žen, jako byla Máchova Lora — prostě proto, že už se nerodí Máchové...«

»Proč jste se odmlčela? Povidejte dál... je opravdu příjemno, vás poslouchat. Přiznávám se vám bez obalu, že takovýmto způsobem jsem se v noční kavárně ještě nebavil.«

Herkules dohrál. K našemu stolku už nepřišel. Vyjednával právě se sklepníky, kteří s ne-

smírnou ochotou plnili jeho rozkazy. Přinesli do kouta stůl, několik židlí, postavili na stůl tucet lahví piva a rozběhli se potom po lokále, aby přivedli několik lepších děvčat.

»Herkules trucuje,« prohodila s úsměvem moje společnice.

»Až obsloužíte milostpána,« zavolala na sklepníka, »zastavte se tu na chvilku.«

Ganymud se vrátil, mávl pohrdlivě rukou a řekl:

»Ten může počkat. Přejete si?«

»Mám hlad a žízeň... přineste mi něco.«

Za okamžik tu sklepník byl s objednanou večeří. Neušlo mi, že v úslužnosti sklepníkově je něco víc, než povolání přikazuje.

Napsal útratu na lístek a položil jej na stůl. Sáhl jsem po něm a položil naň svou tašku na papirosy.

Postihla ihned můj manévr. Podala sklepníkovi pětikorunu a zaplatila.

Herkules řádil jako divý. Zpíval, platil muzikantům, hostil děvčata — ovládl celý lokál.

»Ten člověk bude mít dnes ještě jednu aféru,« poznamenala moje sousedka.

»Jak vám vlastně říkají, smím-li prosit?«

»Mám dvě jména... křestní je docela obyčejné, a sama už na ně neslyším. Rodové je jedno z těch, jež vyplňují několik stránek adresáře. Druhé jméno dal mi muj milenec. Dlouho jsme je hledali. Probrali jsme celou bibli, a nic jsme nenašli, co by už nebylo odjinud známo. Povím vám potom, proč to dalo takovou práci. Konečně jsme se dostali do rostlinopisu. Zavrhli jsme sta jmen, až jsme se rozhodli pro Aloe. Teď nastala starost druhá... vyhledat nebo udělat k tomu nějaké apartní jméno tak zvané rodové. Chodili jsme po ulicích, čtli návěstní tabule, hledali jsme v cenníčích a spolkových zprávách, ale nic se nám nelíbilo. Pomýšleli jsme také na pseudonym šlechtický, ale to padlo. Můj hoch byl v té době strašlivý demokrat. Jednou četl v kavárně lokálku o sebevrahovi. Už to mám, vzřikl radostně... To je jméno! Královská! Co, to zní přece nádherně: Aloe Královská?

»To se neptejte, jakou jsme z toho měli radost. Měla jsem tedy jméno, a můj hoch pobočný psendonym, kterého občas užíval. Druhého dne ráno přinesl mi navštívenky, za týden první básně, pod nimiž skvělo se jméno: Aloe Královská. Dostali jsme za ně také královský honorář — stačil zrovna na tramway do Královské Obory a zpátky. Jsem u nejzajímavější kapitoly svého života. Žili jsme krásný, radostný život. Netrvalo to dlouho, ale to už je souzeno každé radosti, každé rozkoši — má život jepice. Byla jsem jeho milenkou, ale zároveň sekretářkou, opisovala rukopisy, chodila s nimi do redakce, docházela do administrací pro honoráře a autorské exempláře, a tak jsem pomalu poznala celý ten tak zvaný literární a novinářský svět. Vynašli jsme si za městem roztomilé hnízdečko a lidem jsme se tak líbili, že nám říkali dva holoubkové. Bydleli jsme ve staré, opuštěné ville, kde byl roztomilý rokokový nábytek a kde všechno oddychovalo zvláštním kouzlem, na oběd chodili jsme do hostince na Bílé Hoře, večery jsme trávili v kavárně a v zapadlé hospůdce, ve které scházelo se několik párků, nám na vlas podobných.

»Nebyl to zrovna špatný život.«

»Nedovedete to ani pochopit... žili jsme jako v pohádce. Tak žít dovedou jenom mladí, zanícení lidé, kteří se milují a o nic jiného na světě, než o svou lásku, se nestarají. S počátku se nám vše dařilo, všude nás s úsměvem vítali, všude nám lichotili a chválili naše práce. Ta radost, když jsme udali první knihu, když se objevila za výkladní skříní a když jsme dostali za ni honorář. Vyjeli jsme si do Mnichova, stačilo to jenom na týden, ale byl to týden nezapomenutelný. Pak šla kniha za knihou jako děti v mladé rodině.

Ale byl to vlastně začátek konců. Můj hoch, rozmazlený úspěchem, zvyklý na chválu a obdivování, dostal první výprask od kritiky. Popravčím katem jeho byl dobrý náš známý, nejlepší jeho kamarád. Rozumí se samo sebou, že se rozhněvali a že by byl jeden druhého na lžíci vody utopil. Můj literární polohůh a polomanžel chodil jako stín, psal polemiky, jednu ránu vrátil, dvacet jich za to dostal. Měl k tisku připravenou novou knihu, vydal se s ní k nakladateli a přišel domů zdrcen. »Baba zbabělá,« láteřil na svého nakladatele... »bojí se kritiky, a radil, abych si to nějak zařídil, aby to moje novorozeňátko bylo přívětivěji přivítáno.«

Nastaly válečné porady. Jak jen to zaonačit, aby urputný jeho nepřítel dal se pohnouti k jinému názoru. Den, dva dny, týden jsme o ničem jiném nehovořili. Jednou večer překvapil mne otázkou:

»Což, nepromluvila bys s tím člověkem rozumné slovíčko?«

»Nic mi při tom nebylo nápadno. Byla jsem hezká, znala jsem ho dobře, proč bych nemohla dělati parlamentáře? Koupil mi na to nový klobouk a slunečník, přinesl kytici, a já šla.«

»A co se stalo?«

»Kniha brzo na to vyšla...«

Chvíli jsme oba mlčeli. Aloe teprve nyní si vzpomněla, že zapomněla na svuj hlad. Byla radost se na ni podívat, jak způsobně jedla.

»Vaše povídka, vlastně, správně řečeno, vaše causerie je u konce? Ani jste mi nepověděla, jak jste se s ním seznámila?

»Náhodou... v jednom předměstském divadle.«

»V hledišti nebo za kulisami?«

»Za kulisami.«

»A jak jste se tam dostala?«

»To je dlouhá historie. Nejsem z Prahy. Můj otec byl továrním mistrem. Byl člověk pilný a přičinlivý, ale rád se napil. Dvakrát mu to bylo prominuto, po třetí dostal výpověď. Prosila maminka, prosil tatínek, nic to nebylo platno. Bylo mi tehdá sestnáct roků. Ve svrchované úzkosti připadli na myšlenku, abych šla za tatínka orodovat já. Neměla jsem ani tenkrát potuchy, jak strašlivou cestu konám. Šla jsem... šla jsem na popraviště svého panenství. Výpověď byla odvolána, a my se měli od té doby znamenitě. Nikdo po tom nepátral, co se stalo, nikdo se mne neptal, čím jsem vykoupila otcovu existenci. Pak jsem pozorovala, že moje půvaby už tak nepusobí, a postřehla jsem, že otec, nezmění-li se, neujde svému osudu. Utekla jsem z domova, utekla jsem do Prahy, a odtud jsem napsala svému otci psaní. Pověděla jsem mu, co se stalo... všechno jsem na sebe prozradila a na konec prosila jsem tatínka, aby nyní podstoupil pro svou rodinu oběť on — aby přestal pít.«

»To se ovšem nestalo.«

»Kdyby to byla novella, nemohlo by to jinak dopadnouti. Ale stalo se, co jsem předvídala. Já padla... Ale můj otec byl zachráněn. Ale to je konečně vedlejší — vím, že vás na tom všem zajímá jenom pikantní příchuť mojí životní historie. Pozoruji, že jste doposud nepochopil, proč jsem vám toto vše vypravovala.«

»Co tu chcete, kde jste se tu vzal?« zvolala najednou Aloe.

Teprve nyní jsem si povšiml, že stranou, dva krůčky od našeho stolu, sedí Herkules.

»Promiňte... už odcházím... chvilku jsem poslouchal, ale slyšel jsem dost.«

Vstal, a než se toho Aloe nadála, políbil jí ruku.

»Dejte sem vagon piva,« křikl na sklepníka, »mám dnes šílenou touhu, utopit se v pivě.«

»Už je opilý,« řekl jsem... »měla jste pravdu... z toho kouká nějaká aféra, která může dopadnout hůř, než ta první.«

»Není opilý,« zastala se ho... »ale dlouho to trvat nebude.«

Herkules přišel k našemu stolu s naplněnou sklenicí.«

»Ťukněme si na kamarádství.«

Aloe zvedá skleničku, Herkules jen jen září ...v tom se zarazi a zvolá:

»Co to? Vy máte v oku slzičku. A ta je krásná! Pozor... já ji cvrtím do sklenice. Sláva... už je tam!«

Přiložil sklenici k ústům a na jeden ráz ji vypil.

»A teď dost alkoholu! Dejte mi černou kávu ...dejte mi jí celou konvici!

Sedl k pianu, hrál a zpíval písničku: »Už mou milou od oltáře vedou...«

»Ježíš Maria,« křičelo nějaké děvče pronikavým hlasem... »nehrajte to, sic se z toho zblázním!«

»Už nic nevypravujte... nerad bych, abyste se ještě jednou rozplakala.«

»To všechno už je dávno odplakáno. Na ty slzy by nestačila celá Herkulova sklenička. Ten člověk mnou zatřásl. Jak mi bylo, když mou ruku popadl a tak upřímně, tak vroucně ji políbil! Dvakrát jsem se v životě prodala — rozumějte mi dobře... a nikdo mi za to nepoděkoval. Až tenhle člověk to učinil za oba.«

Herkules dohrál, zaplatil, přišel k nám a podával ruku na rozloučenou.

»Co pak že jste se tak najednou rozhodl?« ptám se ho.

»Pane, znám svoje zvíře — teď je ještě dovedu udržet na uzdě — za hodinu by se mi utrhlo, a měli byste strašlivou podívanou. Prosím vás, nepřemlouvejte mne, abych tu zůstal.. moje odhodlání není silnější pavučiny. Je už k ránu... vykoupám se, převléknu, nasnídám se, zastavím se v kavárně a půjdu do kanceláře. Kdybych tu zůstal, našli byste mne tu ještě večer.«

»Dobrou noc... vlastně dobré jitro... gratuluji vám, jste do opravdy silák.«

»I nejsem... jsem naopak hrozný slaboch... ale mám někdy chvíle, kdy zvířeti dám do hlavy ránu palicí. Svalí se, a já mám od něho na nějaký čas pokoj...

Chvíli nerozhodně stál. Pak si objednal na cestu papiros a vzpomněl si, že má v konvici ještě šálek kávy. Přinesli mu ji, a on ji stoje vypil.

»Vy si také nepřejete, abych tu zůstal?« řekl skoro šeptem, nakloniv se k Aloe...

»Ne... jděte domů... a s tím svým zvířetem si jednou dojděte k pohodnému.«

»Dobrá... budu o tom přemýšlet. Poslouchejte... ještě vám musím něco říci... ta vaše slza je hořká a je těžká. Jako kámen mi leží v útrobách. To moje zvíře se na mi dívá hrozně vyvalenýma očima. S Bohem...«

Odešel pevným krokem. Křivdil jsem mu. Byl střízliv. Odešel a ani se neobrátil...

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

III.

(Pokračování.)

Procházime se nazdařbuh po ulicích cetyňských. Ruch sváteční všude nás obklopuje, mnohobarevné slavnostní praporce vlní se nám nad hlavami. Ve skutečném slova smyslu veškeren černohorský národ shromážděn jest v tom malém hlavním městě, plny jsou jeho čisté domy, plny veliké stany, které obkličují Cetyň se všech stran.

Černohorci vykračují si vážně a důstojně, vědomi velikosti významu, který přinášejí tyto jejich slavné dny. Jako ty prapory nahoře, tak také se vlní a planou nádhernými barvami jejich sličné národní kroje, zářící zlatem. Téměř za každým krokem potkáváme muže, jejichž prsa pokryta jsou řády, pod nimi jest mnoho tiché hrdosti, ale žádná neušlechtilá pýcha.

Ten malebný soulad národních krojů nedovede porušiti nová uniforma, ve kterou jest již oděna valná část černohorského vojska. Má totiž vojín nejmladšího evropského království již svůj stejnokroj, kterému byla vzorem uniforma ruská. Praktičtější zejména pro účely válečné a dojista pohodlnější je ten stejnokroj, ale mizí v něm mnoho z černohorského rázu a malebnosti. Šedohnědá barva jest zajisté zúmyslně volena, aby co nejméně byla viditelna na pláních i horách bojiště, kdežto živé barvy národního kroje až příliš se vydávaly za terč nepřátelským puškám. Věříme však, že v té nové uniformě neutuchne věhlasná udatnost černohorských junáků.

Na pěkném, jako stůl rovném vojenském cvičišti jest přehlídka soustředěného tu vojska. Přijíždí král s družinou svých vznešených hostí, kapela hraje různé pochody, povědomé hudební zvuky otřásají vzduchem. Kapelníkem jest po celé Černé Hoře známý český krajan Wimer, co do hodnosti vojenské major, jehož sympatický obličej jest ustavičně tak veselý a junácký jako jeho hudba. Významnou událostí vyniká tato vojenská slavnost, neboť na jejím závěrku divisionář Janko Vukotić přijíždí před krále, jenž v čele své družiny obklopen jest řadami vojska, a přečítá depeši ruského cara Mikuláše, který krále Nikolu I. jmenuje polním maršálkem veškeré ruské armády.

Jako burácející vlnobití odráží se radostný jásot o blízké hory a skály. Nadšení zachvacuje každého přítomného člověka, bezděčně mu podléhají také cizinci. A veliké lidské vlny valí se za hlaholu hudby a volání zpět do ulic městských mezi ty vavřínem vonící stožáry, pod ty nesčíslné praporce. Teprve u paláce královského přival se tříští v menší proudy a jásot pomalu utuchává pod košatými stromy a v čarách rovných cetyňských ulic.

Nás vlna vrhla sto, dvě stě kroku stranou konaku, před samý monastýr. Potřebujeme po chvíli velikého vzrušení trochu oddechu, a tady jest pojednou tak tiché a klidno, v monastýru i na prostranství před ním. Zde tak na blízku tolik radosti a slávy, a tady tolik skromné prostoty, tolik osamělosti, posvěcené vzpomínkám, ovanuté elegiemi.

Otevřená železná vrátka zvou nás, abychom vkročili do podélného arkádového výstupku, kde dřímou svůj věčný spánek členové královské rodiny. Šest hrobek je tu v řadě, tváří v tvář paláci, tváří v tvář jitřnímu slunci. Prosté jsou ty hrobky, mnohem skrovnější než hrobky mnohého našeho měšťana. U záhlaví každého náhrobního kamene jest prostá stolička a ještě prostší svítilna s hořící lampičkou.

Tu pod prvou kamennou deskou odpočívá veliká vévodkyně Stana, matka královna, zemřelá roku 1895 v 71. roce. Vedle ní dva její pravnuci, synáčkové prince Mirka: Stanislav M. Petrović Njegoš, narozený 17. ledna 1905 na Cetyni a zemřelý 22. prosince 1907 v Kotoru, pak Štěpán M. Petrović Njegoš, narozený 14. srpna 1903 a zemřelý 1. března 1908 ve vzdálené Francii — dvě andělsky krásné děti a tak brzo za sebou odešly. Když nedávno jsme ukazovali jejich podobizny redaktoru časopisu, jenž si přál otisknouti některé černohorské obrázky, pohnut zavrtěl hlavou. »Rozplakali by se nám čtenáři,« pravil, »zvláště v těch rodinách, kde také ztratili děti.«

Přistupujeme ke čtvrté hrobce: Marija, princezna černohorská, narozená 17. března 1869, zemřela 25. dubna 1885. Šestnáct let! Kolik tuch, kolik panenských mysterií skrývá se pod tim bílým kamenem!

A dále jiná dcera králova, kněžna Ljubica-Zorka Petra Karadjordjeviće, narozená 11. prosince 1864, zemřela 4. března 1890. Vedle ní: Princ Andrija P. Karadjordjević, narozený 25. února 1890, zemřel 19. března 1890, následoval tedy za pouhých 15 dní svoji matku.

Ty dvě poslední hrobky jsou nádhernější, hladká plocha desky kromě vytesaného nápisu ozdobena je také erbem srbského panovnického rodu. A pod těmi mramorovými deskami ztajeno je nesmírně zármutku a bolesti. Ještě nyní královna Milena, slyšíc jméno Zorka vzpomíná své dcery a nemůže se ubrániti, aby nezaslzela.

Vstupujeme do nádvoří monastýru, ku podivu tichého, melancholického, a vidíme před sebou hroby Darinky Danilovy, kněžny černohorské, a její dcery princezny Olgy. S druhé strany strmí několik metrů vysoký černý pomník prince Jiřího Karadjordjeviće. Ještě jsou tam jiné hroby, jeden s ostatky malé Mileny P. Karadjordjeviće, druhý kryje kosti Velikoše Petroviće a třetí sestry královy, Gordany C. Plamence.

Teď z toho ticha vystupuje starý duchovní a ochotně vše vysvětluje, uvádí nás do chrámu. Tam vidíme tři krásné hroby v samém hedvábí. Tlí tu

ostatky svatého Petra I. Petroviče, kterému jest kláštér zasvěcen, dále knížete Danila, prvého světského panovníka černohorského, ubitého rukou zlého člověka před padesáti lety v Kotoru, a posléze hrob vévody Mirka, otce králova.

A nad tím vším v závratné výši jako stráž těch hrobův a celé Cetyně ční Orlov-Krš s výrazným již vzpomenutým památníkem mitropolity Danila Petroviče, prvého z rodu panující dynastie.

Zcela jiné dojmy a myšlenky vznikají v nás opět venku před monastýrem, kde jako protějšek šesti hrobek knížecích leží tu dlouhá řada 51 nyní mlčelivých děl nejrozmanitější velikosti. Kolik odhodlanosti, rekovství a krve stálo, aby byla vyrvána Turkům! A kolik námahy, aby přes příkré hory a srázy byla jako vítězné trofeje dopravena až sem, pod ty krásné, stinné stromy, které zejména tuto stranu Cetyně proměňují v půvabnou zahradu!

Usedáme na jeden z kovových těch obruv a dáváme v duši probouzeti se představám o krutých zápasech a bojích, které proti jejich jícnům podnikány byly za slávu srbského jména, za svobodu černohorské vlasti. Děla tu leží jako nezničitelní svědkové slavného černohorského válečnictví, které od dob Žižkových nemá rovného v dějinách. Ještě po mnohých letech, až vojenský stát černohorský úplně se přetvoří ve stát občanský, vypravovati budou novým lidem o úžasné vlastenecké obětavosti otcův a dědů.

V žáru poledního slunce vracíme se do šumných ulic. Potkává nás posel se vzkazem, že jsme očekáváni v ministerstvu financí. Český nás vítá tehdejší ministr Dušan Vukotić a odevzdává nám jako milou vzpomínku na slavnosti pamětní medaili a velikou pamětní knihu, černohorské to dějiny posledních padesáti let, kterou ministerstvo osvěty vydalo na počest Nikolova panovnického padesátiletí.

A pak opět zmocňuje se nás zvláštní příval rozjařených mužů. Mohutný prozpěvující zástup chvátá hlavní ulicí a zahýbá na náměstí před Zetský dům. Než si uvědomíme, co vlastně se děje, již mužové se chápou za ruce a tvoří na rovném prostranství veliký pohyblivý kruh.

Známý národní tanec »Kolo« se začíná. Do kruhu vstupuje křepkými kroky starý, bezmála sedmdesátiletý junák, pokrytý řády, a mladicky tančí proti jinému, o málo mladšímu druhu. Oběma tváře planou, oči se blýskají nadšením. Vystřídají se ještě tři nebo čtyři tanečníci, ale nejstarší stále ještě neumdlévá a neustupuje z kola, výkřiky a posunky vyzývá jiné junáky, aby vstoupili.

A tu pojednou pop s prošedivělou bradou ocitá se v kole. Také jemu tak nadšeně se lesknou oči a bledý obličej se polévá nezvyklým ruměncem. Ku podivu hbitě tančí proti sobě oba vážní mužové, onen s mnohými řády i tento v kněžském rouše a na konec rozradostněni se polibí. Nyní teprve úplně jasně porozumíváme tomu tanci, který nelze vylíčiti pérem, nýbrž viděti jej musíme, abychom pochopili všecek jeho význam.

Vedle nás hýbe se a poskakuje něco malého. Ach, drobný Momčilo přibatolil se také podivat, a mladická krev mu nedá, aby se nepokusil napodobiti pohyby tanečníků. Díváme se na něho dolů s úsměvem a také on se usmívá.

Maličký Momčilo jest již náš dobrý známý. Je synem našeho milého souseda, v Praze před tím studovavšího Perka Vukotiće, vnukem slavného vojvody Sočice. Jde mu teprve do tří let, ale již v něm také vyrůstá junák. Ničeho se neleká, ničeho se nebojí, ani zástupu lidí, ani jedoucího vozu, ani nešetrného osla s nákladem dříví. Vídáme ho od rána do večera před svými okny měřiti drobnými krůčky místo mezi otcovským prahem a Zetským domem. Tuze nedbá občasného matčina starostlivého volání. Je příliš samostatný již, aby si všímal malicherných obav, které o něho naplňují mateřské srdce.

Maminka jeho jmenuje se Joke, a maličký Momčilo po černohorském zvyku neříká jí maminko, ale taky Joke, a jest v něm pevně zakořeněn mrav dědů, aby neposlouchal ženy, třebas byla jeho vlastní maminkou. Nejde a nejde, nechtsi Joke volá jak volá. A dobrá máti musí za ním, uchopiti ho do náruči a sekajícího bucatýma nožkama odnésti domů, aby odtamtud za minutu opět utekl na ulici.

Tentokráte však po skončeném kole na naše vyzvání jde s námi a mlčky poslouchá náš chvalozpěv o jeho budoucím junáctví. Pobízíme ho, aby už jen hezky šel domů, a Momčilo tedy jde. Jak na hrbolatém chodníku se po nás ohlíží, zakopne o vyčnívající oblý kámen a již se kutálí, až odskakuje jeho kulatá hlavička.

Lekáme se, to teď bude křiku a pláče! Ale malý Momčilo jakoby nic, pracně vstává, a boule neboule, s opětným úsměvem se obraceje po nás mizí v domovních dveřích.

Z malého Momčila jistě bude junák.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

FRANTIŠEK BOZDĚCH.

JUC. a žurnalista, bratr Emanuela Bozděcha.

Navštívil jsem J. E. ministra p. dr. Albina Bráfa, abych ho upozornil, že se mi podařilo získati soudní spisy, jednající o tom, aby byl Emanuel Bozděch prohlášen za mrtvého. Za hovoru p. prof. dr. Bráf znovu akcentoval, co již ve svém článku v Máji nadhodil, že by se měl tehdejší literární spor, vzniklý o dramatickém autorství Bozděchově, zejména však jeho obrana, která byla velice energická, přehledným článkem připamatovati a vyslovil míněni, že by úloha ta nejlíp svědčila panu Ja-

roslavu Kamprovi jako pracovníku v oboru tom dobře osvědčenému. Pan prof. Bráf vyslovil ještě další, zajímavou myšlenku — v y p á t r a t n ě c o b l i ž š i h o o b r a t r u F r a n t i š k u B o z d ě c h o v i. »Toho měli právě v lichotivém podezření,« doložil prof. Bráf, »že divadelní kusy, jež hrány byly pod jménem Bozděchovým, napsal a že mu je Emanuel z kufru uzmul.«

Věc tuto, která mne lákala k prozkoumání, vzal jsem si na starost sám, a sděluji, co jsem v archivech shledal a u pamětníku zjistil.

Vyhledal jsem především ve vzpomínkách JUDra L a d i s l a v a Q u i s e, co praví o této sensační literární události. »Staňkovský zašel tak daleko, že tvrdil (Quis — str. 273.), že Bozděch dramata, jež pod jeho jménem se provozovala, sám nenapsal, nýbrž že jsou to práce jeho před tím již zemřelého bratra, žurnalisty Františka Bozděcha, a že je Emanuel prostě z jeho kufru vytáhl a sobě přisvojil. Opakoval to potom též veřejně. Polemika, která se pak z toho vyvinula, jest známa, a napsal o tom též Arbes v »Rozhledech« obšírnější stať. Staňkovský, jejž tu antagonismus proti Bozděchovi, a snad i choutka vyhledávati plagiáty, strhly k nesprávným tvrzením, jichž potom nemohl dokázati, měl z toho mnohé mrzutosti. — V prudkých a dlouhých hádkách, které v kavárně naší pro tyto věci se vedly, zůstal Staňkovský téměř osamocen.«

Darmo jsem hledal s lexikonech jméno Františka Bozděcha. Zmizel z kulturní naší historie. Zbývala jediná cesta — vyhledati pana JUDra Ladislava Quise. Učinil jsem tak bez prutahu, a pravím předem, že jsem přišel na znamenitý, vydatný pramen. Přišel jsem na stopu neočekávanou. Postava Františka Bozděcha, jeho zjev, osvětlen tu s několika stran. František Bozděch, kandidát advokacie a žurnalista, byl snoubencem sl. E m i l y B o h u t i n s k é, sestry sl. Kamilly Bohutinské, jež později provdala se za dra Ladislava Quise. Paní Quisová velmi dobře se na Františka pamatuje z dob, kdy dojížděl za její sestrou do Selčan. Byl vysoký, štíhlý, přizrzlý a pihovatý v obličeji. Měl mnoho příbuzného se svým bratrem Emanuelem. Zejména jednu věc měl s ním společnou — za hovoru si neustále pohrával s vousem na bradě. Byl člověk povahy jemné, ušlechtilé, ale při tom pevné, energické vůle, vlastenec ohnivý a obětavý. Chodil v čamaře, která mu velice slušela. Do Selčan docházeli oba Bozděchové k svoji babičce paní Jiráčkové. Když hořely roku 1848 mlýny, přiběhli oba hoši, Emanuel, jemuž bylo tehdy asi 7 roků a František, jenž byl o tři roky starší, do Selčan. Velkou událostí pražskou byli tak ulekáni a vyděšeni, že neměli ani tolik času, aby se na útěk z Prahy náležitě opatřili a do Selčan přiběhli dokonce bez čepic.

František Bozděch miloval svou snoubenku hlubokou láskou. Ale štěstí mladých lidí dlouho netrvalo. Najednou, z čista jasna, František zemřel. Úmrtí jeho ohromilo všechny, kdo ho znali. Nikdy nestonal a činil dojem muže pevného zdraví. Z parte, jež paní Kamilla Quisová má ve svém reliquiáři, se dovídám, že František Bozděch, JUC. a žurnalista, zemřel v neděli dne 5. února r. 1865 o 1 hodině ranní v 27. roce věku svého tuberkulemi plic. Na oznámení jsou podepsáni: Magdalena Bozděchová, sestra, Emanuel Bozděch, bratr, Adam Bozděch, otec, Magdalena Bozděchová, matka. Netrvalo dlouho, a snoubenka jeho, sl. Emilie Bohutinská, následovala za ním!

Pan Dr. Ladislav Quis se upamatoval, že Jan Neruda napsal do H l a s u feuilleton, nadepsaný »O d p o h ř b u B o z d ě c h o v a«. Sám byl na pohřbu a pamatuje se velmi dobře na bolestné vzrušení, jež smrt Bozděchova v řadách jeho přátel způsobila. V podrobném seznamu všech Nerudových feuilletonů, práci to, které věnoval Dr. Ladislav Quis pietní péči a nesmírně mnoho času, ochotně mi ihned vyhledal, že feuilleton tento, jenž nebyl pojat v sebrané spisy Nerudovy, byl uveřejněn dne 9. února r. 1865.

Nekrology o Františku Bozděchovi dýchají vřelostí (»Hlas«, »Národ«, »Politik«). »Vlast a národ v něm ztratily,« čteme v Hlasu, »syna nad jiné horlivého a vřelého, žurnalistika naše sílu výtečnou, přátelé pak milovaného soudruha řídké věrnosti, ryzé poctivosti a vubec povahy nejpevnější a rázné. Co do činnosti žurnalistické patřil zesnulý k nejstaršímu spolupracovníkum »Politiky« a byl v prvním tiskovém procesu jmenovaného časopisu pro banket žurnalistů na Střeleckém ostrově odsouzen ku vězení čtyřnedělnímu.*)

»Před nedávnem,« píše Jan Neruda, »tiskli jsme mu ruku, vracejícímů se z vězeni, dnes jsme mu dali věnec na cestu, z které se nám více nevrátí.« J a r n í s í l o u zove ho Neruda a pokračuje: »První věnec, ležící na prsou, byl darován od těch, kteří v dávnějších studentských letech Bozděchových byli s tímto přilnuli stejnou láskou k přírodě... Bozděch náležel k prvním žákům nezapomenutelného Opice, ano k miláčkum jeho. V nomenklatuře české květeny nalézáme i dvě zvláštní odrudy, které od objevitele svého, Bozděcha, jméno své vzaly**) Pozdější povolání, přísná studia právnická, odlučovaly ho ovšem od vědy milované, odciziti ji ho ale nemohly. Nad hlavou byl věnec, darovaný Akademickým čtenářským spolkem. Palmanova doba měla v mladém studentu nejpřímějšího a velevydatného odpurce. Vedle toho byl Bozděch v kruzich svých znám co student neúnavný, a činnost jeho byla ve Spolku akademickém také tak výdatna, že byl později jednohlasně zvolen za předsedu. Výsledek jeho úřadováni zde byl co nejskvělejší, Akademický spolek, jejž vedle poměru časových tížila tehdy i vnitřní lethargie, náhle oživoval a kypřil

*) ... odsouzen byl pro uveřejnění zprávy o ovační hostině ke cti p. Julia Grégra (Národ).

**) Potentilla Bozděchii — Persicaria Bozděchii (Národ).

a zvýšenou činnosti vnitřní získal sobě i vydatných posil zevnějších. Třetí a čtvrtý věnec pocházel od těch, kteří s Bozděchem probdělí a propracovali poslední dvě léta krátkého jeho života. Bozděch dostudovav a odbývaje své rigorosní zkoušky právnické, nemohl se obmezit pouze na studijní stolek svůj. Jeho duch byl příliš čilý, než aby ho nebyl nutil k další činnosti veřejné, při které výsledek práce a namáhání alespoň někdy bývá hned zřejmým. Oponent ze studentských let stal se co muž žurnalistou opozičním.

Poslední věnec přibyl od členů českého divadla. Platil »žurnalistovi«. Žurnalistika nezapomněla ještě nikdy pěkného činu — —

Z »Politik« se dovídáme, že na smrtelném loži byla Františku Bozděchovi dodána žaloba nová, kterou s sebou vzal do hrobu.

»František Bozděch,« resumoval dr. Lad. Quis, »byl neprávem zapomenut. Byl to muž znamenitých vědomostí, velkého literárního rozhledu, důmyslný právník, nadšený novinář, jenž z lásky k žurnalistice vzdal se výhodné existenční kariéry, byl to člověk uhlazeného chování, ne tak uzavřený a samotářský, jako jeho bratr Emanuel, ale jedné věci neměl — neměl toho, abych tak řekl, západnického vzdělání, jímž vynikal Emanuel. Staňkovský pustil do světa obvinění, pomluvu, že František je autorem divadelních kusův a že je Emanuel z kufru bratrova uzmul a sobě přisvojil. Pozoruhodna je při tom jedna věc — po tom tenkrát nikdo se neptal, nikdo nepátral, byla-li tu také vůbec možnost, aby kusy ty František napsal. Později o to zavadil ve svém článku v »České Thalii« Jakub Arbes. Poznáte ze všeho toho, co se o Františkovi napsalo, že literárně činným vůbec nebyl. Nikde není o tom ani slova, a František Bozděch v intimním kroužku o něčem podobném ani slovem se nezmínil.

Emanuelovi byl však otráven život. Ošklivé podezření šlo za ním jako jeho stín. Jste z mladších, Bozděcha jste znal osobně — a že vás vždy, kdykoliv jste ho viděl, s ním mluvil, myšlenka ta napadla? Tato přílnavost pomluvy je význačnou její známkou — chtěj nechtěj na ni myslíš, třeba jsi byl přesvědčen, že to není a nemůže býti pravda. Vždyť se o tom dnes mluví a píše po tolika letech zase — uznal za vhodné i pan ministr Brát zastati se památky Emanuelovy — však to učinil znamenitým, skvělým způsobem! Chci jenom o něčem se zmíniti, o episodce z dob, kdy Emanuel byl všeobecně považován za literárního zloděje. Tak a nejinak se o něm mluvilo. S Josefem Jiřím Kolárem nemohli se vystát. Když mu Emanuel Bozděch přinesl kus, optal se ho Kolár přímo: »Prosím vás, člověče, kde jste to sebral — odkud jste to přeložil? JUDr. Josef Štolba ve svých »Pamětech«, ve kterých věnoval Emanuelu Bozděchovi velice zajímavý článek, cituje výrok Kolárův, jenž řekl, že kus, — pan ministr Brát praví ve svém článku, že to byla veselohra Z doby kotillonů« — je ukrrraden buď z irrrančiny neb španělštiny a že záhy nalezne orrriginál«. Bozděch, jak známo, byl tak zvaná »nátura zakousnutá« a Kolárovi nikdy neodpustil, že ho podezříval z tak nečestného činu.

Jednou, když jsme besedovali v naší kavárně Bendlově, Staré Slavii, přišli mezi nás herci z divadla, a ti vypravovali o příhodě, která se udála v divadle. Josef Jiří Kolár setkal se v divadelní bibliotéce s Emanuelem Bozděchem, a došlo mezi nimi k ostré výměně slov. A tu Kolár provedl Bozděchovi nepěkný kousek — zavřel ho totiž v knihovně, a nemaje na tom dost, zavolal si divadelního sluhu Špačka a ve své známé bezohlednosti, ve které si občas libovával, dal se strhnouti k tomuto výroku: »Tu máte klíč — ale radím vám, abyste neotvíral — zavřel jsem tam zrzavého psa — a on by vás mohl pokousati —«

Měli smutný osud všichni Bozděchové — František zemřel náhle, v zénitu svého jarého života a své krásné činnosti, Magdalena skončila sebevraždou, a Emanuel, ať je mrtev nebo živ — skončil nejsmutněji. Spisovatel takového jména, takového významu, utíká se světa! Je pravděpodobno, že skončil také sebevraždou — ale je-li pravda, že je živ — tím smutnější byl by jeho los, los spisovatele, jenž svoje dílo, svoje literární děti opustil a už nikdy se nepídil potom, jaké osudy jim byly souzeny! Dr. R. J. Kronbauer.

DR. JOSEF ŠTOLBA O EMANUELI BOZDĚCHOVI. K otázce Vaší, co soudím jako dlouholetý Bozděchův přítel — aspoň mne tak ve svých dopisech nazýval — o překvapující zprávě Národních Listů, že dramatik ten žije dosud v kterémsi balkánském klášteře, odpovídám přímo, že jí věřiti nemohu, ano, že považuji za vyloučeno, aby Bozděch dosud žil. V knize své »Z mých pamětí«, a sice v delším článku, Bozděchovi věnovaném, zmiňuji se podrobně o posledním svém setkání se s ním dne 9. února 1889, tedy zvláštní náhodou právě v den před tím, nežli navždy zmizel, a uvádím tam, jak trpce stýskal si mně na svou chorobu, kterou dlouho již trpěl a jež ničila tělo i ducha jeho. Vzhledem k setkání onomu, jež vrylo se mi se všemi podrobnostmi tak v paměť, že po tolika letech vidím dosud přepadlou jeho a zmořenou tvář před sebou, myslím, že mohu téměř i s jistotou tvrditi, že nešťastný Bozděch odešel dne 10. února 1899 z domu jen proto, aby vyhledal — smrt, neboť z každého jeho slova vyznívalo tehdá, jak nesnesitelné bolesti působí mu krutá jeho choroba. Kdyby jen byly tížily jej starosti existenční a neutěšené poměry, v nichž žil, byl by snad hledal a nalezl klid v některém klášteře, ačkoliv zdá se mi i to dle toho, jak jsem jej poznal, málo pravděpodobné, neboť nedostižným jeho ideálem bylo, aby mohl ztratiti se v onom lidském mraveništi, jež zove se Paříž. Ale aby hledal pomoci proti vleklé, dlouholeté a na nejvýš bolestné chorobě těla svého v

kláštеře, jest po mém soudě nemožné, poněvadž bezúčelné. V smutném jeho případě zbývala mu jen dvojí volba: buď sanatorium, kde jedině kynula snad naděje na uzdravení, anebo — smrt.

Dr. J. Štolba.

O PREMIÉŘE BOZDĚCHOVY VESELOHRY »Z doby kotillonů« vypravuje Dr. Josef Štolba ve své knize »Z mých paměti«. Vzpomíná tam Bozděcha v obšírné stati a líčí Bozděchovy úspěchy i boje, zvláště s režisérem Kolárem st., s Mikulášem Boleslavským a J. J. Stankovským i jeho bezúspěšné vyjednávání o místo dramaturga král. č. z. divadla. Vypravování Štolbovo vnáší mnoho světla do temnot neveselého života Bozděchova.*)

JOSEF RANK slavil dne 22. října t. r. už sedmdesáté sedmé narozeniny. Není mnoho knih v české literatuře, o nichž tak málo se mluví, jichž se však užívá tak hojně jako slovníků Rankových. Najdete je na stolcích literátů, učitelů, úředníků i obchodníků; mravenčí práce zasloužilého lexikografa dochází denně vděčného uznání na nesčíslných místech. Josef Rank, který míval styky s Jungmannem, Riegrem, Havlíčkem a s jinými předními muži českého národa, odešel na odpočinek před několika lety v hodnosti ředitele spisovny města Prahy. Získal si i ve svém postavení úředním velikých zásluh, zejména o jazyk český.

STÍN MILENČIN. Národní divadlo uvedlo na scénu jednoaktovou hru veršem, práci jemnou a poetickou, ale při tom originální, ba možno říci, apartní. Autor (Henry Bataille) spojil oba tyto skoro protichůdné momenty velmi šťastným způsobem, a pokud možno souditi z překladu pana Jaromíra Jahna, je i básnická forma vybroušená, dikce plná a obsažná, verš lahodný a plynný. Věc, která se přihodila onoho tajuplného večera v komnatě dámy, zvyklé lásce a toužící po ní, mohla ovšem potkati jenom poetu, zvyklého na vise a žijícího v nich. Přišel k ženě, kypící půvaby, aby našel náhradu za lásku, která dosti záhadným způsobem ho opustila. Pan Jaroslav Kvapil upravil jeviště velmi náladově, suggestivně, abychom měli pro to, co se bude odehrávati, náležitou průpravu. Hlavním jeho režisérským spolupracovníkem byla Luna, její snivé, zelenavé světlo — ale s jakou raffinovaností rozhozeno po skvělé komnatě, v níž všechno jakoby zvalo k lásce, k rozkoši. Vstoupí básník, sedne si vedle ženy, krásné a svůdné jako biblická královna, a rozumí se samo sebou, že dojde k prvním nesmělým pokusům, jež mají vždycky banální konec.

Ale nedojde k vybití vášně. Najednou se zjeví v pozadí komnaty čarovný zjev. Básník sice řekl, že nechal Vzpomínku na svou poslední, velikou lásku, venku, někde dole u vchodu že ji dal s bohem — ale měl ji plnou duši, když vstoupil, Vzpomínka neshasla, naopak, zahořela jasným, zářícím plamenem ve chvíli, kdy hrubý tělesný požitek ohrožoval její něžnou, podmanivou sílu. Od toho okamžiku počíná si Vzpomínka, zjev milenčin, jako osoba fysická, sůčastní se dialogu, a svou přítomností brání tomu, aby došlo k projevům a činům, jež nejlíp a nejrychleji působí zapomenutí. Rozvine se zápas, jenž není nezajímavý a jenž vyvolává v posluchači dokonce napjetí, třeba tu a tam zasahování zjevu budilo pocit, že tu licencia poetica zabíhá příliš daleko. Pokud je zjev jenom tlumočníkem nálad básníkových — a ničím jiným Vzpomínka není — je vše roztomilé, přirozené a má svůj krásný, podmanivý půvab, ale jakmile zjev jedná samostatně, ba dokonce fysickými výkony zasahuje v děj, máš pocit rozladění, jsi vyrušen ze své illuse, která ti lahodí. Takovým vybočením je na př. dechnutí na zrcadlo, jímž Vzpomínka chce zakaliti obraz sokyně na jasné hladině zrcadla.

Nejsympatičtějším tahem autorovým je ovšem rozluštění jistě nerovného boje — Vzpomínka vítězí, a krasavice vrhne se prostě do náruče Toho druhého, jenž nedočkavě čeká a jenž nebude o svůj požitek připraven. V první chvíli máš dojem, že »sok« básníkův — je to vlastně jenom stráž, jež se vystřídá — je také jenom zjevem. Nejasnost tohoto vpádu do komnaty je ovšem už druhu povážlivějšího. Zachraňuje pravděpodobnost jeho jenom tajuplnost, která je příznakem celé aktovky.

Dominující roli měla paní Leopolda Dostalová. Imponovala zjevem a rozechvívala krásnou, tklivou a do duše se zařezávající mluvou. Má vítězit půvabem, ale nesmí překročit hranici, danou záhadou svého poslání. Řeč její je sladká, svůdná, ale má podivný přízvuk — není to plný tón, je to zvuk, ztlumený sordinou, zastřený smutkem, zastřený tajemstvím, záhadou. I ten její úsměv jakoby prokmital závojem, mlhou, dálkou, jež tlumí, jež vše rozlučuje. Paní Marie Laudová měla úkol docela jiný — ve světle měsíce vypadala jako zosobněná Siréna, měla všechny její půvaby, hlas, úsměv, ve všem zračila se síla protichůdná, síla žhavého těla, vášně, jež všechno poráží a vraždí, síla, jež má jakousi příbuznost s potměšilou odvahou, kterou do žil suggeruje alkohol. Pan Schlaghammer stál mezi dvěma sokyněmi jako přízrak své vlastní bytosti. Přišel s úmyslem, vrhnout se do náruče krásy a vášně, ale energie jeho byla nalomena velkou, snivou, nádhernou vzpomínkou, která je nevyhladitelná. Mluví a jedná jako v zasnění, a celým podáním svého záhadného reka podobal se své partnerce, paní Dostalové, která provedla malý, herecký zázrak — jako zjev stála vysoko nad oběma postavami z masa a krve. A v tom sluší spatřovati pozoruhodný dramatický úspěch, třeba jsme si dramatický účin sami museli konstruovat.

— r.

*) J. Štolba: Z mých paměti. Vzpomínky ze života, z divadla a z literárních styku. S obr. I. K 3·—, II. K 4·50. Úplné váz. K 7·50.

ROZKLAD, hra o 5 jednáních od F. X. Svobody, uvedena na scénu Národního divadla v předvečer básníkových narozenin. Působila jako novinka a dokázalo toto pietní představení, že dalo by se častěji s úspěchem sáhnouti do naší literatury dramatické pro kusy s repertoiru vzaté. Svoboda selským svým dramatem řeší otázku agrární, sedlák má za ženu si vzít selku, aby prospívali statek po otcích zděděný. Láska musí jít stranou. Žádá tak prospěch selského stavu. To jest stará filosofie našeho lidu selského, která způsobila mnoho slzí z hezkých očí nevěst do sňatku s nemilovaným mužem neúprosnými otci nucených, a spisovatelům vesnických povídek a románů stala se pramenem, z něhož tak hojně pili. Udržela však jako šlechtický fideikomis rodinám a tím národu české grunty. F. X. Svoboda, nadržující ve svých belletristických skladbách vždy tolik milencům, uvedl nám tu na jeviště obraz rychlé zkázy, jaký taková městská slečinka na statku, do něhož se provdala, přivodila. Místy jako by se autoru zželelo, že tak se na ta hezká parádnická stvořeníčka svého kusu rozkatil, uvolňuje sám v přísném vedení vytčeného problemu, jinak pevnou rukou vyrytého. Sehrán byl nově nastudovaný a řed. Schmoranzem scénovaný »Rozklad« výborně. —t—

ČESKÉ DIVADELNICTVÍ těší se takovému rozkvětu, že méně horkokrevní lidé z toho dostávají až jakési strachy. Jisto jest, že o divadla nemáme žádné nouze. Mohlo by se z toho soudit, že pro české herce a herečky nastaly blažené zlaté časy. Něco přeletí přes nos, nebo nosy slavného představenstva stávají se nemile dlouhými a častými, stesky na nezaměstnání, pomíjení a jiné bolesti — pro všecko snadná pomoc: hupky do jiného divadla! Ve skutečnosti to však nejde jen tak beze všeho. Mnozí, jichž svazek s divadlem dosavadním — ať z příčin jakýchkoli — byl přetržen, mohli by o tom zle vypravovat.

Býv. členu městského divadla Král. Vinohradů sl. Zdence Borecké otevřely se brány intimního divadla na Smíchově k pohostinské hře. Vystoupila tu v úloze markýzy d'Obardi, ve hře »Yvetta«, zhotovené dle známého divadelního receptu z půvabné povídky Maupassantovy. Záletná dosud matka nevinné Yvetty vyžaduje hodně mnoho od své představitelky, a dobrá snaha sl. Borecké měla krásnou příležitost uplatniti se. Četně shromážděným obecenstvem přijata byla co nejvlídněji. Scénu smíchovskou ovládá herecky roztomilá paní Emma Švandová. Vedle herců musí však míti kolem sebe též herečky. Slovo má nyní pan Švanda ze Semčic, ředitel divadla. —i—

PAVEL VÁŠA, KATECHISMUS DĚJIN ČESKÉ LITERATURY. Od nějakého času přišlo do mody, že i dějiny literatury píší lidé mladí, kteří neměli ani možnosti, aby přečtli spisy, o kterých píší a jež posuzují (toť ovšem naivnost žádati od kritika, jenž umělce posuzuje, aby znal jeho dílo!). Nedávno spis Arne Novákův cizinu stranicky informoval o naší literatuře, teď studentstvo, na němž nám ještě více musí záležeti, než na cizině, poučuje se spisy stručnými sice, ale tím nesprávnějšími. Nedávno u Prombergera vyšel spis podobný od obou Nováků, ten je však ještě klenotem proti knížce, kterou dnes uvádíme ve známost literárního obecenstva.

O staré a střední době ani se nezmiňme, jakož vůbec ponecháváme zevrubnější ocenění spisu listům, jež mají k tomu úkolu více místa — jen u moderního písemnictví několik výtek ke spisu připojíme, poznamenávajíce, že je to z výtek 1 procento. Také jsou to jen letmo načrtané poznámky prvního dojmu.

Postřehy díla jsou nehluboké, dávno z kritik staršího střihu odposlouchané, třeba se autor dovolává Jaroslava Vlčka, jenž je proti Vášovi svrchovaně umělecký kritik lepého slohu a jímavého myšlenkového obzoru. Odhady básníků upomínají často na středoškolská pensa studentská, na př. u Hálka »v lynchoepických básních opěvuje především záhady lidské lásky »vůbec« (sic — jako vůně slohu!). První tři opěvují moc lásky: je silnější smrti (v Alfredu), vítězí nad zvůlí královskou (v Krásné Lejle), zaměcuje vášní srdce starcovo a zbavuje hrdinu rozvahy (v Mejrimě a Husejnu). Z jejich kořenu pučí též žluté květy (proč žluté?) žárlivosti« atd. Inu, škatulky. Nejvíce však chybuje volbou autorů, jichž díla často jen vypočítává (tolik a tolik svazků činí), neb uvádí dle jména. Často vylovil nahodile poměrně nejbezvýznamnější postavu a nemá pak místa na umělecké suvereny a postavy nejvýraznější. Kdo by posuzoval bohatství naší prosy dle tohoto katechismu, dal by za pravdu Němcům, kteří myslí, že téměř ničeho nemáme.

Z moderní beletrie zná jen Třebízského, Jiráska, Zigmunda Wintera, Antoše Dohnala (?), Kosmáka ovšem Herbena, Mrštíky, Raise, Staška, Holečka, Novákovou, Heritesa, Herrmanna, M. A. Šimáčka, Uhra, R. Svobodovou, tedy celkem 17 autorů. Když bylo místo na začátečníka Uhra a kalendářového, ostatně nepříliš plodného vypravovatele Dohnala, jak se mohl ztratiti svérázný K. M. Čapek, V. Vlček, Merhaut, K. Jonáš, Preissová, Leger, Konrád, Guth, Jesenská, a dokonce Jakub Arbes, o němž není v »Katechismu dějin české literatury« ani slova? Mezi básníky — není pak divu — ztratili se Jan Červenka, Ant. Klášterský, F. S. Procházka a jiní, ačkoli Hlaváček, Holý, Bouška jsou uvedeni, mezi dramatiky není ani jmenován Dr. J. Štolba, V. Štech; a celá nauková tvorba nová zmizela z povrchu světa, kdežto tato tvorba starších epoch české literatury došla ne snad zmínky, ale dosti pečlivého uvážení. Kolik vynikajících a zajímavých profilů odbyto ledajak pouhou zmínkou neb uvedením jména. Ne — tak se dějiny literatury (nota bene »katechismus«) psáti nesmí. Kdo je to Prof. Váša?

Dr. A. Č.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 4.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Vy ještě zustanete?« optala se Aloe.

»Nestojí to už za to — počkám na bílý den. Dole na tržišti už je živo... nerad bych procházel špalírem vyspalých a pilných lidí. A potom — upřímně řečeno... stydím se trochu i před tím domovníkem. Nemusí přece vědět, že jsem přišel o páté hodině ranní domů. Chodil bych tak jako tak do šesté hodiny po ulicích... zůstanu tedy raději zde.«

»Rozumní se,« dodal jsem za chvíli... »jestli vám nikterak nepřekážím...«

»Vím dobře, nač narážíte. Bohužel, že v tom musím spatřovat jakousi pozornost. Nechtěla jsem říci slovo takt... to by znělo teprve strašlivě.«

Z vedlejší místnosti vyhrnulo se několik lidí, divoce rozjařených.

»Tak co, půjdeš mezi nás, nebo nepůjdeš?« volali kamarádi.

Mávl jsem rukou, vytáhl hodinky a pokrčil jsem ramenoma.

»Chystáme se na báječnou švandu... jedeme automobilem na snídaní do Roztok. Obědvat budeme ve Slaném a večeřet v Roudnici — v devět chceme býti zpátky.«

»Šťastnou cestu... dejte pozor, abyste nebyli na noc v některé nemocnici,« řekl jsem.

Jeden z nich širokým, vrávoravým krokem zamířil k našemu stolu. Tak tak, že se k němu dostal. Kdyby se byl zavčas nepodepřel, byl by jistě upadl.

»Poslouchej, ty jedna ochechule,« spustil na mou sousedku, »ty nám tu kamaráda držíš v zajetí, viď? Víš co, holka, uděláme kompromis... vezmeme tě na výlet s sebou. Je pět krasavic, které se ucházejí o tuto poctu. Pojedou jenom dvě, a abyste se nepopraly, rozhodne se to losem.

»Děkuji za pozvání... nepojedu nikam,« řekla Aloa, dívaje se mu při tom pevně do očí.

»Rozmysli si to dobře... frei šťace a pětadvacet korun diety,« lákal automobilový kavalír.

»Nepojedu... jsem zamluvena.«

»Komu... snad ne Zubrovi?«

»Nepřivádějte mne zbytečně do rozpaků... ani jeden, ani druhý jsme na nic podobného nemysleli.«

Dva kamarádi přiskočili ke stolu, popadli svého mecenáše pod paží a násilím ho odváděli.

»Budeme se jich ještě prosit...! Zubr ji počastuje k snídaní znělkou a k obědu feuilletonem. Víš přece, že ona si na takovou žebráckou noblesu potrpí. Jsi ty ale hloupá Nanynka... považ, že máme k disposici sto litrů benzinu. Zubře, to bys se naškrábal, než bys je vypsal, co? Sto litrů benzinu...!«

Odešli z lokálu a chechtali se, div že se na zemi nepovalili.

Za několik minut byli dole. Ještě před odjezdem volali nahoru, jestli jsme se jinak nerozmyslili...«

»Jedeme do Katakomb... tam nás najdete do sedmé hodiny,« křičel vůdce výpravy do okna. Pak hodně hlaholivě zatroubili a odjeli s bláznivou rychlostí. Ve voze jich bylo osm.

Celá kavárna byla vzhůru, a všechno se nahrnulo k oknům.

»Tohle jste s nimi už všechno prodělal, že ano?«

»Ne jednou... to jsou výlety na život a na smrt. Pokaždé nás stihl nějaký malheur. Na štěstí jsme při tom ještě nikoho nezmrzačili — ale psu a slepic jsme přejeli habaděj. Jak vidíte, s ostudou to začíná a s ostudou to musí skončit. Divím se jenom tomu, že nás nikde nezavřeli. Vysvětluji si to jenom ohromným respektem, který mají všude zřízenci veřejného pořádku před automobilem. Hoši řvou, zpívají, pokřikují na lidi, ohrožují jejich bezpečnost, vrazí do města jako divoši a nikdo se jim neopováží říci, aby se chovali jako rozumní tvorové. Teď si představte ten poplach, když taková cháska vpadne do přední restaurace v takovém městě, jako je Chrudim, Jičín nebo Mladá Boleslav! Tam sedí pořádní, čistí, střízliví lidé, dveře se rozlétnou, a do lokálu vevrávorají flamendři a flamendřice z Prahy. Není-li člověk spit takřka do němoty, jako oni, aby se propadl hanbou.«

»Stud je ovšem mor pro takové výstřednosti. Tady bývala tabulka, že se zimníky odkládají v předsíni.«

»Dobré zařízení pro zloděje.«

»Jednou tam někdo připsal: »nic jiného tu nemožno odložit.«

»Poslechněte, nechme toho... ani vás, ani mne to nebaví. Jste mi dlužna odpověď na otázku, jak jste se dostala za kulisy divadla.«

»Jak...? náramně snadno. Měla jsem slušný zevnějšek, a kamarádka se mi nabídla, že mne doporučí za statistku. A tam jsme se poznali — přeložil pro divadlo francouzské drama, chodil na zkoušky, jednou mne doprovodil domů, a už jsme byli svoji.«

»Což pak to šlo tak rychle?«

»Bohužel... nalomená ratolístka se hravě dolomí. A pak jsem vám už řekla, že byl nesmírně podnikavý. Všechno, co dělal, konal s určitým plánem. Na ženské a na literaturu, říkával, musí se po Napoleonovsku.

Literatura byla mu také jen tak dlouho dojnou kravičkou, pokud toho potřeboval. Rád se dobře poměl, elegantně se strojil, a k tomu je třeba peněz. A ty uměl vydělat, jen co je pravda. V tom směru měl úžasnou vynalézavost, a bylo-li zle, i krváky překládal. Potřeboval-li na večer lakýrky, nový cylindr nebo prádlo, pracoval od ranních hodin až do večera, odvedl balík rukopisů a peníze přinesl. To mu nevadilo, že nakladatel už nebyl v závodě, ba ani to, že nebyl vůbec doma — šel za ním do kavárny, vytáhl ho od kulečníku a svou záležitost si s ním k úplné svojí spokojenosti vypořádal.

Byla jsem jeho společnicí, jeho důvěrnicí, a mně pověděl všechno. Nepoznala jsem v životě ženské, jež by byla na svou krásu a na svou parádu domýšlivější, než tenhle muj literární zlatokop na svoje literaření. Na svou slávu byl hrozně nedůtklivý — bylo zle, když mu někdo nenapsal na adresu: spisovatel. V té době si na tento charakter... jiného vůbec nikdy neměl — nesmírně potrpěl, a ve všech hospodách a kavárnách mu museli říkat: »pane spisovateli.«. Ještě koničtější ovšem bylo, když mne titulovali: »paní spisovatelová«. Mohla jsem se smíchy ukuckat, když mi tak poprvé řekli. To jste ho měl vidět, jak byl uražen — že prý to není pranic k smíchu, že to je pro mne ukrutná pocta, že to znamená mnohem víc, než když se řekne paní radová nebo paní přednostová.

To jsem zavadila o něco, na co jsem si jen tak namátkou vzpomněla. Tenkrát ovšem mně nebylo všechno tak jasno, jako dnes. Tenkrát jsem byla já snad jedinou pravou a upřímnou jeho obdivovatelkou, poněvadž všem ostatním lidem musil být ten muj patron směšný.

Naše líbánky trvaly dost dlouho. Zase jste se jízlivě pousmál. Proč... co pak jsem nebyla »paní spisovatelovou«? Najednou stala se s ním velká změna. Neměla jsem ovšem nejmenší potuchy o tom, že změna tato znamená konec našeho poměru.« —

»Což... o tom jste nikdy nemluvili, že byste se mohla stát do opravdy tou »paní spisovatelovou«?«

»Ne... nikdy... já byla naivní, hloupá, a nebyla jsem ani tak prohnaná a vypočítavá, abych kula železo, dokud bylo žhavé... a on? Kde bych nabrala slov, abych ho se všech stránek vylíčila. Obrat, jenž se s ním stal, je skutečně pozoruhodný. Z čista jasna začal mluvit o tom, že takové spisovatelství není žádné společenské postavení. V té době, když jsem ho poznala, měl jednu nebo dvě státní zkoušky. Jednou přišel a řekl: Holka... oznamuji ti velkou novinu. Rozhodl jsem se, že budu dělat doktorát. S tou literaturou bych to nikam nedotáhl. Tak mi řekni, co z toho koukáš? Byl by ze mně jednou redaktor v některém denním listě nebo v některé revui... ale z toho mi naskakuje husí kůže. Naši redaktoři mají totiž strašně bídné platy... to už musí býti nějaký chlapík, jenž má 150 nebo 200 zlatých měsíčně. A kdyby měl na krásně 300 zl., je to nějaká gáže? To by pro mne, pro moje existenční ambice, bylo rozhodně málo... mám tušení, že budu potřebovat tisíce ročně. Proto nepůjdu do státní služby — to je tuze račí kariéra. Leta

letoucí to trvá, než člověk se došplhá na nejvyšší stupínek, a když tam konečně je, co je to za finanční effekt? Člověk má velký titul, je třeba dvorním radou, pravda, je velkým, ale přece jenom ne valně placeným pánem. Mým ideálem je banka, mým životním cílem je bankovní ředitelství, postavení s platem aspoň padesát tisíc ročně. S doktorským titulem se člověk dostane všude a všude má přednost.

Nic naplat, musím znova kousnout do toho kyselého jablíčka. Zařídíme si to ode dneška docela jináč... dopoledne se bude dělat to nejdůležitější, to nejpotřebnější, k čemu je třeba neunaveného mozku... od osmé hodiny ranní, do jedné hodiny odpolední se bude studovat, pak se naobědváme, a odpoledne se budeme věnovat literatuře, abychom vysekali peníze na studium a na živobytí.

Dostál znamenitě svému slovu, studoval tak horlivě, že jsem z počátku sama žasla nad jeho vytrvalostí. Pět hodin se vám od svých foliantů ani nehnul, hodinku jsme věnovali obědu a kratinkému odpočinku, a potom začala, jak říkal, vlastní robota. Nikdo neměl ani tušení, co se děje a na co se chystá. Přísně mně nakazoval, abych se večer, když jsme si vyšli mezi kamarády, nepodřekla, že se učí. S tímto tajemnůstkářstvím šel tak daleko, že se ani nepochlubil, když udělal poslední státní zkoušku a brzo na to přísnou zkoušku doktorskou.

»To musí padnout mezi ně,« říkával, »jako puma. Na to překvapení se těším, až bude v novinách, že toho a toho dne bude míti promoci básník a spisovatel N. N. Když udělal druhé rigorosum, poslal mi psaníčko následujícího obsahu: Nikam nechoď... někde se zdržím dvě až tři hodiny... a pak si spolu někam vyrazíme...«

Čekala jsem na něho trpělivě, jako ovečka... přišel domů až k ránu. Nebyl nějak svůj... byl velice rozechvěn a ke mně byl nápadně něžný. Tušení mi pravilo, že mi chce něco nepříjemného oznámit. Dlouho okolo té horké kaše obcházel, než to z něho vyběhlo. Na našem poměru prý se pranic nezmění... ale musím prý přece uznat, že jako doktorand se musí docela jinak repraesentovat. Především prý je zapotřebí, aby si našel v Praze byt... já že zůstanu zatím zde, on sem bude docházet, bude prý tu také někdy spát... ale vůči veřejnosti prý je nevyhnutelno, aby měl svoje vlastní, samostatné bydliště.

Ani mi tenkrát nenapadlo, abych se ptala, kde bude bydlet... a myslím, že by mně to byl ani nepověděl.«

»To byla vlastně první zrada, že ano?«

»Tak jest... horší následovaly. Neřekl ani, kdy dělá třetí, poslední rigorosum, a také ani neoznámil, kdy má promoci.«

»Na promoci jste tedy nebyla?«

»Ne... tam jsem už nesměla, poněvadž by ho to bylo kompromitovalo. V tu dobu jednal se mnou chladně a střízlivě... zaplatil, čeho bylo třeba, pravda, ale jinak se ke mně choval odměřeně a studeně. Chápete, jak mi bylo? Byla jsem si toho dobře vědoma, jaké služby jsem mu prokazovala, a když konečně byl u cíle své snahy a své tužby, odkopl mne. Konec tohoto mého románku jest nesmírně prosaický. Jednoho dne jsem se dověděla, že má známost. Tenkrát poprvé jsem se odhodlala k tomu, ho stopovat. Viděla jsem ho s krásnou, elegantní dámou. Byla jsem jeji spanilostí, její noblesou ohromena. Byla jsem vedle ní jako Popelka. Vydychnout jsem nemohla leknutím. Vše se mi v tu chvíli objasnilo. Pak jsem ho několik dní neviděla. Od jeho přátel jsem se dověděla, že odjel do Vídně, že se tam pustil za kariérou, a že nedal nikomu s bohem. Dověděla jsem se, kde zakotvil, mohla jsem mu psát, ale neučinila jsem toho. (Pokračování.)

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Jak závoj nějaký by ve svém temném šeru
tam tisíc tváří kryl, z nichž jiná vždycky zas
se šklebným posuňkem se smála v jeho žas!

Ó, vždycky dosavad od první tvůrčí chvíle
zřel celé bytosti, jak, mramorově bílé,
jdou duše horkým snem a prosit zdají se,
by pevně zachytil je v každém obryse
a dal jim zaměnit svět snů a ticha starý
za skutečnosti svět a věčné dal jim tvary.
Proč právě tentokrát ten smutně chorý spor,
proč právě tentokrát zřel kusé duše zor?

I chodil po městě a hledal model pilně — — — —
však spíše bloudil jen, by unikl své dílně,
kde poprv zaskočil stín onen hrozný jej
jenž sluje: pochybnost. Byl vskutku obličej,
tvář jenom byla to, co nezřel tvrdým ve snu?
Či měl již za sebou svou smavou krásy vesnu,
kdy sama umělce zve, láká, vzdává se?

Ó, co jich podlehlo v tom marném zápase,
kdy nevzdává se již, kdy prchá, v dálku zniká,
bludičkou zavádí kams v bahno smrtelníka
a sráží na konec jej dolu ve propast!

Zda došel tedy tam? Má za krásou se krást,
jak žebrák úsměvy snad její chytat časem
a uštvat dávati se šklebným jejím hlasem,
když, stokrát chycena, se stokrát vymkne ti?

Tak, v srdci pochyb svár a pochyb prokletí,
šel po rue de la Paix.

Šel váhavým svým krokem,
na sloupu Vandômském svým utkvěl pevným okem
a mnaní usmál se: Nesmírná obloha,
a v ní ta socha tam, tak směšně ubohá,
tak malá, maličká, ač vlastně kolos pravý.

Co dlouhý reliéf kol sloupu chodci praví,
kdo ví, zda dobrá jest ta socha císaře,
jež na něm vztýčena? Kdo pohléd do tváře
kdy tomu obru tam? Zda vůbec blýsknout může
s té výše genij vstříc nám velikého muže?

Jak krasší sochařův je úkol věru dnes!
Ne obry studené kams týčit do nebes,
však lidi stavěti, ó, lidi, mezi lidi,
kde v kráse nesmrtné je smrtní bratří vidí!

Co takto přemýšlel, dál nemoh náhle jít,
i stanul mimoděk jak všechen kolem lid.

To od Paquina, hle, v svém sobolovém plášti,
kol obdiv budíc všech a spolu závist, zášti,
z těch jedna vyšla ven, jež vládnou Paříži.
Ne věrn bohatstvím. Ach, to jich netíží,
ba, chudy vlastně jsou, ač denně hroznou summu
z nich každá vydá snad, šíleně, bez rozumu.
Jen to, že krásny jsou, je celý poklad jich.
A nešetří ni tím!

Jak Jan k ní pohled zdvih,
ó, byl by zajásal! Již nebyl anděl jeho
bez tváře, výrazu! A prostřed lidu všeho
chtěl přiskočiti k ní, chtěl cosi říci jí,
chtěl vysvětliti jí, jak každou linií,
jak každým pohybem svým mluví ke sochaři,
jak tisíc dřímá soch ji v pohybech i v tváři!

Hle, model, jediný, jejž mohl najíti,
by plně zachytil snu celé rozvití!
Zde před ním živoucí stál anděl z jeho díla,
neb sama skutečnost sen jeho stělesnila!

Než moh však přistoupit a všechno říci v čas,
tu sluha přiskočil a otevřel jí v ráz
a ona usedla v svou skvělou limousinu.
A v tom již, sotva že se skryla v jeho stínu,
vuz rychle rozjel se.

Jan stál jak přimrazen;
chtěl za ní jeti hned. Však z rtů se vydral sten,
ne energický hlas — — — i ten však byl by marný.
Ton třídou nádhery, kde jsou jen voňavkárny
a krámy zlatníku, salony modistek
a krejčí největších, proud vozů ovšem tek,
mohutný, bez konce — — -- však soukromých jen pouze,
jež stavily se tu a proplétaly dlouze
a jichž tu do set snad se denně nakupí,
co jejich paní kol své činí nákupy.

Jak po voze pak též Jan rozhlížel se kolem,
vuz její náměstí se Vandômského polem
mih v prudké zatáčce — — — a zmizel docela.

Dny příští od rána Jan hledal »anděla«.
Ne toho ze svých snu — — — však toho od Paquina.
Ó, jaká podivná a záhadná to žena!
Z tisíce, které kdy mu život v dráhu sved,
i když snad zvábila z nich mnohá jeho hled,
ni jedna nevnesla tu celou dobu dlouhou
do duše neklidu mu tolik s chorou touhou,
nevnesla žádosti a tolik žízně tam,
co tato neznámá.

I stál tu sám a sám,
tak před Paquinem stál dni celé v čase sledním.
Však marně. V každý vuz, jenž zastavil se před ním,
vrh' pohled zkoumavý — — — však jinou vidě v něm
tvář než chtěl spatřiti, svým ranil pohledem,
jevícím zklamání a přímo pohrdání,
tak mnohou krásu as, obdivu zvyklou dani,
jíž nikdo neplatí tak rád jak Pařížan.

Byl znaven čekáním a přece touhou štván,
vždy chtěl již domu jít, kde čekala přec práce;
v klid planý vemlouval se smírně resignace —
a přece nemohl jít domu, zapomnít.

Zřel jasně pro vždycky tvář onu, oka svit,
jenž mluvil o nitru; zřel celou ji, ó, celou,
jak zříti umělec jen může duší vřelou.

Sám věděl: pro dílo jež snil, již žila dost:
svým jedním pohledem se vryla pro věčnost
až na dno duše mu. Moh nyní jíti pouze
a dílo dokončit, jež viděl ve své touze
tak skvělé, vítězné. (Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Jako na mostě s jedný strany lidi přicházejí ha na druhý vodcházejí, aby tlačenice nebula, tak je to i v životě. Já ten most přešel — cítim to v sobě ha sem rád, že mám někoho, komu můžu vorevzdát co sem před lety vod nebožtíka táty přímul. Na tudletom gruntu panovalo co Klenčí Klenčím stojí pokolení Porazilu — nic jich neporazilo, ani vojny, ani nemoce, ani bída — vyhráli nade vším; tu v tom gruntu je kmen ha kořen našeho rodu, v Draženově ha v Potřekově jsou jeho kotve. Vod týhle chvíli dva rody Porazilovský i v Klenčí budou »u Hořejších« ha »u Dolejších« bude se říkat. Nerád sem pole ha louky vejpalky klál, nerád dvořiště štípal, ale co muší bejt, jakobys rád. Groše nejsem dlužen, ale hotovejch peněz teky groše nemám. Vylukal sem ze záložny všecko, co sme s nebožkou mámou i sám potom s váma nastřápali — na stavbu to prasklo. Z města pan notár na mě dynuje, rozhodnout, komu z vás dám nový stavení — aby moh kontrachty do knih vložit. Moc sem vo tom přemejšlel, napřed chtěl sem dát to nový Hadamovi ha Martin jako starší měl vostávat tu, kde se všichni Porazilové rodili, žili ha humirali. Dyž ale Manka myslí, to nový že je lepší, tuto starý že je chamraď, chci to vobrátit, Hadama usadit tu ha Martina naproti.«

»Dybyste nám to tu nechál v sence jak to stojí ha leží —« ozvala se rázně a rychle Manka, »přece bysme s Martinem rači tary vostávali. Dodlička dostane z domova vybití, hale náší jako dobře víte, nic mi řídit nemužou — tak huž bych se spokojila s tím, třebas to bulo horší.«

»Manko, Manko, zase ta hladová lakota z tebe mluví, ha místo Hadama mluvíš ha jednáš. Vyčítali byste si jednou — poručme to tera Pánu Bohu,« zvolna mluvil starý Porazil, brejle si nasadil, z kalendáře kousek papíru vytrh, ve dvé ho rozdělil, stejně přistřihl, na jeden kousek napsal staré a na druhý nové číslo domu.

»Manko, něco mi tuhle říká, že bys nikdýš spokojená nebula, dybych dělil sám, dycky že by se tě zdálo lepší to, co na druhý padlo, ha ty že si vošizená. Tak víš co, ponecháme to Pánu Bohu ha tobě dáme vybrát, aby bul pokoj — tu máš ha vytáhni si jednu cedulku, co vytáhneš bude váše« a podával jí svůj sváteční širák, jak tu ještě od rána na hřebu visel, na jehož černém dně se bělaly dva na vlas stejné čtverečky papíru.

»Ale, táto, co to vo mně myslíte, dyť já budu spokojená se vším,« bránila se Manka. Ale pouze na oko se vzpírala, v duši si říkala: »ano — tak je to nejlepší, ajť to Pámbu rozsoudí.«

»Nezpříkej se ha poslechni tátu.« okřikl ji Martin, který se styděl za ženinu lakotu a kryl ji všemožně. Tu Manka zavřela oči, po slepě ruku natáhla, chvíli na dně klobouku lovila, až si jeden lísteček vybrala a prudce, dravě, jako kořist zmačkala ho v zaťaté ruce. Srdce jí bušilo — ale stejně bušilo i ostatním. Manka nepodala lístek, jak se slušelo, nejdřív otci, ale sama chtivě ho obrátila a radostně vzkřikla: »Zaplať Pámbů, tuto je náše, stěhovat se nebudem.«

»Ha já tu tera vostanu s váma; Hadame, jako mladší mušíš ustoupit ha spokojit se co zbulo.«

»Zaplať Pámbu za to.« kývl radostně hlavou Hadámek a už tahal ženu: »Poď, Dodličko, poď, přivezem si vod vás tvý vybytí — poď demů pudem do svýho — demu...« Hlas se mu radostně, nedočkavě třásl, když vesele odcházel a starý Porazil teskně se za ním díval, i za vozem, když ke krejčímu jel, vybytí přivážel i na nový komín, když z něho první obláček dýmu k nebi vyplul. »Novej krb rodinnej.« povzdychl si, »aby dal těm dětom i všechněm budoucím Pámbu štěstí pod tím krovem.« přál vroucně. Cosi ho táhlo tam naproti — za Hadamem a Dodličkou, cítil, lépe že by se tam měl, víc tepla že by užil, ale vžitá tradice nedovolovala. Sebral svůj širák, truhlu, lože, stul, dvě nebo tři židle a stěhoval si to přes síň do výměnku. Ještě mu tam Martin několik hřebíčků do zdi zatloukl, obrázky svaté pověsil a u Porazilů žít se počal nový život...

III.

»Tak, tak, má zlatá sence — vidíš, dočkála si se mně — chudák nebožka žena mě předešla, vodstěhovala se na vejmluvu do černý sedničky na břitov za Soutka — nu — jaká pomoc — teky se toho dočkám!« takovým smutným myšlenkám oddává se starý Porazil na výměnku. Stýská se mu, a jak by se nestýskalo! Světnička je malá, okénkem nevidět na Klenčí, ani na zásep — jenom v zadu na přehrazený dvůr a na Hadamovo nové stavení. Stáří tu také nemá. Utíká z ní, žně jsou v prondu a pomáhá proto kde jak a může. K Hadamovi jenom zaskočí, ač tam by ho víc potřebovali, neboť Martinovi pomáhají Kašparovic — ale Porazil se

bojí. A koho by se bál? Porazil, že by se bál? Ino, už se bojí a sice Manky se bojí. Jak přejde na některém kusu pole na díl Hadamuv a pomůže mu useknout řad nebo dva, už se mračí její čelo a její oči povídají: »Vidíš, ty starej, jakej si, hu nás pod střechou vostáváš, hu našeho stolu sedáš ha jídáš, ale dělat děláš jinýmu.« A pravdu má Manka, sluší se výměnkáři, pomáhat hospodáři, který ho živí. Mohl by se sice odstěhovat do nového — přes dvur k Hadamovi, ale za celý svět by tak pro hanbu neudělal. Tu v té komurce umřel jeho otec i dědek i pradědek a musí umřít i on. Ostatně divná věc se s ním děje, sama sebe nepoznává, jakoby to ani on nebyl, tak ho síla opouští. Hned se udýchá, ruce se mu třesou, nohy pod ním klesají a k večeru se vleče domu shrben, jakoby na rameni centnýř železa nesl.

Lidé se za ním ohlížejí a říkají si: »Koukejte na starýho Porazila, ta stavba, ta mu dala, furt byl jako vocelovej ha ičko je z něho najednou dědek.« A pravdu mají ty lidské huby. Jak dokončil svuj poslední čin, dvur rozdělil a synum předal, jakoby pružné péro jeho života bylo došlo. Lenošit se mu chtělo. On, který po léta první vstával a všecko ve statku budil, ráno nemohl se teď s peřinami rozloučit a večer často bez večeře už se do nich zahrabal. I ve dne si zdřímnul a co se mu nikdy nestalo, to nyní se často událo, že totiž i nad otevřenou knihou usnul. Písmákem byl od jakživa a pěkné čtení tuze miloval, na »hejtu«, kde se v zimních večerech čítalo, vždycky rád chodil a těšil se, až bude na vejminku sám, knížka že bude jeho společnicí a teď taková věc se mu přihodí, nad knížkou za bílého dne tvrdě usne jako špalek. Bránil se tomu, ale neubránil. »To huž se připravuju na věčnej spánek,« říkal si a skoro se těšil naň, tak mu to spaní chutnalo. Mladí ho těšili, to že nic není, to že přejde, že si jen vynahražuje, co zameškal, když sedlačil a dřel od rána do noci, aby se jen vyspal a odpočal si, že zase pak znova jako ružička rozkvete.

»Láry — fáry,« myslil si starý, »takovej starej suk jako já — ten už nezakvítne,« ale nenaříkal, nestěžoval si, šoural se dvorem, nářadí opravoval a cepy pošival, a zvláště teď kosy naklepával, neboť otavy na lukách, husté jako kožich volaly na sekáče, aby už šli, že se den krátí, sluníčko dohořívá, Matky Boží narození i jméno že už bude co nevidět...

Od Porazilu vypravili se nejdřív na »tátovou loučku« do lesa. Výměnkář »ji hned na poprvé« neprodal ani na stojato, ani otavy suché, nýbrž synum ji ponechal a jako kdysi i teď s kosou na rameni, tulec s brouskem za pasem, šel s Martinem a Hadamem k lesu. Na té lesní louce vždycky začínala seč u Porazilů: »předně, proto, že to byla jejich louka nejvzdálenější a že tam tráva nejhuře schla, stromy vrhaly brzo stín, puda byla vlhká, od slunce odvrácená a zvěř, zvláště srnky zle tam škodily. Nejvíc se na tu louku však těšily sekáči. Rosa tam držela až do poledne, z lesa vanul příjemný chládek, ptáci prozpěvovali a travička byla taková křehoučká, že se sama takřka síkla. »Dřevěnou kosou by to usík, tak je to šťavnatý,« liboval si starý.

»Bože, tu je jako v ráji,« polibovali si synové, když stanuli na okraji louky. Slunce právě vstalo, posadilo se na Hrádek nad Houvězdem a jakoby zlatým okem svým měřilo cestu, kterou musí vykonat, hledělo přes údolí naproti na Haltrav, za kterým k večeru zapadne. Ptačím zpěvem i křikem naplnil se les. Svou jitřní píseň jako modlitbu ševholili mladí letošní sameckové pěnic, drozdů, sedmihlásků a černohlávku, holubi vrkali, sojky a straky křičely, z panské paseky zněly zvonce myslivcova dobytka, hnaného na pastvu. Jemný větřík táhl nad lesem — dole ho ani nebylo cítit, ale vršky smrku a jedlí uklánějí se slunci životodárnému a šuměly mu vstříc přidušený, velebný hymnus lesa. Jako černé obočí kolem oka, tak stály tu černé, štíhlé kmeny kolem zelené louky, zakvítající druhým už letos květem.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

IV.

(Pokračování.)

Téměř všichni našinci klamou se domněnkou, že Černá Hora jest jenom samý kámen a neschudný kopec, příkrá skála. Tento omyl jest přirozený, protože až dosud každý návštěvník té zajímavé země konal pouze cestu mezi Kotorem a Cetyní, pamětihodnou sice cestu, ale přece úplně nedostatečnou, aby si mohl utvořiti správný obraz černohorské země. Právě ta část Černé Hory jest nejkamenitější a činí dojem neúrody a chudoby, kdežto jiné části překvapují nás veleúrodnými rovinami a horskými údolími, jež úplně jsou s to, aby úrodou svých niv, polí a zahrad uživila všecku Černou Horu, ba tvrdí se, že časem, až zemědělství tam se zdokonalí a až se usnadní doprava, bude možno pomýšleti také na vývoz.

Málo kdo na příklad ví, že Černá Hora má hojnost krásných lesů, v nichž drahé dříví trouchniví a rozpadává se nezužitkováno, kdežto na Cetyni zvláště stavební dříví jest značně drahé nikoli samo sebou, nýbrž obtížnou dopravou. Také není skoro nikomu známo, že Černá Hora jest zemí, kde se daří nádherné ovoce, jemuž ani u nás, tak pokročilých ovocnářů, není rovno, scházejí nám totiž tamější takořka nejdůležitější podmínky, černohorská nadmíru úrodná prst a zázračné teplé slunce. Na samé Cetyni na příklad viděli jsme švestky, jakých bychom marně hledali i na našich výstavách, jablka, hrušky a skorem pulkilové gdoule, pak zvláště révu jako rámě tlustou a obdařenou množstvím velikých hroznů. Letošního roku byla jako všude v Evropě, také na Černé Hoře neúroda, pokud se týče vína, nicméně na pazaru cetyňském mohli jsme nejednou koupiti oka (puldruhého kila) hroznů za 30 až 40 haléřů, a za lonské úrody prý se tam prodával kilogram za deset až dvanáct haléřů. Již v nejbližším okolí Cetyně daří se rozmanité druhy fíků a všude jest dosti ještě jiného ovoce, jmenovitě broskví.

Ale také neskalnatější díly černohorské nemožno nazvati pustými nebo neúrodnými. Zvětralá skála rozpadává se totiž v tmavohnědý, šňupavému tabáku nebo jemně umleté kávě podobný prášek, ve kterém báječně klíčí a roste každé semeno, ať je to strom, zelenina neb obilí. Takové několik kroků dlouhé a několik kroků široké políčko a kus skal, porostlých křovím a vonnými travami pro brav, stačí, aby uživily černohorskou rodinu. Na políčku pěstují se stromy, réva, zelenina a obilí, na těch vonných bylinách pasou se dlouhorouné ovce nebo kravky, vedle toho trochu drůbeže, které vůbec na Černé Hoře i v krajinách na pohled nejneúrodnějších jest dostatek — a hravě rozřešeno jest tajemství, čím mohou býti lidé na těch kamenitých horách živi.

To jest na horách, kdežto v rovinách bjelopavlićské, ulciňské, zetské a jinde jest opravdový blahobyt. Uskuteční-li se k tomu myšlenka posledních let, aby vysušeno bylo rozsáhlé jezero skaderské, pak Černá Hora nabyla by takové roviny pro polní hospodaření a pro kulturu révy a zahrad, že by snadno mohla uživiti dvojnásobný nebo snad dokonce i trojnásobný počet obyvatelstva.

Výhled do takové zcela jiné krajiny černohorské otevře se nám, učiníme-li jenom čtvrthodinovou procházku z Cetyně. Kdo z poutníků na Černou Horu a na Cetyň zná »Belvedere« s vyhlídkou na skaderské jezero? Byly tam, na Cetyni totiž, veliké naše výpravy, ale když jsme se tázali, jak se líbil ten kout cetyňského okolí, nikdo o něm nevěděl, právě tak jako letos v ruchu slavnosti a městského života unikl pozornosti téměř všech na Černou Horu přišlých cizinců.

My kromě na Orlov-Krš s úchvatnou vyhlídkou na Cetyň, chodili jsme na »Belvedere« nejčastěji, v poslední době den co den, ponévadž jsme si procházku v tu stranu čím dále více zamilovávali. Hned za nemocnicí zvolna stoupá krásná silnice směrem na východ. S počátku máme na pravo celou údolinu cetyňskou se svátečně vyšňořeným městem, na levo drolící se skálu se slují, kde v té době se uvelebila jakási toulavá rodina cikánská, ale neobávejme se dotěrnosti, roj malých i velkých dětí nevrhne se odtamtud nešetrně na nás. Slepý guslar, který dopoledne hrál a zpíval na tržišti, sedí tu naproti ve stínu stromu a dává se do hraní, slyše naše kroky.

V několika minutách zatáčíme na levo, a Cetyň jakoby již byla deset mil za námi. Jako skalnatou branou procházíme do zcela jiné, horské krajiny. Na levo ční do výše příkrá, odstřílená stěna černé skály, na pravo zeje hluboká propast, usmívající se na nás živou zelení svých stromů a svého svěžího trávníku. Několik běloučkých ovcí pase se na dně jejím, a my bezděčně hledáme místa, kudy se dostaly tam dolu a kudy se dostanou odtamtud. Několik kroků dále na obrubě cesty sedí Černohorec a usmívá se našemu podivu. Zahvízdne, a ovce úprkem ženou se vzhůru, slézají zdánlivě neschudnou stráň a za minutu se tulí v hloučku u svého pastevce.

A již zase tu jest na levo podobná propast s houštím rozličného křoví a velkoplodých ostružin, na pravo bělavé skály, porostlé šalvějí. Kde jaká trhlina v nich, odevšad sype se ona černohnědá úrodná prst, z níž bují kvítí a divoké smokvoně. Malá kamenná kuča je tu přilepena na skalním výběžku, pak přijdou bujnější porostliny a větší i menší plochy pečlivě obdělávaných polí a políček. Kukuřice, brambory, zelenina vesele roste na nich. Místy z houští vystupuje planá jabloň s chomáčky drobného ovoce a na pravo při samé silnici již zase zděná kuča, pod jejímž letním přístřeškem hoví si klouček a dvě malá prasátka, nedaleko ve skalách slídí po potravě hejno drůbeže.

Ještě jeden, dva zákruty jako mlat rovné silnice, a daleký rozhled otvírá se před námi. Po obou stranách vysoké hory, před námi údolí s několika roztroušenými kučami a dále za hřebenem nižších pahorků modrá se nepřehledná pláň skaderského jezera se silhouettami jiných vysokých hor a s bílými skvrnami osad.

Vystupujeme na záhybu cesty k osamělému, stromy obrostlému hostinci, vedle něhož na několika dřevěných sloupech zvedá se slaměná střecha a pod ni ve stínu několik prostřených stolů zve k odpočinku. To jest zhusta navštěvované místo Cetyňany, »Belvedere« s čarovně krásnou vyhlídkou na skaderské jezero.

Usedáme k jednomu ze stolů a oddáváme se nádhernému divadlu a tichému, uklidněni přinášejícímu dumání. My velkoměstští lidé, stále neklidní, stále ženoucí se za svým povoláním, plným shonu a práce, nemající nikdy dosti času a šetřící ne hodinami, ale minutami, vydržíme tu seděti dvě tři hodiny, aniž si vzpomeneme na další těžkou práci budoucích dní. Takový zdravý, utěšující klid, takové usmíření a

sladká bezstarostnost vstupuje do nás a obrozuje porušené nervy, že bychom nejraději zustali již tady, zapomenuti a ztraceni, ale šťastni a spokojeni jako na prahu jiného, lepšího života. Všechny boje a zápasy, kterými se po léta probíjíme, všechna zloba a protivenství, všechna ctižádost padá s nás jako malicherná přítěž, a dávno nás opustivší radost ze života opět se hlásí se svými kouzly.

A tak tu sedíce a tiše dumajíce poznáváme, jak ti Černohorci jsou tady jaří a šťastni. Na malý dostřel na levo před námi, kde hory ustupují údolí, na příkré skalní stěně lpí lidské obydlí. Košatý zelený strom stojí před ním, malý homolovitý stoh slámy za ním. Opět marně pátráme, kudy se tam mohla dostati noha člověka, jak tam mohl býti dopraven krov stavení, s jakou námahou tam donesly a postavily ten stoh pracovité ruce. A jistě pod tím krovem, ve stínu toho košatého stromu žije šťastná rodina, spokojená ve své chudobě, hrdá svým národním vědomím.

Na silnici jest dosti živo a zvláště veselo je tu v těchto slavnostních dnech. Každé chvíle zahrčí automobil, zarachotí ujíždějící kočár, ozve se houknutí nebo zpěv procházejících lidí. Vzácní hosté, přijíždějící od Baru a vracející se, míjejí Belvedere a s účastenstvím se rozhlížejí po krajině. Tudy jednou vidíme ujíždět italského krále na automobilu, řízeném princem následníkem černohorským Danilem, učinili si jenom výlet ke skaderskému jezeru na lov pelikánu, vzácných ptáku, tak zřídka se objevujících na vodách Evropy. Tudy přijíždějí a odjíždějí ruská velkokníže s četnou družinou, tudy přichází a vrací se řecký korunní princ — —

Teď jsme vyrušeni zcela blízkým výstřelem, a za půl minuty ozývá se daleko v horách, až někde za údolím, jiná střelná rána a jinde zase třetí. To černohorští vojáci, propuštění právě z Cetyně, kde o slavnostech byli shromážděni, rozcházejí se do svých domovu. Svlékli již novou uniformu a oděli se opět malebným svým národním šatem, jenom zbraň jim z vojančiny zůstala. Pušku s bodákem a nábojnice každý černohorský vojín odnáší si totiž s sebou domů. Spěchají radostně do svých blízkých i vzdálených kuči, po dvou, po třech, v hloučcích, někteří zámožnější dávají se odvážeti v kočáře, a jak už jest na Černé Hoře zvykem, dobrou míru svoji projevují střílením.

Právě pod Belvederem silnice sestupuje do údolí hodně křivolace, již zase tu vidíme cikcaky serpentiny. Ale ta jest jenom pro povozy, každý pěší člověk, mladý, starý, muž, žena pouští se pod Belvederem přímo dolů, a pod botami i opánky jen rachotí drobné kamení. Právě touž krátkou cestou stoupají také vzhuru, někdy s obtíženými koni a osly — kdo pak by zdržoval sebe i zvířata tou nekonečnou serpentinou!

Ani se nám nikdy nechce odtud, vyhlídky na skaderské jezero a na hory s malebnými podrobnostmi údolí nemůžeme se nasytiti. Když jsme tam byli naposledy, s hlubokým povzdechem jsme se se vším tím loučili. Zanechávali jsme tam mnoho pěkných, uklidňujících myšlenek a mnoho ze své chvilkové spokojenosti, za to mnoho krásných dojmů jsme brali s sebou. A když vracejíce se na Cetyň zašli jsme již za skalnatý výstupek, který nám zakrýval slaměnou střechu Belvederu a vše, co úchvatného bylo za ním, jako děti ještě jsme se kousek cesty vrátili, abychom se pokochali nyní však již posledním vzácným pohledem.

Na zpáteční cestě stále ještě potkáváme pospíchající domu propuštěné vojíny. Dva se nás táží, kolik hodin ještě schází do noci. Dvě, odpovídáme a ptáme se, jak daleko mají domu. Prý pět hodin pro cizincovy nohy, ale oni tam budou za dvě, nejdéle za půl třetí hodiny. Dobrou noc, junáci!

A již nás dohánějí venkované a venkovanky, chvátající na zítřejší cetyňský pazar. Vezou na koních a oslech nebo nosí na vlastních bedrách ovoce, zeleninu, brambory, vejce, drůbež, co komu dává jeho malé hospodářství. Až z Podgorice jedou tu soumaři, obtížení krásnými mladými krocany. Ale to prý jest pro dvur, honci vysvětlují na náš dotaz.

Před obydlím potkáváme se se svým malým přítelem Vukotićem Momčilem. Je dnes jaksi pobledlý a smuten, batolí se pod stromy u Zetského domu s nějakým plíškem v ruce, ale pro hru ostatních dětí nemá tentokráte nijakého zájmu.

»Co pak schází Momčilovi?« ptáme se jeho právě z domu vystoupivší maminky.

»Momčilo je uličník,« vysvětluje máti, »chtěl se mi napíti rakije, kterou uctívám hosti, ale zmýlil si láhev a napil se petroleje. Dobře mu tak, proč je slídný a všetečný!«

Momčilo na nás obrací zasmušilá očka.

»To je řečí pro trochu petroleje!« praví jeho krotký pohled, a všechna starostlivost naše změnila se v úsměv. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JUDITIN MOST, JUDITINA BRÁNA A KOSTEL SV. DUCHA U KŘIŽOVNÍKŮ.

Zmínili jsme se již o tom, že při kanalisačních pracích v Křižovnické ulici objevena byla (roku 1904) stará dlažba ulice, vedoucí k Juditině mostu, předchůdci mostu Karlova. Konservátor arch. J. Heraiu šel po stopách zajímavého objevu a zjistil, že tato uliční dlažba zatáčela pod pravým úhlem

JAROSLAV ČERMÁK: ATELIER FRANTIŠKA ČERMÁKA.

nedaleko místa, kde stojí nyní sloup Vinařu, k starému mostu. Badatel tušil, že v místech těchto skrývá se mnohem více, a vyžádal si proto od generála Křižovníků svolení, aby směl v rayonu kláštera v pátrání pokračovati.

Je třeba nastíniti napřed situaci místa, jak jevila se před tím, než došlo k změnám, podniknutým za tím účelem, aby získalo se útočiště pro pomník Karla IV. Budovatelům pomníku podařil se znamenitý kousek — vytvořili jeden z nejkrásnějších prospektů pražských. Vedoucí jejich myšlenkou bylo, aby pomník Otce vlasti stál nedaleko mostu, který založil, aby se díval na Hradčany, na Svatovítský dóm, na skvělou ukázku stavitelského vkusu své doby, a konečně i na universitu, která byla v té době repraesentována Klementinem, kam později část university přeložena.

Zapomíná se, kdo vlastně byl původcem myšlenky, zbudovat na oslavu pětistyleté památky založení staroslavné university pražské pomník jejímu zakladateli. Byl to professor medicinské fakulty MUDr. Ondřej Neureutter, velký vlastenec té doby, příslušník známé rodiny pražské, která vykazuje ve svém kmeni zajímavé ratolesti. Jeden z Neureutterů byl ručníkářem, pak následovali rytci, po nich přišli geometři, ty vystřídal knihkupec, a pak přišli professoři. Ondřej Neureutter již r. 1836 postavil Karlu IV. pomník (od Josefa Maxe), jenž stával kdysi v Jezuitské ulici v Neureutterově domě a nyní je umístěn na Karlově před kostelem. Model pro nový pomník od Emanuela Maxe se nezamlouval, a proto byl postaven dle návrhu sochaře Hähnla z Drážďan. Pomník, na který vypsala universita subskripci, měl býti odhalen roku 1848, ale známé bouře doby té zavinily, že slavnost odsunuta na rok následující.

Situaci před adaptací znázorníme několika slovy. Staroměstská mostecká věž, jež činí dnes dojem, jakoby stála na břehu, stála a stojí ovšem ještě dnes ve vodě, na d r u h é m mostním pilíři. Vltava protékala obloukem, tam, kde je nyní pomník a malé náměstíčko, měla ovšem otevřenou hladinu, a protékala obloukem starého Juditina mostu pod klášterem, v jehož svorníku zasazena byla známá hlava Bradáče, dle které staří letopiscové udávali výšku povodně. Roku 1845 začalo se pracovati na břehové terasní zdi, do které zasazen Bradáč, a to v té výši, jak býval v Juditině mostě, a řeka mezi mostem a klášterem překlenuta. To mělo za následek, že klášter zvednutím terrainu utrpěl na výškových poměrech; přízemí bylo úplně zakryto, a proto bylo nutno budovu klášterní — mimo risalit, jenž měl dnešní výšku — zvednouti o jedno patro. Pozapomnělo se však při tom na zelenou báni kostela, — pohled na majestátní kopuli, zejména s Karlova mostu, značnou měrou tímto patrovým přístavkem utrpěl.

Konservátor Herain věnoval především pozornost malé, podélné zahrádce pod okny kláštera, jež změnou terrainu dostala se do značné hloubky. Začal tam kopati a objevil tu v hloubce jednoho metru

starou dlažbu, kámen téhož rázu, jenž objeven při kanalisačních pracích v ulici Křižovnické. Dlažba tato nalézá se na dvou bývalých obloucích Juditina mostu. Jeden z těchto oblouků byl zazděn a zasypán, druhý, západní oblouk, mohli bychom viděti, kdybychom si od Humanky zajeli sem loďkou. V zahrádce je otvor, jímž spatříme dole proudící řeku, nad ní klenbu, na které stojí pomník Karla IV.

Pan konservátor postupoval dál a objevil zajímavé věci. Na vlídné pozvání súčastnil jsem se exkurse do badatelského jeho rayonu a povím ve stručném výtahu výsledek jeho bedlivého zkoumání.

Bylo mnoho známek, nasvědčujících tomu, že pod povrchem musí býti ještě další zbytky starých staveb. Pod kostelem sv. Františka Serafínského bývala až do Josefínské doby hrobka klášterní. Při prohlídce tohoto pohřebiště spatřil pan konservátor gothickou příporu (část kamenného, profilovaného pilíře), a z toho poznal, že se nalézá v končině, kde by mohlo býti více starého zdiva. A skutečně, bylo tomu tak. Nalezeny tu ve zdi gothické, profilované pilíře hlavní lodi prvotního chrámu, jež měla oltář na východ a zaujímala celou šířku kostela sv. Františka Serafínského. Presbytář padá již do ulice Křižovnické. Objeveny tu dále staré, vyšlapané schody, část gothického portálu s prahem, jenž jest asi o půl páta metru níže, než je nynější dlažba na Křižovnickém náměstí. Ještě tu nalezena stará, původní dlažba, vedoucí na most Juditin, zahybající od sloupu Vinařů částečně pod přední část dnešního kostela a pod zahrádku u Křižovníků. Pan konservátor potom už hravě zjistil otlučením omítky velkost bývalého kostela.

Podzemní tento chrám, zasvěcený sv. Duchu, zbudovaný v ranní gothice, byl založen roku 1252 královnou Konstancií, matkou blahoslavené Anežky. Kostel byl roku 1678 zbořen, a budovatel nového chrámu, vlašský stavitel Karel Lurago, použil starého zdiva ke stavbě nového kostela. Dnešní kostel je se svou dlažbou asi o pul páta metru výše, než dlažba prvotního kostela. Zrušením hřbitovu kolem kostela zapovězeno bylo i pohřbívání v hrobkách (r. 1784). Na žaltáři královny Kunhuty, jenž pochází z počátku XIV. století a nalézá se v basilice sv. Jiří na Král. Hradčanech, je vyobrazení votivního kostela, jehož celý ráz nasvědčuje tomu, že to je obraz kostela sv. Ducha pod klášterem Křižovníků.

Tím však nebylo bádání v těchto místech skončeno. Tentokráte napadl panu konservátorovi risalit křižovnického kláštera proti Karlu IV. Vyžádav si svolení generála Křižovníku, dal pan inž. Herain otlouci omítku v přízemní místnosti tohoto risalitu, a tu přišlo se na zajímavý objev. Dvě velká okna proti řece jsou bývalým otvorem brány, kterou se jezdilo na Malou Stranu po Juditině mostu. Objeveno také kamenné ostění brány proti Vltavě, na němž jsou znatelny stopy velkého požáru. Druhý otvor brány (proti městu) již nenalezen, poněvadž část tato byla přestavěna. Stála tudíž brána Juditina mostu za druhým obloukem Juditina mostu, to jest na třetím pilíři ve vodě.

Karel IV. vystavěl nový most značně vyšší, zvýšil také oba břehy, aby nový most byl bezpečnější a poskytoval dosti průřezu pro odtok velkých vod i v tom případě, když za povodní plynou řečištěm spousty předmětu, most zácpou ohrožujících, jako sláma, seno, dříví a pod. Když na druhé straně, za vodou, prováděna letos v srpnu kanalisace, objevena i tu, před domem »u Šteinicu«, stará dlažba, vedoucí na most Juditin, o půl druhého metru nižší, než dlažba nynější. Ale ulice tato, tak značnou měrou snížená, vedla také na most Karlův. Niveau ulice bylo později zvýšeno, což stalo se asi v první třetině století patnáctého. Tuto část města vypálil a pobořil r. 1420, když hrad Pražský dobýval, Jan Žižka z Trocnova. Když pak na spáleništích v ulici Mostecké stavěny nové domy, byla dlažba o půl druhého metru zvýšena, aby stoupání na Karlův most bylo zmírněno.

Dr. R. J. Kronbauer.

STÉ PŘEDSTAVENÍ PSOHLAVCŮ NA NÁRODNÍM DIVADLE. Před dvanácti lety z konkursu o cenu hudební vyšel vítězně skladatel Karel Kovařovič operou Psohlavci. Vítězství nebylo snadné. Soupeři Kovařovičovými byli Fibich (Šárkou) a Förster (Evou). Porota dlouho strkala hlavy dohromady nad zápasícími spolu notami těchto tří vynikajících prací; zřídka kdy měli umělečtí soudcové úlohu tak těžkou. Rozhodnutí odloženo až do provedení všech tří oper na jevišti. A tu pak přiřknuta cena Kovařovičovi. Na jevišti měli z konkurujících oper největší úspěch Psohlavci. Nebylo nikdy žádné pochybnosti, že znamenité operní skladbě, cenou vyznamenané, nemálo přispěl podklad textovní, libretto, na které byla komponována. Karel Šípek nejen postavil na jeviště děj s dovedností divadelního znalce, ale spracoval danou látku pro divadlo s takovou vroucností a láskou, že k sobě strhuje duši obecenstva a s hudbou o úspěch se rovnocenně dělí. Není zajisté mnoho oper, kde by slovo a hudba tak vzájemně se prostupovaly k jednotnému uměleckému efektu, jako v Psohlavcích. O působnosti a mocném významu kusu svědčí sto představení na přední naší scéně za dvanáct let. O radost z krásného toho opravdového a zasloužilého úspěchu mohl tu se skladatelem plným právem děliti se libretista. Ale vedle Karla Kovařoviče a Karla Šípka stál tu ještě třetí, jemuž náleží dík, Alois Jirásek, který tak rázovitě zachytil odboj Psohlavců proti utiskovateli a statečné hájení chodských práv, že právě bylo možno vytvořiti divadelně účinný obraz.

Sté představení Psohlavců na Národ. divadle bylo nejen dle programu, ale srdečně slavnostní. Mistr Kovařovič sám řídil svou skladbu a všecko zrovna hrálo, dýchalo umčním. Karel Burián vyzdvihl Ko-

zinu vysoko svým skvostným zpěvem i produševnělým přednesem. Kliment jako Příbík a Benoni v úloze Lomikara dělili se s hostem o palmu. Dámy i pánové účinkující všichni a všechny v úlohách větších i menších přispívali platně k celkovému požitku uměleckému, jaký jsme měli z tohoto představení. Nebyli jsme tak hned svědky nálady tak povznesené, jaká ovládala hlediště toho dne. Nejen v potlesku se jevilo, bylo zrovna slyšet srdce rozechvělá tou hrou tak cele a ve všem ryze českou, naší. — es.

PRAŽSKÁ HVĚZDÁRNA A JEJÍ CHRLIČE. Věc, která uchází pozornosti tisícův a tisíců — hvězdárna v Klementinu nemá chrličů. Jsou tam jenom jejich nosiči — ale nádherné, měděné chrliče jsou Bůh ví kde ve světě. Chodíme kolem, neopomeneme se podívat vzhuru — ale už nám ani nenapadne připamatovat si, že pražská hvězdárna postrádá krásné, bohaté svoji ozdoby. Kdy, jak a kam zmizely, nikdo neví — byly asi sneseny za tím účelem, aby byly opraveny, a nějaký poberta, jenž měl legitimaci, s chrliči disponovat, počkal, až se na věc zapomnělo a někam je za nějakou stovku zašantročil. Stojím před hvězdárnou s nadšeným ochráncem starých památek, jenž ve spravedlivém rozhořčení praví: »Slyšel jste, co se stalo člověku, jenž šel po Staroměstském náměstí, měl na nohou vysoké boty a punčochy a pomaloučku si vykračoval? Tomu muži v botách, za bílého dne, byly při té chuzi ukradeny punčochy. Taková drzá, nestydatá krádež, které není hned tak rovno, provedena byla zde, na hvězdárně s těmi chrliči. Takovou věc, která byla na očích celé Prahy, ukradnout — to je přece něco tak neslýchaného, že je to do opravdy k neuvěření.«

Jednalo se o to, dát na hvězdárnu chrliče jiné, zhotovené p ř e s n ě d l e o b r a z u hvězdárny v Klementinu, na němž jsou chrliče docela dobře znatelny. Poslední slovo o tom příslušelo Centrální komisi. Ale nedošlo k tomu, poněvadž komise nedoporučuje zaměňovat starou památku novou, třeba byla věrnou její kopii. Co se vyžilo, vyžilo se, co zmizelo, zmizelo, a není správno doplňovat nebo nahražovat starožitnost antikvovaným surogátem. To je nynější zásada Centrální komise — a dokud zásada tato se udrží, zůstane pražská hvězdárna bez chrličů. —

—or.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY KONRÁDOVY, uveřejňované právě v Máji, vzbudily na Černé Hoře živou pozorost a jsou překládány do srbštiny. Budou předloženy králi Nikolovi a vyjdou tiskem.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADU. Z novinek opovězených touto scenou na letošní sezonu přišly 25. října na řadu dvě další, »Zapovězená kniha« dvou francouzských autorů a »Dopis«, německy psaná práce Slovince Pogačnika, jenž pod divadelním jménem »Fran Naval« jako operní tenorista dosáhl jména téměř světového..

»Zapovězená kniha« od neznámých dosud jmen (Berys a Magoe) je nápad trochu nevěrohodný. Mladé děvče Henrieta zamiluje si vetřelce, jenž vnikl v noci do její ložnice, právě když dočetla zapovězenou knihu, v trestaneckém oděvu a vypráví poděšené dívce, že uprchl ze žaláře, a jsa pronásledován, chce se ukrýti u ní. Líčí, že byl doživotně odsouzen pro vraždu soka v lásce, což romantické děvče schvaluje(!). Mezi hovorem stává se jí zločinec stále bližším a bližším, když v tom přichází bratr a sestra dívčiny a překvapí cizince, z něhož se vyloupne jim známý, ale děvčeti neznámý(?) nápadník její, jenž pro maškarní ples přestrojil se do oděvu trestaneckého a v něm vytouženého děvčete chce dobýti. Vše je v práci okatě aranžováno, od té stoličky u okna, aby mohl cizinec tišeji do ložnice se vkrásti, až na příchod obou sourozencu Henriety, právě v čas, když už nit hovoru jejího s trestancem došla a autoři už nám nevědí co povídati.

Na malbu duševního procesu Henrietina, od úděsu první chvíle až k milostnému finále nestačí dosud hlasové prostředky, ani herecká způsobilost sl. Baldové, pro tento obor, myslím, nezrozené. Pan Pražský v roli jejího nočního hosta byl lepší než jindy, ačkoli naprosté psychologické přesvědčivosti dosud není blízek; ostatní dvě role obsazeny byly slabě.

»Dopis« je poměrně lepší, až na poslední akt, který svojí prolekloslí unavuje. Mladý hrabě má s dcerou svého lesníka Olgou za zády své choti poměr, jehož domaká se z dopisu hraběte, jenž přišel do jeho rukou, bývalý sok jeho, major, host na zámku. Chce šetřiti tajemství toho, ale paní hraběte přes protesty majorovy přečte list, který na stole zůstaven. Z toho vyplyne nutnost souboje mezi hrabětem a majorem, ten však pro neschopnost hraběte k satisfakci odpadne. (Neschopným satisfakce uznán pro nějaký poměr svůj dřívější, ježto milenka jeho, blízka mateřství, byvši jím opuštěna, utopí se — myslíme, že t e n h l e m o m e n t asi sotva by stačil, aby důstojníka učinil satisfakce neschopným.)

Když se toho hrabě doví — i Olga zvěděla tento jeho hřích, ale odpouští mu — zastřeli se.

Kus má nepopiratelnou divadelní žílu, osoby jsou životné, děj možný až na některé drobnůstky. Ale ty šlechtické avantury už se znechucují. Herci hráli vesměs dobře, p. Boleška odkoukal chuzi jezdeckého důstojníka, třebas mu úloha odmítnutého milence dobře nesvědčí. Oba kusy přeložil libitě Dr. Prusík, režii věrnou »Dopisu« obstaral V. Štech, »Zapovězené knihy« F. Hlavatý. a—e.

OBRAZ JAROSLAVA ČERMÁKA, reprodukovaný v dnešním našem čísle, je prací mistrovou z nejmladších jeho let. Není ovšem nikterak skvělou ukázkou slavného jeho štětce, ale je rozhodně zajímavý svým sujetem a vykazuje na tu dobu nepopíratelnou kvalitu barvy a ztonování. Dokladem toho, že je to obrázek velkého významu retrospektivního, je, že o obraz velice se zajímal a ž e s e p o k o u-

šel za každou cenu ho získat zesnulý malíř Slavíček. Majitelem obrázku byl totiž obchodník ze Staré Boleslavi, který jej získal z rodiny Čermáku. Slavíček dojížděl často na proboštství, dověděl se o zajímavé této reliquii a do obrazu byl v pravém toho slova smyslu zamilován. Jak už to bývá s takovými památkami — začneš se o ni zajímat, vyjednáváš o postup, nabízíš peníze i výměnou jiný obraz, ale šťastný majitel nemůže se s památkou rozlouciti, nemůže se rozhodnouti, váhá a vymýšlí rozmanité odklady, jen aby získal čas a zamilovanou věc nemusil dáti z rukou. Slavíček zatím umřel, a Jaroslav Čermák zůstal v majetku obchodníkově. Laskavostí pana konservátora Karla Buchtely, jenž o letošních prázdninách delší dobu meškal ve Staré Boleslavi, kde objevil starý knížecí palác Boleslava I., zvaného Ukrutného, zapůjčen nám obraz k reprodukci. Znázorňuje pražský atelier Františka Čermáka, u kterého se Jaroslav Čermák učil prvním začátkům malířského umění. K.

PROF. LOUIS LEGER v Paříži, slavista francouzský, který od r. 1864 věnoval vzácnou pozornost národu českému a šířil o něm správné poznatky po celém vzdělaném světě, který v létech 1871—72 vydával v Praze časopis »La correspondance slave« a v létech nedávných přičinil se o postavení pomníku králi českému Janu z Lucemburka u Kreščaku, nemluvě ani o četných jeho spisech slavistických, z nichž mnohé věnovány Čechům vůbec a Praze zejména, a za které jmenován byl členem řady akademií slovanských a jiným způsobem byl vyznamenáván, těžce nese opomenutí, jehož se mu dostalo od české university při posledním jmenování čestných doktorů. Do dnes nedostalo se mu satisfakce, a starý a věrný náš přítel roztrpčeně píše svým známým: »Vyúčtoval jsem s Čechy a poslední, co uveřejňuji, jest článek o Svatopluku Čechovi a článek o Niederlovi a překladu jeho »Světa slovanského«. Podle slibu, který jsem učinil svým žákům, přednáším letos ještě o Svatoplukovi Čechovi a moje zahajovací přednáška bude vhodnou příležitostí vyprávěti o mých 46 letech v českých službách a o způsobu, jakým Vaše intelligence je odměnila.... V Praze mne už neuvidíte, ale rád uvítám své přátely v Paříži, když sám jsem nucen k vyhnanství z Prahy.« Professor Leger je mimo jiné také členem akademie Pařížské a netřeba vykládati, jaký význam pro nás měla a má jeho dlouholetá práce, — a jaký truchlivý význam mělo by pro nás odhodlání prof. Legera, kdyby se mělo uskutečniti. Na jedné straně přeháníme styky česko-francouzské, oslavujeme okázale sebe prostší příležitost, zavánějící Francií, — na straně druhé nedovedeme si udržeti přátelství věrné a oddané, dopouštějíce, aby ten, který věnoval nám, nevelikému a rostoucímu národu, všechen svůj život, odvrátil se od nás s pocitem trpkosti. Což nikdo nedovede zachrániti Legerovo přátelství? Dr. Jiří Guth.

JOSEF JAN SVÁTEK: ZE SEVERNÍ AFRIKY. Náš dobrý známý autor překvapuje nás nyní rok co rok jedním — ne-li dokonce dvěma cestopisy. Jednou nás láká na Špicberky, po druhé za oceán nebo do Italie, jindy zase do země Faraonu nebo do Řecka, pak do svůdné země půlměsíce a dovede všude býti tak milým společníkem, že ho ochotně následujeme, tentokráte vesele opět do severní Afriky, země to, kterou přírodní živlové kdysi vyrvali oceánu, aby ji oživily květy a zpestřily bývalé dno mořské krásnými háji a městy a nádhernými stavbami a lidmi. Spisovatel jako vášnivý a oduševnělý cestovatel s nadšením vstupuje do této zajímavé země a nejživějšími barvami, jaké si dovede vybírati jenom obratný malíř, líčí nám pak své cesty. Severní Afrika jest zvláště vděčnou studnicí pro tak vnímavého a zaníceného literárního touristu. Poskytla mu Maltu a Tunis, zjevila mu Alžír, Oran a Tanger, samá místa, která volají, aby byla podivována a popisována. Josef Jan Svátek plní to vyzvání se svou osvědčenou horlivostí i radostí a dobývá si vždycky vděku čtenářů. Cestopisy Svátkovy nejenom že hravě poučují a zajímají, ale také pobaví čtenáře mnohými žertovnými nebo dobrodružnými episodami, které vzbuzují tím větší napětí a zájem. Doporučujeme knihu Ze severní Afriky vůbec, a tomu, kdo by chtěl navštíviti ony malebné kouty světa, doporučujeme ji jako nezbytného průvodce tím více. Ds.

LEHKÝ DÝM. Humoresky. Napsal Václav Panýrek-Vaněk. Měli jsme již příležitost upozorniti ve svém listě na pěkné literární snahy spisovatelovy a tentokráte činíme tak ještě ochotněji, poněvadž v Lehkém dýmu shledáváme vůči dřívějším jeho pracím patrný pokrok. Panýrkovi-Vaňkovi daří se zvláště obrázky humoristického zabarvení, a poněvadž autor čerpá k nim látky velikou většinou z prostředí, ve kterém žije i působí a má při tom nemaly talent pozorovatelský, přirozeně se potkává se zdarem. Jsou to obrázky z úředníckého života, ke kterému spisovatel nejčastěji přistupuje s perem v ruce a jenž jest mu vděčným zdrojem drobných belletrií, nám však se zdá, že ještě lépe by se mu dařilo v onom genru, ze kterého těžil krátkou, za to však vydatnou črtu Tichý dům. V ní Panýrek-Vaněk sáhl sice do hrubších vrstev života, ale měl šťastnou ruku a vynesl odtamtud rozmarný obrázek, upoutávající náš upřímný zájem silnými, zdravými tóny. Črty podobného rázu a zrna nejsou »lehkým dýmem«, nerozplývají se po přečtení, jistě z nich utkví něco trvalého v paměti. Doufejme, že sejdeme se ještě s knihou takových prací Panýrkových a že pak opětně budeme moci konstatovati další vzestup autorova literárního tvoření. Kniha vyšla nákladem F. Šimáčka v Praze. Ds.

Toto číslo vydáno dne 4. listopadu 1910.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 5.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z RODOKMENŮ K. H. MÁCHY A JEHO MILENKY ELEONORY ŠOMKOVÉ.

Z lístkového katalogu konservátora JANA HERAINA tlumočí JUDr. R. J. KRONBAUER.

Blížila se památka stých narozenin pěvce Máje, Karla Hynka Máchy. Shledávali jsme materiál pro číslo, jež jsme chtěli vydati v památnou tuto chvíli, a není třeba ani připomínat, že po tom všem, co se již napsalo, nebylo tak snadné, nalézti něco, co by bylo od jiných pracovníků pominuto mlčením. My sami v Máji již leccos uveřejnili, čím jsme chtěli tu neb onu záhadu objasniti. Připomínám jen úsilí redakce, dopátrati se pravého portrétu Máchova.

První cesta, když ne za novou, tedy aspoň za zapomenutou a zarostlou stopou, vedla mne do archivu král. hlavního města Prahy. Přiznávám se upřímně, že jsem měl při tom především namířeno na neúnavného a šťastného kulturního pracovníka, pana konservatora H e r a i n a. Řekl jsem, proč přicházím a ptal se ho, nemá-li ve svém bohatém soukromém archivu něco o Karlu Hynku Máchovi, upozornil jsem na to, že našel jsem v časopisech i slovnících d i v e r g u j í c í d a t a o n a r o z e n í i ú m r t í M á c h o v ě a tázal jsem se ho, jakým způsobem by se dala věc nesporně zjistiti.

»Něco mám,« řekl pan konservátor — »leta jsem se tím zabýval a leccos zajímavého jsem objevil. Mám doma lístkový katalog, jenž obsahuje dáta o Máchovi a jeho milence, zvané všeobecně Lori. Opatřil jsem si především M á c h u v ú m r t n í z á p i s z L i t o m ě ř i c. Z něho poznáte, ž e n e n í p r a v d o u, j a k o b y M á c h a u m ř e l z á n ě t e m p l i c. Všeobecně se za to má, že si vražednou nemoc ulovil při požáru v Litoměřicích, při němž úsilovně pomáhal, že se tenkrát, jak tradice praví, »zahřál«. Úmrtní zápis praví, že zemřel Mácha na »B r e c h d u r c h f a l l« (dávení, spojené s průjmem — cholerina), tedy na nemoc, které lid populárně říkává »malá cholera«. Sám jsem se právě k tomu chystal, rodokmeny uveřejniti, ale přichází mi docela vhod, že mohu drobnou tuto věc, které jsem však věnoval mnoho a mnoho hodin, a k vůli které jsem mnoho dní proseděl nad knihami v různých úřadech, svěřiti nadšené ruce. Podám vám k tomu jenom nějaké vysvětlení, abyste se ve věci lépe vyznal.«

Tohoto vysvětlení bylo ovšem nevyhnutelně zapotřebí. Z lístků je vidět, s jak nesmírnou pietou pan konservátor šel za svou myšlenkou, rodokmeny sestavit. Pro nezasvěcence činí zápisy dojem asi takový, jako noty pro nehudebníka — vidíš před sebou značky a znaménka, ale nevíš, co znamenají, a leccos ti je nejasno, ne-li záhadno, pokud ti zkušená ruka noty nepřehraje. Právě tak tomu bylo s lístky páně konservátorovy registratury. Teprve, když mi na ni »zahrál« — výklad trval několik hodin — mohl jsem se pokusiti o sestavení rodokmenové koruny.

O t e c K. H. M á c h y jmenoval se, jak o tom svědčí zápis popisního úřadu (Malá strana, Starý popis 1840) A n t o n í n M á c h a a narodil se r. 1772 v M ě š e t i c í c h (panství Vysoký Chlumec) u Selčan. Byl původně mlynářským stárkem, později krupařem. Platil 8 zl. daní. Manželka — podle zápisu popisního archu z r. 1830 — jmenovala se Marie, byla manželskou

dcerou Josefa Kirchnera, musikusa a Marie Kirchnerové, rozené v Praze.

Podle zápisu z r. 1840 bydleli Máchovi:

r. 1808 v čp. 437 III.
r. 1814 v čp. 400 III.
r. 1815 v čp. II.
r. 1825 v čp. 551-II.
r. 1833 v čp. 551-II.

podle zápisu z r. 1830:

r. 1837 v čp. 551-II.
r. 1840 v čp. 266 II.

Antonín Mácha měl (podle zápisu z r. 1830) dvě děti, Ignáce, nar. 16. (!) listopadu 1810, (Student-Jurist) — a Michala, nar. 29. září 1812 (mlynářský chasník). Zajímavo je, že jako třetí syn připsán Antonínu Máchovi na tomto popisním archu nemanželský syn Karla Hynka Máchy, Ludvík, narozený 1830 † 1837. Zápis tento (o Ludvíkovi) je v originále přeškrtnut.

Jedním z nejdůležitějších listku je záznam, obsahující výpis farní knihy P. Marie Vítězné na Malé straně (Kniha křtěných od r. 1806 až 1816). Na str. 113 je zapsáno v matrice, že Hynek Mácha se narodil 16. listopadu 1810. Datum toto je v originále přeškrtnuto a přepsáno na 15. Že je toto datum správné, vysvítá z toho, že před Máchou je zapsán křest dítěte ze dne 6. listopadu, po něm pak následuje ještě jeden křtěnec z 15. listopadu téhož roku. Jako křestní kmotři jsou zapsáni: Ignaz Mayer, lakýrník, a »Jung. Barbara, Smichovskin, Mülerin« (mlynářka ze Smíchova).

Bratr básníkův, Michael Mácha, má svůj popisní list v knize 66. Je zapsán jako mlynářský chasník, »nyní nádražní dozorce v Českém Brodě«. Manželka jeho: Anna Marie Kneblová z Poděbrad, nar. 7. února 1832. Děti jejich: Eduard (nar. 15. dubna 1853 — † 26. března 1875), Ivan (nar. 1859), Václav 1868 ?, Alžběta 1856, Ludmila 1865?

Otec Máchův nalezl jako pražský měšťan útočiště u sv. Bartoloměje. Vysvítá to ze zápisu popisního úřadu, z Knihy zemřelých r. 1843. Na str. 102 zapsáno je, že »zemřel dne 20. února 1843 Antonín Mácha, ženatý, chovanec chudobince u sv. Bartoloměje, stár 71 let, na vodnatelnost.« Pochován byl dle zápisu toho dozvláštního hrobu u sv. Apolináře; matka Máchova zemřela venku, neznámo kde. Popisní úřad zaznamenává pouze, že se z Prahy vystěhovala. Zemřela — podle zápisu tohoto — tedy později, než její manžel!

Popisný úřad: Protokol oddacích a křtících listu z r. 1832 zaznamenává:

Mácha Hynek,

syn měšťana a studující, 23letý, katolík, svobodný, z Prahy, bydlí v čp. 551-II., povoleno mu od Conskripčního úřadu 6. Oktobru 1832, by si křtící list na faře Maria de Victoria vyzvedl.

Mácha se chystal v tu dobu na cestu do Italie, kam se odebral se svými přáteli Štrobachem a Trojanem. K tomu ovšem potřeboval dokumenty a za tou příčinou hlásil se o vydání svého křtícího listu.

Pan konservátor Herain uzavřel svoje badání o Máchovi úmrtním jeho listem, o který psal a který mu byl zaslán z děkanství v Litoměřicích. Úmrtní zapsání je německé a zní v originále takto:

† Mácha Ignatz
Jurist.

Ignatz Macha, Jurist aus Prag, Katholisch, 26 Jahre alt, gestorben am 5. November 1836 in Leitmeritz, bischöfliche Fischerei Nr. 177 an Brechdurchfall, begraben am 8. November und versehen mit den heil. Sterbesakramenten vom Josef Pilz, Seelsorgeverwalter.

Leitmeritz, 6. 3. 1909.

Joh. Winterbruck,
Administrator.

(Ignác Mácha, právník z Prahy, katolík, 26 let stár, zemřel 5. listopadu 1836 v Litoměřicích, biskupská Rybárna, č. 177, na cholerinu, a byl zaopatřen svatými svátostmi umírajících od Josefa Pilze, duchovního správce).

Zajímavý je rodokmen rodiny Šomkovy, ze které pocházela milenka Máchova, Eleonora Šomková, omylem zvaná a uváděná rodovým jménem Šourková. Conskripční arch z roku 1830 píše jméno německým pravopisem (Schomek), ač rodina byla ryze česká. Pocházela totiž z Praskoles u Hořovic, kde půldruhého století provozovala živnost mlynářskou. Otec Lořin, Josef Šomek, byl vojákem (v archu se uvádí jako patentální invalida), vyučil se knihařem, ale řemesla toho neprovozoval a vyráběl škatule. Narodil se r. 1786 a bydlel:

od r. 1825—1827 v čp. 1192-II.
r. 1828—1836 v čp. 1099-II.
r. 1837—1846 v čp. 1196-II.
r. 1849 v čp. 625-I.

Josef Šomek zemřel 26. března r. 1848. Manželka jeho Marie nar. 1876, † 1836. Děti jejich: Josef, nar. 20. ledna 1820. Původně byl hospodářským praktikantem, ale pak toho nechal a vrhl se na řemeslo svého otce. Roku 1844

ubírá se na vandr. Měšťanské právo dostal r. 1850. Podle zápisu byl nějak pokroucený v těle — měl totiž dle zápisu »schiefe Hüften mit beschrenkter Beweglichkeit des rechten Armes.«

Karel, nar. 28. prosince 1825, † 1847.

Antonie, nar. 1815. R. 1839 propuštěna do Lysé k sňatku Janu Boubínovi.

Eleonora, nar. 1817 (prý 24. února — fara sv. Petra) v domě č. 1192 v Soukenické ulici.

Anna, nar. 1818. R. 1846 propuštěna do Plzně k sňatku zlatníku Matyáši Rudolfovi.

Růžena, nar. 1822, r. 1846 provdala se za zlatníka Huberta Huebra do Domažlic.

* * *

O prvním setkání Lořině s Máchou vypravuje se toto:

Lořina sestra Anna hrávala s drnžinou Tylovou v Kajetánskou domě na Malé straně divadlo a jejím prostřednictvím seznámila se sedmnáctiletá Eleonora s předními ochotníky. Sama také pokusila se na jevišti, ale s úspěchem tak nepatrným, že již potom po dalších vavřínech nezatoužila. O prvním setkání svém vypravovala Lori J. L. Turnovskému: »Bylo to kdysi po jakési divadelní zkoušce, když celá ochotnická společnost Kajetánská zašla si do Kavárny k »Suchým« v Celetné ulici. Zde mne oslovil mladý muž, jenž již hezkou chvíli se zájmem mne pozoroval — Karel Hynek Mácha.«

Lístkový katalog páně konservátorův dokumentuje dusledky této známosti pamětihodným zápisem, jenž zní:

Fara u sv. Vojtěcha v Jirchářich
v Praze. Matrika křtěných.

Šomek Karel Ludvík.
str. 65. — díl E.

Dne 2. října 1836 v domě čp. 215-II.*), narodil se Karel Ludvík, nemanželský syn, křtěn 5. října. Jako otec hlásí se Mácha Hynek, absolvovaný právník, syn Antonína Máchy, krupaře zde, a Marie Kirchnerové. Matka: Eleonora Šomková, dcera Josefa Šomka, knihaře a Marie N — (roz. Weisová, jak zapsáno v Knize oddaných fary Týnské).

Kmotři: Antonín Štrobach, posluchač práv III. ročníku, Fr.**) Trojan, posluchač práv.

Josefa Čížková, zkoušená babička.

Milenka Máchova bydlela roku 1836 v čp. 1099-II., ale jak vidno ze zápisu, šla slehnout jinam, do čp. 215-II. Kdybychom ani odjinud nevěděli, jak Mácha nazíral na tuto událost, pověděl by nám to jasně a přesvědčivě zápis u popisního úřadu (protokol oddacích a křticích listů z r. 1836). Z tohoto zápisu je vidno, že v těchto dnech byl Mácha v Praze. Básník se chtěl ženiti, měl pevný a nezvratný úmysl, vzíti si matku svého nemanželského dítěte za ženu, a podle tehdejších předpisů musil si na úřadě vyžádati dovolení, aby se směl oženiti a v dusledku tohoto úředního konsensu bylo mu dovoleno, aby si vyzvedl křestní list svůj a své nevěsty. Kromě toho bylo třeba ohlásiti, kde bude veselka. Mácha ohlásil, že budou oddavky v kostele sv. Štěpána, ale k veselce nedošlo.

Pamětihodný tento zápis, z části český a z části německý, zní doslova takto:

Mácha Hynek,
absolvovaný právník,
26 let stár, katolik, svobodný, z Prahy,
bydlí v čp. 551/II.
mit Eleonora Schomek,
19let stará, z Prahy.
Mit Magistrats Rathshlag den 13 Oktober 1836 N. E. 44298 křticí list dán (slova k povolení ženění škrtnuta) 27 Octob. 1836 z fary sv. Marie de Victoria. Nevěstě dáno povolení k oddání 20. Octob. 1836. Křticí list její vyzvednut 27. Octob. 1836. fara sv. Peter.
na faře sv. Štěpána — kopuliert.

Brzo na to, jak víme, 5. listopadu 1836 zemřel Mácha. Ze zápisu popisního úřadu, z Knihy zemřelých r. 1837 se dovídáme, že nemanželský syn jeho zemřel 5. července 1837 v domě čp. 1196-II. na psotník.*) Lori bydlela zase ve svém otcovském domě a živila se asi šitím. V zápise je totiž zapsána jako šička. Na konci zápisu je poznámka, že dítě pohřbeno do zvláštního hrobu.

Lori Máchova nezůstala svobodnou — nevěsta Máchova vdává se za Němce! Oznamuje na popisním úřadě, že je nar. 1817, svobodná, z Prahy, bydlí v čp. 625-I. a že se hodlá provdat za Františka Sieha, c. k. policejního praktikanta. Povolení k sňatku dáno jí bylo dne 13. ledna 1849.**) Pan František Sieh vyplňuje

*) roh ulic Vojtěšské a Šerlingské.

**) Křestní jméno nesprávně udáno. — Druhým kmotrem Máchova dítěte byl A. P. Trojan.

*) Na lístku je napsáno, že dítě umřelo „an Kopfraissen und (následuje nečitelné slovo) der schwierigen Zahngeschwulst.“ Poněvadž i poslední slovo nebylo v originále snadno rozluštitelno, šel jsem na poradu k odborníku, panu MUDru Bulířovi, jenž má za to, že tu míněno „těžké ozubování.“

**) V časopisech bylo psáno: Lori Sourková (správně tedy Šomková) přežila milence svého o plných padesát let, dočkavši se skvělé rehabilitace básníka za živa tak krutě zneuzná-

conskripční arch a udává, že je policejním úředníkem-akcesistou. Ale nebyla to pravda, jak víme z předcházejícího zápisu. Velkou partii, jak se říkává, Lori Šomková neudělala, neboť její manžel teprv v dubnu 1853 byl jmenován akcesistou a dostal platu ročně 350 zlatých. Sieh byl synem stavitele z Maštova v Žateckém kraji. Z knihy oddaných fary v Týně (1847–1860) se dovídáme, že matka Lořina byla rozená Weisová a že pocházela z Prahy. Ohlášky měli snoubenci dne 14., 21. a 28. ledna, svatbu dne 11. února 1849 v Týně.

V Praze žili manželé až do roku 1861. Když pak policejní ředitel pražský, známý Päumann, stal se v Praze nemožným a v r. 1861 odebral se na novou svou stanici do Krakova, opustil Prahu také věrný jeho pomocník, manžel Lořin. Na to přeložen byl Päumann do Lvova a Sieh putuje s ním i sem. Lori zde ovdověla a jako pensistka vrátila se do Čech a usadila se na Král. Vinohradech.

V lístkovém katalogu páně Herainově chyběl jeden článek — úmrtní list milenky Máchovy. Obrátil jsem se na kooperátora fary Vinohradské pana Antonína Hoffmanna, jenž vyhověl moji žádosti s největší ochotou a hned druhého dne mně úmrtní list zaslal. Dle něho zemřela Eleonora Siehová, vdova po Františku Siehovi, c. k. policejním o-

vaném. Po smrti matčině vedla otci domácnost a nepomýšlela na sňatek; otevřela si, aby si zabezpečila existenci, niťařský krámek na Betlémském náměstí. Když pak později otec její proti brutálnosti nezdárného syna viděl se nucena dovolávati se ochrany úřadů, seznámila se při policejním výslechu v té věci vedeném s policejním úřednikem Siehem, jenž se do ní zamiloval, a jenž i jí byl milým, poněvadž prý zevnějškem ji trochu připomínal Máchu! Teprve r. 1849, rok po smrti otcově, provdala se za Sieha. Roku 1875 vrátila se do Prahy a žila ještě plných šestnáct let v domácnosti své sestry. Zemřela r. 1891.

ficiálu, rozená Schomková, dne 1. října 1891 na Král. Vinohradech.

Pan konservátor Herain byl už před dávnými lety na ni upozorněn zvláštní náhodou. Bydlil totiž v jednom domě v Hopfenštokové ulici s Jiřím Bittnerem, jenž se mu častěji zmiňoval o vinohradské tetičce Lori. Z rodokmenu dal se potom už snadno zjistiti příbuzenský poměr. Sestra Lořina Antonie, nar. r. 1815, vdala se za Jana Boubína, truhláře v Lysé. Choť Jiřího Bittnera, dramatická umělkyně Národního divadla, paní Maruška Bittnerová, byla jejich dcerou. Její matka bydlela poslední čas svého života v Karlíně a měla tu sklad rakví. Pokud známo, bylo manželství milenky Máchovy bezdětné — Jiří Bittner říkával p. kons. Herainovi, že neměli dětí.

Jak vidno, tají v sobě prosté tyto zápisy mnoho zajímavého a pro nás pamětihodného. Jsou to ovšem jenom data, hlavní údaje rodin, jež osud zvláštním způsobem spojil a sblížil. Jsou to jenom kameny, rodokmenové stavby — ale pro nás mají význam. Vzpomínám si, že jsem se jednou zúčastnil komise, při které v zemi byly objeveny mezníky. A tu jeden účastník, zástupce strany, jež měla na spolehlivém určení výměry veliký zájem, zvolal: »To jsou drahocenné kameny.«

Několik takových »drahocenných kamenů« shledala pietní ruka páně konservátorova, a není pochyby, že dojdou v české veřejnosti náležité pozornosti.*)

*) V lístkovém katalogu jsou dva zápisy o rodině Quastově. Jan Quast portretoval, jak ubezpečovala Lori, K. H. Máchu. Souvislost tedy dosti mlhavá, ale proto přece uvedeme ze zápisků aspoň hlavní data. Quast Jan Zachariáš zapsán jest jako malíř porcelánu a portrétní malíř; nar. 23. října 1814 v Hamru. Manželka jeho jmenovala se Elenora Suzana a pocházela z Prahy. Quastovi měli devět dětí — pět synů a čtyři dcery. Nejstarší syn, Konrád Ferdinand Quast je zapsán na popisním úřadě 1865 jako „Kunstmaler“. Narodil se r. 1843

BYL LÁSKY ČAS.

Lyrické scény. Napsal K. JONÁŠ.

OSOBY:

Karel Hynek Mácha
Lori Šomkova
Franěk } universitáni
Beneš }
Světský, kupec
Dryl, mlynář
Závid, učitelský

Dívky, jinoši.

Na Bezdězi. V noci 1. máje r. 1835.

U zřícenin býv. hradu královského Bezděze. Ve svitu hvězd sotva rozeznati lze už rybníky pod hradem se strany jedné, se strany pak druhé lesnaté stráně kummerské. — V dálce bělají se dvorce a z dokského rybníka vypíná se výběžek — hlídka Myšího hrádku.

Na rozprostřených pláštích leží Mácha, Franěk, Beneš.

Nedaleko nich zvedá se hranice dříví.

MÁCHA.

Vzduch chvějící se pln je sladké vláhy!
A měkké stříbro svitem sinavým
se řine sem až s mlžin mléčné dráhy.

FRANĚK.

Cos řekl?

MÁCHA.

S duší svojí rozprávím
o vzduchu, jenž mi láskou prsa sytí —

BENEŠ.

Snad na čase by bylo zapáliti
už připravenou naši hranici?!

MÁCHA.

Nuž, zapal ji, ať zbarví do ruda
ty trosky hradní, v šer se halící.

BENEŠ.

Jak ohnivá a bájná obluda
ať zvedá k nebesům se starý hrad!
Zde křemen s hubkou! Třeba zakřesat —!
(Ukazuje hubku a křesadlo.)

FRANĚK (bere mu obé z ruky).

Toť mojí ponechejte obratnosti!
Já, který tisíci jsem pannám již
propálil srdce s rvavou ukrutností
a hříchu při tom nepocítil tíž,
mám v žhářství praxi přímo bezpříkladnou!
(křeše)
Hoj, jiskry létají a hubka doutná!
Ve výheň ihned změním hmotu chladnou.

MÁCHA.

Psst! — V dálce kdesi ozvala se loutna.

FRANĚK.

Eh, loutna, loutna! Pták to jakýs byl!

MÁCHA.

Můj sluch je dobrý a ten zachytil
takové tóny, jež jen z loutny lkají.

BENEŠ.

To lesní žínky takto cvrlikají
a lákají nás do svých náručí.
Já neodolám! Jestli rozzvučí
svou píseň znovu, všeho nechám tady
a v šanc dám duši svou i život mladý.

FRANĚK.

Ty vskutku rek jsi, pravý Hannibal!
Statečně zhynout na ženské chceš hrudi!
Já přec jen bych se také smrti bál.

BENEŠ.

Tvá obava mne plochostí svou nudí!
Či myslíš, že je větším činem snad
v posteli teplé shnít a umírat?

FRANĚK.

Toť vtipy jsou tak, bratru, vodnaté,
že hranici mi tuto uhasí!
Šetř jimi tedy! (Fouká do hranice.)

BENEŠ.

Ó, mne nezmate
vzkřik zloby tvé, jež hloupě zvykla si
rýpati do všech lidí milujících.

FRANĚK.

Dost, dost! Hle, v kotoučích se rudě skvících
už oheň vyšleh' z pyramidy naší.
Sem přichyl hlavu, — foukej rychle se mnou!

BENEŠ (fouká rovněž do hranice).
(Plameny se objeví.)

FRANĚK.

Výborně! Plamenů dech chutě plaší
studenost hrubou odtud v dálku temnou.

MÁCHA.

Což tobě zima je?

FRANĚK.

Tma vždy mne studí —!
I za žhavých se nocí v prsou mých
mrazivý pocit neodbytně budí.

BENEŠ (vpadne mu do řeči).

— — a v červnu na hlavu ti padá sníh
a v červenci tě ve všech kloubech zebe.

FRANĚK (vpadne mu do řeči).

— zvlášť zaslechnu-li vykládati tebe
o horkém pessimismu naší doby.

BENEŠ.

Takové doznání tvou duši zdobí!
Neb připouštíš, že pravé tvoří divy
v tvém aspoň těle moje učení.

MÁCHA.

Což, Fraňku, vystačí nám toto dříví
do chvil než noc se v jitro promění?

FRANĚK.

Ty do rána tu míníš zůstati?
Já myslil, že se naše trojice
za chvíli do vsi blízké navrátí
a v koutě nějaké té jizbice
že vyspíme se zdatně na zítřek.
A proto nechápu, cos nyní řek' —!

MÁCHA.

Kdo o přírodě psát chce, básně pěti,
ten nesmí jako hlemýžď v domku svém
se schovávat a úzkostlivě lpěti
jen na tom snad, co v duchu střízlivém
si z cizích knih sám vymudruje suše!

Takové básně čpí vždy papírem,
z nich volá pazvuk místo hlasu duše,
v těch není z toho nic, co vesmírem
se žene, svítí, bouří, jásá, sténá —
Já proto z města prchám na venkov,
kde kniha přírody jest rozevřena,
a zrak svůj nořím v moře živých slov,
z nichž každé srdci mému více poví
než v městě dusném svazek stostránkový —
Když rekum svým chci v prsa city vložit,
jaké by příroda v nich vznítila,
tu napřed sám vše v duši musím prožít,
sám poznat, jak by krev mně bouřila
v krajině té, v níž hrdinové moji
se radují, neb utkávají v boji,
neb hynou touhou a mřou v smutku stálém.

FRANĚK.

To jasně chápu vše, ba řek' bych málem,
že řeč ta tvoje jesti vystlaná
bohatě, brachu, myšlenkami mými.
Nechápu však, proč máme do rána
pod troskami zde zůstat dumavými?

MÁCHA.

Přírody moc i lidí čin a cit
se jeví jinak v noci tajemné,
než ve chvílích, kdy slunce ostrý svit
rozjasní zem a ohněm svojím žhne
do šírých polí, do hor, rozvalin
Ó, noc, toť největší je záhada!
V té každý záchvěv, každý matný stín
se v srdce ti hned chtivě vekrádá
a v život mrtvé křísí vidiny
a v pravdu mění šalbu dne a klam —
Noc nové světy v duši tvoří nám.

(Pausa.)

Slyš, do této já chmurné krajiny,
jež pod hrdým tu dřímá Bezdězem
jsem básně svoji vetkal smutnou báj —
Však, chci-li býti pěvcem — vítězem,
a má-li hvězdou tvorby mé být »Máj« — —
pak nutno, abych nocí čar i žal,
— jež podkladem jsou nových veršů těch —
sám napřed v sebe celou duší vssál
a jimi napojil krev žil svých všech.

FRANĚK.

Ty, brachu, píšeš českou báseň zase?

MÁCHA.

Dojista českou!

FRANĚK.

Tobě tedy zdá se
až dosud, Mácho, že ta česká řeč
je schopna vyjádřit, čím duše plane?!

MÁCHA.

Chceš lákati mne opět v prudkou seč,
té cti se ti však dneska nedostane.
Jen tolik dím, že v české řeči tkví
takových perel zářné bohatství,
že Byron sám by nad ním věru žas!

FRANĚK (ironicky).

Znám ony skvosty z Chmelenského knih,
v těch samé plameny a samý jas,
že v žaludku až horko cítím z nich.

MÁCHA.

Zahříváš, Fraňku! — Dost těch žalmů, dost!
Já dokáži ti, jakou svítivost
i nádheru má v sobě jazyk náš!

FRANĚK.

V zápasu se slovy se vyčerpáš,
v hledání obrazů se utopíš!
Nač teprv po tom těžce pátrati,
co v němčině máš na talíři již?!
To slovíčkářství české rozvrátí
tvé všechny sny i myšlenky a city!
Německy veršuj, v řeči kvetoucí
uplatni talent, čerstvou vůní sytý!

(Po chvíli.)

Pak uvaž, kdo tvou českou poesii,
byť měla barvy třeba přeskvoucí,
pochopí vůbec, kdo jí ocení?
Zde vlastenectvím ubohost svou kryjí
a v písničkách zří vrchol umění —
co nad to je už český mozek děsí.
Jsou trpaslíci čeští autoři
a každého hned v recensích svých věsí,
kdo tak jak oni hloupě netvoří —
Hle, tento osud tebe očekává.

MÁCHA.

Na šiji moji pevně sedí hlava
a neleká se zrádné oprátky —
Však nech už sporů, obraf raději list! — — —
Prý ve Vídni teď zuří šarvátky
pro Wernera?! Ty články chtěl bych číst —

FRANĚK.

Ne, nečti jich! V nich zrna pravdy není!
Och, Zachariáš Werner z Modrých Skal,
to žhavé slunce v šedém zamlžení,
poeta záhad, jenž nám děje stkal
z nesněných snů a zpěvů nezapěných —
ten mystik nezasloužil taký los,
by rota literátů naježených
se přela o něj —

MÁCHA.

Mně však tvrdil kdos,
že v polemikách těch je pravdy mnoho —

FRANĚK (vyskočí).

Ne, nevěř nikomu! Mně pouze věř!
A já ti dím, že bude z boje toho
jen škandál pro sensace chtivou sběř!
Mně hnusí se ten rámus zběsilý.

MÁCHA.

Když tomu tak, pak ani na chvíli
už neváhám a dím, že hádka ta
mně lhostejnou je, Fraňku, docela.
Má dychtivost jen byla napjata
výkřiky, že prý v prázdno vyzněla
už všecka Wernerova theorie.

FRANĚK.

Toť pustá báj! Vždyť dobře známo mi je,
že lživý dav jen klame takto svět.

MÁCHA.

Tím líp, neb Werner i mne kdysi veď
svou naukou v říš velkých zázraků
a rád si na něj proto vzpomínám –
Dnes ovšem — v světa tklivém soumraku –
nevěřím tajemným už končinám,
z nichž útěchu on lidstvu přinést chtěl —:
však za to ctím ho, že nám hlásal vždycky
nezměrnou lásku a že v této zřel
zbraň ostrou, kterou lze vliv demonický
otupit aspoň —
Já též v lásce zřím
jediné kouzlo, jež nás uchrání
— ne smutku snad a rvavých sklamání —
však aspoň přepjatosti naděje —
Mně všecko drahé je, co vidím vůkol,
to proto jen, že záhy vyspěje
v naprosté nic. Toť také světa úkol!
Miluji květinu, že zahyne,
mám zvíře rád, že zajde záhy,
i člověka, že v nic se rozplyne,
ba nebes tvůrce proto jen mi dražší,
že není vůbec a že nikdy nebyl.
Nic, pouhé nic je naším údělem.
Snad mnohý mudrc ústa svá šklebil,
mne kdyby slyšel, a snad plevelem
by nazval vše, co pronesl jsem právě!

FRANĚK.

Mně také štípá leccos z toho v hlavě,
s čím souhlasiti, Mácho, nemohu!

MÁCHA.

Nuž, setři s očí mojich šupiny
a zaplaš myšlének mých mátohu!
Dej důkaz mi, jen důkaz jediný,
že zániku my všichni nejdem vstříc,
a tento svět že stvořen k jiným metám,
než k oněm, které slují: prázdno, nic!

FRANĚK.

Ó, podám, podám komentář k tvým větám
a potřu náhled, — odpusť! náhled spozdilý.

BENEŠ.

Ach, přátelé se opět srazili,
už zase válčí divokými slovy!
Ty Fraňku, zmoďral jsi až z putky lité
(na Máchu)
a vy jste v tvářích všecek oranžový!
Jak obarveni oba vyhlížíte!
Jste přece jen blázni když i v neděli
mluvidel svých si ostré čepely
kazíte hádkou marnou navzájem —

FRANĚK.

Tys vesel dnes!

BENEŠ.

Ba rozjařen já jsem: —
což stává se mi dvakráte jen v roku!
(Rozvírá tlumok a vytahuje z něho láhev a tři kalíšky.)
A proto nechci bádat o neznámých říších,
však píti hodlám! Píti, Fraňku, slyšíš?!
Je mnoho krásy v perlicím se moku,
již ani sto nám básní nenahradí —
Jsme hoši přece bujaří a mladí,
nač měli bychom sklínkou pohrdat?!
(Nalévá vína a podává jim kalíšky. Všichni vstávají.)
Teď chvíle nastává nám velkých činů,
jichž svědkem bude tento starý hrad!
Pryč s mudrováním! Všecek zřetel k vínu
obrafme směle! V hlavě šílící
já cítím klubati se první zdravici
muž, chyťte ji lačně sluchem svým!
Pod hvězd těch promykem já připíjím
na blaho dívky. — Mácho, vaši Lori!

MÁCHA.

Ne, nikdy!
(Mrští číškou o zem.)
Chvíli ticho.

FRANĚK.

Už hněv zas a zase vzdory!
To — dokud vím — je asi po desáté!

MÁCHA.

Jí nepřipíjím! Srdce mi jen mate —
ni slova více o ní přede mnou! —

BENEŠ.

No, no, no! Jenom ne tak přísně!
Pověsti nízkou, zřejmě falešnou
a plnou zloby, jedovaté plísně,
je otrávena opět vaše krev!

Otevřte duši! Hleďte zpříma
na oslnivý onen dívčí zjev,
do zornic její očima se svýma
dychtivě vpijte. Pak uznáte sám —
že co jste slyšel, byl jen blud a klam!

MÁCHA.

Mluvíte jako chlapec nezralý!
Škraboška rozkošná vás omámila
Mne také dřív rtů jejich korály,
mrak velkých očí a plet luzně bílá,
i vlasů ebenových vodopád
pomátly zcela! — Však když, bratře, zřel
já v nitro její, tu mé nadšení
se změnilo hned v pohrdu a chlad — —

FRANĚK.

Tvé sklamání se, Mácho, pramení
z omylu ponze, jemuž podléháš.
Ty vyvyšuješ v mysli život náš,
ty jinak kreslíš si jej, než je vskutku.
Na dceři knihařově žádáš hned,
by rozuměla závratnému smutku,
jenž jako havran do hrudi tvé vsed
a zastřel vše v ní černou perutí —
Ty teprv Lori musíš vychovat,
tu dívku prostou —

MÁCHA.

Nuže, řeknu ti,
že odpouštěl jsem často jí a rád,
když nechápala říši tužeb mých —
Však to jí nesmím nikdy odpustit,
že po polibcích žhavých, vášnivých,
jež já jí vtiskl, mohla ihned pít
slast divokou zas z jiné horké číše.

BENEŠ.

Žárlivým výhevčem řeč vaše dýše
a proto nejste, Mácho, spravedliv!

MÁCHA.

Já žárliv? Žárliv?! Třeba! Jaký div!
Chci mužem vždy být, hrdým vévodou,
ne rabem však, jenž všim se spokojí!
Kdo kupčí láskou, vnad svých lahodou,
kdo se všedností není v odboji,
kdo pro všechny má úsměv blažívý —
ten z hlubin se mi duše protiví —
Království lásky založit jsem chtěl
a království se moje rozpadlo.
Nic nezbylo tu — ráj můj odumřel —
a kdo tím vinen?

FRANĚK (vpadne mu do řeči).

Hloupé divadlo!
»U Kajetánů« — v sídle ochotníků,
tam v hrud se tvoji osten zloby vryl
a dosud bodá tě a dosud jitří —
Neb ochotníci, syslovitě chytří,
tě úmyslně klepy dráždili —
a proti Lori nítili hněv tvůj —

MÁCHA.

Do vichru mluvíš! To si pamatuj,
že nebudu už nikdy spozdilý — —

(Za jevištěm ozve se zpěv, provázený lontnami a kytarami:

Dřímej, dřímej v loktech mých,
růže z růží nejkrásnější,
smutek a žal v prsou tvých
moje láska ukonejší —)

MÁCHA (mezi tím)

Tak přece lontny!

BENEŠ (jenž opět usedl)

K tomu ještě zpěv!

MÁCHA.

To nejspíš zástup jinochů a děv
z výletu k domovu se navrací —

FRANĚK.

Však pozdě dost!

BENEŠ.

Nu, všichni zpěváci
den ždibcem noci nastavují rádi —

MÁCHA.

Teď přál bych si zřít štíhlesněné mládi,
překrásné děvče s hlavou vztýčenou,
jak po špičkách si kráčí nožek svých
doljnou, hvězdným svitem zjiněnou
a z tě po cestách, v temnu stajených,
jak křepce stoupá k naší družině — —

FRANĚK (vstane).

To přeješ-li si, Mácho, jedině,
pak přání tvoje splním rád a hned
(vezme hořící dřevo z hranice a vztýčí je)

MÁCHA.

Co činíš?

FRANĚK.

Onen sladce mamný květ
k nám pochodni tou hodlám přivábit!
(Volá dolů.)
Hoj, panny krásné, račte z dola jít
se svými juny rovně nahoru!
Zde palác náš je, celý z mramoru,
a jídla v něm i lásky nadbytek!
Hó, hola, hej!

HLASY Z DOLA.

Hoj, hola, hola, hoj!

FRANĚK (na Máchu.)

Nu, začíná to, jak jsem prve řek,
za chvíli tady dívek šumný roj —

MÁCHA (vstane.)

Já po jedné jsem pouze toužil však —

FRANĚK.

Tak zbystři nyní krasochuť i zrak
a vyber sobě nejladnější z nich.
(na Beneše.)
Jest čas už, abys také údy zvih',
a před hostmi tu líně neležel —

BENEŠ.

Já jako sultan přijmouti je chtěl,
rád v leže s dámami vždy hovořím.

FRANĚK.

Jak nevstaneš, tak slavně přísahám,
že před všemi tě strašně pokořím —

BENEŠ.

Tu myšlénku jsem splodil dřív už sám —,
co povídáš, je holý plagiát.
Já totiž mínil tebe pokořit,
až počneš v ohni ženských očí tát
a na dlani jim nabízet svůj cit.
Ba řeknu jim, že's lupič srdcí jen,
však sám že nedovedeš milovat —
Teď aspoň víš, jak budeš pokořen

HLASY (s dola, ale už se blíží)

Hoj, hola, hoj!

FRANĚK (volá dolů.)

Jen výše panstvo, výš!
Zde cesta v levo, vede v naši říš —,
v níž statečnost se s galantností snoubí!
Ať kotník si však nikdo nevykloubí —,
pozorně, prosím, nutno stoupat teď,
neb cestiček tu zrádných celá spleť —;
jak řekl jsem už —, směrem v levo jděte — —
jen tak se v ráj náš zdrávi dostanete. —
(natáhne ruku, v níž drží hořící dřevo — v před —)
Směr onen barví moje světlo rudě!

HLASY (už docela blízko)

Hola, hola, hoj!

FRANĚK.

Jen kroků ještě pár —
a stanete již na přátelské půdě —

(Celá společnost dívek i junů [asi šest počtem] se objeví; mezi nimi LORI, ŽAVID a SVĚTSKÝ.
Drnkají na loutny i kytary a volají:)
Vám budiž sláva, činům vašim zdar!

ŽAVID.

Vy jistě, páni, září plamenu
zde bohyni dnes ctíte Květenu,
jíž první máj byl Krokem zasvěcen.
Nám rovněž posvátným je tento den,
nám vlastencum, co žijem kolem Bělé
a proto pouť jdeme na Bezděz,
abychom zapěli tu z duše celé
bohyni chválu, jak Krok, Čechů kněz,
jenž máj už před věky tak velebil — — —
(představuje.)
Já učitelský jsem, zde panny z mlýna,
tu kupec Světský a pan mlynář Dryl,
jenž tváří svoji Žižku připomíná,
zde panna z Prahy, jež tu na návštěvě —

LORI (postoupí.)

MÁCHA.

Vy, Lori, zde?!
(podá jí ruku)

ŽAVID.

Á — vy se tedy znáte?!
Toť hezké, pan Dryl kmotrem je té děvě —

BENEŠ (rovněž podává Lori ruku.)

Och, známe se my z Prahy stověžaté,
vždyť nejlepší jsme přece přátelé.

FRANĚK (rovněž jí tiskne pravici.)

Že v krajině vás této zněmčelé
dnes spatřím, panno, to jsem netušil —

ŽAVID.

Ba zněmčilý to kraj, a přece byl
kdys ryze náš, tak jako Boleslavský —
Však musíme zas o to pracovat,
by plným tokem vnik' sem živel slávský
a krajinu tu změnil v český sad!

LORI (k svojí společnosti)

To páni studenti jsou z naší Prahy,
pan Mácha, Beneš, Franěk, všecky znám.

ŽAVID.

Nám každý našinec je v pravdě drahý,
a ke každému naděj' připínám,
že věrný zůstane své milé vlasti,
a že chce poroby jho chutě střásti,
jež ducha nám už na tři sta let tíží —
O, buďme lvi a rozbijme tu mříži,
co od světa nás vzdělaného dělí — —
Své ctěme nejdřív vlastenecké písně,
v nich zápal je a v zápalu vzdor smělý,
ty zbaví strachu nás a kleté tísně
a ke skutkům nám zdravým mysl vzpruží —
Hoj, panny vnadné a vy statní muži,
tam na hradní se ruče dejme valy —

kde sama věž nás přímo vyzývá,
abychom s ní své písně zazpívali!
Nuž, teda vzhuru, času nezbývá —!
Kdo lásku k vlasti v srdci cítiš plamnou,
nemeškej marně a hned pospěš za mnou —

(Vezme hořící dřevo a jde na zříceniny. Ostatní brnkají na kytary a jdou za ním zpívajíce:

Statně kráčí Čechů voj,
neleká ho žádný boj,
a kdo padne, jaká slast,
ověnčí ho česká vlast —!

(Všichni mizí v zříceninách. Jen LORI a MÁCHA zustanou.)

MÁCHA (zachytí Lori za ruku a šeptá jí)

Ty posečkej! —

LORI.

Ne, ne! Já nesmím již!

MÁCHA.

Proč nesmíš, proč? Přec slov jen několik — —

LORI.

Nač ptáš se ještě mne? Sám dobře víš,
co stalo se. —

MÁCHA.

Mluv, Lori, bez oklik,
proč z Prahy do Bělé jsi odjela?

LORI.

Proč, proč? Chci býti jednou veselá,
chci po všech útrapách se zase smát.

MÁCHA.

A otec tvuj?

LORI.

Ten na výsost byl rád,
mne líbal dokonce a po tě řek,
bych rychle vydala se na venek —

MÁCHA.

To řekl on?! Tys nejspíše mu dala číst

LORI (vpadne mu do řeči)

— tvou výpověď, tvuj vyčítavý list,
v němž »s bohem'« píšeš — »s bohem, Lori,
na vždy!« —

MÁCHA.

Já tedy souzen, jakobych se vraždy
byl na tobě snad hrozné dopustil?!

LORI.

To ne! Však zbytečně se's Mácho, mstil
za hříchy svoje na mně, nevinné.

MÁCHA.

Za svoje hříchy?!

LORI.

Nuže, poslyš tedy —!
Snad ještě víš, co jsem já naposledy,
když mluvili jsme spolu, tobě řekla —
tvou lásku že chci, teplý srdce cit!

MÁCHA.

Ty, která hrot jsi žárlivosti vetkla
do prsou mých a všecek sladký klid
jsi v hořkost bouřlivou mi zvrátila —
ty lásku že chceš, vroucí lásku mou?!

LORI.

Já tisíckrát ti, Karle, pravila,
že křivdíš mi!

MÁCHA.

Což myslíš, že zrak tmou
mám přeplněn a že nevidím,
jak obchodneš nízce srdcem svým,
jak klameš mne a klameš se mnou jiné?

LORI.

Řeč zmatená se, Karle, z úst tvých řine!
Nuž pojmenuj mi ony, pojmenuj,
jimž srdce své já někdy nabízela!

MÁCHA.

Vyčichlý je už tento úskok tvuj,
přec jiný sosnovat bys věru měla!
Kde znáti mohu jména mužu těch,
jež slákal k sobě ňader tvojich spěch,
a retu bujných bujné políbení —?!
Však rci teď sama, zda-li pravdou není,
že před týdnem jsi doma nebyla,
když přišel jsem k vám v podvečerní době?

LORI.

Přec jasně jsem už vysvětlila tobě,
že vyšla jsem si tehdy s kamarádkou!

MÁCHA.

Proč a proč? Tys přeci dobře věděla,
že přijdu k vám! Teď výmluvou tak vratkou
chceš obelstít mne! Jak jsi zbabělá!

LORI.

Dík tobě — za ten titul zdvořilý!

MÁCHA.

A s kým jsi z divadla šla v úterý!?
Tak něžně jste se v temnu bavili!

LORI.

Zas planý doklad moji nevěry!
Toť bratr byl!

MÁCHA.

Tvuj bratr v onen čas
nad sklenkou piva svojí hlavou třás,

jak činí vždy, když krk má žíznivý —
a zpíval při tom kuplet bláznivý — — — —

(Pausa.)

Ten zálet tvůj tak rozjitřil mi krev,
že domů letěl jsem a doma hned
do pěti vět jsem vryl svůj všecek hněv
a slovo tvé ti vrátil hrdě zpět —

LORI.

Tím vlastně doznal's co já tvrdila!
Než nač se ještě o to nyní přít?
Pryč doba už je hádek nemilá,
teď oběma nám kyne mír a klid —
Ty nepůjdeš?

MÁCHA.

Ne!

LORI.

Já jdu za nimi!

MÁCHA.

Proč odcházíš?

LORI.

Chci s běsy hradními
si dneska v noci trochu pohovořit —

(ironicky.)

Ty zatím můžeš zde své básně tvořit.

MÁCHA.

Jak nepřirozeně tvůj hlas teď zní!

LORI.

Ať! — S bohem! — Moji milí příbuzní
mne beztoho už asi shánějí —

MÁCHA.

Jsou všichni oni příbuznými tvými?

LORI.

Jsou! Však ne —, neptej se mne raději!

MÁCHA.

Proč odpovídáš slovy zmatenými?
Či nový útok má to jakýs být?

LORI.

Nuž, nechci tobě pranic zatajit.
Pan kupec Světský, onen štíhlý muž,
až dosud s námi nijak spřízněn není.

MÁCHA (vpadne jí do řeči).

— však počíná se blížiti k vám už
a záhy v ženicha se jistě změní —
Či mýlím se v té předpovědi snad?

LORI.

Ne, pravdu díš! On vskutku má mne rád
a našim dopsal již, že vážně myslí
mne za družku si věrnou vyvoliti.
Je muž to na vše strany neodvislý,
jenž zajistil si dobře živobytí,
neb jmění má a obchod výnosný.

MÁCHA.

Toť nové tužby tvé a nové sny!
A miluješ ho, Lori?

LORI.

— Miluji!

(Pausa.)

MÁCHA (temně, ale klidně).

Ty miluješ ho tedy! Miluješ!! —
— — Nuž, stalo se! — A já ti slibuji,
že jako nyní tak i příště též
ni slovem jedním, ostře broušeným,
ti nevyčtu, že v směšně krátkém čase
tvá láska jako vichr změnila se — —
Ty se srdcem svým, snadno vzrušeným,
jsi nemohla se ani připjat ke mně!
Čím tobě, Lori, byl by básník pouhý?
Čím cit můj, písně i mé žhavé touhy,
i ten můj život, zabarvený temně
tisícem pochyb, jež mi nitro rvou —?!
Ty přece tíhneš celou duší svou
do říše jiné — říše blahobytu!
Tě baví šperky měnivého třpytu,
stůl obtěžkaný denně mísami,
smích ryčný, vyvolaný vtipem hravým,
jenž v hloub tě záhad nikdy nezmámí,
tě láká úbor s ornamentem plavým
i střevíčku tvar módy nejnovější — —
i sta tret jiných, jež jsou stejné ceny — —
Já, který bez smyslu jsem pro svět vnější
a v propast duše své vždy ponořený,
jak já bych mohl tobě rozumět?!
Jdi, Lori, jdi, on jistě už tě hledá —
rád celoval by rtu tvých bujný květ. —
Jdi, rychle, jdi, má černovlásko bledá — —

LORI.

Chceš políbit mé čelo naposled —?

MÁCHA.

Ne, nemám práva —! Jdi a šťastnou buď — —

LORI (učiní několik kroku. Náhle se obrátí a letí k Máchovi).

Muj Mácho, Mácho, s tebou chci jen žít! (Padne mu do náruče.)

(PAUSA.)

LORI.

Ó, drsněji mne ještě třeba suď
než prve soudil's a v mou zhořklou hrud'
neváhej nejbřitší hrot slov svých vrýt,
vše protrpím, vše snesu ráda teď —
jen řekni mi, že já jsem láskou tvojí.

MÁCHA.

A, Lori, což když moje odpověď
tě jenom na polovic uspokojí —?

LORI.

Ať odpověď tvá jako plamen chutná,
ať jako hněv jest zkalená a rmutná —
jen bude-li v ní paprsk naděje —
mne ihned duši vzpruží, okřeje —

MÁCHA.

Vždyť sama jsi mi řekla, sama ty —,
že boha už máš lásky jiného,
jenž štíhlý je a hodný, bohatý. — —

LORI.

Ni slova víc! — Ta řeč má prázdná byla
jen hloupý rozmar mozku matného.
Vždyť tvoje láska mne jen opojila,
jen vášeň tvá mé smysly omámila,
jen tvůj to dech jest, jímž sem dosud živa.
V tvých loktech moje spasení se skrývá
a ve tvém srdci moje celé štěstí — —
Chci s tebou jít a s tebou věrně nésti
nejtěžší břímě tvého osudu —
I ženou tvou když třeba nebudu
přec mým buď pánem a já vše ti dám.

MÁCHA.

Ó nastav rty své — ať je zulíbám! —

(Líbá ji.)

(Najednou ji odkloní hlavu a zří ji do očí.)

Pozvedni oči! V nich je ponoř zrak!
Tma černá v nich, tma zachmuřených moří,
podivných záhad zlověstící mrak —
jen v dálce světlo jak by ve sklu hoří —
Co za světlo to? Komu v život plane?
Pro koho svítí zářící ten krystal?
Ó, darmé otázky a touhy plané — —!
Já lodník jsem, jenž u skal zrádných přistál,
kde v kypycích vln dravých zápasech
zří maják sice, ale strach má před ním.
Ne, ne, ne, já světlu tomu nerozumím.

LORI.

Ty blouzníš, Karle! Nech těch stesků, nech:
Vše napraviti možno slovem jedním —
Řekni: miluji tě, jak jsem miloval — —

MÁCHA (vpadne ji).

Nu, dobře, stesk i žárlivost svou stlumím —
však nechtěj přec, bych sám já sobě lhal.

LORI.

Mám odejít?

MÁCHA.

Ne! Ó, pojď a usedni!
Jsi přec jen krásná jako jarní den,
když jeho teplem píseň lásky zní!
Nač zapírat, jsem opět přemožen!
Však prosím tě, ba úpěnlivě volám
slib aspoň nyní, slib, že ode dneška
na srdce moje nikdy muka těžká
již nenaválíš! — Mně vždy věrnou buď —!

(Usednou.)

LORI (pokládá hlavu na jeho prsa).

Ty's celý život můj! Na tvoji hruď
svou mladou hlavu vkládám oddaně —
Mne líbej, líbej, do závratí líbej,
až srdce rozkoší bít ustane!
Ó, líbej, líbej, do závratí líbej!

(Líbají se.)

SVĚTSKÝ (přichází a volá:)

Hoj! Hojá! Prosím, račte nahoru!
Kde, panno Lori, dosud meškáte?

(Vejde, uzří Lori v náruči Máchově.)

Ach, tady jste a v sladkém hovoru —
Odpusťte, prosím — — —

LORI (zůstane u Máchy).

Nebe hvězdnaté,
vzduch měkký, vonný, v pravdě májový,
výdechy keřů, šumot stromoví, —
vše to nám srdce mladá okouzlilo.
My se tu vroucně, pane, líbáme — —
a proto věřte, že by dobře bylo,
kdybyste na hrad navrátil se zas
a řek' tam všem, že dnes je lásky čas,
který si nikým zkrátit nedáme,
jež škoda teď i pouhé vteřiny. — —

SVĚTSKÝ.

Ach — ano — prosím, já jsem bez viny —,
já nechtěl rušit — (odejde).

MÁCHA.

Dech tvé řeči prožíl'
mu každou cévu, každý v těle sval —
Vždyť jako po vztýčených kráčel nožích
a bolestně své nohy nazvedal,
až líto mně ho bylo, nešťastníka.

LORI.

Za zvědavost svou jenom pán ten pyká,
proč hledal mne, proč v hradu nezůstal?
Teď ať zpět kvapí a zvěstuje všem,
že spatřil zázrak, jenž se v noci stal,
když májovou se láskou chvěla zem
a promyk hvězd když s výšin sesílal
k nám tajemnou svou září pozdravy. —

MÁCHA.

Ba, pravdu máš! Ať všem tam vypraví,
jak pod oblonkem nebes bezmrakém
se našla dneska — jak by zázrakem —
dvě srdce mladá, srdce zbloudilá.

(Důvěrněji.)

Však teď bych rád byl přece, Lori, jen —
bys upřímně mi řekla, zjevila,
co činila bys, kdyby zázrak ten,
to naše sblížení, se skutkem nestalo?!

LORI.

To nevím jistě! K rozvratu by snad
mne neštěstí to asi dohnalo,
k rozvratu, jakého byl tento hrad
už, Mácho, svědkem jednou, před věky.

MÁCHA.

O čem to mluvíš?

LORI.

To tak bezděky
jsem na pověst si právě vzpomněla,
již o hradu tom vypravuje lid. —

MÁCHA.

Hm, pověst! A což, Lori, nechtěla
bys krátce mi ji aspoň povědit?

LORI.

Proč ne? (vypravuje):

Již celé moře tomu let,
kdy na Bezdězi mladý rytíř žil,
a choť měl svůdnou, jako lesní květ,
že kdo ji zřel, hned po ní zatoužil. —
I vlastní otec toho rytíře
ku snaše svojí chtivé oči zved,
ba, jednoho dne — což je k nevíře —
i v náruč strh' ji, a pak k hříchu sved — —
Když o tom syn se jeho dověděl,
zoufale řičel, čelem o zem bil,
pak vstal a s mečem v ruce k otci spěl
a jednou ranou leb mu rozpoltil.
A mladá kráska prchla z hradu hned,
pod horu prchla, kde vod temný klín. —
Heboučký oblak nad jezerem lét,
v jezeře mih' se bílých šatů stín — —.

MÁCHA (víc jako k sobě).

Pověstí touto tóny zvláštní chvějí,
ba nezvyklá jest celým dějem svým —
Tok veršů jistě stlumí rvavost její
a reflexí svit rekům brutálním
prozáří nově duše hlubiny.

LORI.

Co pravíš, Karle?

MÁCHA.

Báseň píši, Lori,
jež odleskem je této krajiny,
tak smutná bude, jak jsou tyto hory

LORI.

Proč smutná?

MÁCHA.

Žijem v době takové,
kdy vzduch i světlo, stromů lesních dech,
i větru svist, ba rány hromové
jsou plny stesku! Nu, jsme z tvorů těch,
jichž duch je novým smutkem nasycen.
I ty máš v srdci svém žal hluboký,
i na tvých rtech je zakřiknutý sten —
i plno zášlah v mladých prsou tvých,
byť na rtech pohrával ti lehký smích.
Jsme všichni, všichni smutku otroky!

LORI.

A co vše líčíš v nové básni té?

MÁCHA.

Jinošství smutné, štěstí rozbité,
prohraný zápas s věčným zánikem,
beznaděj čirou v světě velikém,
tápání stálé, stálé zoufání,
dalekou cestu, marné volání —
a odchod v temno, odchod bez stopy. —

LORI.

Kdo však to, Mácho, u nás pochopí?

MÁCHA.

Ty, Lori, jistě, neboť pověst tvou,
již o Bezdězi jsi mi vyprávěla,
já vetkám v báseň formou zářivou.

LORI.

Však já bych v básni oné sama chtěla
být zvěčněna —!

MÁCHA.

Věz, stalo se tak již —
O tobě je tam psáno. —

LORI (tleská).

Pravdu díš?!

MÁCHA.

Tvé rysy v kov jsem veršů vytepal,
však rysy také, jakých nevzříš,
když pohlédneš teď v plochu zrcadla,
V mé básni skleslá jsi a uvadlá,
uvadlá zradou, již jsi spáchala,
kreslím tě, Lori, jako hříšnici,
jež nad žitím je vlastním zoufalá.

LORI.

Hříšnici?!

MÁCHA.

V tu dobu jsem se vžil,
kdy zasadíš mi ránu drtící,
kdy přestanu být, kým jsem dosud byl. —

LORI.

Toť podivno!

Však ať už v slokách těch
já hraji roli nepěknou i zlou,
tof lhostejno mi, jen když o mně jsou!
Jsem šťastna, věř, že ve tvé básni
my spolu věčně žíti budeme.
Už nechmuř se! Hned čelo svoje zjasni!
Ó slyš, oč prosí tě teď srdce mé!
To rádo poznalo by verše ony!
Ó, říkej mi je, říkej, snažně prosím. —

MÁCHA.

Předčasně nerad na tržiště nosím
své sny a tužby, žaly své a stony.
A ke všemu pak dosud výtvor ten
má toliko dva zpěvy.

LORI.

Mně však stačí
pár řádků pouze, ba pár slov i jen. —
Nu, kterak znějí? —

(Usedne zatím k jeho nohám a položí hlavu do jeho klína.)

MÁCHA.

Ó, ty vyzvědači!

(bere zápisník z kabátu.)

(Shora ozve se stlumený zpěv, provázený kytarami:)

Čechů sláva znova vzchází,
znova zkvétá český luh,
nad tou naší krásnou vlastí
pravicí svou drží Bůh. —

MÁCHA (současně ukazuje jí zápisník a praví):

List první, popsaný až po okraj. —
Poslechni tedy! — Titul básně: »Máj«.

(Čte):

Byl pozdní večer — první máj —
večerní máj — byl lásky čas,
hrdličin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.

(Opona spadne.)

JUBILEUM STÝCH NAROZENIN KARLA HYNKA MÁCHY.

Již brzy snad zasvítí nám se zelených strání petřínských půvabně něžná silhouetta bílého Máchova pomníčku. Bude to také první viditelný světský hold, který připraví národ svému prvnímu obrozenskému básníkovi.

Nebyl hodný závisti ten jeho pozemský úděl! Syn rodičů chudých, prostičkých, vybaven velikou životní touhou, které nedovedl mnohdy ani sám smysly obsáhnout, kráčel životem takřka osamotnělý, tragicky rozrušovaný všedními příhodami, žijící těmto titánským tužbám svým, přírodě a umění. Do přírody se uchyloval nesmírně často, na celé dny, ba týdny do ní odcházival, romantický snílek, plný dum a visionů. Příroda odevzdávala se mu svými nejsladšími tajemstvími, odhalovala mu své ztajené nitro bohaté pro básnický jeho zrak sterými nuancemi — ale ona mu také v úděl poslala svého Anděla Zkázy. Je všeobecně znám ten tragický konec mladičkého snílka, ta smrt pro básníka snad jinak nejkrásnější: smrt sebeobětování. Několik hořících stodol, jež shlédl v podvečer říjnového dne s úpatí Radobýlu, zastínilo náhle plameny velké básnické duše a zadusilo je svými žhavými jazyky navždy. Mácha, šestadvacetiletý Mácha, zemřel za temné, sychravé noci listopadové, sám, bez pomoci a opuštěn, zemřel snad v tělesném bezvědomí tři dny před určenou lhůtou své svatby, ani ne půl roku po vydání svého slavného »Máje«. A zemřel — což jest na jeho básnickém osudu nejtragičtější — zemřel bez jediného slůvka uznání, které by byl zaslechl z povolaných úst. Ten slavný měsíc máj, jehož přírodní krásy stala se jeho báseň oslavou, ten měsíc nad jiné zbožněný a stavší se takřka symbolem milování, ten jeho máj poslední — přinesl mu jednu z nejhořčích ran života: odmítavou, tvrdou kritiku Tomíčkovu a útrpné úsměvy několika vlasteneckých našich velikánů. Nevěřil jim ovšem, on věřil sobě vždy nejvíce, ale přece jen musil umříti v tesklivém rozruchu svých romantických šílení, podporovaných ještě tragikou poměrů rodinných. Lori, jeho nenáviděná, bezcitná, koketní a přece jen zase tolik zbožněná Lori povila mu v říjnu Ludvíčka... umřel a nespatřil svého dítěte, ba umřel docela, aniž se dozvěděl o jeho osudu jediného určitějšího, konejšivého slůvka. Jaká v tom síla tragiky!

* * *

Leč co zavinil krutý soud osudu, nahradil spravedlivý soud času. Musila ovšem minouti celá desítiletí, než podařilo se platnosti zjednat nadšenému mínění Máchova přítele Sabiny, dobromyslného Slováka Kuzmányho a ještě několika jiných jasněji vidoucích lidí, a než byly paralysovány sondy konservativně smýšle-

jících vlastenců. Pozvolna počala česká kritika nahlížeti, že v »Máji« i v nedokončeném »Mnichu« i v »Cikánech« i v »Marince« a v celé té nemalé řadě Máchových písniček i německy psaných »Versuchů« tetelí se veliké básnické srdce. Pomalu počala se dobývati hloub, pod onen romantický a často divně změtený povrch; a počala nahlédati v tajuplně krásnou tu poetickou šachtu plnou zvuků a maleb a neskonale krásných obrazů, v tu klenotnici citů, jakých nám do doby Máchovy před nžaslé oči nevystavil nikdo — v onu pohádkovou komoru, která se stala základní budovou novodobého českého básnictví. Obdobím našich Lumírovců, kteří navázali na Máchu s nejčistším nadšením a s nejčistším pochopením zároveň, nadchází také pro básníka Máchu období vřelého uznání, opožděného vděku a veliké úcty. I oni vzpomínali a ještě i dnes se vzpomíná Byrona, velkého Brita, je-li řeč o našem básníkovi — ale v docela jiném smyslu, nežli se naň vzpomínalo kdysi. Víme dnes, že Mácha měl svoji velikou vlastní, osobní sílu, že v něm samotném žil, jásal, slzel, smál se a pronikal ten velký, božský prvek Krásy, že to byl básník samostatný jak v mohutnosti svého ideového vyjádření, tak i v líbezném zvuku a ve svěží barvě básnického zevního roucha, které se prvně u nás půvabně zaskvělo pod jeho pérem ...

Možno říci, že v každém ovzduší, v každé době leží takové nesmírné, nepochopené »Něco«, které se ozývá ve zpěvech bardů, ve skulpturách sochařů a v jásavých melodiích skladatelů — to velké, nepochopitelné a často nezřené »Něco«, které si diktatorsky žádá projevu.

A toto tajemné »Něco« dřímalo i v našem básníkovi. To byl onen pomurý, pessimistický »světobol« jakéhosi fin de siècle, ono nepopiratelné sklíčení duší, ta nálada vzdoru i pláče, šílených štěstí i muk, lásky i zášti zároveň, kterou nad povrch duší vynesl a velce vyslovil nesmrtelný anglický bard a která se souzvučně ozvala i v nitru našeho Máchy. Nebyl to však základní ohlas Byronův, co se rozezvučelo z jeho lýry. Bylo to něco příbuzného sice, jakési spřátelené analogon — ale projevilo se po našem, čistě po slovansku, měkce a melancholicky. Byron tu snad pomáhal budit a vyvolávat. Máchovo nitro však podalo sebe samo. Není tu do nebe volajících revolt, hrdých výletů mezi bohy a k hvězdám — zní tu odevšak spíše tesklivý, smutný, měkce melancholický akkord citnplného Slovana a odjakživa zakřikovaného, malého, nebohého obyvatele české země ...

* * *

Mácha, pokud se nám zejména ve svém »Máji« jeví, byl velká básnická duše, první, o které můžeme mluviti v předbřeznovém našem písemnictví ve smyslu poesie subjektivní. Slavný předzpěv Kollárův ke Slávy dceři hřměl hromem, ale v něm odrážela se spíše duše veškerenstva než skrytý, osobitý bol básníkuv. Nádherné ozvuky ruských poesií Čelakovského, ač opíjely a dodnes opíjejí čtenářův sluch, jsou spíše přece jen geniální parafrází cizích vidin a cizích fantasií. Mácha, tesklivý a mysteriosní cizinec, přišel a zapěl nám první píseň své vlastní citlivé duše, — podal sebe! V jeho duši ryl bol, bol podmíněný životem plným prosaických strastí, a on je všecky dovedl vyzpívat poeticky. V jeho náhledech je silný prvek romantický, ale není to romantika zabíhající do nechutností Schlegelianů. Vidí raději zříceniny šedivé, rozbořené, rozvalené, do nichž se zaryly věkovité kořeny, než smavý hrad v jasu slunka svítící; vidí raději moře rozbouřené, než tichý příboj s perlicími se jemnými hřbety nazelenalých vod — a přece: co tu ticha rozbolelého srdce, co krásy veliké duše, která musila vyzpívat všecko, co cítila!

Věru: Mácha — toť onen vraždicí lesů pán! Ta jeho láska, ta jeho božská úcta k lesům — toť Máchův tón, řekl bych, skoro až pantheistický! A kde nalezneme v naší romantické poesii ten silný a poeticky plastický způsob vyjádření, ta epitheta tolik se lišící od klassických, namnoze studených epithet antiky? Temné hory, růžný den, modravé páry, růžové nebe, bílé hory, brunátné slunce ... jaké to mistrné kontrasty a jak působivé, plné vidiny! Jaká to sytá, zvuků a obrazů plná mluva, tak nesmírně jiná a nová, než byla mluva různých těch dobových slavíků a falešně rokotajících pseudofilomel!

A toho citu! Básník miloval každou květinu, každý strom, bílý dvorec na obzoru, vláhu, oblak i trávu. Leč v jeho lásce hlodá už tesklivě drobný, neviditelný červík. Dutými zraky harašivé lebky směje se na nás šklebivý pessimismus ... »Já miluju květinu, že uvadne; zvíře, že pojde; člověka, že zemře a nebude, poněvadž cítí, že zhyne navždy ...« praví ve svých Zápiscích ten, jenž později zapěl svoje nesmrtelné:

> Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,
> zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
> zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
> zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
> vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
> mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,
> to dětinský můj věk — —

Mrtvé labutě zpěv ... oh, cítila tu, ta naše bledá, zachmuřená labuť svůj brzký skon, tak jak jej cítila a tušila již v těch prvních svých písních a tesklivých slokách, v těch prvních pokusných básničkách sotva rozpukajícího jinošství. Náš básník nesl už od přírody v ňadru prvek smrti, stigma brzkého zmaru...

*

»Nikdo není ve vlasti prorokem.« dí staré latinské přísloví, alespoň ne za svého života. Básníci a průkopníci zažívají tento los nejčastěji. Kde může, vráží jim slepá autorita se vší vehemencí do čela trnovou korunu nebo bláznovskou čapku a musejí často přijíti celá století, aby ji zaměnila za vavřínovou ratolest. Přijdou generace nové, věřící již, ale ještě i časem pochybující, pak nové a nové vystává potomstvo, až se na konec celý národ pokoří velkému průkopníkovi.

I Mácha musil čekati takřka celé století na kulminaci své linie. Dnes ovšem dostupuje výše krásné, ale jistě ještě půjde výš, dík nevyhasínající, božské kráse nádherného básnikova zpěvu, dík oněm vzácným vidinám, které zřel poeta v tajemstvích přírody, té přírody, na jejímž ňadru dumal své první sny o velikosti a slávě, o poutníku, jenž spěje k západu:

Vidíš-li poutníka, an dlouhou lučinou
spěchá ku cíli, než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak neuzří tvůj,
jak zajde za onou v obzoru skalinou,
nikdy — ach, nikdy! To budoucí život můj.
Kdo srdci takému útěchy jaké dá?
Bez konce láska je! — Zklamaná láska má!
— — — —
Je pozdní večer — —

Byl večer, ale svítá už k poledni. Zašla ta jeho bledá snivá milenka noci — ta »lůna«, jak on jí říkával — a pozvolna vzešlo slunce. Vycházelo nejistě, sem tam je zakryl mrak, ale prorazilo na konec všecky nepohody dne. Až nám se zelených petřínských strání zasvítí — bílým májovým květem oblita — půvabně něžná sillhoueta mramorového básníkova pomníčku, nepřestane se na ni zajisté sluníčko usmívat nikdy! S.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

VÍTĚZSLAV HÁLEK POPISUJE MÁCHŮV LITOMĚŘICKÝ PŘÍBYTEK. Dne 1. května r. 1861 odhalen byl v Litoměřicích Máchův pomník. Slavnosti súčastnil se také Vítězslav Hálek, jenž vylíčil ve feuilletonu Národních Listů (č. 123 z roku 1861) svoje dojmy. Účastníci slavnosti odebrali se také do domu na tak zvané »Biskupské rybárně« (bývala tu silná rybářská osada), na němž byla zasazena mramorová tabulka s nápisem: »Zde žil a umřel K. H. Mácha r. 1836.« Jsou známy osudy této tabulky. Němci šli ve svém záští tak daleko a nepovolili, dokud tabulka nebyla odstraněna.

Vítězslav Hálek v tomto svém feuilletonu popisuje Máchovo litoměřické obydlí takto:

Máchův příbytek vzbudí v člověku pocity podivné. Jdeš tam uličkou, která je dlážděna doliky a pahrbky, neprojel by skrze ni vůz, člověk jen v stavu střízlivém si musí troufat do ní, letí s vrchu dolů jako kámen po střeše. Do příbytku samého vedou dřevěné ouzounké schody; jeden sotva tak velký, že noha se pohodlně na něj postaví a při tom hlava musí se mít na pozoru, aby se neskaramádila se stropem. Pokoje jsou dva, v nichž bydlel; pohled jejich jest chudobný. Že byl Mácha chudým, neznamená mnoho; u nás ještě bohatého básníka nebylo, a přece bylo a jest básníku víc než mecenášů, větších básníků, než příznivců jich. Co tě ale velmi překvapí, jest ta prostranná, daleká, široká, velekrásná vyhlídka, jakou Mácha měl. V pokoji vidět, že vládla chudoba, na vyhlídce vidět, že v pokoji vládl básník, a my víme, že tam vládl veliký duch. Když se čtly listy Máchovy v jeho bytě,*) vládla tam bezděčná tichost; duch Máchův tam mluvil a my jsme mlčeli s úctou.« —or.

PRVOTISK MÁCHOVA MÁJE. Dne 8. dubna 1836 psal Karel Hynek Mácha Petru Veselému: »Gá gsem wydal na swůg náklad »Mág« Báseň romantyckou, to gest weršowaný román̆ek, bude obnášeti asi 2½ tištěného archu, gakož o tom we »Kwětech« dáli Bůh obšjrněgšj obdržiš zprávu. Asi 100 exemplářů dal gsem vytisknouti na welmi skwostném papjru, i ostatnj přjprawy k tomu gsau skwostné.« — První vydání Máje vyšlo v sobotu dne 23. dubna 1836 vlastním nákladem autorovým a tiskem Jana Spurného. Nakladatel na titulních listech ani uvnitř knihy udán není. Knížečka vydána v 16° (exemplář musejní, dle něhož jsme titulní listy reprodukovali, má novou vazbu a je dnes 10¼ × 12½ cm. veliký). Sázena jest latinkou, borgisem a petitem starého řezu. Mácha píše v březnu příteli Eduardu Hindlovi: »S Májem vyjde.... Již se sází to jest dnes 30tého Března. Dal jsem

*) V pokoji Máchově četl tenkrát knize Taxis některé zprávy a listy o Máchovi, vztahující se k jeho smrti a pobytu v Litoměřicích.

SPISY

Karla Hynka Máchy.

Dalekáť cesta má!
Marné wolánj!!

Djl prwnj.
Swazek prwnj.

MUSEUM REGNI BOHEMIAE

W PRAZE.

MUSEUM REGNI BOHEMIAE

MÁJ.

BÁSEŇ

od

Karla Hynka Máchy.

MUSEUM REGNI BOHEMIAE

W PRAZE.
1836.

TITULNÍ LISTY PŮVODNÍHO VYDÁNÍ MÁCHOVA MÁJE.

do tisk..... čho, ... skoro 2½ archu v šestnácterce. Žádá sice pravda velmi mnoho to jest 9 fl. stříbra od archu, ale 1. nepřetiskne mi žádného exempláře více, 2. Dá na to tuze pozor aby bylo vydání čisté, a za 3tí Dá nové písmo, s kterým ještě nic nebylo tisknuto. —«*)

Máj byl první knihou Máchovou a svědčí o nemalém sebevědomí autorově, že ji označil hned jako I. svazek svých Spisů. Má proto dva titulní listy. Na stránce 5. a 6. nese věnování:

Mnohováženému
pánu a panu
Hynkowi Kommowi,
usedlému měšťanu Pražskému,
wlastenci horliwému,
na důkaz uctiwosti
obětuge
spisovatel.

*) Viz spisek: Ke korrespondenci Karla Hynka Máchy od Jaromíra Malého.

Na straně 7. až 10. jest úvodní báseň: »Čechowé gsau národ dobrý —«. Pak následuje prázdný list s arabskou 1. a na stránce 13. počíná vlastní báseň, končící na straně 68. Na straně 69. pak jest »Poznamenánj«. vysvětlující intermezzo I. »Genž na stráži, co druzj spj«.

Exempláře na pěkném papíru byly po 30 kr. ve stříbře a po 22 kr. v stříbře, ostatní po 14ti v stříbře.

Správa knihovny Musea království Českého drobný a chudý svazeček, který jest z nejvzácnějších knih české literatury, zapůjčila nám ochotně přes to, že je to unikát, který z domu se nepůjčuje.

Prostičká knížečka, k níž dle skromného autorova mínění vykonány skvostné přípravy, způsobila Máchovi starosti před vydáním a nejtrpčí zklamání po vydání. Aby ji mohl vydati, musil si peníze vydlužit. A pak přišly příkré odsudky nechápajících současníků. Několik měsíců na to, v den, který měl mu býti dnem svatebním, pochovali nešťastného Máchu na tichý hřbitov litoměřický. Rok 1836, kte-

rý daroval v Máji české literatuře jeden z jejích květů nejkrásnějších, předzvěst pozdějšího léta českého básnictví, přinesl Máchovi osudné vyvrcholení jeho života a předčasný, smutný skon. Š.

MÁCHOVSKÁ PRÉMIE SPOLKU MÁJE. Zrovna při závěrku čísla dostává se nám do rukou knížka, která se stane z několika příčin drahocenným dárkem české literární veřejnosti. Je to do všech podrobností přesný, protože v celém rozsahu slavné Máchovy básně fotolitografický provedený snímek původního vydání »Máje« z roku 1836, k němuž takřka na šesti arších petitu shledány byly pořadatelem publikace, Fr. Sekaninou, všecky staré a většina nových ohlasů, jež nesmrtelná báseň v tisku vyvolala. S překvapující pílí, od podzimu loňského roku, sbíral pořadatel fakta, týkající se Máchova »Máje«, a sebral tak nejenom kritiky, články a essaye, o nichž bývá sem tam při Máchovských zmínkách řeč (jako na příklad nešťastné posudky Tomíčkovy, Tylovy a Chmelenského), ale i mnoho dokumentů jiných, privátních dopisů (Čelakovský, Chmelenský), zpráv, oznámení, poznámek (Nitra, Hronka), zapadlých feuilletonů (Pražské Noviny, Vlastimil), nekrologů, oslavných básní etc., jež seřazeny chronologicky, dávají přesně vyhraněnou linii Máchovského kultu. A to nejenom u nás ovšem: p. pořadatel zašel v rozhledu i dále; svým výborem z kritiky německých (v časopisech vídeňských, lipských, pražských) a ukázkami z časopisů slovenských mezi řádky dokazuje, že takoví Kuzmányové, Hurbanové nebo šířovaní kritikové němečtí daleko dříve dovedli oceniti našeho Máchu, než kritikové domácí. Doklady jsou tu až zarážející. Jaký to rozdíl mezi nimi a články našich spisovatelů tehdejších! A jaký rozdíl zase mezi těmito a mezi oceniteli dnešními, z nichž — k vůli ucelenosti linie — cituje F. Sekanina něco z článku prof. Vlčka, Flajšhanse, Vodáka a A. Nováka, na doklad konečného a kritického nazírání na básníka »Máje«.

Publikace vzácná, milá a pietní, ze které budou míti členové Máje velikou radost. Škoda, že není určena pro širší veřejnost! Jak otisk pův. vydání »Máje«, které je dnes už nejvzácnější vzácností (jsou ho jen 3—4 exempláře, z veřejných knihoven je má jen Musejní), tak i soupis »ohlasů« bude literární kuriositou. Vrátíme se k ní podrobněji v čísle příštím. R.

BÍLÍ PTÁCI MÁCHOVI. Je dosti zvláštní, že v době živého zájmu o Karla Hynka Máchu a jeho Máj, dějiště básně Máchovy zůstávalo nepovšímnuto. Teprve pan soudní rada JUDr. Fr. Vaina z Nové Paky kontroloval pozorněji Máchovy kouzelné popisy krajinné a porovnával je se skutečností. Shledal překvapující výstižnost Máchova líčení. Ve článku Bílí ptáci Máchovi přinesli jsme o tom podrobnější zprávu v č. 43. minulého ročníku Máje.

Pan soudní rada Vaina zajel si do Doks a dal Máchovo jezero — rybník dokský — fotografovati. Přinášíme reprodukce krásných těch fotografií. Drobné ty obrázky vskutku uchvacují. V mysli se vybavují verše třetího zpěvu Máje:

»Hluboko pod námi krásný dol,
temné jej hory vroubí kol,
lesu věnec objímá.«

Ano, to je dějiště Vilémovy romantické tragedie! Teprve, vhroužíme-li se v dalekou perspektivu těchto obrázků, poznáváme úžasnou evokační moc Máchových přírodních popisů. Tak a nejinak jsme si představovali tuto krajinu dle pouhé četby Máje, třeba jsme ji ve skutečnosti nikdy nespatřili! Mácha neměnil na obraze, který se jeho zrakům jevil při pohledu s Bezdězu, téměř ničeho. Po sedmi desetiletích poletuje nad jezerem ještě »bílých ptáků sbor«. Jen bílou věž, v níž Vilém trávil poslední hrůznou noc před popravou, Mácha si přibásnil. Š.

CYKLUS KALVODOVÝCH OBRAZŮ: »ŽENY A LÁSKY POESIE MÁCHOVY.« Topičovo nakladatelství patří k těm, které k nastávajícímu Máchovu jubileu připravilo u nás novinku nejsplendidnější: cyklus šestnácti překrásných obrazů mistra Kalvody, které jsou vlastně, dle doslovu pořadatele K. Rožka, »výsledkem.... zažité a procítěné četby básníkových veršů«. »Nejsou to tudíž v obvyklém smyslu illustrace k Máchovým veršům, nýbrž samostatné obrazy, kterých by ovšem nebylo, kdyby nebylo Máchy,« praví se v doslovu dále, čímž přiznáno obrazům v pravdě to, čím se nám býti jeví: vlastní, osobitě jaksi procítěnou fantasii umělce malíře, který se zahloubal do Máchova díla, vybaviv si z něho představu čistě subjektivní, působící plným dojmem malířským a malebně podmanivým. Co se nám líbí na těchto obrazech, které se odnášejí jednak k Máji, jednak k »básni touhy« Jaroslavově, jednak k řadě drobných písní Máchových, jest právě jejich nebojácný, jaksi kuráżně vržený rys kompoziční — nejvlastnější to nota Kalvodova — a potom hluboká, unášející jejich náladovost. Mohli bychom se snad příti o to, zda vypadala Máchova Lori tak, jak si ji představoval malíř, či zda vůbec i ráz Máchovy doby je pojat správně —: což o to! Tak jako má básník svá práva, historickým faktům dodati změny takové, aby harmonovaly s vidinami a sny jeho nejvlastnějšími, tak i malíř si osobil tuto možnost subjektivního nazírání, jakési malebné stylisace, která činí z illustrace vlastní samostatné dílo tvůrčí a umělecké. Tak nutno nahlížeti na Kalvodovy kresby, krásně vypravené a reprodukované »Unií«.

Cenným obohacením publikace — vedle ovšem otisku Máje, Jaroslavny a řady písní přesně dle prvotisků a rukopisů básníkových péčí pořadatele K. Rožka — jest úvod k publikaci z péra F. V.

Krejčího. Nahlíží na »Máchu jako básníka lásky«, čistě ve stylu celé publikace, a pod zorným úhlem tohoto thematu, pro našeho básníka ovšem nejsměrodatnějšího, kreslí nám jeho poetickou vidinu. Vyvodiv úzký vztah »prvního máje« a »lásky času« z populární sloky Máchovy, promlouvá kritik o básníkově prvenství u nás, o tom, že jsme před Máchou neměli lyricky subjektivních básníků, že jsme neměli erotiků. »Činem básnické iniciativy a odvahy« nazývá smělé vystoupení mladého romantika, a přecházeje pak více k faktům biografickým, rodinným, k jeho vztahům erotickým, velmi nejasným a rychle se měnícím i prchavým, dokládá vztahy tyto hojnými citáty a celými slokami písní. Nejšíře zastavuje se ovšem u zjevu Máchovy Lori. Dochází na konec k závěrům zcela správným, byť trochu paradoxním: Mácha nebyl básníkem lásky v tom pravém a obecně nazíraném smyslu slova — nebyl z těch, kteří erotiku prožitou promítají v erotiku básněnou. »Byl básníkem lásky nejvýš jen do té míry, že mluví a zpívá o Lásce jako abstraktní síle a mocnosti osudové, a vyslovuje svůj výslední pocit zklamání, s nímž vyprostuje se z jejího objetí.«

Publikace, která překvapuje svým krásným vypravením a elegancí, vyšla ve dvojí edici: brožovaná za K 10·— a vázaná v látkové vazbě za K 17·—. Překrásný dárek všem, kdož milují krásné knihy. —e—

POMNÍK MÁCHŮV. Není u nás manie pomníkové, přes to, že co chvíli přijde nějaká výzva nebo sběrací arch neb aspoň vzletné provolání, toužící na nedostatek památky toho kterého českého velikána.

DĚJIŠTĚ MÁCHOVA MÁJE.
Celkový pohled na kraj a „jezero“ u Dox, kde děj „Máje“ se odehrává.

Pomalu platíme svoje dluhy, do jichž rubriky náleží také pomník K. H. Máchy. »Svatobor« ujal se letos, ve významný rok básníkova jubilea, této položky a zahájil poetickou sbírku »májovou«. Mistr Myslbek podal návrhy pomníku celkem skromného, neboť postavení jeho bude vyžadovati neznačné sumy 24 tisíc kor. — čítaje v to i pomník na básníkově hrobě v Litoměřicích asi 40 tisíc, — návrh líbezný, a nic nebylo by rozkošnějšího než viděti sochu Myslbekovu, ztělesňující představu tohoto básníka lásky, v sadech na Nebozízku... Ale snad čím menší dluh, tím hůře se platí, — sbírky vynesly dosud sotva 8 tisíc korun! Ti, kdož s takovým nadšením chopili se díla, doufajíce, že ještě letos, v den básníkových narození, bude moci pomník býti odhalen, věděli dobře, kolika důležitými sbírkami jsme zahrnováni, zvláště teď, kdy úporněji než kdy jindy bojujeme o svoje bytí, a proto snížili rozpočty na míru nejmenší, spoléhajíce aspoň na intelligenci českou, jejímž básníkem prý Mácha po výtce jest. Ale i tady se zklamali. Na částku zbývající 32 tisíc bylo by potřebí toliko 160.000 intelligentů českých, kdyby každý z nich dal — po 20 haléřích; kdyby dali po koruně, toliko 32 tisíc! České studentstvo, až na nemnoho čestných výjimek, neozvalo se... Jakoby česká veřejnost si nepřála, aby památka Máchova byla zvěčněna... J. G.

DĚJIŠTĚ MÁCHOVA MÁJE.
„Jarmilina skála“ u jezera s ostrůvkem „bílých ptáků“. V pozadí Bezděz.

ARCHITEKT ANTONÍN WIEHL. Úmrtím Wiehlovým ztrácí Praha více, než lze v tuto chvíli postihnouti a povědět. Platí o něm doslova, že jest jedním z budovatelů Prahy Nové — ale více platí, že také Prahy svérázné. V tomto směru no-

lze ani činnosti jeho doceniti. S počátku zaujat renaissančním klassicismem, obrátil se Wiehl záhy ke směru, jenž značí obrození architektonické tvorby na základě tradic umění domácího. Wiehl byl průkopníkem směru, opírajícího se o naše české památky z doby renaissanční. Postřehnuv bystře, jaká svéráznost a jaká malebnost v tomto odvětví slohu spočívá, budoval své domy v duchu renaissance, kterou známe dnes převážně jen ze starých pohledů měst. Zejména ona malebnost, kterou způsobuje zajímavé štítování, rozčleněné do výrazných obrysů, jakož i sgraffittová neb fresková výzdoba, zaujala ho jako umělce tak, že navázal tvorbu svou úplně na dobu XVI. století.

Wiehl stvořil typ pražského činžovního domu. A to je zásluhou neocenitelnou, uvážíme-li zbědovaný stav umění stavitelského v době, kdy Wiehl činnost svou zahájil. Utvořil také školu — celá řada následovníků, poznavši správnost uměleckých cílů Wiehlových, s nevšední láskou oddala se studiu památek domácích, aby poznatků z nich použila pro vlastní tvorbu. Upoutá-li něco pozornost cizince, jsou to dozajista a v první řadě činžovní domy Wiehlovy, jimž podobných v jiných městech nenajde. Vídeň na př. dosud zápasí o typ činžovního domu, typického pro residenci.

Wiehl připoutal k sobě také jako svoje spolupracovníky celou řadu umělců výtvarných. Nejlepší malíři naši opatřili výzdobu průčelí jeho domů (František Ženíšek, Mikoláš Aleš i Josef Mauder). Uměleckému klassicismu oddal se Wiehl pouze ve dvou stavbách: na prvním svém výtvoru, na domě v ulici Karoliny Světlé (společně s Janem Zeyerem) a na Městské spořitelně pražské (společně s Osvaldem Polívkou). Základní rys jeho umělecké fysiognomie, vroucí zanícení pro svéráznost domácího umění, jeví se v celé řadě jiných staveb rázu více příležitostného. Vzpomeňme jenom jeho činnosti při výstavách Jubilejní a Národopisné, jimž stavbami svými dodal opravdu nebývalé rázovitosti, která poutala i cizince. I při soutěži návrhu pro výstavu Obchodní a živnostenské komory podal Wiehl návrh, jenž byl počtěn cenou, v němž pokusil se o to, vyřešiti všechny výstavní budovy v jednotném slohu české renaissance.

Jeho činnost v oboru archaeologickém, již se oddal v posledním desítiletí svého života, jest velmi obsáhlá; nelze ji však úplně vystihnouti, jelikož třísti se v drobné práci v různých komisích, anketách, v referátech na Ústřední komisi pro zachování památek ve Vídni, jejíž konservátorem pro Prahu byl. Ale i tato jeho činnost vykazuje značný úspěch. Máme na mysli obnovu Novoměstské radnice, jejíž původní stav zásluhou Wiehlovou byl zjištěn. Tím se však Wiehl nikterak neuspokojil a prosadil, proti původnímu stanovisku Centrální komise, že obnova provedena byla na základě objevů a v důsledku toho restaurována s původními typickými štíty, jež jsou v české renaissanci unikem.

Před dvěma lety překvapil Wiehl veřejnost velkým dílem, projektem na přestavbu radnice Staroměstské, jenž v třetí soutěži obdržel první cenu. Dílo to bylo jeho Confiteor, a je Wiehlovým uměleckým odkazem naší metropoli. Wiehl, opíraje se o tradice umění domácího a o naši historii, vtělil do svého originálního návrhu vše, co by důstojně representovalo první budovu Prahy jako hlavy království. Ve dnešních proudech uměleckých návrh Wiehlův nedojde asi plného ohlasu, ale zůstane vždy základnou, na niž přestavba naší radnice provedena býti musí. Návrh je prosycen historickými reminiscencemi. Bývalý mázhaus staré radnice s vysokými okny pokusil se Wiehl znovu uplatniti v hlavním průčelí na Velké náměstí. Nezapomněl pojati do své komposice neblahé místo, na němž pod mečem kata Mydláře vykrváceli čeští pánové. Učinil to nad jiné vhodným způsobem... pamětliv toho, že by místo toto mělo býti označeno památníkem, vyňal je především z denní frekvence ohradou a dal mu za pozadí loggii krásných proporcí. Co stane se asi s tímto posledním dílem Wiehlovým, jež už nemohl sám provésti?

Wiehl byl poctivá, mužná, přímá povaha, milý, šlechetný muž. Těžce na něho dolehla hluchota, která byla asi příčinou, že se v posledních letech stranil veřejného života. Valnou část roku trávil na svém letním zátiší ve Smolnici, kde pilně zahradničil; zde také oddával se poslední svojí zamilované libůstce, malbě. Ještě letos na jaře byl v Egyptě. Nemoc, vražedná, nevyléčitelná, ho nezalekla a neznalomyslnila. Věděl, co ho očekává. Když ho nedlouho před smrtí navštívil právní jeho přítel, advokát pan JUDr. Eduard Schwarz, řekl mu se stoickým klidem: »Vím, že musím umříti — ale nebojím se smrti... mám vědomí, že jsem vykonal, co se vykonati dalo. Trpím velice, a smrt znamená vysvobození z velikých bolestí.« Máj ztrácí v Antonínu Wiehlovi ochotného a vzácného spolupracovníka. Celou řadu let měli jsme ve Wiehlovi odborného rádce, jenž každému našemu přání, o radu i rukopis, vyhověl s největší ochotou.

Wiehl dojde posledního odpočinku na Král. Vyšehradě, na svatém poli, jež přetvořil v krásnou, monumentální Nekropoli po způsobu italských hřbitovů s arkádami, jehož nejvýznamnějším pomníkem jest Šlavín, jehož z nepochopitelných důvodů za svoje mrtvé tolik se bojíme. Dr. R. J. K.

Toto dvojčíslo vydáno dne 11. listopadu.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 6. a 7.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO.

(Pokračování.)

A cítil: umělec
moh býti spokojen. Však člověk? Divná věc!
Ten toužil dále, víc! Teď cítil teprv z plna,
jak bujně bouří se mu v těle krve vlna,
jak bije v tepnách mu a bije ve skráni,
jak v poklus šílený mu srdce pohání.
A zřel, že marno lhát si umění jen zájem,
kde prvně v životě jak zázrakem a tajem
se srdce o právo své přihlašuje též.

Žil dříve, pracoval, byl šťasten? Vše to lež,
to cítil nezvratně, když všemu tomu nedá
krev teprv budoucnost, ta neurčitě bledá,
nejistě mátožná — — — a ani nevěděl,
zda je proň budoucnost, neb dobře tušil, žel,
že bez té neznámé by byla prázdná, pustá.

Tak denně pochybnost a bázeň jeho vzrůstá . .
až náhle pátý den, kdy už jen trpěl snad
a ani nevěřil v div, jenž by moh se stát,
kdy vracel Boulevardy se z procházky své
zpátky,
v též limousině, hle z pol skrytý v drahé látky,
zřel zas ten obličej jak vlídně, zvědavě
a šťastně zírá naň, v zad skloněn v únavě.

Tu Jan se zastavil. Vuz letěl v jízdě divé
jak v posměch frásím všem, jichž užíváno
dříve,
kdy »s větrem o závod« byl superlativ všech.
Však přec ne rychle tak, by Litvan nepostřeh
v čas číslo v nápravách se vozu v zadu stkvící.

Tak že již čtvrtý den moh detektiv mu říci
vše, co si mohl přát: kdo vozu majitel,
kde bydlí dáma ta a vše, co vědět chtěl.

Znělf takto referát: »Vuz, o němž dotaz podán,
byl v květnu markýzi de Longanova prodán . . .
Je Dion-Bouton to, má třicet koňských sil,
typ vzorný, nádherný a skvělý, dernier styl.

Pan markýz daroval jej slečně De Sivari
— rod nyní chudičký, však bezúhonně starý! -
a slečna přijala. Má slečna vlastní dům
a žije v nádheře, svým vrtochům a snům,
však z její rodiny s ní nikdo nestýká se.
Ti žijí v chudobě — — — a ona v blahu,
v kráse.
Do dvaceti čtyř let též žila chudě jen
s markýzou de Saintealme — — — a vzorně
den jak den
svůj úkol plnila, zlý úkol společnice.
A šťastna byla snad a netoužila více.
Tenkráte markýza de Saintealme poznala
jak známo, na cestách kdes prince Aumala,
jenž, pravý zhýralec, žil tupě ze dne ke dni
a tupě probíjel svuj chudý úvěr slední.
Prine Aumal, uvyklý svuj každý zkojit puď,
ač od let bez groše a vlastně víc než chud,
do očí slečniných se zadíval pak žhavě.
A taký náhle plán se zrodil v jeho hlavě:
s nehezké markýzy si rukou získat v ráz
i její bohatství, však místo zvadlých krás,
jež mohla skýtati, květ utrhnout si svěží,
jenž v prachu, nevšímám, žhna krásou, vedle
leží.
A doved po čase svuj uskutečnit plán.

Cit žen těch prostý byl, kde jeho byl jen lhán . .
a tak snad ještě dřív než z nových přijmů
zdroje
z let mládí poslední si splatil dluhy svoje,

je obě klamal nyní. I přišel kdysi den,
kdy obě ženy ty si vyznaly svůj sen,
sen marný, ubohý, z nějž byly zbaveny.
Markýza de Saintealme té nepřežila rány.
Rok asi chřadla pak a po té zemřela.

Však mřela smířena a šťastna docela.
Jí zdálo se, že jest jen překážkou těm dvěma,
že dále na život již ani práva nemá,
že brání družce své a muži v štěstí snad.
Vždyť pevně věřila, že vrátí se pak rád
k té, kterou miloval a svému ku dítěti.
A šťastna plakala, když notář ve závěti
tu větu znova čet, jak chtěla mít ji tam:
»Všech statku dědicem i jmění muž můj sám...
Však doufám, vlastní cit že jemu sám již poví,
co nemohla jsem říc a nemohu říc slovy:
jak šťastna byla bych, by v čas se rozpomněl,
že zanechávám tu i jinou bytost, žel,
jež se mnou trpěla a která zaslouží si,
by po svém soužení i štěstí našla kdysi.
On sám ať rozhodne, jak splnit přání mé!«

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Osířela jsem v tom našem bývalém hnízdečku nadobro. Nastala chvíle, kdy jsem je musila opustit. Útroše jsem neměla a odnikud jsem nemohla nic očekávat. S počátku mi pomohli z nejhoršího kamarádi a jejich družky. Někdo z nich, bez mého vědomí, psal do Vídně. Neodpověděl, neozval se. Dověděla jsem se o tom několik neděl na to, a strašlivě jsem se za to styděla. To jsem mu poprvé psala... oznamovala jsem mu pouze, že mu psali bez mého vědomí a že lituji, že mne tak hrozně pokořili. Rozumí se samo sebou, že neodpověděl. Brzo na to se oženil... vzal si prý krásnou a bohatou ženu. Teď má všechno, co chtěl je na cestě ke kariéře, má parádní ženu, vyženil mnoho peněz...«

»Neschází mu tedy nic jiného, než aby se stal ještě člověkem, že ano?«

Mezi dveřmi stanul člověk s čepicí nejmodernějšího tvaru na hlavě. Bylo na první pohled vidět, že je tu doma a že tu má výmínečné postavení. Sklepníci ho pozdravovali s netivostí, která má nádech familiárnosti. Díval se na vřavu — tančilo se právě — a v jeho očích, v jeho úsměvu, ba i ve způsobu, kterým držel cigaretku v ústech, bylo cosi pohrdlivého.

Povšiml jsem si, že s mou sousedkou vyměnil srdečný, přátelský pohled. Aloe mu pokynula, aby přišel ke stolu. Zachytil jsem jeho pohled, jenž znamenal asi toto: »sedíš s někým, jenž mi není po chuti.«

Aloe zavolala si jedno z děvčat.

»Buď tak laskava, Mici, řekni panu doktorovi, že mu vzkazuji, aby si k nám přisedl.«

Zajímalo mne, jaký bude míti vzkaz účinek. Neznámý, jenž mi na doktora připadal trochu podezřele, vyslechl vzkaz a jenom pokývl hlavou.

Teprve nyní jsem si ho důkladně povšiml. Byl to muž asi pětatřicetiletý, vysoký, štíhlý, zajímavého zevnějšku. Čepice mu rozhodně slušela... moda vzala jí ráz pepickosti a připustila ji i na promenády. Neznámý byl sice bezvadně oblečen, ale přece jenom bylo na něm vidět, že vede život nepravidelný, zhýralý.

Konečně se rozmyslil a zamířil k našemu stolu. Aloe nás představila.

»Dejte mi absinth a černou kávu.« objednal si. Pak vytáhl z kapsy cigaretku, pomačkal ji, aby hořela, vytáhl z vesty špičku, zapálil si a teprve nyní se ke mně obrátil a řekl:

»Znám vás... proto jsem se rozpakoval, přisednouti si k vám.«

»Proč? Z jakého důvodu?«

»Vy jste literát a žurnalista zvučného jména... a já také občas tomuto řemeslu — neříkám zúmyslně umění — kibicuji. Aloe mne představila jako doktora. Slyším na to, ale nepatří mi to. Vy jste to ostatně ihned uhodl... prozradil mi to váš pohled.«

»Nechápu, k čemu to omlouvání.«

»Vy toho nechápete — ovšem — ale mně to není příjemné. Dotáhl jsem to na první rigorosum a nějaký čas jsem strašil po světě jako JUC. Měl jsem to na navštívenkách a několikrát jsem se s tímto ráběhem k doktorátu blýskl v časopisech. Nic snazšího, než taková hospodská a kavárenská promoce...«

»Povídal jste prve, že také kibicujete našemu řemeslu... promiňte... v té záplavě jsem si toho nepovšiml...«

»Hm... vždyť ani neznáte mého jména... Aloe je sice vyslovila, ale tak rychle, že jste je musil přeslechnouti. Jmenuji se Kavelec. Jak vidíte, jméno docela neznámé. Ale tu a tam má přece jenom dobrý zvuk. Jsem literárním příštipkářem zrovna tak, jako jsem právnickým nádeníkem. Byl jsem několik roků v advokátské kanceláři a tam jsem se mnohému přiučil.

Můj chef byl vším na světě, jenom ne advokátem. Od božího rána do večera sháněl se za popularností, a kancelář také podle toho vypadala. Jednoho krásného dne jsem si řekl »a co se mu budeš dřít za šedesát zlatých měsíčně!« Praštil jsem tím a udělal jsem se pro sebe.«

Na otazník, ztajený v mých pohledech, odpověděl:

»Nejsem nikde, nikomu neslouším — jsem svým vlastním pánem. Co dělám, čím se živím, chcete vědět, že ano? Jsem tak zvaným šantalou, člověkem pro všechno. Vyrábím slavnostní řeči, koncipuji jednatelské zprávy, dělám rekursy a testamenty, píši zamilované dopisy, obstarávám lokálky do novin, překlady inserátů, velkým firmám sestavuji ceníky... jsem zkrátka specialistou v tak zvané drobné práci. Teď na příklad jsem tajemníkem v bohaté rodině, která má hrůzu peněz, hraje ve světě velkou roli, ale bez suflera na jevišti, na němž se pohybuje, nedovede udělati kroku, nesvede kloudného slova. Přednosta domácnosti je několikanásobným předsedou, paní se vrhla na dobročinné spolky, slečinky a mladý pán ohřívají se na slávě svých rodičů a derou se všude, jak pochopitelno, do popředí.

Je, pane, jiný svět, než býval. Bohatí lidé chtějí hráti všude prim. Dřív zůstali pěkně sedět u své pokladny, střihali kupony, a byli rádi, že mají pokoj, že o nich svět neví. Teď chce každý něčím být, něco znamenat — a to není dnes, kdy je tolik intelligence, tak snadné. Jsme na rozhraní doby, ve které uvázlo několik analfabetů. Dovedli vydělat statisíce, ale neměli tolik času, aby se něčemu naučili. Najednou se dostali do přední fronty, rádi by hráli divadlo, vlastně, správně řečeno, komedii .. a kde honem sebrat k tomu způsobilost?

V takové rodině jsem právě teď tajemníkem — mohu říci, že za ni dělám všechno, kromě jídla, pití a jiných úkonů, ke kterým z pravidla pomahače zapotřebí nebývá. Chefa firmy jsem musil vzíti do práce jako nožíř zrezavělý nůž — brousím ho na všech stranách, dělám z něho zkrátka řečeno tak zvaného velkoměstského notábla. Práce je to strašlivá — myslím, že bych se ani s papouškem tak nenadřel. Řeknu vám jednu ukázku. Pozítří zahajuje valnou hromadu. Hubu nedovede otevřít, a má míti zahajovací přednášku. Napsal jsem ji, desetkrát jsem mu ji přednesl, ale to všechno nestačí. Vždycky to splete a řekne něco tak hrůzostrašného, že mi mráz přeběhne po těle.

Za dvě hodiny dostanu pětku. Není to skvělý honorář — ale není to nejhorší. S paničkou je to ještě horší. Pan manžel není přece jenom tak hloupý — člověk, který tak rychle zbohatl a z ničeho nic si pomohl k několika činžákům, musí míti v tom svém mozku aspoň jedno okénko otevřené. Ženská jako stodola, neohrabaná jako dubová almara, tvor, který dvě třetiny svého života prožil ve stolici, si najednou vzpomene, a chce všechno kolem sebe zastínit, protože má peněz jako písku. S tou se zapotím jako lamač v lomech s balvanem. Děje se mi s ní asi tak, jak hospodyni, která by ráda pokryla stůl krátkým ubrusem — na jednom konci jej přitáhneš, na druhém konci ti to schází.

Nejsnazší práce je s tím jejich mladým pokolením. Holky mají po činžáku, jsou k obrazu božímu stvořené — a mladí pánové nic jiného u nich nehledají. Mladý pán umí znamenitě utrácet... všude propadl, ničemu se nenaučil, a nějaký rok to papínek vydrží. Tomu dodávám sportovní referáty, kterými paraduje v novinách a před kamarády v klubu. Za to dostávám honorář přímo královský — v tom směru, myslím, jsem před vámi o několik honů napřed.

Mám však ve svém registříku figurky ještě zajímavější. Natrefil se mi do cesty člověk, jenž je zrovna posedlý touhou, napsat divadelní kus a vidět ho na prknech. Nevěříl byste, co je lidí na světě, stižených touto fixní ideou. Ručím vám za to, že v tomto lokále jsou aspoň dva dramatičtí spisovatelé. Hned vám jednoho předvedu... Pane vrchní... prosím, na slovíčko!«

U stolu se zastavil vrchní číšník, človíček jako rtuť.

»Tak co, jak jste daleko se svým kusem?«

»Vašnosti — pane doktore... zrovna jsem si myslil, že vás poprosím, abyste mi to přečetl. Všechno jsem jináč postavil... teď to bude míť jenom tři akty — ale bude to hrát sedm kouskŭ. Tuhle jsem to ráno předčítal holkám — narovnali jsme židle jako v divadle, holky z lokálu, kuchařky, služky, piccolové, domovnice, všechno, co se dalo sehnat, se muselo posadit, já jsem se postavil na podium a deklamoval jsem svůj kus. Dal jsem tomu také jiné jméno. »Siréna kavárny« — to je přece titul jako dům! Všechno brečelo... to vám bylo vzlykání, že jsem musil na chvíli přestat ve čtení a počkat, až se mi publikum trochu uklidní. Kdybyste měl dnes čas a chuť — za nějakou chvíli bude po obchodu a mohli bychom se do toho pustit.«

»Pane — pane vrchní!« křičelo se na něho z několika koutů.

Nedbal toho — přehodil pouze ubrousek s jedné strany na druhou a pokračoval:

»Přišel jsem, pane doktore, na znamenitý nápad. Docházejí sem někdy herci, jak račte vě-

dět... nějakou herečku k nim splašim, a udělám si tu představení na zkoušku. Zahrajeme si tu můj kus... a ihned uvidíme, co a jak. Co tomu říkáte?«

»Že to bude grandiosní švanda, na kterou se nesmírně těším. Není to do opravdy špatný nápad. Jak to dopadne, nevím, ale něco vám mohu zaručit, že bude o této famosní premiéře referát v novinách.«

»Žert stranou, pane doktore... páni herci povídali, že na tom něco je. Jeden z nich dokonce řekl, že by se jejich herečky o tu »Sirénu« popraly. Však to je, panečku, role.... škoda, že jí nechce slečna Aloe převzít... pro ni je jako stvořená...«

Hosté, dámy i pánové, spustili takovou bandurskou, že se musil pan vrchní chtěj nechtěj na chvilku věnovat svému povolání.

Za pět minut byl u nás.

»Teď jen bych rád věděl,« řekl s takovým zápalem, že se až zajíkal, »jakým způsobem mám tu Sirénu zprovodit se světa. Holky za živý svět nechtějí dopustit, aby skončila sebevraždou. No... to jsou hloupé husy... ty nemají o dramatických zákonech ani potuchy. Tuhle jsem se ptal jednoho dramatického spisovatele, jemuž hráli v Uranii původninku. Neporadil mi špatnou věc...«

»Platit... platit... pane vrchní..!«, řval nějaký elegánek, jenž to patrně ubohému autorovi dělal naschvál.

»Promiňte..., musím se k tomu křiklounovi podívat... platí už dnes po páté. Co si mám s ním počít? Přijdu ihned... jen co to s ním spořádám.«

Panáček znal ovšem dobře slabou stránku pana vrchního, věděl, že je právě v nejlepším, a proto ho zdržoval a na lecčos se vyptával, jen aby se popásl na nervosních jeho rozpacích. Pan vrchní byl jako na jehlách... bylo to vidět i na tom ubrousku, s nímž točil jako s praporečkem.

»Už jsem tady,« radostně se hlásil... »tak, abych vám to dopověděl. Ten pán tedy, co mu hráli ten kus... notabene, hra vyšla také tiskem — se strašně zajímal o moje drama, musil jsem mu všechno od a až do z vypravovat, a když měl celou hru, jak se říká, v malíku, zamyslil se a povídá: »Víte co... tady byste mohl provésti znamenitý dramatický trumf. Poslední jednání hraje se v taneční síni... řekněme, že v tomhle lokále, že ano? Když už má skončit sebevraždou, ať se otráví nebo zastřelí mezi svými kamarádkami...«

»Ježíši Kriste,« vykřikl jsem radostným překvapením... »to je znamenitý nápad... Jsem nad tím rozřešením celý u vyjevení... to je pravda... s každou jinou smrtí byly by nesmírné potíže. Nemůže přece skočit na dlažbu. Kavárna je v prvním patře, a není ani docela jisto, zdali by se musila zabít. K Vltavě, pravda, není daleko... ale to je teprve nemožné. To by muselo jíti všechno zrovna po telegrafu nebo po telefonu... Ona má totiž ta smrt v mém kuse ohromnou roli... a jak sem takovou utopenou dostat? Inu... co to je všechno platné... napsat kus, to je nějaký oříšek...«

»Je to říšek, napsat kus špatný, že ano? — což teprve kus dobrý,« štípl bodrého toho člověčka Kavelec.

Jen se otřásl. Snad v zápalu ani smysl narážky plně nepostihl.

»Ba právě — ba právě« — drmolil, a poněvadž se zase na něho křičelo, ošíval se, jakoby ho komáři obtěžovali — »ale abychom nezapomněli na hlavní věc. S panem spisovatelem jsem celý poslední akt důkladně zrevidoval, poprosil jsem ho, aby mně prokázal nesmírnou ochotu, a půjde-li náhodou kolem, aby nás ještě jednou poctil svou návštěvou — slíbil, že milerád přijde a také přišel. Pánové... to je scéna... škoda, věčná škoda, že vám nemohu poslední akt přečíst. Ale na to není, bohužel, teď ani pomyšlení, ale za hodinku nebo za dvě by to už šlo...«

V lokále strhla se bohopustá vřava. Nebylo ovšem nejmenší pochybnosti, že byla zaranžována, aby pana vrchního dopálili. Ale muž ten byl mnohem chytřejší, než rozdováděná čeládka, která vyváděla, jakoby rozumu pozbyla. Dvacet rukou třískalo do stolů, sklenic, dupalo, ječelo a křičelo, a ubohý autor jenom na tom ubrousku vyléval svoje rozhořčení. Žmolil ho v ruce, škubal jím, ale jinak nedal svoje rozechvění na jevo.

»Dnes už vidím, že je pro mne všechno ztraceno,« řekl resignovaně... »ale snad jindy bude mně dopřáno, s pány si o svém díle klidně pohovořit...«

Uklonil se způsobně, pousmál se, na každého zvlášť, přehodil ubrousek, zašoupal nohama, a už letěl sálem jako baletní mistr, ukláněje se na všechny strany a nejroztomilejším způsobem krotil vřavu, která tařka v okamžiku ztichla. Hosté prosadili svou, a nesmírně jim lahodilo, že mohli ukázat člověku, jenž tu byl k jejich obsluze, svou moc, svou nadvládu.

»Šelma se nasytila,« pravil Kavelec, »a na okamžik dá pokoj. Podívejte se na tu bandu, jak se raduje ze svého justamentu. Teď přišel pan kavárník, jenž se každému flamendru uklonil, jakoby to byl nejméně hrabě. Podívejte se na jeho pofouchlý, lišácký úsměv. Těší se na chvíli, až všechno odejde, posadí se s milostivou paní do kouta, a dají se do počítání, co

ta dnešní švanda vynesla. V devět hodin poběhne pikolo do Živnostenské banky a uloží na knížku tučný zisk. Za deset let bude z chlapíka boháč — kdyby byl jím už dnes, dost možná, že bych se stal jeho sekretářem. S počátku jsem byl toho bláhového domnění, že jsou kavárníkovi spisovatelské ambice vrchního sklepníka proti mysli. Páni chefové tuze neradi vidí, když personál se zabývá takovou parádní poboční činností... všichni jsou toho mínění, že takový nadšenec poškozuje závod a k tomu ke všemu ještě kazí ostatní. Tenhle chef však záhy postřehl, že mu jeho vrchní nahání do lokálu více hostí, než sebe lepší a sebe svůdnější nočňátko. Lidé, kteří hýří celou noc, potřebují nějaký kaviár a něco apartního, co rozptýlí mysl a při čem hodiny utíkají jako voda. Takový naivní enthusiast, jakým je náš »pan Ober« — to je pro ně učjaká kost k ohlodávání! Kdybyste tu byl častějším hostem, poznal byste, že je tu daleko živěji, kdy má tak zvanou službu sklepník-dramatik. Jsou tu totiž dva tak zvaní »platoberové«, kteří se střídají. Ten druhý je docela všední, obyčejný člověk, jenž nemá žádné takové slabosti — a hosté nemají následkem toho do čeho kousnout. A to už je znát na obchodě... míň se utratí, poněvadž tu není příčiny k rozjaření, a proto chápete, proč pan kavárník libůstku svého vrchního rád vidí a všemožně ji podporuje.«

»Je to tedy jakýsi nový druh kavárenského šaška, jakési nové, modernější vydání nebožtíka knížete zpěvu Ispahaniho, že ano?«

»Skoro máte pravdu — jenže s tím rozdílem, že tenhle člověk ze své libůstky nedělá živnost. Neměl jsem v úmyslu, dělat si z něho blázna — předvedl jsem vám ho jako argument toho, o čem jsem právě mluvil. Mám-li býti spravedliv, musím říci, že v tom člověku do opravdy něco je. Není to zrovna hloupě, co se v tom jeho mozku děje a co robí... Vzal jsem si ho jednou na mušku a povídám: »poslouchejte... proč vlastně všechno toto trpíte, proč si to dáte od té bandy líbit?«

Opatrně se kolem sebe rozhlédl, aby ho nikdo neslyšel, a ohromil mne touto odpovědí:

»Pane... mám hromadu dětí, a dlouho trvalo, než jsem se uchytil. Dnes je o žvanec nouze, neřku-li o tak výnosné místo, jako je zdejší. Snad nemyslíte, že je mi lhostejno, co mi dělají? Jsou chvíle, kdy bych neiraději takovému ničemovi dal ránu, až by se svalil pod stůl. Musím mlčet, musím to všechno snášet, poněvadž bych sama sebe zničil, kdybych se nedovedl ovládati. Nějaký rok to vydržím, seženu nějaký kapitálek, a pak si pořídím svou hospůdku nebo kavárnu, a budu mít vyhráno.«

Ale to vám řeknu... je mně daleko milejší, víc mně imponuje tenhle »pan Ober«, než Nabob, jenž má peněz, jenž neví, co s nimi, a jenž si řekl, že bude dramatickým spisovatelem. Mám teď zrovna takového chlapíka ve své klientele. Zavolal si mne, dal mi několik pětek, nabídl víno a doutníky a takto promluvil:

Mám nápad, mám báječnou myšlenku na divadelní kus, dáme to spolu dohromady, a dostaneme-li to na jeviště, dostanete skvělý honorář. Všichni herci a všechny herečky, v mém kusu účinkující, dostanou čestný dar... herci jehlici nebo prsteny, dámy kytice a zlaté náramky. Co tomu říkáte?

»Račte mi napřed povědět svůj nápad,« řekl jsem.

»Lidé drazí... hruza mne obcházela, když začal rozvinovat svůj dramatický plán. O tom se nedá vůbec mluvit.... bylo to něco tak blbého, tak naivní, tak pyramidálně nemotorný byl ten jeho tak zvaný nápad, že jsem leknutím div se židle nespadl. To je náš »Ober« král proti tomuto pidimužíkovi.«

»A jak to dopadlo«?

»Měl jsem tisíc chutí říci mu, že je blbec, a že je to svrchovaná, nestydatá drzost, domnívá-li se, že je možno, z této kůže ušít dramatickou botu. Ale pak mi napadlo: a co bys mu to říkal... něco spíchneme, on to někam dostane, já budu mít peníze, a on se napije z korýtka slávy. Rozumí se samo sebou, že jeho nápadu nedalo se naprosto použiti. Slíbil jsem, že druhého dne přinesu kostru dramatu, zamířil jsem rovnou sem, a optal jsem se vrchního, zač by svůj výrobek přepustil. Špatně jsem pochodil... Chlapík má víc smyslu pro čest, než jsem očekával. Nezbylo tedy nic jiného, než něco vymyslit. Tady u toho okna jsem se potil celou noc a šťastně jsem jakous takous kostru vyrobil. Kus bude pomalu hotov — pomoz pánbůh divadlu, jež sedne na tento lep, pomoz pánbůh hercům, obecenstvu i kritikům. Na tu švandu se nesmírně těším.«

»Snad nemyslíte, že se bude do opravdy hrát?«

»A proč by se to nehrálo... pane, vždyť to je kus můj — a tolik sebevědomí mám, že něco dovedu. S počátku jsem se do toho pustil jenom proto, abych se nějak z toho vyvlíkl, ale pak mne posedla prazvláštní ctižádost... Napni všechny síly a přičiň se, aby tento podvod se stal skutkem. Páni literáti, ti naši velmožové, kteří se slunní na přízni redaktorů, kritiků i veřejnosti, pohlížejí na našince s patra. Jste všichni stejní... vy sám pohlížíte na

mne a posloucháte mne se shovívavou velkomyslností. Jsem takovým literárním podruhem... jsem takovou literární nevěstkou. Všude se mi to dává na jevo, na pozdrav se mi sotva poděkuje, kamarádi, poetové i belletristé, mají strach, abych je na ulici nezastavil a nezkompromitoval je. Vjel do mne vzdor, řekl jsem si, že světu provedu šibalský kousek. Píši se zápalem, píši s nadšením, jež ve mně živí tato touha, dokázat, že je i takový do nebe volající humbug možný.

Aloe jen jen hořela dychtivostí. Lapala každé jeho slovo, a oči jí hořely jásavou radostí.

»Teď si představte, co se všechno odehraje při této premiéře tohoto dramatického bastarda. Mám silné, velké tušení, že to dopadne výborně. Šťastný autor bude sedět v loži — já se uvelebím někde na poslední galerii: Všechno bude znamenitě zaranžováno, divadlo bude vyprodáno a bude obsazeno lidmi, kteří budou a dovedou tleskat a kteří autora vyvolají po každém jednání. To přece bude skvostná komedie! To se podíváte, co dostane kytic a věnců! Po premiéře bude banket v předním hotelu — kuvér za deset korun, šampaňské nejlepší marky, bude tu hudba, bude se tančit... a aby švanda byla úplná, jeden přípitek pronesu také já. Korunou všeho budou ovšem referáty...

Aloe zatleskala radostí, a já pozoroval, že by byla dala Kavalcovi nejraději hubičku.

(Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Šedá rosa jako matné stříbro jemně nadechnuta na trávě i květech, mdle se leskla a jasně ukazuje čerstvé stopy, kudy přeběhla louku srnčí nebo zaječí rodina...

»Pravda, jako v ráji,« přikývl starý Porazil — »ale nebejvalo tu tak. Behno ha močál se tu černal, říkalo se, že tu straší, aby se každej tomu místu vyhnul — ha neříkalo se to marně — půda se tu propadala pod nohama, nevrátila ha nepustila nic, co jednou na ní čláplo, muj nebožtík dědek, dej mu Pámbu nebe, pamatoval, jak se tu v blátě válelo stádo divokejch kanců, i nedvěda prej tu tenkrát fořt zastřelil, — posledního medvěda, hlava z něho je v Tranovským zámku.«

»Ha přece je tu taková louka,« podivili se synové, »že není lepší daleko široko.«

»Ale práci dala — pět zim — den co den sem na tom vězí, střílil tu dole škálu, sochorem vodvaloval kameny, až voda vodpad dostála. Tuty břehy vokolo sou z toho kamení« a rukou ukázal na násep, jenž táhl se obloukem jako hradba mezi lesem a loukou.

»Vodvodnil sem behno,« ale to už za seči mluvil »jenom sturánka ha po jaru několik temenců zbulo z celýho močálu, voda stokou hnitká na mlejn, ha mlháři si libujou, co vody jim přibulo« a ukázal na potuček, který bublal v hustě zarostlých březích.

»To je ňáká travička,« poliboval si Martin, který sekal hned v patách za otcem.

»To si myslím,« přikývl Porazil — »ale teky hned nebula, kyselá píce tu rostla, dobytek ji nechtíl, dlouho sem špekuloval, až sem na to vyzrál — polmojil sem ji ha hned bulo jináč. lepší kořen se nchytil ha íčko — koukejte — i kmín tu roste!« shýbl se a z řadu vytáhl stonek opozdčně kvetoucího kmínu.

Kolem deváté přišli na louku ženské — Manka s Dodličkou, přinesli mužským svačinu, samy chopily se hrábí a rozmetaly řady, ohrabaly je, na stýlky rozdělily. Starý Porazil se na ně šibalsky díval, ušpulovat se, tvarohem chlebíček si pomazával, fajfičku si nacpal a nedalo mu, aby neřekl: »Chlapci, staňra, vo všecko sem vás rozdělil, jenom vo jednu véc ne.«

»Táto, vo kerou?« skoro současně optali se synové.

»Vo kolibku,« zasmál se tichým, šťastným smíchem stařec, a Martin s Hadamem se zapálili jako mák.

»Máme jenom jednu — je hu tebe, Martine, za komínem — tuze bytelná kolíbka, »Buh milej ví, jak stará, my všichní sme si v ní hovili — ale hudělám ještě jednu, hned se do ní pustím, aby nebulo pozdě ha ta bude tvá, Hadame.«

»Udělejte, táto, ha brzy, — budem si ji vážit stokrát víc, než dyby ji cukrář z cukru zrobil.«

»Chovát ha kolíbat teky budu — to muší každej dědek — zvlášť esli dičátko bude chlapeček — ale i divčičku budu mit rád.«

Takové radostné teplo cítil stařec, že se mu ani vstávat nechtělo, a když synové vyskočili a kos se chopili — nešel, nevstával, ale řekl vesele: »ha co — já si ještě pohovím, dyť sem na vejmluvě.« blaženě převalil se do trávy a dál přemýšlel. To už mu na výměnku smutno nebude. Křikloun mladým přibude, máma ho na-

pojí a šup s ním dědovi do světničky. »Táto, vopatrujte toho kluka, kaši má v troubě huvařenou,« řekne při tom a on — starý Porazil, rozvine povijan, rozbalí poruštičku a nechá chlapce pěkně provalovat, na koleno si ho posadí, kaší ho pokrmí, do kolébky ho potom položí a zazpívá mu. Ono se řekne: zazpívá — ale zdali pak dovede ještě dítěti zazpívat? Stařec zadíval se do vysokého nebe. Mráčky »kapry« viděl tam plout — a tak i na obzor jeho duše veplula, vzpomínka za vzpomínkou. Sama sebe malým dítětem viděl — košiláčem ponhým — a svého vlastního nebožtíka děda viděl, jako živý zjevuje se mu, na výměnku u kamen, »na lajci« sedí a jej starého Porazila chová — ovšem starý Porazil jest jen o málo větší než za groš kudla, děd ho drží v kostnatých rukách jako hračku, houpá ho na koleně, hračky mu robí, rozumně s ním mluví, vejklady mu dělá o všech věcech a taky mu zpívá. Ano, zcela určitě se pamatuje, že mu děd zpívával, když nechtěl usnout. Jasně slyší jeho stařecký hlas, i na notu se pamatuje, pouze slova nemůže paměť vybavit — aha — už je má:

»Hájej, můj Kubíčku,
hájej, ha spi,
zamouři maličký
vočička svý.«

Konsek cesty od něho hrabou obě mladé ženy.

»Dědek zpívá,« povídá najednou Dodlička a přestala hrabat.

»Co tě vede!« pochybuje Manka, »to voda ve stoce tak švitoří« a hrabe dál.

»Manko, pst, dědek zpívá,« napomíná znova Dodlička, o hrábě opřená, hlavičku má nahnutou směrem k lesu, kde si v chládku starý Porazil hoví.

»Na mou pravdu,« slyší teď i Manka, »což ten, může si zpívat, je mu hej, nic mu neschází,« dokládá tvrdě. Ale Dodlička ji neslyší. Ji zajímá, kterou to písničku zpívá. Nějak známá se jí zdá, ale ne a ne uhodnout, která je to. Jako lasice po špičkách krade se k dědovi, už ho vidí, hle, na znak leží, oči má zavřeny, to spí a něco se mu zdá, usmívá se blaženě a pěkně si notuje, každému slovu rozumí teď Dodlička.

»Hájej můj Kubíčku,
hájej tiše.«

zpívá stařec a Dodlička hned s ním v duchu pokračuje:

»panynka Maria
tobě píše.«

Ani Manka nemůže odolat, také ji to táhne k dědovi, zpívajícímu dál:

»Až tobě dopíše
cedulíčku,
tak ti ji položí
na ručičku.«

Starý Porazil dozpíval, ale neprobudil se. Čelo ve spaní kaboní, rety chvíli na prázdno hýbe, vzpomíná si patrně, až v tom zas úsměv pozlatil jeho tvář, ta znovu zazářila, jakoby to byla tvář světce, a výměnkář znovu spustil:

»Andělíček de,
nese jabka dvě«

to už při něm nestojí, ale na bobku sedí obě ženy, jako pěny poslouchají a na tátu se vesele dívají. Stařec cítí, jakoby ho cosi šimralo, zvedá ruku, pomne si čelo i oči a probouzí se.

»Táto, cák se vám pěkného zdálo?« skláni se zrovna nad ním Dodlička a kdyby se Manky nestyděla, jistě by stařečka jako dítě políbila, tak hezkým se jí zdá.

»I vy veverky dvě, de pa ste se tu vzely«? diví se Porazil a usedá — »vo vás se mi zrovna zdálo, vaše díďátka sem ve snu chovál — ha — myslím, že sem jim i vo vás zpíval.«

»Ba zpíval — tuze pěkně zpíval,« chválí ženy a u srdce cítí neskonalé a nevyslovitelné blaho.

»Cák vy se tám s tátou smijete?« volá Hadam. Zastavil se, kosiště postavil, kusem trávy kosu utřel, brus z toulce vytáhl a ostřil, ale při tom očkem na krajíček lesa střihal, kde si táta povídal s Mankou i Dodličkou.

»Pote sem teky!« volá na sekáče otec, »ajť sme šichni pohromadě.«

Bratří jenom řad dosekali, už položili kosy a také oni usedají do kroužku. Porazil znova vypravuje svůj živý sen o nebožtíkovi dědovi, sebe jak viděl jako malého chlapečka-košiláčka, své přiští vnoučky jak ve spaní na rukách hopal a jak jim zpíval.

»Tak ja pa ste jim zpíval?« žadoní Hadam.

»Dlouho sem si nemoh zpomenout, ale potom přece se mi vyloupla z paměti ta písnička, co v kolíbce tobě ha tudle Martinovi nebožka máma zpívávala — jenom tu poslední sem nedozpíval, ani zpomenout si nemůžu, jak začínala.«

Jako slavíček tichým, stříbrným hláskem hned se ozvala Dodlička:

»Andělíček de,
nese jabka dvě«

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

V.

Pokračování.

V době, kdy v Čechách byly letos tři nejdeštivější letní neděle od polou srpna asi do 10. září, na Černé Hoře měli jsme nejkrásnější počasí. Pouze třikráte si zabouřilo a vydatně sprchlo, a pak opět vesele svítilo a hřálo teplé slunce.

Za takových mokrých chvil potloukali jsme se po Cetyni, zevlovali trochu na pazaru nebo před otevřenými dílnami, ve kterých se zhotovují malebné černohorské kroje, pak jsme si sedli do některé kavárny, buď do »Balkánu« nebo do »Lovčena« a studovali, jak se říká, národ. Ačkoli nejsme etiteli papirosek, tady na Černé Hoře pomalu již se zaučujeme libovati si ve vonném dýmu domácího tabáku.

Zvolna srkáme výbornou černou kávu, labužnicky si pokuřujeme a díváme se po přicházejících i odcházejících hostech a pozorujeme před sebou ruch na tržišti. Jakkoli se netlačíme nikde do popředí, přece jest nám věnována všude šetrná pozornost. Jsme v těch dnech hosty Cetyně a celé Černé Hory, každý se snaží, aby nám to dokázal. Při slavnostech vždycky máme přednost, každý před námi zdvořile ustupuje, i vojsko ochotně nás propouští na místa, kam není dovoleno vniknouti zástupu.

Tak také v té kavárně si nás všímají, nabízejí nejlepší místa, popohánějí sklepnického ducha, aby nás brzo obsloužil. Junák ve vojenské uniformě dívá se na pozlacenou plaketku na kabátě našeho mladého společníka a táže se, co to znamená. Dovídaje se, že je to odznak českých Sokolů, hned nám podává ruku, představuje se jako vysoký důstojník a žádá za dovolení, aby nás směl pohostiti.

Sokol má u Černohorců nejkrásnější zvuk, čeští junáci mohou se skutečně honositi skvělým, křišťálově čistým významem v očích obyvatelů Černé Hory. Výlet českých Sokolů na Černou Horu roku 1906 učinil pro vzájemnost obou našich národů, českého a černohorského, velice mnoho. Až do té doby o Češích a české zemi věděli toliko černohorští intelligenti, kdežto od onoho výletu zná Čechy nejenom celá Cetyn, ale celá Černá Hora, a co hlavního, zjev Sokolů vštípil o nás Černohorcům nejlepší mínění. Teď, díky Sokolům, obecně se na Černé Hoře Čech posuzuje jako člověk vesměs dobrých, junáckých vlastností.

Kdyby tak ve vůdčích hlavách českého Sokolstva vznikla myšlenka, aby ten památný výlet brzo se opakoval, jsme přesvědčeni, že by návštěva byla korunována nejkrásnějšími úspěchy a oboustranným mravním i hmotným užitkem. Navazování styku mezi Černohorci a Čechy může přinášeti jenom prospěch.

Dějí se sice v několika posledních letech pokusy v tom směru, ale ty vycházely dosud téměř vesměs od Černohorcův a byly tudíž jednostranné. Čechy pokud se týče kulturního ocenění mají zvláště u Černohorců velmi chvalnou pověst, a Čechové slouží tamějším snaživcům v mnohé příčině, zvláště v otázce pracovitosti, dovednosti a vzdělání, za vzor.

Proto také Černohorci vysílají své syny na vzdělání a do učení nejčastěji do Čech. Do škol chodí sice černohorští studenti také ve Francii a v Rusku, avšak o českých absolventech soudí se nejpříznivěji, vracejí se prý domu nejlépe ozbrojeni vědomostmi a s opravdovým vědomím, co jest tuhá práce. Je to přirozeno, poněvadž snad nikde na světě nepracuje se tak usilovně jako v Čechách, a málokde, snad ani ne v té na pověst chudé Černé Hoře, nevydělává se vezdejší chléb tak těžce, jako u nás. Proto Čechy mohou býti dobrou školou pracovitosti, přičinlivosti a také při tom školou hospodárnosti a spoření.

U Černohorců jest značně vyvinuta touha a žádostivost učiti se, jenže až dosud téměř každý černohorský hošík chce býti studentem a jenom málo je těch, kteří by z jiného důvodu než z nemajetnosti obrátili se k řemeslu. Tělesná práce kromě cviků se zbraní pokládána byla až do nedávna za nehodnou, méně cennou pro opravdového junáka, který s úkolem ochránce své svobodné vlasti a srbského jména nemohl srovnati důležitost obchodu a zvláště řemesla. Proto také kdysi vesměs, dosud pak největší měrou řemesla a obchod jsou v rukou cizích lidí, jimiž z počátku bývali cikáni, nyní pak jsou to přistěhovalci z okolních zemí a Mohamedáni.

Teprve od té doby, co černohorský státní útvar vojenský mění se ve stát občanský, obrácena jest pozornost vlastních Černohorců k řemeslům a obchodu. Vysíláni jsou mladíci ve značném počtu na učení do jiných zemí, jmenovitě do Čech, právě tak jako odchází mnohý černohorský student na české vysoké a odborné školy, zvláště hospodářské a obchodní.

Povězme však nepokrytě, že posílání černohorských řemeslných učňů při všech opravdu dobrých úmyslech nepokládáme za správný způsob, ve kterém by se měla vyvinouti a osamostatniti černohorská řemesla. Nehledíc ani k tomu, jak těžko jest dítěti černohorských svobodných hor a skal přivykati a žíti v dusných dílnách obyčejně velkých měst, v ovzduší jinorodé, většinou málo příznivé společnosti a okolností, hlavní úraz spočívá v tom, že takový učeň se vrací domů a zahajuje samostatnou živnost ve skutečném slova smyslu nedoučen.

Kdežto naši mladíci teprve v letech chasnických se doučují a dospívají ve svých řemeslech k žádoucí dovednosti nebo dokonalosti, černohorský hoch mnohdy po tříletém učení stává se samostatným řemeslníkem a od té doby skoro nikdy již nemá příležitosti, aby se na dráze svého povolání přiblížil pokroku. Vedle toho dílny jiných zemí jsou nyní zároveň také školami rozmanitého, zejména socialního, bohužel však ne vždycky správného snažení, pro která až dosud není a brzo nebude vhodné půdy ve státních ani společenských poměrech černohorských.

Po soudu našem bylo by značně úspěšnější povolávati řádné, obratné řemeslníky na Černou Horu, aby tam nejenom provozovali živnosti, nýbrž i vyučovali řemeslům. Takový řemeslník nebyl by pouze mistrem a učitelem jiných, ale byl by zároveň živnostníkem, který by prací a úspěchem svým povzbuzoval domorodou řemeslnickou mládež, aby se mu vyrovnala neb aspoň přiblížila.

Čechům jako příslušníkům uznávaného pracovitého a schopného národa nejenom naskytuje, ale skutečně až se vnucuje příležitost, aby šli na Černou Horu za dosti bezpečným štěstím. Tak by vykonali dvojí vážné poslání, jednak by prospívali ať jako pracovníci, ať jako vyučující mistři, bratrskému slovanskému národu, jednak by si mnohem snadněji opatřili podmínky vlastní existence, než jak za nadbytku všelikých pracovních sil se opatřuje u nás.

Jest klamnou domněnkou, že na Černé Hoře těžko se vydělává. Konstatujeme, na Černé Hoře, zejména v městech, vydělává se velmi snadno, a každý Černohorec, který práce potřebuje, také ji ochotně a dobře platí. Nepřeháníme, pravíme-li, že řemeslnické a dělnické síly platí se na Černé Hoře dvakrát více než u nás, a právě tak dražší jsou ovšem také v obchodech prodávané vyrobené předměty. Naši obratní truhláři, zámečníci, natěrači, malíři pokoju, pekaři a uzenáři, naši obuvníci a krejčí pochodili by na Černé Hoře skvěle a při tom mohli by té zemi vychovati pokolení zdatných domácích řemeslníků.

Ujme-li se tato myšlenka, pak bude věcí černohorských úřadův a také povinností naší, aby tam byli posíláni a přijímáni obchodníci a řemeslníci jak úplně schopní, tak i mravně neúhonní. V Čechách mají Černohorci již nejednoho přítele, který by v takových otázkách správně a upřímně buď varoval nebo doporučoval, a snadno by se předešlo tomu, aby nové slovanské království stalo se útočištěm všelijakých pochybných existencí.

Počátek takového zdravého přílivu české práce a dovednosti do Černé Hory počíná se ukazovati právě v posledních nedělích. Před měsícem povolán tam byl za sládka v novém, moderně zařízeném pivovaru nikšićském doporučený a zkušený český sládek, který byl pověřen nejenom přibráním české sladovnické chasy, nýbrž i opatřením dobrého chmelového materiálu. A právě v těchto dnech meškal na Cetyni mladý český stavitel, který se hodlá se svými odbornými společníky zúčastniti brzkého stavebního rozvoje černohorského hlavního města.

Ale to jsou všechno věci snad již blízké budoucnosti a jiných činitelů, my jsme nepřišli na Černou Horu mentorovat a kázat, nýbrž radovat se s radujícími a dívat se na slavnosti. Déšť ustává, i vycházíme opět do rušných ulic. Na místě, kde jest křižovatka hlavní cetyňské třídy s ulicí, spojující královský palác se Zetským domem, veliké hlučící klubko lidí kutálí se k zahradnímu hostinci, v němž ve dne v noci hraje a zpívá kapela srbských cikánů.

Buh ví, kdy ti osmahlí umělci odpočívají. Bydlíme na blízku a slyšíme je hráti a zpívati již po ránu, o polednách i po polednách, večer i v noci, někdy již před samým svítáním nás probouzí jejich melancholický zpěv a hudba. A teď se tam hrne ten povykující zástup rozveselených lidí, nad zástupem vidíme zmítati se pestrý úbor divného člověka a zvedati se černé ruce.

»Co se to děje?« ptáme se usměvavé Černohorky.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

TŘI EPISODY ZE ŽIVOTA KARLA SABINY A NOVÉ ZPRÁVY O NĚM.

Z listkového katalogu a z pamětnice konservátora J. Heraina tlumočí JUDr. R. L. Kronbauer.

Nejsou nikterak sympatické tyto dodatky, jež po dlouhých a dlouhých letech dostávají se na světlo boží. Mně samému způsobily hořkost.... byly doby, kdy jsme horovali pro rehabilitaci jména i charakteru Sabinova a kdy jsme se hrozili pomyšlení, že na Sabinovi spácháno strašlivé bezpráví. Černá skvrna na jméně Sabinově, příšerné podezření ze zrady, spáchané na národu, nedalo se ovšem smýti — ale aspoň tolik zdálo se pravdě podobným, že se dá leccos omluviti a zredukovati na neprozíravý, neuvážený čin, ke kterému byl Sabina dohnán krajní bídou, nouzí i svým temperamentem. Ottův Naučný Slovník ujímá se památky Sabinovy v jednom směru — písatel článku o Sabinovi brání ho před obviněním, že byl také agentem provokatérem. Žije pamětník, ředitel spisovny města Prahy n. o., spisovatel p. Josef Rank, jenž před deseti lety vypravoval konserva-

toru panu J. Heraimovi několik episod ze života Sabinova, jež vrhají prazvláštní světlo na povahu Sabinovu, a jež jsou takového rázu, že otřesou dozajista důvěrou nejzanícenější i snahou nejideálnější. Pravda, jsou to jenom momentky takořka belletristického rázu — ale v tomto případě mají svou důležitost pro docelení povahy.*)

Josef Rank (nar. r. 1833) jako mladý hoch bydlil u svého strýce Franty Šumavského, jenž synovce svého brával do schůzí literárních a vlasteneckých. V té době scházívala se mladá intelligence v prvním patře domu v ulici Jezovitské, nynější Karlově, kde bývala Schönfeldovská knihtiskárna.**) Při jedné takové schůzce, které se súčastnili mezi jinými také Rieger a Erben a ve které byl také Sabina, povstalo velké vzrušení — jednomu z účastníků schůzky ztratil se zimník. Nastalo velké hledání, vyšetřování, všechno se prohledalo, ale zimník se nenašel. Hned v té schuzi narodilo se ošklivé podezření, o němž se všeobecně mluvilo a účastníci schůzky si sdělovali, že to nikdo jiný býti nemohl a nebyl a že to provedl Sabina!

Někdo namítne: co s takovým dokumentem, co s takovým mlhavým podezřením po tolika letech? Budiž — námitka jistě pádná, ale je vždycky povážlivo a pro povahu člověka přece jenom význačno, že může býti vůbec z tak nepěkného činu nařčen!

Mnohem horší je už episoda následující, episoda rázu literárního. Je známo, že Sabina rukopisy ze sebe chrlil jako stroj a že psal jenom pro honorář. Vypravoval pan Josef Rank konservátoru panu J. Heraimovi, že Karel Sabina byl v živých stycích s knihkupcem naproti Voršilkám na Ferdinandově třídě, kterého často mořil o zálohu.***) Nakladatel měl asi se Sabinou smutné zkušenosti a zálohu mu nechtěl dáti dříve, dokud mu Sabina neodevzdá rukopis. Jednoho dne zastihl Rank knihkupce v nesmírném rozčilení. Vstoupil do krámu ve chvíli, kdy chuť závodu byl tak rozrušen, že tloukl nějakým balíkem o pult.

Rank táže se po příčině jeho vzrušení a tu řekl knihkupec: »Považte, co mi provedl ten Sabina! Vymámil ze mne několik záloh, ale rukopis jsem nemohl od něho za živý svět dostat. Poslední zálohu, větší obnos, jsem mu odřekl a prohlásil jsem, že nedostane ode mne ani krejcaru, aby se už ke mně nenaháhal, že by to byla marná cesta a že mu dám peníze jenom tehdy, přinese-li rukopis.

Za nějaký den tu Sabina byl jako na koni. Už mezi dveřmi volal, že nese rukopis, a také skutečně mi podal celý balíček, zabalený v novinách a svázaný motouzem. Kde pak by mně bylo ve snu napadlo, že přišel na mne s takovým podvodem? Měl jsem naopak velikou radost, že mi dlouho slibovaný rukopis konečně přinesl a s největší ochotou jsem mu žádanou zálohu vyplatil. Teprve když Sabina odešel, podíval jsem se na rukopis. Představte si moje ohromné leknutí, moji zlost, když jsem našel v balíčku místo rukopisů — staré noviny!«

Ještě povedenější je kousek, který provedl Karel Sabina továrníku Portheimovi, majiteli známé Kartounky na Smíchově, v jehož rodině byl Sabina vychovatelem. Sluší při tom poznamenati, že komornou v rodině Portheimově byla velice spanilá dívka, která Sabinovi padla do oka.

Jednoho dne časně z rána, za krásného, slunečního dne, přišel Sabina k továrníkovi. Byl smuten a zaražen, hlas jeho se chvěl pohnutím. Vypravoval panu Portheimovi, že jeho matička je těžce churava, že není vyloučeno, že bliží se konec, a že by ji náramně rád navštívil, aby ji ještě zastihl živou a mohl se s ní rozloučiti. Sabina jmenoval vesnici, nějakou hodinku cesty od Prahy vzdálenou, a poznamenal, že není naprosto možno, aby to pěšky dokázal.

»A tu jsem si vzpomněl, pane továrníku, na vás,« objasňoval Sabina vlastní účel svojí návštěvy, — »prokázal byste mi nesmírnou službu, za kterou vám budu velikými díky zavázán, kdybyste mi půjčil svůj povoz a svoje koně. Vím, že je moje prosba neskromná, ale račte uvážiti moji situaci — jinak sotva bych se tam dostal, a matička by mohla umříti, a já bych ji už nespatřil.«

Pan Portheim byl pohnut Sabinovým neštěstím a vyhověl mu s kavalírskou ochotou. Za nějakou chvíli odjížděl Sabina v kočáře jako hrabě. Téhož dne odpoledne vyšel si továrník Portheim se svou chotí na procházku do Rosenthalu, jak se tenkrát říkalo nynějšímu Karlínu. Jinak si tam vyjížděl ve své ekypáži — ale když ji půjčil svému vychovateli, musil capati pěšky.

Za jiných okolností mohla by z toho býti kapitolka pro humoristický časopis — ale v našem případě je to políinko na Sabinovu hraničku. Starý Mardochai kráčí vážně se svou Rebekkou — člověk docela mimovolně zabočí do stylu, daného rá-

*) O tom, jak byl Sabina odhalen, vypravoval registrátor Zemského výboru p. Malý (r. 1896) toto: Známý detektiv Tausenau přišel jednou k Dru Skrejšovskému a sděloval mu, že Karel Sabina koná služby policii. Dr. Skrejšovský Tausenaua tenkrát div nevyhodil. Tausenau na to prý odpověděl: »Dokáži, co jsem řekl.« Za nějaký čas přišel zase, podal Dru Skrejšovskému Sabinovy kvitance z policejního ředitelství a vítězoslavně řekl: »Tady jsou důkazy!« Vysvětlil také, jak se k dokumentům dostal — dal prý se zavříti na policejním ředitelství, a v noci, když vše odešlo, otevřel almaru s aktem Sabinovým a vyňal z něho kvitance.

**) Pan Josef Rank dodatečně oznamuje laskavým prostřednictvím svého zetě, vrchního fin. rady pana Jana Babičky, že to bylo v domě č. p. 184-I. Do schůzek těchto docházeli — kromě Riegra a Erbena — Jos. Kaj. Tyl, Doucha, Tomíček (bydlil vedle v domě č. p. 188-I.), Špatný, Rubeš, Hajniš (vydavatel »Palečka), Filípek, Chocholoušek a j.

***) Dle sdělení páně Rankova byl to knihkupec Kober.

zem věci, jež má nepopiratelně v sobě dávku cynického humoru — a zahýbá z alejí, jež bývaly v letech čtyřicátých v místech, kde je nyní nádraží; v tom zacvakají podkovy, bujné zpřežení, zapřažené do elegantního landaueru, přijíždí proti nim, manželé Portheimovi ustupují stranou a čekají, až povoz přejede. Starý pán sebou najednou škubne, stará paní překvapením vykřikne. Co to má znamenat? Um Gotteswillen!... to je přece náš kočár, to jsou naše koně! A jak by to bylo možné — vždyť přece pan Sabina povídal, že pojede několik hodin za Prahu. Či snad by už byl zpátky?...

Za prvním překvapením následovalo druhé, daleko větší, — v kočáře si velkopansky hověl, furiantsky natažen, praeceptor jejich dětiček, vedle něho seděla, nafintěná jako princezna — Portheimovic panská! Továrník oněměl, jak pochopitelno, úžasem nad touto opovážlivostí, ale přece jenom měl tolik duchapřitomnosti, že vyšetřil všechno do poslední nitky a zjistil, že pan praeceptor s pannou komornou jeli na Štvanici, že si tam usedli do loubíčka, že si tam objednali jídla a nápoje, a že Johann dostal rozkaz, aby na panstvo počkal...!

Konec je velice stručný a jadrný.

Druhého dne ráno — vypravuje pamětník — vyhodil pan Portheim na hodinu vychovatele i panskou —

* * *

Lístkový katalog páně konservátorův obsahuje některé pozoruhodné zápisy. Naučný Slovník zaznamenává, že se narodil Sabina 28. prosince 1811 (!), Riegrův Slovník má datum 26. prosince 1813. Podle zápisu v knize křtěných (IX. od r. 1808—1819) fary sv. Haštala narodil se však (Karel Borom. Johann) dne 29. prosince 1813 a byl pokřtěn dne 30. z domu č. 784 (860-I. staré). Sabina byl nemanželským dítětem Josefiny Sabinové, dcery ředitele Sabiny v Krušovicích u Křivoklátu, jenž pocházel z Lobče u Mšena.

Zápis prozrazuje víc, než povídá. Josefina Sabinová uchýlila se, když obtěžkala, na nějaký čas do Prahy — učila se tu vařit, řeklo se — a vrátila se potom zase do Krušovic. »Odebral jsem se tenkrát,«*) vypravuje konservátor J. Herain, »k řediteli Rankovi a tázal jsem se ho, neví-li o matce Sabinově nic bližšího. Rank mi sdělil toto: »Vypravovalo se, že matka Sabinova měla známost s polským důstojníkem. Bylo to za válek napoleonských; vojska byla tehdá na průtahu k Lipsku a od Lipska.« Datum by se na vlas shodovalo. Sabina se narodil v prosinci — a z jara téhož roku táhlo vojsko Krušovicemi. O řediteli Antonínu Sabinovi nepodařilo se mi nic bližšího vypátrat. Vystřídal jsem s farářem v Krušovicích několik dopisů, ale nic určitého jsem se nedověděl.«

Vychován byl Sabina u svých příbuzných, u svého strýce, jenž byl domovníkem a zedníkem v Praze. Je zapsán také jako polír. V zimě byl zaměstnán v továrně na tabák (kroutil doutníky), která byla v té době v místech, kde je nyní budova hlavní pošty a odkud byla přeložena do Sedlce u Kutné Hory. Podle zápisu popisního úřadu (kniha č. 95) jmenovala se manželka Jana Sabiny Josefina a pocházela rovněž z Krušovic (nar. 1774, † 1845). Jako syn připsán je jim Karel Sabina, právník a spisovatel. Pravda to ovšem není. Vysvětlení nesprávného záznamu je zcela jasné. Strýc Sabinův z pochopitelných důvodů neuznal za potřebné přihlašovati Karla jako dítě nemanželské. Hocha vychovávali, a poněvadž sami dětí neměli, starali se o dítě jako o svoje vlastní a za jejich dítě byl Karel také všeobecně považován. Strýc Sabinův, Jan, pocházel rovněž z Lobče u Mšena.

Dne 25. dubna r. 1849 měl Karel Sabina svatbu v kostele sv. Štěpána (kniha VIII. od r. 1848—1854). Nevěsta jeho jmenovala se Josefina Schönauerová; pocházela ze Žatce a byla dcerou sluhy podkomořského úřadu. Bylo jí 28 roků. Svědkem při svatbě byl Vincenc Vávra, JUC., redaktor. Podle záznamu popisného úřadu měl Sabina v té době již dvě děti — Aloisa Schönauera (nar. 1846) a dceru Eufrosinu Schönauerovu (nar. 1844), která se provdala za Emanuela Vávru, pravděpodobně bratra Vincence Vávry-Haštalského. O Emanuelu Vávrovi praví p. Josef Rank, že se odstěhoval z Čech a že žil a působil jako professor na Krymu.

Podle zápisu popisního úřadu (zemřelí — 1877) zemřel Karel Sabina, spisovatel, dne 9. listopadu 1877 v č. p. 1535-II. vysílením. Sabinová Josefa, vdova po spisovateli, jeho manželka, zemřela dne 31. července 1887 ve Všeobecné nemocnici, ve věku 67 roků ochrnutím srdce. Syn Sabinův Alois býval skladníkem Oulu. V jednom zápisu objevuje se jméno: Sabin (při jméně matky Sabinovy). Uvádím konečně, kde Sabina bydlil. Roku 1849 v domě č. p. 146-II., r. 1850—51 v č. 789-II., 1856 v č. 723-II. — 1857 v č. 917-II. — 1859 v č. 793-II. — 1864 v č. 1362-II. — 1867 v č. 657-II. a v č. 661 — 1868 v č. 744-II. Zemřel v č. p. 1535-II. V úmrtním záznamu se praví, že zemřel Sabina ve věku 66 roků, což není správné. Záznamy tyto o úmrtí nejsou vůbec spolehlivé, a pozorujeme, že věk skorem šmahem o jeden nebo dva roky diverguje; vysvětluje se to tím, že při těchto údajích přezírány byly z pravidla měsíce, jež rok překročily nebo do roku scházely, a zapisovatel zaznamenal prostě cifru od hranice k hranici od oka odhadnutou a ne přesně zjištěnou.

JIRÁSKOVA »VOJNARKA« zapadla na dlouhou řadu let. Řekl bych, že skoro také trochu vinou autorovou, jenž právě v tom čase, co »Vojnarka« dřímala v archivu, přicházel s novými a novými kusy. Národní divadlo provedlo její vzkříšení s tak-

*) Asi před deseti lety. Pozn. pis.

tem. Počinalo si jako člověk, jenž dlouho nepřichází, a když se konečně objeví, ulomí hrot výčitky nějakou něžnou pozorností. Divadlo vypravilo totiž drama s takovou pietou, jakoby šlo o premiéru a ne o kus, který prošel ohněm a měl svou dobrou pověst. Jaroslav Kvapil šel jako regisseur dobrým příkladem napřed a »Vojnarku« vyšňořil tak originálním a lepým způsobem, že ještě dnes vzpomínáme na zvlášť podařené partie selského statku Vojnarova.

V drama je vtěleno vše, co z pravidla hýbe životem na statku. Jsou v něm uloženy všechny stinné i světlé stránky stavu, a ty máš dojem, jakobys měl před sebou známý mistrovský kousek, tu a tam na venku ještě dochovaný, sklenici s uzounkým hrdlem, do které, buh ví jakým kouzlem, vsunuto celé Ukřižování Páně. Tu je síla dramatu Jiráskova. Autorovi se zazlívalo, že ze selky a vdovy učinil takovou slabošskou, poddajnou bytost, jen jen se třesoucí na muže, který ji před lety omámil. Srdce podléhalo, rozum visel na slabounké nitce — ještě jeden náraz, a bylo po statku, bylo po štěstí, bylo po dítěti. Všechno by se sesypalo na hromadu, všechno by bylo ztraceno. Jakoby se to ve světě nedělo na vlas tak, jak to Jirásek líčí, po dnes! Ale Jirásek projevil více lásky k ohroženému statku, než divák v rozechvění o jeho osud chápe. Starého Jakuba Vojnara, prototyp selské jadrnosti, postavil proti těmto spodním proudum, starce již nad hrobem nachýleného — ale co je v tom dědovi železné vytrvalosti, důslednosti a věrnosti k té hroudě!

Pravda, posluchač draze vykupuje toto vysvobození, jež dostavuje se teprve na závěru kusu — ale nezapomínejme, že život jinak neřeší takové zápasy, a že drama, má-li býti jeho věrným obrazem, musí projiti varem a krví. Pokud jsme pozorovali, působila v hledišti rozladění krajní důvěřivost selčina a juriantství Antonínovo, spějící od úspěchu k úspěchu. Ku podivu — přednost kusu považuje se za vadu. Přeziráme při tom ovšem, že naše roztrpčení i naše obavy o osud sympatického hrdiny jsou právě účelem, jsou výronem umění. O výbornou souhru mají v přední řadě zásluhu paní Hübnerová, pan Vojan, sl. Rydlová, p. Hurt a paní Danzerová. K.

NOVÉ DĚTSKÉ HRY SPISOVATELE K. ROŽKA. Čtyři Rožkovy dětské hry, jež právě N. D. Máje vydalo, ačkoli nebyly asi autorem výhradně myšleny jako cyklus, přece jen celkovým svým pojetím k cíli tomuto poukazují. Stupňuje se jejich tabule od jednoduché a průhledně konstruované hry až k složitému a efektnímu apparátu scenickému — po stránce formální. Po stránce vnitřní pak stoupá rozvojová linie těchto her od prostého žertu a drobného realistického obrázku přes pohádku a sen, až k napínavému obrazu historickému — pohádce slavné minulosti české! — Přihlížejíce k tomuto přirozenému rozvrhu p. Rožkových her, jmenujeme na prvém místě malou, veselohru o jednom dějství »Velké oči«, v níž tlachavý hrdina velmi případně je potrestán za svoji neúnavnou prolhanost vlastní zbabělostí. (Thema: Strach má velké oči!) Vedle prostomilého obrázku tohoto stavíme velmi zdařilé realistické aktovké drama: »Naše babička«, líčící smrt stařenky — pohádkářky v kruhu vnoučat. Ve hře této zvláště působivě je vystižena babiččina předtucha smrti. K těmto drobným pracím druží se další dvě hry, výpravnější a šíře založené, vyžadující také větší i nákladnější režie, zajišťující však při pozorné souhře vždy plný scenický úspěch. Je to předně aktová hra »Živo ta pohádka«, v níž autor s velikým úspěchem spojil skutečnost se světem zdánlivosti, ponechávaje ve snu obětavému jinochovi vybojovati si krupěj živé vody pro nemocnou matku — a nejcennější, ale také nejobtížnější hra ze všech, tříaktové historické »Vítězství srdcí« (Husité před Naumburkem). Známý příběh z dob husitských, v němž útlá dětská srdce uprosí zachmuřeného velitele vojsk kališnických, Prokopa Velikého, aby upustil od potrestání vzdorovitého Naumburku, zpracován jest s opravdovou uměleckou zaujatostí a náležitým vyzdvižením vlasteneckého rázu dějepravného tohoto obrazu.

Hrou touto vyvrcholují v pravdě a okázale dětské sceny p. Rožkovy, které, kromě svého obratného realistického pojetí a nevtíravých tendencí, upozorňují na sebe také zvláště tím, že v nich vystupují dospělí zároveň s dětmi, čím umělecká úroveň jednotlivých představení nepopiratelně se zvyšuje.

Doporučujíce vřele našim ochotníkum i učitelským korporacím tyto p. Rožkovy hry (vhodné též k panovnické oslavě, určené na počátek příštího měsíce), připomínáme ještě, že psány jsou ryzí češtinou, pracovány s láskou a na základě posledních zkušeností, v tomto směru odpozorovaných, pečlivým zkoumatelem a horlivým zanícencem pro moderní českou výchovu! O. M. Vyskočil.

VINOHRADSKÉ DIVADLO uvedlo na scénu Léharovu Veselou vdovu. Libreto přeložili dle pařížského zpracování Henry Meilhaca pánové dr. B. Prusík a F. Veverka, učiniviše z Leonových a Steinových zástupců malé slovanské země diplomaty státu Achajského. V dějinách nového rozvoje operetty má Léhar a jeho Veselá vdova takový význam, že je snadno vysvětlitelno, proč divadlo, které pěstění operetty věnuje značnou část svých sil i svého času, uvedlo na prkna i tuto z modernich operett nejpopulárnější. Vypravilo ji dle své, pomalu již tradiční zvyklosti bohatě a malebně, a operetní soubor vinohradský ji sehrál se svěží chutí a ovšem také s úspěchem. —a—

Toto číslo vydáno 18. listopadu 1910.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 8.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZA LVEM NIKOLAJEVIČEM TOLSTÝM.

V neznámé dosud světu stanici ruské dráhy rjazansko-uralské Astapově, dodýchal Lev Nikolajevič Tolstoj. Veliký umělec, větší Člověk. Hlasatel Kristova náboženství lásky, nejčistšího, nejvznešenějšího Lidstvi. Učil, že pravý život jest mimo prostor časový, že jest pouze v přítomnosti. Žil v přítomnosti a zemřel. V budoucnosti bude žiti a nezemře.

V předmluvě svého Výkladu evangelia prosil Tolstoj svého čtenáře, aby, než bude čísti, řešil otázku, co mu jest dražší: duševní klid či pravda? Jemu samému byla dražší pravda, neměl tedy duševního klidu, a živá, nepřemožitelná touha po pravdě, a více: po životě v duchu a pravdě, vypudila starce nad hrobem stojícího z domu v širý svět, do samoty, která měla osvoboditi ducha z posledních pout Ale staré jeho tělo kleslo, a na čelo, hlubokými vráskami zorané, snesl se věčný mír.

* * *

Život Lva Nikolajeviče láme se myšlenkově na dvě polovice. Do padesátého roku žil typickým životem ruského intelligenta. Studoval, hospodařil, vojákoval, užíval světa, psal a cestoval. Ovšem už tehdy objevil se vážný rys jeho povahy — ušlechtilá, idealistní stránka ruské jeho duše: učiteloval na vsi, sestoupil do středu prostého lidu, aby mu prospěl. Pak se oženil a šťasten svým rodinným životem, napsal veliké své romány: Vojnu a mír a Annu Karenninu. Byl na vrcholi pozemského štěstí. Ale ani rodina, která mu dala štěstí doma, ni tvoření umělecké, které mu vynášelo slávu i peníze, nemohlo státi se obsahem celého jeho života. Bylo mu ostatně vždy něčím vedlejším, pouhým prostředkem, nikoli účelem. Z hlubokých, tajemných zdrojů draly se k povrchu duševní hladiny Lva Nikolajeviče myšlenkové proudy síly neskonale prudčí než bylo veliké jeho umění. Nastala krise. Vypravuje o tom sám, kterak v padesátém roce svého života byl uveden v zoufalství hledaje a nenalézaje smyslu života. Ale rozpomenul se, že dříve, v dětství, když věřil, smysl života pro něho byl i jal se studovati křesťanství. A našel smysl života v evangeliu, v učení Kristově, které se snažil očistiti ode všech přídatků, nedovolujících dobře a prostě mu porozuměti. Vkročil do druhé polovice svého života, odvrátil se od vnějšku, konvence, lži k nitru a pravdě. Šel za Kristem a vyzvedl jeho přikázání lásky, postavil je lidstvu před oči jako zrcadlo, v němž ono spatřiti může svou poloviČatost, neupřímnost, své pokrytectví, násilí a svou lež. Láskou budil lásku a potíral zlo. Žil devatenácte století po Kristu a přece přišel brzy. Lidstvo ještě není schopno žíti dle tohoto učení, čistého, neporušeného a snad ani až k mravní výši jeho nikdy se nepřiblíží. Přes to celkem pochopilo jeho význam. S úctou vyslovuje vzdělaný svět jméno Tolstého, nemá však síly a vůle, ba snad ani možnosti žíti jinak než doposud žil. Kristus i po Tolstém zůstává Bohem, přebývajícím v nedostupných krajích nadpozemských. — Hloubaje o nejdůležitějších otázkách, kterými se kdy lidský duch jitřil a znepokojoval, Tolstoj musil se povznésti vysoko nad prach všednosti a s této své výše viděl i všecku svou práci uměleckou vedle nekonečných záhad života duchovního malou a malichernou. Odsoudil ji na základě poznání, kteréž jest život, a dal tak příklad lidstvu, jež si na své práci dětinsky zakládá víc než na duši, lopotí se a zápasí, tiskne vzájemně a mučí a smyslu života nechápe.

V Tolstém soustředěno a vystupňováno bylo mnoho vlastností příznačně slovanských, zejména ruských; odchází s ním té doby nejmohutnější osobnost slovanská, ba světová, inkarnace nejvyššího, nejčistšího, o čem náš věk myslil a snil, več doufati už si ani netroufal. Tolstoj po Chelčickém, jehož znal a si vážil, byl druhý slovanský myslitel, který vyslovil zásadu, neodporovati zlému a který lidstvu připomněl, že království boží je v nás.

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Jak hleděl odškodnit ji po té, nevíme.
Jen tolik známo nám, že se svým děckem
slečna
pak žila ve Vídni, za každou zlatku vděčna,
již mohla učením si řečí vydělat.
Snad dále doufala... dál věřila i snad,
že otec dítěte své vzpomene si viny
a z žití zaplaší už na vždycky jí stíny,
dá jméno dítěti i matce... Zklamala
však hrozně naděje ta choře zoufalá...

Prine záhy nového i jmění byl pak u dna
—ač soudil každý snad, že bezedná to studna!—
i prodal na rychlo, jak známo z novin snad,
pak do Ameriky svuj starý praedikát
a svěžest pochybnou svých třiceti čtyř roků
dci miliardáře, Alici Wanderbocků.

Ta zpráva zasáhla prý slečnu jako blesk...
dřív byla smutná též, však zdolávala stesk,
teď přišlo zoufalství — —. — a toho nezdolala.
Až dosud jiskřička přec hřála v srdci stálá,
že přijde aspoň chud, až všechno prohýří,
že pozdním pokáním hřích mládí usmíří...
teď i ta jiskřička již dodoutnala navždy.
Co zbývalo ji dál? Jen těcha samovraždy.

Je známo z novin též, jak chtěla skončiti,
jak plynem připravit se chtěla o žití,
i svého synáčka — a jak je našli oba:
smrt dítě objala, ji smrtelná jen mdloba,
z níž vzkřísili ji zas. Je známo dále jen,
že po té její duch byl dlouho zatemněn.
Ni před soud nepřišla. Blázince úzká cela
bouř srdce horkého pak na čas uzavřela.

Když uzdravena zas pak vyšla do světa,
osudem snížena a tvrdě prokleta,
šla vzdorovati mu, šla život žíti jiný,
v němž zapomenuti by na vše padly stíny.
Co byly platny jí ctnost, cit a vzdělání,
co krása, v chudičké dřív skrytá ústraní?
Za trochu lásky kdys to všechno dáti chtěla —
teď chtěla skrblit všim a býti drze smělá
a tvrdá, bezcitná — — — a přece panovat!
Ba, byla krásna dřív, teď ještě krašší snad.

Tam v cele blázince jak v sklenníkovém žáru
ta krása rozvila v květ zázračného tvaru.
Bol na čas uspán byl a duše bloudila — — —
však těla nedotkla se nemoc zavilá
tvář, tělo neznalo, že duše těžce stmě.
Jak vzácná orchidej, omamné, těžké vuně,
nad shnilým zahoří i často podkladem
konzelnou svěžestí a barev souladem,
tak vyšla z blázince prý krašší nežli dříve.

A v Paříž zavedly ji oči krásy chtivé.

Čas krátký tančila pak ve Bal Tabarin,
pár měla ctitelů dost zvučných sice jmen,
však celkem chudobných... ti v svět však
nvedli ji,
kde s plutokracií dnes v shodě svorné žijí
šlechtici nejstarší a statky bohatí,
feudální Francie nejvyšší magnáti.
Tam kdysi poznala markýze Longanova.
Netančí od těch dob a počestně se chová
a jeho šílenou a štědrou náklonnost
oplácí skrblicky tím, jako jiný host
že u nohou ji smí se tiše schoulit kdesi
a vše smí vykonat, nač ona vzpomene si.
Však celkem pořádný a tichý vede dům,
jen tu tam přijímá, svým tichým žije snům.
Je záhadného cos v té ženě velkolepé,
jíž markýz v podivné je oddán lásce slepé,
a které sotva kde se rovné nalezne.
Však ona netěží z té lásky bezmezné,
ač markýz vydal rád by pro ni miliony;
Phryn ona moderních má v nenávisti sklony,
rob, šperku, vozů svých co týden nevrění
a jenom divadlo a hudba, umění
jsou jejím výdajem či její vášní spíše.«

Jan dočet referát. A zamyslil se tiše.

Zda sešlý poet kýs tu zneuznaných vloh
dal v službu ústavu svůj obnošený sloh?
Či případ vskutku byl tak výmínečně řídký,
že písař, nedbaje svých chéfu možné výtky,
ve prosu střízlivou báj maní mísil snad?
Ba, věru, podivný byl onen referát.

Ta všední, obvyklá žen padlých historie,
jak na sta v Paříži se takých jistě žije,
jej smutně dojala. Však v duše hlubině
i uspokojení hlas tikl nevinně,
ba, zajásalo cos i věru v srdci kdesi:
vždyť takto lehčeji k ní cestu nalezne si.

Ač bázliv, v její dům se po té vydal přec.
A zmaten řekl jí, co cítil umělec:
jak marně pro svůj sen dřív hledal stělesnění,
jak ona zjevila se v plné záři denní
mu velkolepější, než sen to tušit moh';
vzpomínal klassických a renaissančních soch,
a o tom horoval, jak v její moci leží,
by dílo povstalo též křepké tak a svěží,
tak blízké životu a přec tak vznešené,
jak kterékoliv z těch, jichž každý vzpomene,
z dob, život s uměním kdy spojovala shoda,
kdy býval umělec i žití lodivoda,
u štěstí ostrovů jenž zastavoval rád,
kde kvetly radosti, kde viděl vášně plát,
kde v mysterií šer jas těla svítil noci,
a krása nejvyšší všech byla v světě mocí.

Směs těchto myšlenek, v nichž říkal málo tak
a za něž styděl se — byl ubohý to brak
jen z toho skutečně, co chtěl jí vlastně říci! —
ve slečně vzbudila přec struny stejně znící.
Ba, téměř zdálo se, že chápe slov těch proud,
že z nesmyslných slov zná smysl uhodnout,
neb sama řekla mu, že přijde v atelier,
že sochy poznat chce, jež ve zárodku kryje,
neb díla hotová jsou všechna známa jí
a ve všech výstavách ji k sobě lákají
svým kouzlem novoty a měkké, prosté něhy.
Zří jasně dosavad ty mramorové sněhy,
v něž vtělil svoje sny. A šťastna byla by,
tvář její kdyby dál ty měla půvaby,
by tvořit podle ní mu ku prospěchu bylo.

Tak dlouho mluvili. Umění, práce, dílo,
ta slova nejčastěj v jich zněla hovoru.
Jan hořil o novém a světlém obzoru,
jenž se mu otvírá — — — o snu a o životě,
o nové, moderní a mužně pevné notě,
jež z dálky bouří již, vše staré přehluší — — —

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Tak, co pak tomu říká pan Zubr?«

»O jeden podvod ve světě míň nebo víc,« pokrčil jsem ramenoma. Pěkně jste si to ve své fantasii vymaloval, jen co je pravda! Prozatím je jisto tolik« — dodal jsem se smíchem, v obavě, abych rozmarnou náladu nepokazil, »že vy dostanete peníze... pardon... chtěl jsem říci honorář.«

»Rozumím... rozumím velmi dobře, co chcete říci,« zvolal Kavelec... »máte strach o mého mecenáše, aby při tom špatně nepochodil, že ano? Já ho nemám — já mám takovou víru v úspěch, že jsem si pro všechny případy zabezpečil svoje autorství.«

»Aj... to zní náramně zajímavě. Prosím vás, jakým způsobem?«

»Náramně jednoduchým... znáte přece historii románu Alfréda Meissnera? Původce jejich — František Hedrich se jmenoval ten záhadný muž — utajil svoje jméno do iniciálek kapitol... já to provedl ještě chytřeji. Začáteční písmena jednajících osob... čtena jako v šaradách od zdola nahoru... dají moje křestní a rodové jméno.«

»Assekurace tedy dost okatá... na to přece může snadno přijíti i váš mecenáš.«

»I, co vás napadá... leda by byla písmena červeně vytisknuta, tak že by o to musil zakopnouti. Ale teď vám také povím, proč jsem vlastně toto šibalství provedl. Bylo několik příčin, proč jsem mu navrhl, aby moje jméno nějakým způsobem, třeba tím nejnenápadnějším, přišlo na divadelní ceduli. Tyhle podvody zpravidla prasknou — a když ne zpravidla, tedy aspoň velmi často. Bál jsem se především té grandiosní ostudy, že jsem se k něčemu podobnému za peníze propůjčil. Pak jsem o to usiloval — proč bych se k tomu nepřiznal — z autorské ješitnosti. Opakuji znovu, že jsem nenapsal špatnou věc. Sám bych to na jeviště nedostal... to vím... K tomu je zapotřebí styků a hrozné trpělivosti, a toho všeho se mně nedostává. Teď najednou jsem viděl, že se to může do opravdy hrát, posedla mne ješitnost... a já mu začal nadhazovat, že by snad bylo přece jenom pro něho líp, kdyby se stala o mém autorství nějaká zmínka...«

»To je docela oprávněný požadavek,« souhlasila Aloe.

»Měli jste mého Naboba vidět a slyšet! Lidičky, ten vám spustil, ten vyváděl! Vám jsem zaplatil tolik, kolik jste požádal... drama je ergo moje a drama půjde také s mým jménem do světa.« Teď jsme se popadli. Varoval jsem ho před hroznou ostudou, která není nikdy vyloučena...«

»Povídali, že mu hráli« — nedal mi ani domluvit. »Budu první a poslední, jemuž se taková ostuda stala? Nepovídalo se to na příklad o Ruthovi, že mu kdosi píše kusy?«

»Inu... to je ovšem pravda... ale nezapomínejte, že Ruth hravě takové podezření vyvrátil. Byl to muž neobyčejně chytrý, podnikavý, velkého rozhledu, o němž nemohla se hloupá legenda dlouho udržeti. Ale hlavní věc, která tu padá na váhu, přece je, že Ruth svoje kusy skutečně psal...«

Můj Nabob mávl rukou, jakoby chtěl říci: »já mám na vás trumf ještě větší.«

A hned se s ním vytasil. »A což Emanuel Bozděch... he?« zvolal vítězoslavně.« Co se toho o něm napsalo, že jeho kusy psal jeho bratr... a ublížilo mu to něco? Pane... kdybyste mi dvacet, sto argumentů namítl, nic neuznám a setrvám na svém. Kus půjde do světa s mým jménem, a basta! — Dobře — Ruth psal svoje kusy, Bozděch je psal... a vida, přece jenom nešli pomlavě. Na celé kolo se každému vysměji, kdo mi s něčím takovým přijde. Víte, co bych na to řekl, vlastně jaké zasláno bych dal natisknouti do všech novin... do všech, co vycházejí? Povídám a opakuji s důrazem do všech, poněvadž si mohu takový luxus dopřát. Notabene... vy budete to zasláno koncipovat, rozumíte, a řeknete v něm tohle: »Dnes, kdy pomlouváni byli z plagiatu lidé, jako Emanuel Bozděch, nemá takové nařčení naprosto žádného významu. Není to nic jiného, než podlá, žlutá závist.«

»Byl jsem ovšem nadobro hotov a odbyt, k ústupku se nedal Nabob za živý svět pohnouti, ač jsem se o to několikrát pokusil, a proto jsem na něho vyzrál jiným, třeba že hodně pofouchlým způsobem. Chlapík se na nový svůj charakter jak náleží připravuje... už má natištěno několik set navštívenek a dopisních papírů s označením: »dramatický spisovatel«. Tabulka s touto parádou přijde na dveře, v adresáři a jinde se mám o to postarat já...

»Tak teď má hlavní slovo kus, že ano?«

»Že vím, co si myslíte?« optal se Kavelec.

»Že bychom mohli začíti z jiného soudku... téhle literatury už máme skoro dost.«

Kavelec mi podal ruku a dal se do srdečného smíchu.

»Máte pravdu... promiňte, měl jsem vás v ošklivém podezření.«

»Jen povězte, co jste si myslil — možná, že to bude právě zajímavé.«

»Díval jste se na mne takovým uštěpačným pohledem, jakobyste chtěl říci: teď vytáhneš z kapsy rukopis dramatu a nabídneš se, že nám je přečteš.«

»Za tak ukrutného autora vás přece jenom nepovažuji.«

»Dobře na mne, proč jsem si k vám přisedal.« řekl Kavelec s dobráckým humorem. »ale, co na tom? Svlékl jsem se tu před vámi do naha, a bylo by naivní, kdybych se chtěl omlouvat, že jsem se čtrnáct dní nekoupal. Temperamentním lidem se zpravidla stává, že jsou špatnými svými obhájci. Chtěl jsem se pochlubiti, že také něco kloudného svedu ... chtěl jsem vám zaimponovati, a přihodilo se mi, co se přihází zlodějům ... začnou se chlubiti svým lumpáctvím a sami na sebe všechno prozradí.«

»Sám jste vším vinen ... Každé slovo, jež promluvíte, prozrazuje, že jste intelligentní člověk, dovedete barevně, žábavně mluvit, dovedete jistě také něco dobrého napsat ... proč se tedy vrháte na takové pokontní řemeslo?«

Kavelec sebou trhl a pátravě se na mne podíval. V jeho očích zasvítily blesky. Zlomil cigaretku, zahodil ji, zapálil si jinou a chvilku asi uvažoval, nemá-li mi hrubě odpověděti.

Aloe se k němu naklonila, pohladila ho po vlasech a jemně řekla:

»Příteli ... nezlobte se ... on to špatně s vámi nemyslí.«

»Vám se to lehko řekne,« vyhrkl, ale hlas jeho se třásl. »Jsme tu sami — nikdo nás neslyší, a proto můžeme upřímně mluviti. Podívejte se na ty holky kolem. Je jich tu dobře třicet ... jsou mezi nimi obludy, jež nemají praní, co by mohly nabídnout a prodat, ale jsou mezi nimi také děvčata jako obrázek. Jsou jistě hezčí, než ty, co promenují na korsu a vystavují na odiv svou panenskou nedutklivost .. a zeptejte se jich, proč se daly na tohle strašlivé řemeslo? Jděte k nim, jděte od jedné ke druhé, domlouvejte jim, vymlouvejte jim to, a co vám řeknou? Jedna nebo dvě se dají do brekotu, ale všechny ostatní se vám vysmějí. Jiná ženská za to, zač ona dostane pětikorunu, uloví ženicha — ale v hlavní věci tu není žádný rozdíl. Jsou v tom a zustanou v tom, poněvadž tenhle život má také svoje půvaby, má svoje rozkoše a krásy. Kdo v tom nežije, kdo na to všechno, co se tu děje, dívá se jen ze svého stanoviska, ze své, z všeobecné morálky, ten si ovšem odplivne, ten má pocit ošklivosti, když o něčem takovém slyší nebo čte. Pane, nevěstkou se opovrhuje ... řekněme, že právem — ale podívejte se, co se děje před vašima očima? Je tu jako v oule — bude hnedle šest hodin ráno — a nikomu se nechce domů. Povšimněte si, kdo tu sedí? Támhle se baví pan doktor, tuhle velkoobchodník, tam zase úředník — zkrátka a dobře, najdete tu všechny stavy — chybí-li dnes jeden, dostaví se jistě zítra. Proč sem jdou ti lidé, proč tu zustanou ne hodinu nebo dvě, ale do bílého rána? Jsou tu skoro vesměs lidé, kteří zaujímají ve společnosti slušné místo — dopoledne je potkáte a svým zrakum nevěříte, když si vzpomenete, co včera v noci vyváděli. Jsou čistounci jako padlý sníh, vykoupaní a vymydlení, jsou oblečeni jako lordi, pozdravují a děkují na pravo a na levo, vznešeným dámám líbají ruce ... a tady se včera několik hodin bavili s nevěstkou.

Jak se sem dostala tahle stvoření, jež v noci svět líbá a ve dne se za ně stydí? Jedno sklouznutí, a už byla na kolejích, po kterých se potom běží a letí do nekonečna. Zrovna tak se to přihodilo se mnou — nedovedl jsem svých schopností uplatnit hned na poprvé chytřejším, vypočítavějším způsobem. Tyhle holky nedovedly dělat drahotu hned s první hubičkou, já toho nedovedl s první básničkou, s prvním feuilletonkem. Vy všichni učinili jste svoje první kroky do litertury obřadným způsobem. První krok na veřejnost byl největším vaším svátkem, velkou událostí, vy všichni nespali jste rozechvěním, když panenský váš výrobek prošel tiskařským strojem. Většina z vás nepočítala v tu závratnou chvíli s honorářem, ale většina z vás spatřovala v tom nesmírný úspěch a považovala se od té chvíle za něco lepšího a povýšenějšího. Pravda, nevztahovali jste ruku po honoráři, ale v duchu jste přece jenom počítali na to, že vám tato první hvězdička na literárním límci přinese všelijaké výhody a prospěchy. Od té chvíle považovali jste se za něco lepšího, všude, ve společnosti, v úřadech, domáhali jste se, ať tak nebo onak, respektu ke svému nadání, a na všechny ostatní smrtelníky dívali jste se s patra.

Byly doby, kdy na to něco svět dal. Nejvíc ovšem ženské, které bývaly na spisovatele a umělce jako posedlé! Nynější doba pohlíží ovšem na tyto velikány trochu střízlivěji. Snílkové mají od nějaké doby v praktickém světě špatný kurs. Takové panence s kapitálním jměním je dnes úředník z banky nebo doktor, vubec člověk se zajištěným postavením, milejší, než nápadník, jenž se může pochlubiti jenom knihou znělek. Je, zkrátka řečeno, po výměnečném postavení. Objevil-li se někde spisovatel nebo redaktor, dělal všude sensaci jako dnes operní tenor. Bylo to něco zvláštního, a-parmiho! Spisovatel létal v oblacích, redaktor seděl pro národ v kriminále. Pro svět, jenž touží po něčem originálním, byla to pastva. Dnes

to vypadá trochu jináč. Tamhle sedí mladý živnostník, chlapík jako jedle urostlý. Ani byste neřekl, jak obratný je to řečník, jak vyškolený žurnalista. Slyšel jsem ho mluvit na veřejné schůzi a klobouk jsem před ním smekl. Tamhle sedí několik řemeslníku... všichni mají žurnalistické pero za uchem. U druhého okna sedí mladičký koncipista, jenž tu zpravidla dělá korektury svých knih a článků. Tomu ani ve snu nenapadne, aby se pochlubil, že je také spisovatelem a redaktorem. Můj švec je redaktorem odborného listu, náš domovník je nádeníkem v dělnickém spolku, a stalo se mi nejednou, že mi přišel otvírat s kartáčovým oklepkem svého článku v ruce.

Vyjel jsem trochu z kolejí — ale už jsem našel pravou výhybku. Sklouzl jsem — abych konečně se vrátil k věci — jako ty holky zde — vlastně, správně řečeno, začal jsem s řemeslem, místo abych s ním skončil. Ten pravý postup je totiž, jak ráčíte vědět, tento... s ideálem se začne, s naplněchovanou tobolkou se skončí. Lidé našeho kalibru měli ten malheur, že museli ihned natahovat dlaň po groši. První kroky rozhodují všude a o všem na světě. Zanedbáš kluka, když se vybatolí z peřinky, a na památku toho má nohy do o. Po letech se to ovšem těžko spravuje.

Stal jsem se pokoutním literátem a žurnalistou, a mám málo naděje, že se z toho někdy proberu. Vyloučeno to ovšem není — člověk nikdy neví, co na něho čeká. Před rokem jsem byl už takřka na skoku, abych svou kariéru napravil a dokončil. Vletěla mi bohatá ženská do ruky, vdaná ovšem, která má do svého muže závažné stížnosti. Nabídla mi všechno, peníze ovšem v první řadě — a já jsem si to rozmyslil. Prozatím zůstanu tím, čím jsem — hudrákem. Počkám si — řekl jsem si — na jinou, lepší příležitost. Možná, že není daleko — byla mi totiž učiněna nabídka, abych s panáčkem z bohaté rodiny učinil pokus, natlouci mu do hlavy státní zkoušky a rigorosa. Člověk, jenž mi tuto propozici učinil, pohnul mne svou srdečností. »Pane,« povídá — »vám chybí také nějaká ta zkouška... nechci se vás nelibě dotknouti, ale mám za to, že starší lidé už ztěžka se odhodlávají k tomu, aby se dali do studia. Mohl byste zabíti, jak se říká, dvě mouchy jednou ranou — připravujte mého syna ke zkouškám, vezměte to s ním důkladně a svědomitě do ruky — a zkoušky dělejte s ním zároveň. To by nebylo špatné, kdybyste měli oba najednou promoci.«

Mám týden na rozmyšlenou. Tenhle tatík je nejchytřejší ze všech, co jsem jich poznal. Je to také sobec, ale sobec ušlechtilejší sorty. Počítá docela moudře... probuď v tomhle věčném kandidátovi — řekl si — ušlechtilou ctižádost, a vyhraješ s ním zároveň svoji věc — jistě, neklamně. To by ovšem předpokládalo naprostou změnu života... musel bych se k nim odstěhovat a aspoň na čtyři léta odloučit od světa, jenž je pro mne tolik, jako pro štiku voda.«

»Kolik je vám roku?«

»Mám právě Kristova léta.«

»S takovým třiatřicetiletým stromkem je už ovšem těžké ohýbání.«

Kavelec se dal do smíchu.

»To by byla promoce, co? Vzbudila by úžas, jako ji způsobí svatba v tomhle pronárodu. A vidíte... ani to tu není žádnou vzácností. Chodíte studovat noční život — a nic z něho nezná te. Promiňte... ale já mám dojem, že tu sedíte se zavázanýma očima. Jste všichni stejní... přijdete, omočíte prst do krajáče, líznete si — a tomu říkáte studium takového života. Pane, měl bych chuť, vzíti vás za ruku a provésti vás tímto labyrintem. Mám všechno v evidenci a vím tu o každém hnutí. Že byste neřekl, že se tu chystají tři svatby najednou. Ano... tady... a podivil byste se, jak výborné partie udělají naše nevěsty. To je švanda, pozorovat, jak se takový tetřev zamotává...«

»A jak se rozhodnete?« — ptala se Aloe.

Kavelec se tvářil, jakoby nechápal, kam tazatelka míří.

»S tím studiem přece... o takové věci se musí vážně přemýšlet...«

»Ah, tak!«

Kavelec povstal, naklonil se k ní, a lehnce ji políbil na vlasy.

»Vám to řeknu... už jsem rozhodnut...«

»Pan Kavelec si počká na lepší příležitost,« prohodil jsem s úsměvem.

Sedl si vedle Aloe a něco jí pošeptal do ucha.

»Jistě... je to pravda?« zvolalo děvče, a celý obličej zasvítil upřímnou, srdečnou radostí.

»Je... proto jsem byl dnes v takové povídavé náladě. Ještě týden svobody... a pak se dáme zavřít. Jenom občas se přijdu na vás podívat. Kočka, když si jednou pochutnala na myši, už toho nenechá. Starý je ke všemu dobrý znatel lidí. »Kdybych chtěl prosaditi všechno najednou,« řekl, »možná, že bych nedocílil ničeho. Muj syn načichl k veselému životu, a to se nedá najednou z nátury vyvětrat. Spolu budete studovat, ale spolu si občas vyhodíte z kopejtka... Peníze vám dám na studium, dostanete je také na flám... ale zvlčit se mi nesmíte. Kontrolovat vás nebudu, dám vám klíče od domu i od bytu — ale slíbit musíte, že to bude jenom jednou za týden. To je přece slovo, co?«

»Škoda... osiřím tady nadobro,« povzdechla si Aloe. (Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

(Pokračování.)

Haraba nesou,« zní její odpověď, a teprve nyní určitěji si všímáme ohromného černocha, kterého Černohorci s takovou slávou nesou na ramenou do hostince, aby ho tam pohostili. Černoch přijel nepochybně na slavnost z Ulcina, líbezného mořského zákoutí černohorského, kde jako zůstatek nedávného panství tureckého žije dosud prý na sto jeho unavých bratří. Když vláda půlměsíce tam vzala za své, někteří zámožní Mohamedáni odstěhovali se do Turecka, ale ze služebnictva jejich zůstalo v Ulcinu hojně černochů, z nichž prodlením posledních let stali se upřímní černohorští vlastenci.

Viděli jsme toho černého kolohnáta ještě o den později, když před Zetským domem vstupoval se dvěma statnými Černohorci do kočáru. Měl na sobě zvláštní kroj, nevíme jaký, ale slušel mu znamenitě, a od pasu mu visel velikánský modrý střapec až do polou zad. Jeho dlouhé nohy nikterak nemohly se směstnati do úzkého kočárového prostranství, proto raději vyvolil si místo na kozlíku po levici skrovného kočího. Jako obr vedle trpaslíka vracel se náš ulcinský »Harab« ze slavnosti.

Před knihkupcem Kaludževićem, který kromě knih, papíru a pohlednic prodává také kávu, čokoládu, cukr, bonbony, sucharý, salámy a turnovské čajové máslo, zastavuje nás přívětivý český pozdrav.

Dívá se na nás bodrý obličej ředitele cetyňské automobilové dopravy, krajana Čánka. Býval rakouským důstojníkem, teď je z něho již také s českou upřímnou duší dobrý Černohorec. Na Cetyni mají ho rádi, také on miluje svůj nový domov a všemožně se snaží vyhověti úřadům i obecenstvu ve svém zodpovědném povolání. Jemu zajisté sluší děkovati, že mezi tamější vládou a podnikatelstvem automobilů nedošlo ke konfliktům už už propukávajícím.

VI.

Usínali jsme po pěkném výletě k údolí Rijeky Crnojeviće a ke krápníkové jeskyni pod Prilipem čili známým nám již »Belvederem«, když nás z dřímoty asi o půl jedenácté vyrušily mohutné dělové rány.

»To nepochybně opouští Cetyň vyslanec carův, veliký kníže Nikolaj Nikolajevič se svou chotí, černohorskou princeznou Stanou a družinou,« myslíme si, a v duchu si představujeme, jaké radostné vzrušení způsobila ta návštěva mezi Černohorci. Byl to veliký průvod ruských hodnostářů a námořního vojska, které se dostavilo na Cetyň v dokonalé parádě a se svou hudební kapelou.

Ale rány neustávají, výstřel za výstřelem hřmí nad Cetyní, pokaždé osvětlí naše okna, a hučivá ozvěna nepřestává zníti v okolních horách. Rychle se tedy oblékáme a spěcháme ven, před Zetský dům. Nestřílejí to děla, nýbrž na počest ruských hostí vypalován jest nádherný italský ohňostroj, podobný pohádkovým žhavým kouzlům z prvého dne hlavních slavností.

Trvalo to do půlnoci, jednotlivé úžasně skvělé rakety osvětlovaly celou Cetyň i s hornatým okolím, v městském sadě hrála hudba, po hlavních ulicích bylo opět rušno a veselo jako v denních hodinách. Po takové hezké roztržitosti nesnadno se usíná, vracíme se domů s chutí na malý zákusek, na dobrý doušek, po tom láká papiroska, povídáme, klábosíme a dostaneme se na lože až ve dvě hodiny.

Ráno se nám nechce s postele. Někdo ťuká na dveře naší ložnice a škrábe se po klice. Ochotná ruka pomáhá otevříti a k nám vstupuje náš malý přítel Momčilo s ohromnou pošťáckou taškou přes rameno. Plouhá se mu až po zemi. Na slavnost cetyňští listonoši dostali snad nové tašky a staré zahodili, a jedné z těch hodně starých kdo ví kde se zmocnil náš Momčilo. Dělá teď listonoše a přináší nám psaní, pomalovaný a potištěný papírek, německý k tomu, ve kterém včera byla zabalena čokoláda nebo cukrovinka, koupená u pana knihkupce Kaludžeroviće.

Přijímáme s díkem papírek, chceme dáti drobnému listonošovi od cesty, ale on odmítá, dobře ví, že na Černé Hoře listonoš ani který jiný služebný orgán nesmí přijímati zpropitné. Poněvadž jest jako ve službě, Momčilo počíná si nadmíru odměřeně a vážně, nejsou s ním dlouhé řeči, již opět se batolí ze dveří, a protože kromě té ukrutné tašky má z brusu nové boty, padá přes práh naší ložnice, přes práh domu a přes hrbolaté kameny chodníku. Ale nedbá toho a horlivě se pachtí o dům dále za svou vážnou povinností. Hle, nová černohorská mužská generace, jak už má porozumění pro požadavky řádné služby a jak už se nestydí za práci!

U starších Černohorců je to jiné, ti si dávají nositi sebe menší zavazadlo, láhev nebo balíček, a nejsou třebas ani vnuky slavného vojvody jako náš Momčilo. Je to ještě zbytek mravu minulých časů, kdy jiná práce než zaměstnání se zbraní pokládána byla za nedůstojnou pro řádného Černohorce. U nás sebe větší pán neostýchá se nésti si tlumok, balík nebo krabici, nejzámožnější paní a slečna nakupujíc kupu věcí nepotřebuje sluhy, kdežto na Černé Hoře i méně zámožní, ba dokonce nezámožní občané a občanky volají nosiče, třebas by dostali poněkud větší knihu nebo na pazaru koupili kilo hroznů, pár kuřátek.

Nicméně vědomí, že práce jakéhokoli druhu, ať je to práce ducha nebo práce rukou, neznehodnocuje člověka, nýbrž že jej šlechtí, počíná již zapouštěti zdravé kořeny ve všech vrstvách černohorského mužského obyvatelstva, a jsme přesvědčeni, že za nedlouho i veliký vnuk vojvodův ponese si bez ostychu své kilo hroznů z pazaru nebo svůj malý

tlumok k automobilu. Pak také naše jinak hodná služka Milica, která nyní poslána pro ocet nebo pro olej, pečlivě si balí půllitrovou láhev do papíru a která, majíc přinésti od kupce plechovku petroleje, zjednala si na to nosiče, nebude se styděti ani za nahou láhev, ani za plechovku.

Ale nepošmívejme se, nedivme se dosavadním způsobům. Snad bychom se ještě více usmívali a brousili si vtip na starém Černohorci, o kterém víme, že byl hrdinou a vítězem v nesčíslných bojích, kdybychom ho viděli v jeho krásném kroji pachtiti se s ručním kufříkem.

A když jsme zase u těch hrdin, tu právě před sebou vidíme přecházeti jednoho. Je to po celé Černé Hoře proslulý a také v Čechách dle jména dobře známý vojvoda Ilija Plamenac, z roku 1878 slavný dobyvatel barský a ulcinský. Vidíme ho několikráte denně, obyčejně po boku královu. Praví se, že zkušenou hlavu jeho již přešla devadesátka, my však nevěříme, vysoká, dosud mužně vzpřímená postava vojvodova ukazuje sotva na sedmdesát.

A zase jiný hrdina, sám král Nikola zvolna tu v kočáře jede s královnou. Tato klidná, majestátní bytost zúčastnila se v čele svých junáku 66, pravíme šedesáti šesti bitev! A otec krásné královny Mileny, věhlasný vojvoda Petr Vukotić, porazil Turky dokonce v sedmdesáti osmi bitvách!

A tu tedy, vidouce za každým krokem zasloužilého účastníka nebo pamětníka staré, veliké černohorské slávy, porozumíváme dosavadním černohorským mravům a shledáváme na Černohorcích čím dále méně divného. Národ, vyrostlý v ustavičných zápasech, v ustavičných rekovstvích a odchovávaný již od kolébky přesvědčením, že přišel na svět jenom pro to, aby se rval a bil za svobodu své vlasti, nemohl dosud ani býti jiným, než jakým jest, ušlechtile hrdým a povznešeným nade vše, co jest pod úrovní junáka, starého i mladého.

A když jsme zase u mladých junáku, tu jeden z nich, zářící radostí ze života jako jarní slunce, z čista jasna stojí před námi. Je to Milan Kontić, sekretar velikého soudu, a ač oči jeho téměř jásají a ústa nepřestávají se usmívati, na otázku naši, jak se má, odpovídá záporně.

Krev prý v něm hnije, povídá, a takhle shnije co nevidět. Vře v něm ještě krev starých černohorských bojovníku, tkví v něm také dosud přesvědčení, že vlastním úkolem jeho života jest biti se za vlast, porážeti a vítěziti. A běda mu, Černá Hora již tak dlouho neměla pořádných boju! Nebude-li brzo válka, jest přesvědčen, že nedovede dlouho žíti takový neúčelný život, není ani možná, aby člověk mohl tak vydržeti do starých let.

Co tu tak upřímně a prostě promluvil bujarý, zdravím kypící Milan Kontić, to jest výraz mínění téměř všech Černohorců. Slovo válka, tak obávané u jiných národů, má u nich radostný a slavný význam a těžko se jim přivyká tišinám klidného občanského života. Jako opravdový námořník nemůže se spřátelití se stojatými vodami a vidí povolání své v příboji a vlnobití, tak také Černohorec svůj nejpřirozenější živel až dosud vidí ve válce. Proto také nadcházející převrat černohorského útvaru vojenského v útvar občanský může se bez pohrom zdařiti jen tak moudré hlavě a tak zkušeným a obratným rukám, jako jest hlava a ruce krále Nikoly.

Jsme několikráte svědky, jak jest král lidem svým ctěn a milován, ba zbožňován. Psalo se kdysi u nás, jak panovník černohorský procházeje se po ulicích cetyňských promlouvá s lidem, a ta patriarchální důvěrnost pokládána jest v posledních letech za překonanou. Zatím však ona přichylnost trvá dále a projevuje se tak vznešeným a dojemným způsobem, že musí oslniti každého, kdo jest jí svědkem.

Vracíme se navečer z procházky v městském sadě a spatřujeme pod stromy, kde hlavní ulice se rozbíhá v náměstí s královským palácem a domem prince Mirka, tvořiti se hlouček Černohorců. Přistupujeme také ke skupině a překvapeni vidíme krok před sebou krále se starým vojvodou Plamencem. Král se zastavil a promlouvá s lidem. Oslovuje jménem někoho známého, oslovuje také neznámého, prostého muže v šatech dosti chudobných, ptá se ho, odkud přišel, kolik dní již prodlévá na Cetyni a jak se daří doma. Pohovoří ještě s vojínem, oděným novou uniformou, usměje se na všechny, dá s Bohem a zvolna se ubírá s vojvodou Plamencem dále procházkou. Za ním rozchází se hlouček, a ze všech jeho úst zní radost, blahořečení a tužba, aby Buh dlouho zachoval předobrého gospodara.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

BENEŠ KNÜPFER. Budou tomu v červnu dvě léta, co mne Ladislav Novák (akademický malíř) zval ke schuzce s Benešem Knüpferem. Mistr byl plný lásky a touhy [illegible] rozhodl se, že se trvale usadí ve své vlasti, a tolik radosti z práce a života svítilo v jeho snivých, zadumaných očích. Cosi Zeyerovsky jemného a něžného bylo v tomto sympatickém umělci, jehož povaha, celé chování bylo prodchnuto přirozenou noblesou. I ta jeho řeč, nasáklá měkkými akcenty vlastiny, korrespondovala s jeho zdrženlivým, milým chováním.

Přišel, vrátil se po letech do vlasti a právem očekával víc, než mu podáno. Zapomněl Beneš Knüpfer na osudné, neblahé zkušenosti, jež osvědčily i na něm svou studenou, tragickou účinnost. Nevracej se nikdy do svého rodiště, nevracej se nikdy k první svojí lásce, nevracej se a nemysli na trvalý pobyt v místech, k nimž vížou tě nadšené, velké, báječné

JAROSLAV VRCHLICKÝ NA BŘEHU MOŘE V OPATII.
Fotografie z pátku, dne 11. listopadu 1910.

vzpomínky. Byl doposud a bude každý zklamán. Nenajdeš nikdy toho, co ti duše ve chvílích stesku a touhy malovala před rozesněným zrakem, před roztouženou duší. Všechno dopadne jinak, střízlivěji, místo poetických zákoutí najdeš ruinu, místo vřelého srdce najdeš pouze sval, organismus, pracující jako hodiny, suše a jednotvárně, místo vzpomínek zastihneš lhostejnost a ledabylost.

Z pohádky, od moře a slunce, Knüpfer odešel a vrátil se k mateřské hroudě, které odvykl a jemuž ona nemohla podati toho, nač se těšil. Všechno za tu dobu vychladlo, nový svět, noví lidé, jiné zápolení a jiné zájmy tu zastihl, jež mu byly cizí a neznámé. Snílek a velebitel moře, jeho nevyčerpatelný kolorista opustil břehy, na nichž prosnil víc než polovinu svého života. Žil u svého moře jako na klíně Šeherezády, jež každou noc vypravovala mu jinou, novou, napínavou pohádku. To všechno ztratil a v náhradu nic nezískal. Jenom hořkost a bolest z nesmírného zklamání. Byl už stár, už nedovedl se vzepříti, neměl tolik sil, aby se vrátil, aby se rozloučil naposled, neodvolatelně.

Bylo na něm vidět, jak trpěl a jak chřadl. Chodil po Praze jako duch. V kavárně u arcivévody Štěpána na Václavském náměstí sedával sám a sám. Nikoho nevyhledával, nikomu si nepostěžoval. Přicházival až v jedenáct hodin večer, posadil se do kouta, nesvlékl se ze svrchníku, kouřil svou viržinku a četl noviny. Hodinu, dvě před tím bloudíval po městě. Jednou zastihl jsem ho při četbě článku dr. Albína Bráfa o Emanuelu Bozděchovi. Seděl jsem se společností a zdrželi jsme se asi do půlnoci. Když se společnost rozcházela, vyřizoval mi vrchní sklepník, že by se mnou rád mistr Knüpfer mluvil. Přisedl jsem si k němu. »Co myslíte,« ptal se se živým zájmem, »je to možné, aby Bozděch žil?«

V té době snad ještě nebyl rozhodnut — ale kdo odešel za několik neděl takovým pevným krokem se světa, ten jistě se na to dlouho připravoval, dlouho zápolil, než všechny námitky a varovné hlasy duše utlumil. Ani si vědom nebyl, jak mu ten Bozděch tane na mysli jako velký, světlý vzor, ve své rozhodnosti strašlivý. V té době už byl Knüpfer zlomen. Jenom jemně sarkastický úsměv prozrazoval, že vše pochopil, co se děje kolem něho a s ním. Rok před tím seděli jsme s ním s panem arch. Balšánkem, a jak jinak Knüpfer vypadal, jak se těšil na dílo, jež v Praze provede! P o h l e d n a P r a h u c h t ě l m a l o v a t! Škoda, věčná škoda, že toto dílo umřelo s ním! Naposled přišel, zastavil se u stolu, podal ruku — jen tak ve chvatu, pousmál se, a pomalu odcházel, shrben, zamyšlen. Před turniketem ve dveřích se zastavil. Několik lidí, dam a pánů, vstupovalo do kavárny. Knüpfer se obrátil, a vyšel jiným vchodem, prošel hlavní branou hotelu.

To jsou drobnosti, jimž nikdo ovšem v tu chvíli nepřikládá pozornosti. Ale do dnes ho vidím, jak plaše ustoupil před skupinou, jež vcházela s hlučným smíchem. Dívali jsme se za ním a pomysleli jsme si: »osud samotáře!« Byl velký rozdíl mezi námi a mezi ním — my ještě se rvali o existenci, zápolili

s osudem, jehož dutky nás pohánějí. Knüpfer toho biče neznal a nikdy nepocítil. Chodil mezi námi jako duch — a nikdo mu nerozuměl. Nikdo nemněl potuchy, že chodí mezi námi mučedník svého osudu, jenž z jižního slunce přišel do mlh severu, jež ho dusily, až ho udolaly.

Náhodou dovídáme se o poslední jeho cestě. Kdosi se s ním sešel bezprostředně před jeho odjezdem v Živnostenské bance, kde žádal Knüpfer, aby mu byly vyplaceny jeho vklady. Mistr byl krajně rozrušen. Banka vyhověla mu ovšem s největší ochotou a za dvě hodiny ubíral se za ním zřízenec banky, aby mu doručil, oč žádal. Knüpfer se zatím jinak rozmyslil, peníze poslal zpátky a poznamenal, že nic nepotřebuje, že má na cestu peněz dost... I to konečně budiž zaznamenáno, že si vyžádal od svých přátel — svoje podobizny!

Není možno ubránit se vzpomínce na Emanuela Bozděcha. Za spisovatelem šel malíř. Do moře vtělil svoje umění, celou svou duši — moře učinil svou hrobkou. Šeherezáda jeho duše neměla už pro něho pohádku. Šel, a položil se na dno moře. »Je čisté — není v něm kalu,« říkával. Neduživá ho dobila, neduživá v umění, jež obralo si tak grandiosní sujet! A k tomu moři šel, a dal mu svoje tělo! Celý Knüpfer je v tomto konci — i jeho láska i jeho skromnost! Jeho zoufalství bylo posledním hymnem moři, jemuž věřil víc, než zemi!

JUDr. R. J. Kroubauer.

JAROSLAV VRCHLICKÝ V OPATII. »Posílám Vám zajímavý obrázek — poslední fotografii našeho drahého mistra. Obrázek mluví víc, než slova. Je živoucím důkazem, že se Vrchlickému daří dobře, že je spokojen, že je šťasten na jižním slunci u moře, jež miluje. Byli jsme několik neděl sousedy — z Lovrany, kde jsem hledal útočiště a spravoval svoje pochroumané nervy, není ovšem do Opatie daleko. Jednou jsem mistra navštívil se slečnou Hauptvoglovou, dcerou statkáře od Roudnice, která se dobře zná s mistrovou matičkou. Ještě ji slyším, jak rozjařeně zvolala: »Mistře, budu ihned psát Vaší matičce... ta bude míti radost, až jí sdělím, jak dobře vypadáte!«

Usmál se milounce na ni, stiskl jí srdečně ruku a poděkoval jí jenom pohledem, ale co vše bylo v těch jeho hlubokých, krásných očích! Na koho asi myslil? Na koho jiného, než na svou milovanou rodičku! Poslední naše shledání stalo se v pátek, dne 11. listopadu. Přišel jsem, abych se s mistrem rozloučil. Toho dne se nějak roztesknil a mnoho vzpomínal na dávnou minulost, na léta, kdy jsme spolu studovali v Klatovech. Já byl o nějaký rok mladší — byl jsem, tuším, v kvartě, když Vrchlický byl v septimě.

Na co na všechno jsme si vzpomněli! Na příhody, které jsem si léta letoucí nepřipamatoval. Jaroslav Vrchlický bydlil jako student u Márinky Podhůrských. Byla to výborná, znamenitá žena, a všichni na ni vděčně vzpomínáme. Byla pravou matkou studentu! Studenti k ní chodili na oběd — byla tak oblíbena ta její prostinká, srdečná a útulná domácnost, že se k ní všechno zrovna hrnulo, jakoby nám dávala jídlo zadarmo. Čtyřicet až padesát studentů u ní obědvalo, a poněvadž nebylo naprosto možno, aby se tolik hladových krků sesedlo kolem jednoho stolu, bylo nutno, zavésti turnus. A tak jsme se za pohostinným stolem Márinky Podhůrské střídali — o půl dvanácté obědvala jedna partie, o dvanácté druhá, o půl jedné třetí.

»Pamatujete-li se, mistře,« připomínám Vrchlickému drobnou vzpomínku — »že často a často nedostalo se pro toho neb onoho místa? Ochotně jste přepustil kamarádovi židli — a sám jste usedl na kufr, nebo dokonce na zemi, zapomněl jste na jídlo, zapomněl jste na kamarády, a ponořil jste se do četby zamilovaného svého básníka...«

»Jak pak bych se nepamatoval,« řekl Vrchlický a při tom mi srdečně ruku stiskl... »Kde jsou ti ptáci, kteří nám tenkrát zpívali, kde jsou ta oblaka, jež tenkrát po modrém nebi nad našimi hlavami letěla?«

Vrchlický utěšeně se ve svém zdraví utužuje. Jenom na bolesti v noze naříká. Vzorně o něho pečuje pan MUDr. Landr, i pan MUDr. Vyskočil, jenž sem z Lovrany zajíždí. Ale nejněžněji o něho pečuje paní Landrová — ta se o něho stará tak láskyplně, že by toho líp vlastní matička nedovedla. Ukázala se potřeba, aby Vrchlický změnil životosprávu a řídil se přesně pokyny svého lékaře. Paní Landrová převzala tuto starost na sebe a sama pro mistra vaří...

Ještě mívá mistr neklidné, nepokojné noci. Spánek není takový, jak by měl být — kromě toho mívá mistr přeludy. Ale pokrok učinil velice potěšující. V Opatii by rád zůstal ještě nějaký čas. Novinkou bude pro ctitele mistrovy, že už zase kouří. Před lety musil toho na radu lékaře zanechati. Nemohl odvyknouti a aby se mu po kouření tolik nestýskalo, kupoval si aspoň bonbonky. Teď zase kouří — a s jakou chutí! Však i na obrázku je to vidět... F. L. Hovorka.

DR. RUDOLF DVOŘÁK, vynikající orientalista český, slavil 12. listopadu své abrahamoviny. Mnohý list vzpomněl při té příležitosti jeho tiché, v shonu veřejnosti se nevtírající, za to tím významnější činnosti vědecké a učitelské. Ale na zprávách bylo znáti, jak naše redakce spokojí se v takových případech výtahem z Ottova Slovníku Naučného či z jiné nějaké příručky, aniž by se jim ve snu zdálo, že významu oslavencovu povinny jsou aspoň tím, že v památný den vědcův daly by promluviti hlasům odborníků. Zjev jest v našem časopisectvu skoro na denním pořádku, a bylo by na čase starat se o nápravu. — Význam Rudolfa Dvořáka dlužno posuzovati s dvojího hlediska: co váží pro

vědu orientální vůbec, a co pro orientalistiku u nás. V prvnějším zorném úhlu jeví se charakteristickou proň vlastnosti jeho universálnost, v době, kdy vše se specialisuje a štěpí na odbory stále užší, vlastnost řídká; tím řidší, může-li se pochlubiti výsledky tak odborničky přesnými, jaké vykazuje činnost Dvořákova. V kterýkoli odbor své odlehlé a široké působnosti zasáhne, pracuje v něm s jistotou specialisty. Objal nejen trojliteraturu muslimskou (arabskou, perskou, tureckou), ale i všechny jazyky semitské, z nichž v mládí nejvíce se věnoval ethiopštině, později vedle arabštiny hebrejštině, a nejzazší sféru jeho činnosti tvoří čínština, studium jeho nejzamilovanější. V té obsáhlosti vědění, v tom jarém rozletu po celém světě východním Dvořák podobá se prvým hérům vědy orientální. V hloubce vědění jde se specialisačním duchem své doby. Badání svá Dvořák nucen je poměry vydávati německy. Vždyť teprve v poslední době a jeho přičiněním Česká Akademie otevřela brány své také studiím orientálním, aspoň pokud se essayí a překladu týče; k edicím, práci z nejdůležitějších v oblasti této, kde chybí na kritických vydáních, kamkoli popatříme, dosud pro nákladnost typu nemůže se odhodlati. Ale Dvořák pečoval vždy o to, aby s výsledky svého badání seznámil i český svět, aby z něho sdělil mu to, co jest možno a prospěšno. Vzornou edicí proslulé perské allegorie Fattáhiovy »Husn u dil« (Vídeň 1889) předchází český překlad »Krása a srdce«, v Lumíru 1884. Vydal-li prvý životopis arabského básníka a reka Abú Firáse s výborem jeho poesie německy (Lejda 1895), ve Věstníku král. české společnosti nauk hned na to (1896) stručně reprodukuje ze své knihy vše nejhlavnější a trest tuto provází českými ukázkami jeho básní. Stěžejními pracemi Dvořákovými jsou jeho spis »Chinas Religionen« (Münster 1895–1903) a r. 1908 započaté prvé kritické vydání díváni Bákiova (v Lejdě l. l.). V prvnějším díle Dvořák vnikl jako dosud nikdo do ducha myšlení čínského, přesným rozborem dochovaných textu konstruuje věrný obraz nauk Confuciovy a Lao-tsïovy. Českému písemnictví dal z tohoto svého badání již dříve ve Sbírce přednášek a rozprav »Čiňana Konfucia život a nauka« (1887 až 1889), pak srovnávací studii »Konfucius a Laotsï v České Mysli 1900 a ve Věstníku České Akademie, roč. XIII., studii »Čínský filosof Lao-tsï a kniha jeho výroku Tao-tek-king«, hlavně však »Dějiny mravouky v Orientě« I. Konfucius (Spisů Dědictví Komenského č. 48., 1904), universitní to extensi z r. 1902. Číně vůbec věnoval mnoho statí po česku: »Obrázky z kulturní historie čínské« (Světozor 1889), »Z čínské domácnosti« (ve zprávách České domácnosti 1892), »Rolnictví v Číně staré«, totéž »v Číně moderní« (Athenaeum 1892 a 1893), soubor přednášek z lidových kursů české university »Čína. Popis říše, národa, jeho mravů a obyčejů«. Ve všech těchto spisech jeví se dokonalým znatelem klassické literatury čínské, čínského ducha a života. Znamenitý překlad Ši-kingu, společně s Vrchlickým podniknutý, jehož, bohužel, druhá část ve »Sborníku světové poesie« vinou nakladatelských poměrů, zdá se, že nadobro zamrzla, doplňuje výrazně tuto Dvořákovu činnost sinologa, požívajícího i v anglickém světě, kde jest jaksi středisko sinologie evropské, zvučného jména. K vydání Bákiho Dvořák dlouho se připravoval. Nejdříve úvahami, dlužno-li turecké texty básnické vokalisovati, pak studií o Bákiovi jako básníku a vydáním i německým překladem jeho kasíd (vesměs v Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft). Dosud vydána část gazelu, ostatek s rubá'ijjáty, s dvojveršími a perskou tvorbou Bákiovou nalézá se v tisku a bude tvořiti prvý díl edice celého díváni. Díl druhý určen kasídám a studii. Tak dostane se největšímu básníku tureckému konečně klassického vydání. I při této práci pamatuje Dvořák na prospěch, jejž by z ní měla česká literatura. Chystá výběr nejlepších gazelů Bákiových v českém překladě, z něhož ukázka vyšla již v I. roč. Zvonu 1901. Vedlo by nás daleko, kdybychom na tomto místě měli vypočítati celou bibliografii díla Dvořákova, třeba jen české její části. Toť musili bychom se zmíniti o kommentáři ke Košutovu a Vrchlického výboru »Z díváni Hâfize«, o habilitační přednášce »O kulturním významu Arabů pro Evropu«, o různých statích z arabské geografiky, o jeho studii zoroastrismu. Ale čeho přejíti mlčením nemožno, jsou Dvořákovy překlady z arabského slepce-pessimisty Abú-l-Alá, různé jeho ukázky z poesie čínské, hlavně pak mistrné přebásnění starozákonní »Knihy Rút« a nadevše »Písně písní«. Zde s vědcem spojuje se básník k vytvoření dokonalého obrazu originálu. Metrické překlady žalmů, z nichž něco po různu již vytištěno (na př. v Novém Životě), budou výsledkem namahavé a podrobné metrické rekonstrukce žalmů, kterou s velkým kritickým apparátem učenec náš chystá v publikacích třetí třídy České Akademie. Loňská přednáška v slavnostním výročním zasedání akademie o »Poesii Žalmů« a poměru jich textu náboženského k čistě literárnímu, byla již předzvěstí této práce. V rukopise má Dvořák přichystánu prvou část perské anthologie až po Rúdagího. Studie »O nejstarší poesii novoperské« ve Květech (1880) a ukázky v Máji, které jsou ještě v dobré paměti našich čtenářů, daly již nahlédnouti také do této práce, otevírající nám nový poetický svět. Nebyl by však obraz činnosti Dvořákovy úplný, kdybychom opominuli jeho působení v Ottově Slovníku Naučném. Napsal tam, až na nepatrné výjimky, všecky články z oboru orientalistiky, a jsou mezi tím stati, jež mají nárok na jméno monografií. Tak především řada článků o Číně, dějiny literatury arabské, perské, hebrejské, turecké, vedle nesčíslného množství životopisů a reálií. Ale také jako dlouholetý redaktor Slovníku má o toto monumentální dílo veliké zásluhy. Za jeho vedení rozrostlo do pravých encyklopedických rozměrů i hloubky

a ve svazcích jím redigovaných jest nejúplnější, nejobsažnější a také nejsamostatněji pracováno. Co se týče učitelské činnosti Dvořákovy, dlužno bez ubírání zásluh sporadicky objevujícím se předchudcům uznati jeho primát. Teprve on položil na české universitě základy k soustavnému studiu jazyku orientálních, po léta sám zastával rozsáhlý tento obor, či lépe řečeno, rozsáhlé a tak disparátní tyto obory, vychoval řadu žáků, upravil podmínky pro další vývoj. Za něho dostalo se také filosofické fakultě české konečně orientálního semináře a položeny začátky k praktickým kursum jazyku východních, jež za větší součinnosti naší veřejnosti, zvláště studentské i v neposlední míře poslanecké, mohly by vésti k vytvoření orientální akademie české, jejíž potřebu k osvěžení diplomatických studií rakouských pociťovali svého času již i rozhodující kruhy ve Vídni. Ministr Gautsch aspoň zabýval se již touto myšlenkou. A že by Dvořák byl povolaným organisátorem takového ústavu, není pochyby.

Prof. dr. Rudolf Dvořák — mimochodem řečeno, horlivý sběratel orientalií a starožitností, jehož byt jest již hotové museum orientalní — jest i vzácným příznivcem všech podniku Máje. Tak ještě pro loňský dramatický cyklus Máje dal k disposici svuj překlad rázovité veselohry perské »Vezír lankoránský«. Přejeme muži tak velké práce životní a tak ušlechtilých vlastností osobních, aby dovršená padesátka byla mezníkem jen co do přehledu díla již vykonaného, minulosti, ne co do výhledu v budoucnost. Česká věda má ještě potřebí mnoho jeho sil!

J. B.

LENGYELUV TAIFUN na Měst. divadle Kr. Vinohradů proveden 18. listop. 1910. Nelze popříti, že hra jak dějem tak provedením náleží k pozoruhodnějším novinkám této scény, třebas co do děje řeší tyže problémy lidské duše, jako jiné práce divadelní, zaměniv pouze hrst běžných figurek dramatické tvorby současné japonskými postavami, jejichž psycha zdá se evropskému člověku, zvláště tomu, kdo je blíže nepozoruje, podivnou, záhadnou, nevyzpytatelnou, ve kterémžto názoru Lengyel diváka klidně nechává, neznaje z této psychy, jak se zdá, více, nežli průměrný čtenář novin. Četl nejspíš v literatuře, které se vyrojily spousty za rusko-japonské kampaně, že Japonec jest zosobněná povinnost, neznaje ničeho nad ni, zvláště, když cílem jejím je zvelebení vlasti. Postavil pak na jeviště v skupině konvenčních figur — zdá se, že pařížský život nezná příliš dukladně — dra Tokerama s jeho japonskou kolonií, vznešeného Japonce, jenž je pověřen záhadným (diváku, a zdá se, že i autorovi, aspoň nic bližšího o tom nepovídá) úkolem v Evropě, dle všeho nějaké mongolské konkvisty — také Lengyelovi straší v hlavě »žluté nebezpečí« —. Dr. Tokerama jsa už blízek cíle, dokončení politického elaborátu, dá se strhnouti vášnivou láskou k Heleně Larocheové, herečce, která vznítivši v něm, dosud chladném, nejvášnivější lásku, v nejtoužnějším jejím vzplanutí jej odkopne a zdeptá hrdého muže tak, že vrhne se na ni a zaškrtí ji (modifikovaný prvek Shakespearovský, přejatý z Otela). Aby následky vraždy nezmařily úspěchu Tokeramova poslání, vezme vraždu na sebe mladý Japonec Hironari, kdežto dr. Tokeramo vystupuje jen jako svědek před soudem (prvek přejatý z Bezejmenné paní, Rozvedené paní a jiných starších kusu). Ale doktor Tokeramo přece jen Helenu miluje a hyne pro ni nezřetelnou nemocí v posledním jednání, opuštěn srdcem Japonců. Jen dřívější soupeř jeho, spisovatel Renard Beinsky, a přítelkyně Helenina Tereza, dlí u něho, přilnuvše k němu pro jeho velké neštěstí — trochu nepochopitelně u obou, zvláště u Renarda, neboť vědí, že on Helenu zavraždil. Ale to má býti právě charakteristikon evropského cítění oproti japonské duši, které smrt je něco bezvýznamného — hlavní je povinnost, a tu dr. Tokeramo vykonal.

Některé podružné detaily, jež dobře zrcadlí rozmanité zajímavé stránky života, na př. intimní konference Japonců, dýchající výstižnou náladou nostalgie, kterou režie suggestivně vypravila, od fialových hedbávných portiér se zlatými ptáky o rozpjatých perutích až k zelenavému světlu, jinoucímu se z podivného lustru, od kimon živých barev až po podivné povídky Hironariho, z nichž jedna tolik se hodí na osudy Dr. Tokerama — vše bylo v té scéně tak důvěrně výstižné — až na ty hrbaté Japonce! Jen dr. Tokeramo pana Zakopala byl životný atitudou ve chvílích, kdy nebyl nepřirozeně schnut, byl plný diskretní zamlklosti zlutého vzdělance a takřka z něho dýchala suverenita vznešeného emisara vlasti, kterou zbožňuje. Ve chvílích vášně k Evropance vzplanulé i výtek z ponížení a zhrzení, jež k vraždě ho strhla (— tajfun —) byl naprosto pravdivý, jen ve chvílích skonu, ježto autorem nevěrohodně stilisován, nepřesvědčoval, aspoň mne. Bohémsky duchaplná Helena sl. Šiblové měla dosti pařížské koketnosti lepšího polosvěta, ale dáma tato nedovede vášeň znázorniti jinak než chraptivým hlasem. Žena v affektu může přece míti sonorní orgán! Vedle těchto dvou hlavních postav poutal ještě p. Boleška, založiv svého spisovatele jako nervosního alkoholika originálně — takové typy se vyskytují, jejich ruce stále hrají, jejich dikce je drsná, překvapuje spíše nežli uráží a jímá i postiženého — zajímavý profil. Něco svého podal i p. Zatiranda v roli ješitného professora-japanologa, ale sl. Machová v úloze Heleniny přítelkyně byla málo pařížská a příliš unylá, což je snad více vinou Lengyelovou, nežli její. Překlad kusu (autor prý drama napsal také německy) obstaral pan Dr. Bořivoj Prusík.

a—e.

Toto číslo vydáno 25. listopadu 1910.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 9.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA

MŮJ DÍK.

Za všecky dny, jež prchly po Tvém boku,
Vždy s novou nadějí se spjavše k žití,
V nichž novou sílu dala jsi mi píti
A novou odvahu v tak mdlém již kroku.

Nad propasti že bouřných veletoku
Jsem směl svou unavenou hlavu skrýti,
A moře vzbouřené moh' zkonejšiti
V své dumné písně rozbouřenou sloku.

Za to, že v ideál jsem věřil svatý,
byť klesaje, jsem vždycky vstával znova,
A notoval si píseň o naději!

Byť mrouci, že jsem našel paprsk' zlatý,
Můj přijmi dík, žel Bohu že jen v slova
Se mění, co Ti s celou duší přeji.

V Opatiji, 20. října 1910.

NÁVŠTĚVA.

J. Š.

Já slyšel Vesnu klepat na své dvéře.
Já poznal ji a vycítil ji záhy,
zrak její chvěl se rosou jarní vlahy
a jiskrami jen sršel v raunim šeře.

Proč náhle zachvěl jsem se v nedůvěře?
Co jen mi děl ten pohled její drahý,
tak plný něhy, lásky, štěstí, vláhy,
že zrak můj chvěl se a verš váznul v péře?

A než-li jsem ji oslovil, již děla:
»Já přišla k tobě sama, nevolaná,
proč váháš, mlčíš a se třeseš pouze?«

A v tom, co ústa moje šeptnout chtěla
»ó pojď, já čekám.« ve paprscich rána
již zmizela. Já dosud čekám v touze.

Opatija, 17. listopadu 1910.

JAR. VRCHLICKÝ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Porazil kývá hlavou, hned se chytá a doprovází Dodličku

zavře-li Dodlička
svý modrý vočička,
von jí dá vobě.«

»Podivejte se na slunce, už přelízlo v Klenčí věž,« upozorňuje Manka — »poďme domu, tám bude boží dopuštění, lichva je hladová, ha dobytek mařtal porazí, nebudem-li na polodne doma.«

»Pravda, pravda,« kývá hlavou otec a všichni se sbírají, »dnes ste sikli na mým, ha přičinili ste se, dám dnes na pivo, je mi tak radostno jako huž dávno nebylo, to ta louka mě dycky tak potěší. Děti, prosím vás, až humařu, nedělte ji, ale v celku ji nechte, ajf je pamětnicí, že Porazilue grunt v Klenčí bejval celej. Společně ji koste, společně sena i votavy sušte a vo kopy se tepřiva dělte. I dyž se — nedej Pámbu — někdy pohněváte, tuta louka vás zase dohromady svede ha smíří, na mě si zpomenete, ha já v hrobě ještě se potěším.«

Divně dojat, prosí a napomíná starý Porazil cestou a všichni slibují, že poslechnou, louku v celosti nechají, obě rodiny rukou společnou ji budou hnojit, stoky rýt, kosit i daně platit. Veselí vrací se do srdce všech. Vycházejí z lesa, širý kraj prozářený sluncem leží před nimi, okraj Klenčí — Šimanuc pila i mlýn, Chapalka, pece hrnčířů i Majrova fabrika je vítají — Hadámek najednou vyhodil čepici do výšky, vyskočil za ní, v letu ji chytil, zavejskal a spustil:

»Huž jsme žita posekali —
huž z nich melou mouku,
ječko kosy nabrousíme
na zelenou louku.«

I Martina strhlo sebou živelně, šťastné jeho veselí, Dodličce, když se zpívalo, ani říkat nemuselo, otec také radostně pobroukával — pouze Manka předběhla je o několik kroků a mlčela, protože nebyla zpěvačka. »Dyby mlčili ha neblázníli,« plísnila je v duchu, »dem jako ze svarby, ha ne z práci.« Ale hlasitě slůvka říci se neodvážila.

Sotva sklidili v Klenčí otavy a s luk se odstěhovali, už zase volalo pole. Podzimní setba, hlavně žito a v lepší poloze — na Dílcích nebo na Záhumenci i nějaká věrtel pšenice musí do země, bramborová nať žloutne, schne a černá, »zemecký jabka« zrajou, zelné hlávky bělají se po polích, tuřín jako hlavy veliký i řípa vodnice sama leze z brázdy na povrch — práce všude až se hlava točí. K tomu den valem se krátí, mlha nesleze s lesa celý den, často přeprchává a citelným chladnem ohlašuje se zima.

»Táto, buďte takdobrej, vohlídejte nám teky zejtra stavení, ha spravte dobytek, pojedu s Martinem do města,« zavolal ve středu na samý už večer přes hradbu Hadam.

»Cák bude dělat Dodlička?« namítal otec.

»Dodla s Mankou vobě pojedou s náma — mají tám prej ve městě co kupovat.«

»Aha,« — hvízdl starý, čtverácky se usmál, na dětské karkulky, povijany a čepičky s červenýma mašličkama pomyslil a jakoby ráz povídá: »Jen jeďte bez starosti, dobře prodejte, ha šťasně se vraťte.«

Ve čtvrtek, sotva že ráno odzvonil kostelníkuc strejček ve věži klekání, vyjeli mladí Porazilue. — Vozy pod nákladem rachotily — na každém bylo naloženo aspoň dvacet pytlu »Klenecký pšenci«, jak se v okolí říkalo posměšně bramborum.

Za vozy šly spolu mladé ženy, obě mošny na rukách, velké vlněné šátky na hlavách, povídaly si a radily se, co a kde koupit. Slovo měla Dodlička, protože jako krejčova deera a sama zručná švadlena dobře paráde rozuměla.

»Ach je, dybych měla čas, sama bych si na to díďátko všecko vyšila, štych by nesmíly cizí ruce hudělat — hale sem furt jako v kole, k jehle se nedostanu leda v neděli vodpuldne ha to s bídou zašiju jenom režnou nití, co s Hadamem za tejden roztrháme, — depa bych mohla vyšívat — koukej na mý prsty — samej mozol je mám — jehličku v nich necitím.« A ukázala švakrové upracované svoje ruce.

»Věřím, že je tě krušno,« politovala ji Manka, »ale nic platno, musíš zvykat.«

»Dyť já si nenařikám,« vesele usmála se Dodlička, a drobnými kručky cupala při Mance, jež vykračovala si statně jako voják.

»Vet, Manko, budem si kmotrojci,« znovu po chvíli mlčení rozdělávala řeč štěbetavá žena Hadamova, »ty budeš mýmu ha já tvýmu díďátku křestní mámou.«

»To víš, de pa jindě bysme kmotry sháněli.« Tak za řeči došli až do Domažlic. Před městem u křížku obuly si punčochy a střevíce, spustily zahrnuté šerky a ířtuchy, počkaly na vozy, které kus cesty předběhly, každá postavila se k svému muži a tak vjeli do města. Povozu jelo jako když plátno vleče — silnice se netrhla.

Na náměstí u hořejší i dolejší brány stáli policajti a městští zřízenci, vybírali tržní poplatek z místa a určovali, kam kdo má zajet. Vuz vedle vozu těsně musil se řaditi, až se nápravami skoro dotýkaly, jen aby náměstí stačilo. Dolejší branou přijížděli sedláci z »dolejších« vesnic chodských: Chrastavic, Bořic, Milavče, Kyčova a Mrákova. Většinou měli ve vozech zapřažené koně a jaké koně! Samý groš po těle a na postrojích plno lesklých, mosazných misek, kroužku a přesek. Sotva se zastavili, už řehtali a vzpínali se, tak že je musili — aby se neštěstí nestalo, vypřáhat a do hospod odváděti. Pacholci — pytlík s ovsem přes rameno — pyšně je vedli na dlouhých opratích, dlažba hřměla pod podkovami, ale čím více koně vyváděli, tím byli sedláci na ně hrdější. Dolejší sedláci i jinak hráli bastanty — i cikára už kouřili, párky si kupovali a také mohli — neboť na vozích v plátěných pytlích měli na prodej pravou pšenici, ječmen, žito i oves, prodávali jen obilním obchodníkum, buď Levítovi nebo Cibiánovi, pacholci za ně vynesli pytle na půdu, šesták od jedrného si vydělali a sedlák s cedulkou šel si jen do krámu pro peníze. Inu, hotoví páni.

Tak tomu bylo pod děkanským kostelem k dolejší bráně na obilním trhu. Ale zcela jinak se to pestřilo na opačném konci náměstí mezi klášterem a radnicí. (Pokračování.)

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Jen o svém srdci dál a vlastní o duši
ni slova nehlesl, ač obé přetékalo.
Oč žádal, dosáhl. Však dosáhl tak málo.
Když domu vrátil se a vše si ujasnil,
zřel: pouhý model měl! Kde byl však jeho cíl?
Což nehnala jej k ní víc srdce jenom touha,
než zájem umělcův a jeho snaha pouhá?
Moh doufat člověk též, ne pouze umělec?
Sám řekl si, že ne.

Však uklidněn byl přec.
Což neznačilo to, že sblížit se s ní může,
že může spojiti svou duši s její úže
v těch dlouhých práce dnech? A pak — — ?

Jak krásný sen:
že toho, kterého až dosud trpí jen,
dál trpět nebude, že markýz Longanova,
jí cizí duševně, jí cizí bude znova
i vůbec v životě. Pak nadešel by čas,
kdy on by starati se mohl o ni zas.
Zda dovedl by to? I cítil v sobě sílu,
a cítil důvěru i k vlohám svým i k dílu,
že řek' si: doved bych! Ač nemohl by dát,
co z Longanova pán jí skýtat může snad,
přec mohl dosti dát, by žila spokojena
a šťastna, vážena — — — co jeho, jeho žena!
Ó, kolik živil snu v své duši rozechvělé!
A bylo svátečně mu v duši, vesele,
když přišla poprvé, by modelem mu byla.

Však čím víc blížilo se ukončení díla,
tím více váhal vždy se vyznat, vyjevit
jí nahlas konečně svůj zakřiknutý cit.
Což ona netuší? Což nemluví zrak dosti,
jenž nemuž nahledět se nikdy do sytosti,
ač jeho půvabem se věčně opíjí?
Což může myslit si, že krása linií
a kouzlo rysu jen jej na ni tolik láká?
Tak mnoho žila již, a tak je krátkozraká?
Což nezří, ruka jak mu chví se nad hlínou,
jež ztajit na věky má v křehkou měkkost svou
ten zázrak nádherný, jímž v pravdě tělo její?

Tak na ni ze dne v den vždy hleděl truchlivěji
a téměř s výčitkou.

Zda směl však vyčítat?
Což slíbila mu víc, než nyní dává snad?
Šla pouze k umělci — — — však nešla ke člověku.
A kde že psáno jest, že tam, kde tolik vděku,
být musí také cit? — — — A její minulost,
zdaž věru, neříká už minulost ta dost
o srdci jejím též? Kdo trpěl jako ona,
kdo tím, že krásný jest, už tolik dobra koná,
ten býti nemůže tak zcela bez citu!
A což, když v duši jí, co před ním sedí tu,
též roste náklonnost?

Však, běda, neroste-li!

A co tak váhal vždy, byl Anděl hotov celý.

Však zřel: blíž u cíle ni o píď nebyl též.

Den přijde poslední — — — a po něm nudy šeď,
kdy sám, tak sám a sám tu pracovati bude.

Co všechno stvořit chtěl! A jak je přes to chudé
to dílo, na kterém si tolik zakládal!
A život? Chud je též. A chudě půjde dál,
tak jednotvárně mdlý a vlastně beze cíle.

Co všechno vtěleno chtěl zříti ve svém díle,
a kterak málo přec v něm zřít je k posledu.

A tak bál jejího se po té pohledu,
když, hotov, zdržoval ji ještě, důvod hledal,
by zas ji upoutal, jí odejíti nedal.

Což neřekl jí hned, že soch spí na tisíc
jí v každém pohybu? Co má jí říci víc?
Tu socha jedna jen a trpce bídná k tomu
je teprv hotova. Však v dalekém kdes lomu
se mramor bílý chví, by v posách tisíci
to tělo zachoval, tak skvělé, zářící,
by za sta ještě let vnuk cítil kouzlo krásy,
jíž v těle smrtelném se nesmrtelnost hlásí.

A Mary svolila. Byl pro ni nový svět
v té dílně, ve které si teple zvykla hned.
I ona loučila jen nerada se s místy,
kde nový požitek, pln něhy, nejvýš čistý
ji sladce opíjel, klid doved v srdce vnést:
to blahé vědomí, že tady nutna jest,
že spolupracuje zde na tom díle skvělém
též vlastně duší svou a ne jen pouze tělem.

A znova tedy Jan zas počal pracovat.
Dál zůstal nezkojen však srdce chorý hlad.
Neb stále odkládal a bál se vyznat všecko.
Dost bil se s životem — a přec byl duší děcko,
tak citliv, bázliv tak, jak včera teprve,
by z klidu venkova sem přišel poprvé.

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Kavalec pohladil bělounkou její ručku, jakoby po sametě jezdil, a řekl:

»Milá Aloe.. není jiné pomoci. Přišla na nás řada.. budeme vystřídáni. Už tu člověk příliš zdomácněl.. všechno se tu změnilo, majitel, personál, muzikanti, hosté, ba i ten nábytek.. jenom já tu zustal na památku jako ten lustr u stropu, s kterým si nevěděli rady, když tomuto pelechu dávali nový kabát. Bylo by třeba, změnit lokál.. chodit jinam, a k tomu není dosti sil. Nedovedu nikde usednout.. večer mne to sem táhne vší mocí, a já nedovedu odolat. Sem mne vlekou provazy.. zkusím to ještě jednou a uvážu se na řetězy. Uvidím, jsou-li provazy silnější než řetězy.

Je to zvláštní, nevysvětlitelná věc — měl jsem tu již tolik mrzutosti, stalo se mi tu již tolik příkoří, každý halama si na mne troufal, a já vždycky zase přišel. Dělal jsem už všechno možné, abych se z tohoto proklatého začarovaného kruhu dostal, ale marny byly všechny úskoky a všechna dobrá předsevzetí. Odstěhoval jsme se na Tejnku a začal jsem choditi do hospudky, která měla polovenkovský ráz. Hrál jsem se sousedy šístku, poslouchal jsem jejich povídačky — do půlnoci jsem to vydržel, a když jsem vyšel na ulici, ne a ne se přemoci.. letěl jsem do Prahy jako na křídlech a měl jsem nesmírnou radost, když jsem konečně byl tady, a ovzduší tohoto pelechu mne ovanulo. Zkusil jsem to i se ženskou, snažil jsem se, abych se k ní připoutal.. ale ani to mne nedovedlo upoutati. Holka byla slušná, měla nějaký groš — ale mluvit s ní nebylo možno. Takové jalové, řádní hovory to byly, že jsem se styděl za svoje hloupé, prázdné žvanění.

První její starosti bylo, udělat ze mne tak zvaného člověka, šosáka. Holce to nezazlívám — ale nedovedla to vziti za pravý konec. Krom toho těla — bylo do opravdy vábné — nebylo na ní pranic lákavého. Klouzné knihy nepřečtla za celý svuj život — jejím evangeliem byl časopis, který za to uměla na paměť. Týden jsem to vydržel — ráno jsem se odstěhoval na druhý konec světa. Ještě jsem spal, když její máma přišla za mnou. Jak mne našla, ví milý Buh. Na štěstí jsem měl čisté svědomí — a pozoroval jsem, to že mámu nejvíc mrzelo. Nejsem zbabělec, ale před těmi lidmi jsem utíkal jako zloděj před policajty. Odpoledne jsem už bydlel jinde a z opatrnosti jsem se týden neukázal doma.

Všemu na světě ujdeš — ujdeš nemoci, ujdeš policii, vyzraješ na věřitele, ale neujdeš ženské. To je rozený detektiv. Aloe se dobře pamatuje na radostné překvapení, jež mi tahle rodina způsobila. Jednoho dne seděly tady, maminka s dcerou. Vejdu bezstarostně do lokálu, postavím se mezi dveřmi, rozhlédnu se na všechny strany, a div jsem se leknutím nesvalil, když jsem je tu spatřil.

»A co jste dělal?«

»Mrkl jsem na muzikanty, spustili, a já vzal holku do kola. Takovým způsobem jsem si aspoň pro první okamžik pomohl z rozpaků. Byly obě toho mínění, že je všechno srovnáno, že mají vyhráno. Zustaly tu do rána, doprovodil jsem je domů, a na den jsem měl pokoj. Za týden přišly zase... šel jsem k nim, jakoby se nechumelilo, pohostil jsem je čokoládou a koláči, tancoval jsem, vypravoval jsem jim anekdoty, byl jsem k nim velice roztomilý, ráno

jsem s nimi zase šlapal na Tejnku — a když jsem jim dával s Bohem, řekl jsem docela klidně »na shledanou« — a už se neukázaly, už nepřišly.

»Člověk by vám mohl dokonce gratulovat... to je přece úspěch.«

»Rozumím velmi dobře vaší poznámce. Zase jste prozradil svou neznalost světa. Nemáte o tom potuchy, jaká je nouze o ženicha. Lidé nepohrdnou ani věcí, povalující se na smetišti. Vyčistí se, spraví se — a na prádelníku dělá potom parádu. Tahle tchyně věděla dobře, co dělá... Kdybych byl do téhle pasti padl, možná, že bych se byl jaktěživ už nedostal do hospody. Byli by mne vzali do necek, důkladně vyprali, vymydlili a vypařili, spravili a vyžehlili, a to se neptejte, jak hodného, poslušného a věrného by byli ze mne udělali mužíčka. Nevěsta s takovou matkou nikdy špatně nepochodí. Muže si klidně vzíti pijáka, karbaníka, rváče a záletníka — a všechno z něho vymetou. To jsou ti praví paedagogové — za půl roku sama sebe takový muž nepozná. Kdybych se byl ulomlouval, prosil za odpuštění — už bylo zle, už jsem byl v tom. Utéci jsem jim nemohl, poněvadž by byli šli za mnou na točnu — a proto nezbylo jiného, než jít na ně s úskokem. Stará tu sedčla jako roztopený parní kotel... ještě jedno polínko a všechno bylo v povětří. Odzbrojil jsem ji přehnanou zdvořilostí. Byla chvíle, kdy jsem si myslil, že jsem ztracen. Políbil jsem ji ruku, a už byla jako vyměněna. Ta chasa se chechtala, mně bylo horko, ale ukázalo se, že jsem chytřejší, než všichni ostatní.

»Tady jste v tomto směru nasbíral také všelijaké zkušenosti, že ano?«

»Jste zase na omylu — kdybych tady si něco začal, byl bych teprve hotov. Jsme tu jenom kamarádi... to přenechávám jenom hlupákům. Jsem-li napilý, nejsem k ničemu — to je snad jediná moje dobrá stránka — a jsem-li střízliv, neudělám toho. Přijde sem málo lidí, kteří by se jinde nerozjařili alkoholem. Vpadnou sem a jsou v takovém stavu, že už se nedovedou ovládati. Pozoroval jste, že zdejší zboží není to nejhorší. Holky jsou hezké, jsou pěkně urostlé, potrpí si na parádu, a nováček v takovém ovzduší je jako v Jiříkově vidění. Trochu se stydí, k tomu není ani normální, holka si k němu přisedne, vyřídilku má jako meč. —

»Teď by bylo vaší povinností, slečno Aloe, abyste se zastala svých kamarádek.«

»Pane.. nemáte dnes se svými poznámkami štěstí. Vy si do opravdy myslíte, že je v nás všechna špína, kterou kolem sebe vidíte. Pozoruji vás již delší chvíli, a neušlo mi že se vám Aloe líbí. Máte malheur... věnuje víc pozornosti mně, než vám. Nepovídám to z nějaké ješitnosti.. je všechno vyloučeno.. všechno — aby bylo mezi námi konečně jasno. Jste už rozhodnut, jste odhodlán...«

»K čemu...?« Naprosto vám nerozumím.«

»Povím vám to tedy... Posloucháte mne, ale v duchu si myslíte, kdy konečně se tenhle protiva zvedne a odejde.«

»Mně nikterak nepřekážíte.. naopak...«

»Nemluvíte pravdu.. Jste jako na trni, protože byste rád něco promluvil, k čemu není třeba svědků. Chcete poctíti Aloe svou přízní, čekáte si tu na ni... a z toho právě mám ohromnou radost. Pasu se na vaší nedočkavostí, vidím, jak se nutíte do úsměvu, a zatím máte strašlivou zlost. Ano, pane, zlobíte se na mne — ale jsem k vám šetrnější, než si myslíte. Darmo se těšíte... Aloe není k mání... ani pro vás, ani pro koho jiného... Nechci se dovolávat jejího potvrzení... ale, přejete-li si, i tím vám posloužím...«

»Máte divné způsoby... jste tu doma, a špatně bych dopadl, kdybych vám chtěl odpovědčti tak, jak byste zasluhoval..«

»Dobře... dobře.. o tak zvaný čestný mustek není nikdy nouze. Obžalovaný má právo se nepřiznat. Budiž.. máte pravdu, mohlo by to špatně dopadnouti — s vámi i se mnou. Mám tu domovské právo — dobře jste to pochopil a znamenitě jste vystihl svou situaci. Padne ostřejší slovo, ta banda zmerčí, že se mezi námi něco šustlo... a za minutu jste na ulici, a kdo ví, zda-li byste nemusel hledat pomoci na ochranné stanici. A to by se stalo třeba proti mojí vůli. Když se ta chasa rozkatí, pět policejních strážníku s ní nic nesvede. Je vidět, že jste moudřejší, než jsem si myslil. Teď jsme si tedy trochu tu vodičku zakalili... nevadí... za chvilinku se vyčistí. Vím, že byste si rád ulevil — ale nezbude jiného, než udělat to docela po tichu. Vaše oči a vaše zsinalost to prozrazuje... Chápu to a proto vás šetřím. Přiznávám se, že jsem byl okamžik na váhách, nemám-li vám dopřát takový odchod. Tady jsem, pane vzácný, já pánem. Vaše popularita, vaše sláva, váš věhlas by vám pranic nepomohl. Byl byste šel domů bez klobouku, bez límečku, bez kravaty... vypadal byste hůř, než drátenik. Ve vašich očích jsem hadrák, pobuda, pokoutní škrabák — ale jsem přece jenom kavalír.«

Kavelec dal znamení muzikantům, kteří spustili valčík.

Byl to poslední kousek, který zahráli. Sklepníci shasli světla a otevřeli okna. Denní světlo

zaplavilo lokál. Ze zdola bylo slyšet hlasy prodavaček, svěží hovor obecenstva, jež proudilo mezi krámky. V lokále se všechno změnilo, všechno vypadalo jinak. Slunce odhalilo špínu, kterou zakrývalo elektrické světlo. Na všech tvářích bylo vidět únavu a zemdlení. Aloe otevřela okno a ssála v sebe čerstvý vzduch. Slunce na ni svítilo plným proudem. Byla bílá jako vodní lilie, ale byla krásná.

V lokále došlo k vyřizování různých záležitostí. Sklepníci dělali účet, odevzdávali peníz a počítali, kolik jim zbylo, co přijali na odměnách. Ze sousední vinárny, která byla od kavárny oddělena pouze chodbou, vyhrnula se společnost asi deseti lidí. Tenký človíček, mladík asi dvacetiletý, vrávoravým krokem vstoupil do lokálu, hodil na stul dvacetikorunu, a poručil si na cestu písničku. Byla to družina pražváštních lidiček. Věkem mohli to býti studenti, ale celé jejich chování, jejich řeči prozrazovaly, že panáčkové valného vzdělání nemají.

»Jsou už třetí den v tahu«, informoval nás pan vrchní, »a utrácejí jako mladí Rotšildové. Jenom tady pustili aspoň tři sta korun.«

Ke stolu přiběhla holčina s rozcuchanou hlavou. Bylo viděti, že je zmořena alkoholem. Vycenila zoubky, sáhla za ňadra a vytáhla několik modrých papírků.

»To jsem měla dnes znamenitý den«, libovala si... »hoši rozdávali desetikoruny, jako by to byly tramvayové lístky. Vidíš, Aloe, jak jsi hloupá... ty bys jich byla dozajista nabrala mnohem víc. Jsi za to hodná... hubičku ti za to dám, chceš-li... ty jsi tuze nebezpečná konkurentka... A to tu pořád sedíte takhle na suchu? Tam je vám lahví vína... plničký stul... chcete, já vám jednu zobnu. Ostatně... schovala jsem si dvě pro strýce Příhodu... schovala jsem je na tak bezpečném místě, že na to nikdo nepřijde... vypijeme je... nechcete?«

Holka ani nečekala na odpověď. Rozhodila po stole chumáč pětek, naslinila si ruce, srovnala je a kladla je na sebe.

»Byl už nejvyšší čas«, povídala při tom a radostí se celičká tetelila, »by mi taková pořádná kavka vběhla do ruky. Nemám prádlo, nemám boty, a v těchhle hadříčkách už dávno nedělám žádnou parádu. Šedesát korun... jenom šedesát korun..!« zvolala zklamaným hlasem... »myslila jsem, že mám mnohem víc. Že mi některá ta opice dvě nebo tři pětky vyfoukla! To není možné... měla bych jich míti aspoň deset.«

»Prohlédněte si líp svou kasu...«, prohodil Kavelec... »možná, že bude ještě něco v dolejším šuplíku.«

»To je pravda.. to je možné...« chytla se nápadu holčina... Počkejte, hned jsem tady... musím se svléknout do košile a pořádně se prohledat.«

»Vsadím se«, řekl znalecky pan vrchní... »že to je nějaký defraudant. Klouček má peněz jako třísek, a rozhazuje je plnýma rukama.«

»Na to přece jenom tuze pitomě vypadá,« soudil Kavelec.

»To se brzo dozvíme,« řekl pan vrchní..., »dost možná, že za hodinku nebo za dvě bude po nich sháňka. Čekám každou chvíli, že se otevrou dveře, a že vstoupí detektiv...«

»Spíš maminka nebo tatínek,« trval na svém Kavelec. Tenhle zelený hrášek je praobyčejný domácí zloděj... přišel tátovi nebo mámě na spořitelní knížku, nějakou stovku z ní vypil, a dřív nebude mít pokoj, dokud peníze do posledního haléře neprobije.

»Sláva... sláva, už jsem to našla,« vrazila do lokálu holka s jásavým křikem... »já věděla, že musím míti mnohem víc... Dělala jsem z pětek trubičky, a ony se mi dostaly až k pasu. Tu máš, Aloe, pětku, za to, že's mi nekazila obchod.«

»Vemte ji,« domlouval vrchní... »je vám beztoho zrovna tolik dlužna... aspoň budete vyrovnány.«

Mladík, jenž na první pohled prozrazoval, že k penězum přišel nějakým podivným způsobem, vyňal tobolku z náprsní kapsy, rozevřel ji, a deseti a dvacetikoruny v celém dešti vypadly. Dvacet rukou po nich sáhlo, sbíralo je a dávalo mu je do tobolky.

»Škoda, že jsem také nepřiskočila,« litovala holčina, jež nabízela družce pětku... »mohla jsem mít o jednu víc.«

»Jste to pěkná sebranka pohromadě, jen co je pravda,« poznamenal Kavelec.

»A co jiného máme dělat? bránila se holka.. mají ho oškubat jinde, oškubeme ho tedy my zde. Takového maňáska hned tak neuvidíme... První chvíli jsem si z toho dělala svědomí... ale vždyť on do člověka ty peníze zrovna cpe...«

»A jak k těm penězům vlastně přišel?« ptal se Kavelec.

»Povím vám to...,« šeptala holka, »ale neprozraďte mne. Se vším se mi svěřil... sestra jeho se vdává, a měla připravené peníze na výbavu. Přišel na ně náhodou a ukradl tisíc korun.«

»Jak se jmenuje?«

»Kříž — Pavel Kříž... jeho otec má velkou truhlářskou dílnu.«

»Ták...? Jeho tatíka znám... je to hodný, milý člověk. Kam ta banda táhne?«

»Jdou prý do páry... tam se trochu vyspí a potom jdou zase na flám.«

»Dej sem korunu?«

»Nač?«

»Povídám, abys položila na stůl korunu.«

»Tady je.«

»Křikni na posluhu... támhle jde... vidíš ho?«

Holka poslechla a učinila, co Kavelec poručil.

»Oškubala's ho pořádně... ať máš aspoň zásluhu o to, že se něco z těch peněz zachrání. Kam jdou?

»Na Žofín.«

Za nějakou minutu vstoupil posluha.

Kavelec ho posadil vedle sebe a šeptem mu nařizoval:

»Dojděte k panu Křížovi, truhlářskému mistru... víte, kde má dílnu, že ano?... řekněte mu tolik: Váš hodný synátor utrácí hrůzu peněz. Dvě nebo tři stovky jsou už v pekle... Záleží-li vám na tom, učinit jeho řádění konec, najdete ho v páře na Žofíně. Tady je koruna...«

Panáček se právě otáčel uprostřed lokálu jako větrník.

»Kam jdou?« ptá se posluhy.

»Tam ten pán u okna mne někam posílá...«

»To je škoda... no... vědi co...? Přijdou za mnou na Žofín... rád bych někomu poslal kytici... tak nezapomenou... jsem v páře... na Žofíně...«

»Tak nezapomenou,« volal Kavelec... »v páře... řeknou, že by se doporučovala drožka....«

»Kdo pak by jezdil v drožce...«, blábolil panáček... »jen řeknou, aby si raději vzali fiakra...«

»Prosím... všechno vyřídím...« klonil se posluha.

»Oni jsou nějaký hodný člověk... To zasluhuje odměnu. Dám jim něco napřed...«

Mladík vytáhl hrst drobných a hodil je posluhovi do čepice... (Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

(Pokračování.)

A jindy zase, brzo po prohlášení Černé Hory královstvím, přival lidí strhuje nás s sebou před palác. Každé chvíle, téměř nepřetržitě přicházejí Černohorci a Černohorky, aby byli na chvíli tváří v tvář svému skutečně otcovskému panovníku. Rozlehne se nadšené »živio!« a král s královnou objevuje se na nevysokém balkonu. Kyne zástupu, děkuje, přejde sem tam balkonem a zapaluje si svoji oblíbenou cigaretu.

Avšak národu se nechce tentokráte odejíti, proto král opouští balkon a sestupuje před palác.

»Musím k vám blíž,« praví laskavě, a v pulminutě jest zase obklopen lidem.

A tu slyšíme jednu z oněch významných řečí královských, jaké se promlouvají k národům jenom s výšin trůnu.

Prostými, nehledanými slovy, nenapsanými dříve na list papíru, přece však nanejvýš výmluvně a srdečně král vysvětluje svému lidu, že povýšením knížectví na království pranic se nezmění v dobrém poměru panovníka k národu. Přesvědčuje jej, že povýšení to netýká se pouze jeho, krále, a panovnické rodiny, nýbrž hlavně lidu, národa, kterému také náleží o to největší zásluha.

Lid tiše poslouchá a teď se odvažuje odporovati.

»Nikoli my, prostí lidé, ale tys to učinil, ty jediný máš o to zásluhu,« slyšeti je osmělený sbor hlasů, a když lid nedopustil a trval na svém, že všechnu tu slávu a významenání černohorského národa zjednal mu toliko jeho gospodar, král ukazuje k balkonu a praví, že veliká část zásluh náleží také královně. Vypravuje, jak Milena miluje svůj lid, jakou radost měla z ušlechtilého činu královny italské Jeleny, když položila základ k dětské nemocnici na Cetyni, a jak královna se těší ze všeho, co přináší Černohorcům dobro.

To jest veliké slovo u Černohorců, prohlašovati ženu za účastnici mužových zásluh, ale zde je promluvil sám král jako významné heslo k uznávání ženina významu, lid zprvu poněkud zaražený brzo chápe a provolává královně své upřímné »živio!«.

A brzo se nachomýtáme k jinému podobnému výjevu. Zase zástup Černohorců a zase král Nikola v jeho středu. Jsou to lidé z Katunské nahije, v níž leží Něguš a Cetyň. Katunská nahije jest nejvlastnější částí Černé Hory.

Král přívětivě promlouvá s některými muži, a marně při tom pátráme po sobě menší známce tvrdosti a bezohlednosti nebo pánovitosti, jakou by ho rádi obdařili známí zlehčovatelé Černé Hory a jihoslovanských národů. Usmívá se laskavě, hlas jeho jest lahodný a měkký jako zajisté jest měkké také jeho srdce. Na konec se loučí těmito v pravdě hlubokými slovy:

»Vám děkuji, staří, a vy mladí — ve vás důvěřuji.«

V těch slovech král Nikola lapidárně vyjádřil své panovnické vyznání Černohorcům a Černé Hoře.

III.

Na Cetyni jsme se sešli s krajanem, ruským státním radou Janem Vaclíkem, u nás také dobře známým, který vedle Čech a Ruska pokládá Černou Horu za svůj třetí domov. Již před půlstoletím byl tajemníkem předešlého gospodara Danila, letos, ač kmet 84letý, prohánět se po Cetyni mezi junáky také jako ještě mladík, u dvora bývá vždy vítaným a milým hostem.

Ten nám vypravoval velezajímavé a vzácné podrobnosti z historie Černé Hory před padesáti lety a z prvých panovnických dob nynějšího krále, vznikalo v nás až pokušení napsati je českým čtenářům, ale neodvažujeme se toho, poněvadž Vaclík, který již roku 1858 psal francouzská pojednání o Černé Hoře, jistě ještě vydá nebo zanechá veřejnosti svoje velice cenné paměti. Ukazoval nám a líčil, jaká byla za Danila a na počátku Nikolovy vlády Cetyň, kterou tehda tvořil monastýr s pověstnou věží lebek a několika kněžími.

Ještě před dvaceti lety počítaly se v Cetyni pouze dva tisíce obyvatelů, letos jich má černohorské hlavní město již čtyři tisíce, největším městem však jest asi čtyřikráte větší Podgorica, všechny známky pak bezpečně ukazují k tomu, že s novým černohorským královstvím také sídelní město překvapí brzkým vzrůstem a všestranným pokrokem. Uskuteční-li se pak obecná tužba, aby Cetyň byla spojena s ostatním světem drahou, byla by tím rozřešena hlavní podmínka jejího rychlého rozvoje. (Pokračování.)

POUČNÁ POVÍDKA.

Byl u nás ve Vodňanech jeden řezník, muž mravně zachovalý a bohabojný. Řádně plnil své povinnosti občanské i náboženské, předepsané daně platil u berního úřadu téměř s úsměvem a v kostele každou neděli v první řadě literáckých lavic na kuru vyslechl kázání a zůstal přes celou Velkou svatou mši, modle se z knížek a zpívaje též s druhými ke cti a chvále Boží. Jako národovec, vlastenec vynikal nejméně duhou ctnosti, byl členem všech spolků místních, volil řádně podle kandidátní listiny strany, která měla v městě většinu a také ve vysoké politice dělal co mohl, opětovně v obecním zastupitelstvu projevil svým hlasem důvěru poslancům, odsoudiv jednání vlády, jíž jinak choval u veliké úctě.

Občan jak se patří zkrátka, bezúhonný a všeobecně vážený.

Jednu malou slabůstku měl tento výborný člověk. Neměl rád, když ho někdo upomínal o nějaké povinnosti, závazky učiněné.

Přišel k němu jednou venkovan prostý, který do města ze své zapadlé vesnice přicházíval tak za uherská léta. Domníval se, že má nějaký nárok za řezníkem a v neděli jednou přiležitostně se přihlásil o své.

Špatně pochodil. Náleží mu to, ano, pravda, má na to právo, svaté právo, nikdo to nemůže dostat nežli on. Ale jak se může opovážit to chtít?

Sedláček nerozuměl, měl všecko za tak samozřejmé. Může přece požadovat to, o co žádá, a tedy to požaduje. Nechce jiného nic, nežli co jest jeho po spravedlnosti.

Teď bylo zle. Řezník se rozkatil. Venkovan čepici a sukovici nechal pokorně za dveřmi a řezník svou nejlepší hůl našel snadno. Nejen pes, když se chce bít, podle přísloví, také člověku aby se mohlo nabít, najde se hůl vždycky. Sedláček byl zkrátka bit, namláceno mu pořádně a všestranně; potom vyhodil ho řezník z domu na ulici.

Zde se sedláček vzpamatoval. Nadávat však, jak by se bylo slušelo, nebýl s to, neboť byl všecek ztrnulý nad křivdou, která se mu stala. Hrozil tedy mlčky na dům, z něhož tak nepěkně vyletěl. A k několika jen lidem vesnickým, k němu přispěchavším, postěžoval si, požaloval

Byl by s nimi odešel, aby své hoře zapil.

Ale tu se na ulici objevil řezník.

»Co se vám stalo, drahoušku?« otázal se soucitně venkovana zasmušilé tváře.

A nečekaje ani na odpověď, řekl sám na otázku svou v nové otázce:

»Oni vám natloukli? — Člověče nešťastný! Tak oni vám tedy za všecko ke všemu ještě natloukli!« vrcholil svou lítost. »A kdo vám tak natloukl, člověče drahý?« s pohledem nevinným jal se vyzvídati.

Kolem se zatím nakupily houfy lidí.

»To se podívejte, lidičky, jaký je teď svět zkažený,« oslovil je řezník. »Takové bezpráví se může spáchat za bílého dne! Je to svědomí? Řekněte, lidičky! — Je tohle nějaké svědomí? — — Takovému hodnému člověku a tolik mu ublížit — — Hanba je to, věru!« — Obrátil se k davu přísně. »Hanba, povídám!« — —

A po tě vykročil ke kostelu, zvonili právě na slovo Boží.

Také ostatní se rozcházeli. Usmívali se mnozí potměšile. Znali dobře svého řezníka. Věděli jistě co a jak se stalo mezi ním a nezkušeným venkovanem. Ale kdo by se do toho míchal? Uznali za dobré, raději o všem pomlčeti.

Jeden z přátel vesničana více úžasem ještě než zlostí se chvěje, začal sice něco aspoň napovídati o věci, byl však hned umlčen.

Sedláček sám ho tahal za šos, aby přestal.

Začal dostávat strach, aby ho ke všemu tady v městě nezavřeli do šatlavy pro pobuřování, a dal se na útěk....

Pryč! — Pryč z toho hnusu a puchu! — —
Z kostela se velebně ozývaly varhany.
Nábožná obec tam dlela na modlitbách.
Řezník v první řadě literáckých lavic na kuru.

* * *

Je teď už dávno mrtev ten vodňanský řezník.
Umřel.
Ale nevymřel . . .
Žije v Čechách všude dosud.
Celá společnost česká bývá dost často tím řezníkem z mé poučné povídky . . . ites.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

ZMATEK S MÁCHOVÝM NAROZENÍM. Skoremi každý časopis uváděl jiné datum. Zaznamenali jsme, že Karel Hynek Mácha se narodil 15. listopadu 1810, slavnost stanovena na desátý listopad jakožto den stých narozenin pěvcových, jiné časopisy byly toho mínění, že správným je datum 16. listopadu 1810. Sdělení časopisu Máje, že za den narození Máchova sluší považovati 15. listopad, poněvadž v matrice je provedena korrektura, tomuto číslu odpovídající, vyvolalo živou diskussi, a redakce dostala několik dopisu, v nichž žádáno o vysvětlení a přesné stanovení data. Odebrali jsme se proto s panem konservátorem Heraimem na faru Panny Marie Vítězné na Malé Straně, v jejíž knihách důležitý zápis se nalézá. Pan farář Rathauský vyšel nám vstříc s nejroztomilejší ochotou a matriku nám předložil. Oznamujeme, že jsme našli ve farní knize lit. E. (Matrica baptizatorum 1806—1818) na str. 113. toto:

Bezprostředně před Máchou je zapsáno, že dne 6. listopadu r. 1810 se narodil a dne 7. listopadu t. r. byl pokřtěn Josef Lukeš. Následuje zápis o K. H. Máchovi, a hned za ním je zaznamenáno, že dne 15. listopadu 1810 se narodil a dne 16. listopadu t. r. pokřtěn byl Karel Borom. Sulla. Všechny tři zápisy, o Lukešovi, Máchovi a Sullovi provedeny jsou jednou rukou — psal je tehdejší farář Grellet.

Datum narození Máchova je měněno, resp. přepisováno. Korrektura nebyla, bohužel, provedena tak, aby nevylučovala jinou domněnku. Cifra je tak záhadná, tak zkomolená a různými kličkami zkombinovaná, že připouští několikerý dohad. Prohlíželi jsme číslo tři, šestero očí bedlivě zkoumalo každý háček, každou kličku — a nemohli jsme se shodnouti, které číslo je to pravé. Je to skutečně zajímavé! Jednu chvíli se ti zdá, že to je desítka, díváš-li se z větší vzdálenosti, vidíš pětku, ale v té jsou zároveň obsaženy kontury šestky, ba dokonce se zdá, že tam původně byla sedmička! Které číslo je správné? V matrice je zapsáno, že Mácha byl pokřtěn téhož dne, kdy se narodil.

Pan farář Rathauský předložil nám jinou knihu, tak zvaný: Index baptizatorum. V této je zapsáno, že Mácha se narodil dne 16. listopadu. Připomenouti však nutno, že tento Index nevznikl současně s matrikou, že byl sestavován mnohem později. Zjistili jsme, že Index sestavoval a psal tehdejší farář u Panny Marie Vítězné P. Kolenatý, jenž na faře této působil od r. 1828 do r. 1849. Byl tedy Index sestavován a na podkladu matriky spisován při nejmenším osmnáct roků na to, když se Mácha narodil.

Ptal jsem se pana faráře, které datum by napsal do křticího listu, kdyby byl o listinu tuto požádán. — »Napsal bych rozhodně 16. listopadu,« řekl pan farář — »poněvadž podle situace není jiné datum pravděpodobnější.« »A kdo asi provedl tuto korrekturu?« ptám se dále. — »Kdo jiný, než farář — ale dozajista nikoliv o své újmě. Jistě někdo přišel, a upozornil, že datum v matrice zapsané není správné. Mohl to býti sám Karel Hynek Mácha, jenž přišel na faru o listinu, kterou právě potřeboval. Mohlo to býti tehdy, když se chtěl ženiti anebo když žádal o pas — ale pravděpodobnější je, že korrektura provedena na přání rodičův, otce nebo matky — těm se ovšem z pochopitelných důvodů vždy spíš dá větší víra, než dítěti — to nic neví, to musí jenom věřit ve slova svých rodičů. Korrektura měla být provedena ovšem jinak — číslo mělo býti přeškrtnuto a správné mělo býti napsáno vedle.«

Podle barvy inkoustu je vidět, že korrektura byla provedena mnohem později. Poněvadž se ukázalo, že není možno docíliti shody, a že číslice dá se řešiti několikerým způsobem, požádal jsem pana faráře o dovolení, abych směl důležitý zápis z matriky fotografovati.

Důležitým tímto dokumentem ve věrné fotografické reprodukci doplňujeme článek rodokmenový a ponechávámé veřejné kontrole k rozhodnutí, byla-li domněnka p. konservátora J. Heraina a moje, že číslo sluší považovati za patnáctku, správna nebo nesprávna! Připomínáme, že závažnou podporou pro toto řešení byly oba zápisy sousední — před Máchou a za Máchou!*)

JUDr. R. J. Kronbauer.

— —

*) Zaznamenali jsme v čísle, věnovaném památce Máchově, že podle zápisu v matrice litoměřické

»DAS DEUTSCH LIED« OD ČECHA NEBO NĚMCE. (Z listkového katalogu konservátora J. Heraina.) Novinami — německými i českými — proběhla zajímavá zpráva. Jednalo se o konečnou rehabilitaci skladatele nápěvu k národní německé písni, jež byla řadu let v klatbě a jež nedávno slavila ve Vídni svoje vzkříšení. Byl totiž komponista J. W. Kalliwoda v podezření, že je Čechem. »Nepomohlo ubohé písni,« psala »Union«, že byla německou, dokonce jadrně německou, poněvadž její původce trpěl nezhojitelným nedůvěrem původu (— an einem unheilbaren Abstammungsfehler litt —), neboť je známo, že se Kalliwoda nikdy za příslušníka českého národa nepovažoval. Však, bohužel, Kalliwoda narodil se v Praze, jeho rodičové dali mu na cestu do života jména dvou českých patronů, Jana a Václava, vzdělal se na konservatoru a byl činným v orchestru zemského divadla, až ho kníže Fürstenberg v Donaueschingen jmenoval dvorním kapelníkem. »Podezření« bylo tedy zdánlivě odůvodněno a skorem třicet let byla píseň (»Das deutsche Lied«) bojkotována. Tu ujal se ubohého komponisty dvorní sekretář vídeňský Dr. Strunz, a jeho úsilovnému archivnímu bádání, jež sahá až do XVII. století, podařilo se zjistiti, že Kalliwodové pocházeli — z velkovévodství Bádenského. Jak Kalliwodové dostali se z Badenska do Prahy, není prozatím vyjasněno.«

Zde se stal omyl — právě to je zjištěno nade vši pochybnost. Zdá se, že badateli německému ušel závažný rodokmenový článek. Nemůžeme a nechceme ovšem pochybovati o tom, že nějaká rodina jména Kalliwodova, snad jejich bližší příbuzní, pocházeli z Badenska, ale faktum je, že Kalivodové, z nichž pochází J. V. Kalivoda, skladatel německé národní písně, nepřišli z Badenska, nýbrž z Moravy!

Listkový katalog konservatora J. Heraina obsahuje tato zjištěná a zaručená data: Kalivoda Jan Václav, hudební skladatel a kapelník knížete Fürstenberka v Bavorsku, nenarodil se, jak Riegrův slovník omylem zaznamenává, dne 1. února 1801, nýbrž dne **21.** února 1801. Dle zápisu ve farní matrice u sv. Mikuláše na Malé Straně byl J. V. Kalivoda téhož dne pokřtěn. Otec jeho Antonín Kalivoda, kočí u hraběte Černína, narodil se v Lesovicích na Moravě, a bydlel v čísle 192 (nesm. číslo 13) v Tomášské ulici na Malé Straně. Manželkou jeho byla Terezie, rozená Pohlová (jinde psáno: Polinová) z Uher. Syn jejich dostal jméno po kmotrovi, jenž jmenoval se Jan Václav Fischer a byl kuchařem.

Doleží jí záznam popisního úřadu pražského, dle kterého vyzvedl si Jan Václav Kalivoda dne 22. října r. 1882 pas (č. 54695/32880) a hlásil, že jde do Donaueschingen, kde nastoupil místo u knížete Fürstenberka jako kapelník.

J. V. Kalivoda měl také známost v Praze a zde se také oženil. Dne 27. září 1822 vyzvedl si tiž u magistrátu obce pražské povolení k ženitbě. Hlásil, že pojme za manželku Terezii Brunettiovou, a svatba že bude u sv. Havla na Starém Městě. Udal tenkrát, že je mu 23 let — ale pravda to nebyla. Bylo jim teprve něco přes dvacet — nějaký rok si přidal, poněvadž asi se styděl — za svoje mládí! Dle záznamu fary u sv. Havla konaly se oddávky dne 15. října 1822. Ženich, Jan Václav Kalivoda, hlásil, že jest z Prahy rodilý, synem otce Antonína Kalivody, štolby[1]) (Stallmeister), a matky Terezie, rozené Pohlové, stár 24 let (21 — roku ve skutečnosti). Nevěstou byla slč. Terezie Brunettiová, rozená z Prahy, dcera Jáchyma Brunettiho, pražského měšťana a majitele dvora. Matka nevěstina, také Terezie Brunettiová, byla zpěvačkou u stavovského divadla a jako vdova, majíc 1000 zlatých penze, provdala se dne 4. května 1829 za Františka Maxmiliána Knížete, hudebního umělce, rozeného ze Brve. Zaznamenán jako regenschori u sv. Havla.

Kníže zemřel dne 23. července 1840, raněn byv mrtvicí, když se koupal u ostrova Žofínského, maje věku 56 roku. Od něho pochází mnoho nápěvů k národním písním.

O Kaliwodovi zaznamenává »Bohemie« dne 12. listopadu 1847 v č. 181 tuto zprávu: »Od několika dnů dlí v Praze kapelník knížete Fürstenberka Kaliwoda z Donaueschingen, náš krajan a žák pražské konservatoře, za tím účelem, aby dirigoval při zkoušce opery, jím komponované, která bude provedená asi za čtrnáct dní. Opera se jmenuje »Blanda«, je tříaktová a je komponovaná na text, jenž nalezl se v pozůstalosti Fr. Kinda.«

Je tedy zjištěno, že Jan Václav Kalivoda, skladatel německé národní písně, narodil se v Praze, otcem jeho že byl Moravan, matka že narodila se v Uhrách, že J. V. Kalivoda v Praze byl vychován a že tu studoval, zde měl lásku a zde se oženil, a že teprve z Prahy dostal se do Donaueschingen, jak to dokazuje žádost o vydání pasu. Je tedy zjištěno, že Kalivodové dostali se z Moravy do Prahy a že J. V. Kalivoda z Prahy přesídlil do Donaueschin-

---

pěvec Máje zemřel na tak zvanou cholerinu. Spisovatel p. Karel Jonáš, jenž v Máji uveřejnil lyrickou scénu »Byl lásky čas« a jenž k tomu cíli příslušnou literaturu studoval, upozorňuje, že přišel na zajímavé místo, jež by správnost udání v matrice podpíralo. Píše totiž Arbes toto: »Domácí chtěl nemocnému Máchovi zjednat někoho k obsluze; ale nenašel nikoho, kdo by se úkolu tomu chtěl podrobiti. Mělo se všeobecně za to, že ochuravěl Mácha cholerou, a tu se každý obával, aby se nenakazil. Útrpné ženě domácího nezbylo tudíž, nežli podrobiti se úkolu tomu s nemalým sebezapřením.«

[1]) Zápis (Nové Město — popis z r. 1822—24) praví: Kalliwoda Johann, syn vdovy Terezie po kocím z Nižburku, Zögling im Conservatorium č. 50.

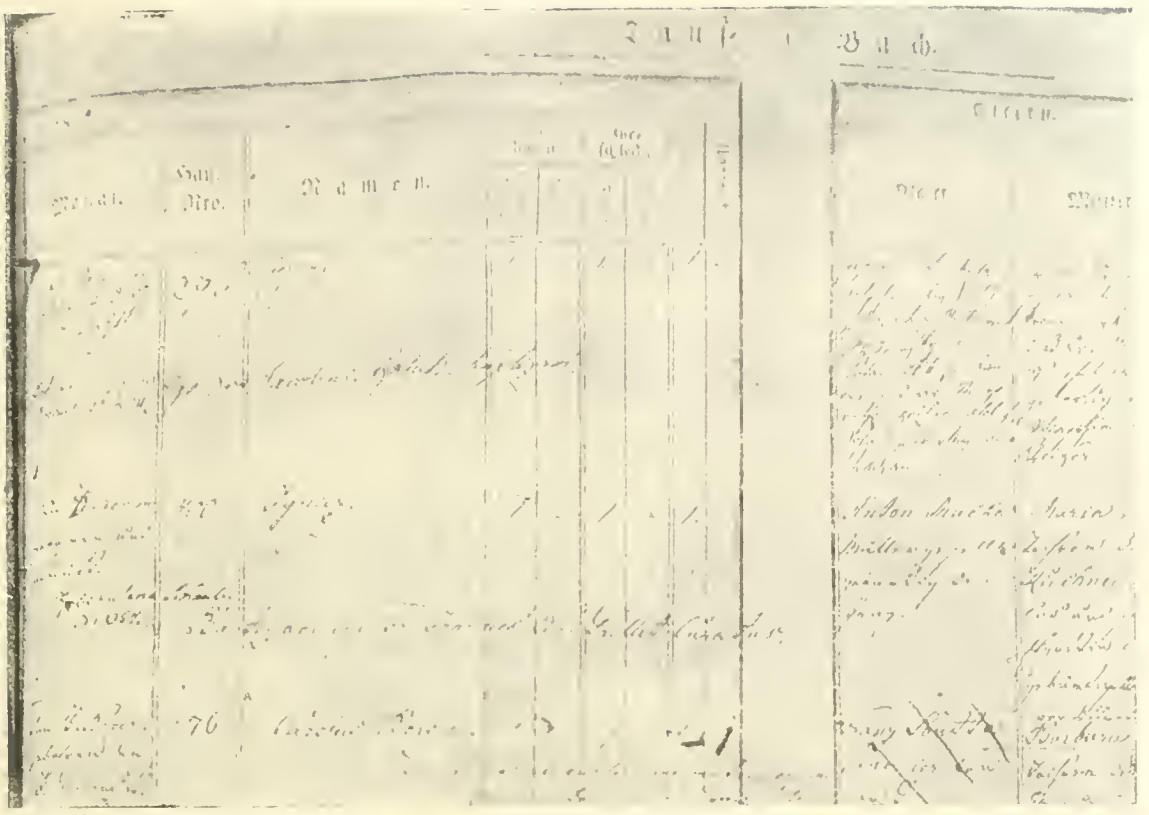

FOTOGRAFICKÝ SNÍMEK MATRIKY, V NÍŽ ZAPSÁNO MÁCHOVO ZROZENÍ.

gen. V pražských zápisech není však nejmenší zmínky o tom, že by Kalivodové pocházeli z Bádenska!

JUDr. R. J. Kronbauer.

LITERÁRNÍ ODKAZ LAD. STROUPEŽNICKÉHO. V majetku pí. Lud. Havlové v Blatné nalézá se dosud obsáhlá sbírka rukopisů Lad. Stroupežnického z velké části literární veřejnosti neznámých a pro studium o způsobu tvoření i budoucích plánech autora »Paní mincmistrové« nanmoze velmi směrodatných. Kromě pěkně napsaného rukopisu Stroupežnického dramatu »Na Valdštejnské šachtě«, z jehož dat nad jiné je zjevno, s jakou improvisační čilostí spisovatel tvořil svá vrcholná díla dramatická, sbírka pí. Havlové obsahuje ještě celou řadu chvatně nahozených skizz i nápadů, jakož i několik hotových prací, širší veřejnosti dosud nepřístupných. Z těch i oněch jmenuji alespoň: humoresku nazvanou »Vzpomínka, věnovaná věrnému příteli,« jímž myšlen je autorův pes »Karo«, prý »furiant a aristokrat mezi psy«. Dále taktéž vypracovanou již humoresku »John Midlifet a jeho mouchy«, líčící spor Johnův s mouchami, jež teprve po mnohých manifestech a prohlašováních podrobí se ústavnímu životu a Midlifeta jmenují »lordem protektorem much«. Pak skizzu k povídkám »Mušketýr« (patrně příběh o junkeích »drába« v XVI. st.), »Soud lidi«, »Honza Šimánek, básník« (skizza k »charakterní studii«), »V Praze 1876 v letohrádku bývalém na Větrově« a mnoho jiných podobných náčrtů k povídkám i veršům; konečně citáty, výstřižky z novin, výpisky z archivů a m. j.

Zajímavější a také cennější než tyto prosované práce jsou však v literárním odkazu Lad. Stroupežnického rozvrhy jeho prací dramatických. Z mnohých, bohužel, uchovaly se pouze nadpisy, či skrovné náčrty s připojenými exposicemi. Z nich zaznamenávám alespoň: Tragedii o 5 dějstvích »Záviš z Falkenštejna« (jen titulní list) — »Pohřeb poctivosti« (taktéž) — skizzu k historické aktovce Herbář« — nástin veselohry v jednom dějství »Kokerdalo« — přípravy pro dramata: »Alchymista«, »Popelnice«, »Druhá generace«, »Nový ředitel«. Ve fragmentech, často velmi obsáhlých, zůstaly: drama ve třech dějstvích »Potomek exulantův« (děj z l. 1741—1742), historická veselohra o 1 dějství »Zvikovský drak« (z ovzduší Zvíkova) a veselohra »První várka« (z ovzduší »Pánského čeledníku«).

Konečně hotové práce scénické tu jsou: po způsobu starých karnevalových her rýmovaná scéna

»Tragedie Masopustu« (v níž vystupují »pan« Bachus, »pan« Venus, Opat, Satan a v konec nezbytná Smrt) a konečně: truchlohra o 5 dějstvích »Král Třtina«, na niž zvláště upozorňuji. Neznámé toto dílo Lad. Stroupežnického uchováno je ve vzorném rukopise autorově (patrně přepisu) a zcela k uvedení na jevišti upraveno. Dějově líčí obležení Babylonu vojskem perským a známý legendární pád Belsazárův. Pokud se doby, v niž drama toto bylo tvořeno, týče, dle jistých známek (také dle rukopisu) spadá asi do mladších let autorovy literární práce, nepochybně do r. 1878, kdy ve Světozoru otištěna byla poprvé Stroupežnického báseň »Den soudu«, dějem s dramatem skoro zcela totožná. Práce scénická je ovšem nepoměrně vznosnější i literární hodnotnější, a bylo by opravdu záslužno, aby některá z našich velikých scén drama toto uvedla.

Literární pozůstalost, o níž zde bylo mluveno, nabídnuta byla majitelkou ke koupi Museu král. Č. Bohužel, zemské finance nedovolují nyní podobných koupí. Najde se snad alespoň jednotlivec, či literární korporace, jež koupi této vzácné a bohaté pozůstalosti Lad. Stroupežnického uskuteční ve prospěch Musejní knihovny?

Dr. O. M. Vyskočil.

VLÁDA TMY. Cosi hrozného zdálo se být před časem v odvaze divadla, uvést na scénu toto drama. Ani ústupek, záležející v tom, že vražda dítěte se provádí za scénou, neodzbrojil všechny námitky. Přeletěla řada let, za tu dobu staly se a viděli jsme na divadle věci, jež naši nedůtklivosti dukladně otřásly, hra dřímala v archivu, a slavný její autor podlehl, jako podlehnou všichni smrtelníci — i ti nesmrtelní! A právě jeho smrt, a všechno, co předcházelo a co vzrušilo celý svět, postavila jeho Vládu tmy do jiného světla. Co jsou všechny hrůzy života u srovnání s tím, co stojí nade vším, nad zločiny sebe přísernějšími? Všemu utečeš, všechno zapiješ, všechno zapomeneš — ale jenom na čas. Nad největším zatemněncem stojí něco ohromného, co nedopustí, aby klidně spal, když zločin spí vedle něho. Starý vysložilec Mitrič je obrazem všeho, co se děje — kdyby mu polekané dítě dalo pokoj, spal by jako zabitý. Kolem něho se vše znítá ve víru vášní, jenom on nepropadl kletbě zlého svědomí. Prostotu a čistotu duše milého starce vystihl znamenitě pan Sedláček, jenž velkou útěchu vléval do duše, tonoucí nad hrůzami této nesesaditelné vlády.

Drama bylo výborně sehráno a režisérem panem Steinsbergem pietně vypraveno. Síla scen a jejich přísernost jakoby mírněna byla smutečním znamením v čele jeviště. Vše je skončeno, je dokonáno — stojíš nad hrobem, a minulost už je pro tebe tolik, jako bouře, živelná katastrofa, jež zanechala v kraji hluboké prorvy. Slunce zase svítí — slunce, jež všechno vyrovná, všechno zahladí. Tím zázračným utěšovatelem v tísni dramatu je velká, smírná, očišťující jeho idea, kterou jako modro nebes tušíme za černými mraky, jež valí se nad horizontem ruské vesnice. Proto také jinak pojímán byl velký a promyšlený výkon pánč Vojanův, jenž toho večera měl zvlášť šťastný den. Vedle něho zájem náš pontaly zejména paní Danzerová (Matrena), paní Hübnerová (Akulina), paní Laudová (Anisja), sl. Suchánková (Aňutka), třeba bychom si přáli, aby děsivé její projevy měly na příště jadrnější ráz, a sl. Rydlová. Bohabojný mužík pánč Kolárův zamlouval se svou mírnou, resignovanou hrou i mluvou. —or.

BORIS GODUNOV. Národní hudební drama o 4 dějstvích s prologem. Text dle Puškina a Karamzina napsal a hudbu složil M. P. Musorgskij. Z ruštiny přeložil Rudolf Zamrzla. Modest Petrovič Musorgskij (nar. v r. 1839, zemřel r. 1881), přední člen proslavené ruské »pětky«, jež založila a k největšímu rozkvětu přivedla hudební národní školu ruskou, byl krajním revolucionářem a bezohledným pokrokovcem, který po celý život bojoval proti zakořeněnému konservativismu na obhájení pravdy, až v boji tomto podlehl a propadl osudu tak mnohého ruského génia — zhoubnému alkoholismu. Nevelký, ale velmi zajímavý odkaz jeho uvedl v úžas teprv pozdní potomstvo, jež znenznanému geniovi a jeho tvorbě, arci poněkud pozdě, snažilo se dáti zadostučinění. A tak znovu oživeno bylo i stěžejní dílo Musorgského: národní hudební drama »Boris Godunov«, které záhy prorazilo si cestu do světa a slavilo skvělé triumfy zvláště v Paříži. S povděkem tudíž vítáme i my uvedení svérázného ruského díla na naší přední scéně, jež ujala se ho s uznání hodnou pietou, a zásluhou chefa opery Karla Kovařovice provedla je nejdokonalejším způsobem. »Boris« není dramatem ve vlastním slova smyslu, ale přes to zásady hudebního dramatu — byť i dosti odlišné od principu Wagnerových — hájí se v něm významným způsobem. Správná deklamace, výrazná charakteristika a ryze ruský charakter, jsou hlavními přednostmi této práce, jež vznikla před čtyřiceti lety, tedy v době, kdy hudební Rus probouzela se teprv k životu. Dlužno tudíž k ní přihlížeti především se stanoviska historického. Našemu obecenstvu byla díla ruské národní školy vždy vzdálená a cizí, a pochybujeme, že i »Boris«, ačkoliv právě on by toho zasluhoval, trvale zakotví v běžném repertoiru, ale okolnost ta jen zveličuje zásluhy Národního divadla, které nastudováním díla Musorgského vykonalo nový záslužný kulturní čin, stejně významný, posuzuje-li se se stanoviska ryze uměleckého či slovanské vzájemnosti. -k.

Toto číslo vydáno 2. prosince 1910.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 10.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO.

(Pokračování.)

I bylo takové, hle, nové jeho dílo:
Před Ariadnou kdys — let pět as tomu bylo —
ve Vatikáně stál, sám s sebou v rozporu,
zda možno moderním zas v těžkém mramoru
tu lehkost záhybu, tu vzdušnost měkké látky
kdy znova docílit? Jít prý se nemá zpátky,
a zatím, není-liž ten zázrak antický
zas novým problémem dnes, zítra, na vždycky?

Snad neznal starověk tak měkké látky ani,
jak jeví v mramoru se hebkou, lehkou tkání
to peplon antické. A což, když vzpomněl zas,
jak látky jemnější tkát umí dnešní čas,
jež jako větru dech jen ovívají těla,
je vlastně zdobí jen a nehalí jich zcela
ni tehdy, kolem kol kdy šat je obmyká!
Zda i dnes nebyla by věc to veliká,
zas ženu vytvořit, jež pouze zahalena
je v látky tušení? Ta spící krásná žena,
v proud látky průhledné se cudně halící,
však s tuchou rozkoše jak v rtech tak na líci —
ó, spát mu nedala, ta spící Ariadna!
Však z žen, jež potkával, v něm nevzbudila žádná
vzkřik, kterým nejčastěj prý dílo počíná:
»jen ta, neb žádná již, jen tato jediná!«
Teď potkal, našel však svou Ariadnu spící,
jak ona, o sobě jež plně muže říci,
že lásku poznala i bídu zklamání,
však přece čeká dál . . . a tuší na skráni
a na rtech, na těle ty horké rety rudé,
sám jimiž Dionys, bůh-život, píti bude!

Teď tedy model měl! Ó, víc, než model však,
neb ne jen umělcův tu požívačný zrak
se krásou opíjel, i samo srdce tady
se chvělo toužebně, zříc ženy této vnady.

I řekl srdci kdys: je okamžik tu snad!

Šer kradl se do oken a západ rudý vad
za Pantheonem kdes, jejž bylo zříti z dílny.
Žár padal s oblohy, žár matný, choře vilný,
a bouřil v těle krev a v očích rozžehal
blesk vášně opilé a touhy smutný pal.

Na loži z bílých rouch, tak liliově bílá
ve sněžných závějích, v něž šatu látka skryla
to tělo bělostné, je tušit dávajíc,
hle, Mary ležela. A její bledá líc
se zdála nádechem být ovanuta oním,
jenž z růže volá vstříc: »což necítíš, jak voním?
Ó, nestůj, utrhni a vem mne v ochranu,
ať marně nesvadnu a marně neplanu!«

Ó, tenkrát poprvé k ní v touze vztáhl ruce
a zpověď vášnivou a vyráženou prudce
jí říkal šíleně,

Jí slza do oka
se vkradla soucitná, a sonstrast hluboká
rys melancholický v rty přikreslila její.
Však ruce chvějící tím jenom úzkostněji
šat tiskly k ňadrům výš, jak bránit chtěly by
ten čistě bílý sníh, ty cudné záhyby,
jež k tělu splývavě se měkce přimykaly

— — — — — — — — — — — — — —

Šer svítil do dílny, šer bledě zamodralý
— jak dlouho mluvil již? — a dusný léta žár
v dech tavil omamný těch květu rudých pár,

jež s sebou přinesla a které mřely nyní
po bílých mramorech, jak rozhodila síní
je kolem, rozstříklý co krve rudý nach.

Byl opojení dech či byl to děs a strach,
co z prsou Marynčch se vydralo teď choře?

Jan vztáhl po druhé k ní ruce, vášní hoře.

A tenkrát obejmout se dala bezmála,
v skráň políbila jej a tiše zalkala:

Proč, hochu, nepřišels, kdy ještě moje duše
snu zázrak čekala v své štěstí čisté tuše?
Proč, hochu, nepřišels, kdy celý ještě svět
mně touhou radostnou, sny mládí bílé kvet?
V tvém oku dobrota a vroucí něha svítí
a kdo v ně pohlédne, až na dno duše zří ti,
kde není přetvářky, kde vše je ryzí cit — —
proč, hochu, nepřišels? My mohli šťastni být!

Ó, nezapírám, ne, že moje srdce chvělo
se touhou po lásce, že čisté moje tělo
čekalo polibky a horká objetí,
dřív, než mu na vždycky vděk mládí uletí.

Však tolik tušila jsem ve své přece duši:
ať šťastnou učiní či na dobro mne zkruší,
kdo přijde, srdce mé mít bude na vždycky!

A přišel, výbojný a krutě nelidský,
vzal — a pak odhodil. A zanechal mne v žalu
a v bídě nechal mne a v neštěstí a kalu.
I v zločin srazil mne a v celu ústavu...
a přec mu neklnu. Snad neby! v neprávu.

Vzal, co se dávalo mu samo. A šel v dáli,
když jiné lákaly, vstříc jiné se mu smály.
Snad ani netuší, jak zle jsem trpěla,
že hřích je, za štěstím jít druhých přes těla.
Jsem jeho na vždycky, ať třeba umru v trudu
a nespatřím ho již, jsem jeho, jeho budu.
i kdyby k jinému mne srdce táhlo již.
V tom kus je pokání... viď, ty mi rozumíš?
V tom kus je pokání! On nenavrátí se mi,
však vrátí-li se přec, hled oka mého němý
mu musí říci zas: jsem tvoje, klidně beř,
co tvé je na vždycky jak věc či bídná zvěř.
Bij, tepej, kopej mne, v tvář plvej ve svém vzteku.
znám svoji povinnost a od ní neuteku.

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Rozmyslil jste si dobře, co děláte?

»Tady přece není zapotřebí mnoho uvažovat — čím dřív klouček přijde pod potěh, tím líp.«

»Mně se celá ta vaše akce nechce zamlouvat ... váš skutek má přece jenom podezřelou příchuť.«

»Poslechněte, pane spisovateli,« odpověděl Kavelec, položiv na poslední dvě slova skoro vyzývavý důraz. »co byste dělal vy v tomto případě? Bloumal jsem jednou ulicemi — nevěděl jsem proč, ale dobré tři hodiny jsem chodil městem, v partii, kde jsem léta letoucí nebyl. Najednou potkám holčinku asi čtrnáctiletou. Byla mi nějak povědomá. Jí jsem ihned nepoznal, ale za to jsem okamžitě poznal panáčka, jenž ji div nepolykal. Byl to známý pražský světák, synek zámožné rodiny, jenž měl jako don Juan příšernou pověst. Předběhl jsem je, panence jsem se podíval do obličeje, a div že jsem překvapením nevykřikl. Byla to dceruška mého přítele, advokátního solicitátora, jenž byl tak neprozřetelný, že si v osmi letech svého manželství dopřál sedmkrát slavnosti křtin. Chuďas se dře od rána do noci, aby rodině opatřil výživu a dětem mohl dáti slušně vychování, po kanceláři dochází ještě do šlechtické účtárny, kde reviduje účty, aby si něco přivydělal, na své rodině, zejména na svých dětech lpí tak, že toho nedovedu ani vypovědět ... a pochopíte muj úžas, moje zděšení, když najednou potkám nejstarší jeho dítě — mimochodem řečeno, holčičku jako růžové poupátko — s takovým lumpem, s takovým dravcem, jenž nic jiného nedělá, než že pase po takových nestřežených bytostech.

Teď jsem uvažoval, co mám dělat. Vás už se nebudu ptát, co byste dělal vy...«

»Máte pravdu... co komu souzeno, tomu nejde. Děvče, které už se dalo tak daleko zlákati, není k zachránění. Zabráníš tomu dnes, provede ti svou přece jenom zítra.«

»Vy máte krásné zásady, jen co je pravda! Vy tedy jste ještě neslyšel nic o tom, že výstraha, v čas daná, zachránila člověka před úrazem, před pádem, před zkázou? Mám zase pravdu já... nevím už sám, po kolikáté, ale mám ji, a to je rozhodující...«

»Nezáleží na tom — zustaňme jen při svých názorech. Vy můžete klidně vypravovat svou episodu, která slibuje býti dost zajímavá, ne-li dokonce pikantní.«

»Jen když vás pobavím... také konečně nějaký úspěch. Řekl jsem už, že jsem se octl v partii města, kde jsem dávno nebyl. V první chvíli jsem nevěděl, co podniknout, abych šelmě oběť vyrval před tlamou. Napadlo mi, požádat o přispění policejního strážníka. Zrovna jsem ho potkal. Ale jediný pohled na tohoto ochránce veřejného pořádku mne přesvědčil, že bych špatně pochodil. Vytušil jsem z jeho flegmatické tváře, že by mne prostě odbyl.«

»Co vy byste všechno od takového policajta nežádal! Kam by přišel, kdyby se mu měl každý párek na ulici legitimovat.«

»Souhlasím... Ztratil jsem hlavu... neměl jsem v tu chvíli za groš rozvahy. Byl jsem tím tak rozrušen, že bych byl málem provedl hloupost. Za tu minutku, co jsem se obíral strážníkem, párek zmizel. Vjel do mne takový strach, že jsem pobíhal po ulici jako vyjevený. Na štěstí byl panáček u cíle své cesty. Zastihl jsem je před pověstným hotelem. Stojím opodál a pořád ještě jsem nebyl rozhodnut, co učiním. V tom vidím, že panenka ochabuje v odporu... Dlouho jsem se nerozmýšlel, přiskočil jsem k ní a křiknu: »pujdete se mnou ihned k tatínkovi.«

Kdyby byl do ní hrom uhodil, snad by se byla tak nelekla, jako mých slov. Jen jsem ji zachytil... omdlela a svalila se mi do náruče jako špalek. Kavalír byl v tu ránu v prachu — zmizel jako duch. Nadrobil jsem si pěknou věc. Sběhli se lidé, a poněvadž nevěděli, co se stalo, měli za to, že jsem já ten špatný chlap, jenž obmýšlel s děvčetem něco nekalého. Mnoho nescházelo, a byl bych tenkrát dostal pořádný výprask. Holka se na štěstí brzo z mdloby probrala, a první její bylo, že mne sepjatýma rukama prosila, abych tatínkovi nic nepovídal. Pane... do nejdelší smrti na tu scénu nezapomene. Neměl jsem tenkrát žádného zaměstnání a děvče jsem hlídal od rána do večera. Stalo se, co jsem předvídal — ten mizera přišel zas. Teď jsem byl zvědav, jak se holka zachová. Měl jsem z ní nesmírnou radost... pane, odbyla vám ho tak důkladně, že odtáhl jako spráskaný pes. Kdybyste mi byl do toho neskočil, bylo by mi ani ve snu nenapadlo, vypravovat všechno ostatní, co se událo potom. Vy byste byl holku nechal jejímu osudu, že ano? A byl byste nejednal dobře. Žába dorostla, za tři léta se provdala, kamarád už je dědečkem... a toho všeho nebylo, kdybych byl měl vaše zásady.

Zrovna tak je to s tím kloučkem. Bylo povinností vinárníka, aby mu nedával nápojů, jakmile pozoroval, že to s penězi není v pořádku. To se pozná okamžitě... ostatně jsme slyšeli, co povídala před chvilkou holka, která ho opentlila o tolik peněz. Ale vinárník by mi mohl namítnouti, že není jeho povinností, pátrat po tom, jakého původu jsou denáry, jež hosté v jeho lokálu utrácejí.«

Venku, na schodech bylo slyšeti hluk. Panáček, o kterého se právě jednalo, ještě pořád se do té páry nevypravil.

Kavelec vstal, vyšel na chodbu a vrátil se teprve za hodnou chvilku.

»Už je to tady... tatík je venku, ale je tak rozčilen, že se bojí vstoupiti, aby se při pohledu na toho ničemu nezapomněl, a neprovedl něco, co by ho mohlo strašlivě mrzeti. Má v ruce obušek — dá mu jednu přes makovici, vlepí mu ji na nepravé místo, a naštěstí je hotovo. Je to tatík, s nímž nejsou žádné žerty.

»Pane mistře,« povídám mu... »nedělejte lidem švandu. Váš syn je spit pod obraz boží, vrazíte do lokálu jako tur, a tacit všeho je, že z toho bude buď tragedie nebo fraška. Dobře je, že jste tady, ale je třeba, abyste rozvážně jednal. Každý dialog s vaším synem je ovšem vyloučen — ale jsou tu jiné prostředky, které povedou neomylně k cíli. Něco vám poradím... mám všelijaké zkušenosti, a vím, co se v takové situaci nejlip osvědčilo. Pujdete-li dál, špatně dopadnete... o tom nepochybujte... Pošlete ještě pro jednoho posluhu. Až ho tu budete míti... drožka je dole, že ano?... dejte synáčka vyvolat. Ať mu posluha vyřídí, že by s ním ráda mluvila nějaká slečinka... uvidíte, jak brzo bude venku! Hoši ho popadnou, naloží ho do vozu, dovezou vám ho domů, a máte vyhráno. Znovu připomínám, že je opilý, jak to zákon předpisuje. Proto se s ním nedejte do žádných sermonu — položte ho do postele a nechte ho spát tak dlouho, pokud se mu alkohol nevykouří z hlavy. Na kázání, na domluvy, po případě na pořádný výprask, je času dost, až docela vystřízliví...

V kavárně bylo hrobové ticho.

»Puma je přede dveřmi — za chvíli praskne,« povídal pikolo pikolíkovi, a oba se radostí natřásali. Z kuchyně vyrojily se služky, přibelhala se baba z chodby, ošklivá jako čarodějnice z pohádky, slečna z kredence opustila svůj trůn, protáhla údy, aby narovnala tělo, dlouhým sezením ztuhlé, paní si sedla na židli blízko ke dveřím, aby jí pranic z toho, co bude následovat, neušlo.

Mladík a jeho společníci neměli potuchy o tom, co bylo na ně nalíčeno. Ke stolu u okna přiběhla holka s pětkami, udýchaná jako lokomotiva. Bleskurychle shledala svoje věci a v nesmírném rozechvění se loučila. »Je to

pravda,« ptala se celá udšená Kavelec, »že před dveřmi stojí člověk s klackem, jenž prý nikoho nepustí z kavárny?«

»Člověk tam stojí, klacek má také — ale na koho, to nevím,« řekl studeně Kavelec.

»To je hloupé, že tu nejsou dva východy... jak se jenom dostat na ulici?... Aby nás naposledy všechny neprošacovali. Darmo by se namáhali, u mne nic nenajdou, kdyby mne na ruby obrátili jako rukavičku. Ale toho mužského se bojím.... dá mi jednu, a za hodinu budu ležet v nemocnici. A dnes tu zrovna nikoho nemám do reservy, abych se mohla na něho vymluvit, že on mi ty peníze dal.«

Mladík v tu chvíli zpozoroval svou společnici a vrávoravým krokem k ní zamířil. Blbě se na ni usmál, a cosi zabreptal. Holka prchla před ním jako před morovou ranou, mladík se pustil za ní a natáhl se, až to zadunělo. Nastal všeobecný smích. Holka za zmatku vrazila do dveří a pádila po schodech dolu. Za minutu jí bylo vidět na protějším chodníku. Zamávala rukou na pozdrav a ve chvilce zmizela v davu.

Vstoupil posluha, jenž teprve za chvilku objevil svého klienta na zemi. Mladík se nadarmo a ze všech sil namáhal, aby povstal. Dvacet lidí stálo kolem, a nikdo mu nepomohl. »Však já tě dohoním... počkej... ty potvoro falešná... já tě chytím...«, blábolil spitý hýřil, jenž činil hnusný dojem.

Posluha se nad ním postavil a spustil:

»Ty zvíře... tak co z toho máš? Na prvním schodě dole pláče máma, na posledním nahoře sedí táta zničený a zoufalý. Kdybych já byl tvým tátou, do nocek se studenou vodou bych tě hodil a denně dvě hodiny bych tě rákoskou mastil, až bych z tebe to hnípáctví vypudil.«

»Stovku ti dám... pojď se mnou!« ječel opilec.

Posluha se k němu sklonil a oznamoval mu, že na něho venku čeká nějaká slečinka a že by s ním ráda mluvila.«

»Dobře... dobře... ať sem přijde...«

Posluha byl v koncích. Chvíli uvažoval, co počít, najednou se rozhodl, vyšel ven a vrátil se s pomocníkem. Diváci ovšem ihned pochopili, co bude následovat. Byla to podívaná pro bohy. Banda se div smíchy po zemi neválela. Mladík zvedl hlavu, našpulil rty a zachraptěl:

»Dej mi hubičku... ty opice jedna...«

Pikolík zavýskl, sedl si k němu na bobek, poskakoval kolem něho a řádil jako Indiánek.

»Dám ti, kluku, jednu!«, rozkřikl se na něho posluha, »že poneseš domu zuby v ranečku.«

»Dělejte, dělejte,« křikl na něho Kavelec... »už ta komedie trochu dlouho trvá.«

Posluhové mladíka popadli za hlavu a za nohy a nesli ho jako pytel mouky ke dveřím. Stalo se, čeho se nenadáli a co nepovažovali za možné. Chlapík patrně poznal, jakou zradu s ním obmýšleji. Mrskl sebou jako úhoř, octl se na zemi a kopal na všechny strany.

Nový výbuch smíchu zaburácel kavárnou. Posluha však neztratil duchapřítomnosti. Opodál stál sklepník, jenž držel v rukou velikou přikrývku na kulečník. Posluha mu ji vytrhl, podal jeden konec soudruhovi, rozvinuli ji, hodili ji na panáčka, přitáhli, klekli na něho, zavinuli mu nohy do deky, a pak už hravě ho dostali ven.

Švanda přestala býti švandou. Klouček jakoby se rázem probral z opojení. Řval tak strašlivě, že to bylo slyšet do druhé ulice. V několika vteřinách nahrnul se do průjezdu a na schody zástup lidí. Nevěděli, co se přihodilo, slyšeli jen křik a volání o pomoc, a jak tomu bývá z pravidla, měli soucit s tím, koho považovali za ohrožena a o němž se domnívali, že na něm bylo spácháno násilí. Bylo voláno po patrole a na posluhy dolíháno, aby toho ubožáka pustili. Tito se ovšem zdráhali poslechnout, lidé jim spílali a pokoušeli se o to, mladíka jim vyrvat.

Kavelec do té chvíle seděl u stolu. Najednou se zvedl a pádil po schodech dolů.

»Co se pletete do něčeho,« rozkřikl se na lidi, »do čeho vám pranic není. Je tu jeho tatík, je tu jeho matka, a ti uznali za dobré, nezvedeného synátora dopravit domu násilím, poněvadž po dobrém to nešlo.«

Lid nerad má, když někdo kříží jeho plány. Ujal se jednou toho, o němž měl za to, že na něm spácháno hrubé násilí a nechtěl uznati, že se mýlil.

Zapomněli na posluhy a pustili se do Kavelce.

»Pospěšte si abyste ho dostali do vozu — postarám se o to, aby vašeho odchodu nikdo nepohřešil,« řekl k posluhům Kavelec. Provedl to znamenitě... hádal se, křičel, rozháněl se rukama, a poněvadž stál na schodech a měl za sebou zeď, nic se mu nestalo. Zatím přišli policejní strážníci, kteří se ovšem chytili Kavelce, poněvadž už tu nikoho jiného nebylo.

»Co se stalo?«, ptali se policajti.

»Chcete-li to vědět, pojďte nahoru,« řekl Kavelec a vrátil se do kavárny. Strážníkům řekl, co pověděl prve lidem.

»Docela všední příhoda,« vykládal Kavelec s obdivuhodným klidem, »není naprosto příčiny, abyste zakročovali. Rodiče si přišli pro

kluka, a poněvadž už byl tak zpit, že se nemohl na nohy postavit, bylo nutno, domů ho odnésti, vlastně odvézti. Jděte raději dolů a řekněte, aby se ti křiklouni zbytečně nerozčilovali. Jen se podívejte, co se děje na ulici... už je pod okny několik set lidí, hrozí zafatými pěstmi do oken, spílají a mají tisíc chutí, bombardovat kavárnu kamením. Mnoho nescházelo, a byli by dostali biti rodiče — a lumpa by byli zdvihli na ramena a udělali z něho mučedníka.«

»Tak co teď?« ptal se Kavelec, když si přisedl, »půjdeme domů, nebo si ještě chvilku posedíme?«

»Počkáme ještě... dost možná, že se ještě něco přihodí.«

A přihodilo se... to nejpodivnější, co se mohlo státi... (Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Tam byl trh bramborový. Tam se zastavovali a řadili většinou jen sedláci »z horejších vesnic« chodských, hlavně z Klenčí, Potřekova, Kodova, Tranova, Houvězda a Draženova. »Volíčkáři« jim také říkali bohatší jejich bratří z Nevolic, Staňtic, Luženic a jiných osad, leč ani s »volíčkama« nepřijeli všichni, dost bylo těch, kteří měli kravky zapřažené a všichni tu na tom konci náměstí bez rozdílu volíčkáři jako kravičkáři přiváželi jen brambory, řepu, tuřín a sem tam nějakou kopu hlávek. Židé Gibián s Levitem se tu ani neukázali, z klenutých loubí vycházely sem mezi vozy jen městské paničky i chudé ženy dělnické a kupovaly pytlík — nebo dva bramboru — oznamovaly kde zustávají, na krev smlouvaly a vymiňovaly si brambory zavézt až do bytu, třeba až na Bezděkov nebo Týnské předměstí, do sklepa odnést a na místo vysypat. Sem tedy se svým nákladem zajeli i Martin s Hadamem. Strážník už z daleka na ně křičel a rukou ukazoval, kam se s furou mají postavit, jak seřadit a napomínal, nechtějí-li platit pokutu, aby neprodávali dřív, než až před děkanským kostelem u kašny zapích »korovičku«.*) Porazilové jenom na půl ucha poslouchali, dávno to už všecko vědí, protože nejsou na trhu poprvé. Každý sáh klidně s vozu velikou otep sena povříslem svázanou, pověsil ji na okovaný konec oje, postraňky z rozporek vypřáhli, volci pohodlně si ukusovali sena, stáli trpělivě na tvrdé dlažbě, tu a tam některý jen táhle zabučel steskem po teplé maštali a měkkých drnovitých cestách, jiný upachtěn dlouhou cestou docela klidně i na tvrdou dlažbu si lehl. Ženské s mošnami zaskočily k pekaři — nesly každá roudu másla a asi kopu vajíček — hotovy byly hned — podívaly se ještě, kde stojí jejich vozy a už spěchaly »na půlvosmou« do kláštera. Sedláci zatím, než pravý trh se počal, navzájem se pozdravovali, po zdraví se poptávali, ale i po cenách, jak to platilo o trhu v Plzni nebo v Týně, s hora náměstí dolu přecházeli vybrat si nebo objednat nějaký strych žita na semena, z dola nahoru chodili se dívat na voly a krávy, vyzvědět, kde by býčka plemenníka dobrého měli, že obec bude kupovat, zvali se navzájem horlivě, slibovali, že jistě dobře koupí a na litkup se těšili, špičkovali se navzájem a všecko hlasitě mluvili, jakoby je ještě za devátým kopcem mělo být slyšet, tak že křiku a hluku bylo plné náměstí. Když potom padla devátá, když vyšel policajt z radnice, zabubnoval a slavnostně vztýčil plechový, červenobílý praporeček — rozběhli se sice sedláci každý k svému — ale ruchu proto neubylo, přišli kupci a nastalo smlouvání i vítání s měšťany a měšťankami, kteří už měli svoje známé a nejraději od nich kupovali.

»Tak my už sme hotovy.«

»Už máme prodáno i koupeno ha kabzy prázný.« přihlásily se ženy, z mošen jim čouhaly balíčky v pěkném papíru, pečlivě ovázané, a usmívaly se, když slyšely od mužu, že trh je dnes dobrý, že to platí, na chapačku zrovna že to jde, ale že se drží, o pět novejch víc na pytli že by ještě utržili.

»Hadámku, nebuď krnfák,« zatahala v zadu Dodlička muže za kazajku, »ha pusť tý ženě pytel po zlatým třicíti — koukej — jak je smutná — je teky v jiným stavu jako já — ha zlatka už nás nespasí.«

»To to rači zpátky povezem, než to tu za babku vyhodit,« rozčilovala se Manka vedle s nějakým měšťanem, který kupoval celý vůz, prohlížeje si znalecky pěkné brambory v načatém pytli.

Šťastně a brzy prodali, Martin — pravda — dostal pět krejcarů víc za pytel, ale za to se nadřel — kus světa musil ty pytle nosit, kdežto Hadamovi pomohli v předměstském baráku asi tři rodiny, které je společně koupili, měl je s vozu dole, jako když sloukne, čekal u mýta

*) Korouhvičku — t. j. znamení že trh počiná.

jako pán dobrou hodinu na Martina, který přijel konečně zrasován i mrzut. Chtěl se zastavit na skleničku piva, Hadam by také od toho nebyl, ani Dodlička, ale Manka je okřikla, co jim to napadá, ona že není »nechuť domu člověk«, že ví co doma čeká, že koupili s Dodlou a v mošnách mají rohlíky, snědí je cestou a doma u pumpy se napijou a už lezla na vůz. Martin přisedl k ní, Dodlička k Hadamovi na seno a prázdné pytle a vraceli se ke Klenčí skoro první.

»Za rok, dá-li Pámbu, až se budu vracet z trhu, to huž jistě koupím i perníkovýho koně nebo pannu, s díďátkem mi přideš naproti, to bude ručičkama třepat ha volát: táta — táta,« usmíval se blaženě Hadam, bičem si pošvihoval a kamsi do dáli před sebe hleděl. Dodlička nic neříkala, jenom se k němu tiskla a srdíčko jí v těle radostí bušilo jako kladívko.

»Řekli sme si cestou s Mankou, že si budem kmotrojci, my jejich ha voni všecky náše děti, že budou držit na rukou při svatým křtu, aby se to náše přátelství na věčný časy spečetilo.«

»Jenom esli budeme moct,« zasmál se Hadam. A uhodl to.

»Asi týden po všech svatých přinesla vrána Martinovi »kluka jako buka« a hned třetí den na to nechala naproti v nové kolébce »divčičku jako ružičku«.

Starý Porazil byl v devátém nebi. »Íčko teprva sem vopravdunkej dědek ha hned dvojnásobnej,« liboval si a jen litoval, že si bratří kmotrovstvím navzájem posloužit nemohou. »Nic nedělá, matky si vemou na ponejprv svý rodiče, vod Kašparů ha Krejčů máma s tátou pudou — ha podruhý si to vynahradíte; nebujte se, íčko huž k vám vrána treií.«

O Klenckém posvícení a zároveň pouti obě mladé ženy už byly zase chlapíci. Šly na svatého Martina k ouvodu. Manka s malým Martínkem, Dodla s malou Dodličkou a pekli pak koláče, jakoby se nic nebylo přihodilo.

Na Čerchově už dávno se bělal sníh, odtud slezl na Haltrav, do lesa se dostal, až zbělel celý širý kraj, vítr se zdvihl, závěje navál, mrazy pak uhodily, sníh se slehl, cesty prošlapaly, zima utuhla, ženské ke kolovratinu, muži k strouháči a sekeře sedli. U Porazilu vzpomínali, co se loni tou dobou nadřeli, kamene a klád navozili i jaký pěkný pokoj za to letos mají; sedali večer jako večer všichni stuleni kolem zelených, kachlových kamen ve velké světnici u Martina, hned po večeři přicházel sem Hadam se ženou a dítětem, přišli i sousedé s prava a leva Kodrnáč s Kazdou ‚na hejtu', Mančiny rodiče i Dodličina máma zaskočily sem, jenom Krejčí nepřicházel nikdy, ten sedal u šicího stolku skloněn k lampě, a píchal steh po stehu a litoval, že už nemá k ruce Dodličku. Kolovraty vrčely, na strouhací stolici jako na na koni rozkročmo seděl Martin nebo Hadam, pořiz jen hvízdal po dřevě a šindálek jako karty lítal od ruky, houžve se pletly, košťata se vázala a starý Porazil brejle na nose, kalendář v ruce, jadrným, kazatelským hlasem zvolna předčítal stránku po stránce, tak že když ponocný Šmolík pískal devátou, nikomu se domu nechtělo.

Tu se však náhle přihodilo, že starý Porazil nepřišel.

»De pa máte tátu«? hned se ptali hejtáci.

»Je ňákej darebnej, musela sem mu huvařit lípový thé, chce se vypotit,« vykládala Manka.

Druhého dne stařeček, kterému se také o samotě stýskalo, přišel sice, ale do říkání se mu nechtělo. Tlačil se ke kamnům a na zimu jen naříkal. V tu dobu umřel jeho znejmilejší kamerád sedlák Mates. Hodinka se rozklinkala na věži a starci skočily slzy do očí jako dítěti. Stál u zamrzlého okénka s rukama k modlitbě sepjatými a protože byl v senci sám, nebránil pláči, nepřemáhal smutku, ale schválně hroužil se v něj. »Huž to máš přeskočený, huž si narukoval k tý velký armádě, huž víš, co ha jaký to tám za hrobem je, toť víš, že tě na funus pudu, dyby šídla padaly, jenom nest tě neponesu, protože huž sem hrachovina člověk; huklouznu, třeba i druhýho nosiče strhnu — vyklopit z rakvi bych tě moh — nene — to mi vodpusť — k márám se hrabat nebudu, rači ruženec se za rakví pomodlím,« hovořil hlasitě Porazil a holou dlaní stíral si slzy.

»Táto, byli tu vod Matesu říkat, abysme nesli jejich strejčka, pudeme s Hadamem voba, ale cák říkáte, vy abyste nešel, je tám nanicovatá cesta,« radil mu druhý den Martin. Otec neodpovídal, pouze pilník vyhrabal si z truhličky plné kladiv, kleští, hřebu i jiného harampádí a naostřil si znovu dolejší hrot staré svojí čekany.

»Sem vokovanej na vostro,« usmál se nuceným smíchem ráno, potkav Martina ve dveřích.

»To dete brzy, funus bude haž v devět, počkejte, pudeme s váma,« radil mu syn ještě ve všedních šatech oblečený, ale už čistě oholený.

»Než se tam doškrabu, chvilku to trvat bude, ha chci Matesa vidět eště než ho zavřou, ha křížek mu hudělat.«

Martin už otci nebránil, věděl, že by to bylo marné, pouze ve dveřích se zastavil a hleděl za ním, než mu na Klenčí zmizel.

»Táta nám ňák schází,« povídal pak ve světnici Mance, která mu sháněla čisté prádlo a sváteční vobleč.

»Nu mládnou nebude, roste do zemi — to jináč není.« tvrdě odpověděla žena, takže Martin raději už nemluvil.

K Matesům bylo do vršku; než se došoural Porazil k nim až na dvůr, upachtil se jako by bylo na Čerchov, a na čekanu se opírat musil, div že pod ním nepraskla. První nepřišel. Už tu stál starý Krutina s Poděstátem, Karbánek, Mýdlák, Makaska s Holubkou — samí výměnkáři. Porazilovi hrozili žertem: »Máš čas, že huž deš, lezeš jako rák.«

»Zatrachtilá cesta.« naříká si Porazil, »jako po mejdle to jede, ha nohy mi ňák neslouží.«

»Jdidi! Dyť ty si eště vo voračkách zatancuješ,« škádlí ho kamarádi.

»Myslím, že huž ne, chlapci — leda s tou zubatou — — ha poďme do vnitř, touká to tu nekřesťansky.« Tam v rakvi a rubáši čekal na ně nebožtík Mates. Pokřižovali ho, pomodlili se u něho a pak na lavici poděl zdi nasedali. V šedivých hlavách klovaly se ven vzpomínky na mladá léta i na prožitý život, lidé se scházeli, na věži zvon se ozval, rakev zavírali, příbuzní s mrtvým hlasitě se loučili, konečně ho už ze světnice vynášeli; tři kříže rakví nad každým prahem udělali. Tu teprve zvedají se výměnkáři a vycházejí na dvůr a ze dvora za rakví do kostela. I starý Porazil jde, hlavička mu klesla do postaveného límce soukenného pláště, tak že nad límcem vykukoval pouze veliký knoflík teplé čepice-beranice. Pod beranicí v hlavě počítá: »Tak huž sem vyprovodil na tý poslední cestě Mlnáře, Mráza, Pálusa, potom Bolfíkovou, Krutinku, Hadlásku — šmupec, pouhá přehonšel nás tu zbula, co sme chodívali v zimě starýmu Chaloupkovi do školy. Sám sem jako páperka, jedva nohama pletu ha kostě jakobych míl rozmiklaný —.« A je velice rád, že už došli s mrtvolou do kostela.

Tam hned se schoulil do výsadní lavice Porazilovic rodu a znovu se zadumal. »Boučkovi, Šimaníkovi, Pernikáři — všem sem šel na funus, všichni se vodstěhovali za Sontky, ha žádnej mi to nevoplatí,« myslil si a pocítil cosi jako závist a lítost.

Reguie pokračují, pokračují i myšlenky Porazilovy. »Hm i Mates si pospíšil, přeskočil mě a huž je támdle v rakvi. Ke mně je smrt milosrdná, dala mi čas hudělat doma pořádnost, dvůr postavit ha chlapce vo všecko rozdělit, s lehkým srcem mužu íčko zavřít voči ha vodejít.«

Šum a hluk ho vyrušil. Už je po mši. I Porazil se znovu sbírá a vychází se zástupem. Oddychl si, odpočinul, zdá se mu, že je svěžejší a čerstvější. Ale jak pár kručků venku udělal, zase jako když to na něho hodí — v krku mu píská, dech se mu krátí, pot na něm vyraží. »Dyť se snad rozejdu.« nutí se stařec ku předu — ale dál nedošel než k poslední chalupě — k Šiclům. Tam ze zadu přiběhla Kovářka k Hadamovi a Martinovi, kteří právě nesli, zatahala ani sama nevěděla kterého z nich za kabát a aby překřikla lidi hlasitě se modlící ruženec, zavolala: »Pote chutě, tátovi se hudělalo špatně.« Odskočili od már, prodřeli se zástupem, tam už spatřili otce stát u Šiclovic tarasu a držet se ho. Domu ho dopravili, hned do lože s ním a pro doktora, pana pátera chytili když se vracel ze hřbitova a do večera starý Porazil na svém výměnku dodýchal. Mrtvice přetrhla nit jeho života.

IV.

Pro tátu sice truchlili u obojích Porazilu, na „hejtě" na něho vzpomínali, kříž na hrobě znova natřeli, kámen obílili a na tabulku místo matčina jména dali napsat: »Zde odpočívají manželé Jakub a Anna Porazilová«, ale nějakému přílišnému smutku se oddávat, na to nebylo času. Ani výměnek nezustal dlouho prázdný. Mančiny rodiče nastěhovali se tam zpátky a pomáhaly mladým jako druhdy, dokud Manka ještě nebyla selkou. Jejich přičinlivé ruce Martinova pulka všude cítila, Hadam s Dodličkou mohli se namáhat jak chtěli, všude a ve všem zůstávali pozadu. »Vo štyry ruce víc — to huž je znát.« naříkal Hadam, když kulhal za Martinem v setbě, seči, ve žni, na mlatě, na louce i na poli. Krejčová sice také přiběhla, pomohla, ale jen chvíli, měla doma s čím se ohánět, krejčí se chalupy nevšiml, ani krávy ani políčka — ač to právě víc živobytí mu dávalo než celá krejčovina. Pro selskou práci nebyl a také jí nerozuměl a tak nezbývalo Hadamovi, když už sám stačit nemohl, než si přijednávat a platit. Martin bratru kde muže pomuže, ale aby Manka neviděla a nevěděla. Neobstál by s ní. Neřekne to sice, ale Hadam to cítí. Vidí Mančiny nenasytné a žádostivé oči, slyší její šťastný, veselý smích, když Hadam se ženou nestačí sebrat, svezt a smetat obili a když jim to zmokne, jak se Manka radostně optá: »Nepobrali ste včera? To je chyba, to vám to napučí, míli ste se zachvátnout jako my!« Krev se mu často v žilách hněvem vařila, užuž ji chtěl odseknout, aby mlčela a neposmívala se — ale duch otcův jako anděl strážce vznesl se mu před očima a Hadam jako by slyšel jeho vážný hlas: »V hrobě bych se vobrátil, dybyste se míli spolu hádat. Nikdýš nezapomeňte, že ste bratří ha hanba hanbouci, že je křik mezi bratry.«

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

(Pokračování.)

Nynější Cetyň vypadá již zcela jinak, než jak vyhlížela ještě před desíti lety, a jsme přesvědčeni, že za dalších deset let bude již úplně moderním městem s pěknými stavbami a plná zahrad, že okolní, na mnoze dosud holé kopce, porostlé budou přívětivou zelení, jak to vidíme již nyní na jižní straně za konakem. Pak nebudou tam přijížděti cizinci pouze na půl dne nebo na den, a Cetyň se svým krásným, zdravým letním podnebím, kam nemá přístupu dravé dítě Velebitu, bora, stane se tím, čím jsou na příklad Švýcary. Jenže nedaleko Cetyně jest ještě k tomu rozkošné jaderské moře se svými olivami, smokvoněmi, granátovými jablky, vavříny a myrtami, se svými divukrásnými scenériemi přírodními, jakým snad na celém ostatním světě není rovno, jak jsou ojediněle zvláštní.

Na příklad ani ne za půl hodiny jsme automobilem z Cetyně v Rijece Crnojevići; v zimě bývá mezi těmito dvěma místy rozdíl teploty až 25 stupňů Celsia! Když na Cetyni vše jest zasypáno sněhem a mráz dosahuje až přes dvacet stupňů, v Rijece Crnojevići a jiných blízkých místech rtuť neklesá ani na nullu.

Nemluvíme při tom ani o Baru a Ulcini, kde jsou nejskvostnější mořské lázně a která časem dozajista zastíní nejedno nynější přímořské místo lázeňské. Ulciň mohla již nyní býti světoznámým místem a přispívati Černé Hoře velikou měrou k dosažení hmotného blahobytu, ale gospodar, tak starostlivý o svůj národ, nechtěl, nedovolil, aby Ulciň se stala magnetem vznešeného světa a zvláště boháčů. Nabízeli totiž několikamillionovou cenu a k tomu ještě další roční duchody za dovolení, aby v Ulcini mohla býti zřízena mezinárodní herna po způsobu monackém — panovník malého a nemajetného národa černohorského odmítl tu nabídku, a Černohorec pokládá za nehodno jenom mluviti o ní.

Ale i bez té herny, která by byla se stala ošklivou skvrnou na čistém štítě Černé Hory, Ulciň jistě za nedlouho stane se hojně vyhledávaným klimatickým lázeňským místem prvého řádu, právě tak jako celá Černá Hora stane se pravidelným dostaveníčkem turistů. Vidíme to na příklad na Bosně a Hercegovině, o které před nedávnem skorem nikdo ještě nevěděl, a nyní jest vyhlašována za zemi rozmanitých, zvláště přírodních kouzel. Jen co Černá Hora bude přístupnější a až báchorkovitý Lovčen přestane býti obávaným strážcem černohorského vnitrozemí!

Vždyť Černá Hora poskytuje opravdovému turistovi tisíce a tisíce pěkných požitků. Hledá-li malebné a dobrodružné cesty, ať jen vykoná jednodenní pout od časného rána do pozdního večera mezi Ulcini a Cetyní. Za ten jeden den jede po železnici, parníkem, na hřbetu koně nebo soumara a posléze ještě v automobilu nebo kočáře, nemluvíc ani o cestování per pedes, kterého může míti rovněž každý až za meze libosti. A za ten jediný den má moře s čarovnou jižní vegetací, má nádherné Skaderské jezero s úrodnými, zelenými nivami, má skály a hory, porostlé jenom šalvějí nebo ničím, směle čelící teplým jižním větrům a slunci. Vidí při tom Černochy, vidí Turky, vidí Albánce a Černohorce v malebných krojích, vše tak krásné jako na jevišti. A je-li ten turista dámou, může se v Ulcini podívati do některé turecké domácnosti. Páni Ulciňané bývali ještě před nemnohými lety známými námořními loupežníky, kteří pokládali zejména sličné ženy za vzácnou kořist. Jako údolí Ombly v jižní Dalmacii nad Dubrovníkem, tak také Ulciň slynula nejkrásnějšími ženami, a dosud prý jsou v haremech ulciňských pani a dívky jako vyloupnuté z pohádek.

Samo jezero Skaderské stojí za hodně turistické námahy. Jest podivuhodné všemi svými vlastnostmi a krásně se vyjímá v rámci černohorských a albánských hor. Praví se o něm, že hladina jeho pozvolna stoupá, voda jeho jest plna dobrých ryb, které se vyvážejí zejména do Srbska a do Italie, země, obklopená mořem, a břehy její jsou plny vodního ptactva, mezi nimiž pelikáni a plameňáci náležejí k obyčejným tam opeřencům.

Anebo, nasytil-li by se někdo pohledu na zkamenělé obrovské vlny kolem Cetyně, nechť si zajde do východních končin Černé Hory, kde jsou mohutné lesy a kde krajina má již zase jiný ráz. V tamějších pohořích snadno může se potkati s kamzíkem nebo vlkem, ba dokonce i s medvědem. Zachce-li se mu výtečného vína, ať se podívá do Crnnice, pstruhy má k tomu skorem v každé řece a bystřině. Vypravovala nám dívka z černohorské Hercegoviny, jaká je tam hojnost pstruhů. Jednou podařilo se jejímu bratru pochytati jich za hodinu několik kilogramů, a pochodil velmi dobře, poněvadž našel kupce, který mu dal čtyřicet haléřů za kilogram!

Jen usnadniti dopravu, a viděli bychom, že Černá Hora není tak chudou zemičkou, za jakou obecně se pokládá. Co jsme řekli o těch pstruzích, dobře můžeme říci také o drůbeži, vejcích, ovoci, zvláště o víně. V některých teplých krajinách černohorských měli minulého roku tolik vína, že nevěděli, co s ním. Pro domácí spotřebu bylo ho nadbytek, odbytu nebylo jednak pro nesnadnost dopravy, jednak však také proto, že mnozí černohorští hospodáři dosud nedovedou prodávati. Tehda šel-li

kdokoli osadou a byl žízniv, podali mu místo vody vína.

Jiný ráz má opět severní Černá Hora, které vévodí Durmitor, největší vyvýšenina našeho nového království. O výšku Durmitora prou se ruští a rakouští inženýři, oni naměřili 2483 metry, tito pak 2606 metrů. Nás ani tak nezajímá přesná výška Durmitora jako vyhlídka s něho. V okolí jest množství jezírek, vůbec všecka ta krajina má jméno Jezera, a nikdo by nevěřil, že Černá Hora, místy co se týče vody, tak chudá, má tady tolik všetečných mořských oček. Vždyť i na strmém Lovčenu jest neveliké jezírko. Cetyň sama má sice málo vody, za to však znamenitou horskou pramenitou vodu přivádí tam dostatečný vodovod.

Máme tisíc chutí přejíti s těchto jednotlivých nesouvislých, jen jako namátkou zachycených obrázku na kulturní poměry černohorské. Veliká pamětní kniha »Pedesat godina na prestolu Crne Gore 1860—1910«, vydaná ministerskou radou černohorskou a věnovaná králi Nikolovi I., nás takřka vybízí, abychom z ní čerpali jako z dobrého a nezkaleného pramene. Z toho památníku nejlépe jest viděti, co všechno, jaké veliké kroky v před učinila Černá Hora za vlády nynějšího gospodara nejenom v otázce vojenské, nýbrž i ve správě zemské, v úpravě právního řádu a ve školství.

Málokomu na příklad jest známo, že o školství jest nyní na Černé Hoře značně lépe postaráno než v Dalmacii a že je tam poměrně čtyřikráte více škol než v Bosně a Hercegovině. Také mnohý český čtenář se domnívá, že na Černé Hoře není dosud řádných zákonův, a zatím panovník černohorský nalezl výborného právnického odborníka v ruském státním radovi Baltazaru Bogišićovi, který vypracoval nový zákoník majetkový, až idealně vyhovující poměrům a zvyklostem černohorským. Při tom vyniká důležitý jeho článek, že majetníkem nemovitosti na Černé Hoře může býti jenom Černohorec.

Ještě přede dvěma nebo třemi měsíci četli jsme v českém časopise pojednání o nynějších poměrech na Černé Hoře a zejména poznámky o soudnictví usvědčovaly pisatele o naprosté neznalosti věci. Praveno tam také mezi jiným, že Černá Hora dosud nemá advokáta. A zatím, kráčíme-li hlavní ulicí cetyňskou, padne nám hned do očí tabulka advokáta Alexandra Matanoviće, v Podgorici najdeme advokáty dva, Marka Radulovića a Janka Spasojeviće, v Nikšići est rovněž advokát, jmenuje se Lučić.

Ale kdybychom se o pokroku Černé Hory za poslední léta chtěli rozepsati, musili bychom prostě opisovati celou tu objemnou knihu, a na to zde není místa, a nebylo to také naším účelem. Snad bychom se také přestali na vše dívati očima prostého, klidného cizího pozorovatele, při tom upřímného přítele Černé Hory, a pohlíželi bychom více po černohorsku, a pro to jsme tam nepřišli. Chtěli jsme původně potěšiti se mezi černohorskými přáteli, pokochati se slavnými dny nejsympatičtější nám slovanské země, odpočinouti si po rozrušující práci svého povolání a dost, kromě některé nezbytné pohlednice nepsati ani řádky.

Zatím však jsme se prohřešili proti tomu předsevzetí, proto jest čas, abychom končili, jako před tím nastal nám konec návštěvy na Černé Hoře.

(Dokončení.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

SVATOPLUK ČECH — VČELAŘEM. Básník žil řadu let v polabském zátiší. Vědělo se celkem málo z jeho intimního života. Svatopluk Čech miloval klid a samotu, bylo to o něm všeobecně známo, a všichni, kdo ho znali, respektovali tuto básníkovu plachost a nedůtklivost. Proto tak málo zpráv o intimním jeho životě proniklo do světa, nejmíň z posledních let jeho života. Teprve po jeho smrti přišlo se na leccos zajímavého. Nedávno uveřejnil redaktor »Hlasu Národa« pan Karel Novotný serii vzácných dopisů, jež obsahují cenné dokumenty o životě a povaze Čechově. Horlivému a pietnímu úsilí pana Karla Novotného podařilo se, sebrati v Obříství a v okolí roztroušenou korrespondenci Čechovu, kterou svým časem ovšem uveřejní.

Na těchto svých potulkách za Čechovými dopisy slyšel leccos ze života básníkova, co povahu jeho znamenitě charakterisuje. Jednou takovou, a snad nejvýraznější episodou, je historka o včelách Čechových. Často a rád vzpomínal na svoje mládí a s nadšením hovořival o včelách, které mívaly v zahrádce rodičů Čechových svůj vyhražený koutek. V Obříství měli všichni lidé Čecha rádi. Prostý lid pohlížel na něho jako na nějaký nadpozemský, legendární zjev, intelligenti ctili Čecha pro jeho ušlechtilou, ryzí povahu, milovali a vážili si ho jako velkého, slavného českého básníka. Znaly ho výborně i děti z celého okolí. Když jsme před lety z Máje přišli za Čechem do Obříství, napadlo nám, udělat s mládeží zkoušku, co ví o Čechovi a zná-li ho osobně. Ptáme se hošíka asi dvanáctiletého, zná-li pana Čecha. Chlapec se na nás podíval s pohrdlivým úsměvem. »Já potkávám a pozdravuji pana Čecha každý den,« řekl s nesmírnou pýchou — »a už jsem s ním také několikrát mluvil.« Bylo v té době po Českém království tuze málo lidí, kteří se mohli takto pochlubiti!

Napadlo nadšenému ctiteli básníkovu, mlynáři pa-

nu Janu Polívkovi z Obříství, že by mohl panu Čechovi způsobiti radost. Poněvadž však dobře Čecha znal a správně tušil, že by básník pozornosti jeho nepřijal, šel na milého pana Čecha s nevinným úskokem. Svěřil se básníkově sestře, Zdence, pověděl jí, čím by rád Čecha překvapil, vyprosil si zároveň její mlčenlivost, a smluvil se s ní, že otevře na noc dvířka, vedoucí do zahrádky Čechovy.

Za noci a za hlubokého ticha - bylo ovšem třeba, postarat se i o to, aby Čechuv Broček svým štěkotem všechno nepokazil — provedl pan otec ze mlýna svůj výborný kousek s takovou obezřelostí, že ani básníkova sestra, která byla do všeho zasvěcena, nevěděla, kdy, v kterou hodinu pan mlynář do zahrady bratrovy vnikl.

Časně ráno Svatopluk Čech vstává, a první jeho bylo, jako obyčejně, že přistoupil k oknu, aby se podíval na svou zahrádku, ve které znal takřka každou větvičku, ne-li každý lístek. Co to? žasne Čech — vidí dobře nebo nevidí? To tě věru divná věc - snad přece nemá hallucinaci? Vidí ve své zahrádce divnou věc, vidí, ale pořád ještě svým zrakům nevěří, oči si protírá — ale, nic naplat — není to omyl, není to přelud — v zahradě jsou dva oulv včel! Pro pána Boha, kde se tu jenom vzaly, kdo je objednal, kdy a kdo je sem dopravil? Svatopluk Čech se vyptává, vyšetřuje, ale ničeho se nedopátrá. Bylo jen tolik jisto, že oulv jsou v zahradě — kdo je tam dal, zůstalo tajemstvím, a marno bylo všechno pátrání, marno všechno Čechovo úsilí, záhadu s oulv objasniti.

Co dělat? Nezbylo ovšem nic jiného, než oulv nechat tam, kam je asi nějaký neznámý ctitel dopravil. Svatopluk Čech si dlouho s milými včeličkami nevěděl rady. Obcházel kolem nich asi tak, jako dobrá, samotářská duše, které položili na schůdka přede dvéře děťátko. Robátko za nic nemůže hořkost mužeš mít jenom proti matce, ale drobečkovi ubližit přece nemůžeš, a nezbude jiného, než se nad ním smilovati a ujati se ho, aby nezaslo. Zrovna tak tomu bylo s včeličkami. Byly už tady, měly se čiperně k světu, a Čech si je záhy zamiloval a ošetřoval je jako rozený včelař.

Milé včeličky pilně pracovaly a nasbíraly hojnost medu. Přicházeli sousedé, zastavili se na slovíčko a upozorňovali pana Čecha, že je třeba med vybrati. Ale o tom nechtěl Čech ani slyšeti. »Co si nasbíraly, je jejich,« namítal, »o tom přece není a nemůže býti pochybnosti, že sbírají med pro sebe a ne pro někoho jiného a dozajista ne pro mne. Med jim nechám — měl bych pocit, že jsem je okradl, kdybych med vybral.« Medu bylo v oulech ovšem pořád víc, bylo ho tam už tolik, že v pravém toho slova smyslu takřka z oulů přetékal. Přišli zkušení včelaři a domlouvali Čechovi, že není jiné pomoci, že včelám nutno v jejich vlastním zájmu med odebrat.

Čech konečně poslechl, med vybral, ale toho nejmenšího neužil z něho pro sebe. Poměla se dobře venkovská drobotina — Svatopluk Čech totiž med rozdal dětem....

Dr. R. J. Kronbauer.

VĚNCESLAVA LUŽICKÁ, vlastním jménem Anna Srbová, dožila 6. t. m. sedmdesátého pátého roku. Pamatuje tedy ještě doby vlastenců předbřeznových a sama pracovala horlivě na díle, jehož dovršení oni nám odkázali.

Ty časy prchly, a my sotva dovedeme spravedlivě oceniti prukopnickou práci našich otců a matek. Kolik bylo k té práci zdánlivě beznadějné třeba nadšení, jakými plameny čistého zápalu zahořeti musila srdce mužů i žen, kteří pracovali neúnavně a nezištně, budujíce na kultuře svého národa! Věnceslava Lužická je z nich. Jsme už dětmi jiných dob, rostenci jiných poměrů, nesouvisíme už tak bezprostředně s léty prvého rašení, stojíme už na širších a pevnějších základech a musíme se teprve vmýšleti do chudých počátků. Teprve pak zalesknou se staří, horlivi vlastenci v pravém významu. Lužická pracovala pérem, slovem i skutkem. Řada spisů jejích není malá, a ještě dnes má v ženském světě, jemuž posvětila životní svou práci, hojné a vděčné čtenářky. A její práce v ženských spolcích nese ovoce v mladém, národně uvědomělém pokolení ženském. Věnceslava Lužická, matka poslance, býv. starosty pražského, Dra Vladimíra Srba, jest paní vzácného ducha a ušlechtilých snah, jíž jsme povinni upřímnou úctou.

MÁCHŮV »MÁJ« A JEHO OHLASY. Prémie Spolku Máje na rok 1911. Pořadatel, p. Fr. Sekanina, praví v úvodní »Poznámce«: »Původní vydání »Máje« je dnes převzácnou kuriositou, a možno tvrditi, že žije málo lidí, kteří vzácný ten zelený sešitek elegantního formátu a roztomilé úpravy drželi v rukou. Vždyť již koncem roku 1836 bylo toto vydání takovou vzácností, že se ho ani Jungmann nedopídil.«

Věrné fotolitografické vydání Máje není jen činem piety. V prosté, vkusné, stylové své úpravě typografické je vskutku vydáním důstojným, nikoli nádherným, jak Mácha psal, alespoň ne tak »nádherným«, jak se tomu do nedávna rozumělo, ale ve své jednoduchosti opravdu krásným. Kniha takto vydaná jest jakoby portrétem své doby po stránce vnitřní i vnější — také myšlenka jest produktem věku a není lhostejna forma, jakou se projevuje. — Připojená sbírka posudků, sebraná s uznáníhodnou pilí p. Fr. Sekaninou, není sice úplná, přes to však obsahuje, zejména v partii starší, články nejdůležitější, často vzpomínané, ale zapadlé a vlastně málo komu známé. A je zajímavo, jak znovu se potvrzuje stará pravda, že není správno trhati z kontextu větu a užívati jí za argument. Pan Sekanina sám píše ve své poznámce: »A ještě malou poznámku k tendenci naší prémie. Není ani za mák obrácena proti několika oněm nešťastným kritikům, kteří o »Máji«

VÁCLAV MALÝ: POUT NA DOMAŽLICKU.

a Máchovi psali ostře, snad i bezohledně. Že nesprávně, vidíme ovšem dnes všichni. Ale jejich vystoupení má pro nás dokumentární cenu celé doby, jejího rázu a povšechného smýšlení.« Chmelenský a Tomíček, Kollár, Čelakovský a Tyl, ano i Šafařík, Palacký i Erben stavěli se úsudky svými proti Máchovi z největší části z důvodů vlasteneckých, z obavy, že vlivy cizími, byronovskými, jež v jeho básni viděli, zatlačena a porušena bude česká nota domácí poesie. Oni odsuzovali směr, nikoli básníka, obsah básně, nikoli formu. Básníka (Tyl, Chmelenský) i mistrnou formu (Tomíček) uznávali slovy nepokrytými. Duševní pružnosti, která by jim byla učinila pochopitelnou i básníkovu ideu, v lyrice romantické básně hlouběji ukrytou, ovšem neměli. Publikace Máje tedy — snad bezděky — opravuje do jisté míry i náš úsudek o současnících Máchových. Ale ještě jednu starou pravdu konstatuje vydavatelova »Poznámka«: »Že vzdálenější pozorovatelé dovedli už tenkráte pohlížeti na našeho Máchu pravdivěji.« Jsou to hlasy slovenské a německé, jimiž toto stále se opakující a vždy zase znovu překvapující faktum demenstrováno.

Nepřipustíme-li, aspoň ne všeobecně, doma působení ošklivých motivů osobních (dnes ovšem působí převelmi často), vysvětlujeme tento zjev psychologickou nezávislostí na místních poměrech, úsudek zhusta kalících, a snad i větším rozhledem a čerstvějším vzduchem světa cizího.

VÁCLAV MALÝ. Bylo mi vždy líto, že vlastně žádný český malíř plně nevyužil krásy a barvitosti českých krojů, pokud ještě nevymizely, a lítost ta stupňovala se ještě, když jásavými tóny zazářily kroje slovácké na plátnech Úprkových. V Čechách udržely se kroje nejdéle na Domažlicku, ale i tam již jim odzvánějí. Hojně malířů vydalo se na pout na Chodsko, ale zdá se mi, že hlubší zájem o kroj ten i lid probuzen byl teprve — ač k němu již Němcová krásný obracela zřetel — Jiráskovými Psohlavci. Z umělců výtvarných byl to Jaroslav Špillar, jenž z tohoto rodného kraje svého vyvážil nejeden treiný obrázek, a zdálo se, že se stane vlastním malířem Chodska. Leč úporná choroba vyrazila štětec z nadané jeho ruky dříve, než mohl dojíti svého cíle. Zatím však uzrával již nový malíř Chodska ve Václavu Malém. Jako dítě nekolébal se na chodském hejčadle — narodil se v Praze r. 1874 — ale přinesl si na Chodsko s sebou nejen lásku k jeho lidu, ale i velký smysl pro jeho svéráz a barvy. Je až dojemno slyšeti z jeho vlastních úst, jak dlouho tápal, hledaje, zmaten všemi různými hesly doby, sama sebe, jak již

již zanechati chtěl umění, když cesta Chodskem otevřela mu oči a najednou se nalezl. Později než jiní vstoupil V. Malý na malířskou akademii, musil si cestu k ní životem probojovati, ale když ji r. 1906 absolvoval (studoval u Brožíka, Hynaisa, Schwaigra a Ženíška), byl za to již člověk životem zocelený, jenž umění nebral na lehkou váhu. Jeho obrázky z Chodska, krajinné i figurální, obrátily k němu rázem pozornost ve vídeňském Hagenbundu, v Mnichově, Berlíně i v Praze, kde jeho jméno má již nyní dobrý zvuk. Od Špillara liší se Malý po nejedné stránce. Špillar, zdá se, podlehl příliš kouzlu Jiráskových Psohlavcův a tak komponoval, a to ne vždy šťastně, různé výjevy ze života starých strážců pomezí, jak je viděl v živé své fantasii. Malý neběře nic z druhé ruky, vidí i cítí reálně. Pobyl po několik prázdnin na Chodsku a podává kraj i lid bez historických reminiscencí, jen jak je viděl před sebou. Kus cesty pod bouřlivým nebem, sekáč na louce, ženské, žnoucí obilí, babičky, jdoucí do kostela, pár děvčat u studánky nebo v zahradě: stačí mu plně na sujet. Ale zmahá statečně i větší plátna ve svých chodských trzích a poutích. Obrázek, jehož reprodukci přinášíme, představuje nám pout sv. Vavřince nad Domažlicemi. Ale bylo by třeba viděti překrásný originál, abychom ocenili jásavou svítivost jeho barev, jemné vystižení vzduchové, světelné nálady, v nichž spočívá síla obrazů Malého vedle jeho pečlivé a studované kresby. Také stará zákoutí Pražská maluje Václav Malý s oblibou, ale ne vždy již s tím rozhodným štěstím i originalitou, jaká upoutává v jeho obrazech z Chodska. Zde je celé svůj a nemá na ten čas soupeře. —a—

HERLOŠ — HERLOSZSOHN. (Z lístkového katalogu konservátora J. Heraina.) O Herlošovi jsou nesprávné záznamy, které třeba opraviti. Přebírají se z jedné publikace do druhé, a tíkomu nenapadne, aby nejdůležitější data zjistil podle zaručených zápisů. V Riegrově slovníku čteme, že se Herloš jmenoval Karel Jiří Reginald a že se narodil 1. září 1804 — v Ottově Slovníku Naučném je uvedeno, že jmenoval se Jiří Karel Reginald. Není správno ani jedno ani druhé. Rozhoduje tu autentická listina, a tou je křtící list. Dle tohoto (fara sv. Mikuláše na Malé Straně, kniha křtěných od 1801—1812) opravujeme takto: Herloš — Karel Šebastian (po kmotrovi) — narodil se 1. září 1802 a křtěn byl z domu č. 68-III. (dnešní číslo 260-III.). Otec jeho Antonín Herloš (nar. r. 1763), krejčí, pocházel z Dobřičan v žateckém kraji. Vesnička tato měla podle sčítání lidu r. 1885 pouze 627 obyvatel, z nichž jenom 28 přihlásilo se k české národnosti. Antonín Herloš byl dvakráte ženat. První jeho manželka, Anna Kopecká (nar. r. 1769, † 1818), pocházela z Prahy, a uměla pravděpodobně česky. Povolení k sňatku dáno bylo 14. května 1789, svatba byla v kostele u Panny Marie Vítězné na Malé Straně. Karel Herloš byl synem z prvního manželství. Otec jeho žení se po druhé (zápis popisního úřadu, protokol oddacích a křtících listů 1820—1821), s Marií Annou Richakovou (!) (nar. r. 1778, † 1851), dcerou pekaře z Prahy, 42letou, svobodnou, z č. p. 219-III. Povolení k svatbě dáno dne 12. srpna 1820.

Z malostranského popisního archa z r. 1830 se dovídáme, že Antonín Herloš byl již r. 1805 zapsán v Praze. V archu tomto jsou zajímavé zápisy o jeho synu Karlovi. Vidíme z nich, že r. 1821 studoval ve Vídni, r. 1826 že byl vychovatelem v Lipsku, r. 1831 je zaznamenán jako doktor filosofie a spisovatel v Lipsku. Dole je poznámka: »Qualifikation: schiefen Körper und kurzen rechten Fuss.«*) To znamená, že Herloš, jenž chystal se na cestu do ciziny, zažádal o pas a dostal jej vzhledem k tomu, že nebyl pro vojenský stav uznán způsobilým, na delší čas, aby se nemusil do roka vrátiti do Prahy k odvodu. Čteme v slovníku, že smutné domácí poměry donutily ho opustiti r. 1820 Prahu. Příčinou těchto rodinných hořkostí byla Herlošova macecha. Otec Herlošův zemřel 27. dubna 1829 v nuzných poměrech v domě č. p. 354-III. ve Vlašské ulici. Podle zápisu z téhož roku pochován byl do šachty (Gratisgrab).

Podle zápisu (Malá Strana-Hradčany z r. 1840) bydlili Herlošovi: r. 1808 v č. 248-III., r. 1822 v č. 247-III., r. 1823 v č. 221-III., r. 1824 v č. 237-III., r. 1827 v č. 302-III., r. 1829 v č. 354-III., r. 1830 v č. 316-III. a 363, r. 1831 v č. 233-III., r. 1834 v č. 235-III., r. 1836 a 1837 v č. 243-III., r. 1839 a 1840 v č. 303-III. Že není tento záznam bez významu, poznáme ihned. Před nedávnem chtěli ctitelé Herlošovi zasaditi na dům č. p. 171-IV. v Nerudově ulici pamětní desku. Herloš prý v tomto domě žil a napsal tu celou řadu svých děl. Už bylo všechno připraveno, všechno bylo v proudu, a za nedlouho mělo dojíti k činu. V poslední chvíli jeden z původců pietního činu obrátil se na pana konservátora Heraina s nějakým dotazem, při čemž přišla řeč také na pamětní desku. Pánům bylo připraveno nemilé překvapení — zjistilo se, že v domě č. p. 171-IV., na který měla pamětní deska přijíti, Herloš nikdy nebydlil. V seznamu, nahoře uvedeném, číslo 171-IV. se nevádí. Herlošovi za celou tu dobu neopustili Malou Stranu, dům pak č. 171 je již na Hradčanech. Mám po ruce několik lístků katalogu, v nichž jsou uváděna bydliště Herlošových rodičů z různých dob a za různých příhod jejich života. Všechna data tato se shodují s celkovým seznamem, a není tudíž omyl v zápisech možný. Dr. R. J. Kronbauer.

*) Křivé tělo, kratší pravou nohu.

Toto číslo vydáno 9. prosince 1910.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO II.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAROSLAV VRCHLICKÝ. (MODELOVAL LADISLAV ŠALOUN.)

SOCHAŘSKÁ MOMENTKA mohlo by se říci o originálním uměleckém výtvoru Ladislava Šalouna, jehož zdařilou reprodukci zdobíme první stránku dnešního, vánočního čísla Máje.

Jen tak mimo totiž jednou Jaroslav Vrchlický zavítal do Šalounova atelieru a zatím, co poseděl chvíli v křesle, robily mistrovské prsty umělcovy již první linie a body, tvořící znamenitý obrys básnikovy výrazné, rázovité hlavy.

Několikrát mu ještě přišel Vrchlický do atelieru, ale vždy jenom na krátko a řádně ani k tomuto portrétu svému neseděl, procházel sem tam, usedal chvilemi a při tom se bavil tak nenuceně a vesele, jak se uměl baviti jen on ve společnosti důvěrných přátel. Pósy žádné nezaujal a také na Šalounově portrétu není žádné pósy. Jaroslav Vrchlický je to, jak jsme ho znali z družných hovorů a milých chvil s ním prožitých.

Náš milý, nezapomenutelný Jaroslav Vrchlický vystižen tu mistrovsky nejen zevnějškem, ale do hlubokých detailů své bytosti.

Jako když z Olympu vystupuje ta básníkova krásná hlava . . .

A z čela myšlenky vyletují a spějí do výše, kam vzhlížejí oči . . .

Do záře hvězd letí a světly nebes snášejí se dolů, aby ovinuly hlavu, v níž se zrodily tvůrčí obrovskou silou . .

Ave, božský pěvče!

Tvým portrétem posíláme ti pozdrav tam na světlý Jih, kde meškáš, abys nám byl vrácen tak, jak jsi byl. —

Srdečně přátelský vánoční pozdrav! — — R.

PÍSNĚ SLOVENSKÉ.

Vzpomínka na přítele Jos. V. Friče.

Od ADOLFA HEYDUKA.

Latorka kde s Karpat k Bodrogu se stáčí,
sedí mladý vězeň na Munkáči,
v poutech sedí souzen z velezrády,
po Praze že stavěl barykády.

Smuten sedí, dumá, v sen se hrouží,
kde kol hradní věže rorýs krouží,
k východu, kde světlo leskem hýří
a kam k domovině ptáci míří.

Vězeň myslí krouží, bledý v líci,
také domů v západ ke Košici,
kde stál v boji s vrahů litých mraky
a krev prsou cedil za Slováky.

Za Slováky, za mladého krále,
přec však pomstou stíhán neustále,
lapen, jat byl, vsazen do žaláře,
ó těch díku! — Vězni vlhnou tváře.

V cizí dálce ve své kobě sedí,
k domovině, v dálku v západ hledí —
plno myšlenek mu víří v hlavě —
kde má ženu s dětmi na Sázavě.

Přes hor strmých kamenité srázy
Latorka své bystré vlny hází,
zvučné písně o volnosti zpívá,
oko vězňovo se v slzách stmívá.

Latorky, slyš, v šumících vln tíseň
lidová se pojí dívčí píseň,
píseň dumná, toho lidu slovy,
s nímž bojoval proti Košutovi.

Dumná píseň, však ji ssebou zpíval,
když se v lid hnal odrodilcu příval:
»Vy páni zemani, my jsme vaši poddaní,
však my budem v jedné zemi srovnáni!«

Vzdechl vězeň: »A já odsouzený,
já-li srovnán budu vedle ženy,
vedle dětí svých v té půdě rodné,
či mne tady schvátí právo svodné?

Kde mne asi budou ve hrob klásti?«
Srdce vězně počalo se třásti;
v tom zas k němu do výše se vznáší
zpěv, jejž junák výská na salaši.

»Nejásej ty plémě vrahů zrádné,
až čas vzejde, poroba s nás spadne,
spravedlnost někdy přec se zrodí,
jen až vhodná doba zavévodí.

A zas píseň letí silou ručí
k vězni vzhuru útěšná a zvučí
a s ní v chorál dávají se lesy:
»Svobodo ty naše, kde jsi, kde jsi?!

Zavítej k nám brzy v šťastné chvíli,
vždyť jsme posud plni dávné síly,
vždyť v nás posud jarost krve víří;
byli jsme a budem bohatýři!«

Zvučí píseň: »Na Tatrách se blýská,
hromy divě bijú,
neboj sa Slováči, časy se opáčí,
Slováci ožijú!«

Jarou písní vězeň rozveselen
na nohy se staví jako jelen,
vesel hledí skrze oken mříže,
necítí, že nohy pouto víže.

»Kéž ty písně, jež jsem slyšel právě
uschovati mohu ve své hlavě,
než propadnou náhle času plenu
a než já je navždy zapomenu!

V žalu zázračně mne potěšily,
ó kéž by mi k smrti těchou byly,
kéž je napsat mohu, zač jsem prosil,
když mé srdce tupý smutek kosil.

V tom do temné koby náhle vniká
klíč Slováka kmeta žalářníka,
an se plazí zvolna koby šerem,
a dává mu čistou knihu s pérem.

»Zde ty věci, péro, kniha bílá,
jež vám hradu správa povolila,
krafte si tím chvíli podle chuti,
občas máte to dát k nahlédnuti!«

Béře vězeň knihu vděčně, tiše,
a když sám je, bedliv do ní píše,
z lidového co uslyšel skladu,
od děvčat a pastevců kol hradu.

Všecko píše, jak jim z úst to roste,
zpěvánky a zkazky jsou to prosté,
jak to větřík do okna mu duje,
žalářník co psáno okolkuje.

Píše vězeň, co zaslechl v širu,
pilně, bdělc, knihy do papíru,
již mu, vězni krutá jinak správa
k ukojení v cele ponechává.

Doufá správa takto vyslechnouti,
jařmeného ze života pouti,
jména druhů, jež snad v temnu skrýše
vězeň zkrušen do té knihy vpíše.

Ale nic v ní není, jen ty zpěvy,
zbude-li mu kniha vězeň neví;
vždyť, co nerozumí vládce hradu
dává brát a zve to velezradu.

Vězni bylať kniha svatou bibli,
ku které se skráně často shýbly,
a když týrały jej duše broje
uspala jej mile do úkoje.

A když chor a stůně touhy tíhou,
jsou mu písně modlitební knihou,
jsou mu studnou, nad kterou mu není,
studnou úkoje a občerstvení

Nejdražší v ní bývalo mu čtení.
Až pak přešla doba utrpení
a s ustáblých rukou pouto kleslo,
v kobu slovo »volnosti« se neslo.

»Vězeň volný, budiž, konec hrůzy,
leč dřív všecko prohlédněte služi,
všecko seberte mu, svým co zove,
zbouření by neroznítil nové!

Zvláště písma všecka, rychle, lefte,
seberte a řádně zapečeťte,
ať zní veselím už nebo mukou
všecko, spalte, co psal vlastní rukou.«

Padl vězeň znova v žalost velkou,
pro knihu, již měl svou těšitelkou,
třeba byly lidové jen písně —
ale rozkaz konán být měl přísně.

Strážce okuláry na nos sází,
hledá zradu v knize, nenachází:
»Tím stát neupadne do nesnází« —
a pln zlosti knihu na zem hází.

Samé písničky jsou, žvasty samé,
vezmu to však přece, snad nás klame,
snad tím jitřit bude zas své spolky,
vezmu to a vrazím na to kolky.«

Toť, když stařec strážník knihu sbíral,
chvěl se vězeň o ni, srdcem zmíral,
prosil strážce: »Poslyš strážce hrdý,
nech mi ji, dám za ni tolar tvrdý!

Nechceš? Dva dám, nech památkou na vždy,
abych vzpomněl na den vazby každý,
skryji do vozu ji bez pohromy,
za Munkačem, až přejedem domy.«

Váhá strážce, chvíli zamyslí se,
hledí před se, vraští čelo lysé,
znova v knihu staré oči noří,
a pak skoro šeptmo zahovoří:

Nuž, vám tedy učiním to k vůli,
však už tady trávím věku půli,
zpíval jsem ty písně ondy taky,
Slovák jsem — a v tom mu zvlhly zraky.

Učiním to, nic mne nepostraší,
bojoval jste za volnost též naši —
ač to počínání trochu smělé,
všude maďarští jsou slídítelé.

Zběř ta snadno by mne prozradila,
leč zašiji knihu do cedila, *)
jež vám uchystali za pochvatu
místo u nás schovaného šatu.«

*) volná bílá halena se širokými rukávy.

Stalo se, a povoz se hlidačem
už je v jistotě, dál nad Munkáčem;
už je v Moravě, už v rodném domě —
výskl sobě vězeň po pohromě.

Leč, když chvíle trudnosti se hlásí,
útěchy z ní píseň zazpívá si,
na poutové vzpomínaje kruhy —
je šťasten se svým a s druhy. —

Konec rozluky a odloučení,
šťasten je, jen při té knihy čtení
často povzdychnou si ústa sinál,
kdys dob strastí sobě připomíná.

Písně slovenské, vy písně prosté,
kdo Vás slyší, netušeně roste,
vy měníte v radost trpké žaly,
vy jste básníka nám zachovaly!

Písně slovenské, jste poklad velký,
buďte lidu svého buditelky,
zvučte právem, silou do věčnosti,
až Bůh Slovač běd a útrap zhostí!

LIST.

Napsal FELIX TÉVER.

Sníh tiše padal, husté jeho vločky tvořily ve vzduchu jakousi bílou, lehce se snovající síť. Nežli však Natalie dojela hřbitova, přestalo sněžit, vzduch se zjasnil, nově napadané vrstvy sněhu svítily po cestách neporušeny stopami lidských kroceju.

Kráčela rychle, hoch nesoucí za ní věnce, jí sotva stačil. Konečně stanula u pomníku, jehož mramor se ještě svítil novotou leštění.

»Zde jsme, dej sem — a můžeš jít.«

Čekala, až hoch zmizel za rožní hrobkou, pak položila jeden z věnců na náhrobní desku pokrytou hladkou vrstvou sněhu a jala se rozžehovati světla ve dvou velkých kovových lampách. A té chvíle vybavila se v hlavě její představa, že hrobku kryje bílá ložní přikrývka, pod níž odpočívá nemocný, že rozžehuje světla u jeho hrobu, jak po léta rozžihala noční lampy v neklidných nocích jeho choroby. Ve vyleštěné desce pomníku uzřela svoji tvář jak v zrcadle. — V hrobce odpočíval muž, jehož život znala jen co předzvěst liknavě se blížící smrti — muž, jemuž obětovala léta svého mládí.

Divný pocit milosrdné sestry, který k němu mívala za jeho života, ozval se v jejím srdci i nyní, kdy, jakoby chtěla nemocnému čímsi uleviti, setřásla sníh s větví cypřišu, skleslých pod jeho tíží. Pak chtěla si v paměti vybaviti některá jeho slova, marně — nebožtík mlčel zatvrzele.

Poznamenala hrobní desku křížem a odcházela kvapným krokem.

Procházela bílé plochy hřbitovu. Sníh po cestách, sníh na hrobech, sníh v hlubokém vzklínění větví stromu — a v těch bílých plochách všude světel, jak bohatě nasetých květu, hořících zlatě v šedavý soumrak zimního dne.

Kráčela rychle, jakoby kýmsi nedočkavě čekána. A pak zase nechápala, proč ho hledá zde v těch bílých plochách, z kterých dýchal chlad. Což se na ní jeho oči nedívaly z každého kouta jejího obydlí? Což se slova jeho neozývala z každé stránky knih, které kdysi spolu čítávali? Což nebydlela touha po vuni jeho rtů, po teple jeho objetí ve všech roztoužených Chopinových notturnách, jež její prsty v upomínkách vyluzovaly ze strun klavíru?

Kráčela k jeho hrobu, přes to však žil. Žil ve snech jejích nocí, v bolestech jejích dnů.

Sníh tajemně vrzal pod kvapem jejích kroku, noha se hluboce ryla v závěje postranních cest. Pojednou stanula. —

Na jeho hrobě planulo rudé světlo, jakoby rozžehnuté z krve toho, který tu v černé zemi spal.

Kdo rozžehl to rudé světlo nad hlavou bílého jejího milence, milence, jehož obraz trůnil ve svatyni nejvyšších jejích pocitů. Milence, který se po léta skláněl pod jho osudu, jenž na její bedra složil těžkou povinnost.

*) Když jsem napsal Cymbál a husle, dal mi přítel Frič tuto svou knihu jako odměnu za to, že se mu Cymbál a husle líbily. Po smrti mé Lidunky, sklíčen těžkými myšlenkami a z obavy, aby se kniha nedostala do rukou nehodných, daroval jsem ji Vrchlickému, který ji v lásce chová jako já ji choval. H.

Bezdechá stanula u hrobu a složila naň náruč svých květů — a rudé světlo plápolalo. Poklekla a přitiskla k hrobu tvář, že pod horkým jejím dechem tál na něm sníh — a rudé světlo plápolalo.

Ludikar neměl rodičů, neměl příbuzných. Kdo rudé světlo rozžehnul? Čí to byla ruka, jež věnčívala desku s drahým jménem, jež smetala listí, které první podzim po jeho smrti svávalo na jeho hrob? —

Otázka se vrývala v její mozek, když zvolna odcházela ze hřbitova.

Dospěvši za soumraku domova, jala se strojiti vánoční stromek. Pro koho vlastně? Pro sebe?

Nikoli, zase na památku čehosi mrtvého. — Na památku svého dětství i prvních dívčích let, ve kterých se v tklivém donfání zahlížela do rozžehnutých světel ve zbožném čekání velkého štěstí života. Dnes věděla, že bylo největším kouzlem života toto nadějné života čekání.

Pak nadešla léta jejího manželství. Nebylo roku, aby se o vánocích nezhoršila mužova choroba.

Bývalo zle — neprospalé noci, — líně se táhnoucí pochmurné dny — soucit, trpělivost, smutek a za ním dušená touha po veselosti, po štěstí, které táhlo někde mimo, jako ten zimní vítr, opírající se chvíli o tabule oken a unikající pak kolem rohu domu někam daleko, k nedohonění daleko.

Ale o vánocích pomáhal Ludikar krášliti stromek.

Někdy se ruce jejich potkávaly ve spleti vonných, jedlových větviček, někdy se nad pozlátkem ozdůbek potkávaly jejich pohledy, v tajemném soumraku štědrovečerního dne.

Bývali plni pozornosti k nemocnému, přes to, že k němu cítivali jistou vzdálenost. On trudně, více méně trpělivě čekal smrt a oni oba skrytě, chvějně zázračný výkvět života.

V posledních létech Ludikar před večerem odcházel. Nežli odešel, položil pod stromek knihu básní, svitek hudebnin, a u dveří, před mužovými zraky, vtiskl na ruku její místo obvyklého jednoho, tři vřelé pocely.

Ale nikdo nezvěděl, jak horoucně ho milovala, jak v něm zbožňovala jeho něhu. — Nikdy jí neřekl slovo, které by bylo zranilo přísný povinnostní její cit.

Ale někdy se i její pocity odpoutaly a žhnuly budoucnosti vstříc, někdy se touhy její přehouply branami příštích let a zajásaly. Až do posledního dechu života chtěla býti Ludikarovi za to vděčna, že uměl čekati, až bude moci jednou klesnouti do jeho náruči a zašeptati: »Teď jsem tvá«, bez pokořujícího rumělnce věrolomnosti.

Dále neměla Natalie sílu vzpomínati. —

Co dále přišlo, to bylo nepochopitelně krutou zlobou osudu.

Klesla nyní na židli u stolu, na němž stál nedokrášlený stromek, položila plavou hlavu na bílý pod ním ubrus, na němž v mechu vyrovnány stály staré sošky Betlému.

Ni jedna nechyběla z těch, co tu tenkráte stávaly.

Neplakala — ale ze srdce, jakoby krůpěj po krupěji kanula bolestí napojená krev.

Nyní venku trhnuto zvoncem. Kroky blížily se ke dveřím.

»Co je?«

»List. — Malý hoch čeká venku na odpověď.«

Lhostejně vztáhla ruku, ale pojednou jí bodlo u srdce, z hrdla se dral výkřik, který však skonal za prahem rtů. Před očima se zatemnilo. List jí z ruky vypadl.

»Zde, milostivá paní« slyšela, jakoby vzdálený hlas. Služebná dívka se shýbla a vložila list znovu v její dlaň. Chladil jak dotek mrtvolně studené ruky.

Trvalo chvíli, nežli se znovu odhodlala pohlédnouti na nadpis, psaný Ludikarovým jí dobře známým písmem.

Roztrhla obálku. — List byl datován jednoho z posledních dnů jeho života.

»Natalie,« psal bílý její milenec, »zjistil jsem dnešního dne, že jsou hodiny mého života sečtěny. Dám rozkaz, aby vám tento list byl dodán o štědrém večeru. Počítám na to, že v ten den navštívíte můj hrob, že budete měkce naladěna. Potřebuji měkkosti vaši nálady k tomu, čím se vám chci svěřiti.

Natalie, kdysi jste pravila, že je nejkrásnější úkon štědrého dne moci odpouštěti tomu, kdo nám ublížil. Odpusťte tedy tomu, kterého více není, když pročítáte jeho list. —

Hoch, který nyní čeká u vašich dveří je můj syn — není jediný, má bratra.

Divnou shodou okolností, neneseu oba mého jména. Neměl jsem odvahy opatřiti jim je v čas. Dnes je pozdě, nesnesl bych více kněžských ceremonií. Ostatně víte dobře, že jsme bez společenských předsudků. — Ale proto přec se loučím s životem, jakoby obtěžkán dvojím hříchem.

Jedním vůči dětem, — druhým vůči vám.

A nyní, Natalie, umírající rádi vzpomínají nejvýznačnějších chvil svého života — pojďte se mnou vzpomínat.

Pamatujete na onen večer, bylo to v druhém roce vašeho manželství, kdy jsme spolu seděli v temně zeleném vašem pokoji?

Světlo nebylo rozžehnuto, ale oheň plápolal a vaše plavá hlava svitila na pozadí temně zelené zástěny, která stála za křeslem, na němž jste trochu unavena seděla.

Vedle dle! váš muž, jehož bolesti jsem byl právě uspal morfiovou injekcí. Byl jsem vždy trochu ironikem a tak jsem i té chvíle cítil, že je situace vyvrcholena jak v dramatě. Věděl jsem též, že je život dovedným dramatikem. Byl jsem ironikem — ale za ironií krvácelo mi srdce bolestí nad ztraceným, mladým vaším životem. Byla jste krásná a bylo ve vás tolik duše. Tenkráte jsem cítil, jak se můj mozek obepíná tou divnou obručí vášně, která stahuje myšlénky i rozvahu a převádí celé horečné uvědomění do centra citovosti — A té chvíle jste se tázala:

»Jak dlouho Ludikare myslíte, že jeho nemoc potrvá?« a mně se zdálo, že se ve vašem hlase chvěje spodní netrpělivý zvuk.

»Mám vám říci pravdu, Natalie?«

»Ano, doktore.«

»Zdráv nebude, ale myslím, že bude dlouhá ještě léta žít.«

Mlčela jste dlouho. Teprve po drahné době vydral se z prsou vašich tlumený vzlyk.

»Ubohý, ubohý.« Zdusila jste štkání v širokém rukávu domácího roucha.

Vaše obnažené rámě zasvitlo mléčnou běloští. — Vznítilo ve mně horečné přání pokrýti je svými políbky. Chvěl jsem se v představě slasti okamžiku, ve kterém by se toto rámě ovinulo kol mé šíje. Chtěl jsem zašeptati: »Miluji vás Natalie, šíleně vás miluji,« ale v tom ozval se již váš hlas, řekla jste rozvážně:

»Čekají mne dlouhá léta hoře. — Nepřestaňte mi v nich býti přítelem. Neopouštějte nás. — Prožíval jste s mužem léta mladosti, byl jste nejlepším jeho přítelem — prosím, neztrácejte trpělivosti ve zlých jeho rozmarech.«

»Trpělivost je povinností lékaře — ale vy, vy Natalie?«

»Co já?«

»On bude kráčet k smrti cestou velmi líknavou, ale vaše mládí při tom rychle unikne. — Nestrachujete se prázdnoty života, Natalie?«

Nastala dlouhá pomlčka. Nástěnné hodiny odbíjely v ní ponurým hlasem dvanácti nočními úhozy.

A tu jsem zašeptal vaše jméno a vztáhl po vás ruku a té chvíle jsem při ohni krbu viděl, jak oči vaše vzplanuly — ale téže chvíle uniklo zaplání a pravila jste strojeným hlasem, který nebyl váš: »Život není prázdný, dokud má člověk knihy zamilovaných básníku, dokud má své písně a skladby. Co bych mohla žít, všechno to mnohem krásněji vyznívá z nich.«

Odcházel jsem té noci v divně smíšeném pocitu obdivu i trpkosti.

Kráčel jsem chladnou nocí v jasném poznání, že náležíte k druhu těch řídkých žen, v nichž se mísí krutý cit povinnostní v silně vypěstěný krasocit, který tak často bývá bratrem citu mravního.

Věděl jsem, že by se vaše ruce chvěly, kdyby se měly svésti s mé šíje, aby podaly nemocnému utišující lék. Věděl jsem, že by rty vaše nenalezaly slov útěchy pro nebohého přítele, kdyby se přimýkaly horkou upomínkou mých pocelů.

Šetřil jsem vašich předsudků.

Věděl jsem, že mne milujete — proto jsem se neženil. Žena by mně byla chtěla míti celého a já cítil, že jedna část mé bytosti, řekněme ta lepší, náleží vám.

Rozdělil jsem sebe ve hmotnou a ideální část, první dal jsem matce svých dětí, druhou vám. — Dobře se mi při tom nežilo.

A nyní Natalie..., Matka mých dětí je prostá žena, vy jste žena vzdělaná.

Pozůstalá má rodina nevládne hmotnými statky a vy jste bohata.

Jste šlechetná a máte prázdný život.

Nevěřím, že by srdce ženy vyplnila lektura básníků a hraní Chopina.

Neodhánějte mého hocha od prahu svých dveří. —

Končím — psal jsem těžce — byla to předposlední úloha mého života. Nyní nastává poslední, — statečně umírat.

Až budete čísti toto psaní, budu v hrobě tlít. Vzpomeňte bez trpkosti na toho, jemuž bude bezpochyby smrti ubrána možnost na vás vzpomínat.« —

Ten večer netrávila Natalie sama.

Štědrý den je svátkem těch, kteří dosud nerozumí krutostem života.

Oba hoši byli v radostném vytržení novostí okolí i zářením svící vánočních.

Ženy pohlížely mlčelivě jedna druhé do očí — každá z nich cítila, že druhou o cosi oloupila v životě.

Když odešla Ludikarova rodina, usedla Natalie ke klavíru, ale nedotkla se jeho strun. —

Necítila hořkostí, vše chápala a nezdálo se jí, že by měla čeho odpouštěti.

Ale pojednou zaplakala krutou bolestí — ne proto, že Ludikar zemřel, ale proto že ho nikdy nebylo. —

RODINNÝ PORCULÁN...

Povídka o starém mládenci. Napsal R. J. KRONBAUER.

Dostal jsem zvláštní pozvání. Bylo to před rokem, v prosinci, asi v tuto dobu, před vánočními svátky. Jestli prý by mne nezajímalo, podívat se jednou do kroužku nadšených sběratelů starožitností — zval mne mladý doktorek, vášnivý sběratel obrazů starých českých mistrů. Byl bych na pozvání docela zapomněl, ale náhodou potkal jsem, když jsem se ubíral k domovu, doktora, jenž právě šel do schuze.

»Leccos pěkného a nového uslyšíte,« lákal mne doktor,... »sejdeme se občas, abychom si pověděli, co kdo originálního objevil a čím za dobu, co jsme se neviděli, obohatil svoje sbírky.«

Tak se stalo, že jsem se octl ve společnosti asi patnácti zajímavých lidí. S počátku mne hovor pranic nebavil. Pánové si vypravovali o všedních věcech, o svých slastech a strastech na venkově, mluvili i o politice, a mně bylo v duchu hořko a bylo mi líto ztraceného večera. Ale křivdil jsem dobrým těmto lidem. Přišli ještě dva členové intimního tohoto kroužku, a dlouho netrvalo, a já jsem se znamenitě bavil. Všichni referovali o objevech, jež za dobu, co se neviděli, učinili, sdělovali si, co kdo získal a kolik za to dal, a já žasl, jak značné obnosy byly za předměty ušlechtilé záliby vyplaceny. Byl mezi nimi také sběratel dvojitého skla, jenž se pochlubil, že podařilo se mu získat překrásnou dvojitou sklenici, za kterou vyplatil majiteli tři sta korun. Pozoroval jsem, že tento úspěch vzbudil skorem vzrušení, a tu a tam postřehl jsem dokonce žárlivý pohled. Šťastnému uchvatiteli drahocenného a vzácného kousku bylo gratulováno, jakoby při nejmenším v úřadě povýšil, nebo vyhrál značný obnos. Jiný člen kroužku, na němž bylo vidět, že se nemůže ani dočkati, až přijde ke slovu, oznamoval, že získal pro svou sbírku roztomilou dívčí hlavinku od Josefa Mánesa, za kterou dal jenom čtyři sta korun. Mladému muži — byl to vyšetřující soudce, jehož jméno objevovalo se často v novinách při sensačních příhodách — oči jen jen hrály tichou, čistou radostí, a hlas se mu chvěl, když vypravoval, co všechno musil podniknouti, aby obraz dostal do svých rukou, a aby mu ho nepřebral obchodník, jenž disponoval s kapitálem mnohem větším. Rodina, která obraz musila prodati, poněvadž octla se ve stísněných poměrech, dala konečně přednost panu soudci, poněvadž ubezpečoval, že obraz zustane v jeho sbírkách a že ho nikdy a nikomu neprodá, kdyby mu byla nabízena za portrétek sebe větší suma. Pánové se střídali v referátech, jakoby seděli za zeleným stolem v úřadovně a podávali zprávu o výkonech svých departementu. Pak umlouvali vzájemné návštěvy, aby se mohli pochlubiti svým úspěchem, hovořilo se o výměnách menších předmětů, na které sběratelé náhodou přišli a které zakoupili s úmyslem, přenechati je příteli za jiný předmět, jenž scházel v jeho sbírce, a čas při tom ubíhal jako voda.

Bylo už hezky pozdě, když vstoupil poslední člen kroužku, známý, populární pražský advokát, jenž byl přivítán srdečnými projevy. Bylo hned vidět, že pan doktor Zámecký těší se opravdovým sympatiím všech přítomných. Ani jsem nevěděl, že patří také mezi starožitníky. Byli jsme dávnými přáteli, a doktor se také ihned posadil vedle mne, ač bylo třeba, aby řada se posunula, by mohlo býti pro něho zjednáno místo.

»Prosím tě,« ptám se ho, »jak ty přicházíš do tohoto kroužku?«

»Propadl jsem také této vášni,« řekl doktor, »vrhl jsem se na starý porculán. Budeš překvapen, až uvidíš moji sbírku. Měl jsem v posledních měsících neuvěřitelné štěstí, náhoda mi vehnala do rukou tak znamenité kousky, že nemá ani pan Pelz v Platýze lepších... a jeho sbírka má nějakou — jistě zaslouženou pověst! Jsem rád, že tě vidím. Přihodilo se něco, s čím bych se rád někomu svěřil. Mohli bychom na nějakou hodinku do některé kavárny... jsem jist, že tebe jako novellistu bude věc nesmírně zajímati.«

Doktor referoval hned na to o svých nákupech, a já se podivil, s jak odbornou znalostí mluvil o věci, která mu byla před rokem docela cizí. Poslouchali jsme ho všichni s nejživějším zájmem. Doktor byl milý, roztomilý muž. Byl skvělým řečníkem, hlas jeho měl lahodný, barytonový timbre, jeho chování bylo uhlazené, jeho oko sršelo zaníceným, jeho úsměv okouzloval i muže. Bylo v celé jeho bytosti vůbec zvláštní kouzlo, jež ve spojení s právnickým věhlasem a strhující výmluvností výdatně pomáhalo v porotní síni k sensačním úspěchům. Byl sice již dobrým padesátníkem, ale činil dojem čtyřicátníka.

Pozoroval jsem na něm, že je rozechvěn. Dovedl se sice znamenitě ovládati, ale mně přece jenom neušlo, že se mu stalo něco mimořádného. Býval klidnější, když mezi nás přišel

pozdě v noci od soudu, kde celý den prožil v největším napjetí. Bylo v něm kus výborného herce. Ale dnes se nějak špatně ovládal. Provedl všelijaké, malicherné sice, ale přece jenom pozoruhodné přehmaty. Napil se na příklad ze sklenice sousedovy, vyňal doutník, ořízl špičku, položil jej vedle sebe, promluvil několik slov, vytáhl z tašky druhý doutník, a na první nadobro zapomněl. Najednou si vzpomněl, zavolal číšníka, a tázal se ho, co je s tím vínem? Číšník mu velmi uctivě oznamoval, že objednal si plzeňské, a doktor na to řekl: »tak dobrá... dejte mi tedy to víno...«« Číšník ho musil znovu upozorniti, že mu právě postavili na stůl pivo.

Při tom bylo však vidět, že nemyslí na to ani na ono. Pořád něco hledal v kapsách, sháněl se po noži, který před chvíli položil na stůl, a natahoval se pro sirky na druhý konec, ač svoje vlastní měl před sebou. Roztržitost tuto pozorovali i jiní, ale nikdo jí nepřikládal váhy. Bylo o doktorovi všeobecně známo, že má velkou kancelář, že má mnoho práce a starostí, a všichni měli za to, že má v hlavě nějaký zajímavý, komplikovaný případ, s kterým se jistě v duchu obírá. Takovým lidem se všechno promíjí a nad vším se zamhuřuje oko... doktor byl slavný, hledaný obhájce, a u takových lidí naopak všechno spíš imponuje... i taková docela všední roztržitost.

Přítel díval se na hodinky každých pět minut. Měl je v kapse mezi klíči jako škatulku na sirky a přendával je každou chvíli na jiné místo. Zapomněl ovšem, kam je před chvilkou dal, a pak je s rostoucí nervosností hledal.

»Půjdeme,« řekl konečně a zavolal číšníka, nečekaje a neptaje se, zdali souhlasím. To vše stalo se s takovým chvatem, že mi ani ve snu nenapadlo, něco namítat nebo mu dokonce domlouvat, aby nějakou chvilku se ještě zdržel.

Kavárna nebyla daleko. Nebyla to ani moje ani doktorova kavárna, ale volili jsme ji proto, poněvadž byla nejblíž. Posadili jsme se do kouta, objednali jsme si černou kávu, a poněvadž jsme byli oba i zde, ač jsme sem nikdy nedocházeli, dobře známi, nabízeli nám číšníci všelijaké úsluhy.

»Máme důležitou poradu,« řekl doktor s úsměvem, ale resolutně, »a budu vám velmi povděčen, nebude-li nás nikdo vyrušovati.«

»Tak poslyš,« spustil doktor, sotva že se číšníci vzdálili, »co se mi přihodilo. Na nic se neptej, klidně mne vyslechni, a pak mi povíš laskavě upřímně svoje mínění o celé věci. Je to příhoda zvláštní, originální...«

»Hlásí se z tebe starý novellista,« povídám s úsměvem.

»Není to novella, kamaráde, je to mnohem víc ... je to pravda, je to život. Jsem už starý chlapec... v květnu mi bude dvaapadesát roků..«

»Historie tedy souvisí s tvým věkem...«

»Víc, mnohem víc je v ní, příteli... víš, že jsem starým mládencem, a ještě před měsícem bych se byl každému vysmál, kdo by mi byl nadhodil, že bych mohl provésti něco, čemu říkáme hloupost. Je to fatální... jak se člověk někdy dostane tam, kam přijíti nechtěl a čemu se tolik let se zdarem bránil...«

»Jsi, jak pozoruji, rozhodnut... proč vlastně žádáš o radu? Tobě ji může poskytnouti jenom jeden člověk na světě...«

»A kdo je to?,« ptal se doktor ve chvatu, nemysle patrně na to, co povídám.

»Kdo jiný, než ty sám.«

»Vtipem se nic nespraví. Chceš-li poslouchej — ale s celou duší. Přijde ke mně magistrátní doručovatel. To jsou, jak víš, lidé, kteří znají celou Prahu jako hodináři strojek chronometru. Jsou to moji agenti, kteří mi oznamují, kde co zajímavého viděli. Člověk ten povídá: ‚Pane doktore, objevil jsem báječné, znamenité věci.' Měl jsem zrovna na pilno, ale všechno jsem nechal plavat. Doručovatel vypravuje, že přišel do bytu, kde viděl krásnou sbírku starého rodinného porculánu. Napsal jsem si ihned adresu, dal jsem mu dobrou odměnu, a nařídil jsem mu ovšem, aby se nikomu o nálezu ani slovem nezmínil — zejména ne před panem Pelzem, o němž je ti jistě dobře známo, že je to vybraný sběratel a zároveň nebezpečný konkurent. Bylo pět hodin odpoledne, v kanceláři bylo několik lidí, kteří přišli na poradu. Jednoho jsem předpustil, dobrý ten muž mi vykládá čtvrt hodiny o svých trampotách, a já s hrůzou pozoroval, že z toho všeho nevím ani zbla. Měl jsem v hlavě jenom ten porculán a pro nic jiného jsem neměl smyslu. Udělal jsem krátký proces... zavolal jsem oba svoje koncipienty, řekl jsem, že mám nesmírně důležité řízení, doporučil jsem svoje klienty jejich péči, vsedl do drožky a jel jsem na udané místo.

Nevolil jsem, jak vidíš, zrovna vhodnou dobu k návštěvě. Bylo skorem šest hodin, když povoz zastavil před villou nedaleko Gröbovky. Jakési rozpaky se přece jenom ozvaly — ale tak nesměle, že jsem je hravě zaplašil. Vášniví sběratelé jsou, jak známo, sobci, někdy dost brutální.

Neměl jsem tušení, ke komu vlastně jdu. Nevěděl jsem nic víc, než že se majitelka porculánu jmenuje paní Kozlanská. Zazvoním u mřížových vrat a hezkou chvíli jsem čekal, než

mi přišli otevřít. Malé, asi desítileté děvčátko přicupalo. Ptá se, kdo jsem a co si přeji. Povím, kdo jsem a dodám, že bych rád mluvil s panem Kozlanským nebo s jeho paní.

»My už nemáme tatínka.« řeklo děvčátko.

Trochu jsem se zarazil. Odpověď mi mnoho objasnila. Holčička zavadila pohledem o povoz, změřila si mne od paty k hlavě, a to všechno vzbudilo v ní asi takovou důvěru, že otevřelo.

Nejradději bych se byl vrátil. Ale teď už bylo na útěk pozdě. Holčička hopkovala přede mnou. Několikrát se otočila a udiveně se na mne zadívala. Prošli jsme zahradou a stanuli před barokovou villou. Přízemek byl obydlen, v prvním patře byla tma.

Na chodbě, která byla přeměněna v zimní zahradu, stála vysoká, štíhlá a krásná žena. Stanu u dveří a pokloním se. Panenka přiskočila k paní, a řekla:

»Matinko... ten pán chce s tebou mluviti.«

Představil jsem se a dověděl jsem se, že je to paní Kozlanská, vdova po finančním tajemníku.

Přiznávám se, že jsem byl v koncích. Teprve nyní jsem viděl, co jsem provedl. Myslil jsem, že jedu do rodiny, která, jak tomu z pravidla bývá, je nedostatkem nucena prodati starou, milou rodinnou památku.

Trochu mi pomohla z rozpaků moje populárnost. Paní Kozlanská znala dobře moje jméno, vyslechla mne s roztomilou vlídností a vyzvala mne, abych vstoupil, že mi vše s radostí ukáže.

Odložil jsem zimník a při tom jsem se s holčičkou skamarádil. V tom vyběhly na chodbu dvě panenky... jedna asi sedmiletá, druhá o tři roky mladší. Obklopily mne jako kolouškové, udiveně si mne prohlížely, já je pohladil po vláskách a vyptával se jich, jak se jmenují a kam chodí do školy.

»Jaroslávka ještě nechodí,« oznamovaly mi sestřičky... »ale číst už umí.«

Maminka stála mezi dveřmi a blaženě se usmívala. Člověče... mezi těmi dveřmi vyjímala se jako obraz. Bavím se s dětmi, ale při tom nenápadně se na ni dívám. V tu chvíli jsem jistě na nic jiného nemyslil, než na porculán...«

»Odpusť, že tě přerušuji,« řekl jsem... »nač jsi vlastně myslil potom?«

»Všechno povím... jenom měj trochu trpělivosti. Přišel jsem se podívat na starý porculán — nic víc. Paní Kozlanská mne uvedla do salonku, v němž mne čekalo jedno překvapení za druhým. Na stěně viselo několik hezounkých originálů, vesměs od českých mistrů. Byly tu dva roztomilé genry od Norberta Grunda, jeden obrázek od Angermeiera, dvě krajinky Navrátilovy, jedna od Havránka a jedna od Hirschelyho. Pro obrazy nemám valného porozumění — byly to cenné a zajímavé kousky, prohlížel jsem je sice se zájmem, ale přece jenom spíše ze zdvořilosti a hlavně z prozíravé opatrnosti, abych neprozradil vlastní účel návštěvy. Pochválil jsem také nábytek — empirová garnitura stála skutečně za podívanou. Pohovka, stůl a čtyři židle, vše v jednom stylu, pohovka a židle mahonové, potažené zeleným hedvábím, stůl s rovnými nohami, nahoře i dole bronzem zdobený. Rovněž empirová byla knihovna, mahonová, s černými sloupky a žlutým kováním. Tabulky byly zastřeny zeleným hedvábím, touž látkou, kterou byla potažena garnitura. Paní upozornila mne na dvě krásné, miniaturní podobizny svých rodičů.

»Toť jakoby pocházelo z nějakého zámku,« zvolal jsem.

»Nemýlíte se... můj otec býval centrálním ředitelem a bydlil v starém zámku.«

»A teď vám ukáži to, k vůli čemu jste vlastně přišel,« řekla paní Kozlanská a zavedla mne do malého pokojíčku s jedním, širokým oknem, z kterého byla krásná vyhlídka do údolí a na Vyšehradskou citadelu.

Podíval jsem se ke stropu a div že jsem nevykřikl překvapením. Nade mou hlavou visel lustr... čarokrásný, přímo pohádkový lustr na svíčky. V prvním okamžení jsem myslil, že je to lustr kovový, nádherně emailovaný.

Je celičký z porculánu...« informovala mne paní Kozlanská... »je to staromíšenský porculán, který dostala maminka do výbavy od své babičky.« Příteli... to ti je hotová báseň! Představ si, že celý lustr... je o šesti ramenech — je složen z porculánových, rozkošně malovaných růžiček, jež jsou navlečeny na drátech jako korále na šňůře. Všecinko je jako cukrové, něžné... nedovedu ani povědět, jaký je ti to skvostný kousek.

Paní Kozlanská se jenom usmívala. Byla potěšena mým nadšením, děti měly ze mne takovou radost, že ručičkami tleskaly a nahlas se smály. Od lustru jsem se nemohl ani dostati... pořád a pořád jsem se k němu vracel, na židli jsem vystoupil, a svíčkou jsem si svítil na jednotlivosti tohoto převzácného uměleckého výrobku, jemuž není hned tak ve světě rovno.

Stanul jsem před starodávnou, vykládanou skříní. Teď jsem oněměl nadobro. Příteli... byla plnička porculánu. Nevěděl jsem, na co se mám dříve podívat. Na skříni byly překrásné rokokové hodiny. Chtěl jsem se pochlubiti, že jsem také tak trochu znalcem a prohodím:

»Vzácný, znamenitý kus... jsou to hodiny francouzské, sèvreské...«

»Nikoliv, pane doktore...« opravila mne paní Kozlanská... »jsou to hodiny české, slavkovské.«

Nebudu vypravovat, co jsem všechno viděl... pochybuji, že by to tebe zajímalo. Ale poněvadž jsou ve sbírce této unikáty tak vzácné a tak nesmírně drahé, že by je mohl koupiti a zaplatiti jenom veliký boháč, musím se zmíniti aspoň o nejvzácnějších kouscích. Uvidíš brzo, že to má svůj zvláštní význam a účel. Ti lidé nemají ve svém bytě věci, jež by nebyla cenná. Na skříni byl empirový, porculánový servís. Na jednom šálku byla namalovaná podobizna císaře Františka, na druhém kopie obrazu od Gerarda Daua, na jiném podobizna proslavené kdysi herečky vídeňské, Teresie Kronesové, na čtvrtém rozkošná grácie. Na konvičkách byly namalované pražské pohledy... na větší pohled s Petřína, na menší Hradčanské panorama. Rozumí se samo sebou, že jsem nezapomněl podívat se, jakou má porculán značku. Bylo na něm modré S., což znamená, že je to porculán slavkovský.

Ale to není z daleka všechno, co jsem viděl a o čem se musím zmínit, abys si mohl učiniti aspoň mlhavou představu o bohatství, jež tito lidé mají...«

»Zdali pak také o tom vědí?« přerušil jsem ho otázkou.

»K tomu se ještě vrátím... ani netušíš, o co jsi právě zavadil. Vedle servísu byly dvě nádherné figurky ze staromíšenského porculánu. Figurka velbloudа v celé výzbroji, s gobeliny, třásněmi atd., a figurka tančící dámy s krinolinou. Vidím, že mají obě pravou značku — dva překřížené, modré meče — a přiznám se ti, že jsem byl jako v Jiřikově vidění.

»To je jenom díl toho, co máme,« pochlubila se paní Kozlanská... »myslím, že budete ještě více překvapen obsahem skříně. Nemáme tolik místa ani tolik skříní, abychom to mohli náležitě uplatniti... proto se nedivte, že to je všechno na hromadě, bez ladu a skladu.«

Paní otevřela skříň, a já zůstal ohromen. Nadobro jsem ztratil řeč... Něco takového neviděl a nenašel žádný sběratel starého porculánu. Byly tam tak roztomilé věci, že je mi líto, nezmínit se o nich.

Byly tu šálky s pohledy na Karlovy Vary, na Loketský zámek, šálky, zdobené květinami — paní Kozlanská připomněla, že slýchala, že malby jsou od Amálky Mánesové — šálky s obrazy sv. Václava, sv. Ludmily a královny Stuartky, šálek s obrazem Panny Marie, na jiných zase byly obrázky genrové. Dva šálky byly označeny jménem: Johanu a Eliška Nežárek. Byla tu dále porculánová garnitura zajímavého původu. Do lázní Badenských jezdila bohatá dáma, která si vozila s sebou nádobí, aby nemusila užívati věcí, jež jsou pro obecnou potřebu. Šálky byly zdobeny pohledy na lázně, byly v krabici, a každý šálek byl zabalen do flanelu. Na jiném šálku byly symboly umění a vědy. Šálky ty jsou původu pražského, a je na nich podepsán Josef Haberdietzel, proslavený český malíř porculánu.

A těch prolamovaných, nádherných talířů! A což ten talíř, na němž vyobrazena rodina Ludmily Honzikové! A ten koutní džbán s velikým monogramem J. P., složeným z malých ružiček! Je z Tejnice u Konopiště a má značku, nahoře W., pod tím T. ve věnečku.

Nepověděl jsem všechno... uvedl jsem jenom několik ukázek, abych ti aspoň naznačil, na co jsem takovou čirou náhodou přišel. Neměl jsem potuchy, jak dlouho jsem si tam pobyl. Poděkoval jsem za vzácnou ochotu, prosil jsem za prominutí a rozloučil jsem se.

Vstupuji do vozu a ptám se drožkáře, jak dlouho čeká.

»Tři hodiny,« povídá kočí.

Tak mi tam ten čas uběhl! Nemohl jsem tu noc ani usnouti...«

»K vůli tomu porculánu, že ano?« prohodil jsem s úsměvem.

»Ovšem...,« řekl trochu mrzutě doktor... »k vůli čemu jinému? Víš přece, že jsem náruživým sběratelem tohoto zboží, a v první chvíli jsem na nic jiného nemyslil, než jak bych aspoň něco dostal do svého majetku. Teď však dávej pozor... teď přijde to hlavní. Porculánu trochu rozumím... ne ovšem mnoho, ale tolik vím, že jsou to vesměs předměty nesmírné ceny a že jsou ve sbírce paní Kozlanské unikáty, za které by mohla požádati ohromné, do set jdoucí sumy. Poznal jsem, že vdova nemá ani potuchy o tom, co má. Je to dcera ze zámožné, znamenité rodiny, a poznal jsem na první pohled, že je to rodina, která porculán tak snadno neprodá, poněvadž toho nemá zapotřebí. Mimo to je to starý, rodinný porculán, k němuž se víží dávné, milé tradice... a od takových věcí se člověk, jenž má k nim lásku, tak snadno neodloučí.

Člověk je sobec a myslí vždycky jenom na svůj prospěch. Stydím se za to, co jsem zamýšlel, ale povýn na sebe všechno. Uvažoval jsem takto: Všechno ti neprodá... ale kdyby prodala aspoň něco, už to by byl tak znamenitý úspěch, že by mi ho všichni sběratelé záviděli. Kromě toho udělám znamenitý kup... vdova neví, jakou věci mají ceny, nabídnu

slušný peníz, je to dáma nezkušená, roztomilá, nebude chtíti mi odříci... a já budu míti vyhráno.

Týden jsem to měl v hlavě. Tak mne to zabralo, že jsem dokonce jeden proces prohrál. Nemyslil jsem zkrátka na nic jiného, než na starý rodinný porculán paní Kozlanské. Za týden jsem se tam znovu vypravil — tentokráte se znalcem, svým dobrým přítelem. Nemusím ti podotýkat, že jsem ho náležitě poučil, jak se má chovat, jak má mluvit...

»Poznámka docela zbytečná... učinil jsi přece o svém sobectví zaječas zmínku...«

»Znalec měl co dělati, aby se opanoval. Paní Kozlanská nás přijala s tak milou vlídností, že jsem se v duchu zastyděl za svou hamižnost. Dětem jsem ovšem přinesl kornouty cukroví...«

»To věřím... taková pozornost se vyplatí.«

»Ani nevíš, jak jsem ti za tento šlech povděčen, mám radost, že je tomu tak, jak se na to dívám já. Děti mne přivítaly jako starého známého. To jsou ti rozkošné hlavinky! Jakoby maminec z oka vypadly! Pobyli jsme asi hodinku. Přítel se ani dočkati nemohl, až mi bude moci povědětí, co zjistil. Stiskl mi ještě v zahradě ruku a rozechvěně zašeptal: »závidím vám a zároveň gratuluji... ani nevíte, co jste objevil!«

Sotva jsme usedli do kočáru, spustí znalec: »Víte, co stojí ten lustr?«

»Nevím,« povídám na to já.

»To věřím.. člověče.. ona vám jej dá za dvě — tři stovky. Víte-li pak, že má cenu deset až dvanáct tisíc?«

»A co byste řekl, že stojí ten velblond? A co ta dáma s krinolinou? Řekne-li, že chce pět set, řekne-li šest set korun — hned vysázejte peníze na dřevo, poněvadž jeden i druhý kousek mají cenu desateronásobnou.«

Abys měl pojem o ceně ostatních kousků, povím ti jenom tolik, že šálek se jménem Haberdietzelovým stojí pět až šest set korun, a že všechny ostatní mají přibližně takovou cenu.

Teď jsem bojoval krutý boj. Co jen dělat, jak se zachovat? Po dlouhém váhání a uvažování zvítězil ve mne... sobec.

»Myslil jsem si to,« poznamenal jsem lakonicky. »Dětem jsi přinesl hračky, že ano?«

»I to's uhodl. Podělil jsem je štědře, jako sv. Mikuláš. Pak jsem se pustil do obchodu. To víš, že jsem použil celé své výmluvnosti...

»Obelstiš porotu... jak pak by's neošálil takovou prostinkou duši — —«

»Pochodil jsem znamenitě — nerada prý se s těmi věcmi loučí, ale když prý mám pro ně takovou zálibu, řekla, vyberte si, pane doktore, co se vám líbí.«

Byl jsem v sedmém nebi. Vybral jsem si nejlepší kousky...

»Na lustr jsi ovšem nezapomněl...«

»Ani na lustr... ani na figurky... vybral jsem si do slova to nejlepší a nejcennější. Konečně jsem se optal na cenu.

Paní se usmála a řekla:

»Pane doktore... to by vypadalo, jako obchod... a já bych měla na tu chvíli vždy nepříjemnou vzpomínku. Mám děti... darovat vám to tedy nemohu a vy byste toho také nepřijal... spokojím se tím, co mi nabídnete.«

Myslil jsem, že se propadnu studem. Jak jsem se tenkrát odtamtud dostal, dodnes nevím. Ale odcházel jsem jako spráskaný. Čtrnáct dní jsem chodil jako člověk, kterého tíží zlé svědomí. Mám to koupit nebo nemám, mám povědět, jakou to má cenu, nebo to zamlčet, neohlížet se na pravo ani na levo, a jít po svém prospěchu...

Při tom mne to pořád táhlo nahoru. Ustavičně jsem myslil na ty děti, a v duchu jsem si řekl: Kup jim něco... jdi se na ně podívat...«

»Ty jedna dobrá duše...«

Vsednu do drožky a jedu nahoru. Nevěděl jsem, co dělat, a proto jsem nařídil kočímu, aby čekal u Gröbovky.

Chodím okolo vilky a nevím, má-li zazvonit nebo nemám. V tom slyším dětské hlasy. Nějaká drobotina šla s děvčetem, jež neslo ohromný vánoční stromeček.

Obrátím se, a ubírám se zamyšleně kolem mříže. V tom mne popadne malý capart za ruku. Podívám se, kdo se to ke mně tak tulí... a ejhle... byla to Jaroslávka, ten bezoumký, milounký andělíček. A už tu byla také Hanička a Emička.

»Jdete si pro náš porculán, že ano?« ptaly se mne... »maminka povídala tuhle, že to sice opláče... ale, že vám nechce zkazit radost. Pojďte pane... už je to všechno připraveno. Čekali jsme, že si pošlete někoho pro to, ale pořád nikdo nepřicházel.«

Byl jsem ti tak dojat, že jsem ty hlavičky začal líbat... jednu po druhé...

»Při tom jsi ovšem, jak pochopitelno, myslil na maminku, že ano?«

Vedly si mne domů s takovým jásotem, jakobych byl při nejmenším jejich strýčkem.

Tentokráte se drožkář načekal.

»Jistě jenom k své veliké radosti«.

»Co bys řekl, jak dlouho na mne čekal?«

Šest hodin jsem si tam pobyl... A jak znamenitě jsem se bavil! To ti je žena... věř mi, mně ti připadala jako ten porculánový lustr, složený z malovaných růžiček. Je to maminka tří dcerušek, ale ona vypadá spíš jako jejich nejstarší sestřička. Považ, není jí ještě třicet roků...

»Škoda... že ty vstupuješ už do druhého pulstoletí.«

Doktor sebou škubl, zapálil si nový doutník a tvářil se, jakoby mojí poznámky vůbec neslyšel.

Nic chytřejšího ovšem, jak vidno, učiniti nemohl.

»Nemám, co bych ještě pověděl. Víš všechno... a proto se tě ptám, co tomu všemu říkáš?«

Dal jsem se do smíchu.

»Byly, milý příteli, doby, kdy jsi psával novelly. Jsme sice podnes na rozpacích, máme-li rozhodovat, kdo tím, že jsi opustil literaturu, získal nebo ztratil, zda umění nebo advokacie, ale tak špatně jsi nepsal, abys nedovedl udělat pointu kapitoly, kterou jsi takřka do poslední řádky dopsal. Připadá mi to tak, jakobys mi dal hádanku, známou ze všech slabikářů, jakobys se mne ptal, které... čáry běhají po silnici?«

Doktor si labužnicky pokuřoval a blaženě se usmíval.

Podal jsem mu ruku, stiskl ji a řekl:

»Tak tedy gratuluji... zabil's, jak se prostonárodně říká, dvě mouchy jednou ranou... dostaneš starý rodinný porculán a nebudeš platit staromládeneckou daň. Vidím, že ti to dělá radost... a proto dopovídám pointu za tebe...«

Popadl mne za obě ruce a zvolal:

»Ty nevíš, jak jsem šťasten! Nemohu se dočkati večera. Ne drožkou, automobilem letím nahoru a tolik se těším na ty tři hlavinky, sedící u stolu pod velkou lampou s prusvitavou, porculánovou koulí. To ti bylo divení, když jsem jim řekl, jakou má ten jejich rodinný poklad cenu...«

»A což toho divení po Praze... člověče... to's tedy špatně nepochodil? Jen v tom porculánu je slušné věno...«

»Kdo pak by o tom mluvil! Podivej se... viděl's někdy tak krásnou ženu?

Doktor sáhl do náprsní tobolky a podal mi podobiznu.

»Porculánu jsem neviděl... nepochybuji o tom, že je to unikum a že má velikou cenu... ale tohle »unikum« je mnohem lepší, mnohem vzácnější... teď gratuluji do opravdy, ze srdce.«

Doktor byl mou pointou tak rozjařen, že mi dal hubičku.

Číšník, jenž právě nakoukl do pokojíka, vyvalil na něho úžasem oči...

LIST BÁSNÍKŮV.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

Po polednách vyplulí jsme z Kotora za nejkrásnějšího počasí a byli jsme dosud v Boce, když jakýsi, na pohled, suchý, malomluvný pán obrátil se k nám s českou poznámkou, že ještě do večera budeme míti bouři. Pokládal nás za nováčky v námořním cestování, dominival se. Buh ví jak se ulekneme jeho předpovědi.

Ale tvářili jsme se nebojácnými hrdiny. Ať si bouře přijde, odpovídáme ledabyle, nebude to poprvé, co jsme se s ní na moři potkali. Hm, jen jsme k tomu ještě chladně mávli rukou jako staří otrlí námořnici.

Již jsme o tom nemluvili, nevšímali jsme si krajana, jsme z těch, kteří i v cizích krajích nejraději bývají sami. Dívali jsme se na obě strany zajímavého pobřeží, které nás poutalo mnohem více než ovětralý pán a jeho upozornění na brzkou mořskou bouři. Nechtělo se nám seznamovati se s ním, nepusobil na nás nijak přitažlivě. Byl to asi čtyřicitiletý štíhlý svihák, od hlavy až k patám čistě bíle oděný proti znojnému slunci. Měl sněhobílou čapku, sněhobílé šaty a rovněž takové střevíce. Kostnatý, hladce vyholený obličej byl opálený, pod nosem odstávaly mohutné plavé, vodorovné kníry.

Byl poněkud překvapen, že jsme se vyhnuli obligátnímu seznámení. Zadíval se tázavě na nás, ale neřekl již nic, zapálil si papirosku a poodešel. Až v Dubrovnice ozval se opět za našimi zády.

Tam v gružském přístavě pobřežní ruch vyvolal v nás vzpomínku na scénu z některého divadelního kusu. Kocháme se obrázkem, líbujeme si, upozorňujeme se na jednotlivé malebné skupiny a postavy.

»To je jako v »Carmen«, není-li pravda?« strohý pán prohodil za námi.

Nebylo vyhnutí.

»Ano, docela jako v »Carmen,« skutečně,« přisvědčujeme, a teď očekáváme, že se nás bude ptáti odkud přicházíme, a kam plujeme. Představí se nám a vyzví při tom, co jsme zač, a bude nás pak pronásledovati všude po palubě. Bude sice mluviti velmi málo, ale za to jenom v otázkách, nic o sobě, všechno jenom o nás.

Jsou již tací zkostnatělí patroni, kteří sebe zahalují neproniknutelným pláštěm, při tom však nešetrně z nás dobývají každé důvěrnosti a tajemství.

Ale bílý pán jakoby rozuměl našim myšlenkám. Nepředstavoval se, nepřál si zvěděti, kdo jsme, a odkud i kam plujeme. Zamlčel se a díval se s námi na břeh přístavu, kde se hemžily rozmanité tváře a barvy.

Po chvilce nás upozornil na dvě ztepilé mladé ženy, nepochybně sestry. Stály na kraji nábřeží a vesele se loučily s někým na naší lodi.

»To jsou dvě hezké dívky, jako modely,« pravil mimochodem, více pro sebe než pro nás.

»Velmi hezké,« přisvědčujeme, »a jak jim ten kroj sluší!«

»Jsou tu z nedaleka, z údolí Ombly — skvostná ozdoba ty jejich zlaté řetězy!«

Dořekl a šel zase svou procházkou po palubě. Viděli jsme ho potom dole v jídelně, kde polykal sucharˇ za sucharem, a mermomocí se nutil do pramizerné bílé kávy, která jest jednou z nejstinnějších stránek lloydových parníku.

Dobře předvídal, brzo po svačině viděli jsme již zachmuřovati se nebe, a moře podléhalo podezřelému vlnění. Rybářské bárky poletovaly na vlnách jako třísky a občas nadobro se propadávaly do pěnící se zčernalé vody. Azur Adrii změnil se takřka ve chvíli ve spoustu obávaného rmutu.

Pak jsme prožili hodně bouřlivou hodinu. Obloha i moře byly strašidelně tmavé, a do toho neustále rachotil hrom, stíhaný, opětnými blesky. Prudký déšť zahnal nás do kuřáckého salonku, kam se uchýlilo pouze několik cestujících, ostatní v kabinách a jiných zákoutích těžce překonávali mořskou nemoc.

Náš bílý krajan ležel v salonku bokem na pohovce, a zdálo se nám, že osmahlým jeho obličejem prokmitala zsinalost. Upjatě na nás upřel šedé oči, a když jsme se blížili, vztáhl ruku a podával nám pouzdro s cigaretkami.

»Pozor, ať nepadnete,« pravil tiše, když jsme při vyhoupnutí lodi zavrávorali, »poslužte si, neškodí za takových nepříjemných okolností zapálit si cigaretu.«

Přijali jsme papirosku a zaklínovali se pak po jeho příkladu mezi stůl a pohovku, tak nás to kymácení snadno nevyhodí.

»Není vám dobře?« obrátili jsme se k němu s otázkou.

»Kde pak!« ušklíbl se. »Myslíte snad, že se o mne taky pokouší mořská nemoc? Ta už se mne ani nedotkne. Ale ty hromy a blesky nejsou pranic lákavé — já vůbec nemám rád takový svrchovaně krásný přírodní úkaz.«

»Proč?«

Zůstal nám dlužen odpověď. Přehodil si cigaretu do svrchníku obličej, a podobalo se, že spí, ale zatím stále bděl, bylo to viděti na jeho pravici, jak za prudšího zdvihu nebo spádu lodi pevně se zachycoval plyšového sedadla, aby se neocitl pod ním.

Zavřeli jsme také oči, a stal se div, že jsme sdřímli v té vřavě. Probudili jsme se, když bouře již dolnívala a na obzoru se ukazoval opět kus modrého veselého nebe. Náš záhadný spolucestující potácel se již zase srdnatě na palubě mezi námořníky, kteří odtamtud vymetali napršenou vodu.

Usmál se na nás a podotkl, že již máme vyhráno. Moře brzo se ukonější, loď přestane se tak nepěkně kolébati, a večeře prý bude nám chutnati výborně.

Chutnala nám a zvláště jemu; již si nás ani nevšímal a vzdával jenom čest a chválu talířům. Po večeři lítal zase za tmy jako bílé strašidlo po palubě a polykal papirosku za papiroskou.

Asi o desáté hodině parník opatrně se proplétal úzkým kanálem korčulským. Elektrický reflektor s výše lodi vrhal hned na tu, hned na onu stranu záplavu světla, jakoby hledal bezpečnou cestu. Stáli jsme u zábradlí paluby právě ve chvíli, když reflektor utkvěl na blízoučkém městě.

Korčula vypadala v tom magickém osvětlení jako rozkošná báchorba. Bylo viděti celé město tak jasně jako za dne, ba ještě určitěji vynikaly v něm jednotlivé části stínu a světla. Nebýti několika osob na nábřeží, Korčula byla by činila opravdový dojem krásného, ale opuštěného pohádkového města.

Skorem již na konci, na jakémsi výstupku nebo terase objevila se pojednou vysoká bílá postava. Byla to postava ženy, jejíž obličej v rámci rozpuštěných černých vlasův a v tom elektrickém osvětlení zdál se býti tak bílým jako bylo její od krku k nohám splývající roucho. Teď zvedla ruku a kynula k lodi, ale náhle bylo tam opět tma, reflektor se obrátil na jinou stranu.

Bylo to úplně přirozené a pranic zvláštní. Některá z mladých korčulských obyvatelek, ubírající se na lože, vyšla ještě pozdravit mimoplující loď. Snad tam měla známého, snad kynula pravicí nám neznámým, jak již bývá zvykem kynouti projíždějícím vlakům a parníkům.

Ale v tom okamžiku, jak proti nám hnula pravicí, někdo prudce sevřel naši ruku. Náš bílý známý neznámý stál vedle nás a vytřeštoval do tmy uděšené oči.

»Viděl jste?« zahlesl.

»Co — Korčulu? Bylo to báječné, žádný obraz nemohl by býti krásnější.«

»Ne, tu postavu —.«

»Tu bílou postavu? Ano, zdá se, že to byla hezká dívka nebo panička. Vyšla si v takových způsobných nedbalkách vzbudit na distanc naše laskominy. A kynula nám tak lákavě — odpusťte naší nezdvořilosti, řekneme-li, že by nám bylo mnohem milejší, kdyby teď ona místo vás nám tiskla tak upřímně ruku.«

Jakoby se byl ulekl, rychle pustil naši pravici, ale přece ještě zůstával úzce při nás. Věděli jsme z jeho nepokojného oddychování, jak se chvěje a jak mu prudce bije srdce.

Již bylo po prvotním, spíše odpuzujícím dojmu, již jsme měli před sebou slabého, jako malomocného člověka.

»Třtina,« pomyslili jsme si, »bojí se bouře, děsí se v noci bílé postavy. Hrdina který má jenom za kamny trochu sebevědomí a kuráže.«

»Co je vám?« zeptali jsme se ho skorem až posměšně.

»Co by mi bylo? Nic mi není,« odtušil příkře a přidržuje se zábradlí, odcházel potácivě na jinou stranu.

Našli jsme ho později opět v kuřáckém salonku, kde se o něho pokoušela horečka. Pravil, že ho trochu rozbolela hlava. Prve on nám nabídl pro snadnější přečkání bouře papirosku, nabídli jsme mu tedy zase my teď prášek aspirinu.

Přijal s povděkem a zapíjeje prášek poznamenal, že mívá někdy takové podivné záchvaty. Najednou si z čista jasna na něco vzpomene, taková zvláštní, dávná vzpomínka vynoří se mu v paměti, a již je po klidu, po pokoji. Je nemluva takto, ale v takových chvílích musí míti u sebe někoho, s kým by se mohl zaměstnati, zapovídati a přijíti tak do jiné míry a na jiné myšlenky.

Odmlčel se a pátravě se nám podíval do obličeje. Nesmějeme se jeho zmatenému povídání? Chápeme jej, rozumíme aspoň trochu jeho náladě?

Ujišťujeme ho, že rozumíme. Máme podobné chvíle nepokoje a divného stesku. Některá místa, některé vzpomínky naplňují nás dlouho trvající melancholií, poznali jsme již také útrapy nervosní úzkosti.

A chceme-li ho chvíli poslouchati, poví nám, co je snad příčinou jeho dnešního, občas dostavujícího se znepokojení. Sedneme si tam do toho kouta, dáme si láhev minerální vody a zapálíme si k tomu zase cigaretku.

Milerádi souhlasíme, a náš bílý záhadný muž po malém doušku dal se do povídání.

»Je tomu dvacet let, byl jsem tehdá velkým studentem a trávíval jsem prázdniny v přímořském městě, kam otec můj krátce před tím se dostal jako vojenský lékař. Tam jsem o každých prázdninách a svátcích vždycky nedočkavě pospíchal, protože jsem tam měl svoji lásku.

Rozumějte mi dobře, jenom nevinnou, nesmělou, platonickou lásku. Já jsem zmíral po ní touhou svých dvaceti dvou let, a ona o tom nevěděla, nikdy se nedověděla, neodhodlal jsem se k beztak beznadějnému vyznání. Ale byl jsem šťasten, podařilo-li se mi dočkati se jí, jak se objevila na ulici, a mohl-li jsem chvíli stopovati její kroky. Někdy všecek se chvěje osmělil jsem se nenápadně dotknouti jejích šatův a pak jsem v zanícení líbal svou ruku, která se těch šatů dotkla. Stal jsem se na ten čas básníkem, který by byl v nadšení pro ni vyzpíval všechnu svoji duši a srdce. Byla krásná jako anděl, vždycky se mi zdálo, že je více s onoho než-li s tohoto světa. Její bílá pleť byla průsvitná jako čistý mramor, její černé oči tak nadpozemsky zářily a byly při tom tak tuze, tak hrozně smutné.

A zatím, co já jsem se pokoušel býti pro ni básníkem, shledal jsem, že ona již miluje opravdového básníka. Žil v našem městě, bylo mu dobře přes čtyřicet let a měl všední, docela prosaickou ženu. Ale jeho krásné jméno bylo známo po celé zemi a ještě za jejími hranicemi. Byl to vysoký, vychrtlý, šedivějící již muž, který měl neobyčejně oduševnělý obličej a zvláště nadmíru kouzelné oči. Nikdo neřekl, že je hezký, ale já jsem jako ona věřil v jeho krásu.

Ti dva se spatřili a vyměnili si srdce. A zase mi rozumějte dobře, byla to taková čistá, nevinná láska. Chodíval jsem jim v patách a jsem přesvědčen, že nikdy spolu nepromluvili o svých citech. Vůbec mluvívali spolu jenom zřídka kdy a vždycky velmi krátce. Obyčejně jen se potkali, pozdravili se, a co si navzájem tajili, to při tom potkání zablesklo z jejích očí.

A ona pak zemřela, náhle skorem, znenadání. Jedné neděle viděl jsem ji bílou a průsvitnou,

vznášela se jako vzdušná vidina ulicí, kudy on nejčastěji přecházel, a druhé neděle byl jsem mezi těmi, kteří hodili na její rakev hrstku vavřínového listí.

Plakal jsem pro ni několik večerů ve tmě své malé ložnice, ale jistě mnohem bolestněji teskní po ní básník, kterého milovala. Vídal jsem ho den co den plouživě se jako stín pod okny obydlí, které před tím obývala, a vždy touž cestou odcházeti na hřbitov a zastavovati se u jejího hrobu. Kromě mne asi nikdo jiný nevěděl o jejich lásce, o jejich tajemství. On vždy položil květinu na její rov, postál několik minut, ohlížeje se, není-li pozorován, a pak zvolna se vracel domu.

Nad jejím hrobem brzo objevil se pomník a zlatý nápis, jenž hlásal, že odešla mezi světice a že jí bylo teprve dvacet let. A náš poeta docházel stále k tomu pomníku a kladl krásné malé květiny na tvrdnoucí prsť hrobu.

Jednou, před samými vánocemi, ano, ano, o štědrém dnu to bylo, sledoval jsem ho a skryt za štíhlou cypříší shlédl, jak pod ozdobnou svítilnou na jejím rově ukrývá složený list papíru.

Nebyl jsem ani v sebe menších pochybnostech, co tenkráte básník místo obvyklé květiny přinesl. Báseň to byla, první vroucí báseň poetova po dlouhém odmlčení. Co neučinily za života jejího básníkovy rty, k tomu nyní se odvážilo jeho péro. Nejkrásnější báseň milostná vytryskla z jeho srdce a teď čeká nad jejím srdcem a prosí, aby ji přijala.

Když básník se vzdálil, vznikla ve mně hrozná, zločinná myšlenka. Něco nepřemožitelného mne pudilo k hrobu a přemlouvalo mne, abych se dopustil svatokrádeže a zmocnil se veršů básníkových. Je to ohavnost, ano, ale vmyslete se v onom čase do mne. Nerozum mládí, láska moje, lákavost poetova tajemství a romantičnost celku byly příliš mocné popudy, abych jim mohl odolati.

A stalo se, čeho snad ještě teď i vy se hrozíte. Přistoupil jsem ostražitě k rovu, s dechem zatajeným nadzvedl lampu a oloupil mrtvou o básníkovy verše. Teprve doma odvážil jsem se podívati na ně. Ano, byla to báseň, úplně tak, jak jsem předvídal. Nejskvělejší milostná báseň, tak krásná, jak jenom může býti báseň, určená pro nadpozemské bytosti.

Ale potom náhle padla na mne nevýslovná tíha a hrůza. Všechna velikost mého středního skutku zjevila se přede mnou v nejčernějších podobách, kárala a žalovala, vytýkala a hrozila. Pojednou jasně jsem viděl, jak bídným jsem tvorem a jak ošklivého zločinu jsem se dopustil.

Všechny mé lepší stránky a všechna ta hrůza mi přikazovaly, abych dar básníkův donesl opět té, které byl odevzdán. Již jsem se chystal, že tak neprodleně učiním, ale venku zatím se setmělo a přihnala se divoká bouře, jaké se za zimních měsíců dostavují v těchto krajinách. Zvedla se bora se sněhem a do toho se blýskalo a třískal hrom, blesk za bleskem, rána za ranou.

Nebylo možná vydati se v tom běsnění na odlehlý hřbitov. Předsevzal jsem si tedy, že tak učiním nazejtří a sklíčen odešel jsem k rodinné večeři. Avšak krásná štědrovečerní nálada byla tenkráte ta tam. Netěšila mne radost rodičův ani jejich dárky, sotva jsem požil několik soust a pod záminkou studia odešel jsem do svého pokojíku.

Nemohl jsem déle vydržeti mezi svými, ustavičně jsem očekával, že pojednou se otevrou dvéře, někdo rozhněvaný že prudce vstoupí a zvolá k mým rodičům: Váš syn jest zloděj, dopustil se nejhnusnějšího zločinu, neboť se neostýchal oloupiti mrtvou —.

V pokojíku vrhl jsem se na lůžko a toužil, abych již měl za sebou nastávající strašnou noc. Hrozně jsem se ulekl, když po některé chvíli vstoupil ke mně otec, aby se podíval, jak se mi daří. Dobře za večeře pozoroval můj nepokoj. Teď mi sáhl na čelo, ohledal tepnu a odcházel upokojenější s připomenutím, abych se odstrojil a dobře ukryl.

Ale bál jsem se odstrojiti, pořáde mi se zdálo, že přece musím vyskočiti, vzíti báseň a utíkati s ní ke hřbitovu. Venku však neustávala hučeti bora, nezmenšovaly se blesky a hřmání.

Byly to krutě hodiny, protahující se zdánlivě do nekonečna. Nejhůře mi bylo, když mi dohořela lampa a když jenom blesky osvěcovaly moji jizbu. Naši již také spali, v domě bylo tma, pusto a ticho, pouze bora všude skučela, lomcovala dveřmi a okenicemi, protahovala se ke mně každou skulinou. Úzkostlivě jsem počítal, jak na věži v městě, pokud pro rachocení hromu bylo slyšeti, odbíjí čtvrthodina za čtvrthodinou. Teprve devět, a Bože, teprve deset, čtvrt, půl, tři čtvrti na jedenáct. Konečně další čtvrthodina a ozvala se jedenáctá.

Ale v tom dvéře mého pokojíku otevřely se dokořán a blesk, jemuž nenásledovalo zahřmění, osvítil na několik vteřin jizbu. V smrtelném úžasu viděl jsem ji, básníkovu milenku, bílou jako sníh, jak stojí u mého stolu a vztahuje útlou, téměř dětskou ruku po svých verších. Bez výčitek, avšak nevýslovně smutně podívala se při tom na mne, ještě dnes před sebou vidím její černé, nadpozemsky se lesknoucí oči.

A pak se zatmělo, dvéře zapadly, zmizelo všecko — — —«

Byli jsme rozechvěni.

»Co dále se stalo?« ptáme se neznámého.

»Ráno mne nalezli v horečce. Celé svátky a ještě několik dní jsem nesměl s postele.«

»Byl to všechno děsivý sen.«

Muž se vztýčil a prudce zavrtěl hlavou.

»Ne, nebyl to sen, byla to skutečnost! Ta báseň totiž byla pryč, nadobro zmizela s mého stolu, z mého pokojíka.«

»A ocitla se zase na hrobě mrtvé dívky, pod tou svítilnou?«

»Za nic na světě nebyl bych se odvážil dotknouti se svítilny, abych se tam podíval. Ale nepochyboval jsem o tom, jsem podnes přesvědčen, že ještě oné noci byla opět tam, odkud jsem ji odňal.«

»A proto tedy ten váš nepokoj za blýskání a hřímání?«

»Proto.«

»A ta bílá postava prve na Korčule na vás vzbudila představu milenky básníkovy?«

»Ano, tak jest, ale teď již jsem opět svůj a kliden. Teď mám pro vše zase úsměv jako vy. A chce se mi spát jako vám, pozoruji. Dobrou noc — já vystoupím přede dnem ve Splitu — mějte se dobře na další cestě.«

VÁNOČNÍ ROZJÍMÁNÍ O PAUPERITĚ.

Napsal Dr. JAROSLAV KVĚT.

Není v roce doby, kdy by srdce lidské bylo přístupnější soucitu s bídou bližního, kdy by bylo citlivější, milosrdnější, nad vánoční.

Ježto ve chvílích svátečních, kdy shon života a jeho dravost aspoň na krátký čas poustává, obracíme mysl svoji od okolí do vlastního nitra a rozžehámě tu svíčky před oltářem opravdové lidskosti, jež v nitru, zanešena kalnou zátopou sobectví, ctižádosti, rozhořčení nad křivdami, které jsme sami bez vlastní viny utrpěli, tkví celý život mlčelivě a tiše, ne však mrtva, je v tu chvíli vhodno rozjímání o bídě lidské. I v nejhorším srdci občas se hne. Vídal jsem sobecké, mstivé, závistivé povahy stanouti u žebračky v temném koutě neosvětlené ulice s dítětem na ruce mrznoucí, jak potom opatrně se ohlédnuvše, nepozoruje-li jich kdo, neboť se styděli před lidmi za ryzí hnutí svého srdce, vsunuli do studené, zhublé dlaně nějaký peníz a rychle pak odcházeli. Myslím, že cítili hřejivou náladu dobrého skutku a litovali, že jim osud nedopřál, aby byli stále jen dobrými.

Nedopřál?

Zdá se vskutku, že nedopřál!

Tolik zla plodíme ve světě, domnívajíce se, že jsme povinni k odvetě, trestu, pokutě za zlo nám způsobené, a nepomýšlejíce, že zlo bude takto nekonečno, a že někdo musí přestat býti zlým; a kdo první přestane, že je šlechetný a veliký.

Tolik zla je na světě, že je už nejvyšší čas, aby se počalo pracovati k dobru, aby pracovali, neb aspoň snažili se pracovati k němu všichni. Jeden v malém měřítku, druhý měrou rozsáhlejší, právě tak, jak komu osud dal moc a statky. Každý může činiti dobro — mnozí však nikdy žádného dobrého skutku nevykonali, jen svého prospěchu dbali. Jedny zas povolání vede k dobročinnosti ale málo je takových směru života, a kde jsou, sobectví často kříží od počátku dobré poslání a učiní z něho vyděračné úsilí pod rouškou milosrdenství. Vidíme, že takto křiví se rysy milosrdenství hanižností jednotlivcu, politickými snahami nemorálními (vydírání na obecenstvu pro bohulibé účely do vlastní kapsy, péče o nalezence za účelem odnárodňování a podobně).

Je dávno známým rysem lidské povahy, vyvěrajícím asi z části i z vrozeného založení vlivem četných generací vychovaných v křesťanství, že vzpomínkou z dětství zalétající a přinášející nám zpět upomínky na zvláště ntěšené chvíle z bezstarostného a zlobou života neporušeného dětství stáváme se neobvykle měkkými. Jakoby srdce naše zpětným pochodem, právě opáčným postupu fasí vývoje, jimiž brali jsme se ke tvrdosti dnešní, kdy srdce jako krunýřem obemknuto je, nedávajícím znáti bití soucitného srdce pro zla žitím utrpěná, jakoby prolétalo k obdobím větší a větší srdečnosti až k oněm chvílím, kdy oplakávali jsme smrt kanárka a vystrojovali mu pohřeb v nejmilejší škatulce se zlatými hranami, pohřbívajíce jej ve květináči nejoblíbenější květiny, kdy byli jsme k slzám dojati vyzáblou tváří dítěte žebraččina, jehož nahotou stěží hadry ukryji vněi třeskutému mrazu. A znenáhla vkrádá se do duše otrlého čtyřicátníka, jehož poslední dozvuky soucitu vykořenil mu posměch staršího kollegy o sentimentalitě soucitu (»kdybys věděl, jak ti lidé, jimž dobrodiní sháníš, zachovali by se ke tvé vdově a tvým dětem, kdyby jednou oni zase pomoci jejich potřebovali!«), z ticha, nepozorovatelně soucit sedmiletého chlap-

ce, jemuž nyní ku pomoci přichází zkušenost zralého věku, lepší znalost bídy a jejich kořenů, nemocí zvláště, a jejich následků (zase tu nemoc v popředí se běře a opilství je provází) a hluboké, opravdové, ne falešně sentimentálně, ale palčivě žahavé přesvědčení, že otázka chudoby není řešena ani ve velkém světě, ani v malé naší zemičce, kde je přece jen aspoň početně menší. A s tím bolestným uvědoměním rodí se snaha pomoci.

Aby bylo lze pomoci, třeba té bídě pohlédnout ostře ve tvář.

Bída má příčiny biologické, t. j. ona koření v zákonech fysiologických. Příroda ji přináší — je jejím zákonem, jenž nejednou působí přirozenou nápravu, zlepšení rodu, postem, těžkou prací, odumíráním nenapravitelně poškozených údů jejich a rozkvětem nápravy schopných a zdravých. Sledujíce bohaté rody vídáme (mimo nepřirozené fideikomisy šlechty) jedině spravedlivou přírodu přivádějící chudé k rozkvětu a bohaté k pádu, pokud nedbají zákonů zdraví a ethické správnosti.

Dle toho bylo by bídu vítati jako ozdravovací jakýs proces. Jenom, že bída klesá často ke stupňům, kdy stává se zlem přílišným, ničivým, nikoli napravujícím, nýbrž ohrožujícím nejen zdravé, ale samotný život bídného a jeho chorobou z té bídy vyplynuvší i zdar průměrných a zdatných. Z bídy nedostatkem výživy, světla, vzduchu, nedostatečným obydlím a oděvem a nedostatečnou ochranou proti škodlivinám zdraví uzpusobují se nakažlivé choroby, jichž epidemickým vzplanutím, jako požárem, jenž pak nezastaví se před nejcennějšími statky, trpí i nejlepší. Proto i bída musí býti ovládána, mírněna, obmezována.

Chtěli-li bychom podati odhad bídy v Čechách, musili bychom převésti nejdříve počet nemocných (trvalých neb déle trvajících chorob, ač i jednodenní choroba je značné poškození národního jmění). Takové číslo nelze ani přesně podati. Aspoň usnadňuje pojem pomyšlení, že nemocný přichází o výdělek, ale mimo to ještě stojí víc, než zdravý za určitou jednotku času (nákladem na ošetřování).

Odstraňujíce bídu, jeden z nejobyčejnějších kořenů nemocí, aspoň bídu nejhorší, malým příspěvkem jednotlivce odvracíme velké zlo, jež je drahé. Tudíž nepatrnou daní předcházíme velké příplatky na humanitní zřízení. Stará zkušenost praví, že snáze lze nemoc předejíti, než ji léčiti. To platí i o bídě, jakožto příčině nemocí. Odstraniv̌še bídu zmenšíme na nejmenší míru náklad na nemocnice, nehledě k tomu, že i utrpení z nemocí odvracíme, neboť sirotčince, vychovatelny, chorobince a chudobince (ale dokonalé, dle potřeby rozsáhlé a četné) budou hostiti osoby zdravější a poměrně šťastné, pokud je štěstí na světě možno.

Přál bych si, aby, ač je sbírek dosti, vznikaly vánoční fondy proti pauperitě, k nimž by každý přispěl dle možnosti nejznačnější hřivnou, a z jehož výnosu zřizovaly by se ústavy, které stát, ač je to jeho povinností, nezřizuje — jakož vůbec státy mnohé úkolům na ně vzneseným a jim přirozeně náležejícím nehoví a selhávají napořád.

Třeba je využitkovati záchvěvu lidského srdce, měkčího než jindy a soucitnějšího k lidské bídě. Jistě každému, byť i poslední kořen každého skutku lidského bylo sobectví, bude milejší poměrný jeho blahobyt u vědomí, že svízele druhých, třeba jim nezaviněné, zmírnil dle možnosti.

Taková institucе nepovstane přes noc. Je třeba iniciativy mnohých, účasti novin, přispění lékařů burcujících svědomí svěřenců, výzvy kazatelů a četných jiných faktorů. Je těch příspěvků mnoho — nechť aspoň ti, kteří nepřispěli nikdy nikomu a ničemu, rozpomenou se na ozvu altruismu, která každému člověku vdechnuta do srdce; třeba je život skoro utlumil neb aspoň přehlušuje, nechť o vánocích vánočnímu fondu proti pauperitě přispějí, byť to z počátku bylo přídavkem služce nebo chudému roznášeči zboží nebo veřejné nevtíravé bídě nebo nemocničným chudým, na něž nikdo nevzpomene a kteří nikoho nemají.

ZVONY.

Od BOHUMILA BRODSKÉHO.

Těžký fasuněk zastavil se u dvéří fary a čeledín zatáhnuv brzdu, seskočil dolů, a zatáhnuv za zvonek, čekal. Chladno bylo venku, sychravá mlha táhla údolími, a rozřídlé bláto plnilo vyjezděné cesty. Koně mrzutě svěsili hlavy, jakoby nemohli pochopiti, že na štědrý den večer nedopřeji jim teplé stáje a honí je ven do vzdálené vesnice.

Dvéře klaply a rozehřátá tvář služky vykoukla, kdo to znepokojuje.

»Že má velebný pán jet do Lhoty s Pánembohem,« vyřizoval čeledín.

»Teď? A ke komu?«

»K bábě Švejkarové do pastoušky. Pantáta se na to mrzel, že zrovna takovou chvíli má hnát koně, ale když bába nedá pokoj, a povídá, že rána nedočká. Bodejť nedočká!«

Rád by byl dál vykládal, služka byla ze Lhoty a jemu se chtělo dáti průchod zlosti, že musil s koňmi jeti pro kněze. Ale služka zmizela a on vyřídiv vzkaz, vylezl na fasuněk, upravil otepi slámy, aby se na ní dobře sedělo, přehodil přes ní houni, a čekal.

Za chvíli zacinkal zvonek, starý kostelník se vyškrábal k čeledínovi, kněz usedl do zadu, vůz zarachotil, a koně se těžce rozešli nazpět. Kalná voda se chvílemi v kolejích zablýskla, vůz se naklonil, kola zaskřípala ve výmolech a vůz se točil polními cestami a úvory.

Přítmí panovalo, obloha byla pokryta mraky a lehký větřík poháněl mlhu, která nevlídně se vtírala do těla. Bylo viděti světla z vesnice ležící opodál cesty a neurčité silhouetty planých hrušní vystoupily ze tmy. Psi se rozštěkali, jeden z nich z vesnice vyběhl a pronikavým hlasem vyštěkával na povoz, jehož rachot tesknĕ se nesl opuštěnou krajinou.

Kostelník maje hlavu zabalenou do vlňáku podřimoval, a čeledín mrzutě pošvihával koně drápající se příkrou, od děšťů vymletou cestou tam nahoru, kde ležela Lhota a kde v pastoušce na svou duševní posilu čekala stará Švejkarka.

»Pobídni koně, ať půlnoční nezmeškáme,« napomenul kostelník čeledína. Vůz narazil na kámen, otřásl se a jej přešla dřímota.

»Vije, Lucko, táhni, nebo tě, mrcho, švihnu,« zavrčel čeledín na koně a bič ve vzduchu zasvištěl. Koně uleknutě zabrali, popošli chvatněji a bláto se rozstřiklo. A už taky světýlko se v mlze zatřepetalo, první barák bylo viděti, a po chvíli vjížděl vůz mezi zahrádky a dvorky stavení.

Tady nahoře byla mlha štiplavější a větřík čipernější. Vysoko ležela ves, větry přes ni táhly, a když dole bylo jasno a bez mrazu, zde ležel příkrov bílých oblaků a jíní ocukrovalo holé větve křivých stromů. V barácích a statcích byla okna osvětlena, a když vůz kolem rachotil, v okénkách o polovinu mechem zabedněných, hlavy se ukázaly, někde na zápraží vyběhl podívat se zvědavý, ale už zase klaply dvéře a proud bílé páry vyvalil se ven. A zase se psi rozštěkali dorážejíce na vůz, jenž rušil noční mír.

Před nízkým, na stranu nakloněným stavením zastavil fasuněk, zvonek zacinkal a kostelník shýbaje hlavu první vešel do tmavé jizby. Tma v ní byla a jen nízké okénko, v němž na dvou místech místo skla hadry byly nastrkány, slepě se dívalo ven do noci.

»Což tu nikoho není?« hučel kostelník sahaje do kapsy, aby rozsvítil.

»A já jsem tu,« ozvalo se z rohu jizby tenkým zpívavým hlasem a cosi bílého zakmitlo se v temnu.

Zář sirky a potom svíce se rozletěla a osvětlila nízký, černý strop, starou truhlu u okna a nízkou postel v rohu. A na posteli seděla Švejkarka, jaksi zvědavě se divající na planoucí světlo. Duchničkou měla nohy přikryté a její slabounké tělo bylo přikryto košilí z hrubého plátna u krku tkaničkou svázanou. Její nahé ruce spočívaly na peřině a bronzová plet rukou jasně se odrážela od bílé košile. Malý, dětsky malý obličej byl jako z vrásek složený, řídounké šedivé vlásky měla v krátký cůpek spletené a kolem krku jí visel růženec.

Do uzlíčku jí bylo, její ramena byla na píď, ruce jako hůlky, a její oči byly právě jako bezzubá ústa hluboko zapadlé. Ale usmívala se jakýmsi veselým, šibalským úsměvem a její pohled nemohl se odtrhnouti od světla.

»To je dobře, že je světlo,« povídala si labužnicky. »Taklile kdybych aspoň lampičku měla, snad by mi zde někdy rozsvítili. Aspoň dnes kdyby mi rozsvítili, je takový Boží den, a já se ráda na světlo dívám.«

Hlas kněze, počínajícího modlitby, zarazil její štěbetání. Zakývala šedivou hlavičkou a její rty počaly se pohybovati modlitbou. Před sebe se zadívala, hlavu sklonila a jakoby ji světlo těšit přestalo, oči zavřela.

Až když kněz k loži se přiblížil a oslovil ji, probrala se ze své ospalosti a udiveně se naň podívala.

»Vida, velebný pán,« povídala udiveně a utkvěla na něm pátravým pohledem. »Tak přece pro něho poslali. To jsem ráda, aby jim to Pán Bůh zaplatil. Já nerada říkala, ale když budu do rána mrtvá a kdo by šel na onen svět bez Pána Boha? Přece poslali! No, to jsem ráda! A pěkně prosím, ráčej mě položit vedle nebožtíka táty, leží tam u zdi a vždycky jsem si přávala, aby mi k němu ustlali.«

»Stane se, jak si přejete,« chlácholil ji kněz. »Chcete se, babičko, vyzpovídat?«

»I chci, ráda, jenže nevím, jak do toho,« žvatlala vesele. »Ani nevím, mám-li jaký hřích. Dokud jsem bývala mladší, hřešila jsem, pravda, kdo by nehřešil, když jsou děti, bída a nedostatek. To tak člověk Boha pokouší, ale to jsem vždycky ke zpovědi chodívala. Ale teď, na mou věru, na nic si nemohu vzpomenout. Tady ležím v koutku celý den, dřív jsem aspoň k okýnku se mohla došourat, ale už nemůžu, už to nejde. Však mám věk, osmdesát mi od posvícení táhne. Ty můj Bože, to jsou léta, osmdesát!«

Zakývala hlavou a zádumčivý úsměv vkradl se na její vrásky.

»Nikdo vás tu nenavštíví? Snad vám aspoň jist přineson.«

»Přineson, mám dost, třeba kousek chleba nebo bramborové polévky mi pošlou.« svědčila důležitě. »To u nás jsou lidé hodní, pamatují se, jak jsem, dokud jsem mohla napřed s nebožtíkem mužem a potom sama pomáhala, od stavení ke stavení jsme chodili, mlátili, předli, ve žních vázali, děti jsem chovala, husy pásla. Bože, nadřela jsem se za ta léta, až jsem někdy plakávala bolestí, jak mě tělo bolelo. Ale všechno jsem přestála.«

Její úsměv stal se o poznání světlejší a její pohled zablouděl do prázdna.

»Máte tu zimu a tmu, nikdo vás nenavštíví, proč některé z vašich dětí nepřijde a neposlouží vám? Nebo, proč si vás k sobě nevezmou?«

»Moje děti?« zadivila se. »Holenku, moje děti mají svých starostí dost, co by s takovou dělaly? Jen ať jim dá Pán Bůh štěstí, mým drahým dětičkám. Radost z nich mám, všechny jsou zdravé a dobře se jim vede. Anton je ve Vídni truhlářem, Franc je v Praze krejčím, Kačenka má člověka u železnice, Manča má domkáře v Pruhoně a Františk je mistrem ve fabrice. A jací jsou z nich páni, samou chválu o nich slyším, děti mají na školách a sami nejsou už žebráky, dobře hospodaří, Pán Bůh jim požehnává, a já mám radost. Když tu tak sama ležím, vždycky se tím těším a Bohu děkuji, že mám děti v pořádku.«

»Přijedou se někdy na nás podívat?«

»Sem? A co by tu dělaly? Jsem v pastoušce, a ani bych je neměla čím uctíti. Dokud jsem byla mladší a nějakou drubež držela, to přijely, kolikrát tu byly. Ale potom jim nastaly starosti, sem je daleko a odjet nemohou. Jen ať se starají a ať je anděl strážný chrání.«

»Aspoň kdyby vám na světlo poslali.« namítal kněz.

»Co se světlem pro starou bábu, beztoho špatně vidím.« povídala horlivě a jaksi znejistělá otázkami kněze hlavu otáčela.

Zaopatřil ji a těšil, že ji přijde brzo navštívit.

»Tototo, velebný pane, ráno budu nebožkou.« povídala důležitě. »Ale kdyby mi velebný pán chtěl něco dát, o kousek svíčičky bych poníženě prosila. Je ta Boží noc a já bych se při světle pěkně pomodlila.«

Dívala se naň chtivě, a když kněz jí celou svíci ponechal, všecka radostí se zatetelila.

»To budu míti krásný štědrý den.« libovala si. »Zaplať Pán Bůh za všechno.«

Když vyšli do sínce, zarazili se a naslouchali. Tenkým svým hláskem začala zpívati: »Narodil se Kristus Pán, radujme se.«

Bylo cosi hluboce rozechvívajícího v tom hlase opuštěné stařenky, která celý svůj život v tvrdé práci prožila, zdravé děti porodila a vychovala, a nyní opuštěná chystala se k své poslení cestě vánoční písni. Jako když opeření ptáci z hnízda vyletí, roztrousily se děti po světě, snad v téhle chvíli svým dětem vánoční stromky rozsvěcovaly, a jejich matka neměla čím zpříjemniti svou tmu, neměla ruky, která by konejšivě se dotkla jejích umírajících skrání.

Za hodinu fasuněk dojížděl ke kostelu, a v té chvíli zvony se radostně a mocně rozhlaholily, na půlnoční vyzývajíce.

Ráno, když při mši na úsvitě vešel kněz do sakristie, kostelník se přitočil.

»Tak už je Švejkarka nebožkou, když se na půlnoční zvonilo, zhasla,« povídal.

Když při mši rozjásal se kostel písní »Narodil se Kristus pán«, zdálo se knězi, jako by v té směsi hlasů třásl se tenký hlásek, který slyšel včera večer v opuštěné pastoušce.

DVA MALÉ OBRÁZKY VÁNOČNÍ.

Od FR. HERITESA.

I.

Bratr našeho laboranta v lékárně jmenoval se Kuba, a jinak se mu neříkalo. Jakoby jména rodového ani neměli, znalo je celé místo jen jako Kubu a Johana, obyčejně pana Johana, protože byl pán.

Kuba to tak daleko nepřivedl v životě, byl jenom kočím, čeledínem u povozníka, který držel koně a pronajímal je na dny a na celé týdny někdy. Ano jednou Kuba se svým párem mimo dům meškal kolik měsíců, vezl jisté budějovické firmě fůru suchých švestek, v Praze měl odevzdati vuz jinému povozníku a s koňmi svými se vrátit do Vodňan, nebylo však tam žádných jiných koní hned po ruce i poslali Kubu a jeho koně dál. Vydělal s nimi mnoho peněz pánovi. Dojeli až kamsi na sever do Ruska. »Celou noc jsme tam hráli v hospodě karty a nemuseli ani rozžehnout světlo,« tak

znělo Kubovo líčení krás polárních nocí. Více o mnoho ze své cesty do Archandělska nevěděl. Byl člověk prostý blahoslaveně.

Kuba byl ženat a měl kolik dětí. Při posledním zemřela mu náhle žena. Právě na štědrý den ráno nalezena byla mrtva v posteli.

Musela na to přijít úřední komisse, aby zjistila co a jak se stalo. Vdovec se ocitl v podezření vraždy.

Dostavil se pan aktuar Sedláček s písařem a lékař, místní policajt Tudr je vedl na místo.

Mezi tím co lékař se zabýval prohlídkou mrtvoly, prošťáráno ve světnici všecko všudy, není-li někde něco podezřelého, co by na stopu vedlo zločinu; pan aktuár, jako každý vyšetřující soudce vycházel z předpokladu, že se zločin stal a dlužno je shledati a zjistiti k němu dukazy.

Tady na polici u kamen nalezen jakýsi bílý prášek, zabalený v tvrdém modrém papíru.

Starý Tudr nález nejprve očuchal a měl se k tomu, aby též smyslem chuti zjistil podstatu jeho.

Již přiblížil ku prášku vyplazený jazyk.

Ale pan aktuár se náhle obrátil a spatřiv co se děje, vykřikl ustrašeně:

»Co to dělají, Tudr? Pro pět ran do hlavy!«

Tudr nejen hned odtrhl jazyk od závadného předmětu, ale ustoupil od něho na krok celým tělem.

»Vždyť se otrávíte, člověče nešťastná!« — pan aktuár Sedláček pokáral hříšnou lehkomyslnost. »Prášek se musí donést do apatyky, aby nám zjistili co je to,« udělil rozkaz. »Snad je to utrých!«

»Lutrcch to není,« znalecky určoval strážník. »Sloužil jsem přece jako voják ve Štýrsku a tam dávali arsenik nejen koním, ale i lidé ho jedli jako sůl na chleba. Lutrcch přece znám. Tady to bude něco jiného,« vyslovil se zatím neurčitě, jako činívají též jiní odborní znalci před soudem.

»Možná. Ale jed to muže být proto přece,« pan aktuár řekl. »Smrtící jed. Ani se mně toho nedotýkají, Tudr.« zakřikl tohoto hlesem zděšeným, když učinil znova pohyb, aby pomocí svých pěti smyslu bez chemického znalce šetření věci na místě sám provedl.

Jako by se bál, že by z toho podezřelého prášku mohlo nebezpečí až k němu doletět, skočit zákeřně na něho, učinil pan aktuár Sedláček odmítavý pohyb oběma rukama a kryl si čestný odchod, ustupoval zvolna ke dveřím.

»Zabalejí to honem do papíru, ať se z toho nepráší!« nařizoval písaři. »To bysme mohli mít s tím pěknou opletačku, kdyby se něco stalo,« řekl mu německy, aby druzí nerozuměli.

Písař se hotovil k tomu, uposlechnouti.

Ale Kuba vytrhl mu předmět pod rukou a zjasniv svou tvář, ustrašenou nad příchodem úřadu do jeho chudé světnice, pravil dobrácky:

»Dají to sem! Vždyť je to cukr!« — —

A na potvrzení svého výroku naslinil si prst, namočil ho do prášku a obalený jím olízl.

»Co to děláte, člověče!« hrozivě rozkřikl se pan aktuár. »Ten chlap se nám tu otráví před očima,« poznamenal k písaři zase v úředním tehdy jazyku. Čekal, brzo-li se delikvent svalí k zemi.

Kuba pomlaskuje si opakoval svou demonstraci.

»Cukr je to! Nic jiného než cukr! Když cukr tak cukr, a jiného to být nemuže! Cukr! Cukříček,« řekl téměř něžně. »Sám jsem ho přinesl od kupce dítěti na kašičku a tamhle v hmoždíři utloukl na prášek... Nic jiného, než cukříček je to,« opakoval zjemnělé pojmenování předmětu, v čemž si lid často libuje. »Čistý cukříček, bělounký, sladký cukříček« — —

A ještě si dopřál několik porcí, podávaje i strážníku obecnímu, aby okusil.

Tudr se nedal pobízet, ani varovat.

»Je to opravdu cukr,« dosvědčil Kubovi, ušklíbaje se trochu nad požitým soustem, slivovice byla by mu bývala milejší. »Nic jiného než cukr, milostpane,« hlásil starý voják poslušně panu aktuárovi. »Tím nikdo ještě neotrávil ani sebe ani koho jiného« — —

»Kdež pak, Kubíček aby mohl i jen zdaleka pomýšlet na něco takového,« kdosi z obecenstva, jež se nahrnulo do světnice, ujal se vývodního svědectví. »Vždyť je to hodný člověk! Dobrák od kosti! A křesťan jak se patří — —«

»Před tím se pohádal něco se ženou,« poznamenal pan aktuár hlasem úředně přísným. »Křik byl takový, že to bylo slyšet až na ulici. Celá ulice to slyšela. To máme zjištěno. To je fakt. To je zanešeno už v protokolu.«

»Inu pravda, pohádali se trochu, poprali, sám jsem slyšel,« jiný z přítomných se přihlásil.

»To už se tak někdy stává,« řekl Tudr. »To nic není. Mezi mužem a ženou to už jinak nejde,« libomudrecky uvažoval. »Pes s kočkou se nesnášejí, protože se nemají rádi. Ale muž a žena se perou a mají se při tom rádi. Inu, ano, tak už to jde na světě a nejinak. To už je tak boží ustanovení, boží vule« — —

»Že se trošínku pohádal se ženou,« kdosi z davu, tím povzbuzen, osmělil se přispěchati na pomoc — »to je z toho hned řeči. Kubíček si přece nebožku vzal z lásky. Někdy jí, pravda, také nabil, ale to jen vždycky z té lásky, nikdy jinak než z té své lásky« — —

Kuba dal se při těch slovech obhajovacích do pláče.

»A o ženu i děti se staral vždycky jak mohl.« svědčili horoucně všichni přítomní.

»Cukříček — cukříček jsem koupil hned jak se děťátko narodilo na kašičku —« úpěnlivě vzlykal Kuba dojat tím hromadným svědectvím sousedstva.

Zatím lékař skončil dávno své lékařské ohledání mrtvoly.

»Přirozená smrt.« pošeptal panu aktuárovi Sedláčkovi po německy, aby publikum nerozumělo, a pojmenoval příčinu smrti ženiny po latinsku, snad proto, aby také pan aktuár nerozuměl.

Slavná komisse se sebrala a odešla pryč.

Umrlá dopravena do umrlčí komory obecní; doma nemohla zůstat v jedné světnici se živými.

Když Ježíšek snášel se s nebe na zemi onoho posvátného podvečera vánočního, mohl zaskočit snadno k té ubohé rodině a pohádkově ji nadělit.

Ale tenkráte ještě Ježíšek po Čechách nechodil se stromky vánočními ověšenými mlskami a světýlky. Ve Vodňanech jen u podkrajských měli Ježíška a potom u nás na lékárně, jinde o ničem takém nic ještě nevěděli.

Milosrdenství lidské bylo však už tenkráte na světě.

Dětem Kubovým sousedé a sousedky přinesli caltu, jablíčka a oříšky.

A tomu maličkému, nejmenšímu, červíčku opuštěnému, navařili kaše, že se mohl udusit. Snad i některá ze soucitných žen děťátko sirotečka trochu přikojila z vlastního prsu, když pramen toho, který mu příroda poskytla, zanikl smrtí máminou.

II.

O rok později na štědrý den vánoční vedlo se zas našemu Johanovi hodně zle.

Od začátku prosince toho roku mrzlo a sníh umrzlý svištěl pod nohami, uši pálily jak oheň a od úst se kouřilo každému jako z komína.

Zvěř v polích a lesích hynula hladem, a tu stalo se, že v noci do města zatoulal se zajíc a dostal se do našeho parkánu v starém hradebním příkopě.

»Když jsi přišel sám, buď vítán,« pomyslil si náš Johan.

Vzal si na pomoc starého Bouckého, který býval na vojně tamborem a ježto tamboři byli též holiči pro celý regiment, usadil se vysloužilec v rodném městě pak v této živnosti, při tom zastával službu, či snad lépe úřad ponocného.

Vydali se spolu do parkánu. Zajíc dal jim dost práce, mrštně utekl jim vždy zas na druhý konec zahrady, když ho už skorem měli. Konečně ho přece zahnali do kouta, byl obklíčen a ranou za uši učiněn konec jeho životu.

»Zítra na Boží hod to zrovna tak bude pěkná pečinka,« liboval si laborant. »Přijď si ke mně do chalupy na kousek, zval spolulovce.

Zajíce vzal za zadní nohy a po klukovi, který se namanul, poslal domů ženě; bylo tu kluků plno na zdi a dívali se do parkánu na hon tak zálibně, jako když se tam česaly hrušky se stromů.

Johan s Bouckým kráčeli ulicí.

Někdo snad zatím donesl zvěsti na četnickou stanici.

Na rohu náměstí statečným lovcům vykročil naproti strážmistr Košuba.

Košuba byl rodem Polák a jako Bachovský žandár se dostal do Čech.

Byl postrachem všech lidí celé krajiny. Hrůza šla z něho, jak se na něj podíval. Čáku s hrotem do výše čnícím jako hromosvod, uniformu samá žlutá šňůra, oči jak nabité kanony, kníry dlouhé a strašidelně naježené.

»Halt!« zastavil nic zlého netušící chodce. »Půjdete oba se mnou!« komandoval a namířil hrozivě ručnici.

»Ve jménu zákona!« přiložil úřední pečeť na vykonané zatknutí.

Johan se nijak nezdráhal. »Ale Košubo.« prohodil jen žertovně. »Snad mě nechceš zastřelit?«

Znal se s Košubou dobře, bydleli naproti a za dlouhých zimních večerů často idylicky hrávali spolu »dudáka« nebo »zamrzlíka«. Ale ve službě nebyly s Košubou žádné špásy.

Boucký byl horkokrevnější, vojačil dlouhá léta v Italii a měl v sobě ještě kapku jižní krve. Sprotivil se Košubovi, nechtěl s ním jít, bránil se a křičel, ano nadával jak starý špaček jemu i slavným a nejslavnějším úřadům. Byl přemožen a spoután. V železích vedl ho Košuba k soudu. Johan, ač bez pout musel jít vedle něho, Košuba za nimi v plné zbroji s nasazeným bajonetem na pušce.

Můj otec, jak o věci zvěděl, hned běžel k soudu. Byl s panem podkrajským Töplym za dobré, i s oběma pány aktuáry Sedláčkem a Kmochem, s posledním zpíval v kvartetu, které často bývalo k nám zváno.

Ale známosti tu nic nepomohly. Žandár byl tenkrát všemocný pán. Soud musil konati svou povinnost.

Laborantka omdlévala, brala se k hodince. Nezbývalo jí však nic, než poslechnouti rady otcovy. Dát rychle zajíce do košíku, vzít ko-

šík na ruku a jíti do Libějic na knížecí lesní úřad, tam zajíce odevzdat, aby zlomen byl hrot spáchaného zločinu.

Do parkánu zajíc přiběhl sám, nikdo ho tam nevlákal, z parkánu nebylo možno zvíře jinak dostati nežli ho chytit — tady je; žádné pytláctví to tedy není, jenom nález, který se mateli honitby poctivě tuto odevzdává!

Obrana skutku byla vymyšlena výborně, advokáti snad tenkrát ještě nebyli, ale žádný by to lépe nedovedl ani v obhajovací řeči.

Laborantka šla. V strachu a hrůze zapomněla se i pořádně obléci a do Libějic, hodinu cesty vzdálených, přišla všecka zmrzlá jako rampouch.

Pan fořt byl právě doma. Odevzdala mu osobně do rukou košík.

»Co mně to nesete, osobo?« rozkatil se pan fořt a vytáhl zajíce z košíku. »Vždyť je zabitý jako králík za uši,« zvolal v mysliveckém hněvu. »A to že má být smrt, jaká se patří pro zajíce?« — začal láteřit.

»Co s tím mám já dělat?« zuřivě jako tygr píchal očima do třesoucí se ženy.

»Mám to dát snad knížeti pánu na tabuli? — Takovou mrchu zaječí scíplou jako v maštali!« — ulevoval své zlosti jadrnými slovy. »Nebo si to mám sám upéct a sežrat?! — — A jak jste přišli k té potvoře?« zatočiv si kníry dal se do výslechu.

S malou dušičkou v těle odříkávala laborantka naučenou řeč, kterou si celou cestou v duchu opakovala.

»Čí je ten parkán?« zařval pan fořt. »Komu patří?«

»Panu lékárníkovi odpovídala tetelící se žena. »Našemu milostpánovi.«

Pan fořt se rozřehtal nyní, že se div kolem myslivny nekácely borovice.

»Tak zajíce doneste panu lékárníkovi, ať si z něho naškvaří zaječího sádla pro apatyku!« smál se srdečně svému nápadu.

»A teď ať už jste za dveřmi, babo jedna, jedibabo!« osopil se na laborantku.

»A vyřiďte panu lékárníkovi, že se dávám pěkně poroučet,« připojil šelmovsky k ženě na cestu.

»V neděli aby nezapomněl přijít k »Rekům« na bulčičku,« volal za ní, když byla už venku. »Ale ne, aby čekal zase až po požehnání . . .«

Tak skončilo poselství v Libějicích. Z celé zaječí příhody na konec bylo jen veselí.

Johan byl hned po šťastném pořízení ženině na fořtamtu propuštěn na svobodu, sedali jsme právě za rodinný dubový stůl k večeři, po celodenním postu.

Nestalo se mu nic, nežli, že toho dne nemohl otříti už v lékárně prach s nádob i regálů, a váhy a závaží na svátky svátečně se neleskly.

Boucký byl sice odsouzen na tři dny do vězení pro vzepření se úřednímu výkonu, povoleno mu však odseděti si trest až po Novém roce, kdy syn se vrátí z vojny, aby mohl za něho konat službu ponocného. »Ty tři dny si rád odpočinu,« ujišťoval odsouzenec slavný soud. »Věru se už těším zas jednou na vyspání, které celý rok nemám!« — Jako holič si nedělal příliš svědomí z toho, že bude tři dny bručet. Páni všickni počkají! Musí počkat! Též oba páni aktuáři i pan podkrajský musí čekat se svými strništi na bradách, když si jediného holiče v městě sami zavřeli. Štěstí pro ně, že to neudělali na celý týden, přes neděli! Nemohli by pak ani do kostela! — — —

Zajíce snědl Johan se ženou k obědu na Boží hod vánoční. Boucký se ovšem dostavil na porci jemu náležející. Johan dobrácky díval se na Košnbu, který stál před četnickými kasárnami a tvářil se, jako by z protějška zálibně ssál do nozder vůni z pekoucího se zajíce. Byl by Košnbu rád také pozval k hostině, ale to si přece jenom netroufal. S Bachovským žandarmem, holečku, nebylo radno něco si začínat! — — —

Přiblížil se večer. A noc se rozprostřela po městě.

»Inu, nám ten zajíc nepřinesl zrovna žádné velké neštěstí,« poznamenal Boucký jazykem poněkud již těžkým; laborantka nestačila chodit pro pivo.

»Jen aby přece jen neštěstí neznamenal!« Johan klada si prst na čelo poznamenal Zvlášť si liboval vždy v libomudrectví a toto byla jeho pósa k tomu.

»Zajíc v městě — víš Boucký — to znamená prý oheň« — — —

»Pro pět ran do hlavy!« lekl se Boucký. »Aby tak byl už v městě někde vypukl požár« — — —

Zapomněl docela, že je ponocný.

Kukačka ze schwarzwaldek na stěně zakukala právě deset.

To už byla hodina, kdy má volat každého dne poprvé před radnicí.

Sebral hned plášť, lucernu a piku, a utíkal na náměstí.

Johan s ním. Umínil si jít na jitřní o půlnoci, a zatím se trochu projde, aby nenasnul.

Na věži kostelní ručička na hodinách ukazovala již čtvrt na jedenáct.

Ale to nevadilo. Věžní hodiny chodily víc po

cestičkách,nežli po cestě. Každý v městě řídil se spíše než dle hodin, podle ponocného.

A ten zanotoval hlasem túra:

»Odbila desátá hodina!« — — —

A nalapav se dechu, odzpíval zvučně dále:

»Chval každý duch Hospodina!
I Ježíše, jeho syna! — —
Opatrujte světlo, oheň,
ať není žádnému škoden! — — —
A ty, svatý Floriáne,
tohoto města patrone!
Stůj při nás!
Pros za nás! —
Panno Marija!
Buď nám milostiva!« — — —

Ponocný musel text předepsaný zvolati do všech čtyr stran světa, v městě i na předměstí.

Johan přátelsky doprovázel Bouckého na této noční cestě.

»Mohl by tam brzo zas nějaký ušák skočit,« poznamenal Boucký, když šli kolem parkánu. »Takhle na Nový rok by to neškodilo!« —

»Co ti napadá!« řekl Johan. »Letos už nic nepřijde!«

Vztyčil významně prst k čelu. »Barbora byla na ledě« — zarozumoval si — »koleda bude na blátě.«

»Ale vždyť mrzne jen praští,« ponocný upozornil, přešlapuje s nohy na nohu.

»Dnes ještě není koledy.« Johan odmítl pochybnosti o správnosti svého mudrckého výroku. »Koleda je až zítra.«

»A zítra.« pokračoval — »uvidíš, člověče, zítra nastane náhle obleva. Otepli se, bude tát sníh, a budou tát ledy na sluníčku« — vložil poeticky do řeči.

»To zvěř potom, holečku,« skončil znalecky učeně — »může potom snadno k zemi a zůstane pěkně v polích a lesích, pro které je od Boha stvořena. Žádný zajíc ti nebude utíkat do města hledat ochranu u lidí pro svou egzistenci — jak my říkáme vědecky. — Žádný zajíc, brachu milá, nebude tak hloupý. Nebude ti skákat do parkánu, což je přece pro něj tolik, jako rovnou na pekáč!« — — —

FEUILLETON.

PŘI TRASOVÁNÍ.

Drobná vzpomínka z mé železniční praxe.

Zvěčnělý bratr v Máji Neruda napsal v jednom ze svých žertovných feuilletonu o svých přátelích, čím kdo chtěl být a čím se stal.

O mně tam napsal, že jsem chtěl býti kočím; osnoval to na malé příhodě, jež mne potkala, když jsem se po odbytých technických studiích stal elévem Turnovsko-kralupské dráhy. Byl jsem tehdejším ústředním ředitelem Kressem vyzván, abych jako dobrý kreslič vstoupil do kreslířského oddělení dráhy Turnovsko-Kralupské, kde podřízeni mi byli dva pomocníci, bývalý kolega Kolář a vysloužilý ohněstrujce Stanček. Pracoval jsem bedlivě přehlednou kartu tratě a ředitel byl se mnou spokojen. On vkresloval do plánu trať a přál si, aby bylo včas všecko připraveno. Kolář pracoval pilně, ne tak Stanček, jenž váhal a jejž jsem proto častěji k pospěchu a vytrvalejší práci nutiti musil, což mu nebylo právě po chuti. Počal reptati, ba činil mi mnoho naschvál. Leč konečně bylo hotovo a ředitel vyzval mne, abych mu byl k ruce v jeho kanceláři, jež byla na nábřeží naproti Střeleckému ostrovu, hned za sochou císaře Františka. Když vše bylo hotovo, ptal se mne, jak se mi v úřadě líbí; samo sebou se rozumí, že jsem řekl že dobře, »ačkoliv,« dodal jsem, »líbilo by se mi více při trasování, v poli.« Usmál se a pravil: »Stane se tak, až bude na čase, zatím není v poli práce. Nuže, podivejte se tam zatím; doneste zde karty a instrukce pro oba pány ingenieury, vrchního ingenieura Vraného a Palliardyho. A jeďte hned ráno!« Dal mi 10 zl. pro fiakra s nařízením, abych jel na Chvala, kde prý v okolí kdes oba páni pracují. Trasovali.

Ustrojil jsem se svátečně, abych na oba pány lepší dojem učinil. Nalezl jsem je připravené do pole.

Představil jsem se. Oba páni si mne prohlíželi s úsměvem a zvlášť utkvěl jejich zrak na mých krátkých lakovaných botkách; oni oba měli vysoké holinkové juchtovice.

Palliardy, vysoký, štíhlý pán s mohutným orlím nosem a pichlavýma očima, potutelně se usmíval; malý, silnější Vraný se silně vyklenutými zády vrtěl hlavou, když mu Palliardy něco potají šeptal, konečně pohodil hlavou a pravil: »Nuže půjdeme,« a vyzval mne, abych šel s nimi. Vedli mne do polí přes oraniště a hluboké brázdy. Půda byla rozmoklá, vyhýbal jsem se, jak jsem jen mohl, ale nic naplat, šel jsem bezvolně za nimi a brzy byly botky i spodky po kolena zablácený, ukázali mně, jak

jest to v poli. Po té zavedli mne do hospody, kde bydleli a sluhovi přikázali, aby přinesl víno, jež s sebou vozili, bylo to víno tak zv. »Bocksbeutel«, výborné, ale silně. Nutili mne, abych pil zároveň s nimi. Poslechl jsem. Chutnalo mně; následku jeho jsem neznal a brzy se mi počala hlava motati. Nechali tedy páni ingenieuři vína a rozkázali zapřáhnout, měli nařízeno vrátiti se ještě téhož večera domu. Usedli do dvousedadlového kočáru sami a ačkoli naproti nim bylo ještě užší sedadlo, posadili mne na kozlík vedle kočího. Vše bylo nastraženo pro žert, ač trochu povážlivý! Držel jsem se kozlíku, jak jsem jen mohl; neboť kočí koně poháněl do klusu, chtěje býti v čas doma. Ale jízda byla pro mne na povýšeném místě přec jen nepříjemná a kočí neustával v rychlé jízdě, šlehaje koně ustavičně bičem a nutě je k poklusu, až mi jich bylo líto. I prosil jsem jej, aby koně trochu přidržel. On chtě to učiniti odložil bič, a já chtěje se biče zmocniti, zavrávoral jsem a spadl jsem s kozlíku, vlastně byl jsem vymrštěn do bláta. Tu teprve páni ingenieuři, již rychlou jízdou a neklidem mým na kozlíku chtěli čehosi dociliti, v jakémsi strachu kázali zastavit, očistili mne, jak bylo lze a hodili na mne přikrývku; byl už mlhavý podzim — a zavezli mne domu. Nestalo se mi na štěstí nic, jen několik modřin jsem si odnesl a ráno šel jsem zase do kanceláře, leč byl jsem toho dne práce prost. Kress pravil mi pak: »Do práce v poli musíš býti mít, muj milý, jiný úbor a silnější konstituci, při vás ještě není, zůstaňte jen u mne!«

Když jsem při schuzce s Nerudou nehodu svou jemu vypravoval a on zvěděl, že jsem jinak zdráv, smál se srdečně a pravil mi: »Taková služba vůbec pro tebe není; třeba se po jiné ohlédnout.«

Brzy na to potkal jsem se se školním radou Wenzigem, jenž byl toho času ředitelem první české reálky a s jehož synem Bedřichem jsem ondy za vychovatelství tehdejšího professora na téže reálce korrepetoval reální předměty. Když jsem jej pozdravil, zastavil se a ptal se mne, jak se mám a kde jsem? Pověděl jsem mu vše a také on pravil: »To pro vás není! Což, nechtěl byste k nám na reálku za assistenta kresleni?« Vděčně jsem přijal, ačkoliv jsem místo platu 75 zlatých měsíčně dostal jen 25 zlatých.

Dvě léta jsem assistoval při kreslení a stavitelství u laskavého professora Niklasa. Po té, když zřízena byla česká reálka v Písku, jejímž ředitelem stal se muj druhý otec Jan Krejčí, blahé paměti, odjel jsem s ním stav se supplentem těchže předmětu v Písku, kde jsem zapadl a vězím až po uši posud!

Adolf Heyduk.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

K VÝROČNÍMU DNI ÚMRTÍ ANT. PIKHARTA († 13. prosince 1909) dochází redakce »Máje« list katalánského našeho přítele a oddaného druha Pikhartova med. dra Beneta R. Barriose z Barcelony, jenž, vzpomínaje úmrtí drahého svého přítele, posílá Máji pozdrav a zesnulému soudruhu v peře pomněnku tím cennější, čím méně byla očekávána. Zdá se však, že zahraniční ctitelé Pikhartovi nezapomínají, právě jako my stále vracíme se duchem k tomu, jenž v družině »Máje« náležel k nejvěrnějším a nejoddanějším. Časté překlady, přinášející věrná a obratná tlumočení nejlepších současných autorů španělských a katalánských, zmizely sice ze sloupců listů českých, vtipné epigrammy a čiperné veršíky z původní musy Pikhartovy (»Alfredovy«) neobjevují se sice už v českých listech a ročenkách humoristických, jeho cestopisy z každoročních prázdninových potulek, tryskající upřímným, družným žertem svérázného, milého jeho humoru, jenž nikoho nezarmoutil (zasluhovaly by býti sebrány a vydány tiskem tím spíše, čím řídším ptákem je nyní vtipná turistická causerie v českém listu), marně hledáte v literatuře, kde vám ji redakce rády předkládaly — urna s popelem Pikhartovým nevydá již ničeho z duše té, všemi milované. My však vzpomínáme a nezapomeneme . . . .

J. V. KALIVODA. Pan JUDr. O. Gintl, emerit. advokát, oznamuje k článku o skladateli nápěvu k německé národní písni toto: Znal jsem jakéhosi Kalivodu (psal se také »Kalliwoda«), jenž žil ještě kolem let padesátých minulého století jako nadlesní knížete Fürstenberga v Bukové u Křivoklátu. O tomto nadlesním Kalivodovi jsem slýchal, že byl bratrem hudebníka a kapelníka Jana Václava Kalivody. Mluvil česky jako rodilý Čech. Odkud pocházel, není mi známo. Důležitou zdá se mi býti citovaná poznámka o zápise v oddávací matrice, v němž podotýká se, že otec Jana Václava Kalivody byl kočím v Nížburku (= Nižboru, německy Nischburg). Není vyloučena možnost, že byl otec Kalivodův kočím ve službách knížat Fürstenbergů, k jejichž rozsáhlému panství křivoklátskému statek Nížborský (u Nové Huti, nedaleko Berouna) se zámkem v Nížboru náleží. Od počátku minulého století, až, tuším do r. 1854, byl užívatelem obou reálních svěřenství Fürstenbergských, německého v Bádensku (Donaueschingen) a českého (Křivoklát), kníže Karel Egon Fürstenberg, kavalír šlechetné povahy, jenž pečoval o blaho svých úředníků a zřízenců a rád přijímával do svých služeb opět jejich syny. Byl-li, jak domnívati se lze, otec obou Kalivodů zřízencem jmenovaného knížete, vysvětlovalo by se tím, kterak se

stalo, že Kalivoda, nadlesní, a Kalivoda, kapelník, přišli do jeho služeb. Na Křivoklátsku žijí asi ještě lidé, kteří nebožtíka nadlesního Kalivodu dobře znali, a ti by mohli podati zprávu, odkud on a jeho rod pocházel.«

PENELOPA. Maughamova komedie v potu tváře se snaží, aby přišla s něčím novým. Cíl za každou cenu mívá v zápětí neúspěch. Člověk jakoby autora v duchu viděl, jak sedí u stolu, hlavu do rukou opírá a jak si říká a umiňuje: »jenom něco nového, apartního mne spasí.« Perly ovšem z ustarané hlavy nevylovil. Ale dokázal aspoň tolik, že podal sousto záživné a lehko stravitelné. Nad žádným hříšníkem nemá se zoufati — tedy také ne nad manželem, jenž dopustí se nejhrubšího zločinu na manželské věrnosti. Hříšník je nemocný člověk, a třeba s ním jednati jako s pacientem. Předepíši se mu prášky — třikrát denně, pořádná dose a jenom po jídle — nařídí se vzorná životospráva, a dohlédne se k tomu, aby se pokynů přesně dbalo. Takový postup je předepsán v naší komedii — Penelopa, postižená manželovou nevěrnosti, dostane recept a dlouhatánský návod, jak si má počínati, aby svého manžela vzpamatovala a získala.

Medicíny se sladívají nebo se dávají do oplatek, aby hořkost jejich pacienta neodrážela. Z pravidla se mu také zatajuje, co mu chybí. Penelopa jde na svého muže s pořouchlou lstivostí. Nepoví, co ví, nevytýká, nevzdychá, nepláče, nemoc tu je, a kdyby šla na pacienta hartusivě, možná, že by přišly věci, horší prvních. Podává mu podle receptu jednu pilulku za druhou, a pan manžel je polyká jako bonbonky. Pilulky jsou sladké, jsou zkrátka znamenité. Pacientovi se při nich výborně daří — je mu všechno dovoleno, ale my víme, že je o něm už rozhodnuto, že s jeho volností má se to asi tak, jako s nárokem odsouzence k smrti, jenž poslední večer může si objednati a diktovati, co hrdlo ráčí.

Taková rozkoš je vlastně hořká pilulka, obalená čokoládou. Manžel nevěrník má vždycky živobytí nesmírně pohnuté. Musí hrát komedii na dvou stranách, musí platit účty všude, kam se jenom otočí, a je známo, že devadesát percent nevěrných manželů tuze rádo by se vymanilo z pout, kdyby pijavice se zuby nehty nebránila. To všechno by v našem případě stalo se samo sebou — ale poněvadž je postup, předepsaný panem autorem, mnohem pikantnější, je třeba vzbudit v nás zdání, že se to podaří ženiálnímu nápadu s receptem, jehož návod zní takto: Ženuška budiž slepá a hluchá ke všemu, co se kolem ní děje. Proto musí se obrniti svatou trpělivostí, mužička podporovat v domnění, že nemá o nevěře ani potuchy,, a to budiž prováděno tak dlouho, až pan manžel milenky se nabaží, až se mu zhnusí, a až nabude přesvědčení, že mu bude přece jenom nejlíp, když se vrátí do věrné náruče svojí drahé, poctivé, polovičky.

Každá nemoc vyžaduje individuální diagnosy. Manželská nevěra byla přivoděna přemírou lásky a pozornosti ženiny. Pan manžel přejedl se domácí stravy a zatoužil po změně. Recept známe, a nezbývá než vyčkat, jak dopadne užívání. Je k tomu ovšem třeba značné trpělivosti, celý proces prolétat a do všech podrobností sledovat. Ale na konec máme přece jenom radost, že se stařec osvědčená methoda vyznamenala a že sebezápor klamané ženy došel náležité a zasloužené satisfakce.

Referát má být jakýms takýms obrazem toho, co popisuje. Je to jenom odvar, ale i na něm se má poznat, že je to odvar čaje a ne přesličky. Že nebylo koření kvality nejlepší, musí se ukázat i na tomto odvaru. Ale něco bylo na této premiéře prima. Byl to výkon paní Leopoldy D o s t á l o v é, jež v roli Penelopy provedla mistrovský kousek. Posluchač se tentokráte nezajímal ani tak o kus, jako spíše o jeho provedení. A poněvadž paní Dostálová je po celý večer na scéně a poněvadž hrála s tak přirozenou roztomilostí, stalo se něco, co se už dávno nepřihodilo — kus vzat na milost k vůli interpretce titulní role. »Tak, co je s tou Penelopou?« ptají se lidé. »Nu... kus není zrovna špatný,« odpovídá se všeobecně — »ale skvostná je paní Dostalová, na tu se jděte podívat.« V komedii je zápas poctivé ženy s milenkou. Tu zase repraesentuje paní L a u d o v á. Má jaksi monopol na divadelní krasavice, na ženy svůdné a lákavé. Tyto dvě duellantky stojí po celý večer proti sobě, obě dělají divy, aby soky zasadily smrtelnou ránu — a v tom, že zvítězí tentokráte žena nad milenkou, je specielně v tomto případě zvláštní půvab. Paní Laudová svůj obor znamenitě uhájila — paní D o s t a l o v á nový zahájila, a zahájila jej tak skvělým způsobem, že si může do své pamětnice premiéru tuto zapsati zlatým písmem! K.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo 7. prosince b. r. novou veselohru R. de Flers a A. A. Caillaveta v dobrém překladu dra Jiřího G u t h a. Jmenuje se »Posvátný háj«, kterýmžto jménem označuje se ředitelství krásných umění v Paříži jako obdoba athenské »Akademie«, slavného libosadu s pomníky a sochami, zasvěceného božstvům umění, v němž za dávných dob výkvět mus hellenských nalézal útočiště. Pařížská obdoba akademie zůstává však daleko za athenskou akademií; jest sídlem pletek svého ředitele, a z toho vyplývajícího a i z jiných kořenů prýštícího protekcionářství, což však není jediné hybné pero čiperné veselohry, jež chce také mrskati nemilosrdnou (ovšem nespravedlivou) satyrou snahy novodobého feminismu, domáhajícího se těchže poct za dílo umělecké, jakých dostává se mužům. Představitelkou těchto snah je spisovatelka Francina Margerieová, které zachtělo se kříže čestné legie, jímž zprvu pohrdá, ale po kterém všemi prostředky se pachtí, jakmile zvěděla,

že má se ho dostati její kollegyni z venkova, ze které, aby švanda byla ještě větší, vyloupne se naposled ošumělý vousáč v haveloku, který si zvolil ženské jméno za pseudonym. Naše spisovatelka sice významenání dosáhne, přes to, že ředitele krásných umění za jeho dotěrnost spolíčkovala, zásluhou svého muže, kterého si oblíbí záletná choť ředitelova, ale dosáhne ho za cenu jeho věrnosti. V tom je slabina kusu — myslím, že nenajde se žena, která by svého muže pro ctižádost svoji exponovala v pokušení tak choulostivé (dobrodružství s krásnou, ale záletnou, jak obecně známo, paní) — spíše opak je myslitelný. Vedle těchto dvou »leitmotivu« upoutává pozornost několik figur snad odkoukaných z francouzské veřejnosti, snad také uměle skonstruovaných, jež budí živou veselost, a zájmu o děj, dosti místy střeštěný, utuchnouti nedává — na př. postaví na scenu hraběte Zakuskina, plukovníka a ředitele baletu, se »slovanským půvabem«, ješitného u vědomí své neodolatelnosti a dotěrného tajtrlíka — smutný doklad, jak se rozumí v Paříži francouzskorusské shodě, třebas nic není tak vysokého, aby satyře odolalo. Vzpomeňme však figurek francouzských umělců z ruských oper a veseloher, na př. hudebníka z Čajkovského Eugena Oněgina — jak jsou tu bodří, sympatičtí, a jak protivnou folii přišívají tu na hřbet Slovanovi francouzští autorové, ještě mnohem nesympatičtější při způsobu pojetí úlohy p. Faltysem, jenž založil těžkou, přiznáváme, tuto roli příliš volně. Na co neodvážili se autoři, hovíce posměvačnému naturelu boulevardových dlažbošlapů, to vyvrcholil p. Faltys svým příliš operetním, málo jemným Zakuskinem, jen dikci, žádající cizí, leč diskretní přízvuk, dle intencí autorů dobře založil. Za to pí Májová byla srdečná spisovatelka Francine Margerie, jak si ji autorové myslili, i sl. Veverková půvabně předvedla paní Champmorelovou, choť ředitele krásných umění — směje se a svádí neodolatelně, ale plakat přirozeně na jevišti dosud neumí. Pan Hlavatý byl bezbarvý, p. Zakopalovi podobné úlohy (dobrosrdečného, leč prostého manžela spisovatelčina) dosti »nleží« — ostatní malé úlohy nedávaly hercům valné příležitosti, výhodně se uplatniti. Dr. P.

INTIMNÍ DRAMAT. DRUŽINA V URANII. »Divá Varja« od Ostrovského a Soloněva. Ašmetěv, statkář, také trochu básník a umělec, znaven »studiem« pařížského života, vrací se na Rus ke své ženě, která pilně na statku hospodaří. Jen nadýchat se trochu svěžího vzduchu a sebrat rubly a opět do Paříže. Tichá trpitelka Marie Petrovna — aby muže zdržela déle doma, prosí bujnou Varju — o pomoc. Varja má svým kypícím životem zpříjemniti Ašmetěvu pobyt — zachrániti jej před nudou. Tak sama se postará dobrá žena o to, aby Varja se s celou vášní mladého života zamilovala do stárnoucího světáka. V kritické chvíli však sama příroda jí přichází jako dobrodějka na pomoc. Varja chce zplna žít — žádá celou lásku na svém Ašmetěvu — ten však jí může dáti jen lásku »oteckou« — děsí se před výbuchem její vášně a prchá . . . Víc komický, než žalostný záletník . . . Varja zoufalá plní svou hrozbu a vrhá se — byvši sklamána ve své vášni — — — na krk mladému, silnému statkáři Malkovu, který jí dá zdravé, silné děti — Ašmetěv nyní teprvé seznává — jako často 50letí záletníci — že u tichého krbu své ženy může nejlépe spočinouti po bouřích životních, nyní shledává, že je tato žena milejší všech ostatních. Hra nemá kvality ruského dramatu, jak jsme je v posledních letech poznali. Sotva dvě sceny zachycují prostředí ve své kvasivosti nesmírného ruského venkova. Ašmetěv je známý, nesympatický kosmopolita — darmošlap. Varja pak kypící vášeň všude, kde mladá, vřelá krev volá po lásce . . . Patrně jen k vůli představitelce této role, sl. Vl. Hradčanské (Demartiniové) byla tato hra intimní dramat. družinou nastudována. Varja také dovedla rozehřáti četně shromážděné obecenstvo při patrném jinak chladu, obtížností hry zaviněném. Sl. Hradčanská je zřejmý divadelní talent, má temperament i routinu hereckou, příjemný hlas a vládne jím jako vyškolená herečka. Tím spíše nutno ji upozorniti, že sluší zachovati vždy míru a jistou zdrželivost. Na Varje je divokého jen její titulatura. Jinak je to děvče kypící vášní a silným životem. To ještě není divokost, která by se musela jeviti také v stálém zmítavém pohybu a přehnaném gestu. Vady, které by na velké scéně se staly patrnými. —c.

POČEŠTĚNÝ KALENDÁŘ. V českých rodinách bývalo vždycky dosti starosti, běželo-li o jméno nově narozeného člena rodiny. Václavů, Vojtěchů, Prokopů a Jaroslavů chodí již příliš mnoho po vlastech československých, a jiná česká jména páni faráři neradi zapisovali do matrik. Není jich v kalendáři a nejsou prý to světci, kterak by mohli zastávati úřad svatých patronů? I bývalo ledakdy třeba tvrdé neústupnosti nebo úskoků se strany otcovy, měla-li nějaká ta Libuše ozdobiti bílý list farní matriky. Pan Th. C. J. Kř. Pauly slitoval se nad ubohými vlastenecckými otci a vykonal revisi jmen katolických světců. Výsledek revise uveřejnil v knize »Křestní jména a křestní patronové«. A vykonal i více. Požádal pražskou hvězdárnu, která sestavuje kalendaria, aby zařadila do kalendáře jména česká. Stalo se. Věc ušla veřejné pozornosti. Jistě žádný div — kdo pak si všímne věci tak všední, jako jest kalendář? Ale přece našli se lidé, kteří s překvapením shledali v kalendáři pojednou hojnost českých jmén. Bořivoje na příklad, Dobroslavu, Běluše, Aleše, Bělušku, Prostibora, Milušku, Zlatušku, Břetislava, Smila, Dobroslava, Ctislava, Ctirada, Rostislava, Libuši, Perlušku a j. Nebude ovšem patronkou novodobých Libuší pohanská kněžna česká,

nýbrž sv. Amalie. Ostatním patronem vlasteneckých junu i děv pak vystupovali v kalendáři doposud pod cizími jmény: Abdona (Bořivoj), Agathy, Albana, Alberta, Albíny, Anastasie, Anny (Miluška), Aurie Bruna (Břetislav), Eusebia, Eutymia, Honorata, Honoria, Krescenta, Markéty. Přes to však ubude starosti. Je tu pojednou výběr jmen českých. Kalendář nyní snáze poradí. Jen aby ti Břetislavové a Rostislavové nehledali v kalendářích zase starší jména svých svatých patronů. R.

ANTONIE FISCHEROVÁ: Dětské motivy. Pohádky. Mladá autorka oděla v lehounké, průhledné předivo pohádkových příběhu několik drobných obrázku z přírody, kterou pozoruje s dětinnou oddaností a upřímnou láskou. Vypravuje osudy vánočního stromku, malé pěnkavy, o krátkém štěstí jepice, o sněmi bronćka zlatohlávka, o původu jiní a vzniku hlasů na zemi. Její knížka je dílkem snivé, poeticky založené duše. Místy blíží se barevným přírodním obrázkům Elisy Orzeszkové. V symbolické pohádce »U nás v Čechách« vypravuje o obru, který chtěl pomoci národu, ale byl uštván. Zde spisovatelka žaluje na naše poměry. »Ach, v Čechách, u nás v Čechách se daří obrum dobře — — — po smrti!« Tichounký stesk jako ševel ptáčete. Lépe by posloužily ovšem dukladné šlehy dutkami. Ale knížka je určena dětem, kterým teprve život rozluští smysl této pohádky. V pohádce »Je tomu již hodně dávno...« a pak v něžném vypravování »Nám narodil se — —« zaleskne se i zrnko humoru. Celkem jsou »Dětské motivy« nevýbojná, avšak milá a zdá se i slibná knížka. Š.

KARRIKATURA. Zesnulý Fr. Kolár po dlouhá léta ohánčl se tužkou, zachycuje časové velmože vysoke i nízké politiky na stránkách Humoristických Listu. Kreslil se zálibou a nepopiratelným zdarem Bismarka na příklad, evropské patlovníky, rakouské ministry, co se jich na vídeňských křeslech vládních vystřídalo, a poslance všech stran. Řídčeji osoby z jiných, nepolitisujících vrstev společenských. Vubec dařilo se u nás vždy skoro výhradně karrikatuře politické. Po Kolárově smrti i tady jeví se stagnace. Listu sice přibylo, kreseb také, ale jich průměrná kvalita při nejmenším nestoupla. A přece zejména v Německu, kde tak rádi hledáváme pravdu, žijí a pracují právě nyní opravdoví mistři karrikatury. Souvisí tento zjev asi s úpadkem současného politického života českého, jako zase nedostatečně vyvinutý život společenský nepřipouští rozvoj karrikatury společenské. Naše styky jsou omezeny, pohybujeme se na malé ploše, jsme nedutklivi a urážíme se pro vtip, třeba dobře míněný. Lidé velkého světa zasmějí se dobromyslně a rádi karrikatuře, jen je-li podařená. Hugo Böttinger vydal právě v nakladatelství p. Ottově sbírku svých karrikatur, jimiž dokazuje, že našim umělcům nechybí humor a vtip, že i oni dovedou bystře uchopiti se směšné stránky věci nebo vlastností osoby. Jsou to tedy skutečně jen poměry, či spíše vžitá nedutklivost, která brání u nás netoliko žihavému, ale i zcela nevinnému vtipu umělcovy tužky.

Böttinger, v kruhu svých přátel dávno známý výborný karrikaturista, zařadil do své knihy žertovně portréty populárních osobností z uměleckého i politického světa českého. Kreslí lehce, s naprostou jistotou a karakterisuje svou obět vždycky trefně, s neodolatelným humorem, nikdy však zlomyslně. Bohové s Parnasu jsou ve všedním životě také jen lidmi, obdařenými všelijakými slabůstkami. Seznáme-li je jaksi za kulisami, jsou nám bližší a milejší. A právě karrikatura nás s nimi přivádí ve styk důvěrnější. S tohoto stanoviska posuzována, má karrikatura pro současníky i generace příští nemalou cenu. Vydáním Böttingerových karrikatur přispělo nakladatelství Ottovo platně vývoji zanedbávanému u nás, ale vděčnému odvětví uměleckého tvoření.

—al—

NA CÍSAŘSKÉ LOUCE. Staropražský obrázek ze života plavců. Napsala Karla Semerádová. Illustroval Věnceslav Černý. Královská či císařská louka smíchovská ještě dnes je z nejpůvabnějších krajinářských partií Staré Prahy. Ale před léty, dokud nebylo vorového přístavu, ani nábřežních zdí podolských, a dokud Smíchov končil u nádraží západní dráhy, bývalo tu mnohem pěkněji. Karla Semerádová zachycuje v prostinkém svém líčení tato místa a kreslí život rázovitých obyvatel Podskalí. Její milý obrázek jest určen dětem, spisovatelka tedy snažila se pokrýt jej pestrými barvami rozmanitých příhod, pověstí a zvyku. Snesla hojnost materiálu, který ovšem účel povídky nedovolil zpracovati šíře. Přece však zachovala našim dětem kousek retrospektivy, ukázku čilého života, který tu kdysi prondil a nyní už skoro zanikl. Pamatujeme jej ještě, ale našim dětem už bude pohádkou; knihu slečny Semerádové čísti budou jistě s účastí, se zájmem o osudy lidí, o nichž v knize vypravováno, i o místa, která, ve změněné aréi podobě, samy znají. R.

ČESKÁ PŘEDNÁŠKA O HOLLANDSKÉM MALÍŘI. Na oslavu 300letých narozenin Adriana van Ostade (1610—1685), mistra t. zv. »selských obrazů«, typického to představitele holandského malířství věku XVII., přednášel člen »Kroužku přátel umění malířského« dr. Prokop Toman dne 10. prosince o životě a významu tohoto malíře.

Přednášející dovodil, že na mistrovu tvorbu měl vliv netoliko učitel jeho Frans Hals, nýbrž také sám Rembrandt. Přečetné rytiny doplňovaly vhodným způsobem zajímavou přednášku. R.

Toto dvojčíslo vydáno 16. prosince 1910.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO.

(Pokračování.)

Ó, hochu, rozumíš? I kdybys nenávist
moh k němu v oku mi, od pláče rudém, číst,
jsem jeho na vždycky a dál jí budu stále!
Nešťastná, ubohá a bídná neskonale,
chci krásnou zachovat se k jeho příchodu
a klamu srdce své a klamu přírodu,
však přece vytrvám, jsem jeho, budu jeho
až ve poslední tep a povzdech těla svého.

Kdo trpěl jako já, ten nesmí znova chtít
svůj život počínat, ten musí zdupat cit,
jenž v duše hlubině mu zázrakem se rodí.
Kdo bídně umírá kdes v troskách bludné lodi,
na nové výpravy již myslit nemůže.
Kdo trhá asfodel — smí věřit na růže?

Nuž, hochu, zapomeň... já plně chápu tebe
a když to vše ti dím, mne samu v srdce zebe,
však nelze, nelze mi ni dát ti naději.

Jan smutně na ni zřel, čím dále smutněji,
až v oku zablýskla se soucitu mu vláha.

A z Longanova pán? zrak říci chce a váhá.

A ona tušila, co praví jeho zrak,
I neuhnula mu a klidně děla tak:
Pan z Longanova, víš? A všichni druzí před
ním?
Pan z Longanova z těch je chorých mužu
jedním,
kdo šťastni jsou ne tím, že miłováni snad,
však tím, že milují a že smí milovat!
Kdo pevni nadějí, byť stokrát se jim řeklo,
že marna naděje! Co jiným je snad peklo,
jim marné čekání to ještě rájem jest.
V mé srdce nevede, to ví, ni jedna z cest,
však být mi na blízku a starati se o mne
a mého u krbu mít teplé místo skromné,
být trpěn, slyšíš to, mu zcela postačí.
A jeho předchůdci? Ti pro mne neznačí
ni tolik, jako on.

Jsem ubohá a bídná,
však jednou zhřešila jsem pouze. V tom jsem
klidna.

Šer zhoustl na temno... noc v dílnu hleděla,
noc temná, hluboká, noc tichá, nesmělá.
Ruch, dálkou ztlumený v lad zvuku jemných
spíše,
stříkl občas vlnou svou v ty tiché, klidné výše.
Žár léta usínal kol v noci objetí.
V snu mdlobu vybito dne žhavé napjetí
a v duše unylá se zvolna vkrádá něha.

Tma tiše vešla v síň a na vše měkce lehá...
jen úběl bílých rouch a těla bílý svit
nemůže zalehnout a nemůž' zadusit.

A touha ve srdci též nijak nezdusena,
je choře bojácná a smutně lká a sténá,
však při tom ohnivou svou nárně rozpřahá.
Co platno krotit ji, co platna rozvaha?
Zdaž všechna Maryna ta vlastně nedí slova,
že v nový život jde, že miluje již znova?
Cit povinnosti jen už poutá ruce ty,
by jeho objetí se zvedly v ústrety,
cit povinnosti jen, hřích jakýs, jehož není,
jenž, dávno odpykán, měl klesnout
v zapomnění.

Což vubec právo má své srdce zakriknout?
Je volna! Směšný jest třesk minulosti pout!
A v očích obou teď se vznítilo cos krví...

A nic již nezřeli. Byl Jan to, který prvý
dlaň její chvějící vzal ve svou chvějnou dlaň?
Či ona prvá snad v hrud jeho vtiskla skráň?

Tak chvíle nadešla, kdy vše se zapomíná,
kdy mlčí budoucí i stará mlčí vina,
kdy dech žhne požárem a bouřně bije tep,
kdy ústa němá jsou a zrak je jako slep,
jak v první objetí když v lidstva první době
v klín silné ženy své muž první klesl v mdlobě.

Noc v dílny dívala se okna zvědavě
a tiše slouchala, jak v smutné obavě.

Proč budit bolesti, jichž v duši dřímá stero?
Dost brzy probudí je první zory šero!

Noc patří sladkým snům a zapomnění též.
Ó, noci soucitná, ó, střež je, vlídně střež,
ta horká objetí, jež podobna jsou Smrti!
Střež sen, jejž skutečnost tak neúprosně zdrtí,
až v srdce s úsvitem chlad rosy napadne.
Chráň zázračné ty sny, tak bílé, záhadné,
v něž ještě nad hrobem příroda může vzkvésti.
Smrt v probuzení jest — však snít je, jaké
štěstí!

A chvíle vzbuzení se vždycky dostaví.
Jak rudý sedne kat si lože u hlavy
a dlaň svou mrazivou v skráň náhle položí ti.
I vystřízliví v ráz i ti, kdož nejvýš zpiti.
Ať budí v paláci se nebo v chatrči,
v kout lože zhnuseni se s hrůzou přikrčí
a mlčí zarytě a každý touhu chová,
by mlčel druhý též a nepromluvil slova,
by odvrátil svůj zrak i hříšné vášně druh...
Dech hnusem krátí se a trpkne, hořkne vzduch.

Tak s hrůzou vzbudili se ráno Litvan s Mary.

Den svítal ponurý a mlhavý a šerý,
tak zcela ve shodě s jich duší náladou.
Jak Samum byl by vál jich srdcí zahradou,
vše květy, včera jež tam ještě plály svěží,
dnes zvadlé, vyprahlé a zdupány tam leží.

Chtěl Litvan cosi říc.

Však její chorý zrak
jej prosil horečně a zapřisahal tak:
Ó, mlčte, odvraťte zrak temných chtíčů plný!
Já chtěla přátelství jen dáti... Vášně vlny
vše vzpurně hrvaly a strhly ve svůj proud...
Mně úzko, bolestno v před, na zpět
vzpomenout.
Ó, odvraťte svůj zrak, ten žhavý, hříšný,
vilný...!

A jako hříšnice se vytratila z dílny.

A ještě téhož dne ten dostal Litvan list:

Ó, neklňte mi, ne, až budete je číst,
ty řádky ubohé, jež diktuje mi vina.
Já nepoznávám se. To byla žena jiná,
jež u vás zůstala. Já nemohla to být.
Jak kdyby na prahu stál života, můj cit
se vzbouřil odbojně a svou si provedl zcela.
Dost silna nebyla jsem, bych jej zadržela.
Však mám-li na dál žít, snad bídně, ale přec,
a sama neštítit se sebe na konec,
jest mířeti mi vás. Já tušila jsem příliš
svým silám ubohým. Ó, neříkejte: »šíliš«,
a neproklínejte. Já včera naposled
vám v oči hluboké svůj ponořila hled.
Jsme na dál cizí si, byť chřadla po vás duše.
Je nutno súčtovat, ba, necitelně, suše,
je nutno účtovat a nutno tvrdým být.
Vy nevkročíte v můj, já nikdy ve váš byt.
A přijdete-li přec, pak ani nepřijmu vás.
Je chycen celý pták, byť jenom drápkem nváz
— jsem slabá přespříliš jít znova do žití,
a proto bezcitně vše musím zničiti,
co láká, volá v něj — — —

Snad útěchou vám bude,
že trpím, od pláče že oči mé jsou rudé,
když vše to musím psát.

Dnes, zítra, za pár let
princ Aumal vrátiti se může ještě zpět:
to buď mi pokáním, že věrně čekat budu,
bych s ním šla do bídy, tak plné hrůz a trudu,
a třeba bez lásky šla jeho po boku.
Bez lásky, týrána a slzy ve oku
až v konec jeho dnů — ten i mým koncem
bude! —
s ním budu sdíleti kdys bídné žití chudé,
neb tolik dobře vím, že nestane se div,
že teprv zcela chud se vrátí, ne však dřív.
Nuž s bohem na vždycky! A zapomeňte záhy!
Kdo nezapomene až v konec žití dráhy,
kdo na vždy oddaně vás bude vzpomínat,
až ve hrob mrazivý, ba ještě dále snad,
a věčně proklínat svůj chmurný osud šerý,
že dřív vás nepřived, toť nešťastná je... Mary.

(Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Nechybělo mnoho do sedmi hodin.

V kavárně uvízlo několik lidí, kteří se nemohli s lokálem rozloučiti. Na všech těchto opozdilcích byla znatelna tupá resignace. Všichni tito lidé jsou doma někým očekáváni, oni dobře vědí, že jsou u rodinného krbu bytostí, jež tu noc oka nezamhouřily. Pan vrchní přišel ke stolu a dával »dobrou noc«.

»Tak co, kolik to dnes vyneslo?«, ptal se Kavelec — »co si pořídte do své příští domácnosti za dnešní výdělek? Na kulečník, na stoly, židle, kuchyňské nádobí už máte... tuhle jsem vás viděl s vaší starou u Týna. Něco jste tam zase vybírali, že ano?«

»Kupovali jsme sice náramně prosaické, ale nesmírně důležité věci. Máme toho už plničký kvelbík. Kupovali jsme dřez, škopky, necky a vanu... už pomalu budem míti úplnou výbavu. Dnes to není valné... bylo tu mnoho lidí, kteří přišli bez peněz. Račte se podívat...«

Pan vrchní sáhl do kapsy a vyndal na stůl hromadu šperků.

»K neuvěření,« pousmál se Kavelec... »tohle že měli hosté dnešní noci na sobě?«

Kavelec rozhrábl hromádku. Našel v ní také jeden snubní prsten. Byly tu troje zlaté hodinky, dvoje stříbrné, jehlice do kravaty, prsteny a řetízek s přívěškem.

»Kolik pak jich přijde, aby si svou zástavu vyplatili?« vyzvídal Kavelec.

»Možná, že nikdo... mám toho už plnou skříňku. Rok počkám, pak to prodám nebo zastavím.«

»Jste vy to vydřiduch,« řekl Kavelec. Nebylo možno poznat, myslí-li to do opravdy, nebo žertem. Pan vrchní se dal do smíchu... bylo mu příjemnější, považovati poznámku za vtip.

»Nikomu o to neříkám,« uznal za vhodné, věc trochu objasnit... »a nikoho také nepřemlouvám, aby utratil víc, než má v tobolce.«

»Ovšem... ovšem... to za vás obstarávají jiní. To je pěkný pořádek! Za starých dob věšeli lupiče, přepadávající kupce... teď se provozuje lupičství mnohem surovější, a nikdo ho nestíhá a netrestá«.

»Vašnosti... to je tak zvaná morálka,« ušklíbl se pan vrchní, jemuž už začalo býti z tohoto hovoru poněkud horko... »ale život je docela jiný. Nemohu za to, že ti lidé nepřijdou, aby se se mnou vyrovnali. Vaší morálce by pranic nevadilo, kdybych těm lidem počkal a kdyby nikdo z nich nepřišel, aby mi dluh zaplatil, že ano? Víte, oč bych dnes přišel, kdybych byl lidumilem podle vaší façony? Třicet — čtyřicet zlatých by bylo v pekle. Víte dobře, že musím ráno kavárníkovi zaplatit všechno do posledního haléře. Nesleví mi ani ten krejcar za ty sirky. A kde to, prosím, mám vzít? Musím míti den co den tolik a tolik k disposici, abych mohl dostáti svému závazku. To bych pěkně dopadl, kdybych čekal na čestné slovo nebo na karakter. Přijde se o veliké peníze v restauracích a kavárnách, kam docházejí páni z lepší společnosti... což teprve zde, kde se noc co noc střídá publikum jako v zastavárně.«

»Dobře... dobře,« zabručel Kavelec... »promiňte, že jsem trochu neomaleně rýpl do vašeho svědomí. To víme dávno, že čestné slovo a charakter nemají co dělat v takovém brlohu. Komu patří ten snubní prsten? Je zánovní, není ještě otřelý, dlouho si ještě na prstě nepobyl. Ostatně... můžeme se ihned podívat. Je to horší, než jsem očekával... ten chlapík měl svatbu před rokem.«

»O ten strach nemám,« řekl pan vrchní... »pro snubní prsteny si přicházejí páni manželé ještě téhož dne«.

»Kdo to byl, komu náležel?«, ptal se znovu Kavelec.

»Ještě tu sedí... je to ten pán támhle v rohu«.

»A kolik dělala jeho útrata?«

»Asi korunu... dal jsem mu dvě.«

»Žádal o tu druhou?«

»Nežádal... ale myslil jsem si, že mu přijde vhod. Člověk musí přece při tom pamatovat také trochu na obchod.«

Kavelec vstal, protáhl údy, prošel se po kavárně, a jakoby náhodou zastavil se u neznámého, jenž zastavil snubní prsten.

Pan vrchní, jenž tušil nějakou čertovinu, honem, honem se poroučel.

»Počkejte ještě moment, malý moment,« křikl na něho Kavelec z druhého kouta, »rád bych vám ještě něco řekl. Bavte se ještě malou chvilku u našeho stolu.«

Asi za deset minut se Kavelec vrátil.

»Kam se poděly ty zlaté krámy?,« ptal se.

»Tady jsou,« plácl si pan vrchní na kapsu, »jsou dobře uschovány.«

»Ukažte mi ještě ten snubní prsten.«

Pan vrchní uposlechl, ale bylo vidět, že to činí nerad. Vylovil prsten z kapsy a podal mu jej.

»Dostanete ode mne dvě koruny.« řekl Kavelec, sebral se a odešel.

Za chvíli uháněl mladý muž z kavárny.

»Tady jsou ty dvě koruny.« řekl Kavelec, když přisedl zase ke stolu.

Aloe vyklonila se oknem. Dívala se hezkou chvilku na ulici.

»Ten člověk má radost... a jak upaluje... jakoby měl v kapse hlavní výhru.«

»Jsou, prosím,« ptal se pan vrchní, »ty dvě koruny od toho pána?«

»Proč se ptáte? Tady jsou peníze, jste vyrovnáni — jakým způsobem, do toho vám pranic není.«

»Jak pak by nebylo, když je,« řekl v jakýchsi rozpacích pan vrchní... »ty dvě koruny mi už nepomohou. Nemyslete si, že jsem takový upír, za kterého mne máte. Bylo mně ho také líto.. byl by dávno odešel, ale pořád ještě doufal, že se nějak dostane k prstenu. Ale když ono to vždycky nejde, aby člověk dělal to, zač se srdce přimlouvá...«

»Já vím... dřez, škopky a vana... nemluvme už o tom, pane vrchní... ale ještě něco: ten člověk by vám byl jistě zaplatil. Vsaďte se, že tobo člověka už tu nikdy neuvidíte...«

»A co je mi potom, přijde-li nebo nepřijde...? teď máte na tom zářez už jenom vy,« dodal se smíchem, shrábl korunky do kapsy, zvolal »dobrou noc a na shledanou« a rychle odešel.

»To nebyl špatný kousek, pane,« pochválil jsem ho.

»Co je to za člověka?«, ptala se živě Aloe — »vypravujte honem, jsem nesmírně zvědavá.«

»Jen jsem o něho zavadil a všechno pověděl. Trochu se na zlost napil a byl by se mi dal do pláče. Pohádali se pro bloupost se ženou, a on si provedl justament. Vycinkal jsem mu, co se do něho vešlo, přinesl jsem mu prsten a poslal jsem ho domů. Za ty dvě koruny to stálo. Když spatřil svůj prsten, div že po něm neskočil. Nastrčil jej na prst a vroucně ho políbil. Teď si představte, jak teprv bude líbat tu svou maminku! Ale největší radost mám z toho, že jsem vyzrál na toho našeho platobera.«

»Ale to se často neopakuje, že ne?«, ptal jsem se.

»To se přece rozumí samo sebou.« usmál se Kavelec, »ten už po druhé tu svou »verteimku« neotevře. Ale ono se nahodí zase něco jiného.. všechno na světě má svoje variace. Už jsme s naším panem vrchním provedli všelijaké kousky, že, Aloe?«

»A tohle je zase překvapení!« zvolal jsem a dal jsem se do hlučného smíchu.

Do kavárny vstoupil Herkules.

Aloe instinktivně upravovala si vlasy.

Herkules držel v ruce kytici nádherných, rudých ruží. Poklonil se obřadně a představil se Kavelcovi.

»Nemá to sice žádného smyslu.« zabručel Kavelec, povstal, podal mu ruku a zamumlal svoje jméno. Než usedl, vyklonil se z okna a pošeptal:

»Vy jste se začervenala... co to znamená?«

»To není pravda,« zakabonila se Aloe... »nevěděla bych proč?«

V tu chvíli byla jako ta růže.

Herkules nebyl nějak svůj. Činil dojem nesmělého, ostýchavého mládenečka. Pikolo mu přinesl židli a ptal se, co si přeje. Herkules podal kytici Aloe a řekl:

»Způsobíte mi velikou radost, přijmete-li ode mne tento ranní pozdrav.«

Kavelec, založiv ruce na prsou, chvíli se na ně díval a pak zvolal:

»Tohle musím nějak oslavit.. dejte mi ještě jeden absinth.«

»A mně bílou kávu,« poroučel Herkules.

»Což, vy jste ještě nesnídal?«

»Ne... napadlo mi, že bych mohl snídati zde.«

»Věděl jste tedy, že nás tu ještě zastihnete.«

»To jsem věděti nemohl — ale tušení mi pravilo, že vás tu najdu.«

»A koho jste tu vlastně v přední řadě chtěl zastihnout?«, ptal se Kavelec s ironickým úsměvem.

»Vás ovšem nikoliv,« odpověděl klidně Herkules, jenž se zatím ze svých divných rozpaků docela probral... »nestálo už za to, lehnouti si do postele, a poněvadž jsem si tu dnes již několik hodin pobyl, řekl jsem si, že to tu dnes už dorazím.«

Herkules se nápadně lišil od svých sousedů. Voněl takřka čistotou a svěžestí. Všechno na něm bylo vzorné a nové. Jeho ruce, nehty, všecinko takřka třpytilo svěžestí.

Kavelec na chvíli odešel. Když se vrátil, a bral se stolu cigaretku, bylo viděti, že si právě umyl ruce.

Aloe si toho povšimla a mani se na jeho ruce podívala. Kavelec jakoby se za to zastyděl — stáhl ihned ruce pod stul.

»Kam půjdete odtud?« ptal se Herkula.

»Kam bych šel?... Do kanceláře.«

»Vyspat se, že ano?«

»Třeba... o nic jiného se pro dnešek nejedná, než abych tam nějak ten čas do dvou hodin utloukl.«

»Okrádáte, prosím za prominutí, erár nebo magistrát?«

Herkules vytáhl notes, vyňal navštívenku a podal ji místo odpovědi tazateli.

»Desátá hodnostní třída,« řekl znalecky Kavelec. »to se ještě načekáte na zlatý límec. Nu... také si ho vysedíte... jenom trpělivost. Budete-li takhle pokračovat a přidávat k tomu noci, musíte ovšem čekat dvakrát tak dlouho. Ještě bych se vás rád na něco optal... ale mám strach, že se budete k vůli mojí zvědavosti čepejřiti...«

»Jen žádné ohledy... v sedm hodin ráno už se může nad leccčíms zamhouřiti oko...«

»To je přece rozumné slovo. Je mi divno, proč jste ještě přišel, ač vás tu nikdo nepohřešil a mám za to, že vás také nikdo neočekával — naopak, vaše objevení způsobilo takořka malou sensaci.«

»To jistě... svým zrakům jsem nechtěl věřiti, když jsem vás spatřil. Promiňte... ale vypadal jste strašlivě komicky. Nesl jste kytici tak slavnostně, jako ženich, a ukrutně naivně jste se při tom tvářil.«

»Jen se bavte, pánové, a mluvte si, co chcete... svítí na vás boží sluníčko, a na pořádný brajgl už je přece jenom pozdě.« odpovídal dobrácky Herkules, na němž bylo vidět, že má nesmírnou radost ze života. Podíval se na hodinky, zkontroloval je s hodinami na stěně, a řekl:

»Pánové... smluvme si to jako při kartách, pro všechen případ, abyste nakonec neřekli, kdyby se něco šustlo, že jsem zbaběle utekl. Deset minut po osmé hodině odejdu...«

»Člověče — vy jste až protivně domýšlivý — řekl jsem vám, že vás nikdo neočekával, a teď vám pravím, že můžete odejít třeba ihned, a přesvědčíte se, že vás nebude nikdo zdržovat.«

»Trochu vás musím opravit,« řekla Aloe... »je pravda, že jsme toho pána neočekávali s nějakou zvláštní touhou, ale já, na příklad, věděla, že určitě přijde.«

»Ah... to je něco jiného,« zvolal živě Kavelec, a podal mu ruku... »nechtěl jsem nic jiného, než se dovědět, na čem jsem... Aloe vám dala domovský list... gratulovat budu až později...« (Dokončení.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Manku si vskutku podmaňuje lakota, ve svých spárech ji drží, na řetězu ji vodí, nedovoluje jí zpříjemnit si život, jen ze dření do dření ji honí. Nestačí jí nasadit na hnízdo jednu husu a jednu kvočnu, aspoň tři stáda kuřat a tři housat musí mít a všecky prodá. Ani sobě o svém svátku Jména Panny Marie kuřátko nezabije, ani Martinovi husu neupeče. A jako s jídlem, tak vede se jí i se šatem. Nerada zašívá, nerada pere, a ještě neraději nové kupuje, halabala domácí práce odbývá, na podlahu tuze nerada klekne a drhne, po jídle nádobí třeba neumyté nechá a jen do stodoly, do chlíva na pole, do lesa ji to žene, tam jako chlap sama se dře i ostatní do díla zapřahá. Ale nepracuje s radostí a rozkoší, při práci si nikdy nezazpívá, nezasměje, nýbrž v jednom kuse naříká: »Co já se nadřu ha nalopotím, ruce ani necítím, říbet narovnat nemůžu ha nohy mám jako přetřískané.« Někdy už to Martin poslouchat nemůže, praskne mu trpělivost a okřikne ženu: »Do pa tě tuto poroučí? Proč pa nevostaneš doma? Proč pa mě s potahem po vejdělku honíš? Hleď si svýho, já s tvým tátou dobře všecku práci podestojíme ha zavoláme tě, haž bude třeba.«

»Dyž vona tě chce nahradit věno, který jí scházelo,« omlouvala dceru Kašparka.

»To nemuší, nebral sem si ji pro věno ha nevyčítám jí.«

V takových chvílích cítila se Manka nešťastnou.

»Žádný huzrání za všecko mý dření nemám, ještě hubu vod vlastního muže dostanu,« naříkala si. »Dybych hubou do zemí pádla, nepolituje mě žádnej.« To její duše žíznila po chvále a obdivu a přála si, aby ocenili její námahu, uznali cenu jejího přičinění. »Dvě stě zlatejch sem do záložny hned první rok huložila, dvě stě mám huž zas letos v truhle, hale dybych se humořila, na kousíčky se rozkrájela, ještě se nezachovám.«

Martin sáhl po čepici a třeba večer byl, zvedl se a už byl ze dveří. Nic se mu tak neprotivilo jako ustavičný nářek. Jako otrávený byl — odcházel do sadu, kde líhal pod hrušku, až se mu zlost vykouřila, nebo do polí, někdy někam na hejtu si zašel, pouze k bratrovi, kam měl nejblíže — nesměl. To Manka tuze nerada viděla od té chvíle, kdy jí vyčetl: »Koukej na Dodličku, jaká je z ní žena, krejzl má jako padlej srnl, smije se ha zpívá, jako na drátkách chodí — ha ty furt jenom v spodnice — bez jupky — jako pometlo.«

Pro pravdu se lidé hněvají a pravda svatá všecko to bylo. Dodlička byla nejšťastnější,

když jí Hadam řekl: »Dnes se mnou nemušíš na pole,« to už hned chápala se věder a běžela k pumpě. Voda byla její živel, ustavičně by prala, myla, žehlila, šila a znát to také bylo. U Hadamů byla čistší zem než jinde stůl, za okny voněl muškát, rostly fuchsie. Dodlička by za kytičku duši dala. Zahrádku — i když byla na smrt celodenní lopotou utahaná — ani jednou zalít nezapomněla, při práci jako ptáček zpívala a Hadam i když byl mrzut a brněel jako medvěd, u Dodličky zapomněl na všecko, smál se a často, přečasto s ní si zazpíval.

»Naproti huž zase blázní,« jedovatě říkala Manka, kdykoli na dvoře zaslechla zpěv. Rozčilovalo ji to k nesnesení, kdyby mohla, uši by si zacpala, oči zavřela, aby neslyšela a neviděla.

»E, nech je, cák je tě do toho?« napomínala a krotila ji matka, »ajf si dělají, co chtějí, však se s tím shledají.«

»Dyby šla si rači vyplít len — trávy tam má do pasu, brambury jim pro samej slačec na záhonu vidět není ha vona si jen zpívá, píská jedna.«

»Dyť to za ně nehuděláš,« okřikl ji Martin.

»Cák ty — ty se jich furt zastáváš, ty bys nejrači, dybych chodila vyfintěná jako poštucpaní, vařila jako na faře, ha v senci to míla jako v Tranovckým zámku.«

»Žádná řeč s tebou není, si jako sršáň na každýho, už i žebráci se našemu číslu vyhejbají; jen tu mamonu sháníš, nakašlat na takovej život!« rozkřikl se i trpělivý Martin a hnal se ke dveřím.

»Běž jen, běž si k Dodličce — ta se tě líbí — vyelhvaluj ji ha haň svou počestnou ženu,« jízlivě za ním ještě volala. Ale neslyšel ji, odplivl si jen na zápraží, po tichu zaklel a kýval se do chléva k dobytku.

»Cák nám to tvá žena zkázala?« zavolal v tom na něho přes hradbu Hadam. Martin se lekl. Jistě nějaký zlý vzkaz to bude — kazimír je jeho žena — od Hadamů jí stéblo křížem na cestu nepoloží a ona stále a stále proti nim vrčí. Sklopil hlavu jakoby na ránu čekal a ani se bratru do očí podívat nemohl.

»Že prej letos nebudete voltář stavět —« klidně povídá Hadam dál.

»Co že nebudem? Ha do tuto povídal?«

»Po svý mámě tvá žena nám to vzkázala, že ste ho loni stavěli, letos že je na nás řada.«

Porazilovic rod v Klenčí je rod vážený. Od nepamětných let těší se jeho členové určitým výsadám a právum. Ještě když Klenčí městečkem nebylo a radnici svou nemělo, u Porazilů rychta bývala, obecního býka chovali, louky bejčiny užívali, aspoň jednou za svého hospodaření každý z Porazilu byl purkmistrem a ve výboru seděl stále. V kostele měli svou lavičku, nosili nebesa a o božím Těle stavěli oltář a procesí s velebnou svátostí se u nich zastavilo. »Vo tuty práva vás rozdělit nemůžu,« řekl otec když svoje syny o statek dělil — »ty přecházejí na prvorozenýho ha to si ty, Martine. Važ si jich ha ži tak, abys jich byl hoden.« Jakoby ho slyšel Martin, tak si v té chvíli vzpomíná na to — a teď slyší náhle, co ta jeho nepředložená ženská vyvedla.

»My sme svolný k tomu,« pokračuje Hadam, když Martin stojí a mlčí jako pařez, »jenom mi pučíš, co je k tomu třeba, stůl, kříž, vobrazy ha svíceny. Svíčky koupím.«

»Zatracená mrcha — Bože mě netrestej,« našel teď teprve Martin řeč, »ha nic se nestydí. Dlouho sem mlčíl a trpíl, ale íčko dost.« a obrátil se zpátky ke stavení.

»Martine,« zadržel ho Hadam prosebným hlasem, »počkej, domluvíme se v dobrotě, nemysli, že tě na Manku posazuju, vyhov jí pro svatej pokoj, dyť nám to žádnou práci nedá, kytek máme plnou zahrádku, přivezu z lesa vo furu břízek víc, Dodlička vypere ubrousky, z lekrací to postavíme — jak povídám — jenom mi ty věci po tátovi vydej.«

»Nihdýž ne! de voltář stával, bude stát zas, na to bych se podíval.« (Pokračování.)

FEUILLETON.

ČERNOHORSKÉ OBRÁZKY.

Napsal JOS. D. KONRÁD.

VIII.

(Dokončení.)

Nic naplat, povinnost káže dáti Černé Hoře s Bohem. Již včera opatřili jsme si v poštovním automobilu místa pro jízdu z Cetyně do Kotora a rozloučili se s některými přáteli, ovšem také s malým Momčilem, a dnes ráno trochu stísněni ubíráme se k poštovnímu úřadu, odkud automobily vyjíždějí. Ještě jsme prošli náměstí před Zetským domem, procházíme hlavní ulicí a pazarem a již počítáme minuty svého pobytu v útulné černohorské residenci.

Automobil měl vyjeti v osm hodin, zatím však o dobrou hodinu se omeškává — zpozdují se často

naše vlaky, pročpak by se nemohl opozditi tento automobil? Přichází ředitel dopravy pan Čánek a ubezpečuje nás, že toto moderní vozidlo vše dohoní a že bezpečně přijedeme do Kotoru, kde nám ještě zbude dosti času poobědvati a ohlédnouti se po městě, nežli se hne paroloď.

Upokojujeme se a čekáme. Tu a tam přijde ještě některý známý, stiskne ruku, pohovoří, popřeje štěstí na cestu s poznámkou brzkého navrácení. Slibujeme, že opět přijedeme a opravdově se těšíme, jak budeme podnikati vycházky a výlety v jiné kouty Černe Hory a jak zase budeme navštěvovati známá již místa, nejčastěji strmý Orlov-Krš se vzdušnou hrobkou mitropolity Danila, kterýž památník vděčí svůj poetický půvab italské královně Heleně, tak v mnohém připomínající naši Dagmar. Ovšem, že také budeme choditi na Belvedere s úchvatnou vyhlídkou na Skaderské jezero. Za jasných dní vezmeme s sebou kukátko a budeme viděti na druhém břehu jezera bílé domy albánského Skadru. A půjdeme také na Lovčen, kde u kaple a hrobu vladyky Petra II. se oddáme na dlouhou chvíli tichému dumání. Tady, tak blízko nebi a na tak významném, nejnárodnějším místě, jako jest téměř Lovčena, vyvolil si lůžko k věčnému odpočinku miláček lidu »vladika Rade«, slavný srbský básník, autor »Horského Věnce« a poslední duchovní panovník černohorský. Podobá se, že s výšin Lovčena duch jeho obzírá černohorskou vlast a bdí nad ní, aby se neuchýlila s cest poctivosti a slávy. Kolik černohorského charakteru a kolik poesie jest v těch dvou do výšin čnějících hrobech!

Ale půjdeme pak také po stopách nynějšího černohorského života a budeme zvědavě obzírati nové poměry našeho slovanského království. Tu někdo známý, co tak čekáme na svůj automobil, beztoho nám připomíná, abychom pohlídli krajany Čechy, by si více všímali Černé Hory.

»Hleďte,« praví, »co vy jste naše veliké slavnosti odbývali několika novinářskými články, jiní národové, zvláště Francouzové, Italové a Němci měli tu své novináře a illustrátory — Italové pořádají tu dokonce svoji výstavu a předem vědí, že se jim to vše časem dobře nahradí. Ve větších městech černohorských, zvláště v Podgorici, Nikšići a Cetyni jen se hemží němečtí a italští obchodní agenti, aby zachvátili pro sebe nejrozmanitější dodávky, a my bychom nejsrdečněji přivítali bratry Čechy, jen kdyby už konečně přišli nám něco prodat!«

Stará naše bolest — my Čechové přijdeme na Černou Horu dozajista, ale až bude ve mnohě věci pro nás již pozdě, a budeme se pak spokojovati zbytky po svých dobrých sousedech Němcích.

Ošíváme se, má pravdu ten mírně vytýkající přítel Černohorec. Neradi slyšíme třebas i šetrné výčitky a zahýbáme rozprávku jinam. Rádi bychom, než nadobro odjedeme, zvěděli něčeho o vynikajících mužích nové Černé Hory.

»Jaké pak chcete znáti naše výtečníky? Politiky, literáty, vojíny?«

»Z každého oboru aspoň několik jmen — začněme tedy s politiky.«

»Nejlepším černohorským politikem je náš král —«

»Ano, víme — a dále?«

»Máme tu Lazara Mijuškoviče, prvého parlamentního ministerského předsedu, v politických vrstvách dobře známého a velmi váženého. Je to muž velikého vzdělání a obsáhlých státnických rozhledů. Zvučné jméno má také nynější ministrpresident Dr. Lazar Tomanović, známý publicista a literát. Anebo v politických otázkách mnohoslibný Jovan Plamenac, někdejší ministr osvěty. Vychován isa západní kulturou, s vrozenou energií se přičiňuje uplatniti své dobré reformatorské přesvědčení. Z mladších také mnoho očekáváme na příklad od Mirka Mijuškoviče a Savy Vuletiče.«

»A literáti?«

»Nejlepším černohorským spisovatelem je náš král. Ale máme již také řadu snaživých pracovníků perem. Professor podgorického gymnasia Marko Dragović jest velmi pilný literát, obírá se hlavně sbíráním materiálu pro politickou a literární historii Černé Hory. Jeho bratr Živko Dragović, člen státní rady, sepsal černohorské dějiny a má nemalé vědomosti literární. Je to povaha poetická, při tom dobrý filosof. Nejlepším černohorským povídkářem jest Sava Vuletić, nyní předseda okresního soudu na Cetyni. V belletrii jeho znamenitě se obráží duše našeho lidu. Jiným spisovatelem povídek je též Luka Jovović. Anebo máme autora »Černohorky«, popa Rista Čupiće, který vás snad bude zajímati také tím, že jest prvým esperantistou na Černé Hoře. Četl jste »Brdjanku«, »Gorskou ruži« nebo »Crnogorce«, kteréž poslední dílo bylo komentováno a přeloženo do francouzštiny? Autorem jejich jest sekretar ministerstva vnitra Mičun M. Pavičević, náš proslulý lyrik. Nyní právě se tiskne, nevyšlo-li již, epos z černohorského života »Heroida« od Orlinského — to jest pseudonym Radomira Krivokapiće.«

»Všechna čest vašim mužům a vašim snahám.«

»Teď jenom ještě několik vojínů —«

»Těmi vlastně měli jsme na Černé Hoře začíti. Vím, jak bude zníti počátek vaší odpovědi: Nejlepším černohorským vojínem je náš král —«

»Ano, máte pravdu, i v politice, i v poesii, i ve válce není nad našeho gospodara. Ale pokud válečníků se týče, musíme se již také ohlédnouti po mrtvých. Přechodem od literátů k vojevudcům nejlepším jest otec našeho krále, veliký vojvoda Mirko Petrović, vítěz v historické bitvě na Grahovu roku 1858, kterýž úspěch měl za následek také výhodnou úpravu černohorských hranic mezinárodní komisí. Veliký vojvoda Mirko Petrović jest autorem sbírky národních písní »Junački Spomenik«. Jemu důstojně po bok se staví otec královny Mileny, vojvoda Petar

Vukotic, vojevudce ve vsech černohorských válkách mezi lety 1850—1876, věhlasný vítěz nad Muktarem pašou v červenci 1876 na Vučim dole. Byl to muž velikého ducha a úžasné chrabrosti, svého času přední rádce gospodarův. Slyšeli jste v Čechách jistě také o vojvodovi Peku Pavlovičí, kterému se krátce říkalo »Nebojácný«. Byl hlavním vůdcem v hercegovských povstáních roku 1875, junák v nejvlastnějším smyslu slova, veliký bojovník za osvobození porobených Srbu. Anebo též znáte vojvodu Marka Miljanova, osvědčeného hrdinu, který byl postrachem Albánců. Když neměl již co dělati jeho meč, vojvoda se chopil pera a napsal historii svého kmene. A pak vedle jiných máme ještě dva nejznámější, kteří zemřeli teprve posledního roku. Je to spolubojovník a druh »Nebojácného« Peka Pavloviče, vojvoda Lazar Sočica a vojvoda Bogdan Zimonič.«

»Ach, starý vojvoda Bogdan Zimonič! Čítali jsme o něm před mnohými lety v českých novinách a roku 1882 vídali jsme ho projížděti na nevelkém koníku po Cackém Poli, bydlil tam na blízku. Vojvodova Kuča jmenovalo se jeho sídlo —«

»Ano, a ti jsou již všichni mrtví. Ze žijících vídali jste tu den co den starého vojvodu Iliji Plamence, někdejšího mnohaletého ministra války, mnohonásobného vítěze ve válkách, šťastného organisatora černohorského vojska. Viděli jste, jak veliké požívá úcty a vážnosti. Válečným kamarádem Plamencovým na Fundine a Maljtu jest energický a vzdělaný vojvoda Božo Petrovič, který býval též předsedou ministerstva. Rovněž jako znamenitý vojin a vůdce osvědčil se nynější divisionář, vojvoda Mihajlo Vučinič. Ale máme též mladší, nadějné vojiny, kteří sice dosud nedostali válečného křtu, ale ve válce jistě by nezustali za svými otci a dědy. Jmenuji vám pouze divisionáře serdara Janka Vukotiče, velmi oblíbeného a váženého důstojníka, byl také již ministrem války, nebo generálního adjutanta bregadira Mitara Martinoviče, odchovance italské vojenské školy, vzdělaného a energického muže, ten zase teď jest ministrem — a škoda, tu již se žene váš automobil!«

Skutečně, šedivá nestvůra se přihnala jako drak a v minutě pohltila kupu poštovních zavazadel a sedm cestujících. Sotva ve spěchu stačíme dáti ještě poslední s Bohem a již letíme Cetyní a rychle se zatáčíme po několika zákrutech. Ohlížíme se ještě se skalnatých záhybů cesty a díváme se na Cetyň, kde dosud nezmizely slavnostní prapory a stožáry, ověnčené vavřínem. Brzy však kotlina cetyňská mizí našemu zraku a jako o překot se řítíme až do Něguší, kde učiněna čtvrthodinná zastávka. Snad příliš prudká jízda, snad ohavný zápach benzinový jest příčinou, že někteří cestující propadají obtížím mořské nemoci, ačkoli Adria jest ještě skryta za šedými stěnami vysokého Lovčena.

Z Cetyně vyjeli jsme krátce po deváté a přesně o jedenácté náš automobil se zastavuje před branou kotorskou, do odjezdu parniku zbývá nám ještě půldruhé hodiny času. Ale ještě pak, když už paroloď se hýbe z přístavu a rozjíždí se z Boky kotorské, obracíme k Lovčenu oslněné oči a rovněž oslněnou mysl.

S Bohem, Černá Horo, a na shledanou!

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JOSEF TULKA VE VZPOMÍNKÁCH MIKOLÁŠE ALŠE.

(„NÁRODNÍ PÍSEŇ“.)

V poslední době zavadilo se dvakrát o Tulku — poprvé, když psalo se o Emanuelu Bozděchovi, po druhé, když Beneš Knüpfer do moře odešel. Třicet let tomu, co Tulka záhadně zmizel z Prahy, a za tu dobu zapomnělo se na jeho dílo, zapomnělo se na jeho tvůrce. Stalo se zvláštní náhodou, že oživena na něho vzpomínka, že vynořily se na povrch některé velice zajímavé podrobnosti. Vzpomínka přišla sama, nehledána, nevolána, a proto je tím milejší.

Minulou neděli, jako každý rok před vánočními svátky, navštívil jsem Mikoláše Alše. Vyslovil přání, že by rád poznal moje děti, a proto jsem si s návštěvou popřál. V časných hodinách dopoledních byli jsme už u Alšů. Mistr byl zabrán v práci — karton pro Repraesentativní dům utěšeně mu roste pod rukou.

Netrvalo dlouho, a Mikoláš Aleš se vytasil s tím, co měl na srdci.

»Od časného rána,« vypravuje svým živým, originálním způsobem, »myslím na kamaráda, na kterého jsem sice nezapomněl — to vůbec není možno — ale poněvadž věkem všechno chřadne a vadne, pohasínají a blednou i vzpomínky, i ty, které v duši vyoraly velké, hluboké brázdy. Vezmu ráno, ještě za tmy, do rukou Národní Politiku, a něco z ní vypadne. Podívám se na to, vidím pěkný obrázek, pod ním kalendář... zadívám se na reprodukci, a pořád se mi zdá, že je to na tom listě cosi milého, tuze dobře známého. Zavolám maminku, ukazuji jí obrázek, přistoupím k světlu, a už se mi všechno objasnilo: Vždyť to je od Tulky — od Josefa Tulky!« Sáhnu po novinách a čtu, co tam o obrázku povídají.

Mikoláš Aleš měl už obrázek dobře založený. Přinesl jej, zahleděl se naň a jakoby v paměti, ve vzpomínkách četl, vypravuje:

»Přiletělo to jako vůně do pokoje. Bylo mi, jako bych starou, odloženou knihu, kterou jsem dávno v rukou neměl, otevřel, a jakoby z ní zavanuly reminiscence na četbu z mladých let. Zrovna mne zahřál ten obrázek od Josefa Tulky. Povídá se, že není vyloučeno, že je ještě živ! Tak jasně ho vidím před sebou, když tohle maloval. Měli jsme společný atelier — v domě naproti »Theatro Italiano«. Já pracoval s Tulkou v jednom pokoji — František Ženíšek v pokoji sousedním. Škoda toho zlatého, milého člověka! To byla snivá, poetická, čistá duše! Všechno vím, ale není možno o tom mluvit. Bytost, k vůli které zanevřel na svět, k vuli které odešel a s nikým se nerozloučil, ještě je živa — a jistě by se jí způsobila bolest. Měli se rádi — o tom není pochyby. Ale Tulka byl tenkrát ještě bohémem — dařilo se mu zrovna tak, jako mně. Byl by prožil těžká, trpká léta, jako jsem je prožil já. Co to bylo za existenci! Byla jako pavučinka, kterou silnější větřík odfoukne.

Tak mi ta historie Tulkova připadá jako román. Je v tom všem něco tajuplného, záhadného. Tenhle obraz visel v atelieru, a bytost, kterou Tulka tolik miloval, že k vůli ní všechny mosty za sebou spálil, přišla se na jeho dílo podívat. Přijela jako pohádková princezna, zahalena v neproniknutelný závoj, produmala chvíli nad obrazem a zase odjela. To byla ta jeho beznadějná láska, to byla ona vážená dáma z aristokratických kruhu, o které mluví se dnes v novinách.

Tulka byl jemný, něžný člověk. Slovíčka nikdy neřekl o své lásce. Ale my jsme všechno věděli — my to vycítili z jeho smutných očí, z těch krásných, velkých jeho černých očí, z těch jeho housli, na které uměl zahrát, až srdce usedalo, z těch jeho písní, které zpíval, že si dušička v koutečku slzičku uronila. Jednou byl pozván nahoru — rodina měla neobyčejně vzácný smysl pro umění — a pamatuji se velmi dobře na lístek, na němž bylo napsáno: »Herr Tulka solle die »Housle« mitnehmen.«

Byla ta jejich láska jako jarní vánek. Je to tak jemné, tak vzdušné, že se o tom ani dobře mluvit nedá. Bylo to tu — ale nijak se to neprojevilo. Byla ta jejich láska něco podobného jako šaty císařovy v Andersenově pohádce. Byla to báseň nenapsaná, obraz nenamalovaný — byla v duši, ale nevykvetla, nepronikla ze zajetí. Proto Tulka odešel — jednou byl u nás, zpíval a hrál dlouho do noci, odešel jako jindy — a už nebylo po něm ani vidu, ani slechu —

Žili jsme spolu jako bratří. Když jsme tenkráte pro Národní divadlo měli malovat, bylo vysloveno přání, abychom udělali studijní cestu do Italie. Vypravili jsme se tam — Tulka, Ženíšek a já — a rozumí se samo sebou, že jsme tam šli s dosti chudou tobolkou. Na leccos isem si dnes vzpomněl, na co bych byl snad už nikdy nepřipadl. Já s Ženíškem bydlil u jedné paní — na hotel jsme neměli a proto jsme si vyhledali jako studenti bydlenícko co nejlacinější — Tulka našel útulek v Českém hospicu. Je na něm český lev a moravská orlice. Jednou seděli jsme v římské kavárně. Tak se na všechno jasně pamatuji, že vím, kdo všechno tam s námi byl. Mluvilo se u stolu několika jazyky. Byl tu medicinae doktor, Angličan, a dva sochaři, jeden z Tyrolska, druhý z Vorarlberga, kteří byli na studiích v Římě. Znamenitě jsme se bavili. Tulka musil domu, poněvadž se hospic brzo zavíral, a kdo nepřišel v ustanovenou hodinu, už se mu neotevřelo. Tato nehoda stihla tenkrát Tulku. Přišel pozdě, hospic byl už zavřen, a Tulka celou noc prochodil na ulicích a v okolí města. Proč se nevrátil, proč nepřišel mezi nás, je mi hádankou.

Tu noc přihodila se bizarní episoda. Je skoro neuvěřitelná, vypadá to, jakoby to byla anekdota — ale František Ženíšek dosvědčí, že je to pravda. Do kavárny přišli dva exotičtí hosté — černoši, černí jako bota. Podnes si vzpomínám na to, jak divně pusobilo, když chlapík položil ruku, černou jako inkoust, na alabastrově bílý kavárenský stolek. Sedíme s Ženíškem vedle sebe, bavíme se, černoch zbystřil uši, a najednou začne zpívat: »Žežulička kuká, na buku v lese...! Představte si náš úžas! Černoch měl z našeho překvapení zrovna kanibálskou radost, smál se a zuby cenil, tiskl nám ruce a vypravoval, že žil několik roku v Čechách, že se tam měl náramně dobře a že na ty doby tuze rád vzpomíná. Oči mu jen hrály, když vzpomínal, »jaké jsou in Kopidlno heska holka«. Byl sluhou u hraběte Šlika, znal kraj dopodrobna a pochvaloval si, jak jsou lidé v Čechách hodní a srdeční.

Do besídky zavítala paní Alšová.

»Pojď, pojď — mluvíme o Tulkovi,« vítal ji mistr.

»Tulka v Italii brzo zdomácněl. Z počátku mluvil latinsky — byl absolvovaným gymnasistou — ale dlouho netrvalo, a brzo se ohánět vlaštinou, že byla radost ho poslouchat. Na písně byl jako posedlý. Však málokdo ví, že byl Tulka znamenitým muzikantem — vždyť složil dokonce mši, která byla provozována s velikým úspěchem, tuším, že ve Vídni. To vše by nasvědčovalo tomu, že se Tulka rozhodl pro klášter, když musil opustiti svět.«

»To jsme byli ráno překvapeni,« řekla mistrova choť, »když jsme našli v novinách obrázek od Tulky. Měli jsme ho velice rádi, a myslím, že pan Tulka měl rád nás. Chodival k nám velmi často. Bydlili jsme tenkrát v Lázeňské ulici na Malé Straně, a dlouho do noci jsme besedovávali.«

Mistr se dal najednou do smíchu.

»Tak dlouho, že jsme ho musili jednou od nás vyexpedovat. Koukal, koukal, divil se tuze, milý Tulka, co se to děje, a nic mu to nebylo platno — musil jíti! Pro Krista Pána! — Však byl také nej-

JOSEF TULKA.

vyšší čas! — Čáp stál za dveřmi, klepal, klepal našeho Tomáška měl na povijánku — a jen se za Tulkou dvéře zavřely — a čáp položil Tomáška do kolébky . . .«

Mistr se houby staral o rozpaky milé svoji družky životem. Smál se, až mu oči slzely.

»Tomášek má na památku krásnou Tulkovu podobiznu,«*) pokračovala paní Alšová — »toho měl velice rád, něco se ho nachoval a co písniček mu zazpíval! Ten je uměl krásně, s citem zpívat. Když byl v dobré náladě, na housle hrával, národní písně zpíval — »Červená růžičko« byla jeho nejmilejší — a bylo-li to v létě, kdy byla okna otevřená, zástup lidí stával pod okny a zbožně poslouchal. Naši holku Marjánku prosívali, aby mi řekla, abych ho zase hodně brzo pozvala a připomínali jí, aby nezapomněla otevříti okna, až pan Tulka bude na housle hrát a zpívat.«

»To byly jiné časy,« řekl s bodrým smíchem Mikoláš — »tenkrát jsme bydleli v paláci (Korb-Weidenheim), a dnes zůstáváme v obyčejném činžáku! Pamatuješ se ještě na ty naše muzikanty, na které se lidé tolik nahlubovali? A vida — zvykli jim tak, že se jim stýskalo, když už nehráli. Já jsem si totiž tenkrát« — vysvětloval Aleš — »vydržoval cvrčky. Jednou jsem si je v boží přírodě nachytal, dal jsem je do báně na zlaté rybičky — a hoši koncertovali, jen to vrzalo. Na těch měl Tulka nějaké zalíbení — to bylo něco pro něho!«

»Ti cvrčci,« — dodal po chvíli — »ti povídají všechno!«

*) Reprodukci její přinášíme v dnešním »Máji«.

»Tak nám dnes bylo,« vzpomínala paní Alšová — »jakoby najednou přišel, jak skorem denně chodíval. V posledních dobách byl zadumaný, zamlklý, smutný. Ty jeho oči zrovna plakaly. Nepostěžoval si nikomu, ani nám se nesvěřil. Ale rád ji měl — nesmírně rád — když tak za šera v koutě seděl a na housle hrál, zrovna světýlkem se to z něho hlásilo. Škoda, že tohle štěstí letělo kolem jejich hlav. Ti dva byli by žili krásný, šťastný život. Tulka byl tuze hezký člověk — pro zamilování jako stvořený. Vysoko se zakoukal, vysoko, snad si netroufal, snad se bál, že málo podává — Bůh milý ví, co se stalo, že se tak najednou rozhodl a světu dal s Bohem — lásce i umění, právě tomu, co nejvíce miloval.«

Mikuláš Aleš drží v ruce obrázek, reprodukci Tulkovy »Národní písně« z loggie v Národním divadle a spíš pro sebe než pro nás hovoří:

»Když tohle maloval, národní písně si zpíval. Už nikdy něco takového neuslyším — to jenom Tulka dovedl do písně vložit, co v ní je. »Červená ružičko — proč se nerozvíjíš?« To byla jeho zamilovaná. Nerozvila se mu — na pravo červánky lásky symbolisoval, na levo mateřské štěstí, a my tušení neměli, že maluje svou pohřební píseň.

Všecko se to dá povědět několika slovy: »Cvrčky jsme tenkrát louskali! A to bylo Tulkovo neštěstí!«

JUDr. R. J. Kronbauer.

NÁRODNÍ DIVADLO. Bulharský host, režisér a herec Král. národního divadla v Sofii pan Sáva Ogňanov, uvedl se velmi příznivě v paměť našeho obecenstva i kritiky úlohou císaře Karla v oblíbené veselohře Vrchlického »Noc na Karlštejně« dne 17. t. m. Jeho příjemný hlas, schopný všech odstínů zvláště v oboru lehké, humorné konversace, zamluvil se nám v srdce. Byl to mírný, důstojný císař, jenž proti našim představitelům této úlohy velmi zdrželivě podával postavu panovníka, jak důstojně ovládá scénu, vyvýšen nad drobné zápletky, strojené jemu okolím, a jak vroucně, s utajenou láskou zahrává si s císařovnou, již láska zavedla k němu na Karlštejn. Druhé jednání jediné poskytuje představiteli této úlohy příležitost k vyniknutí. Řeknu-li, že slovanský host ve scéně s císařovnou mluvil a hrál tak, že jsme i v neznámém nám jazyku vystihli každý odstín humoru i vroucnosti císařovy a že ku podivu pečlivě, až snad úzkostlivě dbal úměrnosti svých pohybů i ve scéně, která snese tóny účinnější, myslím, že jsem sdostatek charakterisoval p. Ogňanova jako umělce velmi nadaného i velmi skázněného. Již volbou úlohy ukázal, že mu nejde o to, aby se pochlubil vznešeným kothurnem tragéda, projevil spíše pochopení a zájem pro naši literární veselohru našeho prvního básníka. Tím stalo se jeho vystoupení zajímavým projevem českobulharské umělecké vzájemnosti. Bylo dobře, že naše oblíbená veselohra byla za tím účelem nastudována, máme-li pro

císařovnu Alžbětu představitelku tak dokonalou, jakou je paní Dostalová. Její svěží hra, její hlas získávající poslední dobou ku podivu na měkkosti a plnosti, její procítěný, i v humoru — jako dříve v úlohách tragických — produševnělý tón a porozumění, jež přináší každému obratu v textu svých úloh — tyto všechny schopnosti jejího, od počátku uznávaného nadání ukazují nám tuto umělkyni v plném rozkvětu jejích uměleckých sil i na poli vzdáleném dřívějších jejích snah.

Vystoupení p. Ogňanova připomenulo nám ještě jednu souvislost našeho divadla se scénou, jejíž členem je tento host. Není to jen souvislost vnější. Zasloužilý náš umělec, p. Šmaha, několik let věnoval bulharské scéně. Pan Ogňanov je zetěm p. Šmahy a v Praze zastavil se na své studijní cestě po evropských velkých scénách. Děkujeme jemu za příjemné dojmy, jež nám připravil svým vkusným vystoupením a přejeme mu, aby naši scénu zachoval v dobré paměti. —l—

SULTÁNOVA NEVĚSTA. O Karlu Weisovi je známo, že je v otázce libreta nesmírně úzkostlivý a vybíravý. Zamiloval se na příklad do Maryši bratří Mrštíků, a nepovolil, dokud autory pro svůj plán nezískal. Svoje známé z řad spisovatelských vítá otázkou, nevědí-li o dobrém libretě. Weis není, zkrátka, z těch skladatelů, kteří se spokojí s tím, co mu kdo přinese. Je vedle toho muzikantem, jenž mnoho čte, lecčemus rozumí, a co hlavní, leccos si sám dovede zkombinovat a napsat. »Sultánova nevěsta« ucházela se o jeho přízeň už před dvaceti roky. Je to tedy hodně stará známost! Tenkrát mu poslal pan Robert Pohl knížku, Mikszathův román (»Kouzelný kaftan«) se žádostí, aby se na to Weis podíval. Skladatel otálel s odpovědí, a libretistovi se bez jeho sankce nechtělo do práce. Loni, z čista jasna, zrovna v dobu, kdy Weis vhodné libreto takřka ze země vydupával, poslal mu pan Pohl z Meranu — hotové libreto. Weis se s rukopisem posadil do stínu své zahrádky, pustil se do škrtání a »vyzdívání«, — ve spisovatelském žargonu říká se tak důkladné úpravě — napsal nový rozvrh, udělal si hned hudební kompozici — — a teď lítal rukopis z Brandýsa nad Orlicí do Meranu a zpátky tak dlouho, pokud nebylo dílko k obapolné spokojenosti obou pracovníku dokončeno a podle vkusu Weisova upraveno.

Jednou zastavil se Weis u pana ředitele Štecha, jemuž poslali z Brandýsa depeši, že pan Weis chystá operettu. Vypravuje se sice o Weisovi, že s ním mají divadelní ředitelé všelijaké potíže — ale tentokráte šlo všechno hladce. — Štech kul ovšem železo, pokud bylo žhavé, operettu si ihned zamluvil, ale zároveň si vymínil, že premiéra musí býti na Král. Vinohradech. Weis se vzpíral, ale na konec přece povolil, poněvadž je zase známo o Štechovi, že na zlatého ptáka nerad nadarmo líčí. Vypravuje se o Weisovi legenda, že svoje operetty sype z rukávu. Legenda ta není v plném svém rozsahu správná. Je pravda, že Weis komponuje hravě a rychle, ale není pravda, že svoje noty chytá jako motýle do síťky. Pramenem, z něhož čerpá, jsou jeho bohaté skizzáky, do nichž ukládá hudební myšlenky a nápady, jak mu je právě divinace našeptá. Dostane-li potom pod ruku libretto, hledá pro ně ve svém skizzáku příslušný motiv, podkladu nejlíp odpovídající.

Operetta octla se tedy na ředitelově stolku, a teď to šlo parou ku předu. Weis byl někde ve světě, a telegram lítal za telegramem. Byla starost s obsazením. Píše se panu skladateli, jaké má v tom směru přání. Poslal telegram, na němž stála pouze dvě jména hlavních interpretů. Po Weisovi nebylo potom dlouho ani vidu, ani slechu. Divadlo pracovalo klidně dále a oznámilo první zkoušku. Weis tu byl jako na koni. A už ho bylo plné divadlo — konferoval s ředitelem, s kapelníkem panem Holečkem, s malířem panem Šnajberkem, posadil se do krejčovny, kontroval kostymy — svou operettu si zkrátka žárlivě hlídal od prvního kroku až do generální zkoušky.

Víme, jak premiéra dopadla. Byl to pro skladatele i pro divadlo krásný večer. Hned po ouvertuře zaburácel divadlem tak prudký potlesk, že mnoho nechybělo, a obecenstvo by si bylo vynutilo její opakování. Divadlo se ovšem právem obávalo, že by premiéra se takovým způsobem mohla protáhnouti do jedenácté hodiny. Obecenstvu zamlouvala se především jedna velká přednost Weisovy tvorby — že se vyhnul banálnostem, jež se v operettním genru zahnízdily. Jeho hudba je svěží, jeho taneční, valčíkové a polkové melodie mají vlastní říz, vlastní invenci a jsou nepopíratelným důkazem, že Weis stojí vysoko, pokud se hudebního nadání týče, nad současnými operettními králi. Divadlo vypravilo novinku s takovou temperamentní chutí, že mu nejen obecenstvo, ale i skladatel sám vyslovil neličené svoje uznání. Nevěstu hrála sl. Kalivodová. Je to cikánka do opravdy půvabná. Weisova operetta vykazuje snahu po seriosnosti — sl. Kalivodova svým výkonem ukázala, že porozuměla intencím skladatelovým a předvedla nám zase jednou na jevišti cikánskou krasavici, která se blíží našim představám z novel — i ze skutečnosti. Pan Charvát, myslím, tu a tam pana skladatele lecčím novým překvapil, ale obecenstvo si očividně na jeho drastické komice pochutnávalo. Pan Sourek neměl prý do role mnoho chuti. Na štěstí je to jeden z těch vzácných tenoristů, jenž si dá něco oktroyovat. Poslechl, a vida, jak znamenitě pochodil! Aby tak teď tčkonu napadlo, roli mu vzíti! Pan Menšík byl ovšem pro roli praedestinován samým skladatelem. Zpěvák těší se zvláštním sympatiím publika. Nezklamal ani tentokráte důvěru, v něho kladenou. Výborný byl pan Hlavatý, hezounky si vedla sl. Hatláková. Ji a sl. Kalivodovu poctil skladatel nádhernou kyticí. Z o-

statních nervice napadl charakteristickou maskou i hrou pan Boleška.

Obecenstvo bylo toho mínění, že premiéru bude dirigovati skladatel. Nedal se k tomu pohnouti. Byl jsem náhodou přítomen, když byl o to žádán. Neuznal žádných důvodů, nedal se přemluviti. »Kapelník Holeček to výborně obstará,« bylo jeho poslední slovo — před premiérou! Nebude-li dirigovati některou reprisu, není vyloučeno. Vedle skladatele seděl nějaký pán. Všeobecně se mělo za to, že je to libretista pan Pohl. Omyl ovšem dukladný — — pan Pohl je v Meranu. Weis ho viděl naposledy — před čtvrt stoletím! J. H.

KOLKY a POPLATKY. Soubor platných předpisů kolkových a poplatkových pro praktickou potřebu obchodníku, živnostníku, advokátů, notáře a úředníku a vůbec každého poplatníka. Napsal Emil Holík. Nákladem F. Šimáčka v Praze 1910. Cena 4 koruny.

Kniha Holíkova vyniká si svým obsahem a praktickým uspořádáním pozornost i listu neobdorného jako novinka, která neprošla zbytečně lisem tiskařským. Neváháme proto i zde několika slovy na ni upozorniti, vědouce, že také mezi našimi čtenáři najdou se mnozí, jimž pomůcka druhu tohoto bude velice vítána.

Autor nemá aspirací vědeckých, nýbrž spokojuje se — širokým vrstvám interessentu právě vhod — s pouhým registrováním předpisu zákonných t a k, j a k s e v p r a x i p r o v á d ě j í, a ovšem bez zbytečně přitěže vedlejších podrobností. Že ostatně často i pouhé vystižení stavu dočasné praxe není věcí zhola jednoduchou, uzná dojista každý, kdo zná jen poněkud měnivé rozmary nálezu směrodatných instancí. V té příčině dalo by se snad tu a tam s údaji Holíkovými polemisovati i bez ohledu na výsledky úvah čistě teoretických.. Avšak okolnost, že autor jako úředník zemského finančního ředitelství je tak blízek prameni, poskytuje dojista záruku, že do knihy své zařadil zpravidla ten náhled, pro nějž se praxe vyslovila č a s t ě j i, třeba, že si v jiných případech téhož druhu nezustala pak důslednou. Kniha sama obsahuje především část všeobecnou, v níž se systematicky probírají povšechné zásady, platné pro celý obor kolků a poplatků, načež v oddíle zvláštním uvedeny jsou abecedně jednotlivé listiny, spisy a podání s poučením o tom, jakému poplatku jsou podrobeny. Zvolená hesla vyčerpávají předmět svůj celkem dosti zevrubně, tak, že jest jimi postaráno o spolehlivé vodítko pro všecky obvyklé případy z praxe. Přejeme knize Holíkově zaslouženého odbytu. Dr. Bohuslav.

ŽUPANSKÉHO OPONA VE VINOHRADSKÉM DIVADLE těchto dnů zavěšena. Úkol, který bylo řešiti Vladimíru Županskému, byl mimořádný a vyžadoval také mimořádného napjetí sil. Technicky i umělecky. Obojí souvisí úže, než by se zdálo na prvý pohled. Nelze si mysliti díla uměleckky dokonalého bez dokonalosti technické, tím méně, jde-li o dílo rozměrů velikých. Techniky zmocniti se lze jedině praxí, a té se našim umělcům nedostává. Po Hynaisovi stanul český umělec teprve za čtvrt století před problémem nové opony. Umění malířské disponuje dnes jen velmi zřídka velikými plochami, obrazy staly se mobilní součástí bytových interrieurů; umění zdrobnělo a ztratilo kontinuitu s periodami překypujících životních sil v dobách renaisance a baroku. Technika malíře dekorativního, pracujícího na velikých plochách, ovšem značně se liší od techniky ateliérové. Žádá naprostou jistotu v ovládání malířských prostředku výrazových, bezpečný a neomylný odhad působení té které barvy, toho kterého detailu na dálku; žádá si jistých zkratek v podání, zjednodušení tu a sesílení, ba přepjetí jinde. Malíř se svého věžovitého lešení promítati musí své představy z nitra na plátno nebo stěnu přímo v nezvyklé mluvě monumentálního malířství, aniž by se mohl kontrolovati, nemaje odstupu.

Ještě hůře, pracuje-li pro umělé světlo divadelní. Zdar závisí z většího dílu od praxe, o niž se umělec může opříti. Také Županský, jehož talent vyniká nepopiratelnými kvalitami umění dekorativního, postupovati musil empiricky. Zápasil o to, čeho nezbytně potřeboval a co mu nedal život ani škola. Nemohl dokončiti svého díla, dokud nenabyl zkušenosti. To je genese dlouhá a bolestná, ale pro umělce hlubšího cítění nevyhnutelná.

V soutěži zvítězil Vladimír Županský šťastným využitkováním plochy, rozvrhem mass a delikátním kolorítem. Po oponě Hynaisově, díle mohutné koncepce a virtuosní formální dokonalosti, bylo našim umělcům těžko nepodlehnouti a netvořiti pod tíživým vědomím jeho převahy. A Županský, myslím, prorazil právě svou nezávislostí na díle Hynaisově. Jeho návrh vemlouval se v zálibu divákovu hlavně lahodnou svěžestí barevnou, kterou kontrastoval se slavnostně vážným, šedavým tónem monumentální opony Hynaisovy.

S touto barevnou svěžestí shledáváme se i na hotovém díle. Županský využitkoval bohaté své barvoskály, a zůstal při tom přece diskrétní, ušlechtile umírněný. Jeho paleta lahodná až ke sladkosti, veselá a určitá, nevtírá se nikde, je mírně tlumená a tvoří krásné barevné harmonie.

V této noblesse Županského barevného cítění spočívá síla i jeho opony, pojící se s barevným akkordem proscenia i hlediště v souzvuk, rušený toliko nestejnoměrným osvětlením, slabým zvláště v partiích hořejších. Bylo by v zájmu nezkráceného účinu Županského díla, kdyby dalo město, které divadlo obětavě postavilo, osvětlení v dohodě s umělcem upraviti způsobem, oponě příznivějším. —v.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Pokračování.)

Aloe se zvedla a podávala svým společníkům na rozloučenou ruku.

»Kdy se uvidíme?« ptal se Kavelec.

Aloe se usmála a pokrčila ramenoma.

»S vámi bych se tu už nerada setkala... mohu přijíti já, ale vy byste už přijíti neměl.«

»Všechny dobré úmysly u našincu jsou pouhé strašáky,« řekl Kavelec s natrpklým úsměvem, »z daleka vypadají jako živoucí, opravdové figurky, ale na konec mívají na jejich rozbitých cylindrech špačkové svoje sněmy.«

»Nepodáte mi tedy ruky?« doléhalo děvče.

»Ale, proč bych nepodal? Ani se vám nenabízím za kavalíra.«

»S radostí vás zastoupím,« hlásil se přeochotně Herkules — »právě jsem se chtěl slečně nabídnouti. Mně se to totiž znamenitě hodí...«

»Jak to? Vy přece jdete rovnou do kanceláře.«

»Nedobře jsem se vyjádřil,« omlouval se Herkules, jenž se při tom poněkud začervenal...

»Vždyť je dobře... jenom se neupejpejte... To platí vám oběma... Takhle ještě nikdy Aloe neodcházela. Vím, vím, co chcete říci... že jste se nikterak nesmluvili. To je právě při tom pro nás to nejhorší a pro vás to nejzajímavější. Přeji vám tu radost... ani netušíte, jak je to na vás znát, jakou máte z toho svého komplotu tichou radost. Na vás to pozná každé dítě... Aloe se sice trochu přemáhá, ale mne nikdo neoklame... ani ona...«

»Jsem do opravdy ráda, že se už odtud dostanu,« řekla Aloe, usmála se, vzala si z hromádky papiros, jež ležely před Kavelcem, jednu, zapálila si ji a odcházela hopkavým, skoro tanečním krokem...

»To vám nejde od srdce,« zvolal za ní Kavelec, nevstal, ale hlavu otočil a zachytil mezi dveřmi její šelmovský pozdrav.

Odplivl si skrze zuby jako pravý Pepík.

»Není-li to ponižující pro mne i pro vás,« řekl... »je to hloupé... přijde takový dělmánek a odvede nám děvče, s kterým se člověk může bavit. Člověk na ni zvykl a teď se má na to klidně dívat, jak mu ji takový ouřada sebere jako papirosu se stolu.«

Herkules odcházel jako spláchnutý. Styděl se za to, že odchází z kavárny s děvčetem. Vypadalo to, jakoby se sám ulekl svého úspěchu. Neočekával, že se to stane tak hladce a tak klidně.

Aloe mu před kavárnou podávala na rozloučenou ruku.

»Rád bych vás, slečno, doprovodil.«

»Za chvilku bude osm,« řekla se smíchem Aloe... »musíte přece býti v čas v kanceláři.«

»To už se nějak spraví.. na takové mimořádné opozdění má každý tisíc vydatných výmluv po ruce. Ostatně — mohu se tím pochlubiti... u mne se to nestává často. Jsem ve službě korektní, a v kanceláři budou toho domnění, že se něco vážného přihodilo.«

»Jdu pěšky a bydlím hrozně daleko... dostal byste se do kanceláře až k polednímu.«

»Nevadí... čím dál to je, tím mi to bude milejší. Jen mi povězte, kde to je, abych věděl, na kolik se mohu těšiti...«

Posud stáli před kavárnou.

»Někdo vás pozdravoval,« upozorňovala Herkula Aloe.

Mávl rukou. »Mluvím-li s vámi,« řekl upřímně, »nevidím, a neslyším, co se kolem mne děje.«

»Což ... je-li to kolega z kanceláře?«

»To není ovšem vyloučeno.«

»A nebojíte se, že z toho budete míti nepříjemnost?«

»Proč? ptal se naivně Herkules. Aloe se až zarazila nad touto jeho prostotou.

»Podme tedy,« řekla chvatně ... »budíme nápadnou pozornost. Tak, teď vám povím, do jaké pasti jste se chytil. Podnikáte takřka polodenní výlet ... považte, že musíme přes most a že máme před sebou také jeden přívoz.«

»Teď už bych snadno uhodl, kam se dostanu,« zvolal radostně Herkules ... »nebydlíte v Troji?«

»V Troji sice ne, ale daleko tam nemám.«

Herkules se podíval na hodinky.

»Nemusíme spěchat, že ano? Je osm rodin .. v deset hodin můžete být doma.«

Aloe se zase tiše usmála.

Šli chvíli vedle sebe a nemluvili. Herkules si zapálil doutník. Přemýšlel, co by chytrého řekl. Nic, pranic mu nenapadlo.

»Přijdete dnes večer zase?«, řekl konečně, ale v zápětí se za svou otázku pokáral.

»Nevím ještě ... nechodím každého dne.«

»A co děláte? Jste večer doma?«

»Nehnu se z pravidla ze stavení ... nerada se lidem ukazuji. Bydlím v malém, nízoučkém baráčku, u lidí, kteří mají hrůzu dětí. Upřímně řečeno, dělám jim chuvu.«

»A co pak, kdybych si udělal k večeru výlet do Troje ... šla byste se mnou na procházku ... někam hodně daleko?«

»Co by to mělo za smysl ...? Ne pro mne, ale pro vás ..« dodala chvatně, s jakýmsi nepokojem.

Herkules nevěděl, co by na to odpověděl. Chvilku se obíral doutníkem, jenž na štěstí špatně hořel ..

»Rád bych vám něco řekl,« vypravil po delším mlčení váhavě ... »ale bojím se, že by se vás to nepříjemně dotklo.«

»Jen mluvte od plic ... jsem na lecos zvyklá.«

»To je právě, co mne nejvíc mrzí,« vyhrkl mu z úst. »Promiňte .. pozoruji s hrůzou, že se špatně vyjadřuji. Myslím něco jiného a mluvím, na co nemyslím ... a proto musím činiti dojem člověka nejapného.«

»Máte zbytečné obavy — bavíte mne výborně. Právě to mne baví, jak se chováte a jak mluvíte. Ale abych vám pomohla z rozpaků ... tady je přece pomoc snadná ... povězte tedy, nač myslíte.«

»Povím, slečno ... řekla jste to jednoduše, ale krásně. Odpovězte mně na otázku: proč chodíte do noční kavárny?«

»Proč? ... protože nevydržím doma. Je to divná odpověď, ale je to pravda. Chovám děti, kolíbám je, dva tři dny dělám dobrotu ... ale pak mne to žene do Prahy, jakobych v sobě měla orkán. Tam na všechno zapomenu ... to je asi nejsprávnější doplněk mojí odpovědi, která by se vám mohla zdáti nejasnou.«

»Ale zapomenouti byste mohla snad také jiným způsobem?«

»Jakým ... na příklad?«

»Měl bych pro vás návrh ...«

»Teď ovšem je už nutno, abyste řekl, co si myslíte,« prohodila Aloe s roztomilým smíchem.

»Upozorňuji, že můj návrh má povážlivé důsledky.«

»Bojíte se tedy s ním se vytasit, že ano? Zdá se, že velkou důvěru ve mne nemáte.«

»Bojím se jenom toho, abyste se mi nevysmála.«

»Poslouchám ... a slibuji, že se vynasnažím, abych vás v tomto směru uspokojila.«

»Víte, co bych nejraději viděl?«

»Nu ...«

»Kdybyste tam byla dnes naposledy.«

»Jsem silnější než Kavelec ... za to vám ručím.«

»Tím líp,« zaradoval se Herkules, »Podniknu tedy zápas s tím orkánem ve vaší duši. Mám tetu, stařičkou, hodnou, bohatou tetu. Bydlí za Smíchovem, v jednom ze dvorců, jež vypadají jako pevnost. Často a rád tam chodívám. Idu tam rovnou z kanceláře, a zůstanu tam až do druhého dne. Jsou to moje nejkrásnější chvíle, jež prožívám v této zapadlé samotě. Jsem z hospodářství, a mám rád ten život ve dvorcích, na který nemohu zapomenouti a proto se mi také po něm nesmírně stýská.

Teta mne má nesmírně ráda a myslím, že mně jednou všechno, jak to stojí a leží, odkáže. Ale křivdila byste mi, kdybyste si myslila, že tam k vůli tomu docházím, abych si hlídal svoje dědictví. Přijdu-li ven, stane se ze mne jiný člověk, shodím se sebe Pražáka a jsem sedlákem. Pracuji na polích, ve stodole, ve stájích, dělám všechno možné — orám, sekám obilí, mlátím ve stodole, nakládám mandele ... hodiny při tom ubíhají jako voda, a v noci spím tak krásně, tak nádherně, že mi to všichni kolegové v kanceláři závidí. Proto také v té velkoměstské uniformě se necítím dost volný ... však vypadám spíše jako statkář, než jako státní úředník.

»Je vidět, že už mluvíte, co myslíte,« pochválila ho Aloe.

»Teď jsem zrovna na životním rozcestí. Te-

ta by ráda viděla, kdybych nechal státní služby a zůstal na statku. A do toho se mi jaksi nechce...«

»Tomu se divím... hovoříte o tom s takovým nadšením a přece jenom se chcete rozhodnouti pro to horší.«

»To je tak, slečno Aloe,« hovořil s jakousi zvláštní, sympatickou bodrostí Herkules, »do Prahy mne žene a pudí také jistého druhu orkán. Nerad bych se přece jenom rozloučil s úřednickou kariérou — vlastně, upřímně mluveno, s Prahou, s výhodami a radostmi velkého města. Chodím rád do divadla, do koncertů, v kavárně si také rád posedím... a s tím vším by byl konec, kdybych se zapřáhl do toho chomoutu nadobro. Dokazuji totiž tetě, že to lze docela dobře spojiti — mohu přece zůstati úředníkem, ale mohu současně spravovati statek. Ona zase namítá, že taková poloviČatost za nic nestojí... že nebudu ani rybou, ani ráčkem, že se to konečně spojiti dá, ale že budu ledabylým úředníkem a neúplným ekonomem. Ale to je konečně věc, která nehoří... na rozhodnutí mám vždycky času dost. Tohle všechno, co vám právě povídám, je vlastně úvodem k jádru věci. Jsem přesvědčen, že vás moje výklady pramálo baví...«

»Jste sice na omylu... ale nevadí. »In medias res,« rozkřikl by se na vás Kavelec, kdybyste to byl vypravoval před ním. Dobře jste učinil, že jste se ani slovem o tom nezmínil... víte-li pak, jaké hrozilo vám, vlastně, vaší paní tetě, nebezpečí?«

»Nemám nejmenší potuchy, nač narážíte.«

»Víte, co by se bylo stalo? Všichni, jak jsme tam seděli, byli byehom putovali do dvorce na smetanu a na vejce. To by bylo něco pro Kavelce.«

»Máte pravdu... toho by se byl jistě chytil, aby nás udržel pohromadě,« souhlasil Herkules.

»Jiná je otázka, co by tomu byla řekla vaše tetička.«

»Byla by se tomu tuze podivila... ale jistě by ji ani ve snu nenapadlo...«

Herkules umlkl.

»Jenom domluvte... vždyť já dobře vím, oč jste zakopl. Kde pak by ji mohlo napadnouti, že přivedete takovou sebranku... že jste to chtěl říci?«

»Takového slova bych byl asi nenužil... promiňte laskavě... ale přiznávám se, že jsem asi něco takového myslil.«

»Tak jenom pokračujte... kousek špinavého prádla jsme si vyprali... můžeme tedy směle vstoupiti pod takový vonný, vyvětraný krov.«

»To je tedy tetin koníček — chce ze mne mít agrárníka. Myslím, že tomu nejdu, ale posud se bráním. Horší je, že budu asi co nevidět donucen, říci a nebo b. Statek je dosti veliký, je výnosný, a potřebuje obratného a horlivého hospodáře. Snažím se přemluviti tetu, aby se spokojila s nějakým provisoriem. Hledám nějakého správce, jenž by zatím statek spravoval.«

»Jen abyste nakonec při tom špatně nepochodil. Takové tetičky mívají umíněnou hlavu. Kavelec, jenž má, jak jste pozoroval, bohaté zkušenosti, říkává, že největší hlouposti dělávají lidé, když se dají do koncipování kšaftu.«

»Každé nemilé překvapení je vyloučeno. Ostatně... o tom se sama co nejdřív přesvědčíte...«

Aloe se zastavila a udiveně se na něho zahleděla.

»Já? Doposud jsem rozumněla všemu... poslouchám vás bedlivě a mám za to, že ani netušíte, jak výborně mne bavíte..., ale teď vám nerozumím...«

Herkules se spokojeně usmíval.

»Všechno přijde..., ale dovolte laskavě, abych pointu věci nechal až na konec. Vypravuji trochu kostrbatě, vím o tom, ale každou chvilku o něco zavadím, co nemohu pominouti mlčením. Je třeba, abych vám všechno důkladně objasnil. Jedná se o velkou, vážnou věc...«

»Už poslouchám... teď už vás nevytrhnu. Nemáme už daleko k přívozu... za půl hodinky jsem doma.«

»Na mou duši,« užasl Herkules... »my letíme, jakobychom pospíchali k vlaku. Je takový báječný den... vy přece nepospícháte?«

»Řídím se podle vás... vypravujete temperamentně, a vaše kroky řídí se podle vašich slov.«

»Teď dopovím všechno bez oklik. Teta byla do nedávna zdravá jako tuřín. Nevěřila byste, co práce ta žena za den vykonala. Nikdo by nehádal, že jí mnoho neschází do sedmdesátky. Časně ráno vstávala, poslední se ubírala na lože. Dvacet roku je vdovou, a dvacet roků hospodařila na statku, že by se jí hned tak některý muž nevyrovnal.

Najednou padla na ni nemoc. Chytlo mne to tak, říkává, jakoby na mne se střechy taška slítla. Dobelhala se domů, ulehla, a od té doby nepřekročila prahu.«

»Proč nepokračujete?« ptala se Aloe, když Herkules najednou umlkl.

»Ještě nechápete, co vám chci navrhnouti?« ptal se.

Sklonila hlavu.

»Řekl jste před chvilkou, že dopovíte všechno bez oklik. Vypravujte... ráda vás poslouchám. Něco jakoby z toho statku, z jeho ovzduší, vane z vaší řeči...« (Dokončení.)

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Jan čel jak omámen. Byl dosti zpozdilý,
že snažil nevěřit se první ve chvíli.
Což vše to možno jest? Jak? Milovat a přece
se na vždy odříkat? Nerozbít pruty klece,
v níž smutná mimulost ji ukovala kdys?
Pak blýskla myšlenka mu hlavou: vše to rys
je oné choroby, jíž zléčit nezdařilo
se ani ústavu! A vše to j e h o dílo,
ó, dílo člověka, jenž ani necítí,
že kolik připravil tu srdcí o žití!
Ó, nenávidě! ho! A plán šleh náhle hlavou
jej zabít, zkoliti jak divou šelmu plavou.

Pak zase chtěl k ní jít a vše jí vysvětlit.
Však což když uzavřen mu vskutku její byt?
I počal psáti jí. Ó, psal svou horkou krví!
Však ani nedopsav, tak v oheň hodil prvý
i druhý, třetí list. A smutně vysílen,
pak tupě do prázdna den celý hleděl jen,
neschopen zoufalství, však neschopen i víry.

Jak pustý náhle byl mu celý svět kol širý!

Hle, včera pracoval! Moh ještě pracovat.
Kdo mohl tušiti ten hrozný, děsný pád?

Jsou, kteří zklamáni též v srdce pohřbí
hloubi . . .
však za čas s bolestí se naděje tam snoubí.
Ti na hrob vzpomínek tak mnohý kladou
květ,
však později, po čase, kdy znova vzplál jim svět,
na žití oltáře již nové květy nosí,
zas plné svěžesti a plné vonné rosy.
Však jiní, zklamáni, už nikdy nevidí
než temno kolem kol a stranou od lidí
jen žijí výčitkám a bolesti a žalu.
Když květ svůj nejkrašší zří pohozený v kalu,
již nikdy nevztáhnou své ruky po novém.

Jan z těchto druhých byl a štěstí nad rovem
se zhroutil úplně. Žil jakýs život tupý,
jenž, nejsa životem, žal na žal pouze kupí
a přece žije se, že není odvahy
ten začarovaný kruh roztít neblahý.
Psal po té. Den jak den. Však denně marně psal.
Pak sám šel v její dům. A sluha denně lhal,
že paní před chvílí jen v lesík, v město jela,
že u ní společnost . . a pak děl klidně zcela,
že rozkaz byl mu dán, by v dům ho nevpustil.

A tenkrát zoufalství se zatmělo mu v týl
a divě hlodalo.

V tu dobu u Hebrarda
byl Anděl vystaven. Ó, jak již byla stará
ta práce, do které krev vléval před krátkem!
Nedával oslnit se kritik pozlátkem,
zřel příliš dobře sám a též si řekl tiše,
že není vrchol to, přes který nelze výše.
Ba, cítil sílu kdys se ještě výše vznést —
a teď? Vše pohřbeno a udupáno jest.

Je možno pracovat? Ne, není k práci síly.
Vše zdroje života p oň vy-ušeny byly.

Zamk dílnu svou i byt, jenž s dílnou sousedil,
a v malém hotelu pak samotářsky žil,
ač lze-li životem dál zváti noci ony,
kdy srdce opíjí se vlastními jen stony
a život proklíná; ač lze-li nazvat tak
dny dlouhé, bez konce, kdy jako mořem vrak
se tělo zmučené jen vleče po Paříži,
co duše v bolesti se temné proudy hříží.

Jen občas zastavil se u Hebrarda tam,
kdy věděl, v saloně že bude jistě sám,
a chtivě opíjel se krásou sochy tváře,
ač věděl, málo jak v ní z oné světlé záře,
jež nyvě nítila se v rysech modelu.

A v duchu umělce pak klnul údělu,
jenž krásu stvořit smí, však nemůže jí říci:
vstaň! Dýchej, žij a choď! Já vnukl v hmotu
spící,
dech věčna, krve své jsem v tebe tolik dal,
já tebou seslábl — — — a ty tu stojíš dál
tak cizí, ledová a neživotně chladná!

— — — — — — — — — — — — —

Zas psal jí. Odpověď však zase nešla žádná.
I číhal u domu a zřel jí do oken,
by z dálky alespoň v mžik zahlédl ji jen . . .
vše marně. Od světa se odpoutala zcela
a vzdorně vrata svá všem známým uzavřela.

A Jan vlek Paříží dál bolest svou a žel.
Že moh by pracovat, již ani nevzpomněl.

Až jednou, v sochy své kdy zase tvář se díval,
cit jeho veškeren ztrh touhy rvavý přival,
by lepší dílo měl, však sám jen docela,
v němž její podoba by věčně hořela.

Tak zase po roce se ve svou dílnu vrací
a jako v horečce se znova dává v práci.

Ač dosud ze všeho, co v duši dřímalo,
dal světu pramálo, ach, bídně pramálo,
v něm přec ne umělec to toužil stanout zase
před dílem hotovým a slunícím se v kráse...
v něm prahl milenec, by záhy říci moh:
jak blízko životu je tato socha soch!
By mohl zapomnít, před sochou svojí stoje,
že všechno zničeno a všechno skončeno je,
že pro něj nežije ta žena nádherná
víc nežli vzdálená kdes hvězda nesměrna,
jež dávno zhasla již, kdy v zrak nám padá tiše
svit její s kosmické a nevystihlé výše.
Za nocí, jako ta, v níž došel ku cíli
a spolu ku konci, by aspoň na chvíli
vždy mohl klamat zrak, že na podušek sněhu
to těla jejího zas v stínu vidí něhu,
jak sladce, tiše spí v rouch bílých prokmitu,
že není ledný jen to kámen bez citu.

A když pak model stál již v dílně hotov celý,
že sám vzkřik úžasem, jak věrný byl a skvělý,
zas nová horečka jej mocně schvátila:
sám tesat v mramor jej, sám dát se do díla,
jež jindy provádět vždy dával dosud z domu.

Sám do Carrary jel, by v mramorovém lomu
si vybral krásný kus, v složení jadrném,
nádherné bělosti a měkkým se zrnem.
A našed, čekáním pak trávil dni i noci,
kdy dojde, započít kdy s prací bude moci.

A brzy dočkal se. A do práce se dal.
Tak Michel Angelo kdys asi pracoval,
tak bouřil Thorwaldsen, když do mramoru díla
z žil jejich pro věky se horoucí krev lila,
když sochy tvořili, jichž krása nebeská
jak tenkrát zaplála, dál plane do dneska
a bude opíjet i letech po tisíci!

Však Litvan temného měl cosi ve své líci,
co tušit dávalo, že trpí při práci,
že dále ducha hled v své srdce obrací,
kde pusto bolestné. Vždyť věděl, dobře chápal,
že tady vybíjí se slední jeho zápal,
jenž po té v ledný chlad se na vždy utiší,
že dává poslední a spolu nejvyšší,
co může vůbec dát a že vše sobě dává,
jen sobě! Nevzroste tím dílem jeho sláva,
— oh, sláva ubohá, čím bude za sto let? —
on sobě pracuje, jen pro svůj vlastní hled,
by mohl šálit jej a krásou opíjeti.
Však nežli schoulí kdys se smrti do objetí,
sám vlastní chabnoucí svou paží rozbije
to dílo bolesti, ty zničí linie
a dlátem rozryje ty tvary přehluboko,
by nikdy nezřelo jich všední lidské oko.

Ó, sobě pracovat! Tím srdce ohlušit
a v práci utopit a pohřbiti svůj cit!

Dni prohřát čekáním na noci vysílení,
a noci probdíti tak jako v práci denní!
Jak možno na dlouho však takto pracovat?
Jan vysiloval se a horečkami chřad,
však nepovolil přec, až přišlo svaté ráno,
po noci probdělé kdy říc moh: dokonáno!

Páž jeho chvěla se a nohy klesaly...
Tu dláto odhodil a jako zoufalý
ve smutném nadšení klek vedle svého díla
a žhavý polibek vtisk v sochy ústa bílá.

A dlouho klečel tak a tiše vzpomínal.
Den celý klečel tak a západ zhasínal,
když teprv zaplašil tich vzbouřených vír chorý.

(Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Tak vod srce rádi pomůžem,« volal ještě Hadam. Ale Martin jako zlé mračno už kráčel po záspi domů a Mance jistě hlavu napravil. Chodila jako milius, samá řeč byla a Dodličku pěkně poprosila,, aby jí s tím oltářem pomohla, že má šikovnější ruce na to a Dodlička věnečky do noci pletla, zahrádku potrhala, ubrusy žehlila, mašle na svíčky vázala. Martin s Hadamem ve středu ráno jeli do lesa pro »májíčky«; odpoledne do Hory pro písek, a o božím Těle časně ráno točili se kolem oltáře. Celé Klenčí ten den vonělo puškvorcem, kterým tlustě postlal cestu každý hospodář před svým stavením. Štíhlé břízky zarazili do země, hmoždýře a stříkačku vytáhli z radnice, staré cechovní prapory zavěsili na ohromné tyče, policajt oblékl sváteční uniformu, na jílec šavle navlékl si věneček a po velké mši rozlehla se rána jako z kanonu, až okna v rámech zadrnčela. Hned za ní na věži rozhoupaly se zvony, korouhve zavlály u chrámových dveří a za nimi už jako nit z klubíčka vycházela řada dětí. Škola za školou, Potřekovská a Dražinovská, po nich Němci — školáci ze Zdanova a Mlýnců, naposled drobotina z Klenčí. U Vávříčků už mihají se korouhve a teprve poslední dětské řady opouštějí kostel. Od plotny k oknu jak zadunělí výstřel skočily hospodyně, hrnce od ohně

odtáhly a na průvod hledí. »Pro pána krále, to je ňákejch dětí, ja pa se všechny na světě vobživí,« křižují se v duchu a hledí dál, neboť za dětmi jde svobodná chasa. Chlapci napřed, klobouky v ruce a za pentlí každý kytku, v patách za nimi vyšlapují si děvčata. Hedvábné fěrtuchy měňavých barev hoří na slunci, šerky se červenají, naškrobené rukávce šustí »jedna krása — to je nevěst — ha šecky chtěji pod čepec,« ale není času obírat se dlouhým rozjímáním — hle — teď vycházejí cechy — před nimi kráčí muzika — za ní cechmistři — a ač slunce praží jako ve žních — přece mají těžké cechovní pláště a cylindry-klobouky, řada mistru i tovaryši za nimi a nad nimi jako stožáry cechovní korouhve — tři mistři na třech tyčích každou nesou a ještě se potí a zavrávorají, když se vítr o prapor opře. Sešla se dnes řemesla z celého okolí. Až z Mrákova jsou tu tesaři, z Tranova zámečník, šenkýři, řezníci, pekaři pěkně po čtyrech vyšlapují za muzikou, jež hraje teď náboženou písničku, ale po procesí spustí marš a odvede je na radnici a z radnice rovnou do hospody. I cechové přešli a za nimi drobnými krůčky cupají jako andělíčkové malé družičky, každá pod věnečkem a ze sítí košíček plný kvítků v malých ručičkách. Při pohledu na ně plesá matkám srdce v těle a očima hledá každá tu svou, spatří ji, slzička vlhrkne v mateřské oko jako perlička a rty šeptají: »Dítě, mý dítě« ...

A ještě není konec. Nová rána ozvala se vzduchem. Aha, to vynášejí velebnou svátost. Pana učitele se zpěváky už je slyšet notovat »Zvěstuj těla« — a za nim už se vzdouvají jako vlna bílá, hedvábná nebesa. Nesou je známí sousedé, mezi nimi poslední na levo Martin Porazil. Sluší jim to, na nohách vysoké boty vyleštěné jako zrcadlo, kožené praštěnky s ištěrkami u kolenou natřené žlutou hlinkou, kmotrovské, dlouhé kabáty na sobě a každý na knoflíku pentlicí uvázaný klobouk širák — nesou nebesa nad panem farářem v pluviálu a s velebnou svátostí v ruce. Pan páter v rochetce cestou »kouří«, z kaditelny valí se mu modravý dým, ministranti v komžičkách cinkají zvonečky — a dál už se hospodyně ani nedívají. Přijdou teď ženatí mužští a za nimi vdané ženy.

»Do pa by se na ty dědky s bábama koukal,« myslí si a chutě vracejí se k svému vaření.

Březovou alejí po puškvorci jako po zeleném koberci kráčí průvod od oltáře k oltáři — už i k Porazilům došel. Martin třímá tyč nebes a hrdě hledí na oltář. Líbí se mu, líbí se mu i ženy jak u oltáře stojí. I jeho Manka se mu líbí, jak je dnes čistě oblečená. Martinka naparáděného chová na ruce, i Dodla Hadamova se mu líbí, jak na druhém rohu oltáře drží svoji Dodličku v náručí. Zapomíná na všechnu hořkost života, štěstí a spokojenost rozlévá se jeho nitrem a v duchu se modlí prostými slovy: »Dej Bože, aby to hu nás bulo furt tak pěkný jako dnes.«

Lidem se Porazilouc oltář letos obzvláště zamlouvá a Martin slyší za sebou šeptané chvály: »Čí pa je tuten voltář?« ptá se kdosi z cizí vesnice.

»To je Porazilue.« vykládají mu ochotně domácí.

»Morcky pěkný kytky sou na něm — pivonky — řebříček, srdíčka — šecko tu mají.«

»To mladá Hadamova žena je taková zahradnice.«

Věnečky se světí, proutí s břízek láme, — slavnost je u konce. Sváteční oběd mají všude, mají jej také u Porazilů hořejších i dolejších. Po dobrém obědě ženské myjí nádobí, muži seberou děti a jdou se poválet do stínu na sad. Hadam už si tam chvíli hraje smalou Dodličkou, když přichází Martin se svým chlapečkem. Nedá jim to, aby zůstali v přehraženém sadu a hradba aby je dělila, k sobě je to táhne, zadními vraty ze sadu kráčejí na záhumenci a tam usedají spolu na břeh pod starou třešní ptáčnicí. Děti se v trávě batolí, hrajou si, křičí a smějou se. Za muži táhnou se ženy. Dodla první. »Máma, máma,« třese se na ni dcerka a běží k ní.

»De pa ste se to dnes hulebedili, ani vás najít nemůžu,« volá ze sadu Manka a kaboní se.

»Jen poj mezi nás!« zve ji Hadam a po chvíli i ona podléhá veselé náladě, směje se a dovádí s dětmi.

»Esli by tak pěkně nemohlo bejt hu nás v jednom kuse!« myslí si znovu Martin, když zazvonili na požehnání a ženské odběhly se ustrojit. Duše jeho přímo žízní po tichém, radostném životě a nedá mu to, aby si nepostěžoval.

»Manka je dobrá žena, hotový lamželezo, ha hospodyně k pohledání — hale tvrdá jako houžev — sám Bůh milej ví, po kom je, přece její táta s mámou takoví nejsou, mají cit pro chudáka, pro žebráka — hale Manka i tu boží almužničku vobručí ha vostejská.«

»Mlč, Martine, nenařikej ha važ si ty její šetrnosti, peníze do záložny nosíš ha to já zas nemůžu. Dodla teky nerozhazuje, hale groš škrtit nedovede.«

»I tý vráně se hu vás lepší líbí,« vyhrkl náhle Martin, »huž podruhý budete křtít, ha k nám znova zabloudit nemůže.«

»Mlč, blázne jeden,« dal se do smíchu Hadam, »aspoň se splní tátova vule ha budeme si ičko kmotrojci, dyž to ponejprv bejt nemohlo.«

Chvíli ještě mluvili a už tu byly ženské s požehnání zpět. Uslikly se a přinesly dětem i mužům svačinu.

»Hupekla sem ňákej dolek na vynášku — nechceš si vzít?« nabízela Manka švakrové, která přinesla několik čtvrtek slípnutých koláču. — »Vy ste míli koláče, koukejme se, jako vo posvícení, to tě náše dolky nepolezou.« mračila se už zase Manka, sotva že se Dodla vytasila se svojí svačinou.

»I toto, koláče, jenom sem to tak v čerstvosti huplácla, taky sem měla zaděláno na dolky, ale dalo by to víc práce, tak sem z toho hudělala takovou hnětanku — jen koštuj —« bránila se Dodla a sama chutě první sáhla po vdolku a hned velebila: »dobrý máš jak se patří, chutný, ha skynutý jako peří.«

»Nu takový nejsou jako tvý — hale já si pomoct nemužu, mě mrzí vařit, žádnou trpělivost s tím nemám, dyby bulo po mým, v lítě bych ani nevařila, nadrobila bych si do mlíka ha našupala bych se — hale tu ten můj mlsnej Martin je vejběra.«

»Dyž se dělá, muší se jist.«

»Cák vy — vy ste sami, do břicha žadnej nevidí, to my s Hadamem se teky všeliiak vodbudem — jináč je dyž se muší přijednat ku práci i stolu cizí lidi, tim leccos neleze.«

»Koukejte na děti.« potichu upozornil náhle Hadam a rukou ukázal do trávy. Ležely tam ručky ovinuté kolem krku a líbezně spaly.

»Ty se mají ňák rádi.« usmíval se Martin a všecek blažen hledě! na ten líbezný obrázek.

»Zbuď je — bude čas spravovat — dobytek huž bučí,« poručila Manka, vstávajíc se země.

»Ha nechte je ještě chvilčičku.« přimlouvala se za ně Dodla. »Koukejte, jak jim to sluší.«

»Huž sem řekla — práce volá — lenošili sme celej den, ráno musíme na louku, kosy ještě sklepaný nejsou, vůz není v řebřinách, díla plný ruce,« nepovolila Manka a sama zdvihla Martinka a odtrhla ho od Dodličky. Rozespalý hoch dal se do pláče a rozhněvaná máma plácla ho jednou, dvakrát přes holičky, ale když ho chtěla po třetí plesknout, vylít Martin jako šídlo se země, popad ji za ruku a rozkřikl se: »Proč pa ho bíješ? Cák hudělal zlýho? Si ty divná žencká, z ničehož nic zkazí člověku takovou milou chvilku.«

Manka beze slova se zatatými rty odešla a Martin za ní.

»Má Dodličko zlatá,« přitulil se k své ženě Hadam, »zaplaj tě to Pámbu, že nejsi takovej murous jako tánta, ajf sme třebas chudší, jenom dyž budem spokojený.«

Viděli potom, jak Manka lítá po dvoře jako saň. Slepice zavírá, husy krmí, dveřmi třiská, pro vodu běhá a pohledem nezavadí ani o Hadama ani o Dodličku, kteří za hradbou na svém dvoře stejnou ráci konají tiše, ustrašeně, jakoby se báli.

»Věř mi, divče zlatá,« šeptá Hadam své ženě, »vona je čím dál horší, snad za to chudák ani nemůže, z čista jasna to na ní sedne — ha furie — ne žencká — je z ní.« V tom jako výstřel ozvala se rána. To Martin tak práskl dveřmi, až se stavení v základech zatřáslo.

»Koukej, Martin hutíká.« ukazuje Dodlička oknem. A vskutku. Mladý sedlák jen tak v lajbu, bez kabátu, kulatý klobouk v týle, vychází ze dvora. Prudce odchází, až ruce v bílých rukávech se mu házejí jako perutě. Šero už se snáší od lesa dolů do údolí, klekání odzvonili a Martin z domova utíká. Má kosy nenaklepané, vůz v prknech, ráno časně chtějí jít na tátovu loučku do lesa společně síct a přece utíká. Kam pak asi utíká, proč a před čím utíká?

Martinova hlava nemusí bolet Hadama. »De holt hyjtu někam.« povídá klidně a ulehá.

»Poj huž síct!« slyší Hadam náhle ve spaní, jak mu kdosi bouří na okno. Zdá se mu, že teprve usnul, tak mu noc krásně minula a ono už se vskutku venku »bryjdí« »Hned, hned.« odpovídá a hrne se z lože.

»Kolipak je hodin?« ptá se rozespalá Dodlička.

»Huž moc, zaspali sme, Martin huž volá, tak si ještě chvilčičku polež, hale ne dlouho, sprav dobytek, vem malou Dodličku, ha přiď za náma.«

Na kamenném patníku před vraty sedí Martin a kouří.

»Že huž deš!« bručí na Hadama, »to je ňáká doba, než se voblečeš.«

»Kolipa je přece hodin?« ptá se Hadam a upaluje za bratrem, co mu nohy stačí. V tom na věži »klin-klin-klin« a dost.

»Čechmarte — esli sem dobře počítal — tak kleply teprv tři — to si ranní ťák, den se tepřiva rodí.«

Martin nic.

»Nu — než se tam na kopec vyškrábem, rozední se.« rozdělává Hadam znovu řeč. Martin zase nic. Rosa je pořádná, sekat se to bude — a slyšíš — »fíjů, fíjů, fíjů-fí«, počíná linduška volat ze sna ostatní. Koroptve křičí, íčko kápící se vozval« — to ptáci — čejky, v lukách — se budili, po nich skřivani — a Martin pořád nic. Jen hulí z bradky jako z milíře. Hadamovi je do řeči, mlčení je mu trýzní. »Než nám ženy přinesou snídaní, muší huž louka ležít haž ke studánce« — počíná znovu a myslí si: »To je řeč jako nastavovaná kaše, cák mu asi přeletílo přes nos, že se tak kaboní.« A v tom div divoucí — Martin promluvil. Dýmku

z úst vyudal, vyplivl a povídá: »Vo ženě mi mlč, tu mi hani nepřipomínej, ta má, to je drak ha ne ženecká.« A už neponští Hadama ani k slovu, »srce tě muším vorevřít, hnž mi není možná dýl to žrát v sobě. Peklo, učiněný peklo s ní mám. Z bídy je, nevyčítám ji toho, Pámbu zachraň, na pěknou věc se k nám dostála, ha šecko je jí to málo. Jako zteklá je po penězích, najíst nepřeje, hani sobě, hani nám, hani lidom, až píská závistí, dyž má někdo víc nebo lepčí než vona — dře, pravda svatá — za dvě ženecký díla nadělá, ale poslouchej jí, co se s tim nachlubí. Vod božího rána do noci v jednom kuse slyšíš: ‚Dyby mně nebulo, to by to hu nás vypadalo, já muším všechno vodřít, vo všecko se starat, na všecko pamatovat, co já nehudělám, není hudělánoʻ — tak kokoráčí jako slepice, dyž vejce snese — ‚pojedem zejtra vorátʻ, řeknu, ‚blázníš?ʻ vykřikne hned, jako bys jí slovem hupšil, ‚do lesa pojedeš!ʻ, chceš mlátit, vona zrovna ne, zmine si hnuj vozit, chceš sít, vona se dá do smíchu, ha řekne, že mušíš na vejdělek, že slíbila do chalup někomu vuz s volma, komando má ha z ruky nepustí, křičít mužeš, bít ji mužeš — vona nepovolí. Po jejím se muší stát, dyby to život stálo —«

»Cák její táta s mámou?« ozval se Hadam. Martin jen rukou mávl: »Šecko marný. To sou dobrácí vod kosti, ruce lámou ha diví se, de se to v ní vzelo, po kom jenm je, prosí pro svatej pokoj, abych mlčíl, ha trpíl.«

»To teky mušíš!« přisvědčil i Hadam.

»Snadno se řekne mušíš, hale di stoupnout si na mý místo. Ve očistci — v plameni bych rači stál, anděl by to nevydržíl.«

»Vydržíš, Martine, člověk šecko vydrží, neber si to, nemysli na to, ha podej se. Dyž hnž jináč bejt nemuže, zlámat to nemužeš — tak buď moudrej ha povol — hustoupni ty!«

(Pokračování.)

FEUILLETON.

DVAKRÁTE POHŘBENI.

Vzpomínka z Pompeji.

Napsal DUCHOSLAV PANÝREK.

Bis sepulti — napadlo mi u hřbitova pompejského — nevím, proč latinsky. Snad proto, že suggesce staré latinské kultury i v těchto troskách lávou kdys zalitého města působila mohutně na duši. Suggesce starého bohatého města římské říše, dýchající ještě dnes životným proudem z povalených sloupoví chrámu, otlučených mramorových křesel amfiteatru, důkladného dláždění úzkých ulic i živých barev freseek v triclinijích, z dlouhé té řady domu a jich komnat, v nichž rodil se, žil a umíral dřevní Říman, filosof klidného života, z drobných zahrádek s bassinky uvnitř těch intimních palácíků, ať už patřily Sallustiovi nebo Vettiovi, z přečetných chrámů zasvěcených starým bohům, ve které bez toho už tenkráte nevěřili, ze živých kdysi městských tržišť, na nichž úkol našeho Židovstva, živlu obchodnického, zastávali asi Aegyptané, jejichž životní zvláštnosti ještě dnes v památkách pompejského musea a ještě více neapolského »Museo nazionale« můžeme odhadovati, z četných divadel, obchodů, dílen, ze salonů ctihodných matron i z vykřičených domů, z každé hrudky líčidla zkáze ušetřeného, i každého zrnka obilí v pompejském museu zachovaného, ze skvostu krasavic tohoto mrtvého města i oplzlých obrázků zakrytých okeničkami a jen mužskému návštěvnictvu za zpropitné přístupných, i sterých jiných drobných imponderabilií, stejně jako z massivů obrovitých staveb.

Proto asi v mysli zrodila se ta dvě slova latinská: »Bis sepulti.«

Dvakráte pohřbeni . . .

Člověk sic nemůže dvakráte umříti. Je to tedy pravá ironie — dvakrát pohřbeni. Bylo as oněm nebožtíkum docela lhostejno, sype-li se na ně popel sopečný či liják jižního přívalu, když již trouchnivěli dávno ve svých skalních hrobech pod rázovitými náhrobky, zapomenuti asi už tehdaž svými »pozůstalými«, jako u nás gros dušičkových hrobů nemá blízké duše, jež by nad nimi zatruchlila aspoň jednou v roce tklivou vzpomínkou.

* * *

Za krásného dne říjnového — právě tři roky tomu dnes — vybrali jsme se z našeho milého hotelíku »Pension Muller«, vypraveni od pečlivé správy hotelu výslužkou, záležející z několika sandwichů, sýra a salámů — ani na balíček soli nezapomenuto, aby nám celodenní strava, kterou jsme musili zaplatiti, byla aspoň z části nahražena, a zajeli po »ferrovia circumvesuviana«, veselé trati se vzdušnými vozy, kolem četných stanic, jichž jména vzbuzují reminiscence na sopečné katastrofy z prvních i posledních výbuchů naší křesťanské éry, kolem četných zahrad a sadů s dozrávajícími nopalovými plody, karmasinovými jako kanovnická klerika, vyčuhujícími přes ploty z lávových balvanů, s nezralými oranži tulícími se do změti kožovitých temnězelených listu, kolem venkovských přibytků bez oken, a plochých střech i špinavě bílých zdí — všude mladé jaro v přírodě vedle pozdního podzimu — do tohoto jižního »campo santo«, které je dvakrát hřbitovem. Netušili

jsme, že spatříme mrtvé ve stavu, v němž je zpod několika metrů nánosu lávy a popelu po dvou téměř tisíciletích vyzdvihli a uschovali v museu pompejském, i nenarozenou ještě dušičku pod srdcem matky vykvetlou, kterou dříve, nežli spatřila zlaté slunce a vdechla vonný zdejší vzduch, zhubila nelitostná sudba, nevím už kterého, tenkráte rozhněvaného boha římského či řeckého.

Prošedše primitivními dřevěnými dvířky — jako pro slepice — s neméně primitivním turnikétem — (jak by s podobnými pamětihodnostmi zacházeli jinde, na př. v Anglii, Německu, Francii, ba dokonce i v Rusku!) — mezi spálenými záhony neméně primitivního parčíku, jehož jižní flora (agavy atd.) marně snaží se učiniti pro cizince ze severu jimavým, ocitáme se pojednou — v ulici starých Pompejí. Sic ještě před vstupem do tohoto labyrintu malé překvapení osud nám přichystal, věda o našich dobrých srdcích, aby toho dosáhl, by nám té stroskotané kultury té hekatomby nelítostného boha nebylo tolik líto. Hýkání osla, pokřik zřízenců, pištivý, poplašný, trochu chraptivý soprán ženský tvořily zvukovou symfonii co doprovod k ději, jehož příběh lze vylíčiti velmi jednoduše.

V okolí Pompejí dějí se další vykopávky — k odvážení hlíny užívá se voziku dřevěných, vyšších sice, ale menších, nežli naše rumařské, s oslím potahem. Jeden takový vozík, tažený prý hloupým oním, ale pro chudinu italského venkova při té trpělivosti nezměrně důležitým dobytčetem, zajel příliš k okraji podkopané stráně a vůz střítil se s výše dolů, tálna za sebou poděšeného oslíka, kterého však nějaká ženština z lidu, patrně jeho paní — (»paní«, jaká to ironie osudu), oděná v cárech neurčité barvy, — chtěla zachrániti, mermomocí jej táhnuc za obojek nahoru. Zvíře samo se bránilo vší silou pádu a při tom pronikavě naříkalo v předtuše věcí budoucích, zřízenci hubovali na neopatrnost vozotaje v sukních, ženština něco pokřikovala svým chraplavým diskantem a při tom usedavě naříkala. Tato směsice tonů — turista po italském jihu se potuluiící, zná dobře tempo, tóninu i melodii podobných výjevů, k němuž materiál poskytuje živý temperament Italů — přivítala nás na prahu Pompejí a vyvolala — slzy nádennice a žalostné hýkání osla byly k tomu dostatečným důvodem — živou účast naši i ostatních cizinců, kteří té doby vstupovali s námi do úzkých ulic pohřbeného města — netřeba podotýkati, že mezi nimi byli také někteří Angličané dosti sic hubených postav obojího pohlaví, za to nesmírně tlustých Bedekru. Ale pomoci nebylo — nějak osla vytáhli nahoru, vozík s nákladem asi sesypal se do jámy — atrakce před námi byla tak mocna, že jsme konce výjevu nevyčkali. Ježto výjev se odehrával na stráni v pozadí za řadou přízemních pompejských domů a nebylo k němu z místa, na němž jsme stáli, přístupu, nemohli jsme zvířeti přispěti ku pomoci.

* * *

Pompeji, jehož obyvatelstvo před katastrofou páci se as na 20.000 obyvatel (což jest ovšem pouhý domysl), bylo as čilé obchodní město, jež sloužilo bohatým Římanům i za villegiaturu, ač mělo jen 2390 m. obvodu, přece skýtalo, jak dnešní zbytky svědčí, přepychu milovným pánum světa všechny radovánky, jimž byli v samém sídle císařství uvykli. Obec původně oskická byla pak pořečtěna a asi tři sta let před narozením Krista stala se kořistí Římanu, kteří ji pořímštili. Dnešní památky, divadla, lázně, chrámy i obydlí vznešených Římanů jeví už jen kulturu římskou se řeckými prvky v řeči, životě a duchu, a ovšem s příměsemi obyvatelstva menšinového. Když 5. února r. 63. po Kristu zemětřesení mnoho výstavných budov pobořilo, přistoupeno sice ke znovuzbudování pobořených budov, ale nežli novostavby zběžně prováděné ukončeny, zalila 27. srpna r. 79 láva Vesuvu Pompeji, Herculanum, Stabiae a jiné ještě obce kraje toho. Plinius starší, velitel římského loďstva, přistál tehdáž u Stabií a tu asi smrt nalezl. Asi většina obyvatelstva Pompejí se zachránila, ježto město bylo zasypáváno nenáhle, neboť nalezeno dosud při vykopávkách ani ne pul druhého sta mrtvol. Hmota, kterou bylo město zasuto, asi 7—9 metrů vysoká, skládá se ze dvou vrstev, spodní tvoří kaménky (lapilli), svrchní popel, jehož massa proudy vod slepena v celistvou horninu.

Vykopávky, k nimž první podnět dal Murat (1808—1815), děly se po tě se stálou státní subvencí a řídil je vskutku důmyslně Fiorelli. Třetina původního města, dosud vykopaná, rozdělena je v 9 okrsků (regiones), z nichž každý skládá se z komplexů stavení 4 ulicemi vroubených. Takové komplexy slují ostrovy (insulae). Do ulic ústí domovní dveře čísly opatřené. Po ulicích těch klackují se nyní státní zřízenci ve světložlutém stejnokroji s placatými čepicemi a čekají, kdo by si jich služeb k nějaké malé ochotě vyžádal, ovšem za manciu (zpropitné). Leckterou malou pozornosti toho dosahují, třebas nemají ani zpropitného přijímati, ani výkladu obstarávati, k čemu slouží zvláštní živnost průvodcu (guide), jež už buďto neapolský hotel obstará, nebo kteří v okolí pompejských ulic se potloukají a jako cizopasníci na turisty se lepí. Hovoří dobře italsky, spisovnou italštinou, kdežto v Neapoli vládne dialekt, kterému často ani rodilý Ital nerozumí; více méně špatně mluví francouzsky a ještě hůře německy. Obešli jsme se s dobrým italským průvodcem dr. Morlichia, kterého výrostci neapolští na nádraží »ferrovie circumvesuviane« za několik centimů (s obrázky) prodávají — ostatně i běžní průvodcové tištění, jazyka německého, mají dobré výklady i přílohy o Pompejích.

Vedle těchto duchů dnešních Pompejí potlouká se v zastrčených uličkách, v nitru méně významných dvorů a ledakdes za rohem hromada odrbů, kteří tajemným hlasem upozorňují, že je sice přísně zapo-

věženo nějaké starožitnosti cizincům prodávati, že však přece nabízejí »šťastně nalezený« kus mramoru, nebo krystallický úlomek sopečného nánosu — za několik niklových minci, a když vidí, že nejste zrovna žhaví do kupování, rádi se zbaví »minerálu«, kdo ví kde sebraného, za nějaké soldo, který jim vtisknete do ruky spíše ze soucitu k jich hadrům, bídě, jež jim zírá z očí, a z tísnivého pocitu nejistoty v mrtvém zákoutí, kde na vás jako brigant vystoupil, abyste se ho sprostili. Načež se vytratí, že vskutku nevíte, kam zmizeli.

Od východu k západu táhnou se hlavní třídy, zvané »decumani«, od severu k jihu běžící hlavní ulice slují »cardines«, ostatní ulice byly jako ve dnešním Chicagu a jinde číslovány ciframi římskými I. a XI. Pro orientaci obdržely všechny ulice dle těch zásad označení.

Domy jsou stavěny podobně z cihel a kamenů maltou spojovaných; v rozích bývají tufové kvádry. Sloupoví peristylií jsou z cihel štukem krytých. Půdorys domů je časem velmi rozměrný, ale při veliké členitosti římských obydlí připadá jen na některé významnější prostory více míst, na př. v budovách vznešených občanů ony komnaty, jež sloužily společnosti. Oken do ulic skoro není — zevně jsou domy holé. Všechen život soustřeďoval se do nitra domů, zde všechen smysl pro umění a krásu tryskal. Zde jsou ještě dnes fresky, jež by byly ozdobou kteréhokoli přepych milujícího milionáře. Při jednoduchosti základní barvy hnědooranžové neb černé spousty pestrých guirland, výjevů ze života, činnosti řemesel, obchodů, intimních výstředností s neobyčejnou plastičností, realistickou volbou barev a upřímností v aranžování výjevu upoutají na celé hodiny, že zapomínáte na celý svět — společnost vás opustí, jinam dychtíe, a vy stále stojíte před družinou amoretu nebo jinou památkou dva tisíce let starého a podnes životného umění. (Dokončení.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

EMANUEL CHVÁLA šedesát let. Nejutěšenější kapitolou naší kulturní historie uplynulého půlstoletí budou dějiny české hudby. Měla i ona své boje, prudké zápasy, celkem však přece vývoj byl tu klidnější a — skvělejší než na příklad v literatuře.

Mnoho dobrého způsobil vliv ciziny, která přijala českou hudbu ráda a s plným uznáním, mnoho také šťastná sudba, která nám dala vedle mistrů i oddané a horlivé apoštoly. Hostinský byl jedním z nich, Chvála je druhým. Padesáte let už skoro žije s hudbou a pro hudbu, decenia referuje o ní, soudí a vysvětluje, radí a pomáhá, brání a razí cesty. Stál věrně a pevně po boku Smetanově, byl ochotným a nadšeným rádcem Dvořákovi a budil porozumění pro Fibicha. Krátce, byl všude tam, kde běželo o umění vážné, opravdové, o skutečný pokrok. Jeho referátů je bezpočtu. Mnohé cenné služby prokázal Národnímu divadlu jako nezištný jeho rádce ve věcech hudebních. Při tom byl Chvála vždy mužem svého úsudku, nezkaleného stranictvím ani bázní z mínění jiných. Šel s proudem, ale nebál se také, opříti se mu. To je krásný rys jeho povahy a už proto zasluhuje úctu každého, kdo hledá za slovem především muže. Chvála dočkal se slavných vítězství české hudby, kterou tolik miluje; přejeme mu ze srdce, aby se těšiti mohl novým a novým jejím úspěchům ještě dlouhá léta. Je to žeň, kterou spolu přípravoval — mnohý klas vzrostl ze semene jeho setby. R.

DR. KAREL KRAMÁŘ. Padesátileti Dra Karla Kramáře poskytlo české veřejnosti příležitost k jakési revue našeho života národního za posledních dvacet let. Už tím vytčen význam Kramářův jako markantní osobnosti, které v rozháraných, obtížných a nejistých poměrech českých a rakouských připadá vůdčí úloha z nejdůležitějších. Postup českého národa k blahobytu a moci, zdržován uměle překážkami vnějšími i nesjednocenností a nedostatkem vytrvalosti v četných stranách politických, neděje se přímou čarou ani úměrně na všech stranách. Mnohé zůstává soukromému počinu, mnohé ve vřavě stranických zápasů uniká veřejné pozornosti. Český život ubírá se už řečištěm hodně širokým a je málo jednotlivců, kteří celý ten mohutný proud přehlédnou a kteří cítí v sobě dosti síly jeho směr říditi. Je k tomu třeba universálního vzdělání, širokého rozhledu, neúnavné činnosti a mocné iniciativnosti. Dr. Kramář tyto vlastnosti má. Je při tom neodvislý muž s jasně vytčeným cílem, k němuž kráčí vytrvale, nedávaje se zastrašiti beznadějnostmi okamžikových situací ani zlákati zdánlivými i skutečnými prospěchy osobními nebo strannickými. Dvacet let stojí uprostřed politického víru a dvacet let aspoň ještě může pracovati. Splní-li se jeho tužby, bude to prospěchem národa českého i všeho Slovanstva, jehož sjednocení kulturní a hospodářské jest jeho snem nejvyšším. Dr. Kramář s povýšeného svého stanoviska vidí život národa v celé jeho plnosti, ví také, že úspěchy politické nejsou závisly toliko od jednání parlamentů a přízně vlád, že základem jich jest vedle politického uvědomění a hospodářské potence i kulturní vyspělost národa. Proto věnuje i věcem uměleckým více pozornosti než jsme zvyklí, a činnost jeho v tom směru má proto své krásné výsledky, poněvadž poměr Kramářův k umění je opravdový, osobní. Tiše, za vydatné pomoci Dra Jaroslava Preisse, pracuje nyní Dr. Kramář na ideálním projektu umělecké a národopisné výstavy Slovanské v Praze. Energické jeho vůli a neúnavné snaze po-

daří se bohdá tato výstava, která může znamenati na dráze slovanské vzájemnosti veliký krok směrem ku předu.

DR. JOSEF FOŘT, český novinář, který se stal ministrem, dožil šedesátého roku. Nepřeskočil ovšem od redakčního stolu přímo do ministerského paláce. Byl tajemníkem pražské Obchodní komory, vynikajícím poslancem národní strany svobodomyslné, o niž získal si velikých zásluh již v dobách nejprudšího jejího rozmachu, tehdy, když takořka přes noc stanula u kormidla české politiky. Dr. Fořt již od let studentských pracoval pro ideu povznesení národohospodářského, a tato jeho práce i praxe novinářská i úřední dala jeho činnosti politické pevný základ a určitý směr. Byl tedy na svém místě odborník povolaný, když jako ministr obehodu vedl jednání o vyrovnání rakousko-uherské. Dr. Fořt je z těch českých lidí, kteří posici naši posíliti hledí novými myšlenkami a pokroku rovnají nové dráhy. Významné jsou v tom ohledu četné jeho publikace. Opustiv ministerské křeslo, neustoupil v zátiší. Pracuje dále s mladickou svěžestí; viděli jsme ho naposled horlivě činným v českoněmeckých smiřovacích poradách, pro něž vypracoval návrh nového zemského zřízení.

Za dob hlubokého úpadku parlamentarismu, zejména rakouského, není v politickém světě mnoho mužů té bystrosti duševní, hluboké znalosti životní a těch rozsáhlých vědomostí, jakými se honositi může Dr. Fořt. S těmito vlastnostmi a s důvěrou, které se v národě těší, Dr. Fořt bude míti ještě hojně příležitosti, vykonati pro Čechy mnoho prospěšného.

FR. S. PROCHÁZKA slaví 15. ledna t. r. padesáté své narození. Může v den ten s uspokojením hleděti na bohatou žeň své literární práce. Když r. 1885 vydal Jan Neruda v Poetických besedách jeho allegorickou pohádku P í s e ň o Č i n u, napsal doslova: »Redakce je přesvědčena, že do kruhu českých poetů uvádí sílu opravdovou, vyššího cíle sobě vědomou.« A další publikace Procházkovy ukázaly, že se Neruda v Procházkovi nezmýlil. Již P í s e ň o Č i n u svými lehkými, l i d o v é písni blízkými rythmy naznačovala, z jakých studní napájí se nejraději jeho poesie, a prokazovala i zvláštní sklon básníkův k allegorii. Oboji stalo se pro celou jeho literární tvorbu příznačným. Allegorií jest i jeho epos J a z y k (1895), allegorický smysl hledati jest v jeho H r a d č a n s k ý c h p í s n i č k á c h (1904), a v jeho nejobsáhlejším díle básnickém, v K r á l i J e č m í n k o v i (1906), pod rouškou moravské pověsti tají se mnoho z našich osudů národních, žalob i steskú do minulosti i přítomnosti. A duch i forma poesie národní nalezly v Procházkovi interpreta nad jiné povolaného a šťastného. Od nich odklonil se poněkud Fr. S. Procházka jen ve svých sbírkách R ú z n é z v u k y (1887) a B l e s k y n a h o r á c h (1893), poddávaje se vlivu moderní poesie světové, ale vrátil se k svému vlastnímu tónu v třech knihách svých P í s n i č e k (P í s n i č k y 1898, N o v ě j š í p í s n i č k y 1899, N e j n o v ě j š í p í s n i č k y 1901), které vedle H r a d č a n s k ý c h p í s n i č e k a K r á l e J e č m í n k a, jsou nejlepším, co vyšlo z jeho čilého pera. Nechť si i působil na Procházku snad příklad básníka Starosvětských písniček, že rozpomenul se na opuštěnou stezku, disposice pro tento druh i ráz poesie byly v Procházkovi již od počátku, jeho píseň zvonila již dříve notou lidovou v P í s n i o Č i n u a v básnické povídce N a ú r o d n é p ů d ě (1888), v Písničkách zazvučela jen struna ta ještě výhradněji a plněji. Vedle Písniček Quisových a Sládkových jsou nejlepší, co v genru tom máme v naší literatuře. Lehké a zpěvné, plné vtipu, humoru a čtveráctví jsou kytkou, kterou nasbíral básník, toulaje se ve vzpomínkách po mezích své rodné Hané, jejímž dialektem i písničky své přibarvuje. Thematičnost a allegorie zavedla dříve Procházku nejednou k suchostem, ale zde zazpíval si od srdce, volně a nenuceně, a proto došly jeho svěží Písničky tak značné obliby. Na této šťastně zase objevené cestě šel Procházka již dále k H r a d č a n s k ý m p í s n i č k á m a ke K r á l i J e č m í n k o v i. Ale H r a d č a n s k é p í s n i č k y nejsou již tak prosté jako P í s n i č k y. V písničkách o Hanácké rovině, o žnečkách a o hubičkách, o Loučanských sousedech, jablůňkách a lelujích mohl zazpívati bez obav a bez reservy, ale zpívati o staré české slávě a o staletých křivdách, nešlo již tak zhola. Procházka utekl se k oblíbené své allegorii a to většinou tak šťastné, že bylo v Čechách dobře porozuměno těm písničkám o šípkové Růžence, hlídané bajonetem, o sirém trunu, krkavcích na hradčanské věži, o fisku, hradčanských mordéřích atd. Byly uvítány obecnou pochvalou a dočkaly se již ne méně než d e v í t i vydání. Úspěchem takovým pochlubiti se může málokterá naše básnická sbírka. A brzo po té přišel Procházka s novým literárním činem — s objemnou epickou básní o K r á l i J e č m í n k o v i. Po dílech Svatopluka Čecha a Vrchlického je to vedle Č e s k é h o r o m á n u L e g e r o v a a Macharovy Magdaleny jediná epická báseň většího stylu, která se vůbec objevila v naší literatuře. A k tomu báseň zdařilá, která i přes jisté reminiscence (Göthe, Hauptmann) je originálně pojata, prováta dechem požehnaných lánů Hané, zpestřena symbolikou českých bájí a pohádek a zvyků a přece zase ryze moderní svou allegorií, svým odleskem našich národních i politických poměrů a nešvarů, na něž zvedá tu básník neúprosný bič posměšku a satiry. Oba proudy literární, národní i světový, které lze v tvorbě Procházkově stopovati, spojily se tu v jeden umělecky zladěný a dokonalý celek.

K dílům již uvedeným druží se ještě sbírka epigramů S e m e n e c (1906) a P í s n i č k y k o v á ř o v a s y n a (1908) s řadou vzpomínek z básníkova

mládí, nadšených slok vlasteneckých a nemnohých satir.

Na konec nesmí býti zapomenuto, že Procházka již po řadu let rediguje oblíbený časopis pro mládež »Malý Čtenář«, že dětem napsal několik pěkných knížek (Sluníčka, Šotci krále Holce, Lučina) a že osvědčil se i jako překladatel. Mezi překlady jeho vyniká zvláště mistrný básnický převod Hauptmannova krásného, ale nesmírně obtížného Potopeného zvonu.

Literatura česká má tedy nejednu příčinu, aby vděčně vzpomněla si autora Krále Ječmínka v den jeho padesátých narozenin a přála mu hojně zdraví a zdaru k další literární práci. —a—

Hermann Bahr: DĚTI, komedie o třech dějstvích v překladu Heleny Malířové. Poprvé na Národním divadle 23. prosince 1910.

Velká, smavá radost ze života vane z první scény. V zátiší alpského zámku, vedena jen svým citem, zasnubuje se 17letá (na tento věk však příliš »vychovaná«) Anna, 22letému hraběti Konrádovi, — beze všech formalit, bez každého souhlasu svého slavného otce, lékaře Scharizra, který právě odejel k operaci nějakého potentáta. Plna škádlivé milostnosti tato mladá »osvětářka« — (jak ji sluha Jakub nazývá) a demokratka v bujném rozmaru aneb, chcete-li impertinenci, dobírá si aristokratismus svého snoubence se všemi jeho směšnostmi (páni hrabata jsou v zřejmé nemilosti autorově), ale její srdce je celé jeho, byť i rozum stokráte volal ne a ne. Otcův návrat (hlášený trubkou automobilovou, jakž už jinak nebude) přerušuje toto milkování, sytě jemnou dialektikou a hlubokými, krásnými slovy. — Spokojen se svou operací »královského střeva« raduje se z mladosti svých dětí (z dávného »zvyku« také Konráda zove svým synem), laškuje s nimi, až náhle zarazí jej Aniččino sdělení o právě odbytém zasnoubení, které také Konrád již sdělil písemně se svým otcem.

Odporuje, ne z jednoho, ale z desíti důvodů nesvolí. — Avšak Anička nebyla by dcerou svého otce, kdyby povolila; zbožňujíc jej, chce mu právě silou své vůle — ba svého vzdoru — dokázati, jak ji vzorně vychoval. Jest proto marno všech deset důvodů proti sňatku, a nezbývá, leč odhaliti důvod jedenáctý — vlastně však jediný. A tím začíná druhý akt, plný originální síly dramatické, tím mohutnější, že pojednávaje o staré thesi drtí známou šablonu a otvírá nový svět myšlenkový — pravou anarchii rozkypělých citů dívčího srdce .. Scharizer svěřuje Konrádovi tajemství života. Konrád jest jeho dítě...

V následující scéně vrcholné malomyslný Konrád — doktor práv — přesvědčuje nyní sám opět Aničku o nemožnosti sňatku a jest nucen rovněž odhaliti pravou toho příčinu. — Ale tím vzplane její vášnivá láska v hořečný žár; plna vzdoru a bojechtivosti vysmívá se, zmámena žalem, překážce sourozenství. Což, kdyby to nebyli zvěděli — kdyby Konrád nebyl zbabělcem a byl by ji unesl ještě před strašlivým objevem — jak ho vyzývala? Pro ni neplatí žádný zákon ani psaný ani přirozený. Cit její, její láska, jsou jediným zákonem —

Tragickou scénou, až na hranici možného vystupňovanou, končí druhý akt — — Ale Hermann Bahr je svůj muž. Dívá se vesele do života — jeho moudrost je sladká — úsměvná a smírná — nikdy nezabolí do opravdy. A proto zaslzely-li jemnocitné dámy v hledišti nad zhrouceným štěstím milenců, zaslzí ještě v třetím aktu samou radostí nad duhou míru — či, přiléhavěji řečeno, nad — — komikou celé té tragiky. Neboť jako je od vznešeného k směšnému jen krok jediný, tak potřebujete tragiku prostě zdvojnásobit a výslednicí bude — — veselohra k popukání... Nejen p. dvorní rada Scharizer byl ve svém mládí »mnohostranný« — také starý pan hrabě Freyn zapytlačil si rád v »selském« revíru. — A neuhodli-li jste dřív — tož zajisté když v třetím aktu objeví se jako rozkošná figurka, urozený pan hrabě Freyn — s týmž vetem proti sňatku zoufalých dětí — víte, kolik uhodilo — to jest, že se vyrovnal s p. dvorním radou — — kompensando, — scil., že Anička je zase jeho dcerou, a že tedy nebude překážky, aby obě děti co nejrychleji padly si v náruč přece jako snoubenci — a aby publikum mravně (!) uspokojeno odešlo ke svým domácím krbům.

Tak anekdoticky končí these, jež zůstává stejně příšernou ve své pravdivosti od tragiky Sofoklovy až k sarkasmu Schnitzlerovu.

O její jinaké vyřešení také Bahrovi nešlo; stačilo mu provésti důkaz, že lze staré komedii vdechnouti nový svěží život a že dovede zahrát na všechny struny dramatické klaviatury stejně dovedně.

Premiéra byla očekávána s velikým napjetím již proto, že současně dne 23. t. m. přešla přes 21, pravím jeden a dvacet scén — prvotřídní luxus, jenž mohl býti štědrovečerním údělem jen Hermannu Bahrovi. A proto také její vypravení u nás bylo ve všech směrech brillantní. — Především Anička pí. Rydlové. Ne tak v první scéně, stopené v tóny měkké, laškující. Za to pro velkou scénu druhého aktu nalezla také velké, namnoze úchvatné tóny. Její děs nad odhaleným tajemstvím sourozenství s Konrádem byl pravdivý a proto také umělecky krásný. Škoda, že v třetím aktu — jediný tento ženský zjev v komedii — se sotva na jevišti mihne. — Vděčná role slavného lékaře Scharizra s novými životními liniemi, ale přece již v podstatě stará — nalezla výborného interpreta v p. Vávrovi; účinně sehrál p. Schlaghamer hraběte Konráda. — Režie p. Kvapilova jako vždy umělecký čin o sobě; zvláště nálada interieuru v třetím aktu, jeho stíny a světla, působila rozkošně. JUDr. —c.

Toto číslo vydáno 6. ledna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BÍLÝ ĎÁBEL.

Napsal JIŘÍ SUMÍN.

Stařec Nikefor všecek shrbený, maličký a seschlý cupal uchvátaně hrbolatou lesní cestou a jeho kulatá, šedá hlavička s vypouklýma černýma očima trhala sebou ulekaně se strany na stranu. Zdálo se, že to malá, na smrt uštvaná myška, pronásledovaná dravým ptákem, vběhla sem se širých zelených lučin hledati úkrytu. Cosi úděsného, ohromujícího nabádalo ku chvatu jeho sesláblé, ztuhlé nohy, zachvívalo drobným stařeckým tělem, chroptivě a nesouvisle dralo se na jazyk.

Teprve po chvíli, když les kolem něho zhoustl a koruny stromů utvořily nízkou klenbu nad jeho hlavou, uvolnil poněkud krok a malá, černá, uslzená očka rozhlížela se vyjeveně a žalostně.

Několikrát přejel čelo dlaní, jakoby se pokoušel v té ubohé, malé hlavě cosi spořádat a srovnat. Ale předivo myšlenek pocuchané starostí a strachem, zadrhovalo se víc a více. Ve zmatku a napětí prodloužil plačtivě tvář a tahaje se nemilosrdně za laluček levého ucha, spustil hlasitý nářek.

»Bože, zhřešil jsem,« mluvil trhaně tenkým šišlavým hlasem, »ale je tomu dávno a ty už na to nevzpomínáš. A jak by's vzpomínal, jsa nejvýš spravedlivý a milosrdný? Zpovídal a kál jsem se, jak na křesťana sluší a nebylo by záhodno, ani spasitelno, pochybovati o tom, že's veliký dluh můj milostivě smazal a zapomněl. — — Ale potřeboval jsem tehdy, abych zakryl svůj hřích a zamezil tak pohoršení — něco peněz. Bylo toho všeho všudy ne mnoho, ne málo, krátce řečeno dvě mizerné stovky. — Půjčil mi je Šalomoun Thukes na vysoký úrok. Lichva je hřích i nenávidím lichváři jak na křesťana sluší; ale tentokrát jsem výminečně ustoupil od svých zásad. Spřátelil jsem se se Šalomounem a jednou při víně začali jsme si tykat. Nezazlíval jsem mu vysoký úrok. Viděl jsem v tom pouze odměnu za jeho ochotu a mlčenlivost.

Žena postonávala tehdy a lékaři šeptali mi po straně, že vydrží sotva do vánoc. S lehkým srdcem podepsal jsem tedy Šalomounovi podlouhlý papírek těžkou svou rukou. Než se rok s rokem sejde, myslil jsem si, ženy tu nebude a pak se v Thukesem vypořádám. Nikdy jsem se nenadál, že tento nevinný, podlouhlý papírek stane se strašnou zbraní v ruce židově. — Rok s rokem se sešel a žena stála dosud za pultem klíče od zásuvek na břiše a drobné peníze v koženém kapsáři pod zástěrou. Ale bylo zřejmo, že stůně víc a více. Co jsem jí mohl vytýkat! Nechť si tu ještě pobude, řekl jsem si v duchu, proč bych jí toho nepřál! A opět podepsal jsem s lehkým srdcem nevinný, podlouhlý papírek těžkou svou rukou. Netušil jsem, že vylíhne se z něho jedovatá zmije, jež uštkne a otráví můj život — — —

O bože, bože, ty víš přece, že jsem tohle nezasloužil! Po celý život lil jsem svíčky ke tvé cti a chvále . . . Je pravda, že mi je lidé platili a že nebyly z čistého vosku, jak se sluší a patří, ale to už je takový světa běh . . . Ale svíce zapálená ke Tvé cti a chvále, což je to jiného, než planoucí modlitba? . . .

A já jsem jejím původcem!

A proto od té chvíle, co jsem pod nevinným, podlouhlým papírkem ucítil jedovatou zmiji, doufal jsem ve tvou pomoc . . .

Zatím čas ubíhal, žena stála dále za pultem s klíčí od zásuvek na břiše a s koženým kap-

sářem pod zástěrou. Postonávala. Co jsem ji mohl vytýkat!

Z počátku dělal mi podpis nemalé obtíže a starosti. Zřídka naskytla se mi před tím příležitost, abych vzal péro do ruky. A pak všecko se na světě mění. I ta písmenka jsou teď jiná, než bývala. A jsou to léta, co jsem se tomu učil! A tak není divu, že jsem stará písmenka zapomněl a nových dobře neznám. Můj podpis vypadal vždycky tak, že jsem se až ulekl. Trochu jsem se styděl, trochu jsem se i bál, co tomu Šalomoun řekne. Ale on byl vždy spokojen a plný ochoty. Během let vycvičil jsem se ve psaní ku podivu. A věci vzaly takový obrat, že podpisuji nyní podlouhlý papírek rukou lehkou a hbitou, ale — s těžkým srdcem.

Tak trvalo to, o bože, z Tvé nejvyšší vůle a dopuštění plných čtrnáct let. Zmije rostla a rostla. Má žena stála dosud za pultem s klíči na břiše a s koženým kapsářem po boku. Ale Šalamoun Thukes se na konec změnil: stal se chladný a odměřený. Poslední dobou přestal mi dokonce tykat. Mrzelo mě to a netušil jsem, že dočkám se věcí horších. Z počátku jen zdaleka nadhazoval, že by »ta věc« měla přijít do pořádku.

»Nemají strachu, pane Thukes,« povídám, »vždyť se známe, jsme přátelé.« — »A co, přátelé!« bručel. »Jací přátelé?« »Přítel pytel, kapsa strýc.« — Tak jsem ho slušně požádal, aby poshověl, vždyť za mnou nic neztratí. Řekl, že tedy poshoví, ale s tou podmínkou, že budu řádně platit úrok, aby dluh nevzrůstal. Jinak že vypoví celý kapitál. Věděl jsem, že platit nemohu, ale abych přece projevil ochotu a dobrou vůli, zeptal jsem se kolik jako ten úrok dělá. A tu vyřkl takový peníz, že jsem lekmutím udeřil hlavou do zdi, div se mi nerozštříštila.

»Nu, no,« povídá Thukes, »jen žádné hlouposti. Uvedou věc do pořádku a budeme zase dobrými přáteli.«

»Nu ano... ano!... — Nespal jsem po tři noci a začal jsem volati smrt. Ale pak jsem se uklidnil. Vždyť už jsme staří a dětí nemáme. Do smrti to nějak vydržíme a pak — co mi po kom? Ať si to žid sebere!«

Řekl jsem to Šalomounovi. Ale on se jen ušklíbl a neodpověděl.

To bylo před půl rokem. Ale teď je hůř a hůř! Z bývalého přítele stal se nelitostný upír. Pronásleduje mne, naléhá, hrozí. A zmije roste a roste!

Dnes vypršela poslední lhůta. —

Nu ať. Však my už se spolu nesetkáme na tomto světě. A tam, nahoře, už nás křesťany nedostanou židé do svých klepet. Tam budeme my věřitelé a oni budou našimi dlužníky.

Moje žena včera ulehla. Nevěří doktorům i dala si zavolat kartářku. Je to moudrá, znamenitá žena.

»Vy se už nepozdravíte,« povídá »vaše nemoc je smrtelná. Ale nelekejte se. Neumřete hned. Jak dlouho jste stonala chodíc, tak dlouho budete stonat ležíc.«

»Staň se vůle boží,« na to žena, »to přečkám ještě mnoho zdravých.«

»Rád věřím. Přečká i mne. — Klíče a kapsář má pod hlavou a za pultem stojí krámská. Dvéře jsou do kořán a postel stojí tak, že vše, co se v krámě děje, žena vidí a slyší . . .«

»Nepleť se mi do ničeho,« řekla s obvyklou dobrodušností »já si to povedu dále.«

Doktoři ujišťují, že je s ní konec, ale já tomu nevěřím. Říkají to už čtrnáct let. Kartářka dobré prorokuje. Je to moudrá znamenitá žena. »Přečká mnoho zdravých.« Zní to jasně, ale nikdo nezná celý smysl těchto slov. Skrývají v sobě co chápu pouze já. P ř e č k á m n e! — A pak ať si žije třeba sto let!

Ale Šalomoun Thukes bude napálen! Tak na něj dosud nikdo nevyzrál. Chtěl bych na okamžik procitnout z věčného spánku, abych viděl, jak se bude ošívat. Vyzrál jsem na něj a to je má poslední radost. Ale větší než radost je má bolest a hrůza, když pomyslím, že zítra neuvidím už slunce svítit.

O bože, smiluj se a vzhlédni na mě milostivě v této kruté chvíli . . .« (Pokračování.)

ALKOHOL.

Scéna z románu od R. J. KRONBAUERA.

(Dokončení.)

Lékař poradil,« pokračoval Herkules, »aby si teta vzala k sobě svědomitou ošetřovatelku. Stará paní nechtěla o tom z počátku ani slyšeti. Poradili jsme jí jeptišku. Uposlechla bez reptání. Ale na neštěstí jsme s volbou nepochodili. Jeptiška byla starší dáma, málomluvná osoba, která se posadila do pokoje a celičký den se jenom modlila. Teta byla tím nějak ohromena a zaleknuta. Byla zvyklá na ruch, na ustavičnou změnu, celičký den šuškala po dvoře a ráda si s lidmi pohovořila. Ve dvoře je několik ženatých osob, obdařených četnou rodinou. S těmi dětmi se teta něco naobírala. Byla jejich pravou matkou, pečovala o to, aby pilně docházely do

školy, dohlížela na ně, aby si čistě chodily a kontrolovala jejich školní úspěchy.«

»Skutečně znamenitá žena... jak pěkně se její obraz před mýma očima doplňuje a uceluje,« prohodila Aloe.

»Sám jsem se divíval, jak to ta stařena všechno zastane. Často a často rozběhla se za dětmi do školy a vyptávala se učitelů a učitelek, jak se děti chovají a jak prospívají. Běda tomu, na koho slyšela žaloby. Dovedla nabádati i trestati velice rozumným způsobem. Zvávala děti k sobě v neděli odpoledne, pohostila je kávou nebo čokoládou, vyptávala se, co potřebují, a všechno jim opatřila. I do města je brávala a u knihkupců a papírníků sama jim vybírala a kupovala, co právě bylo třeba. Kdo ve škole polevil, nebyl pozván, a to se neptejte, jak děti takovou pohanu těžce nesly.

Pozoroval jsem, že se teta octla s milou jeptiškou v nesmírných rozpacích. Je ženou zbožnou, jeptišku měla ve veliké úctě — ale její studenost ji otravovala život. Poněvadž jsme dobře věděli, že by se teta nedovedla odhodlati k tomu, aby učinila nějaké opatření, zařídili jsme to s doktorem sami. Jednoho dne milosrdná sestra nepřišla — bylo oznámeno, že se rozstonala, a že bude trvati několik neděl, než se uzdraví.«

»Vzali jste ovšem jeptišku jinou, že ano?

»Ne... a to proto ne, protože teta byla toho domnění, že jsme volili za ošetřovatelku jeptišku proto, aby ji připravovala na smrt. Zkusili jsme to starou, obvyklou cestou — dali jsme do novin inserát. Přihlásila se spousta žen, mladých i starých, ošklivých i hezkých. Vybrali jsme z nich ženu asi čtyřicetiletou, která měla několikaletou nemocniční praxi.

Myslili jsme, že máme vyhráno. Ošetřovatelka byla velice horlivá, svědomitá, a co hlavní, byla to náramně řečná osoba. To je pravda — bavila tetu znamenitě. Ale měla jednu velikou, nesmírnou vadu... pila jako starý námořník. Moje teta dovede výborně připravovati různé domácí likéry. V kredenci, jež stála v pokoji, sousedícím s ložnicí, byla celá kupa láhví, naplněných višňovkou, ořechovkou a podobnými domácími výrobky, jimiž teta svoje hosty ráda a štědře uctívala.

Jednoho dne si mne teta zavolala a pošeptala mi, abych ošetřovatelku pro něco poslal. Sotva, že se za ní dvéře zavřely, povídá stařena: »Podívej se do kredence a řekni mi, z kterých láhví je upito. Snadno to poznáš, poněvadž jsou tam jenom láhve, kterých jsem ještě neotevřela.«

Prohlédl jsem likérovou tetinu zásobárnu a zjistil jsem, že čtyři velké láhve jsou do polovičky vyprázdněny.

Referuji tetě, co jsem objevil.

»Tak... to jste mi vybrali čistou ošetřovatelku,« rozdurdila se teta... »pořád mně bylo divné, proč ta ženská každou chvilku odchází do vedlejšího pokoje. Cítila jsem to z ní, ale kdež by mne bylo napadlo, že mi chodí na moje likéry. Už bych ji nerada viděla... do tohoto pokoje už nesmí vstoupiti. Prosím tě, buď tak laskav, a postarej se o to, aby mi už ani na oči nepřišla.«

To byla s tou ženskou práce. Toho dne si patrně hodně přihnula, a živou mocí nechtěla se ze stavení hnouti. Chtěla mermomocí mluviti se starou paní, a byla by k ní také vnikla, kdybych ji byl v tom násilím nezabránil. Byla to ošklivá, bouřlivá scéna. Teta se strašlivě rozčilila, a tak se jí přitížilo, že jsme musili ihned zavolati lékaře.

Následovala dlouhá a důkladná porada, jaké učiniti opatření, aby se konečně staré dámě dostalo ošetřovatelky v každém směru vzorné. A tu jsem, slečno Aloe, si vzpomněl na vás.«

Aloe sepiala úžasem ruce na prsou a zvolala:

»Na mne? Kde, pro Bůh, bych nabrala já schopnosti k takovému úkolu?«

»Slečno...,« zvolal Herkules nadšeně... »není bytosti k tomu nad vás povolanější. Nepředstavujete si to hůře, než to skutečně je. Jste přece docela volná, svobodná, že ano?«

»To jsem... ale k úkolu ošetřovatelky je přece třeba mnohem víc.«

»Nemusíte se nikoho ptát, že ano?... Mohla byste nastoupiti ihned.«

»Trnu do opravdy hrůzou při pomyšlení, jak jste mohl připadnouti na podobný nápad. Uvažujte přece trochu o tom, co chcete podniknouti. Vaše tetička byla již dvakráte zklamána... a vy byste chtěl připraviti ji ještě horší překvapení?«

»Nerozumím vám. Jaké překvapení? Oč se jedná... o nic jiného, než opatřiti někoho, kdo bude se stařenou vlídně, laskavě zacházeti. Umíte čísti, umíte psáti... tu a tam ji něco přečtete, něco vám bude diktovat, podáte jí lék, vynasnažíte se, abyste jí ve všem vyhověla... a to vy všechno dovedete, jako málo kdo jiný...«

»Bože..., věřte, s vámi je potíž. Vy buď nechápete, nebo nechcete chápati... a mně je stydno a trapno, mluviti právě o tom, o čem bych se velmi nerada zmínila..«

»Prvé jste si přála, abych mluvil jenom to, nač myslím... teď vás o to prosím já.«

Aloe si povzdychla, podívala se na něho a bolestně se usmála.

»Vy jste zvláštní člověk... Přiznávám se, že právě ta vaše čistota, ta vaše důvěřivost to byla, která na mne učinila hluboký dojem. Věřím vám a vidím, že se nepřetvařujete. Proto je mojí povinností, abych byla upřímnou. Vaše nabídka je pro mne nesmírně čestná a já vám za ni vrouc-

ně děkuji. Ani nevíte, jak jste mne dojal. Je mi z toho všeho, co se stalo, do pláče. Tak krásně se mnou už dávno nikdo nemluvil. Ale vidím dál, než vy. Jen dobře rozvažte, co chcete učiniti. Dejme tomu, že bych řekla: ano. Nastoupím, uváži se v tu povinnost, které se nikterak nelekám... a víte, co se stane za několik dní?

»Co by se mohlo státi? Promiňte... řeknu špatný vtip, ale řeknu ho, poněvadž mi právě napadl.. vy přece nebudete choditi tetě na ořechovku.«

Aloe se jenom pousmála.

»Stane se, musí se státi něco mnohem horšího... vaše tetička se dozví, jakou mám minulost, jaké děvče jste posadil do toho čistého, vonného ovzduší, a teď si představte, co bude následovat. Mne ovšem nebudete ze dvora vyháněti... ale toho pokoření můžeme zustati všichni ušetřeni — vy, vaše tetička i konečně já.«

»Jste velice na omylu, slečno Aloe, myslíte-li si, že by mohlo vubec k něčemu dojíti. To všechno si vezmu na starost já... Svolte.. všechno ostatní už zařídím.«

»Vidíte tam ten zelenavý domeček?«, zeptala se najednou Aloe.

»Ano... vypadá jako dětská hračka.«

»Tam bydlím. Jsem doma... podívejte se laskavě na hodiny, jak je pozdě.«

»Je deset hodin.«

»Rozejdeme se... udělejte mi to k vuli a vraťte se. Mám pořád divnou úzkost v sobě, že budete míti k vuli mně nějakou nepříjemnost.«

»A co mi odpovíte?«

»Nemohu vám říci ani ano ani ne. K prvnímu se nemohu odhodlati, ke druhému nemám odvahy. Doufám, že mi rozumíte, třeba sama dobře cítím, že se nevyjadřuji tak, jak bych si přála.«

»Vždyť není třeba, abyste odpovídala ihned. Rozmyslete si to dobře, všechno uvažte, a podle toho jednejte. Přišel bych dnes odpoledne...«

»Ne... dnes ne... přijďte, chcete-li zítra.«

»A proč ne dnes?«

»Vím, že nebudu rozhodnuta. Tušení mi praví, že se jedná o velikou věc.«

»Dobrá...« řekl Herkules, jenž se v tu chvíli zarděl až po vlasy. »V osm hodin večer půjdu do kavárny a zůstanu tam až do osmé hodiny ranní.«

»Proč? Co to má znamenat?,« řekla Aloe, jež zbledla jak křída.

»Abych měl jistotu..«

»Jakou jistotu?«

»Že tam nepřijdete...«

Podala mu ruku, bolestně se na něho podívala a rychle odešla.

Stál tu jako solný sloup a díval se za ní, až zmizela v zelenavém domku.

Zapálil si doutník a volným krokem, jinou cestou, oklikou vracel se do Prahy. Zastavil se v zámecké zahradě, napsal psaníčko a po chlapci je poslal.

Napsal pouze:

»Do kavárny nepůjdu... zítra o třetí hodině odpolední si přijdu pro odpověď. Přijedu naším vozem.«

Druhého dne stál Herkules na místě, na kterém se včera s Aloe rozešel.

Za minutu vyšla ze zelenavého domku Aloe.

Podali si ruce a chvilku mlčky stáli proti sobě.

Herkules mohl na ní oči nechat. Aloe vypadala jako kytička. Měla na sobě prostinké šaty, jež ji znamenitě slušely. Měla vubec zcela jiné vzezření. Všecinko bylo na ní jiné, nové.

»Byl jsem včera u tetičky«, řekl Herkules a při tom se mu hlas třásl... »všechno jsem jí pověděl. Dlouho se na mne pátravě dívala. Konečně řekla:

»Stonala víc, stonala hůř, než já... chtěli se uzdravit, ať přijde. Přijmu ji s otevřenou náručí — přijde-li, je to pro ni dobré znamení. Konala jsem dobré skutky po celý život.. udělám i tenhle, třeba jsem byla jednou nohou v hrobě.«

Políbil jsem jí ruku. Pohladila mne a zeptala se:

»Je hezká?«

»Je krásná.«

»Je zkažená, nebo jenom klesla?«

»Padla, ale zvedla se.«

»Jak to víš?«

Vypravoval jsem, co jsem se dověděl.

»Od koho?«, zašeptala Aloe.

»Od Kavelce — potkal jsem ho včera několik minut na to, když jsem vyšel ze zámecké zahrady. Šel patrně za vámi. Zarazil se, když mne spatřil, jízlivě se usmál, a z čista jasna začal vypravovati o vás.«

Všechno jsem stařence řekl, ničeho jsem jí nezatajil.

Zase jsme dlouho seděli a slova nepromluvili.

»Napiš milosrdné sestře,« řekla po chvíli, »že prosím, aby zase přišla.«

Udiveně jsem se na ni podíval.

»Poslechni... napiš, aby přišla již zítra.«

Sedl jsem ke stolu, napsal dopis, zavolal šafářku a nařídil jí, aby psaní odnesla do kláštera.

»Pojď sem,« zavolala mne teta... »sedni si blíž...«

V jejích očích bylo v tu chvíli mnoho lásky.

»Ty ji máš rád, viď?«

»Mám... hrozně rád ji mám.«

»Tak ji přiveď.. děj se vule Páně.«

Aloe sklonila hlavu. Slzy vyrazily jí z očí a zalily celý obličej.

Herkules zapískl. Z uličky, vedoucí k Havránce, vyrazil venkovský kočár.

Herkules a Aloe vstoupili do povozu...

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Co platný ducha však jsou malomocné vzdory?
Co platný hrdinné jsou duše zápasy?
Na konec přece jen se tělo přihlásí.

I přihlásilo se. Jan upad do nemoci.
Měl v údech stěží jen už sílu oné noci,
by zavřel dílnu svou, by dovlekl se v byt,
a na domovnici by mohl zazvonit.

Ta přišla, ujala se vlády v jeho bytě,
a ošetřovala jej věrně, jak své dítě.

Však nemoc dlouhý čas se vlekla přece jen
a rostly výdaje. A přišel v posled den,
kdy prostě řekla mu, že prázdno v pokladnici.

Jan netečně k ní vzhlédl, jak kdyby chtěl jí říci:
co mně a tobě jest, ó ženo cizí mi?

Tak v Mont de Piété šly s věcmi jinými
pak jeho koberce, ty perské krásné kusy,
jež kdys tak míval rád a jež se dnes mu hnusí,
šly jeho obrazy a spousty antikvit,
jež s láskou shledával. A za čas celý byt
zel chudou prázdnotou. Ten byt, kdys tak mu drahý,
kde družný hořival kdys krb, tak teple vlahý,
kde o n a sedala! Jak chladný nyní byl!
Chtěl zemřít, volal smrt. A přec se uzdravil.

Moh ovšem uzavřít hned nové smlouvy skvělé,
moh pro stát pracovat i pro nakladatele ...
však odmít. Odmítal, i když už téměř hlad
se za ním po špičkách a zákeřnicky krad.

Po týdnech choroby, po dlouhém práce čase,
v den listopadový si vyšel v Paříž zase.
Šel jako omámen a jako bez cíle,
Ne oči, paprsky a světlem opilé,
to vedly jeho krok, však srdce rozbouřené
jej vírnou Paříží vždy dál, vždy dále žene.
Až náhle — dlouho šel či záhy došel as? —
před jejím domem stál. I vešel, ač se třás,
a sluhy nového se po domu ptal paní.
Jen pána sluha znal. A pousmál se mlaní.
Však po té řekl vše, co vubec znáti moh:
Že Aumal vrátil se, že je to čertův hoch,
že přišel sešlý, zdrán ... a ona že šla za ním,
s bolestným ve tváři jen tichým pousmáním.
Pan markýz nadarmo ji zadržeti chtěl,
ji darmo varoval, jí pomoc nabízel,
Šla chuda do světa a neví se teď ani,
kde meškà nešťastná a ubohá ta paní.

Kde meškà? Chorobně si opakoval jen
a nečekaje dál, z vrat tiše vyšel ven
a znova Paříže jal blouditi se shonem.

Ó, kterým vyzvánět to jemu budou zvonem,
až záhy v Père Lachaise jej k spánku povezou?
tak v duchu zeptal se, když mocnou hymnou svou
sbor zvonů pařížských se rozhlaholil kolem.
Však hned si tiše řek — řek klidně a ne s bolem:—
nebude zvonění, ni hostí smutečních,
bez hluku, bez pompy, jak zvykl, půjde tich,
by v šachtě chudých kdes klid našel po všem shonu.

Však přec jen jímala ta svatá hymna zvonu!

Tak v Praze z večeru jich hlaholíval hlas,
když za Petřínem kdes již rudý západ has,
kdy, hladov po kráse, on smutně bloudil Prahou,
tou svatou, nádhernou a velebnou a drahou!
Jak mohl odejít? Jak mohl nevidět,
že plný krásy jest i domácí ten svět?
Moh šťasten býti tam.
A přece nelitoval!

Tak vešel v dílnu svou. Dech samoty jej ovál,
i stanul mimoděk, než koltru rozhrnul,
jež dílnu dělila mu v dvojí rovnou půl
a dílo halila. Noc tichá, mlčelivá
zas v okna zvědavým se temným zrakem dívá,
a srdce bouřlivě až v krku bije kdes.

Však odkud vůně ta? Kol voní, voní bez ...
ó, parfum Maryin! Zda možno by to bylo?
Či přišla podívat se na jeho snad dílo
v čas jeho nemoci? Má klíče dosavad.
Ó, jistě byla tu; šla rozloučit se snad.

Sáh rychle po šňůře .. však znova váhá, stojí ..
pak trhl nervosně a odkryl sochu svoji.

Své vlastní bělosti jsouc září oblita,
hle, světlá, nádherná tam temnem prokmitá, ...
však černé skvrny dvě se temní v jejím klíně.

Co je to? Překročil kdos vskutku práh té síně?

Stisk knoflík vedení a mlékových lamp zář
jej oslnila tak, že zakrýt musil tvář.
A když pak odkryl ji a oko zvyklo jasu,
zřel v klíně sochy své dvě rudé růže v žasu.

(Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Večer mi, že mě někdy taková zlost popadne, že bych po ní praštil, co v ruce držím, na krk šlápnout jako štíru bych jí moh — haž se třesu celej, dyž mě to pustí ha vidím, jak lehce by se mohlo stát nechcestí — včera sem rači vod ní hutek, ani bys nenhád, de sem hul.« — To už jeho hlas se ukliďňoval, ulevil si, vypovídal a do své míry přicházel.

»Viděli sme tě s Dodličkou, jak chvátáš někam na samou noc jako by tě paty hořily. — Myslili sme, že snad ke koláři nebo ke kováři na hejtu.«

»Nešel sem, na hejtu' — co by si lidi vo mně pomyslili v senoseči hejtovat — lidom sem na voči jit nechtíl — buli by na mě poználi všecko, tak sem do polí běžil, vokolo Mrázne rymínka k Dobří ha přes Ždíry demu — jak se vracím po Klenčí — vidím, že hu Hausnerů v hospodě mají ještě světlo, vokna vorevřený, zpívají tam, ha mně jako za svobodna zachtílo se najednou písniček ha piva.«

»Tobě, žinatýmu člověku?« podivil se Hadam a teprve teď si všiml, že bratr má dosud od včerejška sváteční vobleč na sobě.

»Nediv se, dybys vězíl v mý kuži, nevím, co bys vyváděl. — Tak sem si tám popjil i zazpíval, zapomíl na všecko na světě ha dobře mi bulo. V sadu pod stromem sem se vyspal ha ráno rovnou tě zbudil, jen abych jí vídět nemušel,« znova — mysle na ženu — čertil se Martin.

»Bude tě hledat,« lekal se Hadam.

»E ha nebude, ta mě jistě vyčíhala, dyž sem v noci vrávoral demu i dyž sem tě ráno budil, ta má spaní jako kočka. Horší je, že si musím napřed zklepat kosu, je tupá jako poleno, sik sem s ní jetel.« To už bratří prošli lesní lem a jako u zeleného jezera stanuli na pokraji louky. »Praštěnek není škoda,« řekl Martin, »hale to druhý muší delu.« Shodil lajb, s krku šátek odvázal, střevíce i punčochy zul a už na zem k nízkému pařezu usedl. Několika ranami zarazil do něho babku a stejnoměrné fukání kladívkem ozvalo se lesem. Hadam prosekává sám první hlavní řad.

»Bože, jen haby mě žádnej neslyšel,« myslí si Martin, »ta hanba, přijít ráno na louku, ha teprv kosu klepat — to jakživ žádnej neslyšel, mezi lidi bych se vokázat nesměl, co bych smíchu všude hutržil,« a bije do kosy jen už aby byl hotov. Po Hadamovi očkem šilhá a vidí, jak mu to jde, tráva křehká jako salát lítá od kosy a Hadam seče jako by perem po papíru psal. Chyba! Falešně klepl Martin, kaz kose ndělal, vyklepat ho musí a darmo se zdržuje. »Proč koukáš, kam nemáš!« plísní se a chybu pozorně napravuje.

»Už sem hotov,« konečně vykřikl a jako jelen vyskočil. Nasadil kosu, kosířem na kosišti ji utáhl a rovnou k Hadamovi. »Pusť mě napřed,« poručil a dal se do seče. Jakživ nikoho Hadam tak síct neviděl. Kosiště praskalo, kosa syčela jako vzteklá, tráva chrupala a hrnula se jako zem za pluhem, opozdění ptáci a spící zajíci sotva prchat postačili z teplých hnízd a pelechu.

»Martine, strháš se,« napomíná ho Hadam. Martin nic.

»Martine, povol, strháš i mě.« Martin zase nic.

»Martine, strháme se!« A když Martin pořád nic a nepovoluje, rozpálil se Hadam, ani slavka víc nepromluvil, ale přemyjtit se nedá, nad ním Martin nevyhraje. Hadam má kosu hadovku, kosiště březové, brus hořický a k tomu sílu nejmíň takovou jako Martin. Jen rozpálit se musí a už se rozpaluje. Naostřil a dal se za Martinem. Při druhém řadu už viděl před sebou jeho bosé paty.

»Martine, pozor na paty,« vesele zavolal, Martin se ohlíd a skutečně vidí Hadama v patách. Tak sečou a sečou, slova nepromluví, jen rukama se rozhánějí, kosami mávají, stín se krátí, k lesu utíká, na hřbety už slunce jim hřeje.

»Ptáci snídají,« povídá Hadam, »pudem teky,« a jako dítě poslouchá Martin. Z kapsy své šerkové kazajky vytáhl Hadam krajíc chleba jako klín veliký. Rozlomil ho a větší půl podal bratru.

»Ty si šel dnes na seč jako k muzice —« usmál se při tom, lehaje k Martinovi do stínu lesa.

»Vidíš i ten boží dar máte chutnější; my ho máme jako brus, ha to všecko tím jejím chvátáním, vlastní máma se muže humluvit, aby počkála, že těsto není vykynutý, pec rozpálená, hale všecko marný, z díži muší ven a šup s tím do pecí — ajf je to jaký je.«

» I to tě jenom tak bere, máš dnes vostrej kámen, pivo tráví — ha kus díla sme hnž hutrhli,« zamlouvá to Hadam a zálibně se dívá po pokosené louce.

Pěkně se sekalo, ještě pěknějš se odpočívá. Les voní smolou, louka voní květem, země voní prstí a vzduch příjemně chladí spocená těla.

Leže to neposečem,« myslí Martin a poslouchá. To v Klenči zvoní na mši — je ráno půl sedmé.

»Tak, alou znova do toho,« chápe se kosy Hadam, tahá brousek z toulce a ostří.

Martin ulevil, nevědomky polevil a seče zas jako jindy. »Už se vybláznil, louka to vodnesla,« pod kuží se směje Hadam a vyhovuje bratru. Než se nadějí, studánka tu a z ní jako šňůrečka stříbrná vyskakuje a cestou si prozpěvuje potuček.

»Hale sekáči sme,« usmívá se Martin hledě na ježaté řady posečené trávy — »řect někomu tuto že posikli dva lidi do svačin, žádnej nehuvěří — táta dyby nás tak viděl — radost by mil!«

»Toť — ha jakou — tuta louka přirostla mu k srci.«

»Ha ta Manka má nechčasná dynuje ha dynuje, abychom se i vo tuto louku rozměřili, nás že je do práci víc, vás míň, že se na vás dřít nebude — jistě proto její táta za máma nepřišel ha poslala ho rači jinam — snad do Rosovky síct.«

»Louku rozdělit — Martine — jak bys tuto moh chtít? Víš přece, co táta říkal. Ta louka má bejt na věčný časy společná památka, že voba náše dvory i rody jedno bejvaly.«

»Dyť se to nestane!« usmívá se vítězným úsměvem Martin.

»Hale v tom má pravdu ha je to spravedlivý, dyš se dělíme na půl vo píci — dělit se i vo práci —« myslí Hadam upřímně.

»Strejčku Hadamuc,« rozlehl se v tom dětský hlásek lesem.

»Kostelníkuc teta vám zkazuje, abyste šel hned demů.«

Posliček vyřídil poselství a se žbánkem na jahody zmizel v lese. Kostelníkuc teta je v Klenčí daleko široko hledanou porodní bábou a když pro Hadama na louku vzkazuje, jistě se doma něco děje.

»Pudem za kmotry,« usmívá se Martin. Ale teď zas Hadam nic. Upaluje ke Klenčí, jakoby mu hlava zapálil a než domů přiběhl už jich bylo o jednoho víc.

»Máme chlapečka jako houkropečka,« chlubila se mu krejčová hned ve dveřích.

V.

»U stromečku« za stolem sedí Martin Porazil a pije. Tři dni už tak v hospodě sedí, tři dni pije a čím víc pije, tím větší žízeň cítí. Sena se sečou, suší, do stodol svážeji, a Martin v nejpilnější seči pije. Celé Klenčí to ví a nic se tomu nediví. Stala se neslýchaná věc.

»Štyrycet let sem bábou, hale tuto se mi nestálo,« vykládá podle pravdy kostelnice, »ajf sem koho chtíla vo kmotrovství požádala, každej šel, ha tu takovou svatou službu bratr bratru vodepře.«

»Rači s vlkem žít pod jednou střechou, než s tou zlostnicí,« zvedl po dlouhém mlčení Martin těžkou hlavu, překlopil do sebe sklenici dnem vzhuru, udeřil na stul a poručil: »Tak ještě jednu!«

Výstřel se v tom ozval. Jakoby zrovna Martina střelil, vstal, zapotácel se a za hlavu se chytil. »Huž dou ke křtu — střílí chlapečkovi, z pistulí chasa střílí, aby se na vojně i doma žádnýho nebál, kurážnej muž aby z něho bul — muj táto zlatej, má matko drahá, cák tomu v hrobě říkáte? — Šenkýři, nalí, nalí, ajf ten voheň v sobě huliju!«

»Pusť už to z hlavy!« chlácholí ho šenkýř, »pověz mi, proč Manka nechtíla jít za kmotry — hulevíš si ha zas bude dobře.«

»Povím, co bych nepověděl — ač je to hamba povídat. My huž nikdyž křtít nebudem — řekla Manka — tak nač si outratu dělat, dyž nám to vod Hadamu nebudou moc voplatit.«

»Zatracená ženeká!« zaklel teď sám šenkýř.

»Kolébku, co mě v ní kolíbali, pod kolnu vynesla, na špalku rozsekala, ha v kamnech spálila — darmo prej překáží!«

»Krk ji mrše zakroutit.«

»Počkej, šenkýři, ještě to není celý.«

»Co ještě?«

»Na punebí se vodstěhovala ha se mnou nelíbá.«

»Ha, proč tuto všecko, prosím tě?«

»Haby prej Martínek bul jednou nejbohatší chlapec daleko široko.«

Mezitím chodila doma Manka s hlavou ovázanou a po těle byla samá modřina. Martin ji natlouk poprvé, ale tuze. Kdyby sama neměla sílu jako kůň, a nebýt táty a mámy, kteří mu dceru z rukou vyrvali, byl by ji ubil. Zamknout ji před ním musili, a on dvéře vyvrátil. Štěstí, že zatím oknem vyskočila a utekla pryč. Boží dopuštění strhlo se u Martinu. Rozzuřený sedlák jako býk roztřískal v senci všecko na padrť, i sudeň s nádobím a střepů a třísek ze všeho nadělal — potom šel a pije teď, jako duha pije a přece opilý není, ponze podnapilý. Teď pije sám, ale večer piji i jiní a on platí. »Propijem, co by nás kmotrovství stálo,« křičí a napáji všecky řadou.

A zase ozvala se střelba. (Pokračování.)

FEUILLETON.

DVAKRÁTE POHŘBENI.

Vzpomínka z Pompeji.

Napsal DUCHOSLAV PANÝREK.

(Dokončení.)

Vstoupivše vchodem (vestibulum) do obydlí, octáme se v a t r i u, prvním dvoru, buďto krytém střechou do nitra dvoru skloněnou, nebo s 4 sloupy ve 4 rozích, anebo řadou sloupů do čtverce. Do atria ústí malé místnosti, jež sloužily za ložnice, zásobárny atd. Světlo přicházelo do atria s hora, čtvercovým otvorem ve střeše, jako bývá v našich arenách. Ježto do atria pršelo, je pod touto volnou prostorou ve střeše nádržka, odkud odváděna dešťová voda do cisterny. Za ním stojí mramorový stul s nohami na způsob lvů polovztýčených. K atriu přiléhají dva otevřené, pečlivě vyzdobené prostory se sochami předků. Uprostřed zadní strany atria počínal salon (»tablinum«), proti atriu otevřený, který od pozadí domu bylo lze odděliti záclonami. Pudu jeho tvoří umělecké mosaiky, stěny jsou zdobeny pěknými malbami — i u nás v měšťanských rodinách do t. zv. salonu dávají se nejlepší kusy nábytku, obrazy atd. (někdy také na kanna zavařeniny, čehož Římané nečinili). V salonu byly přijímány návštěvy. Z tablina vedla chodba do druhého dvora, v němž se soustřeďoval intimní život rodinný. Uprostřed prostoru sloupořadím vroubeného byla nádržka s vodometem nebo zahrádka — dnes možno je, pečlivě udržované, spatřiti ve mnohých lepších stavenich Pompejí. Sem ústily dveře komnat členů rodiny, ložnice a jídelna. Při zadním obrysu bývaly někdy dvě otevřené hovorny a ještě jedna slavnostní jídelna, též kuchyně.

Velkolepější domy mají vzadu ještě zahradu. Vzadu byl východ z domu.

V hořejších prostorech, kam vedly schody, obyčejně úzké a nepohodlné, spaly služky a sluhové, ženští členové rodiny, otroci; také tu byly jejich jídelny. Na venek obráceny byty nájemné.

Všechny stavby pompejské nepocházejí z téže periody, jak dle staviva lze určiti. Nejstarší jsou z vápence, pak přišla perioda šedého tufového vulkanického materiálu stavebního; poslední perioda stavěla z kamene a cihel, na veřejné budovy z travertinu a mramoru, povrch kryl štuk. Spodina komnat tvořena byla mosaikovými kaménky, bílými, šedočernými, zelenými, karminově hnědými, z tvrdých jemnozrnných hornin na čtverečky a hranoly obratně sekaných, z nichž sestavovány místy pěkné obrazce. Ulice dlážděny lávovými balvany.

Jak zdobně později vnitřek hlavních místností, zvláště salony atd. malovány, ukazují ještě podnes zachované některé stěny — větší a pozoruhodnější skladby přeneseny do neapolského národního musea, náležejícího k nejpamětihodnějším celého světa.

Prošedše za několik hodin většinu významnějších i méně významných budov a interieuru, usedáme k doplnění svých představ na přerážený a povalený sloup ve »forum civile«, abychom z německých a vlašských průvodců na plánech a diagramech ucelili si obraz. Jiní cizinci chvílemi následují našeho příkladu. Zde je příležitost podívat se na zásoby, jež nám do starých neapolských novin zaobalili v hotelu na cestu. Rozprávíme, žertujeme, kritisujeme — co chvíli nějaká mrštná ještěrka mihne se po dláždění, aby střelhbitě skryla se před pronásledovatelem, jenž by si ji rád z blízka prohlédl, do nejbližší štěrbiny kvádrů. Po chvíli jiná ji vystřídá. Revidujeme, co jsme již viděli a co ještě spatřiti záhodno. Forum civile, chrám Apollonův, Jovišův, Genia Augustova, Isidy, Macellum (trh s potravinami), bursa (budova Emmachie), thermy, domy Pansův, chirurgův, což mě jako pozdního kollegu zvláště zajímalo — tenkráte někteří chirurgové těšili se asi velkému blahobytu — Salustiův, Marca Arria Diomeda, Meleagera, tragického poety, Cornelia Rufa, Holconia, Lucretia, Vettia a nevím již kolika jiných, zkrátka chrámy, paláce, obchody, tržiště, dílny živnostníků, ale i divadla a jiné veřejným účelům sloužící památnosti. Zbývá ještě museum, amfiteatrum a — hřbitov.

Hřbitovy jsou všude, ve všech zemích a ve všech dobách, nejvěrnější obraz zašlého žití, jeho poměrů sociálních i individuálních. S velkým očekáváním zašel jsem branou vedoucí k Herculanu na Strada dei sepolcri — cestou hrobů. Hrobky polosesuté i všelijak jinak poškozené, ale také i zachovaná pěkně mausolea, náhrobky s nápisy po obou stranách cesty hrobů se táhnou. Odpočívají tu slavní občané pompejští, jimž úřady nebo město zřídilo poslední odpočinutí. Čestné odznaky, na př. křeslo na hrobě Calventia Quieta, výklenky pro urny na popel pozustalých, reliefy, architektonicky zajímavé výzdoby pro muže, ženy i děti, znamenité i prosté, aristokratii tehdejší, libertiny a otroky, pro nejpřednější úředníky, tribuny, praefekty, aedily atd. Poprsí zesnulých na jedněch, reliefy, symboly, na př. loď na moři co symbol koloniálního obchodu nebožtíkova, i kus vděčnosti místy nalézáme, kde mausoleum zřídil svému bývalému pánu nebo paní otrok propuštěný neb otrokyně — Naevoleia Tyche své paní Julii Naevolei. Některé hroby pocházejí z doby římské kolonie, jiné z dob republiky. Zvláštním dojmem působí hroby na způsob oltáře nebo hrobky s mramorovými dveřmi. Dle zvláštností některé hroby obdržely jméno, dle něhož v jednotvárných, lámanou řečí pronášených výkladech guidu, jimž chvílemi naslouchám u kolemjdoucí karavany, figurují. Cize nám dnes už zní dustojenství starého národa, jména úřadu i tituly, rodová jména, nápisy prozrazující ustanovení úřadu, které tenkráte ještě »jednaly se souhlasem lidu«, a přemítáme, co který úřad znamenal. Místy čadí cypříše smutnými plameny k nebesům, jako nad čestným křeslem Gaia Calventia Quieta, který zbudován zasloužilé-

mu úředníku »se souhlasem lidu« dekretem decurionů.

Mezi ženskými hroby nebo zakladatelkami hrobek budí rozpomínky na latinskou a dějepisnou četbu kvintánskou až oktavánskou, ač — nelze popříti — zvuk některých zní cize a teprve nápis těžce přeslabikovaný nebo ve vlaském průvodci zitalisovaný vysvětlí nám, že toto ženské jméno (Alleia Decimilla) patří kněžce Cereřině, jež náhrobek postavila na paměť svého muže a jeho syna, jenž již v 17 letech, když zemřel, byl decurionem. Škoda, že nelze v těch starých náhrobcích čísti diagnosy jako na našich hrobech z fot grafií neb nápisů (N. N. zemřel za cholerové epidemie r. 1866 a pod.), nebo jinde, kde nápis zvěstuje, že tu »v pánu odpočívá« Mamia, dcera Publiova, veřejná kněžka, které bylo dekretem decurionů vykázáno zde místo pohřební.

Co si bude mysliti člověk, až po 2000 letech bude blouditi našimi hřbitovy, zbude-li z nich něco?

Místy — zdá se — měly jisté rodiny pro sebe celé hřbitovy zdí ohrazené, na př. Istacidia a »celý ten rod«.

Dojímají hroby dětí — dva nápisy je prozrazují, na př.:

N. VELASIO GRATO VIX. ANN. XII.

t. j. vixit, žil — —

nebo ještě zajímavější:

SALVIUS PUER VIX. ANNOS VI.

pro 6letého hošíka Salvia.

Který as neduh sklátil v tom zázračném nebi klučíka v předčasný hrob?

Není tu hrobů, dávno se slehly a splynuly s matičkou zemí — jen veliká písmena nápisu pěkně zřetelně ještě dnes čitelná zbyla...

Zvláštní pozornost vzbudí několik hrobů, o nichž se míní, že to byly hroby Samnitů, kmene, jenž tu obýval před Římany. Po těch ovšem nezbylo než několik jam, o nichž lze se domnívati, že to stopa nekropole jejich. Hroby ty jsou pravoúhlé s rovnými kamennými příkrovy. Kdož ví ostatně, kdo tu odpočíval — koster několik tu nalezeno, několik bronzových mincí, terakotové nádoby s malbami na černé půdě s červenými ozdobami a — nic více. Žádný nápis...

Museum ještě leccos ze života těch dvakráte pohřbených prozradí... Hřbitov, jenž nejvíce za srdce chytí cizince — jako málokteré pohřebiště... Vedle pompejského jen hřbitov sebevrahů v Monte Carlo dojal mne hluboce.

Odcházel jsem z mrtvého města se vzpomínkou na ubohého hýkajícího osla strhovaného vozíkem do jámy a křečovitě vytahovaného plačící ženštinou ze zkázy. Čím liší se osud člověka od osudu toho zvířete z mého pompejského obrázku?

Na jedné straně bezdno minulosti, ANANKÉ, osud, určení nemilosrdné — vozík strhující zvíře do jámy — na druhé straně slabá síla táhnoucí tvora od propasti, kterou naposled přece bude pohlcen — pud sebezachování —

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

»REPRESENTANTKA DOMU«. Když bylo po prvním aktu veselohry paní Boženy Vikové-Kunětické, sestrčili jsme hlavy dohromady a říkali si: »Jen aby se nestalo, co se obyčejně stává — aby veselohra nesestupovala od deseti k pěti. První akt je znamenitý — bude-li druhý aspoň dobrý, stačí jistě paní autorce dech i na závěr.« Nikdo neupře, že netěší se naši domácí autoři zvláštní důvěře. Naše obecenstvo navyklo si podceňovati naše autory tak povážlivou měrou, že má k lecjakémus neznámému cizímu spisovateli daleko větší důvěru. Kdyby znalo dopodrobna velebné cizí autory, jimž agentura pro vlastní zisk v přední řadě pomáhá k premiérám na všech větších divadlech, vyléčilo by se jistě ze své záliby a ze svého obdivu. Bývá to z pravidla také jenom kritik, essayista nebo žurnalista, je-li to dáma, nemá pražádné jiné přednosti, než že vydala řadu knih a na konec odvážila se na dramatickou tvorbu. Jsou to lidé stejné kultury, jako naši. Těch Ibsenů už tolik nebude — přijde a musí přijíti na řadu i ten, komu není souzeno, aby ohromil. Je mnoho divadel, je zapotřebí mnoho zboží — a my i tomu pomalu přivykneme, že není nejlepší, že není vždycky lepší to, co přichází odjinud.

Veselohra paní Vikové-Kunětické snese ovšem srovnání i s tím lepším dramatickým importem. Paní autorka snad ani nezná těch pěšinek, jimiž se chodí za hranice. Nestarala se jistě o to aby její veselohra byla přeložena dřív, než byla uvedena na Národní divadlo, není ve spojení s agenturou, jež běhá po světě jako po jarmarcích a shání, kde co sehnati se dá. Není v tom zase nic jiného, než šantalství a protekce. K paní Vikové-Kunětické nikdo nejezdil a nevyzvídal, kdy a jak ji napadla myšlenka na »Representantku«, nikomu neukazovala první skizzy, nikdo o ní neoznamoval urbi et orbi, píše-li v županu, pije-li k tomu černou kávu nebo absinth, kouří-li cigaretku, pojídá-li na zostření dramatické invence pomeranče nebo japonské mišpule — nic takového se nestalo a nikomu ani ve snu nenapadlo — ani nám ne, kteří ob čas takové referentské bublinky pouštíme jako volavky do světa. Ba ani Národní divadlo neuznalo za dobré, uhoditi na reklamní buben. Najednou, z čista jasna, oznámeno v lokálce, že veselohra paní Vikové-Kunětické bude

uvedena na scénu — a dost, víc ani slovíčka! Něco jiného ovšem, když Prahu navštíví aviatik! Nebo když na Karlově náměstí čeká se sensační přelíčení! To do nás najednou vjede referentská ctižádost, kolegu z druhých novin přetrumfnouti hodně lákavými podrobnostmi.

Cizina oznamuje nový kus padesáti ranami z výstřelu. Takové domácí dramatické novorozeňátko přijde do kolébky tak tichounce, že se o jeho existenci dozvíš až tehdy, když si s ním maminka ponejprv vyjde do světa. A co strachu pokusí — před divadlem, před obecenstvem a hlavně před kritikou! Ten dvojí loket je znát všude — především v kancelářích divadelních. Přijde takový cizí dramatický potentátek — a nevěřili byste, co se s ním vyvádí! Sedí-li náhodou v divadle — lidé ho div neuhranou, běhají za ním a obdivují na něm i to, co si můžeš pořídit u pana Chvály nebo u pana Dolejše. Je prý to dramatický spisovatel. Nikdo neví, co napsal, nikdo od něho nic nečetl, ale všechno se mu koří a klaní se před ním, jako před — buh ví jakou — veličinou. Touto přehnaností v adoraci trpíme ve všem a všude — od slavné hlavy královského hlavního města Prahy počínajíc až do biletáře na galerii.

Každý člověk se nedovede vtírati. Paní Viková-Kmentická není ovšem z těch, aby poslala pozvánečko, že napsala nový kus, a že by jí těšilo, kdyby jí pán od novin poctil návštěvou. A kdyby to učinila, a kdybychom se k ní rozběhli — není vyloučeno, že by si lokálka hezky dlouho počkala na uveřejnění. Pro takové věci nebývá v časopisech nikdy místa. Všechno na světě je důležitější, všechno má přednost — a když už není zrovna do čeho kousnouti, přijde na řadu takový literární pastorek.

Na štěstí přišla paní autorka náležitě obrněna. První akt rozvinula s rozkošnou vervou. Není ovšem ještě všechno, míti dobrý, vděčný nápad. Hlavní věcí je, dramaticky účinně ho rozčlenit, pramínky stahovat a sbírat v silný tok. Stává se velmi často, že poslední akt skomírá vybíjením seslabených motivů. Podobá se z pravidla podzimu — slunéčko sice ještě svítí, ale už nerozpaluje; květou jenom slaměnky, a ty už nevoní, a šustí v ruce jakoby byly z papíru. Dům se musí stavět od základů — divadelní kusy mají prý se psáti — od posledního aktu!

Paní autorka pamatovala v přední řadě, aby veselohra měla hojnost zdravého, přirozeného vtipu. I v tomto směru bylo obecenstvo plně uspokojeno. Dostalo vůbec krmi zážívnou, dostalo novou, zajímavou fábuli a bavilo se od začátku až do konce. Jak obratně si autorka počínala, vidno nejlíp z konfrontace Representantky s rodinou, jež přijela obhlédnout zámeček a přesvědčit se, je-li se ženichem všechno v pořádku. Slečinka z města, hezká, bohatá, mladá, natrefí tu ženu, která má zejména mnoho takových zevnějších předností, z nichž už možno míti strach. Paní Laudová ovšem pochopila, že musí tentokráte vytáhnouti do pole s důkladnou municí. Polícila si na ředitele panství, jenž jí najednou začal kličkovat. Na takového váhavce nutno otevříti stavidla do kořán. Paní Laudová počínala si s rafinovanou finessou a koketovala tak nebezpečně, že jsme byli zvědavi, jak tento útok dopadne.

Najednou ustupuje všechno do pozadí. Pan ředitel Schmoranz vypravil starobylý zámecký interiér s takovou věrností, že by ani páni konservátoři nemohli nic vytýkati. Ale veselohra má takové tempo, že nemáš ani času, prohlížeti detaily, jež režisér na jevišti umístil. Sleduješ jen a jen zápas divenky s prohnanou koketkou, jež ví, že buď všechno prohraje nebo všechno vyhraje. Žena takového rázu není nepodobna zloději, jenž, — najde-li pokladnu prázdnou — ukradne aspoň pytel — suchých švestek. Je ovšem zcela ve shodě s chytrostí Representantky apartní její nápad, že si dá »duchem« ve spiritistické seanci vyklepati dostaveníčko na desátou hodinu večerní do svého budoárku, v němž, sejdou se, jako mušky kolem světla, všichni mužští obyvatelé zámečku. Representantka sice důkladně pohořela — pak prý není v kuse morálka! — ale poněvadž je mazaná jako liška, překouše pracku, která uvízla v pasti, a uklouzne z léčky, třeba důkladně pošramocena. Sáhne po člověku, jenž je ovšem jenom karikaturou smělých jejích plánů, zachrání reputaci svou i papínka ředitelovy nevěsty, jemuž svými nakypřenými půvaby nejvíc písku do očí naházela, a ohrožená divenka může se směle vrhnouti do náruče pana ředitele, jenž svodům této veselohemí Putiíarky statečně odolal.

Veselohra byla znamenitě sehrána. Líbil se nám zejména p. Schlaghamer, jenž výborně charakterisoval šedesátiletého záletníka — všímu, postavou, podágrickou chůzí, především mluvou, navinulou požitkářskými návaly senilního zhýralce. Jeho oči připomínaly mi kukadla slimáka na stopkách, když se otáčel po půvabné Representantce a nakynulé její formy zrovna hltal. Paní Rydlová snažila se čeliti sokyni půvaby dívčími, jarem svého mládí, a v tom směru splnila požadavky role dokonale. Veselohře znamenitě prospělo obsazení role šaťářky paní Hübnerové. Její humor byl tak nenucený, tak přirozený, že jí přísluší velký podíl na pěkném úspěchu večera. Pánově Želenský, Sedláček a Focht pak paní Danzerová svými zdařilými výkony veselohře velice prospěli. Není pochyby, že Representantka domu v Národním divadle zaujme ve veseloherním repertoiru dominující postavení. Dr. K.

PIETA ŽIDŮ K NEBOŽTÍKŮM. V posledních letech mnoho se psalo o starém židovském hřbitově pražském. Náboženská obec židovská byla, jak známo, donucena postoupiti část starého hřbitova na ulici proti Rudolfinu, a je pochopitelno a je k veliké cti této korporace, že se tomu bránila ze všech sil. Veřejnost ani tušení nemá, co všechno odehrávalo

se v zákulisí, a jak nákladné a dlouhé spory se k vůli tomu rozvinuly. Konce byly pro Náboženskou obec židovskou i pro hřbitov smutné, a korporace musila asi dvanáct set pomníků přeložiti. Ale nešlo jenom o pomníky, jenom o povrch, šlo také o spodek hřbitova a to do ohromné hloubky, v níž uloženo bylo během staletí nesmírné množství nebožtíků. Je rovněž dobře známo, že na starém židovském hřbitově objeveny tři vrstvy kostí, že tu během staletí povstaly vlastně tři hřbitovy nad sebou. Před dávnými a dávnými časy byla v těchto místech veliká nouze o pozemek, a poněvadž Židé nemohli svého hřbitova rozšiřovati, a poněvadž podle rituálních zvyklostí židovských nesmí býti pochován na místo, kde leží jeden nebožtík, nebožtík druhý, přišli Židé na nápad skutečně originální. Nasypali totiž na rovy svých nebožtíků silnou, několik metrů vysokou vrstvu hlíny a získali tím způsobem nové pohřebiště. To se opakovalo třikráte.

Trojnásobná tato vrstva je zároveň neklamným dokladem polohy tohoto místa v nejstarších dobách. Vysvětliti ji možno tím, že v té době nebylo ještě Svatoštěpánského jezu, který loni rozebrala navigace — jmenoval se tak proto, poněvadž patřil k záduší sv. Štěpána na Novém Městě Pražském — kterýžto jez zdvihal vodu přes dva metry nad normál. O situaci tehdejší polohy v této části Prahy podává tudíž hřbitov zajímavý názor, neboť i nejspodnější vrstva hřbitova musila býti nad hladinou řeky. Zajímavou, dozajista charakteristickou potíž měla Náboženská obec židovská při kopání hřbitova. Jednalo se o to, celý hřbitov, totiž tu část jeho, která musila býti postoupena na uliční pozemek, překopati, všechny kosti vybrati, pietně je srovnati, uložiti do rakví a přenésti na starý hřbitov. Práci tuto nemohla však korporace svěřiti křesťanům — to bylo vyloučeno — práci tu mohli a musili vykonati zase jenom Židé. A tu narazila korporace na zvláštní, velice významnou překážku — v celé Praze, v celých Čechách, ba ani v nejbližší periferii království nemohla sehnati mezi souvěrci dostatečný počet dělníků, kteří by za dobrý plat tuto nádenickou práci převzali. Nezbylo jiného, než obrátiti se o pracovníky souvěrce jinam, a podařilo se sehnati je až v Uhrách a v Polsku.

Práce tato konána za nepřetržitého dozoru korporace a prováděna s nesmírnou obdivuhodnou pietou. A přece jenom neprovedena tak, jak si Náboženská obec židovská přála. Ukázalo se totiž, že si dělníci při vybírání a hledání kostí nepočínali s naprostou svědomitostí, a to mělo za následek, že bylo kopáno znovu; při této revisi nezůstalo v zemi ani jediné kostičky — všechno sebráno a uschováno s takovou minuciosností, jakoby se jednalo o reliquii nejslavnějších židovských nebožtíků. Korporace, spoléhajíc na to, že běží o hřbitov privilegovaný, ani ve snu se nenadála, že by mohlo dojíti k tak neuvěřitelnému činu, že by se mohl a směl opovážiti někdo sáhnouti na tak starobylou a staroslavnou památku. Došlo, bohužel, právě zde k neblahému opomenutí, které mělo osudné následky. Neměla vůbec korporace štěstí ve sporech, jež z toho povstaly. Domáhala se také toho, aby obec pražská zřídila pro každou kostru rakev, ve které pozůstatky měly býti převáženy. To by se byla obec pražská naplatila — mluví se tu o požadavku, jenž obnášel ohromné tisíce! Korporace šla ve svých pietních požadavcích tak daleko, že žádala o rakev pro každou součástku kostry, bylo-li zjištěno, že je to zbytek kostry toho neb onoho nebožtíka. Nález soudu vyzněl zcela střízlivě — neuznal ovšem pietního stanoviska korporace, a prohlásil, že k převážení postačí jedna truhla.

Je mnoho poučného v této židovské pietě k nebožtíkům, o které nebývá na našich hřbitovech ani potuchy. Když kopalo se na starém hřbitově, stáli Židé u dělníků a prohlíželi pozorně každou hromadu, pátrali takřka lupou po každé kostičce, a brali ji do rukou s posvátnou úctou, kladli drobné úlomky vedle sebe a střežili je jako drahocenný poklad. A to se jednalo o nebožtíky zcela neznámé, o lidi dávno a dávno zapomenuté, o nebožtíky, uložené do země před staletý! A co se děje u nás, čeho býváme často svědky? Skoro na všech hřbitovech, v Praze i na venku, je nouze o místo. Hrob má svou ochranu, řada let má uplynouti, než se do téhož rovu smí pochovati jiný nebožtík. Ale toho se nedbá — není-li tu nikoho, kdo by se o hrob, o poslední útočiště nebožtíkovo vzal, hrob jeho se prostě vykopá, a stalo se vám jistě ne jednou, že jste viděli ve hlíně kolem nového hrobu nejen zachovalé zbytky roucha nebožtíkova, ale i lebky s vlasy! Není ani radno obírati se podrobnostmi těchto smutných úkazů — ale je povinností, ob čas upozorniti na zlořády, jichž si, bohužel, nikdo nevšímá! Dr. R. J. K.

JAK VZNIKLO JMÉNO PRAŽSKÉ ULICE, ZVANÉ »V JÁMĚ«. V letech osmdesátých podnikl známý pražský »bankéř« Kaskeline přestavbu svého domu na nároží ulic Vodičkovy a v Jámě. Přistavovala se na starou budovu dvě patra, a když už přestavba byla skoro hotova, objevily se na domě veliké trhliny; byla oduvodněná obava, že se stavení zboří. Povstal z toho tenkráte v Praze nesmírný poprask — nájemníci se na kvap vystěhovali, a bylo třeba, měl-li dům býti zachráněn, podniknouti dukladné jeho zapevnění. Ukázalo se totiž, že základy budovy stojí na špatné půdě, která nesnese tak těžkého stavení. Bylo nutno je podchytiti, základy po celé délce odkryty, a tu shledáno, že je nevyhnutelno i pod nimi půdu vyměniti a spodek náležitě obrniti. Vyhazováno tenkráte černé bahno, v němž objeveno ohromné množství drobných odpadků a odřezku kůže. Bylo pátráno, jak se sem spousty těchto zbytků dostaly. A tu si vzpomněl konservátor Herain, že ve XIV. a XV. století byla ulice Palackého, dříve zvaná Pasířskou, a celé její okolí, obydleno pasíři a toboláři, kteří vyráběli kožené pásy a tobolky a ti odhazovali odpadky do veliké já-

ny, která byla nedaleko. Kde byla láma, tam byla ovšem také louže, a tím vysvětluje se také, kde se se tu vzaly takové spousty černého bahna. Zajímavo je, že bahno je jenom v těchto místech — všude jinde, v celém Dolejším Novém Městě, je pod povrchem krásný říčný písek. K.

SEBRANÉ SPISY FRANT. HERITESA. Již zase dva objemné svazky Heritesových krásných spisů leží před námi. Druhý díl satyrických, humoristických i vážných kreseb Psáno pod čárou a kniha Vyhaslé krby, obsahující kromě proslulé povídky Tajemství strýce Josefa, ještě čtyři jiné autorovy práce: Před fortnou klášterní, Frygická čapka, Kus zahrabané romantiky a List v staré knize. Co jsme před časem napsali o prvém dílu kreseb Psáno pod čárou, to sluší říci také o tomto svazku druhém, táž skvělá schopnost viděti a rozpitvávati lidské slabosti a chyby, táž ušlechtilá ironie a satira vyzařuje z každé jeho stránky. V knize osvědčuje se také značnou měrou humoristické umění Heritesovo, které kresby ty jako vubec mnohé jeho knihy činí neodolatelně poutavými. Heritesův humor, Heritesova satira znamená vždy něco nanejvýše lákavého a ušlechtilého, v Heritesových na pohled i nejrozmarnějších povídkách dívají se na nás moudré oči autorovy a upozorňují na vlastní význam jejich, vážnou pravdu. A čtouce ty kresby, někdy ani skorem nemůžeme věřiti, že byly psány před tolika a tolika lety, tak jsou dosud poměrům našim případné a svěží, jakoby byly psány z podnětu takořka posledních dní.

O Vyhaslých krbech bylo by zbytečno psáti posudek, soud o pracích v knize obsažených byl již dříve mnohokráte vysloven, a těžko k nim najíti nové projevy uznání a chvály. Stačí přečísti jen nadpis nejobsáhlejší povídky Tajemství strýce Josefa, a úsudek činí tu před námi již dávno ucelený, vysoký a pevný, jako vytesaný ze žuly. Nejskvělejší literární dílo Heritesovo a zároveň jeden z nejvelikolepějších skvostu české krásné literatury jest již příliš trvale vštípen v duše a srdce čtenářů, abychom se chtěli ještě nyní o to pokoušeti. Vždyť autor vložil v práci tu všechnu onu hlubokou životní moudrost a všechno ono umění, které jsou nejvýznačnějšími vlastnostmi jeho svrchovaně sympatické literární bytosti. Jenom autor takových vlastností mohl věrně zobraziti vzácnou postavu, jakou jest hrdina Tajemství strýce Josefa, zjev, který si zasloužil, aby nebyl opomíjen v naší vědecké historii a dokonale hodný posvěceného pera Heritesova.

Sebrané spisy Frant. Heritesa vycházejí nákladem J. Ottovým v Praze, a knihy právě jmenované jsou jejich šestým a sedmým dílem. Ds.

Dr. V. Plaček: ATROPA BELLADONNA. Humoresky a šílenstva. (Vydal Přemysl Plaček na Kr. Vinohradech.)

V dnešních zlých časech jest o humoristickou literaturu nouze. I rozmarný příběh je vzácností, má-li na čtenáře působiti stejně, jako působil na pisatele, zažil-li jej sám. Nervosní, pessimistické doby současné dokonce potřebují takové literatury jako léku, a autor přítomné knihy svým prvním dílkem veselé prosy prokázal způsobilost k podobnému literárnímu tvoření, které sice nepytvá všeliká tajemná ledví umělců a jiných intelligentů, ale za to přináší kus jadrné, zdravé stravy literární.

Plačkova »Atropa belladonna« (jméno nezdá se nám nejpřiléhavější, neboť v příbězích autorových není nic šíleného) bude za to jistě míti mnoho vděčného čtenářstva, hlásíc se rázem tvoření ke skupině humoristu, kterými nynější »Humoristické Listy« stojí a padají (Flos, Timna, Hašek a j.). Ze života venkovského praktického lékaře, žití tak mnohotvárného, pestrého a zajímavého, vyvážil Dr. Plaček většinou svoje figurky, jež šlehá výsměchem zcela spravedlivým: fušerky lidové v »Babím sněmu«, matky vdavek chtivých deer, líčících na mladého doktora v »Revakcinaci«, kde otec učitel měl dokonce »služebně« lékaře přivésti do manželské pasti, nesnáze odstraňování obtížných domácích zvířat v »Soucitu a smrti«, neopatrné zacházení s jedem v »Strychninu«, autonomní šlendrián hygienický ve »Zdravotní komisi« atd. Jiné obrázky jsou satirou na fermany úřední o školní hygieně (Hygiena na cestách), jiné tlumočí stesk na nedostatky zdravotnických institucí, na př. ohledávání masa (»Jménem zákona«), na nešvary při pokladnách nemocenských (První remunerace Timoteje Lapáka). Sem patří i »Exhumace« ironisující obtíže nekvalifikovaných, ale rozhodujících členu komisí lékařských, kde je lékař, ač jediný znalec, často pátým kolem u vozu. Další humoresky jsou drobná dobrodružství ze života lékařského (zálety sluhovy v »milostných záchvatech«), stiplavé zpracování »on dit« z venkovských »chroniques scandaleuses« atd. Jindy zběžné intermezzo na vltavském parníku zavdá autoru podnět k peprné kapitole (o lýtkách kneippiánek), tu zas zaletí do krásných starých časů a napíše pak zase dobový obrázek ve slohu Hermannových »Blednoucích obrázků« (»Co zmůže láska«). Příběhy působící spolehlivě svým účinným, často až drastickým živlem komickým, jsou vypravovány svěže a živě, arrangement děje je realistické, přesvědčivé, životné a milé. Nové kniha Dra Plačka z jehož péra (ps. V. P. Trnavský), vyšlo už několik románu, naposled »Lesy«, je sbírka lehkého humoru, který nalezne jistě oblibu u čtenářstva, které podobnou literaturu hledá často marně!

Nakladatelství autorova bratra (Přemysla Plačka), čile vydávající dobré časopisy (»Přehled revuí«) a knihy vypravilo spis jednoduše, ale úhledně a zajímavě. a—e.

Toto číslo vydáno 13. ledna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGORA A SYNA.

BÍLÝ ĎÁBEL.

Napsal JIŘÍ SUMÍN.

(Pokračování.)

II.

Pobídnuv ku spěchu své ztuhlé vysílené nohy, počal se nahlas modliti. Nad jeho schýlenou ustaranou hlavou topoly odvětaly, střásajíce jemné hebounké chmýří svých jehnědů. Blátivá cesta i tráva pod stromy byla jím postříbřena. Hustou, zelenou, jarním vánkem rozkolísanou klenbou prorážely tlumeně hlasy ptáků, tu a tam prokmitl paprsek sluneční, jako když proletí dlouhý, zlatý šíp. Stařec chvátal neohlížeje se v pravo, ni v levo.

Ale čím hlouběji zacházel do lesa, tím více doléhala na něj rdousivá tíseň samoty a vzrušující nejistota pustých, neznámých míst. Sesílil hlas jakoby chtěl přehlušiti cosi v sobě i vůkol a modlil se tím vroucněji a oddaněji.

Pot skrápěl jeho drobnou, vrásčitou tvář a nohy umdlévaly. Nebyl si jist, jak dlouho už chvátá temným průsekem, když pojednou zelená klenba se protrhla a jasně modré, drobnými obláčky postříbřené nebe zazářilo mu nad hlavou. Nikefor umlknul, ulekaně postál, maje dojem, jakoby z nehostinného pustého místa vstoupil v zalidněný šťastný kraj. Bylo zde jaksi útulno a veselo. Stromy vůkol prořídly a záhy octnul se na mýtině zalité sluncem. Několi obrovských, věkovitých stromů stálo tu roztroušeně obklopeno hustými křovinami, jako vzácní výmineční lidé prostřed davů. Mladá zeleň prozářeně sluncem svítila zlatavě a svěží pažit podle cesty vyzdoben byl květy. Ptáci přelétali v hejnech, zapadali do houštin, prohánĕli a vznášeli se. Tisíce hlasů jásalo, volalo, toužilo, smálo se a truchlilo nevyrušeně v tomto skrytém slunném ráji.

Nikefor netěšil se z tohoto pohledu. Zvolna a opatrně s krkem nataženým ku předu, jako větřící ohař kráčel dále, nevida kolem sebe ničeho z jarních divu přírody, a nemohla se zhostiti klamné, ale neodbytné myšlenky, že kohosi známého potká. A sice kohosi, s nímž by se uviděl nerad. Buď Šalamouna Thukese, nebo svou ženu. Jeho smysly byly otupeny, ale obraznost horečně vzrušena. Nebyl s to uvědomiti si, že by zde skutečně svítilo slunce, šuměl les a zpívali ptáci. Byl přesvědčen, že »už je po všem«. Ale jásavý zpěv a štěbot ptáku znepokojoval ho zvláštním způsobem. Zdálo se mu jakoby se nenadále ocitnul doma a kráčel ulicemi města ve chvíli, kdy smutné jeho tajemství vyšlo na jevo. Tento vzruch a křik není nadarmo! Cítil na sobě posměšné, škodolibé oči, jež hledí na něj potají všemi skulinami, viděl jak hlavy se shlukují, lidé upozorňují se navzájem a známí a přátelé rychle se odvracejí a prchají před ním. Černé hlavičky sýkorek připomněly mu hovorné čilé sousedky v černých čepečkách, jak šukají po domě a štěbetají nepřetržitě a vzrušeně. Není pochybnosti: mluví o hříšném cizoložném starci, jenž se zapletl s mladou služkou na stará kolena.

Stanul, aby lépe slyšel, co povídají, ale ony rázem umlkly a zmizely. V témž okamžiku zazněl však jejich štěbot opodál a zdálo se, že vypravují touž sensační a choulostivou historku celému zástupu zvědavých.

»A — — — nadělal dluhu... dluhu!« křičel z dáli nezvěstný doupňák.

Stařec stál chvíli se zatajeným dechem všecek schoulený a přikrčený v stínu a zraky jeho hledĕly vyjeveně, jakoby hledaly, kam se ukrýti a zmizeti.

Poněkud se pak vzpamatoval a bylo mu divno, že nevidí kolem sebe lidských tváří a obydlí, nýbrž jen ptactvo a les. Ale když pak kráčel dále se skloněnou hlavou a zrakem upiatým k zemi, vyvstal opět před ním obraz rodného města, opět procházel známými ulicemi podle známých domů, z jichž oken i dveří vyhlížejí za ním zvědavé oči a vše tone v pohnutí a vzrušení.

»Tak už to víte,« promluvil pojednou nahlas mužně a hořce. »Vždyť jsem věděl, že to jednou přijde. Eh, mluvte si, mluvte! Však vy také umlknete a pak budou zase štěbetat o vás.«

Zdálo se mu, že je jak náleží odbyl a tato myšlénka tak jej posilnila, že mu bylo pojednou lhostejno, potká-li svou ženu, nebo Thukese, ba skoro si toho přál.

Poblíže cesty na trnitém keři seděl fuhýk a zlověstně kroutil svou kovově šedou hlavou. Neodletěl, když se stařec blížil, sluníl se a natřásal dále malebný přepych svých rezavých křídel, jako ješitná kráska svůj šat. Ale pojednou vykřikl pronikavým, příšerným hlasem, jenž připomínal žabí skřek.

Stařec se opět polekal a zrychlil krok.

»Kdo to byl? Kdo tohle byl?« tázal se nesčetněkráte. Když zašel kus cesty, nesměle se ohlédl. Ale neviděl nikoho. Opět uvažoval, kdo to as byl, ale odpovědi nenašel. Zdálo se mu, že kdosi jde potaji za ním a pozoruje ho. A je to patrně kdosi mocný, přísný a zlý.

Schýlil hlavu, aby neviděl drobnou ptačí havěť, jež přelétala rušně přes cestu, lekala a ohlušovala ho svým štěbotem. Ale pojednou mihl se houštinami veliký černý pták, tak význačně a prudce, jako zlá myšlenka.

»Nikefore, ty jsi bačkora!« uslyšel v témž okamžiku za sebou posměšný, známý hlas.

Neohlédl se, ale v duchu viděl, jak za ním spěchá malý, jako cikán černý žid, s kučeravou bradou a tenkým zahnutým nosem, jenž dodával jeho tváři výrazu sovího.

Nebyl překvapen, ale hrubá urážka dotkla se ho těžce.

»Jak to ke mně mluvíte, pane Thukesi? Pásli jsme snad spolu dobytek?« otázal se chladně a z vysoka. »Doba důvěrnosti minula,« dodal po chvíli hořce.

»Jak je libo,« odpovídal žid. »Ale je to zpropadeně hloupé, že chcete spáchati takovou hroznou věc k vůli lecjaké holce, s níž jste si nevinně zažertoval a . . .«

»Prosím, dosti! Nenamáhejte se! Předně, nezažertoval jsem si nevinně . . . pošly z toho následky, jak víte. Zhřešil jsem, ale nezapru svou krev. Měl jsem s ní hocha. Co komu do toho? Neměl jsem dětí v manželství a tak . . . vyšlo aspoň na jevo, že to nebylo mou vinou. Ale co hodlám nyní udělat, k tomu mne nedohnala holka, ale váš podlouhlý papírek . . . A tak dosti o tom! Rád byste mi rozmluvil můj úmysl. Ale nepodaří se vám to! Ne! Jsem rozhodnut a jdu své smrti mužně vstříc!«

Chvíli bylo ticho, zdálo se, že i ptactvo zmlklo udiveno těmito slovy. Ale pak rozlehl se lesem týž známý, posměšný hlas.

»Nikefore, ty jsi bačkora!«

Stařec rozčilil se tak, že nebyl s to odpověděti ihned.

»Nadávat dovede každý chlapec,« pravil po chvíli. »Jste-li vážný a čestný muž, pak dokažte, co mluvíte!«

»Velice rád. K službám!« smál se žid. »Tedy začněme s tou holkou! Je přece každému známo, že už před tím, než vstoupila k vám do služby, měla důvěrnou známost s podomkem od »Zlatého hroznu«.

»Ano, ale na moji žádost přerušila s ním veškeré styky.«

»A pak se za něho provdala. Či stalo se to také na vaši žádost?«

»Nikoli. Já jsem si toho nepřál. Učinila tak, jako dobrá křesťanka, jež ví, že poměr s ženatým mužem je těžkým hříchem.«

»A vy jste se přiznal k otcovství a — zaplatil jste. A byl jste šťasten a hrd, jako bohatý žid, jenž si koupí záslužný řád. Nu, to už je tak lidská slabost. A přece vás mohlo napadnout: proč dala chlapce pokřtít na jméno Petr?«

»Jmenoval se tak podomek, kterého chtěla obalamutit.«

»Jako dobrá křesťanka . . .?«

»Ženy jsou někdy mazané.«

»Proč mu nedala Nikefor? Či namítal jste něco?«

»Nenamítal . . . ale ona namítala. Předně je to jméno zvláštní, aristokratické. Jmenoval se tak pouze syn naší vrchnosti a já. Hraběcí syn zemřel mlád a od té doby mělo se za to, že je to jméno nešťastné. Ale kdyby i toho nebylo, není jméno to u lidu oblíbeno, protože je příliš dlouhé a nezvyklé. Já na příklad jmenuju se Babáček, ale po straně mi lidé jinak neřeknou, než Nikefor . . .

»I Babáček je příliš dlouhé. Baba by stačilo.«

»Pane Thukesi, co se to s vámi stalo? Znal jsem vás, jako slušného muže.«

»Slušnost a upřímnost jsou dvě nesnášenlivé sestry. Sotva k vám jedna vejde, druhá vyletí ze dveří. Tak, milý přítel! Kdybych k vám byl býval upřímnější, nemuselo to s vámi tak daleko dojít. Vymlouváte se na můj podlouhlý papírek. Nedohnalo vás k tomu nic jiného, nežli strach před ženou. Ano, doznejte

jen; ženy se bojíte, která je už jednou nohou v hrobě. Jak jste se jí as teprve bál, dokud byla při síle! A teď chcete provést takové bláznovství, teď, kdy víte, že vám rád prodloužím lhůtu. Pak se to všecko urovná. Polovice domku je vaše, a druhou polovici budete mít do smrti k užívání. Tu vaši polovici bych ovšem převzal já a kdyby se tím snad dluh úplně nekryl, můžete ve lhůtách splácet ...«

»Ah, ne! Ah, ne! Prohlédl jsem vaše léčky. Cítíte, že vám záhy uniknu i chcete mne dostat zpět do svých klepet. To všecko jsem už tisíckrát promyslil a dospěl jsem vždy k témuž výsledku. Kdybych vás poslechl, vím co mne čeká: Ostuda, hanba a doživotní trápení. Oh ne! Oh ne!«

Zase vše ztichlo, jakoby nebylo živé duše na blízku. Nikefor stanul na křižovatce a rozhlížel se, stíraje pot s čela. A pojednou zdálo se mu, že to nemluvil Šalomoun Thukes, ale cosi v něm. Jeho malé, těkavé oči vystoupily polekaně a bezzubé čelisti plačtivě se zatřásly.

»Nikefore, ty jsi bačkora!« ozval se známý posměšný hlas, jenž se vzdaloval.

III.

Šel nyní vysokým lesem cestou, jež se mírně zatáčela. Modré, lehkými obláčky postříbřené nebe klenulo se nad lesem a budilo vzpomínky na cosi krásného, dávno uplynulého. Podle cesty táhl se příkop s rozkvetlými blatouchy, jejž přerůstala šťavnatá stébla vodních trav. Pod stromy kývaly se narudlé klasy strdivky a bujné trsy bledě žlutých, dosud nevykvetlých metlic. Hlasy ptáků ozývaly se pořídku a jakoby tlumeně. V jarní vůni, jíž nasycen byl vzduch, mísil se vlhký, blátivý zápach.

Od té chvíle, co slunná seč zmizela mu s očí, zvláštní, dosud nepocítěná hořkost zahrvzla se v srdce starcovo. Odpor ku všemu minulému a zpola doznaný ponižující stud posiloval v něm úmysl, jenž mu připadal hrozný a nesplnitelný.

Ale cesta ubíhala rychleji než si přál a cíl její týčil se před ním vždy určitěji a hrozivěji. Rdousivá úzkost zavěsila se mu opět na šíji a tvrdými spáry drásala mu srdce. Počal se opět modliti vroucně a úpěnlivě, prokládaje slova modlitby bezděčnými výbuchy rostoucí hrůzy.

Ale co takto kráčel, odevzdán svému osudu, potměšilá myšlenka vkradla se mu do duše a číhala v záloze, jako drobná, hbitá myška v trhlině skály, nešptávajíc mu zbabělou útěchu.

»Je pravda sic,« vpadala rušivě v jeho modlení, »že se blížíme osudnému místu, jemuž se lidé vyhýbají. Chvíle rozhodnutí se blíží, ale nelze předvídati, jaká bude. Může se vyskytnout nenadálá překážka... závada... Je zde ovšem na blízku onen pověstný strom, jenž jakousi nápadnou mocí vábí k sobě lidi, které omrzel svět. Ale poznáme-li ho vubec? Kdo ví, osvědčí-li svou přitažlivost, zkázonosnou moc vůči každému? A což, budou-li větve příliš vysoko? A pak...! Od posledního »případu«, jenž se zde udál, uplynula již řada let. Kdo ví, zda strom ten dávno již nevzal zkázu? — Je zde ovšem stromů a příhodných větví dost a dost. Ale žádný z nich nejeví vůči nám onu přitažlivou, zkázonosnou moc.«

V tom cesta náhle odbočila, dlouhou rovnou přímkou vybíhajíc z lesa.

Stařec stanul vyjeveně s očima zděšeně vypoulenýma, chroptivě dýchaje plnými ústy.

Po levé straně as v polovici cesty stál obrovitý dub, dosud bezlistý a temný, nějak vyzývavě a okázale vystouplý z řady. Mezi zelenými habry, olšemi, břízami a topoly, jež vysoko přečnívaly svými sukovitými větvemi, vypadal jako zkamenělý obr, nebo na věky zakletý spáč. Jen malé, sotva patrné chumáčky temněrudých rašících listů prozrazovaly, že je v něm život a síla. Nejnižší z jeho mohutných větví vztažena byla téměř vodorovně cestou, jako napřažené rámě, jež chce komusi zameziti cestu. (Pokračování.)

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Pokračování.)

Tož přece byla tu! Tak blízko byla, ach,
co on tam vedle snil a blouznil v horečkách
o jejím objetí, rtu o léčivé moci!
Sem tedy za temné se tiše vkradla noci,
však k němu nepřišla!
Ó, aspoň viděla,
jak nad úroveň vznes se svého Anděla,
když z hloubi touhy své a vzpomínek svých
tvořil!
Ba ano, viděl sám, když v sochu zrak svůj nořil,
že věru pravý stál tu zázrak umění...
A ona zřela jej! A obdiv, nadšení
snad tedy projevit mu mají ony ruže?
Či pozdrav poslední? Kdo odpovědět může?

Nic víc než růže ty a bezu vůně mdlá,
jež dosud chví se tu a v portiérách vlá,
zde po ní nezbylo.
Však něco přece zbylo.
Zbylo tu nádherné a dokonalé dílo,
v němž její podoba je navždy ztajena.

Ba, na vždy! zavzdychla kdes v tichu ozvěna.

Tu náhle pocítil, jak lítost bezejmenná
rve srdce hlubiny a bolestně tam sténá,
když dláta chopil se, by zničil na vždycky
co velké, velebné, jak zázrak nadlidský
svou krásou vznešenou se může bránit pouze.
Směl zničit dílo své?
I zamyslil se dlouze.

Ba tvořil sobecky, jen sobě k potěše.
Činu je však Prometheus, jenž oheň rozkřeše,
sám nad ním zhřívá se a lidstva temna nedbá?
Jeť velkým teprv tím, že lhostejna mu kletba
a bohu pomsta zlá, že svými mukami
to blaho vykoupí, jímž zhřeje neznámý
se člověk po věcích! On tvořil v chorém bolu,
však tím, že s úspěchem, to dílo všech je spolu,
v nichž víru ve krásu a dobro posílí!
Proč ničit dílo též, sám umřít musí-li?

Však to, že musí, v smrt, je pravda příliš jasná.
Nelze-li pracovat, se spíjet touhou krásna,
pak nelze žíti dál, byť srdce chorý sval
že plný je života svým rychlým tepem lhal.

I sed a několik psal listů v rozloučenou.
Psal domů rodičům. Že nové plány ženou
jej ještě dál a dál... že na čas zmizí snad,
a neví, bude-li jim moci zprávy dát,
zda rová ona říš, kam pluje, štěstí dá mu,
či bude ona též jak všechny plná klamu.
Ať nad ním netruchlí. Že sám je klidný on...
Však v onu cizí říš že vede smrt a skon,
to říci nedoved těm bytostem tam v dáli,
jež obě za jeho by štěstí život daly.

Pak mistru svému psal, jenž v Paříž zlákal jej
svým silným uměním. A tomu upřímněj
se vyznal ze všeho a netajil mu ani,
že ve smrt zítra jde a že se těší na ni.

A v posled Mary psal. Ty řádky pouze psal:
»Ne, nevytýkám nic. Jen trpím. Trpět dál
však takto nelze již. Přijď v Morgu ve dny tyto.
Tam budu ležeti. Však nebudiž ti líto
snad mého života. Ne, nemá ceny již,
když krásou, dobrotou svou ty v něj nezáříš,
a nemá ceny, věř, když pro tvůj život ničím.
Já uměl, že s tělem svým i svoje dílo zničím,
však nemá k tomu sil ni duch ni moje pěst.
Vím, žes je viděla. Toť na vždy tvoje jest!
Přijď v Morgu v tyto dny. Buď s bohem. Vzpomeň sobě,
že na tě myslil jsem v své smrti hrozné době,
že svadlé růže ty, jež v dílně nechalas,
jsem líbal horoucně, ó líbal zas a zas,
a že je ještě pak k svým retům v mdlobách zvednu,
až budu zarývat se kalné Seiny ke dnu.«

Když dopsal, zklidnil se a po tě nad dílem
noc probděl v ztišení všech smyslů umlklém,
na mládí mysle své a na první své touhy,
na krátký štěstí čas a na čas smutku dlouhý...
Ó nikdy neřek by, že lehko půjde tak,
až půjde na vždycky, až naposledy zrak
tou dílnou roztěká se smutně v rozloučenou.
Jen ještě nasytil svou duši rozvířenou
pohledem žíznivým v své dílo zářící...
a klidně, usmířen s vším vyšel v ulici.

Ba, ano, klidný byl. Kde našel tuto sílu?
I šel, by naposled se sklonil paní z Milu,
by Niké pozdravil. Již člověk skončoval
a pouze umělec žhnul, hořel, trpěl dál.

I vkročil do Louvru a hladově pil krásu,
tam všude, tolikrát kde v němém stával žasu,
nervosně přebíhal, tu vraceje se zpět,
tu slabší míjeje a rychle kráče v před.

Proč ještě před smrtí je v duši touha živá,
zřít všechnu krásu tu, již Louvre v sobě skrývá?
Či chce to duše snad ve sféry světlých hvězd
ty právě nejčistší si z lidských dojmů vnést?
Ach, již ni neptal se a neměl odpovědi.
Vše bylo šedivo už v mysli. A v té šedi
už to jen vědomí a ten byl jasný cit,
že zemřít nemoh by a dříve nespatřit
Venuši Milosskou a Niké z Samothraky!
Že na vždy nemohl by zavříti své zraky,
a nerozloučiti se dříve s Otroky
(— jak zůstavovali vždy dojem hluboký! —)
od Michela Angela. A neprojít, byť chvatem,
i sály malířství... A ve nadšení svatém
nevejít v Luxembourg a ještě Rodina
tam uzřít naposled vše díla vznešená!

Nuž... s vším se rozloučit a bloudit městem znova.

Déšť padal s oblohy, jež, rmutně fialová,
svou tíhou doléhat se zdála na střechy.
I bloudil Paříží. A myslil — na Čechy.
Cos po nich volalo mu v duši ještě dosud.

(Dokončení.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

To huž dou demů — starej Krejčíř nese malýho Hadámka, ha Krejčířka cupe při něm — chasa slavně střílí, radost může mít Hadam, nemuší ho bolit potupa, že mu vlastní bratr kmotrovství vodepřil. Ne — já je nevodepřil, hale má žena za nic na světě nechtíla jít, ani prosbou ani hrozbou, ani kvítim ani bitím sem ji pohnout nemoh, aby Dodličce polívku do šestineděl huvařila, caltu nebo věnec jí donesla, díďádko křížkem na svět přivítala, pochovala, jak se sluší ha patří. — ‚Di si sám!' křičí jenom. ‚Cák sem vdovec, abych chodil sám?« rozjímá Martin nad sklenicí a z hněvu do smutku nálada jeho přechází: »Hadama sem si rozhněval, na krev sem ho hurazil, do nejdelší smrti mi to vodpustit nemůže, jakou hambu já mu připravil. Nemluví, ha víc na mě nepromluví. Konec je. Propasť sto sáhů hlubokou vykopala Manka mezi bratry Porazily. Zeď haž do nebe vysokou mezi náma postavila, nechčasná Manko — ha já tě míl tak rád, bez tebe živ bejt sem nechtíl.« a do pláče opilců Martin se dává. Ve hněvu je jako kámen neúprosný, jako lev litý, ale ve smutku jako tvaroh měkký a jako beránek krotký, říci si dá, poslouchá krčmáře a k odchodu se zvedá.

»Spočítej to ha křídou napiš — vo peníze se nebuj — grunt za to stojí, ha je můj, celej muj — ha do smrti vostane muj. Manku do polojčky nevemu ha nevemu!«

»Neber, Martine, neber, vo plat se nestarám, jen huž di s pokojem!« volá za ním šenkýř, a Martin klátí se tichou nocí k domovu. Košaté lípy na Klenčí kveton, medová vůně jejich naplňuje chladný vzduch, nebe je plné zlatých hvězdiček, měsíček usmívá se na nebíčku jako nakrojený mazaneček, psi s hlučným štěkotem doráží na vrata, kolem kterých kráčí, v Kubuc rybníčku za kostelem křehotá žabí havěť svoji monotonní píseň, ostré, chraptivé výkřiky ptáka senoseky v pravidelných přestávkách zalétají sem z luk a rákosí, běhutá voda v kašnách a stojánkách si zpívá, jinak ani myš se nehne ve spícím městečku. »Dyž si ta vodička může zpívat, proč by nemohlo pivečko?« rozjímá Martin, kterému lahodí chlad i ticho noci, a už spouští:

»Přenechčasný ženě — ženění
to je horší nežli vězení —.
Z vězení si člověk pomůže,
vod škaredy ženy nemůže.«

Daleko široko slyšeti jadrný jeho hlas — slyší ho dobře i Manka. Leží pod vejstřešim na punebí, ale nespí. Třetí noc už nespí, co její muž blázni. Jít pro něho do hospody neodvažuje se nikdo, ani ona, ani její rodiče, a tak jen dychtivě poslouchá a čeká. Trapné čekání, minuta zdá se hodinou, hodina dnem a den věčnosti. Ne na měkké peřině, ale jako na špendlíčí leží Manka, převaluje se a počítá, co její muž teď hrdlem prožene... Co ona se našetří, od huby nautrhuje — a on teď rozhazuje — i cizí napájí — a to všecko pro ty tam naproti. Nebýt jich nebylo by i k tomu došlo. Neukrotitelné záště pociťuje, na lžíci vody by je všecky utopit mohla i Hadama s Dodlou i jejich děti...

»Pořád na mě sedí jako drak
bodejž ji vzal sobě černej šlak!«

blíží se zpěvák s písničkou o zlé ženě. Zřetelně každému slovu rozumí Manka.

»Vožera jeden vožralá.« bručí si a z lože se drápe. Celé tělo jí dosud bolí, nebolí od práce, ale bolí ještě od mužových ran. Okénkem ve štítu hledí do krásné letní noci a vidí muže oblitého modravým světlem měsíčním kráčeti ku brance. Už klapla petlice, zavrzala vrátka, kroky i zpěv znějí na záspi. Slyší bosé nohy matky, jak spěchá dům mu otevřít. »Nevodvírejte,« sto chutí má vykřiknout, »de se vožral, tám ajť vostane!« Bojí se však, že by Martin mlátit počal, a škodě, zlosti i hanbě konec by nebyl.

»Tak poď, Martínku, poď, huž máš hustláno, lehni si ha vyspi,« jako s dítětem mazlí se se zetěm Kašparka. —

»De pa je Manka?« hučí Martin.

»Dočkát se tě nemohla, šla huž spat.«

»Esli mi cekne, mámo, houbu jí rozčlapu.«

»Dyť ne, dyť ne, ani nemukne, jen se slikej.«

»Krunt je muj, ha dyž ho celej propiju, eště nic z jejího nehubude.«

Trne nahoře Manka. Hle, na to nepomyslila. Vskutku na cizím se dře, nic upsaného tu nemá, vyžene ji a do podružstva i s rodiči musí, dole už spí Martin bohatýrským spánkem, jenom Manka se strany na stranu se převaluje, starostí usnout nemůže. Dvě hodiny slyší bít, slyší, jak naproti dítě zaplakalo, jak mluví Hadam s Dodličkou, jak mu Dodla dává pít, a když mu prs podala, jak mu sladce zpívá:

»Hadámku náš,
co pak děláš?
Na louce tě pasou,
ty si mezi chasou,
ty nic nedbáš!«

Všecko to slyší Manka na pumebl, protože u Hadamů mají okno otevřené a svaté ticho je kolem. Kdyby vstala a střechou vyhlídla — jistě by i Hadama i Dodlu s dítětem v náručí při kahánku uzřela. Ale netouží po tom, má jiné starosti. Na celém gruntě za všecku práci ani špendlík, ani co by za nehet vlezlo není její...

Ráno Martin svoji ženu ani poznat nemůže. Jakoby se nic nebylo přihodilo, samá řeč je. »Martine sem, Martínku tam,« div že jí paty nemluví. Jako kliště se ho doma i na louce drží, a vypravuje Martinovi novinky, které se sběhly, když on »vyváděl«.

»Stará Černá z chalup má zejtra funus.«

»E mlč — cák se jí stálo — dyť sem ji ještě dypakto viděl.«

»Ta tě míla smrť, jako nebožtík hajnej — jak tvůj táta — dej mu Pánbu nebe — vypravovával.«

»Cože? Hajnýho huštípali v lese sršáni.«

»Ha Černejch tetu teký.«

Hlava Martina bolela, žízeň měl, a údy všecky jako přemlácené — ale ta novinka ho vzpružila.

»Prosím tě, povídej.«

»Šla do mýti na kořeny. Nosítka na parez postaví, seká, do nosítek nakládá, na nic zlýho nepomyslí. Dyž je hotova, provázkem klaničky stáhne, sedne si, ruce dá do voprát, vstává, ha z parezu sršání jako z houlu na ní.«

»Ufí.« jakoby to sám cítil zanaříkal Martin.

»Vohání se ječmenem —«

»To je ještě horší« —

»hutíká co může, válu na řibětě, bere ty svatý slova — volá vo pomoc — sršání už sou jí ve vlasech, v huších i vočích — ha přece tolík síly míla, že haž k hrnčířom doběhla i s nosítkama — tam pádla ha vomdlíla — polili jí i sršány vodou — zkřísili jí pravda, domů vodvedli voteklou huž jako sud ha na večer ji zvonili hodinku.«

»Chudák Černá« —

»Starej Kmínek si husek včera zase prst«

»Cák to povídáš?« ne soustrastně, ale překvapen — skoro mile překvapen podivil se Martin. Starý Kmínek totiž hozen byl Klenčí na krk, když už z něho Vídeňské továrny i putyky vysály poslední kapku šťávy. Pro křivou přísahu poseděl si ještě kdesi v dolno-rakouském kriminále asi rok a když si odpykal trest, poslali ho »po šupu« do domovské obce k nám. Tu ho sice nikdo neznal, ale přijali ho jako nutné — zlo, v pastoušce vykázali mu byt a nařídili »aby se živil«.

»Jak se mám živit? Mám se snad jít pást na louku?« optal se drze.

«Jak rozumíš — třebas se pas,« odpověděli mu klidně. Ano, kdyby to byl chorý, nemožný člověk, sešlý stařec, dovolili by mu »po střídě« chodit, den po dni jiný hospodář dával by mu jídlo i bydlo. Kdyby pak ani hnouti se nemohl a na lůžko poután byl, ležel by v pastoušce, pastejřka by mu posloužila a poklidila a měl by právo »poslát si mošnu« a každý den jiný hospodář by měl povinnosť mošnu jídlem naplnit a vrátit ji pastejřce tak, aby se najedl Kmínek i ta ošetřovatelka.

Ale takový Lazar Kmínek ještě není. Je sice už člověk-hrachovina — ale sotva padesátiletý práci si najít muže i najde, bude-li chtít. Pást dobytek, sbírat houby, česat ovoce, příst len, plect punčochy to všecko zastane — tak jen ať se něčeho chytí.

Kmínkovi se chce kouřit, chce se mu teky kořaličky napít — ale groše není. Jde tedy žebrem — chleba nechce — na krejcar se třese. »Jo, to nám musíš pomozt smetat seno ha dostaneš na páček tabáčku« — strčí Kmínka do perny na vrstvu sena a Kmínek, nechce-li se udusit, musí seno hned z vidlí brát, šlapat, do zadu k peření nosit, pot se z něho leje, prach ho žere, vůně ho dusí, kleje, nadává na nezvyklou práci, sedlák se jen směje a hází s vozu kusy, až je Kmínek do náručí pobrat nemůže.

»Svinská práce,« odplivuje si, sjíždí po hladkém seně na mlat a přísahá, že už ho nikdo do nejdelší smrti nahoru nedostane. Kořalička však je dopita, tabáček dokouřen, nepřemožitelná chuť vede ho do jiného gruntu. »Dáme, dáme,« kývá hospodář hlavou, »sklesti nám napřed fúru peruší.« Vede ho k hromadě zelené chvoje, jež voní na dvoře jako apatyka a cestou si naříká: »Pro práci se tu k tomu dostát nemužem, překáží nám to i stlaní bychom potřebovali,« k špalku Kmínka staví, sekerku jednoručku mu podává, jak se klestí ukazuje, do práce ho zavádí.

»Ty si levička,« směje se sedlák když Kmínek do levé ruky topůrko vzal.

»Já všecko levou, jím, piju i biju levičkou,« směje se Kmínek a práce se mu zamlouvá. Klestí rád, protože stojí venku, je-li hezky, do chládku pod strom si špalek postaví, pod kůlnu se odstěhuje prší-li, na vonné, pružné peruší jako matraci se svalí, touží-li po odpočinku. A tak klesti, větvičky na drobno, seká, oklestky na hromadu hází a do »štosu« rovná. Týden sotva klestil, když vykřikl, až to po celém

Klenčí slyšet bylo a už mu palec na pravé ruce visel jenom na kůžičce. I tu mu přestřihl pan doktor, ruku zavázal, palec dal do láhve k prstům ve špiritusu — měl už jich tam jako angreštů — a Kmínek nějaký čas »choval ruku« — na šátku ji nosil, na houby chodil, les si zamiloval, ba říkali, v tu dobu že se naučil i oka klácť.

Rána se hojila, ale ještě úplně zhojená ani nebyla — když postavil se ke špalku, zkusit »jak mu to bez palce pude«, a ten pokus zaplatil ukazováčkem. Obec celá věděla, že seděl v chládku pro křivou přísahu, a když nyní už druhý prst si usekl, čekala dychtivě, co se stane dál. A stalo se. Včera přesekl si prst třetí — tak že je na ruku mrzák úplný. Splnilo se, co obec tušila, křivopřísežníka trestá bůh...

Proto Martin nelituje, jen se diví řízení božímu, ba skoro tajně v duši se raduje, že ničemnost byla potrestána, jeho smyslu pro spravedlnost učiněno zadost a vesele vrací se s louky cestou k domovu. Sluníčko vytáhlo mu z hlavy všecku bolest, voda ze studánky napravila pivem pokažený žaludek, žízně víc necítí, jen hlad, že by hřebíky kousal, proto před časem s louky pospíchá a Manka v patách za ním.

Vidí, jak novina těší Martina, a spokojenost jak hledí z jeho očí a celé tváře. »Ha ještě se něco stálo,« povídá do třetice, »hale nevím, mám-li tě to řect.«

»Jen ven s tim,« žádá, ba poroučí Martin.

»Hořejších nám včera zabili slepici.«

»Kdo? Hadam?«

»Zrovna von. Krmil sám slepice, dyž íčko Dodla nemůže, náše kulka připletla se k jejich houfu, ‚pudeš, neřáde!' zkřik Hadam, praštil po ní, ha po slepici bulo, vzel ji za křídlo, ha přehodil ji k nám přes hradbu.« Tu se odmlčela Manka, neboť Martin se mračí, obočí k nosu mu leze, čelo se mu vraští, zuby stiskuje, zlý výraz bere na sebe celá tvář.

»Dál povídej,« velí přísně.

»Vyběhla sem, slepici sem hodila zpátky, ha povídám: tu máš, dyž si si ji zabil, teky si ji sněs, aspoň ji nemušim vařit já Dodle do šestineděl.«

»Martin míl vodjakživa streinou ruku, snad chtíl slepičku jenom vodehnát, klep jí kamínkem, ha slepice huž se poroučí,« myslí Martin.

»Dost možná,« připouští Manka, »voni náše slepice furt loudí, zanášejí k nim, náše vejce u Hořejších sbírají ha prodávají si, vím to jistě, mám třikrát tůlik slepic, co voni, ha půl tůlik vajíc neprodám, sama vejcová bába z města mi to povídala.«

»Bude asi pršít,« klidným hlasem povídá Martin, schválně to povídá, aby řeč jinam převedl. Všecko v něm vře nejistotou. Mstí se Hadam nebo nemstí? Vojnu vypovídá nebo jen náhoda se stala?

»Husy máme v ječměně,« vzkřikla najednou Manka.

Na záhumenci vskutku ze zeleného jako břečál, ale vymetaného už ječmene zvedaly se bílé husí krky s nacpanými volátky jako punčochy.

»Proč je nezavřeš?« zlobí se Martin, hledě na splouhané obili.

»Dyjť to nejsou náše — Horejších sou to.«

Dva prsty vstřčil Martin do huby a hvízdl několikrát, až to ušima projelo:

»Hůdě, hůdě — tochtochtoch,« křičí Manka, a husy klidí se ze škody a vskutku rovnou k Hořejším do otevřených zadních vrát. Pouze jedna neposlušná a patrně dosud nenasycená chytá dál zobákem klásek po klásku, štěchtá a vykusuje měkká zrníčka.

»Kušuješ, neřáde,« rozkřikl se Martin, zul dřevák a bacil po drzém ptáku dřevákem. Aj, i Martin má ku podivu streinou ruku. Husa bolestně vykejhla — křídla roztáhla a už seděla jako buchta.

»No — tys ji dal,« radostně, vesele směje se Manka, běží do ječmene, přináší husu i dřevák, »má jenom nohu přeraženou — posadim jim ji tudle na mez — voni si ji najdou.« Ale Martin ani slůvka už nemluví. Hanba je mu, zlost ho opustila, nerad tak učinil, ani neví, jak se stalo, že dřevákem po huse hodil, ale jako nista se to vyložit může. Po dvoře kráčí Martin a hledí plotem k Hořejším, nespatří-li Hadama, rovnou by na něho zavolal: »Hadame, vodpusť, zabil sem vaši hus, a nerád — « ale živé duše na dvoře není. Patrně se ještě z louky nevrátili.

Hadam není na lonce. Seká jetel, než mu žemličky odkvetou, neví, kde se chytit, ale louka musí počkat, ani domů k obědu nejde, celý den seká, protože jetel i bez rosy je řezný, tráva nikoli. I on je nespokojen. To s tou slepicí ho tuze mrzí. Nerad to udělal, zlá náhoda posloužila, kamínek byl sotva jako ořech, ani se nerozpřáh, jen tak žertem hodil, a tu máš — slepice se poroučela. Má zlost na svou ruku, která zřídka chybí. Jindy se chlubí tou rukou, že srazí se stromu každou hrušku, na kterou si zamíří, což hruška — ale slepice! Ne, po té házet neměl, má se znát, a Manka, ta lakomá Manka vyváděla, jako o krávu přišla, hloupé je, že se zdá, jako by se mstil za to kmotrovství, ale toho je dalek, vyloží to Martinovi, jak ho na dvoře spatří, zavolá: »Martine, nehněvej se — to ha to se stálo, vyber si z hejna slepici, která se tě líbí, ha je tvá,« bratrsky to vyrovnají. To stojí dosud každý na jednom břehu propasti. Kdyby s obou stran ruce vztáhli, byli by na sebe dosáhli, ruce si podali, a překlenuli propast. Hadam seče, až mu v zádech lupe, jen aby už byl

hotov a mohl domů, k ženě a dětem, na které při práci stále myslí. Konečně kosu na rameni a dřeváky v ruce bos upaluje po měkké travné mezi k domovu. Starostlivě hledí k nebi, které se počíná kabonit, sluníčko nečistě zapadá, komáři štípají jako posedlí, vlašťovky prohánějí se nízko nad metajícím se žitným lánem. »Pršit bude,« povídá si Hadam, »ha v senách deště — na kosu kleště« — umiňuje si však i v dešti síct, jen aby Martina dohonil, při něm na svém dílu zas pracoval, a jako by se nic nebylo přihodilo, s ním dál mluvil, do práce i z práce chodil, radil se a těšil. »Sečou ‚na Dlouhý', ráno si přivstanu, až Martin na louku přijde, já už se tám budu rozhánět, ha zavolám ‚zaspal si Martine, nedostaneš snídaní', Martin se lusmějc ha vodpoví, ‚koupím si je, dyž mi nedají'«. Tak se těší cestou Hadam — ale co to? Tamhle u nich za stodolou sama a sama sedí roztažená husa. Spatřila hospodáře, krk natáhla a křičí »kakaka kakaka«, jakoby žalovala, peruťmi mává, o trávu bije, z místa se hnout nemůže. »Co pa je tě, husičko?« zdvihá ji Martin, »ajejej — nožičku máš přeraženou, do pa tě to hudělal?«

»Tak jen si ji seber,« ozvala se v tom Manka, jakoby na tuhle chvíli čekala, »jak vy nám, tak my vám, ječmen sme nesíli pro váše husy.«

Ta tam je všecka smířlivá nálada. Štěstí, že Manka hned ze sadu utekla. Husa letěla za ní přes plot, letěla i zlá slova: »Tak se jí nažer, ty hladová, beztoho si vlastní hani vo Martině nedopřeješ.«

U nás není zvykem na potkání se pozdravovat slovy »má úcta«, nebo »ruku líbám«, nebo »služebník«, to jen měšťáci si takové otrocké pozdravy vymyslili. Ale za to je pravidlem pozdravit se slovem božím, promluvit na sebe: »De pa si chodil«, anebo »kam pa deš?« Seká-li se obilí nebo seno, sytje-li se nebo brambory dobývají, mlátí-li se ve stodole anebo česá-li se ovoce — je nutno zavolat: »Naspoř Pámbů, aby bylo sporo jako Pána Krista slovo«, a nutno hned poděkovat: »Dýž to Pánbů«. Tím projevuje se u nás bližeňská láska a pouze zarytí nepřátelé jdou kolem sebe jako zvířata — totiž mlčky, beze slova.

Jako bouř vchází Hadam do svého dvora. Vrátem praštil za sebou, div že se nerozsypalo, dřeváky udeřil na zásep, div že se nerozeklaly, kosu pověsil, div že hřeb nepřerazil.

»Cák je tě, Hadámku, že se tak čertíš?« ptá se ho matka Krejčová taky zakaboněná. Husa se jí ztratila z hejna — práce má, až neví, kde jí hlava stojí — a teď, aby pobělhlici sháněla po Klenčí. Nečeká ani na odpověď, stojí dál ve dvířkách předních vrat a volá: »Husa, husa, husa, hushushus.«

»Škoda huby, mlčte!« okřikuje ji Hadam tak, aby to vedle u Martinů slyšeli. »Manka poslala Dodle do šestineděl slepici, tak já jí dal za to hus hned, protože vona do šestineděl má daleko.«

Každé slovo slyší Martin. Pohana jeho ženy je ovšem i jeho hanbou. Zastat se jí musí a zastane.

»Hus sem zabil já, ženu do toho nepleť.« vychází z kůlny a mužně hlásí Hadamovi.

»Tak ty! Ha to si bratr?« odpovídá Hadam, chce ještě něco dodat — ale z okna ozvalo se prosebné »Hadame« a bílá jako křída tvář milé ženy — Dodličky ukázala se v okně. Na patě otočil se Hadam zády k Martinovi a beze slova vešel do světnice.

Na záhumenci bolestně kejhala poraněná husa. To Martin vyhodil ji ze sadu zpátky na cestu za stodolu. Krev chudince tekla už ne jen z nožičky, ale i ze zobáku. Psi ji vnoci roztrhali a jen spousta peří bělala se na cestě, na mezi i v ječmeni — než je větřík po celém Klenčí roznesl a s ním i zaručenou zprávu, že u Porazilů Hořejší s Dolejšími nemluví, Martin zabil jim ‚husí mámu', tu, kterou selka nasazovala a která housata vodila... (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

DR. JIŘÍ GUTH. Tedy náš milý přítel vstupuje dnem 23. ledna 1911 také do řady padesátníků. Nikdo by v té svěží, tělem i duchem stále mladické postavě půl století nehádal, a přece, podíváme-li se na všechnu dosud vykonanou, skutečně obrovskou práci Guthovu, nemůžeme potlačiti podiv, že ji s krásnými úspěchy zdolal muž, kterému je teprve padesáte let. Guth professor, Guth cestovatel, Guth spisovatel, Guth překladatel, redaktor a významný představitel ušlechtilého sportu českého, jednatel Svatobora, a ve všem vždycky celý člověk a dokonalý gentleman. Úžasnou pracovitosti a mnohostrannou činností Guthovou dalo by se podělit několik lidí, a všichni by měli celé životní zaměstnání.

Jiří Guth, rodák z Heřmanova Městce, již jako 21letý mladíček stal se doktorem filosofie a v následujícím povolání vychovatelském podnikal veliké i větší cesty, na kterých hojně nasbíral vydatných klasů pro svoji pozdější literární žeň. Procestoval netoliko obligátní Italii, Německo, Švýcarsko a Francii, ale byl také kromě Belgie, Hollandska, Anglie, Irska, Skotska, Skandinavie, Dánska a Portugalska až i v Turecku, severní Africe a Malé Asii, pak dvakráte v Řecku a dokonce též dvakráte v Americe,

DR. JIŘÍ CUTH.

a vždycky za důležitějším úkolem než za pouhou touristickou zábavou. Značný počet jeho odtamtud vzniklých prací přesvědčuje čtenáře nejenom o vzácném talentu pozorovatelském, nýbrž i o horlivé snaze vyvážiti z cestovatelské studnice co možná nejvíce dobrého, občerstvujícího i zároveň užitečného nápoje pro žíznivé čtoucí publikum. Známo, že cestopisy Guthovy počítají se k nejlahodnějším pracím touristickým v naší literatuře a pro svůj zvláštní poutavý způsob vypravování i osobitý humor autorův čtou se jako nejzajímavější novelly nebo romány.

A když jsme u novell a románů, tu Dr. Jiří Guth pode jménem předobře známého Stanislava Jarkovského vystupuje po professoru a cestovateli jako třetí osoba své pozoruhodné bytosti. Máme od něho již na deset literární hodnotou cenných knih roztomilé belletrie, nepočítajíc prací po časopisech ještě roztroušených. Kdo by neznal Stanislava Jarkovského z jeho srdečných, takovým prostě důvěrným teplem hřejících idyllek pana advokáta, z Drobných genrů, z novel Počátky a konce, Nad propastí, Dcera professorova, ze sbírky, označené až příliš skromným názvem Střepiny a skořepiny, dále z knih Vřes a kapradí a Cesta ještě nezarostla, anebo kterému ze čtenářů »Máje« navždy neutkvěla v paměti jímavá povídka Na podzim v oříší...? A kolik podobných povídek a románků čeká ještě v péře Guthově jenom na žádoucí chvíli, na trochu času v jeho neúnavné zaměstnanosti, aby je mohl vrhnouti na papír?

A vedle těch mnohých původních prací Guthových jaká řada jeho zvláště francouzských překladů! Zčeštil nám způsobem dokonalým veliké práce Zolovy a spisy mnoha jiných autorův, ale miláčkem jeho zajisté jest Pierre Loti jako tento autor z překladu Guthových opět se stal miláčkem českých čtenářů. Troufáme si říci, že nikdo nedovede Lotiho tak věrně překládati jako Jiří Guth. Dostihuje autora nejenom ve výrazu slova, ale hlavně také v líbezné, nad-

míru krásné hudbě stylu, v onom zázračném očarování, pro které čtenáři naši nemohou se nasytiti Rybáře islandského, Harému kouzla zbavených anebo zvláště dojímavé Aziyadé.

Vedle toho Dr. Jiří Guth překládal nebo redigoval překlady velikých děl cestopisných, z nichž nelze minouti bez poznámky jmenovitě Fr. Nansena, O. Sverdrupa, O. Nordenskjölda a Sven Hedina, byl po všechna léta pilným spolupracovníkem Ottova Slovníku Naučného, napsal pro Laurenčičovo německé illustrované dílo o Rakousku důkladnou část o Čechách, psal studie mathematické — hle, jak na podiv obsáhlá činnost Guthova! Péro, které se zvláštní oblibou překládalo Pascalovo dílo O duchu geometrickém a Descartovu Rozpravu o methodě, napsalo srdečnosti dýšící Na podzim v ořeši . . . a jásalo nadšením, přebásňujíc Aziyadé!

Dr. Jiří Guth, dekorovaný několika řády, jest mezi jiným zvláště dustojníkem francouzské Akademie, dustojníkem řeckého řádu Spasitelova, majetníkem čestného kříže knížecího domácího Schaumburg-Lippeského řádu a stříbrné medaille města Paříže, dále čestným členem Union des Sociétés Françaises des Sports Athlétiques, Unie hellenské professoru tělocviku v Athenách, Associace pour la Réformé de l'Enseignement v Paříži a j., a dělá čest několikanásobnému svému povolání a svému národu. Ať je to Guth jako český professor nebo český spisovatel anebo jako český člen Mezinárodního výboru pro hry olympijské a předseda jeho českého odboru, ať jest ve kterékoli funkci svého činného života, vždy jest na svém místě a při tom, jak již jsme pravili, v nejlepším slova smyslu gentleman. Radostně mu přátelé z Máje, jeho čtenáři a všecka česká veřejnost na rozhraní jeho padesátky tiskne ruku a přeje hojně zdaru pro budoucnost. Ds.

EMANUEL MIŘIOVSKÝ †. V nových dějinách literatury české, psaných nyní tak často beze vší piety a lásky k věci, vyskytuje se jméno E. Miřiovského jen zběžně anebo se zapomíná na ně úplně. Křivdí se mu, a je třeba na to v den jeho úmrtí (10. ledna 1911) upozorniti. Miřiovský dovedl vtisknouti své době a její literární representaci přece jen něco svého, byť nebylo toho tolik, kolik přinášeli živlové vudčí. Jako soustavný kritik beletrie v prvních ročnících »Zlaté Prahy«, jako básník (Máринka 1868, Básně 1869, »Šimon kostelník« v Nerudových Poetických Besedách, r. 1885 vydaný, »Nové básně«), jako povídkář (Povídky a kresby 1882), jako překladatel znamenitých světových děl básnických (Goethe: Utrpení mladého Werthera), jako literární historik i jako žurnalista (redaktor »Lužničana« v Táboře, »Besedy« v Olomouci atd.) rozvinul činnost nejen mnohostrannou, ale i barvitou a jistou svérázností formy básnické zajímavou. K tomu přistupuje jeho dílo paedagogické (působil na několika ústavech, nejdéle na paedagogiu v Hradci Králové, kde uvádějí se z jeho žáku Otakar Březina, F. V. Krejčí a j.), nemluvě o literárních pracích k účelům školským (Repertorium jazyka českého). Zemřel rakovinou jícnu po kratším utrpení, přestáv operaci, která však již života jeho prodloužiti nedovedla. Pilný kdys literárně a tvořivý duch, v posledních dobách vzdaloval se života literárního a básnické společnosti české, vyčítaje jiné doby a jiné její požadavky, zájem však pro krásné dílo umělecké zachoval si do poslední doby. Krátká léta odpočinku žil jako školní rada na Král. Vinohradech. Až přijdou zase doby nepředpojaté a klidné literární kritiky, bude se s jeho tvorbou odborná veřejnost česká více zabývati, než ke sklonku jeho života, kdy byl nezaslouženě zapomínán. a—e.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ sebrálo dne 14. ledna novou původní práci českého autora, tříaktovou veselohru dr. Jos. Štolby »Ach, ta láska!«. Vážný problém zvolil si tentokráte Dr. Štolba za tresť své veselohry, tak vážný, že a priori čtenář tvorby Štolbovy nebyl by prost jistých obav, hodí-li se tak bolestně palčivé thema pod rozmarnou masku veseloherního mumraje. Nezvrhl však s bujným svým spřežením autor našeho kusu, právě že dovedl tlumiti výbuchy rozmaru, redukovav živel fraškovitý jen na jednu postavu (starého Kotrby, nerozlučného přítele alkoholu a šustících, naškrobených sukní kuchařinek) a vyzbrojiv ostatní veselé folie hry (Olgu a Karolinu) upejpavou, pýřivou maskou komiky bezděčné, které tvoří dostatečnou protiváhu vážných povah, mladého architekta Kuneše, jenž se chce ženiti a vybírá trochu, jsa si vědom své hodnoty a vida, jak kdekterá svobodná hlavička má naň políčeno, a jeho snoubenky, slečny Milady, jež si utvořila prazvláštní obraz manželství, tak zvláštní, že jen v přepjaté a nezkušené, při tom velmi hrdé a sváhlavé duši, může vzniknouti jako dočasný názor — jen jako takový lze jej dramaticky připustiti a uvěřiti jeho realitě.

Problém, který si Dr. Štolba zvolil za látku k veseloherninu zpracování, je manželství. V tom víru náhledů, zásad a utopií, úsměvné řešení Štolbovo jest, ne-li nové, aspoň dobré, divadelně účinné, výchovně přípustné a v zoufalých dobách ukonejšující, a nalezne autor na své straně všechny ustálené povahy, přátele prostého manželského štěstí s drobnými radostmi a malými nehodami, jak je život přináší — jinými slovy: za nejistotu hledání nového, lepšího štěstí, které možná zklame (ba jistě, dle všech předpokladu lidského určení) podává kus bezpečného života, který snad neuspokojí problemisty budoucna, ale je něco, positivní a celkem ne tak smutný los průměrného životního štěstí. Autor svou veselohrou něco chtěl říci, více chtěl dociliti, nežli jeden večer pobaviti. Nám, kdož si to myslíme o něm, zůstává autor práce sympatickým pro svou bodrou, upřímnou iden, kterou celým svým cítěním, celou svojí personalitou novelistickou i dra-

matickou v pessimistické, nervosní, dravé dnešní době vytvořoval a hájil — objeviv se zas upřímným, a jistě reálním obhájcem lásky přirozené, nevyumělkované, netvořící si žádných aprioristických konstrukcí, nýbrž pudově oddávající se tomu, co příroda stanovila. Je tu týž Dr. Štolba, jak ho známe ze života, člověk v nejlepším slova smyslu, upřímný a ryzí. Proto vítězí upřímná žabka, trochu prostořeká, 16letá Olga nad vážnou, nepřístupnou, přepjatou, třebas krásnější Miladou. A na tu veselohru mohou bez starosti vésti své dcerky maminky opatrných zásad, které vědí, že problémy ještě přijdou — že je na ně čas, z divadla že stačí z a t í m dívenkám odkoukati jen z upřímného škádlení, že vítězí u muže spíše ryzost nezatajovaného, průhledného dívčího srdce, nežli buh ví jaká dogmata, jež konec konců jsou také pouhé bubliny, ježto život je silnější a dogmaty nepředělá se přirozenost ani muže, jenž chce mít ženu ženou, ani ženy, která jest pohlavnější a tělesnější živel manželského svazku.

Příběh je tento:

V rodině Lonských sešlo se na návštěvu několik starých mládenců a svobodných mužů a mluví se ovšem o manželství. Jeden z nich vysvětluje, proč mužové nyní neradi vstupují v sňatek, statistikou manželství, v nichž ze sta jen pět je šťastno (snad ani tolik ne). Sestře p. Lonského, Miladě, je to ovšem všecko urážlivým. Sestrojila si nebezpečné stanovisko vůči blížícím se námluvám p. arch. Kuneše, s nímž vstupuje pak v zásnub, aby se poznali blíže — stanovisko takové, že teprve, až se blíže seznají a nabudou záruky, že by se k sobě hodili, v sňatek vstoupí — nebudou-li jeden druhému hověti, rozejdou se. Vysnila si obraz manžela a manželství, jaký stačí snad pro román (ostatně nemožný), nebo pro společenský chvilkový spor, ne však pro život, a nepochodí přirozeně, pozbyvši práva na manželské štěstí na základě těchto příkrých praemis, neboť, ačkoli problém pohlavní lásky autor ve své veselohře nežene za meze hubičky, ztroskotala již u toho úskalí, odpírajíc snoubenci i této zástavy lásky, kdežto prostosrdečná sestra její Olga (nemyslíme jen pro její přítulnost a zálibu v hubičkách, neboť ani to by as nevytvořilo příliš pevného a trvalého manželství) pro svoji pružnou otevřenost a veselou čipernost a vtipnost uzme jí ženicha, překonavši právě těmito zbraněmi jinou soupeřku, sestřenici Karolinu, se kterouž poličily na Kuneše, chtějíce se jím dáti vysvoboditi z nebezpečí utonutí v nehlubokém rybníce. Když v chytře aranžovaném dobrodružství »tonoucí« Karlu zachrání trudovitý starý zahradník Kotrba od pití, kdežto Olgu v náručí vynese Kuneš, je výsledek děje už patrný. Stačí už jen malá slovní potyčka mezi Kunešem a Miladou, aby rozladěnému rozchodem Kunešovi vletěla do náručí Olga, jako doklad v četných veselohrách tradované pravdy, že ženská vždy dosáhne toho, co chce, má-li k tomu potřebné tělesné i duševní prostředky. Karolina dostane náhradou bratrance Lonského.

Nejvíc zájmu na jevišti k sobě váže dvojice sester, Milada a Olga, a vedle nich sestřenice Karolina a architekt Kuneš. Paní Májová učinila přepjatou Miladu přirozeně, jak děj žádá, nesympatickou, sic by jinak přece jen snoubenec byl zůstal při ní. Vděčnou, ale těžkou úlohu Olgy hrála sl. Baldová. Dobrá byla slečna Štěpničková v roli sestřenice Karoliny. Pan Pražský měl zase svoje zbytečné místy akcenty, ač znenáhla stává se přirozenějším. Drastický humor veselohry (Kotrba) obstaral v charakteru role p. Charvát.

Režii s péčí zřetelnou a láskou k věci obstaral řed. Václav Š t e c h. Malebný byl interieur letního sídla Lonských.

Obecenstvo bylo hrou zřejmě uspokojeno; autora vyvolalo, odměnilo vavřínovými věnci a potleskem neskrblilo. Dr. P.

HEDDA GABLEROVA. Jednou ze stěžejních postav Ibsenovy činohry je L ö v b o r g. Je to mladý, nadaný muž, kterého autor předvádí jako vzácného kulturního pracovníka. Lövborg má zatemněnou minulost. Byl alkoholikem a řadu let už je abstinentem. V tom je jeho síla, ale zároveň Achillova pata. Jenom člověk silné vule, grandiosní energie, mohutného sebezáporu způsobí, že Damoklův meč, visící nad jeho hlavou, nevisí n a n i t c e, nýbrž n a p r o v a z e! Pět let tomu, co Lövborg se ovládá, pět let tomu, co nepožil alkoholu v žádné způsobě. V této periodě krásné síly ho poznáváme. Slyšíme o něm velice slibné, radostné zprávy. Vydal knihu a hodlá se ucházeti o professuru. Jeho konkurrent, Jörgen Tesman, má strach z tohoto Lövborgova obrození.

Této situaci musí odpovídat stav Lövborgův. Proto je naprosto nutno, aby se objevil jako člověk jasné, svěží nálady, jako člověk, jenž má radost ze své síly a jenž má také náležité sebevědomí. Víme, a kdo neví, tuší ihned, že Damoklův meč nad ním visí na nitce. Dojde tedy, musí dojíti ke katastrofě. Kdyby byl představitel Lövborgův v tomto směru postupoval, byl by neupadl v chybu, která zarazila. Přišel jako člověk deprimovaný, neobjevil se jako muž, neakcentoval tuto radost, tuto sílu, která imponuje. Pak ovšem musil nanésti barev, aby způsobil kontrast, a následek toho byl, že se před námi objevil opravdový alkoholik.

Tohoto čistého sebevědomí je také třeba vůči Heddě. Vzkříšení Lövborgovo je dílem paní Elvstedové, která k vůli Lövborgovi opouští svého muže. Lövborg silný, Lövborg abstinent je jejím dílem, je její chloubou. Čím slabší je Lövborg, tím pevnější, silnější musí býti paní Elvstedová. Její představitelka sl. S u c h á n k o v á už svým objevením nevzbudila v nás mnoho důvěry. Přišla tuze skromnince, člověk měl pocit, jakoby byla osobou na Heddě existenčně nebo nějak jinak závislou. Slečna

Suchánková není zkrátka v této roli rovnocennou sokyní Heddinou. Pravda, měla momenty velice tklivé — ale celek byl přejemnělý, trpěl přílišnou, neodůvodněnou něžností.

Už jinak tomu je s panem Hasler e m. Jeho hereckému temperamentu bylo jistě na potíž, udělati z Tesmana takového dobráčka, takovou putičku. Ale našemu nazírání už vyhovoval, třeba bychom si byli přáli trochu jiný zevnějšek. Za to pan Schlaghamer svého světáckého asesora Bracka provedl korektně, s úplným úspěchem. Znalci upozorňovali, že pan Schlaghamer viděl interpreta této role, o němž koluje lichotivá pověst, že je specialistou v tomto oboru. Relata refero — náš herec je prý lepší, než jeho vzor. Všeobecnou pozornost vzbudil také výkon paní Hübnerové. Hrála stařičkou tetu, dobrotisko, jež jakoby ani vzepříti se nedovedla. Tak uceleného, tak znamenitého výkonu paní Hübnerová ještě nepodala, ač má již ve své galerii cenné kousky. Je spravedlivo zaznamenati, že paní P š t r o s s o v á v malé svoji úložce na sebe pěkně upozornila.

Horou dramatu je Hedda Gablerova. Není na ní té a tolik záhady, kolik se jí vybájilo. Je jinou, než její okolí — není ženou obyčejnou. Všechno kolem ní je malicherné a nicotné. Její muž je pravobyčejný šplhavec. Panu Hašlerovi se na př. znamenitě podařilo, charakterisovat jeho titěrnost. Jak zahrabal se do těch lístků, z nichž chce s uplakaným andělem strážcem Lövborgovým sestaviti knihu, která před chvílí shořela v krbu! Lövborga stihl jenom osud, který zasluhoval, stihl podobný osud i jeho knihu. Když ne k vůli paní Elvstedové, k vůli krásné, čisté svojí knize měl Lövborg svého netvora držeti na uzdě. Paní hejtmanová a Tesman už vědí, nač se mají těšit, pan asesor tu sedí jako jestřáb a jenom čeká na svou hrdličku. A v t o m t o světě měla zůstati Hedda? Hedda potupená, Hedda ponížená! Co s takovým mužem — nevadí, ať už je spisovatelem, universitním professorem, čím libo — kterého má vodit na provázku žena, jež prchla od svého muže, žena, jež svým ustavičným prošením je protivná posluchači, neřku tomu, kdo to pořád slyší, slyšet musí?

Paní D o s t a l o v á vytvořila Heddu, povýšenou, povznešenou nad všechny takové konvenční lidi i poměry. Tukla o nádobku — a hle, jak se rozsypala! Takovým křehkým hrníčkem byl Lövborg. Nebyl už ani hoden zbraně, kterou mu dala Hedda, aby všemu udělal konec. Pan Hurt nechtěl nebo nedovedl nás oklamat. Přišel jako člověk, odsouzený k smrti. Nedopatření tedy nesmírně závažné. Hedda se objevuje jako mladá panička, do růžova vyspalá, okouzlující, půvabná — kdyby si herečka jenom ponekud s publikem zakoketovala, jak těžce by se prohřešila na svém zodpovědném poslání. Umělkyně puntíku neslevila své roli, své Heddě. Autor ji učinil osou činohry a jí dal nejkrásnější, nejappartnější momenty. Není-li povolaného interpreta, je mnohem vděčnější, posaditi se s knihou ke krbu. Paní D o s t a l o v á šla ve svém studiu a ve svém výkonu mnohem dál — právě tam, kde je hlasu, úsměvu, pohledu, doplňku tedy, abychom užili slova aspoň trochu případného, svrchovaně zapotřebí, kde autor stává se malomocným, právě v těchto výjevech a scénách podala paní D o s t a l o v á výkon tak prohloubený a procítěný, že strhla k obdivu. Dominovala nad ostatními, opanovala založením i detaily velkého svého úkolu, jenž dává jejímu repertoiru nové směry. Hru přeložil a s pietou vypravil J a r o s l a v K v a p i l. K.

J o s e f T h o m a y e r: KULTURNÍ HISTORICKÉ OBRÁZKY Z OBORU LÉKAŘSKÉHO. Pod tímto skromným, jako mají všechny knihy tohoto autora (R. E. Jamota), názvem uvádí spisovatel na veřejnost knihu, jež je sbírkou jeho studií sociálně a kulturně lékařských. Je to mimo vážně vědecké publikace již pátá kniha autorovy práce skoro beletristické, jejíž první ukázka »Příroda a lidé« vzbudila v kritice české svého času tolik nadšení, kterou další vývoj tohoto slavného klinika českého nijak nezklamal. Thomayer u příležitosti oslavy kteréhos přítele literáta skromně o sobě napsal, že se rád pletl mezi literáty. Dílem těchto »pletek«, smí-li se tak říci, jsou i další knihy Thomayerovy: »Vedle cesty«, »Po různých stezkách«, »Žloutne listí« a i tato poslední. Jinými slovy: Thomayer s oblibou vždy zpracovával svým jadrným, výrazným slohem látky, jež ležely vedle cesty jeho, t. j. ony, které s medicinou nějak souvisely a k jichž pochopení a zdárnému řešení bylo třeba vedle hlubokých vědomostí lékařských také beletristických schopností. Proto zasluhuje Thomayer mezi četnějšími dnes už pracovníky toho druhu především jména lékař-literát.

Z poslední produkce sestavil Thomayer v knihu tuto práce, které mají kulturně historickou, po př. sociální pointu, a tak je spis jaksi dalším pokračováním knihy »Vedle cesty«, jejíž první část obsahuje prósu, popularisující medicínu, se zabarvením, jak název označuje, kulturně historickým. Statě, jako »Léčebná vášeň« nebo »Poustevnictví jindy a dnes«, nebo »Z černé kroniky dětské« atd. (musili bychom vyjmenovati všecky kapitoly), čtou se jako originální, bystré postřehy zkušeného lékaře-filosofa, jemuž i při nepatrných notičkách novinářských neujde hlubší jádro věci. Vyloví je a oděje rouchem pontavého vypravování, předloží je čtenáři, aby jeho duši zušlechtil a pohnul k zdravé, srdečné iniciativě při nejbližší příležitosti. A tak není kniha tato pouhou sbírkou prací po časopisech roztroušených, jež se vydávají, aby se rozmnožil počet autorských edicí, nýbrž cenným souhrnem životních zkušeností muže, jenž zasluhuje býti slyšen a uvážen. Dr. P.

Toto číslo vydáno 20. ledna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

NALADĚNÍ.*

Na dálném obzoru, tam kdesi za Troskami,
v krvavých červáncích v sen zmírá slunce svit —
dech noci srpnové již táhne zahradami — — —
A z nedalekých vil kdes klavír slyším znít.

Sám v šeru nasloucham. To nápěv je tak známý
a tak mne dojímá, že opouští mne klid —
Můj Bože, proč se chvím, až slza vytryskla mi?
Jak mohl nápěv ten mne tolik rozrušit?

Odkud tu píseň znám? Mně zdá se, jakby zněly
v ní dávno minulých let prchlí dnové šťastní,
a v mysli odnášim se v léta bývalá,
v něž marno toužit zpět, když čas nás od nich dělí — — —
Vzpomínám — vzpomínám — — A náhle se mi jasní:
Tu píseň matka má mi v dětství zpívala! — —

ZDENĚK KNITTL.

BÍLÝ ĎÁBEL.

Napsal JIŘÍ SUMÍN

(Pokračování.)

Nikefor pohlížel na tuto větev s nevylíčitelným, hrůzyplným obdivem. Ne jeden, padesát takových mužíků jako on mohlo se na ní houpat!

Myšlenka zbabělé záchrany umlkla a skryla se jako polekaná myška a stařec kráčel zvolna a těžce, přivíraje zdlouha oči a chroptivě dýchaje plnými ústy.

Cítil, že je nadobro ztracen pod náhlým příkazem tohoto velitelského pokynu. Zdá se, že působí zde jakási tajemná síla, jež žene člověka proti vlastní vůli, přese všechnu hrůzu nezadržitelně dále jako po nakloněné ploše. Není spásy, není naděje! Vždyť zadrhl si vlastně smyčku ve chvíli, kdy se rozhodl vkročiti sem. Sáhl do kapsy a ucítil svinutý, pečlivě zabalený předmět.

»Jsem připraven,« šeptal nesrozumitelně. »Odsud není vyváznutí.« Chtěl ještě cosi říci, ale brada třásla se mu, tak že nebyl s to přimknouti ji k hořejší čelisti.

Šel dále bez vůle jako přitahován nezměrnou silou.

»Nikefor Babáček, počestný mistr a měšťan,« proklouzlo jeho roztřesenými čelistmi, jakoby se zaslouženou přílhanou četl svůj náhrobní nápis. V tom zrak jeho padl na mez u cesty, kdež zrovna proti osudnému dubu viděl jakýsi podiv-

* Ukázka z knihy veršů Zdeňka Knittla „Momenty", která vyšla právě v Nakladatelském družstvu Máje.

ný, sluncem vybílený pařez se zhroucenými kořeny.

»Nikefor Babáček, počestný mistr a...« nedomluvil, zarazil se a byl by hrůzou vykřikl, neboť zdálo se mu, že pařez se pohnul.

Šel dále nespouštěje očí se záhadného předmětu a přemílaje v roztřesených, bezzubých čelistech s přílhanou svůj epitaf.

Když se poněkud přiblížil, bílý pařez opět se pohnul, spletené kořeny se natáhly a vztyčily. A pojednou stál tu neznámý mladý muž v bílém letním šatě.

Nikefor se uklidnil.

»Je bílý, jako duch, ale anděl to není,« poznamenal vážně. Ale v tom zavadil zrakem o zlověstný strom a dlouhý povzdech ulehčení vydral se mu z prsou.

Myšlenka zbabělé záchrany vyskočila jako plachá myška z úkrytu skákajíc a pištíc radostí.

Osudná, nad cestou vztyčená větev, jež se z daleka zdála dost nízko, byla ve skutečnosti tak vysoko, že by se k ní Nikefor nevyšplhal ani kdyby na ni Thukes pověsil zlověstný podlouhlý papírek a řekl: Odpouštím ti dluh, když ho dosáhneš!

»Dobrý den, starý pane!« promluvil neznámý, na nějž Nikefor v té chvíli zapomněl.

»Dobrý den, mládenče,« odvětil velmi vlídně a laskavě. »Kde jste se tu vzal?«

Muž v bílém šatě okamžik váhal. Pohleděl z blízka na sebe a Nikefor shledal, že neznámý není vlastně tak mlád, jak se na první pohled zdál. Měl velmi bílou pleť, pečlivě vyholenou tvář, pouze na skráních malé, ryšavé »kotletky«. Vlas měl rusý, kadeřavý, jako archanděl, oči pronikavé, kulaté a zelené jako vlk. Pohled jeho působil studeně a posměšně.

»Hm, kde jsem se tu vzal?« mluvil zvolna cizím přízvukem, »přišel jsem se oběsit.«

Nikefor ztrnul údivem, ale znenáhla se vzpamatoval, usmál se shovívavě a chytrácky.

»Oběsit... aha! A nemohl jste se vyšplhat na tu větev...«

»O, to by bylo pro mne hračkou. Ale vy jste mi to překazil. Mám za to, že mi přinášíte štěstí.«

Nikefor zvážněl a sesmutněl.

»Já? Štěstí? Přítel' což je to štěstí na mně vidět?«

»To ne, ale... Přišel jste v rozhodný okamžik. Takové chvíle se nevracejí. Mám za to, že má záležitost vezme teď příznivý obrat.«

Nikefor pohlížel pozorně do jeho studených, pronikavých očí a pojednou sklopil zrak, jakoby se před ním zastyděl.

»Zdá se mi, že si ze mne tropíte žerty. Vy jste se nepřišel oběsit, ale slyšel jste mne patrně... mluvil jsem chvílemi příliš hlasitě.«

Muž v bílém šatě zasmál se chladně a polichoceně.

»U šlaka!« pravil, »což je snad možno, aby takoví usedlí staří páni končili tak bezbožně? Nechápu, co může člověka ve vašich letech tak hrozného potkati.«

Nikefor stál před ním pokorný a vážný.

»Upadl jsem do rukou nesvědomitých lichvářů. Připravili mne o polovici jmění,« řekl smutně, jakoby se zpovídal.

»O polovici! To nic není. Já jsem upadl do rukou nesvědomitých žen. Připravily mne o všechno. Zůstal mi pouze tento šat, který jak vidíte, není saisonní. Ah, ženy jsou ničemné, dnešního dne.«

Šli podle sebe dlouhou rovnou alejí, jež vedla na konec lesa. Nikefor pohlížel úkradkem na neznámého, jenž mu velice imponoval, uvažuje kdo by to mohl býti.

»Nemyslím, že by ženy byly ničemné,« protestoval, dávaje skromným tonem na jevo respekt k opačnému mínění cizincovu. »U nás je starý pensista, učený pán, filosof, který říká, že ženy jsou takové, jakými je chtějí muži. Za mých mladých let říkalo se to jinak, ale smysl byl týž. A sice říkávalo se: Jaký šel, takovou potkal.«

»Zdá se, že jste galantní pán.«

»Nesuďme a nebudeme souzeni.«

»A zbožný dokonce. Pak se tím více divím, co vás tuto zahnalo do lesa, když byste přece jako dítě staré lepší doby mohl zajít do kostela a hezky se ze svého bolu vymodlit.«

»Kdo pak říká, že jsem se nemodlil?«

»Že ano?«

»Nikefor stanul, zadíval se na neznámého bolestně a skroušeně.

»Příteli,« pravil vřele, »viděl jste někdy velblouda? Živého velblouda?«

»Ovšem, že viděl.«

»A podíval jste se dobře na jeho kolena?«

»Nu ovšem. Jsou mozolná od častého klekání.«

»Tak vidíte: Tolik jsem se namodlil a naklečel, až jsem měl kolena jako ten velbloud.«

»A nepomohlo to?« tázal se neznámý, duše se smíchem.

Nikefor pohlédl náhle do jeho kulatých zelených očí a zarazil se.

»Nevím ani, kdo jste a povídám vám takové věci, které jsem nepověděl nikomu...«

»Inu, neštěstí sbratřuje. Nesmíte se diviti, že se takto tážu. Zkoušel jsem mnohé prostředky, ale tento dosud ne. Tedy ani modlení se neosvědčuje v našem případě?«

Nikefor chvíli mlčel.

»Řekl jsem vám již tolik, řeknu tedy i to,« pravil tajemně. »Byla chvíle, kdy se mi zdálo, že jsem vyslyšen.«

»Tak vida — přece!«

»Ano. Bylo to zvláštní. Zdá se mi, že jsem o tom dosud ani dost neuvažoval, i nebude na škodu, když si o tom promluvíme. Je tomu asi týden. Byl jsem již starostí tak ustrán, že jsem se ani nedovedl klidně modliti. A cosi mi říkalo, že mne buh vyslyší v poslední chvíli, neztratím-li duvěru v něho. Tu pojal jsem zvláštní úmysl. Ve dne není klidu, řekl jsem si, ale kdybych se takto mohl někde na posvátném místě po celou noc nerušeně modliti, pak ... pak bych snad byl zachráněn. Náhoda mi přála. Začaly právě večerní májové večerní pobožnosti a tu jsem se jednoduše v kostele ukryl a nechal jsem se tam zamknout. Je to zbabělé ovšem, kostelník by mě tam byl za malou odměnu nechal, vždyť mne zná. Ale nač se svěřovati takovým lidem? — Zkrátka tedy jsem tam byl zamčen. Je u nás na postranním oltáříku stará socha černé panny Marie mouřenínky, ve zlatém, brokátovém šatě. Korunu na hlavě má mosaznou, ale na krku má těžký zlatý řetěz »hráškový« za tisíc dukátu.«

»Víte to jistě?«

»Vím, ačkoliv na tom nesejde. Ale když vás to zajímá, musím připomenout, že cena je vlastně dnes daleko větší. To je odhad ze starých dob. Řetěz pochází od naší vrchnosti. Darovala ho kterási mladá hraběnka, již krátce před svatbou zemřel ženich. Byl to dar od něho. Zavěsila jej na šiji panny Marie a vstoupila do kláštera. — Tedy před touto pannou Marií jsem se pocelou noc modlil, tak vroucně a od srdce, jak jsem se nemodlil nikdy. Ani nevím, jak mi přišlo na mysl tolik krásných a zbožných slov. Ráno jsem se zas hezky vytratil a šel jsem domu. Ač žena, již neušla má nepřítomnost, byla velice zle naladěna, ulehl jsem si a ihned jsem usnul. A tu se mi, příteli, zdálo, že klečím v kostele před černou matičkou boží, mouřenínkou se zlatým krásným řetězem za tisíc dukátu ...«

»Ta cena se mi zdá přehnána.«

»Ale ať je, co na tom sejde? Ale ručím za to, že není přehnána. Vždyť ty hrášky jsou plné, masivní. A jsou prý v nich zasazeny drahokamy.«

»Že by tak ...«

»Ale na tom, jak řečeno, pranic nesejde. Já tedy klečím a pojednou nejsvětější panna povstane, vztyčí se, sundá se šije zlatý hráškový řetěz, roztrhne ho a — hodí mi půl ...«

»Ale to se vám pouze zdálo.«

»Nu toť se ví, že zdálo. Což není to dosti? — V tom, nevím, snad leknutím, snad pohnutím velikým procitnu ...«

»A bylo po radosti.«

»Co, po radosti? Radost teprve nastala. Pokládal jsem to za dobré znamení. Měl jsem za to, že doba strastí a zkoušek minula. Nu, zkrátka, byl bych se radosti zbláznil.«

»Ale nezbláznil jste se. Co vás zachránilo?«

»Co? Tou chvílí, jako na zavolanou přišel Šalomoun Thukes ,se svým podlouhlým papírem, hartusil, dupal a křičel: Plať! Plať!«

Šli opět mlčky podle sebe. Neznámý jaksi zneklidněn, ale na pohled velice laskav a vesel, jakoby se byl výtečně pobavil. Po straně vrhal však pronikavé pohledy na svého nahodilého druha, ano zustával chvílemi dokonce poněkud vzadu, aby si jej pozorně prohlédl.

»A nenapadlo vás,« začal pojednou tichým, ale jaksi vábivým a významným hlasem »... když tě vám tedy nejsvětější panna takřka svůj hráškový řetěz nabídla a příležitost byla tak vhodná ... nenapadlo vás ... že byste si ho vlastně — mohl vzít?«

Nikefor pohlédl na něj tupě a nechápavě.

»Jak to?« ptal se rovněž tak tiše a významně.« Ale v tom náhlé pochopení šlehlo mu hlavou, jeho tvář pobledla a sesínala.

»Poslyšte!« řekl vzrušeně a tvrdě. »Takové žerty si zapovídám.«

»Ale vždyť já nežertuji, příteli ...«

Nikefor couvnul, všecek se chvěje odporem a hrůzou.

»Tak jsem si stále říkal,« mluvil pak jako pro sebe. »Kdo to je? Kdo to je? Já jsem ho někde viděl. Ale teď vím. Poznal jsem vás na první pohled.«

»Opravdu? Váš hněv mne leká. Upokojte se. Nu, kdo tedy jsem?«

»Bílý ďábel,« zasyčel stařec hněvivě.

»Nu to je velice solidní pán,« řekl cizinec s ulehčením. »Tedy ďábel. Ale vy jste se darmo polekal. Jak můžete takové slovo bráti vážně. Vzít! Ano, a kterak? Vzít! Dobrá, a co potom? Vždyť by vás okamžitě dopadli.«

»Co to mluvíte? Dopadli! Vždyť já bych na ten řetěz nesáhl, ani kdyby mi ho panna Maria opravdu nabídla. Ne! Vždyť by mi musela ruka na místě uschnout, kdybych se toho posvátného řetězu jen dotknul. Já bych to ani nechtěl. Ano, věřte, třeba jsem chudák, kdyby to bylo možno, mezi každý hrášek dukát bych zavěsil, abych naši svatou patronku uctil a okrášlil. Ano, dukát bych mezi každý hrášek zavěsil ...«

»Vy jste opravdu galantní pán.«

Došli na konec lesa. Před nimi leželo pusté písčité pobřeží při stoku dvou řek. Cesta sotva

zřejmá dávno vyjetými kolejemi s nánosy písku a prosakujícími močály ztrácela se v bujném vrboví a rákosí.

Váhali chvíli.

Starci bylo pojednou nevolno ve společnosti cizincově, jehož posměšným, zlým očím dal mimovolně tak hluboko nahlédnouti do svého nitra.

»Tohle bude perný kousek cesty,« uvažoval hlasitě, »ale za to octneme se brzy na silnici, jež vede přímo do města. — Lesem je to příliš daleko,« dodal po chvíli.

Muž v bílém šatě pojednou zvážněl a jeho sebevědomí, jakoby bylo náhle pokleslo. Choval se k starci šetrně, pomáhaje mu přes kaluže a vyhýbaje se jeho pohledům.

Stříbrné, malounko narůžovělé obláčky plují vysoko po jasněmodré obloze a skrze trávy a zelené křoví prosvítal odlesk slunce zrcadlícího se ve vodě, jakoby tam hořely poklady. Nicméně osamělé místo působilo pochmurně a nedostatek volného rozhledu tísnil a skličoval.

»Přiznám se vám, příteli,« promluvil pojednou cizinec změněným tonem, »že jsem zkoušel všechny prostředky, mimo onen jediný, o němž jste právě mluvil.«

Stařec mlčel. Únava a znova procitlá starost, činily jej tupým a nevnímavým.

»... A vaše řeč dojala mne tak, že toho nyní lituji.«

»Vždyť není pozdě,« podotkl Nikefor sníže.

»Divím se jen, když vaše noční pobožnost měla takový výsledek, že jste ji neopakoval.«

»Jaký to výsledek myslíte?«

»Nu... přece onen sen.«

»To byl právě jen sen. Následovala skutečnost, jež mne okamžitě z něho vyburcovala. Co tedy...?«

»Nechtěl byste učiniti ještě jeden pokus?«

Stařec stanul malomyslně sehýlen, hledě do země.

»Jsem unaven, sotva nohy vleku a hlava mi třeští, že nejsem chopen myšlenky.«

»Ještě před chvílí zdál jste se být dobré mysli.«

»Starost, již jsem se sebe svrhl, když jsem mužně vykročil z domu s úmyslem nevrátiti se již, opět mě rdousí a mučí od té chvíle... eh, však už víte!«

»Vím. Ale to by vás nemělo odstrašiti. Naopak. Vlastně, nač se přetvářeti? Abych pravdu doznal, má domluva není bez sobeckých pohnutek. Jde o to, že bych sám rád vykonal podobnou pobožnost a nevím, jak do toho.«

»Ubohý mladíku! Zdá se, že jste opravdu nešťasten. Obraťte se na kněze...«

»A proč vy jste se naň neobrátil? — V choulostivých záležitostech nemáme rádi prostředníku mezi sebou a bohem, není-liž pravda?«

»Ano, máte pravdu. Ale, jak vám pomoci?«

»Není to právě snadné. Budu-li se veřejně modliti před vaší černou madonnou, vzbudím všeobecnou pozornost. Jsem cizinec a k tomu protestant.«

»Nu což, vždyť to nemáte napsáno na čele.«

»Ale ve vašem městě je posádka a já mám mnoho známých v důstojnických kruzích.«

»Poznal jsem hned, že jste cosi lepšího.« —

»Nápadný je také můj oděv. Přijel jsem právě z jihu a zavazadla mě dosud nedošla.«

»Z jihu... tedy: z jihu!« opakoval Nikefor se zvonilým údivem. »Těší mě opravdu, že je mi přáno přivésti mladíka z počestné a vážené zajisté rodiny na dobrou cestu. Spoléhejte na mne. Něco mne napadá, ale musím dříve vše dobře promyslit a rozvážit.«

»Nevím, jak mám vyličit svůj duševní stav. Mne to k vaší madonně tak nějak vábí... tak.. tak —«.

»Já to znám. Ano, ano, mně také tak bylo!«

»Tak jakobych měl cosi krásného uvidět a poznat. Jsem vám velice vděčen. Zasáhl jste v rozhodné chvíli do mého osudu. Nikdy vám toho nezapomenu. Bude-li zpomoženo mně, bude zpomoženo také vám.«

Nikefor zatěkal radostně malýma, vypouklýma očkama, jako nštvaná hladová myška, jež ucítila na blízku cosi dobrého. Není pochybnosti, že našel spojence chytrého a silného zároveň, jenž bude vedle svých zájmu hájiti i jeho. Jeho slova zdála se mu tak slibná a obsažná, že mysl jeho nebyla ani s to pojmouti a rozpoznati celý jejich význam. Mlčky hleděl před sebe, pomžikuje zhusta malýma, vypouklýma očima, jež si chvílemi utíral.

»Rád bych vám pomohl,« promluvil po chvíli polmutým a velmi laskavým tonem, »a snad to i půjde. Když jsem nedávno konal svou tajnou noční pobožnost, neušlo mi, že kostelník všechny dvéře zamyká klíčem, toliko jedny — malé, postranní — zavřel pouze na závoru.«

»To by se hodilo,« pravil cizinec chvatně.

»Jak rychle chápete! Stačí pouze naznačiti a vy už víte vše.«

Chvatně a málo slovy smluvili si noční schůzku v kostele. Nikefor svolil dáti se po večerní pobožnosti opět nepozorovaně v kostele zamknout a odsunouti pak závoru.

»Jen abyste neusnul,« napomínal cizinec. »V příhodnou chvíli dám vám znamení hvízdnutím. Ovšem zcela nenápadně. Budu hvízdati nějakou melodii, na příklad z »Veselé vdovy«.

»Ne, ne! Prosím snažně: žádnou vdovu do toho neplefte! To by bylo bezbožné. Hvízdejte mariánský chvalozpěv.«

»Velice rád. Ale já to neznám.«

»Já vám ho zazpívám: Tisíckráte...«

»Tisíckráte...« zanotoval po něm cizinec a jeho kulaté zelené oči se smály.

»..., pozdravujem tebe! ooo... Vzal jsem to trochu vysoko, nemohu to vytáhnout,« omlouval se Nikefor, když hlas jeho se nenadále zatřásl a zlomil.

»Není třeba. Stačí první věta. Tedy ještě jednou, až po ten ton, který nevytáhnete!« .

»Máte dobré nápady a výbornou paměť. Vám musí být učení hračkou.«

Vyšli na cestu a odmlčeli se. Muž v bílém šatě pozorně se rozhlížel. Chýlilo se k večeru a bylo třeba pospíšiti si. Nikefor šel zvolna těžce oddychuje, ale jeho malá, vypouklá očka živě se leskla. Cizinec občas pronesl několik slov nebo zanotoval marianskou hymnu.

Podle cesty vonělo mladé osení a vlhká prst s klíčící setbou. Nebe bylo dosud jasné, stříbrobílé obláčky, podobné kotoučům bílé pěny, plují však zvolna, trhaly a rozplývaly se, jakoby tonuly v hluboké modré tuni oblohy. Ale vzadu nad rozlehlou pisčinou řečišť se zelenými ostruvky křoví a vodních trav stál vysoký, pěnivě nahloučený oblak, podobný čerstvě zasněžené hoře. Ač vanul odtamtud vítr, oblak stál téměř nehybně, pouze obrysy se měnily a pěnivě nahloučený povrch sebou vlnivě zmítal, jakoby se chtěl urvati a rozletěl. Ale pod ním vystupoval již široký, ocelově šedý pruh, přimknutý jako těžké závaží k rozkypělým, pěnícím se vlnám. Západ rudnul jako výheň, zvolna plující obláčky, jakoby násilím zadržovány na své cestě, třásnitě se protahovaly a sešedly. Chlad a stín vcházel do rozjásaného kraje a jakoby chystal přípravy k novému aktu, tlumil radost a honosný přepych. Kraj ztemněl a sesmutněl, jásavé hlasy umlkaly.

Nad rozlehlou pisčinou stála dosud naplněná bílá hora, rozkypělá a zmítaná, jakoby násilím zadržovaná ve své snaze odpoutati se a plouti volně svou cestou. Kalně šedý, přimknutý k ní pruh rostl, rozléval se, jako rozvodněné jezero a bílá hora škubajíc a zmítajíc sebou, tonula v něm. Zadula prudká, ledová vichřice, kalně šedé jezero rozlilo se v málo vteřinách a zaplavilo modř oblohy. Strhl se prudký, studený déšť.

(Pokračování.)

JAN LITVAN.

Povídka veršem od LOTHARA SUCHÉHO

(Dokončení.)

Ó, kdyby před dvěma jej lety slepý osud
byl přivedl domu zpět, byl přivedl do Prahy!
Vše mohlo jiné být! Cit onen neblahý,
jenž zničil člověka i umělce v ráz jeden,
by nebyl zrodil se; moh jinam býti sveden.
Tam moh snad pracovat! Ba, jistě..., Jaký as
by nyní před zraky se fantóm jemu třás,
jejž nutno umělci je vtělit v bronz a kámen?
A jakým přeludem by váben byl a mámen?
Což na sta úkolu vlast sama nedává
svou historií již? Vlast, které krvavá
tkví rána ve prsou i ona, po stech roků
jež vstává z mdloby své a hrdě na vzdor soku
urvaný diadém si na skráň připíná?

Proč teprv před smrtí to slovo »otčina«
tak měkce zaznívá a k duši mluví sladce?
Proč smutně šeptá a vyčítá ti: »zrádce,
jaks mohl odejít? Jaks mohl nevrátit
se zpátky v náruč mou? Ten věčný zapřít cit,
jenž pudí člověka, by aspoň po svém skonu
v můj navrátil se klín, ve svatou půdu onu,
jež rodu dala vznik a bude živit dál
po věcích bratry tvé, již stejný ideál
a stejnou mají řeč!? Jak z náručí své matky
jsi mohl odejít a nevrátit se zpátky?«

Ach, pozdě, pozdě vše! A zpátky nelze již.

I bloudil, nemysle již na nic. Jakás tíž
v skráň dusně tlačí jen, že div se neprolomí
ve šedé, daleké až pláně podvědomí.

Ach, klid... už jenom klid! Víc nelze chtíti teď.
Šeď v duši, v obzoru a všude šeď a šeď...
Hlas bolu umlkl... i srdce s věčnou touhou.

Šel Rue de Rivoli, tou nekonečně dlouhou,
však neuvědomil si v hluku ulice,
že zcela na blízu je tady radnice
a spolu Seiny též... I zahnul v pravo mají
a již stál nad řekou. A jak se nad ni sklání
přes mostu zábradlí, cos šeptá v duše tiš:
Kdes tady! V noci dnes! Jak brzo, brzo již!

A zase dále šel; kol chrámu Matky Boží.

Déšť hustě dopadá... a snad se ještě množí.
Jak jde kol kostela, zvuk náhle bije v sluch
mu divný, bolestný. To jeho zalkal duch?
Ne, v chrámu ozdobách to kočka přikrčena.
V déšť váhá vydat se a žalostivě sténá.

Jeť sucha milenka a tepla. Dlouho snad
tam ukrývá se již a domu vábí hlad...
však chladný oheň déšť ji zadržuje zpátky.

Jak na životě lpí i zvíře, a jak sladký
mu pocit bezpečí a sucha teplého...
však on jde v dešti zlém a nedbá ničeho!
A touží po chvíli, kdy v Morgy smutné síni
již bude ležeti. Kéž by to bylo nyní!

Však obraz Morgy jak tu náhle, jako v snách,
se rázem vynořil v něm nad vědomí prahu,
v něm touha najednou se vytrvale hlásí,
by viděl, s kým to, s kým v Morgue dlíti bude
asi.
A jako kdyby dřív znal ten jen cesty cíl
a za ním vydal se... hle, u Morgy tu byl!
I mohl vejíti.

A přece váhal zase.

Jej, který posvětil svůj celý život krásе,
snad vedle špinavé tam bídy vystaví!
Snad vedle stařeny, jež ranou do hlavy
kdes v krčmě, opilá a spustlá, dotrpěla,
Či vedle hnusného a ubohého těla
zhýralce chorého, jenž vředu, hnisu plno...
Či k běhně, po týdnech již vylovili z vln?

I bylo náhle mu, jak kdyby tupé kleště
mu srdce sevřely. Zda odvahu máš ještě?
kdes v nitru vzbuzená se skepse ozvala.

Ó, byla odvaha to chorá, zoufalá,
však přece odvaha. Jan po svých ružích sáh,
by, vroucně líbaje jich zbledlý nyní nach,
svou duši posílil. A prsty chvějícími
v své kapse setkal se se třemi listy svými,
jež nosil Paříži a které zapomněl
dát v schránku poštovní. Až později! si děl,
své růže políbil a dovnitř vesel směle.
Však hned se zastavil. A váhal ještě déle
než před tím venku stál, svůj pozvednouti zrak.
Však i tu překonal již chabost. Vzhlédl.. a pak..

— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Tam za sklem zsinalá tvář Maryina bledá
svým okem vyhaslým, hle, jeho pohled hledá!
Ten zázrak života, tak skvělý, nádherný,
jak teď je ubohý a jak je příšerný!

Jan stojí jako sloup a není schopen slova,
ač správce ústavu už po druhé teď znova
se ptá, zda poznává tu utonulou tam,
zda je s ní příbuzen či aspoň nějak znám?

Jan mlčí. Neslyší.
Když sám chtěl v bránu smrti,
byl klidnější! Ale teď jej cosi k zemi drtí
a v srdci zoufalství a bolu dírá spár.
Šel zlomen sem, však mlád. A vyšed, jak byl
stár!

Dni příští zajala jej polehřbu starost pouze
— tu smlouvou s Hebrardem si rychle pomoh
z nouze! —
a v shonu těchto dní své srdce umlčel,
že zapomínalo a srášelo svůj žel
dost celkem smužile, bez výčitek a němě.

Však i když uložil ji po té v lůno země,
byl dále klidnější již. Vzalť smlouvou povinnost
ku práci na sebe... tím měl i síly dost,
by splnil závazek a práci dodal záhy.
A dodav, domů jel. A odtud do své Prahy.

Trpěl, či zapomněl? Kdož ví to a kdož poví?
Snad byl jen smířen s vším. A tak šel v život
nový!

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Chodí vokolo sebe zapoulený, každej se dívá na jinou stranu, jakoby se neznali.« vypráveli si škodolibě lidé, ale rozvážnější je okřikovali: »Mlčte, krev, není voda, dyť voni se zase hudobří, dyť se ani hněvat nemužou, pole, les, louky, cesty, všecko mají hu sebe, vod rána do večera jeden druhýmu zrovna do huby kouká, ha hněvat se! Jaký pa by to bulo živobytí — peklo by míli na světě.«

To věděli nejlépe oba bratři. Když se Hadam ráno vyspal, opustila ho sice bojovná nálada, ale přece jen na ‚Dlouhou' síct nešel. »Co bych mu líz na voči,« myslil si a zamířil ‚na Foukalku'. Také Martin procitl ráno a hned se peskoval: »Hloupost sem vyved, nu, jaká pomoc, dyť se s Hadamem domluvíme.« S kosou na rameni vyšel, pod Klenčím po lukách se rozhlédl a spatřil Hadama rozhánět se ‚na Foukalce'.

»Paličák jeden.« zabrněel. »nemoh jít ‚na Dlouhou'? Domluvili bychom se, ale já za nim teky nepolezu.« a zamířil na louku, kde už včera kosil. Po celou senoseč šli si tak s cesty. Pečlivě pozorovali se na vzájem, na kterém dílu kdo suší a jako čert kříži jeden druhému se vy-

hýbali. Šlo to lehce, ježto Hadam pokulhával za Martinem, scházela mu věrná pomoc Dodliččina, a když se Dolejší s jednoho kusu načisto už odstěhovali, teprve nastěhoval se tam Hadam. Leč i šestinedělí u Hořejších pominulo, Dodlu doprovodila do kostela k úvodu jako kmotra její matka, a život vrátil se do pravidelných kolejí. Oba Porazilové dělali, jakoby o sobě nevěděli, jakoby se neznali, zatím však pozorovali se navzájem pečlivě a starali se jeden o druhého víc než jindy. K Božímu Tělu čekali u Hořejších, že se Martin ozve a požádá o pomoc při stavbě oltáře, Dodlička opatrovala a zalévala zahrádku po práci, pozdě večer, těšila se, že dá švakrové kytky na oltář, věnečky že uplete, mašle na svíčky uváže. Středa už je a Dolejších nevzkazují.

»Řeknu Mance, dyby chtíla, že ji vod srce ráda pomužu,« povídá Dodlička.

»Neříkej,« varuje Hadam, »ví vo tobě i vo kytkách, nepodlízej ji, slízneš krubijánství, dočkej, haž příde sama.« Ale Manka nejde. Sýčí zlostí a plísní Martina: »nemoh's jim to vloni hodit na krk, míli bysme íčko pokoj, depa mám íčko sehnát kytky, věnce, mašle, mý ruce na to piplání nejsou.«

»Chceš-li, řeknu Hadamovi,« myslí dobrácky Martin a vzpomíná si, jak to bylo hezké loni u jejich oltáře —

»Vopovaž se!« vyjela hned Manka, »prosit se jich nebudu vo nic, dyž sami se nepoddají — pejchy takoví! Ha někam nemužou, mohli by bejt rádi, že jim dovolíme kytkama se pochlubit — ale toto — to čekají, že je budem na kolenach prosit, ale zmejlí se, vokážem jim, že i bez nich se vobejdem.«

O Božím Těle na Porazilovic oltáři jsou věnečky ze samého lučního a polního kvítí — kohoutky, paraplíčka, kočí mejdlo, dorotí kvítí, kukaíky, až se toho lidé všimli a také vytkli. »Ne — to je lakota, tuhle bedle v zahrace vopadávají růže, pivoky, sedmikrásy ha habaděj roztodivnýho kvítí, ha tu na voltáři taková bída.«

»Dyž se hněvají, ha jeden druhýmu se poddát nechce.« Ty řeči slyší Hadam v zástupu, slyší je i Martin u nebes, červenají se studem, vzpomínají, jak jim pěkně bylo loni touhle dobou, na nebožtíka tátu, na jeho slova se pamatují.

»Takle to vostát nemuže,« myslí si Hadam, »dám si pozor, až pude Martin po vobědě do sadu — sem mlačí než von, poddám se — pudu za nim ha řeknu: Martine, poslouchej, lidi si s náma vyplakajou houby, co sme si — vodpustme si — ruku mu první podám ha bude dobře.«

I Martin je smířlivě i lítostivě naladěn. Nese nebesa, ale pro hanbu na cestu nevidí. Jistě se ho po processí pan farář optá: »Co pak to, sousedé, že u vašeho oltáře stála vaše žena, její matka, ale nestála tam vaše švakrová s dětmi?« Studem se propadne, řekne-li to pan farář. Proto dál už to tak nenechá. Jak Hadama potká, zastaví ho a řekne: »Na slovíčko, bratře! Sem starší ha proto mušim bejt rozumnější, co tam, to tám — proto hlavy nelam — ruku nastaví, a jak Hadámka zná, jistojistě mi pleskne ha rukou potřese.«

Sváteční oběd nechutná ani Hořejším ani Dolejším. Jsou oboji jako otráveni. Nejchudší oltář byl u Porazilu, hanbit se za to všichni musejí.

»E, bulo to dost dobrý,« tiší výčitky svého svědomí Manka.

»Mlč, Manka,« napomíná ji muž, »dostdobrý máš na sukni a přikrejváš je ňertuchem, aby ho žádnej nespatřil: co lidom na voči stavíme ha Pánu Bohu ke ctu děláme, není nikdýš dost dobrý.«

»Ty, mudrlante, ty, žádná řeč s tebou není,« zlobí se žena, že ji Martin nepřisvědčil, neuklidnil, ale zjitřil ještě její nespokojenost.

»Poj sem, humeju tě,« křikla na malého Martínka, »pudem rači na požehnání — s tátou není žádná řeč.«

Obula a oblikla chlapce, potom i sobě z komory přinesla sváteční obleč. Martin sedí za stolem, kouří a hledí do prázdna. Zdá se, že na nic nemyslí a zatím pod čelem honí se mu myšlénky jako mušky, až ho spaní přešlo. Neví, má-li říci ženě, že se dnes s Hadamem sejde stuj co stuj, sestavuje si, jak jí to říci a získati pro svuj úmysl, jak jí vyložit, že moudřejší vždycky povolí a ustoupí, moudřejším než Hadam, že je rozhodně on — Martin — a proto on počátek učiní. Už ústa otvírá — když v tom se ozval zvon. Manka vzala synka za ruku, zavolala do výměnku:

»Mámo, pote huž, zvoní!« a odešla. Stará Kašparka cupala za ní ke kostelu.

»I muj Bože, už zvoní, a já sem eště jen tak,« lekla se naproti u Hořejších Dodlička. Seděla na nízké stoličce, Hadámka měla u prsu a povídala si s mužem. Vyskočila hned, políbila dítě a usmála se na ně. »Máš dost, skovej si drobet na podruhý!« zadrhla košili u krku. »Huspi ho!« poručila Hadamovi a už se točila před zrcátkem. Hadam houpá dítě, hledí zálibně na ženu, která znova rozkvétá, a praví: »Tak to tak budělám, jak sme si řekli.«

»Hudělej, Hadame, kámen mi se srce spadne, pomodlím se tudle s Dodličkou v kostele, aby tě dal Pánbu dar Ducha svatýho a moh si to bratrovi všecko jak se patří rozmluvit.« —

»Tak si pospěš — nestuj furt před drcátkem — dyjf si dost hezká — hnedle budou sezvánčt.«

»Jen když se tě líbím,« usmívá se Dodla a

všecko na ní jen jen hraje — oči — tváre — nohy — Hadam ještě za ni a za deerkou zálibně se oknem dívá, jak jim to sluší. Ale pak oči od kostela odtrhl a naproti na dvéře Dolejších je upřel. Číhal, vyjde-li Martin do sadu. »Čtvrt hodiny na číhanć budu,« umiňoval si, »dyž se nevokáže, sám k němu vejdu, rád vejdu, stejská se mi, ha chtil bych viaět zase seneí, ve kerý sem vyrost.« Líně loudají se hodiny — ani deset minut ještě neuteklo, když ozvou se na zápsi pod oknem kroky, kvapné a prudké kroky. »Koho pa to k nám kozel nese na hejtu zrovna ve chvíli, dyž mám takovou věc před sebou?« hněvá se Martin — ale už letí uleknut ke dveřím — kolem okna mihla se mu žena s Dodličkou v náruči.

»Cák se stalo?« zavolala jim Hadam vstříc otevíraje dvéře do kořán. Dodla neodpověděla — i s dítětem padla na postel, zabořila hlavu do peřin a dala se do usedavého pláče.

»Dodla, Dodličko, pověz mi co se tě přihodilo?« sedí na pelesti postele Hadam, třese ženou za rameno, ale slova z ní vytřásti nemůže.

»Hudělalo se tě darebně? Vomdlíla si snad?« hádá Hadam, Dodlička kroutí hlavou že ne, ale pláče dál.

»Tak snad dívčička něco provedla?«

Dodlička kroutí hlavou.

»Áha, to asi tvý mámě nebo tátovi se něco přitrefilo?«

Ne, také ne. Hadam marně se namáhá, nemůže uderit na to pravé. Hledí smutně na ženu i na dítě, vidí jenom šátek na babku uvázaný, jak čampule bohatých vlasu v zadu do výše ho nadýmá, růžová ouška vidí a ostatní tvář celá se topí v peřinách, slyší i dětský pláč...

»Šlaka, divče, íčko toho ňám dost, hned poviš, co tě trápí, zbudarma přece neřveš,« přísně teď kázal Hadam, ženu objal silnýma rukama, jako pirko ji pozdvihl a posadil. Měla tvář červenou jako mák, oči pláčem zarudlé, bílým šátkem, jak ho ještě v ruce držela, mířela si slzy a jakoby tim setřela i všechnu lítost. Přísný hlas mužuv jakoby ji vzpružil. »Ty, stunkej,« poručila deerce, stavějíc ji na zem. »Haž tě to povím, nevím co budeš dělat ty,« řekla pak a postavila se před Hadama. Ten ji ani nepoznává. Očka se jí teď netřpytí slzami, ale srší ohněm, líčka planou, že by sirka od nich chytnout mohla, čelo se varhaní, bradička se třese, ruce v pěstě se zatínají, poznat svou Dodličku nemuže, jaktěživ ji takovou neviděl, tak se mu před očima proměnila, že neznát ji, bál by se o ni, že s rozumem se pominula.

»Manka Dolejších vyhnala mě z lavičky.«

»Z kerý lavičky?« nechápe hned Hadam, ptá se proto lhostejně, klidně, ale ten klid jeho ještě víc jitří Dodlu.

»Z lavičky v kostele, z naší lavičky!«

Slyší dobře Hadam? Pro jistotu otáže se znovu:

»Povídáš v kostele, před lidma že tě Manka vyhnala a z naší lavičky vyhnala?« a už i on se zvedá, hle i jemu už krví nabíhají žily na skráních, červenají líce, rozpalují se uši...

»Jakobych prašivinu mila, vodehnala mě vod sebe i divčičku tudle.«

»Mluv, jak to bulo, slovo nepřidej, slovo nehuber.«

»Přišla sem dlouho do kostela, sezvánělo huž, kostel plnej lidi — jako jindy du rovnou k naší lavici a strkám do ní tudle Dodličku před sebou. Ale na samým kraji sedí Manka s chlapečkem, sedí jako přibitá ha dělá jakoby nás neviděla. Myslím si, vyleze ha do zadu nás pusti, jako to jindy dělává, protože za ni je ještě pro tři místo. Stojim chvilku ha čekám, esli se očenáš modlí, aby se nevytrhla. Dyž se dlouho nehejbá ha už mi hanba bulo — povídám ji po tichu: Manka, di dál! Tu tepřiva zdvihne hlavu, podívá se na mě ha povídá, aby to každej slyšel: ‚cák tu chceš? To je náše lavice!' — ‚Náše jako váše!' — já na to. Ha víš co mi na to řekla? My stavíme voltář — Martin nosí nebesa — náše je lavička ha ty se klid.«

»To že řekla?«

»Jak tu před Bohem stojím! Myslila sem, na sto sáhu do zemi že se hanbou propádnout musím. Lidi vokolo se loktem štochali, smáli se, celej kostel se se mnou točil, nevěděla sem co počít, celá popletená chytila sem Dodličku do náruči, kousla se do pysku, abych do pláče hned tám se nedala a hutekla sem demu.«

Sotva dopověděla zvonili na věži tři hodiny, znamení to, že je po požehnání. První z kostela, jako když je vystřelí, vyrazili kluci, za nimi vyběhla děvčátka a pak teprve starší osadníci. Tentokráte nerozešli se hned. V chomáčích stáli na malém náměstíčku před kostelem a živě hovořili. Jenom Manka s hlavou vztýčenou, s tvrdým, zlým výrazem ve tváři, vlekouc Martínka za ruku sama a sama prchala k domovu.

»Co Klenčí Klenčím stojí, taková věc se tu nestála.«

»Ha k tomu v kostele, hani na tak svatým místě zpanovat se nemuže!«

»Chudák Dodlička — tak ji pokořit!«

»Dala jí ránu, kerá se těžko zahojí« — slyšela za sebou Dolejší Porazilka a jako by ji kamenovali, letěla zrovna lidem z oči. Její matka, stará Kašparová styděla se vubec z kostela vyjit. Zustala klečet jako přibitá.

»Cák se vám dnes, teta, demu nechce?« optal se jí kostelník, když už svíčky shasl, oltář přikryl, věčné lampě knot ntřel, sakristii zavřel a Kašparka stále klečí.

»Nechce, chlapče, věru nechce,« povzdychla si, těžce vstávajíc. —

»Ha proč pa?«

»Dyť se to dovíš proč — ty i pan talář — všichni ha pro hanbu ani mezi lidi nebudu smít« — naříká si stařena a jako by ji deset let věku rázem přibylo, těžce se šourá po kvádrové dlažbě k chrámovému východu...

Doma u okna také stojí Martin. Manka odešla na poželnání, půjde si na sad pod hrušku do chládku narovnat tělo a čekat, nespatří-li bratra Hadama. Bradku už si nacpal, zapálil, po čepici sáhl — jen vyjít — když v tom vidí švakrovou, jak s dítětem v náruči běží jako divá domu, ač v kostele sotva odezváněli. »Něco tuze zlýho se jí muselo přitrefit, snad si dívčička nožičku nebo ručičku zlámala, že ji nese.« usuzuje Martin, stoje jako přibitý u okna a prahne přímo po tom, aby Hadam teď v neštěstí ho zavolal, radostně by skočil třeba do vody pro něho — ukázal mu, že už má hněvu dost, těch pár neděl co se hněvají, že se mu zdá věčností... Ale u Hořejších nic, ani myš se tam nehne. Sklo muže očima provrtat, hlavu si hádáním polámat, neuhodne, co u bratra se děje. Strach z toho ticha na něho ulíhá. Už vykročuje, že se k Hadamovi podívá a co se přihodilo poptá. Když zvon ho na cestě zadržel — pokřižoval se »Věřím v Pána Boha« pomodlil se a než modlitbu dořikal, už jde Manka, a taky kalupem, jakoby ji honil. V tom u Hořejších vrzly dvéře, jako lev řítí se z nich Hadam rovnou na Klenčí a do cesty Mance. Co to dělá Hadam? Drží zsinalou Martinovu ženu za chřtán, lomcuje jí a křičí, aby celé Klenčí slyšelo: »Dybys bula má, ty mrcho jedovatá, na chršťál bych tě skočil ha na kaši rozčlapal.«

»Martine, zabije mě,« zoufale vykřikla Manka a chlapeček dal se do pláče. »Něco hroznýho provedla jistě Manka,« střelilo hlavou jejího muže, »Ajci — bít ji přece nedá« a jako šipka vyběhl před dvůr.

»Dobře, že si tu,« vítá ho Hadam, »tu ji máš, mrchu, ha ne ženu, ha ty nejsi víc muj hani já tvuj bratr —«

Hadam cítí, jak v něm, v jeho nitru cosi praská, boří se a padá... Něco, co mu ještě před chvílí bylo milé a drahé, že se zříká čehosi velkého a svatého.

I Martin stojí jako zkamenělý. Smířlivá nálada jeho propadla se v jeho duši kamsi do hlubiny — chápe, že rvou se a trhají teď v té chvíli pouta a svazky rodu i krve...

Černá propast sklebí se u jejich nohou, na jejím dně, jak hledí do ní oba bratři zarytě, zdá se jim, jakoby se mihla stará, šedivá hlava otcova — ale klam, přelud to byl. Odtrhují oči od země, obracejí se k sobě zády a tiše, beze slova se rozcházejí...

— — — — — — — — — — — — — —

»U stromečku« za stolem sedí Martin a pije, pije, až se hory zelenají, harmonikáře tam má, platí mu, dává si hrát a sám zpívá stále stejnou písničku — písničku »vo zlý ženě«.

»Ženění, ženění,
horší než vězení,
z vězení si pomužu
vod zlý ženy nemužu.«

Zní městečkem už chraptivý, ale stále stejně smutný jeho hlas... (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

O FRANTIŠKU KOLÁROVI, A. PULDOVI A F. F. ŠAMBERKOVI.

Napsal JUDr. R. J. Kronbauer.

I.

Hrálo se drama: Ludvík XI., v němž František Kolár vytvořil jednu ze svých nejpamátnějších rolí. Františka de Paula hrál tehdejší člen divadla, Václav Vávra, nyní vrchní inženýr král. hlavního města Prahy. »Byl to výkon grandiosní,« vypravuje pan Vávra, »že do smrti nezapomenu na mohutný dojem, jež představení toto v hledišti vyvolalo. V divadle bylo hrobové ticho... obecenstvo bylo výkonem Kolárovým v pravém toho slova smyslu ohromeno. Ale i my herci, kteří jsme hráli s Kolárem, byli jsme uchvácení mistrovským výkonem našeho soudruha, jenž si ponechal i tentokrát, jak bývalo jeho zvykem, hlavní trumfy až pro rozhodující okamžik. Nikdo, kdo viděl a slyšel zkoušku, by byl neřekl, že provede Kolár tak památný umělecký čin. Je o něm známo, že při zkouškách počínal si dosti ležerně. Bylo ovšem u takového mistra zklamání vyloučeno — ale tenkráte vypial se Kolár na výši skutečně závratnou.

Došlo k závěrečným scénám posledního jednání. Kolár byl unaven, úplně vyčerpán. Pozoroval jsem na něm, že je strašlivě rozrušen — oči jeho plály jako výhně, ruka se třásla jako v zimnici. Najednou pozoruji k svému svrchovanému úžasu, že Kolár očividně ochabuje — má mluvit, ale mlčí... a já octl se ovšem v nejtrapnějších rozpacích. Nevěděl jsem, co počíti... Dívám se vyjevenč na něho a čekám, až promluví, abych pokračoval ve své roli. Cítil

jsem palčivost hrozné pausy a chvěji se při pomyšlení, co bude následovat a jak to všechno dopadne.

V tom mne Kolár popadne křečovitě za ruku, stiskl ji tak silně, že mne to zabolelo, a ve stylu hry, zcela v charakteru Ludvíka XI. volá:

»Já už nemůžu dál... mluvte, Vávro, pro Kristovy drahé rány... mluvte něco... zatracená duše, mluvte přece, ať to všechno není na hromadě!«

II.

Zajímavo je, jakým způsobem se před lety uchytili někteří mladí adepti herecké dráhy u divadla. Charakteristické je dále, jak si při tom počínal František Kolár, jenž byl v té době u divadla všemohoucím pánem.

V letě roku 1880 objevil se v časopisech inserát, v němž byli mladí lidé, kteří se chtěli věnovati divadlu, vyzýváni, aby se přihlásili a v divadle představili. Na vyzvání toto se přihlásil zejména: Václav Vávra, později Zdislav (nynější advokát dr. Ohrenstein, bratr spisovatele Jana Ostena).

Vávra měl za sebou již jakousi divadelní minulost a svůj herecký křest odbyl si v představení Mikovcova Břetislava Bezejmenného, jež pořádáno bylo akademiky ve prospěch Národního divadla. Vávra hrál cizince, dámské role paní Sklenářová-Malá a paní Šamberková. František Kolár ho dobře znal z tak zvané »konkurenční zkoušky«, která se konala před představením Julia Caesara, jež provedeno bylo v tehdejším Novoměstském divadle.

Pro roli Antonia byli dva kandidáti z akademických řad: Podlipný, pozdější primátor pražský, a Václav Vávra, jemuž bylo tehda osmnáct roku. Při zkoušce, jež konala se před Kolárem a před studentským komitétem, uznán byl Podlipný za způsobilejšího. Výkon jeho byl — uznává sám Vávra, jeho konkurent — skutečně znamenitý. Ale nedošlo k tomu, aby si Podlipný roli Antonia zahrál. Za studentské komité oznámil tehdy Král (nyní univ. professor), že pan Podlipný Antonia hráti nebude, že má před svatbou, že si bude hráti slečnu Nebeskou, a že role byla přidělena panu Jiřímu Bittnerovi. Byl to jediný herec z povolání, jenž při tomto představení akademiků účinkoval. František Kolár se sice vřele přimlouval za to, aby role byla dána panu Vávrovi, ale pánové poukazovali na jeho mládí, báli se tohoto pokusu a se svým názorem prorazili.

»Zůstala ve mně,« vypravuje pan Vávra, »hořkost — toho Antonia bych si byl tenkrát zahrál s ohromnou chutí. Toužil jsem ovšem po zadostučinění a na nic jiného jsem nemyslil, než jak se dostati k divadlu. V tom se objevil v novinách inserát. Zamířím do divadla — tenkrát do Nového českého — a byl jsem uveden k řediteli Mayrovi. Přijal mne velice vlídně, vyzval mne, abych se posadil, a poslal pro pana Kolára. »Pane regisseure,« povídá ředitel, když Kolár vstoupil, »tuhle Vavřička by šel rád k divadlu... co pak tomu říkáte?«

Kolár žmoulil v ústech ohárek svoji nezbytné viržinky a odpoví:

»Proč ne? Má postavu, má hlas, k obrazu božímu je podoben... ostatně... já ho dobře znám — můžeme ho vzíti ihned.«

»Nu... snad přece bude dobře, když nám něco přednese na zkoušku... vyberte mu něco, pane Kolár...«

Kolár přehodil si viržinku z jednoho koutku úst do druhého a cosi zabručel. Pak otevřel dvéře a zvolal:

»Pane Špačku... přinesou mi sem nějakou roli... třeba Žáka z Fausta... ale dnes, rozumějí... čekám na to.«

Za chvíli Špaček vstoupil, Kolár mi podal roli a povídá:

»Znají to? Neznají? Dobrá... tak si to přečtou a zadeklamujou nám to.«

Role byla psána švabachem. Měl jsem co dělat, abych ty hieroglyfy rozluštil. Role snad pamatovala Thámu a Štěpánka... byla žlutá jako vosk a tak vetchá, že se v rukou rozpadávala. Sedl jsem si do kouta a »studoval« roli. Ředitel psal nějaký dopis. Kolár zapaloval si labužnicky novou viržinku.

Když jsem roli pročetl, povstal jsem a řekl, že jsem připraven. Pánové se posadili a já deklamoval.

Oba byli s mým výkonem spokojeni, promluvili spolu několik slov, a Mayr řekl:

»Tak je dobře... jste přijat a brzo vystoupíte. Brzo vám pošleme roli.«

Když mi Kolár podával ruku, řekl s úsměvem: »Bez toho švabachu by to bylo také šlo, že jo? Tak na shledanou!«

Čekal jsem na roli, čekal hodně dlouho, ale nic nepřišlo. Konečně mne přešla trpělivost, a já se vydal do divadla, abych se poptal, co je se mnou.

Před divadlem potkám pana Šimanovského.

»Kam pak?« volá na mne z daleka.

»Do divadla...«

»I ba že... teď si vzpomínám,« povídá živě Šimanovský, »slyšel jsem, že brzo vystoupíte. Poslouchejte, pane Vávro, mně něco napadá... mám ve čtvrtek benefici — víte, že ano? — »Švédové před Prahou« — — nechtěl byste si v tom zahráti toho zrádce? Jak pak se jmenuje? Má takové německo-švédské jméno... ale na tom nezáleží... Tak co, chcete, nebo nechcete?«

Jak pak bych nechtěl! To přece byla voda na můj mlýn.

»Jděte nahoru,« poradil ještě Šimanovský, »řekněte Špačkovi, aby vám roli vyhledal, naučte se to a zastavte se u pana Kolára. Řekněte mu, že to dám vytisknouti na divadelní ceduli.«

Letěl jsem nahoru, dostal jsem od Špačka roli, spěchám k panu Kolárovi a povídám mu, co se přihodilo.

Zrovna se obíral svou vrťžinkou. »Potvora,« bručí, »špatně hoří... Jo jo... tak se Šimanovským je to smluveno, že jo? Tak servus... pospíchám na zkoušku a oznámím to řediteli.«

A už to šlo jako po másle... ve čtvrtek jsem hrál a dobře to dopadlo. Tenkrát udělal Alois Sedláček malou stávku, odešel ke společnosti, a já dostal jeho roli v Zajíčkových dcerách. Když pak se Sedláček brzo na to vrátil, přidělili mi staré role po Chramostovi. A už jsem byl v repertoiru. Pulda tenkrát dostal v Kolárově »Pražském židu« kata Jana Mydláře a mně dali kněze, kterého dosud hrál Pulda.

III.

Malou ukázku o tom, jak učil František Kolár a jak učil Antonín Pulda.

»Učil jsem se u obou,« vypravuje Václav Vávra, »napřed u Františka Kolára, pak u Puldy. U Kolára šlo to náramně zkrátka. Kdykoliv jsem k němu přišel, vždycky jsem ho zastihl při práci. Seděl u svého prkénka a kreslil na aršík obrázky pro »Humoristické Listy«.

Když jsem vstoupil, podíval se úkosem, pořádně si zabafal a řekl:

»Tak začnou!...«

Měli jsme tehdy ke Kolárovi nesmírnou úctu. Produkce na poprvé nedopadla zrovna skvěle. Deklamuji, dostávám se do ohně, napínám všecky síly, abych mistrovi zaimponoval.

»Něco bylo dobře — něco bylo špatně,« zabručí Kolár, při tom kreslí a končí: »Jdou s tím domů, a pořádně si to prostudujou. Až přijdou, ať to dopadá jináč. Dvě, tři hodiny jim dám — víc nemůžu... nemám na to čas. Nejlíp bude, když se obrátěji na pana Puldu.«

Od Kolára putoval jsem tedy k Puldovi. Studoval jsem s ním Narcise a Leara. Pulda počínal si jako dramatický učitel docela jinak. Napřed měl důkladnou přednášku o spisovateli, rozebral celý kus, a pak specialisoval charakter role. V prvním okamžiku jsem si ani neuvědomil, jak prozíravý, jak správný je to postup. Pak teprve jsme se pustili do detailního studia. Pulda brousil hlas, akcent, každé slovo prošlo ohněm nových a nových korektur. Často se stalo, že se dal Pulda roli strhnouti, ukazoval, jak se ta a ta věta má vyslovit, a rozohnil se tak, že roli zahrál s takovou vervou, jakoby ji hrál na jevišti.

Potkal jsem jednou Františka Kolára.

»Jaký jsem,« řekl s úsměvem, »to jsem je poslal na kováře... co?«

IV.

»Dostal jsem« — pokračuje ve svých vzpomínkách pan Vávra — »od regisseura Antonína Puldy novou roli, Valentina ve Faustu. Byla vypsána zkouška. Stálo tam prostě: v tolik a tolik hodin zkouší se Faust.

Roli jsem dobře sice znal, ale rozumí se samo sebou, že jsem se na ni vrhl s docela jiným zápalem. Musím přece ukázati svému učiteli a příznivci, že zasluhuji jeho pozornosti. Ubírám se do Nového českého a byl jsem jak náleží rozechvěn. Roli jsem uměl jako násobilku, znovu a důkladně jsem ji prostudoval, a těšil jsem se nesmírně na okamžik, v němž ukáži, co dovedu.

Kde pak bych se byl nadál, že se hned na poprvé srazím s mocným divadelním pánem, s populárním a oblíbeným hercem, s F. F. Šamberkem!

Na dané znamení vystoupím z kulis na jeviště a spustím:

»Když jsem tak druhdy při pitkách sedával...«

Z levé strany jsem vstoupil já — z pravé F. F. Šamberk, jenž na druhém konci deklamuje totéž:

»Když jsem tak druhdy při pitkách sedával...«

Dva Valentinové objevili se současně na jevišti — já, Valentin nový, a F. F. Šamberk, jenž Valentina až dosud hrál, a jemuž nikdo neoznámil, že role jeho byla přidělena mně.

Šamberk udělá svou posu, změří mne od hlavy k patě a zvolá:

»Člověče... kde se tu vzali... co tu chtějí? Co pak neviději, že Valentina hraju já?«

»Valentina hraju já,« opáčil jsem s náležitým sebevědomím... »roli jsem dostal od pana regisseura Puldy, byl jsem vyzván, abych se dostavil na zkoušku, a proto jsem tady.«

Šamberk uvolnil si, jak míval ve zvyku, límec, pokročil k rampě, kde seděl Pulda, a povýšeným hlasem zvolal:

»Puldo! Co to má znamenat... mám pravdu já, pravý Valentin, nebo tenhle Valentin vetřelec?«

Puldovi bylo v tu chvíli jistě horko.

»Má pravdu Vávra...« vysvětluje s rozpačitým úsměvem... »milý Šamberku... už se stalo... ty už Valentina hrát nebudeš...«

Šamberk zachoval klid, jenž všem přítomným imponoval. Podíval se zostra na Puldu, udělal známý, natřásavý pohyb, sáhl na límec, uvolnil ho kolem krku, pak mne změřil zdrcujícím pohledem a odešel s jeviště.

Hned na to přišel na scénu ředitel, jemuž Pulda vypravoval, co se stalo.

»A co řekl Šamberk?« ptá se ředitel.

»Ani slova nepromluvil.« referoval mu Pulda... »udělal šamberkovské gesto, hodil na Vávru zdrcující pohled, a odešel s velikým, majestátním pohrdáním« — — —

NAŠI MECENÁŠI. Známo, že i Němci nám závidí vlastenecké odkazy k účelům veřejného dobra, vzdělavacím, humanitním atd., jež jistě po-

čtem i velikostí dosahují značné míry, když vzbudí i pozornost národních našich nepřátel. Před nedávnem vzbudil nejširší pozornost odkaz teplického vlastimila p. Kuchinky a nyní znova české listy přinášejí zprávu o četných odkazech p. L á b l e r a, kteréž, ježto i spolku literárních, Máje a Svatoboru, odkazy několikastovkovými obmyšlených se týkají, v kruzích literárních vzbudí zájem živý. Ušlechtilý testátor však je zjevem i po jiné stránce zajímavým — náhodou měli jsme příležitost pozorovati život tohoto tichého vlastence celá léta v král. věnném městě Hradci Králové, kde působil jako berní, a můžeme poukázati ještě na jeden rys jeho povahy, důležitý zvláště nyní v dobách malé té nynější pozornosti a úcty k české knize. Pan Lábler byl samotář, společnosti nevyhledával, zábav hrubě nenavštěvoval a styků rozsáhlejších neudržoval, leda s několika příbuznými. Skoro nepozorován chodíval denně sám nebo s příbuznými na procházku, prostě oděn, provázen malým psem, nevšímán obecenstvem, ježto mu neznám. Málo kdo věděl, že muž ten větší část svých příjmů obracel k zakupování knih a časopisů, což pokládal za první povinnost českého vzdělance. Říkalo se o něm dokonce, že kupuje k a ž d o u českou knihu, i odbornou, což ovšem ani při tehdejším literárním rozvoji českém asi možno nebylo. Ale úcta jeho ke knize a tištěnému slovu českému byla taková, že nezničil ani denních časopisů, které přečtené ukládal srovnané dle čísel do svazečku a pečlivě opatroval, stejně jako knihy ostatní, jsa přesvědčen, že dobrý tisk nikdy nepozbývá ceny a že ničiti knihy a časopisy je neodpustitelné. Ti, kdož znali vážného toho úředníka, jenž při vší přesnosti zachoval si pro obecenstvo, s nímž se ve svém málo oblíbeném úřadu stýkal, schopnost vlídného jednání, nebyli překvapeni jeho odkazy — očekávali zajisté, že jako celým životem byl příkladem českého vlastence při drobné, ale svrchovaně učitelné práci, i ve smrti vzpomene na dobro nadhmotné svého národa.

nr.

F e r d i n a n d E n g e l m ü l l e r: Z DOMOVA A CIZINY. Výbor obrazů z doby novější. Sedmdesát pět reprodukcí a jeden orig. lept. 1903—1910.

Vkusně vypravené album, shrnující výsledky osmileté umělecké práce, vydává svědectví o sladce snivém lyrismu autora, jenž nalézá chvíle svého štěstí v tichém poddávání se kouzlu přírody, »zázračnému tomu divadlu, vzrušujícímu smysly věčně novou krásou a poesií«, jak praví sám ve svém úvodě, kterým reprodukce svých prací doprovází do světa. Tím je dán charakter Engelmüllerův jako umělce a jako krajináře zvláště. Nestrhuje, nezmocňuje se motivu neodolatelným útokem, naopak, staví se k němu s úctou, snad i s bázní. Je mu všechno důležité a krásné. Vyrustá ze svých romantických snů o starých barokových zahradách šlechtických, vychází do pole, na kraj lesa, na břehy potoka — a maluje »svěží rána i záchvěvy večeru, mihotavou změť barevných políček a rozkvetlých strání, nad nimiž hořely i dohasínaly záplavy světla a vzdouvala se a odlétala oblaka«.

O tom všem hovoří i jednobarevné pouze reprodukce, všechny ty milé krajinky, sesmutnělé pod táhnoucími mraky, planoucí v slunci, v měkkém, bělostném rouše načechraného sněhu, v ranním oparu i za večerního soumraku. Ze všech dýše dětinná láska autorova k přírodě. »Maloval jsem vždycky tak,« praví, »jak jsem viděl, nedbaje módních, efemérních uměleckých hesel a tendencí, zamítaje předem finesy, raffinovanosti i schválnosti těch kterých cizích vzoru, jakkoli nabízely se někdy tak snadno a lehko k ovládnutí.« Diskretně protestuje tu snivý umělec proti pomíjivé ale hlučící módě úpadkového umění, vypínajícího se chlubivě krásnými theoriemi, ale tvořícího nejubožší díla, jaká kdy za umění byla prohlašována. Engelmüller má pravdu: nic snazšího, než ovládnouti nové, módní směry. Neskonale těžším je zůstati věrným umění skutečnému, třeba skromnému, jen když poctivému.

VYKOUPENÍ. Epodram o dvou dějstvích. Dle starší básně romantické upravila V ě r a Š e r á. Děj této zdramatisované básně vystačil by na velké drama, spíš realistické s historickým zabarvením, neboť romantické prvky v něm jsou celkem malého jen významu. Autorku však asi vábila více originalita formy, již si zvolila, než dramatické rozvedení a využití osvědčené již ale vděčné látky o surovém pánu a jeho poddaných, vydrážděných panskou zvůlí až ke vzpouře. »Vykoupení« jest zajímavým pokusem vrátiti přednášenému slovu starý jeho význam. Proto autorka asi svoji hru veršovala a proto přidělila důležitou roli recitátoru, který vypravuje v lahodných verších exposici hry, vlastně obou jejích aktů. Děj vyvíjí se z recitovaných partií, dospívaje rychle ke krisi v několika rušných, dramaticky silně vyhrocených scénách. Autorka vycházela patrně z přesvědčení, že dobrá recitace jest lepší než slabý první akt. Chóry antických dramat mohutného účinu ji v tomto přesvědčení asi utvrzovaly. Ostatně i Jaroslav Vrchlický užil této charakteristické a podstatné součásti antického dramatu s nepopiratelným zdarem. Vzpomeňme jen, jak živě a suggestivně sbor starců v Námluvách Pelopových recituje verše, vypravující průběh závodů. Divák skoro ani nepozoruje, že se děj odehrává za scénou. Věra Šerá staví na prkna místo chóru recitátora a dramaticky zpracovává jen závěrečné výjevy epické své básně. Tady ovšem recitátor v děj už nezasahuje, mizí docela, a pozornost divákovu zabírá hra.

Vypravení hry bude pro režii zajisté problémem dosti nesnadným, byl by to však v každém případě pokus velmi zajímavý.

Toto číslo vydáno 27. ledna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JITRO NA MOŘI.

OLDŘICHU SVOBODOVI.

Po noci bouřné nový den
jsem udiveným okem vítal,
půl byl to život a půl sen,
jenž pohledu se mému skýtal.

Jak přes noc by se zázrak stal, —
zda div ten udělala Zoře? . . .
V dál udivený zrak jsem slal
a před sebou zřel bílé moře.

Ten chápati já nemoh div,
v němž přes noc moře zazářilo,
ký čaroděj to rukou kýv,
zřím udiven, — to moře bylo.

Kde vzalo se? Však již tu jest,
hle, celý kraj kol mění rázem,
zřím s divem, bílé moře hvězd
jak pravý div se sneslo na zem.

Tak Alpám přes noc přišel sníh,
jak písní nevěsty v něm stojí,
kraj, změněn v jeden oka mih,
je hrd na novou krásu svoji.

I proud se celý udiven
na dnešní novou zdobu dívá,
však brzy s ní jest usmířen
a jak by denně, hned s ní splývá.

Ó, záhy, brzy zvykne si
na nebývalou zdobu svoji,
zří pouto v ní, jež s nebesy
dnes udivenou zemi pojí.

A v jeden celek splývají
proud, moře, nebe harmonicky
a přátelsky si kývají,
jak tekly by tak spolu vždycky.

Ó, srdce, které v přírodu
zříš jako velký div jeden,
zde v nové krásy lahodu
se díváš, v nových divů Eden!

Zda pochopíš těch kouzel svět,
jež nově se ti otvírají?
Zda pozdravíš ten nový květ
i nový svět, jež v sobě tají?

Ó spij se zemí, oblaky,
a nepodlehneš ani času:
a denně nové zázraky —
a uvítáš v nich starou krásu.

V Opatiji, 11. listopadu 1910.

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

VI.

Po dlouhý čas, po celou řadu neděl zustávala v kostele Porazilovic lavice prázdná. Každý jakoby se jí štítil, nohou do ní nevkročil. Po celé osadě sice věděli, že už není Porazilovic, ale že je to lavice veřejná, jako ostatní v kostele, avšak zvyk je zvyk. Jaktěživ nikdo jiný v ní nesedal, všichni už měli své oblíbené místečko a tak nikdo o to pohodlí nestál. Porazilovic lidi krčili se hanbou v zadu pod kruchtou a kdykoli někdo z nich zavadil pohledem o prázdnou lavici, cítil, jak se mu v duši jitří rána... Pan farář před časem oba bratry navštívil, smířit je chtěl, otce a matku v hrobě jim připomenul, mužští ještě by si snad byli dali říci, ale ženské ne a ne povolit, ne a ne se jedna druhé poddat. A nebylo žádným tajemstvím, proto aby si neměli co vyčítat, že ztratili lavici, že u Porazilů nebude stát oltář a Martin neponese nebesa, dokud se oba nesmíří...

»Ha to se spíš sejde Haltrav s Čerchovem než ti dva,« soudili sousedé, kteří Porazily znali — »to je psohlavej rod, ten nepovolí, padni hlava nebo zub.«

Zatím přistěhovala se na Šumavu dobrotivá matička zima. Kde kdo už se na ni připravoval a těšil jako na milého hosta. Sklep je plný bramboru, kadečka plná zelí, dříví plný dvůr, mladí i staří vítají zimu radostně jako vykupitelku z namáhavé práce. Jako z pytle sype se sníh, týden, dvě neděle, to si zima »ustlává«, ještě mráz s vichrem ji umetou cestu, naknpí závěje, až baráčkum sotva komíny z nich čouhají, a tak kolem Početí Panny Marie už je zima u nás doma. Tvrdě umrzlé cesty zvoní pod okovanými dřeváky jakoby byly ocelí dlážděné, v mdlém slunečku jiskří se sníh, po povrchu závějí, až oči přecházejí, ojíněné lesy splývají se šedou oblohou, obzor se zúží, den krátí a za to večery s plápolavým světlem smolných loučí ozařují naše »hejty«... Na jaře, v létě i na podzim rozlézají se naši lidé jako mravenci každý po svém. Tuhá práce je rozvádí po lese, polích i lukách i do světa, od rána do noci drží je v zajetí, spánku jim ubírá, odpočinku nepřeje, veselí ukrádá, ale za to dobrotivá zima jim všecko bohatě nahražuje. Mladí k mladým, staří k starým se tlačí, slézají se podle svých zálib a sklonu na přástky i dračky, kde se čte anebo zpívá, kde se povídá anebo na harmoniku hraje, kde často od práce se vyskočí a na boso se »do kolečka« zatančuje...

Pouze obojí Porazilue vyhýbají se lidem. Hadam s Dodličkou, pravda, chodí ke Krejčímu — ale to žádná pořádná hejta není, protože přísť se tam nesmí, aby práce a pazdeří nenalitalo na rozdělanou krejčovinu, loučí se tam nesvítí, ale smradlavou petrolejovou lampičkou se skleněnou koulí, nad kterou se hrbí starý Krejčí — zelený štítek a brejle na nose. Sem tam když má před svátky pilno, Dodlička mu pomuže, ale také už jí jehlička tak mezi prsty nejezdí, jako jezdívala, ostatně šije víc pro sebe než pro otce. Už všecko staré a roztrhané pospravila a teď si šije do foroty. Ví, co žádnej ještě neví, že tak někdy po žních — jak Pán Bůh dá, přiletí k nim zase vrána... V páru letech po třetí. Usmívá se čtverácky a vyšívá jako oheň červenou čepičku.

»Komu pak to šiješ?« ptá se matka.

»Sama nevím kdo si pro ni přide, dívčička nebo chlapeček,« povídá Dodla, překusujíc bílými zoubky nit. »Dívčička by mila íčko přijit, na ni je řada,« myslí Hadam u kamen —

»Bože, Dodla, sotva jedno dítě s klínu skočí, huž zas jiný chováš.« lituje ji matka, »dyť vás bude za chvíli plná sence.«

»Vorevřeme komoru, mámo, nic se nebujte.« raduje se Hadam a radostně kráčí s Dodlou domu. Na hřbetě nese spícího už Martínka, žena chová v salupu zachuchlanou Dodličku. Mrzne, až hřeby praskají v šindeli.

»Chudák, Manka, ta íčko vymrzne na punebí.« lituje Dodla švakrovou.

»Ta ženecká má hříeh, hřeší na svým dítěti, na sobě i na muži — Martina zkazila — chodí na hejtu ke »stromečku«, piva se chytá.«

Ale oba se mýlí. Manka dnes nespí na punebi a Martin nesedí »u stromečku« — jsou oba na výměnku — modlí se u rozsvícené hromničky a čekají mámu Mančinu do hodinky... I táta choudne, polehává, na duch si stýská, ženu prosí, aby ho neopouštěla, co by si bez ní počal. Ustrašenýma očima hledí na Manku, jakoby se jí bál. Manka se jeho nářku ani nevšímá. Odměřeně, přísně, modlí se růženec, zdrávas, po zdrávasu odříkává, palcem a ukazováčkem občas čadící voskovici utře, po matce okem mrsne a rový desátek načíná...

Smrť je milosrdná. Neslyšným krokem vchází do výměnku, nikdo nepozoruje, že už sedí těsně u hlavy starého Kašpara a když shasla svíci jeho života, teprve přistoupila ke stařeně...

V Klenčí venku na kostele pod vejstřeším visí umíráček. Ten hned ráno po klekání — tmonecí tma ještě všude — rozplakal se svým »Poj de-

mu! Poj domu!« Martin stál pod ním u kříže a zvonil. Záblo ho do noh a za nehty mu zalézalo, ruce mu křehly, provaz studěl jako ledový, ale Martin zvoní poctivou hodinku — vzpomíná si, jak tu posledně před třemi lety stál a vlastnímu otci odzváněl. I Kašparouc si to od něho zaslouží, nadřeli se u nich dost, poctivě pracovali a za Manku nemohou. Ba ani ona sama za sebe nemůže. Má už tu lakotu, závisť a zlosť v krvi. Tu nikdo nepředělá, nejlepší je, nechat ji, nestarat se o ni... .

V Klenčí se rozpomínali na podobné případy, kdy muž společně se ženou se světa odešli. Makásek pochoval své rodiče v jediném týdnu — Zahořík jakby smet, ale společný funus měli jen starej Holoubák s Holubkou, až teď zas taková pamětihodná věc se přihodila. Už pro tu okolnost a také pro to, že v zimě co dělat není, kdo nohy měl, šel Kašparum na pohřeb. Pomalu už se zapomínalo na lněv bratří Porazilu. V jejich lavici v kostele už sedaly babičky, jakoby se nic nestalo. Martin sice chodil do hospody, ale muže, má jedno dítě, peníze do záložny nosí, pole přikoupil a hospodářství se mu vede, až radost.

To už je Hadam desetkrát huť na tom. To je pravda, má stokrát hodnější i líčenější ženu, než je Manka, ale krása a dobrota statku nepřidá a všecko taky není. V práci ji Manka třikrát přeskočí i kdyby Dodla dítě po dítěti nechovala... Hadam stačit nemůže, peněz na vyhazování není, zjednat si na všecko nelze a políčka neošidíš — ta to cítí a dají cítit, když macešsky je odbudeš...

Ostatně, kdo ví, jak to teď u Dolejších povedou. Čtyři ruce jim zahrabou, čtyři oči jim uhasly a to v hospodářství něco znamená.

Tak uvažovali na hejtách i teď o pohřbu samém. Zájem o Porazily znovu ožil, kdo vešel k Dolejším do stavení, každý sice pěkně pronesl: »Potěš vás Pámbu«, každý oba nebožtíky svazečkem žitných klasu smočeným ve svěcené vodě pokropil, ale i každý krk natahoval a očima někoho hledal — a hledal marně. Hořejších tu nestáli u rakve, jak se slušelo i patřilo. A protože Manka je jedináček — stojí také sama u rakve matky a hned vedle Martin sám a sám u rakve otcovy.

Až teprve znamení dali na věži, že už sem jdou kněz a zpěváci, až už víka zatloukli, rakve ven vynesli a na máry položili, vyšel Hadam se ženou a jako cizí víka rakví jenom pokřižovali...

»To je paličatej rod, co — hani nad rakví se nehusmíří!« křičel potom starý Pajďák hluché Cimbálce do ucha, když se Hadam mář ani nedotkl a cizí ruce zdvihaly mrtvé i nesly na hřbitov.

Tam Hořejších rovnou zamířili k Porazilovic hrobu. Do sněhu tři kříže udělali a zadumali se. »Aby tak táta věděl...« napadlo Hadamovi, »hale já za nic nemužu, hudlovat se nedám,« omlouval se v duchu sobě i tátovi, »ha Dodla teky ne.«

Kněz se domodlil, rakve do země spustili, Manka jako jediná dcera poděkovala všem, »kdo tátu s mámou doprovodili«, poprosila, »aby vodpustili, esli komu hubližili« a na rakve už sypaly se hroudy. I Hadam s Dodlou hodili po třech hrstkách na kost umrzlé země do společného hrobu a s ostatními zároveň odcházeli ze hřbitova. Nepočkali na Martina, jak se na příbuzné slušelo — aby jeho i Manku domu dovedli a cestou těšili, že plakat nic platno není, mrtvé že už pláčem nezdvihnou, aby je raději modlitbou Bohu poručili, jak jim velela slušnost a zděděný mrav a řád. Jako cizí lhostejně šli domu, mluvíce o všedních věcech, až se toho všichni všimli.

»To je lněv. Ani smrť je smířit nemůže,« podivovali se Klenečtí. Ale zamluvili to. Zástup žebráku a chudých tlačil se u vrat a čekal na návrat Manky.

Musí rozdávat »špendy« — bochánky chleba za mámu a tátu. I kořala Kmínek stál mezi nimi. Klepal se zimou, ale přece horlivě rozkládal, že musejí dostát ne po jednom, ale po dvou špendách, protože to byly vlastně dva funusy, i němé Barce to vysvětloval, zvedaje horlivě do výše dva zbylé prsty svojí pravice.

Manka — sotva se vrátila — tak jak byla ve smuteční modráčkové šerce, vyšla před dům s ovršenou opálkou bochánků a rozdávala po jednom.

»Selka, nešetřete na chudejch,« ozval se hned Kmínek, uznané kápo Kleneckých žebráku, »dvě dušičky — dva chlebíčky nám patří —«

»Ale jenom jeden funus,« bránila se Manka.

»Huž i se žebrákama se hádá,« zlobil se Martin a hanbou mohl shořet. Žebráci chvíli »votupávali«, ale když víc nedostali, s nepořízenou vytráceli se ze dvora. Jediný Kmínek se nehýbal a tvrdošíjně čekal. Však si přece něco vyzdoruje. Manka si ho nevšímala, svlékala se, ale Martin vyšel a povídá: »Di domu, Kmínku, di, ha příď večer ke »stromečku«, nahradím tě to, aby žena neveděla —«

Když však bral večer beranici a chtěl odejít, zastoupila mu Manka cestu: »To ičko nepuče, toulat se do noci ha dělat pána. Tátovo ruce už nebudou za tebe řezanku řezat, dobytek zpravovat ha napájet, zkrátka pacholka dělat, ha ty ráno vyspávat, Martine, buď doma.«

Hospodář v duchu uznává, že má žena pravdu. Rozum mu povídá, sám že se musí teď do

práce zapřahat, nemá-li dvůr hynout. Ale zvyk ho táhne ke »stromečku«. Co má večer dělat? Kam jinam na hejtu jít? Smutno je u nich, ježto ani k nim nikdo nepřichází.

»Vrátím se brzy, huvidíš,« slibuje ženě.

»Peníze rozdáš, ha co já se krejcaru navobracím, ty zlatky rozhazuješ« — ostřeji vyčítá Manka.

»Aha — vo peníze zase jí de.« uráží se Martin a nemlčí.

»Rozhazuj teky,« odpovídá i on prudčeji, »rozhozuju svý ha ne tvý,« odstrčil ženu a odešel.

Sama s Martínkem zůstala Manka. Sedí po tmě, ani nové louče si nerozsvítila, když stará dohořela.

Černé myšlenky vkrádají se jí do duše. Což kdyby náhle shasla jako otec s matkou? Vdovec Martin jistě by se znovu oženil, Martínkovi macechu by přivedl, dětí napletl a její chlapeček chudák po ní ani groše věna by nepodědil, vždyť nic v knihách zapsáno nemá a tak jen spoří a spoří a sama neví na koho a pro koho... Pole přikoupili, kontrakt na ně brát budou a při tom se to musí srovnat... Sama pude k panu notáři Šnáblovi do města, roudičku putru a kopu vajec do košíku vezme a poradí se...

Venku klaply dvírce a záspě někdo kráčí. »Do pa je to?« vybčlila Manka s otázkou na síň. Lekla se, že nemá zandáno, sama je doma, ani světlo jí nehoří.

»Já — huž spíš?«

»I pro Pána — to si ty?« poznává muže a hřejivé teplo rozlévá se jí nitrem. Hned oheň rozkřesává, novou louč do železného svícnu zasazuje a jako by to ani ona nebyla usmívá se mile a blaženě.

»Dyf mám z toho sám rozum,« vykládá Martin, »co bulo, že muší přestát. S hospodou je konec, jindy tudle seděl tvůj nebožtík táta, plet' houže, škrábal proutí, vázal cepy, strouhal topůrka ha násady do foroty. Já se moh toulat ha směle se na něho spolehnout, íčko je jináč.«

»Zaplať Pámbu, že to huznáváš, aspoň po tátovo smrti. Vím,haž já zavřu voči, že teky jednou řekneš: škoda Manky, ta míla ruce do díla, ta mi peněz naspořila, ha já ji za šecko nic nedal, eště sem se s ní vyvadil.« Chtěla říc i »někdy jí i nabil«, ale neřekla. Lítost jí přemohla, šerťuch k očím zvedla a dala se do pláče, upřímného, usedavého pláče, tak že Martin mohl na ní oči nechat. Jakživ neviděl Manku plakat. I dnes nad hrobem rodičů jen tak na sucho naříkala, slzičku z očí vypustit nemohla, až zlost sama na sebe měla. Ale teď si ji pláč podmanil a ona se mu poddala s jakousi rozkoší dávno nepocítěnou, v slzách jakoby se rozplývala a rozpouštěla všecka její příkrost, hlas se jí chvěl a sládl, slova mčkla, opravdový, hluboký cit velké bolesti z ní mluvil, když si trpce stěžovala na neuznalost a nedocenění její úsilné práce a námahy. — Martin mlčel jako hrob a jen poslouchal nářek.

»Manka má pravdu,« řeklo mu v té chvíli jeho svědomí, »pustím ji do polojčky.«

»Mlč, Manko, ha neplač už,« povídal nahlas, usedaje si k své ženě, »všecko se spraví, huvidíš.«

A Manka vidčla. Martin dostál slovu, zapomněl na všecky hrozby ve hněvu pronesené a jak mu spravedlnost kázala, udělal Manku spolumajitelkou celé »půlky«. Stalo se to tiše, bez hluku, nikdo ani tušení o tom neměl, protože nešli s tím »o soudním dnu« k Hausnerům, ale přímo do města k notáři.

Po popelci začínal půst. To už je únor a jaro cítit ve vzduchu. Má k nám sice ještě daleko, ale letí už. Skřivani nesměle vržou, zkoušejí, jestli jim hrdélka v zimě nezamrzla na dobro, sluníčko přihřívá, den se natahuje, dokud ještě k tomu čas, nutno na duši pomyslit, až tělo do práce se zapřáhne, kdež pak potom! V kostele koná se Křížová cesta každý pátek, v neděli postní kázání, večer po celém Klenčí na hejtách i mimo ně nejdřív se modlí bolestný růženec. Písničky, tanec a harmonika zmlkly, zpívá-li se, zpívají se jen písně vážné, víc se čte, hlavně nové kalenáře a vypravuje. Nejdřív k zpovědi chodí u nás muži. Pan farář po ranní už ohlásil, že Klenečtí budou se zpovídati hned v ponděli ráno od šesti hodin. Hrozné rozpaky zmocňují se obou bratří. Smířit se? Na to není ani pomyšlení. Manka urazila Dodlu, a jaká Manka je, jistě ji neodprosí. Hadam Martina pohaněl a dokud žena jeho se nepokoří, nemůže se pokořit přece ani Hadam — to je jisto. A jak jít s hněvem v srdci k stolu Páně? Martin i Hadam nejen mají, ale i znají bibli. Chyba ovšem, že podle ní nežijí. Oběma jakoby schválně stále tane na mysli řeč Kristova: »Odpouštějte a bude vám odpuštěno.« »Každý, kdo se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu.« »Přinášíš-li dar svůj na oltář a rozpomeneš se, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechej tu daru svého před oltářem a jdi, prve smiř se s bratrem svým a potom přijda, obětuj dar svůj.«

»Ja pa mně může bejt vodpuštěno, dyž sám nevodpouštim?« rozjímají oba bratří u sebe. A nejít s ostatními k zpovědi? Vyloučit se? Prstem budou na ně ukazovat... Duševní rovnováha jejich je porušena, klid duše ohrožen, svědomí pobouřeno, niterné boje nesnesitelny. Kolik nocí už nespí, co počít neví.

»Ha to šecko Hadam spískal,« vini Martin bratra, zapomínaje na vše, co předcházelo —

(Pokračování.)

LÁSKA.

Ó, Lásko všemocná, všech kouzel koření!
kdo Tebe pochopí a Tebe ocení? — —
Kdo Tebe prozkoumá a kdo Ti rozumí,
když Tvoje nad hlavou mu peruť zašumí?

Kdy z vůle všemocné jsa kouzlem mocným jat
se v blaho ponoří, okovem štěstí spiat,
kdy v moři blažených chce žárem slunce vzplát
a nebes zářných bran se duší dotýkat!? — — —

Ó, Lásko kouzelná, Ty zdroji blahých chvil,
jak často měníváš rozhodných kroků cíl...
Jak často mrzouta v úsměvnou zladíš tvář
a skoupých mnohý groš odneseš na oltář!

A marný s Tebou boj a marný rádcův hlas —
Tvé kouzlo vznešené nesvrhne hrobař Čas,
ni hlavu nesrubne Ti o přežitku tlach,
kdy buben pokroku zavíří na poplach..

Ó, Lásko všemocná, ó, Lásko vábivá,
klam Tebe neschvátí, ni vášeň šálivá!
Ni rozumový soud, ni všedna chlipný ret —
ni bludných řeků jek, ni prorad plný svět.

Ty výš se neseš, tam, kde čistotou se stkvíš,
kde Tvuj se vznáší stan — kde s Něhou ráda sníš!
V dvou duší splynutí, ve blaha náruči,
v polibku hřejivém tam zpěv Tvůj zazvučí...

Umlkne zrady hlas, umlkne šalby řev
a stichne v ústraní sinavá záště krev,
vždyť — život bez Tebe — zvětralá skalní pláň
a z hradu rozkoše vyštvaná plachá laň...

KVĚTOSLAVA SEMONICKÁ.

BÍLÝ ĎÁBEL.

Napsal JIŘÍ SUMÍN

(Pokračování.)

IV.

Schvácen únavou a roztřesen zimou, ležel Nikefor ve tmě na stupních postranního oltáře, marně povzbuzuje duši k modlitbě a vroucnosti. Kamenná dlažba mrazila jej tak, že tělo v provlhlých šatech tuhlo chladem a v duši vířila jako ohnivé kolo slova ženina, jež mu bylo vyslechnouti, když se vrátil z nezvyklé procházky v zubožením stavu.

»Nikefore, teď je toho dost!« promluvila se své postele tak rázně a pevně, jak mluvívala, dokud byla úplně zdráva. »Takhle to dále nemůže zůstat. Musím s tebou vážně promluvit. Už dávno pozoruju, že ti slábne rozum, ale doufala jsem, že s ním jakž takž vystačíš do konce. Teď vidím, že jsem se přepočítala. Než umru, musím se o tě postarat. Buďto ti ustanovím sekvestra, nebo tě dám do blázince. Nelekej se toho slova. Zní to nepěkně, proto budu raději říkat ústav. Jsou tam lidé, kteří mají lepší rozum, než ty a dobře se jim tam vede. Ostatně rozhodni jak chceš. Ale sekvestr tě může ošidit, kdežto v ústavě budeš v dobrých rukou. Nehleď na mne tak vyjeveně. Takhle tě tu přece nemohu nechat. Vždyť by's o všecko přišel a musel by's na konec žebrat.«

Nikefor hleděl na ni vypoulenýma očima a nebyl s to odpovědět.

»Nu tak... proč nic neříkáš? Promluv přece, ať vím, chápeš-li vubec, co ti povídám.«

»Chápu dobře, manželko drahá, ale nemám ti co říci.«

»Ale já ti mám co říci. Slyš a pamatuj si to: Nikefore, ty jsi baťkora!«

»Manželko drahá, je to vše?«

»Není. Hledal tě Šalomoun Thukes. Co máš s tím židem? — Nehleď tak pitomě a promluv přece, ať vím, chápeš-li, co ti povídám.«

»Thukes... ano, Thukes...«

»Byl rozdurděný a mluvil o tobě neuctivě. Proč?«

»Proč, ano proč?«

»Bože milý, pěkný byl ten život a za všecko ti děkuju, jenom to manželství mohlo být kapánek lepší. Kdybych tuto ležela jako Lazar, lépe bych vše řídila a vedla, nežli on při zdraví a síle.«

»Ale řemeslu... řemeslu nerozumíš. Nejsi vyučena.«

»Nejsem vyučena, ale přece jsem byla vždycky mistrem a ty pouze učněm.«

»Totiž... ano... ne... Jdu nyní do kostela, modliti se za tvé uzdravení. Kdyby přišel Ša-

lomoum Thukes, řeku, že jsem se vůbec nevrátil.«

Chtěla cosi říci, ale rozčilením nemohla popadat dechu, tvář jí zmodrala a dusila se. Nikefor použil této příležitosti a vyšel z pokoje.

Byl hladov a k smrti unaven. Pouze myšlenka, že má spojence chytrého a silného zároveň, vzpružovala jej tak, že se snažil překonati svou únavu pokud v kostele neosamělý. Pak klesl vysílen u oltáře s černou madonou, když byl dříve odsunul závoru u postranního vchodu.

»Přesvatá panno!« počal se modliti, »nemám dnes slov dost krásných a vroucích, jimiž bych tě vzýval a říkám-li obvyklé »Zdrávas«, myšlenky mé stanou, jak vypřažený vuz a rty pohybují se mane a bezúčelně jako mlýn, když jde na prázdno. Ale přivedl jsem ti mladého ctitele, jehož duch je bohat a srdce svěží. Snad bude modlitba jeho platnější, než moje . . .«

»Nikefore, ty jsi bačkora! Dám tě pod sekvestra, nebo do blázince.« slyšel ozvěnu slov ženiných tak jasně a intensivně, že zbožné myšlenky rázem pobledly a nezvěstně zanikly v chaosu duše. Nemodlil se již, pouze polekané oči obracel tam, kde v slabounkém zákmitu věčné lampy třásl se paprsek v »hráškovém« řetěze na černém královském hrdle.

Po chvíli oddechu duch jeho se opět poněkud vzpružil.

»Jsem teď jako ten statečný rytíř,« pokračoval, »třebaže nejsem rytíř a statečný taktéž ne — jenž po celý život válčil a bojoval, nenaučiv se modliti zpaměti ani z lejster. A na sklonku života uchýlil se do kláštera a všecku svou oddanost a lásku k tobě vyléval dvěma slovy: Ave Maria! Ale tobě se zalíbil a zahrnula's jej svou milostí. Snad i ke mně chudému slovy, ale bohatému láskou, budeš takto milostivě . . .«

Opět zazněla ozvěna z manželské scény.

»Nemyslím, že bych byl ztratil rozum, ač ve přítomnosti své ženy nejsem si tím docela jist . . .«

Myšlenky stanuly opět jako vypřažený povoz, ale chmury vysílení opřádaly ducha, tak že si sotva uvědomil svoji bezradnost. Poněkud upokojen povstal ze země a prostydlé tělo bezděky hledalo pohodlnější místo na koberci, prostřeném na stupních oltáře. Pouze zamhlené oči obracely se nemavně tam, kde v slabounkém zákmitu věčné lampy třásl se paprsek v »hráškovém« řetěze na černém královském hrdle.

Neusnul docela, stále cítil chlad podlahy a schvácený duch jeho, jako výstražným voláním držen, byl na stráži v napiatém očekávání. Ale chmury vysílení obestíraly jej víc a více, tlumily vjemy a stíraly dojmy, jež pronikaly k jeho vědomí.

Chvílemi zdálo se mu — ne jako ve spaní, ale spíše silou vzpomínky — že kráčí lesem, slyší zpěv ptactva a hlas kukačky. Jen že cesta je jaksi nekonečně dlouhá, měl už přec dávno přijíti na křižovatku, nebo na konec z lesa. Hvízdání jakés doléhá v jeho sluch, ale duch jeho pracuje právě úsilovně, aby rozpoznal, zda nezbloudil v lese, vždyť cesta trvá už skutečně dlouho.

Poněkud se vzpamatoval, výstražné volání proniklo k vědomí jako zvuk lodních sirén ve sluch spícího lodivody. Ale stráž se neprobudila.

»Cože to bylo? Co jen to bylo?«

Únava opět jej přemohla, zažité dojmy zatlačily hlásící se skutečnost. Opět byl v lese, brouzdal se ve vodě, prodíral se křovím, ale více vzpomínkou, než ve snu. Nad sebou v mystickém zášeří chrámové klenby cítil královskou, černou postavu, oděnou zlatem, s korunou na hlavě a symbolem všemohoucnosti v rukou. Ale znenáhla ztrácela se v zelených závěsech větví a před ním mimo nadání objevil se zlověstný strom, dosud bezlistý a temný, zaklatý velikán, nebo spící obr, vyzývavě z řady vystoupilý. Ale ještě určitěji a pevněji, než tento věkovitý strom stála tu železná nutnost vylézti na něj. A to byla strašlivá, úmorná práce. Nikefor supěl a sténal, chvílemi se i probouzel, viděl vysokou, bílou postavu, skloněnou nad sebou, ale opět sevřela jej železná nutnost do svých kleští a opět lezl, sténal a supěl . . .«

Není divu, že vyčerpal poslední zbytek sil a všecek se zpotil. Ale konečně . . . konečně přece vylezl na strom.

A když už bezpečně seděl, chtěje si oddechnouti, zaslechl pod sebou záhadný praskot. Dřív než si uvědomil co se s ním děje, větev se zlomila a on se ve smrtelných úzkostech řítil dolu . . .

»Vstávejte, starý pane, jsme hotovi,« mluvil k němu bíle oděný cizinec, zvedaje jej násilím ze země.

»Jak že . . .? Vy jste již zde?« koktal stařec, marně se snaže povstati. Údy měl stuhlé a hlava ho strašně bolela.

»Jsem zde a rád bych zde už nebyl. Vše je skončeno.«

»Nepovedlo se vám, nakloniti si Ji?«

»Jen buďte klidný a hleďte se vzchopiti. Provedl jsem svou věc dobře.«

»Ale já . . . já chtěl připojiti svůj hlas k vašemu . . .«

»Jakoby se stalo. Jen rychle na nohy! Vy odejdete postranním vchodem, já opět zamknu a najdu si východ jiný.«

»K čemu takové tajemnustkářství. Vždyť jsme se nedopustili zločinu.«

»Zločin to ovšem není... dle mého názoru. Netekla krev, ba ani slzy. Ale lidé soudí pak všelijak. Na každý způsob je to výstřednost. Proto jen rychle odtud. Čekejte na mne venku.

Vynesl téměř starce ze dveří a zastrčil závoru. Nikefor hleděl za ním plný obdivu a vděčnosti. Byl to skutečně spojenec bystrý a rozvážný. Když se opět před ním objevil, chtěl mu stařec projeviti své uznání. Ale cizinec umlčel jej úsečným gestem.

»Teď poslyšte a vštipte si dobře v paměť, co vám pravím. Jsme spojenci a těmi zustaneme, děj se co děj...«

»Ah, ovšem, jen že se musím styděti, že jsem vám tak málo prospěl.«

»Naopak, nemohl jste svou věc vykonati lépe. Jsme spojenci, nebo snad spoluvinníci — jak to kdo vezme. Ale to je teď vedlejší. Hlavní je: věc se povedla...«

»Myslíte, že jste vyslyšen?«

»Zcela jistě. Vaše černá madona dala mi svůj zlatý řetěz.«

Nikefor mlčel chvíli ohromením a úžasem.

»Vy jste, ovšem — jak doufám — dar uctivě odmítl.« řekl po chvíli.

»Co vás napadá? Já jsem ho přijal.«

»Přijal... přijal... Ovšem, ve spaní pouze.«

»Ano... zajisté, když vy jste spal. Ale nyní se rozejdeme a — ať se cokoliv stane, nebo nestane — od této chvíle se neznáme. Ale buďte bez starosti, nebudete zkrácen. Do třech dní podám o sobě zprávu.

Učinil pohyb, jakoby chtěl odejíti, ale Nikefor zadržel ho prosebným gestem.

»Poslyšte okamžik... Je mi tak divně. Hlava mě bolí a všecko se se mnou točí. Vy jste mi toho tolik pověděl na ráz a já teď nerozumím... nechápu...«

»Hm, co říci? Všecko šlo dobře. Jak bude dále, uvidíme.«

»Ano, ano... to jest, nechápu, co tím myslíte, ale buďte tak laskav, řekněte mi aspoň své jméno...«

Cizinec nahnul se k němu, takže kulaté, zelené oči zasvítily těsně u jeho tváře.

»Mé jméno?« smál se. »Znáte je přece: bílý ďábel!«

Nikefor couvnul a byl by se snad dal na útěk, kdyby se cizinec byl pokusil pohlédnouti mu ještě jednou z blízka do tváře. Ale víc než příšerný pohled jeho kulatých, zelených očí zaujal starce dlouhý zlatý řetěz, ovinutý jako růženec na ruce cizincově.

V.

Zbytek noci prochodil Nikefor ve chladné, tmavé komoře, netroufaje si vkročiti do pokoje, kde ležela nemocná žena.

»Naše hvězdo, naše spáso, naše naděje!« hovořil třaslavým, selhávajícím hlasem, obraceje oči k černému trámcovému stropu. »Zjev mi buď ve bdění nebo ve snách: dala's mu svůj zlatý hráškový řetěz, anebo — ti ho vzal?! Nezvím-li brzy jistotu, zblázním se z toho a zvím-li, bude to má smrt.«

Ráno shánělí se po něm a volali ho k snídani, ale tu mu pojednou nohy vypověděly službu a museli ho donésti do pokoje. Nemocná žena pohlížela na něj podezíravýma, pronikavýma očima, jak seděl u stolu, maje před sebou snídaní a marně se snaže třaslavou ruku pozvednouti ke rtům.

Pokynula služce a krámské, aby odešly a posadila se na loži, zřejmě se k čemusi chystajíc.

»Stařiku, stařiku!« zvolala pak přísným, prorockým hlasem. »Co se to s tebou děje? Vždyť ty umřeš dříve, než já!«

»A neříkal jsem to vždycky?«

»Nesejde pranic na tom, co's říkal a co's neříkal. Ale když jsi věděl, měl jsi se podle toho zařídit. Já jsem už dávno udělala testament a chtěla jsem se o tebe všemožně postarat, abych tě zachránila před tvojí vlastní lehkomyslností. A ty jakoby nic. A víš přece, že nemáme děti a lehko se pak mohou o naše jmění hlásiti lidé, do kterých nám nic není. Ihned uděláš testament. Tvoje polovice bez podmínky po smrti náleží mně. Ale ne snad »do smrti k užívání«. To bych si vyprosila. Bez podmínky, celá a navždy. Já pak jmění rozdělím, jak budu chtít. Dám hned zavolat notáře a svědky.«

Nikefor leknutím ještě více sesinal a zmodral.

»Netřeba notáře, ani svědků.« řekl skličeně.

»Vždyť nemám, co bych odkazoval.«

»Co to povídáš? Vyjádři se jasněji!«

»Nevím, jak bych to jasněji řekl, manželko drahá. Ale přijde zajisté Šalomoun Thukes a divím se, že už zde není a ten ti to objasní líp.«

Hleděla na něj nechápavě a tvrdě.

»Tak ty už opravdu nemáš dobrý rozum? A já myslila, že je to jen tvá obvyklá pitomost. Teď však vidím, že nevíš, co povídáš.«

Nikefor mlčel.

»Naše hvězdo, naše spáso, naše neděje! Zjev mi ve bdění, nebo ve snách: Dala's mu svůj zlatý, hráškový řetěz, anebo ti ho — vzal?«

»Co bručíš potichu? Mluv jasně, ať vím na

čem jsem. — Jak jsi to myslil s tím Thukesem? Seber svůj rozum dohromady a odpověz!«

»Jak jsem už řekl, manželko drahá. Ostatní poví ti Thukes sám. Přijde co nevidět, ba divím se, že už není zde.«

»Kdybych věděla, že's bez mého vědomí jediný zlaťák se vydlužil, okamžitě změním svůj testament a vydědím tě. Jediný zlaťák . . .! Ale což, pro boha, bylo-li jich víc? A potom: nač? Nač?! To nebylo jistě nic dobrého.

»Teď to vyjde na jevo. Nejen ten dluh, ale i ten hřích. Ale poněvadž mám teď větší starost, zdá se mi to všecko ničím . . . Učiň jak chceš, manželko drahá. Můžeš mně s lehkým srdcem vydědit, já už, jak vidíš, ničeho nepotřebuju.« (Dokončení.)

FEUILLETON.

Z POSLEDNÍCH DNŮ VÁCLAVA ŠOLCE.

Dle vypravování své matky podává FERD. MAČENKA

14. července t. r. bude tomu čtyřicet let, co na tichý hřbitůvek sobotecký odneseno bylo tělo básníka Václava Šolce.

Finale jeho bohémského života upomíná velice na stejné utrpení Alfreda de Musseta. Stejné duše jemné, ohnivé, neklidné a životem tak zklamané!

Nadšený kultus poesie a lásky zničil jejich těla a znavil na konec i jejich duši.

»Spát! Jdu konečně spat!« jsou poslední slova Mussetova.

»Toužím po věčném míru,« pravil mi Šolc nedlouho před svou smrtí . . .

Pamatuji se dobře na V. Šolce. Otec můj byl krejčím v Sobotce a rodina Šolcova byla jeho zákaznikem.

Vidím mladého básníka — jako by dnes to bylo — když vkročil k nám do dílny se svojí matičkou — ach jak smutný učinil na nás dojem!

Měl na sobě ošumělý, kratičký kabátek, úzké, rovněž krátké kalhoty, botky nízké, spíše trepkám podobné — zdálo se, jako by to nebyly ani jeho šaty . . . Leč on sám svou tváří zapuzoval první nevlídný dojem. Jeho jiskrné oči plály vnitřním ohněm — jak kouzelné to byly oči! — a dlouhý nazad sčesaný vlas svíjel jeho hlavu tmavými prstenci, onu hlavu, která tolik vytrpěla, než došla věčného míru, po němž toužila!

Byla jsem tehdy zaražena jeho hlubokým, pronikavým pohledem, leč on přistoupil ke mně a podav mi ruku, řekl vesele:

»I hleďme, jak jsi už vyrostla. Chodíš už jistě na studentské věnečky.«

»Chystám se v masopustě,« odvětila jsem nesměle, trochu zmatena očima mladého básníka. Měla jsem právě v ruce Erbenovu »Kytici«, čehož si Šolc povšiml a řekl:

»Vida, půjčil bych ti také něco ke čtení, ale mám ještě všecky věci v Praze — snad to již brzy za mnou pošlou.«

»Což se nevrátíte do Prahy?« podotkla jsem, osmělena důvěrností Šolcovou.

»Sotva,« odtušil smutnějším hlasem Šolc, »po třetí už neradi někoho přijímají« . . . A odvrátiv se ode mne, pravil k otci:

»Tak vidíte, mistře, jsem tu zas — zkuste své umění — myslím, že tohle budou už poslední šaty.«

Můj otec, jenž znal dobře neutěšené poměry Šolcovy, řekl přísně:

»Vy jste to provedl pěkně — jen co je pravda. Tak nadaný člověk a takový zármutek jste připravil své ustarané matce.«

Mladý muž zbledl trochu a řekl nesmělým hlasem:

»Nu, mistře, jen mi naměřte na šaty — spěchám, abych si zase odpočinul, šel jsem celou cestu z Prahy pěšky« . . .

To bylo na podzim a pak jsme Šolce po celou zimu nespatřili. Když jsme se po něm ptali jeho matky, říkala:

»Je stále doma, mluví věci, kterým já nerozumím — suď Bůh, k jakému to spěje konci« . . .

Až zase na jaře jsme shlédli Šolce. Chodil na procházku za město do polí a hovořival často se zahradníkem obecní zahrady p. Vildem. Starý tento muž byl silně nahluchlý a bylo nám divno, jak se mohou ti dva spolu baviti. Ptala jsem se kdysi pana Vilda a řekl mi:

»I dobře se bavím s tím vlasáčem. On mi píše na stůl a já čtu. Škoda toho člověka a jeho hlavy. Usadil se mu v ní červ a ten ho zničí« . . .

Prostý ten muž uhodl bolestnou pravdu. U téhož zahradníka setkala jsem se opět se Šolcem, kupujíc zeleninu pro domácnost.

Spatřiv mne, vstal a řekl:

»Jak jste už velká! Nesmím vám už tykati. Těšíte se jistě už na prázdniny, až přijedou studenti, co? Přijedou také vaši bratří a ti jsou veselí. Vůbec sobotečtí studenti mají prý dobrou pověst v celém kraji.« V tom se Šolc zarazil — vzpomněl si na svůj pohnutý život studentský . . .

Usmál se útrpně a pokračoval:

A studentům nevěřte, Fanynko. Raději se vdejte za jiného, než byste čekala na někoho, až dokončí své studie. Studie jsou dlouhé — však to vidíte na mně« . . .

»Nemyslila bych,« odporovala jsem živě, »vždyť někteří z vašich kollegů jsou již professory a doktory a vede se jim dobře.«

»I hleďme malou karatelku,« pohrozil mi Šolc. »Vy chcete jako říci, že jsem si zasloužil svého osudu, viďte? Nu, pro všechny není místa na universitě, dceruško. Někdo musí také tamhle« — a rukou ukázal na hřbitov pod Humprechtem. »Víte, Fanynko, t a m budu j i s t ě přijat a dostanu pěkné místo, možná jedno z prvních.«

»Co to mluvíte?« vzkřikla jsem uleknutě. »Vám je svět ještě otevřen, můžete ještě dlouho žíti, jen chtít!«

»Ano, dceruško, jen c h t í t, to je to pravé slovo. A hle — zelenina je už připravena.«

Podal mi teplou ruku, hřejivou, zadíval se mi do oči teskným zrakem a řekl:

»Buďte s bohem a pozdravujte ode mne pana otce.«

Sklopila jsem oči a Šolc mi dal ještě napomenuti:

»Nehleďte nikdy k zemi, jen lidé s malou duší nedovedou nésti hlavu vzhuru.«

Jak dlouho jsem cítila ještě oheň jeho zraku a stisk jeho ruky! Toužila jsem ještě jednou s ním mluviti a požádati ho, aby mi napsal něco do památníku. Leč začaly se trousiti již pověsti o podrytém zdraví básníkově a dne 14. července skončil mladý poeta svůj život, podlehnuv zákeřné chorobě v nejlepším mužném věku. Bylo mu teprve třiatřicet let . . .

Jeho matička přišla k nám opět, aby mu dala ušiti prosté šaty do — rakve. Přinesla míru, klesla v pláči na židli a řekla pouze:

»Můj drahý Venoušek« . . .

Kdo dovede pochopiti lásku matčinu, ona velikou lásku chudé výměnkářky, která z lásky k synu musila tolik trpěti, ten porozumí také jejímu bolu . . . Plakali jsme všichni . . . Jak jsme ji — chuděrku mohli potěšiti, když jsme sami útěchy potřebovali!

Studenti zatím opatřovali věnce k rakvi básníkově. Zvláště pěkný věnec darovala rodina Grossmannova. Pamatuji se dosud i na nápis tohoto věnce . . .

Byla to teskná chvíle, když jsme vyprovázeli V. Šolce na hřbitov, na místo, po němž toužil a kterého se mu tak záhy dostalo! Kvíleli jsme všichni — vždyť malý hřbitůvek pod Humprechtem otvíral dnes svoji půdu pro muže, jehož jméno bude v dějinách Sobotky zářiti písmem nejskvělejším!

Studentstvo sobotecké vykonalo krásný akt piety k mrtvému básníku, davši popud k postavení vkusného památníku v městském parku. Tam zastavujeme se my — krajané básníkovi — když po čase navštívíme rodné město a s pohnutím hledíme na tvář nešťastného pěvce, kterou umělec tak výrazně zvěčnil na onom památníku.

A když si vzpomenu na tu jeho zvážnělou tvář, na oči smutkem obestřené — připadnou mi na mysl mimoděk krásná a pravdivá slova, jež napsal Šolc krví svého srdce:

»Co růží skryto v studánce té žalu,
kdož srdcem jal by jejich věnců vděk —
jen méně kamení — jen méně žalu
a jediný jen lásky paprsek . . .

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

A n t o n í n S o v a: TÓMA BOJAR. R o m á n. Práce Sovovy uvykli jsme si již vítati na trhu knihkupeckém jako opravdové literární události, a takovou událostí je též jeho nejnovější kniha. T ó m a B o j a r vykonává v naší literatuře své důležité poslání jako román společenský, ale zároveň také jako román politický a umělecký. Pestré a vděčné prostředí, do kterého autor postavil hrdiny a hrdinky svého díla, šťastně vytvořené, nikde nesplývající, vyhraněné charaktery jednotlivých osob a značně zajímavý děj při osvědčené umělecké schopnosti spisovatelově zaručují knize rozhodný úspěch.

Pokud stránky společenské se týče, ta v Bojarovi převládá a jest mohutným rámcem díla, v jehož široce rozvedeném proudu vytryskují znamenitě řešené otázky politické vedle vln uměleckých. Tělem i duchem zdravý, českým dobrým charakterem zářící Tóma Bojar se svými ušlechtilými vlastnostmi a snaženími jest osou, kolem které se stáčí všechno většinou nízké okolí. Je to činná, poctivá a v poctivost důvěřující povaha, nanejvýše sympatická, která silou své mužné opravdovosti, nedávajíc se zlákati svodům vášnivé ženy, ani oslabiti se útoky zavilých nepřátel, ustavičně pevně kráčejíc po trnité cestě za svým předsevzetím, dochází vítězného cíle a vidí, jak posléze nadobro jsou zničeny nebo pokořeny řady protivníků.

V líčení volebního boje o mandát poslanecký spisovatel žhavými větami ukazuje pouze krajní záhyb roucha, do kterého se odívá náš politický život. Vidíme jenom ošklivý, až hnusný rub toho pláště, a bohužel, není naděje, že bychom kdy ještě uzřeli jeho čistý líc. Jest až bolestno představiti si, co následuje v dalším podnikání činitelů, kteří se dostali k politickým veslům takovým způsobem, jak je vyličuje A. Sova ve svém Bojarovi.

Na zcela jinou strunu autor udeřil v Tómovu bratru Oskarovi. Umělecký snaživec, stále a stále se pachtící za omamnými úspěchy, ale nikdy se jich nedočkávající, stále se posmívající zdravým, positivním pracím bratrovým, ale sám passivní a na jiné odkázaný, toť opět velice poutavá postava románu Sovova. Vedle ní krásným protějškem Bojarovým a opakem Oskarovým jest snaživá, rozumná choť Tómova Erna, bytost zdravých názoru a opravdová umělkyně, jak lze sobě i jiným působiti štěstí a radost ze života. Paní Gita, její voltairianský děd, démonický kněz Theodorik, správce Kulich-paša jsou další složky románu, jenž v nás svým veskerým dějem a zejména hluboce rozechvívajícím zakončením vyvolává trvalý dojem.

Není potřebí psáti o novém románu Ant. Sovy chvalozpěvy, poněvadž již samo jméno autorovo ručí za dílo značné ceny umělecké, koháme toliko svoji povinnost, upozorňujeme-li na ně a doporučujeme-li je vážným, po vydatné literární stravě toužícím čtenářům.

Tóma Bojar vyšel jako IV. svazek spisu Sovových nákladem Hejdy a Tučka v Praze. Ds.

NÁRODNÍ DIVADLO vypravilo za režie Jar. Kvapila velmi pečlivě novou Ostrčilovu operu, komponovanou na Svobodovu známou aktovku »Poupě«. Nadějný skladatel, vynikající žák mistra Fibicha, již svými předcházejícími dramatickými pracemi, hudebními dramaty »Vlastyškon« a »Kunalovy oči«, připoutal k sobě živou pozornost a osvědčil se nyní i na poli moderní hudební veselohry, jež původem svým sahá k Wagnerovým »Mistrům pěvcům norimberským«. Otakar Ostrčil odvážně klestí u nás pokroku cestu. Je zřejmo, že tu sleduje určitý cíl, od kterého nedovede ho odvrátiti ani okamžitý vnější neúspěch. Jeho nová opera je zajímavým zjevem své doby a po stránce deklamační skutečným vzorem hudební veselohry. Pozoruhodnou jeví se zvláště hudební charakteristika Ostrčilova. Předivo příznačných motivů je tu zosnováno na podkladu psychologickém a výrazně provází vzorně deklamovanou prósu. Zajímavé dílko dožaduje se arci obecenstva hudebně vzdělaného a vyspělého, neboť neoperuje lacinými efekty a na uznání davu snad vůbec ani nereflektuje. Provedení novinky, jež při premiéře dobyla pronikavého úspěchu, bylo velmi pečlivé. Autor sám dílo své si nastudoval a střídl i jako temperamentní, věci své dobře znalý dirigent hojně uznání. S láskou ujali se svých úloh i účinkující solisté pí. Horvatová a pp. Burian, Štork a Huml, jichž zdařilé výkony vnější úspěch znamenitě podepřely. —v—

PRIMUS SOBOTKA sedmdesát let. Jméno Sobotkovo zaléhá do ruchu současnosti jako ozvuk dob už dávno minulých. V pravdě však není tomu ani tak dlouho, co se sympathický tento literát strání té práce literární, která spíše budí pozornost. Ale na tiché lidi se u nás rychle zapomíná. Primus Sobotka je milý člověk, vzácná povaha. Víc než zásluhné jeho působení v úřadě vrchního redaktora Ottova Slovníku naučného je známa jeho činnost v redakci Šimáčkova Světozora, listu, kterého si vážili literáti i pokročilí čtenáři. A stejných sympathií požíval i redaktor Sobotka, spisovatel širokého rozhledu a zdravého úsudku, seriosní a při tom vždy přívětivý, konciliantní muž. Z jeho spisu původních je nejpopulárnější »Kratochvilná historie měst a míst v zemích koruny svatováclavské«, z překladů Longfellowova Evangelina a Tennysonův Enoch Arden.

KDYBYCH BYL KRÁLEM... Komická opera o 3 aktech. Text napsali A. Dennery a J. Brésil, přeložil Adolf Wenig. Hudbu složil Adolf Ch. Adam. Poprvé provozováno v Městském divadle Král. Vinohradu 25. ledna 1911. Adamova opera vyznačuje se všemi přednostmi svého genru, a třeba že dnes díváme se na ni zcela jinak, než v době jejího vzniku, nebylo na škodu, že divadlo vinohradské vřadilo ji do svého repertoiru. Svědčí dobře jejímu ensemblu, a domníváme se, že by nebylo vinohradskému divadlu na škodu, kdyby živel lehčí opery uplatnil se na jeho scéně vedle dosud tak převládající operetty. Sestavovati vhodný repertoir moderní i klassický nebylo by těžko. Než, přistupme k Adamově opeře. Děj její, který nehodláme tuto vypisovati, odehrává se v království Goe na západním pobřeží přední Indie v době (1510), kdy Portugalci, nynější páni tohoto území, usilovali o jeho dobytí. Pobřeží mořské, kde rybáři vycházejí na lov, dvur domorodého krále a chatrč chudého rybáře jsou dějištěm opery. V partituře ovšem není indického živlu ani za mák; ani tance bajader neznějí nijak orientálně. Provedení opery ve vinohradském divadle bylo celkem zdařilé. Orkestr i sbory se statečně držely. Některé škrty v partituře byly dílu jen na prospěch. Jedině postrádali jsme písně na začátku 3. aktu, před komickým duettem rybářského párku. Ze solistů stál po našem soudě nejvýše pan Ouředník; zpíval krále dobře, vypadal po indicku a dovedl též ve svoji roli vložit ono usmívání duševní převahy, jemný humor a statečnost v pravý čas. Kadoor páně Lanhansuv byl dustojný jeho bratranec, intrikán na první pohled. Rybářská dívka sl. Hatlákové upoutala též zjevem. Méně indicky vypadali oba rybáři. Pan Drvota (Zefiris) neměl právě nejšťastnější den; hlasová indisposice příliš byla zřejmá. Také zjevem nebyl takový, aby odpovídal tomu, že se královská princezna zamiluje na konec do něho, třeba byl pouhým rybářem. V druhém aktě (v paláci královském) upadal pan Drvota ve hře příliš v šablonu operetní. Princezna Nemea sl. Drozenové neodpovídala sice také zúplna naší představě, ale měla vážnost i něhu

a byla zcela na svém místě. I ostatní sólové partie byly dobře obsazeny. Režie vypravila operu s všemožnou péčí. Překlad páně Weniguv lahodně se poslouchá. P. B.

KDE BYDLEL A KDE POCHOVÁN PRAŽSKÝ KAT JAN MYDLÁŘ. Zesnulý soudní rada Pikhart zavedl mne jednou k starobylému domu na Hradčanech, za budovou kasáren pro zemskou obranu. Dům snadno najdete — je celý až po střechu obrostlý břečťanem. Dům ukazoval mně přítel Pikhart jako staropražskou zvláštnost. Měl prý tu před nedávnem vzácnou návštěvu ze Španěl, postaral se o průvodce cizinecův, a od toho se dověděl, že prý v domě tomto sídlíval známý pražský kat, Jan Mydlář, zvěčněný v populárním dramatě Josefa Jiřího Kolára »Pražský žid«. Kdykoliv jsem si vyšel touto stranou z Prahy, pokaždé jsem se u tohoto domu zastavil.

Zmínka o tom dostala se i do literatury. Dověděl jsem se, že průvodčí cizinců mají tuto zvláštnost ve svém programu a že dokonce stavení toto předvádějí cizincům jako pražskou katovnu. Byl jsem nedávno korrespondenčním lístkem upozorněn, že na všem, co jsem právě naznačil, není zbla pravdy. »Legendu tuto měli byste vyvrátit,« píše mi strážce pravdy — »sám nejsem do věci tak zasvěcen, ale myslím, že by vám mnoho o tom mohl pověděti pan konservátor Herain, jenž chystá do tisku monografii o pražských katech. Dověděl jsem se o tom v archivu, a slyšel jsem, že má pan Herain velice cenný a zajímavý materiál.«

Navštívil jsem ihned pana konservátora, jenž mi sdělil o katu Mydláři toto: »Koluje o něm celá řada nepravd. Na Hradčanech nikdy nebydlel a bydleti nemohl, poněvadž byl »mistrem ostrého meče«, všem třem městům pražským společným. Hradčany nebyly v té době pražskou čtvrtí; teprve za Marie Terezie staly se součástkou města. Obyvatelstvo nebylo totiž považováno za svobodné, a proto je neochotni měšťané vzíti do svého středu. Od dávných dob vykonávali totiž Hradčanští různou robotu: hlídali vězně, spouštěli je rumpálem do Daliborky, chodili na vartu ke hradu, v Královské Oboře sekali a obraceli seno. Z této roboty se Hradčanští vykoupili teprve ve druhé polovici XVII. století. Katovna byla v Sanytrové ulici, a tam také bydlel Jan Mydlář. Povím vám předně, kdy a kde umřel a kde byl pochován. Je předně nesprávně udáván jeho věk. V knize zemřelých na faře u sv. Štěpána (od r. 1664 do 1720) nalezl jsem o něm tento zápis: (Zemřel) 14. března 1664, pohřben jest Jan Mydlář, pohodný N. M. P. (Nového Města Pražského), věku mající 92 leta.«

Kat Mydlář byl zámožný muž. Z testamentu jeho syna se dovídám, že měl bohatou knihovnu. Z toho možno usuzovati, že Jan Mydlář, jenž byl sběhlý medicus, byl vzdělaný muž. Měl několik dětí, s nimiž pokusil mnoho trampot. Často si naříká na nezdárnost jejich. Ženat byl, pokud možno zjistiti, dvakráte. Poslední jeho žena zvala se Alžběta; byla dcerou kata z Tábora. Mydlář byl již starcem osmdesátiletým, Alžbětě bylo osmnáct let. Zdá se, že to byla žena velice rozumná a hodná. Po smrti Mydlářově vdala se ještě dvakráte — poprvé za kata Zelingra, podruhé za kata Leišnera. S oběma měla děti — s Janem Mydlářem neměla žádných. Mydlář neumřel jako pražský kat. Byl již tuze stár, a řemesla svého nemohl pro velké stáří zastávati s takovou jistotou a dovedností, která se vyžadovala. Stal se rasem v rasovně u Slepé brány. Byla to ovšem jakási degradace, ale rasovna byla v té době dobrou a výnosnou živností. Není pravda, že Jan Mydlář byl pochován u sv. Valentina, čemu by nasvědčovalo jenom to, že to byla osada staroměstské katovny. Mydlář si totiž výslovně přál, aby byl pochován u sv. Haštala. V tomto kostele měli v levé lodi kati svůj oltář, a zde měl také pražský kat svou stolici, do které usedal při bohoslužbách. Dál, za svoje vyhražené místo nesměl. Až dosud mělo se za to, že Jan Mydlář pochází z Chrudimi. Připomínám však, že našel jsem příbuzné Mydlářovy v Roudnici, a není vyloučeno, že Jan Mydlář pocházel odtud.«

Dr. R. J. K.

POUSTEVNÍK ZE SVATÉ DOBROTIVÉ. Po třicetileté válce objevilo se po Čechách mnoho poustevníků, kteří se velice lišili od eremitů starších dob. Byli to z pravidla staří vojáci, kteří zaměnili palaš a uniformu za kutnu a cingulum. Na vojně zlenošili, zvykli pohodlnému životu, a když bylo po válkách, museli vojáci do svých domovů a shánět poctivou prací živobytí. Soldáti obsadili kapličky, zvonili ráno, v poledne a večer, vybírali příspěvky a naučili lidi zaopatřovat poustevníčka vším, co potřeboval. Poustevníci starších dob, ti praví samotáři, žili docela jinak — včelařili, sbírali a nakládali hříbky, chodili po jahodách, malinách, ostružinách, tak zv. medvědicích, připravovali z nich nápoje, sušili kořínky, dělali z nich léky, a kdo je vyhledal, tomu vždy dali dobrou radu a poskytli něco ze svých zásob. Lidem se vyhýbali, žili zbožně a střídmě, spali na mechu — byli to opravdu poustevníci.

Ve Svaté Dobrotivé, kde válečná furie učinila z kláštera Augustiniánů takřka zbořeniště, usadil se ve druhé polovici XVII. stol. poustevník, jenž sice vojákem nebyl, ale následoval příkladu bývalých válečníků a na poustevnictví se dal proto, poněvadž se mu znechutilo řemeslo a poctivá práce. Byl z Hořovic, jmenoval se Zelenka a patřil k cechu krejčovskému. Konservátor p. Herain nalezl o něm v archivu rozmarný, latinsky psaný zápis. Milý Zelenka oděl se poustevnickým hávem, někde v zákoutí polozbořeného kláštera našel si koutek, zvonil ráno, v poledne a večer klekání, při jednom pobočním oltáři rozsvěcoval svíce a vybíral od pobožných osadníků groše. Zdá se, že krejčí Zelenka prováděl ve své poustevně všelijakou neplechu. Přišla totiž od Zbirovského hejtmana ke kraiskému úřadu stížnost, že

poustevník ve Svaté Dobrotivé páše různé zlořády, že zvoní klekání i v noci, někdy dokonce po půlnoci, a to že má v zápětí všelijaké zmatky. Lidé se hrozně uleknou, vybíhají ze stavení a domnívají se, že poustevník šturmuje a že někde hoří. Kromě toho chodí prý »svatodobrotivý poustevník« po klášteře a po chrámě za doby noční tak neostražitě se světlem, že je obava, aby na konec nezapálil a zbytky kostela a kláštera nelehly popelem. Ale poustevník provádí prý ještě jinou neplechu — bývá prý často opilý a přechovává u sebe nějakého neznámého poustevníka, s nímž prý celé noci hejří.

Stížnost dozajista považlivá; s milým Zelenkou bylo také pořádně zatočeno. Vikář Pecháček dal rozkaz, aby povedení poustevníci byli zatčeni a v železech dopraveni do vězení. Došlo k důkladnému a přísnému výslechu, a tu Zelenka, tázán na svého poustevnického společníka, vypravoval: Přišel z dalekých zemí a prosil, abych mu poskytl přístřeší. Je to poutník z Palestiny, jenž na cestě do Čech zastavil se také v Římě. Je prý velice vzdělaný, umí dokonce latinsky, a o tom, co viděl, dovede krásně a poutavě vypravovat. Zelenka snažil se ovšem odvrátiti od sebe a od svého druha žalobu a noční bdění odnavodňoval poutavostí příběhů poutníkových, při nichž hodiny ubíhají jako vítr. Poutník líčil prý mu dopodrobna celou cestu Palestinskou a Římskou; na tomto dlouhém putování přihodilo se ovšem mnoho všelijakých příhod, které poutník den co den večer vypravoval. Když přišel do Čech a ubíral se k Domažlicům, šel Šumavou, a tu prý upadl do vlčí jámy, zlámal si nohu, a plné tři dny a noci se tam trápil, než ho lidé našli a z jámy vytáhli. Od špatného léčení po dnešní dobu kulhá.

Nebylo jim to nic platno — páni neměli pro »černé hodinky svatodobrotivých poustevníků« náležitého porozumění. Byli vypovězeni a ve Sv. Dobrotivé se už nikdy neobjevili. — Dr. R. J. K.

J. F. Urbánek: SLOVNÍK ČESKÝCH SPISOVATELŮ BIOGRAFICKÝ A BIBLIOGRAFICKÝ. 2 díly. V Telči u E. Šolce.

Před nemnohými léty počal moravský čilý nakladatel Emil Šolc, jemuž v podnikavosti a vydávání dobrých knih mnohá velkoměstská firma se nevyrovná, vydávati, po příkladu tuším německém, drobné levné knížky, které chtěly při nepatrném rozsahu a značné láci poskytnouti malému, ba nejmenšímu člověku řadu příruček o nejrozmanitějších předmětech z oboru umění, vědy, práce atd. Pokud knihovna úkolu svému vyhověla, nelze dnes ještě říci, to bude snad až po nějaké stovce svazků možno, a nezdaří-li se úmysl nakladatelův, nemusí to býti ještě jeho vina, ale vhodno bylo jistě, že do sbírky zařaděn tento biografický a (stručně) bibliografický slovník z péra moravského učitele J. F. Urbánka, který léta sbíral materiál biograficko-bibliografický o českých spisovatelích. Z tohoto materiálu sestavila si redakce Šolcovy »Malé knihovny spisů poučných« tento dvousvazkový slovníček (o 453 str.), který tak upraven, že v I. dílu abecedně seřaděni básníci a beletristé, ve II. dílu spisovatelé děl poučných — rozdělení ne zrovna nejlepší, ježto jsou beletristé, kteří píší také díla poučná a naopak. Rozdělení to bylo však vyvoláno asi praktickou potřebou, ježto se očekávalo, že díl o beletrii budou kupovati jiní čtenáři nežli díl II. Třebas referent dovídá se ze slovníčku o sobě, že zemřel r. 1905, přes to však že vydává ještě po své smrti spisy další, nevykládá tento lapsus ve zlé knize, na jiných místech a lze říci v celku pečlivě sestavované, která pro první orientaci dobře poslouží, uvážíme-li, že nic slovníkového o dějinách literatury nemáme. Zařaděni jsou spisovatelé od r. 1800 do r. 1910, a nikdo významnější nepřehlédnut.

—s—a—

FRANK BRANGWYN. Jsou výstavy, které rozlaďují a znechucují. Jich karakterem jest prostřednost. A zvláštní věc: směry zdánlivě nadobro protichůdné neliší se podstatně v totmo výsledním, tísnícím, nepříjemném dojmu. »Umění« nejmodernějších, epigonů francouzských výstředních novoprimitivistů jest stejným, ne-li pádnějším důkazem duševní malosti, jako umění starších, »překonaných« generací, pěstované prostředními talenty. Ti moderní bývají horší a protivnější o své pathetické, velmi nevkusné gesto. Umělce neudělá směr ani styl. Žádný geometrický obrazec nepomůže slabému umělci, aby tvořil dobrá díla. Přečasto ovšem bývají hesla vítanými stupínky pro malé lidi. Skutečný umělec jde svou cestou a jde dobře přese všecka, třeba opačná, hesla a literární estétské fráse. Frank Brangwyn, vystavující v Praze své lepty a litografie, je umělec vlastní ráže; zná své řemeslo, má duši a dva nesmrtelné vzory: přírodu a staré umění. Rozený malíř, silák štětce i rydla, duch naskrze výtvarný. Byl by jistě i výborným sochařem, neboť jeho oko vnímá předměty jaksi zmocněné, v monumentálních poměrech. Nechť kresli starou architekturu (Most vzdechů, Santa Maria della Salute, Staré domy v Gentu), lodníky, dělníky na stavbě, v pekárně či v papírně, demolování staré lodi, benátský pohřeb nebo zříceniny v Messině, vždycky strhuje nadbytkem své přirozené, neličené síly a vždycky uchvacuje barevností svých jednobarevných listů. Způsob, kterak zachází se světlem, vyvolává vzpomínku na Rembrandta. Výstava Brangwynova nenáleží do kategorie uměleckých exposic, o nichž jsem se výše zmiňoval. Naopak. Odcházíme z ní osvěženi, posíleni. Brangwyn má co říci a umí to říci. A hovoří ryzí mluvou malíře; je-li na jeho listech co literárního, je to zcela podřízeno dominující stránce výtvarné, tak podřízeno, že toho sotva pozorujeme. —я—

Toto číslo vydáno 3. února 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z ČESKÝCH ŽALMŮ.

Nesmírná poušť přede mnou i za mnou,
a já hledím okem duše k nivám,
kde klas bují, zalit září plamnou,
ze dna srdce svého žalmy zpívám.

Zpívám, že v tom velkém tichu kolem
se mi srdce divným steskem chvěje,
že zřím cestou mnohé kiesat bolem,
žízní, mdlobou, v chvíli beznaděje.

Zpívám, že tu bídu trpím s nimi,
zpívám, by šly lehčej naše děti,
že mé srdce z jizev krvácí mi,
ale duše větrem k předu letí.

Nedbám, jestli skráň mou zraní kámen
za ten zpěv, jenž se rtů se mi řine,
tys, ó, Pane, vznítil jeho plamen,
a ty víš, že těchy nemám jiné.

Víš, že pěl jsem z duše hlubokosti
plesy živé, smutky nevylhané,
a když zajdou bez ohlasu — dosti
již tím zpěvem dal's mi — dík, ó, Pane!

*

Jaký výkřik burcuje nás ze sna,
s jasných výšin do propastí sráží?
Na nebi zřít znamení je děsná,
kvil a pláč zní našich předních stráží.

Nepřátelé napadli je krutí,
jazyk z úst rvou hrubě dětem jejich,
ve jho sklonit šíje své je nutí,
utonouti cizot ve peřejích.

Ještě naše stráž se pevně brání,
neconvá a náspy svoje drží,
dlouho-li však v děsném vichřic váni
udrží se lístek nade strží?

Poštvaný pes, luza, již je dávi,
ó, zda zříš to na nebesích Pane,
jak z ran těžkých rukou jich i hlavy
rudá krev do nachu země kane?

Nevolá-li krev ta k tobě vzhuru
vzkřikem strašným bezmezného žalu
v Allelujah cherubinských kůrů,
v rokot harf a třesknych do cymbálu?

Či ta krev jen beránku je krví,
jíž plát mají veřejí nám lemy,
z nepřátel až padne každý prvý,
anděl zhouby až poletí zemí?

Neb už jinak, než když stráž nám hyne,
než když necháš v prach krev naši líti,
nemůžeš nás z ospalosti líné,
z chabosti, ó Bože, probuditi?

*

Utýráni jdem a ztrmáceni,
plápol pohas, noha je tak liná,
srdce bije zvolna, bez nadšení,
proč jsme vyšli, již se zapomíná.

Kdož nás na pouť vyvedli, již padli
na té cestě dáli do neznámé,
a my mdlí a znuděni a zchladlí,
proč jsme vyšli, sami se už ptáme.

A kdyby se někdo ptal, co chceme,
srdce by nám sevřelo to v kleště,
zraky by se točily kol němé:
Velký Bože, chceme něco ještě?

Neklňte těm, kdož se ještě smějí
v naší bídě, jež nás k zemi tlačí,
jejich smích zní ve sluch bolestněji,
než když ret lká, oko tone v pláči.

Jejich smích je neúprosným bičem,
jenž je sanny a nás všecky šlehá,
pláč to duší nezkojených v ničem,
kterých klidu nedotkla se něha.

Smějí se jen proto, že se bojí,
zříce lid svůj v širé poušti shluklý,
aby nad ním a nad bídou svojí
v strašlivý pláč slabě nevypukli.

Vzdech, jenž z prsou na rty v hoři skočí
nejbližší již vlna větru spláchne,
slzu, která v bolu kane s očí,
horký písek žíznivě tak vsákne.

Ale smích ten krutě beznaděje,
ranivý tak, nevázaný, divý,
tomu, kdo jím jedenkrát se směje,
na vždycky už rety bolně zkřiví!

*

Veď, ó, Bože, veď nás stále k předu
v toužebnou zem svobody a míru,
v našich dětech obnov slávu dědu,
vrať nám otcu nadšení a víru!

Slepi jsme — ó, dej, ať zrak náš vidí,
bloudíme — ó, zjev nám cestu k cíli,
rozněť lásku v nás a velké lidi
ve velkou nám sešli doby chvíli.

Nenech mřít nás, nenech volat v noci,
nenech zoufat v útrapách a žalu,
šlehni bleskem velebné své moci,
nebo v srdcí tvrdých holou skálu.

Zahřmi hromem skutkem do svědomí,
až se počnou jak list jívy chvěti:
»Dlouho-liž pod pýchou, než se zlomí,
mají trpět v poušti moje děti?«

Trestej nás za pochyb našich vinu,
za náš svár na tvrdé naší pouti,
myšlence na lepší domovinu,
jenom nedej, Bože, zahynouti!

Do ní uveď aspoň naše vnuky
za staleté naše ponížení,
za krev naší prolitou a muky,
za děs hrobu, jenž se na nás cení.

Za vše rány, které jsme už snesli,
slonžíce svým škudcum za podnože;
sílu vzbuď v nás, bychom nepoklesli,
svit nám, plaň, buď štítem nám, ó, Bože!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

BÍLÝ ĎÁBEL.

Napsal JIŘÍ SUMÍN

(Dokončení.)

Venku strhl se jakýsi shon. Lidé spěchali kamsi houfně a hovořili vzrušeně. Kdosi přeběhl úprkem mimo oken a hned zase zpět. Ozval se křik, tklivý nářek a volání, ale vše přehlušoval zmatený jakýsi shon a chvat.

Staří manželé podívali se do oken, ale nedovedli usouditi, oč asi jde. Snad někde hoří, nebo neštěstí se stalo...? Ale v tom už zapomněli na všechno, neboť kráčel zrovna mimo Šalomoun Thukes s tváří hrozivě zachmuřenou a rukama obřadně složenýma na zad. Manželé pohlédli významně na sebe a čekali se zatajeným dechem, až neblahý věřitel vstoupí. Ale trvalo to nějak dlouho, patrně Thukes u dveří stanul.«

»Jaká starost! Jaké rozčilení!« sténala nemocná. »Doveď už toho žida, nebo se ho nedočkám! — Dluhy! Pravděpodobně už je tomu tak. Dělal's dluhy a kdo ví nač! A to se dovídám teď, když už jsi jednou nohou v hrobě! Ale netěš se z toho! Unikneš-li mému trestu, musí tě potrestat buh!«

V tom se dvéře rozlétly a do pokoje vrazilo několik ženštin v největším rozčilení.

»Neštěstí! Neštěstí!« volaly, lomíce rukama. »Hanba a trest boží padne na naše město. — Stala se svatokrádež! Zloději vloupali se oknem do kostela a ukradli panně Marii památný zlatý řetěz.«

Nikefor zvedl se namáhavě a vyjevenýma očima pohlížel na ženy. Pojednou klesl s napřaženýma rukama, udeřiv čelem o stůl až to zarunělo. Pak bezvládně svezl se na zem.

Ženy stály zaraženy.

»Byl dobrý křesťan a nemohl zločin přenésti... Zabilo ho to.«

Ale rychle přivolaný lékař zjistil, že žije. I položili ho na pohovku, křísili a třeli...

Zatím co ležel bez vědomí, vešel Šalomoun Thukes, hrubě, bez pozdravu a vida, co se děje, přistoupil bez okolku k posteli nemocné.

Dýchavičná paní bojovala právě s prudkým záchvatem dusivého kašle, ale oči její visely nedočkavě na rtech židových.

»Mluvte jen, mluvte...! Neohlížejte se na nic...!«

A když jí byl povědděl všechno, ukázav směnku, tu všecka modrá ve tváři, chroptíc a pištíc, tázala se naléhavě:

»Nač...?«

Žid prodloužil svou černou, zarostlou tvář a přimhouřil významně oko. Potom palcem a ukazováčkem přejel si pomalu svůj dlouhý, ohnutý nos. Bylo zřejmo, že chce mluviti vážně, ale ret se mu posměšně zkřivil, když odpověděl:

»Chudáček..., služka ho svedla.«

Pak odcházel upokojen a pohlédnuv ve dveřích na starce, jenž nedával známky života, prohodil významně:

»Bude mu lépe tam.«

Nemocná chroptila a dusila se, ale to bylo obvyklé při záchvatech dýchavičnosti, již trpěla. Nemohli se jí také věnovat, neboť Nikefor po dlouhém úsilí počal jeviti známky života.

Když ho posléze přivedli k sobě, spěchali s radostnou zprávou k jeho ženě. Tu shledali teprve, že je mrtva — —

Nikefor, zotaviv se poněkud, vybral nejtlustší svíci ve svém voskářském krámě a rozsvítil ji u hlav nebožčiných.

— — —

Za tři dni po pohřbu vešel k němu Šalomon Thukes, tentokrát se zdvořilým pozdravem.

»Mou soustrast, příteli!« mluvil, podávaje mu z daleka ruku. »To je rána! To je rána!« Taková dobrá, rozšafná žena, jakých je málo! Ale ve zlých chvílích poznají se přátelé. K vuli té maličkosti, co byla mezi námi, už se teď nebudeme svářit. Budeme zase dobří jako dřív.«

Nikefor napřímil nahrblá záda a usmál se chladně:

»Ba ne, pane Thukesi. Tu »maličkost« teď pěkně vyrovnáme a budeme spolu na vždy hotovi. Jací pak přátelé? Víte, že mám teď peníze a rád byste dělal »obchody«. Ne, ne, ne! Mezi námi je konec.«

Žid odešel zkrotlý a pokořený.

Nikefor přecházel opět po pokoji, rovnaje nahrblá záda a vypínaje vpadlou svou hruď. Bylo mu příjemno, že má pojednou tolik místa pro sebe a takovou volnost! Nepřál své ženě ničeho zlého a po celou dobu, co ležela mrtva v domě, prosil ji za odpuštění a upřímně plakal. Ale na tom se nedalo ničeho změniti, že do nedávna byl tu jen zbytečným, skoro odměňovaným pomocníkem a pojednou stal se mistrem a pánem.

Ale co takto přecházel samolibý a pyšný, vešel listonoš a podal mu rekomandovaný dopis.

V očích starcových kmitlo se cosi jako zlá vzpomínka. Chvějící se rukou roztrhl obálku, z níž vypadl lístek s větší bankovkou. Na lístku stálo psáno neznámou rukou:

»Starý pane, tuto vám zasílám Váš díl, aby Vás snad nenapadlo zříci se účastenství na oné příhodě, nebo snad dokonce něco jiného ještě... Snad se Vám Váš podíl bude zdáti poněkud skrovný. Ale není to moje vinou. Věc ta vůbec nestála za namahání. Ty hrášky byly duté. Buďte zdráv a zapomeňte na mne. Bílý ďábel.«

Nikefor seděl zdrcen s hlavou ve dlaních a bylo mu, jakoby s jasné, dávno vysněné výše byl svržen v nejhlubší propast kalu a neřestí.

»Váš podíl... váš podíl!« opakoval zoufale plu hrůzy a ošklivosti.

Ale zmenáhla se vzpamatoval a spásná myšlenka uzrávala v jeho duši.

Na starém zásuvkovém prádelníku uprostřed sklenic a šálků stála sádrová soška panny Marie hostýnské. Odklidil sklenice a šálky kolem sošky nastavěl svíci, co jich tam vešlo a rozsvítil všechny.

Pak poklekl před sádrovou soškou a jal se trhati dopis a bankovku na drobné kousky. Když byl obé roztrhal tak, že již nebyl s to uchopiti kousičky prsty, rozštípával je nehty. V tom jakási nová myšlenka šlehla mu hlavou, povstal a rozrušeně přeběhl pokoj.

»Teď chápu, o přesvatá panno, jakou jsi mi prokázala milost! Teprve nyní postřehl jsem souvislost všeho. Ta rána do čela pročistila mi mozek... ale už bych teď druhou nechtěl... Ano, nyní chápu, že se mi vyplnil krásný můj sen. Tys mi, o nejsvětější, skutečně darovala svůj zlatý řetěz. To jest obětovala's ho, aby's mě zachránila, když jsem chtěl tehdy v lese... Ano obětovala's ho... Teď chápu souvislost všeho. Ale promiň mé mužné hrdosti — já ten dar nemohu přijmouti. Jindy způsobilo by mi to starosti, ale dnes je mi to hračkou. Polovice společného jmění, jež připadala na mne, je ovšem tatam. Ale jaká to byla polovice? Bylo to jako s vládou v domě. Patřila mi přece rovněž polovice. Ale ve skutečnosti nepřipadala na mne ani desítina. A na takové »polovice« bylo rozděleno i společné jmění. Ale teď, kdy jsem se stal pánem té velké »polovice«, teď mi takový řetízek zadrhne hrdlo. Je pryč a vzal ho čas! Doslovně řečeno. Ale já ti koupím nový!«

Pokloni se hluboce před sádrovou soškou a shasil svíce.

ZKLAMÁNÍ.

Jeho narození byla by málem zaplatila životem. — A snad právě proto měla své dítě tak nesmírnou láskou ráda.

V malé, tiché a útulné její domácnosti, byl vladařem malý její syn. Od prvního prohlédnutí a zatěkání oček, panoval. První pousmání a zažvatlání bylo zaznamenáno, první krůček byl událostí.

Nebylo blaženější chvíle pro ni, než když nerušeně věnovala se cele jen svému dítěti. — I muže svého strhla k takové vášnivé lásce k dítěti, ke květu jejich životu.

Plakal-li synáček, líbala jeho očka, vytušit chtěla příčinu jeho pláče, a uvědomovala si, co jsou slzy a trpěla tím, že i její dítě je jimi obdařeno. A střežila každý okamžik, jen aby nebylo příliš těch slz.

Rok od roku žila jen pro své dítě, s péčí bezpříkladnou, s láskou bezměrnou. Muž ztrácel v ní svoji ženu, pro matku svého dítěte.

Jak syn rostl a bystřil, přinášelo ji to nové štěstí.

A jakoby i osud byl mu nakloněn, neměla více dětí, aby nemusela svou lásku dělit a celou ji mohla dávat jen svému jedináčku.

Plakala dojmuta, když ji ho vzala škola a zas štěstím slzela, když viděla jeho nadání, když se učil, jako žádný druhý.

Zdálo se ji, že jen radostí se na něm dočká.

Rostl jako mladý stromek, kterého je hodně hleděno.

Byl ztepilý a hezký.

A matka nepozorovala, že jakoby pro jeho krásu, vadly její líce, nepozorovala, že jí i muži kreslí čas své tajemné značky kol úst a očí. Drobné, pečlivé ruce její s láskou mu všechno chystaly. Nikdy nemusel nic hledat. Byla by kamínky sbírala s cesty, aby o ně nezakopl on, její chlouba, její radost, její syn!

Vzhlížela se v jeho leposti, byla hrda na to, jak je urostlý jak jedle, jaké má krásné oči, jako hvězdy. Zdálo se ji, že není hezčího hocha nad něj. Byla na něho hrda jako královna na prvorozence.

A syn splácel matce stejnou zlatou minci. Miloval ji stejně vřele.

Nebylo skutku, s kterým by se matce nebyl svěřil, drobné své starosti jí sděloval, ve smíchu sdílel s ní své radosti. A matku blažily jeho radosti a bolely jeho bolesti a drobné nepříjemnosti.

Sedali s mužem, oba oči na synu, který se buď učil, nebo jim předčítal anebo vyprávěl svým pěkným, melodickým hlasem. Jen časem na sebe s mužem pohlédli, jen časem si ruce stiskli, aby si tak bezhlesně pověděli, jak jsou blaženi, že mají svého syna!

A matka šla ve své tonze dál.

Zatěšila se blaženým vzpomínáním své lásky na krásný okamžik, až ji její syn obejme a s očima zářícíma štěstím jí řekne: »miluji..«

A zatěšila se, na to, až ji přivede srdce svého paní.

Vzpomínala na to, jak svět se zdá být krásným, když v srdce dýchne láska, když prvním polibkem se zaslibuje, obětím se vzdává a jak je člověk šťasten, když zachová si v srdci květ své lásky neporušený.

Vedli s mužem bláhové hovory o tom všem a prožívali ve vzpomínkách svůj máj života.

»Hleď, matko, Karlík nemá daleko k tomu okamžiku, na který já dnes vzpomínám! Víš, tehdá, myslel jsem, že svět se oděl v nevšední krásu, že krásněji pějí ptáci, že líběji voní květy — když my dva jsme si řekli, že se máme rádi!«

»Tenkrát kvetly jasmíny, tatínku, pamatuješ se? Bylo to krásné a tak mám té vzpomínky plné srdce a těším se na to, až život i našemu dítěti oblaží srdce, až nám Karlík přivede svou milou.

A tak čekali na zpověď srdce svého syna.

A matka v duvěře své myšlenky nepozorovala ani, že pohled jeho očí není již tak otevřený a jasný. Pod omluvou důležité schůzky s kamarády, přišel i mnohdy pozdě domů. Čekali naň ustaraní a on dovedl všechno zaplašit a vymluvit.

Jednou, kvetly jasmíny a tmavě rudé růže, když rodiče povolala důležitá událost z domova. Poprvé opouštěla matka syna na několik dní. Líbala ho neustále, a v starostlivosti všechno znova prohlédla, aby mu nic nescházelo.

Hladil ji po vlasech a říkal jenom: »mami, mami, tys blázínek, což jsem malé dítě?«

Konečně musela se vypravit a odjeti.

A sotva věc se vyřídila, tak, že jí již nebylo zapotřebí, nechala muže vyřídit všechno ostatní a spěchala k synu, kam táhlo ji celé její srdce. Nesla mu květy z rodné zahrádky. Nesla mu jasmín a ruže v náruči a těšila se, jak jej překvapí, jak radostně ji uvítá.

Jela celou noc, jen aby za svítání byla doma. —

Spěchala k domovu jako na perutích, tiše odemkla, všude bylo ticho, bylo časně; tichoun-

ce prošla bytem a došla ke dveřím pokoje synova.

Stiskla kliku, neslyšně otevřela a šťastna vydychla. Zarazila se však čpavým vzduchem, který naplňoval pokoj.

Rychle se rozhlédla a všechny květy, jimiž měla náruč vystlánu, sesypaly se na zem.

Stála přimrazena ustrnutím, bleda jako bílý jasmín u jejích nohou. Oči upírala k posteli, kde ležel její syn v náruči zpustlé mladé ženy, která spala s obnaženými prsy, s pootevřenýma očima a ústy, ze kterých vycházel dech čpící alkoholem a cigaretovým dýmem. Rty měla okoralé a rudé líbáním, kterého užily v prchlé noci.

A hlava jejího Karlíka, kučeravá, milovaná hlava jejího syna, spočívala na ňadrech této spité, hnusné ženy, tak klidně jak v dětství spočívala na prsou matky, která smrtelně zraněna, se srdcem oloupeným o jedinou radostnou touhu, s bolestně uraženou láskou mateřskou, stála tu v úžasu ztrnulá nad zklamáním, kterým ji obmyslil osud.

A. ZIEGLOSEROVÁ

JSOU NADĚJE JAK VLAŠTOVICE.

Jsou naděje jak vlaštovice,
jež s jarem žití přiletí
a převesele švitořice
se snesou v srdce dítěti.

Leč prchne jaro, léto mine
a vlaštovky se sletují
i houfně zase v kraje jiné,
kde tepleji, se stěhují.

Sníh pak když padá v starce vlasy,
tu v jeho srdce zklidněné
jak vzpomínka na lepší časy
se vrací jen ty zpozděné.

NESKROMNÉ SRDCE.

Nic není v světě neskromné
tak jako srdce člověka:
když blaho má, chce míti ráj
když ráj má, tu se neleká
chtít' slasti nebe prožíti;
a kdyby je i poznalo,
zas Bohem býti samotným
by touhou asi stonalo.

MARIE TŮMOVÁ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

To mi Manka nadrobila, ulevuje si Hadam a nová vlna zlosti zaplavuje oba bratry.

Hned po mužích na řadě jsou ženy. I jejich den už je ohlášen, i Manka i Dodla jdou, každá u jiné zpovědnice stojí, okem na sebe nepohlédnou, domu se vracejí a snad ještě větší zášť proti sobě v srdcích si nesou. A tak hněv podrývá a ničí v jejich duších mravní základ prostého člověka i upřímnou zbožnost, vede je k přetvářce, kazí a rozežírá jako rez čistou a vyrovnanou jejich povahu... A konce tomu není! Zlý oheň hoří v nich, vzmáhá se, výše a výše šlehají plameny, ani Martin ani Hadam nemyslí už dnes na jeho zdolání, ale ochotně otevírají mu dvéře svého nitra, aby zachvátiti mohl dosud ušetřené oblasti.

Zima víc a více povoluje. Lesy černají, obloha se modrá, vítr se otočil, fouká už kolikátý den od Dunaje, obleva nastala. Sníh měkne jako tvaroh, pod sněhem a ledem prodírá se potůček,

podemílá závěje, běží po kolejích cest do stok na trávníky a louky. S lopatami a rýči vycházejí hospodáři zjednati neškodný odtok jarním vodám, podívati se, jak obilíčko přezimovalo...

»Cák bude se studánkou?« připomenula Dodiička Hadamovi. To na zahrádku myslila, jak se sluníčko ukázalo. Stýskalo se jí už ve světnici těšila se, až bude moci záhonky rýt, uhrabávat, hlavatici osévat, kopečky kytek dělit a rozsazovat.

Hadam zaškrábal se za uchem. Studánka v zahrádce, louka v lese a rybník v Dobří jsou až dosud společné. O louku už se shodli hned, jak Hadam nemohl Martinovi v práci stačit. Budou ji užívat střídavě celou, jeden rok Dolejší, druhý Hořejší. I rybník sloví letos Martin, stlaní poseká a na tři leta bude Hadamův. Ale co se studánkou? Stála na pulce Hadamově, na dvořišti, které teprve Hadam k vuli Dodličce překopal, kamení vybral, plotem okolí studánky ohradil, zahrádku založil. Až dosud dolejších bez závady chodili si a chodí pro vodu. Časem dvířka zahrádky zapomenou zavřít, vběhnou tam slepice — špatné zahradnice, i vepř — nejhorší zahradník se tam zatoulá a pomáhají Dodle hrabat a rýt. Pro svatý pokoj Hořejších až dosud mlčí, ale teď mlčet nebudou. Studánka je jejich, stojí na jejich, jim ji nebožtík táta dal, o studánce v kontraktu se ani slovem nezmínil. Dokud nosila vodu stará Kašparka, pěkně dvířka za sebou pokaždé na háček zavřela. Ale Manka je divoch ženská, má stále na spěch, nabere vědra, zavěsí je na važka, važka hodí na rameno, běží a kozla se stará, kdo za ní zavře.

Dodlička ji jednou po dobrém prosila, aby dvířka za sebou pokaždé na háček zavřela. Ale Manka ještě se ji vysmála. »Až budu chtít, do pa má na to čas, dyž si chtíla mít zahradku, postav se tam íčko, ha zavírej si sama,« křičela, až to na Klenčí bylo slyšet. Kašparka umřela, Manka bude nosit teď vodu ustavičně sama, zavírat jistě nebude, schválně nebude, jen aby švakrovou pozlobila. Hle, celou zimu sem chodí, a ani jednou nezavřela. Což v zimě, ať si nezavírá, jinak ale bude teď na jaře.

»Cák hnědláš?« doráží Dodlička, když den ode dne víc a více prokukuje pod sněhem černá zem i zelená travička.

»Dyť já něco vyšpekuiiruju.« povídá konečně Hadam, přináší z kulny pilku, sekerku, dlátko, kousek provazu, a do večera seřídil dvirka tak, že za každým, kdo je otevřel, samočinně zapadla, div mu paty neurazila. Sotva byl hotov, jakoby čekala, až se odklidí, hle — Manka s vážkami žene se pro vodu.

»Ta bude koukat,« směje se pod kůží Dodlička a pozoruje ji oknem, jak otvírá, jak rukou musí dvířka držet, aby se s prázdnými vědry protáhnout mohla, sotva krok udělá, dvířka, ‚hup' až poskočila a zasykla, jistě si nohu odřela.

Vztek zalomcoval Mankou. Postavila vědra, popadla dvířka, ze skob je vysadila, polámala samočinné zavírání a odhodila je stranou.

»To je náše voda jako váše. Vopovážíte-li se zavírat, na cimprcampr dvířka rozmlátím.«

Hadam vrací se z kulny, kde nádobí ukládal. Slyší Manku křičet jako saň, zmařené dílo svoje vidí, a tu na jeho dvoře opovažuje se ta ženská rozkazovat a křičet.

»Klid se,« vykřikl na ni pozdálí, jako by ji chtěl varovat, aby prchla, dokud je čas a už nohy natahuje.

Manka klidně váží vodu, jakoby se ji rozkaz netýkal.

»Klid se, povídám,« ještě jednou, už těsně u zahrádky velí Hadam.

»Až budu chtít,« odsekla Manka. Jako splašený býk skočil teď Hadam. Popadl jedno vědro a letělo přes zahrádku — přes dvur a přes hradbu i s vodou k Dolejším, ropřáhl se a druhé letělo obloukem za ním, važka popadl a po Mance se díval. Už jen paty ji zahlédl ve vratech. Zdvihl važka, až řetízky zacinkaly, křikl za ní: »Máš čas — rozbil bych je vo tebe,« a hodil važka za vědry.

Uvnitř trnula Dodlička strachem. »Ha teď dám na dvířka zámek, ha do sem vkročí, nohy mu zpřerážím, na svým pánem sem ha vostanu já,« řádil Hadam, zasadil dvířka, do sloupku zarazil oko a na ně pověsil zámek jako rukavici veliký.

»To se vokáže,« na podiv klidně, až skoro škodolibě ozvalo se naproti. To Martin vyšel ze dveří v nedělní kazajce a zaměřil rovnou k radnici.

»Šel tě žalovat, jistě šel,« hádala Dodlička, trochu ulekaná, ale jinak hrdá na rázný čin mužův.

»Ajci šel, ani císař pán mi nemuže na mým poroučet, nejsem nehužilej člověk, voda je dar boží, nekupujem ji, přiju jí i ouhlavnímu nepříteli, tím víc bratru i dyž se hněváme, ale sahat na svuj majetek si nenechám.«

»Škodu mít ha mlčit — to by nehudělal žádnej« — uvažuje právnicky i Dodla, »nic se nám stát nemuže, ajf si žaluje de chce, kolikrát, dyž sem se s pole vrátila, ruce sem leknutím spráskla, de jaká slepice, všecky v zahradce, hlavatice voklovaná, cibulka vyhrabaná, ani poznát sem to nemohla.«

Na večer přiběhla Dodlina matka. »Cák se zas stálo?« ptala se hned ve dveřích. »Po Klenči se povídá že Martin vyzdvih na vás vejchoz, něco s vodou prej ste zas míli. Děti, děti, že nemáte sami rozum«.

»Vyzdvih,« přisvědčil Hadam, »huž tu bul hu nás policajt, právo městský příde v devět hodin« — a vyložili potom s Dodlou matce, co a jak se sběhlo.

»Anděl strážce aby při vás stál, abyste nic neprořekli ha dobře to s váma dopádlo,« přála Hadamovi Krejčová, když jí vyprovázel a dvur za ní zavíral. Prohlédl i visací zámek na zahrádce. Neporušen černal se na sloupku, tak jak ho zavěsil.

»Já jim vokážu, zač je toho loket,« kasal se Hadam ještě v peřinách a skoro se těšil na zítřek. Čistou pravdu poví právu a není možné, aby se mu za právo nedalo a Manku aby nepotrestali.

S tím blahým vědomím usíná, spí klidně, probouzí se a první myšlenka zase platí komisi, která ho dnes čeká. Oholil se na to pečlivě a čekal, přijdou-li Dolejších pro vodu. Nepřišli. Z kašny ji nosí Manka a není to maličkost, tolik dobytka napojit, třikrát musí s vědry jít a třikrát tak daleko má jako měla k Hořejším. Nohy na ledě ji ujížději, važka do ramene tlačí, voda z věder cestou stříká, až má punčochy mokré.

»To je ponejprv ha naposled,« těší se Manka — »v poledne huž bude jináč, jako bejvávalo, komisí napraví Hadamovi hlavu, veme Dodle zahrádku, nakáže plot porazit, aby bul k vodě svobodnej přístup, jako bejval od starodávna.«

Na věži pozlacená ručička už pomalu ukazovala devět, rozmoklým sněhem klátil se k Porazilům od radnice obecní strážník dnes v úředním plášti a úřední čepici na hlavě, mapu nesl pod páždí svinuton v kulatém pouzdru jako troubu válečnou. Hned za ním přišli oba »přísedící« — jak po staru ještě říkaji v Klenčí radním, jako znalci a pamětnici — Konrád s Bolíem, oba ještě víc sedláci než měšťané, řečí i krojem, spatřili »půlmistra« souseda Šepla a počkali na něho. Martin s Hadamem, každý ve svých vratech se zlým, tvrdým výrazem ve tváři vítali právo. Chvíli mluvilo se jen tak všeobecně o počasí, že už se jaro sice ukazuje, ale že si ještě počkáme, než přijde trvale, sníh že se musí vypadat a užijem ještě v březnu sanice i prášenice... Po tomto úvodu teprve přistoupilo se k úřednímu jednání.

»Tak, chlapci, cák to máte mezi sebou?« osloviła bratry rozvážná hlava městečka, přísně pak pokračovala: »Nezapomínejte, že ste bratří, že je to hanba citýrovat na sebe právo, ičko nám povíte, co a jak mezi sebou máte, porovnáme vás ha muší bejt pokoj. Tak mluv, Martine, proč nás sem voláš?«

»Hadam mi brání svobodně vodu ze studánky nosit« —

»Co to děláš, Hadame?« vadí se jako otec purkmistr, »voda je dar boží, ani ouhlavnímu nepříteli ji neodepřem, milosrdnej skutek je žížnivý napájet.« —

»Nevodpírám ji Martinovi,« brání se Hadam »vím, že voda je ve studánce pro všecky, ale zahradka je má ha tu si bráním, ať za sebou zavírá, drubež do zahrádky nepouští ha ani neceknu.« —

»Pravdu má Hadam,« míní Konrád.

»Pravdu má Martin,« míní Bolí.

»Voba máte pravdu,« rozhoduje purkmistr Šepl »nařizuju, aby Hadam zámek s dveří vodstranil ha Martin ha každej, kdo pro vodu pude, dvířka za sebou zavíral.«

Za vraty poslouchá Manka. Čeká dychtivě, co Martin odpoví, ale ten mlčí jako dub a patrně se podvoluje...

»Jaktěživa tam zahrádka nebejvala, to voni si ji postavili ha plotem vohradili. Kdo vrátka stavěl ajť si je zavírá,« mísí se Manka směle do úředního jednání.

»Manko, mlč!« okřikuje ji Martin, který se sice za ženu stydí, ale cítí v její slovech posilu.

»Zavírat za sebou — to se nezavazuju,« povídá teď Martin — »voda nám muší bejt svobodně přístupná, ajť Hadam zahradku zruší.«

»Na mým mi žádnej rozkazovat nesmí, budu-li chtít ne zahradku, ale třebas kapli jako hu Dobrý Vody nad studánkou postavím, to bych rád věděl, kdo by mi to moh zakázat?« prudce rozkládá Hadam.

»Pravda, pravda,« souhlasně kývá městské právo i s policajtem.

»Jak sem řek — tak sem řek, je po komisi,« končí Šepl, »choďte si pro vodu, ale zavírejte za sebou« nařizuje ještě Martinovi.

»Ha to ste ňáký komisí? Abyste vědeli hadří ste,« křičí Manka a uráží zástupce městečka.

»To my tak nenecháme, poženeme to vejš — sem muší komisí z města ha vokáže se, do vyhraje!«

»Manka, ty si prostořeká ženská,« kárá ji pan purkmistr, »proveď si svý — dyž poslechnout necheceš — pote sousedí, s Pánem Bohem!«

Hadame, povol,« mírně, skoro prosebně mlaví Martin, »bude vás to mrzit, vyzvihnu na vás komisí z města.«

Za vraty poslouchá i Dodlička a trne strachy, že dobrák muž povolí.

»Žalujte si de chcete,« vyráží teď i ona »dvůr je náš, voda naše, zahradka je naše, ha vy nám nemáte co rozkazovat. Hadame nedej se!«

»Co ty mi budeš vyhrožovat,« kohoutí se vskutku Hadam, »abys veděl ičko zrovna nepovolím ha nepovolím, dyby mi to hlavu stálo.«

»Nemluv s nima ha poj domu,« volá Manka svého muže, »páni vod soudu ji n poví, zač je toho loket.«

»Soud je pro všecky, nejenom pro vás,« vykřikla na švagrovou ještě Dodlička, odvádějíc Hadama.

Tak bratři vyhodili karty proti sobě. Zámek zustal viset na dvířkách, ale druhého dne Martin běžel do Domažlic k soudu. Martin vykládá, pan soudce chvíli poslouchá, a konečně povídá mrzutě:

»Nemám času poslouchat vaše výklady, dojděte si k advokátu a podejte žalobu na rušení držby.«

»O, advokát! To je ňákej pán,« hbuje si potom Martin doma a vypravuje Mance, jak ho vlídně uvítal, na měkké kanapíčko posadil, pozorně poslouchal, na všecko podrobně se vyptal, na zvoneček cinkl, a jak hned písař přiběhl, advokát do péra mu žalobu diktuje, ostrou žalobu, až Martinovo srdce plesá radostí, když žalobu i plnou moc advokátu podpisuje.

»Přiskřípnem Hadama — outrat mu nasekám — že se mu to nevyplatí, dyby míl ve studánce samý víno místo vody.«

»Dyť sem to hned povídala,« raduje se i Manka, »náše právo městský, že nestojí ani za fajíku tabáku, hned spustí: »Ty povol, ha ty teky povol, voba povolte, smiřte se, ruce si podejte, v dobrém se rozejděte. Na takový soudy nemuší bejt člověk Šalamounem.«

Mluvit se chce Martinovi, vyhovořit se ze všech dojmů, znovu a znovu vyprávět, jak ve městě pochodil. Ale po večeři sebere Manka spícího už Martínka a jako jindy i dnes jde spat »do malý sedničky« — sám a sám zůstává Martin ve velké. Stýská se mu, po »stromečku« se mu zastesklo... Místo na lože — jde, krade se z domu — poprvé zas od smrti Mančiných rodičů, a po chvíli už rozkládá za zeleným stolem nad holbou piva, jak ve městě Hadamovi zatopil, jak s ním — s Martinem — advokát jednal, »pane Porazil« jak mu říkal... Dnes nepije ze zlosti, ale z radosti, pamatuje se a v čas jakoby z hejty jde po desáté domů. Nebojí se Hadama, nebojí se purkmistra, celého světa se nebojí, ale Manky se bojí, jejího křiku, hněvu a vády se bojí, jako kočka se krade a výmluvu má pohotově, optá-li se Manka: »De pa si chodil?« — »Hu Kovářu na hyjtě,« ji odpoví.

Po Klenčí si druhého dne zase vypravují, že Martin Hadama žaloval, ve městě ho žaloval a nelžou...

Uplynul sotva týden. Venku je počasí, kterému se u nás říká »dnes se tam čertí ženi«. Vítr hučí a píská jako zběsilý, lesy hučí jako příval vod, z Hanzlíčkova kouta od Dílu ženou a sypou se mraky sněhové i ledové — chvílemi sníh s deštěm šlehá do oken, chvílemi drobné krupky bubnují na sklo. To zima fanfárami stěhuje se od nás. Kdo nemusí, nosu ze stavení nevystrčí.

Za stolem se svým synkem Martínkem sedí dolejší Porazil. Manka sedí od rána u kolovratu a nemluví. Promluví-li, vrčí jen jako její kolovrat. Snad se hněvá pro včerejší Martinův výlet, ale ten nedbá. Vykládá chlapci o stole, jako jemu vykládával nebožtík táta. Stůl je sněhobílý, javorový s velikým »stolíkem« pod deskou. V truhlíku má máma uložené šití, kalendář, řemínky na cepy, staré knoflíky »liťáky«, kalounky a provázky, to všesko je ve »stolíku«. Na hraně desky je naměřený a rýhou označený dlouhý i krátký loket, deska sama dobře pětičtvereční, hladká a rovná, ze tří prken sklížená a každé prkno má v sobě zahnědlý sonček. O těch sončkách vykládá otec, že kdo se do nich pozorně zadívá, spatří v nich zřetelně podobu lidskou. »Vidíš, tudle je Pán Ježíš s korunou, tudle je vobrázek Panynky Marie, ha tu svatýho Josefa — celá ta rodina boží je tu — proto na stůl nesmíš sedat ani nohama po ňom běhat.« Ještě chce dítěti povídat o silném dubovém podstolí, široké trnoži bukové, o tom, že už dnes ani takové klenky a javory nerostou — na půl sáhu šošny široké, aby vydaly na takový stůl. Řekl by synkovi — ať už to chápe nebo ne, ten stůl zde v koutě pod křížem od stropu odkloněným, jakoby ke stolu se schylujícím, že tu stojí od nepamětných časů, jejich prapradědek, že ho snad sám udělal, na něm že odpočívala, než se s hořejších strejčkem pohádali, velebná svátost o Božím Těle, i když někdo z Porazilů umíral, věno že se tu vyplácelo, když horlivý výklad jeho náhle přerušila Manka: »Mlč s ton hloupostí, někdo k nám de.« Na zápsi opravdu zadupaly kroky, Martin otočil hlavu k oknu, ale nespatřil nic. Celé okno bylo sněhem zalepené, jakoby papírem potažené. Host už oklepával a střásal sníh na síni a už vešel do dveří. Nemohli hned ani poznat, kdo to je. Kusy ledu měl na vousech i vlasech, a sníh držel se šatu jako přilepený. Přespolní člověk to jistě je, protože má hul. »Pote dál, človéče zlatej, ha posaďte se třebas tudle ke kamnům,« zve Manka a dělá mu místo na dřevěné lavici.

»Ha že ste se na cestu vydal v takovým nečasu,« podivuje se sedlák.

»Když člověk musí, služba je služba, taková čtna, psa by nevyhnal, a já musím chtěj nechtěj.« huboval neznámý a hned podle řeči u Porazilu poznali, že je to městský člověk. Co tu asi chce? Co pak nám asi nese? napadaly jim otázky.

»Nesu vám citýrku k soudu,« promluvil posel a rozpínal se. Koženou tašku vytáhl, brejle na nos si posadil, kalamářiček i péro vybalil a už u stolu ukazoval: »Tuhle mi to potvrďte, že jsem vám citýrku správně doručil.«

Martinovi se přece jen chvěla ruka, když se podpisoval.

»A kde pak zustává Adam Porazil?« ještě se optal posliček. Byl v těchhle končinách městečka dnes poprvé a nevyznal se tu.

»Hned naproti,« ochotně odpovídal Martin.

»Vždyť má číslo skoro o celé sto větší než vy, hádal jsem, že bydlí někde nad chalupy« —.

»I toto — tu bedle nás vostává — teky mu něco nesete?«

»Stejně jako vám,« nevrle zabručel sluha skládaje zas svoje papíry i psací náčiní.

Dostanu dvacetník,« poručil si ještě usedaje ke chlebu a hrudce másla.

V tu chvíli dořezal Hadam dřevěného koně a nesl ho ke kolébce. Vyzdvihl z ní synáčka, ukázal mu hračku a povídá: »Koukej, Hadámku, iňahaha, koníka tě táta hudělal na líto, abys míl s čím si hrát ha nezlobil.«

»Táto, spravte mi sánky,« zaprosila v tom Podlička.

»Mlč ty pokušitelko, se sánkama, cák myslíš, že zima nepomine? Jak ta dívče vidí sněh, už jen šups na klouzačku,« vadí se matka.

»I spravim, de pa je máš, přines je,« — usmívá se otec. Deerka jako rybička čerstvá vytáhla z podpostelí rozvyklané dětské sáňky. »Dolejších Majtínek mi je jozlámal, jezdili sme spolu,« štěbetala mazlivou dětskou řečí.

»Martínek se s tebou vozil?« dobromyslně ptal se Hadam, a těšil se z toho, že děti alespoň mají se rády — když staří nemají rozum. Šťastná, spokojená seděla rodina Hořejšího Porazila kolem stolu. Venku skučel vichr, sněhová metelice lomcovala okny, ale do teplé světnice marně se dobývala... Teple se tam sedělo i Hadamovi i Dodle i dětem — až náhle — ani si za řeči nevšimli, že někdo přichází — otevřely se dokořán dvéře a v nich stojí úřední posel s citýrkou v ruce.

Lekli se ho u Hořejších. »Podívejme se, tak mě přece žaluje hu vopravdnekýho soudu,« podivil se Hadam, bera citýrku do ruky. Myslil, že spor přece jen po domácku se urovná a zatim, hle, z mráčku — mráka se dělá.

»Musíte se mi podepsat.«

»I podepíšu, proč pak ne,« svoluje sedlák, usedá za stůl a těžkou sice, ale pevnou rukou píše »Hadam Porazil«. Ani se ptát nemusil, kde všude posel chodil, protože nad svým jménem četl jméno bratrovo skoro ještě vlhké...

Posel odešel a ve světnici zavládlo ticho. Hadam stál mlčky u okna, utíral zapocenou tabulku skla, jakoby se díval za poslem, kam od nich zaměří, děti přestaly si hrát, matka s rukama sepiatýma v klínu zahleděla se do země, oheň v kamnech strávil suché dříví a přestal vesele praskat. Jenom ta sněhová bouř hlučně se hnala kolem a komínem, okny i dveřmi dobývala se do vnitř. Čtvereček potištěného papírku — obsílka — bělal se na stole a růžky jeho v teple teď bortily se a zvedaly do výše.

»Taková těžká starost na mě padá, jak to s tim soudem dopadne,« pronesla do stísněného ticha Dodla, které to mlčení už bylo nesnesitelným.

Hadam ji na to hned neodpověděl, držel u stolu hlavu v obouručí, hleděl teď do citýrky, jakoby ji četl — a ticho stalo se ještě těžším...

»Nu — Pánu Bohu poručeno,« promluvil konečně a vstal od stala, napřímil hlavu, v očích nečně a vstal od stolu, napřímil se výrazem neústupného odhodlání a jakoby všecku vinu od sebe odmítal, dodal tvrdě, až příkře: »Já nezačínal, hale povolit, íčko teky nepovolím«...

VII.

Do týdne počasí se vybláznilo, ukrotilo, a ten den po svatém Josefu kráčí Hadam do Domažlic k soudu. Dnes mají s Martinem »stání«. Jde s veselou myslí, neboť je přesvědčen, že vyhráti musí. Právo je zřejmě na jeho straně. Nebožtík táta dal mu půl dvora se vším všudy, se dvorem, domem, stromy i studánkou, nic nevymínil, v kontraktu o vodě ani slůvka není. Snad na to nevzpomněl, snad myslil, že se to samo sebou rozumí, také Hadamovi by nikdy nenapadlo, že by Dolejších mohli chodit jinam pro vodu, ale kdo chce kam, pomozme mu tam. Dokáže Martinovi, že chybuje a až mu to dokáže, podá mu ruku a řekne: »Abys ale veděl, že nejsem mstivej člověk, noste si vodu dál jako jindy, já vám to dovoluju.« Tak rozjímá Hadam, kráčeje bezstarostně, ba vesele krajem, do kterého táhne právě ranní jaro. Slunce radostně rozhořelo se za Babím Pupkem a zvědavě podívalo se na Chodskou zemi. Nedávno napadlým, čerstvým sněhem byla bílá jako nevěsta, ale jak uvítila žhavý polibek slunce, odhalovala zvolna závoj a holou tvář nastavovala slunečním paprskum. Hadam přichází k Hoře, ba už dmí pod jeho těžkým obutím dřevěný most nad říčkou Čerchovkou. »I hlete hrodí, jak se řeka nalila, ani jí břehy nestačí,« podivuje se a nemuže odolat, aby se na mostě nezastavil, o dřevěné zábradlí neopřel a chvilenku šumný, kalný proud vody nepozoroval. Posledně když tudy šel, led držel řeku v objetí, zavátá byla, jako pod peřinou spala, že by nikdo neřekl, kdo to neví: řeka tudy běží. Jako matka dítě

hudíci lehtá deerušku na nožičce, tak hravé slunéčko řeku zašimralo na prameneeh jejích na stráních Čerchova, na bocích Haltravu, jako mladá ňadra nalily se bujné vlny, povolilo šněrování ledové, rozhrnula se sněhová košilka, hle — svobodně už tu běží zasněžených údolíčkem klikatá řička se šedou sněhovou vodou. Holé křoviny olšové i vrbové na nízkých březích zčernaly, pupence na mladých letorostech se nalily, lesknou se a tmavou zelení podbarvují. V borovém lese nedaleké Hory koná se právě jakási jarní schuze havranů a vran, bouřlivá a nepokojná, skřiváneí-samotáři zpívají pod nebem, strnádkové volají na silnici svoje: »Sedláče, sedláče, pojď síjit« ...

»Fj, nu ne — je to ňáká krása,« zavelebil Hadam, pocítil náhle jaro v celém umžném těle svém, zadychtil po práci, aby už mohl pluh do vlhké země zabořit, rozsívat, vláčet, venku pod širým nebem s božími ptáčky zpěváčky se radovat, se slunéčkem se potěšit, s polem se pokochat, s loukou pomilovat ...

»Hadame, zmeškáš,« kárá Hadama náhle vnitřní hlas, ten procitá ze svého nadšení, loučí se pohledem ještě s řekou a už běží po kopečku k Hoře. Než ho les objal ve svou náruč, ještě se Hadam jednou ke Klenči ohlédl. Silnici vidí, dlouhou a rovnou jako podle lineálu taženou. »Kyby tak Martin po ní za mnou šel, počkal bych tu na něho, ha řekl bych: Koukej, Martínku, jak je všude na světě pěkně, jenom my dva si život ztrpčujeme, ha muši to bejt?«

Ale živá duše po silnici za Hadamem nejde.

Snad mě předešel,« hádá Hadam, bere nohy na ramena a upaluje k Dražinovu. Leč ani za Dražinovem, když na městském kopci u Rýkovic otevřela se mu kotlina Domažlická, nikoho před sebou nespatřil.

»Šel jistě Horou, přes Petrovice šel,« uší Hadam, ale mýlí se a poznává to u soudu.

V starém chodském hradu v Domažlicích usadily se úřady, berní, soudní, ba i celé hejtmanství se tu uvelebilo. Pod cimbuřím hradní věže odbíjejí hodiny desátou, Porazilovic soud se počíná, písař už Hadama s chodby do kanceláře před pány citýruje, ale kde nic tu nic, Martin tu není, jenom pan doktor Klímánek tu sedí a co ten tu chce? Už chápe Hadam, jakž by nechápal? Advokát plnou moc z desek vytahuje, soudci předkládá, pan soudce žalobu předčítá a advokát za Martina mluví, až Hadam zuby skřípe a pěsti zatíná, kdyby pan soudce dovolil, do řeči by doktorovi skočil, ale jak pípne »tuto není pravda«, anebo »tak to nebulo«, už se čertí pan soudce, už ho napomíná, aby mlčel, tiše poslouchal a trpělivě čekal, že i na něho řada dojde. Ale jen na půl ucha poslouchá Hadam a za to si umiňuje svatosvatě, rovnou odtud že k doktorovi Rubínovi půjde, také si advokáta vezme, přebít se nedá a nedá ... I pan soudci to na konci své řeči povídá a ten mu úmysl jeho zcela schvaluje: »To učiníte nejlépe, Porazile, ježto, jak se zdá, ten soud se tak hned neskončí, teď obešleme a vyslechneme svědky, stání odročujeme a dostanete vyrozumění, kdy se nové stání bude konat.« — (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

KRÁL VÁCLAV IV. Arnošt Dvořák vypravuje, že legendy staré chovy daly vznik velkému a odvážnému snu, učiniti krále Václava IV. hrdinou historického dramatu. Legendy i pravda o králi nepovídají mnoho lichotivého. Bylo třeba, zjev obrousiti a očistiti, zbaviti ho kazu, jež nebylo možno v osnovu dramatu vtěliti. Autor provedl tuto očistu rozhodně šťastným způsobem — král Václav jeví se nám v této dramatické tradici jako král lidový, král veselý a sympatický. První akt je pověřen úkolem, krále předvésti v této kardinální vlastnosti. Dvořák ovšem neubrání se pohádkovému dojmu. Silné dojmy z mládí se tu provalily a opanovaly autorovu duši, jeho péro. Král zrovna hýří rozmarem, štědrostí, bujnou náladou. Daně slevuje, statky rozdává, hodnostáře sesazuje a nové jmenuje, s lidem se bratříčkuje — král z pohádky, z legendy jako vyloupnutý. Mám za to, že docela zbytečně král český po současném příkladě dovolává se památky slavného svého otce. Zavání to bezdčkou narážkou na stereotypní vtíravost, pořád o pořád, do omrzení připomínající velké a slavné dědy a strýce.

Dějiny té doby mají ráz valící se rožhavené lávy. Přišly ohromné převraty, jež vyžadovaly jiné ruky, pevnějšího žezla. Král sedí sice u vesla, ale loď pluje jiným směrem. Je to král sedící v kočárce na rozbouřeném moři. Při vší své lásce k lidu, při vší své dobromyslnosti dostává se král do konfliktu s lidem. Legendy od jakživa nadsazují. Kdo dovede dnes zjistiti, co pravdy bylo na tom, že král byl v lidu tak nesmírně populární a oblíben. Smrt jeho na Novém Hradě u Kunratic vrhá přísné světlo na legendární povídačky. Řekne-li se, že zemřel mrtvicí, je v tom velký eufemismus. V motivaci konfliktu, skoku z popularity do tragické opuštěnosti, jeví se proto značné kolísání, nejistota a nejasnost.

Ale za to se podařilo autorovi, znázornit vznik a postup velkého a slavného obratu. Zde kotví síla mohutnost Dvořákova dramatu, zde jsou kvádry

dramatické stavby jeho. Jasnilo se na obzoru českém, velká záře vystupovala z dalekého podobzoru. Nové učení, nová víra, nová svatá pravda klíčila v lůně osudu. Málokomu podařilo se tak přesvědčivě, tak přirozeně a nenápadně oznamovat v dramatickém postupu příchod silného momentu, jako se to poštěstilo Dvořákovi s Janem Husem. Toto z počátku nejasné, tajuplné naznačování, je víc a víc sesilováno, až vrcholí v slavném rozzáření.

Vyslovila se dokonce domněnka, že toto dramatické vyzařování nežádalo nutně kulminace v té způsobě, jak ji autor řešil — že se neměl Hus vůbec objeviti, a když se už objevil, že neměl zasáhnouti v ději dramatu tak divadelním posláním, jež svým efektním rázem seslabuje mohutnou přípravu, krásné, poetické předzvěsti o příchodu mučedníka, jehož vykořisťování k divadelnímu účinu v takovéto podobě přece jenom příčí se i pravdě i našemu citu. Jan Žižka z Trocnova už asi svému osudu propadl — jeho palcát a jeho černá páska zůstanou už asi na věčné časy vítaným zdrojem bengálového efektu. Člověk by ani nevěřil jakých křivd velkému člověku může způsobiti — láska a obdiv! Zajímavo je, že představitelé obou rolí snažili se předvésti velké postavy v tradici původní. Hus páně V o j a n ú v odrážel se od audienční pompy, od nádhery rouch i od rozjařeni králova důstojným zevnějškem, prostou mluvou i maskou, ve které byla charakterisována kazatelova nadpozemská čistota. Žižka páně V á v r ú v jakoby vším, hlasem především i jakousi vrozenou skromností chtěl naznačiti, že v této parádní scéně je mu nevolno.

Dvořák korunoval drama silným posledním aktem. Králova smrt, od kterého prchají i ti, které tolik miloval a jejichž lásku tak štědře platil, jeví se tragickou právě touto osamělostí ve chvíli, kdy lid táhne s bojovnou písní do tmy válečných zmatků.

Národní divadlo věnovalo dramatu Dvořákově zvýšenou, do opravdy pietní péči. Premiéra byla očekávána s napjetím. Autor je muž slibného nadání, spisovatel seriosní, jenž spěje za velikým cílem. Král Václav je úvodem ke t r i l o g i i, jejímž trupem má býti T r a g e d i e l i p a n s k á, závěrem B í l á H o r a. Dvořák obeplul šťastně nejnebezpečnější úskalí — ani v druhé ani v třetí části nebude už zápolení s dramatickým řešením tak těžké, řekněme spíše, tak očividné. Premiéra měla ráz slavnostní, autor byl zahrnován přízní tak lichotivou, že v tom musíme spatřovati projev v e l i k é d ů v ě r y, těšící se na gradaci dramatického úspěchu. Pan autor má tedy před sebou veliký úkol — aureolu už má, uvidíme, dovede-li signum laudis uhájiti.

Jaroslav Kvapil jako regisseur dramatu pomáhal k zevnímu úspěchu celou vervou svého známého zanícení pro premiéry literárního puncu. Herci, jichž je celý katalog, měli pravou žeň. Pan S c h l a g h a m e r měl, přesně vzato, poprvé, příležitost roz-

vinouti svoji hereckou způsobilost v celé z[illegible]

Jeho král Václav IV. je výkon, do detailu promyšlený; sleduješ herce s rostoucí pozorností, ale největší a nejhlubší dojem působí poslední okamžiky královy, jež pan Schlaghamer předvedl s naprostou dokonalostí. Sašek páně H a š l e r u v dojal zejména v posledním jednání. Herec je tu ovšem přezírán, málokdo věnuje pozornost tiché, ale oduševněné jeho hře. Šašek tuší konec svého pána, choulí se u sloupu, vidíš, jak trpí a jak pláče. Najednou se svalí — jako pes k nohám svého pána. Z českých pánu nejvíc na sebe upozorňuje pan M a t ě j o v s k ý, jenž svou junáckou postavou a svěžím orgánem nejlíp odpovídal našim představám. Z milců královýchbyl to zase pan S t e j n s b e r g, jenž svou širokou, rozloženou postavou a svým kovovým hlasem takřka ztělesňoval silácké posláni pana Mikuláše z Pístného. Figurku synka bohatého kupce s humorem předvedl pan K a f k a.

Činohra musila tentokráte sáhnouti pro pomoc do opery. Vypůjčila si pana P o l l e r t a, jenž je do opravdy nejpovolanější pro representační úkol do velkého dramatu. Dobře pochodila činohra i volbou pana P o l á k a, jenž poutal pozornost věrnou maskou. Pozorovali jsme o tomto premiérovém večeru že projevena z v l á š t n í p o z o r n o s t e p i s o d n í m r o l í m. Paní D o s t á l o v á která před tím provedla velký umělecký čin jako Hedda Gablerova, kmitla se na jevišti v roličce Anny z Frimburka, panny zemanského rodu, a vida, hned jsme ji našli v tlumu kolem trůnu. Jako když v obrazárně ve spoustě obrazů chytne tě drobný obrázek pravé umělecké ceny. Paní R y d l o v á proběhne jenom scénou, jako když po louce běží a ve běhu kytičku utrhne. Je v tom viděti dobrý tah režie která dobře postřehla, že neujdou pozornosti tyto routičky, zasazené do bohatého šperku. Paní H ü b n e r o v á objevila se ve dvou menších rolích, a v každé vytvořila nový, dobře charakterisovaný zjev.

Není ovšem možno, pominouti mlčením korunovanou českou královnu. Vedle krále Václava, jenž s takovou bezohledností mluví s ní o svém milování tratí se ovšem tato něžná dušinka, která se nám rozvanuje po jevišti jako pampeliška. Nepozoruješ valně, že mezi akty uplynulo mnoho roků — ale vidíme na králi — takřka jenom na něm — že stárne, že šedivi, že chřadne věkem, že je zžírán vášnivým svým požitkářstvím. Tomu měla dáti výrazu i sl. S u c h á n k o v á která jakoby živou vodu užívala. Pro roli hodil se dobře její sklon k tklivým akcentům. K.

POŠETILÁ PANNA. M ě s t. d i v a d l o K r. V i n o h r a d u. H e n r y B a t a i l l e, dramatický autor, známý českému obecenstvu již z několika her (na př. z divadla vinohradského už »Skandálem« loni předvedeným) přichází tu opět na scénu mladého našeho divadla, tentokráte čtyřaktovou hrou »P o š e t i l á p a n n a« v překladu Bořivoje P r u s í k a.

provedenou za režie Václ. Štecha. Slavný advokát Armaury žije se svou paní leta v manželství sic bezdětném, ale dle mínění choti šťastném, když ji pojednou z jejího bludu vyvede vévoda de Charance, jehož je manžel její právním přítelem. Vévoda nalezl milostný list advokátův dceři jeho Dianě zaslaný a vypátral, že mezi Dianou a advokátem vyvinul se milostný poměr. Na radu zpovědníka dceřina abbéa Rouxe rozhodne se, aby poměr překazil, dceru dáti do kláštera. Tato po jistém zdráhání — ženská lest — na oko svoluje, místo do kláštera však odjíždí k advokátovi, s nímž chce uprchnouti do ciziny. Ale panská ji zradí — anonymní dopis přivede ve chvíli, když dlí u Armaurýho, choť tohoto k muži do kanceláře a později i bratra Dianina. Paní Armauryova nalezne milenku manželovu ve vedlejším pokoji a zamkne ji tu a vynuti pak od manžela slib, že s ní neodjede — mezitím však, aby chotě před prudkým bratrem mileničiným uchránila, je nucena zatajiti jemu přítomnost dívky a vydati klíč manželovi, aby ji osvobodil. Dojde k honbě za milenci. Avšak ani zakročení abbéa ani něžná, láskyplná domluva ženina nedokáží toho, by milenci od sebe upustili. Bratr chce se pomstiti, vlondí se v noci do hotelového obydlí jejich, je však stihán manželkou advokátovou, jež chotě nepřestala mít ráda. Bratr unesené dívky vloudí se však přece s revolverem v kapse do bytu advokátova, je zde překvapen choti jeho a posléze dá se vyprovokovati i advokát z úkrytu, odkudž následuje jej i milenka. Podaří se přimětí mladého vévodu, aby odložil revolver, kterého zmocní se »pošetilá panna« (dle slov bible o pannách hospodárných a pošetilých — jako tyto předčasně vyplýtvala Diana de Charance lásku svoji) a dojata velikosti lásky manželčiny, zastřelí se a takto jí ustupuje.

Zajímavý problém pokusil se řešiti Bataille, žák ze školy Sardouovy (podle záliby v silných efektech) — rozpor mezi láskou a úctou k manželce a vášní druhého květu mužova k milence. Kdo zvítězí? Žádný rozvod — láska manželky neustupuje, a chce znova srdce mužova dobýti. Ale nezvítězila vlastně, autor problému nedořešil: smrt milenky neznamená znovuzrození lásky muže k ženě, byť si to byli oba manželé sebe přesvědčivěji slíbili, a třebas se tak ve světě i v románech snad i přihoditi může. Z postav autorových není žádná sympatická. — Starý vévoda se svou feudální etí i jeho paní, advokát, který hlásá docela nepokrytě sobeckou morálku pudu, jdoucího přes mrtvoly a kolena zkázy nejlepších osob, přes to, že jsou tu povinnosti, které nelze přece prostě negovati, abbé, který representuje staré poctivé zásady náboženskomravní, ale je docela protivný svým nepříliš hlubokým, jalovým kazatelstvím (— tenhle člověk že by mohl zvítěziti nad duchaplným a výmluvným advokátem? —) a nezřetelně kreslená, nepropracovaná Diana, ještě mdlejší při způsobu podání slč. Baldovou — není tu zkrátka bytosti, ke které by mohl divák aspoň na chvíli přilnouti hlubší sympatií — jedině paní Armauryova poutá, ale takový »Pechvogel« není konečně také dramaticky sympatický — třebas paní Ptáková v té roli měla chvíli účinné, kde ji hlas neselhával. A tak celkový dojem diváctva — snad je to subjektivní, ale hořejšími důvody opřený názor referentův — není uspokojení z dramatického krásna, nýbrž rozladění, třebas nelze upříti kusu velmi mohutného účinu a autoru znalosti divadelní komposice.

Z umělců měl p. Zakopal nevýhodnou posici a není divu, že tuto úlohu nebude čítati ke svým nejlepším. Aspoň p. Dobrovolný jako na svou čest citlivý otec Dianin a ještě více sl. Kratinová jako matka Dianina karakterý svých rolí správně provedli a nad ostatní vynikali. Interieury hry byly vkusné, souhra dobrá režie pána Štechova, jako vždy, osvědčila i tentokráte pevnou a šťastnou ruku.

Dr. P.

Zdeněk Knittl: MOMENTY, intimní lyrika. Momenty jsou druhou básnickou sbírkou p. Knittlovou. První jeho kniže V přítmí a světle (1908) vytýkáno bylo především, že autor nemůže se ubrániti silným dojmům ze své lektury a následkem toho kniha oplývá reminiscencemi, které jdou až za mez omluvitelnou. V té příčině znamená nová sbírka jeho jistý pokrok, neboť reminiscencí na určité básně jiných poetů je tu rozhodně méně. Ale jsou tu přece. Tak upomíná báseň Nad lesní tůní příliš na Boreckého »Nad zamlklou tůní« a Knittlova Při západu je jen parafrasí Boreckého básně Před západem. Také nepůsobí dobře, když počíná vám báseň veršem, který zní vám v hlavě ještě z jiného básníka. (Až bude májový sluneční den — srov. s počátkem básně Sládkovy v Sebr. spisech II. str. 337., Modlím se za tě — srov. s básní Klášterského: Modlím se za vás — Máj.) Ale jinak dělá dojem knížka Knittlova jako svěží kytička natrhaná v srdci dosud dětsky a někdy snad i dětinsky cítícím. Okruh jeho myšlenek je dosud úzký, básník nemá ještě svého vlastního niterného života, stisk dívčí ručky a nějaké to ukradené políbení jsou mu vedle smrti otcovy, k níž co vřelé lásce synovské i v této knížce se vrací, dosud nejvýznamnější události. Jen život sám musí ho naučit vážiti z hlubin duše a srdce, a jen uměleckým chtěním musí se dopracovati k osobitému tónu. To schází nejvíce ještě jeho veršům, které jinak mají pěknou, zpěvnou formu, místy i pěkný, vkusný obraz a v některých náladách přírodních i motivech erotických jsou náběhy celkem šťastnými. Žádným způsobem nezaslouží knížka p. Knittlova tak příkrého odsouzení, jakého se jí kdesi dostalo, dívá se do světa ovšem ještě dětsky velkýma očima ale za to mají také verše jeho půvab jisté neličené upřímnosti. —a—

Toto číslo vydáno 10. února 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

HLAS.

Polyneská povídka. Napsal JAN HAVLASA.

Papeetská motorová loď »Suzanne« objížděla Mooreu, k překvapení domorodců nestaviv ani v jediném z četných jejích zálivů. Pouze do zálivu Putoy, čelícího sousednímu ostrovu Tahiti, projela mezi korálovými útesy, zakroužila lagunou, a když její nájemce na ten den, bohatý Američan, byl si zachytil do svého kodaku vesničku Afareitu, hory v jejím pozadí, zvláště Monaputu, v jejímž vrcholku, zeje proti nebi veliký otvor, a korálový ostrůvek v laguně, korunovaný kokosníky, Motu Ahi, k ustrnutí davu na pobřeží opět zamířila k průplavu a za chvíli ocitla se na širém moři.

»Škoda, že nemáte více času, než ty mizerné čtyři dny,« konsul poznamenal. »Tahiti a Moorea by vám stály za trochu pobytu.«

Globetrotter pokrčil rameny. »Oh, yes, je to krásné, řekl bych. Ale prosím vás! Když někdo má za sebou skoro čtyři měsíce v Polynesii — Havai, Samou, Tongu, New Zealand, Cookovo souostroví... skoro by se mu zase zachtělo po Boží Zemi... a po městě měst, po New Yorku.«

Konsul se usmál; byl příliš dlouho ve světě, než aby provincialism amerického vlastenčení nebyl vyvolal ironického úsměvu na jeho rtech; ale mlčel.

»Hle, ten Tahitan na útesu korálovém...« Globetrotter náhle zvolal se zájmem. »Vypadá to, jakoby kráčel po vodě. Příboj u jeho nohou, laguna za ním...«

Konsul se otočil v tu stranu. »To není Tahitan,« řekl za okamžik, »to je běloch.«

Mladý Američan zavrtěl hlavou. »Nahý, jen s pareem kolem pasu. A žije bezpochyby s nějakou domorodou ženštinou.« Konsul přikývl, v duchu se bavě jeho úžasem. »Zvláštní,« Globetrotter poznamenal. »tihle Francouzi jsou skutečně degenerovaná rassa. Podívejte se na nás... Dovedete si představit, že by Američan...«

Tentokrát konsul se zasmál nahlas. »Nepředstavujte si toho, příteli,« skoro zasykl. »Stačí otevříti oči... that's all.«

A globetrotter otevřel oči. »Snad nechcete mi říci...« téměř zablebtl.

»Yes, . . . Američan . . . A chcete-li vědět, co dělá: Bezpochyby chytá nějaké nové druhy ryb, nebo chytá hvězdice a sumýše, nebo co... Posílá to občas do Národního Musea Přírodních Věd, do Washingtonu... Několik druhů vodního živočišstva, mravenců a rostlin má vědecká jména po něm...«

Mladý Američan byl příliš popleten, než aby se zmohl na slova; jen hlavou potřásal.

»Well?« zeptal se Konsul. »Co o tom soudíte?«

»Myslil jsem, že je to nějaký titěrný mythus,« Newyorčan konečně odvětil váhavě, »ono malování zvláštních charakterů mezi těmi bílými trosečníky života v Polynesii. Co chvíli jsem slyšel: tam ten byl marnotratným boháčem, onen hledaným lékařem, tento slibným malířem... jeden že byl členem britského parlamentu, druhý, čerti vědí, čím... Smál jsem se tomu v duchu...«

»Slyšel jste kdy o americkém pianistovi Hamiltonovi?« konsul ho přerušil.

»Neslyšel,« Globetrotter doznal neochotně.

»Oh, yes, zapomínám vašich let,« konsul se upamatoval. »Well, historie je krátká. V Americe se do jeho koncertu nedrali, a vedle toho,

on měl aspirace skladatelské, myslím. Odjel do Evropy, do Německa. A pak zmizel. Amerika má ráda takové efekty: zmizení pomohlo mu ke krátké notoričnosti, po níž památkou zustalo zdomácnění dvou, tří jeho nejslabších skladeb v repertoiru amerických zpěváku a zpěvaček. Myslilo se, že skončil sebevraždou někde v Alpách; ale příčina zustala záhadou.«

»Snad nebyl to Hamilton tam na útesech?« Globetrotter se polekal.

»Oh, ne... to byl Mc Grath, tak trochu ochlasta. Hamilton nepil mnoho. Ale něco jiného přece jen poji Mc Gratha k Hamiltonovi,« konsul vysvětlil impassivně.

»Well?«

»Zdědil po něm milenku... víte, tahitskou maitressu.« Konsul se ušklíbl. »Vlastně mohlo by se říci, že mu ji odloudil. A také byste mohl říci, že on ho . . . zabil.«

»Suzanne« měla před sebou více než hodinovou plavbu přes čeřící se vlny prulivu mezi Mooreou a Tahiti; mladý Američan otočil se zády ke kathedrální velebě Moorey a usedl. »Mohl byste mi o tom povědět?« zaprosil téměř chlapecky.

Konsul přikývl.

»Není to ani pikantní, ani veselá historka,« připomenul, usedaje podle Newyorčana. »Ale je to Život.« I vypravoval:

*

Začnu s koncem: že Hamilton nezahynul v Alpách, nýbrž odpočívá na vrcholku kterési hory nad Afareitu, nepatrnou vesničkou na nepatrné Moorei — zustalo tajemstvím, o jehož odhalení nikdo se nestará. Že ten Hamilton, jejž domorodci zvali »Amertoa«, — což je prostě přehláskou anglického jeho jména do omezené abecedy tahitské — a jenž zapomenut jest už bílými lidmi Moorey — je jich necelý tucet, — i v Papeete,*) — json jich tam sta, ale srdce mají dohromady též za necelý tucet, — že ten Hamilton byl kdy pianistou a skladatelem, nikdo nemá ani potuchy, a kdyby měl, bezpochyby by nad tím pokrčil rameny. »Aita peapea,« — jak říkají Tahiťané, — »co na tom!« Ani já netušil ničeho podobného; nikdy jsem si nevzpoměl, že jakysi Hamilton druhdy lámal si srdce umčním; a kdyby nebývalo výstřižků z novin, jež našel jsem po Hamiltonovi ve starém, zašlém »scrap-booku«, ani dnes bych toho ještě nevěděl, a příběh, který vám povím, zněl by záhadněji.

Nevím vlastně, proč od počátku své známosti s Hamiltonem měl jsem za to, že jeho jméno jest pouze aliasem; ani tím jsem si nikdy hlavy nelámal, proč byl by si změnil jméno, jaká historie zustala za ním v Americe, a odkud asi přišel. Mnoho lidí mělo za to, že jest Australanem, i slyšel jsem, že původně se objevil na Tahiti od jihu, z Nového Zélandu. Že zná státy a hlavní města Unie velmi dobře, i z nahodilých narážek bylo mi jasno; ale nikdy jsme spolu nezabočili do osobních záležitostí, už proto, že instinktivně se jich štítím. Nic není nad ně všednějšího a titěrnějšího; i zajímaví lidé stanou se nudnými, upadnou-li v pokušení, povědčti vám bezvýznamná fakta své minulosti; a píditi se po personaliích dovedou pouze lidé bez obraznosti a bez vkusu. Možná, že moje diskrétnost byla hlavní příčinou Hamiltonovy zřejmé záliby v mé společnosti; že jeho impersonálnost byla hlavní příčinou mé záliby v jeho společnosti, jsem si jist.

Nemyslím však tím, že by Hamilton nebýval personalitou: naopak, byl osobností nejen zajímavou, nýbrž i svéráznou. Byl jedním z mála lidí v mé zkušenosti, pro něž není Včerejška ani Zítřka; byl Dneškem, cítil a žil jen dnešek, ale každý nový jeho dnešek byl přece jen bohatším pro ony dnešky minulé i pro ty budoucí. Nesetkal jsem se nikdy s člověkem, jenž tak dokonale by uměl překládati zjevy vnějšího světa v niterní krásu: nic nebylo tak všední a tak nepatrné, aby on nebyl toho uměl změniti v požitek. Procházka s ním pod kokosovými palmami nebo po úzounké stezce v džungli přinesla mi vždy sto nových dojmu, — ač často, vzpomínaje podrobností, měl jsem co dělat, abych shledal sto slov, jimiž on byl by přispěl k uplatnění oněch dojmu. Nebylo v něm toho, co zveme »duchaplností«; bylo to spíše jeho ovzduší, jež nosil kolem sebe, kam se hnul, — něco nezachytitelného jasnými smysly, neoznačitelného pouhými slovy, jež buď znamenají příliš málo, nebo ženou se po příliš velikých významech.

Jen jednou, pamatuji se, byl jsem indiskrétním a on personálním; a to bylo na počátku naší známosti, před nějakými třinácti lety, krátce po tom, kdy mne náhoda zanesla do Společenského souostroví a svedla s ním na verandě papeetského hotelu. Měl tehdy vzhled velmi distinguovaného gentlemana, — pěkně urostlý, až na knír hladce vyholený, oděný pěkně stříženými bílými šaty, na hlavě s koloniálním bílým kasketem. Mluvil angličinou vzdělance, a jeho francouzština byla dokonalá; na Tahiťany u stolu obsluhující mluvil plynnou tahitštinou, i zřejmo bylo, že je v oblibě jak bílých, tak domorodých lidí. Pozval mne k sobě do Afareitu. »Na Moorei je to,« řekl a mávl rukou k západu. A po několika dnech z nena-

*) Papeete, hlavní město Francouzské Océanie, na ostrově Tahiti, v Souostroví Společenském

dání se objeviv v Afareitu, byl jsem uvítán nikoli Hamiltonem, nýbrž Amertoou, jehož do bronzova opálené tělo opásáno bylo jen pareem, tvořic paradoxní protivu bělosti jeho obličeje, cloněného širákem z bambusového lýka. Poblízku nás stála hezká Tahitanska, oděná čistým ampírem; mohlo jí býti tak asi dvaadvacet; měla nádherně černé a těžké vlasy, lesklé, s modravým nádechem. »Moje žena,« řekl Hamilton; ovšem, hned tušil jsem, že vlastně je to jen jeho maitressa a hospodyně, věda již tolik o licencích koloniální morálky a obecném zvyku svobodných bělochů v Polynesii, ať už jen na čas, nebo na doživotí v ostrovy zanesených.

»Jak to tu máte krásné,« řekl jsem onoho dne. »Loti jistě neměl krásnějšího okolí. Víte, měl jsem na mysli »Le marriage de Loti,« a myslil jsem, co jsem řekl. Jeho dům, jeho zahrada, jeho okolí bylo čarovné. Což sám dnes jste nebyl okouzlen tím pohledem?«

Hamilton se usmál. »Ah, co asi romantických nesmyslu ta povídka nasila lidem do hlav!«

Ovšem, protestoval jsem. Máchl rukou. Předně, Tahitanky nejsou nikdy žárlivé, už proto, že kodex morálky a lásky jest u těchto lidí zcela jiný. Líbí-li se Tahitance muž, nebo chce-li mu dáti na jevo svou vděčnost za nějakou pozornost, ... weil, ... je jí to asi tak, jako u nás potřesení rukou. Neznamená to závazku ani pro zítřek. Nic není tu lehčího, než zbaviti se maitressy i s dětmi, jsou-li jaké, a nebyly-li ještě někým jiným adoptovány. Není duše v těch ženách. Už ta sentimentální romance Lotiova z dlouhavých příprav k objetí Raraku: skutečné tahitské děvče již dávno bylo by buď jemu se zavěsilo na krk nebo ho poslalo ke všem čertum.«

Namítl jsem nesměle: »Ale jsou přece případy ...«

»Případy?« Pokrčil rameny. »Víte, jak se dlužno kořiti Tahitance? Chytiti ji za rameno, křiknout na ni, po případě ji dáti facku a pak květinu za ouško. A od té doby je vaším psem. Říkám: vašim psem! Stane-li se občas něco, co u ženy jiné rassy jmenovalo by se nevěrou, dlužno, abyste si uvědomil, co jsem vám právě řekl. Roztomilí pejskové mají přece svůj vlastní morální kodex, n'est-ce pas?

Cítil jsem, že to byla historie jeho tahitské romance; začervenal se při tom ostatně. A to byl první a poslední případ jeho personálnosti a mojí indiskretnosti. —

* * *

Mladý Globetrotter se zasmál spokojeně: »Oh, romány! Vždycky jsem říkal že máme na vybranou ze dvou věcí, buď čísti knihy o světě nebo viděti svět. Jedno se nesnese s druhým; dlužno si vybrati buď illusi nebo realitu.«

Konsul byl dost překvapen těmi slovy, i začal mlhavě podezírati možnost mozku ve svém doporučenci. »Je lehko, velmi lehko zkresliti obrysy cizí krajiny; a je těžko porozuměti její duši. Kdybyste z toho, co jsem vám právě byl řekl o těch zdejších ženách, chtěl dovozovati důsledky a uzávěrky dle syllogismů naší morálky, našeho estheticismu, našich idiosynkrasií, upadl byste v horší blud, než Pierre Loti. Jsou to děti. — Děti Přírody. — nezkažené i tam, kde mají příjici, a zkažené i tam, kde posud jsou, jak my říkáme, čisty.«

»Maitressa Hamiltonova nebyla, doufám, nezkažená,« poznamenal Newyorčan.

Konsul hned nezachytil jeho žertu; ale pochopiv, usmál se shovívavě. »Ne, nebyla,« dořekl, »ač ani zkažená nebyla, — chcete-li mne přidržovati k logice mého paradoxa.«

»A měli se rádi?«

Konsul potřásl hlavou téměř tesknivě. »Ideálně, příteli, ideálně! Byli spolu jak dvě děti. Jdouce druh podle druha besídkou nebo po písčině, vodívali se za ruce, — jako bratr a sestra, řekl byste. On nevrátil se ani jednou z občanských svých návštěv v Papeete, aby jí nepřinesl dárku; a vrátiv se, vždy nalezl nějaké milé překvapení. Jako ona, všichni domorodci jej téměř zbožňovali. Nejen v Afairetu. Stejně ho milovali v Haapiti a v Papetoai; lidé v Marepě dovedli si proň přijít v pravém processí; v Temae jeho návštěva byla znamením k slavnostem. A bylo v tom něco hlubšího, Amertoa, myslím, pronikl hlouběji do duše domorodcovy, než který běloch kdy před ním. Měl na ně jakýsi vliv, jehož já nikdy nedovedl postřehnouti v působení, a přece jasně viděl jeho působivost. Je škoda, že nenapsal něčeho z toho pokladu svého vědění; ač možná, že nebylo to ani tak vědění jako instinktivní akce jeho personality.«

»Proč jste ho k tomu neměl?« zeptal se mladý Američan.

»Oh, zkusil jsem to. Marně. Hamilton přehlížel před knihou, před hudbou, před malbou, před vším, co byste byl předpokládal, že člověk jeho esthetických disposic byl miloval. Jen domorodé zpěvy a tance miloval, ... vášnivě miloval. Řídil hímene v Afareitu, jednou dokonce se uvolil, že je bude říditi na »Slavnostech Pádu Bastilly« v Papeete. Byla to sensace. Afareitští přišli v nádherných kostýmech z tapy, z bambusového lýka, z pandanu, s vlající, bělostnou réva-revou*) a s peřím divokého kura kolem hlav, vyzdobeni květy a kapradím. Amerton vypadal jako mladý

*) Třásně z vybělených kokosového lýka.

buh, — a to byl už, prosím, velmi blízko čtyřicítce. A těch himenei, těch tancu, jimiž Afareitu tehdy vydobylo prvních cen! I v ostatních závodech jakousi náhodou Afareitští tenkráte zvítězili. V závodech dvojitých pirogu na papeetské laguně odnesli si první cenu jak muži, tak ženy z Afareitu; v plachetních závodech pirogu zas bylo vítězem Afareitu. Tak se zdálo, že on nadchl je jakousi silou, energií, až fanatismem. Sensace to byla, povídám; — a krása par excellence.«

Newyorčan se otočil k Moorei, vzdalující se a přece ještě blízké. »Že jste mi tohle nepověděl dříve!« politoval. »Byl bych rád se zdržel v Afareitu aspoň hodinu.«

»A setkal se s Mc Grathem?« konsul se usmál.

»Pravda, zapomínám vašeho vypravování. Mimochodem řečeno, Mc Gratha asi zvláště rád nemáte.«

Konsul pokrčil rameny.

»Ana peapea,« odřekl. »Povím vám o tom teď, když už máte sympathickou představu Amertoy.«

* * *

— Minulost Hamiltonova byla mi ovšem jediným nepřetržitým řetězem tisíce tajemství a zásad; ale právě ta nepřetržitost řetězu odstraňovala jej jaksi z akutnosti mého zájmu. Jen napovědění láká: ale Amertoa ani jaksi ani svou osobou nebyl nápovědí své předostrovní minulosti. A v jeho přítomnu nebylo rozřešitelných záhad, — kromě jediné; a té nikdy nebyl bych přišel na stopu, nebýti hovořivosti domorodců.

Amertoa hraje a hraje a hraje „upaupa taria" každý den,« řekl mi druhdy kterýsi staroch, už po letech mé známosti s Hamiltonem, když celé Afareitu bylo se mnou dost familiární. »Slyšel's už jeho uté? Má jen jednu ute ve svém upaupa taria, a když ji hraje, jeho vahine musí z domu.«

(Dokončení.)

ANEMONĚ.

Pohádko něžná zmladlých háju, strání,
již skřivanova píseň probudila,
v trávníku zroseném tak delikátní,
tak nyvě rozechvěna a snivě bílá!
Jak hvězdná stopa teplých nožek Vesny,
jak spadlý krystal skřivanových trilku,
ve vonném vánku s perlou první rosy
se svudně k družce kloníš každou chvilku.
A budeš vidět celou čarnou báji,
jež dýchá láskou na každičké sněti,
jež steplí ptačí srdce ku sonettu
a rozdychne se touhou ve poupěti.
A budeš vidět touhy milujících,
jichž ruce nad Tebou se plaše stisknou,
jichž rety svoje jaro zašeptnou si,
co mezi tím jim srdce štěstím výsknou!
V té vlahé vůni rozmládlého kraje,
v níž každá duše teď se láskou spíla,
Ty budeš chvět se v moři jarních písní,
až štěstím uvadne Ti hlava bílá . . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

Až bude léto hýřit v žárné písni,
až máky zrudnou, zavýsknou si lesy —
na bělorosné anemony Vesny
zda někdy šťastná duše vzpomene si? . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

Jak duše, které myšlénce vznik daly,
jak duše, v nichž se první idej sklene,
ty bělorosné anemony věku,
na které lidstvo brzy zapomene . . .

J. JAHODA

STARÁ PÍSEŇ.

Jak černé ruce, příliš v dálku vzpjaté,
dvě kolejnice v bílém sněhu leží,
vždy studené a nikdy nezaváté,
a třeba dny a noci na ně sněží. —
Dvě černé ruce v naší duši vzpjaté
— zlo s dobrem — v myšlénkách nám leží,
vždy studené a nikdy nezaváté
a třeba dny a roky na ně sněží . . .
Dva přeludy, jež nikde nekončí se
a nikde stiskem ruky nepočaly,
jež nikde ku objetí nesloučí se
a vždy jen duši k marné jízdě zvaly.
K té jízdě neznámé přes skály, přes propasti,
kam po obou se duše v prázdno řítí,
a neví, která praskne, která zmásti
ji chce a shodit ji do vlnobití.
Dva přeludy, jež před ní v dál se tmějí
a za ní v dálce líbati se zdají
dva satani, již vždy se v duši chvějí
a nikdy — druha druh — se nezdolají . . .

J. JAHODA.

POD TÍHOU BOLESTI.

Co pěla píseň, že se nivy chvěly?
Co nesly touhy mrtvým duše klidem?
Co hlahol srdce předtuchami mluvil?
Co dělo plno smutku mezi lidem?
To vešly zase vichry do svatyně,
to vlny moře truchle hlaholily,
myšlenky bledly jako marné slávy,
navždy se s láskou city rozloučily!
Přes lesy nesouc smutně svoji zvěst,
nad nitrem noc se chýlí beze hvězd.

Kol krása mřela povadlého světa,
kol háraly země svými lkaly zvěstmi,
a rty se dmuly šklebně pohrdáním,
a srdce pláč se klonil nad bolestmi.
Kde bude nitro mnohým chvět se vzdechem?
Kde bude duše truchlit na vše strany?
Kde bude snaha křičet nad ty bouře?
Kde bude hučet jako oceany?
Jde vzpomínka a vlajíc křídlem svým,
se nese stínem světa posledním.

RUD. J. ROZTOČIL.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

K večeru na samu noc už připravoval se Hadam z města. Doma trne Dodla, schne strachem, neboť vidí Martina, jak dobytek spravuje, vodu z kašny nosí, pofouchle se usmívá, co to, že Martin u soudu není?

»Hadame, Ježíš Marjá, ty si pil!« vítá Dodlička napilého muže.

»Pil, ženo, jako duha pil, na radost i na zlost pil,« povídá muž těžkým jazykem — »vou — ten lump, ha ne bratr — na proti advokátovi mě dal — advokát se se mou postavil, s advokátem sem se měřit musil.«

»Kriste Pane!«

»Ale nedal sem se, divče, nedal. Mluvil sem jako jurista, pan soudce stáni přeložil, ha já si vzel teky advokáta — doktora Rubína — mladýho — ale všema masťma mazanýho — ten vokáže Martinovi — na Martina protižalobu — na Manku žalobu pro hurážku na cti podá, zatopí jim, až se budou krví potit.« blábolil chlubivým hlasem a těžkým jazykem — »ha zapít sem tu radost šel, hu Štiky sem si popil, tak veselo mi bulo ha ještě je vokolo srce, jako huž dávno nebulo... Šátek sem tě tudle koupil, panynku nesu Dodlice ha perníkivýho koně Martínkovi,« vytahoval Hadam dárky z uzlíku.

›Kolika peněz tě zbylo?« optala se žena.

»Nic, dívče zlatá, ani vindry, pět desítek sem nechal zálohy u toho našeho advokáta na kolky ha vejlohy.«

Dodla bolestně si povzdychla, peněz by nelitovala, jen kdyby jistotu měla, že vyhrajou. Padesátku i stovku by oželela, kdyby se byl Hadam vrátil a řekl: »Vyhrál sem ha vopil sem se na tu radost«... To však neslyšela ani při druhém ani při třetím stání...

Všichni sedláci radostně konali jarní práce svoje. Pozorně orali pečlivě chystali políčka pod setbu, zasívali ječmeny, ovsy a len, sázeli brambory, tuřín a zelí, s nadšením a láskou v oku pozorovali klíčící obilí, zelenající se jetele a luka, mluvili o počasí, o teplu a vláze, lekali se, když bouře rozbúrácela se nad lesem, nevysype-li kroupky, nestrhá-li příval vod chudá políčka na příkrých stráních a nepodkálí-li se sena balmem v údolí...

Pouze oba Porazilové činili výjimku. Nemysli-li na práci, kterou konali, na úrodu, na kterou se těšili — na soud myslili. Ten stal se podstatou, cílem jejich života, středem jejich myšlenek, řečí, ba i skutků... »Vyhrát musím, dij se co dij,« umiňoval si za pluhem, v lese, na poli i na louce Martin stejně jako Hadam. To už studánka zcela ustoupila do pozadí, voda stala se vedlejší věcí, teď jednalo se oběma bratřím o »čest« — nepoddat se, nepovolit, »nehnstoupit ani vo coul i dyby to hlavu stálo«, psohlavost vlastní celému kmenu probudila se v nich...

Dodle naredil se na podzim chlapeček — Jiříček mu říkali — ale ani to nerozrušilo Hadama tolik, jako komise, která z města konečně měla přijeti, shlédnout na místě spornou studnu a vynést konečně rozsudek. Na třech kočárech jako svatba přijeli páni. Pan soudce s písařem, pan okresní inženýr, dva advokáti.

Plná pole byla lidí. Kopou se právě brambory. Z města žebráci houfem vycházejí s prázdnými pytli přes rameno do vesnic, ale nejdou do stavků. Ty jsou všechny zavřené a pouze pes pobíhá po prázdném dvoře. Přímo na pole jdou, na zelenou mez před řadu kopáčů se postaví, pytel do ruky vezmou, »Otče náš« se pomodlí. Než se domodlí, už z řady zvedá se selka, košík s brambory bere a štědře na poli almužnu dává, štědřeji mnohem než doma, kdy brambory ze sklepa vynášet musí a kde každým darem zmizí zásoba se tenčí. Babí léto jako stříbrné nitě poletuje čistým vzduchem, leskne se v záři sluneční, ohně se zapalují, modravý dým k modrému nebi stoupá, vůně pečených brambor a suchého býlí šíří se krajem.

Po bílé silnici od Hory ke Klenči uhánějí tři černé kočáry.

Lidé po polích zvedají hlavy, opírají se o dlouhé násady kraci, pot si utírají a tážou se: »Co pa to k nám jede?«

»To jede Porazilom komisí z města,« vypravují hospodáři zjednanými kopáčům a zlostně hledí za kočáry.

»To sou dva blázni ha ne dva bratří,« hubují hospodyně, »vokrádají sebe i děti, věčně věkův lauž ta studánka za to nestojí.«

Kočáry mizí v Klenčí, lidé ku práci schylují se znova, dál ohně hoří a dál žebráci po mezích hlasitě se modli... »Odpusť nám náše vviny, jakož i my vodpouštíme našim vinníkům«...

U Porazilu znovu, už po kolikáte domlouvá pan soudce bratřím, k smíru jim radí. »Povolte přece, vždyť to ani za řeč nestojí, škoda času a peněz, kanálkem vyveďte si vodu, nebo roury si položte přes dvůr a vodu u samé ruky mít budete,« radí Martinovi. Ale Martin je jako sud prachu.

»S vodou se hejbat nesmí, tám budem chodit, kam sme dycky chodívali« bouří prudce.

Nedovolím kopát a tronby klást na svým dvoře, dvůr je muj, sturánka je má, šecko je mý.« vybuchuje Hadam.

»Sturánka je tvá jako má, váše jako náše,« křičí Martin a oči mu zle svítí.

»Studánka je Adama Porazila.« krotí Martina teď sám pan soudce »a nesmíříte-li se, tak prohrajete, ježto dosud třicet roku vodu neberete.«

»Podám lekúř — požemu to vejš, vodvolám se« vyhrožuje Martin a rukama nad hlavou šermuje.

»Z Plzně krajský komisí sem muší«.

»I s Pánem Bohem,« ukončuje pan soudce komisi, ale cítí, že rozsudkem svým, až ho vynese a písemně stranám zašle, neukončí spor. Naopak posílí ho. Požár zuří v srdcích těch dvou zavilých mužů, šíří se, zachvacuje jejich ženy, děti, příbuzenstvo, ba i sousedy — dvě strany v Klenčí se tvoří, Martinova a Hadamova, dle toho, kdo s kým drží. Zima nastává, na hejtách se mluví o soudu, úsudky se pronášejí, pro i proti se hospodáři vyslovují, na dva tábory se rozestupují a řečmi svými jako větrem do ohnivého sporu dují, za svědky se nabízejí, někteří i bratřím, co se mluvilo, donášejí a sporům, hádkám a soudům není konce . . . Jako povázka v jetelišti anebo na louce tak zášti rozrustá se v srdcích krevních přátel, hubí pouta příbuzenství, dusí bližeuskou lásku, ničí pokoj a mír, otravuje život. Tiché, rozvážné kdysi povahy obou bratří jako rzí rozežrány jsou až na samý kořen škodolibostí a mstou. Z milých, vážených mužu stávají se lidé pomstychtiví.

zlomyslní. Tak jsou zkaženi, že přestávají myslet na pole a louky, na dobytek a hospodářství, znechucuje se jim, co je až dosud těšilo a blažilo a jako by se octli v začarovaném kruhu, mluví jen o trestním zákonu, o rekursech, žalobách a paragrafech. Vědí, jaká pokuta je na nebezpečné vyhrožování, jaký trest hrozí pro urážku na cti, jak zákon stíhá rušení držby anebo zločin pomluvy, líp už to vědí, než je-li obilí zralé, louka povodněna, les vysázen . . . Jako doma jsou už v městě, v kancelářích advokátů i u soudu. Celou řadu nových známostí navázali, znají se a ve městě v pokoutních hospůdkách důvěrně se stýkají s písaři, úředními sluhy, exekutory a posly. Co dříve bývalo pro ně štěstím a požehnáním, blízké jejich sousedství, ve kterém si mohli v potřebě vzájemně pomoci radou i skutkem — to právě zvrhlo se v opak a stalo největším neštěstím, zdrojem, ze kterého tryskal soud za soudem . . . . Jejich dvůr, stodola, sad, zahumence, pole, louky, les všecko měli vedle sebe, všude sousedili. Cítit se nemohli navzájem — tak si byli protivní a přece od rána do noci v tak těsném sousedství spolu musili žít a pracovat, třít se přímo o sebe. A jako třením vyvíjí se elektřina, tak i ovzduší jejich ustavičně bylo prosyceno takovým elektrickým napětím, jež roste a až dostoupí vrcholu, bouří, hlukem musí se vybít . . . Oře Martin, oře Hadam — v Mejkosovci ořou. Nemluví spolu, jako němí a jako slepí jezdí sem a tam — ale jejich mlčení je zlověstným tichem před bouří. V tom Hadam konce dojel, obrací a jeho vůl nohou šlápl na díl Martinův a už to prasklo, náraz se ndál, hněv v jejich duších jako výbušná látka nashromážděný prudkou hádkou hned explodoval. Vášnivé, prudké hlasy jejich slyšet daleko široko. Oráči v polích kolem zastavují potahy, kolečka přestávají vrzat, vozy rachotit, a lidé poslouchají, usmívají se a baví.

Hádka je až dosud bratřím jakousi úlevou, nutnou potřebou, když už překypují záštím a zlostí, vyprazdňují si své nitro tím přívalem hrubých slov i nadávek, ulehčují si, aby místo měli pro novou hořkost, aby se v nich jako v akkumulatorech zas nastřádati mohla elektřina nová, kladná i záporná. K výbuchum skytalo se sta příčin i příležitostí. Tisíce měli na svém hospodářství styčných hodu a všecky ty body byly citlivé jako rozjitřené, otevřené rány. Kde o sebe zavadili, už litaly nadávky, vyhrůžky, hrubá slova, tak jako když dvěma křemeny o sebe křísne, jiskrami ohnivými zasrší . . .

Martin seče na louce, Hadam seče na louce, pouze stoka je dělí. Najednou Martinova kosa o kámen zazvoní. Martin se shýbá, zdvihá kámen, chce ho do stoky stranou hodit, ale chybil úzkou stoku, přehodil ji a kámen na díl Hadamův padl.

»Tak ty mi budeš ještě ke všemu kamení do trávy házet,« hoří hned Hadam a poroučí, »ten kámen zvíhneš ha vodneseš, nebo se podiváš, jak draho tě přijde.«

»Ha dybych mil tu celou louku se všemi kameny, co sou na ní ha v ní prosoudit, nezvíhnu ha, nevodnesu,« trucuje Martin.

Soudí se o cesty společné, o jejich udržování, podezřívají se, že cíli a mezníky je hnuto, voda s polí špatně svedena, vodoteče chybně založeny, znovu a znovu jezdí komise, geometři a inženýři — konce sporům není . . .

Čas utíká, děti rostou. U Dolejších Porazilů roste Martínek sám, ale u Hořejších roste stádečko jako schůdky . . . Hle i děti tu zlost s mlékem mateřským do sebe sají. Už dávno nesmí si hrát Martínek s Dodličkou, ani vozit se s ní po klouzačce na sáňkách, jako staří, nadávají si i mladí venku při hře, doma přes plot i ve škole . . .

Martínek už je školák a Dodlička školačka, oba umějí už nejen číst, ale i z kanálu vodu na louku zavect. Soud porovnal oba hospodáře, jak dlouho má voda každému téci — ale nemohl je porovnat o počasí. Bouř se přihrne, kalná, dobrá voda teče kanálem a ta přece nepatří všecka Martinovi.

»Běž zavect vodu,« křičí Martin a Dodlička tajně zadem se vytratí a utíká ke kanálu.

»Táto, srazil sem Horejším vodu« chlubí se asi po hodině otci Martínek a tak kazí se i srdéčka dětská . . .

Lidé brzy všeho se nabaží a nasytí, načem vlastního zájmu nemají. Nejvzácnější divadlo — východ a západ slunce — sevšední lidem, když je denně vidí, melodie skřivánčí je víc nedojímá, když ji denně slyší . . . Jak by se tedy veřejnost nepřejedla sporu a soudů Porazilovic? Začne Hadam na hejtě rozkládat o žalobě, kterou na Martina podá, anebo Martin v hospodě, co na Hadama chystá, ale nikdo už dychtivě uši nenatahuje, nikdo žádostivě neposlouchá. Ba už i rozvážné hlasy se ozývají: »Že se nestydíte! Aby to tak nebožtík táta s mámou viděli!«

»Já nazačínal,« stejně o sobě tvrdí Martin jako Hadam.

»Voba ste stejní,« jako otec kárá bratry, toho i toho, který mu do rány přijde starý Kazda, věrný přítel nebožtíka Porazila »vožebračujete sví děti, ženy i sebe, cák ste slepí ha nevidíte, jak vám hospodářství hyne?«

»Ajci!« mávl pokaždé rukou jeden Porazil jako druhý.

»Na žebráckou hul ha mošnu to přivedete!«

»Jen buďte bez starosti, k vám žebrat nepudeme,« odpovídají bratří, jakoby se smluvili a v něčem alespoň shodli.

Přichází přátelstvo Postřekovské i Dražinovské, strýcové i tety, domlouvají a prosí.

»Hadámku, vidíš, ty se hindle Martinkovi rovnát nemužeš,« zvolna rozbírá synovce sestra nebožtíka Porazila »von má jedno dítě ha ty jich máš kopeček. Martin se chlubí, že dá chlapce na študije, pana pátera že z něho bude mít, dvur že muže prosoudit ha že na stará kolena přece bude mít kam jit.«

Hadam s Dodlou poslouchají zaraženi, překvapeni. Stará teta žhavé železo chutě kuje dál: »Povídala Manka, že by svýmu dítěti nikdyž nemohla připravit takový peklo, jako nebožtík připravil jim i vám a von to nebožtík dobře myslil. Nebránil vám — hani tobě hani Hadamovi, vzeli ste si, co se vám líbilo ha co ste chtěli — ale pomoc jiná potom nebula — než vás vo dvur rozdělit, na to by ta prostořeká ženecká zapomínat nemila. Tak měj rozum, Hadámku, pro Boha tě prosím, tys bul dycky hodnej a mírnej, nechtěj se tomu furiantovi naproti rovnát, hustup mu ajt je pokoj. Stojím huž jednou nohou v hrobě, čekám tu zubatou s kosou, jara sotva dočkám ha pomyslí, jak mi bude, až tám za hrobem příde mi váš táta naproti ha zeptá se: Tak, Hana, pověz, cák dělají v Klenčí ty mí chlapci, kolipak dětí mají ha japa se snášejí spolou?«

»Mlčte, teta, prosím vás mlčte,« prosí Hadam, slzy valí se mu z očí, přes prsty tekou, tak je dojat, pohnut, rozechvěn celý i žena Dodla jako lístek osykový se chvěje a s pláčem povídá:

»Je to, teta zlatá, nechcesti na nás, ale věřte mi, že za nic nemužem. Jako zlej pes je Manka na nás, co nejhoršího muže, to nám hudělá, ha člověk není dub, aby necítil, mlčíl ha všecko si dal líbit ajt nás nehudlujou ha my je necháme ve svatým pokoji. Von má pravda jedno dítě ha my pět, za to Martin je pijan ha to tudle Hadam není, Martin si i kartičky zahraje ha to Hadam přece ne, zadarmo v hospodě nic nenalívají, z nejhoršího už jsme šťastně venku. Dodlice z jera bude deset let, už dnes mi dělá chuvíčku i husopasku, Hadámek se biče chytá, volky už tátovi popohání — pomocníci nám roston. Ale koukejte na Manku. Ta ví tepřiva od těch čás co jí táta s mámou humřili, zač je toho loket, na šecko je sama, lakotou neji, nespí, nezjedná si na práci, Martínka do školy posílá ha sama huž je vod práci celá na jednu stranu — hrbatá . . .«

Proud řeči unášel Dodličku jako řeka plavce od břehu, ku kterému svojí domluvou mířila stařička teta. Ten proud strhl i Hadama, podlehla mu i stařena a jakoby zapomněla, proč vlastně přišla, věrně přisvědčuje:

»Ejnu je, pravda to je, tuze divná ženecká je ta Manka, ani svatej by s ní v dobrým nevyšel, ani to dítě nemá upřímně ráda, jenom pro pejchu je má, šturenta z něho chce mít, na kněze se má hučit, takový dítě ještě ha už mu epe do hlavy mušíš bejt panem páterem i milistrovat ho posílá a chlapeček, dyž sem se ho ptala: tak, Martínku, čím pak budeš? tak ňák smutně mi povídal: teta, já muším bejt panem páterem, náše máma to chce. Ta Manka, ta Manka, ta je tím celým nechcestím vinna, ha furt mi něco tudle hu srce říká, že to ještě není všecko, že se ještě něco horšího stane,« třaslavým hláskem naříkala teta.

Ale zvonili už na velkou, déle se zdržet nemohla. Zvedá se a povídá: »muším do kostelíčka, pomodlím se tám k Pánu Bohu i k Panynce Marii, aby to s váma se všema dobře dopádlo.«

»Přiďte, teta, po velký k nám na voběd, vařím z kuclíků polívku ha peču lívance, ty sou hebký, ty dobře mužete jíst i dyž zuby nemáte —«

»Nepřidu, děvečko má zlatá, huž k vám nikdy'ž nepřidu, snad ani do Klenčí už ne, sem slabá jako moucha, poškrábu se z kostela rovně k domovu. Dybych míla humřít, tak tě vodkazuju svou vikovou šerku, deery nemám ha chlapci to nepotřebujou, ha ty máš tich divčátek kolik.« To byl ten poslední pokus, smířit rozeštvané, rozvaděné bratry, nepodařil se a příbuzenstvo se jich zřeklo. »Komu není rady, tomu není pomoci — nemluvte nám vo nich,« odbývali ostatní Porazilové donášeče zpráv, jak oba bratří do dluhů zapadají, Martin jak na směnky ve městě u Silbersteina si dluží, Hadam jak má už v knihách na gruntu, který čistý dostal, dloužek, že ho tak snadno nevymaže. A když vlastní tím více cizí lidé se od nich odtahovali. Stali se nevítanými hostmi na útulných hejtách i jiných schůzkách, i známí od nich odsedali, protož hned začínali o svých soudech a hádkách. Vo jiným mluvit nehumí, člověka do řeči zapředou, kejbneš jenom hlavou ha už tu máš citýrku k soudu, za svědka tě vedou ha ty si si na nic ani nepomyslil,« vykládali si varovně sousedé a na sto kroku šli jim s cesty. Hadam s Martinem za sebe nemohli. Ústa jim přirozeně překypovala tím, čeho byla plná duše. Jindy se smávali, žertovali, knížky četli, na faru ke kaplánkovi si pro ně chodili, to všecko pominulo . . . Všecka okna, kterými padá do duše našich lidí světlo, styk s lidmi, hovor, zpěv, zábava, kniha, modlitba, kostel, byla smutečně

zastřená, soudy nepaná, tma vládla v nich i kolem nich. Jako lidé od nich i oni odpadli od tichých mírumilovných lidí, jako morem anebo malomocenstvím nakažení stranili se jich a vyhledávali si jen společnost sourodou. »Sudiči« označilo je veřejné mínění a tím slovem jakoby jim cejch na čelo vypálili. Chodili mlčky, zamračeni, do očí nikomu nepohleděli, na kost a kůži oba zhubli a tváře jejich dostaly špičatý, schytralý výraz. V hlavě k zemi sklopené stále jen honily se myšlenky a starosti, kde sehnat peníze na rekurs, čím zaplatit soudní útraty a palmare advokátovi, jak z rozsudku se odvolat, kdy do Plzně, ke krajskému soudu jeti, kterého vyhlášeného obhajce si získat...

Stali se z nich tak pomalu vesničtí advokáti víc sběhlí, ba honěni v zákonech a soudnictví než v záhonech a hospodářství. Oháněli se slovními obraty a výrazy u nás před tím nikdy neslýchanými. Proto jako klidní a tiší lidé od nich se odvraceli, tak zase vyhledávali je a zdaleka široka přicházeli k nim na poradu, kdož chtěli se v něčem dovolávati ramene spravedlnosti. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

Dr. JINDŘICH ŠOLC sedmdesát let. Málo mužů veřejné působnosti odchází v takové tiché ústraní, jako bývalý starosta pražský Dr. Jindřich Šolc. Není zapomenut a nezapadl. Ale muž, který stál v dobách rozhodných zápasu mezi dvěma národními stranami v čele města Prahy jako vysloužený příslušník strany tehdy vládnoucí, muž po jehož temeni svezlo se tolik blesků z tábora protivníků, stal se nyní tichým a — respektovaným pozorovatelem. Dožil se s Drem Riegrem zadostučinění — opadly vody stranického boje, a co bylo kde silného, zůstalo. Také Dr. Šolc je z té šťastné generace, která nám dala tolik vynikajících dělníku na roli národní, tolik plodných myšlenek a podnětu, a která položila pevné základy, na nichž současnost může bezpečně dále stavěti. Uznání, kterého se dostalo po všech těch útocích Riegrovi a jeho soudruhům, ovšem bylo podmíněno odstupem ze života veřejného téměř úplným. To byla cena veliká a škoda nenahraditelná; než alespoň přáu byl klidný večer mužům veliké, úctyhodné práce. Dr. Jindřich Šolc si takového večera zasloužil.

HYNEK VOTOČEK. Zakladatel známé firmy steiného jména, pan Hynek Votoček, zemřel dne 9. t. m. Veřejnost povšimla si četných legátů, jimiž pamatoval na přední naše instituce národní a humanitní. Tento zjev, nyní tak často se vyskytující, je z nemnohých krásných znaků naší doby, tím krásnějších, že muži, kteří v hodince smrti vzpomínají svého národa, téměř zpravidla jsou lidé skromní, tiší, světu neznámí pracovníci, kteří sami z ničeho jen vlastním přičiněním domohli se jmění a odcházejíce zanechávají svému lidu odkaz nejcennější: krásný, následováníhodný příklad svého života i své smrti.

PORAŽENÍ. (Aktovka z cyklu revoluce. Napsal Viktor Dyk.) V revoluční katakombě slyšíme větu, která zamrazí: »Kde tolik lidí ztrácí hlavu, může někdo ztratiti srdce,« pronese kontesa s nahořklou, trpkou ironií. Viktor Dyk mívá takové chvíle, kdy zžíravou ironií chce povědět velkou pravdu. Čtyři lidé, dva kavalíři, dvě aristokratky čekají na ortel. Jsou odsouzeni, jsou poraženi. Abychom nebyli ani na okamžik v pochybnostech, co atorismus znamená, dostane se nám záhy dukladného objasnění. Poraženi jsou ve vězení, odkud lidé zpravidla vycházejí kratší, než přišli. Do tohoto strašlivého hrobu postavil autor Amora, na nic se neohlíží, a vyzbrojí ho tak, jakoby erotická episodka odehrávala se na slunci, v máji, na svobodě, mezi květy.

Nemůže býti o tom sporu, že, pokud se pravděpodobnosti týče, výjev nemá úhony. Mohou-li lidé na smrtelné posteli pomýšlet na oddavky, mohou-li lidé při koncipování testamentu uvažovati o tom, jak by svoje dědice poškodili, mohou-li odsouzenci poslední noc pochutnávati si na vepřové, na plzeňském a labužnicky celou noc kouřit, proč by nemohli hodinu před svou smrtí žárliti, milovat a dokonce intriky kouti? Smrt nečiní z každého zbabělce — jenom slaboši mají strach ze své poslední hodinky. Dykovi poražení byli lidé silní a velcí. Autor toto jejich povýšení provedl šťastnou a pevnou rukou. Nebylo ovšem času, mnoho vykládati. Není možno vždycky psáti dlouhé psaní — telegramy svou úsečností a svou vybranou mluvou povědí více, než záplava slov. Proto volil Dyk dikci stručnou, kde každému slovu připadl důležitý úkol.

Episoda je napínavá a je dramatická. Je ztížena jenom jednou vadou — je zhuštěna tak, že nestačíš stihat smysl každé myšlenky a že na konec stojíš jako v mlze. Jsme zvyklí dostati na divadle všechno ve formě lehce přístupné. Vše, co se na scéně děje, musí býti náležitě připraveno. Dostáváme oříšky do rukou už rozlouskuté — nic víc se nežádá, než jadérka z obalu vyloupnouti. Není v aktovce Dykově nedostatek motivace — je v ní naopak od prvního výstupu ztajena a jde aktovkou jako mléčná dráha po obloze. Ale její dramatická pointa je příliš jemná — neuhodí, nebouchne, nezazáří jako prskavka. To mělo ovšem

svoje důsledky v hledisti. Byly to rozpaky skutečně roztomilé. Člověk se přece jenom stydí přiznati se, že něčemu nerozumí. Ptal se soused souseda, co je vlastně jádrem aktovky? Někdo to svádělo na cyklus. Poražení jsou závěrem trilogie, a nejasnost epilogu zavinčna prý tím, že vytržen z dramatického celku.

Aktovkové večery mají velkou nevýhodu. Posluchač musí za večer několikrát se vpravovati do nového ovzduší, a než mu zvykne, bývá takřka po všem, konec. Posadili jsme se, a hned jsme poznali, že je třeba pozorně poslouchat. Pan Dyk nepodává vždycky oříšku už otevřených. Každou chvilku něco slyšíš, o čem musíš přemýšlet. Kontesa prosloví krásnou, obsažnou větu o nesfastných, kteří musí těšiti šťastné. Dobře jsi postřehl, že výrok tento má veliký význam. Ale opoždění má za následek, že nevěnuješ pozornosti tomu, co následuje — ještě se obíráš bohatou kytičkou, opozdíš se jenom moment, a musíš dohánčti, co jsi zameškal.

Proto se stalo, že pointa zastihla nás jaksi nepřipravené. Oč běželo? O nic jiného, než zjistiti, kdo jsou ti poražení? Někdo hádal takto: »poražení jsou všichni — ale svou velkou silou, svou láskou zvítězili«. Ale poněvadž byli čtyři, dva muži a dvě ženy, a jenom dva se dorozuměli, jenom dva se v poslední chvíli dohodli — usuzovali jiní — jsou tito dva vítězi, druzí byli a zustali poraženými. Nezáleží na tom, dostane-li markýza milost. Ten, kterého právě odvedli, ten, jenž vyšel o hlavu kratší než přišel, pujde na popraviště šťasten a vesel. Před smrtí, ve chvíli ohromného ticha, napsal vyznání lásky. Šok v lásce, soudruh v osudu, způsobil, že markýza psaní roztrhala. Víc nemohl docíliti, víc také nežádal. Ale byl popraven dřív, než kata spatřil. Nastala tragická chvíle — ten, jenž odchází, aby se nikdy nevrátil, miluje, miluje tak něžně a horoucně, že mu stačí, pujde-li na smrt s vědomím, že srdce jeho, třeba mrtvo, ještě jednou, naposledy promluví. Markýza nezdolala hlasu svého mitra, povelu své lásky a vášnivým objetím všechno pověděla, srdce svoje dala na cestu tomu, jenž jen o soucit prosil.

Vida, jak je jadérko chutné, jak se krásně vylouplo. Chyba je, že jsme se v požitku poněkud opozdili. Nebyla by tedy vina na straně autorově, nýbrž na naší. Aktovku sehráli paní Laudová a Nasková, pánové Deyl a Hurt. Jaroslav Kvapil svojí povinnosti plně dostál — scéna byla aranžována tak, že jsme okamžitě byli do ovzduší zasvěceni. Paní Laudová pamatovala ovšem v přední řadě na to, že hraje ženu mladou a půvabnou. Ale nezapomněla na důležitou věc — že ve vězení nemůže vypadati jako v salonč. Paní Naskova zase znamenitě akcentovala hořkost svého poraženého srdce. Pánové Hurt a Deyl jakoby chtěli víc imponovat nádherou svých parádních rouch, než náležitým probroušením vět, jež ukládali svým kondensovaným obsahem interpretu něco víc, než bezvadnou, hladkou, pekolísavou řeč. Pan Hurt nám vůbec dlouho nenaznačil, že markýzu miluje — naopak, z jeho chování i z jeho projevu jsme soudili, že je jejím úhlavním nepřítelem. Teprve když jed markýze přepouštěl, měla jeho mluva hřejivčjší ráz. K.

DÁMY Z BALETU. Vinohradské divadlo vypravilo baletní pantomimu svého vlastního pěstění — text napsal choreograf divadla pan Greco Poggioli a hudbu složil kapelník p. R. Piskáček. Pan baletní mistr má bohaté a zajímavé zkušenosti a pomyslil si, že by bylo škoda, nevyužitkovati vděčného materiálu, jenž není ovšem a nebude už asi nikdy bez tradicionální pikantnosti. Děje se ovšem leccos za kulisami, co má svůj apartní půvab, a takové nakouknutí má zajištčnou přitažlivost. Baletní mistr připustil ve své pantomimě něco, čemu by se jistě jako strážce morálky a pořádku vzepřel — do šatny baletních motýlků vniknou totiž poručík od dragounů a námořní kadet, což má za následek, že se rozvine na jevišti povedená pantomimická fraška. Aby se této nezvyklé a podle našich názoru i zvyklostí nepravděpodobné invasi ulomil hrot, oblečeny do uniforem dámy (sl. Machova a sl. Fišerova), a věc už nepusobí tak okatě. Rozmarná nálada je vyvrcholena výjevem, hodně sice nadsazeným, ale s vervou scénovaným a ne bez drastického humoru provedeným. Aby neočekávaná inspekce našla v šatně všecko v pořádku, je nutno provésti několik překotných opatření. S almarou, do které vleze poručík, by se velkého efektu nedocílilo — ale za to se vyplatil šelmovský nápad, ukrýti jednoho z vetřelců do povlaku na lustr a vytáhnouti ho ke stropu! Ale fantasia pana baletního mistra vymyslila nápad ještě groteskněji — dal totiž »potáhnouti« starého podágrického knížete povlakem z křesla, představitel operetního Dona Juana (pan Havel), »vymodeloval« honem honem jakous takous podobu sedadla, a poněvadž nápad neselhal, bylo smíchu z toho dost a dost.

Tanečnímu reji věnoval pan autor zvýšenou pozornost — vždyť šlo tentokráte o to, aby ukázal, co dovede. Vydatně mu práci usnadnila sl. Westiálová, jejíž pružnost je skutečně obdivuhodná. Její tance nemá snad ještě té stilovosti, jaké míti má, ale má jinou velikou přednost — má vervu, má půvab, má kouzlo mládí. Druhá část pantomimy omezuje se pouze na produkci čistě taneční a je následkem toho, poněvadž není pokračováním mosaikových výjevu, seslabena ve svém účinu. Ale za to není hany v arrangementech těchto tanců, jež napadly svou harmonii a korrektnosti. Hudba pánč Piskáčkova provází pantomimu líbivou hudbou, a mám za to, že je bouřlivý úspčch temperamentně hozeného cake-walku v přední řadě jeho zásluhou. Premiéra měla úspčch skoro okázalý;

toho večera měla scéna po závěrech aktu ráz květinářského velkozávodu. H.

Z ČISTA JASNA. Dvouaktová francouzská hra (Viktor Marguritte), jež následovala za aktovkou Dykovou, je prací routinovaného péra, jež dobře ví, co se na jevišti nemine s neselhávajícím účinem. Je to zdramatisovaná románová epizoda, která vzruší nervy, tím spíš, poněvadž se tu přihodí věc, které se nikdo ani ve snu nenadál. Komu by také mohlo napadnouti, že se najde autor, jenž se nebojí ani toho, za tak pikantních okolností nechat umřít na jevišti záletnou ženu v náruči milencově! Tušíme ovšem, že spanilá Denisa zaviní nějakou katastrofu, známe už trochu kolečka v dramatických hodinkách, a víme, že Helena, ta poctivá a cudná dušinka, bude protiváhou toho mladého větroplacha, dovedeme už také z obsazení usuzovat, komu jaký úkol toho večera připadne, a proto není ani možno se zmýliti a neuhodnouti, že pan Vávra, jenž hraje manžela lehkomyslné hlavičky, dožije se v tomto divadelním manželství všelijakých nepříjemností, ale nejbystřejší kombinační talent by vám nedovedl ani přibližně naznačiti, co se vlastně strhne.

Slečna Sedláčková hraje mladou záletnou paničku s chikem. Lehkomyslněji, bravurněji ji ani charakterisovati nemohla. Pan autor jednou sice naznačil, že Denisa mívá občas nějaké záchvaty, ale všechno možné ti napadne, jenom to ne, že za chvilku umře. Situace je taková, že je těžko rozsuzovati, je-li všechno možné a pravděpodobné, co následovalo. Tisíc jiných lidí by ztratilo hlavu — milenec ubohé nebožky je však docela jiný chlapík. Nač shánět lékaře, když tak jako tak za chvíli přijde — manžel, jenž je doktorem této vědy. Čím všechno, co se nyní děje, je nemožnější, tím více musíme se obdivovati autorově obratnosti, jenž brillantně propluje všemi úskalími a vysoustruhuje druhý akt, jenž udržuje napjetí do posledního slovíčka.

Bylo ovšem třeba něco nového, něco hodně působivého vymyslit, aby nemusilo dojíti k řešení konvenčnímu. Souboj už je tak otřelá dramatická requisita, že není radno s ním operovati. Proto je tu Helena, která miluje manžela záletné svojí přítelkyně, a která z lásky sebe obviní, sebe prohlásí za milenku člověka, v jehož domě žena lékařova zemřela za tak povážlivých okolností — a hra je zase zachráněna a zase baví. Touto dozajista ne lehkou roli byla povčřena paní Dostalová, která drží druhý akt nad propastí vybroušenou svou hrou, svojí strhující mluvou, jež má a musí zaujati ne snad oklamaného manžela, nýbrž publikum. To sice neví, nechápe, proč se toto děje, proto ne, poněvadž obět Helenina na věci nic nemění a změniti nemůže — ale je temperamentním výkonem umělkyně tak fascinováno, že nepřemýšlí o tom, čeho se má touto »ušlechtilou lží« docíliti, a jenom sleduje hru, oceňuje její přednosti a je povděčno tomu, že bylo odměněno aspoň výborným výkonem.

Vlastnímu tvůrci této katastrofy, milenci, je asi tak, jako nám — musí totiž mlčeti, nesmí promluviti dřív, pokud nenadešel jeho okamžik. Svému osudu neujde — bylo mu věštěno cikánkou i přítelem, jenž se vyznal v chiromantii, že se nedožije třicátého roku. A poněvadž do této lhůty chybí jenom několik hodin, můžeme s apodiktickou určitostí míti za to, že z tohoto proroctví vyvodí náležité dusledky, jež odpovídají dramatické morálce této hry, jež by jinak v závěru jaksi kolísala. K.

BRATŘÍČKU MÚJ. Vinohradské divadlo má ve svém souboru novou sílu. Je to malíř pan Šnajberk, jenž svoje umění dovede jak náleží přizpůsobiti nezvyklému ovzduší. Myslím, že nejšťastněji se uvedl úpravou scény pro operu, jež lákala hlavně jménem Fallovým. Pan Šnajberk vykouzlil tak roztomilou komnatku ve stilu předbřezinovém, že nasuggeroval hledišti pravou náladu pro drobnou, ale vskutku milou tuto věcičku, jež chytne za srdce. Operní aktovka připravila vubec několik překvapení. Vidíme stařičký páreček, chystající se k oslavě čtyřicátého výročí svatby. Nešlo nám jaksi na rozum, proč role takového rázu svěřeny — operetní subrettě a dollarovému tenoristovi, kteří děkují za svoje úspěchy zcela jinému poslání. Překvapení v obecenstvu bylo tak veliké, že propuklo ve smích, když poznalo v nahrbené stařence — sl. Durasovou a v ušňupaném pantatinkovi — pana Menšíka.

Vysvětlení na sebe dlouho nečekalo — oba, i pan Menšík, i slečna Durasová, dostali se záhy do svých kolejí. Libretista Julius Wilhelm provedl delikátní, roztomilý kousek. Staroušková se zapovídají, sluníčko jim zapadne nad hlavou, staré hlavy se nakloní — a už tu je čarodějný proutek, jenž dal starouškovi mládí a tenor, stařence půvab osmnáctého roku a příležitost, vytáhnouti stavidla a zaplaviti jeviště zpěvem, tanečkem, koketností i šelmovstvím. Věcička, pokřtěná dle valčíku, komponovaného ženichem v době zásnub, je průhledná jako vodička ve studánce, je prostinká jako písnička, ale má staromodní příchuť, má staromodní kouzlo, a to stojí teď vysoko v kursu. Starouškům zavane hlavou sen, vzpomínka na to, co bylo onoho krásného, májového rána před čtyřiceti lety, když se za sebe brali a když nesmělým, stydlavým krokem ubírali se ke svojí svatební komnatce — a vám je tak milo, dívati se na ně, jak si hrají, jak se spolu obírají, jak se krásně, poeticky milují. K tomu si přidejte hezounké, půvabné skladbičky, popěvky, jež zrovna hřejí náladovostí, jarem, vůní i sluncem — a uvěříte, že jednoaktová opera operetního krále má vzácné přednosti, má víc, mnohem víc, než jsme očekávali — má v sobě pravý májový půvab. Když jsem četl na divadelní ceduli, že aktovku

přeložil Karel Šípek, bylo mi to ihned zárukou, že věc má jádro, že je to vzácnější kousek.
K.

RUŽENA JURÁNKOVÁ-KLOSTERMANNOVÁ, dcera spisovatele, prof. Klostermanna, skonala těchto dnů u svých rodičů v Plzni. Pražské obecenstvo pamatuje se na ni ze scény smíchovské i z divadla vinohradského, jehož byla po nějaký čas členem. Byla nadanou hereckou, jíž osud nedopřál rozvinu. Zanícena pro umění divadelní odešla, aniž se dočkala uskutečnění svých snů.

MARIE HÜBNEROVÁ. Ze staré, slavné umělecké družiny Národního divadla již jen Mošna a Seifert nalézají se v aktivních řadách. Všichni ostatní nahražení jsou mladšími. Ale i ti mladší mají už za sebou svá léta tuhé práce, znamenaná četnou řadou úspěchů, i jim už pomalu hlásí se doba účtování. Dnes Marie Hübnerová vzpomíná třicetiletého působení na českém jevišti. Patnáct let hrála po českém venkově, patnáct let tvoří slavené své postavy na divadle Národním. Začala s episodami, teď už dávno je mezi prvními. Každou novou roli píše v kroniku českého umění hereckého krásný list. Tvoří s jistotou neomylnou — nikdy nesklame. Rozsah jejího nadání je velmi široký, od Barušky ve Zkažené krvi, kterou se na jevišti Národního divadla šťastně uvedla, lehkomyslné, zkažené holčice, k tvrdé, výpočitavé Hance ve Formanu Henčlovi, k Akulině ve Vládě tmy, k Nataši, nevzdělané a sobecké, ale rázné ve Třech sestrách, k Vojnarce, až k paní Warenové a Martě — a mezi nimi jaké množství žen i děvčat, vesměs typu v nejlepším smyslu slova, ženských povah, vykrojených přímo ze života, psychologicky mistrně zachycených a logicky pevně stavěných. Hübnerová rozpitvala ženskou duši až do minuciosních podrobností a z poznatků takto získaných hněte své naturalistní výkony. Nemírní a nesušlechtuje, neštítí se holé pravdy, byť byla i odporná, otřásající, nelichotí ženské samolibosti. Shrneme-li její role, jak je vytvořila v Praze, v jedno, shledáme synthetický obraz duševního života ženského, obraz silné působivosti. — Přihlédneme-li blíže, spatříme jako pevné kontury, které ženu životem, poměry i vlastními vinami pokořenou a znectěnou, zvedají a vzpřimují: pochopení a soucit. Umění Marie Hübnerové jde z hlubokých zdrojů ženské psychy, je prostě pravdivé — kdo ví, jak těžko je být prostě pravdivým, pochopí význam těchto slov — a proto tak jistě vítězí.
Ř.

VÝSTAVA SPOLKU NĚMECKÝCH UMĚLCŮ VÝTVARNÝCH v Čechách, uspořádaná Krasoumnou jednotou v Rudolfině, početně dosti silná, je v celku únavná, šedá exposice. Několik slušnějších věcí ji nezachrání. Typický znak velkého počtu vystavovaných prací jest dilletantismus. Pánové a hlavně dámy ze společnosti, nemajíce jiné, užitečnější práce, malují a pomáhají tvořiti německé umění v Čechách. Našim Němcům chybí samostatný duševní život, vlastní umělecké tradice, nad jejich prací jakoby se rozkládal smutný stín bezvýznamnosti, ku které jsou poměry předem odsouzeni. Jich talenty (Ohmann, Orlik, Metzner) odcházejí z Čech a ostatní tu živoří, nenalézajíce na české půdě dosti životných podnětů k úspěšné práci, ani radostného ohlasu pro své malé provinční umění. A tak zůstává jich dílo vyumělkované, krotké, bezkrevé. Příznačná vlastnost ducha germánské raçy, těžkopádnost, kontrastuje nepříznivě se šumivým temperamentem románským i slovanským, rozbíhavějším a bouřlivějším, bohatším citem i smyslem pro barvu a formu. Jednu výhodu však německé umění ze svého sklonu k rozumovám a ze své disciplinovanosti, často ovšem víc školské než zdravě umělecky založené, má přece: nová německá architektura nalezla v těchto vlastnostech přirozené podmínky svého rozvoje. Umění kombinační par excellence, podřízené zákonům konstrukce, materiálu, účelnosti, místních poměrů a kolika jiným ještě vlivům, tedy umění víc rozumové než citové, nalezlo v Němcích pěstitele nejhorlivější, a zdá se, že nový sloh dvacátého století, mohutný a přísný, ba studený v architektonických výtvorech velkého stylu, a přes aristokratický nátěr přece s jistou dávkou sousedské bodrosti v umění bytovém, ponese pečeť německého ducha. S tohoto stanoviska posuzovány, poutají také práce architektů v Rudolfině vystavujících.

Také snahy po vytvoření nové knižní výzdoby a illustrace spadají do tohoto proudu, ženoucího se za novým stylem, a proto i tu jsou Němci poměrně nejsilnější, ač ani kollektivní výstava prací Hugona Steinera nevyniká nad průměr v tomto oboru v Německu obvyklý. Mnoho zajímavého spatřiti lze v druhé kollekci, k výstavě připojené, ale původem sem nepatřící: ve výstavce uměleckо-řemeslných výrobků Wiener Werkstätte.

Z ostatního upoutá málo co. Jsou tu práce Wiererovy a Staegerovy známé faktury a množství obrazů i plastik úzkostlivě udržovaných na úrovni šťastné prostřednosti. Truchlivé pohledy do krajů i ulic, podobizny bez života a krve, lhostejné výjevy lhostejně malované, jakoby mezi těmito lidmi nebylo těch čistých, nezkalených pramenů citových, z nichž tryská proud zdravého umění, jakoby nebylo radosti ze života, z jeho vlnění, cítění a vnímání. I ti němečtí novoprimitivisté jsou jaksi krotší než čeští jich kollegové.

»Vědecké« základy novoprimitivistu, pravda, jsou jako stvořeny pro německé pedantství, ale anarchismus umělecké jich práce nadobro mu odporuje. A tak nám asi Němci naše novoprimitivní husary nepřebijí.
Ř.

Toto číslo vydáno 17. února 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

JDU HVOZDEM SÁM...

Jdu hvozdem sám, duc úsměv hrá mi v hrudi.
a v mechu pálá rosných skvostů říš,
te v slzách země blažená se budi
v mateřské štěstí již.

Ó, hleď, jak kvítím vesele si zpívá,
jež slunný okamžik jí v srdci zžeh',
tof kolébavka budoucím je snivá,
tof k vrcholeni žití jas — i vzdech.

ADOLF HEYDUK.

HLAS.

Polyneská povídka. Napsal JAN HAVLASA

(Dokončení.)

Zapomínám, že tahitsky neumíte. Upaupa taria znamená doslovně »hudbu do ucha«, totiž ono první stadium fonografu, jemuž nutno bylo naslouchati rourkou, do ucha zastrčenou. Poněvadž však staroch věděl, že Amertoa má pouze jedinou píseň ve svém repertoiru, bylo jasno, že se jedná o dokonalejší gramofon, jemuž však v tahitštině zůstalo již původní pojmenování; a tehdy mohl to býti pouze fonograf válcový. A vahine znamená ženu: záhadu byla již tu, a v ní první nápověď nepřetržitého řetězu tajemství jeho minulosti...

»Jakou ute?« otázal jsem se.

»Oh, tesknou, smutnou,« řekl staroch. »Jako kdyby duch mrtvé vahine plakal na korálovém útesu. A můžeš slyšet nějaké divné moře, jak kouše do toho hlasu.« Otočil se kolem dokola i ztlumil pak hlas. »Říká se, že Amertoa pláče, když slyší svou mrtvou vahine. Má potom červené oči.«

Touha slyšeti tu smutnou ute Amertoovu, a tak snad částečně porozuměti hádance jeho života, mne posedla tehdy a tam: ale trvalo leta, aspoň tři leta, než jsem tu touhu mohl uspokojiti. Unavil bych vás, kdybych vám líčil všechny ty plány, jež selhaly, všechny ty úskoky, jež mi přinesly jen klíčení instinktivní nedůvěry Hamiltonovy.

A zatím Amertoa stárl, úžasně, očividně stárl. Už nebyl by vypadal jako mladý bůh, kdyby zas byl se objevil v onom fantastickém úboru, v němž druhdy byl vedl Afareitské k vítězství v papeetských závodech. Stárl, olysával, jeho oči bledly, jeho líce, nyní opálené a vpadlé, vráskčily se, jeho postava se hrbila. Už nedojížděl občas do Papeete a nevracel se s dárky pro svou maitressu. Už neoblékal se nikdy v úbor koloniálního bělocha. Už se nevodíval se svou vahine ruku v ruce okolím Afareitu: už nejezdil po návštěvách kolem ostrova; už nechodil na hon divokých vepřů a kurů; už nesedával s domorodci a jejich veselostí a zpěvů téměř prchal.

»Co je s vámi Hamiltone?« zeptal jsem se jednou zpřímo.

Zachvěl se, viděl jsem, že je na vahách, má-li se otočit a odejít beze slova, nebo zůstati a bojovati s nebezpečenstvím sdílnosti. Ale zůstal, a jeho rysy ztvrdly v ironickém úsměvu.

»Nic, můj hochu,« odvětil. »Jsem jen člověk, jenž pozoruje den za dnem čísi smrt, cítí, že ji zrychluje, a tím i svou, ale nedovede si pomoci.« Mávl rukou a řekl rozhodně: »Mluvme o něčem jiném!«

Bylo to tehdy, že Grath nastěhoval se do Afareitu — jiný takový trosečník neznámé minulosti. S Hamiltonem nikdy se před tím neviděl; ale hned prvního dne náhodou téměř střetl se s ním na návsi, slyšel jsem, druh na druha se jen podíval, ale ani jeden, ani druhý ni hlavou nepokynul; a minuli se mlčky, zarytě, nepřátelsky — jednou pro vždy.

A bylo to tehdy, že Hamiltonova vahine začala po očku se dívati po Mc Grathovi. Nebylo pro ni teď mnoho radosti v životě s podivínským starcem, jenž většinu času proseděl doma, uzavřen ve své světnici k své jediné, teskné, rozvrzané ute.

»Pořád si hraje,« postěžovala si mi, »a mně jde od ní mráz po těle, jen když z dálky ji slyším. Jak to skřípe!«

I vůči mně Amertoa stal se téměř nevlídným; a tak posledního roku jeho života viděl jsem se s ním pramálo. Stalo se však druhdy, že měl jsem cosi na práci v Marepě; v Afareitu se ani ještě nevědělo, že jsem na ostrově, a kdyby se i bylo vědělo, byl jsem si jist, že Amertoy zpráva nestihla. A tak k večeru, náhle zase zachvácen touhou proniknouti oním tajemstvím, vyjel jsem si koňmo směrem k Afareitu.

Pamatuji tu podvečerní a pak už večerní jízdu velmi dobře: odrazy krvavého západu skomíraly na obrysech vzdáleného Tahiti, a moře mezi ním a Mooreou jakoby vyžíralo nějaký niterný lesk. Pokud ještě trochu viděti bylo na cestu, fantómy prchajících zemních krabů činily to přítmí děsivým. Když už černava shltila cestu, a já ponechal koni volnou uzdu, jakási tucha blížící se katastrofy zalehla mi duši, i cítil jsem se strašně bezmocným, jakoby zlý osud mne unášel, těžko říci, do čeho.

Dospěv v blízkost Afareitu, uvázal jsem koně k palmě a pod kokosníky, a zadem kráčel k domku Amertoově. S nikým jsem se nesetkal, nikdo mne nespatřil; a brzo dolehly nejasné ozvuky jakési hudby mého sluchu.

Zarazil jsem se, a srdce mi tlouklo tak, že mne napadl okamžitý strach, aby někdo toho tlukotu nezaslechl.

Co to asi bude — bylo druhou mou myšlenkou. I čekal jsem nějakou sentimentální píseň, patheticku svou nemělostí, svou nevkusnou primitivností, oním appelem k neesthetičnosti davu...

Píseň zmlkla: a strach mne zachvátil, aby tak byla zmlkla té noci již nadobro...

Byl jsem docela blízko, i hladil končišivě hlavy dvou psů, kteří mne dobře znali: a tehdy Amertoova záhadná »ute« se ozvala znova.

Skřípěl již ten voskový válec, nepochybně vlastní jeho výroby, hrozně skřípěl: ale i tím skřípěním a vrzáním pronikala nezničitelná krása, tragický sen génia...

Ve svém rozčilení nemohl jsem hned nahmatati té přišerně zoufalé, úděsně krásné melodie v paměti: a vedle toho hlas i jeho doprovod zaujaly na počátku téměř všechen můj zájem. Toho hlasu! Byl to soprán,... leč to uvědomil jsem si, až vposled, když poznal jsem náhle melodii. Ale byl to hlas kohosi skonávajícího; a v něm zmíralo, co jediné ve světě je hodno žití, v něm vydechovala Láska... Byl to hlas, jenž rval srdce. Výš a výše se zvedal, hvězd dosahoval a s nebes je rval, ale stále ještě nemohl dosíci uspokojení pro svůj nekonečný bezedný žal... Stotisíc roků lidské marnivosti znělo z něho..., A do toho pláče Lásky bouřilo moře, děsné, hrozivé, nádherné, tragické moře zvuků, jež i skřípění ošoupaného válce překonalo svým příbojem. Toho doprovodu! Cítil jsem, že nejen v notách něco umíralo: že i ta, jež zpívala, a onen jenž hrál piano, divali se tváří v tvář Smrti Lásky... Tu hlas vzbouřil se a vznesl, a jak shroutil se podlomen, zase doprovod vzpěnil se a vzdul, jen aby sám též sražen byl s výšin, po nichž se byl vzepial. Nebyl to pouze zpěv a doprovod... Byl to jakoby souboj dvou duší...

Výš a výše to šílení bolestných a toužívých tónů se hnalo, hloub a hlouběji padalo v bezdno zoufalosti. Začalo se mi zdáti, ten zpěv že je Láska a ten doprovod Smrt... Co asi zvítězí?

Ani jsem nevěděl, že jsem se plížil k domku: ale náhle jsem se našel opřena o jeho stěnu, s uchem až u průliny mezi bambusovými stvoly.

»— — ertrinken,
versinken,
unbewusst —
höchste Lust!«

Hlas zmíral hedvábně na těch slovech..

Wagner, — poznal jsem — Isoldin Liebestod...

A poslední zvuky piana šly po špičkách ve stopách Hlasu...

Láska zemřela.

Ticho Smrti rozprostřelo se kolem dokola. Z dálky, jakoby zvuk bubnu, hukot mořského pří-

boje, v korálové útesy bijícího. — z blízka kovový šelest v korunkách kokosniku rušily to děsné, zoufalé ticho...

A pak náhle zevnitř domku strašný pláč se ozval, zdušený, zalykavý, otřásavý pláč, jenž jaksi při zemi se plazil, pláč beze slov, pláč bez nářku, ...jeden jediný tón, rozervaný v tisíc drobných not...

I otočil jsem se, dal se na útěk; a lesíka dostihnuv, usedl jsem na zemi a poprvé, co jsem mužem, rozplakal se jako děcko — poprvé a naposled...

* * *

Globetrotter otočil se a předstíral hluboký zájem v matnicích obrysech Moorey; když jeho zraky setkaly se opět s konsulovýma, vytáhl obočí a řekl:

»Život je psina, ať už tak neb onak. Ale tak se zdá, že je mnoho druhů té psiny — a ze všech že Amertoa vybral si nejsmutnější...«

Konsul přikývl:

»Yes,... mněni...«

»A... ženu...« dodal jeho druh.

»A exil od obého,« dokončil konsul.

»Nedopověděl jste přece,« pobídl Globetrotter. »Jak se to skončilo?«

»Oh, dá se to odbýti několika slovy,« konsul mávl rukou znaveně. »Pokud jsem mohl zjistiti z rozmluv s domorodci, zdá se, že Mc Grath podnítil Amertoovu maitressu nikoli k žárlivosti, nýbrž k dětinské zlomyslnosti, vyplývající z uražené ješitnosti a z touhy dáti ránu někomu, jenž po leta byl silnějším a nyní slábne... Terna, — toť její jméno, — v nepřítomnosti Amertoově vyslídila fonograf a roztřískala v kousky jeho jediný, nenahraditelný váleček. Pak dala si rudý květ ibišku za pravé ucho a šla rovnou k Mc Grathovi, povídajíc cestou kde komu, že Amertoa je nyní sám, že Hlas Mrtvé již nikdy nebude plakat a Terna že nikdy již nebude vystrčena ze dveří...«

»The beast!« zahučel jeho posluchač. »A Hamilton?«

»Když blížil se k svému domku, nahrbený, v sebe zanořený, kolem dokola stáli Afareitští kruhem v uctivé vzdálenosti, čekajíce dychtivě, co se bude diti... Ale nědělo se nic... Vlastně, nikdo neví, co se dělo... Zavřel za sebou dveře... toť vše. A v noci, když Afareitu spalo, vyšel do hor... Když jitro se rozbřesklo, na vrcholku nad vesnicí, nad zálivem Amertoa už měl vykopán svůj hrob; neboť po osmé ranní tři domorodci, jdoucí do hor pro řei, divoký banán, slyšeli střelnou ránu, a jdouce po jejím zvuku, našli jej zasypaného hlínou v polovyplněné jámě. Jen pravice a hlava čouhaly z čerstvě zkypřené prsti: pravice křečovitě svírala revolver a v pokrvácené hlavě zela smrtelná rána...«

Newyorčan se otřásl:

»Jaká bizarní smrt!«

Konsulovy rty se stáhly grimassou:

»A povídka se končí velmi spravedlivě. Mc Grath dostal brzo po té eleíantiasis do nohou,... hnusnou a dukladnou; a bije Ternu prý jako psa...«

»Což ta, jež zpívala?« uklouzlo Globetrotterovi téměř mimovolně. »Víte snad?«

»Ta, jež zpívala a již on druhdy doprovázel na klavíru, je slavnou zpěvačkou, příteli, velmi slavnou,... a posud prý krásnou...« pravil konsul a odplivl si. »Jak jsem vám řekl,... historka veselá zrovna nebyla... Ale je to... Život...«

Nad Mooreou slunce právě zapadalo; a oba zamlkli, dívajíce se do červené oné nádhery, planoucí desaterem odstínů mezi tesáky někdejšího krátern jakoby vzpomínkou něčeho, co není zaznamenáno v lidských pamětech.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

A tu hned stejně Hadam jako Martin oživovali, ve svém živlu se octli, oči se jim zaleskly, ústa blaženě usmála, s nevšedním zájmem vyslechli, oč běží, na to a ono se vyptali a hned už sami od sebe, bez požádání radili, za který konec se má ta věc popadnout, co říct, co zamlčet, koho na přísahu hnát, sami ochotně se nabízeli, že souseda do města doprovodí, advokáty doporučovali: »pane, ten je metr, ten tě vyseká,« říkali o jednom a zase »to je hloupák, ten prohraje všecko,« o jiném, dle toho, zda jejich spor vyhrál anebo prohrál a jako pavouk kořist, tak i oni svými radami a řečmi jako pavučinou omotávali všecky, kdo se k nim o radu uchýlili. Sledovali se zájmem i cizí soudy, na potkání poptávali se »jak to stojí« nebo »jak to dopádlo« a hned zase dál štvali: »Poslouchej, to si nenech líbit, mi se to stát, na pět dní ho posadím do chládku, ani Pámbů z nebe by mu nepomoh.«

»Hm psohlavci psohlaví,« naříkal si na oba bratry v Domažlicích pan soudce, když se mu hrnuly na stoleček žaloby, stížnosti a udání. Klenčí stalo se proslulým svými spory a to za-

vinili Martin s Hadamem. »Pro ty dva by se měl v Klenčí zřídit okresní soud,« smáli se už po celém Chodském kraji. Všude o trzích, na hejtách, o svatbách a křtinách, v neděli před kostelem vědoucí nevědoucím o těch dvou soudivých bratřích vyprávěli »nos mezi vočma prosoudí, košili z těla slečou ha prosoudí — takoví sou,« končívali vypravování. Nerostla jen hanba, ale rostla i sláva Hadamova i Martinova. Svými soudy se proslavili, prstem na ně si ukazovali a každý přál si je podle tvaře alespoň poznat. Bylo jisto, že stanou se v širém kraji nesmrtelnými. Chodsko že na ně nezapomene, jako nezapomíná na Lomikara, Kozinu, ruského cara a jeho vojsko, na Francouze a Roblovic Manku, co zachránila celej regement, a na jiné hrdiny dobré i zlé... Jistě po čase budou vyprávěti, ba snad už někde vypravují na přástkách staří mladým, rodiče dětem věrnou pohádku — »vopravduckou« — o dvou paličatých bratřích Porazilech z Klenčí...

Letos však i jiná starost tíží Chodsko, zvláště jeho hořejší vesnice. Už léto bylo jak má být, totiž suché, ale »půzimek« také nepřinesl obvyklé deště. »Na jaře zamaž — v půzimku zapraš,« těšili se sedláci známou pranostikou selskou, když seli ozimy jakoby ne do země, ale do popele. Obilíčko nevycházelo, neklíčilo, spousta hrabošů — myší za to kde se vzala, tu se vzala — vyrojila se ze země jako egyptská rána a marným byl všechen boj s nimi. Sedláci přestali hubit lasičky a kolčavy, se starostlivou tváří dívali se na myší díry v příkopech, mezích i na dlouhé chodby na polích, jakoby krtkem vyryté byly.

»Jen co příde zima, ta zatne mejším žílu,« těšili se hospodáři, »díry jim vodou naběhnou, hudeří mráz, voda zamrzne, roztrhá díry i kanálky a bude po mejších,«

Ale už Dušiček minulo, v Klenčí už oslavili svatomartinskou pouť s posvícením a ne a ne pršet.

»To by bula chyba — dyby míly padnout sněhy na holomrazy, — to by ty mejši buly v teple jako pod poruškou a tepřive by se lehly.«

Leč běda, ani sněhy nepřicházely. Od Papírny vál jako nůž ostrý severní vítr — ale stále na sucho. Nebylo pamětníka takových holomrazů, jaké letos panovaly. Fořti klejí a chodí po revírech plných dříví, piły stály, obchodníci hartusili na lesní úřad — ale na svážení dříví nebylo pomýšlení — sněhu nebylo. S dobytkem nikdo nemohl se odvážit na příkré kopce, kam ani cesty nevedly, pouze po sněhu a po saních by to šlo. Dřevorubci také těšili se na zimu a počítali s jistým výdělkem. Sváželi dříví až k silnici, krátké i dlouhé a tam už bylo vyhráno. Panské potahy už je pak dopravovaly kam bylo potřeba.

Ale letos nic. Vánoce minuly, sáně dosud sihoví pod kulnami a ve stodolách a sáňkaři u kamen netrpělivě hledí a čekají na sníh jako na boží smilování...

Bože, co tohle bude?

A v tom nová rána. Mlejny stojí. U Bláhu, u Šimanu ani v Dolejším Mlejně nemelou. Vody není. Teče jí potůček, že bys ho nohou zastavil, mráz vodu vypijí, v led ji mění. Mletí se kupí, pulstrychy, strychy obilí v štráfovaných režných pytlích vrší se u mlynářů v mlýnici i světnici, děti i dospělí běhají k nim s otázkou: »Už máme semleno? Dojidli sme chleb, náše máma by chtíla zejtra pect« — ale kola se netočí, mlýny neklapou. Hospodáři vozí obilí do Dlouhého ba i do Červeného mlýna a týdny to trvá, než jim semelou.

»Hu Mikulášů nemají vodu ve stunci,« rozkřiklo se náhle po Klenčí.

»Eště tuto scházelo, aby prameny přeschly,« lekají se lidé a už docházejí zprávy z Postřekova, z Dílů o nedostatku vody, mrazy zaklely ji v lese a nepouštějí z lesních bahen a pramenů...«

»Hadame, pro Boha, ve sturánce je ňák málo vody,« vrátila se jednoho rána Dodlička všecka bledá.

»Cák to povídáš?« vytřeštil na ní oči Hadam a běžel ke studni. Tam na duě lesklo se trochu vody, tak že na dno bylo dobře vidět. K večeru ještě napojili dobytek, ale ráno už nosili vodu z kašny právě tak jako Martin. Studánka vyschla.

»Cák tim, tim to patří, snad nás pro ně ha s nima Pámbů trestá, k vůli tej vodě povstaly všechny ty soudy ha různice. Mančino i Dodlino rodiče haž do hrobu přivedli, ičko snad budou mít pokoj. Pámbů je nejlepší rozsoudil ha porovnál, nemá aspoň žádnej nic,« přáli to Hadamovi lidé. Největší radost měli u Dolejších Porazilů. Martin se ze samé škodolibosti »u stromečků« opil, tloukl do stolu a křičel: »Lidičky, to je komedie, Hadam vypil rači všecku vodu, než by mi ji byl příl, do kapky ji vypil, suchou sturánku má — a cha cha cha cha — ale íčko já — Martin Porazil budu stavět — stunci kopát — na svým vykopám stunci ha dyby míla bejt hlyboká jako šachta pod Svatou Horou.«

V opici to slíbil, jak vystřízlivěl, hned se dal do práce. Zedníci i láterníci zaháleli a s radostí chopili se motyk, kolmalí, lopat a dali se do kopání. Ani čtyři sáhy hluboko ještě nebyli a už vyrazil ze země pramen vody tak mocný, že sotva ntíkat postačili. Skroužili studnu a než byli hotovi už vyvrtal Dražinovský pumpař Háta roury, upravil píst, nasadil páku, pumpa šla,

jako když hraje a lila vodu plnou trubkou, takže stačila pro celé okolí i když v kašně voda ochabovala, netekla ale jen kapala.. Všichni chodili k Dolejším, Martin s Mankou ještě lidi okázale, chlubně zvali: »Pote jen k nám, my máme vody, že ji přepumpovat nemůžeme.«

Pouze Hořejších neodvažovali se načerpat ani žbánek a dřeli se s vodou z kašny anebo žumpy, kde byla. Chlubné řeči Martinovy bodaly je jako jehly.

»Tak to dýl bejt nemůže,« rozhodl se Hadam — »pohloubím stránku a šlak by v tom vězil, abych teky na pramen neuhodil.«

»Teky si myslím,« souhlasila Dodla a nic nelitovala zahrádku, ve které se vršila nyní vyhazovaná a později i rumpálem vytahovaná mrtvá země. Ve čtyřech sáhách prokopali skálu, ukázal se jíl a v tom už slyšeli hučet vodu, jedna rána motykou —a voda se vyvalila... Cihly a kámen hned Hadam vozil, zedníci na mech kroužili studnu, Dražinovský pumpař, pod kůlnou kládv vrtal, pumpu seřídil, postavil a jak pákou dost málo pohnul, už se u Hadamu lila voda. Sousedé se rozdělili, někteří chodili dál k Dolejším ale mnozí i krokem šetřili a když o pár kroků měli blíž, docházeli k Hořejším. Ti nikomu nebránili, ale radostně i oni každého vítali, »jen si napumpujte, máme vodičku jako křišťál.«

Týden sotva čerpají vodu u Hořejších — a co to? U Dolejších Porazilů počíná pumpa škytat, selhávat, chrčí jako dýchavičná, dá jedno, nejvýš dvě vědra kalné vody a dost.

»Polámala se pumpa,« těší se Martin, rozbírá dřevěné roubení kolem ní, řebřík spouští do studny, leze do hloubky a když vylezl jako pohan zaklel.

»Ten lump na proti pramen nám překopál, vodu přebral, v stunci je sucho jako na vodře, ale žalovat budu, hned zejtra to zažaluju, já mu vokážu, co je vodní právo.«

Jinde hasí voda oheň, ulévá ho — ale zde v srdcích bratrských rozdmychovala a jako olej rozpalovala požár hněvu a pomsty...

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

DR. ALBÍN BRÁF.

K 27. únoru 1911.

Poznávám nedostatečnost svého pera, abych byť jen stručně, vylíčil jeho význam vědecký a národní, ačkoli sleduji jeho život od doby, kdy jsem ho pozval ve Valečově jako děcko nadané, ku škole ještě nedorostlé, až přes to čestné, ale nevděčné intermezzo na lavici vládní, kdy v panské sněmovně za neobyčejné pozornosti pronášel svou řeč o problému zmírnění zadluženosti při majetku pozemkovém, po níž navrhovatel a zároveň zpravodaj, proslulý příslušník sněmovní levice s nadšením vítal jej na křesle ministerském jako učence, jenž ovládá látku jako sotva kdo jiný.

Národní hospodář, učitel, politik, spisovatel — těžko říci, ve kterém z těchto oborů více vyniká.

Národní hospodář nejen ve smyslu běžném, ale zvláště národní hospodář český, jenž před jinými uvědomil si co znamená soustavné hospodářství pro národ bojující za zabezpečení své budoucnosti. Hmotný základ — jenž jeví se v půdě zděděné a stále zvelebované, v průmyslu, který výrobky svými pokud možno hradí všechny potřeby vlastního lidu a nezávislým jej činí od ciziny, v obchodu kvetoucím a zejména v peněžnictví soustavně upraveném od velkých sběren kapitálu do nejmenších praménku jeho — toť mocná opora národa, bez níž ani trvalých úspěchu politických dosici ani vydatného pěstění věd a umění a tudíž dokonalého šíření osvěty sledovati nelze, což platí zejména v zápasech národů menších se soukmenovci vzdělaných a bohatých velkonárodů. Na tomto poli hmotných zájmu hleděti jest k obezřetnému uplatnění hesla »Svuj k svému«, můžeme-li jím podporovati rozkvetající a mohutnící průmysl domácí a odpoutati potřeby své od útisku ciziny. Podpora domácí práce zvláště v našich chudších krajinách a vyhledávání tam nových pramenů výživy je z hlavních úkolů národohospodářských, proto že těmito prostředky zabrání se vylidnění krajin o obyvatelstvu bez toho skrovném, kladou se meze vystěhovalectví, jež směřuje do zemí neb krajů s obyvatelstvem cizího jazyka, kde silné proudy našinců z pravidla v druhém neb třetím pokolení, ba někdy již v prvním odnárodňují se a pro nás hynou. Tento pochod je otevřenou ranou na národním těle a působí zhoubně. Menšiny české, jež tímto způsobem se tvoří, ať v novém světě, ať v sousední říši, ať v německých krajích naší vlasti, nemůžeme považovati za požehnání, ale spíše za zlo, jemuž čeliti nebylo lze, ale jehož prameny zkoumati a pokud možno ucpávati je z největších interesů národa.

Tak — nevím, zda zcela správně — vykládám si některé z hlavních zásad Bráfových.

Učitel v nejušlechtilejším smyslu, jenž nejen vědu dovede učiniti zajímavou a vábnou posluhačům, ale jenž vytvořiti dovedl národohospodářskou školu svou tak, že chlubiti se smíme celou řadou výtečných odchovanců, kteří idey jeho s plným úspěchem šíří dále na prospěch vědy i národu blahobytu.

Jako politika viděli jsme jej po léta ve sněmu zemském, ve výboru zemském i v mnohých korporacích soukromých i veřejných působiti s nejlepším úspěchem. Žel že nebylo mu dáno déle než devět měsíců zastávati zájmy zemědělství a vedlé toho obecné zájmy národní v radě koruny. Za to bohatou žeň vykazuje působnost jeho ve výboru zemském, do něhož povolán byl v lednu 1887.

Vedle přemnohých oprav v oboru jemu přikázaném a mnohých nových podnětů dovedl za všeobecného snesení sněmovního, aby na památku 40letého panování císaře a krále byl zřízen ústav lidumilný, vytvořiti Zem. poj. fond císaře a krále Františka Josefa, jenž později za osobního jeho řízení rozkvetl ve velkolepou, ač jen v tichu pracující instituci dobročinnou. Když návrh, aby zřízena byla Zemská banka, odkázán byl výboru zemskému, po studiích a anketách jím řízených vyšly z jeho pera stanovy, na jichž základě roku 1890 vstoupil v život nový ústav zemský, jenž po dvacetiletém trvání mohl se vykázati úspěchem nevšedním. Na upravení stanov České akademie císaře Františka Josefa měl Bráf nemalý vliv a v době, kdy sněmovních prací se už neúčastnil, byl poslední vůlí Riegrovou povolán společně s J. Hlávkou, aby pečoval o zřízení ústavu, jehož základ tvořil odkaz osobního přítele Riegrova, vlasteneckého průmyslníka. Skvělý příspěvek Hlávkův podal možnost brzského zřízení a tak v poměrně krátké době hlavně prací Bráfovou povstal Národohospodářský Ústav při České akademii císaře Františka Josefa, jehož duší se stal a jejž šťastně řídí.

J. E. DR. ALBÍN BRÁF. (Fot. J. Langhans).

Spisovatel Bráf vyniká hloubkou myšlének, jasným slohem, krásnou plastickou dikcí, z nichž i když článek není podepsán, snadno dá se souditi na autora.

Dr. Albín Bráf slaví dne 27. února t. r. své šedesáté narozeniny; po téměř celý rok minulý stěžoval si na stav svého zdraví, nicméně vrátil se jako profesor honorární z křesla ministerského ve střed své milé studující mládeže a věnoval se vedle toho mnohostranné činnosti jiné. S radostí pozorovali přátelé a ctitelé, že jeho zdravotní stav utěšeně se lepší a pevní tím více, čím blíže nakročil ku dovršení šedesátky. Dnes spatřujeme jej zase se zápalem skoro mladickým při práci, při níž radostně jej vítáme, přejíce z té duše a pevně očekávajíce, že v útulných místnostech historického domu měchurovského, kde tolik pro národ bylo vykonáno Palackým a Riegrem, náš Bráf po dlouhá ještě léta po boku své vzácné, vysoce vzdělané a pro všechno dobro a krásno jako on nadšené choti — Riegrovy dcery — dále bude kráčeti na dráze sobě vytknuté, kterou značíme toliko slovy: plodná práce pro svůj národ.

DR. KAREL MATTUŠ.

FRANTIŠEK HERITES.

Je-li povinností našeho listu vzpomínati u vhodných příležitostí velikých lidí a zvláště svých vynikajících přátel, je tím žádoucnější přinésti k šedesátým narozeninám pozdrav muži, který jest listu toho od počátku již devátý rok oddaným a upřímným redaktorem, právě tak jako oddaným a upřímným přítelem jest družině pracovníků, seskupených kolem něho v Máji.

FRANTIŠEK HERITES. (Fot. J. Schumpetr).

František Heritès naplňuje dne 27. února 1911 svůj šedesátý rok. Obrovský lán úsilovně zpracované půdy na poli literárním a zároveň i národním leží za ním. Ten lán vydal již mnohou těžkou dobrou žeň, mnoho krásných, vydatných zrn rozptýlilo se odtamtud mezi vděčné čtenáře.

František Heritès jest literátem v nejpoctivějším, nejušlechtilejším smyslu toho slova. Dar tvůrčího nadání volal ho na tvrdé a zvláště u nás trpké kolbiště literární, a Heritès opustil všechno a nerozpakuje se, odhodlaně poslechl hlasu toho a dal se za ním. Spokojené, idyllicky šťastné, hmotně bezpečné a vůbec závidění hodné povolání jihočeského lékárníka vyměnil za péro a vrhl se do unavujícího víru velikého města, aby byl jenom a jenom spisovatelem, ač dobře věděl, že tím vyřkl sám nad sebou ortel těžké, vysilující a nanejvýše nevděčné práce, neboť — nerozpakujme se to říci — není těžšího a nevděčnějšího povolání nad povolání českého literáta.

Naproti tomu nejčistší odměnou spisovatelovou jest štěstí z opravdového literárního tvoření, a to byla také hlavní odměna, které se Františku Heritesovi dostávalo za jeho všechno sebezapření a odříkání. Paprsky tiché radosti jistě ozařovaly výraznou a svrchovaně sympatickou hlavu Heritesovu, když se v ní rodily po prvých básnických pokusech nevyrovnatelně krásné maloměstské povídky, které způsobily u nás mezi lety 1870 a 1880 tolik radostného vzrušení, dále jeho velké a větší literární skladby, z nichž Tajemství strýce Josefa, nejvýznamnější a nejživotnější dílo autorovo, ční nade všemi jako z daleka viditelný maják a samo jediné bylo s to, aby založilo a zachovávalo literární slávu Heritesovu.

Ale ta literární sláva neučinila Františka Heritesa hrdým nebo dokonce pyšným člověkem. Tak tu kráčívá tiše, skromně a zamyšleně pražskými ulicemi, muž dokonale usmířený s tvrdým losem života dokonale vyrovnaný, jak nyní se říká o lidech, kteří po mnohaleté práci a zápasech absolvovali nejvyšší školu životní. Tak tu zamyšleně kráčívá a ve své hlavě snuje další články dlouhého řetězu literárních prací, jenž se pne za ním. Jeho klidné myšlenky věrně utkvívají na literatuře, kterou si tolik oblíbil, na rodině, která ho zbožňuje a na přátelích, kteří k němu jako on k nim nejpevněji přilnuli v dobách, kdy nejvíce se útočilo na naše Nakladatelské družstvo Máje. Právě ta vytrvalost nejstaršího druha Františka Heritesa v řadě mladších mužů, do našeho družstva zanícených, lépe než cokoli jiného osvětluje vzác-

ný charakter našeho milovaného seniora. Byl a jest nám stále věren onen tklivou, nezištnou věrností, která ho navždy spojila s literaturou.

Kdybychom chtěli vyjmenovati všechny důležité práce a knihy Heritesovy, stala by se tato malá přátelská vzpomínka vlastně dlouhým seznamem. Byl by zbytečný ten seznam, poněvadž každý upřímný český čtenář má knihy jeho již v hlavě a má je také v srdci, kam vždy trvale vnikalo vše, cokoli vyšlo z jeho péra. Nyní, kdy nakladatelství Ottovo vydává sebrané spisy Františka Heritesa, jichž vyšlo již osm objemných svazků, bude až dosud rozptýlené dílo našeho autora soustředěno v celek, jakých jest pouze několik v české literatuře.

A třebas se již stala otřepanou fráse, že ten a ten spis, ta a ta kniha by neměla scházeti v žádné knihovně, my opětujeme o Heritesovi tu frási s úplným vědomím její oprávněnosti, a pravíme, že jest povinností každého poctivého Čecha, jemuž není odňata možnost opatřovati si plody našeho slovesného umění, aby také ke knihám Heritesovým obracel svoji přední povinnost. František Herites daroval našemu obecenstvu příliš mnoho, aby mu to mohlo býti po zásluze splaceno, proto je příkazem nejprostší spravedlnosti, abychom mu aspoň částečně spláceli svůj dluh. Ta spravedlnost nežádá ničeho více než chtíti a čísti knihy Heritesovy — jak krásná a vděčná povinnost, káže-li beze značné jiné újmy opatřiti si milého, laskavého, vroucí českostí a vlastenectvím dýšícího a při tom jako křišťál průhledného autora!

Chtěli jsme psáti k šedesátce Heritesově radostný pozdrav, ale měkká duše našeho přítele bezděčně působí na naši vůli a opřádá ji citem melancholie. Potlačujeme ji a s úsměvem i se srdečným přáním k těm šedesáti letům napřahujeme proti Heritesovi družnou ruku.

Františku Heritesi, český spisovateli, nechť ještě mnohá a mnohá léta tě blaží tvoje literatura!

Zlatý příteli, buď zdráv!

A muži, otče a děde, buď šťasten mezi těmi, kterých štěstí visí na tobě — — —

A zase ten záchvěv melancholie — — —

Což to přátelské srdce za Oceánem, které tvému šlechetnému srdci tak rozumělo, musilo dotlouci právě před tvou šedesátkou?

JOS. D. KONRÁD.

FRANTIŠKU HERITESOVI

k 60. narozeninám.

Že v skráň i Tebe políbilo stáří?
Ne, nevěřím, vždyť hledím v Tvoje oči,
co chvíli jiskra z hlubin jejich skočí,
vzlet mladistvý a nadšení z nich září.

Ty v životě čteš jako ve herbáři:
ten květ svůj kalich k výšin slunce točí,
ten zvonkem zpívá, ten se v stíny bočí,
ten záštím sočí, jedem onen maří.

A pro všecky máš stejný úsměv lásky:
jen jeden přírody čteš zákon všude,
ať zkvete v blín, ať v poli zlaté klásky.

Bouř v sobě vyrovnal's, jež mořem hnde,
klid starých světnic s vůní levandulí,
kraj Chelčického se v tvé duši tulí.

JAROMÍR BORECKÝ.

FR. HERITESOVI

ke dni 27. února 1911.

Kdys jako Keats jsi připravoval léky,
však záhy zřel jsi, že to není dost,
a počal's léčit smíchem společnost
z tuposti líné, v které tkvěla věky,
z nízkosti duší... Abdéry své reky
ukázal's malé, zloby jedu prost,
chtěl's jen, by národ střásal prach a rost,
a ve svém srdci zůstal's básník měkký.

A léta šla... A jen tvé srdce ví to,
co vzala ti a co ti bylo líto,
když veselé jsi rozchvěl rolničky...
Buď zdráv! a ne-li slávu, vděčnost lidu,
měj na rtech úsměv, v srdci teplo klidu
a krásný podzim »paní babičky«!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

REDAKČNÍ KRUH »MÁJE« FRANTIŠKU HERITESOVI. Je od prvních začátků v našem kruhu, je naším seniorem, je naším milým přítelem i rádcem. Nechceme v tuto chvíli nic jiného říci, než ho před kulturním světem ubezpečiti svou láskou, svým věrným přátelstvím. Když před desíti lety jsme se ucházeli o jeho věhlasné jméno na štít Máje, o jeho spolupracovnictví pro mladý podnik, vedla nás k němu úcta k jeho literární práci, úcta k jeho objektivnosti, jež vítězně obstála v nejpalčivějších zkouškách, úcta k jeho přímému charakteru, ke které se u většiny pojila ještě páska bratrského přátelství.

Leta přeletěla nad naši hlavou, všichni jsme sestárli, všichni spěcháme za Heritesem k hranici vě-

ku, jenž používán bývá za vhodnou chvíli, aby se proneslo několik upřímných, ze srdce linoucích slov. Za tu dobu, za dlouhou řadu let pouto se ještě utužilo, pronikli, seznali jsme se blíž, a když nastaly okamžiky, kdy bývá lidem smutno a teskno — a kdo na světě je ušetřen takového náhlého a neočekávaného zatmění? — hledali jsme duše, hledali jsme srdce, jež jediné dovede zahřáti. A kdyby bylo jenom jedno — — kdyby jenom jedna hvězdička na zakaboněném nebi svitila — už je chodci hlubokou nocí veseleji, už je mu to znamením a zárukou, že po první hvězdičce přijde druhá, že za chvilku zazáří celá mléčná dráha, plnička jásavých, jiskřivých světýlek. —

Tomu zlatému, dobrému srdci Heritesovu děkujeme za mnohou, krásnou chvíli v těch desíti letech, jež jsme v našem kroužku prožili. Ono proniká celou jeho bytost, ono bije v celé jeho bohaté a záslužné literární tvorbě — ono dalo celé jeho osobitosti zvláštní, milý ráz. Všechno na světě stárne, ale srdce lidské se obrozuje, ono je tím čarodějným pramenem, onou živou vodou, jež strom života sílí a obrozuje, ono je tím ohněm, jež nehasne ani tehdy, když nejkrutější mrazy uhodí! Žije, bije v člověku, jako předzvěst, jako tajemství jara v přírodě — vrátí se, přijde, přijíti musí v pravý čas, v pravou chvíli, poněvadž v bytosti je a bytost ozařuje a otepluje do posledního vydechnutí.

A srdce je a zůstane posledním útočištěm. Všechna sláva polní tráva — všeho dosáhneš, nadání a píle zázraky vytvoří, ale srdce tomu, kdo ho nemá, nezasadíš. Žádná alchymie světa tohoto dívu nedokáže, a proto také nikdo nikoho neoklame. Chceš-li býti celým člověkem, srdce musíš míti na pravém místě.

Herites nejlíp ví, jak marná je taková snaha. Té alchymii byl a je dost blízko. Sám dokonce do svého herbáře »modrou růži« vylisoval. Ale jemu bylo souzeno, jemu daly sudičky do kolébky zlaté srdce. Šedesát roků zvoní o kovadlinu jeho života.

A toho neúmorného mistra kováře, ten zlatý perlík jeho srdce, perpetuum mobile celé jeho bytosti, slyšíme a vidíme v plné, jaré svěžesti. Zlaté jiskry létají, je jich celý chomáč, a mají tu vzácnou vlastnost, že hřejí do velké dálky, daleko široko svítí —

Oheň zlato čistí, věk zlatu krásu nevezme!

Redakční kruh Máje.

JUBILEUM ČESKÉHO NAKLADATELE. Čís. rada Jan Otto slaví těchto dnů počátky svého závodu, založeného před čtyřiceti léty. Z tiskárny, kterou r. 1871 od svého tchána, Jaroslava Pospíšila, převzal, vytvořil nakladatelský podnik velikého slohu. Jen zasvěcený může odhadnouti a změřiti množství a rozsah práce, již bylo třeba vykonati, aby závod rozrostl do dnešních rozměru, aby si udržel dobytou posici. A netoliko práce, i odvahy, ducha a obětavosti. Český svět knihkupecký nelze si představiti bez nakladatelství Ottova, jako si nelze představiti českou literaturu bez Vrchlického, Jiráska, Sládka, Heyduka, Karoliny Světlé, Arbesa a Heritesa, vesměs autoru, jichž spisy v souborech Otto vydal a vydává.

Připočteme-li k tomu sbírky, Lacinou knihovnu národní, Salonní bibliotéku, Ruskou a Anglickou knihovnu, Knihovnu Zlaté Prahy a Lumíra, Světovou knihovnu, vzpomeneme-li velkolepé Ottovy encyklopedie a jeho velkých Slovníku, Sterzingrova německého, Herzrova francouzského a Škorpilova ruského, s menšími slovníčky kapesními i jiných jazyku, zejména slovanských, velkých obrazových děl, Čech, Národního divadla, Národopisné výstavy, dále Zeměpisného atlasu, Brehmova života zvířat, Sládkova překladu dramat Shakespearových, dlouhé řady spisu ze všech skoro oborů vědeckých i značného počtu podniku časopiseckých, shledáváme, že nakladatelství Ottovo representuje kvalitativně i kvantitativně imposantní díl české literatury. Pravím též kvalitativně, neboť Otto nikdy nespekuloval pouze obchodnicky, jeho sklad snad bez výjimky do literatury patří a to na místa čestná i nejčestnější. Už v těchto několika hrubých rysech jeví se cena životní práce Ottovy pro českou kulturu. Absolutní hodnota této práce je veliká, relativní ještě větší, uvážíme-li, co vše musil Otto riskovati, chtěl-li dáti české literatuře díla významu Naučného slovníku. A to není jediný velký jeho podnik, jehož finanční úspěch nebyl nikterak jistý. Už tato nebezpečí, nemluvě o správě rozvětveného závodu, vyžadují muže nadprůměrné vytrvalosti, železné vůle a znamenitého bystrozraku. Ale vlastní obrovská činnost přece nezaměstnala Ottovu energii docela. Působil v Sokole, Umělecké Besedě, v Merkuru, ve Sboru pro vystavění Národního divadla, ve sboru obec. starších, a všude byl silou více než platnou. Jeho iniciativou založena a dlouholetou součinností spravována Českosl. obchodní akademie, vynikající bylo jeho účastenství ve výkonných výborech obou velkých pražských výstav, za jeho předsednictví rozvíjí se Živnostenská banka v prvou, opravdu velkou českou a bohdá i Slovanskou banku. A tak nám před očima vyrůstá osobnost Ottova v živý příklad, v českého Brockhause, o to významnějšího, oč jsou poměry naše menší a tísnivější. Česká veřejnost vzpomíná jubilea Ottova s pocity vděku a uznání. —il.

HABADA A JORDÁN je název nové veselohry původní od Václava Štecha, která byla 17. února provedena městským divadlem Král. Vinohradů, za režie autorovy, a pokládána býti musí za platné rozmnožení chudé nynější původní produkce veseloherní. Autor nazval svoje dílo »školská komedie« a již ta okolnost při známých ode dávna literárních kvalitách spisovatele (žahavé, účinné satiře, vtipných nápadech a přirozeně se zauzlující a rozuzlující komposici), zvláště povolaného řešiti problemy sociální z kruhů učitelských v Praze a na venkově, které dobře zná z dřívějšího povolání své-

CÍS. RADA JAN OTTO.

ho, činila oprávněně zvědavými jak diváky, tak kritiky na novou hru Štechovu.

Každý stav má své chlapíky a ubožáky, své charaktery a padouchy; špatné charaktery, jevící se v soužití stavovském i vystupování na veřejnost, jsou tím častější, čím těžší životní zápas má ten který stav, zvláště v lůně národa obecně nebohatého. Z toho hlediska má nová hra nejen ponhou cenu zábavné dramatické práce, která upoutá na večer celý veselými dojmy diváka, životní lopotou uondaného, ale i cenu účinně, jelikož dramaticky, podané výchovné pravdy, která dovede »ridendo dicere verum« a vratké povahy, držíc jim zrcadlo velmi z blízka, naučí, aby lépe poznávali sama sebe a uvědomiti si svoje v očích cizího svědka povážlivé vlastnosti. Myslíme proto, že už fotografii učitele-padoucha m:hl autor dosáhnouti značného umravnění těch, kdož nebudou hledati v kuse snižování stavu, proti veřejné kritice bez toho až příliš choulostivého, nýbrž morální, výchovné úsilí, zvláště když světlo a stín (dobré a zlé) je dosti stejnoměrně rozděleno, a když — zcela dle požadavku realismu — ani ti dobří nejsou bez malých chyb a klopýtnutí, ani ti zlí nejsou vždy zcela zavržení hodni. Do živého děje dovedl vetkati autor několik velmi štiplavých vět, které učitelstvo hrdějšího sebevědomí sice poškádlí, ale nejsou bez pravdivého jádra. Mezi dobrými a zlými je plno drobných životních postaviček učitelských, které každý, kdo ve školách více se pohyboval, zná ze skutečnosti. Starý řídicí, jenž »po rozumu nařízení« při všech možných příležitostech opakuje starou svoji přednášku o dějinách papíru, mladý učitel, jemuž nad roli školskou jsou fialové punčošky nějaké ekvilibristky ve Variété, přihloupl kantor, jenž neopatrně prozradí, jak se uchází o místo po zesnulém řediteli, dříve, nežli mrtvola jeho vychladla, kolega, který má plnou hlavu velocipedistických triumfů, mlčelivý katecheta, jenž se isoluje u vědomí povýšenosti svého stavu, učitelka, která myslí více na vdavky, než na paedagogické úspěchy, jiná, otevřhuba nekritická, ale ne zlá, další síla mladá výpomocná, stále plná úzkosti, aby nepřišla o místo, a mezi nimi, vlastně lépe: před nimi (jsouť to hlavní titulní postavy) vynikající učitel, jenž přišel z venkova, a je proto kollegy nenáviděn, třebas je dobrý kollega, schopný dokonce pro ně obětovati svůj prospěch, a jeho pendant: podlý, záletný, úskočný, jenž ve svém šplhačství diktuje proti spravedlivému inspektorovi nepodepsané invektivy do novin, jež mu ochotně píše, aby se písmem neprozradil, mladší kollega, jinak znamenitý paedagog, reformator a odborný spisovatel a j. V tom právě, v přiléhavé a znalecké v celku charakterisaci osob, je znamenitá přednost hry. V Jordánovi, jenž stal se zástupcem ředitele, zbičovány nízké povahy v učitelstvu, které, pokud jsou podřízeny, bojují zjevně i uskočně proti představeným a mezi kollegy považovány jsou za »apoštoly«, jakmile však staly se představenými, není horších psů nad ně. V té odvaze — vedle podivuhodně výstižné karakteristiky osob — v té smělosti, říci stavu, výborně organisovanému a bezohledně svou čest stavovskou na veřejnosti hájícímu, pravdu, vidíme druhou přednost kusu, jejíž fabule není, jak ani jinak býti nemůže, prosta jistých dramatických reminiscencí, není však nepodařena nebo nemožna.

Příběh je tento: Učitel (Habada), jenž dlouho působil na venku, má mnoho dětí a nemocnou ženu, zalíbí se pro své dobré vlastnosti inspektoru, jenž ho chce dosaditi za zástupce ředitele, který právě bez viny upadl ve vyšetřování pro pád peněžního ústavu, do jehož výboru jej učitelstvo vyslalo. Na místo to si brousí zuby jeho kollega Jordán, jenž útoky na inspektora nadhání vodu na svůj mlýn. Inspektor chtěje se blíže přesvědčiti o vhodném zástupci, navštíví ústav a tu vyžádá si výkresy od Jordána, který, nemaje je v pořádku, vypůjčí si od Habady práce jeho žáku. Týž mu je zapůjčí, smilovav se nad jeho těžkou situací, v zápětí však má se sám vykázati pracemi svého žactva a musí si

pomoci z nouze nepořádnými, ani neopravenými výkresy Jordánovými. Inspektor ustanoví proto zástupcem ředitele, jenž obdržel dovolenou, Jordána, který nyní vyvine se na pravého despotu vůči svým dřívějším kollegům, zvláště vůči Boháčkovi, jenž mu podskočné dopisy do novin psával. Tento totiž, byv učitelkou Honyšovou odhalen mezi čtyřma očima, uvědomí si nedůstojný svůj úkol, lituje ho a stává se, při svých vlohách a schopnostech, sebevědomým a čestným učitelem. S učitelkou se sblížili a právě, když si vyznají lásku, vrazí na ně ve sborovně Jordán s inspektorem, jemuž namluví, že trhavé lokálky psával o něm Boháček.

Ve III. aktu dojde k vyšetřování, při němž Boháček Honyšovou za svoji nevěstu prohlásí, tato pak inspektoru nejen o nemravných dotěrnostech Jordánových poví, nýbrž vyzradí i, jak tenkrát podvodně vykázal se inspektorovi cizí prací učitelskou, a mimo to sám do novin proti němu psal, čehož dukazy přesvědčivé podává.

Herci sehráli kus páně ředitelův se zřejmou chutí a láskou, k čemuž vděčné a snadné úlohy poskytovaly vítanou příležitost. V popředí ensemblu stál tentokráte zase v prostředcích ockonomický a každým coulem ušlechtilý p. Zakopal (Habada), proti němuž nanesl na svého nízkého Jordána p. Hlavatý v důkladné dávce barvy intrikánské. Vedle nich výbornou figurku vytvořil i s její »vysokou češtinou«, která záleží v zaměňování pádu, pan Charvát, jako úřední školní dozorce Andres. Také p. Havlův řídící učitel byl životný, jako všecky postavy tohoto nevtíravého, myslícího herce. Inspektor pana Dobrovolného byl trochu příliš byrokratický a odměřený, zvláště na inspektora z řad učitelských — nepravím, že takový nemuže se vyskytnouti — zpravidla bývají však školdozorci v obcování kollegiálnějšími. Z učitelek byla dobře odpozorovanou figurka pí. Ptákové (sl. Dlouhá), sl. Machové výpomocná učitelka Hartmannová byla však příliš úzkostliva — slečně vadí i nezměnitelný, málo tvořivý timbre hlasový. P. Švarc v úložce Tuzara, školníka, přeháněl, kyprá jeho polovička, sehrána silou operetní (paní Guthovou), byla za to vskutku lákavou, stejně jako služka Františka, rovněž z opery vypůjčenou silou provedená (sl. Hatláková). Ostatní herci až na důstojně provedeného katechetu Walteru (p. Faltys) nebudili zvláštní pozornosti.

Po prvním jednání dobře aranžovaného a inscenovaného kusu odměněn autor množstvím květinových daru a věnců, a byl bouřlivě obecenstvem vyvoláván. Dr. P.

TAJEMNŮSTKÁŘSTVÍ S PREMIÉROU. Nebylo daleko do premiéry Štechovy školské komedie »Habada a Jordán«. Byli jsme ovšem zvědavi, jakého rázu poslední dramatická práce Štechova je, a dolehali jsme na něho, aby nám pověděl obsah, aby nám prozradil, jaké poslání komedie má a co je hlavním jejím trumfem. Na všechny otázky, na v[illegible] a dotírání odpovídal autor tajuplným úsměvem. To nás, jak pochopitelno, tím více dráždilo. Kdo je povolanější, dovědčti se něco před premiérou, než my, staří a věrní Štechovi přátelé? To je nějakých orací, to je nějakého tajemnůstkářství s kusem, jenž dva tři dny před premiérou vyjde tiskem — dostaneme knížku tak jako tak na stůl, a bude po tajemstvi.

»Jste na omylu, kamarádi,« rozesmál se Štech, kterého ovšem náš živý zájem a naše nedočkavost jak náleží bavila — »tentokráte nedostanete nic, z toho prajednoduchého důvodu, poněvadž komedie před premiérou tiskem nevyjde. Marně se namáháte, marně na mne útočíte — nic nepovím, nic neprozradím. Jenom herci budou do věci zasvěceni — a ti nic nepovědi. Vědí, že mi tentokráte na tom nesmírně mnoho záleží, a mám k nim tolik důvěry, že mne nezradí. Za to se mohu zaručiti — za každého — za herce i za herečky.«

»Povídali, že mu hráli,« namítali jsme — »teď si kus zavíráš na sedmeru pečeť, a o generální zkoušce bude v hledišti možná víc lidí, než o premiéře.« řali jsme autora, abychom ho vylákali z reservy. Štech na to neodpověděl. Nikdo jsme si toho nepovšimli. Je to jenom důkazem, že Štecha přece jenom špatně známe. Kde bychom se byli nadáli, že na nás tak vyzraje, že je jako úhoř, jenž ti uklouzne ještě ve chvíli, kdy si myslíš, že už ho máš v hrsti.

Premiéra byla konečně ohlášena v buletinech, a stanoven její den. Vytýkali jsme autorovi, že volil pro svůj kus den nejhorší. Byl v Praze Bahr, jenž měl v Rudolfinu přednášku, v Národním divadle měli toho dne znamenitého hosta . . . »Štechu, dej pozor, aby to s tvou premiérou špatně nedopadlo,« — varovali jsme ho. »Ještě je času dost — posuň premiéru na sobotu.« — »Všechno vím — všechno jsem uvážil,« odpověděl autor — »je to sice na Prahu mnoho, vím o tom, ale změny neudělám. Ostatně — kdo ví — Praha je dnes půlmilionovým městem — a premiéra není každého dne.«

Po Praze, v kavárnách především, začaly kolovati divné, záhadné zvěsti. Aby prý Štech s tou svou komedií nenarazil, aby se mu nepřihodil osudný malheur! Býval učitelem, býval ředitelem školy, a vzal prý si učitelstvo na mušku. Dějí prý se tam bohopusté věci! Nezachází prý se tam se stavem, jenž má v naší národní organisaci a v našem kulturním poslání velké slovo, nikterak v rukavičkách. Vystupují prý tam lidé, kteří patří na Pankrác. První scéna je prý dokonce tak delikátní, že to přesahuje všechny meze. Není vyloučeno, že vyvolá důrazný protest, jenž by mohl snadno premiéru vyhoditi do povětří. Toho prý si učitelé od Štecha nezasluhovali, aby je nyní, kdy se posadil do křesla divadelního ředitele, stavěl tak brutálně na pranýř!

Strčili jsme zase hlavy dohromady. Proto tedy nechce nic prozradit! Bojí se, abychom mu nepromluvili do duše, abychom mu nevzali odvahu. Dostali

jsme zkrátka o kamaráda strach. Takový nezdar by ho mohl udělati o hlavu kratším. Nic naplat — tady se musí zjednati jasno! Zkoušky už musí býti v plném proudu — jeden z nás musí do divadla, musí stůj co stůj kus poznat, slyšet, a podle toho budeme jednati. Není k tomu zapotřebí mnoho duvtipu, uhodnouti, na koho padl los, převzíti tuto missi. Před devátou hodinou šel jsem k divadlu. Jako náhodou potkám Štecha, začnu o kuse, a čekám, že mne pozve na zkoušku. Nic — ani muk. Rozloučili jsme se. Štech pospíchal do divadla, já do města. Za chvíli se obrátím a projdu sebevědomým krokem kolem vrátného. Viděl jsem sice na něm, že chce něco říci — ale věděl jsem také, že není myslitelno, aby mi byl vstup do divadla zamezen. Nejednalo se o nic jiného než dostati se do hlediště tak, aby o tom Štech nevěděl. Posadím se do tmavého kouta. Zkouška právě začala. Štech sedí u malého, improvisovaného stolku za kapelnickým pultem, osvětleného přenosnou elektrickou lampou. Na stole leží kniha, o kterou jsme nadarmo usilovali.

Hned po prvním výstupu se mi ulehčilo. S tou hruzostrašnou pikantností nebylo to tak nejhorší. Herec hrál temperamentněji, než bylo zapotřebí. Štech ihned postřehl, že herec to béře trochu tuze do opravdy a taktně upozorňuje, že se doporučuje náležité zmírnění gesta. Bylo mi zkrátka v tu chvíli, jakobych viděl před sebou ředitele školy a ne ředitele divadla. Slečna Baldova přišla v moderní, přiléhavé sukni. »Slečno,« volá ředitel — »výborně vám to sice sluší, ale prosím, abyste si na premiéru vzala šat volnější — v tomhle byste nemohla udělati pořádného kroku.« Zkouška vubec dost vázla, ačkoliv všichni herci uměli role jako otčenáš. Štech ustavičně opravuje, scény se musí znovu a znovu opakovat. Herci vyhovují s ochotou, korektury bez reptání uznávají, vracejí se za scénu, vycházejí a tak dlouho opakují, dokud není ředitel spokojen. Důležitým momentem v komedii je školníkovo zvonění, jímž má býti dáno umluvené znamení, že inspektor je v budově. Celý sbor sedí za stolem, všichni poslouchají výklady ředitelovy — v tom školník zvoní a přidá tři údery. Všichni sebou trhnou — Inspektor . . .inspektor! »Špatně,« volá autor z hlediště — »docela špatně to bylo! Umluvené znamení musí především postřehnouti publikum. Kdo pak to zvonil? — Na jeviště vyjde člověk, jenž je pověřen tímto zákulisním úkolem. — »Byl jste patnáct roků školníkem« — volá na něho autor — »ukažte, že umíte pořádně zazvonit.« — Scéna se opakuje, za scénou se zvoní. — »Špatně — zase to bylo špatně,« volá autor a vyběhne po můstku nahoru. »Prosím, dámy a pánové, ještě jednou — teď zazvonim sám.«

Jen co je pravda — teď to bylo výborně! Štech vstoupí dveřmi na jeviště, usměje se na pány učitele a učitelky a prohodí: »Doufám, že jsem měl jako školník plný úspěch.« Dnes, kdy premiéra prošla už ohněm veřejné kontroly, možno leccos prozraditi. Velkou a krásnou roli má pan Zakopal. Jeho Habada je výkon jako ulitý. Štech si snad není ani toho vědom, co vložil do Habady ze své vlastní životní kroniky, ze svých snah a ze svých zápasů. Jako dnes by to bylo, tak jasně se na to pamatuji, s jakým zápalem, s jakou touhou hovořival o svých pokusech, dostati se do Prahy. A jako by to dnes bylo, tak živě slyšim Ignáta Herrmanna, když ve Slaném, kam jsme si zajeli na táčky ke Štechovům, tajuplně řekl: »Taky se toho dočkáš.« Proto věřím Habadovi na slovo, že zemi by byl políbil, když z vlaku na pražském nádraží vystoupil. Jsou to slova Štechova, jež pronesl, když konečně do Prahy se dostal a poprvé mezi nás přišel.

Pan Zakopal už na zkoušce ukázal, že provede znamenitý kousek. Ale autorovi se přece zdálo, že pan Zakopal markiruje právě ve scéně, jež je kulminačním bodem druhého jednání.

»Pane Zakopale,« volá na něho s jeviště — »vím, co mi odpovíte — ale rád bych to slyšel s plnou vervou, s celým temperamentem vaší herecké zdatnosti. Tady je credo komedie — zde tlumočíte autorovu tendenci, a bylo by mi milé, kdybyste mi toto místo ještě prohloubil.« Pan Zakopal se pousmál, zavolal si na napovědu o heslo a opakoval celou věc. Tentokráte nemarkiroval — mluvil s takovým zaníceném, že bych mu byl málem zatleskal. Pohnul jsem sebou v zákoutí lože tak neobezřele, že židle zarachotila. Štech napjatě poslouchal, řekl »děkuji« — a zavolal inspicienta na jeviště. »Nařídil jsem, že nesmí nikdo do hlediště. Zdá se mi, že tam někdo přece jenom je. Prosím, abyste se přesvědčil, nejsou-li tu nepovolaní posluchači.« V lóži jsem byl sice objeven — ale ukazováček na ústech chytrému revisorovi dopověděl, oč běží. Štech byl ovšem svatosvatě přesvědčen, že v hledišti není živé duše.

Autor vyzrál i na svoje publikum o generálních zkouškách. Všichni, kdo se o premiéru zajímali, byli toho mínění, že bude hlavní zkouška den před premiérou. Byla, pravda — ale o čtyřiadvacet hodin dříve. Přišlo dost a dost zvědavců — ale jen proto, aby slyšeli, jak byli — napáleni!

Ve čtvrtek večer, tedy před premiérou, měli jsme schůzku v kavárně. Měl jsem dost času, abych kamarády do věci zasvětil, poněvadž Štech přichází vždy až po divadle. Není nejmenší pochyby, ubezpečoval jsem, že Štech bude míti jednu z nejkrásnějších svých premiér. Vysvětlil jsem ovšem, jak asi povstaly povídačky o útocích na stav učitelský, že někdo něco slyšel zvonit, a že z kusých úryvků povstaly naprosto nesprávné a neodůvodněné dedukce.

Štech přišel a potouchle se usmíval. »To jsem na vás vyzrál,« bylo v jeho smíchu, když nám ruku podával. Nečekal dlouho na svou porážku. »Gratulujeme,« zvolá přítel, usmívaje se ještě potouchleji — »Tvoje třetí zvonění je přece jenom nejlepší.« Jak to? diví se Štech, jenž ještě nechápal, co narážka znamená. Přál bych vám viděti jeho úžas, když jsme mu za bouřlivého smíchu vypravovali, jak jsme tentokráte na něho vyzráli my!

Dr. R. J. Kronbauer.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z KNIHY „PEČETĚ“ AUG. EUG. MUŽÍKA.

RUKA S HVĚZD.

Když — dítě ještě — pohlížel jsem v noci
v to nebe hvězdné, zdálo se mi, bílá
že velká ruka z nich se vychýlila
a po mně sáhala svou divnou moci.

Já hleděl k výši, viděl moře hvězd,
je chápal jsem, jich cítil jemnou dlaň
jak matčinu mou ovíjeti skráň...
To dávno již — a všecko mrtvo jest.

Ty hvězdy potemněly — kalný zrak
jich nevidí... a ve svou slast a muku
tu darmo hledá onu hvězdnou ruku.

Jak slepý Tobiáš jsem, v bezdnou slůj
jsa veden životem... Ó, zjev se, tak
mně protři zrak, bych viděl konec svůj!

POHŘEB.

Umřela mladá, mužem nedotknuta...
Hrob jako hráč svůj poklad celý shrábnul.
Lesk vlasů zlatý stále mdlel a slábnul,
jak sněti květ, jež od pně odříznuta.

Ty němé rety jakoby se ptaly,
proč přišla sem a co zde v světě chtěla,
jak perla byla, kterou uzavřela
lastura navždy — v moře zpět ji dali.

V to moře věčnosti. Ó, val se, moře,
jest vlnou hrob, jenž všecko v sobě stlumí.
Ta mušle venku často tesknĕ šumí,

Však v moři stichne všecko její hoře.
Či na dně dále spřádá smutné dumy,
že dole nikdy nevzejde jí zoře?...

LUNĚ.

Ty lampo mrtvých, která v šeré dáli
své liješ světlo do fantomů říše,
jak duchové by drželi tě s výše
a zemi tebe přiblížit se báli!

Jsou bytosti, jichž rány nejvíc páli
pod svitem tvým, hloub tají se v své skrýše,
neb zdá se jim, že jejich mrtví tiše
teď vstávají... tak srdce jich se šálí.

A mrtvý obchází a lká, když vidí,
že nikdo nebdí ze drahých mu lidí,
a před druhem se za svou bolest stydí.

V tvé luno, světlo, jako v rubáš bílý
se stají potom, neslyšně tam kvílí,
se stají potom lásce k živým tak se mýlí!...

DOBRÝ PASTÝŘ.

Až unaveni poutí, obtíženi
všech hříchů množstvím stanem v konec žití,
jak na břehu, kde vidíš v dál se tmíti
jen moře, slyšíš jeho temné vření...

Když ani jedné jiskry nikde není,
ni hvězdy zdání s výše nezasvítí,
a marný cíl, se před bohem kde skrýti,
a pozdě ždáti jeho odpuštění...

Již vlna u nás obrovská kol víří...
tu v duši, jež se do hlubin už hřiží,
vzpomínka vzejde dobrém o pastýři,

Jak ztracené své ovce hledá s hořem,
a náhle uzříme tím černým mořem
zjev světlý Pastýře jak k nám se blíží.

PODZIMNÍ DEŠTĚ.

Vše počasí jsou krásná, vše živým náležejí —
to jaro plné květin, ten léta žár a jas,
jen chladná smutná jeseň se svojí beznadějí
— to období je mrtvých, to jejich teskna čas.

Jak rozplynulé moře ten chladný déšť tam teče
až srdce rozplývá se v něm strašnou úzkostí,
a čas tak pomalu se, tak nekonečně vleče
jak dávno zastavil by se orloj věčnosti.

Co chcete smutné stíny, co kroužíte tak kolem,
ve víru suchých listů co chcete se svým bolem,
proč mísíte svůj nářek v kvil větru zoufalý?

A kapka za kapkou tak smutně monotonní
tam bije v okno moje a hluše tak se roní,
jak z očí mrtvých věčně by slzy padaly.

ZÁPAS.

Scéna zimního dne z Podčerchovi. Napsal JOS. CÍSLER.

Sinavé šero lednového, jiskrným mrazem prolnutého jitra leželo nad Černovrším — úvalem, jejž tvoří stráň hřebenu táhnoucího se od Výhledu k pásmu čerchovskému. Od večera do půlnoci — za jihnutí téměř — sypal se s oblak sníh, jako by do rána měl býti srovnán povrch zemský v jednu rovinu, potom však se úpad přehnal a jen těžké mraky sněhové vlačely se po horách, až i ty odtrhly se od vrcholu horských a hvězdy zaleskly se na zčištěné obloze. Mráz dýchnuv do lesů, zastavil tání. A před úsvitem mrzlo již až praštělo.

Zvolna uniká šero do lesních hlubin a s přibývajícím dnem počíná se v rámci vysokého lesa rýsovati paseka na stráni k jihu hledící a sbíhající v ostrém sklonu, jenž teprve v dolní části přechází v malou rovinku.

Vysoký les pod mocným krytem sněhovým mlčí jako zaklet ve věčné ticho a paseka sama svým nerovným povrchem zdá se zasypaným pohřebištěm lesních velikánů, jež tu ještě minulého léta šuměly za větru a snivě dumaly za ticha — ale nyní pokáceny dřímají mrtvy pod sněhovým příkrovem. Ba i ten potůček, tekoucí s předělu vodního podle okraje paseky, jenž za letních dnů zvonivě přeskakoval s kamene na kámen, oněměl pod spoustou sněhovou a není po něm ani potuchy. A nad celým prostranstvím, nad nímž viděti jen kus čistě modré, bezhvězdné již oblohy a vrcholy obou Čerchovů, vycházejícím sluncem jemně zarůžovělé a vzdálené takřka na dosah ruky, vznáší se modravý, křišťálově čistý přísvit, takže podivnou, pohádkově krásnou, zakletou říší, utlumivší v sobě veškeren život, zdá se býti tento horský kout — — —

A toto ticho, v něž zavalen byl celý úval, odvážil se rušiti člověk, jda za svým tuhým živobytím.

Po vetřelci nebylo ještě ani sledu — a přece již hladová liška jeho blízkostí v hrobě po lupu zaplašená, objevila se na strmém okraji paseky, přesmykla se na příč po ní svým rezavým kožíškem a krátce zaštěkavši, zmizela v protější čerchovské stráni.

Teprve po chvíli, z prvu neurčitě, později stále jasněji doléhaly zvuky rolniček: blížil se člověk-povozník, jenž se synkem a svými koníky, táhnoucími těžké dvojité sáně, přijížděl pro klády, jež už před vánoci si byl svezl na rovinku paseky a jichž hromádka — tak asi na jeden náklad — kupila se zasněžena na místě tom.

Nerad vyjížděl dnes do hvozdu, ne že by se bál pohádkové změny lesa, kde za každým kmenem zdál se býti ukryt potměšilý gnóm — těch báchorek vůbec nepřipouštěl tvrdý jeho život rok za rokem na výdělek z lesa odkázaný; ale cesty byly neschůdné, jak toho letošní zima byla příčinou: sníh — mráz — obleva a zase nová vánice — tak to šlo již několikrát od počátku zimy. A k tomu stále den jako prst — nic se nenaloží — jaký to výdělek! Od vánoc už, aby koně nezaháleli, odvážel tu trošku prken z Dolejší pily, jak od řezu odpadla, na nádraží. Ale nyní nemá již pilař do čeho říznout. A zastavit pilu — zamrzne. A co otesávání ledu zase bude státi, než se chod její uvolní! Také nadlesní hartusí, že dříví z Černovrší má být již na nádraží — i pokutou hrozí! A pak v klenečské záložně třeba platit úroky. Za oves také stojí dluh. A dětí plná světnice. To vše bylo důvodem k dnešní jízdě.

Zvolna bliží se potah po lesní cestě, vystupující mírně po stráni, kde zvraty a výmoly byly vespod utuhlým sněhem poněkud vyrovnány, přece však dosti neschůdné, že koníci jen pracně krok za krokem vlekou za sebou těžké sáně. Po chvíli na cestě, nad níž převislé větve ohýbají se pod tíží chomáčů sněhových, objevuje se dvojice jich: sedlový — kostnatý popelák a náruční — oblý plaváček. Již vidět, jak z chřípí jich každým výdechem vyráží bělavý obláček páry, již slyšeti oddychování jich, slyšeti i šlommavé zapadání kopyt do sněhu a vrzavé šelesty podjíždí saní, olepených a až do nejjemnějších skulin mezi pery poprášených sněhem, zaneseným tam při projezdu vysokými závějemi.

Podle potahu kráčí povozník — zavalitý muž prostředních let, s tváří obrostlou až k očím hustým plnovousem, mrazem ojíněným a našlapuje spěšně, aby se zahřál, vysokými botami v sypký sníh. A v zadu po projeté cestě jde synek jeho — z pola hoch, z pola jinoch — zahřívaje si v tu chvíli křižmo na prsou složené ruce v podpažích.

Po chvíli stanuli na rovince mýtiny.

Povozník postoupil několik kroků v před, krátce obhlédl místo vhodné k obratu a vzav koně za uzdu, obloukem zajel ke hromadě klad. A co zatím jal se chystati sáně k nákladu, synek přikryl koně pokrývkami a rozvázal před nimi otýpku sena.

Počali nakládati.

K saním přiloženy návalníky a po nich dřva jedno po druhém, jak k sobě přimrzlá jedním zapáčením sochorem se s kupy odlupovala, dala se lehce vyšinovati na sáně, takže hnedle ležela jich spodní vrstva na oplínech. A vrstev těch přibývalo, až za hodinu spjat náklad řetězy a sevřen nehybně ouviny, přichystán byl k odjezdu.

Koně zatím schrupali seno. Sedlový ještě chlemtavě posbíraval po sněhu roztroušená stébla, co zatím plaváček skončiv posnídávku, netrpělivě poskočil, trhl a pak pravou přední nohou jal se ve sněhu pohrabávati: jedna — dvě — tři —

»Ouha — komediante!« okřikl jej pán. A plaváček se ztišil.

Název, jakým povozník koníka pojmenoval, nebyl náhodilý: plaváček skutečně koupen byl před dvěma lety od komedianta, osudem těžce stihaného, jemuž býval nápomocným při jeho uměleckých produkcích před venkovským obecenstvem, kdy vypočítával, kolik některá z přítomných dívek má milenců a řešil podobné početní kratochvilné záhady, hrabe stereotypně nohou: jedna — dvě tři. — Toho uměleckého kousku plaváček nezapomněl. O to starały se také děti povozníkovy, hrajíce si ve chvílích prázdně s koníkem jako s hravým psíkem. Těm plaváček za kousek cukru a trochu pochvaly, jak na to již kdysi u principála uvykl, do libosti hrabával: jedna — dvě — tři —

Ale plaváček i jinak nebyl koník ledajaký. Silou, pravda, se soudruhem měřiti se nemohl; ale kde šlo o dukaz hbitosti a obratnosti, čili »fortelnosti«, jak říkával povozník, nad něj nebylo. Na příklad: zadrhl někde povoz a bylo třeba přitáhnout. Sedlový zabral, zabral po druhé, ale nešlo-li to, víc nevzal po dobrém ani po zlém, byť tlačili lidé povoz, že by jej »za ocas utáhl«. Ne, v té věci nepovolil. V takových případech bylo lépe jej vypřáhnouti. Za to plaváček poslouchal tu na slovo: na povel zabral jako šroub, až se v kříži prohnul, a ejhle! nebylo to tak zlé — povoz tlačený lidmi šel za ním sám a on sklízel lacinou pochvalu. Však to nebylo ještě hlavním. Nejlépe prokázal svou obratnost při stahování dřev v mýtinách na podčerchovských stráních a v tom uznán obecně za opravdovou kapacitu. Vždyť i dnes, jakoby uhodl myšlenky svého pána, měl ukázat, seč jest.

Povozník opravdu rozhodl se, že stáhnou se stráně na fůru dlouhého stavebního dříví — zítra aspoň snadno dostanou se s ním před večerem na nádraží.

Otec i syn pojídali kus chleba na posílněnou k další práci.

Zatím slunce, značně povystoupivši, zapadlo již svým přirozeným svitem z prvu do nejzápadnější části paseky a odtud postupně k východu šířil se jím ozářený pruh, takže posléze celé její prostranství — až na proužek u východní strany pod korunami okrajních stromů vysokého lesa, v modravém zášeří stopený — polito bylo světlem slunečním, v němž bělavá pokrývka sněhová přímo až oslňovala. Zdálo se i, že paprsky sluneční poněkud oteplují; ale byl to jen klamný pocit. Mrzlo stále a ve stínu i třeskutě.

Ticho nehybné vládlo dosud kolem kol. Jen příšerný nějaký skřek zazněl po chvíli někde v hlubině lesa, skřek zoufalý, jaký vyvolává zápas zvířete, zápas na život a na smrt. A po novém období ticha ozval se táhlý hvizd vlaku, nesoucí se několikanásobnou ozvěnou odněkud od Kubice. Ale hned zase zavládlo prázdné, nehybné, hrobové ticho — — — —

Hvizd onen, připomněv pokročilou dobu denní, uspíšil konec povozníkovy pohovy.

Muž rázem se vzchopil k nastávající práci.

Také plaváček projevil znovu svoji netrpělivost, vlastně spíše nedočkavost, s jakou podjati

se chtěl svého úkolu — znovu jal se nervosně hrabat svoje: jedna — dvě — tři — —

»Tu máš, nedočkavý,« řekl povozník a podal mu zbylé sousto chleba. Nebyl to sice cukr. Než i tak cítil se koník vyznamenán před soudruhem, sbírajícím dosud lačně stébla senná. V tu chvíli jej plaváček pohrdlivě přezíral.

Muž sejmul s koníka přikrývku, odpřáhl jej od saní a poodvedl stranou, čekaje, až synek připne k rozporce, po sněhu se vlekoucí, dvojitý, krátký řetěz, zakončený ostrými háky, načež pobídl nedočkavce k výstupu po stráni vzhuru. Koník přešlápl několikrát nohama, jakoby chtěl zadupat, rozverně poskočil, až rozvířil lehký sníh, jako když do peří foukne a kvapně vyběhl vzhůru v místo, kde zvedalo se několik sněhových pahrbků. U jednoho z nich bez pobízení obrátil se k sestupu. Mezitím mladík uhodil čepelí sekery na pahrbek, s něhož sesypal se čerstvý sníh a s něhož další dva tři údery srazily přilíplé zmrazky, až ukázal se bílý, oloupaný ozemek poraženého kmene. Několika mocnými údery zarazil potom háky řetězu do těla dřeva a valášek, dočkav se povelu, pudce zabral. Ale kmen z ložiska svého ani o vlas se nepohnul.

»Jako kost je to zmrzlý — zabereme se strany,« řekl muž a chtěl koníka o dva tři kroky stranou poodvésti. Ale toho nebylo třeba. Plaváček již bez povelu trhl v pravo, což provázeno podivným skřípnutím, ztrácejícím se od odzemku někde pod sněhem. Současně v délce dobrých dvaceti kroků vzhůru po stráni ukázala se v povrchu sněhovém nehluboká rýha. Hned zas plaváček uskočiv v levo, trhl znovu. Následovalo nové skřípnutí a prohloubení rýhy ve sněhu. A když zabral zase v původním směru, téměř neslyšně prodloužil se vyčnívající ozemek o dvojnásobnou délku. O tutéž na konci rýhy ve sněhu přirostlo žlábkovitého vklesnutí.

Nadešel okamžik napětí.

Jako ještěr ze zimního spánku probuzený a z doupěte svého povytažený ležel tu povystouplý kmen, hotový při sebe nepatrnějším trhnutí svojí tíhou vrhnouti se se stráně dolů a rozdrtiti své rušitele — koníka i člověka.

(Dokončení.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

VIII.

Vedle radostných roste i smutný kvítek v chodských vesnicích, jako plané psí víno ovíjí se kolem zahrádek, dvorečku i chaloupek a jmenuje se — domácí průmysl. Lesklé a hezké to jméno, ale v dobré češtině vystihuje pravý smysl jeho smutné slovíčko — bída. Z chudé země, z jalové, skalnaté půdy vyrůstá ten kvítek a čím ubožejší kraj, tím bujněji roste, tím lépe se daří — domácímu průmyslu. Jinde po horách vyrábějí hračky, brousí drahokamy, foukají perle, síťkují vlasy, tkalcují — a co u nás? Dlouho se bránili lesklé bídě domácího průmyslu, les nejen v létě, ale i v zimě malé lidi živil — ale letos neživí. Jíst se chce, lepší malý výdělek než žádný, přichází bída a zasívá semínko domácího průmyslu. Ten jako všude jinde pracuje pro boháče, pro jiné, pro cizinu, tak i u nás paličkují jemné krajky, kterých sami nepotřebují, lepí krabičky na cukrovinky, kterých nemilsají, krouží knoflíky perleťové, kterých nenosí...

Jdete Chodskem a spatříte, jak už dvouletá telátka zapřahají do vozu, učíce je tahat a srdce vám zabolí. Ale nezabolí veřejnost, když se dozví, že už šestileté děti místo ve škole sedí u stolečku doma a lepí »škatulky«. »Musí zvykat, nesmí darmo jist,« omlouvají to rodiče — a v tom právě spočívá nejstrašnější kletba domácího průmyslu, že ruku v ruce s bídou hmotnou kráčí i bída mravní... Suchá, ale krutá zima zahání rodinu do nejmenší světnice, která se nejsnáze vytopí. Pod nízkým stropem na rezavém drátu nad stolem visí nevídaná dosud věc — petrolejová lampička. Louč sice voněla a lampička páchne — ale za to světlo její je klidné a jasné, petrolka do lampy je ovšem drahá, ale na louče musí být dříví kelné, smolné a rovné, jehož se dá jinak užít. Pichni jako řízni — bolest je tedy stejná. Kolem stola tlačí se rodina i dvě třeba, aby teplem a světlem zbytečně se neplýtvalo. Mužští řežou měchačky a kvidlačky, vážou košťata, strouhají násady, hrábě, vidle, dřevěnky, ale už také hoblují »špon«, »špejle«, želízkem a palicí vyrážejí dýnka škatulek a podle vzorku jako papír stříhají dřevěné, tenké třísky na strany krabic a krabiček. Na stole stojí hrnec rozdělaného tvarohu s brambory a vápnem, kolem něho ženy a děti, nestojí tam, aby si jím snad sousto tvrdého chleba pomázly, ale škatulky se jím lepí, dýnka i strany mažou, malými svěráčky, než tvaroh uschne, víčka i spodky škatulek stahují, škatul-

ky na červeno a modro barví ... Ta světnice zde jest i kuchyní. Tu se vaří prostá, chudá strava chodská, toč, šterec, hnětanky, brambůry na loupačku a onkrop ... Zde spí také rodina, zdraví i nemocní, mladí i dospělí její členové. Dědoušek stůně, čoud petroleje dusí nezvyklé plíce, kašel jím lomcuje, popovídat by si chtěl, ale času není, dál pilka skřípe, hoblík hvízdá, strouháč rachotí, rány sekery a palice duní, až dvéře i okénka v závěsech se chvějí a řinčí — pozdě večer stichne teprve hluk, dědeček se rozkašle a umořený, udřený, nevrlý syn nebo dcera naříkají: Bože, bože to je kříž, ani v noci člověk pokoje nemá, aby si vodpočal. Bolí dědečka ta krutá řeč, polýká kašel i slzy, snítí na sebe volá a jen bída spokojeně se chechtá ... Jitro vstane, škola děti volá. Ale škola výdělku ukrádá, proto ji nutno šidit, jak jen možno. Raději i pokuta se odsedí — jen aby děti ve škole »nezaháleły« —. Domácí výroba pracuje primitivními nástroji a ručně a přece musí snést konkurenci s výrobou tovární, opatřenou pohonem parním a dokonalými stroji obráběcími. To je jen tehdy možno, když materiál je zdarma a tak se krade, dříví v panském lese se krade, celé odvážné výpravy se podnikají na kmeny a špalky, četnici, fořti a hajní zostřují dozor, dochází ke sporům, domácím prohlídkám, konečně k žalobám, pokutám a trestům ...

Pařeniště bídy plodí a rodí zločin ...

Hej je pouze sedlákům. Kadečku zelí mají ve sklepě, bramborů plný »loch«, prasátko si zapíchli, kravičky dojí — bída na ně nemůže. Všechněm hospodářům je hej, pouze bratřím Porazilům voda do bot teče. Ba hůř je jim než chalupníkům, a co mluvím chalupníkům, hůř než podruhům. Drak leží na jejich živnosti a krve jí upíjí. Otevírá nenasytný chřtán a do něho propadá se všecko, co na svých gruntech vydřeli mozolnou prací, soud je tím drakem. Pár volků dvouročáků se prodá, aby bylo na daně, ale peníze shltne soud a daně s přirážkami zůstávají nezaplaceny. Na trh do města se jede na podzim. Nejlepší obilí naměří se do pytlů, doma se nechává a do mlýna se nosí skoro zadina, proto Porazilovic chléb je ubohý, černý a trupelnatý jako ovesný, v sklepě krčí se hromádka bramborů, ostatní všechny odvezly se do města, aby se mohly poplatit dlouhy u kupce, konta u kováře, u ševce a krejčího, ale nic se nepoplatí a peníze pohltí soud. Soud dere se do chlívku a vyžaduje si prasátko, které se vždycky u Porazilů kolem vánoc zabíjelo. Soudu do chřtánu vráží hospodyně vajíčka, máslo, len, vlnu, peří, plátno — kde co je — všecko hyne, jen soud kyne a mohutní, jako upír na hospodářství leží a je dusí. Střechy chátrají, šindel prohnívá, zatéká do stodoly i na půdy, vlhkem kazí se píce, ale díry ucpávají se slamou, protože peněz není na tesaře, ba ani šindálku není, všechen se prodal, když advokát o novou zálohu psal.

V peklo proměňoval se jim zvolna život. Ve svých hlavách měli kolky, útraty, pokuty, rozsudky a tresty proto nebylo tam místa pro jiné starosti. Scházel jim potřebný klid nutný každému sedláku v hospodářství počítajícímu s půdou, počasím, semenem, mrvou, orbou. Porazilům stalo se vedlejší věcí starati se o to, kdy se kráva otelí, jakou pící se krmí, jak dlouhá řezanka se řeže, čím se napájí a to všecko se krvavě na nich mstilo. Dobytek jejich byl nejhorší v celé obci a zdaleka mezi ostatními už poznávala se jejich pole plná svěřepu, stoklasy, koukole, modráku a chřestačky.

Za to pomalu už na těch polích a lukách nebylo meze a místa, aby na něm nebyla stanula komise, ba některé body sporné navštívila dvakrát i třikrát, během sporů vynořovaly se vždy nové a nové podrobnosti, které vyžadovaly obhledání na místě, výlohy předem musily se hradit, anebo se dobývaly s bezohlednou krutostí exekučně a tu prodalo se co po ruce bylo, třeba semena k setbě — ale pole ošidit se nedala a tak po jaře kupovalo se drahé a špatné obilí, šetřilo se, řídce se selo a ve žních pak s tím se shledali. Šat se trhal, boty se prochodily, aby se ušetřilo, místo bytelného šatu domácího kupovalo se v městě v krámech všecko nejlacinější, ale i nejhorší. Všechna ušlechtilá hrdost stavu i rodu v nich pohasla. Nestyděli se jít dlužit peníze třeba i k podruhům, jakmile doslechli, že ten či onen prodal buď sáh dříví, tele nebo kozu. Šli prosit o půjčku a až zuřivými se stávali, čím více blížil se termín, kdy musili složit buď zálohu nebo pokutu, spokojovali se desítkou, pětkou, ba i zlatkou nebo pěti šestáky — lidé konečně před nimi utíkali, schovávali se a zapírali. »Řekni, že nejsem doma,« poroučel muž ženě prchaje na půdu, »de k nám Hadam, cítí hu nás groš, tak ho de na mě vydynovat.«

Hadam vejde, posadí se, začíná řeč o tom a onom, až konečně oklikou dostane se k jádru — peníze chce. Podruhyně zapírá, lže, vymlouvá se, že už nemají, to a ono že poplatili, ale Hadam sedí jako zimnice, nehýbe se. Jen aby se ho zbavili, nabídnou mu konečně dvoušesták. I s tím se spokojí, děkuje a slibuje, že brzy oplatí, pro dojení mléka, aby si poslali, zadarmo že dá, za laskavost, že ty dva šestačky náramně potřebuje, čeká posílčka z města, citýrku má přinést, neměl by čím od cesty zaplatit, ale teď má — a jestli by nevěděli, kde by dostal alespoň dvě desítky vydlužit, to pro advokáta, od práce a na kolky. — Ne, nevědí. — Škoda — a Hadam konečně odchází, není pomocí, bude

se musit zastavit u Roubíčka, ten půjčí ochotně — jen že vysoké úroky čítá, nespokojí se dojením mléka, nebo kusem tvarohu. Podpis Dodličky na směnku nechce, ježto Dodla zapsanou polovičku nemá. Huť je na tom Martin, tomu už bez Manky ani žid zlámanou grešli nepůjčí a Manka zuby nehty se brání. Ale když přijde do tuhého, vyhraje Martin a hul, a Manka přece konec konců podepíše slzami vlhký blanket směneční. Kdyby Martin sklenice se nechytal a ke všemu po hospodách se neválel, bylo by Dolejším dobře. Vydělali by, sama Manka troufala by si vydřít na soudy — ale Martin je teď lenoch a pijan. Leží na lože nebo v sadě na dřnu, kouří a přemýšlí a často náhle se zvedne a tak jak je, třeba bos a bez kabátu, utíká do města k svému advokátu, povědět, upozornit ho, nač si ještě vzpomněl, co do žaloby musí přijít, koho za svědka ještě uvest. A Manka skoro sama hospodaří, krmí dobytek, seče, ore — ani Martínek jí nepomáhá ten chodí už do města na gymnasium. Celý boj o to svésti musila, ale nepovolila. Zle se má malý studentík. V zimních měsících zůstával v Domažlicích u písaře na půl zdravy. Totiž pouze byt a oběd si platil, k snídani a večeři měl černý chléb, tak černý, že se ho styděl na světlo vytáhnout, jen kudličkou si vždy skývu ukrojil, do kapsy strčil a ulamoval. Teď na jaře chodí domu. Dvě hodiny cesty je do města, tu cestu dvakrát denně přejde. Někdy smiluje se nad ním postilion, když nikoho neveze, a sveze ho v poště na slepo, ale když prší, pošta je obsazena a marně hledí tklivé oči Martínkovy ke kočímu, ten hlavu odvrací, protože je mu chlapce líto a pomoci mu nemůže. Martínek unaven usedne v gymnasiu do lavice, uloží tašku s učením, a už se mu očka kliží. O latinských slovech, o číslech, rodech a pádech vykládá a zkouší pan professor, zlobí se na nepozorného studenta Porazila, zlobí se i na necitelné rodiče, ale nemá to srdce napsati mu dvojku. Znovu mu vyloží tvar i slovo a bystrý Martínek pak chápe. Brzy zvyká mladé jeho tělo i námaze, ba i k duhu mu jdou cesty, tváře jeho se červenají — vítězí nade vším, nad gramatikou, aritmetikou, přírodopisem jenom ne nad bídou. Jeho boty jsou roztrhané, jeho šaty i prádlo ubohé, smějí se mu městští synkové ve vyleštěných střevíčkách a soukených šatečkách — posměch bolí — do krve pálí a Martínek se nedá. Brání se slovem, žalobou a když pomoci není i pěstí. Křivdu mstí hned — i to chápe dobrácký, starý třídní professor, který sám krušné mládí přespolního studenta prodělal a krutost výsměchu procítil, domlouvá Martínkovi, ale domlouvá a zdá se že víc a ostřeji i posměváčkům...

Martínek je vtipný chlapec. Ví, že kořenem bídy jejich je soud a peníze že spolknou všichni advokáti. Jde dnes domu s otcem. Bylo stání a otec v hospodě na synka počkal. »Poslouchejte, táto,« povídá náhle, když už ke Klenčí docházeli a celou cestu skoro mlčeli, Martínek: »naše máma chce, až vyštudýruju, abych byl panem páterem ale neposlechnu ha nebudu«. »Čím pak tedy bys chtěl být?« překvapeně zastavuje se otec.

»Advokátem budu ha něčím jiným ne,« zaklíná se synek »ha potom uvidíte, jak vás ze všeho vysekám ha strejčka Hořejších do honzkových přivedu.«

»Chlapče, prosím tě mlč s tou řečí před mámou, nebo tě krk zakroutí. Pusť to z hlavy — ty nesmíš ha teky něčím jiným nebudeš než pampáterem — mámu k sobě vzít musíš, aby se dobře mila — ty ještě mámu neznáš — ale poznáš.«

Až strach šel z těch slov otcových na Martínka, strach z matky... Viděl ji přísnou, stále zamračenou, z práce do práce se ženoucí, bez úsměvu a bez vlídného slova. Cítil, že opravdu by neměl síly, říci ji tak jako řekl otci, co mu na srdéčku leželo...

»De pa ste se potlonkali tak dlouho?« vítala je matka — »čerstva boty delu, knížku do ruky ha žeň husy, nevím, de mi hlava stojí, čeho se tu chytit — ha vy máte denů dost času.«

Líp je s práci naproti u Hořejších. Tam je dětí jako smetí, ale Dodlička sama usoužená a utrápená jako věchýtek. Hezká dosud, čistá, ale práce ji přes hlavu přerustá.

Nejkrásnější měsíc náš — červen — nadešel. Celý kraj topí se v záři sluneční, hýří barvami, dýchá nejlíbeznější vůní a plýtvá úžasnou krásou. Na lukách pestří se ohnivé kvítí, po polích šumí a kolébají se vlny metajícího se obilí, neviditelným květem kvetou tmavé lesy, pel jako zlatý prach létá v obláčcích po nich, jak větérek jimi dost málo pohne, na náměstí jako kytice medem voní lipové řady, ptáci zpívají — všecko hýří a jásá radostí... Po týdenní lopotě vstane den Páně — neděle. Lidé se umyjou, obleknou sváteční šaty i tváře, zapomenou na všední starosti svízelného života a žijí svátečně. Jitro věnují Bohu, odpoledne sobě. Chasa svobodná i děti vyrojí se ze stavení a k lesu — ven — táhne všecko. Po celé šíři císařské silnice v dlouhých řetězích jdou veselá děvčata. Červené punčochy, červené krátké sukénky, naškrobené rukávce bílých košilek, v pantoflíčkách jdou — jako by celý týden byly si hověly a jako by po parketách kráčely... Chlapci jdou za nimi, rekruti — vojáci na hlavách s vojenskými »kaškety« — bez kabátů — proutky v ruce — na Výhledy jdou — k Dobrý Vodě

jdou — do Tranova jdou — a píseň je vyprovází cestou... Mládí cítí v krvi, radost v srdci svět se jim líbí, krása je omamuje a jedině písni se všem těm náladám mlevuje...

Jenom u Hořejších Porazilu jako pavouček skroucená sedí na stoličce Dodlička a pilně paličkuje jemné jako pavučina tenké kraječky pro choť advokáta Rubína. Má na sobě pouze bílou košilku z režného plátna, tkanicí u krku staženou bez dreku a kreizlu a obnošenou spodničku. I ona v bosých nohách cítí nepokoj, táhne ji červen ven mezi družky věkem jí rovné — ale nikam nemůže... Pro smích by byla, co obléci nemá. »Šaty dělají člověka« a toho přísloví nikde a nikdy tak nechápu jako v neděli na Chodsku. Ale Hadamovy děti nemají obutí, jako všedního dne běhají i v neděli bosy, sukénky i kalhoty mají záplatované a když stojí v kopečku ostatních, chudým oděvem od nich se liší. Naříkají, že ani do kostela nemohou, že mají přece dvůr, ale děti chalupnické lépe že si chodí než ony.

Hadam jakoby neslyšel, sedí za stolem a čte. A co čte? Už ne kalendář a kroniky, ale popsané po délce složené papíry, obsílky, výměry soudní, rozsudky, žaloby a rekursy. Hluchý a slepý je k nářkům rodiny.

»Mlčte!« napomíná je matka »dyť já sama mezi lidi nemužu, co na sebe vzít v neděli nemám, táta jak by smet, novej salup a čertuch jako sul bych potřebovala — ale počkejte jenom, až táta vyhraje soud, až přestanem se s Dolejšíma žalovat, hned nám bude lepší — všecko se potom vobrátí.« A Dodlička pokradmu utírá si slzu.

Slunce zapadlo, ale bílý měsíc vyšel na nočním nebi, líbý chládek povívá krajem, nikomu spát se nechce a nejméně už svobodné chase.

»I přestaň s tou harmonikou« pudově dnes cítí chlapec-zpěvák drsnost hudebního nástroje, zakazuje hru a čistý zpěv zaznívá kouzelnou nocí...

Jak se to líbilo Dodličce i Hadamovi a dnes ku podivu, rozčiluje je a zlobí šťastný smích i radostný zpěv.

»Dyby rači táhli na kutě, spát člověku nedají,« hubuje i Manka ve své samotě.

Tak jim hořkne život a opouštějí je všecky jeho půvaby. A oni sami vyhýbají se lidem, nejvíc lidem šťastným, pokojným a mírumilovným. Přímo odpor a nechuť k nim cítí zvláště k faráři, který jakoby byl jejich špatným svědomím. Zacházejí si ba utíkají před setkanou s ním. Ovšem domlouvá jim, schvalně je vyhledává, prosí, napomíná, ale tím právě se jim zošklivil, zprotivil, že ho ani vidět nemohou — nejen jeho ale všecko, co se k němu pojí a to je kostel a modlitba. — Když celá osada vychází do polí o křižových dnech prosit, aby Buh úrodu zemskou dáti a zachovati ráčil, nejde mezi hospodáři Hadam, nejde ani Martin.

Ba ani člověka tak známého jako je pan učitel víc nepozdravují za to, že se opovážil jim domlouvat a napomínat — a pan řídící je přece muž, který se stal duševní studánkou celého Klenčí, neboť tři generace městečka pily z jeho pramene umění a vědění, on dědům, synům a teď vnukům vpravoval do tvrdých lebek znalosti písem i číslic.

Čím dál tím víc kazila se jejich povaha, stávali se lidmi zlými, hrubými a zarputilými. I zevnějškem už lišili se od ostatního celku. Nebylo peněz na sukno, nebylo vlny a lnu na šerku — a za pár grošu v krámu nabízely se šaty »městské,« ba i na dluh je koupit dostali, ani penězi je platit nemusili. Kupec spokojil se peřím, které selka dodala — krojem pohrdli — a jako měšťáci a ne víc jako sedláci chodili u nás nejdřív — Porazilové.

Jako domu chodí k nám lidé, jichž služeb a umění sedláci potřebují. Po dlouhá léta pravidelně přichází každý rok po jaře řezáč opravit býčky a vepříky, dráteník se klínkářem, dědek s křenem, pouze jeden nepřichází ale jako pán přijíždí a to je »loutkoherec« — komediant Šmíd, takový všeuměl člověk, který deštník i hodiny zpraví, okno zaskli a všecko nabrousí, pilku, nůjnek na kávu i břitvu. Všechny vítají u nás radostně, těší se na ně a když se opozdí se starostlivou tváří se vyptávají známých ze vzdálených vesnic: »Esli pa huž bul hu vás letos ten starej kmínař?« Anebo: »Nevíte, co se stálo, že letos ňák dlouho nejde řezáč?« A upřímně se rmoutí, když zavítá k nim jeho nástupce, obyčejně syn anebo příbuzný a oznamuje, že už otec chodit nebude, že už ho odnesli po poslední cestě...

Zvláště muži těší se na Šmída. Má takový brousek vzácný a mastičku tajnou, že když zrousek pomázne a břitvu obtáhne na něm — řeže potom jako jedovatá.. Ani cítit po tváři ji není. Šestáček sice vezme od jedné Šmíd — ale za zlatku to stojí.

I Hadam s Martinem, jako všichni muži celého Chodska se holí, zle už se holí, břitvy mají rezavé a tupé, obtahují je na drsné dlani, na zástěře, na řemenu, ale nic platno, holí se v sobotu večer anebo v neděli ráno, ale až bolestí sykají, strnisko tvrdých vousů vzdoruje břitvě a ta obtížně vous po vousu kácí a nejhorší už je to pod nosem — tam Hadam až bolestí vzdychá, slzy z očí se mu řinou a slota břitva vybírá si — obědeň to bere — Šmíd tu sice byl, brousil v hospodě, odejel — ale šestáčku nebylo a tak Hadam břitvu na brus neodnes...

»Ha co pa já mušim tuto trápení snášet?« vyskočil jednou celý rozzuřený od zrcadla, praštil břitvou o zem, šlápl na ni, až praskla a vykřikl: »vod dnešního dne se neholím« a dostál slovu.

»Koukejte na Hadama, fňousy si nechává stát jako pan fořt« podivují se Klečtí.

»To dobře dělá« chválí to sedláci »nemá selecký šaty ajf teky nemá selský líce.«

»Dyž to muže mít Hadam, proč bych já to nemoh nosit, vobzvlášť dyž to nic nekoštuje« umiňuje si i Martin a líbuje si, jaké je to pohodlí, co se ho ta břitva natrápila.« . .

Tak pod nosem, po bradě i tvářích zarostli oba hustým, štětinatým vousem, který pěstovat v tom věku jejich už se ani nedal a oni to také nedovedli. Tím nabyli oba divokého, surového vzhledu a málo kdo ze známých je poznával a k nim se hlásil . . .

I pohled měli tvrdý — ale zvláště řeč byla příkrá jakoby hněvem utuhlá, zlostí prosycená. Po domácku už jim nikdo ani groše nepůjčil, snad už i v městě činili jim lichváři potíže, stupňovali svoje požadavky, ručitele žádali, do knih své pohledávky vtělovali, tím vším jen rostla rozjitřenost obou bratří. Čas vypršel, platit se měly úroky, daně se vymáhaly, školní plat není zaplacen . . . Už ne za sklenicí, už ne u piva a už ne u stromečku, ale za skleničkou v kořalně s Kmínkem sám a sám sedí Martin. Střídmě usrkuje páleného, ale nestřídmě mluví ba nadává. Purkmistru nadává, obecním radním a celému výboru, jak špatně hospodaří, přirážky jen vypíšou, výloh nasekají ale kapsy si masti, on — Martin — jim ale ukáže, revisi na ně vyzvedne, kontrolor do Klenčí přijede a na prsty se těm pletichářům podívá . . .

V Domažlicích »u zlaté štiky« sedí Hadam a je při kuráži. Nějaké noviny z ruky pustil, napil se, na stůl udeřil a povídá hlasem jako hrom: »Ty noviny píšou pravdu, ouředníci, učitelové, kněží, advokáti — jedna banda je to všecko dohromady, pochcípali by hladem, dyby nás nebylo my je šecky živíme, na šecky se dřeme. Doktoři, notáři, advokáti — samej zloděj jenom zlatky z kabez tahat dovedou.«

»I mlč, sám si vinen, nesuď se ha budeš mít pokoj!« kdosi ho okřikl —

»A co, pravdu má!« souhlasili jiní.

Už dávno zapomněl Martin na svoji řeč s Kmínkem, také Hadam nevzpomněl si na svoje výklady »u štiky«, ale na hejtmanství jim osvěžili paměť ku podivu, takřka do slova tam věděli, co vykládal Martin i Hadam a nějak tuze ostře, zcela jinak než u soudu s nimi jednali. O samosprávě pan hejtman vykládal Martinovi, o urážce úřadů a asi za týden zase Hadamovi o pobuřování, podněcování ke vzpouře, štvaní proti jednotlivým osobám i celým stavům, proti úřadům a státní moci — zkrátka tisíc zlatek pokuty anebo jeden rok kriminálu na to byl.

Lekl se Hadam i zaradoval současně. Trestu se lekl a povídá: »Ježíš Marjá, pane hejtman, dyť já nic zlýho nemyslil, to pivo ze mně mluvilo.«

»Tak dáte do novin odvolání a my vám to na poprvé odpustíme,« dává se obměkčit pan hejtman a už písaři diktuje, Hadam podpisuje a desítku skládá na »veřejné odvolání«.

Rád ji skládá a povídá si »to stojí za stotku — počkej, Martinku, jen dyž to vím, že se může žalovat i hu hejtmanství, nadrobíme tě poliv čičku, že budeš prskat.«

A bratr bratra nyní honí nejen k soudům, ale už i k hejtmanství. Četníkum na sebe žalují, špehují se navzájem, podezřívají, nové žaloby u okresního soudu zase advokáti pak podávají . . .

Do žita hází sip svatá Markyta — ale na Chodsku nikoli, tam teprve tak svatá Anna se svatým Jakubem tvrdí žitné žně. Leč »boháčovo dívče ha chudákovo žito — to dvojí je nejspíš zralý.« Pravdu povídá to přísloví. O Kodrnáčovu dceru, která je jedináček a tatík má nejen statek, ale i peněz jako železa, drali se ženiši, když bylo žábě sotva šestnáct let a osmnáctiletá už se vdává.

Tak je tomu i se žitem chudáka. Nelze čekat až dozraje. »Porazilové huž mají žně« smějí se ostatní hospodáři, ale nesmáli by se, kdyby věděli v jejich kuži. Nouze žene Martina na pole. Ve stodole není ani stéblo slámy, aby v neděli odpoledne po požehnání jako jinde mohl do foroty uplet nějaký mandel povříseł na ječmeny a ovsy.

Nutno tedy vyjít se srpem anebo s kosou hrabicí před časem na žitné pole. Žito je pravda dosud »při síle«, ale smetá se na »vodr« a tam dojde — vymlátí se — a hned bude po nouzi. Ostatně je nejlepší rovně s vozu na mlat — to se žito nejlíp z klasů pouští. A tak s první fůrou hned také ozývají se cepy. Smutně znějí písní o třech. To mlátí Martin s Mankou a student, který má prázdniny, pomáhá.

Bída žene i Hadama na pole i do stodoly k cepu. Vymlácené obilí mělo se dát na sýpku aby zrno stvrdlo —však on je mlynář hned nenasype — ať ztvrdne ve mlýně a hned první strych už Hadam na trakaři veze do mlýna. Nevez by ho Hadam, kdyby bída nenutila. Ale už měsíc jedí »kupovanej chleba,« od pekaře, na dluh ho jedí, je jako houba, chutná hubě, ale nesytí, po domácím se stýská.

Pan otec ve mlýně rozvazuje pytel, nabírá obilí, s hrstě na hrsť je přesýpá, čichá k němu,

zrní překusuje a hubuje: »mlýt to nemůžu, půl by vám na kamnech vostálo, dyť se to maže, půl syrový to ještě je, musím to za vás vysypat, přehazovat ha sušit.« —

Ale přece od Hořejších Porazilu den co den přibělme některé dítě, buď Dodlička, nebo Hadámek, nebo Honzíček, nebo i malá, šestiletá Hančička se přibatolí s otázkou: »Máma se ptá, esli huž máme semlíno?« anebo »kdy huž můžem přijít si mlít.« — To u nás muži a leckdy i ženy totiž chodívají na samomletí — mlynář — nemá-li stárka — nevyspal by se, a tak dovoluje v noci sedlákum mlít si své obilí.

»I tak af si příde,« hněvá se mlynář unaven konečně stálými dotazy a třeba na plachtách a na slunci na kvap dosušuje zrní.

Tak bída nutí i obilí zrát. Ještě dobře, že jaro napravilo, v čem zima hřešila. Jarní vláhy přišly, a hojné, prameny znovu se napily, milosrdný les znovu ze zajetí propouští prameny a potůčky, obě pumpy Porazilovic mají vodu, a mlýnky i pila na potůčku jdou ve dne v noci...

Žně už jsou za tím v plném proudu. Po poličkách bělá se obilí požaté, do hrstí srovnané i stojaté ještě, tu a tam černá se i kousek zoraného struiska žitného pod řípu vodnici. Srpen u nás není červen. Červen je radostný, srpen zase pracný. V srpnu přejde smích, kříž bolí, kolena bolí, ruce bolí, všecko od práce bolí — a tu se nechce v neděli ve slunečním vedru po prášné silnici procházkou chodit, i hrdla jakoby vyprahla a hlavy jakoby písničky zapomněly. Sluníčko vysušuje a vyssává všecku rozvernou radost, unavené tělo po odpočinku touží. Nejvíc v tom parnu zkusí hlava našich lidí. V čepicích beranicích, anebo v těžkých plstěných kloboucích sekají a žnou muži, za nimi odebírají a hrsťují obilí ženy, a i jejich hlavy zavité jsou černým šátkem v týlu v tuhý uzel zavázaným. Ach, jaká pohova v neděli odpoledne, rozvázat šátek, vytáhnout těžký hřeben kostěný z čampule a rozpustit svinuté vlasy po zádech dolů, hlavou zatřást, aby se v prameny rozdělily, usednout na práh do chládku, hlavu nastavit nejprve větříčku, který chladí a čechrá vlásky, a potom sklonit hlavu do měkkého klínu matce nebo dceři a nechat se »víškat«. Ne — nejsou hlavy a vlasy našich dívek a žen snad všivé, ale utýrané jsou a často bolí... Pravým dobrodiním je pro ně, když drobné prsty probírají se bohatstvím vlasu, kuží poškrabávají, vlasy rovnají — je to jakási masáž hlavy i kontrola čistoty zároveň.

Na prahu u Hořejších Porazilů sedí Dodla a víská nejdříve dětské hlavičky. Raduje se, ani stroupku na nich nenachází a co jiné děti s bolavou hlavou zkusí, diví se, že všichni hoši mají vlasy po ní šimlaté a děvčata po otci kaštanové. Zálibně béře do ruky cop nejstarší dcery Dodličky a podivuje se jeho tíži, bohatosti, lesku i délce — až konečně ona sama usedá s prosbou: »Íčko povíškej mě, Dodličko,« a už stahuje šátek s hlavy. Krásné plavé vlasy její zaleskly se jako hedvábí — tak že dcera se nezdržela obdivu: »Ale ne, mámo, jaký vy máte pěkný vlasy!«

V tu chvíli otevřely se dvírce a žid-vlásenkář strčil bradatou hlavu do vnitř. Oči se mu zaleskly a až zamlaskl, když spatřil prostovlasou selku. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

Z OVZDUŠÍ JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Vzpomínka na Opatii.

Máj přinesl zajímavý snímek mistra Vrchlického s dr. Landrem v Opatii. Pan J. Šimánek podotýká, jak dobře je mistr v domě tohoto krajana ošetřen. Jakž jinak, dr. Laudr i rodina jeho jsou upřímní lidé, v domě jejich vládne pravé pohostinství, vychází všem krajanům vstříc s prostotou a srdečností, která tolik hřeje uprostřed víru lázeňského života, která nádherně doplňuje dojmy uchvacujícího jihu, tak že, zdá se vám, jste doma, vlast vaše prostírá se až sem, pod modré nebe, k moři, měnícímu ustavičně barvu i náladu svou.

Byli jsme v Opatii loni v červenci a srpnu. Do nedávna panoval starý mylný názor, že na jih dlužno se odebrati pouze v zimních měsících a snad na jaře, myslím však, že právě letní měsíce jsou nejkrásnější. Opatie skýtá tolik stínu, tolik nádherných zákoutí v parcích, s divoké výšiny, proryté upravenými cestami, lze přehlédnouti daleký kus moře, které hladí břehy vzdálených ostrovů, samo imposantní, zbrázděné bílými velikými parníky, které jako přízraky mizí v nekonečnosti, splývající v jedno s jiskřící září sluneční. Bílé plachty rybářských bárek, zdánlivě nehybných, jako křídla bílých holubic chvějí se na hladině někdy klidné, oživené jen tajemným pruhem za sebou táhnoucích delfínů.

Vzpomínám večerů, kdy scházeli jsme k Malému přístavu poslouchat šplouchání vln, divat se na dobrodružné silhouetty yachet, na různobarvá světla lodic, brázdících bezpečně temnou hladinu a ztrácejících se k osvětlené Rjece, která reflektorem

svým jako by vábila, cestu ukazovala, touzila vlákati cestující v bouřlivou náruč svou a nechala je kochati se ruchem a šumem opojného večera.

Vzpomínám noci, kdy hovíc si na lůžku, poslouchala jsem snivé písně chorvatských studentů, brázdících neklidnými lodičkami vlny blízko pobřeží — tu blížil, tu vzdaloval se táhlý a líbezný zpěv, chvěl se nocí modrou a mírnou, tak že nebylo lze jinak, než nakloniti se z okna, dívat se, dívat stále na moře stříbrné a sivé, na rozjiskřené hvězdy, poslouchat třištění vln a šelest palem v zahradě, svištění útlých bambusů a třtin a zapomenout, že čas je ke spaní.

Ovšem, že smí, ale počkejte trošku, jste tak roztomilé děti, povězte, čím budete kdo?

»Já doktorem anebo kočím!« odpovídá Stanko hrdě.

»A čím bude Maruška?«

»Já budu dámou!« přesvědčuje Maruška, potřásá kadeřavou hlavinkou a poslouchá, jak Stanko se zanícením vypravuje o dědečkově statku v Čechách, jak tam už s koňmi jezdil a Marušku po lukách vozil. Povídáme jim o vánočním stromku, o zavátých sněhem vesnicích; dívá se udiveně černýma očima a dokládá:

MISTR VRCHLICKÝ V GPATII.
(Momentka z poslední doby.)

Ale ne, nebylo času ke spaní — v takové chvíli se nespí.

A není obavy, že zaspíme ráno, že pozdě do koupele přijdeme — vždyť záhy vzbudí nás slunce a pak ozve se nesmělé klepání na dvéře, kdy po vyzvání objeví se malý Stanko — synáček doktorův — a tichým hláskem bude žadoniti: »Prosím, smí Zdeničku k nám?«

Naše Zdenka už čeká, ale voda ji láká dřív, trochu toho dovádění ve vlnách s jinou Zdeničkou, která bydlí v pokoji vedle nás.

I odchází Stanko skromně, s tím nesmírně jemným svým: Ano, prosím!

Až se vrátíme z koupele, přijde Stanko zas, zdrží se tu, a Maruška, sestřička jeho, která má neméně krásné oči, přichází za ním, s touž prosbou. »Smí Zdenička k nám?«

»Pojedu do Čech!«

Tu přichází vychovatelka, zlobí se trocha na malé uprchlíky, ale rozpovídá se též a zustane, hovoříc o Rusku, o Persii, o všech svých cestách, které vzdor svému mládí již podnikla a pak odchází se všemi dětmi do zahrady — hrát s nimi na loupežníky.

Den ubíhá rychle v ustavičných dojmech, k večeru scházíme se s Landrovými a ostatní veselou společností pod loubím »u Prokopa«, kde je český hovor, a kde cikáda ve vavřínu nad námi snivě přizvukuje našemu šepotu nebo hlučnému smíchu.

Prchají dnové — škoda je, škoda! Nechce se nám z té veliké rodiny u Landrů, nechce se nám z vlídného pokoje, jehož okny líbá nás měsíc, pozdravuje nás moře a omamuje vůně exotických květu ze zahrady stoupající.

Co platno, když přece musíte! Tedy koše napřed, všechno zařídit a ještě večer, jeden, poslední večer!

Byl trochu delší, než obyčejně, a ráno časně, rozespalí, musili jsme opustit útulný dům. Tiše jen, všichni spěji, at nevzbudíme nikoho. Hledáme domovní klíč, který panská slibila dáti do předsíně — jsme však rozespalí a nevidíme ničeho. Nechceme budit, ale vlak nečeká. Třeba tedy jednat. Čekárna je otevřena, okno z ní vede na verandu. Tedy oknem — což není to nádherné zakončení veselých dnů v Opatii? Zdenka se směje, až ji tišit musíme.

Byly jsme už venku, ale muž vrací se ještě do předsíně pro tašku a najednou otvírá domovní dvéře. »Klíč byl tuhle, vedle na zídce.«

Nu — nechtělo se nám domů!

— — Pod námi modré moře — Opatijští se probouzí, zase bude rušno v hřejivém slunci — s bohem — a snad na shledanou!

Mistře drahý, z toho ráje tam na jihu vrátíte se jistě zdráv a osvěžen, a to vám přeje celý národ.

Jetta Konopásková.

JUBILEUM Fr. Heritesa (šedesátiny), F. S. Procházky a Dr. Jiřího Gutha (abrahamoviny), oslavil spolek Máj v sobotu, dne 25. února, v útulném bílém sálu hotelu u Černého koně banketem, jehož se súčastnilo na 40 členů Máje s dámami. Vedle jubilantů, kteří zasedli v čele řady stolů, viděli jsme pí. Preissovou, J. M. Hovorku, V. Štecha, — »nejmladší« člen Máje Jakub Arbes uvítán potleskem, — Karla Kučeru, Jos. D. Konráda, Dr. R. J. Kronbauera, Ant. Klášterského F. X. Svobodu, Doc. Dr. Čísslera, Dr. J. Boreckého, Doc. Dr. Panýrka, Dr. Emanuela Čenkova, K. Maška, inž. Ladislava Nováka, Frant. Sekaninu, Lothara Suchého, Xav. Tejřova, Ledu (Dr. Lederera), Karla Rožka, Aloise Tučka, Em. z Lešehradu, K. D. Wettera a j. Při družné zábavě za animované nálady oslovil jubilanty za výbor J. M. Hovorka, pokladník Máje, jemuž poděkoval žertovnou řečí Fr. Heritès, dokládaje křticím listem, že je mu vlastně teprve 19 let (v listině jest omyl při letopočtu křestního dne). Humor rozmarné causerie Heritesovy vrcholil ve vzpomínce na obzvláštní malheur kteréhosi kalendáře, jenž milého seniora jubilantů poslal na onen svět, vypraviv Heritesovi, jak se sluší a patří, pohřeb dle první třídy. Závěr proslovu, vzpomínající tklivou apostrofou předsedy Máje, mistra Jaroslava Vrchlického, vyzněl vroucím přáním, aby Máj hodně brzo uvítal ve svém středu milovaného a slavného svého předsedu. (Výborně.) Na to F. S. Procházka přečetl veršované blahopřání, v němž duchaplně v poetickou mosaiku vsazeny názvy všech prací Heritesových. Blahopřání to by zaslouhovalo býti otisknuto (třebas s doplněním novějších prací od 50leti Heritesova vyslých, ježto veršování to věnováno autorem jubilantu už před 10 léty), Dr. R. J. Kronbauer přečetl dopis nejstaršího člena Máje, Adolfa Heyduka, Dr. Jiří Guth děkuje za oslavu a vtipně apostrofuje V. Štecha, který vzpomínaje počátku »Máje«, vybízí mladší, aby ku bližícímu se jubileu Máje (25 let) připravili za kontroly starších a prvních členů »Máje« dějiny našeho spolku, Ant. Klášterský s uznáním akcentuje zásluhy Štechovy o Máj, zvláště jeho čilou práci spolkovou (provozovací práva atd.). Pí. Číslerová, známá dramatická umělkyně, přečetla procítěně a oduševněle krásnou báseň Vrchlického, Em. Čenkov pak připil přítomným i nepřítomným dámám Máje. Obecně vyslovováno přání, aby podobné intimní chvíle záhy zase nadešly. K. Mašek (Fa Presto) žalostivě vyčítá, že proti pannujícímu obyčeji nepřítomní se chválí a končí krátkou svoji promluvu vtipnou pointou. Po té jednatel »Máje« Frant. Sekanina předčítá došlé dopisy a telegramy nepřítomných členů Máje a pozvaných hostí (Ignáta Herrmanna, Jaroslava Kvapila, K. V. Raise, Zahradníka-Brodského, nakladatele J. R. Vilímka a j.). Pozdě po půlnoci rozcházejí se účastníci vskutku srdečného setkání s přáním, aby jubilanti ještě dlouho ve zdraví mohli pracovati k rozkvětu české literatury.

ADOLF HEYDUK zaslal JUDr. R. J. Kronbauerovi z Písku k oslavnému večeru »Máje«, pořádanému na počest narozenin Františka Heritesa, Dr. Jiřího Gutha a Fr. S. Procházky, srdečný, vřelým přátelstvím provanutý projev tohoto znění:

»Náš milý spolek »Máj« pozval mne, abych súčastnil se společného večírku, jejž pořádá na počest členů Fr. Heritesa, dr. Jiřího Gutha a Fr. S. Procházky. Za toto pozvání, jímž Jste mne poctili, z vrouci duše děkuji. Nemusím snad ani tvrditi, že bych býval měl upřímné potěšení přidružiti se všem přátelům a bratrům v Máji a že bych býval rád objal zvlášť oslavence, s nimiž mne upřímná láska váže a vděčnost za vykonanou jejich práci, jež byla mi útěchou v zármutku i radosti v osamělosti venkovské, leč lékař múj, p. MUDr. Šťastný, byl mi upřímnou radou, abych nevyjížděl po bronchitidě, sotva ustala, zvláště když hlasivky jsou dosud zaníceny. Budu Vás všech a oslavenců zvlášť vzpomínati doma, a Vás pak uctivě prosím, abyste tlumočil upřímné a vroucí city lásky a vděčnosti třem Vašim milým a drahým, jež poctíváte přátelským dýchánkem a projevil jim mé nejupřímnější přání veškerého blaha a neskonalého štěstí — at žijí krásný, čistý, dlouhý a radostný život, korunovaný úspěchy v literatuře i štěstím v rodinách.

Váš starý, věrně oddaný druh

Adolf Heyduk.

V Písku, dne 23. února 1911.«

JAROSLAV VRCHLICKÝ V OPATII. Spisovatel J. D. Konrád přinesl do redakce Máje novou, zajímavou podobiznu mistrovu. Reprodukujeme roztomilý obrázek s tím větší radostí, poněvadž je pádným dokumentem, že pobyt na jihu mistrovi znamenitě svědčí. Vidíme básníka v kroužku lázeňských jeho ctitelů, které tu náhoda svála z různých končin. (Inž. Josef Ponižil z Král. Pole u Brna, sl. Hedvika Schrotzová, učitelka ze Smichova, paní Marta Dobiášová z Brna, p. Meth. Dobiáš, úředník banky »Slavie« v Brně, pí. K. Stříbrná, choť velkoobchodníka z Kladna; po pravé straně mistrově sedí jeho ošetřovatelka pí. Dvořáková.)

Z ODKAZU JOSEFA MÁNESA. V saloně Topičově vystavena jest sbírka maleb a kreseb Josefa Mánesa, většinou z majetku páně Topičova. Je tu zejména prvé větší jeho dílo, známý z Mánesovy periody mnichovské obraz »Setkání Petrarky s Laurou«, malý skvost »V létě« (»Červené parapličko«), jedna z jeho »Švadlen«, některé portréty (Amalie, akvarel z r. 1845) a četné náčrty. Sbírka karakterisuje Mánesa celkem kuse a nedokonale, přes to však jest vysoce zajímava a cenna. V jednom směru ovšem budí lítost: že nemáme ještě svého Mánesa pohromadě. Všechno úsilí měli bychom obrátiti k tomu, bychom postupem času shromáždili pokud možno celého Mánesa v jediné, bezpečné sbírce.

MUSEUM INTERRIEURŮ. Ve veřejnosti vyskytla se otázka, kterak zachovati a v museálný celek sloučiti interrieury vynikajících mužů českého národa. Myšlenka je velmi sympathická a zasloužila by uskutečnění. Illustruje však zase malé naše poměry. Žádné z pražských museí nemá pro interrieury místa. Tušim, že Museum království českého sleduje úkol, znázorniti také kulturní vývoj národa. A interrieury Palackého, Smetanův, Dvořákův, Čechův, Purkyňův a mnoho-li ještě jiných, do tohoto programu přece zapadají. Ale není místa a není peněz! Nebylo by na čase, ujmouti se věci a řešiti program ve velkém slohu? Netoliko interrieury? Mezi donatory Germanského musea v Norimberce shledáváme se se všemi panovníky německými i s císařem rakouským a s králem rumunským. Zemské museum české po stránce historické jest celkem chudičké. Snad — snad by se přece dalo něco učinit? I do Prahy by mohl rakouský panovník ledacím přispěti, nařiditi na příklad, aby byla vrácena z Vídně pragensia, snad by i slovanští panovníci občas Prahy vzpomněli? A což česká šlechta? Na jejích zámcích a hradech jsou celá bohatá a nádherná musea — kdyby každý z našich velmožů jen něco věnoval, mohli bychom míti v Praze sbírku hodnou všeho respektu.

Z CETYNĚ, residenčního města černohorského, posláno nám bylo v poslední době pět knížek, hlásících se o naše uznání, že Černohorci chápou svoje novodobé úkoly netoliko se zbraní, nýbrž i s perem v ruce. Mićun M. Pavićević překvapil nás hned třemi knížkami básní, a to druhým vydáním své poetické sbírky Brdjanke (Horské písně), pak básněmi Gorske ruže a posléze teprve v těchto dnech vydanou poesií Crnogorcu. Po slavném vzoru, jakým dosud jest Černohorcům a vůbec všem Srbům proslulý autor Gorského Vijence vladyka Petr II. Petrović Njegoš a vedle poeticky nadané rodiny Petrovićů, z nichž nynější král Nikola I. vydal řadu svých literárních prací tiskem a vedle toho, jak jsme byli ubezpečeni, skrývá mnohý vzácný skvost v soukromí a zjevuje jej občas pouze svým důvěrníkům, není na Černé Hoře snadno státi se uznaným básníkem. Mićun M. Pavićević přičiňuje se o to všemi silami a zejména ve svých vlasteneckých básních, jak u Černohorce, odchovaného rázovitou poesií národní, ani jinak býti nemůže, aby vyvolal ze své lyry sympatické a silné akkordy. Nás ze všech tří knížek nejvíce zajímá nejnovější Crnogorcu zvláště svým zakončením. Nad Černohorcem, tesknícím po slavných dobách válečných, nad tím horským lvem, odvykajícím krvi, básník pěje povzbuzující píseň jako slibný průvod do kulturního života a vybízí jej, aby směle se vrhl do podnikání osvětového, v němž právě tak jako v bitvách může si okrášliti čelo vavřínem. Báseň ta byla již přeložena do francouzštiny, a brzo po té složen byl k ní též hudební průvod.

Gjuro Špadijer, rovněž Cetyňan, autor oceněné tříaktové komedie Nevjerna žena, jest svým povoláním školním inspektorem a v souzvuku s výzvou svého přítele básníka Pavićeviće horlivě usiluje o kulturní obrození černohorské. Ze snahy té vyšla cenná knížka Hlavni nesnaze v dile učitelském. Dobře praví na počátku spisovatel, že práce vychovatelská jest z nejtěžších, ale též z nejvážnějších a nejposvátnějších. Ve státě, který z nedávného stavu úplně vojenského rychle se přeměňuje v útvar občanský a který co možná brzo chce dosíci důstojného závodění s jinými vzdělanými národy, přirozeně i při podivuhodné touze Černohorců po školských vědomostech vyskytují se mnohé počátečni překážky a těžkosti, jež musí býti dříve překonány neb odstraněny, aby škola mohla zdárně konati svůj úkol. O tom jest psáno v důkladné práci Špadijerově, která jistě bude rozhodujícím činitelům při další úpravě černohorského školství v nejedné stránce vítaným upozorňovatelem. Nepochybujeme, že by zajímala též naše odborníky.

Komu není obtížno čísti srbsky, tomu rádi práce svých černohorských přátel literátů doporučujeme.

Ds.

Toto číslo vydáno 3. března 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BRATRU ČECHU!

Od M. M. PAVIĆEVIĆE.

Připsáno českému národu.*)

Vltava šumí, vzlyká v letu svém,
a Zlatá Praha mdlá v suy míru šťastné,
zklaniána žitím, padá, spí již snem
pod chladným cizím sluncem, které hasne.

Nad šumným polem, kde se Zikmund hnětl,
Žižkových vůdců duchové se plouží,
zem střeží drahou, slavné město v střed,
neb sveřepý je národ schvátit touží.

Hlas nezaznívá s Vitkova již dnes,
jenž srdce, duše rozněcoval k plamu,
jenž bránil mu, když divoký se běs
dral ke svobody, cti a víry chrámu.

Pod jiným žezlem nyní, smutný zor,
můj bratr trpí, touží a se mučí,
jak Titan chrabrý, silný jak hrom hor,
a s rtů mu bledých smutná píseň zvučí.

On cítí, tuší, věří: přijde den,
kdy s duše jeho zmizí vše, co studí,
kdy v krbu pět bude zveselen
zas hymnu svatou, jež dá teplo hrudi.

Nechví se, nezouřá, ač dosud spjat,
netratí naději, pouto kolem šíje,
štván, mučen, křižován můj čácký brat,
však zhrdá strázní, junácky se bije.

On Palackého, Riegrův potomek,
a Husa žák, svatého mučedníka,
jde na bojiště silný olbřím, rek,
v tmy kolem světlým rozumem svým vniká.

A až pak jednou zahřmí hromný vzkřik:
»Slované, bratři, zdrťme draka svorně!«
buď vítězný, ó Čechu, bojovník,
ty zatkni první v saň zlou svoje škorně!

Věř, že ti vstane nový Hannibal,
jenž povede tě v boje líté, krvté,
okovy tvoje roztne, těžce skuté,
tvůj zvedne vínek, který ztopen v kal!

Přel. A. K.

*) Uveřejňujeme tuto báseň černohorského poety Mićuna M. Pavićeviće, o jehož veršovaných pracích jsme se byli v minulém čísle „Máje“ zminili. Básník ji pro Čechy, jejichž jest vroucím ctitelem a přítelem, zvláště napsal a nám zaslal. Jako nám Černohorci jsou vzorem chrabrosti a junáctví na poli válečném, tak zase národ český jest Černohorcům příkladem duchovní vyspělosti a kulturního pokroku, a Pavićevićova báseň Bratru Čechu jest dokladem srdečných sympatií, jakým u Černohorců se těšíme. S povděkem přijímáme věnování černohorského básníka jako jedno z vláken, která zvláště v poslední době pomáhají upevňovat ušlechtilé pouto vzájemnosti mezi českým a černohorským národem. R.

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

„Vše, co se zdá hořem, překážkou v životě, jest vysoký stupeň, jenž se ti sám staví pod nohy, abys vystoupil výše.“ *Lev N. Tolstoj.*

I.

Úzkou skulinou v okenici pronikal do pokoje ranní svit a ozařoval rodinné portréty, visící nad ložem. Za některými rámečky třely dosud tiché kytičky fialek, jak je sem z jara zatkla v tiché rozpomínce třesoucí se ruka stařenky, jež upravila pod nimi měkké, útulné lůžko pro svého milovaného syna.

První pohled muže, procitnuvšího poprvé zas po dlouhé době nepřítomnosti pod rodnou střechou v Tuřanech, platil starostlivé, bílé stařence, která ráda a obětavě uvolila se vzíti na bedra znovu starost o synovo otřesené zdraví, vybídnuvši ho sama, aby se usadil doma v jejím vlastním bytě — na výměnku. Tady pod silným dojmem starých upomínek v rámci šťastného mládí očekávala matička, že se vrátí v synovu duši starý, bývalý klid a že v něm uzraje nová radost ze života. Umínila si všemožně působiti k tomu, aby jej vyrvala zoufalství a sesílila jeho zviklanou víru v lepší život.

Professor Plavný pociťoval opravdu jakousi, byť jen slabou úlevu, když se probudil poprvé v matčiných peřinách. Včera večer, když dojel, spočívala na něm dosud tíha sotva přežité krise nervové, i v noci bylo mu nedosti volno; ale dnes byl jako okouzlen. Ku podivu, jak působil klid toho čistého, vonného bytu na ukonejšení rozrušených jeho nervů!

Chtěje se přesvědčiti o neklamnosti svého pocitu, ruče shodil Plavný přikrývku s těla a uspěl oblékati se.

»Jako za dávných studentských dob« — napadlo ho — »když první paprsky jitra draly se do oken a nás hochy pudilo cosi ven, do přírody, do lesa, k vodě! I dnes pociťuji takovou nějakou zase touhu prosmýkati celou zahradu, dvorem se ohlédnout po bratrově hospodářství, pak si zajít dolů do háje a ssát plnými plícemi vůni letního ovzduší . ..«

Když se oblékl, umyl — měl tu všecko připraveno jako míval kdysi doma ve svém studentském pokoji — otevřel okno dokořán a vnímal vůni jitra.

Dvůr byl již oživen. Z chléva ozýval se ranní popěvek služky, jež právě podojila krávy. Kočí již zapřahal do připraveného žebříňáku. Hospodář přiblížel k té práci pokuřuje si již z krátké dýmčičky.

Svižně přispěchal professor k bratrovi a pochvaluje si svěží ráno, řekl, poukazuje na kuřácký bratrův zvyk:

»Tohle bych si jistě dovoliti nesměl.«

»Eh, nesměl,« odvětil bratr s bezděčným pohybem pohrdání venkovským lidem vlastním: »Kdybys tak na svou nemoc nemyslil, bylo by ti jistě dobře! Všecko je zdrávo, co děláme s chutí. A pak venku se všechno jinak snáší.«

»V tom ti dávám úplně za pravdu. Cítím dnes již — a jsem tu teprve od večera — že je mně volněji a že se mne padá zvolna všechna dřívější tíseň jako šupiny. Vidím vše jasnějším a prozářenějším tady a pak dnešní nerušený klidný spánek u maminky mne valně posilnil.«

»Venek tě musí uzdravit,« mínil bratr, ubírajíc se do chléva.

Professor již hlasně pozdravoval matku, která se objevila mezi dveřmi, zčervenalá, v čisté zástěrce, s podnosem, na němž se vršila na misce čerstvá, bohatě cukrem posypaná bábovka vedle nového hrnéčku s kávou.

»Snídaně už dávno čeká,« pobízela professora do jedlové besídky, pod niž vždy Plavý jako student nejraději snídával.

»Zde bude ti nejlépe chutnat, víš, na čerstvém vzduchu,« mínila stařenka. »A jak jsi spal, hochu, neměl's nízko pod hlavou?«

»Výborně, výborně, matičko moje nejlepší,« — děkoval professor. »Pod vašimi obrázky spalo se mně tak sladce jako dávno již ne!«

A pojav matčiny vrásčité, suché ruce do svých, hladil ji po hřbetě ruky, vyjadřuje jí hlubokou vděčnost. Připadalo mu, že je zase tak zdráv jako dříve za dob svého mládí, kdy byla tuhle maminka ještě mladší a kulatoučká. Dnes je už jako věchýtek, jako pýří, ale svou živostí a pracovitostí zahanbila by mnohou mladici.

»Vy jste jako zázračný doktor, maminko —« pochvaloval si professor, »svým zjevem mne léčíte a posilujete. Dnes po prvé noci u vás cítím se o padesát procent zdravější a svěžejší.«

»Dej Buh! A což Lola, kdy přijede?«

»Brzy tu bude, jen co dostane vysvědčení. Však se vás tu dosti nazlobí, až zde bude. Bude si zde chtít vynahradit dlouhý rok vězení ve školních učebnách.«

»Těším se na to dítě již. Bude zde veseleji. Slečna Maťáková, naše učitelka, těší se již také na malou naši studentku. Bude prý jí ráda společnicí též o prázdninách.«

»Slečna Mařáková?« zamyslil se profesor a ptal se pak živě — »Bydlí u vás?«

»Ano, již asi dva roky. Je velmi hodná a tichá Jáma. Děti k ní lnou jako k matce. Škoda, že je takovou zapřísáhlou nepřítelkyní vdavek,« rozhovořilo se stará paní, jsouc v nitru svém ráda, že může slečnu učitelku, k níž chovala zvláštní úctu, pochválit.

Profesor vzpomněl na vážný zjev distingované dámy, kterou včera brzy po svém příchodu spatřil na pavlači. Oduševnělá tvář subtilní blondýnky neušla jeho pozornosti. Jistě byla duší dobrou, tichou, ušlechtilou. Řídký zjev, vzácný! Jinak by také před soudem matčiným s těží obstála...

Se rtů Plavného splynul povzdech, platící vší strázni, kterou v nedávné době prošel jako mandlený, utýraný manžel, uštvaný k zoufalství. Darmo vzpomínati a znovu rozdírati nitro sotva poněkud zcelené! Zaplaší raději chmury nedávné minulosti své a vrátí se v dávno minulé chvíle dětství, jichž úzkostlivou stážkyní a živým dokladem je drahá matka, která překonala již tolik utrpení života.

A znovu zahleděl se v matčiny dobré oči, hledaje u ní posily a útěchy, jichž marně se domáhal v sanatoriích proslulých lékařů.

»Po všech svých zkušenostech léčebných« — ujišťoval matku — »došel jsem k přesvědčení, že se musí chorý duch zvolna probírat ze stavu choroby a že se na ráz nevyléčí žádná nemoc nervová. Nutno se vrátit k studnici života, u níž se zastavil člověk poprvé a z níž čerpal první síly, první poznání. Jsem přesvědčen o jednom, nevyléčím-li se zde u vás, pak není mi pomoci. Ale mám tak pevnou důvěru v hojivou sílu rozpomínek z dob dětství, že doufám nabýti u vás brzy dřívějšího klidu a dobré mysli, ač-li nic jiného nezkalí mou námahu.«

»Naše okolí, naše venkovská strava, náš vzduch lesní, čistý, provanutý vůněmi nejvzácnějších květin dělá divy,« mínila prostodušně stařenka.

»Nemyslím ani tak vzduch a vnější okolnosti, jako spíše kouzlo prostředí, klid samoty a úkoj sladkých rozpomínek na šťastné první kroky, jež konali jsme jako děti pod ochranou vašich bdělých zraků, maminko!«

Usmála se skrze slzy na syna, na jehož skráních, poněkud v nemoci zapadlých, odkryla známky těžkého minulého utrpení. A složivši vyhublé, drobné ruce své v klín, přenesla se v duchu v tu dobu zlatého mládí, kdy Karel běhával po dvoře v krátkých sametových kalhotkách, s bílým čistě vždy naželehlým »krejzlíčkem« kolem krku, s měkkým, k pravému uchu vždy přichýleným kloboučkem; s tvářemi, planoucími vždy štěstím a radostí z každého pěkného květu, který dědeček vsadil na záhony pod okny, z upraveného díla zahradníkova v rozlehlé štěpnici. Očekávala vždy, že lepší osud ovládne jednou jemnou a zanícenou vždy duši hochovu a hle — jak se zmýlila ve svých výpočtech! Ten, jemuž přála nejvíce blaha a jemuž přisuzovala nejčistší radost ze života rodinného, okusil z kalichu hořkosti v tak mladém věku tolik trpkých kapek!...

A jak táhly myšlenky tou ustaranou hlavou, tak se tvář stařenčina buď pousmívala nebo stahovala nevolí, více litostí, když si připomněla jeho hrdou ženu, u níž byla jen jednou návštěvou. Přílišná okázalost zjevu odpuzovala ji od této hned poprvé. Připadala jí příliš nesmyslnou v té touze po nádherném ústroji, příliš nešetrnou v jedinečné snaze po zálibě. Tušila hned tenkrát, že vlastnosti takové nevěstí synovi nic dobrého. A obavy její nebyly bez podstaty. Hrdá žena zničila mužovo zdraví, odvála klid z jeho nitra a konečně, aby dovršila dílo zkázy, přispíšila rozluku od stolu mužova...

»A což Hela?« ptala se pomalu, vyrušivši se ze svých vzpomínek, co zatím syn snídal, pochutnávaje si na oblíbené matčině bábovce. »Dává o sobě vědět? Píše někdy? Netouží nazpět? K dítěti?«

Chvatně bez oddechu vyrážela otázku za otázkou, ale nedočkala se odpovědi.

Zaražen hleděl syn před sebe pozoruje její marně tajenou zlobu. Jen hlavou záporně po chvíli zakýval k jejím otázkám a dopiv zbytek kávy, zdvihl se zvolna.

»Snažím se nemyslit na Hélu, maminko, zapomenout. Nepostrádám jí, neteskním po ní. Stačím si sám a Lolu učím chodit jinými cestami..«

A odmlčel se nadobro.

Půjde se projít zahradou, zajde pak k vodě a k lesu. Vrátí se až k poledni...

Rozloučil se stiskem ruky s matkou a bral se zvolna dvorem k zahradě, prohlížeje si pozorně kde jaký předmět, připomínající mu šťastnější dobu dětství. Za známou zasklenou pavlačí výměnku dědova objevila paměť Plavného vzpřímenou postavu s hlavou pokrytou dosud hustými bílými kučerami. Hle, tady stával dědoušek každého jitra, zkoumaje počasí. Růžolící, krásný stařeček, tvář oholená s úzkými zžíralovělými rty, takměř bez vrásek, hlas jako zvon, postava dosud přímá, neshrbená. Plavný v obnově dětských dob nesměle překračuje práh výměnku, kde jej čeká jistě nějaké milé překvapení v podobě nového dvacetníku od dědečka nebo ve formě dobrého koláče či hnětynky z jarmárky babiččiny.

Sem chodíval nesmírně rád. Tak nějak prozářeným připadal mu vždy útulný příbytek starouškův. Lákaly v něm k usednutí staré, pohodlné židle s prohloubenými širokými opěradly, do nichž zapadl vždy skoro celý. Na široké kredenci skvěly se vzácné bicí hodiny sloupkové, jež odbíjely celou tak lahodně a čistě jako nikde jinde. I ta kuchyňka babiččina byla čistá jako klícka přes to, že tu na posteli ležela skoro ustavičně tetička Rosa, jež měla chorou nohu.

Taková nějaká svatozář plála kolem všech těch milých hlav, dědečkovy, babiččiny i tetiččiny a sešlo-li se tu více osob z příbuzenstva, bylo tu veselo a šumno, jistě veselejí a zábavnější než dole u rodičů, kde děti dováděly a se veselily.

Dědeček sedával uprostřed pohodlné, nízké jenošky poblíže krbu a nečetl-li, s rukama za hlavou zkříženýma si hověl. »Dýchá se tak volněji.« liboval si vždy.

Tetička Rosa měla také nějak prozářenou tvář, jakoby jinýma očima na vše hleděla než ostatní, očima visionářky. »To dělá její nemoc,« myslívával si vždy Karel, ale dnes po letech vykládá si ten zjev jako zátuchu zásvětí: teta Rosa tušila asi, že musí brzy zemřít a byla již se světem smířena a vyrovnána.

A nejen tichý, smutný zjev tety Rosy, i všichni ostatní předstupují postupně před duševní zor professorův. Vidí celou tu řadu asi sedmnácti dětí, kolik jich babička vychovala. Druh za druhem střídají se občas v návštěvách u sestárlých rodičů, aby jim stiskli třesoucí se ruce, aby zas pohlédli v oči jejich tiše a odevzdaně již zářící.

Vidí i nejmladšího statného strýce, kterak si privádí hezkou nevěstu k rodičům. Dědeček zkoumavě hledí do hlubokých očí, zářících z pod jemného, bledého čela sličné nevěsty, potřásá lehce hlavou, bere útlé, slaboučké její prstíky do své dlaně a jen se usmívá útrpně... Hladí tu ruku, povzbuzuje a lichotí. Když se pak ocitl se synem sám tváří v tvář, sděluje mu obavu svou, není-li ta subtilní, pavučinově jemná dívka příliš slabá do obchodu, který provozuje. Nevytýká, nezrazuje, jen upozorňuje syna jemně a soucitně jako zkušený muž? A když vidí, že tvář synova sesmutněla, tuše, že ji má nesmírně rád, povzbuzuje syna a žádá, aby ji nešetřil a hleděl si jejího zdraví.

Dědeček byl tak dojat, že pak oba k sobě zavolal a vzav ruce jich obou, spletl je v jedno a posadiv si je podle sebe, hladil je dlouho po hlavách. A v skrytu setřel slzu, jež skanula mu po líci... (Pokračování.)

ZÁPAS.

Scéna zimního dne z Podčerchoví. Napsal JOS. CÍSLER.

(Dokončení.)

Ale ti již znali podobné záludné úskoky. Koník instinktivně zaměnil směr tahu stranou a sleduje potom nejmenší záškub udidla plní vůli svého pána, aby kmen klikatým tahem zachycoval se po stráni o vystupující pařezy a mírnil se v prudkém sesmyku. Synek, v té chvíli zbytečný, poodstoupil zatím do bezpečné vzdálenosti.

A nyní nastal let dolů — brzy v pravo, zas v levo. Chvíli zdálo se, že kmen již již dostihne nohou zvířete; ale hned zase uveden v jiný směr, třel se o pařez, zbavuje jej sněhu i kůry, hned zaryl se do sněhu, jenž rozvířil se na všechny strany, poprášiv koně i člověka a zas jako kmitající se had řítí se po stráni dolů, již nevzpíraje se, ale záškodně hledě vymstíti se svým rušitelům.

Ale člověk i zvíře mikali obratně každé nebezpečné nástraze a když konečně stanuli dole na rovince, cítili se dokonalými vítězi.

Jako přemožený a vysílený ještěr ležel tu bez hnutí dlouhý kmen, po předchozích oblevách a nových mrazech pokrytý místy ledovými pláty, podobnými velikým oslizlým šupinám.

»Jako po másle to šlo,« poliboval si muž a koník odpoután byv od břemene, sám se obrátil a vesele poskočil k nové jízdě.

Zdar počinu nabádal pracující trojici k novým sjízdám, co zatím sedlový kůň stoje u voje saní přestupoval chvílemi s nohy na nohu, snižuje kyčel v tu a zas v opačnou stranu a olilížeje se občas po sjíždějících, jakoby nechápal jich směšného počínání.

Nyní teprve rozpoutal se pravý zápas. Dlouhá dřeva jedno po druhém, jak na stráni pod sněhem se rýsovala, vytažena byvše ze svého zimního úkrytu jako třepetající se plazové řítila se po stráni dolů. Chvílemi byl to šílený let. Nezvyklému diváku bylo by v kostech trnulo, jak překotně kdo s koho pádila dvojice živých těl sledovaná v zápětí mrtvou hmotou a jak podivné zvuky tu o pařez tam o vyčnívající kámen drouciho se kmene, tu dunivé nára-

zy zasmykujícího se dřeva, tu dusot koně a výkřiky povozníkovy příšerně rušily zatuhlé zimní ticho celého okolí.

Na rovince kmenu přibývalo. A ležíce tu ozářeny sluncem zdály se ještě teteliti se vztekem nad svou bezmocí.

Pro náklad na zítřek bylo jich už dosti. Ale muž, odhaduv pohledem na slunce dobu denní, jinak rozhodl.

»Svezem' si ještě na několik dnů — kdož ví, jak dlouho pohoda potrvá,« pravil a znovu zavěděl koníka vzhuru.

Plaváček byl ve svém živlu. Opravdové poběšení působilo mu pobíhání vzhůru a klikatý běh po stráni dolu, ono uhýbání se podezřelému šramotu přímo za nohama, onen divý úprk po sněhové pláni vespod pevné a na povrchu kypré čerstvou vrstvou sněhovou, ba když se poněkud omeškali přípravami k vytažení nového kusu, jakoby počítal zbytečně promarněné okamžiky, jal se netrpělivě hrabati nohou své: jedna — dvě — tři — —. Již i domýšlivě bujným se stával a jednu chvíli, jsa si příliš jist, neuskočil dosti stranou. V zápětí předstižen a postraňky stržen byl rozjetým dřevem, že se smekl zadkem do sněhu. Než hned se vzchopil, pokládaje to spíše za pouhou veselou příhodu. A ruče vyskočiv neposlechl hlasu ani trhnutí udidla svého řídiče, nýbrž zabral vší silou libovolným směrem.

Nastal šílený let se stráně.

Chvíli člověk i kůň zmizeli v rozvířeném sněhu, pak se zas oba ukázali a v novém úprku sjížděli dolů, kde rovinka kynula zmírniti a zastaviti ten let, když tu smýkané břevno nezachytilo se bočně o vystupující pařez, nýbrž přesmyklo se přes něj a svezši se náhle přes ostře klesající zvrat strhlo střemhlav koně i člověka a vrhlo je stranou k okraji lesa přímo pod mohutný buk — —

Mladíkovi zatmělo se hrůzou v očích, když spatřil změtený ten pád, takže přeslechl i zoufalý výkřik otcův a bolestné zasupění zvířete — —

Ale pud pomoci zvítězil hned nad úděsem — spěchal vyprostiti otce z pod koně, zapleteného v postraňky a supějícího pod tíží naléhajícího dřeva. Vyraziv háky a odpáčiv sochorem odzemek břevna, uvolnil končetiny plaváčkovy hluboce do sněhu vtlačené, načež hned vyprostil s námahou nohu sténajícího otce, z jejíhož úchylného stočení chodidla usoudil rázem na vážný úraz. O valáškovi myslil, že se již vzchopí sám; než přihlédnuv blíže seznal, že tři končetiny jeho byly zpřeráženy. Z jedné dokonce pronikala koží žlutavá kost, jejíž dřeň barvila rudou krví okolní sníh. Jen pravá přední noha, jíž tak rád vesele pohrabával, zustala mu ušetřena. A o tu se koník opíral v bezmocné snaze vzchopiti se — —

Na cizí pomoc nebylo lze spoléhati. A zraněnému muži bylo nezbytně třeba ošetření. Nejlépe dovézti jej hned do Kleněí k doktoru, napadlo mladíkovi. A přes třeskutý mráz celý již spocen honem rozvázal ouviny a náklad se saní nechal svaliti se na obě strany, na spodní pak zbylou vrstvu klad s nadlidskou námahou uložil tiše úpějícího otce a tam podloženou sbalenou houní a dvěma kusy povalců upevnil a šálou, šátkem i kusem provazu ovázal pochroumanou končetinu jeho.

Na celé divadlo pohlížel sedlový kůň očima vypoulenýma, jako by říci chtěl, že takového konce přece nečekal, co zatím soudruh jeho ležící pod bukem zrakem jako horečkou planoucím prosil o smilování a ukrácení strašlivých muk — —

Plaváček byl ztracen — to věděli otec i syn. Leč pohodný z Pašešnice nemohl již dnes dorazíti, aby jej skolil. A nechati jej zde v mrazu se trápit, až sám zcepení — ne, to nemohli.

»Na — zab' jej,« řekl muž zatínaje zuby bolestí a podal synkovi svůj dlouhý, ostrý nůž, jaký nosívají horalé v koženém pouzdru ve zvláštní kapse spodků.

Mladík vzav nůž pokročil ke koníku, jenž prosebně zdál se žádati o smrtící ránu; ale zase couvl, nůž mu z ruky vypadl a z očí vyhrkly slzy, když zahleděl se do těch milých očí koníkových — —

»Tak vem' řetěz — zaklesni za větev,« vybídl jej znovu otec vida jeho nerozhodnost a pohybem ruky naznačil mu popravčí výkon.

Mladík odepjal se saní klanečník a nevida zbytí, přehodil konec jeho přes mohutnou větev přímo nad raněným zvířetem, zaklesl háček konce toho do oka řetězu a udělal z druhého konce řetězu tak velikou smyčku, aby ji převléci mohl přes hlavu zvířete. A tu koník sám opřev se o zdravou nohu, nadzvedl se co nejvíce, prostrčil hlavu smyčkou a nežli mladík odepjal druhý konec řetězu, aby zaň zatáhl, koník nalehl celou tíhou a v smrtelném zápasu zvednutou nohou křečovitě máchaje ve vzduchu odpočítával si bezděčně vteřiny prchajícího života: jedna — dvě — tři — — —

Soudruh jeho odvrátiv hlavu kývl jí jako v souhlasu nad krutou nezbytností a pobídnut zabral resignovaně do tahu.

Tak skončil toho dne zápas — —

Je skončen?

Zítra začne znovu — pro skývu chleba.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Selka, vy máte vlasy k pohledání — neprodala byste je?« optal se náhle.

Až se lekla Dodla, začervenala se, že cizí člověk ji tak vidí, dvěma hmaty už upravuje čampuli a váže si šátek.

»Ne, Poldíku, neprodám, protože sem nekoupila,« usmívala se, nabývajíc znovu rozmnováhy a klidu, i potěšena obdivem a chválou.

»To je škoda,« povzdychl si Poldík a odcházel. To věděl, že nekoupí dnes nikde, dnes pouze zboží prohlíží, musí vejít tiše jako zloděj, překvapit ženské, bystrým pohledem rychle odhadnout i délku i barvu vlasu a pamatovat si, kde co spatřil — ...

»Ten by bral,« smála se dcerka, znovu povolujíc vlasový uzel a skládajíc šátek. — »Ale, mámo, šátek novej na hlavu byste potřebovala vy i já, koukejte, ty náše sou zrzavý, celý sluncem vytáhnutý.«

»Pravda, pravda,« svědčí matka.

»Chtila bych takovej s květama v cípech.«

»Jo, dívče zlatá, ten je drahej, dvě zlatky stojí.«

»Bože, bože, to je bída, poctivej houvazek huž nemám, mezi droužky vyjít si nemůžu, jako v klášteře žiju, jen dřít musím — věřte — — lepší bych míla, dybych vod vás někam na službu hutekla,« naříkala si dívka a slova její zněla smutně, měkce, jakoby slzami byla promočena a prosycena.

»I ty jedna ty« — rozhněvala se matka — »že se nestydíš vyčítat, cák já se mám lepší než ty, já snad sedím ha strojím se, parádu si kupuju — co? Víš, že ani do božího kostelíčka mezi lidi už nemůžu, ale pomoz si, fňukáním to nezpravíme, trpit musíme, počkej až po žních, zbude-li tátovi pár krejcarů, koupím tě ten šátek, dyž tak vo něn dynuješ.«

Dodlička víská mámu a už mlčí jako hrob, lituje, že jí vyčítala, hladí ji za to vlasy, za ušima šimrá, vlasy od krku k čelu překládá a na matku — hle — dřímota přichází, sladká dřímota odpolední, oči se jí klíží, hlava na klín dcerky klesá, a už spí ...

»Pst,« napomíná Dodlička ostatní děti, »běžte na záhumence si hrát, ajf mámu neprobudíte.« V světnici na tvrdé lavici — polštář pod hlavou — spí jako zabitý Hadam, děti odběhly, i Dodlička opřela mladou hlavičku svojí o paženi dveří a zdřímla. Svaté ticho odpolední snáší se nad Klenčím, sladký spánek přináší zapomenutí, odpočinek i osvěžení ... Konečně pes zaštěkne, kráva zabučí nebo kohout zakokrhá, když statek už je dlouho jako vymřelý, spáči sebou trhnou, procitnou, protáhnou se, »kolipa je hodin« se optají, a když hodiny už ukazují šestou, vyskočí, plísní se, »to sem, ženská, soudnej den bych zaspala« a hned už shánějí dříví, rozdělávají oheň a mužské posílají do chléva. — »Tak vstávej, člověče, čas je spravovat —« třesou s muži a život jako stroj probouzi se s nimi.

Už dávno zapomněla Dodla na vlásenkáře, ale nezapomněl na ni Poldík. Jiné starosti honily se selčinou hlavou. Kde kdo teď po žních upomíná je, záložna chce úroky, obec chce daně a přirážky, řemeslníci — kovář, kolář chtějí mít zaplaceno loňské konto a krejcaru není v celém staveni. Hadam prodá vobilí, tele, krávu, ale Buh milý ví, co s penězi dělá ...

»Tak co selka, neprodala byste vlasy?« strká v tom do dveří Poldík hlavu. Selka je samotinká sama doma. Všichni i nejmenší děti jsou na poli — brambory kopají a sbirají — jen ona přiběhla dobytek nakrmit, oběd uvařit a v koši jim ho pak donest. Točí se kolem plotny a těžké starosti s ní. »Bože, to by byla pomoc!« napadlo ji, když zaslechla Poldíkuv hlas — otočila hlavu ke dveřím a povídá nejistě: »Vlosy prodát esli bych chtěla? A ne — to ne, co bych je prodávala, to by mě nevytrhlo, co byste mi za ně dal« —

Poldík zná nejen selčiny plavé vlasy, on zná i její nynější bídu. Jako úhoř protáhl se dveřmi i s rancem a hned potichu za sebou zavřel, že ani kliku cvaknout slyšet nebylo.

»Poslouchejte selka rozumnou řeč. Nač jsou vám vlasy, co? Řekněte sama nač? Já vám to povim, na obtíž jsou vám, hlava se vám darmo potí, zapaří a co práce vám to dá, než si je v sobotu večer rozpravíte! A kdo vidí vaše vlasy? Kdo se může podivovat tak pěkným vlasum? Nikdo, protože celý rok šátek na babku nosíte i v noci s hlavou zavitou spíte — pro vás je lepší nemít pěkné vlasy, ale mít pěknej šátek květovaný, ten je vidět, toho se každý všimne a řekne: koukejte na Porazilouc selku — ta má pěknej šátek lineckej, nebo šakonovej nebo kosmonoskej.«

Dodla vzpomíná si v tu chvíli na dcerku, Slíbila jí nový šátek a ta nyní upírá k ní tázavé oči, smutné, litostivé oči, kdykoli se v neděli obléká ...

»To všecko je pravda pravdoucí,« přisvědčuje selka, »ale já je přece neprodám, bula by to hanba, až by se to vo mně rozkřiklo.«

»Hanba? Jaká hanba? O čem to mluvíte?« hněvá se kupec »co pak neznáte Poldíka? Já umím mlčet jako hrob. Ani byste neřekla, či vlasy já už v téhle tašce odnesl — a kdo to ví? Koho jsem jmenoval? Živá duše se to ani o vás nedozví.«

»Třeba vás sem viděl někdo jít.«

»To mohl vidět — může se i optat: Poldíku, co ste dělal u Porazilu? Tisíc odpovědí mám: lněné semíčko jsem selce prodával, obilí jsem tam kupoval, štofovou látku ukazoval, na plátno a podvazky se ptal — ať si každý vybere z toho co chce. Tak nebuďte hloupá, dejte si říct a posaďte se semhle na stoličku, hezky nízko, tak.« a už tahal od kamen malou stoličku, jak na ni Dodla sedávala, když zatápěla.

»Ale muž by se hněval« jako by se z omámení vzpamatovala, namítla Dodla tvrdě, ba prudce.

»Muž? K smíchu!« počínal hned zas Poldík trpělivě a měkce »co pak to musíte povědět mužovi? Mlčte jako já. Což myslíte, že nevím, jak to u vás chodí? Vy přece spíte s hlavou zavázanou a váš muž si vás teď už přece nerozpletá — vždyť už nejste mladí, to bláznovství už máte za sebou. A když se v sobotu myjete a češáte, tu nejdřív pěkně dětičky ve vaničce vykoupáte, do čistých košilek oblečete, hlavy jim zapletete, do lože je uložíte a pak teprv na posled, když už všichni i váš muž spí, vy si kleknete, mejete se a češáte. Nu, řekněte sama, nemám pravdu?«

»Ba právě, tak, zrovna tak to je.« svědčí pravdě Dodla, ale ještě se brání »ale muž by to po čampuli i na šátku poznal.«

»Nic nepozná. Jed na to vezmu, že nic nepozná. Nechci přece všecky vaše vlasy. Od předu a vzadu i při uších vám je nechám, jenom z prostředka je vystřihnu, ani znát to nebude, pěknou čampuli si z těch co zbudou, uděláte, nový velký hřeben vám přidám a ten napne šátek, že nikdo nic nepozná.«

»Ha proč tak vo ně stojíte? Co s nima chcete?«

»I to vám povím — proč bych nepověděl? V městě ředitelka, tuze nóbl panička stonala hlavničkou a vlasy jí slezly. Hlavu jako koleno má. Chodí však pod kloboučkem a vlasy mít musí. Zavolá si mě a povídá: Poldíku, vy jste šikovnej člověk, tuhle máte mustříček, opatřte mi právě takové vlasy, musím si dát dělat paruku a ani v Praze takové vlasy nemají. Jak jsem se na mustříček podíval, povídám si: takový vlasy má jenom Hořejší Porazilka v Klenčí, rovně jako na jisto sem jdu a přece mě s prázdnem odejít nenecháte.«

»Co mi tera za ně dáte?«

»Buh je můj svědek, že je draze zaplatím, vezmu jich jen tolik, co jich do ruky pobere a pětku za ně hned vysadím« a už tahá ohmatanou peněženku z kapsy.

Pětku! Jak ji potřebuje! Mnoho by pětkou pořídila! Ale přece jen váhá, mlčí, rozmýšlí se.

»Nu tak čerstva« nutí Poldík »každou chvíli sem muže někdo vejít, abyste neřekla, šátek, tenhle šátek květovanej vám přidám — no tak — už se posaďte« rozpíná rychle tašku, vytahuje hřeben a nůžky umlouvá Dodlu: »vždyť jste dosud mladá, vlas vám znovu naroste, ještě hustší a delší než máte.«

Dodla sama neví ani jak, ale už sedí na stoličce. Poldík už jí šátek rozvázal, sám hřeben z vlasů vytáhl a vlasy uvolnil. Jako háďata po zádech svezly se jí dolu vlasové prameny až na samu zem. Vlásenkář vytáhl nůžky se hřebenem, zručně rozčesal bohatý vlas, tak že jako hedvábný plášť pokrýval sedící Dodlu, prostřední nejdelší vlasy vzal do ruky, zatahal za ně selku, aby to cítila a řekl: tak ty si vezmu, co?« (Pokračování.)

FEUILLETON.

PŘÍTEL.

I.

Od mládí toužil jsem míti přítele, ale touhy mé se nesplňovaly. Až najednou nalezl jsem ho v muži, jenž byl o dobrých dvacet let starší, jenž byl mým představeným, jenž byl spisovatelem a básníkem, na něhož se pohlíží jen s úctou a respektem. Bohužel, než jsem se na jeho hrudi ohřál, rozplynul se mi v hrstku popele — — — Podivná, krátká historie.

* * *

Před třemi léty dostal jsem od nadřízeného úřadu rozkaz, abych přeložil svou úřední činnost k zemskému soudu v Praze. Při audienci u presidenta byl jsem přidělen do oddělení rady P., spisovatele a básníka. Zaradoval jsem se, neboť jsem znal jeho kollegiální povahu z častých úředních návštěv v praesidiu, kdež dlouhá léta býval praesidentovým sekretářem a v tomto úřadě častokráte nás »létací« svou přímluvou zachránil před příliš dalekým letem. Proto s nadšením jsem klepal na dveře jeho úřadovny. Uvítal mne tak, jak jsem si představoval: kollegiálně. S milým úsměvem své výrazné tváře vyšel mi vstříc, s poukazem na spousty spisů

a mně připravoval mne na příšu mou činnost, ale hned mne utěšoval, že mne nebude nijak přetěžovati: »Jsem sám prací zatížen, i hledal jsem někoho mladšího, jenž by mi pomáhal. Náhodou jsem se dozvěděl, že jste v mém referátu již pracoval, i vyžádal jsem si vás. Myslím, vyhovíme-li si, že se tu budeme míti oba dobře.« Hned v tu chvíli vycítoval jsem, že mi rada P. bude něčím více, než pouhým představeným. První dojem dělá divy a ten zde byl. Vidím ještě dnes jeho martiální postavu, jeho příjemnou tvář s kudrnatým bohatým, zašedalým vlasem, jeho dobrácké oči, dívající se vesele z černé obruby skřipce.

Tušení mne nezklamalo. Den ode dne poznával jsem v něm více a více pravého kolegu; pod jeho vlídným řízením zcela jinak se pracovalo, než jsem byl doposud zvyklý. Poznenáhlu jsem k němu přilnul celou duší mladého muže a cítil jsem, že i on vnímá moji náchylnost ke své osobě. Mohu se směle přiznati, že jsem teď chodil do kanceláře rád. Rada P. přicházíval denně ve stejně veselé náladě, při suchopárné práci sršel vtipem, nikoli však tím kancelářským, sbírajícím anekdoty a různé klepy, a často se nad rozloženými spisy rozpovídal. Denně jsme spolu chodili domů a on na cestě místo aby mne otravoval prosou kancelářské práce, vypravoval mi celé mluvené kapitoly své nenapsané knihy vzpomínek z mnohých svých cest.

»Ani nevíte, že jsem kdysi v Rusku v pralesích Muromských byl v nebezpečí života. Zatoulal jsem se v nich kdysi se svým průvodcem. Jdu nic netuše, jen cítím, že se svěží trávník pod mýma nohama nějak prohýbá. Pojednou slyším za sebou výkřik. Ohlédnu se a spatřím uděšený zrak svého průvodce. »Ještě několik kroků a byl byste ztracen. Vždyť jdete po třasaviskách!«

Jindy zatáhl mne ve svých vzpomínkách do Benátek. Druhého dne na to přivlekl s sebou do kanceláře spoustu pohlednic a obrazů a vysvětloval poutavě a s nadšením krásy Italie a jejího umění. Nejraději vypravoval o své zamilované zemi španělské. Z tichého skřípotu per ozval se jeho hlas a do právnických myšlének zavanul rázem ohnivý žár španělského nebe, pestré obrazy býčích zápasů mihaly se s líčením španělských krásek, dobrodružství ve španělských horách, maurská Granada týčila se nám ve fantasii před očima a palmové háje madridských zahrad zelenaly se prosaickým ovzduším kanceláře. Až do Afriky se zatoulal. »I tam jsem byl jednou v nebezpečí života. S několika spolucestujícími podnikli jsme výlet do okolí Tangeru. Já jel na oslu, jenž mne stěží nesl; nohy se mi šoupaly po zemi, ale šlo to, ač jsem jak živ na koni neseděl. Viděli jsme divoké pohledy domorodců, ale kdož pak by si jich byl všímal. Když však rakouský konsul ode mne slyšel,, kde jsme byli, spráskl nade mnou rukama a gratuloval mi, že jsem zdráv a živ.«

Na jedno živé líčení svého přítele nezapomenu, zvláště když si připomenu jeho předčasný skon. Vypravoval mi kdysi v ponurém odpoledni ve své pracovně a tehdy poprvé jsem viděl, že jeho obličej sesmutněl, o jakémsi starém hradu u Madridu. »Šel jsem se tam podívati za zachmuřeného dne, jako je dnešní. Bylo před bouří. Za branou paláce táhla se dlouhá alej smutných, tmavomodrých cypřišů, úžící se do dálky. Představte si k tomu zašedlé nebe, dusno před bouří a alej bez člověka. Zdálo se mi, jakobych sestupoval do hrobky a smutná myšlénka zavířila mi hlavou: Kdy a kde asi složím své kosti?« . . . .

Jeho jemná duše prozařovala mne svým světlem. Jako jsem si ho zamiloval na první ráz, tak jsem si ani neuvědomil, kdy se mi z představeného stal kollegou a kdy z kollegy přítelem. Že i on ke mně přilnul a chápal mé city, vypozoroval jsem brzo z toho, že se mi svěřoval s tím, co před světem dosud skrýval: se svými vážnými básnickými plody z mládí. Dotkl jsem se kdysi v hovoru, že mám doma několik svazků svého vlastního lyrického tvoření a on tak dlouho na mne naléhal, až jsem mu své bezcenné písničky ze studentských dob přinesl. Netrvalo nežli několik dní, pozval mne k sobě. Na jeho stole leželo několik svazečku. Byly to jeho básně. Trávili jsme při nich spolu mnoho večerů. On četl a hned podával výklad. Struna zněla chvílemi vesele, chvílemi nadšením mládí, chvílemi láskou k vlasti, filosofii, pak elegicky zasténala a pak hučela basovým tonem epiky.

Byly to nejkrásnější chvíle našeho poměru. Vypověděl mi při tom celý svůj život studentský, svěřil mi své ideály, své lásky, hovořil o svých prvních zdařených výstupech na Parnas, o svých známých z kruhů literárních, o svých studiích archaeologických a otvíral mi své obzory. Byla to krásná doba ideálního přátelství. Svěřoval mi své plány literární a životní, radil mi a dával mi na jevo svou přízeň.

»Za dva roky mi bude padesát let. To hodlám si k jubileu vydati svazeček svých humoresek a básní vlastním nákladem. A jakmile budu zralým pro pensi, svážu své právnické knihy do balíku a již si jich nevšímnu. Pak teprve budu žíti opravdu jen svým pracem literárním. Pořídím si u Prahy domek, do zdí nechám zadělati skříně na knihy a budu kupovati knihy, psáti a překládati!«

Jeho ideální duši prozrazovala láska k literárnímu příteli Juliu Zeyerovi. Rád mi o něm vypravoval, obyčejně na společných našich výletech ve volné přírodě, již neobyčejně miloval, hlavně v době jara, kdy vše bylo obsypáno bílými a růžovými květy. To zapadali jsme spolu do Roztok, do Šárky, do Chuchle, on vždy s kloboukem na šňůrce, nechávaje slunci pronikati svými kudrnami. A to vždy se rozhovořil o Zeyerovi. »Prohlížím si v Moskvě museum, pojednou se přede mnou mihne drobná, povědomá mi postava. Není tohle pan Zeyer? Ano, byl to on. Byl rád, že mne poznal a šli jsme spolu. Na

náměstí prodávali starožitnosti, tam chodil Zeyer nejraději. Jak spolu jdeme, zahlédl Zeyer v jednom krámci starožitné dva kavkazské svícny. Pojala ho vášeň sběratelská. Kupčík chtěl za ně 100 rublů. »Co vás to napadá,« vmísím se do smlouvání, »dám vám patnáct rublů.« »Ale pane P., co to děláte, takhle smlouvat,« napomínal mne česky Zeyer. »Mistře, ti by vás zde napálili, nechte jenom smlouvati mne samotna.« A svícny jsem dostal za 25 rublů. Zeyer při své ideální povaze byl by se jistě dal napáliti. Za to když byl v Praze, pozval mne Zeyer do své mládenecké domácnosti, abych se podíval na ony svícny. Bylo k večeru, Zeyer sám rozsvítil v starobylých lustrech a starožitných svícnech svíce, na starém ruském samovaru uvařil čaj a v ovzduší, vyňatém z fantastických povídek jsme se rozpovídali. — O smrti . . . »Co pak vy, vy zde budete ještě jistě dobrých 30 let, ale já« — stěžoval si Zeyer. Do roka byl mrtev — — A rada P. vypravoval mi to tehdy s takovou chutí k životu a s tolika nadějemi v budoucno . . . .

Svou lásku k přírodě přenesl i do své kanceláře. Pro semena si psal až do Španěl a pak jsme v kanceláři společně pěstovali palmy, španělské turky a p. Sdílel se mnou své uspokojení z každého uveřejnění svých prací v novinách a mívali jsme vždy malou přátelskou slavnost, když mu vyšla nová kniha. Ve dvou, ve třech dnech přivlékl autorské exempláře do kanceláře, psal dedikace, já psal adressy, balil a po úřední práci společně jsme svazečky odnášeli na poštu.

»Takhle je nám dobře, viďte, příteli,« liboval si. »Jen aby to dlouho trvalo!« »Bude, bude, nějak se tu spolu udržíme, buďme rádi, že tu zastrčeni spokojeně žijeme a že se páni nahoře o nás nestarají.«

(Dokončení.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

BEGŮV SAMOKRES. Korunou všeho tvoření je drama. Proto tolik známých jmen objevilo se v poslední době na divadelních cedulích. Divadlo je přece jenom siréna — zlákalo už pana Krejčího, jehož »Půlnoc« rvou právě na Vinohradech ze spárů úzkostlivé censury, jejím svodům neodolal ani K. M. Čapek. Tak dlouho psal divadelní referáty, až napsal sám divadelní kus! Novellista, romanopisec, referent — není to mnoho úskalí najednou? V K. M. Čapkovi uvízlo kus medika, a poněvadž mu uklouzl pitevní nůž, zachoval si alespoň pitevní péro. Prováděl dost často a někdy dost bezohledně vivisekci — a ejhle — konečně se dostal na operační stůl sám!

Není ovšem potom divu, že premiéra jeho kusu zvířila hladinu. Prozatím jenom hladinu literárního jezírka. Pan K. M. Čapek je rozhodně pozoruhodný člen literární obce. Má tu svoje křeslo, ale má je také v žurnalistice, a to mnoho znamená. Má, jak se říká, vlivné postavení. Je to výhoda, pravda, ale každé světlo má svůj stín. Sám kritisuješ, haníš a chválíš — a na takového povýšence nutno bráti jiné měřítko. Rady a pokyny uděluješ, tepeš, nemilosrdně zcuchášš — uvidíme, jak jsi poradil sám sobě!

Každá premiéra má svou zvláštní, osobitou předpremiérovou náladu. Takovou měl K. M. Čapek, takovou asi bude míti p. Krejčí. Doposud jste komandovali vy — teď si zakomandujeme my — to je asi jádro nálady. Ne snad pouze my, referenti — ale celé hlediště, publikum, jež také tak trochu podlehlo přirozené škodolibosti. Do této chvíle, panáčku, jsi dělal censora — teď se posadíme my na tvoje křeslo a teď budeš poslouchat ty nás, co soudíme o tvé hře!

Časy se mění a my v nich! Pamatuji se, že autor nelibě nesl, když Družstvo Máje přišlo do příšerného podezření, že se nějak zapletlo s němčinou! Stačilo pouhé nedorozumění, a Václava Štecha a mne (— dr. Kronbauera —) by to málem bylo stálo hlavu! Nu — a vida! Pan K. M. Čapek začíná hru citátem ze starého ročníku Gartenlaube! Nedorozumění usnulo, objasnilo se, jak jinak ani býti nemohlo — a nás už dávno rány, jež jsme za ně utržili, nepobolívají! Člověk si vzpomene na dávno zapomenutou episodu právě ve chvílích, kdy se toho nejmíň naděje a kdy třeba není impuls ani nejpřípadnější. Upřímně to doznávám, poněvadž s němčinou páně Čapkovou má se to také trochu jináč, než jak se to jevilo tu a tam v publiku. Čapek tu charakterisuje dobu (1878) určitou rodinou, jež hrála jistě svým majetkem, svou společenskou posicí v pošumavském kraji znamenitou roli. Jan Palacký chodíval často do redakcí, a jinak tam nevešel, než s němčinou. Byl z doby přechodní, byl typem, který vymírá a nadobro vymře. Čapek měl odvahu mnohem větší — té němčiny je tam víc, než pouhá citátová vložka. Ale rozumíme jeho triku, pochopíme brzo, proč autor nemohl tohoto charakteristického příznaku nechati ladem. Důstojnická rodina uvízla majetkem v českém tělese, a neušla svému osudu. Rozplynula se jako kus ledu v jarních, teplých vodách.

Největší přednosti Čapkovy hry je výborná, trefná charakteristika osob i prostředí! Čapek žurnalista mnoho pochytil, co jinému ujde. Je novinářem, jenž věnuje se svému životnímu poslání s vervou. Také jsem s ním sedával v jedné pracovně a dovedu oceniti jeho vzácné přednosti, jeho temperament, jeho zápal pro denní rubriku. Unaven a uštván opouští stůl s plynovým hořákem a zasedá ke klidnému stolu literáta s olejovou lampičkou. Deset hodin denně krmí novinářského Molocha, večer, za nočního ticha sype zrní holoubkům. Dočkal se ve zdraví padesátky a posedla ho ctižádost, napsat divadelní kus. Hledal

motiv, hledal látku, a našel ji ve své novelle. A teď si řekl — znalcem bez odporu je — že se musí prosekat ledy svého romancierství. Není to snadný úkol. Napsal jsem jinde, že K. M. Čapek uplatnil ve své hře především svoje přednosti jako novellista a romanopisec.

Snesou se ovšem i v dramatě. Co by bez nich byl divadelní kus, že ano? Vidím v duchu autora, jak zápolil s touto »k l e t b o u« a slyším ho, jak se posiluje, jak ostří svoji duševní potenci: »ti by se na mne vrhli! ti by mne zmalovali k nepoznání!« A podařilo se mu odvrátiti jeden kyj — není možno K. M. Čapka za tuto divadelní hru zmalovat k nepoznání. Proč? Protože je v ní nepopíratelně síla — je v ní skvěle zachycena na př. s í l a h r o u d y! My, kteří jsme na ní vyrostli, máme pro toto vystižení plné porozumění. Přiznávám se, že jsem toto pronikání pravého, venkovského ovzduší do panského salonku sledoval s napjetím a se živým zájmem. Jako ulitá je postava správce Bureše, jenž vyrván byl válečnou vřavou od pluhu a musil do Bosny, kde vynikl svou jadrnou, pravou venkovskou chrabrostí. Věříme mu na slovo, že se nemůže dočkati okamžiku, až svlékne uniformu a vyběhne si do polí! Skvostnou figurkou je stará Bára, věrná, oddaná domestická duše, hrubá jako struhadlo, ale dobráček od kosti. Tak si myslím, že pan autor při hnětení tohoto dramatického těsta myslil na paní M a r i i H ü b n e r o v o u. Že neměl špatný nápad, toho důkazem je velký úspěch, jenž byl umělkyni údělem. Bylo skutečně pravým požitkem sledovati roztomilé, humorem navinulé podrobnosti krásného tohoto výkonu, jenž patří mezi nejmarkantnější, jež pí. Hübnerová na scéně vytvořila. Ze života jako zavolaný je venkovský doktor, pošumavský felčar, holdegron postavou, jenž má na sobě mnoho drsnosti kraje, v němž působí.

Ve hře plynou vedle sebe dva proudy, lidový a panský. Není to ovšem jenom němčina, kterou autor charakterisuje protějšek lidový. Je to rodina, odsouzená k zániku. Tady jezdí Čapek na svém zamilovaném koníčku. Smete celé pokolení s povrchu, poněvadž semínko, z něhož pošlo, bylo červivé, nakažené. Víte brzo, kolik uhodilo. Erna, starší z nevlastních sester, je démonem rodiny, mladší Léna, propadající slepotě, je popelkou dramatu, tichou oddanou trpitelkou. Erna poznává, že by už jiného ženicha neulovila, a proto poličí na Bureše. Slečinka z ofícirské rodiny má ovšem jenom jeden ideál — provdati se zase za důstojníka. Bureš se vrátil v uniformě, vrátil se s velikým, vzácným vyznamenáním —! Tady by se dalo něco dělat. Kauci, kterou promarnil bratříček, opatří dobračka Lény, Bureš se dá aktivovat, a velký sen dojde přece jenom splnění. Všechno je tak obratně naličeno, že ani nepozoruješ, jak leccos se vymyká pravděpodobnosti. A tu ovšem autorovi nelze neříci pravdu do očí. Hra je napínavá, hra baví, ale člověk má chvílemi divný pocit. Zdá se mu, že to nejhlavnější je přece jenom nastrojeno, vymyšlenými tkováno. Poslyšte laskavě a suďte sami. Bureš zabil v Bosně bega, uchvátil jeho samokres, vzácnou drahocennou zbraň. Prožluklá trofej! Kdo ji získá, smrti propadne. Dělej co dělej, musíš na to umřít, protože to je do zbraně vygravírováno. Bureš přišel z Bosny s kulkou v těle, kterou mu vpálil mezi žebra umírající beg. Kulka skutečně zázračná! Co všechno nezpůsobí! Předně pokazí milé Erně všechny plány s aktivováním. Vojanští pánové v tomto směru mají zvláštní názory. Druhý akt, jenž, pokud se souhry týče, nesnese hany, provádí pevnou rukou rodinnou katastrofu. Erna je bez sebe při pomyšlení, že se nestane paní hejtmankou, že zůstane až do smrti pouhou paní správcovou, a v tu chvíli ukáže svou pravou podobu. Je to zkrátka netvor, v celé své ubohosti a nekáznosti autorem znamenitě kreslený. Bureš ve své temperamentnosti pustil také uzdu svému naturelu, dojde k hádce, a facit všeho je, že Erna potratí. Ale kdyby bylo jenom to! Bureš byl od ní pohaněn tak hroznými způsobem, že není možno mysliti na další spolužití!

Autor dopustil se po mém skromném soudu křivdy na nejkrásnější svoji divadelní figuře, na Léně. Přijde za ním v osudnou chvíli, kdy Bureš nabíjí samokres. To je zcela pochopitelné. Ale zarazilo mne, když jsem slyšel, jak tato čistá, andělská bytost kape jed do ran Burešových, jemuž prozrazuje, jak podle se k němu Erna zachovala, co o něm soudí. Tohoto sesilování nebylo přece zapotřebí, motiv »sebevraždy« neměl býti sesilován na úkor bytosti, jež jde hrou jako světlá záře.

Kus byl svědomitě nastudován: Pan M a t ě j o v s k ý i v té uniformě jevil se tím, čím je — venkovským milostpánem, jemuž se nejlíp chodí ve vysokých botách a v čepici. Paní N a s k o v á neměla toho večera stejné štěstí. Nejlíp se jí dařilo tehdy, když útočila na svou sestru. Znamenitou studii podal pan S c h l a g h a m e r. Jeho ofícírek byl v každém slově, v každém hnutí odpozorován právě těm zjevům, jež staly se pro některé svoje nápadné známky takřka typickými. Pan S t e j n s b e r g figuře venkovského felčara dal vše, čím autor zajímavou postavičku tuto obmyslil. »Světlou září« nazval jsem Léna, ubohou dušičku, jíž stihlo kruté neštěstí. Světlo shasínalo v jejích očích, až docela uhaslo. Zůstala na ně v srdci památka — láska k Burešovi. Autor s jakousi pietou obíral se touto bytostí, a je pravda, že Léna je sloupem jeho hry. Jsi k ní tak připoután, že ji pořád sleduješ, že ji vyhledáváš v koutech, kam se ráda choulí. Paní D o s t a l o v á akcentovala především toto zavržení svojí hrdinky. Do této chvíle slyším, jak pronesla slova »setmělo se«. Jedno slovíčko, a co z něho smutku, bolesti zavanulo! A pořád ji vidím, jak to s ní zalomcovalo, když Erna ve své zlomyslné útočnosti řekla, že bude z ní t a k é strašidlo! Léna dlouho váhala, dlouho se nemohla odhodlati k otázce, co znamenalo to hrozné slovíčko také . . .

Právě v těchto momentech, kdy duše člověka se má zachvěti v projevu, ať slově, nebo pohybu, má

interpretace umělkyně takovou sílu, že rázem celou situaci osvětlí. Paní Dostalová měla velkou svou roli nesmírně kombinovánu tím, že hraje dívku, jež ztrácí zrak, až konečně oslepne nadobro. A právě zde obdivovali jsme se jejímu umění, jež vystudovalo do nejmenších detailů gradaci tápavosti. V prvních počátcích byla tu jenom nejistota, kterou umělkyně nenápadně dávala na jevo. V posledním jednání už nevidí pranic. Nebyla dlouho v kanceláři, kam přišla za Burešem, a nedovede se už orientovati. A přece musí ku předu, musí činně zasáhnouti, musí na stole objeviti osudný samokres, jenž vše prozradí. V tu chvíli největšího napjetí, kdy nic se neděje, musíš přirozeně sledovati každé hnutí slepé dívky. Nic snažšího, než aby se vše shroutilo — chybné gesto, nepřirozený pohyb, a divadlo propukne ve smích. Zdálo se mi, jakobych v obličeji umělkyně postihl tento strach, jak dopadne její studie, které jistě věnovala mnoho hodin. Všechna čest! Jakoby paní Dostalová do ústavů slepců si zašla a svou krásnou, oddanou trpitelku si tu odkoukala.

Jaroslav Kvapil ujal se Čapkovy hry s opravdovým zápalem. To byla zase jednou vítaná příležitost, vykouzliti panský salonek, jak ve skutečnosti býval a jak se tu a tam ještě v celé své věrnosti dochoval. Znamenitě se podařilo setmívání, jež mělo velkou, suggestivní náladu. Do správcova bývalého mládeneckého zátišíčka dal pan regisseur i starý populární barvotisk korunovačních klenotů. Ano, ano — tam bývaly a tam jsou dodnes. Zámek byl německou baštou — ale v mansardách pánů správců a pánů adjunktů milé naše korunovační klenoty měly jistý, bezpečný útulek!

Dr. R. J. Kronbauer.

ADOLF SVÁTEK, redaktor Pražských Novin, zemřel dne 7. března v Ústí n. Orlicí. Zesnulý, otec nynějšího chefredaktora Pražských Novin, MUDra a PhDr. J. J. Svátka, a bratr spisovatele velmi rozšířených historických románů Josefa Svátka, súčastnil se jako vojín námořní pěchoty r. 1864 válečných tažení proti Dánsku, pak proti Italii. Stal se i účastníkem námořní bitvy u Visu. Své zkušenosti válečné zužitkoval později literárně; popsal obě válečná tažení, jichž byl účastníkem. Adolf Svátek těšil se sympathiím v Praze i v Ústí n. Orl., kde trávil klidná poslední léta svého života. Členem redakce Pražských Novin byl od svého vystoupení ze svazku vojenského až do své smrti.

L. NOVÁKOVA VESELOHRA »ŽÁRLIVCI« provedena v minulých dnech na jevišti hotelu Palace ochotnickou družinou společenského klubu »Merkur« a docílila rozhodného úspěchu. Autor jednoaktovku pro nové knižní vydání, jež vyšlo péčí Nakladatelského družstva Máje, důkladně zrevidoval a ve mnohém směru účinek její sesílil. Viděli jsme zase jednou ochotnickou družinu, která svou souhrou i výkony zasluhuje zmínky i v našem listě. Páni ochotníci se na představení jak náleží obrnili — jednotliví členové souboru připravovali se na svoje role u předních umělců, kteří vyšli jim s nezištnou ochotou srdečně a přátelsky vstříc. Byly to dámy paní Leopolda Dostalová a Karla Slavíková-Welsová a pan Karel Želenský, kteří ujali se svých svěřenců s opravdovou láskou a nadšením. Veselohra měla rozhodný, plný úspěch. Prostorné divadlo bylo naplněno vybraným pražským obecenstvem, jež neskrblilo potleskem a přítomnému autoru, Ladislavu Novákovi, uspořádalo po závěru aktovky tak srdečnou ovaci, že byl jistě tímto úspěchem dozajista radostně překvapen. Všichni účinkující (p. Matucha — sl. Kronbauerová — sl. Pačová — p. Grund — p. Scherl — sl. Salabová) hráli s vervou a pravým pochopením. Zvláštního uznání dostalo se interpretce Irmy sl. Jarmile Kronbauerové, které pan autor vyslovil dík a blahopřál k úspěchu.

H.

MOŘE ADRIATICKÉ. Po několik let již trvá invase českých hostí do jižních krajin slovanských. Trvá, roste a sílí, poněvadž nalezla tu všechny podmínky, jakých taková okkupace potřebuje. Krásnou přírodu, jižní slunce, velkolepé památky starého umění, dobrý, slovanský lid, který si zachoval ještě všecku svoji rázovitost, velkolepou scenerii horskou a především moře, krásné, modré moře jaderské. A to moře si tak snadno, a tak silně zamilujeme! Netoliko že je poměrně blízké a že je krásné, ale že je slovanské a tedy naše, a že význam jeho pro říši, rakouské Slovanstvo i pro nás poroste. Ano, vidíme už jasně, jak je třeba zmocniti se důležitých posic na březích smavé Adrie a zachrániti je pro Slovanstvo, než se tu upevní živel cizí. Vniká sem se tří stran, usazuje se tu a zatlačuje obyvatelstvo domácí, hospodářsky i kulturně ještě málo pokročilé, ale zdravé a velkého rozvoje schopné. A tak nastává na nejjižnějším cípu mocnářství tuhý, nekrvavý zápas, jehož se účastniti počínají i Čechové. To je expanse, které jsme potřebovali a jejíž důležitost objeví se teprve v budoucnosti. Ty tisíce českých turistů a lázeňských hostí jsou mohutným předvojem české výbojné výpravy hospodářské. Přední stráže jsou už na místě. Zatím je třeba seznámiti se s krajem důkladně a do všech podrobnosti; proudy českých návštěvníků prokazují bezděky české a slovanské věci důležité služby. Český odbor Slovinského alpského družstva, soustřediví tichou, vytrvalou prací české alpinisty v Alpách slovinských a dovršiví svou činnost v tomto směru vydáním svého výborného průvodce »Slovinské Alpy«, pokročil letos dále: připravil a dotiskuje cestovní rukověť pro navštěvovatele Přímoří, Dalmacie, Černé Hory, Benátek a italského břehu až po Brindisi a ostrov Korfu. Je to kus práce emancipační. Český odbor S. A. d. osvozobuje českého turistu od cestovních

příruček německých, doplňuje a nahražuje dosavadní menší cestovní příručky české knihou rozměrnější. Jako Slovinské Alpy i nová kniha »Moře Adriatické« bude prací celé řady znalců popisovaných krajů; stručně s úzkostlivou svědomitostí a odbornou znalostí vyčerpávají autoři bohatou látku rozsáhlé oblasti, vedou turistu bezpečně s místa na místo, aniž by jej unavovali zbytečným líčením dojmů, kterých sám zažije ve skutečnosti. K textu připojeny budou opět četné mapky a plány. Kniha opustí lis tiskařský v několika dnech; bude pak dosti příležitosti zabývati se podrobnostmi, prozatím postačí upozornění, že publikace vyjde. Bude to druhý díl slovanských průvodců Českého odboru a bohdá ještě nikoli poslední. Nesčetní čeští turisté, kteří loni s takovou radostí a s takovým uznáním přijali »Slovinské Alpy«, uvítají stejně radostně i »Moře Adriatické«, jako milého společníka, bezpečného rádce a prozíravého vůdce na veselých výbojných výpravách českého živlu na krásný slovanský jih i při návštěvách břehů italských. Poněvadž kniha vyjde poměrně brzo, mohou, sestavujíce své plány cestovní, již v období jarním říditi se novou publikací. Nechť tedy každý, koho ponese rychlík v nádherný kraj slovanské Riviery, než do vlaku vstoupí, opatří si »Moře Adriatické«.

ZMATKY V ČESKÉM SVĚTĚ VÝTVARNICKÉM, vlastně krise v Manesu, doznala náhlého rozluštění. Po valné hromadě, o níž se praví, že byla velmi bouřlivá, vystoupilo ze spolku Manesa šestnácte přívržencu nového směru. Jsou mezi nimi členové bývalé »Osmičky«, vlastní či snad poslední příčina nervosního vzrušení, i někteří jiní mladší malíři a architekti. Spor byl beze vší pochyby prudký a zásadní, na tom ničeho nezmění utišující zasláno nového výboru Manesa, v němž zůstali jen starší jeho členové. Vystoupivší umělci založili v náhradu za Styl a Volné Směry, které jim byly vzaty, nový umělecký časopis »Artěl«. Oznamujíce jeho vydávání, prohlašují spřísnění svého stanoviska a zvýšení svých měřítek. Artěl bude pokračovati v idejích a tradicích Stylu a položí přízvuk na architekturu, jako na umění kořenné. Na uměleckém pni českém vyrostla tedy nová haluz. Nový list a skupina umělců, za ním stojící, vnáší do českého života uměleckého sesílený požadavek stylovosti, organického vývoje všech tří uměn výtvarných. Řada spolupracovníků slibuje vážnou práci v listě i ve skupině; malíři novoprimitivisté jako zjev nejnápadnější a nejbojovnější budou asi uvádět širší vrstvy české veřejnosti v nejistotu ještě větší než byla dosavadní. Tu začíná i zodpovědnost Manesa, který novoprimitivisty nejprve přijal pod svou střechu a tím i uznal, a pak je nepřímo vyloučil. Bude-li to s prospěchem českého umění, ukáže budoucnost dojista nedaleká. Ale důsledky jsou tu a stihnou i spolek Manes a jeho členy. Novoprimitivisté dosáhli, čeho chtěli: obratně psanými články si připravili půdu, výstavami způsobili sensaci a exodem z Manesa získali si sympathií části české veřejnosti, která očekává a věří, že splní, co slibují. Výtvarníci čeští jsou nyní rozvrstveni v pět korporací: Uměleckou besedu, Jednotu umělců výtvarných, Manes, Artěl a Sdružení výtvarných umělců moravských.

PŘEKLADY ANTONÍNA KLÁŠTERSKÉHO. Leží přede mnou výbor z básní Longfellowa, dva svazky moderní americké poesie, výbory z básní Hamiltona, Bryanta a Wilda — převody Antonína Klášterského.

Všem, kdož v těch nečasových dobách zachovali si nezkalený zájem pro poesii, přijdou tyto překlady vhod jako sváteční chvilky, aby potěšily a povznesly. V Longfellowově lyrice lze se napíti oné klidné a smiřující poesie, která povznáší tohoto básníka na pěvce míru a hvězd. V Hamiltonu ovívá nás lehké, prchavé křídlo Psychy, z Cullen Bryanta věje nespoutaný, mohutný hlas veliké, svobodné přírody, v Oscaru Wildovi vycítí člověk smutek a hořkost šlapané moderní duše a v obou amerických anthologiích lze slyšeti celý koncert hlasů v různých tóninách a v různé síle od pouhého povzdechu jemného srdce až po válečné bitevní zpěvy, které rozehřívaly v dobách zápasu za svobodu; všecko, co prošlo dušemi těch různorodých, a přece tak zajímavých poetů Nového světa.

To, co z těch básníků Antonín Klášterský vyloví, svědčí jednak o proniknutí jejich ducha jako o jemném vkusu překladatelově. Rovněž vycítíte z každé knihy, že básníci byli překládáni básníkem, s láskou a pietou. Proto jsou překlady jeho tak svědomity, hotovy, definitivní, a to v dobách, kdy sama neumělost a nehotovost se vychvaluje za přednost. Stačí pročísti si na příklad Wildovu Balladu o žaláři v Readingu a přirovnati ji k překladu staršímu v Moderní revui — a vysvitne rozdíl. Než nač na to všechno upozorňovati? Přátelé poesie dychtivě sáhnou po těchto čistých překladech a jsou jejich původci vděčni za povznášející chvíle. Jako zásluhu počítáme Antonínu Klášterskému též to, že si v nejistých našich časech uchoval víru a lásku k poesii a neohlížeje se na Petra ani na Pavla kráčí za svým cílem oddaně v před, jak to každý poctivý literát činiti musí, chce-li být věren sobě. A proto doufáme, že smíme čekati od něho nejedno překvapení. Jeho jemný smysl pro poesii nás opravňuje k naději, že nám časem podá na příklad výbor z Keatse. Ale nač předbíhati básníka, jemuž i literatuře přejeme, aby své rýzí a čisté snaze zůstal i na dále věren. J a h n.

BRANDLOVA VÝSTAVA V PRAZE. Kroužek přátel umění malířského, který uspořádal v Rudolfíně výstavu Navrátilovu a Škrétovu, připravuje opět v Rudolfíně výstavu děl malíře Petra Brandla.

Toto číslo vydáno 10. března 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

Vlas mi šediví a vracím se do minulosti. Čím víc je toho stříbra na temeni pozvolna řídnoucím, tím častěji myslívám na ty, kteří dávno zemřeli, které sotva jsem znal a o nichž jenom jsem slýchával. Nemyslím mrtvoly z dějepisu a starých lejster, jež bývají blízkými rozumu, ale dalekými srdci, ale ty, jichž hlas dosud chvěje se mi v uchu, třeba že nezní už celá desítiletí. Smrt těch, které jsme milovali, neodlučuje nás od nich na vždy... ta vůně, která zůstala v pokoji, v nábytku, v prádelníku, v knihách, jakoby ještě vanula z nich, a nezemrou, dokud nerozprchnou se všecky rozpomínky a dokud nepřestane se o nich vyprávěti...

V myšlenkách na ubohého strýce Jaromíra, professora, kterého posluhovačka jeho našla jednoho rána mrtvého na loži jeho mládeneckého bytu, ještě se slzou v oku po tolikerém utrpení, jež působila mu od útlého mládí jeho bídná výřečnost a koktavý jazyk, otevřel jsem zásuvku psacího stolu, do níž před léty, hned po jeho pohřbu, složila moje matka Olga jeho pozůstalé písemnosti a něco drobných věcí, které on mival rád. Ten psací stůl, jemuž říkalo se »šrajbtyš«, tak jako prosluléму psacímu stolu mé babičky Betty, massivnímu, dubovému, který sloužil dědovi Karlovi, panskému správci, ačkoli stejně mohl sloužiti agendě ministerské, co se do něho vešlo starých akt a pod nímž měli jsme my děti svůj »pokojíček«, ten psací stůl zdědil jsem po otci lékaři, a zasedám k němu jen, když dodělávám nějaké svoje kancelářské práce, které mi můj pan rada honoruje zvlášť. Jeho zásuvky zůstávají po léta, snad desítiletí uzavřeny, netknuty.

Bylo jarní, nedělní odpoledne, když dopsal jsem protokol hospodářské komise a bezděky pohlédl jsem ven, na střechy protějších domů, které se rozkládají pod mým tak zvaným třetím poschodím, ve výši více než jednoho sta schodů. Proto nemám také žádné osobní korrespondence, jen z útlocitu k listonoši a ze strachu, aby na mne příliš nenadával, kdyby byl nucen lézti ke mně s bezvýznamnou pohlednicí. Z těch střech šinul se mi zrak výš, k modré obloze, po níž táhlo se několik malých, bílých obláčků, jaké se tvořívají jenom za klidných a jasných dnů jarních; jako chuchvalečky bílé vaty, které potom, k večeru, rozplynou se v nic tak jako moje sny o velké výhře z loterie po každém tahu. V uších jakoby mi zaznělo a ozval se jemný zpěv, jako z nesmírné dálky, staré Schubertovy písně na slova Gottfrieda von Leitnera ...Wolkengold, Wellengrün... ziehen so leicht dahin... provázený drnkavými akkordy staré kytary, téže, která v létech pozdějších válela se v zásuvce starého prádelníku na půdě Svačinova domu ve Vlastějově, ovinuta širokou, vybledlou zelenou pentlí: bratr Vratislav kdysi, když jsme se hrabali ve vnitřnostech toho starého »veškostnu« a nemohl se mnou se shodnouti o majetnickém právu na starou, rezivou pistol s kohoutkem pazourkovým a pánvičkou, popadl tuto kytaru za krk a vlnivým jejím ozvučníkem tak se rozehnal po dolejší části mých zad, že kytara tenkrát zavzdychla naposled, provázejíc moje Ježíš Marjá srdcervoucím tremolem nejen všech svých strun, ale celého svého tělesa, které od těch dob přestalo býti ladně vykrojeno... To babička Betty zpívávala hlasem už valně nalomeným tuto píseň, vždycky po »Leise flehen«, a její Karl ji doprovázíval na onu kytaru, tak bídně zahynuvší. A po ní, když myslil, že nikdo ho neposlouchá a nikoho není na blízku, za dveřmi závorou zavřenými svým ubohým hlasem zpívával Wolkengold i strýc Jaromír...

Strýc Jaromír!... A už jsem tedy zastrčil klíč do zámku té nejdolejší, hluboké zásuvky a vytáhl ji.

Stará vůně iodoformu, kterou dýchají všecky lékařské věci, smíšená s páchní starého papíru, pak jakýsi parfum, který upomínal na kapesníky babičky Betty, zavanul z něho a starý prach trochu se rozvířil. Bylo tu několik balíčků těch písemností, ve kterých před léty, po smrti strýcově, zběžně jsem se probíral, ale na něž už zase dávno jsem zapomněl, tři, čtyři škatulky, v nichž ve staré vatě byly uloženy prsteny, zlaté hodinky a manšetové knoflíky starodávného tvaru, prý ještě po pradědu Gütigovi, a posléze řada notesů, starých professorských katalogů, každý ohmataný častým užíváním. Sálala hrůza na studenty strýce Jaromíra z těchto knížek umouněných? Nedovedu si představiti blesky v jeho měkkých, tmavohnědých očích... Myslím, že jen tohle se dochovalo po strýci Jaromírovi a snad několik anekdot o něm mezi jeho bývalými žáky. A v archivu zemské školní rady akta o jeho stále zamítaných žádostech za místo ředitelské.

Moje vzpomínky o něm ztrácejí se už trochu v neurčitu... Ale s ním teď, v té klidné odpolední chvíli, všecky ty postavy z let mláda vytanuly mi na mysli: moje matka Olga, jeho sestra, veselý strýc Břeněk, jeho bratr, jehož návštěvy u nás byly vždycky jako paprskem slunce, prorazivšího z mraků, babička Betty, rozená Švačinová, a trochu také děd Karl, prastrýc Šorš Švačina... a řada všelijakých strýců ostatních a také něco tet, z nichž vysoká postava tety Gütigovy, rozené Riemer von Riemersburg, dcery po generálu, čouhala jako strašák mezi hlávkami zelí, parádní to kus naší měšťanské rodiny, ale jenom na venek, neboť uvnitř se neosvědčila, přes to aristokratické jméno, které hrčelo jako starý obkročák, v němž ji někdy vozívala paní ředitelová sousedního panství, von Lausewitz....

...Venku je vzduch vlažný, ba teplý, dveřmi na předsíň i do kuchyně otevřenými ozývá se ze dvora ptačí cvrlikání a na ulici rozkládá se nedělní klid. Je slyšeti odtamtud jenom kroky nedělních chodců, pospíchajících ven z kamenin města a z nedalekého Karlova náměstí doléhá sem občas zazvonění elektrické tramwaye a potom její hukot. Na drobné ty zvuky člověk zvykne tou měrou, že i v tom velkém městě vnímá někdy ticho téměř venkovské. Mráčků na nebi se rozplývajících ponenáhlu ubývá.

Jest jaro a kyne budoucnost.

Nadzvednu poněkud ty balíčky a pod nimi vidím malou škatulku, kdysi velmi úhlednou; teď na ní bylo na prst prachu, neboť balíčky ji nepřikrývaly zplna, jenom zakrývaly. Zvolna a opatrně ji otevírám: leželo v ní jednoduchý, stříbrný náramek, pak malý batistový šáteček s písmenem H, zavánějící slabou, jemňoučkou vůní, a posléze ústřižek modrého sametu... To asi památky na strýcovu lásku, na přítelkyni mé matky Olgy, Helenu, která se mu vysmívala, že koktal, když jí řící chtěl, jak jí má rád... Baba ošklivá... Po létech navštívila matku, byla tlustá a ústa měla plna falešných zubů; vzala si pak nějakého berního adjunkta u nás ve Vlastějově a na konec se z ní stala pani berni. Vím, že měla houf umouněných dětí a při návštěvách u mé matky vždycky plakávala. Co všecko táhlo myslí a duší strýce Jaromíra, když tuto škatulku otevírával, jako teď já, za krásných dnů jarních, kdy o lásce zpívali nejen ptáci, ale i — teď ze dvora zaléhal sem i dvojnásobný jekot nějakých sopránů, jaké mívají jenom pražské dívky služebné, pronikavých a řezavých, toužících po jakémsi myšleném Jeníčkovi, který snad dnes večer se šavlí po boku a s čepicí po uši splní touhy hlásané celému dvoru... Vstana a zavíraje dvéře vracím se k zaprášené zásuvce, vonící minulosti. V mém pokoji bylo teď docela ticho.

Počítám, jak tomu dávno, co strýc Jaromír si pohrával s tím ústřižkem sametu, když seděl v besídce s Helenkou a sestrou Olgou. Už nějakých padesát let.... Ubohé ty zbytečky staré studentské lásky, dávno by z vás nic nebylo, kdyby se byl strýc Jaromír oženil. To se potom takové staré smetí lehko vyhazuje! Teď za nic na světě bych je nebyl zničil nebo zahodil a vkládám je zase zpět, do škatulky zaprášené a do zásuvky, na nová léta, snad desítiletí. Kdo bude ten, který neznaje jejich významu a nemaje ponětí o jejich souvislosti s trudy mého strýce Jaromíra, vydá je zániku nebo hodí je na pospas popelářům? Pak zanikne i ten poslední, třeba už neslyšený, jemný dech hlubokého citu, který zachvíval kdysi srdcem mého strýce.

Motouz, kterým ovázán byl malý svazeček písemností, popustil . . . Nahlédnu do škartek srovnaných — samé mathematické příklady. Asi školní pomůcka strýcova. Stejně sešitek druhý, na němž napsáno bylo »maturitní otázky«. Ty zajímaly mne méně, než ten batistový šáteček, nicméně rozmýšlím, co je v tom práce a přemýšlení, možná, že naprosto zbytečného. Takové příklady počítá do opravdy jen professor sám nebo nejvýš jeden student, před kterým ostatní jeho kamarádi mají úctu nebo mu říkají »šplhavec«. Ale opisují od něho stejně. Na takových mathematických cvičeních prý se však brousí rozum a proto se člověk v životě tak snadno přepočítá. Rozhodně nejsou takové sešitky k tomu aby se kdo u nich zastavoval, a přebírám se dál . . . Tady je něco psáno, bez číslic, bez rovnítek, zlomkových čar a geometrických obrazců. Vytahuji sešit dosti silný, na jehož obálce je slovo »Kronika«. Psáno také rukou strýcovou, rukopisem pravidelným, drobným, odměřeným, professorským, ba řekl bych ředitelským.

»Až budeš professorem,« říkával mi strýc Jaromír, který mermomocí ze mne chtěl mít paedagoga, bůh sám ví proč, »hleď se především naučit krásně neb

aspoň čitelně a úhledně psát. To je u professora hlavní věci« a — usmíval se při tom přitrpkle. »Budeš psát katalog, a to bude vyvrcholením tvé úřední činnosti. Přijde ředitel a odevzdá ti svazek rubrikovaných bílých archů, jakoby ti podával monštranci a řekne: Prosím, pane kollego, tady přes vánoční svátky račte napsati hlavní katalog; ale prosím hezky krasopisně a čitelně, zejména, aby nebylo žádných chyb . . . pro bůh . . . nebo dokonce kaněk . . . a úzkostí z té myšlénky vyrazí mu pot na čele.«

»A co by se stalo, kdyby se tam udělala nějaká chyba, strýčku?« ptal jsem se v úzkostech o hlavní katalog.

»Inu, nic by se nemohlo stát, opravila by se . . . . Leda že, kdyby věc se opakovala, ředitel by se potom nestal školním radou . . . a professor teprv ne . . .«

»Ani ne ten nejlepší?« namítl jsem v chlapeckém nerozumu.

»Ani ne ten nejlepší,« odvětil strýc a přestal se usmívati. A dodal: »Leda, kdyby našel pro katalog novou rubriku.«

»Ale kaňku by směl obliznout?« táži se vytrvale dál.

Strýc sebou zděšeně trhl a po chvilce, jakoby hned nemohl vysloviti svůj úžas, zvolal:

»Dítě, co tě tohle napadá!«

Takhle tedy psával strýc Jaromír svoje katalogy a třídní knihy, ale zdá se, že užitečné rubriky nevynašel žádné. Psával protokoly — tak jako já teď, ačkoli professorem jsem se nestal. Vítr mne zavál do tichého a teplého zákoutí magistrátní kanceláře, odděleni hospodářské. Neběží o to, kterou hodnost tam zaujímám, aspoň v této chvíli jsem na to nemyslil, a zajímalo mne víc, co asi je v kronice strýcově. Pooprášil jsem okraje a četl, tím dychtivěji, když hned první stránka odpovídala mé duši tak, že jsem se zarazil. Strýc jakoby pokračoval v myšlénkách, se kterými jsem otevíral zásuvku svého psacího stolu, a mráz mi přejel po zádech. Jakobych to byl já sám, který jsem to psal, nebo jako by jeho duše se byla vtělila ve mně, když myšlénkami jsem zalétal do minulosti, zatím co bílé obláčky táhly po modru nebes . . . Je možná kommunikace duší i po smrti? Hluboký problém života záhrobního kmitl se mi před očima a zachvěl jsem se ještě úzkostněji . . . Jestli tak duše starých ředitelů protahují se kličními dírkami sboroven a pak do zásuvek almar a chodí prohlížet kaňky v katalozích a třídních knihách! —

»Několik rodinných vzpomínek pro sestru Olgu,« zněl nadpis na první stránce, a po tě následovaly tyto kapitolky.

I.

Znal jsem jenom babičku z matčiny strany, Johanku Svačinovou, rozenou Čížkovou; na děda Jiřího pamatuji se dosti neurčitě, jakoby v mlžinách, jenom z některých výjevů, ačkoli jeho tvář, vždycky oholenou, ružovou, vidím docela jasně, i s tou jeho dubkou na nose původu velmi tragického.

»To mně udělal velký řeznický pes,« vyprávěl varovně, když jako dítě jsem se ho vyptával, co to má na nose. »Šel jsem nebožce matce pro maso a pes ležel před krámem a spal. Naklonil jsem se k němu a houkl mu do ucha. Pes vyskočil a kousl mne do nosu — nikdy nežertujte se psy a vůbec si jich nevšímejte.«

Ať mluvil pravdu nebo ne, účele svého dosáhl, neboť ta dubka na jeho nose svítila někdy až přišerně, zvláště, když na stole stála prázdná vinná láhev.

Na strýce Šorše pamatuji se docela dobře. Děd i bába ze strany otcovy zemřeli dávno před mým narozením a jenom bratra a sestru otcovu potkal jsem ještě na pouti životem. Pak ještě dva vzdálené příbuzné Františka a Jeronyma. — Ale přes to všichni ti předkové, jak znala je moje matka a potom trochu i já, žiji v mé mysli neustále, jakobych je slyšel a viděl, podle těch starých olejomalеb nebo daguerrotypu, které teď visí v pracovně mého švakra doktora Jarkovského, černajíce čím dál tím víc ve vonném kouři jeho doutníků. Moje matka nebožka byla jako historiograf naší rodiny, jen že nepsala svoje vzpomínky, kterým jako nit skoro krvavě rudá táhla se ta nešťastná sukna; za to vyprávěla je, nesčíslněkrát, vždy za soumraku dlouhých večerů podzimních a zimních, to s hruzou a děsem poctivé ženy, nebo z jara a v létě na procházkách zelenými lučinami v Poříčí tam u nás, nebo k potoku Štědré, co bývал dědův švestkový sad, to zase s jistým klidem a přesvědčením . . . ale vždycky týmiž slovy téhož přízvuku, jakoby četla z knihy své duše. To až do tě chvíle, kdy do temné historie těch suken padl najednou prudký paprsek. Pak rudou nití jakoby osnd byl přestřihl.

Skoro každý kámen a každý starý strom toho půvabného kraje a městečka Vlastějova byl a je spiat nějakým způsobem s mojí rodinou, která tam žije už prý od pěti set let, od té veliké borovice na stráni, na niž pověsil svůj krk nešťastný milenec mé prabáby, krásné Anny Svačinovy městský písař, Jan Čížek, syn písaře Čížka, pomocníka purkmistra Jiřího Svačiny ve správě města, jemuž přebral jeho milou bohatý mlynář z Podhůry Hrotek, až po tu starou hrušeň vedle statku Vajnerových, již sázel otec mého děda, zrovna u silnice, kde bylo vždycky dosti

kamenů, aby jeho pravnuci měli čím klátit hrušky, které nikdy nedozrály; až po ty švestky ve Štědré, které strýc Šorš v měsíci srpnu chodíval hlídat už ve tři hodiny ráno, aby povidla paní Johanky netrpěla na kvantitě. V boudě slamou vystlané malý Šorš dospával zanedbané verše, tak že sousedé z obou sousedních víseк Slemena a Tutlek v boží bázni mohli těšiti se z darů přírodních a velkých švestek tohoto sadu, v celém kraji proslulých. Až posléze po ten kamenný kříž, postavený vedle silnice ke Kasalovicům směřující, jejž postaviti dali dědicové Jana Seykory v ten rok, kdy dosazen byl při škole ve Vlastějově co pomocník Josef Fišer: ten tehdá, když pomník onen svěcen byl ponejprv, okem hodil po útlé panně Johance, která v bílých šatech byla při svěcení tom družicí, šáteček držíc v ruce jedné, černé, velké knížky modlící v ruce druhé... A ten dům nebo statek náležíval předku tomu, ten zas onnomu, a zatím do jiných rukou přešel nebo na linii, na jejíž příbuzenstvo za ta léta dlouhá se zapomnělo, když o ní nevydáván žádný almanach, a kdyby se to tak všecko bylo zachovalo v rodině, skoro půl Vlastějova mohlo náležeti tomu rodu, jehož parádním kusem přece jenom zůstal praděd Jiří Svačina, v první polovici století osmnáctého purkmistr města Vlastějova. Prvorozenci obyčejně křtili se na jméno Jiří, podle založení hlavního chrámu vlastějovského, a způsob ten zachovával se jako v rodech panovničích až po strýce Šorše, kterýmžto znetvořením nepřirozeným jméno to zhaslo docela. Jakoby hrdinný ten světec, který byl patronem jednoho z nejčeštějších králů, nesnesl té ohavné cizácké zkomoleniny.

Proč jsem si tenkrát nezapisoval matčiny paměti, tak podrobné, ze kterých teď zbývají jenom kusé úlomky, obrázky neúplných kontur a barev vybledlých? Nemohu říci, že mne nezajímaly tenkrát jako mladého hocha ty události celkem prosté, málo významné, ale přece poutavé po mnohých stránkách — ale pokud mlád jsem byl, nezastavoval jsem se dlouho u těch historií, ze kterých čišela staroba — a potom byl jsem samé studium, pak samá škola, konference, opravované sešity, katalogy, náležitá příprava na výklad i zkoušení, příslušná úcta ku představeným, tak že mi na nic jiného času nezbylo, aniž zbývati směl. Jaký bych to byl professor, kdybych doby prázdně byl věnoval něčemu jinému než-li opět škole? A tak, když někdy v noci spáti jsem nemohl a do kabinetu nebo do konference jíti nebylo lze, vstal jsem a rozžehna lampu počítal jsem aspoň mathematické příklady...

Teď se vracím k dědům a strýcům, jako vracím se zemřelý k dávno mrtvým. Život a budoucnost neslibují mi nic, moje jubilejní, pětadvacátá žádost za místo ředitelské byla mi vrácena a inspektor dal mi na srozuměnou, že jsou tu pánové starší, hlavně ženatí, abych ještě trpělivě posečkal, že vůbec na první žádosti — myslil snad na prvních dvacet pět — nelze míti zřetel, a tak mi asi už nezbývá nežli minulost, neboť sílu k další pětadvacítce už v sobě necítím. Z těch zrnek vzpomínkových budují teď útulek svým myšlenkám, jakoby z velkých cest po světě domů spěchajícím.

Někdy ve škole, když stojím před lavicemi a vykládám věčné zákony přírodních sil nebo to stále stejné a plus b, a minus b, jakoby se mi objevil v zadu, za poslední lavicí můj otec nebožtík, a děd, v kabátech, v bocích stažených, s krátkými životy, dlouhými šosy a vysokými límci, se šátkem kol krku otočeným, otec s černou, atlasovou vysokou kravatou, jakoby tiše poslouchali a rozhlíželi se po třídě, po těch studentech červenolících, plných života a naději v duvěřivých očích, a jakoby říci chtěli, »Vy všichni budete takovými stíny, jako jsme my a vy všickni přijdete mezi nás — ty nejdřív, Jaromíre.« Zamlčím se naslouchaje, co snad řeknou ještě a kam se obrátí, ale oni stojí klidně v koutě od okna odvráceném, s tvářemi přívětivými, děd červenavý, oholený, s dubkou na širokém nose, otec vážnější, s černým knírem a licousy, jaké nosívali páni Francové jeho doby, se zlatými brejlemi na nose. Nic mne to nerozruší, neboť jsem každé chvíle hotov odtud jít...

Najednou oba zmizí, jakoby se domnívali, že do třídy vchází pan zemský školní inspektor a já povídám o svém a plus b, a minus b klidně dál...

Své sestře Olze tyto vzpomínky píši. Bývala ke mně tak dobrá, tolik trpěliva byla, když jsem koktal, nikdy ani stín úsměvu nepřeletěl přes její líbezné rety, když moje ústa křečovitě pracovala a decii se úžil, a vybízívala mne často, když bývali jsme spolu v besídce sami, už po smrti rodičů, zatím co její choť doktor Jarkovský po svých návštěvách chodil a její Sláveček v kočárku vedle ní spával nebo vedle v písku si hrál, abych jí vypravoval, co od matky ještě vím. Vypravoval jsem téměř bez zajíkání. Jako jsem bývai jediný, který ty historie matčiny poslouchával až do konce, tak jediný jsem to všecko ještě znal. Bratr Břeněk neměl valného smyslu pro ty strýce a prababy a neuctivě říkal jim strašidla. Pozoroval jsem už tehdá, jak podrobnosti se mi tratí z paměti a teď ještě to zbývající pro ni zachycuji. (Pokračování.)

PÍSEŇ.

Do mlhavé dálavy letíte jak pozdravy,
beránkové jemní, bílí,
beránkové toulaví!

Nestálí, jak vítr sám, kam vás žene touha, kam?
Po azurném nebi čistém
za vámi zrak upírám.

Běloučký váš sněžný šat, nebes luhem obepiat,
splývá, vlaje, bujně víří,
v laškující řetěz spiat.

Beránkové toulaví, z vonné lesní doubravy
bílé lokty rozpínají
k vám se ve vzduch modravý.

K prosbě nebo v touze jen? Na rtech úsměv
nebo sten?
Či snad s přáním: S vámi v dálce
vysnít sladký lásky sen?

Beránkové toulaví, z tiché lesní doubravy
neste sebou, kam — zda víte? —
vroucí lásky pozdravy!

TEREZA MELANOVÁ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Podivná lačnost peněz se jí v té chvíli zmocnila.

»Dejte sedum zlatejch ha vlasy sou váše,« nepřirozeným hlasem — jako by to kdosi cizí z ní mluvil — vykřikla a přivřela oči. V tom už u samé kůže na temeni hlavy ucítila nůžky, chladná jejich ocel zastuděla, až ji mráz záda přeběhl a už to tvrdě chruplo jednou, dvakrát, po třeti — a konec.

»Tak vidíte, už je po všem« usmál se Poldík, vlasy vítězně potřásl, proti světlu prohlédl, obratně je na uzel svázal jako len, aby se nezcuchaly, do brašny je uložil — a Dodla — hlavu ve dlaních — stále sedí na stoličce jako umučení.

»Čerstva, selka, čerstva si hlavu zavažte, hřeben nasaďte a dělejte jakoby nic« nutí Poldík a sází na stůl sedm stříbrných zlatníků. Vidí jak je selka utrápená, uplakané oči jak si zástěrou utírá, srdce se mu samému v těle zachvělo, lito je mu jí a tak i šátek s květy přidává a rychle utíká, aby ho soucit nestrhl ještě k větší snad štědrosti.

»To bída, všecko je vinna, bída,« drtí mezi zuby Dodla a jest jí hanba, jakoby ji někdo právě byl zprznil. Po paměti hlavu si zavinuje, ale na stůl podívat se neodvažuje. Štíti se těch peněz...

V tom zacupaly dřeváčky na zápsi.

»Pro Krista, někdo k nám de!« lekla se, skočila ke stolu, vytáhla stolík, popadla šátek, smetla jím zlatníky do truhlíku, šátkem je přikryla a zahleděla se na dveře.

Honzíček s pole přiběhl.

»Posílají mě, co se vám stálo, že tak dlouho s vobědem nejdete,« vyřizuje ve dveřích.

»Deš huž pozdě, proč pa si dítě zlatý nepřišel jenom vo štvrt hodiny spíš« řekla matka — popadla synka do náručí a rozplakala se dlouhým, uklidňujícím pláčem.

IX.

Černé lesy nad Klenčím to je ráj především Klenečských dětí. Jak se vyhrnou ze školy, popadnou žbánečky a hrnky a letí do lesa. Na jaře na jahody a borovnice, v létě na maliny a ostružiny, na podzim na bukvice a houby. Ze zvyku volají na sebe křiklavými hlásky: »Vojtóóó! Kam pa deš?«

»Do lesaaa« odpovídá Vojta už pod lesem.

»Počkej, pudeme s tebou« a kalupem žene se dětská družina pěšinou vzhůru k lesu.

Les skýtá tisíce radostí a překvapení, tisíce příležitostí osvědčit odvahu i sílu i chytrost. V korunách borovic ječí se rozdrchaná vraní hnízda, mladé veverky lze tu vyslídit, na ptáčka políčit, zmiji do skřipce chytit, nejkrásnější můry, motýly a brouky panu učitelovi nachytat.

Láska k lesu s mladými roste a i velké pak les k sobě táhne a vábí. Pravda nejdou tam nikdy marně pro pouhou zábavu a potěšení, alespoň bičiště se musí uříznout, pryskyřice na rány naškrábat, jmelí na muší lep natrhat — s ho-

lýma rukama nikdo z lesa se nevrací. Les je všecky živí, když je jim nejhůře, dříví se v něm kácí, loupá, řeže, a sváží, robota se v něm koná, chrastí sbírá, souše hledají, tráva a stlaní hrabe — proto všichni milujeme les jako svoji zásobárnu, spižírnu — milujeme jej jako otce, jako bratra svého i jako dítě své.

Generace stromů po generaci se střídá v lese, generace lidské zas v městečku, ale láska k lesu roste a dědí se.

O lesy, černé naše lesy! Do loděnic Hamburských na stavbu lodí, a do šachet příbramských dodáváte svoje mohutné kmeny. Telegrafní, telefonní i chmelové tyče vybírají ve vašem dorostu. Pražce železných drah, vozy i saně, domy i stáje, nábytek, škatulky i bedny, rakve i kolébky, to všecko dodává černý, tichý, vážný les... Pily ruční, vodní i parní skřípou v jeho lůně, užírají jeho děti, ale on postačí za klidných poměru vychovat nový dorost za padlé hrdiny.. Jeho dřevo přestává býti dřevem, stává se v továrně papírem, nebo celulosou a rozváží se v širý, daleký svět, od té chvíle i cena jeho stoupá.

Obchodníci z daleka přijíždějí a prohlížejí lesy nejprve panské a potom i selské.

»Čí je tento krásný les?« ptají se hajného, který je bludištěm lesu vodí.

»To je les Poraziluc, dva bratří sou jeho pány, každej půl ho vlastní.«

»A neprodali by?«

»Nevím, ale pochybuju, poptám se a napíšu,« slibuje hajný.

»Hadame, neprodal bys ňáký křivko v lese?« nadchází schvalně hajný hospodáře.

Snad ještě více než Dodla svoje vlasy miluje Hadam svůj les. Pyšný je naň a s hrdostí hledí k němu, k dědictví po tátovi. »Rači prst si dát huseknout, než zbytečně dřevo porazit,« říkával nebožtík otec a Hadam se toho drží. Jen polom a souše na palivo i na šindel probírá a dost.

»Myslíš, dyž mám bídu ha potřebuju, že prodám les?« odpovídá Hadam, s opovržením odpovídá, jakoby se divil smělosti hajného.

»Nunuu,« tiší ho hajný, »dyť nemuší bejt hned voheň na střeše, nech si něco říct, tvuj les je přezrálej, nese tě škodu ha ne houžitek, dřeva v jádru trouchnivý, nejvyšší čas to vykácet.« Jako pokušitel — ďábel svudně mluví hajný — ale Hadam jako skála stojí na svém. »Ne — les neprodám.«

»Dyť neříkám prodát les — do pa by tě tuto radil — les — pudu si nech, jenom kmeny prodej, peněz jako babek hutržíš, vrchy ha peručí v licitaci prodáš, parezy ha kořeny vysypou tě topení na kolik zim, les znova zasadíš, ha než se naděješ, lesíček na pasece se tě zazelená.«

Ne, Hadam neprodá, ani ať s ním o tom nemluví, pokoj ať mu dá, a darmo ho nedráždí — a hajný odchází s nepořízenou.

Ale znovu číhá — tenkrát na Martina, i tomu štíra do hlavy nasazuje, svádí ho a přemlouvá. I Martin se kroutí, neslibuje, ale neodříká. »Poradím se s Mankou,« konečně povídá, jen aby se hajného zbyl, který na něm vězí jako zimnice. Nedělá to zadarmo, pěknou diškereci mu dřevař slíbil.

Což o to — peněz Martin potřebuje jako soli. Směnka mu propadá a záložna už čekat nechce. Prodejem pole mu hrozí — ba, možná, že právě les by si vyhlédli a prodali. I Manka s bolestí vidí, že karta se obrací. Huť, mnohem hůř se jim hospodaří, než naproti Hadamovi. »Tich je jako trabantu, dyž se vyhrnou, zatřesou s prácí — ale my tudle na všecko jednat, chlapec nám študýruje, ha ty ještě po hospodách se válíš,« řeptá Manka.

»Co si sama chtěla, máš,« jízlivě odpovídá Martin a hrozí, hned hrozí: »nebudeš-li mlčět, seberu se, ha pudu, víš, že mě doma nic neteší.«

Jako beránka skrotí tím hned ženu. Ta jen s bolestí vzpomíná, kde jsou ty časy, co nebožtík její táta s mámou jim pomáhali. Tenkrát oni byli vždycky první — ale teď daleko pokultávají za Hadamem. A Hadam se zdvihá. Hle, dívči šátek koupil, i chlapci mají nové kabátky... Jeho pole jsou už lepší než jejich, jeho dobytek tlustší i dražší. Závist užírá Manku chodí s ní, jí s ní i spí... Ale nepovoluje. Sám student to vidí a nabízí se: »Mámo, vidím, že mi tuze potřebujete, mě ty studie mnoho neteší, zůstal bych doma, pomáhal bych vám, a viděla byste, že by se nám líp vedlo — i tátu snad bych se strýčkem smířil, aby těch marných sporů nechali pro blázny jsou už celému městu, i mně se studenti už smějou.«

Jakoby se s rozumem pominula, řádí Manka. S hrůzou hledí na ni syn a utíká od ní. Štěstí, že utekl — snad, ba jistě by byl býval i bit. »Já nechčasná, nebohá máma, takovej vděk mám za všecko mý dření, mý vlastní dítě to nehuzná ha do vočí mi řekne, že študovat se mu nelíbí, knězem že nebude,« hlasitě si naříká a jako šílená pobíhá stavením. »Ale tobě já ještě hlavu napravím,« umiňuje si a ustaluje se konečně na něčem určitém.

»Poslouchej,« povídá večer synovi, »esli přestaneš študovat ha knězem nebudeš — do smrti nejdelší se ke mně nehlas — demu nechojď — počni co chceš si potom, hale já se tě zřeknu.«

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Na to na vše vzpomíná Plavný, procházeje zahradou, v níž takměř prožil celé své dětství. Hle, zde mezi záhony zeleniny vidí dědouška s košíčkem sazenic v ruce a s dřívkem k prohlubování jamek. Jak byl dědeček vždy všechen rozohněn prací! Přes tu chvíli uvolňuje si prstem černý šátek, jenž pevně byl ovinut kolem hrdla, jak se prací zahřál. To byla jeho radost a zábava, takové drobné podělkování v zahradě na jaře a z podzimu. V létě sbírával rád championy mezi chřestem, jehož záhon si sám vypěstoval a opatroval. Také malá vinice byla ošetřována dědečkem, který hleděl si hroznů, aby měly dostatek slunce a aby byly v dozrávání ošetřeny ptačích hodu.

Zahrada rozvířila vzpomínky professorovy z dob studentských. Zde o prázdninách studovával nebo četl oblíbené autory. Zde za letních jasných jiter vnímal kouzlo samoty, nerušené žádným vetřelcem, který by jej byl obtěžoval nevčasnou společností. Tohoto zvláštního pocitu naprosté samoty a odloučení nepoznal později nikdy. Tady mezi čtyřmi zdmi zahrady uzavřen proti vlivům vnějška, cítil se úplně volným a povzneseným jako obláček mizející v blankytu. Jen ptáci byli mu zde společníky se svými drobnými písněmi, jen muška přeletěla občas pruhem slunečním, před zrakem jeho otevřeným a rozdychtěným. V takových chvílích znamenal, že nitro se mu rozevírá znatelně jako by lupen za lupenem odlupoval se od závitku poroseného poupěte. Obíral se tu svými myšlenkami, jež ho mnohdy lekaly, odstrašovaly, ohromovaly, zvykal jim však znenáhla, rozebíral je, analysoval, sbližoval se tu s novými poznatky, zkoušel jich ostrost a cenu...

Zde v zahradě překvapil jej také první záblesk lásky k děvčeti. Spatřil ji v sousední zahradě a od té doby neopomíjel ni den nahlížeti přes zeď do cizího hájemství. Miloval na dosah ruky jaksi a přece se bál dotknouti se neznámého květu, který jej vábil, přitahoval. Spokojil se tenkrát jen tím, že vhodil přes ohradní zeď kytičku fial a růží, co právě bylo po ruce. V těch tichých něžných projevech vyslovoval celé svou první náklonnost k ženě. Tenkráte netušil, že náklonnost nevždy touto cestou se získává. Čisté poesii jeho výrazu nedostalo se odezvy u té, kterou obdaroval. Snad se mu i vysmála tenkrát a pohrdla jeho darem. Nepamatuje se již na další, jen tolik ví, že první jeho pokus o sblížení přestal u něžných projevů...

Usmál se teď po létech té své bláhovosti, ale povzdech, který tenkrát platil vidině rozplynuvši se, rozšířil dnes na všechny ženy, s nimiž se později setkal v životě. Nikde nepozoroval něhy, již očekával, nikdy nepocítil trvalého blaha, jež si snad sliboval a po němž toužil ve svém jinošském idealismu... Prošed všecka oblíbená místečka rodné zahrady, vydal se Plavný do polí.

Slunný letní den sliboval dnes krásnou pohodu.

Zvolna, lenivě vykračoval si po mezích, dosud zrosených vnímal veškeru rozkoš, kterou plýtvalo dnešní první jitro v Tuřanech.

Pročištěný vzduch zval k oddechům z plných plic. Plavný pocifoval jak blaze působí na celé nerstvo ta posilňující lázeň vzduchová, jak očim lahodí širá zelená dálava až k obzoru, nad nímž tyčily se v parách časného jitra modré obrysy hor. Vydechoval táhle, zotavuje se přes tu chvíli a obzírajc se zájmem svůj známý, milý kraj, v němž sliboval si uzdravení a ztišení...

Známí rolníci zastavovali se s professorem v polích na krátký pohovor. Poznal mnohého ze starých přátel otcových, mnohému stiskl ruku po letech v přátelskou obnovu. A zdálo se mu, jakoby dotekem zdravých, opálených těch rukou přebíhalo nové teplo v oslabené žilobytí jeho rukou.

»Jak bude dál, jak to skončí?« ptal se sebe, pozoruje s obavou náhlý přechod z naprosté apathie, ba z bolestivé, mučivé předrážděnosti nervstva k nové pružnosti duševního úsilí, ten živý zájem a vzplan pro okolí svého dětství. Nebyl prost obav z recidivy, ale nebál se důvěřovati v sílu prostředí, jež počínala působiti tak zázračnými účinky.

II.

Večer zasedl Plavný s matkou a bratrovou rodinou v besídce na dvoře. Děti brzy šly spát, bratr se ženou zmizel také hned po večeři. Professor s matkou zůstali sami.

»U vás v rodině byli všichni dosud šťastni v manželství, viďte maminko?« ozval se syn bezděčně, hledě za vzdalujícími se dětmi, jež matka vyzvala k odpočinku.

Pokud se pamatuji, všichni, ač nezasáhla-li smrt rušivě v rodinný kruh.«

A probírali spolu v paměti celou řadu sester matčiných i otcových. Fantasie professorova slučovala drobné kroužky rodinné, jež po řadu let se tvořily pod rodnou střechou starého domu Plavných.

Nejdéle však prodlel zas u svého dětství a vypravoval si dlouho s matkou o všech drobných příhodách mládí. Svěží dosud paměť synova napomáhala staré matce při vzpomínkách z dávnominula vybavovaných. Jakoby cítil kapati balsám útěchy do vyprahlého nitra z těch dob, zdržoval se zúmyslně u nejmenších podrobností, které se mu zdály býti dnes velmi důležitými a významnými.

»Zdali se pamatujete —« ptal se pojednou matky — »na kávové společnosti, jež se odbývaly nahoře v jídelně občas zimní doby, na rokokovou paní majorku V....ou, jež konala v pravidelných lhutách svou visitu, očekávajíc oplátku s minutiosností starých, dobře jdoucích hodin? Na rodinu veselého sudího, který měl asi tucet dcer, u nichž se odbývaly domácí plesy o čaji a sardelových houskách, jež chutnaly nám klukům tak výborně, že musily býti znovu a znovu doplňovány?«

Matka se jen usmívala a přitakovala synovi.

»Zdali ještě žijí slečny L.....ovy, jež chodívaly vždy pospolu na návštěvu, ale nikdy vedle sebe, starší vždy o několik kroků mladší předcházela, jakoby chtěla dodati zvláštního významu svému stáří, jež zasluhovalo vyššího respektu?«

»Zemřely již obě,« povzdechla matka »a tak se mně zdálo, že s nimi uzavřela se celá ta stará doba bez mamu a klamu.«

Professor představoval si živě staré dvě panny, jak přicházely zvláště v létě do zahrady ve svých věčně šedých oblecích s černou ozdobou, jak si je matka posadila vedle sebe, usednuvši si uprostřed na zahradní sedátko při cestě a jak se potom bavily dlouho a dlouho; o čem, to nikdo nikdy se nedověděl. Šel-li někdo kolem, nezastavil se, ani dámy se nedávaly vyrušovati, jen se usmívaly tiše a jemnou úklonou hlavy opětovavše pozdrav, šeptaly a šuměly dál.

»Zanechaly slušné jmění« — dodávala matka — »o něž cizí lidé se rozdělili. V poslední době přistihovala prý mladší vždy starší, jakoby ji uniknouti chtěla, ale zemřela prý přece asi o půl roku dříve —« (Pokračování.)

FEUILLETON.

PŘÍTEL.

II.

(Dokončení.)

Trvalo to dva roky. Část jeho duše přecházela do mne, on mně byl otcem, přítelem, já po jeho boku stával jsem se lepším, prohloubenějším a vzdělanějším. Byl to pravý poměr přítele. Na svých procházkách pořádal mi celé přednášky o umění, o archeologii, literatuře německé a španělské, vodil mne do musei a výstav, zanášel mne knihami a seznamoval s literáty, jejich životem a snahami. To byl život, o jakém se mi při mém nastoupení v jeho referátě ani nezdálo. Škoda, že byl meteorem, který zasvítil do mého života a v prudkém pádu zapadl!

V prvních dnech loňského července se odebral na dovolenou do Italie. Posílal jsem za ním knihy a noviny, on mně pohlednice. »Usadil jsem se proti Benátkám na ostrově Lidu a nehnu se odtud, až na konci dovolené,« psal mi. Pojednou se cosi otřáslo: »Novin mi neposílejte, jsem trochu churav, snad se vrátím domů.« Co to? Zde pražilo červencové slunce, vše hýřilo životem, hořelo a planulo — jak teprve tam dole na jihu! Tam se chodí pro zdraví a ne pro nemoc. Bude to asi přeháňka, pomyslel jsem si.

V zápětí dostal jsem nový dopis: »Nevrátím se před časem, trochu mi otrnulo. Mám-li stonati, ať churavím zde, tváří v tvář slunnému jihu a krásným Benátkám.« To mne uspokojilo. Netušil jsem však, že tam dole otevírá se opona a nastává první jednání dramatu mého přátelství .... Než došla první rána tam z dola, uplynulo několik dnů. Ale pak sledovala jedna druhou. Napřed dopis »Vracím se churav domů.« Pak jednoho rána zaklepal u mne v kanceláři sluha a vyřizoval mi: »Teď právě jsem potkal pana radu. Jel z nádraží, je v obličeji obvázán a když mne spatřil, dal zastaviti a žádal mne, abych vám oznámil, že se vrátil a že se máte k němu ihned podívati.« Můj dobrý přítel: první jeho myšlénka při návratu byl jsem já! Pohnut a rozčilen nechal jsem úřední práce a letěl jsem do jeho bytu. Tam bylo vše v nepořádku, jako při náhlém, nepřipraveném návratu. Silné, zdravé tělo mého přítele leželo v loži.

Uvítal mne s úzkostlivým pohledem v očích a já strnul, vida ho na loži s hlavou celou v lékařském obvazu. Pouze žár jižního léta díval se na mne z jeho tváře, do tmava opálené. »Co se to s vámi stalo?« tázal jsem se stísněně. »Příteli, je zle! Mám otrávenou krev v dásni. Bůh ví, co se mi stalo. Nemohu jísti, stěží piju a lékaři v Italii mne dodělali. Jsem na bradě všecek rozřezán a nečistými sondami otráven. Ale nelekejte se! Což pak vypadám na umření? Za několik neděl bude dobře. Jsem doma a to je vyhráno. Od zubů snad, pro pána boha, neumru?«

Odešel jsem s lítostí, ale též s nadějí, že za několik neděl bude zdráv. Na jeho žádost poslal jsem mu akta o starých zemských deskách, o jichž záchranu pro museální archiv se s presidentem soudu zasazo-

val u ministerstva. Byla to jeho zamilovaná práce. Sám jsa archaeolog, nechtěl si tuto práci dát vziti z ruky. Ale za několik dní vidím balík aktu na stole a na nich dopis: »Nemohu při nejlepší vůli pracovati, jsem úplně na hromadě, hrozně sesláblý a zmalátnělý. Do kanceláře sotva přijdu před dvěma měsíci. Jsem skrz na skrz otráven a než to vše z těla dostanu a pak alespoň trochu sesílím, uteče mnoho vody. Saská Kamenice z toho nekouká, ale rozkoš to není žádná.«

Smutné zprávy . . . Šel jsem ho navštíviti — nebyl jsem předpuštěn. Nikdo prý k němu nesmí . . . To mne už začínalo znepokojovati. Už jsem neviděl svého přítele týden, čtrnácte dní, měsíc, zpráv dostával jsem málo a ty byly neutěšené. Od něho ani řádky, jen na dotazy u jeho věrné ošetřovatelky, něžné jeho ženy, stereotypní zprávy Jobovy: »Dnes byl operován. Dnes je po operaci. Dnes má horečku. Teď spí po operaci« . . . .

Konečně mi zase psal. »Byl jsem třikráte operován bez narkosy, vždy celou hodinu. Zkusil jsem takových bolestí, že bych ani nevěřil, že takové jsou. Skučel jsem jako zvíře, ale jinak to nešlo. Jsem utýrán a tak se mi zdá, že už se v kanceláři ani neshledáme, že zůstanu ubožákem až do smrti.«

Situace se utvářela hrozně! Už nešlo o delší odloučení, už se jednalo o rozloučení na vždy. Prožíval jsem veškery fáse nemoce svého přítele, jako bouři na moři. Časem bylo lépe, pak nastaly zas nové operace, zub padal za zubem, nůž zařezával se stále hlubšími řezy do jeho kdysi výrazné, nyní zmučené tváře. Chvíli trvala naděje, týdny křičel v duši smutek a úzkost. Zas jednou šel jsem se pozeptati po jeho stavu. »Za chvíli bude vezen do sanatoria — zase k operaci. Ale neukazujte se mu, nesmí se rozčilovati.« Postavil jsem se opodál v ulici. Za chvíli ho vedli. Jeho vysoká postava zakymácela se mezi východem z domu a kočárem, shrbeně a namáhavě vstoupil do vnitř, kočár zahrčel a mně zůstalo prázdno v duši a v mysli obraz shrouceného života . . .

Myšlenka, že mne po krátkém našem přátelství opustí, stanula jako příšera přede mnou. Ale ještě jednou nastal obrat. Vrátil se ze sanatoria, zas chodil jsem si pro zprávy do jeho bytu. A kdysi mi sdělila utýraná jeho choť. »Už je mu lépe a přeje si vás spatřiti. Udělejte mu to k vůli a vejděte k němu.« Byl jsem překvapen. Shledání bylo dojemné pro nás oba. V pološeru pokoje uprostřed svých miláčků, španělských knih, seděl u psacího stolu, opuchlý, obvázaný, se strhanými rysy, zhroucený. To už nebyly ty jeho životem a spokojeností zářící oči. Smutným pohledem mne uvítaly; mlčky mi stiskl ruku a než jsem se ozval, cítil jsem, jak se mu ruka zachvěla a zřel, jak se mu oči zakalily. Přerývaným, namáhavým hlasem mne oslovil: »Příteli, hleď, já pláču — ano, pláču. Ale nediv se, vždyť jsem ubožák, celý rozřezaný, s nervy strhanými, tělem vyhublým a vyprchalou silou. Ani tu lampu zde již neuzdvihnu — nevím, nevím, jak to se mnou dopadne. To vše se však dá ještě spraviti, ale to mne znepokojuje, že jsem duševně pryč, že nemám už své bývalé chuti k životu, že mne už ani ta kniha nezajímá . . .« Bylo to smutné shledání! Co způsobila doba tří měsíců! Jako když u zdravého dubu pojednou sežloutne jeden list: to je maličkost. — Ale pak žloutne druhý, desátý, celá větev, uříznou ji, ale kazí se druhá a pak tu stojí silný, mladý strom holý, s několika zelenými výhonky na kmenu, jako naděje, že z jara snad nastane vzkříšení k novému životu . . . Té naděje jsme se nevzdali žádný. Bylo mu lépe, těšil se na jaro, na jarní naše procházky, na rekonvalescenci mezi svými přáteli ve Španělích — ale přišla zima, padal sníh a s jeho vločkami padala kapka jeho života po kapce do věčnosti. Příliš náhle nastal konečný obrat — ke konci. »Do týdne nevydrží,« řekli mi zas jenom v předsíni, ač před několika dny jsem přítele zastal veselejšího a spokojenějšího. — »To je nemožné, vždyť mu nedávno bylo značně lépe,« zasténal jsem. Bohužel, zvěst neklamala . . .

Ještě jednou jsem s ním mluvil. Už neseděl u psacího stolu, nýbrž v posteli, obklopen peřinami; stůl přišoupli mu k lůžku a tak polo ležel, maje na stole rozložený »Máj« a několik sešitů posledního svého překladu. Utěšovali ho, že je v rekonvalescenci a že musí proto ležeti . . . Zase se těšil na jaro, na jih — a venku bylo sychravo, drsná zima dívala se mu do oken, čekajíc, až i jemu vyrve všechnu teplotu života. Krátce jsem u něho pobyl, ještě mi mezi dveřmi rukou pokynul, a já odcházel s touž myšlenkou jako vždy, jak as mu bude, až ho zase uvidím. »Přijď jistě v pondělí,« volal na mne ještě. V neděli večer jsem se těšil, že ho příštího dne zase uvidím. V pondělí vezmu do rukou noviny, utkvím na místě, kde se oznamují důležité zprávy, oko zamihlo se mi nad jedinou řádkou a duše rázem ztuhla: Spisovatel A. P. dnes ráno zemřel . . . Byla to rána do hlavy, náhlá, netušená . . . .

Pak už jsem viděl svého přítele jen na úmrtním loži, z něhož mi před třemi dny tlumočil své naděje na nové jaro, přikrytého bílým prostěradlem, pouhou hromádku kostí, tělo velikána, s očima na vždy zavřenýma a zlatým jeho srdcem probodeným jehlou lékařovou. Odvezli ho daleko, přes hranice, kudy se vydával na své feriální cesty, a cizina vrátila nám jen jeho popel. A teď leží urna s jeho popelem v městě mrtvých až na samém konci rozsáhlého olšanského hřbitova, a nemohu si ani představiti, že pod hlínou leží jeho tělo. Rozpadl se úplně v nic . . . Hrob nad jeho popelem zapadá teď sněhem — loni touž dobou doufal ještě v život. Spočívá na něm vavřínový věnec, jímž kdysi se zdobila čela básníků. — Zasluhoval jej za živa.

A kdo byl ten přítel? Byl to spisovatel Antonín Pikhart, jehož památce tyto řádky zasvěcuji.

Karel Vít.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

POLKA „HARFENICE“.

Zapadlé a zapomenuté dílko dr. Ant. Dvořáka.

Chystáme do tisku drobnou knížku o Svatopluku Čechovi. Redaktor Karel Novotný putuje krajem, v němž básník řadu let prožil, a sbírá a hledá materiál. Je roztroušeno po kraji mnoho pěkných zkazek o Čechovi, jež povahu básníkovu výborně charakterisují. Lidé v Obříství a v okolí mají zajímavé dopisy, jež podařilo se panu Novotnému shledati. Bylo ovšem třeba, do kraje zajeti a leckterého pamětníka vyslechnouti, aby fakta v dopisech byla doplněna a vysvětlena.

Na těchto zájezdech objeveno náhodou zapomenuté hudební dílko dr. Antonína Dvořáka. Karel Novotný chodil totiž po stopách Čechových, aby vypátral, kam básník z Obříství docházel. Měl milý Čech v drahém kraji všelijaké drobné potíže. Nebyl takovým zarytým samotářem, za kterého se pokládá. Rád si s lidmi pohovořil, rád si někam vyšel, ale kletba jeho popularity šla všude jako stín za ním. Sotva že ho lidé poznali, doléhali na něho otázkami právě o těch věcech, o kterých Čech nerad slyšel a nerad mluvil. Víte, jací lidé jsou — zajímají a vyptávají se nejraději na intimnosti, jen jen hoří touhou po nějaké podrobnosti, o které se obyčejně v novinách nepsává, a poněvadž Čechovi nebylo snad nic odpornějšího nad toto doléhání a s tím spojené obdivování a lichocení, prchal s místa na místo, až nebylo v nejbližším okolí Obříství koutečka, kde by ho neznali. Chodíval potom už až na Mělník, pak do Veltrus do hostince »u havrana«, ba až na Chlomek. Dvě hodiny cesty tam — dvě hodiny cesty zpátky — ale přece jenom vycházel dvakrát týdně, aby měl svatý pokoj. Dokud lidé nevěděli, kdo je starý pán, jenž s nimi sedí, bylo dobře. Povídali si, vypravovali o svých radostech a starostech, nepřetvařovali se a jednali a mluvili tak, v jaké právě byli náladě, a to právě Čech chtěl, po tom toužil, to hledal. Jakmile mu věnovali větší pozornost, spustili o literatuře, nebo dokonce činili různé, hodně nápadné narážky — jak pak vlastně ten Svatopluk Čech vypadá?«, prohodil na příklad někdo hodně nahlas — bylo ovšem po inkognitu, a básník se za chvíli vytratil a do vesničky, kde byl prozrazen, už nikdy nepřišel.

V takové hospůdce, kam Čech docházíval a kam pan Novotný přišel, aby se něco o něm dověděl, byla muzika. Mládež tancovala při hudbě, která ji v pravém toho slova smyslu elektrisovala. Byla to polka, která se nesmírně lišila od podobného zboží. Panu Novotnému se zdálo, že ji už někdy slyšel, ale nedovedl se upamatovati, kdy a kde. Dal si ji zahráti ještě jednou, ptal se kapelníka, od koho polka je — ale pan dirigent nevěděl víc, než že polka se jmenuje »Harfenice«, že se hraje po kraji přes třicet roků a že je nesmírně oblíbená. Tanečníci jsou prý po ní jako posedlí — při »Harfenici« prý by nejraději protančili čtyřiadvacet hodin.

Na noc vrátil se do svého domova, do Neratovic, a zmínil se otci o rozkošné polce, kterou slyšel v malé hospůdce u Veltrus. Charakterisuje stručně polku, vypravuje, že skladba je především význačna hojným piccicatem, a že melodii vedou housle, pak viola, bassa, cello, flétna a klarinet. Otec jeho, pan Josef Novotný, se usmál, vzal housle a zahrál polku, která takové divy působí mezi mládeží celého okrsku.

Polka je od Antonína Dvořáka a přišla na svět za zvláštních okolností. V letech sedmdesátých dojížděl Dvořák často do Veltrus, kde měl příbuzné. Přijíždíval z pravidla na posvícení, které v té době se tu okázale a po několik dnů slavívalo. V těch dobách dřímalo ještě umění v duši Dvořákově jako jaro v zemi. Ředitelem kuru ve Veltrusích byl výborný muzikant, řídící učitel Benda, jenž ovšem dobře věděl, co je v Dvořákovi. »My jsme jenom kovářičkové — Dvořák je mistr kovář,« říkával Benda. Dvořáka nesmírně ctil, a při každé vhodné příležitosti ho o něco nového požádal. Pan řídící se rád s něčím pěkným, originálním pochlubil, ale nebylo, oč zavadit. »Dvořák« — cituji slova pamětníka — »nedělal nikdy dlouhých orací. Potřebovali jsme vložku, potřebovali jsme malý sbor, poprosili jsme Dvořáka, popadl tužku, sedl, psal, až mu špičky od olůvka litaly, a když byl hotov, hned pro hlasy to rozepsal.«

Jednou přijel Dvořák den, dva dny před posvícením. S panem Bendou byl od rána do večera na kůru a něco nového, od Dvořáka, studovali. Sbor dopadl znamenitě — v kostele bylo tu neděli jako v nějakém divadle. Nikdo ani nedýchal, když na kůru spustili. Dvořák byl ve výborné náladě. Po kostele šlo se rovnou do hospody. A jak už to bývalo za starých časů, přišli muzikanti, vyhrávali, mládež tančila. Dvořák stál u muzikantů, a se zájmem sledoval živý, bezstarostný rej. Pan řídící učitel Benda stojí vedle něho, a najednou, z čista jasna, řekne:

»Co pak, abyste nám, pane Dvořáku, napsal nějakou pěknou, hodně skočnou polku? Tyhle odrhovačky se tu melou od večera do rána, a člověka to zrovna za vlasy tahá.«

»Proč ne? — s největší radostí,« řekl Dvořák — »zítra, o pěkné hodince, až půjdeme z kostela, si ji můžeme hned zatancovat.«

Za nějakou chvíli se Antonín Dvořák rozloučil a odešel do Nelahozevsi. Druhého dne, hezky časně z rána, byl tu mistr jako na koni, zamířil rovnou do školy, a podávaje panu řídícímu Bendovi kousek papíru, řekl:

»Tak, tady je ta polka.«

Pan řídící si to hned přehrál a radostí se div nerozplýval nad tím, jak pěkný kousek se to panu Dvořákovi povedl. Po kostele šli oba, Dvořák i Benda, do hospody, zavolali si pana kapelníka, zavolali si muzikanty, hoši sedli, rozepsali si party, udělala se na rychlo zkouška, a stalo se na puntík, jak to řekl Dvořák — první kousek, jímž zahájena byla pěkná hodinka, tančil se při nové Dvořákově polce.

Mládež tančila jako divá — ani nasytiti se nového kousku nemohla. A Dvořák měl jeden ze svých nejlepších dnů.

»A jak pak ji okřtíme, tu novou vaši polku?« ptali se Dvořáka, když konečně nadešla chvíle oddechu. »Snad máte už pro ni nějaké jméno.«

»Nemám,« řekl Dvořák — »na to jsem ani nevzdechl. Ale, počkejte, mne něco napadá . . . je tam to brnkání — dejme tomu jméno třeba „Harfenice".«

Polka putovala od muziky k muzice, a všude se nesmírně líbila. Tiskem vydána nebyla, ale za to byla pilně opisována. Opatřili si ji všichni kapelníci z okolí a hráli ji tak dlouho, pokud se noty nerozstrhaly na padrť. Má prý ji v opise kapelník Pazdera z Kozel, jenž ji podnes hraje. Není známo, kam se poděl originál. Do opisů vloudilo se jistě dost chyb — ale s revisí a korrekturou by byla starost nejmenší. Ale někdo by se měl potulné »Harfenice« ujati a dodatečně ji legitimovati. Zapomenuté, zapadlé dílko dr. Antonína Dvořáka bylo by hodno této opožděné piětní pozornosti.

Dr. R. J. Kronbauer.

ŘÁDNÁ VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, české akciové společnosti v Praze, konati se bude v sobotu, dne 1. dubna 1911, o půl šesté hodině odpolední v budově Obchodní a živnostenské komory na loseckém náměstí v Praze.

Pořad jednání:

1. Výroční zprávy a účetní závěrky za první správní rok, t. j. od 1. července 1909 do 30. června 1910.
2. Zpráva dozorčí rady.
3. Návrh správního výboru, aby byla podle ustanovení § 7. stanov akciová jistina ze 240.000 K zvýšena na 320.000 K vydáním dalších 400 akcií po 200 K na jména znějících.
4. Návrh správního výboru na rozdělení čistého zisku.
5. Volby: a) čtyř členů správního výboru,
   b) jednoho náhradníka správního výboru,
   c) tří revisorů (dozorčí rady),
   d) jednoho náhradníka dozorčí rady.

Podle ustanovení § 18. stanov, každý akcionář, který chce súčastniti se valné hromady, složí nejpozději 6 dnů před valnou hromadou v kanceláři Nakladatelského družstva Máje v Praze, ve Vodičkově ul. č. 33, své akcie bez kuponů, načež bude mu vydána pro valnou hromadu legitimace.

Podle § 22. každá akcie má jeden hlas. Akcionáře, kteří nejsou svéprávní a osoby morální zastupují jejich zákonní zástupci. Akcionáři mohou se dáti zastupovati plnomocníky, kteří však nemusí býti sami vlastníky akcií této společnosti. Žádný plnomocník však nesmí ve valné hromadě zastupovati nepřítomné akcionáře větším počtem hlasů než pěti. Plnomocníci legitimují se plnomocenstvím pro valnou hromadu tu vydaným a akcionářem vlastnoručně podepsaným. Formuláře těchto plnomocenství vydá společnost. Plnomocenství podepsané buď předloženo správnímu výboru nejpozději 3 dny před valnou hromadou.

V Praze, 16. března 1911.

Správní výbor
Nakladatelského družstva Máje,
české akciové společnosti v Praze.

Dr. R. J. Kronbauer. Fr. Herites. Dr. D. Panýrek.

RUKOVĚŤ ČESKÉ ARCHAEOLOGIE. Bylo až dosud zvykem, dívati se na archaeologii jako na jistý druh tajuplné vědy. Nebylo daleko od toho, považovati ji dokonce za cosi příbuzného se středověkou alchymii. Názory tyto byly rozšířeny i u intelligence, která se hlavně pozastavovala nad tím, že výsledky bádání archaeologického často si dost nápadně odporovaly. Zásluhou rukověti pp. konservátora Karla Buchtely a univ. prof. dr. Lubora Niederle (vyšla péčí Jana Laichtra v Praze) je, že předvádí konečně stručný, avšak přesný a vědecky odůvodněný přehled výsledků moderní archaeologické vědy. Jest to jakýsi druh institucí, kniha, jež má především posláni, býti přípravou pro toho, kdo má lásku k památkám a kdo se chce věnovati jejich studiu i sbírání. Avšak i archaeolog z povolání sáhne s povděkem k publikaci, jež podává přehled vývinu jednotlivých kulturních fází z doby předhistorické, přehled, jenž počíná neolithem a sahá až do samé doby knížecí. Autoři na základě vědeckých výzkumů domácích i cizích, pokud s naší kulturou souvisejí, sestavili svědomitě vše, čeho mohlo býti použito pro vybudování prvního vědeckého systému tohoto oboru. Rukověť obsahuje líčení všech dob předhistorických a to mladší doby kamenné, doby zvané přechodní, v níž vyskytují se mimo kamenné nástroje již první předměty kovové, dále doby staršího bronzu (kultury únětické), doby mladší bronzové (jihočeské mohyly a kultura lužická) a konečně vylíčení doby železné od kultury slezské až do kultury hradištní.

Suchá na pohled kniha tají v sobě mnoho půvabů.

Odhaluje roušku nad minulostí zemí koruny české, seznamuje nás s příběhy, o nichž historikové nemohli povědětí nic určitého. Nejstaršími obyvateli Čech byli podle zpráv historiků Bojové a Markomané. — Bojové přišli prý sem začátkem čtvrtého století před Kristem, Markomané v době narození Kristova.

Mnohem další a širší perspektivy ovšem otevírá archaeologie, jež dokázala, že Bojové měli celou řadu předchůdců, kteří po několik tisíciletí před vpádem Bojů žírné kraje naší vlasti obývali. Nejstarší obyvatelé žili ještě v mladší době kamenné, kdy se všeobecně a výlučně užívalo kamenných nástrojů a kdy ještě kovy známy nebyly. Kultura tohoto obyvatelstva vyznamenává se krásnou keramikou kulovitých a hruškovitých tvarů s vyrytými spirálovými a maeandrovými ornamenty. Byl to národ primitivní a mírumilovný, jenž patřil k nejstarším obyvatelům Evropy vůbec. Kniha líčí dále, jak kultura tohoto národa následkem obchodních styků přejímala cizí kulturní elementy hlavně od kupců jantaru, kteří s obchodními karavanami táhli od pobřeží moře Středozemního až na nehostinné břehy moře Baltického. Je pravděpodobno, že u nás v Čechách měli kupci svoji hlavní kolonii, která vznikala výhodným spojením s hlavními obchodními tepnami na Labi a Dunaji. Tyto cizí vlivy kulturní způsobily ohromný převrat ve staré kultuře neolithické a vyvrcholily časem v novou kulturu ryze českou, tak zvanou únětickou. Je to nejsvéráznější předhistorická kultura, kultura naše, čistě česká, dokumentovaná zvláštním druhem keramiky a předmětů bronzových. Úpadek této kultury zavinily asi válečné nájezdy národa, jenž se v jižních Čechách na počátku mladší doby bronzové usadil a zde řadu karakteristických pohřebišť (mohylových) zanechal. Národ tento byl zajisté původu keltického, a lze jej stotožňovati alespoň v jeho mladší kulturní fási s historickými Boji. Nedlouho na to, když vnikli příslušníci mohyl do jižních, vtrhl do Čech severních nový národ, jenž nebožtíky svoje spaloval a ukládal v tak zv. hrobech žárových.

Vůdčí roli v dalším vývinu kulturních poměru v severních Čechách přejal tento národ, což jest tím zajímavější, že tu zjištěno první objevení se Slovanů v Čechách. Podmanili si záhy autochtonní únětické obyvatele Čech, rozšířili svoje území po celých severních Čechách a svoji posici uhájili tu až do doby historické. Lužická kultura tohoto národa přeměnila se v kulturu slezskou, knovízskou a bylanskou, která pak ustoupila kultuře římské a posléze kultuře hradištní resp. knížecí. Národ tento, zvaný národem polí popelnicových, prodělal dvě invase cizího lidu; první invase přivedla sem v prvním stol. před Kr. mnoho bojovných kmenů, mezi nimiž byli dozajista také Markomané, druhá invase v šestém století po Kr. znamená pouze epizodu kolonisační a souvisí snad s pobytem slavného franckého krále Sama v Čechách.

Kniha opatřena je řadou nákladných tabulek, které vhodně knihu doplňují a jsou zejména důležitou pomůckou pro studium archaeologických nálezů. Tabulky jsou zároveň nepostrádatelným doplňkem k theoretickým kapitolám. Předměty na tabulkách reprodukované vynikají typičností a jsou systematicky seřaděny. Závěr knihy obsahuje pojednání univ. prof. dr. J. Matiegky »O tělesném rázu praehistorického obyvatelstva v zemích českých«. K.

ZVĚŘINOVO ALBUM. Nakladatel p. Promberger vybral z pozustalosti zesnulého umělce dvacet akvarelů a vydal je ve prospěch pomníku umělcova v trojbarvotiskové reprodukci ve zvláštní, pietně vypravené publikaci. Přátelům Zvěřinovým jistě vhod. Zapomínáme rázovité jeho postavy umělecké a zapomínáme jí neprávem. Roztoulaný ten malíř, který shledával své motivy hned v Dalmacii, hned v Rumunsku nebo na Krimu, na Karpatech, v Čechách, na Moravě a nejraději na Černé Hoře, neviděl přírody v rozteklých, mlžných skvrnách impressionistního názoru. Jeho oko bylo ostré jako oko sokolovo, jeho ruka pevná, jeho linie určitá až k tvrdosti a přece zase měkká a něžná jako jeho barva svítivá a lahodná, kresba byla u něho viditelnou a nepostrádatelnou kostrou každého obrazu. Skutečně zdá se nám, jako by mu byly hadovitě a divoce skroucené, často holé, větrem ošlehané větve borovic, vyvrácené ploty, tyče a prkna, všelijaké kryty i konečně skály, blesky a přívaly rozryté, jakousi konstrukci jeho krajiny. Jeho lidé jsou většinou kostnatí hranáči. K nim družil hojnou domácí zvířenu, rohatý dobytek, koně a nejraději kozy. A ku podivu, toto trochu divoké jeho hospodářství nikdy neodpuzuje. Není v něm za mák sentimentálního romantismu, který by si liboval v malebných sceneriích a v obrazech lidské bídy, zápasící s divokou přírodou. Nazírání Zvěřinovo je jasné jako slunečný den. Cítí se uprostřed nekultivované přírody a mezi lidmi, té přírodě tak blízkými, velmi šťastným a podává své dojmy s jakýmsi humorem, povýšeným nad všecku tu zevnější, zdánlivou bídu. Jeho dílem prochází tep horké krve, vane dech srdečné lásky, mladistvě svěží a jaře rozkochané, ať kreslí břehy v Dalmacii, chatrč v Karpatech, nebo tichou idyllu nad Dyjí, prostou těch jeho oblíbených a jej karrakterisujících znaků divokosti. Tu doma je jiný vzduch, tichounký, mírný a sladký, krajina, domy i lidé jsou uhlazení a zjemnělí. Všechny jeho obrázky mluví řečí jasnou a prostou, prázdnou temných prohlubní a záhad. Jeho řeč se neláme uprostřed a neklopýtá, nepachtí se někam, kam nelze dospěti, je výrazem radosti ze života a z tvoření. Nemá skrupulí a nepřipouští si je. Je řečí malíře s čistotou, nezkalenou, radostnou duší. H.

Toto číslo vydáno 17. března 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DRUHU MLÁDÍ.

Čas divým křídlem kolem pádí
a stopy naše zametá.
Kam tebe odvál, druhu mládí,
rci, v která sídla zakletá?
Či nenajdu tvé stopy nyní,
kdy čelo moje vráska stíní
a hlava sněhem prokvétá?

Jak viděl bych tě státi tady
a jiskrnými zraky plát,
v nichž duše plápol věčně mladý
byl jeden šleh a jeden chvat,
a slyšel řeč tvou která zněla
vždy bystřina jak rozšuměla,
již nelze v těsné břehy spiat.

Ó, časy ty! My mladi oba
se sešli, křídlem byla nám
ta ideální ducha zdoba,
jež nesla nás k těm výšinám,
kam lehce pouze mládí pluje
přes propasti a strže, sluje,
jež pouťům brání se a tmám.

Jak snílci stranou vřavy denní
my hledali tiš údolí,
či osamělí na dláždění
pod noci hvězdnou kupolí
jsme rokovali, živě snili,
až v opozděné noční chvíli
vše lampy shasli v okolí.

Ó, druhu, kde jsou ona léta,
tak plna snů a nadšení,
kdy kolem duše svěže splétá
se břečtan věčnou zelení,
kdy mysl naše pne se vzhuru
jak okřídlená přes dnu chmuru
a zraky planou v jiskření?

Ty v širý svět jsi zapad' záhy,
kam zval tě svůdný sirén hlas,
bys hledal sobě štěstí prahy.
Oh sny tvé — všecky zradil čas!
Tam v dáli cizím za obzorem
jsi zmizel mi, ba smutně skorem
jak blýskavice letní shas'.

Jen upomínka zbyla dosud
jak světlušky z tmy plachý svit.
Však poznati tvůj příkrý osud
a chvíli s tebou, druhu, být
a v plamenech se ohřát mládí —
ó, pak af křídlo času pádí,
k těm stínům Hadu mohu jít...

M. JAHN.

SMÍR.

Vše přešlo... Teď jsem kliden už,
ba věřu, cítím jako muž
tu sladkou náplň žití:
teď lásku, teplé přátelství
a zpěvný dar, jenž duši chví
snímu lépe oceniti.

Ó chtěl bych jíti jako žnec
v luh života — a na konec
vše květy skosit k ránu
a nejkrásnější z květů těch
si v kytku svázat malou, v spěch
ji vložit v srdce schránu.

Však jistě vím, že bude v ní
květ lásky s vůní večerní
i přátelství květ ranní.
Ty květy dva — ó, bude dost
jich navždy srdci pro věčnost
a pro smír, pro usmání.

M. JAHN.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Takovým hlasem to povídala, že chlapec-student honem hory-doly slibovat jenom prosil, aby mu tedy alespoň na knihy a šaty dala, školní plat zaplatila, aby se nemusil styděť mezi ostatním a sedět v lavici jako žebrák. Chudí studenti dostanou obědy i šaty, i školné se jim sleví, ale jemu nic se nepromine: »Když mají rodiče na soud, mají také na školní plat, a když nemají, ať nedávají syna na studie,« řekli páni na radnici, kterým patřilo gymnasium dřív, než byl sestátněno. To se v Martínkovi pýcha Porazilu hlásila. Učil se výborně, ale těžce nesl, že i zevnějškem svým nemohl se rovnat ostatním studentum. Viděl je, jak chodí v nažehlených košilích se škrobeným stojatým límečkem, manžety na rukou, hodinky ve vestě — a on pořád jen v košili režné, špatně na chvat vyprané, pod krkem porcelánový knoflíček s červeným proužkem, šaty jen cajkové — pro smích ostatním, zvláště děvčátkům, jež těsně podél gymnasia běhají do své školy a všímají si už i malých gymnasistů. Jen proto chtěl raději sebě hnout se studií, aby denně tu hanbu necítil — — —

»Nu, počkej, chlapče, pomužem si«, náhle řekla matka, když trpělivě vyslechla synkovo hoře. — — — —

»Víš, co je nového?« přiběhl jednou v zimě Hadam domu: »Martin poráží les.«

Není možná!« podivila se Dodlička.

»To hůž mu teče voda do bot víc než nám.« radoval se muž.

»I dyť nám teky není do smíchu — povídal hajnej, dybys míl rozum, že bys teky prodal, dokud kupec bere ha stojí vo dříví. Dal by tě ještě víc než Martinovi, míl by to při jednom, moh by porážet, jak se mu zlíbí, na nic koukat by nemušel — ha peníze teky máme kam dát, čím pa asi zaplatiš intresi, daně, na koho se kouknu, tomu sme dlužni, židu, křesťanu, sejpku máme hůž skoro prázdnou a dávno-li pa bulo Martina. Je nás ke stolu sedum, ha ty prodáš i žito na chléb —«

»Ha vidíš, ičko zrovna neprodám,« postavil si Hadam hlavu, »dříví se v lese neztratí, rači kus louky nebo pole ajf praskne, ale les ne ha ne, sváně ne, dyž ho Martin prodal, já neprodám, nebudem tám přece vod rána do večera při nich peručí sekat, suky ha vrchy tahat — sem rád, dyž tich Dolejších nevidím.«

V Porazilovic lese, v Martinově dílu zatím už bzučely pily pohřební píseň starým velikánům — smrkům a jedlím. Rány na klíny ohláchaly se daleko široko tíšinou lesní, kmen po kmeni se nachyloval a s rachotem řítil k padlým bratřím na zem...

»Sedláku, celý Klenčí se vám smije,« povídal v pátek žebrák a mrzák Kmínek, když potkal Hadama na zápraží.

»Ha, proč by se mi smíli?« diví se Hadam a zastavuje se.

»Že ste tak hloupej ha dáváte si to líbit.«

»Mluv rovně, Kmínku, ha jasně,« žádá Hadam, a už je jako na trní.

»Martin tudle naproti,« snižuje hlas Kmínek, »kácí dřeva do vašeho lusu, škodu dělá, až Buh brání.«

»I podívejme se — to tám hned mušíme,« chytá Hadam a utíká k lesu. A jak jde po hranicích, hned vidí, co se stalo, jeden smrk —

ohromný a košatý — neposlech láterníku af ho klíny hnali jak chtěli, on si postavil hlavu a místo k ostatním svalil se sám a sám stranou do Hadamova lesa a tam ovšem paseku udělal — co mu v cestě stálo, to přerazil anebo vyvrátil. Pozorně dívá se Hadam, a zdá se mu že ten smrk ani Martinův není, že nestál na jeho půdě, ale jemu Hadamovi že patří, z cíle na cíl hledí sedlák, a čím déle hledí, tím určitěji poznává, že poražený strom je opravdu jeho. I ten strom sám jakoby věděl, komu patří, do Hadamova lesa padl.

»Ha počkej, Martínku, to si si přiložil pěkný polínko na voheň, to tě bude pálit.« škodolibě směje se Hadam — ani slova neříká, ale hned po obědě běží do města.

Les — to snad bylo až dosud jediné místo, kam noha komisí nevkročila, jehož spor se nedotkl, a kterým soud se nezabýval. Páni však měli poznati i Porazilovic les a v tom lese louku — už na to došlo. Všechno dříví odvezl si kupec do jara, jediný mohutný smrk, tak, jak padl, ležeti zustal a ruka se ho nedotkla — nesměla, dokud se na jisto nepostaví a nerozhodne, komu náleží. O ten poražený strom vzplál nyní soud, proti kterému všecky spory bratří Porazilů až dosud byly pravé hračičky. Slavná komise nemohla přesně zjistiti hranice Porazilovic lesa vůbec, s hora i s dola, s levé i pravé strany sousedé ukazovali každý jinak cíle a kraje, a pan inženýr nemohl se udané míry doměřit, pevné body vytýčit, spravedlivou polovičku oddělit a říci, čí je poražený smrk. Všechny selské lesy musily se znova měřit míry až od silnice na levo a od Dílů na pravo táhnout — »Do pa to bude platit?« lekají se sousedé — »snad ne my, nebo vobec?«

»O nikoli« — chlácholí je inženýr — »ten, kdo to objednal a kdo prohraje.«

»Pánbů s náma — ten aby na to potom střechu nad hlavou prodal.«

Celé léto se měří, plány se kreslí, na kočárech s hulkami sem tam geometři jezdí, a smrk v lese vadne, schne, špendlíčí mu odpadává, kůra odfrkuje, brouček se do něho dává, ale pohnout se nesmí...

Konečně přivezli šest bílých kamenů křížky opatřených, řetízky natáhli páni inženýři, šest tyček červenobílých do země zarazili, šest mezníků do země zakopali a slavně prohlásili: »Chybuje Martin, smrk skutečně stál na Hadamově dílu.«

Jako na koni hrdě se vypíná Hadam. Vyhrál a vítězství ho nadouvá, nadnáší — ale pozor, Hadámku, neznáš Martínka — bratříčka svého? Ten přece porážky také klidně nesnese. Hle, co se nestalo — hned druhý den vrací se hajný z lesa a oznamuje na městském úřadě i Hadamovi, že někdo všech šest mezníků vytrhal a rozmlátil, díry po nich k nepoznání stlaním zasypal...

»To nehudělal žádnej než Martin,« vybuchl Hadam. Pozor, pozor Hadame! Dopad jsi ho při činu, máš na to svědky? To že Martin rekurs podal, to že žádal o jiné znalce a o nové měření, které by se přesvědčilo, že chyba se nestala, proto ještě nemusíl on cíle trhat, hranice rušit... Do města Hadam musí k advokátu na poradu, a už boty natahuje, už kabát oblíká, už k městu upaluje.

»To se musí žalovat, šetření zavéct,« radí advokát, a hned už na arch žalobu písaři diktuje, žalobu proti neznámému pachateli, kolky, útraty, starý účet k tomu, a Dr. Rubín žádá na Hadamovi tak hroznou sumu, že se zalekl. »Celej Mejkosovec, abych na to prodal,« napadlo ho, když chvějící se rukou sahal po účtu. Slíbil zaplatit do měsíce — ne-li — má advokát právo do knih dluh mu vtělit — ale nedá na to dojít. Na Mejkosovec kupec se hlásí, z Kodova Suchánek jen se na to pole třese. Zavolá si ho a prodá. — »Dvůr drobíš, po kousku volamuješ, to si pěknej hospodář, miň synu předáš, než si vod táty přím'.« kárá ho svědomí.

»Eh — co —! Dyž moh Martin prodát les, já můžu pole,« přehlušuje v sobě výčitky Hadam a klátí se po předměstí z města ven.

»Co pa, Porazile, dnes si nezajdete na holbu?« láká ho šenkýř od »Zlaté štiky«.

»Ne, dnes ne, je málo peněz,« trpce — jako žertem povídá Hadam —

»Křída to snese, jen pojďte dál« —

Klín černého chleba v náprsní kapse je jediná posila, kterou Hadam má; nemůže škodit, zaleje-li jej pivečkem, snáz se mu hrdlem do žaludku dostane, spláchne ho pěkně dolů.

Tak sedí »U štiky« a pije první holbu, pije na dluh. Chleb stydí se z kapsy vytáhnout, tak černý je, chvíli pokradmu sousta v kapse ulamuje pojídá, chlebový klín dá se lámat na špičce, kde je tenký, ale dál nedá se ulomit, drobí se, chce, aby Hadam vytáhl z kapsy kudlu, chléb pěkně na bílé i černé kůrce na špalíčky nakrájel, a tak sousta pojídal. To zas Hadam nemůže, protože celá hospoda by viděla špatný jeho chléb.

Před Hadamem stojí košíček. Na košíčku jsou calatky, homolky, buřty, vajíčka na tvrdo vařená a Hadamovi hladem v břiše bručí. Sliny se mu v ústech sbíhají. Chvíli váhá, počítá, co to stojí — »calatka jistě tři krejcary a buřt dvakrát tři — máš hned šesták.«

»Šenkýř to napíše,« ozývá se vnitřní hlas — a ruka už do košíčku sáhá, ústa už calatku chrupou, prsty už uzenici loupají. (Pokračování.)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

II.

Můj děd ze strany matčiny, pernikář Jiří Svačina, narozený roku 1778, byl vnukem purkmistra Jiřího Svačiny slavné paměti, a měl dům na náměstí ve Vlastějově, s vysokou lomenicí a těžkou šindelovou střechou, se širokým podloubím, týž, ve kterém se narodila matka Betty, a oženil se na počátku minulého století, už v letech dosti pokročilých, pojav za choť pravnučku radního písaře Čížka, téhož, se kterým purkmistr Jiří svého času Vlastějov spravoval. Manželka tato Anna byla jenom ať tak dim předmluvou dalšího jeho života ve dvou: zemřelat za krátko zanechávajíc svému choti dva synky malé, Václava a Josefa, a živnost pernikářskou v plném rozkvětu. Nic nevím o zesnulé paní Anně, než-li že byla dobrá, mírná a pracovitá, stále churavá, a zdá se, že udělala nejlépe, ukloniv se z trnité cesty života vezdejšího. Nebot nikdo o ni nemluvíval, nikdo na ni nevzpomínal, synové ji neznali a nevím ani, kde je její hrob na hřbitově vlastějovském.

Vdovec má jen polovici srdce, a děd Jiří zálohy hledal náhrady za půl ztracenou. Nebylo ostatně možno obejíti se v živnosti bez ženské ruky pomocné a v domě scházel zlatý sloup. Pan Jiří dobře rozvažoval, že vdovec s vdovou zřídka se shodnou a ohlížel se po nějaké panně. Nemusil dlouho, nebot u Čížku koženluhů měli v zásobě ještě pannu Johanku, čeřených, bujných vlasů, bystrých očí, jemné tváře a energického nosíku, která hned po smrti sestry Anny sama se nabídla za opatrovnici obou malých hochů, Václava a Josefa, jež tedy tchyně k sobě si vzala.

»Nevím, nevím, jak to teď bude, milá švakrová,« stýskal sobě pan Jiří jednoho dne listopadového, půl roku po smrti paní Anny, sedě návštěvou za stolem u Čížkových; čekal na tchána a tchýni, a panna Johanka seděla mu po boku. »Mám tu živnost a děti také pořád nemohou zůstat u vás.«

»O ty se nestarejte, švakře... mám je ráda.«

»To vidím zaplať vám to pán Bůh...« A po chvíli opět začal: »Vdova Sejkorka mi jako dala vědět... má ten grunt po nebožtíkovi —«

»Dejte pokoj,« vpadla mu do řeči panna Johanka nějak chvatně. »To víte, kdo si bere vdovu, jakoby staré poctivice na trhu koupil: kdo ví, kdo v nich chodil,« dodala na podiv energicky.

»Máte pravdu, Johanko, taky si to tak myslim,« odvětil vdovec a bezděky se podíval na Johanku. Oči jejich se střetly a Johanka se zarděla. Uprostřed sednice batolili se oba chlapci.

Johanka pohlédla na ně, a pak na švakra, který se zamlčel a prsty zlehka bubnoval na stůl. Byl čistě oholen, statný, hezký muž, v plné svěžesti a síle, a voněl z něho perník. Panna Johanka útlá, velkých modrých očí, ze kterých zářila odhodlanost. Podívala se teď na něho a povídala rozvážně.

»Víte co, švakře, — kdybyste chtěl —«

Nedořekla a okamžik mlčeli oba. Panu Jiřímu oči se zamžily, pak povstal a Johance ruku podával:

»To jste hodná, Johanko —«

To byly námluvy mé babičky, ale zároveň počátek svízelů, při kterých svoji úlohu hrál dokonce i římský papež. S Čížkovými všecko hladce šlo, tchán i tchýně byli na vrchol spokojeni, avšak hned první krok na katechismus znamenal ouraz, nebot pan děkan Ignatius Koráb, jakmile poznal oumysl pana Svačiny, položil svoje veto:

»Pane Svačina, každá švekruše zlá na nevěstu!« varoval především a porovnávaje útlou pannu Johanku se statečným, už zkušeným vdovcem, doložil: »Řídká shoda, starý muž a mladá žena.«

»Ale jisté děti, jemnost pane,« usmál se pan Svačina a Johanka se při tom ovšem začervenala: ale jen trochu, nebot věděla, do čeho jde, podle nebožky sestry. »Nic platno,« pokračoval, »bez ženy dum jako bez kočky.« obraceje myšlénky páně děkanovy v jinou stranu.

»Ano, ano, to je pravda,« zase pan děkan, »ale tohle musí do Říma, panna Johanka je vaše blízká příbuzná —«

»Ale krev to není,« namítl pan Svačina.

»Není, ovšem, ale to víte, je na to zákon, — a musíte zaplatit zvláštní taxu.«

»Ach tak!« chápal teď pan Svačina. »Nu tak zaplatím... jen aby to tu brzy bylo, jemnostpane.«

Patřilo to jaksi do režie živnosti, která už trpěla a pan Svačina zaplatil potřebný peníz.

Nebylo železnic, nebylo telegrafů a děd Svačina a zdá se, že i panna Johanka musili krotit svoje touhy, nebot nejen že vyřízení nedocházelo, ale po chvíli naskytla se nová nějaká překážka a hlavně nový nějaký plat se objevil. Už to stálo na 800 zlatých konvenční mince a panna Johanka pořád ještě pannou byla. Ale pannou také ráznou a odhodlanou, jakou se ukázala hned při prvním svém kroku do života, nebot neváhala na konec odebrati se na katechismus po druhé

dávajíc svolení svoje při prohlášení dědovu, který pravil k duchovnímu otci vlastějovskému:

»Tak je dobře, jemnostpane, když to jináč nejde, půjde panna Johanka za mě jen tak...«

Reverendissimus Ignatius Korál zděšeně vyskočil z koženného křesla, které na vlastějovském děkanství mají dosud.

»To že by panna Johanka udělala?« spráskl ruce.

»Udělala, jemnostpane, vědí, že mám ty děti a to řemeslo a že dům nestojí na zemi, ale na ženě — takhle to dál nejde.

Panna Johanka stála odhodlaně opodál a když jemnostpán svoje oči s hrůzou a úžasem na ni obrátil, jen zakývala hlavou, že půjde. Neostýchala se odpovědíti boj církvi, tenkrát, kdy pan děkan a pan baron znamenali počátek i konec alfa i omega vší moci, jeden duchovní, druhý světské.

Jemnostpán ještě nevěřil.

»Že byste tohle udělala, vy, cná panno Johanko, bez církevního požehnání?«

»Udělám to, jemnostpane,« odvětila Johanka hlasem pevným, jakoby říkala svoje ano před oltářem.

To bylo před svátky vánočními — a za nějakých čtrnáct dní to aby bylo od papeže Pia z Říma, jenom že pan Svačina nějakou zlatku ještě připlatil, za tu rychlost, a svatba byla po Třech králích, nehlučná, nevelká, protože se pospíchalo, neboť na masopust bylo práce a vedle perníků hotovila se i cukrlátka a věnečky z cukrové pěny a bílku, pro mládež pak srdíčka a bobky na masopustní reje a kratochvíle všelijaké.

III.

Najednou po svatbě paní Johanka, dříve tak rázná a odhodlaná, změkla. Jakási struna lítostivá se v ní ozvala, jejíhož zvuku nikdo by se byl nenadál. Propuklo to vlastně hned následujícího dne ráno, když mladá paní panu Jiříkovi uvařila dobrou kávu, se smetanou hnědou jako olej, již postavila před něj ve velikém hrnku, aby si z něho po libosti bral a naléval. U Svačinů nevedli život po pansku, a bylo obyčejem, že choť snídal sám napřed v pokoji, kdežto hospodyně už se nějak o sebe v čeledníku postarala, dle toho, co zbylo. Tak i při večeři, a jenom obědy bývaly společné, a ani ty ne vždycky, podle práce, která sama byla vždycky rotační osou všeho denního života. Johanka byla tomu z domova zvyklá, neboť i tam příčinlivost pila víno; věděla, že pod zalehlý kámen voda nejde a také nic jiného nečekala ani u pana Jiříka, jehož domácnost ostatně už od sestry znala.

Panu Jiřímu káva chutnala znamenitě, a pil, dokud co v hrnci bylo. Pil tak i den druhý i třetí,... zatím co paní Johanka v koutku čeledníku tiše plakala, k tomu se žaludkem docela lačným, a potom truchlivě učila se dělat perníková srdíčka, cukrovou pěnou hojně vroubena a okrašlovaná, panáky i panenky, husary i perník docela obyčejný, medový, a pan Jiří zamlklost její studem ještě panenským sobě vykládaje, jenom škádlil, tím bezděk oleje do ohně přilévaje.

Po týdnu paní Johanka, nemohouc snésti déle svého trápení, šla domů žalovat: že jí manžel ráno všecku kávu vypije, a jí že nic nenechá k snídani. Starý koželuh Čížek rval si boky od smíchu, a také tchyně chopila se zetova provazu: domlouvali Johance, která vedla svou:

»Vždyť on mne nemá rád,... on mne nemá rád!«

»Ale tak si uvař toho kafe víc,« radila matka.

»A to já právě nechci,« umiňovala si Johanka. »Má mně dát ze svého!«

»Dej pokoj s takovými hloupostmi,« rozumně skončil otec tuto tragedii, a myslil, že tím je to odbyto.

Ale nebylo. Paní Johanka nedala si doma říci, a pan Svačina v neděli hned po té následující dověděl se od pana tchána, proč Johanka pláče. Tenkráte jenom v den Páně konaly se návštěvy vůbec a příbuzenské zvláště, dne všedního nebylo pokdy. Také se tomu dal do smíchu, a poněvadž rád špačky rozpouštěl, hned následující ráno požádal mladou svoji manželku:

»Prosím tě, Johanko, uvař mi dnes trochu víc kafe, ty umíš tak dobré!«

Johance srdce poskočilo v doufání, že konečně muž se na ni rozpomněl. Ale však pan Jiří v pohodlí u stolu proti oknu se rozložil a pomalu sobě nabíraje z hrnku všecku kávu vypil. Řečeno mimochodem, měl asi žaludek velmi dobrého složení. Potom oukradkem stopoval paní Johanku, ale zhrozil se, vida, ji kolem okna běžeti rychle směrem k Čížkovým se slzami na hřebíčku.

Paní Johanka zoufala sobě z nevšímavosti manžela svého, která krájela jí srdce a šla domů žalovat, teď důkladněji.

Panu Jiřímu sedlo mračno na čelo. Býval člověkem prudkého prachu a rázně vstana od prázdného hrnce rozhlížel se jako devět hromů. V tom zahlédl v koutě Johančin kolovrat... Žena ženě, až dožene; jako Samson kdysi do Filištů mlátil, tak teď pan Svačina do toho symbolu Johančiny hospodárnosti, a kusy jeho na konec ještě rozdupal na kousky. Po tomto díle zkázy, poněkud nerozvážném, šel dělat perník.

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Ku podivu! Tušila asi blízký konec svůj a bála se obrazu smrti, který představovala starší její sestra tak dokonale.« smál se professor cynicky a připomněl si hned ještě jednu dámu ze starého světa, vdovu po vrchním ze zámku, k níž brávala jej matka někdy s sebou na návštěvu. Sedával u ní v útulném salonku na širokém fauteuillu a nepřestával obdivovati různé nesčetné drobnůstky z porcelánu, zlata a perleti, jež měla paní vrchní rozestaveny po malých stolcích a různých etažérech na zdi. Útulný barokový její salonek líbival se mu nesmírně. Stará dáma pak v širokých sukních, s hladkou šedivou hlavou se šistkami sčesanými přes uši, s obličejem jemným a drobnými vráskami jakoby prositelným, připadala mu starožitností ze všech nejvzácnější.

Všechny ty figurky z dětských dob byly teď Plavnému tak drahy, obíral se jimi znovu zálibně, jakoby na nich vystopovati chtěl život jich duší. Zda byla taková paní vrchní spokojena ve svém manželství — uvažoval a jaký asi byl duševní obzor starých pannen, docházejících občas na návštěvu k matce? Zda také vzplanula někdy vášní jejich srdce a zda se zvlnilo někdy nitro jejich nějakou aesthetickou pohnutkou?

A fantasie zavedla jej znovu k vlastním pohnutkám lásky. Vzpomněl svého prvního milostného pohnutí. Bylo to večer... Dcerušky soudího přišly s rodiči na večerní soiré. Jedna z nich, malá plavovláska, Ela upoutala pozornost hochovu. Byla útlá, pěkného, pravidelného obličeje a měla krásné, po zádech rozvlněné vlasy, jakých dosud nikdy neviděl. Usedli spolu chvíli venku na vysoké bedně. Blízkost sladké dívky vzbudila v hochovi první vášeň. Dotkl se vzrušen jemných, vonných a tak hedvábně měkkých jejích vlasu a hladil je po celé délce až k nadpasí. Sklonila se k němu poněkud a dovolila mu, aby ji k sobě krátce přitiskl... Zcela krátičký okamžik trvala ta radost nevinná, ale nezapomněl na ni, ač pak Elu zcela ztratil z očí...

Dnes zatanula mu živě na mysli.

»Co se stalo s dcerušky soudího?« ptal se matky, kterou bavily jeho vzpomínky a divila se sama sobě, že mnohou z těch událostí si uchovala v paměti.

»Starší staly se učitelkami, pokud vím, s mladšími nevím jak osud naložil.«

»Slečna Ella také?« ptal se professor zvědav, kam osud zavál jeho první lásku.

»Také —« odvětila matka, ale pohnuvši se živě, řekla: »tuhle slečna Věra Mařáková nám o ní poví více.« Zvedla se rychle a vyšla naproti štíhlé slečně učitelce, jež právě z procházky domu se vracela.

Byvši professorovi představena, vztáhla slečna k němu úzkou ruku bez rukavičky na uvítanou.

»Těší mne nad míru,« řekl tento, »matka již několikrát o vás mně vypravovala, slečno, jak prý jste hodna k ní a jak vás má ráda.«

»Našla jsem v paní matce, věřte mi, pane professore, druhou maminku a jsem jí vděčna za mnohou vzácnou radu a za nesčetné laskavosti, jež mně prokazuje.«

»Máme se zkrátka rády,« odmítala matka veškery projevy uznání.

Syn spočinul se zjevnou láskou na mateřských usmívajících se rtech a ptal se slečny na Elu soudích.

»Znala jsem ji. Byly jsme spolu kandidátkami. Je učitelkou na měšťanské škole v Žižkově.« odvětila slečna Mařáková a snivě se zahleděla před se, jakoby vzpomínka nějaká milá probíhala její myslí.

»Je tomu již dávno, dobrých dvacet let, kdy jsem jako kandidátka chodívala denně kolem Klementina z ústavu.«

»Klementina?« otázal se professor zvědavě.

»Bydlila jsem na Malém náměstí.«

Krátká pausa. Professor vzpomněl dob svých studií na filosofické fakultě a suplentury na akademickém gymnasiu. A napínal paměť, snaže se vzpomenouti si na dívčí zjevy, které šly kolem jeho očí. Ale ku podivu, žádná z těch, jichž si povšiml, nepodobala se slečně Věře. Byla asi zjevem nenápadnou a tenkrát hleděl si spíše jen vnějšku než duše, jejíž krása nezjevuje se v každodenním ruchu ulice. A s povzdechem, platícím ztracenému mládí, řekl:

»Divím se, že jsem vás nepoznal tenkrát, slečno, stával jsem často před vchodem. Vždyť jsem v té době navštěvoval přednášky v Klementinu.«

»Prosím vás, kdo by si povšiml hranaté, chudé kandidátky, když tolik nápadnějších a lepších zjevů přešlo kolem zraku mladých pánů filosofů!«

Neříkala to zúmyslně, ale přece pociťoval Plavný v nitru svém jakýsi osten výčitky, kterou si činil pro svá tehdejší smyslná spíše než citová vzrušení erotická. A bylo mu teď stydno pro takové mládí před touto vysoko nad něj tenkrát již citově povzneseno ženou, pro svůj prohraný život, pro své manželství, pro svůj ztrouchnivělý život rodinný.«

»Ta žena —« napadlo ho — »ví o všem a ty jsi teď nucen baviti se s ní o té své minulosti, kterou jsi prospal, zneužil, promarnil!« Bylo mu skoro nevolno, ale vida, že matka je tak srdečnou, vzmužil se a opanoval se na tolik, že mohl veseleji po chvíli zpestřiti hovor.

Rozešli se spolu klidně a srdečně.

A když dosti pozdě v noci ocitl se ve své tiché ložnici, pocítil jakýsi podivný stesk, jakoby mu bylo líto, že ještě srdečněji, živěji a přátelštěji slečnu učitelku nebavil. Vzpomněl si teď, jak z počátku ulamoval slova jakoby násilím se rtů a že místy dosti neuctivě a snad i nespravedlivě se vyslovoval o ženách vůbec, nazývaje je příliš koketními, vnějškově svůdnými, v čemž mu sice učitelka dávala za pravdu, ale jaksi rozhorleně pak odmítala jeho tvrzení, jakoby ženy nedovedly žíti život niterný, do vnitř obrácený a nesobecký. Jak ji to rozhorlení sinšelo, jak jí oko zaplálo, když se rozohnila v proudu obhajoby kulturních žen, jež si nepřejí okázalosti, netouží po úspěchu, a dovedou zapříti smysly své. (Pokračování.)

FEUILLETON.

LIDUMILOVÉ!

O malých i velkých s Kainovým znamením!

Přijdou na redakční stůl knížečky, jimž věnuje se asi taková pozornost, jako výročním zprávám spolků a bilancím finančních ústavů. Bývalo zvykem takovými věcmi se neobírati. Kdo pak by se zajímal o takovou spoustu číslic, jež vypadají jako logaritmické tabulky a jež působívaly na nás hrozným, přímo odstrašujícím dojmem. Bývali jsme toho náhledu, že podobné výkazy nemohou nikoho jiného zajímati, — než členy správního výboru a pak ovšem podílníky a akcionáře, kteří mají jenom jediný zájem — aby brali hodně tučnou dividendu!

Pamatuji se, že jednou přišla do redakce paní Marie Červinková-Riegrová nezapomenutelné paměti. Pídila se po výročních zprávách ústavů pro zanedbanou mládež. Nemýlím-li se, měla v přední řadě zájem o roční bilanci ústavu, jenž zachraňuje děti morálně zpustlé. Přiznávám se upřímně, že v té době mne podobné publikace pramálo zajímaly. Pro nás mladší členy redakce mělo půvab jenom divadlo, literatura a umění. Nepřišel jsem proto také pranic do rozpaků, když jsem se musil přiznati, že jsem právě před chvilkou hodil výroční zprávu — do redakčního koše!

Brožurka měla slušný objem a v koši se povalovala tak, jak přišla — i s obálkou! Paní Marie Červinková-Riegrová se očividně zarazila. Podívala se na mne svýma krásnýma, ušlechtilýma očima s jemnou výčitkou, sedla ke stolu, a seděla u něho déle než hodinu. Ten pohled mne zrovna pálil. Chodil jsem po redakci jako opařený. Bylo mi divno, co lidumilku v brožurce zajímá. Četla pozorně, stránku za stránkou, četla je jako nový, zajímavý román. Pak vzala péro do ruky a nějakou chvilku psala. Podala mi rukopis a řekla: »Snad naleznete pro těchto několik řádek ve sloupcích listu kouteček. Nespěchá to — ale prosím, nezapomeňte na to.«

Sotva se za dámou zavřely dvéře, vrhl jsem se dychtivě na rukopis. Čtu, čtu čím dál s tím větším napjetím, a rdím se hanbou za to, co jsem provedl. Teď jsem teprve všechno pochopil — pochopil jsem svou nešetrnost, svou lhostejnost ke kronice lidumilnosti, pro kterou jsem neměl ani smyslu, ani porozumění. Co všechno tam v těch kapitolkách ušlechtilé srdce lidumilné ženy našlo! Byly tam tak milounké, tak srdečně psané kapitolky o dětech ztracených a zachráněných! A já brožurku ani neotevřel, já ji hodil i s obálkou — do koše!

Po druhé nám otevřel oči professor dr. Bráf. Bylo to v době, kdy staral se o zvelebení národohospodářské rubriky. K smíchu mi bylo, když jednou se zastavil u mého stolu, a upozornil mne, abych výkazy o melioračních, kanalisačních a podobných nezáživných věcech pečlivě ukládal a jemu předkládal. Pro mne mělo ovšem hodně naostřené zasláno nebo prudká literární polemika daleko větší význam. Netrvalo ovšem dlouho, a byl jsem ze svého bludu náležitě vyveden. V listě objevovaly se články z péra prof. Bráfa o zjevech, jimž před tím nikdo nepřikládal váhy. A už mi nebylo do smíchu — četl jsem články s obdivem a žasl nad tím, co všechno jsem neznal a co jsem — podceňoval.

Takových knížeček jsem si nedávno povšiml. Prapodivné, na pohled nevábivé tituly mají: »Nemanželské dítě v péči vlastní matky.« — »Hygiena, humanita, národnost a politika.« — »Nové směry sociální hygieny na poli ochrany dítěte.« — »Ochrana dítěte a mládeže.« Na všech je podepsán jako autor ředitel nalezince a porodince dvorní rada MUDr. Jan Dvořák. Stával jsem dost blízko otázkám a poměrům, jež řeší ve svých publikacích nadšený přítel mládeže, ale už dávno a dávno jsem zapomněl na doby, kdy jsem psal svoje »Poslední stanice«. Rozevřel jsem knížky a lhostejně jsem se jimi probíral. Ale najednou mne v nich něco chytlo — zápal autorův pro ubohé pastorky lidské společnosti mne tak zaujal, že jsem se dal do čtení, jakobych padl náhodou na nejinteressantnější četbu.

Člověk žije jako v začarovaném kruhu. Myslí, že všechno sleduje, že všechno zná, že ví o všem, co světem hýbe, a najednou zjistí, že ději se kolem něho, v bezprostřední jeho blízkosti, velké, nesmírně důležité věci, o nichž nemá zdání. Žijeme jenom pro literaturu, divadlo, umění — a všechno ostatní zanedbáváme, přezíráme, a následkem toho podceňujeme. Zlatá dělba práce! Kam by se svět poděl, kdyby nebylo o to takřka samou přirozeností postaráno, aby žádný obor lidské působnosti nezustal ladem!

Přečetl jsem pozorně a s velikým zájmem všechny publikace pana MUDra Jana Dvořáka a teprve nyní jsem poznal a pochopil, co dokáže takový jedinec, takový nadšený, neohrožený a neúmorný apoštol. S jakým ohněm promlouvá o svém úsilí, omeziti úmrtnost kojenců vubec a dětí nemanželských zvlášť! A jak mile a konejšivě působí, čteme-li, jaký snaha měla výsledek! »Vítězný postup postulátu moderní hygieny v oboru péče nalezinecké zračí se očividným klesáním úmrtnosti nalezenců ve venkovské péči i v ústavu, následkem stále dokonalejšího zaopatření a zlepšené péče dětí ústavu svěřených, jakož i poskytnutím příznivějších životních podmínek. Světlé stránky zaopatření dítěte i u vlastní nemanželské matky, jevící se trvale příznivými výsledky péče mateřské, přivodily naprostý obrat v dosavadních názorech a razily nové směry časovým reformám péče nalezinecké, tak, že svěřování nalezenců do cizí péče postupně klesá, od r. 1900 do r. 1908 ze 66·3 proc. na 48·1 proc., kdežto zaopatřování dětí u vlastních matek v témž období stouplo ze 21·8 proc. na 37·2 proc.«

Kdo zná nezaviněný osud těchto ubožátek, kdo má srdce na pravém místě, pochopí ihned, co úspěch tento znamená, jaký je to ohromný, velkolepý čin! Ale tím není ani zdaleka vyčerpána kronika této reformy, těchto moderních organisací, porážejících přežilou, zastaralou a houževnatě se udržující josefinskou soustavu nalezineckou, jež napáchala mnoho zla, jež má na svědomí mnoho velkých, bolestných křivd. Šlo o »Časovou úpravu poručenství a opatrovnictví,« a ředitelství ústavu neleklo se ani choulostivé otázky otcovství nemanželských dětí a zahájilo nový obor reformní působnosti svoji, soustavné zjišťování otcovství, a odvaha byla korunována skvělým úspěchem. Reforma povznesla především význam a hodnotu mateřství mimomanželského na vyšší úroveň a položila základ k nové, důležité instituci, jež zajišťuje dětem nemanželským právní ochranu. Nový ústav může se pochlubiti významnou, krásnou statistikou — podařilo se mu v prvním pětiletí zjistiti otcovství v 97 proc., a legitimovati ročně přes 500 nemanželských dětí!

Přezíráme takové knížky, jako přezíráme celé ústavy, veliké jejich budovy. Chodíme procházkou kolem nich a napadne-li nás vůbec něco, připamatujeme si jenom to, co na nás činí dojem exotičnosti nebo bizarrnosti. Tisíce lidí projde ulicí kolem Červeného domu a nic jiného je nezajímá, než malá dvířka, jimiž se kdysi vcházelo do tak zvaného »tajného oddělení«. A zatím co se tu všechno děje a co všechno se tu připravuje na zmírnění neblahého osudu matek i dětí, jimž Kainovo znamení vypáleno na čelo.

Po dlouhých a dlouhých letech zabloudil jsem zase nahoru, kam jsem denně chodíval ještě v dobách, kdy sem zabloudili jenom milenci, kteří věděli, že jsou tu bezpečni před prozrazením. Bývalo tu pusto, ticho a smutno. Proto Emanuel Bozděch sem chodil na procházku — denně jsem ho tu vídával a nadarmo přemýšlel, proč zvolil si ke své procházce tak ztracenou končinu. Šel jsem se podívat na místo, kde jsem prožil mnoho dní a kde jsem dojmy pro první své knihy sbíral. Zamířil jsem rovnou k autorovi publikací, jež učinily na mne hluboký dojem. Stará láska nerezaví — ani v literatuře ne.

Nedovedu ani říci, proč vlastně jsem šel nahoru. Bylo ve mně nejasné sebevědomí, podívat se na nádherné dílo, na mohutnou stavbu, na níž jsem jako mladý junák býval také přidávačem. Vstoupil jsem do nalezince a požádal jsem, abych byl ohlášen panu dvornímu radovi MUDru Janu Dvořákovi.

Býval jsem v ústavě činovníkem, nad knihami ústavu jsem mnoho hodin proseděl — je proto snad pochopitelno, že přede mnou nezavřely se dvéře, za nimiž jednalo se o intimních záležitostech rázu skoro delikátního. Osudu svému jako novellista neujdeš, dělej, co dělej. Sedím v pracovně ředitelově, dvéře do vedlejšího pokoje jsou otevřeny a já slyším každé slovíčko.

Slyším příjemný, sympatický mužský hlas:

»Jsme spolu dvacet roků, když jsme se vzali, neměli jsme, co dáti do úst a co dáti na sebe — ale pomohli jsme si k slušnému majetečku. Jsem kovářem na vesnici, která je v blízkosti dvou velikých dvorů, mám co dělat a vydělám pěkné peníze. Všechno máme, práce nás těší, ale život nás netěší, protože nemáme dětí. A tu jsme si vzpomněli, že je v Praze mnoho dětí bez matek a bez otců — svěřte nám jedno a my slibujeme, že je budeme milovati jako svoje vlastní, že se přičiníme o to, aby se z něho stal řádný občan. Všechno, co máme, mu dáme. — Cítíme, že nám něco schází — vzali jsme se z lásky, máme se rádi — ale toužíme poté pravé lásce, které jsme ještě nepoznali a bez které bychom neradi umřeli.«

Petenti dostali uspokojující odpověď a když odcházeli, byli tak pohnuti, že se radostí až zajíkali.

Do sousední kanceláře vstoupil někdo jiný. Slyším docela jasně šustot hedvábí. Dáma se představuje a kdosi vybízí »milostivou paní«, aby se posadila.

»Nebudu pana dvorního radu dlouho zdržovati,« slyším jemný, jako naparfumovaný hlas ženský —

»přicházím sem s plnou důvěrou. Jedná se o věc nesmírně delikátní. Jsem chválabohu ženou muže, jenž má vynikající postavení, ve společnosti přísluší nám přední místo — ale, račte to znát, jak to bývá v takových nejlepších rodinách. Vede se velký dům, zábavy, divadlo, povinnosti společenské, humanitní spolky, našinec se musí representovat — a to pohlti ohromně mnoho peněz. Máme dceru, jedinou dceru, hezké stvoření, jak obrázek — dali jsme jí vzdělání, umí hráti na piano — dokonce koncertovala — umí zpívat, umí a zná všechno, co se na takové dceře z prvního domu žádá. Naskytla se jí výborná partie, mohla by se provdati — ale nemáme, bohužel, pro ni věna. A to víte, pane dvorní rado, jací jsou teď ti muži — peníze a jenom peníze. Ale kde je vzíti, že ano, když nejsou ve vertheimce?

A tu mi napadlo, abych se pozeptala v nalezinci, není-li tu náhodou nějaké takové dítě, víme, z toho »tajného oddělení«, pro které prý se tu ukládají veliké peníze — dítě, které bychom si vzali z lásky ovšem — to se přece rozumí samo sebou — za svoje vlastní, řádně je vychovali a poskytli mu všechny přednosti a výhody našeho postavení. V tom případě by nám ovšem bylo vyplaceno jmění, které je tu pro dítě uloženo. Věc je docela jasná, že ano? — my dostaneme řekněme 30 nebo 40 tisíc — asi tolik bude zapotřebí na věno — a zavážeme se, že dítě vychováme a že se o ně budeme starati jako o svoje vlastní.«

Dobrá, zlatá duše!

Trvalo hezky dlouho, než se podařilo ušlechtilou tuto petentku přesvědčiti, že to všechno, co se povídá, není pravda, že jsou to pohádky a legendy, které nemají pražádného podkladu — že zkrátka a dobře takové robátko, jež by mohlo slečince pomoci k pěknému věnu, se v porodinci nenarodilo a asi hned tak nenarodí.

Nechtěla, zdráhala se uvěřiti, co jí bylo sděleno.

»Ale to přece není možné! Nebudete mi přece, pane dvorní rado, zapírat, že sem přijde mnoho šlechtičen, jež přijíždějí z dalekých končin a jež mají peněz jako orientálské princezny. A vždyť tuhle to stálo dokonce v novinách, že je tu nalezenec, pro kterého bylo neznámou jeho matkou uloženo hruza tisíc.«

»Pravda — pravda — v novinách to bylo — ale pravda to není.«

Panička v hedvábí odešla velice mrzuta, nesmírně zklamána. »A to mne mrzí,« opakovala několikrát, »že jsem nenašla tolik ochoty, kolik jsem s naprostou jistotou očekávala. Prosím — prosím — nemohu si pomoci, ale tolik musím říci, že to je věcí svědomí zamítati takový návrh... Račte uvážiti, taková rodina, takové společenské postavení, takové styky... O to všechno jednoho svého chráněnce připravíte....«

Stál jsem u okna. Vyšla, zardělá až po uši, statná dáma, znamenitě vypravená od hlavy k patě. Vstoupila do fiakru jako kněžna.

»Jsem doktor Dvořák,« ozval se za mnou měkký hlas... »račte si přáti?«

Rychle jsem se obrátil. Přede mnou stál vysoký muž milé, sympatické tváře.

»Jsem autorem »Posledních stanic«,« představil jsem se, »promiňte moji touze, jež mne hnala sem, kde jsem před mnoha a mnoha lety býval také malým kolečkem v ohromném stroji, abych spatřil a pozval — o t c e n a l e z e n c ů!«

Dr. R. J. K r o n b a u e r.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

O PODOBĚ JANA ŽIŽKY. Nálezem domnělých ostatků Žižkových v děkanském chrámě čáslavském vzbuzen nejživější zájem o slepého národního hrdinu. Spory o pravost objevených ostatků vyvolávají především otázku podoby Žižkovy. V polemikách proto často byl citován spis dra H u g o n a T o m a n a »O p o d o b i z n á c h a p r a v é p o d o b ě J a n a Ž i ž k y z T r o c n o v a«, vydaný r. 1892 jako otisk z Květů. Podobizna Žižkova do nedávna běžná, ustálila se dle Tomana na základě popisu Zachariáše Theobalda, německého spisovatele knihy »Hussitenkrieg«, jenž v druhém vydání svého díla z r. 1621 píše:

»Podobizny (Žižkovy) viděl jsem v Čáslavi, na Táboře, Rabí a v Praze na staroměstské radnici, ale jedna druhé se nepodobá, tak že je všecky mám za nepravé. Avšak páni Griespekové mají prastarou podobiznu Žižkovu, kterou mám za nejlepší a tu chci popsati, jaká jest. Za prvé: postava těla není příliš vysoká, ale nízká, tlustá a složitá, široká prsa a ramena; hlava jest dosti velká a kulatá; vlasy a vousy jsou přistřiženy jako dnešního dne u Poláků, kníry však jsou jako oheň červené; tvář jest kulatá, nikoliv podlouhlá, s dosti velkou hubou a nosem orličím, čelo jest kulaté (silné), na svislé čelní kosti s ježatým obočím. Na čele jest jen jediná prohnutá vráska, která se dle nauky fysiognomické martialis zve: vrásky mercuriales, které jdou dolů k nosu, má čtyry, jako vrásku Venušinu na nose. Barva tváře jest černožlutá, oblek polský s šavlí a buzigánem. To pro ty jsem poznamenal, kdož na fysiognomii lidskou pozor mají, aneb kdyby ji chtěl malíř namalovati; nebo on byl, jak i jeho nepřátelé praví, divem světa.«

Dr. Toman k tomu praví: »Tento popis podobizny Žižkovy sám o sobě jest podezřelý; nebo kdy-

bychom na základě popisu tohoto dali sobě vymalovati podobiznu Žižkovu, obdrželi bychom podobu, jak ji 17. a 18. století dle vkusu a náhledu svého, ne pro památku věrnou, ale spíše pro vzbuzování ošklivosti dávalo představovati.« A dále: »Nechybíme zajisté, proneseme-li mínění, že právě dle Theobaldova popisu vznikl velký počet oněch »pravých a přirozených« podobizen Jana Žižky, které v 17. a 18. století sotva bez úmyslu byly rozsiřovány.« Palacký sice správně soudil, že zobecněvší podobizny Žižkovy »jsou smyšlénky onoho ducha, který jej co běsa vtělného rovnal někdy kyklopům, zapomínaje, že byl kdy dvořanem a milcem královským«, nicméně líčí sám, ač mírněji, podobu Žižkovu dle Theobalda. Dr Toman snaží se dokázati, že »typ osobnosti Žižkovy za doby současníků jeho, tedy alespoň ještě v 15. století panující onomu zhola odporuje.«

Shledává k svému účeli nejstarší rukopisy s obrazy Žižkovými a vyhledává z nich, pokud to primitivní jich kresba připouští, hlavní znaky Žižkovy podoby. Satyrické dílo horlivého husity (vzniklo asi po roce 1463) »Zrcadlo všeho křesťanstva«, zachované ve dvou lišících se opisech v universitních knihovnách Gotingské a Jenenské, obsahuje miniaturu »Žižka v čele svého vojska«, v rukopise Jenenském pak jest ještě jedna, umělejší miniatura, představující nebe jako pevnost a v něm, mezi světci a anděli přímo vedle boha otce stojí muž v dlouhých hnědých vlasech a vousech bez knírů, na očích bílou pásku. Vrch jeho čepice jest zelený, štít červený. Muž tento drží v pravé ruce veliký klíč, v levé červený prapor se zlatým kalichem na červené tyči. Vedle něho stojí stařec a mladík; jsou to dle představy skladatele díla patrně tři svatí Janové: Jan Evangelista, Jan Křtitel a Jan — Žižka, kterému jen místo palcátu dán byl klíč bránu nebeskou otevírající a jenž oblečen v roucho svatých. Charakteristický jest na tomto obrázku tvar Žižkových vousů, nepříliš dlouhých: brada až ke špičce a horní pysk jest bezvousý, ačkoliv až ke koutkům zabíhají výběžky z vousů na tváři. Spodní tvář a líce vůbec jsou značně široké. Také v starém kancionále Táborském (v Českém museu) jest maličké a bledé nakreslení Žižky, s palcátem ve pravé a s korouhví v levé ruce, s dlouhými vlasy, krátkými vousy a klipcem přes oko levé; na hlavě čepice podoby do pozdějších časův Polákům oblíbené (Tomek).

Dr. Toman na tomto vyobrazení neshledává klipce přes oko levé, jen jako tmavější dulky bez očí; místo palcátu vidí i tady veliký klíč. Obě kresby, Jenenská i Táborská, dle mínění Tomanova vznikly patrně na základě jediného originálu. Kancionál pochází dle písma asi z r. 1440—1460. Toman uvažuje dále o podobiznách ze stol. 16tého i o opukové hlavičce Žižkovy sošky, nalezené prý ve Starém Táboře, puvedem asi z doby Vladislavovy. Vidíme na ní známou čepici, klipec na oku (levém), dlouhé, lehce kadeřené, hojné vlasy, krátký, kulatou a širokou tvář lemující hustý vous, vrchní pysk pod nosem vyholený, vous na bradě na obě strany rozdělený. Po orličím nose není stopy. Rysy tváře jsou plny života a výrazu. Podobizna Táborská představuje vskutku tvář českou.

Dr. Toman shrnuje své vývody v toto resumé:

»Byl (t. j. Žižka) při svém veřejném vystoupení v Čechách jako obhájce kalicha r. 1419 muž asi sedesátiletý, nepříliš velký, ale složitý, obtloustlý, tělem poněkud ku předu nachýlený. Tvář měl kulatou, širokou, dosud hnědým, nepříliš dlouhým, na bradě rozděleným vousem obrostlou; nos rovný a nikoli orličí. Vrchní pysk měl pod nosem vyholený, i nadbradí jen sporým vousem zastíněné. Dlouhé, hojné vlasy téměř až na šíji mu spadaly. Jsa od mládí na jedno oko slep, nosil klipec na něm; později když úplně oslepl, roušku přes obě oči.«

Nález čáslavský osvětlí snad otázku podoby Žižkovy novými paprsky, neboť bude asi podnětem k pokračování v záslužné práci Tomanově. Š.

BRNĚNSKÉ DIVADLO. V srpnu bude tomu třicet roku, co vyšlehly plameny nad střechou renaisančního paláce na Nábřeží a zničily za několik hodin hotovou už budovu, vytouženou celým národem, dětinně věřícím v ideální význam divadla. Za těch třicet let kolik mraků přeletělo po českém nebi! Povyrostli a zmužněli jsme, díváme se do světa jinýma očima. Kdyby nám pražské divadlo národní strávil požár dnes, postavili bychom je také znova, snad bychom i sehnali kapitál na stavbu zase veřejnými sbírkami, ale nebylo by už toho nadšení, těch tklivých, nezapomenutelných výjevů. Za třicet let nabyli jsme mnohých zkušeností, ztrativše při tom naivní poněkud zápal pro věci pouhého idealismu. Cena práce prosaické, vědecké a hospodářské vzrůstá za to v našich očích ze dne na den.

České Brno, které ve svém vývoji a výboji řídivá se — ač to nerado přiznává — příkladem Prahy, má posici neskonale těžší pro své snahy a touhy divadelní. Jeho sbírky postupují pomalu. Není skutečného nadšení. A přece divadlo brněnské má svůj velký význam v tom volném ale nezadržitelném processu počeštění Brna. V Čechách stavěli jsme divadlo v Praze už české, na Moravě chceme je postaviti v Brně na venek dosud německém. To je kořen významu brněnského divadla českého, tu je hlubší a důležitější důvod jeho existence než pouhá potřeba nové scény, která by byla jenom článkem v řetězu českých ústavů, určených umění divadelnímu. Ale tu je také zdroj největších obtíží a překážek, které důstojné vybudování brněnského divadla (netoliko pouhé budovy divadelní) zdržují. Praha byla vždycky milovanou a hýčkanou kráskou českému národu, k Brnu zevně německému jsme mnohem chladnější. »Dustojné Národní« v Praze mělo se státi drahokamem v diadému královské me-

tropole, brněnské divadlo bude jen jedním ze základních kamenů, na nichž někdy spočine budova kulturního a národního ústředí pro českou Moravu. Než ta vyroste pod střechu, mnoho vody uplyne, a co je v budoucnosti příliš mlhavé, působívá velmi slabě. V dosavadní prozatímnosti své divadlo brněnské v pravdě živoří. Jeho dnešní význam umělecký nedá se srovnat s významem někdejšího prozatímního divadla pražského. Hraje se aby se hrálo, bez živější vzpruhy a rozumí se i bez hlubší práce umělecké.

Není materielní základny dosti široké a pevné, není tu ani onoho divadlem a uměním prosyceného ovzduší, jaké ode dávna měla Praha. Brno je pořád ještě malým provinčním městem továrním, v němž všecko zraje k sociálním a ovšem i národním zápasům. Plamének kulturní živí se jen olejem velkých těchto konfliktů.

Každý krok ve věci českého divadla brněnského je tedy podnikem důležitějším a významnějším než by se zdálo na prvý pohled. Pro české Brno význam divadla neklesl ještě na úroveň pouhé ušlechtilejší a někdy i méně ušlechtilé zábavy místního obyvatelstva jako je tomu jinak v celém skoro kulturním světě.

Divadlo brněnské už svou budovou má plniti dvojí úkol: representovati domácí, početně silnější, ale hospodářsky slabší, německou menšinou ovládaný český živel, a současně přitahovati massy českého lidu, v převážné většině dělnického. Bude asi těžko hověti obě.na těmto účelům stejně dobře. Representativní budova bude drahá, také režie divadla umělecky dobře řízeného stoupne do znamenité výše. Jak způsobiti, aby tomu dělnému lidu, na jehož bedrech spočívá přítomnost i budoucnost českého Brna, nebyla návštěva divadla znemožňována vstupným příliš vysokým? To je otázkou netoliko chudších tříd brněnského obyvatelstva, ale i divadla samého, poněvadž je velmi pochybno, že zámožnější střední třídy české populace brněnské v době krátké tak zmohutní, aby udržely nepatrně subvencované divadlo na slušné úrovni.

Prozatím s tohoto stanoviska otázka divadelní v Brně posuzována nebyla, alespoň ne s viditelnými výsledky. Ideová soutěž měla řešiti vlastně jen umístění nové budovy na pozemku v centru českých částí Brna sice šťastně položeném, ale umělecky málo vhodném. Projektanti neměli ani možnosti, zabývati se speciálním úkolem brněnského divadla, který nebyl jim asi nikterak vytýčen. Nebyl, ale bude snad při užší soutěži, která má vynésti na světlo projekt definitivní. Snad — jisté to není. Zdá se, že rozhodujícím činitelům tane na mysli budova pokud prostředky dovolí honosně architektonicky vybavená, střední velikosti, starého typu barokových dvorních divadel.

Se stanoviska uměleckého lze proti tomu namítati velmi mnoho, se stanoviska hospodářského ne méně. V budově drahé a poměrně málo prostorné budou chudší vrstvy lidové jen velmi řídkým hostem a to na velikou škodu české věci. Záleží právě na pochopení zvláštních vlastností, které divadlo brněnské míti musí, aby projekt budovy založen byl vhodně. Není to úloha lehká, ale přece lákavá, neboť připouští řešení od šablony zcela neodvislé a modernímu architektu otevírá brány širokých možností. H.

MUZIKANTSKÁ KREV. Vinohradské divadlo má o jeden líbivý kousek ve svém repertoiru víc. Jarnova operetka už při premiéře ukázala svou životnost, a bulletin divadelní to také ihned registroval, že možno »Muzikantskou krev« pokládati za nejpůsobivější operetní novinku poslední doby. Sentimentální zabarvení celé věci — stará móda vrací se všude a ve všem — je nám konečně milejší, než výstřednosti a pikantní bizarnosti, jejichž invase nabývá rázu skutečně povážlivého. Opereta má děj, jenž je rozumně a přirozeně rozvinut, má zkrátka a dobře hlavu a patu a už proto zasluhuje větší pozornosti. Věcička má takořka půvab starobylého, roztomilého kousku, jenž se v záplavě moderního zboží vyjímá jako solidně provedená porculánová figurčička v sousedství nechutného jarmarečního zboží, jež appeluje na vkus nadobro zvrácený.

Je to slaďoučký, unylý románek, jenž od jakživa měl a do skonání světa bude míti svoje nadšené ctitele. Operetka si docela bez rozpaků sáhla pro jednu z hlavních figur do galerie slavných lidí, mistra Haydna zapletla do romantické, milostné historky a se svým nápadem výborně pochodila. Ne snad proto, že starý pán, jenž před lety zlomil srdéčko a panence lehkomyslně utekl, je právě mistr Haydn — ale proto, že autor dovedl ze slabé této chvilky vysoukati řadu scéniček, jež dovedou upoutat. Myslím, že toho večera v divadle byla většina těch, kdož znali Haydna nanejvýše podle jména — ale zjev šedivého kníže.ího kapelníka je tak sympatický, že není třeba, aby k vyvolání toho dojmu musel si člověk uvědomovati, že na divadelní cedule objevilo se jméno nesmrtelné.

Co zavinil strýček, napraví synovec. Kantoruje na vesnici, kde vyrostla Haydnova nemanželská děvčuška, pan učitel ji napřed učí číst a psát a pak milovat a nakonec ji milému strýčkovi, jenž by se byl pranic nerozpakoval opakovat to, co provedl před dávnými lety, po způsobu mladých a jarých dobyvatelů, zcela bezohledně odloudí. Na štěstí se v pravou chvíli v zásuvce prádelníku objeví rukopisná památka, která milého Haydna zachrání před prožluklým malheurem. Teď ovšem nemůže se už zdráhati dáti svolení k sňatku tomu, kterého se odřekl, ani ne tak proto, že důstojníku z nepřátelského tábora pomohl k útěku, jako spíše proto, že panáček panu kapelníkovi, jak se populárně říká, vlezl do zelí. Jak řečeno, operetka má svou dějovou přitažlivost, může

se kromě toho pochlubiti svěžím humorem, ale také svižnou vídeňskou muzikou, která má tu velikou přednost, že úzkostlivě se vyhýbá triviálnosti.

Úspěch operety pokládá se — jak urbi et orbi z duvodů na snadě ležících se telefonuje a telegrafuje do světa — za zásluhu představitelky půvabné venkovské kravinačky, která má vyřidilku jako meč, při tom vydatně koketuje s naivností a prostořekostí — půvaby to, po kterých je velkoměsto jako posedlé — a svou rozkošnou obhroublost přenáší i do elegantní roby a knížecího ovzduší. Pravda, mnoho, velice mnoho záleží právě na interpretce této role — pravda je rovněž, že sl. Durasová ji velmi temperamentně a líbivě provedla — byla tentokráte mnohem lepší hereckou než zpěvačkou — ale že by »Muzikantská krev« neměla pro sympatie obecenstva hlubších kořenů, o tom bych přece jenom pochyboval. Operetka byla vůbec výborně sehrána. Zamlouval se nám především p. Dobrovolný, jemuž podařilo se ze starého záletného operetního muzikanta učiniti figuru nadmíru sympatickou, ba dokonce seriosní. Milým, přirozeným, nenuceným půvabem obestřela sl. Hatláková postavičku císařského pážete, živou, věci dobře svědčící hrou upozornila na sebe sl. Hanušova.

Pan Zatíranda provedl figuru kramářského židáčka s taktem. Nepřeháněl, v charakteristice omezil se na nejnutnější a vyhnul se prozíravě velkému úskalí. Nestál o to, předvésti figuru z humoristického listu, Kašpárka z frašky — a proto vzbudil jeho výkon zaslouženou pozornost. Pan Šašek temperamentně hraje, jeho hlas je svěží a zvučný — ale jeho maska nebyla dobře volena a pěvci nesvědčila. Paní Zelenková hrou i svým stylisovaným, repraesentativním zevnějškem byla vskutku parádní kněžnou. Pan Faltys měl tentokráte dobrý, nenucený humor, jemuž je jenom ke cti, že připomíná milý, Seifertovský i smích i hlas! K.

KONCERT BOLZANOVA SAMOSTATNÉHO SIROTČINCE učitelského ve prospěch sirotků po učitelích konán byl dne 19. března v Rudolfině. Koncerty Bolzanova sirotčince jsou z těch nehlučných podniků, které zasluhují pozornosti a přízně obecenstva — jich programy jsou voleny pečlivě a s vybraným vkusem, a šlechetný, nanejvýše sympathický účel, v jehož prospěch jsou pořádány, sám je hoden podpory nejúčinnější. Pořad koncertu letošního — devatenáctého — zahájen Hoffmannovou koncertní skladbou pro flétnu s doprovodem klavíru. Úspěch tohoto virtuosně předneseného čísla stupňoval pan prof. Černý bravurní Dopplerovou Uherskou fantasií. Na klavíru jej doprovázel pan prof. K. Hoffmeister. Slečna Anči Krátká, zpěvačka pevného, jistého přednesu a příjemného orgánu značné síly, který neselhal ani ve vyšších polohách, zapěla, doprovázena na klavíru panem dr. J. Pihertem, tři písně Dvořákovy, Regerovu Lesní samotu a dvě písně — Noční putování a Tajemné vyzvání — od Richarda Strausse. Skvělá byla čísla »Pěveckého sdružení pražských učitelů: tři mužské sbory, krásná »Láska« od Richarda Strausse, náladově mohutné Tančejevovo Notturno a vroucí hymnus J. B. Foerstera Svatý Václave. Sbor Pěveckého sdružení, ovládaný energickou rukou p. prof. Fr. Spilky, vyniká krásnými, sezpívanými a — jak nedělní koncert znovu dosvědčil — výborně disciplinovanými hlasy. S jistým napjetím sledováno vystoupení slečny Jarmily Kronbauerovy, jíž nedávný debut její v koncertě žurnalistů vynesl úspěch tak silný, že vynořila se mimoděk obava, že bude snad třeba prvý úsudek korrigovati. Ale slečna počíná si na své mládí ku podivu statečně a vavříny prvého svého úspěchu netoliko zachránila, ale ještě rozmnožila. Je tu tedy oprávněna naděje, že slečna hřivnu, která jí byla svěřena, nepromarní a že zužitkuje hospodárně svých prostředků fysických, zjevu i hlasu, i duševních, temperamentu a bystrého chápání mluveného slova. Tato naděje živena je ovšem z velké části zásluhou výborné školy pí Leopoldy Dostálové, také však působením divadelní krve, která slečně proudí v žilách. Plastický přednes, zvláště účinné a přece ušlechtile umírněné vyzdvižení příkrých kontrastů nebeské něhy a surové vášně v melodramatě J. Vrchlického a J. B. Foerstera »Svatá Julie«, nebo hluboce jímající líčení života a smrti Faustulovy v podání slečnině může míti kořeny jen v duši dramaticky velmi citlivé. A to je i zárukou slečninných příštích úspěchů. Hudební část melodramat na klavíru obstaral pan A. Čejka.

J. H. N.

KONČÍME dnešním číslem prvé pololetí devátého ročníku Máje a děkujeme při té příležitosti svým čtenářům za přátelství, osvědčované našemu listu. Máj uzavírá ve svých sloupcích tolik látky, krásné prósy, příspěvků básnických, vzpomínek, od tolika autorů z předních řad literárních, v rubrice Z českého života pak sleduje současné snažení české tolika původními články, že dostačí odkázati čtenáře prostě na vydaná čísla, aby poznal a uznal, jak bohatým zdrojem literárních požitků náš list jest. Nevypočítáváme také, co všechno jsme svým odběratelům v uplynulém půlroce poskytli — vždyť to čtenáři naši sami dobře znají — ale prosíme, aby doporučovali Máj všude, kam list náš ještě nepronikl.

Z CIZÍCH LITERATUR. Ponévadž další vydávání přílohy Z cizích literatur letošním rokem zastaveno, žádá redakce pány překladatele, kteří jí své překlady pro tuto sbírku nabídli, aby si své rukopisy vyzvedli v kanceláři podniku ve Vodičkově ulici č. 33.

Toto číslo vydáno 24. března 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

MARKUS AURELIUS NAD MRTVOLOU FAUSTINY ANNIE.

Z antických melodií EMILA PAUERA.

»Faustino Annie! Ó, mrtvá družko bílá!
Ten hrůzný stín, jenž nenávistný, dravý,
lét divou bouří kol tvé krásné hlavy
a květy jara rval ti s rtů i líci,
přec neodešel cele vítězící. —
Jen růže vzal, leč leknín ještě bílý
báj o tvé kráse čela sněhem kvílí,
ó smutně báj ta v duše naše splývá,
neb naposled již božství nám ji zpívá,
ty libým snem, jenž s naší slétá rasy
již odcházíš nám do království Krásy,
Faustino Annie!

Ó cesta triumfu! Ó cíle — slastí truny,
kam zášť a zloba, dravci, nedoletí!
Zde v kal tvé jméno strhnout chtěli kletí! —
Ó, proč tak chtěli? — Že jsi růží byla
jež každou bytost vůní přivábila?
Ó, nechápali bídní, nízcí, malí,
že krása darem, jenž se řekou valí,
že uchvacuje, strhuje v své vlny,
jak rety k doušku pohár vína plný!
Tys lící, rtem, tys ňadrem, šíji, okem
tou byla čiší i tím Krásy tokem!
Ó, zda je možno v poníť tvou vrhnout kámen,
žes sterá srdce roznítila v plamen?
Ó, zda muž lidská potřísnit tě slina?
Ne sama ty, tvá krása byla vinna!
Ó, krásy zázrak, mysterická tůně,
jež zvala v hloub, ta opojivá vůně,
dech nadzemského, čarovného kvítí,
jež dovedlo vždy rázem zotročiti.
Ó, kolik proseb, toužných srdce vzruchů,
snů i slov lásky zalétlo ti k sluchu,
ó, kolik vášní, jež se bouři řítí,
kol čela svého slyšela jsi hřmítí,
ó, kolik rukou spiatých v zoufalosti
trvat přišlo vichrem hráze tvojí cnosti!

Ne, nejsi vinna, jak buh vinen není,
že s modlitbou jde k němu pokolení,
vstříc prosícím zří boha lice smavá,
a žena bohem, který lásku dává!
Ó, bylas ženou, bohem v lidské pouti,
svou všechnu milost chtělas vydechnouti,
jak motýl v slunci skvělou křídel řasou,
tak hýřila jsi milostí a krásou!
Ret ženy oltář, obět políbení,
ó, nikdy, nikdy obětí dost není,
ve bouřích lásky rety tvoje květné
vždy braly touhy dary nespočetné,
tvých retu kalich vždy mok blaha choval,
byl každý šťasten, kdo ti obětoval! — —

Faustino Annie! — Ó, květe vánkem svátý,
s bohyně čela v chudé zemské nivy!
Již pohřešil tě Venušin zrak snivý
a z krajů země, trudné pouště lidské,
zpět volá tebe v háje olympické. —
Jdi, dítě bohů! Dláto našich vzdorů,
zas přenese tvou krásu do mramoru!
V řad velkých bohů budeš povýšena!
Tak zas nám vládnout bude Krása-Žena,
a v přítuní tobě posvěcených chrámů,
znít bude prosbou z moře lidských klamů:

Faustino Annie!« —

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Ach, ubohý kolovrátku! Kdyby to aspoň housle byly, aby z těch drobítků se daly slepit nové, zvuku krásnějšího, líbeznějšího, — ale tento kolovrat už nikdy vrčeti nebude aniž dříman sladký sen v městském museu vlastějovském, které tam po létech, po slavné národopisné výstavě pražské, založí městský pan důchodní...

S kolovratem bylo tedy zle, ale s paní Johankou také. Otec koželuh vyslechna její pláč a naříkání beze slova vzal ji za ruku, vyvedl ke dveřím a prál rozvážně:

»Patříš k muži, tak si jdi k němu a žalovat nám sem nechoď; vyřiďte si to pospolu. Co se doma uvaří, má se doma sníst. Jdi.«

Paní Johanka vracela se jako kyvadlo do polohy rovnovážné.

Sotva však doma dveře otevřela, viděla tu kolovratovou spoustu na podlaze, přec ještě takovou, že z ní původní složení bylo patrno. Jako kdyby někdo panovníkovi rozdrtil jeho žezlo, znamení jeho moci a síly. Tady manžel také vzal ji za ruku a děl:

»Když chodíš k rodičům žalovat, tak si tam jdi, a zůstaň si tam.«

A mladá paní Johanka ocitila se na ulici a bez přístřeší...

Pan Svačina oblékl kalmuk a hotovil se k tchánovi, který v téže asi chvíli rovněž kalmuk z almary sobě podati poručil. Potkali se oba, pantáta a zeť, pod kostelem. V první chvíli se zarazili, žádný z obou nevěděl, jak začít, oba lépe mysliti, než mluviti dovedli, byli rozvážní a žádnému jazyk před rozumem neubíhal. Teprve, když si ruce podávali, najednou jakoby oběma se rozbřesklo, jaká to je malichernost, pro kterou kalmuky oblékali. Konečně pantáta vece trochu obhrouble, koželužsky:

»Já ji vyhodil.«

Pan Svačina se zarazil, poodstoupil o krok a růžová tvář se mu rozjasnila.

»A já taky,« povídal.

A oba dva dali se do smíchu, až stará Šimerková z protějšího špitála ven se vyšourala, co se to stalo. Hlasitě volala, aby pán Bůh dobrýtro dal doufajíc snad, že jí pánové také tu anekdotu povědí. Avšak pantáta pobídl:

»Pujdeme dolu k panímámě, pláče tam.«

Sešli v dobré shodě úvozem, plným kamení. Ale panímáma v seknici nebyla — našli ji v kuchyni a u kamen — i paní Johanku s hrncem vonné kávy, se smetanou hustou jako olej.

Od té doby vařila paní Johanka kávu i pro sebe podle vule a všecko skončilo dobře. — —

Lidé bláhoví! — Tolik povyku pro nic a za nic, že o té hlouposti vypravují sobě potomci ještě až do třetího kolena. Prostou úvahou paní Johanky a několika slovy pana Jiřího mohlo se ušetřiti mnoho slz a jeden kolovrat. Jen trochu pravdy na jazyku a duše na dlani... Ale zdá se, že tak bývalo v našem rodě nejednou, neboť všecky ty věci, které se vypravují z pokolení na pokolení, nechápe klidný rozum. Tak jako když prababa Čížková nemohla zapomenouti bratru svému Florianovi, že když jí ukazoval zásobu svých hrušek, krásných žlutých máslovek, ani jediné jí nenabídl. Patrně mu tato zdvořilá pozornost nenapadla, proč prababa Floriána o jednu nepožádala? Také teta Gütigová, rozená Riemer von Riemerburg, dcera generálova, byla přistižena, kterak odnášela z pokoje talíř koblih, když babička Johanka návštěvou k ní přicházela. Do smrti jí toho bylo vzpomínáno. Ostatně byla to baba zlá, břínkala jazykem jako na měděnici a pyšnila se jako žebrácká veš.

Hůře ten prastrýc mého děda, Svačina Josef, bratr purkmistra Jiřího, hospodář, kterému náležel statek teď »u Vajnerů« řečený, vedle něhož stála ona stará hrušeň, ze které jsme nedozrálé plody její klátívali. Nějak chorý byl a neduživý, a přepouštěl statek synovi, Antonínovi jménem. Věc musila na ouřad a konečně dráb městský přinesl to projednání, listinu švabachem psanou. Byl den podzimní, ponurý, venku byla zima a skučel vítr, vznášející široko daleko suché listí mladých buků stráně, ležící na protějším břehu vlastějovské říčky a korunované vysokou borovicí, jakoby chtěl rozklátit tělo městského písaře Jana Čížka, který právě před několika málo dny se tam pověsil, proto že jeho manželka Kateřina ještě v letech pozdních velmi vábná, se mu zapomněla s konšelem Fialkou. Hrůza z toho činu ještě visela ve vzduchu. Dráb přijal diškreci ve formě buchty povidlové a odešel. Otec Josef Svačina na peci polehával, ohřívaje se. Listinu převzal syn a teď za stolem u okna sedě v odpoledním šeru řešil ten švabach. V ostatní světnici bylo pološero a na peci skoro tma.

»Vokaž to, vokaž« žáda sobě otec primát, který mu ovšem náležel.

»Hned patáto, hned,« sliboval syn, »jen to přeslabikuju: beztak byste tam nahoře nic neviděl.«

Syn měl docela pravdu, ale to právě tátu zamrzelo. Rozmýšlel a po malé chvíli znovu poroučel:

»Dej to sem, já si s tim půjdu na zápraží, tam je světla dost.«

Syn neměl snad v úmyslu provozovati obstrukci proti otci, ale byl to asi neotesanec, že hned neposlechl, a horkého mozku člověk: dopálilo ho, že otec nedá mu čísti do konce a utrhl se na tátu nectně:

»Tak si to vemte... jděte si s tím třeba do světa.« A listinu mu hodil.

Kdyby byl Svačina Josef tenkráte synka Antonína otecky napomenul a po té vybídl, aby mu tedy to písmo přečetl na hlas, nic by nebylo. Ale táta teď se za pecí na polo vztýčil a pozvedl pěst:

»Já po světě chodit nebudu,« zahromoval, »ale ty, ty budeš chodit... a nenajdeš nikde pokoje,« dodal prorocky. »Bodejž tě krvavci roznesli!«

Proklel syna ve vší formě.

Syn potom opravdu šel, daleko do světa, někde v Chorvatsku, mezi Kroboty, koupil si statek a prý se mu dobře vedlo. Ale slova otcova hučela mu v hlavě a nevydržel tam. Odebral se kamsi do Uher, kde měl rozsáhlé vinice a kde také mu nebylo zle, ale slova otcova pro ono písmo pronesená lnala ho zase jinam, na Moravu... a babička Johanka dobře pamatovala, kterak už jako šedivý muž vrátil se k otci, už k starci dávno bělohlavému, vetchému, prosit, aby z něho sňal tu klatbu. Byla při tom, jak syn přišel, před otcem na kolena se vrhl a rukama zoufanlivě lomil, že v celém světě pokoje nemá, nenachází... S hrůzou jsme poslouchávali toto vypravování, které bylo nepřímým napomenutím: »Děti, pěkně poslechnout!«

Otci, který na stará kolena sám měl z toho výčitky svědomí a snad proto ani umřít nemohl, teď prý synu Antonínovi želmal. Nescházelo, než aby v tomto slavnostním okamžiku ukvapeného ducha svého byl vypustil.

Ukřivditi snadno, ale jak duši bude ?

IV.

Po té přeháňce mezi paní Johankou a manželem jejím vrátila se mé bábě dřívější její dívčí rozvaha i energie a po bouřce se rozjasnilo.

Ačkoli paní Johanka z koželužského rodu byla a zvyklá na kůže a třísla, přece perník jí nevoněl. Byla jako olej a její touhy nesly se výš. Snad že chtěla imponovati pánům ze zámku, kteří v neděli dopoledne opouštěli klenutou kancelář ve přízemí starého zámku, tam na konci města, stavení to mohutného, vystavěného na místě bývalé pevnůstky a dvakrát v letech 1668 a 1777 stiženého velkým ohněm, zavřeli její těžké, železem pobité dvéře a po mši svaté, ať už to byla devátá, na kterou také paničky chodily, nebo velká, šli ke kupci Zástěrovi na štamprli vína a po své kratochvíli.

Venclíček, jak říkávali Václavovi, i Josef rostli a počínali chodíti do školy u kostela, k pomocníkovi Josefu Shejbalovi, potomnímu sousedu a měšťanovi, ze služby školské vystoupilému. Paní Johanka se o ně pěkně starala dbajíc, aby vždycky čisté krejzlíčky měli, a od skotáctví je odvracela dobrotivými domluvami. Nebyla macecha zlá. Jí samé štěstí mateřské hned na poprve se pokazilo, snad proto, že příliš horlivě po domě šukala.

Teď vzpomněla si najednou, ona že ty perníkové panáky a panenky, srdéčka a husary, kotoučky z cukrové pěny, ani, s odpuštěním, ty bobky dělat nebude. Hotová vzpoura proti vrchnosti Bohem jí dané.

»Tak, co si počnem?« spráskl ruce děd, zvyklý ode mláda této poctivé a sladké práci, která kvetla a po níž v zásuvce prádelníku, starého, černého, hromadily se stříbrné mince, pečlivě uschovávané po tom černém pátku r. 1811, kdy bankocetle pojednou ztratily skoro všecku svoji cenu. Ten černý prádelník stával pak na pudě a do jeho zásuvek byla uložena všecka stará paráda paní Johanky, kokrhely její, jeden špenzr, sukně hedvábná, stará pistol po dědovi, kterou do Uher s sebou brával a všecko možné haraburdí, až posléz uložila tam matka i starou kytaru nebožtíka otce, se širokou, zelenou pentlí..

»Máme v Uhrách toho strejce Antonína,« odvětila paní Johanka, znenáhla rukujíc ven se svým smělým plánem. »Dobře se mu vede a beztoho psal, abychom ho někdo odtud navštívili. Snad se mu stýská. Jak pak, kdybys tam zajel? Prej má vinice, a mohli bychom si zařídit vinnej šenk.«

Pan Svačina tenkrát se usmál shovívavě, mávl rukou a po chvilce doložil: »Co tě to napadá!«

»Inu,« — odvětila paní Johanka, »rozmysli si to. Je tady těch zámeckých pánů, a jak pak, kdyby tady časem zřídili nějaký ouřad?«

»Eh, nic,« odmítl děd paní Johanku zkrátka. »Zůstaneme při perníku. Voda kudy jednou tekla, poteče opět.«

Byl tedy děd silný konservativec, kdežto bába pokrokářka. A vytrvalá, která nedala se odbýt. Po málo dnech navazovala znovu chytře podotknuvši:

»On by ten perník měl k vínu lepší odbyt.«

»Hm!« — odvětil pan Svačina, víc neříkaje. Patrně hromada byla už podpálená a uvnitř doutnalo. Mohli bychom říci, že doutnalo to víno, které by asi docela jinak chutnalo, než sebe lepší kafíčko i se smetanou, hustou jako olej. A pan Svačina měl jazyk poněkud chlupatý. (Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Věří, že mohou existovati takové ženy, ale je jich po hříchu málo. Většina lpí dosud na starých předsudcích, hoví zděděným choutkám, nezná než povrch a lesk vnějšku.

Byla by slečna Věra takovou výjimečnou ženou?

Otázka tato dlouho zaměstnávala bdícího professora. Spánek míjel dnes opět jeho skráně a budil v srdci jeho nový rozruch a neklid. Nevěděl dosud jak soudili o této ženě, jejíž stopa mimo nadání skřížila cesty jeho v domovině, kam přišel vyhledat zdraví, ale rolik vytušil, že jest asi dobrá a mírná a že by dovedla cítiti s duší nešťastnou... Buh ví, že někdy tolik toužil po soucitu měkké duše ženy! Skoro se teď chvěl jakousi pronikavou touhou býti na blízku takové velké ženě, dáti se utěšovati lahodným hlasem a vlídnou domluvou...

»A což matka?« — ptal se náhle překvapen, že mohl tak dlouho na ni nemyslit. Což nestačí ona, aby utišila a zažehnala vlny, jež ohrožují loď života synova? Usnul teprve s myšlenkou na matku, která jediná mohla mu připravit utišujícího léku...

III.

Helena Zemanova byla zvána všeobecně pražskou kráskou. Tenkrát, kdy Praha byla sevřena kolkolem hradbami a kdy všechen život společenský se soustřeďoval v několika živějších ulicích Nového města, byla každá význačnější dívka předmětem obdivu mladého světa, zvláště navštěvovala-li zábavy měšťanské besedy a chodila-li na koncerty do Konviktu.

Jediná dcera obchodníka Zemana byla v pravém významu slova obletována ctiteli. Vábila svůdnou krásou a neobyčejným vkusem svých úborů, v němž neměla soupeřek. Ale přes to, že se o ni ucházeli synové zámožných kupců a uzenářů, udržovala všechny v zimničném neklidu, jakoby si se všemi jen zahrávala. »Hrdá kněžna« ji přezdili, když dospěla v nevěstu a když nemohla se nijak rozhodnout pro vdavky. V nitru svého srdce vyčkávala. Věděla, že pro ni hoří srdce mladého muže, který by byl nešťasten, kdyby jí nesměl nazvati svou...

Byt, který si najal filosof Plavný u Zemanů stal se mu velmi osudným. Poznav krásnou Helenu, přilnul k ní ve své nedočkavé touze po rodinném životu a přijal od ní slib věrnosti. Čekala na něj ráda, znalaf jeho píli jako řádného, výborného studenta a jeho dobré, tiché, odevzdané srdce, které ji neomezovalo v jejích zábavách a zvyklostech. Živila spíše svým chováním jeho vášně a stupňovala horečku smyslů.

Pražskou společnost jednoho dne takměř v úžas uvedla zpráva, že se Helena vdává za suplenta Plavného, neznámého v kruzích pražské buržoasie, tichého, nesmělého snílka, který prý píše verše, ale nebyl nikdy viděn ani ve Všerorech, ani v Dobřichovicích, kde v kruzích mladého světa ráda byla viděna sličná Helena. To nebylo po chuti pražským zahálčivým mladým pánům. Byli by raději viděli krásku manželkou některého restauratéra, nebo aspoň většího obchodníka, aby nemnikla jich pozornosti. Ale to mladý professor, učenec, uzavře ji do své pracovny, v létě ji zaveze na ubohý venek, kde utrpí její bílá, jemná pleť slunečním úpalem a kde mladá paní zvykne sousedským besedam na zápraží vesnických chalup! Ale obavy městských smělců, kteří nemohli neviděti v domácí krásce toužebný předmět společenské pozornosti i po svatbě, ukázaly se předčasnými. Mladá chof Plavného nezměnila se nijak ani po svatbě a dovedla užíti všech svých zbraní a svého podmanivého talentu, aby si vymohla vše, po čem toužila její duše.

Plavný, ač nerad a znechucen, byl nucen často se objeviti se svou nádhernou ženou v divadle nebo v koncertech, v létě místo pobytu na tichém venkově, dal se vléci po výletech v pražském okolí, hledaje marně osvěžení v zaprášené přírodě roztockých nebo chuchelských háju. Nebylo pražské slavnosti, nevyjímaje ani vojenské parády při vzkříšení na Příkopě, aby se na předním místě neobjevili Zemanovi a mladí manželé Plavní. Toilety paní professorovy byly předmětem neochabující pozornosti pražských ulic a tržišť. Mladá paní byla obdivována, bylo jí záviděno. Ženy záviděly jí skoro znatelně i dobráka muže, v němž spatřovaly oběť kráčející bez odmluvy a s příkladnou trpělivostí pode jhem manželky-vladařky.

Druhý rok manželství po narození Lolině, byl Plavnému oasou, v níž nalézal trochu osvěžení pro vyprahlé, enervované nitro. Lola se svýma rozumnýma, výmluvnýma očima, s vlásky jako len plavými a jemnými, s ručkama zrůžovělýma, baculatýma, upomínala ho na vlastní dětství a rozptylovala jeho myšlenky, které se mučivě kupily kol skvělého zjevu zábavychtivé ženy. Představoval si Lolu jako snaživou žačku, jejíž koleje budou napřed vymezeny a vedeny k vrcholkům ženských snah eman-

cipačních. Přál si ji míti jednou aspoň učitelkou, snaživou a opravdovou. V této myšlence si zvláště liboval a utvrzoval se v ní zvláště, poznav, že nebude míti asi potomka mužského rodu. Časem pak stalo se toto přání jeho nejen vroucí pohnutkou ducha moderního a pokrokového, nýbrž i jakýmsi vzdorem vůči omezeným, tradičním a zpátečnickým úmyslům své povrchní, mělké a neuvědomělé ženy.

Byl svojí Helenou vysmíván, znehodnocován, ztrpčován. Nepoznal slastí harmonie, jež činí manželství souzvukem radostí a vznětu, neboť ať podnikal cokoli, ať činil návrhy jakékoli, vždy a ve všem doznával odporu a nepochopení.

Místo šepotu lásky a něžnosti slyšeti bylo v domácnosti professorově drsná slova hádek a nekonečných výčitek. Později, když nehověl již všem choutkám měkké duše své ženy, vypěstoval v jejím nitru tvrdý vzdor a krutý odboj. Výstupům ostřejším marně usiloval zabrániti. Netečnost a nechuť mužova, pochodící z vnitřních souladů, stala se brzy krásné Heleně záminkou pro shon nových radostí a nových úkoju. Byla nenasytnou u vyhledávání nových zábav, jež staly se jí denním chlebem, solí. Uražená pýcha neodolatelné ženy-vládkyně mstila se různými projevy flirtu a milostných výstředností, které časem obrozily dobrou pověst domu Plavného.

Rozvrácená domácnost učinila i professora tvrdým a neústupným. Naučil se nepovolovati, nepodávati se bujnému rozmaru nerozumné a marnivé pošetilky, ale neklidil také žádných morálních úspěchů. Až se stal zcela bezradným vůči zvrácenostem, ničivým choutkám a ztřeštěnostem své ženy, o jejímž pochybném životě počalo se již veřejně šuškati...

Za to tím náruživěji přilnul k své vědě a často vyseděl kolik hodin při svém pracovním stolku. Ve svém pokoji byl jedině chráněn před její zvůlí. Sem nepronikla vlna její rozpínavosti...

Jen jednou přepadla ho i zde a uvedla v němý úžas jeho duši, odvrácenou od smyslných choutek jejímu světu blízkých. Nový rozmar vtiskl jí novou podobu. Plavný ani nepoznával svou ženu, pozvednul hlavu k ní od svých knih.

Přebarvila si tmavohnědé vlasy své do plava, docílivši tím báječného kontrastu k svým uhelným očím, v nichž svítily rozšířené pupilly jako oči démona. Vpadla jako nehvatitelka náhle, neočekávaně do pracovny mužovy a zavěsivši se svými dlouhými prsty na jeho šíji, žadonila:

»Viď, že se nezlobíš, že jsem si vlasy obarvila? Nevypadám tak lépe? Nejsem li krásnější, nezdám-li se ti žádoucnější?«

Snažila se upoutati jeho pozornost na sebe, tisknouc tváře své k jeho ramenům lichotivě a tulíc se k němu s úlisnou virtuositou.

Nevěděl, co odpověděti, vida v jejích očích tolik měkké prosby a tolik teplých paprsků, snažících se uchytiti se na jeho tváři.

»Tak přeji si dnes jít do divadla,« šveholila zažíhajíc jej měkkými sálavými tvary svého těla, »víš, že je dnes »Carmen«, a že jsem se dlouho již těšila na dnešní den? Koupila jsem ráno loži a pozvala i pani radovou Malínskou, co s námi byla loni na letním bytě v Nové Huti. Bude to překrásný večer! Nájemce dvora v Rozhodově navštíví nás v loži; slíbil to paní radové, u níž je po kolik dní návštěvou. Půjdeš s námi, Karle, víš, a vezmeš si frak, víš, abys nebyl pomlouván! Divadlo je v lesku, ku poctě jubilea primadonny. Oh, jak se ti už těším dnes na ten večer! Dávno již nebyla jsem tak šťastnou jako dnes! A chci, abys i ty se zas jednou usmál na mne, beztak se pořád teď kaboníš! Viď, že půjdeš? Viď, že mně to uděláš k vůli? Ale ne, abys pak myslil jen na své spisy a mračil se celý večer, uvidíš-li mne veselou! Přej mi trochu té zábavy, nemám než to zde na světě a kdo ví, jak dlouho zde ještě budu?«

A nedopřávajíc muži ani času, aby se probral ze svého úžasu a obdivu, nutila jej povstati.

»Oblékla jsem se o něco dříve, abych ti pomohla shledat tvé věci. Teď pěkně všeho necháš a spěšně se oblékneš! Šaty jsou již připraveny, bílá kravata je nová, nové rukavice...«

Plavný chtěl něco namítnouti. Neměl ani pomyšlení dnes na divadlo, chtěl dokončiti ještě jakousi nutnou práci, a těšil se, že bude sám, celý večer sám...

»Žádná omluva se nepřijímá! Nebude ti také, Karlouši, na škodu, vyjdeš-li si jednou mezi lidi! Bez tak vypadáš, až hrůza!« A aby jej trochu rozveselila, pročísla mu v bujném rozmaru důvěrně dlouhými prsty vlasy, načechrávajíc kadeře jeho pod vysokým čelem.

Pociťoval odpor k její něžné pozornosti, cítě sálavou blízkost jejího rozvášněného těla, její smyslnou vůni, úlisné a měkké její pohyby, jimiž vykračovala, jeho uspané smysly... Ale působila jakousi čaromocí na jeho nervy, takže se dal odvésti jako beránek, a když byl připraven k odchodu nemohl odepříti, aby nepohlédl s obdivem na její dosud štíhlou tailii a na junonskou její plavou hlavu, která se vztyčovala hrdě a sebevědomě nad krásně modelovanými rameny.

Polaskala ho vděčným pohledem svých rozjasněných očí a pohladila jej vonnými dlaněmi po tváři dnes náhodou výjimečně zas hladce oholené... (Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Tu žere buřty jako pán, ha doma chcipají hladem,« překřikne hlas najednou celou hospodu. Hned nastalo utišení. To je nesporné vyzvání k boji, smrtelná urážka. Hadam ji slyší, poznává i hlas — mezi tisíci by poznal hlas Martinův. Jako všude na horáca, i u nás se křičí, ale srdce o tom neví, i když se vypravují zcela lhostejné věci a události, mluví se živě, nad potřebu hlasitě, a nemluví jen ústa, celé tělo mluví, ruce, hlava, oči, cizinec mohl by si myslit: hádají se — a oni jen se baví. Ale výkřik Martinův zní jako fanfára, a hlas jeho je zlý, výsměchem i záštím otrávený, prosycený takovou nenávistí, že ji víc v sobě zkrotiti nemohl, a ona tím výkřikem vydrati se musila ven...

V každé kapce své vznětlivé krve cítí Hadam utrženou potupu — vousy se mu zježily, vlasy jako hřebíky vstaly, prsty jako dravčí spáry se skroutily, popadl, co po ruce měl, a to byla holba, těžká cínová holba s víčkem — sevřel ji, div ji na placku nerozmáčk, vyskočil, až stůl před sebou převrhl, rozpřáhl se, »lumpe, zloději, tak pod,« vykřikla a už letěla holba.

Kola sice dělala se Hadamovi před očima rozčilením, ale středem těch měňavých kol byla hlava Martinova, a Hadam byl střelnej, ve mládí už nač si jeho ruka namířila, to také nechybila. Namířila na hlavu Martinovu, ten mimoděk ani o tom nevěda přikrčil se a holba letěla tak těsně nad ním, že mu beraničku srazila — o vlásek jenom a Martin byl by býval nebožtík — nebot rána byla tak prudká, že kus omítky za Martinovou hlavou sesypalo se na zem a holba rozpotácela se jakoby byla vosková... Za holbou řítí se sám Hadam, pokácený stul přeskočil — ale tu už na něho čekali, hostinský i hosté chopili se ho, ruce mu drželi i nohy podráželi a Hadam jako spoutaný lev v zajetí se kroutí a trhá. »Pusťte mě, puste mě na toho zloděje, zabít ho musím, abych míl pokoj, ani v hospodě už mi pokoje nedá, i tu mě pronásleduje, zabiju lumpa« křičí, až hlas mu přeskakuje, láme se, chraptí, oči krví se podlévají, z dulků vystupují a jako dva rudé plameny svítí.

A co Martin? S nepřirozeným klidem sedí na svém místě, mraky dýmu vypouští z úst a usmívá se jako ďábel. Skoro vítězně hledí, jak Hadama zvolna tlačí ke dveřím, ba už ze dveří ven — na silnici a jak ještě i tam Hadam nadává. Martinovi skoro zavýsknout se chce, to bude nějaká žaloba! Urážka na cti, těžká urážka — řekl lump a zloděj — nebezpečné vyhrožování zabitím — a pane — to Hadámka pod věž do chládku připraví — svědky na to má, o ty nebude nouze, celá hospoda to slyšela, nutno se sebrat, a hned se vrátit k advokátu...

Hadam zatím potácí se ke Klenči. Je opilý a není opilý. Vypil jedinou holbu, druhou plnou po Martinovi praštil, není tedy pivem opilý a přece rukama rozkládá, z úst sliny mu tekou, sat má v nepořádku, košili u krku rozhalenu — jako by byl opilý. »Vyhodili mě, z hospody mě vyhodili,« opakuje si hlasitě a cítí strašnou křivdu a pohanu, jež se mu stala, jak ho Martin vyzval a jak potom jeho Hadama na Martina nepustili, ale před hospodu vyvedli, jakoby on byl Kazimírem a ne Martin. Směl a mohl ho trestat pouze jazykem, ten mu nedrželi, ale ne rukama, které mu svírali...

»Ha co sem mu vlastně řek?« ptá se sama sebe Hadam a rozpomíná se »aha — že je lump ha zloděj sem mu řek, svědky má, žalovat mě bude, musím se přičinit, abych vyhrál.« A hle, jak na soud pomyslil, jakoby rázem vystřízlivěl, tiší se, nevědomky šat si upravuje, košili i vestu zapíná, krok se rovná, tělo přímí, tvář chytrého výrazu nabývá...

»Ty dva už se drží dobře patnáct let za huši, to už neskončí s dobrým,« usuzují sousedé, když se dovídají o srážce bratří ve městě »u štiky.« Hadam je teď »pod koněm,« má už žalobu i obsílku v ruce a advokát mu řekl, nepodaří-li se mu důkaz pravdy, že ho nikdo nevysekl, musí být odsouzen. Ale Hadam chce se dostat »na koně,« chce podat ten důkaz pravdy.

Jsou tři hodiny ráno. V Klenčí jenom kohouti kokrhají, chladná a temná jarní noc tiše se blíží k svému konci. V teplých ložích pod těžkými peřinami hoví si ještě lidé, hoví si i hajný Marušák, když ho náhle probouzí prudké rány na okno. »Vstávej, Franto, a di do lesa k ‚dlouhýma behnu', kradou v tvým revíru. Es-li nevstaneš, du rovnou k fořtovi,« křičí známý-neznámý hlas venku pod oknem.

»Banda zatracená!« zlobí se hajný a škrábe se rychle z lože, »už se budou i vyzrazovat — do pa to asi bul takovej povědomej hlas to je — — —« obléká se, rychle vysoké boty natahuje, flintu hodil na rameno, tašku s patronami přes krk, hvízdl na psa a vyšel. Zastavil se a poslouchá. Kde nic — tu nic, ani pes neštěká, nikoho patrně necítí. ‚K dlouhýmu behnu' má jít? Má poslechnout? Zastavil se a rozvažoval. Znal starý trik lesních zlodějů, poslat anebo vylákat hajného i fořta s mládenci na jeden konec a zatím krást anebo pytlačit na druhém. Chlad blížícího se jitra jim zatřásl, zapálil si ještě dýmku

a dal se na zdař Bůh do kopce k lesu. Znal na cestě každý kámen, prošel jistě a tiše selské lesy, přeskočil příkop, octl se v panském, kde se cítil jako doma. Pěšinou pustil se revírem rovnou k ‚dlouhému behnu', pes šel mu těsně při noze, hojná, studená rosa zábla ho na rukách, ale těšil se, že bude krásný den . . Milý kohoutek lesa — linduška — jemným »liú, liú« nesmělé vítá blížící se jitro. Ostatní ptáci po ní hned počínají se ozývat, nebe se jasní, tma řídne, jitřní šero už padá průsekem i hajnému na cestu, v sražené rose všímá si na mechu a travách zajecích i srnčích stop, slídí okem i sluchem ve vzduchu, nezaslechne-li káni nebo ostříže, když v tom zastavil se před ním pes a zdvihl pravou přední packu. Co to? Zastavil se i hajný a poslouchá — zdá se mu, že slyší tenký, ostrý zvuk pilky. »Přece nelha'.« zaklel si hajný, odvolává psa a sám opatrně krade se ku předu. Zvuk se sílí, zcela určitě je to pilka. Hajný shodil dvojku s ramene, vzal ji do ruky, kryje se kmeny, strom od stromu se plíží a už vidí.. U samé země řídlá tam zloděj pilkou krásný smrček v nejlepším růstu — věčná škoda kazit mu život v květu jeho mládí, ať stojí tu ten smrk dvacet let, víc jistě ne, třikrát dvacet však muže žít, než by se vyžil a rusti přestal, kdo je ten vrah, jenž krade tu mladému a zdravému stromu život? V tom to chrupło, zloděj vyskočil, smrk se nachýlil a jen jakoby vichr prudce zavál s hlasitým šumotem naklání se jeho vrch a padá měkce na blízký podrost mytě. Jak vyskočil, poznal hajný zloděje.

»Tak ty si to, ty lumpe,« ozval se v tom hajný, pes teď hlasitě zaštěkal a Martin Porazil zdvihl sekyru jakoby k obraně. (Pokračování.)

FEUILLETON.

SJEZDOVÁ VZPOMÍNKA.

Napsal Jos. Šmaha.

Pražské Listy ohlásily: »Sjezd všeho studentstva pardubského po 25 létech.«

Sjezdový výbor pozval mne, někdejšího žáka tamnější reálky, abych se v srpnu 1887 zúčastnil slavnostních dnů sjezdových. Spolu projeveno přání, abych převzal péči o pořádání a výpravu slavnostní akademie. Funkce ta vložena na má bedra hlavně za tím účelem, abych u příležitosti té spoluúčinkoval, abych něco přednášel.

Několik měsíců předem již ustanoveno, kdy akademie se má odbývati. Protektorát převzal slovutný poeta a říšský poslanec, ředitel vyšších škol reálných, jeden z nejprvnějších redaktorů Nár. Listů, Jiljí V. Jahn. Ve výboru sjezdovém elita, inteligence i representace městská, — nemohl jsem tedy ve chvíli tak významné, vzácné, utikati se k starým, známým »deklamovánkám«. Cítil jsem, že nutno, abych pro program slavnostní akademie volil z krásné literatury něco méně známého, cenného.

Hledal jsem a nalezl Vrchlického »Vittorii Colonnu«. Obtížná i nebezpečná úloha pro deklamatora. Více než sto a čtyřicet slok mluviti o polednách, o »Matinée«. Vydrží obecenstvo naslouchati klidně, hodinu nejméně — v srpnových dnech? V sále, přeplněném městskými i venkovskými hosty, v sále bez ventilace? Vzpomněl jsem, že ve starém Žofínském sále, ve vysoké letní saisoně, o polednách četl jsem Alf. Tennysona: »Enocha Ardena«, — a pokus se zdařil. Pravda, Žofínský sál byl vzdušnější, než sokolovna pardubická. Nerozmýšlel jsem se však dlouho. Aby recitace na malé, improvisované scéně měla více zajímavosti, pojal jsem myšlenku, mluviti »Vittorii« z paměti, v masce Michelangelově. Ihned se nabídl co nejochotněji obětavý učitel, pan Tůma z Heřmanova Městce, kreslič výborný, proměniti jeviště v sochařský atelier, vyzdobený nejvýznamnějšími sochami slavného Buonarottiho — kreslenými na lepence.

Po třiměsíční pilné práci, mluvil jsem báseň z paměti. Pravda — každou volnou chvíli věnoval jsem jen — Vittorii.

Nadešla chvíle sjezdových slavností. S kamarády, s kterými jsem na jelena hrával, vajíčka velkonoční tloukl, s kterými jsem se rval i objímal, s těmi tedy sejdu se zase. Vzpomínal jsem na veselou tu obec školských holobrádků, připravujících se pro různé obory životní, stejně asi jako činívají oholení mladíství začátečníci divadelní. Jak asi vypadají nyní chlapci po 25 letech? Jakou úlohu hraje dnes ten, onen?

Pardubice oděly se do lesku. S domů vlají praporce v barvách národních. Na předměstích i náměstí proudy mládeže ve svátečním úboru. I ti dragouni neřinčejí šavlemi a ostruhami tak neurvale, a nadnášejí se jaksi. V oknech praporečky, chvojová dekorace s nadpisy: »vítáme vás«....

V budově vyšší reálky, rovněž bohatě dekorované, slovutný náš protektor vykázal mně příjemný, hostinský pokoj.

Celý první den věnoval jsem výhradně úpravě jeviště v sokolovně. Učitel, přítel Tůma vykouzlil rozkošnou scéničku, sochařský atelier, s vyhlídkou na italské modré nebe.

Následujícího dne z rána budíček. Kapely městské i venkovské v plné činnosti. Před palácem vyšších

reálných škol procházejí se zástupy zvědavců. Hlavní proud valí se od náměstí kol bývalé staré reálky.

Zdálo se mně, že jako v letech padesátých vidím důstojnou, lidumilnou tvář katechety, tehdejšího ředitele reálných škol, slyším měkký tón seniora sboru professorského Jarolímka, jenž nám mládenečkům slabým v počtech, říkával: »chlape borová, do smrti nebudeš nic mít.« — děsil jsem se přísného pohledu professora němčiny Jaksche, který mně prorokoval, že ze mne nebude nic, než komediant, vzpomínal jsem přátelských, přímo kamarádských slov jovialního Jandy, professora kreslení a krasopisu, jenž ve volných chvílích s námi pěstoval houslová kvarteta i zpěvy, a jenž mne — s vděčností vzpomínám jeho energie — za každou falešnou notu nekřesťansky přetáhl smyčcem; viděl jsem zase živě před sebou Zemana, Kliku, celý ten milý sbor professorský...

Kand. prof. Jaroslav Jahn, sjezdový jednatel, ujistil mě, že uvidím dnes ve skutečnosti jen professora Jaksche; Janda žije kdesi v zátiší, jsa nervově rozrušen — ostatní zemřeli...

Zástup tvoří špalír. Vcházejí notablové. Poznávám aristokratickou tvář advokáta, zemského a říšského poslance Dra Žáka, v průvodu měšťanosty Wernera, předsedy sjezdu, a — milého mého spolužáka, prvního místopředsedu sjezdu J. V. Diviše Čisteckého ze Šerlinku. Za nimi druhý místopředseda inspektor Pivonec, jednatelé prof. Sova a učitel Libický. Pak ostatní členové sjezdového výboru: prof. Barborka, Fr. Hoblík, A. Plzák, Urbanec, Krupař, Krátký, Werner jun., Hugo baron Kraus a Ed. Zbělík.

Aniž bych pozoroval, vyplnilo se i místo pro hosty. Všiml jsem si, jak živě se baví upřímný můj kamarád Fr. Kašpar v hloučku pánů elegantních, vážných, vousatých, namnoze i tělnatých a plešatých. Moji spolužáci? Ten s plným licousem. Toť se ví, že se nemýlím, poznávám ho, jen — ten vous trochu překáží. Spartikoval jsem s ním nožíček za tužky, černou křídu a mapu Čech, a dostal za to od otce dva pohlavky. A ten tam, s tím plným dlouhým vousem? Rozbil jsem s ním v Karlově ulici okno pí. Wenzarové »špačkem«, a utržil za to tři pohlavky. Ten »obr« tam — ano, je to on, zapletli se nám v sebe draci, jež jsme pouštěli na Volšinkách, vynadal jsem mu, stloukl mě, a draci nám padli do Chrudimky. Ten malý, tlustý, plešatý učil mne malovati »štamblatty« dívkám a pomohl mně ke čtyřem pohlavkům. Vida, vida, teď ještě si pohrává sklíčkem a prohlíží sličné pohlaví — krásné paní i dívky pardubické...

Marně pátral jsem po professoru Jakschovi. A neželel jsem toho, že nepřišel. Jaké by to bylo shledání? Muž, jenž si mne jako deklamatora německých básniček zamiloval, pojal pojednou proti mně nenávist. A proč? Chtěli jsme zaváděti novou modu. Se synem jednoho z nejpřednějších vlastenců pardubických počali jsme nositi červené košile a dlouhé vlasy. Netrvalo dlouho naše štěstí. Přijel pan inspektor, vlasy nám přistřihl, košile svlékl — a Jaksch se zlobil, proč že jsme neposlechli jeho rady, než přišla — inspekce.

Z rozjímání toho mě vyrušilo nové hnutí v zástupu pod okny shromážděném. Nový špalír. Přichází bývalý náš katecheta, nyní konsistorialní rada, veledůstojný pan děkan Chmelík, čestný předseda sjezdového výboru. Stejně vlídná tvář jako jindy. Jen vlas mu zbělel. Krok volný, ale dosud ku podivu pevný.

Můj vzácný hostitel zaklepal mi na rameno a upozornil, že je čas, abychom sešli dolů.

Po vzletné řeči slovutného protektora, Jiljího V. Jahna, a srdečném uvítání purkmistra p. Wernera, předsedy sjezdu, nastalo vzájemné představování. Pošilhával jsem v tu stranu, kde stáli spolužáci. Bez představení oslovil mne čestný předseda, bývalý ředitel reálek p. konsistoriální rada. Poznal mě. Slyšel i četl o mně. Na episodu, jak jsem zpartikoval liturgiku za krásně malované »štamblatty«: »Kámen se smuteční vrbou«, »Víra, naděje a láska«, »Srdce probodnuté šípem«, — — nepamatoval se již. A přece jsem se právě jemu kajícně ze všeho při zpovědi vyznal. Tisknul mi jen ruku a ujišťoval, že bylo vždy jeho vnitřním přesvědčením, že se dopracuji kariéry a nepamatoval se ani dost málo, jak nesčíslněkráte mně do duše mluvil, že ze mne do nejdelší smrti nic nebude. Vzav mne přátelsky pod paží, uvedl mě mezi ostatní hodnostáře, a pak jsem šel již »z ruky do ruky«.

Ve společnosti starého pána, šedovousého, s nakloněnou hlavou a zlatými brejlemi, přiblížil se pan protektor a představoval: »Ředitel ústavu šlechtičen na Malé Straně«... Umlkl a hleděl na nás oba. Starý pán upřel na mne zrak. »Jaksch.« — zvolal jsem a padli jsme si s bývalým mým professorem v náruč. Nebyl to již bývalý učitel, byl to vzácný přítel, s nímž po léta jsme se neviděli. Vyprávěl, že nesčíslněkráte mne viděl na Ferdinandově nábřeží v Praze, kde jsem tou dobou bydlil, kde on se denně procházel, aniž by mne byl oslovil. — »Uvidíme se nyní častěji,« ujišťoval a uvedl mne mezi spolužáky. Sami se představili. »Ředitel cukrovaru X., vrchní komisař Y., lesmistr Z., professor Ž. — atd. Oficiální tón, ceremonielní úklony, — to shledání vyznělo pro mne podivně — cize. Jsou to ti veselí chlapci ze školy, nebo herci, kteří si nalepili vousy a předehrávati mně chtějí rozmanité úlohy? Nemohl jsem věřiti zraku ni sluchu...

Po službách božích ubírali jsme se společně k banketu. A na novo tisknutí rukou, srdečný hovor, výtečné menu, hudba, a zase řeči, přípitky, — jak to bývá — a zase vanul týž mrazivý chlad ze slov i z chování mých milých p. t. spolužáků. Co bylo toho příčinou? Rozhřejou se ještě? Či vzalo jim povolání vážné všechen humor?...

Banket trval do pozdních večerních hodin. Příštího dne — »Akademie«, záhy odebral jsem se na lože.

»Vittoria Colonna!« Hned předem budiž pověděno, že se obecenstvo pardubické vyznamenalo. Naslouchalo zbožně veršům Vrchlického, vydrželo až do posledního slova a tleskalo srdečně a s nadšením!

Při přátelském večírku téhož dne bylo v Besedě nápadně živo, veselo. Hudba, písně národní, vše šlo jaksi z jiné tonliny. Páni notáblové veselili se i zpívali, přece však jen záhy odebrali se k odpočinku. Zustali jen professoři, sjezdový výbor, studenti a hosté — moji kamarádi. Vesměs mladá krev. A byli to professoři vyšších reálek, muži moderní, kteří dali pokyn k zábavě volné, nenucené, srdečné, přes to, že společně za stůl usedli se studenty, žáky svými. Jako když na houslích kolíčky přitáhne, zvýšena rázem nálada všech. S pohárem pěnícího v ruce, povstává jeden z kamarádů mých a volá: »Chlapci, úloh našich vážných jsme se shostili — trvám že s úspěchem. Masky jsme měli dobře upraveny, kostumy v pořádku. A hráli jsme snad dobře, no — ne? Af řekne pražský Pepa. No tak! Kývá hlavou! Byl spokojen! Teď ale zapomeňme na léta, kdy nám vousy rostly, a zase jako druhdy — dohromady!«

Beze slova srazili jsme se v houfec a jako na povel, brodili jsme se ve vzpomínkách. Jak jsme na Valech při studentských představeních stoly a židle snášeli, jak jsme na hrázi kouřili bramborovou naf...

A veškeré podobné vzpomínky nás domácích, městských končily tím, že jsme doma dostali výprask. Lépe na tom byli přespolní. Nad těmi se tak snadno vznášeti nemohlo trestající rámě matčino nebo otcovo. Za to jsme jim nyní vyčetli kde jakou taškařici, skotačinu kdo provedl. Smích, škádlivá slova a nové a nové vzpomínky byly odpovědí. A k tomu pohár za pohárem, nálada se stupňovala do tonin nejvyšších, tváře hořely, přestávaly titulatury, nebylo ředitelu, komisařů, lesmistrů, říkali sme si zase: »Toníčku, Vašíčku, Jeníčku — — byla to prostě zase ta skotačivá mládež, bezstarostná jako před 25 lety. Zpívány kuplety, přeskakovány stolice i stoly, metány kozelce na kulečníku, balancovány taga na čele, nose, bradě — »dováděli jsme«....

»A teď, af nám náš Pepa zahraje tu naši, tu, co se u Jandy naučil!« A již jsem stál na místě kapelníkově a dirigoval tehdejší oblíbenou »až já budu zahradníkem, salátu ti dám.« A tančila chasa ta a veselila se až do bílého rána.

* * *

Uplynulo zase bez mála již čtvrt století.

Snad zase, jako tenkráte, tvoří se nový sjezdový výbor, snad zase jako tenkráte ohlašovati budou časopisy:

»Sjezd všeho studentstva pardubického po 50 letech.«

* * *

»Chlapci, přijedete zase? — Zadovážáme si zase?«....

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

LOTHAR SUCHÝ: DAVID. V cihelnách u Podbaby vykopali starý, vzácný šperk; tak starý, že nedovedou badatelé přesně odhadnouti dobu, ze které pochází. Šperk svěřen dovedné ruce zlatníkově, jenž s největší šetrností, ba pietou dal starožitnické památce takovou úpravu, aby mohl šperk zdobiti hrdlo krásné ženy. Dáma způsobila originálním klenotem opravdovou sensaci.

Pro takový šperk zašel si pan Lothar Suchý. Sáhl ke klenotníci, ve které není o vzácné kousky nouze. Bible je kniha v tom směru přímo zázračná. Sáhni po kterémkoliv listu, a každá stránka takřka upoutá, obsahem i krásnou, obsažnou mluvou. Lothar Suchý utkvěl se zálibou na velké a slavné postavě biblického krále Davida.

Bible byla první knihou, kterou jsme dostali do ruky. Dostali jsme ji ve výtahu, ale i tato kostra má rysy mohutnosti. Jsou tu tedy v každém případě zaručeny jisté sympatie, jakési napjetí, co básník z bohatého archivu vybral a jak látku zpracoval. Je mnoho síly, ale je mnoho slabosti v biblickém tomto zjevu. Bible je až bezohledně upřímná, až krutě pravdomluvná. David byl velký muž, slavný král, ale slabosti jeho nebyly menší jeho předností. Lothar Suchý stanovil svojí dramatické básni především za úkol, Davida krále očistiti od těchto stínu, zvednouti ho do jasu, dáti mu nový, jiný piedestal, dáti i jeho slabosti zcela jiné pozadí, učiniti z ní jenom prostředek, jenž znamená jenom cestičku k úspěchu, k cíli, k němuž třeba probroditi se třeba bahnem.

Velkým cílem královým je, míti syna, kterého mu nedala jeho žena, dcera Saulova, krásná Michol. První scéna je nadchnuta tímto názorem dramatu. Michol svádí mladého, stepilého vudce tělesné stráže Davidovy, aby zachránil její reputaci, aby sňal s ní kletbu neplodnosti. Autor žhavým výpadem poetického zanícení provádí toto lákání Putifarky-Michol, hříšnou její touhu posvěcuje takřka velkým cílem tak zdařile, že podařilo se mu posluchači nasuggerovati víru v záhadnou tuto ušlechtilost nechvalného činu. Představitelka role této, paní Lau-

dová, byla ovšem ve značnější výhodě, než Banajáš. Michol dobře ví, co na ni čeká, zůstane-li luno její nepoželnáno. Nepomohly obětí, musí pomoci nevěra. Paní Laudová akcentovala také ve výlevu své vášně i tuto obavu před zavržením i splnění touhy, jež zajistí jí čestné, první místo po králově boku, akcentovala ji tak tesklivě, že jsme takřka litovali toho jejího pokoření, toho nadbytku půvabu, jež hnala do boje. Banajáš tu mimoděk hraje roli smutného hrdiny. Ne proto, že by směšným bylo jeho zdráhání, ne proto, že by nám neimponovala jeho věrnost ke králi, kterého zbožňuje, ale proto, že tento Bajanáš neučinil na nás dojem mužného zjevu. Projevilo se to zejména ve srážce s Davidem, jemuž s jakýmsi chlapeckým vzdorem vmetl ve tvář slova: A m i l u j i - l i j i? To jest — což když zbožňuji tu, na kterou padlo vilné tvoje oko a kterou chceš stůj co stůj strhnouti ve svou náruč? Žena Uriáše, setníka ve vojště Davidově, krásná Batšéba, byla ton vyvolenou, která učarovala Davidovi, když viděl na hladině vodní její půvaby, obnažené jako květ lotosu. Nezdá se býti přece pravděpodobno, že by král se smlouval s takovým Banajášem. Takový král uměl si poručit. A také poručil: Setníka Uriáše poslal prostě do vojny, poslal ho tam takovým způsobem, aby se nikdy nevrátil. Je i to s podivením, že básník si dal ujíti jistě silnou dramatickou scénu — s e t k á n í B a t š e b i n o s U r i á š e m!

Když drama Lothara Suchého přiletělo na stůl literární poroty, způsobilo rozruch. Není však ve světě tajemství, jež by aspoň vláskem neprokouklo. O dramatě, jež zadáno bylo pod ochranou přísné anonymity a jež jistě bylo vyfukáno tiskařským eunuchem, psacím strojem, jenž svou uniformitou je jako stvořený pro takové literární inkognito, začaly proskakovati nejlichotivější pověsti. Kdyby byl živ Svatopluk Čech, kdyby nebyl Jaroslav Vrchlický churav — kdož ví — zda by se byla neopakovala stará historie, a zda by nebyla fama nepřikla autorství — některému z nich! Současná kronika má, podle mého soudu, zaznamenati i takové literární bludičky. Zajímavo je, že stavba dramatu, jeho malba způsobila, že z autorství podezříván také pan Jiří Karásek ze Lvovic. Jak pravím, není tajemství jež by aspoň vláskem neprokouklo — a ani autor ani porota není a nemůže býti zodpovědna za kombinace, jež jsou konec konců přece jenom důkazem, že je u nás ještě dost živého zájmu o nové literární dílo.

Pověsti neklamaly dozajista ve hlavní věci — dramatická báseň Lothara Suchého je skutečné dílo zajímavé i appartní. Faktum však je, že na scéně nedominovala Michol, jak se očekávalo, nýbrž že všechen zájem strhla na sebe Batšéba. Tady vězí úhelný kámen dramatu Není to Michol, podivnější je už, že to není titulní rek, král David — je to cizoložnice Uriášova, bylo by dramatu líp svědčilo, kdyby ona byla dala básni svoje jméno. Dala králi syna, dala mu ho v obět za svůj a jeho hřích, ale nebylo a nemohlo býti požehnáno toto zplození, a proto stihla je kletba zániku dřív, než světlo světa spatřilo. To je všechno dle předpisu staré tradice, dle ducha bible i starého, odvěkého pořádku. Svou radost, svou rozkoš, svoje štěstí musí člověk, král nekrál, vykoupit, oplakat, trpce získat a uhájit. Notná dávka osudové, v tomto případě dramatické jízlivosti byla by v tom, kdyby první dítě bylo dorostlo v Šalomouna, jehož celý život, velká sláva i smutný úpadek, jevil by se v tomto početi.

Batšéba je typem silné ženy, jež vysoko ční nad zmatkem vášní, jimž propadl tento malý David a jimiž seslabeno celé okolí, celý národ. V té době posílal Hospodin proroky, aby zkaženému světu pohrozili metlami. Lothar Suchý dal svému Nathanovi pendant — vedle proroka, jenž králi nijak neimponoval, postavil ženu, Batšébu, jež králi vrátila sílu, sebevědomí, jasnou mysl, královskou důstojnost i vědomí o velké jeho zodpovědnosti. Jak svrchovaně bylo pevné její ruky, rozumného jejího vedení, její převahy nad zmalomyslnělým králem zapotřebí, toho skvělý doklad dal autor scénou, ve které David propadl nadobro osidlům zlého svědomí. Jako anděl záchrany stojí nad ním Batšéba, a jejím dílem, její zásluhou je, že král se zvedá z prachu země, že vztyčuje hlavu, že jará síla zaproudí jeho žilami, že z červa, jenž v prachu se plazil, stane se zase orel, král.

Má se za to, a bylo to za premiéry v obecenstvu za chybu vytýkáno, že představitel Davida, pan V á v r a, toto zmalomyslnění královo hrou upřílišnil, že z něho učinil slabocha, jenž pranic krále nepřipomínal. Nezdá se býti tato námitka odůvodněna, a myslím, že se tu herci děje křivda. David král — David člověk: Uriáše zabil, a svědomí se neptá vrátného u královského paláce, smí-li vstoupiti. Svědomí prožere korunu jako beranici, hermelín jako kanafas, a proto sluší pánu Vávrovo řešení, jež uznalo za nutné, měřiti králi stejnou měrou, jako každému jinému smrtelníku a podle toho voliti herecké prostředky, považovati za zcela správné.

Batšéba vzruší svým příchodem hlediště. Je dramaticky výborně připraveno toto objevení krásné Uriášovy ženy. Čekali jsme, že se objeví žena, oděná nádherným, svůdným rouchem. Později ovšem se dovíme, že předpoklad náš byl naprosto mylný. Uriášova žena přijde v nenápadném, tmavém rouše. Jenom její obličej plane, hoří. Od té chvíle je k ní připoután náš celý zájem. Paní D o s t a l o v á musila v tuto chvíli naznačiti veliké duševní převraty. Batšéba se s počátku brání a vzpírá, ale na konec poddává se králi a klesá mu do náruče. Ulekavé, nesmělé její námitky mají v interpretaci umělkyně půvab cudnosti ženy, jež hrozí se pouhého pomyšlení na to, co ohrožuje její věrnost. Nebylo mnoho času dopřáno těmto královským zásnubám. Pravda je, že se získání Batšéby stane dost překotně. Tím větší ovšem zásáluha interpretčina, pomůže-li vydatně hereckým uměním, aby skok ze zdráhavosti,

která má hlubší základy, do úplného poddání se byl co nejméně nápadný. Na takové umělecké drobnustky má paní Dostalová bohatý fond jemných prostředku, jimiž dovede zaujati tak, že posluchač sleduje každé slůvko, jeho akcent, jeho prochvění s největší pozorností. Hlavní úkol připadl ovšem paní Dostalové ve velké scéně s králem. David svíjí se na zemi, a není tu nic, není tu nikoho, co by ho dovedlo vzpamatovati. Batšéba tu plní svoje velké a krásné poslání ženy ochranitelky a ženy utěšitelky. Paní Dostalová prohřála slova útěchy tak opravdovým, z duše, ze srdce linoucím citem, že scéna, třeba nebyla zvlášť dramaticky silná, stává se opravdovou básní. Povšimnouti si třeba i toho, že umělkyně neupadla v zápase s ženou Davidovou v chybu takřka samozřejmou — ve hlase jejím nebyla pýcha, nebyla ješitnost — byla v něm opravdová láska, soucit — tedy vlastnosti, jež činí Batšébu Lothara Suchého vzácnou, ušlechtilou ženu.

Básni chrám upravil básník. Jaroslav Kvapil zachytil grandiosnost prostředí, zejména ve druhém jednání, jež musilo přece nějakým způsobem naznačiti, že dějištěm básně je Jerusalém. Scéna má mohutné vzezření. V krásném portálu v pravou chvíli objeví se postava proroka, obraz, jenž zanechává hluboký dojem. Pan Želenský byl opravdu v tu chvíli hoden tohoto bohatého rámce. První a druhé jednání svou jednoduchostí, hlavně volbou barev, znamenitě se hodí k výjevům ze života biblického. Je v tom ovšem vidna také regisseurova prozíravost, jemuž jistě by přišlo za těžko, vykouzlit nádheru, obklopující Davida krále.

Autor nepohrdl přízní premiérového obecenstva a a přišel se za lichotivé uznání poděkovat. K.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Bylo svého času v modě šlehati satyrou život vojácký s jeho intelektuální mělkostí, požívavostí, plaností v lásce — to také činí Buchbinderova »Třetí škadrona«, kterou 21. března 1911 předvedlo Vinohradské divadlo; poskytla nám ukázku takové satyry ve formě tříaktové frašky chudičkého děje (za flirt jednoho ženatého kamaráda převezme vinu kamarád druhý, jenž — tentokrát — byl bez viny) a dosti běžného humoru. Ale nebuďme příliš přísni — vždyť do divadla nechodí jen kritikové, kteří mnoho viděli a činí veliké požadavky, nýbrž hlavní osobou vedle herce je divák, jenž se chce »povyraziti«. A tak je, přiznáváme, věrný tento obraz ubohého dnešního ducha vojenského, jehož nejmladší haluze, majíce mnoho prázdného času, nedovedou ho k ničemu užitečnějšímu obrátiti, nežli k záletům, vyšňořený, aby nebyl přece tak příliš jednoduchý, hojností figurek rozmanitých, na př. zbohatlého obchodníka s koňmi, jenž se »vyzná v lidech«, jeho manželky, která zetě, svěžího důstojníka pořád líbá, nic nepozorujíc, jak je mu to protivné, řízné dcery rytmistrovy, která chodí v domácím úboru do důstojnické menaže a salutuje (má políčeno na nadporučíka, jenž honem nechá záletu a dá se v jeho moc), přihlouplého závodčího a prohnaného desátníka, dobrovolníka-filosofa, jenž studuje katastrofu Karthaga, čemuž se rytmistr strašně diví, když o tom nic v novinách nečetl (jakoby se v kadetkách neučili dějepisu a jakoby z dějin nemohl si ten nejhloupější chovanec pamatovati aspoň prosté faktum), pošetilého lichváře, jenž »z lidumilnosti« půjčuje důstojníkům, aby nikdy nic od nich nedostal, kteréžto loutky točí se okolo hlavní osoby, rytmistra Gabora z Vertessy, pořád ještě řízného velitele 3. škadrony, jenž se naposled zamiluje do vdovičky Blankové, odložené ode dvou jeho důstojníků, jež chodí žádat, aby jí »vrátili čest« atd. atd. Fraška má konečně i děj, ale ten je vedlejší. V masopustně veselé mumreji, sestavené z osvědčených situací, sehráli herci vinohradští živě a svěže tuto frašku, až na některá nedopatření (proč by rytmistr Maďar p. Hlavatého, jinak životného, dával občas polský přízvuk českému hovoru? atd.). Dr. P.

VZPOMÍNKA NA MUKDEN. Na dálném východě stahují se mraky. Ještě nedozuřil mor, ještě nezahojeny všecky rány nešťastného zápasu s výbojným Japonskem a už na nehostinných pláních mandžurských týčí se příšera nového neštěstí — války rusko-čínské. Nechť zvítězí Rus, nechť Čína, válka bude vždycky příčinou nezměřitelného utrpení tisíců malých lidí, oněch bezejmenných hrdinů, kteří jdou umírat za cizí zájmy. Komu přičísti vinu? Neobratnosti nebo širokému svědomí diplomatů, neúprosné logice dějin či vědomé, zločinné činnosti nezodpovědných živlů, toužících po kořisti? Zašli jsme si onehdy prohlédnouti sbírky poslance Klofáče, válečného zpravodaje velkého deníku českého za války rusko-japonské. Návštěva rozhodně časová, příjemná laskavostí hostitelovou i požitkem z pozorování vzácných předmětů, nasbíraných zejména v Mandžurii. Žádná z těch věcí neupomíná přímo na strašnou událost dějinnou, která přivedla českého novináře až k Tichému oceánu, do středu ruské armády, na samou bitevní čáru, až do Mukdenu. V úhledné skříňce mezi drobnými ukázkami umělecké dovednosti velkého kulturního národa asijského ani jsme si nepovšimli beztvaré černé hmoty jakési. »Střepina střely z japonského děla« upozorňoval hostitel. A to bylo vše, co nám přivedlo na mysl přímo krvavou tragedii. Raději ovšem vrátili jsme se k roztomilým, křehkým nádobám z porcelánu i kovu, k bronzovým soškám Buddhovým, k jemným řezbám ze sloní i dřeva, ke krásným výšivkám. Dvě nejvzácnější nádoby, choisonné, obdivuhodně jemné práce, starého původu, děkuje šťastný majitel velikomyslnosti kterýchosi milionářů vladivostockého, jenž jej pozval, aby si prohlédl bohaté jeho sbírky. Při rozchodu překvapil skromného českého novináře vybídnutím, aby si vybral něco na památku. Když pak host v rozpacích děkoval, vybral sám tři nejvzácnější předměty a svému hostu je daroval. — Vedle památek

čínských a japonských urovnáno tu hojně zajímavých předmětu z Klofáčovy cesty Americké, zbraní i ozdob vymírajících indianských praobyvatel nového světa i několik upomínek na americké krajany české. — Pan Klofáč protloukl se světem hodně daleko a všude byl přijímán vlídně. Ovšem pouhé příslušenství ke stavu novinářskému sotva bylo by jevilo větší kouzlo — zvláště, běželo-li o novináře českého — vydatnějším klíčem ke všem dveřím byla jeho hodnost poslanecká. Tato hodnost, a ještě více pověsti, které cesty jeho předcházely, šířeny politickými i národními odpůrci všeho českého, připravily posl. Klofáčovi zvláštní přijetí v Cařihradě. Sultánova vláda větřila z jeho návštěvy důležité tajné poslání politické, bála se snad doopravdy, že ji přivezenými miliony způsobí revoluci nespokojených Bulharů makedonských a snad i jiných národu a přivodí těžké válečné zápletky. Lehkověrní státníci turečtí předešli tomuto nebezpečí s chytrostí v pravdě orientální. Uvítali českého poslance způsobem velmi okázalým, prokazovali mu nejněžnější pozornosti, vozili jej z paláce do paláce, s návštěvy na návštěvu, s banketu na banket. Domněly český emissař neměl jediné chvíle volného času, své tajné poslání, kdyby byl jaké měl, nebyl by vubec mohl vykonat. Vysoký hodnostář státní na příklad, sultánuv důvěrník, počínal si s roztomilostí bezpříkladnou. Byl milovníkem umění a sám také maloval — neklamná známka pokročilosti moderního Turecka. Host jevil přirozeně zdvořilý zájem o jeho umění a chytrý Turek použil příležitosti. »Zajímá Vás to? Nuže — ukážu Vám, co dovedu. Posaďte se, prosím, vezměte hodinky do ruky a počítejte minuty. Za 25 minut namaluji obraz.« Co bylo činiti? Posl. Klofáč počítal minuty a milý paša maloval. Za 25 minut byla hotova krajinka — dnes visí v salonu páně Klofáčově. Paša se pochlubil svým koncertním malováním a pul hodiny drahého času bylo v moři věčnosti.

Vedle obrazu přivezl posl. Klofáč ze svého tureckého zajetí i jiné předměty, bronzovou nádobu na žhavé uhlí, výšivky, zejména však nádherný turecký koberec, dar osmanského diplomata.

Od této veselé turecké episody vrátili jsme se na krvavá pole mandžurská. Stanuli jsme před paraventem, ještě alespoň v Praze jediným svého druhu. Je vyzdoben červenou páskou s červeným, ruským nápisem — odznakem válečného zpravodaje a celou sbírkou fotografií s bojiště. Vidíme tu poslance Klofáče mezi ruskými důstojníky na malém východoasijském nádraží, jinde v poli mezi prostými vojíny obědvajícího, opět jinde ve společnosti vojenských duchovních, mezi válečnými zpravodaji a na bojišti mezi padlými. Je klidno v kraji, slunce líbá tiše oddychující zemi, větřík pohrává v korunách stromů, pod modrou oblohou občas prolétne pták — Svatý mír objímá celý kraj — a tu po udupané půdě, kam oko dohlédne, mrtvola vedle mrtvoly. Skupiny beztvarých, neživých, lhostejných hmot. Ale tam daleko, po ruských vesnicích čekají matky na návrat svých synuv, děti svých otců — — —

Kolikráte ještě lidstvo zhřeší hříchem nejstrašnějším, než se naučí ne-li lásce, alespoň snášelivosti? R.

ZE SMÍCHOVSKÝCH DIVADEL ani denní listy ani týdeníky soustavně pro nedostatek místa nereferují. A neprávem. Nebýti předměstských scen, neměli by mladí dramatikové příležitosti, aby spatřili svá díla, jež ještě nedozrála na první scénu anebo kterým nepodařilo se tam proniknouti z jiných příčin, na prknech, jež (prý) značí život. A přece je pro ně nesmírně důležito vídět provedeny svoje pokusy — seznají jejich nedostatky a spějí tak snáze za dalším vývojem. Obecně se uznává, že z předměstských divadel v popředí stojí smíchovská divadla jednak živým smyslem pro českou produkci původní, zvláště dokumentovanou několika cykly »Máje« a častým prováděním českých kusů, způsobilých k životu, jednak řadou dobrých, ba velmi dobrých interpretů a interpretek. Ze sil zvláště vynikajících, které snesou měřítko nejpřísnější, sluší uvésti choť našeho soudruha z Máje dr. Švandy ze Semčic, pí. Emmu Švandovou.

Ve Smíchovské areně jako dělnické představení smíchovské sociální demokracie v těchto dnech provedeny tři dramatické skladby původní »V Susách« od Jindř. Dvořáka, »Dnes a zítra« od Vítězslava Markuse a »Magneta« od Josefa Nového. Z tří těch prací poměrně nejzralejší je práce Markusova, mající dramatickou kostru a logiku, proti které nelze námitek činiti, jen dikce vyžadovala by svérázněji barvy; vedle ní »Magneta« veristickou dikcí a věrně ze života odpozorovaným dějem i slohem hlásí se, ač není komedií v běžném slova smyslu, mezi životné jednoaktovky, po nichž je zvláště po venkově čilá poptávka. První kus »V Susách«, jakožto předehru ke tragedii těžko zatím posuzovati, ježto činí dojem kusý bez dramatické příčinnosti. V dramatě »V Susách« upozornil na se pobývalým a mohutným hlasem i živou hrou žák p. Želenského p. Steimar, v Markusově dvouaktové hře vedle temperamentního p. Sedláčka vynikla obratná herečka M. Kandlerová v úloze zpěvačky Isy Brandtovy (jen hýkavé zvuky pobnutí, ježto často se opakují, ruší příznivý jinak dojem promyšlené hry) a v »Magnetě« všichni účinkující, dobrý komik p. Vošahlík v roli ředitele »boudy«, sl. Bártová (dobře akcentovala zlomený život Alby, mužem opuštěné hvězdy cirku, přiléhavě tlumený a jen temperamentem gesta vybuchující), p. Sedláček v roli jejího ochránce (byl zvláště účinný) a p. Uxa v roli manžela »vyvolavače«. Obě práce z doby současné líbily se, a obecenstvo, valně se lišící od premiérového návštěvnictva velkých divadel, ale prosté jeho blaseovanosti, neskrblilo potleskem. —ý—

Toto číslo vydáno 31. března 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

IDYLLA OD JEZERA NEMI.

Dech noční páry po albánských svazích
vál z příkré hloubky, mijel vodstva tuni,
leč piniový háj stál v pevných tazích
při nízkém sirném pruhu od výsluní.

Květ obřích agav taky čněl v tom pasu
a ukazoval prstem, kudy proudí
vzduch teplý a kde měsíc v matném jasu
od večernice první úsměv loudí.

To byla chvíle, kdy hlas denní střídá
se s nočním, kdy se oba pozorují,
ten začít nechce, onen ještě zvídá,
zda ve všech srdcích vzpomínky naň bují.

V tu dobu sličná učitelka vedla
řad pestrých dívek cestou nad jezerem:
zrak její též jak jezerní tuň zšedlá
kýs jícen sopky utlumil svým šerem,

a ptá se, nač ty mlčení jsou chvíle
vždy zas a zase k smrti konejšící,
když jenom chtít — a oheň šleh by v síle,
plam krásnější nad samu večernici.

Jí zatím děti pěly dle svých citů.
Přes dvacet dívek čítal zástup celý;
na božské Hory připomínaly tu,
když učitelku svoji obtáčely.

Jich neslyší, jen stojí shovívava
a všecky Hory jsou jí malicherné,
neb nepějí zpěv, o němž jí se zdává,
když přimhuřuje oko leskle černé.

PUZZUOLSKÁ SOLFATARA.

Puzzuolská solfataro,
jakou šepceš vážnou zvěst,
divná zemi, u níž tušil
druhdy Řím, že blízko jest
do podsvětí jedna z cest!

Ledku vrstva jako blána
jícen její přikrývá,
v sirných parách pode kroky
dunivě se ozývá
hloubka hrozná, ohnivá.

Ale vzduch, ten tady hojí
a po stěnách úvalu
rudné víno hodné vzbudit
v nejcennějším pokálu
ještě nad něj pochvalu.

Lahodí-li zatančit si
v kouři středem soutěsky
nad úlisným žití hrobem
a nad pekla záblesky
doušek zkoušet nebeský,

co lze snít, když kmotra Smrtka
chrup tu cenic žlutavý
dává tušit, že dech její
zdánlivě jen bodavý
v pravdě hojí, uzdraví?

Puzzuolská solfataro,
našeptáváš vážnou zvěst,
že svět nemá nikde muky,
kde nad branou psána jest
beznadějnost všechněch cest.

BENEŠ GRÜNWALD.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Sekyru z ruky,« poručil hajný a položil prst na kohoutky až to cvaklo.

»Tak vidíš, svuj vlastní les prodáš, peníze prosoudíš ha ičko kradeš.«

»Mám koupenou paseku v panským, huříz sem si jenom smejkoň — dyť nemuší bejt pro dřívko hned zle —«

»To není jedno, ty huž řežeš pátý.«

»Franto, nehudávej mně,« zaprosil náhle Martin, sekera mu klesla, ruce mu klesly, hlava mu klesla, stál tu smuten a zahanben, protože v hanbě dopaden.

»Esli tě von nehudá, hudáme tě sami«, škodolibě až příšerně ozvalo se za Martinem. Hadam s Kmínkem stáli na pokraji mytě. Past byla zatažena, Martin se v ní netrhal, stál bledý, tváří obrácen k Hadamovi zvedal sekeru... Slunce vycházelo, ptáci se rozepěli, les se probudil, vul kdesi v lesní cestě táhle zabučel. To Manka jela s vozem za mužem a volouškem v jitřním chladu zasteskło se po teplé stáji.

»Nebejt mě, stálo se tám nechčesti,« vypovídal pak před soudem hajný, liče, kterak ze zadu přiskočil k Martinovi a sekeru k ráně napřaženou mu vytrhl a soud odsoudil oba k stejnému trestu — do vězení. Marné bylo každé odvolání, všecky prutahy a vytáčky, vyšší instance výměr trestu potvrdily, zamítly i žádost o změnu trestu v pokutu, ani žádost o milost nepomohla, všecky prostředky byly vyčerpány, Martin i Hadam přísně vyzváni, aby trest nastoupili a jejich právní přítel je poučil, neposlechnou-li, že je předvedou četníci..

»Tak to má bejt,« chválilo veřejné mínění světskou spravedlnost, voba je zavřít haby si neměli co vyčítat.« A dědové svým synům i vnukum kazatelsky připomínali: »Tu si vemte příklad, co dělá nespanovaná zlost, haž do krejcnálu člověka přivede.«

V čase nejpilnější setby zmizeli Martin i Hadam a nikdo, ani vlastní ženy nevěděly, kde si trest odpykávají. Jakoby se předem smluvili, oba zakázali ženám za nimi chodit, a v krimnále volili samovazbu a prosili, aby nikoho k nim nepouštěli.

Smutek a hanbu zanechali doma. Nejvíc se styděl Dolejších student, který lidem na oči nešel, okolo humen a pěšinami utíkal za tmy k Domažlicím, tam sedal ve třídě jako nevlídný, nemluvný plachý samotář, a za tmy opět ze školy se vracel. Manka musila si zjednat až z Postřekova nádeníka k potahu, protože v Klenčí nikdo jíti nechtěl. Ale Dodlička s dcerkou a dětmi hospodařila sama a dobře. Hadámek už dělal pohunka a Dodlička byla po otci statná, osmnáctiletá, orala i sila jako chlap. Matka starostlivě zahleděla se kolikrát na ni a pokaždé spatřila její obličej zachmuřený, bez úsměvu, čelo smračené, ale nikdy už si nenařikala, nestěžovala, naopak, sama a dobrovolně sříkala se všeho, jen aby bylo — na soud. Žhavě cítila s otcem, jemuž se podobala jako by mu z oka vypadla — i když matka nařikala, Dodlička ozvala se hrdě: »Táta má pravdu, povolit nemuže ha teky nepovolí.« »Porazilone krev je v ní,« myslívala si v takých chvílích o ní matka Práce jim ubývala, už brambory kopali, když v noci zaklepal jim někdo na dveře. To Hadam se vracel ze žaláře. Najedl se, ulehl a jako hrob mlčel. »Až ráno dá se do řeči.« myslila si Dodlička. Ráno vstal, ale mluvil jakoby zlata ukrajoval. Zvykl si ve své cele na myšlení a odvykl mluvení. Změnil se i zevnějškem. Přišel domů ostřihaný i ohojený, s tvářemi bledými, vrásčitým a v krátkych vlasech jakoby se mu stříbrné nitky s temnými míchaly... Chodil po dvoře a se zájmem na všechno se díval, jakoby sto let nebyl hospodářství svoje viděl. Podivil se, jak všecko zpustlo a sešlo. Střechy děravé, vazba krovu počínala hnít, okénka i okna rozbitá, slamou nebo hadry nepaná, zahrádka Dodličina zanedbána, vozy i brány i pluhy bídné... a přece dostal od ráty všecko nové — bytelné, jeho vinou to tak sešlo... Ale zaseto bylo dobře i dobytek byl čistý a ve vzorném pořádku.

»Kdo pak vám pomáhal?« optal se konečně po dlouhém mlčení.

»Ha do pa by nám pomahal?« usmála se Dodlička, »dyť je nás jako prstu, sami sme to snadno hudělali.«

»Hle, nepotřebují tě, ba líp by jim snad bylo bez tebe,« napadlo Hadama a znovu propadl v zarputilé mlčení, jakoby dosud v samovazbě život trávil. Promyslil tam svuj život a pokračoval i teď doma v těch rozjímáních.

Styděl se sice hned jít lidem na oči, ale doma nezahálel — s Hadámkem se zvláště rád obíral, práce se chápal ve chlévě, ukazoval mu jak dobytek česat, jak cepy vázat, chválil ho, povzbuzoval, konečně i na pole vyšel. Nešel po Klenčí, ale okolo humen a synek sám s potahem jel městečkem a v polích teprve otec k němu přišel.

»Děti, táta je celej jinej,« radovala se Dodlička, když viděla že v sobotu starou, rezavou břitvu vytáhl, dlouho brousil a obtahoval, bradu si namydlil, čistě oholil i v neděli po letech zas do kostela šel.

»Hadam si to vzal k srci, chce zase dělat člověka,« chválili ho muži a jakoby se nic nestalo, jemně a taktně blížili se k němu. Mluvili o cenách obilí a dobytka, o počasí, o trzích v Hostouni, ve Kdyni a v Domažlicích a slovíčkem ani nezmínili se o soudu a trestu.

»Jenom Martin dyby se hmmoudřil — ale ten vyvádí, až hanba povídat« — dokládali hospodáři, když byli sami mezi sebou.

»Pijan se nenarodí, ale hudělá,« říká chodské přísloví a na Martinovi se osvědčilo. Na něho samota měla opačný vliv. Jako by si nahradit chtěl měsíc samoty, mlčení a strádání, vyhledával veselou společnost, hýřil, zpíval a »vyváděl«. Před stavením v noci třeba pod okny Hadamovi nadával, Manku bil, na syna studenta ani nemluvil...

»Táto, proc si to máme nechat líbit?« ozvala se jednou v noci dcera Dodlička. Z přístěnku vyšla, kde spala, dveře velké světnice otevřela a v záři měsíce spatřila, jak matka na loži pláče a otec jak u lavice kleči, na kříž hledí, chvěje se na celém těle a rty pohybuje, jakoby se modlil. Obrátil po dceři hlavu a povídá jí: »Mlč divče nerozumná, ha nepodpaluj ve mně znova, co sem tám po zlých bojích huhasil. Dyž sem bul v kreminálu, smil tam ke mně chodit ha teky denně chodil jedinej živej tvor — bul to starej Františkánskej kněz. Tomu sem votevřil svý srce celý do kořán, jirjýho člověka ze mně hudělál, strejček Martin huž ke mně přístupu nemá, zrovna sme s mámou v kamnech spálili všechny ty papíry vod soudu, co jich bula plná halmárka — ha řekli sme si vodpusť nám naše viny jakož i my vodpouštíme našim vinikom'. Nebožtík táta se mi tám v tý komůrce v Plzni zjevil, přišel ke mně v noci, po zpovědi, pohladil mě, jako mě hladíval, dyž sem bejval malej chlapec ha povídá: »Ty si přece jenom hodnej, zlatej můj Hadámek, mý poupátko malý ha robátko pěkný, ptáček můj zpívavej, sluníčko znejmilejší i kvítečck voňavej.« Cítil jsem, jak mě jeho mozolovitá ruka po vlasech i tváři hladí, přitlačil sem se k němu ha rozplakal sem se, až sem se z toho probudil. Tak di, Dodličko, spat, ha strejčka Martina si nevšímej, von za sebe nemůže.«

»Tak tera ste přece povolil, hustoupil, ha Dolejších budou mít na vrch? Teta Manka bude nám strouhat mrkvičku na prst — ha ten jejich pan študent nadejmat se jako pan direktor?« sopti děvče a vidí marnost všeho strádání, přetrpěné bídy, zažitých bolestí — teď, když se jim lépe vede, když už sami si pomáhají a Dolejších drobí dvůr, kus pole po kusu odprodávají, aby se nad vodou udrželi, teď najednou táta jako zajíc zbaběle z boje utíká...

Obrátila se ve dveřích a nespatřila už, jak otec za ní hledí, jak na lavici usedá, hlavu do dlaní klade a myslí si: »Ta dívce má teky pravdu« — to pod popelem živnou dontnající jiskřičky staré msty a zlosti. Cosi ho nutí, aby vyskočil, obrátil sekáček na brambory co v domu za dveřmi stojí a násadou přetáhl bratra Martina rovně přes tu »nevymytou hubu« —

Ale Martin už se vyzuřil, tichne, jenom s Mankou se ještě hádá, která ho táhne domů.

»Pojď si lehnout!« ozvala se na loži jeho žena.

Hadam si povzdych pokřižoval se a povídá

»Nevím, nevím, jak v tom svým slavným předsevzetí setrvám, bude-li mně Martin takle dráždit...«

»Pámbu tě dá sílu!« těší ho Dodlička a oba usínají — — — — — — — — — — — —

X.

Pěkný barokový kostel v Klenčí je zasvěcen ochránci dobytka sv. Martinu. Na hlavním oltáři sedí tam světec na krásném, grošovaném šimlu a z daleka široka putují k němu sedláci. O svém svátku přijíždívá »rád na bílým koni«, to jest přináší sníh a prášenici, že nebývá na krok vidět. Letos v páteh dne 11. listopadu snesla se však hned za časného rána nad horami mlha. Taková hustá a vlhká, co se o ní u nás říká: »to je mlha, že by se mohla nožem krajet ha na chleb mazat.« Šindelové střechy zvlhly a ztemněly, holé stromy zčernaly, okna se opotila, země se blatí a kamení mokvá jako po dešti. Od rána už trousí se ke Klenčí sedláci. Přicházejí z daleka, hlavně »z dolejších« vesnic Draženova, Luženic, Chrastavic, Nevolic a Spáňova, kde chovají koně. Aby si světce naklonili, přinášejí mu svíčku-liberku, anebo stejně těžký kroužek másla do věčné lampy před oltář. Dobytek je jměním všude po horách i u nás.

V Prunetu a Maxdorfu popadal kdysi mor em. Obě obce německé slibem slavným se zavázaly každého roku na den sv. Martina putovati do Klenčí.

V kostele už sezvánějí na českou mši. Ze všech dvorů jdou hospodáři, ačkoli je všední den, mnozí i na modlení nesou. Ty zvony trhly u Dolejších Porazilu Mankou.

»Přece bys míl jít teky, dnes do kostela — je tvuj svátek — koukej na Hadama.«

»Mlč mi s Hadamem — Nepřipomínej mi ho!« vykřikl Martin, »ten něco proti mě kuje, ha nemužu vyšpehovat co, nadávám mu, posmívám se mu, škodím mu ha von chodí jako hluchej ha němej —«

»Bojí se tě,« myslí Manka —

»Ne, Hadam se mně jistě nebojí, těžce, samtně povídá Martin, »spíš de na mě takovej divnej strach z toho jeho mlčení.«

(Pokračování.)

DIANAE POËTA — LONGFELLOW.

Ó kouzlo čisté, které objímáš tmu háje
svým světlem sladkým, v modroskvoucím jase,
luk bohyně tvé. Panny, šípy vysílaje
kdys duši poranil, z ní píseň zrodila se,
v níž není neklidu, v níž mystické jsou zdroje:
taj lesů hlubokých, skal v nedotknuté kráse,
kde tančíš, Lovkyně, šat podkasaný v pase,
a kolem ve věnci hvězd-nymf se chvějí roje.

Smrt přišla jako sen, když v klenbě větví
svatých
noc byla v rozkvětu, v níž luzná světla planou,
strom voní, šeptá mech, zvěř mluví sladkou
řečí —
tu básník zhasínal, tvou, Sličná, stižen ranou,
dech čistý na rtech svých a snění v očích
vzňatých
tich v trávě zrosené — tvá oběť nad vše větší!

VENUS ET VIRGO.

Dech jara z keřů vzletěl, zašplouchaly pěny
niv břehy myjící, a růže v plavém vlase
jde Paní lukami, jichž květy snivě zase
za jejím kročejem se zvednou rozechvěny
té nožky polibkem, jež růžová jak zoře...
Pod lípou pučící sní dívka s rosou v řase,
oblita paprsky, jak mladá Hóra, zdá se,
jež krásnou vítala z vln narozenou moře.

»Na slzy zapomeň, a myrtu kolem čela
spěj mladá, zářící k těm, kteří čekají tě
tak čisti jako ty, tak něžní v sladké touze;
Pod modrem jásavým, tvé duše pozdrav cítě
sníh ruček zlíbá kdos tak zbožně — líčka
stkvělá
se zardí. Lásky jas hruď čistou prochví dlouze!«

JAROMÍR SKÁLA.

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Neříkal tedy nic, i když paní Johanka začala o víně znovu. Až jednou nerozhodně odvětil: »Prosím tě, to je těžká věc, jak pak to víno dostat...«

Paní Johanka viděla, že vyhrála. A jednoho krásného dne milý děd vsedl na ziednanou fůru, dobře slamou vystlanou, opatřenou houněmi, aby po případě i ložnicí býti mohla, pokrytou velikou plachtou a taženou dvěma silnými, formanskými koňmi, jichž kroky řídil sám Forejtek, té fůry majitel, bodrý muž, který žádného žertu nezkazil a sám rád špačky rozpouštěl. Proto jako forman byl vysoko ceněn, neboť veselý na cestě tovaryš sám o sobě za dobrý kočár stojí. Ještě staroučku čubu tam paní Johanka vložila, kdyby noc některá byla studená a přidala nejeden pokyn svého nezkušeného sice, ale zdravého rozumu. Peněz a opatrnosti na cestě nikdy nezbývá. A pan Svačina odjížděl s Kristem pánem směrem ku České Třebové, do země Uherské, s niž byly tenkráte styky mnohem intimnější než dnes, přes to, že cesta tam proti nynější byla hotovou výpravou Kolumbovou.

Paní Johanka teď trpělivě panáky a srdíčka robila i perník pekla v doufání, že už dlouho to trvat nebude. Venclíčka i Josefa, pastorky svoje do školy strojila a jako Penelopa vyhlížela, k rathouzu, na stranu východu, vrací-li se její Odysseus. Uběhly dny a neděle, a nerachotil od rathouzu žádný vůz, naložený těžkými sudy ohnivého vína uherského... Paní Johance od starostí div už kosti nesechly. Ale jako čas všecko na jevo vynáší, vynesl i pana Svačinu, a jednou ve chvíli odpolední měsíce máje fura opravdu zarachotila, ale nějak dutě. Paní Johanka poznala hned široká plece Forejtkových koňů, ale fůry nepoznávala: poskakovalať po hrbolatém dláždění lehýnce, jakoby po sudech památky nebylo.

A nebylo. Z pod plachty vylézal jenom pan Svačina, buď Bohu chvála zdráv a dokonce i vesel, avšak bez vína. Jakoby víno v červených tvářích měl a oči se mu leskly.

»Pro Krista,« napadlo v první chvíli paní Johance, »snad to všecko cestou nevypil?«

»Všecko víno,« vykládal pan Svačina po prvním polibku své manželce, »prodal jsem už cestou, na Moravě pánům farářům, a od České Třebové jedeme s prázdnou... A pohleď,« dodal, když ocitili se o samotě v zadní světnici, kde měli také lože svoje, s oknem, vedoucím na dvůr, přímo na chlévky a dřevníky. A při tom odepínal těžký kožený opasek, který dopadl na prádelník těžce jako mrtvola, ale zazvučel při tom stříbrnou symfonií. Vysypal pak jeho obsah do prostřední zásuvky, na klíč uzavírané. Vypravoval, jak strýc rád ho viděl, jak radostí plakal, že vidí někoho z Vlastějova, jak se na tátu vyptával, ve všem byl mu pomoc-

níkem, a slíbil také pro budoucnost jak víno tak dobrou radu.

Nikdy perník se v tolik stříbra neobrátil a teď také paní Johance oči se leskly: těžké to stříbro udělalo jí lehkou mysl, ačkoliv nelze říci, že by tam, kde zavzněly stříbrné, umlkla moudrost.

Sotva, že pan Svačina trochu údy od cesty polámané trochu sobě protáhl, paní Johanka usoudila:

»Pojedeš do Uher zas, tatínku, a vezmeš fůry dvě.«

Manžel tenkrát neodmlouval. Jak by také! Cesta s panem Forejtkem byla samý šprým, víno v Uhrách bylo opravdu dobré a sem tam po hospodách nějaké to dobrodružství... Pak v duchu sobě pochvaloval, kterak cizina rozum mu ostří. V Uhrách ještě zásoby byly, zamluvil si je tam beztoho, a tak tedy zjednán Forejtek na novo s fůrami dvěma...

To byl základ dědova blahobytu a také trochu pramen jeho radostí pozemských, ač také trampot všelijakých, když se ukázalo, že na ten vinný sklep nebylo skoro ani zapotřebí zámeckých pánů, že by byl děd naň stačil někdy docela sám... Ačkoliv hned poznamenati dlužno, že jeho moudrost nebývala vínem zastíněna, třeba že doposud jenom na perník a lehké pivo z pivováru měštěnínu zvyklý býval. — Z krámu pernikářského v levo od průjezdu velkého domu u Svačinu na náměstí udělal se vinný šenk, první toho druhu ve Vlastějově, a zámečtí pánové, pan justiciár Gütig, pan obroční, pan pojezdný, pan duchodní, pan kasír i dva páni adjunkti chodili pilně. Paní Johanka pomahala nalévati, když sám pan Svačina nestačil netoliko v neděli, druhdy i ve dny všední. V neděli také měšťané si dopřávali toho daru božího a chodili rádi, neboť pan Svačina byl bodrých povah, ochotně snášel, a o pojížďkách do Uher leccos pěkného uměl povědít, zvláště pak všeliké kratochvilné historie, které na Moravě od pánů farářů slýchal. To však když paní Johanka právě byla nepřítomna, ačkoli páni záhy zase se ohlíželi po jejím lepém zjevu: krásné černé oči měla, neboť ještě v pozdních letech se jí jiskřily, a vlasy havraní, z nichž nikdy ani jediný jí nezbělel.

Byla bystrá a prozíravá, to černé její oko hledělo daleko, ale mysl ještě dále, vůli měla železnou a při tom byla svobodomyslná, jakož dokázala už před svým sňatkem. Do kostela chodívala jenom v neděli, i potom, kdy vinný šenk už dávno byl zrušen, pozdější hospodářství prodáno a paní Johanka mohla odpočívati. Jenom ctižádostivost zavedla ji někdy trochu dál než bylo potřebí, a třeba byla hrda na svůj měšťanský rod, přece jen zámecké panstvo bylo panstvem. Však také vinný šenk dobře jí do noty hudl: nejen že zámečtí pánové ruku jí tiskli, sem tam některý ruku i políbil a dokonce paní justiciárová Gütigová, když po druhé paní Johanku neštěstí mateřské potkalo, dvakráte dala se ptáti po schválním poslu, jak se daří. Do velkého stáří se tím babička chlubívala; však to bylo asi také jednou ze příčin pozdějších, intimnějších styků.

Ty nehody předčasných rodinných událostí byly asi psány ve hvězdách, neboť už jako děvčeti to paní Johance prorokovala jakási cikánka, z ručky bílé jí hádajíc: »Vezmeš si vdovce, panenko,« pravila, »a budeš mít mnoho dětí; jen že ti budou mřít a teprve poslední ti zůstanou. A s těmi budeš mít mnoho radosti a mnoho žalu...« První část proroctva se vyplnila, — a druhá? Hodí se ovšem na většinu dětí, ale tady bylo to také pravda...

V Němcích, kdesi v severní Moravě, byla babička jako děvče na handl a naučila se také německy, ale nikdy po německu nemluvila, ani ne se zámeckými pány. Bylo k tomu zapotřebí přece trochu statečného odhodlání tenkrát, kdy němčina plovala tak úporně na vrchu a kdy paní Johanka měla takovou touhu dostati se z pernikářství o něco výš.

V.

Víno bylo teď alfa a omega rodinného žití u Svačinových, které ubíhalo klidně, až na ty truchlivé episody podle cikánčina proroctví. Už třikrát byly zmařeny všecky naděje na vlastní radosti mateřské — ještě že vždycky byl po ruce doktor Rosenbaum, který bydlil v prvním poschodí Svačinových domu. Snad že paní Johanka příliš mnoho péče věnovala těžkým sudům a nedbala sebe.

Děd rád jezdíval do Uher, neboť výdělky z těch cest byly utěšené, cesta pokaždé veselá, a domů teď přivážel vína čím dál tím dražší. Do tohoto hospodářství jedné noci podzimní zasáhla i Prozřetelnost.

Pan Svačina právě z Uher se vrátil, a několik důkladných sudů výborného vína červeného, mezi nimi jeden zvlášť veliký a obsahem znamenitý, bylo veváleno do sklepa pod vinárnou, daleko od ložnice, která byla vzadu za průjezdem vedle čeledníku. To dálo se jako obyčejně s pomocí strýců Františka a Jeronýma. František, hřmotný, statný, pořád jen křičel a napomínal nádenníka a formana: »Ruce pryč! Nohy pryč! Hlavu pryč!« ve starostech, aby některý ten oud nebyl přiskřípnut, kdežto Jeroným pracoval mlčky, ale důkladněji.

Byl už večer a František vybízel děda i bábu, když hlavní sudy byly uloženy:

»Jen jdou spat, my to už sami dodělame.«

...Spokojeně tedy ulehali oba manželé, a dum za krátko ztichl. Bylo po pul noci, když zdálo se paní Johance, že slyší temnou, dunivou ránu. Asi nějaké sna mátohy to byly a paní Johanka byla by usnula znova, kdyby druhá rána, teď silnější, a zaslechnutá v usínání, nebyla ji probudila na dobro. Vyskočila, probudila pana Jiřího a naslouchali oba. — nikde nic, spal celý dům a celý Vlastějov, i s ponocným Markem, který hned po půlnoci sobě do druhé hodiny odtroubil. V tom paní Johanka vzpomněla na víno a hrozná předtucha hnala ji do sklepa. Rozsvítila loučˇ a honem k novému vinu... Pro Krista Božího! Na velkém sudu nahoře praskly dvě obruče a zbývala už jen třetí, která sama jediná držela pohromadě dužiny, z jichž skulin už už prýštily červené kapičky. Sud jakoby brečel.

»Jesusmarkote, tatínku, pošli honem pro bednáře!«

Honem celý dům byl na nohách a děvečka zvaná »černá Maryna« utíkala sychravou nocí a tmou do ulice na Příkopy pro mistra bednáře Mikouska, zatím co děd i bába moje v úborech valně nedokonalých stáli bezradně u sudu slabě syčícího, v příšerném světle plápolající louče: třetí, hlavní obruč hrála úlohu Damoklova meče, a celá příhoda v temnu a tichu noci rostla na katastrofu.

Za doby dnešní by asi bednář po půlnoci neordinoval, — tenkrát mistr Mikousek přiběhl ochotně po boku černé Maryny. Sotva sevřel nadýmající se sud novým poutem, praskla i obruč třetí — ale víno červené bylo zachráněno, — řízením Božím, tvrdívala vezdy moje matka, trochu romanticky založená působením literárních proudu let třicátých a čtyřicátých. Bylo to však docela prosté: v noci bylo ticho, a dunivou ránu ze sklepa slyšela babička ve spánku a polospánku mnohem silněji, než by byla slyšela za dne. Paní Johanka nevěřila v žádné síly nadpřirozené, ačkoli dobře nevěděla, co to je fysika nebo psychologie, a měla jenom svůj zdravý, svěží rozum a starost o drahé víno. Ta ji bezpochyby ani nedala tak tvrdě usnout, aby prasknutí obruče byla přeslechla.

Byla-li v tom víně Prozřetelnost vůbec, pak zachránila je snad jenom panu Jiřímu pro potěšení: vyteklaf ze sudu jenom nepatrná loužička a na ostatku pochutnávali si nejenom páni ze zámku, ale také pan Jiří, tak statečně, že paní Johanka začínala míti starosti ze tváří pana manžela pořád červených. (Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

V divadle vzbuzovala paní professorová senzaci, stavši se předmětem celého partéru. Oslňovala skvělostí svého nádherného plavého vlasu, žárem svých tygřích očí, dokonalých tvarů svého ladného poprsí. Kde které kukátko bylo obráceno na ni...

V meziaktí přivedla si do lože nájemce dvoru Rozhodovského, muže silných ramen a smělých rozhodných pohybů.

Plavný pocítil úzkost před tím mužem společensky vyškoleným a galantním. Snad vytušil v něm soka, či zaslechl úryvek hovoru, vedeného mezi ním a Helenou, neboť choval se k němu odměřeně a upjatě, a nervosně se vzrušil, když byl po divadle tímto člověkem učiněn návrh, neztajenou radostí obou dám kvitovaný, aby se šlo do vinárny.

Plavný sice také pil, vida že všichni pijí, ale zdálo se mu, že na dně číše, kterou občas pozvedati byl nucen, aby připil buď na zdraví své ženy či ostatních, sklebí se ďábel a že mísí s úšklebkem do vína jedu, který mu probíhal žilami jako láva těžká a vroucí a že jej dusí, prsa mu svírá, do skrání buší...

Ráno se vzbudil s těžkou hlavou a spařiv svou ženu spící mu po boku, vlastně shroucené tělo své ženy s bledými uvadlými tvářemi, s očima pevně uzavřenými a s polootevřenými rty, z nichž dosud páchlo víno, zamyslil se nad tím žalostným obrazem...

To že je život, to že je cesta k souladu, ke klidnému spolužití, jak včera vyčítavě žena jeho deklamovala, když se ukládala na lože v bujném rozmaru, rozjařena vínem, smíchem a banalním vtipem hospody? V orgii smyslů, v zapomnění důstojnosti lidské, v bezuzdném rozpoutání zvířecích pudu? Mrzel se na se, že se dal tak neočekávaně zlákat a vyrušit ze svých snů. A zastyděl se sám před sebou. Úplné rozčarování nastalo v jeho duši a drsnost skutečnosti naplnila nitro jeho značným odporem...

A Helena?

Od toho večera bývala již jen někdy, jen jakoby letmo doma. Většinu dne trávila u různých přítelkyň a vždy nové a nové záminky nalézala, aby tam či onam se vypravila.

Cesta k odpoutání se od povinností ženy a

správkyně domácnosti vedla přikrým, spádným srázem.

Brzy se vypravovalo veřejně, že odjela s nájemcem dvora Rozhodovského na Moravu, zůstavivši muže a dítě osudu. Lola tehdy dorůstala a byla čilá a velmi dobře prospívala ve škole.

Jediná radost, která prozařovala pusté dny života profesorova. Ale nemoc, která hlodala již dříve na jeho organismu, zkalila mu i tuto poslední a jedinou radost. Musil k radě lékařů na jih, do Dubrovnika. Tam však místo zotavení nervů, onemocněl žaludečním katarrhem, který jej na dlouho upoutal na lože.

Když se vrátil, přivítal dcerušku doma se smutným úsměvem neurastheníka, jemuž kynula jen utrápená, nejistá budoucnost, plná tajů a mlžin. A le přilnul k Lole s tím vrocnější láskou, čím pustší zdál se mu život a beznadějnějším příští jeho dnů...

IV.

Od té doby co přijela Lola k babičce na prázdniny za otcem, nevynecháno jednoho dne, aby nepodnikl profesor s dcerou delší vycházku do blízkých lesu.

»Nutno užít přírody, dokud je nám laskavá,« říkával dceři. »Až se počasí obrátí, přinutí nás déšť zůstati doma a tu nám zbude dosti času besedovati s babičkou.«

A měli oba nutně potřebí silného ozonu lesního. Lola byla na svůj věk slaboučká, útlá, skoro spíše vzdušné víle podobna než dvanáctileté dívce. Hranatá raménka její žádala si toužně tělesního cvičení a bledá perletová líčka vzduchové massáže. Otec pak nacházel v lesním tichu úkoje pro své nervy.

K večeru často se potkávali v lese se slečnou Mařákovou.

Slečna učitelka oblíbila si malou Lolu hned a těšívala se vždy na hodinu zábavy s ní při zpáteční cestě k domovu.

Lole pak imponovala tato bytost samostatná, výjímečná — jak se jí zdálo — a viděla v její duši obraz vlastní své —bytosti, až jednou sama dospěje k podobné metě života, k osamostatnění v pevném postavení učitelky. Prostá, vší nadutosti daleká slečna učitelka získávala vždy více její sympathií. Brzy stala se slečna předmětem zbožnění mladé dívčiny. Lola netajila se svou radostí z přátelství slečnina ani otci, který byl potěšen, že se dostane dceři po čas prázdnin náhrady za celoroční strádání a za píli, kterou jí ukládala škola.

Vliv slečnin byl na mladé dívce i zevně patrný. Tváře Loliny se zbarvily brzy ohněm zá-

liby a radosti, již pusobily j časté, důvěrné styky s vlídnou a roztomilou slečnou.

Zlekána dříve a znechucena, počala se duše Lolina zbavovati tísnivé nálady, která ji svírala v Praze a byla prozařována štěstím milé důvěřivosti a sdílné přílnavosti, po níž takové mladé srdce prahne jako suchý květ po úkoji rosy.

Plavný několikráte o vlivu tomto mluvil s matkou, která v souhlase s ním pozorovala onu blahodárnou změnu na celém zevnějšku Lolině. Přirovnávala ji s ovečkou, když tuto vypustí ven na volnou pastvu, kde i vlna ji zbělí a kde se všecka rozraduje, byvši dříve odkázána na stísněný soumrak uzavřenosti.

Babička měla vždy nesmírnou radost z vnučky, když vrátivši se z dlouhých procházek, usedla lačná ke stolu a s rozkošnou dravou chutí venkovských děvčat jala se vyprazdňovati talíř, pokrytý hojným jídlem. Nalezala v té chuti dítěte největší uspokojení za svou starost a námahu. Profesor, třeba nepřezíral tento důležitý úkon fysický, tím uspokojeněji pozoroval účinky, jež jevil venkov a vlivy společnosti na zanedbanou poněkud duši mladé dívky a čím rychleji prázdniny ubíhaly, s tím větší radostí vystopoval zvláště rozhodný vliv výchovy slečny učitelky na dívčí duši. Vděčil v duchu slečně Mařákově za její zvláštní pozornost. A umiňoval si, že slečně až se příležitost naskytne, nepokrytý obdiv svůj vysloví.

Stával se až neklidným mnohdy, nadešla-li chvíle, kdy obyčejně slečnu potkati měli na procházkách. V noci často, probudil-li se, připravoval si v duchu hovor o tom se slečnou a stilisoval napřed věty, jež promluviti k ní hodlal. Často si pokazil takto celou noc, a ráno — pozdě se utišiv — cítil opět tíhu neuspokojení v nitru a jakousi malátnost v celém organismu.

»Jsi nerozhodným, hochu, a trápíš se zbytečnými starostmi.« viníval sám sebe. »Jakých pak příprav, chceme-li vysloviti někomu uznání!« A mrzel se na sebe za planou tu hloubavost, vytýkaje si školácké slabošství po takových trpkých zkušenostech rozbitého života.

Setkal-li se pak večer se slečnou Mařákovou, strojil se v lhostejnou posu, snaže se dáti hovoru svému nátěr klidu a vyškolení ocelové tuhosti. Mluvil vesele, snaže se býti zábavným po způsobu tuctových společníků, kterým neběží o nic, než aby byli pokládáni zábavnými. Nepozoroval ani ve své horlivosti, že mu takové chování ani nesluší, a že mnohá floskule, mnohý bonmot míjí se svým účinkem na vážnou, opravdovou povahu slečninu. Upadal v paradoxy a stával se skoro nezáživným. Ale dosud nepokročil ani o píď, aby provedl svůj úmysl a vyslovil slečně svůj obdiv za její výchovný vliv na Lolu...

Nastavši obrat v počasí pokazil dlouhé vycházky. Pršelo kolik dní bez ustání.

Lola byla zoufalá, že se nemůže proskočit tak, jak by chtěla. Professor, který si zvykl také již na dlouhé ty exkurse, stal se nevrlým v uzavření dusných pokojů. A pociťoval i jakousi depressi duševní, sklíčenost, vzpomínaje na milé hovory a na milou zábavu ve společnosti slečny učitelky. Staly se mu ty denní hovory s ní jakousi potřebou. Vždyť tolik prahl po srdečnosti a upřímnosti, a slečna Mařáková byla upřímnost sama. Zamlouvají se mu takové povahy. Škoda, že se nesetkal dříve na cestách života s duší podobnou slečně učitelce, dříve než vyčerpal své mládí, své vzněty, radosti svého srdce! Jak by byl býval asi šťastným po boku podobné ženy! Taková shodla by se jistě s jeho názory a porozuměla by jeho potřebám! Fantasie kreslila před jeho očima takový šťastný poměr s intelligentní, rozumnou ženou a tak se vžil do té zálibné situace, že se mu illuse zdála skutečností a hřála jej v jeho osamění za těch mlhavých, nevlídných dnů.

Konečně ustaly deště a slunce prozřelo. Dychtiv čerstvého vzduchu, znechucen dlouhým, mrzutým vysedáváním v lenošce, vyběhl professor do zahrady, přehodiv přes ramena límec a nasadiv si měkký klobouk.

Cesty byly úplně rozměkly a naneseny prsti z blízkých záhonů.

Postupoval opatrně vyhlížeje píščitější, sušší místa, a nepozoroval ani, že na terasovité vyvýšenině, k níž přistavena byla prkna, stojí slečna učitelka s knihou v ruce.

Četla.

Zpozorovavši jej, usmála se v duchu jeho rozpakům a nesnázím. Postřehl ji teprvé, když se přiblížil až k plotu, jímž obklíčena byla z části výšina a pozdravil slečnu radostně překvapen.

»Dobrý večer,« opakovala, dodavši: »Hleďte, jak jsem si cestu v mokru upravila!«

Viděl, že nakladla si prkna až k blízké kryté besídce.

»Slečna miluje cesty pevné a bezpečné.«

»A vy, zdá se, vyhýbáte se také bahnitým a neschudným?«

»Nerad bych si ulovil rýmu z vlhka. Je to vždy nepohodlné a nepříjemné.«

»Já nemohla již déle v tom nekonečném dešti doma obstát a tak jsem si šla upravit cestu k besídce ještě za deště. Nebojím se rýmy, jsem otužilejší jako venkovanka s tělem a duší.«

»Oh, což vy jste zdráva!« řekl Plavný s povzdechem.

»Člověk musí umět čelit nemocem. Řekla jsem včera Lole, aby se také hleděla otužovat v každé příčině. A propós, proč nebyla dnes ještě u mne?«

»Tuším, že kuchyň babiččina ji dnes zanjala všecku; chystají snad nějaké pečivo k zítřejšímu svátku babiččině.« (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, ČESKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE. Za nebývalého účastenství konala se v sobotu dne 1. dubna t. r. o 6. hodině večerní v Obchodní a živnostenské komoře v Praze první valná hromada Nakladatelského družstva Máje, jež ze společenstva s ručením obmezeným proměnilo se v akciovou společnost za tím účelem, aby podnik svépomoci českých spisovatelu dostal pevnější finanční basi a nabyl tím způsobilost provésti kulturní úkoly, jež má společnost v programu a jichž realisace je jenom otázkou času. Valná hromada tato svým velikým účastenstvím, svým klidným, vážným průběhem dala správnímu výboru slavnostním způsobem na jevo, že s vedením podniku souhlasí, že má k správnímu výboru plnou důvěru a že valná hromada jako mluvčí akcionářů souhlasi se všemi proposicemi, směřujícími k tomu, aby mladý a nadějný podnik zmohutněl a splnil poslání, které měli na mysli jeho zakladatelé.

Valnou hromadu zahájil předseda p. JUDr. R. J. Kronbauer, jenž srdečnými slovy přivítal účastníky valné hromady — s potěšením zaznamenáváme že se jí súčastnilo velice mnoho dam — a představil c. k. notáře p. JUDr. Adolfa Zahradníka. Na to jmenoval předseda zapisovatelem valné hromady p. JUC. Václava Vaňka-Panýrka a navrhl za skrutátory pro volby spisovatele pp. Lothara Suchého a Pavla Projsu, za verifikátory pp. taj. Františka Maška a továrníka Jana Vančuru, jejichž jmenování valná hromada hlasováním jednohlasně schvaluje.

Předseda na to konstatuje z presenční listiny, že jsou přítomni 42 akcionáři s 392 akciemi a 392 hlasy, plnou mocí pak že je zastoupeno 39 akcionářu s 243 akciemi a 503 hlasy. Je tudíž vyhověno § 21. stanov akciové společnosti, které předpisují, že na valné hromadě, jež má učiniti usnesení o zvýšení kapitálu, musí býti zastoupena více než čtvrtina všech akcií. Předseda

připomíná dále, že valná hromada tato byla podle stanov řádně svolána a to vyhláškami v Máji ze dne 17. března 1911 v č. 25 a v Pražských Novinách z téhož dne č. 76, prohlašuje, že valná hromada je způsobilou k jednání a usnášení se a přistupuje k vyřízení programu. Od čtení protokolu ustavující valné hromady bylo k návrhu pana ředitele Václava Štecha upuštěno, načež přednesl ředitel závodu p. Bedřich Šaloun výroční zprávy a účetní závěrky za správní rok, t. j. od 1. července 1909 do 30. června 1910.

Na to přednesl velkoobchodník pan komerční rada Bohuslav Rosenkranc v souhlase s pp. JUDr. Jos. Štolbou a lék. Křížem-Kottulou prohlášení tohoto znění:

Jménem dozorčí rady Nakladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze, dovoluji sobě prohlásiti, že předložené nám účty závěrečné Nákladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze za 1. správní rok od 1. července 1909 do 30. června 1910 jsme řádně prozkoumali, s doklady a se zápisy v knihách závodu srovnali a správnými shledali.

Jsouce neustále ve spojení se správním výborem, zejména ve schůzích jeho, měli jsme dostatečné příležitosti, abychom se informovali o pokroku a slibném vývoji naší akciové společnosti, a nabyli jsme naprostého, důvěryhodného přesvědčení ve vedení závodu. Měli jsme i příležitost přesvědčiti se zejména o obchodech podniku ve II. pololetí roku 1910 a můžeme s potěšením konstatovati zvýšené obraty obchodní. Jsme přesvědčeni, že snahy správního výboru jsou ty nejlepší, a že podnik náš krásí utěšené budoucnosti vstříc. Navrhujeme proto: Slavná valná hromado panu akcionářů Nakladatelského družstva Máje, české akciové společnosti v Praze, račiž předložené účty schváliti a správnímu výboru uděliti absolutorium.

Ke slovu přihlásil se ředitel p. Václav Štech, jenž vyslovil především potěšení nad tím, že důležité a celý podnik, jeho správu charakterisující prohlášení učinil jménem dozorčí rady, tedy orgánu nad jiné důležitého, vynikající znalec obchodní, pan komerční rada Bohuslav Rosenkranc, jemuž vzdává jménem valné hromady díky za vzácné služby, akciové společnosti prokázané. Pan ředitel Štech akcentuje s důrazem, že ve správním výboru zasedají mužové vzácných zkušeností obchodních a v proziravosti správního výboru, jenž pamatoval v přední řadě na to, aby českým spisovatelům stáli po boku mužové, těšící se v obchodním světě pro svůj praktický rozhled zvučnému jménu, spatřuje nejbezpečnější záruku, že podnik svépomoci českých spisovatelů spěje k radostnému a velikému rozvoji. (Výborně.)

Předseda dává o návrhu p. kom. rady Bohuslava Rosenkrance, aby předložené účty byly schváleny a správnímu výboru bylo uděleno absolutorium, hlasovati. Oba návrhy přijaty byly jednohlasně, což zjištěno opačnou zkouškou.

Předseda p. JUDr. R. J. Kronbauer přednáší na to návrh správního výboru tohoto znění:

Slavné valné shromáždění pánů akcionářů račiž se ve smyslu § 7. stanov (poslední odstavec) usnésti na tom, aby základní jistina akciová per **240.000 K**, rozložená na **1200** akcií, zvýšena byla na obnos **320.000 K**, slovy: tři sta dvacet tisíc korun, a aby za tím účelem zmocněn byl správní výbor vydati dalších **400** kusů akcií plně a hotově splacených po **200 K nom.**

Předseda odůvodňuje tento návrh s poukazem na nutnost doplniti akciovou jistinu, která v dosavadní výši nikterak nedostačuje k tomu, aby závod mohl uskutečniti větší projekty a připomíná, že zvýšení toto bylo v plánu již při vzniku myšlenky, změniti společenstvo ve společnost akciovou. Když se nikdo k návrhu tomu o slovo nehlásil, dává předseda o návrhu na zvýšení akciové listiny z 1200 na 1600 akcií hlasovati, kterýžto návrh byl jednohlasně přijat, což zjištěno opačnou zkouškou. Na to rovněž jednohlasně přijat další návrh správního výboru, aby v souvislosti s návrhem na zvýšení akciové jistiny § 7. stanov obdržel následující znění:

§ 7. Jistina základní činila K 240.000·—, slovy: dvě stě čtyřicet tisíc korun. Byla rozložena na 1.200 akcií na jména znějících.

Každá akcie zní na K 200·—, slovy dvě stě korun. Jistina základní per 240.000 K byla splacena tím způsobem, že 639 kusů akcií po 200 K bylo zaplaceno hotově a za 561 kusů akcií po 200 K byl převzat závod v § 4. uvedený způsobem v § 5. vypsaným.

Tato základní jistina byla usnesením valné hromady ze dne 1. dubna 1911 zvýšena na K 320.000·—, slovy tři sta dvacet tisíc korun.

Dále bylo rovněž jednohlasně usnešeno, že správní výbor jest zmocněn provésti případnou modifikaci stanov, kterouž by vláda u příležitosti schválení této změny snad žádala.

Ředitel závodu p. Bedřich Šaloun přednesl pak návrh správního výboru na rozdělení čistého zisku, jenž zní:

Dle účtu ztráty a zisku ze dne 30. června 1910 docílen čistý zisk per 7014 K 09 h. Správní výbor dovoluje si valnému shromáždění akcionářů navrhnouti, aby vzhledem k tomu, že běží o první rok provozování na účet akciové společnosti, tedy o podnik zcela nový, dále, že opatrnost a obchodní zvyklost velí, aby se utvořila reserva pro ztráty, jež vznikly, případně vzniknou znehodnocením knižního skladu, jenž ovšem trpí na své ceně tím, že leží ve skladišti, aby vzhledem k těmto důvodům pro tento první rok upustilo se od rozdělení dividendy a aby z čistého zisku ve smyslu § 54. lit. a) stanov 10 proc., t. j. 701 K 41 h

Adolf Černý. Jaroslav Vrchlický.

VZPOMÍNKA Z OPATIE.

přiděleno bylo reservnímu fondu společnosti a dále obnos 6300 K věnován byl ke zřízení zvláštního reservního fondu pro ztráty následkem znehodnocení zboží na skladě, a zbytek per 12 K 68 h aby byl přenešen na příští účet.

Když se nikdo ke slovu nepřihlásil, odůvodnil předseda tento návrh správního výboru, načež byl při hlasování jednohlasně přijat.

Posledním bodem programu valné hromady byly volby. Předseda navrhl, aby do správního výboru byl nově zvolen věrný spolupracovník správního výboru, spisovatel, c. k. notář v Pardubicích, p. JUDr. Josef Štolba, jenž doposud byl členem dozorčí rady, a aby na jeho místo do dozorčí rady byl povolán p. JUDr. Josef Němec, zemský advokát v Karlíně, jenž již po řadu let je obětavým a nezištným našim rádcem a přítelem. Ředitel pan Václav Štech navrhuje, aby volby vykonány byly aklamací, což valná hromada jednohlasně schvaluje. Předseda předčítá na to kandidátní listinu a zvoleni byli aklamací a jednohlasně do správního výboru pp.: Herites František, Mag. Ph., redaktor a spisovatel v Praze. Konrád Josef D., ředitel banky »Slavia« a spisovatel v Praze. Panýrek Duchoslav MUDr., docent č. techniky a spisovatel v Praze. Štolba Josef JUDr., c. k. notář a spisovatel v Pardubicích; za náhradníka správního výboru: Vopálka Heřman velkoobchodník v Praze. Do dozorčí rady: pp.: Kříž-Kottula Jan, Mag. Ph., spol. iy Froreich a spol. v Praze. Němec Josef, JUDr., zem. advokát v Karlíně. Rosenkranc Bohuslav, komerční rada a velkoobchodník v Praze Za náhradníka člena dozorčí rady: p. Panýrek-Vaněk Václav, c. k. poštovní komisař a spisovatel v Praze.

Poněvadž nebylo volných návrhu a nikdo se o slovo nepřihlásil, skončil předseda p. JUDr. R. J. Kronbauer valnou hromadu, poděkovav vřelými slovy za živou účast i zájem o podnik českých spisovatelu, touto valnou hromadou tak skvěle manifestovaný, a prohlašuje jménem správního výboru, že bude jeho snahou, aby se na příští valné hromadě mohl pochlubiti úspěchy, které, jak rozvoj závodu ukazuje, naplní akcionáře uspokojením. (Výborně!)

JAROSLAV VRCHLICKÝ A ADOLF ČERNÝ V OPATII. Zase přiletěla z Jihu milá vzpomínka — tím milejší, že je spojena hned se živým pohledem na ty, které máme rádi a na jejichž návrat a úplné uzdravení se ze srdce těšíme. Tentokráte si vzpomněl na svého přítele z Májového kroužku spisovatel Adolf Černý, jenž, rozjasněn báječným kouzlem jižního ponebí, píše svému příteli Františku Heritesovi: »Zde v Opatii okřívám nejen sluncem a dechem moře, ale i blízkostí přítele Vrchlického, s nímž trávíme vždy dopoledne a mnohdy i odpoledne. Zde nás vidíš na společné procházce. Zdraví jeho učinilo zde opravdu znamenitý pokrok — za bezbolestných dní (a těch stále přibývá) nikdo by u něho churavosti nehledal.«

VZPOMÍNKA NA BENEŠE KNÜPFERA. Nikdo neměl potuchy, co děje se v duši Knüpferově. Neměl v Praze mnoho přátel — bylo jenom několik málo povolaných, s nimiž rád pobesedoval. Vídal se s nimi denně, ale nikomu ani slovem se nezmínil, nijak nenaznačil, jak strašlivý úmysl v něm uzrál. Byl jenom smuten, v poslední dny svého pražského pobytu byl teskně zadumán, ale nanejvýš jenom zatrpklým úsměvem dával na jevo, jak mu je svět a jeho nervosní chvat za úspěchem a ziskem ihostejný a protivný.

Ale přece jednou uklouzlo mu slovo, jež všechno objasňuje. Asi týden před tím, než odjel z Prahy, zahlédli jsme ho na Žofínském můstku. Kráčel zamyšlen, se sklopenou hlavou — šel, jakoby lesem kráčel, kde živé duše není. Po mém boku stála děvuška jako andělíček. Měla v ruce svůj památníček, do kterého právě Mikoláš Aleš a Rudolf Vácha pro radost panenčinu načrtali lehounkou skizzu. Pozdravili jsme se, rozhovořili se — děvčátko stojí před Knüpferem a pokukuje do památníčku, nemohouc se dořád ještě dvou nových přírůstku nasytiti. Beneš Knüpfer povšiml si radosti dítěte, naklonil se, podíval se na obrázky a mile se pousmál. A dítě

ve své naivní prostotě zvedne k němu svoje hezounká očka a zašveholí prosbu, aby mistr poctil její památníček vzpomínkou.

Mistr dítě jemně pohladil, za bradičku je vzal, do očiček se malé žadatelce hezounky zadíval a řekl: »Vy můj malý, zlatý andílku — já už malovat nebudu a nedovedu — ale přijďte s tatínkem ke mně, já vám něco najdu a do památníčku nalepím. Uberpečuji vás, že bude vaše srdíčko spokojeno — ale nového už nic nedělám — ani do památníku ne...«

Vzpomínka je drobná jako vlákno chaluhy, je jako vánek, sotva znatelný — ale cosi ostrého, říčivého je v něm, co bývá příznakem obratu, velké změny. Když Beneš Knüpfer v moři zmizel, vzpomněli jsme si ovšem na poslední naše setkání. Ale toho mrazivého zavanutí jsme v tu chvíli bolesti ani nepostřehli. Až když jsem se o tom přátelům mistrovým zmínil, pozastavili se nad divnou větou, pronesenou vůči dítěti!

Byli s ním do poslední chvíle, rozešli se jako obvykle, dali si dobrou noc — ale jim ani tolik neřekl, co uklouzlo rtům ve chvíli, když dítě dojalo ho svým naivním, čistým půvabem. Jenom bolestný, trpký úsměv, jenom oči — jak se později upamatovali — cosi chtěly říci — ale to byl jenom reflex velkého boje vnitřního, jenž zůstal utajen. Dr. R. J. K.

ZE VŠECH NEJHODNĚJŠÍ. (M. Hennequin a P. Bilhaud.) Divejte se na toto »umění« s patra, pokrčujte rameny nad touto veselohrou — ale velké přednosti není možno jí upříti, dobrého, šibalského nápadu, jenž uzavírá první akt tak rozmarně, že hlediště propuká v hlasitý, nenucený smích. Vydatný veselohern trumf nad zlato — a nad všechny kritiky! Národní divadlo, které uvedlo na scénu Krále Václava IV. a Davida, má ovšem jakýsi nárok, podsunouti do repertoiru lehčí, stravitelnější krmi, které prý je do jídelního lístku třeba jako soli. »Ze všech nejhodnější« má konečně i tu výhodu, že operuje se satirou. Nevadí, že z ní vykukuje fraška. Tohoto zabarvení je právě nejvíc v prvním jednání — ale pointa je tak šikovně vysoukána z prostředí zdánlivě seriosního, že nevíš, na čem jsi — ale scéna je výborně připravena, v pravém slova smyslu tě přepadne, a divák neví nic lepšího, než se ze srdce zasmáti.

Učiněné neviňátko půl hodiny zabírá tvoji pozornost — hezká, intelligentní panička, která má svého ne zrovna zavržení hodného koníčka. Přišlo do módy starati se o chudé, vyhledávati brlohy bídy, krmiti hladové, opatřovati jim léky a přijímati za to hold společnosti. Jen když je nový, společenský typ, něco, co není tak zoufale známé a ovšednělé! To jsou ovšem res sacrosanctae, kterých není radno nešetrně se dotýkati. Tomu se také páni autoři na několik honů vyhnuli — ale nepohrdli ovšem vděčnými figurkami, jimiž se to ve společnosti v humanitní službě jen jen hemží. Ti mají své slabosti jako všichni ostatní smrtelníci — nu, a taková slabost, kterou se snaha za něčím lepším nikterak nesesměšňuje, může přijíti směle a bez obav, že u citlivého publika narazí, na pranýř.

Naše »Nejhodnější« — mluví se o ní dost vulgárně jako o pytli dobroty — má nevěrného muže, a to je vždycky považlivá věc. Hřeší za den sedmkrát ten nejspravedlivější — proč by nemohla aspoň jednou, a k tomu ke všemu ve veselohře, klopýtnouti ta — nejhodnější? Běželo jen o to, učiniti z »hříchu« pořádnou švandu. Sledujeme hezkou ochránkyni nezaviněné bídy lidské s opravdovým zájmem, nabyli jsme k ní jakous důvěru, pozorujeme, že se děje na jevišti cosi pofouchlého, co nás naplňuje neblahou předtuchou. Mladý muž, jenž o naši Nejhodnější usiluje, pozdě na večer schová se v budoiru paniččině za záclonu, odjede muž, odejdou hosté, zmizí panská i sluha, zavrou se dveře — a povedený panáček vyleze ze svého úkrytu a žene na půvaby svojí oběti vehementně útokem. A teď přijde ten tak zvaný veselohern trumf. Nejhodnější má nazítří svátek, známí jí uspořádali dostaveníčko, a zrovna ve chvíli, kdy ji apostrofují jako pytel — pardon — jako nádobu ctnosti a dobroty — padá opona nad »hříšnicí«, jež klesá, spita rozkoší, do náruče svého svůdce.

Další příhody veselohry nemají už ovšem tak vděčných momentů, ale tím není ještě řečeno, že by druhé dva akty byly nějakým veselohernim suchopárem. Autoři vrhli se v druhém jednání na neobranou kost zdravými svými zuby s apetitem skutečně závidění hodným. Prováději totiž s nasazením nejdrastičtější komiky důkaz, že taková lidumilka nemá pro samou lásku k bližnímu ani tolik času, kolik ho třeba k nasycení novopečeného, nedávno nastoleného milovníka. Tímto nápadem vyplnili autoři druhý akt, a nechali si pro třetí proceduru, která svedla na škodu věci interprety k nesprávnému řešení závěru — k tragicko-sentimentálnímu pojímání rozchodu milenky s milencem, čehož rozhodně ve věci není. Právě zde doporučoval by se lehký, konversační, hravý tón. Lidé tohoto světa mění milovníky a milence jako šaty, a není pochyby, že tuto záměnu provede zcela bez bolesti i naše »nádoba ctnosti«, jež ostatně rozumným svým ústupem dala na jevo, že svou roli dohrála a že učiní nejlíp, když se spokojí s tím, co své mladé a hezounké nástupkyni urvala. Veselohra byla tak výborně sehrána, že škarohlídové dokonce mají za to, že zásluha o rozmarný ráz večera přisluší jen a výhradně hercům. Vzpomeneme-li si na skvostnou figurku, kterou pan Schlaghamer podal a na nenucenou, sympatickou hru paní Landové, možno říci, že se oba vydatnou měrou o to přičinili, aby veselohra byla pro reprisy co nejlíp doporučena. Paní Sedláčková dala si tentokráte zvlášť záležeti na výběru toilet, jež ovšem v kuse hrají prim. Závodily toho večera naše dámy vůbec ve snaze, předvésti příslušnice

nejlepší společnosti v robách, jež mají módní punc. V kuse jsou dvě epizodní role, jež byly výborně obsazeny paní Pštrossovou a p. Sedláčkem.

Paní Pštrossová hraje stařičkou dámu, jež velmi pěkně se vyjímá v tom mladém, bujném a za požitky se honícím světě. Vzpomněl jsem si v tu chvíli, když jsem viděl krásnou její hlavu, na zesnulého Adolfa Pštrossa, jenž slynul zaslouženou pověstí, že dovede pro každou roli voliti výbornou, charakteristickou masku. Pan Sedláček provedl šejdíře, jenž předstírá nuzotu, aby vymámil podporu, s tak neselhávajícím účinkem, že do této chvíle vzpomínám na podrobnosti znamenitého tohoto výkonu. Paní Naskova svou stepilou postavou i svým orgánem dobře se hodila pro roli velké dámy, jež neví, co dlouhou chvíli počíti. Pan ředitel Schmoranz upravil jeviště s vybraným vkusem. Všeobecně překvapil pohled na moře, jež scéně dominovalo a mělo tak suggestivní sílu, že se člověku při pohledu na kulisu — zastesklo po moři opravdovém. K.

IBSENŮV »SPOLEK MLADÝCH« v Městském divadle Král. Vinohradu proveden 30. března b. r. a setkal se, jak jsme pozorovali, s porozuměním všech kruhů, jež divadlo navštěvují. Zjev podivný — humor této veselohry je jako aksamit, není pro každého. Spolu tedy doklad, že i delikátní umění může se podávati širším kruhům — je-li dobře voleno a dobře předvedeno, přijme je s vděkem nejen duch hluboký, leč i rozum prostý. Ale přece žádá od diváka více nežli běžné veselohry. Třeba dávati trochu pozor, nepropustiti ani slovíčka, ani gesta a pilně přemýšleti. Škoda, že při pečlivé jinak režii p. Bolešky byl zahradní interieur prvního jednání trochu příliš temný — zahradní slavnosti sic nehýří zrovna světlem, ale jasněji bývá při nich — a v tom temnu leccos ušlo diváku, co si teprve z další hry dokonstruoval. »Spolek mladých« není našemu obecenstvu divadelnímu znám. Je to satira zvláštního rázu, vedle klassických satir Shakespearových, Molièrových a jiných skoro krotká. Ale jistě ne banální — je duchaplná a dobře přiléhá. Že však i u nás máme podobné šplhavce, jako je právní zástupce Stensgaard, a že i u nás vyskytují se ve městech strany navzájem se potírající, které snažilky a mluvky, jako je Stensgaard, vynášejí až k poslaneckému mandátu, nezpěl nám ten příběh z Norska se svými komořími, velkoobchodníky, pachtýři, správci hutí atd. nijak cize, norsky — naopak, takové děje a takové karaktery vyskytují se i u nás, speciální v 5aktové veselohře Henrika Ibsena je jen jeho, ibsenovská tvorba, jejíž cíl je znamenitá kresba povah a logické rozvíjení děje, ve kterézto příčině stojí »Spolek mladých« vysoko nad »Podporami společnosti«, třebas má také své délky, jež povrchního diváka unavují.

»Spolek mladých« zarazil ne pro boj za ideje, jak prohlašuje, ale aby se povznesl a dobře oženil, právní zástupce Stensgaard (hlavní hybná síla hry), jenž, přišed do menšího města norského, shledává tu dva tábory, stranu ryzího komořího Bratsberga a stranu statkáře Monsena, který zapletl i syna Bratsbergova do svých ne zrovna čistých spekulací. Kolísání Stensgaardovo mezi tím a onim táborem, v jehož ženském dorostu hledá i družku života, aby posléze vlastními pletichami podlomen, třebas urval poslanecký mandát, zůstal na holičkách, je dějem zajímavě rozpředeného děje.

Poutavě zavíjený a rozvíjený příběh Ibsenův ovšem těmito stručnými rysy vystižen není — nemáme pohřichu tolik místa jako divadelní rubriky denního listu. Ale provedení hry na vinohradské scéně bylo tentokráte tak zajímavé, že nutno jemu věnovati více místa, zvláště, když lze předpokládati, že nejen hojný počet repris na Vinohradech, ale i repertoir venkovských divadel ochotnických a kočujících, jenž řídí se rád vkusem velkoměstských scén, umožní každému, seznámiti se s kusem samým. Nový režisér divadla p. Boleška, z přednějších hereckých sil této scény, ukázal v té hře, která od režie žádá mnoho, až na malou nahoře vytčenou závadu, že bude režii mladé scény užitečnou silou — souhra byla velmi rušná a hbitá — při delší veselohře výhoda značná, interieury byly příhodné — snad jen obydlí komořího mohlo býti skvěleji zařízeno. P. Boleška sehrál také svého starého štiplavého pleticháře velmi životně. Vedle něho byl dobře založen Stensgaard p. Faltyse — tento šplhavec nadaný z intencí autorových velikou výmluvností, srdečným prsním hlasem, uhlazeným chováním, schopností neztratiti hlavu v nejtrapnější situaci, byl hercem proveden zcela, jak si ho asi Ibsen myslil. A což teprve komoří Bratsberg — byl promyšlený do posledního detailu, oné stařecky nepevné chůze, maskované drobnými čilými kručky, nemluvě o trošku chraptivém již hlase, který kmetovi tomu dobře přiléhal. Bratsberga může p. Zakopal zařaditi mezi své nejpodařenější, nejpromyšlenější figurky. Statkář Monsen v podání p. Zelenky, tohoto svérázného interpreta starých bodrých poctivců, vypadal snad trochu málo šibalsky. V menších úlohách uplatnili své osvědčené síly p. Švarc (knihtiskař Aslaksen), p. Hlavatý (pachtýř Lendestad), p. Tesař (Erik, syn Bratsbergův) a pp. Zatiranda a Havel, kteří postavili na jeviště figurky zcela dobré. Z dam žádné Ibsen nepřidělil ve hře významnějšího úkolu mravního — větší úloha vdavekchtivé vdovy Rundholmovy přidělena paní Ptákové, jejíž pěkná snaha po svéráznosti podání někdy příliš v souhře na se obrací pozornost, větší, než jí hra přiděluje. Dr. P.

Toto číslo vydáno 7. dubna 1911.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 28.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

BALLADA PRO DOMO SUA.

»Tak na tvé písni vše by hezké bylo« —
nejeden poslouchám hlas kritický —
»tak leccos by v tvé písni okouzlilo,
zní leccos vzdušně, prostě, básnicky,
ba v prostotě jsi skoro klassický;
jen jedno nezřím, nálad jednu pásku,
tu klidný jsi, tam bouřný, mystický« —
Jsem vždycky týž, nechť stokrát měním masku!

Tkám v píseň vše, čím srdce zabloudilo
a čím se lidské zachví na vždycky,
rád, jestli něco pravdivého skrylo
ať v módní frak či peplos antický.
O holi jdu, nevzlétám nadlidsky...
Za motiv nejmenší dám všecko v sázku,
však s básní svou se nedru fysicky,
jsem vždycky týž, nechť stokrát měním masku!

Mám barvy rád, mně v nich se zalíbilo,
rád motiv perský mám i biblický,
leč v čem mé ryzí české srdce bilo,
že přemohlo i žár můj tropický
a vyznělo i přes škleb cynický,
to kladu nejvýš, největší svou lásku
tam vdech jsem, slední rytíř blanický —
jsem vždycky týž, nechť stokrát měním masku!

POSLÁNÍ.

Vším chvěji se, jsemť právě Vrchlický,
to čtenáři vem sobě za pomlázku,
vždy česky vroucí, modní, sapfický,
však vždycky týž, nechť stokrát měním masku!

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

VŮNĚ JARA.

Od RŮŽENY ČECHOVÉ.

Mám nabídnout chřest neb mušle?
Vše manou, co splývá s ruček vašich!
— Neurážejte mne! Mana byl chléb s medem. Ten nejídala jsem nikdy ráda. Nevsunujte mne do bible, miluji živo . . . sporty a . . . Kvidona.

— Oho, prosím.
— Neproste. Tedy chřest — — rád mnoho? — — ouvej — — páli — — hřejeme mísy. Jest z poli ze slunce, aá, ovoňte! Udávám tón svým lahůdkám. Nesmějte se mi za to. Arno, vy se upejpáte, vy nenávidíte Maju?

— Proč? Co vás napadlo? Jakou to má souvislost s chřestem?

— Takovou, takovou — co na mne hledíte durdivě? Chcete to vědět? Potom odtáhnu chřest a nabídnu mušle. Ale jděte, nečervenejte se! Kdy pak už v polích leží sníh. Je moudrá doba. Spálila jsem vás?

— Ne, ne...

— Je to tak! Maja je ubožák. Připomíná mi konipasa na zčesané větvi, kde třešně voní, ale třešní tam není. Neberte ji iluse. Má vás k smrti ráda. Promiňte mi můj sloh. Nedávám jej do rámečku, nemohu za to. Víte, že se svítí voda, kde se prolomí led? Moje duše je takový třpyt vln. Dá si vtisknout obrázek a prozradí jej. — Maje mám říci — — co vám udělal ubrousek, víte, že měl tvar broskve? Madlenu by bodlo vaše zneuznání.

— Stále o Maje.

— To je chvíle. Potom o ptácích. Zpívá také žluna? Hrají na houslích všechny škály ptáci, ale ze žluny nevím nic. Co jsem to měla za učitele? Jezte, pane Arno! To o Maje bude se vám líbit, navedla mne, abych vyzpytovala váš vkus v jídle. Ó, mládí, mládí! Zápas s mušlí prý nejlépe prozradí člověka. Ona vás chce uvnitř vidět. Snad je u dívek roztomilou zvědavost. My s velkými obzory ztratili jsme těch jemných barev. Proč je takové stáří. Dnes připadala mi každá moje stuha jako kámen. Ale teď se chci smát.

— Smějte se všemu, jenom mně nikoli, paní Olo.

— Připravujete mne o mnoho. Mějte srdce. Chci i vám vsugerovat náladu bez obláčku.

— Bodejte trny, libo-li, jsou od vás.

— Díky, povím vám, co s Majou bylo, než stonala, než jste ji dal předpisy. Kulovaly jsme se ve velkém slohu na sněhových paloucích. Maja královala. Planula a hořela uličnictvím. Má ráda sníh jako narcisy. A najednou jako zabitá padla na zem. Ale nebyla svíčičkou na sklonku. Zavřela oči jako divák napoprvé před mořem. Zahrál si s ní rozmar. S tím jsme hezké před muži, viďte, doktore? Ona jej nalezla v ledu na ledu, jiné ho sbírají v plesech anebo v mořských lázních. Ó, Maja je zvláštní.

— Jak jste krásná, proč to všechno o Maje?

— Pst! Nebyla zabitá. Křísily jsme ji hloupince, jak to dámy s pentlemi ve vlasech dovedou. Žádná z nás, smíšku, nebyla doktorkou, a tak to vázlo. Do zahrádky umíme si zasadit fialku, ale do ňader vrátit dech? Bylo nám horko! Však i v úzkých chechtaly jsme se. Takové jsou ženy. Potom — — — to už víte — — — dostala vás, a to ji postavilo na nohy.

— Nemoc dětinství.

— Ale lékař důkladný. Návštěv bylo mnoho.

— Do vašeho domu, však k Maje?

— Proč ne k Maje? Vezměte si, prosím, mušle! Ty z hlubin pískových mají sladkost. Slunce tam prší. Ach, mne to zákoutí pod vrbami vždy roztesknĺ. Nemám ráda vlnité malé potoky. Cítím jejich strašlivou touhu zmohutnět a jejich neodvratný osud, dojít až k moři v malých sukénkách! — — — Zdá se vám, že Maja zlenošila na Sutomě, chtěla jsem se vás na to již onehdy zeptat?

— Potřebuje hry, dejte jí je a dáte jí zdraví.

— Hahaha. Poslouchejte, doktore, trochu mého stesku. Jděme od Maji stranou po pěšince. Považte si, ten pořádek v mé říši! Teď mě to napadá. Vedle chřestovny jsou lány s křenem. Je to nesmysl. Jsem bez Oskara jako bez pravé ruky. Šafáři a zahradníci tropí si ze mne dobrý den. Měl byste mne zřít v mlékárně, když diktují v póse velitelské mázy kyselé smetany do podmásnic. Zní to tak, jakobych švadleně poroučela: zde na šaty trochu perlí, lehkou podlinku a rukávek do esa! Ó, v m, že se mně děvečky chechtají. Ale co vy — — vy?

— Zbožňuji vás, nepícháte-li.

— Růže bez trní, co to chcete? Není dlouho, co jste mne omylem celý večer zval růží. Zde ji máte s jejími ostníčky, příteli! Co na plat. Však, hle, chřest vám stydne, odpusťte, jezme, potom mušle, ty si musíte vzít!

— Zlá velitelko.

— A zase dýši z lesů jahody, z pasek petrklíče, a mám dojem, že tu jdou v řadě obuté ženy do bot a do trampot, se starými lícemi, špičaté, seschlé, žluté — br! — ó, bída!! Kdo tvořil to slovo a kdy? To nemělo vůbec být! Bída, bída! Cítíte, že při každé hlásce zvedá se vítr a padá sníh? Na slovo to jsem choulostivá jako na své tenké šaty v mlze. Někdy seškrtí mne tak, že bych v zlosti svůj zámeček roztloukla na prach!

— Rajská Olo!

— Ach, ne, ne, to mé ruce nepatří, co chcete? Povím vám její roli: jednou v životě nesetřela v č a s slzu s oka, vrásku s čela, co dovede, jest, že staví si pro zábavu Babylónky ze záliby a malichernosti této mé křepké osoby. Proč vy ji chcete líbat, doktore, vy, který znáte to zlaté slovo v č a s, a tím jste nade mnou o velký kus výše. Který jste nádenníkovi v č a s odejmul nohu a v č a s probudil jste zhasínající dítě, který zvedáte těžké kameny a shromažďujete je do příhrad svého srdce a svědomí — pardón — už květou bezy v sklenicích. Bledé, ale krásné! Tak mně napadají při vaší okoralosti v měkkém salóně. Což nezjihnete a nezašumíte? Není to od vás po-

klona. Bezy jsou silné v chtění. Celý dům prostupují. Cítíte je zde na stole. Já je cítím i v chvění křídel muščiných. Bezy psi dýší. Nevěřila jsem tomu, ale je to! Od té doby, co sklenky zavonělv, psi sestárli. Dřepí jako vidění u bud a nevědí co, je to k smíchu. Potom se lže, že nervy mají jen dámy. Líbí se vám Marduk? To ten z Kavkazu, co má hlavu jako tuleň. Cikáni jej opojili kořalkou. Co, když se dal! Za to dostali zlatého páva, ó, ten krásný lid! Co se mi díváte do očí? Máte mne dost? Nebraňte se ani nesouhlaste. Vezmete si mušli?

— Rozhodně děkuji.

— Jste úsečný jako hrot kosy, jenž vřízl se do tepen luhu. Vezmete si k vůli mně jednu — tak — krájíte ji či pijete? Snad se vám věnec z kvítí nelíbí. Děláme ty okrasy ze zvyku, toť víte, ženské ruce, znáte o božské Cecilii, že spadla před svou harfu jako nezralé jablíčko, nevěděla, co je dur a mol, ale dotkla se harfy, a to postačilo, aby pod ženinou rukou zrodila se krása a hudba. Oh! Roztomilý! Co s vidličkou? Já je srkám, tak, tak — — — jako zoufalec z náprstku absynth — — aá, to se i duše opláchne! Co řeknu Maje o vás, zlomyslný?

— To nejhorší, prosím.

— Moje věc. K vůli Máji měl jste srkati.

— K vůli vám vysrknu moře a sním koráby. Proč mne trestáte všemi důtkami?

— Pouze jedněmi, a těmi vás hladím.

— A handžárem zabijíte.

— Co by? Znamená Kvidona. Řeže papíry, ale mně zdá se, že by usekl hlavu! Tu střenku z perel vypracovali prý čarodějové v smrtelných mukách. Oh! Někdy se ho bojím. Jako dnes v noci. Viděl jste to tečkované zlaté nebe? Maju probudilo. Hvězdy zrovna tekly s oblohy k zemi jako prameny zlatých vod. Chodily jsme po zahradě. Ó, ty smrčky v spaní jsou hluché! Ani neslyšely, když Maja rozhoupala jejich větve a řekla vaše jméno. Maja je šestnáctiletá. Vrátila se z hor jako klokot slunce. Uzrála tam na lýžích. Uvidíte! Sutomské odpočívání zavřela do bedničky a je z ní voják! Nekyselte se. Právě se oblaka sluncem roztrhala, tu ho máme! Myslela jsem o slunci v mládí, že je to zlatý pták. Ó, slunce! Jedla bych pampelišky, jak mám všecko ze slunce ráda!

— Jste výborná, ale trpká!

— Když zemřel Oskar — ó, ta krutá trýzeň, on se rozpadával plicní chorobou mnoho let, doktore, to byly v srdci výstupy, chtěla jsem se stokrát zmařit, tenkrát poprvé poznala jsem bezmocnost vaší vysoké vědy, toužila jsem v sobě vzbudit sílu a mistrnost Krista, toho jediného, mocného lékaře... zemřel mi, a já o Máju pocítila strach, co s ní, s vkusem jsme ji zdokonalili, teď se mnou měla zrát malá Maja, tušila jsem, že je to kus práce a tu jsem vyspěla v tu starší sestru, která vás vybízí: smilujte se nad ní... Pane Arno, není to přece lest nebo hřích, snažím-li se do nebe otevřít bránu věřící duši!

— Paní Olo, vy jediná, vy — — —

— Poslyšte od moře hlasy vln. Kvidon přijíždí v korábu, v srdci mém je jeho kompas, v loktech mých jeho štěstí, nechte mne zamilovanou na pokoji! Handžár vás varuje, dal jej Kvidon tady k hodovnímu stolu, ač lépe slušely by jídelně zlatí bažanti a růžové ovoce!

— Zlobím se.

— Nezarmucujte Maju.

— Maja!!

— Co tu, dítě, chceš?

— Jdu s ledem, Poručila jsi.

— Hleďte, tu mladost, Arno!

— Hrozně nerada jsem vešla.

— Oho, co tě strašilo?

— Mé nezpůsoby. Neumím pobízet, zvláště..

— Co zvláště?

— Zde pana doktora. Myslím, že mne napomene.

— Jak, co?

— Led, že je před ovocem chyba.

— Co se ti zdá — — mluvte něco, pane Arno.

— Led růžový nikdy není chyba.

— Tedy mne nepokárate, doktore? To jsem ráda, už nestůňu.

— Ta pučí, viďte, jako mandloň.

— Hezky, do jara bude po bouřce.

— Ó, ne, na jaře bouřky začínají.

— Těch v doktorském deníku nemáme.

— Spasím vás dnes, pane Arno!

— Vy, maličká?

— Co se vzpouzíte, hleďte, jak jí to sluší!

— Snad jsem nepřišla vhod? Vidím připravené noty.

— Pěj s námi. Zahraji žalmy.

— Ne, ne, můj bůh nepněl na kříži!

— Ejhle, tento bůh zde sedí v mracích. Oslň jej, májovko!

— Je libo led, pane Arno?

— Tak málo? Vy nerad?

— Ó, led v roklích, to je něco! V Krkonoších mi to nedalo. Tam je celá příroda v zimě jako cukrářský krám.

— Co vás odtrhlo od lýží?

— Tu Ola. Poroučela si mne sem. Vše mne blaží, toliko starostlivost Olina mne usmrcuje! Od té doby, co je vdovou, chce mít ze mne dospělého člověka, a sebe staví na severní točnu!

— Ó, ty!

— Přesvědčte ji, pane Arno, o mém dětství. Hýří ve mne tolik dovádivosti, proč bych měla být ze zlatých vod vyvržená rybka?

— Poroučej si, poupě!

— Kolik let si ještě schováváte do plného probuzení?

— Celé řady běloskvoucích poutnic, které nelze spočítat, jdou mezi zralými klasy, ale lepší jsou jejich máky na kordulkách.

— Tedy, tedy..

— Mlč, Olo, nevpadej do zakončení.

— Hardžár se mračí na tebe, Majo!

— Ten se nedojme. Visí zde sto let. Arab už zetlel, který jej nosil u boku.

— Co to blouznite, milá Majo, paní Ola krášlila mi jej jinak?

— Vím, vím! Udělala ho zde králem do příjezdu Kvidonova. Ale buďme dva proti jedné. Jste při mně, pane Arno?

— S radostí.

— Ten Kvidon, o němž Ola rozsvítila sto světel a slunci, nevyburcuje nás zde nikdy ze sna — — víte, kdo je to — — z pohádky vzdušný hrdina! Četly jsme o něm z dlouhé chvíle v zimě na Sutomě — — podívejte se na oči Oliny, viděl jste někdy smavější?

— Moje Olo!!

— Vyhráno. Přeji ti, Olo, tvé zajetí a vám milý doktore gratuluji! Jsem svobodna. Usedám do korábu, z něhož právě vystoupil Kvidon!

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

VI.

Byly snad opravdu ty dvě prasklé obruče nějakým menetekel, připomínajícím panu Svačinovi, že ne samým vínem živ jest člověk, ale také hořkostí?

Nic nekalilo modrého nebe paní Johanky, až na ty příhody cikánkou prorokované, ale ona čekala s důvěrou na proroctví toho pokračování, jež věštilo přece jen zdar. Starostí se nejekala — jsou kořením života, kde nejsou, je žití jako mazanec bez vajec.

... Jarmark byl ve Vlastějově, jeden ze čtyř dnů velikých do roka, kdy ve vinárně byly plné ruce práce tak, že na výpomoc dávno nestačila ani svižná paní Johanka a přibrána jest byla děvečka černá Maryna, jejíž černé oči a tmavá pleť dobře se hodily k červenému uherskému, které chutnalo kramářům i kupcům až se nebe točilo. Sotva že manželé trochu posnídali, — potom bylo jim otáčeti se po celý den a na oběd ani pomýšlení.

Před domem Svačinových měli svoje stany soukenníci ze sousedního města jejich průmyslem proslulého a zvaného z té příčiny Suknov, tak těsně, že plachty stínily, ve vinárně panovalo pološero. Však v tom stínu černá Maryna ob čas vyvejskla, ovšem tlumeně, když víno hříšným myšlenkám rozjařených hostí závory otevíralo. Tak šlo to od rána do pozdního odpoledne a pan Svačina v duchu počítal, kdy zas pojede do Uher. Ve sklepě a vůbec dnes v domě vypomáhali strýcové František a Jeroným.

Den ke konci se chýlil, ruch na náměstí najednou jakoby se zlomil, a bylo slyšeti tlukot do bidélek skládaných stanů a stánků. Sem tam už také nějaká fůra rachotila, odvážejíc truhly, kterým se poněkud ulehčilo, a také soukenníci z města Suknova svinovali plachty, a ve vinárně se teď poněkud rozbřesklo v zapadajícím, letním slunci. Vstupovali dva kramáři, hranatí a osmáhlí, a ještě dříve než zasedli za stolečky ještě hustě obsazené, oslovili pana Svačinu, znaveného, ale stále bedlivě pozorujícího prázdné sklenky:

»Jsou tak mnoho dobrotiv, pane Svačino, nechají nám tady naše sukna přes noc, musíme ráno zase na jarmark do Oustí, neradi bychom se s tím vraceli na tu chvilku domů a na náměstí se to nechat nemuže, aby to někdo nenakrad...«

»Co pak vám nenapadlo, sousedi, kdepak dneska! Tolik práce, — a bezpečného místa na to není. Kdo pak by mohl dávat pozor!

»O místo přece u vás nebude, dáme to někam pod kůlnu...«

Pan Svačina kroutě záporně hlavou, musil poodejít, ale sotva se vrátil, soukenníci znovu prosili; jakoby nějaký oumysl při tom byl.

V koutě seděl pan otec z Podhury. Jarmarky vezdy skoro celé trávíval ve vinném šenku, zalévaje nevoli proti uherské mouce uherským vínem. Měl už silně hlavu podebranou a jeho moudrost byla zastíněna. Zapleteným jazykem domlouval panu Svačinovi:

»Ale nechaj jim to tady, fotrle, af si sukna pěkně odpočinou.«

Pan Svačina ještě se bránil, až k tomu přišel pan Havelka, ze soukenníků nejstarší, který už za starého Svačiny sem jezdíval.

»Jejich pan otec několikrát mi tady nechal

sukna přenocovat,« pravil trochu vyčítavě, »tak co by oni nemohli?«

»Eh, tak si to uložte kam chcete,« odsekl pak Svačina trochu podrážděně, »ale já vám to hlídat nebudu.«

»Taky nemusej,« ujišťoval pan Havelka. »Dům beztak bude zavřen, a truhly nikdo nemůže odnést. Jsou těžké na jednoho.«

Opravdu soukenníci odnesli pět hrubých beden na dvorek a s pomocí Františkovou a Jeronýmovou, kterým teď se trochu ve sklepě uvolnilo, složili je pod kulnu. Tato kulna byla skladištěm všelikého starého haraburdí a nad ní byl malý podstřešek, ke kterému vedlo několik schodů bez zábradlí, a kam se odkládalo haraburdí možno-li ještě starší. Bylo to zátiší, jakých bývá ve starých domech venkovských: po léta nikdo o ně nezavadí leda myši, kočky nebo slepice. Obyčejně František nebo Jeroným tam ty věci skládali.

.... Konečně na náměstí zbylo jen několik fůrek kramářských, které odjedou v časných hodinách ranních; byli to kalounkáři, nepříliš kalé pověsti, a těch se soukenníci pro noc báli. Pak několik bud celých prkenných, které stavělo město samo pro plátenníky, a po tichnoucím náměstí procházel se teď pan justiciár s panem správcím, jakoby dohlíželi, je-li všecko v pořádku náležitém. Městský dráb dnes rezivou svoji šavli opásal a pobíhal po rynku jako ztřeštěný, zvláště před panem justiciárem. — Stíny houstly, ve vinném šenku rozsvítili svíčky a olejové lampy, ale už skoro přestali nalévati: host po hosti vrávoral na čerstvý, teplý vzduch. Pro pana otce přijel z Podhůry obkročák, jinak by se byl domů nedostal a bylo nebezpečí, že sletí do náhonu. I do obkročáku musil ho strýc Jeroným vysazovati.

Odjíždějící fůry rachotily už v dáli, slunce padlo za vzdálené lesy, vzduchem ještě nějaká vlašťovka zasvištěla, z rynku i pan justiciár se odklidil a správčí jenom na holbičku do pivovaru sobě zaskočil, a tak znenáhla ztichlo celé městečko, chystajíc se k noci, po jarmarku vždycky trochu neklidné a rozčilené. Hlučno bylo jen semo tamo po hospodách, zvláště pod fortnou »Na kocandě«, kam někdy za noci černých, ale milost vzbuzujících, mládí na frej chodili a bohužel i starší v cizí hnízda zanášeli... ale — pst! Nic o tom.

Ponocný měl rozkaz od pana purkmistra přímo daný, ostražitěji než jindy choditi po rynku, vzhledem k těm vozíkům kramářským i jiné havěti tady zbylé, dokonce i městský dráb měl obcházeti do druhé po půlnoci, ač neobcházel. Oba byli také znaveni a když dráb do hospody pod fortnou vcházel, tam v předsíni s milým uspokojením halapartnu ponocného shlédl a se svědomím už docela klidným dveře šenkovny otevíral.

»Zavřela's dům, Maryno?« tázal se pan Svačina, chystaje se k noci.

»Zavřela, pantáto, mužou se podívat.«

»Taky podívám,« vece pan Svačina a nikoli s neduvěrou k dívčici jinak spolehlivé, nýbrž pro jistotu šel se přesvědčit. Sám ještě dal železný hák, kterým vrata byla vzepřena, tak že na nějaké jich otevření nebylo lze pomysliti. Přece měl o sukna strach a šel se podívat pod kulnu. Cosi tam šustlo, — to asi slepice, které tam chodily napořád... v zásvitu hvězd dobře rozeznal pan Svačina pět beden tiše tu dřímajících.

A spalo u Svačinových po té denní lopotě všecko tvrdě, páni i černá Maryna, jak by mezi nimi máku nasel.

Ale ráno nastal poprask — sukna byla ta tam, jako když se země pod nimi propadne. Černá Maryna s tím přišla, když ráno se šla trochu provětrat ven na dvur. Pro Krista Ježíše!

Pod kolnou, kde bedny ještě večer byly, nikde nic. Domovní vrata zavřena na závoru, nikde nejmenší stopy... Dvorek, dlážděný oblázky, také nic neprozrazoval, mlat pod kůlnou také stop nejevil a dvířka, vedoucí na zahradu dobře byla zavřena. Ani nikomu nenapadlo, podívat se tam. Paní Johanka pobíhala jako bez hlavy, všecka zděšená! A opravdu, hlavu tenkrát ztratila...

Přišli soukenníci a bylo dopuštění boží...

Nebyla tenkrát moje matka ještě na světě, ale kdykoli vyprávěla o tomto rodinném neštěstí, slzy jako hrachy kanuly jí po lících.

Dráb i ponocný vydávali souhlasné svědectví, že nikde nic podezřelého nepozorovali, po celou noc, neboť dokázali, že vraceli se domů až ve čtyři hodiny ráno ze svých pochůzek. Hospoda pod fortnou nikdy nemluvila o tom, co viděla nebo neviděla...

»Divná věc, divná věc,« kroutil hlavou pan Havelka a pohlédl na panu Svačinu pohledem takovým, že pan Svačina vyskočil, jako když had ho uštkne.

»Cože?« vykřikl. »Maryno, hned půjdete pro purkmistra a prohledáme celý dům.« A třásl se na celém těle.

Paní Johanka stála tu všecka bledá jako prostěradlo. Krve by se na ní byl nedořezal.

Přišel pan purkmistr bez váhání, a pan Svačina s ním a soukenníkem prohledali celý dům, od půdy až do nejhlubších sklepů... prolezli i kůlnu a podstřešek, plný krámů... nikde toho nejmenšího po suknech. Purkmistr kroutil hlavou a vraceli se do průjezdu, kde druzí dva

soukenníci suknovští čekali dychtivě. Paní Johanka seděla tam na lavici; třásla se ještě jako osykový list a byla jako na břitvách.

Konečně se komise vracela a — nic.

»Tak sukna zaplatíte!« pravil vzdorně soukeník Bláha.

Paní Johanka ulekla se velmi, až jí ruce opadly. Všecka její postivost a spravedlnost vzepřela se jí v duši proti tomuto požadavku.

»Což pak jsme to ukradli? Co?« volala a dlaně se jí zachvěly, div že Bláha toho nepocítil.

»Nerozčilujou se, paní Svačinová,« krotil purkmistr Karas, »vždyť se to musí vyšetřit.«

»Toť se rozumí, že se to musí vyšetřit,« souhlasila paní Johanka, »ale platit nebudeme nic. Není o těch pár zlatých, ale to bychom jenom přiznali, že sukna jsme ukradli my, poctiví lidé. A to bych se na to podívala!«

»A já tomu nechtěl, já tomu nechtěl,« hořekoval pan Svačina.

Paní Johanka tenkrát opravdu hlavu ztratila a pro rozum v té chvíli o rozum přišla. Co by sobě byla ušetřila trudu, kdyby hned, v té chvíli byla souhlasila, jak bylo konec konců přece jen její povinností, i když cizí majetek tu byl složen proti jejich vůli...!

Děd přece věděl o bednách a tím převzal za ně zodpovědnost, a snad by byl tenkrát těch několik set šajnů zaplatil: ale paní Johanka bránila se vší mocí, aby ani stín podezření na ně nepadl — a zatím! Snad také zde působilo těžké odhodlání, platit najednou tak veliký peníz pro nic za nic, jen proto, že ti soukeníci mermomocí to svoje zboží chtěli mít pod jejich střechou. Proč tak na to naléhali?... A najednou vzklíčilo v duši paní Johanky podezření... snad oni sami... neodvážila se to vyslovit... ale platit ještě k tomu... ne a ne!

Slovo bylo proneseno a v té chvíli nebylo lze je odvolati. Čím dále pak čas ubíhal, tím více se utvrzovalo a tím méně snadno bylo ustoupiti, tím méně, když paní Johanka postavila si hlavu. A svéhlavá ovce vlka kořist...

Důvěra paní Johanky v nadřízené ouřady byla sklamána naprosto. Vyšetřoval purkmistr Karas, vyšetřoval pan justiciár Gütig, nenašli nic. Strýc Jeroným ochotně se nabídl a celé dny chodil mimo Vlastějov, prý potloukaje se po okolních vesnicích, aby něco vypátral: časně z rána, ještě za tmy, odcházel a nevracel-li se až po několika dnech, aspoň až pozdě s večerem, ale po suknech ani vidu, ani slechu. Věc šla až ke krajskému soudu do Hradce, ale tam zapadla teprve do kancelářského prachu, ve kterém zloděj zmizel na dobro... Ještě sem tam nějaká pohrůžka nebo poptávka na ouřad, pan Svačina svoje výpovědi i svatou přísahou potvrdil, a potom páni kancelářští, znaveni marným hledáním, odložili tu soukenou záležitost ad acta, a také strýc Jeroným, vida neúspěšnost svého počínání, přestal choditi po vůkolí, a zase pomáhal, kde bylo potřebí.

Ouřad tedy usnul, ale probouzely se klevety a lidé, kterým zámožnost a blahobyt Svačinových, vzkvetnuvší přičiněním paní Johanky, byl trnem v oku. Když se vidělo, že ani zloděj, ani sukna nebudou nalezena, vinný šenk ponenáhlu začínal nebývati tím, čím býval: nejdříve soukenníci o jarmarcích okázale nepřicházeli a pak i sem tam některý závistivý měšťan odpadl. Zůstávali zámečtí páni, — pan justiciár sám, znaje od let pana Svačinu ze všelikého jednání a obcování, neztrácel důvěry ve smýšlení naprosto poctivé pana Svačiny i paní Johanky.

A pak pan otec z Podhůry přicházel věrně, snad častěji, než dřív, neboť hryzlo jej svědomí, že tenkrát sám pana Svačinu přemlouval, aby soukeníkům povolil. Předstíral doma panímámě mnohou práci a obchodní jednání ve městě, a zatím ke Svačinovým zapadal a tam v klidu pod střechou mokl.

V takový jeden den to bylo, kdy pan otec častěji hloub a hloub do štamprle se díval a tváře mu rudly rychleji než jindy. Měl něco na srdci a jenom čekal na okamžik, až osamotní s panem Svačinou, a když v šenku nikoho už nebylo a paní Johanka poodešla, pan otec uhodil najednou pěstí do stolu a povídá:

»Vědí, fotrle, co mi říkal včera prášek, ten zloděj, co mi mouky tolik nakrad, když jsem ho před tejdnem ze služby vyháněl... už sedm dní to v sobě nosím...«

»Copak?« tázal se děd klidně.

»Že jsem jim beztoho při těch suknách pomáhal... Set sakra!«

A znovu praštil do stolu.

Červenavá tvář Svačiny zpopelavěla. Povyhlédl ven a viděl, že dvéře do průjezdu zůstaly otevřeny.

»Probůh, pane otče, zticha, ať to neslyší moje... Což pak nevidíte, že je s outěžkem!« To byla první myšlenka pana Svačiny, tak že zůstal vlastně dlužen odpověď na obvinění, ve sdělení mlynářovu obsažené. Ale třásl se všecek a po chvíli teprve dodal: »A jak to jako myslíte... nebo myslil ten prášek?«

Pan otec přece pochopil, že se snad nějak špatně vyjádřil a honem opravoval:

»Já mu na to dal facku, až se chlap svalil jako kláda... Já mu dám vás podezírat.«

Ulomil hrot svému výroku už trochu pozdě a darmo teď slova pletl... Paní Johanka dlouho se nevracela. (Pokračování.)

ŠŤASTNÝ DEN.

Ráno, jen oči jsem otevřel,
hlavu svou s podušek zdvih,
ve sluch můj vpadl mi veselý,
dětí mých radostný smích.

Jakoby ptáče to jásalo,
krásný den svítati zříc,
v radosti bytí a života
slunci a blankytu vstříc.

Děl jsem si: »Krásně mi počal den,
nyní ať trud jde a hnět,
radostný smích ten již bude mi
celý den v duši mé znět.«

Na večer, hvězdy když prošlehly
a svět již ticha byl pln,
hluboká píseň mě dojala
kadencí rythmických vln.

Jakby tón hudby se parkem nes,
v duši hvězd záblesk mi svít':
duše má střásala s křídel prach,
kvetla a dýchala klid.

Děl jsem si: »Krásně mi počal den,
krásně mi při hvězdách znik',
přes trud a starosti mezi tím
šťastný to den byl, ó, dík!«

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

»Martine, di do kostela,« prosí dost měkce Manka.

»Di si sama,« znova rozčiluje se muž, »mil bych dát na modlení za nebožtíka tátu, dyž je můj svátek, hale můžu? Co?«

Ne, opravdu, Martin — hospodář — na modlení dát nemůže — v celém stavení nejsou tři krejcary, není polosváteční zimní oblek, jenom bída je — eh, raději ntéct. Ale kam? Do hospody se přece Martin stydí hned ráno a o svém svátku — do polí nemůže — leda na louku — »á — na ,tátovo loučku pudu,« napadlo mu náhle. »Hadam je v kostele, voryju stoku na svým dílu a snad tam ještě něco bude — —« a už se zdvihá a odchází.

»Kam pa deš?« ptá se ostře Manka.

»Kam chci!« ještě prudčeji odpovídá Martin.

»Vochlesto, jistě ke ,stromečku' — šenkýř huž má jednu naši dědinu, co nevidět prolješ hrdlem druhou,« křičí Manka, ale Martin ji nechává křičet. Rýč na rameni, kráčí za stodolami pěšinou vzhuru k lesu. Kráčí jako pod mléčným zvonem. Krok vidí před sebe, na krok okolo sebe a ostatní je hustá, šedá mlha. Do vousů i vlasů mu leze, na obočí se usazuje, šat mu mlhou vlhne.

»V lese bude líp,« těší se Martin a statečně kráčí do kopce. Leč mlha prostupuje i les — drží se řasnatých korun stromů, spouští se po kmenech, plazí se po kořenech, pařezech a mechu.

»To je zrovna dobře,« myslí si Martin, »aspoň sem noha nevkročí ha žádnej nehuvidí, že na svůj svátek ryju stoku«— a zastavuje se u potůčku, jenž od lesa chvátá ke mlýnu. Bystře se podíval do malé jako křišťál čisté tůňky. Znal ji dobře. Dvakrát třikrát do roka vyšel si v tiché měsíční noci, srazil vodu do luk, lopatou vystříkal tůni do sucha a deset, patnáct pstruhů pokaždé odnášel si domu. Nesnědl je, ale prodal ve městě, v hospodě za pár sklenic piva. Ne, dnes tůň nechá s pokojem. Počká, až mlynáři zarazí mlýny, takhle o Štědrý večer snad... Martin jde dál lesem a srdce se mu svírá závistí. Ta pláň po levé ruce, ta je jeho — ten mohutný les po pravici, to je Hadamovo díl. Aha, tu je pařez po smrčině, o kterou se naposled s Hadamem chytli. Tamhle u toho boučku má políčeno — podívá se tam. Oko je tam — ale prázdné. Martin si odplivl. Kdyby tak »hušák« se tam trhal, hned by byla pomoc.

Tak prochází les a vrací se zpět k loučce. Už dávno ji společně s bratrem, jak otec »pro věčné časy« nařídil, ani střídavě neseče. Soud je rozdělil a rozměřil. Jako čára inkoustem tažená po zeleném papíru, táhla se středem louky černá stoka a od ní jako žilky od hlavní tepny na obě strany rozbíhaly se kratší i delší závodky, a jako stříbro leskla se v ní voda, kterou zaváděli z bývalého bahna do společné stoky a povodňovali si svoje díly. Na hořejším konci té stoky pustil se Martin s chutí do práce. Zasadil rýč, přišlápl ho dřevákem, celým tělem naň naléhl, až rýč po násadu ponořil se do země, zapáčil oběma rukama a urytý kus mokrého, ve spod kovově lesklého, černého a na povrchu zeleného drnu vyhodil za sebe na louku. —

Z kostela domů kráčí Hadam a těší se. Po letech zase budou pozítří strojit pouť a posvícení. Dodlička už nakoupila švestek a koření, tva-

roh vytlačila, na koláče zadělala, teď Hadam v peci oheň rozdělá. Nejprve chléb do pece sadí a po chlebu koláče... Jako před lety, zítra — v sobotu před posvícením sebere dcerka Hančička koláče donese je Postřekovským a Dražinovským přátelům se vzkazem: »Táta s mámou zkazujou vás pozdravovat, abyste k nám zejtra jistě přišli na posvícení.« Ani domu v těch myšlenkách nedošel a už věděl, že je zle. Jako furie běhá Manka po dvoře a přes plot nadává. Husy se dohlédat nemůže, jedna jí do počtu chybí. Nevidí husu, ale vidí v mlze Hadama jak na dva kroky od ní vrací se po dvoře z kostela. Ďábel jakoby vjel do ní.

»To se pozejtří nažerete — z nášeho.« křičí jako šílená hněvem i ztrátou.

»Cák bláznis, ženská?« zastavuje se Hadam — ale už i jeho žena i jeho dcera vycházejí ze síně a žalují na Manku: »z kráđeže nás viní, hus prej sme jí hukrádli —«

»Ha do pa jinej — eště ráno tu s vašima bula a viděla sem, jak ta váše žába husy k vám zaháněla.«

»Ale náše,« křičí Dodla, uražená na smrt, »my se tě prosíme vo tvýho nedocheíplýho husmana — já krmím hus šlejškama štrnáct dní — abys veděla, ha tu mám zabitou —«

Všecek nešťasten utíká Hadam. Do zadu do stodoly prchá, peklem zdá se mu domov... Ne, nebude se plest mezi ženské, vyřídí si to samy. Dcera Dodla — ta se nedá, může být bez starosti. Odejde pryč. Kam jen? Zrak jeho padl na stodole na rýč. »E, pudu na ‚tátovu loučku', dnes sem jistej, Martin tam nepříde, slaví svátek — a vyryju si po svý straně stoku.« A už prohlíží rýč.

»Hm, dyť už to ani pořádnej rejč není,« povídá si polohlasitě, »míl bych ho napřed donést kováři, aby mi ho znova voceli natužil ha pořádně zakalil, ha tak je se všim hu nás — co do ruky vemu — všecko je na caparty — té divný, že to íčko tepřiva vidím.«

Už chce jít do kovárny, když mu napadá, že snad mistr dnes ani oheň nemá, že ho také v kostele viděl, šel se modlit, aby mu ruka sloužila a on koně nikdy nezakoval, výbornou pověst svou, kterou daleko široko požívá jako podkovář, aby si nepokazil.

»Nabrousím ho eště pilníkem ten kousek drnu hurejpnu, třeba bul rejč dřevěnej.« Položil rýč na špalek, sedl si nań, pilníkem nabrousil jeho ostří až zářilo jako stříbrné a vydal se k lesu.

»To je dnes ňáká mlha,« myslil si a podivná tíseň sevřela mu srdce, »ani větříček nezafouкne, aby jí rozehnal. No bude z ní sněh, mráz ten jí vodpraví,« těší se v duchu a představuje si už krásný, jasný zimní den, kdy mrzne až to skřípe a vzduchem poletuje drobounké, lesklé jíní... Na kováře si hned vzpomíná. Pane, až uhodí mrazy, ten bude mít časy. Až třicet párů koní denně přivedou mu vod Hausnerů formani navostřit, až nebudou moct císařskou silnici k Pavlovi vyjet. Tovaryš nestačí podkovy trhát a mistr nestačí přibíjet...

Les už je tady. »Tak tě, lese, přece letos prodám,« slibuje mu Hadam, zaplatíš mi dloužky, co nejvíc tlačí, to druhý už zmužem sami, děti se hluž brání, žádná starost, vyjedem hluž z louže na sucho.«

A tu už je dolejší cíp ‚loučky'. Už je tomu dávno, co Hadam tu nebyl a neryl. Okraj stoky je zarostlý jako kožich a Hadam chtivě pouští se do práce.

»Podívejme se« — myslí si v duchu »rejč jako škrabka — ha ryje jako jedovatej« — práce jde mu rychle od ruky, dlouhé drny jako hadi svíjejí se za ním, Hadam nevšímá si ničeho kolem sebe. Pot perlí se mu na čele, zapomíná na všecko trápení, všechen pozor věnuje tomu, aby stoka byla přímá, okraj její šikmý a hladký. Občas přehlédne okem vykonané dílo a spokojený úsměv kmitne se mu tváří. »Dybych si šňůru natáh, rovnějž rejt nemužu« pochvaluje se v duchu, znovu zabořuje rýč do vlhkého drnu a krůček po krůčku postupuje výš. »Aby to tak táta viděl,« rozjímá si dále Hadam »že hluž ani loučka není společní — ten by rám dal — a škoda že není.« To si vzpomíná na tu milou senoseč, kterou v prvých dvou třech letech konali společně. Na celý den se sem přistěhovaly obě rodiny. Hejčák pověsili do stínu do lesa, hrnce a misky s jídlem do košu, smáli se, zpívali s ptáky o závod, voda ve stoce bublala a když k večeru ubírali se k domovu, říkali si »To sme buli dnes jako cikáni« a všecky těšila ta změna pravidelných poměrů. To všecko ovšem už dávno pominulo, trýzní stala se jim tátova loučka — ale nemá to být, a kdyby tak Martin náhle se tu zjevil — řek by mu Hadam: »Co sme si, vodpustme si, dyť sme bratři ha Kristus poroučí na zemi si vodpouštět, aby i Von nám moh vodpustit jednou na nebi.«

Ale co to? Hadam zaslechl, jakoby několik kroků nad ním rýč zazvonil o kámen. Poslouchá, do mlhy hledí — ale nic neslyší ani nevidí. Mýlil se patrně a ryje klidně dál. Voda ve stoce hrčí — vrána nad lesy kdesi krákorá — jinak svaté ticho kolem — — —. V tom vody si všimne a vidí, že běží shora k němu zkalená. »Do pa nám tam hejbá s vodou — muším se podívat« myslí si Hadam. Ani tušení nemá, že co by kamenem dohodil, výš proti vodě, ryje Martin. Ne, teď neryje. Martin má na sobě ještě po nebožtíku tátovi starý odřený polokožich, potí se v něm, práce mu hořkne, rytí ho víc netěší. V hrdle ho páli, pít se mu chce. »Aspoň

zakouřit dybych si mohl přeje si toužebně, vytahuje z kapsy dýmku, otvírá ji, ale ta je jako vymetená. Sahá do kapes kožichu, nahmátl hned měchuřinku, ale splasklou, prázdnou, ani lísteček tabáku z ní nevypadne, kdyby ji obracel na rub na líc... A kouřit se mu chce... Už od rána se postí a dravá chuť po kouření se ho zmocňuje a tábáčku není. A na dluh už ho kupeček navážit nechce. »Ha to všecko pro toho lumpa, pro Hadama, nebýt ho, soudu by nebulo, pokoj by bul, všeho dost by bulo.« vře v něm všecko klokotem — »Ale mít ho tu, íčko na louce — tu v tý samotě — ha v tom tichu — bez svědku — tak sám ha sám tu s ním bejt jenom půl hodiny!« silně, vroucně a hlasitě si žádá Martin, zaskřípal zuby a zatatou pěstí dolů ke Klenčí do mlhy zahrozil.

A v tom jak tak hrozí, jakoby znamení čarodějné byl rukou udělal, slyší kroky a z mlhy na druhé straně stoky s rýčem v ruce vynořil se Hadam. Není to jeho stín, není to strašidlo, je to vskutku Hadam, živý, opravdový s tělem a duší.

»Slyším někoho mluvit a du se podívat, do je to«, povídá dobrosrdečně, laskavě Hadam, »ha trefím na tebe. Martine to je řízení boží. Buh nás vo tvým svátku sved, na tátovo loučku poslal, abysme se tu domluvili, vodpustili si ha na všecko zapomili« — hledí upřímně bratru do oči, levou rukou o rýč se opírá a pravicí bratru přes stoku podává —.

Dobré slovo i tvrdé srdce otvírá. Hle, jíhne i Martinovo srdce, měkne a myslí si »Hadam jistě má plnou měchuřinu tabáčku, smířím se, vytáhne ho a řekne, tu máš bratře, nacpi si bradku a zakuř, ruce si podaji, jako bratři smíření s louky domu se vrátí. — Ale co Manka tomu řekne?« a v mysli vynořil se mu příšerný zjev na kost a kůži vyschlé, předčasně sestárlé, hrbaté, demonické jeho ženy. Na rýč se dívá do země Martin a zarytě mlčí. »Co to?« ptá se sama sebe Hadam, »proč mlčí bratr, proč mi vokolo krku nepadá ha nelíbá za to, že sem se mu dobrovolně poddal, podrobil, před ním se pokořil?« mlčí také a čeká.

Oba cítí, že tenká stěna dělí jejich duše, za tou stěnou, že skrývá se láska i nenávist, smíření i boj na život a na smrt. Co dřív protrhne stěnu — co vytryskne z duší? Z duše Hadamovy vyšla láska — a čeká, čeká trpělivě, až se Martin ozve.

»Tobě ruku podát, ty lumpe, já — tobě?« nemluví ale syčí zrovna Martin »tobě, kerej si příčina mý bídy, hanby ha nechcestí. Huž tenkrát hu Štiky« v městě sem Pána Boha prosil, aby tě vydal jednou v mý ruce bez svědků. Slyšel Pánbů mou modlitbu ha tu tě mám —«

»Martine, pamatuj se.« volá, prosí znovu láska, ale Martin jako hluchý — hle — rýč oběma rukama tiskne, zuby jako dravec cení, nedýchá, ale supí — »jako krtka v puli tě přeryju« vyráží hrdlem — a hle, co se to děje s Hadamem? Ach, starý Hadam v něm živne, v okamžiku všecka jeho láska mění se v hroznou, až dosud nikdy nepocítěnou nenávist, oči třeští, v hlavě mu hučí, jakoby vichr celým Haltravem hýbal dumi to v něm, syčí a praská jakoby požár širé lesy chvátil. Šílená vášeň — schoulená kdesi v neznámém koutě jeho duše probouzí se v něm, vstává, hrozivě se vztyčuje a jakoby na pekelné varhany hrála, vytahuje i v nitru Hadamově jeden rejstřík zvířecích citů po druhém. Vypoulenými kalnými zraky vpíjejí se chvíli oba bratři do sebe jako dvě šelmy. Nic nevidí, nic neslyší, »nač žít« souhlasně v jejich duších mluví příšerný hlas »není proč na živu bejt. Jen trápení ha kříž tu má člověk, zabiju ha budu zabitej, život za život, pověsí mě ha bude konec, pokoj po soudech, po hněvu, po křiku.« Dvě, tři vteřiny proletěly, co trvá to úžasné napětí. Slyší jeden druhého dech, cítí vzájemně zápach svých potících se těl. Ne — ta struna musí prasknout...

»Břicho tě rozpářu, břicho, abys věděl« protrhuje Martin nesnesitelné ticho, hle, přikrčuje se, už rukama i rýčem do zadu se rozpřahuje, hlavu ku předu nachyluje, i oči od tváře Hadamovy odtrhl a na jeho tělo je upřel... Les jakoby si vzdychl... Malý ptáček kdesi prosebně zatíkal — vrána varovně se rozkrákala, ale ti tu si toho nevšímají.

»Tu máš co chceš!« vykřikl v tom Hadam, v jeho duši se zatmělo, i oči zavřel, jenom rýčem mávl, ten knitl se jako bílý blesk a sjel Martinovi do temene tvrdé hlavy...

Když po chvíli Hadam oči otevřel, ležel před ním bratr na břiše na rýči s rukama rozhozenýma, hlavou tváří do stoky schýlenou a z rozeklané hlavy crčela mu potůčkem do stoky krev... Hleděl na něho, jak chvíli ještě rukou, nebo nohou trhne, a tak volno mu bylo, jako už dávno ne. Cítil, jak rázem všecko s něho spadlo. Napadlo mu, že by mrtvolu mohl do lesa odtáhnout a zahrabat, po vodě dolů skočit a zastavit ji ve stoce, zakalit blátem, stopy zločinu zahladit, ale nač? Jen do čepice Martinovy kopl, která se mu s hlavy svezla, až přeletěla z jeho dílu na díl Martinův — a v tom ozval se v Klenčí zvon. Poledne vyzváněl. Hadam jako jindy se pokřižoval a modlil se »anděl Páně« a teď teprve se všiml, že se vítr zdvihl a mlhu na hadry trhá. I jeho duše teprve teď jako z těžkého snu se probouzí a znovu vnímá. Vidí jak mlha z louky na všecky strany do lesa prchá i vzhů-

ru vystupuje, jak sluníčko zvědavě jako matným sklem k zemi hledí, vidí jak po okraji louky choulí se jako podrost pravého lesa liskové keře, zakrsalý dubec, skřivený buk s břízou a několik osyk, jak sluníčko konečně vyhrálo nad mlhou a veselé zaplálo na bledě modrém nebi. I toho se všiml, že má ryč celý krví červený. Zaryl ho tedy ještě jednou do drnu, aby se otřel, hodil si ho na rameno a klidně kráčel k domovu. Šel podél potůčku, který čile bublal a utíkal s kopce, viděl slabě červenou jeho vodu a myšlénky jeho běžely s ní. Vodička přiběhne na pilu, ale tam si ji nikdo nevšimne, protože pila neřeže. S pily do mlýna k Šimanům přijde, přes kolo se smekne do sadu, trávníky proběhne, do dolejšího mlýna zahrádkou pod mostkem se protáhne a to už si jistě někdo všimne, co pak to je, že je vodička dnes tak načervenalá, dolejší mlynář k Šimaníkovi poběží, ale nic na cestě nenajde, se Šimaníkem proti vodě na pilu půjdou, s pily k lesu se vydají až Martina najdou a o něho se postarají. Potůček z lesa vyběhl, na levo ke mlýnům se točí, ale Hadam na pravo k domovu musí a tak s vodičkou se rozchází. Na městečko se dívá, modrý dým vystupuje z každého komínu. »Aha, pečou koláče — mu, já rýž si na ně nepochutnám,« povídá si a nejde okolo humen — ale po Klenčí. Mušim je ještě jednou vidět,« napadá mu a bystře rozhlíží se kolem. (Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Tak bude slavná svačina. Na ty si paní matka počká. Ta dobrá stařenka! Jak je všecka oživena, že tu má hosty milé, že je může dokonale netít a svýma rukama jim posloužit. Stříbro jejích šedin zaslouží si dojista největší setrnosti a lásky.«

»Děkuji vám za ta krásná slova o matce mé, milá slečno. Jsem přesvědčen, že jsou procítěna dobrým, zlatým srdcem,« řekl vroucně a pocítoval jakési nutkání v srdci, aby užil toho okamžiku a vyjádřil slečně svůj nepokrytý obdiv, k němuž dávno se již připravoval.

Dovolte mi slečno, abych vám také poděkoval za vaši vzácnou obětavost, pokud se týče naší Loly. Jste k ní tak dobrá a působíte na ni tak očividným vlivem v každém směru, že nemohu zásluhu vaši dosti oceniti. Dávno jsem se chystal vzdáti vám svůj obdiv za vaši kouzelnou takměř moc, kterou působíte na Lolu, ale vždy zdála se mi býti doba nevhodnou a odkládal jsem svůj projev, dávno připravovaný.«

Zahořela ve tváři nadšenou řečí professorovou překvapena. Ale řekla, aniž by odmítala jeho vyznání.

»Řídím se vždy dojmem prvním. Lola ve mně vzbudila dávné upomínky z dětství, spatřila jsem v ní jakési obraz své mladší sestry, a proto jsem si umínila, že jí nabídnu své celé přátelství, své — mohu vám upřímně říci — otevřené srdce. Je mi nakloněna, poznala jsem tak hned na poprvé a spokojuje mne to vědomí, že nabídka moje byla radostně Lolou přijata a vroucně opakována. Jsem nadšena svou žačkou a mohu vám k ní, pane professore, jen gratulovati.«

Přiblíživ se zatím až k slečně, přijal podávanou mu ruku a chvatně políbil konce její dlouhých, jemných prstů.

Oh, jak byl rád tomu, že se konečně sprostil své povinnosti, která jej tížila a znepokojovala tak dlouho! Ulehčilo se mu znatelně. Dopadlo to až příliš skvěle! — těšil se, vida, že je slečna dnes tak laskava a že ji nenvedl z míry svou chvalořečí. Bál se jen, aby jej nepokládala za všedního pochlebníka.

Jen jakýsi nádech mírného smutku zastínil poněkud veselý pohled slečnin, když ji pak po chvíli doprovázel domu zahradou.

»Zdá se, že počasí zustane nám ještě dlouho nepříznivo,« poznamenal Plavný, když znova drobné kapky deště rozplývaly se vlhkými širokými skvrnami na oschlých před nedávnem prknech.

»Škoda, stýská se mi již po lese!«

»A já lesa citelně postrádám. Nervy mé po něm zrovna žadoní, úpějí. Nevím, jak mně bude bez lesního ovzduší, až se budu musit rozloučit po prázdninách s domovem znovu mně k srdci přituhlým.«

»Zatím upevní se vaše zdraví dokonale.«

»Kéž byste byla dobrou věštkyní!«

»Přála bych vám, abyste byl zase tak zdráv a šťasten jako před nemocí.«

»Lekáte mne? Znala jste můj život před tím?«

»Nemyslím život rodinný, ale co se zdraví týče,« pousmála se lehce, vidouc, jak se podělil.

»Nevím, zda mně cos ještě vyléčí docela!« povzdechl beznadějně.

»Je vám třeba víry v život,« řekla důrazně.

»Jsem skeptikem odjakživa a od jisté doby i osudovcem. Fatum nade mnou již rozhodlo.«

»Mýlíte se. Vše se ještě napraví, vše se v dobro obrátí, jak lid říká. Třeba si jen uvědomit, že nikdo není bez hříchu, a že i ze hříchu vybřísti lze s čelem liliovým.«

Pohlédl na ni udiveně. Patrně zná černé stíny jeho mínula a je jí známa příčina jeho otřeseného zdraví.

»Lze-li přikouzlit to, co bylo odkouzleno?«

»Milosrdí je s to čarovat,« řekla přesvědčivě.

»Myslíte?«

»Věřím! Stalo se nejednou, že zbloudilý vrátil se k cestě ctnosti a že milosrdí a slitování způsobilo zázračné obraty v srdci nejbezradějšího.«

»A myslíte, to že by přineslo spásu mému srdci?«

»Ne li spásu, aspoň zdraví a spokojenost, které nervy vaše si žádají.«

»Spokojenosti, klidu je mi nejvýš potřebí, v tom souhlasím.«

»A pak« — pokračovala, rozvádějíc svou myšlenku, jež utkvívati se zdála v jejím nitru, »když už tak o tom choulostivém thematu mluvíme, jste povinen i vzhledem k Lole hledati i pro její duši, její ještě mladou duši, spokojenost. Stojí přece za tu námahu to milé, dobré dítě!«

Stanula při těch slovech a zkoumavě zahleděla se na ponurou, ale pohnutou tvář svého průvodce. Cítila, že mluvila přesvědčivě a byla uspokojena ve svém nitru.

»Jak jen najít cestu k té dalekě spokojenosti, jak se jí dopátrat?« ptal se žalostně, ale ne bez přídechu ochotné vůle.

Pokročili živěji. Dešť stával se dotěrnějším a dopadal již harašivě na uzrálé listy hrušní, obtížených ovocem . . .

»Vůdkyní bude vám trpělivost,« řekla krátce a vydechla, jakoby byla přivalila těžký kámen na pěšinu, již se ubírali.

Právě chtěli opustiti zahradu, když se přihnala vstříc Lola, všecka zružovělá žárem sporokrbu, od něhož odběhla.

Tati, to se nám to pěkně upeklo! Pojď se podívat a slečno vy také, jakou jsem to upekla skvostnou bábovku! Je ružová jako babiččina tvářička a cukrem je zaváta jako vrchol Sněžky na podzim.«

Slečna musila stuj co stuj do kuchyně.

Babička stála u sporokrbu všecka rozehřáta, rukávy po lokte vysoukané, oči rozčilením se leskoucí. Na širokých, staromodních mísách vršily se věnečky a preclíčky z mandlového těsta.

Vzduch přesycen byl vůní vanilky a jemného pečiva.

»Nevyrušujeme?«

»Je dodělano,« usmívala se babička, zvouc hosty do vnitř. »Právě jsem vyrovnala za pomoci mladší kuchařky Lolinky mísy. Snad přijde k chuti kousek sladkého pečiva?«

Musili si brát aspoň po kousku ode všeho a bylo by bývalo urážkou babičky, kdyby byli neochutnali jejich výrobků.

Professor vzpomněl těch tradičních slavností rodinných, jež se odbývaly v rodině ode dávna a při nichž nikdy nechyběly sváteční bábovky s mandlemi.

Vzpomínka vybavovala vzpomínku a tak zakončen byl deštivý týden v družném hovoru v babiččině domácnosti zcela v oparu starosvětských milých rozpomínek, při nichž staré kolorované portréty v životní opravdovosti takměř sestupovaly z barokních zlacených rámů, vypuzujíce alespoň na čas z hlav přetížených starostmi o zítřek všechen spleen a všechnu pochybnost.

V.

Den po babiččině svátku vysvitlo opět milosrdně slunce.

Professor projektoval pro ten případ hned v předvečer dlouhou vycházku do lesů a zajistil si účast slečny Mařákovy při ní.

Prudký ranní vítr odvál husté mlhy a vysušil zavčas písčitou cestu, vedoucí k lesu. Šlo se pěkně a beze strachu, že bude obuv zmočena. Jen na lukách to poněkud vázlo. Professor znal dobře prohlubně na lukách, v nichž se udržovala dlouho voda po takových deštech, a proto hleděl oklikou dostati dámy ku předu. Kráčel vesele napřed, ohlížeje se občas do zadu, nejsou-li dámám cesta nepříjemnou.

»Škoda, že tu není vašich prken,« žertoval, zahleděv se na slečnu Mařákovu.

»Neškodí,« mínila slečna, snažíc se vyhnouti nevelké kaluži, při čemž se jí poněkud špička botky potřísnila, »dobré boty něco vydrží. A pak, není to rozkoš choditi pochybnými cestami v bezpečných botkách. Člověk cítí se zcela bezstarostným. A jak vám se jde, pane profesore? Zdá se, že dnes nejste tak úzkostliv?«

»Cítím se dnes opravdu volnějším a sebevědomějším.«

»To je asi tím, že jsi si odpočinul několik dní,« mínila Lola, dohánějíc otce.

»Myslíš dítě? Snad máš pravdu, ale zdá se mi spíše, že je to uvědoměním sobě zodpovědnosti, kterou mám za vaše útlé nožky, abyste neutrpěly úrazu jako váš turistický vůdce.«

»A ještě snad něčím jiným, pane profesore?« ozvala se učitelka přibliživší se až k profesorovi a k Lole.

»Čím pak?«

Zahleděl se s živou zvědavostí do její otevřených a upřímně k němu obrácených očí:

»Vědomím navracejícího se zdraví.«

»Můžete mít úplnou pravdu.« řekl Plavný nadějně. »Cítím opravdu, že pobyt zdejší učinil se mnou malý zázrak a budu blahořečit rodnému kraji, budu-li se moci opět vrátit svým povinnostem.«

Dal zúmyslně důraz na slovo poslední a zpozorovav, že oči slečniny uspokojivě zazářily, dodal, nachýliv se k slečnině uchu: »Vám slečno patřil by pak dík můj v první řadě.«

Zahleděla se k lesu, jenž před nimi otevíral své zvonící nitro... Volání kukaček ozvalo se z hloubi lesa, jednou, dvakrát, do nekonečna...

Dámy počítaly, ale nemohly se dopočítat. »Nezmokneme?« smála se Lola, ohlížejíc se po obrovských shlucích bělavých mračen.

»To je jen zbytek par, jež nad lesem se udržují, ale i ty se rozptýlí. Vítr máme dobrý a zdá se, že nám zůstane věren i nadále. Hleďte, jak to z lesa již voní, ta vlhká vůně je tak vábná, že se jí člověk někdy ani nabažit nemůže. Přineseme si tu vůni ještě na šatech domů, v porech své pokožky, ba i v noci budeme jí cítit ještě než usneme, a procitneme-li, opět ještě.«

(Pokračování.)

Z VEČERA.

Báseň v próse.

Vešla ke mně tiše, nesměle a ostýchavě, že mne až v nesnáze uvedla. Byla oděna v bílý šat, přísný a upjatý, jak neúprosné odříkání. Usmívala se mdlým úsměvem a promluvila ke mně hlasem sladkým, stišeným a konejšivým, jako se klidní vzrušené děcko ke spánku.

Zvala a vítala jsem ji, a pak ptala jsem se, kdo je. Neznala jsem ji. Nikdy v životě jsem se s ní nesetkala.

Odpověděla: »Láska«.

Slyšela jsem mnoho vyprávět o lásce růžové jako jarní květ jabloně, a rudé jako úpal léta — s modrým klenutím nebe, zasypaném hvězdami...

To v pohádce... sama poznala jsem ji — tichou a zkličenou, šatem smutku oděnou — černým jako půlnoc — a těžkými slzami.

A znovu ptala jsem se, proč vchází ke mně v šatě tak bílém, sama bledá, se smutnýma očima?...

Ráda bych ji viděla zrůměněnou, na rtech smích — a duši plnou zpěvu...

A zase odpovídala: »Jsem láska — v odříkání...«

Usmála se sladce, umdleně, a řekla jako k útěše: »Nenosím vždycky jeden šat... a té růžové mlhy, ze které utkáno je mé roucho štěstí, je ve světě tak málo... Je lépe, přicházím-li bíle a klidně, než do šeda schmuřena — v zklamání...«

A odešla. Mizela beze stopy, jako teplé světlo růžových červánků. Jen kouzlo teskné její poesie zůstalo v šeru ztemnělého pokoje.

Přistoupila jsem k oknu. — —

— — Bílá, tichá noc přede mnou.

Stříbro měsíce trysklo skleněnou tabulí okenní, rozrazilo se v její průhlednosti a v dlouhém stínu mdle dohaslo. A hvězdy zářily.

Příroda, měsíčním světlem zbělena, spala svůj klidný, dlouhý, zimní sen. — — —

Dívala jsem se k nebi. Je možno, viděti hvězdy a nezapomenouti na malichernost svého utrpení?

Tříštíme sami veliké štěstí svého Bytí v tisíci starostech a zbytečnostech — v atomy rozptylujeme proudění svého života a divíme se ještě, že jsme nešťastni!

Tichá touha, poznati ty daleké, veliké světy kolem, zcela zachvátila mou duši.

Marné toužení...

Snad — po smrti... A přání, brzy zemříti, prochvělo mojí bytostí. Zemříti, aby uvolněná duše od světa k světu směla přelétati a konečně se dověděla...

Po smrti! — A je-li život po smrti pouhou naší smýšlenkou, je-li duše i potom k zemi poutána — neúprosně pro vždycky?

A znovu útěcha — tak malicherná a titěrná — taková pravá lidská útěcha, křísila skleslou mou mysl. Pak tedy žila jsem na světě podobném těm ostatním, ke kterým hledím plna otázek, a svět je také taková maličká, zářivá hvězdička, milá a krásná, umíme-li krásu její nalézti...

— — —

Sestříbřilo se světlo měsíce a tichých hvězd v sesmutnělou mou duši a jasný odlesk jeho vteplil mi v srdce lásku ke všemu tvorstvu, od nejmenšího červíka v zelený lístek ztuleného, až po velké světy širé Nedohlednosti neznámého Daleka.

NORA HAUSKOVA.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

MUSEUM EMMY DESTINNOVÉ.

Napsal jsem slečně Emmě Destinnové lístek. Požádal jsem ji, aby mi ukázala svoje bohaté sbírky, o nichž jsem slyšel tolik pěkného vypravovati, že jsem neodolal pokušení. V dopise jsem divě připamatoval doby, kdy ona za mnou docházela do redakce a kdy mi přinášela svoje novelky pro Nedělní listy »Hlasu Národa«. Ke cti pěvkyně nutno říci, že jsem se nikterak nemusil nutiti do redaktorské shovívavosti. Psala s vervou, psala s nadšením mladistvé literátky, jež měla plnou duši touhy, vyletět nad pozemskou hroudu, vyletět hodně vysoko, vznésti se do oblak jako skřivánek. Připomněl jsem jí tyto literární líbánky, upřímně řečeno, zúmyslně, abych si zajistil malou odplatu za drobné ochoty a pozornosti redaktorské.

Obratem pošty dostal jsem odpověď. Byl jsem pozván na pátou hodinu odpolední. Byl mi vyřízen vzkaz, abych okamžik — počkal — slečna Destinnová zpívá v Národním divadle v Prodané nevěstě Mařenku, bude míti nový kostým — a výrobkyně prý něco provedla, s čím umělkyně nesouhlasila. Rozjela se okamžitě k ní, aby oprava dopadla podle jejího předpisu a přání.

Čekal jsem jenom několik minut. Pobídli mne vlídně, abych šel dále a počínal si v bytě umělkyně jako doma. Tak jsem si v duchu pomyslil: »Vida — jak se časy mění a lidé v nich. Bývaly doby, kdy na mne v redakci i v bytě čekávala literární adeptka slečna Emma Destinnová — čekala dlouho a čekala trpělivě, mačkajíc nervosně v rukávníku svitek rukopisu. Dnes čekám já — čekám na operní divu, která kouzlem svého hlasu si podmanila svět. Procházím jednu komnatu za druhou, a žasnu nad bohatstvím jejich sbírek, nad vzácným, vybroušeným vkusem, nad spoustou rozmanitých starožitných předmětů, jichž opatření předpokládá nejen velkou lásku, ba víc, sběratelskou vášeň — i hodně peněz. Vidím v předsíni několik lidí, mužů i žen. Ten drží v ruce malou, hezounkou, vykládanou truhličku, jiný přichází s obrazem, žena chová na klíně barokového andělíčka, jenž, jak se dovídám, zdobíval prý kdysi kazatelnu venkovského kostelíčka, klouček asi čtrnáctiletý má v deskách starý obrázek. Všichni čekají na sběratelku, jež má vzácnou přednost — nehrdlí se o halíř, nesmlouvá.

Jak tak někdo dovede zavčas uhnouti na pravou pěšinku, vedoucí spolehlivě a k nejlepšímu cíli! Nevím, nevím, byla-li by slečna Destinnová mohla tohle všechno koupit a kupovat, kdyby byla se stala — příslušnicí spisovatelského cechu — —

Vešla jako vítr. Vyběhla po schodech nahoru jako holčička a celá se udýchala. Vyřídila svoje starožitnické audience — myslím, že ani starožitnický znalec nedovedl by líp nabízené věci tak rychle a spolehlivě odhadnouti, jako ona — koupila, zaplatila, stanovila místo pro přírůstky a s roztomilým úsměvem mne pobídla abych v jejím průvodu ukojil svoji touhu shlédnouti její poklady.

Dvě hodinky uplynuly jako několik okamžiku. Není divu — taková tlumočnice a takové vzácné kousky, pravá unika! To se to prohlíží, to se to poslouchá! Jen jen zářila, když vypravovala, jak tu neb onu věc získala, jak byla šťastna, když si ji nesla domů. Oči jí svítí, když líčí svoje pochůzky po starožitnických obchodech, které vyhledává v nejzastrčenějších ulicích a po nichž se pídí nejdřív, ať přijde kamkoli. Zapadne do klenutého kumbálku, napěchovaného nejrůznějším haraburdím, zapomene na všechno na světě, zapomene na společnost, kterou si k sobě pozvala, ba, bylo by se jí jednou přihodilo něco neuvěřitelného — že by byla málem přišla pozdě do divadla, kde pohostinsku zpívala.

Najednou si na něco vzpomněla. Poslouchejte, co to slyším? Že prý v klášteře u Františkánů provádějí opravy a že prý budou prodávat nějaké kostelní věci. Oh, na ty mám zvlášť spadeno! Kdyby to bylo pravda — to by byla kořist pro moje sbírky! Nabídl jsem se ovšem, že věc vyšetřím s největší radostí a že podám umělkyni ihned zprávu. Hned druhého dne časně z rána putoval jsem do kláštera. Bylo hodně časně, a mniši byli při mši svaté. Bloudím po klášteře, procházím dlouhými a pustými chodbami, až jsem se octl u vchodu do zahrady. Ke své hanbě musím se přiznati, že jsem neznal tohoto čarovného, pohádkově krásného staropražského zákoutí. Vzpomněl jsem si, že jsem často a často vídával Jana Nerudu, jak den co den míril k Františkánům. Co jsme se tenkráte o záhadných těchto cestách Nerudových napřemýšleli! Ladislav Quis zaznamenal tuto episodičku ze života Nerudova ve své Knize vzpomínek. Vypravoval mu Neruda, že se i v průvodu posluhy bojí po ulicích procházeti. Řekl, že si tedy vychází denně do zahrady Františkánské, k čemuž mu ochotně dáno svolení. Liboval si tam, zvláště milá mu byla samota a ticho, které v zahradě té nalézal, jakož i okolnost, že ze svého bytu nemá daleko.

Bylo v srpnu — zahrada hořela ve slunci, tonula v rose a dýchala vůní. Půlhodinku, kterou jsem tu prožil, mohl bych si zaznamenat do svého deníku jako jednu z nejkrásnějších chvil svého života. Bylo sem slyšet varhany a zpěv, a mně bylo, jakobych byl v domu.

Na pěšince potkal jsem představeného kláštera. Vyřídil jsem svoje poslání. Mnich se mile pousmál a

řekl: »Slyšel jsem o tom, že slečna Emma Destinnová má zvláštní lásku k starožitným předmětům kostelním a že je sbírá z opravdového nadšení. Kdyby bylo pravda, co se povídá, není o tom pochyby, že bychom dali umělkyni přednost. Ale račte vyříditi, že na pověsti není zbla pravdy — klášter nic neprodává a také nikdy nic prodávati nebude.«

Když jsme se sešli se slečnou Emmou Destinnovou v hudebním salonu Rudolfina, onoho večera, kdy umělkyně s Oskarem Nedbalem měla tak ohromný úspěch, že ji jásot a láska obecenstva pohnula k slzám, pozvala pana konservátora Karla Buchtelu a mne, abychom ji navštívili, že nám ukáže řadu věcí, jimiž v posledních dnech svého pražského pobytu obohatila svoje museum. Prohlídka trvala tentokráte několik hodin — umělkyně byla tomu nesmírně povděčna, že na sbírky přišel se podívat znalec a štěstím jen zářila, když viděla jeho překvapení a slyšela lichotivé posudky o předmětech svých sbírek. A tu v nás vznikla myšlenka, povědět světu, jenž má pro sbírky tyto neobyčejný zájem, co všechno umělkyně za dlouhou řadu let získala a čím vyplnila ohromné sály v domě č. p. 37. na Malostranském náměstí, zvaném »u Tří hvězd«.

Nebylo ovšem možno, průběhem jedné návštěvy prohlédnouti si sbírky a zapamatovati si jednotlivosti tak, aby se mohl napsati aspoň zběžný náčrtek všeho, co tu za léta sneseno. Umělkyně svolila s největší ochotu, abychom si do bytu za její nepřítomnosti zašli, kdy je nám libo.

A tu se nám přihodila zajímavá věc. Kdykoliv jsme s panem konservátorem Karlem Buchtelou vstoupili do opuštěného pražského bytu umělkyně, pokaždé byli jsme překvapeni — policejním strážníkem. Bylo ovšem třeba, vytáhnouti záclony abychom měli k prohlídce dost světla, a sotva že jsme otevřeli okna, vedoucí na náměstí, kdosi hartusivě zazvonil a jménem zákona žádal za otevření. Musili jsme se ovšem policejnímu strážníkovi náležitě legitimovati. Je vidět, že se těší pražský byt umělkyně zvláštní ochraně bezpečnostních orgánů, jež bdí nad poklady slavné pěvkyně se vzornou ostražitostí. Slečna Emma Destinnová může býti za oceánem klidna — policie střeží její vzácný majetek s takovou bdělostí, že se zdá, jakoby tu spolupůsobila dokonce i pieta k její slávě a jejímu umění!

Na příchozího čeká překvapení hned v předpokoji, jenž je přeplněn nábytkem, sestaveným z parohův a paružku. Jsou mezi nimi skvostné exempláře, pravi obři, unikáty, jež by paradovaly v nejlepších odborných sbírkách. Celé millieu tohoto entré sladěno je v lovčí útulek, neboť i po stěnách jsou rozvěšeny pušky v bohatých skupinách; jsou tu všechny lovecké utensilie, jako prachovničky, kordy, nabíjáky, a nescházi tu ani celá garnitura indiánských zbraní s typickým lukem. Vidíme, že tu vládne ruka, která účelně a slohově hledí vyplniti již vchod do domácnosti.

Rozmar umělkyně nevázal se na slohovost. Nevadilo jí pranic, do loveckého vestibulu zařaditi i předměty ryze umělecké ceny, kousky vzácné ceny, jako biedermeierovský sekretář, stojací hodiny z 18. století a tepanou renaissanční nádobu. Sousední pokoj věnován jest knihovně. Ohromná skříň na knihy, slohově pořízená dle starého a krásného barokkového vzoru, vyplňuje celou jednu stranu prostranné komnaty. Protějšek tvoří starobylá renaissanční skříň, datovaná z roku 1697, vynikající malovanými ornamenty a krajinami živých barev. Nacházíme tam dále psací stůl z mahonu s nejjemnějším tepaným a ciselovaným kováním ze zlatého bronzu, pak biedermeierovský sekretář s obdivuhodnými černými inkrustacemi, empirový stůl, renaissanční skříňku s bohatou intarsí, biedermeierovský toiletní stolek a celou biedermeierovskou garnituru s jasanovým, jemným furnýrem. Zvláště zajímavý je stoleček z doby předbřeznové se zrcadlem, jehož je ve skutečnosti pouze polovička, ale zrcadlo doplňuje jej pozorovateli v roztomilý celek.

Umělecký dojem zvyšuje dvojice dřevěných poprsí svatých v životní velikosti, nejspíše původu španělského, jejichž polychromie částečně střibřením nahražená ještě dnes intensivně prosvituje. U vchodu do hlavního salonu visí čtyři svícny z bohatě tepaného plechu.

Hlavní salon zasvěcen jest hudbě, jejíž trofeje tvoří základní součást nábytku a výzdoby stěn. Ve středu salonu pod nádherným křišťálovým lustrem benátské práce, jehož šestnáct ramen svými elektrickými lampičkami skvěle osvětluje prostornou, spíš aulu než pokoj, připomínající síň, umístěna jest starodávná renaissanční garnitura. Mohutný její stul honosí se skvostným vykládáním různě barevného dřeva a slonoviny, které tvoří skupiny mythologických figur.

Ovšem nejcennější jsou hudební nástroje, jichž je celá spousta. Znalec je nadšen především třemi klavíry, jimž vévodí mozartovský spinett od Jana Jakuba Könnicka z Vídně, mistrovské to dílo ryzího empirového slohu s překrásným ciselovaným bronzovým kováním. Podle tohoto spinettu pořízen byl pro umělkyni v Blüthnerově závodě velecenný moderní nástroj. Appartním, moderním pendantem starobylého nástroje je samohrací klavír »Autotone« z New-Yorku, vedle něhož skromnince se krčí staré, cestovní piano, uzavřené do podlouhlé skříňky jako hračička. Romantickou náladu našich prababiček připomíná nám skvostná harfa překrásně vyřezávaná. Všechno tu souvisí s hudbou... i hodiny mají krásný hrací stroj. Tomuto koutu vévodí portrét umělkyně v životní velikosti s rudou růží, kolem bohatého rámu rozvěšeno je množství menších hudebních nástrojů.

Zvlášť cenné jsou dřevěné sochy, krášlící salon. Padne do oka ihned veliká socha Panny Marie a Rolanda — původně as sv. Floriána — z počátku XV. století, barokní vlašský sv. Antonín, sv. Mi-

EMMA DESTINNOVÁ.
(Reprodukováno s výslovným svolením umělkyně.)

kuláš v životní velikosti, a několik roztomilých andílků. Veškeré tyto skulptury mají velikou uměleckou hodnotu, a byly by zejména dnes velmi cenným a hledaným artiklem na trhu starožitnickém, na kterém těší se v poslední době stoupajícímu kursu. Nejzajímavější sochou jest arci poprsí Emmy Destinnové, provedené mistrem Kaškou v běloskvoucím karrarském mramoru.

Z menších uměleckých předmětů poutají nás hlavně četné exempláry starobylých hodin a krásných empirových svícnů. Mezi těmito jsou dva bohatě vyřezávané, dar to biskupa dr. Doubravy. Ensemble těchto starožitnických drobotin doplňuje řada rozmanitých váz a figurek, dřevěných i bronzových. Věru, těžko při popisu tohoto bohatství, jež může býti zachyceno jenom v ukázkových rysech, postupovati v nějakém systému. Nevíš věru, na co dřív se podívati, čemu dřív se obdivovati a co dřív oceniti. Zápisníček se plní stránkami, a záliba by nejraději všechno zaznamenala. I nejmenší předměty zasluhují láskyplného oka a pohroužení ve studium jejich detailů.

Jsou tu velké a drahocenné kusy nábytku. Vyniká zejména empirová vitrina z tmavočerveného dřeva, jejímiž prolamovanými dvířkami prosvítá kollekce míšeňského a vídeňského porculánu. Menší vitrina

Z MUSEA EMMY DESTINNOVÉ.
(Dle snímku c. k. dvor. a kom. fotografa H. Eckerta.)

je malým museem drahocenných památek, které umělkyně nashromáždila na cestách světem. Jsou tu bronzy, sošky ze slonoviny i zimostrázu, tabatěrky stříbrné a emailované a množství jiných bibelotů. Nad vitrinou vévodí mohutná busta Napoleonova, modelovaná polským umělcem Kowaleczevskim. K zvláštnostem této síně patří skříňka ze sandálového dřeva, báječně vyřezávaná, na niž jen se hemží bezpočet figurek, provedených s přesností románských figurálních reliefů. Dva veliké barokové sloupy hlídají jako strážci poklady, umístěné ve velké vitríně. Vedle nich krčí se něžný barokový stoleček, jehož deska spočívá na hlavě roztomilého putta. Rozumí se samo sebou, že stěny ozdobeny jsou velikými obrazy, mezi nimiž dominuje pestré plátno Purkyňovo, znamenitá to kopie proslulého obrazu Rubensova, představujícího únos Sabinek. Mezery mezi obrazy vyplňuje vkusně hojnost porculánových a skleněných předmětů na konsolkách.

Budoir po pravé straně liší se od pompésního rázu hudebního salonu graciésní harmonií rokokového interiéru. Stěny jeho dekorovány jsou guirlandou pastelových podobizen ve zlatých rámcích, jež jistě zdobívaly kdysi sídlo francouzského kavalíra z doby Ludvíka XV. Vchod je dekorován mohutnou dřevěnou plastikou kostelního rázu, po jejíž stranách

Z MUSEA EMMY DESTINNOVÉ.
(Dle snímku c. k. dvor. a kom. fotografa H. Eckerta.)

stojí dva chaise-longue, upravené ze starodávných dětských postýlek. Velice cenné jsou také rytiny nad nimi, mistrovská to díla ryjeckého umění francouzského a anglického. Skvostná jsou dvě zrcadla v nádherných rámcích — jedno má krásný supraport s malovaným květinovým dekorem. Z obrazů nejcennější jest portrét Rotschildův a distinguované anglické dámy báječného, jemného a hlubokého koloritu. Mezi okny stojí dámský sekretář bohatě vykládaný a drahocenná mramorová kopie Venuše Milonské, jejíž originál jest proslaveným skvostem sbírek v Louvru. Krásná skříň na noty z doby Ludvíka XVI. napadne svou účelnou a přímo klassickou formou, vedle ní stojí vykládaný sekretář z počátku XIX. stol. uměle prohnutých stěn. I zde má čelné místo intarsovaný skleník, přeplněný českými sklenicemi, malovanými a broušenými — čestné místo v této skříni patří drahocenné dvojité, malované sklenici — a našim milým, českým porculánem z počátku minulého století. Dvě sochy v životní velikosti, sv. Barbory a sv. Kateřiny, jsou skvosty církevního umění, světské umění pak representuje bisquitové poprsí Napoleonovo v životní velikosti, chef d'oeuvre manufaktury sèvreské s nápisem: Buste officiel Napoleon empereuer 1805«; proti bustě stojí mohutné mramorové poprsí Ludvíka XV. Umělkyně

získala cenné toto dílo v Cincinnati, kam asi dostalo se s francouzskou emigrantskou rodinou. Ozdobou boudoirové stěny jsou dvě nizozemské krajiny, jejichž zvláštní kolorit připomíná mistrovský štětec Francouze Corrota.

S budoirem sousedí vlastní svatyně Emmy Destinnové, její pracovna a studovna, tak zvaný pokoj Napoleonský. Nic nesvědčí tak o sběratelské vytrvalosti umělkyně, jako tento intimní kabinet. Na stole rozložen je rukopis dramatu, na němž pilovala umělkyně bezprostředně před svým odjezdem z Čech. Stěny jsou vyhraženy Napoleonovi, jehož je Emma Destinnová zbožňovatelkou. Jsou tu Napoleonovy karrikatury francouzské, anglické i německé, jeho portréty z různých dob v rytinách, obrazech i fotografiích, jsou tu výjevy z jeho života za války i míru (jeden na hedvábí) — je tu zkrátka Napoleon ve své slávě i ve svém úpadku, celá galerie obrazového Napoleonského kultu, s nímž nápadně kontrastuje několik řízných pamfletů. Srdci svému drahou staročeskou truhlu, překrásně intarsovanou, znamenitě restaurovanou, postavila slečna Emma Destinnová do svého nejzamilovanějšího koutku, v němž konala první studie ke svému »Děvčeti ze zlatého západu«.

Nejslohověji zařízená je nádherná jídelna. Již při vchodu upoutá naši pozornost velkolepá, slohově provedená renaissanční garnitura, jejíž tmavý, patinovaný povrch a bohatá representativní ornamentika dodává celé místnosti klidné noblessy. Neméně imposantně vyjímá se na protější straně ohromné, barokové zrcadlo, jež kdysi zdobívalo Auerspergský knížecí palác a jež vyniká velkolepými skulpturami figurálními a přebohatými fantastickými rozvilinami. K zrcadlu přiřaďuje se rovnocenně skulpturální okrasa vchodu, mistrovské to dílo církevního umění. Na první pohled poznáš, že pochází z bohatého kláštera nebo velkého chrámu. Celé zařízení doplňují dvě pěkné vitriny, vyplněné množstvím starších i mladších předmětů z porculánu a kameniny. Rozkoší znalce je na příklad veliká terrina, jejíž poklop korunován jest roztomilou figurkou. Jest to perla rokokového umění ze století XVIII.

Zvláštní zmínky zasluhuje veliká kredence, nádherně pracovaná, na níž postaveny jsou řady skvostných skleniček empirových, jemně leptaných a provedených z ruznobarevného skla. V podobě koruny, a skutečně pravou korunou celého zařízení jídelny, je lustr o čtyřiceti žárovkách z pozlaceného dřeva a z pozlacených bronzových součástí, překrásně ciselovaný, který svého času paradoval v Schinkelově sále v Berlíně.

K jídelně přiléhá rozkošný, tak zvaný žaponský koutek, tvořící protějšek k Napoleonskému interiéru. Při zařízení tohoto zákoutí osvědčila slečna Destinnová přímo orientální fantasii a vybraný vkus. Snesla sem bezpočet typických předmětů bronzových, porculánových, ze dřeva a kamene řezaných, jež tvoří směsici sice dosti různotvárnou, ale v jednotlivostech slohovou a vzácnou. Vynikajícím kusem je figura boha války; dva vysoké, prolamované bronzové svícny tvořily by vzácnou okrasu každého musea. Dekorativností pak vyniká drahocenný, vyšívaný hedvábný gobelin. Pestrá výšivka posvátného ptáka působí za rámem dojmem překrásného, apartního obrazu. Slečna Destinnová získala výšivku jako kimono, nosila je také a hrála v něm na jevišti — ale zželelo se jí její krásy, výšivku dala napnouti a zasaditi do rámu a získala tak jednu z nejvzácnějších ozdob pro svůj žaponský salonek.

Zašli bychom ovšem příliš do detailů, kdybychom se chtěli aspoň povrchně ještě zmiňovati o množství drobných kousků uměleckých, jako sošek, nippů, filigránských bronzů a pod. Každý kousek má svou historii. Je opředen vzpomínkami na krásné, někdy snad i trpké okamžiky jejích dalekých zájezdů do cizích světa končin za slávou a úspěchem.

Ale i vedlejší místnosti rozsáhlého umělkynina příbytku jsou v pravém slova smyslu přeplněny spoustou uměleckých předmětů, jichž je tolik, že si s nimi neví šťastná majitelka pomalu rady, kam je umístiti a jak je uplatniti, aby dostalo se jim důstojného útulku. Především je tu mnoho nábytku: jmenujeme jenom biedermeierovskou skříň architektonických forem z mahonového dřeva s tajnými zásuvkami, jak je doba se zálibou dělala, velikou postel s baldachynem na sloupech, mohutnou empirovou knihovnu s bohatě ciselovanými bronzovými ornamenty, barokovou, krásně leštěnou skříň ohromných dimensí, biedermeierovský prádelník s pěkně rozčleněným nástavkem atd. I v těchto postranních místnostech, kam umělkyně svoje hosty z pravidla neuvádí, jsou díla zvláštní umělecké hodnoty, které ovšem dojdou brzkého vysvobození z těchto sbírkových katakomb, kde jsou sice jenom provisorně, ale přece jen s velikou pietou chovány a uloženy.

Nemůžeme nezmíniti se alespoň o ohromném dřevěném, malebně polychromovaném haute-reliefu, není možno neučiniti aspoň zběžnou zmínku o skupině tří soch, provedených v životní velikosti — patrně scéna z křížové cesty Spasitelovy — jež vynikají živými pohyby a hloubkou charakteristiky hlav. Je tu mnoho obrazů, portrety slavných mužů, Napoleona, Beethovena atd.

V posledním pokoji vévodí pod baldachýnem uprostřed komnaty na stupňovitém podiu vskutku královská postel přepychově vyřezávaná, čistého renaissančního slohu, zastřená záclonami. Ze soch této komnaty vyniká Panna Maria s Jezulátkem na klíně a pěkná Madonna s dítětem na rukou. Obě tyto sochy jsou z doby renaissanční. Na stěně visí umělecky provedený veliký krucifix. Je tu ještě garnitura starého barokového nábytku, bohatě vyřezávaného, pocházejícího z kláštera. Unikem je friedericiánská židlička z tak zvaného »Tabákového kollegia« pruského krále Bedřicha Velikého, zajímavá to hračka, již lze rozložiti takovým způsobem, aby se mohlo na ní seděti, hráti a při tom míti všechny

požitkové předměty, jako tabák, pivo a pod. po ruce. Kdo byl jejím majitelem, říci ovšem nemůžeme; není pochyby, že patřila znamenitému muži z kroužku nejintimnějších přátel Bedřichových — snad některému z jeho generálů — není vyloučeno, že snad i samotnému Voltairovi.

Dr. R. J. Kronbauer.

MOŘE ADRIATICKÉ. Ohlášená nová publikace Českého odboru Slovinského alpského družstva právě vyšla. Na zachmuřené, studené počasí nynější brzo dost, mnohým však netrpělivým českým turistům, kteří chystali se zaletěti si na velikonoční svátky blíže k slunci, až v samé poslední chvíli. Je potěšitelno pozorovati vzrůst a sílení turistického proudu českého do slovanských zemí na jihu mocnářství. Zvláště za časného jara, o velikonocích, kdy u nás doma zapínáme pečlivě všecky knoflíky svrchníků, ba letos dokonce zimníků, láká a vábí zářivé slunce a vlahý jižní vzduch tak sladce a tak neodolatelně. Těm šťastlivcům, jimž dopřáno k cestě na jih času i prostředků, dostalo se Mořem Adriatickým nejlepšího přítele, jakého si lze na cestě přáti — spolehlivého a zkušeného. V nebohaté naší literatuře turistické jsou průvodci českého odboru skutečnými činy a to hned ve dvojím směru. Vyčerpávajíce látku tak důkladně a ve formě tak zhuštěné, jak toho právem proslulým příkladem jsou cestovní příručky Baedekrovy, propagují způsobem zajisté nejúčinnějším návštěvu slovanských zemí a to právě těch, s nimiž můžeme a musíme navázati nejprve užší styky, hlavně hospodářské. Publikace ty, nahražujíce českému turistovi dosavadní cestovní příručky německé, znamenají i vymanění ze vlivů německých, jsou tedy vážným krokem k vytvoření samostatného názoru na věci jihoslovanské, nekaleného brýlemi německých, autorů. Oba redaktoři, pánové Dr. V. Dvorský a Dr. B. Franta, za účinné pomoci řady spolupracovníků věnovali dílku celé měsíce pilné, horlivé, ba nadšené práce u vědomí, že konají věc dobrou. A že ji nekonají nadarmo, toho důkazem jest zcela neobvyklý úspěch Slovinských Alp, loni vydaných. Moře Adriatické vítáno již napřed všude radostně jako další — a bohdá nikoli poslední — článek díla českého odboru Slovinského alpského družstva, jako krásný výsledek prací, obětavě konané na prospěch věci české a slovanské, jako nejlepší cesta k uskutečnění praktické slovanské vzájemnosti na základě vlastního poznání a přímých styků. Kniha rozdělena jest ve 12 hlavních směrů, k nimž se druží 16 směrů pobočných, provázejíc po Istrii, Dalmacii, chorvatském Přímoří, Černé Hoře, Benátkách s východním pobřežím italským a s ostrovem Korfu. Text doplňují 2 přehledné mapy, 10 zvláštních příloh a 13 náčrtků a plánů.

Zpracování se účastnili: Dr. F. Bílek (fauna), Dr. J. Čermák (směr Dubrovník-Kotor), Dr. Vrat. Černý (směry: Kotor-Cetinje-Podgorica, Bar-Vir, Bar-Ulcinj), Dr. V. Dvorský (směry Pulj-Lošinj-Zadar, Zadar-Spljet, Spljet-Gruž), MUC. L. Fouque (Dubrovník), Dr. B. Franta (směry Terst-Pulj, Rijeka-Pulj, Rijeka-Zadar, Benátky-Ancona), Dr. St. Hanzlík (klima), Prof. J. Heřman (Trogir, Hvar, Vis, Kaštely), Dr. F. Machát (názvosloví v přehl. mapě), rada zem. výb. L. Mareš (Bologna), Dr. St. Nikolau (Terst), Dr. J. Novotný (léčebný význam moře a lékařské pokyny), Dr. D. Panýrek (Benátky), F. J. Rambousek (Korfu), M. Servit (flora), Dr. J. Šťastný (novořečtina). R.

UMĚLECKÁ VÝZDOBA OBECNÍHO DOMU PRAŽSKÉHO.

ALFONS MUCHA: PRIMÁTORSKÁ SÍŇ.

Český svět může býti právem zvědav na umělecké divy, jež rostou pod rukou vyvolených pracovníků. Někteří pracují ve svých atelierech — někteří, jako Max Švabinský a Karel Špillar, docházejí pilně do domu a kouzlí na stěny báječné, překvapující komposice. Mikoláš Aleš, jemuž svěřena výzdoba baru, byl jedním z prvních, jenž předložil svoje kartony, František Ženíšek chystá ve svém ateliéru v Akademii umění pro Mramorový sál dvě velká díla: Píseň milostnou a Píseň vítěznou. Pro Mosaikovou síň v lidové restauraci maluje Jakub Obrovský dvě postavy v národním kroji, Karel Wenig tři nástěnné obrazy pro restauraci přízemní na motiv: Praha vítá své hosty. Výzdoba salonu Riegrova svěřena Maxu Švabinskému, čtyři nástěnné obrazy a výzdoba stropu v sále Smetanově Karlu Špillarovi, výzdoba salonu Palackého J. Preisslerovi.

Uměleckou výzdobou Primátorské síně pověřen byl mistr Alfons Mucha. Umělec je v Praze, pilně pracuje, dílo jeho je takřka hotovo — ale nikde ho není vidět, nikde není o něm nic slyšet. Padlo o něm dobré slovo — dokud byl v Paříži, častěji jsme se s ním sešli, nežli nyní, kdy už od několika měsíců dlí mezi námi.

Zapadl do svého ateliéru, zasvětil se svému dílu. Zvířil hladinu našeho malého života — byla zvířena tou měrou, že to umělci nebylo příjemno. Stáhl se do čtyř stěn a napjal všechny síly, aby plnou měrou dostál svěřenému poslání. Kdyby už člověka nepobidly přátelské styky a touha po setkání, je k tomu dohnán redakční povinností. Slovíčka se nikde nedočteš o tom, jak daleko je Mucha se svým cyklem. Dokud tu nebylo víc, než nápad, myšlenka, nanejvýš nějaká skizza — to bylo starosti, jak to dopadne! A najednou jako když utne.

Jednoho dne zaklepal jsem na dveře ateliéru. Byl zavřen na sedm zámků. Jako rejthar do hradní brány aby se sem novinář dobýval. Ale poněvadž starý kamarád má vždycky jakési privilegované

ALFONS MUCHA: STUDIE Z NÁST. OBRAZU.

Hledám ve skizze myšlenku, ideu. Něco tuším, ale pojem je zcela nejasný, tak že ho nedovedu definovati, nedovedu dáti myšlence umělcově náležitého, výstižného výrazu. Prostý dotaz způsobil, že jsem umělce rozehřál.

„Proč zrovna krahujec — proč ne orel?“ Mucha jakoby v myšlenkách kamsi hodně daleko zaletěl.

„Co chci říci svým cyklem? Rád bych pověděl myšlenkou, ideou víc, než provedením, barvou, liniemi. Jejich nádhera, jejich architektura musí býti prohřáta posláním, jež musí mluviti k srdcím. Do domu přijde mnoho lidí, dům je určen pro nás, pro současníky, i pro naše pokolení. Obraz nemá jenom oko prchavě potěšit a vzrušit. Je hlubší, je záslužnější takové dílo, jež duši pohne. Hudba jako malba má míti ještě zvláštní poslání, má působiti více, než pouze příjemným dojmem na sluch nebo na oko.

Úkol, jenž mi byl svěřen, znamená novou etapu v celé mojí práci. Doznávám to upřímně. Co bylo, k tomu se již nevrátím. Tento cyklus je prvním cílem tohoto obratu. Hledal jsem motiv pro dílo, a všechny moje sny braly se ke staré sice, ale velké, krásné myšlence. Jsme povinni celým svým životem zahlazovat chyby minulosti, a to nám ukládá veliký, zodpovědný úkol. Vždy a šude musíme si jej osvěžovat a při každé příležitosti jej manifestovat. Musíme volat po svornosti, musíme letět za sluncem, za silou, za vzkříšením, musíme se obrnit svornosti a mužnou silou.

postaveni, nevzbudil příchod nedůvěru — tím spíš ne, poněvadž z proziravé opatrnosti jsem novináře zakuklil k nepoznání. Vypravuji se všelijaké věci, jež návštěvě dodávají ráz opravdové touhy s přítelem si pohovořiti o věcech a událostech, jež nás oba zajímají.

Stojím v ateliéru, a kolem zvedají se jako kulisy plátna, svítící báječným koloritem. Měl jsem už vyhráno — ještě trocha zdrženlivosti, a jsem u prameně, k němuž třeba jenom se skloniti a uhasiti žízeň. Přítelem, panem architektem A. Balšánkem, byl jsem již do úkolu Muchova poněkud zasvěcen. Věděl jsem v hlavních rysech, co Mucha připravuje a jakou má ideu. O tu mi běželo v první řadě. Vidím před sebou půvabnou, originální skizzu plafondu.

Vidím ve světlém kruhu krahujce, jenž letí ke slunci, vidím kolem něho věnec, v němž v jabloňovém listí červenají se zralé plody. Na první pohled se mi zdá, jakobych viděl před sebou obrodu Mánesova Orloje. V krajní periferii jsou postavy representantů slovanských rodin, obírajících se kulturou stromu, jejíž koruny tvoří kruhový pás kolem Božího oka, v němž krahujec koupá svoje křídla.

Moje idea, můj sen hledal iniciálu pro symbol celého cyklu. Srdci mému byl nejbližší prastarý slovanský pták, krahujec, jehož chrámem byly dávné háje slovanské. Slunce bylo tehdy bohem, bylo útočištěm v radosti i žalosti. A krahujec byl poslem Slovanů k majestátu božímu, poslem, jenž v etymologii svého jména nese krásné ztělesnění této touhy, poslem k jasu, záři, životodárnému teplu. Krahujec připomínal těm, kdo Slunce vzývali, jeho přítomnost i tehdy, když tma vládla na zemi. Byl zvěstovatelem východu slunce, byl symbolem jeho příchodu, byl živou jeho jitřenkou.

Proto krahujec vede mou ideu, je jejím okem, je její duší. Na periferii kruhu vidíte slovanskou rodinu.

Jsou tu Češi, Slováci, Slovinci, Charváti, Srbové, Bulhaři, Poláci a Rusové. Kmen, jenž roste z jejich půdy, je symbolem jejich národního života, jejich národní individuality. Všichni mají svoje ctnosti, všichni jsou lidé smrtelní a podléhají proto také kletbě svých vášní. Něco velkého, něco společného je a musí v nich býti. Je mezi nimi pouto, jež mezi nimi upředla příroda. Tento příbuzenský poměr, třeba byl

sebe vzdálenější, ukládá povinnosti. Dal jsem tomu výraz na skupině, jež vykazuje nejmarkantnější odchylku od této příbuzenské souvislosti Rozbitý strom Poláka svazují Rusové. V oblasti svojí, ve svém národním territoriu, buďme všichni samostatni, buďme nedůtkliví, buďme žárliví, ctižádostiví, ale buďme proniknuti příbuzenskou ideou pokaždé, kdykoli hrne se na nás nepřítel. Proto spjal jsem koruny ve kruh, věnec, jenž není propleten květy Jsou v něm už plody, výsledky tohoto úsilí, této idee, nezapomínající na velkou výhodu společného rodu.

Když jsem se svým krahujcem poprvé vyletěl do oblaků allegorie svého cyklu, stál jsem před mapou. A tu mi napadla myšlenka na klenbu, jejíž silou je každý kámen, o druhý se opírající. To je tajemství její nezdolnosti. Klenbou mého cyklu je plafond s krahujcem, letícím ke slunci. Tam chceme, tam musíme doletěti. Jsou dány cesty, po nichž se k cíli bezpečně dojde. Jsou v naší minulosti, jsou v historii, učitelce národa. Osm cípů klenby vyplňuji národním tímto katechismem. Musíme především býti pamětlivi řádné výchovy svých dětí — jasný, světlý vzor této moudrosti mateřské vidím v Elišce Přemyslovně, jež Karlu IV. dala do vínku vlastnosti, jež ho učinily otcem vlasti — musíme v sobě pěstiti smysl pro spravedlnost, a ušlechtilé této vlastnosti je pravzorem mistr Jan Hus — musíme vštěpovati svým dětem bojovnost, nepoddajnost, tvůrčí sílu a věrnost, ostražitost a etižádost po samostatnosti — a jako repraesentanty těchto ctností jmenuje nám historie Jana Žižku z Trocnova, Roháče z Dubé, Viléma z Pernštýna, Jana Amosa Komenského, krále Jiřika a naše Chody.

ALFONS MUCHA: STUDIE Z PLAFONDU.

Allegorii rozvádím ve třech velkých nástěnných obrazech. První uvádí diváka do národního areopagu. V pozadí dominuje Slavia, jež jako národní bůh má ve svém zjevu symbol společné idee, krahujce. V jasnějších konturách vystupuje pod ní Čechie, matka naše, jež jakoby vystupovala z lůna společné, velké naší prabáby. V půlkruhu stojí všichni ti, kdož o národ se zasloužili, kdo se v jeho službách proslavili, kdo životy za vlast obětovali. Vidíme tu hlavní zjevy z dávné minulosti, vidíme tu buditele, kteří zdánlivě mrtvého hrobníkovi vyrvali ze spárů a k životu vzkřísili.

Skizza činí dojem záhadné tajuplnosti. Zelenavý její přísvit má patinu stáří. V popředí, na levo a na pravo, jako lvi před starým egyptským chrámem, svou mohutností imponují postavy Komenského a Methoděje. Jsou tito dva národní apoštolové jako gigantské sloupy, držící celou stavbu. Pro slovanského biskupa, pro Methoděje, zanítil se Mucha hlavně proto, poněvadž jeho zásluhou jsme se odtrhli od Říma, uhájili slovanskou liturgii a právě v těch dobách, kdy těmito cestami hnala se k nám pohroma, uhájili jsme svou nezávislost.

Do areopagu vstupuje mladý muž, junák svalnatého těla, jarého zjevu. »Ve svaté služby národa přijmi, Čechie, moji lásku a moji síly potomstvo,« jakoby hlásalo jeho čisté, nezištné a obětavé nadšení.

Druhý obraz, v modravý přísvit zatopený, vede sílu, mužnost národa do boje zkoušek, pohrom a odříkání. Čechie v pozadí jako umučený přízrak dodává obrazu ráz tesklivý. Pod ní rozvinuje se obraz bídy, nad kterou srdce usedá. Jsou tu zachyceny hlavní naše křížové cesty, po nichž bral se národ k osudnému úpadku. Paprskem, světlem, oasou allegorie je zase junák, jemuž nadšení hoří v očích, síla jako jará míza proudí v žilách. Toť Juda Makabejský českého národa, personifikovaný spasitel, jehož láska a jehož mužnost dává záruku touženého obratu. »Hořem ušťvána, ranami poseta, dá-

vám ti, synu, svoje požehnání v boj s drakem« — jakoby plynulo z úst zsinalé Čechie, sedící na holubičím trůně.

Třetí obraz tlumočí apotheosu cyklu. Je zatopen v jasnou, zlatou záři osvěty a kultury. Obraz je hymnou, holdem úspěchu, vzkříšení. Síla k činu probuzená, síla ohněm zkoušek zkalená dominuje pak obrazu postavou národního hrdiny, jenž ruce rozpřahuje k spojení, k bratrskému přimknuti. »Silou k svobodě, láskou k svornosti« — to je asi obsahem tohoto malířského epilogu Muchova.

Když jsem opouštěl Muchu, potkal jsem na schodech dělníky, dopravující do ateliéru suchou jabloň. Umělcův model pro plafond, pomyslil jsem si. Napadlo mi, že něco z toho, co jsem viděl a slyšel, světu povím.. Víc toho není a nemůže býti, než pouze taková — suchá jabloň. Listy obalenou, květy hýřící uvidíme, bohdá, co nevidět!

Skizzu Muchovy allegorie provázíme reprodukcemi tří náčrtků, jež nám mistr s roztomilou ochotou zapůjčil. R.

ČESKÁ LYRA. Nárys české lyriky novodobé, uspořádal Fr. S. Procházka (nakl. Unie). Je znám příkrý výrok jednoho českého básníka, když žádán byl, aby ukázky jeho prací směly býti pojaty do jisté anthologie, že nedovolí, aby z jeho masa byly vysekávány řízky a beefsteaky. Mnohem vkusněji vyslovil se proti anthologiím Viktor Hugo: »Vezmete hrst kamení a řeknete, že je to Mont Blanc.« Ale nic naplat, anthologie vycházejí přes to klidně dále, protože jich — je potřebi. U anthologií z cizích literatur leží potřeba ta na snadě, ale i u domácí literatury je potřebí občas vykonati anthologii revisi jistého období, podati ukázky všech škol a literárních proudů a stopovati tak, jak se střetly a jak na se působily, nebo jen upozorniti na rozvoj poesie kruhy, které nemohou jinak vše obsáhnouti. S různých hledisek a podnětů podává se i samo uspořádání takových výborů. Spolek Máj, jenž před lety vydal velkou, pětidílnou anthologii Česká poesie XIX. věku, postavil se na stanovisko přísně kritické a umělecké. Nová anthologie, Česká lyra, vytkla si jiný úkol: registrační a popularisační. Anthologie Máje nejde přes století 19., Česká lyra stopuje však jen lyriku českou a to od dob Nerudových až do našich dnů, neshrnuje však jako výbor Máje ukázky podle autorů, nýbrž dle látky a určitých hesel, jako jsou: Život, láska a píseň — Vlast a svět — Příroda, krása, umění — Společnost a práce — Pravda a moudrost — Bůh, věčnost a záhrobí. Máme tedy zde jen »disjecta membra« jednotlivých básníků, což není sice příznivo pro jejich charakteristiku, ale má zas tu výhodu, že básník a jeho jméno jaksi ustupují do pozadí, a mluví jen práce sama, ať jest od kohokoli.

Fr. S. Procházka podjal se svého úkolu s velikou láskou a osvědčil při díle tak nesnadném vzácnou u nás objektivnost a svědomitost. Výsledek práce jeho je kniha o více než půl páta sta stránkách, opatřená hojnými podobiznami básníkův a velmi pečlivým a cenným seznamem biografickým a bibliografickým — kniha velice zajímavá, z níž podávají se nejen vudčí myšlenky, jež nesly poesii českou v posledním padesátiletí, ale z níž zřejmo je také, jak pokračoval nebo zas ustupoval kult formy, jak myšlenku a cit vystřídávala hudba slova a nálada, jak obzory se rozšiřovaly a zase zúžovaly, proudy světové s proudy ryze domácími prolínaly, jak vlna celého rozvoje se zdvihala a zase klesala.

Jiné, volnější stanovisko, než na které postavil se Máj, dovolovalo pojmouti do sbírky i zjevy slabší a méně významné. Ale přes to není ještě úplná. Schází ještě řada jiných jmen, starších i novějších, na př. Ervín Špindler, Bohumil Čermák, Dvořáková-Mráčková, B. Studničková, Mühlsteinová, Lad. Staněk, Jos. Kratochvíl, Jos. Baše (ten jest sice uveden v seznamu básníků, nikoli však v obsahu, a ani v knize nemohli jsme ho nalézti), Milan Fučík (neměl býti vypuštěn, neboť má osobitý tón), Jindřich Baar, Jar. Haasz a Jiří Tilšer (tito dva poslední nemají sice knihy, ale v časopisech byla by se našla nejedna dobrá báseň jejich), Jar. Sutnar, Fr. Soldán, F. X. Hodač, Bol. L. Černý, Arnošt Ráž, Sv. Karmen, Fr. Sís, Arn. Kučera, Bohuslav Květ, Lad. Hájek a K. Hájek, M. Haunerová, J. Al. Koráb, Vl. Frida, F. C. Župka a j. — Neuvádíme však jmén těchto jako výtku, nýbrž upozorňujeme na ně jen pro případ, že by došlo k novému vydání, aby aspoň k některým z nich bylo přihlédnuto.

V novém vydání doporučovalo by se také hojnějšími ukázkami více vyznačiti, jak duch Vrchlického otevřel české poesii nové obzory a dráhy, jak ji postavil po bok badání vědeckému, jak chápal se všech otázek lidského života, objímal všecky doby i světy. Tak, jak se nám poesie Vrchlického v České lyře podává, připadá nám příliš úzká a krotká.

Leccos bude korrigovati arci druhý díl epický — který nám Fr. S. Procházka v úvodu přislibuje a na nějž se upřímně těšíme. Tam snad bylo by lze odstraniti, aspoň poněkud, jiný nedostatek dílu prvního: opomíjení humoru, jenž jen v málo číslech tu zablýskl, ač mohly tu dobře být vodítky starší výbory: Herrmannův Humor českého Parnassu a Lužanova Veselá hodinka.

Ale všecky ty větší i menší nedostatky neubírají ceny pěkné té knize, které bychom přáli, aby pomáhala znovu získati české poesii ty široké kruhy, které kdysi se jí odkájely, ji milovaly a později — od ní odpadly. Jeť tak příjemno toulati se tou svěží zahradou české poesie a uvědomiti si, že vše to rostlo a kvetlo většinou za podmínek nejnepříznivějších — bez naděje na přiměřenou odměnu hmotnou, za nevšímavosti veřejnosti a za mrazivého chladu moderní kritiky, která většinou jen otra-

ALFONS MUCHA: STUDIE S CÍPU SAMOSTATNOST.
(Z prací umělcových pro Obecní dům král. hl. města Prahy.)

vovala a ubíjela, kde měla povzbuzovati a vzrustu pomáhati. »Spravedlivý a nezaujatý liter. historik, jenž nebude přejímati cizí výmysly, ale zjistí fakta sám, konečně také se dostaví« — těší se pořadatel České lyry. Možná, že se nemýlí. Křivdy se napraví, autorům — třeba po smrti — dostane se spravedlivého ocenění. Ale škod, které tím utrpěla literatura, nebude lze již odčiniti. —a—

AMERICKÉ UNIVERSITY pěstují v poslední době velmi český jazyk. Státní universita v Lincolnu, Neb. má několik již let vynikající stolici řeči a literatury české a čeští posluchači této vysoké školy v amerických časopisech českých podali celou řadu ukázek svých překladů básní Sv. Čecha, Vrchlického, J. V. Sládka, Ant. Klášterského a j. do angličiny. Nedávno vytištěn v měsíčníku »Komenský« pěkný

překlad Havlíčkova Krále Lávry, z péra Emilie Krislové, žačky této university. V únorovém sešitu universitního časopisu »The Magazine«, který vychází v Austinu, Texas, četli jsme zas několik básní Hálkových v anglickém rouše (překl. Libuše Brenerové z této university) a Miloslav Breuer v témže sešitu uveřejnil překlad povídky List v staré knize ze Sebraných spisů Fr. Heritesa. z.

TŘICÁTÁ ŠESTÁ VÝSTAVA MÁNESA shromáždila v paviloně pod zahradou Kinského něco grafických prací a početně dosti bohatý výběr nové české plastiky. Mezi českými umělci rádi vítáme hosta jména Rodinova. Vystavuje bronzový portrét skladatele Mahlera, rodinovsky nervosně, ostře skizzovaný. Berlínský krajan František Přitel vystavuje sádru v nadživotní velikosti »Raněný«, dobře akademicky udělanou, a sochu »Tanečnice«, dílo běžné mody, bezvýrazné a ne své. Ještě více cizím vzorům podlehl Halman, jakož vůbec v oblibu vešel nyní Maillol, jenž v Praze z francouzských sochařů vystavoval naposled a tedy ovládl. Jeho nahé ženy sedící i stojící, silných, nehezkých údů, vidíme všude kolem sebe. Josef Mařatka jde stále ještě za svým mistrem a učitelem Rodinem. V drobných skizzách drží se svého vzoru úzkostlivě, ve velké plastice »Intelligence«, je samostatnější. Je to práce šťastného klidu, monumentálního účinu a při tom ušlechtilé něhy. Z české plastiky možno vedle ní postaviti snad jedině Štursovu bustu »Život uniká«, starší dílo, jehož materiál, alabastr, přímo duchovitou subtilnost této hlavy sesiluje způsobem raffinovaným. Za to »Břišní tanečnice Sulamit Rahu« tohoto umělce jest výtvor přehnaného naturalismu. Mohou-li býti tlusté, oteklé údy, hrubě smyslný obličej a neestetický, necudný taneční pohyb tohoto těla pramenem čistého uměleckého zažitku, je ovšem věcí osobního vkusu. To všechno je snad přírodě dobře odpozorováno, snad je i správným reflexem duševní sféry některých vrstev mužské mládeže, topící se v sensualismu, bylo by konečně i snesitelno v malém měřítku, ale v provedení Stursově dráždí k odporu. Marně hledáme nutného statického klidu a oněch architektonických prvků, jimiž stává se socha dílem dokonale uměleckým. Balancujíc na jedné noze, s vykloubeným trupem, tato Sulamit Rahu, modelovaná v životní velikosti, sotva asi dala by se vpraviti v nějaký geometrický obrazec, jak podle známé poučky Hildebrandovy přísně žádávají přátelé pánĕ Štursovi, posuzujíce díla — jiných umělců. Vojta Suchárda vystavuje ve dřevě řezaný realistický portrét a dva dekorační pilíře. Několik dobrých, hladce udělaných věcí, dále detaily bohaté Torso a studii ruky, vystavuje Ladislav Beneš. František Bílek poslal ukázku své Křížové cesty, tři portréty v mramoru, několik drobnějších, jinak známých věcí a čtrnáct dřevorytů. Španielovy plakety jsou dobré práce, ale nepraví nám o svém tvůrci nic nového. Také věci Šejnostovy, Horejcovy, Hrdličkovy a Kofránkovy nevnášejí v českou plastiku nového a zejména ne osobitého tonu. Z grafiků vyhledejme si, kromě Bílka, Kašpara, Myslbeka a Šimona. V celku, odmyslíme-li si Bílka, a snad ještě jedno nebo dvě jména, výstava české plastiky dokumentuje plochost, povrchnost uměleckých názorů dneška, jak se u nás ujaly, nedostatek vlastní tvárné síly a zdravého duševního jádra, jehož nemůže žádné umění postrádati, nemá-li klesnouti na tvoření prázdných, bezobsažných schemat a forem. r.

INTIMNÍ DIVADLO NA SMÍCHOVĚ. O lásku. Drama o 3 jednáních. Napsala Antonie Fischerová. Režisér p. Vošalík. — Představení pořádané 7. t. m. Ženským klubem přineslo překvapení. Skoro se zdálo, že není v damských kruzích dosti odvahy pro nové dramatické pokusy nebo že nejsou v dobrém kursu a hle, ženský spolek stará se o drama přímo problémové, které zaujato je ve vší důslednosti pro pokrokové požadavky ženského hnutí, pro čistotu muže vcházejícího v manželství, pro posvátnost a povýšenost panenství. Neslyšíme denně s našich scén tak vážně promlouvat o lidských citech. Kdybychom i dějem dramatu byli aspoň chvílemi tak upoutáni jako občasnou poznámkou dialogu, který chce býti lehký a zábavný, je však příliš důkladný, mohli bychom vítati nové osudové drama. Děj sám je však tuze přímočarý. Slepá Viola miluje nešťastně snoubence své přítelkyně Lory, jež se závratné výše štěstí sřítí se do propasti nešťastné lásky. A proč? Poznáním, že snoubenec miloval jinou, ovšem dříve nežli poznal Loru, přece však jinou — — Se stanoviska stejných práv pro muže a pro ženu — dramatický konflikt a katastrofa. V tomto smutném ovzduší, ve kterém slepá ubohá Viola sem a tam se potácí, týrána nad to také dlouho nepochopitelnou, záhadnou ztrátou otcovy lásky, cynické poznámky a vtipy snoubencova přítele medika o lásce a manželství, nemohou působiti dosti osvěžujícím dojmem, nevyjasní-li se scéna ani obratem záhadného otce, jenž se vrací ke své nešťastné dceři. Všechna ta průhledná záhadnost směřuje ke známému cíli, ke konci dramatu, na němž nás zajímala hlavně slohová obratnost autorky, zvláště v místech, pro psychologické drama nejchoulostivějších, totiž ve dlouhých hovorech filosofujících o lásce. Začínala u všech osob na scéně: »A co vy soudíte o lásce?« — Žádná z odpovědí nebyla novou, ani překvapující moudrostí a přece bylo znáti, že autorka ovládá sloh, třeba ne přísně dramatický. Hlavní postavy byly sehrány dobrými, schopnými hosty, ze školy p. Želenského. Obecenstvo, zaujaté pro vážnou tendenci hry, vlídným a pochvalným přijetím premiéry dodalo povzbuzení autorce tak hořující pro mravní rovnoprávnost pohlaví. —n.

K SVÁTKŮM VELIKONOČNÍM vydali jsme číslo dvojité. Příštího týdne Máj nevyjde. Číslo 31. vydáno bude dne 28. dubna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

DOLCE FAR NIENTE.

Krok jdeme v před a dvěma jdeme zpátky!
Je heslem doby naší znavené
si porozmnožit k líné prázdni svátky
a žít je u rozkoše pramene.

Vrcholem snahy, povinnosti z kladky
vysmeknout tíhu byti břemene.
Než nástroj líp se zdvihá pohár sladký,
než pot líp páchnou ženky líčené!

A blahobyt, jejž otec rodu léta
mozolně sháněl se všech koutů světa,
v svět po větru pan syn zas obrací.

Po frási krásně hospodářsky rostem',
a Bída zatím k vnukům ne už hostem
se chystá, leč jak pani domácí!! — —

INTERMEZZO.

S hor rocí teplý vítr dul
přes utajený dumný důl.
V něm temnou spletí vonných cest
pár šťastný dal se láskou nést —
zda pamatuješ ještě?

Vyšed si na lup, šerý ghul
se na prázdný stín sesechnul
z té záře, jíž v klest, luh a rdest
zrak jejich žeh' tmou beze hvězd,
úkoj tuh vzdutých věště . . .

A přešla nejsvětější z chvil,
a rozkoš prchla z horkých žil,
zrak bez lesku, a v ňadrech kvil
bezútěšnosti deště:

Šel z blaha zažitého děs,
trh v smyslech zmatku za řetěz,
protk' břitkým smutkem krve ples
a srdce sevřel v kleště. —

STRACH.

Ký trýzně vzmach, kdy temný strach
před zítřkem v duši vtáh'!

Jak stopu v tmách by našel vrah,
po které léta práh'.

A stále bliž je, stále bliž
a v půlnoc má tě již:

Ty víš, se chvíš a nezasniš —
Krev ryvně bije v tiš.

Lbí z života hnus kolotá
a zmatkem omotá.

Tup, nechceš víc, leč zítřku vstříc
vyřinout byti v Nic! . . .

Však u těch tuh-li duch tvůj ztuh',
pak s tebou stůj sám Buh! —

XAVER TEJŘOV.

V ČERNÉ HODINĚ.

Quem deus perdere vult, dementat!

Tma pustá smysly tupě zalehla mi —
Přestávám chápat — — — Bože, co to je?!...
Plá den či noc se hvězdí rad vodami?
Jsou žně či teprv květou levkoje??...

Vše se mi mate, roztéká a mámí...
Zvon děsem ječí z doby příboje...
S mým Já jsme přece seděli tu sami:
vešel nebo vyšel někdo z pokoje?

Ozvi se! — Ticho.. Nic! ... Teď prasklo cosi:
Nerv — struna?.. Kde: Vně — ve mně??.. A teď zas!
..le padouch! tu: v týl bodl mne.. A je bosý!!

A pomoc jde mu! Vražda žhne jí z řas:
Sekáčů tisíc lidské hlavy kosí.....
Teď letí má — — Krev hoří!! Hú, ten mráz!! —

XAVER TEJŘOV.

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA

(Pokračování.)

Ta provází nás jako naše hříchy, viďte?« ozvala se slečna sledujíc pohyb chtivé hrudi profesorovy, který nestačil ssát lesní vůni z plných plic.

»Ano, ano,« zamyslil se tento a tázavě spočinul na široce rozevřených zracích slečninych. Nechápal dobře symbolu?

»Hříchy! Nikdo není ovšem bez nich, ale jaký hřích tížil by třeba vaši duši, slečno? Snad jste sobě ani nikdy žádný hřích nevědomila?«

»Netíží mne sice nic, ale myslím, že nikdo není bez nějakého hříchu. Hřešíme třeba i myšlenkou; stává se někdy, že podobné myšlenky na dlouho zahnízďují se v našich mozcích...«

Octli se na dřevěném mostku, přetínajícím neširokou bažinou kraj lesa.

Stádo krav napasených, tučných hnalo se podle nich s hlomozem a dalo jim zapomenouti na předešlý hovor.

»Vyhánějí již na pastvu, je vidět, že jsou žně v plném proudu,« všiml se Plavný.

A pozorovali žence, spěchající na blízké pole s hráběmi, roubíky a s otepí povřísel.

Na pokraji lesa bělal se zralý pruh ječmene a kousek dále stály již řady panáků, žalostně zcuchaných, zašpiněných od dlouhotrvajících deště.

»Letos špatně se sklízí,« stýskali si ženci ubíhajíce.

Stesky ty vovolaly smutné myšlenky v nitru profesorově. Myslil na vlastní sklízeň životního leta. Jaro jeho bylo utěšené, setba nadějná, bouřlivé rozmarné léto pokazilo vše a způsobilo nešťastnou katastrofu. Není-li taková živelní pohroma podobna strží vášní, jež jsou s to zkazit, zničit život naší duše? Jenže v přírodě může náhlý obrat zachránit mnoho ještě, snad všecko. Je tomu však i při morálních otřesech tak? Kdyby vše nasadil — jak to včera pěkně slečna Mařákova naznačila — aby snad uvedl rodinný poměr svůj do starých kolejí, zda ručiti může za příznivý úspěch svého počinu? Lze zachrániti zrno, jež bylo kvalitou slabé, hluché a nicotné? Je možna náprava, není-li ani opory mravní nikde? Dospěje se k návratu, byl-li pád promyšlený, úmyslný s uzavřením všech závor a východů k návratu?

Mořil se v duchu stále tím návratem k dřívějšku, kolisaje mezi širokokmenými duby, jimiž protkán byl les po kraji, co zatím slečna s Lolou odbočily, aby natrhaly mateřídoušky, jež ohlašovala se kořennou vůní na blízkém náspu nad nehlubokým příkopem.

Vrátila by se vůbec Héla k němu a poslechla by jeho výzvy, kdyby ji i nejlepšími slovy zapřísáhl, a připomněl jí povinnost k jediné dceři? Zřekla by se dřívějších rozmarných choutek a dovedla by se zapříti a vítěziti morálně a vědomě?

Potřásal skepticky hlavou a zardíval se představuje si nové to spolužití s ní. Pot zastudil mu na čele při té vzpomínce a srdce zabušilo v nervosním neklidu.

Odmítal ten obraz, jejž fantasie konzliti se odvažovala. Spatřil ji v nádheře zhýčkané dámy, jež nezná než rozkoš a zábavu, vyzývavou její postavu smyslné bachantky v rafinovaných úborech, zvyšujících oblost a nabubřelost jejích tvarů a odmítal ji v duchu jako zjev, jemuž dávno již odvykl, který v něm nebudil již ani touhu, neoznačoval rozkoš, ale který jej naplňoval odporem a nelibostí. Nehledí a nedovede hleděti na ženu očima smyslného náruživce, dobrá žena vyvolává v něm jiné city, jiné vzněty ...

A obraceje se bezdečně po ženě podobné, která mu je na blízku, uvědomoval si uspokojivě, jak procitěněji, čistěji a vroucněji hledí na př. na slečnu Mařákovou.

S úctou k ní pohlíží s motivy nejčistšího přátelství, že by byl s to pustiti se s kýmkoli v zápas pro ni a ochrániť ji svým životem proti každému útočníku. Její důstojná povaha prostá vší prolhané koketerie, imponovala jeho duchu. Její logické, positivní vývody jej zanímaly. Zdála se mu souborem zralých, pevných životních zásad, jež prošly výhní opravdového přemítání, školou drsného, klopotného života. Její resignované, povýšené stanovisko nad společenskými formami připadalo mu vyvrcholením dlouholetých úvah, jež uzavřely dokonanou periodu jejího povahového rozvoje. Stála jako na vrcholi majáku ve svém osamění, s něhož ukazovala cestu bloudícím lodím. A hanbiti se musí, že je sám trosečníkem, který volá zoufale po světle, aby vybředl z dorážejících naň vln, v temnu kolkolem. A hanbiti se musí dále, že neodolal zavčas nárazu vln, do nichž byl sražen lstivou rukou ženy své. A uvažoval ... Neměl ovšem času, aby se opatřil na cestu životní řádnou zkušeností, dříve než vyplul do nejistých vod, věda absorbovala všechno jeho úsilí, oddálivší ho od vlastního života duše. A pak osud se mu zpronevěřil, osud ponechal jej sobě samému ...

Oddán svým bezúspěšným úvahám, byl by snad Plavný zašel bůh ví kam, kdyby se nebylo za ním ozvalo táhlé volání:

»Uhú! Uhú!«

Hlas Lolin, altový, silný.

Zastavil se a rozhlížeje se, naslouchal ...

Mrtvé ticho tu bylo v houstnoucí doubravině a také vlhko tu pocítil v nohou, pochodící z nasáklého nízkého mechu. Spěl po hlase nazpět.

Jak mohl tak se zamyslit a zapomenout? »Halo! Halo!«

Teď jasnější, vyšší hlas tetelil se vlhkým vzduchem pod klenbou doubravy ...

Slečna Mařáková! Hledají ho! Jak jim vysvětlí své zbloudění?

Brzy jich dostihl a s úzkostlivým hlasem líčil jim, jak se zamyslil, ztrativ pojem času a místa.

»Máš se dívat nahoru, tatínku,« žertovně povzbuzovala otce Lola. »Vždyť už nejsi nemocen.«

»Ovšem, ovšem, ani jim nesmím býti. Brzy tu bude podzim a škola nás zavolá.«

A když pohlédl na slečnu Mařákovu, setkal se s jejíma starostlivýma očima plnýma něhy a něčích výčitek milosrdné sestry.

»Víte-li, že jsem se dal svésti bludičkou?« zažertoval pojednou.

»A jak vypadá?« naivně ptá se Lola.

»Neživá, jako zelený stín, měkká a slizká, viz!«

A ukazoval Lole podešve svých bot, jež byly zmáčeny bahnem.

Smály se teď přihodě, divice se, že neměl professor dosti těch dlouhých dešťů a že na místě do suchého lesa, zavedl je k močálům.

»Ale teď nutno dohonit, co jsme zameškali,« mínil Plavný a vykročil zase prvý.

Vrátivše se na suchou cestu, brali se podle širokých pasek borovičatým lesem kupředu. Cílem cesty měla býti hájovna »Zátiší«, kde hodlali odpočinouti si.

S návrší byl tu krásný rozhled do kraje. Cesta k Zátiší byla vroubena mohutnými, starými akáty.

»Zde je krásně v máji,« vzpomínal professor, »když jsou akáty v květu. Ve vůni akátů je něco tak sladkého, lahodného, jakoby jaro chtělo nám dáti vycítiti všechny ty vůně, které nás očekávají postupně v době pozdější. Připomíná mi vůni jasmínu, kterým nás časem oblaží v stinných sadech, vůni jalod, rudnoucích v mlází na pasece a olejnou vůní stolistých růží.«

»Vidíte? Totéž připadalo i mně, kdykoli jsem tu prodlévala v květnu. Vždycky myslila jsem na vůni jalod a pak dozrálých hrušek —«

»Dnes nezbývá nám již než vůně zralého ovoce.«

»Ovoce!« zvolala nadšeně slečna. »Není-li úroda ovoce nejvýznamnějším symbolem našich skutků?«

Professor musil skloniti hlavu před hřejícími, přesvědčujícími pohledy jejích očí.

»Zdatnost zahradníkova pozná se po ovoci jeho sadů. Opatroval-li stromy bedlivě, hleděl-li si jich, bude jistě s výsledkem své úrody spokojen.«

Plavný mlčel. Slova její dopadala na jeho srdce jako déšť kamení. Dráždila jej. Cítil že má pravdu. Mohl sice namítnouti, že někdy také sejde na poměrech půdy, na jakosti stromu a na

počasí. Spolkl však hořkost svou a dal se unášeti silou jejího přesvědčujícího hlasu, který se chvěl lesní tišinou jako zvuk zlaté harfy.

Jak rád by ji stiskl ty něžné ruce, jež ovíjely se chvílemi kol šíje Loliny, která křičela poněkud znavena po jejím boku, tisknouc se k jejímu přátelskému rameni. Zdála se mu bytostí vzácnou a výjimečnou. Nebylo u ní nic vypočítavého, nic koketního a vydražděného, všecko její jednání a myšlení zdálo se splývati s její bytostí a vzbuzovalo neomezenou důvěru. Když pak po chvíli dospěli k hájovně a Lola zašla do chléva, aby přihlížela k dojení, k čemuž ji selka vyzvala, řekl Plavný srdečně, usednuv vedle slečny na místo, jež Lola opustila:

»Učite mne trpělivosti, slečno, dala jste mně nahlédnouti v perspektivu milosrdí, ale zapomněla jste, že jsem člověk přístupný dojmům a že jsem obdařen smyslem pro něhu. Vzbudila jste svou krásnou povahou ve mně takový cit přátelské úcty, až se obávám, že k vůli radosti z této, zapomenu na nelad svého nitra a že čistá, svatá vzpomínka na vás, postačí mi, aby mne zahřála a uspokojila na vždy...!«

Zbledla poněkud, zachvěla se slabě a zahleděla se v rozpacích po blízké dolině, kde objevovala se překvapenému zraku v bílých skupinách mladá těla břízek, jak vyšla z mlžné nedávné koupele... Slunce, schýlující se ke sklonu, líbalo jich něžné šíje a propouštělo své zlato jich haluzemi jemnými a hustými jako vlasy mladých děvic.

»Hle, jak prořídnuji se myšlenky naše před tváří světla,« pomyslila si učitelka a řekla teď odhodlaně:

»To vám stačit nemůže! Život žádá na vás více, žádá oběti. A život váš volá vás zpět do Prahy!«

»Ale, dovolte, nemohu přece vzkřísit k životu to, co umřelo. Budu tedy mrtev niterně docela, nechcete-li, abych si odnesl život krásné vzpomínky odtud.«

»Připouštím, že by mohla stačit světlá vzpomínka duši člověka, ale jedině takové duši, která nebyla dosud nijak zavázána. Já na příklad měla také svou ideální, ať tak řekmu lásku. Oblíbila jsem si jako tak mnohá dívka v mém věku muže, který ani nevěděl o mé náklonnosti. Byla jsem zprvu zoufala a nedbala jsem nikdy jiných zájmů. Oženil se a umřel pro mne. Nepřestala jsem si ho však vážiti a dosud stačila mi čistá vzpomínka dívčích let zúplna. A žiju své vzpomínce dál, kochám se jí, těším se jí.«

Slečna zahleděla se znovu do dálavy, která se před nimi úžila, zarážejíc v dlouhé, modřínové aleji, vedoucí k jakémusi osamělému bílému dvorci.

Odmlčeli se oba.

Fantasie přenesla učitelku zase do Prahy za dívčích dob. Viděla svého filosofa před budovou Klementina, kolem níž do ústavu se ubírala s čelem bílým, zasněným, s okem mírným, oživeným světlými čistými touhami mládí. Jak se těšila každodenně na ten okamžik, až jej spatří! Ó, že nepozoroval neklidu jejího dívčího nitra, že si nepovšiml její chvatně, zmatené chůze šestnáctileté školačky!

Tam v dáli na konci modřínového stromořadí mizí jeho stopa. Odvracel se od ní, uniká jejímu postřehu...

Povzdechla si, upjavši tiché zraky své na svého melancholického společníka, který položil zadumavě ruku svou na prostřený stůl a pohrával si nervosně ubrouskem. Tvář jeho byla dosud krásná a jemná. Z profilu činil ovšem dojem muže staršího, vlas nad skráněmi silně již šedivěl, kol oka vrásky se kupily...

»Myslím, že nás volá Lola,« řekla učitelka, přistihnuvši se při zálibném hnutí svého nitra.

»Neslyšel jsem ničeho,« řekl Plavný, ulekaně se vztýčiv.

»Myslila jsem se tedy. Zahleděla jsem se tam dolu k tomu dvorci a tak mne svedly stíny minulosti, že jsem zapomněla přítomna. O čem jsme to mluvili?«

»O minulém, pohřbeném a o — resurrexi.«

»Vy se pokusíte o to vlastní vzkříšení, víte, příteli?« řekla pevně, napřed vědouc, že dostane klidnou odpověď.

»Vynasnažím se!« řekl hlasem chvějícím se.

»Ale —.« A pokrčil rameny, usmáv se skepticky a velmi bolestně.

»Lola se vrací!« vítala slečnu gymnasistku přívětivým pokynem hlavy.

»Lola vypravovala, co vše viděla a jak ji vše zajímalo, hospodářství, krávin, třídění mléka.

Professor, nervosní již a zneklidněný, popošel ke kraji návrší a zahleděv se dolu do příjemného údolí, měřil v duchu vzdálenost mezi bodem, na němž stál a odlehlým dvorcem, který se bělal na konci aleje.

Napadlo ho, jakého sebezapření a jakého úsilí bude zapotřebí, aby sestoupil s výšin svého nynějšího naziráni dolu do zapadlého dvoru svého dřívějšího života s Hélou, po té klopotné cestě utrpení, jehož byl tolik již zakusil. Zdálo se mu to býti skorem neproveditelno, nemožno, ale — buď to sud! — slib učinil, podrobí se tudíž nutnosti, ať dokáže, co zmůže.

Viděl již v dáli kupiti se překážky, viděl strže a vývratě, jež bude nutno překlenout a hrozil se velikosti té námahy při vysílení vlastní energie životní. A zavrávoral skoro, když se měla na-

stoupiti zpětná cesta. Bylo mu sebrati veškery síly, aby se nezdál těžkomyslným... Cestou se však přece opozdoval, váhal, pohovoval si...

Když vycházely z lesa, počkaly dámy na něho až dojde.

»Tati, tys unaven dnes nějak,« vítala jej Lola s úsměvem. »Vždyť jindy nebýváš tak pozadu?«

Pokrčil jen rameny.

Slečna Mařáková starostlivě a smutně popatřila mu v tvář a vidouc, že oči jeho div neslzí, vyzvala jej bodrým, povzbuzujícím tonem:

»Pojďte jen mezi nás, pane professore, půjde se vám lépe a veseleji v naší společnosti než samotnému.« (Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Kráčí kolem baráku truhláře Maťuly. »Nu, vidíš Maťulo, mil bych tě zavolat a do lesa poslát, abys vzel Martinovi latí míru ha rakev mu hudělal« — hovoří Hadam v myšlenkách sám s sebou

Teď je naproti Pajdu. Jakoby skleněné zdi měl domek, zdá se mu, že vidí Pajďáka nakloněného nad soustruhem a povídá si: »Což je Pajďákovi! V letě zedníčí ha v zimě soustruhem točí — sedum šestáčků ha pul bochníku chleba dostane za přeslici s kuželem, muší bejt pravda ze šveskovýho dřeva ha pěkně cínem volitá.« I na jeho dva kluky si vzpomněl, na toho, co podával šindel na střechu, když kryli kostel, spadl tenkrát a zustal chromým a koktavým, i na druhého, co ho vyučil táta doma na soustruhu, ale pak šel do Vídně a tam se vyučil soustružníkem ne dřevěným, ale kostěným i knoflíčky z perleti řezat umí.

»Ha tu sou Keplíkne« uvědomuje si dál cestou »tam předou len, Keplík motá, troník vod kopy dostane přadlena, ha dvacet kop muší bejt na porvazek, celej den to trvá, než to hupřede, šesták jí dá selka, ha přidá přehoušli suchejch hrnšek, hrneček zelí nebo dojeníčko mlíka.«

Peří derou jiště u Lenků, kačí peří, líbru za pět šestáčku, spáli při něm za šesták petrolej, topit mu muší, aby se dralo a nepřetrhávalo. Když je přinesou do města do krámu, hrábne do něho krámská, vytáhne ho hrst, čichne k němu, prohlédne ho a řekne: »Špatně jste drali, mnoho kotejšu jste v něm nechali, nemůžu vám dát šestáčku pět — ale jenom štyry.«

V tom rozštěkal se kdesi na dvoře pes. Chvíli štěkal a pak náhle zavyl. »Vra—húú« »vrahú« zřetelně slyšel Hadam.

»Tak psí to spíš ví než lidi,« pomyslil si, naslouchaje jak psí nářek nakažlivě šíří se městečkem a jak skulí i psi kramářu, co už přijeli na pouť a leží vypřažení pod vozíky na hadrech.

Až domů se tak dostal a cesta mu uběhla jako by to ne hodinku, ale minutku trvalo.

Postavil rýč za dveře, venku zul si zablácené boty, protože světnice byla umyta a v punčochách vešel tiše do vnitř.

»De pa si bul tak dlouho?« optala se ho Dodlička »my už sme jidli bez tebe« a prostírala mu na stul.

»Tak už sem Martina zabil, teko budete mít svatej pokoj!« chtělo se mu říci, ale neřekl, nechal si tu radost pro sebe, kochal se ji a teplem jejím se ohříval. Světnici se jen tak měkkým pohledem rozhlédl a hle — světnice — jakoby se na něho usmála. I Kristus nad stolem i s křížem jako by se dolu k němu sedícímu za stolem skláněl, i začazení svatí v černých rámcích za sklem usmívali se vlídně na něho.

»Ty se ňák divně husmíváš ha tak podivně se koukáš na šecko, jako bys hu nás nejprv bul,« povídá mu milá žena Dodlička, nechce mu kazit oběd a hned začít na Manku žalovat — dost času bude, až se Hadam nají.

»Šak sem tu ne poprvé — ale už dnes naposled,« opět chce se říci Hadamovi, ale zas neříká nic a po dětech se dívá.

V tom na dvoře rozštěkal se vlastní jejich pes.

»Vrrr ach! Vrach! Vrach — vrach — vrach« jakoby lidskou řečí mluvil, tak mu rozuměl Hadam.

»Cák má ten pes, že tak vyje, nechčestí volá!« lekala se selka a zahleděla se ustrašeným pohledem na muže.

»Hadame vet tobě se něco stálo?« vykřikla náhle a skočila k muži. Ten držel se stolu a hleděl oknem ven. Viděl zmateně lidi pobíhat, zastavovat se, ruce zalamovat, náhle vstal, objal Dodličku okolo pasu, přitáhl ji k oknu a promluvil náhle: »Vidíš, támdle už dou pro mě.«

»Kdo de?« zašeptla žena, taková tíha na ni padla, že se nohy pod ní chvěly, jakoby cent na sobě držela. Cípem zástěry rychle utírala puklou, olovem spravovanou zapocenou tabul-

ku skla a spatřila strážmistra s četníkem. Šli v pláštích, po boku žloutly se jim jílce šavlí s třapci, a nad hlavou leskly se na puškách nasazené bajonety. Větřík čechral jim černé kohoutí peří na filcových kloboucích černými páskami pod bradou k hlavě přitažených.

»Štandáři — kam pa asi dou?« ptá se Dodlička.

»Ha, kampa jinam, než k nám, pro mě přece dou, dít já dnes ráno na ‚tátovo loučce' zabil Martina!« povídal Hadam, dál držel ženu a dál tupě hleděl na Klenči.

»Ježíš Marjá, nechčasný děti, táta snad blázní,« křikla Dodla a omdlela. Hadam ještě ji na lože položil a víc se o ni nestaral. »S Pánem Bohem, děti — modlete se za tátu,« řekl, a už si venku zase boty natahoval. »Zaplaf Pámbu, už je to venku, už to ví všichni i má žena,« myslil si a dál uvažoval, »proč sem mám ty štandáry nechat přijít, pudu jim naproti« a vyšel.

»Dete pro mě — co?« zavolal na ně.

»Jménem zákona,« prudce vzkřikl strážmistr a strhl pušku s ramene.

»I dyť já pudu rád — já luž čekám na vás!«

»Vrah — vrah — vrah,« řvali psi po celém Klenči, ba i jeho vlastní pes Cikán vyl u boudy: »Vrahú—úúú«.

Závodčí rozepjal tašku a vytáhl řetízky.

»Pane fíro, polta byste mi dávat nemušel,« myslí Hadam, a je v těch slovech i prosba.

»Zákon je zákon, vrah musí být spután!« a na Klenčí veřejně váže skřížené ruce Hadamovy.

Nejmenší chlapeček Hadamův, šesté jeho dítě, čtyřletý Matoušek, jako pejsek bos a v košilce za tátou běží. »Matoušku, di domu, bude tě zima,« napomíná ho Hadam, »s tátou dnes nemůžeš,« svázanýma rukama ho po tvářičkách hladí a domu vrací.

Četník kráčí před ním, četník kráčí za ním, Hadam kráčí u prostřed, a co to? Městečko nabývá zcela jiného rázu. Kostel jakoby byl živý, všechna okna jsou jako oči, dvéře jako ústa, stromy jako ruce, všecko na něho hledí, všecko po něm sáhá, všecko i psi »vrahu« za ním volá.

»Nu, ten bude mít pěkný posvícení,« lituji ho někteří. —

»Kam pa ho vedou — já myslil, že s ním pudou na radnici.«

»To víš — na radnici — panečku, ten se nezastaví ani ve městě — do Plzni muší, ha tam před porotu ho postaví.«

»Chudák Hadam — to luž bude jistě jeho poslední sond —«

»Pravda — jeho i Martinův — sami se rozsoudili —« ukončil řeči pan farář, jenž sám také před faru na schůdky vyšel, aby na vlastní oči viděl jedno z nejsmutnějších divadel — bratrovraha. Slunce krvavě chýlilo se k západu. Jakoby širokým v krvi namočeným štětcem po nebi táhl tak ohromné rudé požehy šířily se oblohou. I lesy jakoby hořely, ohnivé barvy vějířovitě rozkládaly se nad Haltravem — a stále ještě rostla ta červená záplava do šíře i výše. Koukejte, jak slunce zapadá — to zas bude vo pouti ňáký nezbytí« upozorňovali se lidé, vracejíce se domů.

Než došli četníci s Hadamem do Dražinova, už se širalo. Formany potkávali. Ciglerovic pacholky s těžkým nákladem skla i šmirglu, kramáře spěchající, jakoby ne pozítří ale zítra už měla být v Klenčí svatomartinská pouť — mnozí poznali Hadama, hleděli dlouho za ním i četníku se ptali, co udělal — ale Hadam mlčel, mlčeli i průvodčí jeho... Sběhli s Rejkovského kopce a hle — kdo to tu jde? Vytáhlý mladík s balíčkem knih pod paží. »To je Martinovo študent« poznává ho Hadam a sklopuje oči k zemi. »Míl bych mu říct, že luž nemá tátu« uvažuje — ale ne, neřekne, nač by mu bolest připravoval. Utíkal by a ještě by si ublížil. Však se dočká té noviny.

»Hm, tohle je přece strýc Hadam,« poznává ho i student »a co pak asi zlého proved, že ho hned dva četníci vedou?« — Minuli se, ale jakoby si řekli, po chvíli v stejném okamžiku po sobě se ohlédli. »Dyť sem toho chlapce měl dycky rád, tichý je jako ptáček.« rozpomíná se Hadam a volá: »Martínku, prosím tě vodpust mi ha nehněvej se na mě!«

»Já se na vás, strýčku, nihdáš nehněval« odpovídá student.

»Ku předu — ku předu!« nutí pan strážmistr — prostora mezi strýcem a synovcem se dlouží — tma mezi ně uléhá.

»Ha pomodli se za nás za voba — za mě i za svýho tátu — haž budeš tím panem pátérem.«

»Kdo ví, čím ještě nebudu!« slyšet mladý hlas — ale vidět už studenta není. Ten přidal do kroku a jako jelen vyběhl na kopec a od Rejkovic podíval se ke Klenčí. Nic zvláštního nespatřil. Myslil, snad požár, oheň že strýc založil — stodolu snad si zapálil, aby si k penězům pomohl, ale nic nevidí. Jen nad Klenčím v lese — jakoby na jejich louce plane vysoká hranice... »Co tam páli v lese dnes před posvícením?« hádá student Martin Porazil. Uhodnout však nemůže. Jak by mohl tušit, to že tam u toho ohně schoulen sedí třetí četník, stráž u mrtvoly otcovy, aby jí nikdo ani nehnul, dokud zítra nepřijede soudní komise — — —.

XII.

První, co spatřil Hadam, když ho přivedl dozorce do porotní síně krajského soudu v Plzni — byl jeho rýč na stole jako corpus delicti položený. Usmál se naň a pomyslil si: »Rejčku, de pa si se tu vzel, kerapa si sem přišel? Ha si tak, jak si bul, eště tě nevodnesli kováři dát tě vocel naložit.« Potom teprv na slavný soud se podíval.

»To je muj poslední soud tu na světě« napadlo mu, ale je slavnej, jakživ sem tak slavnej soud neviděl.« A hleděl pozorně na soudní senát, na předsedu i rady, na státního obhajce, viděl černé uniformy se žlutými jakoby zlatými knoflíky a v tom se maličko usmál. Poznal za zeleným stolem pana Pražáka. »I koukejme se — pan ádyjunk je tu teky — nu ičko už není jistě ádýjunkem — už asi povýšil, dyž tu sedí hu krajskýho soudu — ádýjunkem byl před lety, dyž si bral vod nás doktoruc Týnu. Pravda, změnil se, bejval jako šnodlík tenkej, stloust, vlas i fous mu šediví ha jaká je asi jeho paníčka. To bejvala taková teverná panna slečínka milá, plná života, všecko v ní jen hrálo, chodívala s paní mámou a panem Pražákem naším dvorem do lesa ha nebožtik táta jí říkával: »Týninko, stafra z vás by bula selka — vás je škoda do města.'«

Hle i pan Pražák poznává Hadama, rukou na pozdrav mu kývá, něco mluví s předsedou soudu, teď se zdvihá a k němu k Hadamovi přistupuje, ruku docela mu podává a povídá »prosím vás, Porazile, jak se to jen stalo? Vy, takový člověk, kuřeti neublíží a člověka zabije.« »Hůž se stálo!« pokrčil Hadam rameny.

Vylosovaní porotci vešli, přísahali a usedli na svých místech. A zase čeká překvapení na Hadama. Svým očím věřit nechce. »Dyť je to von« povídá si a pro jistotu znova se bystře podívá. Ano, je to pan Hausner, myslivec, teď si usedl, tváří se k Hadamovi obrátil a jako na starého známého vlídně se usmál. »Zrovna dvanáct je jich jako apoštolů,« počítá porotce Hadam. (Pokračování.)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Pojednou přes průjezd, z kuchyně, bylo slyšet jakési zavrnění a oba jali se naslouchati... Vrnění, slabounké, jemné, ozvalo se otevřenými dveřmi kuchyně po druhé. Pan Svačina vyskočil a pospíchal v předtuše jaksi sladkobolné... Z kuchyně bylo slyšeti ruch, šum, a černá Maryna letěla kamsi ven.

»Tak pane otče,« vrátil se za okamžik s tváří na podiv rozjařenou; přešlo třesení jako dubnový déšť a vysvitlo slunce, — »narodila se nám dceruška.«

»I ke všem kozlům, není možné, vždyť paní Johanka . . .«

»Už je to tak, na veliké štěstí je tady paní-máma Čížková . . . jakoby to byla čekala, Maryna už letěla pro bábu babici.«

»Aj, aj, pane Svačino, . . . tak teda budu kmotrem, třeba to děvče bylo, když jsem se k tomu tak nachomejtl.«

A to tenkrát se narodila moje matka nebožka, Barbora, čili Betty, jak jí říkali, působením zámeckých pánů, tak jako jejímu bratru, narozenému o sedm let později Šorš místo Jiří, jak se jmenoval po otci. Nepozastavovali se tenkrát nad takovými cizáckými ohyzdnostmi, přes to, že byli Češi jako polena: mělo to německou vůni, bylo to tedy lepší. Člověk se už někdy skládá z takových protiv. Rozhodla o tom asi nejvíc paní justiciárová Gütigová, která tentokráte sama sobě neobtěžovala přijíti poptat se po vzácném zdraví paní Svačinové.

Té byla tato návštěva balšámem na raněnou duši. Nikdy nezvěděl ani pan Jiří ani pan otec Hrotek, že paní Johanka zaslechla ta ohyzdná slova ve vinárně pronesená, jichž ulekla se tou měrou, že Bettynka uzřela světlo světa o nějakých pět nebo šest dní dříve, než jak žádá zákon přírodní.

V úzkostech moje matka se narodila a v úzkostech vyrůstala.

VII.

Nechodila ještě ani do školy se slabikářem a tabulkou břidlicovou, a už věděla, že nějaká sukna otravují rodičům živobyti. V nejedné chvíli nestřežené slýchala mluviti o suknech, a s otázkou neustále se vracející, kam jen se poděla a jak je to možné, že zmizela tak jako když vítr do nich foukne.

»Jaká to sukna, maminko?« tázávala se Bettynka, když rozum se jí otevírat začal a s ním přirozená zvědavost.

»Mlč, dítě, do toho se nepleť.« odbyla ji matka, ale ne prudce, neboť vždycky mívala při tom slzy v očích.

Někdy dítě od dětí něco o suknech zaslechlo ošklivého, hanebného, ani tomu nerozumělo, a

šlo pak žalovat mamince. Paní Johanka zavzdychl z hluboka a povídala:

»Toho si nevšímej, dětí nevědí, co mluví, jsou to nezbedové a uličníci.«

Ale potom paní Johanka plakávala.

Bylo teď cím dále, tím více pozdě bychu honit. Teď sukna zaplatit? Když pan Jiří odpřísáhl, že o ničem naprosto neví? Když dříve se vzpouzel na popud paní Johanky dát jedinou grešli náhrady za něco, co ve svém domě ani nechtěl mít? Ne, ne, to by bylo veřejné přiznání.

Vinný šenk se prázdnil, zvláště pak od té doby, co zřízen byl nový, naproti na náměstí, u Sýkoru.

A jednoho dne jarmarečního, právě když s večerem Bettynka vrátila se od babičky Čížkové se srdíčkem perníkovým a dvěma krejcary jarmarku, tam z té vinárny vyrazili dva soukenníci suknovští, vínem podroušení a štvavými řečmi podpálení, a severem se pletli naproti ke Svačinovum, kde jejich pomocníci skládali jim stánky. Snad si cestu pomátli a místo do vinárny vrazili do pokoje, kde si Bettynka hrála se srdíčkem.

Motali se a křičeli:

»A teď nám, neřádi, zaplatíte ta sukna, co jste nám ukradli.«

Soukenníci bouchali do stolu nedbajíce toho děcka, až na ten hluk přiběhla paní Johanka.

»Tak, paničko, zaplatěj sukna, beztoho je ukradli.«

Oba chlapi pozvedli ruce, jakoby chtěli se vrhnouti na paní Johanku.

Bettynka hleděla na spité ty postavy, všecka bledá, polekaná a zděšená. Na ten jejich posunek vyskočila ze stoličky a křičela:

»Já nedám maminku zabít! Nechte ji, nechte ji!«

Ale sotva doběhla k matce a chytala ji za sukně, skácela se a omdlela. Perníkové srdíčko válelo se po zemi.

Paní Johanka nikdy nebrala jména božího, svatých nebo světic nadarmo, ale tenkrát, vidouc omdlelé dítě vedle perníkového srdéčka, které jeden z těch soukeníků rozšlapal, klesla na kolena vedle Bettynky a vykřikla:

»Panenko Maria!« A pokřižovala se.

V tom otevřely se dvéře a v nich objevil se strýc František, velký jako hora, že až shýbnouti se musil, aby prošel. Patrně zaslechl poslední slova soukeníkova.

»Táhneš odtud, mizero!« osopil se na něho a popadl toho mluvčího za límec. Druhý po něm ruku napřahoval, ale František druhou volnou rukou vrazil mu do prsou, že chlap se svalil jako kláda. Paní Johanka zatím vzala už do náruči Bettynku, která vzpamatujíc se, otevírala oči. Viděla, jak František vší silou vynáší prvního a vyhazuje ho ze dveří do průjezdu, volaje do sklepa:

»Jeronýme, honem!«

Na to oba popadli sbírajícího se druhého a víc vynášeli ho než strkali touže cestou.

Celou noc Bettynka se chvěla, dávali jí studené obklady, aby se utišila, ale usnula teprve k ránu.

Doktor Rosenbaum z prvního poschodí seděl u ní — u paní Johanky — dlouho přes půl noc a těšil jak mohl. Po léta už v domě bydlil a znal tu domácnost, třeba že někdy paní Johanka v prchlivé chvíli neváhala mu nadhoditi hlubokou propast, zející tehda ještě mezi měšťanem a potomkem některého ze dvanácti kmenů israelských. Jako tenkrát, když doktor Rosenbaum přál si míti jisté zákoutí svého bytu opraveno podle požadavku trochu více hygienických. Místo to stalo se nechtíc Eridiným jablkem mezi nájemníkem a paní domácí.

»Co stačí pro mne, stačí také pro ně,« odvětila na ten požadavek hrdě paní Johanka, která v záležitostech domácích vedla otěže, kdežto děd řídil šenk.

Doktor postavil se na svůj diplom a odvětil poněkud pythicky nesrozumitelně:

»Co jsem já, to nejsou oni,« což bylo možno vykládati všelijak. Paní Johanka vybrala si honem výklad sobě nejbližší a odsekla:

»Mají pravdu, co jsou oni, to nejsem já: já jsem zdejší měšťanka a oni ne, oni zde nikdy měšťanem nebudou,« narážejíc na tehdejší poměry, pro syny Israele nevalně příznivé.

Přes tu panovala stále shoda mezi domácími a židem, víc nebo méně zvyklým na podobné připomínky.

Přes tu svoji měšťanskou hrdost přece paní Johanka k zámeckému úřednickému panstvu ráda se nakláněla...

Toho večera tedy doktor se obával, aby Bettynka z toho neměla památku pro celý život... A měla: zůstala jí z toho úzkost neustálá a starostlivost, aniž věděla, co to je radost z klidného, spokojeného žití. Zvláště pak, když k suknům se přidružily soudy jejího bratra Václava.

VIII.

Po té době paní Johanka začala se strachovati o stříbrné peníze, jichž tenkráte byla už skoro plná zásuvka černého veškostnu tak, že mohli je počítat na vrtele. Přijdou snad znova ti soukeníci a nebude hned po ruce té pomoci Františkovy a Jeronýmovy, kterým Buh nebeský zaplať za to jejich včasné zakročení. Však od toho osudného jarmarku, co ta sukna zmizela, byli oba zvláště v ty dny výročních trhů

neobyčejně ostražití. Ale, kam s tolika penězi? Mimo to tenkrát, počátkem let třicátých, celá země a s ní také Vlastějov dosud se chvěl rozpomínkami na ten nešťastný »černý pátek«, den 20. února roku 1811, kdy vydán byl nový finanční patent, který zapečetěný byl rozeslán zemským úřadům, aby jej 15. března 1811 ráno v 5 hodin rozpečetily a po té ihned na všech nárožích veřejně vyvěsily. Tenkráte hodnota bankocetlí, jichž bylo v oběhu za částku přes tisíc šedesát millionů zlatých, klesla na pátý díl své jmenovité ceny. Byly to hrůzy, které se vypravovaly ještě po létech o tom, kterak z boháčů rázem stali se žebráci, co bylo potom sebevražd, nářků, sešílení, žebroty a slz, a jaká to byla drahota, když v Praze stál pár bot 60 zl., korec bramborů 22 zl. a psaní z Prahy do Brna poštou 1 zl. 10 kr. Nicméně ani tyto číslice nezkrušily rok po té, 1812, malíře jménem Sidona ze Solnice, který místo aby štafíroval sochu Krista Pána, kterou ve Vlastějově v Široké ulici postavil měštěnín Jan Hotmar, dal si naproti udělati boudu a tam nectně s korbelkem se objímal a pil jako duha, přes to, že pinta piva stála 50 kr. Byv tázán, proč neštafíruje, odpověděl rouhavě:

»Při takovém horku Kristus Pán se potí: nechytí barvy.«

Teď, po létech už dvacíti, při pouhé vzpomínce paní Johance brnčelo pod koleny. Tenkrát peníze se pujčovaly způsobem velice prostým. Soused přišel, poprosil o dvě, tři stovky, ty se vyndaly a pujčily se, a jedinou zárukou byla duvěra, podklad ne vždycky dosti pevný. Správní lidé neklátí se se stromuv co plané hrušky. Při tom o úrocích se mnoho nevědělo.

Ale slyšela kdesi paní Johanka o novém ústavě, který v Praze před málo léty byl založen, a který přijímal peníze na dobrý ourok. Vypravoval to strýc Jeroným, který tenkrát na svých pochuzkách v okolním kraji už o tom slyšel. Ve Vlastějově samém nebylo o tom bezpečných zpráv, a paní Johanka neměla pokoje a klidu.

»Jak pak, abych se poptal pana justiciára,« pravil pan Svačina, »ten přec bude něco o tom vědět od pana barona.«

»Nač ke kovářičkovi, když můžeš ke kováři?« odvětila paní Johanka. »Jdi sám k panu baronovi, rovnou, a poptej se ho.«

Pan Svačina se zarazil.

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JOS. R. VILÍMEK ST. Na Boží hod velikonoční zemřel v Praze Jos. R. Vilímek st., žurnalista, zakladatel Humoristických Listů, bývalý poslanec, jeden z posledních žijících deklarantů, nakladatel. Muž bystrý, podnikavý a nebojácný. Populárním stal se svými Humoristickými Listy, které po padesáte let redigoval. A redigoval je dobře. V naší literatuře i v našem životě, stále klopotném a málo radostném, najdeme zdravého humoru velmi pořídku. Po smrti Havlíčkově vypěstoval Vilímek ve svých Humorech veselou oasu, kde bylo dovoleno českému člověku vysmáti se denním trampotám, vídeňským vládám a všelijakým výtečníkům na vrch hlavy. Hněv vysoké vlády svezl se sice několikráte po temeni Vilímkově, jemuž popřáno nuceného klidu pod věží novoměstské radnice, ale český lid se smál — a smích je vzácně kořeni. Vilímek měl v redakci svého listu ruku pevnou a šťastnou. Neruda, Aleš, Kollár, Krejčík po léta zvedali Humory na úroveň listu literárně i umělecky cenného. Zařídiv si knihtiskárnu, odvážil se Vilímek i podnikání nakladatelského. V době květu společenských besed, zábav a deklamací velmi vhod vydal objemnou sbírku básní, vybraných a sepsaných pro tyto schůzky českého lidu. Dlouho bylo z Besedníků Vilímkových čerpáno a hojně také byly napodobovány. Později vydával i sbírku knih krásné literatury původní i přeložené, na svou dobu velmi vkusně vypravených a literárně cenných. Z jeho podniku, v celku nevelikého, vytvořil jeho syn, pan Jos. R. Vilímek ml., nynější rozsáhlý závod nakladatelský. Humor. Listy převzal však teprve před několika lety, kdy starý pán odešel trvale na zasloužený odpočinek. R.

VIKTOR OLÍVA PADESÁT LET. Stranou současného prudkého vření v české obci výtvarnické vzpomíná těchto dnů Viktor Oliva svých padesátých narozenin. Sedí klidně ve svém křesle v redakci Zlaté Prahy a kreslí své plakáty, návrhy na vazby a illustrace, jichž stvořil již bezpočtu. Začal současně s Maroldem. To byla tehdy dvojice illustrátorů neznámého u nás do té doby svihu a její úspěchy u čtenářstva byly sensační. Oliva s Maroldem dali české illustrované literatuře let osmdesátých a devadesátých pečeť svého umění. Dnes ovšem nazírá se na úpravu knihy a na knižní illustraci jinak, ale většina čtoucího obecenstva přichyluje se přece jen raději k illustraci Olivově, skoro výhradně tušové. Vedle illustrací a plakátu jest ostatní činnost Olivova téměř neznáma, ač není tak nepatrná ani bezvýznamna. Chválí se zejména jeho portréty. Na Žofíně maloval plafond, v kavárně Slavii velké dekorativní paneaux. Také Měšťanskou besedu plzeňskou vyzdobil svými pracemi. R.

HROBKA JOS. R. VILÍMKA VE VAMBERCE.
(Dílo Josefa Strachovského.)

FR. HERITESOVI

k jeho padesátce, čteno dne 24. února 1901 v »Platýze« a po druhé k jeho šedesátce čteno dne 24. února 1911 u Černého koně«.

Letí časy jako voda,
jitro pryč, je poledne.
Ať si letí, jaká škoda,
když jsou tolik nezbedné.
Cožpak proti tomu zmohou
v letící své závrati,
kdo z nich sobě pracní mnohou
nesmrtelnost uchváti?!

Za tu chvíli všecko vzíti:
smích i pláč a boj i klid,
trny dneska, zítřka kvíti
není-li to krásně žít?
Pohár zvedat a jej třískat,
s životem se horce rvát,
vidět krev svou vlastní prýštit,
ale pevně jak strom stát.

Vše to, bratře, žil's tak hezky
šedesát let a jsi mlád,
smích svůj tkal jsi v »Humoresky«,
»Pod čárou« hněv nechal's plát.
»Za dědictvím« též byl's v hom,
na »Tři cesty« jsi se dal,
na »Návštěvy« v dobu onu
Atlantik jsi přeplaval.

»Všední zjevy« zřel's a zažil,
jak je dala potrefa,
vypátrati jsi se snažil
»Tajemství strýce Josefa«.
Pak »Jan Přibyl« tvrdohlavý
zajal Tě jak zázrakem,
ale hned zas pil jsi k zdraví
s »Kanceliston Novákem«,

Co dal den, co duši hřálo,
chytil's ze všech obzorů,
co v tí v mírný úsměv tálo,
navlek's »Na nit humoru«.
A když našel's »Boha v lidu«,
naslouchal's v zlé předtuše,
setkaná Ti bez poklidu
ryla »Vrásky do duše«.

Jakkoli však bral jsi žití,
nálady a zátiší,
v trní Tvém i ve Tvém kvítí
stál vždy kdosi nejvyšší,
a ten Tobě dosud žije,
ten Ti bude svítit dál:
je to zářná poesie
a její brat ideál.

Tím Jsi dobyl zem svou zdejší,
kdo jsou dobří, ti jsou Tví,
to je, bratře, nejkrásnější,
nejskvělejší vítězství.
Lásku dobrých bereš k svátku,
že's ji dobrý dával též,
s tím let ještě hodnou řádku
v šťastném zdraví dobudeš.

FR. S. PROCHÁZKA.

RICHARD III. v novém překladu J. V. Sládkově na Národním divadle za režie Jaroslava Kvapila. Není-li představitele pro Richarda III. — není tragedie vůbec možná. Režie dnes hravě překonává všechny potíže, všechna úskalí dovede obeplouti, něco vynechá, něco spojí, něco zase rozloučí — ale dokud divadlo nemá titulního reka, dotud není naděje na celý, rozhodný úspěch. Takové divné

věci dějí se se Shakespearem. Cirkus potřebuje pro královskou jeho tragedii koně — seriosní divadlo jenom jednoho umělce! Naše hlavní scéna má p. Eduarda Vojana a s ním také vyhrála svůj poslední, velký divadelní čin. Pan Vojan hraje Richarda jinak, než jak ho herecká tradice pojímá. Je nesnadno, nalézti v museích a knihovnách obrazu Richardova. Doba jakoby se tomuto netvoru vyhýbala, jakoby se štítila této nestvůry, jež z mrtvol stavěla lešení pro svou nenasytnou ctižádost. Byl již za živa dán do klatby těmi, kdož potomstvu zachovávali svým uměním obrazy těch, kdo době svými činy vtiskli ráz.

Pan Vojan neakcentuje ve svém výkonu Richarda jako krvelačnou šelmu. V netvorovi byla energie, byla silná vůle, byla v něm cílevědomá ctižádost, jež před ničím na světě se nezastaví, chce-li prosaditi svůj plán. Byla v něm vedle drzé odvahy také lstivost a chytrost, jež jednou rozhodnuta, postupovala s úžasnou, opovážlivou bezohledností. Tyto základní složky povahy Richardovy měl asi pan Vojan na mysli, a není pochyby, že řešení toto posloužilo nejvíc — jemu samotnému. Není orgán páně Vojanův takové síly a takového rozpjetí, aby bez risika mohl se dáti vyšlapanou cestou, jež, jak z věci plyne, zaručuje z pravidla hlučnější, nápadnější zevnější úspěch.

Pojetí páně Vojanovo mělo ovšem svoje výhody právě v těch scénách, jež jsou proslaveny svou dramatickou mohutností a svým neselhávajícím účinem. Není v dramatické literatuře velkolepějšího výjevu nad setkání Richardovo s kněžnou Annou, jež mrtvolu svého manžela, kterého Richard zprovodil se světa, doprovází do hrobky. Co tu všechno pověděno v tomto drzém milostném výpadu Richardově, jenž ďábelsky se směje kletbám a proklínání mladé a krásné, života a jeho rozkoší nenasycené vdovy! Richard, znamenitý znalec slabosti lidské, dobře ví, že vášnivý, elementární výbuch ženin není ničím jiným, než hromobitím, strašlivou bouřkou, po které slunce vyjde a zlatou září všechno zatopí.

Vedle Richarda III., padoucha a vraha, podle podání ošklivého jako noc stojí žena, krásná jako luna hluboce raněná, pohaněná, o své manželské štěstí oloupená — jeho bezmezná drzost posluchačem až zalomcuje a stísněné duši se uleví, když krasavice netvorovi odpoví na jeho milostné návrhy plivnutím do tváře. V divadle je hrobové ticho. V hledišti je takové napjetí, že slyšíš dech souseda na sedadle. Hraje se tu o víc, než o úspěch Richardův, než o pokoření kněžny Anny — hraje se tu o vítězství nebo porážku lidské povahy vůbec. Obstojí tato žena v této zkoušce, na první pohled tak lehounké, tak hravě překonatelné, zvítězí ničema, jenž hermelín má za svého mocného kuplíře? Dožiješ se velkého zklamání — žena, jež ještě před chvílí nejstrašlivější kletby svolávala na hlavu vraha svého muže, zapomene na svou bolest, zapomene na svou lásku, zapomene na svoje vznešené, ušlechtilé hněvy — její bílá ručka vysune se z černého roucha a dovoluje, aby ji padouch zlíbal. Není většího, není pádnějšího dokumentu o slabosti, o vratkosti ženině nad tuto shakespearovskou scénu! Byla virtuosně sehrána, panem Vojanem i paní Leopoldou Dostalovou. Ten ďábelský, ten sebevědomý, ten potměšile vítězný jeho úsměv, když viděl, jak ta paráda hrdosti a věrnosti vdovské s ní padá a jak se před ním obnažuje ve své ženské ješitnosti a slabosti! Paní Dostalová je v tragedii zastoupena jenom touto scénou, ale jak památnou, jak významnou ji učinila! Neubráníš se vzpomínce na zoufalé, srdcervoucí pláče vdov nad rakvemi drahých nebožtíků, jež za nedlouho pláč zamění za smích, bolest za rozkoš. S jakou vervou, s jakým plamenným hněvem hřímala kněžna Anna svoje těžké obžaloby proti vrahovi svého manžela! Leží, leží ztuhlý na svém smrtelném loži — leží na marách s krvavou pěnou — a jeho žena, oslepena novou nadějí, ustupuje na celé čáře, ohavě dává absolutorium a svoje nitro obelhává zbabělou a sobeckou útěchou, že »přijmout není ještě dát«. Umělkyně uchvátila silou svého hněvu, opravdovostí své bolesti, vroucností svých nářků, jež linuly z duše pohnuté, velkou ranou rozryté. Přechod, pravda, je tu náhlý, je příkrý. Paní Dostalová i tu dbala toho, aby divák, aby posluchač nebyl z veliké, grandiosní linie vysunut neopatrným akcentem, nestřeženým, neuváženým gestem. Zdráhavě a nesměle, s vrozenou ženskou cudností poslala svou ručku na zvědy, a v celé její bytosti jakoby se zračil úžas nad ohromným obratem, nad změnou, jež už jenom čeká na roucho formalit. Cesta její byla dána — už nešla za svým drahým nebožtíkem — odešla jinou stranou, vrátila se, aby věnovala se svým novým snům a novým tužbám. Richard — ejhle muž — kněžna Anna — ejhle žena! Věčně stará, věčně nová písnička!

Pan Vojan měl ještě jednu krásnou a vděčnou příležitost k vyniknutí. Bylo to ve scéně s modlitební knížkou, ve které dominoval jeho Richard svou mistrovskou přetvářkou. Udělat z takového výlupka lidské špatnosti tvora, na němž můžeš oči nechat, jehož každé slovo, každé hnutí je uměleckým činem — to je dozajista výkon obdivuhodný.

Bývá a bývalo zvykem, vynechávati menší scény. Odpadávají i vrahové, které Richard posílá do žaláře k vévodovi Clarencovi. Je třeba tyto ničemy vidět, je nutno, poznat tyto kreatury. Je také důležito, aby obě tyto episodní roličky byly náležitě obsazeny. Pánové Mušek i Váňa vystihli trefně maskou zvířecí duši těchto lidských bestií. Je v těchto dvou individuích vtělena velká, hrůzně akcentovaná tendence. Zarazili se v poslední chvíli, lekli se svého krvavého poslání — v těchto kamenných srdcích se něco pohnulo, jim bylo za těžko provésti to, k čemu byli zjednáni vznešeným padouchem.

Andělem pomsty, hlasatelem strašlivé kletby je královna Markéta, kterou paní Naskova provedla v erynijském stilu. Interpretka svým znuceným,

strhaným obličejem i svou postavou, jejíž bujarost dovedla dobře zakrýti, i svým orgánem, jenž měl přízvuk tesklivosti, dovedla roli dáti charakter přízraku, jenž jako osud vznáší se nad přeníron zločinu, jichž řetěz musí býti jednou přetrhán. Krásnou figurou spíš, než zjevem, do děje intensivně zasahujícím, je královna, která ustupuje do pozadí i tehdy, kdy by měla míti stejný nárok na projevy svých bolů a nesmírného svého neštěstí. Paní Laudová věnovala úkolu tomu všechnu péči, ale i tam, kde přišla k chudému slovu, prohřála je opravdovou vroucností.

Je pochopitelno, že vedle Richarda ztrácí se jeho pomocník; pan Želenský měl by ke svému vydatnému orgánu připojiti víc ohebnosti, která takovému lotru by docela dobře slušela. Z tlumu menších rolí zvedá se pan Schlaghamer, jenž smrtelnou zemdlenost královu znamenitě charakterisoval celým tělem i mluvou, paní Danzerová, jež v drobné sceničce se sirotky hluboce dojala, pan Vávra, jemuž regisseurská tužka vzala hlavní momenty, pan Sedláček i pp. Hašler, Steinsberg, Deyl a Focht. Postava pana Matějovského je pro jarého mstitele Richmonda jako stvořena.

J. V. Sládek poetickým svým překladem má ovšem na tomto krásném úspěchu Národního divadla lví podíl. V době, kdy klassického díla chopila se kramářská výdělečnost a učinila z něho cirkusáckou attrakci, nutno si tím více vážiti pietního a uměleckého činu, který jako regisseur Richarda III. provedl Jaroslav Kvapil. Řešení bylo obtížné a vyžadovalo velkého studia i nesmírné píle. Vypravit Richarda III. znamená mnohem víc, než vypravit Valdštýna. Úkol je mnohem složitější a vyžaduje po celý večer krajního napjetí. Úspěch byl úplný, a Kvapil jako regisseur může býti na tento svůj čin hrd.

Dnes, kdy Národní divadlo má za sebou tak velké úspěchy, považujeme za vhodné, obrátiti pozornost jeho na dávnou naši tužbu — na trilogii, která volá Jaroslava Kvapila k činu — na trilogii, která dříme v trojici dramatických děl Jaroslava Vrchlického: v Drahomíře, Bratřích a v Knížatech. Po Valdštýnu měl úspěch Král Václav IV. — a bude ji míti zase jenom naše věc, drama z našeho těla, z naší krve! — bude ji míti trilogie Vrchlického, bude ji míti tato knížecí tragedie česká, jejíž poslední článek, Knížata, mají velkou, strhující sílu. Jako Richard má svou stěžejní scénu nad mrtvolou, mají ji Knížata ve scéně, kdy Boleslav Ryšavý tápá na mrtvolách Vršovců a hledá mezi nimi Kochana. Není pochyby, že by trilogie tato přinesla Národnímu divadlu mnoho cti a mnoho úspěchu!

Dr. R. J. K.

RUDOLF VÁCHA. S úpadkem umění osmnáctého století zaniklo i umění portrétní, jak bylo pěstováno v galantním století osvíceného absolutismu, umění velkého stylu, pompésní i rozkošně dekorativní, nehluboké, ale plné třpytu a kouzla, pravý odlesk tilosufujícího, skeptického a silně požívačného životního názoru své doby. Portrétisté francouzští i angličtí zanechali nám ve svém díle věrný obraz současného pokolení. Malovali líbivě, zachycujíce při tom karakteristické rysy celé třídy vznešených a mocných. Sami se nikterak nevymykali z rámce svého věku; bylo jim rozkoší pracovati a vytvořiti svého druhu díla klassická. Gainsborough, Romney, Reynolds, Lawrence — jmenuji jen několik umělců anglických — to jsou jména, která žijí a v několika portrétech jsou dokonce velmi populární i dnes ještě. V devatenáctém století dvě okolnosti ublížily portrétistovi umělci — úpadek moci šlechty, podmíněný vzrůstající a vítězící převahou tříd lidových a — vynález fotografie. Ještě žijí mezi malíři dobří portrétisté, jich dílo však mizí v nadprodukci obrazu historických, genrových, krajinných, nejrůznějších, rychle se střídajících směrů. U nás vytvořil Josef Mánes řadu portrétů, diskretních a delikátních, jako celé jeho dílo. Od Mánesa přes Brožíka, Hynaise a Ženíška nemáme daleko k Švabinskému a jsme s nejdůležitějšími zjevy českého portrétu skoro hotovi. Vedle nich Rudolf Vácha jde jinou cestou. Kdežto jim byl a jest portrét prací ne-li vedlejší, tedy alespoň ne jedinou, Vácha věnoval se portrétu výhradně. Našel své zákaznictvo v kruzích aristokracie rodové i peněžní, v Čechách i ve Francii a navazuje na portrétisty osmnáctého století, maluje své podobizny vznešených dam s úmyslnou bravurou v kresbě i v barvě, svižně, dekorativně a svěže, se zřetelem na prostředí, pro něž jsou určeny. Pořádaje svou výstavku, vyhnul se také atelierovému svrchnímu světlu veřejných výstavních místností, pro něž nemaloval, a rozestavil své obrazy na stojanech ve dvou síních barokového paláce velkopřevorského na Malé Straně. To je okolí, které portrét, a specielně jeho portrét, potřebuje. Ostatně obrovská většina moderní produkce malířské určena je pro interrieur, třeba ne právě toho vysloveně aristokratického karakteru, jako si našel Vácha pro svoji výstavu, a jsou tedy vlastně obvyklé výstavní místnosti pro ni nevhodny. Tu vkročil Vácha na novou cestu, na niž ho asi mnozí budou následovati — budou-li totiž tak šťastni jako on, a najdou-li způsobilé místnosti. V Praze je tolik palácu a v nich tolik prázdných, opuštěných komnat! Ze svého díla mohl Vácha vystaviti jen malou ukázku, neboť jeho obrazy jsou vesměs v pevném majetku soukromém, roztroušeny po palácích a zámcích francouzských, odtud je velmi těžko, někdy i zcela nemožno pro výstavu je získati. Než i tak je výstava Váchova velmi zajímavá. Čtenáři Máje pamatují se na Váchovy podobizny knížete Schwarzenberga, baroness Nádherných, Mg. Ph. Kronbauera a umělcova otce, jichž reprodukce v listě našem svého času byly otištěny. Na výstavě shledají se s originály. Svůj smysl pro barevnost a dekorativní arrangement projevuje Vácha přirozeně na portrétu dámském (baronka Ringhofferová, choť umělcova), na podobizně pánské (kníže Schwarzenberg, velmistr Marat, Vicomte de Gastynes), nekrášlí tolik a hledá spíše vnější známky povahy svého modelu.

R.

Toto číslo vydáno 28. dubna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA

Z ČESKÝCH ŽALMŮ.

Časem, když už, dál že nelze, zdá se,
žízní puká ret a noha vázne,
čarovný kraj v nevystihlé kráse
před námi vzplá náhle v poušti prázdné.

Zříme města, cimbuří a valy,
sady, řeky, vinice a palmy,
a náš zrak je vpit v ten obraz v dáli,
noha chvátá, s rtů se řinou žalmy.

Ale náhle závan větru jeden,
a ten obraz ve vzdušnou hloub mizí,
ten tam sad a plný plodu Eden,
a my v bolu trháme své řízy.

Prázdnější je poušť než byla dříve,
větší žízeň v hrdle, tíže v nohou,
hlubší ticho v pláni mlčenlivé,
krutší úpal žhavou pod oblohou.

Více pálí písek pod nohama,
každá rána bolí víc a pichá,
a dech větru jako výheň sama
do tváří nám plamenčji dýchá.

Ó, radš stále ať jde naše cesta
prázdnem jen, než naděje té plané
zákmit zřít, jenž mukami nás trestá
a nás vrhá v hlubší žal, ó, Pane!

* * *

Po táboře jak jsem chodil v šeru
mezi stany, jichž tu stála řada,
u ohňů, jež plály v podvečeru,
ve sluch ostrá zazněla mi váda.

»Zahyneme! — někdo stenal plaše —
nepřátel se na nás valí mračna,
písek pohřbí nás i děti naše,
nebo šelma rozvleče nás lačná.«

»Marný oheň, ten nás neuchrání,
darmo náspy stavěti a bdětí,
starých věšteb slyšte truchlé lkání,
běda, běda, zhynem bez paměti!«

Ale posměch byl těch slov jen echem:
»Starý blázne! K čemu tolik strachu?
Silný kmen jsme, který vichru dechem
nepohne se, jak stvol trávy v prachu.

Zlomili jsme pouta, strhli jarmo,
a teď navždy bezpečni a jisti,
nepropustme ani chvíli darmo,
v tajích velkých bádat nám a čísti.

Hle, jak jiskří hvězdami se nebe,
jako písmo nevystihlých záhad,
tam jen zrak svůj upněm nebo v sebe,
není třeba po zbrani již sáhat!«

»Zahyneme!« zazněl hlas zas prvý.
Jícen svůj poušť rozvírala němá.
A já roztrh řízu, plakal krví,
nad těmi jsem hlasy, nad oběma.

* * *

Pustý povyk neznač cestu naši,
dost již zbraní řinčení a křiku!
Lomozem jen plachá zvěř se straší
a ne pluky silných protivníku.

Každý buď jen tichý pastýř stádce,
jenž je vede k chladícímu zdroji,
ruka, která stvoří ždibec práce,
lepší rtu, s nichž mračna slov se rojí.

Hory před nás navalily věky,
moře kol nás rozlily, jež buši
v naše hráze. Co tu zmohou vzteky?
Neshladí hor, moří nevysuší.

A když boj, pak opravdu se bíti
se vší silou, čelo proti čelu,
proti hrudi hruď, kde plam se nítí,
na meče meč, střelou srazit střelu.

Proti práci zase jenom práci,
s myšlenkou ať myšlenka se střetne!
Jeno n slaboch, jenž se na ráz kácí,
prášku v tvář soku svému vmetne.

Pustým křikem možná ovětralý
kámen se zdi nepřátelské pad by,
a i ten se na hlavy nám svalí —
Jericha však nepohnou se hradby.

* * *

(Nad knihou amerických zpěvů.)

Hrdostí se srdce moje chvěje,
duch můj jak by čárným zdrojem ožil,
z písní těch jak když se síla leje
a mi vtéká do tepen a do žil.

Ze zpěvu těch cítím, chýle skráně,
růst že z volné mohly jenom pudy,
svobody že slunce plálo na ně,
změnilo v žár sladký trpkost hrudy.

Tam že zkvetly, člověk nespoutaný
kde své čelo směle vzhuru tyčí
nad předsudku hráze, mocí brány
a nad temnot snahy trpasličí.

Tam, ó, tam jen pouti se prouti
mohou k nebi, hvězdami když zkvítá,
ruže velké z duše vykvetou ti,
zrají plodů zrna obrovitá.

A teď smutek náhle po mém čele
rozprostřela lítost velká ve mně,
jak když nesli muži Israele
velké hrozny ze slíbené země

před těmi, kdož přes vše živlů hněvy
pouští šli za žhavým sloupem Boha,
a té pudy, kde ty zrály révy,
neměla se nikdy tknout jich noha!

* *

Dost, že aspoň to nám k těše přáno
mezi bojem o tu skývu chleba
čarný kraj ten, který zlatí ráno,
zříti se snů tajemného Neba.

Před zrakem nám leží plný jasu,
země květu, úrody a síly,
v práce ruch zní písně z dávných časů,
a smích dětí vpadne přes tu chvíli.

Jakby stůl to připraven byl velký,
září kraj, vše volá a vše hostí;
není bídy již, všeničitelky,
pro vše místo zde i chleba dosti.

Ze všech očí plane radost žití
a chuť k práci poctivé a plodné,
nadšením se zase srdce nítí,
ruka ruku tiskne v lásce shodné.

Není, kdo by zotročit chtěl druha,
druha druh zve sladkým slovem: Bratře!
Není věznic, nejsou pouta tuhá,
dáno všem hřát při lásky se vatře.

Netřeba již bráti matkám syna
na krvavé lidských tvorů jatky,
nerve nikdo děti jejich z klína,
jazyk otců neloupí jim sladký.

Nevyssáta, v svobodě a míru,
leží krásná, zaslíbená země
dělníkův a ducha bohatýrů,
a nad vším chrám jeden zvedá témě

Jediný chrám jediného Boha,
Boha všech, ať jakkoli již slují,
radostně kde pokleká všech noha,
Lidskosti kde všichni obětují.

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Pan předseda soudu zazvonil, Hadama posadili na lavici obžalovaných zády k obecenstvu mezi dva dozorce, soud počínal se a Hadam se zbožně pokřižoval. Mlčky a tiše s hlavou sklopenou seděl, ale když se obžaloba předčítala, pozdvihl hlavu a se zájmem poslouchal. Klidně, jakoby se to jeho ani netýkalo, upíral oči na čtenáře a podivoval se, jak je to všecko pěkně sestaveno a uvedeno, mnohého, co v žalobě stojí, ani sám se nevšiml a zajímalo ho to jako novinka. Do večera by byl seděl a poslouchal, jak pěkně uměl ten pán předčítat.

»Vstaňte, Porazile, pan předseda se vás táže!« zavolal na něho náhle jeho advokát. Hadam si žádného obhájce nepřál, výslovně povídal Dodličce, když za ním nedávno do Plzně přijela: »Jenom to tě prosím, vo mě se huž nestarej — k žádnýmu advokátu nechoď — peníze marně nevyhazuj!« — ale bez advokáta to u soudu nejde. Vybrali mu ho a ustanovili páni sami a jak mu dozorce řekl — je prý to v Plzni ten nejvyhlášenější doktor práv, sám prý se přihlásil. Když teď na Hadama promluvil, vstal Hadam hned poslušně.

»Slyšel jste obžalobu, Adame Porazile?«

»Slyšel, dobře slyšel« —

»Jste vinen?«

»Vinen i nevinen, jak se to vemě.«

»Přece se přiznáváte, že jste bratra zabil?«

»Přiznávám, ale nemůžu za to, nechtíl sem ho zabít ha přece zabil.«

»Povězte nám tedy, jak se to stalo — ale mluvte pravdu!«

»Ha proč bych míl lhát? Já huž íčko jináč nemůžu než mluvit pravdu. Šecko je to dobře sepsáno, jak to ten pán čtál — jenom to tam nestojí, proč sem bratra Martina zabil.«

»Povězte tedy proč, upřímně, jak si to myslíte, nám to vyložte.«

»Já, pánové zlatý, nemíl sem doma život jako jiný lidi mají — ale peklo horoucí. Patnáct let sem to snášel ha těžce snášel. — Haž jste mě zavříli na měsíc do kriminálu před půl rokem. Tu mi vodevřil váš pampáter voči ha vokázal, jakej život vedu ha jakej bych míl ha teky moh vect. Jinej člověk sem se domů vrátil ha svatosvatě si humínil v pokoji žít, dij se co dij. Trpíl sem moc, zkouška má bula velká. Hukládal sem si sebezapření, modlil sem se, prosil Pána Boha vo dar síly ha svatý trpělivosti, málo sem mluvil ha nechal Martina, ajf mě dráždil, jak chtíl. Co nejhoršího mi moh dělat dělal, já mlčíl. Věřím, tám na tý louce že nesešli sme se náhodou ale nebožtík táta nás tam sved. Zaradoval se sem hu srdce, když z tý mhly na krok vode mně zjevil se mi Martin. Přistoup sem k němu, prosil ho, aby mi vodpustil, já že se nehněvám, šecko zapomenu, jenom aby huž bul pokoj, ruce nám před nim na násadě rejče sepjatý a když domluvím, pravicí mu podávám — ale jako štírá dyby se dotknout míl, hutrh ruce Martin. — — — ‚Já na tebe s chlebem ha ty na mě zase s kamenem?' pomyslíl sem si a starej člověk ve mně stával. Zas nebude pokoj, zas budou pračky ha rvačky — dál bude peklo — ha tak hrozný se mi to v tý chvíli zdálo, jako ještě nikdyž nic na světě. ‚Pro nás voba huž tu není místo' myslím si ‚jeden muší hustoupit', ha těším se, že to budu já. Muj život neměl huž pro mě ceny ani za mákový zrníčko, vidím Martina, jak rejčem na mě měří ha těším se, že mě zabije a bude mít pokoj von i já — čekám smrť — Martin se shejbá — čepice mu spadla s hlavy — na temeni zasvítí mu malý kolíčko pleše — v očích se mi zatmilo — slyším hlas ‚zabí sám, zabí v Martinovi hněv, záští, mstu, jakos to vyratil ze sebe'. Pánbu je můj svědek, že sem nezabíjel Martina, ale zabíjel ten řích — dyž sem ho nemoh zabit dobrým slovem, zabil hem ho rejčem — jako sršáňa pro žíhadlo — tak Martina pro jeho zlou vůli sem skolil — za sebe sem v tý chvíli nemoh, co dělám ani sem neveděl — pomoct sem si nemoh. Tak sem to hudělal, jak povídám, mušel sem zabít, aby se mi hulevilo, mušel sem se i z toho veřejně vyzpovídat před váma přede všema, nic nezapřít, poctivou pravdu povedět, je mi íčko dobře, smrti se nebojím, nebo před Pánem Bohem vinen nejsem.«

Hadam se odmlčel a rukou utřel si hojný pot perlící se mu na čele. Řeč jeho byla prostá, nehledaná upřímnost, podmanila si silou pravdy všecky tak, že na chvíli mrazivé ticho jako v kostele zavládlo porotní síní.

První vzpamatoval se předseda soudu.

»A věděl jste, co činíte? Jaké následky bude mít váš čin?« dával Hadamovi rychle otázku.

»Ba věděl. Věděl sem, že zabijím i že bych chtíl bejt sám zabitej ha na žádný následky ani tresty sem se nevohlížel — na to nemyslíl, to mi šecko bulo v tý chvíli jedno — jen na to hulchčení sem myslíl.«

»Trápil se mrtvý dlouho?«

»Netrápil. Sek sem ho prudce ha jistě. Mám streinou ruku. Ani nemuk — jen ruce rozhodil na kolena pad, na břicho se položil, hlava do stoky se sklonila. Tak krev vodou dostála se

na mlejn, mlnář se toho všim, vzel motyčku do ruky, de proti vodě až našel mrtvýho —«

»To víme. Ale povězte nám — jak vám bylo po té vraždě?«

»Ach, divně mi bylo. Takový ulehčení sem pocítil, z hluboka sem si voddych, jakobych těžký břemeno, který sem už dlouho nosil, s ramen shodil. ‚Je po soudech, po zlosti', sem si pomyslil, v duši se mi vyjasnilo, šecka pomsta ha nenávisť propadla se v ní, hulítla z ní, zrovna sem cítil, jak v mý duši je jasno. Jáko bych se vykoupal, do čistýho prádla ha sváteční šatu se voblik, tak pěkně mi bylo. Snad sem se i zasmíl. Ba jistě zas po dlouhé době sem se husmíl. Šecko mě hned začlo těšit, po Klenčí sem šel ha podivoval se, co šecko se posledrí čas změnilo ha já se toho nevšim. Hu sedlářů mají střechu místo šindelem plechem přikryton, hu Palusu novou hradbu vokolo zahrádky, hu Maršíku čerstvě vobarvený vrata, hu Tundu před posvicením si chaloupku vobílili, na kostel koukni, hned vidím na věži vovrch vodprejsknutej ha povídám, teky huž bys, kostele, potřebuval novej kabát. Šecko vidím, šecko zas mi do vočí padne, pro šecko zas je v duši místo, jako za mlada bejvalo, jako by mi se skřipce sundal, tak se mi polevilo, tak se duše rozradovala.«

»Tak jste lítost ani nepocítil?«

»Ne, nepocítil.«

Vždyť četník udává, že jste cestou plakal.«

»Plakal? Ano —« rozpomíná se Hadam, »Hale to nebulo pro Martina. To dyž mě štandáři vedli za Horou po silnici k Draženovu, zastavil sem se hu křížku proti Dobrý Vodě, hrubejch rymník sem po pravej ruce viděl, ha jako zrcadlo se mi zdál. ‚Počkejte drobet,' poprosil sem štandáry, rozhlíd sem se ha zaplakal pro rodnej kraj svůj, pro zlatý domovo, dyť sem se s nim v tý chvíli loučil ra dycky. S tvrdejma cestama, po kerejch sem jezdil, s hušlapanejma travnatejma pěšinama, po kerejch sem mnohonnužstvíkrát chodil, jsem se loučil. Pochopil sem v tý chvíli, že mě tu pověsíte, ha že nespatřím huž nikdýž koruny stromu, pruhledný, modravý stíny pod nima, nehuvidím náše lesy, jak je slnnce zalívá, ani kerak je dešť šehá, nehuvidím, jak se z nich pára kouří, ani jak se po nich mhla vleče, nehuslyším, jak hučí ha šumí jako rozbouřená voda po stráních ha kopcích, nehucítím jejich vůni v parním slunci poledním, po tom všom se mi zastesklo ha kraj náš jako jeren břitov dyby pro mě bul. Celej řibet Haltravskej jako by se to hrob zvíhal, tak se mi zdálo. Čerchov zas takovej strachlivej hrob, nasypanej Buh sám milej ví nad čim ha nad kom — ha ty menší vršky vokolo Hora — Hrádek — Babí Pupek — Potřekovský kopce — Šimanuc vrch — jako malý hrobečky dětský se mi zdají — humřít sem chtíl ha tam bejt v tý zemi mezi tima kopci pochovanej — — — Jináč se stálo. Nevrátim se tám k tim horám znejmilejším« — Hadam blouznivé oči upíral přes hlavy soudců kamsi do dálky a mluvil pro sebe — jako by tu sám a sám stál — »Nehucítím víc vuní suchýho sena, trolivý votavky ha zrajícího vobilí, ptačí zpěv nehuslyšim ani ‚divokou honbu' vízdat v bouři po šindelovejch střechách — ale teky nebudu huž víc běhat k soudum ha hadvokátum, přestane, skončí se tuten soud ha s tím muj celej zlej, votrávenej život . . .«

»Tak vy tedy sám myslíte, Porazile,« vytrhl Hadama z jeho vidění soudce — »že zasluhnete trest smrti?«

»Ba myslím, pane soudce — jak je psáno — voko za voko, zub za zub — nu ha — život za život. Dycky sem slejchal, že vraha čeká šibence. Spravedlnost si toho žádá i má duše po tom touží, žízní zrovna, protože ícko tepřiva vím, že bych bul tepřiva jako Kain, pokoje ha stání bych nikdež nemíl ha tak sem na smrť vodhodlanej.«

»To je podivný zločinec,« myslí si pan předseda, myslí si celý senát soudní, myslí si páni porotci i posluchači, »nic nezapírá, nekličkuje, nevytáčí se, neprosí — snad nikdy ještě takový vrah před soudním dvorem nestál.«

Plno chytlavých otázek měl pan předseda připraveno, postup promyšlen, uchystány léčky, do kterých zločince zaplete a hle — ten zločinec sám ho teď prostotou svojí popletl. Je to vůbec zločinec?

Teď vstává advokát a prosí, aby také směl dát obžalovanému několik otázek. S radostí svoluje pan předseda.

»Tak, pane Porazile,« počíná obhájce — ale Hadam zcela jiným tonem než až dosud mluvil, padá mu do řeči: »Já nejsem pán — já sem sedlák.«

»Tak sedláku Porazile, váš rod se těšil v Klenčí jisté vážnosti a požíval určité výsady — co?«

»To ano, Porazilové nosívali nebesa, v kostele mívali svou vejsadní lavičku, doma vo božím Těle voltář, vo křížovejch procesích nosívali do polí paškál nebo skřížení —«

»Vy také jste až do nedávna nebyl trestán?«

»Ja pa by ne! Ha moc! Celej muj život — málo chybí vod svarby — je trest — trest pro mě i pro Martina za to, že sme tátu neposlechli, zle se nám vedlo na zemi.« **(Dokončení.)**

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Ale což,« pravil váhavě, »ví-li pan baron o těch suknech. Snad ani nebude chtít se mnou mluvit?« dodal bolestně.

Paní Johanka také se zamlčela a rozmýšlela. »No, kdo pak by mu takové věci říkal ze zdejších. Mluví beztoho jenom s justiciárem, a ten, to víš, ten nás zná. Jen tam jdi,« dodávala mu kuráže. »A žebrotou nepůjdeš a jsi přece měšťan. Pamatuj se jak byl frajndlich tenkrát k vůli té lonce mého pantáty.«

»To je pravda,« pochvalował si pan Svačina. »Ruku mně podal a pořád jenom Herr Svačina sem, Herr Svačina tam.«

Po Velhartických z Velhartic a po hraběcím rodu Cagliari měl teď vlastějovské panství v držení baronský rod Tramtadádi, a poněvadž děd jak prostřednictvím zámeckého panstva, tak také tím, že nebožtík otec jeho měl od vrchnosti najatý dvorec zvaný »Dvoreček«, byl s baronem v jakémsi takémsi styku, ke kroku tomu se tedy odhodlal.

Ten Dvoreček bylo vzadu za rynkem a za bývalými městskými příkopy staré, sgrafity pomalované stavení, a s rodem Cagliari spojoval jej hrůzostrašný požár, vzniknuvší ve stodole Dvorečku, v noci 30. dne měsíce července roku 1777, při němž vyhořelo téměř celé město, i kostel sv. Františka celý a zámek hraběcí i s nábytkem ohořel tak, že vrchnost musila do pole utíkati. Kdo zapálil? — Prý mladá hrabata Cagliari, protože před večerem střílela vrabčata při stodolách dvorských... Až po dlouhých létech mlatec jeden na loži smrtelném po svém zpovědníku vzkázal vlastějovským, kteří vrchnost takořka z panství vyštvali: Hubka, do níž jsem si rozkřesal, chtěje si zakouřiti, upadla mi v panské stodole do drobné slámy, když jsem tam povřísla vázal, a ufadník právě přijda, řekl: »Jděte domu — jest tma!« I odešel jsem; hledě celého večera z okna své chalupy, ničeho nevečeřev, — čekal jsem oheň. I vyšel skutečně po 10. hodině a lidé mysli, že mladá hrabata při střílení vrabců zapálila, ale tomu není tak; já jsem zapálil — nerad. Až umru, řekněte, velebný pane, že jsou hrabata nevinna, ať se zase do Vlastějova vrátí a Vlastejovští ať jejich nevinnost nepronásledují.« Za několik hodin mlatec zhas.*)

O tom požáru, který zuřil plné čtyři hodiny v největší síle, vypravuje se ve Vlastějově do dnes, a ke Dvorečku zbyla z něho jakási nechuť.

*) Ze staré kroniky vlastějovské.

Oblékl tedy děd Jiří svůj sváteční, dlouhý, šosatý kabát barvy tmavozelené, kostkové kalhoty nedělní a na krk paní Johanka červený turecký hedvábný šátek mu uvázala, a se špalíkem v ruce ubíral se do nového zámku, právě nedávno dostaveného na krásném vyvýšeném místě uprostřed rozsáhlého parku. Snad na tomže místě stávala někdy tvrz, vévodíc celému půvabném údolu, na jehož východním konci v modré dáli na vršíčku zarůstají rozvaliny starého hradu vysokým lesem; na západ otevírá se širá rovina východočeská.

Bylo to v nedělní květnové odpoledne a paní Johanka provázela pana Jiřího. Bettynka zůstala doma s černou Marynou; hoši Václav a Josef, tenkrát už hrubí synkové, byli oba na sladovnickém učení v Dobrušce u známého sládka Kubáta. Zatím, co pan Jiří v zámku bude, počká paní Johanka před parkem a usedne někam na mez.

Líbezná to byla procházka z Vlastějova k Novému zámku, ačkoli silnice, teď tak pěkné, ještě nebylo. Sic nebylo tam už staré brány čili fortny, ale cesta klikatila se dosti příkře zářezem ve stráni ostrohu, kde v levo byl hluboký dolík, plný stromoví, mezi nímž protékal potok, za dřevěným můstkem pak přes něj vedoucím, v pravo byla štěpnice na táhlém svahu, s jabloněmi právě odkvétajícími. Hned za štěpnicí na vršíčku v levo Vajnertův statek a v pravo valná pole, za nimiž vyčnívał hrot vížky kostelíčka Kasalovického a vedle něho cimbuří zámku hraběte Sonnenberga, zas jiné vrchnosti. Na sever a severovýchod vlnil se mírný hřbet dalných hor pohraničných.

Oba manželé kráčeli mlčky podle sebe, kolem té sochy svatého Kříže, při jejímž svěcení paní Johanka byla ještě pannou patnáctiletou a družičkou v bílých šatečkách s růžemi červenými v černých vlasech. Pohlížela teď na ta pole široko daleko zelená a zastavila se.

»Poslouchej, tatínku,« pravila zvolna, »co myslíš, abychom si koupili nějaký ten grunt? Koukej, bylo by to nejlepší uložení.«

»Prosím tě, Johanko, pořád něco vymejšlíš,« laskavěji odbýval pan Jiří. »Ještě nevíme, jak to bude s tou šparkasou, a už máš něco jiného v hlavě.«

»Inu, víno už teď nepůjde, to vidíš... Od té doby...« a zavzdychla paní Johanka a oči jí zvlhly; zamlčela se. »Teď co je vinárna u Sýkorů...« zabočila jinam, »...a prý teď také

vedle rathouzu Prokopec nějaký takový šenk chystá, skoro abychom to pustili. A co by ses ty do těch Uher pořád trmácel...«

Na tohle pan Jiří neodpovídal; snad ještě dosti síly v sobě cítil.

»Ale hospodářství —« namítl.

»Co? Tvůj pantáta nebožtík také hospodařil, tak jsi z toho, a u nás bylo a je hospodářství-čko doposud. Taky tomu rozumním. Bude pokoj aspoň...« Narážela na tu souvislost vinárny s ukradenými sukny a na slova někdy plná podezření, která musili slýchati od lidí podrouše-ných a jazyk už neovládajících...

»No, počkej, počkej, až jak to dopadne u pana barona.«

»Ale grunt je grunt, není to žádná bankocetle, pořád má svou cenu, a nevyhoří.«

Pan Jiří vešel mřížovými vraty do parku a po široké, žlutým pískem posypané cestě kráčel k zámku. Paní Johanka popošla o kousek dál ke Kasalovicum, zabočila v pravo na zelenou mez a usedla tam, pohlížejíc na pole a luka, ve slunci se koupající a přemýšlejíc o hospodářství. Snad by pak opravdu přišli na jiné myšlenky, které teď, spiaty jsouce s vinárnou, pořád se sdružovaly se vzpomínkou na pět beden zmizelých neznámo kam.

Nebyl pan Svačina u pana barona poprvé: jednal s ním před nemnoha lety o prodeji tchánovy louky, když tenkrát Čížek, koželuh nemohl se shodnouti se zámeckými pány o ceně, a potom byl s deputací, která přišla prosit za dukladnější opravu děkanského chrámu, když před lety propadl se kámen, jímž krypta, bývalých pánu z Velhartic, byla přikryta. Tenkráte hromada věřících sesypala se dolu na trouchnivící mrtvoly, které měly vesměs střevíce velmi špičaté. Byly tedy z dávných dob. Mimo to děd také ob čas víno do zámku dodával a znal se i s panem komorníkem, který mezi měšťěniny obzvláštní úctě se těšil, neboť nikdo v celém Vlastějově nekouřil doutníků tak vonných jako on, a ovšem také pan baron.

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

VI.

(Pokračování.)

Professor seděl samoten v zahradě. Často a rád vyhledával teď samotu, nalézaje tu spíše schopnost soustřediti myšlenky. Čím rychleji docházel čas jeho pobytu na venkově, tím naléhavěji ohlašovala se a bušila na srdce jeho povinnost slibu, který dal slečně Mařákově, pokud se týče nápravy rodinného života.

Bylo mu jasno, že je nutno něco podniknout, aby se poměr jeho k ženě upravil ať tak či onak. Ale marně hledal způsob, jak rozuzliti gordický uzel ten. A přece nutno energicky zakročit. Slečna si toho přeje, položila mu to na srdce jako nejdůležitější úkon jeho budoucna. Neodvážil by se ani dnes proti její vůli něco konati, něco vyvraceti, něčemu se vzpírati. Čím blíže slečnu Mařákovu poznával, tím určitěji pociťoval, že náklonnost, kterou k ní chová, je výjimečná a naprosto ethická. Nebyl by ji mohl urazit ani myšlenkou. Hleděl k ní spíše jako k ženě světicí, s níž shledal se v životě snad jen proto, aby jej vyvedla z bludu a dala v něm uzráti mravnímu účelu vůle. Hladil jí v duchu ruku jemnou a štíhlou jako paprsek luny, procházející skulinou okenice, ale nebyl by se odvážil vtisknouti na tu ruku polibek smyslných rtů. Její oko tichých svitů, jemně zastíněné dlouhými řasami, připadalo mu jako skrytá tvář měsíce na dně temného jezera, nehybná, ale čistá a bez poskvrny. Dovedl se usmát, když zíral v její oko, ale bál se vzbuditi třeba jen stín nelibosti nebo odporu v její tváři, tak byly ty úsměvy jeho cudny, tak vzácny a tak odstředěny.

Jako světice vznášela se před ním a jako k světici vzpínal k ní svoje myšlenky. A když po ní nejvíce toužil, stávalo se, že se objevovala v jeho blízkosti.

»Ach, to jste vy, slečno? Myslil jsem právě na vás,« řekl upřímně, pohnuv se ve svém zadumání. »Skryl jsem se tu dnes, chtěje uniknouti dusnu dnešního dne. Zde je přece poněkud chladněji. Snesitelněji se tu sedí a volněji dýchá.«

»Přišla jsem sem za týmž účelem. Vyprahly jsme dnes s Lolou na poli dukladně. Lola nezvykla takovému vedru, šla si trochu odpočinout a stará paní je dosud u stodoly, kam zavezli právě poslední úrodu mandelů.«

»Zde opravdu možno trochu pookřát. Vidíte, slečno, sedím tu již přes hodinu v úkrytu této stinné besídky a hledím skulinami v řídnoucí spleti divokého vína do minulosti. A víte, na koho jsem myslil?«

»Na koho?«

»Jako student často jsem tu sedával s archy přednášek v rukou. Tamhle po hlavní cestě procházívala se tehdy starší již židovka, poněkud dědičně zatížená. Tato stárnoucí panna byla zvláštní osobností. Měla jedinou lásku a tou láskou její byl, hádejte, kdo?«

»Nehodnu.«

»Kristus, židovským lidem nenáviděný a na kříž dovlečený. Milovala ideál Boha-člověka jako málokterá dívka křesťanská. Modlila se k němu, navštěvovala křesťanské chrámy a uctívala jak nejlépe mohla v srdci svém nejsvětějšího ženicha svého. Snad právě nějaké kázání kteréhosi kněze katolického způsobilo ten přerod její víry a ztemnění mysli současně, ale buď jak buď, byla to duše tichá, výminečně oddaná svému ideálu a veskrze pokorná. Často jsem s ní zapředl hovor a ptal se jí na různé mravoučné maximy evangelia a křesťanské morálky i věrouky. Vyznala se ve všem, co se týče náboženství katolického. Byla i takřka živým kalendářem křesťanským. Věděla z paměti, kdy připadá ten či onen svátek katolické církve. Jak a kdy se tomu naučila, nevím, ale znalost její byla přesná a spolehlivá.

Tato židovská nevěsta Kristova přišla mi nyní na mysl, když jsem tu tak sám seděl v hovoru s vlastní duší a ptal jsem se u sebe: »Může-li taková čistá, svatá láska vzniknouti v srdci člověka normálního, duševně nezbloudilého, je-li předmětem té lásky žena, k níž upínám všechnu svou víru, zbylou po všech nezdarech a klamech životního úsilí. Mám na mysli takovou nezištnou lásku, plnou odříkání, která nic nebéře, jen dává své celé srdce upřímně, pokorně a spontanně. Mínim ono rozkochání vlastního nitra, spíše vnitřní jen tlumený obdiv než vnější blahořečení předmětu milovaného. Bojím se, že normální, zdravý člověk není dosti způsobilým milovat tak čistě a nesobecky, aby ani stopa smyslné náruživosti nezatížila vzlet povznešeného srdce, klanícího se slavnostně a s odevzdaností naprostou před vznešeným obrazem toho ideálu.« Odmlčel se...

»Kdo necítil by se dosti pevným, ten by již ani nesměl mluvit o svatém citu nejčistšího obdivu, myslím —« řekla učitelka.

»Máte pravdu. Uvažoval jsem též o této věci.«

»A pak musil by milovat jen ze značné dálky, chtěl-li by své čisté chtění uzákoniti a zhustiti ve výhni cnosti.«

»Aby nevešel v pokušení? Musil by se tedy po vašem názoru podrobit jakési zkoušce z askese a projít dříve trýzní oddálení.«

»Pak by se mohlo mluvit snad o lásce k světici, a tato láska podobala by se náklonnosti oné dívky, o níž jste mluvil a jejíž rozum byl zastřen. Ona také milovala Krista, který stál před ní jako vidina, spíš »myšlenku« nebo »obraz myšlenkový« toho »žádostivého ženicha«, jak jej píseň Šalomounova nazývá. Ideál můj musil by se v představách mých jaksi odtělesnit, zcela zduševnit a tím mravně zkrášlit. Pak by to byl poměr svatý, cenný a významný pro moji duši.«

Mluvila přesvědčivě, logicky, jasně, hledíc naň přímo svýma tichýma očima poněkud únavou a vedrem zúženýma.

Přikyvoval lehce hlavou, mírně se usmívaje a hledě na její čelo, jež se lehýnce svrašťovalo jak horlivě a přesvědčivě mluvila.

»Chápu dobře vaše tvrzení, slečno, ale myslím, že bych i tělesnou, skutečnou ženu mohl týmž způsobem uctívat jako vzdálenou. Znám na příklad jednu bytost, která je nejlepší srdcem i tělem a budí ve mně posvátnou úctu bez mezí, která by se však nikdy nemohla zvrhnout ve všední poměr smyslné galanterie. Je pro mne nedostižnou a proto tím vzácnější a toužebnější. Je ideálem mým a proto rozkoší věčnou a nekonečnou:

A zaníceně pokračoval:

»Mohl bych se dotknout její ruky svými rty, a měl bych pocit nevýslovné radosti, ale neznesvětím té ruky ani nejmenším záchvěvem smyslnosti. Němá, ale silná, tichá, ale radostná bude má píseň lásky, která rozezvučí srdce mého struny, ale její ohlas umře na stěnách hrobu, který jsem sklenul ve svém nitru, vztýčiv na oltáři uprostřed svatý její obraz.«

Lehký závan větru pozachvěl vrcholky hrušní, jež tyčily se na cestě vedoucí k besídce a poodhrnuv vadnoucí již listy divokého vína ovíjejícího tuto s obou stran, dotkl se chtivými svými vlnami slečnina odhaleného hrdla.

Zamrazilo jí příjemně v zátylí. Pohnuvši se, vyrušila noční múru, která usedla na jejím rameni. Třepetavě, těžce zakroužila múra kol hlavy slečniny a sklesla náhle na černou stuhu jejího střevíčku.

Nevyplašila ji, bojíc se, aby si toho professor nepovšiml.

Zdálo se, že přemítá. Byl smuten a zapomněl asi její přítomnosti. Dal se unášeti svým citům a hleděl před sebe v dlouhém mlčení.

Slečna Mařáková sklonila níže hlavu a zmlkla též, domnívaje se slyšeti tlukot jeho srdce, který měl zůstati utajen jejímu sluchu.

V celém chování professorově vůči ní bylo něco tak výminečně vzácného, ale tak prostosrdečného, že se vždy až zachvívala, pozorujíc těžko utajované vzrušení jeho tváře, slyšíc mírné tremolo jeho tichého, sympatického hlasu, zastřeného vždy jakousi melancholií. Oceňovala vzácnou hloubku jeho citu, noblessou chování, a proto se nedávala nikdy mýliti zdánlivým jeho vzrušením, majícím původ v jeho nervech. Dal se vzrušovati a unášeti vším, krásou přírody, tichou náladou letního večera, které prožívali tak často teď pospolu, nenadálým zpěvem jarního zpěvu jasného hrdla mladé dívky, skryté kdesi v komůrce přístěnku...

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

NORBERT GRUND (GRUNDT).

(1717—1767.)

Všeobecný zájem o tohoto mistra, tlumočený v poslední době kroužkem pražských přátel umění malířského, přiměl nás, abychom sestavili několik dat, jež týkají se jeho života a osvěžili tak vzpomínku na umělecké jeho tvoření. Předeslati dlužno, že na omylu je ten, kdo se domnívá, že prameny o jeho životě jsou snad četné. Naopak: data ta jsou velmi sporá a neurčitá. Našli-li naši vylaje k recensi 50 rytin Jana Balzera, zmiňuje se obšírně o životě Norberta Grunda a výslovně píše o něm, že »tento v Čechách tak vysoce vážený malíř, jehož ani Füessli, ani jiný spisovatel nikde nenvádí, dosud byl neznám«. A tak byla již tehdy, kolem r. 1776, jakož i v době vydání Dlabačova slovníku díla jeho vážena, od sběratelů vyhledávána a jak Dlabač praví, v Praze s úctou uschovávána: Dlabač připomíná dále, že skvělou sbírku jeho obrazu viděl r. 1795 ve Vídni u barona Störka. Tato Störkova sbírka obrázků Grundových přešla

NORBERT GRUND: KAŠTANÁŘKA

nikající staří mistři své životopisce a monografy — ať již doma či v cizině — jak tomu na př. u Kupeckého, Skréty, Hollara, nestalo se tak zvláštním řízením osudu dosud u Grunda, ač by svého ocenění a katalogisace, jak vzhledem k množství svých prací, tak zejména vzhledem k jakosti jich, v míře nejvyšší si zasloužil.

Interessent v tom směru rozevře Dlabačův slovník a vyhledá si životopis Grundův; avšak těch 35 řádek není s to ukojiti jeho zvědavost. Zklamán uzavře jinak výborné to dílo...

Teprve známý lékař a na slovo vzatý sběratel Dr. Josef Hoser to byl, jenž jaksi soustavně předvádí nám některé určitější záznamy o životě Norberta Grunda.*)

Zde dlužno doložiti, že Hoser stať svoji z největší části přejal z článečku v »Neue Bibliotek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste« v Lipsku z r. 1776, kdy neznámý spisovatel zasípozději, jak známo, do majetku Dr. Hosera a od tohoto velkolepým darováním jeho do obrazárny vlasteneckých přátel umění v Praze.

Norbert Grund narodil se prý r. 1714 v Praze, jak souhlasně nám udávají Dlabač i Hoser a toto datum až do dneška všude se uvádí, kdekoli děje se zmínka o našem mistru.

Vyhledal jsem si příslušný zápis v matrice křtů farního úřadu u sv. Mikuláše v Praze III., jenž zní:

»Ex urbe: Die 4. Decembr. A. D. **1717** Babtizatus filius Norbertus Josephus Carolus ex legitimo thoro natus.

Parens: Dnus Christianus Grundt, Pictor.

Mater: Ludmilla Barbara.

Levans: Loco illustr. Dni Norberti Vincenti Liebsteinskij Comitis de Kolowrat,

Praenob. Dnus Wenceslaus Neckan,

Testes: Illustr. Dnus Carolus Liebsteinskij de Kolowrat.

Praenob. Dnus Joannes Petrus Seboldt, loco illustrae Dominae Mariae Anna Liebsteinskiin, comitisse

*) Dr. Jos. K. E. Hoser: Catalogue raisonné, Prag, 1846. Str. 73.—80.

de Kolowrat nata comitisse de Altheim Virgo Marie Altheim.

Baptizans: P. Wenc. Charwath Capell.«

V základě tohoto zápisu zjevno tudíž, že Norbert Grund narodil se v Praze na Malé Straně dne 4. prosince r. 1717, neboť tehdy křtěny byly děti téhož dne ještě, kdy se narodily a platil zpravidla den křtu za den narození. Dále zjevno, že na křtu propůjčeno mu křestní jméno Norbert z úcty k vznešenému jeho kmotru hraběti Norbertu Liebsteinskému z Kolovrat, jemuž otec Norbertův, Christián

et indulgentiis plenariis provisus mortuus est N. Norbertus Grundt Ae. 48, sepultus ad S. Laurentium.«

Pochován byl tudíž při chrámě sv. Vavřince, zrušeném to před drahnými léty kostelíčku na Újezdě pod Petřínem.*) Malou nesrovnalost pokud se věku týče (aetat. 48) vysvětlil mně duchovní u sv. Mikuláše dust. P. Jos. Svoboda tím, že číslice věku zaznamenává se začasté až doposud dle údajů rodiny zesnulého a mnohdy od skutečného věku se odchyluje.

NORBERT GRUND: RODINNÁ SCÉNA. (Autoportrét)

Grund, byl patrně jakousi vděčností zavázán. Že zaujímal otec Grundův místo čestné a všeobecné vážnosti u hraběcí rodiny se těšil, svědčí jména vznešených svědků a kmotrů křestního obřadu.

Christian Grund byl obratný portraitista, jako umělec však nad úroveň nevynikl. Nicméně jemu právě vděčí mladý Norbert první začátky svého umění; touha po něčem vyšším nutí jej jíti do ciziny, zprvu do Vídně, kdež učitelem byl mu František Ferg (naroz. r. 1689 ve Vídni, zemř. r. 1740 v Londýně). Zdá se, že zabýval se zde ponejvíce kopírováním děl hollandských mistrů, čehož vliv zůstal patrný i na jiných obrázcích, později samostatně koncipovaných. (Viz na př. obrázek »Kaštanář«, ve sbírce Al. Pelze, patrně z pražského života čerpaný to motiv.)

Z Vídně odebral se Grund na cesty po Italii a Německu, načež se opět vrací do Čech, do Prahy, kdež dne 17. července r. 1767 zemřel. Také den a měsíc úmrtí — 17. červenec — jsou novými daty, neboť Dlabač je neuvádí. Příslušný zápis v matrice úmrtí fary sv. Mikuláše zní:

»17. Julii 1767. Omnibus extremis sacramentiis

V matrice oddaných jméno Grundovo se nevyskytá, i zdá se tudíž, že manželka jeho z Prahy nepocházela. Naproti tomu vyskytují se v matrice křtů jména některých jiných příslušníku rodiny Grundovy, patrně jeho dětí a sice:

Grundt Barbara (11./4. 1738)
Grundt Anton Math. (21./5. 1742)
Grundt Teresia Maria Rosalia (13./10. 1752)
Grundt Franzisca Elisabeth (10./1. 1753)
Grundt Maria Magdalena Benigna (21./7. 1754)
Grundt Leopoldina Ludmilla Apollonia (28./12. 1756)
Grundt Philippus Carolus Josephus (21./5. 1759)
Grundt Philippus Jacobus Felix (28./8. 1761).
Grundt David Philippus (23./10. 1765).

Ovšem že některé z nich mohly býti dětmi některého z bratří Norbertových, jak patrno jednak z časového intervallu u Teresie a Františky, jednak z totožnosti jména (Filipa). Jinak ovšem od-

*) Kostel sv. Vavřince byl r. 1784 zrušen a r. 1789 i se hřbitovem prodán. Budova jeho stojí doposud na dvoře domu č. p. 390 III. a slouží nyní za obydlí a dílnu truhlářskou.

povídá výpočet tento v celku zachované tradici o četnosti rodiny Grundovy.

Vesměs uvádí se v zápisech Grundt (na rozdíl Grund), jak asi jméno rodové mistra našeho správně znělo.

Vyličená data jsou jedinými ohledně Grunda; více z chronologie se nezachovalo a také ničeho určitého nevíme o časovém postupu a vývoji díla jeho, neboť Grund obrázků svých zásadně nesignoval, ani nedatoval.

Jako bratry Norberta uvádí Dlabač Eustacha a Christiana, kteří oba byli prý znamenitými hudebníky.

Rod Grundův pocházel prý z Chlumu (Kulm) u Karlových Var*) a byl tudíž původu patrně německého. Dle křestního jména (Ludmila) však soudím, že matka Grundova byla Češka.

Dr. Hoser poznamenává, že bydlel na Malé Straně v Praze v »Lázních« (dům čp. 520-III.), že byl povahy dobrosrdečné, dobrý přítel a starostlivý otec. Škoda, že se nám nedochovaly poznámky Hoserovy o životě a umělecké činnosti Grundově, jež Hoser sobě činil! Již z toho však, co zaznamenal ve stati životopisné o Grundovi ve svém katalogu, plyne tak mnohý význačný rys z intimního života našeho mistra. Měl prý četnou rodinu a této okolnosti máme právě děkovati, že zachovalo se nám po něm mistrovských obrázku množství tak značné. Vypravuje se, že obrázky jeho byly začasté od vlastních jeho dětí ještě řádně neoschlé nabízeny okolojdoucím za několik dvacetníků. Jiná verse vypravuje, že Grund sám prodával obrázky své na Uhelném trhu . . .

(Pokračování.)

*) Dle laskavého sdělení p. insp. Pavla Bergnera.

VZPOMÍNKA NA »12. SRPEN«. Nikdo nechtěl, nemohl věřiti, že Národní divadlo hoří! Co mohlo hořeti? Nebylo tam dekorací, nábytku, rekvisit, koberců, dekorativních cetků, nebylo hořlavých látek — vše jen kámen — železo — — —

Teprve, když jsme slyšeli z úst věrohodného svědka, že střecha je v plamenu, dal jsem na rychlo sevříti oponu a za žalostného volání: »Národní divadlo hoří«, utíkalo obecenstvo Smíchovské arény i herci cestou nejbližší na nábřeží Ferdinandovo. Herci v kostumech i maskách . . .

Když jsem viděl příšerně krásný obraz, jenž mi z paměti vymizeti nemůže, zůstal jsem státi jako zkaměnělý. Krev mi stydla v žilách. Nevěděl jsem, co se kolem mne děje. Nevěděl to nikdo. Ne lidé, stíny míhaly se kol mne. Jen pláč, vzlykání mužů, žen i dětí, jsem slyšel, a ve zmatku, rozčilení — — zdá se to směšným, ale pravda to — — vážně jsem děkoval na pozdravy vojínům, kteří uctivě salutovali před mou — plukovnickou uniformou i maskou! Snad i oni měli zvlhlý zrak, stejně jako pan — »Plukovník z Schönthanovy veselohry »Válka v míru!« —

Přes noc změnil se pláč v radost. Druhého dne již jásot v městech i vesnicích! »Milion, máme Milion!

Bez vybídnutí klade i prostá služka hodinky, prstýnky, úspory své na oltář »Národního« a stejné nadšení pohání k další horečné činnosti český lid, od chatrče k paláci.

Pořádány sbírky, představení divadelní, koncerty. Spolek akademické mládeže usnesl se pořádati v Hořovicích festival, několik dnů trvající, ve prospěch zbudování »Národního«. Slavnosti ve velkém slohu! — Koncerty, zpěvy, recitace! —

Do Plzně, kde jsem pro nedorozumění s tehdejším ředitelem král. zemsk. česk. divadla trávil příjemně vyhnanství, došlo mne pozvání, abych převzal recitování pro druhý večer slavnostní. Té doby měl jsem značný repertoir deklamační. V umělecké besedě Plzeňské recitoval jsem básně Elišky Krásnohorské, Vrchlického, Svatopluka Čecha, Nerudy, Zeyera, Sládka . . .

Napadlo mi, že pro takovou velkou, slavnou chvíli nutno opatřiti něco nového, něco originálního. Odskočil jsem z Plzně do Prahy a rovnou k mistru Vrchlickému. Přijal mne vrdečně a přátelsky. Znali jsme se velmi dobře. Vrchlický vyslechl uctivou mou prosbu, slíbil, že něco napíše, pozval mne na druhý den a překvapil mne — novinkou: »12. srpen«. Bylo-li v prvý den slavnostní hojnost potlesku, přemíra nadšení — Vrchlického »12. srpen« elektrisoval všecky vrstvy účastníků sjezdu. Výtěžek slavnosti byl ohromný. Nadšení dosáhlo vrcholu o přátelském večírku. Slavnostní řečníci ze studentských i občanských kruhů střídali se, a láskou i úctou vzpomínáno především milého mistra. Nezapomnělo se ovšem také na naše Národní. S kloboukem v ruce do kterého jsem — pro štěstí — vložil částku peněžitou, určenou Slavnostním výborem na uhrazení výdajů cestovních, — obcházel jsem od stolu ke stolu. Nebylo třeba prositi. Zámožný venkovan, zevnějšku na oko prostého, prohodil k sousedovi: »nu, přináší-li ten od divadla svou hřivnu, jest na nás, abychom neostali za ním.« — a vložil v klobouk padesátizlatovou bankovku. Bouře potlesku odměnila tuto kavalírskou štědrost, a klobouk plnil se bankovkami většími i menšími. Sbírka všeobecně překvapila.

Zhusta se — v dobách těch — opakovaly recitace veršů z krásné literatury české, veršů zušlechťujících . . . Intendant král. měst. divadla — v Plzni, majitel knihkupectví, knihtiskárny, obětavý našinec p. J. Šibl, co nejochotněji se nabídl, že bezplatně vytiskne básně a také ji rozeslal v několika stech exemplářích do prodeje na všechna knihkupectví v Čechách i na Moravě. Prodáván výtisk sice jenom za dvacet krejcarů — přece však jsem za báseň v krátké době utržil tolik, že jsem mistru Vrchlickému

mohl odevzdati více než 200 zl. jako výtěžek za »12. srpen«. Mistr zdráhal se penězi těmi sám disponovati, zkrátka, vymlouval se všelijak a skromně vytáčel. Podařilo se mi konečně dokázati, že stěžejní záslužu na výtěžku má jeho slavné péro. »Dobrá,« řekl mistr — »uděláme to tedy takto: rozdělme to na polovic — sto zlatých odevzdejte za sebe, sto zlatých za mne, a přihlaste nás oba za zakládající členy sboru pro vystavení Národního divadla.«

Vrchlický vydal pak (v r. 1883) velkolepou svou báseň tiskem. V předmluvě napsal: »třetí část (12. srpen) napsal jsem, požádán přítelem svým, dram. umělcem p. Šmahou, hned po požáru 1881. Pan Šmaha přednášel báseň mou v četných kruzích a jest známo, jakých získal tenkrát úspěchů a výsledků« . . . . . Drahý, Slovutný Mistře! Hrál jsem Vašeho Oinomaa, Tantala, Pietra Aretina, a celou řadu velkých úloh bohatého Vašeho divadelního repertoiru, a vždy překvapil Jste mne po úloze nějakým drahocenným »podárkem«. Nejcennější však pozorností jsou a zůstanou mi slova, která Jste mně věnoval ve své básni: »P a n t h e o n«. J o s e f Š m a h a.

F. V. K r e j č í h o: PŮLNOC NA MĚST. DIVADLE KRÁLOVSKÝCH VINOHRADŮ.

Velikou otázku obral si známý kritik literární a umělecký F. V. K r e j č í za látku svého tříaktového dramatu — problém budoucího žití sociálního a jeho vztahů k dnešním národním i jiným sociálním kolisím. Možno-li Adama Skalického považovati za mluvčího autorových názorů, v Čechách dožijeme se spravedlnosti — až českého národa nebude. Přece se mi však zdá, že autor sám připouští jinou eventualitu, dle výroku jiné postavy, učitele, jemuž je p u l n o c, t. j. lichý život doby, do níž padá děj (okolo r. 1726) a snad i doby naší, předzvěstí l e p š í h o j i t r a. Krejčího hrdina, Adam Skalický, horuje pro budoucnost, kde bude panovati r o z u m a s p r a v e d l n o s t, ale autor dopustí, aby tento jeho hlasatel nechal za sebe potupně trestati nevinnou ženu — nepřizná se, že zapovězené knihy přinesl, ježto by prý se obětoval za pravdu ztracenou, t. j. náboženství. Divák však dobře postřehne, že hrdina, nechav za sebe trpěti nevinnou dívčinu, n e m ů ž e býti hlasatelem lepšího budoucna s praporem rozumu a s p r a v e d l n o s t i — v tom největší slabina »Půlnoci«, slabina osudná.

Je ještě více námitek v mysli divákově. Jakoby na př. i národnost byla nějaká ztracená, za boj nestojící chimera. Tak nějak aspoň naznačuje stanovisko budoucna Skalický. Přece jen přírodní zákony přetrvají věky — a k nim patří i národnost, rys plemenný, tedy zákon přírodní — tak nám zní tirády Skalického, jakoby někdo tvrdil, že jednou bude jen jedna specie živočišná. Připouštíme všecky utopie socialismu — biologické zákony však nepředělá, a jeden z nich jest i národnost.

Kus má však i technické vady, rozvleklosti, jimž by nesmírně prospěly škrty místy bezohledné — vždyť lze veliké pravdy říci jednoduše a přece grandiosně.

Přes tyto velmi závažné vady je »Půlnoc« zajímavá tvorba básnická, třebas na četných místech rozhořčuje k úporným polemikám — pro některé hlasatele idejí, výrazně podané, kdežto jiní by měli býti markantnější. Pro nás nejzajímavější je syn Žalmanův Ondřej, básník, ctitel antické krásy, kterou, s vrchností v Italii pobyv, znáti se naučil — jenom že stěží se takový zrodí nepodajnému »beranovi« evangeliku (a p. Tesař hrál jej málo věrohodně, nebo nám tak příliš utkvěl v mysli z přívalu francouzských cizoložných dramat v úloze hejsků, jež tak nenuceně předvádí) — zajímal nás i otec jeho, provedený p. Hlavatým, i jeho sestra, sl. Veverkové, trochu příliš hřmotně hystericky založená — náboženští blouznivci mluví pevně, ale snivě: ostatně je to typ pathologický. Vlastně celé to hnízdo pohraniční, jež Krejčí tak dobře zná, ježto pochází z těch krajů, bylo s příkladnou jednotou místa, jak je stará dramata předpisovala, rázovitě podáno a divadlem účinně spodobeno.

Do horské vsi na Landškrounsku přijde jesuita s vojáky visitovat stavení, není-li v nich nedovolených knih, které prý přes hranice z Ochranova a odjinud se přinášejí. Nic nenašli a odcházejí. V tom objevuje se cizinec, považovaný za kazatele evangelického, jenž přinesl jim knihy a přichází bratry u víře utvrditi, z něhož vyklube se však emigrant, pošlý z českých lidí v Holandsku se usadivších, jenž přišel podívat se na ves, z níž předkové před 100 lety odešli. Knihy pro evangeliky vzal s sebou cestou. Sám je bez víry a prohlašuje to určitě, třebas žalostně zklame tím nadšené jeho příchodem evangeliky. Knihy odnesla totiž Rozyna, dcera Žalmanova, domu; tu se však vrátí kněz s vojáky a knihy najdou. Aby zachránila Skalického, Rozyna sama se obviňuje, že spisy přinesla a cizinec zapře vše, čímž — on, hlasatel nové, absolutní p r a v d y a s p r a v e d l n o s t i — l ž í svou vydá nevinné děvče zmrskání. Přes to získá si Skalický starého učitele, sic katolíka, ale snášelivého, a zvláště syna Žalmanova, poetu Ondřeje, který také nevěří. Když to tento otci vyjeví, je jím z domu vyhoštěn a odmítnut, když domů se prosebně vrací. V tom napili vojáci přijdou se podívat na Rozynu, jak prý se »hojí« — s nimi srazí se ve dveřích Ondřej a spoličkovav vojína jednoho, jest jím proboden a zmírá. Skalický odchází, aby na Západě (v Americe) hledal rozbřeskující se ideu pravé lidskosti — ostatek kusu je traktát. Drama mělo skončiti smrtí Ondřejovou a nebylo by ztratilo, nýbrž získalo.

Vedle zmíněných již interpretů zasluhují zmínky učitel p. Zakopalův, trochu sentimentální a vratký, z vůle autorovy, jeho dcera Mařenka, srdečně tlumočená slečnou Štěpničkovou, evangelík Pecháček p. Boleškův a Jezovita p. Havlův. Dr. P.

UMĚLECKÝ VEČER V LUCERNĚ uspořádán společnou prací spisovatelů a umělců scény i jiných účinkujících ve prospěch sanatoria v Pleši, dne 1. května. Jest úkolem denních listů referovati podrobně o podobných zábavách — revue literární může si povšimnouti jen zjevů výjimečných, k jakým však právě nahoře naznačený večer náležel, jak původními českými novinkami dramatickými i jinými, tak i jejich interprety. Za studentských let našich bývaly pořádány o prázdninách akademie, pestré to výběry z umělecké tvorby současné, kde právě tak, jako na tomto večeru v Lucerně, střídávaly se klavírní piesy s jednoaktovkami, zpěvními přednesy, ukázkami umění místních virtuosu atd., načež se tančívalo. Starý recept znova zkusili pořadatelé pondělního večírku, jenže chytili věc za jiný konec. Netištěné dosud skladby dramatické provedeny ochotníky, jejichž umění snese i přísnější měřítko, jaké se klade na herce z povolání. Zpěvní piesy pí. Goerlichové, jejíž mistrovská technika hlasová ještě z jejích pohostinských her v Národním Divadle je v dobré paměti, přispěly k úspěchu večera, stejně jako klavírní čísla p. dra Piherta (Suk a Jindř. z Kaanu) a p. Mikoláše (Debussy, R. Strauss, Fibich, Grieg). Zvláštní zájem vzbudila však tři čísla dramatická, K. Maškova dramatická scéna rukopisná novinka »Prsteny«, netištěná jednoaktovka dr. Čísla »Aeronautka« a dramatický úkol »Pojď sem!« od Züngela (dle Denise), a vedle těchto tří divadelních prací melodram od Kovařovice na Čechovu báseň »Loutkářův sirotek« a recitace staré, ale dosud svěží Rubešovy deklamace »Jindy a nyní«.

V obou posledních číslech znova a ještě výhodněji, než nedávno v Rudolfinu, na se upozornila slečna Jarmila Kronbauerová — dosud zní nám v mysli úchvatný její výkřik »Loutkářova sirotka« za komediantskou klisnou: »Princezno!«, vyznívající touhou a umírající v děsu náhlého skonávání, kdežto Rubešův humor v líbezném biedermaierovském úboru slečnině, tony brzy jásavými, brzy škádlivě švitořivými, veškeré posluchačstvo, jehož sešlo se do elegantních místností Lucerny hojnost, zaujal rázem pro nový zjev českého umění dramatického, při své mladistvosti už do té míry slibný, že možno právem očekávati u sl. Kronbauerové nejkrásnější rozvoj dramatického jejího nadání.

K. Mašek zvolil si tentokráte thema neobyčejně efektní, jež je spolu pro interpreta oříškem těžkým. »Prsteny« jsou zdramatisovaná vášeň po démantech, která vyvrcholí v touze po nejkrásnějším drahokamu, jehož vlastník, darovav ho dámě — zastřelí se, a tato teprve od mrtvého může jej přijmouti . . . V tajemných zátočinách nevyzpytatelné duše záhadných krasavic musí umělkyně hledati tony a gesta. Pí. Čísařová, kterou jsme nedávno po delší přestávce viděli na vinohradské scéně v roli Marie Terezie ve »Zkoušce státníkově«, kde nám ukázala, že v roli manželky a matky zajímavý její talent nikterak neutrpěl, dala slovu básníkovu zvukový relief, do duše divákovy pronikající.

Dr. Jos. Čísařa »Aeronautka«, dosud netištěná, není první dramatickou prací tohoto lékaře belletristy českého. »Dřevorubci«, »Na Šenavské pile« a jiné drobnější práce náležejí k oblíbeným repertoárním hrám českého ochotnictva, jemuž dal náš soudruh novou touto prací veselou jednoaktovku z našeho života, zbudovanou na problému, jak překonati předsudky rodičů proti nevěstě z divadelního světa. Mladý baron z Hronova, trochu marnotratný, zamiluje se do operní divy, která jednoho dne sestoupí s aeroplanem, na němž s aviatikem Salačem vzlétla, nedaleko statku nápadníkova otce, jenž právě trpí záchvatem dny. Očekávají zde ošetřovatelku, jež však, zmeškavši vlak, nepřijela. Zde se setká diva se svým milencem a projeví ochotu otce jeho ošetřovati. Svým půvabem, rozmarem a jemným i milým jednáním získá si otce do té míry, že málem ji ruku nabídne, když v tom zví, že je milenkou synovou, za nějž právě byl nucen zaplatiti dluhy. Po jistém zdráhání svolí k sňatku tomu, zvěděv, že nesympatická nevěsta synova, paní z Bleichwitzů, syna jeho právě zamítla. Hrálo se neobyčejně svěže — zase tu v popředí stála pí. Čísařová v roli titulní, vedle ní starý major, p. dra Hlaváče, jako ze skutečného života vyňatý, a baron z Hronova pana Kareše (rady zemského výboru p. Beneše). P. Beneš s pí. Čísařovou sehráli také svižně obě hlavní postavy v drobnustce dramatické »Pojď sem!«, v níž vynikl p. Beneš úpravnou deklamací veršů, pí. Čísařová bohatstvím odstínů, jimiž lze pouhá dvě slova názvu hry pronésti dle psychologické jich podstaty. Kabaretní večer tento byl vskutku snůškou uměleckých požitků. —ý—

Josef Jan Svátek: HAGAR NAŠICH DNŮ. Romantická novella. Nikoli romantickou novellou, ale malým společenským románem je tato nejnovější práce našeho pilného belletristy. J. J. Svátek v posledních letech vrhá na knihkupecký trh knihu za knihou. S počátku byly to svižné cestopisné obrázky, protkané povídkovými episodami a zdravým humorem zabarvené, pak objevily se z péra jeho krátké i delší novellistické skladby a posléze tedy román. Jest velmi dobře založena tato práce Svátkova, líčící vášnivou lásku dvou mladých, sympatických lidí, spojivších se v život manželský, kterému žena mnohem hlouběji rozuměla než později se zpronevěřivší a svou dřívější milenkou odlákaný muž. Ve chvíli, kdy mladá matka zděšena vidí, jak smrt si odvedla její dítě, poznává také, že nadobro ztratila jeho otce — nezbývá ji, než aby též navždy zavřela oči a v temné jarní noci odešla za dítětem. Děj zajímavě jest rozvržen na Prahu, na Benátky a na český venkov — zejména Praha nalezla v J. J. Svátkovi šťastného opěvovatele. Stránky, kde spisovatel skládá vždy čarovným krásám naší metropole básnicky nadšený hold, poctivě možno připojiti k nejlepším líčením, jež byla o Praze kdy napsána, a zasluhují, abychom na ně čtenáře zvláště upozornili. Kniha v roztomilé úpravě vyšla nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Toto číslo vydáno 5. května 1911.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 32.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola I.

LÍDA.

Dubnové ráno, plné těžkých chmur. Vrata děkanství z rozličných dřev řemeslně zrobená, o dvou křídlech, na jedno vsutí zavěšena, s okénkem na spatření toho, kdo klepákem tluče na dum, zabuchla.

Před nimi Lída. Mladistvá, vyspělá, kyprá, ale pružná.

Celá dosud ještě subtilná Šárka v rozpuku svých slibných vnad.

Z narudlých pěstí pustila prázdné cínové konve vodní na rozbředlou jílovatinu.

Rozpřáhla prudce plná, jako krajská řepa bělostná ramena, mrštně je vztýčila, prsty spiala nad hlavou. Dlaně spiatě snížila k týlu. Zabořila je do bohaté, po sladkém vyspání ještě neupravené změtí jak noc černých kadeří.

Bujným tělem jejím jako by zalomcovala třesavka.

V pravdě projela jím až mrazná touha. — Ve snu právě prosněném líbal ji žhavě ten, po němž prahla celým žárem své rozvášněné duše. Šlehla očima kolem kol. Že nikoho nezočila, uniklo jejím rtům: »Bez něho nedovedu žít, musí být můj.« — A ucha konví zase v jejich pěstech. Z návyku utkvěly oči její na desce od deště vymrskané, na zdi poblíž vrat děkanství. Na ni bílou olejovou barvou napsáno: Letha Panie 16.... v den památky svaté . . . . . zesnul v Pánu . . . . . , Ostatní křídou doplněná slova přival noci minulé zmařil.

Krokem pružným, v pantáflích, na boso čachtala se kluzkým blátem nedlážděné ulice kostelní dolů k nádrži vody v nejbližší blízkosti domu radního, rynečního, nárožního. Poklekla na slaměný vích, ponořila konev do vody přívalem nočním zkalené.

V uhrančivých, černých očích, jejichž bělmo omamovalo matnou perletí, jako by se zableskло.

Zočila, náměstím k ulici kostelní že pílí ten, jenž ji před chvílí ve snu celoval.

Kdo ví, jak sny podobné pobouří vyspělou dívčí krev, až líce vzplanou a ňadra se roztouženě dmou, pochopí.

Lidiny oči ulpěly na štíhlé, v tykytový plášť zahalené a v těsný karmazinový kabátec upiaté postavě Jana, syna rynečníka, kantora, varhaníka a advokátora Pošívala, rovněž Jana.

Zustala jak přimrazena klečet.

Když k nádrži se přiblížil, pohroužila, by na se upozornila, prázdnou konev do vody s takou prudkostí, že zabunčela. Voda sykem tryskla.

Houf husí a za nim houf kaček za štěbotu z náměstí k nádrži se kejhaly. Rychle se obrátily, křídla roztáhly a honem honoucím zase k náměstí zpět. Tak je poděsila Lída.

Jan se ani neohlédl. Snad ani brvou nepohnul. To ji zabolelo do závratna.

To drsný políček skutečnosti po vysněném celování.

Nedovedla rozeznati snu od skutečnosti. Ano! Staniž se!

Šleh mrazivé nevšímavosti oplatím žárným šlehem své lásky:

»Nevšímálku.« zvolala, »musíš být můj, i kdybych tebe měla očarovat mlýnskou vodou zpáteční.«

A zahořela ve tváři jako růže a v zápětí zbledla jako plátno.

»Pro živý Bůh! Kde se ve mně vzala ta odvaha? Kde sebrala jsem slova tak nepanenská, vášnivá?«

I on zahořel v tváři. A zblednul na to též.

Nadhodila mu Lída již mnohé slůvko laskavé, slibné, vábivé, ale slova tak závratně vášnivá dosud ne. Ani netušil, že by žena, nerci li panna, mohla být takových slov schopna. Hrozil se jich, ale nebyla mu proti mysli. Lahodila jeho marnivosti. Lída byla o rok starší jeho. Ale právě, že vůči němu tak vyspělá, silná, vášnivá po něm prahne jako Herodias po Janu Křtiteli, mu nesmírně lichotilo. Ba víc! Bylo mu, jako by svou vášní vůči němu lila do jeho žil jinou krev, sílu, statečnost, mužnost, odvahu.

Již by se vůči ní na sebe sama nespoléhal, ale důvěřuje ve svou snoubenku Evu. Ta proti Lídě musí mu být štítem, ač vůči ní jest pouhé řeřátko *) — Lída hvězdou zářnou, která vedla pastýře do Betlehema pokořit se Pánu.

Vybral se z omámení a pustou ulicí nesl se jeho zpěv:

»Nevzal bych sobě
tebe za ženu,
byť bys měla cínu
celou komoru,
peří, pláten, sukníc
plné truhlice« —

Ustál.

Zpěv měl býti jeho vzdornou odpovědí.

Nebyl. —

Táhlý, smutný, nezněl vzdorně, sebevědomě, byl rozechvělý, kolísavý, rozviklaný, — ne svůj.

»Zpívá z plic, ne ze srdce. Staví proti mně strašáka, ne sebe, jako dřív, —« zajásala.

Ale náhle došla k opačnému názoru.

»Ne,« pravila k sobě, »kdyby mne měl rád, nemohl by tak zpívat. Nemá mne rád, ale, je mu líto, že mně musí bolesti srdce drásat. — Nebudu mu na překážku.« .

V tom uzřela, že pán její, děkan Adalbertus Lossig vystoupil z děkanství, že míří ke kostelu a pátrá, kde se mu meškú.

Uzřeli se.

Dala se na běh. Předběhla Jana. Vrata za sebou nezatřeskla. — —

Z přítmí síně do prostranství před děkanstvím bělostí svou svítí na kříži tkvící neasketické Tělo Kristovo. Umělecké, zcela nové dílo sochaře, mistra. Pod křížem klekátko uměle v různých barvách vykládané, díla starodávného. Kříž pořídil nemalým nákladem pro děkanství děkan Lossig. Říkal mu oltář. Jan šel krokem volným ke kostelu, před kterým se rozprostíral hřbitov, neb jak se tenkráte říkalo: zahrada pohřebuí«.

*) Svatojánská muška.

Před vraty děkanství rozkládaly dvě prastaré lípy mohutné své koruny. Zavál vichr.

Větve lip zaharašily a jako by mu zašeptaly: »Pohledni v síň, zda nečeká«.

Neodolal.

Div do mdloby nepadl.

Toho obrazu pod Ukřižovaným neočekával.

Odpotácel se k hrubému portálu ohradní zdi pohřebiště. Pachtil se tímto k portálu chrámu na jeho straně protilehlé. Sotva se ocitl za rohem, byl uvítán voláním žebráků, kteří v prostranství mezi piliři chrámu dřepěli na otepích slámy: »Svaté milosrdenství, stůj při nás.« — Že měl s nimi sdílnost, hodil jim obvyklý denár do nastaveného plecháče. Stanul u dveří chrámových. Chopil se kliky uměle v podobu ještěra s jablkem v tlamě vytepané. Ale ještěr jak by byl do žhava rozpálen. Odtrhl ruku, odvrátil se od vrat a klesl jak podťatý na lavičku u portálu.

Žebráci se divoce rozechechtali.

Jan se rychle vzchopil. Byl všecek uzardělý. Vzpomněl sobě, že usedl na lavici vyhraženou jedině a pouze — šestinedělkám.

Proto ten chechtot. Spěchal zpět přes most zdvihací, vedoucí přes příkop, kterým byl kostel s té strany předměstské obehnán, spěchal po náspu k druhému mostu dřevěnému, nevisutému, který přepínal příkop obšírný, hluboký, keři šeříkovými hustě porostlý. Tomu příkopu říkalo se: »žlab«.

Tam hnízdila na jaře ptačí havěť a za nocí červencových svítila nesčetná řeřátka. Tam uchylovali se pod večer šťastní zamilovaní, kterým besedování před domky na výsedkách v přítomnosti rodičů nedostačovalo k projevům horoucí lásky.

Tam mezi keři svítily bílé šátky zamilovaných dívek. I těm říkali: »řeřátka«.

Překročil můstek. Na straně levé stála hospoda polozděná, polodřevěná, s výclonkem a loubím. Mimoděk se obrátil od hospody na levo a upíral oči na sochy panny Marie a Máří Magdaleny, které hleděly do výše, do prázdna.

Mezi nimi kamenné klekátko. Za klekátkem podstavec kamenný s otvorem vytesaným, do kterého byl druhdy zapuštěn dřevěný kříž. Kříž setlel. Novým nenahražen.

Jan ocitl se na vrchu příkré stráně, na které třčely jako rozmetané kovadliny kyklopů obšírné dubové pařezy mezi podrostem. Jan usadil se na jeden z pařezů u cesty. Hleděl do širého údolí »na Slovanech«. Viděl jen několik osetin. Vše ostatní ležclo pastvou. Pod Janem mlýn obecní o třech kolách s pilou a valchou, kde se na trúkách sukno tlouklo na stroji mlýnskému podobném.

Nad mlýnem obecná lázna, v ní lázebnice pěkná, jako uplácaná z májového másla. Jan hleděl k mlýnu. Mlynář nájemný »třel« na píle kládu.

Pila, zařezávajíc se do syrového dříku sosny, skřípala příšerně.

Rovněž tak příšerně zařezávala se do Janovy duše otázka:

»Jak bys mohl v chrámu s kůru literátského pohlednout na snoubenku svou Evu?

Ta jistě již dlí v lodi chrámové, ženám vyhražené, jistě klečí v lávě a rukama spiatýma, očima na Pannu blahoslavenou upiatýma trvá na modlitbách. Celou duší modlí se za tebe.

Ona — květ nevinnosti. A tvou duši sežihá obraz Lidy tam pod tělem Syna Božího v přítmí předsíně děkanství.«

Poznal, že je Lidou očarován. —

I bez vody zpáteční. — —

Lékařem jeho bude Eva.

Vyléčí ho?

Vích slunečních paprsků, který prošlehl říseň těžkých mraků, ozářil svah hory Zvičiny.

Jan se zadíval, jak vichr mraky jak labutě bílé, jak duchny těžké valí po její plešaté stráni.

Tam za Zvičinou Miletín.

V Miletíně kostel.

V kostelní dlažbě tabule hrobové, kamenné. Pod jednou z nich srdce jeho matičky. Zlaté srdce.

Slzy vstoupily mu do očí.

Matka by ho jistě vyléčila.

Vyzpovídal by se jí.

Usedla by vedle něho. — — —

Přejela by dlaní jeho kučery.

Pohladila by ho po tváři.

Mlčky kývala by hlavou šedivou.

A pravila by: »Hochu! Ubohý hochu! Zlá nemoc. Zlá! Srdce je srdce, Vášeň je vášeň. A proti vášni těžko najít léků. Modli se. Snad tebe Bůh posílí. Já také v mládí jednou — je tomu dávno, kráčela kol propasti závratné. Již nnou závrať potočila. Jen se vrhnout střemhlav do jícnu zkázy.

Já odolala. Já se uchytila.

Neptej se oč. Neptej se jak. Nevím. — —

Ale pak cítila jsem jako by mně ze srdce unikala krev. Tenoučkým crčkem.

Krev — to láska k životu. —

A já byla tomu ráda. — — Ať mizí. Ať!

Odolala jsem.

Čas ukrotí každou bolest. —

Ale jen — ukrotí. Nezničí. —

Pravá bolest — toť nezmar.« — —

A matka by propukla v pláč. —

V očích Jana byla povodeň slz. — —

Tak propukává v mladém srdci vášnivá láska

Kde se béře tu se béře.

A schvátí obět svou brutální, úchvatnou silou a mocí. —

(Pokračování.)

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Pokračování.)

Tak to nemyslím. Mně se jedná o soudní trest — obec vám přece dává i s farním úřadem pěkné vysvědčení, chválí vás až na to nešťastné sudičství jako člověka tichého a mírného. Soudil jste se na př. ještě s někým jiným než s bratrem?«

»Pámbů rač chránit — napletli jsme si s Martinem sami dost soudů.«

Hle, i pan státní návladní rád by něco od Hadama slyšel. »Nerozuměl jsem vám dobře, když jste prve vyprávěl o vraždě a páni porotcové také jistě ne, povězte nám ještě jednou, měl jste úmysl bratra zabít? Co jste si myslil bezprostředně v té chvíli, než jste tento rýč napřálil a udeřil?«

»Co jsem si myslil?« rozpomíná se Hadam — »a snad nic jsem nemyslil, mrtvý, příšerný ticho bylo ve mně, asi takový, jako bejvá za bonřky mezi zablejsknutím a zahřímáním.«

»Člověk musí si něco myslit,« dolétá žalobce.

»Nu, moh sem si tera myslit,« povoluje Hadam, »jen dyby Pámbu dal ha dobře sem trefil, jen dyby Pámbu dal ha já ho nechybil.«

»To jste si tedy myslil, Boha jste vzýval — snad se i dokonce modlil —«

»Ano — snad — ba jistě jsem se modlil — taková krátká modlitbička střelila mou duši i hlavou.«

»Vždyť však přece víte, že Buh praví: Nezabiješ —«

»Ičko to ovšem vím, ale tenkrát v tý chvíli mi to nepřišlo, zapomil sem na to, sám Pokušitel do mě vlíz ha mně navopak zdálo se to zabití takovou nutnou ha nevodkladnou prácí, že sem se před ní tak krátce pomodlil, jako dycky činívám. Ba bejt víc času, jistě bych se byl i pokřižoval, ba dokonce snad se i zaslíbil, podaří-li se mi ta rána, putovat vo chlebě ha vodě třeba k Boží Krvi nebo na Svatou Horu, nebo jinej dobrej skutek vykonát —«

»A nelitujete ani teď svého činu?«

»Jak bych moh litovat, dyž nebulo jinýho vejchodu, dyby se to nebulo stálo, bulo by došlo

k tomu jindy, bejt to mušelo, dybych já nebul zabil Martina, mušel Martin zabít mě, tak to stálo mezi náma.«

Pak svědkové pod přísahou vypovídali. Mlynář, který mrtvého Martina našel, soudní znalci, kteří ho pytvali, Permiklová, která v Martinově lese pařízky dobývala a hlavně houbař Krátký, který v kritické chvíli na louce houby sbíral.

»Nic jste neslyšel, dědoušku?« ptá se ho pan soudce. Dopaluje se stařík a povídá především: »Já žádnej váš dědek nejsem, kerak je mi vosmdesát let, já leckerýho mladíka ještě přeskočím — zrak i sluch mi slouží — ale hlát bych hlal, dybych řek, že sem něco viděl nebo slyšel. Polodne sem zvonit slyšel, té pravda, ‚Anděl Páně' se pomodlil — víc ani muk.«

Hlavou kroutí pan soudce a tiskne stařečka — »snad přece aspoň hádku, křik nějaký jste zaslech, snad jste to zapomněl, ve vašem stáří nic divného by to nebylo.«

»Jaký pa stáří, vosum křížků, to pro mě nic není — paměť mi chvála Bohu slouží, pamatuju v Klenčí Rusy i Francouze, sám sem vojákoval v Uhrách a Italii, dybych bul slyšel, řek bych — dyť sem přísahal« —

»Velectění páni porotci,« začíná konečně hájit žalobu pan státní návladní. »V dějinách kriminalistiky setkáváme se s málo zločiny, které by se příšerností svou rovnali činu, jehož dopustil se obžalovaný. Písmo svaté hned na prvních stránkách uvádí nám podobný skutek, který trestá sám Bůh. Jako Kain kyjem ubil svého vlastního bratra na poli — tak i tento zločinec na louce rýčem skolil rodného bratra svého. Krev zabitého volá k nebi o pomstu a dožaduje se i trestu zde na zemi. Spravedlnosti musí býti učiněno zadost, zločin spáchán proti řádu přirozenému, občanskému i společenskému a musí býti v zájmu celku exemplárně potrestán. Veřejnost od vás, vzácní pánové, očekává, že na otázku slavného soudu odpovíte jednohlasně ‚vinen'. Nevymřel-li v hrudi vaší smysl pro právo a spravedlnost, jsou-li vám svaty krevní svazky příbuzenství, pak vykonáte svoji povinnost, a jednohlasně jako jeden muž odsoudíte nejen zločin, ale i zločince.«

To byla tresť stručné řeči pana návladního. Promluvena byla řízně a neminula se s účinkem.

Ale už zvedá se obhájce. Čelem staví se proti porotě, ústy k ní sice mluví, ale slovem jako šípem na pana návladního míří. »Slovutní pánové,« vzletně i pochlebně oslovil porotu a už jako by u nahnaného rybníka vytrh čap, hrnou se mu z úst slova i věty.

»Pane, tomu jede huba,« myslí si Hadam na svém místě. Sedí zas a odpočívá. Pokoj mu teď dávají. Nikdo na nic už se ho nevyptává a on oddává se svým myšlenkám. Propásl tak počátek řeči advokátovy, vlastně obsah její mu unikl. Až teď, když obhájce přichází do ohně, zvyšuje tón, sesiluje i seslabuje hlas, rukou šermuje — dává pozor mimovolně i Hadam.

»Můj klient je nevinen,« slyší Hadam, chce se mu vyskočit a říci: »Nevěřte mu, ten chlapík vás navádí, já jsem vinen« — ale mlčí a nedlivě stopuje řečníka dál. Ten pokračuje: »Nevinen proto, že jednal v nutné sebeobraně a v nepříčetnosti. Měl nejlepší vůli žít v míru, lásce a pokoji, ale zatím po dlouhých patnáct roků byl ustavičně drážděn, štván, rozčilován a to by zdolalo nervový systém, ohrozilo duševní klid a z rovnováhy přivedlo každého člověka. Slovutní páni porotci, Vaše zvučná jména jsou mi zárukou, že jste psychology. Vmyslete se tudíž do duševního stavu obžalovaného, jak nám jej sám prostými slovy zde vylíčil a musíte uznat, že jednal pod dojmem a vlivy zcela mimořádnými. Byl opilý.«

»Co že sem bul?« vylít Hadam na své lavici.

»Buďte tiše,« napomenul ho hned pan předseda, »budete-li si přát, udělím vám slovo, až pan obhájce domluví.«

»Ano, opilý byl,« drze do očí opakuje advokát a vykládá: »To je omyl, kdo se domnívá, že lze se opít pouze pivem, vínem nebo kořalkou. Lze se opít stejně i bolestí i radostí, hněvem i láskou — zkrátka jako alkoholem, lze se opít i každým citem. Můj klient podával ruku k smíření, vlastním bratrem byl však odmítnut, ba hrubě odkopnut, řekněte sami, slovutní pánové, jak by vám bylo u srdce, po takové urážce? Divoká vlna bolesti jistě zaplavila by i vaše nitro, utrpěná urážka by i vás pálila, vášeň a hněv vzepjaly by se jistě i ve vaší duši. A prostý tento sedlák nemůže mít tolik intelligence, jako vy, slovutní pánové, nikdo rozumný po něm nemůže žádat, aby v dané chvíli měl tolik klidné rozvahy, že by rozčilení své ovládl. Řídil se ne rozumem, ale prostě pudem. Byl jako hypnotisován, vyšší silou, mocí a vůlí k vraždě donucen — ano — ve stavu naprosto nepříčetném zvedl rýč a fat ne po svém bratru, ale po svém úhlavním nepříteli...

Jednal v nutné sebeobraně. Což nebyl i jeho život ohrožen? Snad jediná vteřina stačila a karta by se byla obrátila, můj klient by byl mrtev a na jeho místě by seděl ten, pro kterého je zde souzen. I červ, slovutní pánové, se brání. Kdyby proti vám napřáhl někdo rýč, zdali pak vy byste se nebránili?

Nuže, slavná poroto a slavný soudce, myslím, že na tohoto prostého muže nikdo hleděti nesmí jako na sprostého zločince, anebo dokonce, jak žaloba a pan státní návladní ho líčí — jako

na úkladného vraha. Cit váš vám jistě praví, že můj klient je dobrý člověk, a vy, slovutní pánové, nikým mýlit se nedejte a odpovězte na otázku — je-li vinen vraždou — jednohlasným ‚ne'. Vykonáte tím dobrý čin, dokážete, že jste sborem mužů osvícených, že stojíte nad mrtvými bezcitnými paragrafy, že nesoudíte jen čin, ale i jeho motivy. Juste indicate! Spravedlivě suďte a musíte obžalovaného osvobodit. Domluvil jsem.«

Porota ani nedýchá. Svatou pravdu má ten advokát! A jak břitce dovede všemu jít na kloub, všechno pěkně rozebrat, rozložit a vyložit. Sekáč je to, vysekal Hadama — opravdu nevinný člověk a ne zločinec je Hadam...

Aha, teď znovu vstává k replice pan státní návladní. Což je o to — i on má dobře podříznutý jazýček a ostře nabroušený.

»To by mělo jednou pro vždy přestat, másti porotce nedokázanými theoriemi a záhadnými termíny,« praví nakvašeně, »buditi soustrast a působit na cit, jako to činí pan obhájce, když se jedná o takový hrozný zločin. Obžalovaný, dle úsudku lékařů, je zcela normální člověk, je tedy příčetným a proto i zodpovědným za své činy. Zachovejte si, pánové, všichni střízlivý, objektivní úsudek. Zde nesmíte se řídit soucitem, ale právem, pravdou a spravedlností. Jmenujme všecko pravým jménem. Obžalovaný zabil, je tedy vrahem a jeho zločin vraždou. Jak sám se přiznal, čin svůj provedl rafinovaně. Vybral si k tomu právě den bratrových jmenin, svátek sv. Martina, vyčkal mlhavý den, aby byl skryt zrakům lidským, šel za ním na louku uprostřed lesa, a tak je zatvrzelý, že činu svého nelituje a sám se přizná, že snad by bratra, kdyby žil, znovu zabil. Ohrožuje tedy společnost lidskou vůbec, a vy, pánové, jako soudcové z lidu, máte veřejnou bezpečnost hájit. Nad slunce jasnějším tudíž zdá se mi, že jest vaší povinností na danou otázku odpověděti jednohlasným ‚ano'.« (Dokončení)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Ach, grüss Gott, Herr Svačina!« pozdravoval pan baron vlídně, když komorník měšťana do salonu uvedl, »co pak nám nesou?« Ve venkovské nudě byla i tato návštěva panu baronu vítána. Panu Svačinovi zalichotilo, že pan baron hned jménem ho oslovil.

»Poníženě rukulíbám, jejich Milosti,« ukláněl se děd nikterak podlízavě, — neprozdravovaloť se tenkráte jinak, — a sám podával pravici urozenému pánu, ne o mnoho staršímu. »Líbějí odpustit, že se osměluji...«

»Jen vezmou plac, Herr Svačina...«

»Děkuji, jejich Milosti, velká pocta pro mne... Když líbějí dovolit...«.

A usedl bez velkých okolků na vycpaný seslík. »Inu, je to tak, jejich Milosti,« vpadl hned in medias res. »Mám trochu těch peněz a slyšeli jsme, jako moje Johanka a já, že v Praze založili nějakou takovou šparkasu. Jejich Milost líbějí tam být obeznámeni, tak snad až tam pojedou, kdyby se líbili na to vyptat, jest-li jako opravdu se ty intresy platěj a mohl-li by člověk tam ty peníze svěřit. Tomu líbějí rozumět, jejich Milosti — je to starost...«

»Jo, jo, Herr Svačina, taky jsem o tom slyšel...« odvětil pan baron, který česky obstojně mluvil, jen sem tam na nějaký výraz hned nepřipadl a proto všelijaká, už tenkrát proslulá aristokratická »éh« do toho pletl. »Počkají, počkají, pojedu tam co nejdřív, teď nevím nix bestimtes, já se jim na to pozeptám a nechám jim pak vzkázat... Kdyby ne, koupěji grunt, das ist das Beste,« radil, při čemž tanula mu na mysli odprodej vlastních některých pozemků u Dvorečka, kterých nepotřeboval. »A co nejmilejší panička?« končil obchodní záležitost.

»Poníženě děkuji,« klaněl se měšťan, líbezně se usmívaje. »Je zdiáva, — a máme teď deerušku.«

»Gratuliere,« vece pan baron, a propouštěl pana Svačinu. Na odchodu ještě připomněl:

»A Její Milost paní baronku, že uctivě pozdravuji,« za odvetu, že pan baron i paní Johanky vzpomněl.

Vyšed z parku, zpozoroval na zemi paní Johanku, v pohled na širý kraj ponořenou. Kráčel k ní a usedl po jejím boku.

»Ptal se taky na tebe,« referoval s uspokojením, »... že dá vzkázat, jak a co, a také radil, abychom koupili grunt.«

»A co o těch suknech — nic?« tázala se paní Johanka s dechem zatajeným.

»Ani dost málo.«

Paní Johanka spokojeně zakývala hlavou a za chvilku vraceli se k domovu.

Po čase nepříliš dlouhém přišel do vinárny pan komorník a vyřizoval panu Svačinovi, že pan baron byl v Praze, a že »to« je docela dobré, že se může spolehnout. Že mu, panu Svačinovi, doporučuje, pojede-li do Prahy, aby se tam obrátil na mladého Gütiga, v centrální kanceláři pana knížete Kinského, ten že mu dobře poradí jak a co.

Nepomyslil sobě pan Svačina, že to tenkrát, když kráčel do zámku, jde vlastně za ženichem své Bettynky...

IX.

Zatím malá Bettynka začala chodit do školy, tehda ještě ne hlavní, ke které Vlastějovští až r. 1833 dostali povolení. Roku 1811 zemřel tam Josef Bolehoušký, učitel školní, který 38 let ve Vlastějově před škamny působil. Po něm Jakub Vojtíšek, zvaný vůbec rektorem školy vlastějovské, nastoupil službu učitelskou se službou kurn hudebního a ten vládl tu rákoskou před i mezi škamny do r. 1853; co pomocník byl zde 10 roku, a rektorem skoro 42 let. Sem tam měl nějakého pomocníka, když břímě školní příliš těžké bylo. K němu tedy zavedl pan Svačina Bettynku se slabikářem a tabulkou břidlicovou a od rektora Vojtíška Bettynka malá přijímala první dary osvěty, tak jako před lety nevlastní její bratří Václav a Josef.

Nedlouho po té narodil se jí bratříček vlastní, zmíněný už Šorš, neboli Šoršínek, pokud malý byl.

Paní Johanka nalíhala na uložení peněz víc než jindy, třeba že nebyla bojácná. Byly však okolnosti, které jenom ji utvrdily v opatrnosti nanejvýš potřebné, a které svědčily o její svrchované neohrožcnosti. Nebála se nikdy ničeho, a proto chtěla čelit i tenkráte těm soukenníkum; dobré svědomí nade všecko jmění jí bylo. Nelekla se ani té žáby, která kdysi, když za letního večera, jen tak v nedbalkách ještě sestupovala do sklepa, seskočila jí s nějakého sudu, na který zabloudila, na pobrozhalená prsa. Paní Johanka kahancem posvítila na ten studený předmět, který na jednou na teplých ňadrech se jí ocitil, popadla žábu a praštila ní o zem, až smělý ten tvor na břicho se převalil a skákati vůbec přestal.

Hroznějšího ještě dobrodružství ten sklep byl svědkem, když za podobných okolností, ale však z večera babička nebožka sestoupila do nejhlubšího oddělení, kde složeny byly sudy největší a zásoba lahví. Najednou zahmuvši za jeden z těch sudů paní Johanka spatří tam chlapa jako horu; stál ani se nehýbaje, jenom očima koulel. Babička zase neohroženě pozvedne kahanec a svítí tomu neznámému pánu do tváře.

»Co zde chceš, chlape?« otázala se ho bez dlouhých úvodu, ač to byla otázka naprosto zbytečná. Sama přítomnost v těchto místech byla s dostatek výmluvnou.

Host tohoto vinného šenku opětně mlčel, ale popadl paní Johanku za hrdlo a železnou rukou začal je svírati, byl patrně všeho schopen. Paní Johanka pustila kahanec, který shasl a zamávnuvši rukama chytila chlapovi čepici. Ten v tom okamžiku asi jí ji chtěl vytrhnouti a bezděky uvolnil paní Johance krk.

»Pomoc!« křičela paní, teď v hluboké tmě, ačkoli věděla, že volání v této hlonbi nahoru nedolehne. Nevěděl to však ten zloděj a upouštěje od svých nekalých úmyslu, tapal kolem sebe, až našel východ a v nohách zdraví hledal, zanechávaje paní Johanku i svoji čepici jako corpus delicti v temném sklepení.

Policie vlastějovská ocitila se opět před těžkým problemem: měla čepici, ale zloděje nikoli. Na konec chlapa našli, ale zdá se, že to byl muž pevných zásad, jemuž nejhlavnějším pravidlem bylo: Quod fecisti, nega. Popřel všecko, docela drze, i když babička dobře ho poznala: nebylo svědku.

Nic jiného se tenkrát nestalo, než-li že po té smělé odpovědi dráb, který toho lotra k babičce předvedl, vyfal mu prý takovou facku nehoráznou, že samé paní Johance v očích se zajiskřilo a potom ještě druhou. Vzbudily v ní však takovou úctu tyto údery přímo biblické, že paní Johanka vybídla drába:

»Už ho nechaj, a jdou sem. Tohle on si už zapamatuje.«

A zavedla drába do vinného šenku, kde mu presentovala holbu červeného vína.

Popohnalo to pana Svačinu k cestě do Prahy, do té »šparkasy«. Mladý pan Gütig ochotně byl mu radou i pomocí, prováděl ho pak po Nových alejích a Kolovratské třídě a zavedl ho i na české představení, Štěpánkovu hru »Čech a Němec«. Velice si ho potom pan Svačina chválil a podivoval se, jak mladý pan Gütig česky cítí.

Všecky stříbrné peníze pan Svačina do Prahy neodvezl, bylo by toho mnoho. V zásuvce černého prádelníku zůstala ještě hromada, a když tak pan baron radil, koupil se tedy grunt, u lesa za předměstím Skálou zvaným. A vinárník pan Svačina, maje teď více času, když vináren bylo víc a hostu míň, pěstoval teď len. Paní Johanka myslila už na Bettynku, aby měla pěknou výbavu, ve všem doma zhotovenou, ručníky a ubrusy z přize celotažené a plátna celé stučky. Jenže starý dřevěný dům nebyl vymyšlen na sušení hu, a paní Johanka za jednoho letního dne přestěhovala se s tím na rynk, rozloživši před domem s pomocí černé Maryny veškeru sklizeň po náměstí, až ke kašince. Nebylo to v pořádku a městská vrchnost také si toho povšimla a po drábovi obecném vzkázala paní Johance, aby to ihned ukliditi dala. Neznali paní Johanky, která diplomaticky dala v odpověď: (Pokračování.)

FEUILLETON.

MOŘE.

Napsal Viktor Dvorský.

Jsme daleko od něho. Na jihu dělí nás vysoké hory několikanásobnou přehradou, na severu sice jen roviny, ale řídní a nevlídné, se stejnými městy a lidmi. A přece musíme k němu, jako každý národ, který chce dýchati a žíti. Staří čeští králové z rodu Přemyslova věděli to dobře: jednou chtěli nahoru ke Královci, podruhé na jih k Adrii, škoda, že v těchto velkých myšlenkách nebyli sledováni citěním lidu. Když se husitští bojovníci přiblížili Baltu, bylo to pro ně pouhé kuriosum. Vodu v lahvích si přinesli domů, jak se vypravuje; ale zakotviti se pevně na břehu moře, udržeti byť i jen úzký pruh území — svobodnou spojovací cestu do vlasti, na to nevzpomněli.

Dnes musíme oklikami a těžce nabývati, co mohli naši otcové míti na ráz a snad i bez obtíží. Oni měli ještě volbu buď na sever nebo na jih. Nám je sever uzavřen železnými závorami cizího státu; zbývá jediná cesta, na jih. A tato cesta není špatná: jde směrem dávného posouvání národu, je podporována vzpruhou evropských dějin, odvěkou touhou seveřanů po teplém, slunném jihu. Také současné proudy světového hospodářství silně se za ni přimlouvají, Atlantský oceán ustupuje zvolna ze své vševládnosti; Suezský kanál, velká kontinentální železnice africká, a rychle rostoucí linie drah předoasijských přiváději Středozemské moře k staré cti.

Co bychom ostatně hledali na severu? Trapné vzpomínky, pohledy na břehy neodvolatelně ztracené? Za to na jihu kypí to slovanským životem nově zrozeným a vítězícím. Východní polovina Jaderského moře je unikum v zeměpisném rozložení Slovanstva. Po celém pobřeží od Pulje až k Ulcinji, na všech ostrovech převládá zdrcující většinou živel chorvatský; nikde jinde není na mořském břehu posice Slovanstva ethnograficky tak silná jako zde. Važme si této výjimky.

Moře je veliké, svobodné, nezkrocené v bouři, má tedy vlastnosti, které nejsou právě shodny s českým životem. Leč musíme si zvyknouti. Přístup k němu máme již volný a krátký a jakmile vstoupíme na loď, jsme hned rovnoprávnými členy veliké mezinárodní rodiny mořeplavců. Jistě mluvil pravdu Chorvat, sám osvědčený zakladatel průmysl-

DALMATSKÉ POBŘEŽÍ U DUBROVNÍKU. (Fot. E. Šedý.)

ových podniků, když pravil: »Vy Čechové máte ovšem na severu své vlasti velký zápas, ale proto nesmíte zapomínati na posice, jichž pravý význam vysvitne teprve za padesát či sto let, anebo i později. Proto dáte-li devět milionů na český sever, investujte desátý na Jaderském moři.« Na štěstí máme již dosti ústavů i jednotlivců, kteří chápou tuto povinnost. Rosteme tam na jihu a než se nadějeme, budou v přístavních městech na Adrii usedlé české kolonie, hlásící se k čilému životu. V Terstu je tomu již dnes a brzy najdeme je i jinde. Vskutku, lze se jen radovati, že jsme objevili ve své povaze rys, o němž se mnozí domnívali, že jej nemáme a nikdy míti nebudeme: schopnost expanse. Z něho lze čerpati pro budoucno velkou naději, neboť expanse je vždycky dokladem mladé životní síly. Jednoho je však potřeba na moři: abychom tam nezanášeli svoji uskrovněnost, která nikomu neimponuje, svoji dojemnou péči o věci méně než maličké. Na moři se

vítězi velkými myšlenkami a ráznou odvahou. Co na tom, že s paluby spadla některá bedna, jenom když loď dopluje.

Nedávno jsme četli v jednom německém deníku z péra lékaře-odborníka osvobozující slovo: Dalmacie (a vůbec moře Adriatické) nehodí se pro nemocné plicními chorobami, nejvýše snad Lošinj, a ani ten prý nijak zvlášť. Díky bohu za ten poznatek. Opravdu byl již strach, že břehy našeho moře budou obsazeny nemocnými a zdravým nezbude ani koutek. Bylo by také velikou chybou, kdybychom posílali na jih jenom své slabé a chorobné; raději lidé plní života a energie nechť jdou k moři. Dnes je tam třeba vztýčených čel a vytrvalé práce, vědomé konečných cílů.

kdybyste jeli z Prahy na Žižkov. Jakmile si jednou zvyknete na Terst a moře, chce se vám k němu zpátky. Najednou někde na Letné nebo na Petříně zasteskne se vám po Opčinách, Barkovljích a Grljanu, rádi byste zaměnili prkna pražských plováren za hebký písek v Gradu; a Příkopy za letního večera jsou věru řádní proti benátské Mercerii.

S Terstem souvisí tichá a podivná Istra. Jen válečný přístav v Pulji a několik lázeňských míst: Portorose, Briony, Opatija a Lovran vzbudily v ní trochu života. Zamlklé leží malá přístavní městečka na západním břehu a uvnitř je teprve pusto. Ale za návštěvu stojí. Veselejší jsou ostrovy politicky příslušné k Istře, zejména Lošinj. Na ostrovech Kvarnerských máme nyní řadu českých podniků. Dlužno

PŘÍSTAV VE VELKÉM LOŠINJI. (Fot dr. V. Dvorský.)

Moderní prostředky dopravní pomáhají nám od leckterého národního svízele. Jakých starostí nám nadělal dříve klín alpských Němců! Dnes jej cestou na jih ani necítíme. Odpoledne, po svačině, sedneme do přiměřeného vozu k Terstu, za soumraku jsme ještě na české půdě a když se ráno probudíme z lehkého železničního spánku, uhání vlak již dávno krajinou slovinskou. Necelých sedmnáct hodin trvá jízda z Prahy do Terstu a jsme u kýženého moře. Zkuste to několikrát a najednou vám ani nepřipadne divným, že se procházíte na Molo San Carlo. Zdá se vám již, jakoby Terst byl pražským předměstím. Brzy zdomácníte na Corse, na Via Carducci a nevmísíte se raději do hloučku cizinců, obdivujících bárky na Canal Grande. Jdete po městě a spatříte české nápisy — ne na nějakém skromném krámku, nýbrž na bankách, velkoobchodech a závodech spedičních. Na tramwayi se dá s vámi do řeči český živnostník; ani ho nenapadne, že jste zde jen na skok, uhuví s vámi o místních otázkách, právě tak jako to zajisté schvalovati, škoda jen, že jsou roztříštěny do tolika míst. Když se zakládá na Jaderském moři český hotel, pensionát nebo lázně, může se právem počítati na velké procento českých návštěvníků, nikdy však by se nemělo na toto procento spoléhati. České podniky mají býti tak vystrojeny, aby tam rád zašel i cizinec a netoliko Čech — z vlastenecké povinnosti.

Dalmacie je typická námořní krajina. Žije jen mořem, pobřežním pásmem s vinicemi a olivami; několik kilometrů dále najdeme neplodná krasová pohoří. Stala se módní pro celé Rakousko tato malá země, tak důležitá svojí polohou a vlídná svým obyvatelstvem. Dnes nedá se již mluviti o »zanedbávané« Dalmacii, za krátko bude z ní spíše rozmazlený miláček ostatních království a zemí na říšské radě zastoupených. Dalmacie má moře po celé své délce; všude do ní proniká dlouhými zálivy, obklopuje její ostrovy a tím ji činí vzácnou celé říši. Zlí Uhři nám ji nepřejí a když je naše, tedy

nesmí míti železnici, která by nás s ní spojovala po souši. Upřímně řečeno, není to žádné zvláštní neštěstí. Aspoň se naučíme jezditi po moři. Námořní plavba je trochu uměním i pro cestujícího. Zkuste to nejprve na výletním parníku z Terstu, třeba do Grada, obsazeném kontinentálním publikem, a pak na některé lodi, která vozí domácí Dalmatince ze Splitu na Vis nebo na Korčulu. Uvidíte rozdíl. Uvyknouti moři, zdomácněti na lodích, je velmi užitečné a patří to k mezinárodnímu taktu.

Dalmacie, viděná třeba jen z lodi, poví vám mnoho. Tolik malebných měst a osad vystrčených na mořský břeh najdete zřídka kde, každé sídlo má svoje zvláštnosti, něco zajímavého najdete vždy v jeho poloze, v jeho sousedství nebo v jeho historii. Doporučovati pozornosti Čechů Dubrovnik, Split či Kotorskou Boku, není již dávno potřeba. Veškerého uznání zasluhují však, kdo šli ještě dále na jih a dovedli zvoliti za mořské lázně černohorský Ulcinj. Nebáti se velkých vzdáleností ani v běžném životě, je pro nás novým důtklivým předpisem; jenom tak dospějeme k skutečnému rozšíření národního horizontu.

Herman Bahr volá do našeho přímoří Berlíňáky. Dobrá. Nechť tedy přijdou se svými rodinami; alespoň vynikne krása jižních žen vedle jejich monotonních tváří; ale ať nezakládají tu svoje hotely, ať nekupují půdu. Na přímé cestě z Berlína do Terstu leží jiné město, které je spíše k tomu povoláno, aby hledalo kus své budoucnosti na Jaderském moři.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JINDŘICH MOŠNA. Jednou zaznamenaly časopisy zajímavý výrok vzácného návštěvníka Národního divadla, jenž řekl o Jindřichu Mošnovi: »V celé Evropě nenajdete herce, jenž by se Vašemu Mošnovi vyrovnal.« Ku podivu — dost dlouho to trvalo, než Mošna prorazil jako herec, jako umělec tvořivý, jako znamenitý interpret charakterů, dost dlouho kritika i obecenstvo pohlíželo na Mošnu jako na herce, jenž nemusí studovat, přemýšlet, pilovat — byl zkrátka považován za herce báječného instinktu, jenž uchvacuje, strhuje k smíchu i k pláči a že si toho takřka není ani vědom.

Tato křivda šla s Mošnou jako jeho stín — ujala se v aréně na hradbách a putovala s ním do Národního divadla. Massa ho milovala, massa ho zbožňovala, protože ji skvostně bavil. Byl jejím miláčkem, protože rozesmál každým slovem, každým hnutím. V očích massy byl pouze komikem. Není vyloučeno, že v těch dobách, kdy Mošna pracoval o zveličení své popularity, sám si nebyl ani vědom, co v něm vlastně dříme. Jezdil na venek, do malých městeček, ba i do vesnic, a účinkoval za několik grošů.

Ale došlo, musilo dojíti na jeho umělecké vzkříšení. Památný tento moment zaznamenal F. A. Šubert ve své studii o Jindřichu Mošnovi,*) kde praví: »Úlohami her hlavně rázu realistického vyšinul se J. Mošna v Národním divadle vysoko i jako umělec i v charakterních úlohách vážných, ve kterých dříve žádná správa divadelní by nebývala sobě troufala soustavně jej zaměstnati. Ladislav Stroupežnický, nejsa ještě dramaturgem, přítomen byl v letech sedmdesátých v aréně hře »Pražští studenti na prázdninách«, ve které pan Mošna hrál obilního lichváře Houžvičku. Stroupežnický počkal po představení na Mošnu a řekl mu, že jest přesvědčen, »že z něho bude charakterní herec.«

Bystrozraká předpověď dramatického spisovatele došla po letech splnění. Veškeré veřejnosti nejnápadněji stalo se tak úlohou Molièrova Harpagona r. 1885. Ale ani Stroupežnický, stav se dramaturgem, nedoufal, že by Mošna byl s takové charakterní úlohy prvého řádu, jakou jest Harpagon v »Lakomci«.

Podávaje r. 1884 návrh na obsazení této hry, pro niž od J. Vrchlického byl objednán nový překlad, doporučil Stroupežnický pro Harpagona Františka Kolára, jehož jméno již také na úlohu napsal. Tentokráte jsem s návrhem nesouhlasil. Sledovav p. Mošnu ve všech jeho hereckých výkonech, nabyl jsem přesvědčení, že právě pro Harpagona jest celým svým nadáním jako stvořen, nemluvě ani o jeho zevním hábitu, k této úloze výborně připadajícím. Není nutno, aby zevnějšek herce naprosto souhlasil s obrazem, jejž sobě o té které postavě činíme, ale souhlasí-li, jest to výhodou mnohdy velikou. Mimo to bylo na výborném umělci Frant. Kolárovi tehda již nesnadno žádati, aby ve svém věku převzal úlohu tak namáhavou.

Přidělil jsem tedy Harpagona p. Mošnovi, jsa jist, že jím bude sehrán znamenitě, třeba že s některé strany vesele se očekávaly jiné konce. Nezklamal jsem se. Pan J. Mošna dne 20. května 1885 Harpagonem překvapil a uchvátil. Zdařilyť se mu znamenitě nejen jemné momenty veseloherní a charakteristika klassické ve svém jádru vážné postavy Molièrovy, nýbrž i všechna místa výrazně vážná a zejména ono dramatické, až tragické místo polovičního šílení Harpagonova nad ztrátou peněz.«

Mošna si byl velikého tohoto úspěchu a uměleckého svého provedení plně vědom. Nemohl ovšem hráti jenom Harpagona — hrál vedle něho a roli vážných také na příklad principála v »Prodané nevěstě«. Ale došlo i na neúmorného a nezmařitelného Mošnu. Stáří se hlásilo, a už i choroba vyšlapala si cestičku do bašty pevného organismu. Stonal a po nemoci šel, aby se ukázal řediteli. Měl tenkrát ne-

*) Masky Národního divadla 1883—1902. I. Jindřich Mošna. S podobiznou umělce a kostumními vyobrazeními.

smírnou radost z toho, co mu řekli v ředitelně. Plu radosti a rozjaření vypravoval přátelům: »Víte, co mi řekl ředitel pan Schmoranz? Nevíte — povím vám to tedy. Ode dneška, pane Mošno, si budete role vybírat. Ani nevíte, jak mne tahle pozornost potěšila — a vyznamenala! Už je po principálování — to všechno půjde teď stranou — však toho zbude ještě dost. Takové věci budu hrát, jako je Harpagon v »Lakomci« — Jiráskův »Otec« — —«

Do poslední chvíle stálo na divadelní ceduli: Pan Jindřich Mošna na dovolené! Do poslední chvíle myslil, že si ještě zahraje a měl radost z pozornosti Národního divadla, jež tím dávalo — z taktu ovšem k umělci — na jevo, že doufá v jeho návrat. Jednou řekl Mošna: »Bývali jsme tři — Frankovský — Šamberk — Mošna — pak si přišla smrt pro prvního z naší trojice — pak jsme zůstali dva — a na konec jsem tu zbyl jenom já. Člověku je z toho někdy úzko — už může dojíti jenom na mne!« Když mu prof. Dr. Deyl vrátil zrak, liboval si: »Zrak mám — všechno mám. Pan Jindřich Mošna se vrací z dovolené.« To všechno byla jenom pomíjející naděje. Nebylo už nikoho před ním — nebylo nikoho za ním. Muselo dojíti i na něho. Ale i ta Morana jakoby s ním jednala jinak, než s obyčejným smrtelníkem! Dr. R. J. K.

JINDŘICH MOŠNA. Umřel král... král hereckého umění, veliký Mošna. A když král umírá, očekává národ netrpělivě každou zprávu o chorobě jeho a o posledních okamžicích jeho hasnoucího života. A Mošnu přece miloval národ — bez nadsázky: národ: neboť není snad zapadlé vesničky, aby tam někdo neznal jména Mošnova. Ba jsou tisíce těch, kteří po celý život vzpomínají jasné chvíle, kdy bylo jim možno poslechnouti hlasu Mošnova a daru jeho jazyka, jimž dovedl k slzám sesmutnit i rozveselit. A na tom vzácném daru jazyka nelitostný osud nasadil první zárodek choroby, jejíž hlod sklátil znenáhla velikána toho v chladný hrob. Jaká to úžasná ironie osudu! — — A mně, jenž jej měl tak rád jako umělce i člověka, týž osud přisoudil smutnou povinnost první zárodek choroby jeho postřehnouti — —

Znali jsme se ještě z dob, kdy jsem sloužil na poliklinice. Když přišel někdy k nám — obyčejně za příčinou nějakého malého ošetření —, vnesl vždy do střízlivých sfér ústavu tolik humoru a veselosti, že vážný Aeskulap vděčil mu jistě za trochu růžovější nálady. A od té doby a pak zvláště po celá léta, co jsem divadelním lékařem Národního divadla, navštěvoval mě vždy Mošna, když cítil nějakou indisposici hlasovou — celkem však nikdy nebylo to nic vážného. Zvláště třeba zdůrazniti, že po jeho chorobě hrtanové (byl mu kdysi operativně odstraněn nádorek na vazu hlasovém) nezustalo ani stopy: za to však některé změny sliznice a hltanu, označující jej jako kuřáka, byly nápadnějšími a mohly by právem v příčinosloví osudné choroby jeho hráti významnější úlohu. Než odpírati mu požitku kuřby bylo bezvýsledným — formálně aspoň nějaké to cigárko vynutil vždycky. Až v prosinci 1909 přišel jednoho dne, že prý už ho delší dobu ňákej čerchmant trápí na jazyku — — Na pohled nepatrný trhlinovitý vřídek na okraji jazyka se zatvrdlými okraji a podobný okrouhlý vřídek na měkkém patře. Vyšetřiv celý stav a uváživ věk nemocného, zhrozil jsem se náhle představy, že tu jde o zhoubnou chorobu. A tu on, jakoby hrál nejrozmarnější některou svoji roli, přerušil moji zamlklost, řka: »Nu tak, doktůrku, není to žába nebo — rak?«

Nevím již, jaká slova útěchy mi přišla tehdy na pomoc, leč vím, že situace ta z mé paměti nevymizí nikdy — —

Bylo třeba klinickou diagnosu histologicky potvrdit. Ale vybídnouti nemocného, aby svolil k odejmutí kousku okraje vřídku, znamenalo by prozraditi vážné pozadí choroby. A přiznám se, že bych se byl tehdy tak rád mýlil! — — — Ale nebylo času k váhání. Svému příteli prof. Frankenbergrovi jsem se byl již v kavárně o celém stavu zmínil a jej požádal o úsudek o chorobě Mošnově. Milého tatíčka jsem hned krátce na to doprovodil a vyzvav jej k malé procházce Sokolskou ulicí, zavedl jsem jej až na »Křižovatku« a vybídl k prohlídce laryngologického ústavu.

»Tak tam je pan prof. Frankenberger,« pravil na moji výzvu, »toho pána já dobře znám.«

A vesele jsme vešli a byli také s humorem přijati. A s týmž humorem dal se Mošna prof. Frankenbergrem vyšetřiti, když jsem byl prohodil, že mistra něco trápí na jazyku. Prof. F. po té prodělal jistě týž duševní proces jako prve já. — Ujistivše usměvavého tatíčka, že to nic není, navrhli jsme přece jenom pro jistotu odejmouti kousek vřídku. Souhlasil. A když jsem tak učinil, povykřik' a — už byl zase ve svém humoru. Odejmutá tkáň poslána prof. Kimlovi k vyšetření drobnohlednému. A ten ještě téhož dne nám telefonoval do kavárny, že Mošna trpí rakovinou — — — 8. ledna po té byl operován odbornou rukou prof. Jedličky.

— — — — — — — — — — — —

16. února navštívil mne Mošna — svěží, zahojen a zdánlivě zdráv a oplývaje opět humorem, těšil se již na vše, co si teď zahraje — správa Národ. divadla udělá prý vše, čeho si přeje. A tak se na hru těšil! A hrál zase.

Viděl jsem jej v »Ženichu« od Jonáše. Byl výborný, jako Mošna vůbec. Ale kaz na jazyku jeho byl už přece jenom znatelný — —

A dnes již jazyk ten oněměl — — —

Docent Dr. Cisler.

DVĚ JUBILEA. Hudební náš svět slaví v květnu dvé významných jubileji: Pražská konservatoř vzpomíná stého výročí svého otevření, prvý náš spolek zpěvácký, Hlahol, zve ke slavnostem padesátiletého svého trvání. Konservatoř založena byla vlastně již r. 1810, kdy ustavila se „Jednota pro zvelebení

hudby v Čechách", vyvolaná v život památným provoláním osmi vynikajících šlechticů 25. dubna 1808. Již v této proklamaci pamatuje se na povolání znamenitých umělců nejen za účelem zřízení orchestru, ale i na výchov dorostu prostřednictvím těchto sil. První valná schůze jednoty dne 28 dubna 1810 schválila stanovy, ve kterých hudební škola, mající býti spolkem vydržována, béře na se již určitější obrysy. Téhož roku zvolen také prvý její ředitel, Bedřich Diviš Weber. S vyučováním počalo se 24. dubna 1811, pro nedostatek místnosti nejdříve v soukromých bytech jednotlivých učitelů. Přesahovalo by rámec tohoto listu, kdybychom sledovati měli krok za krokem mnohotvárné dějiny ústavu. V té příčině odkázati můžeme své čtenáře na důkladný spis, jejž v nejbližších dnech vydá sekretář konservatoře dr. Jan Branberger, kterýžto spis bude pokračováním i doplněním Ambrosových dějin konservatoře, vydaných k jubileu „Jednoty" za prvých padesát let, r. 1858. Stačí, když tu připomeneme jména ředitelů, z nichž každé znamená epochu ve vývoji ústavu: po klassickém Webrovi přišel romantik Jan Bedř. Kittl, konservatoř dobývá si svými žáky a především i svými koncerty orchestrálními světové i pokrokové pověsti; za Jos. Krejčího provedena vnitřní organisace, osnova učební rozhojněna o přednášky (Ambrosovy) z dějin hudby, později o klavírní oddělení; éra Ant. Bennewitze vyznačuje se převahou umělecké prakse a virtuosity (povolání Ot. Ševčíka) a spojením se školou varhanickou, čímž přichází ve styk s ústavem i přísný theoretik Skuherský; za Ant. Dvořáka rozvíjí se najednou jako volně vzlétající fénix skladatelská škola, jíž mistr je zářícím vzorem a čarodějem, vyvolávajícím skvělé mladé talenty; zprvu vedle něho, po jeho úmrtí samostatně vede Karel Knittl ústav do paedagogických reforem, hledí zvýšiti úroveň vzdělanostní, utužiti kázeň, zdůrazniti theorii a v pořadech koncertů historii, ale též individualitu učících podrobiti přesně u zeleného stolu propracované osnově. Nynější ředitel, Jindřich z Kâanů, sám virtuos a jemnocitný skladatel, pokračuje v rozšiřování osnovy vyučovací a stálém její paedagogickém vzestupu, ale vyrovnává též požadavky theorie s praxí, strohou „předpisní" paedagogiku s volnou individuálností uměleckou. Též co se týče šetření rovnoprávnosti národní, otázky při ústavu utrakvistickém zajisté nesmírně důležité a v dnešních poměrech choulostivé, nemůže býti ústav v rukou taktnějších, spravedlnějších a následkem toho také pevných. Uvedeme-li jen jména nejvýznačnější, jež na ústavě působila neb z ústavu vyšla, samo již vysvitne, co pražská konservatoř znamená hudebnímu umění, ať jsou to virtuosové jako Pixis, Dreyschock, Slavík, Laub, Hřímalý, Zajíc, Halíř, Ondříček, Jiránek, Wihan, Hoffmann, Kubelík, theoretikové jako Jos. Foerster a Karel Stecker, paedagogové jako Čeněk Barták, Mořic Mildner, dirigenti jako Kalivoda, Jos. Řebíček, Kar. Kovařovic, Oskar Nedbal, ať skladatelé významu Sukova a Novákova, ani zdatných skladatelů pro jednotlivé odbory nástrojové nezapomínajíc, jako Trnečka pro klavír a harfu, Kličky pro varhany atd., atd. Bohatá je žeň, kterou pražská konservatoř již sklidila, bohaté símě, které neunavně rozsévá dále. Třídenní festival její nemá proto význam pouhé slavnosti domácí, nýbrž jest svátkem celého hudebního umění v Čechách.

* * *

Pražský Hlahol slaví ve dnech 13.—17. května své prvé padesátiletí. Slavnost stane se manifestací skoro veškerého pěvectva slovanského. Uměleckým jejím vrcholem slibuje býti provedení dramatické legendy „Sv. Vojtěch", kterou na slova Vrchlického, původně na popud Hlávkův psaná pro Ant. Dvořáka, složil sbormistr spolku Ad. Piskáček. Hlahol založen byl na podnět Lukesův, daný v přátelském kroužku v Konviktě na jedné z Barákových „Besed" r. 1860. Ustavující výbor, v němž vedle Lukese nejhorlivější silou byl Jos. Srb-Debrnov, pozdější dlouholetý jednatel spolku, vypracoval stanovy, jež zadány v červnu 1861 a schváleny počátkem října téhož roku. Činnost svou spolek začal již dříve: nejen zkouškami interními již r. 1860. ale i veřejným vystoupením při pohřbu Hankově v lednu 1861, při zahájení sněmu v dubnu a při pohřbu Šafaříkově v červnu téhož roku. První samostatné vystoupení koncertní konalo se však teprve 16. února 1862 v sále Žofinském a bylo zároveň první pěveckou zábavou úplně českou. Co od té doby Hlahol vykonal, nedá se směstnat do několika řádek, jimiž disponujeme. Je v tom celý vývoj české skladby vokální, od Zvonaře, Křížkovského, Knahla, Veita, Hellera, Procházky, přes Smetanu, Bendla, Dvořáka, Fibicha, Knittla, Kličku až k naší moderně. Při tom vše, co největšího je v světové literatuře vokální i co kde objevilo se nového a svérázného, zprostředkoval Hlahol české veřejnosti, ať to byla díla jako Berliozovo Requiem, Davidova Poušť, Bachova mše H moll, Beethovenova Missa solemnis, Schumannův Ráj a peri, Wagnerovy Letnice, Lisztův Christus, Bossiova Píseň písní, ať koncem let šedesátých z Francie Bendlem přinesené „sborové scény" a nové tehdy, až virtuosní těžení ze zvukových effektů tělesa vokálního, či v letech devadesátých úsilné seznamování s národními individualitami hudebními, nechť přicházely ze slovanského jihu, ze skandinavského severu, ze zádumčivého Finska, nebo jako ukázky stále pěstované polyfonie v sborové tvorbě anglické A provedení Hlaholu byla při tě obsáhlé činnosti vždy na umělecké výši. Ve sbormistrovském úřadu vystřídali se Lukes, Heller, Smetana, Kaván, Bendl, Knittl (dvakrát), Klička, Douša; Ad Piskáček působí od listopadu r. 1903. Z vynikajících hodnostářů spolku jmenuji starosty JUDr. knížete Rud. Taxise, JUDra. J. Fleischmanna a Ferd. Tadru, z jednatelů dr. Ludevíta Procházku, Jindř. Pecha a především Srba-Debrnova; z pokladníků Ant. Adámka. Od umělecké činnosti Hlaholu nelze v dějinách veřejného života českého nikdy rozlišiti národní působení a vliv tohoto spolku, jenž nadarmo nenese ve svém štítě krásné heslo: „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti!" Zpěv vykonal mnoho v našem národním obrození,

a že Hlahol předcházel příkladem všem pěveckým družinám českým, jež jednu po druhé vyvolával svým skvělým vzorem v život, jest nepopiratelnou skutečností. S produkcemi Hlaholu pod širým nebem a s jeho výlety pojí se i humoristická pověra pražská, jež zavdala podnět k hlaholním zábavám „Pod deštníkem“. I na ty pamatuje jubilejní slavnost zvláště prý vydatným „Lijákem“. Vypravuje se, že prý odtud vyvěrá přízeň české strany agrární k Hlaholu, jež vyvolila si sbormistra spolku za hudebního referenta svého denníku. Budiž tomu jakkoli: Hlahol má nárok na lásku všech stran, celého národa, a požívá ji také — bez kompromisu! Dr. J. B.

NORBERT GRUND (GRUNDT).

(1717—1767.) (Pokračování.)

Z toho všeho vysvítá, že peněžní poměry jeho byly dosti trudné a nevysoký věk jeho zdá se potvrzovati bolestnou skutečnost, že Grund strádal a nedočkal se zaslouženého výsledku své neúmorné práce. A z těchto drobných poznámek naskytá se nám možnost nahlédnouti v intimní tehdejší život malířů pražských. Jak zajímavé to kulturní obrázky zříme před sebou vynořené poznovu z šedé dávnověkosti a útulné staré Prahy!

Známo nám též, že Grund důvěrným přátelstvím spjat byl s rodinou českého historického malíře Jana Jakuba Quirina Jahna (1739—1802), jenž svého času sám měl v Praze zajímavou obrazárnu, v níž nacházelo se více obrázků malovaných Norbertem Grundem, z nichž některé dochovaly se podnes ve sbírce pravnuka jeho.*) Rodinná kronika rodiny Jahnovy neobsahuje však, žel, nižádné zmínky o našem mistru. Že ještě jiná díla Grundova nacházela se v někdejší sbírce Jahnově, svědčí zejména některé rytiny Jana Balzera (1738—1799), provedené dle N. Grunda, ve kterýchžto vždy je uveden dočasný majitel toho kterého obrazu. Také Balzer, přítel Jahnův, byl asi dobrým druhem Grundovým a zdá se, že zdědil větší počet obrazů jeho, jež nutně musely projíti pracovnou jeho, aby mu sloužily za model k jeho ryteckým výtvorům.

Tímto způsobem dochovalo se budoucnosti přes 200 různých rytin Balzerových dle obrázků Grundových, z nichž zejména veliké oblibě se těšila serie »50 krajin a jiných konversačních kusů a venkovských výjevů dle Norberta Grunda«, jež vydána byla r. 1775 ponejvíce v rozměrech originálů. Rytiny ty vydány byly současně ve více městech: v Paříži, Augšpurku, Vídni, Praze a Lipsku. Zde naskytá se nám značná různost ohledně jednotlivých vydání. Naskytají se rytiny vydané v Paříži, Augšpurku, Vídni, Praze a Lipsku; jiná serie vydána v Praze, Augšpurku a Vídni. Opět jiná v Paříži, Augšpurku, Vídni a Lipsku. Také slovosled měst vydání nebývá vždy na rytinách týž. Počet Balzerových rytin udává Dr. Hoser na 184, — dle čísel desek (Platten) — nicméně je počet tento ještě vyšší: nacházíť se v majetku pražských sběratelů na př. rytina označená jako 190tá deska. Ostatně také formáty těchto rytin jsou co nejrůznější.*)

Také tato zmínka o rytinách nasvědčuje již o tehdejší oblibě Grundova díla nejen v Praze, nýbrž i v cizině. Již Hoser připomíná, že mnohé a snad právě nejlepší práce za života Grundova od obchodníků obrazy začasté pod cizím jménem byly prodány na lipském trhu a že dostaly se takto do sbírek bohatých Angličanů a Rusů; nicméně značný počet zachoval se jich ještě v Praze, kamž velkolepým odkazem Hoserovým přešlo 96 roztomilých obrázků, jež pocházejíce vesměs z význačných sbírek (jako na př. ze sbírky barona Störka ve Vídni, rytíře z Altmanshovenu, z benediktinského kláštera v Emauzích a jiných několika soukromých sbírek v Praze) tvoří dodnes hlavní zdroj poznání a studia díla Grundova z nejlepší jeho doby.

Dlužno také zmíniti se, že velký počet originálu Grundových měl v majetku Jakub Koberwein, jehožto jméno v tomto směru na rytinách Balzerových přečasto se vyskýtá.

Balzer však nebyl jediný, jenž ryl dle obrazů Grundových. Nalezl jsem také na př. starou rytinu dle Grunda, na níž jako rytec uveden Suntach a jsem přesvědčen, že milovníci rytin najdou ve svých sbírkách ještě jiná jména rytců, jimiž podobně jako Balzerovi uzdálo se reprodukovati krásné práce pražského mistra. (Dokončení.)

VALNÁ HROMADA NAKLADATELSKÉHO DRUŽSTVA MÁJE, zapsaného společenstva s ručením obmezeným v Praze v likvidaci, konati se bude v pátek dne 26. května 1911 o 6. hodině večerní v redakční místnosti týdeníku Máje v Praze, ve Vodičkově ulici č. 33 ve dvoře s tímto pořadem:

1. Referát likvidátora p. JUC. Milana Fučíka o tom, že likvidace, likvidátorům pp. Dr. Prusíkovi, Mag. Ph. Šedivému, G. N. Mayerhofferovi a JUC. M. Fučíkovi svěřená, je po skončeném vyúčtování s akciovou společnosti a po realisaci všech aktiv a zaplacení všech passiv a útrat likvidačních úplně provedena.

2. Přednesení likvidační bilance jmenovaným likvidátorem p. JUC. Milanem Fučíkem s návrhem, aby valná hromada tuto bilanci jakož i skončení likvidace schválila a likvidátorům udělila absolutorium.

3. Usnesení valné hromady o schválení předcházejícího návrhu a další usnesení téže, aby zakročeno bylo ihned u c. k. obchodního soudu v Praze o výmaz likvidační firmy z obchodního rejstříku.

Nesejde-li se dostatečný počet členů, konati se bude o hodinu později valná hromada s týmž programem a v téže místnosti bez ohledu na počet přítomných členů a zastoupených podílů. — Nakladatelské družstvo Máje, zapsané společenstvo s ručením obmezeným v Praze v likvidaci. Pharm. Mag. Emil Šedivý, G. N. Mayerhoffer, JUC. Milan Fučík, Dr. B. Prusík, likvidátoři.

*) Viz »Sbírka obrazů ing. Richarda Jahna v Praze« 1902. S obšírnou předmluvou z péra Dra Frimmela a životopisnými daty od Jana Heraina. (Čís. kat. 37, 38 a 39.)

*) Pěknou sbírku těchto rytin Balzerových, téměř kompletní má toho času v Praze p. Alois Pelz (v Platýze), jehož sbírka kromě toho čítá 14 olejomaleb, originálů od N. Grunda, vesměs z nejlepší doby jeho tvoření.

Pro nával látky bylo odloženo pokračování novelly »ZBOŽŇOVANÁ« od Pavla Lista do příštího čísla.

Toto číslo vydáno dne 12. května 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

POSLEDNÍ SOUD.

Román od JINDŘICHA Š. BAARA.

(Dokončení.)

Vida, vida, myslí si porota, »pravdu má i pan státní návladní. Svědomí jejich kolísá, úsudek jejich je znovu zmaten. Leč ještě není konec. Hle, advokát vstává. Dupliku teď pronese. Uslyšíme, co řekne. Aha, usazuje pana žalobce, psychologie že je věda a ne theorie. Porotci, že jsou výkvětem lidu, intelligenci, vzdělanci a vědecké termíny že jim nejsou záhadnými a on — obhájce — že slavnou porotu urážet nedá. Porotci kývají horlivě hlavami, je jim milo, jakoby je po plešatých hlavách hladil a teď, advokát teprve ukázal, co umí. Pane, to byla řeč! Jeho hlas duněl, bouřil, oči mu svítily, když volal: »Můj klient je abnormální člověk. Nebylo přece slýcháno, aby obžalovaný sám na sebe žaloval, sám sobě přitěžoval. Je dlouhou vyšetřovací vazbou utýrán, měl by být dán na pozorovací psychatrickou stanici, má vůbec odůvodněné podezření, že se vraždy ani nedopustil. Že se obviňuje, jen aby si bolest způsobil — jako flagelanti se bičují pro rozkoš. V kritické chvíli, několik kroků od místa, kde vražda se udála, jak nám místní situaci vylíčil vážený pan lesní Hausner, jenž ve vašem středu, slovutní páni porotci, sedí a jenž je krajanem obžalovaného, musila projít a prošla svědkyně Pernuklová — kousek cesty hledal houby pan Krátký, muž jistě pravdomluvný a hle — nikdo ničeho neslyšel a nepozoroval. Zavražděný odešel na louku časně ráno, můj klient šel do kostela a pak teprv do lesa. Své alibi neprokazuje, ač snad by mohl, jeho rýč žádným důkazem není, ježto rána mohla být zasazena i rýčem mrtvého. Pánové! Slovutní pánové! Zapřísáhám vás, neobtěžujte svědomí své křivým rozsudkem. Kdož ví, co mohlo se tam v klíně lesů za šeréhu, mlhavého dne dít. Není svědků přímých, můj klient je abnormální, jeho výpovědi na váhu nepadají.. Pamatujte si, že humanita vám velí, propustit na svobodu raději deset vinných, než dopustit se jediné jediné justiční vraždy. Mrtvého už rozsudkem svým nevzkřísíte, ale život jiný snadno můžete zničit. To mějte na mysli a soďte jak čisté svědomí vaše vám velí.«

Celý popletený je Hadam. V záplavě řečí jen mu napadá, proč se ti dva hádají.

»Chcete i vy, obžalovaný, ještě něco uvésti na svoji obranu?«

Ne, nic nechce Hadam, než aby už byl konec a mohl si odejíti do své tiché žalářní komůrky, než ho vyvedou na šibenici.

Porota ubírá se k poradě. Zamyká dvéře za sebou a před dvéře staví se stráž.

A co to? Ti dva páni, co se přeli o Hadama jako kohouti, přátelsky se baví, usmívají se, něco veselého si povídají.

I pan Pražák vstává od stolu a přistupuje k Hadamovi. »To jste rád, že už bude konec, co?«

»Rád, tuze rád,« kývá hlavou Hadam.

»A myslím, že to dobře dopadne.«

»Vo něco bych vás pro starou známost prosil,« povídá náhle Hadam, hlas se mu při tom maličko zachvěl a oči zamžily.

»Co pak byste si přál?«

»Dybyste hu tich pánu moh prosadit, aby nepsali domu mý ženě, ha pan Hausner nic jí neříkal, dokud mě nevovčsí!«

»Co pak si myslíte, že snad budete popraven?« do očí Hadamovi se směje pan Pražák. —

»Nu myslím, ha teky budu!«

»I vy, bláznínku, já myslím, že se vrátíte hned s panem Hausnerem domů.«

»A co bych tam dělal?«

»Oral, sil, seno sušil, do lesa jezdil.«

Zvonek předsedův se ozval. Všichni spěchají na svá místa — porota se vrací. Hle pan Hausner předčítá výsledek poroty: »Na danou otázku odpovídá porota všemi hlasy: ne.«

Sálem zazněl potlesk.

»Obžalovaný Adame Porazile,« hned a chutě ujímá se slova pan předseda, »na základě výroku pánů porotců jste osvobozen.«

»Jak to osvobozen?« nechápe Hadam.

»Porota vás osvobodila — můžete se ihned vrátiti domů.« A už se hrnou za panem fořtem Hausnerem porotci, potřásají Hadamovi rukou, blahopřejí mu, i pan Pražák mu povídá: »Tak vidíte, že to dobře dopadlo,« i advokát přistupuje, vznešeně, hrdě:

»Tak jste spokojen se mnou, Porazile? Šťastně jsme to všechno porazili — co?«

»Dyž je Martin mrtvej —« povídá náhle dutým hlasem Hadam, »nemuže přece Hadam vostát živej — to dá rozum. Kam mě posíláte? Domu do Klenčí? Tak mě chcete potrestat? Každý dítě aby si prstem na mě vokazovalo ha volalo: »Tu ten člověk zabil vlastního bratra!« Já musím lidem sejít s voči, abych jim sešel s mysli — doma beze mně líp hospodařili, než se mnou — nepotřebujou mě — kam se vobrátit tera mám? Kam nechásnou hlavu skryju? Aspoň v kriminále mě nechte humřít!« sepjal ruce a dal se do pláče — — křečovitého, zoufalého pláče. — — Starý žalářní kněz z řádu plzeňských otců Františkánů položil náhle Hadamovi ruku na rameno a povídá: »Pojďte zatím k nám,« a jako ovečku odvedl Hadama.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Po roce o sv. Janě jela Dodlička s dětmi do Prahy na pouť. Laciným vlakem z Domažlic jela a na nádraží očekával je kněz ze řádu sv. Františka, chudáčka božího. Odvedl si je do kláštera, kde Hadam je zahradníkem a kostelníkem.

Vědí to v Klenčí a říkají: »Dobře má, že se kaje, nebo to dobře nehnědělal, že bratra zabil, hale Manku míl zabít.«

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE

Kapitola II.

ČARODĚJKA.

(Pokračování.)

Jan proslzel téměř celou noc.

Úštipky svědomí stále shánějí spánek s víček jeho očí.

Stále viděl Lídu, jak klečí před křížem, na klekátku, jak zoufale ruce spíná, jak srdceelomně pláče.

Musí ji odprositi, musí ji říci, že je zasliben Evě Skleničkové, že otcové na tom se ustrnuli, že mládežka musí otce ctít a jich poslouchat, matka že mu nemůže podati ruce ochranné, ta že pod kamennou tabulí.

Vstal se sluncem. Nemohl se dočekati chvíle až Lída půjde pro vodu.

Konečně!

Vrata děkanství zabuchla. —

Před vraty Pavlína, Stařičká zvetšelá, šedivá, nahrblená. S konví v pravici.

Srdce Janovo v kleštích.

Lída je nemoci zlou obložena.

A on vinen její nemoci.

A on se musí zapírat. Musí sobě vést jako by byl při dobrých humorech.

Ani se nesmí zeptat po její chorobě. — —

Sledoval Pavlinu, jak obtížně k nádrži se klopotá. Ledvičko noha nohu míjela. Jak by sobě toho dnes vážil, kdyby tam kráčela Lída.

Jak by ji uctivě pozdravil, rukama sepiatýma poprosil, aby mu odpustila, že z něho mluvila jen láska, ale dosud utajená, ta že někdy tak drsně hovoří, že ji má rád, že jí k vůli chce vstoupit v zápas s celým světem, že chce s ní jít až na jeho konec, že ve Dvoře nemusí zůstat, že i jinde chléb o dvou korách, že ještě dnes mohou spolu vyrazit z brány a dát se v pouť až k Františkánům, bosým mnichům Minoritům u Blahoslavené Matičky Marie Sněžné na Novém městě Pražském. Tam že by je mnich oddal bez veškeré odpornosti To že vi od rychtáře Mentusa, ten že má od bývalého kvardiána Minoritu Ambrosia Edra, vystavený list poctivého na svět zplození. Tam v tom kostele bude on hrát na varhany. To místo mu bylo nabídnuto Mentusem. Kvardián mu za příčinou ton psal.

Řekl by jí, aby neváhala a se nerozmýšlela, jen aby řekla »ano«, že ji má rád, že ona je jeho svět, že se jí dává v službu duší, srdcem, tělem, vším co má, že jí ctí a darem že ji koupí —

Ne, nekoupil by jí nic, je holičký. —

To by ji dnes řekl a včera ji odkopnul.

Ne tak, jak nějaký povsinoha odkopne psa štěkouna patou svou, on ji jako kůň šílený kopyto vperčil do čela.

Arci nevěděl, že ji má rád.

Ale to ho omlouvá jen trochynku.

Rozhlédnul se kolem. Nikde živé dušičky. Pavlína došla nádrže.

Pohlédl do síně děkanství.

Tělo Kristovo tam svítilo.

Vběhl do síně jako zrámený. Klesnul na klekátko a vášnivě líbal mandelíka na horní desce klekátka v mnohých barvách vyloženého.

V ta místa kam včera pršely slzy Lidiny, kanuly dnes slzy jeho. Odpotácel se do zahrady pohřební.

»Svaté milosrdenství, stůj při nás!«

»U mne by mělo stát,« pomyslil sobě.

Chopil se ještěra.

A zase ruku utrhl.

Nevstoupí v chrám, dokud neodprosí Lidy.

Žebráci vrtěli hlavou.

»Jan jest nějak nesvuj,« pravil jeden z nich.

»Přeškoda, hraje tak krásně na varhany ...«

Na Taschenberku, na jedné z kyklopských nátoní opět Jan.

Zase zatoužil po chrámu Miletínském.

Ale blízkost Miletína již nepusobila. Neměl na Taschenberku žádného stání. — Nesmysl! Proč by se nemohl zeptat, co Lídě schází. Pavlina ho zná. On patří ke kostelu, on, varhaníkův syn, je příslušník chrámový.

Vrátil se před děkanství. Dodal sobě odvahy. Dojde k Pavlině a poprosí ji o motyčku a rýč, by upravil trativod cesty vedoucí mezi hroby portálu chrámu a okope kolem cesty vysázené keře jalovcové.

Ani té výmluvy nepotřeboval.

Pavlina šla opětně s konvou pro vodu.

Udiveně na ni pohlédl. Pavlina v pohledu vycítila soucit.

»Viď, hochu, pravila, viď, — na stará kolena.«

A šedivá hlava se jí třásla.

»A proč nejde pro vodu Lída?«

»Lída?« tázala se nějak dlouze.

Srdce Janovo v kleštích.

»Lída již nebude chodit pro vodu.«

»Co že díš,« vyrazil s hrůzou.

»Arciže, Arciže. Asi na dobro.«

»Což ji není pomoci?«

»Není. Lída již ta tam. Pryč.«

»Co pravíš?«

»Pravdu.«

»Vysvětli se mi.«

»To těžko. Nevím. Jak včera ráno s vodou se vrátila, byla jako na ruby, jen se potácela. Co živa jsem neviděla — a jsem stará žena, mám již pětasedmdesátku na zádech, — jak se dívčí v chvilce muže změnit. Před chvílí to byl ptáček zpívavý, pojednou jak by ji na trakaři měli již vézt na popravu, jako by jí už Kopřiva šil hazuku černou k smrti.

Krve by se byl člověk u ní nedořezal. Ptala jsem se jí co a jak, ale ona ani slůvka. Po chvilce pravila: »Já byla za mláda, vdovo Pavlino, rozpustá.«

»Za mláda,« odtušila jsem jí s úsměvem. »Což myslíš, že jsi již starou? A co jsi tropila? Snad nepouštělas na rybníku pod lesem, pod pramenem ohnivé trubičky.«

»Což neneseš v paměti, co na zvonici chrámové jsem prováděla.«

»Což jsi prováděla! Šplhala jsi se jako veverka po trámoví k hrubému zvonu a liteřilas nápis do pláště zvonu vlitý a ten nápis celičký říkala jsi z paměti ven. Začalas s rychtářem Gotfriedem Erfurtem a skončilas s Pošívalem.«

»Vidíš, s tím také skončím,« pravila.

Rozpustila sobě vlasy, počala je do pletenců plést.

Horečně rychle.

»Znáš, vdovo Pavlino, obecní rybník výtažní u bukoviny pod pramenem?«

»Arciže, u toho pálí ohně a pouští ohnivé trubičky na poctivost svatého mistra Jana.«

»Zrcadlí se pod vysokou plešatou strání, z které nikdo trávy pro její řídkost nesnímá. Za to planou tam, v slunci zlaté svíce apotekářských divizen.«

»Ano, na straně západní jinak jest obrostlý ďábelskou bukovinou.«

»K tomu rybníčku jsem v psích dnech, ve večerních tmách, za tvými zády chodívala. Bylo tam tak pusto a prázdno. To místo je pro duše, kterým není mezi lidmi volno, jako stvořeno. Vyšplhala jsem se k tomu místu tou strání. Posadila jsem se na jeden z balvanů. Tam jsem se zadumala. Z dum mne probouzel náš poustevníček, když počal zvonit v poustevně své večerní »Ave«. Mně bylo vždy, jako by tím zvoncem volal: »Tak sám! Tak sám!« Jeho opuštěnost mne vždy krutě dojala. Abych se zhostila svých trudných myšlenek, postavila jsem se na hlavu, nohy jsem vymrštila do výše. Nohy mé ocitly se několikrát ve výšce, žbluklo to, a já byla hluboko pod vodou. Té rozkoše, kdy mne opět voda hnala do výše.«

»Nu,« řekla jsem, »na tom by nebylo nic poškvrněného, tenkrát to ještě šlo, ale když jsi tak zmocněla, že bys mohla se již směle vdávat, musila bys v létě, kdybys chtěla metat kozelce, pilný pozor na to vést, by poblíž nebylo nějakého nešlechetného mužského pohlaví, by nezřelo, jak se ti sukně švihají bys nebyla dána v řeč lidskou.«

Zardělas se. Bylo znát, že se mrzí, že jsem v rozhovoru odskočila, kam sobě nepřála.

A zas byla docela zamlklá. Po chvilce vrátil se domu dvojetihodný pán. Byl nějak ubledlý, vypadal vážně, velice vážně.

Zastavil se u čeledníku a řekl: »Lído, přijď ke mně.« Řekl to tak stísněně. A šel do svého pokoje. Skoro vrávoral.

Lída se za ním odpotácela.

Všecka jsem ztuhla. Čekala jsem dlouhou chvíli. Pojednou mně to nedalo. Shodila jsem pantáfle a tiše stoupala jsem po schodě dřevěném.

Stanula jsem u dveří komnaty dvojetihodného pána.

Uslyšela jsem Lídino kvílení. Ale jaké! Ani se neptej! Nejprv zdálo se mně, že sténá bolestí, hned zase, že tak sténá z rozkoše, že se zhosťuje něčeho, co jest jí již zbytečné, co jí jen marně tísní, že má radost, že dojde kýženého úkoje. Nevím, nevím, jestli jsem to tak řekla dobře. Ale jisté, že nemohla jsem kvílení déle poslouchat. Odplížila jsem se do kuchyně.

Po chvilce přišla Lída do kuchyně s dvojetihodným pánem. Oči měla opuchlé. Dvojetihodný pán pravil ke mně: »Blažej Puš na večer přijede s kotčím vozem před děkanství. Lídu nám odveze. Zjednej si jiné dívčí. Lída se k nám nevrátí.«

»A odjela?«

»Odjela.«

»Kam?«

»To nevím. Ale je to tak dobře.«

»Proč?«

Pavlína váhala s odpovědí. Pak se pečlivě ohlédla na všecky strany. Přiklonila rty k uchu Janovu.

»Tobě to prozradím, ale jen tobě, neb ty to neprozradíš. Víš, tak se mně v poslední době zdálo, že se Lída v komnatě dvojetihodného pána zdržuje déle než k ouklidu potřebí. Ale to by nevadilo, neb dvojetihodný pán ani nedovede být na pohlaví ženské laskavý, vím, co se sem marně naběhala žena rychtáře Mentuse a později ta lazebnice nájemná, která pořád škemrala, by dvojetihodný pán nahlédl na rathúzu v manuálník, zda tam nenajde sobě vyhraženo právo, že se muže týhodně aspoň jednou v lázně obecné zadarmo vykoupat, že ona byla v Hostinné rovněž lazebnicí obecní, nájemnou, a tam že dvojetihodný pán tamnější to právo měl vyhraženo, tam že pána zouvač obsloužil z povinnosti, tady že by tak činila sama z lásky a z úcty, že by dvojetihodného pána vším pohodlím opatřila.

Dvojetihodný pán na rathúz ani nešel. V manuálník ani nenahlédl.

Ale znám věc daleko horší. — —«

Janovi se zdálo, že se mu krev veškerá s hlavy k srdci sráží.

»Mluv, Pavlíno,« vyhrkl násilně.

»Lída čaruje.«

»Čaruje?«

»Vím to jistě. Slyš! Včera, již se smrákalo, již jsme obě na Pušuv vuz očekávaly, když tu pojednou mne poprosila, abych se s ní odebrala do kostela. Proč nic, vždyť noční stráž kostelní sobě dosud klíče nevyzvedla, pomyslela jsem sobě. Vzala jsem klíče kostelní a šly jsme. U vrat políbila ještěra. Proč? Nač takovou okřídlenou potvoru líbat? To mne poděsilo. To je jistě z čertova ponuku, pomyslila jsem sobě. Vystoupila se mnou na kůr. Poklekla ke klávesám varhan. Slzy její kanuly na klávesy. Chopila se bílého šátečku a tím klávesní klapky slzami mokré drhla, až šáteček skoro zčernal. A klapky klávesní, ty chrastěly jak umrlčí hnáty. Pak šáteček políbila a složila za ňadra. Ba, považ, mezi ňadra. A tak to dělají jen ty, z kterých se mají státi meluzíny. Proto pak v komínech tak kvílí jako píšťaly varhan.«

Pavlína, to mluvíc, hleděla v zemi, aby čarodějky neměly k ní moci pražádné. Když domluvila, povznesla hlavu.

Jana nezřela.

Rozhlédla se. Jan již přeběhal ke kostelu. Spokojeně zakývala hlavou.

»Vida,« pravila, »tak jsem se nemýlila. Čarovala. To je jisté. Ten je učený. Ten četl knihu Štelcara Želetavského o čarodějnicích, ten to zná.«

(Pokračování.)

JE TICHO.

Je ticho. Nebe plné hvězd
ni lístek nepohne se,
jen kvetoucího jetele
se vůně vzduchem nese.

Je ticho. Nikde kročeje,
ni hlasu, ptáka, včely,
nad tebou hvězdy stříbrné,
kol tebe kraj je stmělý.

Je ticho, jakby svatá noc
i země zdřímla chvíli,
tvá duše jasně cítí moc,
jež z nebes v zem se chýlí.

Je ticho. Náhle zaslechneš —
cos z lístku skočí — stane —
a zas je ticho, rosa jen
jak slzy v trávu kane.

Je ticho, srdce tušíš bít
a pochopíš vše prosté.
To pukají teď poupata
a mladé žito roste.

MARIE TŮMOVÁ

TRIOLET.

Když jedná hvězda ve tmách svítí,
již v srdce vchází naděje,
že oko bude víc jich zříti.

Když jedna hvězda ve tmách svítí,
jak utkaný pás zlatých nití
se mléčná dráha zaskvěje.

Když jedna hvězda ve tmách svítí,
již v srdce vchází naděje.

MARIE TŮMOVÁ

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

To že nesmí být? Ale, Bože, to jsem já nevěděla. Jen řeknou panu purkmistrovi, že hned to odklidíme... Je horko, vědí pane Pajgrt. Jen jdou dál, trošku vínička jim neuškodí. V létě chladí v zimě zahřejvá.«

Než městský dráb pan Pajgrt na ouřad se vrátil, len už začínal schnouti v parném slunci, které se oň opíralo. Může-li všade po rynku růst zelená tráva, uvažovala paní Johanka, a purkmistrovic husy se pást, proč by se tam nemohlo usušit také drobýtek lnu? — A jakmile dráb mimo dosah zraku i sluchu svého se ocitl, pobízela černou Marynu:

»Tak jen dělej, ještě máme ňákou přehršli na dvoře, af je to tu všecko.«

Za ňákou hodinku dráb přichvátal znova, pokud vůbec drábové pospíchají.

»Ponžeň prosím, panímaminko...«

»Ale, vítám jich, pane Pajgrt. Tak jakpak, ještě skleničku by snesli. Jdou dál, jdou dál...«

»On jako pan purkmistr myslí —«

»Af si myslí co myslí, jen ho nechaj myslet. — To je tuze dobře, když pan purkmistr myslí...

»Jako aby ten len..., panímaminka...«

»Ach tak, ten len... Jo, jo, teď právě jsem povídala Maryně, že to musí hned všecko uklidit, aby se pan purkmistr nehněval. Než budou u rathouzu, uviděj, jak se budeme činit. Já sama pomůžu... Zatím tady tu skleničku. Tak... pane Pajgrt...«

Po hodné chvíli pan Pajgrt motal se na rathouz.

»Holky,« vybízela paní Johanka jak Marynu, tak novou děvečku kravskou Kristinu, »honem, teď to všecko obraťte, aby to uschlo ještě po druhé straně.«

Když se drábovi podařilo u rathouzu se obrátit, opravdu uviděl, jak obě děvečky i paní Johanka nade lnem se shýbají a bezpochyby také ho sbírají, a podle toho dopadl jeho radniční referát.

Komu vlastně ten len na tom rynku překážel, zůstalo tajemstvím, leda snad těm husám purkmistrovic, nebo po rynku v tom odpolední všedního dne letního skoro nikdo nepřešel. Sotva, že na hořejším konci ob dlouhý čas zvoneček u krámu Zástěrových zaklinkal, a dva psi, kterým slunce v námluvách nevadilo, přeběhli přes silnici. — Ale paní Johanka vycítila v tomto napomínání k pořádku ji, měšťanky, nemilý hrot a nevoli své teprve mezi čtyřmi stěnami, v nepřítomnosti děveček, dala průchod.

»To všecko ta sukna!« zavzdychla trpce.

»Ach, jo!« potvrdil pan Svačina také s hlubokým povzdechem. »Že jsme je hned nezaplatili!«

Len toho roku 1839 výborně se vydařil a semínka z něho měl pan Svačina plný soudek. Jednoho večera už mu za ně nabízel žid Porges, který v Široké ulici kořalnu měl a vedle toho obchod obilní, osm set zlatých. Rozcházeli se ještě o nějakou desítku a dokonání obchodu bylo odloženo na den zítřejší, jehož však semínko lněné nemělo se dočekati.

Na Vlastějov dolehlo nové neštěstí, pro náš rod horší, než r. 1777. V domě ranhojiče Müllera vznikl oheň a máslo odtamtud vyletělo otevřeným komínem rovnou na střechu domu Svačinových, staroušindelovou. První myšlenka paní Johanky bylo semínko lněné.

»Tatínku, honem, běž na půdu... já odnesu peníze do sklepa,« kázala paní Johanka, neztrácejíc duševní rovnováhy. Za to děd byl, chudák, jako pitomý leknutím. Na půdu šel, ale místo soudku se lněným semínkem sebral staré hodiny, visací, zaprášené, a v poslední chvíli, když krov už začal chytati, utíkal s nimi na náměstí. Jejich staré péro, které kdysi hlásalo prchající čas, žalostivě se třáslo a naříkalo. Černá Maryna běhala po dvoře, a Kristina honem pospíchala do chlíva, kde bučely krávy. Tahala je ven a nemohla je vytáhnouti do noci příšerně osvětlené. František a Jeroným přiběhli honem a vynášeli, co se dalo na rynk nebo vyhazovali

to oknem. Na věži děkanského kostela zvonili na poplach velkým zvonem, jehož krásný kovový zvuk nesl se údolem na východ i na západ do dalekého ticha.

»Mamirko, maminko,« naříkal pan Svačina, který se nemohl vzpamatovati, »co mám nosit?«

»Nic, tatínku, nic,« konejšila ho paní Johanka, jako malé dítě. »Jenom ten soudek se semínkem . . .«

»Pro Krista, ten je ještě nahoře . . .« vzpamatoval se pan Jiří a chtěl se rozběhnout na hořící půdu.

»Ježíši, vždyť's tam byl . . . moh's do něho jen kopnout . . .«

Ale nebylo teď času k planým rekriminacím. Ze střechy vyrazil vysoký sloup, nádherný snop jisker, vylétnuvších do vysokého černa ku hvězdám, kde se pak rozletěl na všecky strany. To asi to lněné semínko vzplanulo a osm set zlatých rozprchlo se do neznáma.

»Maryno, nech krav,« poroučela paní Johanka, »a odnes děti k panímámě Čížkové.«

Malý Šoršínek při té vřavě spal jako dudek, když Maryna ho odnášela v peřince dolů pod kostel k Čížkovým. Bettynka se jí držela za sukně.

Manželé Svačinovi neměli toho večera, kam by složili hlavy svoje. Když oheň neměl už z čeho trávit, odebrali se za dětmi k Čížkovým. S uspokojením chlubila se paní Johanka panímámě, že paní justiciárová Gütigová, která také k ohni přišla, ji dom'ouvala, aby pro tu noc přijala její pohostinství. Třeba jenom ze zdvořilosti ji vybídla, vědouc, že má tady rodiče, ale tuze hezké od ní to bylo.

Ráno oba manželé prohlíželi smutné trosky svého starého, velkého domu, z něhož zbyly jen ohořelé, černé trámy. Zloděj aspoň kouty ostaví, — oheň i ty pobere.

X.

Celá severní strana Vlastějova lehla popelem. Nezbývalo, než vystavěti dům nový, a umožnila to dílem pražská spořitelna, dílem peníze, které v čas ještě paní Johanka na dobré místo do sklepa uložila. A místo starého, dřevěného vystavěl se teď dům kamenný, pěkný, chlévy se rozšířily, místo staré kůlničky a jejího podstřeší zbudována kolna nová, a jenom za zahradou, sklánějící se vzadu za domem po úbočí k silnici až k potoku, ničeho nebylo podniknuto. Zůstala i vysoká, dřevěná lávka, vedoucí přes hluboké potočiště ke stodole na druhé straně. Do nedávna stodola byla pronajata, — teď ji převzal děd do vlastní režie.

»Grunt, grunt« — bylo caeterum autem censeo babičky Johanky. Požár jenom potvrzoval její theorii. »Co bychom dnes byli,« povídala, »kdybych ty peníze nebyla zachránila v čas.« — Ovšem zapomněla, že celá zadní část přízemku zůstala ohněm nedotčena a že i černý prádelník zůstal pěkně na svém místě a z eho zásuvek neztratilo se nic.

Ale grunty se kupovaly, také louky na Pořící, a bývalý pernikář a po té vinárník pěstoval teď mimo len také žito a pšenici, pohanku sil za pěkné rosy a seno v kopy hrabal . . . . Ach, ještě se pamatuji, jak jsme se při senoseči honili a váleli po trávě čerstvě pokosené! . . .

Zdá se, že život manželů Svačinových ten krát klidnějšími bral se kolejemi, jakoby bylo po bouřkách. Šoršínek se batolil a Bettynka chodila pilně do školy k panu rektoru Vojtíškovi. Při tom byla živých povah, což nikdy nemohl jsem pochopiti: ta vážná, rozmyslná moje matka že by byla po stromech, přes ploty a po almarách lezla? Ano, lezla, měla na čele potom ještě dlouhý šrám na památku: vyšplhala se v kuchyni na almárku, která se s ní převážila pochovávajíc ji pod svými troskami.

Proč uvízne v paměti taková drobnost, jako že u stolu na malého Šoršínka Betty už desitiletá vyvalovala oči, až se dal Šoršínek do křiku?

»Ona na mne kouká,« řval hoch nevěda, jak jinak vyjádřiti svoje zděšení nad vyvalenou grimassou své sestry.

»Proč by nekoukala, to není nic zlého,« napomínala matka.

Bettynka v nestřeženém okamžiku zase vyvalila na Šoršínka oči.

»Ona zas na mne kouká!« řval Šorš ještě víc. Byl za to bit.

Smutněji dopadla episoda s černou Marynou, která jisté soboty myla podlahu v čeledníku. Bettynka pořád poskakovala po umytých částech.

»Nechodila mi přes to, sotva to je umytý, že mi to zamaže!«

Betka nejen že neposlechla Maryny černé, ani matky, a dokonce i jazyk nezbedně vyplázla: snad na Marynu, ale paní Johanka vzala tuto protivu pocty pro sebe a v rozhorlení aspoň z části oprávněném popadla vařečku.

»Jen hodně, panímámo,« štvala černá Maryna, »ať z ní ty roupy vylezou.«

Roupy vylezly, ale tryskla červená krev. Teď teprve se paní Johanka ze své prchlivosti vzpamatovala — a nikdy nemohla odpustit tento přehmat — sobě? Nikoli, nýbrž černé Maryně, že ji tak štvala.

Takový je člověk . . . (Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Znala bizzarní život jeho pavučinových nervů a proto tím více soucitu chovala k němu, který tak osudově prošel očistcem drsného manželství. A ptala se často niterně, jaký by byl asi býval život tohoto muže, kdyby byl dostal za choť ženu sobě alespoň blízkou duševně. Zda nebyl by se třeba rozplynul dávno v ohni svého obdivu pro ni a zda nebyl by nervy své ještě více rozrušil právě tím žárem svého přílišného nadšení a obdivu nad zdařeným dílem příznivé sobě náhody?

A snad právě z té příčiny, že nesetkal se s takovou duší, mohl v sobě ukázniti své mravní potence, které jej činí dnes mužem vyrovnaným, hotovým vykonati největší a nejzodpovědnější úkoly?...

Tak i dnes měla pro Plavného jen tichý obdiv a cítila s ním hluboký soucit.

Dlouho tak setrvávali oba v mlčení.

Pojednou můra, stišivši se na slečnině střevíčku, vznesla se do výše a zapotácela se před nimuvšími se hlavami sedících. Odletěla...

»Hle, valně se setmělo. A jaksi se i ochladilo. Nemrazí vás slečno?« ptal se lehce se k ní nakloniv.

»Poněkud« — řekla a zachvěla se lehýnce.

Povstala a popošla na cestu směřující od besídky.

Následoval ji okamžitě a přibočiv se k ní, řekl hlasem povýšeným:

»Tolik vám říci mohu, slečno, učinim-li cos na záchranu ženinu, učinim tak jen k vuli Lole. A budu-li nucen žiti po boku jejím, neustanu mysliti na obraz té, již vysoce ctím a již zbožňují. Myšlenky mé budou mimo starý svět, jehož obvodu dávno již prchly a do něhož se vrátit jim nemožno. Budu žít nový život, život lepší, složitější, odpoután od zla a přichýlen ke křišťálovým pramenům zítřku...

A nachýliv hlavu v zad, zahleděl se k obloze, na níž vykvetlo tisíc zkadeřených růžových chomáčku, jakoby rozhozených květů chrysanthém; u prostřed tmavších, na roztřepených okrajích bledších a jemnějších.

»Hleďte, slečno« — upozorňoval svoji společnici — »na kouzlo západu! Mnohý by ani nevěřil, že západ dovede tak plýtvat barvami a náladami. Ale zda neprodlí člověk rád při cestě, na níž se má rozloučit a již tak nerad opouští? Den krášlí si hrob svůj. Proč bychom nezatkli nádherné kytice do svých vás, abychom zakryli jejich pukliny, způsobené délkou či nepřízní doby. Hleďte, vyzlatím si zbytek cesty své květem nové lásky, lásky vznešenější, než byla ona neživá pomatené židovky ke Kristu, jehož učení nechápala. Lásky k bytosti živé, ale vzdálené v mlhách, k bytosti, kterou znám, ale od níž oslňuje mne propast klamných předsudků. Láska má bude mořem, které vyplní tu prohlubeň mezi mnou a ji, takže vlny, plující ode mne k ní, dotýkati se budou čisté paty, stojící na břehu druhém, a jiné vlny, od ní spějící, přinesou mi šepot jejích rtů, mluvících ke mně o povinnostech otce... A srdce mé upevní se k boji, který dosud neskončen.«

Byl citově vzrušen a jako v extási. Krásná hlava jeho zdála se rusti až k zružovělé obloze...

Starostlivě hleděla na něho slečna okem zamlženým.

Byť mluvil o symbolech, tušila přece, že má na mysli jen ji a že jenom ji nazývá v srdci svém novou láskou, svým nedostižným snem.

Srdce hlavně se ozývalo v její hrudi a zneklidňovalo ji dosud nepoznaným zmatkem. Nevěděla si okamžitě rady. Má jej vyprostit z toho bludu, či má ho ponechat v neklidu dál, jakoby neměla o něm ani tušení?

Váhala...

Již již chtěla jej přemluvit, aby zapomněl, že se dopracuje zas klidu dřívějšího, že jistě časem názor svůj změní a zapomene na vše zas; ale jakoby tušil její úmysl, obrátil se živě k ní a řekl chvatně, nervosně ruku k ní vztahuje:

»Byla jste ke mně dobrá, shovívava a laskava, ale, prosím vás snažně, nehněvejte se na mne. Mám víc než kdokoli potřebí soucitu a popřejte mi ho alespoň vy. Nevyvracejte mně, prosím vás, novou mou víru nedodávejte mně marné útěchy, že se vše zlepší, vyrovná a nceli. Vím, co chci a kam spěju. Opustím vás v krátku — prázdniny mé se v brzku ukončí — a další život můj bude již jen torsem života, který dokoná v svém plamení. Je to plamen západu, mrtvý, tichý a neškodný. Ale, vizte oblohu, není-li slavný a mohutný?

Probouzí ve vás obav nějakých? Nebo upíráme k němu naděje nedočkavé touhy jako při záření jitra?«

Sklonila tvář s uzarděním před jeho mírným úsměvem, když jí ruku podával, která se chvěla a chladila ji v rozpálené dlani. Stiskl jí malou teplou ruku silně a povznesl ji chvatně ke rtům.

Nebránila mu.

Cítila, že slaví dnes svátek své duše, slavnost nového svěcení. Je oprávněna rušit jej

v jeho projevech? Porozuměla za ten krátký čas zvláštnímu jeho citu a nedivila se již nijak jeho zanícení...

Za chvíli mluvili zas o denních věcech, procházejíce se spolu dlouhou alejí, po jejíž obou stranách zrály veliké modře zbarvené slívy a medové, letní hrušky.

Plavný utrhl s nejbližší větve několik zvláště krásných sliv a podával je učitelce. Přijde ji snad k chuti to ovoce po únavě a parnu dnešním, ochladí ji příjemně.

Přijala ovoce z jeho ruky a pocítovala, poživši je, úlevu v zprahlém hrdle. Bylo tolik kouzla v té jeho něžné pozornosti a v té společenské vyškolenosti, se kterou tak obratně dovedl vyplouti z tišiny mrtvého bodu, na němž se octli v uplynulé chvíli jeho vinou...

(Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

DOMOV A VÍRA. Schönherrova tragedie lidu z alpských zemí měla pro nás zvláštní, tesklivý půvab. Vzpomínali jsme na utrpení našeho lidu, na bolestnou kroniku našich předků, kterou z našich dramatických autorů nejmarkantněji na scénu uvedl Alois Jirásek ve svém »Emigrantu«. Schönherr líčí strašlivé osudy horalův alpských s takovou vroucností a s tak lapidárním úspěchem, že odcházíš z divadla otřesen a vzrušen. To všechno je v naší minulosti, tyto křižové stanice jsou nejbolestnější a nejtklivější kapitolou našich předků, kteří — zrovna tak, jako Schönherrovi horalé — byli pronásledováni za svou víru, za lásku ke knize, která byla jediným a posledním jejich útočištěm, a kteří v zástupech opouštěli svou vlast.

Bylo jim mnohem hůř, než Schönherrovým horalům. Kam šli, kam se ubírali naši, kam šli horalé z alpských zemí? Naši byli oloupeni o víc, než o svou hroudu, o svoje přístřeší, o svoje kolébky a o svoje staré, milé společenské styky. Byli vypuzeni do ciziny, do krajin, osídlených lidem s jinou řečí, a byli potrestáni ještě jednou, mnohem krutěji — byli odsouzeni k pozvolnému umírání jako příslušníci národa, z něhož vyšli a jehož jazyk milovali jako tu víru, pro kterou uvaleno na ně tolik nespravedlivých pohrom. Schönherrovi horalé měli ve svém hoři přece jenom útěchu, že jdou ke svým, že přijdou mezi lid, jenž má aspoň jejich řeč, mezi lid, jenž jim porozumí, když budou žalovat na hrozný svůj osud. O to je v Jiráskově »Emigrantu« víc, o velkou, bolestnou ideu je v osudu zoufalé snahy, pomoci si k návratu do vlasti hledáním styků s mocnými tohoto světa, kteří, z osobních svých prospěchů ovšem, nebyli neochotni, ubohé emigranty vzíti pod svá ochranná válečná křídla.

Teprve nyní, když jsem viděl Schönherrovu tragedii, živě jsem si vzpomněl na selskou holčinu z páně F. V. Krejčího »Půlnoci«, na její zápal, na její nadšení, jež jsme nezaslouženě podceňovali. Mrskat, mučit, potupit se dala, podezření, že ona knihy přinesla, nechala na sobě — jenom aby netrpěl ten, o němž, bohužel bláhově, se domnívala, že přišel, aby vyznavače pronásledované víry posílil. Není to postava zrovna tak mohutná, zrovna tak ušlechtilá a vznešená, jako Sandpergerova žena z Schönherrovy tragedie? Nám nebylo příjemno vidět její rány, její zmučené tělo — ale krev, kterou prolila Sandpergerová žena, raněná palašem císařského rejthara, byla nám krví drahocennou, krví, řekněme, dramatičtější! Kusy přišly za sebou, a proto je pochopitelno, že příbuzné motivy se hlásí o pozornost. Autorovi »Půlnoci« dokonce tato nahodilá scénická současnost, nic ovšem neznamenající, vynesla neodůvodněnou výtku, že se na Schönherrovi zhlídl.

Schönherrova tragedie má silný dramatický spád. Činí dojem mohutného toku s peřejemi, třištícími se o veliké balvany. Je to učiněné dramatické pohoří s řadou chrlících sopek. Autor je mistrem umění, jež dovede scény tvořit a účinně je vyvrcholil. Ale přece jenom leckde něco sklouzlo a selhalo. Sedlák Sandperger je jednou z nejzajímavějších figur. Postava jako z bronzu. Kde o ni zavadíš, zazvoní nejčistším zvukem. V něm je řešena základní idea dramatu. Domov a víra. Pro víru umřela jeho žena, byl by jistě s ní vyšel ze země, kdyby ji byl rejthar nezabil. V poslední chvíli tento Sandperger odpřísáhl, změnil víru po tom všem, co se přihodilo. Jeho ženu, tuto drobnou nepatrnou selskou světici, jednu z těch mučednic, jichž jména se nezvěčňují, pochovali soldati jako zdechlinu. A Sandperger odpřísáhl, aby mohl v zemi, na svém rodném gruntě zůstati! A přece jenom ti ten odpadlík mluvil z duše, v duchu jsi musel dáti jeho činu sankci. Hrouda byla mu dražší než víra, než víra, které vlastně nezradil, poněvadž potají ji zůstane věrným. Tento velký, čistý člověk má však ošklivý kaz. Jevištěm kmitne se tulák, a co učiní Sandperger? Svou gruntovní pýchu, v podstatě tak ušlechtilou, pokálí juriantstvím, jež dává žebrákovi pocítit majetkovou převahu. Představitel Sandpergra p. Hurt, pokud se nenutil do změny svého orgánu, měl velmi šťastné chvíle a v nejdramatičtějších momentech své těžké role dojal a rozechvěl.

Matka Rottovy ženy zmizí záhadným způsobem s jeviště, starý Rott, kterého pan Želenský docela správně založil jako malomocného starce, jemuž ranhojič spočítal hodiny pozemského putování, má odjeti na vozejčku, jenž stal se marami pro ubohého jeho vnoučka. Je až ku podivu, jak tato nepatrná změna v původním plánu — starý Rott totiž, aniž by

odchod jeho byl motivován, opustí syna v nejpalčivějším okamžiku — působí studeně a nepřirozeně.

Schönherrův kus vyvolal v hledišti dojem mohutný. Našim hercům dařilo se celkem dobře. Úhelným kamenem prvního jednání je smrt Sandpergovy ženy. Hrála ji paní Danzerová, jež roli tuto, nikterak velikou, učinila porozuměním i provedením předmětem nejživější a nejlichotivější pozornosti. Druhou ušlechtilou bytostí dramatu je žena Rottova. Paní Hübnerová neměla snadný úkol. S počátku byla nám tato opatrovnice, jež zuby nehty se držela svého prospěchu a jež tak tvrdě jednala s tou ubožačkou, Sandpergovou ženou, hodně protivnou — ale když odhodila přetvářku a postavila se statečně po bok svého muže, rázem nám přirostla k srdci a my měli s ní a s jejími osudy nejvřelejší soustrast. Rozumí se samo sebou, že o to má výborná, srdečná hra paní Hübnerové největší zásluhu.

Pro příbuznost idejí, jež Schönherrovu tragedii prochvívají a jež naše srdce z duvodu nahoře uvedených drásati, soudil bych, že kus pevně zakotví v repertoiru Národního divadla. Přimlouval bych se za hbitější souhru — jinak nelze provedení nic vytknouti. Všichni interpreti předních rolí, pp. Vávra, Sedláček, Schlaghamer a Deyl, hráli s vervou a výkony jejich budily zasloužený pozornost. Episodní role byly vesměs dobře obsazeny (pp. Hašler, Mušek, Wiesner, Kaika a pí. Červená). Synka Rottova hrál p. Váňa, jenž má mnoho dobré vule, ale nepodařilo se mu to nejhlavnější — získat pro hošíka ty sympatie, které jsou v jeho zjevu i v jeho osudech. Tragedii dobře přeložil a výborně vypravil Jaroslav Kvapil. Druhé jednání s pohledem do nádherného horského údolí je skvělým kouskem režisérského umění. K.

OHNIVÁ ZEMĚ. Je tomu čtrnáct roku, co Štechova veselohra (poctěná později cenou Náprstkovou) zvířila hladinu. Napřed v zákulisí. Pamatuji se, jako by to bylo dnes, že s jeho veselohrou byly značné potíže. Nebál se jí ředitel Šubert, ale byli tu jiní znalci a rádcové, kteří měli ze Štechovy peprné satiry strach. Autor posvítil si především na poslanecké řemeslo a ve své maloměstské kronice ukazuje, jak to kdysi s poslaneckými volbami chodilo. »Poslanec je tolik, jako Bůh« (říkají ve Francii), namítalo se autorovi a kusu prorokovala se nejsmutnější budoucnost. »Kdo ví, co by se mohlo všechno strhnouti.« Sáhneme-li ještě dál, vzpomeneme si, že něco podobného se dělo s »Furianty« Ladislava Stroupežnického. Ostatně má Štech zajímavou zkušenost podobného rázu nejnovějšího data. To bylo nějakých hrůzných předzvěstí s Habadou a Jordánem! A vida! jeho satira z jiného ovzduší skvěle obhájila svoji zdravou, jadrnou účinnost.

Štech se nebojí zařízouti do živého. Člověku je až stydno, poslouchá-li o té naší vlastenecké bídě — ale nic lepšího nad takový pranýř. Není o tom pochyby, že Štechova »Ohnivá země«, která patří zejména na venku mezi kusy nejpopulárnější, vykonala svoje poslání. Tam, kde ji hrají, je jistě už vyčištěný vzduch — tam nejsou už možní takoví Pazderové, takoví kandidáti poslanectví, kteří mění svoje přesvědčení jako kabáty. Autor provádí tuto bezohlednou charakteristiku scénicky, nápadem výborným a účinným. Pazdera, venkovský příživník na národním ruchu, očekává předáka z okresu, jenž slyne svým tak zvaným boucharonským radikalismem a jenž je znám pod jménem »Ohnivé země«. Je tedy třeba, dokumentovat plnomocníku »Ohnivé země«, že je Pazdera, že je jeho rodina ultraradikální. Je to podívaná na ten rej, na ten shon v Pazderově domácnosti. Shánějí se vlastenecké podobizny, vyhazují se krajinky a místo nich pověšují se na stěny Hus, Žižka, Palacký, shánějí se po městě knihy na výplň a palcáty na dekoraci, jen aby příbytek činil dojem útulku hodně vlasteneckého, hodně radikálního občana. Ale za chvilku zavane jiný, teplejší vzduch. Přijde novina netušená a překvapující — v »Ohnivé zemi« obrátili, už nejsou radikální, protože chtějí prosaditi, aby lokálka dostala jiný směr. To je pěkné nadělení! Není jiné pomoci, než svléknout čamaru a — vlastence i palcáty vyházet!

Takovým ostrým tónem zní satirická struna Štechovy veselohry. Má označení, že děj odehrává se v současné době. Pravda, leckterá horečka té doby už ochladla, ale v celku má satira ještě dnes, bohužel, svoje oprávnění. Veselohra Štechova má ještě jednu výbornou stránku — tepe komediantství tak zvaného života veřejného, ale tepe také zlořády života rodinného krbu, jeho přetvářku, jeho nepěkné zákulisí. Dceruška Pazderova, hrající si na bytost něžnou a ušlechtilou, je za dveřmi stvoření ničemné, drsné, sobecké a hnusně se přetvařující. Stihl ji také docela zasloužený trest.

Veselohra měla i při reprise pronikavý úspěch. Herci Vinohradského divadla ji sehráli s vervou. Skvostnou figurku venkovského notábla podal pan Zakopal. Jeho Cábal, předseda Občanského klubu a famosní dodavatel štěrku, jenž vlastního svého artiklu nepoznává, je tak povedená veselohrní postavička, že vyvolává smích každé její slovo, každé hnutí. Zvlášť šťastný večer měl také pan Hlavatý v roli inspektora pojišťovací společnosti a kandidáta »Ohnivé země« Pazdery. Jeho humor je přirozený, charakteristika hlavní figury přiléhavá a věrná. Slečna Baldová správně vystihla typ maloměstské slečinky tohoto ovzduší, jež o nic jiného se nestará, než, jak by nejlíp ulovila ženicha. Její hra je sympatická, její zevnějšek roztomilý, její koketnost má naivnost těchto prázdných hlavinek, jež nesou na sobě kletbu svého okolí. Za to se jí méně povedla zpěvná německá vložka — což konečně je také docela pochopitelné. Jadrný

byl pan Jiřikovsky jako vyslanec »Ohnivé země«, pan Tesař pronesl řeč na svou obranu s hřejivými akcenty. Paní Zelenková má roli jen zprostředkující, ale podivíte se, co z tohoto nevelkého úkolu vytěžila. Pan Pražský, jenž představuje duševního povýšence tohoto malého horizontu, měl několik dobrých momentu, v nichž nevtíravě uplatnil převahu intelligence i chování svého doktora Landasa. Pan Faltys vytěžil z role cyklistického apoštola, jež dostává ovšem ráz skoro retrospektivní, několik podařených momentu. Veselohru si vypravil sám autor, jenž — jak se rozumí samo sebou — byl k tomuto úkolu nejpovolanější.

—r.

BOŽSKÁ MOC HUDBY.

Žactvu konservatoře pražské k jubileu stoletého jejího trvání.

Ó, hudbo, svatý plamení,
jenž v hrudi plápol nadšení
nám nitíš,
strásáme všedna prach i bol,
jdem s plesem v duši před prestol,
kde v plné kráse svitíš.

Tvou neskonalou velebu,
jež k světlu vede z Erebu,
jdem vzývat,
Ty rozptyluješ temnot mrak,
Ty učíš k nebi vznášet zrak
a sladké písně zpívat.

I u nás byla tma a žel;
Ty, v srdci lásku, krásy pel,
šla's k lidu
rozštědřit dary svojich vnad,
mu víru v nový život dát
a s čela slíbat bídu.

Ty's muže dala národu,
již ve šlechetném závodu
se spiali,
Tvé, hudbo, která zněla dřív
jsi radostně s všech vlastí niv,
zas křísit ideály.

Sto plodných uplynulo jar —
hle, jaký rozkvět, jaký čár,
co síly!
Jak vzrostlo sítě zaseté,
co poupat vedle poupěte
se s těžkých větví chýlí!

Jak hlaholí zas háj i luh,
co nových zpěvu, nových vzpruh
a krásy!
Vzplál velkých mistru ideál,
my ponesem jej v srdci dál
na věčné, věčné časy.

Ó, božská moci Umění!
Ty, hudbo, čistý plamení,
nás světíš!
Ať všechno kol se změní v troud,
již nedáme Ti uhasnout,
vždy nový fénix vzletíš!

JAROMÍR BORECKÝ

JUBILEJNÍ SLAVNOSTI PRAŽSKÉ KONSERVATOŘE zahájeny byly v neděli dne 14. května hudební výstavou v malém sále rudolfinském a slavnosti žákovskou v zkušební síni hlavní budovy v ulici Křižovnické. Vystaveny jsou vzácné rukopisy a tisky, hudební nástroje, obrazy a sochy, archivalie ústavu. Jmenujeme jen památky nejvzácnější: kancionál benešovský, psaný r. 1576 Václavem Kolářovic čili Rotariem z Benešova, bakalářem pražské university; 3 rukopisy Ant. Koželuha (oratorium »Gioas, rè di Giuda«, »Passiones« a »Aria« s orchestrem), rukopis Cordicelliova »Adrasta«, řadu Chinzerových arií a motett, Kittlovu partituru k opeře »Bianca und Giuseppe«, principální hlas Slavíkova houslového koncertu a-moll, dopisy a autografy od Berlioza, Spohra, Marschnera, Aubera, Hillera, Rubinsteina, Kalivody, Aberta, Kláry Schumannovy, Brucha, Hanslicka, Ole Bulla, Dvořáka, Bülowa, Wagnera, Meyerbeera, Brendla, Fr. Škroupa atd. atd. Hojně je notových opisu, m. j. neznámá symfonie Mozarta, neví se kterého, houslový part pro dirigenta několika Lullyových oper, psaný ve formě alba, zdobeného arabeskami a půvabnými rytinami. Z tisků dlužno zmíniti se aspoň o sbírce Orlanda di Lasso »Selectissimae Cantiones« z r. 1587 a Šteyerově »Českém Kancyonálu do tisíc písní« 1764. Z nástrojů poutá pozornost Mozartův brkový klavecin od drážďanského varhanáře Gräbnera z r. 1722, bílý s bohatým zlacením, nádherné housle od Petra Guarneria z r. 1764, kdysi v majetku Paganiniově, housle od Francesca Rugera z r. 1695, od Jos. Stradivaria z r. 1709, od Jana Hulínského 1775, od Kulika 1845, Ant. Sitta 1878, pak jakási siamská dvojčata mezi houslemi, kuriosum dvojitých housli. Z viol vyniká Magginiova 1576, Stradivariova 1753, Eberlova 1766, Helmerova 1796, kromě toho je tu Rittrova »viola alta« i skvostná Helmerova »viola »d' amour« 1728, z cell vyniká Gaglianovo; dále vystaveny četné nástroje dechové, evropské i exotické, užívané i zapomenuté, nejroztodivnějších tvarů. Zásluhu o uspořádání a zdar výstavy má člen kuratoria, skladatel Rudolf Svob, pán Procházka, který též sepsal průvodce výstavkou: »Hudební památky stol. XVI. až XX. pražské konservatoře hudby.« Český překlad od Dobroslava Orla. V knize otištěn snímek Smetanovy žádosti o místo ředitele konservatoře ze dne 3. dubna 1865. Jak známo, podával tehdy dobrozdání o žadatelích »Jednotě pro zvelebení hudby v Čechách« hudební historik dr. Ambros, a ten z 11 kompetentu vybral Jos. Krejčího.

(Zajímavý dokument otištěn v Branbergově jubilejním spisu »Konservatoř hudby v Praze«, který vyjde v nejbližších dnech.)

Oslava žákovská zahájena byla básní Jarom. Boreckého, kterou podáváme na jiném místě. Po ní následoval německý proslov prof. Krause; obě básně předneseny byly žákyněmi pí. Sklenářové-Malé. Pak přednesl prof. Karel Hoffmeister, stručný přehled vývoje konservatoře, v němž charakterisoval jednotlivé fase jejího vývoje. Škoda jen, že v jednotlivostech (jako co se týče data otevření ústavu, nebo v názoru na ředitelství Jos. Krejčího) nesrovnal přednášku svou s novými výzkumy Branbergrovými.

HONZA. Lidové divadlo »Uranie«, jež se zvláštní zálibou věnuje pozornost dětským hrám, vypravilo ve středu odpoledne dne 10. května »Honzu«, pohádku se zpěvy o 5 jednáních a 1 obraze od K. Semerádové. Je tomu asi rok, co jsme od sympatické autorky viděli v Uranii pohádku o Zlatém ptáku, jejíž děj čerpán z úpatí Krkonoš a jejímž hlavním motivem je pán hor a báchorková jeho moc. Autorku, jež má vzácný dar, psát pro děti a promluvit k nim ze srdce k srdci, zlákala lidová postava českého Honzy k dramatickému zpracování. Jedné přednosti si na tomto pohádkovém Honzovi obzvláště ceníme. Náš legendární Honza se neprávem považuje za typ bytosti obmezené a nesamostatné, za hlupáka, jenž touto svou vlastností straší tak, že pouhá záměna Jana v Honzíčka znamená přihanu. Autorka uvádí svého Honzu v této kletbě na scénu a ukula z ní i konflikt v rodině, jež milého Honzu vyžene do světa. Pravda, z prvních rozpaků pomůže mu zázračná píšťalka, ale čím více pohrom na Honzu doléhá, tím míň se dovolává svého talismanu, kterého se konečně dobrovolně zříká. Postavil se zkrátka milý Honza, jak se populárně říká, na vlastní nohy, ve světě se lecčemus naučil, píšťalku, s kterou se tak pohodlně čelilo nepřátelům a protivenstvím, odhodil a od této chvíle spolehne se jenom na svoje zkušenosti, na svou sílu.

Pro děti, u nichž je autorka dobře zapsaná, napsala slečna Semerádová pohádku vděčnou a účinnou. My dorostlí, kteří jsme se v té záplavě drobného publika ztráceli, musíme se vlastně učit, jak se na taková pohádková dramata dívat a jak je poslouchat. Srdíčko takřka slyšíš vedle sebe tikat, drobečkové se tetelí strachem a umírají úzkostí, jak to s Honzou dopadne v zápase s dobrodruhem, jenž má čepici štítek s chlubnou parádou: »Devět jednou ranou«, jak vyzraje na draka a jak ho doma přivítají, až přijde do chudého baráčku s měšcem, naplněným dukáty a jak budou doma na hloupého Honzu vyvalovat oči, až za ním přijde nejen pan král, ale i princezna. To kouzlo, jež jenom děti dovedou plně chápat a jehož je v nás už jenom tolik, jako vuně ve vylisovaném, v herbáři dávno a dávno seschlém květu, dovede autorka vytvořit a dovede také svému malému a vděčnému publiku nasuggerovat. Měla proto také plný, krásný úspěch. Divadlo bylo plničké, a bylo v něm tolik radostné nálady, že člověk v tom dětském světě okřál a výborně se pobavil.

Divadlo »Uranie« věnovalo pohádce všemožnou péči a použilo k výpravě kusu celého svého pohádkového aparátu. Herci hráli pohádku ku podivu prostince a tím také účinně. Dobrý byl zejména p. Čekanský v roli Honzy. Králem jako z Andersenovy pohádky vzatým byl pan Spurný. Po dlouhých letech zase jsme se shledali se sympatickým hercem p. Javorčákem, jenž prohřál roli Osudu vřelými akcenty. Pan Kovář jako hvězdář rozesmál děti svou přirozenou a účinnou komikou. Režisér p. Tišnov bděl nad kusem velmi ostražitě a péči jeho lze děkovati, že složitý aparát ani jednou neselhal. Autorka byla zahrnována bouřlivými potlesky. Po třetím jednání drobné publikum — má patrně stejné návyky, jako my velcí — vytrvalým potleskem donutilo autorku, aby se přišla ukázat a přijala za frenetického potlesku hojné květinové dary. K.

NORBERT GRUND (GRUNDT). (1717—1767.) (Dokonč.) Zmínku zasluhuje podobizna Grundova. Hoser uvádí, že mladý mistr sám se zvěčnil na obrázku, jenž nachází se nyní v gallerii přátel umění, kde stojí uprostřed svých děl a kde zobrazen je současně jako malíř a sochař, ač není vubec známo, že by se týž kdy sochařstvím obíral. Obrázku tomu věrně odpovídá rytina Balzerova.[1]) Na jiné rytině Balzerově opatřené nápisem: »In diesem Blat hat sich der Maler selbst abgebildet« zříme před sebou mladého muže (patrně mistra našeho) ve světnici dosti jednoduše zařízené hráti na housle u přítomnosti manželky jeho, jež drží malého hošíka na klíně. V levo štaíle s portraitem muže, kolébka, čtyři obrázky na zdi nad šatníkem, v pravo chudobné lože... Snad vlastní to pracovna jeho![2]) —

Co se materiálu týče, tvořil Grund díla svá ponejvíce — právě jako mistři hollandští XVII. věku — na dřevě lipovém, borovém, dubovém, bukovém a švestkovém, jak se mu právě namanulo. Řídčeji maloval na plechu a mědi, neméně pak na plátně.

Obrázky jeho jsou malého formátu a tvoří pravidelně vždy dva obrázky protějšky. —

Přikročím ku skutečnému ocenění díla Grundova.

Ne neprávem zván byl Grund »český Watteau«, neboť vliv tohoto francouzského mistra je u něho nepopiratelný. Antoine Watteau (1684—1721) ovládl našeho mistra dokonale a v každém směru.

[1]) Viz čís. 239 katal. obrazárny v Rudolfinu.

[2]) Týž obrázek (olejomalba) nachází se v majetku Aloise Pelze v Praze.

Je známo o Watteauovi, že on to byl, jenž právě jako předchudce jeho Claude Gillot (1673—1722) zavedl ve francouzském malířství zvláštní genre »galantních slavností« (fêtes galantes, amusements champêtres). Malíř předvádí nám tu soudobou společnost v nádherných její kostumech do volné přírody i s její radovánkami, hrami, láskou... Snad vznik těchto slavností dlužno již hledati v ovzduší holandském a flámském, v němž »kirmess«, bujné to veselí pod širým nebem, bylo domovem. A v žilách Watteauových původně proudila krev starého Flanderska!

Však Watteau přidal k pohodlnosti holandského štětce ještě zvláštní půvab francouzské koketerie a ve vybrané směsi elegantní společnosti, jež tvoří staffage jeho parků, stinných loubí a háju, vymizely na výši jeho vývoje znenáhla postavy venkovského lidu nizozemského, ty typické postavy sedláku, jež zvykli jsme vídati u Teniersa a Brouwera, mistrů to, jež Watteau původně studoval.

Antoine Watteau a jeho napodobitelé i žáci, zejména Nicolas Lancret (1690—1743) a Jean Bapt. Jos. Pater (1696—1736) opanovali dobu a udali jaksi tón v umění malířském. Ký div tudíž, že u nás mladý nadaný malíř, aby vyhověl módě svého věku, ujímá se štětce a tvoří ve směru moderním po vzoru mistru francouzských. Pomáhá tím zajisté sobě morálně i hmotně, a hmotné podpory bylo Grundovi zajisté nejvýše potřebí, jak svědčí to málo, co víme o jeho nejintimnějším životě. Ovšem mluví pro našeho mistra skutečnost ta, že v našem střízlivém ovzduší nenašel »náš Watteau« nižádného Gersainta, Crozata, Julienna, Caylusa, kteřížto mecenáši by měrou tak vynikající vyvíjejícího se genia v oboru malířském podporovali.

Grund upouští od obvyklého doposud portraitování a malování monotonních obrazu svatých a biblických výjevu, a tvoří-li přec biblické scény, tvoří je svým zvláštním osobitým způsobem. Vizme na př. v tomto směru dva malé obrázky v obrazárně na Strahově, znázorňující Krista v zahradě gethsemanské a na hoře olivetské. Jaký to nádherný kolorit a odlišný způsob od dosavadního tvoření svatých obrázku.

A čím dále, tím více nastupuje Grund směr v Čechách až doposud neobvyklý a vstupuje na dráhu cizími umělci a hojnými cestami mu vštípenou: maluje genry. A jako Watteau, také Grund unáší nás znenáhla do snivého pohádkového ovzduší starých parku, zelených zahrad, stinných loubí a hájů, v nichž veselé společnosti besedují, hodují, baví se hrou i láskou, předvádí nám galantní i pastorální výjevy v nuancích nejrozmanitějších. Jaká to variace předmětu znázorněných Grundovým štětcem: mytologické a biblické scény, výjevy z lovu, boje a z přístavního života střídají se tu začasté s výjevy života pouličního, patrně v Praze zachyceného.*) Poukazuji jen nahodile na obraz v Rudolfinu č. 290, znázorňující pečení kaštanu a sujet tento opakuje se také na rytince Balzerově (22. deska). Není-liž to roztomilý genre ze staré Prahy? A přece Grundovi vyčítá se tu i tam málo původnosti, právě jako jeho předchůdci Janu Jakubu Hartmannovi (1680 až 1730), jenž rovněž jako on celé partie na svých obrázcích vytvořil dle Holanďanů XVII. věku, zejména na př. dle van der Neera, Tom. Vycka, Berghema, Poelenburga, Wouwermana, Brouwera a Teniersе.

Však kouzlo a měkkost jeho koloritu zůstává čímsi originelním a oceněno bylo ještě za života Grundova. Význačná solidnost a transparence barev v tenkých vrstvách na obraz nanesených mohla by sloužiti za vzor leckterému umělci našeho věku. A tak stal se Grund miláčkem sběratelů v Praze i v cizině, stal se malířem v pravdě jaksi intimním. Ve veřejných obrazárnách naproti tomu zastoupen jest Grund dosti spoře; kromě pražské toliko drážďanská gallerie chová dva obrázky našeho mistra, kdežto ve Vídni samé, dočasném to svém působišti, Grund veřejně zastoupen není.

Význačná díla jeho nacházíme dále na Strahově (26 obrázku), na zámku rožmberském, v obrazárně kláštera ve Vyšším Brodě (válečné scény). V pražských soukromých sbírkách mají díla Grundova pp. Alois Pelz, cís. r. Richard Jahn, cís. r. J. V. Novák, inženýr Svoboda, B. Lantner, stavitel A. Živný, Dr. Toman a zajisté ještě četní mně neznámí sběratelé. Dosti často vyskytá se Grund také ve vídeňských soukromých sbírkách, a je zjevem potěšitelným, že z tohoto vídeňského majetku v poslední době často prostřednictvím veřejných dražeb plyne leckterý mistrovský výtvor Grundův do rukou českých.

Co říci na konec jiného, než doložiti umění mistrovo několika doklady o jeho tvoření, reprodukcemi jeho obrazů a rytin Balzerových dle Grunda. Jinak možno jen poukázati na skvostnou kollekci Hoserovu v Rudolfinu, jež k poznání i studiu mistra našeho úplně postačí.

Mně pak, pouhému sběrateli, budiž dovoleno předložiti tento článeček s přáním, aby záhy našel se povolaný odborník, jenž by věnoval staršímu, však »vždy dobrému« mistru vzpomínku obšírnější v monografii, jíž dílo Grundovo dozajista v plné míře zasluhuje. My sběratelé češti — pro které Grund od původu tvořil — vděčíme zajisté Grundovi za tak mnohou blaženou chvíli, ztrávenou před obrázkem jeho štětcem vytvořeným a povinni jsme proto tím více apellovati na povolané kruhy, aby na paměť blížících se dvoustaletých narozenin Grundových nenechaly sobě ujíti příležitost k důstojné výstavě díla nedoceněného až doposud n a š e h o Norberta Grunda.

Dr. Prokop Toman.

*) Výborně ocenil dílo Grundovo Dr. Karel Chytil ve své studii o Norbertu Grundovi v Květech r. 1883 str. 427—440.

Toto číslo vydáno dne 19. května 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

Z KNIHY AUG. EUG. MUŽÍKA: »PEČETĚ«.

HLASY.

I.

Na sráze skály, do níž moře bije,
to moře duší ve svém hromném řevu,
jen kletby mající svoji na úlevu
co věčný mrak jen ony vlny kryje.

Co dole nově mře, se rodí, žije
vždy lidstvo, plodíc dál se pouze v hněvu,
bez plesu v duši, v líci bez úsměvu,
než do dna moře černý hrob svůj vryje:

Tam velký, bílý stojí Zjev a pátrá,
zda někdo z lidí k němu nepřichází
— tak rád by objal jej co svého bratra!

V té velebě jak opuštěnost mrazí
jej věčná! A jak rád by s leskem svým
byl mezi těmi bratry posledním!

II.

Sám časem v nářek propukne tak žalný,
v němž velké duše zoufání se třese,
skřek orla, který na skalním vbit tese,
vzdech génia, jenž sám je v obzor dalný.

Když na mžik zmlkne lidstva ropot valný,
tu puluoci se jeho nářek nese,
že celý vesmír naslouchá mu v děse,
a hvězdy staví běh svůj triumfálný.

Ten nářek chápe tráva, list i kámen,
jej slyší zvíře, němé ve svém hoři,
tvor každý šíleným je strachem zmámen.

Jen ten, po němž On prahne roztoužený,
hloub ještě hlavu do vln černých noří,
a vlastním nářkem přehluší ty stěny.

MRTVÁ LÁSKA.

Co děje se pak za oponou hrobu,
když herec odloží svou žití masku,
zda nalezneme tam zas svoji lásku
a slíbáme jí z očí země mdlobu?

Či nevzpomenem více na tu dobu,
kdy byla vším nám — v čelo sterou vrásku
nám vyryla, a my přec pro tu krásku
jsme rádi nesli těžká pouta robu.

Tak chtěl bych onu mrtvou obejmouti
jen jednou říci jí, co nevím ani,
a dál zas jít svou nekonečnou poutí.

Jen ruky stisk, jen jedno pousmání,
jak hvězda hvězdu potká, prudčej svitne,
a dál zas pluje v taje nevyzpytné.

* * *

Panu ANT. KLÁŠTERSKÉMU.

Ó, štěstí těch, kdož mohou usnout v Pánu,
a ze sna pak už nic je nevyruší,
jen cosi jako stálý úsměv tuší,
jenž balsám lije v každou žití ránu.

A cítí velkou náruč zotvíránu
jak matka nad děckem, a s celou duší
se hrouží do ní, ku všemu již hluší
a v sladším snu až k růžovému ránu.

A nedbají, zda přijde probuzení,
neb příliš mnoho přineslo by lesku
v ty zemské oči, plné chmur a stesku.

Nad přítomný mžik sladšího nic není,
a mžik ten roste, trvá, znovu vstává,
až celou blaha věčností se stává.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola III.

BRATŘINY.

(Pokračování.)

Podlé berničních rejstříků zemských čítal Dvůr J. M. Královské roku 1567 sto padesát domů a domků.

O čtyři léta později sotva bylo ve Dvoře domů více, ale ve veliké většině z nich zahostil se hrozný host: Hlad.

Dvorští toho roku jedli žaludy, otruby a jiná krmě, v pravdě hovadská.

Bída roku následujícího ještě stoupla.

Posléz přišla horká nemoc a řádila krutě. Nezůstalo ani deset domů nezapečetěných, znamením bílého kříže vápnem na vratech učiněného, nepoznamenaných.

Hrobníci a dva zvoníci mohli se uběhat roznášením vody a jídel po domech zamořených a zapečetěných.

V kuchyňce obecní se vařilo od rána až do pozdní noci.

Zahráda pohřební naprosto nestačila.

Ale roku následujícího korunována bída veškerá korunou plamennou. Dvůr lehl popelem. Jen chrám zůstal ušetřen.

A že na našem obrázku vše se kupí kolem chrámu, nezbývá nám, než u něho chvilku se zdržeti.

Známý český velmož Vilém z Rosenberku, dopsal svého času literátům Prachatickým toto: »Není v Čechách města a většího místa, by tu, kdož uměním literním a zpíváním jsou vyučení k zpívání služby mše svaté se nescházeli.« —

Z toho zjevno, že v době naší povídky byli literáti takřka duší každého chrámu v Čechách.

A proto musíme i u těchto chvilku pobýti.

Mužové učení (homines literati) zpěvu vyučení, láskou k němu puzení, seskupili se v bratřinu, a tyto literátské bratřiny řídily se pak artikuly, které sobě předem od své vrchnosti daly stvrditi.

Účelem bratřiny bylo:

1. Hospodina v chrámu zpěvem chváliti.
2. Vzájemně se podporovati.
3. Mrtvoly svých spolučlenu slavnostně pohřbívati.

Bratřiny literátské jsou výkvětem mysli české, jsou českou specialitou, kterou se i nyní v ostatcích po nich pozůstalých právem vychloubáme.

Ale působnost těchto bratřin se neobmezovala pouze na ony tři hlavní odvětví jich dobrovolné činnosti.

Tím, že k bratřinám přistupovaly nejvzdělanější a proto nejváženější a nevlivnější osoby, staly se bratřiny proběhem času sdruženími, kterými dáván městu jeho význačný ráz.

Vznik literátských bratřin hledati sluší v době Karla IV., kdy na prestolu arcibiskupském byla činna bystrá hlava Arnošta z Pardubic.

Týž zavedl zpěvy rorátní, které v brzku v celých Čechách zdomácněly.

Se zavedením těchto sloučeno jest zakládání bratřin literátských.

Později podřizovaly se bratřiny víc a více latině, ale v dobách husitských zanikl zpěv latinský a chrámy českými zachvívaly jen lidové chorály. Po válkách husitských v století XV. ožily zase kostely zpěvem latinským.

Ale v době, kdy do Čech vniklo Lutherské protestantství, prochvěla dušemi vyznavačů jeho touha: »Buh buď veleben jazykem, kterému každý rozumí a ne jazykem latinským, lidu »nerozumným«.

V těch dobách v Čechách někde vznikly kůry dva, někde jen latinský a někde povstaly kůry smíšené.

Arci, kde nebylo stanov, kde byly bratřiny jen pouhá sdružení, neb kdy při stávající jedné bratřině počala se tvořit druhá, přicházelo k třenicím, putkám, k tragickému zániku té neb oné. Jeden takový zánik předmětem našeho obrázku.

Dvůr dovedl vždy čeliti cizotě. Ve Dvoře zpívali v století XVI. literáti jen česky. Že ve Dvoře literátská bratřina od dávna byla, dokazuje zápis v knize pamětní Dvorské, z kterého zjevno, že již roku 1506 měla speciálník, domatiku, čtyři žaltáře, jeden antifonář, dva gradnály a mimo ty něco knih na pulpitech a něco knih ve skrýši.

V jaké skrýši?

Vysvětlím vše.

Zcela neromanticky.

Jan Auban ve svém díle: »Obyčeje národů« (kteréžto dílo zčeštil nám roku 1579 Jan Mirotický z Kroměříže), píše o zařízení tehdejších chrámů toto: »Pod věží aby jeden pokoj byl do kůru dvéře mající, kde se věci bohoslužebné chovati mají.«

Podobná skrýš je ve věži ve Dvoře.

Arci není pod věží, v základech věže, nýbrž, jak to Auban míní, pod přilbou věže, ve věži.

Arci nynější kůr kamenný, klenutý, na dvou štíhlých, kamenných sloupech spočívající je dílo doby mnohem pozdější.

Byl dostaven roku 1778.

Dřívější kůr byl mnohem nižší, dřevěný, na pokšteflích z dubu řezaných vystavený, a z toho vedly dvéře přímo do oné literátské skrýše, do které nyní z kůru sestupuje se po schodech příkrých, dřevěných, v rovině podlahy kůru prkenným poklopem opatřených.

Že zmíněná literátská skrýš jest starého původu, dokladem toho, že v ní měli Dvoršti uschováno svých pět set kop grošů míšeňských již roku 1431.

Že koba v mohutném zdivu věže kostelní sloužila za skrýš pro cenné věci městské vůbec, že v ní chovány klenoty městské i peníze, toho dokladem, že když obec Dvorská v roku 1622 prodala katu Krištofu Finarovi obecní domeček za půldruhého sta kop grošů, Finarem složených sto kop do této skrýše bylo uloženo a z této odcizeno.

Jakým způsobem, kniha smolná Královédvorská nám nepovídá.

Z této literátské skrýše vynesl Hanka na světlo malou literou popsané blány pergamenové.

Do skrýše té se odebral, aby sobě prohlédl tam uschované pergamenové kancionály literátské.

Ale bratřina literátská od roku 1506 proběhem let nějak odumřela.

Snad následkem bídy.

Že odumřela, důkazem, že roku 1574 musila býti obrozena.

Toho roku tehdejší primas Matěj Čížek s Josefem Žďárským Srnovcem z Varvažova a děkanem Václavem Kovářem pro čest a chválu boží bratřinu literátskou k opětnému vyzdvižení přivedli, »aby chrám českým zpěvem hlaholil a aby obci zadlužité tím nevzešly náklady, které by jinak činiti musila na vychování žákovstva«.

Bratřina obnovena, skrýš nově upravena, ale artikule pro bratřinu i nyní nepořízeny.

Artikule nebyly slabinou Dvorských. Bratřina neměla artikulů dříve, nač by je měla nyní?

Bratřině dostačili ke správě její tři starší neb officiálové.

Bratřiny literátské české mnohým byly protimyslny.

Jest přímo s podivením, že snesením synody Pražské roku 1406 zpěv kostelní český omezen na čtyry písně české, a to na:

»Hospodine pomiluj ny«,

»Svatý Václave«,

»Buoh všemohoucí« a

»Jesu Kriste štědrý kněže«.

V době antireformace byly opět literátské bratřiny české trnem v oku kněžím katolickým, zejména tenkráte, kdy literáti pěli i při mši česky i odpovídali knězi po česku.

To po názoru kněží příčilo se pravidlům liturgie.

Obnovená literátská bratřina ve Dvoře neměla v děkanech odpůrců. Zejména na v nástupci Václava Koláře, v Pavlu Stěžerském.

Ale po tomto byl do Dvora jmenován děkanem Polák Pavel Gorlinski.

Tomu věnujeme kapitolu následující.

KAPITOLA IV.

GORLINSKI.

Den nedělský.

Den plný záře, plný jasu.

Gotický chrám Dvorský, levými vysokými okny lačně souká spousty nekonečných zlatých vláken slunečních do stemnělého nitra svého.

Čtyři sloupy štíhlé, na nich spočívá klenba gotická, zdají se v záři jich mnohem štíhlejšími, než kdy chrám ponořen v přítmí.

Na straně evangelia husto mužů, na straně opáčné husto žen.

Chrám nacvokován, že by nepropadlo jablko.

Ani rychtář císařský by se neproklestil.

Ještě snad J. M. pan podkomoří J. M. královny české.

Ani sakristan s aksamitovým pytlíkem a rolničkou na pozlatité žerdi kostelem nechodí, petice nevybírá.

Baba svíčková, Magdalena Cafounková kostelem se nekejhá, stojí u postávníku ze železa ozdobně vypracovaného poblíž křtitedlnice ze zvonoviny ulité, zvonu podobné, pendilem přikryté.

Svíček ani rovných, ani kroucených, ani nálepků neprodává. Je ubohá, stářím všecka zvetšelá a hrůzou jako roztřáslá, tak jak byla, když ji za mlada uvedli na rathúz do kobky k mučení poslouchající a tam jí ukázali Petra Jeníčka, jak se na žebříku celý nahý s klouby již hrozně vyvrácenými přiznává, že její matce, tenkrát rovněž bábě svíčkové, ukradl čtyry paskální svíce a ona svatosvatě věděla, že matce nikdo podobných svící neodcizil.

»Dnes to také špatně skončí,« pravila k sousedce, »jako že se Magdalena jmenuji. Ale ti literáti páni —«

A Cafounková pohrozila pěstí ke kůru, ale jen dole, aby to nebylo znatelné.

Na literátském kůru literátů houf.

U archy hlavní mezi oběma okny levými Gorlinski v casuli aksamitové.

Na stupni oltářním kleči dva mládežní ministranti v bílých komžích, v červených límcích a škornich kostelních, které musili na nohy natáhnout podle příkazu sakristána proto, aby nebyly spatřeny jejich bosé ukoptěné nohy.

Gorlinski persolvuje svatou mši, hrubou, zpívanou.

Ale o tu se dnes nejedná.

Ta je každé neděle a dnes jde o něco ve Dvoře dosud neprožitého.

A oč jde, každému přítomnému zjevno a patrno.

Jde o to, kdo v posledním oka mihu povolí, zda děkan zapěje: »Pán s vámi« aneb »Dominus vobiscum«.

A pak jde o to, jak literáti odpovědí, zapěje-li: »Dominus vobiscum«.

Chvíle kritická se přiblížila.

Gorlinski se čelem od archy obrátil, rozkřížil ruce, povznesl dlaně vzhůru a tenorem březkným zapěl: »Dominus vobiscum«.

Na to se rychle k arše s čelem svraštělým obrátil, poklonil se, pokřižoval a sobě zamumlal: »Alea jacta est.«

»Videbimus.«

V chrámu zděšení.

Děkan nepovolil, ač literáti od něho žádali, aby jen tato slova řekal česky, že na ostatní jeho projevy dají latinské responsе.

Teď je řada na literátech.

Odpovědí: »Et cum spiritum tuo,« anebo: »I s duší tvou?«

V kostele rozruch, jakoby šlo o celý český národ a celou jeho budoucnost.

Tu s kůru valí se jak vodopádem odpověď hromným, březkným unisonem: »I s duši tvou, Gorlinskou, latinskou, polskou, cizinskou.«

Boží dopuštění.

Gorlinskému zmodraly tváře jako modrají hadry, které nosí na krku kohout indiánský, když zlostí nad červeným facalitem zahudruje. V casuli aksamitové, v hedvábných barvách bohatě kunštovně vyšívané, obrátil svá široká záda k posvátné, staré arše i k posvátnému mšálu, dal oběma neposvátným ministrantem že se jemu nějak pitomě a nemotorně v cestu vštípili po dukladném štulci, a klestil sobě lokty plným chrámem cestu a pak po schodech dusal na kůr literátský. Urval kantorovi rafiku skvostně z dřeva švestkového vyřezávanou, kterou kantor ukazuje literátům velikánské noty čtyrhranné na pěti linich kunštovně postavené aby zpěv k větší slávě boží zněl lahodně musicky, a rafii ubohou počal bodat do not pergamenového kancionálu a při tom vyrážel s hrdla stisněného: »Do! Re! Mi! Fa!«

A když dost not skrz na skrz probodal a mnoho listů kancionálu potrhal, zporážel rafií veškeré pulty literátské a obrovský antifonář o skvostných puklách mosazných na kožených deskách s podobami čtyř evangelistů a jich symbolu na zlaté půdě kunštovně vypresovanými, na předprsní kůru vyložený, div neshodil na hlavy svých věrných oveček v chrámu.

Pak zlomil rafiku. —

A stál na kůru vztyčený jako Titus nad zříceninami Jerusalema.

Literáti ani muk.

Stáli klidně jak nemluvní sloupové.

Ale valili oči, což sloupové pro zjevnou nemožnost nečiní.

A pak s kůru očima vyvalenýma valili se dolu, že to hlomozilo, jako kdy troubon dřevěnou sypou do svých lochu řepu hlavatou, krajskou.

A z chrámu pryč!

Pryč!

A v chrámu to šumí, jak v podrážděném úlu.

Vše, co dýše, valí se z chrámu, jako se z rybníka strhaného řítí s jekotem, šumotem spousty vod.

A davem v zahradě pohřební to bouří:

»Stížné udání!«

»Polské hospodářství! Cizáctví! Pohana svatého Václava! Bůh není latiník! Česky rozumí jako svatá Ludmila!«

Patrno, jsou všichni do krajnosti rozčíleni.

Jen ta babka kolozubá, bokatá, baňatá, která stojí před portálem pohřební zahrady za svým stolečkem, na kterém její potulná kuchyňka zle naříká, že bude míti z toho velikou ztrátu, že navařila drštek hojnost, a že po nich není žádné sháňky, jak to po hrubé mši bývá.

Mše nedočtená.

Agatha, kuchařka na děkanství, vařila po chvíli mírný odvar z náprstníků a levandule, třela jím skráně otce Gorlinského, a kladla mokré, studené hadry na choré srdce milostpána.

Literáti u Žďárského psali stížnost J. M. arciděkanu, slovutnému pánu Ondřeji Kockherrovi do Hradce J. M. Králové nad Labem.

Na adresu připsali:

Cito!

Cito!

Cito!

Citissime!

A pilným poslem od dolní brány putoval list přes Jaroměř J. M. Králové nad Labem do Hradce J. M. Králové nad Labem.

Ondřej Kockher po přečtení listu stížného svraštil ještě více své čelo svraštilé a sedna k péru, ustanovil Dvorským den k ústnímu věci jejich pře slyšení.

Literáti sobě libovali, že jejich stížnost nepoložil za hřbet.

Vypravili do Hradce ze svého prostředku hlavy nejmoudřejší, které také, co se týče promluvení, měly v oustech nejlepší nádobí.

Předložili J. M. arciděkanu veškeré své knihy zpěvné, potrhaný kancionál i těžký antifonář i zlámanou rafiku.

Ústy Žďárského Srnovce z Varvažova, syna obrozovatele bratřiny jako řečníka ode všech přednesli svou stížnost s patřičnou uctivostí, důkladností a epickou rozvláčností.

Arciděkan vlídně popřál jim sluchu, vlídně hlavou kýval, ruce mnul, ostré nehty si prohlížel a milostivě svolil, by knihy zpěvné k prohlédnutí patřičnému u něho zanechali a jmenoval jim zase den k postavení se.

K témuž dni citoval kněze Gorlinského a když pak se obě strany dostavily a důkladně pořečnily, mezi nimi vypověděl, aby tomu knězi za takový graduál ze služby jeho deset kop míšeňských bylo poraženo a literátům odvedeno.

A Gorlinskému poručil, aby na faře a kostele spravoval, ale literátské věci v pokoji zanechal. Pak Gorlinského poslal do žaláře a literáty s knihami zase do Dvora.

Když literáti Dvorští po takovém vítězství již stáli na Hradeckém tynku, nevěděli, kam očima dříve. Tolik věží a věžiček s ozubenými cimbuřími!

A již čtou v dlažbě náměstí velikými literami vdlážděná slova: »Sit nomen domini benedictum.«

Literáti se zlobí, že té nerozumné řeči nerozumí. Pod nápisem čtou letopočet: MDXIII.

Tomu již rozumí.

A zas hledí na průčelí domu, na němž vymalován sumec s obrovskými vousy, tak stočenými, že tvoří letopočet. 1607. Pod tím sumcem nápis, že toho čtyř a půl lokte dlouhého sumce roku toho ulovil majitel domu toho.

Literáti tomu nějak nechtí věřit, a proto se raději obdivují šestihranné gotické kašně s kalichem v prostředku nádrže na vysokém šestibokém hranolu stojícím, šesti sochami mužskými, kterým ze rtu vyšpulených do nádrže proudy vody prýštěly, obstoupeném.

Na kalichu samém obdivovali se svatému Jiří, jak ubíjí draka, královně za ním klečící a za jeho vítězství se modlící, i obdivovali se i třem pyramidám komoleným s povydanými erby a třem sochám představujícím Zdraví, Čistotu a Stálost, na rozích kabřince kašny a kdy jim ochotný rournik (vodák) vyprávěl, že ten klínot města byl vyzdvížen hejtmanem Berkou na počest krále Jiřího svaté paměti a kdy jim ukázal letopočet: 1470, tu ze sebe vyrazil Žďárský: »Hrome, my u toho klikonosého dědka zapomněli náš klínot, naší rafiku.« —

Honem honoucím bral se do residence arciděkanské.

Arciděkan podal mu rafiku jinou, celou, krásnější a děl: »Tu vám dávám na udobřenou a usmířenou.

S hlavami truňkem obtíženými vrátili se deputáti literátů do Dvora.

»Gorlinski nedlouho ve Dvoře pobyvši, odtud potom v brzku vyzdvižen jest byl. —«

To se událo léta Páně 1586 od narození Páně.

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

VII.

(Pokračování.)

Dříve než by obnovil starý rodinný život, uznal professor za vhodno vyšetřiti poměry. Uvažoval, byla-li by ochotna žena jeho vrátiti se k opuštěnému krbu a podrobiti se železné nutnosti osudu?

Společenské kruhy pražské zapomněly asi již tak dalece na manžely Plavných, že snad nepřekvapí jich návrat k spořádanému životu. Mimo to doufal, že snad dosavadní trpká zkušenost ženu jeho dosti již vyhojila z častých a stálých styků společenských a že snáze se dnes odhodlá, jsouc již beztak věkem pokročilejší, věnovati všechnu svou pozornost svým povinnostem mateřským.

Nepozbyl dosud všech nadějí v příznivou metamorfosu jejího smýšlení a nadál se, že snad silný cit mateřský, který se občas aspoň u každé ženy jejího druhu ozve, překoná konečně poruchy lehké její mysli a vrátí dítěti matku. Nežádá ničeho jiného a neslibuje si ničeho jiného.

Zprávy, jimiž jej ani v nemoci nešetřily příliš starostlivé a úzkostlivé dámy z nejbližšího sousedstva, zdály by se nasvědčovati tomu, že je Hela na cestě k návratu. Poslední bulletin zněl: »Vaše paní už se rozešla s panem K... a opustila dávno Moravu. Zachtělo se jí vystoupiti jako pěvkyně na předměstském jevišti jednom. Zdokonaluje se ve zpěvu, žijíc zatím u své tety, klavírní učitelky, jíž pomáhá vyučovati hře na klavíru.«

Plavný se usmál slyše poprvé tuto poslední zprávu. Dovedl si představiti svou ženu jako zpěvačku, ale nikdy jako učitelku klavíru. Ona,

která byla netrpělivá, měla-li se naučiti sama nějakému novému valčíku, kde vzala by té svaté trpělivosti, vysedávati hodiny u žákyň v klavírní škole? Pomyslil si však — snad má alespoň dobrou vůli začít jednou život čistší, život opravdovější. Dobrou vůli upírat ji nemůže. Snad je to železná pohnutka nutnosti, zjednati si výnosnější obživy?

Zpěvačkou tedy se chce stát? Dosud se tedy nevzdala té zvláštní choutky — provázívala ji od dětství, pokud se pamatuje — k níž jevila vždy zvláštní sklon a živila zvláštní touhu ve svém srdci?

Život bludné její touhy po slávě a vyniknutí zavlekl ji dosti daleko a přivodil jí asi příliš mnoho krutých zklamání, než aby nezačala uvažovati o možnosti polepšení. A v tomto momentu viděl možnost její záchrany.

A jelikož slib slečně Mařákově daný byl mu svatým a pak budoucnost Lolimy duše byla mu světlým majákem v temnotách nejbližších dnů příštích, v horlivosti nervosního tvora jal se shledávati nitky, jichž by se chopil a jichž pomocí by došel vytknutého cíle.

Na dopis, jejž odeslal hned druhého dne po onom významném večeru, prožitém po boku slečny Mařákovy, dostal sice odpověď v několika dnech, ale odpověď plnou rozporu a vyhýbavě opatrnou.

Nezdála se ani věřit jeho opravdové nabídce po tom, »co se mezi nimi stalo«; zdála se jí podivínskou a nemožnou. Smála se jeho výkladům o možnosti návratu »k lepšímu a čestnějšímu povolání«. Vzpomínka odporu jeho k sobě a »co by mne čekalo?« ptala se výsměšně. A dejme tomu, že by s ní žil jako se zpěvačkou, zda by jí dopřál tolik volnosti, kolik by potřebovala při svém povolání divadelním? A dále psala zcela upřímně a otevřeně, že by se v ní zklamal, kdyby poznal zoufalé její srdce. Napsala zoufalé, poněvadž cítila v tu chvíli »zoufalství« nad ztracenou láskou, kterou právě pocítila k mladému divadelnímu herci kterémusi.

Bohudík, neznal professor pravého významu tohoto nového zoufalství a pokládal je ponze za důsledek jejího poblouzení dřívějšího a zachytiv se této myšlenky, snažil se v odpovědi své přesvědčiti ji, že se mýlí a že s radostí z návratu k novému životu rozplyne se málomyslná zoufalost její.

Ale na toto psaní nedošla vůbec odpověď. Později sdělila stručně, že snaha její je dobrá, že míní rozhodně vystoupit na divadle, a že jí stačí, uvidí-li Lolu někdy. A připojila jízlivou poznámku, že vůbec nepozorovala nikdy zvláštní náklonnost k sobě u Loly a že je jistě již tak rozumná a emancipována, aby se obešla bez matky jako dosud.

Cítil v tom osten proti sobě namířený, ale spolkl hořkost svou a mlčel...

Po několika dnech dopsal Héle znovu a projevil přání, aby uvítala je na nádraží při brzkém příjezdu do Prahy. Chtěl jí tak usnadniti cestu k setkání a znovu povzbuditi k návratu.

Je-li v ní trochu ještě něžnosti, přijde, ne-li, utratila-li všechen svůj lepší cit a všechnu svoji ženskost — udělá pak kříž nad minulostí její!

Zatím nadešla chvíle loučení po krásných dvou měsících, prožitých doma v míru a v rozpomínkách nejutěšenějších.

Lola byla celé poslední půldne u slečny Mařákovy. Professor obešel ještě znovu místa sobě milá, proseděl s matkou pod besídkou v důvěrném hovoru a procházeje pak naposled dvorem, zatěkal ještě okem k zasklené pavlači kdysi dědečkova výměnku. A jako by jej tu viděl usměvavého s krkem utaženým černým šátkem, s tváří oblou a červenou...

My se toho stáří nedočkáme — napadlo professora — kterého se dočkal on v dlouhém soužití s milovanou babičkou, která odchovala mu tolik synů a vnuků a která ještě dva dny před smrtí dovedla dědečkovi posloužit beze slov odmluvy, vždy ochotna a oddána mu bez odporu a jediného slova stesku!...

Odchází s pocity nejistoty a bezradnosti z domova, v němž prožil zas po letech tolik sladkých okamžiků v okruhu dětských šlepějí, nemaje tušení, co jej čeká zas tam v Praze, kde prožil tolik bojů a dočkal se takového zklamání. Opouštěl nerad matku, která jej vydatně podepřela v jeho nemoci a těžce se oddaloval od milého zjevu slečny Mařákovy, která v něm dala vyzáříti nejčistšímu citu přátelství, jaký kdy zvlnil srdce mužovo. Když se octl s Lolou ve vlaku, pojal jej stesk tak elementární a drásavý, že se mu ubrániti nemohl...

Zde opustil ráj, aby znova snad vešel v peklo, z něhož nedávno vyvázl, zde ukončila se slunná kapitola života, aby byla vystřídána jinou, plnou tesknoty snad a disharmonie!

Hle, tam naposled kývá matka a slečna Mařáková na perronu nádražním! Lola vyhnula se z okna, opakujíc pozdrav poslední...

Plavný sedí opřen, sleduje třepotání bílého šátečku své milé dcerušky v rozvířeném vzduchu, a nechává stékati slzu za slzou z oka, zastřeného mlhou.

Co přinesou jim dnové nejblíže příští?...

(Pokračování.)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Málo bylo humoru v životě Svačinových, a téměř nikdy nic veselého nevyprávěla matka z minulých dob. Či jenom věci vážné a truchlivé pochytí se v paměti. Snad opravdu, a proto je na světě více lidí slzí ronících než anekdotářů. Aspoň dojista ve sborech professorských ve sborovnách, kde veselý smích je vzácným jako černá perla.

... Ale jednou přece se pan Jiří rozveselil nad obvyklou míru.

Bylo to jedné neděle ráno, po večeru sobotním. Po témdni práce a námahy páni večer před nedělí koupávali se v čeledníku, vzadu do dvora jdoucím, teď v novém stavení sklenutém, prostranném, ve veliké vaně, k tomu cíli z pod kolny sem přinesené. Té soboty paní Johanka, vůbec čistoty dbalá, pravila oběma děvečkám:

»Dnes abyste se, holky, také vykoupaly, dokud voda ještě je teplá, nejdřív Maryno ty, potom Kristina; přileješ ji ještě hrnek horké vody, nechala jsem ho na kamnech, a ještě z kamnovce přileješ!«

Zatím, co páni po koupeli vedle do pokojíčka za ložnicí slouzíciho se odklidili ke spánku se chystajíce v dobrém spolehnutí, že věrné služebnictvo všecko ještě potřebné náležitě opatří, stalo se podle přání a rozkazu panímámy Johanky, a nebudiž podrobněji popisováno, kterak holky sobě při tom vedly. Když Maryna svoje vnady, už poněkud stárnoucí, přizpůsobila požadavkům zdravotnictví, vliva do vody, už po čtvrté témuž účelu slouzící, hrnek vařící vody a dolila ještě z kamnovce. Pak vzdálila se, aby Kristina, holka prý velice kyprá, mohla nerušeně proměniti se ve Venuši. Potřebovala toho, neboť celý den trávila ve chlévě a kydati hnůj bylo jejím životním úkolem.

Vedle spali děti i páni slavíčím snem. Vzpomínka na sukna je netrápila a vůbec ta trudná příhoda byla by pomalu upadala v zapomenutí, kdyby zlá ústa nebyla jim ji občas připomínala. Rozzlobený sousedé, nádeník z práce propuštěný, opilý sekáč ... pronesl poznámku, proti které zastání nebylo a která bodala jako ostrá jehla. Bylo obecné přesvědčení, že Svačinovic sukna ukradli a pan Svačina křivě přísahal ...

Nic tedy nerušilo spánku jejich, aniž černé Maryny, která po koupeli teplé ještě více znavená, sotva do pelechu svého se převalila, spala jako myš na měchu. Téměř za několik vteřin, co vlastějovská Diana vstoupila do lázně, všecko v celém domě ztichlo. Dům byl dávno zavřen, a čeledín, který teď, co děd ve vlastní režii oral a vláčel, přibyl mezi služebné duchy, spal u koní.

Byla noc tichá, vlažná, letní.

... V časných hodinách ranních paní Johanka zaslechla z čeledníku šustot, nějaký tutlaný smích a tiché kroky. Jemně probouzí pana Jiřího a oba naslouchají. Kdyby Maryna si byla vedla jako obyčejně hlučně a bezohledně, nikdo by si toho byl nevšiml, ale tento ruch zúmysla stajovaný přece byl nápadným. Tiše pan Svačina pootevřel dveře, — oči mu zasvítí, tvář se rozjasní, rty sešpulí se labužnicky a jazyk mlsně zamlaskne. Naproti u dveří na forhaus vedoucích, tlačí se Maryna, čeledín a Nanka od doktorů, na spěch přivolaná a ustrojená na polo ... Kristina ve vaně, přes polovic naplněné vodou, doposud poněkud vlažnou, ležela tak, jak večer tam vstoupila, jak pán Bůh ji stvořil. Usnula večer v teploučké vodě a v temnu čeledníku a teď, hlavu majíc na zad nachýlenu, chrápala s ústy otevřenými, jako když se brambory vaří.

Čeledín ve dveřích měl oči na štopkách a stavěl se na špičky za oběma děvčaty, které nechtěly ho pustit dál, ačkoli ho přivolaly. Štěstí, že pan Svačina první dveře otevřel, chtěje hrdinsky se postaviti domnělým lupičům, jinak by byl neviděl nic, neboť paní Johanka nepropůjčila se k tomuto divadlu, honem zavádějíc pořádek ..

XI.

Synové Václav a Josef skoro jakoby ani na světě nebyli ... Oba ti strýcové zůstali mi postavami legendárními, neznal jsem již ani jednoho z nich, a zejména o Josefovi nevím nic víc, nežli že byl také sládkem jako Václav, že umřel, nevím kdy a pohřben jest, nevím kde.

Teď teprve, po smrti všech, kteří ho znali a kterým byl blízek, lituji trpce, že jsem nic si po něm nehledě zachovat v paměti. Jakoby pro nikoho byl nežil, pro nikoho nestrádal a se nestaral. A přece tomu není tak dávno, co oči na věky zavřel, snad padesát, šedesát let ... Když tak pomním, že už po půl století snad nikdo, nikdo na mne nevzpomene, jako na toho strýce Josefa teď nikdo nevzpomíná, že nikdo nebude vědět o mé existenci, po čase přece jen tak krátkém, je mi úzko v duši ... Ani bratr Břeněk, ani sestra Olga, nevědí o něm nic. Nenapadlo mi chtít znát podrobnosti z jeho žití, dokud byla na živu matka, která mi o něm nevy-

právěla, nežli že se oženil, odešel do ciziny a neměl dítek, a teď, když se s ní na věky zavřely ty cizí kraje, nikdy víc už nezvím o strýci Josefovi. Také strýc Šorš už hnije na hřbitovech Olšanských... Proč právě toho strýce Josefa tak lituji? Je jich víc těch příbuzných, celá nekonečná řada, o kterých už nikdo nic nezví a nepoví. Hledal jsem o nich v zápisech vlastějovských a našel tam jen pouhá jména nebo poznámky ne valně významné o koupi a prodeji. O Gittigových, ze strany otcovy, nic, poněvadž s justiciárem se sem přistěhovali odkudsi z německých krajů. Jen o tom purkmistrovi Jiřím je v manuale záznam trochu přišerný: za něho sepsán byl písařem Josefem Čížkem náklad na Pavla Krupku, který pro otrávení jedem hospodáře svého byl kolem lámaný. Náklad ten činil 46 zlatých 8 kr. — smrt tedy lacina na poměry nynější...

A přece pastorkům nebylo hořko od macechy paní Johanky. Dvoje děti svedeny, — vždy jedny zkráceny. U paní Johanky nebylo tomu tak, leda by vlastní byla zkracovala, jak vyčítával ji pan Jiří, kdykoli vybavovala strýce Václava: »Johanko, Johanko, vlastní děti okrádáš, když mu toho tolik dáváš!«

Strýc Václav, kterému Venci říkali, po vynučení měl se odebrati jako sládek do Maršendorfu. Tenkrát na dvou fůrách otec ho stěhoval a paní Johanka do almárky napěchovala všelikého vaření, že ani kolik mužských ji nemohlo uzvednouti. Odtud to okřídlené slovo pana Jiřího, právě uvedené.

Všecko bylo tuze pěkně zařízeno, ale za čas nepříliš dlouhý jedné noci kdosi na vrata domovní tloukl, — to syn Venci se vracel, s rukama prázdnýma, ale se ženou na krku. Ženou zlou, nějakou Němkyní tam od Maršendorfu.

Byl trud nad tímto náhlým koncem prvních počátků a děd najal Venclovi nákladnický pivovar doma ve Vlastějově. Ale poněvadž nebylo ženě Venclově svato, co muži vzácno, ani ve Vlastějově, pod ochrannými křídly rodičovskými Venclovi se nedařilo: paní Terezie, ačkoli sirotek, zbýčkána byla, a nic si nestarala o záležitosti chotě svého. Ráno sobě hověla v peřinách, zatím co tchýně paní Johanka za ní kvasnice prodávala, těm lepším kupcům hustší, těm z ulic řídké. Paní Terezie prý ze samé zlosti ani plodu žádného nedonosila a když, pak robátka malá netěšila se žádné hřející mateřské lásce a zmírala raději. Malý Šoršínek pak chodíval z pravidla za mládence na tyto funousky a plakal prý jednou usedavě, když se to odbylo bez něho zamlouvaje si, aby příště na něho nezapomněli. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JUDR. R. J. KRONBAUER:

PÍSEŇ VÍTĚZNÁ.

Historie Maroldova obrazu.

Nikde jsem se slovem nezmínil, ba nopak, postaral jsem se o to, aby řádeček nebyl napsán, že jsem plných pětadvacet roků novinářem. Ale o jednom svém jubileu se pochlubím sám... Když letošní bezy rozkvetly, bylo tomu patnáct roků, co jsem se rozloučil s — alkoholem. Nebylo to rozhodnutí snadné — ale učinil jsem je rázně, sebevědomě a neodvolatelně.

Jubileum jistě zcela intimní, ale konečně přece jenom zajímavé a kdož ví, zdali ne i poučné. Můj skok do naprosté abstinence neudál se najednou — každá slabost, každý návyk těžko se vyplemeňuje. Je jako kokotice nebo ohnice na poli — letos ji vytrháš, napřesrok se ti zase objeví. Chodil jsem se svým krásným úmyslem jako karbaník s odhodlánim, že už nikdy nevezme karet do rukou. Odoláš jeden, odoláš druhý den, ale třeti den padneš do jámy a je po předsevzetí. Utneš sani jednu hlavu, a než se naděješ, naroste nová.

Alkohol je siréna nad miru nebezpečná. Kdyby i člověka odkopla, kdyby ho i potupila, kdyby ho i poplivala, přece jenom za ní běží. Od prvního května se to ve mně vařilo. Bylo mnoho krásné vůle, ale energie scházela. Sejdeš se s kamarády, sediš mezi nimi, piješ svou minerálku, řádní a protivnou, začne se do tebe bombardovat, nějakou chvilku odoláš — najednou pobodiš hlavou, chlapecký vzdor se v tobě přihlásí, a konec konců... dáš si jenom jednu. To ostatní je známé... je to na vlas tak, jako v onom známém mottu k Tolstého »Vládě tmy«.

Ale nadešla přece jenom pravá chvíle. Jednoho dne jsem si řekl, že se rozloučím s démonem, jenž mi podtrhoval nohy. Vyšel jsem podvečer z redakce. Byl báječný, překrásný květnový den. Stál jsem chvíli nerozhodně a uvažoval, kam se mám jít naposledy... napít. Rozhodl jsem se pro plzeňskou pivnici u Bigalských v Jerusalémské ulici.« Tam jsem leta bydlel, tam jsem u Šimáčků literárně začal, odtamtud jsem se ženil. Tam se půjdeš rozloučit s alkoholem« — řekl jsem si a vykročil jsem svižným a veselým krokem. V člověku je do poslední chvíle slaboch, cesta do pekla je, jak známo, dlážděna dobrými předsevzetími.

Sedl jsem si do kouta jako sebevrah. Pivo bylo znamenité... mělo svuj zelenavý nádech, a pěna na něm byla jako smetana. Loučil jsem se dukladně... jako junák s panenkou, které dává na rozloučenou hubičku za hubičkou. Pil jsem statečně... pil jsem jako starý, zkušený kozák.

Bylo nedaleko k půlnoci. Dopijel jsem čtrnáctou sklenici. Na svatojindřišské věži odbijely hodiny. Bylo za pátnáct minut dvanáct.

S poslední sklenici jsem se loučil tklivě a dojemně. Odbijela dvanáctá, a já dopijel poslední doušek. Přišel jsem domů, ale o svém velkém rozhodnutí jsem ani nemukl. Ráno jsem si vyjel se ženou do Klamovky na bez.

Toho dne už jsem nevzal alkoholu do úst.

To je můj úvod k vzpomínce na Maroldův obraz. Pro mne znamená ovšem píseň vítěznou. A teď mohu s klidem vypravovat:

Seděli jsme u Tomáše, kolem stola v proslavené naší kdysi Mahabharátě. Pili jsme černý mok a výborně jsme se bavili.

Dost pozdě tenkrát přišel Marold. Poznali jsme ihned, že je velice vzrušen. Přicházival s úsměvem, a bývalo vždycky mnohem veseleji, když on se objevil. Byl v té době jako mladý strom, obsypaný poupaty. Přišel, ruky nikomu nepodal, byl bled, ale oči jeho jenom hořely. Držel v ruce svitek papíru, jímž tmštil na stůl mezi sklenice.

»Co je... ce se stalo«?, ptám se.

»Ani pochlubit bych se tím neměl,« odpověděl Marold hořce... »Kdosi mi plivl do tváře, od něhož bych se toho nejmíň nadál. Někdo si u mne objednal obrázek. Je to Nabob, jenž má desetkrát tolik tisícovek, než kolik kilogramů váží jeho tučné, vypasené tělo. Je to venkovský notábl, jenž nás jednou k sobě pozval a pohostil jenom proto, aby se mohl pochlubiti, že jsou kumštýři jeho kamarády. Sedli jsme na lep, dali jsme se mamonem obelstit. Chlapík má dvur jako Schwarzenberg, má koně, má kočáry, má všechno na světě... jenom knihovny jsme u něho nenašli a na stěnách má praobyčejné, laciné obrázky. Řekl, že chce míti nějaké originály a mne poctil při tom lichotkou, že začne se mnou. Je prý to teď v módě... a konečně je prý povinností každého vlastence, podporovat umění!

Vrátil jsem se do Prahy, měl jsem plné ruce práce, ale slíbil jsem, že do týdne obrázek dodám. Bylo totiž smluveno, že si Nabob pro něj sám přijde. Udělal jsem drobnou věcičku, ale myslím, že ne právě špatnou. Přemýšlel jsem, čím bych toho člověka nejlip netil. Napadlo mi: má nejlepší úmysl, je na nejlepší cestě, okrášlit to své sídlo pentličkou.... vzal jsem na to guas, křídu a tuš a udělal jsem pro toho dvoumetráka allegorii — Píseň vítěznou!

LUDĚK MAROLD: PÍSEŇ VÍTĚZNÁ.

Přišel, nabídl mi doutník s páskou, pozval mne na víno, podíval se na obrázek, a byl tak spokojen, že se mu sádlo radostí rozlévalo v očích jako na sluničku. Poklepal mi na rameno, velebil moje umění, prorokoval mi slavnou budoucnost a sáhl po tobolce, kterou furiantsky přede mnou rozevřel jako tahací harmoniku. Kamarádi... aby bylo jasno mezi námi... podívejte se na obrázek a řekněte, co byste za takovou věc požadovali.«

Teprve nyní jsme si vzpomněli, že nám nikomu ani ve snu nenapadlo, na obrázek se podívati. Šel z ruky do ruky... všem se náramně líbil. A teď došlo k licitaci.

»Padesátka by nebyla nemírným požadavkem,« soudil jeden, jiný ho přetrumfl cifrou dvojnásobnou.

Marold se poprvé usmál. Tato kamarádská satisfakce dělala mu v tu chvíli, jak se říká, docela dobře.

»Tak poslouchejte, hoši, co se stalo,« začal Marold líčiti s širokým gestem svou příhodu, kterou jsme ovšem poslouchali s nesmírným napjetím. »Chápete, že jsem po tom všem, co předcházelo, očekával kavalírský honorář. Znáte ho všichni dobře, a víte, co umí utratit, když pustí svého draka ze řetězu.

Vypravuji se o něm legendy. Nevím, co je na tom pravdy... ale postačí, co jsme na vlastní oči viděli. Dlouhé řeči krátký rozum je ten... měl jsem zrovna místo pro padesátku a tu jsem také očekával.«

Marold, jenž doposud stál, dukladně se napil, vzal od souseda obrázek, stočil jej docela bezohledně a měl, jak se zdá, tisíc chuti, jej roztrhat.

»Sáhne vám těmi svými tlustými válečky, obsypanými drahocennými prsteny, do té prkenice, vytáhne z ní pětku a podává mi ji s velkopanským úsměvem. Chvíli čekám, že bude ve vytahování pokračovat. Nepochopil mého pohledu, snad si naposledy myslil, že ničeho neočekávám — strčil mi pětku do kapsy a sáhl po obrázku.

Byl jsem úžasem bez sebe. Vjel do mne vztek. »Pardon,« zvolám, »tady je hrozné nedorozumění.. obchodník s barvotisky je zrovna naproti. Současně mu hodím pětku na vestu, popadnu obrázek, sáhnu po klobouku a vyrazil jsem ze dveří. Tak... a teď je mi dobře... ulevil jsem si a už o tom nechci nic vědět.«

Mrštil svitkem do kouta a posadil se.

»Výborně,« volali jsme a tiskli mu ruce. Zvedl jsem se a došel do kouta pro obrázek.

»Roztrhej to na kousky,« křičí Marold... »ať to už nevidím, sic si otrávím celý večer«

»Co bych to trhal,« opáčím... »když to mohlo viset u Naboba, proč by to nemohlo viset u mně?«

»Dělej si s tím co chceš,« volá Marold... »ale s očí to chci mít.«

Obrázek jsem zastrčil do svrchníku, a byl jsem rád... upřímně to doznávám — že jsem tak lacino přišel k hezounkému kousku od Marolda.

To je první kapitola Maroldovy »Písně vítězné«. Měla osudy skutečně prazvláštní.

Je pochopitelno, že taková příhoda náležitě rozjaří. Pil Marold víc, než obvykle, a ostatní byli tomu povděčni, že mají tak vydatný titulus bibendi. Není ovšem divu, že jsme seděli tak dlouho... pokud jsme nemusili odejít.

Nebylo toho večera, vlastně noci, nikoho, kdo by společnost trhal. Byly dvě hodiny po půlnoci, a my si toho měli ještě tolik co povídat. Zapadli jsme do noční kavárny na podloubí, obsadili stůl... a nestarali se o nic na světě. Měli jsme se rádi, byli jsme pohromadě, a nebožtík Karel Krejčík toho večera zrovna s takovou chutí zpíval: Vždyť jsme jen jednou na světě.«

V nejlepší zábavě zavadil Marold pohledem o kabáty na věšáku a poznal svůj svitek. Zamračil se zle, vylítl, jakoby ho had uštkl a křikl: »Podejte mi sem ten hadr, abych jej konečně jednou zprovodil se světa. Krev se mi vaří v žilách, když si na tu svou blamáž vzpomenu.«

Ponžil jsem vhodné chvíle, když byl Marold čímsi zaujat, popadl obrázek, svěřil jsem jej sklepnici a požádal ji, aby věc dobře uschovala... že mi na ní nesmírně mnoho záleží. Holka pochopila, co se děje — strčila svitek pod zástěru a schovala jej do kredence. Teprve nyní jsem si oddechl... Píseň vítězná byla zachráněna. Už mne nikdo, ani Marold, o ni nepřipraví.

Je mi stydno, povědět, co se tenkrát sběhlo... ale jaká pomoc. Nutno s pravdou na světlo denní. Slunce stálo už vysoko nad Prahou když jsme skončili svoje zasedání. Zapomněli jsme na svoje povinnosti, zapomněli jsme na svoje sliby, jež jsme s večera svým milým a drahým dali, že přijdeme v čas a pořádně domů — a nebudiž mi zazlíváno, že jsem zapomněl jako na smrt i na Píseň vítěznou, kterou jsem tak hravě získal a o kterou jsem tak lehkomyslně přišel. K ránu povstala v kavárně hádka, sklepnice byla v nejprudším ohni, když jsme odcházeli, na obrázek ani nevzdechla a já...? Člověk byl rád, že našel cestu ke staroslavnému kamennému mostu... jak si měl vzpomenouti na obrázek!

Alkohol je strašlivý hrobař. Vykouřil se z hlavy — ale vzpomínku na vše, co se událo, nadobro utloukl. Přišel do toho výlet za divadelní společností, který jsme podnikli do Jilemnice, místo k Tomáši chodilo se nějaký čas k Flekům, a když jsme se zase v Mahabharátě sešli — na Píseň vítěznou si nikdo, ani Marold, nevzpomněl.

Minula dvě leta.

Zase jsme dlouho, dlouho besedovali a zase jsme zabloudili do kavárny na podloubí. Vstoupím do lokálu, v němž bylo jako v oule. Člověk v duchu žasne, kde že se pořád tolik těch flamendrů nabere. V místnosti bylo tolik kouře, že by se v něm hul mohla postavit. Jsou doby v životě lidí, že vražedná atmosféra má pro ně svůj půvab.

»I pěkně vítám, Vašnosti,« zašveholí sklepnice... »to jsou k nám hosti! To jsem se toho obrázku naopatrovala. Ne jednou, dvacetkrát jsem ho už mohla prodati. A za jaké peníze! Jeden pán sem k vůli tomu obrázku chodil několik neděl a dával za něj už padesátku. Ale nepochodil... slíbila jsem, že ho dobře uschovám a také jsem ho opatrovala jako oko v hlavě.

S kloboukem na hlavě... nosili jsme tenkrát bílé cylindry... stojím u dveří, podpírám se o hul... myslím, že toho bylo zapotřebí... a mžourám očima. Patrně ten kouř toho byl vinen.

»Ženská,« povídám... »co to blábolíte? Neutekla jste z Kateřinek?«

Myslila, chuděrka dobrá, že žertuji.

»Hned vás, pane spisovateli,« (tenkrát nás tak titulovali) — »přesvědčím.«

Holka se rozběhla ke kredenci a podala mi svitek. Pořád jsem ještě potuchy neměl, oč běží. Děvče vybalí obrázek, podrží mi ho před očima a vítězoslavně se směje.

V tu chvíli jsem jako bleskem vystřízlivěl. Posadím se, vlastně dopadnu na židli a křiknu: »Pro Kristovy drahé rány! To je Maroldova »Píseň vítězná«! Obrazy vstávají z mrtvých! Hoši... hoši! volám na kamarády... pojďte se podívat, co se tu najednou zjevilo. Dvě léta že tomu už je? Holka.. pojďte sem, ať vás obejmu! Vy jste anděl... já vím, že o tom sama pochybujete.. ale v mých očích jste anděl. Královská odměna vás nemine.! A padesátku že vám za obrázek dávali? To věřím... to věřím... takových kupců by se našlo!« — —

Prosím za prominutí... historie o Písni vítězné má ještě jednu kapitolu.

Připomínám především, že jsem ji už v kavárně nezapomněl. Je zjištěno, že ne mou zásluhou. Sklepnice mi je strčila do svrchníku, když jsem odcházel a důtklivě mne napomínala, abych dal na svitek pozor... že je to zrovna tolik, jako padesátka. Inu... anděl!

U sv. Jindřicha velebně zněly varhany, když jsem šel kolem. Zněly tak vznešeně, že jsem si v tu chvíli vzpomněl na svou Píseň vítěznou. Vytáhl jsem ji z kapsy a snažil jsem se znovu si uvědomit její krásu. Když jsem přišel do svého pokoje, měl jsem ještě tolik síly, že jsem obrázek strčil do podložky na psacím stole.

Za hodinku přišel sluha z redakce a probudil mne. Toho už jsem andělem netituloval. Pro jistotu si na mne počkal, abych se mu nepoložil znovu do peřin. Stala se nějaká sensační vražda, a to byla pro lokálkáře nějaká tura.

»Píseň vítězná« upadla po druhé do tůně zapomenutí.

V roce, v měsíci září, jenž následoval po Jubilejní výstavě, jsem se ženil. Stěhoval jsem se na Havlíčkovo náměstí... neměl jsem tam tedy daleko a snadno jsem mohl svoje movitosti přenésti. Šel jsem za svou ženuškou jako Bias... bez nadsázky, do slova jsem mohl říci: »Omnia mea mecum porto.« Něco jsem měl, pravda, ale styděl jsem se za to málo, co jsem měl. A konečně, proč bych nemohl, když už jsem tak upřímný, prozraditi na sebe všechno — nebylo toho zapotřebí, chudý kalamářiček stěhovati....

Šest let na to, v prosinci roku 1898, přijdu domů a zdrcen oznamuji své ženě, že umřel Marold. Hovoříme, hovoříme, a ženuška najednou prohodí:

»Máme na Marolda pěknou vzpomínku... Krásný, roztomilý obrázek.«

Málem že jsem v tu chvíli neopakoval svou poznámku o Kateřinkách.

Odpoví na můj úžas roztomilým úsměvem, odběhne ke svému tabernáklu a vytáhne podložku z mého psacího stolu. Poznal jsem ji ihned, poněvadž jsem ji kdysi dostal darem od bytosti, která mi bývala milou.

»Jak se sem dostala ta podložka?«, ptám se udiven.

»Jak?« Zcela jednoduše,« směje se moje družka...» pan ženich mi tenkrát řekl, že je chudý jako kostelní myš, že nic nemá, co by stálo za přenášení — a já na to ani muk, ale pomyslila jsem si svoje a jednoho dne jsem se s naší panskou vypravila do hnízdečka, a sebrala, co jsem uznala za vhodné. Žeň nebyla na první pohled bohatá (svatá pravda) — ale na štěstí podívala jsem se ještě do psací podložky, a ejhle, co jsem tam našla?

Jemná ručka sáhne do podložky, vyjme z ní obrázek, postaví mi ho před oči a já ke svému největšímu překvapení zase po dlouhých letech spatřím svůj drahý obrázek:

Maroldovu... svoji »P i s e ň v í t ě z n o u«!

* * *

SEDMDESÁTÝCHPÁTÝCH NAROZENIN DRA KARLA MATTUŠE vzpomněly ku 21. květnu t. r. naše politické listy a revue různých stran i odstínův — a všechny jednomyslně slavily jubilanta jako jednoho z našich prvních politiků-státníků, jako neunavného pracovníka na poli národním i jako odborníka v peněžnictví českém, velikou spoluzásluhou Mattušovou v posledních desetiletích tak rozkvětlém. A neméně jako muže dobré rady a úvahy, jako muže o všech našich veřejných záležitostech klidně a správně myslícího a uvažujícího, jako vzácný, na slovo vzatý lidský charakter, jenž od toho, co seznal za pravé, neustoupí, děj se co děj — a jako člověka vůbec vysoce ušlechtilého. Svědectví dané s různých stran stejnou výpovědí je svědectvím nesoucím v čele znak pravdy i bezděké dotvrzení, že pravda jest, co o dru K. Mattušovi tak krásného bylo tentokráte opětně proneseno.

Co my literáti máme k tomu dodati? Nezbývá nám věru téměř nic jiného, leč dáti výraz své radosti, že přece jednou u nás někdo za živa jest po zásluze oceněn. Ale nad to přece snad můžeme o dru Mattušovi ještě něco povědět. Něco z toho, co by nesmělo chybět v jeho životopise nebo v rysech jeho duchové podobizny. Můžemeť prozraditi, že dr. K. Mattuš ve svých mladých letech byl také z našeho cechu, že psal básně a jiné belletrijné věci. Ale činil to ne se svým vlastním jménem, nýbrž pod různými pseudonymy.

A musíme připojiti, že byl dr. K. Mattuš již skoro před padesáti lety novinářem. Založil společně s knížetem Rudolfem Thurnem-Taxisem v Mladé Boleslavi list »Boleslavan«, jejž vlastně sám redigoval a v něm právě i své belletrijné věci uveřejňoval. Že je spisovatelem v oboru politické historie, víme arci všichni — a že je z našich prvních publicistů, dokazují přes tu chvíli jeho závažné statě v revuích a žurnálech uveřejňované. Je známo, že z péra dra K. Mattuše jsou spisy »Několik myšlének o českém stá-

storické právo a národnost jako základové monarchie Habsburské«. Neméně všichni víme, že vydal dr. K. Mattuš silný svazek svých »Řečí sněmovních« z let 1878–1892, ale ty zná málokdo z nás. Vydalť dr. Mattuš ty své parlamentní řeči jen o jediném stu výtisku, tedy jen pro okruh svých nejbližších přátel politických a osobních, a proto nemohly z tohoto závažného pramene k dějinám našeho novodobého života politického napíti se davy čtenářův.

Dále zasluhuje býti zvláště zapsáno u sedmdesátipětiletého muže nezlomené věkem síly duševní a fysické, že dnes je — právě tak jako byl po celý život — z nejpilnějších čtenářů českých knih belletrijných, že patří rovněž k nejpilnějším navštěvovatelům Národního divadla, že nevynechá žádný důležitější koncert ani žádnou uměleckou výstavu a že má vubec nejživější interes ku všem zjevům našeho života osvětového. To a láska k hudbě zustaly mu z let studentských, kdy sám koncertoval na klavíru a kdy pořádal koncerty i jiné ušlechtilé zábavy, účastně se vubec osvětového ruchu studentského a byv jednu dobu i jednatelem Akademického čtenářského spolku v Praze.

Dnes zasedá v ředitelstvu »Svatobora« jako jeho pokladník — a při nadacích největšího našeho mecéna byl u J. Hlávky rádcem českému umění a vědě velmi prospěšným, a to od založení České Akademie až po Nadáni Hlávkovo a Národohospodářský ústav, k jehož předním členům rovněž náleží.

Bohatý život leží před námi – rozevřen jak kniha, ve které jest dobře a prospěšno čísti, a to všem. Nechť autor její píše do ní ještě mnohá léta, ve stejné jak dosud svěžesti a se stejným jak dosud pro celý národ prospěchem! Rádi dnes před ním se skláníme se stejnou úctou, jaká k němu, plným právem, vládne v celém našem národě. — t.

VZPOMÍNKA NA JANA NERUDU. Jako pěknou, v každém směru zdařenou a doporučení hodnou ukázku, jak lze dáti zábavným večírkum lidovým cenný, ušlechtilý obsah a jak zároveň sbližovati nejširší vrstvy s literaturou, uspořádal Osvětový Svaz pro účastníky pátého lidovýchovného sjezdu českého v Praze dne 20. května v Národ. domě vinohradském přátelský večer, věnovaný Janu Nerudovi. Podnět a příklad, který tím dán pořadatelům programových zábav, dlužno vítati tím srdečněji, čím více upadá vkus těchto lidových shromáždění a čím více vzrůstá lhostejnost k cenné literatuře, zatlačované víc a více jedovatou ssedlinou románu i periodických tiskopisu, pěstujících sensaci, velkoměstský klep a hovících nízkým pudum davu. Večírkem proveden dukaz, jak lze s trochou dobré vule sestaviti pořad z čísel vysoké literární hodnoty a jak tento pořad výborně baví. Je k tomu ovšem třeba něco času a literárních znalostí. Snad by se doporučovalo, kdyby Osvět. Svaz vydal sbírku takových vzorných programů. Ze samého Nerudy dalo by se sestaviti programů pro deset, dvacet večírku — kolik pak by jich bylo z Havlíčka, Čecha, Vrchlického, Zeyera a jiných autorů! Ovšem je dále třeba věnovati pečlivější pozornosti přednesu a výpravě programových čísel. Dramatický odbor Měšť. besedy na Kr. Vinohradech, který přátelský večer Osvětového Svazu vypravil, osvědčil právě tak šťastnou ruku ve vypravení večírku, jako ve výběru pořadu.

Plna roztomilého, čistého půvabu byla recitační čísla slč. Jarmily Kroubauerové. Slečna přednesla z »Prostých motivů« básně »Když dal osud píseň ...« a »Pojď — pojď!«, dále z »Ballad a romancí« »Romanci helgolandskou« a malostranský feuilleton »Letní vzpomínky«. Výrazný přednes slečnin přispěl nemalou měrou k úspěchu těchto ukázek Nerudovy tvorby. I první tři drobnější básně dovedla slečna vyzvednouti k mocnému účinu; Letní vzpomínky, rozměrnější, rozkošný staropražský obrázek, recitovala s milým, tu jemným, tu nadrslým, příznačně nerudovským humorem, zvyšujíc stylovost čísla i něžným, dobovým ústrojem. Kypící talent mladistvé recitatorky, ukázněný výbornou školou paní Leopoldy Dostálové, rozvíjí se ku podivu rychle a bezpečně.

Pan Sokolov přednesl »Něco z přírodopisu: Mouchy« s rozhodným úspěchem, barytonista pan Jaroslav Karbulka zapěl Ant. Klášterského »Balladu o duši Jana Nerudy« (V. Novák) a »Balladu horskou« (V. Novák), vinohradský Hlahol představil se mužskými sbory »Muj první máj« (Kovařovic) a »Ukolébavka« (V. Novák). Pořadatelé, kladouce na konec programu »Prodanou lásku«, spoléhali asi v osvědčenou účinnost této prostinké, ale velmi oblíbené dramatické hříčky Nerudovy. Veselohra, pěkně vypravená a dobře sehraná, ovšem jich naději splnila měrou vrchovatou. K večírku vydány vkusné programy s podobiznou Jana Nerudy od Švabinského. Mají být i ony vzorem programů podobných zábavných večerů. Š.

POMNÍK KARLA HAVLÍČKA. Město Žižkov — nejchudší z velkých pražských předměstí — postavilo na náměstí Basilejském pomník K. Havlíčkovi, použivši k tomu modelu kutnohorského pomníku Havlíčkova od J. Strachovského. Žižkov předešel tak příkladem bohatší předměstí pražská, která pro uměleckou výzdobu svých ulic učinila dosud velmi málo. Čin města Žižkova jest velmi chvalitebný, ale za uváženou stojí toto: město Vinohrady ohlásilo, že postaví na svém území (patrně v Havlíčkových sadech) Havlíčkovi pomník, a v Praze působí spolek, který má za účel postaviti pomník K. Havlíčka na Havlíčkově (býv. Senovážném) náměstí v Praze. Tak bude mít snad Praha v dohledné době tři Havlíčkovy pomníky! Není to trochu mnoho dobrého najednou, a nebylo by možno v takových případech jednati v dohodě s ostatními městy pražskými?

Toto číslo vydáno dne 26. května 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Syn Venel se trudil a chodíval s večerem naproti domů odlehčovat zkormoucenému srdci.

»No mlč,« těšívala matka Johanku, »však ona dostane rozum, je ještě mladá.«

»Ó, maminko, nemyslete si, kavka a zlá žena, čím více se pere, tím je černější... Vždyť škaredí už, jakmile jdu k vám.«

»Tak sem nechoď, ať máš pokoj. My ti pomoci nemůžeme, a co je to platno, patříš k ženě.«

»Maminko, tohle, že si zajdu k vám, je moje jediná útěcha!...«

Paní Johanka vzpomínala, jak také chodila žalovat na pana Jiřího a jak jí otec povídal: »Patříš k muži!«... Ale, přec jak to bylo tenkrát jinačí!

Zlosti ženské není lékařství — a paní Terezie se snad užrala. Po roce byl Venel vdovcem...

Vařil teď pivo veseleji dál, — snad až příliš vesele. Jedné noci zimní znova kdosi na domovní vrata zabušil. Paní Johanka neklidně spávala vůbec a od těch dunivých ran obruči zejména. Teď vzpomněla nejdřív na syna Venela a vyskočila z lože s úzkostmi v srdci: »Co se asi zase stalo«?

V předtuše zlého sama šla otevřít. Opravdu, Venel. Stál před domem celý bledý v žlutavém světle olejového kahance paní Johanky a za ním strýcové František a Jeroným cosi nesli na nosítkách. Paní Johanka nerozeznávala, — jako kdyby to bylo naduřené tělo nějakého utopence.

»Maminko, pro boha vás prosím..., nejdřív shasněte.«

»Ježíši Kriste, co pak se stalo«?

»Nic, maminko, nic,« konejšil Venel. »Dověděl jsem se... sládek Vajs mi dal vzkázat... že financvoši jsou na cestě sem. Mám tam několik převařených soudků... prosím vás, schovejte mi to do sklepa...«

»Pro rány boží, co tě to napadlo!« zasténala paní Johanka a sukna v celé své hrůze vybavila se jí na mysli. »Co tě to napadlo, nešťastný hochu!«

»Maminko, tady nářek nic nepomůže, jen honem do sklepa. Nic se nestane, když to vezmete k sobě. Jen tiše, tiše, ať se nikdo neprobudí.«

Paní Johanka byla na rozcestí: poctivost na straně jedné, — syn v nebezpečí na straně druhé. Pan Jiří vzadu v pokojíčku klidně spal.

»Jen aby tatínek se neprobudil!«

»Nic nebude,« konejšil Venel. »Nechte vrata přivřena a sklep otevřený. Za chvilku to tady bude všecko..«

František a Jeronym měli nohy ovázány hadry tak, že nebylo slyšeti jejich kroků. Paní Johanka vpustila je do průjezdu a rozsvítivši kahanec znovu, postavila jej na lavici v průjezdě a tiše přivřela vrata. František a Jeronym popadli jeden z obou soudků a nesli jej do sklepa. Temné jejich stíny poskakovaly po stěnách širokého, vybíleného průjezdu.

Venku mrzlo, sněhu na štěstí nebylo a tudíž žádných stop.

»Tak, maminko, teď si jděte lehnout, o to ostatní se už postarám sám,« pobízel Venel matku, která celá se třásla zimou a úzkostí. Strýcové objevili se opět ve dveřích sklepa a hotovili se odnésti druhý soudek z nosítek, jichž nohy také byly ovázány hadry, aby nepůsobily žádného hřmotu.

Dveře od bytu trochu cvakly. Paní Johanka se ohlédla zděšeně: sebe menší lomoz ji lekal. Ve dveřích stála Bettynka, v košilce a sukénce, však zděšená, s očima vyvalenýma...

Klepání na domovní dvéře také ji probudilo a ze zvědavosti vyšla ven za maminkou...

»Pro Boha, dítě, co tady děláš?«

Bettynka viděla, jak František a Jeronym nesou na kšandách cosi velikého, těžkého do sklepa, nerozeznávala v slabém svitu kahance nic určitého, a myslila, že to je mrtvola...

... Od té doby nevkročila do sklepa.

XII.

Oba strýce, Františka a Jeronyma, znal jsem už jen jako starce, oba velké, hranaté a kostnaté, vyhublé, požívající tenkráte několik měsíčních zlatých stipendia, založeného od prastrýce Jiřího Prušy, bakaláře theologie a kanovníka kralohradeckého, rodáka vlastějovského, který závětí ustanovil dva tisíce rýnských pro šest chudých, především z přízně, jimž kromě toho dům kamenný z dědictví měl býti vystavěn, ale nebyl. Týž kanovník založil při konviktě pražském ještě dvě nadání pro studenty, především svého rodu, z nichž jednu po dlouhá léta měl také můj bratr Břeněk, až do studií universitních.

Bratří František a Jeronym byli z bohatého mlýna ve vesnici Bědovicích, ale mlýn byl prodán pro dluhy jejich otce, mlynáře příliš veselého. Oba hoši, vyučení mlynářství, potloukali se po světě, ale žádný z nich místa nezahřál. Byli spříznění z dědovy strany, neboť jejich matka, rozená Svačinova, byla jakousi tetou pana Jiřího. Proto táhli se do Vlastějova po každé potulce světem, až nvízli tam docela, živíce se všelijak: pochůzkami, pomocnictvím, někdy i hrubou prací nádenickou, protože oba byli silní jako hory. U pana otce Hrotka vypomáhali pravidelně.

K Svačinovým hlásili se vezdy jako příbuzní a paní Johanka ráda se k nim znala, aby se neřeklo, že pro chudobu se jich štítí. Chodívali k nim jako domů, ne často, ale aspoň jednou za čtrnáct dní, jednou František, podruhé Jeronym, dohromady jen byla-li nějaká nutná práce. A svěřovala se jim různá důvěrná poslání a Jeronými zvláště bývat vítán jako opatrovník, když do pantáty, pana Jiřího, nemoc se obula. Bývalo to nezřídka, neboť děd Jiří trpěl kýlou. Kdykoli paní Johanka viděla ho přes rynk vracet se domů z pole, nachýleného a skrčeného, už křičela na černou Marynu:

»Honem, holka, vodu na kotel!«

To pana Svačinu strčili pak do té vany, v níž Kristina líbě přespala celou noc a pak rychle do postele. Bývalo-li tuze zle a ani doktor Rosenbaum honem pomoci nemohl, přišel strýc Jeronym. Zul boty, stoupl na postel, která pod ním i panem Jiřím praskala, popadl pantátu za nohy, vyzvedl mu je do výšky a klepal s ním tak dlouho, až bylo zase dobře. Prý to pomohlo.

Jinak nepřicházeli ani František ani Jeronym do pokoje: vždycky jen v čeledníku zasedali a tam vykládali svoje rozumy. Zvlášť František hubował na bídné živobytí, kdežto Jeronym zdálo se, klidně snáší svůj osud, při kterém ani on, ani bratr se nepřetrhli. Paní Johanka nejednou jim domlouvala:

»Vidíte, kdybyste šli někam na stálou práci, nebo do služby...«

»Eh, lepší chleba v svobodě, než v službě koláč,« odsekl František. »Maso pánům, sluhám kosti...«

»Inu, nic platno, bez práce koláče nejsou, milý Františku. Kdo pracuje, toho Bůh nezkracuje...«

»Ale, vždyť voni tomu pánu bohu taky moc nevěřej,« ušklíbl se František, svobodomyslník volných myšlenek.

Paní Johanka na tohle nereagovala. Dodala ještě: »Kdo dbá, ten má, můj zlatej; přičinlivost víno pije.« Zlobilo ji někdy, že oba bratří víc lenoší, než by se dřeli.

»Tak jako náš pantáta,« štouchl František, který nemohl zapomenouti, že u nich kdysi také peníze byly a teď nejsou.

Jeronym mlčíval, jen občas úsečně nosem zakašlal kch, kch. Kdysi kláda mu spadla do tváře a přerazila mu nos, od té doby tak nějak čuněl.

Ale jinak pořád dobrá shoda byla mezi nimi a Svačinovými, a oba strýcové zvlášť přilnuli k rodině od té přihody se sukny. Co se jen Jeronym po zlodějích nachodil a nahledal!

I po té Jeronym ob čas ještě do světa chodíval, vždycky na několik dní, ba i neděl. Říkával že jde hledat práci, a paní Johanka mu to pochvalovala.

»Tak, tak, Jeronyme,« říkávala, »kdo chodí, nachází.«

A Jeronym odcházel, ve svém věčném, dlouhém, šosatém kaftanu, sáhajícím mu přes vysoká kolena, s krátkým životem a vysokým límcem. František zůstal. Bydlili v chalupě nedaleko velkého mlýna, u vody, kterou oba náruživě milovali. Celé dny někdy u ní vyseděli, chytajíce ryby. Mívali jsme od nich nejkrásnější pstruhy...

XIII.

Pro Bettynku vlastějovská osvěta už nestačila. Bylo to čiperné, živé děvčátko a toužilo po lepším vzdělání, než jakého mohl poskytnouti rektor Vojtíšek anebo jeho pomocník. Pan Svačina mimo to také na to tlačil,

aby panna Bettynka i po německu dovedla hovořiti: viděl toho potřebu na svých cestách, třeba že z Betynky neměl se stát cestující za uherským vínem. Mimo to známost se zámeckými pány nutně vyžadovala pevnějšího der, die, das. Paní Johanka, majíc jen vyšší kulturu na zřeteli, nevzpírala se tomu. Lépe něco znáti, než mnoho míti.

Zavezli tedy Bettynku, děvče asi čtrnáctileté, do kláštera ctihodných sester kutnohorských, kdežto k panu rektoru Vojtíškovi chodil zatím malý Šoršinek... Betty vrátila se po půldruhém roce, a od té doby říkala rodičům fotrle a mutrle...

V pannu hezounkou dospívala Bettynka a sedávajíc u velikého přízemního okna, vedle kterého byla před domem kamenná lavička, šila, a pomaloučku, takořka ani sama nevědouc, chystala si výbavu z té příze, na kterou fotrle len jí vypěstoval, mutrle v měsících letních len ten sušila, a v měsících zimních s černou Marynou předla na kolovratu, už dávno jiném, než byl ten, který v záchvatu zlosti pan Jiří na padrť rozbil. A plátno z té příze pak bílívala sama na lukách v Pořičí, až bílé bylo jako sníh. Panna Bettynka teď prozpěvovávala »Wenn die Schwalben heimwärts ziehen« nebo také »Písně, dcery ducha mého« a učila se na paměť romantickou báseň »Mág«, od Karla Hynka Máchy, kterou přinesli studenti z Prahy do Vlastějova. Mladý pan Gütig jim ji tam zaopatřil a svému příteli Strnadovi zvláště nařídil, aby ji ukázal panně Bettynce, kterou o minulých velikonocích ve Vlastějově viděl a poprvé se jí všimnul.

Byl nějaký den letní v tu dobu, kdy studenti byli na vakacích a Bettynka šila pilně u svého okna, myslíc snad na toho vlasatého studenta, který hned po obědě šel tady kolem, anebo na nové modré šaty z těžkého hedvábného moaré, které matka, trochu ješitná na svoji dceru, jí koupila i s velkým bílým hedvábným šátkem, vyšívaným a s dlouhými, jemnými třásněmi. Okno bylo otevřeno. Z důli a z venčí toho okna byla zeď proražena otvorem, kterým rostl do vnitř okna keř růžový a tam se rozvětvoval tak, že tvořil přirozenou záclonu, zdobenou ještě teď několika růženi, za nimiž kvetl jiný kvítek, sklánějící se nad bílým šitím.

Všude ticho bylo, po rynku jenom sem tam někdo se mihl, ten vlasatý student zmizel, asi někam do stráně nebo do polí k Štědré odešel, a slunce s modrého nebe svítilo teple a vesele. Naproti u kašinky husy se pásly a Bettynka těšila se na vlažný večer, až s mutrli usedne ven před dům na kamennou, sluncem prohřátou lavičku, až vlašťovky budou svištět vzduchem a západ na pravo bude se zardívat nachovými barvami. Studenti budou se procházet po rynku, — ale proč pak jí mladý Gütig vzkazoval, aby si přečtla ten Máchův »Máj«?

V tom paní Johanka Bettynku na okamžik odvolala, pro nějakou pomoc do zadu, do kuchyně. Bettynka odložila šití a náprstek na stolek u okna a odkvapila. Teď také přední pokoj stichl... a jenom růžový keř v okně zašustěl, jakoby vítr si s ním byl zahrál. To snad opožděný průvan, když Bettynka dvéře otevřela. Ne, — nějaká ruka vztáhla se na šicí stolek, vzala tam náprstek vedle bílého plátna ležící... a za malou chvilečku zas jej položila na to místo. Však už se vracela Bettynka a rychle zasednuvši ke stolečku navlékala náprstek na útlý svůj prst. —

(Pokračování.)

NÁLADA.

Když sám tak žiješ, život v dálku pádí,
odlétnou hvězdné sny, jež kouzlí mládí,
jen vzpomínek ti v duši zbudou roje,
a výčitka, jež svírá srdce tvoje...
Zříš jednu ženu, jež ti drahou byla,
ta první láskou svou ti vykoupila
v tom smutném žití aspoň štěstí chvíli...

Je smutný večer, venku vítr kvílí,
do oken chladná ruka deště klepá,
před zrakem mladá tvář se zjeví, lepá.
To zjev tvé první lásky kolem letí,
a ty jej chápeš zas a bolno je ti;
se zvlhlým zrakem díváš se jen stranou,
kde bílá ručka kývá na shledanou...

SMUTEK.

Na smutném nebi hvězdy zapadají,
a snové moji mladí umírají,
však v srdci svém mám ještě hrdou pýchu,
a zbývá trochu posměšného smíchu...

Vím, nenajdu, co hledal jsem tu v žití,
a mety zlaté kdesi v dáli svítí...
Až půjdu sám, jak poutník nocí temnou,
vím, nezapláče bílá duše se mnou...

ADOLF BRABEC.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola V.

PUŠ, SLANAŘ.

(Pokračování.)

Sůl obstarávala obyvatelstvu Dvorskému obec.

Proto také o solním handlu se u obce vedl příslušný rejstřík.

Po uplynutí roku byl v měsíci lednu register takový za rok minulý u přítomnosti J. M. císařského rychtáře, radních, starších, cechmistrů, hejtmanů čtvrtních pečlivě prozkoumán, poděkováno tomu, který v roku minulém registr vedl, bylo mu pasírováno, co mu na penězích ucházelo a se nedostávalo, arciť, když toho nebylo tuze mnoho, a zase se k té práci pro rok běžný zřídil.

Registr o handlu solním vedl Bedřich Zub. Ale ten solnař přísežný nás tuze nezajímá, ani ne jeho ušpiněný register, dle kterého v roku tom prodal hospodyním Dvorským 134 beček čili prostic soli, a že za ně stržil 1337 zlatých 9 krejcarů a 3 denáry, z kterých mu při počtu ucházelo 19 krejcarů a 3 denáry.

Nás zajímá více tehdejší Dvorský krasavec Blažej Puš, který provozoval vozbu slanařskou a pro sůl J. M. Císařskou, Gmundenskou, z kašny solní Vltavotýnské při vodě splavenou ročně devětkrát až desetkrát jezdil do solnice Starého měsa Pražského v obecním dvoře u Kamenného mostu. O Blažeji Pušovi se říkalo ve Dvoře: »Soli, Puše, potřebuje každá duše.« A byla to pravda pravdoucí.

Puš, statný muž, obstarával každému nejen sůl, ale vše co potřeboval z Pražských měst i odjinud i z města samého.

On obstarával mládencům i nevěsty. Od vdov vdavek chtivých roznášel mládencům věnce na znamení, že se podávají. Ale nejen ty. Někdy s věncem přinesl i kliku domovitou i klíč od komory na noc. Puš byl také veřejné mínění.

Běda tomu, koho Puš po hostěnicích vydal v šanc veřejnému posměchu. Puš byl také všudybud. Hned byl v té, hned v oné vsi v okolí Dvora.

To bylo konečně jeho povinností. Musil přece dohlížet, zda formani odjinud neprodávají podloudně sůl na škodu obecního opasku.

Puš byl také všeměd. Městský rychtář Mentus stále brał ho v potaz. Puš věděl, kdo a kde v den páteční strojí masité jídlo, kde a kdy dojde k pračce. Věděl, kam má rychtář Mentus jíti na zkoušku poctivého spaní, kde bude moci pro sebe z police sbírat konvičky cínové, které do Dvora vozili konváři Vrchlabští, kde pro jeho Milost krále dobude tak pokuty a pro sebe pochvaly J. M. C. rychtáře. Arci sám Josefem Egyptským nebył.

A když mu byla záletnost jeho vytčena, řekl klidně, že ani s Josefem Egyptským ani se svatým Martinem není v žádném spolku, že nemá pláště ani na sebranou ani na rozdanou. Byl skořápky drsné, jádra ne dosti zdravého. K špatnosti zjevné ruky své nikdy nepodal, ale když se jednalo o jeho prospěch, nebył při volbě prostředků k dosažení toho prospěchu dosti svědomitým. Jednou to byla chyba i pro něho osudná.

Kapitola VI.

VÁCLAV DANIEL SOBĚSLAVSKÝ.

Od roku 1586, kdy děkan Gorlinski, natione Polonus opustiti musil Dvůr, až do roku 1644, kdy Lossig, natione Polonus, stal se děkanem Dvorským, měla literátská bratřina od děkanů pokoj.

Ale, když se před Lossigem dostal do Dvora za správce duchovního Václav Daniel Soběslavský, poznala v něm bratřina svého upřímného a s ohledem na jeho působiště mocného ředrovatele.

Ale poměry se od roku měnily a to stále v neprospěch vyznávačů staré české víry, (a těch střediskem a štítem byla bratřina), kdežto ředrovatelé antireformace mohutněli. V čele tajných milovníků staré víry stáli Jan Žďárský Srnovec z Varvažova s děkanem Danielem, s kostelníky Tomášem Černohorským a Václavem Pšenickou a kantorem Janem Pošívalem. V čele katolíku stál J. M. C. rychtář Jan Zub a Václav Pettera, primátor obce, oba etižádostnici velicí.

K projevům nepřátelským mezi nimi arciť nepřicházelo, byliť všickni na venek lidé katoličtí, kteří v čase velikonočním chodili k zpovědi. Ale posléz, bylo to roku 1642 seznal Daniel Soběslavský, že vše je již marné, že nezbývá než věkům příštím uchránit to, co se uchránit dá, — arci již jen jako pouhé posvátné reliquie na památku těch, kteří Tělo a Krev Kristovu přijímali pod obojí způsobou.

Takovými reliquiemi byla veliká, stříbrná, prozlacená a zlatem vysazovaná řepice s řapkem na víno a pak puška na uschování hostií

nynější naše ciborium.

To uznal Daniel Soběslavský tím nutnějším, když se byl dověděl, že rychtář císařský se již toho domáhá, aby tyto cenné stříbrné bohoslužebné nádoby, »ty zbytky hanebného žižkovství a kacířského husitství« byly prodány k částečnému krytí útrat vzešlých postavením nového hlavního oltáře.

A proto dal Soběslavský oběma již jmenovaným kostelníkům pokyn a bohoslužebné to nádobí z kostela zmizelo, jak by ho zem byla zhltila. Ale J. M. C. rychtář Zub měl zrak ostrý jako rys. Při první příležitosti se tázal, kam se ty nádoby děly, ale Václav Daniel Soběslavský pokrčil jen rameny a dal vyhýbavou, nějak změtěnou odpověď.

J. M. C. rychtář nařídil, aby na příští neděli svolána byla obec veškerá k vyšetření tohoto záhadného zmizení.

Obec veškerá byla ve Dvoře té doby svolávána jedině a pouze hlaholem velkého zvonu kostelního.

J. M. C. rychtář rozčilením všecek zardělý kráčel, když sluneční hodiny na rathúzu ukazovaly hodinu k schůzi určenou, na rathúž. Tam toužebně čekal, kdy konečně zazní hrubý zvon. Čekal marně. Václav Daniel Soběslavský přísně zvoníkovi zakázal hnouti srdcem kovového velikána.

Za to mnohá srdce, jimž stav věci byl znám, pohnula se radostí nad statečností svého pastýře. Ale to mlčení zvonu působilo na rychtáře jako znamení k šturmu. J. M. C. rychtář s hospodářem města stavěli již řádek k řádku, pomoci rychtáře městského urobili stížné artikule proti Václavu Danielovi a poslali tyto Martinu Karasovi z Rozenfeldu, hradu Pražského kanovníku, archidiaconu kraje Hradeckého v Hradci Králové.

A že Soběslavský u konsistoře Pražské byl již po delší dobu očerňován z lutherství, přišla stížnost císařského rychtáře a primátora archidiaconu velmi vhod i postoupil ji konsistoři Pražské k vyřízení.

Artikule stížné byly konsistoří dodány Soběslavskému k odpovědi, odpověď jeho břitká Dvorským k replice, a konečně bylo konsistoří stanoveno jednání ústní mezi děkanem a zástupci obce na den 15. srpna. Dvořští dopsali vysoce osvícenému a nejvyvyšenějšímu knížeti Arn. z Harrachu, kardinálu z boží milosti svaté římské církve tt. sanctae Mariae Angelorum in Thermis presbiteři, aby proto, že v té době nejvíc roli k setí se připraviti musí, jednání to bylo odročeno. Ve formě pranepatrného memoriálu připsali malou literou, že dvojctihodný pan děkan prohlásil, že nežli by k 15. srpnu do Prahy jel, raději tu řepici a pušku svými penězi zaplatí.« To pokládáno asi za vzpouru a pojednou jmenován kněz Vojtěch toho času farář v Třebechově děkanem Dvorským. Stalo se to — k výslovné a snažné žádosti Dvorských! Doložíme to dokumentárně.

Čtěmež list pana Martina Karasa z Rozenfeldu psaný Václavu Petterovi »na ten čas« primátoru města Dvoru. Jest v pravdě zábavný:

»Podle toho panu s duvěrností věděti dávám, že jest jistá vule velebné konsistoře Pražské a snesení, aby od svatého Havla přicházejícího za správce duchovního přijali dvojctihodného kněze Vojtěcha Lossia, faráře v Třebechově, s kterýmž pánum slíbit molu, že se dobře srovnati s ním moci budou, nebo jest člověk pokojný, tichý, života pobožného a příkladného. Pročež pana za to žádám, že uradíce se s J. M. C. panem rychtářem (an o tom sobě od J. M. pana officiála velebné konsistoře Pražské nařízeno mám), že mně psaní učiníte na tento neb podobný způsob. »Poněvadž doslechámě, že by z jisté vule a vědomí velebné konsistoře Pražské od sv. Havla dvojctihodný kněz Václav Soběslavský, na ten čas správce duchovní města našeho, od nás vyzdvižen konečně býti měl, abychom jako ovce bez pastýře nezustávali, jsouce lidé katoličtí, v té příčině k V. M. časně se utíkáme. A majíce sobě zprávu danou o dvojctihodném knězi Vojtěchovi etc. V. M. žádáme, že nám k dosažení jeho za faráře našeho napomocni býti ráčíte etc.«

Kteréžto psaní já odešlu a bude také i ku pochvale obce jejich.«

Na tento list dopsali J. M. C. rychtář a primátor ve Dvoře Králové jménem obce veškeré důstojnému Martinu Karasovi dne 11. září doslovně to, co byl jim on napsal, a pojednou byl Václav Daniel Soběslavský děkanství zbaven a do Dvora povolán Lossig. Když pak »Dvorští« Václavu Danielu Soběslavskému »vážně« oznámili, že se kněze Vojtěcha písemně ptají, kdy mají fury pro jeho věci do Třebechova vypraviti, aby ho na děkanství uvelebili, dal jim Vojtěch Soběslavský za odpověď, »že zjevně v tom protestýruje, že se z fary stěhovati nebude a také, že žádného ani do fary, ani do kostela nepustí.« Císařský rychtář hned oznámil to Martinu Karasovi, ten dal za odpověď, »že nechápe, že by Václav Soběslavský tak mnoho před sebe bráti chtěl, že smejšlí, že bude daleko jinší mysli po přečtění listu, který mu posílá.« — — —

Daniel Soběslavský — opustil Dvůr. —

Ale před tím zaplatil od něho žádanou náhradu za pušku a řepici. — Vysázel ty kopy grošů míšeňských oběma kostelníkum s vítězoslavným úsměvem na rtech. — —

Za takových poměrů se Lossig ocitl ve Dvoře. — Ale kam se děla řepice, kam puška? —

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

VIII.

(Pokračování.)

Lole bylo velkým překvapením objevení se matky v nádraží. Plavný zatajil dceři, že byla ta schuze umluvena. Obával se, že se neuskuteční a nechtěl zbytečně dráždit zvědavost ubohého dítěte.

Stála na perroně, zakrývajíc se slunečníkem úmyslně ze strany, aby nebylo setkání její s mužem a dcerou pozorováno. Vychýlila jen poněkud hlavu vpřed, rozhlížejíc se po zástupu vystupujících.

Spatřili ji první a drali se k ní vlnami passantů. Otec i dcera povšimli si ubledlé tváře matčiny, jež divně kontrastovala s hrdým, osobitým vnějškem jejího zjevu, uplatňujícího se výhodně v letním plátěném, přiléhavém obleku.

Políbila mlčky dceru na čelo a podala muži ruku ke krátkému pozdravu. Promluvila několik slov o bytě, kde prý nová služka, kterou dnes najala, již pokličila.

Professor opatřil zavazadla a najal fiakr, mezitím co matka s dcerou mlčky proti sobě stály, nevědouce v rozpacích o čem hovořiti. Usedli konečně všichni tři do povozu. Dusné mlčení bylo obtížno všem. Plavný hleděl v obličeji své ženy, sedící naproti, vypátrati náladu jejího nitra, ale nevyčetl ničeho z její nehybné, zdánlivě tiché tváře. Zdála se mu býti tváří sfingy. Když se konečně střetly zraky jejich v jediném ohnisku, zabarvila se tvář její nachově a oči změnily rázem polohu. Obrátila se k Lole a ptala se jí suše, beze sdílnosti, jakoby v hypnose, jak se jí doma vedlo a když tato skutečně vylíčila svou radost z pobytu u babičky, řekla matka nechápavě a drsně:

»A teď zas do dření, což? Neomrzelo tě ještě to učení, to věčné učení?«

Lola překvapeně obrátila se k matce a zvolala jaksi nadrsněle: »Právě naopak, teď budu studovat s chutí tím větší!«

»A co z toho?«

»Že budu samostatnou, soběstačnou a nezávislou!«

Plavný, zaslechnuv tuto sebevědomou poznámku dceřinu, poněkud překvapen zahleděl se na její poněkud přísnou a tvrdě vyhrocenou tvář a pocítil slabou tíseň smutku, cosi jako výčitka dotklo se ho vzrušeně v nitru. Zdálo se mu, že je Lola nespokojena se stavem žen a že poznavši doma nepěkný příklad rodinného soužití, touží proto asi ven z mezí závazného, rodinného života, ježto nečeká v něm pro sebe nic lákavého.

»Jak rád bych vše napravil!« zatoužil ve své úzkosti, »kdybych věděl, že tím připravím dceři své dcery mír a vroucnějšího názoru na život rodinný u ní docílím.«

A aby dal dobrým úmyslům svým uzráti v plod, řekl: »Vždyť i v závislosti snad možno ženám zakusiti štěstí, jsou-li jen ochotny morální výplni úzkého rámce manželství věnovati své všecky síly.«

Zpozoroval, jak dcera jeho tázavě a s nepochopením k němu pohlédla a jak Héla učinila rukou pohyb, který měl naznačiti marnost takového úsilí.

Dobře to vycítil a chtěje odvrátiti dceřinu pozornost od matčina gesta, dodal ještě: »I v životě podružném uplatní se žena, je-li v ní ovšem trochu lásky k tomu životu.«

Matka Lolina chtěla snad ještě něco namítnouti, ale v tom vůz zarazil a pásmo těžce ulamovaného hovoru bylo tím rázem přerušeno.

V bytě svém nalezli vše jakž takž urovnáno. Lole bylo vzácným překvapením, že měla již svoji poličku na knihy urovnánu a svoje věci srovnány. Byla matce vděčna za to a děkovala jí za to pohledem plným něhy a uznání. Jinak nedošlo však k vážnějším projevům mezi matkou a dcerou, ani mezi matkou a otcem.

Suše odbyta večeře, bez hovoru skorem.

Každý ze tří cítil sice, že by mělo dojíti k nějakému výkladu a k jakési dohodě, ale nikomu nechtělo se tichou náladu společného večera rušiti jakoukoli deklamací.

Všichni věděli, že se objevilo mezi nimi něco, co je těžko odvrátiti slovem, co je těžko odstraniti jediným pohybem ruky. Za nimi ležela temnota, zapomnění, ale ne taková, aby nebylo možno odestříti znova záclonu, jež ji ukrývala; před nimi byla tma budoucnosti, do níž ještě nevnikl ani jediný paprsek srdečného úsvitu a tepla. Čekali dosud příchod tajemné moci, která by rozzářila světlo jejich myslí, aby mohli zaplašiti zcela temno minula a očekávati světlo nového jitra...

Ale čím úzkostlivěji na příchod toho prozáření čekali, tím smutněji pozorovali, že se večer nachýlil a že soumraky jejich duši se zatahují vždy hustší mlhou.

Professor odešel brzy po večeři do své pracovny, kterou míjel tak dlouho... Rozžehnuv si lampu na prvním stole, pohroužil se do čtení dnešních novin. Lola pozorovala, že je ospala jaksi po cestě a uchýlila se brzy na lože. Vzpomněla na bezstarostnost venkovského pobytu a na intimní chvilky večerní u babičky a slečny Mařákovy. Zítra bude zas nutno se odpoutat

od krásných reminiscencí a zvykat škole zas a učení...

Helena odstraňovala apathicky, s nucenými jaksi pohyby zbytky večeře se stolu a skládala ubrousky.

Bylo jí trapno zde v tom starém bytě. Připadala si dosud jako pták, který si vyletěl a na nějž naličili zase otevřenou klec s chutným zrním, aby se vrátil... Vrátila se — na jak dlouho?

Což bude jí možno žít po starém způsobu? Dovede se vpravit do poměrů, jimž odvykla a jež jednou již staly se jí nesnesitelnými?

Dlouho-li obstojí v úloze počestné manželky? Dovede se odpoutat nadobro od svých zálib, zříci se svých nadějí? Vpraví se ještě do úlohy, kterou nikdy neznala a v níž se tak špatně osvědčila?

A zda je vůbec možno, aby ji měl on rád jako dříve v první době jich spolužití? Rozpomínala se... Tenkrát byl mlád a přesvědčen o její ceně. Dnes? Když jej oklamala, když jej oloupila, když jej zradila — smí očekávat ještě něčeho od něho?

Vina její šlehla její mysli jako rudý blesk, až se pozachvěla a zlomeně a zkrušena jaksi vklouzla do svého pokoje, v němž se uzavřela úzkostně...

IX.

Příprava k přednáškám vyžadovala veškeru pozornost professorovu, takže se ani skoro nestaral o svůj nový poměr rodinný. A pak odvykl již jaksi společnosti ženiné, že mu ani nepřipadlo ohlédnouti se po ní.

Předsevzal si sice, že se pokusí o vyšetření stavu její duše, ale pro neodkladné školní starosti odložil zatím své pokusy v té příčině, omezuje se na okamžiky všedního hovoru před jídlem nebo po něm, a tu ještě spíše mluvil o starostech cizích než o vlastní péči a vlastní domácnosti, která volala po vyjasnění a urovnání. Bylo co dohánět na všech stranách. Ale nejpalčivější otázka byla odsunována stále do zadu. »Časem se vše urovná,« myslil si Plavný, »až nadejde vhodná chvilka.«

A nestaral se zatím o vnitřní život své ženy, kterou znovu povolal, aby se ujala osiřelé domácnosti.

Nová Héla chodila zrovna bojácně a jaksi zaraženě po stopách staré Hély, která si osobovala v domácnosti největší práva a vítězila nad mužem zoufalým a citlivě disponovaným. Druhdy se rozkřikla třeba i na něho, když se jí cosi znelíbilo a nevyhovovalo její zálibě. Dnes šine se jako stín v pokojích, v nichž nezdá se míti již žádné pravomoci. Úzkost jakási ji přemáhá a podlamuje síly její. »Proč sem vlastně šla?«

Ta otázka bušila jí zvýšeným varem krve do skrání a vzbuzovala v ní jakýsi údiv. Měla svůj úmysl, svůj plán dobře promyšlený, ale proč se chvěje teď? Proč se dusí v bezesných nocech, volajíc marně po štěstí posledních měsíců, jež prožívala v náručí svého ohnivého milovníka? A proč se bojí přísného pohledu mužova, jehož tichý zrak zdá se pronikati její nitro? Proč chvěje se teď, když za stůl usedá, nebo když přichází domů a ona mu otevírá dvéře? Proč úpí teď často za prahem jeho pracovny, naslouchajíc jeho oddechům a krokům jeho, přechází-li? Proč uskočí vždy, když se jí zdá, že vejde náhle do ložnice a spatří ji zde zmatenou, zneklidněnou a zoufalou?...

Chmura jakési nevrlosti a nespokojenosti vraští jindy hladké její čelo, zanícené oči svědčí o únavném úsilí nervu. Jak jej znova zvábit, jak upoutat? — přemítá. A musí ho vidět zas u svých nohou jako dříve, aby u t o p i l a svůj hřích v jeho o d p u š t ě n í... Zvábí ho dosud svými lokty, svým tělem dosud oblým a pružným, svou znásobenou vášnivostí? Musí se to stát, má-li obstáti před světem a má-li vyplniti svůj úkol, k němuž je povinna Lole, jak on tvrdí! Ale proč setrvává on v tom úporném mlčení, které ji leká a které tak málo, tak málo jí slibuje? Co se s ním děje? Vždyť ji volal k sobě, volal po svůj bok, slíbil, že jí bude vše odpuštěno a že bude všecko zase jako druhdy! Má přece někde dosud jeho psaní poslední, v němž jí tak lehce upravil cestu k návratu do »tišin počestného soužití«, jak psal...

Nechce již vyplout na rozbouřené, nejisté moře, chce zakotvit v mělčině, třeba zde nebylo tak rušno a živo! Byla zklamána a zrazena mimo manželství...

Ale čím volněji míjely dnové tohoto nového pospolitého života, čím dále trval její muž v lhostejné nevšímavosti k smyslným vzněcům rozmarné ženy, tím prudšími bouřemi byla sesilována její vůle zmocniti se jeho uspaných smyslů, vydrážditi a zkondensovati jeho soucit.

Znala Achillovu patu svého muže, který byl příliš měkký a citupiný, aby odolal příboji uchvacujícímu, strhujícímu kajícnosti a o tuto naději opřela všechno své úsilí.

Kýžená intimní chvíle dlouho se nedostavovala, ač s chytrostí ženám vrozenou, snažila se sváděti lhostejné pohledy jeho, které míjely dlouho její podobu a sotva že v přeletu někdy jen střetly se s jejíma vzrušenýma, horečným úsilím navlhlýma očima. Zdálo se jí vždy, že líčená, vynucovaná lítost její mine se účinkem. Některou chvíli pojímal jí opravdový žal nad nezdarem jejího úsilí a strach, aby nebyla pokořena, rozleptal její nitro takovou pronikavou

silou, že se až svíjela v kajícné konvulsi a umiňovala si, že se pokoří raději stoj co stoj v prach před ním, setrvá-li ve své netečnosti.

Zmítaná její duše úpěla až k nebi a prosila o slitování, k němuž se rády utíkají ženy podobných povah v kritické chvíli. Ale marně! Nedostávalo se jí odezvy...

Vzdorovala sama nějaký čas.

Ale ne dlouho. Ponurá nálada zimního kteréhosi hlnchého večera zlomila její samolibou pýchu.

Zážeh noční lampy rozlil po ložnici modravý lesk mdlého světla a projasnil duši v temnu sedící opuštěné ženy...

Jak bývalo jinak dříve, před dávnými, dávnými časy! Jako by to bylo včera — uvědomuje si jeho účast a vzrušení, když poprvé rozčesala před ním své vlasy a kdy poprvé skryl svou zanícenou tvář, chvějící se štěstím a touhou na její panenských tehdy prsou! Ach tenkrát!... Její neporušenost a kouzlo mládí — kam se poděly? Prohrála všecko! Všecičko! Nic nevzruší teď jeho smysly, nic nevyvolá krásný kdysi sen první noci svatební! Jak se vše změnilo její vinou! Chápala svou bídu a svůj úpadek. Želela ho a ztravovala se jím. Kající Magdalenou dosud není. Ale bolí jí vědomí ztraceného ráje, krvácí z ran, jež osud jí zasadil, úpí přesvědčením, že nebude lépe již nikdy!

Opravdové slzy naplňovaly oči Héliny, v nichž pruchodu doznala její lítost... A její úmysl? Novým hříchem zatíží svědomí duše své, novým skutkem zraní útlocit svého muže?

Jak ráda by se vrhla k jeho nohám a vyznala se raději ze všeho! Uvěřil by jí? A propustil by ji, čestně, šetrně? Vzchopila se, netroufajíc si ani o tom přemýšleti! Raději přesvědčiti se chce hned, ať jí třeba odvrhne. Dusí jí cosi v hrdle, na prsou, co nutno vyrvat, odhodit!

Podlaha zaskřípěla pod útlakem jejích bosých nohou. Zadržela... Co dělat chce?...

Vypjala obočí.

Zda na ni přece někdy myslí? Aspoň na chvíli? A v přátelství?

Učinila vratký krok ke dveřím jeho pracovny. Váhala...

Dvéře byly pootevřeny. Uvnitř ticho. Sedí asi a čte. Čte, věčně jen čte! Nenávidí ho tak a přece tu po něm touží! Musí jej uviděti!

Otevřela neslyšně dvéře. A jako stín vztýčila se na prahu...

Byl od ní odvrácen a zahloubán.

Beznadějně, s rukama podle těla spuštěnýma hledí na jeho schýlenou šíji, ozářenou plným světlem jasně rozhořelé lampy, stojící na stole za ním.

Vydechla z hloubi stísněných prsou...

Obrátil se, postřehnuv vzdech. Překvapeným zrakem zatěkal po její svudné postavě, ale nezdál se chápati její neobvyklý příchod.

Odvrátil se zas a četl dál...

Uslyšel však vzlykot za sebou a štkavý pláč, který byl pojednou zmírněn odchodem plačící ženy. Jen vzlyk občasný dolehl k němu z ložnice. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

JUDr. VÁCLAV ŠKARDA. Dne 28. t. m. dovršil padesátý rok svého života JUDr. Václav Škarda, poslanec na sněmu království Českého, přísedící zemského výboru a jeden z náčelníků národní strany svobodomyslné. Máji, jako listu belletristickému nelze podati celý obraz činnosti tohoto sympatického politika našeho, nemůže však také opomenouti této příležitosti, aby nepokusil se několika črty vystihnouti relief této výrazné postavy politické. Zajímavo je, že jako celá řada našich politiků, Havlíčkem počínaje až do Engla a Pippicha, počal s belletrií, překládaje z francouzštiny některé divadelní hry. Kdož Dr. Škardu blíže znají, vědí, že nepřestal až dosud býti čtenářem a přítelem krásného písemnictví, že stále sleduje jeho rozvoj, stejně jako chová úcty neumenšený zájem pro českou hudbu, jejž probudil již přátelský styk Smetanův s rodinou jeho otce. Ale silnější ještě zájem o politické cíle národa, odvedl jej záhy na jiné pole. Vydal několik úvah politických, působil ve sboru obecních starších, zasahuje nejen do hospodářských otázek naší veleobce, nýbrž i do aktuálních otázek národních (uliční tabulky pražské). Vlastní politická činnost jeho nastává však teprve r. 1894, kdy zvolen byl poprvé poslancem na sněmu král. Českého a záhy také přísedícím zemského výboru. Jako člen zemského výboru dovedl, ač mlád, záhy zjednati si takového vlivu a váhy, jakým snad v tomto gremiu těšil se jen zvěčnělý jeho otec Dr. Jakub Škarda. Nadán výbornou pamětí a pílí, hleděl vždy zastávati zodpovědný úřad svůj svědomitě a objektivně. Není z těch, kdož strhují na sebe funkce za funkcí, ale nemají dosti vůle pracovati ani tu, ani tam. Čím méně — zvláště v dřívějších dobách — vystupoval ve velkých shromážděních, tím více spočívalo na něm tiché nehlučné, někdy snad i nevděčné práce pro zájmy strany i celé veřejnosti. Jako předseda výkonného výboru národní strany svobodomyslné stál vždy Praze na stráži a stopoval bedlivě postup našich zástupců na radě říšské. Jeho silnou ruku viděti je v tom, že i přes tlak poměrů těžisko politiky české zustalo v Praze, nikoli ve Vídni. Ač-

koli říšský mandát dodává více lesku, spokojoval se s členstvím sněmu zemského, neváhal však několikráte osobně informovati vládu vídeňskou o poměrech a potřebách českých, jež zná podrobně a důkladně. Jako přísedící zemského výboru staral se o to, aby v jeho oboru pracováno bylo o rozvoji a pokroku naší samosprávy. Dal vypracovati nový stavební řád pražský, nový řád požární, nové zákony o okr. hospod. záložnách, zřídil stálý zemský dozor k těmto ústavům, jež jsou naší ryze domácí specialitou, založil zemskou kancelář pro revisi okresního a obecního hospodářství, vymohl zákon o úřednictvu okr. výboru a p. Nechť si břímě sdělání těchto předloh, z nichž k některým dal přímo sám podnět a při jiných činně spolupůsobil, spočívalo především na úřednictvu, jemu připadl neméně závažný úkol hájiti a zastávati předlohy ty v zemsk. výboru, v klubu, v komisích, v plném sněmu i vůči vládě, — zasvěcení mohou dotvrditi že mnohé z těchto předloh, znamenajících pokrok, rozšíření a ozdravování naší smosprávy, nebyly by se staly zákony bez jeho přičinění. Stejnou pozornost věnuje však Dr. Škarda též věcem, které nenáležejí přímo v jeho obor, zejména školství a otázce financí zemských. Jeho zásluhou je, že i jiné aktuální záležitosti, které občas hýbají myslemi všech, dostávají se na přetřes v zasedací síni v tiché ulici sněmovní. Jeť politik, který má smysl pro živé potřeby lidu a hledí jim vyhověti. Jako řečník neoslňuje lesklou frásí, přesvědčuje však svými o fakta vždy opřenými argumenty, svou klidnou rozvážností. Umírněný a konciliantní, přivodil nedávnou regeneraci své politické strany a výsledkem práce jeho je též dohoda některých stran politických při nynějších říšských volbách, jež aspoň ponekud obmezila vášnivé jindy boje předvolební. Hlavním cílem politiky jeho na sněmu zemském je však, uvésti bez újmy našeho postavení v zemi a bez ústupu od zásadních našich stanovisek do sněmu král. Českého opět spořádané poměry tak, abychom se klidně mohli dále rozvíjeti národně, kulturně i hospodářsky. V den padesátých jeho narozenin přeje mu i Máj, aby snahy jeho setkaly se s plným výsledkem a bylo mu popřáno dočkati se v nezkaleném zdraví šťastnějších dob našeho národa! —a—

ROZVOJ MĚSTA KRÁL. VINOHRAD ZA STAROSTENSTVÍ JOSEFA VÍŠKA V LÉTECH 1895 AŽ 1911. Novinami prošla skromná zpráva o resignaci dosavadního starosty nejmladšího a největšího z měst, která otočila Prahu širokým věncem svých ulic a náměstí. Josef Víšek zastával zodpovědný úřad starostenský na Král. Vinohradech po šestnáct let. Byla to léta nejprudšího vzrůstu a rozvoje tohoto sympathického města. Pražským předměstím, jak říkáváme vlastně neprávem zcela samostatným obcím, s Prahou sousedícím, rádi leccos vytýkáme. Právem i neprávem. Právem, že by to i ono skutečně mohlo být lepší, než jest, neprávem proto, že vina vlastně leží spíše v neprozíravosti matičky Prahy, která v dobách rozhodných pro vznik nových městských částí, o ně se nestarala. Na polích a zahradách zabranských rostly domy jako po dešti, podnikavým jednotlivcům pro zisk, sousedským a maloměstským, při tom však hodně domýšlivým Pražanům pro posměch. Za Koňskou bránu chodilo se na procházky, do Kravína do arény, do Vršovic a Nusli pořádány už hotové, veselé výlety. Okolí pražské netěšilo se nikdy velké péči; zahrad bylo sice před nějakými třiceti, čtyřiceti roky ještě dost, ale cesty byly zanedbány, plny kamení a bláta. A kolem těch cest nyní stavěny obytné domy! K smíchu! Celá Praha zpívala si posměšnou písničku na »ten Vinohrad«. Ale vinohradští byli chytřejší než se v Praze nadáli, Měřili ulice a náměstí, stavěli školy, dláždili a v Praze smích umlkal. Pražané chodili najednou obdivovat vinohradské činžovní paláce. Na Vinohrady nastal příliv obyvatelstva a na místech, kde ještě loni vlnilo se obilí, letos kvapem vznikaly široké třídy. Bylo opravdu třeba pevné ruky a velké rozvahy pro tento kypící život mladého města. A Královské Vinohrady měly štěstí, že našly vždycky svého muže.

Josef Víšek, jeden z nich, nastoupil úřad starostenský r. 1895, kdy měly Vinohrady 894 domy a 43.643 obyvatel. Dnes mají 1600 domů a 80.000 obyvatel. To je rozmach jistě obrovský. Městské správě bylo zmoci veliké úlohy, chtěla-li udržeti s tímto vzrustem stejný krok. Ale vinohradští nedali se překvapiti. A více, oni dovedli hospodářství obecní udržeti ve vzorném pořádku a opatřili při tom městu tolik rozmanitých, obecně prospěšných zařízení a kulturních institucí, že staly se nejoblíbenějším sídlem elitě pražského obyvatelstva. Žárliví na Prahu, snažili se ve všem se jí vyrovnati, v ledačem dokonce ji i předstihli. Tak r. 1896 zbudovali elektrickou okružní dráhu, která stala se počátkem sítě elektrických drah pražských. Mnohaletému marnému volání po druhém českém divadle učinili bez dlouhých řečí krátký konec: vystavěli Městské divadlo: poskytnutím stálé subvence umožnili zřízení dívčího lycea, prvního v celé Praze, hned na to pak učinili své město dokonce sídlem vysoké školy, poskytnuvše pronájmem Groebovy villy v Havlíčkových sadech nádherné místnosti zemědělskému oddělení české vysoké školy technické. Nelekali se ani vydání tak značných a zdánlivě neplodných, jaká učiniti musili, kupujíce a zřizujíce sady Riegrovy a Havlíčkovy. Před tím již založili rozlehlé sady Čechovy a potom sady na rozsáhlém náměstí krále Jiřího. Školství těšilo se na Vinohradech vždycky zvláštní péči. Státní školy střední usídleny v pěkných budovách a školství obecné soustavně a úsporně rozšiřováno. Roku 1906 zřízena již šestá škola obecná a třetí měšťanská a pro další školy obecné a měšťanské zakoupen pozemek na náměstí krále Jiřího. Již r. 1902 otevřeno dívčí oddělení při pokračovací škole obchodní, později pak na pokra-

čovací škole živnostenské zřízeno odborné oddělení pro učně obuvnické a učednice krejčovské. Zřízena městská spořitelna. Pamatováno i na ústavy lidumilné. Projeven souhlas se zřízením okresní nemocnice, ustavena pokladna pro místní chudé (1900), upraveno chudinství konstituováním chudinské rady; otázka lidových lázní pokročila ze stadia přípravných šetření ke konečnému řešení.

Sokolu věnován pozemek pro vlastní tělocvičnu. Roku 1901 vystavěna moderně zařízená ústřední tržnice na potraviny. O společné správě ústředních jatek i vykonávání zdravotního dozoru učiněno dohodnutí a pro novou tržnici na maso zakoupen pozemek ve třídě Jungmannově. S obcí pražskou bylo vůbec o společných zájmech mnohé a obtížné jednání. Schváleny stanovy společné vodárny, skončeno se zdarem dlouhé vyjednávání o připojení vinohradského území k soustavné pražské kanalisaci, elektrovodná síť rozvedena po celém městě. To jsou vypočteny jen hlavní práce a úlohy, které bylo správě města a jejímu starostovi v posledních letech řešiti. Bylo k tomu třeba zkušené hlavy a svorné práce. Starosta Víšek, muž svérázný, energický, opatrný a vytrvalý, nedal se nikdy svésti vášní, neb ohledy osobními či stranickými, a v kolisích, jichž mu úřad jeho v hojnosti poskytoval, šetrně a obezřele vyhledával a nalézal pravé cesty. Jemu náleží největší díl zásluhy, že přestaly v obci boje místní a politické, že se podařilo nehlučnou, avšak neúnavnou a promyšlenou prací město posunouti do popředí a udržeti v čele nejpokročilejších měst českého království. Na muže jeho skromné povahy a tiché, požehnané práce ve víru denních událostí rádo se zapomíná, máme tedy za vhodno, ve chvíli, kdy loučí se se stolcem starostenským, na něho upozorniti. Muž vzácné počestnosti a nezištnosti, nehledal nikdy u obce osobního prospěchu a přísně dbal také o počestnost a přesné plnění povinnosti u všech činitelů obecních. Nadšen láskou k vlasti i k obci, která se stala jeho domovem, pečoval o moderní rozvoj obce, o národní její ráz i o mravní a kulturní pokrok občanstva. Starosta Josef Víšek zjednal si velikých zásluh o Král. Vinohrady, v jejichž dějinách bude jména jeho vzpomínáno vždycky s vděčným uznáním. R.

PORTRÉT PROF. L. LEGERA. Ve své zajímavé exposici, v paláci velkopřevorském nedávno uspořádané, vystavoval Rudolf Vácha mezi portréty osobností z francouzské společnosti neveliký, avšak vervně nahozený náčrt podobizny profesora Legera. Výrazná tvář energických rysů, ozařovaná oduševnělým okem, je ovšem vítaným předmětem studia maliři-portrétistovi a Rudolf Vácha maloval svou skizzu zřejmě s tou svěží radostnou chutí, jaká se dostavuje umělci vždycky, když maluje předmět zvláště mu sympathický. Jak se dovídáme, nehodlá Vácha přestati na vystaveném náčrtu. Chystá se do Paříže, aby tam namaloval Legerovu podobiznu, k níž mu skizza byla toliko pomocnou studií. Vznikne tak umělecký portrét vzácného přítele Čechů, který by měl být Praze zachován, ač-li nebude nalezen jiný, vhodnější způsob, kterak použít díla Váchova jako projevu uznání zasloužilému učenci — slavjanofilovi. R.

OTAKAR BYSTŘINA PADESÁTNÍKEM. Sympathický autor Hanáckých figurek (vyšly ve třech vydáních u A. Píše v Brně) a Hanácké legendy (Nový Jičín 1904) oslavil 23. května 1911 v rodinném kruhu svoji padesátku. Jeho historie o volaté dědině (Niva 1910), strýčku Kyselákovi, poutníku Čagalovi, pastýřských zkušenostech Šmídových (Han. figurky) a »udánlivém« věměníku Isidoru Šeleiovi, který za živa nebeskou blaženost spatřil a po stu letech praneznámý do rodné dědiny se vrátil (Hanácká legenda), jsou známy nejen po celé Moravě, ale mnohé z nich při různých příležitostech v Praze recitovány docílily pronikavého úspěchu. Z galerie Bystřinových Hanáckých typů vane zdravý zrnitý, nefalšovaný humor. Všecky ty figurky hanáckých usedlíků, chalupníků i hoferů mají svůj originální mrav, praktickou, soběstačnou životní filosofii, jsou neobyčejně životně věrně malovány a působí druhdy i rázovitým užitím dialektu neobyčejně komicky.

Otakar Bystřina jest pseudonym JUDra Ferdinanda Dostála z Nového Jičína. Narodil se 23. května 1861 ve Věrovanech na Hané. V l. 1880—5 psal básně a slovácké obrázky do Zlaté Prahy, Květů, Ruchu, Hlasu z Hané, do Palečka, Arbesova Šotka, Švandy Dudáka, Besed Času, později do Mor.-slezské revue a Nivy. Kromě uvedených knih má v rukopise sbírku Básní a prosu Súchovská republika, vzpomínky na družinu Jožky Úprky. V menšinovém Novém Jičíně vykonal veliký kus národní práce. Jmenujeme jen českou školu novojičínskou. Jakého dostalo se mu »na stará kolena« za to vděku, o tom dnes nechceme psáti . . . Je to trpká kapitola . . . . . .

K významnému dni jeho abrahamovin přejeme mu ze srdce, aby poctivá jeho literární práce byla i oceněna mimo lid, jehož jest milým autorem, i správci veřejného mínění.

Viktor Kam. Jeřábek.

Obřany, v květnu 1911.

ZLUTÉ RŮŽE. Benjamín dramatické literární produkce, pan Edmond Konrád, je v jednom směru zajímavý nováček. Jeho upřímnost a jeho víra v sebe je obdivuhodná. Všechno poví, všechno prozradí. Kdo by si na příklad troufal vypravovati na jevišti o křížové cestě, které se musí podrobiti ti, kteří stuj co stuj chtějí vidět svůj kus na scéně. Pěsinky ty jsou známé a dobře vyšlapené: napřed se zafuká v Národním divadle. Neotevrou-li zde, snad budou míti větší pochopení pánové v divadle Vinohradském — a nedopadne-li to dobře ani tady, je tu ještě jedno čestné útočiště, Uranie, která, jak známo,

se už několikrát nad takovým odstrkovaným a neuznávaným Shakespearem smilovala a kus sehrála.

Takovým tedy způsobem — abych zaznamenal premiérový vtip — dostalo se konečně divadlo Vinohradské na divadlo Národní. Když pan Konrád tuto Odysseu do úst svého dramatického, ne právě nejšťastněji voleného tlumočníka vkládal, byl ve své sebevědomosti svatosvatě přesvědčen, že jemu nebude souzeno, aby se svým kusem antichambroval u několika dveří. Pan Konrád venit a vicit — prozatím ovšem jenom v divadelní kanceláři, která teď musí vyposlechnouti řadu roztrpčených mínění. »Žluté růže« prý nepatří na Národní divadlo — komedie by se hodila pro soukromý kroužek, pro klubovní podium, pro renomovanější jeviště některé Besedy.

Dnes už všechno víme, čtli jsme všechny kritiky a je nám mladého pána skoro trochu líto. Komedie má hrubou slabinu, má především tu kardinální vadu, že není tím, zač je vydávána — n e n í a n e m ů ž e b ý t i k o m e d i í, c h a r a k t e r i s u j í c í ž i v o t, l i d í z n a š í s p o l e č n o s t i. Není to proto možné, poněvadž autor si počínal ve své kresbě jednostranně. Jeho komedie činí na mne dojem fotografie města s ptačí perspektivy — vidíš jenom střechy, komíny a vikýře, ale nemáš obrazu o vlastní podobě města. Pan autor chodí často do společnosti a leccos slyší, co bystrá ústa prohodí. Pilně si všechno zaznamenával, naplnil torbu duchaplnostmi a nápady, rodícími se při nenucené konversaci, při hracím stolku, při kulečníku, bavil se se slečinkami, jež mají chic, nějaký ročník dívčí školy, něco přečtly, chodí do divadel a do výstav a libují si v dělání aforismů, jež přišly do módy v době, kdy Wilde poprvé se u nás objevil.

S tímto materiálem pustil se pan Edmond Konrád do skládání kusu. Dařilo se mu asi tak, jako lidem v krámě s hotovými obleky. Je to nové, snad i dobré zboží — ale kabát nikomu tak nepadne, jak by padnouti měl.

Mám za to, že není třeba autora bez milosrdenství guillotinovat. Pravda, do leccčehos sám naběhl, čemu se mohl snadno vyhnouti. Museli jsme se pousmáti, jak rychle a jak přeochotně vyběhl po prvním jednání na scénu. A ta květinová paráda za ním! Kdyby byl měl tolik trpělivosti a počkal aspoň na osud druhého jednání, snad bychom mu byli spíš tuto touhu odpustili, třebať tím nebylo řečeno, že by oprávnění k tomuto vítěznému vstupu bylo větší.

Nám, starým Kozákům, se to směje! Ale na pana autora se přišli podívat všichni jeho známí! Když se nejde poděkovat F. V. Krejčí, je to něco jiného. Ten toho do opravdy nemá zapotřebí! Ale pan Edmond Konrád! Co by tomu řekli po premiéře v klubu, co by řekli kamarádi, co by tomu řekly s l e č i n k y? Jakobychom slyšeli hlas paní Sedláčkové (je div, že pan autor na tohle zapomněl), která by jistě svým tentokráte až tuze buršikosním tónem řekla: — kdyby byla totiž, opakujeme, k tomu dostala legitimaci: — »A vy jste mi pěkný dramatický autor! Ani vás

OTAKAR BYSTŘINA PADESÁTNÍKEM.

nevyvolali ani jsme si nemohli udělat jundu z vašich komplimentův a z vašich rozpaků. Připravil jste nás o nejlepší požitek, na který jsme se tolik těšili.«

Pražská společnost pochodila v komedii asi tak, jako kritika a literatura. V panu autorovi jistě není to, co jeví se v jeho komedii — není v něm jistě nevážnosti ke společnosti, kterou líčí, ani k literatuře, ve které to přivedl šťastným řízením osudu tak daleko, že se může pochlubiti vzácnou pozorností, že mu hráli kus na Národním divadle! Stojí jistě o společnost, stojí jistě o literaturu. Ale jeho komedie má to neštěstí, že ho vinní z jiných názorů. Bagatelisuje všechny representanty svého milieu a myslím, že toho neměl v úmyslu. Šil zkrátka kabáty do zásoby, a pak teprve k nim hledal figury. Material sbíral také, jak mu vběhl do rány, a proto se mu všechno pod rukou rozběhlo — i figury, i stavba komedie, i její dějový podklad, jenž je na tři akty málo obsažný.

Křivdilo by se autorovi, kdyby slova připouštěla výklad, že pramíčeho nevytvořil sám. Akcentuji jeho velkou přednost. — Konrádova mluva je pěkná, je obratná a není chudá ani na obraty ani na účinné nápady. Tohoto dobrého zboží je v komedii tolik, že nikdo nemůže říci, že by autor nudil. Byls' nucen, po celý večer pozorně poslouchat — a tato povinnost nikterak neunavovala. A toto zdravé jádro komedie — myslím — rozhodlo o jejím osudu. Ruku na srdce — nezažili jsme v divadle už trapnějších chvíli, než

o večeru páně Konrádově? Nezaslouží mladý a nadaný autor — a tím Edmond Konrád je — aby se mu vyšlo vstříc právě v divadle, jež má mladou generaci podporovat a vychovávat?

Velkou zásluhu o to, že vina autorova a vina Národního divadla (sit verbis venia) se o mnoho zmenšila, mají herci, kteří hráli s chutí a vesměs dobře. Líbila se zejména paní Naskova, jež do opravdy o roli přemýšlí a něco nového tvoří. Jenom hlasu nutno přidati na svěžesti. Leckde zní ještě monotonně. Paní Sedláčková a sl. Suchánková nereprezentují ovšem typ pražské dívky z lepší společnosti. Zde je zklouznutí autorovo nejkřiklavější. Obě podaly role tak, jak kázala intence komedie — a tím už ovšem zpečetily také jejich osud. Každý z posluchačů měl jistě větší štěstí ve svých společenských stycích a poznal bytosti do opravdy milé, roztomilé, vzdělané a ne do té míry cynické, jak je charakterisují »Žluté růže«. Výborný byl pan Hurt v roli velkoobchodníka, z nesympatického klubovního literáta učinil pan Hašler figurku zcela snesitelnou. Panové Želenský a Schlaghamer neměli rolí právě vděčných — tím větší jejich zásluha, že je aspoň svou hrou učinily předmětem živější pozornosti.

Pan ředitel Gust. Schmoranz, jenž asi tušil z tohoto dramatického voru, až se dostane do osudných vrátek, budou lítat kusy na všechny strany, vzal komedii pod svá ochranná křídla a vypravil ji s jemným uměleckým vkusem. Předmětem živé diskusse o premiéře byla zejména úprava klubovního salonu, jenž může sloužiti za vzor společenského útulku z tohoto ovzduší. Interieur dámy napadl harmonií barev a ladným uspořádáním. K.

JUBILEJNÍ KONCERTY PRAŽSKÉ KONSERVATOŘE byly bez odporu nejkrasší a nejobsažnější částí oslav, pořádaných na paměť stoletého trvání ústavu. V nich vynikl také český živel elementární silou. Vše opravdu hodnotné bylo české, v tvorbě i v podání. Vůdčí myšlenkou pořadů bylo předvésti výsledky vlastní práce, tedy skladby především odchovancův ústavu neb jeho sil učitelských, a kde, jako u Bacha, Beethovena, Liszta, Smetany, přece učiněna výjimka, poskytnouti domácí ztlumočení těchto mistrů. Tak nejlépe mohly vyniknouti plody století práce, a není pochyby, že ukázky mohly býti ještě bohatší, neboť při takovém přebytku pokladů nahromaděných bylo nutno velice se omezovati ve výběru. Skladatelé významu Karla Bendla a Jos. B. Foerstera musili se na př. obejíti jednou, dvěma písněmi, na mnohé skladatele — a ještě u větší míře platí to o umělcích výkonných — vůbec nedošlo. Nebylo[f] lze jinak, mělo-li vše vtěsnati se do tří koncertů. Výběr byl zajisté těžký, a že se za tak obtížných podmínek vydařil, je tím větší zásluhou pořadatelstva. První koncert věnován byl komorní hudbě a písni. Zastoupeni bývalí odchovanci varhanické školy a pozdější ředitelé konservatoře: Josef Krejčí slavnostní předehrou a fugou D-dur pro varhany, Ant. Dvořák smyčcovým kvartetem C-dur op. 61. Z bývalého žactva konservatoře Jos. Suk kvartetem B-dur op. 11 a Vítězslav Novák, nyní professor ústavu, klavírním triem »quasi ballata«. České kvartetto ukázalo zase ohromnou výši, k níž dospělo se v reprodukci. I znovu ad hoc vzkříšené skromné České trio složeno je z absolventův a nyní učitelův ústavu. Pí. Magda Dvořákova-Šantrůčková přednesla výrazně biblické písně svého otce vedle drobnějších ukázek z Bendla a Foerstra. Druhý koncert ještě více náležel retrospektivě: prof. Stecker, jenž svou dovednou hrou na varhany zahájil prvý večer, sehrál opětně vzorky kontrapunktické dovednosti Fr. Zd. Skuherského, svého bývalého ředitele na varhanické škole. Písně Blodkovy, Knittlovy, Hornovy zapěl výrazně Bedřich Plaške, jiní dva odchovanci ústavu, Lonie Basecheová a p. Lange přednesli prvá klavírní koncert Lisztův (Es-dur), druhý, který byl náhradou za odřeknuvšího Kubelíka, Bachovu chaconnu. Domácí retrospektivu značily předehra k Abertově zpěvohře »Astorga«, arie z Kittlovy opery »Francouzové před Nizzou«, Kalivodova »Slavnostní ouvertura«, která objevila se z nich dosud poměrně nejživotnější. Velmi zastaral Kittl, ač v dějepisné tradici má relief pokrokovce. Výkony orchestru konservatořního, vedeného ředitelem Jindřichem z Kaánů, znamenitě byly propracovány. Zvláště vzletně proveden Smetanův »Vyšehrad«. Tu opětně se potvrdilo, jakým znatelem Smetanovým jest Kaán. Vrcholu festival dostoupil koncertem třetím. Poetická Dvořákova ouvertura »V přírodě« a houslový koncert Beethovenův řízeny jemně p. Karlem Kovařovicem. Fr. Ondříček znovu nás přesvědčil o své superioritě právě v tomto arcidíle houslové literatury. Jeho podání odpovídá grandiosním rozpětím velikoleposti Beethovenova koncertu. Mohutným závěrem vyzněl festival v »Deváté«. Oskar Nedbal překonal tu sama sebe, a není frásí, tvrdíme-li, že takové provedení »Deváté«, jež posletní dobou přestala býti vzácnosti na pražském podiu, dosud v Praze nebylo a dlouho zas asi nebude. Z osobních svých dojmů mohu nad ně klásti jen provedení Nikischovo, jež jsem asi před osmi lety slyšel v lipském Gewandhause. Nedbal vyzvedl především dramatické prvky díla, a to hned v prvé větě, vystupňovav je pak ve finale až na nejvyšší kulminaci. Strhávající sílu rythmickou mělo v jeho podání scherzo. Z podrobností jmenuji tympanové místo v první větě, z něhož Nedbal učinil význačný moment dramatický. Geniální tento náš dirigent vytáhl z mladistvého orchestru sílu a zralost podivuhodnou a neméně rozplamenil sbor, takže i po stránce vokální byl to výkon v Praze jedinečný, zvláště když i sólový čtverozpěv obsazen byl silami jako pí. Bertou Foersterovou-Lautererovou (ač i ji part hlasově namáhal), najmě pak p. Plaškem, jenž basové sólo jadrným orgánem svým neobyčejně přivedl k platnosti. Jest jen v zájmu české hudby, aby konservatoř v novém svém století nabyla samostatnosti a stejnou měrou vzkvétala dále! e.

Toto číslo vydáno dne 2. června 1911.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 36.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. —TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola VII.

LOSSIUS.

(Pokračování.)

Téhož roku, kdy se »péčí císařského rychtáře primátora města a milostí konsistoře Pražské« Lossig do Dvora dostal, daroval císař a král Ferdinand III. tvrz a zboží Žirecké Jesuitům u svaté Anny ve Vídni. O tom později. Námi již známému Pušovi bylo uloženo, aby řídil výpravu vozů jedoucích do Hradce Králové pro mobilář děkanův.

Povozy musili dodati sedláci šosovnich vsí Dvorských.

Tenkráte jel povozu těch celičký Žižkův tábor.

Bylf Lossig pozemským statečkem nad míru hojně milostí božskou zásoben. Když sousedé Blažeje ptali, jakého pastýře jim přivezl, řekl: »Lišáka v kožichu beránčím.

Přichází s hlavou uctivě skloněnou, ale hrdě ji vztýčí. Bylf prý bratr jeho dědečka dokonce kardinálem.

Bude vojna. Ale ne hned. Vojna taková, jako byla za Gorlinského. Ale strachy — na Lachy. Lach je na Dvorské krátký. Gorlinski nestačil. Nestačí i Lossig.« Snad se Puš mýlil. Dojista zapomněl, že v Hradci J. M. Králové dávno již není Kockherr a že v Žirči již Jesuita, — to snad ani nevěděl.

Šachovnice bojující církve katolické v království českém vypadala zcela jinak než za doby Gorlinského. Platilf již dávno článek A 23 obnoveného zřízení zemského, dle kterého náboženství katolické bylo v Čechách jediné oprávněným a uznávaným.

Bylo to postavení docela jiné, než před bitvou Bělohorskou. Lossig byl ve svém úřadním povolání pravým vejlupkem jednak církevního sněmu Tridentského, jednak tehdejšího, péčí Jesuitu již úplně zdomácnělého, v lid polský již dokonale vžilého řádu.

V té době dobyli již Jesuité nad akademií Krakovskou svou nepopiratelnou vzdělaností, pilnosti a energii plného vítězství. Všechny plody lidového umění byly v Polsku až do posledních kořínků vypleňovány tak, že z doby té ani v památkách psaných ani v podání ústním žádných zbytků slovesné tvorby se nezachovalo.

Před tím ozývaly se zvučně v rázu národním básnické plody Reje z Naglovic. Od roku 1632 nastala nadvláda Jesuitská. Od té doby zněly jen kantáty, ódy atd. jen jen latinské pod observanci Jesuitu. V kostelech vládla výlučně latina.

Ano v Polsku i tak oblíbené panichidy a řeči pohřební konány jen latinou. Proto nedivme se Lossigovi, že mu čeština v chrámu Dvorském zněla neobvykle cize, že se mu zdálo, že se neprávem vyvyšuje nad polštinu a nad ostatní řeči na úkor klasické, církevní latině. Také toho v Třebechově nebylo. Ostatně našel snesení synody Pražské z roku 1406 na deskách mšalu Dvorského. A posléz možno, ba velmi pravděpodobno, že rodinné tradice Lossigovi předepisovaly, aby se neodchýlil od cesty, po které v Polsce tak bez úkoru a pohany kráčel.

Jisto jest, že jedním z nejmocnějších propagatorů tohoto jesuitského směru v Polště byl kardinál Stanislav Hossius či též Lossius, který do své smrti (1579) konal Jesuitům důležitá poslání diplomatického rázu.

A byl-li tento Hossius neb Lossius bratrem děda našeho Lossia, pak nedivme se Lossigově snaze a buďme schovívaví i k tomu že i

matriky Dvorské psal latinsky, což nebylo ani za jeho předchůdců ani za jeho následovníků. Jinak přišel Lossig do Dvora jako pastýř církevní s úmyslem nejlepším.

Jen ta utkvělá myšlenka, že v chrámu Dvorském musí hlaholit jen latina, byla kosou, která ve Dvoře narazila na tvrdý kámen. Snad Dvorští nesli vinu toho do jisté míry též že stal se tak zatvrzelým. Snad nedovedli sobě naklonit svého pastýře. Mnohý drsný »vtip« o polském vetřelství, úplatkářství a o polském hospodářství, jaké bylo na děkanství, v kostelích i při všech třech záduších za Gorlinského, nebral citlivý Lossig, jako dobrý patriot na lehkou váhu. Cítil se ve Dvoře velice nešťastným. Dvůr nebyl cílem jeho touhy. Toužil po návratu do své patrie.

Arci »našel« ve Dvoře upřímné přátele v J. M. C. rychtáři a primátoru, kteří mu nezatajili, že to je jen jejich zásluhou, že se dostal do Dvora, že by se byl bez jejich přímluvy ve Dvoře i při svém bohatství děkanem nebyl stal. Mluvili pravdu. Praesentační právo příslušelo obci a za výkon toho práva konsistoř onen list pokládati mohla, byť věděla, jak ten list byl vynucen. Těm oběma, kteří jemu moudře zamlčeli, kdo jim takové psaní odeslati nařídil, se v několika měsících podařilo, že Lossig byl nejenom do bratřiny přijat, nýbrž, co dosud nebylo, byl bratřinou jmenován jejím inspektorem přes příkrý odpor, který tomu kladl Jan Žďárský starší Srnovec z Varvažova, vinník obnovovatele bratřiny i celá jeho nám již známá strana, k níž patřil též nám známý Blažej Puš a Burián Skleněka bratřiny pedellus. V čele bratřiny stáli tři, bratřinou na rok volení officiálové. Volba na rok 1646 provedena byla v prosinci 1645 a zvoleni byli J. M. C. rychtář Jan Zub, Jan Pettera Zálabský, bratr primátorův a Jan Žďárský starší Srnovec z Varvažova.

A stala se věc neslýchaná.

Lossig pod nejsvrchovanějším titulem: »Ve jménu Nejsvětější Trojice božské« potvrdil tyto officiály, ač k tomu neměl práva a o své újmě, ale patrně k vyššímu nařízení, rozšířil představenstvo bratřiny o tři »menší officiály« a to jak v listině ze dne druhého prosince 1645 štiplavě píše: »na vyvarování se všelijakých při službách božích nedostatku a pozamlčení skrz nepřítomnost pánů starších z jistých nevyhnutelných příčin.«

Z těchto slov přímo již čiší odpor jeho proti literátům českým.

Zároveň Lossig nařídil, že officiálové menší mají býti officiálům starším k pomoci »v zastávání dobrého řádu církevního dle povinnosti literátské.« To slovo: »povinnost« pálilo oči Jana Žďárského více než chřen, když tyž na krhuli třela jeho hodná manželka Zuzana.

Officiály menšími jmenoval: Jiřího Petteru, Kašpara Čerlíka a Bedřicha Zuba, námi již známého slanaře.

I tito byli protivníci a odpůrci Jana Žďárského.

Tímto činem Lossig Žďárského vliv v bratřině zdánlivě znemožnil, to na oko tím více, že menšími officiálům přiřknul v bratřině určité funkce. Prvního z nich jmenoval »kantorem«, druhého »sekretářem« a třetího »servitorem« bratřiny a tím z officiálů starších udělal páté a šesté kolo u vozu. A to vše měl sobě hrdý Žďárský, vinník zakladatele a donátora obnovené svobodné, žádnými artikuly nevázané bratřiny dát líbit od vetřelce, příšelce, cizince, Poláka!

Vždyť za jeho rodem patricijským stála celá osmdesátiletá blahodárná činnost bratřiny. Vždyť téměř vše, co bratřina nazývala svým, pořízeno bylo nákladem rodiny Žďárských. I ten nádherný, aksamitový zlatem krumplovaný příkrov pohřební, i ty skvostné obrovské cínové svíceny k pohřbu literáta propůjčovány jen s jeho svolením.

To svému rodu děd jeho vyhradil. Lossig v brzku poznal, že třebas i byl inspektorem bratřiny, je vedle Žďárského v ní pouhou nickou. I císařský rychtář i primátor, ač Lossiga fedrovali, nemohli zjevně nepřátelsky proti primátoru Žďárskému vystupovat, věděli dobře, že při změně podkomořího Žďárský se opět může primátorem stát a že ruka ruku myje, toť známo od jakživa.

Lossig poznal, že musí mít mocnějších spojenců nad císařského rychtáře i nad primátora města, jejichž pomocí se mu podaří z bratřiny české utvořit bratřinu čistě církevní, latinskou. A Lossig kýženého spojence našel. Ale spojenec stal se vůdcem věci té a Lossig pouhým vykonavatelem vůle Jesuitské.

Kapitola VIII.

NA ŠTRÁFU.

Majestát slunce v měsíci červenci zapadá v krajině Dvorské za temenem hory Zvičiny.

Pod Zvičinou na straně východní údolí podobné polovině výdunku. Naproti Zvičině, řekli byste, na druhém pouchu výdunku za rána slunce zažíhá slavnostní ohně v oknech nádherného hospitálu kukského.

Ale slunci nestačí být pouhým zažíhatelem slavnostních ohňů v oknech hospitálu a bengálů, různě zbarvených, v hexagonech chrámového okna nad portálem.

Slunce klade též na čela kolosu kamenných před chrámem na piedestálech vztýčených růže červánku.

Nedozírná řada kolosu jest v prostředku svém prorvána průčelím chrámu, s kterým je těsně ideově spiata jako orlí křídla s orlem samým. Ač jsou kamenné, přece nejsou mlčelivé jako sfingy, dřepící před chrámem v drzé dekoltáži.

Mluví všechny řečí domluvnou. A ač každá hovoří řečí svou, též různým rozmachem svých gigantických údů, rozdílnou posou těl, rysy tváří, posléz i případnými odznaky, přece cíl řečí jich je jediný a týž.

Zosobňují různé sklony duší.

Té, sklon k Bohu Tvurci, té zas k Luciperu Kazisvětu.

Leč cynicky kollegiální mluva Luciperek a andělsky, hluboce soucitná řeč Světic tísní nás stejně.

Žene nám krev do tváří a skrání, nutí nás k pokání, vhání nás v chrám.

Ale že pod údery dlát sochařu v rozmachu tvurčího nadšení vytryskly v útvaru žen Titanek, jedovaté slině pomluvy nemikají.

Klevetají o nich, že ty cnostné nedotykavky na pravici jsou zboží rovněž tak lehké, jak ty hajdalačky na levici, že za parných, pařilivých nocí až na Závist s křivokelou čubkou buldočí a Lásku s kojeňátkem u bujného zdroje žití, není na podstavcích ani jediné.

V spodničkách vykasaných vztekají prý se a tančí jak bludičky na polabinách.

Trpělivost trhá prý Cudnosti věneček panenství s kadeří a skrání.

Spravedlnost, sňavši prý sobě s očí pásku, odhodivši váhy v klínu Lehkovážnosti, se chechtá vášní nerozvážně zaslepena.

Šedivá hlava Moudrosti s dvojím obličejem zvráštělým a zvetšelým v bacchicky oblých, zaružovělých pažích Chlipnosti se prý vučihledě zotavuje.

Pilnost, přes to, že jest samá kost a kůže, na rtech kypré Lenosti jak v lípovém květu nejssavější včelka.

A všecky po orgiích tálmou na panské, čtyřiceti trpaslíky obstoupené hřiště, křepčí s těmito v pose nejsměšnější a pak usadivši je na svá athletská záda, honem prý po všech čtyřech táhnou cuchat kníry, bradu obra, pofouchlého juristy Herkomana.

A co nad to!

Tvrdí se, že za svitu luny, v hlubokém stínu nedaleké dubiny, u studny Jakubovy, se švarně Samaritánce, ač též z kamena, bouřlivě vlní panenská ňadra.

Proto prý, že sní o měkkých kadeřích Ukřižovaného. — A o svaté Máří z Magdaly, na jejímž závratně svudném klínu mnohý krasavec z Judei usnul k smrti zdolán rozkoší, se vypráví, že na skále plné ostrých hrotu, špičáků a hran spí jen za světla denního.

Za nocí, prý v bezsemnosti tiskne lebku, která za dne od jejího lože odkutálena, jako vásu s nardou k ňadru svému v roztoužení žhavě vášnivém.

A svatého Onufria, který, jak by Kain, na kolenou, třímá v dlaních lebku, jak by Abelovu, — pomlouvají, že v bolu nezdolném počne v chvíli půlnoční volat Paínucia a lvy pouště, hrobaře své k sobě stony Aeolské harfy hospitálu táhlejšími, bolnějšími.

V té chvíli prý oba archandělové před chrámem s rozpiatými perutěmi vznášejí se k nebi, by vyprosili jemu u svých nebeských spolu-okřídlenců úlevy.

V té chvíli kolosy veškeré opět na podstavcích trčí v strnulých posách přetvářky.

Jen stále Istivá Závist sobě zoufá bez ustání.

Cikada občas zaharaší. —

Jinak ticho posvátné. — —

Rozsáhlé zahrady hospitálu dýchají omamnou, opojnou vuní tisícu a tisícu žlutých Sporkovských centifolií. — —

Zvetšelí stařečkové, kteří unikli chomoutu selského vejminkářství, a chudí mrzáčkové mladí, vykoupení z běhání ulicí ran urážek při chůzi za tvrdou kůrkou chlebovou po okolku, dočasní páni nádherného hospitálu spí ve svých dormitářích.

Jen strážcové nočního pořádku v noclehárnách klímají nad životopisy Světců a Mučedníků Božích pod poprsím Sporkovým. — —

Hold duše má ti vzdává velikáne, Františku, Antoníne!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Oaso anachronismů!

Ale, pro Buh, kde by byla dnes ta, brutálností lidskou po většině v pouhá torza zkomolená nádhera, ale přes to přec jen vzácná krása, kdyby byla již v staré doubravě těšila svět svým poetickým koncilem již v drsné době našeho vypravování, kdy jeho Majestátu krále Švédského artolerie pobořila blízké Choustníkovo Hradiště, vyplenila Dvur, vykácela onu dubinu, by z těch povýšených míst později teprv posvěcených Geniem mistru dláta, chránila údolí, v kterém tábořila armáda Švédského krále?

Co by bylo z Titanek, co dokonce z Máří z Magdaly i ze Samaritánky octnuvších se u »kriegsmanu« nad hrubými střelbami.

— — — — — — — — — — — — — — — —

(Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Zbledl a chvěje se přistoupil ke dveřím.

Seděla na okraji pohovky zhroucena a všecka se chvějíc. Dlouhý, rozpuštěný vlas vlnil a svíjel se po její ramenech. Volná, měkká košile zpola jen zahalovala její bílé tělo...

»Co je ti, Hélo, že tak pláčeš?«

Neodpovídala, ale snažila se zadržeti pláč.

Sklonil se až k ní a měkce a sdílně ptá se znova v rozechvění:

»Co se stalo?«

»Ty se dosud hněváš, viď?« řekla.

Neodpovídal.

»Hněváš se a nemůžeš mně odpustit?«

»Co ti dnes přišlo na mysl?«

»Jsem tak nešťastna, Karle! Vím, že mne nebudeš a nemůžeš mít rád — a je mně tak těžko! Snad bude to mé poslední!«

A znovu zaštkala.

»Upokoj se, Heleno, a potěš se. Vždyť zůstal jsem ti přece přítelem!« — řekl vážně a opravdově.

Zachytila se chvatně, nervosně jeho ruky, která se slabě pohnula a přitiskla k ní zvlhlou, horkou svoji tvář.

»Ty's byl vždy lepším než já, to vím dobře, Karle, ale proč mne tolik trestáš tou svou nevšímavostí a tvrdostí?«

»Jsem tvrdým? Nevím o tom.«

»Ty mne nebudeš mít již nikdy rád; alespoň mně však pověz, že jsi mi odpustil, a že jsi zapomněl, víš. — Jen to jediné slovo až uslyším, že's na »to« zapomněl!«

Přitiskla ruku jeho na svou hlavu, jakoby chtěla vynutiti na něm toužně žádané odpuštění.

»Odpustíš mi, Karle?«

Povzdechl.

»Otevři svá ústa a pověz mi to jediné,« žadonila, oběma rukama jej blíže k sobě přivinujíc. Cítil dotek teplého těla, chvějícího se v pláči na jeho prsou, a vřelý tok slz cítil na svých třesoucích se prstech.

»Zapomeneš?«

Hledala jeho rty...

»Odpustíš?«

»Odpustil jsem dávno již,« řekl s účastí, ale hleděl vyprostiti se z jejího úporného objetí.

Neviděl před sebou ženu svou, Magdalénu, sklánějící před ním svá kolena, ale v polosvitu ložnice zřel štíhlou postavu slečny Mařákovy, tiše se usmívající, kterak spokojeně v dáli mu kyne...

A myslí jeho kmitl se verš Evangelia:

»A byť pak sedmkrát za den zhřešil kdo proti tobě a sedmkrát za den obrátil se k tobě řka: »Žel mi toho« — odpusť mu!«

X.

(FRAGMENT NEODESLANÉHO DOPISU.)

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Přečasto vzpomínám na hovor náš poslední o lásce duší. Tenkrát jste pochybností svou, milá slečno, paralysovala jaksi mé myšlenky, hájící možnost svaté lásky k ženě, a ejhle! — silou svého velkého citu podepřen, naučil jsem se ve vás cítí a velebiti Krista jako vzor a prapůvod evangelické lásky k bližnímu... Myslil jsem, že mně nebude možno překonati ani psychický odpor k ženě, která otřásla mým duchem, ohrozila mé zdraví a rozhárala rodinný život můj. Ale veliké světlo učení Kristova, které ke mně promluvilo vašimi rty, usnadnilo mi zpětnou cestu k rodinnému krbu.

Vy jste rozžala slovem svým věčnou lampu v chrámu božství, které se zjevilo ve vší jasnotě mým očím. Kristus jako slitovník, jako nejlaskavější mírumil stal se mi nejsvětlejším příkladem a nejlepším rádcem...

V osudnou hodinu, kdy se mělo rozhodovati o bytí a nebytí, o odpuštění a neodpuštění, stanula Jste přede mnou a pomohla jste mé paměti. Slova Kristova o odpuštění plamennými písmeny zastkvěla se před mým duševním zrakem, já je četl, a rozuměl jim. Odpustil jsem, ale zůstal jsem nadále přísným k sobě samému. Nikdy mně nebyla tak jasna slova evangelia, jako v tu hodinu:

»Pakli by oko tvé bylo nešlechetné, všecko tělo tvé tmavé bude; jestliže tedy světlo, které je v tobě, jest tma, sama tma jaká bude«?

Héla vynaložila všecko své úsilí, aby působila na moje smysly, upoutala mé oči, zlákala můj sluch, otřásla mým srdcem a nervy mé vydráždila až na výsost: odolal jsem otřesům, bouřlivým vlnám a svodům pokušení, odolal jsem vší šalbě a všem smyslným útokům, ale nepocítil jsem opovržení, nezvedl jsem kámen, abych hodil jej po té, která tolikrát proti mně hřešila, jen odpuštění jsem měl a v odpuštění nalezl jsem spásu pro ni i pro sebe.

A odpustil jsem slavně, p r o v ž d y a p r o v š e c h n y případy, zcela ve smyslu Jeho u-

čení, kterým ke mně promluvily tenkrát vaše rty. Nežádejte, prosím, abych vám dopodrobna líčil, co bylo vše předmětem tohoto odpuštění, které vzklíčilo ve vašem šlechetném srdci, milá slečno, a uskutečnilo se u rokle neřesti, v níž tonula její čest a její jméno. Slova má nebyla by dosti barvitá, nebyla by snad ani dosti vhodná, aby byla slyšena vámi, a nebyla by ani dosti výrazná, aby vylíčila všechnu tu mravní bídu, v níž tonula dosud Héla a z níž ospravedlniti se bude jí dána příležitost, až pozná, jak hřešila a jak nutno milovat, aby bylo odpuštěno právem. Neboť ne nadarmo stojí v písmě: »Kdožbykoli hledal duši svou zachovati, ztratil jí, a kdož by ji koli ztratil, k životu ji přivede.«

I ona nalezne dobu svou, i ona přivede duši svou k životu, ale dříve musí projíti ohněm očisty, těžké očisty, a určitého sebepoznání.

A toho dosud neučinila ... Dosud je tolik vzdoru a pýchy v její hrudi, že asi mnoho bolesti zakusí než střese poslední prášek rmutu se své duše.

Nebo slyšte: Žena má chtěla mne znovu zlákat ve svou náruč jen a jen za tím účelem, aby ukryla svůj hřích, aby paralysovala legálním spolužitím cizoložný plod! Její lítost a její žal byly předstírány a líčeny. Zaranžovala scénu smíření, hodlajíc spíše úmyslu svého dosíci a lhala touhu po objetí a chuť po novém upravení života, očekávajíc, že spíše si zajistí mé slabé, nemocí otřesené nervy ...!

Ale jako jsem odolal všem svodům a všemu raffinovanému umění ďáblovu, tak zůstal jsem pevným ve svém odhodlání uznati ji znovu za ženu a umožnil jí cestu k nápravě.

Vy sama mluvila jste ve mně, slečno, když jsem úmysl svůj projevoval, vy sama hleděla jste láskavýma očima svýma na hříšnou a útěšná slova jako ochlazující proud vody vrhala jste do výhně jejího zoufalství a šílení ...

Tělo její nepatří mně a nezláká mne nikdy, duše její jest však na cestě k záchraně vlivem vašeho učení. »Kdož by jí koli ztratil, k životu ji přivede,« řekl On a říkáte i vy a máte sílu přesvědčení a sílu víry v možnost tohoto obratu. Nepřestáváme doufat, že vzejde i jí světlo spásy a že stane se účastnou »království božího na zemi«, ale bude jí mnoho ještě zápasiti než zakotví bezpečně a než popatří ve tvář pravdě a síle **n o v é h o** slunce. Toto nové světlo je neznámo dosud mnohým ženám.

Nová žena musí býti muži ne břemenem, ne zatížením a brzdou, nýbrž h v ě z d o u, myšlenkou a pertí, která by mysl jeho povznášela, pročišťovala a uvolňovala. Takovou bych rád viděl jednou Lolu, která se mi teď stala tím potřebnější jako společnice, tím dražší a tím vzácnější jako dcera. V ní rád bych viděl demonstrovány své myšlenky budoucí nové ženy, která bude v neporušenosti duše, v čistotě povahy, hledati cíl svých snah a ne již v líčení těla a v nadřaďování krásy a forem těla na úkor duše.

Žena musí pozornost mužovu obraceti k duchu a ne sváděti lačné jeho smysly výhradně ke kultu pohlaví. Budoucí muž pak silný, zachovalý, zdravý a neoblomný, nebude podceňovati vzlet a duševní úsilí ženino, ale bude snadno přezírati a podřaďovati vnady její tělesné jako druhořadné, méně důležité a neoddělitelné složky její bytosti.

Až se podaří ženě svésti a sjednotiti pozornost mužu k této velké, silné a duchovní přeměně, pak zvítězí nová žena, stane se božstvím novým, které sejme klatbu nepochopení a zotročení s celého souboru ženství. Ženství zastkví se hvězdou na obzorech života a zaplaší požehnáním úsilí mužovo. Jak rozumím nauce Kristově o panictví, tak rozumím snahám evangelia po čistotě a zvroucnění poměru muže k ženě, tak rozumím síle a triumfu všebožství, které v člověku dříme a se dusí!

Daleká je zoře, daleká je cesta k východu, ale úsilí k ní věru bez sladkosti a bez uspokojení, i v tom je již část úspěchu a část zásluhy ve zdokonalování člověka ...

Kráčím po dráze vámi označené, milá slečno, a pozoruji, že i srdci se ulehčilo a že mysl jasněji zří a bystřeji usuzuje. Není již vedle šíchž žádostí ve mně, není marného úsilí, jen k jedinému cíli upíná se smysl můj všecken jako svlačec k modru do výše se pnoucí, k harmonii, souladu a splynutí duší ...

A vzpomínka má znovu a znovu vrací se k poslední naší rozmluvě tenkrát v zahradě —

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

XI.

Předcházející dopis nebyl vůbec odeslán. Domníval se Plavný sice, že bude nutno slečnu Mařákovu uvědomit o tom, jak osvědčila se její dutklivá rada, ale prohlížeje dlouhé psaní seznával, že by se zdál třeba vtíravým a uschoval dopis. Bude lépe — usoudil — až se naskytne příležitost ústně slečně vylíčiti postup událostí. Beztak slíbila učitelka zajeti jednou do Prahy. Pak nejlépe se přesvědčí, pokud se zdařil pokus smíru a jak se utvořily rodinné poměry další.

Ale dříve, než se uskutečnila slíbená návštěva, bylo nutno sděliti do Tuřan jinou událost.

Lola vážně onemocněla zánětem pohrudnice, milovaná Lola professorova, k níž upínal všechen svuj zájem.

Nemoc její byla lékařem označena jako velmi těžký případ. Nutno věnovati chorému dítěti úzkostlivou pozornost.

Pro otce byla doba choroby dítěte značnou mukou, ale také jakousi oasou, na níž mohl prodleti, neoddalován úporným studiem a stálým utkvíváním na mrtvém bodu svých úvah. U lože dcerušky své oddal se pozorování svého okolí a pocítil živou účast se všemi drobnými zájmy takové dívčí dušinky, které se projevuji v různých přáních.

Když prosila Lola, přestávši krisi horečných prvních dnu, aby k ní byla pozvána slečna Maťákova, sedl a dopsal ji vroucně a důtklivě, aby se přijela podívat na svou Lolu, která po ní touží jako po spáse duše své...

Héla zamlkle obcházela lože nemocné dcerušky a s ponurou tváří pozorovala její rozpálenou tvář, ale ospale zas a unaveně brzy usedala na pohovku a často celé hodiny netečně zírala před se.

»Až přijede slečna, ta mě jistě uzdraví!« žadonila jednou Lola, slabostí sotva hlavu pozvedajíc s podušek.

Profesor pozoroval, jak Héla po těch slovech beze slova odešla z ložnice. (Pokračování.)

ZLATÉ JISKRY.

Hle jisker směs, jak z jícnu vlaku srší
a jedna druhou stíhá kratochvílně,
že zdá se, jak když ryzí zlato prší
a temné pláně ozařuje silně.

Ba, zdá se nám, že zlata hromada
se nakupí na roli našich hroudu
a zatím sotva jiskra dopadá,
je z ní jen trochu popele a troudu.

Tak v žití bývá, mnohdy zlata svit
nás z dálky láká a svým leskem mámí,
my jeho jiskry chceme zachytit
a pokochat se luzné záře hrami,
však třeba jenom zlato sevřít v dlani
a máme v mžiku troud a popel na ní.

KAREL V. KUTTAN.

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Ale co to? Něco, jakoby v náprstku vadilo. Dříve přece ničeho necítila.. Pohlédla do náprstku držíc jej proti světlu, — cosi bílého tam vězelo. Jehlou snadno vyndala smačkaný papírek, jemňoučký, pobsaný drobným, ale pěkně čitelným písmem švabachovým. Narovnala lísteček a četla se srdcem silně tlukoucím:

Bande Fallen, Fesseln losen,
Ewig ist die Lieb allein,
Tief in's Herz ist mir geschrieben
Theueres Maedchen dich zu lieben,
Immer will ich treu dir sein.
Du hast mich wohl schon laengst vergessen,
Eh' der kurze Lenz vorbei,
Nachdem Stunden nur verrinnen,
Kannst dich meiner nicht erinnern, —
Ewig will ich bei dir sein.
Meine Lieb' wird immer gleich sich bleiben,
Ewig wie das Sonnenlicht:
Jahre rasch im Wechsel treiben —
Nur ich allein vergiss dich nicht.

Slzička zaperlila se Bettynce v oku, radostná, jásavá, a po chvíli teprvé ji napadlo, odkud ten lísteček. Opatrně se vyhnula z okna, ale nikde nic. Ani na lavičce, pokud bylo viděti. Na rynku klid větší, než prve...

... Nikdy se Bettynka nedověděla, odkud ten lístek a od koho básnička, jejíž verše začátečnými písmenami svými pravily: Betty, denke mein! Snad to byl ten student černovlasý, syn pana rektora Vojtíška, který v Praze práva studoval, k dcerce měšťanské vzhlížeti se odvažoval a dokonce stál i v kostele, hned za oltářem, když panna Bettynka vdávala se za jiného?...

Ne. — Po její smrti našel jsem ten lístek, jehož báseň mněla z paměti, ještě smačkaný od toho náprstku a trochu umouněný v jejích knížkách modlicích.

Tři dny po té, na jejím pohřbu v Praze, přišel k bratru Břeňkovi, k sestře Olze a ke mě v kostele, odkud ji vynášeli, šedivý, starý pán. Nebyl mi neznám dle tváře a vysokého úřadu,

který zastával, věděl jsem, že je to rodák vlastějovský, ale nikdy jsem s ním nepřišel do styku. »Znal jsem paní matku již jako děvče,« pravil a představoval se stručně. »Přijměte moji nejhlubší soustrasť.«

Po několika nedělích jsem ho potkal na Karlově náměstí. Zastavil se se mnou a vybídl mne, abychom na okamžik usedli.

»Na vaši matinku, nebožku,« vypravoval, usmívaje se klidně a vyrovnaně, »psal jsem básničky, tenkrát ovšem německé...«

»Bande fallen, Fesseln lösen —?«

»...Ano... ano... Věděl jsem, že se odstěhovala do Prahy, a že tady žije, ale nemluvil jsem s ní, snad tomu padesát let...«

Byl klidný, hovorný, všelicos mi pověděl, co jsem neznal; nikdo by byl neřekl, že to je mrzutý starý mládenec, za kterého byl obecně považován.

XIV.

A teď nastala idylla mé matky Betty, kterou zaujal švarný knížecí správce mladý pan Gütig, idylla, do které ještě ta vzpomínka na ukradená sukna nakapala hořkého jedu. Ach, nechci opakovati ošklivé ty řeči, které musila přeslechnouti i mladá nevěsta, které ani družička její, sestřenice Nanynka Čížkova nechtěla na svatbu v bílých šatech.

»Budeš jim dělat parádu, ne, zlodějům,« vztekala se její matka, závidící Svačinovým jejich zámožnost. »Táta ti umřel před osmi měsíci, půjdeš ve smutku. Proč tě zvou!«

A kdyby byli nepozvali, to by teprve bylo řečí!

Babiččina slabost našla ukojení a její přání, utužiti styky se zámeckým panstvem a dokázati tak světu, jak jsou váženi a v úctě, se vyplnilo.

Mladá paní odjela hned po svatbě se svým chotěm do Prahy, kde mladý Gütig stále byl v ústřední kanceláři. V Praze jsme se narodili, Břeněk, já, pak nejmladší Olga.

Do Vlastějova jsme jezdívali pak rok co rok, trávíce léto u děda a báby, paní Johanky, ve velkém domě na náměstí, na dvorku pod kulnou, kde stával ještě starý kočár, už neužívaný, a kde jsme nejraděj si hrávali. Chodívali jsme s dědem na procházky na Poříč a do Štědré, kde zrály švestky a večer černá Maryna, už stará, šedivá, povídala nám pohádky. Hospodářství provozovalo se už málo, většina polí byla pronajata. Děd sám už odpočíval a popíjel místo vína lehké pivo, které vařil už druhý nástupce strýce Vencla v městském pivovaře. Někdy syn Šorš, který také žil v Praze jako prokurista velké firmy, poslal pár láhví ještě lepšího než bývalo červené uherské slavné paměti.

Jednou sklízel děd otavu a pospíchaje před bouřkou, uhnal si zápal plic. Doktor Rosenbaum, také už stařeček bělovlasý, byl se svým uměním v koncích a připravoval paní Johanku i matku na to nejhorší. Přijel na rychlo i strýc Šorš, a my musili chodit v domě jen po špičkách. Děd fantasíroval a pořád chtěl pivo, pivo. Matka podala mu sklenici vody, aby něco pil.

»Co mi to dáváte za břečku?« osopil se na ni otec, hlasem docela zřetelným. »Pivo chci, a dost.«

Matka i babička tázavě pohleděly na přítomného doktora. Ten se usmál resignovaně a pokrčil rameny:

»Inu,« šeptal opatrně, »tak mu dáme to pivo, když si to tak přeje. Ať má naposledy nějaké potěšení. Uškodit to už nemůže, chudákovi, tak s pánem bohem; vždyť dýl, než do rána, nemůže být živ!«

Černá Maryna letěla naproti do pivováru a pan Jiří s chutí se napil studeného moku.

»Ach!« liboval si, »je dobré.«

»Tak, poroučím se,« loučil se večer doktor, »a kdyby v noci něco bylo, jen mě zavolejte. Paní domácí, potěš jich pán Bůh.«

Od večera modlili se u lože umírajícího, paní Johanka, Betty i Šorš, modlitby umírajících, pošeptmo, jednotvárně. Střídali se, aby neumdleli, až je to konečně omrzelo, a střídavě teď klimbali znavenými, ospalými hlavami, při slabém svitu olejové lampy. Děd dýchal zvolna a pravidelně, a jenom jednou se obrátil a povídal:

»Prosím vás, jděte už spat.«

Shasli lampu, domnívajíce se, že světlo překáží umírajícímu a v temnotách čekali až hodinka mu dosype. Cítili, jak smrt při dveřích stojí.

Divil se doktor, že v noci pro něho neposlali, ani že ráno neslyší umíráčkem. »Měl asi lehkou smrt, starý pán,« myslil v duchu, »anebo snad zápasí ještě se smrtí.« Patrně, když v domě nebylo toho rozruchu, jaký provází smrt.

»To jsem tomu starému pánovi nepřál,« pravil šeptem, vcházeje do dveří, »aby se tak dlouho trápil.«

»Pěkně vítám, pane doktor,« volal však starý pán hlasem dosti jasným...

A za čtrnáct dní po té už poprvé vyšel ven.

Skoro to nebylo doktorovi vhod, že mu pan Svačina tak zkazil diagnosu.

Měl pak nimbus jakési nesmrtelnosti, a když po dvou létech zemřel do opravdy, o prázdninách, bratr Břeněk a já jsme tomu nevěřili.

Než ho dali definitivně do truhly, šli jsme k mrtvole na prkně ležící a podle výkladů páně učitelových, že mrtvá kůže ztrácí svoji pružnost, dělali jsme mu do studené tváře dolíčky, zkoušejíce, zůstanou-li ty dolíčky nebo ne.

A pak byl pohřeb truchlivější, než bývají pohřby obyčejné. Rakev spočívala na marách v širokém průjezdě, odzvonili »prepus« a pan děkan s panem páterem přišli na výkrop. Vrata domovní byla otevřena dokořán. Za rakví stáli jsme paní Johanka, matka, otec a strýc Šorš, a my děti, pak černá Maryna a naše služka Kačenka. Strýcové Venel i Josef byli dávno po smrti. Vzadu stáli František a Jeronym. Venku, přede vraty shromažďovalo se obecenstvo... na podiv málo ho bylo na funus tak zámožného měšťana. Ale babička toho neviděla, pro smutek a slzy.

Příslušníci cechu živnostenského s lucernami stáli ve dvou řadách podle rakve.

Pan děkan skončil svoje latinské říkání a kropenku odevzdal kostelníkovi.

Odjakživa bývalo zvykem ve Vlastějově, že měšťana měšťané odnášeli na poslední pouti, na hřbitov k svaté Anně. Pan děkan i pan páter kvadrátky si na hlavu posadili hotovíce se jíti před truhlou. Ale nikdo se nehýbal. Přede vraty stálo pár zvědavých ženských a opodál nemnoho mužu, také někteří měšťané.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

MOŠNA — HEREC KOČOVNÝ.

Napsal Karel Novotný.

(Smrt umělce. — Z dávných vzpomínek.)

V sobotu navštívil jsem Mošnu naposledy. Už nevítal mne svým hlučným, jádrným, trochu drsným hlasem. Ležel tiše s hlavou lehce nakloněnou ve své rakvi. Tvář jeho k nepoznání změněnou, pokrýval hustý, hrubý bílý plnovous. U vyhaslých očí zesnulého starce položil se stín mírného utrpení. Mošna spal svůj spánek poslední.

Bylo ticho hluboké v jeho útulném pokoji v třetím poschodí domu »u Palmů« na Karlově náměstí. Za oknem vítr hrál si s černou látkou velkého smutečního praporu s vykýře střechy spuštěného. V pokoji spal tiše velký herec s drobnýma vráskitýma rukama na prsou složenýma, oblečený v černý svůj salonní kabát — na prsou rudou stužku svého rytířského řádu.

»Tatínek se ráno probudil«, hovořil tiše v slzách mladší Mošnův syn — »a stále něco hledal. Vyhlížel velmi bídně. Poslali jsme pro kněze. Vyhaslé oči nemocného zaplanuly divným leskem. Pokorně se panu faráři od sv. Štěpána vyzpovídal, ale svátost přijmouti již nemohl. Hostie uvázla mu v ústech. Po odchodu kněze, klesla hlava do podušek. Zrak jeho nás hledal. Tiskl nám všem ruce a tiše bez hlasu se s námi rozloučil. — Tatínek — — — Potom již ani nehlesl. Jeho hlava zapadla do podušek. Ztišil se a od desáté hodiny se již nepohnul. Chvílemi jsme přicházeli k jeho lůžku. O půl druhé hodině po poledni lehce vzpřímil hlavu, pootevřel ústa jakoby chtěl dvakráte vzdychnouti — —. Běželi jsme pro lékaře, pan doktor přišel a řekl nám, že náš tatínek již chladne. — — —

— — — — — — — — — — —

Naposledy podíval jsem se ještě do tváře Mošnovy, abych posmrtný výraz její vtiskl si hluboko do mysli. Pak přišli zřízenci pohřebního ústavu a odnesli mrtvého do kostela.

— — — — — — — — — — —

Hluboce dojat odcházel jsem z této truchlivé návštěvy. Myslil jsem stále na Mošnu a vybavoval si v mysli všechny jeho divadelní postavy, které jsem na jevišti viděl.

Na nábřeží potkal jsem známého herce veterána, Josefa Faltyse, bývalého divadelního ředitele. Zvláštní náhoda. Starý, stále čiperný a svěží pán tráví odpočinek u svého zetě pana Fochta, člena činohry Národního divadla. Sdělil jsem mu, že jdu od Mošny. Faltys se rozpovídal a vzpomínal:

»S Mošnou jsem se seznámil ke konci r. 1861 u společnosti Standerovy. Je tomu již tedy padesát let. Společnost dlela v České Skalici a Mošna již tehdy náležel mezi její přední členy. Byl malý, velmi živý a velký ješák. Nebylo mu ještě čtyřiadvacet let a zahrál si často milovníky. A spořivý byl jako nikdo jiný. Nosíval stále malou koženou taštičku a v ní svoji spořitelní knížku. Kde měl peníze uloženy, nikdy se nepochlubil. Ve Skalici bydlili jsme spolu. Své šestáčky těžce vydělané schovával do sáčku, který nosíval na těle pod košilí. S penězi spával. Když měl šestáčků slušně zahospodařeno, jak jen mohl, odnášel je do Prahy. Ze Skalice odjeli jsme do Hradce Králové, kde se Mošna všeobecně líbil. Však byl také pilný. Každou úlohu uměl jako otčenáš a na svých vycházkách stále se učil, memoroval a snažil se, aby pokud možno nejvěrněji vystihl charakter své úlohy. Sám učil se zpívat a hráti na housle. V Hradci pilně noty opisoval, kuplety skládal a také vyhledal si ochotného učitele, který jej ve hře na housle znamenitě zdokonalil. Jeho učitelem byl šikovatel od hudby myslivecského pluku. Tehdy ještě měli myslivecké pluky své kapely. Kuplety zpíval velmi rád a v Hradci vycvičil si dobrou partnerku-duetisku. Byla to dce-

ra starého herce Hynka Muška, dobré paměti, která stala se později mojí ženou. Starý Mušek těšil se z toho, že Mošna učí dceru zpívati a vyplácel mu denně honorář v podobě — hrníčku kávy. Tenkráte Mošna pival kávu velmi rád.

V Hradci vedlo se nám velmi dobře. Studovali jsme stále nové kusy a Mošna se učil ve dne v noci.

Mošna byl herec nejen velmi pilný, ale i pořádný. Měl pěknou garderobu, čistá trika a krásné střevíce. Pravý opak kolegy Betky, nedávno v Plzni zemřelého, který pohlížel na Mošnův inventář s nemalou závistí. Ovšem náš spořivý Mošna měl již tehdy 30 zlatých měsíčně gáže a Betka, herec rolí epizodních, sotva šestnáct zlatých.

Mošna byl člověk mírný a velmi vlídný. Když jej však něco rozčililo, rozhněval se tak, že byl hrozný. Kolegu, který jej rozhněval, vyčastoval jadrnými nadávkami, až se divadlo otřásalo.

Hrál se rytířský kus a Betka potřeboval do své role střevíce. Přemýšlel o svém nedostatku a hledal. Zrak jeho padl na střevíce přítele Jindřicha. Vzal je z hoše, zalezl pod divadlo a tam je obul. Mošna přišel do šatny, hledal střevíce — ovšem marně. Dlouhé hledání jej rozčilovalo a Mošna pojednou prchle vybuchl. S hrozným láním běžel k řediteli, žádal nové střevíce a láteřil na pořádek v šatně. Betka chodil kolem Mošny a jen tiše přisvědčoval. Zavzněl zvonek, opona šla vzhůru a Mošna chtěj nechtěj hráti musel.

Po představení zul Betka klidně střevíce a přinesl je Mošnovi. »Děkuji ti, Jindříšku, hezky se to v nich hraje!« vlídně oslovil mrzutého přítele.

Mošna div Betku očima neprobodl. Jakmile však viděl opět své střevíce, usmál se blaženě a Betkovi odpustil. Z Hradce Králové odjela společnost do Josefova, tehdy ještě úplně poněmčelého. Byli jsme první česká společnost, která do Josefova zavitala, a k pořádání her bylo potřebí svolení sborového velitele. Toho se nám dostalo a hráli jsme v Josefově čtyři týdny. Mošna hrál a zpíval do roztrhání. Líbil se a Josefovští dlouho na něho vzpomínali.

Další štací byl Jičín, kde jsme se s Mošnou rozešli. Odcházel jsem k jiné společnosti a Mošna táhl se Štanderou na Moravu.

Již tehdy těšil se pověsti přičinlivého a zámožného herce. Spořitelní knížky se množily a kožená taštička div nepraskala.

Na Moravě bylo živo a veselo. Bohatí sedláci rádi navštěvovali divadlo a vlídně vítali herce ve svém středu. Po divadle zasedli ke kartám. Mošna při hře kibicoval a, bylo-li potřebí, také dobře poradil. Desítky lítaly a když jich nebylo, byl tu ochotný Mošna a půjčil.

Půjčoval rád na oplátku i na tučné procento. Sedláci správně vraceli a ještě něco vděčně přidávali. Jen když panímámy o tom nevěděly. A Mošna dovedl mlčeti jako hrob.

Stejně jako k sobě byl Mošna přísným a odměřeným ke svým kolegům, ovšem týkala-li se věc divadla. Nikomu nepůjčil paruky, trika, ba ani sebe menšího kousku kostýmu. Říkával: »Mohu-li já to mít, můžeš to míti ty tím spíše!«

Na kolegy, kteří dobyli si v některé roli úspěchu, velmi žárlil. O lepší roli svedl pravidelně tuhý zápas, v němž svou neústupností vždy vítězil. Z té příčiny nebyl valnou části svých soudruhů-herců milován.

Do přízně venkovského obecenstva dovedl se však Mošna vemluviti způsobem velmi jednoduchým, neboť byl v životě společenském velmi milým hostem, skrovným i spořádaným mužem. V Náchodě, v Klatovech, v Domažlicích, v Sušici — všade se s Mošnou neradi loučili a opět se na jeho návrat těšili.

V Strakonicích vzbudil Mošna jako Švanda dudák velké nadšení. Vypůjčil si pravý starodávný kroj a na dudy naučil se hráti písničku, což se náramně líbilo.

V Blatné loučili se s Mošnou a ostatními herci zvláště dojemně. Celé město bylo vzhuru a každý přinesl nějaký dárek: uzeninu, kuřata, holoubata, jitnice, koláče — ba i ten policajt přišel, podávaje Mošnovi se slzami v očích — makovou buchtu.

V Jindřichově Hradci měl hlučnou benefici. Zvolil si k ní »Čarovný závoj«. V předních rodinách jindřichohradeckých vyprosil si spolupůsobení malých dcerušek. Učil je zpívat a tančit. Po celých čtrnáct dní konal zkoušky ke své benefici, k níž obracel pozornost všeobecnou. Každý den odpoledne chodil se všemi děvčaty po městě, maje housle a noty pod paží, ke zkouškám. Úmysl jeho byl korunován výsledkem. Mošna měl znamenitý příjem a každé z děvčátek přineslo mu nějaký dárek na památku. »Čarovný závoj« se ještě několikráte opakoval.

Rozloučiv se se společností Štanderovou, přišel Mošna k divadlu plzeňskému, odkudž r. 1864 povolán byl do Prahy. Na jevišti Prozatímního divadla vystoupil 28. března r. 1864 v úložce »Pindara« v »Césarovi«.

Mošna rád vzpomínal na své kočování po venkově. Když Faltys stal se divadelním ředitelem, rád Mošna přijímal pozvání k pohostinským hrám. Poprvé vystoupil opět r. 1875 v Novém Bydžově, kde zdržel se několik dní. Hrál v »Nápadech«, »Herkula« a v »Tigru bengalském«. Bydžovští nemohli se Mošny nasytiti. Vedle skvělých honorářů dostalo se mu i nejlepšího pohostění.

Mošna »gastýroval« u Faltyse téměř na každé štaci. Naposledy zahrál si ještě před sedmi léty v Radotíně.

*

Ke stykům svým s Mošnou se vrátím jindy. Chci na konec ještě říci, že Mošna byl člověk velmi pozorný, který nezapomínal na žádnou službu mu pro-

kázanou. V březnu r. 1909 oslavoval 45. výroci své činnosti na zemské scéně. Psal jsem o jubileu a referoval o jeho slavnostním představení.

Za několik dní po jubileu navštívil mne starý, tenkrát již poloslepý přítel v redakci. Děkoval za oslavné články a přinesl mi na památku podobizna s autografem. Pod obraz napsal několika slovy své životní »credo«:

»Veselost je světlem života,
požehnáním duše!«

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

PAMÁTCE NAŠICH VYNIKAJÍCÍCH LIDÍ. Naše připomenutí, že budou v Praze státi nemálo než tři pomníky Karla Havlíčka, došlo živé pozornosti, ba jeden ze čtenářů Máje projevuje souhlas s naším stanoviskem, které je ovšem dáno samo sebou, dává slovy nehledanými výraz svému rozhořčení nad touto »bezhlavostí«. Nevyjadřoval bych se tak ostře, ač konečně nelze upříti, že případ pomníku Havlíčkových je křiklavý. Zvyk uctívati památku vynikajících mrtvých pomníky pyšní přece jen z pohnutek ušlechtilejších než je pouhé fanatičkářství, na něž se rádo svádí kde které pochybení nebo i jen odlišný názor v otázkách pomníkových. Vedle úcty k oslavenci je to i touha ozdobiti město, které zveme svou domovinou, uměleckým dílem, a ani tuto pohnutku nelze zavrhnouti jako bezcennou nebo dokonce škodlivou. Ale ovšem bylo by záhodno, předejíti vzájemné soutěži několika pomníku a vyšetřiti i jakýsi pořad a vzájemný poměr našich českých, specielně pražských podniku pomníkových. Vykonati revisi našeho pomníkového dluhu především a určiti, komu pomník náleží nejdříve a kdo musí ještě počkati. Neboť tolik je jisto, že všecko najednou vykonati nelze. Jaké máme v Praze pomníky? Z představitelu moci shlížejí na nás kovové postavy Karla IV. a Františka I. K nim se řadí pomník maršálka Radeckého. Pak následují příslušníci cechu literárního: Jungmann, Hálek, Dobrovský, Světlá a jediný učenec Presl. Zahradníci postavili si na Karlově náměstí Roezla. Tím jsme prozatím hotovi. Ovšem budují se už tři velké národní monumenty: Václava, Palackého a Husa. Ale tím není naše povinnost k minulosti nikterak vyčerpána. Jako horliví státoprávníci měli bychom rozsázeti po Praze sochy representantu české státní samostatnosti. Některého panovníka z dynastie Přemyslovců, krále Jiřího a z rodu Habsburského krále-melancholika Rudolfa II. na něhož čeká místo pod Belvederem v Chotkových sadech.

Ale jsou tu ještě jiné, větší postavy z české historie: Chelčický, Komenský, Žižka. Z vůdců politických vedle Palackého a Havlíčka alespoň Rieger zasloužil by si pomníku. Literátu je ovšem poměrně nejvíce: Mácha a Zeyer mají své pomníky zajištěny, ale o Čelakovském, Erbenovi, Němcové, Nerudovi vůbec se nemluví. A je tu ještě Beneš-Třebízský a Svatopluk Čech! Vzpomeňme i velkých svých skladatelů Smetany, Dvořáka, Fibicha. Umělci výtvarní jsou pomíjeni naprosto a přece alespoň jméno Josefa Mánesa mělo by býti vtesáno v kámen, jak dí běžná fráse. Připočtěme ještě některé zástupce světa učeneckého (Purkyně, Šafařík) a z vynálezců alespoň Ressla a máme hotový zástup mužů, kteří patří s onoho světa vyčítavým okem na zapomínající potomstvo. A to vypočítávám jména jen z paměti, namátkou, není pochyby, že by se našly přesvědčivé důvody ještě pro řadu jiných mužu a žen. Jak to všechno srovnat a jak všem vyhovět? Snad nějakou organisací, nějakým systémem, který by bránil tříštění a mrhání silami i penězi (případ Havlíčkův), podřídil věci méně důležité závažnějším a rozřešil i otázku finanční, která se zdá na prvý pohled hrozivou. Ale není tak zlá ve skutečnosti, neboť netřeba stavěti samých pomníku za statisíce. Ne ve hmotě spočívá hodnota, ale ve skutku. Vyjímaje několik pomníku, vyjadřujících celé epochy národního života (Hus, Žižka, Komenský, Palacký), postačí úplně prosté hermy nebo sochy na jednoduchých podstavcích. Řekové nestavěli pomníku v našem, moderním smyslu. Jim stačila socha. Bylo to laciněji a konečně i vkusněji. Naši architekti snad by našli v Praze prostranství, které, stylově upraveno, posloužilo by za jakýsi Pantheon pod širým nebem. Bez toho Pantheon musejní podobá se spíše skladišti bronzových bust. Buh mne však chraň, aby mne někdo podezříval, že toužím po nějaké pražské Siegesallee. Tu si zatím můžeme odpustit.

ČESKÝ SPORT A ČESKÝ TĚLOCVIK slaviły v posledních dobách skvělé triumfy. Začali hockeyisté, kteří dobyli mistrovství v Berlíně, ačkoli podnebí naše není zimním sportum toho druhu nejpříznivějším, aniž máme palác s umělým kluzištěm jako v Berlíně. Inženýr Kašpar provedl brillantně nádherný let Pardubice-Praha, čeští Sokolové dobyli skvělého vítězství v mezinárodním zápase gymnastu v Turíně, čeští footballisté vítězí nad mistry Angličany a obhajují mistrovství Evropy, — toť vesměs úspěchy, jichž význam sice nevynášíme nad míru příslušnou, jichž však nikoli nepodceňujeme, těšíce se z nich, jako ze všeho, co je výrazem české síly, ať duševní, ať tělesné. Jsme si vědomi, že tak, jako sport sám o sobě jest jenom vydatným prostředkem k vyšším cílum, tak i tato vítězství nedobudou ještě toho, co je naším cílem, ale jsou článkem v řetěze našich úspěchu. Dlužno pohlížeti na ně s opatrností tím větší, když pro cizinu nejsou tím, čím jsou pro nás, a závistivci snadno mohou ztlumiti jejich význam, ba vůbec zamlčeti světu

jejich existenci. A my vůči mčenmostem toho druhu jsme bezbranným. Něco podobného zakusili Sokolové v Turině a nahlížejí snad nyní, jak je nesnadno dobývati posic mezinárodních a jak je důležito pro nás více než pro kterýkoli jiný národ, súčastňovati se závodu mezinárodních, a nevyhýbati se při tom ani Němcům, — ba naopak! — Z úspěchu těchto odnášíme si aspoň mravní posilu a přesvědčení, že úsilí poctivé a vytrvalé, jakým jest právě práce sokolská, jako rozumný sportovní training, nevyzní na prázdno, a že kormováno bude úspěchem. Český sport začíná chápati skvělý příklad ukázněnosti sokolské a jde mu poznání to k duhu. Jenom za takových předpokladu a vítězství z toho plynoucích, možno zachovávati posice staré nebo dobývati nových. K úspěchum toho druhu nutno zařaditi last not least usnesení posledního kongressu Mezinárodního výboru olympijského, dle něhož připuštěni jsou k závodum olympijským (příštím ve Štockholmě r. 1912) všickni »národové«, mající zastoupení ve výboru nebo uznané za »národ« při hrách posledních. — Ale přes to nepřátelé naši jsou silni a nám nezbývá, než zustávati na stráži u každé střílny, byť byla sebe menší a nepatrnější.

S. J.

PAVOUK Herrmanna Bahra v překladu dra Hilara a za téhož režie proveden 31. května jako poslední činoherní novinka Měst. divadla Král. Vinohradu. Ví každý, koho nazýváme »pavoukem«? Podivína drsného a nepřístupného, při čemž není vyloučena možnost, že pavouk ten má zcela přívětivá hnutí srdce, třebas z dobrého úmyslu při té uzavřenosti může způsobiti také mnoho zlého, jakoby se bylo stalo titulní postavě veselohry Bahrovy, dvornímu radovi na odpočinku z let 1775 vídeňského života, starému mládenci, jenž chudou deerku své sestry, které chce dáti věno, zamýšlí provdati za svého přítele, ryt. z Foederlu, nahrblého starého mládence, jenž ji ostatně ani nechce, kdežto ona miluje švarného koncipistu Ferdinanda z Mattu. Což by se už už bylo stalo, nebýti matky koncipistovy a generálové, bývalé milenky »Pavoukovy« z mladých jeho let, která jej přiměje slibem polibku na svatební hostině, že po některém bručení záměr svuj změní, takže milenci se dostanou za sebe, jak se sluší a patří. Jenom se mi zdálo neuvěřitelným, že by sestra »Pavouka«, přicházejíc bratra získati pro sňatek své deery s koncipistou a deera její, téhož milenka a neteř »Pavoukova« — přece ženské — dovedly od dvorního rady, bratra a strýce odejíti, aniž by řekly své; aby tato nepokusila se ani přesvědčiti strýce, že cílem její touhy není hrbatý »segretárius«, jemuž ji strýc určil, a že slzy její nejsou slzami radosti nad starostlivostí strýce, vdávajícího ji za nemilovaného muže, nýbrž slzami bolu nad málem zlomenou láskou.

Tedy fabule zcela prostá, tak prostičká, že málo podobných. Jak to přijde, že děj poutal celý večer obecenstvo vybranějšího vkusu, jakým je návštěvnictvo pražských premier obou velkych divadel, dramaticky dosti zmlsané? Jen malba doby ku podivu čistá, jemná, barevná, svěží, — tak věrná, že je až ku podivu, jak ji dovedl životně předvésti autor moderní, tak věrně, že spisovatel z anno Dazumal nemohl by v celku a v podrobnostech malovati prostředí své přiléhavěji. Když nyní režie pokusila se uvésti na scénu kus svuj ve všech detailech dobově (i klavír zazpíval v alkovně jako starý spinet sentimentální píseň vídeňskou z doby Wertherovského naladění), aby zdál se jako vystřižen z několika domácností vídeňských let 1775, když právě dvě doby srážejí se v životě německého vzdělanstva, staří a mladí, tito vždy odhodlaní hájiti své nové krásno, oni ještě sic dobrácky, přece však resolutně odsuzující revolucionářství (po mém mínění dnešním ovšem jinavě krotké) mladých. Goethe — jaký revolucionář, Werther, jaký ideál...! Vedle barvitého koloritu doby a hojnosti zajímavě vybavených figur několik episodek vyplnilo mezery chudičkého děje, že ani nepozorujete jeho délky a prázdnoty — taková škádlivá komorná, na niž se přilepil starý medák, zavdala příležitost k čiperné episodce posledního jednání, kde dopadne tato svého nápadníka, jak si hoví na poduškce »Pavoukově«, takový společenský dýchánek se zpěvy a klavírní hrou, kde mladí hosté jsou předmětem nesmírného obdivu slečen jen proto, že měli příležitost viděti, jen viděti Klopstocka (člověk od péra dnes závidí těm naivním dobám) a konečně každá jednotlivá figurka — chirurgus otevřhuba, jenž vždycky kazí kvartet, segretarius, dobrosrdečný slaboch, ale dobrý houslista, sluha »Pavoukuv«, v němž se trochu pozdě probudila láska, něžná milenka koncipistova, která div nepadne do mdlob, když slyší o prvním maličkém — vše tak rozkochané, něžné, nadýchané, od drobného kručku slečnina, a prvního podání ruky — vše, všecinko má vuni starých selanek, jejichž jediní zbyli svědci, místy popraskané nádobí rodinných etažerů z babiččiny či prababiččiny výbavy, pak rozpadávající se už ruční vazby klassiku, které po pradědovi dědily tři čtyry generace — svědci pěkných přece jen času, do nichž chtěli bychom se dáti přenésti nějakým zázrakem z dravých, jedovatých, mrzkých dnešních dob — tak láká ten Bahrův obraz... Hrálo se znamenitě. Pan Boleška svého »Pavouka«, p. Zakopal svého sekretária, pan Hlavatý svého chirurga, p. Švare svého Kiliána se vší péčí stělesnili, že jsme se cítili rázem v ovzduší doby — jen pan Švare trochu příliš se třásl před svým podivínským pánem (tací domestikové vždy uměli prokoukouti své pány o otočitu si je kolem prstu). Slečna Baldova bývá dobrá v úlohách prostořekých, svádivých komorných. Ostatní menší úlohy byly v dobrých rukou p. Pražského, sl. Machové, pí. Ptákové a pí. Májové.

D. P.

MALOMĚSTSKÉ POVÍDKY III. od Fr. Heritese vyšly jako VIII. svazek autorových Sebra-

nych spisů. Spisovatel podává v nich čtenářům dalších šest svrchovaně zajímavých a dojemných skladeb, kterými již před lety založil svoji literární slávu. Ať čteme tklivou povídku Zapadlé drama, z níž vedle jiných postav zvláště trvale utkví v naší paměti postava svoji knihovnu zbožňujícího důchodního Karla Jablonky, který sice zemřel s tělem vetchého kmeta, ale s duší vztýčenou, povýšenou, sáhající až nad oblaka do nezbádaných tajemství vesmíru, ať se zahloubáváme nad prací Genre z malé uličky, vypravující o Cilce, která tam po léta žila jako stín se vším žalem, zklamáním a steskem, nebo čteme-li Opuštěné hnízdo a veseleji založené Znamení, Divu a Granát přináší štěstí, všude tkví před námi celý František Heřites, mistr maloměstské povídky, dosud nepřekonaný. Nejsou ty malé románky Heřitesovy zajímavy pouze svým dějem, lahodou svého vypravování, svými stránkami poučnými nebo ušlechtilou tendencí, ale jest v nich uložen věrný, dokonale zdařilý obraz českého maloměstského života nedávné sice ještě doby, ale již valnou se měnící a podléhající novým proudům. Jsme přesvědčeni, že právě pro tuto vlastnost Maloměstské povídky Heřitesovy čím dále hojněji budou vyhledávány a ceněny, a že nadejde doba, kdy budou uváděny jako vzácné dokumenty, jasně osvěcující život, snažení, přednosti a chyby našeho maloměstského člověka. Sebrané spisy Heřitesovy, jak známo, vycházejí nákladem Ottovým. Ds.

J. B. Polom: BALLADY A DOJMY SLOVENSKÉ (Biblioteka fondu Julia Zeyera sv. 5.). Bývaly doby, kdy Slovensko bylo jakoby Mekkou českých básníků. Každý toužil je spatřiti aspoň jednou a každý vracel se s Tater s kyticí básnických dojmů. Nejkrásněji podařilo se Ad. Heydukovi, jehož Cymbál a gusle patří k nejlepšímu, co o Slovensku bylo zapíváno. Po něm ještě Rud. Pokorný zatoulal se na Slovensko pro kořist, ale pak Slovensko pozbývá již pro české poety dřívější přitažlivosti. Teprve knihou J. B. Polома, jež vydána byla podporou Zeyerova fondu při České Akademii, navazuje se opět přetržená nit. J. B. Polom není literární nováček, píše již dlouhé lety, ale knihou představuje se veřejnosti teprve nyní. Slovensko a Slováky zamiloval si z celého srdce a horoucí jeho láska a něha k utlačenému lidu pod Tatrami dýše i plane v každém jeho verši. Nemá sice toho překypujícího bohatství lyrických nálad, obrazů a motivů jako Heyduk, jenž ve své slovenské knize rozehrál celou škálu tónu od hořkého pláče až do bujného smíchu, nemá Heydukova temperamentu a síly, je spíše tichý elegik, jemuž arci křivdy páchané na slovenském lidu vyvolávají na rtech i prudší slova spravedlivého rozhořlení, ale za to zase je koncisnější a úměrnější. Kraje méně si všímá, více vábí ho to k lidem; nezavírá očí před jejich slabostmi, ale miluje je přece a trpí s nimi hluboce jejich útisk a ponížení. Milé jsou jeho dojmy intimní, jen jaksi slovensky zabarvené, na př. Sám nebo Pozdrav neznámé, ale na sebe básník málo celkem myslí. Oslavuje krásu slovenské písně (Vzpomínka báby), umělou práci žen (Stařenčin odkaz), provází své milé Slováky k milostným dostaveničkům, na pastvy, do hospod, k bitkám i k muzikám. Ale nejhlouběji zařezávají se do duše ty motivy, kde rozlila se jeho bolest a zanítil se jeho hněv nad utrpením a jařmem lidu. Tak hned kratičká, ale účinná báseň Doma —! Na prahu, Z Váhu do Dunaje (odnárodňování Slováků pěkným obrazem vystiženo), silná Kováč Pál, trpká Sloužit a rozhořlená Upír Čechtický. V záplavě naší sentimentální a melancholické lyriky milo je slyšeti tyto sice rovněž smutné, ale přece jen mužnější a výraznější tóny. —a—

MÁNES — ČERMÁK — HERLOŠ. V archivu královského hlavního města Prahy uchovala se zajímavá kniha, bohužel, jediný zbytek celé řady tak zvaných »Knih odvodu«. Byly v nich zajímavé zápisy o mladé mužské generaci, která se stavěla k odvodu a při asentu byla důkladně popisována. V exempláři, jenž je posledním Mohykánem archivním v tomto oboru, je zmínka o některých znamenitých našich lidech. Tak je tu zapsáno o Jaroslavu Čermákovi, že má ochromenou levou ruku, spisovatel Herloš že kulhá na jednu nohu, Quido Mánes »hat«, jak praví zápis, »enge Nasenlöcher«. Patrně byla obava, že nebude míti pro vojnu dostatečného dechu. Poznámku citujeme v originálním znění z toho důvodu, poněvadž se nám zdá, že by se překladem dala ztěží vystihnouti tato perlička byrokratické důkladnosti. —or.

Prof. dr. O. Srdínko: UČEBNICE EMBRYOLOGIE ČLOVĚKA A OBRATLOVCŮ. Není to dávno, co víme, že všecko živé pošlo z vajíčka. R. 1825 objevil náš badatel Purkyně jádro ve vajíčku ptačím — jiné objevy následovaly a dnešní vědec může do podrobna studovati vývoj každého ústrojí a soustavy tělesné, ba i příčiny, jež jisté změny a odchylky způsobuje (t. zv. vývojovou mechaniku). Ježto je nauka o vývoji člověka zkušebním předmětem při rigorosech lékařských, byla zvláště potřebna kniha, jež by jasným výkladem a četnými obrázky studiním to českému medikovi v mateřském jazyku umožňovala. Věda ta má dále důležitost i pro chirurga, dětského lékaře atd. — musí býti proto spis takový vítán tím více, čím lépe jest psán a vypraven. Ale napsati knihu neznamená ještě vydání její — nebýti fondu dr. Šíchy při Akademii České, sotva by byla kniha tak důležitá a zdařilá mohla spatřiti světlo světa. Česká práce v tom oboru (škola prof. Janošíka a prof. Vejdovského) — jest uznávána i v cizině, pokud se týče nových výzkumů, scházela jen učebnice, jež by studentům umožňovala obeznamovati se s vědou ke zkouškám a pro život. Kdo chce vědu tu odborně studovati, nalezne ku pomoci velikou literaturu světovou. S tohoto hlediska praktické potřeby vykonán tedy spisem prof. Srdínka záslužný čin, nemluvě o veliké práci, o němž tuto rádi i širším kruhům neodborným přinášíme zprávu, čím více ubývá mezer v české odborné literatuře, která se v počátcích české university obmezovala na 2—3 spisy původní. —nr—

Toto číslo vydáno dne 9. června 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA

VZPOMÍNKY.

PANÍ RŮŽENĚ ORLTOVÉ V OSOVĚ.

Čekaje na vlak, sám a sám
tu stojím malé na stanici
a oči s láskou srdcem chvící
na vlnu hřbetů upírám,
kde ve záplavě lesy leží
a ve tmavou chvoj zeleň svěží
je nastříkána mladých buků.
Kraj tichý. O sluch zavadí
bzuk mouchy. Pějí strnadi,
kde travnatá se tálnou lada,
a časem z dálky lesů vpadá
i kukaččino slabé kuku.

Ó, jak mě, hocha, často zvala
v těch hlubých lesů šerý stín,
kde hudba borů, doubravin
mě ve sny sladce kolébala
a tišila můj mladý žal,
jenž srdce moje supem rval,
kdy duše dole chladem stydla,
výš k slunci chtěla oblohou
a cítila svá slabá křídla,
jež vzletět dosud nemohou.
Před chvílí ještě bral jsem dnes
se zas těch šerých lesů stínem
a jarního spit vzduchu vínem,
na měkký samet mechu kles.
Snad, mladý strůmek v čase tom,
mne ještě mnohý pamatuje
tu statný nyní, silný strom
a vážně hlavou pokyvuje,
jak šumotem svým chtěl by říci:
»To, že jsi ty, ten bledolící
blouznivě snivý, drobný hoch?
Nějak tě porval život, brachu,
nuž dej zas výhost města prachu
a vrať se k nám!« — Ó, kdybych moh!

V opáčnou stranu zraky šinu,
kde skryta ves je v stromoví
a zámek v parku dřímá stínu,
jenž o mých snech též mnoho ví.
A nejblíž ke mně kamenný
dům jako dvorec obehnaný
zdí kolem kol. Ty na stěny
se přissává zrak zadumaný.
Dnes zase jednou po letech
jsem zabloudil v ty jeho sině,
a jak host plachý v domovině
minulost budil, na rtu vzdech.
Vše spláchla vlna dlouhých let,
vše má již jiný, jiný vzhled;
ni pokoj svůj, kde, jak mě sen
neb vzlet jal, nesl citu nával,
jsem v lůžku verše na zdi psával,
bych nepoznal, jak plný změn.
Kde botanik a geolog,
si strýc můj starý, správce panský,
na okna, na zem mnohý rok
horniny skládal, valouny,
teď salonek je — čalouny,
nábytek černý, filigránský.
Obrazy jiné na zdích visí,
neznámých tváří cizé rysy,
a marně hledá tu můj hled
ten starý spinet rokokový,
tón, jehož bych jak druha z mládí
hlas mile známý poznal hned.
Oh, čas tak krutě přes vše pádí,
a všecko záhy skryjí rovy!
Strýc za kostelem dřímá tich,
a smědé dívky černobrvé,
mé pošetilé lásky prvé,
jak dávno, ach, již dozněl smích!

Ven, ven radš v starou zahradu — —
se mysl těchy slední chytá —
tam za vše najdu náhradu,
tam jistě stará leta skrytá!
Leč, žel! I v tento starý sad

čas nový útokem svým vpad.
Pryč staré bezy, slívy, thuje,
novými stromy van tu duje,
a každý pohled zabolí;
pryč mišpule je nad basenem,
ba ty tam staré topoly,
jež vždy se chvěly tichým stenem,
jakoby deštík padal tichý
to letní nocí v luh a líchy!
Vše pryč, vše pryč!

A což já sám
jsem týž jak dřív? Zda v tvář i oko
se nevtiskuula přehluboko
a ještě více v nitro tam,
jak s plenem svým Čas uhání,
mi léta práce, zklamání,
křivd, bolestí, té hořké ceny,
za niž si, v posměch sterých muk,
jen koupiš jména chabý zvuk
a klid tak trpce dostižený?
Jen změna stálá. — Ale přec
vše nepohltil Času příval:
dál starý hledí Plešivec,
jak v moje sny se mladé díval,
modrými lesy, šedou mýtí;
s Honsiny známý dvorec svítí,
s Šiberny září známý vděk,
jak její svah, jak v léta jiná
jakoby suken strakatina,
pokryly pruhy políček.

Ó, celý tento širý dol,
ten ztracený můj Locksley Hall,
mé srdce k sobě znovu pontá
půvabem jara, vzpomínkami;
z každého tady letí kouta
hlas mladosti mi zašlé vstříc,
ba i ten vítr starý známý,
jak bystře duje v moji líc.

Ó, cítím zase po letech,
mladosti, zde tvůj živý dech,
tvou vůni dýchám přesladkou:
jsi u mne, líbáš moje čelo,
mně vracíš, co mi odumřelo,
zde vím, jsi více než pohádkou.
Do zmlklých strun tvá dlaň mi sahá,
zas jiskrou nitíš suchý troud,
ba i ta bolest je mi drahá,
že leccos odnes divý proud,
a sladší nad ples, čiší třesk
mi ten, jejž tady cítím, stesk...

Učitel starý, pensista,
teď pomalu se blíží ke mně,
jen málo shrben; v tváři jemně
mu hraje záře zlatistá.
Mou ruku tiskne, vypráví,
zas mrtvých křísí postavy,
a co mé děti, a jak bolí
ho, třeba už to mnohý rok,
když musí dolů kolem školy;
a vzpomíná si na pár slok,
jež napsal jsem, když u piana
své učil děti. Dcera vdána,
a mají dítě v jeho stáří
ta vnučka jako paprsk září,
syn na postup má naději,
leč daleko je — jaký trud!
Co hudba? Učí doposud,
jen varhany mu scházejí . . .

Naslouchám, kývám, zrak se kalí,
a je mi, jak bych žil vše znovu,
jak vlašťovky by z milých krovů
mne radostně tu oblétaly,
Má vlahým teplem jihne hruď.

Vlak bliží se. Dým všecko halí.
Mladosti kraji, s bohem buď!

ANT. KLÁŠTERSKÝ.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola VIII.

NA ŠTRÁFU.

(Pokračování.)

Na druhém pouchu pod Zvičinou Bílá Třemešná, stranou Verdek, Novolesy, Filířovice a Lipnice, poslední čtyry druhdy šošovní vesnice Dvorské.

Pod Kuksem Žirec a Hradiště Choustnikovo.

Nás zajímá tvrz a zboží Žirecké.

Na zboží tom seděl roku 1505 Jan Litoborský z Chlumu, roku 1534 Jiří z Gerštorfu a od roku 1559 Zilvárové ze Silwarsteina. Jan Zilvár zúčastnil se vzpoury stavů českých. —

V následku toho Žirecké zboží komorou zabráno a prodáno Máři Magdaleně Trčkové z Lípy.

Po vymření jejího rodu přešlo zboží to na komoru, a komu císař Ferdinand je daroval, víme.

Lossig po vodě Labské brával se k Žirecké tvrzi, by navštěvoval Jesuitu Majera.

Ale nenavštěvoval Lossig jen Majera, i opak toho byla pravda.

Tak se nám naskytla příležitost vyslechnouti jich rozhovoru v komnatě děkanově, kdy Lossig Majera pozval k sobě k pobytu delšímu.

Oba právě povstali z klekátka.

V malé chvíli odeberou se v chrám odsloužit svaté mši.

A dí Majer: »Když bratřinu českou nemůžeš hladce přetvořit na latinskou, nech ji prozatím stranou, a utvoř bratřinu svou, novou, církevní.

Pomocí tvých přívržencův Dvorských to arci nepůjde, těch je, jak poznávám, po skrovnu, a ostatní jsou drzí hraničáři, neústupní tvrdočelové, protivní chramostejlové, kteří chovají nelibost proti všemu, co voní cizinou, pokrokem: k tomu ty jsi přišelec, kněz, jednuškář, cizinec.

Ale, jak pravil jsem, co nejde pomocí jich, půjde proti vůli jejich pomocí naší jesnitskou, pomocí okolního duchovenstva a panstva a pomocí opasku jejich i opasku tvého, značně naditého.

Naší jesuitskou povinností jest zřizovat latinské congregace k uctívání Nejsvětější svátosti.

Tomu ty se chytře vyhneš i abysi je navnadil, založíš bratřinu k uctívání nejsvětějšího Těla Kristova. Tělo Kristovo tof pod oboji způsobou.

Arci to teprve tenkráte, až nastanou doby klidnější. Inter arma silent Musae, tacet et ecclesia.

To budou Dvorští mezuláníci valit oči, až tobě sem z kostela od Kamenného mostu k prvnímu průvodu tvého bratrstva pošleme naše přenosné oltáře se žáky zpěváky, a mimo mě dvě plavovlasé dívčí z předních rodin patricijských Pražských, andělsky lepotvárných, pravé Abundancie, tak krásné, že je od skutečných andělů ani nerozeznáš proto« — —

»Že skutečného anděla jsem dosud nespatřil,« vpadl mu v řeč Lossig, kterému se líčba zdála nadsazováním, ač v pravdě nebyla.

»Uvidíš a přesvědčíš se ty, dosud nevěřící Tomáši,« děl Majer, a dodal: »Čas svrchovaný odebrat se do chrámu.«

Pokropili se vodou svěcenou a šli.

Bylo dvacáté březnové ráno roku 1646.

V chrámu ani dušičky.

Kolem stěn bedna vedle bedny, truhla na truhle. Schrány vesměs okované, řetězy opásané, na zámky visuté uzavřené. Sníška jich valná mění posvátnost stanu božího ve všednost skladiště ziskuchtivých kramářů. Jen důtky na jich vlastníky.

Nikoliv!

V těch bednách není zboží kramářů. Bývaly tam nejvzácnější rodinné památky měšťěnínů, v dobách, v kterých oni ještě doufali, že po svátnost klenby chrámové nedovolí drancování toho, co dáno v ochranu Nejvyššího.

Schrány ty již dávno vypleněny Švédy.

Nyní tam stojí opět uzavřené, ale jen brakem obtížené. Až přijde soldateska opět plenit, zdrží se aspoň jejich marným rozbíjením.

Lossig toužil odsloužit svou mši svatou v hodině neobvyklé. Obvyklou ranní, tak zvanou šeroú mši, odslouží jeho host.

V sakristě pod věží očekával důstojných pánů Burian Sklenčka, servus čipedellus literátů, který zastupoval chorého sluhu kostelního. Sklenčka položil Lossigovi, který se počal modlit slova latinskou agendou římskou k oblékání rouch chrámových předepsaná, — uctivě humerál na krk, tkanice otočil kolem koláru, přeložil je přes prsa děkanova a pod rameny vinul je přes jeho záda.

V tom podezřelé zabuchnutí, vozu těžkých drnčení a drsné hlaholy.

Lossig odložil rychle humerál.

Všichni vstoupili do chrámu.

Sklenčka vyběhl z chrámu.

V brzku se vrátil, s hrůzou děl: »Rychle do skrýše literátské jinak jsme ztraceni.«

Sklenčka děkoval Bohu, že sobě vzpomněl, že klíč od skrýše včera jemu Žďárský odevzdal s nařízením, by ji vysmejčil.

Z hluboké kapsy svých širokých kalhot vylovil klíč. Byl to pravý hromotluk.

Všichni spěchali o překot po schodech na kůr. Sakristu mohutnými železnými dveřmi opatřenou v rozčilení na klíč uzavříti zapomněli.

Sklenčka rychle otevřel mohutné dvéře železné, železnými štáfy křížem krážem pobité a i jinak mnýtované.

Nad dveřmi do skrýše byl nápis, že ty dveře mohutné, železné zřízeny byly léta Páně 1431 za hospodáře města Pavla Hatavouse proto, že se byl »jedší« lotr do toho sklepa dobyl a pět set kop ukradl. Klíč hromotluk za nimi zas v zámku zachrastěl. Byli jak v klícce. V tom již roztřeskla se obě křídla dveří chrámových.

Hladová soldateska švédského regimentu Reichwaldského se řítí ne k oltářům, na kterých nebylo nic cenného, leč k bednám.

Chrám v oka mihu proměněn v satanášskou pekelskou drvoštěpnu, v které ďáblové štípají polena pod kotle, v kterých vaří v smůle duše zločinné.

Po chvíli rázem bušení utichlo. Marná práce!

Trojice mužů stojí v skrýši s rukama spiatýma jak sousoší.

Pojednou pleskl se Sklenčka prsty pravé ruky přes čelo, otevřel dubovou, uměle v mnohých barvách vykládanou, uvnitř kunštovně okovanou jarmaru, vyňal z ní a podal oběma po zádušním kordu. Lossig, který dosud v skrýši

literátské nebyl, podivil se, ač byl rozechvěn, té směsce pergamenových knih a knížek, zvláště však dvěma kalichům, z nichž jeden byl obrovský, pozlatitý, v druhém snuška starých šipů, posléz podivil se i pušce.

V tom již Sklenčka, jako by byl sobě náhle na něco vzpomněl, rychle přirazil křídla jarmary, uzavřel ji na klíč a týž vyhodil nepatrným nezaskleným vzdušníkem na sněhem obtíženou střišku předsíně chrámové. Tak znemožní, neb alespoň stíží výkon loupeže.

Na to poklekl na zem, přiložil boltec ucha k podlaze a po chvilce ustrašeně děl: »Rabují kaplu!«

Kaplou rozuměl sakristu. Na Lossigově čele krůpěje potu. V kaple měl uchovány veškeré své skvosty a plný soudek desitinásobných starých dukátů Viléma z Rožemberka, dvoj- i trojnásobných tolarů Rudolfa II., tolských tolarů z mincovny Šliků v Jáchymově, vše kusy neostřihané, neobvalvované, tedy berné a vážné.

Dusot po schodech dřevěných.

Trojici mužů ledovatí krev. Již doléhá k nim mumlání: »Ob ocht! Einzi, Zwoa, Itzo!

Skřip! Skřip! Skřip!

Tři železné sochory současně zaskříply o kamenné veřeje železných dveří.

Trojice mužů chystá se k hodince poslední.

A zase: Ob ocht! Einzi! Zwoa! Itzo!

A zase: Skřip! Skřip! Skřip!

Trojici zdá se, že již dveře povolují.

Bohu díka! Zámek nepovolil.

Trojí dopad těžkých těles k zemi.

Dusot po schodech. Ticho. Hluboké ticho.

Sklenčka děl: »I někdy zloději lidstva dobroděj. Nebýt ho, nebylo těchto dvéří a nebýt jich, nebylo by nás.«

A ukázal na dvéře, které opatrně hromotlukem otevřel.

Hrůzou odvrávoral.

»Co se děje?« ptali se ho zděšeně.

»Sochory,« zakoktal s hrůzou, »předce dveřmi. Lotrasové se sem vrátí. Pryč, rychle pryč.«

Vyhrnuli se z klícky.

Opatrný Sklenčka hodil do skrýše sochory, uzavřel skrýš na klíč a spěchal za důstojnými, kteří v té trpké chvilce nebyli ani za mák důstojnými, nýbrž hrozně strašlivými, což tenkrát znamenalo tolik, jako strachu nad míru plnými.

Lossig s povzdechem pohlédl v sakristu. Spatřil svou lautnu, krásnou slonovinou vykládanou, sluhami potaženou. Tu nechali na místě, ale rozbitou. Uzřel tam spoustu. Sotva že vystoupili z chrámu a zahnuli za jeho roh, uvítalo je vozů drnčení.

»Plundrujou, mordujou, spas se každý, jak muž,« zvolal Sklenčka a již jak šipka zmizel směrem k Taschenberku. Děkan s Jesuitou přece důvěřovali svým klerikám. Ale stanuli jak přimrazení. Okna děkanství rozevřena. Ke každému oknu přiložen »žebřík k ohni«. Děkanství vypleněno. Několik fasuňků vojenských naládovaných, krytých, odjiždělo z vojanského štráfu s kopce dolů k blízké dolní bráně.

Před děkanstvím ležela v tratolišti krve mrtvola Luňákova.

Včelař a voskař Luňák byl majitelem domečku za děkanstvím.

Chtěl stařeček oštěpem domovitým chrániti sousedského děkanova statečku. Nač to činil?

Před děkanstvím ještě jeden vůz vojanský o plachtě složené. U vozu několik rejtharských knechtů Reichwaldských. A na voze na peřinách se provaluje bokatá panečnice, vojačka a hlasitě sobě libuje, jaké to zas bude sladké pelešení po postu tak dlouhém na prachovkách. — Žel, že to říká česky. Lossig zaúpěl. Prach do těch peřin schránčla jeho matka.

Zavál vichor.

I korouhvičky na střeše děkanství zakvílely.

Řeholný bratr Jesuita v rohatém byrytě vlekl vší mocí Lossiga na Taschenberg.

(Pokračování.)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Otec i strýc Šorš ohlíželi se rozpačitě, nevědouce, co to. Tvář babičky Johanky zledověla a slzy zděšením ustaly kanouti jí po tvářích.

Chápala...

Tu otec a strýc Šorš pokynuli Františkovi a Jeronymovi, postoupili v před a postavili se k marám. Teď z vedlejší přišoural se stařeček, byl to mlynář Hrotek z Podkůry.

»Děkuji srdečně, pane otče,« povídal strýc Šorš, »ale bylo by to na vás moc těžké. Tadyhle ponocný Marek a snad pan Lázňovský budou tak hodní...«

Ti oba nesli lucerny a odevzdali je teď sousedům, z nichž každý tedy nesl dvě.

Paní Johanka se zapotácela a šeptala rtoma zsinalýma:

»Já zůstanu doma...«

Moje matka plakala hořce a neodpírala. Chápala teď také tu pohanu.

Paní Johanka viděla z velikého okna, za záclonou růžového keře, kterak ze vrat odchází její muž, pan Jiří, na věky. Nesli jej syn, zeť, strýcové František a Jeroným a dva cizí lidé, nikoli měšťané. Před rakví páni páteři, ministranti a regenschori, za rakví, za námi hlouček lidí nevelký.

Paní Johanka zařala rty, klesla na stolici a dala se do hořkého, trpkého pláče.

»Ta sukna, ta zlořečená sukna!« šeptala, a hoře dusilo jí slova.

XV.

Léta ubíhala a uběhla.

Knížecí kancelář byla přeložena z Prahy do Vídně, a můj otec dán na odpočinek, poměrně ještě ne příliš stár. Aby babička nebyla sama, odstěhovali jsme se do Vlastějova, tím spíše, když byli tam také příbuzní otcovi.

Justiciár Gütig i babička Gütigová zemřela dříve, než jsem se narodil. Starší jejich syn Hugo byl právníkem, a když po roce 1848 všude byly zřizovány okresní c. k. soudy, jmenován on ve Vlastějově prvním soudcem, který tenkráte znamenal ještě něco víc než dnes, maje v rukách také moc politickou. Proto jeho manželka, rozená Riemer von Riemersburg, dcera generálová, kráčívala po náměstí jako pávice, když v neděli šla na deváton. Krinolinu měla, že se ani nevešla do kostelních dveří, a hedvábí na ní šustělo jako na buku listí podzimní.

Na naši matku, tu dcerku z rodu měšťanského, pohlížela přes rameno, a bůh ví, co by byla vyváděla, kdyby byla měla peníze. Jenom okolnost, že Betty sem tam nějakou půjčkou vypomohla, udržovala špičatý její jazyk na úzdě. Málem by bylo k rozkolu přišlo tenkrát, když ve zlé své chvíli zasyčela na svoji švekruši otázku: »A prosím tě, Betty, co to bylo u vás s těmi sukny?...«

Sestra otcova Elís vzala si obročního na sousedním panství, jehož paní ředitelová von Lausewitz jezdívala pro tetu soudcovou se starým hrčivým obkročákem. Přijížděla někdy s Elís a okázale u Svačinů se nezastavovaly...

Jediný strýc Šorš nalézal milosti v očích toho úřednického panstva, protože svými styky v Praze a svým postavením byl jim ku prospěchu. Také proto, že němčil. Podivná věc: starý rod český spojoval se tady s úřednickým, původu německého, a »její Karl«, Bettynčin, posýlával ještě z Prahy panu Svačinovi Musejníka, na jehož stránkách, starých, prvých ročníků, v mé knihovně zařazených, dosud jsou stopy horlivého čtení starého pána: byltě on silným šňupákem a sem tam do knihy kápla hnědá kapka, kterou, zabrán jsa hluboce do čtení, zapomněl utříti svým modrým šátkem, velikým jako plachta. Její Karl dokonce také veršíky smolil, jako onen neznámý zbožňovatel, který plody svoje Bettynce do náprstku ukládal, jenže veršíky ty byly české, nevalně umělé, ale přece jen české, plné lásky k Bettynce.

Měsíček svítil,
s vysoka svítil,
a ve mně lásku
k tobě roznítil...

Také jsem je našel všecky v knížkách modlicích a nesly skoro vesměs datum 4. prosince, matčina svátku. To bývalo vázané jejího Karla. Všecken život byl potom u nás český.

Strýc Šorš měl velkou knihovnu samých německých románů a když jeho nevěsta, dcera pražského velkokupce, navštívila babičku a matku ve Vlastějově, přinesla Břeňkovi — tenkrát už studentíci jsme byli — Goetheho a mně Schillera, v pěkné vazbě. Nevěděli jsme, co s tím. Strýc Šorš odebíral »Bohemii«, nosil okázale cylindr a mnoho si zakládal na své němčině, prý tak čisté, že se ani nepozná, že nebyla jeho jazykem mateřským. Babičku Svačinovou neslyšel jsem mluviti po německu ani slova...

Odnož rodu Svačinova, ryze českého, který po pět set let žil v ryze českém Vlastějově, odpočívá teď na hřbitovech olšanských pod těžkým kamenem, na kterém na věčné časy vyryto písmem, jehož zlatý lesk už bledne: Hier ruht Georg Svatschyna, prager Bürger.. Kdežto německý rod Gütigův shasl, neboť strýc Hugo byl bezdětek, a synové tety Elís jsou Češi jako polena. Mé matce Betty pomáhal vlastenecký professor V. v Sukově, kde jsme s Břeňkem studovali, dodělávat dílo jejího Karla... a doktor Jarkovský, můj švakr, kandiduje do zemského sněmu za naši nejčeštější stranu. Děti strýce Šorše chodily do školy k Anglickým pannám a o Vlastějově snad ani nevědí.

XVI.

Byl jsem už hrubý student, asi sextán, a trávil prázdniny s Břeňkem ve Vlastějově. Hrávali jsme divadlo, to vlastně jenom bratr Břeněk, začínali jsme pořádat i taneční zábavy a výlety a se sestrou Olgou a její přítelkyní Helenkou sedával jsem v besídce vzadu na zahradě, pod kterou tekl potok a za níž pořád ještě se vypínala stará stodola, teď opět pronajatá. Mat-

ka s babičkou sedávaly ve chvílích odpolednich u velkého okna předního pokoje, v němž dosud rozpínal se starý keř růžový, snad od těch dob, co za tím šívala Bettynka, už obnovený. Matka pletla punčochy a babička s rukama ve klín složenýma nořívala se do vzpomínek... Kolikrát tu spolu hovořívaly o těch nešťastných suknech, kam se asi poděla...

Strýc František nebo Jeroným někdy se přišourali, buď ten neb onen. Žili teď v městském špitále pod kostelem, na účet nadace kanovníka Jiřího Průšy. František postonával, ale ulehnouti nechtěl. Také Jeroným neměl ke hrobu daleko.

Byli oba starci už docela bělovlasí, trochu naklonění, pořád ve dlouhých svých kaftanech, šosatých, s krátkými životy a vysokými límci. Měl jsem dojem, že tyto kaftany patří k jejich bytosti jako jejich nosy, nebo ruce, a že se z nich nikdy nesvlékli, po celou tu dobu, co je znám.

Už nevypomáhali v ničem, jen sedávali v kuchyni, dlouho, až někdy to babičku omrzelo a nechala je tam se služkou Kačenkou, která u matky sloužila už od počátku jejího manželství. Černá Maryna na stará kolena se provdala do nedaleké vesnice, — někdy v neděli se u nás stavovala.

Jeronym občas z Vlastějova zmizel na svoje pochůzky, sic už ne tak na dlouho, ale přece. Hledal snad ještě stopy po těch suknech?

Ta zbývala snad už jen v rozpomínkách, stále však trpkých, tím více, poněvadž byla nerozřešeným problémem, neuspokojenou spravedlností. Pamětníci těch dob vymírali, nebylo slyšeti narážek a poznámek bolestivých, byly starosti jiné, a místo hospodářství, po němž zbyl v kůlně jenom starý kočár, zaprášený, s kůží svého krytu už docela tvrdou, nastoupily naše studie a budoucnost Olgy.

Dávno nebyl u nás už strýc František a Jeronym se nevracel. Až posléze přece se jednoho dne objevil a oznamoval:

»Františkovi je ňák zle... Kdyby ho tak navštívili, povídal.«

Šla matka a vrátila se smutna ze špitálu.

»Je to s ním nějak špatné,« vypravovala babičce. »Domlouvala jsem mu, proč už nevzkázal po staré Šimerkové.«

»Musíme mu něco poslat,« mínila babička. »Ať tam Kačenka zanese nějakou flašku vína, a budeš mu posílat polévku a oběd.«

»Nevím, mutrle, nevím, prý už nic nejí.«

»To je jedno, sní to aspoň Šimerková.«

Šimerková, baba tlustá, ošklivá, s krokem šoupavým a těžkou chůzí, odpočívala ve špitále na vavřínech, svého času velice divokých. Nosívala svobodným pánům vlastějovským prádlo, které prala její matka, ale strojila se jako slečna. Prý bývala Frýnou Vlastějova... Teď chodívala v pátek po almužně a pro ni se odkládalo staré šatstvo i staré košile. Babička, než jí to odevzdala, vždycky pečlivě to spravila. »Dáš-li to takovému chudáku roztrhané,« říkávala matce, »jakobys hadr dala, nic jí tím nepomůžeš... Sama to spravovat nebude, ani nemůže, má křivé prsty.« — To babička z vděku k její matce pradleně. Ta co živa byla, ujišťovala babičku: »Uviděj, že pravda přijde na světlo, i kdyby se toho nedočkali, to není možná. Já si myslím, že to byl nějaký domácí zloděj.« Nechtěla na sebe říct, že byla té noci v malém panském domku ve příkopech, nedaleko stodoly Svačinových, a že slyšela kroky po zahradě, když v noci vycházela od pana adjunkta... Dcera Šimerkové, její dítě nemanželské, nepadlo tedy daleko od stromu. (Pokračování.)

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Proč?« — ptal se sama sebe. »Je nervosní, když se mluví o slečně učitelce. Ví snad, že ty dvě duše se milují jako matka a dcera?...«

Bylo to právě v době vánočních prázdnin. Slečna Maráková přijela na celý týden do Prahy a navštěvovala denně Lolu. Návštěvy její byly Lole vydatnou posilou. Okřívala očividně. Před jejím příjezdem nejevila aspoň žádnou chuť k jídlu, na radu své přítelkyně nutila se však přece poněkud do jídla a začala přibírati sil. Jak jinak chutnalo ji víno, připravené a podávané slečnou učitelkou! I ta polévka nebyla již tak odporná a tak hořká jako dříve! A což pak vajíčka, která jí po slečně poslala babička z Turan? Ta zlatá, dobrá babinka! Ani ona nezapomněla na vnučku v nemoci a pomáhala jí uzdravovat...

Učitelka vnesla sem do úzké ložnice část toho jasu a těch půvabů venkova, které tak blahodárně působily na zdraví dívčino svou čarovnou mocí. Hlas rekonvalescentky se sesiloval, hnutí volněji a lehčeji se pohybovala, sil znenáhla přibývalo.

Professor zazářil a srdečným pohledem vděčil slečně učitelce za její včasné přispění.

»A což vaše zdraví?« ptala se učitelka professora, když Lola po chvilce zdřímla. »Upevnilo se během zimy?«

»Jsem jako citlivé váhy« — mínil tento, »malé zatížení způsobuje kolísání u mne. Nejsem dosud tak pevný, abych odolal větším otřesům.«

S účastí hleděla do jeho smutných očí, jež se přimhuřovaly a ohlížejíc se po dveřích, v nichž před okamžikem zmizela professorová, jíž se tu zdálo nudno jaksi ve společnosti cizé dámy, ptala se:

»A což srdce její, překonalo již krisi zpyšnění a odboje?«

Zavrtěl hlavou a řekl, nízko hlavu schýliv:

»Nechci býti špatným prorokem, ale zdá se, že u tak těžkých vinníků nezůstane při krisi jediné a že snad teprve dlouhá doba strhne je s cesty, která je svedla. Učím se však shovívavosti a snažím se snésti břímě, které na mne osud uvalil, bez reptání. Resignoval jsem již na štěstí a chápu poslání člověka z vyššího stanoviska.«

»Sebeobětování?« řekla.

»Více.« odvětil přesvědčivě, »z všeobsáhlé lásky. Lásku dlužno zevšeobecniti, rozšířiti na všecky tvory a poslechnouti povelu ne vlastního srdce, nýbrž spíše potřeby veškerenstva. Tím, že usiluji a starám se o blaho jiného, zjemňuji své city v sobě, zprůhledňuji v sobě světlo, jímž mohou nahlížeti všichni a zdokonalovati se se mnou.«

»Četl jste mnoho Tolstého?«

»Více než mnoho, snažil jsem se pochopiti jej a porozuměl jsem mu.«

»A jdete též v jeho šlépějích?«

»Podřídil jsem život smyslů životu duše a zdusil jsem všechno erotické v sobě.«

»A což rozpomínky?« ptala se tesknĕ a nesměle.

»Ty zustaly jako světlé pruhy zoře, zastřené v mlhách dálavy, stavše se posilou a požehnáním,« řekl vroucněji, než snad bylo jeho úmyslem.

»Tedy přece. — A nelekáte se jich rudého záření, nebojíte se nových vznětů srdce, nových závanů skryté touhy?«

»Dovedu již odepříti si radosti veškery, zvláště radosti smyslů. Ale čistá radost duší, je ta snad přitěží a hříchem?«

Kývala hlavou záporně.

»Radost duší —« pokračoval — »je jako květ uprostřed živné louky. Vadí ten květ, který vzněcuje radost v oku a v srdci pozorovatele, majiteli louky, hospodáři, jemuž je k užitku?« Radosti duše jsou tak nevinného rázu, že není nikoho, kdo by se jimi mohl pohoršiti. Miluji krásu, ale miluji také dobro. Nedovedu si mysliti toto bez oné. Jdou spolu ruku v ruce jako bližení a jako hvězdy dvě tvoří souhvězdí tím krásnější, čím hvězdy více lesku vyzařují, tak dobro i krása podmiňují vzájemně dokonalý soulad.«

Hleděla na jeho zadumanou tvář, která zdála se býti ozářena vnitřním ohněm přesvědčení. Byl bled, ale vzrušen a rozohněn vlastními slovy, která zapadala přesvědčivě do srdce posluchačky jako kapky roztaveného zlata.

Když domluvil, probudila se Lola na loži a pohnuvši se, zvolala:

»Zdálo se mi, že jsem ve vašem pokoji u babičky v Tuřanech, slečno. Babička přišla k nám a s pláčem nám sdělovala, že je tatínek mrtev. Vykřikly jsme obě a padly si do náruči. To byl sen!« A otřásla se na celém těle.

»Budete dlouho žít,« prohodila slečna k Plavnému, nutíc se do smíchu.

Usmál se zatrpkle a potřásl hlavou.

Slečna naklonila se k loži Lolinu a hladíc tuto po čele, řekla:

»Což abychom spolu jely z jara do Opatie? Tam se dobře daří rekonvalescentům vašeho rázu a sama mám také nutnost oddechu a posily solného vzduchu mořského?«

»Což, já bych jela!« zatoužila Lola.

»Tatínek jistě vás svěří rukám zkušené učitelky! Budeme ho prosit obě.«

»Tak tedy hned!« rozhodla se Lola a zvednuvši se na svém loži, prosila: »Tati, dovolil bys mne v únoru se slečnou do Opatie? Slečna doufá, že mně to prospěje.«

»Milerád.« svolil, tázavě pohlédnuv na slečnu učitelku.

»Ručím za Loliino zdraví,« řekla tato rozhodně.

»Jeďte tedy a vraťte se zpět zdrávy a — šťastny!«

»A nebude ti smutno tady samotnému?«

»Samotnému?« usmála se slečna Maťáková, ale srdce její se tísnivě sevřelo, když pomyslila na tu jeho samotu...

»Měsíc nebude snad věčností,« odvětil konejšivě. »A pak, budete mi snad často a hodně psát?«

XII.

»Máme se tu znamenitě.« — psala asi za týden z Opatie slečna Maťáková — »počasí (v lázních je nutno o něm se zmiňovat) je nám velmi nakloněno, »bora« se nás bojí a zdá se, že vůbec letos v únoru neukáže svou přísnou, ledovou tvář, ač jsme i proti jejím útokům dobře ozbrojeny. Lola — jak přiložený vlastnoruční

její manuskript dosvědčuje — sebrala se znamenitě, exsudát vstřebává se velmi rychle a bez obtíží, váhy tělesné přibylo Lole za jediný týdne o 1 a půl kilogramu! Do konce saisony přibéře jistě tolik, že ji ani snad nepoznáte... Mořský vzduch a jižní poměry vůbec jde nám oběma k duhu.

Škoda, že nemůžete být s námi, příteli! Sedíme celé hodiny na balkoně své villy, pozorujeme tiché, sluncem nádherně ozářené moře, jehož mírný šum tak blahodárně působí na utišení nervů.

Pod okny v parku týčí se mohutné skupiny rhododendronů, jichž zeleň oživují kamelie a magnolie, poseté nesčetnými květy. Pohled nádherný, našim očím neobvyklý, utěšující!

Zachce-li se nám procházky, sejdeme k moři a kráčíme mírnou cestou až k Volosce... Procházka je velmi příjemná, docilujeme jí znamenité chuti k jídlu a výborného spánku. Byla jsem také dosti churava: silná neuralgie — dík utěšujícímu vlivu Quarnera — opouští mne kvapně a jistě. Doufám, že přijdeme obě zas zdrávy a posilněny domů... Babička nám psala nedávno. Zve Lolu do Tuřan po ukončení lazeňského období. Myslím, že bude radno, aby Lola pak ještě asi na 14 dní do Tuřan jela. Nebude jí škodit tamnější březen, kdy se v polích již skřivani ozývají a lány polí a luk potahují se mladou, sametovou zelení. Přechod od věčně zelených vavřínových a olivových háju k bezlistým, suchým akátům pražských ulic a sadu působil by na Lolu dojmem bolestným.

Než uplyne čas mé dovolené budeme s Lolou prožívat d o d a t e č n é jaro české v našem milém ovzduší venkovském...

Já budu si zvláště vážit staré cypříše, příteli, v kontě rodné vaší zahrady, u níž jsme se jednou zastavili za vašeho pobytu posledního v Tuřanech. Připomene mi vlídné jižní jaro, které i na vás mělo tak blahý vliv a které mojí neuralgii také bohdá vysílí a odvane. Cítím se svěžejší než kdykoli jindy, třeba mi srdce někdy usedalo, pomyslím-li si, že budu dlouho zas opuštěna v Tuřanech, než nadejde doba prázdnin a Lolina, dá bůh, že i vašeho příchodu...«

Ztajená vůně skrytě touhy zavanula z toho dopisu a naplnila tesknou náladou srdce Plavného. Ona tedy často vzpomíná, žije jaksi v rozpomínkách mimola a utišuje se jimi? A napadlo ho, jak byla líbezna a jak vlídna, když nedávno seděla u lože Lolinina. A jako pravá matka ujala se jí a vytušila hned svým rozumem co by nejlépe malé rekonvalescentce prospělo. Děkoval jí v duchu za všecku její lásku a často vracel se v rozpomínkách k ní a k Tuřanům, kde ji poprvé spatřil... **(Dokončení.)**

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

CO PSALI SPISOVATELÉ P. J. OTTOVI K JUBILEU (1871—1911).

I.

Ze spolupracovníků páně Ottových nikomu jistě ani ve snách nenapadlo, že redaktoři páně J. Ottova nakladatelství připadnou na dobrý nápad, z jubilejních vzpomínek a projevů uvíti kytičku na stůl páně jubilantův, jenž více než polovinu svého života věnoval kulturní práci, která přinesla požehnané ovoce. Tím ovšem zajímavější jsou tyto projevy, poněvadž pramení ze srdce — nebyly pro tisk určeny, byly diktovány hlasem srdce, a že dostaly se do rukou sazečových, stalo se jenom proto, poněvadž většina z nich je pro náš kulturní život tak charakteristická, že myšlenka, reprodukovati je tiskem, přišla sama, nevolána.

Senior spisovatelů, J a k u b A r b e s, ve svém blahopřejném projevu, připomíná panu J. Ottovi, že je p r v n í m jeho autorem (Pláč koruny české z r. 1869) a z prvních redaktorů jeho (Slovanský kalendář na rok 1872). Školní rada Fr. B í l ý vzpomíná ve svém projevu zesnulého redaktora Moravské Orlice J o s e f a M e r h a u t a. »Rád by se byl dostal,« píše Fr. Bílý, »na knihkupecký trh pražský. Toužil po tom při každé návštěvě mé u něho. Navrhl jsem mu Ottovu Lacinou knihovnu k uveřejnění nové sbírky jeho prací. Zaslal ji tedy. Ale rukopis uvízl v redakčním stolku u Ottů a ne a ne se dostati ven. Zašel jsem tedy k p. pořadateli. Měl plno obav. Nelíbil se mu ponurý ráz některých vět, nepodobal svérázný sloh, vadil i název. Nad to autor je neznám. Kdo to koupí? Posléze jsou tam i scény příliš naturalistické — dojdou jistě stížnosti a hrozby. Pan pořadatel uznával mé námitky a výklady, slíbil znovu pročísti sbírku, ale o rozhodnutí mne odkázal na p. šéfa. Navštívil jsem tedy pana Ottu. I rozvinula se dlouhá, ale poutavá rozprávka o našich poměrech literárních, o kritice a čtenářstvu, o mladých autorech, cizích směrech atd. Pan Otto se honosí, že uvedl mnohé, potom slavné muže »do literatury«. Uvěřil mi, když jsem upozorňoval na nevšednost Merhautovu, na velikou budoucnost jeho, na vzácné pochopení a proniknutí Brna, které jsem jako rodák tamější mohl oceniti. A výsledek? Od p. Otty šel jsem rovnou na poštu. Mer-

haut měl v trudném jinak životě svém zase jednou jasný, radostný den, za nějž mi dokonce věnoval tuto sbírku svou: Černá pole. P. Otto pak zase objevil Čechům talent.

Fr. Herites vypravuje o tom, jak chystal pro tisk první svou knihu. »Tu přišlo psaní od Bohumila Havlasy. Přítel Havlasa psal mi do Vodňan, že chystá J. Otto vydávati »Salonní bibliotéku«, jejímž má on býti redaktorem, a že na mou součinnost spoléhá, abych připravil mu knihu svých prós. — Sestavil jsem »Arabesky a kresby« a poslal je nakladatelství J. Otty. »Salonní bibliotéka« počala již před tím vycházeti. Jako první svazek přinesla Bohumila Havlasy jasně a elegantně psanou novellu »Tiché vody«. Jako redaktor nebyl však Boh. Havlasa podepsán, nebyl jim též nikdo jiný, až později teprve jmenován redaktorem Ferdinand Schulz. Snad při uvedení »Salonní bibliotéky« na veřejnost byl Havlasa zase už kdesi na bludných svých toulkách. Když na mne došlo r. 1880, dřímal již pod zemí v daleké Asii. Vzpomínám s tklivou rozkoší, jakou jsem měl radost z první své knihy tak znamenitě typograficky upravené, v lipské vazbě. Ano, první svazky »Salonní bibliotéky« vázaly se ještě v Lipsku. Stojí to za připomenutí na doklad, jak od té doby jsme pokročili — dnes jistě žádný český nakladatel neposílá již vázat knihy za hranice. Prostá, jednoduchá forma »Salonní bibliotéky«, s titulem tištěným na první stránce, beze všech ozdob, beze všech illustrací na desce, dnes téměř vyšla z módy, na dnešním trhu knihkupeckém se sotva podobného co objevuje. Vkus doby se změnil. Nám starým však, mně aspoň jistě, nic se tak jiného, ani tak zvaná nejskvělejší úprava, nikdy nezamlouvala, a dosud nezamlouvá.

Rozmarnou episodku vypravuje Ignát Herrmann. »V červenci r. 1876 přestal býti redaktorem »Palečka« Aug. Nevšímal. Tehdá nebylo redaktorů na vybranou jako nyní, a když Nevšímal ze závodu odcházel, nebylo za něho okamžitě náhrady. Tehdá ke mně v písárně přistoupil pan Otto a řekl: »Nechtěl byste se na několik neděl ujmouti vedení Palečka, než budeme míti nového redaktora?« »Arci, na list vaše jméno dáti nemůžeme,« pokračoval pan Otto, »poněvadž nevyhovujete zákonným podmínkám.« Pravda, mně nebylo ještě ani 22 let, a redaktor musí býti zletilý. A tak tedy odpovědným, . nominálním redaktorem byl ustanoven Jan Stolař, tehdejší faktor tiskárny
Zatím však šéf stále nenalézal vhodné osoby, jež by Nevšímala plně nahradila, a moje »prozatímnost« prodloužila se z několika neděl na několik měsíců. A jestliže jsem jakživ vykonával co s radostí a chutí neskonalou, bez únavy a bez reptání proti osudu, byl to tento můj první úkol redaktorský. Zdá se, že i můj šéf byl uspokojen, neboť o novém roce 1877 odměnil mne za moje redaktorství zlatým pečetním prstenem s ametystem, jejž posud na památku chovám, a potom řekl ke mně: »Snad abyste si opatřil všechny potřebné dokumenty své, žádal si u soudu, aby vás prohlásil za plnoletého?«

S radostí sehnal jsem všechny listiny i vyjádření poručníka svého, »že jevím dosti rozvahy a rozumu, abych svým jměním volně mohl nakládati«. Tohle mohl s dobrý svědomím prohlásiti, neboť jsem vůbec žádného jmění neměl a taky mi do daleké budoucnosti nekynulo nic, co by se jměním nazývalo. Prominul mi tedy vrchnoporučenský soud velikomyslně půldruhého roku, jehož se mi do fysické zletilosti nedostávalo, a já pak již zůstal redaktorem Palečka, pokud z rukou pánů Ottových nepřešel v ruce nových nakladatelů, Slavíka a Borového. A tu teprve, v říjnu 1878, na samém sklonku mého redaktorství, stihla i mne konfiskace pro nepatrnou, asi pětiřádkovou drobnost.

Bože můj, kdyby mi teď tak mohlo na letech býti něco umazáno, jako tehdá bylo připsáno! Ale na to už není žádného soudu, ani vrchnoporučenského!

Adolf Heyduk vypravuje, že poznal pana Ottu před padesáti lety v Praze. Byl mladý, čilý elegantní muž. »My bratři z I. Máje kupovali jsme u něho své knižní potřeby a skládali v něho velké naděje do budoucna, a hle, naděje ty nezklamaly.«

V řadě projevů následuje tento:

Slovutný pane!

Tuto je žádaná podobizna. Posílá ji starý spisovatel, který před šestatřiceti léty, tenkrát universitní student, poprvé vstoupil do Vašeho nakladatelství. Bylo za onoho času na Václavském náměstí a trvalo teprve třetí rok. Nesl jsem Vám rukopis samostatné práce, vesnickou povídku, s tím toužebným přáním, aby se dostala do Laciné knihovny, nedávno před tím Vámi založené. Vy, tenkráte mladý, elegantní pán, přijal Jste mne laskavě, a že si práci přečtete. Přečetl jste a přijal a vydal ještě toho roku 1874. Od těch časů na Vás chodím s rukopisy a Vy je tisknete a vydáváte, tedy bez mála tak dlouho, jako trvá Váš závod, čtyřicet let. Vzpomínám na první dny Vašeho podnikání a těším se z jeho zdaru, z hojných úspěchů Vašeho poženhaného díla, jež tolik přispělo k rozkvětu našeho písemnictví. Na počátku sešity Laciné knihovny a teď velkolepé podniky jako »Čechy«, »Slovník naučný« a jiné. S radostí můžete na své veliké dílo pohledět.

Já pak už často nebudu k Vám chodit s rukopisy. Ale Vy abyste dál, léta letoucí vydával knihy nový, mladým autorům, toho Vám srdečně přeje Váš

Alois Jirásek.

Antonin Klášterský poslal panu J. Ottovi vzpomínku, kterou nadepsal: Má první kniha.

»Jako oktaván gymnasia v Jindřišské ulici vystoupil jsem r. 1885 literárně ve »Světozoru« a hned po té v »Lumíru«. Verše své podpisoval jsem tehdy,

abych unikl následkům školských úřadů, jménem Petr Jasmin, nic nevěda tenkráte ještě o starém francouzském básníku téhož jména, jenž vedle pěkných veršů dělal, doufám, že neméně pěkné vlásenky.

Dokud se má touha nesla jen k tomu, viděti své verše v časopisech, šlo vše dobře. Ale hůře bylo, když mě posedlo vydati celou knihu.

Již tenkráte bylo s vydáváním básnických knih zle. Vycházela sice Salonní biblioteka, Kabinetní knihovna, Poetické besedy, tam však tiskli jen spisovatelé starší, již osvědčení autoři. Mladému básníku bylo těžko se probíjet. Dnes je tu Zeyerův fond, který mu pomáhá do světa, my tenkráte neměli, kam svou básnickou hlavu položit.

A tu jednoho dne r. 1887 otevru Sládkův »Lumír« a nechci věřiti očím. Stálo tam:

»O přijetí jedné věci buď si kde buď, bychom se přimlouvali: vydání svazku básní Petra Jasmina. Tento mladý, nadaný básník by si toho zasloužil, aby veřejnost v díle samostatném věděla, že mezi námi je. Napsal tu a tam věcí slabších, ty ať ze sbírky vynechá, ale jeho dobrých věcí byla by již knížka, která by se mohla se cti zařaditi buď do Salonní nebo Kabinetní knihovny. Jsou tu věci namnoze výborné, individuelní a hluboké tak, jako nalézáme jich ve sbírce Macharově »Confitcor« — Knihy veršů Jasmínových dnes zajisté mezi sbírkami českých básníků s želem postrádáme.«

Zlatý Sládek! Hned jsem ho poznal! To nemohl nikdo psát než on! A myslím, že jsem skákal radostí. Ne jeden, deset nakladatelů zaklepá teď na mé dvéře po takovém uznání a doporučení!

Ale přihlásil se jen jediný — J. Otto. A za krátko putovala má první kniha »Živým i mrtvým« do jeho tiskárny.

Z ostatních nakladatelů si nikdo ani nepovšiml noticky »Lumíra« a povšiml-li — prosím vás, což pak koukalo z takové první knížky veršů?

Jediný Otto pomohl mi z příkopu na cestu, nu a pak se i (aspoň na čas) dobře již běželo.

Pan rada Otto jistě již zapomněl na tuto nepatrnou epizodu. A tak mu ji dnes vděčně připomínám a že mi tenkrát knihy nevrátil, přeji mu srdečně, aby ani jemu zpátky se nevracely knihy, jež posílá do světa.« — —

»Nemá-li svoji hrdinskou stránku každé povolání?« — táže se pan Josef Kuffner a pokračuje: »Uvedli pochybovače do závodu nakladatele. Rozsáhlé prostory plné tištěného zboží. Stěny kolem kol, police, stojany, sloupy, od podlahy do stropu, kniha na knize. Čtyřicet let nakladatelské činnosti. Jaký kus díla! Moře tiskopisů! — Konečně, obchod jako jiný! řekl si host — — —

Dovedli hosta ke zvláštnímu oddílu. Zase plné police, regály, sloupy. Kniha na knize, spousty svazků, sešitů, děl bohatě vypravených. Celé jmění tu složeno v tiskovinách. Zvláštní literatura.

— Jaká?

— Knihy, které — zůstanou ležet.

— Proč zůstanou?

— Čtenářů je pořídku.

— Proč takové věci vydávat?

— Vyšší potřeba káže.

— Jaká potřeba?

— Idejná.

— A obchod...?

Host vycházel ze skladiště poněkud zamyšlen. Schopnost oběti v zájmu idejném? Zdaž ta nevymáhá jinou statečnost a povznešenost mysli? Ejhle stránka úkolu, kde věru nestačí, být — jen obchodníkem.

Jaroslav Kvapil píše:

»Světová knihovna« je z největších a dnes jistě nejrozšířenějších podniků nakladatelství Ottova; vydáváme ji již 13 let a v tuto dobu spějeme už směle k prvnímu tisíci jejích čísel: možno bezmála říci, že počet jejích svazečků, rozšířených v čtenářstvu, bude se páčiti záhy na milion! Jaký to veliký mravní úspěch pro nakladatele, jenž se nerozpakoval uvésti v život podnik tak rozsáhlý — podnik, jejž nám záviděti mohou i literatury mnohem větší! V jubilejní katalog nakladatelství Ottova nemohu věru napsati nic vřelejšího, než srdečné díky tvůrci a nakladateli »Světové knihovny«.

KRANJSKA GORA, známé české letní sídlo v Julských Alpách, byla navštěvována anglickými turisty již ve čtyřicátých a šedesátých letech minulého století. Tehdy byli tu sir Davy, Gilbert, Churchill a jiní. Od té doby, co úsilím slovinské inteligence, zejména nynějšího starosty dra Tičara, byla sproštěna německých vlivů, činí významné pokroky. Letos budou otevřeny na říčce Pličnici koupele s bassinem, lázně sluneční a pískové. O hosty pečují nyní dva hotely »Razor« a »Slavec«, v nejbližší době pak budou zřízeny v okrsku kranjskogorském dvě horské chaty slovinského alpského družstva, takže dosavadní závislost na německé chatě Vossově odpadne. Jak se dovídáme, hodlá zemský výbor kraňský vynaložiti velké sumy (do set tisíců jdoucí), aby učinil z Kranjské Gory turistickou stanici evropského významu. Tím ovšem bude setřen dnešní idyllický ráz, pročež kdo ho chce ještě užíti, nechť si pospíší. Bližší viz v průvodci »Slovinské Alpy«, vydaném Naklad. družstvem Máje.

ČASOVÁ KAPITOLKA. Tisíce našich lidí střásá prach celoročního lopocení a odjíždí nebo chystá se na cesty. Čechové v cizině nejsou nikterak neobyčejným zjevem. Bohudíky, otevírají se nám širší obzory a to netoliko hořením deseti tisícům. Jenom jednoho ještě je třeba: všimnouti si občas,

jaký prospěch z toho letního stěhování národů má naše nejužší vlast, kontrolovati, nejezdíme-li utrácet peníze za celní šraňky pro pouhopouhou zábavu, beze znatelného užitku. Kdo nemyslí, neporovnává a nevyvozuje důsledky, ať raději zůstane doma a nevyváží peníze. Zotaviti se může na českém venkově také a lépe. Říkává se, že se na cestách nejlépe pozná povaha člověka. Je-li to pravda, nebyly by zkušenosti z cest tohoto druhu pro nás právě lichotivé. Čech je bodrý, temperamentní, společenský člověk, ale má mnoho vlastností, které mu v očích ciziny škodí. Rád vystupuje jako Čech, ale zapomíná, že v cizině jaksi representuje svůj národ. Schází mu měřítko, dle něhož by posuzoval vlastní chování. Chce býti duchaplný a bývá vulgární, chce býti energický a bývá hrubý. Nemá disciplíny, společenské výchovy. O tom není sporu. Co sneseme od svých lidí u Fleků, protože jsme tomu příliš zvyklí, to nás uráží a za to se stydíme v restauraci světových lázní nebo cizího velkoměsta. A býváme hazardní a skrbliky současně. Utrácíme čas i peníze bez užitku za pochybné zábavy a smlouváme v hotelu nebo v obchodě o frank. Dovedeme vyvolati konflikt, kde je to nejméně na místě, a kde bychom se měli ozvati, mlčíme. Tedy: více vážnosti, opravdovosti a více taktu! Nejbližší nám cizina jest království Saské se svým úpravným a příjemným hlavním městem Drážďany. Proto se tam nejvíce jezdí. Drážďanští to vědí dobře, dali také rozvěsit po Praze úplně české plakáty své pěkné a bohaté mezinárodní výstavy hygienické. Zvou nás tedy, stojí o nás. Ale v Drážďanech už nás nerespektují. Drážďany jsou městem cizinců, mluví se tam všemi jazyky, najdeme nápisy, upozorňující, že tu mówią po polski i pa rusky, jen česky neznají nikde, a jestli přece někde, tedy je to na místech tak řídkých, že je třeba hledati.

Působí tu vlivy našich německých krajanů beze vší pochyby, ale je tu ještě i vina naše, neboť Sasíci nejsou zlí lidé. I nás by respektovali, vždyť tam Čechové v ruchu cizineckém tvoří jistě nejsilnější procento, jen kdybychom sami o to více dbali. Neumíme imponovat. — Na výstavě mají Uhry svůj vlastní pavillon, větší než naše říšská polovice. Čechy, resp. Praha, krčí se ve společném pavilloně rakouském v malé koji s několika plány a obrazy. A dost! Že se nedá učiniti více? Inu, to je právě chyba, že si neumíme vynutit slušnou representaci, kde by toho bylo třeba. Nejen v Drážďanech, všude, v Římě, v Paříži, v Londýně, všude stojíme více nebo méně v koutě. A když to nejde s vládou, mělo by to jít bez ní, vlastními silami. Ale to nás neboli. Jen když si v Podmoklí na nádraží, když je tam největší zmatek, po česku zazpíváme a zanazdarujeme. Ať Němci puknou!

Že tam s námi železniční úředníci a zřízenci jinak nemluví než po německu, ačkoli jsme na půdě českého království a v cestujícím obecenstvu míváme ohromnou převahu, to nám nevadí. Mlčíme, neprotestujeme, nestaráme se o nápravu, jsme spokojeni. —o.

Adam Mickiewicz: SONETY (přeložil Jan Borecký), GRAŽINA A JINÉ BÁSNĚ (přel. Fr. Kvapil).

Radost, kterou máme z těchto dvou publikací, kterými doplňují se díla Mickiewiczova v českých převodech, kalí nám jen, že nevycházejí obě v jedné a téže sbírce, ve Sborníku svět. poesie, kam obě náležejí, jak originálem, tak i cenou prací překladatelských, nýbrž že jen jedna z nich — Gražina — dostala se do Sborníku, kde již před tím vyšly Konrád Wallenrod a Dziady, kdežto druhá — Sonety — nalezla útulek v Hynkově Pestré knihovně. Jaromír Borecký shrnul do malého svazečku všecky sonety Mickiewiczovy, tedy jak znělky erotické, tak i slavné Sonety krymské, jež už před ním překládali Chmelenský, V. Štulc, Jos. Kolář a Aug. Eug. Mužík. Již okolnost, že znovu a znovu pokoušeli se čeští překladatelé o zdařilý převod znělek těch, svědčí o kouzlu, kterým sonety tyto působily a působí. Jaromír Borecký, básník ryzí a jemně ciselované formy a nad to orientalista, z jehož pera dostalo se české literatuře již prvního dílu Firdusího Knihy králů, byl však nad jiné povolán, přetlumočiti tyto sonety, v nichž barvy orientu, velkolepost přírody, — moře, hory, propasti — stesk po zašlé nádheře i touhy básníkova srdce slily se v divukrásné obrazy a nálady. Každý ten sonet přesvědčí vás, jak básník-překladatel byl si vědom svého těžkého úkolu, jak pracoval o něm s láskou, jak snažil se vystihnouti originál do detailu a nesetříti s něho přece krásu a pel poesie. Raději utíká se k licencím v řeči, užije slova méně obvyklého, než by originálu něco zůstal dlužen. Vuči kráse Sonetů krymských blednou arci sonety erotické, leč i v řadě těchto dvorných, tu čtveračivých a tam sentimentálních znělek, naleznete nejednu, v níž slyšeti jest pravý, horoucí tep básníkova srdce. — Gražina, jíž dostává se literatuře naší v zdařilém překladě Fr. Kvapila, nedosahuje velkolepostí žádného z velkých děl Mickiewiczových a založena na motivu v romantické poesii tak oblíbeném — žena převlečena za muže, účastní se krvavé bitvy — může nám sloužiti jen k docelení básníkovy fysiognomie. Za to mnoho krásného a české literatuře dosud neznámého najdeme v připojených jiných básních Mickiewiczových, jichž převod počítáme F. Kvapilovi za nemalou zásluhu. Jest tu proslavená Óda na mladost, překrásné básně erotické (Marii, Sen), intimní lyrika, odhalující nám věřící a pro vlast zanícené básníkovo nitro, básně reflektivní, obírající se věčným problémem víry a Boha, i motivy hrdinské, z nichž uchváti zejména Reduta Ordonova. Závěrkem podány biblickým tónem psané Knihy polského národa a polského poutnictva (emigrace polské), které i přes jisté přeceňování polského národa, za-

jmou bohatstvím a krásou mnohých svých podobenství a jsou appelem k národu, prodchnutému takovou vírou v jeho budoucnost a takovou láskou k svobodě, že nemají rovna v literaturách světových. Překlad Fr. Kvapila stojí všudy na výši doby, je nejen svědomitý, ale také po stránce našeho jazyka dokonalý, plynný a básnický. —a—

SEDMDESÁTÁ PRVÁ VÝSTAVA KRASOUMNÉ JEDNOTY PRO ČECHY V RUDOLFINĚ. Výstavy rudolfinské bývají podnětem k všelijakým úvahám. O slabé přitažlivosti Prahy pro umělce cizích národů, o poměru českých umělců ke Krasoumné jednotě a českého umění k umění evropskému i o tom, kterak nedostatečně tyto výstavy bývají uspořádány. Dá se o tom leccos povědět. Na př.: není-li vlastně naší vinou, že se nás cizina straní. Neboť není pravda, že je to jenom nedostatek kupujícího obecenstva, který cizí umělce od Prahy odráží. Příčina leží ještě jinde a nechybím asi, řeknu-li, že není daleka Krasoumné jednoty, jako společnosti laiků, společnosti, která tvoří ve společenském a kulturním životě pražském cizí ostrůvek, a konečně i poměru v uměleckém světě českém. Každá zdravá instituce musí svými kořeny pronikati daleko v úrodnou prst prostředí, z něhož žije a jemuž chce sloužiti. A jaké jsou styky Krasoumné jednoty s českým životem? Nelze o tom pochybovati, že by Praha v umění evropském nabyla jména zvučnějšího, kdyby úlohu prostředníka převzala korporace česká, s kulturním životem naším úže srostlá. Snad by nebylo německé účasti, ale to by jen prospělo žádoucí rovnováze, a sesílený příliv umění románského a slovanského vytvořil by skutečnosti daleko spíše odpovídající obraz současného umění evropského. Výstavky rudolfinské jsou vlastně ukázkami umělecké tvorby našich sousedů, a to — pravidlem — jen tvorby druhého řádu s malou garniturou umění českého a s několika hrozinkami ze vzdálenější ciziny. Organisace takových výstav ovšem nedá se myslíti bez vhodných místností a bez jakéhosi alespoň uspořádání poměrů mezi českými umělci. Máme dosti malířů i sochařů, ale u m ě l c ů ne tak příliš, abychom snesli dnešní roztříštěnost a zmatky bez vážných škod.

Výstavy Krasoumné jednoty ignorují v prvé řadě čeští umělci a na ty, kteří se jich sůčastňují, bývá hleděno úkosem. Kterak tedy můžeme očekávati účast ciziny pro podnik, jemuž sami se vyhýbáme? A jaká je účast oficielního světa v našich výstavách? Četli jsme kdy o úředních návštěvách vysoce postavených osobností, jeví o naše výstavy nějaký zájem vláda, země nebo město?

To jsou otázky, jichž řešení by se mělo díti se stanoviska cti českého umění a české Prahy. Budeme tak dlouho bezvýznamným provinčním městem v současném závodění umělecké Evropy, dokud nebudeme dosti hrdi, abychom se nepokusili o vytvoření středoevropského střediska uměleckého vlastními silami. A k tomu je třeba plánovitě promyšlené a s o u s t ř e d ě n é práce. Jiná je ovšem úvaha o významu a ceně uměleckých výstav vůbec. Tak, jak bývají dnes pořádány, jsou trochu trhem, trochu místem reklamy pro umělce-začátečníky a méně známé, pro obecenstvo pak společenským shromaždištěm. Říkává se tomu ušlechtilý zápas mezi umělci a bývá to podnět k vymýšlení nových a nových »odlišností« a samospasitelných směrů, jmenuje se to »umělecká výstava« a je to jakési divadelní představení a zábaviště pro »lepší« obecenstvo. A zase není vina jen na pořádajících výborech a mělkém obecenstvu. Je sice dosti příkladů, jak možno účelným postupem, přísným výběrem, specialisováním i arrangementem povznésti výstavy nad obvyklou úroveň, ale kořen zla vězí v poměrech a v neuměleckém duchu doby. Lidstvo se rozptyluje příliš, všeho užívá, všeho okouší a ztrácí sílu k soustředění, jehož je třeba pro každé dílo lidské, tím spíše pak pro vznik a vzrůst věci tak subtilní a složité jako jest umělecký styl. A o ten vlastně běží, toho postrádáme nejcitelněji ve výstavách, naplněných přepestrými a křiklavě se lišícími výrobky moderního umění. Výslednicí všeho je pak únava, lhostejnost, ba odpor k výstavám vubec.

Lidé ztratili skutečnou úctu k umění, nepociťují z něho opravdové radosti. Honí se za ním, že je to modou. Umění ustoupilo do pozadí a v popředí vystupuje u m ě l e c. O s o b a umělcova stala se předmětem pozornosti, společenských výhod a pochlebování. Velikášství, sebepřeceňování, žárlivost, nesnášelivost a — povrchnost v práci je toho důsledkem. Se vzrůstem slávy umělcu upadá řemeslo. Znakem dne není dílo, nýbrž pouhý n á č r t. Skizza, někdy pouhá zajímavá drobnůstka, tříska z umělcovy dílny, stává se důležitější než dílo samo. Je prý lepším a věrnějším výrazem umělcova ducha než hotový obraz. Pravda, proto pravda, poněvadž blesková prchavost, nestálost, chvilkovost jest vůbec obrazem současnosti. Řemeslo, s prací dlouhou, namáhavou a dsciplinovanou, která jediná může nésti ovoce, vezmi ďas!

To je evropská nemoc a tou trpíme i my. Tím spíše trpíme, poněvadž se vyznamenáváme úžasnou snadností v napodobování a přijímání cizích příkladů a ještě úžasnějším nedostatkem kritického smyslu oproti cizině. Zcela beze vší pochyby i výstavy budou lepší, bude-li lepší umění. A nám nezbývá než jedna cesta: emancipovati se ve věcech uměleckých ode všeho protekcionářství, soustřediti se k vytrvalé, společné práci a postaviti se na vlastní nohy.

Letošní výstava v Rudolfině nebyla o nic horší a ovšem také o nic lepší ostatních. Přes to, že už je jakousi potřebou výstavy rudolfinské odsuzovati, byly tam vedle věcí slabých i obrazy dobré, starojaponská kollekce pak byla — alespoň pro Prahu — exposicí dokonce velmi vzácnou a poučnou. Už pro ni stála výstava za návštěvu. a.

Toto číslo vydáno dne 16. června 1911.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 38.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

MLHY NAD LESY.*)

Po silné rose keře za větříky zaplakaly,
mlh závoj bělavý už nad lesy se zdvih',
jak k slunci by se v rozplývavých mráčcích
odebraly
tesklivé duše starých hvozdů bývalých.

Na noc vždy přijdou z neznáma své vnuky
mlhou zlíbat,
za tichа plynout klenbou, v kapradí se hřát,
v sen minula se silou vlastních dětí ukolébat
a slznou rosou čela vnuků zulíbat.

Když kdysi pod sekerou kmeny jejich zasténaly
a staré sněti padly v dravých rukou plen,
když v řadách, vedle druha druh, bolestně
umíraly,
zdál život se jim bezúčelně ukončen.

A z mrtvol kmenů v nocích měsíčních se
vylínuly
hedvábné mlhy, duše stromů bývalých,
noc každou nad pasekou tichounce se snuly,
zem porosily perličkami slzí svých.

Slzami otců k životu se tiše probudily
životy nové v zemi spících semenech,
a rostly slzami, svým lístkem rosnou krupěj
pily
a ssály v tiché noci otců vlahý dech...

Oh, šťastné lesy, dechem otců stále rozechvěné,
živené jejich vláhou v nocích měsíčních
snem velikosti, neskončením žití odkojené!
Teď chápu, proč je tolik snů a zpěvů v nich!

J. JAHODA

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Pokračování.)

Znova a znova bral dopis její do rukou, aby si zopakoval tu neb onu větu a dohadoval se velikého významu zastřených myšlenek. Pocítoval pak jakýsi neklid a uvažoval, zda tento nejasněný poměr jeho k slečně učitelce nepomáhal sesíliti příkrý úsudek jeho o ženě své. Starost tato činila jej roztržitým v poslední době. V zapomenlivosti nechal jednou ležeti dopis učitelčin na svém stolku a marně jej hledal všecek rozteskněn. Příštího dne večer, usednuv k práci, spatřil jej pod podložkou. Zaradoval se a četl znovu dychtivě poslední passus dopisu, kde si žádá i jeho návratu do Tuřan o prázdninách.

Pak úzkostně a nervosně složil dopis a ukryl jej v zásuvce...

»Zdá se, že ti je ten dopis zvláště milým?« — zaslechl za sebou nadrsnělý hlas Hélin.

Stála za ním v novém županu, který si ušila po čas Loliny nemoci.

»Je mně milým jako vše, co souvisí s naší Lolou,« řekl, zakrývaje překvapení.

»Poslyš, ta slečna Mařáková je milá, ale tak nějak hodně dotěrná, nezdá se ti?« dala Héla padnouti otázce ostře a nevhodně.

»Je velmi hodná a distinguovaná. Kdo by to nazýval dotěrností, ujímá-li se dítěte, které si zamilovala?«

*) Z nové knihy autorovy »Improvisace«, kterou v září vydá Nakladatelské družstvo Máje.

Nu, ale je to divné, taková cizá ženská!«

Zachmuřil se a byl zvědav, co přijde dál. Tušil, že něco řekne, čím jej bude chtít popudit. Znal již z dřívějších dob tento její zvyk. Čekal —

Mlčela, houpajíc se s boku na bok poblíže něho.

»Jsem rád,« řekl, aby vyplnil trapné ticho, »že se Lola vrátí úplně zdráva! Měl jsem velkou obavu o její otřesené zdraví.«

»Proč jen Lola stále?« pozvedla hlavu Héla. »Není to naše dítě?!«

Zarazila se a skopivši oči, bezděčně zkřížila ruce na prsou.

»Já už ovšem zde nejsem ničím, ničím!« zvolala vzlykavě.

Povstal rozrušen.

»Pro mne nemáš ani povzdechu, ani slova útěchy!« žalovala.

Vzpřímoval se.

»Což necítíš pro Lolu ničeho?« — mumlal. — »Jsi matka její a každá jiná plakala by krví pro dítě, které je v nebezpečí!«

»Litovala jsem ji vždy —«

»Litovala, vida! Ale to bylo také vše!«

»Co jsem měla dělat více? Dalj jste mně dělat více? Proč jsi mne neposlal do Opatie s Lolou?«

Zarazil se. Měla pravdu. Mohla jet sama. Nenabízela se. Ani slovem neprojevila podobné přání. A pak —

Pohlédl stranou na její postavu, těhotenstvím změněnou a řekl shovívavě:

»Nechtěl jsem, abys se namáhala — cesta je dlouhá —«

»Možno, že by mně ta cesta byla prospěla, jsem tolik rozrušena.«

Hleděla před sebe tupě, s očima vystouplýma a horečně zarudlýma.

»Opatie není pro tebe, má milá. Tam léčí se sice také nervy, ale ty musíš především vyléčit duši, ano duši p ř e d e v š í m,« opětoval, hledě na ni útrpně.

»Duši, duši! Když tělo mi stuhne a hoří! Duši, duši!« křičela, svírajíc a zatínajíc pěsti křečovitě.

Hrůza sršela jí z očí.

Ustoupil hrozivé pose její a chvěl se bezradně.

Pojednou skácela se na zem, rvala si vlasy, do nichž prudce zajela prsty a trhala šat s prsou.

Sklonil se v úzkosti k ní a snažil se všemi prostředky, jež měl po ruce, přivésti ji k vědomí . . .

Za několik dnů opakovala se scéna.

Přišla k němu zas jakoby nepříčetna a lačna vyvolati spor.

Probíral se v jakýchsi papírech. S očima věštícíma úklad, sledovala každý pohyb jeho nervosní ruky, každičký záchvěv jeho sanknu tých, mlčelivých rtů. Nemohoucc však ničeho se dopátrati, odplížila se zas . . . Byla zneklidněna a znetvořena bouří rázem rozdmýchané a sršivými jiskrami vzplanuvší k němu vášně.

»Ona mne vyhnala! Ona se usadila v jeho srdci teď na dobro!« — naříkala si. »Kdo mně může míti za zlé, jestliže se pomstím. A já se pomstím!« — hrozila. — »Však uvidí, že se pomstím!« A s utkvělou touto ideou pomsty lehala podle něho, chodila a těkala v jeho bílém stínu jako mura v okruhu blýštícího se světla.

A vzplanulá mstivé muky, který zachvátil všechnu její mysl, vetkl jí kterýchsi dne vražedný nůž do ruky a jedinou dobře vedenou ranou dokončila na muži zločin svůj . . .

XIII.

Slečna Mařáková odjela s Lolou jak bylo ujednáno z Opatie přímo do Tuřan. V Tuřanech na místě uvítání, jež chystala jim babička, dověděly se neblahou zvěst, že professor vážně onemocněl. Zpráva ohromila obě, učitelku ne méně než Lolu.

Slečna byla ochotna doprovoditi Lolu do Prahy. Když se pak dověděla od bratra professorova o pravém stavu nemoci, převzala úkol ten jako svou povinnost.

Zpráva, že byl nešťastný muž svou vlastní ženou zraněn smrtelně, úžasem ji sevřela. Skutečnost zdála se jí přílišnou, takže tomu hned ani uvěřiti nemohla. Že by se byl ten dobrý, tichý muž dožil takového vděku za vší svou shovívavost a mravní výši?

»Ty dobrá, dobrá duše!« — oslovovala nešťastnou obět niterně. — »Ty, jenž si uposlechl hlasu mého, volajícího tě k povinnosti, ty, jenž jsi násilím umlčel svou sotva vznikající vášeň, abys zůstal věren svému ethickému poslání, ty, jenž žiješ životem zjemnělého citu a zvýšené kultury srdce, ty že bys došel takového cíle?! Drahý, dobrý společníku můj, který jsi živil a naplňoval mé srdce od prvního dívčího rozpuku až po červencové žáry stupňované touhy, dusené odříkáním a martyriem osamění — takové odplaty došla tvá sebekázeň, tvá pevná vůle, pnoucí se po srázech propastí k nadhvězdným výšinám jako vítězný orel v neúnavném úsilí? . . .«

Vřelost jejího citu provalila se na povrch, pociťovala, že síly ji opouštějí a bylo ji potřebí velikého úsilí, mocné vzpruhy vůle, aby se utišila a uchránila svěřenku svou milou neočekávaných otřesů.

Lole k vůli musí zachovati klid, stoj co stoj! Lola nesmí vytušit bouři, která rozvířila všecky vlny jejího citu. Ostatně — těšila se — snad je i možna záchrana, snad ani takové nebezpečí nehrozí. Plavnému, jak bratr se obává a jak úděs její vlastní ji našeptává?

Snad včasné zakročení odvalí zdánlivě neodvratnou katastrofu?

»Rána nožem do plic, pravili?« Bože, Bože! Tys přece milosrdný a nedopustíš, aby sneslo se tolik zla na hlavy spravedlivých, neznajících pýchy!« ...

Těžko bylo učitelce ovládati se cestou do Prahy. Lola zamlkle seděla v koutku šerého kupé po celou cestu, jednoslabičně jen se tázala a jednoslabičně odpovídala na otázky učitelčiny. Jak ji zabaviti, jak osvětliti chmurný obzor její tuch a myšlenek?

Vzpomínaly pobytu v lázních. Jak bylo krásně na terasse villy v Opatí za posledního večera! Ale ai! jak se ten poslední večer sevřelo srdce obou jakou i bezděčnou úzkostí, když pojednou od moře zavzněl výkřik zoufalce, ocitnuvšího se v dáli s malou barkou ve víru nenadálého příboje, když se rázem rozpoutala »bora«. Jak tu vykřikly obě a tiskly se k sobě v nervosním vzrušení, když loďka špatně opatřená proti bouři zakymácela se, stavši se hříčkou vzdutých vln. Co tu zakusily obě strachu než ztichla zase hladina a než noc spustila svůj poklop nad místem tragedie trosečníka! Tenkrát obě vzpomněly současně professora. Jaká to družnost idei. Člověk by šílel, vzpomene li na vratkost neklidného živoření zde na zemi! Kam cílíme? Je vůbec cíle nějakého po nás zde na zemi? Víme, jaký úskok chystá nejbližší vteřina našemu úsilí? (Dokončení.)

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Pokračování.)

Ještě asi dvakrát nebo třikrát navštívila matka strýce Františka. Babička nešla, byla chatrná a vůbec takové návštěvy pro ni nebyly. Vždyť nechodila ani na hřbitov a nevěděla hrubě, kde odpočívá pan Jiří. »Však mě k němu donesou,« říkávala. A když o pohřbu byla řeč, nakazovala matce: »A to troubení si nech,« — myslila tím muziku — »a dej to raděj cnudým.« Ale s dychtivostí poslouchala, co matka vyprávěla o strýci Františkovi.

»Nic nemluví, ale kouká ještě dost čiperně; myslím, že dobře ví, co se kolem něho děje. Prosila jsem pana doktora, aby se k němu častěji podíval. Říkal pan doktor, že to už asi dlouho trvat nebude.«

To nebyl už doktor Rosenbaum, nýbrž mladý jeho nástupce doktor Jarkovský. Hned následujícího dne po té, ráno po mši, šourala se kolem stará Šimerková. Zahnula k nám do vrat a matka, která ji zahlédla oknem, pospíchala jí naproti.

»Františkovi je zle?« tázala se dychtivě.

»Ale ňáko je ... maj tam hned přijít.«

Matka bez váhání se strojila.

»Jaromíre, pojď se mnou,« vybídla mne. Břeněk, který chodíval do kostela, protože Berta listovních chodívala na kůr, v neděli zpívat, všedního dne se s ním bavit, nebyl doma, dosud se nevrátil ze své pobožnosti. Jako by měla matka nějakou předtuchu nebo strach, aby nebyla sama s tím starcem, v té svrchované chvíli. Byli jsme teď už sami, bez otce, který zemřel před třemi léty.

Matka se do mne zavěsila a kráčeli jsme mlčky přes náměstí ke kostelu, proti kterému byl špitál. Stará Šimerková právě tam docházela, vlekouc za sebou svoje naběhlé, široké nohy. Matka šla rovnou přes chodbu a zahnula do světničky, kterou už znala.

Strýc František ležel na nízké posteli na několika drchničkách a když jsme vešli, poobrátil k nám trochu hlavu. Matka přistoupila k němu a podávala mu ruku; já také. Cítil jsem, jak jeho ruka se potí studeným, lepkavým potem. V tom stará Šimerková otevřela dvéře a strýc František sebou trhl. Zašeptal: »Pryč!«

Matka obrátila se k Šimerkové a dávajíc jí dva čtyráky, povídala:

»Tu máte, jděte si koupit housku.« Myslila, že Šimerková půjde si pro kořalku, která byla jí útěchou na ta stará kolena a tentokrát vědomě podporovala alkoholismus. Šimerková se odšourala ven. Rozhlížel jsem se po chudobné světničce, v níž jsem byl poprvé. Byl v ní u jediného okna malý stolek, potom skříň, dvě židle, stará truhla a postel. Víc by se sem bylo asi ani nevešlo.

Strýc František trochu se pozvedl na loži, rozhlížel se po světničce, a uspokojeně ulehl.

»Poslouchejte, Bettynko ...« šeptal.

»Co pak si přejete, Františku?« tázala se matka.

František upřel zraky na ten stolek a pozvedl ruku, jakoby naň ukazoval, ale potom ruka mu klesla a zavřel oči. Něco hledal pod polštářem. Najednou vstal a hrabal se z postele.

zvolna, namáhavě. Dlouhé, suché, teď strašně vyhublé jeho nohy, visely dolů, nahé. Byl jen ve špinavé košili.

Matka zděšeně ustoupila o krok a já bezděky také.

»Počkejte...« volal strýc, domnívaje se snad, že chceme odejíti.

Pak se vztýčil a zavrávoral ke stolku. Vstrčil do zásuvku klíč, který asi měl pod polštářem a otevřev, vytáhl ze zásuvky tenkou modrou knížku. Ustoupili jsme zatím skoro až ke dveřím, neboť vrávorající ten polonahý stařec, nic nemluvící, působil příšerným dojmem.

Pak se obrátil k nám, ale síly ho opouštěly — klesal, až klesl na kolena. Matka celá se třásla.

Teď po kolenách vlekl se strýc František k ní, jednou rukou o zem se opíraje, ve druhé třímaje tu knížku. Byla to knížka spořitelní, kterou strýc matce buď chtěl dát aneb odevzdat. Nemluvil, jenom sténal nějaká nesrozumitelná slova.

Přivlekl se tak až k nám a tu knížku matce podával.

»Dejte to Jeronýmovi,« odmítala matka, dobře nevědouc, co s tím František chce, »je to váš bratr...«

»To jsou..., ta sukna,« vyrazil ze sebe František a převalil se na zem. Knížka vypadla mu z ruky.

Matka zbledla a trnula.

Pootevřela dvéře a volala do chodby: »Šimerková, Šimerková,« zapomínajíc, že sama tu starou dívku poslala za kořalkou.

Baba jakoby čekala na to zavolání, neboť snad naslouchala, co se děje v komůrce, když matka dlouho nevycházela — ozvala se hned svým: »Jo, jo jo!«

Rychle sebral jsem knížku, před očima matky a strčil ji do kapsy.

»Dobře,« pravila matka, ještě nežli Šimerková se objevila ve dveřích. Trvalo chviličku, než se přišourala. Matka tušila nepříjemnosti, které by z toho vznikly, kdyby Šimerková o knížce zvěděla, třeba že neměla tušení, co v ní je.

»Honem s ním na postel, Šimerková,« vybízela matka. »Fantasíruje, chudák.« «

S těží dopravili jsme velikého starce zase na lože.

»Skoč honem pro pana doktora...« poroučela mi matka, »...a to nech u sebe,« dodala významně a polohlasem.

Potkal jsem doktora Jarkovského náhodou hned před kostelem a vrátil jsem se s ním v několika okamžicích.

Strýc František byl bez vědomí a po chvíli jsme odešli.

Hned jak jsme se vrátili domů, zavolala matka babičku do zadního pokoje. Olga vařila a Břeněk ještě nebyl doma. Matka zavřela dvéře pokoje na klíč.

»Ukaž tu knížku,« povídala mi.

Vytáhl jsem tenkou knížku české spořitelny; zněla na jméno »František Jeroným«. Byl v ní jediný vklad, před mnoha, mnoha léty, na 600 zlatých a jen dvakráte byly připsány úroky. Rok vkladu shodoval se s rokem krádeže šuken.

Matka vyprávěla, co se právě stalo.

Babička pohlédla na matku, sepiala ruce a zavzdychla:

»To není možná!« a klesla na židli.

Potom povídala: »Neříkejte nikomu nic, ani slova, ani Soršinu, ani Olze nebo Břeňkovi, nikomu na světě. Ty, Jaromíre, rozumíš?«

»Ano, babičko!«

»Tu knížku dostane Jeroným, až přijde. Zatím ji schovej, Betty.«

A velké slzy kanuly ji po tváři.

Odpoledne po té zvonili strýci Františkovi umíráčkem. — — —

Týden po jeho pohřbu přišel strýc Jeroným. Neříkal nic, ani o Františkovi, ani se neomlouval, že na pohřbu nebyl.

»Pojďte sem, Jeroníme,« pravila babička, a zavedla ho pokoje. »Betty, ty také a Jaromír ať sem také přijde.«

Dveře opět byly zavřeny, aby nikdo nás nerušil.

»Jeroníme,« obrátila se babička na strýce, »František odevzdal Betty tuhle knížku,« a podávala mu vkladní knížku české spořitelny, znějící na jméno »František Jeroným«, »vy jste bratr, to patří vám.«

Strýc ji vzal, pohlédl na ní a sklopil oči. Neřekl nic, než zakašlal svoje keh, keh.

»Věděl jste o ní?«

Strýc jen zakýval hlavou: »Keh, keh!«

Babička mlčela, my také. Čekala, promluví li něco Jeroným.

Ten pořád měl oči sklopeny a neříkal nic.

»Tak je dobře,« pravila babička, a odcházela z pokoje.

Strýc Jeroným také se sebral, knížku zastrčil do kapsy, nepohlédl na nás a neříkaje slova, vzal čepici a odešel.

A už se nevrátil.

XVII.

O suknech se již nemluvilo. — —

Já nosil v sobě tajemství tak dokladně, že jsem ponenáhlu na ně zapomněl. — pro jiné věci, které zajímaly víc mou mladou duši, než nějaká spořitelní knížka, pro mne bezvýznamná

nebo smrt starého strýce třeba za okolností dost neobvyklých.

Po čase nevalně dlouhém babička onemocněla, těžkou, bolestivou rakovinou. Ošetřovala ji matka po dlouhé měsíce. Tenkrát vracely se jí všecky vzpomínky z minula, a jednou v bolestech se svíjíc, až starou hlavou tloukla o zeď, u níž stála její postel v zadním pokojíčku, zvolala úzkostlivě:

»Co pak tohle, co pak tohle, ale ty sukna... ty sukna!«

(Dokončení.)

POHÁDKOVÁ NÁLADA.

Do mechu padá vnně šeříku,
a bíle svítí břízy.
Gnom tiše usnul milé na rtíku,
na sametové přízi.

Po květech vřesu tančí rusalky
při hudbě trpaslíků,
lákavé mají modré fialky
na purpurovém rtíku.

Svá stará těla vrby sklonily
nad zlatou vodou tůně,
dvě růže pomalu se rozvily
a byly plny vnně.

Gnom ve snu časem slůvko propoví
a milou hladí dlaní,
lesk padá haluzemi růžový
do měkkých stop dvou lání.

JAROSLAV RÁČEK

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola IX.

ZACHAR OTTMAR ŠVEJDA.

(Pokračování.)

Nezdá se čtenáři vyplenění sakrišty a děkanství romantické, ba neuvěřitelné?

Možno, aby několik soldátu s povozy vydalo se na postranní lup a vtrhlo do města valem, hradební zdí, čtyřmi hradebními věžmi a několika baštami opatřeného, aby tam plenili?

Možno, aby pak s kořistí odtáhli, aniž kdo z městských prstem hnul?

Otázky ty vyžadují objesnění.

Učiníme zadost své povinnosti.

Archiv Dvorský chová rukou Lossigovou psanou žádost k J. M. císařskému rychtáři, purkmistru, radním a starším Dvorským o vydání vysvědčení o tom, jak on ve Dvoře ke cti a pochvale boží působil a co při tom zlého zakusil.

Žádost je datovaná desátým červencem leta Páně 1652.

V té doslovně psáno:

»I mezi prostřed nepřátelského lidu (jsem Dvůr) neopustil, nýbrž služby boží v nejnebezpečnějších časích zastávajíc o všecko mé jmění skrze Reychwaldský reginent na tařě, v kostele i na věži dne 20. Martii leta Páně 1646, při čemž byl jeden P. Jesuvit jménem Adamus Hugo Majer, přišel.«

Lossig žádá dále Dvorské, aby mu i okolnost tuto ve vysvědčení potvrdili.

To důkaz světlý, jak poledni slunce.

Ale přes to se tážeme:

»Což byl Dvůr tenkráte tak špatně opevněn, že podobný vpád byl možným?«

K té otázce odpovídáme: Za deset let důkladné opevnění nevezme velké poruchy a po desíti letech k nařízení podkomořího popisují Dvorští komoře Pražské opevnění to doslovně takto:

»Zdi městské okolo města ty velice zsypány a zbořeny a na mnohých místech prkny zadělány jsou, a čím dále tím vícejí se sypají.

Věže a brány ve zdech městských ty podobně »baufällig«. Sumou, jaká těžkost a mizerie v této obci mezi námi, té nijakž s dostatkem vypraviti nemůžeme.

Tážeme se dále, kdo as byl původcem tohoto vyplenění?

Odpovídáme, že Zachar Ottmar Švejda, nebof archiv Dvorský chová list, v kterém se komora Pražská dne 28. srpna 1647 dotazuje Dvorských, jak dlouho se jmenovaný u komandanta Reichwalda, který nedávno u Dvora ložíroval, zdržoval, zda nevybíral jménem Švédského komandanta toho kontribuci, zda neobtěžoval vymamováním výpalného, zda neplenil atd.

Máme tudíž snad právo mít tohoto Zachariáše Ottmara v podezření, že byl původcem onoho vyplenění.

Zbývá nám jen otázka, proč toužil Lossig dostat se ze Dvora.

Tvrdíme, že proto, že Dvorští podali na svého císařského rychtáře ke komoře Pražské stížnost, že příliš prudce pokračuje proti lidem a obzvláště proti čeledi přespolní, nekatolické a že je nutí k užívání té víry. Komora na tu stížnost odpověděla dopisem ze dne 18. června 1650, že podle patentu od jeho Excellence pana kardinála z Harrachu strany religii vyšlých jest popřána všem nekatolickým osobám ještě lhuta až do svaté Trojice a nařizuje komora císařskému rychtáři, aby s lidmi těmi se vší povlovností zacházel a je pěkným a chvalitebným způsobem k uznání téže víry svaté vésti a vyzdvihnouti hleděl.

Poněvadž rychtář císařský jen na základě rady Lossigovy tak jednal, cítil se Lossig výrokem komory těžce dotčen.

Přes to pravá příčina, proč chtěl opustit Dvůr, vězela jinde.

Kapitola X.

HARRACH.

Arnošt z Harrachu, arcibisup Pražský, s vědomím a za souhlasu císaře svolal ke konci roku 1650 konferenci sestávající na větším díle z osob stavu duchovního. Tato komisse měla se raditi o prostředcích, kterých by antireformace užíti měla za účelem rychlejšího ukončení úkolu svého. Že hlavními činiteli při této konferenci byli Jesuité a že vedle nich důležitý úkol měl generální vikář arcibiskupův, ten »div světa«, Don Juan Caramuel z Lobkovic, druhdy opat v Emauzích, nejpřikřejší antireformátor, který toužil, aby na hrdle byl trestán ten, kdo by u sebe přechoval obyvatele pro víru sběhlého, o tom nikdo nepochybuje.

Na základě těchto porad sestavil Harrach snůšku určitých návrhů, které měly snahám antireformačním podati spolehlivý, statistický materiál o početní intelligentní a finanční síle vyznávačů víry katolické nejenom v městech, nýbrž i na všech panstvích, statcích a samotách. Za katolíka měl být pokládán ten, kdo chodí ke zpovědi.

Dále se měla provést kontrola na farách ve všech směrech i v tom, zda nemá farář na faře příliš mladou ženskou posluhu.

Tyto články se svými návrhy podal Harrach císaři a císař se rozhodl, že je předloží sněmu k usnášení se.

A sněm se usnesl, že panovník s velikou ztrátou krve a statků domohl se toho, že mu v dědičných zemích náleží plné právo k reformaci, tedy, že ho stavové žádají, aby ji bezohledně provedl.

Co se far dotýkalo, uznal sněm, že se musí státi náprava, ale shledával, že to nepůjde tak rychle vpřed, a proto zvolena ze sněmu dvanáctičlenná komisse, jíž především uloženo, aby nynější způsob far vyhledala. Tato komisse pokládána za komissi hlavní a k ruce této měla v každém kraji pracovati čtyřčlenná komisse krajská, jejímž předním úkolem mělo býti, provésti výše naznačenou statistiku a popis far. Co se týče kraje Hradeckého, sestávala komisse z archidiakona Královéhradeckého Martina Christophora Šípka jako celého kraje Hradeckého vikaria, z děkana Náchodského jako komisse té představeného a z pánů consortů spoluduchovních okolních, tedy pokud se týče Dvora, z děkana v Hostinném Kašpara Langa, a z děkana v Jaroměři, Jiřího Bouška. A že P. Jindřich Comparter jako provinciál Jesuitů v provincii České za souhlasu generála Jesuitů Aloise Gottifrediho, ke komissi té poslal P. Jana Saxia, představeného domu Jesuitského v Hradci Králové, kdo by o tom pochyboval — anathema sit.

Lossig velice bloudil, kdy Jesuity v příčině přeměny české bratřiny literátské, Dvorské, na latinskou, viní z liknavosti.

Lossig byl čiperným kapříkem, ale otcové Jesuité čekali jen chvilky příhodné k provedení záměru, Lossiga Cisterciáka. Jesuité se usnesli Lossiga z počáteční akce vyloučit a postavit již před hotovou událost, arci až udeří toho pravá hodina, až úplně zabezpečen bude mír Westfálský.

Kapitola XI.

PO STOPÁCH KOMENSKÉHO A BALBÍNA.

Bezmezná svrchovanost božská rozklenula nejnádhernější modř nad drobíčkem věna J. M. ovdovělé královny České Eleonory, nad zbožením Dvorem nad Labem.

Jeho bezmezné Svrchovanosti nejoddanější poddaný Majestát Slunce prozařuje klenbu tu plným svým zářným sálavým žárem.

V korunách starých lip před děkanstvím tisíce a tisíce květů a na květu každém včelička, jak na ňadru matky kojeňátko.

Statný mladý včelař Luňák vystoupil ze svého domečku za děkanstvím, spokojeně se u-

smál, když uzřel, jak včely pro něho s květy
lip se lomozí a pachtí.

Dnes je kol česen jeho včelníku život, jak na
nádvoří Pražského Ungeltu.

Včely meduji a kalhůtkuji a nekališují marně.
Než i on nemá času k okoumávání.
Pílí k rathúzu.

Na zvonici kostelní, uličníky již rozhoupané
hrubé zvony se zvonky ostatními, rathúzní v
to počítaje, rozezvučely se již ve chorál ve-
lebný.

Do chorálu toho uličnicky vskakuji svými
hejsoty cimbály bran městských. A z valů
hrubá střelba houká na Zvičinu a lesy Zvičin-
ské houkají zas zpět.

Je to vše jako na sebe rozvaděno, rozzlo-
beno, rozeštváno a přece se slaví slavnost. —
evropského míru.

Z rathúzu se béře do kostela obec veškerá
v pořádku nejbedlivějším.

Těžké korouhve cechovní, s kterými koro-
uhevníci se svými pomocníky čekali před rat-
húzem, zařaděni již v průvod.

Umbella literátská v průvodu schází.
Zpěvy literátů nehlaholí. (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

CO PSALI SPISOVATELÉ P. J. OTTOVI K JUBILEU (1871—1911).

II.

»Vaše nakladatelství,« píše Jos. D. Konrád, uvedlo mne opravdu do literatury. Vy Jste tiskl mé první knihy, jediná Zlatá Praha přinesla mých beletrií na osm knih — prožil jsem tehdá mnoho mladé radosti, vida práce své vycházeti s čestným znakem nakladatelství Vašeho. V těch milých vzpomínkách na bývalé krásné chvíle vyslovuji Vám svůj dík a přání, aby všechny ušlechtilé snahy a veliká práce Vaše, která tolik přispěla ke vzrůstu naší české bytosti, ještě mnohá léta úspěšně působila k dobývání vítězství našemu kulturnímu významu a zejména české knize...«

Zajímavé, ráz páně Ottova nakladatelství vystihující svědectví, vydává ve svém projevu Josef Kořenský. Zmiňuje se o některých svých spisech, jejichž edice spojena byla s mimořádným nákladem a praví: »Všecky ty spisy čítají přes 4300 tiskových stran a jsou provázeny spoustou obrázků a příloh. Ve chvíli památného jubilea Vašeho proslulého nakladatelství, tak významného pro rozmach a povznesení české literatury, vzpomínám si s radostí na Vaši vzácnou blahovolnost, kterou Jste vždycky provázel mé záměry spisovatelské. Vyznávám při této příležitosti veřejně, že vydávaje nákladné mé cestopisy, schvaloval Jste vždycky mé požadavky toliko dle mého přání a bez kterékoli změny. Jako český spisovatel nepřeji si nakladatele lepšího.«

Kus zajímavé retrospektivy podává ve svém blahopřejném projevu Adolf Liebscher, jenž praví: »Vzpomínám onoho direktního kreslení na dřevo, o jehož obtížích nemají dnes umělci ani zdání, kteréž kreslení nás ještě zastihlo; na onen několikaletý boj s obtížemi, spojenými se specielním kreslením pro tehdejší primitivní počátky reprodukce pomocí zinkografie. Vzpomínám oněch rušných dob, kdy nejdříve menšími pracemi pro romány, cestopisy a podobné zkoušeny a oceleny naše síly pro úkoly nejvyšší, k vydání děl prvního řádu, která pak teprve následovala, jako »Čechy«, »Legenda sv. Prokopa«, založení »Zlaté Prahy« a p. Vzpomínám vděčně všeho toho a připojuji své skromné, ale z nejupřímnější duše znějící blahopřání tvůrci všech těchto velkých podniků a závodu, který si nedocenitelných zásluh dobyl o rozkvět literatury a souběžného, přiléhajícího umění českého.«

Mezi spisovateli jsou i projevy věhlasných politiků, národohospodářských i vědeckých pracovníků. Dr. Karel Mattuš, zmiňuje se o Ottově nakladatelství jako o prvním závodu toho druhu v oblastech českého národa, praví: »Co jste prostřednictvím jeho a ovšem v první řadě důmyslem a přičiněním svým prokázal českému spisovatelstvu, literatuře a národní osvětě vůbec, zůstane zapsáno v dějinách vzdělanosti české Vám ku trvalé a čestné paměti. Vše to zajisté nejlépe dovedeme oceniti my staří, vzpomínám dobře těch chudobných počátků, jichž v oborech právě zmíněných zažili jsme na počátku druhé polovice minulého století.«

»Když byla založena »Česká společnost zeměvědná v Praze« — vzpomíná prof. Dr. J. Metelka, »p. Otto nejprve jako náhodou, ale pořád soustavněji pronášel záměr, abychom se jeho nákladem dali do velkého zeměpisného atlasu. Nepředstavili jsme si ani prozřetelně, v jakou velesvízelnou a přenákladnou se to pouštíme práci, ale koncem minulého století byli jsme již v proudu příprav. Nechal jsem v tom díle kus života a všecko zdraví, ale přes to vše vzdávám za českou zeměvědu i všecky milovníky kulturního pokroku našeho p. Ottovi nejvroucnější díky, že nás ohromnými obětmi vymanil na tom poli o hodný skok z cizího područí.«

»Aniž bych ubíral zásluh,« — s lapidární upřímností praví Vilém Mrštík, »firmám jiným, nejednou jsem si řekl: nebýt Otty — těžko by se mně žilo.«

»V lednu a v únoru r. 1884 — píše Fr. S. Procházka — »zahájil jsem pravidelné návštěvy zatím jen průjezdu starobylého domu na Karlově náměstí č. 34, a to vždy v pátek odpoledne, kdy čerstvý arch »Zlaté Prahy«, tehdy založené, byl již na ukázkovém prkně nalepen. Pídil jsem se po osudech své první básně, jejíž rukopis jsem zaslal poštou po dlouhém ostychu a váhání redakci. Tajemné, skoro kostelní přítmí průjezdu, jehož dlažbu vyšlapali nejznamenitější lidé Čech, a do jehož ticha zazníval z daleka tlumený hukot tiskařských strojů, skličovalo mé naděje. Zdálo se mi, že každý vidí mně na očích, co zde vlastně chci a čeho nenalézám. K návštěvě redaktora Schulze, jenž by byl mohl rázem rozplašiti mé nejistoty, scházelo mi kuráže. Konečně dne 14. března nevěře vlastnímu zraku, našel jsem »Alžbětiny růže« nikoli v »Listárně«, ale v čísle. Chvěl jsem se od hlavy k patě nepoznaným dosud pocitem, čta podruhé a potřetí, že se nemýlím. Průjezd byl plný březnového slunce, a Karlovo náměstí jakoby v slunci hořelo. Pyšně, o dvě hlavy vyšší, vyšel jsem do toho slunečna, a ohromné bohatství leželo mi u nohou. »Zlatá Praha« vytiskla mi první báseň a duši dala prvé perutě! Bývaly redakce, které udělovaly mladým adeptům legitimace jejich literární kvalifikace, bývávaly autority, k nimž mládí v důvěře se uchylovalo a jež mu rozuměly. Škoda, že vše to jest již jasnou sice, ale jubilejní vzpomínkou.«

Karel V. Rais píše: »Již čtyřicet let! Pamatuji se živě, jak jsme si drobní studenti přinesli z jičínského knihkupectví prvý sešit Vaší Laciné knihovny a jak jsme potom poslouchali čtení Přílegrova románu »Z malého světa«. Ty žlutavé sešitky byly prvé vlaštovky, jež nám na venkově přinášely radostnou zvěst o novém, krásném jaře.

A nezklamaly!«

»Chodíval ke mně,« vypravuje Josef Šír, »vousatý tkadlec ze Žalého. V kožiše, rukavicích s palci, se samorostlou sukovicí v ruce — vypadal jako rozsochatý prorok Krakonošův. Nikdo by byl netušil, že tento prostý tkadlec věděl o všem, co se dělo v politice, v literatuře, ve vědách i umění. Paměť měl obrovskou. Tento podivuhodný horal, prohlížeje u mne kdysi Malý slovník naučný, řekl zvolna a vážně: »Až se budou na takováto díla vyplácet bonifikace, jako ku příkladu na výrobu alkoholu, a až potom budou knihy skoro zadarmo, tehdáž nastane Nový věk.« — »Nový věk máme dávno.« — »Ba nemáme. Ještě žijeme spíše ve středověku.« — Podle všech známek se proroctví horského filosofa tak hned nesplní.

JUDr. Josef Štolba poslal p. J. Ottovi dopis tohoto znění:

»Stojíme u významného mezníku životní Vaší práce, a plni opravdové úcty, ano plni obdivu obnažuji hlavu svou: z tak nepatrných, ba chudých počátků jen neúmornou pílí, která neznala oddechu, nezlomnou energií, kterou neotřásl žádný nezdar, s prozíravostí, která vždy a včas sáhla po tom, čeho se právě těžce postrádalo, s nadšením, jež vroucností svou vyvolávalo nadšení jiných a s odvahou, jež někdy až zarážela, vytvořiti podnik tak velikolepý, jako jest dnes Vaše nakladatelství, a překonati tak skvělým způsobem veškeru nepřízeň doby, to vyžadovalo duševních i tělesných sil, jakých popřáno jest jen lidem vyvoleným.

Ti, kdož vidí závod Váš tak, jak jest dnes, hledí na něj buď s radostí neb se závistí. Ale kdo viděl ho před lidským věkem povstávati za hmotných, národních i kulturních poměrů, na nejvýš stísněných, ano zhusta přímo zoufalých, a kdo byl svědkem těch dlouholetých a mnohdy velice těžkých bojů jeho, hleděti musí na tvůrce jeho plni obdivu. Poznal jsem Vás, když jako úředník knihtiskárny Dr. Edv. Grégra neúnavně jste pracoval v těch malých, polotemných místnostech v Růžové ulici uprostřed celých stohů knih a tiskopisů, získal jsem si již tehda Vaše přátelství, jehož si do dnes tak vysoce vážím, byl jsem svědkem Vašich prvních kroků, jež podnikl jste za svým přesně vytčeným, čistě ideálním cílem, viděl jsem, jak kroky Vaše nabývají pevnosti, jak slézáte šťastně první metu, jak podnikavosti Vaší rostou znenáhla křídla a jak kladete pevné a spolehlivé základy tomu, co stojí v plném svém lesku před námi dnes.

Šel jsem nejednou Vám po boku a proto v opravdovém pohnutí tisknu pravici, která to vše vytvořila, těším se z duše tomu, že dočkal jste se těžce sice vydobytých, ale za to tím skvělejších výsledku práce své a přeji Vám ze srdce, abyste v čele závodu, jehož jste duší, kráčel stále výš a výše po dlouhá ještě léta.«

Jaroslav Vrchlický píše o svém prvním literárním vystoupení:

Jako gymnasistovi bylo mi užívání pravého jména zakázáno. Musel jsem nechtěje čekati, až budu na universitě, avšak i tu stála v cestě nejedna překážka. Jednak nejistota nového terénu, pak i otázka, zda vystoupiti hned, na poprvé s jménem úplně neznámým, nebo bez ohledu zahájiti činnost svou pseudonymně?

Vše bylo bedlivě uvažováno. Až konečně z různých příčin rozhodnuto, sáhnouti k pseudonymu.

Přesnost káže, abych vyzradil, že při prvním pokusu tomto nebyl jsem sám. Doposud věrný můj soudruh Josef Thomayer, studovali jsme spolu vyšší gymnasium klatovské, byl tenkráte ve všem mým věrným kolegou, od prvních pokusů začínaje.

Bylo to někdy v septimě nebo v oktávě gymnasia klatovského, kde jsme se začali pokoušeti o společné dobytí Parnassu české poesie. Pokusy učiněny několika kusy lyriky a epiky pod společným

jménem, které od těch dob mi docela z paměti vypadlo. Rozumí se, že první tyto práce zůstaly bez povšimnutí. To nás nezarazilo. Pokus několikrát opakován, až konečně jsme prorazili.

Pseudonymem zvolili jsme Thomayerem z jeho vlastního jména utvořené akrostichon. Časopis, kde poprvé jsme spatřili čerň tiskařskou, byl tenkrát všestranným literátem Josefem Kořánem redigovaný Světozor. Jaká byla naše radost, když konečně po dlouhém tápání četli jsme v listárně redakce slib, že asi tři neb čtyři společné naše básně jsou schopny otištění

Stalo se tak brzy a nezapomenu, jak dychtivě jsme každé následující číslo Světozora očekávali, až konečně došlo na příspěvky naše.

Nebudu se šířiti o dalším postupu ve věci, prozradím jen, že tvůrcem jména Vrchlický byl Thomayer sám. První básně, jež se takto dostaly do tisku, byly: V b r n ě n í, O p u š t ě n ý. Po nich šlo to pak již dále, hlavní věc, první krok byl učiněn. Odchodem přítele Thomayera na další studie do Prahy osiřel jsem, avšak to nebylo důvodem změniti jméno již přijaté.

Za rok později vstoupil jsem na universitu pražskou a sledoval další běh studií, v prvním běhu na theologické fakultě, s které jsem v druhém běhu letním přestoupil na fakultu filosofickou a zde teprve začal jsem rozvíjeti pravou další svou činnost literární.

Vstoupením do tehdejší Umělecké Besedy otevřelo se také účastenství mé na dalším ruchu literárním a uměleckém. Zde seznámil jsem se s celou řadou mladých, nadějných a mnohoslibných literátů a vstoupil jsem do víru pravého života literárního.

Zde sešel jsem se poprvé s mistrem Vítězslavem Hálkem, který tenkráte byl literárního odboru dlouholetým a milovaným předsedou.

Navštěvoval jsem pilně schůze Besedy Umělecké i schuze všech odboru a měl jsem příležitost vstoupiti tak v pravé srdce celého světa uměleckého. Pomalu účastnil jsem se všech tenkráte působících listů.

V té době seznámil jsem se s nynějším nakladatelem svým, panem Janem Ottou, který při jednom setkání nabídl mi, bych mu svěřil do nákladu, jejž krátce před tím zahájil, vydání svých básní.

Tak se stalo a básně mé octly se brzy v literatuře. Že za nimi bude tak brzy a rychle následovat řada ostatních sbírek, ovšem ani sám jsem se nenadál.

Pan Otto zůstal až na nepatrné výjimky péru mému věren, a já dnes po více než dvacetileté součinnosti veřejně Jemu děkuji.

»Před mnohými lety«, vzpomíná dr. Z i k m u n d W i n t e r, »jeden z pražských nakladatelu, který má dnes ohromný dům, otiskl bez mé vědomosti a dovolení moji povídku, která mu vyplnila knížečku pro mládež. Když bylo vytištěno, popadl ho strach z mého autorského práva. Předešel následky svého činu následujícím roztomilým způsobem. Povolal si mne do svého knihkupeckého krámu a tu přivítal mne ohromnou spoustou pochvalných, nadšených, šumných, srdečných, vroucích slov, vroucích slov o mé práci a při tom šumném vodopádě slov bodrý muž stiskl mi do ruky královský honorář — tři zlatky rakouské mince — kteryžto peníz jsem mu — hlupák slovy zpitomělý — nevrátil.

Můj nakladatel, pan cís. rada Otto, vydal mých knih mnoho, ale nemluvil při tom skoro nic. Všecko šlo po obchodnicku, skoro chladně, ale solidně, jak se na první firmu sluší. Pojednou loni vešel pan Otto ke mně do bytu, nesa v rukou knihu obšírnou, znamenité starodávné formy. Pravil: »Přinesl jsem Vám to, abych slyšel, co tomu říkáte. Je to váš Kampanus. Snažil jsem se o zvláštní formu toho vydání. Mám radost, že se zdařilo a proto Vám nesu první hotový exemplář.« A když slyšel, že mám také radost, šel. Líbí se mi, že Otto má českou knihu rád, a že to již často dokázal skutkem a ne řečí.«

»Návštěvy redakce« — píše Bohumil B r o d s k ý — »bývaly a jsou pro mne při návštěvě Prahy chvilkami, na které se těším a při nichž jsem měl příležitost poznati celý ten spletitý a přece jako vzorný stroj běžící závod, jejž bystrý, neúnavný a roztomilý vůdce pevnou a zkušenou rukou vede. A jen ten, kdo měl příležitost nahlédnouti do tohoto závodu, dovede posouditi, co životní energie a proziravého bystrozraku bylo vynaloženo, aby naše literatura obohacena byla vším tím duševním pokladem, který z rozsáhlého nakladatelství byl po vší naší vlasti rozšířen.«

* * *

ŘEDITEL ŽIVNOSTENSKÉ BANKY KAREL KETTNER PADESÁTNÍKEM. Tak nehlučně a skromně, jak je tichý a skromný sám, oslavil dne 19. června své abrahamoviny náměstek ředitele a prokurista Živnostenské banky K a r e l K e t t n e r. Jeho jméno je známo a váženo v širokých kruzích sokolských, divadelních a spolkových a zejména Brno vzpomíná rádo svého Kettnera, jehož odchodu podnes želí. Karel Kettner učinil si takořka životním úkolem pracovati pro české Brno. Rodilý Pražan, vstupuje do praktického života, volil za své působiště filiálku Živnostenské banky v Brně s tím jasným cílem a pevným úmyslem, pracovati tam ve prospěch české věci. Napsal si na štít heslo: srdce vlasti — sílu národu a zůstal mu věren po celý dosavadní život bez ústupku, bez ohledu na osobní svůj prospěch. V Brně ovšem bylo pro pilné ruce nepřehledné množství práce. S nadšením v duši chopil se tu Kettner příležitosti: pracoval, organisoval, povzbuzoval na všech stranách. Ve Čtenářském i v Politickém spolku, v Klubu českých velocipedistu, který založil, v Jednotě divadelních ochotníku, již rovněž založil a již byl předsedou, všude byl na místě, stále svěží, neúnavný, obětavý, rázný a při tom

zcela nesobecký. Dvěma pilířům brněnského čeřství věnoval se s láskou mimořádnou: Sokolu a Národnímu divadlu. Ve zvláštních poměrech brněnských, prosycených zhoubným vlivem německo-židovského kapitálu a tvrdé moci radniční kliky německé, před příchodem Kettnerovým život v Sokole usínal. Kettner jej vzpružil tak, že se rázem ze Sokola stala nejdůležitější a nejsilnější opora českému životu v Brně. Národní divadlo brněnské usiloval postaviti na pevnou základnu vlastní, důstojné budovy. Navrhl tedy loterii ve prospěch divadla a provedl její organisaci. V dobré paměti jsou velkolepé národní slavnosti brněnské ve prospěch divadla pořádané za vynikající součinnosti Kettnerovy. Jeho obětavost a horlivost šla však ještě dále. Je třeba zapomenouti vyspělých poměrů pražských a vpraviti se v situaci českého divadla v Brně, abychom pochopili, jaké úsilovné a všestranné práce bylo třeba, udržeti chudý český stánek Thalie vedle bohatého městského divadla německého. Kettner vytrvale podporoval i divadelní umělce, snaže se, pobyt v Brně jim usnadniti a zpříjemniti. — Brno stalo se Kettnerovi druhým domovem. Pracoval tu třiadvacet let. »Nestavěl se nikdy do popředí,« napsaly o něm Lidové Noviny při loučení, »k vuli tomu, aby jej jiní viděli a chválili, nýbrž nalézal se pravidelně mezi těmi, kdož myslili jen na práci a v ní hledali zdar a prospěch věci.« Sokol, Národní divadlo a jiné korporace, celkem asi patnáct brněnských spolků jmenovalo Karla Kettnera čestným členem. Opustiv české Brno daleko živější a silnější než bylo při jeho příchodu, vrátil se do Prahy, aby i tady věnoval se horlivé činnosti v předních korporacích národních a uměleckých. O Živnostenskou banku získal si za třicetiletého působení svého v jejích službách velikých zásluh jako jeden z nejlepších, nejsvědomitějších a nejprozíravějších bankovních úředníků. R.

DUBROVNICKÁ TRILOGIE (Allons enfants — Soumrak — Na terasse). Ivo Vojnovič, jehož »Ekvinokce«, drama z dubrovnického života, jsme svého času viděli na Národním divadle, opouští Prahu nadšen i naším divadlem i naším obecenstvem. Dostalo se mu při sobotní premiéře »Dubrovnické trilogie« tak spontanního, tak srdečného uznání, že si může tento den zapsati jako svůj nejpamátnější a nejvýznamnější. Autorovi vyšlo se už vstříc velice vlídně v páně Ottově nakladatelství, jež trilogii vydalo (v překladu Jana Hudce) ve »Světové knihovně« a popřálo dějinnému a kulturnímu přehledu o Dubrovniku a monografii o autorovi více místa, než potřebovalo drama samo.

Kdo knihu přečetl, byl ovšem při premiéře ve značné výhodě. Leccos temného se mu objasnilo, leccos jinak působí, známe-li do podrobna historické, společenské i kulturní pozadí. Trilogie není v pravém slova smyslu trilogií — jsou to tři samostatné celky, jež postrádají dramatické jednoty, dějové souvislosti. Proto také nemá strhujícího účinu. Každý díl trilogie vyžaduje nového zasvěcování, a ze žádného nepřechází do druhého se zájmem pro osudy týchž osob, jež ideu dramatu nesou.

Ale je tu něco jiného, co ji zajišťuje ve hledišti sympatickou náladu. Ivo Vojnovič je zamilován do staré, imposantní krásy svého Dubrovnika. Jako u nás, mluví tam každý kámen, každá rozvalina. Plnou duší má autor těchto reminiscencí, jež by rád viděl na scéně ztělesněny, nějakým způsobem projádřeny. Jen si přečtěte jeho nadšený, jeho krásný, snivě poetický komentář k třetímu dílu trilogie. Starý gospar Niko chodí po terasse, záhadně, upřeně kamsi se dívá, kroutí hlavou, jeví nesmírný neklid a najednou řekne: »Shodili mi Lorka!« Co to je? Tušení nemáš, pohlížíš do čarokrásného prospektu, slyšíš ironickou poznámku o železnici — jak zahvízdala — a napadne ti, že snad Vandalové něco odstranili, co starce zabolelo a vzrušilo. Jakoby u nás zbourali letohrádek královny Anny — nebo něco takového, co k srdci věkům a potomkům přirostlo. Teprve z poznámek autorových se dovídáš, že to byl starý palác, »který teprve nedávno zmizel se všemi dobrými duchy a hrdými lombardskými okny. Ale i když se rozpadávají staré zdi, něco přec ještě žije, něco hrdého ještě klíčí z červené vlhké země Lapadského ostrohu.«

Drama je jako kytka z tuberos, vyrostlá v rozvalinách. Mrtvolná vuně krásného, jako alabastrového květu vane ze všeho, co se ti předvádí. Všechno tu odumírá — slavné, památné stavby, svoboda, krásné zvyklosti, šlechta, řád, minulost, přítomnost, nenávist i láska. Na všem je pečeť zániku, závoj tesknéhо, tklivého smutku. Tato bolest, kterou Vojnovič trpí, je nám všem dobře známa. Měli jsme podobné osudy, dole Dubrovnik, nahoře Hradčany — to jsou tuze příbuzné monumenty, kolem nichž už dávno se nechodí se zafatou pěstí — nám jenom zrak zvlhne, duše se zachvěje, srdce zabolí. Navlas tomu u nás; jako ve vlasti Vojnovičově — až nápadná podoba osudu, jak o nich pěje znělka doslovu:

> ... spí dědové, jimž vládl ještě kníže.
> Tu sám prachnivější aspoň v míru,
> co krotké stádo podál trávu hryže ...

Toto odumírání je vlastně červenou nití, jež trilogii váže v jeden dramatický celek. Vstup do ní líčí scénu, jež odehrála se v domě Orsata Velikého, jenž nadarmo se zasazuje o to, aby zabráněno bylo vstupu Francouzů do města. Přehlídneš, že neohrožený obhájce svobody města nemůže ničeho změniti, že musí dojíti k tomu, co napsáno v historické citance — ale jeho zoufalství, jeho bolest, jeho hněvy jsou tak strhující, jsou tak opravdové, z duše linoucí, že se dáš oklamati loncováním řetězu spoutaného lva a že v některých okamžicích dokonce tonoš hrůzou při pomyšlení, že by mohl podlehnouti.

Zvláštního osvětlení dostává tato epizoda závěrečným výjevem. V pozadí zjeví se majestátní postava ženy záhadné, tajuplné. Milují se — ale žhavé květy jejich lásky nesmí splynout v objetí. Zplodily by otroka a proto se rozejdou, proto květům jejich lásky souzeno odumření. Plamennou mluvou zaujal pan Vojan — z jeho bolesti, z jeho hněvu, sebezáporu šlehal cit, vnula tesknost, jež vyvolala v hledišti silný dojem. Paní Naskova napadla svou postavou i krásně stylisovanými pohyby.

ŘEDITEL KAREL KETTNER PADESÁTNÍKEM.

»V soumraku« — jimž zahalena celá trilogie — je akcentována táž myšlenka. Jiné ovzduší — ovzduší bídy a strádání — ale stěžejný motiv, závěrečná pointa je táž. Zajímavé figurky defilují před námi — stará šlechtična (výborně byla sehrána paní Danzerovou), oblečená do starých černých šatů — na hlavě má čepeček, z pod něhož vinou se bílé kadeře; okolo ramen zelený šál, jaký nosily dámy dvacátých let — vše je na ní souladné, jemné, ale velmi staré. Její dcery Made, Ore a Pavla (paní Hübnerová — paní Laudová — paní Dostálová) mají na sobě kroj z roku 1830 — veliké zavřené klobouky, široké rukávy a volné šaty, okolo pasu šerpy z modrého kreponu, sukně krátké, střevíčky nízké a nohy v bílých punčochách. Všechny tři drží v ruce modlitební knížky a jemný bílý šáteček.

Vznešená máti — vznešené dcery! — Nic — to je ovšem conditio, sine qua non — pranic není na mých směsného. K matince mají nesmírnou úctu! Vždyť viděly ji tančit kontradance s Jeho Veličenstvem! A dceruška takové dámy má si vzíti nevolníka, sedláka! Ne.. ne.. nikdy! Vlasy si ustřihne, a matka má z jejího činu, z jejího heroismu radost! Půjde raději do kláštera — raději se za živa pohřbí, než by pokálila vznešené, slavné rodinné tradice!

Silnější ovšem je závěr prvního dílu! Sebezápor má tu daleko hlubší kořeny než v »Soumraku« dominuje jenom starý předsudek, jehož vítězství spíše rozladí než nadchne nebo dojme. Dojala jenom paní Leopolda Dostálová svou zanícenou hrou, svou jemnou, snivou interpretací, která zvedá celou scénu a vyhrocuje pointu v dojímavě bolestný účin. Jak obět před němým božstvím kleká, odevzdávajíc matce pramen ustřižených vlasů a praví: »Marie-Pavla se tě ptá, věříš-li jí?« Ale ty slyšíš z této otázky celou tragedii zlomeného srdce. Do těchto několika slov vložila umělkyně celou autorovu tendenci.

Třetí díl trpí rozvlekloustí. Vyřešení pointy činí dojem apartní, ale ne přirozený. V umíněnosti starého kavalíra je mnoho dělané tvrdosti. Cirou náhodou se dovídá, že junák, jenž ho prosí o dovolení, aby se směl oženiti, je jeho nemanželským synem. Chce mu všechno dát — statky, dvory, svůj palác. Hoch je jako u vyjevení a na otázku, co by dělal, kdyby mu to doopravdy někdo da-

roval, odpoví: prodal bych to! Zapomněl jsi, řekne pro sebe stařec — »duši mu dát Pygmalione« — ale my jsme si v tu chvíli přimysleli, že autor zapomněl tomu starochu — dát srdce! Autor praví o něm, že gospar Menze je z přeurozené krve Menčetičů, kteří korunovali Dubrovnik andělsky nesmrtelným diadémem úchvatné Minčety.

Pán nesčíslných statků, vybíravý diplomat, vzorný vlastenec, poslední dubrovnický básník šlechtic, jenž uzavřel do této konzelné samoty trpké své pohrdání nad troskami všech národnostních a sociálních ideálu.. S tím se ovšem pojetí páně Vávrovo nikterak nekryje. Stylisovanou figuru vytvořila za to paní Marie Hübnerová. Všechno její konání musí býti tlumeno (je slepá) v gestech i projevech — ale co pravého citu, co života bylo v této umírající šlechtičně!

Hru vypravil ředitel p. Gustav Schmoranz. V »Soumraku« vykouzlil roztomilý, starodávný salonek, ville gospara Lukše dal nádherný, poetický prospekt; je věrným tlumočníkem, je zdařilou kopií komentáře! J. H.

ČESKÉ BRNO slaví dne 24. června významný kulturní svátek: nové budovy české techniky brněnské odevzdány budou obřadně svému účelu. Jsou to celkem střízlivé, ale praktické a pro dnešek snad i rozsahem zcela vyhovující budovy, v nichž se ubytují odbory, kterými tato prvá vysoká škola české Moravy dosud vybavena. Není úplná a bude asi třeba ještě častěji a důrazně připomenouti státu povinnosti k tomuto mladému, nadějnému a důležitému ústavu. Ale českému Brnu již samým založením techniky a nyní dobudováním vlastního krytu zabezpečen ústav, který mu po právu náleží a jehož velmi potřebuje. V radostném rozechvění pozdravují na Moravě svůj prvý ústav, zasvěcený vědě a výchově technické intelligence, která bude povolána pracovati všemi silami k hospodářskému povznesení českého Brna a české Moravy. České vysoké školy pražské vítají neméně radostně rozvoj sesterského ústavu brněnského, který i jim zdravou soutěží vědeckou přinese prospěch neocenitelný. A k nim pojí se celá česká veřejnost v království s upřímným přáním, aby vysoká škola technická byla českému životu na Moravě stálou a silnou vzpruhou a, by v čase nejkratším dostala družku v české universitě moravské se sídlem v Brně.

R.

KNIHA O ČESKÉM STÁTNÍM PRÁVU. Ocitl jsem se v následující situaci: V jistém mezinárodním shromáždění, — nesejde na tom ve kterém, — měla býti přetřásána otázka zastoupení českého, proti kterému někteří členové se stavěli proto, že Čechy nejsou žádným státem samostatným. Přítel cizinec, nám nakloněný, prosil mne, abych jej o věci informoval a já mu slíbil, že mu v té věci dopíši, aspoň v hrubých rysech, a ostatek dodám ústně před schůzí. Nejsa odborníkem ani historickým ani politickým, měl jsem za to, že stačí několik slov, snad stránek dopisu, ale přece, chtěje býti trochu podrobnějším, pustil jsem se do studia a shánění literatury. Při prvních krocích jsem však shledal, že pokouším se o nemožné a teď teprve mi napadlo, abych poslal příteli nějaký o věci spis. Ale jaký? Přítel byl Nor, mluvil francouzsky a trochu také anglicky. Česká kniha nepomohla by mu nic a také jinojazyčná směla v tom případě býti jen stručnou, informační brožurou. Té bohužel však není. Existuje toliko kniha Dr. H. Tomana, staršího data, příliš obšírná. O státním právu českém a o postavení české koruny k říši rakouské mluví se tolik, ale mám za to, že cizina o věci informována není a býti nemůže, nemajíc potřebných pomůcek. Nebylo by s výhodou napsati, vydati a po případě i rozšiřovati brožuru toho obsahu z jazyčích francouzském, anglickém a německém? Ačkoli mám za to, že nejpotřebnější je spisek český, neboť pochybuji, že ti, kdož o státním právu českém mluví, mají o něm vždy pojem naprosto správný a ujasněný. S. J.

MLADÍ ZLOČINCI. Není vzácností pražských ulic, nikoli odlehlých, nýbrž často frekventovaných, že strážník vede za ruku nebo za rameno hocha nebo mladíka škole sotva odrostlého, ne-li docela školáka. Z horlivosti i silně sevřené ruky strážníkovy, jakož i z tváře nešťastného provinilce možno poznat bez námahy, že zde neběží o rozbité okno nebo nějaké skotáctví, ale o vážnější přečin. Chodci se zastavují, děti a darmošlapové obrátí se a jdou za strážníkem, a brzo vznikne průvod s tím ubožákem v čele. Jak asi je tomu chlapci, který vidí sebe terčem pozornosti i všelikých poznámek? Je opravdu jeho vina prokázána? A je-li, zasluhuje opravdu takové veřejné pohany proto, že snad z hladu nebo z příčin bůh ví jakých sáhl po cizím majetku nebo vyvedl jiný těžký skutek? Kterak může působiti toto veřejné ponížení na jeho duši beztoho již ubohou? Myslíte, že je to prostředek pro polepšení? A je takový průvod důstojný velkého města a humanních názorů, pohlížejících na provinilce tak mladého jako na zbloudilce, kterého rozumným vedením možno ještě napraviti — a teď ho takto zatvrzujete? Což nestál by ten chudák za nepatrné vydání snad ani ne několika korun za drožku, aby ušel zrakům zvědavého davu? Zločince velké pečlivě uzavírají do vozů uzavřených ze všech stran, třeba že ti byli už odsouzeni a napravovati na nich není co (a je v pořádku, že se tak děje), jenom tito drobní tvorové, snad na pouhé, možná že falešné udání, jsou vlečeni veřejnosti! Na věci nic nemění, je-li tím chudákem děvče, které si může přes hlavu přetáhnouti šátek nebo přehoditi svrchní sukni. Těm všem společnost je povinna diskretnosti co možná největší. S. J.

Toto číslo vydáno dne 23. června 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

ROMANCE.

Dozralého žita lány zlaté,
matky Země roucho zrnaté,
k modravým se lesům rozléváte,
plavé moře, vánkem rozehráté,
alejí lip šumnou prořaté!

Stulen do stinného stromů klína
barokový zámek v dřímotě.
Kdys tu laškovala Colombina —
v jeseni teď jenom Meluzina
kvílívá zde v žalné tesknotě.

Jdu lip klenbou... Vrzly parku dveře,
s rudým parasolem dívčina
v šatu bělostném se ke mně béře,
svěží, jak když vábně kyne s keře
sladkou šťavou kyprá malina.

Z dálky poznávám svou Colombinu,
vstříc jí chvátám, v toužné žádosti
v myšlenkách ji k srdci bouřně vinu — —
avšak žasnu, patře na vidinu,
kterak půvab ztráci v blízkosti.

Na vždy pohas' oheň černých zraků,
na vždy sesinal rtu žhavý nach,
vlas, dřív závoj tmavší nočních mraků,
zšedivěl té dívky na přízraku,
jenž se plíží v náměsíčných snách.

Jsou to granáty či rudá stužka,
co jí hadem šíji ovíjí?
Oh, co zřím! Má milovaná družka,
jak by z katanského prchla lůžka,
krev jí třísní hrdlo z liliji!

Tuším vše!... Má Mladost-Colombina
hruzovládou Času souzena!
Sladkou hlavu sfala guillotina — —
proto ke mně náruč nerozpíná,
na věky již pro mne ztracená!

Její stín jen kmit se za večera
před zámečkem v stmělé aleji,
rozplynul se do vlahého šera — —
a v mém nitru marná touha stará
vzplanula jak jiskry v nístěji!

Dozralého žita zlaté klasy,
matky Země roucho zrnaté,
naposled vám větřík čechrá vlasy,
v něž květ modrý chrpa ukryla si,
zítra švihem kosy skonáte!

JAN KARNÍK.

SUKNA.

Napsal STANISLAV JARKOVSKÝ.

(Dokončení.)

Jindy v tišší chvíli obrátila se na matku:
»Mlč, Betty, neříkej nic, nikomu... už je to všecko pryč... jenom dětem, aby nemyslily, kdyby něco zaslechly... Poslouchej, teď se rozpomínám... bylo to několik dní před tím velikým ohněm, tys byla ještě malá... Navštívila jsem strýce jednou v chalupě u mlýna. Jeroným štípal na dvoře dříví, a štípal také nějaká prkna. Ptám se ho, co to za hezká prkýnka, že to je škoda štípat... jako z be-

den byla... Jeroným neodpovídal, bylo mi to divno, na takovou hloupost, že mlčí... Pak, že to dostali, ale od koho, neřekl. Jen pořád kašlal. Ještě jsem se v duchu zlobila, co je takový nemluva, vždyť jsem mu to nechtěla brát. Chtěla jsem mu potom domluvit, ale za několik dní po tom byl ten oheň, a zapomněla jsem na to. Teď si najednou vzpomínám. Věř mně, že to bylo od těch suken... Pán Bůh jim buď milostiv...«

Čím dál, tím více ji ta sukna ležela ještě v hlavě. Jeroným se nevracel, zmizel, jako když kámen do vody hodí. Babička chtěla, aby matka šla na úřad, a matka také šla. Ale pan purkmistr ji povídal, tady že je těžko něco udělat, strýc Jeroným, že nic nevyvedl, proč by ho stíhali, že není důvodu, aby po něm pátrali... a o Jeronýmovi tedy nikdo nic nevěděl a nezvěděl.

»Proto on tenkrát Jeroným byl pořád pryč... Věř mi, to ta sukna prodával, bůh sám ví, kde a komu, a peníze pak zanesl do Prahy. Teď taky vím, proč tenkrát se mně tak zastal, když ti soukenníci přišli... A potom byli k nám tak hodní a ochotní, ve všem... Chudáci, taky asi vytrpěli... Zlé svědomí nejhorší soudce... ustavičná poprava. Bůh nebeský jim to odpusť, oběma.«

Babička zemřela, když už jsem byl na universitě.

Matka zůstala ve starém domě Svačinových se sestrou Olgou, která potom bydlila nahoře, s doktorem Jarkovským, nástupcem starého Rosenbauma. Matka hospodařila dole se služkou Kačenkou, po léta v klidu, spokojenosti i rozpomínkách. Kulny na dvoře byly zrušeny, vystavěna tam malá obydlí a dlouhá léta tam zůstával krejčí Brábek, který nám šil kalhoty a sobě psal dramata.

Břeněk byl ve státní službě a já, suplent, přijel jsem na prázdniny. Za pěkných dnů odpoledních, po svačině, chodíval jsem s matkou na procházky do Poříčí, ke mlýnu do Podhury, kolem bývalého statku Vajnerových, k potoku Štědré, kde bývaly švestky Svačinových a lány jejich polí, teď však v jiných rukách. Před nedávnem došel dopis od bratra Břeňka, který oznamoval, že teta Svačinová mu psala, že dostala od úřadu vyzvání, aby oznámila, ví-li něco o potomcích jakéhosi pana Zwadžiny v Rusku. Ptala se Břeňka jako právníka, co má v té věci dělat: že prý zemřel tam nějaký sládek toho jména, původem rakouský příslušník, bez dědiců.

Strýc Vencl, po smrti své ženy Terezy opravdu byl na Rusi, asi půldruhého roku, sládkem u knížete Radziwilla. Že by se tam byl oženil a měl syna? Nikdy o tom nic neřekl, a jmění, které zanechal, rozdělil vlastně ještě za živa mezi nevlastní sourozence, Betty a Šorše. Ale léta by se asi shodovala. Břeněk napsal, co o věci po pravdě věděl a generální konsulát v Petrohradě se od té doby neozval. Asi to byl někdo docela jiný...

O tom jsme hovořili, vracejíce se jednoho dne, matka a já, z procházky po lukách v Poříčí, za teplého dne srpnového... Ó, těch milých, krásných procházek v údolí vlastějovském, s výhledem na východ, na starý hrad, pak na západ do daleké roviny polabské, kolem řeky vrbovím obrostlé, a podél nízké stráně plné mladých, zelených buků, s omšenými cestičkami v zeleném stínu! Tudy jsem chodíval také s Olgou a její přítelkyní Helenkou, kterou měl jsem tolik, tolik rád...

Slunce se už sklánělo k obzoru, když jsme se vraceli. Bylo tak krásně, že matce se ještě nechtělo domu, a usedli jsme na lavičku před domem. Byla sobota, a Kačenka mýla okna. Viděla nás a vyšla ven, nesouc v ruce psaníčko.

»Byla tady nějaká holka, a přinesla tohle psaníčko!«

»Jaká holka?« tázala se matka beroucí Kačence psaní z ruky.

»Tak vypadala, jako nějaká služka. Povídala, že je od Nymburka, a že jí maminka před několika nedělemi umřela. Před smrtí, že jí nakázala, aby tohle psaníčko odnesla sem, že prej v tom jsou od dědečka peníze, které si tady vypůjčil a nechce jít s tím jeho dluhem do hrobu.«

»Proč pak nepočkala, co pak jsi ji nezdržovala? Ty jsi také, Kačenko!« a už chtěla starou služku hubovat. Ale s údivem pohlížela na psaníčko. Nevěděla nic o nějakém dluhu a také se nezdálo, že obsahuje nějaké peníze. Adressa byla správná, ač psána rukou neumělou, a psaníčko bylo umouněno a zažloutlé, jakoby dlouho někde leželo.

»Ale povídala jsem jí, aby počkala na milostpaní. Holka nechtěla, že musí ještě do Bědova, kde má prej příbuzné.«

»Aspoň, kdyby se byla najedla...«

»Mu, drobet kafe jsem jí dala, a buchty od včerejška.«

»Pojď, Jaromíre,« vybídla mne matka, a šli jsme do zadního pokoje.

»Prosím tě, co to je za psaníčko?... Kde pak mám brejle...«

Psaníčko to znělo:

»Milá Bettynko!

Až tohle psaní budete číst, budu už na pravdě boží. Třeba že už dlouho živ bejt nemůžu, nesnesl bych to dál, musím si vzít život. Ta sukna jsme ukradli my, František a já. Vzali

jsme si druhý klíč od zahrady a bedny se suknama jsme odnesli přes můstek vedle do Karasovy stodoly, kterou František otevřel šperhákem. Zakryli jsme je slamou na mlatě a druhý den v noci jsme je odklidili domů... Byla to hrozná práce; pětkrát s takovým břemenem až dolů k řece, v té ouzkosti... Pak jsem sukna pomalu prodával. To František pořád chtěl zase zbohatnout, a byl by rád koupil zpátky náš mlejn, ale středně se nám to vyplatilo, za ňadry hada jsme si nasadili. Myslili jsme, že za to dostaneme víc..., a ještě to stálo namáhání, že nelze povědít. Já s tím chodil do Hradce, do Pardubic a do Chrudimi, a ztěží jsem to všecko odbyl. Peníze jsme uložili v té šporkase, co o ní nebožtík pantáta Svačina tolik mluvil. Sám jsem s tím šel do Prahy. Myslili jsme tenkrát, že pantáta to soukeníkům zaplatí, jemu těch pár stovek že neuškodí. Pak žádný z nás z toho nechtěl krejcaru a jenom František mne dvakrát nutil, abych šel do Prahy dát připsat interes, aby to nepropadlo. Vrátit peníze, bylo pozdě, — báli jsme se. Šporkasovou knížku najde moje dcera v kapse mého kabátu, — nechte jí ty peníze, prosím vás, je to chudák, neví, jak jsme k nim přišli. Pán Bůh nám to odpusť, vy a panímáma také. — Jeroným.

Tohle psaní vám odevzdá moje dcera.«

Data nebylo.

To děvče bylo tedy Jeronýmovou vnučkou. — Tedy Jeroným také byl potají ženat, jako snad Vencl tam v Rusku? To už je asi v našem rodě, a bezděky pátrám, nemám-li také někde nějaké manželky, o níž nikdo by nevěděl... To asi až do Nymburka chodíval strýc Jeroným na svých pochůzkách.

Děvče vypravovalo za řeči Kačence, že se její dědeček oběsil... Jako Jidáš iškariotský...

»Spal to psaní!« poroučela matka. Oči se jí zarosily, a zašeptala: »Dej jim oběma Pán Bůh lehké odpočinutí...« A dodala: »Pojď, sedneme si ještě ven, na lavičku. Je tam tak krásně.«

* *
*

Totéž slunce, které zacházelo tenkrát, zacházelo i dnes nad Petřínem, jen trochu dřív, poněvadž ještě jaro bylo. Zdálo se mi, že všude je ticho hrobové, když dočetl jsem tuto poslední stránku kroniky strýce Jaromíra... Psal ji pro sestru Olgu, ale sestra Olga nikdy ji nečetla. Vím, jak se slzami v očích ukládala písemnosti po bratru svém Jaromírovi do zásuvky tohoto psacího stolu, prohlížela je povrchně a vidouc samé mathematické a geometrické příklady, složila je všecky pečlivě a zásuvku pak uzavřela. Snad měla v úmyslu někdy je prohlédnouti bedlivěji, ale nedošlo k tomu.

ZBOŽŇOVANÁ.

Novella od PAVLA LISTA.

(Dokončení.)

Tak přemítala učitelka celou cestou a znova a znova si připomínala vážný, důstojný zjev professorův.

»Vražda!« — Kdo by se byl nadál krve zde kde se měla klenout duha míru, jak si vždy myslila!

Vražda! A proč chtěla Héla vraždit? Z pomatení mysli či z žárlivosti snad? Byla snad ona příčinou nějakého takového zrůdného citu u ní? Usilovala přece, aby odvrátila pozornost jeho od sebe, se ženou svou aby se pokusil o smír... Byla by snad vytušila Hela nějaké, byť jen vnitřní a sférické vztahy mezi professorem a ní? — — —

Krev vnikla jí prudce do skrání a musila sebrat všechny síly své, aby utajila Lole vnitřní svůj boj.

Dojížděly. V nádraží marně hledaly obě očima slídivýma někoho ze známých. Tesknota opuštění pojala srdce obou žen. Přimkly se úže k sobě, jakoby si rozuměly, a spěchaly v zjevném neklidu k stanovišti povozu..

Bez dechu a s očima vyděšenýma stanuly za chvíli v předsíni professorovy ložnice.

Babička s očima zaslzenýma, ale pevná a odhodlaná uvítala je samoediná.

»Dítě, mé dítě!« objímala vnučku, »nic se neboj, však dá Bůh, že se tatíček pozdraví! Dnes je mnohem lépe, chudáčkovi, uvidíte — podivíte se!«

Pletla se poněkud v řeči, ale neplakala, jen kolem obou žen se točila, pomáhajíc jim odstrojovati se...

»Je tam zase pan doktor,« — šeptala — »ale hnedlinko odejde; říkal, že už je syn z toho venku, že je nejhorší odbyto.«

»Zaplať Bůh!« zvolaly obě ženy, ale oběma zatanula na mysli otázka: »Ale jak bude dále?«

»A kde je maminka?« ptala se Lola babičky.

»Počkej — kam pak odešla? — Ale, slečno, viďte, že nějaký den pobudete?« obrátila se

k učitelce, hledajíc u ní pomoci z rozpaků. »Můžete, viďte? — Já věděla, že nás neopustíte!«

Doktor, velký starý pán opustil ložnici a radil k opatrnosti.

Ale kdežpak Lola! Prudce otevřela dvéře a vrhla se otci kolem šíje. Musili ji odvléci násilím do sousedního pokoje a užili posilujících léků...

»Zavolá tě sám, až se utiší,« konejšila ji babička, když procitla k životu. »Lékař chce, aby hodně spal, je příliš vysílen, a to je vše!«....

XIV.

Ale nebylo to vše, jak babička ve svém optimismu se utěšovala. Bylo hůře, mnohem hůře...

Slečna Mařáková vystihla stav nemocného hned na první pohled.

Poznal ji, když vešla k němu následujícího dne; usmál se na ni, radostně pohnut.

»Příteli, takhle se s vámi opět shledávám?«

Hlas chvěl se jí úzkostí a žalem těžko utajovaným a ovládaným. Cítila, že je zlomena u samého základu bytosti a že sotva odolá prudké »bouře« náhlého rozpoutání.

»Je mi dnes lépe, mnohem lépe!« zašeptal, snaže se vztáhnouti k ní sesláblou ruku, vysílenou na kost. »Bylo mi však hrozně, hrozně —«

A odmlčel se zase.

»Jak je Lole?« ptal se po chvíli.

»Spí ještě dnes, ale, myslím, že bude již dosti silná a že odolá dalšímu vzrušení nervů. Neměla chudák potuchy, co se děje doma. Když prožívala se mnou na jihu chvíle prý života svého nejkrásnější.«

»Bylo tedy krásně u moře?«

»Nelze ani vypověděti. Žily jsme s Lolou svátek dvou duší, jež si plně porozuměly, a jež našly svou synthésu.«

Hledal její ruku a stáhnuv ji k sobě přitiskl ji k svým prsům.

»Jak jsem potěšen, že našla Lola svou druhou matku. Jsem vám díkem zavázán —«

»Díkem?« odmítala. »Prohřešila jsem se na vás —«

»Jak to?« vzhlédl k ní udiven.

»Stala jsem se nepřímým původcem vaší bolesti? Což nebyla jsem to já, která vás vybízela, abyste se vrátil? — Slyšte mou zpověď! Učinila jsem tak, abych vás odvrátila od sebe! Vaše vznikající ke mně láska připadala mi zprvu podivnou, ale stala se mi žádoucí, a byla mi postrachem. Smím-li, mohu-li jej milovat? Tato otázka strašila mne neustále! Doufala jsem, že nejlépe odvrátím pozornost vaši od pozdní své lásky k vám, která již již prohlásiti se hodlala, upozorním-li vás na povinnosti vaše. Netušila jsem ovšem, že tak vše skončí!«

Vztáhl k ní ruce obě.

Šetrně, mírně se vzepřela jeho úsilí, a všecka uzardělá, hleděla naň očima vyzařujícíma štěstí dlouhých roků.

»Myslila jste aspoň někdy na mne?«

»Milovala jsem vás od prvního záchvěvu srdce ještě tam v Klementinu, pamatujete na mou povídku?«

»Dobrá duše má!«

»A cit svůj uchovala jsem vám po dnes!«

Zahleděl se na ni očima, z nichž vyčetla všechna jeho skrytá přání, ale v nichž zjevna byla i tíseň beznaděje.

Nemohla ubrániti se slzám... odešla bez dalšího slova, tiše, zlomena. A když se loučila s jeho pohledem, naposled zavadil ještě o vnímavý její sluch slabý šepot jeho rtů, jimž vděčil jí za vše obsažnými slovy: »Duše zbožňovaná!«

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Následujícího dne se chorému přitížilo. Lékař rozpoznal komplikace.

Ženy střídavě podjaly se úkolu opatrovnic.

Z večera, když osaměla v ložnici slečna Mařáková, vzchopil se nemocný a ptal se jí: »Co stalo se s Hélou?«

Zarazila se. Nevěděla, má-li sděliti mu pravdu.

»Povězte mi, prosím, vše. Nic mne již překvapiti nemůže a také mně nic již neublíží. Vím, že je konec můj neodvratný.«

»Umřela Héla pro vás?«

»Dávno jako žena, tělem — ale starost o duši její stala se mi příkazem. Víte sama —«

Odmlčel se, ale čekal na její sdělení.

»V nemocnici dokonala dnes život svůj při porodu mrtvého dítěte.«

»Duše její byla na scestí,« řekl klidně, »a marno bylo všecko úsilí —«

»Zdá se, že užila zbraně v nepříčetnosti duševní,« potvrzovala slečna jeho úsudek.

»Ale proč, proč volila vás za oběť své pomsty, nešťastná? Proč ne mne, kterou asi nenáviděla?«

Pousmál se trpce a řekl tiše a hlasem dutým jaksi:

»Odpustil jsem jí dávno, odpusťte jí též! Bude nutno prosit za spásu její duše...«

A odmlčel se na dlouho. Zdálo se, jakoby duše jeho se byla odpoutala na chvíli od těla a žila mimo tělo. Byl nehybný, jakoby snil...

»Hřešila proti mně, velmi se prohřešila, ale nemám právo zatracovati ji. Kéž dojde míru duše její neblahá!«

Když dopověděl tuto větu, chtěl se zvednouti. Učitelka podepřela mu hlavu poduškou a naklonila se k němu tázavě. Sklonil tvář k jejímu rameni a zašeptal:

»Lola bude v dobrých rukou.«

»Buďte kliden, příteli.«

»Budu žít v jejím duchu dál, vím to, a oblíbila-li jste si Lolu, budete uctívati v ní i moji památku... Buďtež požehnány rty, které nazvou Lolu »nejdražší dcerou«!«

Nemohla zachytit slzy, prodravší se jí z oči.

»Příteli, budu jí víc než matkou, budu i vás zastupovat v srdci jejím.«

Blažený mír zaleskl se v horečných jeho očích.

Po chvíli zvrátil však znovu hlavu na zad a klesl do podušek. Zaúpěl bolestí. Učitelka zavolala babičku.

»Matinko, matinko!«

»Co se stalo, dítě?«

»Umírá?« — ptala se jedna druhé...

»Máme snad vzbudit Lolu?« bylo starostí obou.

»Spí chudáček,« mínila babička.

»Počkáme tedy!«

Chorý pohnul se znova a vydechl z hluboka, těžce, pak přerývavě oddechoval, sténaje chvílemi...

»Pro lékaře?«

»Zavolám ho sama, vím, kde bydlí,« ujišťovala matku. A šla...

»Bože, Bože!« — vzkřikla učitelka, pozorujíc, jak nemocný obrací oči v sloup a jak tvář jeho mění barvu. Strnule pozorovala okamžik, jak prsa namáhavě se zvedají, sáhla mu na čelo, zrosené lepkavým potem.

Uznamenala slabé zvlnění rtů.

»Pověz, co mi říci chceš? Pověz, příteli drahý?« ptala se hlasně, klesajíc na kolena...

Rty jeho ševelily mírně, neslyšně...

»Odpusť —« zdálo se jí, že zaslechla splynouti s posledním zvlněním jeho rtů.

»Můj příteli!«

Ohlédla se v největším rozruchu a uspěla vedle do pokoje, chtějíc zavolati Lolu.

Tato spala tiše, tvrdě...

Učitelka se vrátila, a zalomivši rukama vrhla se k němu a přiblížila chvatně horečné své rty beze svědků na jeho nehybná, mrtvá ústa...

Láska její poprvé zahořela na jeho rtech, ale byl to plamen západu, mrtvý, tichý a neškodný, jak se vyslovil kdysi sám o vlastním citu ve chvíli vzrušení.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Pokračování.)

Za to pozaunérů tváře jako dudy nadmuté. Před J. M. C. rychtářem kráčí Mentus se škarianty.

Menší pečet městskou nese v kožené burse na prsou zavěšenou.

Rychtář císařský třímá hůl s císařským orlem, řezaným, pozlatitým.

Před ním nesou dvě štíhlá pacholata v šat ze zeleného sukna oděná, na visutém plátně »malířským kunštem« udělaný jeho klínot, erb —

Erb ten jemu udělen s tím, »že se s ním těšiti a z Ehrenfeldu se jmenovati moc má,« Františkem Tomášem Wiesensteinerem, práva obojího doktorem, apoštolským protonotárem, Jeho Eminenti kardinála z Harrachů kanclýřem, nicméně hrabětem Palatinem Římským, na základě zmocnění, jemu k tomu Jeho Majestátem před lety milostivě uděleného. Erb ten »urozený a spanilý Zub« obdržel listem na pergamenu psaným, pečetí palatinatu, na hedvábně protlačované šňůře visutou, opatřeným, v Praze dne 9. srpna 1649 vydaným pro »veliké zásluhy, které sobě svou věrností po časy těch válečných tumultu a pochybného vojny konce nejen vůči Jeho Milosti Císařské, nobrž i vůči svaté římské říši i — »jinými příčinami« — byl získal.

Zároveň bylo jemu pergamenem tím na paměť uvedeno, že on, »podlé zmužilosti své provedeouy věrné, vděčné a platné služby, k uskutečněni kterých se byl vůči svaté římské říši na budoucí časy ochotným býti zakázal a k provedeni kterých mu příležitost bude dána.«

Tedy, erb byl mu propůjčen částí za záslahy, kterých byl sobě již dobyl, ale částí jako záloha na záslužné skutky, jim teprve ve vhodné chvíli vykonatelné.

Pěkně vypadá ten štít modré barvy dole zelenou barvou »podštrejchovaný«. V prostředku jeho činí vysoký strom »palm« věncem bukového listí otočený. Věnec drží z obou stran »hubami svými« dvě labutě. Nad štítem »helm« čili lebka se zlatou korunou »obyčejnou« a stříbrnými křídly vzhůru vztýčenými, mezi nimiž opět »palm« bukovým věncem otočený do výše trčí.

Ó, jak byl Zub pyšným na ten svůj erb, ke kterému přilnul celou svou duší.

A jak mu ho záviděl, jak on sobě v ješitnosti své domníval — Žďárský Srnovec z Varvažova. — Arci, klevetali někteří, že bukový věnec erbu znamená záslužby, které sobě Zub o bukovinu ďábelskou, městskou, která za doby jeho rychtářování valem prohlídla, byl získal.

Ale to byly pouhé klevety záští žlutých, závistníku.

Jisto je, že ten erb byl účelně darován a to nám v plné míře dostačí.

Za císařským rychtářem, štěstím a pýchou zářícím, měl v průvodu kráčet primator Žďárský.

Ale nekráčel.

Snad proto, že by jeho mnohem starší erb toho nedovoloval, aby kráčel za erbovníkem novopečeným?

Nikoliv!

Tak malicherným Žďárský nebyl.

Musil »na rychlo« odjechat do Jaroměře, vyhledat svého vzácného přítele Jiřího Svěchyna z Panenberku, primatora města Jaroměře, za »velemutnou záležitostí«.

Kráčeli tedy za rychtářem bezprostředně v řadě jedné, purkmistři, kteří v tom roku již odpurkmistrovali. Za nimi kráčel purkmistr toho měsíce v plné záři své, žel, tak rychle opřchávající slávy.

Za ním nese městský písař na polštáři městskou pečeť velkou, stříbrnou, v burse aksamitové. Za ním vlaje městský praporec, který třímá senior obecních starších. Za ním kráčeji purkmistři, kteří se ještě nechopili otěží vlády.

Za těmi obecní starší, hejtmané, čtvrtní a podrychtáři z předměstí. Rozhlédněmež se po rynku. Vidíme z velké většiny domky s prkennými lomenicemi i louběmi. Je zřejmo, že se Dvorští řídili již před Labyrintem Komenského, pravdou, že se lidské tělo skrovničkým a prostičkým staveníčkem přichrániti dá.«

Na rynku stavení školy. Stavení přízemní, zděné, klenuté, šindelem krytě s nepatrnou věžičkou a zvonkem na svolávání »robenců« jak tenkráte ve Dvoře nazývali školáky. Rynk rozeklán bystřinkou. Dvě obšírné louže slouží pro plavení dobytka. Balvany, kozy, štěpiny, ostružiny, husy, výmoly, rošti, klády i kačky, vše nanejvýš idylické, jak to v odstavci osmém kapitoly VII. svého Labyrintu líčí současník Amos Komenský a jak to ve Dvoře shledala autorisovaná komise ještě roku 1727.

Před stavením školy stojí v řadě robenci, pokud se sešli.

Oba Pošívalové se s nimi dosti pachtí, aby udrželi mezi nimi jakýs takýs klid.

Právě vidíme, že jeden z robenců odepjal od pasu svou visutou láhvičku na inkoust a že z ní kape tekutinu soudruhu před ním stojícímu za krk.

Na podloubí proti rathúzu houf vesňanů. Dělí se znatelně na dvě různé objemné skupiny. Ta větší třídí se opět na čtyři nestejně velké tlumy.

To jsou Verdekčtí, Lipničtí, Novolesští a Filířovičtí, ubozí sedláci a chalupníci šosovní.

V čele každého tlumu rychtáři. Třímají v pravicích práva kožená. Tyto vesničany jediné ponechal císař Ferdinand I. slavné paměti po potržce měst roku 1547 Dvorským.

Ostatní vesnice jim milostivě odniti ráčil.

Další tři daleko menší skupinky jsou skuteční poddaní Dvorských. Jedni jsou z lenní vsi Záboře. Poznáváme je dle toho, že jich starší třímá v pěsti své pravice lesklou lopatu odznakem, že jejich povinností čistiti a prohlubovati struhy, kterými se voda pitná z daleka do města vede.

Vedle Záborských skupinka poddaných z vysoké kamenaté stráně a vedle této několik poddaných z manství, které druhdy Zylvarovi patřilo. Opodál nich opět houf.

Řekli byste, že to jsou vytřibení městští žebráci, kdyby nebyli na žebráky příliš pořádně oděni.

Jsou to lidé dlouho trvající válkou různě zmrzačení, ti ubožáci se do honosného průvodu nikterak nehodí. Opodál stojí ještě jeden houfek. Jest to houfek dětí vesnických.

Řekli bychom děti škole odrostlých, kdyby to odpovídalo tehdejším poměrům.

Dle pravdy jsou to děti šosovních poddaných, pacholata i děvečky, které o Vánocích »dorostou« do služby městské.

Po Vánocích dovedou je rychtáři s příslušnými rejstříky na rathúz. Tam dostaví se jako na trh měšťčníné a měšťanky a budou sobě z nich, jako z nějakého skladu zboží, vybírat k službám, byť by je rodiče jich sami doma potřebovali co nejnutněji.

Otroctví děsné!

A ještě jeden houfek. To jsou lidé nádenní, nepoplatní, ti do obce nepatří, arci, do kostela jíti musí.

Půjdou arci dobrovolně, neb jinak by je tam rychtář městský svým palcátem zahnal.

Ejhle!

Pohled náš padl na dědečka, jemuž se brada stříbrná hluboko na prsa sype.

Ten dědeček usmívavý nám velice velmi milý. Nenaskytla by se nám příležitost o něm se zmínit a tak nám sám vpadl v náruč naší vzpomínky.

Toť náš poustevníček, který má svou poustevničku v bukovině ďábelské, zcela pěknou, doškami krytou, věžičkou se zvonečkem zdobenou. A co se nám na poustevníčku líbí, jest, že nerad jí kouřínky, ba ani ne řepu, ni mrkev. Pořádné fleky teletiny a slaniny, které sobě nese v košíku domů, dokladem, že není asketon. Živí se léčením a zažehnáváním dobytečka, pověrčivým ženám vykládá sny, dívčinám slévá vosk parunkový a z dlaní vykládá, zda se vdají v patrii neb do ciziny, nebo zda zůstanou.

Do světa hledí vesele. Kdyby tušil, že jednoho z jeho následníků v poustevně napadne vyprosit sobě na děkanství ošumělý kvadrátek a nosit jej po lese, kdyby ho napadlo, že Dvorští tomu následníku kvadrátek ten seberou a poustevnu starou o dva prastaré buky opřenou, přes noc rozeberou, a že podkomoří hrabě Sternberk toto jednání Dvorských dokonce schválí, jistě by sesmutněl.

Průvod se dal v pochod.

Páni cechmistři již drží otřepané třapce hedvábných šňůr svých praporů s velikou vážností a obřadností.

Postřehujeme, že dvě korouhve jsou bez vlajek.

Ty vlajky, jako plachty svislé s kontrfekty svatých ukradli soldáti kurfiřta Saského.

Vidíme, že ve Dvoře je řemeslníků pramálo. Jaký to rozdíl proti Hradci Králové, kde jich o tři léta později bylo osmdesát tři!

Čtyry děvy v bohyňských řízách s karafiátovými věnci na hlavách nesou na čtyrech žerdích Ukřižování.

Nad Ukřižováním rozestřena jsou nebesa hedvábná s vyšitým jménem ve zlatě: Jhesus.

Podstavníky k nebesům nesou čtyři kostelnici, to jest úředníci kostelní.

Družice ověnčené, v bílých šátkách, sypou na cestu před Ukřižováním květy charpy a listy z květů růží.

Dvě z těch čtyř nebeských nevěst dobře známe.

Jsou to dcerky městského hajného z Dolních Hartů.

Kol obou několik klacíků se nějak pitvorně potácí.

Zdá se nám, že mrkáním očí těm nevěstám božským přišeptávají, že by sobě dali říci, třebatě nejsou ženichy nebeskými. —

Je den památky svaté Kristy, den 24. července 1650.

J. M. císařská nařídila, by se toho dne obývalo ve všech chrámech a kaplích v celém království slavné: »Te Deum laudamus«, to proto, že dne 26. června na hradě Nurmburském nad městem téhož jména, kde se rodí od dávných dob ti nejchytřejší rychtáři, byl podepsán tak zvaný »Friedenexekutionshauptabschied«, čemu by arci sotva kdo rozuměl, kdo by nevěděl, co to má znamenat, že to totiž listina, kterou byl nadobro zpevněn, sešroubován a spečetěn mír Westfálský.

Po hrubé mši a »Tedeum« bude na radnici trachtace, arci jen pro vyšší panstvo.

Čtyři úředníci kostelní mají svůj stůl na děkanství. Čtyry bohyňské nevěsty dostanou na děkanství krajáček smetánky. Klacíkové nedostanou nic.

Arci trachtace na rathúzu nebude taková, jakou připravil Náchodský pán Octavio Piccolomini dne 15. července v Nurumberku všem těm pánům a pánům, kteří podepsali »Hauptabschied.«

Ejhle!

U kostela stojí v čtyrhranném byrytu dva Jesuité. Jeden z nich je nám známý Hugo Majer.

Prohlíží sobě průvod a syčí do zubů:

»Umbella abest. Homines literati tacent. Scandalum«. A v tváři zamračen odchází do chrámu.

Druhý Jesuit jen se usmívá.

Je to slavný Bohuslav Balbín.

Týž, který téhož léta vrátil celý Žamberk v lůno církve katolické, jen tím, že české bratry a protestanty přesvědčil, že v starých dobách bylo království české zemí ryze katolickou.

Ale hle!

K Balbínu přistoupil dědeček starý, ale čiperný.

Smýkl hluboko kloboukem s pírem. Kde se vzal, tu se vzal.

Balbín mu vřele tiskne pravici. Ví dobře, že dědeček je rodem Chrudiman, že je muž staré víry, katolíkem je jen pro forma.

Je to pan Georg Gabriel Svěchýn z Paumberku, výborný přítel podkomořího Kustoše i primátora Žďárského, výborný překladatel z latiny.

Jeho sídlem je Jaroměř.

Do Dvora přišel jen, by v Jaroměři nemusil na »Tedeum«. Žďárský opět hledá dnes v Jaroměři Svěchýna. Musili se patrně cestou minout. Poslyšme, jak třicetiletý Balbín se sedumdesátníkem Svěchýnem mluví.

Balbín vypravuje, že bude nucen vzdáti se své missionářské činnosti, ač již přes tisíc a pět set lidí uvedl v lůno katolické církve.

Nezdá se prý býti dosti horlivým. Oddá se tudíž působení učitelskému, které sobě zalíbil již od těch dob, kdy s P. Roder. Arriagonem jako inspektorem školním scestoval téměř celé království.

Že byl v Častalovicích navštívit hrob své matky, pak že byl na hrobě svého otce v Hradci Králové a nyní, že se chystá na cestu do Kladska, kde asi na podzim započne svou dráhu učitelskou.

Nyní teprve všímáme sobě lépe Svěchýna.

Jak sestárl od té doby, kdy jsme ho laskavostí Dra Wintra poznali. Arci to bylo v roku 1599, bylo to in stuba Saxonum v koleji Karla IV., kdy slavný rektor akademie, astronom a znamenitý pěstitel holubu Bacháček, ho jmenoval praeceptorem secundae classis na vzorné škole chlapecké v koleji Karla IV. a slíbil mu, že se v brzku stane gymnasiarchontem.

Zdali pak dědeček se ještě pamatuje, že tenkráte v dramatu, které sepsal universitní mistr Campanus a později vydal pod titulem: »Drama de se«, »koštoval« úlohu »pueri Jaromiri«?

Co se tenkráte nadurdil a naláteřil, že musí sloužit u starého dědka, slepého knížete Jaromíra, jak zlostně deklamoval: »apud senem tristem, severum, morosum atque morbidum.«

Co to bylo tenkráte za krásného hocha! Jak ty časy utíkají. —

Svěchýn upozornil Balbína na chrám, a děl, že v chrámu na kůru literátském trval na modlitbách několikráte i Amos Komenský s Julianou Poniatovskou, s tou, která psala prorocký list Albrechtu z Wadsteina o jeho pádu, ba že v chrámu tom byl s ní i Waldstein.

Amose Komenského že sám několikráte viděl, jak kráčí ke kostelu tomu s aksamitovou malou čepičkou na hlavě, v černém řásnatém dlouhém plášti s límcem širokými pasomany z červeného aksamitu provlačovaným.

Svěchýn žádá Balbína, aby kůr literátský poctil svoji návštěvou.

Balbín slibuje.

Svěchýn zve Balbína, by vystoupil s ním po schodech dřevěných na hradby městské, že z těch jest rozhled skvostný. Již oba tam vystupují.

Vidíme, jak Svěchýn se obracuje čelem k pohřební zahradě a pravým ukazováčkem ukazuje do jejího pravého kouta a k Balbínovi dí: »Tam v těch místech trval svého času chvilku veliký Albrecht z Waldsteina. Podle něho stála Poniatovská. Já na ně zřel kryt pilířem věže chrámové.

Já neslyšel jejich rozhovor, ale zřel, že oči Poniatovské planou ohněm prorockým, a že Waldsteinova tvář vážní a bledne.

Po chvilce šli spolu sem na tyto hradby. Waldstein zahleděl se v tomto směru ke Kuksu.

Já pochopil, proč. Za Kuksem, co by obr kamenem dohodil, Heřmanice, jeho kolébka.

A povídavý Svěchýn zas odvrátil obličej od zahrady pohřební a již ukazuje Balbínovi, kde leží Bílá Třemešná, kde Doubravice. Slyšíme jen uryvky vět a slova jednotlivá: »Synoda starších v Doubravicích«, »Sádovský ze Sloupna«, »Vidění Kotterova«, »Eliáš Bodin«, »Zilvarův zámek ve Vlčicích«, »Kněz Jan Stadia« a poznáváme, že Jesuita Balbín hovoří s českým bratrem Svěchýnem opět o biskupu českých bratří, o duševním velikánu a velkém vlastenci Amosu Komenskému a o jeho působení v nejbližším okolí Dvorském.

Nyní hleďme, ukazuje Svěchýn Balbínovi cestu, kterou se bral Komenský z tvrze v Bílé Třemešné k hranicím zemským.

»Naposled?«

To byla otázka, kterou sobě oba mužové ducha trudili.

Oba jako trapné tušení, že to tenkráte bylo naposled.

Oběma vytryskly slzy.

Dva upřímní vlastenci ve vzájemném objetí. Vzmužili se. Zmizeli nám. Vstoupili v chrám, z něhož zaznívá zpěv s průvodem varhan.

Na zahradě pohřební ani dušičky. Před portálem pohřebiště dvě prkenné, kramné boudy. V těch vykládají zřízenci Jesuitu své zboží. Jsou to různé talíře, talířky, nádobky hlíněné s bílou glasurou, pěkně omalované, obrazy svatých i blahoslavené Panny s Ježíškem. V pozadí malby vidíme chrám neb klášter nějaký.

Čteme legendu:

»Com Pot di Set. casa.«

Co bychom dali dnes za ty krámky. Pozorujeme, že zřízenci mají také na prodej pěkné konvičky mešní na vodu a víno. Vidíme, že mají i kropenčku s vodou svěcenou. V té svazek vzopu. Stále kropí zboží své, ne, aby ho posvětili, nýbrž jen aby snadněji šlo na odbyt.

Lípy omamně voní nad pohřební zahradou, nad tím obrovským podzemním táborem mrtvých.

Je po mši.

A z chrámu vyznívá mohutným, ale lahodným hlasem Balbína, toho vlastence, který denně se modlil k svatému Václavu, »by Bůh nedal zahynouti nám, ni budoucím«: »Tě Boha chválíme«, Jazykem českým.

FEUILLETON.

O KAMENECH ZÁHADNÝCH A DIVOTVORNÝCH.

Od Boh. Bauše.

Před XVIII stoletím nebylo museí v našem smyslu. Královské dvory a jednotliví velmožové sbírali jen zvláštnosti, hlavně cizozemské, a mnohé tyto sbírky, jež neměly žalostný osud světoznámé sbírky císaře Rudolfa II. na Hradčanech (viz Josefa Svátka Kulturhistorische Bilder aus Böhmen 1879, a jinde), staly se základem pozdějších přírodovědeckých veřejných museí. Z nejstarších ústavů takto vzniklých jest Musée d'histoire naturelle v Paříži, připojené ku staré Jardin des plantes (1636).

Jako nebylo soustavy v našem smyslu ve starých knihách přírodopisných a herbářích, tak také sbírky rarit chovaly pestrou směs věcí cenných, uměleckých, vedle braku bezcenného, jemuž dovedli různí šarlatáni přibásniti podivné fantastické báje o jeho původu a vlastnostech.

Radost na tajemném a na kuriositách předcházela sbírání vědeckému, a v naivních těch dobách — až na několik vážných proziravých mužů — každý byl přístupen spíše vysvětlení neobyčejných zjevů bájemi, pověrami, a fantastickými výklady, nežli střízlivou pravdou.

S rozkvětem věd přírodních nastalo třídění, skepse nové zásady v oceňování věcí, a odnímána půda volně tvořící fantasii i pověrám Kde za starých dob utajeny byly ve výtvorech přírodních tajemné síly, ovládané nadpozemskými bytostmi, — které jen podivnými „signy“ naznačovaly lidem, k čemu to neb ono upotřebiti možno, zachovají-li jistých formalit, a přiblíží-li ke konstelaci hvězd atd., — tam vidí dnes vědy přírodní jen dílo věčných zákonů, činných s neúprosnou nutností.

Zůstane však zajímavo čísti staré knihy a srovnávati lidské cítění dávno minulých časů při dojmech přírodnin s dnešními výsledky badání vědeckého Drahokamy dnes jistě možno lépe spracovati, a vynikající vlastnosti jejich fysikální přivésti k platnosti. Ale nemají již vlastností, jakých jim za starodávna přičítali šťastní majitelé. Kdo nosil démant na levém rameni, chráněn byl proti divoké zvěři, jedu, útokům zlých duchů a poblouznění, Kdo nosil achat, obrněn byl proti uštknutí štíra, byl schopen moudře, líbě a pěkně mluviti, kámen ten položen na hlavu spíciho vykouzlil mu svůdné obrazy. Též rubin chránil před zlými, tísnícími sny, když někoho můra tlačila.

Granat obvesceloval srdce, zaháněl smutek, sardonyx měl sílu proti necudnosti a pýše, smaragd, požit roztlučený v nápoji zachrání otráveného, jenže mu slezou vlasy, turkis udržuje dobrý zrak, topas krotí pud necudnosti, kdežto jantar k necudnosti dráždí toho, kdo ho nosí. Amethyst položen na pupek zahání opilost, navrací člověka k rozumu, zahání zlé myšlenky. Melancholii zahání zas chrysolith, musí býti však provrtán, tudy protáhne se oslí chlup a kámen zavěsí se na levé rámě.

Ještě v XVII. stol. se takto psalo a Paracelsus Theophrastus Bombastus z Hohenheimu ještě jako Plinius tvrdil, že křišťál či prohledeň jest stuhlý led, a planety že účinkují silou tvořivou a tvárnou na zemi.

Od starodávna poutaly zkaměněliny; nebylo možno v některých krajinách si jich nepovšímnouti. Nejprostší pozorovatel poznával na břidlicích otisky zlatolesklých ryb, veliké hlemýždě a hlavonožce v opukách a vápencích, zřetelné raky a lastury mořské třeba vysoko na horách, a daleko od moří nynějších. Záhadou bylo jen, kde se tam tyto zbytky zvířat vzaly. Ve starověku vysvětlovaly si je Deukalionskou povodní, ve Středověku biblickou potopou světa. Obmezovalť se po zmatcích stěhování národů přírodozpyt jen na staré tradice, zvlášť bible a díla Aristotelova. A z těchto zavládly též nepravé náhledy o zkamenělinách, jakoby tyto nebyly zbytky zvířat, která někdy skutečně žila. nýbrž povstaly různě vykládaným způsobem jako hříčky přírody lusus naturae.

Vedle zřetelných otisků bylo plno problematických zkamenělin, bodliny ježovce, zuby žraloků, belemnity, eukrynity, stopky lilijic atd. Jelikož vše mělo býti jen a jenom ku prospěchu člověka stvořeno, tázali se lidé především, k čemu jsou tyto věci, podobně jako záhadné kamenné konkrece v útrobách zvířat vzniklé, kameny dračí, rysí, vlašťovčí, kapouní, orlí, ropuší a j. ? V době, kdy kvetly čarodějství a pověra, zmocnilo se otázky této lékařství a mamičství všeho druhu, a věci, které Plinius, Konrad Gessner, Boetius a jiní o divotvorné moci zkamenělin vypravují, má prastarý původ. Od prapředků z Indie, Persie, ze stareho Egypta šířily se různé báje a pověsti přes Řecko a Řím. Křižáci, poutnici do Jerusaléma, židé, cikáni, mořeplavci portugalští, španělští, nizozemští, učenci světští i církevní snášeli tento „poklad“ vědění, jak ve starých herbářich a knihách lékařských té doby je nahromaděn.

U nás každý, kdo si zkamenělin všímá, zná žraločí zuby, krásně s emailem zachované, jak se na př. v korycanských a bělohorských vrstvách zachovaly. Starý Gessner (1565) porovnává je s ptačími zobáky; Anselmus Boetius de Boodt, je

tělesný lékař císaře Rudolfa II, jinak znalec minerálů, jenž později též šel za fantomem alchymie, dělati transmutaci zlato a hledati kámen mudců (pocházel z Brügge, zemř. 1634), prohlásil tyto „glossopetry“ za pouhé hry přírody, které samy sebou vznikly Plinius mluví o glossopetrech podoby lidského jazyka; nepovstávají prý na zemi, nýbrž padají s nebe.

Kněží nestarali se tak o vědecký výklad, nýbrž užívali „hadích jazyků“ či glossopetrů k výnosnému obchodu Jezuiti na ostrově Maltě osvojovali si jakýsi monopol vývozu žraločích zubů a sice na základě místa z bible (Apošt. kap. 28. v. 3—6), kde se vypravuje, když sv. Pavel na ostrově Melitě rozdělával oheň, že „ještěrka utikajíc před horkem připiala se k jeho ruce; lidé očekávali, že oteče a padna pojednou umře; ale sv. apoštol střásl tu ještěrku do ohně a nic se mu nestalo Tu pravili, že jest bohem“ atd.

Od té doby není tu prý hadů (v česk. textu bible mluví se o ještěrce místo hadu), jelikož prý sv. Pavel je zaklel a jazyky jejich zkameněly.

Po dlouhou dobu tyto žraločí zoubky považovány za domnělou zbraň proti uštknutí hadů, a byly noseny jako amuletty na krku, v kovu zasazené v náušnicích i prstenech, ale tak aby se kůže nedotýkaly. Vkládány i do nádob k pití, neb jídlu; byl li obsah otráven, opotily se zkamenělíny; pomáhaly též ženám při porodu, dětem k zoubkům, epileptikům atd. Roku 1643 vydali Jezuiti tištěné reklamní cedule, kde vychvalují všechny tyto cnosti kamene a uvádějí spolehlivé muže, jimž vývoz svěřili, aby předešli všem podvodům. Teprv velký Leibnitz, jenž nebyl ještě prost víry v signa, uznal v glossopetrech jen zuby, které nejsou k ničemu, leda na prášek na zuby. Ale více nežli vyvrácení ze strany učených, ztratily glossopetry cenu objevením hojných nalezišť v různých zemích, jako též v našem útvaru křídovém.

Jiné zkamenělíny místy velmi rozšířené, zvlášť v druhohorách (u nás v jurském a křídovém útvaru) jsou t. zv. hromové kliny či belemnity, celistvé hroty v podobě válcovitých neb palicovitých roubíků, na zadním konci přišpičatělé.

Jsou to zbytky devítiramenných hlavonožců. dnes až na nepatrné zbytky úplně vymřelých.

Jak již prastarý název (z řeckého belemnon = střela) okazuje, považovány již za starověku za střely meteorické. Hromovládní bohové, Zeus, Jupiter, Donar, Perun za blesku a hromu vysílali tyto střely s nebe. Základ k pověstem dal zajisté pád meteorů, častěji již ve starověku pozorovaný. Způsobil-li blesk někde škodu, na stromech, stavení a pod., přičítána tato jen hromovým klínům, za blesku na to místo vrženým.

U Plinia zovou se belemnity „dactyli Idaei“ t. j. prsty z hory Idy; na Kretě, kde se hojně vyskytují, slují též ďáblské prsty. Vždy mají v tom prsty démonické mocnosti, odtud též název korybanti, dle kněží bohyně Kybely a jejích divokých tanců válečných. Název „lynkurium“ „moč rysí“ vysvětluje se tím, že kámen ten třen, vydává druhdy bituminurní zápach, podobný moči kočičímu. Rys, lynx, zahrabával svůj moč, neboť ho nepřál lidem, a tento zde zkameněl. Měl hojivou moc, účinkuje proti kaménkům žlučovým a žloutence; dostačilo prý naň se podívati. Že psáno o něm, že třen přitahuje listy, hobliny kovů a pod., zavinila as záměna s jantarem. Ostatně jaspis podobně považován za zkamenělý moč damana (hyrax), a ještě dokonce v XVIII. stol. v lékárnách měli na skladě corvinus lapis a pod.

Kdož tedy nosil belemnita jako amulet na krku, tomu dodával nejen značné síly, ale chránil jej před usmrcením bleskem. Bájili o něm i staří mastičkáři, že kdo má u sebe podobný amulet, může se udělati neviditelným.

V Čechách musily hromové klíny, užívané k čarování, uschovány býti s kostmi lidskými, které staré báby ze hřbitova odnesly, stále se modlice. Nebyly-li ročně obnovovány, ztrácely na síle.

Hromovými kameny nazývají v zemích československých též kamenné mlaty z doby předhistorické, Jest ještě celá řada zkamenělin, které vzbudily obecnou pozornost a od šarlatánů všech dob používány byly k mámení lidu.

V bílé křídě neb ve vápenných lomech našich (na př. u Teplic) a jinde vyskytují se místy hojně zachovalá jádra ježovek mořských, jež znal již Aristoteles, které však teprve v 19. stol. řádně vědecky byly popisovány. Lid vykládal si tvary jejich všelijak. V Dolní Lužici nazývali je brontie neb kameny ropuchové a ode dávna lid myslí, že tvoří se v mozku ropuchového krále, t. j. staré ropuchy s korunkou na hlavě. Jinde zas měli za to, že ozdobné útvary tyto spadly s nebe. (Dokončení).

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

PAVEL JOSEF ŠAFAŘÍK. Dne 26. června bylo tomu padesáte let, co zemřel po celém Slovanstvě, ba po celé Evropě proslavený autor »Slovanských starožitností«. Šafařík byl Slovák, narozený r. 1795 v Kobeliarově na Slovensku. Vliv Jungmannův, pak Dobrovského i Palackého uvedl jej do ovzduší českého a slovanského romantismu soudobého. Profiessoři na universitě v Jeně, kde studoval, vlastenecké jeho nadšení jen posílili. Ale již před Jenou vydal mladý Šafařík svazeček básní »Tatranská Múza s lírou Slowanskou (1814). Záhy však věnoval se horlivě práci vědecké, filologické, literárně-historické a archaeologické. Motorickou silou jeho plodného, neúnavnou prací naplněného života byl roman

tický onen idealismus vlastenecký, jím dílo jeho rostlo a také působilo. Šafařík snažil se dokázati oproti popiračným hlasům německým historickou rovnoprávnost Slovanů, starobylost jich sídel evropských i kulturní jich rovnocennost. S ohromnou vytrvalostí, pílí a s velikým rozhledem sbíral prameny a s mohutným apparátem vědeckým psal svá díla, jimž sám přikládal význam buditelský i apologetický. Své největší práce »Geschichte der slawischen Sprache und Literatur« i »Slovanské starožitnosti« založil v takové šíři, že vlastně zůstala nedokončena. Přece však přijata byla s nadšením; oslňujíce bohatstvím látky, získávala ohněm vlastního přesvědčení autorova. Práce Šafaříkovy staly se základem činnosti vědecké pozdějších generací v Čechách i v jiných zemích slovanských, a přes to, že these jeho dnes kriticky jsou poražený, přikládána jest Starožitnostem velká důležitost v historii literární i vědecké, neboť důkaz o starém původu Slovanů v Evropě i o rovné ceně jich vzdělanosti se mu podařil.

Šafařík byl mužem nevšední píle, ideálního zápalu i vzácné, ryzí povahy. Jeho život nebyl radostný. Vyčerpával se úmornou prací i starostmi o rodinu a budoucnost. Z ohledu na chatrné zdraví i na svoje záměry a práce vědecké zamítal skvělé nabídky z Ruska i Německa mu činěné, a živořil v Praze v nejistotě a v obavách, jak bude dále. Místa, která zastával, aby si opatřil peněz pro rodinu i pro nákladný tisk svých děl, úřad censora, redaktora Musejníka i bibliotékáře, brala mu čas i náladu. Stolice professorské na pražské universitě dlouho nedostával, poněvadž se rakouské vládě zdál požadavek jeho — 400 zlatých — příliš vysoký. A když mu konečně udělena, vzdal se jí šlechetně ve prospěch přítele Čelakovského, aby mu pomohl do Prahy. S chřadnoucím tělem chřadl i silný, mužný jeho duch. Trpěl až k samému zoufalství a zemřel konečně tiše uprostřed své rodiny. Šafařík jest z těch velikých postav našeho probuzení, kterým vedle nesmrtelných zásluh o velkou ideu náleží i uznání velkého charakteru. Tvořit s Dobrovským, Jungmannem a Palackým skupinu nejvýraznějších hlav, nejsilnějších duchů doby probuzenské. R.

ČINOHRA NÁRODNÍHO DIVADLA. vypravila tyto dny dva kusy, v nichž podával nezapomenutelné výkony zesnulý Jindřich Mošna. V dramatě bratří Mrštíků »Maryše« byla to role tvrdého tatíka Lízala, ve které Mošna konal pravé divy jadrné, zdravé charakteristiky, jež měla tu vzácnou přednost, že obsáhlá všechny složky povahy, všechny akcentovala, ale ani jedinú z nich nevyrážela na úkor ostatních. Mošnův tatík byl tvrdý jako kámen, pravda, ale v té jeho paličaté umíněnosti bylo mnoho z jeho bodrosti, která pozdě poznává, že nebylo všechno takové, jak se to jevilo v době vyjednávání. Tatík Lízal, jak ho Mošna podával, byl provanut čímsi milým, nedělaným a přirozeným, co jeho tvrdost v našich očích zmírňovalo. Mošna v sobě nikdy nezapřel toho svého dobráka, jenž z něho vždy a všude se hlásil. Pan Hurt jako nástupce velkého předchůdce nepochodil nikterak špatně — jeho Lízal byl korektně proveden, třeba neměl té celistvosti, na kterou jsme uvykli. V roli Francka se představil obecenstvu Národního divadla po druhé již pan Vladimír Šimáček, jenž zaujal přirozenými přednostmi svého zevnějšku i svého orgánu. Na hře mladého adepta je znatelná pevnost, furiantský junák byl kromě toho povahově správně založen, tak že sluší výkon p. Šimáčkův, považíme-li, že musil zápoliti s reminiscencemi na výborný výkon p. Vojanův, jenom chváliti. Mladý muž má živý temperament, přednes svědčí o intelligenci, která každé slovo prozařuje. Není o tom nejmenší pochyby, že panu Šimáčkovi bude dána příležitost, aby mohl na svoje nadání ještě po jiné stránce upozorniti. V titulné roli krásný výkon podala paní Dostalová. Tragika její Maryši je tak strhující a úchvatná, že hluboce rozechvěje a dojme. Její bolest a její utrpení jde s tebou a dlouho se nedovedeš ze silných dojmů vymaniti. Mrštíkové blouznívali o umělkyni, jež by jejich hrdinku plně vystihla. Mám za to že paní Dostálová jejich ideál stkvěle vtělila ve svou hru.

Byli jsme nemálo zvědavi, jak dopadne pan Hurt se svým Harpagonem. Hned první vstup na jeviště rozvanul naše obavy. Maska byla výborná, tak výrazná, tak přiléhající, že jsme sledovali výkon páně Hurtův hned od počátku s důvěrou. Pan Hurt obstál jako nástupce páně Mošnův velmi dobře. V grandiossní scéně, kdy Harpagon objeví, že byl okraden, chytil výkon páně Hurtův tak, že zaburácel divadlem bouřlivý potlesk. Máme tedy po největší starosti. — Lakomec je v repertoiru zakotven. V roli dohazovačky skvostným svým humorem excellovala paní Hübnerová. Před Lakomcem sehrány byly Preciosky, v nichž pp. Hašler a Kafka překvapili nenuceným humorem. Překlad Hanuše Jelínka je vzorný — na každém slově je znát pietu překladatelovu ke klassickému dílu. J. H.

OSMDESÁTÉ NAROZENINY slavil v uplynulých dnech června František Korbel snad poslední z typu českých emigrantů do Ameriky po roce osmačtyřicátém. Vojta Náprstek, Karel Jonáš, Vojtěch Mašek již ho předešli, možno, že někde na farmě ve Wisconsinu nebo Nebrasce dosud žije některý ze starých těch rázovitých vlastenců. František Korbel je rodák bechyňský. Za mořem dostal se do Kalifornie, kde dumyslnou svou prací dodělal se čestného nanejvýš postavení a značné zámožnosti. Stal se tu majitelem rozsáhlých lesů červeného buku, jehož dříví ve vlastních vlacích a na vlastních lodích rozvážel, na mýtinách pak zakládal vinice. Po léta zastával v St. Francisku úřad rakouského konsula. V stáří vrátil se František Korbel do Čech

a pobývá trvale v Praze. Je členem J. s. Hlávkou založeného Národohospodářského ústavu při České Akademii a s námi čile a činně béře účast na všech našich kulturních snahách a zápasech. es.

O HODINĚ JEDENÁCTÉ, již dávno zvedá se vedle Reiskovy brány, střežící vstup do Starého města Pražského, skleněná kupole nového obecního domu, již dávno vepsáno na jeho štít, nesoucí mosaiku Špillarovu, vzdorné heslo, již i pestře zasklená markýza s bronzovými, figurálními kandelábry chrání hlavní vstup — a pořád ještě marně obstupují Pražané rozlehlou stavbu. Je jako zaklatá, nelze se dostati do tajemného nitra domu, o němž se tolik mluví a který napíná zvědavost nedočkavých Pražanů po krajní mez. Za těch několik krátkých či dlouhých let, uplynuvších ode dne, kdy stavba začata, zvykli jsme již na ni tak, že skoro docela přehlížíme veliké její rozměry a zapomínáme na neobyčejnou složitost stavebního programu. Zdá se nám prolo postup stavby tak volným.

Jestliže však přece nějakou protekcí nebo úskokem vnikneme do hotového bludiště vnitřních jejich prostor, pochopíme. Široce rozvětvená schodiště vedou nás nahoru i dolů k celé soustavě rozsáhlých sálů, spojených nekonečnými chodbami, z nichž nahlížíme do nepočítaných místností vedlejších. Rozjasní se nám, pojednou vystupuje nám před oči, jaké to množství práce bylo třeba zmoci, jakého napjetí všech účastněných sil bylo potřeba, než uvedeno všechno do toho stavu hotovosti, jaký tu dnes nalézáme. Od mohutné, smělé železné konstrukce Smetanova sálu až po poslední štukovou ozdobu, od umělecké výzdoby malířské na stropech a stěnách až po poslední dlaždici na podlaze. A co tu ještě práce zbývá! Kol do kola, až se hlava zatočí. Chvíle, kdy budova odevzdána bude veřejnosti, se blíží, a ruch a chvat uvnitř roste. Ve všech prostorách je jako v úle. Ve vestibule zasazují bronzové reliefy Kafkovy, v kavárně kvapem dokončují poslední práce, zavěšuje lustry, zařizuje šatnu a kladouce podlahu. V primátorském saloně, v němž dokončil Alfons Mucha plafond a klínové figury, o nichž Máj už obšírněji referoval, pozlacují hlavice pilastrů, v sále Smetanově, vyzdobeném malbami Špillarovými vyrůstají velké prosceniové skupiny Šalounovy, jinde zavěšují plátna Preislerova a vedle čekají velké plochy na malby Ženíškovy. Také Max Švabinský svůj úkol již dokončil.

Všude je živo: od doleních místností lidové jídelny a vinárny až po výstavní sály pod střechou. Konečná podoba jednotlivých místností, světlem zaplavené kavárny, shora přitlumeně osvětlené dvorany Smetanovy i prostor ostatních, vybavuje se rychle jako motýl z kukly. Lešení odstraněno, stropy i stěny jsou hotovy. Nájemce pan Pelc vykonal přípravy a už už se chystá vtrhnouti do svého nového království, len co alespoň z kavárny odejde poslední řemeslník.

A to se pohybujeme stále toliko prostorami určenými obecenstvu. Pod nimi a za nimi jsou ještě veliké místnosti pomocné, strojovna, rozsáhlá kuchyně, místnosti pro personál, jehož tu bude malá armáda. Nezbývá času prohlížeti jednotlivosti, zrak vnímá jen celek, sotva na okamžik prodlí na rázovitých figurách Muchových nebo na poetickém panneau Preislerově. Dle zběžného dojmu soudíme, že umělci, pokud jich práce jsou již na místě, dodržovali celkem vyšší polohy slavnostního vznosu, podmíněného určením budovy, která má representovati českou společnost a nahražovati nedostatek soukromých salonů, do nichž bychom své hosty uváděli. Rozsahem a výzdobou svých sálů a salonů poskytne obecní dům pražský rozvinutí společenského lesku vhodný rámec, len aby Pražané, přestupujíce jeho práh, pamatovali vždycky, že vstupují do společenského ústředí, a nikoli do pouhého, většího a nádherněji zařízeného hostince. Všelijaké zkušenosti z minulých let opravňují tuto dobře mínčnou poznámku. Budeme míti representační dům, je tedy třeba v něm opravdu se representovati. y.

VZÁCNÁ NÁVŠTĚVA Z AMERIKY. Právě meškú v Praze milý host ze zámoří, jeden z předáků Čechů amerických Václav Šnajdr. V kruzích literárních nezapadlo dosud jméno básníka, který v »Ruchu« a »Almanachu českého studentstva« v letech šedesátých debutoval svými slibnými prvotinami. Mladý básník však záhy vystěhoval se do nové vlasti a tu se odmlčel. Nikoli tak docela. Četli jsme přece i dále hrst jeho veršů kdesi v českých belletrisických listech a dá se z básní Václava Šnajdra uplésti nevelká, ale pěkná kytice. Jisto je, že v anthologiích básnických literatury české nemá chyběti jméno Šnajdrovo. V Americe oddal se Václav Šnajdr žurnalistice a jeho »Denníce Novověku«, v Clevelandu Ohio vycházející, udávala hesla české straně svobodomyslné po všech Spojených Státech. List Šnajdruv náležel k nejrozšířenějším listům českoamerickým. Vítáme milého přítele srdečně ve staré vlasti, již srdce jeho se nikdy neodcizilo a k níž lne dosud s vroucí oddaností jako za mladosti.

Václav Šnajdr v průvodu Josefa Kořenského a pisatele těchto řádek navštívil starého druha Josefa V. Sládka ve Zbirově, kde týž nyní již rok meškú. Sládek a Šnajdr viděli se kdysi v Americe. Setkání po dlouhých letech zas v zemi rodné poskytlo nám všem chvíli milou a nezapomenutelnou. es.

Z CIZÍCH LITERATUR. Ponévadž vydávání přílohy »Z cizích literatur« letošním rokem zastaveno, žádá redakce pány překladatele, kteří jí své překlady pro tuto sbírku nabídli, aby si své rukopisy vyzvedli v kanceláři podniku ve Vodičkově ulici č. 33. — **Pánům odběratelům v náhradu vydán bude příštího týhodne překlad vynikajícího románu jednoho z nejlepších mladších spisovatelů ruských.**

Toto číslo vydáno dne 30. června 1911.

ROČNÍK IX. „MÁJ“ ČÍSLO 40.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

DVĚ NÁLADY.

I.

ZA VEČERA.

Na stráň si vyšel kdosi s loutnou.
Pláň v purpuru a do zlata
Je říjen, aleje již žloutnou
a cesta listím zaváta...

Jen loutny slyšíš v dáli mříti
hlas plný touhy, její vzdech.
Jak vstříc by tobě chtěla jíti
s tajemstvím srdcí na retech — — —

Jen zrakem z okna bloudím zticha,
jak šeptem travin šumí to,
jak pastevcova loutna vzdychá,
kdy večerem vše zakryto...

V kraj snů mne nesou vzdechy šumné
kdy vyplul měsíc v chvíli té,
jak stála bys té chvíle u mne —
slzami oči zalité...

II.

SMUTNÁ POHÁDKA.

Kraj smutný tak, v dál pláň jde pustá —
a smutek v moji duši pad...
Mha nad rybníkem táhne hustá,
hlas flétny s večerem jde spat...

Zda vzpomínáš má duše v dáli,
co v kouzlu léta zpilo nás,
v požáry zlata duše vzplály
do ruží snu a letních krás —

Zda vzpomínáš? — V ráj jsem tě volal
těch trpkých a přec krásných míst,
a v smutku slzám neodolal,
když z dáli došel smutný list — — —

Kraj smutný je... Co chtěl bych říci
až nebem vzplane kouzlo hvězd —
své dávné touhy vlíbat v líci
a zlatit láskou temno cest — — —

JAROSLAV BOROTÍNSKÝ.

NA GALATSKÉ VĚŽI.

Vzpomínka z Cařihradu. Píše Doc. Dr. D. PANÝREK.

Kamkoli proniklo křesťanství, stavěli při kostelích věže, na kterých umisťovány zvony a které mají pro turistiku tu cennou vlastnost, že budou ji užitečny ještě tenkráte, až dávno přestane se v nich zvoniti a v kostelích modliti. Ostatně měli věže v nepokojných dobách, kdy chrámy i kláštery bývaly opevněny, i význam obranného a výzvědného opatření, kterážto jich fysiologie je staršího data a patrně také přetrvá všecka náboženství, neboť člověk bude vždy nepokojný, rvavý tvor. A pokud budou se stavěti věže vysoké, potud bude na ně vystupovati člověk potulný a přehlížeti s jich výše okolí také z ohledů aesthetických veden smyslem pro krásno, tonhou po vněmech slavnostních, povznášejících, uchvacujících, jaké na př. skytá rozhled po malebně rozloženém městě, po kraji daleko široko se prostírajícím, kde se střídají hory, lesy, pole, řeky, potud bude taková galatská věž v Cařihradě nebo Campanile v Benátkách, jež po sříceni znovu vystavena a letos v červenci

znova posvěcena bude, nebo taková Notre Dame de la Garde nad Marseilli nebo věž chrámu Sacré Coeur na Montmartru nebo Eiffelova věž, nebo Kapitol v Římě atd. atd. vítaným útočištěm poutníků, hledajících krásu aby, bez ohledu na všecko nepohodlí, slézali nejvyšší jejich galerie, vyjma turisty hypsofobické, které ve výšinách, i když jsou před pádem nejpevnějším a nejvyšším zábradlím chráněni, jiná nepřekonatelná úzkost, aby nespadli — a potud vyskytnou se občas i kandidáti sebevraždy anglické a jiné národnosti, kteří budou vystupovati na podobné vyšší objekty jen proto, aby s nich seskočili do příšerné hlubiny, jako onen sebevrah galatské věže. Až bude, jako se mně přihodilo, někdy počasí velmi macešsky odpírati požitek vyhlídky a kalným, začouzeným vzduchem, zachmuřeným obzorem, deštěm a všelijak jinak nepříznivo turistovi, něco přece shlédne, když jen chvílemi vítr mračna rozptýlí a déšť ustane, turista s galatské věže — orientuje se po hlavních tepnách života cařihradského a lépe se pak vyzná v městě, jehož klikaté úzké uličky, nezřetelně označené neb neoznačené vůbec, začátečníkovi skytají sterá obtíže, takže bez průvodce nebo bez povozu se vůbec nesmí odvážit dále od svého sídla. Kdo již Cařihrad trochu seznal, má však zase výhodu, že dovede na obzoru v moři budov stanoviti si dle známé podoby rozmanité stěžejní body dle nichž pak pozná i jiné památihodnosti, a do těch později smí si namířiti bez obavy, že by zbloudil.

Pokládal li Neruda galatský most za takový střed Cařihradu — pro turistu, kde se seznámí v krátce s veškerým jeho obyvatelstvem, dal bych přednost galatské věži, která skytá nejlepší pohled po městě a jejíž nitro četnými nápisy podává takřka přírodopis turistického světa, který sem za celá desetiletí docházel. Nutno ovšem znáti několik jazyků.

Už ten mrav či nemrav psaní na stěny památihodných vyhlídek, stál by za úvahu, kterou bych nejraději četl z pera člověka velmi satirického a velmi jízlivého. Myslím, že každý ten »písař«, jenž se tu zvěčnil často poznámkami velmi vzdálenými rozkoše cestovatele, napsal tu vlastně sám sobě nehorázné vysvědčení hlouposti, prohlásiv takto, že nebyl stržen krásou, když mu zbylo času na takové malicherné bonmoty, nápady někdy dosti lascivní dokonce.

Mohlo by se říci, že právě takový jest i ten, kdo je čte. Ale obcházejíce ochozy, uhýbajíce se pod trámy, když kráčíte od okna k oknu, z galerie do galerie, nemůžete neviděti nápadné místy glosy a stane se, že přece sem tam některý nápis upoutá, zachytí oko zvláštní náladou, překvapí.

Čtu na př. na ovrubě jednoho okna francouzský nápis:

»Je vous souhaite une bonne nuite de noces!«

»Přeju vám blaženou svatební noc!« překládám hned.

Je nemožno nepředstaviti si celý děj.

Novomanželé s domácím přítelem — patrně si ho přivedl pan choť do manželství, snad také, ale to už je méně pravděpodobno, paní manželka — dali se na svatební cestu do Cařihradu. Trochu nepohodlná svatební cesta, myslím si — jsou vyšlapanější cestičky (Švýcary, Italie) s pohodlnými hotely, kde se lze lépe domluviti a kde lze také lecos pěkného zříti.

Ale to je jejich věc, novomanželů.

Přítel manželův cestou se zakoukal do krásných očí mladé paní — není to nic divného — byla tak vlídna k mužovu druhovi, část lásky k muži, jež ji připoutala na celý život k manželovi, přelila se na něho, na přítele. Mladé paní, zvláště mladistvé a hezké, mívají za líbánek takové krásné oči, v blaženosti dosaženého štěstí nasycené, jakoby nevystihlou rozkoší napojené a ukojené.

Přítel manželův je ještě sám — mladá paní se mu snad už dlouho líbí. Na cestách je tak těžko nalézti si náhradu, která by plně duši zaujala a dala zapomenouti na krásu jiných žen.

V srdci přítelově, snad zcela dobrém, objevila se nepěkná hnutí, závist, hořko z vlastní opuštěnosti, snad i vzpomínky na bolestný vlastní nezdar v lásce. Obrazotvornost, vznícená touhou, pracuje plnou parou — vidí ji, svěží lahodných z pola ještě panenských, ale již probuzených tvarů, jež lehký šat turistický spíše prozrazuje než skrývá, v náručí mužově chvějící se v rozkoši poznání, purpurová ústa planoucí polibky, jejichž žár ještě nevyhasl. Snad za rohem schodiště nebo v některém skrytém koutě, mnice se býti neviděni, objali se a dlouze se políbili, uchváceni tolikerou krásou a — on, přítel, to viděl.

Od té chvíle neznamená pohádkové krásy Stambulu, jen závidí a žárlí. Stesk diktuje mu slova.

»Je vous souhaite une bonne nuite de noces!«

Nemá pokoje, až je napíše. Nenápadně, drobnými celkem písmeny, zlatým crayonem, doufaje, že její oči sem zaletí, až se opře o totéž místo nejbohatší vyhlídky, na tento nápis a bude aspoň chvíli cítiti s ním a přáti mu

snad stejné chvíle štěsti, jimiž je právě sama opojena.

Zatím však milenci měli oči jen pro sebe a pro tu pohádku pod nimi. A drobný nápis padl do očí turistovi cizího národa, jenž náhodou rozuměl, kdož ví, po kolika letech — nápis nemá data ani podpisu.

A podobných poznámek všude plno, zvláště podpisů rukou vypsanou i nesběhlou, svědčící, že zřídka oháněla se perem; některé jsou humoristické i bezděčně komické, na př.

Moïse et Rose, fiancés t. j. Mojžíš a Ružena, snoubenci — škoda, že nepřipojili jméno rodové a snad i fotografii. Jméno snoubence ovšem samo dost výmluvně prozrazuje národnost mladého párku.

Národové nejbližší Cařihradu jsou tu velmi časti — jejich abeceda, azbuka a řecké typy, nápadně se odlišují od latinky. Zajímavo, že příslušníci národností, jichž abeceda nemůže býti každému známa, podpisují se latinkou a jen známý zvuk neb koncovka prozrazuje tu Armena neb Peršana, tu zase Turka neb Araba, ovšem dle všeho vzdělanějšího, ježto umí psáti. Toto umění obyvatelům Východu není tak běžné.

Povinností turisty spisovatele jest vésti čtenáře po cestách nejbezpečnějších. Vedu-li jej tuto na věž Galatskou, pokládám za potřebné předem upozorniti, že čím výše vystupuje, tím opatrnější musí býti jeho kroky, zvláště na nejhořejší galerii, jejíž ochoz je trochu nakloněný a pevnější oporu skýtají tu jen kamenné sloupy, jejichž mezery vyplněny jsou ledajak zapuštěnou mříží (s jednoho sloupu koule kamenná jej zdobící co hlavice sletěla dolů — koho zasáhla, tomu zdrávo ovšem nebylo). Mříže pak jsou místy vyspravované dratem, místy polámané.

Jeli tu dost nejisto, není tím řečeno, že vzestup nahoru byl docela bezpečný. Do poschodí, v němž dlí strážce věže, málomluvný mladý Turčín, ještě jakž takž dobře se kráčí, ač dýchavičnému záhy dech dojde. Turek vybere od každého poplatek po 2 piastrech (asi 24 kr.), když dostal od každého, najednou konstatuje, že má — o jeden piastr méně. Snad je to taktika... vstupenky se nedávají — jaká tu kontrola.

Inu, Orient...

Spousty luceren zaprášených vzbuzují zdání, že turisté také v noci sem přicházejí a snad tu není ani tak nejisto, jak se zdá. Kde kdo líčí Turky jako spolehlivé poctivce. Každým způsobem náleží asi noční pohled z galatské věže na Zlatý Roh, na Eyub, na druhé straně na Skutari i na vzdálenější ostrovy Princovy, s tisíci světel a světýlek, ke konzelným dojmům. Avšak lucerny znamenají něco jiného. Hasičská strážnice a požár ohlašuje se s věže v noci lucernami.

Zatím si odnášíme na zádech i loktech nános prachu, odprýskané omítky, kde jsme o stěnu zavadili, ale v duši náplň nezapomenutelných obrazů z města které vskutku náleží k nejmalebnějším světa. Třebas každý pohled na obrovské dílo lidské, na mraveniště, jakým je každé velké město, dává obraz svérázný, v Cařihradu směsice obyvatelstva z celého světa sběhlého (jen Patagonce a Australany vyjímá Neruda, já bych vyloučil ještě Eskymáky a Čukče) a jejich obydlí po vkusu evropském, asijském, africkém a americkém postavená v těch dvou obrovských rivièrách, provázejících Bosporus, vroubený tedy širokou stuhou krásně modrého moře, nad nímž klene se v červenci neméně modré nebe, representují ojedinělý zjev, k němuž nic na světě nelze přirovnati. Není vskutku pod nebem nic podobného, třebas, dle obrázků soudě, i pohledy na přímořská města Afriky a Indie jsou individuální znamenitostí.

Abychom mohli pohodlně prohlédnouti si panorama Cařihradu s Galatské věže, doporučuje se vstoupiti do hořejší estrády se 14 okny a postupovati od okna k oknu kolem dokola, až shlédli jsme celý obzor, obraz řídké krásy, vroubený v pozadí horstvem asijského břehu s Burgurlu, odkudž se Nerudovi tolik zalíbil pohled na Cařihrad, s Bithynskými horami více ke straně pravé, s pruhem moře Marmarského, blíže pak Bosporus s novým a starým mostem, mezi oběma pak jazykovitě se táhnoucí Stambul, v tom moři střech s typickými minarety jež jako obrovské bajonety střeží osmanské mešity (džamije). Přes tu chvíli zaujme na dlouhý čas zrak náš některá památihodnost už dříve z blízka prostudovaná z břehu asijského či evropského. A mezi těmi bohatě vydekorovanými břehy sunou se neslyšitelně po kovově modře kalené hladině sta lodí, kdežto u nového mostu stojí obrovské parníky četných společností dopravních a kolem nich jako kuřátka u boku kvočny tisíce (zajisté) kaiků a barek i lodí parních menšího rozsahu k dopravě osob na menší vzdálenosti, vozících turisty do Skutari, na Prinkippo, ke sladkým vodám a jinam. Na levo rozkládá se evropská čtvrť Pera, pod nohami křesťanská Galata, obě špinavých úzkých ulic, před námi pak, až do dáli, kam oko sahá, turecký Cařihrad, pestrý, leč špinavý, na čemž (na té špinavosti) některé skvělé stavby a paláce, mešity atd. mnoho změniti nemohou. Od ní celek je šedi-

vý, zvláště za intensivního slunečního světla. Je obrovská, lidnatá světová tato Paříž Východu, která v dnešním svém vzhledu nedává tušiti krásy a skvělosti Byzance z dob římského a řeckého světového imperia jejího — tu patinu východní špinavý, líný dle našeho severního hlediska nekulturní, v minulosti výbojný, rozpínavý, násilnický, dnes už jiný, mdlý, pokažený národ dukladně dovedl setříti při všech svých zálibách v lázních, pohodlí, obraznosti.

Hledíte nejprve skoro jalově — jen celek vás strhl — po chvíli uchvátí jednotlivosti. S radostí konstatujete, že tamo ono čtverhranné nízké stavení s řadami houbovitých střech, jako pokličky vyhlížejících, je bazar; ve spoustě džamijí s minarety do duše znova se vtiskuje nezapomenutelná Aja Sofia, kdys nejslavnější chrám křesťanský (byzanecký) Sv. Žofie, se čtyřmi štíhlými minarety, a nedaleko Vysoká Porta, sídlo vlády, pak Achmetova mešita, nádraží, mešita Nuri Osmanieh — u každé mešity přísná kamenná stráž, několik minaretů ostře trčí k nebesům, z nichž křičí ráno, poledne a večer muezzin své vřeštivé »Není Boha mimo Boha a Mohamed jeho prorok«; pak přijde od levé ruky ku pravé mešita Jeni Valideh a zase přijdou, odkud jsme vyšli, bazary, t. zv. veliký a aegyptský, jež oba samy stojí za obrázek.

Mlčky postupujete od okna k oknu, nikdo nemluví, jen zrak pracuje v důvěrné soutěži s mozkem a všetečné poznámky spoluturisty mluvky a jeho emfatické výkřiky: »Nevídané! Pohádka!! Pohádka!! Zázrak!!« jen s nevolí a nevrle přijímáte — už je tu seraskerat (budova ministerstva války*) na obzoru a vedle mešita Sulcimanova, opodál dřevěná budova šeichul islam (sídlo šefa mohamedanského duchovenstva a soudu církve této), dále mausoleum matky Mehemedovy a při ní malebná mešita Mehemedije. Tu zas blízko starého mostu výrobna světské rozkoše, továrna na tabák a u břehu válečného přístavu bulharský chrám a zbytky starých hradeb. Už pak přichází svah s eryubským hřbitovem, tak jímavý pohled na Cařihrad skýtajícím, a židovský hřbitov na protičším břehu.

Sta pozoruhodností jsme ještě nepostřehli odsud ptačí perspektivy — a co jich ještě neznáme. Musili bychom v městě dliti měsíce a léta, jako úřednictvu konsulátů osud dopřává, abychom vše poznali, i město i kraj i lid a jeho obyčeje i život, celý ten svět, dle národností tak rozdílný, přece však, ač v lecčems se stal vůči cizincům liberálnějším, spíše ovšem donucen k tomu politickými poměry evropskými, než z dobré vule, konservativní, uzavřený, nepřístupný, soběstačný a pyšný, jsa dosud — nevíme však, jak dlouho ještě — tady pánem.

* * *

Než vraťme se od obzoru ještě k věži samé. Ve středověku slula »věž Christova«, pyrgos tú Christú (tú Staurú). Je to tlustá, oblá, vysoká stavba z doby byzanecké a zbudoval prý ji v I. století po Kristu Anastasios Dikoros. Janované ji pak ještě zvýšili. Ač je nad hladinou moře 45.5 m vysoko, činí její galerie do výše stejné asi (44.5 m). Sultán Mahmud II. dal ji restaurovati a z těch dob má dnešní, z dálky lucerně ne nepodobný vršek.

Sloužíť Galatská věž také za hasičskou stanici, ježto s ní ohlašuje se praporci za dne a lucernami za noci požár, vznikl-li kde na dohled. V nitru jejím vede do I. poschodí, hasičské to strážnice, 143 schodů, odtud ještě vystupujeme po 36 schodech točitého schodiště do druhého jaksi poschodí. Temeno věže tvoří dvě dřevěné šestihranné boudy, k nimž napočítali Baedekerové 21 schodu — rozumí se, že jsme je znovu nepřepočítávali, ale tolik jen seznali, že je to hezky vysoko, když jsme byli, stanuvše před panoramou s nižšího hlediska strážnice viditelnou, poněkud dušní.

Má tedy galatská věž také nějakou účast v cařihradském hasičství, což by mohlo české čtenáře, z nichž přemnohý je také hasičem, zajímati.

Za to v dřívějších dobách cařihradské hasičstvo mělo špatnou pověst. Kde byla nějaká výtržnost, při níž hrozilo nebezpečí majetku a životum lidským, byli při tom vždy »tulumbadži« — hasiči, zvaní tak od ručních stříkaček (tulumba = stříkačka), s nimiž za požáru řítí se ulicemi k sídlu neštěstí, nikomu a ničemu se nevyhýbajíce a každého, kdo jim do cesty vstoupil, přejíždějíce. Stačí výkřik »hoří!« (janghyn war!), aby kde kdo utíkal jim z cesty. Měli proto i z příčiny výše uvedené špatnou pověst. Pak věc upravena tak, že pro každou čtvrť zřízena četa 40—50 osob, většinou mladých silných lidí, kteří jsou povinni, vypukl-li někde oheň, hned se soustřediti kolem své stříkačky a k požáru chvátati. Tito však počínají si při požárech velmi nerozvážně; křičí a pobíhají sem tam, takže spíše zmatek množí. Sem tam kradou: hoří-li více stavení, prodávají své síly tomu, kdo je lépe zaplatí. Proto zřídil Széchény Paša (maďarský hrabě

*) Dragoman vám ukázal, kde stály šibenice, na nichž dali (cikány) odpraviti předáky dřívějšího režimu.

Secheny) dle moderního evropského vzoru v Cařihradě hasičskou organisací po způsobu vojenském. Jsou to tři bataillony, jež tvoří brigadu (itfá alái). Jeden bataillon je ve Stambulu v Seraskeratu, dva v Peře, kde mají kasárna. Tato hasičská organisace koná dobré služby, přichází sice z pravidla trochu pozdě k požáru, ježto je třeba, aby se vypravila, telegrafického svolení z Jildiz Kieškú, a ježto na strmých a většinou schodovitých ulicích cařihradských, nemůže se tak rychle pohybovati, jako pěší tulumbadži, kteří, když právě nejsou zaměstnáni u požárů, zabývají se jako nosiči (hammálové) povoláním příbuzným, při čemž každý cizinec obdivuje se jejich síle a vytrvalosti. O nich jindy. Jakmile se však oficielní hasičstvo k hořícímu stavení dostaví, musí tulumbadžiové ustoupiti a jako záloha záchranných prací se zúčastniti.

Je věru div, že jsme za čtrnáctidenního téměř pobytu v Cařihradě žádný požár nezažili — na východě při známé flegmatičnosti a fatalistické apatii lidu není vzácností. Také lucerny ve strážnici galatské věže vyhlížely velmi opotřebovaně, jich strážce však nečinil dojem velké čipernosti a pohotovosti.

S galatské věže by turista celý den vydržel hleděti za pěkné jasné vyhlídky do okolí. Pobyli jsme tu déle, než jiní — aspoň se za té doby, co my na estradě tábořili, vystřídalo několik karavan cizích turistů kolem nás. Někteří pokračují velmi zběžně, zdá se, jakoby jim nešlo o nic jiného, než aby po návratu domů mohli říci, že tu byli. Tak to bývá všude v cizině na pamětihodných místech — v obrazárnách na př., kde před skvostem umění lze prodlíti celé hodiny, jsou turisté za dopoledne hotovi s celým Louvrem neb Uffiziemi či Zwingerem. Ale konečně odcházíme i my, spíše unaveni, nežli že bychom byli vše viděli, co spatřiti možno, sestupujeme po schodech stále rychleji, až ocitáme se dole, ve čtvrti Kule Kupusi (»stržená věž«) a odcházíme ulicí Lule Hendek (Příkopy), upomínající jménem na staré městské příkopy, jimiž byl Cařihrad za dob janovských proti pevnině obehnán. Ve čtvrti této jest ostatně mnoho památek z doby janovské, massivní italské stavby (Palazzo del Podestà, chiesa san Petro atd.).

Opouštěje Galatu ujišťuji se, že se doma budu učit turecky a že se do Cařihradu brzy podívám znova.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola XII.

JESUITÉ.

(Pokračování.)

Ač arcibiskup Harrach nebyl některak ve vleku mocných, v životě církevním i státním do všeho zasahujících Jesuitů, ač v mnohém s nimi nesouhlasil a vůli svou i proti diktátu jejich prosadil i ve sporu, který s nimi u papežské kurie vedl, ač sám císař Ferdinand III., Pražská komora, šlechta a jiní velmožové stranili Jesuitům, přece nebylo nijak v jeho úmyslu, aby podnik tak veřejný, jakým bylo ustanovení předeslané komisse, před nimi byl nějak utajován.

Tak stalo se že otcové Jesuité o době, kdy ta která komisse do Dvora přibude, dověděli se mnohem dříve než členové její.

A této okolnosti použili Jesuité v ten způsob, že dne, ustanoveného k odbývání jejímu ve Dvoře použili jako terminu k velkolepé schůzi ve Dvoře, jejímž účelem mělo býti založení confraternity na zásadách sněmu Tridentského vybudované.

Tato confraternitas měla se od Jesuitských confraternit lišiti pouze tím, že na místě confraternity k uctívání Nejsvětější Svátosti měla zařízena býti confraternitas k uctívání Nejsvětějšího Těla Kristova. Arci, již dávno před tím Jesuité prostřednictvím Jesuitu u svaté Anny ve Vídni a prostřednictvím hraběte Cavrianu, nejvyššího hofmistra ovdovělé královny Eleonory, rozené princezny Mantuánské a Monferatské, vydobyli sobě souhlasu této, neboť se jednalo o její město — Dvůr.

A kdo by řekl, že to bylo neprozíravé — anathema sit. Ale nápadné, že otcové Jesuité nechali podkomořího v této záležitosti zcela stranou. Královna vdova Eleonora ráda hověla přání otců Jesuitů. I sám papež Inocenc X. o záležitosti této zpraven.

A svaté apoštolské stolice vznešený legát a vznešené kníže kněz kardinál Harrach dal počínání Jesuitskému předem své placet a požehnání Apoštolské.

Eleonora z vděčnosti, že jí ti ubozí Dvorští tak přeochotně rádi prostřednictvím svého podkomořího ke dnům Velikonočním a Vánočním a vždy jindy, kdy si toho žádá, hojnost bažantů, jeřábků, koroptví, jikavců a prskavců

dodávají, přislíbila příští confraternitě recompens, dárek, ba dokonce »vlastnoruční« podpis!

To bylo dojista dosti mocných pak, aby zjednáno náklonnosti myšlence této u panstva a rytířstva sídlícího v širším okolí Dvora.

Žirecká tvrz Jesuitům nestačila, pomýšleli již na zřízení residence v krajině Dvorské, jejíž moc sáhati měla prozatím k hranicím zemským.

I této myšlence musili přikloniti panstvo, i aby mu byla co možná usnadněna účast na první, řekněme moderně, ustavující schůzi, — spojili tuto s komisí kněžskou. Doufali totiž, že mnozí ze stavu jak panského, tak rytířského raději ve Dvoře vůči kněžské komisi prohlásí, že na svou víru a na své závazky berou, že jejich poddaní jsou venkoncem víry římské že všichni jdou ve dnech velikonočních ke zpovědi, než aby poddaní jejich sami tak činiti musili před komisí, kteroužby oni páni, musili na statcích svých a dvorech poctívati trachtací.

Proto také Jesuité sami na děkanství pořídí hostinu a po té založí confraternitu latinskou.

A otcové Jesuité psali listy. Co se tu pilných poslů rozlétlo po kraji Hradeckém jako vlaštovek za doby jarní! — Máme tudíž co činiti s dvěma schůzemi.

Jedna antireformační odbývati se měla na ratluze dopoledne, druhá protibratřínská na děkanství po obědě.

První šťastně odbyta. Na základě šetření konaného touto komisí vydali J. M. císařské rychtář, purkmistr a starší ve Dvoře k rukám archidiakona »atestaci«, dle které potvrzují: »že jak celý úřad, tak také všichni sousedé a manželky jejich, neméně nájemníci podruzi, manželky jich, čeládka i děti a všichni a ve všech k témuž městu náležejících všech bydlící lidé obojího pohlaví i s čeládkou osoby »katoličtí« jsou a při slavnosti Velikonoční se zpovídaly, jak dvojctihodný pan děkan téhož města velebně dustojnému panu archidiakonu Hradeckému a panu děkanu Náchodskému a spoluduchovním přednesl.«

»V archivu uchovaná »atestati« je datovaná pouze rokem 1652, bez udání dne a měsíce, ale víme, že schůze konána dne 4. května.

Neřekli jsme však ani dosud, že ubohý Lossig přijal dne 3. května 1652 od dvou pilných poslů dva listy.

Jeden list byl jemu poslán od archidiakona, druhý od Jesuitů. Prvním listem byl zván na radnici, druhým listem žádali jej Jesuité, aby směli dne 4. května na děkanství provozovat pohostinství.

Zároveň mu archidiakon uložil, aby o komisi vyrozuměl faráře v Starých Bukách.

Sotva list ten dočetl, dostavil se k němu — třetí pilný posel.

Kapitola XIII.

KUSTOŠ ZE ZUBŘÍHO.

Zdá se, že nás překvapilo, že Patres Jesuitae nezasvětili podkomořího J. M. královy ve svůj úmysl reformační.

Věc měla svůj háček a nemožno čtenáři ho utajiti. Dvur J. M. královy, jak z jména vidno, jest městem věnným.

Z toho plyne, že musil být před tím městem královským. Král duchody, z toho města proň plynoucími, obvěnil královnu.

A do města od té doby nedojížděl podkomoří J. M. krále, nýbrž podkomoří J. M. královy.

Město podléhalo jeho dozoru a správě, on »sázel« ouřad, královna na něho spoléhala, byl tudíž všemohoucím pánem města. Za takových okolností nebude nám s podivem, že sázení konšelu neb obnova úřadu se dála podle jeho vule neb zvůle.

Jan Žďárský Srnovec z Varvažova byl, jak jsme již pravili, svého času primátorem. Ale, když se stal podkomořím Petr Jiří Příchovský z Příchovic na Voseku a Liblíně, primátorem se již nestal. Totéž se opakovalo za vlády podkomořího Viléma Kolovrata na Bystrém a Jana Matouše Začala na Biletíně.

Ale po smrti téhož byl podkomořím jmenován Jindřich Kustoš, svobodný pán ze Zubřího a Lipky, sídlem na Novém Studenci. Těmuž také patřily Medlešice.

Týž byl také generál proviantmeistr a královský místodržící, ale co nás více zajímá, než celý provianthaus, jest, že byl dobrým přítelem Jana Žďárského, Srnovce z Varvažova.

Sotva dostal dekret, již psal do Dvora, že primátoru města zvyšuje plat na ročních 16 kop grošu míšeňských »pro mnohé útraty a útrapy s ouřadem tím spojené.«

Krátce na to poslal ze Studence po pilném poslu list toho obsahu: »Dá Pán Bůh po šesti dnech zajisté (kromě samé moci Boží) k Vám do Králové Dvoru časně okoly hodiny druhé spoledne polovičného orloje spolu s panem hofrychtéřem Krištofem Turkem přijedu a potom následujícího dne po mši svaté pomocí volenců ze staré rady z konšelů a jednoho z celé obce zvolených jich pomocí obnovu ouřadu u

vás před sebe vezmu, kteryžto den nás v konečnosti očekávejte a za oučelem tim jak pro mne tak pro pána hofrychtéře včasně vůz svuj komorní do Hradce J. M. Králové před Vám dobře známý ložument pana hofrychtéře poslati neobmeškejte, líbezné ložumenty pro nás oba ve Dvoře Králové obštelujte a se všemi co k obnově rady přináleží pohotově buďte!«

Následkem tohoto listu dvě osoby radní Jiří Petera Městský a Alexader Mentus (oba rynečníci, u nichž panstvo bude míti své ložumenty, nad čímž Mentusova je jako u vytržení), pro poctivost obou pánu v obecním drnčícím kočárku proti pánům do Hradce Králové jeli, před známý ložument na velkém rynku proti kašně na počest krále Jiřího vyzdvížené, nám již známé.

Za nimi jel kočí městský, čilí koňský pacholek s dvěma páry koňu, vesměs z vrana plesnivých, z obecního dvora, ve vuz komorní zapřažených.

Za vozem klusalo několik zjednaných, rytířským vojenským nádobím opatřených rejtharu. —

Sálala z rytířsky »podpeřených hlav, zaostřených pat a přiocelených boků« hrůza.

Zatím ve Dvoře metli tu část rynku před ráthúzem, která valouny byla vydlážděna.. V rathúzu cídili palác, čili síň velkou, pokoj radní, archiv, kancelářku i šenk přízemní, klenutý. Arci drhly jen osoby nádenní. Mužská elita táhla houfně do dolních a hornich Hartu »na les« se střelbou, tenaty, pletkami, přivlačími, dvěma slídníky a jezovčíkem hajného střílet zvěř.

Úlohu honců obstarali poddaní ze Záboře a obě dcery hajného, panny lepotvárné, štíhlé jako svíce.

Co se postříli, ať to zajíc starý neb podstarý, vše »půjde« do kuchyně rathúzní. Tam se v podvečer sejdou mládenci i panny.

Panny, aby pomáhaly ošklubávat zvěřinu pérnatou a stahovat ušáky. Mládenci, aby panny škadlili a za zástěrky poškubávali.

Nebýt tam ctných matron, Buh ví, jak by to tam dopadalo.

Ale Bohu díky, v kuchyni rathúzni několik matron strojí hodokvas. Svatá Zita měla by z nich radost, jak se tam rychle jako na obrtlíku otáčejí.

Nejčiperněji vede sobě Mentusová. Ta je přímo zuřivá.

Kolik ten hodokvas tenkráte stál, říci nedovedeme.

Roku 1646 stál podobný jedenáct kop čtyři groše a pět denárů.

Tedy nestál i tento asi mnohem více a uváží-li se, že v Hradci Králové roku 1605 při podobné příležitosti jen za pouhé koření bylo vydáno dvanáct kop a dvacet sedm grošu, pak to dukázem, buď že ve Dvoře byli na mizině, anebo Hradečtí byli velcí outratové.

Když podkomoří s hofrychtéřem do Dvora, v průvodu radních osob a rejtharů přijeli, nastalo předem před dolní branou první vítání panstva obcí veškerou.

Pak v ryneční podkomořenské habitaci vítal pana podkomořího císařský rychtář poníženě podruhé jménem vší obce.

Obec veškerá stála při tom na rynku před okny habitace.

Pan podkomoří vlídně kynul s okna rukou oddané obci veškeré. Tvářil se při tom, jako by byl skutečně upřímně dojat tou bezmeznou oddaností a láskou.

Než, slyšme! Z ulice Šindelářské doznívá na rynk podezřelý pokřik nějaký. Posloucháme, vyrozumíváme, že to křičí městský biřic na hospodyně: »Nekoumejte, na oheň péči mějte!«

Když tak biřic ještě provolával, vstupoval již J. M. C. rychtář do habitace pana podkomořího k obvyklé tajné audienci.

Po chvíli J. M. C. rychtář objevil se na rynku. Nezářil radostí ni pejchou. Byl ubledlý. Podkomoří projevil mu svou vuli: »Žďárský staniž se primátorem.«

»Věneček z ruží věnec bukový nezastíní ani pomocí síly »zubří«, šeptal sobě Jan Zub z Ehrenfeldu.

Kapitola XIV.

SÁZENÍ KONŠELŮ.

Rána na to následujícího, zval hrubý zvon, se zvony ostatními, obec velikou »ad missam de spiritu sancto« a obec veškerá se shromáždila opět před domem »od čtyř lvu«, aby podkomořího, až se k němu hofrychtéř dostaví, doprovodila k bohoslužebnostem.

Je po mši.

Obec veškerá s komisary J. M. králové béře se na rathúz, aby sázela konšelé. Před rathúzem stojí robenci a zpívají: »zpěv na pány«. Pošíval mladší jim taktem vládne. Robenci řvou, jako když zpívají v pátečních dnech postních u kostela tenebre. Po nich pozaunáři odtrubují »libou harmonii na uvítání pánů«. Tváře mají hrozně nelibě naňouklé. Kustoš s hofrychtéřem již prošli špalírem paláce a vstoupili do sousední radní síně. Na paláci má Mentus s obcí potíž nesmírnou. Žádný nechce stát v zadu,

každý chce napřed a on ji musí srovnat »do líbého polokruhu kol stolčku s aksamitem«. Konečně ji srovnal. Hlásí to J. M. C. rychtáři. Týž klepe na dvéře vedoucí do síně radní.

Kustoš s hořrychtéřem vstupují již do paláce a usedají k stolčku s aksamitem. Mentus kloní se až k zemi a táže se co nejponíženěji podkomořího po vzácném zdraví J. M. císařové.

»Progresse J. M. císařovny vdovy jsou, díka Bohu, výborné«.

Palác hlaholí projevem radosti nad tím.

Mentus se táže po vzácném zdraví jeho Excellence hraběte Cavriana, nejvyššího hofmistra J. M. královy.

Kustoš se mračí jako kakabus, neb na progresse hraběte Cavriana se ho jakživ nikdo neptal. Proto hořrychtéři nařizuje, aby přečetl rescriptum comissionis J. M. královy.

Turek se zhostil té úlohy. Po něm povstává primátor čili jak se ve Dvoře říkalo »města hospodář«, a hlásí:

»Celý ouřad je té ochoty, povinností svých se vzdáti a proto prosím J. M. kralovniny komisaře, bych směl vznésti na obec otázku.«

Kustoš přikývnul.

Primátor spustil:

»Podlé starodávného obyčeje a povinnosti své s povolením Jejich Excellencí činím na velikou obec otázku: »Kdo z obce ví, že by komu byl od nás nález spravedlivý odepřen neb bezdůvodně v úmyslu stranickém zadržen, neb komu bylo námi zjevně proti právu městskému ublíženo?«

Úplné ticho.

Primator zase spouští: »Podlé starodávného obyčeje a povinnosti své« — a opětuje celou otázku předeslanou.«

Úplné ticho.

A primátor zase:

»Podlé starodávného obyčeje«...

Ticho.

Primátor odchází do radní síně.

Vrací se s bursou, v které jsou klíče od městských bran i rathúzu, i velká i menší pečet městská. S hlubokou poklonou odevzdává bursu podkomořímu.

Kustoš povstává, bursu přijímá, odevzdává ji hořrychtéři, týž zas Štamperskému a Kustoš, Turek, Petera Zálabský, a Štamperský s bursou mizejí zrakum našim v síni radní.

Primátor zůstává na paláci. Jako by měl nemilé tušení.

V malých chvílích na to volá J. M. C. rychtář z radní síně do paláce: »Žďárský, Petera, Dlohoška, Vacman, Grysky.«

Tito již kráčejí z paláce do radní síně.

Stalit se z nich tímto zavoláním — »volenci« a mají právo nyní jménem celé obce »sázet nový ouřad«. Arci, je to pouhá formalita.

J. M. C. rychtář zvolil je za volence, domluviv se s podkomořím za účelem tím, aby předem za konšely volili vzájemně sami sebe a z vděčnosti pak ty, které sobě přeje — J. M. C. rychtář nebo pan podkomoří.

Na paláci na mnohé tváři znatelné je trudné zklamání. Doufalit mnozí, že se stanou ještě v poslední chvíli volenci. V radní síni mezi tím šťastní volenci postavili se již do řady a hluboko uklání se své vrchnosti. Kustoš vlídně jim kyne a dí: »Dle staroslavného obyčeje a povinnosti své vás jménem a na místě J. M. Královy, paní naší nejmilostivější, napomínám: »Zpytujte svá svědomí! Volte osoby »spusobné«! Že se dle toho zachováte, to mně přísahou doložíte.«

A již jeden z volenců po druhém kráčí ke stěně, na které visí »Umučení«. Každý klade dva prsty pravice na Umučení a volá: »Přísahám«. —

J. M. C. rychtář se uklání před podkomořím a činí otázku: »Zda by volencům pro jich pohodlí při psaní, mohlo se milostivě povoliti, aby v přítomnosti pánů komisaru mohli usednouti v lavici konšelskon?«

Kustoš kynem hlavy potakuje. Volenci usedají.

»Volenci! Volte primase,« volá hořrychtéř.

»Volte města hospodáře,« objasňuje Kustoš.

A pět volenců již píše na cedulku. »Jan Žďárský z Varvažova«.

Hořrychtéř lístky sbírá, odevzdává Kustošovi.

Kustoš s patrným zalíbením hlásí, že jest zvolen Žďárský města hospodářem.

»Pište, koho přijímáte ze staré rady a v jakém pořádku. Pište dále, koho volíte za dva konšely zemřelé a koho volíte nově v ouřad.

Volenci již mají dávno lístky napsané.

Štamperský lístky odevzdává a hořrychtéř prohlašuje jména zvolených. Podkomoří, ač mimo Žďárského nikoho nezná, chválí opatrnost a moudrost volenců. Že volenci na sebe samé nezapomněli, rozumí se samo sebou.

Kustoš milostivě kyne rukou a volenci — neb dosud jsou to pouzí volenci, opouštějí radní síň. —

Za nimi kráčí Štamperský, za tím rychtář císařský, za tím hořrychtéř a za ním Kustoš. Na paláci usedají páni k stolčku s aksamitem.

Hořrychtéř hlásí, by ten, kdo bude vyvolán, předstoupil před stolek.

Štamperský vyvolává jméno primátora Žďárského a konšelů zvolených.

Konšelé staví se do řady čelem proti obci.

Kustoš povstává a dí: »Stojíte tváří v tvář novému ouřadu. Dle starobylého obyčeje činím na obec otázku, zdali by kdo z obce, do kterého z těchto nově do úřadu volených osob něco takového věděl, co by jeho poctivosti neb dobrému jménu ke škodě bylo, by to ohlásil.

Jan Andrle, bývalý městský písař se hlásí a praví: »že nějaké podezřelé zprávy procházejí, že by zvolený Vacman jako bývalý ouředník nad dvorem městským nějaké obilí z obecního dvora k valné škodě obce zašantročiti měl.«

Vacman po těch slovech zbledl. Povstává hořrychtéř a hlásí Kustošovi:

»Z toho se Vacman již dávno vyměřil, ta věc již zouplna spokojena jest,« a přikloniv se k uchu Kustošovu, tomuto tlumeně dohlašuje, že vůči Andrlovi ani Nejsvětější Trojice svou ctí by jista nebyla, že by kus křídy za stříbrný peníz nestačil k vypsání toho všeho, čím se ho Andrle již natýral.

Kustoš mlčky přikyvuje a jak by Andrlovu stížnost neslyšel, opakuje otázku po druhé a po třetí.

Andrle se nějak umoudřil.

Kustoš s konšely vcházejí do radní síně.

Tam na Umučení složí konšelé přísahu, že ke cti a chvále Boží dobru obecnímu sloužiti chtějí a budou volat při tom Pána Boha, Matku Boží i všechny Svaté na pomoc. Obec pak bude kráčet do kostela, kde »Te Deum« zapěje, arci až primátor a konšelé před podkomořím, hořrychtéřem, děkanem a J. M. C. rychtářem složí přísahu, že jsou pravé víry katolické římské. Jak bylo při té přísaze Žďárskému, jak Kustošovi a jak Lossigovi? Patres Jesuitae věděli, že přeměna tratřiny české na Jesuitskou narazí na nejkrajnější odpor Žďárského.

Je již čtenáři jasno, proč na přímluvu Jesuitů mu neduvěřovali?

Je již čtenáři jasno, proč na přímluvu Jesuitů kancléř arcibiskupův, hrabě Palatin římský nadal Zuba erbem a přijmím »z Ehrenfeldu«? (Pokračování.)

FEUILLETON.

O KAMENECH ZÁHADNÝCH A DIVOTVORNÝCH.

Od Boh. Bauše. (Dokončení.)

Ježovky tyto tvoří obyčejně pětičetné řady destiček, 5 dvojitých řad, tak zv. ambulakrálních, kudy u žijících druhů vystupují vztyčitelné nožky-ambulakra a 5 dvojitých řad desek interambulakrálních, a destičky pokryty jsou kruhovitými bradavkami, na nichž pohybovaly se ostny či trny různého tvaru, válcovité, kyjovité, vřetenovité. Na průřezu jeví tyto trny podivuhodně jemnou soustředěnou strukturu. U zkamenělých jsou trny obyčejně od skořápky odloučeny, jsou-li místy tak hojné, jako z rodu Cidaris, musily nutně vzbuditi pozornost při záhadném svém původu. Jiné rody souměrné mají i podobu srdcovitou.

Rozumí se, že zkamenělinám podobným připisovány čarovné účinky. Již Plinius uvádí ve své Historia naturalis zvláštní »lapides judaici«, židovské kameny, což byla jen zkřemenělá jádra ježovek, jež sloužiti měly proti blesku, kamenům močovým a ledvinovým.

Velice hledány byly též stopky lilijic, jak je na př. u Karlštejna hojně nalézti možno. Místy tyto stopky a jejich články, ozdobně pětistranné, někdy s pětipaprskovou hvězdičkou uprostřed, jsou tak hojné, že tvoří celé vrstvy a slují haléři Bonifáciovými, či kameny hvězdovitými lapides stellares. Pro báchorky o nich rozšiřované kupovány draze. Doma si jich lidé ani tak nevšímali, jako když křižáky a putujícími šarlatány z daleka bývaly přinášeny.

Ze zkamenělin nemohly zůstati nepovšimnuty krásné ulity amonitů, předpotopních hlavonožců, dosahujících někdy ohromné velikosti kola u vozu (viz naše museální sbírky). Ve starověku nabyly náboženského významu pro svou podobu s beraními rohy točenými, jak je na antických pomnících hlavu libyckého božstva Jupitera Ammona zdobí. Největší cenu měly amonity zlatolesklé, neboť takové se vyskytují tam, kde ulity proměněny jsou v kyz. Kdo takového amonita měl, mohl těšiti se prorockých snů.

Trvalo dlouho, nežli poznán skutečný význam zkamenělin, ač tušili jednotlivci, mezi nimi i jeden z největších umělců Leonardo da Vinci († 1519), že jsou to stopy někdejších moří a zašlého tvorstva. Ještě v XIX. stol. psal o zkamenělinách »učenec«, že jsou nikdy nenarozené zárodky organismu dřívější periody země«, tedy jakási zkušební škola tvurce.

Neporozuměli bychom mnohým místrum ve staré poesii, kdybychom neznali podobné názory původu staroindického o drahokamech v hlavě a útrobách různých zvířat se tvořících.

Tu jest předem Draconites — dračí kámen — pocházející prý z dračí hlavy. Síla jeho jest značná, byl-li vyňat z draka, dokud tento ještě se hýbal. »V Orientu, kdež velicí draci žijí, číhají na draka v noci, utnou mu hlavu dokud ještě žije, a kámen vyndají. Nezachovají-li se tak, kámen zmizí ze závisti k lidem.« Kámen dračí byl průsvitný a nedal se brousiti.

Teprve výše zmíněný lékař de Boot prohlašuje působnost dračích kamenů za mámení lidu a uvádí též, že hromové kameny provrtané (rozuměj mlaty předhistorické) jsou artifakty.

Záhadný je též dosud místy užívaný hadí kámen »Pietra della Cobra de Capelle«, který Holanďané a Portugalci v XVII. stol. z Východní Indie do Evropy přiváželi. Toto »magnetum venenorum«, když někdo byl jedovatým hadem uštknut a přiložil si je na ránu, vyssálo do sebe všechen jed. Na to hodil se kámen do mléka, nejlépe ženského, načež vypustil ze sebe všechen jed a nabyl tím opět čistoty a krásy dřívější. Mléko dostalo jedem žlutozelenavou barvu. Takto píše o něm aspoň vševěda Athanasius Kircher S. J. — Tavernier prohlásil 1659 hadí kámen za mámidlo bramínských kněží a podobně Redi v témž roce. A však hadí kameny dosud jsou váženy ve Vých. Indii a vých. Africe. Vyráběny jsou z bezoaru, sušených ropuch i fossilního »jednorožce«, správně řečeno mamuta. V novější době činil pokusy s podobným kamenem Sir Walter Reid, aby přesvědčil se, mnoho-li jest pravdy o účincích divotvorného kamene. Kamínek jeho vznikl kalcinováním kousku slonoviny nebo parohu jeleního a struktura jeho jest tak porovitá, že lne k jazyku. Připouští tedy, že podobný kamínek přiložený na ránu bezprostředně po uštknutí, může vytáhnouti krev a s touto i jed v ráně. Autor tvrdí, že užil kamene toho s výsledkem k odstranění bodnutí vos a včel.

Polobáječný jest též útvar zvaný lapis porcanus či pedra del porco, snad vzácný žlučový kámen z dikobraze, který Portugalci v XVII. století přivezli do Lisabonu a Amsterodamu a zde za 150 až 600 holland. zlatých prodávali. Lékárníci toho času prováděli se záhadným kamínkem, jehož původ nikdo neznal, hříšné švindle. Dali jej zasaditi do zlata a půjčovali jej za hříšné peníze, za dukát na 24 hodin. Pedra del porco pouhým dotknutím prý zahání zimnici.

Pravé kameny žlučové ze skotu, zvané bezoar, zavedli do lékařství Arabové. Bezoar bovis či alcheron lapis užíval se pro pocení neb ke šňupání, k posílení očí. Nejlepší byl orientální, pocházející z různých antilop, pak occidentální z lam a nejméně cenné německé z kamzíků.

Toho druhu byl též kámen, r. 1818 do evropské farmakopoe zavedený, dnes lék zastaralý, toť hyeraeium holandsko-kapských kolonistů. Boerové používali prostředku toho, který poznali od křováckých pastevců, při hysterických záchvatech.

Hyeracium pochází z kapského damana (Hyrax capensis), jichž život dr. Holub na své výstavě nám znázornil. Výměšek tento jen v jistou dobu lze nalézti na stanovištích damana. Je to as výmět po nějaké rostlině velmi pryskyřovité, která jen krátce na skalách se objevuje. Vždyť jest známo, že na př. výmět tetřeva v době tokání jest zelený a tak proniknut pryskyřicí, že zapálen hoří, an pták v tu dobu jen šiškami jedlovými se živí.

Různé konkrece z útrob neb hnízd ptáků uvádějí staří mastičkáři s báječnými účinky. Jeřábi mají prý v žaludku kámen, jenž spálen, mění se v zlato. U netopýrů jest v zádech kámen, jenž přináší štěstí hráčům a střelcům. Vlaštovčí kámen — chelidonius — jenž nalezne se v mladých vlaštovkách, jimž vypíchnuty byly oči — slouží proti nesmyslnosti a padoucnici (Plinius, Albertus Magnus); kámen orlí, aquileus, pomáhá k snadnému porodu; v hnízdech čížků nalezneš kámen, strčíš-li si jej do ucha, vyslechneš jistá tajemství. Jelikož čížek hnízdí skrytě v korunách olší, nabývá kámen i vlastnosti státi se neviditelným (Bartsch v XVI. stol.).

Lapis humanus ze srdce jedem zavražděného člověka nabývá podivuhodnou sílu, bylo-li srdce po devět let nepřetržitě páleno; pak chrání před bleskem a jedem, a v boji dodává vítězství. Alexandr Veliký nosil prý kámen podobný v pásu (A. Magnus).

Toť jsou ukázky některých snů z mládí národů. Všude obklopovalo lidstvo pluno nemocí a nebezpečí, jichž původ neumělo si vysvětliti. Božstva dobrá i zlá projevovala se přece nějakými viditelnými znaky, a do tajemství těchto snažili se lidé vniknouti, jedni s opravdovou snahou po pravdě, druzí, těžíce z nevědomosti a pověrčivosti lidu, mámili a vymýšleli vědomě nejabsurdnější nesmysle.

Pro toto neukojené vysvětlení světa skutečného utíkali se lidé rádi do říše poesie, kde obrazotvornost volně tvořící stavěla si vzdušné zámky fantastické. Kdyby byl hned tehdy některý alchymista nalezl vytoužený kámen moudrosti — lapis philosophorum — není jisto, zda by se ke kamenu byl nalezl též mudrc. Střízlivé bádání byla cesta dlouhá a trnitá, jest ale pramenem obćerstvujícím, neutuchujícím, jenž vede k ovládání sil přírodních, a zahání všeliký blud a strašáky.

Zůstává vždy ještě záhad nerozluštěných a nerozluštitelných v přírodě. Básnické tvoření střízlivým bádáním neztrácí ještě všechnu půdu; jen dojmy z přírody na mysl naši jsou trochu jiné, nežli v dávno minulých dobách, kde místo věčných zákonů panovaly jen různá božstva a ďáblové nečistí.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

ALŠŮV DOPIS Z FLORENCIE z roku 1879. Laskavostí velkoobchodníka pana Aschera dostal se nám do rukou dopis, jejž psal Mikoláš Aleš ze své italské cesty nájemci dvora Sukdola p. Brandejsovi. Psali jsme o tom již jednou, jak zajímavý byl to muž a jaká společnost se ve dvorci na úpatí Kozích Hřbetů scházívala. Bývali tu častými hosty prof. Dr. Thomayer, prof. Myslbek, prof. Ženíšek, prof. Mauder, Mikoláš Aleš, Schikaneder, Svoboda-Sukdolský atd. Na Sukdole bývalo mnoho vzácných, cenných uměleckých památek — kam se poděly, nedovedu dnes povědětí. Dopis Alšův je v mnohém směru zajímavý — hlavně tím, že staré a dávné stesky, jež už tenkrát nás bolely, jsou dnes, bohužel, pořád ještě naší »velkoměstskou« živou ranou.

»Jsem ve Florencii« — píše Aleš na Sukdol dne 13. července 1879 — »je to druhý Řím. Jedním z nejkrásnějších míst je náměstí Signoria se starým gigantickým palácem s erby a krásnými sochami. Člověku je tak podivně, když se ubírá z tohoto náměstí Ufficiemi, kdež v řadách stojí mramorové řady Florentanů — tu Michael Angelo, Petrarca, Dante, Boccaccio, Leonardo da Vinci, Orcagna atd. Uprostřed města stojí nádherná, stará katedrála, pokrytá černým a bílým mramorem. Nesmírně mne zajímalo fresko od Ghirlandaja v Sante Maria Novelle. Z kostelů zdejších schází mi už jenom S. Croce a jsem s Florencií hotov. Dnes jdu do galleríe.

Tak jsem si tu povzdychl — stojí tu taková díla na ulici, stojí tu celá staletí — u nás by to chátra byla jistě již potloukla — a zde to stojí v takovém bezpečí jako pod střechou musea! Bože, to je země, vlast umění! Ale jsou tu jiné věci, jež člověka překvapí. Jel jsem z Benátek po gondole — gondolier na všechny strany ukazoval, na paláce upozorňoval, všechno správně pověděl, všechno výborně znal — Tizian — Tintoretto — vše věděl, uměl o tom promluviti jako znalec. Vzpomněl jsem si na naše průvodce cizinců, na naše drožkáře. Zdali pak ti také vědí, čím byli a co vykonali, kde jsou díla našich Brandlů, Škrétů, Brokovů? I ti prosti lidé dole jsou hrdi na svoje díla, na svoje mistry!

BULHARSKÁ ŽENA. Výstavka v sále Novákova velkoobchodu. Ústřední spolek českých žen plní úkol, který si sám uložil, svědomitě a šťastně. Seznamuje nás se slovanskými ženami, vlastně nám předvádí výtvarnou lidovou kulturu slovanskou, neboť právě nejkrásnější a nejnápadnější její zjevy jsou plodem práce rukou ženských. Věru, naše dámy neuchopily se své věci neobratně. Nebojují za práva žen hlukem a terrorem — klidně, takořka němě ukazují na ženskou práci a to právě na práci nám všem nejsympatičtější, na krásné dílo prostých, upracovaných a ustaraných žen a dívek venkovských, na tu práci, kterou nám, pokud národa československého se týče, objevila velká národopisná výstava pražská před šestnácti lety, na práci, kterou se honosíme před světem a kterou nám ten svět bez nadsázky může záviděti. Jako články jednoho řetězu jdou se k sobě výstavky jednotlivých slovanských národů, ukazujíce všecky jeden společný, tu zjevnější, tu skrytější, vždycky však patrný rys: známky příbuznosti a rasové zachovalosti slovanských kmenů. Už při povrchní, zcela neodborníckě prohlídce výstavek můžeme konstatovati společné znaky. Radost z barvy, veselé, pestré, a přece podivuhodně zladěné, jest základním společným tonem národopisu slovanského.. Z tohoto motivu výtvarné práce slovanských žen vyrůstá záliba v bohatství ozdob, zejména v pracném a hojném vyšívání. Ale i v detailu nalézáme mnoho příbuzného.

Spatřivše bulharského junáka v úzkých gatích, vzpomeneme mimoděk uherského Slováka, krásné, sametové vestičky bulharských děvic upomínají nás na pestré, arci jinak zdobené vesty slovácké. Nejvíce však podobnosti bylo by asi lze zjistiti v ornamentu slovanských výšivek.

Při tom jsou práce jediného národa přebohaté rozmanitosti. V jaké to mohutné velikosti objeví se Slovanstvo, podaří-li se uskutečniti Slovanskou výstavu a v jaké nevyčerpatelné síle a různotvárnosti spatříme tu lidové umění slovanské! Rozdíly kraje a podnebí, především však styk s kulturními živly cizorodými, způsobily ovšem velmi mocné a nápadné differences v lidových pracích slovanských kmenů. Bulharsko jako Srbsko a déle ještě vydáno bylo vlivu Turků, před tím Řeků a mongolských Bulharů. Slovanské obyvatelstvo přirozeně od těchto národů přijalo velmi četné prvky výtvarné, které si pak zpracovalo po svém a přivtělilo je ke svému národnímu pokladu. Tak se vyvíjelo bulharské umění lidové volně až do nedávna, kdy nabytá svéprávnost uvedla národní organismus náhle na cesty kultury západní, vyspělejší, ale nervosnější a nivelisující. Také Bulhaři stávají se světoobčany a podléhají rozkladnému živlu evropské uniformní vzdělanosti. Moderní dopravní prostředky, noviny a vliv velikých měst působí i v Bulharsku neomylně, zatlačují konservativní, tvrdší a prostší, ale ve mnohém směru krásnější, protože čistší a poctivější způsob života. Je těžko a nebezpečno stavěti se tomuto vývoji v cestu. Starou poesii sotva zachráníme. Plody uměleckého národního fondu budou plniti musea, nová, evropská kultura zahladí rozdíly. Jsme na rozhraní dvou kulturních period, jsme svědky zániku staré a pronikání nové vzdělanosti. Pochopitelný stesk za prchajícím, u nás už skoro ztraceným primitivním uměním lidovým nesmí nám však brátí všechen optimismus, všechnu naději v budoucnost. Co bylo v

kultuře staré zdravého, to přejde i do kultury nové. Nebudou-li to staré, krásné zvyky a záliba v krásných předmětech vlastní výroby, budou to hluboké fondy uměleckého nadání, patrné u všech slovanských národů. A tyto fondy se nemohou ztratiti. Vyrazí jako prameny živé vody jinde a možno, že v síle větší a s výsledky skvělejšími. Tolik poučení získáváme ze slovanské lidovědy, že přirozený vkus jest karakteristickou vlastností slovanské psychy a důvěru v kulturní a zejména umělecké poslání Slovanstva vyslovili příslušníci národů cizích, nezaslepených sebeláskou, již bychom si snad chtěli vytýkati. A právě to příbuzenství lidového umění slovanských národu dokazuje nejjasněji, že pramen jeho vyvěrá v samé duši slovanského lidu, že není nikterak pouhou applikací elementů cizích, které ostatně tam, kde byly přibrány, ihned poznáváme. Všimněme si jen v bulharské výstavce čínové konvice, tvaru vysloveně orientálních, a vedle hned hliněného džbánečku polévaného, slovácký velmi podobného. Vliv orientu vůbec je patrným silně na pracích řemeslně vykonávaných, tedy zvláště na kovových, stříbrných, filigránských i massivních, rytých a tepaných nádobách, špercích, perleti a drahokamy vykládaných, kdežto práce doma hotovené uchovávají karakter slovanský. Porovnáváme-li slovanské výstavky s národopisnými sbírkami německých kmenů, jak je vystavuje třeba Germánské museum v Norimberce, shledáváme nepřirovnatelně větší bohatství tvaru a pestrost barev na straně slovanské. Oproti jednotvárné černi a ponuré těžkopádnosti i chudobě německých krojů, zpestřených toliko zbytky slovanských praobyvatel Německa, shledáváme u Slovanu přemíru temperamentu, radostného chápání života, překvapující vynalézavost a neporovnatelně vyspělejší, přirozený vkus. Lid takových vlastnosti duševních nemůže ztratiti svou budoucnost. H.

ÚPRAVA VAZEB KNIŽNÍCH. V řadě pokusu, vymanit se ze jha tovární výroby a vrátiti užitkovým předmětum poctivě řemeslný a prostě krásný tvar, dochází na knihu dosti pozdě. Alespoň u nás, kde kniha krásně vypravená je stále ještě výjimkou velmi vzácnou. Pravidlem ovšem není dosud ani jinde, neboť kniha, plod práce nejosobnější, jest právě na tovární výrobě závisla nejvíce. Nelze zajisté tak snadno opatřiti písmo, které by přesně odpovídalo přání vydavatelovu, jemuž vybírati jest z hotové zásoby. Výroba zvláštního písma, neběží-li o literární podnik zvláště rozsáhlý, zdražila by knihu nesmírně. Vývoj a pokrok k lepšímu tedy může býti jen volný, odvislý od pokroku písmolijen ve výrobě písem vskutku pěkného řezu a od vkusu i zařízení tiskáren a dovednosti sazečů. V neposlední řadě ovšem také od vkusu obecenstva, knihy kupujícího a od ochoty jeho, platiti knihy dráže. A obecenstvo jest dav, jehož vkus málokdy bývá vyspělý: Je tu tedy řetěz příčin, které rychlejší vývoj na poli knižní kultury po této stránce zdržují. Je-li však už kniha krásně tištěna, je nezbytno, by byla i dobře a vkusně svázána. Opatřiti knihu pěknou vazbou jest ovšem už snadnější, ponévadž zdar podmíněn je toliko odbornými znalostmi a vkusem knihařovým, jenž může i každé jednotlivé knize vtisknouti vlastní charakter, zvláště, má-li výběr vhodného materiálu, anglických pláten, koži, papíru japonských, ručních, tištěných i doma barvených, surového hedvábí a ovšem i pěkného písma pro tisk titulů.

Vinohradský knihař p. L. Bradáč je takovým bez odporu dobrým řemeslníkem-umělcem a jeho vazby jsou vskutku pěknými ukázkami díla řemeslníka s láskou, vkusem i s rozhledem pracujícího. Jako všecka řemesla devatenáctého století klesla na pouhé živnosti, opatřující řemeslníkum živobytí pokud možno nejsnadněji a nejvýhodněji, ztratilo i řemeslo knihařské povahu během doby zaměstnání, které člověka těší, srostá s jeho duší a srdcem a mění se tak na umění. Knihvazačství stalo se prostě buď řemeslem nebo tovární výrobou ve špatném smyslu slova. Pan Bradáč by rád vzkřísil to staré poctivé řemeslo a měl za nutno, poučiti milovníky knih o tom, jaká že jest vazba dobrá a pěkná. Učinil to v knížce pěkně typograficky vypravené a vkusně vázané. Jsme mu za ni vděčni. Pojí se přímo ke spisu »Krásná kniha« od jiného propagátora zevnější kultury české knihy, Karla Dyrynka. Národek českých bibliofilu, utěšeně vzrustající, má v těchto publikacích, dobré příručky. Pan Bradáč vysvětluje ve své knížce různé způsoby a druhy vazeb a zasvěcuje laika v postup práce. Činí to s nepopíratelným fondem vlastních odborných vědomostí, ale ne vždy dosti jasně a také, bohužel, velmi chatrnou češtinou. Po mém mínění je slovesný styl knihy při nejmenším stejně důležitou součástí knihy jako vazba a úprava typografická, kterýmžto stránkám v knize páně Bradáčově věnováno rozhodně více péče. Než přes to vítáme knihu tuto vedle knihy páně Dyrynkovy jako nový krok ku předu. Pan Bradáč končí svůj spisek slovy, která, rozumím-li jim dobře, s chutí podepisuji: »Na konec měl bych jen jednu prosbu. Přestaňme pohlížeti na knihu jako na nutný, bezcenný výtvor společnosti, jako na věc, která nemá ceny, než jako kniha. Představme si, že kniha je měřítkem kultury nejen jednotlivce, ale celého národa; je předmětem, který příštím generacím má hlásat naši vyspělost.« Š.

Z CIZÍCH LITERATUR. V náhradu za překladovou přílohu Máje, která letos nevychází, vydali jsme právě překlad vynikajícího románu Fedora Sologuba »Malý ďábel (Melkij běs)«. Kniha, přeložená St. Minaříkem, vrhá ostré světlo v poměry ruského státu a je tedy netolik umělecky, ale i věcně neobyčejně poutavá. Autor pak sám náleží k nejsilnějším talentům moderní ruské literatury.

Toto číslo vydáno dne 7. července 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ.

Skvělá družina sličné Lukrecie, choti Niccola III., vládce nad Ferrarou, vracela se z lovu. Vozy, obtížené kořistí, vjely právě do brány a rachotily po hrubé dlažbě. Veselé popěvky ozývaly se z úst žoldnéřů několik rytířu, jedoucích pozadu, pozdravovalo donzelly, zírající na ně z oken a usmívající se. Krásky Ferrary nebyly skoupé na úsměv i slovo, a každý z rytířů mohl vyprávěti, že nebyly skoupé ani na polibek, bylo-li oň požádáno v skrytu, v laňodném stínu zahrady, nebo v tichém, sešeřelém zákoutí opuštěné uličky. A úsměvy a pohledy jen pršely na statné rytíře, neboť hlučné fanfáry, ozývající se ze středu žoldnéřů, přivábily zvědavé krasavice k oknům a dveřím.

Zcela vzadu, úplně oddělena od ostatních, jela dvojice mladých lidí — mona Lukrecie a Ugo, syn Niccolův z prvního manželství. Byli zajisté zabráni v pohnutý hovor, neboť jí zahořela chvílemi tvář žhoucím rumělncem a oči se upíraly k zemi. Lukrecie byla skorem ještě dítě, patnáctkráte zasypalo ji jaro svými květy a teprve čtyři měsíce uplynuly, co jako vítěz vešla do města svého choté. Ze sličné tváře zářila naprostá nevinnost a výraz její byl tak sladký, ale tak vzdaný, že se před ním sklánělo každé oko roznícené vášní. Všichni rytíři v její družině ji zbožňovali, všeho by byli se odvážili na její přání. Ale rty purpurově planoucí a téměř o polibky volající svědčily, že toto cudné dítě je žena toužící po lásce —

Její průvodce byl štíhlý jinoch plavých vlasů, jež mu v prstencích padaly na ramena. Horní ret byl lehce ochmýřen. Nepokojně a jaksi nejisě těkající oči skrývaly ve své modré hlou bi cosi zrádného, záludného, což bylo ještě určitěji vyjádřeno v ostrém zářezu kolem rtů. Upřel na Lukrecii chvílemi svůj pronikavý zrak a přes tváře přeletěl mu záblesk tajené radosti A pohledy jeho se zatínaly do půvabů mladé macechy, jako supí spáry do hebkého, bílého peří holubice.

Vyjeli od brány do jedné z křivolakých ulic, vedoucích k hradu, ponořeni v přemítání. Ugo zúmyslně nerušil myšlenky své krásné macechy, ale pojednou spatřil, jak z domu vyšel ztepilý mladík, učinil několik kroků vstříc a zvolal hlasitě k Lukrecii:

— Hle, jak mladou a krásnou ženu si vybral můj otec! Vkus má, to dokázal již často!

Lukrecie překvapeně se zadívala na mladíka a byla jata úžasem nad jeho podobou se svým chotěm. Výsměšný úsměv mladíkuv ji hnal do tváře krev a rychle pobídla svého bělouše ke klusu a zaslechla za sebou uštěpačný smích.

Když vjeli do jiné ulice, obrátila se Lukrecie prudce k Ugovi:

— Kdo byl ten mladík, a co znamenala ta slova?

Ale Ugo neodpovídal, jen očima mu šlehl zákmit jakéhosi uspokojení. Zdálo se, že vystoupení onoho mladíka mu přišlo velice vhod.

— Mluvte Ugo, naléhala rozhodným hlasem Lukrecie. Zdá se, že je to nějaké tajemství, jež mi bylo skrýváno. Ale chci věděti vše, nechci býti klamána. Mluvte!

— Je-li to vaším přáním, promluvím. Chtěl jsem vás ušetřiti bolesti, mono Lukrecie. Ale slibte mi, že nevyzradíte otci, že já to byl, jenž vás zasvětil do jeho hříchu . . .

— Hříchu? zašeptala Lukrecie. A dodala chvatně: — Slibuji, že vás neprozradím. Nuže mluvte!

— Mladík, který na vás volal, je mým nevlastním bratrem. Sluje Leonello. Matka mu

již zemřela, vypravuje se, že byla velice sličná, a že otec muj ji velice miloval. Trávil u ní celé večery a matka má trpěla mnoho jeho zradou. Žal ten ji záhy sklátil do hrobu, zvláště když poznala, že otec muj má milenku v každé dědině a tolik levobočku, že je ani neznal...

— A vy jste věděl o všem, když jste v čele otcova poselstva přijel pro mne do Rimini?

— Věděl.

— A mlčel jste! Věděl jste, že otec váš je pouhý zálesník, jemuž láska je neznámým citem, který zná jen vášeň! Věděl jste, že jen proto mne činí svou chotí, aby se mne zmocnil, neboť dcera Malatestu by nikdy neklesla na jeho milenku! Věděl jste vše a mlčel jste! Jste stejně vinen s ním! Já, dcera Malatestu, jsem chotí muže, který vyhledává milenky mezi svými poddanými...

Hlas její se chvěl a chvílemi byl přerván vzlykem.

— Musím se zastati svého otce, mono Lukrecie. Můj otec nemá milenky jen mezi svými poddanými. Mnohá šlechtična se chvěla v jeho pažích, paní i dívka. Rod Tolomeu v Sieně je jistě stejně vznešený jako váš a muj a krásná Giralda se přece stala milenkou otcovou a obdařila jej synem...

— Dosti, zvolala mona Lukrecie téměř hlasitě, dusíc se hněvem, lítostí a žárlivostí. Promluvím s ním, budu chtíti vyznání z jeho úst. Jsem sice skorem dítě věkem, ale proto přece žena, jež se nedá klamati!

Pobídla svého koně ke klusu. Po chvíli stanuli na nádvoří hradu a Ugo zašeptal: — Pamatujte na svůj slib, mono Lukrecie! A němě se sklonil k její bílé ruce a vtiskl na ni horoucí polibek, jehož žhavost i pronikla tělem. A v tu chvíli hlasitě se jí ozvala v duši touha, jež tam snila němě a skrytě od prvního dne spatření, čekajíc trpělivě na den, kdy procitne.

Zadívala se za ním dlouhým pohledem. Pak se obrátila, odevzdala koně sluhovi a spěchala přímo do komnat svého chotě. Probouzela se v ní pojednou odvaha, které dříve neznala, dosud nesměle se chvěla před tím silným mužem, který ji uchvátil a oslepil svým zjevem, plným překypující smělosti, temným planutím svých vášnivých očí, s čelem mocně vyklenutým a hustým obočím, narýsovaným na čele jako hradby tmy. Vždy viděla v něm mocného uchvatitele a bylo jí sladko v podruží té hýřivé síly, ale dnes měla před ním státi jako klamaná žena a to dodávalo dustojnosti jejímu mládí a dětské tváři.

Páže zastoupilo jí cestu a nesměle hlásilo, že markrabě Niccolo před delší dobou opustil hrad.

To roznítilo ještě více její hněv. Proto tedy tak laskavě ji radil, aby se vydala s Ugem na lov! A zatím co ona, mladá a krásná, s tělem plným touhy zachovávala po boku jinochově, v jehož pohledech četla lásku, věrnost, potlačujíc chvění, jež jí proudilo krví, spíjel se on, její choť, v náručí cizí láskou, milovat snad dívku, nebo ženu, která jistě nebyla tak mladá jako ona, a snad ani tak krásná! A pouze tato myšlenka ji urážela, naplňovala hněvem, cítila se býti ponížena a zavržena. V tu chvíli si jasně uvědomila, že nebyla to láska k choti, co dosud ji k němu poutalo, ale obdiv dítěte k muži, jehož pověst byla opředena září, a jemuž lichotilo, že se stane chotí muže tak slavného. A nyní, když věděla, že mnohá žena, nízko pod ní stojící, může se chlubiti jeho pocely, drásala ji muka uražené ješitnosti, a přemáhajíc slzy, jež se jí draly do očí, kráčela ke svým komnatám, odpudila drsnými slovy své společnice a v bezmocném hněvu vrhla se na koberec, zatínajíc do něj křečovitě sevřené prsty.

Teprve po dlouhé době se uklidnila. Svlékla svůj lovecký šat a nechala se obléci v lehké roucho, jež lichotně objalo její pevné mladé tvary. A zúmyslně volila takové, jehož hlubokým výkrojem vyzařovala opojná bělost jejího svěžího poprsí. Ale pak nespokojena a rdíc se sama před sebou, strhala je se sebe a oděla se šatem, který půvaby její zahalil jako řeholní roucho. A při této myšlence, jež jí proletěla hlavou, byla zachvácena nesmírným steskem. Slzy ji polily, propustila své společnice, dala rozkaz, že jen ten smí vkročiti, kdo jí oznámí příchod manželův.

Když osamotněla, vrhla se na lože, štkajíc a prolévajíc slzy. V tu chvíli by se byla tak ráda vrhla do náruče matčiny, aby v ní vyplakala svou bolest. Cítila potřebu lásky a útěchy, pocit nesmírného osamocení se jí zmocnil. A zatím co lesklá váha slz proudila jí po lících, letěly myšlenky její k domovu, do Rimini, krásného města, sníciho na břehu věčně se dmoucího moře. Viděla bílé domy s arkýři a ozdobnými střechami, obklopené zelení zahrad a do nekonečna rozlitou modrou hladinu moře, od něhož vanula solná vlhě a chlad. Před zraky se jí vynořil jako luzné zjevení z pohádky rodný hrad, chmurný a hrozivý, s vysokými cimbuřím na věži, odkud byl pohled do dalekého okolí. A v duchu se ocitla v zahradě, kde v létě kvetl a voněl jasmín, jehož bílé a nažloutlé hvězdice se třpytily v šeru listí, kde růže kanuly s větví jako veliké kapky krve. Tam sedávala se starou hovornou chůvou, nebo matkou, stulena u jejích nohou, naslouchajíc dychtivě příběhům, jež rozněcovaly její mysl, přeplněnou romantickými sny o krásných rytí-

řích, unášejících a vysvobozujících krásné princezny, věznění v tvrdých, nedostupných hradech, vybudovaných na strmých skalách. Tehdy poprvé zrodilo se jí v duši vroucí přání, býti milována statečným a mocným rytířem, jehož sláva by plnila celý svět obdivem.

Později, když v dětské hlavě počaly se roditi sny dospívající panny, zvěděla o lásce Francesky a Pavla, o té truchlivé a dojemné lásce, která i přísnému pěvci »Pekla« vyloudila slzy soucitu z očí, jež se později naplnily jasem ráje. A pak, často chodíc šerými chodbami hradu, představovala si skryté schůzky obou milenců, zdálo se jí mnohdy, že slyší tlumený šepot a ševel polibků, nebo rychlý, lehký krok . . . . . .

(Pokračování.)

HVĚZDÁM.*)

I.

Jen povězte mi, hvězdy drobné, milé,
proč že se stále horečně tak chvíte?
Či z rendezvous se domů navracíte,
a v tanci šinete tam nožky čilé?

Či také vy jste nevolnice bílé
a nad sebou kdes otrokáře zříte?
Snad metel tyranů svých necítíte,
a v dálce vidíte kdes světlé cíle — — —

Nám zdá se, že váš život plyne v kráse,
když zříme vzhuru v modré vaše pole,
kde vaše oči září v skvělém jase.

A přec jste spoutány, jak my zde dole,
vždy v jednom točíte se stejném kole —
z kad vyšly jste, tam vracíte se zase.

II.

Vždy, hvězdy zlaté, měla jsem vás ráda!
K vám zřela jsem, jak do matčiných očí,
a dodnes zrak se někdy vzhůru stočí,
když v duši divná, těžká tíseň padá.

Ve vaše často spěchala jsem lada;
i teď, ač zřídka, duše má tam vkročí —
jen tak lze zapomenout na otročí
svá pouta a jhem nakřivená záda.

Vše vzal mi život — vy jste mi jen zbyly;
mé slunce zhaslo — vy jste zazářily,
mé bledé čelo někdy líbáváte.

Vy bolesti jste hroty otupily
a přitlumenou zář v mou duši vlily —
buď dík vám za to, hvězdy bílé, svaté!

ANNA SIRÁ.

Z PÍSNÍ.

Vy vzkvetlé haluze,
mám vás tak ráda,
a mladé drobné lupení,
jste jako illuse, jež duše spřádá,
ve vonné jarní zeleni.

* * *

Bílé, modré, rudé kvítí
všude květy, květy jen,
chtěl bys plesat, chtěl bys sníti,
těmi květy opojen.

* * *

Teď, když pohár štěstí
svíráš v rukou slabých,
dál ho pevně třímej,
na mne nevzpomínej —
nepřišla bych.

Vy vzkvetlé haluze,
mám vás tak ráda,
v tě bílé květu svěžesti —
je jaro, do srdce se láska vkrádá.
Čeho víc třeba ke štěstí! —

* * *

Kvítí, kvítí, všude kvítí,
jak by kolem celý svět
chtěl se zvolna proměniti
ve vůni, ve vonný květ. —

* * *

Ale když tě bolest
v hloubi srdce raní,
moje dobré dítě —
přijdu okamžitě
bez volání.

MARIE TŮMOVÁ.

*) Sonety byly nám poslány z Chicaga, Illinois; rádi verše ty české básnířce za mořem uveřejňujeme.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE

Kapitola XV.

SESTRA LOSSIGOVA.

(Pokračování.)

Třetí pilný posel přinesl Lossigovi list od Lídy.

Ale čtenáři Lídino psaní nepodáme. V mnohém směru by list pochopil lépe než Lossig, ale v mnohém by čtenáři list zůstal pro neznalost věci nepochopený. Musíme se zase vrátit do minulosti. Lossig pocházel z rodiny patricijské, zámožné. Měl jednu, rovněž bohatou sestru.

Ta se provdala za handlíře zbohatlého, z chudé rodiny pocházejícího. Týž měl jediného staršího bratra, Arci chudého. A ten bratr zemřel a zanechal vdovu s dítětem.

I vdova zemřela a dítěte se ujala Lossigova sestra. To dítě — naše Lída. Když Lossig dostal se do Dvora, převzal šlechetně po svém předchůdci na děkanství zbylou starou kuchařku Pavlinu za hospodyni a dopsal své sestře, by mu poslala Lídu, která již v panu pěknou zmocněla, by byla vetché Pavlině k poskoku a k posluze.

Čeho osud nechtěl!

Švakr Lossigův byl souchotinář a zemřel v době, kdy jeho žena, Lossigova sestra, nalézala se ve stavu požehnaném. V stavu tom zachvácena byla souchotinami též.

Dopsala Lossigovi, aby jí Lídu vrátil, aby ji mohla míti u sebe, až Bůh bude jí pomocníkem a až po odbytém šestinedělí bude musit známým strojiti hostinu zvanou výležky.

Smutný ten list dodán byl Lossigovi a jak víme, dne na to následujícího opustila Lída Dvůr.

Na to obdržel Lossig od své sestry list ještě smutnější.

Psala mu, že se jí přitěžuje stále víc a více a proto že vše zpeněžila, aby případně její dítě o jmění to nepřišlo a že mu je posílá poslem spolehlivým k případnému uschování pro jejího sirotka.

Zapřisahala ho, aby se ujal dítěte, kdyby ona po porodu jeho v brzku zhasla. Lossig jmění, obdržel. Bylo značné.

Na to dostal od Lídy list, že se stal chlapci strýčkem.

A dne 3. května 1652 dostal od Lídy list, že sestra jeho náhle se světem se rozžehnala a že ona sobě s kojnou dítětem neví rady, že nesmírně touží k němu, že chce při něm živa i umrlá být.

Lossig, když přečetl list, chopil se holi s prolamovanou, ocelovou sekerkou a spěchal do Starých Buků poradit se s farářem a pozvat ho na Jesuvitskou trachtaci.

Kapitola XVI.

SALOMENA.

»V Hrubých Skalách nepřístupné propasti. Do těch po celý rok mimo hajného, tupce, žádný poutník zraků svých žádostivě nepohroužíí. Ze setmělého dna jedné z nich zazářily v oči mé sněhem svým bílé kalichy lilie. Ty okouzlily duši mou mohutněji než celá stáda rozkvětlých trsů jejich v liboháji zámku Náchodského kdy v den památky svaté Marty, hospodyně Páně, vůči mně prostému rozdávači svátostí Kristových se jimi honosila pyšná Anna Benigna, hrdá kněžna Piccolominiová. Seznal jsem, že pozemské kráse nemůže stačiti Narcissovský sebe obdiv, že jí potřebí obdivu světa vnějšího, aspoň obdivu duše jediné, ale krása, která opuštěností a uzavřeností svou obdivu cizího postrádati musí, budí v duši, když nahodile ji uzří, svou osobitostí obdiv, ale svou desolátností soucit, ba lásku. Jistě byla v hlubokém přítmí vavřínových háju na prsou svého kosmatého faua prostička nymfa blaženější než v září slunce na prahu Olympu věčně usměvavá Hebe ve společnosti nesmrtelných Bohů, kterým byla jen nevšímanou služkou.«

Takové myšlenky kroužily duší klasicky vzdělaného Lossiga, když poprvé patřil na Salomenu, vdovu po svobodném dvořáku Schulzovi z Kocléřova, ana mluvila s farářem v Starých Bukách, u kterého on dlel krátkou návštěvou za příčinou veledůležitou.

Postřehl dobře, že farář, věkem stařík úmyslně zavedl vdovu Salomenu do vejstupku nejvzdálenějšího okna své úřadní klenby jen proto, aby mohl s ní důkladně a důvěrně pohovořit. Patrně byl s radou, kterou ona o hospodářství svém od něho ze staré známosti již s rodiči jejími, přišla z Kocléřova brát, — dávno hotov.

O čem s ní hovoří? Tu uzřel, že farář podal Salomeně pravici a že ona kosmo na něho, Los-

siga pohlédla a pak s očima rozjasněnýma vložila pravici do dlaně farářovy. Farář obrátil se k Lossigovi a s radostí k němu děl: »Tak, milý bratře, máme vše dojednáno. Vdova Salomena přijme Lídu, dokonalého sirotka po bratru tvého zemřelého jediného švakra k sobě i s kojnou i s novorozenětem. To na tak dlouho, pokud bude kojná kojeňátku k užitku. Pak kojná odebéře se do Krakova zpět a Lída s děckem vrátí se na tvé děkanství, k tvé staré kuchařce Pavlíně, která již jest pouhou parou nad hrncem. Vdova Salomena bude opět samotna, samotinká se svou starou Mariannou.

Vdova Salomena uznává, že tobě obtížno, ba přímo nemožno přijati kojence s kojnou na děkanství, byť i kojenec byl po meči potrobkem, po přeslici sirotkem, byť byl tvým sestrovcem, jehož se ty jako jediný sourozenec zemřelé jeho matky, vdovy, ujati musíš.

Arci vdova Salomena žádá hojné záplaty měsíčně předem, ale spolu důtklivě tebe žádá, abys očitě se přesvědčoval, jak pilně a poctivě kojné i kojeňátka bude dbáti, přes to, že ona, ač byla devět roku vdaná, zustala bezdětkyní. Nemáš tudíž návštěvy své jí předem ohlašovat, nýbrž ji návštěvami svými mile překvapovat.

Lossig srdečně stisknul pravici, kterou jemu vdova Salomena, jak pivoňka uzardělá mlčky vlídně podávala.

Lossig byl z těch mužu, kteří vuči kráse žen jsou slepotou poražení krtci, ale náhle, byť opozděně, prohlédnou.

Salomena mu šupiny sňala s očí a oči nezvyklé viděly víc, než bylo skutečností.

»Takový květ, taková ruže, tak opuštěná v tak bídné vsi.«

Přes to se opanoval. Poděkoval Salomeně a řekl jí, že zitřejšího dne k němu přijde mnoho panstva, ale pozítří, že se k ní dá dovést Blažejem Pušem, aby se nemusil v Kocléřově po její samotě dotazovat. Na vychování Lídy, kojné, dítěte, že jí na měsíc předem zaplatí a že Lída s dítětem a kojnou z Krakova do Kocléřova přijede proběhem několika dnu příštích. Lída že bude tlumočníkem mezi ní a kojnou Ruskou, neb Lída jest jazyka českého dobře povědoma. On že s radostí bude do Kocléřova přicházet, neb je mu na děkanství velice smutno.

Salomena Schulzová se vážně rozžehnala s důstojnými pány. Lossigovu ruku vášnivě stiskla. —

Sotva odešla, starý farář ve zvířecím kabátu jelenovém posunul své berylle v kosti černé ufasované opět vzhůru a děl:

»Zdali pak jsi sobě, pane bratře, dobře všiml, jak vdova Salomena až do krve se zarděla, když jsi jí hlásil, že ji s Blažejem Pušem navštívíš?«

»Arci že,« odvětil Lossig, »já podlé toho poznal, jak je cudná a to u mne mnoho znamená.«

Farář sáhl sobě na nos a děl:

»Ano, ano, zvláště, kdy počne člověk valem šedivět.«

»A zejtřejší schuzky ve Dvoře se nesúčastníš?«

»Řekni pánům, že jim přeju všechen vzrost a všechno štěstí, ale že já všech cirimonií mám až po krk.

Budu dále robit Madonu Dvorskou.«

Brzo na to hnula se klika na cínovém zámku a farář byl zase sám a sám. Arci ne na dlouho. Sotva že dvéře za Salomenou zapadly, hnula se zase klika na cínovém zámku. Rozkošná hlavička dívčí hledí otvorem dveřním jak lasička do klenuté dílny starého pána.

Starý farář spokojeně kývl hlavou a rozkošná hlavička dívčí již v nádherném brokátovém, kostelním plášti blahoslavené Panny Marie.

V loktech již drží povíjadlem svázanou peřinku, z které vykukuje hlavička rozkošného Jesulátka. Se skutečným zalíbením pravého umělce pásl starý farář oči své na ušlechtilosti tahu té v pravdě milostné, žel příliš panenské tváře.

Co by za to starý farář byl dal, kdyby ta dívčí tvář byla trochu starostí mateřskou prozářena. Co by platil modle, která by odpovídala jeho představě Blahoslavené Panny Marie.

Leč — jen když má aspoň tuto.

Chutě zase chopil se svých nástroju — Lossig kráčel vesnicí, ostře, mlčky.

Když se ocitl v polích, uvolnil krok a pravil k sobě:

»Lilií není, ale je skvostnou ruží.«

Obraz Salomenin nořil se v srdce jeho kloub a hloub.

»Mé srdce jak rokle pod »Hrubou Skálou«, — na dně jejím opuštěná ruže.«

Kapitola XVII.

MARIANNA.

Marianna padesátnice, statná slouha na samotě vdovy Salomeny Schulzové v Kocléřově, nemohla svým očím uvěřit, když uzřela paní svou naparáděnou, vracející se ze Starých Buku, kam se byla ještě před sluncem s lačným životem odebrala, by před šerou mší se dvojctihodnému Pánu vyzpovídala a pak při mši přijala Tělo Kristovo. Marianna sloužila poctivě rodičum Salomeninym již jako dvacetiletá slouha, v době, kdy matce Salomeny byl Buh nejmi-

lejším pomocníkem. Pak, kdy Salomena devatenáctiletá po vuli přísných rodičů se provdala za svobodného dvořáka Schulze, který byl téměř o celé čtvrtstoletí starší než ona, přepustili Mariannu rodiče její Salomeně. Salomena po devítiletém manželství ovdověla, Mariannu sobě na dále ponechala a již rok sedí na vdovské lavici.

Je statná, zdráva. Její tváři dodává zvláštní svéráznosti, že zevní koutky očí jejích jsou zasloněny převislým nadobočím a že obočí je dohromady srostlé.

Krásná, jak se Lossigovi zdála, nebyla.

Pochopitelno. Láska vždy přibásňuje, někdy až nad míru.

Ale jisté, že byla, když se ze Starých Buku domu vrátila, mnohem hezčí, než kdy tam šla. To působily rozjiskřené oči a rozblaženěnost mysli. I nadklapčí příliš svislé jak by zmizelo. I to obočí srostlé bylo zajímavé.

»To mně Buh vnukl, že jsem se šla vyzpovídat ze svých těžkých hříchů,« pravila k Marianně. »To mně odlehlo, cítím se tak mladou. Ale takhle to u nás, Marianno, nemuže zustat. Pohleď, všude plno prachu. A ty pavučiny! Vždyť visí s povalu stropních dolu jak šňury od věčných lamp v kostele. A ten nevkus! Samá truhla a zase truhla. A žádná ammaří! A to lože! Tak starodávné! A ty koltry vybledlé, špinavé, několik let neměla jich pradlí v hrnku vroucím.

A pod postelí to měděné obsírné ohřívadlo po mém dědku. A ten kahanec před figurou Matěře Boží, jak ten špinavý. A což ten svíceu a ty mužky utěrací u něho. Jak ty na lidskou míru špinavy. A v okencích žádné hlíněné truhličky s balsaminou, žádné rozmariny svatební. Talíře, hubatky a jiné nádobí cínéné, složené v truhlách a ne jak se patří, rozestavené na policích.

A ta holubička visutá, která má znamenat, že zde sídlí svatý Duch a posvátná spokojenost, jak tu ubohou mouchy sestrakatily. A což ty parohy jelení na hlavách zvířecích rozložené tam nade dveřmi. Což na těch prachu, pavučin, zaschlých much. A což ta okna od prachu slepá. A což ta dubem dlážděná podlaha. Neumytá, nevydrhnutá, pískem neposypána. A což ty naše vidly! Ty pamatují jistě moji prabábu. Na ty nabodávat míky v potoce pod kameny.

Marianna spráskla ruce.

»Ale,« děla, »vždyť jsi mně, vdovo Salomeno, ještě předevčírem řekla, že, co živa budeš, s ničím se zde nesmí hnout, že vše musí zustat tak, jak to bylo, kdy prostředkem smrti tvůj hospodář tělem Páně posilněn odešel hříchu prost k branám nebeským, že i ten jeho kabát ochozelý tam u kamen na rahně —«

»Hned s ním do peci, je tak jak tak plný moloviny,« padla Marianně do řeči. Vzpomínka na jejího manžela byla jí velice protimyslnou.

A Salomena, šatící se jako Pražka, sňala zlatý čepec s okem s hlavy, odepala korály s penízem zlatým a svrchní sukni višňovou, atlasovou odhazujíc, děla:

Mám snad zde prachem se zadusit, proto, že Buh milosrdný mého hospodáře na lepší svět než je tento povolal a mne všemu pokušení a ďáblu v šane vydati ráčil? Dnes, stará holko, budeme obě až do noci drhnout, mejt a zítra pojedeme do Trutnova kupovat postele, kolébku —«

Marianna chopila se stolu. Div jí závrať nepotočila.

»Vdovo Salomeno,« pravila zděšeně, »snad jsi sobě z vnuknutí božího někoho k novotnému stavu manželskému neoblíbila. Snad jsi nebyla již se ženichem na faře?«

»Za živý svět ne, rozumíš, Marianno, nikdy. Vdaná jsem již byla, poslouchat jsem musila a neužila nic, pranic. A já nechci poslouchat, ale chci paní být, chci žít, chci se vyžít. Já tak řka žízním.«

Marianna se pokřižovala.

»Neuhranul tebe nikdo, vdovo Salomeno?«

»Budeme drhnout, smejčit, povaly v stropě natřeme barvou hřebíčkovou, musí zde být jako v ráji.«

Marianna se pokřižovala.

»Ano,« pravila, »budeme drhnout, smejčit, ale až budeš mít, vdovo Salomeno, všechnu smět vysmejčenu, vysmejčíš mne, která se tobě se strastnou prácí od let běduje, ze samoty též jako protivnou smět.«

A Marianna dala se na pláč veliký.

»Zadrž! Nebreč! Pravda, čert jako čert a bába jako bába a každá čerta nástrojem, ale ty jsi mně přece nastakráte milejší, než každá druhá. Tys předvčírem k večeru metala do výše smolná hořící chvostišťata a skákala přes hranici ohně tak mrštně, že ti závidčly všecky mladice, jak se ti sukně vzdoula jako hrubý zvon. A ramena máš jako šťáty ukované z berounského železa, a v statku dovedeš šafovat za dva statné tovaryše. Ty zustaneš, ale Pavlina, ta pára nad hrncem, ta lavičnice liná, která leností ledvíčko nohama vláčí, se posype.«

»Vdovo Salomeno, pro pána Boha, teď mně napadá, že minula noc Filipa a Jakuba. Snad do tebe nevklouzla duše čarodějná?«

»Zadrž, bláznice! Přines džbery s vodou a vichy věnečné.«

Marianna za zády Salomeny poznamenala se třikrát křížem a s obavou pohledla na Salomenu. V pravdě myslila, že Salomena onemocněla hlavou a zimou a že za nedlouho Hospodinu bude odpovídat na jeho otázky v horečnaté fantasii.

Ale šla pro džbery. Věděla dobře, že není radno se Salomenou žertovat. Odešla.

Salomena se rychle rozhostila šatu a až na spodnici vysvléknutá usedla na židli.

Židle pod ní div nepraskla. Rozhlédla se po světnici.

»Jaká to zde nastane změna,« pravila k sobě. »Zde bude postel kojné, a ní kolébka, tam bude postel Lídina. Víc postelí zde nemůže být. Má postel bude v komoře.«

Salomeniny tváře byly jako pivoňky.

»To byl nápad výborný s tou dnešní zpovědí. Jen jsem neměla být tak příliš upřímná. Ale ať, vždyť farář ze zpovědi nesmí ani slůvka prozradit a posléz, já řekla jen pravdu, že dosavad jsem dovedla tělo i ďábla přemahat. Že jsem řekla, že mne to stojí arci mnoho práce a že mne po dvakrát již jeden muž tak omámil —.«

Marianna se džbery dvěma v světnici. Džbery plné vody. Na nich plavou slaměné věnce. A Salomena již klečí na podlaze a drhne, drhne zuřivě.

Marianna jak by váhala pokleknout.

Konečně poklekla. Počla drhnout.

Když Salomena hadr nad džberem ždímala, obrátila se k ní Marianna a děla:

»Ví o tom, vdovo Salomeno, co hodláš. Blažej Puš?«

Salomenu jakoby uštknul had.

V očích jejích blesky.

»Trubte trouby na Sionu!«

»K vuli tomu slanaři na cti mně loupíš slovy nařklivými? Vytýkám ti já, Marianno, tvého dědka, to boží dřevo, který co léto dlouhé pod oknem tvé komory mou trávu tlačí na zahradě a kterého co rok dlouhý epeš mými buchtami?«

Marianna zase drhne. Drhne zuřivě. Slzy jí prší s očí. Bolí ji, že Salomena ji tak krutě vyčtla toho dědka. Byl to její otec. —

V Hrubých Skalách nepřístupné propasti. — Na dnu jedné rudá růže. — —

Ó lidská fantasí! (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA:

VÝLET MÁJE DO VODŇAN.

(8. a 9. července 1911.)

Jednomu z Májových výletníku bylo teskno v duši, když jsme za krásného a smavého jitra odjížděli do Vodňan. František Heritės, poslední žijící člen proslulého triumvirátu Vodňanského, seděl mezi námi vážný a zamlklý. Několik roku nebyl v místech, kde prožil svoje mládí, kde napsal většinu svého literárního díla. Královské Vodňany vzpomněly při Abrahamovinách vděčně milého a slavného svého rodáka a podaly mu největší a nejvýznamnější občanskou poctu, čestné měšťanství — v den šedesátých narozenin Heritesových skvostně provedenou adressou vyslovili jemu svou upřímnou lásku.

Pocta platila tedy v přední řadě našemu seniorovi. Zatoužili ve Vodňanech po tom, aby mohli svému věrnému kronikáři stisknouti ruku, aby mu mohli povědětí, jak ho mají rádi a jak se jim po něm stýská. Není pochyby, že to byl původní motiv, z něhož se narodila myšlenka, pozvati Máj do Vodňan. Výprava nezaviněnou shodou okolností padla na dobu nejnepříznivější. Prázdniny rozvanuly členstvo Máje do všech koutu světa ... ale kouzlo Heritesovy osobnosti způsobilo, že jeli všichni ti, kdož nebyli za sedmerými horami a za sedmerými řekami. Měli mnozí z nich veliké potíže — ale dorazili do Vodňan, třeba pozdě, přece jenom v čas a skorem všichni, kdož se přihlásili. Pokladník Máje, bedlivý strážce jeho financí, pan J. M. Hovorka omlouvá svou nepřítomnost telegraficky, pan Em. šl. z Lešehradu přijede za námi odpoledne, pan Dr. Šebek-Arietto z Písku dostaví se za námi ranním vlakem. Největší překážky navalily se v cestu řediteli Vinohradského divadla p. Václavu Štechovi, kterého už s cestovním kufříkem v ruce zastavili na schodech v divadelní budově. V divadle se vždycky něco šustne, co vyžaduje neodkladného zakročení.

Jednatel Máje, horlivý aranžér výletu prof. Fr. Sekanina je jako na trní ... počítá hlavy věrných a má obavu, aby nás nesklamal Písek. Tam je básník Adolf Heyduk, tam tráví do-

volenou dr. Jaromír Borecký. Nad hlavami našimi stahuje se bouře, hrozivá mračna valí se jako příšery se všech stran, hrom duní, nad Brdami klikatí se blesk. Aby tak nepohoda zradila Písecké od účastenství! Je k polednímu, stmívá se, první deštové kapky prorážejí dusný a těžký vzduch. Blížíme se k Písku, černo nad námi roste a houstne... naše naděje na milé, radostné setkání na píseckém nádraží je menší a menší. Herites sedí v koutě, probírá se ze svých Vodňanských vzpomínek a svým milým úsměvem a svým bodrým humorem utěšuje ustaraného jednatele: »Milý professore — nemějte strachu... vezete jim něco vzácného, něco neocenitelného... vláhu, dlouho toužený déšť. Kdybyste přijel sám, ručím vám za to, že vás za toto nadělení obejmou...«

Několik kilometrů před Pískem obsadili jsme okna. Dr. Quido Maria Vyskočil, jemuž připadla tentokráte role Bystrozrakého, první je spatřil — »Adolf Heyduk je zde« — volá radostně — »Dr. Borecký je tu s celou rodinou!« Karel Rožek s prof. Sekaninou vyběhnou na perron a za chvíli u vítězoslávě přivádějí milé soudruhy ve střed pražské výpravy. Dovídáme se, že přijede také člen Máje p. Krofta s chotí z Plzně.

Ve vagonu jakoby se rozsvítilo. Kolem Heyduka shrnula se dětská drobotina, která ještě mnoho sice neví o literatuře, ale drobná srdéčka tuší, poznávají z našeho radostného vzrušení, že vstoupil velký, slavný muž, čaroděj krásného slova, tvůrce čehosi nesmírně krásného, nevýslovně náděrného. Adolf Heyduk béře »Májové děti« na klín, líbá je na čistá čelíčka, je dojat pohledem na drobounké hlavičky, tiskne tatíkum ruce a srdečně poznamenává: »To jsou tedy nejdražší vaše svazečky! . . . Podíváme se do nich.« Do očí se jim milounce zakouká a tak radostně a hřejivě se směje, když z rysu poznává, kdo je tvůrcem toho drobného tvorečka.

A už nám bylo s Heydukem veseleji. Už nebyla naše výprava tak chudá. Měli jsme s sebou svého krále, Pootavského slavíka! O večerní program, o Akademii, jsme vubec obavy neměli. Na tu jsme se jak náleží obrnili. Herites přečte kapitolu ze svých krásných, vroucích a poetických Vodňanských vzpomínek, z Lešehradu, v našich kruzích akkreditovaný recitátor, o němž jsme věděli, že se určitě dostaví, se zanícením přednese Zeyera a Březinu, o Štechovi je známo, že se dostaví, kdyby to jinak nešlo, třeba Kašparovým letounem . . . Vodňanští sami připravili seriosní čísla... máme tedy vyhráno, nezklameme těch, kdo nás s toužebností očekávají. Pamatovali jsme totiž na jedno příjemné překvapení — vezli jsme do Vodňan dva milé hosty, dvě »vzácná čísla«. Na prázdninách v Praze dlí professoři carské konservatoře v Rostově na Donu, virtuos na klavír František Veselský a virtuos na hoboj Vilém Kopta. Nepodařilo se nám, bohužel, — krásná myšlenka vznikla v poslední chvíli — opatřiti pro mistra Veselského koncertní klavír. O tento vzácný umělecký požitek, o sólovou hru Veselského byli tedy Vodňanští připraveni — a my s bolestí oznamovali mistrovi, že nebylo možno, jeho přání, dopraviti do Vodňan klavír s anglickou mechanikou — vyhověti z té prajednoduché příčiny, poněvadž by nástroj došel do Vodňan — až po akademii. Veselský mile nás překvapil svou ochotou i svou uměleckou skromností. »Nevadí,« řekl, »do Vodňan pojedu ... obstarám aspoň klavírní doprovod k »Loutkářovu sirotku« — »Májovou dcerušku«, sl. Jarmilu Kronbauerovou — jak hezounky o ní řekl pan ředitel Štech — »nemohu přece k vuli tomu, že nebudu sám účinkovati, opustit a zradit!«

Vystupujeme z vlaku v Protivíně. Na perroně očekává nás zanícený náš přítel, neunavný tvůrce a pořadatel Májové výpravy, soudní rada p. Boh. Smrčka. Družina spanilých dam se ujímá našich družek, pánové z Vodňan tisknou nám srdečně ruce a vítají nás tak nadšeně a tak okázale, že jsme opravdu v největších rozpacích. Ještě že máme ve svém středu Heyduka a Heritesa, abychom to ve svém nitru mohli svésti na hlavy, jimž tak mimořádná pocta právem náleží.Vstupujeme za vlahého, požehnaného deště do povozů. Nedbáme toho, že dukladně promokneme — obloha je na všech stranách zatažena — prší, prší, leje jako z konve, jak se lidově říká — vidíme jak vyprahlá země hltavě v sebe loká osvěžující vláhu, jak všechno kolem nás okřívá — a my máme z těch proudu takovou radost, jako děti, když na lijavec z pod stříšky vykukují a známou, populární písničku si pozpěvují. A došlo na slova Heritesova, došlo na ně v plném rozsahu. Byla to podívaná na venkovany, žehnající nebesum za smilování, za vláhu, která přišla o hodině dvanácté. Všechno venku v tom božím kraji práhlo, všechno hořelo. Všude nás... už je takový zvyk na venkově — srdečně vítali a smáli se na nás za to, že jim vezeme déšť.

»Májový déšť!« řekl pěkně pan rada Smrčka.

Zmokly prapory na Vodňanských domech, déšť za námi vnikl do kočárů, lecčos jinak dopadlo, než dopadnouti mělo — ale ulevilo se všemu, přírodě i lidem, ulevilo se i nám. Dusno bylo nesnesitelné, vedro zrovna svírající! Před

Vodňany, když jsme projížděli mezi rybníky, zasvítila jílovitá cesta, jakoby byla posypaná jantarovým práškem. Sluníčko prokouklo z mraků. Krajina měla báječné vzezření. Jako ptáci z klece vykukovali jsme z kočárů a nemohli se nasytiti přírodního majestátu, jenž omlazen a osvěžen cosi jinackého měl ve svém oroseném zjevu. Byli jsme tak rozjařeni neočekávanou změnou, že bychom byli nejraději ten vodňanský kout přivinuli k srdci.

»Starý Zenger zase uhájil znamenitě svoji vědeckou reputaci,« volá nadšeně prof. Sekanina.

Mlhy, jako nesmírné závoje, rozvěšené na posledních výběžcích pošumavských, se trhají a tmavé hvozdy jakoby tuší byly prosáklé, vystupují na obzoru, jenž kolem dokola lemován gigantickou linií, jež činí dojem čehosi tajuplného a grandiosního. Vždyť tam je Šumava s vrcholy Libína a Boubína, v levo rovinu uzavírá Blanský les s mohutným Kletěm. Říčka Blánice vine se klikatě před námi — tam její vlny spějí kolem Husince, Husovy kolébky! Vjíždíme do Vodňan, a srdce nám buší při vzpomínce, že jsme na půdě, která tak dlouho, hostila drahé hlavy naší literatury: Jul. Zeyera, Ot. Mokrého a Fran. Heritesa. Ocitáme se na krásném, čtyřhranném náměstí. Hle... tam vedle kostela dům s vysokou, starobylou střechou. Tam je do dnes lékárna, kdysi Heritesovo působiště, za lékárnou pokojíček jako klícka, v němž pan lékárník svou nejkrásnější knihu vytvořil, knihu »Z mého herbáře«, které jsme se nemohli nikdy ani dost nasytiti! A naproti dům, v němž žil a zemřel snivý, jemný básník Otakar Mokrý!

Byli bychom si tak rádi ihned zaskočili k domku nedaleko hradebního parkánu, v němž Julius Zeyer hledal a našel klid a štěstí svého života na řadu roků. Ale milí, srdeční hostitelé zvou a vedou nás do radnice, do svého repraesentačního sálu. Upřímně se přiznáváme: bylo nám horko, když nás vítal starosta města pan Ferd. Mašek a když nám děkoval za návštěvu, na kterou Vodňany nikdy nezapomenou. A zase nám pomohli z rozpaků naši senioři, Heyduk a Herites, jež pan řečník apostrofoval krásným, dojímavým oslovením. Za Máj vroucími, z duše linoucími slovy poděkoval Herites. Mluvil klidně jako rozený, ostřílený orátor — tak se mně zdálo, jakoby se místopředseda Máje rozpomněl na doby, kdy jako starosta král. Vodňan předsedával sezení obecního zastupitelstva a řadu let řídil a spravoval rozsáhlou obec. A ještě jedné věci jsme si povšimli — Herites je rodákem vodňanským, více než polovinu svého života tu prožil... a do svého rodiště rád se vrací, ve svém rodišti je s jásotem vítán, je zván jeho chloubou, je vítán jako miláček všeho občanstva. A to o sobě každý říci nemůže!

Pozorní hostitelé uvádějí nás do předních domácností vodňanských, jež členům Máje a jejich rodinám nabídli s nejroztomilejší srdečností pohostinný krov. Trávíme milou hodinku v kroužku svých nových přátel a k páté hodině odpolední dostavujeme se podle úmluvy na náměstí, kde nás už očekává Adolf Heyduk a František Herites. Přijíždí přesně dle slibu pan Em. šl. z Lešehradu, vyměníme několik srdečných slov a ubíráme se, vedeni Heritesem, jako nejpovolanějším průvodčím, na prohlídku města. Někteří našinci nedovedli odolati své touze a vyrazili do okolí, aby se pokochali pohledem na čarokrásnou vyhlídku s výšiny a putovali po cestičkách, kudy chodívali Zeyer, Mokrý a Herites.

Zamířili jsme především k děkanskému chrámu Narození Panny Marie. Vévodí náměstí jako perla náhrdelníku. Chrám má bohatou, pohnutou historii. »Roku 1415« — napsal Herites o něm do Ottových Čech — »mistrem Jaklíkem byla rozšířena stavba jeho původně gotická. R. 1584 při opravě zřítila se část kostela, a mistrem Vinckem z Budějovic znova jest zbudována. R. 1722 v květnu Vodňanští vracejíce se z pouti ze Svaté Hory, spatřili město v žhavé záplavě, a v požáru tom s celým skorem městem shořel též hlavní chrám; rozlily se i zvony. Chrám znova postaven a upraven do r. 1746, i nese nyní hlavně ráz doby této. R. 1867 udeřil blesk do věže, jejíž střecha, jak dnes ji spatřujeme, povstala r. 1876 dle návrhu architekta A. Branna. Vnitřek kostela vykazuje málo pozoruhodného. Na hlavním oltáři nachází se obraz, nesoucí nápis »Nuestra Señora da Montserrat«. Jest to dar Baltazara a Bartoloměje Marradasů; podobizny obou dárců; zlé paměti, vyobrazeny tu klečící po obou stranách Matky Boží.«

Tak psáno před poslední, památnou úpravou chrámu, jehož vnitřek chystá nejkrásnější překvapení. Obrazy Marradasů marně bys hledal na oltáři. Nejsmutnější vzpomínky víží se k přísernému tomuto jménu. Vodňany byly jedinou takřka ssutinou a výmluvnou a dozajista charakteristickou památkou na doby ty je vzdor vodňanských patriotů, neoblomných a nepoddajných, kteří ve smutných časech těch podpisovali: Královské zabavené město Vodňany! Všechna čest Vašim slavným předkům, přátelé vodňanští... jenom jejich houževnatosti děkujete, že smyta tato ci-

zácká skvrna s Vašeho erbu a že již po roce 1710 psaly se Vodňany zase Královským městem svobodným!

Obrazy Marradasů dostaly se tam, kam patří... jsou v museu městském, kde vedle mnohých světlejších památek uschovány též podoby vodňanských hubitelů. Za to v chrámu kraluje nyní mistr Mikoláš Aleš, jehož výzdoba překrásného presbyteria je chloubou chrámu, je chloubou města. Je to památka na Heritesovo starostování, památka důstojná jeho jména a jeho působnosti v městě. Ani nasytiti se nemůžeš pohledu na čarokrásná chrámová okna, po nichž nebylo ani památky. Byla při přestavbě zastavena a žalostně znetvořena. Povolán k rekonstrukci povolaný znalec, stavitel Rud. Štech z Plzně, jenž postavil si touto renovací ve Vodňanech krásný monument. Krásu znovuzřízenou korunoval mistr Aleš svým temperamentním uměním. V malířské výzdobě Alešově na stropě pátrá každý příchozí po kapru. Jak se na karton dostal, o tom napsal Herites svého času do Máje rozkošnou, humorem prosycenou vzpomínku. Alešovi, když nápad na tento ornament v hlavě vznikl, tanulo jistě na mysli rybníkářské hospodářství, jež tvoří jednu z hlavních položek rozsáhlého majetku města a jeho příjmů. Alešovi napadl prostě vhodný symbol — ale náhodou píchl mistr do vosího hnízda. S milým kaprem stala se totiž ve Vodňanech prazvláštní příhoda. Děkan Vokoun provedl opravu věže a na památku svého jména dal do čela namalovati tři okouny. Malba časem zvětrala, déšť nemilosrdně ji pocuchal, barva stékala po okounech, utvořily se ošklivé šmouhy — a lidový vtip, druhdy velmi zlomyslný, vybájil legendu, která způsobila milým Vodňanským mnoho nepříjemných chvilek. Bujná fantasie prostořekého humoristy viděla ve šmouhách obraz klece, z okounů udělala kapry, a netrvalo dlouho a všude se vypravovalo, že Vodňanští mají na věži kapry v kleci a ti že dokonce — zpívají!

A najednou přijde věhlasný mistr s návrhem, že do mezižebří nástropního udělá jako hlavní ornament motiv — kapra! Herites bez zdráhání myšlenku přítelovu schválil. »Dobrá,« řekl Alešovi — »udělej tam tedy kapra... jenom si, prosím tě, popil.« I přišli sousedé k panu purkmistrovi a starostlivě mu domlouvali, aby si to s tím kaprem rozmyslil a Aleše pohnul k jinému řešení. Herites se jenom pousmál, sousedům věc vyložil... a kapr se šťastně do chrámu dostal. A vida! po zpívajících kaprech děkana Vokouna není ve Vodňanech už takřka ani potuchy... jenom nejstarší pamětníci dovedou o nich vypravovat... ale za to kapři Alešovi těší se nesmírné popularitě a není příchozího do Vodňan, kdo by se po nich nepídil.

Druhou, vzácnou ozdobou chrámu je okno, jež věnovala chrámu na památku své rodácké příslušnosti rodina Heritesova. Je to pravý umělecký skvost, dílo Quastovo, jež sluší zařaditi k jeho nejladnějším výtvorům. Doporučovali bychom Vodňanským, aby drahocenné toto umělecké dílo zajistili před úrazem, jenž snadno by je mohl stihnouti.

Když jsme stáli před presbyteriem a v zanícení pozorovali hru barev na Alešových postavách, zejména na těch jeho roztomilých dudáčcích strakonických, — jak milounce se vyjímají v sousedství rodiny Kristovy — přistoupil k nám strážce chrámu, upozornil nás na sloup nedaleko hlavních dveří chrámových a řekl:

»Tam, prosím, o mši svaté, stával pan Julius Zeyer! Růženec míval v ruce a vroucně se modlil.«

Bylo nám v tu chvíli, jakoby se před námi zjevila mystická postava Zeyerova, jeho zadumaná tvář, hledající v přítmí chrámu úlevu a vysvobození ze zmatků duševních, ze záhadných tužeb, jež ho pudly na nezbádanou cestu, po které se pustil malíř Tulka, když svět ho do krvava zranil.

Šli jsme rovnou z chrámu k domku, jehož přední fronta ozdobena pompésní dedikační deskou. Před více než dvaceti léty, když mne zaválo do Vodňan žurnalistické povolání, prožil jsem tu se Zeyerem několik hodin, na které do smrti nezapomenu. Pro rozkoš byl zbudován hezounký tento kout. Kterýsi švarcenberský regent do této klícky ustlal svoji lásce. Tenkrát, když jsem vstoupil do stavení, dostal Zeyer několik překrásných náhrobních mříží. Byly rozestaveny v bývalé ložnici regentovy krasavice.

Zastihl jsem Zeyera u krásných mříží, jež činily dojem kovaných krajek.

»Tak to je a bude,« napadlo mi tenkrát, »až do skonání světa. Na všechno na světě přijde taková změna — sem chudší — tam bohatší...« Julius Zeyer jenom svým mysticismem tlumočil odvěkou pravdu...

Měl vyhlídku na parkánové zahrady, jež vypadají jako ohromné, zelení vyplněné hradební hroby. Tam, kde soldateska řádívala, nové, mladé pokolení se veselí a miluje. Jednu takovou zahradu míval Herites. Dceruška jeho, slečna Božena Heritesova, nahnula se nad zdí, zkoumavě se dívá dolu a smutně prohodí, že

zmizel strom, k němuž se víže mnoho krásných vzpomínek z raného dětství.

Bylo jí tak smutno v tu chvíli, jakoby drahocenný šperk ztratila. Také Julius Zeyer, Otakar Mokrý tu sedávali... My také nahnuli se nad tu zeď... a už jsme nic jiného neviděli, než veliký, ohromný hrob, bujně zelený, divoce zarostlý, květy vykrášlený. A v tu chvíli zase jsem Zeyera viděl, jak stojí u chrámcového sloupu a na růženci kuličky jednu za druhou přesunuje. Strážce kostela myslí, že zbožně se modlil... já myslím, že kuličky růžence celé světy a jeho hroby znamenaly a Zeyer, že po nich ve snách chodil a marně vykoupení, světlo hledal...

* *
*

Západ se krvavě zbarvil, a my vrátili se do města. O krásné večerní chvíli, kterou jsme prožili v divadelním sále, podrobně na jiném místě referuje Dr. Jaromír Borecký. První na Akademii přišel Adolf Heyduk, svěží a nevadnoucí, jako pramen jeho poesie. Nádherný písecký vzduch, pryskyřicí prosáklý dech lesů písecských znamená pro Heyduka tolik, jako pohádková živá voda. Věčné jaro je krásné, ušlechtilé duši jeho údělem...! Ty, milý, krásný, poeticky v lesích zahalený Písku nám ho na dlouhá, nepočítaná léta opatruj jako oko v hlavě!

Jeden z našich přátel se ve stanovenou hodinu nedostavil. Václav Štech měl přijeti k deváté hodině! Darmo se po něm pídíme. Povoz se vrátil — ale bez Štecha. Něco se stalo, čemu nutno přijíti na kloub. Je nemyslitelno, aby Štech, jenž slíbil přijeti k vuli Heritesovi, nezlomil všechny překážky, jež jenom divadelní aparát dovede vymysleti. Posíláme na nádraží povoz znovu. Bylo deset, bylo už jedenáct hodin — po Štechovi ani památky. V tom, když v přestávce jsme se bavili na chodbách, objeví se dlouho očekávaný přítel. Nedbali jsme jeho únavy, nedbali jsme jeho proseb a jeho protestu. Na jeviště vystupuje pořadatel Akademie a oznamuje, že právě přijel pan ředitel Václav Štech a že přednese svou humoresku: »Modrý princ«.

Štech si jenom povzdechl, ještě se ani neposadil a musel na jeviště. Byl za svou skutečně obdivuhodnou ochotu odměněn frenetickým potleskem. Štech je pravý nezmar — od jedné do jedenácti byl na cestě — ale to mu pranic nevadilo, aby nedostál plně svojí povinnosti. Plné tři čtvrti hodiny mluvil, salva smíchu následovala takřka za každou větou... Divadelní ředitel musí přece dokázati, že také něco dovede, když to žádá od jiných!

Mnoho jsme toho ve Vodňanech ovšem nenaspali. V páně Maškově restauraci ubíhaly v družné zábavě hodiny jako vlny v Blanici. Vděčné pozornosti Vodňanských těšili se ovšem virtuosové Veselský a Kopta, jejichž vzácná a nezištná ochota došla plného a zaslouženého uznání. Mám za to, že oba, zvyklí na různé pozornosti obecenstva, jež dovedou svou hrou okouzliti, na krásné, vskutku nezapomenutelné chvíle, jež prožili ve Vodňanech, dlouho a rádi budou vzpomínati.

Všechen zájem dopoledne nedělního dne poutal se k přednášce, kterou v zasedací síni Vodňanské měl jednatel Máje, spisovatel Frant. Sekanina o Máchovi. Pan přednášející mluvil k obecenstvu, jež slyne svou vnímavostí a vyspělostí. Junácký zjev Sekanimův, jeho zvonivý, jadrný orgán, jeho obsažná, poeticky vyzdobená mluva upoutala hned při úvodních slovech. Jeho přednáška do opravdy uchvátila a zanechala hluboký dojem. Řečník mluvil za hrobového ticha, a když skončil, obecenstvo povstalo a propuklo v tak bouřlivý potlesk, že si professor Sekanina tento svuj úspěch zaznamená v kronice svých cest jako den sváteční. Jménem Máje promluvil k shromáždění, v němž byl výkvět Vodňanských dam, ředitel Václav Štech. Promluvil, aby poděkoval za pozornost, věnovanou Máji, za pozornost, za lásku, projevenou k české literatuře, k české knize. Štech, kterého nadchla nálada obecenstva, promluvil tu jednu ze svých nejlepších řečí. Jeho temperamentní přednes, jeho jistota a pevnost, se kterou mluví a svoje myšlenky rozvinuje, obecenstvo zrovna elektrisovalo. Když jsme se pak odpoledne loučili, a Štech na odchodu z Vodňan tlumočil dík českého spisovatelstva všem, kdož nás zahrnuli svou přízní, především soudnímu radovi panu Boh. Smrčkovi, jenž se nám po celou dobu pobytu ve Vodňanech věnoval s tak roztomilou ochotou, bylo nám teskno při vzpomínce, že jsme od Vodňan tak daleko a že mnoho vody uplyne v Blanici, než se tu zase sejdeme. Krásnými, ze srdce linoucími slovy se s námi rozloučil pan rada Smrčka. Pronesl nadšenou, procítěnou řeč, ze které vanula láska k umění, zápal pro literaturu, českou knihu.

Nemohli jsme se už, bohužel, zúčastniti korporativně lidové slavnosti odpolední, jež shromáždila mnoho obecenstva v zahradě Sokolovny, zvláště mládež a výkvět vodňanských dam. Poskytnuty tu buffety, kde prodávaly dámy z nejpřednější vodňanské společnosti,

a srdečná zábava proudila při zvucích hudby zahradou, dopřávající příjemný pobyt. V Sokolovně cvičil dívčí dorost pod vedením sl. Preslové, praporcové reje provedeny s velkou přesností a v ladných skupinách. Krásný obraz skýtalo »Vítání leta«, něžná hra a zpěv z národní písně uvité a rovněž dívkami neobyčejně zdařile provedené. Něžné toto číslo nastudovala sl. Anna Palečkova. Obě hry musily býti opakovány.

Ve Vodňanech zůstali už jenom ti, které nevyháněla povinnost. Nastala doba rozloučení — chvíle pro nás opravdu bolestná. Byli bychom tak rádi zůstali, neradi vstupovali jsme do povozů... ale memento povinnosti hnalo nás neúprosně z náručí, jež hřála opravdovou láskou.

Na Vodňany budeme dlouho, dlouho vzpomínati. I na tu cestu zpáteční, cestu dlouhou a únavnou, ale za to cestu plnou krásných, milých, dražých vzpomínek... na cestu, která nás sblížila a přátelství utužila, ukovala!

JUDr. R. J. Kronbauer.

* *
*

AKADEMIE, kterou pod protektorátem městské rady král. Vodňan a okresního zastupitelstva uspořádaly sdružené spolky vodňanské v divadelním sále radničním, byla hřebem prvého dne zájezdu. Vtištěn jí především literární ráz, hudba tvořila ornament. Po vzletném, jadrně předneseném proslovu, jenž zdůraznil význam knihy v životě národa, vkusně uspořádaný živý obraz shrnul myšlenky básně v plastický názor: kniha osvobodila národ z pout poroby, vnesla světlo do tmy, genius národní slavil knihou vzkříšení, kniha šíří požehnání vzdělanosti, vlévá sílu uvědomění. Když byla takto připravena půda náladě, jejíž nadšení ještě jen zvroucnil přednes Kubátova mužského sboru »Slovanská lípa«, zapěného vzorně secvičeným místním zpěváckým spolkem, rozvinuly se zajímavé recitace, podávající i v stručně vymezeném rámci programu charakteristické klasobraní z našeho básnictví. Došli tu zastoupení: Neruda, Sv. Čech, Zeyer, Herites, Sova, Březina. Ze Sv. Čecha přednesla sl. Jarmila Kronbauerova »Loutkářova sirotka«, tklivou episodu z věčně svěží idylly »Ve stínu lípy«, kterou melodramaticky věrně a vroucně hudebním průvodem zillustroval Karel Kovařovic. Sl. Kronbauerova dala deklamaci své dívčí něhu, živost výrazu a zdařilo se jí zvláště dramaticky vystupňovati srdcervyvné výkřiky: Princezno! Princezno!, jimiž sirota volá za družkou trampotného mládí. Jemný, modulace schopný hlas slečnin poddal se všem odstínům citupiné básně. Kontrastem byla volba Nerudovy polo humoristické, polo autobiografické básně, (Letní vzpominky — malostranský feuilleton), která umožnila deklamatorce rozvinouti rozmarné, tu zase naivní, nebo drastické tóny, dialogy plné dramatického ruchu, kteréž ukázaly, kde bude místo mladého tohoto talentu: na jevišti. V »Loutkářově sirotku« sehrál klavírní part se řídkou virtuositou a jemným ohledem na mluvené slovo p. prof. Frant. Veselský. V přednesu mladého tohoto virtuosa jest jistý geniální rys a zvláště vyvinutý cit rythmický, který se i v jeho doprovodu jiných částí pořadu jevil. Zeyerovu legendu »Abgar«, Březinovu báseň »Matka« a Sovovo prudce cítěné intermezzo o Smetanově kvartettu »Z mého života« přednesl s plností literárního pochopení p. Em. šl. z Lešehradu. Hlučného úspěchu dosáhl jmenovitě básní poslední, jejíž prudkost stejně prudce vyzvedl, Fr. Herites, jenž po celý pobyt vodňanský byl středem největších projevů rodácké přichylnosti a lásky, přečetl dvé vzpomínek, se Zeyerem souvisejících: o netolickém trhu a »Všechno se sesedne«. Humor prvé črty, životní moudrost druhé nalezly u posluchačstva vřelého přijetí a ohlasu. Hudebním ornamentem mezi recitacemi byla houslová sola p. Pavla Fedorovského, Ševčíkova žáka, jenž za doprovodu pi. Diebelsové sehrál s citem i pěkně založenou technikou Čajkovského »Canzonettu«, Dvořákovu »Humoresku«, Nováčkovo »Perpeteum mobile« i četné přídavky. Originelní ozdobou pořadu byl p. Vilém Kopta, professor hry hobojové na carské konservatoři v Rostově na Donu. Na nesnadný, málo, zvláště na venkově slýchaný svůj nástroj zazpíval, skutečně zazpíval svým ušlechtilým, sytým a přece měkkým tónem dvě věty z koncertu francouzské skladatelky Grantvallové. Koncert vyžaduje značnou techniku, a p. Kopta, jako prvý žák Königův, byl ji úplně prav. V prvé, na pořadu druhé větě, bachovsky zbarvené, snoubilo se obé: melodický výraz i virtuosní technika, v ladný celek. V pozdních hodinách nočních doplnil pestrý pořad p. ředitel Václav Štech, jenž se skutečným sebezapřením, po namáhavé, zpožděním rychliku nemile prodloužené cestě, nezdráhal se splniti slíbené účastenství, a tak, jak přijel právě s cesty, přečetl svou humoresku z divadelního života: »Modrý princ.« Intriky divadelní, postavy soupeřicích subret, divadelních matek, ženichů, deer a tet, jsouce zachyceny tu s celou životností, dovedly udržeti zájem obecenstva ještě v pozdních hodinách nočních. Říhovského smíšený sbor »Modrá obloha« zakončil jasným akkordem akademii, na niž ve Vodňanech jistě dlouho bude pamatováno.

ϱ

Toto číslo vydáno dne 14. července 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

ALKOHOL.

Báseň EMILA PAUERA.

Západ rudý v chudou jizbu
poslední již růže házel,
když Jan Mervart, mladý malíř,
chvějící se rukou bílou,
roztrh' malý vonný dopis
a čet' letmo, co mu psala
ta, jež hvězdou čaruplnou
zářila mu posud v život. —

»Dávno již, můj snivý hochu,
nestačí mi skromné drobty,
jež mi tvoje láska skytá. —
Toužím výše! »»Zlato! Zlato!««
volá stále moje duše —
tož mi odpusť, neproklínej!
Jinému již dávno patřím,
a dnes s jiným opouštím tě,
prchám v dálku, někam k moři . . .«

Nedočetl. — Bílé ruce
do klína mu těžce klesly,
dlouhý vzdech, jak zašumění
na hřbitově ve cypřiší,
vydral se mu náhle z prsou,
strašná bolest jako hydra
tisícerým lačným spárem
na jeho se vrhla bytost,
a v hloub duše, kde až dosud
důvěry pln nosil obraz
štíhlé, lepé černovlásky,
vděkuplných dívčích líček,
rtíků svěžích, usměvavých,
dobrotivých, zářných očí,
hrozivě se, nelítostně,
plna šklebu, hrůzy, hnusu,
maska Zrady zadívala. —

Zachvěl se Jan Mervart děsem. —
Vzpomněl chvíle, kdy mu osud
opuštěnou, strádající,
bledou dívku v cestu přived,
vzpomněl, jak se vždycky snažil,
ač sám chud a všeho štěstí
smutný, sirý vyděděnec,
vyzlatit jí trudný osud,
vzpomněl citu, jenž tu poprv,
čistý jako rosy křišťál,
zatřpytil se v jeho srdci,
pad tam sluncem, hřál a těšil,
oživil tam nové touhy,
probudil tam novou sílu,
přines jas a přines naději,
že i tou zlou cestou bídy
strženi i ostrým trním,
dospěti lze k zářným metám,
o nichž před tím plna skepse
již již sniti přestávala
smutná hlava umělcova. —

A teď zas ta všechna naděj
leží před ním v troskách černých,
a teď zase spárem smrti
vědomí se v duši plíží,
že jest jedním z nešťastníků,
jejichž bytost ruka ženy,
donésti můž' čaromocí
k žití cílům nejzářnějším,
jež však zase bídně hynou,
bez vůně, již květným darem
vydechuje v jejich život
duše ženy milující.

Dlouho, dlouho v šero jizby
zřel Jan Mervart smutným okem, —
když tu náhle k němu dveřmi,

zpola jenom zavřenými,
čaruplný zjev se vplížil.

Zahalena vlající jen
červánkovou, mlžnou rouškou
krásná žena před ním stála. —
V jejím černém, bouřném vlasu
plály květy rudých máků,
její čelo v šero plálo
opojivým, luzným trsem
sněžných květů tuberosy,
na lících jí hořel půvab
v jitřní svit se rdících růží,
v krásných očích zelenavý,
démonický přísvit háral,
její malá ústa plála
číší květnou naplněnou
po okraj až rudým vínem,
její bujná, bílá ňadra
hýřila v tmu jak dvě číše
pyšnící se, lákající
mokem bouřně rozpěněným.
Celé její bílé, sladké,
štíhlé, krásné, nahé tělo,
její lokte, její náruč,
jejích boků ladný ovál,
ztajemnělý klína úběl,
vše to, jakby tkáno bylo
z tisícerých vábných, smavých,
roztoužených květných číší,
celá jasná, skvělá bytost
kynula a k sobě zvala,
jediný jak čaruplný,
opojivý, vonný pohár. —

»Nesmutni, můj hochu milý!«
zašeptala krásná žena,
»Po všech trudech, klamech žití,
ještě krásný los ti zbývá.
Viz mou náruč! Nabízím ti
všechnu svoji rajskou krásu!
Vrhni se v ni! Pohrouži se
v sladké růže mého těla!
Zrakem svojím uslzeným
pohrouži se v moje oči,
retem svým, jenž pln je vzdechů
přisaj se k mých retů číši!
Pij, ó pij z ní! Prvním douškem
vykouzlím ti na rtu úsměv!
Pij, ó pij z ní! Druhým douškem
změním tvoje hoře v radost!
Pij, ó pij z ní! Třetím douškem
proměním tvé hořké slzy
v nekonečně sladkou rozkoš!
Ó, jen okus! Jsem tak sladká!
Stokrát na mžik opustíš mne,
stokrát ke mně zas se vrátíš,
stokrát tě zas láskyplna
strhnu ve svou bouřnou náruč,
stokrát zase moje kouzlo
vysype ti duši květem,
nalije ti oheň v žíly,
rozplamení tvoje oči,
rozolmí tvé bledé čelo,
vykouzlí ti, hochu, v duši
sladký vír a hudbu plesnou,
skolébá tvou hlavu smutnou
v nekonečnou sladkou závrať —
o, jen okus! Pojď jen za mnou!
Pojď, ó pojď, muj smutný hochu!
Vše, co kdys jak luzní snové
spělo tvoji mladou duší,
k čemu vždycky jako k bohu
prosebně jsi ruce spínal,
vše, co posléz milým hledem,
stiskem malé, něžné ručky,
šeptem lásky, slibem sladkým,
slovem sterých svatých přísah
k skráním se ti přichýlilo,
vše, co ctil jsi, v co jsi věřil,
co jsi laskal, co jsi líbal
a jak poklad nejvzácnější
bouřně k svému srdci vinul —
vše to rázem, milý hochu,
objeví ti pravou tvářnost,
promění se v sykot hadí,
zjeví se ti v rtů mých výhni
nicotnou jen tretkou bídnou,
bídnou škvárou, k níž již nikdy
nevrátí se tvoje duše,
pro niž přiště tvoje rety
budou mít jen vzdor a pošklebek,
a již po všem zotročení,
pro své duše mír a spásu,
dovedeš jen nenávidět,
odkopnout i proklínati.« — —

Zmlkla krásná, svůdná žena,
leč dál její opojivá,
démonická, bájná krása
zrakem, jenž se jako propast
pln tajemných svitů šířil,
retem, na nějž celé moře
rozkoše se přelévalo,
zas a zas k sobě zvala.
A Jan Mervart, mladý snílek
se zlomenou smutnou duší,
s celým peklem hoře v prsou —
neodolal. —

Po třech létech
rozlétla se krajem zpráva,
že na prahu bídné krčmy,
v mrazu noci prosincové,
zhynul člověk — — —

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola XVIII.

JAN ZUB Z EHRENFELDU.

(Pokračování.)

Únorové ráno plné chmur a mlh dusivých. Zvonek rathúzní kvílí.

Ze J. M. C. rychtáře Jana Zuba z Ehrenfeldu, Jiřího Petera Václava Petera Městského, Bedřicha Zuba, Christiana Naského, Petra Gryského, Jiřího Vacmanna a purkmistry další, obecní radní a starší, hejtmany čtvrtní a rychtáře předměstské, kteří sbírají daň k obci, a veškerou další obec poplatnou. Ze je do prostorné klenuté síně rathúzní, jejíž klenbu zdobila malba Šalomounova soudu a jejíž levý roh zaujímala obšírná kamna kachlová s obrazem Adama a Evy pod stromem poznání.

Za zvonek potrhat mřídil poslu práva rychtářského, Pavlu Kopřivovi, Johanes Alexander Mentus, který svým statkem domovitým mezoval s Jiřím Henčlem, který měl své domovité zakoupení ryneční vedle rathúzu.

Alexander Mentus, městský rychtář, nařídil tak z příkazu Tomy Černohorského, purkmistra tohoto měsíce. Z domu svého vystoupil chvatně J. M. C. rychtář Jan Zub z Ehrenfeldu v plášti z nejlepšího mezulánu s límcem kožešinou liščí obšitém, a spěchal na rathúz.

Viděl, jak Toma Černohorský jest spolehlivý purkmistr, věděl, kdyby věc nežádala nejhbitějšího opatření a nejpilnější práce, že by na svou pěst bez slyšení císařského rychtáře se neopovážil sezvoňovat obec veškeru.

Jistě obdržel po pilném poslu list, na jehož obálce v levém koutku adresní strany napsáno: »Cito!«

Jinak by se ani neopovážil otevříti list, nobrž byl by poslal písaře radního, Jiříka Štamperského, k němu s uctivým pozváním, by se na rathúz dostavil, neporušenost pečetě na listu došlém pečlivě prozkoumal, list bez porušení pečetě otevřel a se přesvědčiv, že v listu není »nic tajného« jemu list k dalšímu věci opatření odevzdal. Ale nepospíchal z domu k rathúzu, na jehož omítce sgrafitem od dola až k římse podstřešní byly narýsované diamantové kvádry a dvoje sluneční hodiny na straně jižní i západní — ponze rychtář císařský.

Cílil k němu každý muž osedlý i soukup,*) jemuž nohy ještě sloužily, jenž nebyl postaven na boží mučení.

Mužové před rathúzem na náměstí ve dvou skupinách.

V skupině jedné, poblíž sloupu, na kterém byl zavěšen pod stříškou šindelnou zvonček městského rychtáře, zvaný »pírkloček«, stála strana katolická.

V čele skupiny druhé vidíme Jana Žďárského Srnovce z Varvažova a Jana Pošivala.

To jsou věrní sluhové staré víry, arci tajní.

Kopřiva přestal trhat zvoncem, chodí již po radní síni s hrncem, v kterém na žhavém uhlí kadidlo se skvaří. Vykuřuje, jak to předepsáno.

Jiří Štamperský postavil před J. M. C. rychtáře hodiny ssuté (přesejpací).

Až písek dojde, dá Štamperský Kopřivovi znamení a zvonek rathúzní zazní podruhé.

Jen se ozve a pujdou na rathúz. Čekají trpělivě.

V tom od dolní brány zazněla břeskná fanfara a do brány již vjíždí Pavel hrabě z Morsinu a Ferdinand Dobřenský z Dobřenic, sídlem na Chvalkovicích, oba hejtmané kraje Hradeckého. Mezi nimi na hřebci tisovaté srsti s bílými hřívami v pletencích zlatými šňůrami propletených jede nadutý kněz kníže Octavio Piccolomini, jemuž král Španělský Filip IV. propůjčil titul vévody z Amalfy, rytíř tovaryšstva zlatého beránka, velmocný Náchodský pán, statný pětapadesátník, druhdy vůdce životní stráže generalissima Albrechta z Waldsteinu — později osnovatel jeho pádu. Za nimi na komoni zvrana plesnivém jede pyšně David Ténor, kapitán lieutenant tělesné kompanie regimentu knížete Piccolominiho. Okna radniční síně se roztřeskla. V otvoru okna rychtář císařský kloní se hluboko velmožným pánům. I Dvorští pozdravují panstvo.

Ale nějak nuceně.

Podobným zjevům příliš zvykli. A pak vědí, že se jedná o pouhý »durchzug«.

Pestrý obrázek z náměstí zmizel.

Dvorští sobě myslí, že ani o takové obrázky není co stát, ale s hruzou vzpomínají těch vojanských hrůz, kterých zakusili.

Vzpomínají sobě na krásného Jeronýma de la Porta, který v město vtáhl s pluky Charvatského rejtharstva.

Pak přišel lid vojenský pod komandem hejtmana Foque, pak přitáhlo množství »lidu cí-

*) spoluvlastník.

sařského«, které vyplenilo Dvůr, na to soldateska kurtiřta Saského doplenila vše, pak »zavítal« lid regimentu Vejrovského, lid nejvyššího generála Kapouna ze Svojkova, rejtharstvo hraběte Gallase, štáb nejvyššího Kapouna ze Svojkova, lid Švédský, opět vyplundrovav Dvůr bytoval v něm po třicet osm neděl. Veškerá armáda Švédská z Hradce Králové vypuzená, tábořila s veškerou artolerií, municí a proviantem v táboře polním mezi Hradištěm a Žirčcm, tedy za humny města Dvora.

Pak přišel lid hraběte Šlika, pak zas lid hraběte Colloredo.

Pak nastaly durchenky množství lidstva vojenského do Slezska a zpět. Pak zas přišel lid hraběte Colloredo, pak lid hraběte Monte-Cuculi a hraběte Vrtby a generallientenanta von Hanau.

Pak lid — ach kdo by sobě mohl pamatovati ty hrůzyplné, děsné vojenské, obrázky.

Vraťme se raději na náměstí Dvorské. Věnujme trochu pozornosti oběma houfům!

Šaty všech jsou schozelé, z většího dílu z mezulánu původu domácího.

Všem po boku visí tesáčky. Ty arci odloží u hospodáře rathúzního, neb rathúz je místo výsadní.

Postavy jsou většinou vyzáblé, tváří drsných, šerpivých, barvy bledé. Pozorujeme, že je mezi nimi několik pajdů. Jeden je bezručka. Jeden je jedenok s páskou černou nad vylouplinou. Tři se nesou o berlích. Některé tváře jsou šeredně zjizvené. To vše děsné památky nenadálých nepřátelských vpádů lidu Saského, Švédského i císařského. Že u těch houfu se sešlo několik uličníků, kdo by tomu víry nepřiložil? A že městský rychtář Mentus hned toho, hned onoho uličníka žlon přes záda přeplákne, to víc než věrohodné.

Však ejhle!

Přes náměstí jedou dva vozy plné rýčů, lopat, kratců, motyk, nosatců, špičáků a koleček, na každém vezu stojí dva šancovní soldáti mimo pacholka kočovského. Před vozy na koni jede hejtman nad střelbami.

Na ty dva vozy s upokojením asi pohlédli oba hejtmani krajští. To k jejich nařízení posílají Náchodští do Hradce Králové na opravu šanců.

Zvonek radniční zakvílel.

Oba houfy hnuly se k vratům rathúzu v plném pořádku, podlé hodnosti. Poslední vstupují řemeslníci. Těmi končila tehda aristokracie městská, která byla povolána rozhodovat o blahu města — ale Buh chraň — ne proti vůli císařského rychtáře.

Kapitola XIX.

BERNARD SMĚŘOVSKÝ Z LITKOVIC, MÍSTOPURKRABÍ PRAŽSKÝ.

Rychle na rathúz!

Díka Bohu! Mnoho jsme nezameškali. Sotva jsme vstoupili, povstal Jiří Štamperský, písař radní, odsunul na pulpitu ležící registr a hlásil J. M. C. rychtáři:

»Schází patnáct nedbalů.«

Tím řekl, že se do schůze nedostavilo tolik mužů poplatných, nemocí neomluvených, kteří blaho obce kladou sobě za hřbet.

J. M. rychtář císařský, aniž by povstal, ze zástolí, ze svého obšírného křesla děl:

»Došel nás raptim psaný list Pavla Václava Nigrina z Liboslavic, sekretáře pánů komisarů generální visitace. Pilný posel přinesl list z Trutnova. Nigrin píše, že jest pánův generální visitace komisarův dokonalá vůle a intenti již dnes na noc z Trutnova k nám přijeti.«

V shromáždění velké pohnutí.

»Pan Nigrin jménem jich nás žádá o tři kvartýry pro ně a pro něho a o marštale pro jejich koně. O to již s dostatkem postaráno. S »visitati«, že zítra jest den nedělský, počne se teprve v pondělí. Milému mému příteli Tomovu Černohorskému« — (Toma Černohorský se hluboce poklonil) »purkmistru na tento měsíc list tento nahnal mnoho starostí, což shledávám pochopitelným, neb jak pozoruji, list ten překvapil i vás. Proto v čelo obce postaven rychtář J. M. císařské. Toho nesmí překvapit nic. Ten musí předvídat vše, ten musí mít myšlenky. Jinak by nebyl hoden důvěry J. M. císaře a krále. Proto také mně komise ta nezůstala utajena. Když jsem se od svého výborného přítele, urozeného a slovutného Krištofa Turka ze Sturmfeldu.«

Císařský rychtář se odmlčel a s důrazem opět děl:

»Ze Sturmfeldu a Rosenthalu — arci pod tajem dověděl, že generální visitace ustanovena k určení repartice sněmem svolených dávek sem přijede, dopsal jsem svému dobrému příteli Janu Benediktu Smolíkovi, který jménem všech tajných rad, komorníků, pánů místodržících, nejvyšších ouřadníků a soudců píše listy do celého království, aby mně dal potřebné informati ve věci této.

Týž mně dal za odpověd, že páni komisaři Nový Bydžov již zvizitírovali, bych se tudíž obrátil na Novo-Bydžovské pány. I dopsal jsem jejich poctivostem pánům Bydžovským a oni mně již před desíti dny dali za odpověď, že na širém světě není papíru tak obšírného, aby se naň vešlo vše, co bychom v příčině této vě-

děti měli a nevíme, ale že to též není potřebí věděti, jsouť prý páni komisaři a to pan Přehořovský a pan Šměřovský, místopurkrabí Pražský, velice dobří patroni a páni. Ti páni popíší celé město, mají prý na to obrovská rubricirovaná lejstra, ba celé plachty tormanské. Zapíšou v ně každého, od nejbohatšího dvořáka až do posledního řemeslníčka, všechna luka, pole, lesy, všechen dobyteček, zkrátka vše, vše, všecičko. Ale páni dají prý nám dobré »informati« a vše bude v nejlepším pořádku, jen když se k pánům generálním komisarům strany jich trachtací patřičná vlídnost od nás ukáže. Potom prý vše dobře poznají, zvláště, když sobě pana místopurkrabí Pražského náležitě každý z vás bude všímat.« Na slova: »náležitě všímat« dal J. M. C. rychtář docela zvláštní náležitý důraz.

»Co se trachtací dotýče,« děl dále, »o ty péči vésti nemusíte, ale usnesení obce potřebí, zda se díti smí a má, jak míním já na obecní opasek.«

J. M. C. rychtář skončil.

»Vydejte přímluvy,« vzkřikl Štamperský.

»Jako ty! Jako ty,« zahřmělo z hrdel veškerých. Div sobě hrdla nepředřeli. Pravice všech lítly vzhůru.

— — — — — — — —

Odhlasováno.

Po každém odhlasování nastával krátký oddech.

Toho použijeme k objasnění komise visitační. Účelem jejím bylo sečísti obyvatelstvo a jeho berní sílu v království za účelem zdanění téhož.

Dosavádní přiznání jmění za účelem tím naprosto nedostačovala. Měla tedy hlavní komise roku 1652 zřízená provésti soupis obyvatelstva takový, aby z něho byl zřejmý počet usedlostí (berních jednotek), i aby dle počtu těchto dalo se vypočísti, mnoho-li by se na jednu usedlost musilo uložiti, aby se docílilo sebrání požadované berní sumy.

K tomu účeli usnesl se sněm na jisté prozatímní definici toho, co jest jeden skutečně osedlý, a stanoveno, že každý na gruntu svém se nacházející hospodář, který buď skrze oheň neb jináče na živnosti své zkažen a dokonce zahuben není, nýbrž přes polovici dědin a rolí svých zdělaných, osetých aneb hospodářství své tak zaopatřeno má, že povinné roboty s potahem vykonávati muže, za jednoho, skutečně usedlého poddaného se pokládá.

Chalupníci, kteří něco svých rolí osíti mohou, budťtež počítáni čtyři na jednoho osedlého. Zahradníků, kteří k vyživení svému toliko nějaký dobytek mají, budiž počítáno osm na jednoho osedlého. Ti pak, kteří mimo chalupu nic nemají a jako nádeníci práci rukou svých se živí, nebuďtež vubec počítáni. Že komise nemohla práci na ni vznesenou vykonati sama, ustanovila sobě několik komisí k ruce a tyto komise zvány visitačními. Měly ještě jiné a to tajné úkoly k vykonání.

Mělť podávat i zprávu o náboženském životě kněžstva, zda žije dle předpisů církevních, zda nevede život pohoršlivý, zejména v domácnostech farních. Jsme toho názoru, že děkan Lossig byl v čas o této komisi zpraven.

A proto, aby co se týče dřívějšího pobytu velmi mladistvé Lidy u něho na děkanství nepřišlo k nějakému objasňování, vše nutné sobě obstaral. Nuž, vraťme se zase na rathúz.

»Jak víte,« děl dále rychtář císařský, »dopsal mně dne 16. Januaru za purkmistrování slovutného Jana Pettery —«

Jan Petera hluboce se poklonil.

»— pan Samuel Suk, hofrychtéř J. M. králové z Hradce nad Labem list, ve kterém píše, že pan podkomoří k němu do Hradce Králové svého antivartera Jana Denhoffa koňmo naschvalí poslal ze své residence z Nového Studence s listem, který J. M. panu podkomořímu zaslal z Vídně J. M. pan hrabě Cauriani J. M. Císařové, paní naší nejmilostivější nejvyšší hofmistr, v kterém nám jménem jejím děkuje za zvěřinu pernatou k Vánočním svátkům Vídeňskému dvoru zaslanou, ale dokládati ráčí, že J. M. Císařovna chystá pro dámy ode dvoru ke dni očišťování blahoslavené Panny Marie velikánskou nobl trachtací a že k této potřebuje jeřábky, bažanty, koroptve, kvíčaly a prskavce a to co možná nejvíc, nejvíce. Proto jsme dali schytati takového ptactva hojnost velikou, ale pro kmotra příhodu, že Bohu díky také mrzlo, ponechal jsem více než polovici této zvěře pernaté záloze. Starého piva, hostinského máme rovněž hojnost ve sklepu rathúzním. Vlastní řídké pivo, žel musíme sami piti a ještě pánu Bohu děkovati, že nám aspoň toho v mírné míře popřávati ráčí.«

Domluvil.

A jak by střelil do vrabců. Vše se hrne ven.

Nač ten marný kvap, když každý z nich ví, že hospodář rathuzní dvéře na schodě na zámek zapadlitý zaniknuté chová a že nikoho z rathúzu nepropustí, dokud J. M. C. rychtář obce velikou neukončí?

»Postůjte,« zvolal Štamperský.

Obrátili se.

Rychtář děl:

»Důstojný kněz děkan Lossig za dobré uznal opatřiti sobě list poctivého manželského na svět zplození, ne ohledně sebe, toť se ví, nýbrž ohledně Lídy, která za nedlouho u něho opět bude prodlévat. Zároveň opatřil sobě atestací,

že je Lída dcerou bratra jeho švakra a že jest sirotkem,

Listiny ty jsou uloženy v deposici městské. To uznal jsem za dobré s obcí sděliti, aby lidé zlí a omlouvačné báby nemohly Lídu beztrestně naříkati, až se na děkanství vrátí. Běda omlouvačným jazykům před pány z lavic soudních.«

Domluvil, a obec veškerá opět se hrnula ven, jak by na rathúze byla na trní.

»Postůjte!« zvolal opět Štamperský.

Obec stanula.

J. M. C. rychtář hlásil:

»Že zítra jest nedělský den a páni komisaři navštíví hrubé bohoslužebnosti, nastává obci veškeré povinnost v plném počtu do chrámu se dostaviti.«

»Za udělení potazu volného se žádný nepřimlouvá?« táže se Štamperský.

»Žádný,« zahřmělo síní:

Štamperský povznesl pravici. Toť znamení, že hromada skončena.

Obec veškerá žene se ven honem honoucím. K čemu ten chvat? — V malé chvíli na to vyváděli Dvorští zbytečky svého dobytečka do lesu a vsí nešosovních. Na jeho zapřenou i vůči panu místopurkrabí Pražskému. Nevěřili již nikomu. Pramkomu. Ani místopurkrabí Pražskému.

A měli pravdu. Výsledek šetření komise visitační došel Dvora roku 1657. Ani ne tak pan Přehořovský, ale pan Směřovský z Litkovic měl ve Dvoře oči dukladně otevřené, trachtace ho neoslepily, vlídné zacházení ho neoslnilo, aspoň ne do té míry, do jaké doufali Dvorští.

Visitační komise je ocenila na 155 a půl jednotek a Dvorští psali ihned J. M. Králové podkomořímu Kustošovi, psali hofrychtéři, psali i ubohému písaři podkomořenského úřadu Václavu Vodičkovi do Studence, a když to vše nebylo nic platné, psali zoufalý memorial k Jeho Majestátu, v kterém prosí o ulevení »dobrého dílu, že by jinak ani berní ani vojenských platů odvozovati nemohli, naopak, že by od svých živnůstek odstoupiti musili.«

Ocenili se na 25 jednotek v městě a na 16 na vesnicích!

A výsledek toho? Pan sekretář Rabsteinský jim poslal opis usnesení nejvyšších berníku o jich memoriálu.

Zní takto:

»Supplikujícím oznámiti, že při termínu uhlídají, kterak calculirováni.«

Ani slůvka více. (Pokračování.)

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

A v zahradě se zálibou sedala na místech opuštěných, plných stínu, skrytých v náručí kvetoucích houštin, a zde nabývaly její dětské sny určitější podoby, rytíř slavný a statečný se objevil a prosil o její lásku... Ale někdy se sladký čar lásky změnil v chladnou bázeň a příšera smrti se mihla kolem: to bylo, když nepozorovaně se vplížila do komnaty, kde bratrovražedná ruka prolila krev milenců, pohroužených v kouzlo lásky. Temněrudá, veliká skvrna, lpící na podlaze, plnila ji děsem, jenž byl tak veliký, že ač chtěla prchnouti, nemohla učiniti kroku, poslední okamžiky obou milenců, dávno zemřelých, míjely touto mladou duší, a Lukrecia zřela oba určitě a přesně. A snila:

Byl večer, téměř noc. Francesca propustila své dámy. Veliký stříbrný kahan naplněný olejem osvěcoval její komnatu, vrhal na lože, jež se v pozadí bělalo, zpola zastřeno hustou látkou, prchající zákmity bledého světla. Bylo dusno v komnatě, Francesca otevřela okno a vyklonila se ven. V dálce před ní hučelo moře a svit hvězd se chvěl na hladině. Proud vonného vzduchu vproudil do komnaty: slaný oddech moře. Ticho bylo v hradu, neboť choť její s večerem odjel se všemi žoldnéři. Pojednou se Francesca zachvěla. Zdálo se jí, že naproti ní, u zdi, se mihl stín. Nemýlila se, stín nabyl určitějších tvarů a Francesca poznala postavu muže. V matné záři hvězd zablýskla jeho přílba. Stín se pohnul, dospěl pod její okno a tichý hlas zavolal: Francesko! Ulekla se, ale nevýslovná rozkoš jí zabouřila ve spáncích: byl to Paolo, její Paolo, jehož milovala a milovati nesměla. Sešla dolů a otevřela. Usedli spolu na široké křeslo, nedaleko něho na malém stolku ležela rozevřená kniha, kterou Francesca před chvílí odložila. Byl to příběh lásky tak podobné lásce jejich, osudy lásky zapovězené a přece tak mocné. O Lancelotu rytíři při dvoře Artušově a sličné Ginevře, jeho choti, vyprávěla kniha. Francesce byla proto tak drahou a stále se k ní vracela, že nad ní Paolo schvácen vášní jí vtiskl první polibek a vyznal, jak nesmírně ji miluje... Chtěl opět vzíti knihu a čísti. Ale Franceska zadržela jeho ruku. Políbil ji a pravil: máš pravdu, sladká milenko, dnes budu čísti v tvých očích tu velikou lásku, kterou mne zahrnuješ. A Francesca pravila tiše: — Ó Paolo můj, polib mne! Líbej má ústa, mé oči,

mé vlasy, zlíbej mne celou, neboť jsem měla tak těžký sen, že jsem ve spánku ronila slzy. Jen polibky tvé mne upokojí. Líbej mne, Paolo, líbej... Jsem tvá, jsem celá tvá....

A chtivě nabídla své rozpálené rty k polibku.

Tu Paolo vzal něžně její hlavu do svých dlaní a jeho rty se žíznivě vpily do jejích rtů, rozpuklých a pootevřených jako zralý plod. A hlavami jim zavířilo opojení, jež se podobalo mdlobě nevýslovně sladké, sladké až k smrti.

Venku dýchala vlahá noc, zářily hvězdy a hučelo moře mohutný hymnus lásky. Vše zmizelo kolem nich. Smysly jejich nevnímaly nic kolem sebe, neboť krev rozkypěná touhou šuměla jim ve spáncích. Ret na rtu v polibku dlouhém, smrtelném... Z dola zazněl hluk. Ale milenci neslyšeli. Tu ozvala se prudká rána na dveře a drsný tvrdý hlas: — Francesco, otevři! Jakoby to volal hlas andělův k poslednímu soudu, oba zděšeně povstali. A znovu volal hlas: — Francesco, otevři! Ale nežli mohl Paolo říci, by šla otevříti, rozletěly se dvéře a do komnaty se vřítil zuřivě Giano, chof Francescin, v plné zbroji, s mečem vytaseným, s očima podlitýma krví.

Minula chvíle ticha. — Zrádče, bídný zrádče, vzkřikl Giano na svého bratra. Zkrvavím tvé plavé kučery! Ale ten sevřel Francescu do náruče a rty jejich se spojily v posledním polibku, neboť ihned pronikl jejich těla meč manželův. A duše obou odešly žhavé a nerozdvojené do říše stínů...

Tak snila Lukrecie v oné komnatě. Kdysi ji tam překvapil otec a vida její zamyšlení, jež prozradilo, že rozumí více, než dítě, pravil hrozebně:

— Nejen Malatestini, ale každý muž nosí tak skvrnu na svém štítu. Pamatuj si to Lukrecie. V písni odpustí snad Dante, ale nikdy zrazený muž v životě!

Sám pak uzavřel komnatu a přísně jí nakázal, by se vždy vyhýbala tomu sídlu hříchu. A Lukrecie, znajíc jeho tvrdost, vyhýbala se chodbě, v níž byla komnata, dlel-li otec doma, ale jakmile se vzdálil, spěchala tam, postavila se u dveří sotva dýchajíc, přiklonila hlavu na dveře a zdálo se jí, že vnímá šepot, že slyší horoucí slova a proud neznámé slasti k ní sálal, zahaloval ji v rozkošný závoj rozechvění, smyslů zmocnila se sladká horečka, v spáncích šuměla krev a celé tělo se zachvívalo v neznámém citu, podobném blaženému znavení po teplé koupeli. A vracela se tam stále, ač si sama slibovala, že již nevkročí v ona místa. Jednou ji tam překvapila matka. Neplísnila ji, jen ruku na měkké kadeře položila a pravila smutně: — Lukrecie, zdá se, že s rozkoší vdechuješ vůni krásné smrti. Miluješ-li svou matku, slib jí, že nebudeš naslouchati hovoru nešťastných stínu lásky. Nevstupuj v život s myšlenkami, jež nesou pečeť smrti.

Lukrecie slíbila. Tehdy jí bylo skorem čtrnáct let. Měla hebkou pleť, narůžovělou jako mramor zalitý červánky, a oblost dospělé panny vyznačovala její pevné tvary. Viděla se ve vodě, jež zrcadlila její obraz, srovnávajíc jej se sochami a obrazy, jež spatřila. Poznala, že je krásnější než všechny.

Čekala nedočkavě na statečného rytíře, aby před ní sklonil koleno a učinil ji svou paní. Ale ten nepřicházel, neboť její rodiče dosud nehledali ženicha, uznávajíce, že jest příliš mladá. Lukrecie, s duší rozvířenou sny, netušila, že rytíř se objeví na pokyn rodičů, nevěděla, že život je zcela jiný, než byl v jejích představách. Kteréhosi dne zavítal na hrad proslulý pěvec, a ježto pán hradu, který podobné povaleče nenáviděl, byl v Římě, bylo pěvci dovoleno, by zpíval a vyprávěl dlouho do noci. Hlas jeho byl dosti lahodný a příběhy, jež vyprávěl, poutaly velice Lukrecii, jedna z písní opěvajíc velikou lásku dvou milenců, jež osud krutě pronásledoval, dojala ji hluboce. Když večer pokročil a ze stříbrných kahanu prýštilo mdlé světlo, opřádajíc hlavy přítomných kmitajícím leskem, zdálo se Lukrecii, že ten potulný pěvec je dlouho očekávaný rytíř, který v přestrojení se vplížil do hradu, aby ji unesl a odvedl do své říše, jako královnu. A byla ve své domněnce upevněna, když zachytila několik vřelých pohledů z očí pěvcových, na něž odpověděla ruměncem a zmatena sklopila zraky, neboť jí bylo, jakoby každý musel uhodnouti, co v chvíli té jí letělo duší. Pěvec se jí zdál krásným, a vůně letní noci jež vnikaly do veliké síně, zpíjely její smysly. Pak dala matka pokyn, by ukončil svůj zpěv, a tu naposled zapěl píseň, jakousi milostnou balladu s verši lichotivými a sladkými, jejíž poslední verš každé sloky zněl:

— Ó, paní, rcete, snímí ji zapět vám?

Nepochybovala již, že ji miluje a balladu zpívá proto, by jí projevil svou touhu. Což nebyl onen verš otázkou, může-li doufati v její lásku a smí-li skládati písně k její chvále? Když odcházela, vrhla mu na rozloučenou nesmělý pohled a zapomněla v síni zúmyslně stuhu, kterou před tím sejmula s vlasů, to mu mělo býti znamením, že i ona je zachvácena láskou.

Ve své ložnici otevřela okno a téměř oblečena ulehla, napjatě naslouchajíc každému závanu větru. Byla přesvědčena, že přijde, že dá znamení o své přítomnosti, neboť právě pod jejím oknem byl hustý vysoký strom, jehož větví se skorem mohla rukou dotknouti. A

netrpělivě povstala, položila ruku na okno a pátravě pohlížela dolu. Jasná hvězdnatá noc sypala na ni poklady zlatých paprsků, jež se třepotavě chvěly na stromech, silná omamující vůně růží a jasmínu dýchala k ní a zaplavovala ložnici ovzduším lásky. A on nepřicházel.... Ztrávila zbytek noci, stále přemáhajíc spánek, při každém hlasitějším šelestu, jejž větřík způsobil ve větvích, zdvihala se rozechvěně s lože a kvapila k oknu, neboť byla jista, že konečně přišel... Ale čekala marně. Pěvec spal a na ni nevzpomněl. Teprve k ránu, když hvězdy bledly a mdlý úsvit se probouzel nad mořem, poznala, že marně čeká a pak teprve se uložila k spánku znavena, s palčivostí v očích.

Druhého dne spěchala do síně, a hle — stuha ležela tam, kde ji byla zanechala při svém odchodu, ač ji musel viděti, a mohl tušiti, že ji tam položila pro něho. Zklamána a jakoby o něco drahého oloupena, vzala stuhu a připjala si ji opět do vlasů. Pěvce již nespatřila, odešel hojně obdarován dříve, než procitla. Po nějakém čase náhodou vyslechla rozmluvu v čeledníku a zvěděla, že pěvec ztrávil noc u jednoho ze služebných děvčat, hojně vyvinutých vděků...

Od té doby již nedoufala, že se sny její uskuteční. Pohřbila je ve své mladé hrudi, smutně, jako pochováváme drahou bytost. A jednotvárně plynuly její dny, bez radosti a smutku, bez naděje a zklamání.

Otec její slyšel pověsti vynikajícího válečníka a v nejedné bitce dokázal svůj věhlas i statečnost, o níž mohla dobře vyprávěti rudá jizva, přetínající mu jako krvavý pruh čelo. Tu strýc, když vedl vojsko Florencie proti odbojným Pisanům. Často byl zván na radu k různým dvorům a svěřováno mu vůdcovství, které vždy přijímal, neboť boj, to byl jeho živel. O rodinu se valně nestaral, tím spíše, že mu nebylo dopřáno míti syna, z něhož by byl vychoval zpupného vojína.

Jednoho dne zahlaholily fanfáry a pak zazněl na nádvoří dusot četných koní. Lukrecie chvátala podívat se na příchozí; skryta za sloupem, spatřila skupinu jezdců v lehké zbroji, s barety a vlajícími chocholy na hlavách. Otec její vítal vysokého rytíře pružné postavy, vedl jej do hradu, zatím co ostatní jezdci vešli do veliké síně pro družinu hostí.

Srdce jí nepokojně zabušilo jako v očekávání. Vzezření rytířovo bylo smělé a statná postava se jí líbila, ač se jí zdálo, že není již mladý. Za nedlouho přišlo páže a vyřizovalo rozkaz pána hradu: má prý se ihned odebrati do rodinné síně k uvítání hostě. Poslechla s tlukoucím srdcem.

Vstoupila do síně, kde mimo hostě byli též rodiče přítomni, a rdíc se ostychem, přistoupila k rytíři, jenž mezi tím dvorně jí spěchal vstříc, a vítala jej ve svém rodném hradě.

Odpověděl dvorně a květnatou řečí děkoval, litoval, že nevěděl o tak krásné růži, kvetoucí v ústraní a opojil ji svou řečí, byla chválou své krásy tak oslněna, že hrdě vztýčila hlavu a stála před ním v celém majestátu svého neporušeného mládí, dýšíc ctností a svěžestí svých půvabů. Usedla vedle matky a sledovala se zájmem hovor hostův, úkradmo pozorujíc jeho zjev. Byl mladší, než se jí prve zdálo, tvář jeho zdobená černým knírem a jiskrnými vášnivými zraky byla velice výrazná, husté černé vlasy kadeřily se přirozeně nad čelem, a měly krásný modravý lesk kalené ocele. Chvílemi zasršelo to v jeho očích, zvláště když pohlédl na Lukrecii, a jí bylo, jakoby jí teplý proud zaléval srdce. Chvěla se v jeho blízkosti neznámým pocitem, byla zmatena dosud nepoznanou mocí vášnivého mužství, jež tryskalo z jeho zjevu a obestíralo její smysly lehkou závratí. Jako poupě, orosené a svěží, sníci uprostřed listí, rozpuká a probouzí se náhle pod polibky žhavého slunce, vydychujíc skrytou vůni, tak probouzela se v ní náhle žena, krásná žena, dychtící po polibku muže, jenž se zmocní jejich smyslů.

Pozoroval její rozkošný zmatek a oči jeho často na ní zálibně utkvívaly. Umínil si, že tento cudný neposkvrněný dívčí zjev musí býti sladkou kořistí náhle vzkypělé žádosti. Mohl přísahati, že v celé Romagni nebylo krásnějšího dítěte a cudnější panny.

Přiblížila se chvíle odchodu rytířova. Sklonil se a políbil ruku hradní paní, pak přistoupil k ní a vtiskl jí rovněž žhavé vášnivé políbení a prosil, by mu bylo dovoleno zaslati jí dar, na důkaz obdivu, jen skromný hold krásе tak neobyčejné a vzácné. Nenašla slov k odpovědi a sklopila zraky zardívajíc se plamenným ruměncem, neoddalujíc ruky, kterou stále svíral, a kterou konečně pustil, vtisknuv na ni znovu vřelý políbení.

Opět zadusala kopyta koní na nádvoří, ve vzduchu vesele se rozletěly zvuky rohu, a Lukrecie se dívala, jak rytíř a jeho družina mizí v bráně. Tam, jakoby věděl, že se za ním dívá, obrátil se v sedle, sejmul perem ozdobený baret a zamával jím v poslední pozdrav. A na ráz sejmuli barety všichni jezdci a malebně zavířila pestrá péra. Pak se brána zavřela, ale Lukrecie cítila, že se před ní otvírá brána jiná, kterou měla vstoupiti do nového neznámého světa.

Otec, vrátivší se z nádvoří, přišel k ní, zadíval se na ni dlouhým něžným pohledem a měkce položil svou ruku na její hlavu. Nebyla uvyklá u něho takovým něžnými projevům a odprošovala jej v duchu, že ho někdy viníla z nedostatku lásky. O on, tuše myšlenky, jež křižovaly tou hlavinkou, políbil ji lehce na bílé čelo, nezryté dosud žádnou vráskou. Pak ji opustil, beze slova, s úsměvem na rtech.

Teprve večer si vysvětlila jeho měkkou náladu. Pravil: (Pokračování.)

FEUILLETON.

ZLATÝ DŮL.

Napsal JAN HAVLASA.

Američtí přistěhovalci kterékoli poměrně civilisované národnosti, sdílejí týž osud v jednom ohledu: jsou a zůstávají, jako vždy byli, neznámou pevninou jak onomu celku, od něhož se odštípli, tak tomu, na nějž životní okolnosti je naštěpovaly. Totiž, neznámou pevninou — pokud jde o psychologické pochopení; statistik je dost a dost, ale statistiky jsou suché, a nic tak neklame, jako přesné číslice. Jen belletrie by mohla býti historikem těm duším, jež musily jíti nějakými zápasy, jako se jimi probíjela těla; jen belletrie mohla by vniknouti blíže k živým srdcím, jež prošla velikými dobrodružstvími, jako jimi proklouzávala ke konečnému úspěchu nebo ztroskotání ta živá hmota, odpočítávaná statistikami tak lhostejně; a jen belletrie mohla by nahmatati myšlenky těch mozků, jež nuceny byly připodobnit se novým poměrům, jako ty povrchy.

Ovšem, byly pokusy. Ale Sienkiewiczovská sentimentalita, Hamsunovská manýra, Bourgetovská pósa, nějaká německá povrchnost nebo česká jednostrannost měly vždy spíše nádech mělkosti a nahodilosti, než přesvědčivost výsledku Flaubertovského studia, výraz Zolovské opravdovosti, intuici Turgeněvské aktuality; a ještě hůře to, dopadlo s americkými povídkovými pokusy, dost hojnými zvláště v poslední době, a dráždivými pro Evropana už oním základním předpojetím Američanovým vůči Starému Světu, jež nedovoluje mu pro ty hadry Siciliánovy a pro tu podkasanou košili Rusovu viděti jejich duše a chápati bez povýšeného úsměchu všechno, co ty hadry a ta košile suggerují z dějin lidstva. Ať v causeriích nebo v povídkách, Američan obyčejně se nedovede jinak dívati na kteréhokoli přistěhovalce, než jako na plemenná stáda, z nichž teprve se vypěstí křížením a péčí ten pravý a jediný druh lidské specie. — Američan Průměrný Evropan dovede lépe pochopit Čerkesa, i když ho nikdy neviděl, než průměrný Američan Evropana, jehož vzorky otírají si s ním lokte na ulici, v pouliční dráze, všude.

Skutečná historie těch srdcí a duší, rozemílaných dvěma pevninami jako mlýnskými kameny, zůstává historií nezaznamenanou, takřka netušenou. Ale co hůře: i ta vnější historie oněch statisíců vytrácí se z paměti se vší svou romantickou a kromobyčejnou příchutí, zatím co poměry rychle se mění a přecházejí do konečného stavu, v jehož povrchu není už ani mnoho romantiky, ani nadbytek kromobyčejnosti.

Onu první historii dříve nebo později někdo zachytí spíše intuicí než zkušeností; ale ona druhá spočívá jenom na faktech, a ta fakta se vynechávají z dosahu ruky.

Zlatý důl se zasypává — —

* * *

Pro naši literaturu život amerických Čechů mohl by tím spíše býti zlatým dolem, že nikde jinde životní osudy většího našeho zlomku národního neposkytují tolik jakési exotičnosti, výjimečnosti, pestrosti, — ani takového klíče k pochopení českého temperamentu, chyb i předností české povahy. Národ sotva šestimillionový v hranicích své vlasti nemůže si tak lehko a omluvitelně dovolit naprostou nevšímavost k vnějším i vnitřním osudům nejméně tří set tisíc lidí své individuality jen proto, že neměl dosti chleba pro ně; a národ, jehož obzor uzavřen jest se všech stran horstvem a nebe stále zastřeno chmurami, nemůže si při zdravém rozumu dovoliti naprostou lhostejnost k poučení, jehož se mu může přímo i nepřímo dostati trochou studia oné části svého lidu, jehož nozdry vdechly slaný vzduch moře aspoň na chvíli, jehož oči spatřili širší obzory a jehož obloha, čistá a jasná, umožňuje vývoj mnohé české vlastnosti, udušené doma před klíčením, ať už k našemu dobru nebo k naší újmě. Z okolnosti, že až posud si to dovoloval, neplyne ještě její oprávněnost a vhodnost: a zlatý důl je posavad přístupný, i stal by se ještě přístupnějším, kdyby se už začalo s dolováním.

Dost malá podpora — ovšem, nikoli 200 nebo 300 korun, nýbrž aspoň 2000 nebo 3000 korun — umožňuje by rok po roce některému z českých literátů neb odborníků s t u d i j n í c e s t u do Ameriky, nikoli jen povrchní výlet, — zvláště když onen dotýčný dovedl by svůj pobyt mezi americkými Čechy finančně prodloužit a myšlenkově prohloubit co nejčilejším stykem s nimi na základě přednáškové cesty. V pohostinství američtí naši krajané se zahanbiti nedají; a zajímavá přednáška málokde mohla by mezi nimi dopadnout naprostým finančním fiaskem. Nehledíc ani k tomu hned zjevnému výsledku nových zkušeností, k nějaké té cen-

né nebo méně cenné knížce, každý ten český člověk by přinesl nazpět trochu volného vzduchu, širšího rozhledu. Amerika dovede otříti mnohou osobní, třídní a národní ješitnost; a »česká Amerika« dovede dodati zornému úhlu české individuality poněkud ostřejší vjem, kritičtější stanovisko. Nějaký ten román, kniha povídek, drama nebo básně, založeny na nových námětech, nové půdě, nových problémech a nových perspektivách, nemohly by zůstat bez osvěživého dojmu na vývoj literatury i vkusu a rozhledu čtenářstva. Mnohá národní naše vesnickost a měšťáctví vystoupily by v karikaturních rysech pod zorným úhlem této nově otevřené zlaté žíly v písemnictví. Ale prospěch pokusu šel by dále. Ve výchovných otázkách, v politických problémech, v sociálních pátráních, v národohospodářství, všude mohlo by se tím jenom získati, snad nikdy hned hřivnami zlata, ale aspoň zlatými zrnky.

A zlatá zrnka váží přece jen více, než plevy.

* * *

Vezměme jen čistě povrchovou scenerii těch různých amerických končin, jež Češi obývají hromadně; jen tu scenerii, jak jeví se zraku návštěvníka, posud nevědoucího o mnohém, ba o většině toho, co onou scenérií jsouc podloženo, mění ji pro oči zkušeného v něco ještě grandiósnějšího a zajímavějšího.

Hned New York znamená úplné zahlazení nejednoho tradicionálního rysu v české povaze, zatím co jiné vystoupí na povrch jako zpřerážená žebra ze zkomoleného těla, výstražně ohyzdné v nové té scenerii, nemající se tak ochotně k zakrývání našich anomalií vkusu a charakteru, jako ona, na niž jsme zvykli, z níž jsme vyrostli. Metropolis a Cosmopolis, Cizina a Svoboda čekají tu na vesničana a malověšťáka, na zpátečníka a člověka shrbených zad; onen psychologický proces českého člověka v těchto nových poměrech dává nejednu nádhernou možnost k popisu vnějška i vnitřku; a našemu literátu je ten postup od vnějška k vnitřku tím přístupnějším a slibnějším, že logika a psychologie nutí ho začínati se scenerií, vycházeti z jejich odlišností a příznaků. Co však možnosti jest pro vervního stylistu v kosmopolitickém ruchu obchodního centra New Yorku i různých těch čtvrtí se sebránkou všech barev a odstínů, co příležitostí jest pro něho již v obrysech skyscraperů a zvýšených drah, v konturách obrovských mostů a v ruchu Hudsonu; co podnětů dřímá proň v každé suggesci Amerického Veleměsta, co v blízkém moři!

Cleveland a Chicago, Saint Louis a Omaha, jsou do jisté míry opakováním dojmu newyorkského, zvláště v psychologii poměrů; ale scenérie jest přece jen vždycky nová, vždy typická a zvláštní. Už ten »uzel« chicagské zvýšené dráhy, v němž svázáno jest obchodní centrum města anebo onen most, jenž přepíná nesmírnou šířku Mississippi v Saint Louisu, jsou scenická fenomena, jež lákají stylistu k barevnému popisu. Co krásy v zimním pohledu na tisíce světélkujících oken nebetyčných budov chicagských od břehů bílého Michiganu? Nezáleží na tom konečně, odhaduje-li se počet Čechů v tom neb onom městě číslicí o pěti nulách, jako v Chicagu, nebo jen o dvou, jako v San Franciscu, na březích Tichého moře: hlavní faktum jest, že ony scenérie jsou nám hned jaksi bližší a aktuálnější, uvědomíme-li si, že v jich ústředí a vlivu žijí také našinci, již právě tak mají figurovat v naší literatuře a pestrými indexy svých životních zkušeností, jako mnohý ten šedivý hrdina šedivých našich poměrů. (Dokončení.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

VZPOMÍNKA NA VÝLET MÁJE DO VODŇAN. Kytička uměleckých tváří, které přináší malé naše tableau, má býti vzpomínkou vodňanským přátelům »Máje« na hosty-umělce, které tak srdečně uvítali a tak přátelsky pozorně vyslechli. V těchto čtyrech zajímavých hlavách jsou dvě české veřejnosti dobře známy, virtuos na housle Kocián, známý ostatně z četných uměleckých tournée celému vzdělanému světu, jenž se právě pozdravil po těžké operaci, a virtuos na klavír František Veselský, profesor konservatoře v Rostově, muž, jenž stejně ovládá svůj nástroj, jako srdce těch, kteří ho poznali blíže a pro jeho upřímnost, vtip a skromnost si oblíbili a jehož poslouchati jest uměleckým požitkem, i když jen improvisuje nebo škádlí. Sličná hlavinka mladé dámy náleží slečně Jarmile Kronbauerové, která ve Vodňanech dvěma přednesy (Sv. Čechovy básně a Nerudova feuilletonu) do té míry pronikavým talentem dramatickým (je žačkou heroiny Národního divadla pí. Leopoldy Dostálové) na se upozornila, že i náš odborný referent, jenž nikdy nepřechvále, neskrbnil plným uznáním za její výkon na vodňanské slavnosti. Po boku mistra Veselského postaven do obrázku virtuos na hoboj, profesor na Rostovské konservatoři p. Vilém Kopta, žák prof. Koeniga. Chválí se jeho ušlechtilý, měkký a přece sytý přednes a dokonalá technika v ovládání nástroje tak málo slýchaného a přece tak líbezného. Krásná, nezapomenutelná výprava Máje do Vodňan získala těmito mladými umělci, přáteli Máje — po úsudku účastníků z Máje i domácího obyvatelstva — nemálo. Dr. P.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ. Ti, kdož viděli na scéně vinohradského městského divadla Molnarova Ďábla s jeho napínavým dějem, duchaplnou konversací, strhující logikou (nota bene při tehdejším zdařilém provedení nejlepšími si-

lami tohoto divadla), byli právem zvědavi na novou dramatickou práci tohoto německy píšícího dramatika maďarského, na »Gardového poručíka«, jenž předveden vzhledem ku prázdninám až ku podivu hojně shromážděnému obecenstvu, v dobrém překladu dra K. H. Hilara. I na této práci je patrný lví dráp obratného osnovatele děje, vtipného aranžéra scén, duchaplného causeura, který si tuto zvolil problém jako stvořený pro úchvatné drama: problém jiným rozuzlením, než by se očekávalo a četnými prvky veselými (až rozpustilými, nebylo-li to zásluhou (?) representantky tohoto živlu, paní Zelenkové), řešen sice věrohodně, ale divák shledává už od počátku toto řešení jedině možným, ví tudíž, jak drama dopadne, a tím přichází hlediště o část interesu — jenom možnost, že přece jenom snad vymyslí autor nějaké jiné konce, udržuje diváky při nepomíjejícím zájmu, který i rozmanité detaily komedie živí vydatně.

Myšlenka Molnarova — vynikající herec, bojící se o ztrátu lásky své ženy herečky — přestrojí se za gardového poručíka a koří se své vlastní ženě, která však, jak tvrdí, záhy ho poznala a chtějíc ho vyléčiti, sehrála s ním — také znamenitá herečka — komedii, ve které několikráte hrdina hry olupuje sám sebe o věrnost své ženy a tak při-

VZPOMÍNKA NA VÝLET MÁJE DO VODŇAN.

Z atelieru p. Langhanse.

Prof. VILÉM KOPTA, virtuos na hoboj. Sl. JARMILA KRONBAUEROVÁ.

Prof. FR. VESELSKÝ, virtuos na klavír. Virtuos JAROSLAV KOCIÁN.

chází do tragického konfliktu, takže hra stále jako na ostří nože kolísá mezi šprýmovnou historií, při které však, věříme tomu, srdce krvácí, a truchlohrou, kterou nestává se jen zásluhou autorovou, jenž vždy dovede v čas obrátiti a na konec přece jen zachrání štěstí hercovo, který uvěří, že byl ženou poznán. Jenom že diváci všichni nedospívají toho určitého poznání, vinou jedné scény, kde herečka a starý její přítel beze slov na sebe pohlížejí a přes tu chvíli se smějí, jakoby řici chtěli: »To jsme ho napálili!« Zdá se, že tak autor chtěl..

Čtyry hlavní úlohy byly v rukou p. Zakopala (herec), pí. Májové (jeho choti), pí. Zelenkové (drastická »mamá«) a p. Hlavatého (kritika), který bez úspěchu leta miluje choť hercovu, jemuž je přítelem. Tito v celku věrně předvedli herecké manželství, o němž do obecenstva pronikají občas názory nepříliš lichotivé, ježto odchylné poměry života hereckého vytvářejí zvláštní povahy a poměry, odlišující se od průměrných manželstev dnešní vzdělané společnosti. Autor tu několika trefnými scénickami charakterisoval ten zvláštní svět pro sebe, jeho finanční nesnáze, z nichž si pomáhá darováním volných lístků, jeho nestálost a neklid; zvláště mladá paní byla autorem nakreslena zajímavě — v podání paní Májové bylo však více koketerie a lhostejnosti k manželu, než dramatická kostra autorova připouští (v líčení apatie musí přece probleskovati láska k manželovi, kterou v jiných scénách pí Májová jímavě akcentovala). Pan Zakopal měl vskutku těžší den, než kdy jindy. Má mluviti manžela žárlivého a současně zamilovaného gardového poručíka, tohoto má hráti zcela věrohodně, a přece tak, aby žena mohla poznati jej v přestrojení. Jeden princip, ctižádost herce, aby sám sobě ukázal, co dovede v mimickém umění, zvláště, když dává svou lásku a štěstí v sázku, nutí jej co nejvíce se přetvařovati, druhý princip vyžaduje umožniti, aby choť jej poznala, což není snadný problem, zvláště když divák i nejprostší hned si pomyslí: Jaká by to byla herečka, aby nepoznala uměle nalepené knírky v září žárovek, když gardový poručík sedí těsně vedle ní. Pan Zakopal snažil se svého bližence-poručíka provésti odchylnou chůzí, odchylným tonem hlasu a zvláštním r a ř, kteréžto hlásky však příliš akcentoval. O paní Zelenkové už promluveno — úloha p. Hlavatého nepřinesla nic pamětihodného.

Režie řed. V. Štecha provedla ve druhém jednání mistrovský kousek. Děj se odehrává v pozadí lože, mezitím co za ložemi na scéně hraji Madame Butterfly. Řízením kapelníka pana Piskáčka tlumeně zaznívala oblíbená opera (III. jednání) do loži a odtud k nám do hlediště, takže choulostivý tento problem rozřešen byl s věrohodnosti a přesvědčivosti překvapující. I interieur obou jednání druhých, 1. a 3. (domácnost hercova) byl realisticky, ale ne přepjatě proveden. K provedení kusu po této stránce možno vskutku p. řediteli gratulovati. Dr. P.

Prof. Dr. J. Thomayer: PABĚRKY. Překvapení u tohoto tak čteného a oblíbeného autora, známého předsedy známé literární družiny, jehož knihy došly vždy odbytu, že vydává knihu svým nákladem, a nad to, že nedává ji do prodeje. Ale pochopíme stanovisko autora, když přečteme pozorně tuto úhledně vypravenou (vkusně typograficky u E. Leschingera) knihu. Jsou to životní zkušenosti autorovy, většinou krátce, ba lapidárně vyjádřené, jak je přinesl život, jenž mívá, jak známo, velmi silné pointy. A bez pointy není ani nejdrobnější vzpomínka autorova, jak ji hned za čerstvých dojmů načrtal a po čase do knihy zařadil. Kolik tu duchaplných myšlenek literáta, umělce, lékaře, filosofa, čtenáře, politika, sociologa, abychom aspoň naznačili barvu převahy těch nápadů, jež autor vskutku skromně nazývá »Paběrkami«. A ze všech dýchá klid venkovského podzimu, velikého ve své kráse, zákonnosti a věčnosti. Klid muže uzralého, blízkého stáří, kdy rozum vítězí nad temperamentem, tiché porozumění a soucit i bolest nad bolestmi života dominuje nad vášní stranníka. Do vřavy volební četba dobrá, ač nejsou paběrky knihou politickou. Ale vede, suggeruje jasné, rozumné myšlenky, obrozuje, třebas ne soustavným moralisováním, jako na nahodilých příkladech, jak je život přinesl. Litujeme, že nemůžeme aspoň několik úryvků vytrhnout z knihy, kterou psal autor pro své přátele. Tušíme jen, že takových »Paběrek« má ještě mnoho a těšíme se, že je budeme ještě čísti. Ale v š i c h n i, kdož tohoto zajímavého, svérázného potomka chodské pevnosti a síly milují, nejen autorovi přátelé.

Ó, MLADOSTI RADOSTNÁ! Napsal V. K. Jeřábek. Oblíbený spisovatel moravský, který vyniká neobyčejnou literární pílí a veskrze dobrými snahami, a jenž pokládán jest za dědice úkolu Františky Stránecké a Václava Kosmáka, vydal opět knížku, tentokráte pro mládež. Studentský život a při tom hojně rodinných zajímavých intimností zobrazeno jest na těch sto dvaceti stránkách, které mají svůj význam a jsou tím poutavější, protože rychle se vzdalují krásné časy někdejších venkovských studií středoškolských. Rozumí se, že zlatý humor, nejvěrnější druh každé mladosti, v povídce Jeřábkově převládá a činí tu mladost opravdu radostnou, při čemž nejenom mladí, ale i dospělí čtenáři ochotně se smiřují s rozmanitými výstřelky bujného veselí dorůstajících studentů a jejich přátel. Knížka jest psána perem, oplývajícím upřímnou srdečností, a jak u V. K. Jeřábka ani jinak býti nemůže, má hlubší účely než jenom pobaviti rozmarnou stravou literární. Ó, m l a d o s t i r a d o s t n á! vyšla ve velmi úhledné úpravě jako prvý svazek Ž á k o v s k é k n i ž n i c e, kterou počal vydávati Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě. Rádi na ni upozorňujeme. Ds.

Toto číslo vydáno dne 21. července 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. EO. GRÉGRA A SYNA.

RODNÉ ZEMI.

Kolikrát vojnou ubičovány,
rodná má země, žírné tvé lány,
kolikrát příval lotříků divý
kříž na kříž projel vsi tvé a nivy,
setí tvé šlapal, sežehal střechy,
úsměšek měl jen pro starců vzdechy!

Leč jako divem skryté tvé síly
vzkříseny vstaly zase v den bílý,
v plen co snad loni vetřelci padlo,
dědovo tuhé zarylo rádlo,
nad popelištěm vztýčila ruka,
nový strop zase pro svého vnuka.

Trpěliva tak, osudu vydána,
rodná má země, v úsvitu rána
přede mnou ležíš klidna a ticha,
mír, pokoj, síla z lánů tvých dýchá,
jakoby vše, čím plece tvé tknuto,
navždy už bylo zapomenuto.

Ne chvět se při tvojí síle!
Sám jí tu dýchám ve mžiku chvíle,
přes širé lány zrak můj kdy letí
s nadějí, vírou ve tvoje setí,
v žeň, kterou sklidí vnuk místo otce
v milostivém tom, úrodném roce.

Věřím, že kdysi v budoucím čase
svobodna za věk oddychneš zase,
nepokořena cizáckou patou
zavlaješ polí obrubou zlatou,
a kde vnuk stane nad rodným lánem,
v tvář světu řekne: svým jsem tu pánem!..

M. JAHN

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

Rytíř, jehož jsi dnes zde vitala, je markrabě Niccolo, pán Ferrary. Vím, jsi dítě dosud, nezkušené a neznalé, ale zpozorovala jsi snad, že po celou dobu, co jsi byla přítomna, patřily myšlenky jeho tobě, na tebe padaly jeho horoucí pohledy. Svěřil se mi, že je tebou okouzlen, že tě miluje a že by byl nesmírně šťasten, kdybys se stala jeho ženou. Protože je mocný a udatný a všude znám svou statečností — bojoval se mnou v jedné bitce a musím říci, že jeho rány nebyly horší mých — slíbil jsem mu — — Co říkáš svému budoucímu manželi, má malá dceřko? Chceš býti jeho ženou?

Němě přikývla, opojena radostí. Novost této události ji uchvacovala. Bude paní, bude paní! Přece se tedy dočkala rytíře, jenž skloní před ní koleno a uvede ji co vládkyni do svého města!

Příštího týdne zavítalo do hradu poselstvo markraběte, nesoucí dary Lukrecii. V čele jeho byl Ugo, syn z prvního manželství. A když jej Lukrecie spatřila, cosi ji zašeptalo v nitru, že tento by měl býti jejím manželem. Ale myšlenka ta prchla, když zřela dary svého ctitele: nádherné safírové náušnice, náhrdelník z jasných zářících perel, náramky a překrásnou če-

lenku z rubínů. Ale nade vše ji potěšila báseň, jež byla k darům přiložena, napsaná ozdobnými písmeny na pergamenu.

Četla ji znovu a znovu a vždy více byla ji nadšena. Nepochybovala, že to jeho dílo, a v duchu si již představovala večery, kdy přitulena k němu bude naslouchati písním, jež zbásnil k její chvále. Nemohla se již dočkati chvíle, kdy stále bude dlíti v jeho blízkosti. Druhého dne odjížděl Ugo, jenž ji téměř hltal vášnivými zraky, a nesl její určitou odpověď, že se chce státi chotí jeho otce.

Celý kraj tonul v květech, když slavili nádhernou svatbu. A po celou cestu z Rimini do Ferrary zahrnoval ji choť pozornostmi, hýčkal ji jako malé děcko a plnil každé přání dříve, než je vyřkla. Cestou opájela se vůněmi, jež odevšad vanuly a v Ravenně spatřila rodný dům nešťastné Francesky, dcery Guida Minore da Polenta. Snad stejně hýřilo jaro květy, když se ze starobylé Ravenny, kdysi města na lagunách, mohutného krále Gotů Theodericha přeslavného sídla, ubírala do Rimini planouc láskou k Paolovi a odváděna jako žena jeho hratrem! Jak teskné byly asi její myšlenky! A hle, ona odchází ze sídla, kde Franceska zahynula, se zraky rozhořenými štěstím, se rty planoucími touhou k muži, jenž ji plnil obdivem, šťastna, s jásajícími písněmi ve své hrudi, s duší plnou květů! To bohatství květů kolkolem opíjelo její smysly. Jeli kolem stromu obaleného květy a choť její pravil: — Hle, zříš půvaby, má sladká, jako tento strom květy! A vždy nová a nová přirovnání nalézal pro její krásu, vždy více rozněcoval touhu v jejím mladém, rozkoše neznalém těle.

Ve Ferraře odbývala se znovu svatební hostina. Květ vůkolního rytířstva se shromáždil a každý záviděl markraběti ženu tak půvabnou. Mnohý rytíř si tajně oddychl, myslil, že nyní je žena jeho jista před svody hostitelovými, když sám má květ nejnádhernější a nejopojnější.

První dva měsíce uplynuly Lukrecii jako ve snu. Byl to růžový a vonný závoj rozkoše a lásky, do něhož ji zahalil manžel, neprocitla téměř z opojení. Ale pak znenáhla chladl, nevídala ho již každého dne a aby se nenudila, dával jí Uga za společníka. Po jeho boku trávila hodiny, v nichž myšlenky její byly zprvu u chotě, žhavé a vroucí, nedočkavě čekajíc večera, kdy opět bude s ním. Ale znenáhla mizelo její milostné vzrušení, jež vznikalo při pouhé vzpomínce na manželův pocel, lichotné slovo, hebký dotyk, vášnivý pohled; věnovala více pozornosti mladému svému průvodci a postřehla, že ten plavý hoch hoří tajnou vášní k ní, že je spalován mučivou touhou po jejím objetí. A když spolu jeli lesem za horkého dne, kdy slunce koupalo kraj v horkých paprscích a tam v šerém vonném ovzduší téměř smyslně vnímali žádostivý oddych země, kdy natuchlý zápach mechu dráždil krev, tu často se Ugo zastavil a jako v horečce se chvěly jeho rty, očekávala, že neodolá a vrhne se žíznivě na její rty a tu v bezděčném návalu úzkosti před dravým mužstvím, jehož se děsila, dala se v šílený úprk, bičujíc koně přes oči.

A on, věda proč prchá, zvolna dojížděl, podíval se na ni krotkým teskným pohledem a pravil jen:

— Šílíte, mono Lukrecie! Což kdybyste se v tom šíleném letu poranila o větev? Jak bych omluvil před otcem vaši nehodu?

Nikdy nepromluvil slůvka o své lásce. Teprve dnes trpce žaloval na nespravedlnost, byl nespokojen, že někdo pije lásku plnými doušky a pohár vyprázdněný odhazuje stranou, zatím co jiného ani krůpěj nesvlaží rozpálené rty. A řeč jeho byla plna hořkosti, mluvil s opovržením o ženách a dívkách, viníl je ze sobeckosti, že ne z lásky, ale z jiných důvodů se oddávají mužům mnohem starším, mužům, již by se důstojněji vyjímali jako jejich otcové.

Zadívala se na něho dlouze. Porozuměla a oheň ji rozpálil tváře. Pak řekla prudce:

— Snad jsou takové ženy, ale já se neprovdala za vašeho otce ani pro bohatství, ani pro titul, ale pouze proto, že mne oslnil svým mužným zjevem. Nikdo mu nemůže upříti statečnosti ani odvahy. Může sloužiti za vzor jinochům, jako jste vy!

To byla slova, jež mu řekla, když vjížděli do města. A pak ona slova mladíkova jí náhle vysvětlila příčinu nepřítomnosti manželovy. Měl milenky, a ji mladou ženu nechával v blízkosti synově, jemuž v žilách kolovala otcova nepokojná a horká krev. Nepomyslil, jak šíleně se spoléhá na oba? Nepomyslil, že tichou ovečku dává do ochrany krvežíznivého vlka?

O tom všem přemýšlela nyní Lukrecie. Pramen slzí ustal tryskati, zbyla po něm v očích jen lehká palčivost, vyznačená rudými víčky. Vstala a usadila se k oknu, zírajíc na město, stále netrpělivě čekajíc, kdy se otevrou dvéře a čísi hlas jí oznámí příchod manželův. Umínila si v neústupnosti svéhlavého děcka, že vyčká jeho návratu a byť by měla čekati dlouho do noci.

Venku zatím nadcházel večer, hlasy zvonů se rozlévaly dunivě vzduchem. Šero naplnilo jizbu fantastickými stíny, každý předmět nabyl nové tajemné podoby a zmocňoval se jí nepříjemný pocit osamělosti a bázně, stesk ji zalil nitro hořkými proudy. Jak zcela jinak se utvořil její život! Jak krásné byly ty mladé dětské sny

v zahradě, sněné ve vonném stínu kvetoucích houštin, jimiž chvílemi vnikl lesklý paprsek, lehký a poletující jako motýl! Poceloval něžně otevřená ústa květů, políbil spící poupata a odletěl zas, aby na jiném místě vyléval své teplo a rozséval polibky. Čekala lásku a dočkala se zrady, chtěla radost a údělem se jí dostalo trpkosti a smutku. Ach, míti u sebe nějakou bytost, která by s ní cítila, která by vzala její těžkou hlavu do svých teplých dlaní a zlíbala její pláčem zarudlé oči, míti u sebe někoho, jemuž by svěřila celou zoufalost mladého mučeného nitra, oloupeného o veškeré sny rukou krutou a bezohlednou, rukou sobeckou, která ničí jen pro chvíli prchavého požitku a pak šlape nemilosrdně vše v prach! Míti u sebe někoho, jehož slova by měla vřelost a útěchu slov matčiných!

A obraz Ugův vstoupil do jejich myšlenek. Což nebyla přesvědčena o jeho lásce? Nemohla najíti v jeho objetí náhradu za lásku, kterou ztratila? A s hrůzou pocítila, že není jí tak lhostejný, jak se domnívala, neboť myšlenka ta ji plnila srdce zvláštním hřejným pocitem.

Ale tu na ráz se jí zjevila dvojice nešťastných milenců, jak je vídala v rodném hradě ve svých snách: Paolo a Franceska se rty vášnivě přissátými, ale s mečem v mladých srdcích!

Zapudila Ugův obraz. Smrt vnukala jí tolik hrůzy, že jektala zuby. Nechtěla se zpronevěřiti svému choti, již proto ne, aby on, sám zrádce a svůdce nesčetných žen, nestál nad ní v povýšenosti spravedlivého soudce. Chtěla utlumiti vznikající oheň lásky a netušila, že vítr osudu sám rozdmychá nepatrnou jiskru v nesmírný požár, který vše zachvátí.

Dvéře zaskříply, nesměle vstoupila dívka se světlem. Omlouvala se, že přes výslovný rozkaz vstupuje. Lukrecie na ni vlídně pohlédla, nechtěla býti tvrdá k jiným, když trpěla. Bojíc se samoty a nebezpečných myšlenek, jež v ní vznikaly, poručila dívce, by u ní setrvala. Dala si vyprávěti o dívčině rodném domě, o rodičích a sourozencích. Ale čas jakoby se byl zastavil ve svém věčném letu, chvíle, které za šťastných hodin mají lehká křídla libell, mají těžké nemotorné peruti v hodinách smutku.

Hvězdy zářily, dobrodružná loď luny plula na modrém oceánu nebes. Noc se ozdobila zářícím pásem Mléčné Dráhy. Po ruchu dne nastal klid a mír. Konečně vešlo páže a zvěstovalo, že markrabě se vrátil. Rychle se vzchopila a vyšla, pak se za ní zavřely dveře komnaty, v níž dlel její choť. Ale za nedlouho ji opustila plačíc, ubíhala zpět do své, potlačujíc vzlykot, zklamána, nešťastna. Dnes teprve poznala pravou podobu svého choti, bez onoho nimbu velikosti, kterým jej obdařila její dětská duše, vše, co na něm nalézala krásného, zmizelo a stál před ní smyslný prostopášník, jenž se jí zmocnil úskokem a smál se její bolesti.

Byla sama a nešťastna. Odpověď, kterou jí dal na její obvinění, byla tak hrozná a jeho smích tak ničivý, že otřásal hlubinami jejího nitra.

Následující dny nevyšla z paláce. Smířila se s myšlenkou žíti jako řeholnice v odříkání a osamělosti. Neznala života a střední cesty, pro ni existovala jen velká láska nebo velký bol. A protože se bolesti svou stále obírala a ji hýčkala jako starostlivá matka milované dítě, cítila ji větší než ve skutečnosti byla, a proniknuta nesmírným odevzdáním, chtěla žíti tiše s gloriolou mučennice kolem mladého bílého čela, do něhož Život, tento neúprosný stařec, vyryl první brázdu.

Ale minul týden a mládí se přihlásilo. Neodolala slunci, jež jásavě vtrhlo do její jizby. Sešla do zahrady a usedla nedaleko fontány, jejíž jednotvárný melodický šum působil blahodárně na její bol. Dívala se na vysoký paprsek vody, jak hraje duhovými barvami v jasném slunci, jak se schyluje a náhle opět vymršťuje jako lesklý vystřelený šíp.

V houštinách zpívali ptáci, několik motýlů poletovalo kolem v dobrodružném letu. Vysoko ve vzduchu míhaly se vlašťovky, malé jako mušky a rychlé jako střely. A vzduch byl plný tajemného ruchu, vůně zrajících plodů a víření skrytých sil přírody. Znenáhla se jí zmocňoval klid, pocit opuštěnosti nebyl tak citelný, jako když dlela sama mezi čtyřmi stěnami zahloubána ve své myšlenky a chuť k životu se opět vracela do toho mladého srdce, pramenila tam zase jako strumen, z jehož zřídla vyvřel nový proud.

Pojednou se zachvěla, její oči do dálky upřené zpozorovaly na úzké stezce, jež míjela mezi stromy, štíhlou postavu Ugovu. Chtěla povstati a odejíti, ale jedno z těch náhlých rozhodnutí, jež často dává životu nový směr, bylo příčinou, že zůstala. Blížil se rychlými kroky, byl u ní, políbil ji němě ruku a usedl vedle ní.

— Vyhýbáte se mi, mono Lukrecie, a přece si nejsem vědom, že bych vás byl urazil. Netušíte, jak trpké byly dny, co jsem vás nespatřil. Prosil jsem vás o dovolení, navštíviti vás, ale vzkázala jste mi, že chcete býti sama. Dnes konečně jsem vás viděl jíti sem, je to lépe pro vás, neboť bych k vám byl přišel bez dovolení!

Mluvil rychle, a v jeho hlase se chvěla výčitka. Oči jeho byly na ni upřeny a zastřeny jemným závojem něhy, zdálo se, že je to odlesk slz, jež snad byl prolil.

— Hněváte se na mne? tázal se nesměle, když neodpovídala.

— Nehněvám. Nemám příčiny se hněvati. Ale vaše návštěva by mi nebyla přinesla útěchy, a proto jsem ji odmítla.

— Slova toho, jenž sdílí náš bol, přináší vždy útěchu, mono Lukrecie.

— Vy tedy sdílíte můj bol? tázala se. — Vždyť nevíte, kde je jeho příčina.

— Ale tuším ji, mono Lukrecie. Od onoho dne, kdy Leonello na vás vzkřikl ona slova, uzavíráte se. Pravila jste tehdy, že promluvíte s otcem, nuže, co vám řekl?

Rumělnec žhavého studu se jí prudce vzňal na tvářích a rozlil se až k bílé, útlé šíji. A cosi ji zablesklo v očích, jí, která byla vždy tak tichá. Krev Malatestů se ozvala na chvíli. Nikdy ji neviděl tak rozrušenou a rozechvěnou.

— Neptejte se, co řekl! zvolala vášnivě. Nevěděla jsem, že otec vás může někdy ženu tak uraziti, jako urazil mne. Nemohu opakovati jeho slova, jsou tak nízká, že se mi hnusem zdvíhá nitro!

Vítězný jas přeletěl v očích Ugových. Sklonil je, aby nezpozorovala ten výraz radosti.

— Trpíte, mono Lukrecie, pravil soucitně, snaže se, aby hlas jeho zněl vřele. Ale bolest vaše jistě není větší než byla mé matky. Vím vše, mohu vše uhodnouti. Otec vás nemiluje, klame vás, jako klamal mou matku, která také byla ze vznešeného rodu. Otec její, Francesko Grovine z Carrary, byl tehdy vládcem Padue, když otec můj ji spatřil a umínil si, že ta dívka musí rozmnožiti řadu nešťastných obětí. — — Zemřela záhy po mém narození, zlomena jím. — Bůh mi odpust, že ho nemiluji tak, jako syn. —

— A Bůh mi odpust, že jej nemiluji jako svého chotě, odtušila prudce Lukrecie.

— A proč já mám trpěti vaší neláskou k němu? Byl jsem vždy tak šťasten, když po vašem boku jsem trávil hodiny, ach, tak blahé a sladce prchavé. Jeli jsme vždy spolu po lese, zatím co naše družina lovila, a řekl, mono Lukrecie, urazil jsem vás někdy? Nezachoval jsem se vůči vám vždy uctivě, co poslušný syn?

— Ano, zašeptala poněkud zmatena.

— Netušíte, jak vás zbožňuji, jako matku. Jste mi sladkou náhradou za světici, jež byla mou rodičkou. Mono Lukrecie, buďte laskava a slibte mi, že přemůžete smutek, který vám srdce láme, a který by vás také usmrtil! Slibte mi, že jako dříve budeme se vydávati na lov a dlouhé vyjížďky! Sama jste řekla, že nemilujete mého otce, nuže, co vás poutá v paláci?

— Bolest, milý Ugo, pouze bolest!

— Nuže, opusťte palác a uniknete bolesti. Na jejím místě vykvete jiná rostlina, ne v úzkých zdech, ale v kraji vonícím sluncem. Hle, jste tak krásná a mladá a chtěla byste se odříkati, zatím co on užívá plnými doušky rozkoší?

— Nechci býti jako on, Ugo. Jsem lepší.

— Vím, jste Madonna, a klekám před majestátem vaší krásy i vašeho bolu. Ale nesmíte býti smutna. Tím byste ještě zvětšila jeho domýšlivost, kdyby řekl, že pošlapána a zhanobena pro něho truchlíte!

Nevěděl, jak se stalo, že držel obě ruce její ve svých a svíral je vášnivě. Klečel před ní a zíral k ní pohledem provanutým nevýslovnou něhou, žár jeho očí zapaloval jí v hrudi nebezpečné plamínky vděčnosti. Byl k ní tak laskav, tak živě sdílel její bol, a ona jej tvrdě odháněla! A zvuk jeho posledních slov ji probudil z onoho temného stavu odříkání do něhož se násilně vžila. Ano, nebude se uzavírati, nebude truchliti, když on ukájí svou touhu v loktech jiných žen!

— Chci vyplniti vaše přání, Ugo, řekla tiše, nemám příčiny oblékati roucho řeholní a zbavovati své mládí radostí, jež mu patří. Obstarejte vše, zítra vyjedeme na lov, a vrátíme se pozdě večer, snad v noci, snad přespíme v některé chatrči. Nálada nám bude vůdcem. Chci vám vše vynahradit, budeme se toulati každého dne, tak dlouho, dokud nás to bude těšiti!

Ožila za těchto slov, líce se zjasnily lehkým ruměncem a v očích jí zahořel plápol vnitřního ohně, nesmělý dosud, ale již hřejný. Dovolila mu, by jí celoval ruce. Pak ho poslala do paláce, a sama setrvala ještě ve vlahé lázni paprsků, dýchajíc s rozkošnickým požitkem lahodný vzduch a tisknouc ruce na svá ňadra, prolnutá neznámým pocitem blaha.

A pak nastaly ony sladké dny plné dobrodružné touhy. Markrabě se nestaral o jejich vyjížďky, a Ugo si umínil, že Lukrecie musí býti jeho stoj co stoj. Zahořel po ní již tenkráte, když v čele poselstva jí nesl dary otcovy, a již tehdy si pravil, že musí odpočívati na jeho srdci.

(Pokračování.)

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE.

Kapitola XX.

DUŠE VARHAN.

(Pokračování.)

Náš obrázek schuze na rathúzu zustal ke všemu i nedokresleu.

Ač schuzi byl přítomen i syn kantora Jana Pošívala, nám již známý Jan, v obrázku schází úplně. I kdyby dokresleni bylo možno, nepodjali bychom se této jinak snadné práce, ale nám se Jan do ovzduší schuze na rathúzu nehodil. Raději věnujeme jemu drobet pozornosti ve chvilce, kdy kráčí s otcem po schuzi z rathúzu po náměstí.

Proč tak činíme, čtenář citupiný vyciti.

Žel, musíme říci, že Jan nějak vrávorá, že ho v chúzi otec jeho podpoří.

Když šli spolu do schuze, podpiral se otec o synovské rámě.

U obou se mnoho v malých časech na horší proměnilo.

Starý Pošival je již tak dlouho vdovcem, jak syn Václav na světě. Obě své ženy starý Pošival má schované v prachu posvátné země Miletínské. Od obou obdařen po synu. Obě v brzku na to se světem se rozloučily. Z první manželky jeho náš Jan. Z druhé syn Václav. Oba synové naplňují otcovské jeho srdce bolestí, aniž nesou toho vinu.

S druhým synem mu činí zlé potíže hrabě Waldstein na Rožďalovicích. Hlásí se k němu jako ke svému poddanému. Psal již Dvorským, aby mu ho vydali. Pojalť kantor Pošival jako vdovec za manželku poddanou báby Waldsteinovy ženy Barbory, rodem Bohdanecké z Hodkova, aniž před manželským sňětím Bohdaneckou byl prostřednictvím císařského rychtáře, purkmistra a starších Dvorských požádal o vydání listu zhostního pro ni a po zaplatě výhostného čili lytra list zhostní obdržel. On arci tak učinil, ale teprve, kdy již jeho druhá manželka byla s jeho synem Václavem sama druhá.

Obdržel pro ni od Bohdanecké zhostní list, ale žel, v době, kdy Václav již uzřel světlo světa tohoto. Manželka Pošívalova na to zemřela a on v nerozumu list její zhostní vložil do její rakve. List v rakvi již dávno ztrouchnivěl, ale on o tom v rukou nemá žádného dokladu. Waldstein chce mít nyní Václava.

Jeť prý jeho poddaný, poněvadž matka v době, kdy Václav se narodil, byla ještě jeho poddanou. Odstranil sice Pošival svého syna Václava ze Dvora, Václav ukrývá se pod jiným jménem u faráře Aulica na Nové Pace a čipera ho ubezpečil, že se Waldsteinovi z té poddanské kličky chytrácky vytočí a vykejkluje, ale otec v to nevěří a obává se, až počne Dvur s Waldsteinem o jeho syna spor, že komora Pražská rozhodne v neprospěch Václavův.

Toť tíží mysl starcovu a všecko srdce se mu leká.

A což syn Jan! Jeho mazlík! Jak ten se změnil.

Sami shledáváme, hledíce naň, když v paměť sobě přivedeme, jak vypadal, když jsme ho uzřeli poprve tam u nádrže poblíž rathúzu. Je nyní bledý jako plátno. Ale sluší mu ta bledost. Také oči má zapadlé.

Což ty oči modré, byť i zapadlé, jak jsou nebezpečny každému dívči.

A je smutný, k smrti smutný. Ale i ten zármutek jeho každé dívči vábí.

Hoch smutný a krásný je k líbání.

Jen mu polibky vyssát všecku tu smutnou krev. Ať pak opět líbá, ať vyssaje z dívčího těla celý žár.

Ale kdy Jan zasedne k varhanám, ke kláve sám stokrát zlíbaným, jak by duši svoji smutnou proměnil a proměněnou projiskřil, prozářil.

V takových chvílích otec jeho starý dřepí u něho na stoličce, probírá nejprve svou bradu, která se mu stříbrem sype na prsa, pak ji v rozechvění zle cuchá. A není rozechvěn jedině on, jsou rozechvěni literáti, všecken lid i děkan Lossig u oltáře v casuli s křížem z bílých lilií.

I ti ukoptění ministranti přestanou se u oltáře štířit a ústa mají rozjívena do kořen, jak rozevřeny jsou tlamy draku na koncích žlabů mezi prkennými lomenicemi domů ulice šindelářské od té chvíle prý, kdy na věž šindelářskou otcové města dali vstaviti orloj s cimbály ceny vzácné.

Tony varhan kvílejí, jásají, sténají, svistí, ječí a hřmí chrámem jakoby to nebyly tony varhan, jak by to již nebyl chrám, nobrž rytířská síň, v které se provozují tance a mumraje, jak by ta síň byla v hradu na vysoké skále vystavěném, kolem kol rozpoutaným mořem obklopeném, nad kterým po nebesku Buh valí svou nejtěžší mračnou artilerii, jako by to byla stará síň, v jejíž vlaských kominech valně sněmy meluzin provádějí své divé orgie.

A prusvitné, dlouhé prsty Janovy jenom létají po klávesách hned po horních, hned po dolních a registry pod jeho prsty jen vylétají a zas je zabodává až po kořen jejich pupků do útrob varhan roztoužených, rozkvílených. A pedály jsou jak roztancovány.

A měchošlap div stačí měchum a plícím svým.

A všechny ty tony se třišti o klenbu chrámovou a změť jich kotrlčí po tiarách, korunách a infulích světců, po kadeřavých hlavičkách růžolících buclatých andělíčku, v sluch poslnchačů ustrnulých, nechápajících, ale přes to celých sluchem. A již zase varhany zní tony táhlými a smutnými, jak by železné srdce zvonu hrubého tam ve věži pověšeného, na kterém ve zvonovinu dílem povýdaným lze čísti dlouhou řadu jmen, posléz i jméno jeho děda Pošívala..

»Co by za takovou hru varhan platili v městech Pražských« — myslival sobě starý kantor, »Co by v chrámu bylo nejvyššího panstva, nejvyšších komorníku, rad a soudců!«

Ale žel, Janovi se o tom nesmí ani slovkem zmínit. Řekl by mu opět, že by na jiné klávesnice ani sáhnout neuměl, že je těmito očarován. —

A sotva Jan dohraje, zas staré klávesy, registry, měchy a pedály spravuje a píšťaly zalepuje starými pergameny z prastarého mšálu.

A ve večerních tmách se Jan vytratí z rynečního domu poblíž školy a bloumá se do hostince za Žlabem.

Ta hostěnice má u mládežky obojího pohlaví dobré jméno, tam na čepě stále staré, žádnou studenou várkou nerozmnožené pivo hostinské, tam konvičky pivné jsou nenatlučeny, vždy po nařízený hřebík naplněny, tam se pěkně hejsuje při kejdě i při citáře, tam se provozuji mače, do noci se prozpěvuje a přisleplý hospodář u zabradlí šenkéřského béře za řád všechny peníze i vídeňské i polské a ani neberných nevymítá. A posléz se mládežka k ďáblu šine, tam mezi šeříky.

Jan arciť nikoliv. Ten občas z hostěnice vyrazí a posedí po chvilku u Panny Marie a Maří Magdaleny a hledí s nimi k nesmrtelným hvězdám do prázdna. —

A dnes na rathúzu s Janem div závrať nepotočila, když rychtář císařský hlásil brzký návrat Lídy na děkanství. — —

Co v tom jen věží? Zeptal by se syna, co a jak, ale nemá — odvahy. Jdou spolu mlčky. Oba již volně vedle sebe.

Jeden šetří druhého.

»Otče! Zejtra zahraju. Uslyšíš, co se to bude valit po cínových splavech varhanních píšťal do kostela. I ten hrubý zvon musí se v těch tonech rozezvučet jako dosavad nikdy. Musí to být slyšet do dalekých, dalekých láter.« — —

A zase jdou mlčky. Otci je smutno. Je mu, jakoby se již se synem loučil. — —

Poznává zjevně, že syn se mu pošetil melancholií z Lídina čarodějného ndělání. —

Ubohá Lído!

Kapitola XXI.

EVA.

Jest nám, jako bychom byli ve Dvoře již doma.

Známe téměř všechny, s nimiž jest nám jednati.

Arci stojí mohutná postava Jana Žďárského Srnovce z Varvažova (pravnika, nevíme již kolikátého kolena pana Vodlecha Žďárského Srnovce z Varvažova, který svého času seděl na tvrzi své, podle něho Vodlech zvané, podle které nyní předměstí z té strany jmenuje se »Vodlech« a od které tvrze táhla se, jak víme, přes celý Taschenberg téměř až ku »Žlabu« dubina) — trochu v pozadí, a krásná Eva Sklenčková, dcera vdovce Buriana Sklenčky, s kterým jsme se seznámili v sakristě kostela i ve skrýši literátské za okolností krutých, dosud vubec nevystoupila z našeho duševního zákulisí, ač na ni již toužebně čekáme.

Není zpozdění její naší vinou, nobrž je zaviněno její nesmělostí, která tak těsně přiléhá k její povaze, jako její živutek, časově správněji řečeno, její prsa brokátová k jejím ňadrum a sklenutým amforám její boku. Jan silně nadsazoval, kdy tvrdil, že Eva proti Lídě řeřátkem vuči hvězdě se stříbřitým, obrovským pavím chvostem, kterou Bůh dává lidem zlá návěstí. — Myslil to patrně jen po stránce duševní, ne tělesné, neb Eva byla tělem Lídy nádhernější.

Eva zdála se Janovi až do osudného rána, kdy na ostro okovanou podkovou své urážky jí vperčil do čela, přílišnou ctnostlivkou, a řekněme to tak, jak sobě to myslil, že byla v lásce nevyhojitelnou nedorostlicí, stělesněnou pohlavní mdlostí, která s vývojem tělesných její vnad byla přímo v křiklavém nesoulilasu.

Eva byla z oněch dívčí, kterých se vášeň nedotkne svojí netopýrsky blanokřídlou, ďábelskou perutí, ba perutí tou kolem skrání jí nezašvihne ani tenkráte, kdy v nejdusnější noci červencové blesk za bleskem za zády slunce bez zahřímání, sjíždí v nárač země záletné a roztoužené.

Z takých dívčí stávají se dobré manželky, výborné matky, ač nemají ani tušení ani zdání, jakou moci jest láska. Arci, ta pravá, ohnivá, oduševnčná. Stávají se ženami, že v manželství vidí přirozený vývoj svého žití, — státi se matkami.

Jsou cudné. Ale cudnost jejich nelze brát za ctnost, jako nelze tvrditi o tom, komu dosud nikdo nic nesvěřil, že není schopen zpronevěry.

Ctnost vyžaduje, by byla vyzkoušena, ohněm pokušení zocelena.

Vášeň se ženami takými z pravidla ani nevstupuje v zápas, vidouc předem marnost všeho

dobývání. Ale není pravidla bez výminky a tak se stává, že vášeň i na ženu takovou žene útokem. A dive divouci! Vášeň zvítězí. Téměř bez odporu, ba snadněji než u mnohé záletné Máří Magdaleny, pokud kajicníci nebyla.

Taková ráda otevře vítězící vášni brány srdce svého. Ba stává se, že počne útočit sama, má-li k tomu jen ždibec práva, neb možno-li to jen trochytkem omluvit. Arci, narazí-li v útočení vášnivém na lhostejnost, chlad neb dokonce odpor, pusobí jako sprcha ledová.

V okamžiku vše opět v pořádku.

Jest pak jako vypálená, ohnivá trubička lásky.

Podruhé k nebesům lásky nezasrší.

Takovou dosud nepřístupnou pevnustkou byla Eva.

Bez odporu svolila, kdy otec jí oznámil, že má býti ženou Janovou. Byla s příštím otcem svých dětí úplně spokojena.

Vuči němu chovala se panensky cudně a byla jeho poslušna.

I když jí pojednou z nenadání požádal, by nechodila do kostela, kdy on hraje na varhany, měla to za podivný vrtoch, ale uposlechla.

Avšak udeřila i Evě hodina, aby poznala v Janu víc než příštího manžela.

Žel, že to trvalo na krátce.

Kapitola XXII.

EVIN VZLET A PÁD.

Ráno nedělského dne.

Vše ve Dvoře pilí do ulice kostelní. Vše staví se v ní špalírem, všichni očekávají, až pujdou páni jenerální komissaři na hrubou bohoslužebnost.

Hrubý zvon s ostatními rozráží vlny vzduchové.

Konečně jdou páni generální komissaři. Za nimi kráčí jejich sekretář s J. M. C. rychtářem.

Hlavy generálních komissaru prošedivělé, v krejzlích jak poplužní kola obšírných na drátěných rafikách, jako na talířích. Jdou naparáděni. Prošli ulicí jako špalírem. Vše hrne se za nimi do zahrady pohřební.

Nám jest s podivením, že v zástupu je i Eva Sklenčkova. Což neví, že bude Jan Pošivalův hrát na varhany? Což zapomněla na zákaz?

Zmizela se zástupem. Patrně šla v chrám.

Po chvilce před branou do zahrady pohřební vedoucí stojí u stolečku, u své kuchyňky potulné jen mladé dívči a vedle něho městský rychtář Mentus s obrovským palcátem.

Palcát odložil, pojídá drštky dřevěnou lžicí.

Nevidíme, že by byl drštky zaplatil. Patrně považoval je za svuj ouřední příměnek. Mladé dívči zle sobě jemu stěžuje na pány z ratlúzu, že zřídili na rynku obecní kuchyňku, v níž se chudým prodávají vařená játra, plíce a drštky veškeré, čímž ona na obchodu trpí újmy veliké. Moudrý Mentus na to nedal odpovědi.

Nad vraty jednoho domu šourem proti ratlúzu na rynku visí věník z hoblovaček.

Tof dukaz, že v tom domě pivo na šenku. —

Na ten věník posílá rychtář stále své oči na pastvu. Má ten věník nějak v lásce.

O zeď zahrady pohřební opřel švec novotník svůj stánek.

Nejprve vyvěsil tarif Rudolfa krále slavné paměti. Pak vyvěsil boty telecí, voskované, kordovánské, ženské boty bílé, černé s aksamitem, skopové boty pro děvečky, střevičky kordovánské, pantáfle, střevíce mužské o dvou podešvích.

Stále sobě starý novotník uvádí v paměť, že boty aksamitové ženské pod pokutou nesmí prodat ani šenkéřce ani kuchařce ani panečnicím.

Opodál, poblíž uličky k věži šindelářské vedoucí chudá plachetnice rozložila na krámné plotně svoje zboží v pytlíčkách. Prodává pepř, skořici, kmín, koriander, galgán, prustvorec, šafrán arkandský, zázvor pryziliansky.

Je po božích služebnostech. —

Lid se valí z chrámu doprovázet, okukovat panstvo.

Před branou pohřební zahrady troubí na ouřad páni muzikanti Dvorští.

Troubí dukladně.

Mají u ouřadu podanou žádost o nalepšeni svých »duchodu«.

I děkan Lossig opustil chrám.

Postřehli jsme všechny odcházející, ale neuzřeli jsme ani Evy ani Jana.

V tom počaly varhany hřmít. A v ruce naší ocitnul se ještěr kliky jak led studený a již jsme v chrámě.

Eva sama samotinká stojí v kostele poblíž vchodu nedaleko neohoblované, drsné, špinavé lavice katovy.

Jan u varhan.

Měchošlapa za prkennou stěnou nevidíme.

Prsty Janovy po klávesách jen lítají. Varhany hřmějí.

Ňadra Evina se z hluboka dmou.

Měchošlap hned nahoře a hned zase dole.

A Eva pojednou chápe, proč jí Jan zapověděl chodit do chrámu na poslechy jeho hry. Pojednou chápe, proč dnes jeho otec u ní byl a ji poprosil, aby šla ho poslechnout, že na varhany počne teprve hrát, až všichni lidé z chrámu odejdou. Jen proč oči Janova otce byly tak smutné, když jí to zvěstoval.

Eva je prostá.

Neumí vyjádřiti, co cítí její nitro. Málo četla. Zná jen trochu biblí, ale ne celé.

Ale podlé toho, že její ňadra mocně pracují, tuší, že je velice rozechvěna.

Je jí, hříšné, jako blahoslavené Panně Marii, kdy navštívil ji archanděl a ona v omámení nevěděla více říci než: »Já děvka Páně«.

A archanděl musil ostatní dopovědět: »by se Ji stalo podlé slova Jeho«.

A již z prstu Panny šlehala božská záře. Tak Blahoslavenou pronikal, prozařoval Buh. To se Blahoslavené zdálo.

Ale jí, hříšnici, se zdá, že duše její byla až po tuto chvilku uzavřeným poupětem.

Ne, nikoliv!

Duše její byla jabloní obalenou sněhem poupat. A nyní každý tón varhan mění sto poupat ve sto květu. A jabloň květy rozjásaná vyzařuje boži slávu.

Evě se prsa dmou. Chápe, že těmito tóny mluví k ní láska Janova.

Jaké to skvostné vyznání lásky. Jen láska umí tak hovořit, tak útočit.

Má mne rád a láskou oplodňuje moji duši. —

Duše její kalich otevřený dokořán. A sotva myšlenka ta prolítla její duší, prolétla ji rozkoš nesmírná celým skvostným tělem.

Co se to s ní jen děje?

A příboj tonu stále vášnivější, dotěrnější, sladší, líbeznější, vábivější. —

»Cítím se ženou a musím k němu.«

A Eva letěla na kur. — — Prusvitné prsty Janovy litají po klávesnici horní i dolní, a registry pod jeho prsty se mění. Eva stojí za Janem na stoličce, na které sedává otec jeho. Její ňadra mohla by Janovi sloužit poprvé za podušku, kdyby tušil, že stojí za ním, kdyby hlavu jen trochu posunul vzad.

»Teď nebo nikdy,« prošlehlo duší Evinou.

A Eva se odhodlala rty dotknouti se letem jeho rtu. Nebylo to pro ni novinkou, učinila tak často, dokud nebyl otec její na zraku snížený a k boží pochvale na varhany hrával. Ona arci od té doby velice zmocněla, až se stydí, kdy na ulici tak podivně mužské pohlaví na ni patří.

Ale Jan není žádný bacchant, ten se neklukuje jako jiní po nocích, ten je učiněný anděl.

A odhodlání skutkem učiněno jest. —

Varhany přísérně zakvíčaly.

Eva, Janovým ramenem odražena, vpadla plným tělem do klávesnic.

Nemohla vůči Janovi nic horšího provést, než takto znesvětit varhany, duši Lidinu.

Zuřivě se po Evě rozehnal.

Jeho otec — měchošlap — zadržel jeho rámě v rozmachu.

Eva vystřízlivěla na věky. — —

Její duše již nikdy nezasršela zářivě láskou k nebesům.

Kapitola XXIII.

VYSNĚNÁTKO.

Trváme u vdovy Salomeny v Kocléřově návštěvou. Je tam nyní u ní věru jako v ráji. Té čistoty! Té omamné vůně!

Všemi otevřenými okny proudí světnicí pryskyřičná vůně lesní. A toho rozhledu na luka hýřící zlatem pryskyřníku, sněhem kopretin, strakatinou hledíků na stráň, kterou slzami vezdy krvavými hojně zrosila, blahoslavená Panna Maria! Sladce se dříme ve vonné vzduchové lázni, ve sněhobílých prachovkách kojeňátku obklopenému tlumem slovanských žen: Češkou Salomenou, Polkou Lidou, kojnou Rusínkou a Mariannou Moravkou.

Lída svůj poklad kolébá. Toť její privilejí, kterou nesmí nikdo v pochybnost brát. Za žádnou cenu. Kojná jen kojnou. Právě vypráví Lída ženám hlasem tlumeným o krásách Krakova. Bydlila tam u své tety Barbory, rodem Lossigovy, poblíž chrámu svaté Barbory. Do toho nádherného starožitného chrámu chodila denně se modlit k patronce své tety.

Stále vidí, jak na oltáři svatá Barbora v ruce třímá mohutnou starodávnou věž.

Zdi chrámové opírají se o pilíře potrojně stupňovité. K jednomu pilíři přiléhá nízká předsíňka chrámová, krytá rudými prejsy.

Předsíňka opatřena nádherným portálkem a obšírným oknem gotickým, spočívajícím na dvou sloupech nad nízkou podezdívkou. —

V tom ozvalo se kojeňátko.

A již na rukou Lídiných a již na sněhu prsu kojné. Hleďte, jak se Lída až po vlasy zarděla, když uzřela, jak děcko chopilo se drobnými prstíky prsu a jak hltavě ssaje a loká.

Proč se zarděla ve společnosti žen, kdy na to nezřelo žádné nešlechetné, mužské pohlaví?

Prozradíme to.

Lída kojné závidí. Ráda by, ne mlékem, což to nic, ale krví chtěla to děcko ukájet. Lidě od té chvíle, kdy děcko uzřela, bylo jako by se lepší duše její přestěhovala do těla dítěte.

Cítí, že jen to dítě ji drží jako obruč rozpuklou vázu.

Sraz takovou obruč s vázy a váza se rozsype.

Lída dobře ví, že se shrouti, kdyby to dítě mělo shasnout.

A kdyby se snad váza jejího žití smrtí dítěte nezhroutila, pak opět splane žití její vášní, kterou pomocí boží a pomocí dítěte stále utlumuje. — —

Kojná pod milým pocitem uvolněných ňader jak by usínala.

Salomena s Mariannou již dávno se vytratily, aniž to Lída zpozorovala. Lída opět v říši vůně a vzpomínek.

Vzpomíná těch táhlých dlouhých pohledů, kterých tam v té velké klenuté, vším zásobené komnatě krakovského domu byla účastna. Upírala je teta její na ni.

Ó, jak příliš dobře rozuměla Lída těm strhaným, skleněným, umírajícím očím, těkajícím ustrašeně s její tváře k líčku nemluvněte a k ní.

Kolikrát vložila pravici svou v horkou, suchou její dlaň!

Kolikrát jí slibovala pohledy, že dítěti věrnost nejvěrnější zachová.

Robátko pustilo se prsu a již již zatoužilo po Lídě. Ten obrázek jste měli uzřít. Měli jste spatřit tu prozářenou Lídinu tvář, když brala dítě z rukou kojné.

Kdybyste to byli spatřili, přísahali byste, že Lída je matkou dítěte.

Ale pak nedivte se, že Puš nedal sobě vymluvit, že Lída není matkou jeho. Vždyť jemu samému Lída se přiznala, že to »její vysněňátko«. Lída vroucně dítě líbá. —

Je s ním ve světnici sama. Kojná poodešla se občerstvit.

Lída sobě ani nevšímla, že kol oken se mihla postava toho, který ji ve snu tolikráte již líbal.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ZLATÝ DŮL.

Napsal JAN HAVLASA. (Dokončení.)

Ale mají-li městské osady českoamerické bohaté možnosti scénické pro stylistu, což teprve osady venkovské! V životě oněch padesáti tisíců Čechů a Moravanů v Texasu je nejeden moment, jenž z belletristického stanoviska je ryzím zlatem; a dech prérií, lemování kaktů a palem, bavlnová pole, sousedství negrů, nekonečné pentlice osamělých cest s jejich květenou i zvířenou, historií i prospekty, — to vše obsahuje tolik dojmových složek pro belletristu, jako málokterý kraj český, jenž má méně českých duší v sobě, a přece figuroval už ve stu knihách začasté chudých scénickým popisem i psychologickými motivy už proto, že zorný úhel literatury zůstává příliš sevřeným a svádí k jakémusi provincialismu výrazu. Onen literát, jemuž dána byla by možnost k napsání texasského románu českého, až po návratu psal by nějaký román z Českomoravské vysočiny, shledal by, jak daleko více a lépe vidí nyní i doma; spíše unikl by šablonovitosti našeho vesnického povídkaření, jeho svědnosti k povrchnosti fakt a ideové sentimentalitě.

Okolí nebraského farmáře českého má opět sta svých charakteristik, jež od texasských liší se více, než venkov Podřipska od venkova Toskány, a přece spiaty jsou společným zájmem našemu člověku: že jsou denní scenerií života tisíců českých lidí. Už sousedství indiánských reservací dodává jakési zvláštní barvy jedněm českým osadám, zatím co jiné, byť i jen těmi svými ohromnými lány kukuřičnými, tvoří docela nový obraz českého venkovana. A dakotský nebo minnesotský farmář-Čech, kalifornský pěstitel oranžů nebo oregonský sadař, — každý z nich má odlišné světy za výplň svého života, jehož cesty jsou začasté zajímavější a poučnější než mnohá historie ze zidealisovaného některého kouta Čech nebo Moravy.

Život českých dělníků v chicagských jatkách má svoje přísterné i šedivé perspektivy; život českých doutnikářů v New Yorku má ponaučení v tísnivé své všednosti; a českého člověka lze stopovati až do zlatých dolů nevadských, do arizonských pouští, do kalifornských hor a na Aljašku — — Čechy lze nalézti mezi bohatými i mezi »trampy«, těmi romantickými pobudy širé Ameriky; lze je nalézti mezi horníky bezútěšných krajů bezmála v otročení i v existenci takřka bezstarostné na útulné, charakteristické farmě, jež spojuje v každém svém detailu vliv Ameriky se vzpomínkou Čech...

Každé to prostředí má svůj výraz a svůj vliv na duše oněch lidí; a nad všemi stejně vznáší se ten pathetický osud konečného zániku národního, jenž obsahuje tak mnohou silnou notu pro sluch onoho, kdo dovede i slyšet, nejen vidět.

* * *

Ale snad ještě lákavější, než jejich přítomnost, jest minulost českých osad amerických; a nutno si pospíšiti k záchraně, chceme-li co z té minulosti uchovat. Už málo žije dnes těch, kteří přijeli sem na plachetnicích, a jichž pozemské putování částečně omezeno bylo na pouhý povoz. Vymírají onino, kdo pamatují vzruch občanské války nebo dokonce snad se jí účastnili. Řídnou pamětníci oněch prvních dob české emigrace, jichž citovost a selankovitost, pokud šlo o vzpomínky na vlast a o evokaci dojmů z domova, tak krásně by se hodily za motiv péru povolanému; existenční zápas, obtížený neb ulehčený změněným okolím, dal by tak mnohý podnět mladému, temperamentnímu talentu, jenž by raději volil methody Zolovy a Maupassantovy.

Slyšel jsem vypravovat na texasské farmě o těch prvních zápasech tehdy před dlouhými léty: jak mezi cizími lidmi můj hostitel se svou ženou a ma-

lými děcky ubytovali se v narychlo zrobené boudě, v níž »v jednom kútě spali oni, v druhém se válela prasata s drůbeží, a v třetím byly zásoby«, a jak potichu slzy ronili při mlčenlivé vzpomínce na Radhošť a Kněhyni, zatím co venku v prérii kojoti vyli a sýčkové houkali. A zatím co vyprávějícímu hostiteli hlas začal se třásti, rudý měsíc vycházel nad širošírou pláň, jíž tisíce velikých světlušek se mihalo a tisíce cikád zpívalo v jednotvárné, vysoko naladěné melodii. A slyšel jsem tutéž historii krutého zápasu na farmě ve Wisconsinu, — jen jinak zabarvenou, jak přirozeno při rozdílu mezi klimatickou obdobou Pobaltí a zeměpisnou paralelou egyptských pyramid: jak strom za stromem nutno bylo kácet, pak mezi balvany a pahýly půdu namáhavě zorávati, a dle okolností pomalu, pomaloučku s trpělivostí skoro Sisyfovou, čistiti ta políčka od kamenů a pařezů. A sleduje zamžený zrak farmářův oknem ven, zadíval jsem se na nedohlednou, šedivě utepanou hladinu Michiganského jezera, a na zprohýbaný svah pozemků hostitelových, pokrytých nyní bílým rubášem sněhu... Slyšel jsem jiný variant stejné historie v Nebrasce, na farmě, jež druhdy znamenala přední stráž ve výboji civilisace proti prérii antilop a bisonů, a teď byla zastrčena v obydleném kraji jako peciválek, narozený v blahobytu: jak statisíce prerijních blech byly první slastí usedlíků, jak v létě prérijní požáry a v zimě kruté blizzardy ohrožovaly život a bezpečí, jak Indiáni kolem vandrovali, jak se žilo nejdříve v drňácích, — chatrčích drnem přikrytých dle jakési africké módy, — ale jak těmi okénky přece vyzíraly štěstí a naděje... Všude téhož se vzpomínalo: jak v těch prvních dobách krajané se sjížděli po nedělích, a vzpomínali vlasti se slzami v očích, se vzdechem na rtech, až ve zpěvu (a v pití) utlumili hořkost proti osudu svých životů... Jak později, když trochu lépe se vedlo, i divadla se hrála...

Ale teď... oh, teď už je tomu jinak... je pointou každého vypravování. A právě v té pointě je skryto tolik dramatické síly, tolik tragické těžkosti, tolik osudové ironie, že zlatý důl v té své vrstvě je nevyčerpatelný.

Neboť faktum splývání oné druhé a třetí generace s americkým živlem je nepopíratelno; problém zachovatelnosti českého živlu v Americe spočívá vlastně jen v naší neochotnosti, smířit se s tím smutným pomyšlením tak hromadné ztráty. Ale těžko si představit, že tento process by prošel všude v citové tuposti oněch generací, jež kořenem ještě tkví za oceánem; duševní boje byly bojovány, jsou a budou... Ze všech přistěhovalců Češi nejhouževnatěji drží se své individuality; a oči žádné národnosti z těch tonoucích v americkém moři, neobracejí se tak často a tak toužebně do vlastní minulosti, jako české zraky.

Ale i v tom poměrném a průměrném blahobytu, v té poměrné a průměrné Svobodě, v té poměrné a průměrně zvýšené intelligenci, i v tom znamení zániku, američtí Češi zůstávají svými, zůstávají Čechy až do konce. »Specificky česká vášeň k dosažení piva« hraje právě tak vynikající roli v »národním« životě, jako v českých vlastech, ne-li větší; česká svárlivost a nemohoucnost ve veřejném životě jdou si ruku v ruce i zde; a české odvěké pátrání po pravdě jde až k poslednímu dechu zmírající české individuality. Neboť veliká část amerických Čechů odstoupila nejen od Vídně, nýbrž i od Říma; ale jako odstoupení od Vídně položilo oceán mezi ně a vlast, tak odstoupení od Říma položilo oceán nevěry mezi ně a každé křesťanské dogma. Není-li to u většiny čistá a vznešená Volná Myšlenka na vědeckém podkladě, je to jen výbuch sopky české individuality po staletích sevření a zotročení... Konec Husitů byly Lipany a konec Bratří Bílá Hora; českoamerický agnostik je výkřikem českého srdce proti oběma těm katastrofám, — výkřikem, tonoucím v moři, odkud není návratu. Vídně i Říma osvobozeno.... české srdce umírá, česká duše splývá s duší Nové Vlasti...

* *
* *

»Ale, proč tedy, k šípku, sám už něco většího nenapsal o těch našich amerických krajanech!« vzdychnete si unaveně.

Chyba lávky, — on chtěl. Leč osudem dobrých úmyslů jest obyčejně nesplnění. Nabídl několika nakladatelům českoamerický ideový román. »Thema by se nepotkalo se širším zájmem,« — tak nějak zněly litující dopisy pánů nakladatelů.

Je-li tomu tak, — nuž ponechme tedy zlatý důl svému osudu. Čas jej zasype; a čeho oči neviděly, srdce toužit nebude. Většina nás nikdy nezví, jaké možnosti nechali jsme si proklouznout mezi prsty.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

DESÁTÝ KONGRES SLOVANSKÝCH ŽURNALISTŮ V BĚLEHRADĚ. Řada slunných dnů, bohatá na mocné dojmy, míjela příliš rychle. Radostný ruch v ulicích bělehradských, vyzdobených slovanskými prapory, stišil se, a rozlehlé město nad stokem Dunaje a Sávy — dnes ještě neupravený prah Orientu — kráčí dále vstříc svým úkolům a svému poslání na Balkáně. Sešli jsme se, zástupci všeho slovanského tisku — i Rusové vstoupili do našich řad — v prosté zasedací síni staré skupštiny, jejíž stěny vyloženy byly výtvory lidového umění srbského, originelně barvitého a rokovali o svých snahách a cílech v Slovanstvu a jeho národech. Kámen rozbroje do nás vržený, odrazil se i po druhém vrhu.

Pokus takový sotva se bude již opakovati. Jednání sjezdu, jemuž předsedali Nušič a Holeček, mělo spád rychlý a proto zůstalo snad mnoho neprobráno. Také záležitost telegrafní slovanské agentury nedostala se o nic dále. Obšírný, věcný referát bělehradského kolegy Ivaniče, tajemníka srbského sdružení žurnalistického a tajemníka ministerstva, kdysi přednosty srbské tiskové kanceláře, nebyl v celku ani pozorně vyslechnut. Již takt by toho vyžadoval. Náměty Ivaničovy nestanou se ještě dlouho skutkem, stejně jako mnohé velké idee Slovanstva zůstanou i na dále snem sotva splnitelným. Že by jednání kongresu mělo výsledek praktický, nemyslím. Jeť složení svazu příliš různorodé a v konání těžkopádné. Živá činorodost není mu dána, schází ucelenost organisace. Všechna starost i činnost spočívá na bedrech dvou — tří lidí jinak pilných a pro věc zaujatých, ale fysicky není možno, vše dle potřeby zařiditi. Nedostatek, jenž ukázal se po příjezdu našem do Bělehradu. Vždyť bělehradští ani nevěděli, že Čechové přijedou a proto zůstali jsme státi o půlnoci na pusté ulici bez pomoci. Druhého dne bylo již všechno napraveno a důkazy bratrského přátelství zaplašily první nepříjemný dojem. Jedno však sjezd plně vykonal. Věc velkou, důležitou. Byl novým apoštolem všeslovanského sblížení na jihu. Utvrdil bratrské svazky na ocel. V srbském lidu probudil zájem pro slovanství. Prostý lid srbský poznal dnes a ví, kde má své bratry, své přátele. Trefně naznačil to sofijský kolega Zlatarev v zdravici své v kasině pronesené, kde připil hospodářskému sblížení Srbů s Čechy. Toť zásluha Svazu slovanských novinářů, sjezdu, jeho předsednictva a srbských kolegů: ministra Jovanoviče, Nušiče, Ivaniče a Kovačiče. Bělehradští učinili pro hosty své, co mohli. Ukázali nám krásnou a velkou výpravnou hru, přesycenou obrazy skvělých barev. Viděli jsme dvě vojenské parády, představili nás svému králi, stále usměvavému, dobrému starci, jenž vyznamenával nás svou vlídnou pozorností, po starém slovanském způsobu vlídně přijal a s patrným zájmem vyslechl projevy Čechů, stesky Poláků i Slováků, jimž stejně starost o národní bytí nedopřává poklidu a času ke klidné práci. Viděli jsme lidové slavnosti, tance, a lid srbský vítal nás všady srdečně a nadšeně. Spatřili jsme široký Dunaj s vysokými skalnatými břehy s chudými vesničkami, města s lidem zbožným, upřímným, v jádru nezkaženým a práce schopným. To vše nám ukázali, vyprovodili nás a loučili se s přáním »Na shledanou!« Přání to bylo upřímné a na nás je nyní, bychom mu vyhověli.

K. Novotný.

PODVEČERNÍ SELANKY. Napsala Gabriela Preissová. Když spisovatelka před lety se přihlásila u naší veřejnosti s Korutanskými povídkami, bylo již z prvých prací jejích viděti silný, svérázný literární talent, který ve spisovném umění českém bude míti svůj vážný, osobitý zvuk a tón. Od těch počátků až do nynějška Gabriela Preissová zůstala věrna očekávání českého čtoucího obecenstva, a péro její vydávalo jenom cenné, hledané práce novellistické, mezi nimiž zdařilé tříaktové drama Gazdina roba postavilo spisovatelku také do nevelké řady uznaných autorů divadelních. Velikost spisovatelské činnosti Gabriely Preissové vidna je z toho, že nakladatelství Ottovo v Praze rozhodlo se vydati její sebrané spisy. Zahájeny byly svazkem Králuša a jiné povídky, jež následovaly Bludičky a nyní třetí kniha s uvedeným nadpisem Podvečerní selanky. Obsahuje čtyři povídky: Před západem, Podjezernické sny, Ostručina a Stařeček Klúčka, práce to původem svým sáhající od roku 1884 až do roku 1903, tedy vybrány jsou z celého dvacítiletí autorčiny tvůrčí působnosti. Gabriela Preissová dokonale ovládá všecky vlastnosti, jakých se vyžaduje na spisovatelce drobných povídek, v těch dovede vždycky stvořiti tolik silného kouzla, že čtenáře úplně uchvacuje a vtiskuje mu do duše trvalý dojem. Netřeba podotýkati, že sebrané spisy Gabriely Preissové srdečně doporučujeme.

Ds.

F. X. Svoboda: VEČERNÍ HOVORY. Novelly a studie. K dosavadní řadě jedenácti velkých svazků Spisů F. X. Svobody, vydávaných, jak u nakladatelství Jos. R. Vilímka samo sebou se rozumí, ve vzorné úpravě, přibyl další svazek, na počet tedy dvanáctý, ze kterého opět jasně jest viděti, jakou až ku podivu značnou tvořivou silou nadán jest spisovatel. Kniha obsahuje dvanáct novellistických prací, zářících náladami a svěžími barvami a psaných zvláště pro vnímavá mladá srdce, jichž autor Večerních hovorů již ode dávna jest miláčkem. Svoboda jest vůbec mistrem nejrozmanitějšího milostného líčení, a zvláště mladičké dívčí srdce nalezlo v něm upřímného, nad jiné spolehlivého tlumočníka, který dokonale rozumí jeho rozmarům, tužbám a záchvěvům. Proto také práce Svobodovy jsou s takovou zálibou našimi mladými čtenáři a zejména čtenářkami vyhledávány a čteny. Nicméně i pro starší čtoucí obecenstvo nejnovější kniha Svobodova má nejednu zajímavost, a to jak svými náměty, tak i zpracováním. Pozoruhodno jest sledovati v těchto dvanácti novellách a studiích rozvoj literárních schopností spisovatelových, a bylo by to bývalo ještě viditelnější, kdyby Svoboda byl práce v knize té seřadil dle doby, kdy vznikly. Než i takto shledáváme od Jinošského snu, napsaného roku 1879, a od novelky Na norském statku z roku 1880 k Počátku vystřízlivění (1889), pak k Sestrám (1896) a k Mladému srdci (1897) a posléze k Spálenému dvorci z roku 1907 ustavičný vzestup a vzrůst literární potence autorovy. Jedno však jest při tom všem uzrávání a zdokonalování nesporno — v každé své práci F. X. Svoboda jest svůj, vždy týž a týž Svoboda, čerpající z přebohaté studnice vlast-

ního literárního umění. Doporučujeme Večerní hovory jako vůbec všechny spisy Svobodovy pozornosti a přízni čtenářů. Také nakladateli jejich Jos. R. Vilímkovi sluší při tom vzdáti zasloužené chvály. Ds.

DEN ZE DNE. Povídky. Napsal Jan Osten. Kniha šestnácti drobných povídek rozličných barev a nálad, hned jasných a zase pochmurných, hned vážných a opět humoristicky nadechnutých, toť nejnovější publikace Ostenova, jehož předešlou knihu Paní Klára před nedávnou dobou rádi jsme oceňovali ve sloupcích tohoto listu. Osten dovede někdy až úchvatně vyličovati erotické výjevy a kdekoli má vypravovati o svodech lačného ženského srdce, tam péro jeho počíná si zvláště dovedně. Podobá se, že v tom Jan Osten jest již literárním specialistou, právě tak jako ve vyličování rozvášněných milostných výjevů. Je to sice choulostivý úkol, ale autor vykonává jej se žádoucí delikátností, dobře rozeznávaje blízká úskalí, na která by mohl v otázce tak choulostivé snadno naraziti. Kniha Den ze dne vyšla jako 236 svazek Ottovy Laciné Knihovny národní a dobře vyhovuje poslání této bibliotéky, která má ve štítu obezřele ostříhané heslo zábavu a poučení. Ds.

Emil Zola: PENÍZE (L'argent). Pokládáme za svou povinnost upozorniti čtenáře Máje na toto veliké dílo Zolovo, které samo je s to, aby v literární historii zabezpečilo slávu francouzského románu a zároveň ovšem také slávu svého autora. O díle Peníze napsáno bylo již nesčíslné množství studií a nadšených posudků, které by naplnily řadu knih, objemnějších než jest sám román, bylo by tudíž malicherno opakovati, co chvalného také u nás bylo o díle Zolově napsáno. Obsah knihy úplně naznačen jest jediným titulním slovem Peníze, které »jsou dosud pařeništěm, v němž pučí zitřejší lidstvo; peníze, otravující a ničící, stávají se mrvou sociální negace, půdou potřebnou velikým pracím, které usnadňují život«. Knihu do češtiny přeložil J. Nevole a četné illustrace do ní opatřil J. Kočí. Překlad vyšel z podnikavého nákladatelství Jos. R. Vilímka v Praze. Ds.

Z MÝCH PAMĚTÍ. Poslední kapitoly k nové kronice »U nás«. Napsal Alois Jirásek. Povězme upřímně, s tak nedočkavou radostí jsme sáhali po málokteré knize Jiráskově, jako po tomto pozoruhodném svazku jeho proslulých Sebraných spisů. Autor napsal v něm svoje vzpomínky, sáhající počátkem až do jeho útlého, ještě mlhavého mládí a zakončující se kapitolami zralého života, v nichž setkáváme se s tolika jmény známými, ve světě učeném a uměleckém. Kniha, zvláště přední její část, provanuta a prohřáta jest kouzlem a teplem rodinného života Jiráskova, a jsou kapitoly, které nás nanejvýše dojímají svou svrchovaně pravdivou upřímností a srdečnou prostotou. Dotkněme se na příklad jenom kapitoly VIII., kde spisovatel vypravuje o své milé mamince. »Jako živá mně zatanula před očima, milá a dobrá. A kdybych se ptal všech, kteří ji znali, zvláště sousedů, křesťanů i židovské rodiny, a kdyby všichni o ní pověděli, chvály by neubylo, ba rostla by, a neztlumily by se a nezkalily jasné barvy na obrázku její milé podoby.« Tak o své matce píše náš věhlasný autor. Čteme větu za větou, pak kapitolu knihy za kapitolou s největším účastenstvím, ano až s napětím, a obrazy z odešlých a odcházejících dob našeho českého jadrného života vznikají a oživují před námi a mile jímající naši všechnu pozornost, zároveň nás poučují jako málokterá kniha jiná. U spisovatele významu Jiráskova bylo by nejen zbytečno, ale i vůbec nemístno vypočítávati pronikavé vlastnosti jeho tvořivého péra. Musí postačiti jenom upozornění, že kniha tak vzácného obsahu vyšla, a povinnosti obecenstva nikoli jenom ke spisovateli nebo k literatuře, nýbrž k sobě jest, aby ji četlo. Kniha Z mých pamětí vyšla jako třicátý sedmý díl Jiráskových Sebraných spisů, vydávaných nákladem J. Ottovým. Ds.

ČERNÁ HORA má již také svoji měsíční revui, podobající se formou asi tak naší »České Revui« neb »Osvětě«, jen že výběrem obsahu jest přirozeně rozmanitější, poněvadž jako jediný černohorský orgán toho druhu nemůže se vyhýbati nijakým otázkám a musí vyhovovati požadavku všestrannosti. Je to »Dan«, list pro poučení a literaturu, jehož redakce s nejvážnějšími úmysly a s nemalým sebezapřením ujali se Dr. Nikola Škerović a Dušan S. Djukić, obsah pak prvých právě vyšlých dvou čísel ukazuje povýšenou úroveň, na kterou hned na počátku své práce se postavila redakce. Podnik, částečně též podporovaný černohorskou státní subvencí, má netoliko pro literární snahy malého národa černohorského, nýbrž i pro všechnu srbskou literaturu nemalý význam a upřímně jest si přáti, aby se udržel a dosáhl možnosti dalšího zdokonalování. Již v předmluvě praví vydavatelé, že všechen jejich program spočívá ve skromném přání: odstraniti jeden osvětový nedostatek v jejich otčině, a jak se o to pokoušejí, viděti z obsahu obou těch prvých objemných čísel, která přinášejí studie ke stému výročí úmrtí Dositije Obradoviće, o práci a ideích Gjura Križaniće, o Djordji Srdićovi, o umění a literatuře, o záhřebských rukopisech Gunduličova Osmana, o soudních poměrech na Černé Hoře, překlad z Tolstého O Shakespearovi a j., v literární části pak »Dan« přináší slavnou báseň Nikoly I. »Moři«, dále Iva Vojnoviće symfonické intermezzo »Ekvinocijo«, básně Djukićovy, Rakićovy, překlady z Maksima Gorkého, Richepina a j., mimo řadu drobnějších článků a zpráv, mezi nimiž také o Všeslovanské výstavě v Praze. Přejeme »Dnu« hojného zdaru a doporučujeme jej také Čechům, kteří rozumějí velikému významu slovanské vzájemnosti. Ds.

Toto číslo vydáno dne 28. července 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGORA A SYNA.

SATAN.

Báseň JETTY KONOPÁSKOVÉ.

Byl zamyšlený Bůh. Stín přelet čelo jeho,
když pronikavým zrakem na Satana hleděl,
jenž před ním skloněn stál. Ó, jak byl Satan krásný!
Šat prostý halil jej, jak z oblaků by stkaný,
prut růží ohnivých kol ňader se mu vinul,
vlas černý padal mu na hrdou, snědou šíji,
však blesky v očích měl a v tváři vzdor i bol.

Kol v hudby rytmu druzí šeptali
o hvězdách, které vesmírem se honí,
jež v křivkách tančí, zapadají v temno,
a v jedné z nich že právě luhy vzkvetly,
že tryskly prameny a rozpěli se ptáci.
Když jásal skřivan modrým pod oblakem,
tu andělům smích hlasný z hrdla perlil,
když slavík v houští lkal, jim vlhly zraky,
však stichl šepot, stichl zpěv i smích,
když vstala Eva z lože z vonných trav.
Zrak Satanův se s okem Boha střetl
a řekl plamenem, v němž skrývala se slza:
»Tu ženu na zemi jsi neměl stvořit, Pane!«
A s hořkou výčitkou se díval na Boha,
pak otázal se hlasem rozechvělým:
»Rád věděl bych, proč učinil's mne, Tvůrče,
z všech nejsilnějším, proč jsi postavil
mne na místo, kde lze jen tobě dlít,
A proč jsi lidské vášně dal v mou duši!«
»Ty sám si odpovídáš!« vece Bůh.
»Já učinil tě proto nejsilnějším,
že lidské vášně dal jsem v duši tvou!«
Víc neřekl, však Satan schmuřil čelo
a od Boha se vzdálil zadumán.
Smrť, anděl bledý, s okem stesku plným
v dál patřil za ním.

Hvězd proudy zatím drahou svojí spěly,
dál v hloubkách vesmíra se nítily a hasly,
však Satan roztesknĕn po nebes krajích bloudil,
zrak jeho kalný byl a někdy vzdorem plál
neb slzou zvlhčil se. A z tváře bol mu zíral.
Kdys Michael jej pozoroval skryte
a posléz tiše přiblížil se k němu,
jej obejmul, pak domlouvat se jal:

»Co trýzní tě? Svěř se mi s bolem svým,
rád bych ti pomohl, neb víš, jak mám tě rád.
Co na tě vložil Bůh? To břímě s poloviny
bych na svá bedra vzal, však nezazlívej směleí,
že odvahu má nabízet ti služby.
Vím, příliš hrdý jsi...«

»Však utrpení kruší
již věru hrdost mou, že děkuji ti, bratře,
za slova soucitná — leč — nepochopíš mne.
Tvé nitro není rozhlodáno bolem.
Tvá duše klidná, v srdci pouze Bůh.
V mém bol a muka — podlehnu jim as
a On — mnou pohrdne.«

»On má tě rád.
A pak-li úkol dal ti těžký snad
tož nad tvé síly přece nebude.
Jen vzmuž se.«

»Marno! Není možno víc!
Znáš onen div, jejž v posled stvořil Bůh
na oné hvězdě, která vesmírem,
jak třpytný démant bloudí živoucí?
Ty víš, ten div že krasší andělů,
neb více ohně v Evy zraku plane
a v těle bujný život rozkvétá.

Zda lásku znáš? Tu, kterou trávy žijí,
již květy spájí se, již hýří ptáci?
Nad věčnem nebes láska zvítězí,
ta láska, která nyje na zemi
a vzduchem k nám se drásá, jemný fluid,

Mne zajala, já pochopil to štěstí,
ten síly tvůrčí zázrak veliký,
jenž mate mysl mou jak zlo, jak hřích!«

»Aj, svatou lásku hříchem nazýváš?
Tu nejkrásnější z ctností nebeských,
jež srdce pojí v jedno jediné,
v níž duše dvě se vidí sloučeny?
Na křídlech lásky letět vesmírem
až k trůnu božství — což to hříchem je?
Vždyť láska velká, svatá!«

»Neznáš ji.
Jsi anděl bílý, nechápeš mou muku.
Cos divného se děje v nitru mém:
já líbal bych ta ústa, sněžnou šíji,
ssál rozkoš z ňader, pil bych Evy krev
a až by polibky víc nestačily,
své tělo s jejím spojiti bych chtěl.«

»Ba věru, žel, že nerozumím, bratře.
Jak titan stojíš tu, však nejsi anděl víc!«
Neb naše láska — píseň světla s květy —
leč láska tvá?« —

»Je sobectvím a mukou.«
Však Michael stál v němém úžasu,
on bratra nechápal — jen lekal se ho v duši.
Tak cizím zdál se mu a propast odloučení
mu byla mukou, kterou nepředvídal.
Již tušil Satan v hlubinu že padá,
z níž nenávratu v jasnou říši nebes.
Již chápal, klid že zmizel z duše druha,
moc neznámá že blahé chvíle tříští,
zřel muka jeho, zraky divě pláti —
však jaká moc a jaká jest ta síla?
A v takých dumách letě Nekonečnem
tvář bledou spatřil s okem zarosenym,
to smutný anděl s tmavým křídlem noci
v dál za Satanem zraky upíral.
Tu stavil Michaela slovem tichým,
však mnoho stesku bylo v onom slově:
»Ach, Satan šílí!«

(Pokračování.)

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE

Kapitola XXIV.

ŽĎÁRSKÝ SRNOVEC Z VARVAŽOVA.

(Pokračování.)

Zdá se nám, jako by se čtenář tázal, zda nevypadla nám z paměti schuze, kterou Patres Jesuitae s takovou slávou na den 4. května 1651 do děkanství ve Dvoře zbubnovali.

Neseme ji arci již dlouho v paměti, ale otcové Jesuité ji nosili v paměti po dobu mnohem delší.

Dočekali se s ní nepříjemného zklamání.

Z panstva nedostavil se nikdo, by přítomností svou byl jedním z nesčetných paprsků slávozářné glorioly Jesuitské.

Z rytířstva přišlo osob pramálo. Arci, dostavilo se téměř veškeré kněžstvo. Zejména dostavili se oba Jesuité, kteří trvali u Piccolominiho na Náchodě, Jesuité, které hostil hrabě Lamboy na Hostinném i Jesuité dlící u hraběte Morsina ve Vrchlabí. Ale i se strany Dvorských byla účast nápadně slabá. V shromáždění vládla stísněnost. Děkan z Hostinného Kasper Lang, důchodní panství Žacléřského Johann Hilscher, Johann Widele, Martin Watzmann, sami němečtí Jesuité vedli bez přetrží slovo německé.

A to zarazilo, ba urazilo Dvorské. Nebylit jazyka německého povědomí, proto ta řeč jim byla řečí nerozumnou a proto zdálo se jim, že jsou pouhými přišelci ve své patrii zaprodáni. Neduvěřovali. Mělit »to všicko za německý strych.«

Arcit chtěli confraternii Tridentskou, latinskou, ale ne cizinskou, německou, bažili arci po něčem panštějším než byla bratřina česká, prostá, smíšená, učená, i neučená, ale ta touha po něčem panštějším, uzavřenějším, nekryla se s touhou po neobvyklé, nepanské němčině a proto, aby bylo v brzku po schůzi a nemilí hosté opět za čtyrmi branami městskými, schválili šmahem navržené artikule nové confraternie i texty prosebných listů adresovaných předem J. M. králové, paní Dvorským Nejmilostivější, dále osvícenému knížeti J. M. Arnoštu kardinálu z Harrachu, primasu království, vysoké konsistoři v příčině schválení artikulů confraternie a vyprošení odpustkův plnomocných od Jeho Svatosti papeže Inocence X.

Ale přes to vše, že toužili, by schůze byla v brzku skoncována, přece musilo být v instrumentu erekčním uvedeno, »že nová confraternie k uctívání Nejsvětějšího Těla Ježíše Krista Pána založena vedle vyznání víry katolické dle snesení slavného církevního sněmu Tridentského se nezakládá k žádnému jinému účeli i cíli, než za tím pobožným oumyslem, aby tím Pánu Bohu bylo poděkováno a byla jemu pro-

jevena vděčnost, že konečně nastal dávno vinšovaný mír, že jest konec všemu vojenskému příkořenství, ale jinak že nová confraternie touží, aby s poctivým conventem literátským v dobrém srozumění zůstávala, aby společně, jak convent literátský tak confraternie na kůr a na processí chodili mohly.«

Můžeme věřiti svému sluchu? Opravdu, byla zřízena proto, aby Bohu bylo děkováno, že nastal kýžený mír?

Nekřičí tato slova, že pravou příčinu, proč nová confraternie se zakládá, nutno hledati spíše všude jinde, jen ne v radosti nad mírem? Nekřičí ta slova, že mír, po kterém tenkráte celá střední Evropa toužila, způsobil založení druhé, zcela zbytečné bratřiny ve Dvoře Králové? Patrně příčinu pravou hledati nutno jinde.

Ani okolnost, že Lossigovi byl český hlahol v chrámu při mši protimyslný, nezavinila založení confraternie.

Bratrství bylo založeno Jesuity za účelem úplného vykořenění protestantismu pod tají vyznávaného, a to hlavně pomocí Jana Zuba z Ehrenfeldu a jeho přátel.

Zub věděl, že musí »osvědčit svou zmužilost«, že založení confraternie je ona »věrná, vděčná a platná služba«, k provedení které se ochotným býti zakázal a k provedení které se mu »příležitost naskytuje«.

A to příležitost tím milejší, čím více prahnul a toužil — být ve Dvoře jediným — erbem nadaným mužem, ba víc! Erb Žďárského z Varvažova byl mu jako kohoutu indianskému červený facalit. A z čista jasna byl Žďárský nařknut z pronevěry peněz bratřinských, — prý zádušních.

Kdo byl tím, který Žďárského nařkl, nevíme, ale Žďárský, jak uslyšel o nařknutí, nemeškal učinit o něm oznámení v místě radním a požádat o očistu vydáním příslušného vysvědčení. Učinil tak, nedbaje nahodilé nepřítomnosti císařského rychtáře.

Dvorští konšelé, žel, ač věděli, že podkomoří, neobmezený města pán, je oddaným přítelem primatora Žďárského, netroufali sobě v nepřítomnosti císařského rychtáře primátoru svému potvrditi pouhou, ale jak věděli, císařskému rychtáři nemilou pravdu.

Potvrdili Žďárskému pouze, »že ho za dobrého člověka mají, jej za principala a hospodáře města uznávají a aby sobě co zádušního osvojovati měl, že nevědí, však, co se žádosti jeho dotýče, aby ji před J. M. C. panem rychtářem obnovil, oni že sami od sebe bez něho jemu žádosti jeho naplniti nemohou.«

»Nemohou!«

Ta zbabělost urazila Žďárského do duše nejhlubší, neboť byl o tom přesvědčen, že každý z rady toho sobě dobře vědom jest, že to vše jen hanebná pomluva.

Vycítil Žďárský, že se to vše děje na ponoukání rychtáře, že Zub chce ho pokořit jako primatora, i jako hlavu bratřiny literátské znemožnit. —

»Dva erby s věnci potáhnou proti sobě v boj« pomyslil sobě a umínil si, že svolá bratřinu k očistě svého jména a k nové činnosti bratřinské na vzdor císařskému rychtáři arci jen tenkráte, budou-li s tím jeho přátelé a tajní spolu-věrci, hlavně Pošíval a Puš souhlasit.

Souhlasili. — —

Proč, — dovíme se později.

Kapitola XXV.

LÍDA KOJNOU.

Zdá se nám, že návštivka naše u Salomeny v Kocléřově byla přece příliš kratičkou a že jediné a pouze platila Lídě a ne Salomeně.

A ani děkana Lossiga ani slanaře Puše jsme u Salomeny nezočili.

A přece se nám na faře v Starých Bukách zdálo, že těšiti se můžeme na románek zralé lásky Lossigovy k Salomeně, náležitě opepřený Pušovou žárlivostí, což vše bude tím zajímavější, že nad zamilovanou trojicí rozkládati se bude do široka koruna zkušeností pokročilých let. Arci k potěše všech čtenářek musí skončit románek šťastně, to jest zavezením Salomeny s veškerou nevěstinskou vejchystou i s prachovkami na čtyry obšírné postele na děkanství Dvorské.

Horoucí touha Salomeny nositi sbirku kličů děkanství na kruhu ocelovém u zápasí, se splnila, ale román její s Lossigem velice zakrsal.

Aspoň v době, kdy se z Kocléřova na děkanství stěhovala, byla sice Lossigovou kuchařkou, ale ani o žďibinek více. —

S pocity ku podivu různými kráčeli Lossig s Pušem poprvé k Salomeně.

U Puše, záletníka, patřila Salomena k těm, které považoval za zabezpečené, to jest za takové, o které nemusí se obávat, že mu je někdo přebere, a kterým proto nemusí věnovati pozornosti zvláštní. Ale pojednou prozíravý Puš sezual z řečí Lossigových velmi nebezpečného soka.

Proto sobě umínil věnovati Salomeně více pozornosti.

A Lossig?

Ten se těšil na Salomenu jako neopeřený mladíček plný nejsladších tužeb a žádostí.

Že by Puš mohl mu býti sokem, na to při své nezkušenosti ani nepomyslil. A Puš byl tak chytrý, že sobě umínil všeho se vystříci, co by mohlo Lossiga na podobnou myšlenku přivésti.

Puš již měl vypracovaný celý plán.

Jemu se jednalo o to, zabezpečiti sobě u Salomeny budoucnost.

Přítomnost ponechal klidně Lossigovi. Proto také Lossiga dovedl jen k Salomenině samotě a omluvil se jiným zaneprázdněním.

A Salomena?

Uvítala Lossiga srdečně, upřímně. Ani se nenafintila, byla zcela po domácku, arci zcela čistě oblečena.

Dva knoflíčky v podobě kostěných kuliček na ňadrech nezapjaté, dokazovaly zjevně, jaký úporný boj vedou ňadra o svou částečnou svobodu vůči těm paličatým strážcům cudnosti. Jinak sobě vedla jak se sluší na vdovu, která sedí poctivě na své vdovské lavici, a když tmavou síní domovní Lossiga na odchodu doprovázela a Lossig chtěje se chopiti petlice domovité jen as o dva palce sáhl vejš než bylo potřebí, snížila ruku jeho k petlici s něžnou odmítavostí, ale slovíčka, která mu se žhavým dechem přišeptla, nemohla ho nechati v nejistotě, že tak činí z pouhého upejpání, z kterého ji on i čas nadobro vyléčí.

Ale s touto cudně erotickou episodou končí celý román Lossigův vůči Salomeně. —

Do Kocléřova přibula Lída.

Ta znamenala v duši Lossigově naprosto netušený obrat.

Nesmírně se změnila od doby, kdy do Krakova odjela.

Nešťastná láska její k Janovi a dlouhé pozírání na utrpení její tety blahodárně působily na zušlechtění její duše. Odešla ze Dvora jako Ctiradem pohaněná Šárka a vrátila se jako Madonna s děťátkem.

Lossig sobě Lídy dříve vůbec nevšímal.

Stráž nad ní svěřil Pavlině, a ta sobě na ni nikdy stížnost nevedla, že by v zaháleč lelkovala neb neplechu tropila.

Ale nyní, kdy Lída hejčkala a laskala se s dítětem, kdy před tím Salomena Lossigovi sňala jisté šupiny slepoty s očí, působila naň oduševněná krása Lídina úchvatnou mocí a silou.

A Salomena, představitelka pouhé smyslné, brutální tělesné lásky nadobro zastíněna představitelkou oduševněné lásky a krásy. A netajíme se také tím, že na srdce Lossigovo působilo ještě další neodolatelné kouzlo. Kouzlo mateřštiny jeho, užívané Lídou vůči dítěti.

Lossig chodil do Kocléřova jako do své patrie, po které nesmírně toužil.

Nenadálý, naprostý obrat Lossigův těžce nesla Salomena. Litovala několika přišeptaných slůvek, i toho, že když podruhé Lossig již v přítomnosti Lídy odcházel, sama trochu se nachýlila k petlici, ale Lossig již měl dvéře otevřené. Přes to Salomena sobě nezoufala. Dočká času.

K ukrácení dlouhé chvíle dostačí Puš, který obstarává záhon lásky vůči ní v mezích přísně vymezených, za pouhá těšínská jablka — výborně. Lossigova láska k Lídě rostla den ode dne. Lída o té lásce neměla tušení.

Kam pak! Strýček. Ale Lossigova láska žila v Pušovi stále více a více přesvědčení, že Lída jest matkou dítěte, které chová, a otcem jeho, že Lossig.

A Puš byl ve Dvoře, jak jsme pravili, tvůrce veřejného mínění. A Pušovo vnitrné přesvědčení bylo dovršeno naivností a upřílišněnou starostlivostí Lídy a Pušovským nebezpečným všudybylstvím.

Slyšme!

Je po senoseči.

Salomena má mnoho luk a sklízí sena. Odešla s Mariannou pomáhat při nakládání.

Kojné uložila, by přinesla na luka za nimi svačinu. Kojná tak učinila.

Lída v samotě sama s dítětem.

Kojná se dlouho nevrací.

Děcko se stává nepokojnější a nepokojnější, nedá se uchlácholiti. Není náhrady za ten tak těžce postrádaný zdroj žití.

Děcko pláče.

Lída shání.

A děcko jak by je čert bral na vidly.

Lída je plná strachu, aby dítě nevzalo přílišným křičením zlé újmy na svém zdraví. — A dítě vede stále svou. — —

Aby dítě ošálila, podá mu svůj prs panenský. A dítě chytlo se prsu.

V tom vstoupil Puš a na okamžik zřel. Hned za ním byla tu i kojná — Vyhnala Puše na luka za Salomenou. —

Když se Salomena z luk domů vracela, uslyšela ze samoty své srdcelomné skřeky. Doma uzřela obrázek hrozný. — Psotník potrhal dítě. —

Lída s Mariannou marně volali je k životu.

Kapitola XXVI.

PROSPĚCHÁŘI.

Příliš kratounký byl svět Lossigova sestrovce. Skon jeho života vyvolal ve Dvoře velké převraty. Předem učinil z Lossiga ochuzlého, — bohatce.

Jmění jeho sestrou jemu svěřené, aby je dochoval sirotečku, připadlo jemu.

Na Lídu působilo úmrtí děcka nejdrtivější silou. Mohla-li dříve přirovnávána býti k rozpukané váze, kterou v parku na podstavci pohromadě drží pouhý kovový obroučeк, mohla nyní obroučku toho zbavena, býti přirovnána k váze slepené tmelem, který, žel, dešti neodolá. A déšť parku nezbytným. Arci, možno vázu v čas přichránit. —

Tím tmelem, který ji při životě držel, byla jednak Lossigova vděčnost k ní, jednak její přesvědčení, že jest schopna odvděčovat se jemu.

Neměla tušení o lásce Lossigově, pojímala jeho chování jako vděčnost za její oddanost a lásku, kterou chovala k dítěti.

Lída byla přesvědčena, že až zmocní, bude moci Lossigovi jako jeho jediná, arci jen zdánlivá příbuzná, prokazovat služby platnější služeb lidí cizích.

Zůstane tedy u Lossiga jen potud, dokud mu bude platnou silou.

Přítěží mu nebude nikdy, jest na to příliš hrdou. Prozatím arci chodí jako v Kocléřově v šatech polských, selských, podobných šatům, které nosila kojná, potácí se po zahradě hřbitovní, usedá u hrobečků drobotiny Dvorské a z úst jí plynou polské ukolébavky.

Prozatím Lossigovi není platna a proto také Lossig musil přibrat k ní na děkanství Salomenu, neb stará Pavlína již se světem byla se rozloučila.

Žel, že Pavlína za vše dobré se Lossigovi odvděčila lživými pomluvami, z nichž jedné jsme byli svědky.

Lída byla nyní jedinou starostí a jediným potěšením Lossigovým. Na lásku svou k Salomeně tak náhle propuklou a tak rázem zašlou, vzpomíná jako na chvilkové poblouzení, kterému se v životě nevyhne ani nejpřísnější asketa.

A boj s bratřinou? Pro něho již loňský sníh.

A confraternita? O tu staraly se osoby mocnější. —

Lossiga blažilo, že nyní již nestojí nikomu v cestě.

Ale Lída stála v cestě Salomeně a tím také — Blaženi Pušovi.

»Dokud nebudu na děkanství samostatnou paní, dotud nebudu tvou.« říkávala Salomena záletnému Pušovi.

Oba, Salomena i Puš nyní, kdy Lossig zbohatl měrou nepoměrně větší, dbali toho, by Lossiga zatáhli do svých tenátek a těžili z jeho slabosti.

Ale Lída stála v cestě i starému kantoru Pošívalovi.

A tomu se nedivme, když víme, jak na jeho syna působila pouhá zpráva, že se Lída vrátí na děkanství. Starý umíněnec Pošíval viděl v Lídě zosobněné neštěstí syna svého Jana.

Proto Jan nesmí patřiti Lídě, i aby se tak státi nemohlo, musí se starý snažit, aby Lída zmizela z děkanství. A Lída stála v cestě i starému Sklenčkovi.

(Pokračování.)

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

Z pozoroval, že je nadšena verši, neboť ji slyšel často horovati o znělce, kteron ji tehdy poslal otec, a o níž se domnívala, že je to jeho dílo. Nevěděla ovšem, že si ji markrabě objednal u jistého mladíka ve Ferraře, který byl znám touto dovedností. A k němu se také nachýlil Ugo namluviv mu, že miluje jistou paní v Bologni, která má ráda verše, a jejíž přízně by rád získal.

Lukrecie byla mile překvapena, když jí odevzdal první sonet, prosící a žalující. A protože byl dosti podoben svými obraty tomu, jejž obdržela od jeho otce, domnívala se, že i onen byl prací Ugovou a přilnula k němu tím vřeleji. Nyní byla již jista, že miluje Uga, ale zakrývala svůj vřelý cit v jeho přítomnosti lhostejným hovorem, potlačujíc násilně výbuch vášně, když spolu byli sami, a jeho hlas nabýval v samotě a tichu svůdného zvuku, sladkého a hebkého, jenž hladil smysly a přece je dráždil.

Ale Ugo vzdor svému mládí byl v lásce již zkušený, a neušlo ho, že Lukrecie jej miluje, a odpor její že padne rázem v jedné náhodné chvíli, kterou mu ušlédří osud. Zdědil po svém otci záletnictví, a věděl, že ne každá žena se dobude stejným způsobem, o tom jej přesvědčily úspěchy, jichž dobyl mezi dívkami Ferrarskými, z nichž nejedna se chvěla v jeho pažích. Ale byl lstivý a nikdo ho nikdy nespatřil, neboť volil noci a odlehlá místa. Měl dosti trpělivosti, aby náhlým útokem nepoděsil Lukrecii, a nad to chtěl, aby ona sama přemožena láskou mu klesla na hruď. Ovíjel ji stále více a více opojným předivem lichocení jež v jejích očích mělo zdání lásky. Byl pokorný a něžný, zahaloval se v přetvářku a kladl ma-

sku na svou tvář, vyjadřující bol lásky, aby nepostřehla jeho dravého výrazu.

Kdysi odpoledne, když země úpěla v horkém objetí slunce a v paláci bylo k zalknutí, kdy i zahrada byla všecka přeplněna vášnivými výdechy květu a travin, vyjeli spolu do nedalekého piniového lesíka. Bylo to po několikadenní přestávce, za které se mu Lukrecie opět vyhýbala, nutkána tajnou bázní před svou slabostí, která zvýšovala její lásku.

Při posledním návratu z lovu, za šera, jež padalo na širý kraj jako třpytný závoj, přiklonil se k ní pojednou Ugo a třesoucími rty, palčivými jak oheň vtiskl jí prudký polibek na šíji, jako mdlý mramor zářící v stínu vlasů. Koktal hlasem opojným, který vyjadřoval jeho nevýslovnou žádost: — Miluji vás, miluji vás! Buďte milosrdná, mono Lukrecie! A chápal se ruky, držící uzdu, aby ji strhl k sobě. Ale s nadlidským napětím se vybavila z dosahu jeho moci a udeřila svého běloušе, že učinil prudký skok a pak pádila v před slepě, beze smyslů, hnána jen myšlenkou uniknouti spásiti se před tím hlasem a očima, které ji omamovaly a přitahovaly, jako široce rozevřené zornice krásného hada přimrazují malé ptáče.

Teprve před městem zmírnil kůň divoký cval. Ugo bled, s přísерně se lesknoucíma očima, ocitl se opět po jejím boku, a pravil:

— Zabte mne, mono Lukrecie, zabte mne!

A výraz jeho byl tak zoufalý, že Lukrecie by mu byla jistě padla bezmocně v náruč, kdyby se před nimi nebyly chmurně zdvihaly hradby města, s nichž se ozýval hovor.

Té noci nespala. Sladká vidina lásky a krutý zjev smrti míhaly se před jejíma očima upřenýma v stříbřitý soumrak ložnice. Ale v hloubi zděšeného nitra zdvihalo se tušení, že ten plavý jinoch zaplaší přízrak stále se vtírající mezi ni a jej, a pak že nebude již bázně, ale jen láska, všemocná a vítězící... A ač se na svém loži chvěla bázní a láskou zároveň, byla by v oné chvíli šla se zavřenýma očima a s polibkem lásky na rtech tam, kde dlely nerozdvojené stíny Paola a Francesky.

A tehdy se smířila s myšlenkou, že její láska, poddá-li se jí, přinese smrt. A hle, po tomto odhodlání necítila již bázně, ale sladce rozkošný pocit věčného klidu zkolébal rozbouřený rytmus tlukoucího srdce v lehký tepot andělských perutí, jenž ji unášel v neznámo. —

Slunce žehlo a pálilo. Vzduch se chvěl, a předměty kolem nich zdály se býti obetkány rudými přísvity, jakoby neviditelný plamen je rozněcoval.

Jeli němě spolu, jen dusot kopyt zaléhal v jejich myšlenky. Obloha zdála se býti nízko a nepříjemný pocit tíhy ležel nad zemí. Únorně dusno znavovalo a zapalovalo horečku v krvi. Napětí stoupalo, a v dáli na nebi, nad stlačeným obzorem, vystoupil temný mrak věstící hrůzu.

Vjel do lesíka, když jako podzemní burácení zahučel hrom. Ale oba z hluboka oddechli, když je ovanul svěží kořenný dech lesa, teplý, ale přece lahodný. A čím hlouběji vnikali, tím příjemnější byl chlad a pocit volnosti. Ale v krvi zůstala živá touha a zpráhlá ústa dychtila po ukojení.

Burácení hromu ozvalo se zřetelněji. Korunami stromů letěl vichr jako rychlonohý herold bouře. Nad hlavami zašuměly jim haluze jako směs zmatených hlasů.

— Hněváte se na mne dosud, Madonno? tázal se tiše, neodvažuje se hlasitým zvukem svého hlasu rušiti dlouhé mlčení.

— Připravil jste mi noc plnou výčitek, Ugo. Máte se mnou míti soucit, vždyť vite, jak jsem nešťastna!

— I po mém boku? ptal se určitě a směle.

Neodpovídala.

Nenaléhal na odpověď, věděl, že přijde s přívalem polibků, neboť odpověděti znamenalo vyznání všeho, co před ním úzkostlivě tajila.

Mlčení jim položilo pečet na rty. Dusot koní nebylo na měkkém mechu téměř ani slyšeti. A hrom hučel stále zřetelněji, bouře se blížila s cvalem tisíci kopyt. Mrak se roztáhl po obloze jako černá peruť, zastřel jasné slunce a chvílemi jako ze žhavého jícnu vyšlehl blesk a ráz na to se rozlehla třeskná ohlušující rána. Koně se divoce vzpínali a roztahovali jemná chřípí, pohazovali hlavou a kopyty bušili úzkostlivě do země. Bojácné chvění probíhalo jejich krásnými těly.

— Musíme sestoupiti, mono Lukrecie! Koně se plaší, a mohlo by se přihoditi neštěstí!

Seskočil s koně, uvázal ho ke stromu a pomáhal Lukrecii. Vnadné tělo okamžik mu přilnulo na hruď a rozbušilo srdce. Sotva uvázal jejího komoně, rozpoutala se bouře s největší zuřivostí a první těžké kapky zašuměly na listech. Po únavném dusnu nastalo prudké ochlazení.

Déšť vzrůstal. Blesky křižovaly oblohu, rudý a fialový svit je oslepoval. Koně úzkostlivě řičeli. Volal na ně a šel je pohladit rukou po leskle šíji. Déšť již pronikal korunami stromů a velké chladné kapky je smáčely.

— Bojím se, Ugo, šeptala Lukrecie chvějíc se.

— Nedaleko odtud, je chatrč, ale nevím v kterých místech, mám jíti ji vyhledati, Madonno? tázal se Ugo, dychtiv odpovědi.

— Ne, ne, bojím se! Zemřela bych strachem!

Na chvíli zahořel les v záplavě fialového světla a pak následovala strašná rána, jakoby se otvíraly útroby země a hory se řítily.

— Ugo, chraňte mne, volala šílená strachem.

A tu usedl na trávu a schvátil ji k sobě. Drtil její rty vášnivými polibky, líbal vlasy a ústa, tváře a oči, plana touhou, jíž nemohl zdolati.

Poddávala se mu zlomena, zavírajíc oči před blesky, které následovaly tak rychle za sebou, že obloha byla jako žhavý otevřený jícen. A v střesku blesku a ohlušujícím rachotu hromu zmizela příšera smrti a cítila, že jeho polibky ji vlévají nový život, zatím co celé tělo se chvělo v nesmírné rozkoši lásky...

Rozpoutaná bouře byla hruzokrásnou hymnou jejich lásky...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Dešť ustával, a jen jemné šumění, jako ukolébavka, zpívalo v korunách osvěžených stromů. Do dálky se odvalila bouře a jen dunivá temná ozvěna naplňovala vysokou klenbu azurové oblohy.

Země byla opět volna, nespoutána žhavými okovy slunce, jež zase jasně svítilo, ale nemělo již té únavné palčivosti. Bouře vše očistila a provanula novým životem.

Zmateni a přece šťastni vsedli na koně a nastoupili zpáteční cestu. Ugo požíval každé chvíle k něžnému pocelu. Ona byla ku podivu klidna, v okamžiku, kdy se mu poddala, obětovala život za lásku. Raději chvíli lásky, než dlouhý věk opuštěnosti a klamu.

Tázala se:

— Miluješ mne, Ugo?

— Miluji tě! Drahá! Jediná! A každé slovo vyřčené s vášnivým polibkem znělo slavněji, než přísaha.

Zdálo se že necítí nepříjemného pocitu, vzbuzeného promočeným oděvem. A opět jeli němě vedle sebe, zahloubáni do svých myšlenek, tak ruzných a přece stejných.

Les zářil a voněl. Jasné paprsky slunce padaly na operlené větve, planoucí v krůpějích deště.

Duhový opar se chvěl na haluzích, chvílemi skanula krůpěj do trávy s tichým šelestivým zvukem, sladkým jako polibek. Květy tu a tam se bělající otvíraly kalichy, jako oči naplněné slzami štěstí.

Když vyjeli z lesa, prostíral se před nimi kraj svěží a svátečně čistý. Traviny dýchaly živou vůni, a země nasáklá blahodárnou vláhou, byla hebká, zmizely vrásky — rozpukliny. Všude hořely a měnily se krůpěje zachycené na stvolech v duhu barev, po bouři byl všude klid a vše tryskalo jarou silou.

Jeli nemluvíce, chvílemi vyměňujíce sladký něžný pohled, plný odevzdání.

Zpozorovali před sebou tři jezdce, již se kvapem blížili. Byli to zbrojnoši, které vyslal markrabě, aby hledali Uga a Lukrecii. Vrátil se záhy po jejich odchodu z blízké dědiny, kde měl za milostnici mladou kyprou dívčinu a nenašed jich v paláci, a vida blížící se bouři, vyslal několik sluhu za nimi, by je vyhledali. Probudila se v něm náhle myšlenka, že by bouře mohla býti prostředníkem mezi oběma mladými lidmi a svésti je v objetí, neboť ze zkušenosti věděl, že mnohdy náhoda, pouhá chvíle je příčinou hříchu, k němuž by nikdy jinak nedošlo. Netušil ovšem, že je pozdě, pozdě jeho vinou.

Nechali zbrojnoše jeti za sebou, a vědouce, že markrabě je čeká, dali se do ostrého klusu. Záhy zazněla kopyta koňů v bráně a v obou milencích zdvihal se nejasný pocit obavy před pronikavým zrakem markraběte.

Očekával je na nádvoří. Když sestoupili s koně prohlížel je dlouho a zpytavě, jakoby chtěl svým pohledem proniknouti nejtajnější hlubiny jejich nitra a zbádati myšlenky. Ugo se rděl pod tímto zkoumavým zorem, ale Lukrecie byla klidná, její pohled tak čistý jako vždy. Ale přece se tázal znepokojen:

— Nebála jste se bouře, mono Lukrecie?

— Nikoli, vždyť Ugo byl se mnou!

— Bylo by mi milejší, kdybyste se bála i v Ugově přítomnosti. Jste nerozumná jako děcko, váš oděv je všecek mokrý, můžete lehce onemocněti. Půjdu s vámi, musíte přede mnou obleknouti jiný. Obávám se o vaše zdraví! Pojďte rychle!

Náhle vzplanulá vášeň zahořela mu v očích. Podíval se na Uga i svou ženu tak posměšně, že porozuměla jeho náhlé starosti o její zdraví. věděl, že pro Uga bude nesnesitelná myšlenka, že ji bude líbati, věděl, že pro milence není krutější a mučivější představy, než tušiti svou zbožňovanou v jiném objetí. A stejně si byl vědom, že není pro ženu nic tak ponižujícího jako chvíle, kdy ona, ještě vlahá polibky úst milovaných a rozechvěna objetím plným lásky, je uchvácena manželem, jenž se k ní blíží bez lásky, pouhým právem.

A Nicollo trval v této chvíli na svém právu, neboť chtěl do její lásky k Ugovi, kterou tušil, přimísiti hořkosti. Těšil se, jak ji zraní, jak urazí její ženskost. V té chvíli temná žárlivost jej plnila zuřivostí a přísahal si, že musí zvěděti pravdu. A chvěje se krutou nedočkavostí, vlekl ji téměř do její ložnice. —

Pak počalo utrpení milenců. Markrabě, nedůvěřiv, ač se tvářil úplně lhostejným, chtěje aby se neopatrností prozradili, byl jim stále v patách. Odjížděl a neočekávaně se vracel, překvapoval je v hovoru na zahradě, ba často za nimi vyjel a stopoval je v lese. Tím rostla vášeň obou a žíznivě okoušely prchavé a sladké chvíle lásky. Lukrecie byla nyní změněna, neobávala se smrti a často, když v chodbě se vrhla Ugovi v náruč, káral ji tento, boje se vyzrazení. A tu ona odpovídala šeptem:

— Nebyla by naše smrt krásná?

Ale zatím co z duše její prchla příšera smrti, pozbývajíc své hrůzy, chvěl se Ugo při pouhé myšlence, že by měl zemříti tak mlád. Dokud nebyla Lukrecie jeho, zdálo se mu, že by radostně podstoupil muka pro jedno objetí, ale nyní, když rty jeho ochutnaly závratnou rozkoš její krásy a lásky, chvěl se před smrtí. A otec, jakoby tušil jeho myšlenky, používal příležitosti, když byli všichni tři pospolu, a maje Lukrecii po svém boku, ruku ovinutu kolem útlého pasu, jenž dával plně vyniknouti kypré křivce boků a vzedmuté linii ňader, vyprávěl s tajným úmyslem příběhy o hříšných láskách, jež skončily smrtí milenců, o tajných poměrech hradních paní, jež vzplanuly k pážatům, nebo k rytířům družiny a jež klamaný manžel překvapil a krutě ztrestal. Stalo prý se v Pise, že manžel překvapiv choť svou v objetí jiného, zabil tohoto a choť svou provazy připoutal k mrtvole milencově, aby rty jejich se dotýkaly. Ponechal ji takto celé dva dny spoutánu k rozkládajícímu se tělu! Opravdu nemohlo býti krutější msty! To tělo, tak milované za živa, otravovalo ji plné dva dny mrtvolným zápachem a rty kdysi tak vřelé mrazily ji ledovým dotykem, vysílajíce smrt. Paní ona přetrpěla tato nesmírná muka, ale pak když byla volna, zabila svého choť za noci, když spal, začež byla před tváří lidu obnažena, mrskána a umučena.

Markrabě četl v očích Ugových děs, ale Lukrecie byla klidna, pohled její tkvěl na milenci, dodávaje mu zmužilosti.

— Jednoho dne přidruživ se k nim v zahradě, kde je překvapil v hovoru, pravil:

— Právě jsem se dozvěděl novinu. Šlechtic který z Boloně podezříval svou ženu z nevěry a přesvědčil se konečně, že se nemýlí. Našel u ní milence. Probodl ji a jej poznamenal tak, aby nikdy již nemohl hřešiti. Ostatně to prý byl zbabělec, ani se nebránil a prosil o milost. Sketa!

(Pokračování.)

FEUILLETON.

PO STOPÁCH LOTIOVÝCH

Napsal Dr. D. Panýrek.

Zasmušilý je ten Ejubský kraj, srdce Islámu; zde je posvátná mešita, v níž bývají mahomedové korunováni; stáří nevlídní dervišové a strážci svatých náhrobků jsou jediným obyvatelí této chvíle, nejvíce muslimské a nejfanatičtější ze všech.

P. LOTI: Azyladé.

Všecko dílo lidské je plodem přírody, jež působí na člověka, vyvozuje vlivem ústředí jeho myšlení, nálady, úvahy dle kraje, vychování věku, doby různé.

I náboženství je dílo lidské — dnes právě tak jako za starých Řeků a Římanů.

A o čem spíše přemýšlel by člověk, toulaje se mezi hroby, než o pomezí života a smrti, o žití posmrtném, hypothésách různých věd a náboženství, co jich stvořila duše ubohého obyvatele země.

Turecké hřbitovy jsou zvláště suggestivní ve smyslu právě naznačeném. A vmyslí-li se člověk do ducha mosleminova, jehož jeden rys, fatalismus jest obecně znám, málo však známy ostatní rysy tohoto zajímavého živlu, jenž je také jen směsicí dobra a zla, jako člověk všude jinde, do jeho života rodinného, do jeho pozemských radostí a žalů, bude přes všecky krvavé činy této rasy, konec konců, v jakési povýšenosti soucitného ducha nad hmotou, litovati i této odrůdy Species homo.

Zajímal mne Eyub (čti trojslabičně) již v dobách četby Lotiovy »Azyiadé«, »Les desenchantés« a jiných prací literárních, nevyjímaje cestopisce espritu Nerudovského (tu především Nerudy samotného, jenž věnoval hřbitovům tureckým krásnou kapitolu svých »Studií orientálních (I. Hroby a hřbitovy*).

Nejraději však toulám se, teď doma, daleko od Zlatého Rohu, v myšlénkách, ve fantasii po stopách nejen lepšího spisovatele mého, jako jsem kráčel v loni o prázdninách týmiž cestami, které líčí. Vidím zase mešitu eyubskou, ač jsem jako on, neviděl dovnitř, kam třesouce se nad svým zločinem dva dervišové prý doprovázeli kdysi Lotiho. Znova čtu v romantickém románu:

»Mešita Eyubská, ležící daleko ve Zlatém Rohu, byla zbudována za Mohameda II. na témže místě, kde býval hrob Eyuba, soudruha prorokova.

Přístup do ní jest odjakživa křesťanům zakázán, ba není ani bezpečno, k ní se přibližiti.

Pomník tento je zbudován z bílého mramoru: leží venku na místě osamělém a jest obklopen ze všech stran hřbitovy. Sotva že je viděti jeho kopuli a minarety vypínající se z husté zeleně, ze skupiny obrovských platanů a věkovitých cypřišů. Cesty těchto hřbitovů, většinou úvozy, jsou velmi stinné a

*) Obrazy z ciziny. 1872.

temné, dlážděné kameny nebo mramorem. Jsou vroubeny památníky z velmi starého mramoru, jehož bělost, dosud nezkažená, odráží se od černých barev cypřišů. Na sta zlacených a květinami obklopených náhrobků tlačí se ve stínu těchto stezek; jsou to hroby úctyhodných nebožtíků, bývalých pašů a velkých hodnostářů muslimských. Šejch-ul-islámové mají svoje náhrobní kiosky v jedné z těchto smutných ulic.**)«

Tak jednoduše, skoro popisně vyjímá se Eyub v Lotiově románu »Azyiadé.« Je v tom část účinnosti románu, při jeho skoro primitivním slohu, jenž působí na duši čtenáře velikou pravděpodobností.

Znova vidím Eyub, znova zřím jej ozářený v noci plameny hořícího Stambulu a věnčený kouřem spáleného města.

Znova probíhám po stopách Lotiových ulicí Kuru-Češme a hledám dům, v němž Loti miloval ženu Abeddinovu. Nešli jsme sic dle rady Lotiovy:

»Vylodíte-li se v Cařihradě, při břehu Stambulském, projdete čtyřmi kilometry bazarů a mešit, přijdete do posvátného předměstí Eyubského, kde si kluci vyberou za terč svých oblázků Vaši neobvyklou pokrývku hlavy; vyptáte se na ulici Kuru-Češme, kterou Vám hned každý ukáže; na konci té-

**) Azyiadé. Vydalo Naklad. Družstvo Máje.

to ulice najdete pod mandlovníky mramorovou fontánu, a můj dům je hned vedle.«

Šli jsme poněkud jinak.

Vylodili jsme se ze zábavního parníku, jenž plaví se od Nového Mostu po evropském břehu Cařihradského velkoměsta a od přístavu šli jsme přímo nahoru na Eyub nejkratší cestou, skrze stravovnu chudých, nahoru ke kavárně, mezi hroby stoupajíce až k temenu zajímavého návrší, jen místy se zastavujíce u nápadných náhrobků neb osob duchovních, kteří vzbudili naši pozornost neobvyklým úborem nebo počínáním.

Viděl jsem zamřižovanými okny hroby slavných sultánu s vysokými fezy. Viděl jsem dotěrné kluky, kteří sic neházeli oblázky, ale za to chtěli bakšiš. Dostalo jedno překrásné drobné pachole, ale chtěla pak i všecka ostatní pacholata, umazaná, rozcuchaná a méně krásná, že už v tobolce nebylo piastrů ani para, vyskytli se i průvodcové, nabízející své služby několika jazyky evropskými, vesměs lámanými. Viděli jsme vysoké staré platany s jeřáby hnízdícími ve vrcholcích, filosofy mezi ptáky, kteří se vskutku nikam nehodí tak dobře, jako po bok moslemínů, do tohoto smutného a fanatického města. Jeden z těch ptáků na nejvyšší uschlé špičce stromu nehybně trčí do modrého nebe. (Dokončení.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

LEANDR ČECH. V těchto dnech zemřel na Kr. Vinohradech v nepokročilém ještě věku 57 let kritik český, středoškolský vychovatel, kdys profesor gymnasia v Telči a v Nov. Městě na Moravě Leandr Čech. V širších kruzích čtenářstva skoro neznám, za to však znám a z části i obáván svého času, ve vrstvách literárních hlavně jako zakladatel t. zv. »moravské kritiky«, jež jala se literární produkci českou bezohledně, ne však zcela spravedlivě probírati (nepočítala s faktory Hennequinovskými, milieu a j. poměry), spolu jeden z prvních, jenž přiváděl k životu moravskou literaturu, ač rodem Čech (omyl, který přes všecky aesthetické a jiné justamenty zůstane omylem, jako by jim byla literatura plzeňská, netolická a jiná krajinská, neboť Morava je země osídlená česky mluvícím lidem, třeba zvláštností své má každý kraj). Myslil to šlechetně a poctivě, byl tichý, ale pracovitý vlastenec (nár. jednota východomoravská je jeho dílem), i v kritice znamená vážnou etapu, třebas nebylo v jeho střízlivém odhadu nic, co by mohlo kritiku representovati jako umělecký žanr. Ale pro svoje studie literárně kritické, doložené, poctivé (o filosofii Palackého, o generaci Máje, o Kar. Světlé, nemluvě o četných článcích a kritikách v Hlídce, v Literárních listech a jinde, jako pramen přístupný badatelům, a pro práci svoji národní i vychovatelskou jako charakter, zasluhuje tento epigon Bartošův vedle seriosních, nenárážlivých ostatních kritiků ať českých či moravských čestnou zmínku v dějinách české literatury kritické — přišel v době kritiky kamarádské a neupřímné a psal, co bylo jeho přesvědčení, opíraje se o zevrubnou znalost literatury české i cizích —, a psal jak to uměl, formou správnou třebaže suchou. V malém národu vždy ztráta citelná, čím více chtěl, maje nyní na odpočinku celý čas pro sebe, leckteré důležité úkoly ještě provésti. nr.

ELIŠKA ZOELLNEROVÁ †. Nebude snad nikoho, kdo maje rád umění, zvláště divadlo, neměl by piety k pionýrům jeho na českém venkově, kteří ho, třebas už jako drobného studentíka učili znát a cenit výchovný a zušlechťující vliv divadla, které je přece leckdes jediným činitelem literatury, jediným učitelem vlastenectví, jediným křísitelem lhostejnosti národní, nám tak zhoubné. V dobách, kdy takovýchto učitelů, zvláště po venkově bylo nejvíce potřebí, kdy jich bylo málo a existence jejich nejtěžší, vedle J. K. Tyla a jeho družiny Eliška Zoellnerova bude v dějinách českého divadla stavena s nečetnými jinými, Švandou, Eliškou Peškovou a hrstkou jiných vždy vzpomínána. Nejstarší tato ředitelka divadelní společnosti (také jedné z nejstarších, po Prokopově nejstarší), zemřela 25. července večer v Častolovicích, maje věku svého 90 let. Pro svoji dobrotu a poctivost byla všemi herci ctěna a milována (říkali jí »babička Z.«, slovo to ve svém zdrobnění vždy přiznává označené tak bytosti velikou dávku dobrosrdečnosti). Vzpomínáme, jak u

této společnosti před třiceti lety ve velkém krajském městě českého venkova poprve viděli jsme skutečně divadlo přičinlivými a nadšenými herci provedené pod žezlem E. Zoellnerové, která snad na svých poutích královstvím a markrabstvím neminula jediného místa. Společnost její byla z prvu německá (i J. K. Tyl u ní působil). Po smrti svého manžela společnost, tehdáž již léta českou (od r. 1851) sama řídila téměř půl století. Dva její synové Filip a František Z. jsou rovněž dobrými herci. E. Z. zvolena letos Ústřední jednotou českosl. herectva čestným členem. Pohřbena v Častolovicích. Význam její pro vývoj českého herectví z povolání a pro divadlo vůbec možno oceniti jedině po svědomitém studiu ústředí, doby a poměrů — necítíme se k úkolu tomu, který volá po herci z povolání, dosti kompetentními. Už však okolnosti, které může oceniti každý laik, na př. faktum, že u ní jistě za půlstoletí sta herců z povolání nalezlo slušné působiště — a živobytí méně tvrdé nežli jinde, činí E. Z. postavou vysoko vynikající v současném herectvu. K oslavě její 45leté činnosti pořádané v Roudnici roku 1908 vydán spisek, jenž přináší její podobizny a tableau její společnosti let devadesátých a posledních. Společnost zmohutněla zajisté nejen počtem, leč i umělecky za ta léta — vidíme však mezi ušlechtilými tvářemi těchto jarých umělců slova i děje dobrou tu stařenku s bystrýma očima, výrazu zřejmě hereckého a tvář ta, kdo ji znal, zůstane nezapomenutelnou. Vždyť z její družiny vyšli nejpřednější naši herci, Vojan, Želenský, Ryšavá, u ní hráli Frankovský, Šamberk, i ti, jimž na Národní proniknouti se nepodařilo (K. Lier, Vilhelm, Čížek), kteří však přes to náležejí k předním silám našeho českého umění divadelního. Dr. P.

MĚSTSKÉ DIVADLO KRÁL. VINOHRADŮ provedlo 29. července traktovou operetu Rudolfa Schanzera a Karla Lindaua s hudbou Henryho Berenyho: »L o r d P i c c o l o«, jejíž premiéry, jak noviny zvěstují z měst zahraničných, uvítány byly leckdes aplausem. Nehodláme se pouštěti do úvah, je-li opereta na sestupu čili nic — jisto je, že hudební práce toho druhu, opírá-li se o dobrý děj, veselý a rozmarný dialog a melodiosní hudbu, ještě dlouho bude jisté vrstvy obecenstva v každou dobu roční vábiti, zvláště v létě, kdy divadla celého světa předváději repertoar lehčí — vrstvy počtem ne nepatrné. A ježto nebude nikdy živ člověk divadla milovný samými truchlohrami, je operetní repertoar vítaný, pokud se obecenstvu líbí a pokud si jej žádá. Kritika, která v jistých listech pořád volá, aby hra obecenstvo vychovávala, nezmění na tomto faktu ničeho a proto pohlížíme i na provedení nové operety ve vinohradském městském divadle z tohoto stanoviska, které dopouští vlastně tedy jen posuzovati děj, jeho zpracování, hudbu, a provedení silami, jak jimi divadlo disponuje.

Divák operetní je zvyklý viděti na jevišti mnoho nepravděpodobností, které, ověšené rolničkami humoru, hudebního rozmaru a čipernych nápadu jaksi přehlížíme spíš než v činohře. Proto dostane se rozhřešení i nepravděpodobnému ději operety, odehrávajícímu se v pařížském baru, ve kterém za hledaného dědice lordství propůjčí se ještě s několika výpomocnými podvodky, aby děj vůbec byl možný, kredencka Daisy, přestrojivši se za piccola, kterou angažuje k tomuto kriminálem páchnoucímu šibalství známý její, detektiv Dupont, pověřený strýcem ztraceného lorda, by pohřešovaného synovce nalezl. Ale věc má háček — hledaný mladý lord Goberdeen má míti znaménko, jež dle závěti musí notář při slavnostním ověření ztraceného a nalezeného lorda zjistiti. Ježto Daisy-pseudolord se ostýchá notářem dáti se ohledati, přenese tento funkci svoji na náhradníka, za kterého si Daisy zvolí markýze Gastona, bývalého milence svého, jenž ji pro finanční tíseň opustil; ten poznává v lordu svoji milenku a mezi tím, co se objímají, vejdou slavnostní hosté, podvod se odhalí a Daisy je nucena uprchnouti. Ve 3. dějství setkají se jmenované osoby se starým lordem strýcem v pařížském hotelu, kde detektiv náhodou zjistil hledaného lorda Goberdeena, pravého, v sklepníkovi Jiřím, bratru Daisy, jenž ovšem pak statky a důstojenství přejímá. Aby však sestra nevěděla o talismanu bratra a jeho znamínku, je velmi nepravděpodobno i v operetě. Daisy dostane se potom markýzi Gastonovi. K ději přišpendleno několik čipernych operetních episodek, na př. pletky detektiva s věštkyní Amarantou, nebo láska sestřenky lordovy s jelimánkem Jimem, které poskytují autorům a skladateli několik vděčných námětů ke dvojzpěvům. Rozumí se při moderní operetě samo sebou, že výkonní umělci musí také dobře tancovati. Za režie p. R. Menšíka, které bychom vytýkali jedině nevhodné schodiště v tanečním sále baru (také sulta markýze Gastona byla dřevěná) provedena opereta svižně. Ensemble rozmnožený několika silami činoherními sehrál své party jaře, se zřejmou chutí. Páně Šaškovu ironicky nadechnutému tenorku dobře svědčila úloha markýze Gastona, pan Havel sehrál další číslo v řadě operetních svých lordů s osvědčenou odměřeností, detektiv Dupont (p. Marek) byl jako rtuť. Amaranta pí. Hesové-Guthové činila při líbezném půvabu svém aversi svého partnera Duponta pohříchu velmi nepravděpodobnou. Kitty slečny Hatlákové nezůstala ničeho dlužna představě autorů a požadavku děje, které předpisuje žabku svěží, jež je do vdávání jako drak — v popředí zájmu obecenstva stála ovšem opět Daisy sl. Durasové, jejíž roztomilost zvláště dámy v hledišti vroucně akklamovaly (na jevišti dostalo se jí po 2. aktu hojně květinových darů). Opereta se obecenstvu, tentokráte méně četnému nežli jsme zvykli při operetních premiérách na měst. divadle Král. Vinohradů, velice líbila, jednotlivé piesy odměňovány potleskem i na otevřené scéně, třebas o hudbě nelze říci nic více, nežli že je melodiosní. Pobyt v divadle je při panujících vedrech zásluhou výborné

ventilace skutečným osvěžením, což jest ovšem zásluhou stavby, nikoli operety, která však pro svoji líbivost (o psychologičnosti a originalitě nemluvíme) jistě obecenstvo, až se návrátí, z letních bytů k několika plným domům na Vinohrady vyláká.

a—e.

SJEZD SLOVANSKÝCH LÉKAŘŮ. Koncem července v Krakově konaný sjezd lékařů a přírodníků polských stal se účastí ruských a rusínských lékařů, jež je dílem české myšlenky (zásluhou t. zv. slovanského komitétu lékařského, jenž o několik let předstihl politický neoslavismus) pravým sjezdem lékařů slovanských, třebas zástupci vzdálených větví slovanských (Srbů a Bulharů) scházeli. Účast z mimopolských kruhů lékařských byla zvláště hojná z Čech, odkudž do Krakova zavítali s prof. Hlavou v čele četní čeští lékaři, z nichž někteří také přednášeli. Prof. Hlava a prof. Veselý zvoleni za čestné členy krakovského spolku lékařského, jenž současně oslavoval padesátiletí čelného lékařského listu polského »Przegląd lekarski«. Kdyby na poli politickém bylo tolik dobré vůle ke sbližení a splynutí slovanskému, kolik je ho na poli vědy, zvl. lékařské a žurnalistické, přes chvilkové neshody více osobní než věcné, myšlenka slovanská rychleji by pokračovala ke svému cíli. Máj náleží k listům, které anketou v r. 1909 a iniciativou slovanské výstavy soustavně a pilně spolupůsobí na tom poli — nebude tedy nezajímati stručná tato naše zpráva odborná. Dr. P.

ELIŠKA ZOELLNEROVÁ †

PŘÍRODA DEKORATÉREM. Ne-li vše, aspoň velmi mnoho do umění přinesla příroda sama — motivy k ozdobě díla lidského, nemluvě o živé výzdobě, květech a barvách. V zimní době, kdy není květin, dekorujeme příbytky větévkami jehličnatých rostlin se šiškami, jmelím a jinými, vyschnutí dosti vzdorujícími rostlinami. Z nich zvláště Lunaria, přepážkami lusek, jež se atlasově lesknou, skvělými těmi terči buďto sama nebo s jinými ratolestmi (na příklad jižní Ruscus to bývá), dekorují ve va-

sách naše obydlí. Toulá-li se turista v létě okolo polovice července poli, nalezne na úhorech nebo vedle polí dozrávající rozvětvené lodyhy pastuší tobolky, jejíž stvoly nesou žlutobílé terče jako zářící světýlko z dálky imponující. Jsou to dvouchlopňové tobolky, předělené přepážkou, která při stopce jako rourovité terče tkvětí zůstává, když obě tobolky odskočily a drobná černá seménka, jichž jest asi 8—10, se vysypala. Taková lodyha, propletе-li se na př. několika stvoly bodláku polounschlého, jenž na mezích v některých krajích jest hojný a tvoří bledě zelené hvězdovité květenství, dává pěknou dekorační rostlinu, kterou si na výletu může pořídíti i nejchudší, vyhnuv se současně výtce, že rve žijící přírodu, neboť stvoly jsou uschlé (bodlák zmíněný, jehož botanické jméno mi není známo, usychá později, až v srpnu neb září, neuschlý vadne) — a může si tak i prosté jizbě své dodati veselejšího vzezření do zimy, kdy květin není. —ý—

NOVÁ KRÁSNÁ KNIHA. Spolek českých bibliofilů vydal po třetí Bezručovy Slezské písně. Po druhé pro členy, po třetí v edici populární, na silném, dřevaprostém, nehlazeném papíře, vysázené v knihtiskárně Politiky vkusně novými, neotřelými typy, energického řezu. Spolek sleduje své cíle, chtěl dáti lidu do ruky knihu vzorné úpravy a při tom silného obsahu. Proto volil právě básně Bezručovy, jichž tvrdému, drsnému rytmu zvláště sluší prostá a přísná typografická úprava. Ale přes to, že je prosta všech příkras a kudrlinek, ve stylové své solidnosti zdá se být skoro příliš nádherná a dissonující s obsahem písní, srdce i mozek vzrušujícím. Tolik a tak mohutně vyjádřeno v nich šklebivé bídy, srdceryvné bolesti a jízlivé, bezohledné zloby. Těžko uvykám bezvadné, skoro slavnostní zevnější formě knihy, čtu-li v ní verše:

»Puch mrtvoly ode mne táhne,
na rukou, na nohou puká mi maso,
znáš hutě v Bašce? Tak oko mi plaje,
krvavý chalát mi s ramenou vlaje,
v pravici hornické kladivo nesu,
levou mi urazil uhelný balvan,
oko mi vyžehl vyšlehlý plamen —
na zádech sedí mi sto vrahů z Modré
(jak divoké krysy mne do šíje hryžou),
na kyčlích sedí mi sto židů z Polské —
Smějte se, Bože máj, smějte! Tak vypadám já,
já Petr Bezruč, od Těšína Bezruč,
porobeného národa bard.«

Písně Bezručovy jsou divokým výkřikem zoufalství, bez naděje a bez ohledu, jsou jako krev stříkající z černých prsou horníkových nebo z tvrdé líbi goralovy. To jsou verše, psané krví na tvrdou, hrubou zeď, pro ně každá úprava knižní je nepřiměřeně měkká, něžná.

Pro jednu věc jsou mi Písně Bezručovy zvláště drahy: pro hrdý vzdor, který z nich sálá.

Takových plamenů, pane bože, do české duše víc!

Proto také Spolek bibliofilů dobře učinil, že vybral si právě tuto knihu, již by měl český lid rozebrati ne ve třech, ale ve třiceti a v padesáti vydáních. Ostatně, divno dost, že Písně Bezručovy pronikají teprve dnes v širší vrstvy čtenářské a to ještě cestou neobvyklou. Neboť působení Spolku bibliofilů týče se po výtce, přece jen zevnějších stránek knihy, její úpravy především, a je jaksi tolik vedlejší zásluhou Spolku, že vydána kniha umělecky svérázná a cenná a současně i neobyčejně mohutné působivosti, kniha v nejlepším slova smyslu silně tendenční a vzácně mužná. Takových knih nemá žádná literatura přebytek. Upozoňuje tedy na novou, krásně vypravenou českou knihu, musil jsem se dotknouti jejího obsahu, jež on jako balvan, který imponuje velikostí a váhou, ať již je přitesán tak či jinak. R.

ČESKÝ RÁJ. Turistická poptávárna v Turnově vydala album světlotiskových obrazů, pečlivě volených a vybraných z nepřebraného bohatství přírodních krás českého ráje. Publikace má nezakrývaný ráz propagační, má býti »milou vzpomínkou i hlasitou výzvou«, jak praví v předmluvě samo vydavatelstvo. Je to podnik už proto sympatický, že obrací kroky českých turistů v kraje české, že je znamením čilejšího života a správného pochopení významu vhodné reklamy, ve věcech turistických stejně nezbytné, jako v kterémkoli oboru jiném, v němž počítáno s účastí širokých kruhů občanstva. Ty milé naše české země jsou plny zanedbávaných a málo všímaných krás a jen kraje zněmčelé těší se opravdu velkému ruchu turistickému — ovšem zase jen německému. Vítáme proto rádi každý pokus upozorniti českou veřejnost na půvaby vlasti a pozvednouti v ní frekvenci turistickou, přinášející krajině turisty navštěvované i veliký prospěch hospodářský. Je ovšem třeba splniti několik podmínek — reklama sama by nestačila. Postarati se o rychlé, vhodné a laciné spojení na všecky strany, označiti cesty a upraviti slušným způsobem hostinství. Přes to účinná reklama je podmínkou velmi důležitou a nezbytnou. Album »Český ráj« je s to, aby zlákalo turistu do stínu zelených lesů Čes. ráje, do bludiště zvětralých skal Prachovských, na romantické zříceniny Valdštýna, Trosek a Frydštejna, na Sychrov, Kost, Hrubý Rohozec a Humprecht, na vrcholy Kozákova, Hlavatice a Kopaniny, na Riegrovu stezku, do Turnova a Sedmihorek. Tím je účel pěkně vypravené publikace dosažen a jest si jen přáti, aby byl dosažen v míře nejvyšší. Krásný kraj, jemuž album věnováno, toho zasluhuje. R.

Z CIZÍCH LITERATUR. Poněvadž vydávání přílohy »Z cizích literatur« letošním rokem zastaveno, žádá redakce pány překladatele, kteří jí své překlady pro tuto sbírku nabídli, aby si své rukopisy vyzvedli v kanceláři podniku ve Vodičkově ulici č. 33.

Toto číslo vydáno dne 4. srpna 1911

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE

(Pokračování.)

Sklenčka nedá za žádnou cenu Evu Janovi za ženu, dokud nebude ubezpečen, že dceři nehrozí nebezpečí se strany čarodějky Lídy. Eva trvá na tom stát se ženou Janovou, poněvadž po jejím soudě to jinak nemůže býti, neb ona jest vůči němu zahanbena, proto nemůže již k žádnému jinému horlivou milost přiložit a její zahanbení muže jen Jan sňatkem svým s ní napravit.

A proto i Sklenčka touží, by Lida z děkanství zmizela.

Ti tři, Pošival, Puš, Sklenčka se našli, spojili se proti Lídě a tím též proti Lossigovi. Arci ukryli se za účelem snadnějšího boje za štít bratřiny literátské tím snadněji, že všichni tři byli muzicky vzděláni a předními literáty.

Žďárský pletiva těchto pletichářu neprohlédl, byl již stařičký a v dobráctví svém mínil, že i ti tři to s bratřinou mysli upřímně a nemají zlých zámyslu.

Jimi podpořen, odhodlal se obnoviti činnost bratřiny.

A uváží-li se vliv jeho a Pošivalův, který byl více advokátem než kantorem, a uváží-li se, že Puš tvořil i ve vrstvách lidových i nepoplatných veřejné mínění, a že Sklenčka přes své stáří byl pravým šantalou, jest zjevno, že tento čtyrlístek s celým příbuzenstvem svým může se dát s příšelcem Lossigem v boj, pro případ kdyby bratřině chtěl čeliti.

A proto bude nutno Lossiga z jeho zálohy drážděním vylákat a střežit každý jeho krůček.

To obstarat vzal na se Blažej Puš.

Kapitola XXVII.

BOHYNĚ ŘÍMSKÉ Z HÁJOVNY HARTSKÉ.

Když Žďárský bratřinu po několikaletém klidu k opětné činnosti svolal, chýlil se rok, v kterém zesnulo Lídino vysněňátko, ke konci.

Účast Dvorských na první schuzi bratřiny byla značná. Arci hlavně zásluhou Pušovou. Žďárskému dostalo se plného zadostiučinění. Účast byla taková, že i sám rychtář císařský uznal za dobré plovati s proudem tak mocným.

Usneseno, že bratřina započne svou kostelní činnost první neděli adventní, o týden dříve že uspořádá slavnost vtažení bratřiny literátské z domu Žďárského na kůr literátský. Primátor Žďárský prohlásil, že průvod musí být co nejslavnostnější, že útraty uhradí ze svého opasku.

Blažej Puš zvolen za pořadatele této slávy.

Časté jízdy Pušovy do Pražských měst arci činily jej k takovému pořadatelství ze všech nejpovolanějším.

Puš znal slavnosti Božího Těla, jak je pořádali Jesuité, znal i cechovní průvody slavnostní i prapor Davida krále i hedvábná nebesa Pražského židovstva.

A Puš dal sobě nad míru záležet. Byl k tomu pobádán Salomenou, neb jednalo se o to, Lossiga podrážditi, s Dvorskými znepřáteliti. Až budou Dvořšti znepřáteleni, udají Lossiga, že má u sebe Lídu a Lída bude se musit stěhovat.

A Salomena bude pani na děkanství. Proto dal Puš matku pokladnici bratřiny literátské, u-

měle vykládanou, vyleštiti, že se leskla jako novotná, umbellu, to posvátné znamení bratřiny literatské, dal novým aksamitem potáhnouti a žerď její ozlatit.

Pořídil čtyři pozlacené žerdi s ocínovanými koleny v kříž spojenými. Na ty položí se nádherný příkrov pohřební a bude týž jako honosná pyramida čtyřstěnná, jako stan, nesen v průvodu.

Samotný průvod sestavil takto: Nejprvé kráčely tři subtilné dívky v rouchách řasnatých od krku až ke kotníkům splývajících.

Jedna z té trojice, oděna v šat bílý, nesla na polštáři dvě skleněné vázy, z nichž v jedné byla voda, ve druhé sůl.

Druhá v šatu růžovém nesla na polštáři dva spojené věnečky z rozmarinu svatebné.

Třetí v šatu černém nesla cínovou kropenčku s kropidélkem. To vše symbolicky mělo znamenat, že bratřina literátská doprovází člověka od křtin až k poslednímu odpočinku v zahradě pohřební.

Za touto trojicí kráčely tři statné děvy v oděvu římském, starodávném. Každá držela v rukou hlavice sloupu »římského křtaltu«.

A ejhle! Na jedné z hlavic byla puška starodávná, stříbrná, prozlacená, zlatem vysazovaná k rozdávání Těla božího, dávno postrádaná, na druhé veliká řepice s řapkem, rovněž dávno postrádaná, na třetí pohár, ve kterém byla snůška Žižkových šípů na památku toho, že Žižka před Dvůr přitáhl, před ním táborem se rozložil a město obléhati dal, ale že Dvořští, když jim vmeteno několik šípů do města, ihned městské brány Žižkovi otevřeli.

Ta, J. M. C. rychtářem dávno postrádaná znamení staré bratřiny druhdy pod obojí, měla býti dnes dle nápadu Blažeje Puše, který se s ním nikomu před průvodem nesvěřil, bodci, kterými měl býti J. M. C. rychtář bodnut za to, co provedl knězi Danieli Soběslavskému, který ty nádoby bratřině věnoval, by je chovala na věčnou památku ve své skrýši, ve věži kostelní.

Následoval od čtyř literátů nesený příkrov pohřební v podobě stanu.

To znamenalo stálost literátu až do smrti.

To byl čtvrtý bodec proti Lossigovi.

Za stanem nesli čtyři hoši čtyry vyleštěné svícny pohřební z plechu cínového, postříbřeného, velice uměle vytepané.

Za těmito neseny pulpity červenou látkou potažené, na kterých byly položeny vzácné knihy bratřiny. Za každým pultem kráčel jeden z předních literátů.

Poslední kráčel Žďárský v nádherném kožichu kunímu.

Před ním nesen na pulpitu modrým aksamitem potaženém rozložený žaltář dvorský. S pulpitu splýval na plátně vymalovaný erb rodu Srnovců Žďárských z Varvažova: půl srnce na modrém poli.

Tomu srnci mezi růžky položiti dovolil věnec z růží a ve věnec vsaditi dovolil zlatou hvězdu Rudolfus II. slavné a svaté paměti.

Rudolfus II. i od chudých Dvorských tisíc kop grošu míšeňských, každou kopu po šedesáti groších a groš po sedmi penězích malých počítajíc — sobě »k některým svým pilným a nevyhnutelným vydáním« přemilostivě vypůjčiti ráčil a to léta Páně 1603, jak to obci Dvorské potvrdil král Matyáš po všechny časy rozmnožitel říše listem daným na hradě Pražském v pondělí po svaté Martě třicátého července 1612.

Otec Jana Žďárského nemohl dosti vřele Dvorským doporučovati, aby sobě této milosti královské co možná nejvíce vážili.

A měl pravdu. Poslední úrok, jak poznámka na listině citované dokazuje, splacen v termínu svatého Havla léta Páně 1607. A dost. Proto ty růže, proto ta hvězda.

Za Žďárským nesena umbella. Za umbellou čtyry statné děvy v úborech andělských, mocně vykasaných kráčely, držíce v rukou dlouhé tuby dřevěné, pozlacené, které nahými rameny vznášely do výše a přiložily ke rtům, kdykoliv pozanměři Dvorští za nimi jdoucí počali troubit na národ.

Tyto statné děvy ve vysokých punčochách ze všeho nejvíce se líbily mládencům Dvorským, od těch se ani nehnuli. Přes tu chvíli se olizovali.

Antifonář, žaltář, graduál, příkrov i umbella byly pro ně hrozné zbytečnosti.

Literáti zpívali píseň k svatému Václavu.

Průvod vyšel za houkání hrubé střelby a bral se z domu Žďárského do kostela.

Co všeobecně bylo nápadné — rychtář císařský v průvodu scházel.

Arci i jeho erb nesen v průvodu a to za umbellou, tedy na místě dle úsudku nejpřednějším, ale za erbem — nekráčel nikdo.

Boj mezi oběma věnci, růžovým i bukovým, byl zjevný.

Kapitola XXVIII.

FISKUS V ŠATLAVĚ.

Jan Zub z Ehrenfeldu vedl sobě vůči bratřině zchytrale.

Z počátku při její obnově Žďárským podával se na oko jejímu proudu, nic proti tomu nenamítal, že byla obrozena, ale jen to činil

za účelem tím, aby bratřinu mohl snadněji přistihnouti při nějakém čin, který by mu dostačil k jejímu zničení. A to se mu podařilo nad očekávání brzo. Vinou Pušovou. Hned po slavnostně odbytém průvodu, Lossigovi k slavnosti nepozvanému, arci tajně, sdělil, že ještě před nedělí adventní do Pražských měst odjede, obnovení bratřiny oznámí a upozorní, jaká kacířská pohanstva s Tělem a krví Ježíše Krista Pána na slavnostním průvodu bratřiny literátské byla provozována.

Jestli prý bratřina krabic na hostie a řepici na památku zašlého kacířstva i s několika šípy kacíře Žižky od »některého z děkanů« na památku obdržela, pak má je chovat tajně ve své skrýši literátské a není oprávněna s těmi ostatky kacířstva po městě chodit processím jak s ostatky svatých, nejen na zlou urážku všech katolíků jednuškářu, nobrž i na vzbuzenou hrozného podezření, že literáti ve své skrýši přijímají mezi sebou kacířsky Tělo i Krev Kristovu pod obojí způsobou.

»Co se mne dotejče,« dodal, »kdybych byl děkanem, já bych ty panny, které drze ukazovaly v průvodu, jaká mají plná lýtka v hedvábných punčochách utažená, s kazatelny za dne nedělského před hrubou služebností boží v přítomnosti všech konšelů za nehodné veřejně provolal i s Pušem slanařem který ty punčochy v Pražských městech od cechu pasířského sobě byl vypůjčil.

A když se vůči Lossigovi tak tajně vybouřil, odjel.

Bratřina tím jednáním zastrašena, v nepřítomnosti jeho nepodnikala ani to nejmenší, a to k pokynu Jiříka Svěchýna z Paumberku sídlem v Jaroměři.

Dopsal totiž Svěchýn Žďárskému, že se něco nekalého proti bratřině kuje, že Jaroměřský děkan Jiří Bouček Rokytanský v hostěnici Jaroměřské v přítomnosti městského rychtáře Jana Kroupy prý již pod truňkem o tom něco vyblábolil a Bouček je prý zapřisáhlým odpůrcem všech českých bratřin literátských. Stalo se, že rychtář císařský toužebně očekávaný se z Pražských měst do Dvora vrátil teprve po novém roce.

Přinesl z konsistoře list, kterým Lossigovi nařízeno bylo, by ihned provedl inspekci bratřiny, že rychtáři J. M. C. vyhrazeno inspekci té býti přítomnu, by po případě byl mu k pomoci úřední mocí svou, kdyby — proti všemu očekávání — narazil u officiálů bratřiny na nějaký odpor neslušný.

Nezbylo Lossigovi než stanoviti officialům bratřiny den k dostavení se na děkanství a vyrozuměti o tom dni J. M. C. rychtáře.

Stalo se.

A když udeřila hodina schuze, dostavil se na děkanství J. M. C. rychtář, primator Jan Žďárský, Jan Pošival a Václav Jelínek jako officiálové starší a Blažej Puš a Burian Sklenčka jako officiálové menší. Lossig uvítal officiály vlídně. Je nám až s podivením, jak trpkému, krutému osudu svému klidně odevzdaná, se životem usmířená a vyrovnaná duše Lidina na duši Lossigovu působila, jak ji zušlechtila a zjemnila.

Jenže — čím byl Lossig mírnější a shovívavější proti drsnosti ba drzosti officiálu, zejména nejbojovnějšího Puše, tím bojovnější byli tito.

A když se Lossigovi přes to podařilo neskonalou vlídností svou je ukrotit, vždy pohnula se záslona zastírající vchod do druhé komnaty, a na červené látce její zabělilo se plné rameno Salomeny jako pobídkou k novému útoku.

Že při šarvátce slovní lze snadno otázku tak naličit, že tázanému nelze couvnouti, že musí při původním svém tvrzení setrvati, nechce-li je opět nad míru seslabiti, byť otázkou se dodávalo jiného dosahu a významu, zkrátka, že možno vyvolat urážku bez viny a vůle dotazovaného — kdo by o tom pochyboval?

A tak se stalo, že když Lossig k danému vyššímu příkazu Pušovi vytknul, že neměl staré památky bratřiny, dokonce ne na pohanských sloupech, nechat od děvčat po pohansku oděných, po městě nositi, že tím dřívější víru v posměch uváděl, to že se nesluší ani arcikacířům, byť i ta víra byla kacířská — vpadl mu Puš do řeči a prohlásil, že to jejich úmysl nebyl, že tak konali z úcty k památkám těm, třeba by je za to za arcikacíře provolal, kdyby k tomu měl jen trochu práva.

Tázavý pohled císařského rychtáře utkvěl na Lossigově tváři

Lossig odvětil, že by k tomu snad měl právo, kdyby — nemohl dořící neb Žďárský vpadl mu do řeči: »Pak já primas jsem arcikacířem a vy za kacíře děkanem jste veřejně provoláni.«

»Mým primasem není žádný arcikacíř,« prohlásil Lossig slavnostně.

»Byl jsem povolán jako primas, pakli mne neznáš, pakli nejsem tvým primasem, pak sem nepatřím,« odvětil Žďárský a již za ním klika zaklapla.

Tím ostatním officiálům se uvolnilo a Pošival, jednáním Žďárského povzbuzen, jal se mluviti způsobem tak nešetrným, že Lossig rozechvělý prohlásil, že by to šibalské štěkání

v domě tak výsadním jako je děkanství, skutečně slušelo jenom kacíři, ale že neslyší varhaníku, který stojí u obce v platu a deputátě a že by zasloužil, by stížen byl vězením.

Sotva že ta slova dořekl, přistoupil k oknu rychtář císařský, rychle pokynul rukou a v malé chvilce na to vstupoval městský rychtář Alexander Mentus, v plné zbroji s ocelovou helmicí na hlavě, s dvěma svými škarianty do síně.

A rychtář císařský rozkázal mu, by Pošívala opatřil vězením ve věži šindelářské po tři dny.

Po čem známý trojlístek toužil, stalo se skutkem. Puš postaral se v městě o zbouření.

Obě strany psaly stížné listy na všechny strany.

Hotový tance brkových pér.

A proč?

Že nechtěla Salomena být na děkanství — s Lidou.

Kapitola XXIX.

PUNKTA.

Od chvíle pro Lídu tak překrutě a zdrcující, kdy se světem se rozloučilo robě nebožky Lossigovy sestry, netoužil Lossig po ničem tak horoucně a vroucně jako po návratu do své patrie, Arci se svou nade vše milovanou Lídou.

A to bylo také nejvřelejší přání Lídino. Ale Lossig nechtěl se do své vlasti vrátit jako výměnkář. Na výměnek byl příliš mlád.

Toužil býti tam činným, obdržet děkanství v Krakově. Doufal pevně, že se mu to podaří.

Arci, k dosažení toho místa nutně potřeboval vysvědčení své činnosti v Čechách, a to vysvědčení latinského.

A takového mu Dvorští dáti nechtěli.

To však s určitostí netvrdíme, toho se jen domníváme, neboť jinak nemůžeme sobě vysvětliti, proč by Lossig svému bezprostřednímu představenému, Martinu Christoforu Šipkovi, archidiákonu, do Hradce Králové posílal soupis otázek týkajících se jeho života veřejného a soukromého a všeho, co v Čechách zlého zakusil, a proč by archidiakon soupis ten Dvorským k zodpovědění zasílal, když ne za účelem, aby archidiakon na základě obcí Dvorskou zodpovězených otázek mohl Lossigovi vydati žádané vysvědčení v latině a odvolat se, že vysvědčení to podává podle dobrého zdání obcí Dvorskou jemu podaného. Že Lossig podobnou žádost na archidiakona vznesl, jest nade vší pochybnost jisto, neboť soupis otázek je psán vlastní rukou Lossigovou a papír, na kterém je psán, je rovněž tak nerovně nůžkami ostřihán, jako papír, kterého Lossig použil k napsání listu svědčícího podkomořímu.

A že otázky ty archidiakon do Dvora zaslal, je zjevno z toho, že odpovědi na ně jsou nadepsány takto:

Odpověď na podaná puncta od pana děkana královédvorského na J. M. pana arciděkana královéhradeckého.

Z těchto punktu souvisí s naším vypravováním hlavně punkt šestý, s kterým však čtenáře seznámíme na místě jiném, ale punkt druhý čtenáři zamlčeti nedovedeme.

Zní takto: »Zdaliž nějaké křivdy pan děkan trpěl pro vyzdvižení bratrstva.«

Na tuto otázku odpověděli Dvorští takto:

»Aby pan děkan pro vyzdvižení velebné congregáti od koho jaké křivdy a persecuci snášel, nebylo toho na žádného nikdy stěžováno, nežli to jest pravda, když na onen čas pan děkan v chrámu Páně stolice ženské z tří míst, které sobě koupené a zapsané měly, na jiná místa přestavěti dal, že proto tehdáž od některých žen pomlouván byl.

Pomlouván byl!

Péro nám nad tou pomluvou padá z rukou.

Kapitola XXX.

„OTČE NÁŠ!“

Při klidném uvážení všech circumstantií jeví se nám dvojí možnost:

Buď byly ve Dvoře v druhé polovici století sedmnáctého nesmírně hodné matrony, anebo považovali otcové města, ať již právem neb neprávem, archidiákona za lehkověrce.

Nelze sobě mysliti, že by matrony, kterým Lossig přestavěl svémocně stolice (jichž trh byl s přivolením ouředníků kostelních zapsán do knih zádušních, a které byly postaveny se svolením celé chrámové osady na to místo výsadní) z presbyteře do hlavní lodi kostelní před kazatelnu, Lossiga za to pouze za jeho zády pomlouvaly.

To nikoliv.

Ony se mu za tento čin dukladně vymstily.

Nebýti Salomeny a hlavně Marianny a Bognárky kovářky, které je posléz z předsíně děkanství vyhazovaly jako kořata, kdož ví, jak by to bylo s Lossigem dopadlo.

Musíme arci poznati hlubší příčinu této ženské vojny, musíme poznati lépe bojiště i seznámiti se s našimi Šárkami.

Bojištěm byl chrám, zahrada pohřební a předsíň děkanství.

Příčina k boji dána takto:

Jak jsme již pravili, hlavní chrám Dvorský sestává z původní ušlechtilé stavby gotické a z presbyteria později přistavěného.

V době, kdy Lossig do Dvora přišel, byla presbytéř již dostavena a vstaven do ní nový hlavní oltář.

Přes to čela lavic kostelních zůstala obrácena k trojdílné staré arše, postavené mezi obě okna, vedoucí z chrámu do kostelní ulice.

Lavice konšelská, nová, stála v presbyteři u kazatelny a proti této byly tři lavice, které sobě zakoupily některé vdovy a matrony Dvorské.

Lossig na stavu tomto po leta nic nezměnil.

Jen vdovy nesly toho vinu že se mu to zařízení pojednou naprosto nezamlouvalo, i nařídil tesařum, aby za noci obrátili lavice chrámu čely k hlavnímu oltáři.

Lavici konšelskou novou postaviti kázal do presbyteře na to místo, na kterém stály lavice vdov, a lavice vdov dal postaviti do hlavní lodi proti kazatelně.

Tak, doufal, že přestane to šeptání matron a šlehání očima po mladších z otců města.

Nám se zdá jednání Lossigovo správné, ale ze stanoviska vdov i matron některých bylo toto jejich nové stanovisko hodno všeho pokárání.

A kde jsou naše Šárky?

Ty v první řadě hledati nutno v řadě vdov vdavek chtivých.

Však se také o některých říkalo, že sedí poctivě na svých vdovských lavicích, ale prý jen na těch, které mají v kostele.

Které to vdovy byly, arci nevíme, a kdybychom věděli, neprozradili bychom jich.

A tak všimneme sobě jen těch, které byly jakousi tělesnou stráží Lossigovou, kdy ustupoval přemoci ženské.

A že Salomenu i Mariannu již známe, představíme jen Bognarovou, statnou vdovu po kováři. —

Co tisíců žhavých jisker roztrysklo se do všech uhlů začouzené kovárny ze štáfu rozžhaveného, kdy do něho na kovadlině zabušila mohutným perlíkem.

A že živnost šla jí výborně, našla i řadu zahálčivých závistníků.

Povídali, že se do kovárny vstěhovala síla, zdraví a bohatství v té chvíli, kdy otec Bognarčin přinesl domů jeden z pěti řetězů které ukradli z Trutnovské šibenice Siebenhorn, Grossauer, Grof, Schmiedberg a Mühlhons, z nichž první dva za to roku 1599 mistrem popravním mečem byli ztrestáni.

Nic Bognárku netrápilo, že uličníci její kovárnu hyzdili tím, že na ni malovali hrudkou šibenici s pěti viselci a saň na důkaz, že to šibenice trutnovská, neb město Trutnov jest tak šťastné, že má ve svém erbu saň, arci před zavřenou městskou branou.

K jmenované trojici žen chtěla se v posledním okamžiku přidati lázebnice, která dosti trápila pulsy mladých panicu i žárlivých manželek.

Tu trojice žen nepřijala.

Než do kostela. —

Ženy našly lavice své přestaveny.

Nejbližší neděle zjevil se v chrámu tento obrázek.

Na nádhernou novou kazatelnu vzácného díla řezbářského, krásným kloboukem opatřenou, antipendiem damaškovým okrášlenou, vystoupil Lossig v albě při rukávech a obrubě zlatohlavem všelijak barveným, zpeštřené, a se štulou.

Dal křesťanské patřičné pozdravení.

Pošíval počal hrát na varhany.

A ženy, jichž bylo dosti, kdežto mužů poskrovnu, počaly zpívati:

»Otče náš, milý Pane, dejž nám Ducha svatého.«

To bylo arci zcela v pořádku, jen že ženy, když píseň dozpívaly, opět spustily:

»Otče náš, milý Pane.«

Marně dával Lossig rukou nařízení, by ustály.

Matrony vedly svou. A zase spustily znova:

»Otče náš, milý Pane.«

Lossigovi nezbylo, než sestoupit s kazatelny.

A pak prý je obstrukce něco zcela moderního.

»Nil novi sub sole.«

Lossig sestoupil s kazatelny a vdovy za ním:

»Otče náš, milý Pane.«

Lossig vystoupil z kostela a vdovy za ním:

»Otče náš, milý Pane.«

A Lossig vstoupil do děkanství a vdovy za ním:

»Otče náš, milý Pane.«

Ale bylo zle.

V předsíni stála statná Bognarová, Marianna a Salomena.

Ostatní víme.

A to byla podlé Dvorských »pomluva!«

To nebyla ani předmluva, to byl pouhý předzpěv k pomluvám. (Pokračování.)

SATAN.

Báseň JETTY KONOPÁSKOVÉ.

(Pokračování.)

»Proč tak míníš, Smrti?
Což nenaříkal o své lásce k Evě?
Vím dlouho již, co v nitru se mu děje
a chápu dobře. Onen jemný fluid,
jenž schvátil zemi divou touhou lásky,
i k nám se šíří a já nežasnu,
že mocné srdce Satanovo hoří.
Však medle, proč on volí bytost země?
Což netuší, že vedle něho tluče
i srdce anděla, jenž klesl by mu k nohám?
Což nezří, láska vítězná a sladká
vstříc jemu volá z duše nebešťana?
O Michale! jak bolí moje štěstí!
Již chvím se strachem, v stálé beznaději,
že budu volat po té drahé hlavě.«
Pln údivu zří Michal na soudruha —
ký jed se šíří z probuzené země?
Co je ta láska? Proč v ní tolik bolu?
A což je větší, nežli láska Boha?
Aj, záhada, již nelze vysvětliti!
Dál mlčky kvapí, mlčky, s podivením
a jako v hrůze před neznámou mocí.

U smutný večer zatím Satan spěje,
kde pusto jen a propasti se šíří
a jedna hvězda netřpytí se tam.
Zde bloudí sám a povždy zamyšlen
v dál temnou zírá, v světů kolot virný,
jen k jedné hvězdě zraku nepozvédá,
neb obává se blesků očí dvou
a těla bílého — však cítí přece,
že jakýs proud jej mocí uchvátil
a nutí hledět zrakem choré duše.
V té chvíli lkal a v divém zoufalství
své srdce zranil, chtěje vyrvati
svou vášeň z něho — ale jaký žel!
Krev jeho tryskla širý u vesmír
a jedna krůpěj Evě na ňadra,
kde v rudou růži změnila se v ráz.
Když Eva z jitra probudila se,
tu sněžná ňadra našla rozpučelá,
dvé poupat na nich, touhou zanícených,
a ona vzkřikla hlasem rozechvělým:
»Oh lásko, lásko, v tobě mocný zdroj!
Chci žíti tebou, plný život žíti,
ten život, kterým spíjejí se ptáci,
jimž květy šílí, kterým trávy hýří
a v kterém laně plaší se a chvějí.
A volám nebe, aby přispělo mi,
své slunce hledám, jež by roznítilo
v mém srdci požár, který rozkoš dává!«

To slyše Satan, zbledl, zachvěl se.
V tom vložil Bůh mu ruku na ramena
a řekl vlídně:
»Vzchop se, Satane.
Což více Eva zaujala tebe,
než láska moje?«

Satan klesl však
mu k nohám v němé, kruté bolesti.
Jej Tvůrce vlídným slovem konejšil:
»Měl břímě to bych složit z duše tvé?
Což zahanbení v tom bys necítil?
Mou sílu máš, a vše je v moci tvojí,
jak čistá láska, tak i vášeň lidská.
Vol, kterou chceš.«

»A pak-li Evu zvolím?«
»Jest ještě tajemství, jež nikdo nezbádá,
v tom právě tajemství by mohl být tvůj pád.
Má láska věčná jest, však nikdy láska Evy.
Viz tamto anděla, jenž černá křídla má,
toť anděl zničení, jej Smrtí nazýváte...
proud lásky také srdce jeho schvátil —
ty odvracíš se...«

»Není on mou touhou.
Ty, který lásku na zemi jsi stvořil,
ty, jenž jsi vrhl u vesmír to sémě,
víš dobře snad, že trysknout musí dvěma
ze hlubin srdcí, spjatých předurčením.
Tak aspoň zdá se, neboť vysvětliti
mi nelze jinak ono mocné chvění.
Lká láskou Smrt — mně líto duše její,
však sebe nelze jinému mi dáti,
jen oné ženě na rozkvetlé zemi.«

»Vše na zemi, jak zkvetlo, zvadne také,
i ptáci usnou s rozpjatými křídly,
jich písně zmlknou, ale nové písně
zas tryskrou k nebi v štěstí milujících.
Toť záhada, jež s životem je spjata,
neb duše moje různé tvoří divy
a nechce nebe opakovat pouze.
Zde život věčný však, a velká láska, čistá,
bez hoře, trudu —«

»A bez rozechvění.
Zde věčný jas a věčně sladké zpěvy,
tam bouře však a mračna, mrtvá ticha,
to větší rozkoš slibovati zdá se.«
»Na chvíli pouze.«

»Třebas sporou chvíli.«
A Satan vzdorně hrdou hlavu vznesl,
žár odhodlání planul v jeho zraku,
víc než-li řekl, myslil v této chvíli.

Na tváři Boha ale výraz nový
se rozhostil, až dosud nevídaný.
To úžas byl a žal a radost Tvurce,
že láska, kterou v tuše neurčité
kol sebe tvořil — takto vytesána
a plná síly ožívá a září.
Žal opět, žal, neb viděl do propasti
a v peklo záhad že se Satan řítí.
»Nuž buď jak buď, nechť vzplanou ony květy,
jichž semena má duše rozhodila.
Čiň, kterak chceš, chci divákem být pouze,
ty hercem buď — a trpitelem snad.«

A Satan zašel, hlavu smutku plnu.

»Toť tedy květ jenž záhy zvadne, zmizí,
toť přelud pouhý, prostá hříčka Smrti,
již Pán dal moc, by mstila chladnost moji.
Nuž, sporou chvíli chci to štěstí žíti!
A třeba chvíli!«

(Pokračování.)

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

Vy schvalujete ten čin, pane? tázala se náhle Lukrecie.

Pohlédl na ni udiveně:

— Jaká to otázka! Tisíckráte jej schvaluji a nevím, jaká muka bych si vymyslil pro hanobitele mé cti. Či myslíte, paní, že v mých žilách koluje horší krev, než byla onoho Malatesty, který zabil svého bratra, když jej přistihl v objetí se svou ženou?

— A vy jste bez viny?

Pravila tak bez bázně před jeho hněvem. Od onoho dne, kdy mu vyčítala nevěru, nezmínila se slovem; ale této chvíle chtěla slyšeti jeho odpověď.

— Já? opáčil hlasitě, rudna v tváři. Ne, nejsem nevinen, ale jsem silný. Mám sílu bojovati za to, co chci. Ano, svedl jsem mnohou ženu, která se mi zalíbila, ale proč se nepomstil manžel? Buď se bál mé síly, pak byl sketa, nebo vše věděl a trpěl to, byl tím větší sketa. Ale je jisto, že bych se nedal zapíchnouti jako kuře. Pohled na tu, kterou bych miloval, dodával by mi odvahy. A kdybych zvítězil, tu by byla žena mou kořistí, vybojoval bych si ji, patřila by mi. Obřad stejně posvátný, jako je sňatek.

— A kdyby přišel silnější, než jste vy? řekla směle hledíc mu upřeně do očí, jež se jiskřily a před jejichž blesky klopil Ugo zrak.

— Líbíte se mi, Lukrecie. Měl jsem vás za bojácné dítě a netušící dívku. A hle, vy jste silná a přemýšlíte o věcech, které máte odvahu hlasitě vysloviti. Krev Malatestů se ozývá ve vašem něžném těle. Nuže, kdyby přišel silnější? Bojoval bych o vás do poslední krůpěje, a myslím, že vaše přítomnost by mi dodala nadpřirozených sil. A nad jeho mrtvolou, v rudé záři jeho krve bych vás objal objetím, které by mi vrátilo vaší lásku. Lukrecie! Jste krásnější, než jsem tušil! Jste tak krásná, jste tak silná, že rozněcujete mou krev jinak, než v prvních dnech naší lásky. Stáváte se z něžné nevědoucí dívky ženou, která chce a dovede trpěti pro svou lásku! A to mne znepokojuje! Buďte opatrna Lukrecie! Jakmile se jen přesvědčím o vašem poklesku, jakmile zvím, že jen polibek těch úst, která patří mně, obšťastnil jiného, pomstím se! Jste má a nikdo mne nesmí tajně olupovati. Chci vás, chci vás!

Nehledě na přítomnost Ugovu, přivinul ji prudce k sobě a zlíbal rty rudě planoucí. Namáhala se vyprostiti, chtěla vzkřiknouti na Uga, aby ji vyrval z toho potupného sevření, ale věděla, že by to přineslo smrt oběma. A jen z lásky k Ugovi mlčela a konečně se přece vyvinula ze svírajících ji paží.

— Nenávidím vás! zvolala hněvivě, odstupujíc od něho.

Zasmál se hlasitě.

— Ah! Ten výkřik jsem slyšel již tolikrát a přece na konec jsem byl šťastným vítězem! Ovšem u vás je tomu jinak. Ale pravím vám mono Lukrecie: nenávidte mne, opovrhujte mnou, ale nezapomeňte, že já jsem váš manžel! Že pouze já mám právo na vaši bytost. Odevzdala jste se mi přísahou! Jsem příliš laskav k vám! Jiný rytíř by vás trestal za právě vyřčená slova, ale já se směji a pouze vás varuji. K lásce vás nemohu nutit, ale k věrnosti ano. Nemilujte mne, ale věrna musíte býti, jinak dáváte v sázku život.

Vrhl na oba jeden ze svých hrozných pohledů, který se zdál prozrazovati, že ví o jejich tajemství, a odcházel hrdě. Vysoká jeho postava byla pružná a Lukrecie mu nemohla upříti síly, ač jej nenáviděla.

Osamotněli. Na chvíli bylo ticho. Ugo zamyšleně se díval do trávy, skropené světelnými skvrnami. Nedaleko nich tryskal fontán a šplýchot vody doléhal jednotvárně k nim. Tu a tam zazněl trilek ptáka. V prudké vůni pozdního léta bylo cítiti první závany blížící se jeseně. Lehké pavučiny poletovaly ve vzduchu a jako roztrhaný závoj se kladly na houštiny a haluze. Sladkým mírem bylo prosyceno veškeré okolí.

Tu uchopila Lukrecie ruku Ugovu.

— Toužím po tobě! zašeptala vášnivě. Vím, že jsme stále střeženi a proto nemůžeme býti nikdy jisti před překvapením. Všude jsou oči mého chotě — tvého otce. Ale nebezpečí zvyšuje mou lásku. Nebudeme spolu vyjížděti, a učiníme-li tak, nesmíš nikdy mne líbati. Každý keř a každý strom mohou skrývati zradu. A přece toužím po tvých polibcích, po tvém objetí — —

— Co chceš činiti? tázal se malomyslně.

— Přemýšlela jsem dlouho a konečně dospěla k tomu, že budeme jisti jen —

— Kde?

— V mé ložnici!

— V tvé ložnici! zvolal téměř zděšeně. Šílíš? Chceš se vrhati zúmyslně ve zkázu?

— Nikoliv. Prozatím, než nastane zima, mám tak jednoduchý plán, Ugo. Pohleď. Tam to okno vede do mé ložnice. Zaopatříš si provazový žebřík, dáš mi jej a já ho zavěsím do okna. Vždy když budeme bezpečni, postavím na okno kahan a jeho světlo tě povede ke mně, oznámí ti, že tě čekám, dychtiva tvých polibků. Nebude-li ti zářit ta světelná hvězda, bude to znamením, že nesmíš přijíti. Jsi spokojen?

— Bojím se vyzrazení, zahlesl Ugo.

— Ach, ty se bojíš! zvolala a zněřila jej opovržlivým pohledem. Ale tenkráte v lese, když zuřila bouře, tu jsi se nebál!

Pochopil, že chybil a rychle se snažil napraviti svou neprozřetelnost. Nechtěl ji ztratit, neboť při pohledu na to krásné tělo probouzela se v něm vášeň. A vědomí, že patří jemu a nikoli jeho otci, činilo ho pyšným, ješitným. Tam se poddávala z přinucení a jemu dobrovolně, s úsměvem na rtech podávala největší rozkoš.

— Bojím se o tebe, Lukrecie, pravil tiše. Pouze o tebe. Nuže souhlasím. Opatřím vše. Dnes ještě. A uvidím-li v tvém okně kahan, bude mi to znamením, že to světlo ráje, jehož vchod není střežen andělem s mečem plamenným — — a v ráji že mne čeká nejkrásnější z žen — —

Stisk ruky mu zvěstoval odpuštění a lásku.

Stalo se, jak řekla Lukrecie.

Po dva dny marně čekal. Okno zářilo sice rudě do tmy, ale světlo plálo uvnitř ložnice.

Třetího dne se dočkal. Na okně jasně jako hvězda zářilo světlo. Tiše vystupoval vzhůru. Pák téměř neslyšně se otevřelo okno, světlo zmizelo a Lukrecie se vyklonila, šeptajíc jméno Ugovo. Po chvíli mihla se postava na okně a pak bylo ticho .

Na nebi kmitavě zářily hvězdy, jako oči planoucí láskou. Zahradou vanul horký, vášnivý dech letní noci, prosycené vůní nedalekých vinic.

— — —

Markrabě byl velmi překvapen, když zpozoroval, že Ugo a Lukrecie nejsou již tak často pospolu, jako dříve. Vyjížďky obou téměř zcela ustaly, jen někdy si vyjeli na lov, ale tu obyčejně brávali některého ze sluhů sebou, vždy však jiného, takže byl přesvědčen, že není mezi nimi úmluvy. Zprvu to považoval za pouhou přetvářku a neustal ve své bdělé lhostejnosti, když však setrvávali v řídkých stycích a vyměňovali pouze nejnutnější slova hovoru, domníval se, že oba zadržela na cestě k lásce jeho hrozba. A znenáhla ochaboval ve své ostražitosti, podezření proti Lukrecii mizelo, zuřivá žárlivost nebouřila mu již krev a jsa jist, že se mýlil, že mladá jeho choť snad pouze několik vřelejších pohledů věnovala Ugovi, zapomínal na vše, co ho znepokojovalo a hledal opět rozptýlení u své milenky.

Ale byla jiná osoba v paláci, která počínání obou milenců střehla neunavným zrakem, bystřejším než byl manželův, a o niž neměli tušení.

Byl to kastelán.

Od onoho okamžiku, kdy Lukrecie překročila práh paláce, vzplanul k ní láskou nesmírnou. Ale když viděl její velkou lásku k markraběti, její čistý dětský pohled, tu pohřbil veškeré touhy hluboko v hrudi. Věřil, že ona nikdy nepohlédne na jiného muže toužebným zrakem, její věrnost že bude zářiti jako věž ze slonové kosti, vysoká, nedostupná, že bude všem mužům, již na ni utkví roznícenýmzorem, s mitrem rozvířeným láskou. Položil její obraz do své duše jako posvátnou relikvii, a byl šťasten, že ji může vídati, slýchati její hlas a vykonávati její rozkazy.

Záhy poznal, že Ugo miluje svou macechu a bedlivě sledoval každý pohled, každý pohyb obou mladých lidí. Přesvědčil se jen o zžírající vášni Ugově a lásce mony Lukrecie k svému choti a cítil blahé uspokojení, neboť se nemohl smířiti s myšlenkou, že by mohla milovati jiného, kromě svého chotě. A představil-li si ji v objetí Ugové, tu byl jat zuřivostí, nesmírnou žárlivostí, která jej zbavovala rozumu. V takové chvíli vymýšlel nejhroznější muka nejen pro Uga, jehož nenáviděl, ale i pro ni, jež ho podmaňovala svým něžným krotkým pohledem. A když si opět uvědomil, že vše je pouhá představa, že Lukrecie je světice, jejíž bílá říza je nedotčena prachem všedního života, že její duše je vonná a čistá jako zrosený květ lilie tu jásal, klekal ve svém jizbě na kolena a hlasitě odprošoval tu, jejíž neporušený obraz skrýval v hloubi nitra. (Pokračování.)

FEUILLETON.

PO STOPÁCH LOTIOVÝCH

Napsal Dr. D. Panýrek. (Dokončení.)

Jinou cestou sic brali jsme se vzhuru. Přijeli jsme po sandálech (loďkách prostrannějších než kaiky) a od přístavu berem se pěšky vzhůru. Pomalu stoupáme úvozem mezi náhrobky jako ledabyle sem tam postavenými. Mnohé jsou skácené, zkřivené, neb zlomené, nebo zapadlé, některé omšelé, svědčící o mnohých letech, po něž tu označují, kde trup nebožtíkův vrácen zemi, ze které pošel (ve skutečnosti však nepošel). Štíhlé a ploché, s turbany a jinými odznaky, tedy sloupy a desky, s nápisy, jež neumíme číst — sem tam brazené divnou mříží, s florou, kterou tu příroda sama vypěstovala, v níž převládá bodláčí, nemluvě o cypřiších, které dodávají svahu zvláštního zasmušilého vzezření. A všude jsou ty hroby opuštěné. Zřídka zahlédneš na tureckém hřbitově truchlící pozůstalé — jen ve Skutari na asijské půdě proti Cařihradu, zahlédl jsem na okraji kamenné rampy ženu ve feredži (závoji), s dítětem v ruce.

Jakýsi muž velký, silný, s černým plnovousem, výrazné tváře, v bílém burnuse a v turbanu kráčí před námi. Chvílemi se zastavuje, vyjímá tužku a píše cos na bílý mramorový náhrobek. As průpovídku z koranu — zdá se duchovním. Pak zase tužku schová do turbanu a beře se dále. Hledí přes tu chvíli po nás dost vlídně a tváří se, jakoby nás zamýšlel osloviti.

Na některých náhrobcích kryjících vezdejší pozůstatky moslemína vidím okrouhlou jamku a v ní trochu prsti, ze které vyrůstá několik stébel obilí — výrazné, není-liž pravda? Jak titěrné vedle této duchaplné sentence, výmluvné při vší jednoduchosti, vyjímají se turbany a fezy na náhrobcích, tu zelené, tu červené s černým střapcem. Zelený fez značí potomka Mohamedova — je jich tu v Cařihradu, živých tolik, že si jich nikdo nevšímá — natož mrtvých. A přece je to distinkce, zelený fez. Co by u nás řekl cizinec, kdyby spatřil na hrobě generálský klobouk s chocholem, nebo cylindr? Jsou dětinsky naivní, ti Orientálci podnes v některých svých obyčejích.

Svah je dosti příkrý a dole tiše proudí moře. Cesta je nepříliš široká, místy vymletá a dosti neschůdná. Malá závrať na některém místě by stačila, aby se člověk sesul až dolů do moře, leda by jej některý osamělý náhrobek na méně srázném místě postavený — jak jen tu mohli nebožtíka pohřbíti! — zadržel. A všude mnoho bodláčí, vzrostlého, bujného, plného karmínových palic, které vyhlížejí také jako turban a proto se k turecké zemi, kde je jich tolik, jako nikde jinde, dobře hodí.

Do toho třeba hlaholí občas lodní sirény z dálky, od nového mostu, kde kotví paruníky — nebo zavzní z dola, od cyubské zastávky parníkové bosporské linie evropské povel k odjezdu. I ten zvuk táhlý, bolestný, truchlivý jako to ticho a bodláčí a cypřiše a osamělost přiléhá k náladě...

Dostupujeme vrchola, kde je kavárna turecká. Ráb Effendi.

Zůstal jsem v myšlenkách za druhými, postávaje tu u hrobky jako zadrátované do hrotu a tak nevýhodně položené, že život skoro v sázku dává, kdo se k ní přiblížit chce, studuje arabesky a ozdoby náhrobků a snaže se vniknouti s pomocí nevelikých orientálních vědomostí a Baedekrů málomluvných všude, kde běží o proniknutí věci, do myšlenkového obzoru Tvůrce, len o cyubské mešitě vědí, na místě zbudované, kde prý pochován Eyub, Abu Ejúb, Ansári Ahálid ben Sejjid, praporečník proroka Mohammeda, jenž tu při prvním obležení Cařihradu Araby r. 672 padl. Hrob jeho byl ovšem zapomenut, ale vidění jistého kněze ukázalo prý místo, kde byl pohřben, právě v době, kdy Cařihrad obležen Turky. Vypadá to, jako vymyšlená kombinace chytrých vůdců, aby rozplameněna byla pokleslá statečnost oblehatelů. Náboženské nadšení, vznícené nálezem hrobu Eyubova, pomohlo — Cařihrad dobyt a po strašném krveprolití v ulicích Cařihradských a v chrámě sv. Žofie dal sultán Mohammed II. vedle hrobu Eyubova zbudovati mešitu, nejsvětější každému moslemínu, do níž (ani do dvora jejího), vstoupiti nesmí žádný nevěřící. Zde bývají »korunováni« osmanští sultanové. Korunovace záleží v tom, že jsou opásáni mečem Osmana, zakladatele dynastie.

Čtu tyto věty v průvodci a loudám se za ostatními. Ti již zaujali pletené nízké stoličky v kavárně, t. j. u cesty nad svahem, a pijí kávu a limonádu. Je červencové parno a s místa, kde sedíme, nedaleko kláštera Bektašu, hledíme na Zlatý Roh a údolí sladkých vod. Odtud prý až ku Drinopolské bráně ležel vojsko Bohumíra z Bouillonu obléhající Cařihrad. Díváme se na tu orientální pohádku, která mnoho vypráví o nadšení, výbojnosti, vlastenectví i zbožnosti moslemínů a divíme se jen, že tureckému starci dosud nevzali evropští diplomati, co mu bez toho původně nepatřilo. Těžko se dělit, když původnímu vlastníku vrátiti nelze a každý chtěl by všecko! A tak asi ještě dlouho chorý muž v Jildizkiešku bude tu pánem, třebas Cařihrad je pravě tak město turecké (vlastně ještě méně) jako Vídeň město německé.

Nevím, zda kahvedži připravil nám tak dobrou kávu, že chce se nám ještě nových koflíků, či přikouzlila-li nás nevšední svérázná krása vyhlídky k místu, že nikomu nechce se hnouti od toho obrazu.

A přece musíme. Hodinu před západem přirazí parník k přístavu a tam je ještě kus cesty, aspoň 20 minut. A patrně leckde ještě uváznou na chvíli při zpáteční cestě naše kroky, u některé slavné turby dole, v ulici hrobů. Zajdeme ještě do stravovatelny chudých »imaret« zvané, v jejíž dvoru je nádherný náhrobek aegyptského prince a množství jiných »lepších« hrobů (jakoby smrt všecky rozdíly společenských tříd rázem neodklizovala!).

Sestoupivše, béřem se ulicí mausoleí. Odpočívají tu dvě děti Abd-ul-Medžida a dvou dítek Adile Sultan, sestry sultana Abdula Asise. Rádi tu pohřbívají své drahé mrtvé věřící – jest jim Eyub posvátný hrobem přítele a spolubojovníku Mohemmedova Eyuba (t. j. Hioba). Nejen princové, sultánové a sultánovy ženy tu věčný spánek dřímají, stejně mrtvé, jako sebevrah neznámého jména za zdí veského hřbitova našeho a stejně ubohé (či šťastné!), leč i hodnostáři vysocí, bohatí Moslemíni a jich ženy na př. choť jistého telegrafního úředníka, jenž své drahé zesnulé zbudoval jednu z nejnádhernějších turb Eyubu.

Letmo pohledneme na starý plán mešity v Mekce, upevněné na stěně předdvoří Imaretu. Spěšný pohled padne tu ještě k náhrobku matky sultanovy (sultana Selima II.) Valide Michr Šah a jejich deer — vracíme se rychleji ku parníku, abychom v podvečer dostihli do Galaty a v Peře pak usedli u hostinného stolu německé pense.

Daleko však za pobyt cizince v Cařihradu sahá vzpomínka na to pole mrtvých, posvěcené historií jednoho z nejrozšířenějších náboženství a hlásající filosofii života každým náhrobkem, stejně jako křesťanská pohřebiště:

»Hleď, aby život byl snesitelný. Je břemenem, utrpením přes okamžiky štěstí, je očistcem snad, snad etapou, snad vším.

Nevíme.

Ale smrt srovná vše...

Ale není snad k tomu třeba titěrných všech těch obřadů, u islamu vskutku jalových, ba směšných, třeba se nesmějeme — stačí myšlenka úcty k práci, jež vyplňuje život a zapuzuje stesk z nejistoty posmrtné...

K ní měla by se družiti snaha, aby netrpěli druzí. Mně dobře a jiným ne špatně — to byla výsledná cyubské mé procházky.

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

MRTVÁ PRAHA. Horka, která letos postihla Evropu, mají svůj vliv i na způsob života velkých měst. Praha, vylidněná každého léta, pustne letos ještě více, živoří, sotva dýše, je jako z pola vymřelá. »Největší náměstí Evropy, Václavské, Ringstrasse, Pod lipami, Place de la Concorde, jsou liduprázdná,« četli jsme v pražském denním listě. Václavské náměstí dostalo se tak do jedné řady s proslulými prostranstvími evropských velměst. Ovšem právem, neboť bylo a jest opravdu liduprázdné v těchto psích dnech, a vlastně po celé léto a každoročně. V tom ohledu patří dozajista na prvé místo. Jen že kromě tohoto náměstí jsou prázdny i pražské ulice, o čemž, pokud se týče jiných velkých měst evropských, dlužno pochybovati. Udělejme jen krátký výlet do některého sousedního města stejné velikosti a podobných podmínek životních. Na příklad do Mnichova. Budeme ihned strženi rušným životem mnichovských ulic. Pěší a vozovou, zejména automobilovou frekvencí pražskou nelze s mnichovským pouličním ruchem porovnati. Na Kaufingerstrasse stráž všedního dne odpoledne v červenci dělí passanty na dva proudy, aby udržela pořádek. Mnichov, pravda, jest město turisty přehojně navštěvované. Láká je svými velkolepými sbírkami, účelnou reklamou, svým veselým a bodrým životem, úpravou města, každoročními výstavami, různými letními podniky uměleckými, sportovními a zábavními. Sestavuje pro léto celý program, který pak rozhazuje po cizině. Letos, kromě Secesse na Königsplatze, možno spatřiti ve Skleněném paláci velkou jubilejní výstavu uměleckou, na Terezíně louce pak zajímavou výstavu elektrickou. V uměleckém divadle pořádá berlínský Reinhardt cyklus skvěle a originelně vypravených operett, v divadle Prince regenta pak v měsíci srpnu pořádají slavnostní hry Mozartovy a Wagnerovy. Zoologickou zahradu mnichovští právě si otevřeli. To jsou jen některé body z bohatého letního programu města Mnichova. V Praze je ticho, mrtvo. Kdo mohl, utekl z té ohnivé pece, komu souzeno, aby tu protrpěl léto, hledá osvěžení na plovárně. Ulice vymřely. Zapadne-li sem jaký cizinec, prohlédne Hradčany, Prašnou bránu, radnici a — jde. Co by tu dělal, když sami tu svou jedinou Prahu tak hanebně opouštíme? A přece je v Praze tak velice krásně! Kdyby se podařilo ji oživiti, opatřiti několika letními attrakcemi, proud turistů a s nimi vzpružení společenského i hospodářského života v létě jistě by se dostavilo.

Což pak kdyby na pražské radnici sestavili nějaký výbor, který by se o věci tohoto rázu staral? Stálo by to jen trochu přemýšlení a namáhání, vydané peníze by se vrátily i s úroky. Poklady uměleckých sbírek ovšem tak snadno nenasbíráme, přece však je možno i v tomto směru něco učiniti. Opatřiti Prahu sbírkou pro nás nesmírně cennou a pro cizinu velmi přitažlivou: národopisnou sbírkou všeslovanskou ve velkém slohu. Jen se uchopiti věci opravdu rázně a nebojácně. A nečekat ani na projektovanou výstavu. A jako velkolepé museum slovanské, mohlo by se ještě ledaco jiného pořídit. Kdy-

bychom, krátce, sami jevili více života, vtipu a odvahy, neměli bychom ani v nejparnějších dnech Prahu tak zcela mrtvou, liduprázdnou.

LABUTĚNKA znamená v nové hře Měst. div. Král. Vinohradů od dvou francouzsky píšících israelitů, Ludvíka Hirschfelda a Siegfrieda Geyera, onu známou vlastnost ženskou, kterou, jako pudrovadlem se pozmění a zkrásní obličej, žena, donucená muži, kteří ji dle morálky kusu a autorů vlastně demoralisují, mění tvářnost svoji, aby se libila, aby zakryla své nitro, své city, neboť jen jednu věc prý muž ženě netrpí, aby byla přirozenou, upřímnou, tyzí, aby projevovala nepokrytě své nitro, své city. A tak se ženy přetvařují, aby titíž mužové jimi pohrdali, čemuž konečně uvyknou, aspoň ony z inch, které patří polosvětu (a v Paříži je to převládající část ženského obyvatelstva), tak že to už pak samy ani neciti.

To je morálka kusu, obsahující leckterou pravdu, ovšem vyjádřenou paradoxy a nápady, na niehž je velmi patrna národnost (neřeknu náboženství) autorů.

Tuto morálku vyjádřili příběhem na frašku (není v ní mnoho fraškovitého, spíše jsou tu slzy pořád na krajíčku) málo rozmarným a málo živým, dosti prostého děje, jenž má také demonstrovati pravdu, že žena nemá býti slabá ani příliš záhy, ani příliš pozdě. Toto se stalo kokotě Lily Steinhäuserové, která se zamilovala do prince, jenž přišel na návštěvu k její přítelkyni Larousseové (patrně na lásku, která by nebyla nebezpečná). Protože ho miluje (i on ji), neoddává se mu, až žárlivosti pobnuta, chce mu konečně náležeti. Po sladké noci však princ ochladne a odejde, což je prý v podobných okolnostech, jak nešťastnou dívku zkušenější její přítelkyně pouči, pravidlem. Lily pak vrátí se zase k jednomu ze starších svých ctitelu, koňaři Niedermeyerovi.

Jednoduchý děj poskytl autorům příležitost k hojným satyrickým šlehum, které však nedosahují duchaplnosti ani situační komiky podobných sujetů »Krále« a »Jeho královské Výsosti«. Za to jsou tu dvojsmysly tak málo zaobalené, že přes tu chvíli čekáte, že dojde na jevišti k — tomu, jak se ve hře říká. Ale nechceme práci, v celku nevynikající, dělati reklamu — pronikla-li, je to asi jen zásluhou těchto makavostí...

Pí. Hessová-Guthová v roli Larousseové byla prototyp dámiček podobného zrna, trochu dobromyslný, za to Lily sl. Machové byla až příliš přeslazena, třebas smyslný, leč sentimentální základ charakteru z intencí autorů do hry správně vložila (ve skutečnosti ty dívky jsou ovšem všecko spíše, nežli sentimentální, ale ženský charakter je zjev tak mnohotvárný, že bytost taková je možna). Princ páně Tesařův měl by příště vložiti do svého podání více královské krve, která nevylučuje vřelost a vtip. P. Markův podivný szlachcic zřejmě dokazoval, jak nepodařená to figura. Za to Niedermayer v rukou p. Zatirandy byl bodrý otevřhuba, jak autoři kázali. Ostatní maličké úložky byly podány p. Faltysem (figurka doktora anthropologa, jenž pořád fotografuje), sl. Kratinovou atd.

Překlad výstižně (není to při dvojsmyslné konversaci lehká úloha) pořídil Stanislav Jarkovský.

VŠEOBECNÝ SVĚTOVÝ SJEZD NÁRODŮ sice málo zasáhl do českého života, ač denní listy některé věnují mu zaslouženou pozornost, ale dle průběhu jednání jeví se býti tak závažným činitelem všelidské kultury, zvláště pro malé národy důležitým, že přímo za národní poklesek pokládáme, že nebyl obeslán z Čech co nejčetněji. Jediný český zástupce na sjezdu je p. dr. Sum. Bylo lze přece předpokládati, že na sjezdu budou přítomni zástupci všech národů světa, mezi nimi i národů stejně potlačovaných, a byla příležitost povědčti zase jednou všemu vzdělanému světu, jak se zachází s námi (menšinové školy, slovenské útisky atd. atd.). Propásli jsme však tuto příležitost, neboť jeden pracovník třebas byl znalostí řeči sebe povolanější k úkolu tomu, jako p. dr. Sum, nestačí na velké úkoly, jež jsme zase jednou při vhodné, snad nejvhodnější příležitosti nechali neprovedeny. Je přece chyba, že Evropa neví, co se v Rakousku děje. A Němci nám ovšem pomáhat nebudou. Sjezd (officielní jméno: první všeobecný světový sjezd národů) koná se v Londýně v těchto dnech za účasti neobyčejně silné, asi 1200 osob (na 800 členů zůstalo však doma). Převládající názor: není národů vyšších a nižších (Ranke), třeba rozdíl v počtu, schopnostech a vývoji jednotlivých národů nelze popříti (Gray). Slabší a méně vzdělaní mají však býti silnějšími a vzdělanějšími přátelsky vychováváni, vzděláváni a posilováni, ne potlačováni. Byl by div, aby se i při této příležitosti aspoň kuse neobjevilo německé kaprálství či rejtharství. Prof. šl. Luschan glorifikoval válku jako záruku pokroku, ale byl jednomyslně odmítnut. Litujeme, že těsný rámec naší rubriky, diktovaný účelem listu především literárním, nedovoluje nám rozhovořiti se o krásném díle sjezdu národů blíže, snad se »Máj« k předmětu ještě vrátí. nr.

SVĚTOVÁ VÝSTAVA V DRÁŽĎANECH. Drážďany jsou od Prahy na skok — za 4 hodiny jste v tomto čistém, trochu nudném městě, kde však hlubší duši sbírky umělecké, výlety do okolí a letos světová výstava hygienická nuditi se nedají. Byl to dobrý nápad, že svěřeno uspořádání Němcům té exposice, kde snad jen sportu — a to je pochopitelno při dnešní oblibě jeho, jinak zdravé — dali si přerůst přes hlavu páni pořadatelé, kteří svědomitě, aby obchod pod maskou vědy nesahal důvěřivým lidem bezecnými tovary zlodějsky do kapsy, a po stránce vědecky výchovné bohatě předvedli obecenstvu vědu, bez

odporu každému nejbližší, hygienu. Jen tím, že lidé svého svědomí neposlouchají, umožněna výstava, daná rozkvětem vědy, jejíž účelem jest ideální život a která ideálu toho domáhá se zatím upozorňováním na všeliká nebezpečí, což je mnohému, kdo chce bezstarostně užívati, trochu protivné. Nicméně uzná i ten, že několikerou návštěvu drážďanské výstavy nebude čítati ke krokům chybným — nejsou to vyhozené peníze. Protektorem výstavy je saský král, výboru předsedá starosta Drážďan dr. Beutler a vůdčí duch znalecký v ředitelstvu je tajný lékařský rada prof. dr. Renk. Výstava potrvá do října. Zaujímá plochu 320.000 čtver. metrů a hlavní palác stál 2 miliony marek. Výstava je dílem asi 3000 nejlepších německých hygieniků. Vystavování se účastní říše, spolkové státy, města, hygienické ústavy a korporace atd. Za zmínku stojí stometrová ulice palácú státu, dle jednotlivostí nelze zasahovati zvláště zde, v neodborném listu. Výstava rozpadá se v patnácte oddělení, do nichž takto seřaděno vše, co dnešní zdravovědu representuje (učební prumysl, vědecké nástroje, osadnictví a obydlí, potraviny, oděv a pěstění těla, povolání a práce, péče o mládež, doprava, tečnika a práce, koupele a lázně, kosmetika, hygiena vojenská, námořní a osadní, ošetřování nemocných a samaritánství, tělocvik, hry a sport, hygienická literatura a umění). Praha výstavu též obeslala zajímavými objekty — měli bychom se však na podobném světovém díle representačním vydatněji uplatňovati. a e

UMĚLECKÉ KNIHY. Informativní příručky umění výtvarného v cizině, v Anglii, Francii i v Německu tak četné, jsou u nás zjevem velmi vzácným. O umění cizím konečně může se Čech informovat z laciných i nákladných publikací cizích, ale pro domáci umění výtvarné postrádá takořka naprosto pomůcek literárních a reprodukčních. Je tedy myšlenka drobných souborů reprodukovaných děl jednotlivých umělcu českých, jak ji pojal a ve vydaných dosud třech svazcích svých »Uměleckých knih« uskutečňuje nymburský pan František Hrnčíř, velmi dobrá, ač bychom si představovali programový postup soustavnější. Knížky napodobují příliš nesamostatně anglický vzor a mohou přirozeně pro malé rozměry obrázků posloužiti jen pro nejběžnější orientaci v díle toho kterého umělce. Proto bychom byli raději viděli dílko o něco většího formátu a také bohatší obsahem. Než u pana Hrnčíře vedle vzoru, jimiž se řídil, rozhodl asi také moment finanční a proti tomu ovšem těžko co namítati. Za to možno vysloviti podivení, že se už dávno někdo nechopil tohoto podniku, jehož úspěch, při dnešní umělecko-výchovné horečce, zdá se býti zajištěn. Pan Hrnčíř zařadil do sbírky dosud: Jana Děd inu, Karla Javurka a Karla Škréta. Stručné texty psali mu postupně: Émile Antoine Bourdelle, Karel B. Mádl a Antonín Dolenský. Výběr, jak vidětí, jest čistě náhodný, řízený asi jen časovou zajímavostí. Dostaví-li se očekávaný úspěch, může být podnik páně Hrnčířuv pobídkou k práci obsáhlejší a v tom by také spočívala hlavní jeho zásluha. E.

FR. BÍLÝ: ILLUSTROVANÝ PRŮVODCE PO SLOVENSKU. V době letních cest a prázdninových výprav tato kniha, jež je výňatkem ze Slovenské Čítanky, kterou vydala Moravskoslezská Beseda v Praze, přišla jako na zavolanou — vhod také proto, že Slovač je krásná a lze v ní nalézti mnohé, co četní naši lidé hledají za hranicemi — krajinnou krásu, tichou lepost roviny i mohutnou sílu hor, zpěvný milý lid a poučení politické, nové poznání, neboť Slovensko je u nás přes všecko vybízení Kálala, Drože a j. a beletrie Kaldovy, Weisové-Slavíkové a jiných, skoro neznámé. Podnikavé nakladatelství E. Šolce, jenž z Telče přesídlil, zakoupiv nakladatelství Storchovo v Karlíně, do Prahy, z čehož by i literatuře mohlo vzejíti mnoho dobrého, vydalo levnou, bohatě illustrovanou tuto příručku s mapou Slovenska a Tater, ze které i turista dovídá se leccos, co jen tušil, z vysvětlení znalce zevrubného a dukladného. Názvy míst jsou po většině vedle slovenských i maďarské a německé, což je zase vhodno vzhledem k nezpůsobu našich drah, které mají všecky názvy míst, především ovšem německé, jen ne domáci. Druhá část spisu obsahuje pojednání povolaného znalce dr. Šrobára o lázních slovenských (psáno dialektem) a konečně praktického průvodce Stan. Klímy »Vlakem přes Slovensko«. Vše je psáno tak, že animuje k výletum, ač kniha není chuda ani údaji politickými, lidovědnými, zeměpisnými atd. Dovídáme se tu, jak veliká města má Slovač, jaká budoucnost jim kyne, budou-li jen chtíti, přes všecky maďarské překážky, o našich krajanech tamějších atd. stejně s praktickými pokyny, jak cestovati po Slovensku (všude se domluvíme češtinou). Se zájmem jsme přečtli a doporučujeme. -ý-.

NÁHROBEK DRA FRANTIŠKA LADISLAVA RIEGRA. Dcera zvěčnělého patriarchy českého, pí. Libuše Bráfová, dala zbudovati velkému svému otci v arkádách vyšehradského hřbitova náhrobek, který byl před několika dny odhalen. Je to mohutná mramorová renaissanční deska, do níž vyryta lapidární věta ze slavné Riegrovy závěti: »Národu svému přeji, aby sama sebe nikdy neopouštěl v malomyslnosti a nezpychal v domýšlivosti.« Nad touto deskou umístěno poprsí zesnulého, modelované Myslbekem. Na pražských pohřebištích nenašli bychom mnoho ukázek hřbitovní architektury, komponovaných s tak jemným zřetelem k okolí i k přísné vážnosti svého určení, jako je nový památník Riegruv. Prost všeho pathosu i laciné okázalosti, mluví vážnými slovy o významu toho, jehož hrob kryje.

Toto číslo vydáno dne 11. srpna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA.

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

Po oné roztržce s markrabětem, jež neušla jeho bystrému zraku, byl znepokojen. Zpozoroval, že Lukrecie zúmyslně dlouho prodlévá v pážích Ugových, když jí pomáhal na kůň, nebo dolů, zachytil často pohledy obou, jež mluvily o touze dosud tajené, ale slibující vypuknouti v náhodné chvíli. Zdálo se mu, že vidí v obou srdcích doutnati jiskry, jež musí vyšlehnouti v požár. A když pak se vrátili tehdy odpoledne po bouři, za níž se svíjel zuřivostí ve své jizbě, jakoby tušil, že ten květ, který zářil v jeho duši zneuctil nehodný, tu rázem poznal, čeho se vždy děsil: že Lukrecie je milenkou Ugovou, sladkou a odvážnou milenkou, jež miluje bez bázně před smrtí.

Plin nenávisti k Ugovi chtěl varovati před ním markraběte. Ale sobeckost se ozvala v nitru a kázala mlčeti. Tehdy vznikla v něm ona smělá myšlenka, jež dlouho spala v hlubi jeho touhy: poddala-li se Lukrecie polibkům Ugovým, proč by nemohla vyslyšeti jeho lásku? Byl ovšem mnohem starší, ba byl starší než markrabě, ale ohlíží se láska na rozdíly věku? Nemohly se šediny na jeho hlavě změniti kouzlem lásky v sníh květů? A od onoho okamžiku střehl je bedlivě, chtěl dojíti jistoty, že se neklame, chtěl je viděti zpité láskou a pak předstoupiti před Lukrecii se svým vyznáním — — — Mlčení měla vykoupiti zradou na svém choti, ale i milenci — —

Proto nevěřil zdánlivé chladnosti obou, ale tím pečlivěji sledoval každý krok Ugův. Postřehl, že vždy večer odchází a vrací se někdy záhy a někdy pozdě k ránu, když růžově se hlásí mladý den. Jednoho dne opatrně jej stopoval a zpozoroval, že Ugo vchází zadním vchodem do zahrady. Čekal až Ugo vešel a pak zkoušel vejíti. Bylo otevřeno. Skryt v houští, byl svědkem, kam vedla cesta Ugova — —

Tento objev způsobil mu takovou bolest, že by byl nejraději oba zničil. Drtil své rty, zarýval si nehty do tváří. V prvním okamžiku spěchal k markraběti, aby mu vše vyzradil a aby překvapil milence v objetí. Chtěl se pásti na jejich zmatku, radovati se z bázně Ugovy, o němž věděl, že je zbabělec. Ale po několika krocích se zastavil. Měl ji zničiti dříve, než by se pokusil vyznati ji horoucí svou lásku? Měl se předem zbaviti veškeré naděje na to objetí, po němž šílil?

Ulehl do trávy skropené rosou a tiskl na ni hlavu horkou vířícími myšlenkami. Vyčká své chvíle. Mučila ho sice myšlenka, že ten plavý chlapec uchvátil mu světici, že on zlíbal dříve rty svěží mládím a rozpálené první láskou, týralo ho vědomí, že Ugo vášnivým zrakem hltá božské věděky krásné Lukrecie a zvědavost jeho byla tak palčivá, že se přiblížil k žebříku, visícímu volně od okna a chtěl šplhati vzhůru, aby spatřil alespoň stín její postavy, odlesk jejích půvabů. Chladná rozvaha, jež se zvolna vracela, odvrátila ho od tohoto pošetilého úmyslu. Umínil si, že vyčká Ugova odchodu.

Ukryl se nedaleko, do hustého křoviska. Nesmírně zvolna prchaly chvíle, čas jakoby se zastavil, aby zvýšil jeho muku a rozkoš milenců. Jemu se zdálo, že čeká věčnost a milenci jistě žehrali, že noc tak rychle míjí. Na východě bledly hvězdy a mdlý, sinavě šedý úsvit, zalil obzor. Noc odcházela s hvězdami.

Tu zaslechl nad sebou lehký šramot. Okno se otevřelo, Ugo, — jehož i v šeru poznal — vystoupil a spustil se tak nízko, že jen hlava byla ve výši okna. Zastavil se, neboť dvě oslnivě bílé paže se ovinuly kolem jeho šíje. Ka-

stelán spatřil bílé roucho Lukrecie, tušil, že tiskne hlavu Ugovu na zvlněnou hrud a líbá jej posledními vášnivými polibky. Zaslechl šepot, ale slovům nerozuměl. Ugo asi namítal, že zítra bude den, neboť ruka jeho ukázala na bledý obzor. A bílá postava opět jej k sobě přivinula, ještě polibek a Ugo setupoval. Lukrecie se dívala za ním, volala jeho jméno, a pak zaslechl zcela zřetelně:

— Přijď! Nezapomeň!

Ugo zašeptal:

— Přijdu! Sni sladce, drahá!

A sekočiv na zem, zamával rukou na pozdrav. Pak zmizel opět mezi stromy.

Dlouho ještě zíral kastelán nahoru, ještě pak, když zanikl šelest provazového žebříku, který Lukrecie uschovala. Byl zpit představou rozkoše, v které tonul Ugo. — Ach! kdybych mohl skropit ty plavé kučery jeho vlastní krví! řekl si plin nenávisti. A pevněji v něm uzrál úmysl, který prve pojal. Lukrecie musí býti jeho, nebo zahyne ona i ten plavý svůdce!

Opatrně se vyplížil ze zahrady.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Téhož dne, když odpoledne odešel markrabě a Lukrecie byla sama ve svých komnatách, chtěl se k ní odebrati. Ale právě vycházela se svými společnicemi krásná, svěží, zářící. Kouzlo mladosti obestíralo ji glorioiou. Zář nesmírného štěstí linula jí z velkých, dětsky čistých očí. Zdála se býti velmi vesela, neboť její perlivý smích se rozléhal v stříbrných kaskádách.

Kastelán vida ji, šeptal si:

— Hle, krásný hřích! A jak nevinný má vzhled!

Kráčela uprostřed svých paní a dívek hrdě jako královna, převyšujíc všechny krásou, půvabem a duchem. Hlas její doznívat, opustily palác a ubíraly se do blízkého hájku, kde nyní často trávila svá odpoledne, zatím co markrabě dlel u některé milenky. Nasytil se již kypré venkovské dívčiny, kterou v posledním čase zahrnoval přízní, neboť pozornost jeho upoutala paní jistého kupce, pružná jako proutek, nádherně vyklenutého poprsí a žhavých, démonicky planoucích očí. Markrabě dlel nyní často u něho vyjednávaje s ním o větší koupi hedvábí pro svou choť i své milenky. Kupec si ovšem vážil tak vznešeného návštěvníka a markrabě používal každé příležitosti, aby osamotněl s krásnou paní, jejíž rty byly měkčí a hebčí, než hedvábí, o jehož koupi vyjednával s chotěm, zaměstnaným v krámě.

Ale o tom nepřemýšlela Lukrecie. Věděla, že každý krok, který činí manžel, je vyhledávání rozkoše. Bylo jí to zcela lhostejno. Jen někdy vzpomněla oněch hrozných slov, tehdy, když mu poprve vyčítala nevěru. Zanedbával ji pro jiné, muže má náhradu. I ona měla tělo, v němž proudila mladá vášnivá krev.

V hájku bylo rozkošné místo, porostlé vysokou vonnou travou, do níž zapadly všechny ženy jako hejno holubic. Usedla a kolem ní paní a dívky, a pak se rozpředl hovor, volný, nenucený, plný rozkošné nestoudnosti, oplývající roztomilými necudnostmi, jichž si nebyla žádná z přítomných vědoma. Byl to věk velkých umělců, kdy nahé tělo nebylo hříchem, ale ctností. Každá z přítomných vyprávěla příběh více méně rozpustilý; nemajíce mezi sebou muže, hovořily s onou volností, s jakou se hovoří mezi ženami o věcech delikátních.

Dříve než nastal večer, vrátily se do paláce.

Po celý týden marně kastelán hledal příležitost vniknouti k Lukrecii, ač za ten čas Ugo třikráte byl u ní hostem, což ještě více rozdmýchalo vášeň starcovu.

Konečně jednoho dopoledne, šílen vášní, po noci, v níž přijmula Uga, nedbal ničeho a spěchal k ní. Byla sama, její družky dlely ve svých komnatách. Řekl pážeti, že musí s markraběnkou mluviti o vážné věci, aby mu neodpírala slyšení.

Byl vpuštěn.

Lukrecie ležela na nízké pohovce, na níž zářil drahý koberec. Při jeho příchodu se zvedla a vyšla mu vstříc. Mdlá jakási únava ležela na celém jejím zjevu, ale postava dýchala rozkošně sladkou vůní mládí. Zachvěl se a klesl před ní na kolena.

— Co si přeješ?

— Miluji vás, mono Lukrecie, miluji vás!

— Šílíš starče? zvolala ne pohněvána, ale překvapena.

— Miluji vás! Miluji vás! opakoval. Sklonil hlavu a políbil jí třepky. — Slitujte se, mono Lukrecie! Snad šílím, ale buďte milostiva! Jedině vaše objetí mně vrátí rozum, který jsem ztratil v marné touze!

Zustala jako ohromena. Vzpomněla, že podobně mluvil Ugo, když ji tehdy dojel u města. Ale chápajíc touhu jinochovu, v jehož důvěrné a svůdné blízkosti se tak často nacházela, onlouvající mládí rašící smyslnou chtivostí a překypující horkou krví, byla překvapena a téměř poděšena výbuchem vášně u tohoto starce, na jehož hlavě se bělal květ stáří, stříbřité šediny, budící úctu. A on zde klečel před ní, chvěje se žádostí po jejím těle! Pohled ten ji hnal rumělnec na tvář.

(Pokračování.)

SATAN.

Báseň JETTY KONOPÁSKOVÉ.

(Pokračování.)

Zatím Eva šla
po sněžných květech, trávou rozhozených,
a plna touhy upírala zrak
v kraj daleký a rozjásaný láskou.
Tu spatří jabloň v plném květu státi,
však mezi květy zlaté plody svítí
a vůně jejich vábí sladkým jedem.
Šla blíž a blíž — kdos hlavu z trávy zvedl,
tak zlatou hlavu, jako žitné klasy,
a vstanul rychle, poklekaje před ní.
»Kdo jsi, ó dive, krasší nad ostatní?«
»Jsem láska sama, přicházím tě líbat!«
Blíž sedla k němu, v hlase tisíc zvonků
a na rtech smích a v očích závrať touhy.
Tvář jeho bledla, chvěl se v rozníceni.
»Ta vůně mámí«, děla snivým šeptem.
„Toť zvláštní strom, má květ i plody spolu,
a zlaté plody; utrhni mi, prosím.«
„To nesmím, ženo, tajný hlas mi pravil,
bych nečinil tak nikdy.«
„Proč?"
„Já nevím."
»Tys dosud poslechl?«
»Nu ovšem.«

Snad bál jsi se? — I teď se báti budeš?«
Zrak sklopil rozpačit. »To láká věru,
zdá se být tajemstvím ta zlatá jabloň.
To slůvko »nesmíš« vzbouzí vůli ve mně,
ty plody chci, slyš, muži, utrhni je!«
»Ne — bouře přišla by, vír divý, blesky.«
»Hlas tajný je ti víc než prosba ženy?«
»Nuž, chci tak učinit!«
»Teď nechci já!
Tvář bledou vidím, ruku chvějící se,
jak strašné zlo by tebe schvátit mělo.
Však sama vezmu, co jest zakázáno
tak, na vzdory!«
A vztáhla ruku
po zlatém jablku, jež kývalo se nad ní.
A zahryzla své bílé, ostré zuby
u vonnou dužinu, pak položila
se líně do trávy, jak nedbala by muže.
Když on se sklonil k bílé její tváři,
tu děla jako dítě skotačivé:
»Nuž, co se stalo? Jabloň v slávě stojí
a nebe čisté. Vezmi — se mnou jez!«
Tu temný mrak se snesl nad jabloní,
blesk žhavý z něho u větvoví skočil
a jako had se svinul mezi květy.
To Satan byl, on spatřil touhu lásky,
zřel odevzdání, jímž se Eva chvěla
i rozkoš viděl, kterou Adam šílil.
Stín hněvu zastřel krásné jeho zraky,
rty chvěly žalobu a žehrání a prosbu.
»Ó, jak jsi krutý, Bože divotvorný!
Hle, nebešťana hubíš krutým žertem,
sám blažený jsa dílem boha hodným.
Však Satan ztracen pro tebe je, Pane,
již nechce nebe, nechce mír a klid
a třeba krví měl se vykoupiti —
ať teče krev!«

To praviv, bleskem s jabloně se svinul
a žhavý jazyk v ústa Evy vložil,
že sprahla žízní, touhou vztyčila se
a za bleskem se dala zlatou stezkou.
Ji v houšti vedl, oklikami v květech
až za skály a za jezera hlubi,
přes které labuť přenésti ji poslal,
a na kterém hrál třpytný démant slunce.
Tam za jezerem v keři rudých růží
svůj třpytný povlak blesku shodil hbitě
a stanul před ní v kráse nebešťana.
Tu tázala se, kdo jej poslal pro ni,
ký černý zjev on, a jak vysvětliti
si má to kouzlo, které sem ji vedlo.
»To kouzlo láska, což jsi neslyšela
hlas její svůdný, nežli ja jsem přišel?
Což nezřela jsi motýly a květy,
jak v záři slunce honí se a kloní?
Což ptáky neznáš, kterak v laškování
v sled klesnou do větví a zmlknou chvíli?
Tys muži děla: přicházím tě líbat —
ty sama láskou jsi se nazývala
a nyní ptáš se, cože mne sem vede?
Zář vlasu tvého, sytá jeho vůně
až v nebe šlehla, hlas tvůj zazněl nebem,
tvé tělo bílé hvězdy oslnilo,
tvé zraky požár způsobily v srdcích —
a ty se tážeš, kterak vysvětliti?
Jsem anděl s nebe, jenž se rovná Bohu,
on zplodil lásku, avšak já ji žiju!«

Tu s bázní vzhlédla k snědé jeho tváři,
neb zřela božství, zřela moc a sílu.
Hled jeho divý byl a zase touhou nyvěl,
hlas jeho chvěl se rozkazem i prosbou.
a ona, která mužem prvé vládla,
teď pokořena v trpné ženy touze
mu k nohám klesla, vítěz přemožený.

Když vzplály hvězdy na nebeské klenbě,
dvé šťastných duší vstouplo do lodice
a vlny mírným houpaly je proudem.
Dvé smělých duší plulo v dálné kraje,
by žili žhavé, zničující lásce.
»Mé tělo tvé jest, duše má je tvoje

a v rukou tvých jsem slabou třtinou pouze,
žár oka tvého ohněm na mne padá,
tys pánem mým, já bez vůle a v chvění;
však více není pro mne v širé zemi,
a nechci nebe, jenom s tebou věčně
chci býti, Satane!«

Tu zvážněl Satan,
neb vzpomněl slov, jež v posled Buh mu pravil
o krátké chvíli, kterou lidé žijí.
Kol viděl květy, kterak hynou v trávě,
když semena svá byly roztrousily,
a ptáky spatřil, kterak odlétají,
když první mládě se v keřích rozeběhla.
Stesk pojal jej a neurčitá bázeň,
však sklonil se a pravil Evě tiše:
»Tvým věčně býti, jaké velké štěstí.
Květ vzácné moci roste na měsíci,
ty rosu věčna z něho píti budeš,
já snesu ti jej, snesu zlaté nitě,
jež věčnem ryji dráhu vlasatice,
bych zlomil pouta, jež tě víží k zemi.
A růže Zory na hlavu ti vložím,
by smělou tváří hleděla jsi k Bohu.
Pak pujdem spolu, na vždy, nerozluční!«
Své ruce spjali, jako křídla ptáci
a zamávali jimi v sladké touze,
z rtu pili svých, tvář v měkký hedváb vlasů
svých nořili a líbali se v trýzni,
až klesli v sebe v závrati a bouři. —
Tak plynul čas. Vždy živej Satan cítil,
jak těžce nes by ztrátu drahé ženy.
Květ modrý roste v pustých krajích lůny
a rosa jeho věčný život dává! —
Stín večera, když hlavy jejich sklonil,
tu spánek vlíbal v bílé její čelo,
pak rozpjal peruť v dálnou cestu k lůně.
Na spící zemi kráčel večer vonný
a Eva snila v sněžných květech lilií —
to lože Satan upravil jí prvé. —
Pouť k lůně dlouhá, cesta nekonečná —
a květ je skrytý v nepřístupných krajích.
Rvát třpytnou peruť, krvi skály smýti —
ó, což to všechno pro květ divné síly?

(Pokračování.)

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE

Kapitola XXXI.

ARCHIDIACONUS CHRISTOFORUS ŠÍPEK. (Pokračování.)

Nevíme, zda konsistoř arcibiskupská archidiakonu Martinu Christoforu Šípkovi dopsala, aby, až k spatření důchodu zádušních a jiných důchodů k vyzdvižení a rozmnožení pobožnosti přináležejících, do Dvora přibude, neobmeškal udánlivá pohanstva a kacířstva bratřiny literátské, vlastně politické bez artikulů, důkladně vyšetřiti, po případě za souhlasu císařského rychtáře bratřinu zrušiti, a aby za účelem tím přibral k sobě další hodnověrné osoby duchovní, nebo zda učinil tak o své újmě, jako vicarius celého kraje Hradeckého.

Ale víme, že ho nic tak nenaplnilo rozkoší, jako když mohl způsobem drsným, hrubým, někomu ukázati drtivou tíhu dozorčí své moci.

Buď tedy z nařízení, neb o své újmě dopsal do Jaroměře, do Hradiště Choustníkova a do Dvora Králové.

A dne 24 ledna 1654 odejel do Jaroměře, po důkladném obědě na děkanství přisedl na jeho saně Jiří Řehoř Boušek Rokytanský a v Hradišti Choustníkově po nákladné večeři farář Jan Hradecký; již ve večerních tmách přijeli do Dvora.

Hůře ta komisse kněžská, mravokárná nemohla být sestavena.

Nutno to dokázati.

Podkomoří Jindřich Kustoš, svobodný pán ze Zubřího a Lipky byl veliký opatrník a zajisté uvážil každé slůvko, které o archidiakonu v Hradci Králové dopsal jeho Osvícenosti Arnoštu, knížeti kardinálu z Harrachu.

A píše o něm takto:

»Martinus Christophorus Šípek je nadutec, který o sobě mnohem více myslí, než čím je. Svými hanebnými nectnostmi je jiným duchovním špatným příkladem.

Já a více lidí máme dostatečných příčin hněvati se na jeho neslušné a nebezpečné, žádnému archidiakonu nepřísluší, od žádného archidiakona v tomto celém království Českém i v časech války i v míru neslýchané procedury, z kterých jeden jasný příklad podává to, co v Hradci Králové provedl poctivému městskému strážmistrovi, jemuž dosud zadostučinění nedáno, ač v Hradci zná ten příběh každičký.

Tolik podkomoří píše o archidiakonu.

O děkanu jaroměřském dočteme se v Jaroměřském mannálu zprávu velice charakteristickou.

Tam psáno:

Dne 23. ledna 1653 oznámil rychtář městský radě městské, kterak pan děkan J.ří Boušek při truňku vína v domě císařského pana rych-

táře některé osoby pohaněl, též písaři radnímu Martinu Cikánovi tam přítomnému a literátům ..... nadal, všem vůbec, že jsou mordýři, že kněze Zvolského zabili a že také zabiti chtějí jej.

Ten zápis nám dostačí.

A co pan farář Jan Hradecký?

Ten do Hradištské matriky na list 15. vlastnoručně napsal:

»Qualis populus ,talis sacerdos.«

To znamená: „Jaké stádo, takový pastýř."

Málo slov, ale jsou dukladně výmluvná.

A tací lidé vysláni do Dvora na »kacířstva bratřiny literátské«. —

Arci, příjezd tolika otců duchovních způsobil ve Dvoře, již dosti rozčileném, nemalý rozruch.

Ale Puš, který Jaroměří a Hradcem Králové do Pražských měst jezdíval a Jaroměřským a Hradeckým mnohé služebičky v Pražských městech obstarával, znal dobře slabiny archidiakona a záletnou mysl děkana jaroměřského i faráře hradišťského, jemuž sůl dodával.

Puš ihned o příjezdu jejich Salomenou vyrozuměn, honem doběhl na děkanství a již šuškal v přítmí síně za krucifixem se Salomenou.

Salomena zprvu jako by nechtěla ani slyšet, upejpala se, ale posléz, když ji Puš opět něco důkladného přišeptal, jakoby se rozpejřila, přišeptla něco též a posléz podali sobě ruce jako na důkaz uzavřené smlouvy.

Puš na ni sebevědomě pohlédl a Salomena volala již na Mariannu.

A již spolu obě zmizely v komoře, ve které Salomena pomocí Marianny počala se rychle odstrojovat, by na se vzala šaty Pušem v Pražských městech jí koupené.

Marianna valí oči jako rak, povážlivě vrtí hlavou prošedivělou, rděla by se, kdyby mohla, nad tím nešlechetným krejčířem, který dovede ušít šaty tak těsně přiléhající, tak hluboko vystřižené, a k tomu z látky hrubě dírkované, ba jako síť děravé, která sice tělo pokrývá, ale majitelce jeho dovoluje, by růžovou barvou tělovou šinula mužské k ďáblu.

Ale upřít nemohla, že Salomena v těch šatech v pravdě jako lusk.

Jen co mu řeknou vážní milostpáni. Zda Salomenu s kazatelny neprovolají jako nějakou panečnici, láryni.

Marianna nahoře pánům se ani neukáže.

Ale Salomena již letí po schodech s podnosem a konvicemi cínovými s ohnivým mělnickým vínem.

A Salomena se duchovním pánům všem nesmírně líbí, jsou jak omráčeni bělostí, kyprostí a ušlechtilou úměrností bujných forem jejího těla, nemyslí na žádná pohanstva, na kacířstva, na bratřinu, na duchody zádušní, ani na jiné dávky, které slouží k pozdvižení pobožnosti.

To všem nějak nechutné, zbytečné, přežilé jako byl při průvodu bratřiny mladým klacíkům žaltář a antifonář. Oni vidí jen Salomenu a zas jen Salomenu.

A Salomena samá vlídnost, samá lahoda, laskavost a samý med, a jako by ani z masa nebyla.

Již na nahých ramenech má několik zarudlin, z nichž budou do rána důkladné modřiny, ba ze leniny.

Ale přes to Salomena jest samý smích, hned zajíkavý, hned zase klokotavý, hned zase jako z hluboka tažený, který přechází skoro až v zasténání a zajikání, v smích, který tolik prozrazuje muži jen trochu obeznalému.

A víno?

Jaká jiskra, jaký rubín, jaký oheň!

A ta kachlová zeleně polévaná obšírná kamna, jaké blahodárné teplo vyzařují.

S jakou rozkoší velební páni lovi škeblemi svých uší Salomeninu prosbu: »Nabízím vaši milosti, pána, několik slziček ohnivého vína, aby milostpán je vypil na své zdraví, jako Jesus Kristus Pán na svatebním veselí v Káni Galilejské.«

A zase:

»Jak jsem tomu srdečně ráda, že to víno samá jiskra, samá žhavá krev!«

A již tak mile tiskne své rozpálené tělo k milostpánu, by podala jeho sousedu čerstvou plnou konvici, neb ho vše slibujícími pohledy svádí a slovy lahodnými zve, aby s ní šel na mázhaus pojísti tlačeného sýra, neb sýrného koláče, neb zázvoru v cukru, neb lampréd, neb hradeckých mihulí v báni.

A zase se po chvíli ještě rozpálenější s ním vrací a zase:

»Blahoslavím blohoslavnou Mateř Boží, že mně popřála té milosti, že mohu rozdávat vše co mám vzácným rozdávačům svátostí Kristových.«

A ani se jim tím netají, že je osoba urozená, erbovní, z rodu starého, vzácného.

A zase:

»Jak jsem tomu ráda, že mohu posloužiti od srdce všim, co mým se zove.«

»Archidiákon již blábolí. Povídá, že sobě připadá jako ten němý rytíř Kolchreiter, který před třemi léty ukradl staré medvědici dvě nemotorná medvídčata a přivezl je na Krumlov. Ta medvědice, to že je silná církev katolická, a ta nemotorná medvídčata, že jsou Hradecký a Boušek, kteří touží neničko po plástvech medu Salomeny plástnice, který s církví nemá

nic společného. Salomena že je také Bohu chvála dukladného křtaltu, ale žádná pitomá medvědice, aby se za nim zuřivě sápala, až ta hňatá medvídčata bude pryč odvážet. V tom archidiakon usnul.

Užil mnoho, velmi mnoho v Jaroměři, Hradišti i ve Dvoře.

Pan farář Hradecký praví jazykem těžkým k Salomeně, že by sobě přál klobásy co nosí ženské fortelně kolem pasu, ale té že Salomena nemá zapotřebí. — —

Již dávno roztáhla noc nad děkanstvím svá netopýří křídla.

Marianna s Lídou již dávno v spací komoře.

V tom zabušeno na vrata děkanství. —

Marianna s lucernou jde vrata otevřít. — Otevřela, a v síň vstoupilo pět mužů.

Jeden z nich projevil prosbu, aby pan děkan rychle pospíšil ke Kardovi u dolní brány, který již pracuje k poslední hodince a sobě přeje užiti správy křesťanské a komunikací duši svou opatřit.

Ostatní čtyři muži chopili se již podstávníků, nosítek k monstranci, nesou je k portálu chrámu, by Tělo Kristovo doprovodili k nemocnému. Kardovi tak zle nebylo.

To byla past Pušem na Lossiga naličená.

Puš doufal, že bude Lossig vínem tak zmožen, že nebude moci prosbě té vyhověti. —

V tom se Puš mýlil.

V malé chvíli odcházel Lossig z kostela s Tělem Kristovým pod nebesy.

Služebník kostelní s rozžatou pochodní svítí jim na cestu a při tom zvoní. Ponocní cestou k nim se přidávají. Marianna v komoře nemůž, sobě v mysli srovnat, proč Salomena dosud nahoře se mešká.

Lída hledí oknem na zahradu hřbitovní, po které měsíc rozházel své stříbro.

A zpívá altem, jímavě smutně starou píseň složenou svatým Vojtěchem, kdy v Polště meškal, kterou ji Lossig zpívat naučil: — —

Dopěla.

Pohleďte na Lídu.

Pohleďte, jak je úchvatně krásná v osvětlení lunim, s perlami slz, které jakoby na sněhu jejich lící v opály tuhly. —

Dobrá Marianna nemůže od ni očí odvrátit.

Kapitola XXXII.
JITRO PO ORGIÍCH.

Za následujícího, krutě mrazného jitra přestupoval Lossig netrpělivě z místa na místo v děkanské síni.

Že obě, jak Salomena tak Marianna byly příliš zaměstnány připravou, kuchtěním honosné hostiny pro vzácné hosty, toť Lída k děkanově žádosti s konvemi odběhla pro vodu k nádrži a nyní — dlouho se mu nevrací.

Ona arci nemá ani tušení, s jakou bolnou toužeností očekávají důstojní pánové té vody ledové, kterou vlije Marianna do okřínu, s tím vystoupí na židli a s té výše zleje vodou ledovou hlavy učené, k vodní míse snížené, přílišným truňkem vína jako podebrané.

Po mši svaté požijí důstojní pánové sklenky pelyňkového vína a budou zase čiperně pokoušet a škádlit Salomenu, jak jen tu pohanskou bratřinu dvorskou k věčnému spánku odpraví.

V tom ve vratech děkanství s konvemi Blažej Puš.

»Kde Lída?« ptá se Lossig.

»Mám od ní uctivě vyřídit, by jí bylo prominuto, ale dokud prý nebude po svatbě Jana s Evou, že se do Dvora nevrátí. Zůstane prý v Salomenině samotě v Kocléřově s otcem Marianny. Potravy má prý s sebou dostatek. O den nebo dva, že snad na děkanství bez ní nebude tak zle.«

A Puš již ten tam.

Lossigovi bylo vše jasno. Věděl, že Lídino srdce vzplanulo svého času první láskou k Janovi. Věděl, jak Lída byla u nádrže Janem drsně odmítnuta. Věděl, jak po návratu jejím z Krakova na děkanství jí Jan všude nadbíhá, až konečně k jeho radě pozvala ho k sochám svatých žen, tam za Žlabem ve večerních tmách.

Lossig se pamatuje, že to bylo v červenci, že byla tenkráte noc tmavá. Blesk za bleskem sjížděl s nebeských výšin na prsa hory Zvičiny.

Co ta prsa uboha do roka ukrotí těch krkonošských bouří.

A ve Žlabu i pod děkanstvím v stráni až k břehům Labe pravá, arci ne sněhová, ale ohnivá chumelenice tisíců řeřátek. —

Pohled úchvatný, jehož nádheře se nevyrovná nejskvostnější ohňostroj.

Dusno bylo, dusno k zalknutí.

Ale z dálky občas zabručel hrom jak lačný lev v skalinách pouště. A vše stvoření zalezlé, nikde ani človíčka, a ticho jako v hrobě.

Jen pověžný starý děd volá, jak má přísně nařízeno, na rozmétání bouře, mračen, ale tak, jako by ho někdo při tom škrtil, »aby záhubná mračna táhla dále, metala blesky do lebek tureckých, pohanských.«

Volá to, jak se to byl naučil za svého mládá a vždy na to zabuší na hrubý zvon dřevěným kladivem.

Lossig ví, že se Lída tenkráte od soch svatých žen v brzku vrátila.

Však také jí s netrpělivostí velikou očekával. —

Lossig také ví, že mu následujícího rána s očima od pláče červenýma sdělila, že se již s Janem rozešli na dobro, že již je po všem.

Arci Lossig neví, že byla tenkráte všecka zmámená, když k sochám svatých žen šla.

Lossig neví, že se Lída v duši přiznává, že to byla její první a poslední chvíle, kdy pocítila touhu — stát se řeřátkem.

Ale řeřátkem pouze Janovým. Před tím však chtěla mít jistotu, chtěla vědět, že ji miluje tak, že bez ní nemůže být živ.

A jen proto s klidem zdánlivým mu vše rozkládala, štěstí Evino a otcovo na srdce kladla a zapřísahala ho, aby na ni zapomněl, jestli je mu to jen trochu možno, že již jest daleka všeho čarování.

Jak toužebně čekala, co jí na to odvětí. Jak by mu byla kolem krku padla, jak by se byla mu oddala zcela a úplně. —

A kdyby jí to mělo třeba život stát. — —

A on?

Uronil několik slziček, řekl, že mládežka musí ctít čtvrté boží přikázání, že se ji tedy, ač s těžkým srdcem vzdává. —

Zaúpěla bolestí.

Poznala, že se Jan mýlil, že ji miluje jen jako bludičku, která jen bloudí řiší jeho tonů.

On ji jen miluje jako duši svých varhan. —

Od té chvíle jím pohrdá, a pohrdá jím tím více, čím více sobě váží jeho vášnivé hry na varhany, čím více poznává ty závratné, jí úplně neznámé hlubiny a ty pro ni úplně nedozírné výšky jeho Bohem nadané rozvášněné duše, čím více poznává, jak již původně správně rozpoznala jeho cit, který se vůči ní objevil pouhým mělkým soucitem.

Arci Lída neměla ani tušení, že Jan ji uzřel, jak vášnivě líbá své milé svěřeňátko.

Lída neměla ani tušení, že Puš Pošívalovi namluvil, že ji viděl, jak odkájí kojeňátko svým mlékem mateřským.

Jan doufal že se mu vyzpovídá, ke všemu přizná, ho odprosí a že on vše její, jen jím rozvášněné duší promine proti slibu před oltářem v síni děkanství, že se nikdy více na věrnosti neprohřeší. —

A on ji tím, že ji za svou manželku pojme a k dítěti zemřelému jako otec se přihlásí, ze vší hanby očistí.

Ale, žel, Lída o tom všem se ani slůvkem nezmínila a Jan v tom osudném jejím mlčení zřel všeho toho, co o Lídě zvěděl, potvrzení.

Proto také trpěl krutě, poznával, že všemu je konec, ale že na věci nelze již nic napraviti.

Toho všeho Lossig nevěděl ale z toho, co věděl, chápal, proč Lída nechce být ve Dvoře, zvláště ne dnes, kdy na děkanství jsou hosté, kterým by za dne, v kterém Salomenu musí ze zdvořilosti v kuchyni navštívit, Lídina krása nemohla zustat utajenou.

Byl tomu z gruntu srdce povděčen, že Lída zůstane ušetřena všech zbytečných pozorností.

Arci Lossig nevěděl o tom, kterak Dvorští zodpovídali otázky, které on byl archidiakonu o své osobě zaslal.

Neměl ani tušení, že by Lída mohla být v podezření že jest matkou dítěte, které porodila jeho sestra. —

Kapitola XXXIII.

LÍDA V KNIZE SMOLNÉ.

Lednové ranní zášeří změněno rázem v denní svit.

Mráz třeskutý.

Lída zase u nádrže. Hrouží konev vodní do výseku v kře lední.

»Lído!«

Vymrštila, obrátila se.

Blažej Puš ze zášeří chodby rathúzní pokyny ruky k sobě ji vábí.

Lída jde.

Chopil ji za ruku. Vedl ji setmělou chodbou.

Vstoupili na dvorek, na kterém dosud nebyla.

Postřehla na dvoře řebříky k ohni, kožené korbele a v kůlničce vzorné míry dutě.

Vedl ji ke dvéřím pod pavlačí. Zapadli za nimi.

S hrůzou se rozhlédla.

Mimoděk stiskla sobě chřípě prsty.

»Páchne zde krví. Kde jsme se ocitli?«

»V kobce k mučení vězňů posluhující.«

Zory její utkvěly na obrovských parohách jeleních s lebkou.

Zachvěla se.

Puš se usmál.

»Nebuď strašlivá. Té oparožené lebky nemusíš se bát. Tu drží v neděli na pranýři pytlák, v lesích obecních při pytlačení přistižený.« děl, a podal jí knihu vázanou černou kůží v desky dubové s tenkými sponami bronzovými.

»Co to za knihu?«

»Smolná! Čti Lído!«

Obrátil několik listů, a ukázal, kde má začít.

A četla: »Lída —«

„Lída?“ otázala se. „Vždyť mimo mne není ve Dvoře druhé,« dodala.

»Týče se tebe, krevní písař předem do knihy to vepsal, ví prý, jak u tebe trápení se skončuje. Je o to dokonce sázka o nějaké staré pivo.«

Líde jak by k srdci bodl nejostřejší, jak střechýl studenou, mečířskou hlavní.

»Sázka o mne?« tázala se s hrůzou.

»Neber to sobě v hoře. Není to k smrti. Dokonce ne. Kdybys byla zdejší rodičkou, možná, že by ti to k srdci sáhlo, ale takhle jen čti.«

Četla: »Lída v sobotu —«

»To již pozítřku?«

Přisvědčil.

Čtla: »dána k právu outrpnému nevyznala nic, v pondělí potom jsouc též dána k právu outrpnému, nevyznala také nic. Ačkoliv se nepřiznala, vidí se u práva, aby ještě jednou na řebřík vzata byla.«

S hrůzou pohlédla na dubový řebřík, který přiražen byl ke zdi šikem k povalovému stropu.

»Jak to skončí?«

»Zavři knihu, zase ji otevři a čti na listu prvním.«

A Lída již čte. »Léta Páně 1584 v sobotu po neděli misericordias Zuzana, dcera Víta Zástěry, že se skutku smilného dopustila, z města vypovězena.«

»Já z panenské poctivosti nevystoupila, skutku smilného se nedočinila.«

»Ale, Lído, jen sobě připomeň, cos tam u nádrže slibovala Janovi, že ho zpáteční vodou očárueš. A to bylo pobliž rathúzu, místa výsadního, to, věř, právu nad míru dostačí.

Já stál na dvorku rathúzním, kdy jsem toho doslechl ale já tam nestál sám. Stál tam Kopřiva, Mentus a pak k východu již uchystáni úředníci nad chleby. Neníčko je to stížně udáto k právu Sklenčkou i Pošívalem. A pak, Lído, se pamatuj!

Byla parná noc, ty jsi stála za Žlabem u soch svatých žen s Janem a po chvíli jste sestupovali do Žlabu mezi šeříky. Pak jsem slyšel tvoje zasténání. Lído, tak sténají jen řeřátka. — A on se mně přiznal.«

»Nač se přiznal?«

»Nu, že jsi se dopustila vůči němu hrozného zločinu.«

»Bídák! Lhář!«

Lída arci netušila, že, když Jan, Pušem v omyl uveden, tak řekl, tím říci chtěl, že se ona vůči jeho lásce dopustila těžké nevěry, jejíž ovocem bylo jí Pušem přibájené kojeňátko, a že Jan slovy těmi dokonce nemínil ji viniti z toho, z čeho ji vůči němu Puš bezprávně podezříval.

Dala se na pláč »srdnatý«.

»Žes mne opustilo, ty mé drahé svěřeňátko, ty má sladká záštito,« zabědovala sobě.

„Lído, vždyť není tak zle. Ať je to s kojeňátkem tak neb onak, ať je tvé neb cizí, ve Dvoře nemůžeš prodlévat. Jsi zde na cti zmazána, a dokud zde budeš ty, bude na cti zmazán i tvůj strýc. To způsobila klevetná Pavlína.

Nechtěj, aby zítra Kopřiva z vrat děkanství musel uštípnout sobě třísku na důkaz, že na děkanství byl a tobě půhon k právu doručil. Nežádej ani právo za rozmyšlenou, poraď se s Vaňkem a ujdi právu dokonce, když jsi cizinkou. Nejde jen o tebe, jedná se i o tvého strýce.

Již došli k nařízení archidiakona obce jisté chonlostivé otázky. Pojď, dovedu tebe do radní síně, okážu ti je, zejména tu šestou, která se tebe dotejče a nechtěj, aby obec musila odpověď na otázku tu přepracovat.

Musíš odtud, není vyhnutí. Obec tak chce, a obec je mocná.«

Lída již stoupá s Blažejem do radní síně. — Puš předkládá jí listinu a klade prst na šestku.

Lída čte: »Zdali že někdy čeládka děkanova zlobivá a pohoršlivá byla? Skrze to má děkan pomlouván býti a trpěti.«

Dočetla.

»To mně nejde na rozum,« pravila.

»A je to tak pochopitelné, Lído! Archidiakon se ptá, zdali ty nejsi zde pro zlobení a pohoršení celého města, zda k vůli tobě i děkan není pomlouván, zda tedy tebou netrpí.«

»Toť hrozné! A jak dávají obecní starší na to odpověď?«

»Čti,« řekl a předložil Evě listinu jinou.

»Čti ty.«

A Puš četl: »Když se jistá otázka v příčině čeládky nepřikladné činí, pamatuje se, že jest pan děkan jistou osobu, jménem Lídu v domě farním za kuchařku měl, kterážto snad i před dostáním se k němu se snmou nešlechetně chovala, po ulicích nepřikladně chodila“. —

Puš ustál v čtení.

»Tady se písař zmejlil,« pravil, »správně má státi: »po ulicích nepřikladně mluvila.«

Puš čte dál: „Jakož i obtěžkána jsouc do Kocléřova se uchýlila, a tam povila syna.«

»Co že díš?«

»Já čtu.« odpověděl s důrazem.

»Dočti tedy.«

Četl: »Když v tom pan děkan od ouřadu pohledáván byl, ji ze Dvora od sebe odbyl.«

»To strýce slibil?«

»Není mu tebe více potřebí. Na děkanství Salomena. Nestěžuj mu marně věc. Nemohu tobě říci vše.« (Pokračování.)

Z ČESKÉHO ŽIVOTA.

ALOIS JIRÁSEK. Spisovatel, který v písemnictví českém náleží a vždy náležeti bude k nejzasloužilejším a nejpopulárnějším, dosahuje dne 23. srpna t. r. své šedesátky. Čtyřicet let jeho života, téměř celý lidský věk, naplněný úžasně pilnou a vydatnou literární prací, jest nepřerušenou řadou jeho duchovních děl, vesměs to činů prvého řádu, vzbuzujících úctu a uznání. Kdyby mezi tolika tisíci Jiráskových ctitelův, přátel a obdivovatelů přece někde nalezl se odpůrce nebo nepřítel, ani ten nemohl by mu upříti aspoň respekt.

Alois Jirásek dočkává se svých šedesáti let ve svěží síle duševní a v neutuchajícím rozmachu činnosti. Ta šedesátka není nijakým mezníkem nebo znamením, které by uzavíralo hlavní oddíl jeho velikého spisovatelského poslání. Jsme přesvědčeni, že po dlouhé řadě jeho knih, shrnutých v Sebrané spisy*), následovati budou ještě práce jiné neméně cenné a krásné, vždyť ani nelze mysliti, že duch tak neúmorně tvořivý a ruka tak neúnavně pilná by mohly se ztišiti a skloniti k odpočinku.

Ohromná práce Jiráskova, ty všechny romány, povídky a obrázky, ty divadelní hry vyvolají v nás tím větší úžas, pomyslíme-li si, že je náš autor psal ve chvílích, kterých jiní lidé užívají po práci svého popovolání k zábavě a odpočinku. Kdyby Alois Jirásek byl pouze spisovatelem, i tak by nás musilo podivem naplňovati, co všechno pérem svým vykonal. Ale Jirásek byl až do těchto posledních let vychovatelem studující mládeže, byl professorem, který se snažil vštípiti svým svěřencům mnohem více než kolik vyžaduje učebný předmět. Ty tisíce starších i mladých mužů, kteří měli štěstí, že mohou se jim pyšniti jako svým professorem, jistě s námi souhlasí, pravíme-li, že přednášíval ještě jiné nauky nežli jest dějepis a zeměpis. A nejvýznačnější z toho učení jest výchova ušlechtilého karakteru a utužování národního a vlasteneckého vědomí. Toť vedle činnosti spisovatelské jest druhá zajisté neméně důležitá a skvěle vykonaná úloha jeho života.

Tento úkol Jiráskův je tedy již skončen, ale jeho úkol jako literáta nezná oddechu, neví, co jest jíti na zasloužený odpočinek, nedopřává klidu ani na chvíli. To již je údělem bojovníků perem, které osud učinil českými spisovateli, pracovati do umdlení a přece nesmět umdlévati, prahnouti po odpočinku a přece neodpočívati — bojovati a stále bojovati. Nikdo neví co času a kolik životní síly stály takové veliké práce, jako jsou na příklad Jiráskovy historické obrazy Mezi proudy, nebo velkolepý obraz z dob našeho národního probuzení F. L. Věk, nebo list z české epopeje Proti všem, nebo tři rhapsodie Bratrstvo, nehledíc ani k jeho Maloměstským historiím, k historickým obrazům Za bouře a klidu, Skalákům, Pokladu, nebo Sousedům a Pandurkovi, ke Skalám, k Ráji světa a Na dvoře vévodském, k Zahořanskému honu a mnohokráte již vydaným Psohlavcům, nehledíc dále ani k jeho drobným povídkám a obrázkům Z různých dob nebo k Cizím službám a Rozmanité prose a jak dále jsou tituly všech jeho třiceti sedmi objemných knih, z nichž poslední Z mých paměti jsme nedávno v tomto listě pozdravili jako milou, srdečnost a vůni dýšící českou květinu.

Sebrané spisy Aloisa Jiráska samy o sobě tvoří hezkou knihovnu, znamenají bohatou žeň těžkých klasů, a to, pravíme se zvláštním důrazem, ryzích českých klasů. Kdyby v době šedesátiletého jubilea Jiráskova nebylo dosti důstojno oceňovati jeho jednotlivé tolikráte již oceněné knihy, nýbrž vzpomenouti celkové podivuhodné činnosti, jedné skvoucí vlastnosti jeho pera musíme přece zvláště se pokloniti. To péro jest dokonale české, naše mateřská mluva pýšiti z něho jako neporušený křišťál. V nynější době, kdy jazyk český na všech stranách živým slovem i tiskem netrestaně jest hanoben a urážen, kdy správně česky psáti přestalo býti přikázáním v našem národním desateru, vůbec, kdy vidíme stále větší a větší úpadek tohoto předního požadavku našeho intelligenta a kdy bychom již téměř na prstech spočítali lidi, kteří dovedou dobře česky psáti — v této době spisy Jiráskovy skutečně až vyzývají, aby byly dávány za vzor a cvičebnice českého slohu a pravopisu. Kdyby pro nic jiného, již pro ty poklady ryzího českého jazyka, které jsou v nich uloženy, zasluhují, abychom byli Aloisu Jiráskovi vděčni. Nechť jsou naši české řeči požehnáním! Tak toužíme a i přáním pozdravujeme k dosažené šedesátce také jejich autora. Ds.

JIRÁSEK DRAMATIK. I ti, kdož v listech nevšímají si divadelních recensí, ve dny Jiráskova šedesátileti budou zajisté vzpomínati četných dramatických prací Jiráskových, kdyby nebylo jiných děl z této umělecké činnosti Jiráskovy, než poetické perly „Lucerny“ a mohutného „Otce“, milovníci historických dramat cení Žižku a Gera — ba, kdyby nebylo nežli poslední veselohry jeho „Samoty“, plné zajímavých vtipných šlehů literárních. Kdyby z péra jeho dál nic nevzešlo dramatického — co Jirásek vykonal podnes na poli divadelní literatury, je grandiosní. Národní divadlo oslaví šedesátiletí autorovo provedením nově nastudované „Kolébky“ a bude nám možno při té příležitosti o Jiráskově činnosti dramatické šíře se zmíniti. Drobných několik slov ústy divadelního referenta „Máje“ ve spěchu posledních okamžiků před lámáním čísla diktováno dojmem, že Jirásek po této stránce dosud nebyl spravedlivě oceněn; oslavné články vesměs dramatickou prací Jiráskovou obírají se teprve ve druhé řadě. Myslíme, že dramatik Jirásek není o nic menší než Jirásek románopisec, třebas ne plodnější v tomto směru.

*) Vycházejí nákladem J. Otty v Praze.

NÁRODNÍ DIVADLO předvedlo 12. srpna „Návrat marnotratného syna“, komedii o 4 aktech od St. Johna Hankina. Ruka, která sáhla po této práci anglického autora, dosud u nás neznámého, byla nejen šťastná, ale i, což váží neméně mnoho v divadelní praxi, seriosní. „Ničemů máme dost v Anglii“, praví mravokárce v kuse. Což jenom v Anglii, táže se divák. Či i u nás? A není zjev ten u nás dvojnásob povážlivý, povážlivější než v kraji bohatém, silném, jemuž patří půl zeměkoule obývané? Zas jednou tedy kus, z něhož odchází divák i kritik vážně zadumán a mohli by odcházeti polepšeni, kdyby to bylo možno, z kusu i mladí ničemové u nás, synáčkové tatínků, kteří nashromáždili miliony a ne-li miliony aspoň tisíce, desetitisíce a statisíce, jako otec tohoto „ztraceného syna“, jež jim pak synáčkové všelijak, většinou však velice rychle a neužitečně utratí. Časem i synáčkové tací něco dělají, aspoň občas, nejsou tedy tak docela k ničemu, jako tento synek továrníka suken. Bohužel moral insanity zůstane ničemou celý život Napověděli jsme ideu hry a můžem přikročiti k ději.

Bohatý anglický továrník suken Jackson má dva syny, Henryho, energického, pracovitého, druhého, Justina, lenocha a nezdaru, a dceru. Když z Justina nebylo lze nic kloudného vyvést, dostane 1000 liber a pošle se do Austrálie, aby si tu založil existenci Z peněz těch však — zcela dle vědecké zásady — nezdara nic nepořídí, utratí je a dostane se po všelijakých trudných osudech domů, kde simuluje mdlobu u vrat zahrady otcovského domu, je tu nalezen a k velikému zděšení zvláště matky a sestry Violy, které ho přes jeho ničemnost milují, přinesen do obydlí přiveden k sobě. Pokračuje ovšem v žití dřívějším při čemž je jako před tím v Australii tak chytrý, že nedopustí se zločinu nějakého — ne z odporu ke zlu, nýbrž z inteligence, ježto ví, že by následoval trest, který by učinil jeho pohodlnému celkem životu konec. Má svoje principy, je chytrý odkrývaje vady lepších a vyvozuje si z nich oprávnění neb aspoň omluvu k prostopášnosti své. Otec chce býti poslancem a bratr uchází se o ruku chudé, ale vysokorodé šlechtičny. S těmito slabostmi Justin hodlá počítati. Při nastalém sporu s otcem, který žádá od něho, aby už konečně něco počal, vyčte otci i bratru jejich ctižádost, beze všeho přiznává svoji nechuť k práci, ale vinu dává otci, jehož je synem — takovým je, jakým ho učinili vlivy, jež ho na svět přivedly. Dostane tedy raději rentu, aby žil v Londýně, nežli by ho nechali tropiti neplechu doma, čímž by otec jistě přišel o poslanectví a bratr o ruku šlechtičny, které se, jak se zdá, líbí mladý nezdara více, než příčinlivý jeho bratr, jemuž ji matka vnucuje.

Nebylo však jediným účelem komedie, na které není — to však nemůže býti její vadou — pranic veselého (až na některé duchaplné sentence a sofismata Justina ospravedlňujícího svoji životní filosofii), podati obraz synáčka nezdary a tím nabádati tatíky a matky k větší energii u výchově (ovšem včas, dokud nebude už pozdě, jako u Justina, neboť lidová moudrost praví, že stromek se musí ohýbati, dokud je mlád) — autor chtěl jistě satyrickými větami a scenami působiti výchovně na celou t. zv. lepší společnost anglickou, její dobročinnost, která se však pozastavuje nad otci a matkami, jež mají mnoho dětí, což se otci strašně zazlívá, její nerozumné vychovávání dcer, které jednou jsou vedeny k domácnosti tak dlouho, až sestárnou a nenaleznou už nikdy ukojení tužeb srdce svého (sestra Justinova), podruhé nabádány jsou k sňatku s mužem nemilovaným (lordova dcera Stella). Tepou se tu i četné nectnosti současného Albionu, shánění mamonu, politické snažilství atd,

Zcela vhod k poučení obecenstva připojila zpráva na rubu programmů krátkou essey o autorovi a jeho tvorbě z péra dobrého znalce anglického divadla p. Muška, jenž kus hladce přeložil a režii obratně obstaral. Známe pana Muška jako spisovatele hojných studií o dnešní Anglii a překladatele celé řady dramatických prací anglických, jež byly nám předvedeny na Národním divadle. K této práci možno mu gratulovati. Z úvahy jeho se dovídáme o St. Johnu Hankinovi, že se narodil r. 1869, byl žurnalistou (v „The Saturday Review“, „Indian Daily News,“ naposled v Times, i u nás známých), dramatikem a romanopiscem. Napsal asi pět her, z nichž „Návrat marnotratného syna“ je repertoirním kusem i v Německu. R. 1909 zastřelil se Hankin v Cambdenu snad pro nezhojitelnou nemoc či obtíže finanční.

Jeho „Marnotratný syn“ je zrovna prototypem „moral insanity“; z těch nikdy nic nebývá, střídají povolání jako manšety, v každém však zvrhnou. Není v nich žilka dobrá — na všecko své počínání najdou ospravedlnění ve své defektní ethice Jen jeden výjev konstruoval autor poněkud nevěrohodně — záchvat soucitu Justinova s odkvétající sestrou. Tací ničemové neznají soucitu a mají rádi jen sebe.

Hankinův kus proveden byl na jevišti Národního Divadla pěkně. Titulního hrdinu Justina vytvořil p. Deyl dle vzoru podobných svých rolí — vadí nám u toho snaživého herce některé automatismy (sklánění hlavy k jedné straně a křivení úst při hovoru). Vedle něho pozornost hlediště vzbudila paní Danzerova baronkou Faringfordovou, při vší stísněnosti hmotné vznešenou a vypočítavou, a p. Kafka svým rázovitým doktorem hlupcem, který sic všecko předvídá, ale nejsprostší simulaci přehlédne, za to však dovede choditi k zdravému už klientu celou řadu dnů zbytečně. (Myslili jsme, že takoví doktoři dnes, kdy se volá i k těžkému případu lékař jen jednou, i v Anglii už vymizeli!) Sl. Suchánková svoji Violou dovedla nás jednu chvili opravdu chytiti za srdce — jsou takové dívky hrozící se staropanenství a žijící oddaně v lůně rodiny k dobru všech i mimo rodinu k prospěchu trpících, mezitím co srdce jejich nepozná štěstí. Továrník Jackson v podání pana Sedláčka byl připadně tvrdý k synu nezdarovi, nezapomněv ani akcentovati i politické strebrovství a zálibu ve jmění u zbohatleho to-

várníka ostatně omluvitelnou, v jehož intencích i syn Henry, ač bodřejší a ryzejší, p. Matějovským byl podán. Pí. Pštrosová, v podání Marie, ženy továrníkovy, nalezla dost srdečného tonu pro měkce milující matku Justinovu, jež přehlíží nejprůhlednější lest svého mazlíčka, za jehož ničemnost je vlastně zodpovědna. Pěkné figurky maskou, gestem i dikcí předvedli p. Steinsberg (sir Faringford), p. Focht (rektor reverend Prett), pí. Matějovská (dobročinná jeho choť) a sl. Odstrčilová (nevýrazná Stella Faringfordová). Obecenstvo přijalo kus s uznáním jeho ušlechtilé tendence. Dr P.

očekávání, které bylo splněno skvěleji, než jsme se nadáli. Ovšem dny plamenného, opojného nadšení padesátitisícových zástupů, shromážděných před průmyslovým palácem kolem Šnirchovy jízdecké sochy krále Jiřího, zastíněny o čtyři léta později ještě krásnějšími dny výstavy národopisné, nezapomínejme však, že zemská jubilejní byla první velkou výstavou českou, že bez ní by nebylo bývalo výstavy národopisné. Zemská výstava stala se mezníkem v českém životě národním, znamenajíc počátek silnějšího rozvoje hospodářského, patrného vzrůstem průmyslu

ALOIS JIRÁSEK.

ZAPOMENUTÉ JUBILEUM. V nekonečné řadě jubilejních vzpomínek v našich listech letošního roku marně hledáme datum velmi zajímavé: 1891. Toho roku dne 16. května zahájena v královské Oboře v Praze zemská jubilejní výstava. Byla to výstava utrakvisticky založená, s česko-německým nátěrem, v jádře však pouze česká a za český podnik také německými listy uznaná a proto napadaná. Ty dvě desítky let, které nás od památného výstavního léta dělí, uběhly snad příliš rychle, tak že nám ani na mysl nepřišlo, že by už tolik let bylo uplynulo od nezapomenutelného toho večera, vlastně noci před zahájením výstavy, noci plné ruchu, práce a radostného

a zejména překvapujícím zmohutněním českého bankovnictví. Výstava sama, pravda, tento rozmach způsobiti nemohla, byla nám však jakousi bilancí dosavadní práce, bilancí s velmi značným čistým ziskem, dala nám chuti a odvahy k nové práci na poli hospodářského i jiného podnikání a ukázala naši sílu na venek. To byly výsledky neocenitelné. Vzpomínáme-li tedy dnes po dvaceti letech prvé své výstavy, činíme tak s pocity vděčné radosti. Nadšení, vzbuzené skvělým zdarem zemské jubilejní výstavy, zrodilo výstavu národopisnou, krásnou a milou jako národní píseň, a zrodí bohdá i velkou výstavu všeslovanskou. Jsou jako přede dvěma desítiletími jisté

pochyby a obavy z podniku na naše poměry zdánlivě tak velikého, ale skutečnost jako tehdy přesvědčí, že jsou zbytečny. Byli tehdy posměváčkové na straně nepřátel a pochybovači u nás a — hle, výsledek překvapil obě strany. Tolik poučení můžeme z úspěchu zemské jubilejní výstavy čerpati i dnes. co se podařilo před 20 lety za poměrů mnohem méně příznivých jedinému národu českému, to se podaří nyní slovanským národům všem v míře ještě znamenitější. bude-li jen dosti taktu, sebedůvěry, vůle, obětavosti — a chuti k práci. B Š.

KNIHA O ČESKÉM STÁTNÍM PRÁVU. Článeček, uveřejněný s tímto titulem v čísle 39. letošního ročníku Máje, otiskuje doslovně neodvislý týdenník Samostatnost v č. ze dne 12 srpna 1911 a připomíná: „Projev tento zasluhoval si otištění jak pro svoji věcnost, tak i z jiných důvodů. Upozornění přichází totiž tím více v čas, neboť letos na podzim budeme vzpominati čtyřicetiletí fundamentálek, které byly nikoli pouhým návrhem státoprávního vyrovnání, ale skutečným ujednáním, jež představovalo přání celé země, respektive českého sněmu. Fundamentálkami podrobně se obíral dr. Lad. Machač řadou článků v „Pokrokové Revui“ (od května 1909 do února 1910). Zmíněná brožura dra H Tomana vyšla r. 1872 pod názvem „Das böhmische Staatsrecht und die Entwickelung der österr. Reichsidee vom J. 1527 bis 1848“. Podrobný výčet literatury o českém státním právu uveřejněn jest v knize „Státoprávní politika“ vydané „Samostatnosti“ Ve francouzském jazyku vydána již r. 1867 publikace o českém státním právu: L'Autriche et la Boheme (v Praze u Grégra). Obsahuje vedle historické předmluvy překlad řeči dra Fr. L. Riegra o státoprávním vyrovnání, pronesené na sněmu král. českého. Od té doby bohužel český národ nečinil vážnějších pokusů tohoto druhu, aby informoval cizinu o svých státoprávních snahách. — Projev v „Máji“ otištěný je novým dokladem toho, jak cizina sama a styky s ní nutí nás, bychom se sami více starali o svůj státoprávní program, o jeho studium, jeho literaturu i jeho propagaci.“

LETNÍ BYTY. Článek našeho spolupracovníka o letním vylidňování Prahy v minulém čísle „Máje“ vzbudil v čtenářstvu zájem. Čtenář pražský jeden píše nám o tom prázdninovém opouštění Prahy několik případných slov: Pozoruji již léta s jistou nevraživostí tuto modu — neboť z velké části je to moda, ježto ti, kteří by letního bytu nejvíce potřebovali, churavé děti chudiny, tísní se i v létě ve vlhkých a temných bytech, nesmějí-li aspoň na ulici, na sluníčko. Nejsem zásadně proti letním bytům, které mají pro znavené duše význam odpočinku a pro choré osoby smysl ozdravujícího kyslíkatého ústředí, nemluvě o velkém významu národohospodářském (pro český venkov!) těchto každoročních letních pobytů Pražáctva na venkově. Ale jsem proti tomuto bezmyšlenkovitému tahu či stěhování pražských lidí na venek výhodně sic spojený s Prahou drahami, ale ne vždy vhodný klimaticky, hygienicky a i jinak, kdežto mezitím krásné kraje s nejčistším vzduchem, ale bez spojení s drahou zůstávají pomíjeny, protože by bylo k návštěvě místa toho třeba náhodou několikahodinné jízdy povozem. Kolik je rozkošných takových hnízdeček na Moravě, na Slovači, ale i v Čechách. Neposíláme krajany do ciziny, aby české peníze zůstaly doma (ostatně není to nic platno — lidé, kteří chtějí vidět svět, vozí přece své výdělky za hranice a třebas na místa, kde není nic pamětihodného). Ale jisto je, že před nejedním letním bytem má Praha mnohou výhodu. Kolik našich lidí vrací se co rok z letních bytů se steskem na naprosté nepohodlí, drahotu všech životních potřeb (což je o drahotu, vzdychla onehdy paní S., jen kdyby člověk aspoň dostal, co potřebuje — máslo, vejce, mléko, maso někdy za žádné peníze neobdržíte — musí to manžel voziti sebou v neděli ven“). Tyto chyby vyskytují se jistě i za hranicemi. Časopis „La vie parisienne“ rozkošným obrázkem vlaku obtíženého balíky potřeb, jež manželé vozí z Paříže svým rodinám, peprně nedávno ironisoval tento zjev. Přítel můj starý smál se onehdy letním hostům venkova: Mám li žízeň, lepší pivo nedostanu, než ve své hospůdce u p N. N. Je-li mi horko, vykoupám se zcela dobře v Podole nebo v Bráníce. Jíst, co srdce ráčí v pražských renomovaných restauracích vám přinesou, mezitím co venku má rodina nemá v ničem pohodlí.“ Jsou ovšem letní byty, kde je o vše postaráno skvěle, co si Pražáci přejí. A pak pivo není všecko. Jen jednu nevýhodu má však Praha — špatný vzduch Nechcete-li vylidňování letní, postarejte se o asanaci pražského vzduchu bojem proti kouři a prachu. Námitka, že pracuje proti letním bytům, poškozuje národohospodářsky venkov padá, ježto Praha má právo aspoň na stejný hospodářský ohled jako venkov. Vesničtí lidé kazí si prospěch svůj sami — první rok cizince dobře a za mírné ceny obslouží, druhé prázdniny však těží z letních hostí místy až neslušně. Byly letní byty, kde jste za pstruha na máslo platili dvacet krejcarů a za byt měsíčně tři zlaté — rok po té bylo to již mastnější a následující rok nevěděli již, co za stravu a byt žádali. Opakuji, nejsem proti letním bytům, ale myslím, že by se měla věc organisovati za účasti odborných spolků turistických, cizineckých, lékařských atd. Co dosud letním byty se zove, je často vším jiným spíše nežli letní byt. Vtipy humoristických listů na bývalé chlévy přeměněné v pokojík pro letního hosta nejsou často dílem fantasie — a host sám si omlouvá svůj nezdar slovy, že se doma jen prospí, celý den trávě na vzduchu venku, jakoby spáti se mohlo ledakdes. Trochu promyšlené práce, třebas pomocí nového spolku (kolik jich máme nekonečně zbytečnějších!) a poměry by se zlepšily k dobru obou súčastněných stran, letních hostů i venkova českého. MUDr. J K

Toto číslo vydáno dne 18. srpna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES — TISKEM DRA ED. GRÉGRA A SYNA

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Pokračování.)

Chápu«, odvětila, ale chtěla bych mít jistotu, že strýc s tím vším souhlasí, že tak skutečně slíbil.«

»Když mně víry nedáváš, čti sama.«

A Puš jí podal listinu, z které byl četl.

»Čti zakončení.«

A Lída čtla: »S tím budou vysláni Toma Černohorský, Eliáš Pettera z rady, Jan Hampl a Jan Frenzl ze starších, jsouc jim nařízeno, aby se s panem děkanem« — — —

Lída se zajikla a s pláčem propukla ve čtení pokračujíc: »a o stravu a pivo rozmluvili.«

»Z boha darma zaprodána, stravu a pivo dostanou nádavkem,« zvolala zoufale. Div se neskácela.

»Tak je to pravda pravdoucí,« dodala po chvíli.

»Nemusí to ještě pravdou býti,« namítnul Puš, »ale pakli právu neujdeš, pak arci bude tato listina zrušena, Černohorský, Pettera neodjedou, ale ty budeš podána útrpnému právu. Nečiň strýci marně hoře. Šlo mu to jistě těžko od srdce. Uspoř sobě toho trojího trápení a pak té hanby. Chtěli by vědět, jak čaruješ vodou zpáteční, již prý je to dokázaná věc. A to je hrozné! Přečti sobě, jaký trest stihá zločin takový.«

A Puš již drží v rukou Koldinova práva městská a ukazuje na odstavec označený písmenou: »O« a číslicí »II«, a dí k Lídě: »Čti.«

A Lída čte: Čarodějnictví a jiná konzla škodná se pokutou meče aneb spálením a ženského pohlaví zahrabováním tresci — — —

Lída se zachvěla.

»Neboj se,« konejšil ji Puš, budeš jen na řemeni Kopřivou vyvedena, arci celá, celičká od paty až k hlavě čistovanitě nahá! V té zimě! B.řič Nezdara bude zvonit cestou od doleního mostu až k rathúzu a při tom provolávat vinu tvou, a tak lákat hlavně mužské, aby se sběhli na ta divadla a lelky. Jen ras a hlásný z dolní brány budou tvoji stráží a Kopřiva bude tebe metlou mrskat od rathúzu, z kterého tebe vyvede, až ke věži šindelářské, kde tebe biřička oblékne a vyvedou tě pak až k prvním božím mukám za městem na rozcestí...

A pak, považ, před tím vším bys byla na rathúzu ohledána městkami ohledacími. Jsou již k tomu dvě zvoleny.

Ty ohledají poctivosť neb porušenost tvého pohlaví. —

A co se týče tvého čarodějství —«

»Jakého?«

»Nezapírej! — Toho večera, když jsi šla k sochám svatých žen a Jana svedla, by s tebou sestoupil do Žlabu mezi šeříky, mělas na ňadrech šáteček zvlhčený vodou zpáteční.«

»Nesmysl.«

»Nezapírej! Já té noci před tím večerem u mlýna obecního na stráni v hustém podrostu dbal s lazebnici laskavé zábyvky. My z úkrytu svého tebe viděli, jak nabíráš pod koly vody zpáteční tak, jak se nabírati má, když chce se s ní čarovat.«

»Nesmysl! Já toužila v tom vedru tam se vykoupat však větví praskot mne odstrašil a já domu prchala.«

»Tak by mohl tvrdit každý, v horkém činu přistižený čaroděj. Ostatně Pavlína pravila lidem přemnohým, že stvrdit muže nejtěžší přísahou, žes se šátečkem dokonce čarovala v kostele.«

»Teď chápu vše.«

Nuž včz, že jsem již s tvým strýcem důstojným vše ujednal. —

Já s kotcími sančmi svými se šperlochem, jak předešle v pozdních večerních tmách budu na tě očekávat, arci ne u děkanství, nýbrž v bukovině za rybníkem výtažním.

Nemči obavy. Mám chomout, šle, postraňky, ohlav, udidla, střemenosti, opratě, zkrátka celý nástroj ke koni vozu kotčího v pořádku.

Peněz odevzdám tobě hojnou zásobu.

Strýc tebe v žádné monzi nezanechá. Ale na děkanství nemůžete být obě dvě, beztoho již nyní říkají děkanství: »u machometána«. Salomena nechce být tam druhou a ty opět jako děkanova příbuzná nesmíš být ženě cizí podřízená. Strýc by se musil odsud hostit a on je teď zde rád od chvíle té, kdy, Buh ví jak, nabyl tak velikého jmění.«

»A Jan?« tázala se dlouze.

»Ví o všem.«

»Přijde se se mnou rozloučit?«

»Nepřijde.«

»Dobře, na mne očekávej.«

Sestupovali.

Když vystoupili do ulice, řekla:

»Obstarej ty konve.«

»Kam chceš?«

»K faráři do Starých Buků a k hrobečku vysněnátka.«

A již honem hononcím pádila pryč. — — —

Puš sňal hnňatku s hlavy. Otřel sobě facalítem čelo, na kterém stály bohaté krůpěje potu. Chopil se konví se zjevnou radostí. A cestou k děkanství toto k sobě hovořil:

»Byl to kus perné práce. Ale dnes musil jsem ji na místo postavit. Neučinil jsem tak proto, že mně Salomena slíbila, že mně dnešní noci poprvé spustí závoru i řetízek u své komory, zbavím-li ji Lídy, ne, po tom mlsném kousku se tak tuze neplahočím, ten by mne tak jak tak neušel, ale já se ustrnul nad starým Sklenčkou a Pošívalem. Ti mně tu práci svěřili a k mnohé prosbě mnohý zlatý reňský přičinili. A bude zase vše v pořádku.

A Lída? Ta sobě přičaruje a přišibaluje zase nějaké vysněnátko.«

Kapitola XXXIV.

SOUD PODKOMOŘENSKÝ.

Nastala nezbytnost promluvit o soudu podkomorenském. Rádi bychom se jemu vyhnuli, ale k poznání dalšího vývoje věci je znalost jeho nezbytna.

Se založením města, neb povýšením jistého osídlení na město souviselo udělení jisté jurisdikce.

Obyvatelé toho kterého osídlení, nyní města, nabyli práva souzenu býti muži ze svého středu, konšely, jichž bylo povinnosti jim k právu dopomoci.

Tuto výsadu udílel dosavadní pán, tedy, bylo-li osídlení královské, král, bylo-li panské, pán.

U věcech práva civilního byla jurisdikce udělována nezkrácenč, ale, pokud se týče spravedlnosti trestající, tu v městech poddanských, pán města vyhradil svému vlastnímu posouzení ty které zločiny, v nichž šlo o hrdlo, a v městech královských judikatura hrdelního práva obmezena tím, že delikty takové ponechával sobě k rozsouzení sám král a soudil je sám, arci svým podkomořím na soudě řečeném: »městském komorním, neb podkomořenském«.

Podkomoří jezdíval od města k městu a orteloval jménem krále.

V dobách husitských, kdy konšelé sobě osobyli právo hrdelní v celém jeho dosahu, zašel městský soud komorní úplně. Po válkách husitských byl obrozen, arci ve formě zcela jiné.

Nový soud podkomořenský sestával z podkomořího, z hoirichtéře práva znalého, z písaře a ze sousedu podkomořím přibraných.

Z toho vidno, kdo byl pánem podkomořenského soudu.

Kompetence tohoto soudu vztahovala se na rozsouzení pří mezi obcí a starou neb novou radou, mezi jednotlivými konšely a radou, mezi purkmistry a primátorem, zkrátka vztahovala se pouze k věcem, v kterých ta která osoba konšelská stala se dočasně neschopnou v některém případě zastávat úřad soudce bez odůvodněné výtky možné předpojatost. Jednání před tímto soudem bylo stručné, ústní, veřejné. Podkomoří, když se mu věc zdála spletitou, neb si netroufal ji rozhodnouti, odkázal jí před soud do Pražských měst.

V té příčině poradil se pak již s chytřejšími.

Ale podkomoří měl dokonce právo i celou při podat před osobní kr ovu.

A když se podkomořímu zdálo, že by přc mohla se dotýkat osoby neb záležitosti církevní, prohlásil svůj soud za nekompetentní.

Nyní pochopujeme, proč Žďárský chtěl, aby se bratřiny ujal soud podkomořenský.

Po našem soudu byl týž kompetentní, ale Žďárský pochybil, že smísil stížnost týkající se jeho osoby vlastní se záležitostí bratřiny, a tak dal podkomořímu příležitost, prohlásit se za nekompetentního.

Byl asi Kustoš dobrým přítelem Žďárského, ale zároveň chytrým podkomořím.

Kapitola XXXV.

CONFISCATIO.

Marianina sprcha ledová se vší smělostí a silou, s nějdosažitelnější výše plným okřínem provedená, neosvěžila učené, vínem podebrané hlavy dvojctihedných pánů měrou obyčejnou.

Z pravidla používše tohoto velkého a znamenitého vodního beneficia očipernčli, ale dnes nikoliv.

Archidiakon shledával to naprosto pochopitelným.

Byl sobě dobře povědom, že mnoho, ba příliš mnoho a k tomu ruzného vína líbezně a nelíbezně požil, a liboval sobě, že ho vína proti všemu zvyku a obyčeji učinila náhle ospalým a že ho neskonale ospalého v křesle spánkem tvrdým přemohla.

Poděkoval se Buškovi i vdově Salomeně, že ho na ostatky noci způsobem tak samaritánským patřičným lužkem opatřili.

Za to Buškovi prudká bolest, která hlavu jeho jímá, nijak nejde na rozum.

Vždyť včerejšího dne, dokud archidiakona u sebe hostil, vůbec žádného vína nepožil.

A v Hradišti?

V té vsi uložil sobě abstinenci takovou, jakou sobě J. M. biskupská ukládá, když má jitra příštího nový kostel vysvětit.

Věděl ze zkušenosti, že Hradecký sám říkával:

»Bídná fara, bídná vína, bídný celý vinohrad.«

A ve Dvoře?

Ač věděl, že bohatý Lossig chová ve svých sklepích vína výborná, uložil sobě nejpřísnější zdrželivost od chvíle, kdy popatřil v žádostivé oči vdovy Salomeny a uslyšel její slibné i k skutkům nejodvážnějším povzbuzující cukrování.

Bleskum očí vdovy Salomeny dal Bušek pochopitelnou přednost před jiskrným vínem Lossigovým, tím spíše, že ty blesky a ten smích vůči komissi, děkanu, jejímu pánu nadřízené, zdál se velice místným, dokonce s Lossigem ad captandam benevolentiam dominorum se Salomenou předem smluvený, ba téže za plného souhlasu jejího Lossigem přikázaný.

Vdova Salomena, to hned pochopil, nehodlá se řídit právem kanonickým, není asketkou, ona se řídí právem Epikurejským, které nařizuje člověku aby moudře užíval světa.

Účele abstinence dosáhl, ale nač ty kruté bolesti hlavy?

Vždyť se přece pamatuje, kolik vína vypije, když je hostem jaroměřského císařského rychtáře.

Mnohdy i jazyk službu mu vypoví, ale přes to ráno na to je zase čipera, a včera mu službu nevypovědělo nic a dnes ho víno tak krutě za hlavu popadá a vlasy tak bolestně vyvrací.

Měl skoro Salomenu v podezření, že archidiakonu i Hradeckému nějaký letkvar k vínu přimísila, který je pak učinil ospalými, a jemu že do vína přimísila, co na chvíli krev rozpálí do závratna, ale pak se zle na hlavě vymstivá.

Ale — i když, rád jí odpouští. —

Hradeckému je zase vše jaksi jedno.

Pořád sobě říká: »Qualis populus, »qualis« rex«, nemůže s tím nějak z místa. —

A pořád po včerejšku zívá. —

Nějak se včera skrovně najedl. Má odporná nechutenství v ústech, která ani dvě sklénky peluňkového vína, které mu Salomena podala, nenapravují.

Usneseno, že práh budovy děkanství žádný z nich dnešního dne nepřekročí.

To prý komissi dodá vážnosti.

Hradecký, jako by s tím nesouhlasil, raději by se prošel, ale konečně se s tím vězením nějak smířil.

Vdova Salomena mu přimrkla, aby to nebral vážně.

Tedy povolil a poprosil Salomenu o lžíci ledu.

Usneseno, že budou zkoumat účty záduší a fondů k povznesení pobožnosti založených a to v úplné odloučenosti vůči světu laickému.

Uchýlili se do nejzazší komnaty.

Rejstříky, inkoust, peří přinesla Salomena za nimi.

Lossig již dříve odevzdal kostelní klíče archidiakonu a vyžádal sobě pro ten den dovolené. Odůvodnil ji tím, že funkce ochotně farář Hradecký na se vezme, že by rád navštívil faráře v Starých Bukách, u něhož objednal pro chrám oltářní sochu Panny Blahoslavené, by shlédnul, jak daleko práce ta pokročila.

Dovolená tak zdůvodněna jemu povolena. S ochotou nápadnou.

Hned opustil Dvůr branou u věže šindelářské.

Vidíme, že Bušek z komnat často vystupuje do síně a že trhá za zvonec, který visí vedle

dveří v železné, umělé tepané hraničce, a že v brzku potom po schodech vzhuru pružnými kroky stoupá vdova Salomena, která pro tu chvíli arci nosí prsa s rukávy, ale na nich jsou již tři vzdorovití paličáci, kteří vypověděli službu v potírání lidské bujnosti.

Salomena se po chvilce zase vrací od pánů. Je zjevno, že se jí vše nějak zamlouvá. – Vypadá po včerejšku, jako by byla docela okřála.

Tak nějak čiperná, podnikavá, sebevědomá.

Dostalať před chvilkou od Blažeje Puše tu nejmilejší zprávu.

Škoda jen, že zvonění a chůze Salomenina nahoru a dolů vzala brzký konec.

Bylof to vše překaženo císařským rychtářem Zubem z Ehrenfeldu.

Ten již hořel touhou po okamžiku, kdy hrdý primátor Žďárský i se svým pestrým erbem před ním bude v prach pokořen.

A proto nevěda nic o novém pracovním rozvrhu důstojných pánů, vše již připravil k ortelu, který nad bratřinou bude vynesen, jak pevně doufal a srdečně očekával.

Ortel podle jeho přání bude zníti takto: »Že bratřina neprotivila v posledních letech pražádné činnosti, že sobě neopatřila artikuli ve smyslu snesení sněmu Tridentského, že se k ní hlásí jen osob několik, které nemají schopností tvořit collegium, ani pěstovat zpěv kostelní ruší se, jmění její se odevzdá nové confraternii Jeho Svatosti papežem Innocentem X., ovdovělou královnou Eleonorou, rozenou princeznou Mantuánskou a Jeho Osvíceností knížetem kardinálem arcibiskupem z Harrachu schválené a již mnohými indulgentiemi opatřené.«

Tak bude znít ten ortel. —

A proto Zub hned před šerou mší poslal městského rychtáře Mentuse do chrámu, aby se zmocnil hromotluka klíče, kterým literáti uzavírali železné dvéře, řečené hatavouské, a aby mu klíč ten odevzdal.

Mentus se klíče zmocnil lstí a hlásil, že veškeré jmění bratřiny se tím klíčem ocitlo v rukou císařského rychtáře, až na svíce a příkrov pohřební, které věci od pohřbu bratra bývalého císařského rychtáře Jana Petery se nalézají u Buryana Sklenčky, a až na truhlici, která je v rukou primátora Žďárského.

Tímto šťastným výsledkem císařský rychtář jsa povzbuzen, nařídil městskému rychtáři, aby jménem jeho se k Žďárskému odebral a pokladnici literátskou od něho pro archidiakona vyžádal.

Městský rychtář se vrátil se vzkazem, že Žďárský matku pokladnici za žádný svět nikomu nevydá, leč bude-li k tomu odsouzen soudem, ale ne konšelským, kterému nepodléhá, nýbrž soudem podkomořenským, po případě, bude-li to vule J. M. pana podkomořího, že se zachová tak, jak v tomto případu rozhodne sám Majestát. (Pokračování).

SATAN.

Báseň JETTY KONOPÁSKOVÉ.

(Pokračování.)

Hlas bolný zatím vzbudil Evu spící,
že vztýčila se na svém vonném loži
a naslouchala teskné jakés písni.
Kdos bliží se — vlas jeho noci září —
a kde je Satan? Vstala, plna bázně.
Hlas vstříc jí zvonil, tichý, známý, sladký:
»Ó, nechvěj se, má zbožňovaná ženo,
jde k tobě člověk, který noci probděl
a prosnil dny, jen tebe vzpomínaje.
Zda ještě víš, kdy pod jabloň jsi přišla,
jak skvělá hvězda, jako píseň krásná?
Tys přišla tehdy, něžná slova na rtech,
tys probudila touhy nečekané,
však dříve, nežli v náruč jsem tě schvátil
za bleskem zlatým odešla jsi v chvění.
Dvě záře tehdy viděl jsem se chvíti,
ta jedna bleskem, druhá ženou byla.
Já neměl síly, schvátit tebe mocí,
já neměl síly, zvrátit v sebe pohár,
jejž rozkoší jsi byla naplnila.
Ó, řekni mi, ženo, proč jsi prchla tehdy
za bleskem oním, jako zaslepena?
Já chvěl se bázní o tvůj osud možný.«

»Ten blesk mi nesl, co já nesla tobě —
ba více dal mi — rozkoš netušenou,
v můj život vhodil na sta jisker živných,

v mém srdci požár vznítil mocí lásky.«

»Blesk, pouhý blesk?«
»On není bleskem pouhým.
Toť nebešťan, jenž pro mne nebem zhrdnul,
toť milý — milý, pro nějž život žiji,«

»Kde nyní jest?«
»Kde jest? Ach, kde jest nyní?

Po dnešní noc mne neopustil nikdy.«
»Tak — máš ho ráda —?!«
»Nade všechno žití!«
»Což zhrdneš mnou, v šanc bolesti mne vydáš
a já jsem přišel s touhou milování.
Já dny se těšil, bloudil, marně hledal
a v sled jsem našel — ztroskotané štěstí.«

»Proč tolik lkáš? Ach, odpusť, pak-li bolí
tvé srdce pro mne — chci ti dobrou býti,
co žádáš, rci?«
»Své štěstí — tebe, tebe!
Však tebe sám — mou celá musíš býti,
jej nenávidět!«
»Jeho nenávidět?«
»Ó, nebraň se, je marno tvoje chvění,
jsi nyní má, již nezřeknu se více,
až přijde on, jej zničím silou svojí!«

A jako bouře vrh' se v ňadra její,
rval tělo bílé, cloumal zlatou kštici,
sám třásl se, a rděl se divou vášní,
až klesl znaven polibky a trýzní.
Tu vstala bledá, zaplakala tiše,
hlas její žalný volal v naříkání:

»Ó, Satane, kde jsi? Kde jsi, můj milý!«

A bleskem svitlo v tlupě chmurných mračen.
To Satan sjel, pln tuchy zlé a hrozné.
»Proč pláčeš, Evo?« ptal se s hněvem v tváři
a rozhlédnuv se, spatřil muže v trávě.
»Ej, kdo jsi ty?«
»Jsem mužem svojí ženy!«

»Jak sinělá slova! Zkusím tvoji sílu!«

Vstal Adam hrdě, rozlícen a divý,
jsa hotov k boji prostou silou v paži.
Leč Satan upřel pouze zraky svoje
na chmurné brázdy Adamovy líce
a brázdy ty, jak ohněm sežehnuty
se vrásčily a člověk sklonil šíji
a v moci vůle neznámé i silné
zpět ustupoval, až pak zmizel v dáli.
Tu na jabloni, k níž ve zmatku dospěl
— na štěpu tam, kde zlatá jab'ka zrála
a poprvé kde spatřiv lepou ženu,
snil o svém štěstí, dosud netušeném —
na onom stromě růžového květu
dvé křídel černých viděl s větví vláti.
Dvě křídla svislá, v nich se kdosi halí,
má bledou tvář, má smutné, kalné oči.
»Jsem anděl smrti,« volá kleslým hlasem,
»a jdu ti říci, že jsi vítěz v boji.
Ač bez vůle se plížíš z ráje svého,
přec pokořil jsi pýchu Satanovu,
neb oplodnil jsi zbožňovanou ženu.
Jsi víc než Satan, neboť otcem budeš!
Ať Satan hýří láskou bohorovnou,
přec láska jeho plodu nevyvolá.

Tak byli byste, lidé, rovni bohům,
ba víc než bohové by stali jste se,
neb malá země, malý byl by vesmír,
jenž měl by pojmout velké vaše pluky.
Však proto přijdu, až mne třeba bude,
a proto zavřu oči tvoje navždy
a zdrtím Evu černým křídlem svojím.
Toť pomsta má nad sokyní mé lásky!
Nechť Satan lká a kvílí v marném bolu
pro lásku ženy, jež mu bohem byla!
Věz, Adame, kde děcko narodí se,
tam vešla smrť již — s prvním jeho křikem.«
Tu zalkal Adam — cítil, zlo že táhne.
V poušť samoty se tiše vrátil, muče
se představami chmurnými a zlými.
Co dosud neznal, spělo duši jeho,
to starost byla, bol a hrůza z příští.

A zatím Satan slzy Evy zlíbal
a konejšil ji něžným slovem lásky.
Květ plný rosy podal k ústům jejím,
by nesmrtelnost pila z této číše —
a zase žili chvíle plné blaha.

Až jednou Eva bledá, postrašená,
blíž stulila se k Satanově hrudi
a děla hlasem, kleslým v tajné hrůze:
»Má ňadra boli, přetékají mlékem,
mé tělo svírá neurčité chvění,
tvář bledne mi, mou sílu ssaje kdosi.«

Hlas nad nimi se v chladém ozval tónu:
»Toť, ženo země, Adamovo dítě!
Toť nesmrtelnost, jíž jsi z květu pila!«

Tu vzkřikl Satan, spatře křídlo Smrti,
jež děla slova významná a hrozná.
A chápal pomstu, cítil přemožení,
hněv mocný zachvěl celým nitrem jeho,
hněv proti Bohu, Člověku i Smrti!
Cos činit chtěl, však nerozuměl sobě,
jen cítil moc, jak v prsou se mu šíří.
Zrak plný slzí, v duši bázně mnoho,
než v srdci velkou lásku k Satanovi,
tak odchvěla se Eva do ústraní,
neb hněvu jeho bála se té chvíle.
Bled chodil dlouho, až do noci pozdní,
však posléz přišel, stesk a žalost v očích.
A smutný byl, když vedle Evy klesl,
ni úsměv její, něžná slova lásky,
ni skryté touhy nerozžehly štěstí.
Neb stále myslil: Eva třtinou pouze,
již zlomí rozmach křídla chladné Smrti.
Pak věčně, věčně zmizí štěstí jeho!

I myslil dále: dítě Adamovo,
toť vítězství je lidí nad anděly,
toť rozkoš tvůrčí Boha všemocného,
snad výsměch jeho, kratochvíle pouhá.

Tu cítil bolně, svatá láska k Tvurci
že mizí víc a víc, že roste v zášti,
a jeho silná duše hrůzou chvěla
se neznámou před zlem a jeho bídou.

(Dokončení.)

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

Bylo jí trapně. Poznávala, že láska nečiní rozdílu ve věku, že se dopouští stejných nerozvážností na jaře života, kdy srdce buší radostně a chce přemáhati všechny překážky, i později, když život setřel s tváří pel mladosti a do čela vyryl brázdy, a kolem očí natkal jemnou síť vrásek. Bylo jí líto toho starce, ač nitro se jí plnilo nepříjemným pocitem. Odstoupila na krok od klečícího starce a pravila hlasem co možno laskavým:

— Pravíš, že mne miluješ. Nuže, vypuď ze své mysli pošetilé přání, že bych ti mohla náležeti. Tvé šediny, jež zasluhují ohledu, nemají býti poskrněny. Odpouštím ti. Miluješ-li mne, otevři své srdce lásce, jakou chová otec k dítěti.

Ale tato slova, vyřčená mírně, místo aby utišila starce, vyvolala opáčný účinek. Kastelán vstal a jeho zraky planuly hněvem.

— Rozumím vám, mono Lukrecie. Jsem vám příliš starý, má tvář není hladká a na hlavě se nekadeří vlas, nepadá mi v plavých prstencích na ramena. Kdybych byl mlád, snad bych našel více milosti ve vašich očích. Ale má láska k vám — —

— Dosti slov, pošetilče! Zapomínáš, že před tebou stojí tvá paní choť tvého pána. Stačí, abych se zmínila markraběti a tvá šedivá hlava se skropí krví. Nechci již ničeho slyšeti, zapomínám tvé smělé podezírání. I kdybys byl mlád, nestala bych se nikdy tvou milenkou. Jdi!

Ale kastelán, znaje její tajemství, se nelekal.

— Nejste ke každému stejně odmítavou, paní. Vím, že Ugo se může chlubiti vaší přízní. Jemu jistě nepřipomínáte svého choťe, nepřipomínáte jej ani sobě. Myslíte, že jsem-li zaslepen láskou k vám, nevidím vaše zářící pohledy, dlíte-li si v blízkosti? Vím, že se nebráníte, chce-li vás Ugo obejmouti, vím, že —

— Jdi, zvolala Lukrecie, planouc hněvem.

— Jdi! opakovala zajíkajíc se. Jindy krásná tvář se znetvořila a rukou velitelsky ukazovala ke dveřím. A ježto se kastelán neměl k odchodu, ale na tváři se mu objevil úšklebek, přiskočila k němu, nejsouc již paní svého hněvu a udeřila jej do tváře.

Kastelán zrudl nad svou pohanou a beze slova odcházel. Ale nežli opustil komnatu, zastavil se a obrátiv se k Lukrecii, pravil:

— Vyhnala jste mne, paní, rozhořčena mými slovy. Ale nadejde chvíle, kdy se opět vrátím a pak bude pozdě pro vás!

Vrhla se na odpočívadlo. Prsa se jí bouřně dmula. Což snad ten stařec znal její tajemství? Věděl o nočních návštěvách Ugových? Měla potlačiti svou lásku k němu a nedati mu již nikdy znamení kahancem? Cítila, že celý její život visí na lásce k němu a nic že ji nepřeruší. Zajisté kastelán zachytil pouhé pohledy, když se setkali na nádvoří, nebo když ji provázel, ale neví nic o jejich lásce. A vědouc, že Ugo by se bál pokračovati ve svých nočních návštěvách, kdyby mu vyprávěla, co se přihodilo, rozhodla se, že nepronese před ním ani slova. Bála se méně ztráty života, než ztráty lásky Ugovy, která se jí stala nenahraditelnou, ač byly chvíle, kdy hořce plakala, že osud ji vehnal do náruče nevlastního syna.

Uplynul téměř měsíc. V okolí ozývala se na vinicích píseň sběračů, jejichž prosté harmonické popěvky zanášel vánek za tichých večerů až do města. Vzduch byl sladce opojný, jakoby prosycený dechem vína. Noci byly stále vlahé a milenci zapomínali ve svém objetí na svět, zapomínali, že nemají práva se milovati. Lukrecie byla šťastna, ale Ugo jevil často nepokoj, neboť se mu zdálo, že v paláci znají jejich tajemství. Ale vášeň poutající jej ke krásné macešе, byla příliš mocná, než aby se zřekl jejích polibků.

Jednoho dne pozdě odpoledne, skorem večer, dal si markrabě oba zavolati. Ugo bled, domnívaje se, že otec ví vše, kráčel chodbou, Lukrecie poněkud rozechvěna, ale klidna, připravena na vše. Ví-li markrabě o její vině, vezme ji celou na sebe, bude sama pykati za svůj hřích — — Ale v duši jí plála sladká naděje, že Ugo se od ní neodloučí ani ve smrti...

Zastihli markraběte připraveného na cestu. Byl podivně rozrušen, jeho oči sálaly téměř hněvem a výraz jeho obličeje byl hrozebný.

Velký nepokoj oživoval jeho tahy; když vstoupili, utkvěl na nich dlouhým pronikavým pohledem. Ale ač se snažil býti klidným, bylo zřejmo, že jen stěží udržuje nadvládu nad skrytým citem. Krátce je uvítal a pravil rozechvěným hlasem:

— Dostal jsem zprávu z Milána, že přítel můj Sforza je těžce nemocen, a že si přeje mne viděti. Odjedu ještě dnes a vrátím se za několik dní. Kladu ti na srdce, Ugo, abys nikdy nepřekročil povinné úcty k mé Lukrecii, neboť na mém místě bude ona paní a střežiti můj štít. A vás, má paní, doufám, že najdu při svém návratu takovou, jakou jsem vás uvedl v tento dům.

Ugo si z hluboka oddechl a Lukrecie by byla zajásala. Budou sami! Markraběti neušlo zazáření jejích očí. Zaťal pěst a sevřel rty. Cosi mu šlehalo z očí. Ale náhle nasadil klobouk a opouštěl síň. Ugo a Lukrecie kráčeli za ním, tato plna radosti, nemajíc jiných myšlenek než tu, že několik dní bude sama se svým milencem, nerušena, že polibky jejich nebudou míti trpkou příchuť smrti jako vždy, když dleli spolu a každý šelest je polekal, připomínaje jim hřích. Ugo byl též upokojen — ztráví bez bázně noc v sladkých pažích milenčiných.

Na nádvoří stál již připraven zástup jezdců, v čele jich byl kastelán. To zvýšilo štěstí Lukreciino, neboť nemohla zapomenouti jeho slov a tušila, že sleduje každý její krok nedůvěřivěji, než tak činil sám markrabě. Ten vsedl na kůň, zamával kloboukem na pozdrav, jako tehdy v domě Malatestů, a již se ozval dusot kopyt, zazněl před hradem, slábl, až docela zanikl ve spleti ulic. Ugo a Lukrecie byli sami!

Kráčeli spolu po širokém schodišti. Byla zachvácena nesmírnou něhou, chtěla položit svou hlavu na prsa Ugova a sníti — — Uchopila jej za ruku a dlouze ji stiskla, vřele a něžně, jakoby tiskla polibek. Opětoval její stisk. Zadíval se na ni a zalomcovala jím náhlá prudká touha. Duše jeho se zvířila tímto otřesem a na rty mu plynul příval sladkých lichotných slov, jimiž chtěl krásnou milenku zasypati jako vonnými květy.

— Přijdu dnes k tobě, šeptal nakláněje se k ní.

— Přijď, budu tě čekati záhy, odpověděla a lehce se k němu přivinula. Vystrojíme si malou hostinu, budeš mi čísti verše, které jsi mi zaslal. Jak krásně budou zníti z tvých úst, nesouce sebou vřelý rytmus tvé duše, jež je básnila. Těším se, těším se! Nikdy jsem tě neočekávala tak toužebně, jako tě budu očekávati dnes. Budu tvá, jen tvá, chápeš můj Ugo, má lásko?

I ona se chvěla jako strom zmítaný vichrem. Rty purpurově hořely a krvavěly žádostí. V očích se roznítil nesmírný plamen, jímž hořela její duše. Zastavili se v chodbě. Šero ji naplňovalo, nebylo nikoho viděti. Slyšeli téměř tlukot svých srdcí naplněných touhou, bouřlivý a nezadržitelný. Neodolal, sklonil se k ní, strhl ji k sobě, drtil její horké rty žádostivými polibky. Šeptala jen, bezmocna v jeho náručí:

— Potom, potom...

Konečně se vyprostila. Prchala chodbou do svých komnat. Dostihl ji několika kroky a opět sevřel v náruč. A mezi polibky šeptal:

— Dnes nebudu se k tobě krásti jako zloděj. Nedej osvětliti chodbu, přijdu k tobě brzy, jakmile zpozorují, že jsme bezpečni. Propusť záhy své společnice, abychom byli dlouho spolu, slyšíš, má sladká Lukrecie, dlouho — — S hvězdami k tobě přijdu a s rodícím se sluncem odejdu — — Rozsviť lampu nad svým ložem a rozlej vuně — — chci, aby mi tvé tělo zářilo ve vonném ovzduší jako modla, jako světice —

Byla zmatena jeho vášnivým hlasem a sladkými slovy. Slíbila, že učiní vše, co chtěl. A vrhnouc se mu naposled kol šíje, odcházela nevýslovně šťastna. Noc nesmírné lásky a rozkoše se před ní otvírala a pouhá vzpomínka na ni ji uváděla v nepochopitelný stav, plný opojení. Přelud smrti dnes na věky zmizel, zůstala jen láska.

Na perutích soumraku se snesl večer na město. První hvězdy se rozsvěcovaly na temněmodrém nebi. Luna dosud spala. Společnice mony Lukrecie odcházely od své paní, jež si stěžovala na únavu a přála si býti o samotě.

— Bude jí asi smutno, ubohé paní, když markrabě se vzdálil na několik dní, prohodila jedna z dam.

— Myslím naopak, že jí bude veseleji, řekla Fioretta. Víte, že markrabě trávil své chvíle více u svých milenek, než u mony Lukrecie, která je krásnější všech. Je-li mu vzdor tomu stále věrna, pak to není ctnost, ale hřích. Neboť také žena je živoucím tvorem!

Zašli do svých komnat, tiše hovořice o své paní, kterou milovaly.

Po jejich odchodu kázala Lukrecie, by světla v chodbě byla zhasena, a poslala páže pryč. Sama spěchala do ložnice, rozžehla lampu visící nad ložem a na koberec rozlila drahocennou vůni. Připravila poháry a víno a pak ponořena v myšlenky na Uga netrpělivě jej očekávala, přecházejíc po komnatě a chvílemi naslouchajíc u dveří, neblíží-li se.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

ZÁKLAD LITERÁRNÍHO MUSEA.

(Časový návrh k anketě o slovanské výstavě v Praze.)

Zájem o všeslovanskou výstavu neutuchl, ačkoli anketa, kterou vyvolal počátkem letošního ročníku »Máj«, nedošla ani o krok po zahajovacím projevu dra Jaroslava Preisse.

Ponechával jsem si návrh svůj na pozdější dobu, vyčkávaje, že jiní povolanější a vlivnější pronesou různá přání a plodné návrhy své předloží.

Zdá se mi však, že bych čekal marně. Konec letošního ročníku se blíží, nutno tudíž pospíšiti si.

Soudím též, že zájem širší veřejnosti o výstavu všeslovanskou jest živější, nežli se zdá kruhům interesovaným. Praha miluje své výstavy a touží po nich horečně.

»Národopisná« výstava — předchůdkyně budoucí výstavy všeslovanské, byla příkladem vystupňování zájmu české veřejnosti o výstavy srdci našemu blízké.

Myslím, že o zdar výstavy československé v Praze není obav nižádných. Že se výstava zdaří, jest při nadšení národním pro slovanské sbratření více než pravděpodobno.

A jaký je tedy návrh můj?

Na výstavě všeslovanské mějmež svou *výstavku literární*! Ne snad výstavu knih pouze, jak bývá zvykem na všech našich výstavách bez ladu a skladu různými nakladatelskými firmami pořádati, ale *literární výstavu*, která by byla *živým obrazem* literárního *rozvoje*, zvláště pak našeho kulturního *obrození*.

Středem a *vrcholem* takové výstavy budiž výstavka literatury *obrozenské*.

Vše, co se víže k obrození našeho literárního života od Dobrovského až k roku 1848 budiž znázorněno živě, podrobně a úplně, aby každý poznal na první pohled úsilí našich předchůdců, tendenci a nezištnou snahu súčastniti se při těžké práci zakladatelské. Naši Thámové, Krameriové, Puchmajerové, Polákové, Rubešové, Vinařičtí a j., ať nemluvíme o korifejích našeho ruchu předbřeznového, ožijtež na výstavě před tváří slovanských návštěvníků!

Dva důvody nutí nás k tomu předvésti obraz jejich působnosti naší veřejnosti. *Vděčnost* za velkou jejich lásku k národu, kterou projevili obrodnou svou činnosti, pak *snaha* obeznámiti slovanské naše bratry s prvopočátky naší literatury, která se vyvíjela v omezených poměrech života našeho veřejného.

Výstava našich předbřeznových vlastenců-spisovatelů předvediž *veškery* jejich *spisy*, *pozůstalé rukopisy*, *památky osobní a literární*. *Statistické výkazy* objasní, jak těžko bylo zápasiti našim spisovatelům a nakladatelům knih s nevědomostí a předpojatostí soudobého lidu, ale také jak houževnatě bylo postupováno v před při stékání bašt odporu a nenávisti ke všemu českému, novému, ale strhujícímu v Čechách.

I život společenský, tenkrát úzce související s literaturou, která byla takměř stotožňována s pojmem vlastence a soukromý život našich buditelů budiž na výstavě předveden.

Interieury spisovatelských pracoven, pokud bude možno je sestaviti aspoň u některých osobností (Tyl, Čelakovský?) buďtež na výstavě umístěny.

Účast jiných při veřejných podnicích (divadlo, škola, národní podniky a ústavy) budiž vyzdvižena.

Výstava buď podrobná, vyčerpávající vše, co je po ruce. Je to nesmírně důležité a povím hned *proč*.

Povinná úcta k počátkům naší literatury žádá, aby se památky, knihy, rukopisy, projevy atd. po spisovatelích zachovaly pro *věčnou paměť*.

Literární výstava, která by byla součástkou budoucí výstavy všeslovanské, budiž také *základnou* literárnímu museu, které bude nutno a záslužno zříditi ihned po ukončení výstavy této.

Máme-li své národopisné museum, které uchovává kroje, zvyky a práci rukodělnou, nechť máme také *museum* snah *duševních*, snah *kulturních*, které v národě našem representuje hlavně literatura. Budoucí *české museum literární* budiž obrazem našich zápasů o byti, obrazem našeho kulturního vývoje a našeho povzletu k slunci!

Vybízím upřímně a snažně: sebeřme vše, co kde jest, užijme interieurů, které nám zustavili někteří spisovatelé (Neruda, Čech, Zeyer a j.), sebeřme spisy, rukopisy, statistické výkazy sestavmež, a utvořme si podrobný obraz literárního *obrození* a literárního *růstu* za minulých sto let!

Heslem literárních přátel a různých spolků budiž: *sbírati podrobný materiál pro výstavku literární*, *kterou by dán byl základ příštímu museu literárnímu*.

Hleďme různé památky, pokud nejsou veřejně přístupny, vypátrati a získati z rukou soukromníků buď darem nebo koupí!

Spolky literární usnadní hledání, resp. nálezy *veřejnou výzvou* k širšímu obecenstvu a uloží si za povinnost *kontrolovati a zjišťovati pravost* nálezů.

Heslo budiž dáno brzy, zavčas, abychom nebyli nepřipraveni, až bude výstava všeslovanská obesílána! V Praze, v srpnu 1911.

Václav Schwab (Pavel List).

ČESKÝ ŽIVOT.

ZEMSKÉ KLENOTY. V popředí obecného zájmu v Čechách nalézá se návštěva zemských klenotů, které čtyřicet let nikdo nespatřil, mezitím co dóm, v němž jsou uschovány, se opravuje a vzácné ty skvosty naší vlasti mohly všelikým vlivem přirozeným i jinak újmu vzíti. Bylo tedy vhodno, když veřejnost ústy některých listů, již před několika měsíci domáhala se toho, aby klenotnice byla otevřena a klenoty aspoň ohledány. Konečně k tomu došlo 17. srpna — za přítomnosti nejvyšších hodnostářů země a několika znalců — přítomni byli aktu místodržitel a dva vysocí úředníci místodržitelství, jeden Čech a jeden Němec, arcibiskup, nejvyšší maršálek, zástupce zemského výboru, starosta měst pražských, zástupce svatovítské kapitoly, dále stavitel domu, zástupce akademie a archeologické její komise a konečně zástupce úředního tisku. Veřejnost nejširší ovšem účastna býti nemohla, ale proč bylo vše tak tiše a tajemně provedeno, nechápeme. Skvosty shledány neporušené, kov málo zašlý, kameny zářící. Scházející tu klenoty, meč sv. Václava, prsten, schrána na olej zjištěny v kostelním pokladu svatovítském. Prach odstraněn a po třihodinném úkonu, o němž sepsán protokol, korunovační komora zase uzamknuta a — — — — — — — — — o všem vydána úřední zpráva tohoto znění:

Komise našla vnější dvéře, ke korunní komoře vedoucí, uzavřené. Zámky byly po řadě dle čísel od opatrovníků klíčů ve svrchu uvedeném pořádku otvírány, a protože byly důkladně naolejovány, stalo se to bez námahy u všech sedmi klíčů. Nicméně bylo otevření dveří nesnadné a teprve přispěním přivolaného mistra zámečnického Ant. Páva se zdařilo.

Železné dvéře pak otevřeny dovnitř, směrem ku schodům, vedoucím ku korunní komoře. Za dveřmi nalézají se kamenné, pohodlné, točité schody, vedoucí do hořejší místnosti, vlastní korunní komory. Páni opatrovníci klíčů odebrali se do této komory, kde nalezena na podstavci z dubového dřeva velká dřevěná skříň gotického tvaru. Skříň byla sice zavřena, ale ne na klíč. Po otevření křídel dřevěných nalezena uvnitř železná pokladna dvoukřídlá, opatřená sedmi zámky, k nimž hodily se právě ty klíče, jimiž otevřeny byly železné dvéře korunovační komory. Páni opatrovníci klíčů otevřeli po řadě svrchu uvedené svými klíči bez námahy železnou pokladnu, v níž bez porušení ležely odznaky korunovační.

Vnitřek pokladny byl trochu zaprášen a také vnitřek korunní komory byl pokryt vrstvou prachu. Aby prach byl odstraněn a komise mohla se přesvědčiti o stavu korunních klenotů, byly tyto, pouzdry opatřené, od opatrovníků klíčů ze železné pokladny vyňaty, a to: koruna, žezlo, říšské jablko, korunovační plášť se štolou a manipulem, pak pás a polštář, sloužící koruně za podklad.

Předměty ty byly pak od opatrovníku klíčů a zvláště přizvaných znalců pp. Th. Dr. Ant. Podlahy, kanovníka metropol. kapitoly u sv. Víta v Praze, dv. rady dra Karla Vrby a univ. prof. dra Karla Chytila prohlédnuty a neporušenými shledány.

Mezitím byla korunní komora vyčištěna, načež korunovační klenoty opět do železné pokladny uloženy a pokladna pány opatrovníky klíčů po řadě uzavřena; pak uzavřena též dřevěná gotická skříň, načež vrátili se všichni přítomní do kaple sv. Václava, kde zase do korunní komory vedoucí dvéře sedmi zámky uzavřeny. Každý z opatrovníku klíčů vzal pak svůj klíč do uschování. Na důkaz toho byl tento protokol sepsán a všemi účastníky vlastnoručně podepsán.

Z posledních osudů zemských klenotů zasluhuje zmínky, že r. 1866 byla česká koruna před Prusy odvezena do Vídně, odkudž ji přivezl zástupce zemského výboru dr. Brauner po uzavření míru zase do Prahy. To bylo r. 1868. Když r. 1871 přál si kralevič Rudolf viděti českou korunu, navštívena klenotnice opět — tenkráte arcibiskup vložil kraleviči korunu českou na hlavu...

Co bude dále? Zase bude čtyřicet let v klidu odpočívati slavný skvost ten v tichu hradčanského dómu, či národ hrdý na slavnou minulost své země déle ještě bude těšiti se na okamžik, až spatří ji na hlavě svého krále?

Naše generace byla vychována v tradicích státního práva, třebas se o něm mnoho nemluvilo. Věděli jsme už jako hoši, dychtivě čítající prosté knížky o dějinách své země, že jsme synové slavného království, státu, jehož práva platí. Přišly doby národohospodářského rozkvětu země, kulturního pokroku, soutěže se světovými národy zimničné na všech polích — cítíme však, že jsme staré ideály nezahodili. Ať si kdo smýšlí o formách státních nynějších i budoucích jakkoli, nebude zajisté n i k d y v Čechách poctivého vlastence, který by si nepřál, abychom — zase dospěli tam, kde jsme byli.

DVACET LET uplynulo již od smrti J a n a N e d y! — Jeho veliký význam v české literatuře oceněn byl jistě plně již před těmi dvěma desítiletími a všecko, co se jmenovalo neporozumění, neuznání, bylo dávno ubito. Nebylo pochybnosti [illegible] místě, které náleží v kulturním životě našem [illegible] postavě Nerudově. Ale přece můžeme právem říci, že rok od roku Jan Neruda stále roste a [illegible]se, že teprve ta dvě desítiletí po jeho smrti na[illegible] nás viděti obrovskou jeho literární sílu, že [illegible] až vidíme Jana Neruda ve světle pravdy, v [illegible]ném světle ocenění — snad až po dalších dvaceti letech bude Jan Neruda teprve doceněn. hs.

K OSLAVĚ ŠEDESÁTILETÍ ALOISE JIRÁSKA vypravilo 22. srpna Národní Divadlo znova nastudovanou Jiráskovu »Kolébku«, dramatický žert o 3 dějstvích. Slavnostní předehra od Bedřicha Smetany u skvělém provedení osvědčeného orkestru řízeného Fr. Pickou, zahájila slavnostní večer, načež přednesl jarým svým orgánem K. Želenský proslov Aug. Eug. Mužíka. »Kolébka« Jiráskova, provedená v prvotním zpracování (nikoli ve formě později autorem přepracované na jednoaktovku), ukázala znova, že pravdou jest, co jsme tvrdívali, vzhledem k častým steskům na chudobu českého repertoaru. Míníme, že dramatická literatura česká původní má ve starší své produkci tolik zajímavých, dramaticky účinných, literárně cenných a i kasovně slibných prací, že by mnohé cizokrajné zboží nedosahující daleko jich výše, mohlo zůstati neprovedeno, ve prospěch této starší produkce. »Kolébka«, chronologicky druhá práce Jiráskova (první byla »Vojnarka«) provedena poprve na Národním divadle r. 1891 a soudíce dle včerejšího přijetí kusu, máme za to, že by mohla, ba měla býti stálým repertoárním kusem všech českých divadel velkých i malých, velkoměstských i venkovských, ba že zasluhovala býti přeložena do všech slovanských jazyků, aby ukázala slovanským bratřím jednak zdárné počátky dramatického vývoje Jiráskova, jednak markantní dílo české tvorby dramatické vůbec. Figury jsou životné, děj přirozený a přesvědčivý; chvilemi byla suggesce čiperné souhry, znamenitých jednotlivostí a účinné scenerie tak mocna, že jsme se cítili začarováni o několik století nazpět k hájovně Jírově, jakobychom spolu prožívali ten úsek starého života, plný vtipné drastiky, starobylého slova, a groteskní jadrnosti starobylého žití. Provedení »Kolébky« ukázalo, jak mají herci Jiráska rádi — vskutku nikomu nelze nic vytknouti. Kus byl přijat obecenstvem nadmíru vřele a autor, nepřítomný, horlivě vyvoláván.

Potupná kolébka, v níž měla býti houpána z nenávisti purkrabího Alenka Jírova, protože se líbí kde komu, zvláště rakovnickému studentstvu, pohoupala zase jen purkrabího, zásluhou šelmovství mladého krále, jenž se vydává za studenta, poručiv tomuto, by aspoň až ku bráně zámku jeho, krále, představoval. Jenom že později už mu nechtějí věřit, že jím není a tak hraje student volky nevolky královskou výsost i dále, až segrit (královský prsten) ukáže purkrabímu, kdo je pravým králem.

Všichni herci ukázali, co umějí a podali, co nejlepšího dovedli — sluší je uvést, R. Deyla (král), Fl. Steinsberga (výrazný doktor v lékařství), J. Hurta (ohbroublý, ale dobrosrdečný polesný), M. Pštrosovou, sl. Sedláčkovou (svěží Alenka, jako z českých horských lesů květ), K. Hašlera (bodrý zamilovaný student), K. Váňa (nevrlý purkrabí), A. Sedláčka (skvostná figura apotečníka Rubína), E. Wiesnera (dobrácký lesní pařízek), Alb. Engelbertovou (vystoupila jako host v úloze sestry purkrabího, jejíž staropanensky nahořklé, klevetivé povaze dobře svědčil její trochu ostrý orgán — nehrála hůře ostatních) a druzí, kteří i v menších úložkách doplnili skromně a věrně, jak jim úloha přikázala, ten líbezný obrázek veseloherní historické idylly Jiráskovy. Dramatická síla Jiráskova oceněna zatím povolaným perem (Jar. Kvapilem) jinde — také divadelní cedule přinesla stručný obraz dramatické činnosti Jiráskovy — upouštíme proto od úmyslu minule projeveného, a konstatujeme, bijíce se kajícně v čelo, že sami jsme netušili, co je v této skoro zapomenuté veselohře Jiráskově svěžesti, pelu, poetičnosti, humoru, dramatické krve, života jiskřícího, jedním slovem umění... Dr. P.

JIRÁSKOVA LITOMYŠL. Studie a vzpomínky. K šedesátým narozeninám Aloisa Jiráska uspořádal T. E. Tisovský. Vydal J. Otto v Praze. Kniha nad podobné příležitostné památníky vyniká množstvím detailů z dějin místních, minulých i současných, a oplývá zajímavou dobovou charakteristikou, zejména oněch let, v kterých Alois Jirásek jako mladý professor v Litomyšli meškal. Opravdu literárně cennou je ta milá vzpominková knížka litomyšlských rodáků, Jiráskových přátel i žáků. Již stať Jana Voborníka, »Jiráskova Litomyšl«, nanáší úvodem tolik sytých barev na obraz starého toho, krásného českého města, jež před námi vystupuje tak jasně a mile nejen svou malebnosti zevnější a svojí historií, ale svou celou duší. Dr. Frant. Páta líčí dávnější minulost litomyšlskou, jejíž památky stavební také zde jako jinde, namnoze zbytečně byly zničeny k nenahraditelné škodě vzhledu města, ačkoli právě v Litomyšli dosti ještě zbylo zevnější rázovitosti, jíž se tak obdivujeme. Učitel Otto Poppler, Fr. Wenig, Josef Šimek, Viktor Kamil Jeřábek, Josef Wegner, Román Nejedlý, Marie Jeřábková, prof. dr. Josef Theurer, Julius Stoklasa, JUDr. Ladislav Machač, Emanuel Stránský, prof. Frant. Klapálek ve článcích dalších zabývají se hlavně Jiráskem samým a líčí nám slavného obyvatele Litomyšle za jeho tu pobytu z mnohých hledisk, jako historika, učitele zvlášť vzácného, jako milovníka přírody a častých vycházek do kraje blízkého i dále po vlasti, jako společníka a druha veselého, každému milého a všude oblíbeného. Nalézáme v článcích těch, jak již praveno, neobyčejnou hojnost materiálu, nejen k životopisu předního románopisce českého Aloise Jiráska, ale k obrazu doby celé, v které jsme sami žili, a jež stárnutím naším stává se historickou, jako nám samým byla tenkrát doba našich otců. Pěknou knížku zavírá její pořadatel T. E. Tisovský doslovem, který plně v sobě chová všecky známky výše vytknuté a publikaci jeho nepopiratelně nejen zajímavosti, ale též kulturního a literár-

ního významu dodávající. — Co při »Jiráskově Litomyšli« nejvíce se nám zamlouvá, ano nás zrovna okouzluje — to jest vzácné, hřející teplo, které ze všeho tu září, to jest tím teplem prohřátá úcta a láska k spisovateli, jemuž je spis věnován. Úcta a láska k jeho osobě stejně jako k jeho velikému životnímu dílu. hs.

JUDr. MICHAEL NAVRÁTIL 50 LET. Několik desetiletí setkával se český čtenář v časopisech a revuích s tímto jménem u prací, jež zaznamenaly obyčejně drobnou, ale mravenčí píli sběratelskou, jindy feuilletonistickou vzpomínku, vždy však prostince podanou, skromně a bez pretensí. Na leckteré té stati nebylo znáti práci, jež si vyžadovala, kolik cest, znamenala začasté marných, kolik korrespondence, kolik objemných spisů bylo třeba prolistovati na zjištění několikařádkového fakta neb jedné číslice. Podobnou úmornou, ale začasté potřebnou a pro nedostatek pilných osob, jež by ji prováděly, ve mnohých oborech dosud pohřešovanou práci prováděl letá býv. sekretář pražského magistrátu JUDr. M. Navrátil, jenž pro churavost odešel na odpočinek, ve kterém však ve své pilné snaze pokračuje. Sestavil almanachy sněmoven, českého právnického světa a jiné spisy, mnoho cestoval — svého času byl sekretářem Gustava Eima (z této činnosti mohla by vzejíti důležitá kniha, činil-li si dr. N. zápisky) atd. Spisovatelé podobného zrna nebývají oslavováni — mnohý kalendářový vypravovatel výše bývá ceněn nežli autoři druhu Navrátilova, kteří si položili za životní cíl drobnou, ale nezbytnou práci, které nikdo nekoná, a netlačí se, kam nestačí. Kdyby definitivnímu dílu kritickému poskytli jen materiál pouhý — nežili nadarmo. a—e.

SJEZD ZAHRANIČNÍCH ČECHŮ V BERLÍNĚ. Není nás tolik, abychom směli osud našinců v cizině tak naprosto pouštěti se zřetele, jak se děje, a jak vlastně ukázal ostře i tento právě konaný důležitý sjezd. Veliký počet Čechů hledá a nalézá existenci za hranicemi, bohužel, mnozí z nich, ne-li hned, tož ve druhé, třetí generaci se odnárodní, což velice bolí, stane-li se to v německém kraji, ale stejnou ztrátou jest, přihodí-li se taková tak zv. »naturalisace« ve Francii, Italii neb jinde, třebas podobný osud stihá i jiné národnosti, po případě i Němce u nás. Ale zas četnější národ ztrátu snáze oželí. Pozoroval jsem v Rusku, že Němec, zbohatne-li, na sklonku svého života se ziskem vrátí se domů, do vlasti, nezbohatne-li, druhá, třetí generace také se odnárodní. Bylo by nutno sledovati osudy našinců v cizině bedlivěji — vždyť není to dávno, co péčí Národní rady pořízen teprve jakýs takýs adresář zahraničních Čechů, jenž však není úplný. Podobný sjezd, kdyby byl obeslán hojněji z vlasti i z ciziny, mohl by nesmírně prospěti doma i Čechům za hranicemi. Na sjezdu jednáno o mnohých palčivých otázkách — záslužno, že někteří vynikající pracovníci čeští na sjezd se dostavili (říšský posl. Choc, zem. posl. a chéfredaktor Aný atd.), ale malý počet účastnictva z Čech až zarážel. Takové shromáždění mělo by pracovati v několika sekcích, národní, hospodářské i kulturní; z jeho prací by měla vzejíti dukladná organisace, měla by tu počíti iniciativa k svědomité informaci ciziny o poměrech v Čechách a aranžováno býti soustavné referování domácím listům o poměrech v cizině se zřetelem k zájmům vlasti atd. — Doufejme, že všechny tyto úkoly a četné jiné příště se uskuteční nebo bude k nim pracováno. a—e.

ČESKÉ VÝSTAVY. Vzdělavací dosah výstav, jež jsou pravými školami názorného vyučování, je dobře znám a bylo lze očekávati, že po velkých výstavách, jubilejní a národopisné, budou následovati výstavky malé kraju a okresu, výstavy odborné (inženýru a stavitelu, lékárníku, obchodní komory, hospodářské atd.). Z krajských hned první, Královehradecká, široko za hranice města, okresu a kraje zájem vzbudila a soustředila k výstavě, na kterou se jezdilo z celých Čech. Též výstava v Pardubicích založena byla v rozměrech značných. Z menších venkovských výstav Pražanům utkvěla v paměti nedávná zbraslavská. Ježto i místní výstavy mívají význam obchodní a hospodářský také pro vzdálenější obecenstvo, ce folkloristické, je potřebno pro list sledující významné události českého života upozorniti i na výstavy v Příbrami, Chlumci n. C., Heřm. Městci, Příboře a na Kladně, dále na menší výstavku kraje podblanického v Kondraci, a na výstavu českých malířek v Turnově. Každá podobná lokální výstavka soustředí své bohatství očitě na kratší neb delší dobu k přístupnému středisku, aby návštěvník viděl klenoty jejího okrsku. Chce ukázati, co má i co umí. Skvosty umění, národopis obyčejně převládají s historií, práce a život ukáže se při té příležitosti a celek je pěkný obraz přítomného i minulého života dotyčného kraje. To lze říci i o jmenovaných výstavkách.

NAŠI MECENÁŠI je stálá rubrika českých listů, kterou nám cizina závidí. Zpravidla jsou to mužové málo na veřejnost se tlačivší, třebas jména dobře známého v podnicích národohospodářských neb v tiché práci odborné. Vedle Hlávky, známého zajisté každému Čechu, Turek a Novotný, k nimž zvláště umělci čeští hledí s úctou a díkem, Wiehla atd., ale nač uváděti jména, třeba jen projíti stanovy a výroční zprávy kterékoli důležitého podpůrného podniku národního, hospodářského, kulturního, odborného a byl by div, kdybychom se v nich nesetkali ne s jedním, ale s několika mecenáši. Bohatí národové, u nichž má stát dost peněz na úkoly, které u nás vrhují vlády se sebe na zemi neb na soukromou dobročinnost, vymlouvajíce se na nedostatek peněz, ovšem mecenášů valně nepotřebují. Ale u nás

každý nový odkaz se steskem za odešlým vlastimilem rodí radost, že zase některá z četných desiderií, jež při dostatku schopných sil třístila se o nedostatek prostředku, přiblíží se aspoň ke svému splnění.

Býv. ředitel cukrovaru Karel Kubeš, jenž zemřel 14. t. m. v Solnohradu, ustanovil dědicem svého značného jmění Hlávkovy studentské kolejе českých vysokých škol pražských s podmínkou, které jistě bude vyhověno, uloživ dědici vyplatiti jen některé odkazy, zase však k zřízení dobročinných nadací, stipendií atd. Opět tu zesnul v cizině ryzí český člověk vzácného srdce.

ČEŠTÍ MISTŘI NA POHLEDNICÍCH. Naše nakladatelství vydalo další serie uměleckých pohlednic. Vybralo půvabné, neprávem zapomínané genrové obrázky Quidona Mánesa, jichž originály možno spatřiti v zemské galerii (humorný Starý mládenec, roztomilá První cesta do školy, Návštěva u dědečka). Quido Mánes nepředstihoval u nás jako větší jeho bratr Josef svoji dobu. Sušší jeho naturel spokojil se s oblíbenými tehdy motivy anekdot a genrových výjevů, které maloval pečlivě, hladce, ale přece svěže, s velikým tondem ryzího, malířského cítění. Nezůstal za Schwindtem a Spitzwegem v Německu tak proslavenými, a popularisování jeho obrazu možno upřímně vítati. Serie pohlednic Quidonových doplněna jednou prací Josefovou, nádherným praporem roudnického Hlaholu (sv. Jiří), chovaným nyní rovněž v zemské galerii. Z této sbírky vybrána i serie pěti reprodukcí rozkošného cyklu Josefa Mánesa Život na panském sídle, doplněná Slováckou rodinou téhož mistra. Láska Josefova k dětem, patrná v celém jeho díle, vrcholí v tomto cyklu v řadě výjevu nepřirovnatelně půvabných. Jako královský marnotratník rozhodil tu Josef Mánes bohatství svého ducha a kouzlo svého umění plnýma rukama. I v jeho vlastní práci marně bychom hledali pendantu, v němž by bylo nakupeno tolik roztomilé gracie, hravé přirozenosti, dobrosrdečného, bezděčného humoru a živého malířského temperamentu na jednom místě, jako v tomto cyklu, posvěceném baculatým naháčkům, zaměstnávajícím se zábavami dospělých. Život na panském sídle jest nejrozkošnější básní, která byla u nás kdy štětcem napsána. — Všecky tyto nové pohlednice reprodukovány vzorně uměleckým trojbarvotiskem v grafickém ústavě Štencově.

1000 NEJKRÁSNĚJŠÍCH NOVELL, 1000 SVĚTOVÝCH SPISOVATELŮ. Vděčného úkolu ujalo se podnikavé nakladatelství Jos. R. Vilímka, odhodlavši se vydati sbírku tisíce nejlepších plodů, které se urodily na polích všech krásných literatur. Povolaného pořadatele té sbírky nalezlo v osvědčeném literárním pracovníku professoru Fr. Sekaninovi, nepochybujeme tudíž, že tam, kde k podnikavosti nakladatelské se přidružila také všestranná literární znalost redaktorova, dostaví se očekávaný zdar. Dosud dosti rychle za sebou — ve lhůtách čtrnáctidenních — vyšlo pět úhledných svazků, obsahujících dvacet devět novell, připadá tedy na každou knížku průměrně šest spisovatelů a ve 150—200 svazků mohlo by dílo býti dokončeno. Uvážíme-li pak, že každý svazek stojí pouze 60 haléřů a jedna novella tedy jenom 10 haléřů, snadno si spočteme, že za malý peníz asi 100 korun můžeme si prodlením šesti nebo sedmi let opatřiti výběr světové krásné prosy. Dosavadní svazky přinášejí vybrané novellistické ukázky devatenácti literatur, a jsou kromě literatury anglické, francouzské, ruské a německé zastoupeny Armenie, Syrie, Quatemala, Oceanie, Sev. Amerika, Turecko, Čína, nehledíc ani k literaturám bližším, jako jest Polsko, Srbsko, Dalmacie, Švédsko, Dánsko, Belgie a Portugalsko. Nás podnik páně Vilímkův tím více zajímá, že přináší též ukázky písemnictví českého. Dosud byli to J. Hilbert, J. S. Machar a V. Mrštík, šestý svazek pak slibuje přinésti novellku Ruženy Jesenské. Přejeme nakladateli i horlivému redaktorovi, aby podniknutí jejich odměněno bylo dokonalým úspěchem. Ds.

KOZÍ HRÁDEK U TÁBORA, útulek Husův po vypovězení z Prahy, byl do léta 1886 rozvalinou, v pravém slova smyslu se zemí srovnanou. Roku výše uvedeného za přispění obce Táborské, na jejímž pozemku památná tato zříceniна se rozkládá, a z dobrovolných příspěvku v Táboře sebraných, vedením prof. Aug. Sedláčka, pátráno po zbytcích zdí a opraveny ze ssutin vykopané základy věže či paláce hradního. Od. r. 1895 nákladem Musea Táborského pátráno po dalších stavení hradních i po směru hradebních zdí. Práce tato ukončena roku loňského. Letos časně z jara přikročeno k důkladné opravě všech zdí a všech budov ze ssutin na světlo vyhrabaných. Mimo paláce spatřujeme teď základy stavení obytného, sklepem o 21 schodech do skály vtesaných, zbytky druhého stavení, dvě nádvoří a dvojité hradební zdi. Výslovně budiž podotčeno, že práce konají se s největší pečlivostí za stálého dozoru, že nic se neměni, nic nepřidává, že zdi jenom se zabezpečují a opravují materiálem ze ssutin dobytým, takže jen spojovací malta jest věc nová a že i do té přidává se písku z rozvalin. — Dvěma cestami, turisticky dobře označenými nebo silnicí přes Měšice po dvou hodinách dojdeme z Tábora na Kozí Hrádek a námaha naše hojně odměněna bude půvabem překrásné lesnaté krajiny, jejíž klid a ticho mile ukonejší mysl a jistě vykouzlí vzpomínky na kazatele betlémského. B.

Toto číslo vydáno dne 25. srpna 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

SATAN.

Báseň JETTY KONOPÁSKOVÉ.

(Dokončení.)

Dny míjely a Satan v trýzni krutě
tu smuten byl, tu hněval se, pln vzdoru.
Až jednou Eva tiše k němu děla:

»Kdys řekl's mi, že rovnal jsi se Bohu.«

»To bylo, Evo, byl jsem volný, silný,
teď spoután láskou v prosbách jen se chvěji.«

Jak — chvět se? Nechápu! Což nemáš vůle v sobě?
Já myslím, kdybys chtěl — nač prosit neustále?
Bůh zkusil sílu tvou, muž, zkus ty sílu jeho.
Či znáš jen v bolu lkát?«

»Co myslíš Evo?!
Tys vzbudila, co posud nestřeženo
mi v duši zrálo; cítím sílu v sobě!
Chceš nebe, slávu? Dobudu jich rázem!
Ten anděl, který zničení má nésti,
nechť všem je nese, v posled také sobě.
Bůh stvořil lásku, mne v síť její vrhl.
Bůh stvořil smrť — kéž chví se její mocí!
Pak budeš mojí — navždy — neodloučí
tě ani On — a v posled ruku podá
zas druhu svému — který jest mu roven!«
A jako vichr, který s hory skočil,
on pevným krokem vešel v říši nebe,
měl plamen v oku, hrdě hlavu nesl
a mocným hlasem volal k nebešťanům:
»Hle, zvůle Boha ve své síle tryskla
by zdolala vás, pokorné vy duše,
což nechápete otroctví vy svého?
Jak nehodné to velkých vašich duší,
jimž třeba volnosti. Ó, spěšte ke mně!«

Hlasy:

»Má pravdu Satan! V otroctví jsme Boha.
Proč má být pán, kde každá duše smělá?
Zde, Satane, my všichni s tebou jdeme!«

Jiné hlasy:

Toť vzpoura, Pane zdrť je mocí svojí!«

Leč mlčí Bůh a jen se vážně dívá.
A Satan mluví, hlas mu hromem zvučí:

»Bůh pro zábavu svou si hříčku stvořil,
tou hříčkou tamto na zemi je člověk,
má ducha božského, andělskou krásu,
leč jeho život pouze mžik jen trvá,
jenž jako krupěj padá do věčnosti.
Hle, onen anděl s křídly havraními,
s tou lící ledovou a skelným zrakem,
toť t r i u m f e m j e s t B o h a nad člověkem.
Má stín ten černý nade vším být vítěz,
co v oné hvězdě k žití probuzeno?«

Hlasy:

»Ach, pravda, proč je tak? Tam květy hoří,
tam písně plynou v proudu žírné lásky
a náhle stín ten jako lupič bídný
se vkrade v štěstí, by je zničil mžikem.
Tak dále nesmí být!«

»Nuž, se mnou spějte!
Sem blesky volám, co jich v mračnech skryto,
nechť řádí zhoubně v pažích vašich, bratři,
ten černý stín chci zhubit krutou silou.«

Vzav blesky v dlaně, stanul tváří Smrti,
a zvednuv paži, ohněm po ní šleh'.

Vzlet popel šedý v temný prostor širý,
Smrť ale před ním s bledou tváří stála.

Tu hněvu pln ji vrhl do vzduchu —
i létla, hvězdy hasíc křídlem svojím.
Spěl za ní v propast, hrdlo stisk' jí mocí.
Však vstala znovu, tichá ve svém smutku.

I vzkřikl strašně. Odvětila pouze:
»Tvá snaha marna, věčně trvat budu,
vždyť prvá s Tvurcem bývala jsem dávno,
tak jako ty, zdroj otázek a vzdoru.
V mých cévách dleł a se mne Buh bral sílu,
on, věčný pohyb, živ byl mojím klidem.
Jsem otrokem, jsem stínem, ale zdrojem,
jak hvězdy v prázdnu, život ve mne sídlí.
Vždyť zhasło světlo, aby vzeslo světlo.
Nuž, ustaň v boji, neklň měnnu stínu,
a jestli vezmu, co ti drahé bylo,
toż zase dám, až pravá doba přijde.«

Však Satan hrdý zlostným hlasem praví:
»Ty zase vrátiš? Dárkyní jsi byla?
Aj, služko Boha, jaká slova chlubná!
J á v z a l s i, slyšíš, sáhl rukou smělou
po skvělé ruži, která za odměnu
být měla otroku, jenž chtěl být pánem.
Však jest-li uzmeš, pujdu osamělý
v kraj nehostinný s hrdým vzdorem v duši,
zášť proti tobě budu živit v lidstvu!«

Tu tesknym hlasem Tvurce dopověděl:
»Ty pujdeš světem, zmatek marné zloby
kol sebe šířit budeš bez ustání,
a velké křivdy budou pro tvou mýlku.
Leč není zła, tak jako dobra není
vše předsudek jen, vývin neustálý.
Až pochopíš, pak navrátiš se ke mně
a v jedno splynem, jak jsme jedno byli.
Bez konce, věčně kouzlo bytí pílí,
smrť ruka pouze, čas jež ukazuje
a z prvku jejích nové síly budou,
jichž bytí zase shasne dobou svoji.
Tak život věčný, velký pohyb stálý
až v posled přejde v síly bez hmoty,
tu s tebou splyne v nové moci lásky,
že rozkoší se větší budeš chvíti,
než chvíš se dnes. A zase zmizíš v niveč,
však ono nic se spojí silou mojí
a splynem spolu věčným zasnoubením.
Neb jedno jsem, to životem se zove,
a pouze jedno jediné jsem stvořil,
jež vládne vším. To kouzlo: rozkoš lásky!«

Buh domluvil a kolem v udivení
dav andělů se tísnil zamyšlených.
Smrť ruku k smíru podávala smutná,
však Satan vzdorně obrátil se k zemi.
Spěl k Evě své, však když se blížil k ráji,
tu slyšel Evu tiše píseň zpívat,
zřel, na svém klíně pacholíka chová,
a laská jej a směje se i pláče.
Když spatřila ho, plaše vzhlédla k němu
a děla něžně: »Z boje jsi se vrátil?
Však jedno mi, zda snesl jsi mi nebe.
Z d e nebe mé! Víc nežádám si v žití!«

A pravila to s klidem takým v tváři
a s takou láskou k dítěti se kloní,
že vidí Satan, zbytečným je nyní.
A raněn v hloubi, zklamán odtud pílí,
ni slova výčitky, ni hněvu nezná,
však potkav Adama, jenž pole oral,
mu řekl smutně: »K Evě spěj, máš dítě!«

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Pokračování.)

V rohu ložnice, zakryto zpola blankytným hedvábím, bělalo se lože. Vanula z něho vuně jejího těla, jemná a dráždivá. Vysokým oknem zírala noc do ložnice, modrá obloha plná hvězd, podobná moři se zlatým pískem. Otevřela poněkud okno a proud čistého svěžího vzduchu vnikl do ložnice. Lampa nad ložem slabě zakmitala, plamen kahanu na konsole lehce poletoval. Zavřela je opět.

Tiše se otevřely dvéře a Ugo vkročil. Odhodil čapku a vrhl se jí do náruče, bouřně, nenasytně. Nenašel slov pro svou vášeň. Zasypal ji polibky.

— Dnes jsi moje, pravil, sedaje s ní ke stolu a naplňuje poháry vínem, ohnivě planoucím. — Dnes mi tě nikdo nevyrve, nebudu se chvěti v tvém objetí obavou, že přijde ten, jehož nenávidíme!

— Ano, jsem tvá, jen tvá, odpovídala Lukrecie šťastna. Hle, jak to víno je rudé! Téměř jako krev! A stejně ohnivé!

— Nemluv o krvi, Lukrecie! Nerad slyším to slovo. Nuže připijme své lásce — své svatební noci!

Vyprázdnili poháry do dna. Sladký žár jim projel tělem. V očích Lukreciiných zasršely jiskry. Zářila všecka touhou, půvaby její vydýchovaly těžkou vuni, která jej opíjela. Vzduch v ložnici se stával dusný.

Přinesla jeho dary a verše, jež měla pečlivě uschované. Prosila jej, aby četl. Znal je téměř napamět, neboť vždy když je obdržel od svého veršovce, přečítal je několikráte, aby jej Lukrecie nepřistihla v klamu. Četl chvíli, maje ruku ovinutu kolem jejího pasu. Hlavy obou byly k sobě skloněny, dotýkaly se a plavé kučery Ugovy se mísily s havraními prameny Lukre-

cie. Po nějaké chvíli odhodil verše a celoval jí rty.

— Co do těch prázdných slov, když mám tebe! Co mi jejich rytmus, když na svém srdci cítím hebké vlnění tvých prsou? Škoda chvíle, Lukrecie, jež prchá bez rozkoše! Žijme, dokud čas! Jsi tak krásná Lukrecie, jsi tak krásná!

Schvátil ji do náruče a odnášel na lože. Omdlévala slastí v jeho pažích. Třesoucí se rukou uvolňoval jí šat. Svěží vonná ňadra zakmitla mu před zraky. Sklonil se a lačně zabořil své rty do těch zázračných plodu krásného těla. Nemohl odolati své touze, líbal ji stále vášnivě, ač se bránila jeho divokým dotekům. Něco opojného plnilo mu hlavu, z níž prchalo vědomí a smysly obestírala vášeň jako mlha — —

Do ticha, přerušovaného jen vášnivými vzdechy, zatřeskla hlučná rána na dveře a v zápětí se ozval hlas, strašný, hrozebný jako hlas anděle volajícího k poslednímu soudu:

— Lukrecie otevři!

Rázem prchlo sladké opojení, vědomí se plně vrátilo. Krev před chvíli ještě rozohněná vášní hrnula se k srdci, bušila mu v spáncích. Chvěl se nesmírou bázní a jen jedna myšlenka byla v hlavě — prchnouti, spasiti se útěkem.

A strašný, hrozný hlas volal poznovu:

— Lukrecie otevři!

Ten hlas rozlomil jejich objetí. Bleskem se zdvihla s lože a podívala se na Uga. Stál u okna, hledaje spásu. Pochopila, co hledá. Ale vidouc, jak se chvěje, byla jata opovržením. Jí vrátilo nebezpečí veškern hrdost a odvahu jejího rodu.

— Je pozdě, Ugo! Neprchneš! Nuže, stůj alespoň s neskloněným čelem! zvolala.

A učinila krok, aby otevřela, zatím co Ugo se vyšvihl na okno. Ale v téže chvíli se ozvala nová rána do dveří, obě křídla se rozletěla a na prahu stanul markrabě v plné zbroji, ozářen rudým leskem pochodní. Ugo strachem polomrtev, klesl s okna. Vše od prvního zavolání až do této chvíle následovalo za sebou rychle jako blesk, téměř v jednom okamžiku, a Lukrecie ani nenašla času zahaliti svá poněkud obnažená ňadra, na něž padala kmitavá zář lampy a jež třpytily se perletovým leskem; pouze přirozeným pudem položila na ně obě ruce, zakrývajíc se cudným pohybem. Markrabě zpozoroval tento rychlý pohyb a postoupiv několik kroků v před, zavolal žoldnéře, by vstoupili. Zář čadících pochodní naplnila ložnici, v níž nedávno ještě vanula vůně. Ukázal rukou na hrdě stojící Lukrecii:

— Vizte nestoudnou nevěstku, záletnici, která za mé nepřítomnosti se válela v cizoložné lásce! Zahal se, nevěstko, či chceš, aby tvou nahotu spatřily zraky sluhu?

Poháná tato se nedotkla Lukrecie. Pravila jen:

— Jste čist — nuže, suďte mne! Jen jedno prosím: odpusťte Ugovi. Neboť mou je vina, já jej svedla, já ho známila svými polibky a strhla ho do své náruče. Mne suďte, on je nevinen!

Ugo slyše tato slova, pojal novou naději. Doufal, že otec mu odpustí. V tu chvíli cítil cenu života, nechtěl zemříti, chtěl žíti, zírati na slunce, dívati se na modré oblvězděné nebe a dýchati vůně jež vysílaly neslyšné vzdechy tisíceerých květů. Vrhl se otci k nohám, objímal je, a volal zlomeným hlasem:

— Milost, otče, milost! Nenech mne zemříti, vždyť jsem tak mlád! Zhřešil jsem těžce proti tobě, ale neodolal jsem její svůdné krásné tváři, zmocnila se mých smyslů! Opředla mne svými ďábelskými půvaby a já podlehl! Přísahám ti, že jsem ji nemiloval, proklínám chvíle s ní strávené! Milost, otče! Milost!

Svíjel se mu u nohou jako bídný červ, vzlykal zbaběle a ronil slzy. Lukrecie stála bleda, každé slovo Ugovo bylo ranou do srdce. Ona mu dala vše a hle, on proklíná ty sladké chvíle, které byly jasem v chmurách života, zatracuje ji, obviňuje ji podle a zbaběle, aby zachránil život, který ona miléráda chce položiti za něho, jako pokornou oběť za chvíle, kdy myslila, že ji miluje! Slzy se jí draly do očí, ale zmizely dříve, než měly zasvítit v řasách, ztratil se jejich zdroj, aby zachovala svou hrdost. A markrabě vida ji nezapírající svůj poklesek a žádající trest, svalující veškeru vinu na sebe, ač věděl, že tomu není tak, a svého syna, svou krev u svých nohou bídně a žalostně prositi o milost, byl jat nesmírným hněvem a hanbou, prudce jej nohou odstrčil až Ugo bolestně zaúpěl a vzkřikl naň:

— Nepros, zbabělče! Kdybych dobře nebyl znal tvou matku a její věrnost ke mně, chtěl bych přísahat, žes synem sluhy, synem raba a ne mým! Dovedl jsi lháti lásku, oslnil jsi ji svým zjevem a když ti podlehla, zapíráš vše proto, že ti hrozí smrt! Jsi nehodná haluz na kmeni mého rodu a nezasloužíš milosti. Hleď tam, na ni, kterou jsi svedl, a ně se od ženy odvaze, zbabělče, chámě, sketo!

A každé z posledních slov provázela rána. Lukrecie se vrhla proti markraběti a zakryla svým tělem Uga.

— Já jsem vinna, mýlíte se! Já ho svedla, volala znovu. Darujte mu život, vždyť je nevinen!

(Dokončení.)

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Pokračování.)

Tento odpor a k tomu tak netušeně zdůvodněný, zarazil nesmírně císařského rychtáře.

Nevěděl sobě rady. Spěchal k archidiakonu na poradu.

Div vdovu Salomenu po schodech sestupující v slepém spěchu hlavou nerozrazil. Sotva že se Salomena z uleknutí vybrala, stála tváří v tvář před rychtářem Mentusem v plné zbroji.

Rychle tři stávkující paličáky na prsou před strážcem veřejné mravopočestnosti přinutila ke konání svých povinností, a vdovsky upejpavě se pejřic, vítala městského rychtáře, jakoby to byl její nejmilejší krajenín.

Zuby zdravá jak řípa bílé, líbezně na něho vycenila a otázala se ho sladounce, proč že jeho pěkná, mladá, oblá žena Keruše na děkanství nechodí posilu brát ve víře od dvojctihodného pána.

Stále prý se dvojctihodný po ní shání a nemůže prý bez ní ani vydržet.

A obrátila se jak na obrtlíku a v mrku dveře za ní zapadly.

Mentus do kníru sobě zabručel:

»To je kumštovná, znamenitá frejířka, ale nebyla by tak kurážná, kdyby děkanství nebylo místo výsadní, které podléhá jen konsistoři.

Kdybych směl v nočních tmách pod tajnou perutí k ní do její komory na zkoušku poctivého spaní, což s těžkým srdcem spouštěla by mně závoru i řetízek.

Tu bych s chutí brał na řemen. 'Až se děťátka dopustí, uvidí, co Mentus dovede.«

Dobře vycítil, proč Salomena mu k nosu přiložila tak štiplavý chřen.

Kapitola XXXVI.

BRATŘINA — NEZMAR!

Co nezmohly tři okřiny vody ledové, zmohlo několik slůvek J. M. C. rychtáře.

Kollegium kněžské po jich promluvení značně vystřízlivělo, vymanilo své duše z otrlosti.

Poznalo, že vyhrůžka primatora Žďárského soudem podkomořenským není žádná pouhá ohnivá trubička, žádná rachejtle, která v povětří tisíci jiskrami zasrší a v zápětí hyne, nobrž že s pohrůžkou ton musí počítati měrou nejvrchovatější. Dokonce když, jak s nimi J. M. C. rychtář dodatkem sdělil, jest Žďárský z Varvažova s podkomořím, svobodným pánem ze Zubřího slouče svazkem přátelským, jenž po mnoho roku trvá a mimo to má bratra, který sídlí na Hradišti Hory Tábor a má hojnost mocných přátel v městech Pražských již od dob slavného a vznešeného prokurátora známého pod jménem Václava Fabricia, ale rodem Srnovce z Varvažova, přes to, že týž již před lety zemřel, a ti mu budou v boji mocnou podporou.

Kollegium kněžské dobře rozpoznalo, že se nejedná pouze o věc samou, ale též o to, kdo v boji zůstane vítězem, zda J. M. C. rychtář neb primator, města hospodář.

Z kollegia kněžského okázal se nejméně bojovným děkan Bouček.

Týž ihned se vytasil s pravdou že dosud nic neudělali, že dosud bratřiny sobě ani nevšimli, co zařídil J. M. C. rychtář, to že jistě předsebral opatrně, dle svých instrukcí, že tudíž bude nejlépe, když oni veškerou další »akci« v tomto směru zastaví a věc vyšším místům k zralému uvážení a rozhodnutí předloží a sami se oddají nejpřátelštějšímu posezení v kroužku nejužším.

Archidiakon již oživělý se při řeči Bouškově potutelně usmíval, zvlášť když skončil tím »kroužkem nejužším«.

Hradeckému, který dosud z hluboka dýchal a bez přetrží zíval, bylo vše nějak lhostejno.

Archidiakon pohleděl na J. M. C. rychtáře, jakoby ho vyzýval, by vydal svou přímluvu. Zdálo se mu, že J. M. C. rychtář dojista nejednal na svou vlastní pěst, že má jistě v rukou vysoké instrukce.

J. M. C. rychtář vážně děl, že mysli, že jednal úplně v intencích míst nejvyšších, že v Pražských městech tak dlouho marně neprodléval, že bratřinu nelze zrušit cestou řádnou, zákonnou, poněvadž bratřina vznikla via facti, bez příslušného povolení. Ale že trváním tak dlouhým, je oprávněna k dalšímu žití, i že nutno ji tak jak povstala tedy via facti, zdolati a ze světa sprovoditi po tichu, poněvadž by tím, kdyby se záležitost tato na veliký buben kladla, věci nebylo posloužено, neboť prý mnoho ještě bratřin mocných, dosud ryze českých, po celém království českém rozestřeno, na které sobě dosud nedovolí sáhnouti i ta nejvznešenější, nejjemnější církevní ruka antireformační. S tím, že se musí počítat a dle toho politicky chytře jednat. Ostatně, dodal J. M. C. rychtář, byl jsem sám komorou požádán o dobré zdání ve věci této, neb se na příslušných místech uznalo, že záležitost tato je hrubě spletitá, ale že se musí počítati s tím, že confrater-

nie jest již Jeho Svatostí papežskou schválena a J. M. královnou podpořena. »Dospěl jsem k tomu názoru, že bratřina, která není církevní ani politická ani stavovská ani městská ani poddanská, pranikomu nepodléhá, ani soudu zemskému ani komornímu ani církevnímu ani podkomořenskému ani konšelskému ani cechovnímu ani žádnému úřadu šestipanskému neb desetipanskému, nebo dokonce úřadu kmetů, že jest tudíž nutno ji bez ortelování zrušit, poněvadž na ni není příslušného ortelníka, a konsistoř na tom záleží, aby došla zrušení jako starý pozůstatek starých zmatku náboženských. Ostatně jsem toho názoru, že dostačí, když se Žďárskému pořádně šlápne na přesky, on že na to čeká jak na pravé milosrdenství.«

Když J. M. C. rychtář domluvil, zdálo se archidiakonu, že musí chránit duchovní primát církve, že musí promluvit slova důkladnější a proto bera do prstů z kornoutku trochu kýchavky a strkaje jí do chřípí svého nosu, děl: »Jurisdikcí svou vlastní a jménem arcibiskupské konsistoře ukládám oběma pánům bratřím, by se odebrali k Žďárskému a jemu přednesli, že ho zvu na děkanství jako seniora bratřiny, která církvi podléhá, neb sestává ze samých katolíků, by se zodpovídal z různého kacířstva. Když se chvalitebně církvi podřídí a pokorně přijde, můžeme s ním vyjednávat.

Když se nepodloží, pak je odpadlíkem, kacířem, a pak s ním budeme jednat jako s takovým.«

J. M. C. rychtář mnul si v duchu ruce.

Poznal, že řeč jeho, jak chtěl, působila.

»A co se Sklenčkou?« prohodil J. M. C. rychtář.

»Minima non curat praetor,« odvětil archidiacon a dodal: »Myslím, k tomu dostačí městský rychtář, by ho stížil šatlavou, nevydá-li příkrov a ty svíce, když mu nepatří.«

Rychtář císařský, Bušek i Hradecký jsou již na odchodu.

Čtyři osoby opustily děkanství.

Dvě osoby duchovní odešly k Žďárskému.

Jan Zub odešel na rathúz vyčkat tam výsledku. Mentus cílil k Sklenčkovi.

Salomena zaskočila sobě k archidiaconu.

Brala po dvou schodech.

Kapitola XXXVII.

SALOMENA U ARCHIDIAKONA.

Martina Šípka titulujeme důsledně archidiakonem. Proč ho nejmenujeme arciděkanem, se čtenářem sdělíme.

Bývalé církevní úřady zvány archidiakonáty. V dobách náboženského rozrušení v království českém vzaly úřady tyto za své.

Arcibiskup Harrach obmýšlel původně celé království (Kladsko v to počítaje) od shora dolů in capitibus et in membris v církevní správě zreformovati, a za účelem tím toužil je na čtyři, arcibiskupu Pražskému jako primasu království podřízená biskupství rozděliti.

Od této myšlenky musil, ač byl uměnný, ustoupiti, že se k zařízení tolika biskupství nedostávalo peněžitých prostředků, an i na podnět Harrachův, císařem Ferdinandem II. roku 1633 povolená věčná dávka solní (sestávající z patnácti krejcaru z každé bečky ku prodeji do Čech přivezené) nevyhovovala tehdejším finančním potřebám církve v Čechách.

Proto se Harrach ve svých snahách organisačních obmezil a roku 1631 zavedl novou církevní instituci kontrolní, tak zvané vikariáty, kterých zřídil v Čechách dvacet tři. Avšak Harrach znal příliš dobře neřeholní kněžstvo v království českém.

Věděl, že valná většina jeho sestává z kněžských, pro různé poklesky, nepořádky a nekázeň z církevních řeholí vyloučených osob.

Dobře znal, že není mezi kněžstvem ani tolik vzorných děkanů a farářů, kolik jich potřebuje k obsazení zřiditelných vikariátů. —

Proběhem doby seznal, že i vikáři musí podrobeni býti důkladnějšímu dozoru než se to posud díti mohlo a tak roku 1637 zřídil nejvyšší dozorčí úřad kněžský pro celou svou obrovskou arcidiecesi a prvním nejvyšším dozorcem, svým »druhým okem«, jmenoval věhlasného Kašpara z Kvestenberka, tehdejšího opata kláštera Strahovského.

Povinností Kvestenberkovou bylo objížděti celé království, vyšetřovat, zkoumat, podávat zprávy.

Harrach brzo vystihl, že osoba jediná, byť i tak energická jako Kvestenberk, nedostačí na práci tak obrovskou a proto jemu přidal čtyry adiáty. Rozdělil tak Čechy, jak původně v úmyslu měl, na čtyři díly a v čelo každé té čtvrtiny, která svými hranicemi se kryla s kraji hejtmanů krajských, postavil jednoho z těchto čtyr Kvestenberkových adlátů. Z těch jedním (arci již nástupcem Kvestenberkovým) byl náš milý Šípek.

Povinností vikářů prostých bylo zkoumati, zda dvojctihodní pánové mají patřičně vyholenou kněžskou pleš, zda nosí předepsaný habit církevní, zdali se nestrojí příliš švihácky podlé mody, zda nenosí u rukávů krajkové tacle, zda nenosí hedvábné punčochy až nad kolena, pozlacené přesky na střevících, zda mají pěkné, v kůži uvázané nepošpiněné breviře, zda spra-

vují řádně jmění správě jejich svěřené, zda vedou v každém směru vzorný život, zda nemají na faře svudných kuchařek, ďábelsky krásných ocheculí, jedovatých střel, které jsou v řečech i chování lehkého odění a které žhavými blesky svých černých neb nebeským blankytem svých modrých očí vyssávají duše a přespříliš trápí a burcují pulsy dustojných pánů na úkor svaté asketické církve, zda se nedopouštějí hříchu děsného, pro který Bůh kázal na Sodomu déštiti oheň a síru, neb zda snad dokonce — ó, hruzo hruzoucí, není na faře byť jen v podkroví neb jen v dřevníku tříska neb drtinka z nějaké kolébky, té hrozné šibenice Bohu líbého panictví.

A bylo-li toto povinností prostých vikářů, pak povinnosti čtyř vrchních bylo vše gruntovněji prozkoumávat u prostých pánů vikářů neb děkanů, neb těm nebylo již omluvou — věčně krásné, ba nádherné — mládí.

A proto našeho milého Šípka jmenujeme archidiakonem, poněvadž titul arciděkan neodpovídá tehdejšímu dustojenství Šípkovu, které se přece rozprostíralo přes celou čtvrtinu českého království.

Jsme přesvědčeni, že by čtenář na Šípka pohlížel nyní jinýma očima než dříve, kdyby, žel, neznal osudného, ač jistě pravdozvěstného listu podkomořího ke kardinálu Harrachovi.

Ale právě v tomto listu a v tomto vyvýšeném stanovisku Christofora Šípka leží vzácný názor do tehdejších osobních poměrů v kněžství.

Toto vůči Lossigovi nadřízené úřední postavení Šípkovo bylo vdově Salomeně dobře známo.

Jistě věděla, že Lossigovi na tom musí záležeti, aby archidiakonu na děkanství ve Dvoře jak náleží se líbilo.

Tuto myšlenku do své mysli sobě vbájila.

A proto nedivíme se, že se jí ňadra vysoko dmula, když vstupovala v sukni hedvábné, do zlata měnivé, k archidiakonu, aby se ho otázala, v kterých pokrmech ráčil najít svého zalíbení, by je, pokud to nyní v čase pro kuchařku téměř nejtěžším možné bude, připravila na způsob nejlahodnější.

Při tom tajně vděčila nápadu Blažeje Puše, že mohla samaritánsky archidiakonu posloužit.

Věděla dobře, že každý sleví ze své pýchy mnohý groš vůči tomu, kdo poznal některou z jeho křehkostí.

Její rozechvění bylo arci zveličeno i tím, že věděla, že s archidiakonem je v celém děkanství samojediná, až na Mariannu, která od dveří domovních ani na krok se nesmí hnouti, to proto, že archidiakon vůči světu laickému nařídil nejpřísnější clausuru a Marianna přísně nařízeno má zvoncem v síni dáti znamení, kdyby někdo hnul pěkně vytepaným klepákem na vratech děkanství.

Ale právě ta osamocenost jejich vůči světu ostatnímu dala ji látku k prvním její slovům vůči jeho milosti, neb s tím nesměla se přece vůči němu tajiti.

My jsme arci přesvědčeni, že archidiakon použije té milé příležitosti, která se mu nahodila, a ještě jedenkrát Salomeně se poděkuje za službu jemu prokázanou a že tím zase Salomenu povzbudí k projevu prosbičky, aby jeho milost, arci teprve, až se ještě přesvědčí, jak výbornou je kuchařkou, byl trochu shovívavý vůči osudné okolnosti, že se jí ještě nedostává nějaký den k dosažení vrcholu dokonalosti věkové, ve kterém žen různá hanebná naříkuti stávají se u rozumných a střízlivých neuvěřitelným zázrakem.

Již jsme u obou dosti dlouho pobyli a doufáme, že až se Salomena opět v přízemí objeví, bude mít vyhráno.

A vskutku nemýlili jsme se.

Když dolů sestoupila, děla k Marianně s vyhaným soucitem:

»Dobře, že Lída dnes po dobrém odjechala.«

Archidiakon mně řekl, že by jinak byl nucen dát jí sám okamžitou výpověď.

Já arci mlčela jak hrob.«

Marianna valí oči jako rak. —

Má právě podivný pojem o spravedlnosti na světě.

Její ortel byl by zněl jinak.

A že byla ženskou, vyhrkla: »A jak jsi přišla, vdovo Salomeno k těm modřinám na rukou, se tebe netázal?«

»Na ty se mne netázal, ale tobě nakazuje, abys ihned honem honoucím doběhla pro kantora Pošívala.«

A Salomena již za Mariannou zamršťuje vrata děkanství na zámek zapadlitý a Marianna slyší, jak ještě řetěz přikládá na skobu. —

Kapitola XXXVIII.

DVORSKÁ PANNA MARIA.

Lossig bral se ke Koeléřovu.

I on se srdečnou toužeností očekával úsvit dne, kdy Jana spojí štolou s Evou.

Přes to byl tomu velice povděčen, že obřad ten za něho vykoná farář Hradecký.

Byl tomu rád z té příčiny, že Lída nebude v něm vidět oddavatele Janova.

Věděl, že sňatkem s Evou Jan na dobro odumře Lidě. Proto sobě umínil, že tím duem Lídu k sobě připoutá poutem nejideálnějším.

Touží s Lídou žít jako bratr se sestrou.

Dostačí mu úplně, když bude moci dýchat vzduch, který ona dýše, slyšet lahodu jejího hlasu, shlížet se v jejích pohledech.

Aby Lídu zbavil nemilého pocitu nějaké odvislosti od něho, aby se mohla úplně volně pohybovati, aby se cítila svou paní, umínil sobě, že jí daruje tři čtvrtiny svého veškerého jmění, jaké na hotovosti má, čímž ji úplně postaví sobě na roveň statečkem pozemským.

V domácnosti přenechá jí úplnou vládu.

Vůči Salomeně a Marianně ponechá jí úplnou volnost.

Bude-li toho sobě přáti, zjedná jí služky z Krakova, ostatně, jak doufá, vrátí se s Lídou v brzku do své patrie.

Ale touží již nyní míti své nejbližší okolí polské.

Kdo by mu to ve zlé mohl vykládati?

Lossig vystoupil již z brány u věže šindelářské, překročil jeden most zdvihutý, kráčí ke druhému, který přepíná Žlab.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

OSKAR NEDBAL A LADISLAV NOVÁK NA TROSKÁCH.

JUDr. R. J. KRONBAUER: (Za »Princeznou Hyacintou«.)

Smluvili jsme se jednou s Ladislavem Novákem, že se na noc vydáme na Trosky. Zastavil jsem se pro Nováka v Sobotce, a pěšky jsme se vydali ke Troskám. Známe je z blízka, vídáme je den co den na obzoru jako hodně zvětšenou stoličku, zamodralou, oběma hroty k sobě přitulenou . . . ale kdykoliv přijdeme blíž, kdykoliv se před námi rozvalí v celé své nesmírné rozloze, staneme jako přimrazení a nedovedeme se pohledu na jejich černý majestát ani nabažiti.

Slunce dávno zapadlo. Zmizelo bez červánků, shaslo, jako rožžhavená koule, ponořená do vody. Nebe bylo čisté jako studánka. Po horkém dni nastalo příjemné ochlazení. Netrvalo dlouho, a měsíc, jenž už dávno na obloze stál, začal stříbrnět. Hvězdy, toho večera neobyčejně jasné, světla skoro pichlavého, rozsypaly se po obloze jako v máji květy na lukách. Hrad seděl před námi jako nějaký mythologický zjev. Lijavce minulých dnů prosákly čedič, a Trosky vypadaly, jakoby byly z balvanů jako uhel černých.

Se starým člověkem, jenž seděl na zápraží, dali jsme se do řeči. Dědovi táhlo na devadesátku. Dali jsme mu na tabák . . tuze rád si zakouřil a na svou pochoutku ani toho bídného čtyráku nemohl sehnati — a dědeček se roztomile rozžvatlal. Vypravoval, co mu slina na jazyk přinesla, ale nás všechno bavilo. Co povídal, uměl hezky povědět. Jako kluk prý na »Pannu« se vyšplhal a krásnou máji na počest své panenky nahoře připevnil. Teď prý to pan hejtman z města zapověděl . . . dokonce četníka sem vyslal, aby se nikdo neopovážil, vylézti nahoru.

»Kdyby radčji«, se zahořklým úsměvem řekl děda, »ti páni zapovídali jinší věci, mnohem líp by udělali. Přede mnou a po mně pustilo se tou krkolomnou cestou sta junáků, a nikomu se nic nestalo, nikdo vazu nesrazil. Smutné je na tom všem, že sem toho četníka vůbec posílati nemusili . . . dnes už se na tu »Pannu« na Troskách nikde nedere. K čemu také? Je dnes na tom ta mládež tuze bídně . . . láska se už nedobývá, láska se za groš koupí. Bodejť . . . poleze někdo nahoru, když o muzice všechno hravě získá! Celé noci se tancuje, začne se odpoledne, sotva jazyk od jídla vychladne, a tancuje se ještě druhého dne, když klekání vyzvánějí. Takový nešvar by měli páni zakazovat, četník by se měl postaviti k hospodě, a děti důtkami od dveří vyhánět! Tak by to mělo chodit, panáčkové, aby ve světě byl zase jednou pořádek.«

Poslouchali jsme dědu jako evangelium.

Dýmal s takovou chutí, že jsme mu ještě na tabáček přidali. Byl už také jako ruina, ale pořád ještě se držel, jak se lidově říká, pohromadě.

»Tak vám, panáčkové«, rozpovídal se, když si fajfičku znovu nacpal a zapálil, »něco povím, abyste věděli, jak moudří byli naší předkové a jak nerozvážní jsou jejich potomci. Nějaký kus cesty odtud bývával veliký, krásný rybník, kolem něhož bývala bráze jako císařská pevnost pevná a tvrdá. Vzpomněli si páni, že rybník zkasírují. Rybniční hospodářství, říkají ti mladí pánové na panství, mnoho prý nenese, z rybníka se udělají **luka** . . a to bude nějakého sena!

Dali se tedy do bourání hrází. Sám jsem na tom hořkém díle pracoval. Lidičky, to byla práce s těmi balvany! Ne a ne to roztrhat . . . bylo to všechno jako svázáno a slepeno. Našel se přece jeden člověk . . měl na dílo dozor . . jenž nad tím hlavou kroutil a nijak toho všeho nemohl pochopiti. Konal, co mu bylo poručeno, ale dělal to nerad. Často a často nám říkával: »Tohle je divný nápad . . bourat tak důkladnou hrázi. Co

si jenom o nás pomyslí ti, co přijdou po nás! Jenom hanba bude z toho pro naší dobu.

A vidíte, panáčkové, došlo na jeho slova. Přeletělo mnoho roků, na panství se vystřídalo mnoho různých pánů a mnoho různých rozumů, a ti poslední poznali, že ti dávní jejich předchůdcové nebyli přece jenom nejhloupější. Sedli si k zelenému stolu, jak se o pánech, když se rozum má vylihnouti, říkává, radili se a usnesli se, že se má zase rybník zříditi tam, kde býval. A poněvadž každý rybník musí míti pořádnou hrázi, aby ji voda nesmetla, usnesli se také na tom, že nutno postaviti novou, důkladnou hrázi. Slyším neuvěřitelnou cifru . . . že prý je na stavbu té hráze vypočteno čtyřicet tisíc! Panáčkové, to není summa v té nynější měně . . . nýbrž v té staré, za které my jsme žili, dobře se měli a mnohem míň potřebovali a utratili.«

Děda se při tom poťouchle pousmál, do dýmačičky ukazováčkem tlačil, aby tabák pro dýmačku pěkně upravil, a vsadím se nevím oč, že si myslil: »Koukejte, hoši, abyste ve svém počínání byli chytřejší, než ti rozumové, kteří jsou i takovému venkovskému dědkovi pro smích.«

Milý děda posadil se s jedné strany na druhou ... už prý i ty kosti pobolívají — a když viděl, že se nemáme k odchodu, žvatlal dál:

»Ve hrázi byly kamenné, čedičové desky, veliké jako stůl. Povídalo se tenkrát, když jsme je čtvrtili, že jsou z Trosek. Tam jich bývalo dost a dost. Jak je tam nahoru dostali, sám Pánbůh ví... Člověk si ani představiti nedovede, jak je dopravovali dolů, neřku nahoru. Za mladých dob, když jsem na Troskách spával, takový jeden balvan tam býval. Říkali o něm, že je to deska navalená do tajné chodby, kterou prý páni, když bylo zle, utíkali. Kdo tu noc na Velký pátek na balvan se položil, byl-li člověk čistého svědomí, divné věci zažil. Deska se pod ním propadla a zanesla ho do nesmírných hlubin pod hradem, kde divné tvory viděl. Všude zlata jako štěrku na silnicích, v každém koutě nikde a nikdy nevídané potvory, které poklady hlídaly. Spal jsem na kameni ne jednou ... sny jsem na něm měl všelijaké, všechno, co povídám, viděl jsem ve snách... ale, bohužel, nikam jsem se nedostal a zlata jsem domů nepřinesl. Také Bludičky tu bývaly na rybníce... možná, že jsou po dnešní dobu, ale mne už nezavedou... o těch se zase povídá, že jsou to dušičky nebožtíků z Trosek. Poletují mezi rákosím, poletují nad ním jako hvězdičky, a záhadné, divné písničky prý zpívají.«

Dědouš se zase tak podivně po nás podíval. Snad jsme se bezděky pousmáli. Fantasie o zpívajících bludičkách připadala nám přece jenom trochu bizarní.

Staroch už slova nepromluvil, penízky do pytlíčku na tabák zabalil. Zamyslil se při tom. Oběma nám najednou napadlo, jakoby uvažoval, nemá-li nám ty groše vrátit.

Zvedli jsme se, dali mu srdečně s Bohem a rychle jsme odešli.

Toho večera jsme i ty bludičky viděli. Neslyšeli jsme je zpívat, ale když jsme nad nimi, nad hradbou z rákosu Trosky spatřili, cosi velebného jako zpěv v našich duších se rozzvučelo.

Až nahoru jsme se dostali... ale na »Pannu« jsme si ovšem netroufali. Všude na světě, pro každého je a bude cosi nedostupného. Nesmírný kraj, nekonečný a neohraničený jako moře, dřímal pod námi. Nikde jsme světýlka nespatřili. Hořela jenom vysoko nad našimi hlavami. Jedno na »Panně« sedělo jako diamant ve vlasech. Novák běhal po ruině, já na čedičovém balvanu ležel a rád bych byl usnul... Tak rád bych byl do své duše chytil — aspoň jeden báječný, záhadný sen na Troskách. —

Když jsem byl loni na Troskách, vypravovali mi, že tam Ladislav Novák přivedl přítele. Nikdo ho neznal, nikdo neměl tušení, kdo to je. Chodili kolem Trosek, prohlíželi je se všech stran, byli nahoře a zdrželi se až do měsíčku a do hvězdiček. Jejich chování bylo prý dosti zvláštní, skorem záhadné. Lidé si mysleli, že jsou to nějací inženýrové, kteří prý přinesou do kraje zase nějakou tu novou čertovinu. Mluvili prý do sebe, jakoby nějaké záhadné věci kutili. Teprve když odjeli, dověděli se lidé v okolí Trosek, že se na ruinu v průvodu svého přítele přišel podívat — skladatel a dirigent Oskar Nedbal!

Zaznamenávám tuto prostou vzpomínku, která vyřinula z moji duše ve chvíli, kdy jsem slyšel, že Novák s Nedbalem vykouzlili novou pohádku »Princeznu Hyacintu«. Vzpomněl jsem si na dědu, jenž na úpatí Trosek seděl a o zpívajících bludičkách vypravoval.

»Jestli někdo,« řekl jsem si, »pak je zpívat slyšel geniální náš Oskar Nedbal!«

ČESKÝ ŽIVOT.

JOSEF VÍŠEK, bývalý starosta města Král. Vinohradů, zemřel dne 23. t. m. O jeho činnosti v úřadě starostenském přinesl Máj v č. 36. t. r. u příležitosti jeho resignace obšírnější článek, k němuž čtenáře odkazujeme. Víšek započal svou práci veřejnou v řadách sokolských. Sokol pražský ztrácí v něm svého bývalého zasloužilého starostu. Býval i poslancem na sněmu království českého a a členem ředitelství a správních rad vynikajících českých institucí hospodářských. Členem obecního

zastupitelstva na Král. Vinohradech byl od r. 1882, starostou města zvolen r. 1895. Působil tedy přímo na celý, u nás neobvyklý vzrůst a vývoj mladého města, které po mnohé stránce zasluhuje lichotivého uznání české veřejnosti. Zesnulý učinil četné odkazy účelům národním a lidumilným. Vzpomenul i sdružení literárních, na něž nyní zřídka kdy bývá pamatováno.

JUDR. VIKTOR GUTH †. V těchto dnech zemřel v Praze ve věku 69 let vynikající žurnalista český, Dr. V. Guth, širším vrstvám méně sic známý, ale v odborných kruzích vážený. Jest osudem žurnalistů, pracujících bez oddechu a bez přerušení celá desetiletí obecenstvu, že jejich většinou anonymní práce zůstává neznáma. Nejméně vděčná je pak práce divadelního referenta, jímž Dr. V. Guth v Nár. Politice dlouhá léta byl — slouží světu intrik, jimž má býti soudcem spravedlivým, současně má však podporovati vývoj umění i mladším silám neublížiti — úkol nevděčný, má-li se zastávati poctivě, aby i obecenstvu bylo vyhověno, žádajícímu zprávy rychlé, obsažné a věcné, neboť o divadlo je v Čechách ode dávna veliký zájem veřejný. Dr. V. Guth vynikal obratným stilem, psal česky i německy — literárním historikům bude znám jeho boj s Nerudou, ve kterém ovšem tento zvítězil. Poslední léta těžce churav žil trudně mimo práci žurnalistickou.

— ý —.

JAN ŠIMÁNĚ, majitel reprodukčního ústavu grafického, zemřel v Praze dne 27. t. m. J. Šimáně založil svůj známý ústav po bedlivých studiích — absolvoval malířskou akademii v Praze — doma i v cizině, kde pracoval v předních závodech grafických. Byl vážen jako zdatný odborník a náleží mu značný díl zásluh o výbornou pověst, které se umělecká reprodukce česká těší.

DR. JOSEF KERZL SEDMDESÁTNÍKEM. Jméno tohoto sympatického lékaře často uváděno bývá v časopisectvu nejen českém, ale rakouském vůbec u příležitosti bulletinu o zdraví stařičkého krále českého a císaře rakouského, jehož je Dr. Kerzl tělesným lékařem, těše se u vzácného svého klienta neobyčejné oblibě a důvěře. Dr. Kerzl je jeden z nečetných Čechů, kteří dosáhli ve vojenství a ve vídeňském světě dustojenství jednoho z nejvyšších. Byv původně vojenským lékařem, stal se lékařem císaře a po smrti barona Wiederhofera, císařské rodiny v ranku generálního štábního lékaře, kteréžto hodnosti vedle něho snad jen už Dr. J. Strejček, neméně zajímavá hlava, dosáhl. Dr. Josef Kerzl, kterého ovšem německé listy, které každou vynikající osobu anektují pro svou národnost, prohlašují za Deutschboehma, je rodák z Vísky u Pardubic, navštěvoval české školy a české gymnasium v Hradci Králové, lékařství sic absolvoval ve Vídni, ale vždy cítil se Čechem, jak víme ze vzpomínek jeho spolužáku, mezi nimiž byl pro svoji vtipnost velmi oblíben, nepozbyl tedy v německém ovzduší své národnosti. Třebas o něm v české veřejnosti mimo zprávy o císařově osobnosti, kterou všude provází, zřídka slyšíme, čemuž se nikdo nepodiví, uvědomí-li si jeho životní poslání, už zprávy, které o něm při poslední návštěvě mocnářově v Praze, kam tenkráte přijel s císařovou družinou, proskočily v časopisech, ukazují o dobrém jeho smýšlení českém. Dvorní rada Dr. Josef Kerzl dožil se vysokého svého věku ve zdraví, jež je dukazem, jak dobrým je lékařem, a přejeme mu ještě dlouhý věk.

RUDOLF TREYBAL byl muž svého času významného jména. Novodobé organisace stavovské (tudíž i rolnické) však vynesly na povrch hojně nových jmen, z nichž zajisté mnohá náležeji osobám vysoce nadaným, a tak se na starší pracovníky pozapomenulo. Nezapomnělo se však na ně a nemůže na ně zapomenouti ani podrobná historie národního vývoje, ani dějiny odborné literatury, v historii literární ovšem Popelka. Vynikající tento učitel hospodářství a politický pracovník český, jehož úmrtí nenadálé ve věku 57 let oznamuje se v těchto dnech (25. srpna) v novinách, narodil se r. 1854 v Chrášťanech na Rakovnicku. Po odborných studiích stal se ředitelem rolnické školy v Klatovech. Od r. 1892 působil v Plzni, odkudž r. 1904 povolán na roln. školu do Č. Budějovic. Konal četné studijní cesty po cizině, všímaje si především hospodářských poměrů. Založil a redigoval různé listy hospodářské; národohospodářskému povznesení našeho lidu věnoval veškerou svou rozsáhlou a neúnavnou činnost přednáškovou a spisovatelskou. Založil řadu raiffaisenek, hospodářských spolků, nákupních a j. družstev atd. V letech 1889-93 zasedal na sněmu král. Českého. Z četných jeho spisů, samostatně vydaných, jmenujeme: Nauka o polním hospodářství. Družstva mlékařská a chov hověziho dobytka. O zakopaných hřivnách v Pošumaví (r. 1902), Organisace rolnictva dánského a jeho blahobyt a j. — Pohřeb konán ze zámku jindického. Mrtvola byla převezena do Rakovnika a tam pohřbena. — Z uvedeného patrno, že nenáležel k nevýznamným mužům, jaci se někdy vlivem politických neb jiných proudu u nás dostanou dosti vysoko. Byl pracovník pilný a skromný.

a-e.

MĚST. DIVADLO KRÁL. VINOHRADU provedlo v neděli odpoledne »Zebru«, třiaktovou frašku Armonta a Nanceye v překladu Milana Fučíka, za režie A. Jiřikovského. Třebas představení premier v nedělní odpoledne, dříve neobvyklé a vinohradským divadlem zavedené, shledáváme vhodným vzhledem k potřebám obecenstva širšího, z něhož přemnozí takřka jen v neděli odpoledne mohou divadlo navštíviti a tu se cítí pobaviti, a třebas považujeme za účelné, když správa v záplavě ně-

mecký ch frašek aspoň silnou menšinou zařaďuje i veselé hry francouzské (zajímavost i pro kritiky, neboť herci sebe snaživější znají u nás příliš málo francouzský život a naučí se, pomalu aspoň, poněkud differencovati timbre hry dle provenience kusu) odkládáme referát o této hře do čísla příštího, ježto referentu nebylo možno pro nahodilou překážku premiery se súčastniti.

SVĚTLEM A STÍNEM. Čtyřicet let předměstského divadla. Český národ není chud dobrými herci. I u nejmenší kočující společnosti nalézáme často dvě i tři i více sil dobrých. Listujíce pak tuto úhlednou, jistě s velikým nákladem pořízenou knihu, kterou vždy do ruky bude bráti každý, kdo bude psáti dějiny českého divadla, povděčen pořadateli těchto kapitolek z dějin rozvoje českého divadla, spisovateli Ad. Boh. Dostalovi, a nakladateli díla doktoru K. Švandovi ze Semčic, seznáváme, dle známých jmen vynikajících hereců, kteří u smíchovských divadel v areně a u Libuše hráli, mnoho-li učinilo toto divadlo pro rozvoj českého umění hereckého. Vidíme tu vlastně tři řady umělců. Jedni dlouho působivše u společnosti, vyšvihli se až na Národní Divadlo, k jehož ozdobě vždy náleželi a náležejí, druzí působili celý život, tu s přestávkami, tu nepřerušeně u smíchovských divadel, a založili jeho dobrou pověst — náležíť k nejčipernějším českým divadlům vůbec — i obecenstvu stavše se nezapomenutelnými, třetí absolvovali počátky u divadel těchto a odešli ven, do Plzně, do Brna a jinam, odkudž slyšíme o nich jen chválu. Na všecky může býti smíchovské divadlo hrdo. Kolik však ještě dobrých debutů literárních umožnilo toto divadlo, nemluvě o zajímavých cyklech »Máje«, které i spolku českých belletristů pěknou sumičku vždy vynesly. Leč zustaneme u publikace samé, vypravené množstvím zdařilých reprodukcí, fotografií i výjevu z významnějších her ensemblu. Nejvíce bude zajímati čtenáře, kteří nemohou očitě sledovati osudy českého divadla, o které se zajímají, dnešní stav divadla toho, kvetoucí a zdatný. Ani tu nelze nám však zabíhati do podrobností, ačkoli objemný a ku podivu levný spisek velmi vybízí, abychom se zabrali blíže do jeho řádku. Psán je svěže — pěkný sloh autora, českého básníka, bývalého dramaturga smíchovských divadel, patrný všude — ostatně látka sama mnoho slibovala. Spisek neměl by býti pohřešován v žádné knihovně ochotnické, v žádné bibliotéce divadelní společnosti a měl by býti zakupován všemi čtenářskými spolky českého venkova, které tak rády divadlo hrají a s divadlem sympatisují, aby nakladatel — ředitelství smíchovských divadel — neutrpěl škody z vydání knihy tak důležité a zajímavé. Přejeme spisku veliké rozšíření, především pak mu přejeme, aby zvláště pracovité činohře, která všude vedle operety bývá v nevýhodě, řízené intelligentním Ant. Fenclem, a zdobené umělkyní tak silnou, jako je Emma Švandová ze Semčic — nemluvě o snaživém a nadaném ensemblu ostatním — přivedl množství nových a stálých navštěvovatelů. — ý —.

HAVLÍČKŮV POMNÍK V CHICAGU. Za velkolepého účastenství a nadšení českého lidu amerického, za přítomnosti zástupce státu a starosty města, odhalen byl ve veřejném parku chicagském pomník Karlu Havlíčku-Borovskému. Událost tato jest potěšitelným zjevem neutuchající lásky amerických Čechů k rodné zemi a důkazem jarého národního života za mořem. Zvláštní radostí naplňuje nás svoboda a vážnost, které se česká větev americká v nové vlasti těší. Je to ovoce píle, práce a intelligence Čechů zaoceanských, je to však i přirozeným důsledkem ducha amerického národa, který nečiní rozdílu mezi národnostmi, uznávaje rovné právo každého občana. V milionovém městě Spojených Států severoamerických, na krásném a čestném místě veřejném stojí památník brixenského mučedníka, co zatím v Čechách zapovídají a odstraňují české nápisy s křížů a náhrobků na místech věčného odpočinku, zavírají české školy v hlavním a sídelním městě říše a vytloukají české místnosti. Význam ochoty a pozornosti městské i státní správy k Čechům chicagským vynikne, vzpomeneme-li nepříjemnosti a obtíží, jakých způsobil svého času německý císař Vilém II. sobě i Spojeným Státům svým známým pomníkovým darem. Mocnáři velké a obávané říše evropské tehdy v Americe nepřišli tak ochotně vstříc jako nyní českým krajanům. Národní hrdost a svobodymilovnost, zdá se, jest americkým státníkům neomylným vodítkem. A tak Havlíčkova slavnost v Chicagu jest radostným úkazem po dvojí stránce. Litujeme jedině, že pomník není původním dílem uměleckým, nýbrž, tak jako na Žižkově, pouhým odlitkem Strachovského sochy K. Havlíčka v Kutné Hoře, která nyní již na třech místech hlásá památku Havlíčkovu. Je to příliš stereotypní, nehledě k tomu, že při dnešní výši českého umění sochařského, mohlo vzniknouti dílo větší ceny umělecké. A skrývá se v tom i nebezpečí pro budoucnost, neboť může snadno vejíti ve zvyk, rozmnožovati takto rychle a pohodlně pomníky českých mužů s menšími výlohami a bez dlouhých a trapných, u nás i jinde oblíbených šarvátek a sporů o model nového památníku. České umění z toho užitku míti nebude, tak jako ho nemělo z nesčíslných soch mlčelivého světce, zdobících naše mosty, do nekonečna dle sochy Brokovovy opakovaných. A stavíme-li pomník, běží snad přece také tak trochu o umění. Vždyť jsou pomníky skoro jediná díla umělecká, která se — alespoň u nás — na veřejných místech staví.

TROSKY LANNOVY SBÍRKY V PRAZE. Ve dvou dolejších sálech umělecko-průmyslového musea pražského vystavena jest kořist, kterou si od-

vezli zástupci tohoto ústavu z dražeb sbírek Lannových. Z podnětu kuratoria a horlivosti zvláštního výboru podařilo se získati řadu obětavých příznivců, kteří poskytli na naše poměry slušné prostředky, s nimiž bylo možno dražeb se zúčastniti. Tyto peněžní fondy nerovnaly se ovšem finanční síle světové konkurrence, a tak daleko větší část sbírek zustala v cizině. Nám zbyla jen útěcha, že bylo v dražbách vlivem bohaté soutěže přeplaceno. Zástupci musea omeziti se musí za těchto okolností na dražení předmětu spíše původem nebo jinak specielně pro Čechy významných. A tak shledáváme v získaném zlomku sbírky mnohý kus, který je vskutku cenným a vítaným obohacením musea p r a ž s k é h o, pokud jest povoláno poskytovati obraz vyspělosti uměleckého řemesla v Čechách.

Sbírky získané obsahují mnoho věcí vynikající hodnoty; ale tím právě výstavka dává tušiti, jaké to poklady byly zase z Prahy do světa rozváty a na dobro pro nás ztraceny. Katalog, vydaný k prvé výstavce předmětu ze sbírky Lannovy, obsahuje 357 čísel, zakoupených v dražbě i před dražbou, přímo od majitele. Jsou to předměty z pálené hlíny, z kameniny, fayencové, majolikové, porculánové, ze slonové kosti, kovové, dřevěné, z perleti a j. a několik rytin. Nejpočetnější jsou ovšem výrobky keramické, počínaje drobnými antickými nádobami z pálené hlíny až k porculánovým výrobkům čínským i evropským. Pozoruhodna jest sbírka 16 terrakotových hlaviček, velmi živě citěných a vyspělou technikou realisticky podaných, řeckého původu, dle udání katalogu ze IV.—III. století před Kristem. I starý Egypt je tu zastoupen hliněnými soškami Ušebti, dále Persie, Turecko, Rusko, Anglie, Francie, Italie a Německo. Čechy několika kachly z XV., XVI. a XVII. století, pak řadou nádob z různých hmot a různého stáří. Mnohé jsou datovány, mnohé nesou značky svých továren. Fayencové a kameninové jsou zvláště z Holiče, Týnice, Hranic i z Prahy, porculánové ze Slavkova, Klášterce i z Prahy. Svým autorem, Dominikem Auličkem, modeleurem továrny na porculán v Nymphenburku, zajímají tři skupiny z pálené hlíny z osmnáctého století, představující štvanice zvěře. Mezi výrobky cizozemskými najdeme i některé kusy z dílen proslulého keramika anglického Wedgwooda (č. kat. 311, 312, 329). Nelze však do stručného článku vpraviti soustavný výpočet všeho, co zasluhuje povšimnuti. Jen na několik čísel ještě upozorníme. Tak pod č. kat. 328. vystavena z lipového dřeva řezaná soška mladého Pana. Katalog uvádí sošku jako m o d e l M a t y á š e B r a u n a. Č. 334. označena velká cínová cechovní konev pražských sládků novoměstských s postavou sv. Václava na víku, bohatě plasticky i ornamenty a českými rytými nápisy zdobená (z r. 1688). O krásném vahadle pražské práce z r. 1607 referoval Máj (s vyobrazením) obšírněji ještě před dražbou. Čísly 42. až 48. opatřeny prsteny, z nich šest antické, z dob římských císařů a jeden z doby velké revolnce francouzské (1800) s mosaikou, zobrazující jakobínskou čapku s dýkou. Pěkná jest hrací deska z ebenového dřeva, intarsovaná sloní, jihoněmecká z doby kolem r. 1650 (č. kat. 77.), dále krucifix ze slonové kosti, rovněž německý z druhé polovice XVII. století. K nejcennějším předmětům patří keran (č. 295.), kniha o 373 stranách, popsaných, s malovanými a zlacenými ovrubami a okrajovými ozdobami. Zvláště bohatě ozdoben titulní list arabeskami ve zlaté a modré barvě. Vznik udán v textu: dokončen Ahmedem, synem Muhameda z Tabrisu r. 866 hedžry (r. 1464 po Kr.). Konečně jsou tu astronomické hodiny (č. 299.) ze solenhofenského vápence a několik miniatur. Druhá, nekatalogisovaná část výstavky je pestřejší výběrem předmětu. Z bohemik vidíme tu cechovní truhlici krejčovskou z r. 1612, kořenou vazbu se znakem Dohnu z Domína se slepým tiskem z r. 1601, skleněné číše z r. 1598 se znaky a počátečními písmenami, vztahujícími se na M. Vranovského z Dobravic a W. Wobědovského, dále skleněný bohatě rytý pohár český (kolem r. 1700) a podobný slezský, vlastní podobizna Jos. Quaisera (?) a j. v. Pěkná jest mandolina, želvou a perletí vykládaná (Giov. Balt. Fabricatori Napoli 1796), dva skleněné, křídlové poháry hollandské (XVIII. stol.), sbírka antických past a bohatý soubor medailií italských, francouzských, německých a českých, mezi nimi pražské židovské, loveckého bratrstva hrab. Šporka atd. K medailiím se řadí řecké a římské mince. Zajímavy jsou i plast. emaily ve zlatém drátě (Francie XVII. stol.), dále miniatury, pak iniciály a drobnomalby na pergamenu. — Trosky Lannových sbírek, doplněny sbírkou skla, baronem Lannou museu darovanou, a sbírkou akvarelu,*) představující vybrané kusy Lannova musea, tvoří samy malé, ale velmi cenné museum.

NEJKRÁSNĚJŠÍ POHLED NA PRAHU. Ve feuilletonu Národní Politiky upozornil nedávno pan ředitel Fr. Ad. Š u b e r t na krásný pohled na Prahu z Riegrových sadu vinohradských. Pohled ten znají sice dobře navštěvovatelé rozkosného tohoto parku, ale fotograficky nebo malířsky dosud využitkován nebyl. Feuilleton vzbudil mnoho pozornosti a obecného zájmu. K rozpravám o »nejkrásnějším pohledu na Prahu« připomínáme, že na pohled s této strany M á j upozornil již v r. 1908 (č. 42. r. VI.) a doložil své upozornění obrázkem, který není sice fotografován z Riegrových sadu, nýbrž z domu čp. 639 v ulici Přemyslově (u Vratislavu) nad Rajskou zahradou, která se svými sklenky tvoří obrazu půvabné popředí, ale v celku je to pohled týž. Praha je tu spíše ještě mohutnější, posunuta o něco více v pozadí, rozkládá se do větší šíře, dopou-

*) Daroval JUDr. Vojt. svob. pán Lanna.

štěstí oku, by pojmulo celý obraz jediným pohledem. Náš obrázek reprodukován a zvětšen byl dle amatérské fotografie zcela malých rozměrů, a není nám známo, pokusil-li se kdo od té doby získati snímek dokonalejší. Reprodukci provázeli jsme tehdy těmito slovy: »Panorama Prahy z Rajské zahrady a zvláště z vyšších pater žižkovských domů nad krásným tímto sadem, bohužel, veřejnosti nepřístupným, je méně známé, ale nikterak méně krásné obdivovaného panoramatu s Petřína. Praha v rozlehlé kotlině rozestupuje se v mohutné šíři, zvedajíc se za řekou mezi Opyšem a Petřínem v malebných skupinách starých budov až k samému hradu, jehož obrysy, v hodinách ranních zahalené parami, v předvečer temné až do černa, tvoří mohutnou kulisu zapadajícímu slunci, vrhajíce s Petřínem na celé město hluboký, melancholický stín. Celý tlum věží Nového i Starého města zdá se vystupovati mnohem strměji do výše, než díváme-li se se strany druhé. Vyhlídka s Petřína poskytuje obraz barvitější a veselejší, kdežto odtud město zdá se obrovitější, hrdější, nabývajíc rázu aristokraticky tvrdšího, sebevědomějšího. Až jednou Rajská zahrada, spojena s Riegrovými sady, stane se novým velkým veřejným parkem pražským, bude toto panorama Prahy novou přitažlivostí krásné naší metropole.« K tomu ještě poznámku: Považovali jsme tehdy za samozřejmo, že bude Rajská zahrada jednou, snad po spojení Žižkova s Prahou, veřejným sadem. Od té doby proslechlo se ledaco o úmyslu, Rajskou zahradu parcelovati. Byl by z toho snad pro okamžik nějaký hospodářský zisk, ale hygienicky pro město tak přelidněné a pochybně stavěné jako je Žižkov, budoucí část Prahy, a esteticky pro celou Prahu byla by to ztráta naprosto nenahraditelná. Budiž dnes naše upozornění na krásný pohled z Rajské zahrady i výstrahou v tomto směru. — l —.

Mary Wortley-Montagueová: DOJMY EVROPSKÉ A TURECKÉ. Vzdělaná a neobyčejně pronikavá anglická spisovatelka, která jako choť vyslancova dlouho žila v Cařihradě a navštívila též jiné země, ukládá dojmy ze svých pozorování v řadě článků dopisové formy, o nichž Fr. Táborský v poznámkách k autorčiným »Hrdinným Touhám« praví, že to jsou velice zdařilé momentky, v nichž osoby i věci tak určitě zachycuje, jakoby nejtenčí jehlou vyšívala jemný ornament. Sloh její má však také ještě jinou vlastnost neméně cennou, ukazuje totiž, že Lady Montagueová jest z národa, v němž již roku 1644 Milton směle řečnil a psal na ochranu svobody tiskové. Nás v těchto Dojmech nemálo také zajímá list čtrnáctý, krátký to článek o pustotě království Českého a o napodobení vídeňských zvyků. Spisovatelka v něm praví, že království České jest nejpustější ze všech zemí, které viděla v Německu. Vesnice jsou tak bídné a poštovní stanice tak ubohé, že čistá sláma a čerstvá voda jsou dobrodiní, jakého nenajdeme všude, a nesmíme doufati v lepší pohodlí. Ovšem, list ten má datum 17. listopadu 1716, a tehda věru nežilo se v Čechách blaze. O Praze autorka píše, že má ještě jakési zbytky někdejší nádhery z doby, kdy byla z největších měst v Německu. Navštívily ji tam některé vzácné dámy, jejichž příbuzné znala z Vídně. Byly oděny podle vídeňských mod právě tak jako obyvatelé exeteršti napodobí londýnské mody, totiž jejich napodobení jest výstřednější než originál. Těžko prý popsati, jak prazvláštní figurky činí ze sebe. Osoba prý se ztrácí mezi úpravou hlavy a sukní tak velice, že by jí měli napsati na záda: »Toto jest žena«, aby cestovatelé se nezmýlili, právě tak jako malíř vývěsních štítů musil kdysi napsati: »Toto jest medvěd«. Viděti, že autorka má porozumění také pro humor, který se hlásí o uznání ještě v jiných jejích listech. Dojmy evropské a turecké přeložil Adolf Gottwald, a vyšly jako 921.—923. č. Ottovy Světové knihovny.

Ds.

Ada Christen: ZE ŽIVOTA. Předposlední svazek Ottovy Světové knihovny přináší šest povídek vídeňské spisovatelky, která již svým prvým vystoupením způsobila v literárních vrstvách neobyčejný rozruch. Hlásala dosavadním názorům a způsobům revoluci, bez ostychu dávala nahlížeti v taje svého nitra, rozbouřeného milostnými vášněmi. Třebas po letech spisovatelka se uklidnila, přece jen její veškerá spisovatelská činnost znamená silný vzdor a svrchovaně výraznou osobitost. Ona, jak praví Richard M. Mayer, s bezchlednou otevřeností hlásala ve své písni zkušenosti svého života, přebohatého proměnlivostí osudu a utrpením. Nepokrytě psala o vlastní mnohaleté bídě a stala se věštitelkou nastávající literární bouře, a třebas dlouho na pohled slabá, malomocná i osamocená, přece si zůstala důslednou a odhodlaně vyzývala k převratu, který skutečně také se dostavil. Sbírka Ze života obsahuje šest povídek, z nichž některé ukazují čtenářům mnoho z autorčina dětství, jiné zase tlumočí nám její vlastní milostné tužby. Zvláště jsou to povídky Rahel a Dva modely, kde osvědčuje své vyznání a učení lásky, dle něhož má se muž jako žena s bezosobnou oddaností odevzdati všecka tomu, komu již věnovala srdce. Povídky Ady Christenové jistě najdou hojně vděčných čtenářů, a my na ně upozorňujeme také proto, že spisovatelka, jak náš Neruda kdysi pravil, byla ctitelkou Máchova »Máje« a Meissnerova »Žižky«. Český překlad vyšel z péra Anny Řehákové.

Ds.

Toto číslo vydáno dne 1. září 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

STRÁVNÍK.

Napsal F. S. HOLEČEK.

Verunka Doležalová, žena lampáře, bydlícího v obci za Prahou, vracela se ze sousední vsi s rozjasněnýma očima a usmívajícími se rty. Potkávala známé ženy; ale nezastavovala se s nimi, nezastavila se ani u hokynáře, ani u obecního čerpadla, místních středisek, kde přetřepávány významné denní příhody.

Zardělého plného obličeje pod věnečkem plavých vlasů, šla hbitě, nedbajíc slunečního vedra, které jí polilo líce a šíji potem, a od kterého ji jen skrovně chránil prostý, světlý slaměný klobouk s červenou stuhou.

Bílá halenka, která halila její plné poprsí, byla mírně provlhlá a lepila se Doležalové pod pažemi k tělu. Jdoucí žena si oddychla, když se jí za zády přilnal větřík a ochladil její spocenou pleť.

Dopolední srpnové slunce stálo vysoko na vymetené obloze a kladlo své hřejivé dlaně na stichlé chomáčky listí na stromech u cesty, jimiž slabý větřík takřka ani nehýbal.

Doležalová nesla v pravici mošnu, s níž byla nakoupiti na oběd a levicí držela pod paží živou husu, pro kterou si zašla do kopce na Bílou Horu.

Pták, jejž nesla zadkem obráceného v před, a jehož svázané tlapy se žlutaly vedle její modře zbarvené sukně, byl klidný a jen chvílemi se ozýval za jejími zády úsečnými hlasitými projevy hrdla, jakoby se smlouval s jinými husami, které bylo slyšeti odněkud z polí.

V úzké uličce pod silnicí, ve staré vsi, Doležalová zmizela se svým břemenem a zašla do nově vystavěného patrového domku, který vyrostl nad hlavy svým sousedům, chalupám to starousedlíku. Domek čistě vybílený zevně i uvnitř hostil ve svých zdech v prvním patře majitele a Doležalovy, kteří od své svatby před půl rokem měli zde najatý pokojík s kuchyňkou, dole pak v přízemku bydlil s jedné strany kočí z klášterního dvora, s druhé sluha z pražského státního úřadu.

Nějak plaše se ohlížejíc po dveřích domácího, Doležalová se zastavila u svého bytu s druhé strany čtvercové chodby, složila hbitě mošnu a přineseného ptáka na zem, a sáhla do kapsy po klíči.

Směšný strach ji rozčiloval, aby husa nerozhlaholila svého hrdla, dokud jí nebude míti doma, nebo aby naposledy neznečistila společné chodby.

Pták jakoby tušil rozpaky své nové hospodyňky, choval se vzorně, a když naň nějak zúskostlivělá pohleděla, odpověděl jí jen přitlumeným zareptáním, jež znělo jako spokojený pozdrav novému domovu.

Otevřevši dvéře, Doležalová popadla husu a překročujíc mošnu, kterou nechala ležeti ve dveřích, vešla chvatně do kuchyně. Stojíc v kuchyni shýbla se pro mošnu, a zavřela za sebou.

Trochu si oddychla a uklidnila se, těšíc se, že ji mručivá domácí paní nepotkala. Babka by jistě činila zbytečné poznámky, pomyslila si. Bála by se, aby jí její perníkové chaloupky nenbylo, když zde s ní bude dýchati vzduch cizí husa, durdila se popadena rozmarem.

Opatrně prostřihla ponta, jimiž byl pták svázán a pustila jej na zemi. Husa se postavila bokem k ní, a pozorně si prohlížela okolí.

Doležalová nalila do bílého hrnku vody a postavila ji před ptáka. Pak rychle svlékla vycházkové šaty a oblékla se v domácí sukni a halenku a hbitě se otočila po plotně.

Za hodinu přijde muž k obědu, třeba si popíliti s vařením. Ostatně praženka s kapáním a čočka s vajíčkem nedají mnoho práce. Bude moci při tom také mysliti na své záměry s husou. Bude také třeba ovařiti oves a napéci šišek, vždyť je pták všecek vychrtlý, a než bude lze mysliti naň jako na pečínku, třeba, aby se spravil, vykrmil.

Recept na šišky z černé mouky, neobsažený dosud v žádné kuchařské knize, znala již z úst sousedek, teď zbývalo již jen šišky péci a cpáti je v ptačí hrdlo.

Dosud husy nechovala, byla proto již všecka nedočkavá, jak se jí věc bude dařiti.

Bylo jí jako tvůrci něčeho, co dosud nebylo, jako vynálezci, který v tísni a nejistotě koná své tajemné poslání a neví, co z jeho kutění bude.

První věcí, již si schystala, byl oběd, na to se hned jala váleti a hnísti těsto na šišky ohlížejíc se chvílemi zvědavě po husе.

Pták přešlapoval na místě, kam jej postavila; do hrnku, kam mu dala zrní, klepl zobákem, ale nežral, jen zalil dlouhým labužnickým lokem své hrdlo, jakoby se byl od let cvičil v doušcích pijáků.

»Však ty budeš žráti«, těšila se Doležalová, všecka rozehřátá ohněm a tichou veselostí. Zasmála se, stručně vzpomínajíc, jak se muž podiví, až vejde. Neměl potuchy, co si zamanula, proto ji také tísnila nejistota, jak muž uvítá její čin; ale nad tím vším, nad nejistotou, nebude-li její světovládce mručet, nebude-li majitelka domu třepat rozčilena jazykem i nad starostí, jak svého prvního strávníka odchová, rozestírala se v jejím nitru taková klidná, odhodlaná spokojenost, jasná a stálá, jako slunné nebe venku, že chuť její k práci rostla jako v pohádce.

Na ráz udeřila dvanáctá. Doležalová se plaše ohlédla po dřevěných hodinách v kuchyni na stěně. Její nedočkavost stoupala. Za chvíli přijde muž. Věděla již, že mu toho napovídá o svých záměrech s ptákem, až ji na konec odbude, aby ho nechala s pokojem.

Usmála se.

Pták se protáhl a prudce zamáchal křídly.

Doležalová se až ulekla tohoto náhlého šelestu, nezvyklého v jejích čtyřech stěnách.

Ty divochu«, obrátila se na husu, která již zase klidně stála a jako vytržena z nějakých záhadných ptačích myšlenek se otočila očima po mluvící ženě.

V tichu, které nastalo, byla tíha zrajících plánů, jimiž Doležalová v myšlenkách ustanovovala příští osud svého nynějšího strávníka. V představách jejich bylo to samá veselá chvíle a radost šťastného hospodáře, který jde za slunného dne polem, prohlíží svoji úrodu, počítá zisk a v mysli jeho umášené horkou obrazotvorností roste zlato do výšek hor.

Doležalová byla nerozhodnuta, má-li krmiti ptáka pro sebe, aby si na něm pochutnali doma, anebo aby ho dobře zpeněžila.

Šetrnost drobné hospodyňky ji pobádala, aby ptáka prodala, a marnivost mladé ženy ji našeptávala, jak by bylo hezké, kdyby si za stržené peníze koupila látku na nějakou pěknou halenku.

Doležalová zabrána v myšlenky ani si hned nepovšimla, že na schodech ozývají se jí známé kroky.

Do dveří vešel člověk nemladý, nestarý, drobnější postavy, vyhublých tváří, chorobně pobledlé pleti, a zvědavě se postavil u dveří, dva kroky od husy.

»A pěkně vítám«, promluvil na ptáka, zapomínaje se pozdraviti se ženou.

Pták poplašen couvl bokem od příchozího a prohlížel si ho, natáhnuv krk.

»Je pěkná, Tonouši?«, ptala se Doležalová muže opatrně.

»Je to husák«, řekl muž harašivým hlasem lidí, stížených krčním neduhem. »Aby nebyl zlý«.

»I toto, je klidný, a ani se z místa nehnul«.

Doležal pokývl hlavou, a přítomnost nového člena domácnosti byla schválena nadřízenou instancí.

Doležalová prostřela v kuchyni, schystala na stůl talíře a příbory pro oba, nabrala na talíře polévky z hrnce, v němž vařila a volala muže k obědu.

Doležal svlékнuv kabát, stál u okna a prohlížel si nějaké plátěné hadry, které mu žena schystala na čistění svítilen.

Přišel, usedl za stůl po boku ženině, oba se tiše pokřižovali a jali se jísti.

Ticho rodinného kouta, kde je srdečná shoda měkce a teple objímalo muže a ženu, spolehalo na věci okolo nich a sneslo se i na husu, která postaviv se na jednu tlapu, schovala zobák pod křídlo a oddala se na okamžik tajemným ptačím snům.

II.

»Až budu zítra doma, sbiji z prken bednu, aby měl husák kde stát«, pravil Doležal ženě, vstávaje od stolu. »Bednu pak dáme na půdu, až jí nebude třeba, naházejí se do ní tvé staré

sukně, než je rozstříháš pro mne na kusy k čistění svítilen.«

Žena pokývla hlavou.

»A jak dlouho budeš husáka krmiti?«, ptal se dále.

»Ani nevím, na to se ještě zeptám, kdyby se vykrmil, snad bychom ho dobře zpeněžili, nemyslíš?«

»No, to by opravdu nestálo za to, několik neděl se piplati s ptákem a pak jej prodati s výdělkem tří, čtyř korun.«

Zabíjí-li jej a sní sami, budou míti mimo pochoutku i sádlo i trochu peří. Je moudřejší nechati si ptáka pro sebe.

Doležalová neodpověděla, ale její růžový sen o halence pestrých barev, koupené za korunky z prodeje husy nějak se v mysli zatemňoval a místo něho jí vyvstal v mysli obrázek okna, za nímž stojí hnědě polévaný hrnek s husím sádlem.

»Vždyť by bylo také pěkné, kdybych nějaký groš i já získala«, namítla na konec.

»No, bylo by to hezké, je pravda«, promlouval harašivým hlasem Doležal, »pěkně vykrmenou bys prodala, jistě za nějakých deset korun, a uložit deset korun do spořitelny, nebylo by zlá věc, nemáme beztoho dosud ani haléře uschováno, kdyby se něco přihodilo.«

Doležalová mlčky nalévala horké vody do dřezu, chystajíc se mýti nádobí. Bolelo ji, že její muž je tak daleko jejích tajných přání. Vždyť snad si smí přivydělati, aby se ozdobila, aby byla jako jiné ženy, které se hledí líbiti. Vždyť se chce líbiti jen jemu, škaredému kocourovi. V tiché zlosti hodila do dřezu lžíci, až z prudka zachrastila.

»Budu také potřebovati nějakou látku na zimní halenku na neděle«, řekla na konec suše.

Doležal se na ni podíval mírně užaslý.

Látku na halenku, což nemá věcí z minulé zimy, kdy si nakoupila šatů do výbavy, vydavši za ně větší část svých ušetřených peněz?

»Myslela jsem si, že by bylo hezké, kdybych měla nějakou, třeba nepatrnou novou věc«, zaznělo z hrdla ženina slovy, ze kterých zadýchalo do tepla kuchyně čistě po žensku mluvené žalování.

Doležal se zamlčel, v jeho hlavě se zatočily myšlenky do kolečka: krmená pečinka na stole, uložená pětka, ženiny halenky a pečinka, se stolem se propadávající, jako v pohádce.

Husa zamáchala křídly, jakoby se bránila, aby o její kůži byl spor; ale nikdo si jí nevšiml.

»To je pravda, to by bylo hezké«, řekl na to manžel obojakými slovy a hleděl mlčky přes práh do pokoje. V jeho hlavě se srovnávalo, jak bude zítra, pozítří a jindy, když bude míti doma nespokojenou ženu.

Z pohledu, který letěl do pokoje a z okna ven na protější střechy, bylo lze čísti, že se rozhodnutí dostavuje rychlými kroky.

Škubánky, bramborová kaše, rýže vařená v pouhé vodě . . . dále nedomyslil.

Jídelní lístek polmělvané paní Doležalové byl neúprosnou hrozbou, protože se mu ani brániti nebylo lze, a musil by jísti, co by bylo uchystáno.

»Ostatně husu jsi koupila ty, čiň s ní, co ti libo«, rozhodl se na ráz rozšafně.

Dořekl, odešel do pokoje a stoupl si k otevřenému oknu.

Doležalová schnuta nad dřezem, který měla postavený na kuchyňské židli, oplachovala nádobí. Pobouření, jež jí zašumělo nitrem, ulehalo, odevzdanost mužova ji odzbrojovala, lítost s ním ji popadla. Je hodný, nezlobí mne ničím, řekla si v mysli, měla bych hleděti, aby se ani on na mne nezlobil, měla bych mu činiti pomyšlení. Již již si myslila, že bude nejlépe, aby husu zužitkovala doma. Muž nemá beztoho nikdy vydatnější stravy a plahočí se takřka denně v noční službě. Pak si zase zamanula, že by za peníz získaný prodejem mohla i jemu koupiti něco, co by snad potřeboval. Třeba košile, jednu dvě košile ozdobené vyšívanými nebo sbíranými náprsenkami, nebo jiné prádlo, prádla se vždy nedostává, nebo na zimu něco vlněného pod šaty.

Na ráz si vzpomněla, že manželu dosud nedala kávy.

»Doležale, nechceš již kávy?«, ptala se obracejíc se po muži v pokoji.

»Až umyješ nádobí«, odpověděl tázaný.

»To bude hned«, mluvila Doležalová dále, rachotíc mírně nádobami pokládanými na stůl.

Husa, již si nevšimla, zatřepala zase křídloma.

»Počkej ptáku, hned tě ošetřím«, slibovala Doležalová, upozorněna na přírůstek své domácnosti, »vždyť tě musím vykrmiti, abych tě řádně zpeněžila. A sobě nekoupím nic nového, koupím Venouškovi, aby měl radost«, mluvila, vypichujíc rozmarně jednotlivá slova.

»Je takový hodný, ani mi nebrání, když se mne zmáhá marnotratnost.« —

»Mně chceš něco kupovati?« ptal se udivený Doležal a přiblížil se z pokoje.

»Ano, třeba pěknou tobolku se stříbrným kováním, nebo prsten. Ze zastavárny by se leccos lacino koupilo.«

»Děkuji ti, ale s takovými věcmi pamatuj na sebe, až budeš míti přebytečnou pětku, ke které ti má dopomoci vykrmená husa. Nějaký

vhodný ozdobný brož by tě jistě více potěšil, než nune prsten nebo stříbrem kovaná tobolka.«

Doležalová domyla, otřela nádobí a umyla stul a židli, na níž stál dřez. Dala muži kávy a šla se podívati, jak hluboko došla husa v hrnku, kam jí nasypala pšenice.

»Mnoho's toho nevyzobal«, vytýkala ptáku, »nejsi dosud doma, viď, nechutná ti. Však pokej, zítra začneme se šiškami, upekla jsem ti pěkné, drobné, abys si nenamáhal příliš hltanu.«

(Dokončení.)

STÍNY LÁSKY Z RIMINI.

Napsal ADOLF VELHARTICKÝ. (Dokončení.)

Odveďte každého do jedné věže, kázal markrabě. Pravil jsem často, že krvavě bych mstil skvrnu na svém jméně, a dostojím slovu. Oba zemřete. Kdybych měl někomu z vás darovati život, daroval bych jej vám, Lukrecie. Ale vím, že z mé ruky nepřijmete milosti.

— Zříkám se jí, ale odpusťte Ugovi, prosila Lukrecie a poklekla před markrabětem.

— Vstaňte a nepokořujte se pro takového zbabělce. Zemře!

Žoldnéři obstoupili Lukrecii, jež klidně kráčela do vězení. Uga, jenž byl polomrtev hrůzou, museli téměř nésti. Vzlykal, chvílemi vydral se mu z hrdla výkřik a pak volal: — Nechci zemříti! Nechci zemříti! Nemiloval jsem ji, proklínám ji, zatracuji její krásu, jež mne svedla!

Vsadili oba do věží, jež byly blízko sebe. Po celou noc se ozýval nářek Ugův, po celou noc slyšela Lukrecie kletby, jimiž ji zasypával, hrozná slova, jimiž proklínal svou vášeň. Muka způsobená jim byla stokráte horší, než kdyby ji byl mučil kat. Klidně, téměř ztrnule zírala před sebe a vroucně si přála, aby nadešla již hodina smrti, jež by jí přinesla vykoupení. A do temna žaláře zaléhal stále kvílivý hlas Uguv a jeho kletby zařezávaly se jí do hrudí jako ostré žhavé dýky. Život ji zcela zklamal, nenašla ani lásky, ani krásné smrti, o níž někdy snila v komnatě, kde zahynuli Franceska a Paolo.

Minula noc, ze žaláře prchly temné stíny a na dlažbě zahořelo slunce růžovými paprsky, vyzlatilo stěny, pročistilo jej světelnou prškou a naselo všude purpurových růží. A hlas Uguv zněl stále, vždy bolestněji vnikal v její duši. Byla jista, že nezemře-li záhy rukou katovou, zahyne tím hlasem, jenž ji zvolna usmrcoval.

A proud zářícího světla rozléval se vždy mohutněji, oblil ji stkvoucím jasem, zlíbal tváře, jako diadem planul v černých vlasech. Nastavila plně svou tvář polibkum světla, rty její krvavěly touhou v té vlahé záplavě. A postavila se k oknu. Viděla město, viděla daleký kraj, tam, kde se modral les bylo místo, kdy zapomněla na vše a život zaměnila za lásku. — —

Dunivý chorál zvonů se rozezvučel, jasně znějící kovová srdce zdravila písní daleko slyšitelnou růžový východ vzcházejícího slunce. Nový den! Chvíle světla a radosti, hodiny vůně a lahodného vzduchu, opojeného květy... Nový den a pro ni je posledním. Nelitovala ničeho, jen strašná bolest jí rvala srdce, že Ugo proklíná hodiny, v nichž mu dala sebe, vonný chléb krásy a žhavé víno rozkoše. — — Proklíná vše a ona s radostí za vše umírá. — Hnusil se jí život, v němž láska je proklínána. A znovu vyzývala smrt, by přišla.

Ale smrt otálela, aby zakusila veškeru hořkost života.

Pojednou utichl lkavý Ugův hlas. Sladký mír zachvátil její duši, laskal ji v měkké náruči. Ale nový zvuk ji rušil: klíč zarachotil ve dveřích žaláře a objevil se mnich.

— Buh s tebou, pozdravil.

— Milost jeho tobě, odpověděla.

Mnich se na ni podíval zálibným pohledem. Přikročil k ní a snažil se jí chopiti za ruce. Ale ona ustoupila a opřela se o stěnu žaláře, blíže okna, žíznivě vpíjejíc očima světlo. Tu mnich nasadil masku zbožnosti a soucitu:

— Zhřešila jsi těžce, má dcero, na tom, jemuž jsi patřila. Zapomněla jsi na slib věrnosti, složený před oltářem a podlehlas chtíči a žádosti. S nevlastním synem jsi klamala svého choté, jenž žádá tvou smrt, by tvou krví byla smyta jeho hanba. Ale milost boží je nevyčerpatelná, vyznej se z hříchu, kaj se a za život, jejž nyní ztratíš, získáš život věčný. Přicházím, abych tě připravil na smrt a posílil tě na dalekou cestu.

Mluvil zvolna a v hlase jeho byl líčený soucit. Poznala, že tento muž nepovažoval by za hřích, kdyby hřešila s ním. Postřehla v jeho očích lačnost dravce. Pravila klidně, stále stojíc vstříc světlu:

— Vinu mou znáš, káti se nemám z čeho. Nespáchala jsem hřích, ale veliký omyl: věřila jsem, že v lásce není přetvářky, domnívala jsem se, že snáze jest ztratiti život, než zapříti lásku. Mýlila jsem se, to je má vina. Nelituji tohoto života a netoužím po jiném, v němž by žily mé vzpomínky. Chci, aby mé myšlenky byly mrtvy, až umlkne mé srdce.

— Poznávám, žes propadla peklu, zbloudilá ovečko, odpověděl mnich se strojenou hrůzou. Má slova padají do srdce vypráhlého, tvrdého jako skála. Milostí boží nesmí se plýtvati. Odvracíš se ode mne, jenž ti přináším odpuštění boží. Urážíš boha. Ale bůh se nevtírá, neboť suchá haluz bude vržena do ohně. Je mi však líto tvé duše, jež nemůže za hříšné tělo. Naposledy se tě ptám: Chceš litovati svých hříchů?

— Neznám jich. A nevědomost hříchu nečiní, zbožný otce, odvětila opět klidně, dávajíc se líbati sluncem.

— Nuže, jsi ztracena. Mám pro tebe vzkaz od tvého choté, jenž ti poskytuje milost, vysloviti své poslední přání. Vyslov je, bych mu je sdělil.

— Ať sem pošle ihned kata. Nemohu se dočekati smrti!

Po těchto slovech rozlil se mnichu po tváři jas úžasu:

— Jaká síla je v tobě, ženo, že se nebojíš smrti? Kdo ti vlévá do srdce odvahu a zapuzuje bázeň, tobě, jež odmítáš odpuštění boží?

— Má láska! A proto snad nyní chápeš, že nemám, čeho bych litovala. Jdi, otče, a vyplň mé přání, dodala měkce.

Mnich se sklonil před ní a pokorně políbil její ruku. Chápal, že srdce této ženy je silné a nepotřebuje útěchy. Pak beze slova odcházel.

A mezitím co Lukrecie stála u okna a hluboce dýchala vonný vzduch, vyznával se Ugo kajícně ze všeho co spáchal. Litoval svých hříchů jako dobrý křesťan a bůh mu odpustil, neboť také k němu poslal markrabě mnicha, pečliv o spásu jeho duše. Zatracoval svou lásku k Lukrecii, nazývaje ji pobloužením smyslů a mnich mu udělil rozhřešení. Ugo boje se smrti, prosil mnicha, by u něho setrval do poslední chvíle, čemuž tento vyhověl. A milost Páně vnikla do srdce Ugova a rozmlouvaje o nebi, očekával s tajnou bázní chvíli smrti.

Markrabě splnil přání Lukreciino. Kat přišel za nedlouho. Ustřihl jí krásné vlasy, jež se řítily na zem jako slapy tmy. A jako hvězdy zahořely na nich paprsky slunce.

— Zavřete oči, mono Lukrecie, prosil kat.

— Jen tni mistře, čekám smrt s otevřenýma očima!

Kat uchopil meč do obou rukou, vzduchem to zasvitlo jako blesk a krásná hlava Lukreciina odpadla od trupu jako zralý plod. A ve vlasech na zemi ležících zahořel poslední nejdražší šperk: purpurové krupěje krve. A katovi se zdálo, že mrtvá hlava pohybuje rty a šeptá stále jedno slovo.

Když pak kat vešel do Ugova vězení, vykřikl tento hrůzou. Mnich jej musel znovu těšiti a vlévati mu odvahu. I jemu ustřihl kat vlasy, plavé a kučeravé a protože pohled na lesklý meč, na němž tušil stopy krve Lukreciiny hó děsil, zavázali mu oči. Nezeptal se po té, již zničil. A sotvaže poklekl, učinila prudká rána mečem konec jeho zbabělému životu.

Markrabě vystavil obě mrtvoly v nádherných rakvích, naplněných květy, na nádvoří hradu. A mezi mnohými, již přicházeli, aby shlédli milence, byly i milenky markraběte, jež se chvěly při vzpomínce, že i je by takto mohl trestati manžel. Přišla i krásná paní kupce, kterou nyní Niccolo miloval, prolila nad oběma nešťastníky několik slzí, ale v téže chvíli si přála býti svobodnou, aby byl sen její úplný. Byla nyní milenkou Niccolovou, přála si býti jeho chotí.

Večer, když první stíny se položily na bledá čela milenců, kázal markrabě, aby odnesli rakve do kostela sv. Františka, kde je dal pochovati s nesmírnou nádherou za modliteb nesčetných kněží do jediné hrobky, aby po smrti alespoň odpočívali spolu, když za živa to bylo hříchem. Neboť na mrtvé tělo krásné Lukrecie markrabě nežárlil.

Nějakou dobu žil výhradně lásce krásné kupcové, pak se mu zalíbilo několik venkovských dívek. Konečně zatoužil opět po vlastní ženě, i hledal nevěstu a našel ji v spanilé a mladistvé Ričiardě, dceři markraběte ze Saluzzo, a záhy vítala Ferrara novou paní.

Za nějaký čas našel si Niccolo novou milenku a žil stejně, jako dříve.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Pokračování.)

Aniž překročil potok Hartský, zabočuje k rybníčku zvanému »nebeský«, kráčí kol rybníka druhého, kol hájovny zamodrchaninou vinné révy kryté, ve které Adleta a Keruše, dcery hajného, obě dívčí jak apotekářské divizny štíhlé, které jako bohyně římské při průvodu literátské bratřiny trýznily hrozně Dvorské klacíky.

Kráčí již bukovinou, hledí na skládku ker ledových, hledí na zamrzlou hladinu rybníka výtažního, na plešatou stráň, obrací oči na pravo a vidí mezi buky o dva pně mohutné opře-

nou poustevničku s věžičkou, kurkami jeptiškami krytou, se zvonečkem.

Kráčí již vsí Bukovinou, kráčí již souvisící vsí Huntýřovem a blíží se k místum, kde odbočuje vozová cesta k Salomenině samotě.

Stanul ohromen.

Ouvoz do rovnosti se sousedními polmi zavát.

Sníh, netknutý sníh. A ve sněhu ani nejmenší stopy, ni stůpky malé nožky Lídiny.

Pro Bůh! Kde jen dlí?

Pojednou ožil.

Lída se jistě odebrala do Starých Buků navštívit rúvek svého svěřeňátka i řezbářskou dílnu starého faráře a odtamtud teprve se odebrala k Salomenině samotě cestou na opačné straně samoty ležící.

Proto Lossig béře se k samotě.

Snad tam Lídu již natrefí, a není-li dosud tam, pak se aspoň cestou další spolu minouti nemohou.

Pachtil se sněhem, zapadal do závějí, do zavátých kolejí a výmolů až po kolena.

Konečně uřícen, znaven stanul u samoty.

Ale samota — jak zakleté hnízdo. Vrata zatlučena, okna prkennými okenicemi opatřena, úplně uzavřena.

Patrně Salomena dovolila otci Marianny, kterého stanovila za hlídače, aby se do vsi přestěhoval, pokud nejkrutší zima nepřejde.

Nezbylo Lossigovi, než dát se k Starým Bukům.

Lossiga již přechází zrak od bleskotání billionů démantů sněžných.

Uřícen stanul u pohřební zahrádky v Starých Bukách.

Kol ní zeď nízká, neobérštěná, a kol ní prastaré buky.

A pohřební zahrádka učiněná sněhová rovina.

Jen tu a tam jalovčí kývá smutně svou bílou sněhovou koketní čepičkou.

Ani zde Lídy nebylo.

Snad trvá ještě na besedě u starého faráře — umělce.

Ví od ní, že ho má velmi ráda, že ho navštěvovala se svým svěřeňátkem na rukou. Kojná je doprovázela. Konala ty daleké procházky dítěti k vůli, by nižilo hojně čerstvého vzduchu.

Ale i starý farář Lidu rád navštěvoval v Kocléřově.

Proto bral se Lossig k faře.

Klapla klika na cínovém zámku.

Jak omámený, očarovaný stanul Lossig na prahu klenuté dílny.

»Můj Bože, můj Bože.« zaúpěl a zaclonil sobě dlaní oči.

Nevěděl, zda svým očím může uvěřit, zda s ním nežertují, zda ho neklamou. Či snad to následek toho, že stále mysli na Lídu? Co se s ním jen děje?

Odsunul dlaň od očí.

Ne, to není klam, co vidí jest skutkem.

Na konci síně s mohutné nátoně se na něho usmívá Lída s jejím svěřeňátkem.

Ten zázrak trval jen na okamžik, neb Lossig náhle oslepnul. —

Arci jen na okamžik a ne snad z pohlížení na sluncem rozzářené plochy sněhové, nýbrž jen následkem tvrdých prstů starého faráře, který mu je od zadu položil na obě oční klapky a jej srdečně vítal:

»Nu tak, co říkáš tvé příští Blahoslavené Panně Marii? Zdali pak se ti zdá Lídě dosti podobna? Já s Lídou chtěli jsme tebe jí překvapiti.

Byly ti to krásné doby, kdy mně Lída seděla zde za modlu.

Dívčí, které jsi zde viděl před Lídiným příjezdem do Kocléřova, bylo tváře příliš sladounké, slabě oduševněné, dětinsky nevinné, a já přece za modlu musil míti tělem nádhernou pannu, ale srdcem a duší vášnivě milující matku.

Takovou modlu najíti, panečku, to abys běžel od jednoho konce světa na druhý a od tamtud zase zpátky, a nenajdeš ani jediné!

Seděla mně zde několikrát a já jsem sobě rovněž tolikrát zaskočil do Kocléřova a ryl sobě její tahy do své paměti.

A na dnes jsem ji pozval sem, a tu máš, na místě ni přijde sem její milostpán.«

»Že dnes sem Lída přijde?« tázal se udiveně Lossig.

»Což nevzala sobě od tebe na dnes ke mně odpuštění?« tázal se farář.

»Nevzala, ale odešla již ráno.«

»Pak asi zbloudila.«

A již zase cvakla klika na cínovém zámku.

A Lossig pryč.

»Blázínek,« děl k sobě starý farář, »jen když mám já dosud tu svou.«

A starý umělec s láskou se zahleděl v krásnou tvář své Marie Blahoslavené.

Nebýt ona matkou boží, byl by ji snad vášnivě zlíbal.

Kapitola XXXIX.

NA ANDĚLSKÉ.

Lossig vyrazil z oblouku nádvorního portálu fary v Starých Bukách takým překotem, jakým vyletí žebrák vytříbený, obecní, se zvo-

nečkem na vysoké holi, ze samoty lesní, byv vyštván vyceněnými tesáky a krví podlitýma očima psa zvlčilého.

Socha Lídina v životní velikosti s téměř božskou vlídností v očích a na lících mu svato svatě hlásala, že má Lída již s Bohem společenství, že s ním již sdílí nesmrtelnost a že má již účast ve všech nebeských radovánkách.

Bral se o překot v před.

Pojednou ocitnul se před vysokým, do dálky táhnoucím se plotem, sestávajícím z mohutných bukových, ležmo kladených klád.

Poznal, že to prastará záseka zřízená na ochranu proti nepřátelským hordám.

V dálce uzřel přelízku. Pomocí té se dostal na druhou stranu záseky.

Ocitl se na obrovské mýtině, zřízením té záseky povstalé.

Rychle kráčel mýtinou. Pojednou stanul zbloudilý u vysokého srázného svahu. Pod ním v hlubině ležela se tří stran polokruhem obklíčená, k jedné straně otevřená, starými košatými na vše strany souměrně rozložitými buky porostlá pláň.

Ale ač ty buky víc než staleti, touží jeden po druhém od té chvíle, co vsazeny v zemi, v rozmilování blíží se k sobě svým větvovím, přece stojí každý z nich o samotě, tak sám a sám.

Mají se rádi a nesmějí k sobě.

»Jsem asi na andělské,« pomyslil sobě Lossig, který věděl, že se jedné části bukoviny rozhlehlé říká: »na andělské«, na rozdíl od bukoviny Dvorské nad rybníčkem výtažním, které se říkalo »na ďábelské«, to jak sobě myslil proto, že buky stály zde v těsném objetí korun i kořání, větvoví i lupení v hříšném spojení.

Lossig netušil, že jsou stromy ideálnější, že se líbat umějí, ač jsou mnohdykráte od sebe na mnoho láter vzdáleny. Nemohl spustiti zraku od toho skvostně úchvatného obrazu.

A obraz plný božího klidu počal lít klid a mír v jeho přestrašenou, uondanou duši.

Počal sobě vyčítat nepromyšlenost všeho svého jednání, stálé ukvapování, ba zbrklost.

Zase přehánčl.

»Vždyť přece nebylo potřebi,« pravil sobě, »abych měl o Lídu tak ukrutnou starost. Vždyť Lída již dávno Jana považuje vůči sobě za ztracena. A smrti dítěte již v důstatek oželela, mnohem více, než většina matek ztráty vlastního dítěte.

A na mne sobě přece stěžovat nemůže. Vždyť ji nosím na rukou.

A ona? Žije v plném blahobytu. Pracuje jen to, co sobě sama za práci zvolí a k jiné práci ji nikdo nenutí a nutit nesmí.

Salomena arci pohlíží na ni okem závistivým, ale to Lídě vadit nemusí a nevadí. A vůči Salomeně sobě ani slůvkem nezadala.

Salomena rovněž nemůže říci že by jeho poměr k Lídě kdy byl překročil hranice nejpřísnější cudnosti. —

»Chrych krýj! Chrych krých!«

Lossig pojednou byl hrůzou jat.

Z jakéhos hnusného podzemního brlohu pod vysokou stráni vylezla příšera, spíše ohyzdnému opičáku než člověku podobna, i na tvářích zarostlá, polonahá, zabalená v hadry a kůže ze zdechlin, s chodidly slamou obalenými. Vydávala z hrdla podivné nečlánkované, lidské řeči naprosto nepodobné skřeky:

»Chkrych krýj(Chkrých!«

Pelášila hrůzou jata přes briliantové zrcadlo pláně.

Černá pekel příšera. — —

Lossig poznal, že nešťastníka vyplašil z jeho brlohu jako pes slídný vyslídí a z lože vyburcuje zajíce.

Ta příšera se lidí jako zajíc bála.

Věděla, že nutno vystřici se těch bestií.

»Té nádhery božské přírody a toho hnusu neskonalé lidské bídy.« —

»Toť stělesněný obraz dlouhá leta trvajících bestiálních válečných hrůz, zaúpěl Lossig, zjevem příšery již nijak překvapen. Poznal, že jest to jeden z nešťastníků, jejichž rodiče za dob jejich outlého dětství buď na útěku, neb za jiné nešťastné příhody byli knechty soldáty v lese oloupeni, usmrceni a děti hledíce na to, hrůzou tak byly jaty, že se od té chvíle bojí z lesa vystoupiti, zůstávají v něm, obživují se sami a prchají před každým.

Mluvit nadobro zapomněly.

Možná dost, že ta příšera jest dítkem nějaké růžolící dívky, která, aby byla svému »druhému srdci« blíž, na sebe vzala hanbu vojačky a pod komandem lurenfeldbábla táhla krokem vojackým s ostatními vojandami za vojáky před šultysem s jeho stěhovavou mučírnou a kládou, pod praporcem s ohavnou, necudnou malbou, a ukazovala na důkaz, že pravou vojandou, kolem jdoucím, že i ona dovede ručniční olovo nositi patřičně na jazyku. Snad »její druhé srdce« v šarvátce vykrvácelo a soldáti nepřátelští ji až k smrti znásilněnou dobili a s dítětem kvílicím supům na pospas v rokli bukoviny zanechali.

Stalo se z dítěte lesní zvíře.

Živí se bukvicemi, kořínky osladiče ovocem, řepou.

Lossig věděl, že bukovina chová ve svém klínu dvě mužské příšery a jednu ohavu ženskou. O té ani slůvka.

Lossig se zachvěl.

Vzpomněl sobě, že té vyvýšenině, na které bloudil, říká se »na poušti,« neb ta leží před údolím, kterému se říká »na andělské« — na straně východní. Zde někde, pomyslil sobě Lossig, roku 1606 Kasper Scherle, poddaný Karla Šebestiána Litického ze Šonova, s celou svou kompanií vojenských pobudů a povalovačných štercířů, vlasů oblezlých a ztracených brad, zavraždili ženu mladou, pěknou, zbloudilou, těhotnou, z plodu jejího srdéčka vyhnilnili a společně je syrové snědli, aby se stali neviditelnými vůči žoldnéřům a poddaným z Kocléřova, Huntýřova i Bukoviny až k nařízení krajského hejtmana a jeho tovaryše pod veleními jich obou přijdou tříbit bukovinu od nich, chasy lotrovské.

Nic nespomohlo Scherlemu to děsné čarování.

Po svatém Valentinu téhož roku mistr svého krvavého umění ve Dvoře Králové na něm pomstu mečem vzal. Hrnza!

A zase se Lossig nad Lidou starosti zadumal, zapomněl, že blondí, že by bylo na čase, aby pomýšlel vybavit se z pout svudné bukoviny.

Že se naprosto nemohl vyznati, uminul sobě, že bude kráčet slunci zapadajícímu bez odchylky vstříc, děj se, co děj.

V tom, ó, díka Bohu, zaslechl před sebou lahodné cinkání jako od rolniček, ale z daleka, tuze z daleka.

Ale drkavé ty cinkoty zněly stále silněji. Mocněly.

Pojednou uviděl, jak sněhový mráček u samé sněhové hladiny dole na obzoru doubravy se zvedá.

A mráček byl smíšl, s přeženim čtyř semíků v saně zapřažených, zvířený.

Lossig postihl směr jízdy, dal se na běh a brzy stanuly saně Bedřicha Jaroslava Rychnovského z Rychnova před ním.

Rychnovský byl pánem na Kocléřově.

Saně řídil sám.

Lossig vděčně přijal pozvání, by do saní přisedl. Ani nemohl pochopiti, že samaritánský modrooček vedle něho jest vnukem hrozného Rychnovského z Rychnova, který na Kocléřově příšerně vlastnoručně zohavil a posléz k smrti domučil mladistvého Petra Sapouška jen proto, že otec jeho nechtěl nadále nosit jho poddanské.

Jaroslav zval Lossiga k sobě na tvrz Kocléřovskou. Ale Lossig projevil, že pro něho dost udělá, když zbloudilého zaveze do Kocléřova.

Stalo se.

Hospodář hostěnice Kocléřovské Lossiga uctivě uvítal. Stavil před něho vycíděnou cínovou hubatku, stavil pod ni trojnožku, přiložil v čistém plátýnku zabalenou křídu k dělání čárek. Kolečko kol trojnožky, na které se píší čárky nakreslil sám. Toť zjevné důkazy, že sobě hostě nesmírně váží. Vidíme, že hospodář je od rány sečné nakulhavený, že má důkladné břiško pivné, řemenem silným spjaté a že chová za pasem měšec, ve kterém skryty jsou karty ke hře »kupecké«.

Hospodář počal hovořit, jaké to má dnes obzvláštní štěstí, že nesprchla ani hodina od té chvíle, kdy od něho odešla Lída prý vzdálená příbuzná Salomeny Schulzovy, která tráví nyní u důstojného pána na děkanství jako kuchařka a opatrovnice čistoty.

Lossigovi jak by spadl kámen se srdce.

Hospodář vyprávěl dále, že Lída toužila docílit Salomeniny samoty, z té pak že chtěla odebrat se do Starých Buků k návštěvě starého pana faráře, ale že se přesvědčila o naprosté nemožnosti vykonat to jen v střevíčkách, kdy uzřela ouvoz k samotě do roviny zavátý. Že usmyslela sobě toho zanechati, že farář v Starých Bukách promine, že ho nenavštívila.

Na to, že jí odvětil, že otec Mariannin nyní na samotě nebydlí, že je u sedláka v nájmu v třetím statku na pravo od jeho hospody, že tudíž Lída, když se posilnila, tam odešla návštěvou, řkouc, že u něho dnešní noc přespí, neb prý nechce dnešní noci prodlíti na děkanství, poněvadž v hostěnici na Taschenberku budou svatebčané celou noc hejsovat a ona by proto usnout nemohla.

Lossigovi spadl kámen se srdce.

Ani ho nenapadlo Lídu, ač tak byla blízka, navštívit. Seznal, že by to mohlo být světem vykládáno tak, že sobě smluvili dostaveníčko k milostnému sčekání a objetí. —

Kdyby člověk nedbal světa a dbal jen hnutí srdce svého, pochodil by mnohdy nastokrát lépe.

Arci, jen mnohdy.

Kapitola XL.

FIAT JUSTITIA.

Lossig došel Dvora ve večerních tmách. Před vraty děkanství, jehož okna veškerá plála plameny voskovic, — stála Marianna.

Jak Lossiga po lucerničce a po kročejích poznala, běžela mu v ústrety.

»Vrátí se Lída?« tázala se ho.

Zrosila slzami jeho ruku.

Lossiga jal soucit jeji s Lídou velice.

Utrhl ruku, kterou Marianna toužila políbit a dojat děl: »Arciže, Marianno. Ale až zítra asi tak k poledníma. Je dobře schována. Je u tvého otce návštěvou.«

»Tam v pravdě dobře schována,« děla Marianna. «Mám tam své nové prachové peřiny, těch bude moci použit. Ale, děla se strachem dále »z děkanství nedostala výpověď?«

»Z děkanství? Výpověď? Co blábolíš?«

Marianna se zalekla, zda snad příliš mnoho neprozradila a jak by omluvou děla: »Mne jen tak napadlo, že Lída již dostatečně zmocněla a že my všechny tři na děkanství jsme zbytečné a že tudíž Lída, příliš hezká a mladá —

(Pokračování.)

FEUILLETON.

NA STAVBĚ DRÁHY V MATTO GROSSO.

Obrázek z Brazilie.

Jedeme-li dva dny vlakem ze Santos, dorazíme až k veletoku Paraná; poslední stanicí dráhy je městečko Itapúra. Přes obrovskou řeku staví se nyní most. Na pravém břehu táhnou se již do dálky roviny a pahorkatiny státu Matto Grosso, sídla domorodců, a hnízda zimnice.

Po sedmidenní cestě na mezcích uvede nás náhoda až k stavbě dráhy, kterou brazilská společnost provádí na jih, k státu Paraná. Dělníci, dopraveni sem z pobřeží, pracují za lákavý plat 8 Millréis (13 korun) denně. Z tohoto, na Brazilii slušného platu nemohou tu ovšem utratiti, než co vydají za rýži a boby s odporným sušeným masem (carne secca). Prahne-li kdo po kořalce z cukrové třtiny (caninha), jest mu jeti celý den na mezku do nejbližší vendy (prodejny) a draze ji zaplatiti.

Dělníci přijíždějí obyčejně již ozbrojeni, nebo si karabiny vypůjčí od společnosti; jsou tu Indiáni, kteří často vyruší je z práce deštěm šípů, sami zůstávajíce skoro vždy skryti v houštině.

Barva domorodců není rudá, spíše bledě žlutá, nosy široké, oči mírně šikmé, nohy pokryty vrstvou špíny, ježto si je natírají zvláštní hmotou, když překročují močály, aby se uchránily od rozličných zvířátek, zachycujících se jinak na kůži. Šípy, minuvší se cílem, pečlivě sbírají. Neradi nesou jejich ztráty, jež nikdy nejsou značné při neobyčejné zručnosti, s jakou je vymršťují.

Dělníci chráněni jsou hloučkem ozbrojenců. Jedni razí cestu lesem, druzí připravují půdu a poslední kladou koleje. Když zaječí několik šípů vzduchem a padne raněný, začne prudká palba do houštiny. Pak se chlubí každý, »co jich pobil«. Domorodci však se kryjí dobře ve větvích.

Pracující družinu skládají v pestrou směs nejrozmanitější národnosti. Braziliáni (zvláště černé pleti), Portugalci, Italové, Angličané, Američané a Němci přicházejí tam v stejné touze po penězích. Někdy zabloudí tam i zvědavý — Čech.

Společnost vydává k nákupu potravin poukázky, peníze vyplácejí se až po návratu, ve městě. Zahyne-li tu dělník, má aspoň společnost peníze v kapse.

Pracujíce celý týden, ti, kteří světí neděli, baví se lovem opiček, mravenečníků nebo vodního ptactva. Není tu téměř jiné zvěře, za to hemží se země jedovatými hady a vzduch plní roje moskytů. Nejobávanější z plazů jest malý had, zvaný »šararaka« (xararaca), proti jehož uštknutí není téměř pomoci.

Používá se však přece drastického prostředku opíti se pálenkou do němoty, neboť v brazilském nitrozemí, kde není léků, »léčí« se vše kořalkou a solí.

Dělnictvo spí na bídných lůžkách pod kolnami. Nic nestaví se důkladně, pobyt se stále posunuje. Vysilující vedro ve dne, střídající se často s pronikavým chladem po půlnoci, jest příčinou těžkých nemocí. Mnozí, stíženi zimnicí, hltají spousty teplé, odporné vody, a žlutí, vyhubli, umírají v hadrech, klnouce touze, která je vábila v tento pustý kraj. Bezcitně dá společnost naházeti mrtvá těla do jámy, posypati vápnem, a neobtěžuje se ani, dáti zprávu příbuzným. Noví pracovníci přijíždějí a vyplňují decimované řady.

Nejrychleji klesají námořníci. Žádostivi, poznati »mladou« zemi, prchnou v přístavě s paluby a dají se najmouti na práci do dálného nitrozemí. Octnuvše se v krajině nezdravé, rychle bývají zachváceni příšernou zimnicí. Nikdy více nevrátí se z neznámých jim končin.

Vojtěch Belvic.

ČESKÝ ŽIVOT.

JUDR. FRANTIŠEK CHLEBORÁD. »Máj« vždycky nabádal k tomu, aby se nezapomínalo na Čechy mimo korunní země a připomínal, mnoho-li zdatných krajanů žije v moři ciziny, odsouzených ztratiti svoji národní příslušnost. Zapomínáme však na Slezany, ztratili jsme Slováky, nevedeme v evidenci krajany v slovanských zemích žijící a jen občas obracíme k nim zrak, když dojde zvěst o jejich úmrtí. Jistě

mnozí z našinců, které do ciziny odvedl nezdar doma, v cizině nevyniknou často však i do ciziny vypudí znameniton hlavu neúspěch doma nebo zájem o cizí kraj, silná touha poznati život v té neb oné zemi zahraniční. A mezi těmito je mnoho hlav významných. Někteří uváznou hned na první štaci, ježto zde uplatnili své vlohy a stali se činiteli plodné práce, vynucujícími si úctu i od chladné k nám ciziny. Z těchto vážených krajanů našich v Rusku ztratili jsme v těchto dnech dra Frant. Chleboráda, jehož jméno bylo vždy uváděno s obdivem a úctou, kdykoli se mluvilo o pracovnících českých za hranicemi. Bližší životopisná data, jež uvádějí časopisy, líčí dr. Chleboráda jako individualitu neobyčejně jarou, nadanou, podnikavou, pilnou, ale málo zdarem odměňovanou, kterou neúspěchy a nespravedlivost poměrů vypudila z Čech. Zemřeltě v Petrohradě ve věku 72 let. Hlásal od počátku nutnost našeho hospodářského sesílení, což jal se prováděti i prakticky. Již jako vychovatel u hraběte Desfours Walderode dal podnět k založení prvního pražského podnikatelského dělnického spolku »Oul« a pojišťovací banky »Slavie«, jejímž byl prvním ředitelem. Později vzdal se pro četné konflikty tohoto úřadu a stal se advokátem v Černém Kostelci, pak v Ledči, v Jičíně, Mor. Ostravě a Brně, působiv všude horlivě na poli národním. Pokoušel se též o habilitaci, a když byla německými profesory zmařena a současně utrpěl ztrátu při koupi statku na Slovači, odstěhoval se na Krym a pak do Petrohradu, kde pracoval horlivě v oboru literatury národohospodářské a finanční. V poslední době zanášel se myšlenkou založení Slovanské banky. Častěji meškal v Čechách. Ještě letos v Luhačovicích a v Bechyni. Navrátiv se do Petrohradu záhy skonal.

NÁRODNÍ DIVADLO předvedlo 1. září po prvé »groteskní baletní pantomimu« o třech dějstvích s 9 obrazy, kterou napsal Ladislav Novák a ke které hudbu složil Oskar Nedbal, jenž také řídil orkestr, a choreografickou část uspořádal Achille Viscusi, který obstaral také režii, vyžadující neobyčejnou čipernost v ovládání velikých divadelních těles, nota bene živých. Autor nazval své dílo »groteskní baletní pantomimou« — je jí jistě, ale nalézám v něm, třeba to dosud akcentováno nebylo, allegorii boje zla a dobra, ve kterém dobro přes dočasnou přemoc zla vítězí, nebo chcete-li, pohádku o zápase lásky (rytíř Zvonimír a princezna Hyacinta) s mocí (čaroděj) a penězy i světskou slávou (Don Panfilio), které se do služeb staví i matka dívčiny, kde však naposled vítězí přece jen láska milující se dvojice, v nejtěžších chvílích záchrany docházejíc u talismanu (u květu hyacintového) a u vládkyně říše hyacint, ve které by spatřován mohl býti symbol mládí a krásy, vždy lásce vítězně pomáhající, aspoň ve světě poesie. Nevím, pokud měl autor tento motiv na mysli — mně zdá se rámec tomuto příběhu daný (touha kováře po zbohatnutí, kopaje totiž poklad u starého hradu, dostane se do starých síní, kde stává se, jako pán na hradu a otec dívčiny, o niž se oba živly ucházejí, účastníkem živého, pohnutého, pohádkovitého děje) právě jen pouhým rámcem, upomínajícím ostatně z daleka na motiv Smetanovy opery »Tajemství«, ovšem jen z daleka, ježto v Princezně Hyacintě vlastně kovář jen sní, nahnuv si více z lahvice — vděčný prostředek arranžéra výpravných baletů-pohádek, jež pak i střízlivému mozku dospělého jeví se přípustným, zvláště když provází děj zajímavá hudba, věrně vystihující rušnou psychologii děje.

Ladislav Novák, autor řady dramatických prací hojně hraných, i četných baletních pantomim (»Olim«, »Z pohádky do pohádky«, »Paní Moda«), provedených v Národním Divadle, jež došly znamenité obliby obecenstva malého i velkého, měl všechny vlastnosti ku tvorbě výpravného repertoarního čísla, jakým byl dříve Národnímu Divadlu »Excelsior«, »Ďáblovy pilulky« atd. nad něž ovšem jak původností, tak pestrostí, zajímavostí děje a etickým založením hry vysoko vyniká. Nemohl nalézti pro myšlenky své lepšího hudebního interpreta nad O. Nedbala, jenž nepohrdaje moderními skladateli tonik perhorreskovanou melodií při svém eklekticismu vytvořil tolik jiskřivé charakterisační hudby dle potřeby humoristické, dle potřeby vážné, že budí úžas ten bohatý, vynalézavý talent, v němž několik vět, upomínajících na starší skladby Nedbalovy i jiných komponistů, některý ten motiv neb úryvek motivu, jenž nám zavzní známým ohlasem odjinud, originalitu celku neohrožuje nijak; aspoň obecenstvo svým frenetickým potleskem vyjadřuje, jak přeje si znovu slyšeti všecky ty polky, gavoty a valčíky, z nichž se nám nejlépe zalíbil valčík cikánů biskajských, v němž zvláště pravdivou šílenou vášnivostí tempa a výrazu uchvátila slečna Janečkova — z ní nám vyrůstá vedle slečny Korecké, Havlíčkové a Dobromilové přesvědčivá vyjadřovatelka duševních problémů tanečním polybem.

V živém ději nalezla se snadno příležitost na tu šňůrku korálků navěsiti několik tu přímo diabolických, jinde poeticky zabarvených tanců, na př. vír v čarodějově kuchyni, kde Don Panfilio začaruje Aratrona kouzelným proutkem podivného tvaru do kotle a předvádí pak týmž čarovným žezlem z kouzelné knihy příběh Semiramidy, Ledy a Kleopatry; nebo groteskní výjev opičí kovárny, kde kovář a kovářky opičích hlav (narážka na zázrak kovářova divokého snu, jenž děj předvádí) tančí divokou skočnou, nebo barvitý (hudbou i výpravou) rej v říši hyacintů, ve které divák vkusem a poetičností scenerie vskutku cítí se unášen v léta dětská, kde jej podobně pohádky uchvacovaly, kde vnímal barvy tak ostře a životně jak v záplavě žárovek se mu teď podávají, a děje hltal svou bujnou fantasií,

jak mu je tuto básník za pomoci hudebníka a režiséra baletem a pantomimou, tedy němě, ale přece tak výmluvně podává.

O nové atrakci Národního Divadla (neboť že jí jest, vysvitlo snad čtenáři z řádek uvedených a zajisté jí zůstane v tomto oboru, v zájmu českosti první naší scény) bylo tolik psáno před provedením jejím (nejzajímavější příspěvek o genesi díla z pera Dr. R. J. Kronbauera přinesl »Máj« v čísle minulém), že možno přestati na tom, co právě pověděno.

Zásluhy umělců jsou však při provedení tohoto díla tak kromobyčejné (nemluvě o namahavosti děje a pracnosti výrazu, když vedle hudby, jež mluví za umělce, nezbývá z bohaté stupnice lidské výmluvnosti umělci než jediný posunek a pohyb), že zaslouhují tu zmínky zvláště p. Polák, všestranně nadaný umělec, zpěvák i herec (kovář), pí. Pštrosová (Hedvika, paní na Troskách), u níž by nikdo nebyl očekával takové pružnosti a jarosti na př. v ryčné vichřici výjevů v čarodějově kuchyni, pí. Sedláčková (nenechala nevyjádřenou jedinou náladu, jediné hnutí duševní princezny Hyacinty, jež žádá po umělci nejen výraz tváří, ale i pohyb, taneční zdatnost), p. Kaika, jenž dobře akcentoval směšné posy šlechtice španělského, p. Achille Viscusi, jemuž připadl veliký úkol v tomto kuse, kde byl režisérem, a z části komponistou všeho toho reje (rytíř Zvonimír, milenec Hyacinty), p. Hašler, jenž působivou diabolickou maskou a odvážnými prostocviky předvedl svého Aratrona nejen věrně v slohu dětské fantasie (byl to pravý černokněžnický háv našich dětských představ z četby pohádek), ale i v přesvědčivosti vzhledem k předpokládaným, nadpozemským silám, sl. Noskova (jako vládkyně květu hyacint a Semiramis dobře vystihla vážný jemný výraz květu). Menší šarže věrně zastali pí. Hájková (kovářka), p. Steinsberg (pán na Troskách), p. Wiesner (šašek na Troskách) a j., kdežto taneční pieçy vedle zmíněné slečny Janečkovy (selské děvče, cikánka a upír), provedly obratně sl. Korecká (dcera kovářova, hyacinta), sl. Havlíčkova (bajadera, Kleopatra), sl. Hálová (Leda) a Št. Klimešova (Amor). Leč každý jedinec, i nejdrobnější kapucínek a opička, velhoušťíci, krkáčkové, obmiváček, plecháček, pultíček atd., všechen ten pohádkový svět byl na svém místě a ovládán byl přesně.

Pantomima je pro svůj kosmopolitický děj, jenž se může připnouti k troskám hradu kterékoliv země, pro svoji líbivou, melodiosní sic, ale dobře charakterisující děj, duševní hnutí, hudbu, jako stvořen a táhnouti celým světem. Text Novákův vydal M. Urbánek v nádherné typografické úpravě — táž firma vydá i klavírní výtah, po jehož studiu bude nám možno blíže se vyjádřiti o kvalitách hudby.

Dr. P.

UMĚNÍ A POLITIKA. »Máj« jako list beletristický a literární politických dějů si valně nevšímal. Ale běží o akt takového druhu, že na něm závisejí i literatura a umění, jejž osudy čás[illegible] již uvázly před prahem politickým, záležejícím v účasti a dohodě obou národních kmenů naší vlast obývajících, české většiny a německé menšiny — tu ani list našeho druhu nemůže jej pominouti mlčením. Dle úsudku nejzasvěcenějších běží o akci druhu tak dalekosahající za hranice vlasti, že se mluví věru už o politickém případu evropské důležitosti. Čechy jsou tak položeny, že si o ně rozbíjeli hlavy v minulosti mnohokráte státníci a suverenové evropští, daleko vzdálená naší zeměčce. Bojujeme těžký boj za svou národní samostatnost (státní ideu v to počítaje), že nemůžeme ničeho sleviti ze svých požadavků hlavních, n e d í l n o s t i k r á l o v s t v í a r o v n o p r á v n o s t i n á r o d n í v e v š e c h z e m í c h, jež obývá v mocnářství, ať je tu ve většině či v menšině (když-tě ji v Čechách žádají Němci i v krajích, kde jich není), požaduje a musí požadovati vzhledem ke zkušenosti dávnější i svěží, že mu vzato bylo, co mu bylo dáno, také z á r u k y s p o l e h l i v é p r o b u d o u c n o s t, ochranu menšin atd. Není to však politická myšlenka, jež vede tuto naše pero — jsou to literární a umělecká, vubec kuturní desideria, jež by vyrovnáním mohla získati, ať vycházejí od Čecha či Němce, neboť oba národové vzali by prospěch z míru, větší podporu kulturních, zvláště literárních a uměleckých snah, především pak směrů jejich popularisačních, neboť pro lid pracovati možno dosud jen skrze nakladatele soukromé, mnohým nezdarem znechucené. Co by mohla na př. činiti pro knihu českou, ať baví či vzdělává, z e m ě, co pro umění, kteréhokoliv směru? Citujme jen Štechův návrh zákona o obecních knihovnách, k němuž bylo by lze připojit korespondující návrh o městských, neb aspoň okresních museích, jež by zachovávaly památky umělecké a vědecké okolí, návrh o divadlech, jimiž by se život českého venkova, dosud více hospodský, obrátil k zábavám oduševnělejším, vyšším, jimiž by se tvorba původní povzbuzovala a pro zahálenými dosud směry vedla atd. Všeho toho počátky leckdes už máme (péčí besed a jiných spolků, zásluhou výstav, přičiněním jednotlivců mecenášů atd.), ale s o u s t a v n á p r á c e s c h á z í, ježto není prostředku. A nezapomeňme na lidumilství, péči o mládež, o chromyslné, kteří nenalézají útočiště v ústavech ústředních, o slabomyslné, alkoholiky, slepé, hluchoněmé, o nalezence, neovladatelné — máme na mysli pomocné školství, nemocnictví a chudobinství, jaké nesmírné prospěchy by vzala ze smíru, k němuž Čechové vždy byli ochotni? Třeba jen chtíti ne nadvládu, ale rovnoprávnost, třeba jen c í t i t i s e n e j d ř í v č l o v ě k e m, pak teprve mocnějším politickým živlem, kterému ostatně z klidu vzcházejí také nesčetné nevýhody, které by ovšem v národu méně dobrosrdečném nežli [illegible]my, byly citelnější. »Inter arma silent Musae« — my si přejeme, aby Musy mluvit mohly, třebas víme, že adresujeme

slova živlu, který neposlouchá, tváře se jakoby nerozuměl. Bylať vždy v umění jistá obapolná noblesa, třebas na př. vždy více se překládalo z němčiny do češtiny než naopak a třebas my v Čechách žádného vynikajícího Němce jsme neprohlašovali za Čecha (nebylo by nám to ostatně nic platno). Zvláště divadla jednala spolu s vzájemností, jež v jiných směrech českoněm. styků nenalézá obdoby. Pro českou literaturu, aspoň nejvíce vynikající měli však míti, ježto mohli míti. Němci více pozornosti, jež nemusela ani býti dvorna, nýbrž jen spravedliva, jako je spravedliva k Maďarům, kteří nejsou žádnými přáteli Němcu, Novořekům atd., národnostem, jichž jazyk je jim vzdálenější, ježto česky mnozí Němci dobře znají. Na tom poli musí Němci ještě mnoho dohánětí . . . nr.

HÁLKOVO MUSEUM. Malý, širší veřejnosti neznámý spolek pražský, »Hálek« postavil v rodné obci Hálkově, »Dolínku«, básníku, jehož jméno zvolil za štít, pomník, později pak zakoupil i rodný jeho domek, dal jej opraviti a zřídil v něm »Hálkovo museum«. Snesl v ně památky po zesnulém pěvci a nedávno je otevřel. Pietní tento čin dojímá tím více, že byl vykonán malými, prostými lidmi, kteří po léta sbírali groš ke groši, aby uskutečnili, co bylo povolanějšími opomenuto. Takových dluhů velkým svým mrtvým máme více. Zeptejme se jen, kterak je uctěna památka Boženy Němcové, Jana Nerudy, Josefa Mánesa? S královskými poctami pochovali jsme Svatopluka Čecha, ale návrh, učiněný Májem, aby domek Čechův v Troji byl zakoupen a jeho zachování tak zajištěno pro budoucnost, zapadl bez povšimnutí. Čekáme zase, až se věci ujme několik prostých, neznámých lidí. —e—

DĚJIN MALÍŘSTVÍ RICHARDA MUTHERA, vydávaných v překladě Fr. Ad. Šuberta nakladatelstvím Šimáčkovým, ukončen již svazek druhý. Ve svazku prvém vychází autor ze středověkého malířství dekorativního a dospívá až k vrcholné renaissanci italské, k Lionardu da Vinci, Tizianovi, Michelangelovi a Raffaelovi. Ve svazku druhém objevuje se už vedle malířství italského a španělského v mohutné své síle umění severské, německé se svým Dürerem a Holbeinem a zejména nizozemské s robustním, strhujícím Rubensem a tichým, vážným, ale nedostižitelným Rembrandtem. Dějiny Mutherovy čtou se lehce jako zábavně vypravování, a přečetné reprodukce činí dílo čtenáři ještě milejším. Překlad Mutherových dějin chudou naši literaturu výtvarně uměleckou vhodně rozmnožuje, škoda jen, že nedostatku dějin vlastního českého a slovanského umění nikterak neodpomáhá. —l—

SPOLEK ČESKO-AMERICKÝCH ŽURNALISTŮ V NOVÉM YORKU (Bohemian-Americain Press Club of New York City) byl založen 28. února t. r. a čítá nyní přes 30 členů. Mezi jiným obral si též za úkol, aby dostalo se českým literátům, jichž původní práce literární jsou otiskovány v česko-amerických časopisech, slušného honoráře. Autorové původních kusů divadelních, které by byly provedeny na některém českém jevišti v Americe, byli by podobně odškodněni. To bychom u nás v Čechách ovšem pozdravili s radostí. Jenom že nevíme, jakými cestami naši páni kollegové za mořem chtějí nápravy do nebes volajících křivd na českém spisovatelstvu v Americe provésti, — když není tu z á k o n a, který by je ve Spojených Státech před loupežným využitkováním práce jejich chránil. r.

JUBILEA. Dva slovinští vynikající pracovníci a politikové, poslanec a bývalý starosta města Lublaně Ivan H r i b a r a spisovatel dr. Ivan T a v č a r, jenž označen jest za příštího starostu v Lublani, slavili v uplynulých dnech 60. narozeniny. Oběma dostalo se četných blahopřání též z Čech. Dr. Hribar zejména stal se u nás dávno populárním a znám jest jako upřímný přítel našeho národa. Dr. Hribar zúčastnil se též Slovanské Ankety Máje, před několika lety pořádané, jeho projev došel nás však až po uzavření ankety. Čekali jsme vhodné příležitosti, abychom slova muže takového významu mohli uveřejniti a učiníme tak v příštím čísle, spolu jako doslovem k Anketě o slovanské výstavě v Praze.

VÝLET MÁJE DO VODŇAN. Píše se nám odtud: Vzpomínky na krásný výlet »Máje« do Vodňan jsou ve Vodňanech stále velmi četné a živé, a vždy příjemné. Milý dojem celé slavnosti dovršil referát Dra R. J. Kronbauera, uveřejněný v »Máji«. Způsobil zde neobyčejnou radost, ano pravé nadšení: Šel z ruky do ruky a každý zářil při jeho čtení. Na slavnost tu vzpomínati bude každý ve Vodňanech po celý život. Dodáváme ještě k referátu našemu v č. 42., že ke krásnému mravnímu úspěchu slavnosti družil se též slušný úspěch hmotný, který věnován spolku českých spisovatelů-belletristů »Máj« pro pensijní jeho fond. Dále dlužno podotknouti, že krásné dětské hry, v Sokolovně provedené, nacvičila slč. M. Prellova za přispění slč. A. Palečkovy (po stránce hudební). Protektorem slavnosti byla městská rada Vodňanská, v jejíž čele nalézá se starosta p. Ferd. Mašek a okresní výbor Vodňanský, jemuž předsedá okr. starosta Jan Kvasnička. Členy slavnostního výboru byli: Boh. Smrčka, předseda, K. Hadáček, jednatel, Fr. Novák, pokladník, dále dámy: H. Brabcová, M. Brabcová, J. Holá, A. Palečková, M. Prellová, A. Říhová a pánové: Jos. Bauše, Ant. Dvořák, P. Fl. Fencl, Fr. Hrubý, H. Mostecký, K. Mostecký, Fr. Nikolau, V. Říha, J. Volí a Ant. Zajíček.

Toto číslo vydáno dne 8. září 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

SLOVANSKÝ POSTUP.

Dopis Ivana Hribara.*)

Slavná redakce! Obdržev Váš ctěný přípis (dotazník ankety) ze dne 17. února t. r., byl jsem rozhodnut podati Vám o věci co nejdříve své mínění, uznávaje, že by iniciativou Vaší mohla nám být objevena cesta za velikým cílem — a to, jak si dovolím vyložiti — nejen nám Slovanům v říši rakousko-uherské, ale všem nám Slovanům vůbec. Mé úřední i poslanecké povinnosti však mi překazily záměr. Laskavá připomínka váženého pana Fr. Heritesa mi však konečně přece vtiskla péro do ruky.

Připomenouti ještě musím, že Jste mne zásilkou čísel Máje, obsahujících odpovědi různých účastníku ankety uvedli v nemalé pokušení, jež jsem ovšem šťastně přemohl, odloživ si čtení na chvíli, až sám zásilku svého názoru budu mít na Vás odbytu. Tak se vyhnu nebezpečí, abych chtě nechtě neocitl se v závislosti druhých mínění a pod vlivem silných individualit, jež bezsporně jsou zastoupeny mezi Vašimi anketisty.

Přistupuje k věci, prosím, abyste mi nezazleli, osmělím-li se připomenout, že se mi zdá příliš těsným rámec, do něhož Jste vpravili svoje šetření, a že se o své újmě osmělím rámec rozšířiti. Nejde mi totiž nikterak do hlavy, proč by Slované rakousko-uherští měli hranice této říše pokládati za hradbu, přes niž si nesmějí troufati ani pozvednout oči. Přece i za tou mezí žijí Slované a žijí Slované nanmoze i zdatnější, nežli jsme sami!

Co nám brání, abychom i s těmi Slovany vyhledali styky? Po mém zdání jenom nemístný ostych nám překáží, jemuž jsme uvykli od těch čas, co německá licoměrnost vyčítala nám Riegrovu pouť do Moskvy a snad jakýsi, dnes konečně už velmi antikvovaný zřetel k oněm vyšším sférám, které prý Slovanům velmi zazlívají právě tytéž sympatie, jakéž ostatním národnm říše se vykládají za zcela přirozené a rozumné. Ty a takové ostychy a zřetele doličují naopak jen všecku slabost našeho položení.

A teď se vynasnažím, odpovědět k Vašemu dotazu:

*) Dopis má svou historii. Byl právě zaslán redakci Máje před čtyřmi lety pro uspořádanou tehdy námi anketu o slovanském postupu. Okolnosti způsobily, že dopis vzácného Slovana došel, kdy už anketa byla uzavřena. Nezbývalo tehdy, než předložiti veřejnosti leda stručnou tresť cenného článku. Poslední události přispěly, že dopis Hribarův stává se znovu jaksi časovým. Redakce Máje neváhá uváděti jej dnes v plném znění, nejen pro vhodnost obsažených v něm vývodů, leč i proto, že zajímavý list stane se jaksi doslovem k anketě o slovanské výstavě. Idejná souvislost mezi oběma anketami je zřejma. Z jara r. 1906 povolané hlasy probíraly se všestranně otázkou různých možností společného slovanského postupu. Vyvolaný proud idejný vedl r. 1908 ku známé slovanské konferenci v Praze. Následovaly r. 1909 porady v Petrohradě a ve Varšavě. A po té sjezd slovanských zástupců, odbývaný loni v Sofii. Zde mimo jiné usneseno, aby r. 1913 uspořádána byla v Praze velká slovanská výstava umělecká. Sjezd sofijský mohl myšlenku výstavy pronésti jen povšechně. Zájem věci žádá, aby myšlenka výstavy byla po všech stránkách co nejpečlivěji uvážena a vymezena.

V dopise Hribarově shledá se čtenář nejen s myšlenkami muže velikého rozhledu, ale sezná s potěšením, jak mnohá idea, kterou prozíravý muž před 4 lety pronášel jako návrh, za tu krátkou dobu zatím už se stala skutkem. Lze právem se nadíti, že i s druhými se tak stane. Co Hribar praví o významu a potřebě pořádat veliké kulturné slavnosti slovanské, platí dojista zvýšenou měrou o příští veliké slovanské výstavě.

-Red. Máje.

1. předně, dle Vašeho přání, co se týče Slovanů rakousko-uherských;

2. hledě ke všemu Slovanstvu, i zahraničnému.

U věci společného postupu slovanských národů v říši jest, po mém zdání, rozeznávati mezi slovanskými národnostmi obou polovin říše. Slovanům ve zdejší říšské polovici možno je co nejtěsněji postupovat společně a to v oboru politickém, kulturném i hospodářském. Naproti tomu ve druhé polovině říšské nemožný je společný postup politický, zbývá tu leda možnost společného postupu na polích kulturném a hospodářském. Poslední výrok platí rovněž o Slovanech zahraničných.

Hledě k těm okolnostem, zdá se mi nejvíce prospěšno, rozdělit rozpravu na tři části,

p o l i t i c k o u,

h o s p o d á ř s k o u

a k u l t u r n o u.

Co se dotýče politiky, je jisto, že by snadno mohla se státi p r a m e n e m v š í s í l y slovanských národů v této polovině říše. Zní sice poněkud paradoxně ten výrok, ježto dnes politika je pramenem přímo naší slabosti. Příčina je v zájmových sférách různých národů slovanských, jež té chvíle zcela přirozeně se různí a z nichž vyvinula se u politických zástupců každého národa různá taktika. Veliký však je omyl, má-li se za to, že by různost zájmu byla mezi námi tak značná, že by vylučovala společný politický postup. Naopak, třeba jen vyhledávati s p o l e č n é b o d y styků, aby záhy vysvitlo, že jsou n e p o m ě r n ě č e t n ě j š í a v á ž n ě j š í, nežli zájmy odchylné. Na základě těch společných styčných bodů zájmových možno sestaviti znamenitý p r o g r a m pro v e l k ý p o l i t i c k ý p o s t u p, k jakému dnešní poměry Slovanů v této polovině říše p ř í m o v y z ý v a j í. Jestliže Němci mohli dojíti svého hesla »gemeinbürgschaft«, proč by mělo být Slovanům nemožno, aby objevili svoje společné zájmy?

Namítne se mi nepřeklenutná propast mezi národy ruským a polským. Na světě není nic nemožného. Což nám právě poslední události, kdy činitelé političní spolčili se s nejúhlavnějšími svými soupeři, nepodávají dukazu nejvýmluvnějšího? Ještě před nedávnem bylo by bývalo velmi těžko, nalézti modus vivendi mezi politickými zástupci polského a ruského národa; dnes už se nám nezdá tak nemožným. Veliký vliv tím směrem vykonávají poměry zahraničné. Styk mezi ruskými a polskými politiky, od té chvíle, co Rusko dostalo ústavu, ode dne ke dni se ulahodňuje a nijak nepochybuji, že dříve či později vyvine se vzájemnost politických názorů, která bude velmi na prospěch oboustranného poměru Poláku a Rusu v naší říši.

A kterak dojíti společného postupu slovanského v naší polovině říše? Jevištěm jeho měl by být především říšský sněm vídeňský, a prvním jeho přirozeným projevem byl by vznik společného parlamentarního ústrojí. Společný slovanský k l u b je té chvíle — tolik třeba uznati — nemožný, možno je však, stvořiti těleso, které bylo by jaksi kvasištěm budoucímu slovanskému klubu.*) Jakási slovanská sněmovní komise, kde by jednotlivé národnosti slovanské byly představeny počtem hlasů přiměřených, nikoli počtu delegátů, nýbrž počtu národu. Tato komise sněmovní by usilovala dosíci jednoty byť jen v n ě k t e r ý c h otázkách politicky vážných; znenáhla pak by nepochybně následovalo, že by docílen byl s p o l e č n ý p o s t u p i v otázkách jednotlivých slovanských národností.

Jako m i m o s n ě m o v n é ústrojí, které by mohlo vzniknouti hned po zřízení slovanské komise na sněmu, doporučuji s l o v a n s k o u n á r o d n í r a d u, jež by složena byla z vyslanců jednotlivých národu slovanských — a sice opět dle počtu příslušníků — tak, aby tu byly zastoupeny všecky politické strany i zlomky. To byl by jaksi s l o v a n s k ý s n ě m, který dle potřeby, aspoň každé druhé léto by se scházel a jemuž by po řadě byla určována shromaždiště v Praze, v Krakově, ve Lvově, v Lublani i v Dubrovnice.

2. Směrem hospodářským možný je společný postup mezi slovanskými národy nejen zdejší, ale i d r u h é p o l o v i n y říše. A mnohými směry i se Slovany zahraničnými. Jakož je jisto, že politické ceny národům přibývá s hospodářskou jich samostatností i s blahobytem, jakého se domohli. Jest na nás Slovanech — jak nám už ukládá přirozený pud — přičiniti se, abychom dosáhli obého. Proto jest nám co nejúsilovněji hleděti si rozvoje svého průmyslu i obchodu a zemědělství, jež s ním souvisejí. K tomu cíli bude nám nápomocna přiměřená o r g a n i s a c e k a p i t á l u, který, jakož je povahy mezinárodní, bude nám zapřáhnouti d o s v é n á r o d n í služby.

Netřeba zakrývati, že po iniciativě bratří Čechů, jako pionéru slovanské vzájemnosti nejen ideové, leč i praktické, právě u věcech organisace kapitálu už mnohé bylo provedeno. Však to pouhý začátek. A právě ten začátek ukazuje, jak široké pole tu otevřeno práci.

*) Mezitím uskutečněno, jak známo, Slovanskou Jednotou. Pozn. red.

Máme už dnes slušný počet slovanských závodu peněžních. Z těch nejvážnější jsou banky. Vpraviti je do užšího vzájemného svazu, mělo by býti vážně pečováno. Je sice pravda, že každá banka především svého prospěchu musí dbáti a že proto bylo by těžko zjednati mezi nimi jakousi souhru. Za účelem společného zisku bylo by marno o to se pokoušeti; leč s druhé strany je však opět jisto, že působnost jedné banky může být prospěšna druhé a z kooperace dvou že může těžit třetí a z dobře sečleněné bankovní akce celá bankovní skupina. Jak by takovou organisací snadno mohl býti mezi Slovany oživen velký obchod, jenž dosud — zvláště zámořský — nalézá se v cizích rukou; kolik průmyslových závodů na zdravém základě postavených dalo by se zřídit doma i mezi Slovany zahraničnými! Bylo by tedy třeba zřídit svaz slovanských ústavu peněžních v ten smysl, že by jednou do roka sjížděli se jejich ředitelé ke společné poradě, zprvu třeba bez určitého programu, později na základě pevného pořádku, který by dle přání členstva mohl být ustanoven náčelnictvem svazovým. Tím způsobem slovanský kapitál brzo by se vyšvihl k významu velmocenskému.

Podobný svaz byl by zřízen mezi všemi slovanskými ústavy peněžními druhého řádu a mezi všemi hospodářskými tělesy rakousko-uherské říše. Tu by už nešlo jen o sám hmotný prospěch, ale zároveň o společný postup vůči správě říšské. Obecně je známo, že takovým společným postupem daleko jistěji lze dosíci úspěchu, nežli rozptýleným úsilím jednotlivým.

Jako pomocné ústrojí bylo by třeba pořádati schůze tajemníku, po případě zástupců obchodně průmyslových komor rakousko-uherské říše. Na těch schůzích bylo by rokováno o úkolech slovanského velkoprůmyslu a velkoobchodu. Z těch porad vycházely by odborné zprávy, pro které velkoprumyslové podniky bylo by kde ještě místa, ať mezi domácími nebo zahraničnými Slovany a kde by měly být zakládány továrny slovanským kapitálem; vycházely by odtud i popudy, kde a jakými cestami měl by ve Slovanství postupovat velkoobchod, aby byl navázán styk s tržišti světovými a zvláště s obchodními centry slovanskými za hranicemi. Zprávy těch porad byly by zasílány ústřednímu odboru bankovní organisace, aby o nich uvažoval. Tím způsobem došlo by ku vzácné součinnosti všech povolaných faktorů na poli, kde kyne nejvydatnější žeň pro vzrůst národního majetku, na poli, kde roste úroda národního blahobytu.

Pozvednout povšechný blahobyt národní, je starostí organisací hospodářských. Za tím účelem bylo by záhodno pořádati podobné občasné schuze zástupců organisací. Tyto schůze sice neměly by té váhy jako schůze zástupců komor obchodně-prumyslových, přes to však by mohly dovésti časem k jednotné úpravě národně hospodářských snah Slovanu v říši a k živějšímu obchodu mezi Slovany aspoň do té míry, že by na větší vzdálenost železničnou ujednány byly výhodnější sazby, což není nijak nemožno.

Tak na př. nebylo by těžko otevříti slovanské kraje slovanským vínům a vytlačiti odtud vína maďarská a italská, bylo by lze zahájit vydatnou soutěž mouce z velikých parních mlýnů uherských a utvořiti tu organisaci za tím účelem, aby na slovanských trzích zařata byla žíla výdělkům neslovanského velkoobchodu. (Dokončení.)

OPUS 27.

Ton houslí vzácných do duše jsem chytil,
a ten mi zvonil, voněl, hřál a svítil.

Lesk libelly, když nad potokem blýská,
jsem chytil svojí duše na skaliska.

Svit nedočkavých hvězd a toužné luny
pad' dlouze na mé duše mrtvé struny.

Stesk parku usnulých, kde fauni okem svítí,
tu, které Boecklin uměl nakresliti.

Žal hřbitovů, kde bizzarní se kříže kupí,
kde hlína na rakvi, jak výkřik vzůpí.

Sen dětí nezrozených, dumy ruin pouští,
kam orel k oddechu se volně spouští.

Ton houslí vzácných, dobře obehraných, —
o strunách přepnutých a potrhaných . . .

J. JAHODA.

STRÁVNÍK.

Napsal F. S. HOLEČEK. (Dokončení.)

Odvázala si promáčenou modrou zástěru a uvázala jinou menší prostou kanafasku bíle a červeně proužkovanou, která ji však pěkně slušela, shrnula vykasané rukávce domácí halenky a zapjala je na ohbí rukou.

Byla hezká, plné, prostřední postavy, plných rumělnných lící.

Doležal stoje na pralu pokoje hleděl na ni se zalíbením. Když se mu přiblížila, přikročil k ní a stáhl si jí do náručí.

»Teď mne nech, nemám kdy«, bránila se, a Doležal směje se, zase ji pustil.

III.

Třetí den pobytu prvního strávníka v domácnosti Doležalových rozlehl se chodbou ječivý zlostný ženský křik. Přihnal se náhlou bouřkou; ale lišil se od bouřky tím, že bouřka osvěžuje kdežto po křiku nastalo mrtvé ticho, ve kterém se rodily a zrály nové útoky. Zavřeštíli zvuk hasičské polnice, zarazí se každý, kdo jej slyší; hlasový orgán majitelky domu, kde Doležalovi obývali, byl obsažný a vydatný jako hasičský nástroj: ale lišil se od poplašného nástroje mnohotvárností výrazu a obrazností řeči.

»Tohle je pěkný pořádek«, zahlaholilo z úst drobné zavalité ženy v modrých domácích šatech, jež vyšla ze dveří v okamžiku, kdy i Doležalová ze dveří vycházela, a zahlédla bílé peří sousedova chovance.

»To jste si udělali z bytu v mém domě chlívek«, ptala se Doležalovy, která ji mírně pozdravovala.

»Proč chlívek, nebydlíme snad v chlívku«, hájila se mladá žena, »vždyť mám vždy čisto jako ve skříncc, snad mne, milostpaní, znáte.«

»Nemluvte mi, pták, který tak znečišťuje, patří na pole a ne do bytu, mám snad míti po celém domě zápach husího trusu. To jsou teď lidé, aby jim všecko strpěl a ani se neozval. Patří ty zdi snad vám? Chcete-li chlívek, tedy si ho postavte třeba na návsi, ale v mém domě ho nebude. Ať je pták do zítřka odsud, nechcete-li výpovědi. Kdo jakživ slyšel, aby si lidé chovali husu v bytě.«

»Dám ho tedy na pudu«, smlouvala se Doležalová.

»Nechci nic takového v domě.«

»Snad nevyhodím husy na lmíj.«

»Neptala jste se vubec, můžete-li si něco takového sem přinést, pronajímala jsem byt manželum Doležalovým a ne husákovi. Mám snad nového obyvatele přihlásiti na úřadě?«

Doležalová moudře mlčela a odešla nakoupiti. Rozvaděná paní domácí zmizela ve svém bytě, a ticho spolehlo měkce na stěny prázdné chodby.

Když se Doležalová vracela, šla podle domu plaše, takřka se tisknouc ke zdi, jakoby se bála, aby ji majitelka domu neviděla.

Opatrně odemkla a vklouzla do kuchyně. Husa, která jí již zvykla, uvítala ji mírným, stručným zaregtáním.

»Co to děláš«, zlobila se Doležalová na ptáka, který natáhl krk a plaše jej odchyloval od ní, pátravě pohlížeje po hubující ženě.

Doležal sbil den před tím jakousi bednu, širokou, s nízkými stěnami, a v té byla husa umístěna.

Když Doležalová odcházela, stál pták v bedně, ale když se vrátila, byl již mimo bednu, prostřed kuchyně.

Doležalová, které bylo naprosto lhostejno, vylezl-li pták proto, že snad chtěl rozmnožiti své místopisné vědomosti, a podnikl prohlídku svého okolí, ruče se shýbla a popadla jej rozzlobena ještě ze sporu s paní domácí.

»Tady budeš«, poroučela huse, nadarmo se vyprošťující a prackama ve vzduchu úsilovně veslující, a zprudka ji strčila zpět do bedny.

Pták ustrašen chvíli na ni hleděl, neklidně pohybuje krkem na všecky strany, kam se obrátila, pak se jal zobákem obírati pocuchané peří.

Doležalová rychle se svlékala, všecky její pohyby byly pobouřené, hněvivé, kvasil v ní hněv na majitelku domu.

»Ubude jí snad těch zdí zde, nebo podlahy«, zlobila se na nevlídnou ženu, shýbajíc se v krátké spodnici pro střevíce.

Silná lýtka ve hnědých punčochách vylezla jí z pod sukně, jak se shýbla.

»Stěhovat se proto, že si chci vykrmit ptáka! Což je závist lidská tak mocná, že chudšímu ani onačejšího sousta nepřeje?« zasteskla si usedajíc, aby si obula trepky.

»To je divný pořádek na světě«, řekla a cupla nohou.

Pták polekán ucouvl z předku bedny do zadu.

Doležalová zpozorovavši jeho pohyb, zasmála se.

»I jdi, hloupý, o krk ti dosud nejde,« řekla »kdo ví, budu-li tě vubec krmiti, neřku zabí-

jeti. Budu ho asi musit prodati, třeba se škodou«, mluvila k sobě dále.

Zabrána v nevrlé myšlenky Doležalová se jala chystati na oběd. Praženka s osmaženou houskou a nudle se syrečkem byl její dnešní jídelní rozvrh. Kotoučovité pláty tenkého těsta osýchaly již na vále na kuchyňském stole, zbývalo jen je rozkrájeti na krátké, úzké proužky a vařiti je.

Tikot hodin provázel ji při práci, přerušuje svými jednotvárnými zvuky ticho bytu.

»Hleďme, domácí nám zapovídá chovati si husu«, rýpl ji v mysli hrot nevole nad jednáním sousedky baráčnice.

»Jsem zvědava, co tomu řekne muž«, pravila k sobě. Myšlenkami jí prolétl obraz mužův. Viděla v duchu Doležala, jak se mračí.

»Bude se zlobiti, snad abych mu ani nic neřikala«, uvažovala.

Byla v rozpacích, jak se zachovati.

»Neužilost lidská«, vzdychla si tiše, »nedá člověku v pokoji žíti.«

Venku svítilo jasné slunce a vpadalo plnými paprsky do kuchyně. Oheň pod plotnou zvětšoval ještě teplo v místnosti. Doležalová byla horkem a myšlenkami všecka rozpálena. Také dnes byly myšlenky její samý plán jako předevčírem v první den. Předevčírem však byly plány její samá naděje, za to dnes jen nejistota a obavy budovaly v její mysli obranné záměry.

Než bude moci mysliti na pestrou halenku, na jehlici, prsten, nebo jinou marnivost lidskou, musí dříve vybojovati volnost pobytu svému chovanci zde, ve svém přibytku. To jistě nebude snadné.

»Viz, jak jsou tvé naděje notně daleko od uskutečnění, jak je pošetilé mysliti vubec na takové tretky«, pomyslila si.

»Necháme-li si husu, rozhněvá se paní domácí a postěhujeme se, to je jisté«, počítala.

»Stěhování není zadarmo,« rýplo v její mysli.

»Vím«, řekla si všecka mrzuta.

Proti zisku, s nímž počítala, postavilo se očekávání nepředvídaného výdeje.

V roztrpčené náladě míjely jí chvíle do příchodu Doležalova.

Takřka se ulekla, když vešel do dveří.

Zdálo se jí, že se blíží rozhodný okamžik, ve kterém bude dojednán spor.

Doležal vešel s rozmarným pozdravem. Zprvu ani nezpozoroval ženiny mrzutosti, obraceje se po husákovi.

»No, jak se ti stojí v bedně? Je v ní sucho, voda by ti byla milejší«, mluvil na ptáka, který si ho zvědavě prohlížel, poodchyluje opatrně krk.

Doležalová mlčky přiklekla k huse, a jala se jí epáti drobné šišky.

Manžel se na ni zahleděl.

Když vstala, umyla si ruce a šla prostírati na stůl.

»Kriníš ji častěji?«, ptal se jí muž, který také zkrátil svoji řeč, aby ženy nezdržoval, domnívaje se, že nemluví, spěchajic s přípravami v kuchyni.

»Ano, ač myslím, že to dlouho nebudu dělati«, řekla Doležalová. V rukou jí zachřestily talíře, jež dávala na stůl.

»Domácí se již o to postarala«, mluvila ihned dále a vypověděla svoji ranní srážku s majitelkou domu.

»Tak se věci mají«, řekl Doležal zamyšleně chraptivým hlasem.

Stručně se zasmál příhodě, usedaje za stůl a dívaje se, jak mu žena nabírá polévky a vlévá ji na talíř.

»Pozor, je horká«, upozorňovala Doležalová manžela, aby hned nejedl.

»Budeme se brániti, budeme se smlouvati, trochu ji snad uprosíme, něco na ní vynutíme«, pravil Doležal mluvě o domácí paní, »pravdu má ovšem, že se takový veliký pták nehodí do bytu«, mluvil dále.

»Říkáš, že třepala jazykem, že nepronajala bytu husákovi«, smál se, »rád věřím, protože by jí husák neplatil nájemného; ale kdyby husák dovedl zareptati svým těžkým jazykem, že jí dá o pětku ročně více než my, myslím, že by hbitě šla na úřad přihlásiti ho nájemníkem místo nás. Po obědě zajdu k domácím, abych věděl, co do opravdy chtějí«, rozhodl se.

IV.

Doležal poobědvav odešel do pokoje a postavil se na chvíli k oknu. Přemýšlel, jak obměkčiti svárlivou majitelku domu, aby jim dovolila míti u sebe zvláštního chovance, kterého si žena přinesla.

»Pták již tady je, tedy co činit«, myslil si. Zarážela ho ovšem hrozba výpovědi. Stěhování je mrzutá věc a stojí peníze, myslil si dále.

Doležal se vrátil do kuchyně, otřel si boty kartáčem a vzal si svoji úřední čepici s rovným štítkem, ač šel jen přes chodbu.

Doležalová se postavila za dveřmi kuchyně, jakoby chtěla naslouchati, jak bude u domácích mluviti, ač nebylo lze až k ní slyšeti hovor.

Ani se nenadála, a již se rozevřely naproti dvéře. Ve dveřích bylo slyšeti k ní hlasy Doležalův a sousedčin. Až odskočila ode dveří spěchem, jistě jdou k ní do bytu.

»Milostpaní, ujišťuji vás«, slyšela, věc není tak zlá, vždyť jsem z venku člověk, a znám, co takový pták potřebuje a dovedu ho tak opatřit, aby nebyl ani nám nepohodlný, neřku-li vám . . .«

»Ale dejte pokoj, co pak si zde chcete zařídit zvěřinec . . . teď husu, pak snad králíky, a kdo ví, co ještě. Nebudu trpět ve svém domě ani kočky.«

»Milostpaní, živobytí je dnes tak těžké, člověk s groši, které má mzdou nijak nevystačuje, proto si vzpomněla žena, že by si nějaké haléře mohla přivydělati. My té husy nechceme pro sebe, žena ji chce zpeněžiti. Potom, dobře jste vzpomněla, milostpaní, králíku, na králíky jsem myslil, ač o tom ani žena neví, chtěl bych chovat králíky, nechte mne, prosím, domluviti. Kdybyste mi dovolila postaviti na dvorku, který je dost široký, boudu na ně, platil bych rád nějakou pětku ročně za to místo. A vedle králíků by tam našla místo i husa, snad dvě husy, z nichž bychom jednu vám přenechali za křesťanský peníz. Pěknou krmenou husičku, jaké nekoupíte v trhu, za cenu, jaká je v trhu obyčejná«.

»Vy jste nějaký obchodník, pane Doležale«, smála se domácí paní nějak dotčena. Ale v její smíchu se vmísilo přemýšlení. Bylo jí nabídnuto nájemné za ladem ležící kus dvorka. A paní domácí byla také obchodnicí.

»Taková bouda by nebyla ošklivá, ani hřmotná, byl by to domek s jednotlivými odděleními, pěkně zeleně natřený, jak jsem ho viděl u svého příbuzného. Má ten dvorek býti prázdný?« smlouval se Doležal vida, že se domácí kolísá.

»Nezabere to ani mnoho místa, uvidíte, milostpaní, v neděli bych si od příbuzného přinesl udání rozměru«, mluvil na konec.

»No, neslibuji vám to dosud, ale ten pták dlouho nahoře zůstat nesmí«, povolovala přemýšlející žena.

»Milostpaní, myslím, že svolíte, ani králík není zlým jídlem, a pěkná kůže je pěknou věcí na kožíšek na zimu, a netrvá dlouho a je kožek nastřádáno,« vnadil Doležal dále.

»Tak tedy v pondělí přijďte, pohovoříme si podrobněji o věci«, rozhodla se paní domácí, a Doležal se jí uctivě poroučel.

Za dveřmi bytu jej přivítala žena s užaslýma, zveselenýma očima.

»Slyšelas, o čem jsme mluvili s paní domácí?«, ptal se Doležal.

Žena přisvědčila.

»Budeš míti více práce, ale budeš za to míti peníze.«

»A koupím ti za ně tobolku se stříbrným kováním«.

»Ne, koupíš si zlatý brož, nebo něco jiného, ozdobného«.

Oba se zasmáli jako děti. Mladá žena však hned zvážněla.

»Ne«, pravila, »podaří-li se nám, co zamýšlíš, budeme pěkně peníze ukládati, a pak . . . a pak si koupíme takovýhle domek«, mluvila, ukazujíc okolo sebe.

»To by nebylo brzo«.

»Ať, jsme mladí a umíme se přičiňovati!« rozhodovala se Doležalová.

Pták podle nich náhle zamáchal křídly.

»Husák hlásí se, že je zde také«, pravil Doležal vesele.

»No, a jde o jeho kůži«, litovala ho jeho žena.

»Husáčku, zabíjeti tě nebudu, dostaneš družku, aby se ti nestýskalo, a pak uvidíme.«

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Pokračování.)

A tak,« skočil v řeč Lossig poněkud rozveselen, a děl: »Nu možná dost, že jedna z vás tří půjde z děkanství, ale tou, která půjde, nebude Lída, nebudeš ty. To sobě dobře pamatuj. Vyřiď svou večerní modlitbu a odpočinout kaž svým pilným oudům, milá Marianno.«

A Lossig pohladil Mariannu po vráskité, staré tváři.

Marianna chopila se pravice Lossigovy a políbila ji vroucně, přes to, že se ta pravice bránila.

Ale co ta necvičená pravice proti jejím berounským štáfům, proti rukonm, které vyhazovaly z předsíně děkanství matrony Dvorské.

Marianna všecka rozblažena.

Lída zůstane, ona též a Salomena, tyranka, ať zase vládne, ale bez ní na samotě v Kocléřově.

Na děkanství bude sídlit neskonalá blaženost dokonce když Lída —

A Marianna ve blaženém vidění.

Nikdo jí ještě neřekl: »milá Marianno,« nikdo jí po tváři nepohladil.

Celá léta na to toužebně u Salomeny čekala. Dlouhá léta čekala aspoň ždibínek vděku.

»Což není ani jediné duše, která by jen trochynku ke mně přilnula?« otazovala se.

Marně.

Květina její naděje již dávno setlela?

Pojednou se dočkala, že někomu je milá a prospěšná. — —

»Co nového na děkanství?« tázal se Lossig když pozoroval, že odchodem otáli.

A Marianna ochotně vypráví, jak důstojný pan děkan Bušek a dvojctihodný pan farář Hradecký se odebrali v klerikách k primátoru Janu Žďárskému do jeho tvrzi, že se rozmrzelí na děkanství vrátili, poněvadž primátor na tom trvá, aby jeho věc přišla před soud podkomořenský, že truhlice je jmění bratřiny, že není zapsaná v inventáři kostelním, že církev nemá na ni nároku, ani kdyby měla bratřina, ač neprávem, arcibiskupským soudem býti zrušena.

Arciděkan že nemá práva ji jen církevně zrušiti.

Arciděkan byl prý tím vzkazem velmi rozrušen a když uviděl, jak se na děkanství vrací J. M. C. rychtář a za ním v uctivé vzdálenosti rychtář Mentus, a za ním škarianti, a že žádný ze škariantů nenese ani svěc, ani příkrovu pohřebního, byl prý zoufalý, ač jemu J. M. C. rychtář sdělil, že starého vetchého Sklenčku stížil vězením až do té chvíle, kdy udá, kam ty věci, které bez poručení Žďárského vydati nechtěl, uschoval.

Na to prý arciděkan prohlásil, že tomu všemu učiní konec kratičký, důkladný, a ihned nařídil dvojctihodnému panu faráři, aby nechal všemi kostelními zvony vyzvánět a požádal J. M. C. rychtáře, by současně tak nařídil ohledně zvonu radničního, cimbálu pověžních a zvonku městského rychtáře na zvoničce před rathúzem.

A rozezvučely se všechny zvony, cimbály a zvonky, pověžní počali na věžích a branách praporci mávat, a lid hnal se proudy před zahradu hřbitovní.

Po delší chvíli vystoupli z děkanství ministranti s praporci, trojice kněží v albách, a brali se k portálu kostelnímu.

Na prahu udělil arciděkan J. M. C. rychtáři aspergil; primátora Žďárského, který se ke kostelu dostavil, aby byl přítomen na tu chvíli ustanovenému církevnímu zdávání Jana s Evou za Sklenčku, otce nevěsty, — sobě nevšiml.

Jan a Eva, kteří za Žďárským stáli, byli prý mnoho uplakaní.

Primátor s mrakem na čele přestoupil prah chrámu.

Tam cítil, jak oči všech se tázavě vpíjí do jeho zoru.

Tu, jako by u nohou jeho, ze země byl vyvřel, stál u něho sakristán a přišeptal mu něco v ucho.

Žďárský v tváři zrudl a zbledl. Bral se z kostela. Pusobilo to na mnohé dojmem trapivým. Uviděla jsem, že mnohým mužům vyběhly slzy. Žádný nevěděl, proč se tak děje, jen někteří tvrdili, že Žďárský nemůže zastupovat zavřeného Sklenčky při obřadu církevním. Ale pravé příčiny, nevystihl nikdo.

»A pravá toho příčina?« tázal se zvědavě Lossig.

Arciděkan toužil primátora Žďárského z chrámu odstraniti, aby nebyl přítomen, až on, arciděkan, prohlásí bratřinu literátskou za zrušenou.

Bálf se vzpoury se strany Žďárského.

A vskutku! Jak Žďárský vystoupil z chrámu, vstoupil arciděkan na kazatelnu a prohlásil jménem jeho Osvícenosti, kardinála knížete z Harrachu, nad katoliky vystaveného arcibiskupa, bratřinu za zrušenou a v nic uvedenou.

Na to byl Jan s Evou dvojctihodným panem farářem oddán.

Lid se v klidu rozešel — — — —

Primátor z města odjel — — —

»A naše panstvo, nepostrádalo mne, hostitele svého?«

»Ani trochynku. Libovalo sobě, že jest mu popřána úplná volnost.«

»Kde prodlévá?«

»Obveseluje se v hostěnici na Taschenberku, kam je dvojctihodným pánem ze služeb varhanických vypovězený, ale nyní J. M. archidiakonem opět přijatý varhaník Pošival pozval.

Jeho syn Jan byl jmenován succentorem jeho. Starý Pošival i Sklenčka jsou radostí nad tím jako u vytržení.

Oba Pošivalové i Sklenčka jsou již členy nové confraternie. — — —

Bylo ticho.

Na nebesku stříbrná patena ověšena milionem věčných lamp darovaných Hospodinem.

»Nevzal bych sobě tebe za ženu« — zní od Taschenberku.

Lossig se zachvěl.

Bylo mu zase nesmírně teskno.

Když se z tesklivých svých myšlenek probral, spatřil, že Marianna naň hledí tak upiaté jako oddaný pes stavěci čeká, až pán karabáč,

kterým ho trýzní, za tím účelem odhodí, by mu ho zpět přinesl.

»Tak půjdeme spat, dobrá Marianno,« děl Lossig a pohladil Marianniny šediny.

Té přemíry lásky Marianna nesnesla.

Srdce jí překypělo.

Klekla na kolena a líbala Lossigovi ruce. Pohnutím valily se jí slzy po tváři.

To nebylo líbání obyčejné.

To bylo lísání věrného zvířete, které k smrti stůně bezmeznou oddaností vůči svému pánu.

Při tom Marianna vyrážela z prsou podivné skřeky, že sobě Lossig mimoděk vzpomněl na toho nešťastného »v andělské«. —

»Tak vstaň, Marianno, a neblázni.«

Oddaně poslechla.

Lossig stoupá po schodě dřevěném vzhůru.

Marianna stojí u schodů jako tista, která dostala zápověď doprovázet pána.

Čeká, zda pán přestane být krutým, zda zápovědi neodvolá.

Jak by se řítila za ním, jak ráda by se stočila u pralu jeho komnaty a strážila ho.

Lossig byl přesvědčen, že má duši věrnější nad nejvěrnější zvíře, že má poklad.

Vzpomněl sobě na slova Sirachova:

»Máš-li čeledína věrného, budiž tobě jako duše tvá; a jako s bratrem s ním nakládej.«

Lossig sobě umínil dle těch slov se řídit. —

Napadlo ho, že Marianna touží, aby aspoň ještě jednou vlídně na ni pohlédl.

Když došel schodové zatáčky, splnil její touhu.

A Marianna se řítí o překot k němu.

Dotkla se rty jeho pravice.

Tak rychle, jak k němu spěla, zase po schodech dolů pospíchá.

Té chvíle docinkal poustevníček v bukovině své večerní: »Ave«.

Kapitola XLI.

NA PLEŠATÉ.

Noc úplňková, bezmračná.

V nedostižnu nebeské klenby, měsíc jako průsvitná Kristova archihostie, rozsévá po ocelovém zrcadlu, které mráz zrobil z hladiny rybniční tam pod pramenem své stříbro.

Skládkář piva hostinského ze zrcadla toho valnou část vyrubati a ledu mohutné kry k blízké silnici bukovinou jdoucí sobě prozatím narovnati dal, by jimi svou pivní skládku opatřil.

Ticho nad rybníkem, na plešaté stráni.

Pně buků ojíněné v záři měsíce vypadají jako nahá, hladká ramena a stehna obrů, zápasníků.

Ticho pod hvězdami.

Zdálí se nese kvil dvou citar.

Stečme útokem tu příkrou stráň, bychom poznali odkad ten kvil.

Z hostěnice nad Žlabem.

Tam slaví Jan své veselí.

Smutnou Evinu skráň zdobí rozmarina svatebná.

A Lída?

Dostavila se jako na zavolanou. Pohleďte jen k výseku v ledu.

Lída klečí na ledu nevyrubaném a dlaní zkouší sílu ledu nově utvořeného ve výseku.

»Prask!«

Kůra ledová praskla pouhým tlakem její dlaně.

Proč tak Lída činí?

Již stoupá strání vzhůru.

Touží po témž, po čem jsme zatoužili my?

Již jest na výši.

Pod ní v údolí Dvůr. — Šest věží ční k nebesům v záři nesmrtelných, věčných lamp a stříbrné pateny.

V městě nesvítí již nikdo mimo pověžné.

Za městskou zdí jen v hostěnici nad Žlabem je živo. Cimbály na věži rathúzní a na věži šindelářské zazvonily.

A ponocní:

»Chval každý duch Hospodina i Ježíše Jeho Syna, již bila devátá hodina.«

Ticho.

Lída na balvanu ztrnulá.

K ní se nese za drnkotu citar zpěv: »Nevzal bych sobě tebe za ženu.«

Povstala.

Usmála se. Trpce. Velice trpce.

Zdálo se jí, že roste do hrozné výše. Ti tam pod ní zdají se jí tak nicotní, směšní, všední, nízcí. Kdyby aspoň byli sobě toho vědomi.

Jan slaví dnes svůj den svatební.

Jal ji podivný hnus. Bylo jí až mrazno.

Usedla. Rychle se vyzula z botek i z punčoch.

Botky i punčochy hodila do zástěry, jejíž cípy zasula v zápasí.

Poklekla a prsty pravice zaryla v sníh tři křížky, a děla: »Ve jménu Otce, Syna, Ducha, všejednoho Hospodina.«

Tak se loučila se zemí, která jí věrně nosila.

Neměla na zemi jiného, s kým by se loučila.
A slzy v očích.
Zadívala se na tu trojici křížků.
»Mého srdce zahrado pohřební,« pravila a ukazujíc na křížky, děla: »Zde odpočívá Jan, zde mé svěřeňátko a zde Lossig.
Všechny tři jsem měla ráda, ač každého jinak a všichni mne odmítli.

K Lossigovi mne jala láska, vždy jsem viděla, jak ho ty ženy jako furie pronásledují, proto jen, že poznal, že některé z nich se šinou i v kostele k ďáblu.

A pak! Jak rada jsem ho vídala, když skloněn seděl nad svou prací literární, kterou pod heslem: »Obět chvály boží« hodlá vydati na světlo boží v některé z Pražských impressí!

(Dokončení.)

ČESKÝ ŽIVOT.

JAROSLAV VRCHLICKÝ Z OPATIJE OPĚT DO ČECH. Od 8. září t. r. Jaroslav Vrchlický je v Domažlicích! Z Opatije opět ve vlasti své! Žádné časopisy neoznamovaly úmysl Jaroslava Vrchlického, že po 11měsíčním pobytu navrátí se do Čech, neoznamovaly ani blížící se dobu odjezdu z Opatije, neoznamovaly konečně ani místo, ani dobu příjezdu do Čech! Jaké byly příčiny? Prostě přání mistra. Jednak skromnost básníkova, jednak potřebný klid při posud trvající chorobě vyžádaly si přísné mlčení až do nejpozdnějších chvil odjezdu z Opatije.

Bylo dojemno, když chorý mistr, ač bolesti v noze silně se ozývaly, ve své vlídnosti a jemnosti nevyčkal, až rodina p. dra Landra, bolestně překvapena odjezdem, přijde se s ním rozloučit, ale sám vstříc jí kráčel s úsměvnou tváří, každému členu zvlášť děkoval za pozornost jemu věnovanou a tiskl ruku s přáním šťastného opět a ve zdraví shledání. Byl nenadálý odjezd, než tísnící se v mžiku vážené osobnosti Opatije kol mistra i vstupující za ním do tramwaye v Opatiji a Volosce, kudy mistr jel do blízké železniční stanice Abbazia-Mattuglie, byly dojemným důkazem, jaké lásce, všeobecné pozornosti a vážnosti se v Opatiji mistr těšil. Bylo 1·28 hod. odp., kdy mistr unášen vlakem k Terstu loučil se pohledem s poetickým koutem Quarnerského zálivu, z něhož Rjeka i dva ostrovy Cres a Kerk jakoby dvě mohutné paže kynuly mistru v slední pozdrav, vzpomínajíce mnohých chvil, kdy v své náruči hostily a zotavovaly trpícího mistra. Ač řezání v noze občas vnucovalo cestou vlídné tváři mistrově bolestný výraz, nepoddával se Vrchlický rozmarum své choroby a s podivuhodným sebezapřením a neochablou touhou často vstával k oknu, by lépe prohlížel charakteristiku krajiny a nesčetné krásy přírody. Kraňský Kras, Čičská planina, neúrodná, kamenitá půda kol míst Sv. Petra, Divače, Opčiny, za Nabresinou objevující se širé moře s pohádkovým Miramarem, toť jedno nepřetržité panorama, osvěžující mistrovu odpolední cestu z Opatije až do Terstu, kamž přibyl o půl 6. hod. večerní. Kočár přenáší mistra z jižního nádraží přes »molo«, oživené nesčetnými loděmi a ruchem obchodním, k státnímu nádraží, a již po dvouhodinném odpočinku zas rychlík unáší mistra k Opčině, po vinných stráních, odkud čarovný pohled na osvětlený Terst a širé moře. Ani dvanáctá hodina noční nepřemáhá ještě mistra k žádoucímu spánku, ale Bochyňský tunel v Julských Alpách téměř 7 km dlouhý a Bledské jezero s Karavankami na sev. straně udržují mistra stále při svěžím humoru a napjaté pozornosti. Teprve po tomto vzácném skvostu Slovincu usíná mistr, mezitím co rychlík projíždí Korutanskem a Štýrskem. Noc častými otřesy vozu míjí neklidně; nicméně již po 6. hodině ranní zas upoutává mistra majestátní Mrtvé pohoří v Horních Rakousích u vesnice Windischgarsten, později romantické údolí říčky Štýry, malebný Kremsmünster. Hory se snižují, mistr loučí se s Alpami, o nichž nejednou úchvatný hymnus pěl, a o 9. hodině za Lincem a proudem Dunajským zase stoupá po svazích hornorakouských, blíže se k vlasti své. O půl 11. hodině přijíždí mistr na českou půdu, poznává blíže hranic Cartle, malebnou vesničku, seskupenou nad rybníkem, kamž jako malý student zavítal, kdy jízda železnicí byla velkou vzácností. O 1. hod. odp. opouští mistr České Budějovice, projíždí rovinou vodňanskou, poznává Vodňany, vzpomíná častých a milých návštěv u svých přátel Zeyera,*) Heritesa a Mokrého. Vzpomíná příhody, kdy před lety s vodňanskými přáteli svými, navštívil starý lovčí zámek pánů z Rožmberka, Kratochvíl u Netolic, a náhle se stěny pustnoucího velkého sálu střítila se mu k nohám kariatida, jež se úplně roztříštila, zachovalo se pouze oko, jež si na památku mistr vyžádal a dal si zříditi jako těžítko, jež posud leží na jeho pracovním stolku.**)

O 2. hodině dorazil básník přes Strakonice do Horažďovic, odkudž po dvouhodinné zastávce nastoupil cestu další. Dojímavé bylo, když mistr blížil se k »milým« Klatovům, jak o nich sám se vyjádřil. Ač otřesy vozu bolesti v noze silně se stupňovaly, přec vstává mistr opět k oknu, upírá dlouho zrak k městu, při čemž vzpomínky tak

*) V tom je omyl. Vrchlický ve Vodňanech nikdy se Zeyerem se nesešel. Red.

**) Vrchlický napsal krásnou báseň »Oko«, věnovanou Ot. Mokrému. Red.

milé na studentská léta se vynořují. Ukazuje Černou věž, gymnasium, jež navštěvoval, vzpomíná mladistvého přátelství Thomayerova. Vlak ujíždí dále krajinou pošumavskou, o půl 8. hod. več. projíždí konečně mistr poslední stanicí Kouty a blíží se k cíli svému, do Domažlic. Po 30 hodinách jízdy, pouze se šestihodinnou přestávkou, konečně u toužebného cíle!

Jsem šťasten, že se vyplňuje jeho přání, že bolesti v noze ustávají, a prvý přeji drahému mistru, by klid a zdravý vzduch blahodárně působily na jeho zdraví i v Čechách. »Děkuji«, odpovídá mistr, »a přeji si, bych aspoň tak se zotavil, abych mohl zase něco dělat!« Málo slov a jak významně charakterisují mistra, jehož životním úkolem byla a jest nepřetržitá práce pro povznesení národa svého. Myslím, že nikoho není, kdož by v té chvíli nejupřímnější přání v srdci se mnou nechoval, by mistr v Domažlicích byl spokojen a zdraví jeho, jež silně se zlepšilo proti stavu v Stupčicích, na šumavském vzduchu se dále lepšilo!

Oldř. Svoboda.

JUDR. VÁCLAV ŠÍLENÝ †. Ač rodem Čech, a dílem pracovník všečeský, zasvětil přece jen nejvíce práce Moravě, kde působil jako politik a národohospodář, ve kterémžto posledním směru i co zakladatel České národohospodářské společnosti získal si zvláštní zásluhy. Narodil se v Kolenci u Třeboně, studoval gymnasium v Českých Budějovicích a Jindřichově Hradci, práva ve Vídni, promován byl však r. 1877 na universitě pražské. Jeho čilý organisační talent, jeho řečnická způsobilost, smysl pro oekonomii národa a vlastenecký duch vyšinul jej mezi přední politiky českého národa, pracovavší na zemském sněmě i v říšské radě. Z pera jeho vzešla také dlouhá řada článků, zapadajících do hranic jeho oblíbených předmětů, národního hospodářství, spolkové organisace a politiky. Zemřel ještě ne stár ve věku 62 let.

—ý—.

B. POPELKA, jméno úzce spjaté s rozvojem periodického písemnictví beletristického na Moravě, t. j. se Zorou, jež nákladem tohoto spisovatele po zániku »Koledy« vydávána co orgán literátů moravských (red. Jana Hudce), zprvu v Praze, pak v Brně, kde zašla po roce, pozbylo v posledních letech svého dřívějšího zvuku, ježto Benjamin Popelka věnoval se posléze žurnalistické práci v úředním tisku moravském. Psal však také o archeologii, o poměrech charvatských, překládal z jihoslovanských jazyků a z francštiny a byl pilným, slovansky horlivým literátem. Narodil se v Šebířově u Jevíčka, zemřel v těchto dnech v nemocnici brněnské ve věku 55 let. Studiemi právník, literárními aspiracemi organisátor moravské osobitosti a svéráznosti v písemnictví, žurnalista povoláním, jež v něm utloukło jádro vzácnějšího založení — zasluhuje přece čestnou zmínku v dějinách literatury české spíše proto, co chtěl, nežli pro to, čeho se mu podařilo dosáhnouti. a—e.

PÍ. RYŠAVÁ dovršila v těchto dnech 80 let svého věku. K oslavě její umělecké činnosti pořádalo Národní Divadlo v sobotu, dne 9. září večer, při němž provedena Wildeova »Florencská tragedie« a Molièreův »Tartuffe«. V tomto vystoupila nevíme po kolikáté u Národního divadla a kolikáté vůbec v roli pí. Pernellové, matky Orgonovy pí. Ryšavá. Byla by tu příležitost promluviti o Molièreovi, o jeho Tartuffu a jeho provedení i o obsazení ostatních úloh. Jde však o pí. Ryšavou, úctyhodnou umělkyni, která jako málokterý člen hereckého světa měla příležitosti poznati hořkosti umění, jehož oslavy tak mnozí divadlu závidějí. Zůstala, jakou vždy byla, jakou jsme ji znali a ctili před čtvrtstoletím u Pištěkova divadla v Kravíně i u venkovské společnosti před tím: s k r o m n a a p ř i t o m s v r c h o v a n ě s v ě d o m i t á u m ě l k y n ě, která hřivnu, jež jí Sudičky daly do kolébky, nezakopala, ale vytěžila z ní vše, co v ní bylo, a bylo toho tolik, že možno říci: neviděli jsme stařenky na jevišti hráti nikdy lépe. Vzpomínáme maminku z Dolorosy A. Horákové, babičku, vyprávějící pohádky v Novákově pantomimě »Z pohádky do pohádky«, sedlákovu tchyni ze Schoenherrova »Domova«, všude je pí. Ryšavá na svém místě, ať hraje něžně o drobotinu jí svěřenou se starající stařenky, či přísné a upřímné tchyně či rázovité ženy z lidu jako v Tylově »Paličově dceři« a celé té nekonečné řadě úloh a úložek, jež jí kdy byly svěřeny, žádná úloha, byť sebe nepatrnější, jaké herečky zvláště mladší vracejí neb s nechutí jen hrají, nebyla v jejích očích špatnou — v každé ukázala silné své umění mimické, vážné v nejmenším detailu, nikdy z rámce hry nevybočující. Z těch vyvolených, o nichž mluví známé pořekadlo, vskutku nejvyvolenější — přes těžké osudy, jež jí byly přirčeny . . .Večer její, v němž těžké verše Molièreovy, vskutku tvrdý oříšek pro starou pamět, přednášela jako druhdy, spolehlivě, řízně a čistě, ovšem dokázal, jak jest oblíbena. Mnoho darů, proslovy divadelních činitelů, dojatá suita partnerů a partnerek, jež ukázala, jak aspoň vůči ní, byli všichni dobrými kollegy, čímž rozechvěna, přece však pevným hlasem děkovala všem faktorům divadla, zvláště obecenstvu, od něhož žádala, vzpomínajíc Mošny, aby jí zachovalo vzpomínku ještě — po roztrhání (Mošna chtěl nu sloužiti až do roztrhání) — trefná myšlenka, neboť na herce, jak zmizí ze scény, se rychle zapomíná... Pí. Ryšavá podrobila se nedávno operaci šedého zákalu, s brýlemi zase vidí a koná hře i obecenstvu stále dobré služby. Připojuje-li se i »Máj«, orgán spisovatelského sdružení Máje, ku gratulantům, jež umělkyni-kmetu přeje dlou-

hého žití i duševní a tělesné svěžesti, jež jí umožňuje ještě hráti — a jak dobře hráti, činí to z plna srdce s upřímnou radostí nad dlouhým žitím silné umělecké individuality, jež tolikerým potěšením plní srdce diváka, ať už je referentem divadelním čili nic, vidoucím nejen talent, ale i pěknou snahu, která v těžkých osudech, jaké má herec, zvláště český, je až podivuhodna, odměňujíc jen tichou radostí z práce, a která jistě i paní Ryšavé byla vždy největší odměnou v srážech a krisích života. Nuže, mnoho zdraví a zdaru, naše nejstarší herečko a umělkyně!

ZEBRA, fraška měst. div. Kr. Vinohradů, je zcela vtipná hra, jejíž trik, ovšem prastarý, manželská nevěra, zpracován dokonce docela zábavně. Dáváme kritice denních listů sice za pravdu, že několik nápadů je ve hře docela starobylých, ale kdyby nebylo v ní více, nežli situace obou nevěrných manželů, kteří, ježto balon, na němž se domněle plavili vzduchem, zahnán kamsi do Holandska, nemají býti ještě doma, když se vrátili ze záletů, a musí se proto ve svém vlastním obydlí skrývati — situace ty vyvolávají salvy smíchu a i otrlý divadelní kritik aspoň chvílemi se pousměje, byť se sebe více bránil, — za podivanou stojí. Autoři dovedli ovšem z nápadu vytlouci hodně kapitálu, spiritistického tchána a jeho medium, mamselku od modistky, jež přináší choti jednoho nevěrníka sobolový šál a je vlastně milenkou druhého z nich (má jich ovšem několik) a spousta jiných drobnějších taškařin — fraška neunavuje, ovšem se od ní nesmí žádati nic víc než od frašky lze požadovati. Provedena francouzskými herci (naši hráli příliš drasticky) a vnímána francouzským posluchačstvem — tak vlastně měla by býti posuzována — může obecenstvu velkoměsta, na př. pařížskému, které se tak rádo bezstarostně a živě baví, poskytnouti v nadbytku, čeho si přeje. Naši herci neuměji ani francouzská jména správně vysloviti (mluvili stále Žilbera místo Žilberta, Ipoli místo Ipolit, nosovky zněji nefrancouzsky atd.). Také se neříká »obdivuji Vás«, nýbrž »obdivuji se vám«, což asi také nespadá na vrub překladatele (M. Fučík), jenž hru dobře zčeštil, nýbrž herců. Z hrajících sil líbili se nám p. Marek (začíná svůj suchý humor dobře uplatňovati), p. Faltys (mohl býti však o poznání povedenější neviňátko Précorbier), slečna Kratinova (pro její umírněný ton, jenž však mohl býti přece jen trochu nakyslejší) a slečna Machova (ač je trochu málo říkaná) pro její opravdovou snahu (jen trochu více nuansovati hlas podle úloh). Pan Švarc v roli media už tolik nepřeháněl jako jindy a pana Jiřikovského, jenž měl také režii, která byla velmi čiperná a svěží, rádi jsme zase jednou viděli v úložce knížete de la Beuve, vlastníka balonu. P. Zelenka jako detektiv vydávající se za knížete, byl málo schytralý. Pan Havel jako baron-spiritista a sl. Štěpničkova jako jedna z klamaných manželek i p. Tesař jako podprefekt do ní zamilovaný, nic nezkazili. Dr. P.

DIVADLO V LESE. Sportovní klub v Turnově, jak se zdá, chápe poslání svoje v měřítku mnohem širším a hlubším, nežli se obyčejně sport pojímá, neboť předvedl nedávno v Daliměřicích silami ochotnickými v přírodě Shakespearův »Sen noci svatojanské« způsobem, jak očití svědci referují, veskrze zdařilým. Divadlo v přírodě není sice novinkou, ale je zásluhou zmíněného spolku, že vzpomenul na účinný způsob popularisace umění, na který u nás v Čechách, pokud víme, nikdo nepřipadl, způsob, který může mnoho prospěti rozkvětu českého ochotnictví a skrze ně postupu umění do vrstev dosud jemu cizích, neboť jedna velká překážka propagace divadelního umění, potřeba budovy a výpravy, jednoduchým způsobem tu přemožena. Vypravuje-li se o Shakespearovi, že hrával své kusy v nejprimitivnějších poměrech a je-li v čerstvé paměti dosud umění oberammergavské (nedávno ostatně také v Ahlbecku provedena divadelní hra v lese), není ovšem představení daliměřické novinkou. Ostatně jsou leckterá stará divadla, na př. známé divadlo na jezírku v královském kdysi parku warszawském »Lazienki« také takovou přírodní improvisací, ve které dobrý kus dobře sehraný nemine se známými účinky vzdělavacími a zábavnými, jež od divadla očekáváme. Lze předpokládati, že příklad turnovský bude záhy napodoben, pokud počasí bude dovolovati — jediný faktor podobným pokusům nepřející (zimní doby a nečasy vůbec). Myšlenka mohla by přivésti k životu množství nových ochotnických spolků v kruzích i zcela chudých a v krajích, kam české divadlo dosud neproniklo. Co by to znamenalo pro rozkvět dramatického umění vůbec a literární činnosti dramatické zvláště, dovede odhadnouti zvláště herec a literát. Leckterý nový talent může vzniknouti za těchto pokusů. —s—a—

SVĚTOVÝ A SLOVANSKÝ SJEZD EVANGELÍKŮ V PRAZE. Praha zásluhou štvaní německé místní a zahraniční žurnalistiky byla celá léta mírena při volbě sídla pro mezinárodní sjezdy, které přijímají rády pohostinství krásných a velkých měst, k nimž bez odporu Praha náleží před jinými. Mezinárodní sjezdy, jež v Praze konány, a mezinárodní výstavy v Praze náležejí ku vzácnostem, ač nám neschází nic na pohostinnosti — chybí jen initiativa z ciziny. Zdá se, že se ledy prolamují, při čemž nebude bez zásluhy pohostinství města Prahy k cizím zahraničním hostům. Ze sjezdů, jež jsou do Prahy projektovány, uvádí se mezinárodní a slovanský sjezd evangelíků, příslušníků vyznání, které je s historií naší vlasti mnohonásobně spjato bolestně i radostně. Mezi českými evangelíky je mnoho znamenitých hlav a vzhledem k tomu, že vyznání tomu přináležejí

četní národové mocní a v kultuře významní, lze k nynější konferenci, jež má více význam přípravný, hleděti se zájmem nejživějším. Při tom nezapomínejme, že do Prahy zavítá zase hojnost cizinců, kteří nepravdy o Praze šířené, které návštěvě Prahy stále škodí, doma pak dukladně a vytrvale budou vyvraceti. —ý—.

MONA LISA. Krádež slavného obrazu Lionardova z pařížského Louvru připomenula lidstvu způsobem nejdurasnějším, jak nedostatečně jsou hlídány poklady, shromážděné v uměleckých sbírkách. Pravíme, připomenula, poněvadž to není případ prvý. Správy veřejných sbírek budou se nyní namáhati vymýšlením opatření, kterými by zločiny toho druhu pro budoucnost mohly se zameziti. U nás v Praze, zdálo by se, není třeba připouštěti si příliš velkých starostí, poněvadž chudé naše sbírky mezinárodní zloděje uměleckých děl příliš nelákají. A přece není tomu tak. I v našich sbírkách, v Rudolfině, na Strahově, u Nosticů jsou některé obrazy, pro něž by mnohý pověstný a obávaný millardář americký rád sáhl hlouběji do kapsy. Jsou však v Praze ještě poklady, jichž materielní cena sama je značná, ba i obrovská. V paměti je dosud případ vraždy a sebevraždy po nezdařeném pokusu loupeže v pražském museu umělecko-průmyslovém; více nebo méně odůvodněný strach o bezpečí českých korunovačních klenotů pak přivodil v nedávných dnech komisionelní ohledání královských našich odznaků. Kromě musei máme však ještě některé pokladnice chrámové, odkud by ruka zlosynova mohla odnésti kořist velké ceny hmotné, nehledě vůbec k ceně umělecké a starožitnické. Je to poklad svatovítský a loretánský, na miliony odhadovaný. A tu se naskytá otázka: jsou tyto drahocenné předměty, ve správě církevní se nalézající, dostatečně chráněny proti pokusům vloupání? A nebylo by lépe, uložiti je i jiné ještě roztroušené drahocenné památky v jediné veliké a naprosto bezpečné sbírce, jak už bylo navrhováno? Množící se loupeže v poslední době vybízejí k úvaze. —l—.

VÝSTAVY NA ČESKÉM VENKOVĚ, o nichž jsme přinesli již stručnou zprávu, pořádány letos v počtu neobvyklém. Úsilí, s jakým podnikány, četné sjezdy stavovské, spolkové i politické, pořádané ve městech těchto výstav, a zejména morální i hmotné jich výsledky jsou potěšitelným úkazem vyspělosti českého venkova, který počíná žíti intensivněji, než kdy žil. To je skutečnost, která může velmi přispěti k rychlejšímu rozvoji a sesílení hospodářské i kulturní potence českého lidu, neboť nelze zajisté nechávati veškerou práci a každý počin hlavnímu městu. Praha jakožto národní, politický i kulturní střed má a bude míti vždycky úlohu vůdčí, ale i ona může čerpati svou sílu toliko ze zdravého venkova, který byl, jest a bude nejbezpečnější a nejmocnější oporou českému živlu. Proto vítáme dvojnásob radostně výstavní ruch venkovský, poněvadž spojuje ideální snahy s praktickým životem, organisuje a poučuje. Uvádí českému lidu na oči názorně výsledky práce i zvláštnosti kraje, učí jej porovnávati a přemýšleti a zejména podnikati. Přirozeno, že větší část výstav shrnuje a předvádí práci českého živnostníka, řemeslníka a hospodáře. Vedle nich však vystavují i jiní: dělníci, umělci, paedagogové, podniky průmyslové a horní, korporace samosprávné.

Ba shledáváme se i s výstavkami rázu čistě nebo převážně ideálního, řekl bych museálně-sběratelského. Tak ve Vyškově uspořádána specielní výstava starobylé keramiky, tedy podnik ryze odborný, na venkově zřídka se vyskytující, v malé obci Kondraci pod Blánikem pak máme výstavu národopisných i historických památek i uměleckých děl. Kladenská výstava je tuším druhým velkým výstavním dílem českého dělníka, jehož, protože je v lidské společnosti členem poměrně nejslabším, vítáme ve sboru kulturních pracovníků nejsrdečněji a přejeme mu nejlepších výsledků. Poděbrady, nejmladší, velmi sympatické české lázně, přihlásily se o pozornost okresní výstavou řemeslnickou, obeslanou hojně pěknými výrobky práce řemeslné. Také Heřmanův Městec uspořádal výstavu živnost.-průmyslovou, rozšířil ji však bohatým oddělením hospodářským a pěkným oddělením školským (školství obecné, měšťanské a živnostenské). Podobný program stanoven i pro středočeskou výstavu v Příbrami s oddělením uměleckým, v Sedlci na dráze a v Chlumci n. Cidl., kde pořadatelstvo kladlo váhu výslovně na moment kulturně-výchovný. Umělecké výstavy pořádány v Turnově (českých malířek), v Pekle u Náchoda (na oslavu Jiráskovu; vystavují: Aleš, Jurkovič, Kašpar, Kocián), v Orlové ve Slezsku a j.

Na tomto všeobecném ruchu výstavním súčastněna je vydatným způsobem i Morava zdařilou krajinskou výstavou v Příboře a hospodářskou výstavou v půvabné Kroměříži. Moravské četné výstavy umělecké pak, v různých zemích pořádané, jsou závažným slibem pro budoucnost, od níž čekáme vznik silné, svérázné moravské větve českého umění výtvarného, jemuž by takováto domácí soutěž velmi prospěla, právě tak, jako prospívá zdravá soutěž průmyslu a obchodu. Výstavy jsou znamením, že k dosavadním několika střediskům jarého života na českém venkově (jmenuji z nich jen Hradec Králové, Chrudim, Mladou Boleslav, Pardubice, Plzeň a České Budějovice), přibývají střediska nová, která čeká velká, ale vděčná práce. —g—

Toto číslo vydáno dne 15. září 1911.

VYDAVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GREGRA A SYNA.

SLOVANSKÝ POSTUP.

Dopis Ivana Hribara. (Dokončení.)

Na konec musím připomenouti, že slovanským bankám a jiným ústavům peněžním nepřikládám vážnost jediné národně-hospodářskou, nýbrž mám za to, že jim přísluší i vyšší, etický úkol. Většina z nich není si toho ani vědoma, má mysl obrácenu výlučně za svým výdělkem a třeba na úkor prospěchu závodu sesterských a třeba přímo s pominutím jakékoli věcné mravnosti. A přece má i peníz — jakkoliv to zní paradoxně — svůj mravní význam i úkol. Když o tom zůstávají v nevědomosti, měli by po té stránce být poučeni a vedeni.

Nejsnáze bylo by takové výchovy národně mravné docíliti, kdyby slovanské banky i druhé ústavy peněžní byly zavázány, aby každý z nich každoročně ke svému záložnímu fondu přispíval přiměřenou částí svého zisku, z čehož by členům slovanské národní rady hrazeny byly cestovní výlohy a přiměřené diety k výročním schůzím. Jednání národní rady Slovanské stala by se tím způsobem nejvážnějším činitelem u věci společného zájmu peněžní organisace Slovanu v říši. Což je přirozenějšího, než aby závody, jimž by nejvíce prospěchu přinesl společný národní výtěžek, přispěli nějak k řádné funkci nezbytného ústrojí. Jim by malá oběť nijak nepřitížila a funkce Národní rady Slovanské byla by zabezpečena. Nemožno přece žádati, aby se členové rady na vlastní útraty ubírali do vzdálených končin, na cesty do Prahy, Krakova, Lvova, Lublaně nebo Dubrovníku. Mnohým by to snad soukromé poměry ani nedovolovaly. Máme-li od Slovanské národní rady očekávati skutečného úspěchu, třeba tudíž účast zástupců všech slovanských větví zabezpečiti, umožniti ji.

Tím způsobem by slovanské ústavy peněžní vedle svých úkolu praktických dobyli i čistě mravní úkol, jejž podceňovati nebudem, považíme-li, že by postup ten nejsnáze je naučil poznávat se navzájem a rozvíjeti se znenáhla, pospolitě. Na prvý pohled bude se návrh snad mnohému zdáti podivným, nelekejme se ho však. Stává se často, že po bližším seznání vracíme se k věcem, kterých jsme se zprvu hrozili a divíme se později, jak jsme mohli nepoznávati, co leželo takřka na dlani a tak dlouho se vyhýbali něčemu, čeho naprostá praktičnost mohla být rozpoznána na prvý ráz.

3. A teď přicházíme k návrhu slovanské organisace národně kulturné. Ta měla by se rozšířiti na všecka slovanská tělesa, jež mají jakýkoli úkol národně vzdělávací. Je jich množství mezi Slovany v Rakousko-Uhersku i za hranicemi a od té doby co v Rusku dozrává idea ústavnosti, bude jich i tam stále přibývati. Všem těmto družstvům mělo by pomocí svazů být zjednáno jednotného zástupnictví. Vzor takového ústrojí, a to znamenitý máme ve Svazu Sokolském, jehož občasné slety v různých střediskách Slovanských mají nesmírný význam pro povzbud vědomí národně slovanského a vzájemného sebepoznávání a sbližování. Podobný úkol mohl by připadati i svazům a sjezdům u jiných slovanských spolků, zvláště pěveckých.*) Organisace svazů slovanských jednot vykonala by své dílo u Slovanů zahraničných a dala by možnost, aby velké slovanské slavnosti mohly být odbývány po celé oblasti slovanského světa i v Rusku, v Srbsku a Bulharsku. Takými slavnostmi vyrozumívám i učené kongresy,

*) Bylo už předmětem jednání na sjezdu sofiižském.

s jakými sice už byl učiněn počátek, leč prozatím jen se skromnými rozměry. Ačkoliv učené sjezdy zajímají především jen učence dotyčných odboru, není pochyby, že by za velkých slavností pěveckých nebo sletu sokolských u velikém slohu pořádaných, mohl vzplanout nadšením nejen lid, na jehož území by slavnost pořádána byla, ale všechen slovanský svět. Jaký vliv na živelné vzplanutí německé mysli a uvědomění všeněmeckého národa měly německé slavnosti pěvecké a tělocvičné a schuze střeleckých spolků německých je obecně známo. Chtějíc dojíti podobných úspěchu, musí především Slovanstvo rakousko-uherské říše vybaviti se docela z pout nemístných zřetelů, které mu dosud dovolovaly projevovati se životně jenom uvnitř mezníků říšských. Nikdo nám nesmí ve zlé vykládati, jestliže budem usilovat o svou jednotu kulturně slovanskou, jako Němci činili pro svoji všeněmeckou, a to tím spíše, že nám, jak zkušenost dokazuje, připadá úkol přispěti novým svým slovanským živlům do světového majetku osvětového a vzdělanostního.

Velikou překážku pro návrh společné organisace slovanských těles vzdělanostních znamená dojista ohromná rozloha a rozprostraněnost slovanského světa. Překážky však nejsou nepřekonatelny.

Myšlenky zde naznačené budou se mnohým pro šířku svého programu snad zdáti neprovednými nebo těžko provednými. Odpovídám, že tomu není tak. I netřeba než energických mužu, kteří by se ujali věci, a to s hlubokým přesvědčením. Není pochyby, že se tací najdou ve Zlaté Praze, středisku slovanské vzájemnosti, odkud na všechen způsob měl by vyjíti silný počin. Později a zvláště pak, až by vědomí slovanské i v ruském národu živelnou mocí bylo probuzeno, což nastane, jakmile jen Rusové lépe budou poučeni o svých bratrech slovanských, než dosud, mohlo by sídlo ústředního ústrojí být přeneseno do Moskvy.

Mnohého zalekne snad názor o potřebě jednotného úsilí všeho Slovanstva i podniku všeslovanských slavností. Zvláště se najdou tak zvaní chlácholiví páni dvorní radové, kteří budou plni starostí o to, aby snad takové slavnosti nás rakouské Slovany prý nepoškodily někde u vyšších sférách. Nedejme se tím nijak másti a zaslepovati! Nemístný ostych a neustálé prohlašování našeho rakouského vlastenectví nám dosud jen škodily, co zatím vidíme, jak na příklad Vlachové i Němci, kteří beze strachu vyznávají celistvost svých plemenných individualismu, od úspěchu k úspěchu se berou, a právě proto jsou ve vyšších sférách vážení.

Přicházím k závěrku svých vývodu a nebude zde od místa, dotknouti se i otázky obcovacího jazyka na všeslovanských dnech. Vždyť ta otázka mnohým připadala tak vážnou, že si ji ve svých úvahách o společném postupu slovanském položili hned do první řady. Mně se ta otázka zdá býti váhy celkem podružné. Nejlepší doklad mého tvrzení poskytly dosavadní sjezdy slovanského novinářstva.*) Každý účastník mluvil zde svým mateřským jazykem a přece všickni výborně si rozuměli. Je to zcela přirozené. Není dnes už téměř Slovana opravdu vzdělanějšího, aby vedle svého rodného jazyka neznal čísti a dorozuměti se aspoň ještě druhým některým slovanským nářečím. Jakmile pak už někdo tak daleko dospěl, pak už sám se cítí puzena, přiblížiti se i ostatním a velmi snadno překoná naskytující se nepatrné obtíže. Není také žádnou pochybností, že právě všeslovanské sjezdy u hojné míře probouzejí chuť a radost učiti se slovansky.

Doufaje, že jsem svými vývody postřehl záměr slavné redakce, trvám

ve zvláštní úctě oddaný

Ivan Hribar

*) Pan Hribar byl předsedou prvního sjezdu slov. novinářů v Praze r. 1898 a pátého sjezdu v Opatiji r. 1904.

ZÁNIK.

Román od ANTONÍNA SCHULZE. (Dokončení.)

Tak přes veškeré příkořenství, které zažil ve Dvoře, přece přilnul k mateřštině svého patrona Vojtěcha, biskupa, světce.

»Cinky, cinky.«

To zvonky saní Pušových bukovinou zvoní.

»Můj umíráček,« zaúpěla Lída.

»Ne, ne,« zvolala, »ještě ne.«

A napjala sluch.

Od piterny nad Žlabem přes milliony démantů vzduchem zkřehnutým se k ní podloudně loudily, podivné, dosud neslyšené příšerné tony.

Příšerné jako křepčení celých houfů rousnatých strašidel plných meelu s bludičkami nad rybníkem. Lída sobě vzpomíná, že se povídalo

o tom, že Jan bude hrát o svém veselí na malé přenosné varhánky nějakou píseň, kterou sám složil a do varhánek vložil v době, kdy jsa očarován, sobě zoufal.

Lída poslouchá. Poznává, že hraje Jan, že hraje svou píseň. Slyší jen ji, naslouchá celou duší.

Tony sáhají jí až k srdci. Ba hladí je. A jak je hladí!

Ne svou lahodou.

Pravým jejím opakem — zoufalou bolestí, která čiší z každého tonu toho nápěvu a která by za jiných okolností drásala, rozcupávala její srdce.

A nyní ji blaží.

»Tak sobě také zoufá,« zajásala rozblaženěná.

V tom: »Cink, Cink!«

»Cink, Cink!« Z poustevny.

Lída všecka ztrnulá. Přechod z tomu drásavého bolu, který jí lahodil, k tomuto klášternímu, blaženého klidu, který klid jí drtil, vrátil ji sobě samé.

Mně napodobila ty cinky linky slovy:

Tak sám! Tak sám!

Jak jí to druhdy lahodně znělo!

A dnes?

Tiskla vší silou dlaně do skrání.

Pojednou zoufale vykřikla: »Tak sama! Tak sama! Tak samotna!«

A jakoby z ráje plného jasu, vůně a záře sražena byla spárem ďábla v bezednou propast sírných dýmů, jako by procitla ze sna nejsladšího a poznala, že je na stinadlech v hazuce smrti, a že se kat již chystá k dílu.

»Cinky, linky!«

»Lídě — řeřátku.« provolala tlumeně.

Bílé nohy! — —

Prask! — — — —

Rybník jak by se rozkoší zajíkl.

Rozkoší úplného objetí těla Lídina.

A zase ticho. —

Po Lídě ani památky. — —

Jen ty tři křížky. A ty zmrzlé slze její v sněhu. —

Dlouhé ticho. —

»Cinky, linky!«

Puš se vrací s prázdnem k bráně šindelařské. —

Sdělí Salomeně, že mu šlehly v oči tři šlehy sukní na plešaté stráni, že šlehlo mu v uši ledu prasknutí i rybníka zajíknutí? Svěří jí, že on byl toho strůjce hroznou lží, neb oznámí jí, že vykonáno, co jemu nařízeno bylo — jí?

Kapitola XLII.

SE SUBJECIT!

Žďárský vedl sobě stížnost do jednání archidiakona u podkomořího listem dne 31. ledna 1654 datovaným.

Archidiakon vedl sobě stížnost do jednání primátora Žďárského listem datovaným 1. února téhož roku, rovněž u podkomořího.

Z toho zjevno, že oba byli toho názoru, že spor patří soudu podkomořenskému. Proziravý podkomoří s oběma sdělil, že věc odkazuje k rozhodnutí J. O. kardinálu Harrachovi. V listu arcibiskupovi zaslaném uvádí, jak se věc sběhla. Uvádí, že po jeho soudu archidiakon neměl práva jednati tak příkře, dokonce ne, když sám jest pověsti nekalé, že patrně jemu nepřísluší v městech královských, věnných, urozené primátory, radní pány, svobodné měšťany despectovati a s nima jako s otroky zacházeti, moc arcibiskupskou zneužívati, bratřiny literátské, které jak v Pražských tak i v jiných městech královských kasírovány nebyly, svémocně rušiti. Dává dále primátoru vysvědčení, že jest pobožným katolíkem, že se několikrát zpovídal, professionem fidei po obnově veřejně složil, žádná kacířstva nezačínal, ve svém povolání a stavu že jest mnohem příkladnější, než sám archidiakon. Zastavuje chytře všechny tyto věci knížecí Eminenti jako nejspravedlivějšímu pánu a nejvyšší duchovní vrchnosti k nejmilostivějšímu rozhodnutí.

Kardinál Harrach odpověděl listem daným v arcibiskupské residenci 15. června 1654 doslovně takto:

Nepochybujeme o tom, že pán všeochotně byl zpraven o tom, jaká nesvornost a nesjednocenost jednak mezi congregací corporis Christi, která zvláštním nejmilostivějším povolením Jejího Majestátu ovdovělé císařovny Eleonory slavně vyzvednuta a od nás potvrzena byla, jednak mezi nynějším primasem tamtéž, který ke škodě výš uvedeného bratrství chor literátů, který úplně byl již opuštěn a tak zašel, že z nic více než tří osob sestává, přes to další osoby k sobě pobádati míní, vzešla.

Když tedy výš uvedené bratrstvo nyní založeno a regulí již opatřeno a kdy doufati lze, že hojnějšího ovoce a útěchy duším ponese, než kůr literátský, který na žádnou reguli vázati se nemíní a když již největší počet z města v bratrstvo to incorporován a zapsán jest, tedy nemůžeme opomenouti k povznesení úcty k Bohu a k většímu rozhojnění často jmenovaného bratrstva pána žádati, aby primasa ve Dvoře Králové a jeho assistenty svou vůči jim platnou interposicí k tomu přiměl, aby oni od

manutenence literátského kúru upustili, aby se k bratrstvu přivtělili, zvláště, aby také ty malé příjmy, které kúru literátskému před časy náležely, bratrstvu postoupiti se uvolili, z kteréhož sloučení dojista nemálo vznosně povznášejícího docíleno a my tím mnohého na nás nabíhání a žalování zbaveni budeme. Tím končí vzácný list.

V následku toho listu dopsal Kustoš děkanu Lossigovi, že k sobě povolati dal do Medlešického dvora Jana Žďárského, že mu předložil dopis jeho Osvícenosti arcibiskupa Harracha, a že Žďárský k obzvláštnímu milostivému zalíbení vůči jeho Eminenti od literátského kúru uponští, že i příkrov pohřební, ač má k němu zcela určité právo, bratrstvu k uctívání Těla Božího odevzdá, že ho jen požádal, aby nebyl nucen toho času k bratrstvu přistupovat, že se pro budoucno bratrstva neodpovídá a se zavazuje vůči bratrstvu uctivostí. Posléz uvádí Kustoš, že doufá nyní ve smír obou.

Landabiliter se subjecit.

Ale ne na dlouho.

Dne 9. listopadu 1654 došel Dvorských list, z kterého vidno, že téhož dne a roku Žďárský již primátorem nebyl, a že v tom měsíci purkmistroval primátor.

Z toho zřejmo, že v říjnu toho roku byl ve Dvoře podkomoří, aby sázel nový úřad a že Žďárský primasem se nestal, že ve Dvoře nebyl.

Opustil svou vlast, ne jako emigrant, nobrž jako exsulant. Nemohl snésti výčitky svědomí, že se dal Kustošem v slabé chvíli přemluvit, že se chabě podřídil, měl vytrvat, měl čelit, neustoupit. A že nevytrval, ortel nad sebou vynesl sám: »Relegatus« esto.

Touž cestou, kterou Komenský z vlasti se bral, i on na vždy otčinu opouštěl.

Kapitola XLIII.

MARIANINO TAJEMSTVÍ.

Leta běžela.

Leta minula.

Jest již říjen roku 1660.

Lossig hledí oknem své komnaty, jak se starých líp padají žluté listy.

Lossig dosud neví, že jest Lída mrtva.

Ve Dvoře, po zmizení Lídy mělo se za to, že hanbou nad pomluvou krutou ze Dvora prchla. Proto Lossig předložil obci Dvorské vysvědčení o poctivém na svět zrození, z rodičů podlé církve sňatých onoho děcka, jemuž Lída byla chůvou.

Často Lossig usedal na plešaté stráni mezi zlaté, paprsky slunce rozžhaté svíce divizen a hleděl, jak v zrcadle hladiny rybniční bučina se zrcadlí.

Kdyby byl tušil, že tam ve vodní hlubině ze zoufalosti spočinulo mrtvé tělo Lídino.

Lossig pojednou, jak by se ze sna probral, pohlédl na ciferník svých vzácných hodinek Nurumberského díla.

Zavrtěl hlavou. Že by se Marianna s obědem tak opozdila? Vždyť je vždy tak ouzkostlivě dochvilná. Lossig pln starostí o Mariannu sestoupil do přízemí. Otevřel dvéře kuchyně. Nečekaný chlad ho zarazil.

Okna kuchyně byla otevřena do kořán. Na ohništi ani žhavého uhlíčku. To důkazem, že Marianna od včerejšího večera v kuchyni nebyla. Lossig ví, že Marianna na noc okna kuchyně otvírá, by ji provětrala. Teprve nyní sobě Lossig uvědomuje, že nesnídal. Marianna tedy stimě. Lossig se béře k její komoře. Marianna na lůžku. Tváře jí planou.

Oči září jak karbunkle.

Lossig kázal Mariannu tak, jak na loži ležela, přenést do své ložnice. Marianna vděčně pohlédla na Lossiga a pravila:

»Chtěla bych se dvojctihodnému pánu pod zpovědí, jako bych měla k božímu stolu jíti, otevříti, arci ne z hříchu svých, těch jsem se od posledně pominulého stolu božího nedočinila, ale tuším, že se beru k poslední hodince a nechci odejít na onen svět s tajemstvím, které srdce mé nesmírně tíží.«

»S tajemstvím?«, tázal se udiveně Lossig.

»Žel,« pravila, »ale Buh je můj svědek, že jsem jednala v úmyslu jen nejlepším, když jsem mlčela, ale nyní — počnu raději vyprávět.« —

A Marianna sobě oddechla a počala: »Račiž se pamatovati, dvojctihodný pane, že jsem měla Lídu nesmírně ráda.«

»Vím, vím.«

»Já Lídy sobě hleděla, jako zřítelnice oka svého.«

»Vím.«

»Lída byla těla skvostného, nádherného a duhalá byla čistoty jako málo která. Ale od té chvíle, kdy ji děťátko tak náhle opustilo, neměla po dlouhou dobu smyslu pro svou osobu, zanedbávala své šatstvo a prádlo. Arci nebylo to na ni ani v tom nejmenším znatelné, neb já, jak usnula, jsem vše vypravila, vycídila, prádlo vyměnila.«

»Jen dál, Marianno, jen dál, ale zvolna, abys se neunavila.«

»Tedy zvolna,« pravila, oddychla sobě a děla: »Když sem přijeli tři dvojctihodní páni a když Lída usnula, prohlížela jsem zase, arci již jen ze zbytečného zvyku Lídino šatstvo a prádlo a našla jsem její zápisky. Ze zvědavosti jsem je sobě přečetla.«

OBSAH:

BÁSNĚ.

Borecký Jaromír: Božská moc hudby 422. Františku Heritesovi 276.

Borotínský Jaroslav: Dvě nálady: Za večera. Smutná pohádka 497.

Brabec Adolf: Nálada 439. Smutek 439.

Grünwald Beneš: Idylla od jezera Nemi 341. Puzzuolská solfatara 341.

Heyduk Adolf: Den jde již spat 9. Jdu hvozdem sám... 269. Písně slovenské 147.

Jahn M.: Druhu mládí 317. Rodné zemi 533. Smír 318.

Jahoda J.: Anemoně 260. Mlhy nad lesy 473. Opus 27. 619. Stará píseň 261.

Jonáš K.: Byl lásky čas 80.

Kárník Jan: Romance 485.

Klášterský Ant.: Fr. Heritesovi 276. Hvězda 28. Šťastný den 359. Vzpomínky 461. Z českých žalmů 245, 246, 389, 390.

Knittl Zdeněk: Naladění 221.

Konopásková Jetta: Satan 545.

Kuttan Karel V.: Zlaté jiskry 454.

Melanová Tereza: Píseň 309.

Mužík Aug. Eug.: Z knihy »Pečetě«: Dobrý pastýř 281. Hlasy 425. Luně 281. Mrtvá láska 425. Panu Ant. Klášterskému 425. Podzimní deště 282. Pohřeb 281. Ruka s hvězd 281.

Pauer Emil: Alkohol 521. Markus Aurelius nad mrtvolou Faustiny Annie 329.

Pavičevič M. M.: Bratru Čechu 293.

Procházka Fr. S.: Heritesovi Fr. 386.

Ráček Jaroslav: Pohádková nálada 417.

Roztočil Rud. J.: Pod tíhou bolesti 261.

Semonická Květoslava: Láska 237.

Sirá Anna: Hvězdám 511.

Skála Jaromír: Dianae poëta — Longfellow 344. — Venus et virgo 344.

Sládek Jos. V.: Jabloň 9.

Suchý Lothar: Jan Litvan 53.

Tejřov Xaver: Circulus vitiosus 40. Dolce far niente 377. Intermezzo 377. Kompromis 40. Strach 377. V černé hodině 378.

Tumová Marie: Je ticho 416. Jsou naděje jak vlaštovice 249. Neskromné srdce 249. Triolet 417. Z písní 511.

Vrchlický Jaroslav: Ballada pro domo sua 353. Jitro na moři 233. Můj dík 121. Návštěva 121. Příchod 37. Život ideálem 9.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY.

Baar Jindřich Š.: Poslední soud 12.

Brodský Bohumil: Zvony 162.

Cisler Jos.: Zápas 282.

Čechová Růžena: Vuně jara 353.

Hanskova Nora: Z večera 364.

Havlasa Jan: Hlas 257.

Herites Fr.: Dva malé obrázky vánoční 164.

Holeček F. S.: Strávník 605.

Jarkovský Stanislav: Sukna 305.

Konrád Jos. D.: List básníkův 157.

Kronbauer R. J.: Alkohol 6. Rodinný porculán 152.

List Pavel: Zbožňovaná 294.

Sumín Jiří: Bílý ďábel 197.

Schulz Antonín: Zánik 401.

Téver Felix: List 149.

Velhartický Adolf: Stíny lásky z Rimini 509.

Ziegloserová A.: Zklamání 248.

ČLÁNKY CESTOPISNÉ, POUČNÉ, VZPOMÍNKOVÉ; STUDIE.

Bráf Albín Dr.: Mé vzpomínky na Emanuela Bozděcha 4.

Herrmann Ignát: Závadná adresa 10.

Hribar Ivan: Slovanský postup 617.

Kronbauer R. J., JUDr.: Máchy K. H. a jeho milenky Eleonory Šomkové rodokmeny 77.

Květ Jaroslav, Dr.: Vánoční rozjímání o pauperitě 161.

Panýrek D., Dr.: Na galatské věži 497.
Preiss Jaroslav, JUDr.: Anketa o slovanské výstavě v Praze r. 1913, 1.
S.: Jubileum stých narozenin K. H. Máchy 90.
Za Lvem Nikolajevičem Tolstým 109.

FEUILLETONY.

Bauše Boh.: Kameny záhadné a divotvorné 493.
Belvic Vojtěch: Na stavbě dráhy v Matto Grosso 613.
Dvorský Viktor: Moře 407.
Havlasa Jan: Zlatý důl 529.
Heyduk Adolf: Při trasování 168.
ites: Poučná povídka 128.
Konrád Jos D.: Černohorské obrázky 14.
Kronbauer R. J.: Lidumilové! 323. Oskar Nedbal a Ladislav Novák na Troskách 599.
Maťenka Ferd.: Z posledních dnů Václava Šolce 240.
Novotný Karel: Mošna — herec kočovný 456.
Panýrek Duchoslav: Dvakráte pohřbeni 192. Po stopách Lotiových 552.
Šmaha Jos.: Sjezdová vzpomínka 335.
Schwab Václav: Základ literárního musea 588.
Vít Karel: Přítel 299.

LITERATURA.

Bezruč P., Slezské písně 556. — Bílý Fr.: Illustrovaný průvodce po Slovensku 568. — Bradáč L.: Úprava vazeb knižních 508. — Buchtela-Niederle: Rukověť české archeologie 315. — Černá Hora (Dan) 544. — Fischerová Antonie: Dětské motivy 172. — Herites Fr.: Maloměstské povídky III. 459. — Sebrané spisy 208. — Holik Emil: Kolky a poplatky 184. — Christen Ada: Ze života 604. — Jeřábek V. K.: Ó, mladosti radostná! 532. — Jirásek Alois: Z mých pamětí 544. — Klášterského Ant. překlady 304. — Kniha o českém státním právu 484, 580. — Knittl Zdeněk: Momenty 256. — Konrádovy Černohorské obrázky 75. — Krásná kniha, nová 556. — Literární novinky 50. — Máchova Máje prvotisk 92. — Máchovská premie spolku Máje 94. — Máchův Máj a jeho ohlasy 142. — Mickiewicz Adam: Sonety, Gražina a jiné básně 471. — Moře Adriatické 303, 371. — Muther Richard: Dějiny malířství 616. — Osten Jan: Den ze dne 544. — Panýrek-Vaněk Václav: Lehký dým 76. — Plaček V., Dr.: Atropa Belladonna 208. — Polom J. B.: Ballady a dojmy slovenské 460. — Preissová Gabriela: Podvečerní selanky 543. — Premie spolku českých spisovatelů belletristů »Máj« 19, 94. — Procházka Fr. S.: Česká lyra 374. — Ráj český 556. — Rožek K.: Nové dětské hry 108. — Semerádová Karla: Na císařské louce 172. — Sova Antonín: Tóma Bojar 241. — Srdínko, prof. Dr.: Učebnice embryologie člověka a obratlovců 460. — Státní české právo 484, 580. — Stroupežnického Lad. literární odkaz 131. — Svátek Jos. Jan: Hagar našich dnů 400. — Ze severní Afriky 76. — Svoboda F. X.: Večerní hovory 543. — Thomayer Josef, Dr.: Kulturní historické obrázky z oboru lékařského 220. — Paběrky 532. — Tisíc nejkrásnějších novell 1000 světových spisovatelů 592. — Tisovský F. E.: Jiráskova Litomyšl 590. — Urbánek J. F.: Slovník českých spisovatelů biografický a bibliografický 244. — Váša Pavel, Katechismus dějin české literatury 64. — Wortley-Montegueová Mary: Dojmy evropské a turecké 604. — Z Cetyně 292. — Z cizích literatur 328, 496, 508, 556. — Zola Emil: Peníze 544.

DIVADLO.

Adam Adolf Ch.: Kdybych byl králem . . . 242. — Armont a Nancey: Zebra 601, 627. — Bahr Hermann: Děti 196. — Pavouk 459. — Bataille Henry: Stín milenčin 63. — Pošetilá panna 255. — Bereny: Lord Piccolo 554. — Berys a Magoe: Zapovězená kniha 75. — Brněnské divadlo 326. — Budilovy družiny cyklus osmi divadelních her 36. — Buchbinder: Třetí škadrona 339. — Cisler Jos.: Aeronautka 400. — Čapek K. M.: Begův samokres 301. — Divadelnictví české 64. — Divadlo v lese 627. — Dvořák Arnošt: Král Václav IV. 254. — Dvořák Jindřich: V Susách 340. — Dyk Viktor: Poražení 265. — Fall: Bratříčku můj 267. — Fischerová Antonie: O lásku 376. — Flers de a Caillavet Posvátný háj 170. — Fouson a Wicheler: Vdavky slečny Beulemansovy 635. — Hankin John St.: Návrat ztraceného syna 578. — Hennequin a Bilhaud P.: Ze všech nejhodnější. 351. — Hirschfeld a Geyer: Labutěnka 567. — Ibsen Henrik: Hedda Gablerová 219. — Spolek mladých 352. — Intimní dramatická družina v Uranii 171. — Jarne: Muzikantská krev 327. — Jirásek Alois: Kolébka 590. — Vojnarka 107. — Jonášovy premiéry na vinohradské scéně: Bavorské slovo 636., Naše suffragetka, Tragoedie 36. — Konrád Edmond: Žluté růže 446. — Kovařovic: Psohlavci. Sté představení 74. — Krejčí F. V.: Půlnoc 399. — Kunětická-Viková Božena: Representantka domu 205. — Léhar: Veselá vdova 108. — Lengyel Tajfun: 120. — Margueritte Viktor: Z čista jasna 267. — Markus Vítězslav: Dnes a zítra 340. — Mašek K.: Prsteny 400. — Maugham: Penelopa 170. — Molnár: Gardový poručík 530. — Mrštíkové: Maryša 495. — Musorgskij M. P.: Boris Godunov 132. — Novák Lad.: Žárlivci

303. — Novák-Nedbal: Princezna Hyacinta 614. — Nový Josef: Magneta 340. — Nymburské divadlo ochotnické 19. — Ogňanov Sáva 182. — Ostrčil: Poupě 242. — Ostrovský a Solověv: Divá Varja 171. — Piskáček-Poggiolesi: Dámy z baletu 266. — Pogačnik: Dopis 75. — Ryšavá 626. — Semerádová, K., Honza 423. — Smíchovská divadla 340. — Suchý Lothar: David 337. — Světlem a stínem 602. — Svoboda F. X.: Rozklad 64. — Shakespeare W.: Richard III. 386. — Schönherr: Domov a víra 420. — Será Věra: Výkoupení 232. — Štech Václav: Habada a Jordán 277, 279. — Ohnivá země 421. — Štolba Jos., Dr.: Ach, ta láska 218. — Tajemnůstkářství s premiérou 279. — Tolstoj L. N.: Vláda tmy 132. — Umělecký večer v Lucerně 400. — Vojnović Ivo: Dubrovnická trilogie 482. — Weiss Karel: Sultánova nevěsta 183. — Züngel: Pojď sem! 400.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ, PAMÁTKY, TEXTY K VYOBRAZENÍM.

Böttinger: Karrikatury 172. — Brandlova syna historie 15. — Brandlova výstava v Praze 304. — Brankwyn Frank 244. — Braunův dům 20. — Brokoff Jan — český sochař 32. — Bulharská žena 507. — Cizi peří na dekorativní mříži v kostele sv. Salvátora 34. — Čermáka Jaroslava obraz 75. — Česká přednáška o hollandském malíři. (A. van Ostade.) 172. — Čeští mistři na pohlednicích 592. — Engelmüller Ferdinand: Z domova a ciziny 232. — Grund Norbert 396, 412, 423. — Havlíčkův pomník v Chicagu 602. — Havlíčkův pomník na Žižkově 436, 458. — Kalvodových obrazů cyklus: Ženy a lásky poesie Máchovy 94. — Krasoumné jednoty výstava 472. — Lannova sbírka 602. — Legera L., prof., portrét 446. — Máchův pomník 95. — Malý Václav 143. — Mánesa třicátá šestá výstava 376. — Mánesa Josefa neznámá podobizna 18. — Mánesovy sestry Amálky portrét 34. — Mánesuv odkaz 292. — Obecního pražského domu výzdoba umělecká 371. — Památce našich vynikajících lidí 458. — Riegrův náhrobek 568. — Sochařská momentka 146. — Šaloun Lad.: Jaroslav Vrchlický 146. — Škrétova pamětní deska 51. — Umělecké knihy 568. — Vácha Rudolf 388. — Výstava: Brandlova 304, Brankwynova 244, Bulharské ženy 507, Krasoumné jednoty 472, Lannovy sbírky 602, Mánesa, spolku 376, Mánesa Josefa 292, Spolku něm. umělcu výtvarných 268, Váchova 388. — Zmatky v českém světě výtvarnickém 304. — Zvěřinovo album 316. — Županského opona ve Vinohradském divadle 184.

VZPOMÍNKY.

Alšův dopis z Florencie 507. — Bozděch Emanuel 46, 62. — Bozděch František 60. — Bozděchovy veselohry premiéra 63. — Čech Svatopluk — včelařem 141. — Dvořákova Polka Harfenice 314. — Herloš — Herloszsohn 144. — Kalivoda J. V. 169. — Knüpfer Beneš 350. — Kolár František Pulda A., Šamberk F. F. 229. — Máchovi bílí ptáci 94. — Máchovo narození 129. — Máchův litoměřický příbytek, jak jej popisuje Vítězslav Hálek 92. — Mánes — Čermák — Herloš 460. — Maroldova Píseň vítězná 432. — Nedbalova černá knížka 18. — Ottovi k jubileu 468, 479. — Pikharta Ant. výroční den úmrtí 169. — Polka »Harfenice« 314. — Sabina Karel: Tři episody z jeho života a nové zprávy o něm 105. — Štolba Josef, Dr., o Emanuelu Bozděchovi 62. — Tulka Josef ve vzpomínkách Mikoláše Alše 180. — Vzpominka na dvanáctý srpen 398. — Vzpominka na Mukden 339. — Zmatek s Máchovým narozením 129.

OSOBNÍ, JUBILEA, ÚMRTÍ.

Bráf Albín, Dr. 273. — Bystřina Otakar 446. — Čech Leandr 553. — Černý Adolf a Jaroslav Vrchlický v Opatíi 350. — Dvořák Rudolf, Dr., 118. — Fořt Josef, Dr. 195. — Guth Jiří, Dr. 216. Guth Viktor, JUDr. 601. — Herites František 275. — Heritesovi Františku redakční kruh Máje 276. — Heritesovo jubileum 291. — Heyduk Adolf 291. — Hribar Ivan 616. — Hübnerová Marie 268. — Chleborád František, JUDr. 613. — Chvála Emanuel 194. — Jirásek Alois 577. — Jirásek dramatik 577. — Juránková-Klostermannová Ružena 268. — Kerzl Josef Dr. 601. — Kettner Karel 481. — Knüpfer Beneš 116. — Kocián Jaroslav 530. — Konopnická Marya 36. — Kopta Vilém 530. — Korbel František 495. — Kramář Karel, Dr. 194. — Kronbauerová Jarmila 530. — Kubeš Karel 592. — Lábler 231. — Leger Louis 76. — Lužická Věnceslava 142. — Mattuš Karel, Dr. 435. — Mecenáši naši 231. — Mířovský Emanuel 218. — Mošna Jindřich 409, 410. — Navrátil Michael, JUDr. 591. — Nerudova smrt před dvaceti lety 589. — Oliva Viktor 385. — Otto Jan 277, 468, 479. — Popelka B. 626. — Procházka Fr. S. 195. — Rank Josef 63. — Ryšavá 626. — Slavík Jan, JUDr. 51. — Sobotka Primus 242. — Srb Adolf 35. — Svátek Adolf 303. — Svoboda F. X. 49. — Šafařík Jos. Pavel 494. — Scheiner Josef Dr. 634. — Šilený Václav, JUDr. 626. — Šimáně Jan 601. — Škarda Václav, JUDr. 444. — Šnajdr Václav 496. — Šolc Jindřich, Dr. 265. — Tavčar Ivan, Dr. 616. — Tolstý Lev Nikolajevič 109. — Treybal Rudolf 601. — Veselský Fr. 530. — Vilím Jan 635. — Vilímek Jos. R. ml. 32. — Vilímek Jos. R. st. 385. — Víšek Josef 445, 600. — Votoček Hynek 265. — Vrchlický Jaroslav v Opatíi 15, 48, 118, 289, 292. — Vrchlický Jaroslav a Černý Adolf v Opatíi 350. — Vrchlický Jar. opět do Čech 625. — Wiehl Antonín 95. — Zdrůbek Frant. Bol. 635. — Zoellnerová Eliška 553.

SMĚS.

Akademie ve Vodňanech 520. — Báchorkářství pražských cizineckých průvodců 52. — Brno (čes. technika) 484. — Byty letní 580. — »Das deutsche Lied« od Čecha nebo Němce 130, 169. — Destinnové Emmy museum 365. — Dlažba pražská pamětihodná 18. — Dvojí loket i v archeologii! 34. — Hálkovo museum 616. — Hradčany 20, 51. — Hvězdárna pražská a její chrliče 75. — Jak vzniklo jméno pražské ulice, zvané »V jámě« 207. — Jubilea dvě. (Pražská konservatoř. — Hlahol.) 410. — Jubileum zapomenuté (Zem. jub. výstava.) 579. — Juditin most, Juditina brána a kostel sv. Ducha u Křižovníku 72. — Kalendář počeštěný 171. — Kapitolka časová 470. — Kat pražský, Jan Mydlář, kde bydlil a kde pochován 243. — Klenoty zemské 589. — Koncert Bolzanova samostatného sirotčince 328. — Kongres slovanských žurnalistů v Bělehradě 542. — Konservatoře pražské jubilejní koncerty a jubilejní slavnosti 422, 448. — Kozí Hrádek u Tábora 592 — Krajnská Gora 470. — Mecenáši čeští 591. — Mona Lisa 628. — Museum interieurů 292. — Nakladatelské družstvo Máje 315, 348, 412. — Nerudy Jana vzpominkový večer. 436. — O hodině jedenácté. (Obecní dům pražský.) 496. — Pieta židů k nebožtíkům 206. — Pohled na Prahu nejkrásnější 603. — Poustevník ze Svaté Dobrotivé 243. — Praha mrtvá 566. — Příroda dekoratérem 555. — Sjezd Čechů zahraničních v Berlíně 591. — Sjezd evangelický světový 627. — Sjezd lékařů slovanských 555. — Sjezd národů, všeobecný, světový 567. — Spolek česko-amerických žurnalistů v Novém Yorku 616. — Sport a tělocvik český 458. — Umění a politika 615. — University americké 375. — Vinohrady za starostenství Josefa Víška v letech 1895—1911 445. — Výlet Máje do Vodňan 515, 616. — Výstava dráždanská, světová 470, 567. — Výstava zem. jubilejní 579. — Výstavy české 591, 628. — Zločinci mladí 484. — Zvláštnosti staré Prahy 51. — Žižky Jana podoba 325.

ILLUSTRACE.

Čermák Jaroslav: Atelier Františka Čermáka 73. — Dalmatské pobřeží u Dubrovníka 407. — Destinnové Emmy museum 368, 369. — Grund Norbert: Kaštanářka 396. — Rodinná scéna 397. — Máchova »Máje« dějiště 95. — Máchova »Máje« původního vydání titulní listy 93. — Malý Václav: Pouť na Domažlicku 143. — Mánes Josef: Portrét sestry Amálie 33. — Marold Luděk: Píseň vítězná 433. — Matriky fotogr. snímek, v níž zapsáno Máchovo narození 131. — Mucha Alfons: Studie z cipu Samostatnost 375. — Studie z nástěnného obrazu 372. — Studie z plafondu 373. — Přístav ve Velkém Lošinji 408. — Šaloun Lad.: Jaroslav Vrchlický 145. — Vilímka Jos. R. hrobka 386.

PODOBIZNY, AUTOGRAFY.

Brát Albín, Dr. 274. — Bystřina Otakar 447. — Černý Adolf s Jar. Vrchlickým v Opatii 350. — Destinnová Emma 367. — Guth Jiří, Dr. 217. — Herites František 275. — Jirásek Alois 579. — Kettner Karel 483. — Kocián Jaroslav 531. — Kopta Vilém 530. — Kronbauerová Jarmila 531. — Mánes Josef 17. — Otto Jan 278. — Stroupežnického Lad. dopis F. Ad. Šubertovi 47. — Svoboda Fr. Xaver 49. — Scheiner Jos., Dr. 635. — Tolstý Lev Nikolajevič 109. — Tulka Josef 182. — Veselský Fr. 531. — Vrchlický Jar. v Opatiji 48, 117, 290. — Vrchlický J. s Ad. Černým v Opatiji 350. — Vrchlický Jaroslav (modeloval L. Šaloun) 145. — Zoellnerová Eliška 555.

»Jak by ne,« děl Lossig, kterému se přiznání Mariannino zalíbilo svojí pravdivostí.

»Byly krátké,« děla Marianna jako omluvou, »byly to její žalmy nad úmrtím děcka.

Přirovnávala smrt jeho ke kamenu, který byl závistníkem vmeten do studánky jejího žití tak, že zkalil ji nezměnitelně na věky. Studánku jejího žití drží jen stavidélko tenké jako pouhý špánek a tím jest vděčnost dvojctihodného pána vůči ní.

Povolí-li, bude po Lídě.«

»A to tvé tajemství?«

»Žel, že ještě jiné, trudnější, mysl mou tíží. Jak dvojctihodný pán v paměti míti ráčí, upadl můj starý otec do nemoci, as čtrnáctého dne potom, kdy Lída odsud odešla. Dvojctihodný pán poslal mne, bych ho ošetřovala. V těžké nemoci postavený mně vyprávěl, jak se mu Lída nelíbila, když u něho byla posléz návštěvou, jak se ji podivně leskly oči, jak vyprávěla, jakou byla v mládí bujnicí a jak i ve Dvoře metala kozelce s plešaté stráně do rybníka. To vše, že mně, když jsem přišla po jejím zmizení jeho ptát, jak sobě u něho vedla, zamlčel z důvodu toho, že myslil, že Lída se v hostěnici z nešťastné lásky podnapila, ale že on následujícího dne po mém odchodu do hostěnice šel a tam že se dověděl, že Lída jen požila krajáček svařeného mléka.

Nedomluvil, neb jal ho zádušný kašel, ve kterém zahynul.

Po otcově pohřbu vracela jsem se kol rybníku výtažního domů.

Na plešaté stráni našla jsem, považ, pane, punčochu Lídinu.« — —

»To jsi se mýlila, to jsou domněnky, pouhé básně, mluvíš z horečky, to se ti ve sne zdálo.«

»Nejsou to básně, dvojctihodný pane, nejsou. Jak jsem pravila, když zde byli ti tři dvojctihodní páni, tenkráte Lída zmizela. Já noc před tím ze zvyku a z lásky k Lídě, když pevně usnula, prohlížela její punčochy, které byla před spaním svlékla. Byly úplně čisty, ale, že se u jedné počíná palec proklubávat, bylo zjevné. Ale já neměla v komoře vlny, té jsem zanechala nahoře, a nahoru jsem sobě mezi dvojctihodné pány, valně rozveselené, jíti netroufala. Proto jsem punčochu jen pro příští den, tak na prozatím, vyspravila několika stehy silného červeného hedvábí« —

Lossig bolestně zaúpěl. — — —

»To jsem tušila, že velikou bolest milostivému pánu způsobím, že se špatně za vše dobré odslouží, ale já jsem mlčet musila, já nemohla dopustit, by mrtvé tělo Lídino Kopřiva na hranici v bukovině ďábelské opálil a zuhelnatělou mrtvolu její hodil do jámy u zdi zahrady pohřební, vedle jámy, v které jest schován kat Skřivan. Ale nyní se bojím, že by mně to Lída na onom světě vytkla, že jsem i před smrtí smlčela, čeho poslem mne ve své nevyzpytatelné moudrosti stanovil Hospodin.«

A Marianna sáhla pod podhlavnici a vyňala bělostnou punčošku vlněnou s červeným hedvábím. »To«, děla, »dvojctihodný pane, není žádné klamné zdání, to je skutečnost.«

Odmlčela se.

Po chvilce pravila: »Umru, ale ne horkostí a zimou, ale nesmírným štěstím — —«

Při tom ruku Lossigovu stále tiskla ke svým rtům. —

K večeru sňala tu ruku se svých rtu a přiložila ji na klapky svých očí. — —

Po chvilce poklekl Lossig na klekátko, spjal ruce k modlitbě, slzy mu tekly s očí a se rtů mu splývalo: »Si iniquitatem observaveris domine —«.

Marianna mrtva.

To bylo v říjnu.

Na příští den pěkný pohřeb Marianně vykonán.

Mariannino mrtvé tělo schováno v posvěceném prachu země u kostelíčka Panny Marie na nebe vzaté.

K poslední poctivosti dostavila se i Salomena ze své samoty. —

Proč?

By přistrojila oběd zádušní?

Kapitola XLIV.

SALOMENINO POKÁNÍ.

Po léta nespatřil Lossig Salomeny. On ji nevyhledával, ona se jemu vyhýbala.

Když hlásila, že přichází, by Marianně vzdala poslední poctivost, poznal ji, ale jen dle mluvy.

»Muj Bože,« zaúpěl. »Žhavá ruže z propasti Hrubých Skal« — zašeptal sobě.

Arci, leta běžela, leta minula, ale přes to, při duševně klidném běhu žití a blahobytu hmotném, nemohl čas tak kratičký vrýti ne vrásky, ale brázdy do čela a tváří. Ty nezaryl čas, ty zaryly úštipky svědomí. Ty vůči Salomeně uvedly v pohyb svá děsná ruchadla ve chvíli, kdy se od Puše dověděla, že tam na plešaté stráni za svitu měsíce bílé tělo Lídino — —

Ty úštipky vyhnaly, jako moderní Erinnie, Salomenu z děkanství do její kocléřovské samoty. A ani tam nepopřály jí kýženého klidu. Stále a stále drásaly její duši.

Modlila se.

Postila se.

Ale k zpovědi jít, nemohla se odhodlat.

Přijala k sobě staron matku Pušovu, ošetřovala ji tak pečlivě, a oddaně jako panna, oblečená v zákon klášterní.

Vše marné.

Puš Salomenu navštěvuje.

Oba straší stín Lídin.

Společný hřích rozlučovadlo nejspolehlivější. Jsou pro sebe nadobro ztraceni. Ale společná tíha hříchu je společné jejich pouto.

A proto nepřišla Salomena na děkanství sama. Přišel s ní i Puš.

Přišla, by prokázala první a poslední poctivost Marianně svou účasti na pohřbu a strojením hostiny.

Ale zvedlo se jináče. Dověděla se od Lossiga — Mariannino tajemství.

Tajemství!

Jaká hruza pro ni byla utajena v slově: »tajemství!« Hruza tím hroznější, čím tajemství daleko bylo toho, aby jí bylo novinkou.

Byloť to tajemství jejím starým hříchem.

Salomena zděšena prchla od Lossiga do zahrady pohřební.

Po chvilce se vrátila. Vyprosila sobě tajné rozmluvení.

Bylo kratičké. Požádala Lossiga, by ji vyzpovídal, že nový farář v Starých Bukách se světem se rozžehnal a že ji již od let krutí tíha hříchů.

Brzo na to kráčel Lossig se Salomenou z děkanství do kostela.

Za nimi potácel se Puš.

Dlouhá byla zpověď Salomenina.

Z tváře Lossigovy sálala hruza. Zoufalý Salomenin pláč ztrácel se v klenbě chrámové.

Konečně Salomena povstala.

Kynula Pušovi, by zaujal její místo. Puš zesinal.

Otáli.

Ale podlehá přísnosti očí Salomeniných.

Odklátil se k zpovědnici jak odsouzenec k stíňadlu. I Puš se vyzpovídal, jak ze světa Lídu sprovodil děsnou lží, že ji Lossig od sebe vyhání. Vyznal též, jak Lida měla Lossiga ráda.

Když Lossig ze zpovědnice vystoupil, byl kmetem.

Odvrávoral od zpovědnice v lodi pravé k oltáříku Blahoslavené v lodi levé. Poklekl, skloníl čelo k stupni oltářnímu a štkal z hluboka. Blahoslavená s Jesulátkem, sochařské dílo Staroboleského farářе, při kterém jemu Lida stála modlou, se na Lossiga usmívala tak libezně, jak druhdy Lída sama za živa.

To bylo v říjnu roku 1668.

Říjnem téhož roku končí latinské zápisy v matrikách Dvorských. —

Lossig zmizel. —

Kapitola XLV.

POUT ZBAVENA.

Hladina rybníka »pod plešatou stráni« zavřela se nad tělem Lídiným v lednu 1654.

Třeskutý mráz opatřil hrob její deskou ledovou.

Sbory andělíčků nasypaly ne hrstě, ale laviny hvězdic sněhových na hrobku Lídinu.

Jaro opět zatoužilo horkým dechem svým Lídino tělo sprostiti sněhových i ledových pout. Jaru na pomoc přispěl potuček Hartský.

Potuček Hartský bublavě spěje roklinou Hartů Horních i Dolních v polabí Dvorské.

V suchounkém létě krotké nemluvně, ale po době sněhových vánic mohutný řečník. Překotným tánim prondem svých řečí rouhavých, různých, doléhá děsně v daleká látra. —

Balvany obří pro něho pírka, sousedů domky vosí jen hnízda, lehká jak třtina. Třeskotem děsným v hromovém lání smetá vše v údol točitým vírem, poberta děsná. — Poberta strhl výtažní rybník v rozkoši běsné, vyrval i Lídu z náručí jeho. — Snesl ji v Labe a s Labem nesli kořist svou v dálku. Vyrvalo jim ji všemocné moře. Nad jejím tělem, popelem, prachem, moře dál duní, moře dál bouří Arconskou písní.

* * *

Ježíši Kriste!

Tys nařídil andělům, by donesli k tobě duši Lídinu.

Tys přijal ji ve svaté ruce své.

Tys přijal ji, jak přijals duši Lazara.

Buď jednou i nám milostiv a promiň, že rukou drsnou jsme na chvilku vyburcovali Lídu z jejího věčného klidu a míru.

Nechť odpočívá ve své vodní komnatě, až do obecného všech lidí z mrtvých vstání.

ČESKÝ ŽIVOT.

DR. JOSEF SCHEINER PADESÁTNÍKEM. Plno vděků srdcí sokolských snáší se tyto dny k pracovně starosty České Obce Sokolské k jeho padesátým narozeninám. Dr. J. E. Scheiner narodil se 21. září 1861 v Benešově. Do »Sokola pražského« vstoupil r. 1877 jako mladý právník. Literární činnost zahájil menšími pracemi v »Sokole«, později v »Rádci Sokolském«, »Věstníku Sokolském«, »Otto-

vě Slovníku Naučném«, a j. Větší jeho práce jsou: »Dějiny tělesných cvičení ve starém věku«, »Dějiny Sokolstva za první 25letí«, uspořádání životopisů Fügnera a Tyrše a j. V loňském pamětním spisku »Výprava Č. O. S. do Ameriky«, zaznamenal své vzpomínky ze zájezdu českého Sokolstva za oceán. Od r. 1887, tedy přes 24 let je redaktorem časopisu »Sokol«, převzal redakci po J. Stýblovi. R. 1889 stal se jednatelem »Č. O. S.« Později zvolen nám. star. a r. 1906 pak starostou této velké organisace sokolské. Dr. Scheiner je zjev pronikající svou energií, neohrožeností a organisačním talentem. Energický Sokol, který stojí vždy v pravý čas na pravém místě, ať již běží o vystoupení Sokolstva doma nebo v cizině. Zejména posledni zájezd Sokolstva českého do Ameriky nutno tu zaznamenati, neboť české výpravě sokolské zdařilo se to, co jinak stěží se může zdařiti, totiž aby všechen lid zámořský jednomyslně a svorně projevil své národní cítění a vědomí. Dr. Scheiner je neúmorným pracovníkem na poli sokolském, neboť na jeho bedrech spočívá mnoho zodpovědnosti jako dnešního prvního vůdce s dr. J. Vaníčkem, náčelníkem »Č. O. S.« Scheiner zná celé ústrojí sokolské a má pochopení pro jeho život a vývoj další. On řešil a řeší vždy úlohu jemu svěřenou ve velké linii, v souladu ke všem otázkám, vyskytujícím se v životě naší »Č. O. S.« i se zřetelem k soudobému životu národa a celého Slovanstva. Mně, který příliš blízko stojí u něho, nesnadno jest pronášeti soud objektivní o jeho neúmorné práci a nadšení pro věc sokolskou. Bezoddyšná pracovitost, vzácný organisační talent a řečnické nadání, tím vším zaznamenává se do dějin Sokolstva. V jubilejní den posíláme průkopníku a vyznavači sokolských idei obdiv nad vykonanou prací a junácké: »Na zdar!« J. B. Zyka.

DR. J. E. SCHEINER.

JAN VILÍM. Skromný a milý muž, jehož jméno v odborných kruzích velmi mnoho váží, ředitel české grafické společnosti Unie, císařský rada Jan Vilím, slavil v těchto dnech čtyřicetiletí své činnosti. Vlastní neúnavnou prací a neúmornou snahou po zdokonalení povznesl svůj reprodukční ústav, který si původně v malých rozměrech v Praze založil, na velký, renomovaný závod, jehož práce došly uznání i v cizině. Vilím sbíral zkušenosti v Německu i v Americe a dovedl jich výborně zužitkovati na prospěch české grafiky, která nyní soutěží s nejvyspělejšími reprodukčními ústavy cizozemskými. Vilím později postoupil svůj ústav čes. graf. společ. Unii, zůstal však v jeho čele a působí tu jako ředitel Unie dále.

FRANT. BOLESLAV ZDRŮBEK, českoamerický žurnalista, zemřel dne 14. t. m. v Chigagu Ill., stár 69 let. Plných 40 let byl činným žurnalistou v Americe a prodělal plně úmorné otrokářství, jež za mořem českému člověku v tomto stavu bylo údělem. F. B. Zdrůbek vedle činnosti žurnalistické napsal a sestavil celou řadu knih praktických pro české vystěhovalce, mluvnice, slovníky česko-anglické, od něho jsou čítanky pro svobodomyslné české školy americké, v kterých pokoušel se řešiti otázku dvojí lásky, k vlasti staré a nové, od něho jest pěkná obrázková čítanka Spojených států, jeho překladem neb úpravou volnější vyšlo množství spisů náboženských a filosofických. Zdrůbek byl vedle Lea Paldy snad nejhledanějším řečníkem při různých příležitostech a slavnostech, řečnil působivě v duchu Roberta Ingersolla, jehož byl ctitelem a horlivým propagatorem mezi Čechy. Ze starší emigrace americké odešel F. B. Zdrubkem vynikající a vlivný člen. s.

NÁRODNÍ DIVADLO. Snad neobyčejné ovzduší šlámského světa, snad i ryzí a při tom životné povahy lidiček, které oživují scénu »Vdavek slečny Beulemansovy«, veselohry od Frantze Fonsona a Fernanda Wichelera (francouzsky psané), způsobily, že tato tříaktová hra došla nejen neobyčejně vřelého přijetí obecenstvem, ale i uznání kritiky, přes to, že nic nepodává z toho, co novodobá kritika žádá od námětu dramatického a jeho provedení. Asi proto, že to je realistický obraz života se skupinou figurek, jež se všemi svými vadami (ostatně lidskými) jsou příbuzny duším dnešního světa, a proto, že všecko dobře dopadlo v té veselohře, že oba mladí dostali se za sebe, když za sebe patřili, že svedená dívka nebyla opuštěna a do-

stala svého Serafinka a dítě její otce, že ctižádost starého obchodníka pivem, státi se čestným předsedou spolku sladovnického, došla ukojení, kdežto mstivost jeho soupeře v boji o předsednictví byla zkropena, divák jest uspokojen — tento dnešní navštěvovatel divadla, dlouho rozjitřovaný bolestnými příběhy tragedií a rozčilovaný cizoložstvím a flirtem (průměrný divák je vždycky více méně šosákem) a proto došla tato bodrá hra souhlasu bodrého svého obecenstva. Ale abychom nezapomněli na děj kusu, jenž se dával denně v Brusselu i v Paříži celé měsíce: Zuzanka, dcerka hašteřivých rodičů Beulemansových, má si vziti bodrého Serafina Meulemeestera, syna pivovarského komisionáře, hamižníka a protze, kterýžto synáček má se švadlenkou dítě, což se dozví Zuzanka od služky právě o zásnubu a hned sňatek zruší, přiměvši Serafinka, aby se vrátil k své švadlí. Vždyť, jak se zdá, byl by jí také milejší účetní otcova závodu, Pařížan Delpierre, třebas mu říká, že nemiluje jeho pařížské mravy, aby ji nemátl hlavičku, že si vezme zcela moudře Serafina. Když nyní vyjde na jevo Serafinův poměr, ovšem věc se změnila. Ráda jeho touze, kterou už před tím nemohla nepozorovati, přijde vstříc a získavši si souhlas jeho otce, jenž syna přišel navštíviti, konečně i rodiče přiměje k schválení její volby, zvláště když otec plamennou přímluvou nastávajícího zetě dobývá předsednictví ve spolku, které už už měl jisté jeho soupeř, p. Meulemeester starší, jenž se chtěl staremu Beulemansovi za rozbití sňatku jeho syna se Zuzankou pomstiti (v domnění, že se tak stalo pro nějaký poměr Zuzančin, neboť syn, boje se hněvu starého, ke svému nemanželskému dítku se nepřiznal a vinu svalil na Zuzanku).

Vše je tak rozšafné, poctivé, ryzí v kuse — i herci rádi sehráli své role. Nejlepší byla paní Sedláčková v roli Zuzanky — ani bychom nebyli hledali v jejím živém temperamentu tolik opravdových zvuků, jež zazněly toho dne z jejích úst s jeviště. Za úvahu stojí i p. Merhaut, o němž se praví, že bude angažován k Nár. Divadlu v náhradu za p. Mošnu. Z jedné postavy nelze souditi na celou potenci jeho — z rámce hry a souhry nevypadal, jeho figurka byla opravdu dobrá — k posledku zdál se poněkud unaveným. Z ostatních postav pí. Danzerová (v roli pí. Beulemansové) přes indisposici svoji, p. Želenský v úloze otce Serafinova, p. Matějovský jako Serafin (sic nepevný charakterem, ale dobrého srdce) a pí. Červená jako služka Beulemansových vynikali. Nečetli jsme originálu, dialekt, který prý v Brusselu a v Paříži měl lví podíl na úspěchu hry, v překladu příliš patrný nebyl, až na hovor služky Beulemansových a některé obhroublosti mluvy. Režie p. G. Schmoranze vytvořila několik živých scéniček v kontoaru domácnosti Beulemansových a spolkové místnosti sladovnické. Dr. P.

MĚST. DIVADLO KR. VINOHRADŮ předvedlo 17. září tříaktovou historickou veselohru »B a v o r s k é s l o v o« od K. Jonáše za režie V. Štecha. Tento autor, jenž řadou zajímavých dramatických prací již dříve pronikl na obě čelné české scény, předvádí v nové své práci nepopiratelně originální veseloherní námět. Bujný český šlechtic Janovský z Janovic, člen bavorského rytířstva, jež vyznačuje se přesným držením daného slova (»bavorské slovo«), slíbil v rozjařeni, že ženatého sluhu svého dá oddati s první ženou, kterou potká. Je to jeho nevěsta. Aby skutek ten se nestal, jeho přítelkyně, neméně bujná Uherka, vdova Weispriacharová, ale už v letech, dá ho svými Kumany z hradu vyvésti, čímž přestává být jeho pánem a tak se nejapný závazek stane nesplnitelným a mladý šlechtic se svou milující jej snoubenkou dostanou se přece za sebe. Ale skutek stane se známým bavorskému rytířstvu, jež vyšle k zjištění viny šlechtice Nothaita do hradu; ten vyšetřiv věc, potvrzuje Janovského trest k sedmiletému pobytu v klášteře a ztrátě poloviny statků. Uherka však vzbudivši v Nothaitovi lásku (líbí se jí také), přiměje jej, že napíše bavorskému rytířstvu, že vše bylo pouhý šprým, jímž Janovský cti nepozbyl. Ježto však Uherka pozná, že i Nothait pase spíše po jejich statcích než po jejím srdci, předstírá potom, že přišla o jmění, a z ochladnutí Nothaitova vytěží opětnou volnost svoji, ač se mu již zalíbila.

Třebas v tomto ději živého spádu, zajímavých detailů a svěžích scén zase patrný lví dráp autora, vtipného vypravovatele, mistra slova (přes několik anachronismů slovních) a čiperného aranžéra děje, trpí nová tato práce nesympatičnosti i hrdiny (ztřeštěného alkoholika a Němcomila), i veseloherní zápletky, kterouž je závislost českého šlechtice na bavorském rytířském mravu, přes markantní kresbu některých osob, najmě paní Weispriacharové, kterou rázovitě podala v divokém rozmaru i sladkém láskání paní Hessová-Guthová, a p. Jindřicha z Chřínova, zetě Janovického, ze kterého vytvořil p. Hlavatý vskutku postavu živou. Dutý pathos pana Pražského v roli Janovského a bezbarvost i monotonnost sl. Baldové v roli choti jeho, kterážto figurka ostatně autorovi nejméně se podařila, veselohře nepomohly. P. Jiřikovský za to hleděl, co mohl, svého Nothaita v intencích autorových ztělesniti. Z malých úložek byla správně podána pí. Ptákovou žena sluhy Janovského, Rienecká.

Scenerie (interieury hradu Janovického v Klatovsku z let 1480-1482) byla věrohodna a souhra živa — režie činila, seč byla. Dr. P.

Toto číslo vydáno dne 22. září 1911.

VYDÁVÁ NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ČESKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PRAZE. — ODPOVĚDNÝ REDAKTOR FRANTIŠEK HERITES. — TISKEM DRA. ED. GRÉGRA A SYNA.

AP Máj
52
M3
roč.9

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY